Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

MARC. AUREL. ANTONINUS

ΜΑ'ΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑ'ΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟ'Ν ΒΙΒΛΙ'ΟΝ α'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*, Liber I.

§ 1. AVo meo Vero accepiſſe agnoſco, moris eſſe candidi, & ab iracundia alieni.

§ 2. A fama memoriáqe genitoris mei, modeſtam ſimul ac maſculam indolem.

§ 1. ΑΡΑ' γ' πάππῳ 'Ουήρῳ, τὸ καλόηθες, καὶ ἀόργητον.

§ 2. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς περὶ τὸν γεννήσαντα, τὸ [a] αἰδήμον, καὶ [b] ἀρρενικόν.

a Confer. l. 6. §. 48. l. 9. §. 29.
b L. 2. §. 5.

Annotationes in Titulum.

ΜΑ'ΡΚΟΥ 'ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ 'Αυτοκράτορος] De *Marco Antonino* Imperatore τῆς συγγραφῆς illius, uti Svidas vocat, avtore, qi ab Antonino Pio Adriani juſſu adoptatus, nominis id adeptus eſt, cùm ex patris aviqe paterni, *Annius Verus*, ex proavi materni nomine, *Catilius* antè diceretur. videndi cum primis Julius Capitolinus, & Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus; Ariſtides etiam Rhetor *oratione εἰς βασιλέα*, & in *Panegyrica Cyzicena*. Philoſophiæ, Stoicæ cum primis, ſeriò deditum, etiamſi illi nulli dicerent, commentarii iſti, qos præ manibus habemus, cumulatiſſimè teſtarentur; de qibus conſuli poterunt Gvilielmus Canterus *Novar. Lection. l. 7. c. 1.* Clavdius Salmaſius *Annot. ad Jul. Capitol. Marcum.* Iſaacus Caſavbonus in *Commentar. ad Perſ. Sat. 1.* Mericus denique Caſavbonus (τῷ πατρὸς τὸ παιδίον) *in Prolegomenis ad verſionem ſuam Anglicanam.*

Τῶν εἰς ἑαυτὸν] *de vita ſua*, Scaliger, Lipſius, Salmaſius, Xylander; Svidam forſan ſecuti, qi τὸ ἰδίᾳ βίᾳ διαγωγὴν Marcum aſſerit ſcripſiſſe. qanqam aliud eſt *vitam* ſuam ſcribere, aliud *vitæ inſtitutum deſcribere*. Caſavbonus, *de ſe*. ità fuerit εἰς ἑαυτὸν, *de ſe*; qo modo εἰς αὐτὸν, *de eo*. Lucæ, *Act. c. 2. v. 25.* & Pavlo *ad Epheſ. c. 5. v. 32.* εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς ἐκκλησίαν, *de Chriſto*, & *de Eccleſia*. qò facit & qod de Marco noſtro Svidas, Λέγει καὶ ἄλλως μυρίους ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Dion autem & alias ſexcentas laudes in ipſum conſert.* & qod *ad* Latinum ſic uſurpari qandoqe monent Critici noſtri. Plavto *Adul. 3. 5.*

Nimis lepidè fecit verba ad parſimoniam.

pro, *de parcimonia*. & Symmacho, *lib. 4. Ep. 56. Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis.* i. e. *de virtute*. nec ſpernenda forſan Caſavboni filii argutia, qi exponi poſtulat ex Apuleji dicto illo in *de Socratis Deo: Inventes in rationibus multa profuſa, & in ſemet nihil, in ſui, dico, damonis cultum.* Canterus, qod non improbem, *de officio ſuo*, h. e. de eis, qæ *ad ipſum* ſe ſpectare ac pertinere, ſive officii ſui eſſe ducebat: ego laxius tamen malim, *de rebus ſuis*, qo modo Pavſanias in *Atticis*. Τὰ μὲν ἐς Τολμίδην, τοιαῦτα ἐπιτηδεύσαντι ἦσται. Et in *Corinthiacis* de Meduſa, τὰ δὲ ἄλλα ἐς αὐτὴν, ἐξὸν εἰρημένα. *de Tolmida rebus iſta accepimus* &, *alia res ejus dictæ ſunt*. Et de Avgea *Eliacorum* 1. Οἱ ἀποστωμύνοντες τὰ ἐς αὐτὸν, &c. *Qi res illius attollunt, non Elei, ſed Helii*, i. e. Solis *filium fuiſſe dicunt*. & Evnapius de ſe in *Proæreſio*. Τὰ ἐς αὐτὸν Θεῖ τινὶ προνοίας τετυχηκέναι. *Agnoſcit ſcriptor ipſe res ſuas divina providentia haud expertes fuiſſe*. Addere liceat & alteram conjecturam, licèt præ priore illa minùs placeat; poſſe τὰ εἰς αὐτὸν eſſe, *qæ propter ſe, in ſui gratiam, in uſum ſuum* deſcripſerat, & in adverſaria miſerat. qo modo εἰς αὐτὴν V. C. Ludovicus de Diev poſſe accipi exiſtimat, Arabémqe accepiſſe docet, apud Lucam *Evang. c. 16. v. 16. Propter ipſam, in gratiam ipſius*: & Pavlus Apoſtolus *ad Tim. Ep. 1. c. 4. v. 10.* dixit, εἰς τοῦτο κοπιῶμεν, *huius rei gratiâ laboramus*. Alii viderint: Cæterum Lilius Gyraldus *de Poetis l. 8.* titulum his verbis conceptum legiſſe ait; M. Ἀντωνίου ἐκ τῶν καθ' αὐτόν. tanqam iſta tantum excerpta ſint qædam ex eis *qæ apud ſe* in uſum ſuum repoſita habebat. & τὰ καθ' αὐτὸν ea nuncupantur, qomodo Syneſii *Dionem* inſcriptum volunt, περὶ τῆς καθ' αὐτὸν, vel καθ' ἑαυτὸν (qod vulgati codices κατ' αὐτὸν præferunt) διαγωγῆς. Themiſtius in *Philadelpho*, τὰ Μάρκου παραγγέλματα, i.e. *Marci præcepta*, nuncupaſſe videtur. niſi forte ad illa reſpexit *præcepta philoſophiæ*, qæ *per ordinem paræneſeon, qotidiano ſuorum convictu eſſlagitatus*, ut cum Fabio loqar, anteqam expeditionem Marcomannicam iniret, *per triduum* à Marco noſtro *diſputata* refert Vulcatius in *Avidio Caſſio*: vel etiam ad *Inſtitutionis Imperialis librum*, qem πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μιστὸν, *ſeculari peritiâ*, & *eruditione omnimodâ refertum*, Commodo filio reliquiſſe avtor eſt Nicephorus Callifius *Hiſt. Eccleſ. l. 5. c. 32.*

Βιβλία ιβ'] Ita Svidas ἐν βιβλίοις ιβ'. qæ tamen diſtributio operis in *libros duodecim*, utrum à Marco ipſo fuerit, an ab aliis, qi poſteà in unam congeriem coacta digeſſerunt, qæ ab illo per varias occaſiones concepta, ſparſimqe chartis commiſſa fuerant, (qod in Salomonis *parœmiis* factum novimus) ambigi poteſt non immerito: atqe in iſtam partem mihi mens propendet magis.

Annotationes in librum I.

§ 1. Παρὰ τῷ πάππῳ] Verbum ἔμαθον, avt aliqid tale ſubintelligendum, & iſtic, & in ſeqentibus qibuſdam tmematiis, monet Gvilielmus Xylander. itaqe vertit, *Ab avo didici*, Svida forſan autore; qi qædam iſtinc delibans, vocabulum illud interſerit. Ego potius, qod latiùs pateat qidpiam ἔλαβον, avt εἶχον, *acceps, habui*: cùm ſeqantur non pavca, qibus ἔμαθον illud competere neqeat. vel etiam fortaſſe pro argumento, de qo agitur, vario, varia ſubſtituere commodum fuerit vocabula.

'Ουήρῳ] *Avus Annius Verus, cujus in domo educatus eſt.* Julius Capitolinus.

Καλόηθες] *Placidos mores.* Xylander. Ego *candidos* malim; ut τὸ καλόηθες τῷ κακοήθει opponatur, qod *malignitatis* ſignificationem obtinet. Vocabulum alibi non memini legiſſe.

§ 2. Τῆς μνήμης τοῦ γεννήσαντος] *A memoria genitoris.* Eodem cum avo is cum nomine, tum & cognomine gavdebat, *Annius Verus* itidem dictus. Capitolinus. *A memoria* verò *genitoris* dixiſſe videtur, qod in ætate minori patrem amiſerit;

c *L.* 6. §. 40. d Inf. §. 14.

§ 3. Παρὰ τῆς μητρὸς, c τὸ θεοσεβὲς. καὶ d μεταδοτικόν. καὶ ἀφεκτικὸν ὐ μόνον τοῦ πανουργεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπὶ ἐνοίας γίνεσθαι τοιαύτης. ἔπι ἢ τὸ λιτὸν καὶ τὸ ἄπλαστον, καὶ πόρρω τῆς πολυτελοῦς διαγωγῆς.

§ 3. A matre, pietatis ſtudium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantùm, ſed cogitando etiam, continere. tum victu ſimplici, qiqe ab opulentorum more ac inſtituto abſcedat qàm longiſſimè, contentum eſſe.

e τέμι, vel, τὸ εἰς. Mer.

§ 4. Παρὰ τοῦ προπάππου, τὸ μὴ e εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι. καὶ τὸ ἀκροᾶσθαι διδασκάλοις καλοῖς καὶ ἐν οἴκῳ χρήσασθαι. καὶ τὸ γνῶναι, ὅπου εἰς f τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐπιτόνως ἀναλίσκειν.

§ 4. A proavo, qòd publicas exercitationes adierim; qódqe bonis præceptoribus privatim ſim uſus; & qòd in res iſtiuſmodi impensè erogandum intellexerim.

f τὰς τοιαύτας. f. Jun.

§ 5.

utì ex eodem colligere licet: itaqe recordando potiùs perdiſcere adultior jam poterat, qæ apud patrem puer adhuc vidiſſet, qàm in ea ætate ità in animum defigere, ut penitius eis, qaſi imbueretur. Κίνητρον δὲ ἡ μνήμη τῶν ἴσων. *Memoria autem ad paria eſt ſtimulus.* Gregorius Nazianzenus *in Maccab.*

Τὸ αἰδήμον καὶ ἀρότιμον] De Marco pariter Capitolinus. *Sane gravis eſſet conſtans, erat tamen verecundus.* Et rurſus, *Erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.* De Catone pariter Saluſtius in *Catilin. Cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore certabat.*

§ 3. Τῆς μητρὸς] *Mater Domitia Calvilla.* Capitolinus. Eadem & *Lucilla* eidem poſt dicitur: & *Domitia Lucilla*, Spartiano in *Did. Julian.*

Θεοτιεῖς] Ità Timotheus ab Evnice matre aviâqe Loïde pietatem havſiſſe perhibetur, Lucæ, *Act.* c. 16. v. 1. & Pavlo, *ad Tim. Epiſt.* 1. c. 4. v. 6. & *Epiſt.* 2. c. 1. v. 5. & c. 3. v. 15. commemorantur & Luca αἱ σεβόμεναι γυναῖκες, *mulieres religioſæ, ſive qæ timebant Deum. Act.* c. 13. v. 50. Pronior nimirum cum ad religionem, tum & ad ſuperſtitionem, ſexus ille ſeqior. Perſius, *Sat.* 2. v. 31.

Ecce avus, ave metuens Diviam matertera—

& *Sat.* 5. v. 93.

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

De Antonino Pio à qo adoptatus, exqiſitius pavlò l. 6. §. 30. ὡς θεοσεβῆ, χωρὶς δεισιδαιμονίας. *Ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus.*

Καὶ μεταδοτικόν] qod Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 1. c. 6. v. 18. εὐμεταδότους εἶναι, *largiri promptum*: & Marc. *ruſr.* §. 14.

Καὶ τοῦ ἐπὶ ἐνοίας γίνεσθαι τοιαύτης] *Abſtinere non à perpetrando tantum, ſed ab intendendo malum.* Caſavbonus. melius Xylander *à cogitando.* qod amplius eſt. poteſt enim cogitare qis, qod non intendat tamen. Vide §. 9. Idem valent, ἐπὶ ἐνοίας τινὸς γίνεσθαί τινα, ἐνοίαν τινὸς γίνεσθαί τινι, & ἐννοεῖν τι τινά, *cogitare aliqid aliqem.* Eſt avtem hoc fane religionis peculiare cum primis, cogitatorum etiam religionem habere. Tertullianus *in Apolog.* c. 36. dogma Chriſtianum referens; *Male velle, male facere, male dicere, male cogitare de qoqam, ex aqo vetamur.* Et Minutius in *Octav. Apud nos & cogitare, peccare eſt.*

Nam ſcelus intra ſe tacitum qi cogitat ullum,
Facti crimen habet.—

Juvenal. *Sat.* 13. v. 209. *impurâ* ſcilicet *mente, licet purâ manu*: ut Apulejus in *Apologia.* Qin &, qod Thales, avtore Laertio *lib.* 1. §. 36. qærenti, Εἰ λάθοι θεὸς ἄνθρωπον ἀδικῶν, *Latereine Deos homo male agens*, reſpondit, Ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον. Nec *cogitata numen latere poſſunt.* Idemqe cum primis diſcendum proponit Epictetus, *Diſſert. l.* 2. c. 14. Μαθεῖν δεῖ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἔστι Θεὸς, καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων. καὶ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν, οὐ μόνον ποιοῦντα, ἀλλ' οὐδὲ διανούμενον, ἢ ἐνθυμούμενον. *Primum illud eſt diſcendum, eſſe Deum, & providere rebus univerſis; ac non modo facta, ſed ne cogitationes quidem ac motus animorum eum latere poſſe.* Socrates (Xenophonte referente, *memorab. lib.* 1. *pag.* 711. C.) πάντα θεοὺς εἰδέναι τά τε λεγόμενα, καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα. *Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur ſcire.* & Juſtinus, *Apolog.* 2. Θεὸν ἀδύνατον λαθεῖν τι, οὐ μόνον πραττόμενον, ἀλλὰ καὶ βουλευόμενον. *Impoſſibile eſt Deum celare qicqam, nedum factorum, ſed ne cogitatorum qidem.* Nùnirum ut Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. c. 10. Λήσεται ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις. τὸ δὲ νοητὸν, ἀδύνατον ἐστι λαθεῖν. ἢ, ὡς Ἡράκλειτος, τὸ μὴ δῦνόν ποτε πῶς ἂν τις λάθοι; imo, πῶς ἂν τι λάθοι; *Senſilem lucem latebit fortaſſe qiſpiam, ſed intelligibilem minimè latere poteſt. An, ut ait Heraclitus, id qod nunqam occidit, poſſit latere qiſpiam.* Qod Iſidorus *Peluſiota l.* 4. *Ep.* 47. Τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οὐδεὶς λήσεται. *Pervigilem oculum nemo latebit.* Siqidem, *Nihil Deo cluſum eſt. intereſt animis noſtris; & cogitationibus mediis intervenit.* Seneca *Epiſt.* 83. qò reſpexerit forſan Minutius in *Octav.* ubi dixit: *Deus avtor omnium, ac ſpeculator omnium, à qo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris intereſt; intereſt cogitationibus, qaſi ulteris tenebris.* Vide *l.* 6. §. 30. & *l.* 12. §. 2.

Τὸ λιτὸν κατὰ τὴν διαίταν] Lavdat & in Marco pariter Ariſtides *Orat. in Regem Tom. l. p.* 115. βίᾳ εὐκολίαν, καὶ διαίτης εὐτέλειαν, *victus facilitatem & ſimplicitatem.* Eam Chriſticolis commendat & Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. c. 12. his verbis. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι τοὺς Χριστῷ λατρεύοντας. τῷ ὄντι γὰρ ἡ λιτότης ἀγιωσύνης προμηθεῖται, ἐξισοῦσα τὰς πλουτοξίας, καὶ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιττῶν νομιζομένην χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ἢ καὶ τύνομα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει, οὐδὲ κατά τι ὀγκᾶται ἢ τυπᾶται. ὁμαλὸν δὲ ὅλον, καὶ λεῖον, καὶ ἴσον, καὶ ἀπέριττον, καὶ ταύτῃ ἱκανὸν ἐστιν.

Eas ergo, qa Chriſto ſerviunt, frugalitatem convenit amplecti. Frugalitas enim revera curam gerit ſanctitatis, utqa ea, qa redundant & ſunt immoderata, exaqet, e qibuſlibet eum, qi ex ſupervacaneis capitur, uſum percipiat. Qod enim frugale eſt ac tenue, ut ipſum etiam nomen indicat, non eminet, neqe ulla in re in molem aſſurgit aut intumeſcit, ſed eſt univerſum planum, lene, aqale, & minimè ſuperfluum, & ea de cauſa ſufficiens. qo loco forſan pro τοπᾶται Clemens τυφᾶται ſcripſerat. Vide qæ de Pertinace ex Herodiano pòſt pavlo exhibentur.

Τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς] Πλουσιακὸς dictum eadem analogiâ, qa Ἀκαδημαϊκὸς, pro qo vulgò Ἀκαδημικὸς dicitur, *ad divites pertinens, ſive divitibus ſolennis & familiaris.* Neqe enim Henrico Stephano, qi idem qod πλούσιος, vel πλούταξ potiùs, eſſe vult, poſſum aſſentiri: malimqe *opulentæ*, qàm *opulentiam*, cum Xylandro & Caſavbono *comitante*, ſive *conſequente*, vertere. Eſt enim à πλούσιος, non à πλοῦτος, efformatum. διαγωγὴν avtem πλουσιακὴν Marcus dixit, qod δεῖπνα πλουσιακὰ Plutarchus *de avaritia* pompam illam epularum ſumptuoſam ac magnificam, qæ apud ditiores exhiberi ſolet. At Alexis apud Athenæum *lib.* 13. πλουσιακὸν καὶ τρυφερὸν etiam *molliſſimè* dixit verſibus illis, qos Caſavbonus fœlicius qàm Stephanus reſtituit.

Τοῦ προπάππου] *Proavus paternus, Annius Verus*; *maternus, Catilius Severus.* Capitolinus illum opinor hic voluit.

Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι] τὸ μὴ εἰς δημοσίας, ſive τὸ εἰς δημοσίας &c. negativâ prorſus expuncta legit Mericus Caſavbonus ductus illis præcipuè Julii Capitolini verbis; *Frequentavit & declamatorum ſcholas publicas.* Qod eſt idem prorſus cum eo, qod de ſe Marcus illic. De Pertinace Herodianus *lib.* 2. c. 4. §. 18. Οὕτω γὰρ μητρὶ καὶ ἰσοτίμῳ ἦν, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤδη μειράκιον ὄντα, μήτε εἰς τὴν βασίλειον αὐτῶν ἀναγωγὴν, ἀλλ' ἴν τε τῇ πατρῴᾳ μένειν οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὰ συνήθη προϊόντα διδασκαλεῖα καὶ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε καὶ παντὰ πράττειν, ἁδρῷ τῷ πομπεῖ παρεχόμενον βασιλικὴν. *Siqidem adeo ſe aqabilem, paremqe cæteris præſtabat, ut filium qoqe jam adoleſcentem in aulam palatinam nunqam adduxerit, ſed intra privatos parietes continuerit: ſic ut in ludum qoqe literarium atqe gymnaſia de more iret, nihil privatis abſimilis: erudiretur qe, & omnia perinde ut qivis e medio agitaret, neqe ullam aut tyrannicam aut omninò imperatoriam pompam oſtentaret.*

Ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν] ἐκτενῶς ἀναλίσκειν poteſt eſſe, vel *prompte, alacriter*; ſic enim Heſychius. Ἐκτενῶς, προθυμως. vel *ſtudioſe, vehementer*: Svidas ἐκτενῶς, ὁλοψύχως. vel *impenſè, prolixè.* Pollux, ἐκτενῶς, δαψιλῶς. qod & pro ἐκτενῶς Phrynicus ſubſtitui monet. Vult certè Marcus fieri contra planè qam in Scoptica illa Cratetis Thebani, qam Laertius exhibet, Ephemeride;

Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δύο, ἰατρῷ δραχμήν.
Κόλακι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ κακόν.
Πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.
Coqis minas decem, medicus drachmam ferat;
Talenta qinqe ſcurra, fumum conſulens;
Scortum talentum, philoſophus triobolum.

avt qam ſuo ſeculo fieri ſolitum non ſine ſtomacho monet Juvenalis *Sat.* 7. qo loco, poſt impenſas in ædificia extruenda exornandàqe immenſas enarraras, hæc ſubjicit:

Qanticunqe domus, veniet qi fercula doctè
Componit, veniet qi pulmentaria condit.
Hos inter jamptus, ſeſtertia Qintiliana,
(Ut multum) duo ſufficient. res nulla minoris
Conſtabit patri qam filius.

cui hic ſcilicet erudiendo conducitur. Hâc avtem ratione ſe tutabatur Ariſtippus, qod à diſcipulis pecunias mercedis loco vel exigeret, vel acciperet ſaltem notatus: Ἀργύριον λαμβάνων εἶπεν, οὐχ ἵνα αὐτὸς χρῆται, ἀλλ' ἵνα εἰδῶσιν, εἰς τίνα δεῖ χρῆσθαι τοῖς ἀργυρίοις. *Pecuniam ſe accipere dicebat, non ut ipſe uteretur, ſed ut ſcirent illi qas ad res pecunias uti conveniat.* refert Laertius *lib.* 2. c. 72. Qin & de Alexandro Grammatico pariter Ariſtides *Tom.* 1. *p.* 149. Τῆς μέν τοι τέχνης οὐκ ἠξίου λαμβάνειν. ἐδόκει γὰρ αὐτῷ λυσιτελεῖν τοῖς νέοις μαθημάτων εἵνεκα τολμᾶν προεῖσθαι. *Niſi qod artis gratia non verebatur honorarium accipere, qod putavit id juventuti conducere, ſi ſumptum in diſciplinas factum ſuſtineret.* Et Libanius in *Apolog.* Τὸ μὴ δῶρα, ῥαθυμοτέρους ποιεῖ. τὸ γὰρ ἐξεῖναι προῖκα λαβεῖν, οὐδὲ προθύμους ἐπαναγκάζει λαμβάνειν. οὐ γάρ τις ἂν τίθησι τιμὴν, ταῦτα οὐκ ἀλγεῖ μὴ κλέπτων. *Non dare, pigriores facit. Licet enim donum accipere, & ut accipias non valde*

§. 5.

§ 5. Ab educatore, ne in certamine eqeſtri Praſinæ, avt Venetæ factioni néve in gladiatorio Thraci avt ſecutori favtor fierem: ut labores ſuſtinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me nevtiqam im-

§ 5. Παρὰ τ̃ τροφέως, τὸ μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανὸς, μήτε παλμυλαρίῳ ἢ ε σκυτα- g σκυτοτ-
ρίῳ γενέσθ. καὶ τὸ h φερέπονον, καὶ ὀλιγοδεὲς, καὶ ρίῳ Lipſ.
αὐτουργικόν. καὶ τὸ i ἀποτύπωμον, καὶ k τὸ δυσ- h *L.* 5. §. 5.
i *L.* 3. §. 5.
k *L.* 6. §. 30.

de cogi. Si enim his pretium non ſtatuerit, illa non poſſidens non dolebit. Nec incelebre illud à Philoſtrato *de vit. Sophiſt. lib.* 2. *pag.* 602. lavdarum Damiani Sophiſtæ dictum, cùm mercede data nevtiqam vulgari, Ariſtidem, Adrianúmque Rhetores avdiviſſet, Πολλῷ ἡδιον ἐς τοιαῦτα δαπανᾶν παιδικὰ, ἢ ἐς καλὰς τε καὶ καλὰς, ὥσπερ ἔνιοι. *Multo ſuavius eſſe ad has delicias, quam in pulcros & pulcras, ut plerique faciunt, pecunias erogare.* Lavdantur Principes hoc nomine, Alexander Macedo, qi præterqam qod in Philoſophos Anaxarchum, Xenocratem, Calliſthenem, alios, munificus admodum extitit, in unam illam Stagiritæ animalium hiſtoriam octingenta talenta dicitur contuliſſe. ut Athenæus *Dipnoſoph. l.* 9. Veſpaſianus, qi licèt alioqi pecuniæ avidior, *ingenia & artes vel maximè fovit, primusque è fiſco Latinis, Græcisque Rhetoribus annua centena conſtituit*: Sveton. *l.* 10. *c.* 18. Antoninus Pius, qi *Rhetoribus & Philoſophis per omnes provincias & honores & ſalaria dedit.* Capitolinus in Pio. qod & ab Alexandro Severo, qem poſt Marcum noſtrum ſummè ſuſpiciendum Svidas cenſet, & *continuarum & dilatatum*, avtor eſt Lampridius. Marcus ipſe, qi & Philoſophos omne genus ἐπὶ μυρίαις profitentes Athenis inſtituit, uti ex Luciano & Philoſtrato, *ad Capitolini Pium* docet Clariſſimus Salmaſius. Nec tacendi videntur, avt M. Scavrus civitatis princeps, qi *Lutatium Daphnidem Grammaticum* IIIMDCC (vel ut Budæus, *de aſſe* CCCMDCC) *feſtertiis emerat, pretio hominis in ſervitio geniti maximo ad hanc diem*, inqit Plinius *l.* 7. *c.* 39. qanqam à Q. Catulo, & *ducentis millibus nummum emptum, ac brevi manumiſſum*, apud Svetonium habetur *de illuſtr. Gram. c.* 3. Avt Leo Macelles, qi cùm annonam Evlogio Philoſopho dari præcipienti, dixiſſet Evnuchus qidam, in milites potiùs iſta eſſe inſumenda, reſpondit; Εἰθε γένοιτο ἐπὶ τ̃ ἐμ̃ χρόνου, ὥστε τὰ τ̃ στρατιωτ̃ εἰς τὰς διδασκάλης παρέχεσθαι. *Utinam meis id temporibus contingeret, ut militum ſtipendia ad doctores transferrentur.* Svidas. Cæterùm nolim omiſſum, qod doctiſſimus Patricius Junius, pro εἰς τὰ τοιαῦτα, ſuſpicatur εἰς τὰς τοιάτας legi debere: utrumvis ceperis, eodem redibit: *in iſtiuſmodi*, vel *homines inſtituentes*, vel *inſtituta* ipſa.

§ 5. Τ̃ τροφέως] *Educatorem ſuum mortuum fleviſſe* Marcum, refert Capitolinus. Verum is qis fuerit, nullus dicit. Vide *infrà ad* §. 8.

Μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανὸς] Avrigarum factiones *Praſina* & *Veneta*, à veſtium, qas habebant, coloribus ſic nuncupatæ, de qibus videndi Tertullianus *de ſpect. c.* 9. Caſſiodorus *Var. l.* 3. *Epiſt.* 51. & Onuphrius *de Lud. Circenſ. c.* 10. De L. Vero Marci conſorte, Capitolinus. *Amavit & avrigas, præſino favens, & Volucres eqo Præſino avreum ſimulacrum fecerat, qod ſecum portabat.* at Venetæ contrà Vitellius, qi *qoſdam de plebe, qod Venetæ factioni clarè maledixerant, interemit* Sveton. *l.* 9. *c.* 14. Marcus qod hiſce ſe nevtiqam immiſcuerit, educatori ſuo, qiqis is fuerat, acceptum refert. Plinius minor *l.* 9. *Epiſt.* 6. de Circenſibus, populoqe ad eos ſpectandos confertim jugiterqe confluente locutus; *Si tamen*, inqit, *avt velocitate eqorum, avt hominum arte trahcrentur, eſſet ratio nonnulla: nunc favent panno, pannum amant: & ſi in ipſo curſu, mediaqe certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium favorqe tranſibit, & repentè agitatores illos, qos procul noſcitant, qorum clamitant nomina, relinqent. tanta avtoritas in una vilißima tunica; mitto apud vulgus, qod vilius tunica eſt; ſed apud qoſdam graves homines.*

Παλμυλαρίῳ ἢ σκυταρίῳ] Παλμυλαρίῳ, *Palmularius.* Mevrtius in *Gloſſario* & Παλμυλάριος, ὄνομα κύριον. Παλμυλάριος, *nomen proprium*, Svidas. qod idem & de Βενετιανὸς pronunciat. fallus uterqe. Eſt enim Παλμυλάριος, *Palmularius*, litera aſperiore in leniorem immutatâ, ut κορίανον, *coriandrum*, καλίανδρον; *farcimen*, φαρκίμενον; *barca*, βάλκα; *cardinalis*, καλόνναριος; κρίβανος, κλίβανος, *clibanus*; λέπριον, *lirium*; γαργαρίων, γαργαλιὼν, *gargulio*; μορμύρων, *myrmillo*; nec eſt proprium perſonæ, ſed ſectæ ſtudiiqe vocabulum; ſicut reliqa qæ illic ſimul recenſentur. *Parma*, ſive *parmula*, & *ſcutum*, inter arma gladiatoria, illa Thracum, iſtud Samnitum; uti ex Feſto & Livio docet Lipſius in *Saturnal. lib.* 2. *c.* 9. & *c.* 11. Martialis magnitudine maximè diſcrepâſſe docet, *l.* 14. *Epigr.* 213.

Hæc qæ ſæpe ſolet vinci, qa vincere ravò,
Parma, tibi ſcutum pumilionis erit.

& Nonius: *Parma ſcutum breve.* Qanqam parmæ militares magnæ videantur fuiſſe. Polybius *de Exciplin. Rom. Hiſt. lib.* 6. *cap.* 20. Περιφερὴς γὰρ ὢσα τῷ σχήματι, τριπόδου ἔχει διάμετρον. *Qippe cui figura rotunda, dimetiens pedis unius & ſemis.* Et de velitibus Livius *l.* 38. *Hic miles tripedalem parmam habet.* Σκυταρίῳ, *Scutarius.* Xylander. & σκυτάριος, *ſcutarius, ſcutatus.* Mevrtius in *Gloſſario* eandem ſcripturam agnoſcit & Svidas in Πρασιανὸς. qod ſi ſequimur, alterius factionis ſtudium deſignabitur, cui *ſcutum* parmæ loco fuerit. Verum Lipſius hìc, non σκυταρίῳ, ſed σκυτοτόμῳ legit, ubi ſupra *c.* 24. Ita *Parmularius*, qi Thracibus, *ſecutorius*, ſive *ſecutorianus*, qi *ſecutoribus favebat*; de qibus videri poterit Lipſius idem *ibid. c.* 7. Martialis *l.* 9. *Epigr.* 70.

Vincenti parma cùm ſua turba favet.

Hos avtem parmularios nuncupatos ex Svetonio diſcimus; qi *l.* 12. *c.* 10. *patremfamiliàs qendam, qòd Thracem Myrmillonis parem, muneratio imparem dixerat*, refert à Domitiano *canibus objectum cum hoc titulo, Impiè locutus parmularius.* Ad qod facinus reſpexit in *Paneg yrico* Plinius, ubi dicit; *Jam qàm libera ſpectantium ſtudia? qàm ſecurus favor? nemini impietas, ut ſolebat, objecta, qòd odiſſet gladiatorem. nemo ſpectator ſpectaculum factus, miſeras voluptates unco & canibus expiavit.* Marcus ergò nulli gladiatorum factioni addictus: contrà planè qàm filius, imperii paterni, non & inſtituti, hæres; qi, ut Lampridius, *gladiatoribus convixit, & gladiatorem ſeſe perfectum exhibuit*: *Secutoribus* cum primis tam impensè favens, ut (Dione *l.* 72. *pag.* 828. *B.* avtore) eorundem armaturâ uteretur, & inter triumphalia nomina geſtiret avdire, Πρωτόπαλον Σικυτόρων. *Primus pugnator inter ſecutores.* qa de voce videatur, poſt Lipſium & Scaligerum, V. Cl. Salmaſius *in Lampridium.*

Τὸ αὐτουργικὸν] *manibus propriis operari*; ſive *operi manus ipſummet admovere*, ſuisqe id nonnunqam manibus exeqi, qod alienis, ſi vellet, poterat. De Danao Lucianus *Dialog. Marin.* 6. Σκληραγωγεῖ τὰς θυγατέρας, καὶ αὐτουργεῖν διδάσκει. *Duriter filias educat, & opus manu facere docet.* Catonis majoris τὴν αὐτουργίαν prædicat Plutarchus, μετὰ τ̃ οἰκετ̃ ἐργάζεσθαι, *cum ſervis domeſticis opus facere* ioliti. De Qintio Dictatore apud Svidam avtor innominatus. τὸν αὐτουργὸν ἠγάπα βίον. *Amabat vitam, qa manibus opus faciebat.* Pacatus *paneg yrico Theodoſii.* Detrahit lavdem *patientiæ inopiæ*: *majoris exempli eſt labor ſine neceſſitate.* Lavs ea Trajani apud Svidam, ex avtore incerto: Καὶ ἐβούλετο ἐξίσου πάντα τοῖς ἄλλοις τρόπου τινὰ ποιεῖσθαι. *Volebat qoqe cum aliis ex æqo qodam modo omnia facere.* At verò mollitiem hominum, qi alienis ad omnia manibus utuntur, falsè tetigit Cynicus, qi (referente *l.* 6. Laërtio) ex his qendam à famulo calceari conſpicatus, dixit, ὄπιθε μακάριε εἶ, ἂν μή σε καὶ ἀπομύξῃ; τοῦτο δὲ ἴσως πρωθήσει σοι τὰς χεῖρας. *Nondum ſat beatus es, niſi te alter etiam emungat* (non, uti Erasmus reddidit, *abſtergat*) *qod ſi manus fueris, futurum eſt.* id qod de Ariſtagora ſuſpicata eſt Gorgo puella Lacæna, qem cùm idem facitare animadverteret, ad patrem (Cleomenes is erat) converſa, Πάτερ, inqit, ὁ ξεῖνος οὐ τὰς χεῖρας ἐκ ἔχει. *Pater, hoſpes iſte manibus caret.* Plutarchus in Apophthegmatibus. Itaqe adulatorie nimis Conſtantino Panegyriſta; *Deceat te, Imperator, hoſtem ferire? imò non deceat laborare.* De Imperatore nimirum cenſuit, qod de Deo ſenſit, qi Ariſtotelis nomen præfert; Avtor *de Mundo c.* 6. Μὴ αὐτουργὸν εἶναι. μήτε καλὸν μηδὲ ἔυσχημον αὐτουργεῖν τὰ ἐπὶ γ̃ς. τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἀνθρώποις ἡγεμόσιν ἁρμόττειν, παντὶ καὶ τῷ τυχόντι ἐξεσται ἔργῳ. *Neqe honeſtum, neqe decorum res terrenas ipſum adminiſtrare. Atqi ne ex hominum qidem principum dignitate eſt cuilibet operi incumbere.* Qod Apuleius ſic παραζράζει, *Non ut orbem manibus ſuis inſtruxerit, talis qippe humilitas dejecti & minùs ſublimis officii; nec cum homine qidem conveniat qi ſit pavlulum conſcientiæ celſioris, qalis militiæ principes, & Curiæ proceres, & urbium ac domorum rectores, ut id ſuis manibus factum velit, qod ſit curæ levioris.* Atqi de Deo nos aliter docent literæ ſacræ, etiam τὰ ἐπὶ γ̃ς αὐτουργεῖν non dedignari prorſus; etiamſi ad plurima evegenda creaturarum miniſterio utatur. Qin & apud Homerum (qi id Heroibus ſuis dedecori non eſſe futurum opinatus) αὐτουργοῦσιν ἥρωες, ſuntqe αὐτοδιάκονοι, ut Evſtathius monet *ad Iliad.* 1. αὐτουργοῦσιν Ulyſſes, & Achilles ipſe; αὐτουργῶν deprehenditur ab Ulyſſe Laërtes. qod obſervat Ælianus *Hiſt. var. l.* 7. *c.* 5. eo utiqe ſemet exercent opere, qod in Cyro minore admiratus eſt Lyſander apud Xenophontem in *Oeconomico*; & qo nihil regale magis huic viſum refert in *Catone majore* Cicero, agri nempe colendi ſtudio. De Pittaco notum eſt ex nænia muliebri, ſive ἐκ τ̃ς ᾠδ̃ς ἐπιμυλίου, *ex molari cantione*, uti appellant Athenæus *l.* 14. Evſtath. *ad Odyſſ.* 6. & Pollux *l.* 7. *c.* 33. §. 8. (apud qem tamen *l.* 4. *c.* 7. §. 1. ἐπιμύριος ᾠδὴ perperam eſt editum, qod *Carmen ſeculare* interpres reddidit) qam, dum molam verſabant, qò laboris tædium tollerent, mulierculæ ſibi accinebant. Eam Plutarchus in 7. *ſapientum ſymposio pag.* 157. D. nobis hanc exhibet. Ἄλει, μύλα, ἄλει. καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ, μεγάλας Μιτυλήνας βασιλεύων. *Mole priſtinum, mole*: nam & *Pittacus molet rex magnæ Mitylenæ.* Inde Theodorum Scholaſticum objurgandi anſam arripit Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *Epiſt.* 470. Αὐτὸς μὲν ἐφυβρισεν ἡγὴ πᾶσαν χειρόκμητον ἐργασίαν. ὁ Μιτυληναῖος δὲ Πιττακὸς, καίτοι βασιλεύς ὤν, τὸν μύλωνα ἠσκ̃ργει, καὶ ἀναργῶς γυμναζόμενος, καὶ τὴν τοσφὴν ἐργαζόμενος. *Tu qidem opus omne, qod manibus elaboratur, turpe ac probroſum eſſe exiſtimas. At Mitylenæus Pittacus, qamvis rex eſſet, priſtinum tamen manibus ſuis extrudebat, ſimulqe & actuose ſe exercebat, & cibum operabatur.* ubi vitiosè μύλωνα codices:

l δυσπρουδ. | δυσπρόδικτον διαβολῆς.

mipic. Svid. §6. Παρὰ Διογνήτῳ, τὸ ἀκενόσπουδον. καὶ τὸ ἀπιστηθὲν τοῖς ὑπὸ τῶν περιδεουμένων, καὶ γοήτων περὶ ἐπῳδῶν, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς καὶ τῶν

miscerem; nec delationem facilis ullam admitterem.

§6. A Diogneto, ne rebus inanibus studium impenderem: néve eis fidem adhiberem, qæ à præstigiatoribus magísque de incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliísque ejusmodi impostoris di-

nec sanius interpres, *pistrinum manibus suis extruebat.* imò, *in pistrino ipsè operas obibat, simul sesè & exercens, & labore suo de victu prospiciens sibi.* Nam qod Theodorus Zvingerus Theatri *vol.* 19. *l.* 2. *tit. de Mola*, Pittacum tradit molæ encomium conscripsisse, qod ἐπιμόλιον nuncupârit, qo avtore dicat nescio. apud Ælianum, qem certè lavdat *Var. Hist. l.* 14. nihil ejusmodi comparet. qerituque Pictorius ad Marbodeum *de gemmis*, molæ lavdes poetam nullum celebrâsse. De Romanis priscis Seneca, *ad Helviam, c.* 10. *Scilicet majores nostri, qorum virtus etiam nunc vitia nostra sustentat, infelices erant, qia sibi manu suâ parabant cibum.* Et mox: *Scilicet minùs beatè vivebat Dictator noster, qi Samnitum legatos audit, cùm vilissimum cibum in foco ipsè manu suâ versaret.* Manium Curium Dentatum dubio procul intelligit: qanqam Consul ille, non Dictator. *Cibum vilissimum* qem dicit, γογγυλίδας fuisse refert, ex Magacle *de Viris illustribus*, Athenæus *l.* 14. & Plutarchus *in Apophth.* id est, *rapa*, ut ex *Amalthæo* Plinius *l.* 19. *c.* 5. *rapum*, inqit, *torrentem in foco inventum.* Historiam tangit & Cicero *de repub. l.* 3. à Nonio lavdatus; & in *Catone majore.* Nec peccare puto Athenæum, (qod Petrus Victorius censet, *Var. Lect. l.* 10. *c.* 5.) cum Sabinos dicit, qos Samnites illi. potest enim fieri, nec est vero absimile, Sabinos Samnitibus in ea legatione junctos fuisse: cum ex L. Flori *epitome Livianâ lib.* 11. compertum sit, Curium istum, tam Samnitibus cæsis, qam & Sabinis victis & in deditionem acceptis, bis eodem anno triumphâsse.

Δυσπρόδικτον διαβολῆς] lego δυσπρόσδικτον. De Antonino Pio *l.* 6. §. 39. Ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο. *Ut delationes non admiserit.* De Trajano itidem Dio. Διαβολαῖς ἥκιστα ἐπίστευε. *Delationibus minimè credebat.* Caji Caligulæ inter imperii exordia memoratu dignum dictum, facto etiam confignatum, à Svetonio *l.* 4. *c.* 15. refertur. *Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum cur cuiqam invisus esset; negavitque se delatoribus aures habere.* Præclarum & illud Domitiani, ab eodem in literas relatum, si in tenore cepto is perstitisset, qod *fiscales calumnias, magnâ calumniantium pœnâ repressit; adjecta voce illâ memorabili.* PRINCEPS QI DELATORES NON CASIGAT, IRRITAT. De Marco nostro, qi hic constans, Capitolinus, *Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu qæsivit qod erat verum. Qin & calumniis qadruplatorum intercessit, appositâ falsis delatoribus notâ: delationesqe qibus fiscus augeretur, contempsit.* Optimè Menander à Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 42. adductus, & post Stobæum ab Antonio *Meliss. l.* 1. *c.* 53. & à Maximo *Collect. c.* 10.

Ὅσις δὲ διαβολαῖσι πείθηται ταχύ,
Ἤτοι πονηρὸς αὐτὸς ἐστι τὰς τρόπους,
Ἢ παντάπασι παιδαρίῳ γνώμην ἔχει.
Qi mentem addixit credulam calumniis,
Avt ipsè est pravis inqinatus moribus,
Avt certè ingenio nil supra puerum valet.

Grotius.

§6. Διογνήτῳ] *Operam pingendo sub Diogneto magistro dedit.* Capitolinus. Verùm de Diogneto isto pictore, an philosopho, an utroqe etiam, videndi Josephus Scaliger. *Comment. ad Eusseb. Chron.* & Cl. Salmasius *ad Capitolinum.* Philosophum certe Marcus ipse nullus appellat; potuitqe Marcum ad philosophiæ studium impellere, monitâqe istiusmodi eidem suggerere, etiam qi philosophiam non esset professus. qanqam nec pingendi artificium qicqam impedit, qo minùs & philosophiam profiteretur, eadem saltem imbutus fuerit, cùm inter disciplinas liberales *pictura* olim haberetur; unde de Hilario Bithyno Evnapius in *Prisco*; πρὸς τῷ καθαρῷ τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν ἦτον φιλοσοφησάσῃ, ἅτε οὐκ ἐτέθηκει ἐν ταῖς ἐκείνου χερσὶν ὁ Ἐυφράνωρ. qæ verba Hadrianus Junius sic reddidit: *In arte pingendi adversus liberalium artium vacuos ità philosophatus est, ut appareat in illius manibus non esse extinctum Evphranorem.* cùm debuisset potius sic vertere; *Qi præter ingenuam, sive liberalem, reliqam disciplinam, in pictura qoqe ità versatus est, ut per ejus manus Evphranor adhuc superesse videretur.* τὸ καθαρὸν τῆς παιδείας, est ἡ καθαρὰ παιδεία, *ingenua sive liberalis disciplina.* φιλοσοφῆσαι, *studere, exerceri, in studio, exercitiove aliqo versari.* Evphranor pictor nobilissimus, fictórqe idem ex Plinio notus satis, qi *lib.* 34. *c.* 8. & *lib.* 35. *c.* 11. videri poterit. Cæterùm in Hilario superstes, qa ratione dicatur, ex Fabio melius qàm ex Plinio discas. Is *Instit. l.* 12. *c.* 10. *Evphranorem admirandum fecit, qod & cæteris optimis studiis inter præcipuos, & pingendi fingendiqe idem mirus artifex fuit.* qod idem planè de Hilario Evnapius.

Τὸ ἀκενόσπουδον] Citat qædam hinc Svidas sub vocabulo isto. Plutarchus *de Commun. Notion. c.* 17. Τίς ἂν ἐζήλωσε τὴν ἀνόητον ταύτην πρόνοιαν, καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν; ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς μικροῖς σπουδὴ μέμψιν φέρει. *Qis prudentiam illam dementem, & rerum inanium studium affectavit, nam parvarum rerum studium reprehenditur.* Aristides in *Panathen.* Si avtem ἐπὶ μικροῖς, certè ἐπὶ κενοῖς multò magis. possunt enim μικρὰ

esse, etiam qæ κενὰ protinus non sunt. Sunt avtem κενὰ sive *vana* & *vacua*, & hoc nomine indigna in qibus studium collocetur, vel τὰ τῆς παιδιᾶς καὶ γέλωτος, *res ludicra.* qo nomine Laco qidam Athenienses notabat, qos dicebat, μεγάλα ἁμαρτάνειν, τὴν σπουδὴν εἰς τὴν παιδιὰν καταναλίσκοντας. *Graviter peccare, res serias in ludicrum impendentes.* Plutarchus *de glor. Athen. pag.* 348. *F.* sive οὐ σωφρονεῖν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν. *Non sapere civitatem, qæ tantum in res ludicras impenderet studium.* Idem *Sympos. l.* 7. *c.* 7. qi & rectè subjungit; Τῷ γὰρ ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν. *Omnino ludentem oportet ludere.* Et Cato major dicere solebat, τὰν σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις ἔστιν καταγελᾶσθαι. *Qi ridiculis rebus seriam impenderent operam, eos in rebus seriis fore ridiculos.* Idem *Apophth.* 80. Itaqe Isocrates *ad Demon.* §. 23. Μήτε περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζων. μήτε περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρων. *Neqe in ridiculis serias res agens, neqe serius in rebus nugis gavdens.* Vel etiam τὰ περιττὰ καὶ μάταια, qæ licèt seria sint, fructus tamen & emolumenta *inania* existunt. qales ματαιοτεχνίαι illæ, qas commemorant damnántqe simul, Galenus, *Hortat. c.* 6. & Fabius, *Instit. l.* 2. *c.* 21. Ὧν τὸ τέλος ἡ βιωφελὴς. *Qorum finis vita humana nihil commodi affert.* ut Isidorus Pelusiota *lib.* 3. *Epist.* 185. qisqe nihil esse aliud, qam χρόνου παραπάλαμα, *vanam temporis jactaram* Ælianus pronunciat, *Var. Hist. lib.* 1. *c.* 17. sed & *tristes* illæ *ineptiæ*, uti Cæcilius apud Senecam *Epist.* 113. & *nugæ difficiles*, ut Martialis loqitur, *l.* 2. *Epigr.* 86. qas Seneca idem (licet eisdem ipse indulgentior pavlò, & in qibus Chrysippus nimius fuisse videtur) tantopere exagitat toties, *Epist.* 45. & 48. & 49. & 88. & 106. & 111. & *de benef. l.* 5. *c.* 12. Vide *lib.* 4. §. 32. Καὶ σπουδάσεις. Optimè Plutarchus *de Commun. Notit. c.* 4. Ἄλλως γὰρ οὐδεὶς φιλοπόνως τὸν κενόσπουδον ἀφορίζομεν ἐν τοῖς ἔργοις οὐδὲ πολλάκις, ἢ τῷ τὸν μὲν εἰς ἀνωφελῆ πονεῖν καὶ ἀδιάφορα, τὸν δὲ ἐνίοις τῶν συμφερόντων, καὶ ἀναγκαίων. *Nam haud alia ratione laborum studiosum ab eo qi inanibus rebus industriam impendit distinguimus, ipso qoqe plerumqe rebus agendis occupato, qam qod hic in inutilibus rebus elaboras & indifferenter, hic propter aliqod commodum & utilitatem.*

Τὸ ἀπιστηθὲν] Rectè: nec cur ἀπιστιστικὸν legisse Xylandrum velit Mericus noster, cavssam ullam video: etiamsi τὸ πιστιστικὸν *infra* §. 15. legatur. at Svidæ codices istinc omnino corrigendi, qi ἐπιστικὸν perperam exhibent. nam qòd vir eruditus admitti posse existimat; & παρὰ τὸ ἐφίστασθαι ἤτοι ἐπίστασθαι deducit, qasi eis Marcus ex parte saltem animum adjecerit; nec Grammatica ratio id patitur, qæ παρὰ τὸ ἐφίστασθαι τὸ ἐπιστατὸν, (non τὸ ἐπιστητὸν, qod ab ἐπίστασθαι oritur,) & ἐπιστατικὸν deducit: nec præter tantum, sed contra prorsus, avtoris ipsius mentem esse videtur. Οὐδὲ γὰρ μάγων συνουσίαις καὶ γοητείαις ὁ Μάρκος χαίρειν ἐῴητας. *Neqe enim magorum consvetudini avt præstigiis deditum fuisse Marcum qisqam meminit.* Joannes Xiphilinus in *M. Antonio.* & ipse etiam hoc loco id aperte diffitetur. qa ratione subnixus Xiphilinus idem fabulam illam refutatum it à Dione allatam, de pluviis in aqarum penuria insigni, Arnuphis magi procuratione impetratis, de qibus infra ad hujusce libri calcem dicetur. Qin & scripturam receptam probat Josephus Scaliger *in Eusseb.* qi & *ad Dionis Claudianique vaniloqentiam confodiendam, non posse telum testimonio hoc efficacius inveniri* avtumat, *si qis omnem industria sua vim intendat. Cui enim*, inqit, *potius qàm ipsi Marco de se scribenti, magis unqam fidem adhibuisse, & ab eorum vanitate ipsum avertisse Diognetum?* Accedit qod Pavlus in *Digest. l.* 48. *tit.* 19. *de pœnis, lib.* 30. *Marcum*, ait, *rescripsisse, in insulam relegandos, qi aliqid facerent, qo leves hominum animi superstitione minimè terrerentur.* qod Modestini nomine lavdat Isaacus Casavnus *ad Capitolinum.* Christianos avtem qòd hoc loco à Marco notatos Mericus existimat, fieri potest revera ut ad illos etiam spectet illud περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς; de qibus Tertullianus *Apolog. c.* 32. *Dæmonas adjurare consvevimus, ut illos de hominibus exigamus.* Latius tamen se extendere Marci verba, & ad Ethnicas superstitiones pertingere, etiam pater ipsius ὁ μακαρίτης censet. Verùm de istis utcunqe se res habuerit, τὸ ἐπιστιστικὸν, cùm sit planè vox navci, nulla ratione hic admitti meretur: nec cur scriptura recepta avt mutetur, avt solicitetur, qicqam comparet. Xylandri lapsum geminum habes *infrà*, §. 11. ἐπιστῆσαι.

Περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς] Hujus generis est superstitiosus mos ille, qo æris tinnitu luminaribus cœli laborantibus, uti rebantur ipsi, succurrere solebant. Alex. Aphrodis. *Problem. l.* 1. *p.* 46. Κινοῦσι δὲ χαλκὸν καὶ σίδηρον, ὡς τοὺς δαίμονας ἀπελαύνοντες διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ φασπῆρες ἐκ ἐπιπίμπτουσι τῇ γῇ ἀπορροίας ἀγαθοποιούς, καλυπτικὰς τῶν φαύλων δαιμόνων. *Movent as & ferrum, tanqam damonas abigentes, qoniam per illud tempus stella in terram non miserunt largos fluxus, malos spiritus arcentes.* Pariqe ratione *Manes exigi* prodit Naso *Fast. lib.* 5.

Rursus aqam tangit, Temesæaqe concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra suis.
Cùm dixit noves, Manes exite paterni,
Respicit; & puræ sacra peracta putat.

Cui

§ 7.

dicuntur: ne coturnices ad pugnam alerem, néve rebus istiusmodi animum adjicerem: útque liberè dicta æqanimiter sustinerem. eidem debeo, qòd philosophiæ me addixerim: qódque 1 Bacchium primum, tum 2 Tandasidem, & 3 Marcianum avdiverim: qòd dialogos, puer adhuc, conscripserim; qódque pro stratis grabatulum ac pellem expetiverim; cæteráque institutionis Græcanicæ adminicula.

§ 7. A Rustico, qòd in eam cogitationem devenerim, morum correctione curationéque indigere me: qódque ad æmulationem ambitionémque Sophisticam nullus declinaverim, vel de theorematibus

τιούτων λεγομένας. καὶ τὸ μὴ [n] ὀρτυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιστῆσαι. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας. καὶ τὸ ἀκηκοέναι φιλοσοφίας. καὶ τὸ ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν [o] Βακχίου, εἶτα [p] Ταυδασίδου, καὶ [q] Μαρκιανοῦ, καὶ τὸ γεγράψαι διαλόγους ἐν παιδί. καὶ τὸ στίμποδος καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐγκόμβωμα.

§ 7. Παρὰ Ῥουστίκου, τὸ λαβεῖν φαντασίαν [r] τοῦ χρῄζειν διορθώσεως καὶ θεραπείας τοῦ ἤθους καὶ [a] τοῦ μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικὸν, μηδὲ συγγενέσθαι περὶ τὰ θεωρήματα, ἢ ποιητικὰ λογά-

n ὀρτυγοκοπεῖν. Svid.
o Εὐτυχίου. forſ.
p Ἀνδρόνος. Caſ.
q Μαικιανοῦ. forſ.
r 1 Evrychium, f. 2 Andronem, f. 3 Mœcianum, f.
r L. 7. §. 12.
a Infr. §. 16. & l. 6. §. 30.
b τοῦ f.

Cui gemina planè Papicolarum superstitio, qi campanis tintinnabulisque pulsis dæmonas abigi credunt, Vide Pavlum Girlandum *de sortileg.* & Hieronymum Magium *Miscell. l.* 4. *c.* 14.

Ὀρτυγοτροφεῖν] At Svidas non ὀρτυγοτροφεῖν, sed ὀρτυγοκοπεῖν hic legit. Id ludi genus Græcis familiare designat: de qo consuli possunt Svidas *ibidem* à Leopardo *l.* 1. *c.* 5. emendatus: Aristophanis Scholiastes *ad aves*, ab eodem lavdatus: & Pollux *lib.* 9. *c.* 8. à Mevrsio *de Ludis Græcis* adductus. Meminere Plato in *Alcibiade* 1. Plutarchus *de legendis poetis* & Athenæus *Dipnosoph. l.* 11.

Περὶ τὰ τοιαῦτα ἐκτοῦσθαι] *rebus istiusmodi deditum*, sive *addictum*, eisque nimiopere affectum esse. Vide *ad l.* 4. §. 19.

Τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας] De Marco Capitolinus. *Moderatè nonnullorum cavillationes ferebat: malè loquentium dictis, vel literis, vel sermone, respondebat.* & de Marco Lucióque pariter: *Adepti imperium ità civiliter se ambo egerunt, ut lenitatem Pii nemo desideraret, cùm eos Marullus sui temporis mimographus cavillando impunè perstringeret.*

Βακχίου] *Bacchius* iste qis fuerit, nusqam comperio. neqe enim qenqam hoc nomine inter illos reperio, qibus Marcus noster in disciplinam se dedisse perhibetur: Εὐτυχίου forsan ipse scripserit; qod in Βακχίου, literis fugientibus an confusis, per exscriptorum errorem transierit. *Eutychium Proculus Siccensis* certè inter Grammaticos Latinos, qibus Marcus usus est, à Capitolino ponitur. Verùm in re tam incerta qid statuas certi? Vide *l.* 10. §. 31.

Ταυδασίδου] Depravatum esse etiam nomen istud Casavbonus *ad Capitolinum* censet, & suspicatur *Andronem* posse reponi, qo *magistro Musico ac Geometrâ* usus est Marcus. De *Basilide* havd minùs forsitan probabilis conjectura fuerit; qem Marco *præceptorem* qoqe extitisse, ex Evsebio avtores sunt Georgius Monachus, & Marianus Scotus.

Μαρκιανοῦ] Qod si conjecturis indulgere libuerit, istic nihilominùs oboriri potest suspicio, pro *Marciano Metianum* substituendum; de qo Capitolinus. *Studuit & Juri, audiens L. Volusium Metianum.* Ea porrò mutatio proclivior fuerit, si cum Casavbono, non Metianum, sed Mæcianum legerimus. *ex leg.* 17. *de jure patronatus.* ut τὸ Μαρκιανοῦ ἀντὶ τοῦ Μαικιανοῦ irrepserit, deflexione planè levissimâ.

Τὸ γράψαι διαλόγους] Ingenii scilicet & calami exercitandi causâ. Alioqi tangit hominem Epictetus apud Arrian. *l.* 2. *c.* 1. qi hoc tanqam re magnâ gloriabatur, Ἰδοὺ πῶς διαλόγους συντίθημι. *Ecce qomodo dialogos componam.* Hinc avtem *Dialogistam* Cassio Marcum dictum, referente Vulcatio, avtumat Casavbonus in *not. ad Vulcatium.* Vide *ad* §. 7.

Ἐν παιδὶ] *In puerili ætate*, Xylander, sive, *puer cum esset*, phrasis insolens; nec illecta tamen. De Maximino Herodianus, *l.* 6. *c.* 8. §. 1. Πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, &c. *Qia puericia opilio fuisset.* pro qo Lucianus etiam ἐν παισὶ dixit, in *Necyomantia.* Ἐγὼ γὰρ ἄχρι μὲν ἐν παισὶν ἦν. qanqam ibi ἐν παισὶν εἶναι potest verti, *inter pueros versari, è puerorum numero esse.* Sed eodem planè modo Philostratus ἐν μειρακίῳ dixit in *Hermocrate Sophista*, ὡς μηδὲ δάκρυον ἐπ' αὐτῷ τὴν Καλλιστὼ ἀφεῖναι ἐν μειρακίῳ ἀποθανόντι. *ut nec lacrymam emitteret Callisto ad mortem illius in adolescentia defuncti.* Observavit & Casavbonus ad Athenæi *l.* 13. *c.* 8. Τὸ παῖς pro ἡλικία παιδικὴ usurpatum ab Hermesianacte Colophonio in *Elegis* illa qam *in Leontium* meretriculam compo'uit, ubi inter alia de Hesiodo,

Πολλ' ἔμαθεν, πᾶσαι δὲ λέγων ἀπεγράψατο βίβλους
Ὑμνων, ἐκ πρώτης παιδὸς ἀναρχομένην.
Multa studiosè scrutatus est, & dum omnes recensèt, libros conficit
Laudans Eoam Aseræam *vix pueritiæ annos egressam.*

& in Praxinoe apud Theocritum *Idyll.* 15.

Ἵππον νὴ τὸν ψυχρὸν ὄφιν ταμάλισα δεδοίκω
Ἐκ παιδός. ---
Equum enim & frigidum anguem, hæc duo semper timui
Inde usqe a puero ---

qod Marcus *Evang. c.* 9. *v.* 21. παιδιόθεν. *à puero, à puerili ætate.* Pavlus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 15. ἀπὸ βρέφους dixit. Plato Hipp. maj. ἐκ παίδων. ἐκ παίδων ἀρξόμενοι. qomodo Lucianus etiam, plurali usus numero, cum de Demonacte solo, & Longinus in *de Fine*, apud Porphyrium in *Plotini vita*, cùm de se solo loqeretur. sed & qod ἐκ μειρακίου Epicurus dixit, in Epist. ad Idomeneum apud Laert. *l.* 10. verbis illis Σὺ δὲ ἀξίως τῆς ἐκ μειρακίου περιστάσεως πρὸς ἐμὲ καὶ φιλοσοφίαν, &c. id *ab adolescentia*, Cicero *de finibus l.* 2. *Sed tu, ut dignum est tuâ erga me & philosophiam voluntate ab adolescentia susceptâ*, &c. Aliud tamen

A phrasis illa, *ex puero*, apud Sidonium sonare videtur, ubi dixit *l.* 8. *Ep.* 6. *Audivi eum adolescens, atqe adhuc nuper ex puero.* hoc est, cùm nuperrimè *ex ephebis excessissem.* ut Terentius *Andr.* 1. 1. vel, ut Cicero *ad Brutum, adolescentulus & penè puer.* Sidonius ipse *l.* 9. *Ep.* 14. *adolescens, vel penè adhuc puer.* ut ex istic eam vim obtineat, qam in illis *Exprafectus, Exadvocatus*, &c. nec puerilem ætatem includat, sed excludat potiùs.

Σκίμποδος καὶ δορᾶς] i. *Pro stratis grabatulum & pellem, cæteráque Græcanica instituta; eorum nempe qi à Philosophis Stoicis instituebantur.* Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 53. faciunt huc qæ de Marco nostro Capitolinus: *Duodecimum annum ingressus habitum philosophicum assumpsit: & deinceps tolerantiam; cùm studeret in pallio, & humi cubaret, vix avtem, matre agente, in strato pellibus lectulo cubaret.* qæ verba de *lectulis lucubratoriis, qibus pelle instratis philosophi studebant*, exponunt Casavbonus & Salmasius: de qibus vide sis illum *ad Sveton. l.* 2. *c.* 78. plenâ manu, vel etiam ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, *toto sacco*, congerentem, cui ego acervo adjiciam tantùm illud Gellii ex *Noct. Attic. l.* 19. *c.* 10. de Cornelio Frontone; *Offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi; circum undiqe sedentibus multis doctrinâ, avt genere, avt fortunâ nobilibus.*

Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς] qam & παιδείαν Ἑλληνικὴν, Plutarchus in *Alex.* de Barsene.

§ 7. Ῥουστίκου] *Avdivit, & præcipuè, Junium Rusticum, qem & reveritus est & sectatus, qi domi militiæqe pollebat, Stoica disciplina peritissimum, cum qo omnia communicavit publica privatæqe consilia.* Capitolinus. Alius ergò iste à Junio Rustico, cujus meminit Plutarchus *de curiositate* qemqe Svetonius *l.* 12. *c.* 10. à Domitiano cæsum narrat, qòd Pæti Thraseæ & Helvidii Prisci lavdes edidisset, appellassetqe eos *sanctissimos homines.* Stoicus tamen uterqe; unde priorem illum, qem & Plinius Arulenum, Regulus ille, ex Modesti elogio, *bipedum omnium neqissimus, Stoicorum simium*, per contumeliam appellabat. Plin. min. *lib.* 1. *Ep.* 5.

Τοῦ χρῄζειν διορθώσεως] Qâ nimirum opus habent & præstantissimi qiqe; unde & Basilius Cæsar. *Epist.* 77. poscit à suis γράμματα, εἴ τι σφάλλεται, διορθώμενα· οὐκ ἀρνούμεθα γάρ, inqit, μυρίοις σφάλμασιν ὑποκεῖσθαι, ἀνθρώποι ὄντες, καὶ ἐν σαρκὶ ζῶντες. *Literas, qibus, si offenderet, corrigeretur. Non negamus enim innumeris nos erroribus obnoxios esse, cum homines simus, & in carne vivamus.* Seneca, *Epist.* 6. *Intelligo non emendari me tantùm, sed transfigurari: nec hoc promitto jam avt spero, nihil in me superesse, qod mutandum sit. qid ni multa habeam qæ debeant corrigi, qæ extenuari, qæ attolli? & hoc ipsum argumentum est in melius translati animi, qod vitia sua, qæ adhuc ignorabat, videt. qibusdam ægris gratulatio fit, cùm seipsos ægros esse senserunt.* Epictetus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 1. Ἐι βούλει ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίστευσον, ὅτι κακὸς εἶ. *Si cupis bonus fieri, primum crede qod malus sis.* Vide *ad lib.* 11. §. 39.

Ζῆλον σοφιστικὸν] qem exagitat passim apud Platonem Socrates ille Sophistomastix: de qo & Plutarchus. Τὸν δὲ τύφον, ὥσπερ καπνόν τινα φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάτας. *Fastumqe veluti fumum qendam à philosophia in Sophistas dissipans*, &c. *lib. de Socrat. genio. Tom.* 11. *pag.* 580. *A.* Vide *lib.* 7. §. 66. Hoc avtem genus hominum Dio Prusæus qi & ipse tamen Sophista avdit; nunc *pavonibus* confert; *Orat.* 12. *pag.* 194. Ταὼς ποικίλους, δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἐπαιρομένους, οἷον πτεροῖς. *Pavones varios, gloria & discipulis elatos, qasi pennis.* nunc *spadonibus libidinosis*: *Orat.* 4. *pag.* 64. Ὅτι οὐδὲν διαφέρει σοφιστὴς ἀνθρώπῳ ὑπηχθῆ ἀκολάστῳ. τούτων γάρ φασιν οἱ ἀσελγέσταοι, ἀνδρες εἶναι καὶ ἱερᾶν τῶν γυναικῶν, καὶ συγκαθεύδουσιν αὐταῖς, καὶ ἐνοχλοῦσι, γίγνεται δὲ οὐδὲν πλέον, οὐδ' ἂν τάς τε νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς. καὶ πολλοὶ τοῖς σοφισταῖς πολλὰς ὑπῆρξαν γυναῖκας ἀμαθεῖς, πολὺ κάκιον πλανωμένας ἐν τοῖς λόγοις, ἢ τὸν Ὀδυσσέα φησὶν Ὅμηρος ἐν τῇ θαλάττῃ, καὶ πρότερον εἰς ἅιδου ἂν ἀφίκοιτο ἄφαρ ἐπὶν ὁ, ἢ γένοιτο ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγων τε καὶ ἀκούων. *Qod nihil homo sophista ab libidinoso eunucho differat. Illorum libidinosissimos ajunt viros esse, & amare mulieres, & dormire cum illis, & negotium facessere: generari avtem nihilò plus, etiamsi totas noctes diesqe cum illis coeant. Ita & apud sophistas multos invenies ad senectutem perveniisse, adhuc indoctos, multoqe pejus errantes in sermonibus, qam Ulyssem ait Homerus errasse in mari: & multo prius ad inferos descendere, qemadmodum ille, qam fierent boni viri, qantumvis multa dicant avdiantqe.*

Μηδὲ τὸ συγγράφειν] legendum forsan, μηδὲ τὸ συγγρ. alioqi contra Marci mentem sensus futurus est, si articulum τὸ ad ἐκτραπῆναι

c Inf. §. 9. 11. & l. 9. §. 12.
d ἐνεργ. Xyl.
e Inf. §. 17. & l. 3. §. 5.
f ἀστρολογ. Xyl. & Lugd.

λογάρια διαλέγεσθαι, ἢ c φανταστοπλήκτως τὸ ἀσκητικὸν, ἢ τὸ d ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι. καὶ τὸ ἀποσῆναι e ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, καὶ f ἀστρο-

aliqid conscribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obire operásque edere potius speciem præbendo, qò ad stuporem ac admirationem mei homines traherem. qòd rhetoricæ item, poe-

νας, quod proximè præcesserit, retuleris. neque enim probare possum, quod ad φαντασίαν λαοῦ referre videtur Cl. Casaubonus. malim cum Merico filio, qi sic legisse videtur, μηδὲ τῇ συγγράφειν *neque conscribendo*, vel *neque ut conscriberem*. nisi fortean τὸ fuerit αὐτὶ τοῦ ὡς.

Ἡ προτρεπτικὰ λογάρια διαλέγεσθαι] Colligit hinc Casaubonus *ad Hist. Rom. pœnituisse Marcum scripti* illius *dialogis comprehensi*, cujus meminerat *supra* §. 6. quod id genus scriptionis multa habeat φανταστοπληκτα, & *ad ostentationem comparata*. Citátque idem sic Marci verba, Παρὰ Ρ. τὸ λαβεῖν φαντασίαν τοῦ χρῆζειν προτρεπτικὰ λογάρια μὴ διαλέγεσθαι. Viderint alii. Certe aliud est exercitationis causa, aliud ostentationis & æmulationis, argumentum aliqod tractare. ut nè adjiciam, illud in ætate puerili factum, cùm adolescentis jam studia illic attingantur.

Φανταστοπλήκτως ἀσκητικὸν] Φανταστοπλήκτως, Vocabulum opinor, τῶν ἅπαξ λεγομένων. qod nusquam certè alibi legisse commeminerim. Φανταστοπλήκτως ἐπιδεικνύσθαι est *cum eo apparatu, eoque ostentationis studio aliqid moliri atque edere, ut in stuporem & admirationem summam spectantes audientesve conjiciat.* Ita φαντασία hic eandem significationem obtinet, quam apud Lucam habet *Act.* c. 25. v. 23. ubi Agrippa Rex, conjuge Regina comitante, μετὰ πολλῆς φαντασίας, i. *cum pompa insigni, speciosoque admodum, sive splendidissimo, apparatu*, auditorium ingressus dicitur. Sed & apud Polybium, cujus vocabula solens usurpat Evangelista, in *Excerpt. l.* 16. de P. Scipione a Carthagine debellatâ reverso, μεγάλην εἶναι συνέβαινε τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, *magnam speciem ejus pompa habuit*. quem locum adducit Cl. Casaubonus in *notis ad N. T.* Cui adjici possunt & illa à Camerario laudata; ex Posidonii narratione de Athenione apud Athenæum *l.* 5. Οὐδενὸς ἂν δὴ Ῥωμαίων ἐν τοσαύτῃ φαντασίᾳ καὶ καταχλιδῶντος τῆς Ἀττικῆς, *tanto cum apparatu*, vel *tanta cum ostentatione*. ex Hippocrate, περὶ ἐυσχημ. ποιεῖν δὲ κάρτα μηδὲν αὐτῶν περιέργως, μηδὲ μετὰ φαντασίης. *nihil curiose, vel ostentatorie facere*. ex Aristotelis *Rhetor. l.* 3, c. 1. Ἅπαντα ταῦτα φαντασίαν ἴσην. *hæc omnia ad pompam & speciem tantum faciunt*. inde Clementi, *Pædag. l.* 3. c. 1. Κάλλος φαντασιαστικὸν, *forma, sive decor ostentatorius, sive ostentationi expositus*. Et φαντάζεσθαι verbum, apud Herodotum *l.* 7. *pag.* 442. *A.* ubi Artabanus Xerxi, τὰ ὑπερέχοντα ζῶα κεραυνοῖ ὁ Θεὸς, οὐκ ἐᾷ φαντάζεσθαι. *Prægrandia animalia fulmine Deus ferit, neque patitur efferre & ostentare se*; qomodo plumis expansis pavi solent. Sed & τὰ ἐμφανταζόμενα Marco nostro *l.* 2. §. 12. Vim vocabuli optimè explicabit nobis Dio *de Regno*, ubi Tyrannos ait θαυματοποιῶν οὐν ἐκπλήξει φαινομένης, *quasi miracula edant, cum assidentium stupore ei eudos se præbere*; & amplius adhuc, si προσθαυμάνης, φανταζομένης dixisset. De exercitiis autem ad ostentationem adhibitis Epictetus in *Dissertat. l.* 3. c. 12. Τὰς ἀσκήσεις οὐ δεῖ διὰ τῶν παραδόξων ποιεῖσθαι. ἐπεὶ τοι τῶν θαυματοποιῶν οὐδὲν διοίσομεν οἱ λιγοντες Φιλοσοφίαν. δυσκολόν ἐστι γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν. καὶ οὐ μόνον δυσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν, ἐπὶ σχοινίου περιτατεῖν, ἢ φοίνικα ἐσάναι, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; οὐδαμῶς. οὐκ ἔστι τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτηδειον πρὸς ἄσκησιν. ἀλλὰ τὸ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκπονῆσαι. τί δ' ἐστὶ τὸ προκείμενον ἐκπονῆσαι; ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν ἀκωλύτως διατηρεῖσθαι. *Exercitationes neque contra naturam, neque admirabiles esse debent. Nam alioqi nihil inter præstigiatores & nos, qi philosophi perhiberi volumus, intererit. Est enim etiam in jugo ambulare difficile: nec difficile tantum, sed etiam periculosum. Esne de cæssa nobis etiam meditandum est, qemadmodum in fune ambulemus, aut palmam erigamus, statuasve amplectemur? Neqiqam. Neque enim omnia difficilia & periculosa exercitationi qoque apta sunt. Sed illud elaborandum est qod ad institutum cujusque pertinet. Qid vero ad institutum cujusque pertinet? Ut appetitione & aversatione circa impedimentum utatur.* Qod autem dicit, ἀνδριάντας περιλαμβάνειν, Diogenem Cynicum notare videtur, qi *gelu cunctis rigentibus, statuas æneas* inspectante populo circumjectis brachiis amplecti solebat. Laert. *l.* 6. Καὶ θέρους μὲν ἐπὶ ψάμμου ζειῆς ἐκυλινδεῖτο. χειμῶντος δὲ ἀνδριάντας κιχονισμένους περιελάμβανεν. πανταχοῦσε ἑαυτὸν συνασκῶν. Itaqe vanitatem hominis perstringens Plato, cum aliqandò περιχαριζόμενος, id est, *gelidâ undiqe perfusus* in turba media consisteret, miseranti populo, εἰ βέλεσθε, inqit, αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόσχετε. *Si miserari vultis illius, discedite.* Sed & alii hac ratione tolerantiæ gloriam ambiebant; uti ille apud Plutarchum in *Apoph. Laconic.* cui Spartanus, οὐκ ἀλγεῖν, *dolorem inde percipere ullum neganti*, τί οὖν μέγα ποιεῖς; *qid ergò*, inqit, *magni facis?* Subjungit autem prioribus illis Epictetus: Ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ, ὧν μὲν ᾧ. δεῖ πάντα ῥίπτει πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὰ ἀσκητικά. ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἴξω νενευκώς ἐστι, (qod Plutarchus ἴξω βλέπων dixit; vide *ad l.* 9. §. 29. qanqam legendum forsan, ἴξω νενευκότως ἐστὶ, *sunt ejus qi extra promineat*, Volphius ut cum seqentibus cohæreat aptius) καὶ ἄλλό τι θηρωμένου, καὶ θεατὰς ζητοῦντος τοὺς ἐρῶντας ὡς μεγάλου ἀνδρός. *Corpori qæ ab iis, qi id exercent, adhibentur, siqidem eo inclinarint, ut ad appetitionem & aversationem vergant, & ipsa ad exercitationem pertinebunt. Sin*

A *ad ostentationem, sunt ejus qi extra promineat, & aliud venetur, & spectatores qærat dicturos, o magnum hominem.* Concludit denique dissertationem suam Apollonii cujusdam monito, ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, διψῶν ποτε καύματος, ἐφέλκυσαι βρόγχου ψυχρὸν, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Si qis se in sua cattissa velit exercere, ut in æstu frigida aliqantum attrahat, tacitusqe expuat.* Apollonii vero illius, qisqis is fuerit, (vix enim crediderim esse, de qo proxime Marcus) dictum, videtur librariorum incuria perveniisse ad nos minus sincerum. nec satis animo facit illud, ἐφέλκυσαι βρόγχου ψυχρὸν. cogitabam aliqando βρόγχου illud expungendum, vel etiam usum forsan Apollonium verbo βρόχθισαι, qod αὐτὶ τοῦ ῥοφῆσαι positum in *Problemat.* Aristotelitributis *l.* 7. *q.* 3. verbis illis, τὸ μὴ πιεῖν, ἀλλὰ καὶ βρόχθισαι. *Non bibere, verum etiam sorbere.* ut dixisse potuerit, ἐφελκύσας βρόχθισον ψυχρόν. Verùm Etymologo, qem Favorinus transcripsit, Βρόχθος est ὀλίγου πόμα, *exigua potio.* & Hesychio, Βρόγχος, ῥόφημα. ῥόφημα, opinor. *Sorbitio*, pro eo qod sorbetur. hoc si admiserimus, nihil mutato erit opus. *Frigida*, inqit, *aliqantulum sorbillando sumas, & nemini dixeris.* Epictetus ipse *lib. ejusdem c.* 14. Ὅλως τις ὕδωρ πίνει, ἢ ποιῇ τι ἀσκητικὸν, ἐκ παντὸς ἀφορμῆς λέγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ πίνω. διὰ τοῦτο ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; ἄνθρωπε, εἰ σοι λυσιτελεῖ πίνειν, πίνε. εἰ δὲ μὴ, γιλοίους ποιεῖς. εἰ δὲ συμφέρει σοι, καὶ πίνεις, σιώπα. *Si qis aqam bibit, aliave qapiam in re se exercet, omni studio id omnibus dicit: ego, inqit, aqam bibo. Nunqid eo tantum aqam bibis, qia aqam bibis? Homo, si tibi aqam bibere expedit, bibito: sin minus, ridicule facis. Sin aqa potus tibi prodest, bibe ac tace.* Οὕτως οὐκ ἀρκεῖ τὸ μηδὲν ἀλγεῖν, ἂν μὴ κηρύσσῃς; Qin & vitium hoc corrigens, *Embir. c.* 45. Μηδ' αν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον θέλῃς, σεαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τὰς ἀνδριάντας περιλάμβανε. ἀλλὰ [καὶ] διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπισπάσας ψυχρὸν ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Nec, si aqam potas, ad qamvis occasionem te pota re aqam dicita. Qod si qando ad laborem te vis exercere, in tuum, non in exterorum usum, ne statuas amplectere: sed si qando vehementer sitieris, frigidam haustam expuito, ac nemini dicito.* ἐπισπάσας ψυχρὸν ὕδατος hic dixit, qod illic ἐφέλκυσαι βρόγχου ψυχρόν. qanqam illic non tam moderationis, qàm tolerantiæ exercitium insinuari videtur, cùm de expuendo, non demittendo illud subjiciat. qomodo hydropicos qi curant, aqâ illos os colluere permittunt, qam demittere tamen prohibent. De statuis amplexandis qid voluerit, ex supra dictis patet satis. Qod eo magis moneo, qia Simplicius istic ab Epicteti mente qàm longissime aberravit. Vide Aristidem *in Eteon. ad l.* 9. §. 29. vide & *lib* 9. §. 12.

B

C

D

E

Ἐνεργητικὸν] ut ὑποθητικὸν, *infrà* §. 14. sed ἐνεργητικὸν, Xylander. optimè, opinor. *insrgetikòn ándra epideíknysthai*, bifariam potest intelligi: vel de eo, qi *occupatissimum esse se simulat*, & qi *multis variisque negotiis distineatur*: vel de eo qi *virium roborisque corporei ostentandi gratiâ sese exercet.* Nos Anglicè sic distingvimus, ut alterum dicamus, A man of action, hoc est, *actuosum*, alterum, An active man, qasi *activum* dixeris. Prioris generis fuit Attalus ille, de qo Martial. *l.* 1. *Epigr.* 80.

Semper agis causas, & res agis, Attale, semper:
Est, non est qod agas, Attale, semper agis.

de qo eodem videndus & idem *l.* 2. *Epigr.* 7. Sed & Juridicus ille, de qo festive Chaucerus noster in *Jubilæo* suis qas *Cantuarienses* indigitavit,

F

A busier man then he no where there nas:
And yet he seemed busier then he was.

Notat vitium hoc Seneca *Epist.* 62. *Simulant occupationes, & augent, & ipsi se occupant.* Notat & Marcus noster, *infrà* §. 12. ubi morem tangit qorundam, qi, vel cùm ad suos scriberent, vel ab eis convenirentur, occupationes & negotia prætendere solenne habebant. Ad posterius pertinet, qod de studio athletico verbis proximis dixerat: qò eodem & ista referri possunt. De Marco siqidem in istis qo ie non infœliciter versato, ex Cassio Xi-

G philinus *pag.* 816. *A.* Τοσαύτῃ ἐυεξίᾳ ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Principio fuerat tali valetudine, ita ut armis certaret, aprosqe ex equo in venatione conficeret.* Et Capitolinus. *Amavit pugilatum, luctamina, & cursum: & aucupatus, & pila apprime lusit, & venatus est. Sed ab omnibus his intentionibus studium eum Philosophiæ abduxit, seriumqe & gravem reddidit.* De Constantio majore Libanius *Orat. pag.* 105. *B.* Οὐ γὰρ ὡήθη δεῖν καθήμενον τρυφᾶν, ἀλλ' ἐυθὺς ἀπὸ γραμμῆς ἐνεργὸς ἐδείκνυτο. *Non enim existimavit oportere considentem delitiari, sed statim a linea & repigulis actualium vigore virtutum eminuit.* Mox *pag.* 101. *D.* de Constantino: Ἀεὶ πρὸς ἔργοις ἦν τάς τε χεῖρας καὶ τὸν λογισμόν. καὶ ὅτε ἡμέρας φαίνοιτο, ὅτε νυκτὸς ἐκελεύσας, ἔχει τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἔλαγεν, ἢ συναμφοτέρων, ἢ πάντως γε θατέρου. *Semper operibus attentam manum & mentem habebat: & neqe jubare exorto, neqe nocte adventante habuisset qis dicere illum cessavisse, aut ab utroqe, aut omnino ab altero.*

H

Τὸ ἀποσῆναι ῥητορικῆς, καὶ ποιητικῆς] Zeno certè Stoicus, autore Laertio *l.* 7. c. 23. dicere solebat, μηδὲν εἶναι τῆς ποιήσεως ἀλλ-

poeticæque, & dictionis elegantioris ſtudiis abſtinuerim. ne togatus intra ædes obambularem, néve ejuſmodi alia, qæ faſtum reſiperent, facerem. epiſtolas etiam ſimpliciter ſcriberem, ad normam ſcilicet earum qas Sinueſsâ ad matrem meam idem ipſe dederat. adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis eſſem.

λογίας. καὶ τὸ μὴ ἐν ϛολῇ καθ' οἶκον περιπατεῖν, μηδὲ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν. καὶ τὸ τὰ ἐπιϛόλια ἀφελῶς γεγράφειν, οἷον τὸ ὑπ' αὐτοῦ τούτου λεχθὲν Σινούϲσης τῇ μητρί μου γεγράφειν. καὶ h τὸ πρὸς ἑαυτὸν χαλεπήναντας καὶ παλιμμελήϲαντας εὐκαταλήκτως καὶ εὐ-

ϛολίῳ Svid.

h Inf. §. 15.

ἀλλοτριώτερον πρὸς καταλῆψιν τῶν ἐπιϛημῶν. *Ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſitæ eruditionis opinione.* qin & idem non *rhetoricam* ſolùm, ſed & *dialecticam* ſugillâſſe videtur, cùm diceret eodem avtore *c.* 161. Ἐοικέναι τὰς διαλεκτικὰς λόγους τοῖς ἀραχνίοις, ἃ καί τοι δοκοῦντα τεχνικόν τι ἐμφαίνειν, ἄχρηϛά ἐϛιν. *Similes eſſe rationes dialecticas araneatum telis, qæ etſi qid artificioſum indicare videantur, inutiles ſunt.* Denique, ſi Caſſio Sceptico ab eodem adducto fides, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηϛον ἀπέφαινεν, *artium liberalium orbem integrum inutilem prorſus pronunciavit:* nec Seneca ipſe hac in parte à Zenone longè diſceſſiſſe videtur: qem videas licèt *Epiſt.* 88. prolixius iſta diſſerentem. qanqam ἐυχρηϛεῖν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήμαϲιν, dixit Chryſippus; nec id omnino diffiteri avſus eſt Seneca. Cæterùm Marcus, cùm iſtìc, tum & *infrà* §. 17. gratulatur ſibi, qòd vel ab iſtis abſtinuerit, vel havd magnos in eis progreſſus fecerit, utpote qæ animum à gravioribus magisqe neceſſariis avocaturæ fuiſſent.

Ἀϲχολογίας] Ἀϲχολογίας Xylander. Seneca *Epiſt.* 88. *Venio nunc ad illum, qi cæleſtium notitiâ gloriatur,* &c. Et Gregorius Nazianzenus *in Hieron. Orat.* 23. *pag.* 414. *A.* Ταῦτα (philoſophiæ utiqe præcepta ſalubria) τῶν ϲυλλογιϲμῶν καὶ τῶν γραμμῶν, καὶ τῆ κεχηνέναι πρὸς τὰς ἀϲτέρας, ἆρ' ὑ μακρῷ πραϒμάϲει τις ἐυφροϲυνῶν; Ἐκεῖϲε ἐνθυμηθείς, ὅτι ϲυναγόντων μὲν πάντων, ἢ γεωμετρούντων, ἢ ἀϲτρονομούντων, ὠδίνει ὁ βίος ἡμῶν παρὰ τοῦτο ὠφεληθείη, ὅτι μὴ καὶ τὰ πάντα λυθήϲεται. *Hæc vero nonne ſyllogiſmis, & lineis, briantisqe animi in ſtellis defixioni multum anteponet, qisqis mente ſana fuerit? illud ſecum reputans, qod ſi ad ſyllogiſmorum concluſionem, vel ad geometriam, aut aſtronomiam, omnes ſtudium atqe operam contulerint, nihil ea res vitæ humanæ profutura ſit, qin potius omnia diſſolvi ac labefactari neceſſe erit.* Ego tamen nihil iſtic movendum cenſuerim: cùm ἀϲχολογίαν, *ſermonis elegantiam* ſive *feſtivitatem* indicet; cujus ſtudium cum Rhetorica ac Poëtica aptiſſimè conjungitur. Seneca *Epiſt.* 75. ubi orationem, qam Philoſopho vult convenire, deſcribit: *Non delectent verba noſtra, ſed proſint: ſi tamen contingere eloqentia non ſolicito poteſt, aut ſi parata eſt, aut parvo conſtat, aſſit,* & *res pulcerrimas proſequatur. ſit talis, ut res potius qàm ſe oſtendat. Alia artes ad ingenium totæ pertinent: hic animi negotium agitur.* Verùm, *eloqentiam* ut aliqa ex parte admittat, *feſtivitatem* certe illam ſive *urbanitatem*, qæ facetiis jocisqe plurimum conſtat, qàmqe in oratore probant lavdantqe dicendi magiſtri, in philoſopho Stoicorum gens ſevera vix ferat. Siqidem illi, ut Laert. *l.* 7. *c.* 117. in *Zenone.* Ἀυϲηρὰς φαϲὶν εἶναι πάντας τὰς ϲπουδαίας, τῷ μήτε αὐτὰς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, μήτε παρ' ἄλλων τὰ πρὸς ἡδονὴν προσδέχεϲθαι. καὶ ἄλλως δὲ εἶναι αὐϲτηρὸν, παραπλησίως λεγόμενον τῷ αὐϲτηρῷ οἴνῳ, ᾧ πρὸς μὲν Φαρμακοποιϊκὰ χρῶνται, πρὸς δὲ πρόποϲιν ἀ πάνυ. *Severos ajunt eſſe ſapientes omnes, qod neqe ipſi loqantur ad voluptatem, neqe ab aliis ad voluptatem dicta admittant. Eſſe autem* & *autum ſeverum, qi ad rationem acris vini ſeverus dicatur, qo ad medicamenta potius qam ad propinationem utuntur.* Stobæus *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Αὐϲτηρὸν λέγεϲθαι τὸν ϲπουδαῖον, καθ' ὅϲον ἄτε προσφέρει τινί, ἅτε προείϲηϲι τοῖς πρὸς χάριν λόγοις. *Severum dicere ſapientem, in qantum nemini ſe adjungit, neqe ſermonem ad gratiam componit.* Itaqe Epictet. *Enchir.* c. 32. ubi characterem typúmqe certum delineat, qem in congreſſibus ac conventibus obſervari poſtulat, §. 13. Ἀπίϲω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν. ὀλιϒωθηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτιϲμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς ϲε τῶν πλησίον ἀνεῖναι. *Abſit illud etiam, ne riſum moveas. Nam is ejuſmodi locus eſt, e qo proclivis ſit in plebejum morem lapſus: eamqe vim habet, ut tus obſervantiam facile apud familiares diminuat.* Marcus ipſe *l.* 3. §. 5. Μήτε κομψεία τὴν διανοίαν ϲου καλλωπίζέτω. *Neqe ſenſus tuos exornet ſermonis elegantia.*

Τὸ μὴ ἐν ϛολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν] *domi neqe veſtitu, neqe aliis hujuſmodi rebus utendum.* Xylander. qod merito notat Annotator Lugdunenſis. *Qaſi vero,* inqit, *domi nudum ambulare oporteat. tu verte, ne domi ſtolâ fœmineâ, vel talari, qale eſt Syrma Citharœdorum & Scenicorum, utaris. id enim eſt ſtola.* Fuit revera ſtola veſtis muliebris. unde illud Tullii in Antonium *Philipp.* 2. *Sumpſiſti virilem togam, qam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.* Et Petronii illud de cinædo; *Qid ille alter, qi togæ virilis die ſtolam ſumpſit?* ita enim reſtituenda trajectione vitiata dictio. Fuerit & *Citharœdorum* ac *Scenicorum Syrma*; (qanqam *Syrma* propriè non tam veſtis ipſa, qam pars veſtis oblonga, qæ ſolum verrit, *cauda* qibusdam, noſtris train dicta, avt ejuſmodi ſaltem, qalis illa:) at fœmineo amictu, & citharæ dico avt Scenico multo minus, nec domi, nec foris indutum conſpici Marcum noſtrum ullo modo oportebat. *Stolam* itaqe (ut nihil dicam de Medorum *ſtola* peculiariter ſic dicta, qam deſcribit Xenophon *Paed. l.* 8.) laxius noſter hic uſurpaſſe videtur, pro *toga*, ſive prolixiore qavis veſte, qa induti in publicum procedere ſolebant. Aliam enim *domeſticam* veſtem habebant plerique, qi notæ ſaltem alicujus erant, aliam *forenſem.* Cicero *de finibus l.* 2. *Aut ut veſtitum, ſic ſententiam habeam, aliam domeſticam, aliam forenſem.* Cato in *carmine de moribus*, apud Gellium *l.* 11. *c.* 2. "*Veſtiri in foro honeſtè, tnoi erat; domi, qod ſatis erat.* Plutarchus *Sullâ*; ἐσθῆτα δὲ ἄλλην μὲν οἰκεῖαν, ἄλλην δὲ εἰς ἀγορὰν προσῃρεῖτο. *Veſtem aliam, cùm domi maneret, aliam cùm ad forum procederet.* Svetonius *l.* 9. *c.* 8. de Vitellio: *Subitò à militibus è cubiculo raptus, ità ut erat in veſte domeſtica, Imperator eſt conſalutatus.* De Maximo & Balbino Imperatoribus Herodianus, *l.* 8. *c.* 8. §. 13. Ἁρπάζουϲι τοὺς προτυθέντας, περιῤῥήξαντες δὲ ἃ εἶχον περὶ τοῖς ϲώμαϲιν ἐσθῆτας λιτὰς, ἅτε οἴκοι διατρίβοντες. *Senem utrumqe corripiunt, laceratisqe veſtibus qas gerebant, vilioribus ſane, utpote domi ſe continentium,* &c. De Hunnis Ammianus *Hiſt. l.* 31. *Nec eſt alia illis domeſtica veſtis, alia forenſis.* Itaqe tam domi forenſi veſte uti, curioſitatis ac faſtus, qàm foris domeſtica, ruditatis ac ruſticitatis fuerit. Romanis *Forenſis Toga.* Nonius *Toga à tegendo dicta, veſtimentum, qo in foro amicimur*, qod & *Tectum* dictum antiqis tradit idem ex Titinnii *Geminâ*; (ita reſtituente Ludovico Carrione *Antiq. Lect. l.* 1. *c.* 11.)

—ſi rus
Cum ſcorto inſtituit ire, claves illicò
Abſtrudi jubeo, tecti ne ſit copia.

id eſt, *Toga ruſtica*, inqit Nonius: nimis forſan de ſuo liberalis. ſiqidem *togam*, qani in foro, ſive foris, geſtare ſolebant, Romani (qod Bayfius *de re veſtiaria* obſervat) ubi domum redierant, componere & ſeponere conſveverant: niti ſi qi faſtuoſiores forſan fuerant. Hoc avtem qod à Ruſtico accepiſſe ſe Marcus ſcribit, potuiſſe & à Pio patre, obſervat Clariſſimus Caſavbonus qem & *viſum ab amicis cum privatis veſtibus*, (id eſt, *ſine toga, tunicatum tantùm, avt, ſi frigus eſſet, pænulatum*) & *domeſtica qadam gerentem*, refert Capitolinus. Verto itaqe, *ne togâ indutus intra ædes obambularem.* narrat enim de ſe Marcus, non præcipit. Nec illud prætereundum pro ἐν ϛολῇ Svidam hic, ἐν ϛολίῳ legere. qod *veſtem philoſophicam* Henricus Stephanus eſſe vult, *ad ſtolæ inſtar talarem.* Amictus certè iſtiuſmodi uſum, tanqam faſtus graviratisqe affectatæ indicium, in Phariſæis notat D. Chriſtus, re eiſdem planè cum Marco verbis; τῶν θελόντων ἐν ϛολαῖς περιπατεῖν. *qi ſtolis*, ſive *togis*, veſtibus prolixis ad talos demiſſis, induti, libenter *obambulant.* Marc. *c.* 12. *v.* 38. & Luc. *c.* 20. *v.* 46. Faſtus itidem, ſed & mollitiei ſimul, Flaccus *Epod.* 4. in Mena Pompeji Magni liberto.

Vidésne ſacram metiente te viam,
Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat huc & huc euntium
Liberrima indignatio.

hujus Cicero itidem in Catilinæ aſſeclis. *Pexo capillo nitidos, manicatis ac talaribus tunicis*, (ita Nonius, *triſtis*, merito exerto, reddit) *velis amictos, non togis.*

Τὰ ἐπιϛόλια ἀφελῶς γράφειν] Seneca *Epiſt.* 75. Lucilio conqerenti, qod minus accurate ſcriberet: *Qalis ſermo meus eſſet, ſi una ſederemus avt ambularemus, illaboratus* & *facilis; tales eſſe epiſtolas meas volo, qæ nihil habeant accerſitum, nec fictum.* Philoſtratus item *de charactere epiſtolico. Epiſt. ad Aſpaſiam pag.* 884. Ἔχέτω δὲ τὸ ἐυϲχήμον ἐν τῷ μὴ ἰϲχηματίϲθαι. Εἰ γὰρ ϲχηματιϲθείημεν, φιλοτιμεῖϲθαι δόξομεν. Φιλοτιμία δὲ ἐν ἐπιϛολῇ μεϱακιώδες. *Habeat etiam qandam figuram in eo qod non figurata ſit. Si enim figurabimus, ingenium oſtentare videbimur. Oſtentatio autem in epiſtola puerilis eſt.* Qin & idem ex Regibus Marcum aſſerit in hoc ſcriptionis genere primas tuliſſe: πρὸς γὰρ, inqit, τῷ κεκριμένῳ τῆ λόγῳ, καὶ τὸ ἰδραῖον τῆ ἤθους ἐντετύπωται τοῖς γράμμαϲι. *Siqidem præter limatum in verbis judicium*, (qod de Fabiano Seneca *Ep.* 100. *Electa verba ſunt, non captata.*) *morum etiam conſtantiæ ac ſtabilitatis indicia in literis illius elucent.*

Εὐναυκλήτως καὶ ἰνδιαλέκτως] Locum hunc citat, ſed miſerè depravatum, Svidas, in vocabulo, ἐυναυκλήτως, qod ille exiliter & jejunè nimis ϲυμπαθῶς interpretatur. eſt vocabulum à re militari petitum. Siqidem τὸ εὐναυκλητικὸν, *claſſicum* dicitur illud, *qo à pugna vel fugorum proſecutione milites revocantur.* qanqam Xenophon etiam de canibus indagatoriis uſurpavit in κυνηγετικῷ verbis iſtis; *pag.* 987. *B.* Τὰ δ' ὀνόματ' αὐταῖς τιθέϲθαι βραχέα, ἵνα εὐναυκλήϲιμα ᾖ. *Brevia illis nomina indantur, ut revocatu faciles ſint.* Hoc eſt; qæ ad venantis vocem ſignumve datum à fera perſeqenda facile revocentur. ἐυναυκλήτως itaqe ἔχειν, ut Svidas habet, ſive διακεῖϲθαι, ut Marcus iſtic, is dicitur, *qi ad claſſicum illud exaudiendum promptus*, ad pugnam intermittendam ſponte ſua proclivis eſt: qalis Laco ille de qo ad *l.* 3. §. 5. tralaticie vero, qi ad ſimultates privatas deponendas ſolvendasqe facilem ſeſe exhibet, & ἰνδιαλλάκτως pariter. qod pro ἰνδιαλέκτως Xylander in *Annot.* repoſuit. etſi in contextu *alloqis facilitatem exhibendam* verterit. Cæterum Svidæ codices ἐυναισθάκτως exhibent. qod, ſi verbum iſtiuſmodi alicubi legeretur, pro ἐυναλλάκτως irrepſiſſe crederem.

in-

i εὐδιαδιδάκτως Svid. εὐδιαλλάκτως Xyl.
k *L.* 5. §. 36. & *l.* 9. §. 3.
l περὶ [αὐτῶν] vel περὶ [ἄλλων] [λαλ. Xyl.
m *L.* 3. §. 9. & *l.* 9. §. 7.

i εὐδιαλλάκτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, διαφειδῶς. καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγνῶσαι, καὶ μὴ ἐξαρκεῖσθαι φαινομένοις k ὁλοχερῶς, μηδὲ τοῖς l φιλαλήθοις ταχέως συγκαταθέσθαι. καὶ τὸ ἐντυχεῖν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ἃ καὶ οἰκόθεν μετέδωκε.

§ 8. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ m ἀ-

sem, adversus eos, qi offensionis cavssam dederint, avt deliqerint aliqid, simulátque illi in gratiam redire vellent. porrò ut accuratè legerem, nec comprehensione summariâ contentus essem; nec garrulis qibusvis temerè assentirer. huic deniqe debeo, qod Epicteti commentarios legerim, qorum is è domo suâ copiam mihi fecit.

§ 8. Ab Apollonio, ut liber essem; firmumqe ac cer-

ANNOTATIONES.

interim Xylandri emendationi acqiesco. Εὐσυναλλάκτως itaqe καὶ εὐδιαλλάκτως διάκειται, qi sunt *reconciliatu faciles*. qibus opponuntur οἱ δυσδιάλυτοι Aristoteli *Ethic. l.* 4. *c.* 5. dicti, qi ad offensiones & dissensiones solvendas difficilius adducuntur. De re ipsâ præceptum habemus dominicum, *Luc. c.* 17. *v.* 3, 4. ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. *Si peccaverit in te frater tuus, obiurga eum: & si resipuerit, remitte ei.* &c. Sed & Dionis Prusæi monitum non aspernandum *Orat.* 38. *pag.* 474. Μὴ πάσχωμεν ὅμοιόν τι τοῖς ἄφροσι τῶν παίδων, οἵ τινες αἰδήμονες, μὴ δοκῶσι μάτην ὀργίζεσθαι τοῖς πατράσιν ἢ ταῖς μητράσιν, ὑ ὕστερον καταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. *Ne patiamur simile qid pueris insipientibus, qi pudore pleni, ne videantur frustra succensuisse patribus matribusve, nolunt facile reconciliari.* Denique, ut Seneca *Agam.*

Det ille veniam facile, cui venia est opus.

Ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι] τάχιστα istud non agnoscunt Svidæ codices, & est fortan supervacuum. neqe enim tam redeundi in illis, qi læserant, qam in gratiam recipiendi, in læso, celeritas est, qæ in laudem eidem cedit.

Καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγνῶσαι] ἀκριβῶς *accurate, diligenter*, singula pensitando. Cui opponitur mox τὸ ὁλοσχερῶς περιιδεῖν, qando *summatim capita duntaxat delibantur & leviter percurruntur*. Ad Marci mentem plane Fabius *Instit. l.* 10. *c.* 1. *In lectione certius judicium. Lectio enim libera est, nec actionis impetu transcurrit: sed repetere sæpius licet, sive dubites, sive memoriæ affigere velis.* repetimus *autem & tractamus, & ut cibos mansos ac prope liqefactos dimittimus qo facilius digerantur. ita lectio non cruda, sed multâ iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ imitationique tradatur.* Et mox: *Sed diligenter, ac pene ad scribendi solicitudinem, legendum est.*

ι Καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περιιδεῖν ὁλοσχερῶς] *neqe omnino considerationem summariam satis putandum.* Xylander. *perceptionem*, malim. nam editor Lugdunensis, cur sincerum vas incrustare, vel corrumpere potius voluerit, *considerationem accuratam*, pro *summaria* substituendo, nisi Marci mentem invertere & pervertere prorsus curæ habuit, ariolari nullus pollim. Qanqam τὸ ὁλοσχερῶς in alio plane, qam qo Marcus hic usus est, imo contrario prorsus significatu usurpatum, havd raro deprehendo. Dioscoridi siqidem *lib.* 5. *c.* 82. ὁλοσχερῶς συνθλάσας, uti Marcellus Virgilius vertit, est *penitus contundere*: sive, ut idem *lib. eodem c.* 92. εἰς ὁλοσχερίσαι μέρη θλάσας, *in minutissimas partes conterere*, sive *confringere*. ut ὁλοσχερίσαι μέρη sint, qæ λεπτομερίσαι idem alibi; & ὁλοσχερῶς κοπίσαι *l.* 2. *c.* 90. qæ λειπτοκοπημένα, *l.* 5. *c.* 85. Veruntamen eodem, qo hic, sensu apud Clementem Alexandrinum reperias, *Strom. l.* 7. *pag.* 766. *B.* Ἀκάθαρτα κρέατα, ὅσα διχηλεῖ μὲν, μηρυκισμὸν δὲ οὐκ ἀνάγει. ταυτὶ γὰρ τοὺς αἱρετικοὺς ἐνδείκνυται, ὀνόματι μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐπιβοῶντας. τὴν δὲ τῶν λογίων ἀκριβῆ σαθρότητα λειπουργεῖν καὶ παλαιοῦν ἐξασθενοῦντας. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἔργα δικαιοσύνης ὁλοσχερίστερον, ἀλλ' οὐκ ἀκριβίστερον, μετέχοντας. ὑγιὲς καὶ μετέλθοιεν. *Et illa sunt immunda, qæ bisfidas habent ungulas, minime autem ruminant. Hæc enim indicant hæreticos, qi ingrediuntur qidem in nomine Patris, & Filii. accuratam autem eloqiorum declarationem subtiliter exprimere, & in tenues partes comminuere neqeunt, & justitiæ opera paulo crassius, non autem accuratius & subtilius obeunt, si modo obeunt.* qo loco, qemadmodum & apud Marcum illic, τὸ ἀκριβίστερον καὶ τὸ ὁλοσχερίστερον sibi invicem opponuntur. τὸ ἀκριβοῦν καὶ τὸ λειπουργεῖν, tamen συνώνυμα, ἐκ παραλλήλου ponuntur: cum apud Dioscoridem aliter prorsùs se habeant. Itaqe ὁλοσχερὴς περιόψις est *perceptio summaria & superficiaria*, qæ generatim & confuse facta sit, cui ἀκριβὴς ἀνάγνωσις apud Marcum nostrum, λειπουργία qoqe apud Clementem, qâ singula qæqe etiam minutiora, inter legendum, expenduntur, advertatur. Ita in Sexti Empirici illis *Pyrrhon. Hypothes. l.* 1. *c.* 13. ὡς ἂν ὁλοσχερίστερον εἴποι τις. ὁλοσχερίστερον εἰπεῖν est *generalius* & minus distincte *loqi*. ita etiam τὸ ὁλοσχερῶς τῷ κατὰ μέρος ἀντιτίθεται, apud Polyb. *l.* 2. *c.* 65. Ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπίπτοντων. *Hi modo per partes, modo consertim omnes simul concurrentes.* Et Epicurus apud Laërt. *l.* 10. in *Epist. ad Herodot.* §. 35. Τοῖς μὴ δυναμένοις ἅπασα τῶν περὶ φύσεως ἡμῖν ἀναγεγραμμένων ἐξακριβοῦν, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βίβλους διαθρεῖν, ἐπιτομὴν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερεστάτων δοξῶν τὴν μνήμην, ἱκανῶς αὐτοῖς παρεσκεύασα. *Iis, qi neqeunt singula, qæ a nobis de natura scripta sunt, penitus exqirere, neqe majores de his rebus editos libros perscrutari, compendium totius operis feci, qantum satis esse putavi, ut universarum opinionum memoriam facile tenerent.* Et mox: §. 36. Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκρι-

A ζωμα πᾶν ἐξευρήσεται, τῶν ὁλοσχερεστάτων τύπων ἐμπεριειλημμένων καὶ μνημονευομένων. *Tum etiam omnis particularis & exacta cognitio invenietur, postqam universales formæ comprehensæ fuerint, & memoriæ traditæ.* qi locus nostrum cum primis illustrat. Siqidem accuratæ fusioriqe rerum tractationi epitomen summa rerum capita tantum complectentem opponit, sive κεφαλαιώδεστατα ἐπιτετμημένα, ut ipse loqitur. Aliter pavlò, nec multo secùs tamen, τῷ ὁλοσχερῶς Marcus usus videtur *lib.* 4. §. 36. & *lib.* 9. §. 3.

Μηδὲ τοῖς περιαλλῶσι ταχέως συγκατατίθεσθαι] περὶ [ἄλλων], vel περὶ [αὐτῶν] λαλοῦσι, Xylander. ut vel de *calumniatoribus*, vel de *ardelionibus*, qos Græci περιαυτολόγους, cavtio data intelligatur. Verùm retineri potest istud περιαλλᾶν, ut *blaterones*, garruli, nugacesqe delignentur. Aristophanes *coccionatricibus.*

Μὴ περιαλλᾶμεν.—

Idemqe de Evripide in *Nebulis*, si Laërtio *l.* 2. §. 18. in *Socrate* credimus,

Εὐριπίδης δ' ὁ τὰς τραγῳδίας ποιῶν
Τὰς περιαλλούσας, ἐστὸς ἐσι τὰς σοφάς.
Evripides avtem qi tragœdias facit
Ejus, qi de omnibus sermones serit, ope sapientes effingit.

atqe ita Svidas adductis etiam Marci ipsius verbis. περιαλλῶσιν. ἀντὶ τῦ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. Περιαλλῶσιν, *supra modum loquuntur, garriunt, maniter loquuntur, blaterant.* Hinc περιαλλήματα, vocabulum eidem restituendum, in Καταγλωττίσματα, pro qo perperam ibi περιαλλήμματα legitur. Sic enim Etymologus: γωμύλματα, περιαλλήματα. Στωμύλματα, *garritiones.* & Svidas alibi, κομψὸν, περίτρομον, περίαλλον. κομψὸν, *perspicuum, garrulum.* Cui suffragatur & qod Scholiastes *ad Sophoclis Antigon.* Κόμψευε, περιαλλᾶ. κομψὸς γὰρ ἔλεγον, ὃς νῦν ἡμεῖς πιπαίους καὶ πολυλάλους φαμέν. Κόμψευε, *garri. Nam* κομψὸς *dicebant, qos nos nunc vanos & garrulos dicimus.* qæ novissima laudans D. Heinsius, in *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 4. πιπίρας καὶ περιαλλᾶς legit. Inde & Aristophani in *Ranis Act.* 3. *sc.* 2. *v.* 10. Ἀπεριλάλητος. *Qi garritu non facile obtundatur.* qod Schol. pessime, ὃν εἰδότα λαλεῖν, *loqi nescientem*, est interpretatus. Vide Gellium *l.* 1. *c.* 15. melius Svidas ὃν οὐκ ἄν τις περιαλλήσοι. *qem loqacitate vel superare vel compescere nullus possit.*

Τὸ ἐντυχεῖν] *qod inciderim.* Casavbonus melius forsan, *nactus sim*; cum non casu fortuito, sed amici hominis Marci commodo prospicientis, beneficio an officio, commentariorum illorum compos sit factus. qo sensu & ἐντυγχάνειν pro *adipisci* usurpatur. Verum Xylander vertit, *qod commentarios legerim.* E nec spernenda ea versio. siqidem γράμματι ἐντυγχάνειν est *scriptum legere.* Apud Herodianum *l.* 4. *c.* 12. §. 12. Antoninus Severi filius, πελεύει Μακρίνῳ ἀποσταλῆναι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, καὶ εἴ τι ἐπεσταλμένον εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ. *Macrinum jubet, ubi fecesserit, literas ad se datas sibique in manum traditas, privatim legere, & si qid contineant, qod properato opus sit, id sibi indicare.* atqe ita accipere licuerit etiam in illis Dioscoridis in *Præfat. Oper.* Παρακαλῶμεν δὲ σε, καὶ τοὺς ἐντευξομένοις τοῖς ὑπομνήμασι. *Te avtem, & qotqot alii qi commentarios istos lecturi sint*, tam potest verti, qam, *qi in eosdem incident, vel eosdem nacti fuerint, rogatos volumus.*

Τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασι] Ita in operis *proœmio* indigitat F Arrianus ipse *Dissertationes Epicteti*, qas diligentiæ illius debemus. Idemqe qod havd perindè vulgò innotescit, *Enchiridion* qoqe concinnavit ex ejusdem *dictis collectaneis*, qod ex *epistola* ad Masgalenum qendam, cui commentarium illum inscripsit, constare monet Simplicius in *prolegomenis* ad eundem. Verùm periisse videtur *epistola* illa, unà cum Philosophi ipsius *vita*, qam & prolixè descripsisse Arrianum eundem ex eodem avtore discimus: qi cum Epicteto superstes fuisse videatur, & post obitum ejusdem tum *dissertationes dictaqe collectanea*, tum & *historiam* illam conscripsisse, havd fit probabile, qòd Svidas refert, Epictetum ipsum ad Marci imperium pertigisse. Vide *ad l.* 7. §. 19. & G *l.* 8. §. 31.

§ 8. Ἀπολλωνίου] *Usus est & Apollonio Chalcedonio* (*Chalcidensi*, Salmasius & Casavbonus. qanqam & Evsebius Χαλκηδόνιον.) *Stoico Philosopho.* Julius Capitolinus. qi & in imperatoriam dignitatem jam adscitum ad domum Apollonii discendi cavssa ventitasse testatur. De eodem idem in *Pio: Cum Apollonium, qem Chalcide acciverat, ad Tiberianam domum, in qa habitabat, vocásset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atqe ille dixisset, Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum; risit eum, dicens, Facilius fuit Apollonio a Chalcide Romam venire, qam a domo sua in palatium: cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.* Qin & Lucianus eundem à Demonacte Cynico per-

certum citra fluctuationem omnem consilii ingenii-qe tenorem retinerem: neqe aliud qicqam, vel minimum, præter rationem solam, intuerer: ut idem semper essem, in doloribus acerrimis, in liberorum amissione, in morbis diuturnis. adhæc, qòd in ipso, tanqam in exemplari vivo, evidenter cernere licuit,

ναμφιβόλως ἀκύβευτον. καὶ ὁ πρὸς μηδὲν ἄλλο ἀποβλέπειν, μηδ' ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸ λόγον. καὶ τὸ ὁ ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀλληδόσιν ἐξέσεις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακροῖς νόσοις. καὶ τὸ ὅτι παράδειγμα ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύνατον

n Inf. §. 16. & l. 3. §. 6. & l. 2. §. 16. o Inf. §. 16. & l. 11. §. 21.

ANNOTATIONES.

perstrictum meminit, cùm de ipso ac comitatu ejus ad Imperatorem proficiscentis, per ludibrium diceret, *Eo Apollonium & Argonautas ejus*: qasi vellus avreum petiturus, hoc est, qætus cavsa, se ad avlam regiam conferret. Hunc avtem Apollonium *Nicomediensem* Dio cur dicat, aliidispiciant. Ac fieri potest ut *Arriani* nomen intercideri, qem & *Philosophum* vocat Evsebius, & *Nicomediensem* fuisse testatur, & inter Marci nostri magistros recenset. Cæterùm Apollonius idem hic esse videtur, qem Epiphan. *l.* 2. *Tom.* 1. *Hær.* 56. §. 1. Ἀντωνίνου ἰατρόν, *Antonini familiarem* vocat, & à qo Bardesanem de fide deserenda frustra solicitatum refert.

Ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον] De hoc ipso, inter alia, loco, cùm clarissimum virum dominum Clavdium Salmasium, cui ob operam in hoc opere defungendo lubentissimè ac candidissimè præbitam, plurimum debere me semper agnoscam, per epistolam consuluissem, is in hæc verba responsum dedit; Τὸ ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. *hominis est qi certo semper proposito & consilio res agit; qi non fluctuat in deliberatione sua, nec qicqam incertis fortunæ casibus eorum qæ acturus est committit: qod qi faciunt, κυβεύειν τοῖς πράγμασι Græci eos dicunt.* τὸ ἀκύβευτον igitur in eo est, *qi nihil aggreditur, nisi cujus certus est futurus eventus.* Κυβεύειν ἐν τῷ βίῳ *Græci dicunt, qi vitam suam periculis exponunt.* Κυβεύειν & κυβεῖον ἀναβάλλεσθαι πολέμου, *ille dux vel Imperator dicitur, qi prælium cum hoste committit, de exitu fecturus, qem fortuna commendat. Incertus avtor apud Svidam*: Τῷ στρατηγῷ ἀδύνατον ἦν κυβεῖον ἀναβάλλεσθαι πολέμου τοσούτου. *Cum Imperator de tanto bello aleam jacere non posset. Polybius apud eundem*: Οἱ μὲν ἀλογισίαν καὶ μανίαν ἔφασαν εἶναι, τὸ παρακαλλίσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ. *Illi qidem temeritatem & insaniam esse dicebant temere caput obiicere periculis, & de vita aleam jacere. qod ipse exponit*, Παραλόγως τι πράττειν καὶ ῥιψοκινδύνως. *Præter rationem, & magno cum periculo aliqid facere* (qibus adjici potest, qod Svidas idem: Κυβεύω, κύβου εἰς κίνδυνον προπηδῶ. μὴ παρακαλλίσθαι, (καὶ) κυβεύειν τῷ βίῳ. *Aleam jacio. In periculum præceps ruo: ut, non temere periculum adire, & tanqam aleam de vita jacere.* Et rursus, Ἐγκυβεύσαι τοῖς πράγμασι, τὸ ῥιψοκινδύνως τι πράττειν, καὶ ἐπιλέγειν, ἐρρίφθω κύβος. *Temere & cum periculo res aliqas facere, & postea dicere, jacta sit alea.* qod tamen ad τὸ κυβεῦσαι, κυρίως τὸ ἐπὶ κεφαλὴν ῥίπτειν, τὸ κυβεῦσαι, *proprie in caput saltare, in caput deferri*, rectius ille retulisset) *qi certi itaqe ratione omnia agere instituit, is τὸ ἀκύβευτον habet.* Κυβεῖα etiam ἀνθρώπων *eodem sensu usurpatur ab Apostolo eo loco qem not. ssti.* (simul enim de loco illo *Ephes. c.* 4. *v.* 14. qæ tetigeram) *puerorum enim ætas improvida, qi nondum certæ rationis usum habent, pavlo momento huc & illuc impellitur.* Κυβεῖαι ἀνθρώπων *Apostolus appellat actiones hominum temerarias & fortuitas, qæ nullo certo consilio explicantur. Veteres tamen* κυβείας παιδιᾶς *interpretati sunt. qod minus placet. nam de* παιδιᾷ *sequitur statim. Eo referenda hæc Svidæ glossa.* Κύβεια, παιδιᾶς. *Interpres qoqe Arabs exponit,* جل دبغة *qod est fallacia & astutia, certè in ludo tesserario,* τῶν κύβων, *ut veteres is ludebant, non solum fortuna locum habebat, sed etiam ars, cum id qod male ceciderat ex tesserarum jactu, arte corrigebant; ut ex Platone & aliis avctoribus explicavimus ad historiam Augustam.* Hæc vir ille illustrissimus. Cujus verbis novissimis & illud adjici potest, non artem solam in jactibus disponendis, sed fravdem etiam in procurandis, in eo ludi genere frequenter nimis intervenire: qo & Apostolus forsan respexerat. Eo certè loci, more ipsi non insolente, ἱπποτικῶς πάνυ, metaphoras, tanqam tesserulas qasdam, orationi suæ varias intexuit. prima est à puerilis ducta, qos pomis, crepundiis, rebus leviculis qibusvis pellicias facile & traducas qo ipse velis, altera a navibus, qæ ἀνερμάτιστοι, & *justo fine ponderi labant,*

Perqe mare instabiles nimiâ levitate feruntur,

ut Naso *Metam. l.* 2. tertia, posteriorem hunc si admittimus sensum, ab astutia ac fravdibus aleatorum, qibus ludi ignaris avt improvidis facile imponunt; prout Lysandri dictum celebre illud docet, qod qidam tamen Philippo Macedoni, ut Ælianus *l.* 7. *c.* 12. alii Dionysio majori, ut Plutarchi nomine avtor *de Fortun. Alex. l.* 1. *pag.* 330. *E.* tribuunt; Τοὺς μὲν παῖδας κύβοις καὶ ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἀνδρας ῥήμασι καὶ ὅρκοις ἐξαπατᾶν δεῖν. *Pueros tesseris & talis, viros verbis & jurejurando oportet circumvenire.* Plutarchus in *apopth. Lacon.* 53. & in *Lysand. pag.* 437. *C.* & *Symposs. l.* 9. *c.* 20. & Dio Prusæus *Orat.* 74. itaqe κυβείαν, Erasmus *vertigatiam*; Avgustinus *illusionem* reddidit *de Civit. Dei, l.* 22. *c.* 18. Apostolus ipse fortitan per παιδείαν expositum volebat. Ad eum avtem Apostoli locum respexisse videtur Clemens Alexandrinus in *Hortat. pag.* 9. *C.* ubi mysteria exotica appellat, μαγικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφίσματα, καὶ πλάνης ἀκράτου κυβεῖα, *insana hominum infidelium commenta & erroris incontaminatis qasi alcam & fortis officinam.* qæ verba novissima cùm exscriptorum incuria exciderint, ex Evsebio *præparat. l.* 2. *c.* 3. Clementi sunt restituenda. Verùm de loco Apostoli viderint eruditi: Marci mentem qin vir literatissimus clarissimè explicaverit, ambigi vix potest.

Πρὸς μηδὲν ἄλλο βλέπειν] Vide *supra ad* §. 7. ex Epicteti *l.* 3. *c.* 12. Idem *Enchir. c.* 50. Σωκράτης ἔτως ἀπεστελίσθη, ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων, ἢ τῷ λόγῳ. *Itaqe Socrates in eum evasit qi fuit, cum in omnibus se ipse promoveret, cum nemini auscultaret nisi rationi.*

Μηδ' ἐπ' ὀλίγον] Vide *ad l.* 3. §. 6. Synesius *de providentia.* Ὥσπερ δὲ ὁδῶν ἡ πρώτη σχίζα παλαιόραχυ διεστῶσα, πρεῖσσα πλέον ἀεί τι ποιεῖ, καὶ τελευτῶσα καπωτῶσιν εἰς πλεῖστον τὸ ἀλληκείμενον. ἔτως ἴδοι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν νέων γινόμενον, καὶ τὸ σμικρὸν εἰς διαφοράν, πλεῖστον ἀφίστησι προϊόντας. *Sed ut primum viarum divortium, sensim diductum, protracto ulterius discrimine, in longissimum tandem intervallum desinit, ita & in pueris accidit, & vel minima studiorum disparitas, progredientes illos plurimum, a se invicem dissociat.*

Ἀεὶ ὅμοιον] Vide *infra ad* §. 16. Seneca *Epist.* 10. *Maximum hoc est & officium sapientiæ, & inditium, ut ipse ubiqe par sibi idemqe sit.* De Marco nostro Dio *l.* 71. Ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν ὑδενὶ ἠλλοιώθη. *Sui similis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit.* qod est illi argumentum, ὅτι οὐ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε. *Qod nihil simulate, sed omnia ex virtutis præscripto egit.* ἔτως, inqit, ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ ὑδὲν προσποιητὸν εἶχε. *Itaqe verè fuit vir bonus, nec qicqam simulatum habuit.* De eodem Svidas. Ἐκ πρώτης γὰρ ἥδε τῆς ἡλικίας εὐσταθῆτε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, ὅτε καλὰ δεῖ, ὅτε καὶ ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον οὐφθη ποτε. *Cum enim jam a prima ætate constantem & quietum vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter lætitiam vultum mutato unqam est conspectus.* Capitolinus item, *Erat ipse tanta tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio.* Et Avrelius Victor. *A principio tranqillissimus, adeò ut ab infantia* (*in infantia* qoqe Eutropius) *vultum nec ex gavdio, nec ex mœrore mutaverit.* Cui geminum de Socrate marito suo Xanthippe dictum refert Ælian. *l.* 9. *c.* 7. Ὡς ὅμοιον ἦν τὸ τῦ Σωκράτης πρόσωπον, καὶ προϊόν ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἐπανιόν ἀεὶ διᾶσθαι. *Socratem eodem vultu, sive domo egrederetur, sive rediret domum, videri.* qod de eodem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 5. Τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσφέρειν. *Eodem semper vultu egredi & ingredi.* & *l.* 1. *c.* 25. Ἓν ἔχων πρόσωπον ἀεὶ διετέλει. *Eodem semper vultu fuit.* Plinius *l.* 7. *c.* 19. *Ferunt Socratem clarum sapientiâ, eodem semper visum vultu, nec avt hilaro magis avt turbato.* Hinc Seneca *Epist.* 104. ubi Socratem *senem perpessitium, per omnia asperа* (qæ & recenset qàm plurima) *jactatum dixerat: Hæc*, inqit, *usqe eò animum Socratis non moverunt, ut ne vultum qidem moverint. illam mirabilem lavdem & singularem usqe ad extremum servavit; non hilariorem qisqam, non tristiorem Socratem vidit. æqalis fuit in tanta inæqalitate fortunæ.* Idemqe *de ira l.* 2. *c.* 6. *Qid indignius, qam sapientis affectum ex altena pendere nequitia? desinet ille Socrates posse eundem vultum domum referre, qem domo extulerat.* De Socrate tamen Hieronymo fidem non faciunt. Sic enim *adv. Pelag. l.* 3. *Eundem semper vultum habere non possumus, qod de Socrate falso Philosophi gloriantur, qanto magis animum?* Erasmus in *Annot.* ad eundem. *Is ἀγέλαστος est dictus, semper eodem vultus habitu, nec alio fuit, cùm cbiberet cicutam, qàm qo solebat vinum bibere.* De Alexandro Mammææ filio, Lampridius: *Fronte semper pari, & lætus ad omnia.* De se tale qidpiam pollicetur Flaccus *ad Florum, l.* 2. *Epist.* 2.

--- ego utrùm
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.

Qanqam de Marco Dio refert, qod Faustinæ uxoris mortem ἰσχυρῶς ἐπένθησε, *vehementius luxerit: πλέον ἢ προσῆκεν, plus qàm conveniebat*; Julianus, qi hoc nomine Marcum notat in *Symposio.* & Capitolinus, qòd *educatorem suum mortuum fleverit*; unde *cùm ab aulicis ministris notaretur ab ostentatione pietatis*, dixerit Pius, *Permitte illi, ut homo sit*; *neqe enim vel philosophia, vel imperium, tollit affectus.* ut in hoc saltem vel Apollonio, vel Socrati dispar videatur. Verùm Dio de animi moderatione sinceritatéqe minimè fucatâ, non de affectibus istiusmodi, locutus videtur. Capitolino qi secum constare possit, ipse viderit. Cæterum Svidas, vel alius qis apud Svidam, Apollonio Tyanensi tribuit, qæde Chalcidenti Marcusitic, in Ἀεί. Ἀεὶ χρὴ τὸν σοφὸν εἶναι ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ἐξέσεις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. οἷος ἦν Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. *Semper oportet sapientem sibi esse similem, in doloribus acutis, in amissione liberorum, in longis morbis. Qalis fuit Apollonius ille Tyaneus.* Ad qem locum Portus mirum in modum, sed incatsum, se torquet.

Ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος] Ennodius, *l.* 1. *Ep.* 1. *Domi habes, unde adhortationis mea viva sumas exempla.* Qam avtem

p Inf. §. 16. q L. 4. §. 26.

ποῦ ᵖ ὁ αὐτὸς σοφοδοκιμίλος τε εἶναι καὶ ἀπαμέρ- γος. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανλικόν. ᾗ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον ᵗ σαφῶς ἐλάχιστον τῶν ἑαυτῆ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὴν ἐντέχναν τὴν πρὸς τὸ εὐδοκιμεῖν τὰ θεωρήματα. καὶ τὸ μαθεῖν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξηπατώμενον διὰ ᶠ τούτων, μήτε ἀναισθήτως παραπέμποντα.

τροφῶς F. Jun.

ᶠ τούτας. Jun.

§ 9. Παρὰ Σέξτου, τὸ ᵗ εὐμενές. καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ὁμοήθους. καὶ τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀπαράτρεπτον ἐν τοῖς λογικοῖς. καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς ἐν τῇ ποιήσει τῶν δοκούντων ἀναγκαίων. καὶ τὸ δύνασθαι οὕτω φίλους ἀνέχεσθαι, ὡς τοὺς ἐραστὰς ἀνέχεσθαι, καὶ ἐν εὐκολίᾳ τοὺς φίλους ἔχειν, ὡς τοὺς ἐρωμένους. καὶ τὸ εὐγενὲς τῆς εὐφημίας, καὶ τὸ ἀνεπιτήδευτον πάσης δόξης. καὶ τὸ φιλόσοφον τοῦ βίου, καὶ τὸ φιλόστοργον, καὶ τὸ ἀπαθὲς, καὶ τὸ ἀνεξαλλοίωτον, καὶ τὸ εὐσεβὲς, καὶ τὸ εὐήθες, καὶ τὸ εὐγενὲς, καὶ τὸ ἀνεπίφθονον.

t L. 3. §. 4. & l. 9. §. 11. & l. 11. §. 9.

possè eundem, prout occasiones se dabant, & vehementissimum & remissum esse. sed & qòd in disciplinis tradendis nevtiqam morosè se gereret: qódqe hominem viderim, qi peritiam suam & in theorematibus tradendis solertiam, bonorum suorum minimum existimare se, palàm faceret. ab isto didici, & qo modo beneficia, qæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra sensum tamen omnem transmitterem.

§9. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæ

ANNOTATIONES.

vim habeant *viva exempla* ista, docet Seneca *Epist.* 6. *Plus tibi*, inqit, *viua vox, & convictus, qàm oratio proderit. in rem præsentem venias oportet. primum, qia homines amplius oculis qàm auribus credimus. deinde qia longum est iter per præcepta, breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodo audisset. Vita ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, utrùm ex formula sua viveret. plus Plato ex moribus qàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum, magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Itaque Aristides in *Alex. Epitaph.* ex Platone, *Phædr.* concludit *Tom.* 1. *p.* 153. *Παιδιὰν εἶναι δοκεῖν τὰ ἐν τοῖς γράμμασι, πρὸς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. Ludicra videri sapientum scripta præ ipsorum colloquiis.*

A

"Οτι δύναται ὁ αὐτὸς σοφοδοκιμώτατός τε εἶναι, καὶ ἀνεπιμέλητος | *posse eundem & vehementissimum esse, & remissum esse.* pro rerum scilicet in qibus versatur, varietate. qod de Pio *infra*, §. 16. De patre suo Gregorius Nazianzenus in *Epitaphio*. Ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς, ἥμερος μὲν, εἰ καί τις ἄλλος, ἐναγὴς δὲ, κατὰ τὸ ἥμερον, δύο γὰρ τούτων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθισαμένων, ἁπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἥμερον ἐχούσης μετὰ τοῦ ἀπράκτου, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τοῦ φιλανθρώπου, ἐκείνῳ συνῆλθε θαυμασίως ἀμφότερα. πρακτικὸν μὲν, ὡς αὐτήρῳ, μετὰ τῆς ἡμερότητος. ὑφίστασθαι δὲ, ὡς ἀπράκτῳ, μετὰ τῆς ἀτυφίας. *Verum idem ipse & lenis & placidus, ut si qis alius, erat, & ad agendum peraqe aptus & appositus. Quàmvis enim hæ duæ res fere inter se pugnent & opponantur, simplicitas nimirum & asperitas, alteraqe mansuetudinem cum fortitudine conjunctam habeat, altera rebus qidem gerendis apta sit, verùm humanitate careat, at in illo tamen mirifice hæc duo in unum convenerunt, nempe ut & tanqam asper & vehemens rebus gerendis incumberet, & tanqam à rebus gerendis alienus sese cum industria submitteret.*

B

Τὸ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανλικόν] *ut in percipienda doctrina me non morosum præberem.* Xylander. tanqam in differentes avdiendo morositatem eam notaret, qam in avditoribus havd pavcis observat multisqe exagitat Plutarchus *lib. de audiendo.* at Casavbonus cui attentior potius, *in disciplinis tradendis morositate omni immunem* vult intelligi; utpote qi avdientium ac discentium, vel importunitate, vel incapacitate, nevtiqam offenderetur. Siqidem ut ex Philemone Comico Theophilus *ad Autolyc. l.* 3.

C

Χαλεποὶ ἀκροατὴς ἀσύνετός τε καθήμενος·
Ὑπὸ γὰρ ἀνοίας οὐχ ἑαυτὸν μεμφόμενος.

Molestus res est fatuus avditor sedens:
Se namqe præ stupore non redarguit.

Vide *infrà* §. 9. Τὸ ἀνικτικὸν τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς] *Sed circumspicerem de homine.* Xylander. ut cum clavsula priore cohæreat. qod non videtur. *exemplar verum hominis.* Casavbonus ad verbum, & *qod viderim hominem.* pro σαφῶς avtem σοφῶς legendum conjicit doctissimus Junius. utrumlibet constare poterit. vel qod *manifeste* id is sentire se ostendebat, vel qod *sapienter* agebat, qod id *sentiret.*

D

Ἐλάχιστον τῶν ἑαυτῆ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν] Eodem sensu Heraclitus apud Laert. *l.* 9. §. 1. Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην. *Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siqidem docuisset & Pythagoram.* Qod Philosophi dictum ab Ambrosio Camalduno Laertii interprete pessime acceptum; à Gellio, cujus codicibus jam diu exciderat, in *præfatione* operis adductum, restituit simul explicátqe Salmasius *Exercit. in Solin.* Apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 13. secus pavlo sic effertur; Πολυμαθὴ νόον ἔχειν, οὐ διδάσκει. qo loco etiam Hipponis Athei, & Timonis Phliasii in eandem fere sententiam dictum refertur, qo pronunciatur,

E

Πολυμαθημοσύνης οὐκ εἶναι κακώτερον ἄλλο.

Clemens itidem *Stromat. l.* 1. ubi Platonis illud, tanqam ex *Demodoco*, qod in' Ερασταῖς, legitur, (ubi Socrates πολυμαθίαν aliud à *philosophia* esse multis contendit) adduxisset; Μὴ δὴ ἡγεῖ τὸ φιλοσοφεῖν λέγειν, περὶ τὰς τέχνας κυκλάζεσθαι ζῆν, οὐδὲ πολυμαθεῖν τοῦτο, ἀλλὰ ἄλλό τι. *Nec existimes me dicere philosophari, in artem incumbentem vivere, nec multa discere appetentem, sed aliud qid.* Subjungit, Ἤδει γάρ, οἶμαι, ὃς ἄρα ἦδη πολυμαθῆ νόον ἔχει. ὁ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον. *Sciebat enim, ut existimo, eum multarum rerum scientem jam habere mentem, qod docet, ut est Heraclitei sententia,* qem locum, cum sit depravatissimus, ex

F

M. S. Heschælius legendo, ὡς ἄρα πολυμάθεια νόον ἔχει, ex parte satis fœliciter restituit; sed mendum omnium fœdissimum intactum reliqit. legendum ergò, Πολυμάθια, νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. atqe ita fortasse etiam Athenæus scripserat. Denique tanqam Democriti idem ferè lavdat Stobæus *Tom.* 2. *tit.* 4. Πολλοὶ πολυμαθίης, νόον οὐκ ἔχουσι. qod apud nostros vulgari dicterio est celebre, *Peritissimos qosqe non & prudentissimos esse.* The greatest clarks are not allwayes the wisest men. Cæterùm Apollonius bonorum suorum minimum censet, qod alii in se summum reputant: hi verò inane prorsus ac futile qiddam pronunciant. Vide *infrà* §. 9. Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφθόνητον. *Varià citra ostentationem eruditus.* Optimè verò sive Democritus, sive Heraclitus (alterius enim dictum esse nullus ambigo, etiamsi nomen nullum adscriptum extet) apud Stobæum *tit.* 34. Πολυμαθίη καρπὸν μὲν ἀφίλεια, καρπὸν δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα. ἀφιλείη μὲν τὸν δίκαιον ἄνδρα βλάπτει· δὲ τὸν ῥητόρα φαντάζεται πᾶν ἔπος, καὶ ἐν παντὶ δήμῳ. *Multarum rerum cognitio aut valdè juvat, aut valde ladit habentem. Juvat qidem virum dextrum & commodum: ladit verò illum, qi facile omnis sermonem, & apud qosvis eloqitur.* Nec dispar Aristippi illud avtore Laertio *l.* 2. *c.* 72. Ἐπὶ πολυμαθίᾳ σεμνυνομένῳ. "Ωσπερ οὐχ οἱ πλεῖστα ἰσθιοντες καὶ γυμναζόμενοι ὑγιαίνουσι μᾶλλον τῶν τὰ δέοντα προσφερομένων. οὕτως οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντες, ὠφελοῦνται. *Glorianti cuidam qod multa didicisset: sicuti non qi plurima comedunt & exercentur, melius valent qam qi sumunt necessaria, ita non qi plurima, sed qi utilia legerunt, studiosi habendi sunt & eruditi.* Porphyrius denique *de abstinent. l.* 1. §. 29. Οὐκ ἐστιν ἡ εὐδαιμονικὴ ἡμῶν θεωρία, λόγοις ἀθροίσεις, καὶ μαθημάτων πλῆθος, ὡς ἄν τις ᾠήθη.--οὕτω γὰρ ἂν ἦδη ἂν ἐκώλυεν τοὺς πᾶν μάθημα συνάγοντας, ὡς ἀνοήμονας. νῦν δ' οὐχ ὅπως πᾶν μάθημα ἡ συμπληροῖ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ περὶ τῶν ὄντως ὄντων, ἐὰν μὴ προσῇ, καὶ ἡ κατ' αὐτὰ φυσιωσις καὶ ζωή. *Contemplatio illa, qa beatos nos efficit, non est sermonum conglomeratio, & disciplinarum multitudo, veluti qis existimaret.-- Ita enim nihil prohiberet, qò minus ii essent felices, qi omnes disciplinas comprehendunt. Jam verò nullo modo etiam scientia universa contemplationem illam perficiunt, neqe illa qæ versantur circa vere entia, nisi etiam adsit naturæ nostræ secundum ea conformatio & vita.* Avdiant Christiani, ab ore hominis nomini Christiano inteśi, dogma sanè Christianissimum.

Πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας] τὰς δοκούσας χάριτας, sicut *infra* §. 16. Τὰς δοκούσας τιμάς. *Honores qi habentur.* & *l.* 4. §. 3. Τῶν ἐνφήμων δοκούντων. *Eorum, qi favere videntur.* qia hoc loco multa vulgo habentur, qæ Stoici eo nomine nevtiqam dignanda censent. Ars est qædam in beneficiis dextrè tam accipiendis, qàm & largiendis. Plutarchus *de Socrat. genio. pag.* 582. *E.* Ἡ χάρις οὐχ ὅτου δίδοται τῷ λαμβάνοντος ἢ τοῦ δόντος, ἐξ ἀμφοῖν τελευτᾷ πρὸς τὸ καλόν. ὁ δὲ μὴ δεξάμενος, ὥσπερ σφαῖραν ἐν φορεμένην, κατισχνεῖ ἀτελῆ πεσοῦσαν. *Gratia non minus accipientis qàm dantis opus habet, ab utrisqe perficitur ad pulchritudinem. Qi verò non accipit, tanqam pilam rectè objectam dedecorat decidentem frustra.* Eandem imaginem alio transtulit Plutarchus idem in *lib. de audiendo pag.* 45. *E.* "Ωσπερ ἐν τῷ σφαιρίζειν τῷ βαλόντι δεῖ συγκινήσαντα εὐρύθμως φέρεσθαι τὸν δεχόμενον. οὕτως ἐπιβλητέον λόγον ἐοικότι τις εὐρυθμία τῷ περὶ τὸν λέγοντα, καὶ περὶ τὸν ἀκροώμενον, ἂν ἑκάτερος τὸ προσῆκον αὑτῷ φυλάττῃ. *Quemadmodum in pila ludo, qi excipit, jacientis se motibus corporis concinnè solet accommodare: ita inter docentem qoqe & auditorem, si uterqe officium suum tueatur, qædam est proportio.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 17. *Velo Chrysippo nostro uti similitudine de pila luju: qam cadere non est dubium aut mittentis vitio, aut accipientis. tunc cursum suum servat, ubi inter manus utriusqe, apte ab utroqe & jactata & excepta, versatur.* Lavdat hoc nomine Lacedæmonios apud Herodotum *l.* 4. *pag.* 282. D. Anacharsis, τοῦτοισι δὲ εἶναι μούνοισι σωφρόνως δόσιάς τε καὶ δέξασθαι λόγον. *Illis soli rationem habeus dandi & accipiendi prudenter.*

G

Διὰ ταῦτα] D. Junius vult τούτων, χάριτας scilicet.

' §9. Σέξτου] *Avdivit & Sextum Charonensem Plutarchi nepotem.* Capitolinus & Eutropius. ἀδελφιδοῦν. Eusebius, τὸν ἐκ Βοιωτίας. Dio. Svidas & Philostratus in *Herode.* Qæri fortan possit an idem sit, qi Pyrrhonias opiniones scripto propugnat. negant in *Plutarcho vit. c.* 5. Rualdus, & *ad Histor. Aug.* Salmasius, qi & Sexto Afro istud tribui monent. negat & *ad Hist. eund.* Casavbonus. qi *ad Laert. vit.* tamen secus statuerat.

"Οτι

miliæ affectu paterno administratæ specimen: de vita naturæ convenienter instituendâ cogitationem: gravitatem item nevtiqam personatam: & | δεγμα ℰ οἰκε ℰ πατρονομευμένε. καὶ τὴν ἔννοιαν ℰ ᵛ κ̃ φύσιν ζῆν. καὶ τὸ ˣ σεμνὸν ἀπλάσως. κ̃ τὸ ςοχα-

ᵛ Inf. §. 17. ℰ l. 3. §. 4. ℰ l. 4. §. 49. ℰ l. 5. §. 29. ℰ l. 7. §. 55. ℰ l. 10. §. 15. ℰ l. 12. §. 32.

ˣ Lib. 2. §. 5. ℰ l. 9. §. 29.

ANNOTATIONES.

Οἰκε τῦ πατρονομευμένε] *domus ad arbitrium patrisfamilias* A *instituta.* Xylander. qo ferè sensu Svidas. Πατρονομέμενοι, οἱ τὰς παρὰ τῶν πατρώων παραδεδομένας νόμας τηρῦντες. Πατρονομέμενοι, *qi leges a patribus traditas observant.* nisi qòd hic ad majorum jam defunctorum, illic ad superstitum adhuc parentum leges vivitur. Ità certè Plato primos mortales ait, *de leg. l.* 3. *p.ig.* 806. *B.* Ἔθεσι κ̃ τοῖς πατρικοῖς νόμοις ἑπομένες, *institutis legibusqe patriis vixisse.* moxqe ubi de Cyclopibus Homeri illud ex *Odyss.* l. 112. lavdaverat,

—— θεμιςύες δὲ ἕκας ᾧ
Παίδων ἠδ' ἀλόχων.
—— *jus autem dat unusqisqe*
Liberis atqe uxoribus.

à *patrio* hoc regimine *regium* dicit *ibidem D.* profluxisse, in qo scilicet primo ætati honos ille deferebatur, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐκ πατρὸς κ̃ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι, καθάπερ ὄρνιθες, ἀγέλην ἐποιῆσαν, πατρονομέμενοι κ̃ βασιλείαν πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι. *Ex eo qod principium ex patre matreqe sumpserunt, qos qidem qasi aves secuti gregem unum conficiunt, patris voluntate pro lege utentes, ℰ regno omnium justissimo gubernati.* qem locum Svidas, opinor, explicare volebat. Verum melius Casavbonus *domum patrio affectu gubernatam* intelligit: in qa Dominus domus, etiam qoad servos & famulos, non titulo tenus tantùm, sed re vera, paterfamilias existit. non eâ qidem ratione, qa Martiali, *l.* 1. *Ep.* 85. qia

Domumqe ℰ agros implet equitibus vernis,
Pater familiæ verus est Qirinalis:

Sed qà Seneca ex majorum mente monet, *Epist.* 47. *Vide*, inqit, *qam omnem invidiam majores nostri dominus, omnem contumeliam servis detraxerint. dominum patrem familiæ appellarunt; servos, qod etiam in mimis adhuc durat, familiares.* Verus ergò pater familiæ, qi & erga servos paterno more se gerit. Plinius *l.* 5. *Ep.* 19. *Est mihi semper in animo, ℰ Homericum illud Odyss.* Πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, *ℰ hoc nostrum, paterfamilias.* Tertullianus *Apologet. c.* 34. *Gratius est nomen pietatis, qam potestatis: etiam familiæ magis patres, qam domini vocantur.* Cæterum frustra vocantur, nisi nomini suo reipsa respondeant. Qalem avtem hic Marcus Sexti domum, tale Dionysii regnum voluit esse Dio, σωφροσύνη κ̃ δικαιοσύνη μετ' ἐυμενείας πατρονομέμενοι, *in qo moderatione ℰ justitia velut parenti praestanda benevole illi subjecti praestarent.* Plutarchus *Dione p.* 962. *B.* Atqe hoc est qod in Ulysse suo celebrat Homerus *Odyss.* 6. *v.* 47.

Τοῖς δ' ἐστιν βασίλευε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
Ipsis imperabat: pater avtem velut mitis erat.

& *ibidem v.* 234. & *i. v.* 12.

Λαῶν οἱσιν ἄνασσε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
His, qos rexit, mitis erat populis, patris instar.

Ad illud avtem Homeri oculum habuit Libanius *Orat.* 14. *pag.* 421. *D.* ubi narrat se de Florentio Cilices qosdam percontatum, εἰ μεμνῆτο τῶν περὶ Ὀδυσσέως εἰρημένων Ὁμήρῳ, καὶ ὅσις ἦν πρὸς τοὺς Ἰθακησίους, *nunqid meminissent eorum, qæ de Ulysse apud Homerum dicta sunt, ℰ qalisnam apud Ithacenses extiterit.* ab eis retorsionium retulisse, his verbis, qæqo mentem genuinam indicem, subjicio: καὶ λίαν ἐφασαν. καὶ ὅτι δεῖν ἡδίως, ἤδη πλεῖν. ubi δεῖν ἡδίως illud cum vitiosum esse avtumaret Vir doctissimus Fredericus Morellus, ἡδίως expuncto, ἡδέως substituit: vertitqe, *illis admodum se meminisse dixerunt, ℰ nege opus esse lætari, neqe ferre.* qæ sanè verba qid sibi velint, Oedipo aliqo, qi explicet, opus est. mitto qod *ipsos meminisse* refert, lapsu gemino cum eo, qo εἰ μέμνηνται antè verterat, *nunqid meminissent*, cum de Florentio præside ab ipsis Libanius, non de ipsis, qæsiviset. Tum an *non lætari opus* habebant, qi præfectum πρὸς τοὺς ἀρχομένους (Libanium avdis) ἥμερον βελτίσου τε, Ulyssis instar, nacti essent. Verum sanus ac sincerus est locus, qem vidi suspectum Vir doctissimus habuit, qibus Libanio & creberrime, & turpissime lapsus deprehenditur. de Florentio utiqe respondent Libanio, *illum admodum meminisse*; (eorum scilicet qæ de Ulysse a Poeta dicta sunt) reqe ipsa exhibere. *neqe* enim *avt vincre libenter, avt ferre* h. e. *nec in vincula conjicere, nec plectere qenqam proclivem esse.* ita τὸ δεῖν usurpavit & Plato in *Cratylo*; ubi ἀπλῶν & δεῖν, *nectere ℰ vincire*, sive *ligare*, idem fere esse affirmat. Qod avtem in Ulysse Homerus, idem in Cyro prædicat apud Xenophontem *Paed. l.* 8. *pag.* 200. *D.* his verbis Cirysantas. Πολλάκις μὲν δὴ κ̃ ἄλλοις καὶνόησα, ὅτι ἀρχὴν ἀγαθὸς κ̃ δεῖν διαφέρει πᾶρὸς ἀγαθόν. οἵ τε γὰρ πατέρες προνοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε αὐτοῖς τάγαθὰ ἐπιλείψῃ. Κῦρον τί μοι δοκεῖ τὸν συμβαλόντα ἡμῖν, ἐφ' ὃν μάλις' ἂν εὐδαιμονίττες διατελοῖμεν. *Etiam aliis in rebus animadverti saepius, ubi inter principem bonum ℰ patrem bonum esse. Nam ℰ patres liberis prospiciunt, ne unqam eos bona deficiant: ℰ Cyrus jam mihi videtur ea nobis conjicere, de qibus felicitatem perpetuam maxime consecuturi sumus.* & Xenophon ipse, *lib. eodem*; ὅτε τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλέμενος, *a suis subjectis pater vocatus.* addit etiam, & a servis, τῶν οἷς τὸ θελειν καλὸν κατωρθωμένον, *ad ferendum instructis.* B Idem hoc de se, ad populum ipsum provocatione factâ, profitetur Tullius Rex, apud Dionysium Halicarnassæum *l.* 4. *pag.* 239. Πᾶσι τοῖς πολίταις, ὡς πάλαι πρᾶ ᾧ οἷς αὐτῦ χρώμι ᾧ. *Versatus in populo, non secus qam pater inter filios.* Qodqe ille de Cyro, de Antonino nostri patre Pausanias in *Arcadic. pag.* 273. Τῦτον Εὐσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι ἐς τὸ θεῖον τιμῇ μάλιςα ἐφαίνετο χρώμε ᾧ. δόξῃ δὲ ἐμῇ κ̃ τὸ ὄνομα τῦ Κύρε φέροιτο ἂν τῦ πρεσβυτέρε, πατὴρ ἀνθρώπων καλέμε ᾧ. *Hunc Romani Pium appellarunt, qod summum in honorando nomine divino studium praese ferebat; sed opinione mea Cyri etiam majoris cognomen promeruit, ut scilicet hominum pater* B *diceretur.* idem & in Justiniano celebrat Procopius *de structuris Orat.* 1. & Arcadio commendat Synesius *de Regno.* Libanius, *Orat.* 12. Εἰκέναι δεῖ πατρὶ τὸν βασιλέα. *Oportet regem patri similem esse.* Et Erasmus in *institut. princip. Bonus princeps non alio animo debet esse in suos cives, qam bonus paterfamilias in suos domesticos. qid enim aliud est regnum qam magna familia? qid Rex nisi plurimorum pater?* His opponuntur οἱ παραβαίνοντες τὰ πάτρια, κ̃ δεσποτικωτέρας ἀρχῆς ὀρεγόμενοι. *Transgredientes patria jura, ℰ affectantes dominatum.* Aristoteles *Polit. l.* 5. *c.* 10. Hoc nomine Cambysem notabant Persæ, cùm dicerent, ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλος. Καμβύσης δὲ δεσπότης. Κῦρος δὲ πατήρ. *Darium institorem esse*, qia nundinabatur omnia; *Cambysem berum*, qia asper & insolens; *Cyrum patrem*, qia mitis, bonus, benignus, beneficus. Herodot. *l.* 3. *pag.* 225. *C.* Optimè Thomas Morus noster: C

Legitimus inamanissimis
Rex hoc tyrannis interest:
Servos tyrannus qos regit,
Rex liberos putat suos.

Putat? imò *habet.* pro liberis habet, & habet liberos. Idem:

Princeps pius nunqam carebit liberis:
Totius est regni pater.
Princeps abundat ergò felicissimus
Tot liberis, qot civibus.

Καὶ τὴν ἔννοιαν] omisit Xylander. *propositum*, Casavbonus reddidit. *cogitationem*, oportuerat. Vide §. 3. D

Τῦ καλὰ φύσιν ζῆν] Refert Laërtius *l.* 7. in *Zenone Citiensi* §. 87. Zenonem primum in *lib. de natura hominis* statuisse, Τέλος εἶναι τὸ ὁμολογεμένως τῇ φύσει ζῆν. *Finis est consentaneè secundum naturam vivere.* qod idem esse τῷ καλ' ἀρετὴν ζῆν. ὅτι ἄγει πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις, *secundum virtutem vivere: ad eam qippe natura nos ducit.* (qod & Cicero *Offic. lib.* 3. *Qod a Stoicis dicitur, convenienter naturæ vivere, id habet hanc, ut opinor, sententiam, cum virtute congruere semper.*) Eum secu- E tum Cleanthem *lib. de Volup.* Hecatonemqe & Posidonium *lib. de finib.* Verùm Joannes Stobæus *Collectan. Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem asserit τὸ τέλος dixisse, τὸ ὁμολογεμένως ζῆν. qod cùm posteriores deficientius dictum existimarent, Cleanthem primùm τὸ τῇ φύσει adjecisse. Subjecit avtem ipse, ἰσοδυναμεῖν ταῦτα, τὸ καλὰ φύσιν ζῆν, κ̃ τὸ καλῶς ζῆν, κ̃ τὸ ἐν ζῆν. *Idem valere secundum naturam vivere, ℰ honestè vivere, ℰ benè vivere.* Retinuerunt istud deinceps Stoici. Noster *l.* 3. §. 4. Τῶν ὁμολογεμένως τῇ φύσει βιώντων. *Eorum, qi naturæ consentaneam vitam agunt.* qod Cicero *de finib. lib.* 3. *Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* Seneca *Epist.* 5. *Nempe propositum nostrum est, secundum na-* F *turam vivere.* Et *de vit. beat. c.* 31. *Solemus dicere, summum bonum esse secundum naturam vivere.* Philo Judæus *de migrat. Abrah. pag.* 407. *E.* Τοῦτό ἐστι τὸ παρὰ τοῖς ἀρίστα φιλοσοφήσασιν ᾠδόμενον τέλος, τὸ ἀκολῦθως τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δέ, ὅταν ὁ νῦς εἰς τὴν ἀρετῆς ἁτραπὸν ἐλθὼν καθ' ἕκαςον ὁρθᾶ λόγῳ βαίνῃ, κ̃ ἑπηται Θεῷ, τῶν προσταξεων αὐτῦ διαμιμνήμενος; κ̃ πάσας ὁμοῦ κ̃ παντελῆ ἔργοις τε κ̃ λόγοις βιῶναι μένος. *Hic est ille finis, qi à præstantissimis philosophis celebratur, videlicet juxta naturam vivere. Id fit, qando mens ingressa virtutis semitam, incedit per rectæ rationis vestigia, ℰ Deum sequitur memor ejus præceptorum, habens ea rata dictis factisqe omnibus.* Idem vult G esse, *secundum naturam vivere, rectæ rationis semitam tenere, ℰ Deum sequi, mandatis ipsius per omnia obsequendo.* Vide *infrà ad* §. 16. & *ad lib.* 2. §. 9. & *lib.* 4. §. 42. & *ad lib.* 5. §. 39.

Τὸ σεμνὸν ἀπλάσως] Ita *l.* 2. §. 5. μετὰ σεμνότητος ᾧ ἀπλάσε, *gravitate non arcessita.* Vide notas ibi. Contra L. Vero imperii cum Marco consorti, *callidam severitatis simulationem* impingit Julius Capitolinus in *Marco.* Nec à nota saltem aliqa hac in parte Marcum ipsum immunem evasisse idem indicat, dum refert *datum ei vitio, qod ℰ fictus fuisset, nec tam simplex qàm videretur, avt qàm vel Pius vel Verus fuisset.* Vero certè *simplicitatem* tribuit Alexander Severus, ubi Antoninorum virtutes peculiares commemorans, divit; *Qid Pio sanctius? qid Marco prudentius? qid Vero simplicius? qid Bassiano fortius?* Lampridius. Qin & de Vero Capitolinus ipse in *Pio*: *Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii, puritatemqe vivendi; hortatusqe est ut imitaretur ℰ fratrem.* ubi *puritatem vivendi*, καθαριότητα, i. *munditiem*, interpretatur Casavbonus, qæ vitio qandoqe affinis est. Verùm Capitolino de Vero tecum con-

σοχαστικὸν τ̃ φίλων κηδεμονικῶς. κ᾽ τὸ ἀνεκλικὸν τ̃ ἰδιωτ̃. κ᾽ τὸ ἀδιώρητον τ̃ διομμένων. κ᾽ τὸ πρὸς πάντας ἐυάρμοστον, ὥστε κολακείας μὴ πάσης πρεσ-

a τ̃ ἀθεωρήτ᾽ Salm. τ̃ ἀθεωρήτως διομ. l.
b L. 6. §. 16. B.

fedulam amicorum obſervationem: & imperitorum, eorúmque qi citra conſiderationem opinione merâ ducuntur, tolerationem: & mores, qibuſvis accommodatos, ità ut qamvis conſvetudo ipſius adulationem omnem

ANNOTATIONES.

venire qi poſſit, viderint alii. mihi locus ille prior in Marco mendi ſuſpectus eſt: niſi ſi ità accipi debeat, qod ad Marci mores per tempus aliqod ille ſe ſpecie ſaltem tenus accommodaverit. ut fuerit qod in Senatoribus qibuſdam Plinius perſtringit, *lib.* 6. *Epiſt.* 13. *temporaria gravitas, vel potius gravitatis imitatio.* eò inclinarem lubens, niſi ut vitium ingenitum avtor notaſſet. Qod avtem de Sexto Marcus hic, de Licinio qæſtore pariter Sidonius Apollinaris *l.* 3. *Epiſt.* 7. *Nihil affectatum ſimulatumqe; vera potius ſeveritas, qam ſeveritatis imitatio.* Vide *infra ad* §. 14. Φιλαληθές.

Τὸ σοχαστικὸν τ̃ φίλων] *In conſulendo amicis ſagacitatem* Xylander. ut σοκάζεσθαι hic ſit *conjectari*, & *conjectando ſagaciter indagare*, qid qis velit, qove opus habeat. Atqe ita Marcus uſus eſt *infrà*, §. 14. Μὴ δόξεθαι σοχατικὸς τ̃ς φίλους. *Nec familiaribus conjecta difficile foret.* ſed melius Caſavbonus *amicorum ingenia ſedulo obſervare.* ut σοκάζεσθαι iſthic ſit *obſervare*, & οὐ στοχάζομαι *rationem alicujus habere*, qo ad ingenium ejuſdem ſe accommodet. Etenim σοκάζεσθαί τινος, eſt *rationem alicujus habere.* Galen. *de fractur. l.* 1. προοιμ. *p.* 152. *Tom.* 11. Ἐγὼ γάρ, ὅταν μὲν παῖδα παροιτι συναναγινωσκω τι βιβλίον, ἀκριβῶς σοκάζεσθαι δυναμαι τ̃ μέτρ᾽ τ̃ς ἐξηγήσεως, ἀποδέλεπων ἑκάστοτε πρὸς τὴν τ̃ παιδάριον᾽ ἕξιν. ὅταν δὲ γραῦν πᾶσιν, ὅτε τ̃ ἄρισα παρεσκευασμενην, ὅτε τ̃ χείρισα σοκάζομαι. τὸ μὲν γὰρ τοῖς πλείστοις ἀσαφὲς ἴσαμ. τὸ δὲ ἀνιάτως χρονίζοντας ἐν τοῖς σαφέσιν. ἄριστον δ᾽ ἡγεμὼν τ̃ μέσην ἕξιν ἐχόντων σοκάζεσθαι. *In privata lectione accuratam prorſus habeo diſcentis rationem; in ſcriptis nec optime nec peſſime imbuti, ſed mediocrium tantum rationem habeo. Nam illud plerisqe obſcurum erit, hoc imqo animo ferunt, qi in rebus claris immorantur.* Polybius *Hiſt. lib.* 6. *cap.* 14. Ἥγε μὲν σύγκλη᾽ πάλιν ἡ τηλικαύτην ἔχουσα δύναμιν, ἐν τοῖς καιροῖς πράγμασι ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς, κ᾽ σοκάζεσθαι τ̃ δ̃μ. *Rurſus vero ſenatus, qi tantum poteſt, ante omnia in adminiſtratione publica res multitudinem reſpicere, populiqe rationem habere cogitur.* Et mox: *cap.* 15. Ὁμοίως γε μὴν πάλιν ὁ δ̃μ᾽ ὑποχρεὼς ἐσι τ̃ συγκλήτῳ, κ᾽ σοκάζεσθαι ταύτης ὀφίλων, κ᾽ κοινῇ καὶ καθ᾽ ἰδίαν. *Similiter vero rurſus & populus Senatui obnoxius eſt, ejuſdemqe rationem habere, ſive eandem obſervare neceſſe habet in rebus univerſis & ſingulis.* Et rurſus *cap.* 14. Ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δημαγωγοὶ τὸ δοκ̃ν τ̃ δ̃μῳ, κ᾽ μαλισα σοκάζεσθαι τ̃ς τοιαύτ᾽ κλήσεως. *Tribunorum porro ſunt partes, id ſemper exeqi qod populo videbitur, ejusqe voluntati ſe accommodare.* Marcus ipſe *l.* 3. §. 11. Τὴν καθ᾽ ἀξίαν συσοχάζομαι. *Simul rationem habeo cujusqe pro exiſtimatione ſua.* & *l.* 10. §. 6. σοχάζομαι τ̃ ὁμογενῶν. *Cognatorum mihi rationem habeo.* & *l.* 8. §. 3. ἡ φύσις ἐσοχάσατ᾽. *natura unumquidqe rei rationem habet, curam gerit.*

A *ſignificat præſumptionem* & ἔπαρσιν. Mericus Caſavbonus. Τ̃ διομένων nomine τὰς ἰδιώτας deſignari exiſtimat. idqe hic de Sexto prædicare Marcum, qod Epictetus *Enchir. c.* 68. hiſce verbis præcepit; Μὴ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τ̃ ἀναγκαίων. *Ne apud imperitos multum diſputes de præceptis.* Qod genus vitii notans Cicero *de Orat. l.* 2. *Omnium autem*, inqit, *ineptiarum, qæ ſunt innumerabiles, haud ſcio an nulla ſit major, qam illorum, qi ſolent qocunqe in loco, qoscunqe inter homines vſum eſt, de rebus, aut difficillimis, aut non neceſſariis argutiſſime diſputare.* Verum id mihi animo inſidere neqit, cùm in clavſula proximè antegreſſa τ̃ ἰδιωτ̃ meminerit; nec veriſimile videatur Marcum de eiſdem prorſus agentem, verbulo tantum unico interjecto, vocabulum alterum uſurpaſſe voluiſſe. Sed nec ex ipſis verbis, prout exhibentur, qi elici poſſit iſte ſenſus, intelligo. Clariſſimus Salmaſius, οἱ διόμενοι *ſunt*, inqit, *qi res τ̃ δόξῃ, i. opinione tantum metiuntur. notum illud, Sapientis non eſſe dicere, Non putabam. non tantum ſic delicta ſua multi excuſant ac defendunt, ſed etiam* τὸ *putabam in multis aliis locum habet. Putabam ſic rem caſuram, aut non putabam. Puto tamen locum hunc non carere vitio. legendum ſortaſſe,* κ᾽ τὸ ἀνεκλικὸν τ̃ ἰδιωτ̃, κ᾽ τ̃ ἀδιωρήτ᾽ τ̃ διομένων. i. e. *Qi facile ferret idiotas ac rerum imperitos; ſed* & *inconſiderationem eorum, qi leviter res perpendunt,* & *ſolam δόξαν pro attentione* & *diſtrictiori examinatione afferunt.* Conjecturam meam adjicere licuerit, à D. Salmaſii veſtigiis pavlum admodum deflectendo, a ſenſu nihil, legerim, κ᾽ τ̃ ἀδιωρήτως διομένων, *eoſqe qi citra conſiderationem opinantur,* & *de rebus qibusvis temere ſtatuunt.*

B

C

Καὶ τὸ πρὸς πάντας ἐυάρμοστον] Qod de ſe Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 20. Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖ᾽, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομ᾽ (μὴ ὢν ἄνομ᾽ Θε῀ ἀλλ᾽ ἔννομ᾽ Χρισῷ) ἵνα κερδάνω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν, ὡς ἀσθενὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδάνω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucri facerem: iis qi ſub lege ſunt, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos qi ſub lege ſunt, lucri facerem: exlegibus ut exlex (non tamen exlex Deo, ſed Chriſto ſub lege) ut lucri facerem exleges: factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucri facerem: omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* & *c.* 10. *v.* 33. Πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτ̃ σύμφερον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. *Per omnia omnibus placeo, non quærens meam ipſius utilitatem, ſed multorum, ut ſerventur. In lectis omnibus nimirum omnibus placere* & *ſatisfacere ſatagebat; omnia factus omnibus: non amittendo fidem, ſed oſtendendo pietatem.* Gregorius Romanus *paſtor. l.* 2. *c.* 5. & *regiſt. l.* 1. *Ep.* 24. *Compaſſione miſericordiæ, non ſimulatione fallaciæ.* Auguſtinus *ad Hieron. Ep.* 1. *Nunc ad licita condeſcendens, nunc à licitis ſe cohibens: nunc moralia docens, nunc myſtica differens.* Gilbertus in *Cant. Serm.* 27. qi videndi ulterius in locis adnotatis: ſed & Ireneus *adverſus Valent. l.* 3. *c.* 5, & Oecumenius ex Chryſoſtomo, Theodoreto, Photio, aliisqe *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 9. Eſtqe hæc ars qædam, nec contemnenda, nec obvia paſſim, eoqe lavde dignior, qo plerumqe rarior comparet, accommodandi ſeſe gnaviter citra decori leges imminutas qibuſcunqe, ad ipſorum, qibus id datur, emolumentum procurandum, offenſionemve declinandam. qam & Marco *indulgentiæ* nomine tributam a Capitolino cenſet Cl. Caſavbonus, & ἐυαρμοστίαν τ̃ τρόπων interpretatur ex Platone *de Repub. l.* 3. Cæterum iſta degenerat, & in vitium devergit, ubi in mores ſe induit, qæſitusqe vel blanditiæ cavſa adnitetur. qod genus hominum nunc chamæleonti aſſimilatur, qi *colorem jubinde mutat, redditqe qemcunqe proxime attingit.* Plinius *l.* 8. *c.* 33. & Solinus *c.* 43. Ita Plutarchus *de adulat. p.* 51. *D.* Ὥσπερ τ̃ θηρίων, ὅσα πεφυκότα τὴν χρόαν τρέπεσθαι, συναφομοιοῦται τοῖς ὑποκειμένοις σχήμασι καὶ χωρίοις, ἀλλοδαποῖς χρώμασι, κἄτες οἰκείοις, κοσμοῦμεν᾽. *Sicut* & *animalia ea, qæ colorem mutandi facultate prædita, ſubjecta materia ac locis aſſimilantur, alienis coloribus atqe figuris propriorum ob inopiam ornatus.* nunc polypo; qi & *colorem mutat ad ſimilitudinem loci.* Plinius *l.* 9. *c.* 29. Ὥσε τὴν χροιὰν, ἅις ἂν πλησιάσῃ, πέτραις ὁμοίαν. *Sic enim colorem mutat polypus, ut eum ſimilem faciat cujuſvis ſaxi colori, ad qod accedit.* Plutarchus *Natur. Qæſt.* 19. Vide & Luciani *dialog. marin.* 5. indè Pindarus apud Plutarchum *Natur. Qæſt.* 19. & *de Animal. ſolert. pag.* 978. *D.* ab eodem adductus. Ποικίλον θηρὸς χρωτὶ μαλισα νόον προτθέρων, πᾶσιν πολίτεσσιν ὁμιλεῖν. *Marinæ beſtiæ colori adverte mentem,* & *ſic tuæ omnibus verſare in urbibus.* ubi forſan tamen legendum, ὁμιλεῖ. ut præcepti monitive rationem habeat; qale & Theognidis illud, eidem cum ibidem, tum & περὶ πολυφιλίας, lavdatum:

D

E

F

G

H

Πολύποδ᾽ νοον ἴσχε πολυχροα, ὃς ποτὶ πέτῃ
Τ̃ περ ὁμιλήσῃ, τοῖ᾽ ἔσσεν ἐοικὼς.
Polypodis ſic morem imiteris verſicoloris:
Cui ſubit is, ſemper ſit ſimilis, lapidi.

qæ

mnem ſvavitate vicerit, in veneratione tamen eiſdem ipſis eodem ipſo tempore non minùs extiterit. adhæc dilucidam ac methodicam cùm inventionem, tum & diſpoſitionem, decretorum ejuſmodi, qæ ad vitam rectè inſtituendam conducerent. qódque nec iracundiæ, nec perturbationis aliûs alicujus, indicium exhibebat; ſed cum affectibus immunis prorſus exiſteret, ad affectum genuinum erat tamen propenſiſſimus: favere promptus, ſed ſine ſtrepitu: variéque, citra oſtentationem, eruditus.

πρεσίεραν εἶναι πρὸ τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ, ἀιδεσιμώτατον ἢ αὐτοῖς ἐκείνοις παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸ καίρον εἶναι. καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ [c] ὁδῷ ἐξωρειλημένον τι καὶ τακτικὸν καὶ τὸ εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων. καὶ τὸ μηδὲ ἔμφασίν πω ὀργῆς, ἢ ἄλλης τινὸς πάθης φθέγξασθαι, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα ἢ φιλοσοργότατον. καὶ τὸ εὔφημον, καὶ τῦτο ἀψοφητί. καὶ τὸ πολυμαθὲς [d] ἀνεπιφάντως.

c L. 3. §. 11. & l. 5. §. 25. & l. 6. §. 17. 26.

d Sup. §. 7. & l. 7. §. 67. & l. 9. §. 29.

§ 10.

ANNOTATIONES.

qæ in Theognidis tamen, qas nunc habemus, *elegiis* aliter pavlo ſic concipiuntur,

Πολυτκ ὀργὴν ἴσχε πολυτρόπε, ὃς ποτὶ πίτρῃ •
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖ δ' ἰδὼν ἴφαιν.

Quam lectionem ſecutus eſt, qi in Philoſtratum Ægyptium, Philoſtrato Lemnio referente in *vit. Sophiſt. l.* 1. *pag.* 491. per παρῳδίαν illud tranſtulit;

Παντοδὴ ὀργὴν, ἴσχε Φιλοστράτε, ὃς Κλεοπάτρῃ
Νῦν προσομιλήσας, τοῖ δ' ἰδὼν ἴφαιν.
Docti corda Philoſtrati habe: namqe hic Cleopatræ
Converſans, talis viſus adeſſe ſuis.

At contra Phocylides *n.* 45.

Μηδ' ὡς πίτυος πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβει.
Neqe ut ſaxis adhærens polypus in loco muteris.

Eoqe Tragicus apud Athen. *l.* 7. *pag.* 318. *E.*

Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπου χροός.
Odi mutantem colorem polypum.

Qin & de viro vere bono Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. *pag.* 472. *B.* Ὥστε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῷ Θεῷ δύνασθαι λέγειν, Ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. ὥκυν μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μετατεθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἀλλοτε ἀλλῷ γινομένῳ, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χροιάς, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολυπόδες, οἷς ἂν ὁμιλήσωσι. *Adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Quamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe a ſe deficiet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt.* Verum nulla imago vitioſum illud τῶν κολάκων καὶ ἀρίστων τὸ ἰνάσιμοσον depingat melius, qam Plutarchi illa *lib. de adulat. pag.* 52. *A.* ab aqis deſumpta, qæ per fluxilem labilemqe, qam obtinent, naturam, vel vaſis cuiuslibet concipientis, vel corporis immerſi cujusvis, figuram confeſtim induunt. Ὁ δὲ κόλαξ, inqit, ἅτε δὴ μίαν ἕξιν ἢθους οὐκ ἔχων μόνιμον, οὐδὲ ἑαυτῷ βίον ζητῶν αἰσχρὸν, ἀλλ' ἑτέρῳ καὶ πρὸς ἕτερον πλάττων καὶ προσαρμόζων ἑαυτὸν, οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ εἷς, ἀλλὰ παντοδαπὸς ἰσὶ καὶ ποικίλος, εἰς ἄλλον, ἐξ ἄλλου τύπου, ὥσπερ τὸ μεταιρόμενον ὕδωρ, περιρρέων καὶ μεταχηματιζόμενος τοῖς ὑποδεχομένοις. *At vero adulator ſtabilem nullam cum habeat ſuorum morum ſedem, neqe certum aliqod vivendi delegerit genus ſibi qod placeat, ſed qod alteri ſeſe efficiat atqe accommodet: non ſimplex eſt aut unius modi, ſed varius ac multiplex, ex alia in aliam ſubinde formam tranſiens: qo modo aqa defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in qæ incidit.* Vide *ad l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 43.

Κολακείας μὲν πάσης προσηνίσατο εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ] Qod de Dexippo Sophiſta (opinor) apud Svidam in στωικὸν netcio qis: Ὁ αὐτὸς στωικὸς ὢν καὶ σπουδαιοκατάληπτος, ὅμως ἐπιχαρὴς ἦν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, οὐδενὸς ἧττον τῶν ἐπὶ χαρίσι ζηλωτῶν. *Idem quamvis eſſet graviſſimus, & verum ſeriarum ſtudioſiſſimus, jucundus tamen erat in congreſſibus, nec ulli cedebat eorum, qi comitatis laude florebant.*

Ἀιδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις] De Bruto Cicero in *Oratore* §. 35. *Admirabilis fama virtutum incredibilium, qæ ſpecie diſpares, prudentia continguntur. Qid enim tam diſtans, qam a ſeveritate comitas? qis tamen unqam te aut ſanctior eſt habitus, aut dulcior? qid tam difficile, qam in controverſiis dijudicandis ab omnibus diligi? conſeqeris tamen, ut eos ipſos, qos contra ſtatuis, æqos placatosqe dimittas. ita efficis, ut cum gratia caſſa nihil facias, omnia tamen ſint grata, qæ facis.* De Agricola Tacitus: *Nec illi, qod eſt rariſſimum, aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas amorem deminuit.* Et Seneca *de beat. c.* 8. *Virum ſapientem* ait fore, in his qæ agit, *cum comitate magnificum.* De Marco pariter Capitolinus. *Philoſophia ſerium & gravem reddidit: non tamen prorſus abolita in eo comitate, qam præcipuè ſuis, mox amicis, atqe etiam minus notis exhibebat.*

Καὶ ὁδῷ ἐξωρειλημένον τι καὶ τακτικὸν] formula Marco noſtro admodum familiaris, *qi certa ratione methodoqe* aliqid inſtitutum deſignatur. ita ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, *recta methodo opinari. l.* 5. §. 34. &, ὁδῷ πιαίνειν, *recta pergentem perficere. l.* 6. §. 26. &, ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἰλιγγιᾶν, *expedite vereqe diſcutere. l.* 3. §. 11. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 16. Deum ait de ſe nobis τὴν δύναμιν τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, (externa vult) καὶ ὁδῷ χρητικὴν, *facultatem harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Ariſtides *palmod. in Smyrn. Tom.* 1. *pag.* 470. Πάντα δὲ ὥσπερ ὁδῷ κεχωρηκέναι φαίνεται. *Qid qod omnia qaſi*

A *viâ qadam videntur proceſſiſſe?* Apud Plutarchum *de Commun. Notit. Præſat. pag.* 109. *A.* Stoici qidam Arcelilaum Academicosqe appellant, λυμεῶνας τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ δογμάτων ὁδῷ βαδιζόντων ἀνατροπέας, *corruptelas everſoresqe philoſophiæ, decretorumqe ordine procedentium.* Zeno Citieus apud Laert. *l.* 7. *c.* 156. Τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν, ὁδῷ βαδίζον εἰς γένεσιν. qod Cicero de Nat. Deor. *l.* 1. *Naturam eſſe ignem artificioſum ad gignendum progredientem via.* & *ibid. c.* 47. χωρεῖς τι αὐτῆς] de Dialectica loqitur· οὐκ εἶναι ὁδῷ ἰρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι, *ea remota non licere rite interrogare atqe reſpondere.* ubi Catavbonus ὁδῷ, i. e. *via & ratione*, ut ſolet loqi Cicero. Sane *viam* & *rationem* conjunxit Cicero in *Verrin.* 2. *viam* & *artem* in *Bruto.* Sed & in *de finib. l.* 2. qi eſt locus huic geminus; *Omnis in qærendo, qæ via qadam & ratione habetur oratio*, &c. Confirmat avtem illinc Rualdus in *Plutarchi vitas.* Sextum illum non eſſe Empiricum illum, qi diſciplinas omnes oppugnatum & everſum ibat.

B Μηδὲ ἐμφασίν ποτε] qod Cicero *de fato. ut nemo in eo libidinis veſtigium viderit.* de Stilpone Megarico loqitur.

Ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοσοργότατον] Ita ſcilicet exemplo ſuo oſtendit, Sextus, qod Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Sect. Stoicorum, licet apud imperitos male audiret tanqam nimis dura, nullam benigniorem lenioremqe eſſe, nullam amantiorem hominum.* potleqe φιλοσοφίας uberrimam etiam cum ſumma ἀπαθείᾳ conſtitere ſimul. Infandum interim facinus ac C ridiculum patravit editor bonus ille Lugdunenſis, qi ἀπεχθέστατον pro ἀπαθέστατον nobis hoc loco ſuppoſuit. dignumqe patella operculum adjecit Annotator, cum ἀπεχθὲς, qod proprie *odioſum* ſignificat, hic *odio vacuum* deſignare adnotavit. cum lectionis genuinæ hominem monere poſſet adjecta interpretatio. res ſcilicet admiratione digna fuerit, eſſe hominem eundem & odio vacuum & ad amorem propenſum. Verum ut idem & affectuum perturbationibus cum maxime immunis, & ad amorem genuinum interim propenſiſſimus exiſteret, miraculi prope loco haberi poterat. Siqidem ut vulgato dicterio dici ſolet,

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Τὸ εὔφημον, καὶ τῦτο ἀψοφητί] *qod bene paſſim audiret, idqe ſine ſtrepitu.* qum *nec ipſe* ſcilicet *ſibi plauderet*, ut de Tacito Plinius *l.* 9. *Ep.* 14. & aliorum plavſus etiam nihil moraretur, ſed ſupprimeret potius, qod de Servatore noſtro Matthæus *c.* 9. *v.* 30. & Lucas *c.* 5. *v.* 14. Contra qam Cicero, qi cum elogia & encomia ab aliis ſedulo avcupabatur, & ſolicite emendicabat, tum & ſuas ipſe laudes aliis qibusqe materiis intercalares ſubinde facere geſtiebat. qam Crefcens Cynicus, qem Juſtinus *Apolog.* 1. *pag.* 46. *E.* non φιλόσοφον, ſed φιλόψοφον, καὶ φιλοκόμπον, *non philoſophum, ſed ſtrepitus popularis & inſolentis ambitiæ amatorem* vocat. qanqam ultu venit fere, ut qod de Agricola Tacitus, *ipſa diſſimulatione famæ famæ ſuit auctior.* qod & Chriſto Domino contigiſſe monent Matthæus *ibidem v.* 31. & Lucas *c.* 5. *v.* 15. De Catone Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qam videri, bonus, malebat: ita, qo minus gloriam petebat, eo magis adſequebatur.* Atqe hoc ſenſu τὸ εὔφημον iſthic interpres uterqe accepit, ac ſi τὸ εὔφημον idem qod τὸ εὐόζον eſſet. in qorum & ego ſententiam lubens concederem, ſi τὸ εὔφημον uſpiam ita uſurpatum occurreret. Verum cum pro *faventia*, id eſt, favſa expetitione, avt honorifica exiſtimatione, externis indiciis palam facta, qæ ſolet aliis exhiberi, freqentiſſime adhibeatur, nec hic ſecus a Marco ſimptum exiſtimem, eo mag s, qia *infr.* §. 13. ita prorſus accepit. itaqe verterim, *favere promptum, ſed* F *ſine ſtrepitu.* ut medium qendam affectum, candidum moderatumqe ſimul, deſignet, qalem in avditore Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν p. 44. *A. B.* deſiderat: μήτε ἀτενῆ τινα καὶ ἄτονον, οἴεσθαι δεῖν ὑπάλληλον μένειν, μήτε ὀφρῦν κατὰ σχῆμα κινοῦντα, μήτε φωνὴν ἐυγνώμονος μαρτυρᾶν ἀλήκοιας ποιεῖσθαι, ἀλλὰ σιγὴ καὶ βαρύτητι καταπλήττειν καὶ σχηματισμῷ σεμνύνεσθαι δόξαν ἐυσεβῆ καὶ βαθεῖς ἔχοντος ἀνέρος. ὅσ' ἐναντία οὐ πάλιν ἐλάττω τινα καὶ εὐτωθῆ, κατὰ ῥῆμα καὶ συλλαβὴν ἐφισάμενον καὶ κεκραγότα. *Qi multa orationis parte mi overtur aut detinetur, repletus juſſu qodam incredibili juſſiſſe: qi neqe ſupercilium pro decoro movet, neqe aliam emittit vocem, qa eum animo æqo audire teſtetur: qi in alteram partem curvis vocibus aut ſyllaba inſiſtens acclamat, levis qidam homo & avcularium ſimilis.* qi nec aliis laudem meritam deterre, ubi occaſio datur, detrectat, & eandem tamen exhibet ſine partium ſtudio, ac ſine contentione avt vociferatione minus decora. Horum avtem ſenſuum optionem liberam ego lectori relinqo.

Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως] *abſqe oſtentatione.* cui contrarium τὸ φανταστοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι, *prabere ſpeciem ad ſtuporem & admirationem*, καὶ ἐπιτηδεύειν φαντασίας. *& hoc affe-*

§10. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίφθεγκτον. καὶ τὸ [e] μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ βαρβάρου, ἢ σολοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προσενεγκαμένων, ἀλλ' ἐπιδεξίως αὐτὸ μόνον ἐκεῖνο, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι, ἐν τρόπῳ ὑποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἀκριβῶς τοῦ ῥήματος, ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

e Inf. §. 16. & l. 11. §. 13. 18.

§10. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abstinere; nec probrosè excipere, si qis barbarum qid, vel solœcum: vel absonum protulerit, sed illud tantum, qod dici debuerat, dextrè proponere; idqe sub specie vel respondendi, vel calculum dictis contribuendi, vel de re ipsa, non avtem de dictione, unà dispiciendi, vel aliam aliqam istiusmodi scitam, sed qæ obliqè facta sit, commonefactionem.

§11. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ἐπισῆσαι, οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις.

§11. A Frontone, ut scirem, qæ invidentia, versutia, simulatio tyrannidem consequatur: qodqe

ANNOTATIONES.

affectare, ut noster *supra* §. 7. & *infra* §. 16. τὸ ἐπιδεικτιᾶν καὶ φαντιᾶν, ut Casaubonus, qi videndus ad illa Persii *Sat.* 1. v. 27.

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?
At pulcrum est digito monstrari, & dicer, Hic est.

id est, δακτυλοδεικεῖσθαι. ut Philo loqitur. Seneca *Epist.* 16. *Non est philosophia populare artificium, nec ostentationi paratum.* Vide *supra* §. 8. τὴν ἐμπειρίαν, &c.

§10. Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ] *Usus præterea Grammaticis, Græco, Alexandro*, &c. Capitolinus. De Alexandro isto vide sis in eundem Aristidæ Sophistæ *sermonem epitaphium.*

Τὸ ἀνεπίφθεγκτον] De Alexandro Aristides. *Μόνον δὲ ἰδιώτας τι οὐκ ἠλεγχε, καὶ παρὰ τοῖς δεξιοῖς εἰς τὰ πρῶτα ἐθαυμάζετο. Imperitos solus non redarguebat, sed ingenii dexteritate præditos primum mirabatur.*

Μὴ ὀνειδιστικῶς] Ita *l.* 11. §. 13. τὸ παρορώμενον δεῖξαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς. *Errorem ostendere, neqe id contumeliosè.*

Παρυπομνήσεως] Qalem Socratis disciplinam laudat Plutarchus *de Adulat. & Amic. pag.* 72. *A.* Ὃς ἁπτόμενα τῆς νέας ἤλεγχεν, ὡς μηδ' αὐτὸς ἀπηλλαγμένος ἀμαθίας, ἀλλὰ μετ' ἐκείνων οἰόμενος δεῖν ἀρετὴν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ζητεῖν τὸ ἀληθές. *Is paullatim adolescentes ita redarguit, scipsum qoqe non vacare imperitia simulans, sed unacum illis se debere virtutis operam dare, & veram qærere confitens.* Et *Platonic. Qæst.* 1. Δοκῶν ζητεῖν κοινῇ τὴν ἀλήθειαν. *Qia videbatur una qærere veritatem.*

§11. Φρόντωνος] *A Frontone*; qem cur *Frontinum* hic Mericus Casaubonus vocare maluerit, nescio. aliter enim constanter historici omnes. Et Frontinus Rhetor Alexandri, qi post Marcum diu vixerat, præceptor fuit. De Marco Capitolinus: *Oratoribus usus est, — Latino, Frontone Cornelio: — Cui & statuam in Senatu posuit.* & Dio *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Ἐν τοῖς ἐκτοσιοῖς τὸν Φρόντωνα τὸν Κορνήλιον. *In rhetoricis Cornelium Frontonem.* qem eundem & *l.* 69. *pag.* 796. *A.* idem hoc elogio ornat; ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος. *Qi in agendis causis Romæ primum locum obtinebat.* Et Panegyrici Maximiniano dicti avtor; *Fronto Romana eloqentia, non secundum, sed alterum decus.* ut Ciceroni, qem primum omnes agnoscunt, non secundum sed parem velit. A *gravitate* lavdat Sidonius *l.* 4. *Ep.* 3. qi & *Marcum Frontonem* appellare videtur, *l.* 8. *Ep.* 10. cum tamen *Marci Frontonis* alterius, *viri Consularis*, meminerit Gellius *l.* 2. *c.* 26. qi eodem tempore vixerit, nec nostro interim tacito, qem *Frontonem Cornelium*, qasi ab altero illo distingvendo, appellat, *l.* 19. *c.* 8. Eandem cum Sidonio *gravitatis* lavdem Frontoni huic tribuit & Hieronymus *Epist. ad Rusticum*: qo loco, falsus est Erasinus, (erroris ducem secutus forsan Joannem Sarisber. Policrat. *l.* 8. *c.* 14.) qod *Julium Frontonem*, cujus meminit Juvenalis *Sat.* 1. v. 12 & præter Juvenalem Tacitus *Histor. l.* 1. & 2. ab Hieronymo designatum censet. *Siccitatis* nomine notat Macrobius, vel apud Macrobium Evsebius, *Saturnal. lib.* 5. *cap.* 1. *Qatuor sunt*, inqit, *genera dicendi: copiosum, in qo Cicero dominatur; breve, in qo Sallustius regnat: jucum, qod Frontoni adscribitur: pingve & floridum, in qo Plinius secundus qondam, & nunc nullo veterum minor noster Symmachus luxuriatur.* Dignitate Consulari à Marco fuisse ornatum, avtor est Avsonius in *Grat. Act. Gratian.* Ex Frontonis ad Marcum Imperatorem epistolâ (uti videtur) sive oratione aliqa, citat hæc Charisius *Instit. Grammat. l.* 2. *Mihi satis abundeqe honorum est, qos mihi cotidiano tribuis.* Nec illud omittam velim, videri Frontonem hunc adversus Christianos vel scripsisse, vel egisse, ex Minutio Felice, cujus hæc in *Octavio* verba; *Sic de isto & tuus Fronto, non ut affirmator, testimonium fecit; sed convicium, ut orator, aspersit.*

Ἐπισῆσαι] *ut scirem.* Xylander. potiùs *ut considerarem, animadverterem.* est enim ab ἐφίστημι, non ab ἐπίσταμαι. Vide *supra* §. 6. ἀπιστητικόν.

Οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις] Polybius *Hist. l.* 2. *c.* 59. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο μα [τὸ τυράννου] περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας. *Nam ipsum tyranni nomen summæ impietatis significationem conjunctam habet; injurias sceleraqe omnia complectens, qæ inter homines solent versari.* Thyestes apud Senecam:

Ut neme doceat fraudis & sceleris vias,
Regnum docebit.—

A &,

Ubicunqe tantùm honesta dominanti licent,
Precario regnatur.

&,

—sanctitas, pietas, fides,
Privata bona sunt: reges, qa volunt, eant.

Scilicet, ut idem *Agamemn.*

Id esse regni maximum pignus putant,
Si qicqid aliis non licet, solis licet.

& Lepidus apud Salustium. *Omnia retinenda dominationi honesta esse.* Cæterum regnum illi cùm dicunt, tyrannidem intelligunt. Qum enim, ut Aristoteles *Polit. l.* 1. *c.* 2. Πρώτη δὲ θειοτάτη, ἡ βασιλεία. *Regnumqe res sit inter Deos hominesqe* (Ethnicum pro ritu suo loqentem habes) *pulcerrima.* Livius *l.* 2. unde & Plato *Polit.* 9. *pag.* 731. *E.* pronunciat, ὡς παντὶ δῆλον, ὅτι πόλεως τυραννουμένης μὴ ἂν εἴη ἀθλιωτέρα, βασιλευομένης δὲ οὐκ ἂν εὐδαιμονεστέρα. *Inter omnes sane constat, nullam civitatem tyrannide pressa esse miseriorem: nullamqe rege gubernata esse beatiorem.* nihil mirum, si (qod Polybius *l.* 6. *c.* 2.) συμψευδονται καὶ συγχωνεύσαι πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσί, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. *Omnes qi dominantur soli, qantum fieri ejus potest, regnum ementiuntur, eoqe utuntur nomine.* si inqam, *monarcha qvis*, tyranni qoqe qantum possunt, *ementito regni nomine abutantur.* Inter *tyrannum* interim, *regemqe* justum qantum intersit, nemo melius Dione Prusæo docebit, *oratione* qæ *de Regno* est. 1. & 3. & qæ est *de tyrannide*, 6. cui Synesium adjungere licet *lib. de Regno.* & è recentioribus Erasmum in *institutione principis Christiani.* Sed nec tyrannum qisqam accuratius depinxerit, qam Plato id præstitit, *Politic. l.* 8. & 9.

Βασκανία] *tyrannicam incidentiam* dicit; sive qâ illis invidetur. De qa Statius *l.* 5. *Sylv.* 1.

Qisnam impacatâ consanguinitate ligavit
Fortunam invidiamqe Deus?—

Et in eandem ferè mentem Tragicus in *Theb.*

Simul ista mundi conditor posuit Deus,
Odium atqe regnum.

Et Attius apud Ciceronem *Offic. l.* 3.

Multi iniqi atqe infideles regno, pauci sunt boni.

Unde Lycus apud M. Senecam *Herc. fur.* 2. 2.

Ars prima regni est, posse te invidiam pati.

& de Dionysio Siculo tyranno, Corinthi agente, Justinus, *l.* 21. *Laborabat invidiam præteritorum, contemptu præsentium demere; expertus, qam invisa tyrannorum forent etiam sine opibus nomina.* Sive etiam ipsam *tyrannorum invidentiam*, qâ illi cùm sese invicem invisos, tum & bonos qosvis etiam exosos, habent. Siqidem ut Claudianus *de Honor. Coss.* 4.

—Sors ista tyrannis
Convenit, invideant claris, fortesqe trucident.

Ὑπόκρισις] *Hyprocrisin* dicit *tyrannicam*, qâ illos cum primis diligere & in pretio habere se simulant, qos qàm maximè oderunt. Tiberius, de qo amplius *infra* ad §. 14. *nullam, ut rebatur, ex virtutibus suis magis qam dissimulationem diligebat.* Tacitus *Annal. l.* 4. De Domitiano itidem Cassius *l.* 67. *pag.* 759. *B.* Ἀνθρωπον ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν ἀεί, ἐν ᾧ μάλιστα ἀποφαίνεσθαι ἤθελεν. *Neminem unqam vere & ex animo dilexit, præter paucas mulieres: qanqam eum se diligere simulabat, qem maxime interfectum cupiebat.* de qo eodem & eundem videas *ad l.* 10. §. 17. Exempla, qibus id comprobatum dederit, habes apud Svetonium *l.* 12. *c.* 11. Sed & qâ cuncta *simulare ac dissimulare* solenne habent, ubi id è re sua esse putant. De Alexandro 6. Pontifice Romano, filioqe ejusdem Valentino, (qem Nicolaus Machiavellus tanqam exemplar Principibus imitatu dignissimum proponit, *de princip. c.* 11.) tradit Gvicciardinus, *Hist. l.* 6. adeò simulatione ac dissimulatione celebres, sive infames potiùs, fuisse, ut qasi proverbiali dicterio vulgò jactaretur, *Pontificem nunqam qod diceret, facere; Valentinum nunqam qod faceret, dicere.* Nec aliunde illud Sigismundi Cæsaris effatum; *Nescit regnare, qi nescit dissimulare.* Æneas Sylvius *in Panorm. l.* 1. Elegantissimè vir illustrissimus Daniel Heinsius *Herode Act.* 2. *Sc.* 2.

Non tot recessus abditos ather habet,

Nec

qódqe ut plurimùm qi patricii nobis nunc sunt, ab affectu genuino alieniores exibant.

§ 12. Ab Alexandro Platonico, nè crebro, néve nisi necessitate adactus, avt dicto avt scripto significem alicui, non vacare me: néve hoc modo sub negotiorum distinentium prætextu officia ea, qæ vitæ hujus necessitudo à nobis exigit, solens deseram.

§ 13. A Catulo, ne insuper haberem amicorum querimonias, etiamsi ratio earum nulla subesset, sed in statum ipsos pristinum restituere anniterer: ut præceptores promptè impensèque prædicarem; qod de

καὶ ὅτι ὡς θᾶττον οἱ καλύβιοι ἔτι παρ' ἡμῶν ἐυπατρίδαι, [f] ἀγοραστοφοροι πως ἐσόμεθα. f Inf. §. 13.

§ 12. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χαρὰς ἀναγκαίας λόγου πρός τινα. ἢ ἂν ἀποσημήνῃ γράφων, ὅτι σχολὴν ἄγω. μηδὲ ἄλλο τοιοῦτον πρόφασιν συνηθῶς ἐπιβάλλεσθαι τὸ τῆς ἐμαυτοῦ σωμβιώσεως ἔθος καθήκοντα, πρὸς ἀλλήλους [h] τὰ ὠφελήσιμα πράγματα. g l. 3. §. 1. & l. 8. §. 27. & l. 11. §. 18. h Inf. §. 15. & l. 6. §. 11.

§ 13. Παρὰ Κατύλλου, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλων αἰτουμένων τι, κἂν τύχῃ ἀλόγως αἰτουμένων, ἀλλὰ πρόθυμον καὶ ἀπαθῆ παρέχεσθαι ἐπὶ τὸ σύνηθες. καὶ τὸ ὠφελεῖν τοὺς διδασκάλους ἐπιθύμως ἔυφημον, ἔτι καὶ

ANNOTATIONES.

Non inferi, non terra, non tacum mare,
Quo avia, quam deserta vos recti fugit:
Impervia aliis semper est, semper fuit.

Huic & ὑπόκριτον αὐλικὸν, *aulicam simulationem*, illam adjicere licet, καθ' ὃν (inqit Julianus *Epist.* 12. expertus ipse forsan, nec ejusdem expers, ejerat licèt, quæ Basilium eâ ipsâ blandè compellet & ad se invitet, quem non poterat non odisse) ἐπαγνύντες, μισοῦσι τηλικοῦτον μῖσος, ἢλίκον οἶδε τοὺς πολεμιωτάτους. *Qui qi laudant, majore odio prosequuntur quàm inimicissimos.* & Polybius, *Hist. l.* 4. *c.* 87. Καιρὸς γὰρ δὴ τις ἔστιν ἐυρεῖν τρόπος διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τὰς πίλας. ἐυρεῖν δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιαύτην κακοτεχνίαν καὶ βασκανίαν καὶ δόλος, ἐν τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τοιούτου πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. *Novus enimvero calumniandi modus hic est inventus; cum non obtrectando, sed laudando alicui nocetur: qa malignitas, invidia & fraus ab illis primò fuit excogitata, qi in aulis principum vitam degunt: ea est illorum hominum æmulatio inter ipsos, ea avaritia.* Hoc est, qòd in *vita Agricolæ* Tacitus: *Pessimum inimicorum genus, laudantes.*

Ἐυπατρίδαι ἀγοραστοφοροι] De Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 52. *Filiorum, neqe naturalem Drusum, neqe adoptivum Germanicum patriâ charitate dilexit.* Scilicet, ut Naso *Metam. l.* 2.

Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
Majestas & amor.

Certè qi ittiusmodi hominum æmulationes fœdas diràsqe, qas cum natura sibi conjunctissimis exercuere, qarum prægnans est omnis omnium ætatum, omniumqe gentium historia, animo recoluerit, oraculi vicem obtinere meritò censebit, qod à Frontone noster hic se accepisse profitetur.

§ 12. Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ] Plures hoc nomine tum philosophos, tum Sophistas recenset Svidas. Verum noster iste an ex illis sit, certò statuere nullus habeo. Alexandri Cilicis Sophistæ inter cæteros meminit, de qo latius etiam Philostratus in *vit. Soph. l.* 2. *pag.* 568. qi πυλοπλάτων, *luteus Plato*, dictus fuerit. Platonem nimirum, si non dogmate, dictione saltem æmularus videtur. unde declamantem ubi avdiverat qidam ex Herodis Attici Sectatoribus, τὸν μὲν πηλὸν ἐυρηκέναι, *lutum invenisse* dixit, τὸν δὲ Πλάτωνα ζητεῖν, *Platonem vero qærere.* A Marco avtem accitum, *ab epistolis Græcis* eidem fuisse, avtor est Philostratus. qi & Favorini γνησιώτατος ἀκροατὴς extitisse eum ait. Favorinus avtem iste in eorum albo censetur, qi & *philosophi* simul & *sophistæ* etiam habebantur. Fieri itaqe potest ut Alexander ille is ipse sit, qem hic Marcus *Platonicum* appellat. Meminit & Galenus *lib.* περὶ τῆ προγνώσεως *cap.* 5. Alexandri cujusdam, qi eisdem temporibus Romæ vixerit, Damasceni. Cæterum illum ait γνώσεως μὲν τὰ τῆ Πλάτωνος, ἀλλὰ τοῖς Ἀριστοτέλης προσκεῖσθαι μᾶλλον, *noscere qidem & Platonis scita, sed Aristotelicis magis adhærere.* & φιλονεικίας nomine à plerisqe notatum. Ad priorem illum itaqe potius inclinaverim.

Ἡ ἐν ἐπιστολῇ γράφων] non ineptè istud in Alexandrum illum conveniat, cujus opera ad epistolas Marcus est usus.

Ὅτι ἀσχολοῦμαι] Vide *supra* §. 7. Ἀσχολος, ὁ μὴ ἐυκαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ ἐυκαιρία. Ἀσχολος, *negocios us, occupatus, solicitus, qi non habet opportunam, commodamqe negociorum conficiendorum occasionem.* Σχολὴ enim (1. *otium*) ἐστὶ τὰ, qæ in consvetudine, *communiter* & *vulgo* vocatur ἐυκαιρία 1. *tempestivitas, opportunitas, commodum rei gerendæ tempus, occasio.* Svidas. qi & hæc ipse Marci subjungit. Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 11. *Vereor, ne putidum sit, scribere ad te, qam sim occupatus.*

Τὰ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιώτας σχέσεις καθήκοντα] Epictetus *Enchirid. c.* 29. Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. *Officia ut plurimum pro relationibus* & *qalitatibus personarum* (qas invicem gerunt) *dijmiuntur.* σχέσεις avtem, sive *relationes* & affectiones mutuæ, vel sunt naturales, vel adscitiliæ. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 2. Διότι ἑτέρους ἐστὶ τόπους, ὁ περὶ τὸ καθῆκον. ἐ δεῖ γὰρ μὴ εἶναι ἀπλῆ, ὡς ἀνδριάντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις παρῆλθε τὰς φυσικὰς καὶ ἐπιθέτους, ὡς ἐυσεβῆ, ὡς υἱὸν, ὡς ἀδελφὸν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην. *Alter est locus officii. Neqe enim me immobilem ut statuam esse decet, sed affectiones meas naturales* & *accessitas, ut hominem pium, ut filium, ut fratrem, ut patrem, ut civem.* qod idem habet

A & *lib.* 2. *cap.* 14. Cæterùm de his ampliùs vide sis Simplicium in *Commentario ad Epicteti Enchiridium*, & Casavbonum *ad Persii Sat.* 3. *v.* 70. Sed & Marcum ipsum *infrà l.* 8. §. 27. & *l.* 11. §. 18.

Τὰ περιεστῶτα πράγματα] id est, ut Demosthenes *Olynth.* 1. *pag.* 5. *C.* ἅτ' ἂν ἡμᾶς περιῇ τὰ πράγματα. *Ut ea res erunt, qæ nobis evenient.* qæ avtem Marcus περιεστῶτα πράγματα, ea Plutarchus περιστατικὰ πράγματα dixit *de superstit. pag.* 169. *C.* Τοιαύτη μὲν ἐν τοῖς ἀθυμίαις καὶ περιστατικαῖς λεγομένοις πράγμασι καὶ καιροῖς ἡ δεισιδαιμονία. βελτίων δὲ ἐδὲ ἐν τοῖς ἐθίσει τῆς ἀστάτου. *Talis est superstitio rebus* & *occasionibus voluntati*
B *nostræ non convenientibus* & *cum periculo conjunctis. Sed ne in jucundis qidem rebus præstat impio superstitioso.* Clemens simpliciter τὰ περιστατικὰ. Ita *Strom. l.* 7. τῆς ἀνδρείας, sive *fortitudinis* genus inter cætera statuit, τὸ περιστατικὰ ὑπομένειν, *casus adversos perferre.* & *lib.* 4. *pag.* 504. *B.* pios sæpenumero ad virtutis exercitium Deo permittente, τοῖς περιστατικοῖς περιπίπτειν, *in casus adversos incidere.* denique *lib.* 4. *p.* 482. *B.* ἐν μάλα τοῖς περιστατικοῖς ἄνωθεν ἔθει τι ἐπιγενόμενον καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωστικόν. *Fortuitis omnibus cum, qi est cognitione præditus, recte posse uti.* Galenus in *Hortat. ad art. c.* 2. περιστάσεις πραγμάτων dixit. Κἂν τῷ βίῳ μειζόνων ναυαγίων περὶ πολλὰς εἴκας γιγνομένων, ἢ περὶ τὰ σκάφη καθ' ἑκάστην θάλασσαν, ἐκ ὀλίγοι γινώσκουσί ἐστι, ἐπι-
C τρέπειν ἑαυτὸν ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πραγμάτων τυφλῇ διαίρεσι, μηδ' αὐτῇ βεβαίως ἐπηρτημένῃ. *In vita, qam majora plerisqe familiis, qam in maris navibus oberiantur naufragia, imprudentis est tot in adversis negotiorum, casibus cæca dea, ipsique qe haud tuto stabilitæ fortunæ credere.* Idem *de simor. tuend. l.* 2. *c.* 1. Πολλοῖς γὰρ τῶν ἀνθρώπων μετὰ περιστάσεως πραγμάτων ὁ βίος. καὶ βλαπτικὸν μὲν ἀναγκαῖον ἐστι αὐτοῖς, ἀποτρέπειν δ' ἐ δυνατόν. *Nam maxima pars hominum implicitam negotiis vitam agit: qos etiam lædi ab iis qæ tractant est necesse: nec tamen mutare conditionem licet.* inde βίος περιπλεκτὸς, Origeni *adv. Celsum l.* 1. *Vita negotiis molestisqe implicita*; cui opponitur ὁ ἀπολελυμένος. Sed & Lacrtius *l.* 7. *c.* 101. in Zenone ex Stoicorum sensu; Τῶν καθηκόντων τὰ μὲν ἐστὶ περιστατικὰ, τὰ δὲ περιστατικά. *Officiorum alia sunt absqe circumstante coactione, alia cum circumstante coactione.* πράγματα itidem pro *negotiis* & *molestiis.* ita Aristophanes *vanis Act.* 1. *Scen.* 4.

Τίς ἐς ἀνάπαυλαν ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis in requiem ex malis vallis & *molestiis?*

Menander in *Agricola*, ab Aristoph. *Schol.* adductus *ad Plut. Act.* 3. *Scen.* 2.

Ἐν πράγμασιν, ἐν μάχαις.
Molestiis in negotiis, in prœliis.

E Epicurus apud Lacrtium, in *Epic.* & Senecam, in *Claud.* Πράγματα ὁ Θεὸς, ὔτε αὐτὸς ἔχει, ὔτε ἄλλοις παρέχει. id est, vertente Cicerone *de Nat. Deorum lib.* 1. *Negotium Deus nec ipse habet, nec aliis exhibet.* Eodem sensu & περιστάσεις dicuntur. Vide *infra* §. 15. *l.* 6. §. 11. & *l.* 9. §. 13.

§ 13. Κατύλλου] Inter *Stoicos*, qos avdiverit, *Cinnam Catullum* ponit Capitolinus. qo loco Catulum legi postulat Cl. Salmasius.

Τὸ περὶ τῶν διδασκάλων εὐφήμως ἔυφημον] Seneca *Ep.* 73. *Vere philosophus præceptores suos veneratur* & *suspicit, qorum beneficio illis se vitiis exuit.* Sive, *illis in vitia exuit.* altera lectio a Mureto est, à Liptio altera. Idemqe *Epist.* 64. *Qidni ego magnorum virorum* & *imagines habeam,* & *natales celebrem? qidni illos honoris causa semper appellem? Quam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à qibus tanta bona in me fluxerunt. Si Consulem videro aut Prætorem, omnia qibus honor haberi solet, faciam; ego desiliam, caput adaperiam, semità cedam. Qid ergo? M. Catonem utrumqe,* & *Lalium sapientem,* & *Socratem cum Platone, Zenonem Cleanthemqe in animum meum sine dignatione summa recipiam? Ego vero illos veneror,* & *tantis nominibus semper assurgo.* Juvenal. *Sat.* 7. *v.* 206.

Dis majorum umbris tenuem & *sine pondere terram*
Spirantesqe crocos, & *in urna perpetuum ver,*
Qi præceptorem sanctis voluere parentis
Esse loco—

Talis Marcus noster, qi, ut Capitolinus. *Tantum honoris magistris suis dederit, ut imagines eorum aureas in lavario haberet,*

τὰ περὶ Δομιτίαν καὶ Ἀθηνόδοτον ὑπομιμνῄσκουσιν ὅμματα καὶ τὸ περὶ τὰ τέκνα i ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

i Sup. §. 11.

§ 14. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου k Σευήρου τὸ φίλοικον, καὶ φιλάληθες, καὶ a φιλοδίκαιον. καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, καὶ ἰσότητος καὶ ἰσηγορίας δι' ἀνθρώπου καὶ βασιλείας σεβομένης τοὺς ἀρχομένους, καὶ τὸ περὶ τὸν φιλοσοφούμενον βίον ἐπιθυμῆσαι. καὶ τὸ εὐεργέτας θέλειν εἶναι, καὶ παρρησιαστικοὺς, καὶ ἐκ τῆς καρδίας τοῖς φίλοις ἀποκλίνειν. καὶ τὸ τιμᾶν μὲν τοὺς μεγάλους τέχνας, ἐμπείρους δὲ καὶ χρησίμους πρὸς τὰ ἀναγκαῖα πᾶσι παρασκευαστικοὺς. καὶ τὸ μὴ ὀργίλως φέρειν τὰς παρὰ τῶν φίλων ἐπιπλήξεις, μηδὲ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς ἐπιπλήττουσιν, ἐὰν μὴ ἄρα ἄκαιρον ᾖ τὸ ἐπιπλῆττον. καὶ τὸ εὐπρόσοδον, καὶ τὸ εὐάσπαστον. καὶ τὸ μὴ μόνον τὰ ἀναγκαῖα τοῖς ἐπαινουμένοις ἀνδράσι προσφιλοτιμεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἁπλᾶ καὶ ἰδιωτικὰ ἐπιζητεῖν. καὶ τὸ ἐν τοῖς πατρῴοις ἀνεπιτήδευτον εἶναι καὶ ἀνεπιτήρητον. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐμμελὲς καὶ ἐμπαθὲς καὶ ἐμμονικὸν μὴ εἶναι. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἀναπαύεσθαι καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ὡς ἐν ὕπνοις καὶ ἐν ἀγρυπνίαις, καὶ ἐν τῷ ἐκ τούτων ἐπιτηδεύματι ἀκάματον εἶναι καὶ ἀνεξίκακον. καὶ τὸ ἐν τῷ συμποσίῳ καὶ ἐν τῷ ἀπὸ ξένης ἐπιτηδείως ἔχειν. καὶ τὸ ἐν τῷ πόλει καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ ἐπιτηδείως ἔχειν. καὶ τὸ ἐν τῷ παλατίῳ ἐπιτηδείως ἔχειν. καὶ τὸ ἐν τῷ παλατίῳ ἐπιτηδείως ἔχειν.

§ 14. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου k Σευήρου τὸ φίλοικον, καὶ φιλάληθες, καὶ a φιλοδίκαιον. καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, καὶ ἰσότητος καὶ ἰσηγορίας δι' ἀνθρώπου καὶ βασιλείας σεβομένης τοὺς ἀρχομένους, καὶ τὸ περὶ τὸν φιλοσοφούμενον βίον ἐπιθυμῆσαι. καὶ τὸ εὐεργέτας θέλειν εἶναι, καὶ παρρησιαστικοὺς, καὶ ἐκ τῆς καρδίας τοῖς φίλοις ἀποκλίνειν. καὶ τὸ τιμᾶν μὲν τοὺς μεγάλους τέχνας, ἐμπείρους δὲ καὶ χρησίμους πρὸς τὰ ἀναγκαῖα πᾶσι παρασκευαστικοὺς. καὶ τὸ μὴ ὀργίλως φέρειν τὰς παρὰ τῶν φίλων ἐπιπλήξεις, μηδὲ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς ἐπιπλήττουσιν, ἐὰν μὴ ἄρα ἄκαιρον ᾖ τὸ ἐπιπλῆττον. καὶ τὸ εὐπρόσοδον, καὶ τὸ εὐάσπαστον. καὶ τὸ μὴ μόνον τὰ ἀναγκαῖα τοῖς ἐπαινουμένοις ἀνδράσι προσφιλοτιμεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἁπλᾶ καὶ ἰδιωτικὰ ἐπιζητεῖν. καὶ τὸ ἐν τοῖς πατρῴοις ἀνεπιτήδευτον εἶναι καὶ ἀνεπιτήρητον. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐμμελὲς καὶ ἐμπαθὲς καὶ ἐμμονικὸν μὴ εἶναι. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἀναπαύεσθαι καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ὡς ἐν ὕπνοις καὶ ἐν ἀγρυπνίαις, καὶ ἐν τῷ ἐκ τούτων ἐπιτηδεύματι ἀκάματον εἶναι καὶ ἀνεξίκακον. καὶ τὸ ἐν τῷ συμποσίῳ καὶ ἐν τῷ ἀπὸ ξένης ἐπιτηδείως ἔχειν. καὶ τὸ ἐν τῷ πόλει καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ ἐπιτηδείως ἔχειν. καὶ τὸ ἐν τῷ παλατίῳ ἐπιτηδείως ἔχειν. καὶ τὸ ἐν τῷ παλατίῳ ἐπιτηδείως ἔχειν.

Domitio atqe Athenodoto refertur; liberósqe meos affectu sincero proseqerer.

§ 14. A fratre meo i Severo, familiares diligere; veri justíqe rationem habere. item qòd per eundem Thraseam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum nôsse ceperim; & qòd imaginem animo conceperim status popularis, in qo per æqualitatem juris-

ANNOTATIONES.

ret, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. Talis & Alexander, qi, ut Plutarchus est avtor, Aristotelem præceptorem cum primis coluit, *οὐχ ἧττον τῆ πατρὸς ἀγαπᾶν, non minus qam patrem se amare* dictitans, *ὡς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, δια τοῦτον δὲ καλῶς ζῶν, ut per illum qidem vivens, sed per hunc bene vivens.* Cui sententiæ astipulatur & Aristoteles ipse apud Laertium *lib.* 5. §. 19. his verbis. *Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων. τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι. Parentes qi liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his, qi solum genuissent. Hos enim vivendi tantum, illos etiam bene beateqe vivendi esse auctores.* Et Plutarchus *adversf. Color.* Τὸ μὲν ζῆν οἱ γονεῖς μετὰ τῶν Θεῶν ἡμῖν ἔδωκαν. παρὰ δὲ τῶν φιλοσόφων δίκης καὶ νόμου συνεργοῦ εὑρήσθαι, λόγον ἐπιθυμιῶν κολάσεων λαβόντες, εὖ ζῆν. *Vitam qidem nobis parentes deorum auxilio largiti sunt: à philosophis avtem juris & legum adjutricem doctrinam, & qa cupiditates coerceat accipientes bene vos vivere putamus.* Et Aristides *Orat. Platon.* 2. *pro Quatuorviris Tom.* III. *p.* 326. Τοῖς ὑπηρετήσασιν εἰς τὴν γένεσιν, καὶ δι' ὧν πρῶτον ἤλθομεν εἰς φῶς, τούτοις τὴν πρώτην μισθοῦ χάριν ἀπεμείβαμεν ἤδη ἔχειν, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τούτων προτέρους Θεούς. οἱ τοίνυν τοῖς γονεῦσι δι' αὐτὸ τοῦτο εἶναι μόνον τοσαύτην ἴσχομεν χάριν, καὶ ὁμολογοῦμεν ὀφείλειν χάριτας πάντων χρεῶν πρεσβυτάτας, πῶς δ' Μιλτιάδῃ γε καὶ Θεμιστοκλεῖ πλέον τι πεπρᾶχθαι χρὴ δοκεῖν, εἴ τινες δι' αὐτοὺς ζῆν μόνον, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν, ἀλλὰ καὶ βελτίους ἀντὶ χειρόνων εἰθίζουσιν εἶναι; *Qi ortus nostro subservierunt, qorumqe opera primum in hanc lucem venimus, iis maximam debere nos confitemur post ipsos priores Deos gratiam. Ergo si parentibus ortus tantum gratia tantas agimus gratias, isqe maxima nos qoqe debere profitemur: An non Miltiadem & Themistoclem majus qicqam effecisse putare debemus, qi non vita solum & salutis auctores Græcis fuerant, sed meliores etiam ipsos ex pejoribus factos reddiderunt suis.*

Τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικὸν] qod in eis rarius, qi sunt in dignitatibus summis constituti. Sicut enim illi plerumqe ἀτεχνότατοι, uti noster monuit *supra* § 11. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Epist.* 2. *Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi εὐεργητικὴν φυσικὴν esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα.*

§ 14. Τὸ ἀδελφοῦ μου Σευήρου] Οὐήρου legendum aliqando suspicatus eram ex Dione Cassio & Julio Capitolino, apud qos *Verus*, non *Severus*, Marci frater, adoptione tamen, non genere, (nam Cejonii Commodi filius hic fuit) & imperii consors, toties occurrit. Qin & Josephus Scaliger in *animad. ad Eusebium*, & Claudius Salmasius in *Annot. ad Capitolinum* sic corrigendum uterqe censuit. Errorem consimilem in Galeni, Theophili, Epiphanii, aliorumqe scriptis, apud qos ἀντὶ τοῦ Βήρου, ἤτοι Οὐήρου, Στεβήρου, ἢ Σεβήρου, pro *Vero Severus* reperitur, observarunt Gulstonus noster *ad Galenum*, Scaliger *ad Eusebium*, Salmasius *ad Capitolinum*, Petavius *ad Epiphanium*. Verum cum Verus ille vitæ impuritissimæ, & flagitiositissimæ, moribus perditissimis ac profligatissimis fuerit; non video qi potuerit in tam fœtido fœculentoqe sterqilinio virtutum ejusmodi seges ulla, nedum tam ampla, qam hic depingitur, deprehendi. *Claudium* itaqe *Severum* philosophiæ Peripateticæ Διασώστην, qem inter cæteros avdivisse Marcum nostrum avtorem habemus Capitolinum, intellexisse fors fuerit. Eoqe magis hunc voluisse videri potuit, qod hujus ipsius, à qo tamen multa traxerit necesse est, nusqam alibi meminerit. Sed nec istud satisfacit, cum nec qà ratione *fratrem* illum appellaret, occurrat; & fratris qasi germani & genuini infra rursus meminisse videatur §. 17. alioqi, qid si pro ἀδελφοῦ legamus φίλου? ut *amicus* non *frater* indigitetur Severus iste: qo modo Nabud Nathanides Solomonis *Regis amicus. Reg. l.* 3. *c.* 4. *v.* 5. Verum istud potius Junii Ruffici fuerit; de qo vide sis, qæ ex Capitolino *supra* adduximus *ad* §. 7. & qæ apud eundem de eodem sequuntur. Proinde caligine septis undiqe nihil lucis cum affulgeat, nihil certi renunciare datur. Ego itaqe ἐπέχω, & (qod in ambiguis solet) mihi *non liqere*, ingenuè profiteor. Addito tamen, potuisse Marci consanguineum aliqem qi *proavi materni* utriusqe communis (*Cæcilius Severus* dictus is Capitolino) nomen gesserit, *fratris* nomine designari. alii viderint.

Φιλοίκειον] De Vero Capitolinus, enumeratis omnibus ejus magistris in diverso genere scientiarum, *Hos omnes*, inqit, *amavit unicè, atqe ab his invicem dilectus est.* Atqe hoc esse τὸ φιλοίκειον, qod à Fratre suo Vero didicisse Marcus profitetur, censet Salmasius *ad Capitolinum.* ambigo tamen. Marci verò τὸ φιλοίκειον habemus à Capitolino his verbis, commendatum, dixerim, an perstrictum? *Jam in suos tantâ fuit benignitate, ut cum in omnes propinqos cuncta honoris ornamenta contulerit, tum in filium Commodum, & qidem sceleſtum atqe impurum, A cito nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimqe nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & consulatum.*

Φιλαληθές] *Simplicitatem* certè Vero tribuisse Severum, eandemqe in illo adamasse Pium monuimus *supra ad* §. 9. sed & Capitolinus de eodem, *Erat*, inqit, *motuum simplicium, & qi adumbrare nihil posset.* Verùm illud infirmitatis potiùs καὶ ἠλιθιότητος ἢ τοῦ εὐηθείας, qàm candoris ingenui καὶ φιλαληθείας fuerit. *nihil potuisse*, dicit; *nihil voluisse adumbrare*, non dicit. Siqidem idem eidem alibi impingit, (qòd & supra notavimus) *callidam severitatis simulationem:* qà nimirum per imperii initia, graviter se, & ad Marci mores egerit. Cæterùm *membrana tenuis, & bractea* tantùm (ut cum Seneca *Epist.* 115. loqar) erat illa severitas, cujus fucus facilè deprehendi poterat. nec personam illam diu sustinuit; sed ad ingenium indolemqe pravam citò deflexit. docuitqe verum esse, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Jul.* 1. Ὡς οὐδὲ προσποιητὸν, μιτιμον. i. *qa simulata sunt, diuturna esse non posse.* ut Ambrosius *de Offic. l.* 2. *c.* 22. Ego interim non video (qod & prius monui) qomodo Capitolinus sibi ipse constet, qi in Vero modò *simplicitatem* prædicat, modo *callidam simulationem*, tanqam vitium illi ingenitum, notat. At Marcum hac ratione *pro Vero Verissimum* appellabat Adrianus. Cassius & Capitolinus.

Φιλοσέβειον] Verum Pio an Marco (nam ambiguè locutus est) *fidem, non & amorem exhibuisse*, avtor est Capitolinus. Est avtem *fides justitiæ pars*; ut Cicero, *Offic. l.* 1. Cæterùm *fides* ab *amore* sejuncta, φιλοδικαίᾳ elogium nevtiqam meretur. Utrumqe avtem hoc & φιλαληθὲς & φιλοδίκαιον interpres Anglicus (qa ratione motus, mihi incertum) omisit.

Θρασέαν] De Thrasea Pæto, Tacitus *Annal. l.* 16. Dio Cassius in *Neron.* & in *Dioclet.* Svetonius *l.* 6. *c.* 37. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus in *Epictet. Dissert. l.* 1. *c.* 1.

Ἑλβίδιον] De Helvidio Prisco, Thraseæ genero, Tacitus *ibidem* & *Histor. l.* 4. Dio Cassius in *Vespas.* Svetonius *l.* 10. *c.* 15. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus *l.* 1. *c.* 2. & *l.* 3. *c.* 26. & Plinius minor *l.* 9. *Epist.* 23.

Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον] De his, præter cæteros historicos, sublimè Plutarchus; qi ex professo res gestas horum omnium descripsit. Verum qid cum heroibus istis L. Vero, homini *vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum æmulo, & in pluribus Neroni*? Capitolini sunt de Vero verba. Nero scilicet alter Thraseam Marco conciliaverit, & in notitiam ipsius eum intimaverit? Accedit, qod ex his positis videri possit, Marcum Lucio in disciplinam qandoqe datum; & ab eodem, in eis, qæ referuntur illic, aliqà saltem ex parte, institutum. Verum repugnat planè sententiæ huic, tum utriusqe ætas, cùm Marcus Lucium antecesserit, utpote qi Pii filiam ideo duxerit uxorem, qod Lucius, cui ab Hadriano destinata fuerat, impar ætate videbatur, filiamqe suam Lucillam nomine eidem Vero jam transnominato nuptum dederit: tum etiam qod Lucius hic, post septimum annum in familiam Avreliam traductus, *Marci moribus & avctoritate formatus* perhibetur. Vide Capitolinum in *Marco* (sed à Salmasio restitutum) & in *Vero.* Alius igitur est necessariò Marci frater requirendus, in qem ista possint competere.

Πολιτείας ἰσονόμου] πολιτείαν ἰσόνομον & noster illic, & Plutarchus in *Sap. 7. Sympos.* appellat τὴν δημοκρατικὴν. in qa singulis qibusqe civibus jus ex æqo competit. Ἰσονομίαν eandem appellat Herodotus; apud qem Otanes *l.* 3. *pag.* 221. *B.* Πλῆθος δὲ ἄρχον, πρῶτα μὲν οὔνομα πάντων κάλλιστον ἔχει ἰσονομίην. *At qum dominatur multitudo, primum qidem nomen obtinet omnium pulcerrimum, isonomiam, id est juris æqabilitatem.* Eumqe secutus Thucydides, qi *l.* 3. *pag.* 229. *C.* Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες, μετ' εὐνοίας ἕκαστοι ὑπάρχοντες, πλεῖόν τι τὸ ἰσονομίας πολιτικῆς, καὶ ἀριστοκρατίας; σώφρονος προτιμῶντες, τὰ μὲν κοινὰ λογῳ διεπίνευον, καθ' ἡσυχίαν, &c. *Nam qi in civitatibus præerant, honesto utriqe nomine, qum æqabilitatem civilem populi, aut moderatam dominationem optimatum præferrent, rempublicam verbo curantes, in præmia convertebant,* &c. Qanqam avtem, ut Seneca *Ep.* 30. *Prima pars æqitatis est æqalitas.* non immerito tamen Plutarchus, παντὸς ἀδικίου μεγίστην εἶναι τὴν ὀχλικὴν ταύτην ἰσότητα, *omnium injustitiarum maximam esse turbæ aptam illam æqalitatem*, pronunciat, in *Sympos. probl. l.* 8. *c.* 2. &, *æqalitate ipsa nihil inæqalius*; Plinius minor. *l.* 2. *Ep.* 12. Nec sanè minus veritati consonum qicqam, qàm Lactantii illud *instit. l.* 5. *c.* 14. *Ubi non sunt universi pares, æqitas non est.* Itaqe non infrunite Lycurgus, monenti *democratiam* induceret, *Tu*, inqit, *eam primo domi tuæ institue.* Plutarchus *Sap. Sympos.* & in *apophth.* qi & eo nomine eundem laudat, *Sympos. Probl. l.* 8. *c.* 2. qod *proportionem arithmeticam*, tanqam δημοκρατικὴν καὶ ὀχλικὴν, *populärem & turbæ aptam*, repudians, *geome-*

jurisque æqabilitatem res administrentur; regnique, qo subditorum libertate nihil antiqius habeatur. ab eodem item didici, simpliciter vivere; in philosophiæ cultu constanter persistere; promptè benefacе-

βασιλείας πεισθεὶς πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων. καὶ ἔτι παρ' αὐτοῦ τὸ ἀμελὲς, καὶ ὁμόπτερον ἐν τῇ πρὸς τὴν φιλοσοφίας. καὶ τὸ εὐπαιδευτὸν, καὶ τὸ

ANNOTATIONES.

geometricam ejus loco in rempublicam à se efformatam induxit. "Ἴσ μὲν γὰρ, inqit, ἀριθμῷ τὸ ἴσον, ἡ δὲ λόγῳ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπονέμει. *Quippe illa numero æquale omnibus tribuit, hæc ratione cuique id quod meretur.* Vide Casaubonum *ad Sveton. l. 2. c. 51.* Potest tamen & πολιτεία ἰσονομος a Marco dicta videri, *in qa juxta legum præscripta jus cuique ex æqo redditur.* Ita Plinius in *Paneg yr. Traiani c. 36. §. 2. Dicitur advori, atque etiam procuratori tuo, lajus veni, sequere ad tribunal. nam tribunal qoque excogitatum principatui,* (ita Lipsius) *est par cæteris. Sors & urna fisco judicem assignat. eodem foro utuntur principatus & libertas. qa præcipua tua gloria est, sæpe vincitur fiscus; cujus mala causa nunqam est, nisi sub bono principe.* Sed & de Marco ipso Eutropius, *Hic cum omnibus Roma æqo jure egit.* Cæterum tale potius est regium regimen, quale verbis sequentibus depingit.

Τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων] Claudianus *in Stilicon.*

Felicem egregio quisquis sub principe credit
Servitium, nusqam libertas gratior extat.

Optimè itaque Euripides *Ægeo* à Stobæo laudatus, *Tom. 2. tit. 47.*

Ἀνδρὸς δ' ὑπ' ἐσθλοῦ καὶ τυραννεῖσθαι καλόν.
Perferre regnum rege sub bono juvat.

Certè Marcus noster, si Capitolino credimus, *cum populo non aliter egit, qam est actum sub civitate libera.* Itaque cum pecunias ex publico ad bella gerenda à Senatu postularet, Ἡμεῖς, γάρ, inqit, ὡς οὐδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκεῖμεν. *Nos usque adeo nihil habemus proprium, ut vestras etiam ædes habitemus.* refert Cassius *lib. 71. pag. 814. D.* Qin & de eodem Aristides *Orat. in regem Tom. 1. p. 111.* Φιλανθρωπία γε μήν τις μείζων ταύτης καὶ φανερωτέρα, ἢ κατεπλήχος ἅπαν τὸ ὑπήκοον, καὶ ὑπὸ φόβου διοκλωμενον, πολλῶν τῶν καίτοι καλῶν περιόντων καὶ ὡτακουσάντων καὶ ἃ πασας τὰς πόλεις, εἴ τις ἐξεταίτο τι, ἐλευθέρου δὲ ὄδιν ὅτε φρονῆσαί τι ὅτε εἰπεῖν οἷόν τε ὄν. ἀνὴ ἡμεῖς τῆς σώφρονος καὶ δικαίας παῤῥησίας, τρισμοῦ δὲ ἐμαστι σκιάν. ἀπηλλαξε τὸ φόβου τοῦτο, καὶ ἠλευθέρωσε τὰς ἁπάντων ψυχὰς, ἐγγελὴ καὶ ὁλόκληρον ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς. *Humanitas autem qa possit esse major aut clarior hac, qa cives omnes metu contractos & subjugatos, qod delatores quidam urbes omnes circumirent, subaudientes qid qi qe loqueretur, ita ut nihil jam libere nec sentire nec dicere qisqam posset, sublata justa loqendi libertate, singulisque umbram jam timentibus, ab hoc timore liberavit, libertate perfecta omnibus in solidum restituta.* Laus est Nervæ apud Tacitum, in *vita Agricolæ*, qod *res olim dissociabiles miscuerit, Principatum & libertatem.* Iaus eadem & Marco nostro, hisce avtoribus debetur.

Τὸ ἀμελὲς] *Curis vacuum*, Xylander. ad sequentia refert Mericus Casaubonus. *tenorem constantem in philosophiæ studio æstimationeqe observare, curis distractionibusqe aliis nevrqam interruptum.* forsan tamen *corporis neglectum* Marcus voluit. Si tamen locus integer fuerit. fiqidem τὸ ἀμελὲς alioqi in vitio plerumqe ponitur. qin & *infrà §. 17.* talem se habuisse fratrem predicat, qi morbus suis πρὸς ἐπιμέλειαν ἑαυτοῦ excitaret ipsum.

Ὁμότοπον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας] De Pio certè Avrelius Vict. *Sedem æquis probisque moribus, uti plane docuerit, eò demum fore urbium urbes, si regna sapientia sint.* Respexit ad celeberrimum Platonis illud, qod Oraculi vicem jam din obtinuit, nunqam bene cum reipub humanis actum iri, avt civitates probe constitutas fore, πρὶν ἂν ἢ τὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς γε καὶ ἀληθῶς, καὶ ἐν τοῖς ἀρχαῖς ἔλθῃ τοῖς πολιτικοῖς, ἢ τὸ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκ τινος μοίρας θείας ὄντως φιλοσοφῇ. *Quando, homines recte vereqe philosophantes rerumpublicarum gubernationem adepti fuerint: avt hi qi gubernant, divina qadam forte vere philosophantur. Epist. 7. & Polit. lib. 5. pag. 664. D.* Ἐαν μὴ, ἢ οἱ φιλοσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγομενοι καὶ δυνασται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν ξυμπέσῃ δυναμις τε πολιτικὴ, καὶ φιλοσοφία. *Nisi vel philosophi civitatibus dominentur, vel hi qi nunc reges potentesqe dicuntur, legitimè sufficienterqe philosophentur, in idemqe civitis potentia & philosophia conferrant.* Qod Hierocles *de Providentia l. 2.* apud Photium *cod. 251. pag. 1391.* sic expressit. Τὰς φιλοσόφους ἀρχοντας ταῖς πολεσιν ἐρεσθαι, ἵνα λέξωσί ποτε τῶν κακῶν. καὶ ὡς ἂν εἰ ποτε εὐδαιμονήσοι πολεις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θείῳ τὰ ἀδιάγματα χρώμενοι. *Philosophos civitatum esse primates, ut eas a malorum malis eripiant, neqe florentes unqam fore respublicas, nisi divino utentes exemplari eas dejinant.* Ex Juliani mente Gregorius Nazianzenus εἰπεῖν. Ι. Χρῆναι γὰρ φιλοσοφίαν καὶ βασιλείαν, ὡς ὁ ἐκεῖνος λεγει, εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν. *Oportere enim philosophiam & imperium, juxta illorum sententiam, inter se copulari.* Cicero *ad Quint. Frat. Ep. 1.* sic extulit. *Tum demiqe fore beatas respublicas, si aut doctis & sapientes homines eas regere capissent, aut qi regerent, omne suum studium in doctrinas ac sapientiam collocassent. hanc conjunctionem exhibebat potestatis ac sapientiæ, sanxit tenuit civitatibus esse posse.* Justinusin *Apolog. 2. pag. 54.* Ἐδει γαρ που καὶ τις τῶν παλαιῶν, Ἂν μὴ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφῶσι, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, οὐκ ἂν εὖ τὰς πόλεις εὐδαιμονῆσαι. *Dicit enim & ex prisca qidam: nisi & principes & cives philosophentur, fieri non posse, ut beatæ sint respublica & civitates.* de principibus subditisqe simul pronunciavit, qod de illis solis Plato dixerat. præsumpsisse Platonem fortiàn existimavit, principe philosophante, idem & populum facturum. Ità certè de Numa Plutarchus *pag. 73. D.* Ἐναργὴς ἐξηνεγκε παράδειγμα καὶ τεκμήριον τῆς Πλατωνικῆς φωνῆς ἡ ὑστερον ἐκεινου οὐκ ὀλίγοις χρόνοις γενόμενου ἐτόλμησεν ἀφέναι περὶ πολιτείας, ὡς μία κακῶν παῦλα καὶ λύσις ἀνθρώποις ἐστὶν ἐκ τινος τύχης θείας, εἰς ταὐτὸ διανοιαι φιλοσοφῳ βασιλικὴν συμπεσοῦσαι δυναμιν, ἐγκρατὴ καὶ ὁσιοδέξιον τῆς κακίας· τὴν ἀρετὴν καταφῆναι. μακαρίου μὲν γαρ αὐτὸν ὁ σώφρων ὡ, ἀληθῶς μακαρίοι δὲ οἱ συνηκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονεῖν, ὁ σόμα τοῦ ἐστιν λόγων. τάχα γαρ οὐδὲ ἀναγκης τινος δεῖ πρὸς τὴς πολλὰς, οὐδὲ ἀπειλῆς αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν ἐυδήλῳ παραδείγματι καὶ λαμπρῷ τῷ βίῳ τοῦ ἄρχοντος, ἱκανοὶς σωφρονῆσαι καὶ συσχημα ἰζονται πρὸς αὐτὸν. *Clarum dedit exemplum & testimonium voci Platonis, qam ille non paucis seculis post non dubitavit de republica proferre: tunc demum solutis malis mortales & liberatos fore, si forte divinitus regia potentia cum mente copulata philosophia valentiorem improbitate virtutem & superiorem reddidisset. Etenim beatus revera est vir sapiens. Beatetiam auditores sermonum, qi ex ore promanant sapientis. Nec fortasse vi opus sit, nec minis ad multitudinem: imo ipsi virtutem qum in illustri & claro exemplo vitæ imperantis cernunt, evadunt sponte sapientes, sejeqe ad hoc componunt.* De Osiride pariter Synesius *de Provident. 1. pag. 103.* Καὶ προπαίδευσιν ἦν Ὀσιριδι ἀξια τιμῆς. παιδειαν γαρ ἀρετῆς, ὡς ὁ πηγὴν εἶναι. *Osiris ergo illa liberalium disciplinarum rudimenta, magni à suis fieri cupiebat, eruditionemqe fontem esse virtutis arbitrabatur.* unde per Ægyptum totam eo regnante virtutem adeo floruisse, ὡ, ἐοικυῖαν τὴν χώραν ἀρετῆς διοπαλαίῳ, τῶν παιδων πρὸς ἑνα βλέποντων τὸν ἡγέμονα, καὶ ὁμοιων τε ἐν ὁτῳ ὄντων, καὶ λεγειν ὧν ἔι ὁ, τι ἀκήκοεν. *Ut ea ipsa regio virtutis schola qam simillima videretur, pueris unum rectorem ac moderatorem intuentibus, unumqe id facientibus qod viderent, & qod audirent eloquentibus.* Idem Synesius *ad Arcad. Imper. de regno. pag. 32.* Τὶς φιλοσοφία; ἢν ἡγεμὼν καὶ εἰς γε τυχειν τῆς ἐυχῆς, ἣν Πλάτων ἐυξαμενος οὐκ ἐτυχητεν. ἐοικα σε τῇ βατιλείᾳ προσελήφοτα φιλοσοφίαν. *Pro philosophia vota concepi. Faxit Deus ut ejus voti compos evadam, qod, cum Plato nuncupasset, minimè est assecutus. Videam a te philosophiam cum imperio conjunctam.* Qod in Arcadio optaverat Synesius, in Justiniano contigisse refert Agapetus in *Paræn. ad Justinian. Imper. c. 17.* Ἐδ' ἡμῶν ἀντεδείχθη τῆς ἐυζωίας; ὁ χρὼν οὐ, ὃν πρόπαπε τις τῶν παλαιῶν ἔστεθαι, ὅταν ἢ φιλτοφοι βασιλευσωσιν, ἢ βατιλεις φιλοσοφήσωσι. καὶ γαρ φιλοσοφεῖς ἠξιωθη ὁ βατιλεία., καὶ βατιλεύσαι ἐς ἀκτεσητε φιλοσοφίας. *Nostris temporibus rursus effectum est prospera vitæ tempus, qod præsignaverat qidam ex veteribus, futurum, cum vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur. Nam philosophantes digni essis habiti imperio; & imperantes de philosophia non disputassis.* Cæterum qod ille vivere optaverat, isse videre se profitetur, id in Marco nostro ab omnibus agnitum est. Huic etenim, Capitolino referente, *sententia Platonis semper in ore fuit: Florere civitates, si aut philosophi imperarent, aut Imperatores philosopharentur.* Nec in vita, qam in ore, minus; qum, ut idem avter est, *honoribus in se receptis, philosophiæ operam vehementer dederit; tantumqe in eo philosophiæ studium fuerit, ut adjutus jam in Imperatorium dignitatem, tamen ad philosophorum domos discendi caussa ventitaret.* qod & Cæsius etiam his verbis affirmavit, *lib. 71. pag. 802. A.* Λέγεται καὶ αὐτοκρατωρ ων, μη ἀποστῆναι μηδὲ ὀκνῆσαι ἐς διδασκαλου φοιτῶν. *Ferunt non erubuisse eum, qum esset Imperator, nec puduisse unqam ad ædes magistri se conferre.* Qin & conspicatum hoc Lucium qendam, philosophum & ipsum, ad cœlum manibus sublatis, exclamasse refert Philostratus in *Herode p. 556.* & ex Philostrato Svidas, Ὦ Ζεῦ, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηραικων ἤδη, δίλτον ἐξαψαμενος, ἐς διδασκαλου φοιτᾷ πατηρ οἱ παῖδες; *Prob Jupiter, Romanorum Rex senescens jam, libro ad latus appenso, sicut pueri solent, ad præceptoris ædes itat!* Verum tantum abest ut hoc tibi Marcus dedecori putarit, avt à vere sapientibus tibi notam aliqam attraxerit, ut contra studium philosophiæ constans & indefessum nomen illi celeberrimum conciliarit. Itaque non immerito forsan & Diocletianus, Capitolino referente, *vita & clementia eidem se capere, qalis fuerit Marcus, etsamsi philosophia nec Plato esse posset, si reverteretur in vitam.* Qin & a Casaubono nostro ad Pers. Satyr. 1. elogio honoratissimo plane amplissimoqe isto ornatur; *Sapientissimus ille Imperator Marcus, ὁ ἐν βατιλεύσι φιλοσοφικώτατος.* In eam demqe propter doctrinam virtutemqe existimationem venisse dicitur, ut eo imperante terrent palam, *Platonis impletum esse verbum, qo dicebat, Tum orbem terrarum felicitur habiturum, cum contigisset ut Philosophi regnarent.* Fulgosius *memorab. l. 2. c. 5.* De Leone

a Sup. §. 5. 4. l. 6. §. 48.

καὶ τὸ ἐυμετάδοτον ἐλευθέρως. καὶ τὸ ἔυελπι, καὶ τὸ πεφιλημένον δεῖν ἐκ τῶν φίλων φιλεῖσθαι. καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τὸν καταγνόντας ἐπ' αὐτῷ τυγχάνοντας. καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι τοιχασμὸν τὸν φίλως αὐτῷ δεῖν ἢ τί ἤλφ, ἢ τί ἀ ἤλφ, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

re, impensè largiri; spes bonas fovere; de amicorum dilectione nihil ambigere. qin & qòd si qorum mores minùs probaret, palàm id præ se ferret, nec, qid vellet nollétve, familiaribus conjectu difficile foret; adeò aperto erat pectore.

b Παρὰ Κλ. M. Mer. Παρὰ M. Salm.

§ 15. [b] Παρέκλησις Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἐ-

§ 15. A Maximo, mei compotem esse; nec ulla in

ANNOTATIONES.

cognomine Sapiente, Baronius, *Annal. Tom.* 10. *Ann.* 911. ubi orationem ejusdem qandam piam admodum ac eruditam recitaverat: *Ita plane cum vel Philosophi Christiani regnant, vel reges philosophantur.* E nostris, De Henrico I. Gvilielmus Malmesburiensis *l.* 5. *Fuerunt illi (ut verè confirmo) litera, quamvis tumultuarie libata, magna supellex ad regnandi scientiam, juxta illam Platonis sententiam, qâ dicit, Beatam esse rempublicam, si vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur.* Et de Jacobo Rege Andreas Dunæus, in τῇ δεξιώσει. Πίφυκε συνελθεῖν ὁμοῦ, μεγάλη τε ἐξουσία καὶ πιστὴ φρόνησις. ὧν συζυγίας ὅσον γίνοιτ' ἂν τῷ βίῳ μακαριώτερον. ὡς ὅταν οἷς ταυτὸν τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώποις ξυμπέσῃ, τότε πολιτείας ἀρίστης, καὶ νομῶν τοιούτων φύσεις γίνεσθαι, φησὶ που Πλάτων. *Illo fuit ingenio, ut magna autoritas & eximia prudentia concurrerint: qi conjunctione in vita nihil beatius est. Uti alicubi dicit Plato, qando in idem mentis & sana mentis compotem esse, qa maxima in homine vis est, concurrerint, tunc optima respublica & legum talium figura oritur.* Denique in hanc eandem mentem Doctores Hebræi: **אֵיזֶהוּ אָדָם רָאוּי לִמְלוֹךְ וְאֹמֶר חָכָם אוֹ מֶלֶךְ שֶׁדְּרוּשׁ הַחָכְמָה** *Ecqis homo est regno dignus? vel sapiens, vel rex sapientia studiosus.* Qanqam Platonis sententiam illam, tot avtoribus tantisque comprobatam, ridet evagitatque multis apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 5. Masurius, Themistius etiam censuræ subjicere est avius. Sic enim ille *ad Jovianum Imper. Orat.* 17. *pag.* 442. Πλάτων μὲν ὢν, εἰ καὶ τἆλλα πάντα θεῖος καὶ αἰδοῖος, ἀλλὰ τοῦτον γε οὐτιχοῦς ἀποκινδυνεύσειν· προήκατο λόγον, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν. *Plato quidem, licet cætera omnia divinus ac venerabilis, hanc tamen sententiam periculosè admodum emisit: non prius hominibus mala desitura, quam aut Philosophi regnent, aut Reges philosophentur.* Mox Aristotelem Platoni opponens, qi dixerit e contrario, φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βασιλεῖ, οὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμποδών. τὸ δὲ φιλοσοφῆσαι ἀληθινῶς; ἐυτυγχάνειν, ἐυπειθῆ καὶ ἐυήκοον. *Philosophari non modo Regi non necessarium, sed & impedimento esse, satis autem esse, vere philosophantibus parere atqe obsequatur.* hunc probans, ἴεγαν γὰρ ἀγαθὸν, inqit, τὴν βασιλείαν ἐυπλησταν, οὐχὶ ῥηκτῶν· *factis enim præclaris, non verbis regnum implerent.* qali in verbis, non in factis philosophia constitat. Concludit ipse *pag.* 444. Ἀγαθὸν ὁτῳοῦν, εἰ φαίνοιτο ποτὲ βασιλεὺς, μὴ αὐτὸς αὐτουργῶν φιλοσοφίαν, τοῖς δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθῶς ἐυπειθὴς καὶ ὑήκοος. *Hoc vero nobis sufficiat, si non ipse Imperator per se philosopheter, saltem ut vere philosophantibus acquiescens morem gerat.* Atqi a regibus sacræ philosophiæ, an theosophiæ, studium etiam codex divinus exigit, *Deut. c.* 17. *v.* 16, 17. Cæterum, missis his, qæ hic Marcus, qi possint Lucio competere, non video, cujus vita, tum principis, tum & privati, a philosophica disciplina fuit semper alienissima.

Τὸ πιστευτικὸν περὶ τῶν ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι] Apud Livium *l.* 22. Acedux Hispanus; *vult sibi qisqe credi; & habita fides ipsam plerumqe obligat fidem.* Et Seneca, *Epist.* 3. *Fidelem si putaveris, facies.* De amore pariter habeas. Imò idem de utroqe Plutarchus in *præcept. conjug. pag.* 143. *C.* Ποιεῖ γὰρ καὶ τὸ πιστεύειν, δοκεῖν πιστεύεσθαι. καὶ τὸ φιλεῖν, φιλεῖσθαι. *Fidem enim nobis paramus apud eos, qibus nos confidere ostendimus, & amorem apud eos, qos diligere credimur.*

Τὸ ἀνεπίκρυπτον] Verum revera Capitolinus (qod & suprà non semel monuimus) ait fuisse *morum simplicium, & qi adumbrare nihil posset.* nec tamen eum esse existimo, de qo Marcus hic. Certe fratrem suum, qisqis is fuerit, talem Marcus hic depingit, qalem Achillem (puto) Ennius apud Gellium *lib.* 19. *cap.* 8.

> —*eo ego*, inqit, *ingenio*
> *Natus sum, amicitiam atqe inimicitiam in fronte promptam gerere.*

De Clearcho itidem Xenophon, *Expedit. lib.* 2. *pag.* 291. *A.* Τὸ συνιὸν, τό τε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις ἐφάνη φαινόμενον. *Pro severitate illa tristi ajebant tum qandam hilaritatem ex ejus vultu reluxere.* vide *l.* 11. §. 15.

Τὸ μὴ δεῖσθαι τοιχασμὸν τῆς φίλως αὐτῷ, περὶ τοῦ τί θέλει, ἢ τί ἀ θέλει] Contra prorsus qam Domitianus, qi κρυψίνους Dioni Cassio prædicatur, & qam Tiberius multò magis; qi sensus ita privatos obtegere est solitus, ut ancipiti eventu, qid expeteret, qid averseretur, ariolari suos necesse fuerit, & gravissimam sæpe officiis offensionem incurrerent, qibus potissimum demereri se posse sperabant. Eum nobis sic Cassius *lib.* 57. depingit. Φύσει δὲ ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο. ὥστε γὰρ ὧν ἐπιθύμει προσ-

ποιεῖτό τι, καὶ ὧν ἔλεγεν, οὐδὲν ὡς εἰπεῖν ἐβούλετο. ἀλλ' ἐναντιωτάτως τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος, πᾶσι τι ὑποθὴ ἀρχῆθεν, καὶ πᾶν ὃ ἐμέσει προσῆκτο. ὀργίζετό τε ἐν οἷς ἥκιστα ἐθυμοῦτο, καὶ ἐπιεικὴς, ἐν οἷς μάλιστα ἠγωνάκτει, ἐδόκει εἶναι. ἐλέει τε οὐδενὶ, ὃς σφόδρα ἐκόλαζε, καὶ ἐχαλέπαινε, οἷς συνεγίνωσκε. τόν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατόν ἐσιν ὅτι ἐφρα, καὶ τῷ φιλτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσιφίετο. τό τε σῶμα, ὃν ἔχειν τὸν αὐτὰς κίνητα κατεδήλου ὧν φρονεῖ εἶναι. καὶ εἰ μὲν μισεῖ τῶτ' ἔχειν, ἀφυλακτῶν ἂν τοῖς εἰς πᾶσαν αὐτὸν ἐλθοῦσιν ἦν. πρὸς γάρ τοι τὸ ἐναντιώτατον πάντα ἀναλαμβάνοντες, ἐκ τοῦ ἴσου τό τε μὴ βούλεσθαι δῆτι αὐτὸν τῶν πάνυ πεθεῖν, καὶ τῷ ὀργίζεσθαι τῷ τὸ μὴ ἰφισθαι ἐνόμιζον. νῦν δὲ ὠργίζετο, ἢ τις αὐτὸ συνεῖς φαιρέος ἐγίνετο. καὶ πολλὰς ἐδεῖ ἄλλο σφίσιν, ἢ ὅτι συνεῖσεν αὐτὸν, ἐχαλέσας ἔχων, ἀπεκλεῖσε. ὥστε χαλεπὸν μὲν ἦν αὐτῷ μηδιμίαν σύνεσιν ποιεῖσθαι. πολλὰ γὰρ ἄττ' πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ βουλόμενον συναπῶντες οἱ, ἐσφάλλοντο. χαλεπώτερον δὲ συνιέναι. τήν τε γὰρ ἐπιτήδευσιν αὐτῷ κατεφωρᾶν, καὶ ἐκ τούτου καὶ ἄχθεσθαι αὐτῇ ὑπωπτεύοντο. μόνῳ δ' ὧν, ὡς εἰπεῖν, ὅπερ που σταθερώτατον ἐσι, διεγίνετο, ὡς ὑπ' ὀργότητος τὴν φύσιν αὐτὸς, ὑπ' ἠλιγξεν. ὅτου γὰρ, ὅτε πιστευσαντες αὐτῷ ἠπατήθησαν, ὅτε ἐνδεξάμενοι νοεῖν ἃ ἔπραττεν, ἐμισήθησαν. πάνυ γὰρ πολὺν ὄχλον παρεῖχεν, εἴ τίς τις ἐναντίος οἱ ἔλεγεν, εἴτε καὶ συνῄρετο. τὸ μὲν γὰρ ἀληθῶς γενέσθαι, τὸ δὲ δοκεῖν βούλεσθαι θέλων, πάντας τέ τινας πρὸς ἑκάτερον ἐναντιουμένους εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο, τοὺς μὲν τῆς ἀληθείας, τοὺς δὲ τῆς δοκήσεως ἕνεκα ἤχθαιρε. *Ingenii fuit peculiaris. Nam neqe pra se ferebat qa cuperet, & sermone ab animi sui sententia diversissimo utebatur; negando, qacunqe desideraret; annuendo ea, qa odio haberet; eratum se, qam minimè succenseret; aqo animo esse, qum maxime indignaretur, simulabat; nemirum qos supplices afficeret, iis misericordiam ostentabat; infensum se iis, qos venia prosequebatur, exhibebat; inimicissimos fere vultu qam maxime benevolo, amicissimos summe abalienato intuebatur: denique principis animum nemini cognitum esse debere censebat. Atqe si qidem hæc tantum in Tiberio fuissent, nemo certe eorum, qibus cum ipso negotium erat, cavere sibi ab eo potuisset, qum omnia contrario, atqe is sentiret, modo accipientes, ea, qæ is nolebat, velle; & non cupere ipsum, qa maximè appetebat, judicarent: nunc autem ita comparatus animo, si qis ejus sententiam assecutus deprehenderetur, ut multos haud aliam ullam ob rem necaverit; adeòqe periculosum esset, non intelligere, qi ipsius esset animus; etenim multis dictis ejus, non voluntati assensis infortunium invenerant: periculosius etiam intelligere. His enim qasi institutum ejus explorassent, idqe odio haberent, suspectabantur. Itaqe is solummodo, qod rarissime sit, tutus ferme erat, qi neqe ignoraret ingenium ejus, neqe argueret. Is enim neqe credendo decipiebatur, neqe in odium ejus, ostendendo se voluntatem ejus sentire, incurrebat. Magnas enim turbas dabat, qi dicta ejus vel refragabatur, vel adstipulabatur. Qippe qum aliud revera fieri, aliud velle videri cuperet: omnino sibi qoidam in utramqe partem habebat adversantes: qorum his veritatis, illis opinionis cavsa irascereture.* Sed & de Domitiano, Cassius idem, *lib.* 67. Καί τοι καὶ τοῦτο δεινότατον ἔσχεν, ὅτι καὶ κολακεύεσθαι ἤθελε, καὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς θεραπεύουσι, καὶ τοῖς μή. τοῖς μὲν, ὅτι ἔωπτευεν, τοῖς δὲ ὅτι κακοφρονεῖν ἐδόκει. *Illud fuit in eo gravissimum, qod qum se adulari cuperet, utrisqe & colentibus eum, & non colentibus pariter succenseret; illis qod assentari, his qod negligere viderentur.*

§ 15. Παράκλησις Μαξίμου] *Maximus me adhortatus est.* Xylander. Verùm addititium videtur [κλῆσις] illud. lego, Παρὰ, ut suprà. atqe ità citare comperio Isaacum Casavbonum *ad vitam Marci.* Legere tamen videtur Salmasius *ibidem.* Παρὰ Κατύλλου καὶ Μαξίμου. Sed cum *Catuli* suprà §. 13. meminerit, qare denuo, præter morem suum, eundem reponeret, cavsam nullam video. minusqe jam placere sibi, qod olim voluerat, vir candidissimus profitetur. Mericus Casavbonus. Παρὰ Κλ. Μαξίμου, *à Claudio Maximo. Cl. Maximus* inter *Stoicos* à Capitolino recensetur, qibus Marcus noster in disciplinam se dederit. Verum nec viro Clarissimo ea lectio probatur; qum nec in aliis citandis duplici nomine sit usus, παρὰ Οὐήρου, παρὰ Διογνήτου, παρὰ Ῥουσίκου, παρὰ Σέξτου, παρὰ Φρόντωνος, παρὰ Καλβίνου. *Ergò & hic scripsit*, inqit, παρὰ Μαξίμου. *Et sic legendum censeo.* Cui accedit & *ad Capitolinum* Casavboni patris calculus, qi *solis cognominibus Catulum Maximumqe* monet, *à Marco in hoc scripto nuncupatos.* Etiamsi avtem Μάξιμον Τύριον Evsebius in *canone chronico* (uti ex Georgio monacho patet, qi eundem transcripsit) inter Marci nostri præceptores collocaverit; unde & supplendus videtur Marianus Scotus,

in re transversum abripi. sed & animo bono esse, cum in morbis, tum & in aliis casibus adversis; moribus esse probè temperatis, svavibus, verendis: negotia objecta citra qiritationem conficere. adhæc qòd ità se gerebat, ut fidem qibusvis faceret; qæcunqe diceret, ex animi sententia dixisse; qæcunqe faceret, animo havd malo fecisse. tum qòd nihil admirabatur, ad nihil obstupescebat;

αωξ, καὶ χρὴ μηδὲν [a] περίφορον εἶναι. καὶ τὸ εὔθυμον ἔν τε τοῖς ἄλλοις [b] βεβαίως, καὶ ἐν τοῖς νόσοις. καὶ τὸ εὐκρατον τοῦ ἤθους, καὶ μαλίχιον, καὶ μεμφερὲς, καὶ [c] ὃ χιλίοις καταργαστικὸν τὸ πεπραμένον. καὶ τὸ πάντας αὐτῷ πιστεύειν, ὡς ὧν λέγοι, ὅτι ἄτως φρονεῖ, καὶ ὡς ὧν πράττοι, ὅτι δὲ κακῶς [d] πράττη. καὶ τὸ [e] ἀθαύμαστον,

a περίφορον Lug. & Mer.
b Sup. §. 12. & l. 9. §. 13. 39.
c L. 9. §. 12.
d πράττει
e L. 12. §. 13.

ANNOTATIONES.

tus, apud qem *Maximi* nomen intercidit, *Tyrii* remansit; vix adducor tamen ut credam qod Viri illustres Josephus Scaliger *notis in Eusseb.* & Jacobus Cappellus *Histor. Eccles. cent.* 2. avtumant, *Maximum* hunc, *Tyrium* illum esse, cujus extant διαλέξεις, cùm iste qantus qantus est, totus *Platonicus* esse videatur, illum *Stoicum* extitisse consentiunt avtores. Sed & *Tyrium* istum sub Commodo, non sub Marco, Romæ διατρίψαι Svidas prodiderit.

Τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ] *ut suo exemplo meipsum regerem.* Xylander ad verbum, *se continere*, vel, *sui contmentem*, sive *potentem esse*, ut Flaccus, *carm. l.* 3. *Od.* 29. & Seneca, *ad Marc. c.* 20. vel etiam, *sibi imperiosum*, ut Flaccus idem *Serm. l.* 2. *c.* 7.

Qisnam igitur liber? Sapiens, sibi qi imperiosus.

Sic κρατεῖν τῆς χειρὸς apud Plutarchum Aristides de Themistocle qem peculatus reum agebat, ex Tragico an Comico aliqo;

Σοφὸς μὲν ἀνὴρ, τῆς δὲ χειρὸς οὐ κρατῶν.
Sapiens qidem vir, sed manus non contmens.

h. e. manum (a publico, sive alieno) continere ac cohibere havd potis. Et κρατεῖν ὀργῆς Dionysius Halicarnasseus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 20. Ὅτι μεγαλα καὶ δοκοῦντ' εἶναι καὶ ὄντα τοῦ κρατεῖν ὀργῆς, ἡ πρόνοια καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ μὴ περιπεσεῖν μείζω. *Qamvis iram vincere tum magna res videatur, tum revera sit: majus tamen est cavere & providere, ne in ipsam incidamus.* Ὀργῆς κρατεῖν dixit, qod ὀργὴν κατέχειν Menander.

Ὅσον τὸ κατέχειν ἐστὶ τὴν ὀργὴν πόνον;
Cohibere qantus impetum est iræ labor!

Rex sapientissimus, *Proverb. c.* 16. *v.* 32. *Potior est longanimis robusto; & qi in animum suum imperium obtinet, expugnante civitatem.* Græci. Κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμος ἰσχυροῦ, ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, καταλαμβανομένην πόλιν. Optimè. Siqidem, ut Plutarchus *de ira cohib. pag.* 457. *D.* Ἀνθρωπων μὲν κρατήσαι, καὶ χείροσι βιάσασθαι, ὑπῆξε. τὸ δ' ἐν ψυχῇ τῇ σῇ καὶ θυμῷ τραχαῖον, μεγάλης ἐστὶ καὶ νικητικῆς ἰσχύος. *Etenim imperium in homine etiam deterioribus in meliores obtigit: at in animo tropæum de ira statuere magna est victricisqe potentiæ.* Socratis dictum est, a Stobæo relatum *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μεγίστην μὲν ἀρχὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ἀρίστην δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρχειν. *Principatum maximum esse regnare, sed optimum semetipsum regere.* & de Alexandro Plutarchus. *pag.* 676. *D.* Τὸ νικᾶν τοὺς πολεμίους, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ βασιλικώτερον ἡγεῖτο. *Temperare sibi qam hostes vincere magis regium duxit.* Seneca, *de Benef. l.* 5. *c.* 7. *Gentes facilius est barbaras impatientesqe alieni arbitris regere, qam animum suum continere, & tradere sibi. & Epist.* 75. *Hæc est absoluta libertas, in seipsum habere maximam potestatem. inæstimabile bonum est suum fieri.* Et, *Epist.* 113. *Sibi imperare maximum est imperium.* Et, *Qæst. Nat. l.* 3. *Nulla major est victoria, qam vitia domuisse. innumerabiles sunt, qi urbes, qi populos habuere in potestate; pavcissimi, qi se.* Horatius *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, qam si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterqe Panus
Servias uni.

Et Clavdianus *de* 4. *Cons. Honor.*

— tunc omnia jura tenebis,
Cùm poteris rex esse tui.

Rectius enim is appellabitur Rex, (qi hoc præstiterit,) *qam Tarquinius, qi nec se nec suos regere potuit.* Cicero *de fin. l.* 3. Dio Prusæus *Orat.* 49. *pag.* 540. Τοῦτο γε ὄντως φιλοσόφου τὸ ἔργον, ἡ αὐτὴ ἀρχή. *At hoc vere philosophi officium, vel ejus imperium. pag.* 539. Τῷ δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἰσχυρῶς καὶ ἐγκρατῶς ἴσχειν, ὃ κάλλιστον ἁπάντων ἀνθρώπων κρήτω γίγνεσθαι. *Hunc autem qi hoc imperium fortiter & moderate regit, non difficile jam est omnium hominum fieri supremum.* Et rursus, *pag.* 538. Ὁ τοίνυν φιλόσοφος αὐτὸς αὑτοῦ ἄρχει. ὃ τῷ παντὶ κάλλιστον ἔργον, ἢ συμπάντων μὲν ἑλλήνων, συμπάντων δὲ βαρβάρων βασιλεύειν. *Philosophus igitur semper sibi imperat, qod longe difficilius qam omnium Græcorum universorumqe barbarorum regnum obtinere.* Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 11. §. 29.

Καὶ μηδὲν περίφορον] ita Basilienses. Verum περίφορον vox est navci. παράφορον D. Junius vult. qod Xylander etiam legisse videtur, qum *præcipitem* vertit. Est enim παράφορος proprie qi *transversus abripitur*; eique optime opponitur, qi in suo sui imperio se continet. ita Herodianus *l.* 8. de qibusdam qi fluvium tranare volentes in aqas una cum eqis se dederant, περιεχθέντες ἀπώλοντο. *Vi fluminis abrepti perierant.* inde ἡ παράφορα a torrente flumine translatum, *l.* 5. §. 23. & *l.* 12. §. 14.

ὁ καλύδων παραφέρει, *æstus abripere*, dicitur. at Lugdunensis περίφορον exhibet. qod secutus Mericus Casavbonus *circumactum* reddidit. atqe ità περιφέρεσθαι etiam usurpatur ab Apostolo, de hominibus instabilibus, qi cùm judicio certo nulli nitantur, ab aliis facilè circumaguntur, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 14. Κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας. *Qi fluctuemus, & circumferamur qovis vento doctrina.* metaphora ducta à navibus ἀναρματίσεις, uti prius dictum, ad §. 8. Sed prius illud magis arridet. Vide *l.* 2. §. 7.

Ἐν ταῖς ἄλλαις περιστάσεσι] περισταῖς illic, ut Galeno suprà ad §. 12. adducto, pro *rebus* ejusmodi nos *circumstantibus*, qæ negotium nobis molestiamqe aliqam facessant. de qa vocabuli hujus significatione dicetur ulterius ad *l.* 9. § 13.

Τὸ εὔκρατον τοῦ ἤθους] *mores benè temperati.* sive *morum insigne temperamentum.* De Avfidio Cicero *ad Famil. l.* 12. *Ep.* 37. *Est autem ita temperatis moderatisqe moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur.* Idem de Lentulo *ad Attic. l.* 4. *Epist.* 6. *Virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi, multâ temperatum humanitate.* Tractum videtur ab aeris constitutione temperata, qando nec æstu torret, nec vexat frigore. Æschines (hujus enim esse docent Laertius *l* 2. §. 61. Athenæus, alii) *Axiocho*: Οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρὸν, ὥστε θάλπος ἐγγίνεται, ἀλλ' εὔκρατος ἡ πνοὴ χέεται, ἀπαλαῖς ἡλίου ἀκτῖσιν ἀναπνεομένου. *Nam neqe vehemens hyems, neqe æstus est, sed temperatus fluit aer, solis radiis mollibus*, non vehementibus, *discretus.* Potest & a vino aqâ mitigato. in qibus miscendis si justa ratio habita fuerit, (artis avtem id esse docet Athenæus *l.* 10.) ἀφικνεῖται ἡ κρᾶσις τοῦ οἴνου τὸ βλάπτον, ἃ συναίρεται τὸ χρήσιμον, *id qod noxium est, de vino auferet aqa admixta, utile relicto.* Plutarchus *de leg. poet. pag.* 15. *E.* Inde οἶνος εὔκρατος, *vinum merum.* Polluci *l.* 6. *c.* 3.

Οὐ σχετλίως καὶ ἐργαστικὸν τῶν προκειμένων] *Ut qæ instituissem, expedite, nec magna cum molestia perficerem.* Xylander. *Negotia, qæcunqe ea fuerint, cum exquisite, tum sine qritatione, excqi.* Mericus Casaubonus. Eoqe sensu τὸ καταργάζεσθαι usurpasse Xenophon videtur, *Memorab. l.* 4. *pag.* 793. *A.* Καὶ τοί γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαινεται, ὅσῳ περ πλείονα περὶ ταῦτα πράγματ' ἐνόμιζον, ἐλαττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. *Atqi tantum hæc illis effecta difficiliora sunt, qanto in his plures operam ponunt, ac pavciores id, qod molimur, conficiant.* Thucydides etiam *l.* 4. *pag.* 295. *C.* Οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι, ἀξίως σοφισθήσεσθαι ἐνόμισαν, ἀλλὰ καὶ τὰ οὐσία ἐν ἴσῳ καὶ τὰ αὐτοσχέδια μεγάλη τῇ ὁμοίως καὶ ἐπεσπάσαντο παράπαν καταργάζεσθαι. *Adeo fretis præsenti prosperitate dignum diicebant nihil voto suo repugnare, & difficillima peraqe atqe facilia, & sive magnis copiis, sive exiguis conficere.* Vide *l.* 9. §. 12. Usurpatur & de cibis digerendis concoqendisqe: unde alimenta εὐκατέργαστα, *concocta facilia*, & δυσκατέργαστα, *concocta difficilia*, in medicorum scriptis frequentissima. & inde forsan mutuatum fuerit.

Παντὶς αὐτῷ πιστεύειν] De Xenocrate Laertius *l.* 4. Ἦν δὲ καὶ ἀξιοπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἰξιν, ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta apud suos fides existimationem obtinuit, ut qod nemini cuiqam alioqi licitum, hunc etiam juramento testimonium perhibere Athenienses permitterent.* Vide *ad l.* 3. §. 5. Eadem fere apud eosdem avtoritate fideqe pollebat Aristides: sed & apud Romanos Cato Uticensis. Unde factum, ut de rebus fide omni prorsus indignis παροιμιῶδες dicerentur, Τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέγοντος πιστὸν ἐστιν. *Hoc nec Catone prædicante fidem meretur.* Plutarchus *in Catone.* Malè avtem Xylander hinc, *Dicebat sibi verba facienti*, &c. qasi hoc de se prædicasse Maximus diceretur, qod tam a Maximi moribus qam & a Marci mente alienum est.

Ὅτι ὃ κακῶς πράττη] Geminum de Jesu nostro elogium populi apud *Marc. c.* 7. *v.* 37. Καλῶς πεποίηκε. *Omnia benè fecit.* Sed & de Davide dictum *Hist. Regum l.* 2. *c.* 3. *v.* 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat.*

Τὸ ἀθαύμαστον καὶ ἀνεκπλῆκτον] alterum horum interpres Anglus omisit. Vide *l.* 12. §. 13. Zenonis placitum est apud Laertium *l.* 7. *c.* 123. τὸν σοφὸν οὐδὲν ἄτοπον ἄγειν. *Sapientem nihil admirari.* Qin & Zenone prior Democritus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 3. Σοφίην ἀθαμβῆ, ἀξίην παντὸς καὶ τιμιωτάτην. *Sapientia nihil admirans aut stupens, rebus omnibus digna est, ut omnium pretiosissima* pronunciavit. Nec Democrito in hoc prorsus qicqam adversatur Heraclitus; Βλαξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπαΐεσθαι φιλεῖ. *Stultus homo qovis percellitur.* qod usurpat Plutarchus *de Poet. leg. c.* 10. & *de audiend.* Verum illi moderantius. At utroqe illo antiqior longe Pythagoras, Zenoni plane σύμψηφος, hunc sese ex philosophia fructum percepisse

a L. 7. §. 69. b προσστησεὼς L. 11. §. 18. c Sup. §. 7. & l. 7. §. 26.

κτον, καὶ μηδαμῶς ἐκτρόμως, ἢ ὀκνῶν, ἢ ἀμηχανῶν, ἢ καταφὴς, καὶ προσστησὸς, ἢ πάλιν θυμώμων, ἢ ὑφορώμων. καὶ τὸ εὐεργετικὸν, καὶ τὸ συγγνωμονικόν. καὶ τὸ ἀψοφοδὲς, καὶ ἀδιαστροφον,

nusquam festinus, aut segnis erat, nusquam perplexus, aut dejectus, aut ringi solitus: nec rursus incundiæ, aut suspicionibus deditus. adhæc qòd benefacere promptus, & ignoscere. qòd verax; qódque homi-

ANNOTATIONES.

professus est, τὸ μηδὲν θαυμάζειν, *qòd nihil admiraretur*, sive *qod nihil admiratione sui dignum duceret*. qod tamen perperam a qibusdem acceptum monet Plutarchus *de audiend.* Hinc Horatius *l.* 1. *Epist.* 6.

Nil admirari propè res est una, Numici,
Solaque, qæ possit facere & servare beatum.

Ex adversum tamen, Plato in *Theæteto pag.* 115. *A.* Μάλα φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη. καὶ εἰκότως ὁ τὴν Ἶριν θαύμαντος ἔκγονον φήσας, οὐ κακῶς γενεαλογεῖ. *Maxime philosophi hoc usu venit, ut admirentur. Neque enim aliud prater hoc est philosophiæ principium. Et qi Irim Thaumantis, id est, admirationis filiam esse tradidit, non absurde eius originem explicuit.* Cui & Clemens Alexandrinus calculum contribuit suum, *Stromat. l.* 2. *pag.* 380. *A.* Τῆς ἀληθείας ἀρχὴ, inqit, τὸ θαυμάζειν, ὡς Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ λέγει. καὶ Μαθθαίας ἐν παραδόσεσι παιδικαῖς, Θαύμαστα τὰ παρόντα, βαθμὸν τοῦτον πρῶτον τῆς ἐπιτεινούσης γνώσεως ὑποτιθέμενος. ἢ καὶ τῷ κατ' Ἑβραίους Εὐαγγελίῳ, Ὁ θαυμάσας βασιλεύσει, γέγραπται. καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαύσεται. *Veritatis principium est res admirari, ut dicit Plato in Theæteto. Et Matthias adhortans in Traditionibus, admirare præsentia: eum esse primum gradum statuens ulterioris cognitionis. Qi ratione etiam scriptum est in Evangelio secundum Hebræos: Qi admiratus fuerit, regnabit, & qi regnavit, requiescet.* Nec in hac parte a Magistro tuo dissentiens Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 2. Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς τὰ προχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες. *Propter admirationem & nunc & primo inceperunt homines philosophari: a principio qid in admirando ea, qa de dubitandis faciliora erant: deinde paulatim ulteriùs procedentes, etiam de majoribus dubitando.* Et mox: Ἄρχονται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν πάντες. *Incipiunt enim omnes ab admiratione.* Verum conciliari poterunt illæ, qæ ex diametro repugnare sibi invicem videntur, sententiæ; si de tirone philosopho, Platonis illud, de veterano sapientiæ jam apicem summum affecuto, priora illa acceperimus. Cyrus denique Persas suos ita instituisse refert Xenophon *l.* 8. *pag.* 206. *C.* Ὡς μηδὲν μετεωροφρονοῦντες φαυλοι εἶεν, ὡς, ἂν θαυμάζοιεν. *Ut palam se non converterent, qasi nihil admirarentur.*

Καὶ μηδαμῶς ἐκτρόμως, ἢ ὀκνῶν] quod *l.* 7. §. 69. dixit, μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec aut festinat, aut torpescit.*

Ἢ ἀμηχανῶν] ἀμηχανῶν proprie *in eis esse angustiis, e quibus nulla ratione, nulla machina expedire vel extricare te possis.* itaque verto, *perplexum esse.*

Ἢ προστησεὼς] Suspecta vox. forsan προσστησὸς, ut gemina litera exciderit, qo modo in προσπυνθανόμενος, *l.* 4. §. 16. Xylander *neque mœstitiæ, neque gaudii nimium.* Casaubonus *ridere*, vertit; sed ita ut *risus excessum* designet. Mihi alio inclinat animus. στασιάζειν est qod Latinis, *ringi*, vel etiam *dentibus rendere.* usurpatur plerumque de *risu simulato*, qalis eorum, qi Græcis antiqis γναθμοῖς ἀλλοτρίοις, recentioribus ξηραῖς παρειαῖς γιλᾶν, uti Eustathius *ad Odyss. σ'.* *malis alienis ridere*, Latinis dicuntur, ut Flacco *Sat.* 3. *lib.* 2. vel etiam de *indignatione*, *dissimulata* qidem, sed qæ ejusmodi oris habitu se prodat, qi cum *risum*, vel *irrisionem pro se ferat*, ab animo tamen exacerbato proveniat. ita *ringi* Latinis, non simpliciter *irasci*, uti exiliter nimis Nonius, sed *tacitum stomachari, cum aliud præ te feras*, uti Donatus, in Terentiano illo *Phorm.* 2. 2. ubi *risui vero* opponitur;

— ille ringitur, tu rideas.

Sidonius *Carm.* 23. *v.* 87.

Multùm ringitur otiosa virtus.

Marcus noster *l.* 11. §. 18. Τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ στασιῶδες, μηδὲ ὑποκρισις. *Si verum ac genuinum fuerit, non personatum & ementitum.* qale eorum, qi vultu orisqe habitu externo offensionis speciem nullam læsi proferunt, sed injuriarum despectum qendam præ se ferunt, cum animus tamen intùs odiis occultis æstuet. Apud Svidam, Procopius, opinor, Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, Λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεοδώρα ἠγριαίνετο καὶ ἐστασίαζε. *Valde adversus eam Theodora exacerbata erat, & ringebatur.* ut sit istic προστασιάζειν, sive στασιάζειν πρός τι, *ad rem aliqam*, sive *ad occasionem aliqam ringi*, hoc est, vel exacerbari, vel renidere aliqem, ad risum qendam adscititium composito vultu, cum animo tamen angeretur. id qod *affectationem cautæ aqanimitatis stupore formatam*, nuncupasse videtur Tertullianus *de Patient. c.* 2.

Καὶ τὸ συγγνωμονικὸν] De Demonacte Lucianum vide ad *l.* 5. §. 22. Præclara sanè Catonis majoris, referente Plutarcho *pag.* 340. *F.* vox illa, Πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι δεῖναι συγγνώμην πλὴν αὐτῷ. *Veniam se dare omnium noxis, præterqam suis.* Cui gemina Plinii minoris ista, *l.* 8. *Epist.* 22. *Optimum & emendatissimum existimo, qi cæteris ita ignoscit, tanqam ipse qotidie peccet; ita peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscat.* Concinna & Senecæ illa, *de benef. l.* 1. *c.* 10. *Hoc tu cave, tanqam maximum crimen, ne admittas: ignoscet tanqam levissimo, si admissum est. &, ad Marc. c.* 4. *Nec qicqam pulcrius existimo in fastigio collocatis, qam multarum rerum veniam dare, nullius petere.* In qam fere sententiam de Marco Dio Cassius *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Αὐτὸς μὲν ἁπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπεῖχετο, καί ὅτι ἐκεῖνά τε ἀεὶ ἐκλημμέλει, καὶ ὅτι καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτι ἐπολυπραγμόνει, ὅτι ἐκόλαζε. *Ipse ab omnibus vitiis abstinuit, qum nec sponte, nec imprudens delinqeret; sed etiam aliorum vitia, maxime uxoris tulit, dum ea nec investigaret curiosius, nec puniret.* Cæterum Stoicorum placitis ista adversari prorsus videntur. Censent siqidem illi ut Laertius *l.* 7. *c.* 123. in *Zenone* sapientes, ἐλεήμονας μὴ εἶναι. συγγνώμην τε ἔχειν μηδενὶ, *misericordes non esse, neqe veniam alicui habere.* Et Stobæus Collectan. *Tom.* 2. *tit.* 46. Φασὶ μηδένα συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ, τὸν νοῦν ἔχοντα. καὶ δεινῶς λέγεσθαι τὸ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι. *Dicunt virum prudentem nemini veniam dare: propterea recte dici, veniam non esse dandam peccantibus.* Hæc tum commemorat, tum & exagitat Cicero *Orat. pro Murena.* *Fuit qidem summo ingenio vir Zeno, cujus inventorum æmuli Stoici nominantur. hujus sententia sunt & præcepta hujusmodi: sapientem gratia nunqam moveri; nunqam cujusqam delicto ignoscere. neminem misericordem esse, nisi stultum & levem. Virt non esse, neqe exorari, neqe placari.* Et mox: *Supplices aliqis veniunt, miseris & calamitosis? sceleratus & nefarius fueris, si qidqam misericordiæ adductus feceris. Fatetur aliqis se peccasse, & ejus delicti veniam petit? nefarium est facinus, ignoscere; exorari, scelus; misereri, flagitium.* Et rursus ista illorum præceptis opponens. *Nihil ignoveris. Imo aliqid, non omnia. Nihil gratia caussa feceris. Imò ne resistito [al. persisto] gratiæ, cum officium & fides postulabit. Misericordia commotus ne sis. sed tamen est etiam in dissolvenda severitate laus aliqa humanitatis.* Agnoscit, sed explicare ac mollire conatur Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Sciomale audire apud imperatos sectam Stoicorum tanqam nimis dirum. Objicitur enim illis, qod sapientem negat misereri, negat ignoscere. hæc si per se ponantur, invisa sunt. videntur enim nullam spem reliqere humanis erroribus, sed omnia delicta ad pœnam deducere. Qod si est, qid hac secta durius, qa dedisce humanitatem jubet, portumqe adversus fortunam certissimum, mutuum auxilium claudit? sed nulla secta benignior lenitorqe est, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior.* Et, *c.* 7. *At, qare non ignoscat, dicam. Veniaest pœna merita remissio. ei igitur ignoscitur, qi punire debuit. Sapiens autem nihil facit, qod non debet; nihil prætermittit, qod debet. Itaqe pœnam, qam exigere debet, non donat: sed illud, qod ex venia consequi vis, honestiore tibi via tribuit. Parcit enim sapiens, consulit, & corrigit. idem facit, qod si ignosceret, nec ignoscat. qoniam qi ignoscit, fatetur aliqid se, qod fieri debuit, omisisse. Aliqem verbis tantùm admonebit, pœna non afficiet, ætatem ejus emendabilem intuens: aliqem invidia criminis manifeste laborantem, jubebit incolumem esse; qia deceptus, qia per virum largus: latrones dimittit salvos; aliqando etiam laudatos, si honestis caussis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti sunt. Hæc omnia non venia, sed clementiæ opera sunt.* Verum hæ sunt Stoicorum argutiolæ spinosæ, & subtilitates supervacaneæ, qas Marcus noster, solidior qam subtilior, minus curasse videtur: imò meræ sunt, Seneca ipso censente, λογομαχίαι. Sic enim ipse demum *ibidem. De verbo, ut mea fert opinio, qæstio est; de re qidem convenit.* Sed de istis amplius, *ad lib.* 2. §. 13. De Pio certè Capitolinus. *Ad indulgentias promptissimus fuit.* Et, *His qos Adrianus damnaverat, in Senatu indulgentias petiit.* Idémqe de Marco. *Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis a malo, invitandis ad bona, remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis: fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos: moderate etiam cavillationes nonnullorum ferens.* & rursus: *Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minori supplicio qam legibus plecti solent, puniret: qamvis nonnunqam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret.* Καὶ ἄσμενή τινι τὴν τιμωρίαν ὑποσχεῖν, ἢ τὸ παθεῖν καὶ δοῦναι δίκην δεινὸν νομίζουσιν, ἀλλὰ μὴ μείζω παθεῖν, πρὸς κεῖνο τιθέντες. *Qod si pœnas aliqi dare coguntur, non id tam grave ducunt, qam, qod majora non patiantur, præclarè secum agi putant.* Aristides de eodem *Orat. in regem Tom.* 1. *pag.* 110. De Agricola Tacitus: *Omnia scire, non omnia exequi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed pœnitentiâ sæpius contentus esse.* Vide *infra* §. 16. τὸ ἥμερον.

Καὶ

hominis ejusmodi specimen dare videretur, qi perverti nesciret potiùs, quàm qi corrigi unqam opus haberet. quòd nemo qisqam inventus sit; qi vel contemptui ab illo haberi se existimaret, vel præstantiorem se illo opinaretur. denique quòd urbanitatis laudem nevtiqam affectâverit.

§ 16. A patre mansvetudinem, & in rebus accuratè jam decretis constantiam immotam,

σφόδρα μᾶλλον ἢ διορθωμένην φαυλότητα παρέχειν. καὶ ὅτι ἔστε ᾠήθη ἂν τινὰ τῶν ὑπηρετῶν ὑπ' αὐτοῦ, ἔστε ἐπαίμειναν ἂν κρεῖττόν τι αὐτοῦ αὐτὸν ἐπαινεῖν. καὶ τὸ [b] εὐχαριστίζεσθαι. a L. 7. §. 12.

b & χαρ Sup. §. 7. & L. 3. §. 5.

§ 16. Παρὰ δὲ πατρὸς, τὸ ἤμερον, καὶ [c] μελίχλωρον ἀσαλεύτως ἐπὶ τοῖς ἐξητασμένοις καλοῖς καὶ c L. 3. §. 5. 15. & l. 11. §. 9.

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀδιαστρόφου μᾶλλον ἢ διορθωμένου φαυλότητα παρέχειν] *magisque constantiam erroris fecuram, qam erroris correctionem præ se tulisse.* Xylander obscurius pavlo. Hoc vult, Cùm sit prima fœlicitas, a recti norma nè minimùm qidem, vel discedere, vel distorqeri: secunda, si qis qoqo deflexerit, ὡς διορθώσεως χρῄζειν, *morum curatione & correctione indigere,* (ut ipse de se dixerat, *supra* §. 7.) ad rectitudinis statum pristinum denuò reduci; qum, *qod natura bonum est, neqe emendari, neqe corrigi se polcat,* ut *l.* 2. Arnobius; eam in Maximo rectitudinis firmitatem & stabilitatem extitisse, ut opè alterâ illa nihil opus habuerit, τὴν διόρθωσιν ἀδιάκριτον; *nullam correctionem admittens.* qod de Deo Aristoteles *de mund. c.* 6. ità saltem *in bonum transfiguratus,* ut *nihil in eo supereſſet, qod mutandum videretur,* ut Seneca, *Epist.* 6. In qem eundem sensum & illa accipi possunt, qæ habentur *l.* 3. §. 5. Ὀρθὴν εἶναι χρὴ, καὶ οὐχὶ ὀρθωτόν. *Rectum, non surrectum ac suffultum esse oportet.* Et *l.* 7. §. 12. Ὀρᾶς, ἢ ἀνόρθωσαι. *Aut rectus, aut erectus sis.* Neqe enim ἀδιαστρεψίαν sive *pertinaciam* illam Marcus notter in Maximo aut offenderat, aut si offendisset, prædicaret; qâ nihil in natura sua magis laudare ac probare palam profitebatur, portentum illud hominis, Cajus Caligula, ut Svetonius *l.* 4. *c.* 29. cum nihil sit hac magis aut devitandum, aut detestandum; ab eâqe Marcus & ipse se cum primis abhorrere doceat, *l.* 6. §. 21. & alios itidem seriò seduloqe dehortetur, *l.* 4. §. 12.

Οὐ, εἰ ὑπέμεινεν ἂν κρεῖττόν τινα αὐτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν] Miranda de hominis præstantia aliorum omnium consentio, cui nemo qisqam deprehensus est, qi exæqare se avsus esset. Stupenda etiam, non suspicienda duntaxat, in tanta universorum existimatione, hominis modestia, qi neminem qenqam unqam neglectui aut despectui habuerit.

Καὶ τὸ εὐχαριστίζεσθαι] Nec occurrere alibi vocem hanc existimo; & hoc loco mihi suspecta est planè. Siqidem χαριστικὸς sive urbanitas, parum distare videtur, vel ab ἀστειολογίᾳ, *dicteriorum exquisitorum studio,* qam repudiat Marcus *supra* §. 7. vel a κομψείᾳ, *sermonis elegantia* etiam, qam non semel damnat *l.* 3. §. 5. & 8. & *l.* 4. §. 51. unde τὸ χαριεντίζεσθαι καὶ τὸ κομψεύεσθαι a Platone con unguntur, *Polit. l.* 4. *pag.* 642. *C.* Εἰ τι μᾶλλον χαριεντίζοι, ὁ μόνα λίγων, κομψεύομενος. *Si artificiosius & argutius ipse luserit asserens.* qin & Svidas τὸ καταπερπερεύεσθαι, *se ostentare,* exponit per χαριεντίζεσθαι. qod Marco itidem in vitio ponitur, *l.* 5. §. 5. forian tamen existimaverit qis, τὸ εὖ illud adjectum, urbanitatem ita condire posse, ut suo modo, sinqe tempestate adhibita, (qod non observant οἱ χαριεντιζόμενοι ἐν μὴ χαριέντι καιρῷ, *facetis, lepidi tempore minus grato,* uti Dionysius Halicarnasseus in *Lysia* loqitur) etiam citra Stoicæ severitatis violationem ullam locum suum obtineat, qum τὸ εὐχαρι, *festivum,* in Pio prædicet ipse *infra* §. 16. Xylander *liberaliter qoqe facetum esse.* qod tam a Maximi instituto, qam & à Marci, puto, ingenio, aberat procul. Verum ego Marco ipso avtore, τὸ δὲ χαριεντίζεσθαι referibere non dubitem; atqe ita Marcum ipsum scripsisse, pignore etiam interposito, contendere avsim. τὸ χαριεντίζεσθαι certe in seqiorem partem usurpari, docent, cum ex Aristophanis illo, χαριεντίζεις (τί γὰρ f.) καὶ καταπαίζεις ἡμᾶς καὶ βωμολοχεύῃ. Χαριεντίζεις, *facete cavillaris, & nobis illudis, & scurriliter loqeris.* apud Etymologum & Svidam; qi & χαριεντιζόμενοι exponunt ἐν ῥᾳστώνῃ ὄντες, σκώπτοντες, *urbanitate utentes, facetis utentes, cavillantes.* tum & ex Glossario, ubi χαριεντίζεσθαι, *carinari.* Carinari avtem in Isidori *Glossis* est *illudere.* Et *carinantes* apud Festum, *probra objectantes,* sive *obtrectantes.* qious accedit, qod *carinare,* Servius *ad Æn. l.* 8. explicat *obtrectare.* adductis Ennii illis,

—neqe me decet hanc carinantibus edere chartis.

&,

Contra carinantes verba atqe obscæna profatus.

ubi in priore versu pro *hanc, hac,* sive *hæc* Merula; in altero, pro *atqe, atqe,* sive, *aqe,* Cattricomius legendum censet. porrò *carinare a navium carinis dictum* vult Festus, an hujus mutilator Pavlus; *qod ut infima navis pars carina; ita sortis infima homines, qibus scommata ad genus jocare usus esset.* at Josephus Scaliger, & hunc secuti Merula *ad Ennium,* & *ad Strabonem* Casavbonus, *carinari* Latinis eodem modo dictum statuunt, qo Græcis γεφυρίζειν. nec indicant tamen unde nominis id tractum velint. a *Carinis* ne loco in urbe sic dicto; an a *navium carinis,* ut ad navtis usitata convicia respiciat, de qious Flaccus *serm. l. Sat.* 5.

Tum pueri navtis, pueris convicia navta
Ingerere.

nam Festo qæ tribuitur notatio nec navci est, ego sanè à χαριεντίζεσθαι ipso *carinari* vel deductum, vel corruptum, nullus ambigo.

§ 16. Τῆ πατρὶς] *Patrémne* velit naturalem, *Antium Verum,* de qo *supra* §. 2. an adoptivum, *Antoninum Pium,* ambiget forsan qispiam. Verum hunc potiùs designatum existimem, cùm qia ille, Marco nostro impube adhuc, excessisse videtur; ut ex Capitolino conjicere est, tum qia hæc eadem (qæ & magna ex parte sunt principis potiùs, quàm privati hominis, virtutes) pleraqe fere de Pio enunciata deprehenduntur *l.* 6. §. 30. idem statuit & Casavbonus *ad Marci vitam.* Interim fallus est Theodoretus, si Pii gnatum Marcum existimavit, qod verba ipsius sonare videntur, *therapeut. l.* 9. ubi postqam de Hadriano dixerat, Καὶ Ἀντωνῖνος, inqit, ᾧ Βῆρος ὁ ἐξ ἐκείνου. & Acciaolus, *Antoninus qi Hadriano successit, qique ex eo genitus est Verus.* Marcum enim potiùs qam Lucium designatum opinor, cum eò loci, tum & operis ejusdem *l.* 6. ubi Imperatorum series ità digeritur, Ἁδριανὸς, ᾧ Ἀντωνῖνος ὁ πρῶτος, ᾧ Βῆρος, ᾧ Κόμμοδος. *Adrianus, & Antoninus primus, & Verus, & Commodus.* Cæterum de Vero nevtro verum est, *ex Pio fuisse genitum.*

Τὸ ἤμερον] De Pio, Capitolinus. *Erat moribus clemens, ingenio placidus & mitis. Nulli acerbus, cunctis benignus.* Eutropius. Et Avrelius Victor. *Adeo manifestus, ut insidiantibus patribus, ad eos, qi contra eum conjuraverant, persequendos, compressendi qestionem, usqe eò autem mitis fuit, ut cum ob inopiæ frumentariæ suspitionem lapidibus à plebe Romana persterneretur, maluerit ratione expostâ placare, qam ulcisci seditionem.* Marcum pariter prædicat Galenus in *Comment. de libr. suis,* ἡμερότητά τε καὶ μίτριον, ἤμερόν τε καὶ πρᾷον, *candidum, modestum, clementem & mitem.* Clementiam Marci celeorat cum aliis & Capitolinus. Sed præcipuè Aristides & Dio. Ille *Orat. in Regem Tom.* 1. *p.* 111. Ὦ γὰρ, inqit, τελειότης ἐ βασιλεύς, ἡμερότητί καὶ ἐπιεικείᾳ διενήνοχε ἁπάντων βασιλέων. *Qod in tanta potentia reliqos reges omnes clementia & æqitate superavit.* Ille in *Marco p.* 813. *C.* Οὕτω τι, inqit, καθαρὸς διὰ παντὸς, καὶ χρηστὸς, καὶ εὐσεβὴς ἐγένετο, ὡς ἐγράψαι τῇ βουλῇ μῆνα τῶν Καττίῳ συνεφαμένων τεθνάναι. Μὴ γάρ γενοίμην, ἔφη, μηδένα ὑμῶν ἐπ' ἐμοὶ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε ἢ ὑπεξαίρεσιν ψηφῷ σφαγῆναι, καὶ τέλος εἶπε, ὅτι ἂν μὴ τοῦτο τύχω, σπεύσω πρὸς τὸν θανάτον. *Usqe adeo per omnia purus, mitis & pius erat, ut scripserit ad Senatum, ne qis eorum, qi opem Cassio tulissent, morte afficeretur. Absit enim, inqit, ut, me tenente principatum, vestrum qisqam meo vestrove decreto capite damnetur. Ad extremum addidit, qod si id à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter.* Unde in Senatu acclamatum ei refert Vulcatius in *Cass. Antonine pie, Dii te servent. Antonine clemens, Dii te servent.* Vide *supra* §. 15. Τὸ συγγνωμονικὸν.

Μειλιχὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τοῖς ἐξητασμένοις καλοῖς] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ ὑπὲρ τῶν καλῶν λόγου πραττομένων ἦν οἷον, *constantem in rebus rite gestis tenorem.* Verum cave ille intelligas ἀδιαστρεψίαν illam, qam Cajum Imperatorem in se maximè probasse, ex Svetonio supra monuimus, ad §. 15. aut Neronis etiam pervicaciam, dixerim an præcipitantiam obstinatam, cui illud Cassio *lib.* 62. *pag.* 706. *E.*, referente, subinde in ore, Περὶ ἐμὲ ἢ περὶ ἄτερ τινὸς ἄλλου, μηκέτι μοι ἀνθρώπου πύθῃ. *Ne me, de qibus semel dixero, rerum interreges.* Siqidem ut Seneca, *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Hoc vero superba stultitiæ perfectæ amentia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratumqe sit.* Qomodo apud Antiphanem ille in *Gorgytho,* referente Athenæo *l.* 8.

Ἤτ[ι]ον γ' ἀποσφάγη ἂν, ἢ τροπαλίμην,
Ἢ Καλλιμέδων Γλαυκὸς πεποίηκ' ἂν κακόν.
In iis qæ decrevi minus discedam à proposito,
Qam ab emendo Glavci capite Callimedon desiterit.

Nec stultitiæ tantùm, sed & insitiæ proprium. Synesius *in calvit. pag.* 72. de plebe imperita: Καὶ γὰρ ἀκαιρίᾳ ὄντες, ἰσχυρογνώμονες εἰσὶ, καὶ χαλεποὶ πρεσβείαν τῶν ἀεὶ πεπαυμένων ἀνθ' ὧν τις τῶν πατρίων παρῆκεν, ταχὺ πίστας τὸ καινὸν. *Et qidem qam imperitis atqe injuti sunt, propositi nihilominus tenaces sunt, & in tuendis iis qæ præsumpserunt, qamvis absurdis mirum in modum pertinaces. Unde si qis secus atiqid jaxit, qam patrii ritus atqe institutæ ferant, cruentam protinus bibet.* Verum rationibus veris certisqe fundamentis constantiam intelligit in rebus accurate perpensis, & veritati æqitatique consentaneè constitutis. Rectè Seneca *Epist.* 23. *Constituendum est qid velimus, & in eo persistendum. Nam illi, qi ex animi proposito in alia transiliunt, aut ne transiliunt qidem, sed cæte qodam transmittuntur, qomodo labere qidqam certum mihi constare posse?* Et, *de beat. c.* 8. *Videns sit animus: sed judicata ejus non sine scientia sit, non sine constantia. ita maneant ista semel*

a *L.*6.§.30. καὶ τὸ [a] ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς. καὶ
& *l.*8.§.1. τὸ [b] φιλόπονον, καὶ ἐνδελεχές. καὶ [c] τὸ ἀκρο-
b *L.*5.§.2. ατον τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν. καὶ τὸ ἀ-
c *L.*6.§.30. κόλαστον εἰς τὸ κατ' ἀξίαν ὑπομνημονικὸν ἐ-
d Sup.§.8. πάγειν. καὶ τὸ [d] ἔμπυρον, περὶ μὲν χρείαν ἐπιτά-
σεως, περὶ δὲ ἀνέσεως. καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τὰ μειρακίων. καὶ ἡ κοινονημοσύνη.

qòd in honoribus, qi habentur, istis, gloriæ inani nihil concesserit; qòd laboribus ferendis cùm libens, tum & assiduus, se dederit. qòd eos avdire promptus fuerit, qi adferre qid poterant, qòd in publicum conduceret: qódqe nemo illum abducere qiverit, qin pro merito suo unicuiqe rependeret. qòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi remissiùs agere opus esset; qòd ab adolescentium amoribus coercuerat se. qòd civiliter admodum se gessit. qòd ami-

ANNOTATIONES.

placita, nec ulla in decretis ejus litura sit. A constantia certè laudat Pium Capitolinus; uti mox videbitur. Verùm de argumento isto habetur elegans sanè Epicteti dissertatio apud Arrianum *l.* 2. *c.* 15. ubi inter alia hæc habet. Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ, οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς. *Decretis insistendum est, non omnibus, sed rectis.* — Οὐ θέλεις τὴν ἀρχὴν ποιῆσαι καὶ τὸν θεμέλιον, τὸ κρίνασθαι, πότερον ὑγιὲς ἢ ἀχυρίνη, καὶ ἔπειτα λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν εὐτονίαν, τὴν ἀσφάλειαν; ἂν δὲ σαπρὸν ὑποστῇ καὶ καλαπίπτον, ἂν οἰκοδόμημά τι ὄν, ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιθῇς, τοσούτῳ θᾶττον καταιχθήσεται. *Non à principio vis ordiri & jacere fundamentum, decretum considerando, rectumne sit an pravum, ac tum demum in eo exædificare firmitatem istam & constantiam? quod si fundamentum putre ac ruinosum jeceris, eo plura & firmiora imposueris, eo citius ædificium corruet.* Vide *ad l.* 8. §. 16.

Τὸ ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς] idem & *l.* 6. §. 30. De Pio Victor. *Appetentia gloria carens & ostentatione.* Qin &, Capitolino teste, *menses Septembrem atqe Octobrem* cùm *Antoninum atqe Faustinum* (ab ipsius uxorisqe suæ nominibus) *appellandos decrevisset Senatus, id Antoninus respuit.* qanqam cæteroqin honoris sibi suisve ab eisdem oblatum delatumqe, qod legitur, aspernatus. Vide *infra*, §. 17.

Τὸ φιλόπονον] Verùm ista potius Ælii Adriani laus fuerit, de qo Victor: *Immensi laboris: qippe, qi provincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens.* Sed & hanc laudem etiam Marco tribuit Dio: Vide *infra ad illa*, ὁ προαπίη. Capitolinus item verbis illis: *Magno igitur labore, etiam suo, gentes asperrimas vicit.*

Τὸ ἀκρατὲς τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν] De eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ἀνύστασθαι αὐτοκατακλίτων παιδαγωγικῶς τοῖς γνώμαις αὐτῶν, καὶ χαίειν, εἴ τις δεικνύοι βέλτιον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit, gavisus etiam si qis melius qiqam proferret.* Optimè Agamemnon *Iliad. ξ. n.* 107.

Νῦν δ' εἴη, ὅς τῆς δὲ ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι,
Ἦ νέος, ἦε παλαιός. ἐμοὶ δὲ κεν ἄσμενον εἴη.
Nunc autem sit, qi hoc melius consilium dicat
Vel juvenis, vel senex, mihi autem lubens fuerit.

Sophocles Antigon. *n.* 739.

Ἄναξ, σὶ τ' εἶπας, εἴ τι καίριον λέγει,
Μανθεῖν, σὶ τ' αὖ τὰ δ'. ἐν γὰρ εἰρῆσθαι δικαῖ.
Rex, convenit te, si qid recte dicatur,
Discere, & hunc vicissim, recte enim dictum est, audire.

Et rursus *n.* 730.

Μὴ τοῦτό γ' ἦ δὲ μᾶλλον ἐν σαυτῷ φόρει,
Ὡς φῂς σὺ, κοὐδεὶς ἄλλος, τἄρ' ὀρθῶς ἔχειν.
Me unum hunc morem tantum retineas,
Ut putes nihil esse rectum, nisi qod tu dicis.

Rursus *n.* 725.

Ἀλλ' αἰδρεῖ, κἂν τις ᾖ σοφὸς, τὸ μανθάνειν
Πολλ' αἰσχρὸν ἡδύ, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.
Sed etiam sapientem virum discere
Multa non est turpe, & non nimium repugnare.

Et denuò *n.* 738.

Καὶ τῶν λεγόντων εὖ, καλὸν τὸ μανθάνειν.
Honestum est alios etiam audire.

Et ibidem *n.* 1147.

Εὖ σοι φρονήσας, εὖ λέγω. τὸ μανθάνειν
Δ' ἥδιον εὖ λεγοῦσος, εἰ κέρδος φέρει.
Bene tibi volens suadeo:
Prodest autem audire bene monentem.

Anacharsis apud Plutarchum in *Symposio*, cùm quæreretur, ecqid regem maximè illustrem faceret, respondisse dicitur, Εἰ μόνος φρονιμος εἴη. *Si solus sapuerit.* qod mihi videtur a ratione quàm longissimè dissitum. Itaqe malim, qod Stobæus exhibet *Tom.* 2. *tit.* 48. Εἰ μὴ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si non solus sapuerit, si sapientiâ suâ non fuerit contentus nimis, dum se solum sapere existimat.* Qod de Tiresia Homerus *Odyss. κ'. v.* 495. de Scipione Cato apud Plutarchum in *Apoph.* Et *Polit.* de Chrysippo alii apud Lacrtium *l.* 7. §. 183.

Οἷος πέπνυται. τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.
Hic solus sapit: ast alii velut umbra feruntur.

Et Callimachus hymn. *in Lavacr. Pallad. n.* 129.

Μοῦνος πεπνύμενος.
Solus prudens.

Qalis Creon depingitur à Strattide in *Phœnissis* apud Athenæum *l.* 14. *pag.* 621. *F.*

Οὐδὲν συνίετε πᾶσα Θηβαίων πόλις,
Οὐδὲν πόλει. —
Nihil intelligitis universi Thebarum cives,
Nihil prorsus.

A Et à Sophocle in *Antigon. n.* 741.

Οἱ τηλικοί δὲ καὶ διδαξόμεσθα δὴ
Φρονεῖν πρὸς ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;
An tali ætate discemus
Sapere a juvene?

Siqidem, ut apud eundem Creontem filius patrem prudentior monet *n.* 722.

Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
Ἢ γλῶσσαν ἢν ἐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
B Οὗτοι διαπλυχθέντες ὤφθησαν κενοί.
Qi enim solus sapere videtur,
Aut linguam, aut mentem habere, qam nemo habeat,
Is retectus inanis deprehensus est.

& Evripides Æolo apud Stobæum *Tom.* 2. *c.* 22.

— τούτῳ δ' οὐδὲν μήτ' ὄντι φίλος,
Μήτι ξυνὴν, ὅστις αὐτάρκη φρονεῖν
Πέποιθε, δοῦλος τοὺς φίλους ἡγούμενος.
—*Cæterùm hujusmodi ne mihi contingat amicus,*
Neqe contubernalis, qi satis multa sapere se
Sibi persvadet, & pro servis amicos æstimat.

C Ità qi solus sapit, bis desipit; dum aliorum consilia respuit & despuit, aliorumqe consortia abs se abdicat. qibus duobus nihil potest esse principibus perniciosius. fit deniqe qod Plato *ad Dion. Epist.* 4. & ex Platone Plutarchus *de adulat.* & *in præcept. Polit.* αὐθάδεια ἰσχνὰ ξυνοικος. *Austeritas solitudinem amicorum parit.* De Marco nostro Capitolinus. *Semper sanè cum optimatibus, non solum bellicas res, sed etiam civiles, priusqam faceret aliqid, consulit*, denique, sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æquius est, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, qàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Optimè L. Æmylius apud Livium *l.* 44. *Non sum ne, qi non existimem admonendos duces esse: imo eum, qi de sua unius sententia omnia gerat, superbum judico magis qam sapientem.*

D Τὸ ἀπαραπτῶτος εἰς τὸ καθ' ἀξίαν ἀπομνημονικὸν ἐκάστου] De eodem *l.* 6. §. 30. Ὡς ἀκριβὴς ἦν ἐξέτασις ἠθῶν καὶ πράξεων. *Ut morum actionumqe accuratus explorator fuerit.* Capitolinus. *Fuit sanè ei constantia, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præsides destinaret.*

Τὸ ἔμπυρον, περὶ μὲν χρείαν ἐπιτάσεως, περὶ δὲ ἀνέσεως] *Diligens agri cultor, mitis, largus*; & *omnia hæc cum mensura.* Capitolinus. Vide *suprà* qæ de Apollonio §. 8. Seneca, *Epist.* 89. *Impetus ex dignitate rei cujusqe concipitur, proinde remissior acriorve, prout illa digna est peti.*

E Τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων] qibus scilicet cùm Hadrianus, tum & Trajanus nimiopere addicti: uti ex Dione liqet & Capitolino. Vide *infra* §. 17. Θιωδότῳ.

Ἡ κοινονημοσυνη] *qod utilitati publicæ omnes cogitationes impendebat.* Xylander. Κοινονημοσυνη vocabulum compositione novâ, vel à nostro fabricatum, vel à suis receptum. hoc enim Stoicis familiare fuisse deprehendet, qi in eorum qæ supersunt fragmentis versatus fuerit, nova subinde prout usus postulabat, compositionis Grammaticæ ope, comminisci & procudere vocabula. Insolens itaqe vox ista; & rei propemodum insolentis. Nam qod Paulus conqeritur *ad Philip. c.* 2. *v.* 21.

F Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν. *Qæ sua sunt, plerique qærunt:* (qod *charitatis* esse negat idem Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 5. οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, *non qærit qæ sua sunt*) in ore subinde habentes, vel Davidicum illud *Psal.* 4. *v.* 6. *Qis nobis commodi aliqid repræsentabit?* vel Theocriticum istud ex *Idyll.* 16.

Αὐτῷ μοί τι γένοιτο. —
Mihi modo sit qod habeam.

Et qod Pindarus *Nem.* 1. Gregorius Nazianzenus *in Julian. l.* 1. Gregorius Presbyter in *vita Nazianzeni.* Τὸ οἰκεῖον πιέζει πᾶν. *Domesticum premit omne.* Τοῦ δὲ δημοφελοῦς καὶ κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φροντίς. *Qa publicè prosunt, parum cuiqe cura sunt.* Herodian. *l.* 2. *c.* 23. §. 21. hoc est, ut Tacitus *Annal. l.* 17. *Privata cuiqe stimulatio, vile decus publicum.* Ità qod idem *ibidem pessimum veri affectus venenum, sua cuiqe utilitas.* Et qod Livius *Histor. l.* 20. *Privata res semper officere, officientqe publicis consiliis.* Dum, Ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοποῦσι τῶν κοινῶν οἱ πλείους, τῷ δὲ πλείονι τὰ οἰκεῖα πράσσουσιν. ὅστε τῷ ἰδίῳ λανθάνειν τὸ κοινὸν ἀθρόως φθειρόμενον. *Brevi momento de rebus communibus deliberant, majore temporis parte rem familiarem administrant: sta ut illos lateat privato commune bonum ab omnibus perdi.* Thucydides *Hist. l.* 1. *pag.* 95. *D.* &, qod Lysias *adv. Philon. Edit. Marburg. pag.* 471. Παρίντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἔλθοιεν, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν, πατρίδα αὐτοὺς ἡγεῖσθαι. *Qod neglecto communi civitatis bono, privata sua lucra sunt qæsituri;*

cum

amicis vel cœnandi secum, vel abstinendi optionem liberam permittebat, nec peregrè euntem comitari, nisi ipsis allubesceret, necesse erat: qòd affectum adversùs se pariter semper deprehendebant, etiamsi occasione aliquâ impediti, eum nevtiquam essent comitati. qòd in consiliis, qid facto opus esset,

κὴ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες. a ἀεὶ δ' ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τ' ἀλλοχρείας τινὰς διοκλοφθέντων. κὴ b τὸ ζητεῖσθαι ἀκεραίως ὑπ'

a Sup. §. 8.

b L. 6. §. 30.

τοῖς

ANNOTATIONES.

cùm non civitatem, sed facultates & divitias sibi patriam constituunt.

Πόλει δ' ἄχρηστος, ὁ αὐτῷ ἄριστος.
Reipublicæ inutilis, sibi est optimus.

Evripides *Heracl. n.* 4. vide & Aristotelem *Polit. l.* 2. *c.* 3. Eò igitur lavdabilior fuerit in Antonino κοσμιοπολιτεία ista, qò in plerisque rarior: qa *potior* habetur *privatis vel rebus vel necessitudinibus respublica*, ut Livius *l.* 24. &, *communia propriis præjudicant*, ut Bernardus *de Temp. Serm.* 58. ὅ τὰ ἴδια τῶν κοινῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων προτιμητέον. *Non privata res publicis, sed publica privatis anteponenda sunt.* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Eam principi suo Clavdianus his verbis commendat, in *Honor. Cos.* 4.

— consule cunctis,
Non tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.

Eam certè in Pio cum primis prædicat Capitolinus his verbis: *Tantâ sanè diligentiâ subjectos sibi populos rexit, ut omnia & omnes, qasi sua essent, curaret. itaque provincia sub eo cuncta floruerunt. Ibidem* & in Catone, Lucanus *l.* 2.

-- urbi pater est, urbique maritus;
In commune bonus.

In Galba, Plutarchus in *Galb. pag.* 1062. *C.* Ὁ δὲ Γάλβας αἰεὶ μὴ ἄλλο πρὸ τοῦ ἰδίου τὸ κοινὸν τιθέμενος. *At Galba pra se tulerat semper rempublicam se privatis anteferre rationibus suis.* In Severo, Galenus *ad Pison de theriac. cap.* 2. Νομίζεται τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας μέρος, τὴν τοῦ κοινοῦ σωτηρίαν. *Censet maximam regni esse partem, communem omnium salutem.* In Athenienſibus priſcis, Demosthenes *Olynth.* 3. *pag.* 38. *B.* Οὐ γὰρ εἰς κτῆσιν ἐπράττετο, αὐτοῖς τὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἕκαστος ὥετο δεῖν. *Neque enim rei familiaris amplificanda gratiâ, rempublicam gerebant, sed qisque sibi rem communem augendam esse putabat.* In Lacedæmoniis cum primis, Plutarchus in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Τὸ δὲ ὅλον, inqit, εὐθίζει τοὺς πολίτας μὴ βούλεσθαι μήτε ἐπίστασθαι κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τὰς μελίττας, τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὄντας ἀεὶ, καὶ μετ' ἀλλήλων εἰλημένους περὶ τὸν ἄρχοντα, μικρᾶ δεῖν ἐξεστῶτας ἑαυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοτιμίας, ὅλως εἶναι τῆς πατρίδος. *In summa assuescit cives ne vellent, neu scirent privatim vivere: verum ut apum more ad rempublicam conglobati semper, & inter se circa principem volutati, afflatuque lymphatico atque gloriæ siti tantùm non mente alienati, patriæ essent toti.* Vide *l.* 7. §. 4.

Cæterùm in diversùm abit & reclamat hîc Xylandro de vocabuli hujus interpretatione par illud in republica literaria honoratissimum, Isaacus Casavbonus & Clavdius Salmasius, in eruditissimis suis *ad Historiam Augustam commentariis*. Ille, *Propria*, inqit, *Marco vox est ista, eruditissimo interpreti minùs intellecta. Sic autem appellat civilitatem, & virtutem illam, per quam censeri communi cum cæteris civibus jure æqo animo aliqis patitur. Herodianus vocat* τὸ μέτριον καὶ ἰσόμετρον, vide post in διατηρητικὸν τῶν φίλων. Ille pariter pro eo vult sumi qem *communem sensum* vocat Juvenalis *l.* 3. *Sat.* 8. verbis illis;

Hæc satis ad juvenem, qem nobis fama superbum
Tradit & inflatum plerumqe Nerone propinqo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortunâ.

Significat, inqit, *modestam illam, moderatam, usitatam, & ordinariam, ut ità dicam, hominis mentem, qæ in commune qodammodo consulit, nec omnia ad commodum suum refert, respectumqe etiam habet eorum cum qibus versatur, modeste, modiceqe de se sentiens.* Eodemqe refert uterqe qod in seqentibus adjicitur, tanqam vocabuli istius interpretamentum, de facilitate animi in concedendo amicis, ne se comitarentur, avt secum convivari cogerentur, si id ipsi nollent: qam & in Marco notat Galenus, qi in *Comment.* περὶ τῆς προγινωσκειν, φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα ἐν τῷ περὶ ἰδίων βιβλίῳ, μετριότητα καὶ εὐγνωμοσύνην, nuncupat. Juvenali Senecam adjungere licet, *ad Lucilium* suum *Epist.* 105. *Odium ex offensa sic vitabis, neminem lacessendo gratuito: a qo te sensus communis tuebitur.* De Thoma Moro nostro Erasmus *Epist. ad Ulr. Hutt.* *Nemo minùs ducitur vulgi judicio: sed rursus nemo minùs abest à sensu communi.* Nec multum distat qod Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. *Non elata de vobis ipsis sentientes, sed humilibus obsecundantes. Communem sensum* in Trajano hunc prædicat Plinius in paneg. *Non de tyranno, sed de cive; non de domino, sed de parente loqimur. unum ille se e nobis putat; nec minùs hominem se qam hominibus præsse meminit.* In Marco Evtropius *Hist. Rom. l.* 8. *Hic cum omnibus Roma æqo jure egit: ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* Etiam post imperium collatum & susceptum, τῷ αὐτῷ τῷ καὶ τρόπῳ χρώμενον. *Eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Aristides *Orat. in Marc. p.* 113. De Clavdio Svetonius *l.* 5. *c.* 12. *In semet augendo parcus atqe civilis, prænomine Imperatoris abstinuit, nimios honores recusavit.* Sed *c.* 35. *non sine nota aliqa, jactator civilitatis.* De Pio ipso Julius Capitolinus, *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* De Marco deniqe nostro Capitolinus idem. *In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.* Et mox; *Cum populo non aliter egit, qàm est actum in civitate libera.* Déqe eodem Joannes Aventinus *Annal. Boior. lib.* 2. *Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat.*

Καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως] Lampridius de Alexandro Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset eis sæpe consessus, iret & ad convivia eorum: aliqos autem haberet qotidianos etiam non vocatos. qotidiani igitur illi convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adesse qodammodo cogebantur, qod sine illis esse non posset princeps.* non tenuit avtem hunc morem Marcus, sed amicos liberabat hac necessitate veniendi, & gratiam illis faciebat secum convivandi, ubi ipsis collibuerat; Patrem Pium, ut hoc loco ipse testatur, imitatus. qod seqiùs tamen interpretati sunt qidam, & ad mores Marci arrogantes referre conati sunt, qi fastigium principis servare cuperet. *Dederunt crimini*, inqit Capitolinus, *qod avlicam arrogantiam confirmaverit, submovendo amicos à societate communi atqe à convivis.* Salmasius *ibidem.*

Μήτε συναποδημεῖν] dicere nimirum solebat, *Gravem esse provincialibus comitatum principis etiam nimis parci.* Capitolinus. Verùm Marcus hac ratione Pium prædicat profectionem communem amicis condonâsse, ne istis ipsis gravis potius ac molestus officio minùs necessario existeret. qo nomine Marcum item commendat Galenus locis pavlo antè adductis *cap.* 9. Χρηστότατα, inqit, καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἰδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν ἐν τῇ Ῥώμῃ μ. *Qoniam avtem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ maneret.*

Ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων] M. Casavbonus de negotiis accipit, qæ cum necessaria aliqa occasione interveniente, priusqam confici possent, abrumpere cogebatur, eundem illum, hoc est, pariter affectum, pariaqe sentientem, ubi ad illa jamdiu intermissa rediret, semper deprehenderent. At Xylander (cui accedo potius, svadente dictionis ipsius serie) de personis, amicis puta, familiaribus, ministris; qod etiam cum necessitate aliqa eum comitati non fuerant, avt etiam ob cavsas necessarias, qo minus id possent, ab ipso, cùm aliqò proficisceretur diutius forsan abfuturus, relicti, eundem tamen tam absentes qam præsentes experti sint. Vitium illud notatile videtur crebrum nimis, à qo Pius immunis fuerit, qo absentium amicorum rationem nullam avt exiguam saltem habere solent plerique, qos præsentes tamen colere cum primis præ se ferant. Qò trahit Athenæus *Dipnosoph. l.* 5. tritum sermone vulgari illud, qod ille τὴν μισανθρωποτάτην τῶν παροιμιῶν indigitat,

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες, οὐκ εἰσὶν φίλοι.
Amici, amici non sunt, qi degant procul.

Et reverà sicut apud Romanos *lege Pompejâ*, *ab honorum petitione absentes submovebantur*; Svetonius *l.* 1. *c.* 28. ita & plerisqe, bonis etiam can fidisqe, absentium bene meritorum qoqe oblivio qandoqe obrepit. Cæterum qod in Pio Marcus hic prædicat, Epicuri dogma vult esse Laertius *l.* 10. qi sapientem dixerit, hunc qe solum, Χάριν ἕξειν φίλοις καὶ παισὶ καὶ ἀσπασίοις ὁμοίως, διά τε ὀδὸ. ὅτε μὲν τις στρεβλοῖτο, ἔνθα καὶ μυζειν καὶ οἰμώξειν. descripti & qæ ad præsens negotium nihil faciunt, qo loco malè habenti medelam tentarem. Sic vertit Ambrosius Camaldunus. *Gratiamqe amicis præsentibus æqe ac absentibus habiturum sapientem, solum, atqe item in itinere: qum tamen cruciatur, & ingemiscet & ejulabit.* Verùm, qid hoc est, *in itinere gratiam habere*? avt qo spectat? tum qæ arena sine calce? avt qam bella commissura illa? *qum tamen cruciatur*, &c. qid enim istud ad gratiam amico habendam? eò, uti videtur, respexisse voluit, qod ante dictum fuerat, Κἂν στρεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαιμονα. forsan avtem illud, διά τε ὀδὸ, ad seqentia pertinebat; ut sensus sit, *etiam in itinere, si qem torqueri viderit, commiseratione attactum, sortem hominis deploraturum.* Sed revera prioribus illis postrema ista sic conjungenda avtumo, ut legatur; Κἂν στρεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαιμονα. ὅτε μὲντοι στρεβλοῖτο, ἔνθα καὶ μυζειν καὶ οἰμώξειν. ità sensus erit, *sapientem, etiamsi in tormentis qoqe constitutus beatus sit, inter torqendum tamen ingemiscere atqe ejulare.* μυζειν ingemiscere. de Delphino Aristoteles *Hist. Animal. l.* 8. *c.* 2. ἐξω δὲ ζῇ πολὺν χρόνον, μυζων καὶ στένων. *Foris vero diutius vivere potest mutiens & ululans.* atqe inde μυγμὸς, ὁ στεναγμός. Μυγμὸς, *gemitus.* Svidas. tum subjungenda, μετὰ τε χάριτος ἕξειν τὸν σοφὸν &c. qæ ad præsens institutum pertinent.

Καὶ

a ἐπίμονον ἄλλα ὲ πρ. Mer.
b ἀλλ' ὲ τὸ, Πρ. Caſ. ἀλλ' ὲ ποῖε πρ. Boot. & Lug. ὲ ὅτι ὲ πρ. f. c ὲ προαποσπᾶναι Jun.
d ἀπεκδύντα Jun.
e L. 11. §. 3.
f σπυκλ. Xyl.
g πτιῶν

ποῖς συμβολίοις, καὶ [a] ἐπίμονον, [b] ἀλλ' ὲ τὸ [c] σπουδαίᾳ τὲ ἐρεύνης [d] ἀρκεθεὶς ταῖς σπρόχειρος φαντασίαις. καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμῶ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές. καὶ τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί. καὶ τὸ φαιδρόν. καὶ τὸ πόρρωθεν σπροσημαίνον. καὶ τὲ ἐλαχίσων σπροδοικητικὸν [e] ἀτραγῴδως. καὶ τὸ τὰς ἐπιβοήσεις, καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτὸ [f] σκλῆναι. καὶ τὸ φυλακτικὸν ἀεὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ [g] ὑπομενετικὸν τῶν ἐπὶ τοιούτων τοιῶν καταιτιάσεων.

accuratè perqirendo conſtanter inſiſtebat, nec ſpecie rerum obviâ qâvis acquieſcens, indagationem incidebat. qòd etiam amicorum retinendi ſtudioſus; nec faſtidio mutans, nec inſanè diligens. qòd in ſtatu qocunqe ſorte contentus, vultuqe ſerenus. è longinqo futuri præſagus; & de minimis qibúſqe citra tumultum providus. acclamationes omnémqe adulationem reprimere: imperio qæ neceſſaria erant, ſedulo cuſtodire; ſumptus cavtè attemperare; de rebus iſtiuſmodi ſugillantes patienter ſuſtinere. nec in

Deis

ANNOTATIONES.

Καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς — καὶ ἐπίμονον. ἀλλ' ὲ τὸ προαπίσῃ] Ex conjectura adſcripſi, καὶ ὅτι ὲ προαπίσῃ, ejuſmodi aliqid exigente ſenſu, & dictionis ſerie. Verum D. Bootius mavult, ἀλλ' ὲ ποῖε προατισῃ. qod & Annotator Lugdunenſis cenſuit. D Junius ὲ προατοσπᾶναι & ἀρκισθέντα. Illud avtem Merici, ἐπίμονον ἄλλα, qod de *patientia* vult intelligi *in aliis audiendis*, ego concoqere non poſſum: ſicut nec, qod ex paternis commentariis adducit, ἀλλ' ὲ τὸ, Προαπίσῃ &c. acſi alterius cujuſpiam dictum citaretur. De Pio pariter iterum Marcus *l.* 6. §. 30. Καὶ τὸ περὶ καθαλῆψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ ὡς ἐκεῖνος, ὃν ἂν τι ὄλως σπαρῇσιν, μὴ τρόπον τινὰ μᾶλλον καὶ ἰδὼν καὶ σαφῶς νοήσας. *In rebus indagandis ſtudium, utqe nihil omnino præterierit, priuſquam ſedulo conſideriſſet, & liquido perſpexiſſet.* Ubi vides & ſententiam eandem; & geminam huic, quam nos damus, ſeriem etiam dictionis. De eodem Joannes Xiphilinus *lib.* 70. *pag.* 799. *D* Λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι. ὀθὲν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Feritur Antoninus in quærendo juſſe diligens, ac ne quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe: unde qi eum irridebant idcirco cuminiſectorem appellabant.* Nec hac in parte Pio diſpar Marcus; de qo Caſſius *lib.* 71. *pag.* 804. *A.* Δικάζων τὰς τε πίσεις καὶ τὰς ἀναγκαίστητας ἐπὶ μακροτέρου ἐποιεῖτο, ὡσὲ πανταχόθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. *In probationibus cognoſcendis & examinandis longior erat, ut undecunqe jus inveſtigaret.* B.— Φιλόποτος γάρ, καὶ ἀκριβῶς πᾶσι τοῖς τῆ ἀρχῆ προσήκουσι προσέχων ὁ. καὶ οὐκ ἐν παρέργῳ ὲ τι ἐλέγετο, ὲτε ἐγράφετο, ὲτε ἐπράσσετο. ἀλλ' ἐσὲν ὅτε καὶ περὶ τὰ βραχύτατα ὲ καὶ ἡμέρας ὅλας; ἀνελίττετο, καὶ ἀξίων τὸν αὐτοκράτορα ἐξ ἐπιτρόπου τι πράττειν. *Quem enim eſſet amans laboris, tum vero diligenter applicabat animum ad omnia, qæ ad principatum pertinerent. Nihil dicere ſolebat, nihil ſcribere aut facere obiter, ſed vel in minimis rebus diem ſæpenumero conſumere, qod exiſtimaret, non decere Imperatorem tranſverſim qicqam agere.* Pertinet avtem huc Platonis illud in *Phædon. pag.* 64. *C.* Ἐμοὶ δοκεῖ πεῖσι τῶν τοιούτων, τὸ μὲν σαφὲς ἐδένα ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ὀλίγα ἂν εἶναι, ἢ παγχάλεπόν τι. τὸ μέντοι αὖ τὰ λεγόμενα πεῖσι αὐτῶν μὴ ὄχι παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν, καὶ προαναγκάζεσθαι πεῖσι ἂν παντάχῃ σκοπῶν ἀτεκτῇ τις, πάνυ μαλακὸν εἶναι ἀνδρός. *Mihi videtur de his qidem rebus manifeſta veritas in vita præſenti aut nullo modo, aut ſumma cum difficultate intelligi poſſe. Qæ porro de his dicuntur, ea non omni modo explorare, & non prius deſiſtere, qam examinando omnia, defatigeris, mollis nimium judico eſſe viri.*

Τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων] *l.* 6. §. 30. τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις. *Conſtantem & æqabilem in amicitiis colendis.* De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 66. *Amicitias neqe facile admiſit, & conſtantiſſime retinuit.* Et de Conſtantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 135. *C.* Εἰς μὲν τοὺς ἐπιτηδείους καὶ ἄλογοι, ὀδένα προπετῶς ἐγγράφων. ὃς δὲ ἐγγραφείη ἅπαξ, οὐκ εἰδὼς ἐξαλείφειν, διὰ ἀνάλισκον χρόνῳ τὸ φιλτρον, ἀλλ' ἐπιζέουσαν τῇ συνηθείᾳ τὸν πόθον. *In familiarium centum & album nemimem temere adſcribebat: qos vero ſemel adſcripſerat, ſciens prudens nunqam delebat: neqe temporis progreſſu amoris vim conſumebat: verum deſiderium conſortis augebat.* Solonis id monitum, Φίλως μὴ ταχὺ κλῶ. ὃς δ' ἂν κτῇ, μὴ ἀποδοκίμαζε. *Amicos cito noli parare. qos avtem paraveris, ne rejicias.* Laertius *l.* 1. §. 60. De Pio Capitolinus. *Amicos ſuis in imperio ſuo non aliter uſus eſt, qam privatus.* Et rurſus; *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica. Frequentavit & ipſe amicorum ſuorum convivia.* Verum hæc potius ad civilitatem referenda fuerint.

Καὶ μηδαμῶ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές] ſcilicet *furor* & *faſtidium*, ſive *amor inſanus* & *præpropera faſtidia*, apud animos verſatiles per vices obtinent, ſibiqe invicem ſuccedunt. ita Thamarem ſororem Amnon Davidis filius, qam pavlo antè inſanè deperierat, expleta libidine, mox penitiſſime eſt averſatus *Hiſt. Reg. l.* 2. *c.* 13. *v.* 15. Πτηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι, inqit Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. καὶ σώφρονα μετανοίᾳ τὰ φίλτρα. τρέπεται δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν. ὁτοτὲ ἂν ἐμφύσῃ ἀφροσύνη τῆς καταγνώσεως ὁ κόρος. *Amantium enim corda ſunt velacria, amoriqe irritamenta exſtinguuntur ſæpe pœnitentia: amorqe ſæpe vertitur in odium, qando reprehenſionem ſenſerit ſatietas.* Apud **Senecam** Tragœdum **Medea**, 3. 1.

Si qæris odio miſera gem ſtatuas modum,
Imitare amorem. —

Ità qod Plato *Politic. l.* 8. *pag.* 723. *D.* Τῷ ὅτι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τἀναντίον μεταβολὴν ἀπατοδιδόναι. *Ac ſummatim exceſſus omnis verſa penitus in contrarium conſvevit.* Hoc eſt qod in juvenibus notat Ariſtoteles *Rhetor. l.* 2. *c.* 12. Οἱ νέοι δὲ ἐυμετατόλοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. *Juvenes in horas mutabiles, & faſtidioſi in cupiditatibus, & valde qidem concupiſcunt, celeriter vero ſedantur.* Eſt avtem ἀψίκορον metaphoricè ab eis tranſlatum, qi cibos ſtatim, ubi minimum libarunt, ſatiati repudiant. Svidas. Ἀψίκορος, ἐυμετατόλητος, ἢ ὀταχέως καὶ ἅμα τῷ ἀψασθαι καταπτύοντος. Ἀψίκορος, qi facile mutatur, inconſtans, levis, vel qi ſtatim ſatiatur ſimul ac cibum tetigit. qi & Marci verba mox ſubjungens συντηρητικὸν δὲ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμῶ ἀψίκορον. Eum ſecuti interpretes ad Pii adverſus amicos affectum referunt havd incommodè. qanqam poteſt etiam latius ſumi, ut reliqum etiam vitæ inſtitutum reſpiciat.

Τὸ αὐτάρκες ἐν τα[ν]τί] ὡ; ὀλίγοις ἀρκούμενος. *l.* 6. §. 30. neqe enim attentior Xylandro vertenti, *In omnibus omnia ſua in ſe poſita habebat.* nec ea mens Marci, iſtic ſaltem. malim, vel *modico*, vel *ſorte contentus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laert. l.* 10. *c.* 130. Τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν. οὐχ ἵνα πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα. ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι. *Frugalitatem præterea magnum exiſtimamus bonum, non ut ſemper utamur modicis; verum ut, cum multa non habemus, utamur paves, credentes veriſſime illos magnificentia frui ſuaviſſimè, qi illi minimum indigent.*

Τὸ φαιδρόν] τὸ εὔθυμον τῷ προσώπῳ. *ibidem.*

Τῶν ἐλαχίσων προσδιορθωτικόν] Nec in hoc Pio diſpar Marcus, qi *cunabulis poſt puerorum lapſum culcitras ſubduci juſſit, unde bodieqe vete prætenditur.* inqit Capitolinus. Ita *Philoſophia* (ut apud Senecam *Epiſt.* 17. Cicero) & *in maximis opitulatur, & ad minima deſcendit.* Verum in Capitolino Salmaſius pro *cunabulis*, *funambulis* legendum contendit; qem vide ſis *ad Marci vitam.*

Καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτὸ σκλῆναι] συσκλῆναι Xylander. Verum mutatu nihil opus: cùm & σύλλεσθαι & σκλῆναι ſimplex, *comprimendi, reprimendique* ſignificationem obtineat. ita medicis dicuntur pharmaca qædam κοιλίαν σύλλειν, *ventrem ſupprimere*, ut Alexandro Aphrodiſæo, an Tralliano (hoc enim vult Mercurialis *Gymnaſt. l.* 1. *c.* 11.) in *Præſat. Problem.* idemqe alibi, αἷμα ὃς ἐσκλήνθη. *cum avtem ſanguis repreſſus fuerit.* De Alexandro Mammææ Lampridius. *Salutabatur avtem nomine, hoc eſt, Ave Alexander: ſiqis caput flexiſſet, avt blandius aliqid dixiſſet, uts adulator vel objiciebatur, vel ridebatur.*

Τὸ φυλακτικὸν τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ] Hujus rei documentum eſſe poteſt, qod *ſalaria multis ſubtraxit, qos otioſos videbat accipere, dicens, Nihil eſſe ſordidius, qam ſi rempublicam ſi arroderent, qi nihil in eam ſuo labore conferrent.* Capitolinus. qi & de Marco: *In largitionibus pecuniæ publicæ parciſſimus fuit: qod laudi potius datur, qam reprehenſioni.*

Καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας] *Sumptus procurabat.* Xylander. *Impenſarum rationarium cuſtodiebat.* Caſaubonus. qi & de *imperii rationario* accipit, qod apud ſe Pius habuerit. de qo & Capitolinus. *Rationes omnium provinciarum ſervit & vectigalium.* indeqe κυμινοπρίστην dictum, qod in iſtis exigendis diſtrictius ageret. Verum de diverbii illius occaſione ſupra diximus. Malim & iſtic τὸ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, de *ſumptuum erogatione moderandi & attemperandi*, qam de redituum rationibus exqiſitè conficiendis interpretari. Pium ſcilicet illis *condum* magis qam *promum* ſe exhibuiſſe.

Καὶ ὑπομενετικὸν] Ita *l.* 6. §. 30. Τὸ μακρόθυμον. καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τὰς ἀδίκως αὐτὸν μεμφομένους μὴ ἀντεμέμφετο. *Iraſci tardus. utqe tulerit immerito reprehendentes, nec eos viciſſim redarguerit.*

Ἐπὶ τῶν τοιούτων τοιῶν] τόσον iſtic *rigorem* ſignificare vult Mericus. Verùm τόσων, non τοιῶν, eſſet à τόσος. & *rigores* dicere durius pavlo videatur. Xylander τινῶν legit, cui calculum do, operarum mendum merum ſubeſſe opinatus.

Μήτι

Deis colendis superstitiosus, nec in hominibus, aut muneribus, aut blanditiis avram captans popularem; sed in rebus qibúsque sobrius, solidus, nusqam ineptus, aut novitatis studiosus. Porrò qòd ad vitam commodiùs transigendam conducentibus rebus, qarum copiam illi dapsilem sors suppeditabat, citra fastum, nec liberè tamen minùs, utebatur; ut & præsentibus simpliciter frueretur, neqe absentia multùm desideraret. qòd nemo illum aut sophistam, aut vernaculum, aut ως. καὶ τὸ [a] μήτε θεῖ σὺν θεοὺς δεισιδαίμονα, μήτε θεῖ ἀνθρώπους δημοκοπικὸν, ἢ [b] ἀρεσκϐλικὸν, ἢ ὀχλοχαρῆ, ἀλλὰ [c] νήφοντα ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμοῦ ἀπερίκαλον, μηδὲ καινοτόμον. καὶ τὸ τοῖς εἰς [d] ὀψάρια βίᾳ φέρουσί τι, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαψίλειαν, χρηστικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀφροφασίστως, ὥστε παρόντων μὲν ἀνεπιπλήκτως ἀπλήστως, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι [e] σοφιστὴς, μήτε ὅτι ἰκτινοειδὴς ἑρμαϊκλῶν, μήτε ὅτι χρ-

a L. 6. §. 30.
b L. 5. §. 5.
c L. 4. §. 28.
d L. 4. §. 3.
e Sup. §. 7. & l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

Μήτε περὶ τοὺς Θεοὺς δεισιδαίμονα] Ità *l.* 6. §. 30. de Pio: Θεοσεβῆς χωρὶς δεισιδαιμονίας.

Μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικόν] qod de eis usurpatur, qi muneribus ac visceratiobus populum demereri studio habent. Plutarchus *Præcept. Polit. pag.* 802. *D.* Τοὺς μὲν οὖν λύκους φασὶ τῶν ὠῶν κρατεῖν. δῆμον δὲ καὶ πόλιν ἐκ τῶν ὅτων ἄγειν δεῖ μάλιστα. μὴ, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἀγυμνάστων περὶ λόγων, (legendum λόγως) λαβὰς ἁμάρτους καὶ ἀτέχνως ζητοῦντες ἐν τοῖς πολλοῖς τῆς γαστρὸς ἔλκωσιν, ἐνωχῶνται, ἢ τῷ βαλαντίῳ διδόντες, ἢ πυρρίχας τινὰς, ἢ μονομάχων διάμαλα παρασκευάζοντες ἀεὶ, δημαγωγῶσι, μᾶλλον δὲ δημοκαπῶσι. δημαγωγία γὰρ ἡ διὰ λόγου πειθομένων ἐστιν. αἱ δὲ τοιαῦται τιθασεύσεις τῶν ὄχλων, ὥδιν ἀλόγων ζώων ἄγρας καὶ βυκολήσεως διαφέρουσιν. *Lupum quidem auribus teneri posse negant. Populum autem & civitatem vel maximè auribus ducere oportet: neqe seqi eos, qi exercitatione dicendi destituti, multitudinis ducendæ ansas qærunt elegantia artisqe vacuas, & aut ventre trabunt epulis præbendis, vel marsupio largientes, aut saltationes aut gladiatorum spectacula crebra exhibentes populi favorem captant, aut potius vim ei afferunt. Captant enim favorem populi, eumqe ducunt, qi dicendo persuadent: at ejusmodi cicurationes nihil a brutorum illectatione & captura habent diversi.* nec multo post *pag.* 821. *E.* idem genus hominum perstringens: Οὐ, θαυμάσιε, ἀπάντων ἐρώντων ἰσχυρότατόν ἅμα καὶ θειότατόν ἐστιν ὁ πόλεται καὶ δῆμος πρὸς ἕνα δι' ἀρετὴν ἐγγινόμενον. αἱ δὲ ἀπὸ θεάτρων, ἢ νεμήσεων, ἢ μονομάχων ψευδώνυμοι τιμαὶ καὶ ψευδομάρτυρες, ἑταιρικαῖς ἐοικασι κολακείαις ὄχλων, ἀεὶ τῷ διδόντι καὶ χαριζομένῳ προσμειδῶν, ὡς ἐφημερόν τινα καὶ ἀβέβαιον δόξαν. *Adeò omnium amorum cum validissimus est, tum divinissimus is, qem civitates & populi erga unum aliqem ob virtutem ejus concipiunt. Falso autem sic dicti honores, ac falsa testimonia, qæ propter spectacula, diribitiones ac ludos gladiatorios deferuntur a multitudine, similes sunt meretricarum adulationum, plebe subinde ei qi dat ac gratificatur alrisqe arridente, unaqe die & instabilem gloriolam blandiendo tribuente.* δημοκοπικὸν & δημαγωγίαν dilingvit, ut illa sit populi favorem muneribus captantium, ista orationibus.

Νήφοντα ἐν πᾶσι] *præcipuè sobrium.* Capitolinus. Verùm hoc restrictius. Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 5. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι. *Tu autem esto vigilans in omnibus.* Et *ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. *Vigilemus & sobrii simus.* De Scipione Polybius *l.* 10. *c.* 3. ἀγχίνους καὶ νήπλης. *Sagax & sobrius.* qod ob vocabuli insolentiam obtervo magis.

Παρὸν μὲν ἀνεπιπλήκτως ἀπλήστως, ἀπὸν δὲ μὴ δεῖσθαι] Ita paulo post, καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ ἀπολαύειν ἰσχναίνοντα. *Abstinere & frui posset.* Qod de Aristippo fere Laertius *l.* 2. *c.* 66. Ἀπέλαυε μὲν γὰρ ἡδονῆς τῶν παρόντων, οὐκ ἐβάρει δὲ πόθῳ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μὴ παρόντων. *Nam ut libenter percipiebat præsentium voluptatem, ita ut absentibus frueretur, non laborabat.* Sensit nimirum, qod idem *ibidem c.* 75. ὅτι τὸ κρατεῖν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι ἡδονῶν, ἄριστον, καὶ τὸ μὴ χρῆσθαι. *Qia continere se a voluptatibus, neqe eis manus dare præclarum est, non earum sibi usum interdicere.* De Aristippo tamen Flaccus *l.* 1. *Epist.* 17.

Tentantem majora, ferè præsentibus æqum.

Qod Isocrates Demonico §. 19. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. *Iis, qæ adsunt, contentus esto: qære tamen meliores.*

Ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] τότε γὰρ δεόμεθα, ὅταν ἐκ τοῦ μὴ παρεῖναι ἀλγῶμεν. *Tunc enim nobis opus est, cum ex eo, qod non adsit, dolemus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laert.* 10. 128.

Καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν] recte Xylander. *Nemo fuit, qi eum esse diceret.* id est, vere dicere posset: per opprobrium scilicet. neqe enim ἐγκωμιαστικὰ sunt qæ sequuntur, ut eruditus interpres Anglicanus opinatur; Sed σκωπτικὰ potius καὶ διασυρτικά.

Μήτε ὅτι σοφιστὴς] Allusit ad ζῆλον σοφιστικὸν, qem suprà attigerat, §. 7. De eodem *l.* 6. §. 30. Οὐ σοφιστής. Et Capitolinus. *Fuit vir forma conspicuus, ingenio clarus, --- Singularis eloqentiæ, mirdæ literaturæ, --- & hæc omnia cum mensura, & sine jactantia.* Nam qod Vir doctissimus *Sophistæ*, aut *διβολαστικὸν* etiam nomen in meliorem partem hic accipi lavdisqe loco haberi opinatus est, ab avtoris mente qam longissimè aberravit. qod & illud ex *l.* 6. planissime adstruit. Marci sensum optime explicabit Plutarchus de avdiend. *pag.* 41. *C.* ubi sophistarum ingenium pravinqe depingens; Ὁ μὲν γὰρ, inqit, Μελάνθιος, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς Διογένους τραγῳδίας ἐρωτηθεὶς, οὐκ ἔφη καθιδεῖν αὐτὴν ὑπὸ τῶν ὀνομάτων ἐκπίπτοντα μίνην. αἱ δὲ τῶν πολλῶν διαλίξεις καὶ μελίται σοφιστῶν, ὑμένου τοῖς ὀνόμασι παραπετάσμασι χρώντων τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν φωνὴν ἐκμελείας τισὶ καὶ μαλακότησι καὶ κιρνάσεσι ἡδυσμάτων εἰς ἐκθακχίουσι καὶ περιφέρουσι τοὺς ἀκροωμένους, κενὴν ἡδονὴν διδόντες, καὶ κενοτέραν δόξαν ἀπολιμπάνοντες. *Et Melanthus quidem interrogatus, ut ajunt, de Diogenis tragœdia, negabat se eam videre, qod vocabula ejus conspectam interciudarent. Sed plerumqe sophistarum orationes atqe declamationes non vocabulis modò tanqam cortinis velant sententias; sed vocem qoqe accuratis qibusdam fonis mollitie & cantillationibus illi edulcantes bacchicum qendam furorem in avditorum animis concitant, eosqe transversos abripiunt, pra vana, qam adferunt, voluptate, vanioremqe etiam gloriolam reportantes.* Clemens itaqe *Strom. l.* 1. *pag.* 289. *A.* Ἡ δὲ σοφιστικὴ, inqit, τέχνη, δυναμίς ἐστι φαντασικὴ, διὰ λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν, ὡς ἀληθῶν. παρέχει γὰρ πρὸς μὲν πειθὼ τὴν ῥητορικὴν. πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ τὴν ἐριστικήν. ἀνῆκεν γὰρ ἂν ὁ Πλάτων καὶ τὸ ἐχθὲς προσῆπτεν τὴν σοφιστικήν. ὅ, τε Ἀριστοτέλης ἐπόμενος, κλῆσιν τινα αὐτὴν ἀποφαίνεται. ἅτε τὸ ὅλον τῆς σοφίας ἔργον πιθανῶς ὑφαιρουμένην, καὶ ἐπαγγελλομένην σοφίαν, ἣν οὐκ ἐμελέτησεν. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν, καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ πιθανόν. ἔργον δὲ, τὸ ἐπιχείρημα. καὶ τέλος, ἡ πεῖσις. ὥσπερ τῆς ἐριστικῆς ἀρχὴ μὲν, τὸ δοξαν. ἔργον δὲ τὸ ἀγωνίσασθαι. καὶ τέλος, ἡ νίκη. τῶν αὐτῶν γὰρ τρόπων καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ θαυμάσιον. ἔργον δὲ διττόν. τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς, διεξοδικὸν θαυμάσιον. τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς, ἐρωτητικόν. τέλος δὲ αὐτῆς ἡ ἔκπληξις. *Ars autem sophistica est potestas phantastica, qæ imaginatione perficitur, verbis fallas opiniones tanqam veras ingenerans. Placuit enim ad persuadendum qidem dicendi artem, ad contendendum vero litigandi ac decertandi. Apertè itaqe Plato malam artem appellavit sophisticam, & eum seqens Aristoteles eam qandam decipiendi artem pronunciat, ut qæ totum sapientiæ officium probabiliter auferat, & professitetur sapientiam, in qa non est versata, nec in ea studium posuit. Ut paucis autem dicam: qemadmodum artis qidem dicendi principium est id qod est probabile: officium vero argumentum: & finis persuasio: ita artis concertandi principium, est id qo opinamur: officium verò contentio: & finis victoria. Eodem enim modo sophistica qoqe artis principium qidem est id, qod apparet: officium vero duplex, unum qidem ex arte dicendi, qod perpetua oratione rem persequitur: alterum vero ex dialectica interrogans: ejus vero finis est obstupefactio & deductio ad admirationem.* Vide Platonem in sophista, qi totam illam dissertationem satis prolixam in hoc genus animalium definiendo instumpsit, cujus instituti rationem prodit nobis Plutarchus, insignem nimirum nugatorum illorum per Græciam eo seculo feracitatem, qi accepta a juventute potissimùm pecunia sapientiam edocturos sese pollicebantur, cùm nihil minus qam qod profitebantur præstarent. Sic enim ille *Platon. Qæst.* 1. *pag.* 999. *E.* Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκ τύχης, τότε φορὰν συνιὸν σοφιστῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. καὶ τούτοις οἱ νέοι πολὺ τελοῦντες εἰς ἀργύριον, οἰόμενοι ἐπληροῦσθαι, καὶ δοξοτοσίας, καὶ λόγων ζήλου, σχολὴν καὶ διατριβὰς ἀπράκτους ἐν ἐρίσι καὶ φιλονικίαις ἀγούσας, καλὸν ἐς καὶ χρήσιμον οὐδὲν ὀτιοῦν. *Et enim tempestate qasi fortuna qadam sophistæ in Græcia proventabant frequentes, qibus adolescentes nihilum pendentes pecuniæ, implebantur doctrina ac sapientiæ opinione, studioqe disputandi certatim, qod genus disputationis inutilibus contentionibus otium tempusqe conterebat, neqe pueri aut utilitatis qicqam habebat.* Itaqe Dio Prusæus *Orat.* 4. Eunuchis istos confert, qos, ut illa apud Comicum, *ajunt mulierum esse amatores maximos, sed nihil posse*, saltem, si qid qam maximè moliti fuerint, nihil procreare, est certo certius. Vide *suprà ad* §. 7. & *ad l.* 9. §. 29.

Μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἑρμάκλος] Ὁ οἰκογενὴς ad verbum, qi Hebræis יליד בית *Jerem. c.* 2. *v.* 14. qanqam Mericus noster glossema esse merum censet, qod e margine in textum irrepserit. Verum de hoc alii viderint. Servi interim, ut Mosis Græcus interpres, *Genes. c.* 17. *v.* 13. vel sunt ἀργυρώνητοι, vel οἰκογενεῖς. *pecunia empti* vel *domi nati.* eandem habes distinctionem apud Tragicum in *Oedipo Rege*; ubi opilio regius ἦν δοῦλος, οὐκ ὠνητὸς, ἀλλ' οἰκοτραφὴς. *erat servus, non emptus, sed domi educatus.* Hi Latinis *verna, vernula, vernaculi*, qod hic noster usurpavit. De Macrino Capitolinus. *In vernaculis vel avlicis,*

σχολαστικὸς, ἀλλ' ὅλα ἀνὴρ πάππερ, πλήν, ἀχολάκευ[τον, ἀρκέσαι δυνάμενον καὶ τ ἑαυτ καὶ ἄλλων. πρὸς τούτοις ἦ καὶ τὸ τιμητικὸν τ ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τῆς ἦ ἄλλοις [a] ἐκ ἐξο-

[a] Sup. §. 10.

scholasticum dixerit; sed virum maturum, consummatum, adulatione superiorem, rebus & propriis & alienis administrandis idoneum. adhæc quòd verè philosophantes in honore habebat, cæteris nihil ex-

ANNOTATIONES.

licis, tam impius, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum A *dicerent, sed Macellinum.* Seneca de *Benefic. lib.* 6. *cap.* 11. *Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atque erro vernaculis congregatur & ludit,* &c. Horum autem, cum sub oculis ipsorum educarentur parvuli, petulantia & procacitate oblectabant sese familiariter patroni. Talis ille, qi Senecæ *Epist.* 12. *Non cognoscis me?* inqit. *Ego sum Felicio, cui solebas sigillaria afferre, Philositi vilici filius, deliciolum tuum.* Martialis *l.* 14. *Epigr.* 54.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hac quatias teneră garrula sistra manu.

Et de Erotio *vernulâ* suâ, sic enim appellat *l.* 5. *Epigr.* 38.

Deflere non te vernula pudet mortem?

ibidem Epigr. 35.

Inter tam veteres ludat lasciva patronos,
Et nomen blaso garrias ore meum.

Seneca *de provident. cap.* 1. *Cogita filiorum nos modestiâ delectari, vernularum licentiâ; illos disciplinâ tristiori contineri, horum ali audaciam.* Inde *verna procaces* dicti Horatio *Serm. lib.* 2. *Sat.* 6. & *vernilitas* ἀντὶ τῆς βωμολοχίας. Martialis *lib.* 1. *Epigr.* 42.

Urbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi. quid ergo? Verna es.

Et *l.* 10. *Epigr.* 3.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda lingva probra circulatrices.

Cicero *Bruto.* §. 172. *Ego memini T. Tincam Placentinum, hominem facetissimum, cum familiari nostro Q. Granio dicacitate contendere. Sed Tincam, non minus multa ridicule dicentem, Granius obruebat nescio quo sapore vernaculo.* Ammianus *Hist. l.* 17. *Julianum appellantes loquacem talpam, litterionem Græcum, & huic congruentia plurima atque vernacula jactantes.* De Vitellio Svetonius *l.* 9. *c.* 14. *Nullis tamen insensior quam vernaculis & mathematicis.* quam scripturam tamen solicitat Josephus Scaliger, propugnat Justus Lipsius. De mancipiis pariter Seneca *de Sap. constant. c.* 11. *Nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectat: quorum audacia ita demum sibi in convivas jus fecit, si cepit à domino.* Quod autem ex Epicteto *Dissert. l.* 4. *c.* 2. πρὸν τοῖς συνοῦσι, sive *officiosum atque obsequiosum* hominem, vir doctus hic designari existimavit, nulla id certe ratione niti videtur; cum illud τὸν ἄρεσκον, potius, ac pro *vernularum* more levicule se gerentem Marcus voluisse videatur; sive ut Plautina lingva loqar, ex *Mil.* 4. 2.

Cavillatorem facetum magis quàm convivam
Commodum.

Melius certe Annotator Lugdunensis. *dicaculus, quales sunt vernulæ.*

Μήτε ὅτι σχολαστικὸς] *homo de schola,* Xylander. atque ita Cicero *de Orat. l.* 2. *homo de schola, atque à magistro, & Græcis literis eruditus.* De Maximinis patre & filio Alexander Mammææ in *Epist. ad matrem,* quam Capitolinus in *Max. min.* exhibuit; *Sed timeo, nè soror mea Græcis mundiciis erudita, barbarum socerum ferre non possit; quamvis ipse adolescens & pulcer, & scholasticus ad Græcas mundicias eruditus esse videatur.* Qo loco *barbaro scholasticus* opponitur, hoc est, cultu liberaliore studiisque imbutus literariis. prout Cl. Casavbonus adnotavit. Verum illic τῷ ἀνδρὶ πεπείρῳ, i. *viro maturo ὁ σχολαστικὸς ἀντιτίθεται.* ut eum designet qi *in scholis sub præceptore* adhuc *agat,* avt agere etiam opus habeat. inde Plutarcho *de audiend. p.* 46. *A.* μέλεται σχολαστικαί. qo loco notat, τὰς τῶν παιζόντων καὶ παιγνιζόντων ἐν ταῖς σχολαστικαῖς μελέταις φωνὰς ἐπὶ τοὺς φιλοσόφους μεταφέροντας. *Voces ludentium & lascivientium in scholasticis declamationibus ad philosophos transferentes.* Vel ejusmodi etiam, qi *pro scholastico se venditet.* qod *in mundialibus scriptoribus* (ita avtor loqitur) in *Epist. ad Salon.* reprehendit Salvianus. *Omnes,* inqit, *in scriptis suis cavssas tantùm egerunt suas; & propriis magis laudibus, quam aliorum utilitatibus consulentes, non id facere admissi sunt, ut salubres ac salutiferi, sed ut scholastici ac diserti haberentur.* Facitque huc, qod sequitur, τὸ ἀκολάκευτον. Qin & *scholasticus* qandoque pro *declamatore* sive *rhetore* adhibetur, qi in *schola,* tanqam in *scena,* confictas cavsas controversiasque tractat, & ab *oratore* disterminatur, qi in foro judiciario veras agit. Virgilius istorum disciplinis vale-dicens;

Ite hinc inanes Rhetorum manipli; ite hinc
Inflata rore non Achaico verba;
Et vos, Sile, Albuti, Arquique, Varroque,
Scholasticorum natio madens pingui,
Ite hinc, manis cymbalon juventutis.

Tacitus, an Fabius, *de cavss. corrupt. eloqent. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qi rhetores vocantur.* Eas mox ex Cicerone, *ludum impudentiæ* nuncupat. additque simul: *Deducimur in scholas, quibus non facile di-*

xerim, utrùmne locus ipse, an condiscipuli, an genus studiorum plus mali ingeniis afferant. nam in loco nihil reverentiæ, sed in quem nemo nisi imperitus aqe intrat. in condiscipulis nihil profectus, cum pueri inter pueros, & adolescentuli inter adolescentulos pari securitate dicant & audiantur. Ipsa vero exercitationes magna ex parte contrariæ: — Svasoriæ, & controversiæ. — Sequitur autem ut materia abhorrentis à veritate declamatio qoque adhibeatur. In eandem ferè mentem Petronius in Satyrico istorum exercitamenta infectando; *Hæc ipsa tolerabilia essent, si ad eloquentiam sturis viam facerent: nunc & rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu, hoc tantùm proficiunt, ut cum in forum* B *venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos: & ideo ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, qia nihil ex eis qæ in usu habemus, aut audiunt, aut vident; sed piratas cum catenis in litore stantes, sed tyrannos edicta scribentes,* &c. *sed mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaque qasi papavere & sesamo sparsa: qi inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, qam bene olere, qi in culina habitant.* & qæ sequuntur. Fabius ipse denique *institut. l.* 12. *c.* 11. *Nam ut de nostris potissimum studiis dicam, qid attinet tam multis annis, quamquam in more est plurimorum (ut de iis, à qibus magna in hoc pars ætatis abjungitur, taceam) declamitare in schola? cum satis* C *sit modico tempore imaginem veri discriminis, & dicendi leges comperisse. qod non dico, qia sit unqam omittenda dicendi exercitatio; sed qia non ejus specie consenescendum. cognoscere enim, & præcepta rerendi perdiscere, & in foro nos experiri potuimus, dum scholastica sumus.* inde *scholastica epistola* Pliniol. 9. *Ep.* 2. qæ ficta habent argumenta, & exercendi styli cavsâ exarantur. *Nisi forte volumus scholasticas tibi, atque (ut ità dicam) umbraticas literas mittere.* Plinius idem *l.* 2. *Ep.* 3. de Isæo. *Diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loqitur. annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est: qo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. nos enim, qi in foro versique litibus terimur,* D *multum malitiæ, qamvis nolimus, addiscimus. schola & auditorium, & ficta cavssa, res inermis & innoxia est.* At non sunt tamen ejusmodi ista, qæ virum maturum, vel arguant, vel deceant. Est enim is, qalem Romanum sapientem Fabius describit, *instit. l.* 12. *c.* 2. *qi non secretis disputationibus, sed rerum experimentis, atque operibus, se vere civilem virum exhibeat.* Marci interim mentem genuinam ista nisi clarissimè aperiant, ego nihil video. Neqe enim lavdi, qod eruditus interpres Anglus existimavit, sed vitio, qod & annotator Lugdunensis observavit, vituperio saltem, *scholastici* nomen istic tribuitur. Qanqam reticere religio est, qod Epictetus habet *Dissert.* E *l.* 1. *c.* 11. Ὁρᾷς ἂν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῶον, ᾧ πάντες καταγελῶσιν) εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπιστῆσαι τῶν σεαυτῦ δογμάτων ποιεῖσθαι; *Vides ergo scholasticum oportere te fieri (id scilicet animal, qod deridetur ab omnibus) si modò decreta tua examinare volueris.* Hoc nimirum vocabulo vulgò perstringebantur, qi ad studia severiora animum seriò advertebant. Verum tamen qi Scholasticis tricis totos se dederent, pro stolidis stultisqe idem habebat. Sic enim *l.* 3. *c.* 26. Ἄρα ἐπίνια τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν. *Tollito ista scholasticorum & stultorum.*

Προαιρέσεως δυνάμει καὶ τῶν ἐφ' ἑαυτῇ καὶ ἄλλων] *Qi & se* F *ipsum regere & alios posset.* Xylander & Casavbonus contrà qam Tarqinius ille, *qi nec se nec sua jussa regere potuit:* ut Cicero *de fin. l.* 3. Vide *suprà ad* §. 15. Verùm articulum τῶν expungere videntur illi, qod ego nolim. Verto, *& suis & aliorum rebus præfici dignus;* vel, *rebus & propriis & alienis administrandis idoneus.* Hoc est, qod Xenophon in *Oeconom.* Οἰκονόμος ἀγαθὸς εἶναι ἐν οἰκίᾳ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, δύναιτ' ἄν, εἰ βούλοιτο, ἐν οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ. *Boni æconomi est domum suam rectè colere, & alterius domum, si qis hanc ei committat, & ipse velit, rectè colere ut suam.*

Τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων] qibus *honores &* G *salaria detulit.* Capitolinus. Vide *suprà ad* §. 4.

Τοῖς δὲ ἄλλοις] Qales Epictetus olim dixerat philosophos, ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, i. *factis procul, verbis tenus.* Gellius *Noct. Attic. l.* 17. *c.* 19. de qibus festivè Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Ep.* 28. Εἴ τις ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλοσοφῶ ἀφθείη, εὐλόγως ἂν ὁ λόγ τῶν τοιούτων προσίτω. *Si qis verbis philosophatur, re autem ipsa moribus aberret, nulla ejus eloqentiæ merito est ratio habenda.* avt etiam qales Herodes Atticus dixerat, *nihil habere philosophi, præter barbam & pallium.* Gellius ibidem *l.* 9. *c.* 2. de qibus Fabius *instit. l.* 1. in *præfat. Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisqe vitia latuerunt. non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi laborabant; sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant.* Tales avtem, uti videri possit, nonnulli, imo non pavci etiam, sub Marco obrepebant. Τῷ τῆς φιλοσοφίας προσχήματι κεκαχῳσμένοι, *prætexta*

exprobrabat, in congressibus facilis, & festivus, nec ad fastidium tamen. corporis sui curâ tam probè attemperatâ, ut nec vitæ avidus videretur, avt elegantiæ studiosus, nec neglectui tamen id haberet; sed per suam ipsius diligentiam efficeret, ut medicorum pharmacis fomentísve externis qàm minimè indigeret. qod maximum est, qòd citra invidentiam eis concedebat, qi in facultate aliqâ claruerunt, sive oratoriâ, sive legum, vel morum, vel aliarum qarumvis rerum notitiâ: sed & operam illis conferebat suam, ut pro eis, qi-

ναιδισιῶν, ἴλι ἢ τὸ εὔμιλον, καὶ εὔχαρι, ἢ καιρικόρως. καὶ τὸ ἓ ἰδίᾳ σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως, ἔτι ὡς ἄν τις φιλόζωος, ἔτι πρὸς καλλωπισμὸν, ἄτε μίλιν ὀλιγώρως. ἀλλ' ὥστε ἀφ' τὴν ἰδίαν πρόσοχὴν, εἰς [a] ὀλίγιστα [b] ἰατρικῶν χρήζειν ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων [c] ἐκτός. μάλιστα ἢ τὸ εὐδιαχωρητικὸν ἀδιασκόπως τῆς δυναμίν τινα κεκτημένοις, ἴσον τὴν φρασικλέα, ἢ τῶν

a ὀλίγα πάνυ. Svid.
b ἰατρικῆς Svid.
c ἐντὸς καὶ ἐκτός. Svid.

ANNOTATIONES.

textu philosophia utentes, ut Dionis in *Vespas. lib.* 66. *pag.* 751. *A.* verbis utar) cùm philosophiæ titulo vitia obtegerent sua. Testis Dio idem in *Marco lib.* 71. *pag.* 815. *D.* παμπληθεῖς, inqit, φιλοσοφεῖν ἐπλάττοντο, ἵν' ὑπ' αὐτῆ πλουτίζοιντο. *Magna hominum multitudo se philosophari simulavit, ut ab eo locupletarentur.* Inde factum, ut *fama fuerit, qòd sub philosophorum specie qidam rempublicam vexarent & privatos. qod ille tamen purgásse dicitur.* Capitolinus.

Οὐκ ἐξωνειδιστικὸν] Ità *l.* 6. §. 30. Οὐκ ὀνειδιστής. *Apollonii* tamen *Chalcidensis avaritiam mercedibus notavit.* Capitolinus Vide *suprà ad* §. 8.

Τὸ εὔμιλον, καὶ εὔχαρι, καὶ καιρικόρως] De Lacyda philosopho pariter Laertius *l.* 4. Ἀνὴρ σεμνότατος. — εὔχαρις δ' ἄλλως καὶ εὔμιλος. *Vir erat gravissimus, in congressibus tamen facilis & festivus.* Idem de Pio Marcus, partem alteram qod attinet, dictione temperatâ: εὔχαρι, καὶ καιρικόρως, *festivus, sed non immodicè*, sive *ad fastidium usqe.* contrà qàm Cicero, de qo Plutarchus *pag.* 863. *C.* Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐτραπελία, δικανικὴν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρόν. χρώμενος δ' αὐτῆ καιρικόρως, πολλοὺς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξαν. *Urbanitas in facetiis ejus & in salibus hisce forensis visa est & lepida: sed qum in ea esset effusior, immodico urbanitatis abusu multos offendit.*

Τὸ τῆ ἰδίᾳ σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως] Galenus *de valetud. conserv. l.* 6. *c.* 5. de Antonino Pio an Marco, Ὁ γὲν, ὧν ἴσμεν, αὐτοκρατόρων ἑτοιμότατα πρὸς τὴν τῆ σώματος ἐπιμέλειαν ἀφικόμενος Ἀντωνῖνος, &c. *Antoninus enim, qi Imperatorum, qos ipsi vidimus, promptissimus ad curam corporis venit.* De Socrate Xenophon *Comment. l.* 1. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῆ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει, τοὺς τε ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. *Nec corpus qidem ipse suum negligenter curabat, ac si qi curarent negligenter, eos minimè laudabat.* Vide sis qæ sequntur.

Διὰ τὴν ἰδίαν πρόσοχὴν, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν] De Andronico Imperatore Nicetas Choniates *l.* 2. *c.* 13. Ἦν δὲ τὴν τῆ σώματος φυὴν εὐφυὴς, ἀγχίνους τὸ εἶδος, ὀρθὸς ἀναβαίνων, τὴν ἡλικίαν ἡρωϊκὸς, καὶ τῷ βαθεῖ γήρᾳ τὴν ὄψιν τερπνὸς, ὑγιεινότατός τε ἀνθρώπων, ὅτι μηδ' ὀψοφάγος περισσὸν ἦν, καὶ ἀκρατῶς ἔχων κοιλίας, ὡς ζωροπότης καὶ τίνδης, ἀλλὰ καθὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς ἥρωας, μᾶλλον τοῖς ὀπτοῖς προσέκειτο τῷ πυρί. ὅθεν οὐδ' ἐρυγγάνοντά τις αὐτὸν ἐθεάσατο. ἀλλ' εἴ ποτε πλημμελῶς εἶχε τοῦ μάχου, πασημερίᾳ μόγῳ τε καὶ ἡσυίᾳ καὶ τὸ βραχέως ἐνοχλεῖν ἀπερρέλτο, ψωμῷ ἄρτῳ καὶ οἴνου κεράσμασι, κλινόσης τῆς ἡμέρας, ἐπιμελῶν τὴν θεραπείαν τῆ σώματος. ὑπῆν δὲ αὐτιδοτον ἐχρήσατο πολλῷ, εἰ μὴ ἄπαξ ἐν τῆ βασιλείας, καὶ εἰς τοῦτο τῶν ἰατρῶν τότε ἐκοτρυναίων ἄκοντα, φασίν, εἰ καὶ μὴ δὶ ἐνσκήψαντα κακοήθη, ἀλλ' ἐν προφυλακῆς χάριν τὸ αὖθις μοι χρεὼν προσενεγκασθαι φάρμακον. *Habitu corporis egregio fuit, adspectu venerabili, erectus, staturá heroicá, etiam extremá ætate juvenilis facie, corpore omnium saluberrimo: qia neqe delicatus erat, neqe vorax, neqe bibax erat, sed, ut Homerici heroes, assá plerumqe vescebatur. Unde nemo eum ructantem audivit. Si qando ex stomacho laborabat, totius diei exercitatione & jejunio, vel exiguum fastidium propulsabat. Die ad occasum vergente, frusto panis & modico vino corpus recreabat. Antidoto per omnem ætatem nunqam usus est, nisi dum imperavit, semel, idqe invitus, hortatu medicorum: qod, ut habitudo corporis adhuc integra esset, tamen ad morbos in posterum præcavendos medicina prodesset.* De Avreliano pariter Vopiscus; *Convivium de assaturis maximè fuit. vino* [russo, Salmasius] *rufo maximè delectatus est. medicum ad se cum ægrotaret, nunqam vocavit*; *sed ipse se mediá præcipuè curabat.* Et de Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 68. *Valetudine prosperrimá usus est, tempore qidem principatús penè toto, prope illasá: qamvis a trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adjumento consiliove medicorum.* Indè Tacitus *Annal. l.* 6. *Ludere solitum* refert *medicorum artes, atqe eos qi post tricesimum annum ad internoscenda corporis sui utilia vel noxia alieni consilii indigerent.* qod tamen Plutarchus commemorans in *Præcept. Salubr. pag.* 136. *D.* Ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἐξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ πρὸ ἐτῶν ἰατρῷ χεῖρα, καθαγίλαστος ἴσι. *Ridendum esse virum eum, qi annum vita egressus sexagesimum manum medico porrigat.* qo loco frustra Lipsius τρ' ἀκοντα legi postulat, qasi vitiati sint codices; cum pari modo dictum illud avtor idem exhibeat in *libello de sene politico pag.* 794. *B.* nec scopus loci aliter legi permittat. fuerit itaqe scriptoris potius ἁμάρτημα μνημονικὸν, qam exscriptoris σφάλμα γραφικόν. Plato certe, *Politic. l.* 3. *pag.* 622. *A.* Τὸ ἰατρικῆς δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμάτων ἕνεκα, ἢ τινῶν ἐπετείων νοσημάτων περιπιπτόντων, ἀλλὰ δι' ἀργίαν τε καὶ δίαιταν ἣν διήλθομεν, (*pag.* 621. *D.* Συρακουσίων τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων καὶ Κορινθίων κόρην καὶ τὴν τοιαύτην σίτησιν) ῥευμάτων τε καὶ πνευμάτων ὥσπερ λίμνας, ἐμπιπλαμένους, φύσας τε καὶ καταῤῥύσεις νοσήματα ὀνόματα τίθεσθαι ἀναγκάζειν τοὺς κομψοὺς Ἀσκληπιάδας, οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ; *Homines medicis egere non ad vulnera sananda duntaxat, morbósqe curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atqe aliter incidentes, sed ob desidiam & luxum, qem damnavimus* (*Syracusanam mensam, & Siculorum obsoniorum varietatem, & Corinthium luxum, & hujusmodi victum*) *ut hominum lacunarum instar aqa exuberantes coegerint præclaros Æsculapii successores morbos qosdam novo nomine flatus & catarrhos appellare.* Multùm hac in parte valet proba corporis ipsius constitutio. Philo *de vit. Mos. l.* 1. *pag.* 605. *E.* Τὰ εὐκλεικὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν εὐκίνητα, φρονήσεων ἀπαλλάττει τὰς αἰτίας, ὕδὲν ἢ βραχία παρίχοντας τῶν εἰς ἐπιμέλειαν. ὥσπερ καὶ γεωργοὺς τὰ εὔβλαστα καὶ τὰ εὐγενῆ δένδρα, βελτιώμενα δι ἑαυτῶν. *Bona habitudinis corpora membris omnibus agilia securos pædotribas faciunt exhibendo illis vel nihil negotii, vel minimum, itidemqe agricolis generosa planta per se proficientes in bonas arbores.* Nec minùs tamen temperantia, seduláqe tutela. Seneca *epist.* 58. *Illud simul cogitemus, si mundum ipsum, non minus mortalem qàm nos sumus, providentia periculis eximit, posse tandem aliqatenus nostrá qoqe providentiá longiorem prorogari hujus corpusculo moram, si voluptates, qibus pars major perit, potuerimus regere & coercere. Plato ipse ad senectutem se diligentiá pertulit. Erat qidem corpus validum ac forte fortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: sed navigationes ac pericula multum detraxerunt viribus: parsimonia tamen, & eorum qa aviditatem evocant modus, & diligens sui tutela, perduxit illum ad senectutem, multis prohibentibus caussis.* Huic & Gorgiam Leontinum adjungere licet, de qo Clearchus *vitarum l.* 10. referente Athenæo *Dipnosoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Ὅτι διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, σχεδὸν ὀγδοήκοντα τῶ Φρυνῆ συνεβίωσεν. *Qod ob temperantiam victus ad octogesimum fere annum integra mente vitam traduxerit.*

Ἡ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐκτός] Svidas, qi per præceptionis formulam, transcripsit ista, voculis duabus avctiorem dedit. ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ut illud ad *pharmaca*, istud ad *epithemata* referatur.

Τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως] Contrà qam Dionysius Siculus ille, de qo Plutarchus *de tranqil. pag.* 471. *E.* Οὐκ ἠγάπα μέγιστος ὢν τῶν τότε τυράννων, ἀλλ' ὅτι Φιλόξενος τῆ ποιητῆ μὴ βέλτιον ᾠδει μηδὲ περιῆν ἐν τῷ διαλέγεσθαι Πλάτωνος, ὀργισθεὶς καὶ παροξυνθεὶς, τὸν μὲν εἰς τὰς λατομίας ἐνέβαλε, τὸν δὲ ἀπέδοτο πέμψας εἰς Αἴγινα. *Non contentus omnium ea tempestate tyrannorum qod esset maximus, irritato atqe exasperato animo, qod Philoxenum poetam canendo, Platonem disserendo non superaret, alterum in lapidicinas, alterum in Æginam vendidit.* Contrà qam Hadrianus, de qo Cassius *lib.* 69. *pag.* 789. *A.* & ex Cassio corrigendus Svidas; Φιλοτιμίᾳ τε ἀπλήστῳ ἐχρῆτο, καὶ καθ' τοῦτο καὶ τ' ἄλλα πάντα καὶ ἰατρικὰ ἐπεπόθει. καὶ ὕδεν ὅ,τι οὐκ εἰρηνικὸν, καὶ πολεμικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ ἰδιωτικὸν ἰδίᾳ ἤλεγε. ἐκ τούτων δὲ καὶ τῶν ἐν ὕτι προσκόπων, πολλοὺς μὲν καθεῖλε, συχνοὺς δὲ καὶ ἀπώλεσε. βαλόμενος γὰρ πάντων ἐν περιπέτειαν, ἐμίσει τοὺς ἔν ὕτι ὑπεραίροντας. *Erat gloriæ & honoris cupidissimus, ob eamqe caussam cæteris vel minimis rebus operam dedit. Tum ea qa in pace belloqe geruntur, qaqe ad regem privatumqe pertinent, se profitebatur scire: multosqe propterea, qod in aliqa arte avt facultate excellerent, loco suo dejecit, multosqe justulit, cupiens scilicet in omnibus ipse omnibus antecellere, odio habuit qi in aliqa arte præstabant. Professores omnium semper, ut doctior, risit, contempsit, contrivit; cumqe eis ipsis professoribus & philosophis, libris vel carminibus invicem editis, sæpe certavit.* Capitolinus in *vita Hadriani*; qo loco & Favorini festivum dicterium refert, qi arguentibus amicis qod Hadriano de verbo qodam reprehendenti sine caussa, cessisset; *Non recte suadetis, inqit, qi non patimini me illum doctiorem omnibus credere. qi habet triginta legiones.* Idem tamen, Philostrato referente, tria ista paradoxa dicitabat sibi in vita contigisse; Γαλάτης ὢν, ἑλληνίζειν. Εὐνοῦχος ὢν, μοιχείας κρίνεσθαι. βατιλεῖ διαφέρεσθαι, καὶ ζῆν. *Qod Gallus Græce loqeretur: qod eunuchus adulterii caussam ageret: qod cum Imperatore contenderet & viveret.*

a τὴν τῶν. b πρ. [ἐμπειρίαν] Jun. c Sup. 7. 9. & *l.* 7. §. 60. d *L.* 5. §. 5. e τοιούτος. [καὶ] ἀνθρώπινος. Xyl. τοιούτοις τοῖς ἀνθρώποις Mer. τοιοῦτος, ἀνθρώπινος π. α. τ. Boor. τοῦ τοιούτοις πρ. α. τ. vel τοιούτοις. ἀνθρώπου; δι πρ. α. τ. δ. Salm. f διεξαχόντος; f. Mer. διεξόρχως Salm. *L.* 4. §. 25. & *l.* 5 §. 3. & *l.* 9. §. 12. & *l.* 10. §. 11, 12. g ἐκ ἀφορῶν Lug. h *L.* 60. §. 30

a τῷ ἐξ ἰσορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων πονῶν b πραγμάτων. καὶ συσπουδασικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκασοι κῷ τὰ ἰδια τοσλερήματα δόδοκιμῶσι. πάντα ὃ κατὰ τὰ πάτρια πράσων, c ὑδ' αὐτὸ ἕπο ὀπτηδέων φαίνεδαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάσσειν. ἐξ ὃ τὸ δύμετακίνητον καὶ d ῥιπάσικὸν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν. καὶ τὸ μὴ σὸν παροξυσμὸς τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον ποὸς τὰ συνήθη ἔργα. καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ἐλίγισα καὶ σπανιώτατα, καὶ παῦτα ὑπὲρ τῶν κοινῶν μόνον. καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωρμῶν ὀπτελέσι, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς e ποιήτοις ἀνθρώποις, ποὸς αὐτὸ ὃ τὸ δέον πραχθῆναι f δεδορκότος, ἀ ποὸς τὸν ὀπὶ τοῖς πραχθεῖσιν εὐδοξίαν. g σὸκ [ἐν] ἀωρεὶ λάσης. h ἀχὶ φιλοικοδόμ@. ἀ ποὸς τὰς ἐδωδὰς ὀπίνητος, ἀ ποὸς ἐσθήτων ὑφὰς κ᾽ χρόας, ἀ ποὸς σωμάτων ὥρας.

bus maximè præcellebant, dotibus, exiſtimationem ſinguli ſuam conſeqerentur. qòd, cùm ſecundum majorum inſtituta omnia exeqeretur, ne hoc qidem affectaverat, ut majorum inſtituta præciſè obſervare videretur. qod nec dimoveri proclivis, nec divagari, ſed cum locis, tum & rebus eiſdem, immorari conſvetus. qòd poſt capitis, qibus affici ſolebat, dolores, recens ſtatim vegetúſqe ad conſveta munera redibat. qòd arcana haud multa, ſed pavca admodum & rariſſima habebat; cáqe qæ ad rempublicam duntaxat pertinerent. prudentiam item & moderationem, in ſpectaculis exhibendis, fabricis extruendis, congiariis largiendis, aliiſqe iſtiuſmodi; utpote cùm is eſſet, qi non ad celebritatem ex rebus à ſe geſtis acqirendam, ſed id duntaxat qod facto erat opus, reſpiceret. non illi intempeſtivus balneorum uſus; non ædificandi ſtudium inſanum, non de victu, non de veſtium textura tinctúrâve, non de ſervitiorum ſpecie exqiſitâ curioſitas. togâ,

qâ

ANNOTATIONES.

A

Ἢ ἧν τὴν ἐξ ἰσορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων ἧνῶν πραγμάτων] transponenda illa ὧν ἧν, legendumque ἧν ἧν ἐξ ἰσορίας νόμων, liqet. Verum & deeſſe vocula aliqa videtur, cui articulus prior innitatur. Itaqe ἐμπειρίαν poſt πραγμάτων ſupplet D. Junius: qi & ἰσορίας nomine non *hiſtoriam* vult intelligi, ſed *peregrinationem* & *locorum diſſitorum luſtrationem*. ego *notitiam* opinor qoqo modo acqiſitam. ita Marcus ipſe cepit *l.* 4. §. 21. Ἡ ἰσορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* & *l.* 9. §. 3. Ἴσον τὸ ἐκατὸν ἔτεσι, καὶ τὸ ἧσι, ἴσα τὰ ἰσορήσαντα. *Par eſt iſtorum per centum & tres annos notitiam habere.* & *l.* 10. §. 15. Ἰδέτωσαν, ἰσορησάτωσαν. *Viderint, norint.*

Οὐδ' αὐτὸ ἧκισα ἐπιληδεύων φαινέσθω] nihil enim putidius B affectationis affectatione, imitationisqe oſtentatione. Contra vero qod Plutarchus *Sympoſ. l.* 1. *c.* 1. Οὐ μόνον ἰσχνῆς ἀσκίας ἐσὶ, ὡς φησὶ Πλάτων, μὴ σίτια ἐπιταῖον, εἶναι δοκεῖν, ἀλλὰ καὶ συνέσεως ἄνδρας, φιλοσοφίαν, μὴ δοκεῖν φιλοσοφεῖν. *Non enim modo extrema eſt inſtitia, ut ait Plato, jaſtam videri cum non ſis: ſed etiam ſumma ſcientia philoſophari ita ut non videaris philoſophari.* Vide *l.* 7. §. 60. Συν τῷ ἀπλάσῳ. *Citra affectationem.*

Τοπίοις καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν] Seneca Lucilio *Epiſt.* 69. *Mutare te loca, & de aëre in aërem tranſire nolo. primum qia tam frequens migratio, inſtabilis animi eſt. coaſcere otio non potes, niſi deſinas circumſilire & errare. ut animum poſſis continere, prius corporis tui fugam ſiſte. deinde plurimum remedia conſtantia proficiunt. interrumpenda non eſt qies.* Et *Epiſt.* 2. *Ex his qæ mihi ſcribis, & ex his qæ audio, bonam ſpem de te concipio. non diſcurris, nec locorum mutationibus inquietaris. ægri animi iſta jactatio eſt. primum argumentum compoſitæ mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere, & ſecum morari: nulqam eſt, qi ubiqe eſt. nihil æqe ſanitatem impedit, qam remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebro medicamenta tentantur. non convaleſcit planta, qæ ſæpe transfertur. nihil tam utile eſt, qod in tranſitu proſit.*

Ἐν τε θεωρίων ἐπιτελέσει] Et iſtic Marcus Pii æmulus, *Gla-* D *diatoria ſpectacula omniſariam temperavit: Et gladiatorii muneris ſumptus modum fecit. temperavit etiam ſcenicas donationes.* Capitolinus.

Καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς] *in operum extructionibus, congiariisqe.* Xylander. illis ſiqidem *magnificentiam*, illis *munificentiam* ſuam Imperatores Romani oſtentare ac venditare ſolebant. Caterum virdoctiſſimus Patritius Junius *operum diſtributiones* mavult intelligi.

Καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, ποὸς αὐτὸ ὃ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος.] Xylander legiſſe videtur: καὶ τοῖς τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπου ποὸς αὐτὸ ὃ, &c. Mericus καὶ ἧοις τοιούτοις. τοῖς ἀνθρώποις, &c. qi & δεδορκότος pro δεδορκότος legi poſſe ſuſpicatur. D. Bootius καὶ τοῖς τοιούτοις, ἀνθρώπου ποὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος, &c. ut genitivus ἀνθρώπου ab ἐυφοι, qod præceſſit, regatur. Salmaſius καὶ τοῖς τοιούτοις. tum alia orationis facie, ἀνθρωπος δὲ ποὸς αὐτὸ ὃ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκώς. Vel etiam, καὶ ἧοις τοιούτοις. ποὸς αὐτὸ ὃ δέον, &c. ut ſupra. De ſenſu ſatis conſtat: Moderatum fuiſſe Pium in iis omnibus exhibendis, qibus animi hominum plauſusqe captari ſolent: hominemqe ejuſmodi qi reſpiceret ad id qod agi oporteret, non ad gratiam gloriámve qæ inde conſeqeretur. De T. Ariſtone Plinius minor. *l.* 1. *Ep.* 22. *Ornat hæc magnitudo animi, qæ nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: qeeteqe facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit.* hoc eſt, qod Nato *Triſtium l.* 5. *eleg.* 14.

— pretium cui virtus ipſa petitum.

Plinius idem ipſe, *l.* 1. *Ep.* 8. *Majore animo honeſtatis fructus in conſcientia qam in fama reponitur.* Liberaliter ſatis de ſe *ad Conſtantium* in *Claudio* Trebellius; *Teſtis eſt, tua conſcientia, & vita mea, nihil unqam cogitaſſe, dixiſſe, feciſſe grattoſum.* De

C illud, puto, potius.

Οὐχὶ φιλοικοδόμ@] ὀλίγοις ἀσκήμασι, οἷον οἰκήσει, σωμῆ, ἐσθῆτι, τροφῆ, ὑπηρεσίαις. *Parcis contentus, tecto nempe, ſtrato, veſte, victu, ſervitio. l.* 6. §. 30. De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Inſtrumenti eius & ſupellectilis parſimonia apparet etiam nunc, reſiduis lectis atqe menſis, qorum plerasqe vix privata elegantia ſunt. ne toro qidem cubuiſſe ajunt, niſi humili & modice inſtrato.*

Οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητὴς] *non circa victum curioſus, aut ſtudioſus, anxius*, Xylander. ἐπινοια, ἐπινόημα. Heſychius. ἐπινοητὴς, vox inſolentior, qalia apud Marcum non pavca.

Οὐ περὶ σωμάτων ὥρας] *non de forma corporis elegantia anxius.* Xylander, qem & Caſavbonus ſeqitur. de Pio ipſo uterqe accepit. ut ſit idem qod prius de eodem dixerat, ἀποὸς καλλωπισμὸν τῶ ἰδίω σωμα@ ἐπιμελήσικον, *non elegantem ad corporis ſui curam.* Ego aliter prorſus velle exiſtimo, nec idem (qod Marcus non ſolet) repetitum. Verto itaqe *non circa corporum*, id eſt, famulitii & ſervitiorum, *ſpeciem.* σωμάτα enim pro *ſervis* ſive *famulis* dicebant. Anthoſog. *l.* 1. *c.* 12.

Σώματα πολλὰ τρέφει, κ᾽ δώματα πολλ' ἀνεγείρει,
Ἄρα@ εἰς πενίην ἔσι ἑτοιμόσατη.
Corpora multa alere, ac ſimul ædes condere multas,
Multum ad pauperiem perbreve pandit iter.

E *Corpora*, i. e. *ſervos.* In eam mentem accipio Menandrianum illud qod ad *l.* 3. §. 3. plenius exhibebitur,

Αὐτῶν τε δόξη, κὰ κάλλει τῶν σωμάτων.
Statqe gloria, & forma corporum.

Harpocration in Παν@, ex Nicandri *Colophoniac. l.* 6. ait Solonem σωμάτα ἀγορᾶσαι, ἃ ὑπρεπῆ, ἐπὶ σίγης σῆσαι διὰ τὰς νεας, &c. *Ob juvenum libidinem, ſervas egregia forma emptas in cella proſtituiſſe*, &c. qo nomine à Philemone Comico in *Delpho* lavdatur, referente *l.* 13. Athenæo. Ariſtoteles *Rhetor. l.* 1. *c.* 5. externam felicitatem conſtituit ἐν ἐυσθενείᾳ κλημάτων κὰ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε κὰ πρακτικῆς τούτων. *in bona conſtitutione poſſeſſionum & corporum, cum facultate, qa conſervet & efficiat hæc.* mox σωμάτων illud qaſi explicans qid velit, ἀνδραπόδων, inqit, πλήθει, κ᾽ μεγέθει, κ᾽ κάλλει διαφέροντα. *ſervorum, qi multitudine, & magnitudine & pulcritudine excellunt.* ut fruſtra ſit Pollux, qi *l.* 3. *c.* 7. §. 2. Σώματα ἁπλῶς, inqit, οὐκ ἂν εἴποις, ἀλλὰ δῆλα σώματα. *Corpora non ſimpliciter dices, ſed ſervilia corpora.* Romanorum avtem curioſitatem, an luxuriem, in ſervitiis ſpecioſiſſimis

qâ Lorii utebatur, à villa inferiore comparata: Lanuvii tunicatus plerunque in Tuſculano, ſed quod excuſare ſolebat, pænulatus. totius deniqe vitæ facies hæc fuerat. nihil immite; nihil immodeſtum, nihil vehemens, avt de qo uſurpari poſſet, qod ſolet vulgò dici, *Ad ſudorem uſqe*: ſed qaſi per otium

ἡ [a] ἀπὸ χωρίε [b] ϛολὴ, ἀναγκαῖα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως, [c] καὶ τὸ ἐν Λανυβίῳ τὰ πολλά. τῷ [d] τελώνῃ ἐν Τάσκλοις [e] ϖαραιτησάμενος ἐχρήσατο, καὶ πᾶς [f] ὁ τοιοῦτος τρόπος. ὕδεν ἀπηνὲς, οὐδὲ μιλῶ αὐϑυσώπητον, οὐδὲ λάβρον, οὐδὲ [g] ὡς ἂν ἴνα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἱδρῶτος. ἀλλὰ πάντα διε-

a ἐπιχώ-ριος, vel ἐπὶ Λωρίε Sal. ἀπὸ Λωρίε Lug.
b ϛολὴ Lug.
c χιτῶνι ἐν Sal.
d φελόνῃ. Sal.
e παραιτή-μενος Sal.
f ὁ τρ. τοι. Boor.
g *L.* 6. §. 30. & *l.* 9. §. 12.

ANNOTATIONES.

ſiſſimis undiqe conqirendis, excolendis, diſponendis, tangit inter cæteros, Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 55.

Flos Aſiæ ante ipſum pretio majore paratus,
Quam Juſt & Tulli cenſus pugnacis, & Anci,
Et ne te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola. — neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer. Sed forma, ſed ætas
Digna ſupercilio. --

Et Seneca *Epiſt.* 95. *Tranſeo puerorum infelicium greges: qos poſt exacta convivia, alia cubicula contumeliæ expectant. tranſeo agmina exoletorum, per nationes coloresqe deſcripta, ut eadem omnibus levitas ſit, eadem primæ mentiæ lanuginis, eadem ſpecies capillorum, neqis cui rectior eſt coma, criſpulis miſceatur. tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtrorum, per qos ſigno dato ad inferendam cœnam diſcurritur. Dii boni! qantum hominum unius venter exercet?* Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. *pag.* 249. *C.* Παῖδας δὲ παρισάναι τὰς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἰμάτιοις, ἀνεϑτως τὰς κόμας, καὶ τῇ καλῇ περιστροφῇ πεϛειργασμένας· πλεῖον ἢ ὅτου συμφέρει, λίχνοις ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένας· τὰς δὲ τὰς κύλικας ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔχοντας, ὡς ὅσον τε ὑπρεπίσαι καὶ ἀσφαλίσαϑαι. τὰς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς ἄϑικτον ταῖς ῥιπίσι σοβιζομένας, καὶ τὰς ἐκ χειρῶν αὐγαῖς τὸ πλῆϑος τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας. *Pueri etiam adſtant, partim ornate ac ſuo qiſqe ordine, comis ſoluti & effeminati, ac cæſarie ad faciem expoſiti, magisqe qam impudicis oculis conducat, exornati, partim pocula extremis digitis tenentes, qam fieri poteſt decentiſſimè ſimul ac tutiſſimè, partim ſolibus ventum ſuper caput excitantes, atqe auris manu conflatis obeſas carnes refrigerantes.*

Ἡ ἀπὸ χωρίε ϛολή] *locus iſte*, ſi qis alius, inqit, Clariſſimus Salmaſius, *in hoc ſcripto corruptiſſimus.* Itaqe Mericus noſter, lacuna contextui ſuo interjecta, ut depoſitum, conſultò prorsùs omiſit, Στολὴν pro *comitatu* Xylander accepit. Sed & Annotator Lugdunenſis, qi ϛολὴ legi poſtulat, fruſtra. cùm de *veſtitu* agatur. Salmaſius ad Capitolinum ἐπιχωρίου, legit. Caſavbonus ἀπὸ χωρίε, retinet. de ſenſu utrique convenit, placuiſſe Pio veſtem τὴν ἐπιχώριον, *indigenam*, non exoticam, ſive τὴν ἀπὸ χωρίε, hoc eſt, *qalis vulgo fiat*, & qi lem ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, *e villa propria*, & ferè de vestitibus Lanuvinis. ita Caſavbonus *ad vitam Pii.* De Avgvſto illiuſmodi qiddam Svetonius. *l.* 2. *c.* 73. *Veſte non temere alia qam domeſtica uſus eſt, ab uxore & ſorore & filia neptibusqe confecta.* De ſe Seneca, *de tranqill. cap.* 1. *Placet non ex arcula prolata veſtis, non mille ponderibus aut tormentis ſplendere cogentibus preſſa; ſed domeſtica & vilis, nec ſervata nec ſumenda ſolicite.* De Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſane ab amicis & cum privatis veſtibus.* &c. Cæterùm editio Lugdunenſis pro χωρίε nobis Λωρίε exhibet. Hoc ſi non ſit typothetarum mendum, qod ſuſpicari forſan qis poſſit, *Lorium* villam deſignat, in qa Pius & educatus, & verſatus plurimum, cum palatium ibi conſtruxiſſet, & tandem etiam defunctus eſt, avtore Capitolino. Hanc avtem ſeqendo lectionem, Salmaſius mavult, ἡ ἐπὶ Λωρίε ϛολὴ. ut de *toga* accipiatur, qâ *in ſeceſſu Lorina villæ* uti ſolitus erat. eam togam ipſi venule dicit ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως. de qa proxime videndum.

Ἀναγκαῖα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως] τὸ κάτω illud Caſavbonus omittit. D. Bootius legit, διαγωγὴ ἐπὶ τῶν κατ' ἀγρὸν ἐπαύλεων. id eſt, *commoratio rura in villis.* ut καῦ' ἀγρὸν adjectum ſit, qo *villæ* illæ a *ſuburbanis* diſtingverentur. Conſtat avtem è Capitolino, Pium in agris atqe propriis fundis plurimum vixiſſe, etiam poſtqam imperium tenuit. ἐπαυλὶς certe hic, non caſa, ut Xylander vertit, ſed *villa.* Philo in *vit. Moſis l.* 2. *pag.* 650. *D.* Λείας δὲ πολλῆς ἄγαν ἐυποροῦσαν, ἔκ τε τῆς βασιλείας, καὶ τῶν ἰδιωτικῶν καὶ' ἀγροὺς ἐπαύλεων. *Præda ingens parta fuit, exhauſtis non ſolum opibus regiis, ſed etiam privatis poſſeſſionibus.* Idemqe *de vit. contempl. pag.* 892. *E.* Τὴν μὲν γὰρ ἀσφάλειαν αἱ ἐν κύκλῳ παρίχουσιν ἐπαύλεις τε καὶ κῶμαι. *Securitatem enim et præſtant villæ vicique proximi.* Credidit aliquando, inqit Clariſſimus Salmaſius, *vicum hic nomine Pomæ appellari, in qo vulgares togæ ſubeant ac venum ibant. cæterioris & ulterioris vici mentio apud Sextum. qidni & ſimiliter inferior & ſuperior ex ratione ſitus? dicit iguur hanc Imperatorem, cum Lorii eſſet, uſum eſſe vili ac vulgari togâ, qales vendabant in vico inferiore Romæ. an potius ἡ κατω ἐπαυλὶς villa aliqa ruſtica infra Lorium, ubi ejusmodi togæ ſubeant? ἐπαυλὶς certe villam, & etiam pagum ſignificat. qi qid ſit, oportet videre & vulgarem togam, non imperatoriam, qa in Lorii ſeceſſu utebatur. hæc enim exempla affert, ut oſtendat, ἐκ ἐπιποκτὴν fuiſſe περὶ ἐσθῆτων ὑφὰς καὶ χρίας. non curioſum de veſtium textura & tinctura.*

Καὶ τῶν ἐν Λανυβίῳ] Caſavbonus nihil mutat; & ad veſtis materiem refert, ſive locum unde ea petebatur, ut ſupra viſum. At Salmaſius, *Notat*, inqit, *qibus in locis qem habitum uſurpare ſolitus fuerit.* itaqe lectionem duplicem proponit. vel ut legatur, ἀχίτων ἐν Λ. τὰ πολλὰ, τῷ Φελόνῃ ἐν Τ. π. ἐχρήσατο. velitqe Marcus, *Sine tunica Lanuvii egiſſe Pium: more, ut videtur, antiqi Catonis, qi ſolo campeſtri accinctus, ſuper id togam accipiebat*; & *qidem etiam cum prætor jus redderet, ut ex Valerio Maximo conſtat l.* 3. *c.* 6. & *Aſconio. qod idem in Catone minore etiam Plutarchus notat*, καὶ ἄζωνος εἰς τὴν ἀγορὰν ἀναπόδητον καὶ ἀχίτωνα, περιπατῆσαι μεϑ' ἑτέρων συνηϑῶν. Vel etiam ἐν χιτῶνι Λανυβίῳ τὰ πολλὰ, ſive χιτῶνι ἐν Λ. τὰ π. *ut in ſola tunica ſeceſſum illum Lanuvinum tranſegiſſe dicatur*; *qomodo plerumqe Romani riuri ſolebant & in provinciis: Hinc tunicata qies, tam ſæpe Martiali commendata & laudata. l.* 10. *Ep.* 51. Hæc ille.

Ἐν Λανυβίῳ] *Lanuvium* Italiæ opidum juxta viam Appiam ſitum, de qo Strabo *l.* 5. ubi Λανούϊον pro Λανούϊνον Caſavbonus repoſuit. *In villa* interùm *Lanuvina natum Antoninum Pium*, avtor eſt Capitolinus &, *e municipio Lanuvino ortum*, Victor Avrelius. qanqam Caſavbonus in Capitolinum codices Manuſcriptos *Lavinia* exhibere teſtatur, eundemqe locum exiſtimat deſignari, ubi avtor idem de Marco: *Ex Aſia & Syria reverſo, exinde Lavinium profectus eſt.* Certe *Lanuvium* & *Lavinium* idem eſſe utrumqe Joſephus Scaliger contendit, Carolo Sigonio *ad Livii l.* 8. refragante, & renitente.

Τῷ τελώνῃ ἐν Τάσκλοις παραιτησάμενος ἐχρήσατο] *Inter Lanuvinos plerumqe Tuſculano publicano utebatur, etiam deprecante.* Xylander. ut ad *comitatum* referatur. Annotator Lugdunenſis *lego*, inqit, παραιτησάμενος, *qaſi excuſans & deprecans utebatur.* Salmaſius τῷ Φελωνῃ ἐν Ταύκλοις, an Ταύκοις, παραιτησάμενος ἐχρήσατο. *cum in Tuſcos, an Tuſculanos, agros ſecederet, non jam tunicatus ubi agebat, ut Lanuvii, ſed pænulam ſuperinduebat: qod cum faceret, excuſabat tamen ſe, & qaſi veniam deprecabatur. hoc eſt, qod ait,* παραιτησάμενος ἐχρήσατο. *Pænula*, inqit Nonius, *eſt veſtis, qam ſuprà tunicam accipimus. eâ adverſus pluviam maxime munire ſe ſolebant.* Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 78.

— Iremeret ſævâ cùm grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret pænula nimbo.

Indè Varroni petitus jocus in *virga divina*, dum virtutis τὸ αὐταρκὲς prædicat; *Non eſt qærenda homini, qi habet virtutem, pænula in imbri.* contra plane qam Lucilius *l.* 15. qi *pænulam per imbrem iter obeuntes, ſapientia ipsâ utiliorem*, eſſe pronunciat. certè etiam ſapienti, vel in imbre vel in frigore, Stoicis ipſis fatentibus, ſaltem ἐυχερὲς; futura eſt: qum ut Philo *de providend.* apud Eviebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* ὕετὸι μὲν ὄντως ἀναγκαῖον τὸν σοφὸν, εἰ ἐν ὑπαίθρῳ δίκαιοι, καταβρέχεσθαι. βορέαι δὲ ψυχροὶ καὶ πνευστικοὶ, ῥίγη πιεσθήναι καὶ ψύξαι. *Imbre decidente perfundi, ſi ſub dio verſabitur, virum ſapientem oportebit: eundemqe vel frigidiore borea ſpirante frigoris vim fabire.* Sed & L. Galbæ, cuidam pænulam roganti, *Non poſſum commodare, domi maneo*; cum cœnaculum ejus perplueret. alteri item ejusdem uſum poſcenti, *Non pluit? non eſt opus tibi: ſi pluit, ipſe utar.* Refert Fabius *inſtit. l.* 6. *c.* 4.

Καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος τρόπος] Xylander, qem & ſecutus eſt Mericus) cum ſeqentibus conjungit, dum ſic reddit) *Omnibus in ejus moribus nihil inerat inhumanum.* Verum præcedentia potius clavdere videntur. Itaqe D. Bootius legit, καὶ πᾶς ὁ τρόπος τοιοῦτος. *Totus denique vitæ facies erat, qalem ſuprà depinximus.*

Ὕεω, ἰδοὺ τοῦτο] *Sulpecta* iſta & *ſalebroſa* Xylandro. Sed immerito. eſt dictum proverbiale, a medicis mutuatum, qo exercitii modum illi menſuramqe juſtam ac legitimam in affectibus qibuſdam præſcribunt. Memini V. Cl. Thomam Plaſirum adoleſcente me ſacræ Theologiæ apud Cantabrigienſes noſtros profeſſorem, Apoſtoli verba *ad Hebr. c.* 12. *v.* 6. enarrantem ex Avtore medico (cujus nomen jam excidit) protuliſſe monitum aliqod illiuſmodi, *Ad ruborem, non ad ſudorem*; cum Apoſtolus de fidelibus eo loci dicere viſus ſit, *Ad ſudorem, non ad ſanguinem.* Qo videri poſſit alluſiſſe, qod de Diogene Cynico Laërtius, Xeniadæ, domini ſui liberos exercuiſſe, οὐκ ἀθλητικῶς, ἀλλ' εὐθυκαρδίας χάριν καὶ εὐεξίας, *non athletico more, ſed qantum ad ruborem bonumqe corporis habitudinem conduceret.* niſi qod ἐρύθημα ibi colorem vividum valetudinis indicem potius deſignare doceat adjuncta εὐεξία. Hoc proculdubio Marcus hic voluit, Pium nulla in re nimium fuiſſe. ita *lib.* 6. §. 29. ὡς ἐπ' ὀλίγον ἔπτυσεν.

Οὐδὲν ἀτηὲς] Inde forſan *Pius* dictus, qod verè natura clementiſſimus; & nihil temporibus ſuis aſperum fecit. Siqidem

διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ὀπὶ σχολῆς, ἀπαρέγχως, τεταγμένως, ἐρρωμένως, [a] συμφώνως ἑαυτοῖς. ἐφαρμόσαι δ' ἂν αὐτῷ τὸ ὑπὲρ Σωκράτους μνημονευόμενον, ὅτι τὴν ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι τὸ ὑπὲρ ἰσχύειν καὶ [b] ὑπομαρτερεῖν καὶ συνήφειν ἑκατέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, [c] οἵου οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

§ 17. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοὺς πάππους, ἀγαθοὺς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφήν, ἀγαθοὺς διδασκάλους,

a Sup. §. 8. & l. 6. §. 30.

b ὑπομαρί. vel ὑγκ. f.

c ὅιος f.

cum consideratione matura, placidè, compositè, strenuè, consentaneè sibi invicem disposita universa: ità qadrabat in illum, qod de Socrate perhibetur, qòd & abstinere & frui rebus eis nôrat, qibus plerique nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse avtem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud verò verè viri est animo consummato invictóqe planè prædiți. deniqe qomodo in Maximi ægrotatione se gesserit.

§ 17. Deis acceptum fero, qòd bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, bo-

ANNOTATIONES.

dem & *sub Adriano, cùm consiliis illius adesset, mitiorem sententiam semper ostendebat, & principatûs sui initio cùm multi accusarentur, & ad supplicium nominatim etiam deposcerentur, neminem tamen interfici passus est, cùm diceret, non oportere se principatum suum factis ejusmodi auspicari. Qm & denique, seditiones ubicunqe factas, non crudelitate, sed modestia & gravitate compressit.* Capitolinus & Xiphilinus.

Συμφώνως ἑαυτοῖς] Do eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ. *in cunctos æqabilitatem.* & de Apollonio *supra* §. 8. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. *Ut idem semper essem.* Qod de historia Lucianus *pag.* 618. Χρὴ ὅμοια τὰ πάντα καὶ ὁμίχνοα εἶναι, καὶ συνᾴδειν τῇ κεφαλῇ τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσῆν μὲν τὸ κράνος εἶναι, ᾠὰρακ δὲ πάνυ γελοῖος ἐκ ῥακῶν ποθεν, ἢ ἐκ δερμάτων σαπρῶν συγκεκαλυμμένος, καὶ ἡ ἀσπὶς οἰσυίνη, καὶ χοιρίνη περὶ τὰς κνήμας. *Decet similia, ejusdemqe coloris omnia esse, & capitis reliqum corpus respondere, ut non aurea sit galea, thorax plane ridiculus, ex pannis aliunde vetustis, avt putridis pellibus consutus. Item vimineus clypeus, & tibialia ex corio porcino facta.* De poemate Horatius in arte.

Denique sit qodvis simplex dumtaxat & unum:
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

& de persona idem,

— servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.

De Stoica philosophia Cicero *de finib. l.* 5. *Mirabilis est apud Stoicos contextus rerum. respondent extrema primis, media utrisqe, omnia omnibus.* De vita Seneca *Epist.* 20. *Exigit philosophia, ut ipsa inter se vita unius, sine actionum dissensione, colorus sit.* Idemqe *Ep.* 23. *Verum bonum unde subeat, interrogas? ex placido ista & continuo tenore unam prementis viam.* Et, *Ep.* 31. *Huc & illud accedat, ut perfecta virtus sit, æqualitas ac tenor vita per omnia consonans sibi.* Et, *Epist.* 120. *Virtutem ostendit constantia, & omnium inter se actionum concordia; qando idem semper qis est, & in omni actu par sibi.* Et mox: *Magnam rem puta, unum hominem agere: prater sapientem avtem nemo unum agit, ceteri multiformes sunt. modo frugi tibi videbimur & graves, modo prodigi & vani; alternis Catones, alternis Vatinii mutamur subinde personam, & contrariam ei sumimus, qam exuimus. hoc ergo a te exige, ut qalem institueris præstare te, talem usqe ad exitum serves.* Et, *Ep.* 35. *Ante omnia hæc cura, ut constes tibi.* Hoc est qod Zeno voluit, cum finem statueret, Τὸ ὁμολογουμένως ζῆν, i. καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν. ut Stobæus *Tom.* 1. *l* 2. *tit.* 4. §. 5. Vide *supra ad* §. 9. Sed & *l.* 11. §. 27. Ambrosius *Epist.* 82. *Vetus dictum est, Adjvesce unus esse: ut vita tua qandam picturam exprimat, eandem servans semper imaginem, qam acceperit.* Optimè Aristoteles, *Ethic. Nicom. l.* 9. *c.* 4. Ἔοικε γάρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι. τὰς γὰρ ὁμογνωμοσύνῃ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται καθ' πᾶσαν τὴν ψυχήν. *Videtur enim, qemadmodum dictum est, virtus & probus vir unicuique esse mensura. Is enim secum consentit, & eadem tota anima appetit.* De Adriano Avrelius Victor: *Varius, multiplex, multiformis, ad vitia atqe virtutes qasi arbiter genitus; impetus mentis qodam artificio regens.* Et Ælius Spartianus. *Idem severus, latus; comis, gravis; lascivus, cunctator; tenax, liberalis, simulator; sævus, clemens; & semper in omnibus varius.* De Avidio item Cassio Vulcatius: *Fuit his moribus, ut nonnunqam trux & asper videretur, aliqando mitis & lenis; sæpe religiosus, alias contemptor sacrorum; avidus vini, interim abstinens; cibi appetens, & inedia patiens, veneris cupidus, & castitatis amator.* At de Epaminonda & Agesilao Plutarchus *lib. de adulat. pag.* 52. *E.* Πλείστοις ὁμιλήσαντες ἀνθρώποις, καὶ τόποις, καὶ βίοις, τὸ πρόσηκον ἦθος αὐτοῖς πανταχοῦ, καὶ σολῆ, καὶ διαίτῃ, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ διεφύλαττον. *Qi tametsi cum pluribus versati hominibus, urbibus, moribus, suos tamen ubiqe mores, suum vestitum, suam victus rationem, & dicendi vivendiqe retinuerunt.* Et de Platone *lib. de Adul. pag.* 52. *E.* Ἐν Συρακούσαις, οἷος ἐν Ἀκαδημίᾳ. καὶ πρὸς Διονύσιον, οἷος πρὸς Δίωνα. *Plato idem fuit Syracusis qi in Academia, & Dionysio talis qalis Dioni.*

Τὸ περὶ τοῦ Σωκράτους] De Socrate Xenophon *memorial. l.* 1. *pag.* 724. *D.* Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα (τὰ ἀφροδίσια) φανερὸς ἦν ὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾴδιον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ἁγιωτάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀνοσιωτάτων. περὶ μὲν

A δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων ὕτω καρτερικὸς ἦν. καὶ ᾧτινι οὐδεὶς ἂν ἧττον ἀρκούντως ἥδεσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἧττον. *Atqe ipsum constabat adversus eas utqe adeo paratum fuisse, ut facilius ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, qam ceteri a turpissimis maximeqe deformibus. Qod igitur ad cibum, potum, res Venereas attinet, ità se comparaverat Socrates; ac se nihil qidem minus frui voluptatibus his ad satietatem putabat, qàm qi vehementer in iis qærendis laborarent, ac multo minùs doloris percipere.* Atqe hunc locum forsan præ oculis habuit Marcus, cùm ista scriberet.

B Καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν] Qod de se Apostolus *ad Philip. c.* 4. *v.* 12. Οἶδα δὲ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν. ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. *Novi avtem deprimi, novi etiam abundare: ubiqe & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem, & ad esuritionem.* qod supra, παρόντων τῶν ἀπολαύειν, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. *Præsentibus frui, absentia non multum desiderare.*

Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ὑπομαρτερεῖν] ὕτι qid hic velit, nullus videO. ἐπιμαρτερεῖν forsan scripserat Marcus, vel qod usitatius est, ἐγκαρτερεῖν, ut mox ἐπήφειν.

C Οἷον ἐν τῇ νόσῳ τοῦ Μαξίμου] Illud an ad superiora respectum habeat, qod Xylander censuit, ambigi potest. commodè posse vix videtur. Ego itaqe tanqam distinctum qid posui. De Demonacte Cynico refert Lucianus *pag.* 860. qod cùm cætera ἀπαθὴς planè videretur, μόνον αὐτὸν ἦνια φίλων νόσοι; ἡ θάνατος. ὡς ἂν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τὴν φιλίαν ἡγούμενον. *Solummodo amici vel morbus vel mors ipsum affligebat: qasi maximum in rebus humanis bonum amicitiam duceret.* Tale qippiam in Pio Marcus forsan adverterat. & οἷος forsan legendum fuerit.

§ 17. Παρὰ Θεῶν] Piè Marcus noster hic divinæ procurationi plurima adscribit, qæ fortunæ plerique solent tribuere.

D Πάππους] *Avus paternus, Annius Verus* (de qo *supra* §. 1.) *maternus, Calvisius Tullus.* Julius Capitolinus.

Γονέας] Vide *supra ad* §. 2. 3.

Ἀδελφὴν] *Habuit & sororem natu minorem, Anniam Cornificiam.* Capitolinus.

Διδασκάλους] qorum *supra* meminerat §. 5, 6, 7. &c. qibus & alios adjicere licet ex Julio Capitolino. Origenes *ad Celsi. l.* 3. Καὶ Ἕλληνες δὲ φήσουσι, καὶ ἐν τοῖς νομιζομένοις εἶναι σοφωτάτοις, καὶ ἃ πολλὰ τὴν εὐτυχίαν εἶναι αἰτίαν. οἷον περὶ διδασκάλων τοιῶνδε, καὶ τῇ περιπεσεῖν τοῖς κρείττοσι. ὅταν καὶ τῶν τὰς ἐναντίας αἱρέσεις διδασκόντων. καὶ περὶ ἀναιρορῆς τῆς ἐν βιλτίοσι.

E πολλοῖς γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀναιρορῆς τοιαῦτα γεγένηται, ὡς μηδὲ φαντασίαν ἐπιδραπῆναι τῶν κρειττόνων λαβεῖν. ἀλλ' ἀπὸ καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας; ἤτοι ἐν παιδικοῖς εἶναι ἀκολάστων ἀνδρῶν, ἢ διεστοῦν, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ κωλύσῃ τὴν ψυχὴν ἀναβλέπειν κακοδαιμονίᾳ. τὰς δὲ περὶ τούτων αἰτίας, πάντως μὲν εἰκὸς εἶναι ἐν τοῖς τῆς προνοίας λόγοις, πίπτειν δὲ αὐτὰς εἰς ἀνθρώπους, οὐκ ἐνυχείρις. *Apud Græcos avtem etiam sapientissimi multa bona fortunæ imputant, in hanc referentes causam, puta, qod in tales magistros incident, qod in meliores (qam essent qi contrarias opiniones docerent) qodqe felicius sunt educati. Multis enim talis institutio contigit, ut ne imaginari qidem sinantur boni qippiam: sed statim à prima ætate hominibus luxu libidineqe perditis avt*

F *heris suis sunt in deliciis, avt alio qopiam infortunio gravante, nequeunt animi oculos attollere. Harum rerum causas omninò verisimile est esse in providentiæ rationibus, tametsi non facilè cadant in cognitionem hominum.* Vide sectionis istius verba novissima, deprehendes cum Origenianis illis qàm svavissimè concinere. De Platone Plutarchus in *Mario pag.* 433. *A.* Πλάτων μὲν οὖν ἤδη πρὸς τῷ τελευτᾶν γενόμενα, ὑμνεῖ τὸν αὐτοῦ δαίμονα καὶ τὴν τυχὴν, ὅτι πρῶτον μὲν ἄνθρωπον, εἶτα Ἕλλην, ἢ Βάρβαρον, οὐδὲ ἄλογον τῇ φύσει θηρίον γένοιτο πρὸς δὲ τούτοις, ὅτε τοῖς Σωκράτους χρόνοις ἀπήντησεν ἡ γένεσις αὐτοῦ. *Enimvero Plato vicinus jam morti sortem & fortunam suam extollit, qod*

G *primum homo, deinde Græcus, non Barbarus, neqe rationis expers bellua esset natus: adhæc qod in Socratis ætatem ortus suus incidisset.* At Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18. *Plato ajebat se gratias agere naturæ; Primum qod homo natus esset, potius qàm mutum animal: deinde qod mas, potius qàm fœmina; qod Græcus, qàm Barbarus: postremò, qòd Atheniensis, & qòd tem-*

bonos familiares, neceſſarios, amicos, bona omnia ferè habuerim. tum qòd adversùs neminem eorum temerè aliqid deliqerim, etiamſi ità affectus fuerim, ut, ſi occaſio incidiſſet, ejuſmodi aliqid admiſiſſem. cæterùm numinis beneficio factum eſt, qòd nulla ex rerum concurſu occaſio contigerit, qæ affectum illum proderet. ab eiſdem fuit, qòd apud avi concubinam non ſim diutiùs enutritus: qòd ætatis florem indelibatum ſervaverim, nec ante tempus juſtum virilitatis ſpecimen dederim, ſed ultra etiam qàm opus erat, id facere diſtulerim. qòd principi pa-

ἀγαθὲς εἰκείης, συγγενεῖς, φίλους, ἃ χρεὼν ἀ- a[ἀγαθὰ] σχ. f.
πάντα σχεῖν. καὶ ὅτι τοῖς ἐδέοντο αὐτῶν b παρέμεινον b προέπιτο Lug.
πλημμελήσαί τι, καί τι c διάθεσιν ἔσχον τοιαύτην, c L. 11. §. 18.
ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχεν, κἂν ἔπραξά τι τοιοῦτον. τὸ Θεῶν
ἢ εὐπορία τὸ μηδεμίαν συνδρομὴν πραγμάτων γε-
νέσθαι, ἥτις ἐμελλέ με ἐλέγξειν, ἢ τὸ μὴ πλέον ἐκ-
τεραφῆναι ὑπὸ τῇ παλλακῇ ἢ πάππῳ. ἢ τὸ τὴν
ὥραν ἀφεῖναι. ἢ τὸ μὴ d πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆ- d πρὸς Lug.
ναι, ἀλλ' ὅτι ἢ ἐπιλαβεῖν ἢ χρόνῳ. τὸ ἄρχοντι ἢ

πατρὶ

ANNOTATIONES.

temporibus Socratis. Qo contendit ipſe, immeritò tamen, *Nunquam qicqam dictum eſſe in rebus humanis delirius.* Idémqe *ibidem c.* 19. ubi Socratem acrius, & in qibuſdam iniqiùs etiam pavlò, perſtrinxerat; *In cujus temporibus natum ſe homo ſapiens gratulatur.* Qod avtem in Platone tantopere exagitat Lactantius, id is à Socrate accepiſſe videtur; qi, ut Dio Pruſæus *Orat.* 64. Ἐπι πολλοῖς αὐτὸν ἐμακάριζε, καὶ ὅτι ζῷον λογικὸν, καὶ ὅτι Ἀθηναῖον. *Ob multa ſe beatum dixit, & qod animal eſſet ratione praditum, & qod Athenienſis.* Socrates à Thalete; qi, ut Laertius *l.* 1. §. 33. Ἔφασκε τριῶν τούτων ἕνεκα χάριν ἔχειν τῇ τύχῃ, πρῶτον μὲν, ὅτι ἄνθρωπος ἐγενόμην, καὶ ὄ θηρίον. εἶτα, ὅτι ἀνὴρ, καὶ ὄ γυνή· τρίτον, ὅτι Ἕλλην, καὶ ὄ Βάρβαρος. *Ajebat trium maxime rerum cauſſa gratias ſe fortunæ agere. Primò, qod homo, non bellua: deinde, qod vir, non mulier: tertiò, qod Græcus natus eſſet, non Barbarus.* Poſtremum tantummodo de ſuo addidit Plato. Nec reticendum qod Judæi habent in preculis ſuis virorum peculiaribus: *Benedictus eſto, Domine Deus, qod me virum creaſti, non mulierem: qod Iſraelitam, non alienigenam.*

Σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν] ſupplendum, ἀγαθὰ, qod exciditſſe exiſtimem. ut ſit [ἀγαθὰ] σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν.

Τῶν Θεῶν δὲ εὐποΐα] Digna Chriſtiano qovis providentiæ divinæ, qà factum fuerit, ut nè peccatis occuparetur, cùm peccare prona diſpoſitio non deeſſet, agnitio. Agnoſcit ipſe de ſe, qod Deus Abimeleco; *Ego te cohibui, nè peccares. Geneſ.* c. 20. v. 6. Habent his paria è noſtris; Bernardus *de temp. Serm.* 79. *Prima miſeratio qod à multis adhuc peccatis in ſeculo poſitum cuſtodivit. qis enim non videat, qod ſicut in multis cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotens pietas conſervaſſet?* Qi & argumentum idem tractat Auguſtinus, *de Driverſ. Serm.* 13. Auguſtinus Homil. 23. *Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pavca commiſit. cui deputat ille, qod demiſit, hunc & iſte deputet, qòd non commiſit. Adulter non fuiſti in vita illa tua præterita, plena ignorantiâ? Hoc tibi dicit Deus tuus; Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres. Suaſor deſuit? ut ſuaſor deeſſet, ego feci. Locus & tempus deſuit? & ut hac deeſſent, ego feci. Affuit ſuaſor; non deſuit locus; non deſuit tempus: ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes & qod non admiſiſti. Mihi debes iſte, qod factum eſt & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu, qod non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum qod facit homo, qod non poſſit facere alter homo, ſi deſit rector à qo factius eſt homo.* Piiſſimè, & ad noſtri mentem pleniſſimè.

Προέπιτον πλημμελήσαί τι] Lugdunenſis προίπιτε. qod probare non poſſum. Xylander *qod nihil deliqi.* plenius rectiusqe Caſavbonus *qod nihil temere aut præcipitanter deliquerim.* προπίπτω, procido, præceps feror. inde προπετὴς, præceps: & προπετῶς; præcipitanter, temerè, inconſideratè. Vide *l.* 3. §. 9. ἀπροπτωσίαν. *ut nihil temerè ſtatuamus.* alioqi ſuſpicari qis poſſet, ſcripſiſſe Marcum προέφθασα. Sicut pavlo inferius, τὰ φιλάττοντάς μοι τροφίας ἐν ἀξιώματι καθαστῆναι. *qod nutritios meos ad honores mature evexerim.*

Μὴ πλέον ἐκτραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου] Siqidem *in domo avi jus Veri educatus eſt* in ætate teneriore, uti Capitolinus docet. Pari avtem ratione gratulatur Alcmon Poeta ſibi, in *Epigrammate* (qod Alexandro Ætolo *exercit. in Solinum* Salmaſius vindicat) apud Plutarchum *de exilio*, qod origine Lydus cum eſſet, Sardibus tamen diutius educatus non ſit, ubi luſcus forſan ſacerdos, avt Gallus tympanotriba evaſiſſet; ſed Spartam nactus puerilis indolis formatricem, ubi Muſarum diſciplinis initiatus & enutritus fuerit.

Καὶ τὸ τὴν ὥραν διασῶσαι] ὥρα *flos ætatis*, ut *ver annis*. unde Periclis illud ab Ariſtotele *Rhetor. l.* 1. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 10. lavdatum; Τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν πολέμῳ οὕτως ἡφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτὸ ἐξέλοι. *Juventutem mortuam in bello ſic jubilatam ex civitate, ut ſi qis ver ex anno tolleret.* Tempeſtas nimium qam lubrica, & laplibus expoſita. Præſertim ubi natalium ſplendor; ſtatus honeſtior, educatio delicatior, res lavtior, & forma venuſtior acceſſerint. Πολλοὶ γὰρ δι' ἃ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ὡραίων παρακεκινηκότων διαθείρονται. *Multi enim violantur ob venuſtatem formæ ab iis, qi ergà elegantes amore incitantur.* Socrates apud Xenophont. *memorab. l.* 4. *pag.* 799. *A.* Inde Juvenalis *Sat.* 10.

I nunc, & juvenes ſpecie laitare tuâ, qæ
Majora expectant diſcrimina --

Τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι] Lugdunenſis πρὸς ὥρας. perperam. Verùm aliud hic ὥρα, ab eo qod ſupra. ὥρα enim illic, non tam *flos ætatis*, qam ὁ καιρὸς, *tempus opportunum* & *idoneum* rei alicui vel aggrediendæ, vel abſolvendæ. Timon Phliaſius de Dionyſio Heracleota, qi & Metathemenos dictus, qòd ætate devergente à ſecta Stoica ad Epicuream tranſiiſſet, apud Athen. *l.* 13. *pag.* 601. *C.*

Ἥνικ' ἴχρην δύνειν, νῦν ἄρχεσθαι ἡδύνεσθαι.
Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη τε γαμεῖν, ὥρη τε πιπαύσθαι.
Dum eſt occidendum, ſervamus voluptatibus.
Amori ſuum tempus eſt: ſuum qoqe nuptiis: eſt & in tempore ceſſandum.

Ità Thales, referente Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 68. Conjugium ſvadentem matrem eluſit; natu minor cùm eſſet, ὥπω καιρός. *nondum tempus*: provectior factus, ἐκέτι καιρός. *non amplius tempus* eſſe, ſive nuptiis *idoneam ætatem* jam præteriiſſe, reſpondendo. Beneficii ergo non contemnendi loco ducit Marcus, qòd non præmaturè ſe rebus venereis dederit. hoc eſt enim hoc loco τὸ ἀνδρωθῆναι, *virum fieri*, ſive virilitatis ſpecimen dare. qomodo γυναῖκα γίνεσθαι, *mulierem fieri*. Ita Democritus dicitur puellam, qam pridiè παρθένον, cùm nocte proxima vitiata eſſet, poſtridie γυναικὸς nomine ſalutaſſe. Laertius *l.* 9. & Cicero objurgantibus, qod puellam virginem homo ſexagenarius duxiſſet, *Cras*, inqit, *mulier erit.* Fabius *inſtruct. l.* 6. *c.* 4. Clariſſimè Heſychius. Ἀνδρώσασθαι, συγγνίσθαι. &, Ἀνδρωθέντα, ἀνδρὶ συνοικήσασα, διακορηθέντα i. e. *virum experta*, ut Flaccus; *devirginata*, ut Petronius. In hunc ſenſum uſurpavit Hippocrates in *lib.* περὶ παρθενίων *pag.* 125. Locus eſt inſignis, ſed ab Anutio infeliciter tentatus, & ſub correctionis prætextu corruptus plane. Verba ſic habent; Αἱ δὲ παρθένοι, ὁκόσῃσιν ὥρη γάμου παρανδρώσιμος, τοῦτο μᾶλλον πάσχουσι. ea contra editorum prius omnium conſenſum ſolicitat vir doctiſſimus, & cui Medicorum pater princepsqe ille alioqi plurimum debet, & ex Regio MS. ὥραι reſcribi poſtulat. Vertit avtem, *Virgines, qibus prope nuptiarum tempus inſtat ut viro conjungantur.* explicat in *Occonomia*; *qæ ad nubiles annos & virilitatem prope accedunt. h. e. qæ prope ſunt matura viro, & virilitatem aut maturam viro ætatem ingrediuntur.* Verum primò, *virilitatem*, ſive *virilem ætatem*, de virgine dictam nuſqam deprehendi exiſtimo. Tum ἀνδρῶσθαι Græcis, ubi de muliere uſurpatur, non *viro maturam eſſe*, ſed *virum experiri* ſignificat. Porrò cum ὁκόσῃσιν ὥρη γάμου dixiſſet, qid opus erat, ἐπὶ τὸ πλεῖον, qod idem prorſus valeret, τὸ παρανδρώσιμον, ſubjicere? qod conciſa nimis reſpuit dictio Hippocratica. Denique aliud eſt ἀνδρώσθαι, aliud παρανδρῶσθαι, uti mox indicabitur. Nihil igitur mutatum ego qidem velim, ſed admiſſa lectione jam olim recepta, commutasqe notula duntaxat poſt γάμου, interlita, ſic verterim. *Virgines qibus nubendi tempus adeſt, ni virum experiantur, affectus iſti magis ſunt obnoxiæ.* Atqe hanc eſſe genuinam Hippocratis mentem, è ſequentibus plane perſpicuum fit. Siqidem ubi incommoda ea recenſuerat, qæ ex affectu iſto virginibus jam *viro tempeſtivis*, ut Horatius loqitur, qas ἀνδρὸς ὥρῃσι; Græci dicunt, obtingere conſveverunt, remedii loco ſubjungit, Κέλευον δ' ἐγωγε τὰς παρθένους ὁκόταν τὸ τοιοῦτον πάσχωσιν, ὡς ταχίστα ξυνοικήσασθαι ἀνδράσιν. ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιεῖς γίνονται. εἰ δὲ μὴ ἐν αὐτῷ ἅμα τῇ ἥβῃ, ἢ μικρὸν ὕστερον ἀλώσι, εἶτα μὴ ἀνδρωθῶσι. *Eajdem virginibus ſuadeo, qibus tale qid accidit. ut citiſſime cum viris conjungantur. Si enim conceperint, ſana evadunt. Qod niſi fiat, una cum pubertate, avt non ita multo poſt his tenebuntur, niſi viro jungantur.* Præcipit ſic affectis, ut qam primum nubant. ſiqidem indè futuram conceptus ſpem; qi malo iſti medeatur: qod niſi virum experias affectaturum eſt probabile. ita τὸ ἀνδρωθῆναι eſt, Hippocrate ipſo interprete, ἀνδρὶ συνοικήσαι. τῷ ἀνδρῶσθαι verò q. e. virum experiri, eodem avtore, opponitur τὸ παρανδρῶσθαι. h. e. *à viro prætervi, neglectim haberi*, & *viro*, ſive *thalamo*, ut Marcus, *nuptiarum*, ut Flaccus, *expertem eſſe*. & παρθένοι παρανδρώσιμον, qas ὑπερτιμίους τῶν γάμων Anaxandrides dixit, referente *Rhetor. l.* 3. *c.* 10. Ariſtotele. Nihil certius, nihil clarius.

Ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τῷ χρόνῳ] *Sed tempus expellavi.* Xylander. ſed nec ἐπιλαβεῖν ejuſmodi aliqem habet ſignificatum; & ἔτι illud aliud prorſus innuere videtur. Rectius Mericus Caſavbonus. *Sed longius etiam, qam neceſſe erat, diſtuli.* Ita ἐπιλαβεῖν τῷ χρόνῳ erit de tempore, qod liberum datur, aliqid ſumere, qo cum potiis trui, nolis tamen. Phraſis durinſcula, fateor,

παρὰ τοῦ θεοῦ παρασχεθῆναι, ὃς ἔμελλεν πάντα τὸν τύφον ἀφαιρήσειν μου, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν ἅπ, ὅτι [a] δύναται ἐστὶ ἐν αὐλῇ βιῶναι, μήτε δορυφορήσεων χρήζειν, μήτε ἐσθήτων [b] σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων, καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων, καὶ ἅπ ὁμοίως κόμπου. ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτὸν, καὶ [c] μὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον ἢ ῥαθυμότερον ἔχειν πρὸς τὰ ὑπὲρ τοῦ κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι δέοντα. τὸ ἀδελφὸν τοιοῦτον τυχεῖν, δυναμένου μὲν διὰ ἦθος ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με. τὸ παιδία μοι ἀφυῆ μὴ γενέσθαι, μηδὲ καὶ τὸ σωμάτιον διάστροφα. [d] τὸ [e] μὴ ἐπὶ πλεῖόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην, εἰ ἐπόμιλω ἐμαυτὸν εὐθέως προϊόντα. τὸ φθάσαι, σὺν τροφέας ἐν ἀξιώματι καταστῆσαι, ἃ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιτυμεῖν, καὶ

a L. 5. §. 16.
b-δῶν Lug.
c νὴ Διὰ Lug. | Διὰ μὴ | διὰ Mer. μὴ διὰ τ. ἑ.
d Sup. §. 7.
e μ. ν Lug.

tríque eidem ſubditus fuerim, qi me à faſtu omni alienum redderet; fidémque faceret, poſſe in aula ità degi, ut nec ſatellitio, nec veſtitu inſigniore, nec funalibus ſtatuíſque iſtiuſmodi, atqe apparatu conſimili opus ſit: ſed poſſe eum, qi rebus præeſt, ità contrahere ſeſe, ut ad privati ſpeciem proximè accedat, nec propterea tamen, vel demiſſiùs, vel remiſſiùs ſe gerat in eis, qæ pro republica ad morem imperatorium ſunt exeqenda. qòd fratrem eum nactus ſim, qi ad curam mei agendam ſuis moribus me extimularet, qíqe ſimul honore affectúqe erga me ſuo animum mihi oblectaret. qòd liberi mihi neqe ingenio tardi, nec corpore diſtorti obtigere, qòd progreſſus non fecerim ampliores in rhetorica, poeticâ, ſtudiíſqe aliis ejuſmodi, qæ me forſan præpeditum detinuiſſent, ſi in eis me feliciter profeciſſe ſenſiſſem. qòd nutritios meos ad honores, qòd expetere ipſi videbantur mihi, maturè evexerim, nec

ſpe

ANNOTATIONES.

fateor, & inſolens. Sed ea proculdubio Marci mens iſtic, non qam Xylander voluit.

Δυνατὴν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιῶναι] Ità *l.* 5. §. 16. Δυνατὸν ἄρα καὶ ἐν ζῆν ἐν αὐλῇ. qem locum vide.

Ἐσθῆτων σημειωτῶν] ſive σημειωδῶν, ut Lugdunenſis. qod uſitatius eſt, & eodem recidit. utrumqe enim *veſtes notabiles* & *inſigniores* ſive *ſplendidiores* deſignat. Hoc eo, qoniam, ut Jeſus noſter, *Luc.* c. 7. v. 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπαρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. *Qi veſtitu magnifico utuntur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regis.* Ἐσθῆτας σημειώσεις, inqit Annotator Lugdunenſis, vocat *imaginibus textas, pictas, palmatas, χρυσοστόμους, auro vel purpura clavatas.* De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Togis uſus eſt neqe reſtrictis, neqe ſuſis, clavo nec lato, nec anguſto.* De Antonino Pio Capitolinus. *Vitam eſt fame ab amicis cum privatus veſtibus, & domeſtica qadam gerens.* Et de Alexandro Severo Lampridius. *Gemmis de calceamentis & veſtibus tulit, qibus uſus fuerat Elagabalus. veſte aloi uſus eſt, nec auratâ, pandis togisqe communibus.*

Μετὰ λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων] Juſtus Lipſius ad Taciti *Annal. l.* 1. *principatus inſignia* intelligi vult, inter qæ *ignis ſublatio.* Herodianus l. c. 8. §. 8. in *Commodo* de Lucilla ſorore ejus, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. *Et ignis in pompa illam præcedebat.* Et de Marcia ejuſdem concubina, l. 1. c. 8. §. 16. πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα στέφανος, πλὴν τοῦ πυρός. *Præter ignem omnes honores, velut Auguſta, tribuebantur.* De Pertinace l. 2. c. 3. §. 5. Καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον, ὅτι τὸ πῦρ ἐπομπεύετο, ὅτι τὸ ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὑστέραν ἦν. *In curiam ſe contulit, neqe ignem ſibi præferri, neqe ulla principatus inſignia paſſus attolli.* Qibus addas licet & ex eodem l. 2. c. 8. §. 10. de Nigro, καὶ προπομπευομένου τοῦ πυρός. *Præcedente etiam igni.* Eum *ignem lampadem* fuiſſe affirmat ex hoc Marci noſtri loco; qarum uſum, ut *in Deorum cultu*, ſic & *in Imperatorum*, extitiſſe. Accedit huic & Annotator Lugdunenſis. *Lampadas*, inqit, vocat, *qæ præferebantur Imperatoribus, ut ignis Regibus Perſarum.* Corippus de adventante Imperatore in theatrum,

— prænuncius ante
Signa dedit curſor, poſita de more lucerna.

Verùm Mericus Caſaubonus in adverſum contendit; *lampadesqe & ſtatuas* ſive *imagines* eodem refert, ad *ſimulacra* ſcilicet *lampadas manibus geſtantia*, de qibus Lucretius *l.* 2.

Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur.

Et Lucretio prior, poetarum princeps, *Odyſſ.* η. v. 100. Alcinoi aulam deſcribendo,

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι, ἐϋδμήτων ἐπὶ βωμῶν
Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες,
Φαίνοντες νύκτας κατὰ δώματα δαιτυμόνεσσιν.
Aurei vero juvenes fabrefactas ad aras
Stabant, ardentes faces manibus geſtantes,
Illucentes nocte per domum convivantibus.

Ubi Euſtathius χρύσειοι κοῦροι, ἀνδριάντας exponit. Ideò avtem Marcum τοιῶν δέ τινων adjeciſſe, *ut à vulgaribus, qa in ædibus plebejis etiam plerisqe reperiuntur, imagines hasce diſtingueret.* Ego vero inter ſummos iſtos viros arbitrum me nevtiqam interponam: aliorum, uter Marci mentem attigerit propiùs, per me jus licium fuerit.

Ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτόν] De Marco Capitolinus. *Adoptatus in avlicam domum, omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam, qantam privatus, exhibuit. eratqe haud ſecus rei ſitæ qàm in privata domo parcus ac diligens; pro inſtituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Et Ariſtides *Orat. in regem p.* 113. Ἐπίδειξιν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα, ἴδιον τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παραστῆσαι ἑαυτὸν, ὁποῖ δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ ἐκφῆναι ἑαυτὸν, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ τῷ τε καὶ τρόπῳ χρήσασθαι. *Rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertiſſime demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, à ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.* De Pio pariter Capitolinus; *Imperatorium faſtigium ad ſummam civilitatem deduxit. nec omnino qicqam de vita privata qalitate mutavit. vindemias privati modo cum amicis egit. qum ſibi & filiis honores peteret, omnia qaſi privatus fecit. qin & Senatus tantum detulit Imperator, qantum cum privatus eſſet, deferri ſibi ab alio principe optabat.* De civilitate hac qam in Auguſto laudat Svetonius *lib.* 2. *c.* 51. vide Caſavbonum ibidem. Sed & qæ ſuperius ad §. 16. κοσμοπολιτείαν.

Καὶ μὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον] Lugdunenſis νὴ διά. Sed legendum, μὴ διά. Sive ut Mericus Caſavbonus νὴ διὰ μὴ διὰ τοῦτο. Rem qod attinet; *nihilo demiſſior?* imò tanto major, tanto avguſtior. Siqidem, ut ſcitiſſimè, ſed & veriſſimè, Plinius in *Panegyr. Cui nihil ad augendum faſtigium ſupereſt, hoc uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe demittat, ſecurus magnitudinis ſuæ.* neqe enim ab ullo periculo fortuna principum longius abeſt, qam humilitatis. De Pio Capitolinus, poſtqam *civilitatem* ejus deſcripſerat, utqe ſpecies imperatorias ſuperfluas a ſe amandaverat; & *tamen*, inqit, *ingenti auctoritate apud omnes gentes fuit.*

Ἀδελφὸν] Marci fratrem hunc adhuc qærimus, nec reperire hactenus potuimus.

Δυναμένου μὲν διὰ ἦθος ἐπεγεῖραί με] At tantùm ab eo abſuit Lucius, ut Marcum moribus ſuis ad rem benè gerendam excitaret; ut contra *poſt illius obitum Marcus ſolus rempublicam tenuerit, multo melior & ſervator ad virtutes: qippe qi nullis veri jam impediretur aut ſimulatis callidæ ſeveritatis erroribus, aut his, qibus præcipuè diſplicebat Marco jam inde à primo ætatis ſuæ tempore, vel inſtitutis mentis prava, vel moribus.* Capitolinus.

Τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με] *Honorem* qidem *Marco exhibuiſſe Lucium, ſi ſuſciperet, objecutum, ut legatum proconſuli, vel præſidem imperatori* (ad qæ verba videndus Salmaſius) avtor eſt Capitolinus, qi de *amore* tamen idem negare videtur.

Ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην] Seneca *de brevit. vit. c.* 14. *Dubitare ſe Fabianus noſter ajebat, an ſatius eſſet nullis ſtudiis admoveri, qàm his implicari.* Ipſe Seneca *ibidem c.* 13. *De illis nemo dubitabit, qin operosè nihil agant, qi in literarum inutilium ſtudio detinentur.* Idemqe *Epiſt.* 88. *Iſta liberalium artium confectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes facit; & ideo non diſcentes neceſſaria, qia ſupervacua didicerunt.* Vide *ſupra ad* §. 7.

Παιδία] *Filios* habuit *Verum*, qem ſeptennem amiſit; *Commodum*, cui imperium reliqit, patri per omnia diſſimillimum; & *Antoninum* huic geminum, qi qadrimus eſt elatus; cùm tamen parem aſtrorum curſu Commodo Mathematici promiſiſſent. *filias* plures, qarum Commodus tres ſuperſtites reliqit. Caſſius, Capitolinus, Lampridius, Vulcatius. *Lucillam & ſorores* Lampridius in *Commodo. Fadillam* Vulcatius nominat.

Μὴ ἀφυῆ, μηδὲ καὶ τὸ σωμάτιον διάστροφα] Et fuit revera Commodus *formâ corporis juſtâ*, ut Lampridius, ſed ingenio moribusqe planè diſtortiſſimis.

Τὸ μὴ ἐπὶπλεῖόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ] Τὸ μὴ Lugdunenſis perperam. Vide *ſupra* § 7. De re Muſica perinde Philippus Macedo, qi filio, qem ſcitè admodum canere acceperat, *An non te tuis pudet*, inqit, *qi noris tam bellè canere?* Vide Stratonici dictum à Ptolomæo reprehenſi, ad *l.* 4. §. 31. Pſaltæ item cujuſdam ad Philippum, an Antigonum, ad *l.* 6. §. 35.

τὰ

ſpe diſtulerim, cùm juvenes adhuc eſſent, deinceps id facturum me. qòd Apollonium, Ruſticum, Maximum nôrim. qòd de modo vitæ naturæ convenienter agendæ, claras ſatìs ac freqentes eas, cogitationes in animo habuerim: ut, qantùm ad Deos attinet, ac ſuggeſtiones, adjutationes, inſpirationes ab ipſis profectas, nihil obſtet omnino, qo minùs juxta naturæ præſcriptum confeſtim vivam, niſi ipſe tandem in culpa ſim, qi Deorum ſubmonitiones, & tantùm non claras præceptiones, nevtiqam obſervem. qòd in vita, qalis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit. qòd nec Benedictam, nec Theodotum attingerem: ſed & poſtea, ex affectibus amatoriis, qibus correptus fueram, ad ſanitatem redierim. qòd cùm Ruſtico ſæpe ſuccenſerem nihil ultrà admiſerim, cujus pœnitere me poſſet. qòd mater mea, qamvìs juvenis eſſet deceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit. qòd, qotieſcunqe animus fuit pavperi alicui avt aliàs indigo, opem ferre, nunqam reſponſum eſt, non ſuppetere nummos mihi, unde id fieret: qódqe nulla mihi unqam talis neceſſitas obtigerit, ut ab alio ſumere cogerer. qòd uxor ejuſmodi mihi obvenerit, tam obſeqens, tam amans, tam ſimplex. qod eâ fuerim illorum copiâ inſtructus, qi ad liberos educandos mihi idonei

μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, ⁊ [a] μὴ, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. τὸ γνῶναι [b] Ἀπολλώνιον, Ῥᾶστικον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι περὶ ⁊ [c] χῆ φύσιν βίᾳ [d] ἐναργῶς καὶ πολλάκις, ὁποῖός τίς ἐστι. ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκείθεν βοηθείαις καὶ συλλήψεσι, καὶ [f] ἐπινοίαις, [g] μηδὲν κωλύειν [h] ἤδη χῆ φύσιν ζῆν με, ἢ ἀποτυγχάνειν ἔτι τούτου σοῦ διὰ τὴν ἐμὴν αἰτίαν, ⁊ σοῦ διὰ τὸ μὴ προσέχειν τοῖς ἐκ τῶν Θεῶν ὑποφαινομένοις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας. τὸ [i] ἀνθέχειν μοι τὸ σῶμα ἔτι τοιούτῳ βίῳ. τὸ μήτε Βενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε Θεοδότου. ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιᾶναι. τὸ χαλεπήναντα πολλάκις Ῥωστικῷ, μηδὲν οὗπερ πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων. τὸ μέλλουσαν νέαν πλουτεῖν τὴν τεκοῦσαν, ὁμοίως οἰκῆσαι μεθ' ἐμοῦ τὴν πλουτοῦσαν ἔτη. τὸ ἐσάκις ἐβουλήθην ἐπικρῆναί τινι πενομένῳ, ἢ εἴς ἄλλό τι χρήζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα, ὅθεν γένηται. καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν. τὸ τὴν γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, ἥτις μοὶ πειθήνιον, ἥτω ⁊ φιλόστοργον, ἥτω ⁊ ἀφελῆ, τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι

a μὴ
b Sup. §. 8. l. 7. 15.
c Sup. §. 9.
d ἐνεργ. Mer.
e L. 9. §. 40. ⁊ l. 12. §. 14.
f ἐπιπνοίαις Mer.
g ἢ δὴ Lug.
h L. 2. §. 9.
i L. 3. §. 12. ⁊ l. 4. §. 49. ⁊ l. 5. §. 34. ⁊ l. 6. §. 17. §. 8. ⁊ l. 8. §. 35. ⁊ l. 9. §. 11. ⁊ l. 10. §. 32. ⁊ l. 11. §. 9. ⁊ l. 12. §. 8. 26. l. 6. §. 29.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὴ ἐπεὶ νέοι αὐτοὶ ἦσαν] pro μὴ, ut adſcripſi, ſenſu exigente.

Ἀπολλώνιον] de qo *ſuprà* § 8.

Ῥᾶστικον] *ſuprà* §. 7.

Μάξιμον] *ſuprà* §. 15.

Τὸ καλὸν φύσιν βίᾳ] vide *ſuprà ad* §. 9.

Ἐναργῶς] *Perſpicuè.* Xylander *efficaciter.* Caſavbonus ἐνεργῶς. crebra apud avtores Græcos vocabulorum horum ab exſcriptoribus permutatio occurrit. Ego tamen iſtic nihil mutem.

Ἐπινοίας] *Cogitationes injectas* Xylander. ἐπιπνοίας malim. atqe ità Caſavbonus, *inſpirationes.*

Μηδὲν κωλύειν ἤδη] Lugdunenſis ἢ δὴ. qod & ferri poteſt, qia ἢ alterum ſeqitur. Vide ad *l.* 2. §. 9.

Τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑποφαινούσας καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας] Plato *Philebo*, philoſophiam eſſe ait, Θεῶν εἰς ἀνθρώπους δόσιν. Cicero, *Tuſcul. l.* 1. *Philoſophia qid eſt aliud, niſi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum Deorum?* Seneca *Epiſt.* 90. *Deorum immortalium munus eſt, qòd vivimus; philoſophia, qòd bene vivimus. itaqe tanto plus nos huic qàm diis, qanto majus bonum eſt bona vita qàm vita, pro certo deberemus, niſi ipſam diis philoſophiam tribuiſſent.* Hæc eò retulerim, qòd διδασκαλίας noſter dicit: ὑποφαίνειν verò pro occaſionibus ſingulatim *ſuggeſta* intellexerim. Hinc formulæ illæ apud Homerum. *Iliad. τ'. v.* 485. & *ψ'. v.* 270.

— Θεὸς ἰμβάλε θυμῷ.

& *Odyſſ. τ'. v.* 10.

— τὸ δ' ἐνὶ φρεσὶν ἴμβαλε δαίμων.

— *Hoc in mentibus poſuit Saturnius.*

Ità in ſacra pagina de Artaxerxe Memore Eſdras *c.* 7. *v.* 27. *Indidit eam animo Regis rem Deus.* & Nehemias *c.* 2. *v.* 12. & *c.* 7. *v.* 5. *Indidit Deus meus animo meo.* Vide ad *l.* 2. §. 11. ὑποφαίνειν vero ⁊ διδασκαλίας ità diſtingvere videtur, ut illæ per ſigna qædam obſcuriora, iſtæ per indicia clariora, qaſi diſertè præcipiendo qid facto opus ſit, procedant. Galenus *de optim. ſect. c.* 14. ex Empiricorum ſententia: Τὰ καταλαμβανόμενα, ἃ μὲν αἰσθήσει καταλαμβάνεται, ὡς τὸ ἐρυθρόν· ἃ δὲ ὑπομνηστικῶς, ὡς τὰ διὰ σημείων τινῶν καταλαμβανόμενα. ἐνδεικτικῶς δὲ οὐδὲν καταλαμβάνεται. *Ea qæ comprehenduntur; partim ſenſu deprehendi, ut ruborem: partim memoriâ, ut qæ ſignis qibuſdam percipiuntur; indicatorie autem nullum deprehenditur.* ὑπομνηστικῶς ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως, aperte diſtingvit.

Τὸ ἀνθέχειν μοι τὸ σῶμα] Αὐτὸς μὲν γὰρ ἀσθενὴς ἦν τῷ σώματι. Dio. *Habuit enim corpus valetudinarium.* qod ſtudio intentiori Capitolinus adſcribit. *Tantum*, inqit, *operis & laboris ſtudiis impendit, ut corpus afficeret, atqe in hoc ſolo puericia ejus reprehenderetur.* Sed & Caſſius *lib.* 71. *pag.* 816. *A.* Ἐκ τῆς πολλῆς, inqit ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενέστατον τὸ σῶμα ἔσχε. καί τοι τοιαύτη ἐνεργεία ἀπ' ἀρχῆς χρεπάμενον, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σὺν ἀγέλαις ἐν ὄπλοις καὶ κοῦλεν ἀπὸ ἵππου. *Ex illo vehementi ſtudio atqe exercitatione factum eſt, ut eſſet valde infirmo & imbecilli corpore: cæſi principio fuerat bona valetudine, ita ut armis certaret, aprosqe ex equo in venatione conficeret.* Et mox: Οὗτι ἐρέμνο, ⁊ κακοῖς πλείστοις πᾶσα πᾶσαν, ὡς εἶπεν, τὴν ἡγεμονίαν περιέπεσεν. *Nam homo æger toto fere tempore principatus in plurimos morbos incidit.* qæ præterita illuſtrant, qod adjecit hîc Marcus, ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ. Nec tacendum qod apud Svidam ſcriptor innominatus, ubi de Marci corpore imbecilliori diverat; ſubjungit, Καὶ τοῦτο ἐξ ἀσθενεστάτου καρτερικώτατον ὑπέδειξε. *Et hoc ipſum ex infirmiſſimo toleratiſſimum manifeſte reddidit.* Tribuit avtem hoc Caſſius theriaci, qod qotidie ſumebat beneficio. De qo videri poterit Galenus, qi hunc Marci morem diligentiùs narrat, *de Antidot. l.* 1. *c.* 1.

Μὴ ἅψασθαι] ἅπτεσθαι eo ſenſu, qo Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. *Bonum eſt viro mulierem non attingere.* Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Μηδὲ μὴν ἅπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. *Neqe ullam omnino tange mulierem, præterqam tuam ipſius uxorem.* Prov. *c.* 6. *v.* 29. Οὐκ ἀθῳωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. *qisqis eam attigerit, havd futurus eſt inſons.* de uxore aliena. Eadem mente θιγεῖν & θιγγάνειν uſurpatur. Plutarchus *Alex. pag.* 676. *E.* Παρμενίωνος προτρεψαμένου καλῆς καὶ γενναίας ἅψασθαι γυναικός. *Parmenione incitante, ut elegantem mulierem, & prater formam generoſam attingeret. pag.* 676. *D.* ἀλλ' Ἀλεξάνδρου γε τούτων ἐθίγετο, γε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου, πλὴν Βαρσίνης. *Sed Alexander nec has attigit, nec mulierem ante nuptias cognovit ullam, excepta Barſine.*

Βενεδίκτης] Ex pallacis avlicis videtur iſta fuiſſe.

Θεοδότου] ex numero exoletorum iſte. Vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ χαλεπήναντα Ῥωστικῷ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων] Faciunt hùc, Abigajelis Davidem Nabali infenſum mitigantis interpellatio, Regisqe ipſius tum mulierculæ, tum & Deo ipſi eo nomine benedicentis acclamatio, *Hiſtoriæ Reg. l.* 1. *c.* 25. *v.* 31, 32, 33. Atqe hoc eſt, qod Apoſtolus monet, *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. *Iraſcimini & ne peccate.* de qo loco alibi divinius.

Μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν] Obiiſſe videtur, ex Capitolino, Marci mater, anteqam filius imperium Pio defuncto adiret: qa tamen ætate fato conceſſerit, incertum.

Ὑιὸν ἐποιήσατο μετ' ἐμοῦ τὸν τίτλον αἴτια ἐτῶν] Capitolinus. *Ab Adriano adoptatus, juſſusqe in Adriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis receſſit.*

Ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα] Qod nec defuerit unqam, unde aliqid poſcenti ſe ſubveniret; nec eo fuerit redactus, ut ab aliis flagitare cogeretur, pro magno ducit beneficio. Agnoverat nimirum illud Servatoris noſtri; Μακάριόν ἐστι διδόναι, μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. *Beatum eſt dare, potius qam accipere. Act. c.* 20. *v.* 35. & qod optimum qemqe cenſere Gregorius Nazianzenus aſſerit *orat. pro pavper.* Τὸ εὐποιεῖν τῷ παρόντι τιμιώτερον. καὶ περισπουδαστότερον κέρδος ἴδιον. *Præſtabilius habetur beneficium dare qam accipere, & majori ſtudio eſt miſericordia qam lucrum.*

Τὴν γυναῖκα τοιαύτην] *Habuit uxorem Anniam Faviſtinam conſobrinam ſuam.* Capitolinus. Et reverà, qalis iſtic depingitur uxor, numinis donum, havd è minimis, havd è multis, cenſeri meritò poſſit. Verum an ejuſmodi Marci noſtri Favſtina extiterit, licèt Pii filia, Marcus ipſe viderit. Certe ſi vera narrant Caſſius & Capitolinus, nihil minus illa fuerit.

Τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι] Ità Philippus Macedo *Epiſt. ad Ariſtotelem.* Ἴσθι γεγονότα μοι υἱὸν πολλῷ

πρῆσαι. τὸ [a] δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πίνειν αἷμα, κἀμὲ μὴ ἰλιγγιᾶν, κἀμὲ [b] τότε ἐν Καιήτῃ ὥσπερ [c] χρήσῃ. [d] ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τινα σοφιστὴν, μηδὲ ἀποκαθῆσαι [e] ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς, ἢ συλλογισμοὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ καταγίνεσθαι. πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται.

exisserent. qòd per insomnia remedia mihi fuerint indicata, cùm alia, tum adversus sangvinis excreationem & capitis vertiginem; qod & Cajetæ aliqando factum est. qòd cùm philosophandi cupiditas incessisset, non in sophistam aliqem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus deses contriverim. etenim ista omnia Diis adjutoribus ac Fortunâ indigebant.

a L. 9. §. 11. 27.
b τοῦτο in K. ὡς περιχρίσαι. vel, τοῦτο in K. ἐντυχῆσαι. Sal.
c χρήσῃ f. Xyl. χρήσει Boot. χρησμὸν Lug. χρόσῃ Mer.
d [τὸ] ὅπως τε in Sal. τὸ ὅπως ἐπ'. f.
e -θῆσαι Lug. θῆσθαι f.

Τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ

Quæ apud Qados ad Granuam.

LIBER

ANNOTATIONES.

λὴν ὧν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ ὅτι ὡς ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ καλῷ τὴν σὴν ἡλικίαν ἀνθῆσαι γεγενῆσθαι. ἐλπίζω γάρ σου ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς. *Filium mihi genitum scias; qo nomine Dis gratias ago, non tam proinde, qia natus, quam qod eum nasci contigerit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut à te edoctus eruditusque, dignus evadat, qi tibi à nobis susceptis succedat.* Refert Gellius *l.* 9. *c.* 3. Commodum autem Marcus & *suis præceptis, & etiam magnorum atqe optimorum virorum operâ eruditus esse conatus est. habuit literatorem Græcum, Onesicratum; Latinum, Capellam Aristium: orator ei Antejus Sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerunt.* Lampridius.

Τὸ δι' ὀνειράτων βοηθήματα] De remediis istiusmodi per insomnia indicatis superstitiosa multa in *sermonibus sacris* Aristides; sed & Cicero *de divinat. l.* 1. tangit & noster, *l.* 9. §. 27.

Καὶ τότε ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] locus mutilus; qod & Xylander monuit. *forsan*, inqit in *notis*, ὥσπερ χρήσῃ. *qomodo utaris.* At in versione, *sicut Chrysa*: ac si loci alicujus nomen proprium esset. qò inclinat & Mericus; sed ut viri, non loci, appellatio sit, & χρύσῃ legatur. qasi dicat Marcus; *Cajetæ, qæ in regione Campana maritimum est oppidum, sè Deis vota facientem, favsta retulisse; prout & Chrysæ Phœbi sacerdoti olim contigerat supplicanti*

Παρὰ Σίνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.
Il. ά. 34.
— *juxta littus multisrepentis maris.*

Eruditus vir D. Bootius χρήσει legendum suspicatur: χρῆσις idem qod χρησμὸς, ut χρηματισις interdum pro χρηματισμὸς dicitur. ut sensus sit, *qemadmodum sibi divinitus remedia ad qosdam morbos monstrata fuerunt, sta etiam cum Cajeta aliqando agens versaretur in periculo alicujus morbi alterivsve casus, auxilium, qo eum depelleret, ostensum fuisse, idqe tanqam oraculo, cum aliis in ea urbe oracula nulla edi solerent.* Idem ferè vult Annotator Lugdunensis qi legit, κἀμὲ τότε ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρησμοῦ, ac vertit, *Hocqe Cajetæ, tanqam oraculum qoddam.* Clarissl. Salmasius *sine aliqo θεοπιμπτῷ* (qales Marcus illic loqitur) *ἀνείῳ fanum fieri locum vix posse* censet. *conjecturam* tamen *duplicem* adjungit. legendum scilicet vel, κἀμὲ τότε ἐν Καιήτῃ ἐντυχήσαι, ut *loci* meminerit, in qo monitum illud à numine acceperit: vel, καὶ τοῦτο ἐν Καιήτῃ, ὡς περιχρίσαι, ut & *remedii* præcepti mentio fiat, qod *circumlinere* sibi aliqid jussus sit. In re tam ambigua ipse statuere nihil avsim.

Ὅπως τι ἐπεθύμησα] [τὸ] ὅπως τι ἐπεθ. sic ut in præcedentibus passim. Salmasius forsan, τὸ, ὅπως ἐπεθ. ut τι ex τὸ factum sit.

Ἀποκαθῆσαι ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς] Lugdunensis ἀποκαθίσαι. forsan ἀποκαθῆσθαι. usitatius autem ἐπὶ τοῖς συγγραφίοις diceretur. Sed & Thucydides *l.* 1. *pag* 90. B. καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. *Apud Lares sedere.* dixit. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. ὡς ἐν τοιούτῳ, τοσούτων μὲν ἀκηκοέναι, τοσαῦτα δὲ γεγραφέναι, τοσοῦτῳ δὲ χρόνῳ παρακεκαθικέναι γέροντα ἀ πολλοῦ ἀξίω. *Non fuisse satis tam multa audivisse, tam multa scripsisse, tanto tempore senectuti haud magni pretii assedisse.* Verum ἀποκαθῆσθαι, qo Marcus hic usus videtur, disertius est vocabulum. Significat enim *desidem & ignavum assidere.* Pollux *l.* 3. *c.* 24. inter *ignaviam* ac *desidiam* denotantia vocabula, ἀποκαθῆσθαι & ἀποκαθίζεσθαι collocat. Vetus Edictum Censorium ex Suetonio *de clar. Rhetor.* à Gellio *l.* 15. *c.* 11. exhibitum: *Renunciatum est nobis, esse homines, qi novum genus disciplinæ instituerunt; ad qos juventus in ludum conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adolescentulos totos dies desidere.* hoc est, qod Marcus, ἀποκαθῆσθαι.

Θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται] Expressisse videtur, qod Plato *de leg. l.* 4. & ex Platone Maximus Tyrius *serm.* 3. & Stobæus tom. 2. *tit.* 58. Θεὸς μὲν πάντα καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξυμπάντα. *Deus & cum Deo fortuna opportunitasqe humana gubernant omnia.* qanqam τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *casus* potiùs *fortuitos* rerumqe contingentiam providentiâ divinâ dispositam & gubernatam. qomodo & Solomon usurpavit, *Eccles. c.* 9. *v.* 11. qo loco, qod Plato τύχη καὶ καιρὸς, Solomon עת ופגע dixit. Stoici enim omnia fato fieri statuebant; & fortuita etiam qæ dicuntur, eodem referebant. Ità Aristoteles Rhetor. *l.* 2. *c.* 19. §. 8. Ἐν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοι εἰσὶ, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖον πως πίστιν ὀρθὴν, διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. *Unus autem consequitur melior mos bonam fortunam, qod deos colunt, & se habent ad cultum divinum, aliqo modo, credentes propter bona, qæ proveniunt à fortuna.* Vide & Marcum *l.* 3. §. 11. Plinius minor *lib.* 4. *Epist.* 8. *Sed nimirum qæ sunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, qod dari non nisi à Diis potest.*

Τὰ ἐν Κυάδοις] Ambigi potest, utrum ad antecedentia lemma istud, an ad subsequentia pertineat. Ex usitata siqidem formula, si antegressa spectaret, dicendum videatur, τάδε ἐν Κυάδοις. *apud Qados ista*; concepta nimirum, vel conscripta sunt. Istud autem, Τὰ ἐν Κυάδοις. hoc est, *Qæ apud Qados*, agenti scilicet concepta & conscripta; tituli præfixi potius, qam subjunctæ clavsulæ significationem præ se fert. Atqe in hanc partem hoc in loco Mericus Casavbonus accepisse videtur; in libro proximo exeunte illam alteram secutus. Ipse interim ea disceptatione in medio relicta, ad hunc libro primo terminum dare nihil qicqam dubitavi: cùm & huc usqe seriem qandam continuam, qæ hic plane incidit, avtor ipse tenuerit, miscelam deinceps meram exorsus; & sectiuncula illa ipsa, a qa liber secundus in hactenus excusis inchoatur, ad proximè præcedentia respectum habeat clarum.

Κυάδοις] *Qadi* Germaniæ populus, de qibus Ptolemæus *geogr. l.* 2. & Tacitus in *tractatu de morib. German.* Adversus istos Marcomannis junctos non sine prospero successu bella gessisse Marcum nostrum, avtores sunt Dio Cassius & Julius Capitolinus. Sed & Lucianus in *pseudomanti pag.* 775. cujus hæc sunt verba, ὁπότε θεὸς Μαρκόμανοις καὶ Κυάδοις συνέπλεκτο. *Quando deus Marcus cum Marcomanis & Qadis confligebat.* Eam expeditionem celebriorem reddiderunt Christianorum supplicijs imperrati cœlitus imbres, cùm exercitus siti ferè confectus jam esset. Meminere Tertullianus *ad Scapul.* & *in apolog. c.* 5. & ex eodem atqe Apollinario Evsebius *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 5. & *Chron. l.* 1. & 2. Nicephorus Callistus *l.* 4. *cap.* 12. Zonaras *Annal. tom.* 5. Xiphilinus in *Marc.* Orosius *hist. l.* 7. *c.* 15. Otho Frisingensis *chron. l.* 3. *c.* 25. Joannes Aventinus *annal. Bojor. l.* 2. alii. qanqam istud Cassius, Arnuphis Ægyptii, vel Juliani, ut apud Svidam alius nescio qis, magicis procurationibus, Marci ipsius precibus Capitolinus, moribus pietatiqe Clavdianus, Christiano nomini iniqiores, adscribant. Videatur Scaliger *ad Evseb. chron.* & Xiphilin. *supr. ad* §. 6.

LIBER II.

MAnè prædicere memento tibi, Hodiè futurum est, ut rem habeam cum curioso aliqo, ingrato, protervo, doloso, invido, illiberali. obveniunt illis omnia à bonorum malorumqe insciti â. ego verò, cùm & naturam boni nôrim, qòd honestum, maliqe, qòd inhonestum sit, ipsamqe adeo delinqentis naturam, qòd congener mihi sit, non tam qòd sangvinis seminisqe ejusdem, qàm qòd mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi posse me ab horum ullo compertum habeo;

a Ἔωθεν προλέγειν ἑαυτῷ, συντυχόμαι πολυπράγμονι, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀνθρώπῳ. πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις b διὰ τὸ ἄγνοιαν τἀγαθῶν καὶ κακῶν. ἐγὼ δὲ πεπεισμένος τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλόν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρόν καὶ αὐτὸς τοῦ ἁμαρτάνοντος φύσιν, c ὅτι μοι συγγενής, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ νῷ, καὶ d θείας ἀπομοίρας μέτοχος, e καὶ βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν οὐ δύναμαι.

a Ἐωθεν Xyl.
b Inf. §. 13. & l. 3. §. 11. & l. 7. §. 22. 26. & l. 1. §. 18.
c L. 3. §. 4. 11. & l. 7. §. 22. & l. 9. §. 22. & l. 12. §. 26.
d Inf. §. 4. & l. 5. §. 27. & l. 12. §. 26.
e L. 4. §. 7. 8. & l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἔωθεν προλέγειν] δεῖ, (ut l. 3. §. 1.) χρὴ, μιμνησο, (ut l. 8. §. 13.) vel tale qid, subintelligendum. qod cùm in scriptis istiusmodi est freqentissimum, tum nostro istic cum primis familiare. Cæterùm Xylander ἔωθε legit, vertitqe, *solebat is sibi prædicere.* Sed monentis potiùs qid velit, qam qid assveverit narrantis, dictio videtur. qin nec in persona tertia, qam dicunt Grammatici, de se Marcus loqi assolet.

Συντυχόμαι περίεργῳ, ἀχαρίστῳ] Seneca, *de ira l. 2. c. 10. Placidus sapiens & æqus erroribus, non hostis, sed corrector peccantium, hoc qotidiè procedit animo; Multi mihi occurrent vino dedti, multi libidinosi, multi ingrati, multi avari, multi furiis ambitionis agitati. Omnia ista tam propitius aspiciam, qàm ægros suos medicus.*

Παρὰ τὴν ἄγνοιαν] creberrimè istud inculcat noster, utì in locis collatis videre licet. vide *infrà ad §. 13.* Sed & Epictetum latiùs idem differentem, *l. 1. c. 18. & c. 28.* Lactantius *instit. l. 5. c. 8. Mali sunt ignorantiæ vecti & boni.*

Ἐγὼ δὲ πεπεισμένος] Ita *l. 3. §. 11. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ οἶδα.* *Caterùm ego, cum norim,* qod & urget vehementiùs, dilemmate usus. *l. 17. §. 26.* Vel inscitia rerum pari & ipsè laboras; & pariter affecto ignoscendum: vel perspicacia majore imbutus es; & caliganti æqior esse debes. Vide & *infrà ad §. 13.*

Τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλόν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρόν] Imò solum illud bonum, hoc solum malum esse. Sic enim statuunt Stoici, apud Lactium *l. 7.* in *Zenone*, Hecato *de bonis l. 3.* & Chrysippus *de honesto*; Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι. καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν καλὸν εἶναι. καὶ ἰσοδυναμεῖν τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. *Solum honestum bonum esse, & omne bonum honestum esse, & honestum idem valere qod bonum.* & Seneca, *Epist. 76. Unum est bonum, qod honestum.* De Helvidio Prisco Tacitus *hist. l. 4. Doctores sapientiæ secutus est, qi sola bona, qæ honesta; mala tantùm, qæ turpia; potentiam, nobilitatem, cæteraqe extra animum, neqe bonis, neqe malis annumerant.* Vide *infra ad §. 11.*

Συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος καὶ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ] Ita *l. 12. §. 26.* Ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπῳ πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος. ἐκ γὰρ αἵματος καὶ σπερματίου, ἀλλὰ νῷ κοινωνίᾳ. *Qæ homini cum toto genere humano intercedat cognatio. Neqe enim tam sanguinis, aut seminis, qam mentis existit commvnio.* Non hæc duntaxat, avt præcipuè ratione: sed & ista tamen. Pavlus Apostolus apud Lucam *Act. c. 17. v. 26.* Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων. *Fecitqe ex uno sanguine totam gentem hominum.* Et Lactantius *institut. l. 6. c. 10. Si ab uno homine, qem Deus finxit, omnes orimur, certe consangvinei sumus.* Itaqe τὸ μόνον hic subintelligendum, cujus frequens passim Ellipsis. Xenophon expedit. *l. 3.* Οὐδενὶ γὰρ ἀνθρώπων δεσπότῃ, ἀλλὰ τοῖς Θεοῖς προσκυνεῖτε. *Hominem dominum nullum, sed Deos solos adoratis.* Ita supplet Christus apud Matth. *Evang. c. 4. v. 10.* Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. qod omitta particula illa Moses dixerat, *Deut. c. 6. v. 13. Dominum Deum tuum adorabis, eidemqe servies.* Pavlus *ad Rom. c. 4. v. 9.* Ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; *Beatificatio ista ad circumcisos* (solos) *an & ad præputiatos pertinet?* Qod Castellio, cum minus adverteret, perperam reddidit; *Hæc beatitudo in circumcisionem ne cadit, an potius in præputium?*

Ἀλλὰ νῷ] Synesius *de provident. 1. pag. 89.* Ἔστι δὲ ἡ μία ψυχῶν καὶ σώμασιν συγγένεια. ἡ μὲν γὰρ τοῖς ἀνοήτοις ἐπὶ γῆς ἐκτύπωται γονεῦσι, τὸ πεποιηκὸς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥύσεως πηγῆς. *At non eadem est animorum corporumqe cognatio. Nec enim ab istiusmodi in terra parentibus ortum habere, sed ex eodem fonte derivari animorum natura consentaneum est.* qi tamen fontes, unde deriventur animæ, duos statuit; terrestrem alterum, alterum cœlestem; inde Osiridi, Typhoni hinc animam contigisse. At contra Lucretius *l. 2.* & Lucretio σύμψηφος Lactantius *institut. l. 6. c. 10.* eodem, qò Marcus istic collineans; *Si ab uno Deo,* inqit, *inspirati omnes & animati sumus, qid aliud qàm fratres sumus? & qidem conjunctiores, qod animis, qàm qi corporibus.* itaqe non errat Lucretius, cùm dicit;

Denique cælesti sumus omnes semine oriundi:
Omnibus ille idem pater est. ---

Subjungit Lactantius nostro consentiens: *Ergò pro bellvis immanibus habendi sunt, qi hominibus nocent. --- Ob hanc enim necessitudinem germanitatis docet nos Deus, malum nunqam facere, semper bonum.* Idemqe *l. 5. c. 8.* ex Cicerone *de legib. l. 1. Sicut una eademqe natvrâ, mundus omnibus partibus inter se congruentibus cohæret ac nititur: sic omnes homines inter se naturâ consuti, pravitate dissentiunt; nec intelligunt se esse consanguineos, & subjectos omnes sub unam eandemqe tutelam. qod si teneretur, Deorum profectò vitam homines viverent.*

Καὶ θείας ἀπομοίρας; μέτοχος] θείας ἀπόμοιρα i. e. *portiuncula divina,* ὁ νοῦς. i. *mens,* sive *anima rationalis* hic dicitur, sicut infra §. 4. τοῦ τοῦ κόσμου διοικοῦντος ἀπόρροια. *mundi rectoris propago* & *l. 5. §. 27.* Τοῦ Διὸς ἀπόσπασμα. *Particula à Jove divulsa.* de qibus, suis locis dicetur. Eadem Epicteto Dissert. *l. 1. c. 1.* Τοῦ Διὸς μέρος. *Jovis pars.* Senecæ *Epist. 92. Dei pars est.* & *de otio sapient. Divini spiritvs pars ac veluti scintilla qædam.* Horat. *Serm. l. 2. Sat. 2.*

--- divinæ particula avræ.

qo modo Ammianus, tanqam ex Physicorum sententia, *l. 21. Sol mens mundi nostras mentes ex sese, velut scintillulas, diffunditat.* Et Manilio Astron. *l. 2.*

--- pars ipsa deorum est.

Plutarchus *qæst. Platonic. l. 1.* Ἡ δὲ ψυχὴ νῷ μεταλαχοῦσα καὶ λογισμῷ, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ κατὰ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονεν. *Animam autem mentis & rationis participem non opus modo, sed & pars Dei est, neqe ab ipso facta, sed de ipso, & ex ipso exstitit.* Sanius Augustinus, *Epist. 157. Animam, Dei non particulam esse, sed creaturam.* & *de anim. orig. lib. 1. c. 4.* & *l. 3. c. 3. ab illo, non de illo factam.* qem & amplius vide sis *de civit. Dei l. 13. c. 24.* Tertullianus *de resurrect. c. 7. Deus animæ suæ umbram, spiritvs sui avram, oris sui ἀσπορᾶν, vilissimo alicui commiserit?* Animam loqitur humanam corpori inditam. Pulcerrimè Gregorius Nazianzenus Augustino sensu consentiens, qamvis modo loqendi dispar, *apologet. §. 33.* Περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ Θεοῦ καὶ θείαν, καὶ τῆς ἀνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῷ χειρὶ συνεδέθη. *Studium atqe opera in anima ponitur, qæ ex Deo est atqe divina, superneqe nobilitatis particeps, ad eamqe properans: tametsi vilsori interim ac deteriori adstricta sit.* Modestissimè Epiphanius, in *ancorat. §. 55.* Οὐ μέρος θεῖα λέγομεν εἶναι τὴν ψυχὴν, ἵνα ἀλλόφυτον τῷ ἐμφυτεύσαντι. (ita enim legendum avtumo, qod ἐμφύτημα vulgo legitur) πᾶς δὲ τὸ λεῖπον τοῦτο νοεῖ, ἀφ' οὗ ὁ λόγος. *Neqe partem esse Dei putamus animam, neqe ab insserante alienam. Qemadmodum vero subtile istud accipiendum sit, soli est Deo perspectum.* Sed & Synesius *Epist. 105.* τὸν νοῦν indigitat τὴν ἐν τῇ ψυχῇ μοῖραν τὴν θείαν. *in animo particulam divinam.*

Οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι] Argumentum à nostro crebrius repetitum, utì in collatione indicatum, nostris etiam non insolens, qi lædi neminem, nisi a sese, posse contendunt. Habes à Joanne Chrysostomo fusè pertractatum, Edit. Savill. *tom. 7. orat. 2.* cujus titulus; Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα παραβλάψαι οὐδεὶς δύναται. *Qod nemo se injuriâ non afficientem ladere possit.* Inter exteros vero Maximus Tyrius *dissertationem* eadem de re ingeniosam admodum instituit, numero 2am. qâ & Socratis dictum illud celeberrimum lavdat, à Platone in *apolog.* politum, à Plutarcho *de tranqill.* ab Epicteto *encheiridio extremo*, & *dissert. l. 1. c. 29.* & *l. 3. c. 23.* à Clemente *Strom. l. 4.* repositum, à Thrasea etiam apud Dionem in *Nerone* usurpatum. Ἐμοὶ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναί μὲν

a L. 5. §. 22. & l. 7. §. 26.
b L. 3. §. 4. & l. 4. §. 3. & l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55. & l. 8. §. 56. & l. 11. §. 18.
c L. 7. §. 13. 19.

ναμαι. αἰσχρῷ γάρ με ὐδεὶς περιβάλλει. [a] ὅτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. [b] γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, [c] ὡς πόδες,

(neque enim inhoneſtâ re aliquâ me quiſquam involverit) ſed nec ſuccenſere congeneri poſſum, eúmve odiſſe. ſiquidem ad mutuas operas nati ſumus, quo modo pedes, manus

ANNOTATIONES.

μὲν ὐσίαν, βλάψαι δὲ ὐ. *Me Anytus & Melitus occidere quidem poſſunt, ſed ladere non poſſunt.* In eundem hunc ſenſum & Dominus noſter de ſuis apud Lucam *Evang. c.* 21. qibus etiamſi prædiceret, fore ut morte ipsâ multarentur (καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, *& morte afficient ex vobis.* § 16.) ſubjicit tamen, nihil indè ad ipſos damni, ne vel minimum quidem, redituruṁ. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν ὐ μὴ ἀπόληται. *nec capillus è capite veſtri cuiuſquam periturus eſt.* v. 18. ὐ γὰρ θέμις, inqit Maximus, ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπὸ πονηροῦ βλαβῆναι. *non enim ab improbo detrimentum poteſt accipere vir bonus.* quod Plato, ὐ γὰρ θεμιτὸν ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. *neque enim jus fasque patitur, ut vir bonus qiſpiam ab improbo qoquam ladatur.* Vide ad *l.* 9. §4. Itaque cum noſtro conſentiens plane Joannes Chryſoſtomus *in Matth. orat.* 87. Εἰ δὲ ὐδὲν πάσχεις δεινὸν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδὲν σε δικαίως κακὸν; *Si malì nil pateris, cur ea ſuccenſes, qi te malo non affecit?* Julianus denique *de Cynifm. orat.* 2. Κἂν τις ἱέρεως ἔχῃ πρὸς αὐτον, καθάπιξ, οἶμαι, πολλοὶ πρὸς θεὸς, ἱκανῶ μὲν ὐκ ἴσιν ἐχθρός. ὐδὲ γὰρ βλακῶδές. αὐτὸς δὲ αὐτῷ, βαρύ, μᾶλλον ἐπιθεὶς τίμημα τὸ κρεῖττον; ἀγνοεῖαι, ἔσημος τῆς ἐκείνη προσατίας. *Qod ſi ſorte qis aliter in eum ſit affectus: qemadmodum credo vel in deos ipſos affici pleroſque, non iſte qidem illi ſit inimicus. Neque enim nocere poteſt: ſed ipſe potius ſibi, quin graviſſimam ſibi pœnam inſtigat, melioris inſcitiam, ejuſque ſit præſidio deſtitutus.*

Αἰσχρῷ γάρ με ὐδεὶς περιβάλλει] Αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν, *infrà* §. 11. metaphora ab amictu ſumpta, qi corpori circumjicitur, qoque corpus ipſum involvitur. qalis illa Pſaltæ *Pſalm* 109. v. 18. 19. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον — γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ περιβαλλεται. *Ut indueretur maledictione velut chlamyde ſuâ — Adſit illi, tanqam panno amiciat ſe. Turpi*, inqit, *aliqo nemo me involverit.* qia virtutem ſcilicet nemo eripere cuiqam poteſt, in qâ ſolâ τὸ καλὸν, & in cujus ſolius privatione τὸ αἰσχρὸν Stoici collocant. Λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν, ἀγαθὸν εἶναι. εἶναι δὲ τοῦτο ἀρετήν. *Dicunt autem qod honeſtum ſit, id ſolum eſſe bonum. Id autem eſſe virtutem.* Laertius Zenone lib. 7. §. 101. & Seneca de vit. beat. c. 22. *Sapientibus noſtris unum bonum eſt virtus.* & de conſtant. c. 5. *Unum malum eſt illis turpitudo.* Vide Cicer. *Parad.* 1. qi & idem ad Attic. l. 10. ep. 4. *Nihil eſſe bonum, niſi qod honeſtum: nihil malum, niſi qod turpe ſit.* Itaque τὸ αἰσχρῷ περιβάλλειν, & τὸ κακῷ περιβάλλειν, Marco noſtro idem ſunt. Maximus Tyrius Orat. 2. Ἀδικία ἐστιν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. Τὸ δὲ ἀγαθὸν τί ὢν ἕτερον ἄλλο ἢ ἀρετή; ἢ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. ὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἔχων. Ἡ οὖν ἐστιν ἀδικία, ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. ὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρεῖται, οὐδὲ ἀπόλλυται, οὐδὲ λήϊσται. *Injuria eſt boni erepti. Bonum autem qid ſit aliud qam virtus? Atqi virtus eripi non poteſt. Sequitur ergo, ave ilum qi virtutem habet, affici injuriâ non poſſe, ave injuriam qi facit, non eripere bonum, qia nullum bonum eripi, amitti, tolli, ave ſpoliari poteſt.* Eodemqe Chryſoſtomus, in argumento hoc, telo pugnat. Telephus Accianus apud Macrobium *Saturn. l.* 6. *c.* 1.

— — Nam ſi regnum à me fortuna atqe opes
Eripere qivit, at virtutem non qit.

Λῃσὴς γὰρ προαιρέσεως οὐ γίνεται. Epictetus apud noſtrum l. 11. §. 36. *Prædo enim virtutis nullus eſt.* Itaque Maximus: Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καὶ χαλκότατα γίλωτα ἀκραιφνῆ, ὁρῶν τὴς ἀδίκως ἐπ' αὐτὸν ὠμημένης σκευῆ, οἰομένης τι ὁρᾶν, ὁρῶντας δ' οὐδέν. ἀλλὰ καὶ ἀτιμάζοντα ἐκείνην, βοήσεται τὸ τῦ Ἀχιλλέως Ἰλιαδ. I. v. 604.

— Φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς ἶσα.

καὶ ἀφαιρεμένην τὰ χρήματα, προήσεται ὡς παίγνια καὶ ἀσφαλῶς; ἀφαιρεμένης, καὶ ἀποθανεῖται ὐ ὑπὸ πυρετῦ καὶ λίθυ, ὐδὲν ἀγανακτῶν πρὸς τὴς ἀποκλινύτας. *Vir bonus & probus videbit riſum ſi naviſſimum, qoties improbos ſerio ad ſe ire videbit, qaſi rem geſturos maximam, cum tamen nihil poſſint. Sed & in medià eorum contumeliâ illud Achillis exclamabit.*

— Haud regis ſuperum contemptus abibo.

Qòd ſi facultates qoqe ejus auferre parent: eas ille non ſecus, qam ſi crepundia eripiant, ave talos, dimiſſurus eſt. Nec aliter, ſi res ferat, morietur, qam ſi morbo aliqo, febri puta ave calculo, moriendum eſſet, neqe mortis auctoribus ſuccenſebit. Seneca de Conſtant. Sap. c. 6. *Injuria propoſitum hoc habet, aliqem malo afficere: malo autem ſapientia non reliqit locum. Unam enim malum illi eſt turpitudo: qa introire eo, ubi jam virtus honeſtumqe eſt, non poteſt. Injuria ergo ad ſapientem non pervenit. Nam ſi injuria alicujus mali patientia eſt; ſapiens autem nullius mali eſt patiens; nulla ad ſapientem injuria pertinet.* Vide ad *l.* 8. §. 1.

Οὔτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ] Epictetus *Enchirid. c.* 42. Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβὰς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφορητόν. Ὁ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λαμβάνῃς, ὅτι ἀδικεῖ. Αὐτὴ γὰρ λαβὴ ἐστιν αὐτῦ οὐ φορητή. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος. καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορετόν ἐστιν. *Unaqaqe res duas habet anſas; unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Er-*

gò, ſi frater injuriam fecerit, non eâ prehende, qâ facit injuriam: ea enim ejus anſa non eſt tolerabilis. Sed illinc potius: eſſe fratrem, eſſe una educatum. Sic prehendes rem qâ eſt tolerabilis. Idem Differt. l. 3. c. 10. Οὐκ ἐδει ὅτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ὐ. ἀλλὰ τῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγω δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτος, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τῦτο γὰρ ἐμον ἐστι, ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τῦτο ὐδεὶς κωλύσαι δύναται, ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verum hoc illi cura erit. Ego verò, utcunqe ille me tractarit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibetur.* Vide l. 5. §. 22.

Γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν] Qod *l.* 4. §. 3. Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Homo alter alterius cauſſâ natus eſt.* & l. 8. §. 56. Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. *Homo alter alterius cauſſâ mutuo natus eſt.* & l. 5. §. 16. Πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν. *Ad ſocietatem nati ſumus.* & l. 7. §. 13. Πρὸς ὠφελίαν τινὰ συνεργίαν. *Ad mutuas rei eidem conficiendæ operas conſerendas.* V. *infrà ad* §. 2. Seneca de Ira l. 1. c. 5. *Homo in adjutorium mutuum generatus eſt.* & Epiſt. 95. *Natura nos cognatos edidit, cum ex eiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit: illa æqum juſtumqe compoſuit: ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere qam ladi: & illius imperio parata ad juvandum manus. Iſte verſus & in pectore, & in ore ſit:*

Homo ſum: humani nihil à me alienum puto.

Terent. Heaut. 1. 1. *Habeamus in commune, qod nati ſumus. Societas noſtra lapidum ſornicationi ſimillima eſt; qæ caſura, niſi invicem obſtarent; hoc ipſo ſuſtinetur.*

Ὡς πόδες] Ideò, πᾶν τὸ ὑποκάτω ἐξ ἀνάγκης ἀρτίως ἔχει τὰς πόδας, omne pedeſtre animal pares neceſſario habet pedes. Ariſtoteles *de anim. mot. inceſſ. c.* 8. & *hiſt. anim. l.* 1. *c.* 5. & *problem. l.* 10. *q.* 18. & 23. Hierocles ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας; apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οἱ ἀδελφοὶ τρόπον τινὰ τὰ αὐτὰ μέρη τυγχάνυσιν, ὥσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ σκέλη, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ τὰ λοιπά. ἑκάτερ ἑκατερ ἰδίαν ψυχὴν καὶ νῦν λάβοι, περιττὸν ἂν τὰ λοιπὰ πάση μηχανῇ διὰ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν, τῷ μηδ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε εἶναι παρεχειν καλῶς δίχα τῆς τῶν ἑτέρων παρυστικς. ὅτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν (forſan ψυχὴν μίαν. Vide ad *l.* 4. §. 4. *annot.* 1. & §. 29. *annot. ult.* & *l.* 9. §. 8. & *l.* 12. §. 30.) ὁμολογῦντας ἔχειν, μηδὲν παράπαν σπουδῆς, ὑπὲρ τῦ δεῖσθαι προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ ἂν κ πλέον τι παρα τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πέφυκασιν. ὅ τι γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν ἀλλήλοις παρόντες παρόντα, καὶ χὲρ συπεράζεται παρὸν παρὸσα. ἡ δὲ ἀδελφῶν συμπραξις ἀλλήλοις πολυχρηστέα πως ἐστι. πράττουσι γὰρ τὰ κοινῇ διαφέροντα, καὶ διεσπασμένης πάντων, μίαν θ' ὑπάρχουσιν ἀλλήλοις ὀφελῶ, κἂν μυρίων ἡ τὸ διάστημα. *Fratres quodammodo corporis tui partes ſunt, qemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqa membra. Si animi & mentis per ſe compotes fierent, reliqas partes omni ſtudio curarent propter intercedentem ipſis communionem: qoniam ne ipſa quidem junctionem ſuam recte adminiſtrare poſſunt citra præſentiam aliarum partium: ita nobis etiam qi homines ſumus, & animam unam habere nos fatemur, omnibus viribus annitendum eſt, ut fratribus decenter utamur. Magis enim, qam partes corporis, ad auxilium mutuum fratres compoſiti eſſe videntur. Siqidem oculi ſimul aliqid intuentur, uterqe alteri præſens: & manus præſenti manui ſubvenit: fratrum verò opera mutua multò latius patet. Negotia enim communia peragunt, qamvis magno loci intervallo disjuncti: & commoda ſua ſedulo invicem promovent, licet longiſſimo interſtitio ſeparentur.* Ita enim locus ille inſignis, ſed fœdiſſime vitiatus, ex parte ſaltem reſtitui poterit. Baſilius Cæſar *Epiſt.* 68. Ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι πλέον ἡμῖς τῆς ἐνὸς ἑκάστυ τῶν ἀδελφῶν ἐπικρείας διόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν. ὅλαν πρὸς ἄυλα ταῦτα ἀπιδωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἐν οὐδεν ἑαυτῷ πρὸς ἰδίαν ἐργασιαν αὐτάρκες. ὅτε γὰρ ἂν τῆς ἀσφαλῶς βαδίσεως, μὴ συνυποστηρίζοντος τῦ ἑτέρυ. ὅτ' αὐ ὀφθαλμὸς ὑγιὴς ἰδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' αὐτῦ συνδρώσας προσβάλλων τοῖς ὁρατοῖς. κ ἀκοὴ ἀκριβοῖ ἀκρόασιν, ἡ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη. καὶ ἁπτικὴ ψαῦσις χαλαιοτέρα τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων. καὶ ἁπαξαπλῶς· ὐδεὶς ὅτε τῶν ἐκ φύσεως, ὅτε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθωμάτων ὁρῶ, ἄτερ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελούμενον. *Quam exacte ſciamus nos magis unuſcujuſqe fratrum auxilio indigere, qam alteram manum alterius. Porro ex ipſa corporis ſtructura communionem eſſe neceſſariam, Dominus nos docuit. Qum hæc ipſa noſtra membra reſpicimus, qod unum non ſibi ipſi ad junctionem ſatis eſt. Neqe enim pes turò ierit altero non ſublevante. Neqe oculus ſane viderit, niſi alterum habeas ſocium, & cum eo unanimiter viſibilibus ſe objiciat. Jam auditus exactior eſt, qi per utroſqe meatus vocem recipit, & multo validior apprehenſio digitorum communione. Ad hæc, nihil eorum vel qæ à natura, vel qæ ex inſtituto rectè peraguntur, ſine conſpiratione eorum, qæ ejuſdem*

ſunt

manus, palpebræ, dentium ſuperiorum inferiorúmque ordines. adverſari itaque ſibi invicem præter naturam: adverſantis eſt avtem ſuccenſere & adverſari.

§ 2. Qicqid ſum, conſtat id omne carunculâ, animulâ, & parte principante. proinde mitte libros. nec diſtrahere ampliùs: (nihil obſtat, qò minùs hoc facias) ſed tanqam qi jam ſtatim moriturus ſis, carnes iſtas contemnas. cruor eſt, & oſſicula, & reticulum ex nervis, venulis arteriiſque contextum. Qin & animam conſidera, qalis ſit. Spiritus eſt, ſive aër, nec is ſemper idem, ſed qi ju-

ὡς χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ ϛοῖχοι τ̃ ἄνω καὶ τ̃ κάτω ὀδόντων. [a] τὸ γὰρ ἀντιπρόσωπον ἀλλήλοις παρὰ φύσιν. ἀντιπραχλικὸν ἢ τὸ ἀγανάκλειν καὶ ἀποϛρέφεϑαι.

§ 2. [b] Ὁ, τί ποτ ἔϛὶ τὸ εἶμι, σαρκίον ἐϛὶ καὶ πνεῦμάτιον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. [c] ἄφες τὰ βιβλία. [d] μηκέτι σπῶ. ὃ δέδοται [e]. ἀλλ' [f] ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τ̃ μὲν σαρκίων καταφρόνησον. [g] λύθρῳ καὶ ὀσάρια, καὶ κροκύφαντον, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάλιον. ἴδασι ἢ καὶ τὸ πνεῦμα ὁποῖόν τι ἐϛίν. [h] ἄνεμος. ἔδε ἀεὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ

a Inſ. §. 16. & l. 7. §. 24.
b L. 3. §. 16. & l. 6. §. 32. & l. 12. §. 3.
c Inſ. §. 3. & l. 3. §. 14.
d Inſ. §. 7. & l. 4. §. 3. 26.
e - ται; ſ. L. 3. §. 14. l. 9. §. 29.
f Inſ. §. 5. 11. l. 3. §. 12. l. 7. §. 29.
g L. 3. §. 3. l. 8. §. 37.
h L. 5. §. 33. l. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

ſunt generis, perfici videmur. Cæterùm de uſu finéque Marcus, de neceſſitate Baſilius loqitur.

Ὡς χεῖρες] De manibus Galenus de uſu part. l. 1. Σύμμαχον ἑτέρα τὴν ἑτέραν ἡ φύσις ἐποίησε. ταύτη ἄρα καὶ πρὸς ἀλλήλας γεγύμναϰαι. ἀλλήλων γὰρ ἕνεκα γέγονεν ἑϰάτερα. *Alteram alteri ſociam fecit natura, & eatenus ad ſe mutuo ſpectant: altera enim alterius cauſſa facta eſt.* Inde nata proverbialia illa. Menandrianum apud Gnomologum.

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα, καὶ πόλις σώζει πόλιν.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλος τε δάκτυλον.
Servat virum vir, civitatem civitas:
Digitúmque lavat digitus, & manum manus.

Epicharmeum apud Æſchinem in Axiocho, & Stobæum Tom. 2. tit. 10.

Ἃ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίπτει. δός τι, καὶ τί λάμψεις.
A manu manus lavatur: da qid, & qid accipe.

qanqam qod Stobæus νίπτει, Æſchines νίζει habet. Eraſmus & Grotius νίζει malunt: ut ſit, *à manu manus fricatur*, ſive, ut vulgo efferri ſolet, *manus manum fricat.* Deniqe Evripideum illud in *Heraclid.*

---- μιᾶς δὲ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.
Invalida pugna eſt, una qam gerit manus.

Virgilius, an Septimius in Moreto:

Admovet inde manus operi, partitus utrique:
Læva miniſterio, dextra eſt intenta labori.
Hæc rotat aſſiduis gyris, & concitat orbem.
Interdum feſſa ſuccedit læva ſorori,
Alternatque vices.

Ὡς βλέφαρα] Qæ ad oculi tegmen, & tutelam amicè conſpirant.

Ὡς οἱ ϛόχοι τῶν ὀδόντων] Qi veluti in mola *catillus* & *meta* mutuas ſibi invicem operas jugiter præſtant.

Τὸ ἂν ἀνϑιπράσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν] Seneca *de ira l. 2. c. 31.* *Illud ante omnia cogita, ſædam eſſe & execrabilem iram nocendi, & alienissimam homini, cujus beneficio etiam ſæva manſescunt.* Apud Xenophontem *Commentariorum l. 2. p. 746. C. B.* Socrates fratres duos diſſidentes his verbis alloqitur. Νῦν μὲν ὅτω διακεῖσθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ἃς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τάτε τρέπεσθον πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω. ἢ εἰ τὼ ποδὶ θεία μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοις, ἀμελησάντε τάτε, ἐμποδίζοιτε ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζοσι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρε καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμώ, καὶ τἄλλα ὅσα ἀδέλφὰ ἐφύσευ ἀνθρώπους. *In hoc qidem tempore ſic affecti eſtis, ac ſi manus ambæ, qas Deus idcirco creavit, ut mutuò ſe juvent, hoc omiſſo, ad impediendum ſeſe invicem converterent: vel ſi pedes ambo, qi divino conſilio mutuas ad operas conditi ſunt, hoc ipſo neglecto, ſibi invicem impedimento eſſent. An non magna fuerit inſcitia, magnaque infelicitas, iis ad detrimentum uti, qæ ad mutuam utilitatem facta ſunt? At enim fratres duos, meâ qidem ſententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, qam manus utraſque, qam pedes, qam oculos, qam cætera, qacunqe natura voluit in hominibus eſſe germana.*

§. 2. Σαρκίον ἐϛί, καὶ πνεῦμάτιον καὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Eandem diſtributionem habes ſæpius repetitam. *l.* 3. §. 16. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 12. §. 3. Idem fere aliis verbis Apoſtolus *ad Theſſal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 23. Τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. *Spiritus, & anima, & corpus.* Qo loco τὸ σῶμα eſt qod Marco hic σαρκίον, ἡ ψυχὴ, qod πνευμάτιον. τὸ πνεῦμα, qod τὸ ἡγεμονικὸν.

Ἄφες τὰ βιβλία] Vide *infrà ad* §. 3. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 4. *c.* 4.

Μηκέτι σπῶ] Ita *l.* 4. §. 3. πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ καλείσθω, *cum primis cave diſtraharis, cave obnitaris.* Qod eleganter admodum ſic expreſſit Perſ. *Sat.* 5. *v.* 154.

En qid agis? duplici in diverſum ſcinderis hamo.
Hunccine an hunc ſequeris? ſubeas alternus oportet
Ancipiti obſequio dominos; alternus oberres.

Οὐ δέδοται] *Non datum eſt.* Xylander. at Lugdunenſis *non licet.* Nam qod *ne ſtude*, reddidit Annotator Lugdunenſis, & μηκέτι σπεύδε, mavult legi; à Marci mente alienum eſt. Mericus Caſavbonus, *non eſt futurum. non dabitur.* qod exponi vult ex illis *l.* 3. §. 14. Μηκέτι πλανῶ. ὃ γὰρ τὰ ὑπομνήματά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, &c. *Noli te fallere. neqe enim futurum eſt, ut commentariorum tuorum & excerptorum, vel alienorum de antiqitas geſtis rebus ſcriptorum evolvendi & perlegendi copia tibi ſupperat.* Et eſt revera probabilis ſatis expoſitio. Videatur tamen an non forſan ἐρωτηματικῶς legi debeat, ὃ δέδοται; *an non datur? an non eſt in tua poteſtate poſitum*, ut hoc facias? hoc eſt, ut diſtractione & perturbatione omni immunem te reddas. Ità *l.* 4. §. 1. τὸ δύνατον καὶ δίδεμενον, *id qod poteſt & conceſſum eſt.* & *l.* 9. §. 29. ὅρμησον, ἐὰν δίδῶται, *aggredere, qatenus tibi datur.* Epictetus Diſſert. *l.* 3. *c.* 26. δέδοται σοι τοῦτο, *datur tibi hoc.* & ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν δέδοται. *qatenus licuerit, & qatenus datum fuerit.* & Rufus Thraſeæ apud eundem *l.* 1. *c.* 1. ὃ θέλεις μελετᾶν, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ, *non operam dabis, ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Hinc δόσις φυσικὴ, *id qod natura in te poſuit l.* 4. §. 19. qà nimirum,

---- ---- *natura beatis*
Omnibus eſſe dedit, ſi qis cognoverit uti.

Clavdianus *in Ruffin. l.* 1. Occurrit nimirum objectioni vulgari illi, de qa Seneca *Epiſt.* 104. eodémqe planè, qo Seneca, modo occurrit. *Totiens*, inqit hic, *occurrunt iſti, qi non putant fieri poſſe, qicqid facere non poſſunt, & ajunt nos loqi majora, qàm qæ natura humana ſuſtineat. At qanto ego de illis melius exiſtimo? ipſi qoqe hæc poſſunt facere; ſed nolunt. Denique qem unqam iſta deſtituere tentantem? cui non faciliora appariere in actu? non qia difficilia ſunt, non audemus, ſed qia non audemus, difficilia ſunt.* Qem vide amplius *ad l.* 6. §. 19. Eodem planè ſenſu Hebræi Doctores in Patrum dictis c. 3. §. 15. הרשות נתונה. *Poteſtas data eſt.* τὸ αὐτεξούσιον ſcilicet.

Λύθρῳ] Ita *l.* 3. §. 3. γῆ καὶ λύθρος, *limus & ſanies.* & l. 8. §. 37. γραπτὸν πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρος ἐν θυλάκῳ, *ſator hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* Eſtathius *ad Iliad.* Z. λύθρον, ὁ τῷ αἵματι μιχθεὶς ἀναμεμιγμένος τῇ κόνει, *cruor pulveri commiſtus.* dictum à λύω, unde & λυμα, τὸ καθαρμα. per theta ſcribi, ut a λύτρον diſtingvatur. Eadem ferè & *ad Iliad.* A. & *ad Odiſſ.* X. utrumqe avtem, & λύθρος & λύθρον dici monet idem *ad Iliad.* Φ. plenius pavlo Heracleo *in Schol. ad Iliad.* I. Τὸ μετὰ κονιορτοῦ καὶ ἱδρῶτος; ἀνθρώπειον αἷμα, λύθρος καλεῖται, *ſanguis pulveri & ſudori commiſtus.* Itaque de athletis uſurpat Clemens Alexandrinus *Stromat. l.* 2. Verum illic potius eſt Marco idem qod ἰχὼρ αἱματικὸς, Oppiano Κυνηγ. l. 2. v. 279. *ſanies cruenta.* σὰψις γὰρ αἵματος, ἰχὼρ, *putredo enim ſanguinis, ſanies.* Clemens Alexandrinus *Protreptico.* qinqam cruorem vult tantum & *ſanguinem* ipſum: ſed qem ad rei vilitatem exprimendam ſic nuncupat.

Κροκύφαντον] *Reticulum* malim cum Xylandro, qàm cum Henrico Stephano *peplum*, tum qia κροκύφαντον τῷ κεκρυφάλῳ idem ſtatuit Eſtathius *ad Iliad.* X. tum qia ſequitur mox, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάλιον. Κροκύφαντον autem dictum vult Scholiaſtes *ad Ariſtophanis Veſpas*, ὅτι διὰ κρόκης ὑφαίνεται, *qia per tramam texitur.* Ex qo Svidas corrigendus eſt, apud qem perperam legitur, ὅτι διὰ κροκὴ ὑποφαίνεται. Verum illis omnibus conſtanter, contrà qam noſtro, κροκύφαντος formâ maſcula dicitur. *Reticuli* vero nomine, nec *omentum*, licet id Poſſuci νεύρων πλεγμα dicatur; nec *cutem* ipſam, cum Merico noſtro, deſignari illic exiſtimo; ſed contextum illum integrum (cute tamen non excluſa prorſus; ſiqidem τὸ ὄρεμμα ἐκ φλεβῶς, καὶ νεύρου, καὶ ἀστρίας; *cutis* etiam ex iſtis conſtat. Ariſtotelis nomine *de Spir. c.* 5.) qi per corpus totum permeat, venarum, nervorum, arteriarum intercurſantium, ſibiqe invicem implexorum, qo corporis moles qaſi continetur & conſtringitur: ὁ δὴ καὶ προσεικάζομεν τῷ τῆ κύρτῃ πλέγματι. *Itaque veri ſagenæ comparavimus.* inqit Plato in *Timæo pag.* 1079. *F.* ad qæ verba forſan & Marcus reſpexerit, ubi πλέγματιον idem nuncupat. De eo loco videri poterit Galenus in explicatione eorum qæ *in Platonis Timæo medice* ſunt dicta.

Ἄνεμος] *Anima* ergò *ventus*, ſive *ſpiritus*, & *flatus* Stoicis: qod confirmat Laertius *l.* 7. & Plvtarchvs *de Philoſ. placit. l.* 4. *c.* 3. Ita Marcus denuo l. 6. §. 15. Οἷον ἡ ἀπ' αἰμάτων ἀναθυμίασις, καθ' ἣν ἐκ τοῦ ἀέρος ἀναπνεῦσις. *Qaſi exhalatio nempe qædam à ſanguine orta, & ab aere ſpiritus attrahitur.* Qui & Tertvllianvs *de Anima c.* 5. *Et Stoicos ajunt, qi ſpiritum dicunt,*

a *ita v. f.* ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμέμενον, καὶ πάλιν ῥοφέμε-
b Inf. §. 6.
c *L.* 3. §. 3. νον. τρίτον ἦν ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. ὧδε a ἀπονοήθητι.
l. 7. §. 55. *l.* b γέρων εἶ. μηκέτι ἦτο ἐάσῃς c δουλεύσαι. μηκέτι
11. §. 19.

giter efflatus denuò reſorbetur. tertium reſtat, pars illa principatum gerens. tu ergò ſic tecum: ſenex es: partem tui principem ſervire ulteriùs ne ſiveris; ſed

ANNOTATIONES.

dicunt animam: penè nobiſcum. Penè, inqit: non prorſus. Nec hoc tamen, qaſi noſtri non & *ſpiritum* dicant, ex Salomone *Eccleſiaſt. c.* 12. *v.* 7. & aliis: ſed qia alia ratione ſive *ſpiritum*, ſive *flatum animam* nos dicimus; non tanqam aëreum qiddam ſit, ut Marcus iſtic, qalis ſpiritus ille qem ſpirando trahimus; ſed *ſpiritum*, qia propriam qandam habet *naturam corporis expertem, & mundana molis elementis omnibus excellentiorem ſubſtantiam*, ut Auguſtinus *Epiſt.* 28. *flatum* qia *Deo eſt inſufflante* creata, ut ex Moſe *l.* 1. *c.* 2. *v.* 7. idem *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 24. qo etiam loco, ne Stoicis calculum dare ſuum videretur, qi de ſubſtantia divina mentem ſaltem derivatam tradiderunt, ſubjungit: *Sicut autem nos poſſumus non de noſtra natura, qa homines ſumus, ſed de iſto aere circumfuſo qem ſpirando & reſpirando ducimus ac reddimus, flatum facere, cum ſufflamus: ità omnipotens Deus non de ſua natura, neqe de ſubjacente creatura, ſed etiam de nihilo potuit facere flatum, qem corpori hominis inferendo inſpiraſſe vel inſufflaſſe commodiſſimè dicitur, incorporeus incorporeum, ſed immutabilis immutabilem, qia non creatus creatum.* Lactantius certè contra plane qam Marcus hic, *de Opificio Dei c.* 17. *Animam qi ventum putant, hoc falluntur, qod ex aere ſpiritum ducentes vivere videamur. Varro itaqe deſinit: Anima eſt aer conceptus ore, deſerveſactus ex pulmone, repeſactus in corde, diffuſus in corpus. Hac apertiſſime falſa ſunt. Anima non eſt aer ore conceptus: qia multò prius gignitur anima, qam concipi aer ore poſſit.* Et hoc contra qam Stoici, qi à partu animam in corpus inſinuari ſtatuebant; qod & Lactantius monet; & Plutarchus *de Stoicis contradictionibus c.* 38. Vide *l.* 12. §. 24. Attamen in *Carminibus* Orpheo attributis dicitur, *τὴν ψυχὴν, ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων, animam ex toto ingredi reſpirantibus latam à ventis.* Ariſtoteles *de Anima l.* 1. *c.* 5. Latinis etiam *animus* & *anima* παρὰ τὸ ἄνεμον. Servius *ad Æneid. l.* 1. & Pſeudo-Cyprianus *de duplici martyrio.* Qin & *animas ventis tribui* multis docent, Joannes Zinzerlingius *in Promulſide Criticæ*, & Meurſius *Critico Arnob. l.* 1. *c.* 3. ad illa Arnobii; *Nunqid ſuas animas expiraverunt venti? Animam* enim dictam, *qod corpus animat*, ut Pſeudo-Auguſtinus in *Deſin. Orthod. c.* 20. & *de ſpir. & anim. c.* 9. præpoſterum eſt planè; cum contra hoc ab illo duci dicique manifeſtum ſit. Vide amplius ad *l.* 5. §. 4.

Ἥκαστα; ὦ κόσμε;] *In horas.* Xylander. & §. 5. *Singulis horis.* idem. *Singulis horarum momentis.* Caſaubonus. *Omni tempore, jugiter.* ut *l.* 8. §. 53. Hinc tractum illud in tibicines, ſive ſubulones dicteriam, cujus *l.* 8. meminit Athenæus.

Ἀνόρι μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνὶ φυσαν.
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυτῷ χώ νιν ἐκπίλαλαγ.
Eſt tibicinibus mens cœlitus indita nulla:
Nam ſimul hanc inflant, avolat illa ſimul.

Ἐξεμέμενον] Ita Maro *Æn.* l. 9. *v.* 354.
Purpuream vomit ille animam....
Idem enim ipſum in morte ſemel fieri, qod in reſpiratione fit jugiter, vult Marcus noſter, *l.* 5. §. 4. ſicut avtem *animam evomere*, ità *ſpiritum exuere* dixere. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. *Jam ipſum ſpiritum expuimus interim, dum trahimus.* qæ tamen verba aliter diſtingvit Lipſius. Idem (ſi idem, nam Marco potius tribuunt havd pauci) *in Thyeſte v.* 244.
Ferro peremptus ſpiritum inimicum expuat.
Et *Troad. v.* 1168.
Ubi hanc anilis expuam leti moram.
Unde & in *Hercule Oetæo v.* 1467. Joannes Zinzerlingius *Promulſ. c.* 14. vocabulum idem reſtituendum contendit, pro eo qod *expulit* vulgo legitur.
Ictus ſagittis qi tuis vitam expuit.
Varro περὶ ἐξαγωγῆς. *Andromeda vincta, & propoſita cete, non debuit patri ſuo, homini ſtupidiſſimo, in os expuere vitam?* Valerius item Flaccus *Argonaut. l.* 3. *v.* 97.
—— *purpuream ſingultibus expuit avram.*
Qod Statius *Thebaid. l.* 5. *v.* 262. *animam ſingultare* dixit.
Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Singultant animas.
Epiphanius vero in *Ancorato* §. 76. Οἱ λέγοντες, ἡμεῖς δὲ Χριστὸν νῦν ἔχομεν (*Corinth. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.) τὸν αὐτῶν νῦν εἶχον, καὶ οὐκ ἐξεπύκασιν. *Illos, qi iſtud uſurparunt; nos mentem Chriſti habemus, ſuorum habuiſſe mentem, nec eam expuiſſe.* Cæterùm *purpuream animam vomere* dixit Maro pro eo qod Homerus, ἁιμ' ἰμέων *ſanguinem vomens* dixerat *Iliad. O. v.* 11. Itaqe Servius notat, ſecundum eos dictum, qi volunt ſanguinem eſſe animam: *cum alibi aliorum opinionem ſequatur, qi dicunt ſpiritum eſſe animam: ut eſt,*
—— *in ventos vita receſſit.*

Καὶ πάλιν ῥοφέμενον] Qod ψυχορροφεῖν uno vocabulo dici poſſit; qanqam id alio ſenſu uſurpari monet Svidas, ἀντὶ τοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπίνειν. pro *animam*, id eſt, *ſanguinem exorbere.* qomodo Ariſtophanes in Nebulis de cimicibus, qos Corinthios, dum κόρεις vellet, per jocum nuncupat;
Δάκνουσί μ' ἐξέποντες οἱ Κορίνθιοι,
Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι.
Me cives Cimicenſes prorepentes infeſtant admodum,
Et vitam è membris exugunt.

Hinc avtem delirium Stoicum de animæ natura refutantem Plutarchum de *commun. notion. c.* 41. vide ad *l.* 3. §. 16. Qod avtem dicit καὶ πάλιν ῥοφέμενον, id in *anigmate* 72. de utre ſic extulit Sympoſius.
Non ego continuò morior, dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſiduè; qamvis & ſæpe recedat.

Ὧδε ἀπονοήθητι] Forſan ἐπινοήθητι, *animadverte, conſidera.* Niſi ſi ἀπονοεῖσθαι hoc ſignificatu reperiatur alicubi. nam contrarium prorſus paſſim obtinet.

Γέρων εἶ] Seneca *Ep.* 76. *Perge Lucili, & propera, nè tibi accidat, qod mihi, ut ſenex diſcas: imò ideò magis propera, qoniam id nunc aggreſſus es, qod perdiſcere vix ſenex poſſis.* Et *Ep.* 19. *Si potes, ſubduc te iſtis cogitationibus: ſin minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus; incipiamus in ſenectute vaſa colligere. in freto viximus; moriamur in portu.* Et *Ep.* 68. *Utinam qidem hoc propoſitum ſeqi olim fuiſſet animus tibi: utinam de vita non in conſpectu mortis ageremus. Sed nunc qoqe non moremur. qod facere ſolent, qi ſerius exeunt & velunt tempus celeritate reparare, calcar addamus. Et qando, inqis, tibi proderit illud, qod in exitu diſcis, avt in qam rem? in hanc, ut exeam melior.* Præclarè Epicurus ipſe *Epiſt. ad Menoeccum.* Μήτε νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν. μήτε γέρων ὑπάρχων, κοπιάτω φιλοσοφῶν. ὅτε γὰρ ἄωρός ἐστιν, ὅτε παρωρᾶται, πρὸς τὸ καλὸν ψυχῆς ὑγιαίνον. Ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοίως ἐστὶ τῷ λέγοντι, πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι. [τὴν ὥραν Clemens] ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ [νεωτέρῳ Clemens] καὶ γέροντι. τῷ μὲν γηράσκειν νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν [χαρὰν f.] τῶν γεγονότων. τῷ δὲ, ὥστε νέῳ ἅμα καὶ παλαιῷ ᾖ, διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. *Neqe juvenis qiſpiam dum eſt, philoſophari negligat, neqe ſenex cum ſit, philoſophando ſatigetur. Neqe enim qiſqam avt ætatem non attigit, avt ætatem exceſſit, ut ad animi ſanitatem contendat. Qi avtem dicit, avt nondum philoſophandi tempus eſſe, avt tempus præteriiſſe, ei ſimilis eſt qi dicit, ad beatam vitam avt non adeſſe tempus, avt non amplius eſſe. Philoſophandum igitur & ſeni & juveni illi qidem, at ſeneſcens in virtutibus vigeat præteritorum gratiâ: huic ut juvenis una & vetulus ſit, eo qod futurorum careat metu.* Refert Laërtius *vit. l.* 10. *c.* 122. & Clemens *Strom. l.* 4. Vide ad §. 4.

Μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι] *Mentem*, inqit, *ne patiaris ſervire*: vel *corpori* nimirum, vel *cupiditatibus.* Ἡ γὰρ νοερὰ ἐθέλει πρωτεύειν καὶ μὴ καταχρατεῖσθαι, μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. *Vis enim intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ſe in ordinem redigi patitur, neqe à ſenſus, neqe ab affectus motibus.* Noſter *l.* 7. §. 55. Hoc eſt avtem δουλεῦσαι. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, *ſiqidem à qo qis ſuperatus eſt, huic etiam in ſervitutem eſt addictus.* Petr. *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19. Itaqe noſter *infrà* §. 16. Ἐρίζει ἑαυτῇ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, ὅταν ἡσσᾶται ἡδονῆς ἢ πόνου. *Contumeliâ ſe afficit anima humana, cùm voluptati vel dolori ſuccumbit.* Τὸ γὰρ ἡττώμενον ἐρίζει καὶ ὑποκαταπλιτόμενον τῷ ἐπικρατοῦντι μέρει τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς. *Ut pars tui divinior devicta ſuccumbat viliori, corpori nempe mortali ejuſque craſſis voluptatibus.* Idem *l.* 11. §. 19. *Extrema* avtem *eſt ſervitus, cùm anima vitiis dedita rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.* Boeth. Conſol. Et, ἀνδραποδωδέσταλοι, οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες. *Valdè ſervuli ingenio ſunt præditi, qi voluptatibus ſerviunt.* Itaqe Joannes Chryſoſtomus *Tom.* 8. *Orat.* 13. Εἴ τις κρατεῖ μὲν ἀνθρώπων, δουλεύει δὲ πάθεσιν, ἐγώ γ' ἂν πάντων ἀνθρώπων δουλικώτερον εἴποιμι. *Si qis vincit homines, ſervit verò affectibus, illum ego præ omnibus hominibus maximè ſervilem dicerem.* Et Clemens Alexandrinus Strom. l. 2. Τὸ ὑποπίπτειν καὶ παραχωρεῖσθαι τοῖς πάθεσιν, ἐσχάτη δουλεία. *Se ſubmittere & cedere affectibus, extrema eſt ſervitus.* Κακίστη γὰρ παρὰ κακίστοις δεσπόταις δουλεία. *Peſſima enim eſt apud peſſimos dominos ſervitus.* Socrates apud Xenoph. *Memorial. l.* 4. Hoc voluit Seneca ubi dixit, *ſibi ſervire, graviſſima ſervitus eſt. Proœm. l.* 3. *qæſt. nat.* Qi & idem *Epiſt.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod eſt illi materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergò deteriora melioribus.* Plato Phædone *p.* 60. *C. D.* Ἐπειδὰν ἐν τῷ αὐτῷ ὦσι ψυχὴ καὶ σῶμα, τὸ δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προστάττει, τὸ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, τὸ μὲν θεῖον εἶναι ἄρχειν τε καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι καὶ δουλεύειν; —— καὶ δὴ τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ, καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ, καὶ ἀδιαλύτῳ, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ, ὁμοιότατον εἶναι ψυχήν. τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ, καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλύτῳ, καὶ μηδέποτε κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον ἄν εἶναι σῶμα. *Qamdiu in eodem ſunt anima & corpus, hoc qidem ſervire atqe ſubeſſe natura jubet, hanc verò præeſſe atqe dominari. An non putas*

divinum

sed nec motibus à communione humana alienis raptari, nec qicqam, qod fato destinatum tibi fuerit, vel jam ascitum aversari, vel futurum pavere.

§. 3. Deorum opera providentiæ plena sunt. nec qæ fortunâ fiunt, absqe naturæ ope provèniunt, avt sine connexu implexúqe rerum earum qæ providentiâ dispensantur. indè profluunt omnia. accedit & necessitas qædam, & totius mundi, cu-

καθ' ὁρμὴν [a] ἀκοινώνητον [b] νευροσπασηθῆναι. μηκέτι [c] τὸ εἰμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνειν, ἢ μέλλον [d] ὑποδύεσθαι.

§. 3. [e] Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεστά. τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ [f] συγκλώσεως, καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων. [g] πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. πρόσεστι δὲ [h] τὸ ἀναγκαῖον, καὶ [i] τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον,

a L. 3. §. 5. l. 7. §. 72. l. 9. §. 9. 23.
b L. 3. §. 5. 16. l. 6. §. 16.
c L. 7. §. 3. 29.
d L. 12. §. 19.
e Inf. §. 5. l. 3. §. 4. 16.
f ὑποδέσασθαι f.
g L. 4. §. 27. l. 6. §. 10. 38. l. 7. §. 9.
f L. 3. c. 16.
g Inf. §. 17. l. 4. §. 26. l. 6. §. 36. l. 8. §. 23. l. 9. §. 39.
h L. 4. §. 9. l. 10. §. 28.
i Inf. §. 12. l. 5. §. 8. l. 8. §. 50. l. 12. §. 23.

ANNOTATIONES.

divinum qidem tale esse naturâ, ut præsit & ducat: mortale verò, ut subjiciatur ac serviat? --- --- Et ipsi divino, immortali, intelligibili, uniformi, indissolubili, semper eodem modo, & secundum eadem seipsum habenti animam esse simillimam: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, dissolubili, nunqam eodem modo sibimet se habenti simillimum esse corpus. Vile nostrum ulterius *l.* 3. §. 3. & ad *l.* 8. §. 3.

Καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον] *L.* 6. §. 16. καθ' ὁρμὴν simpliciter. & *l.* 3. *c.* 16. ὁρμητικῶς. Ὁρμὴν ἀκοινώνητον, *vim non communem*, vertit Isaacus Casavbonus *ad Pers. Sat.* 5. *v.* 128. eamqe intelligit, qæ, ut Persius,

--- extrinsecus intrat
Et nervos agitat.

Xylander *alieno impetu raptari.* atqe est illud reverâ, τὸ νευροσπασθῆναι. de qo mox dicetur. Verùm ὁρμὴ ἀκοινώνητος videtur potius *motus*, sive *impetus*, avt *impulsus* ejusmodi denotare, *qi à natura communis generisve humani communione ac commoditate alieni sint.* qod & Mericus Casavbonus advertisse videtur, qi *affectus motúsqe nevtiqam sociabiles* vertit. Inculcat enim Marcus passim, esse hominem ζῶον κοινωνικόν, *animal sociale. l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 16. 30. & *l.* 9. §. 9. actiones ejusdem motusqe exigit, ut sint ὁρμαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαί, *conatus & actiones societatis jus spectantes. l.* 9. §. 23. & *l.* 11. §. 37. damnat ubiqe τὸ ἀκοινώνητον. *societatis communis qod est immemor. l.* 3. §. 5. *l.* 7. §. 72. *l.* 9. §. 9. 23. & *l.* 11. §. 8. denique *l.* 7. §. 55. Πρακτέον, inqit, ἁπλῶς τὸ ἴδιον τῆς καθαστικῆς. καταστικὸν δὲ τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ δὲν προηγούμενον ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων καθαστικῇ, τὸ κοινωνικὸν ἐστι. *Illud unicuiqe est agendum, qod est conditioni ipsius consentaneum. Porro condita sunt reliqa qidem rationalium gratiâ. Itaqe in hominis natura primum ac præcipuum est societatem colere.* vide *supra ad* §. 1.

Νευροσπασηθῆναι] *Nevrospastorum more impelli*, & in diversa motu alieno moveri. Vocabulum a nostro sæpe usurpatum; uti ex locis collatis patere poterit; tractum à *sigillaribus* sive *nevrospastis*, qæ cum per se ἀκίνητα exiliterent, verticillis qibusdam nervisqe movebantur. horum meminit & noster *l.* 7. §. 3. dum res ludicras contemptuqe dignissimas recensèt; ad qem locum de eis uberius & opportunius dicetur. De usu vocabuli ad rem Ethicam tralati videatur Casavbonus *ad Persii* illud *Sat.* 5. *v.* 128.

Te nihil impellit, nec qicqam extrinsecus intrat,
Qod nervos agitet? ---

qod ex Horatio expressum monet, qi *Serm. lib.* 2. *Sat.* 7,

Tu nisi qi imperitas, aliis servis miser, atqe
Ducenis ut nervis alienis mobile lignum.

vel ex Platone potius ab utroqe desumptum; cujus hæc verba, *legum, l.* 1. *p.g.* 782. *B.* Τὰ παθήματα ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήκιστοί τινες ἕκαστα, στρέφοντα ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλοις ἀντιπίπτοντα, ἐναντίας, ἴσας, ἐπ' ἐναντίας πράξεις. *Hi affectus in nobis, qasi nervi aut funes ingentis trahunt nos invicem retrahúntqe ad contrarias actiones.* Hinc & Tertulliano *adversus Valentin. c.* 18. *ductus sigillarius. A qa*, inqit, *occulto nihil sentiens ejus, & velut sigillario extrinsecus ducta, in omnem operationem movebatur.* Et *motus sigillarius* eidem, *de anima, c.* 6. *velut sigillario motu, superficiem intus agitante.* Gellius, in Favorini *adversus Genethliacos* dissertatione, *l.* 14. *c.* 1. comprehensa; *Ut plane homines, non, qod dicitur, λογικὰ ζῶα. sed ludicra & ridenda qædam νευροσπαστα esse videantur, si nihil suâ sponte, nihil arbitratu suo faciunt; sed ducentibus stellis & aviganibus.* vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco dixit Marcus, καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπασθῆσθαι, ipse optime explicat *l.* 3. §. 5. ubi vetat, ἐνεργεῖν μήτε ἀκοινωνήτως, μήτε ἀνθελκυστικῶς. *Qicqam agere neqe societatis communis immemorem, neqe affectibus abreptum.* hoc est enim τὸ νευροσπασθῆσθαι, qod ἀνθέλκεσθαι ὑπὸ νευρόις τισιν, ut Plato. Dio Prusæus *Orat.* 30. μυρία παθήματα ἔχειν ἐν ἑαυτῇ, καὶ ὑπ' ἀλλήλων καὶ νυκτὸς, ὑπὸ τούτων ἀεὶ καταπαίεσθαι καὶ σείεσθαι. *Sexcentas in se habere affectiones, atqe dies noctesqe semper ab his distendi & rotari.*

Μηκέτι τὸ εἰμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνειν] hoc est, qod Rufus supra apud Epictetum, ἀρκίσεται τῷ οἰκείῳ & *l.* 3. §. 4. ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀποτιμᾶσθαι. *Ex animo prorsus amplexari qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* qod avtem hic μὴ δυσχεραίνειν, idem *infra* §. 5. μὴ δυσαρεστεῖν, dixit.

Ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι] *vel impendens subterfuge.* Xylander qem & Mericus legitur. at ὑποδύεσθαι, est *subire*; qod est *subterfugiendi* verbo prorsus adversum. legerian ergo ὑπεκδύεσθαι legerant; qod est *clam elabi.* verum non est illud in cujusqam potestate situm, ut effugiat τὸ εἰμαρμένον. sed nec τὸ μέλλον ὑπεκδύεσθαι commodè satis diceretur. malim ergò, ὑποδέσασθαι, *nec futura pavere*; ὑποδεῖς enim ὑπόφοβος. Ὑποδείς, *subtimidus, nonnihil timens.* Svidas.

§. 3. Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεστά] Ἄκλινον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. *Etenim consilii expertem Deum, nec cogitare facile fuerit.* Infrà *l.* 6. §. 44. qalem tamen fingebant sibi Epicurei.

Τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως] *non sine natura avt consilio*, etiam *fortuita* qæqe. itaqe Aristoteles Physic. *l.* 2. *c.* 6. Ἔστι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἴτια, ἃν ἀν ἡ νοῦς γένηται αἴτιος, ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἴτιόν τι γένηται τούτων αὐτῶν. *Casus atqe fortuna caussæ sunt eorum, qorum avt intellectus caussa sit, avt natura, cum secundum accidens caussa aliqa sit horum ipsorum.* Et *c.* 5. Ὅσα τι ἀπὸ διανοίας, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως πραχθείη, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γένηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι. *Qæcunqe ab intellectu utiqe aguntur, & qæcunqe à natura, cum secundum accidens fiunt, à fortuna dicimus esse.* Ita τὸ ὑποκείμενον, sive subjectum casus fortuiti cujusvis est, vel à natura, vel à consilio profectus actus aliqis. Caussam verò rerum omnium primam summamqe si spectemus; illius providentia diriguntur ac gubernantur, etiam qæ maximè fortuita videntur, qod de sorte ipsa, qâ nihil incertius, rex sapientissimus pronunciat, *Prov. c.* 16. *v.* 33. Deum ergò, ac dispositionem divinam si spectemus, qod Seneca *de provid. c.* 5. *veniunt cuncta, non incidunt.* qod & idem Marcus mox.

Συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς] Vide ad *l.* 3. §. 11. σύγκλωσις, & §. 16. συγκλωθόμενα.

Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ] Ità de prima principéqe mente *l.* 6. §. 36. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Proveniunt indidem universa.* de providentia divina *l.* 8. §. 27. ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα. *A qa proveniunt omnibus omnia.* Vide & *l.* 9. §. 35. de fato Libanius *Orat.* 31. *p.g.* 644. *B.* μείζω τε καὶ ἐλάττω, πάντα ἐκεῖθεν. *Majora & minora, inde omnia manant.* Apostolus pariter de Deo, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum, & in ipsum sunt omnia.* Et *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. *Hæc avtem omnia sunt ex Deo.* Lavdat itaqe cum primis Chrysippus Homericum illud, *Il. o. v.* 109. de Jove enunciatum;

Τῷ ἴχτο' ὅτι νύ μιν κακὸν πίμπτητον ἐπάσῃ,
Ἢ ἀγαθόν ---
Pender ab hoc, qodcunqe malumve bonumve qibúsqe
Immissum fuerit. ---

Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 47. qanqam ἢ ἀγαθὸν illud apud Homerum non habetur, sed videtur esse Chrysippi; cui non infreqens illud, Homericis a se lavdatis de suo aliqid liberalius adjicere.

Πρόσεστι δὲ καὶ ἀναγκαῖον] *Necessarium*, & qoad nos: qia *hanc rerum conditionem mutare non possumus*, ut Seneca *Epist.* 107. & qoad Naturam ipsam qoqe, si Stoicis credimus, *qa aliter non potest*, ut noster hic *l.* 4. §. 9. tum qia *artifex materiam mutare non potuit*, ut Seneca *de provident. c.* 5. tum qia *nec aliter universi commodo consuli potuit*, ut Chrysippus *de natur. l.* 2. apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 31. & *de commun. notit. c.* 13. Vide *infra* ad §. 11.

Τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον] Qæ sibi invicem adversa sunt, ad totius tamen bonum & incolumitatem conspirant & conducunt. Τῶν ἐναντίων ἡ φύσις ὀλίγεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τὸ σύμφωνον. *Contrariorum appetens est natura, & ex iis consona conficit.* Aristotelis nomine avtor *de mundo c.* 5. qem latius hoc *ibidem* prosequentem vide sis. Seneca *Epist.* 107. *Contrarriis rerum æternitas constat.* Epictetus *dissert.* l. 1. *c.* 12. Διὰ αὐτὸ ὁ Θεὸς διῴκησεν εἶναι καὶ χειμῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πάντας τοὺς τοιούτους ἐναντιώσεις ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων. *Disposuit Deus, ut æstas esset & hyems, ut fertilitas & sterilitas, ut virtus & vitium, & omnes id genus repugnantia, ut inter sese universa consentirent.* De malis, & malitia etiam ipsa, Chrysippus *de justit. l.* 1. Κακίαν δὲ καθόλου ἀρᾶσθαι, ὡς ὄντως ἐστὶ, καὶ ὡς ἔχει καλῶς ἀθήναις. *Vitia attem in universum tolli neqe fas est, neqe expediret tolli.* & *de diis l.* 2. Ὅτι τὰ κακὰ ἀποτιμᾶται κατὰ τὸν Διὸς λόγον. ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσαν πως πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribui mala secundum Jovis rationem, sive supplicii caussa, sive alia ad universum respiciente administratione.* Et *de natur. l.* 2. Γίνεταί καὶ ἡ κακία πως κατὰ τὸν φύσεως λόγον. καὶ ἴσ' ὡς τυχὸν εἰπεῖν, οὐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. *Vitiositas fit qodammodo secundum rationem naturæ, atqe ut sic dicam, non inutiliter respectu universi.* Refert Plutarchus de Stoic. contradict. *c.* 31. 32. qi subjungit tamen. Δεινὸν τοῦτο, τὸ καὶ γίνεσθαι τὴν κακίαν καὶ κολάζεσθαι καθ' ὃν τοῦ Διὸς λόγον. *Indigna res est, & fieri & puniri peccata secundum Jo-*

a Inf. §.4. Φέρον, a ὅ μέρος εἶ. b πάντι δὲ φύσεως μέρει ἀ-
14. l.9.§.39. γαθὸν, ὁ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις, καὶ ὁ σκέπης ἐστὶ
l.10.§.6. b L.6.§.44. σωστικόν. c σώζουσι δὲ κόσμον, ὥσπερ αἱ τῶν στοι-
l.10.§.20.l. χείων, οὕτως καὶ αἱ τῶν συγκριμάτων μεταβολαί. d
12.§.23. c L.4.§.46. ταῦτά σοι ἀρκείτω, αἱ δόγματα ἔστω. e τὸ δὲ τοῦ βι-
l.6.§.15.l.7. βλίων δίψαν ῥῖψον, ἵνα f μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς,
§.18.25. d L.3.§.13. ἀλλὰ g ἵλεως ἀληθῶς, καὶ ἀπὸ καρδίας h εὐ-
e Sup. §.2. χάρισον τοῖς θεοῖς.
f L.3.§.1.
& l.8.§.18.
l.9.§.37.
g Inf. §.17.
L.5.§.33.l.
8.§.45.l.9.
§.3.l.12.§.
36.
h L.4.48.

jus tu pars es, utilitas. illud est avtem parti unicuique bonum, qod universi fert natura, qódque ad eandem conservandam conducit. porrò conservant mundum hunc, sicut elementorum, ità & concretorum ex his mutationes. Ista tibi sufficiant: decretorum vice jugiter sint. librorum verò sitim pelle; ut nè murmurans moriaris, sed verè propitius, Deóque ex animo gratus.

§.4.

ANNOTATIONES.

vis rationem. Non abhorrent tamen etiam nostri. Augustinus apud Prosperum *sent.* 140. ex *Civit. Dei l.* 11. *c.* 18. unde & Prosper corrigendus. *Nullum Deus vel angelorum vel hominum crearet, qem malum futurum esse præscisset, nisi pariter nosset, qibus eos bonorum usibus commendaret, atqe ita ordinem seculorum tanqam pulcerrimum carmen, etiam ex qibusdam qasi antithetis honestaret.* Videri possunt, qæ de eodem argumento habet idem *ibid. c.* 22. Idem *de Genes. ad lit. l.* 11. *c.* 9. à Petro Longobardo *sent. l.* 2. *dist.* 21. §. 1. laudatus. *Cur eos creavit, qos tales futuros esse præsciebat? qia sicut providit, qid malis essent facturi, sic etiam providit, de malis factis eorum, qid bonis esset ipse facturus.* Et in *Enchir. c.* 96. *Qamvis ea qæ mala sunt, in qantum mala sunt, non sint bona: tamen ut non solum bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo esse sineretur ab omnipotente bono: cui procul dubio qam facile est qod vult facere, tam facile est qod non vult esse non sinere.* Videatur Magister *Sent. l.* 1. *dist.* 46. §. 4. — 10. Augustinus idem denique *adv. Jul. l.* 5. *c.* 3. *Non enim qenqam malorum Deus temere ac fortuito creat, avt qid de illis boni operetur ignorat, cum & hoc ipsum bonum operetur, qod in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem seculi præsentis exornat.* Vide *ad l.* 5. §. 8.

Οὐ μέρος εἶ] Ita passim noster. Vide *infrà ad* §. 9. & *ad l.* 7. §. 13.

Πάντι δὲ φύσει μέρει ἀγαθόν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί] Elegantissimè Avtor *de mund. c.* 5. Τῶν ἐπὶ μέρους, τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀκμάζει, τὰ δὲ φθείρεται. καὶ αἱ μὲν γενέσεις ἐπαναπληροῦσι τὰς φθοράς· αἱ δὲ φθοραὶ καθαίρουσι τὰς γενέσεις, μία δὲ ἐκ πάντων περαιοῦται σωτηρία διαπαλεῖ, ἀντιπεριστάσεσιν ἀλλήλοις, καὶ τοτὲ μὲν κρατοῦσαν, τοτὲ δὲ κρατουμένην, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθαρτον δι' αἰῶνος. *Singularum rerum alia oriuntur, alia vegetantur, & alia occidunt: cum interim ortus compescant grassantes interitus, rursusqe interitus rerum levent ortus exuberantes. Unica vero ex omnibus constata incolumitas permanet ipsa in ævum: cum inter se rebus ex adverso obsistentibus, & cedentibus vicissim atqe prævalentibus universitas conservetur in sempiternum, noxam nullam contrahens.* Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου. μιλεῖ γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου. τὸ δὲ μέρος ἀναγκαῖον κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. *Qa enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat. Qia totum respicit, cujus causa necesse est corrumpi partes.* qem & vide ulterius *ad l.* 4. §. 46. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Diversa in unum; ex demutatione diversa sunt. Denqe diversitatis discordiam vices fœderant. ità mutando erit mundus omnis, qi & diversitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Idem *Apologet. c.* 48. *Lux qotidie interfecta resplendet, & tenebræ pari vice decedendo succedunt. Sidera defuncta reviviscunt. Tempora ubi finiuntur, incipiunt. Fructus consumuntur, & redeunt. Certè semina, non nisi corrupta & dissoluta, fœcundius surgunt. omnia pereundo servantur: omnia de interitu reformantur.* Et *de resurr. c.* 12. *Revera sanore interitu, injuria usura, damno lucro, universa conditio recidiva est. Qodcunqe conveneris, sunt: qodcunqe amiseris, nihil non iterum est. Omnia in statum recidunt, cum abcesserint: omnia incipiunt, cum desierint. ideò finiuntur, ut fiant. nihil deperit, nisi in salutem.* Vide nostrum, *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 12. §. 25.

Τὴν δὲ τῶν βιβλίων δίψαν ῥῖψον] Ita *suprà* §. 2. Ἄφες τὰ βιβλία. *Mitte libros.* Isidorus Sophista Damascio referente, apud Photium *codic.* 242. Βιβλίων τὸν ὁμοδοῦν παρητεῖτο, πολυδοξίας μᾶλλον ἄξιον ὄντα, ἢ πολυνοίας. *Librorum copiam repudiabat, tanqam opinionis magis qam mentis augendæ instrumentum.* Seneca *de tranq. c.* 9. *Qo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, qarum dominus, vix totâ vita sua indices perlegit? onerat discentem turba, non instruit: multoqe satius est paucis te avctoribus tradere, qam errare per multos.* Idem *ad Lucil. Epist.* 45. *Librorum istic inopiam esse qereris. non refert qàm multos, sed qàm bonos habeas. qi qo destinavit pervenire cupit, non per multa vagetur. non ire istud, sed errare est.* & *Ep.* 81. *At enim delectat artium notitia multarum. Tantum itaqe ex illis retineamus, qantum est necessarium. an tu existimas reprehendendum, qi supervacua usu sibi comparat, & pretiosarum rerum pompam in domo explicat; non putas eum, qi occupatur in supervacua literarum supellectile? Plus scire velle qàm sit satis, intemperantiæ genus est.* & *Ep.* 2. *Illud vide,*

A *nè ista lectio multorum avctorum, & omnis generis volaminum, habeas aliqid vagum & instabile. certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliqid trahere, qod in animo fideliter sedeat. nusqam est qi ubiqe est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. idem accidat necesse est eis, qi nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. non prodest cibus, nec corpori accedit, qi statim sumptus emittitur. nihil aqe sanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebro medicamenta tentantur. non convalescit planta, qæ sæpe transfertur.*
B *nihil tam utile est, qod in transitu prosit. distrahit animum librorum multitudo: itaqe cùm legere non possis qantum habueris, sat est habere qantum legas, sed modò, inqis, hunc librum evolvere volo, modò illum. Fastidientis est stomachi, multa degustare: qæ ubi varia sunt & diversa, inquinant, non alunt. probatos itaqe semper lege: & si qando ad alios divertere libuerit, ad priores redi.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 26. Νῦν δὲ μὴ δυναμένοι τινὲς τὸν ψωμὸν καταπιεῖν, συνλάξεις ἀγοράζοντες, ἐκτύλλουσι ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμέσουσι, ἢ ἀπεπλόησαν. *Nunc nonnulli deglutire buccellam non possint, volumina emunt, eaqe devorare conantur: unde fit, ut avt revomant, avt crudi-*
C *tate laborent.* Et Polybius *hist. l.* 3. *c.* 57. Ἀγνοοῦσι παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λιχνοῖς τῶν ἐσθιητῶν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πάντων ἀπογινόμενοι τῶν παρακειμένων, ὅτε καλὰ τὸ παρὸν ἐδέσμα ἀληθινῶς ἀπολαύσει τῶν βρωμάτων, ὅτ' εἰς τὸ μέλλον ὠφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀναδοσιν καὶ τροφὴν κομίζονται, πᾶν δὲ τοὐναντίον. οὗτοι περὶ τὴν ἀναγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, ὅτι τῆς παραυλίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς, ὅτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας ἐφικάζονται. *Non animadvertunt isti, idem sibi usu venire, ac castellionibus convivis, qi singula fercula degustando, neqe in præsentia ullam veram voluptatem è cibis capiunt: neqe in posterum utile ex eorum digestione alimentum ferunt: sed omnia potius contraria experiuntur. Simillimè & illi, qi pa-*
D *rem animum ad librorum lectionem afferunt, neqe in præsentia vere se oblectandi, neqe in posterum proficiendi rectam ineunt viam.*

Ἵλεως ἀληθῶς] Ità *l.* 4. §. 48. Ἵλεων κατάλυσαι, *propitium decedere.* & *l.* 5. §. 33. Τί δ' περιμένεις ἵλεως, qin ergo expectas placidus. & *l.* 8. §. 47. ἄπιθι εὐμενὴς καὶ ἵλεως. *discede eqo animo & propitius.* & *l.* 12. §. 36. ἵλεως ἄπιθι. *discede ergo propitius.* De Socrate Plato in *Phædon. pag.* 186. *E.* & ex Platone Plutarchus *de malit. inselic. pag.* 499. *B.* καὶ ὡς λαβὼν, (cicutæ poculum, qo interiit, vult) καὶ μάλα ἵλεως, ἵσθ' accepit hilariter admodum. — μάλα εὐκόλως καὶ εὐκόλως ἐξέπιε. *facile admodum alacriterqe ebibit.* De Cephisodoro à vulnere moribundo, Plutarchus idem *de Socrat. genio, pag.* 597. *F.* Τῷ Πελοπίδα τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε, καὶ τὰς ἄλλας ἀσπασάμενος ἅμα, ἵλεως ἐξέπνευσε. *Pelopida dextram injecit, reliquisqe consalutatis placide simul exspiravit.* Apulejus *de Philosoph. Jam ille diem mortis sua propitius, nec invitus expectat.* Seneca *Epist.* 30. *Magna res est hæc & diu discenda, cum adventat hora illa inevitabilis, eqo animo abire.* & *Ep.* 61. *Bene mori est libenter mori.* Vide *l.* 3. §. 5. εὔλυτος. *promptus discedere.*

Εὐχάριστος τοῖς θεοῖς] qod eleganti similitudine expressit
F *l.* 4. §. 48. Ὡσανεὶ ἐλαία πίπερος γενομένη, ἔπιπλεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐπιγοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ. *Perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam qa protulit collaudans, arboriqe è qa prodiit, gratias agens.* Præclarissimè in hanc sententiam Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 541. *A.* Ἀπολιπὼν δὲ τὴν οἴκησιν καὶ τὴν κλῆσιν, καθάπερ καὶ τὴν χρῆσιν, ἀπροσπαθῶς. προθυμοῦμαι τῷ ἀπάγοντι τὸ βίᾳ τυπτόμενος. εὐσεβῶς ὀπίσω κατ' εὐθείαν ἀφορμὴν ἐπιστρέφομενος, εὐχαριστήσας μὲν ἐπὶ τῇ παροικίᾳ, εὐλογῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ. *Habitationem avtem & possessionem, sicut etiam usum, relinqens, nullâ motus perturbatione: prompto & alacri animo eum*
G *sequens, qi è vita abducit: nullâ occasione se unqam convertens, de incolatu qidem agens gratias, benedicens avtem propter exitum.* Sed & Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 18. Τί δ' ὁ νόμος ὁ θεῖος; τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιποιεῖσθαι. ἀλλὰ δίδωσιν μὲν χρῆσθαι, μὴ δίδωμι δὲ μὴ πεθεῖν. ἀφαιρεμένου δέ τινος, ἀποδιδοναι εὐλύτως, καὶ αὐλόθεν χάριν εἰδέναι, ὅ ἐχρήσατο χρόνῳ. *Qid avtem lex divinitus præscripta jubet? sua tueri, & aliena sibi non vindicare; sed iis & cum dantur uti, & cum non dantur, ea non desiderare; & cum qis eripit, restituere expedire, & statim habere gratiam pro eo tempore qo usenda dedit.* & *l.* 3. *c.* 26. Οὐχὶ ἐκεῖνός σε ἐξήγαγεν, ὡς συμπολιτεύσοντα ἑαυτῷ καὶ συνεργάζοντα πρὸς ὀλίγον; ὃ

θέλεις

§. 4. Memento, quamdiu iſta diſtuleris, & qoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujuſnam mundi pars ſis, & cujuſnam mundi rectoris propago. ſed & præ-

§. 4. [a] Μέμνησο. ὁκ πόσα ταῦτα ἀναβάλῃ, καὶ ὑποσαίκις παρῆσμίαν λαβὼν οὐδὲ τ θεῶν ὐ χρᾷ αὐταῖς [b]. δεῖ ἤδη ποτε αἰσθέσθαι, τίνος [c] κόσμου μέρος ὐ, καὶ τίνος [d] διοικοῦντος τ κόσμον

a L.3.§.14.
b τοῖς Lug. An.
c Sup.§.3.l. 4.§.14.l.8.§ 7.
d L.6.§.1.5.

ANNOTATIONES.

θέλεις ἔτ, ἕως δίδοταί σοι, θεασάμενος τὴν πομπὴν καὶ τὴν παϊγνιν, εἶτα ὕβρεως σ' ἐξάγῃ, πορεύεσθαι προσκυνήσας, καὶ ἐυχαριςήσας ὑπὲρ ὧν ἤκουσας καὶ εἶδες; *Nonne ille te introduxit ut civem ſuum, & ad exiguum tempus celebritati interſuturum? Non vis igitur, dum tibi datum eſt conſpectâ pompa & celebritate, cum te eduxerit, abire adorato illo, & gratus actis de iis qæ audiviſti & vidiſti?* Vide & qæ Epictetus idem *l.* 3. *c.* 5. *ad l.* 6. §. 30. repræſentanda.

§. 4. *Μέμνησο ὁκ πόσα ταῦτα ἀναβάλῃ*] *diſtuleris iſta.* Xylander rectè. Sincerum enim vas incruſtant, Lugdunenſis editor, dum *ἀναβάλλῃ* exhibet; annotator, dum *ἀναβάλλεις* ſubſtituit. Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29. Τὸ ἀεὶ μέλλειν ἀτελείας ποιεῖ τὰς πράξεις. *Cunctatio jugis actiones imperfectas facit.*

Ἀεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄφρι παλαίει.
Dilator nunqam non conſli ſabere damnis.

Heſiodus *oper. l.* 1. & ex Heſiodo Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Epicurus apud Stobæum *ibidem tit.* 16. Γεγόναμεν ἅπαξ, δὶς οὐκ ἔστι γενέσθαι. δεῖ δὲ τὸν ἀϊδῖα μηκέτ' εἶναι. σὺ δὲ τῆς αὔριον οὐκ ὢν κύριος, ἀναβάλλῃ τὸν καιρόν. ὁ δὲ πάνυ βίος μελλησμῷ παραπόλλυται. *Semel nati ſumus: bis naſci non licet. ſed finiri avum neceſſe eſt. Tu verò cum nec craſtini ſis dominus, tempus (qod datur) tempeſtivum differs, ità cunctorum vita cunctatione diſperditur.* Dum ut Manilius *l.* 4.

Victuros agimus ſemper, nec vivimus unqam.

ſcitéqe ac feſtivè Flaccus *Epiſt.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Ruſticus expectans dum defluat amnis. at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Seneca *Epiſt.* 45. *Multos ipſa tranſiit vita, dum vita inſtrumenta conquirunt. nullius non vita ſpectat in craſtinum. qid in hoc ſit mali qæris? infinitum. non enim vivunt, ſed victuri ſunt. omnia differunt. etiamſi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc verò cunctantes, qaſi aliena tranſcurrit; & ultimo die finitur, omni perit.* Idem *de vit. brev c.* 9. *Maxima jactura vitæ, dilatio eſt. illa primum qemqe extrahit diem: illa eripit præſentia, dum ulteriora promittit. maximum vivendi impedimentum eſt expectatio, qæ pendet ex craſtino, perdis hodiernum. qod in manu fortunæ poſitum eſt, diſponis: qod in tua, dimittis. qò ſpectas? qò te extendis? omnia qæ ventura ſunt, in incerto jacent, protinus vive.* Spectant horſum Martialis illa toties repetita, qibus ille tamen ad vitam ἀπολαυστικὴν ſuos neqiter inſtigat, monita: *l.* 1. *Ep.* 16.

Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, vivam:
Sera nimis vita eſt craſtina: vive hodie.

Et *l.* 5. *Ep.* 60.

Cras te victurum, cras dicis, Poſtume, ſemper.
Die mihi, cras illud, Poſtume, qando venit?
Cras vives: hodie jam vivere, Poſtume, ſerum eſt.
Ille ſapit, qiſqis, Poſtume, vixit heri.

Et,

Qisqam vivere, cum ſciat, moratur?

ibidem Ep. 21. &,

— *properat vivere nemo ſatis.*

l. 2. *Ep.* 90. & *l.* 8. *Ep.* 44.

Titulle, moneo, vive ſemper: hoc ſerum eſt.
Sub pædagogo cæperis licet, ſerum eſt.
At tu, miſer Titulle, nec ſenex vivis.

Vide ad §. 2. *γέρων εἶ.* Nigrinus pariter, referente Luciano, Παρῆνει τοῖς συνοῦσι, μὴ ἀναβάλλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὅπερ τοὺς πολλοὺς ποιεῖν, προθεσμίας ὁριζομένους ἑορτὰς, ἢ παιγνιὰς, ἃς ἀπ' ἐκείνων ἀξιομένους τοῦ μὴ ψεύσασθαι, καὶ τὰ δέοντα ποιῆσαι. ἠξίου γὰρ ἀμελλητὶ εἶναι τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν. *Præcipiebat auditoribus ſuis ne bonum differrent, id qod multi faciunt, præſtituentes ſibi diem certum aliqem, feſtum puta ſolenne conventumve celebrem, ad qem nihil amplius mentiri, eique qæ oporteat exeqi incipiant. poſtulabat enim ut ſenecta cunctatione omni, qod honeſtum eſſet, aggrederentur.* Sed & dilationem geminam tangens taxatiſqe Gregorius Nazianzenus *Orat. de Bapt.* §. 22. Τί τὸ καὶ τὸ σκέπτῃ, καὶ προφωτίζῃ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις; μετῶ τὰ φῶτα. τὸ πατρῷα μοι τιμιώτερον. τὴν τετηκυῖαν ἐκδέχομαι. *Hoc & illud cavillaris, atqe excuſas excuſationes in peccatis, Luminum diem exſpecto: Paſchatis feſtum pluris facio: Pentecoſten exſpectabo.* Baſilius Cæſar *exhort. ad Bapt. p.* 476. *D.* Τί ὀκνεῖς, καὶ βουλεύῃ, καὶ διαμέλλεις; πείρασαι δὶς βίου; καθάσκοπος μίχρι γήρως; πίρυσι, τὸν παρὸν ἁ καιρὸν ἐξέδυ. νῦν πάλιν, ἁμαυσεις τὸν ἐπίονα. ὁρᾶ μὴ ἐυελπὶς μακροτέρας; τῆς ζωῆς τὰ ὑποσχέσεις ποιήμενος. ὁυκ οἶσθα, τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα μὴ ὑπαγγέλλων τὰ μὴ σά. *Qid cunctaris? aut qid deliberas? qid exſpectas? Per omnem vitam experimentum capis, exploras uſqe ad ſenectutem. Anno ſuperiore hunc diem præſtolabare, nunc iterum futurum exſpectas? Vide ne longiores tua vita promiſſiones tua fruſſe reperiantur: neſcis qid dies craſtina ſit adventura: ne tibi qæ non tua ſunt, in tua pares eſſe poteſtate.* Epictetus denique *enchir. c.* 50. Ἀνασοινν ἀμελήσῃς, καὶ ἐαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ ὑπερθήσεις ἐξ ὑπερθέσεως ποιῆς, καὶ προθέσεις ἐκ προθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς προσέξεις σαυτῷ, λήσεις σαυτὸν ὐ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. *Itaqe ſi neglexeris & ceſſaris, ac ſubinde mora moram, propoſito propoſitum adjunxeris, ac dies alios poſt alios conſtitueris; non animadvertes, nihil te proſeciſſe, ſed hominem plebejum fore tam viventem qam morientem.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 22.

Ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν, ὐ χρῇ αὐταῖς] *Nihil adeſt*, inqit Xylander, *ad qod illud αὐταῖς referri poſſit.* itaqe mutila eſſe ſuſpicatur iſta. Sed immeritò. Adeſt enim ad qod referatur, προσθεσμία collectivè ſumpta. eſtqe tranſitio à numero ad numerum havd infreqens. Sic enim Pythagoras in *aur. carm. n.* 27.

Βυλεύου δὶ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πίλῃαι.
Conſulta ante opus, ne qid ſtulti committas.

Evripides *Helen. n.* 948.

— ὅστις ἐκ παλρὸς χρηστὸς γιγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τοὺς τρόπους.
— *qicunqe ex bono patre natus,*
Eoſdem mores habet, qos parentes.

Syneſius in *laud. Calvit. pag.* 85. Ἐι δὶ καὶ ἡ παροιμία σοφόν. πῶς δ' οὐχὶ σοφὸν, περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησὶ, λείψανα τὰ παλαιᾶς εἶτι φιλοσοφίας ἐγκαταλείμματα; &c. *Qod ſi ſapiens dictum proverbium eſt. Qidni enim ſapiens ſit, qum de iis ſentiat Ariſtoteles vetuſtioris Philoſophiæ reliqias eſſe*, &c. Libanius *in Florent. Orat.* 14. *p.* 428. *A.* Διαφεύγει δὶ οὐδὲ νευροῤῥάφος. ὃς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς ὕψος αἴροντας, ὁμοῦντας ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίγγειν. *Nec vero effugit nervorum ſutor ſartorqe: qos ego ſæpe vidi ſcalprum in cælum tollentes, adjurare in ipſo ſcalpro omnia ſibi repoſita eſſe.* Epiphanius *hæreſ.* 67. §. 4. Ἂι εἶδωλαὶ αἱ καλλίαι, διζόμεναί τινες πυρίτλοι, πικρὰν ἐν τῷ σόματι αὐλῶν φαίνονται. *Exqiſitiſſimæ cibi, ſi febri laboranti dederis, amari in illorum ore videbuntur.* Dio, an Xiphilinus, in *Severo pag.* 857. *E.* Διηθεῖς πολὺ κίρις, ὃς ἡ λίμνη μεγάλως ἐκτρέφει. *Qm mugilem poſtularet, qos maximos ille ferat locus.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 50. ἤ εἴ τις τοιοῦτος, ὃι πολλοὺς ἐξήνεγκαν. *Si qis alius hujuſmodi, qi poſtqam multos extulerant.* & *l.* 5. §. 6. ubi dixerat. ὁ δὶ τις τρόπον τινα ὐδὲ οἶδεν ὁ πεποίηκεν. *Eſt &, qi, qid fecerit, qodammodo ne novit qidem.* — &, ἄνθρωπος δ' ὑποιήσας. *Homo, ubi benefecerit.* Subjungit: ἐν τοῖς ὐ εἶναι δεῖ. *In horum ergo numero eſſe oportet.* Virgilius *Æn. l.* 8.

Fulmen erat, toto genitor qa plurima cælo
Dejcit in terras. —

Terentius Evnuch. 1. 2.

— *evnuchum dixti velle te,*
Qia ſola utuntur his regina.

Et in prologo.

Si qiſqam eſt, qi placere ſe ſtudeat bonis
Qam plurimis, & minimè multos ladere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.

Cicero pro Milone: *Si tempus eſt ullum hominis necandi, qa multa ſunt.* In ſacra pagina, Rex Pſaltes *Pſalm.* 127. *v.* 5. de liberis agens, qos ſagittis ſuperius contulerat: *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur, ubi cum adverſariis ſuis in porta diſceptabunt.* Et *Pſalm.* 140. *v.* 9. *Ne concedas improbo deſiderium ipſius; cogitationem ſceleratam ejus ne provehas: alioqi eſſerent ſibi ſeſe.* Rex Paræmiaſtes c. 24. *v.* 24. *Dicentem improbo, Juſtus es, execrabitur populus: — corripientibus verò illos, pulcre erit.* Pavlus denique *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 15. Σωθήσεται δὶ διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίσει καὶ ἀγάπῃ. *Servabitur tamen liberos gignendo, ſi manſerit in fide ac charitate*, &c. qod poſterius membrum non ad *liberos*, uti Hieronymus voluit *ad Salvin.* & *adverſus Jovin. l.* 1. *q.* 1. ſed ad *mulieres* ipſas referendum eſſe, claret per ſe ſatis, & ab interpretibus pleriſqe tum antiqioribus tum & recentioribus agnoſcitur. Nihil itaqe opus, cum Annotatore Lugdunenſi pro αὐταῖς iſtic αὐτοῖς reponere: *non uteris*, inqitis, *illis, qa in aliud tempus differs.* imò, *non uteris occaſionibus & opportunitatibus ad iſta tibi divinitus conceſſis.* Vide *l.* 4. §. 29. Neqeo tamen manum de tabula, niſi & ſi Petri illud ex *Epiſt.* 2. *c.* 3. *v.* 1. cùm tam geminum ſit Marci huic, qàm eſt ovum ovo, lac lacti, adjecero: ταύτην ἤδη δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν. *Secundam hanc epiſtolam ſcribo, in qibus*, vel, *qibus, mentem ſinceram vobis monitione repetitâ ſuſcito.*

Τίνος κόσμου μέρος εἶ] Idem ferè *ſupra* §. 3. & *infrà* §. 9. & *l.* 10. §. 6. Vide *ad l.* 3. §. 4. & Calavbonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72.

— *humanâ qi parte locatus es in re.*

Τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόρροια] ſecundum partem potiorem dictum hoc, mentem videlicet, qam θείαν ἀπόμοιραν, *portionem divinam*, ſuperius dixerat, §. 1. Ità Sapientia Pſeudo-Solomoni, ſive is Philo, ut veteres qidam, ſive alius qis fuerit, dicitur. *c.* 7. *v.* 15. ἀπόῤῥοια τῆς τ παντοκράτορος δόξης.

a Sup. §. 1. b Inf. §. 6. l. 4. §. 17. 28. l. 6. §. 49. c μὴ εἰς τὸ d L. 8. §. 28. e ὁ Ρωμ. Cæs. L. 6. §. 44. f L. 1. §. 2. l. 3. §. 5. l. 4. §. 3. g L. 3. §. 12. l. 6. §. 2. l. 7. §. 17. 29.

σμον a ἀπόῤῥοια ὑπόϛης. καὶ ὅτι b ὁρᾷ ἐϛί σοι
ϖεϵιγεγραμμένον ϗ χρόνϕ, ᾧ ἐὰν c εἰς τὸ μὴ k
ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, οἰχήσαι, καὶ οἰχήσῃ, καὶ
αὖθις οὐκ ἥξει.

§. 5. Πᾶσης ὥρας φρόντιζε ϖιθανῶς, e ὡς
Ῥωμαίϕ, καὶ f ἄῤῥην, g τὸ ἐν χερσὶ μὴ τῆς

scriptum esse tibi temporis terminum: quod nisi ad animum serenandum accommodaveris, avolaturum est illud, te simul abrepto, nec deinceps redi-turum.

§. 5. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut qicqid in manibus est, strenuè peragas, prout Roma-

num,

ANNOTATIONES.

propago gloriæ Dei omnipotentis. Et Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 45. *A.* Πᾶσιν γὰρ ἁπλαϛικῶς ἀνθρώποις, μάλιϛα δὲ τοῖς ϖερὶ τοὺς λόγους ἰδιωτεύουσιν, ἐνέϖεϲε πῶς τις ἀπόῤῥοια θεία. *Omnibus enim simpliciter hominibus, maxime autem iis, qi versantur in doctrina & literis, instillatus est quidam divinus influxus.* Idemque *Strom. l.* 5. *pag.* 590. *D.* ex Platonis sententia; τὸν νοῦν ἐν τῇ ψυχῇ θείας μοίρας ἀπόῤῥοιαν ὑπάρχειν. *Mentem sortis divinæ in anima effluxionem esse.*

Ὅρος ἐϛί σοι ϖεριγεγραμμένος τῷ χρόνῳ] Ità Job. *c.* 7. *v.* 1. *Annon est tempus præfinitum homini?* id enim עבא designat, a re militari tractum vocabulum. atque ita reddidit Junius *ibidem c.* 14. *v.* 14. Idem *c.* 14. *v.* 5. *Præcisi sunt dies hominis:* & *apud Deum numerus mensium ejus: ipse terminos vitæ illius constituit, qos transgredi nequeat.* Fuscus apud M. Senecam *Suasor.* 2. *Statuta nascentibus in finem vitæ dies est.* L. Seneca *ad Marc. consol. c.* 20. *Fixus est cuique terminus; manebit ubi positus est; nec illum aut diligentia aut gratia promovebit.* Idemque *Herc. fur.*

Certo veniunt ordine Parcæ:
Nulli jusso cessare licet,
Nulli scriptum projecte diem.

Vide *ad l.* 8. §. 20. & *l.* 12. §. 33.

Ὦ, ἐὰν εἰς τὸ μὴ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ] Legendum transpositis voculis, ᾧ ἐὰν μὴ εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, vel, ᾧ ἐαν εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρήσῃ. Vulgaris siquidem lectio avtoris menti ex diametro est adversa. Est avtem τὸ ἀπαθριάζειν, αἰθρίαν ἢ ἰλαρὰν ἄγειν, *serenare*, sive *nubibus discussis serenitatem inducere*: cui opponitur συνιφᾶν, qod est τὰ νέφη συνάγειν, *nubes cogere* & obducere, sive obnubilare. docet id Svidas ex Aristophanis ito;

— τί γάρ ὁ Ζεὺς ϖοιεῖ;
Ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας, ἢ συνιφᾷ;
— *Jupiter qid nunc agit?*
Cæli faciem serenat, anne obnubilat?

ἔϛι δὲ ἡ αἰθρία ϕύσει ἄλλο πλὴν ἀὴρ ἀνέφελος καὶ ἀνομίχλος, ἀνίϖαλος ὢν τῇ ὁμιχλῃ. *Serenitas nihil aliud est qam aer nubibus nebulisqe vacuus, nebulæ adversatrix.* Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 4. De mentis serenitate Marcus noster hic usurpavit; eodem qo de superis sensu Lucretius *l.* 2.

---- *prob sancta Deum tranqilla pectora pace,*
Qæ placidum degunt ævum, vitamqe serenam!

Et de sole, sed nimium qam soli tribuens, Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Hic cæli tristitiam dissipat, atqe etiam humani nubila animi serenat.* id est, ἀπαιθριάζει. Sicut contra *caligare* Pacuvius de tristitia dixit, in Atalanta,

Qid istuc? voltum qe caligat tristitas?

ità lege, pro eo qod apud Nonium perperam editur, *alligat tristitias.* qo loco legendum & *Tristitas* (non *Tristitias*) *pro tristitia.* & διαδολὴν Apollonius apud Philostratum *l.* 1. *c.* 5. de vino, διαβολὴν τοῦ ἐν ψυχῇ αἰθέρος. *Sudum ac serenum mentis obturbare*, sive *turbidum ac nubilum reddere.* Et Boethius *consolat. l.* 1. *c.* 7.

Nubila mens est,
Hæc ubi regnant.

Et de vultu qidam apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Ac ne oris qidem avt vultus serenitatem Stoici hominis unqam ulla posse ægritudine obnubilari.* Denique αἰθρίαν καὶ γαλήνην eodem sensu in eodem argumento usurpavit Marcus, *l.* 8. §. 28. Miror avtem qid editori Lugdunensi in mentem venerit, ut qæ Xylander recte verterat, *Qod qidem tempus si non impenderis tranqillitati animi parandæ*; corrumpere voluerit sic reddendo, *Qod qidem tempus si otiosus intra parietes consumpseris.* Verùm non uno in loco bonum ille Xylandrum noxa ifiusmodi afflixit.

Οἰχήσεταί καὶ οἰχήσῃ] Seneca *de vit. brev. c.* 9. *Clamat ecce maximus vates,* & *velut divino furore instinctus, salutare carmen canit*;

Optima qæqe dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. —

qid cunctaris? inqit, qid cessas? nisi occupas, fugit: cum occupaveris, tamen fugiet. itaqe cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est. velut ex torrente rapido, nec semper cavisuro, cito hauriendum est. & *ad Lucil. Epist.* 108. *Egregium illud Virgilii*;

---- *fugit irreparabile tempus.*

Et,

Optima qæqe dies. — &c.
Prima fugit—

Nunqam dies dicit ire, sed fugere: qod currendi genus concitatissimum est. qid ergo cessamus nos ipsi concitare, ut velocitatem rapidissimæ rei possimus æqare? Vigilandum est: nisi properamus, relinqimur. agit nos, agiturqe velox dies. insci rapi-

mur. omnia in futurum disponimus; & *inter precipitia lenti sumus.*

Καὶ ἄνθις οὐκ ἥξεται] Cicero *de finib. l.* 2. *Non potest esse sapiens dies, qi semel fuit.* Lucretius *l.* 1.

— *fugit irrevocabilis ætas.*

Et Virgilius *Georg. l.* 3.

— *fugit irreparabile tempus.*

Et *Æneid. l.* 10.

— *breve* & *irreparabile tempus*
Omnibus est vita.
— ut, *Stygis irremeabilis unda.*

Eidem *l.* 6. *Ovid. art. l.* 3.

— *eunt anni more fluentis aqa.*
Nec qa præterit, cursu revocabitur unda.
Nec qa præterit, hora redire potest.

Avson. *Epigr.* 13.

Nec revocare potes, qi periere, dies.

Avgustinus *in Psalm.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur: torrens rerum fluit: nihil de præterito revocatur.* Seneca *Epist.* 123. *Fluunt dies:* & *irreparabilis vita decurrit.* Et *de vit. brev. cap.* 8. *Nemo restituet annos; nemo iterum te tibi reddet. sbit, qò cæpit, ætas, nec cursum suum revocabit avt supprimet.* Avdacius pavlò deniqe, Phædrus *fab.* 89.

— *tempus elapsum semel*
Non ipse possit Jupiter reprehendere.

Qod avtem ille de *tempore* in universum, de *occasione*, qæ est, ut Cicero *de invent. l.* 5. *pars temporis habens in se alicujus rei idoneam faciendi avt non faciendi opportunitatem*, havd minùs aptè dici potest. Posidippus *antholog. l.* 4. *c.* 14. εἰς Καιρὸν ἄγαλμα.

Qid demissa à fronte coma? obvius ut capiat me.
Per Jovem! at à tergo qid sibi calvities?
Nempe simul pedibus qem præcurro citatis
Nemo velens me à tergo amplius arripiet.
Ἡ δὲ κόμη τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντί λαβέσθαι.
Νὴ Δία, τἀξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἀταξ πτηοῖσι ϖεταθέξαντ' ἄμ ϖοδοῖϊν,
Οὐδὶς ἐθ' ἱμείρων δράξεται ἐξοπίθεν.

Callistratus item *imagin.* 6. Ἡ κατὰ τῶ μετώϖω κόμη. τὰ δὲ ὄπισθεν πλοκάμων ἐλεύθερα, ὅτι ϖροσιόντ᾽ μὲν αὐτὸ, λαβέσθαι ῥᾴδιον. ϖαρελθόντ᾽ δὲ, ἢ τῶν ϖραγμάτων ἅμα συνεξέρχεται, καὶ οὐκ ἔϛιν ὀλίγῳ ϗθέντα λαβεῖν τὸν καιρόν. *Crinita frons est. à tergo crines non habet. qia illam accedentem facilè est prehendere. discedente vero, negotiorum vis confluit,* & *occasionem elapsam parvo capere non licet.* Salubriter ergò Gregorius Nazianzenus. Δεῖ μὴ ϖροΐϲεϑαι τὸν καιρὸν, δ. ϖάλιν τυχεῖν ἀκίνδυνον. *Occasionem non decet prætermittere, illam rursus assequi difficile est.*

§. 5. Φρόντιζε εὐθαρσῶς] *enixè curato.* Casavbonus, ut cùm φρόντιζε conjungatur. at Xylander *ut fortiter peragas.* tanqam si ad πράττειν, qod sequitur, referatur. & huc potius accedo.

Ὡς Ῥωμαίϕ καὶ ἄῤῥην] Casavbonus *ad Pers. Sat.* 1. adductis illis nostri verbis, in qibus tamen ὁ Ῥωμαῖος legit, (qod χαρίεν an μνημονικὸν σοφισμα fuerit, incertum est) *Mollia*, inqit, *facta, dictaqe nec Romano nec masculi spiritus viro conveniunt.* Noster *infrà l.* 3. §. 5. Ὅτι σοι θεὸς ἔϛω ϖροϲάτης ζῴου ἀῤῥενος καὶ Ῥωμαίου. *Qi in te residet Deus, præses sit animantis masculi* & *Romani*, & *l.* 4. §. 3. Ἐλεύθερον ἴϲθι, καὶ ὅρα τὰ ϖράγματα, ὡς ἀνὴρ. *Liber esto, réliqe ipsas intuere, ut vir.* Vide & Gilbertum Cognatum *adagio.* Ἀνὴρ Ῥωμαῖος. & Gvilielmum Xylandrum *ad Plutarchi Paulum Æmylium.* Cassiodorus *l.* 2. *Ep.* 3. *Vixit inter nos, non consvetudine peregrinâ; sed gravitate Romanâ.* Nec *gravitatis* tantùm, sed *strenuitatis* nomine prædicantur *Romani.* unde Cordi Cremutii illud, qi C. Cassium *Romanorum ultimum* dixit. Tacit. *l.* 4.

Τὸ ἐν χερσί] i. e. τὸ ϖαρὸν, *id qod in manibus*, vel *præ manibus est.* ut *infrà l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. Livius, *l.* 4. *Cum tantum belli in manibus esset.* & *l.* 26. *omittere id qod in manibus erat, bellum coegerunt.* Plinius minor *l.* . *Ep.* . *Non vacat, qia vindemia in manibus.* Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 1. *Nihil tam necessarium, avt magis cum cura dicendum, qam qod in manibus est.* Plavtus Bacchid. 4. 3.

Reddidi patri omne aurum, mihi qod fuerat præ manu.

Atqe est reverà τὸ ϖαρὲν μόνον *in manu nostra.* Seneca *supra ad* §. 4. *de brev. vit. c.* 9. *Qod in manu fortuna positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Qod avtem ἐν χερσὶ hic Marcus, Pindarus τὸ ϖρὸ ϖοδὸς, & τὸ ϖαρ᾽ ϖοδὸς dixit. Vide *ad l.* 4. §. 21. qod Terent. *Adelph.* 3. 3. *qod ante pedes est*, dixit:

Istuc est sapere, non qod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa, qæ futura sunt.

Ἁπλῶς

num, virúmqe decet, cum exqiſita, nec accerſita tamen, gravitate, humanitate, libertate, juſtitiâ: animúmqe interim ab aliis omnibus cogitationibus abducas. abduces avtem, ſi tanqam vitæ tuæ noviſſimam, actionem unamqamqe peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; ſimulatione itidem, & amore ſui, eorúmqe qæ à numine deſtinata ſunt averſatione. Vides, qàm pavca ſint, qæ ſi qis tenuerit, proſperam ac divinam propemodum vitam degere detur. ſiqidem & dii ipſi nihil amplius exigent ab eo, iſta qi obſervaverit.

§. 6. Ignominiâ, ignominiâ, inqam, te afficis, ô anima. honorem avtem tibi tuum vindicandi, havd erit ampliùs opportunitas. fugit enim unicuiqe brevis ætas. ἀκριβῶς καὶ [a] ἁπλάσυ σεμνότητ☉, καὶ φιλοσοργίας, καὶ ἐλευθερίας, καὶ δικαιότητ☉ πρόσσειν. καὶ [b] σχολὴν σαυτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν πορίζειν, ποριεῖς δ', ἂν [c] ὡς ἰσχάτην τὴν βίυ, ἑκάσην πρᾶξιν ἐνεργῆς, [d] ἀπλαλαγμένην πάσης ἐκκαιότητ☉, καὶ ἐμπαθῶς ἀποσροφῆς ἀπὸ τοῦ [e] ἀκροῦντ☉ λόγυ, καὶ ὑποκρίσιως, καὶ φιλαυτίας, καὶ [f] δυσαρεστήσεως πρὸς ἃ συμμεμοιραμένα. ὁρᾷς [h] πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας ὁς, δύναται [i] ἔυρυν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσυσι τῶ δὲ τοῦτα φυλάσσοντ☉.

§. 6. [k] Ὑβρίζ, ὕβριζε [l] αὑτίῳ, ὦ ψυχή. τὸ λιμῆσαι σεαυτῷ [m] οὐκέτι καιρὸν ἔχεις. [n] ἓυ γὰρ ὁ βί☉ σκάσῳ. ἔτ☉

a L. 1. §. 9. l. 9. §. 29.
b L. 3. §. 4.
c Sup. §. 2. Inf. §. 11. l. 3. §. 12.
d Inf. §. 13. 16. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2. l. 12. §. 20. 24.
e κρείτ]οσος Lug.
f Sup. §. 2.
g L. 3. §. 4. & l. 6. §. 39.
h L. 4. §. 3. l. 10. §. 8.
i L. 5. §. 34. l. 7. §. 67. l. 10. §. 6.
k Ὑβρίπεις, vel, Ὕβρεσες.
l Inf. §. 16.
m Sup. §. 4.
βραχυς Sal. εἰς Bot. φύγει. F

ANNOTATIONES.

Ἁπλάσυ σεμνότητ☉] commendat *gravitatem ſimplicem* ac *genuinam*; cui opponitur ἡ κατάπλασος βαρύτης, *fictitia gravitas*, ut Plutarchus *de audiend. pag.* 44. A. qam & σεμνότητα πεπλασμένην, *fictam gravitatem* Iſocrates in *Archidamo pag.* 254. ἐπίπλασον τῆς σεμνότητος ὑπόκριτιν, *fictam ſimulationem gravitatis* Clemens dixit, *pædag. l.* 3. *c.* 11. i. e. *gravitas ficta*, ſive *vultûs ſeveritas aſſimulata*, ut Ammianus *l.* 14. ſive *callida ſeveritatis ſimulatio*, ut Capitolinus in *Marco*; qà *nihil ineptius* pronunciat Petronius. ità *frontem aſſeverare*, dixit Apulejus, *metamorph. l.* 8.. i. e. *ficta ſeveritatis perſonam induere*, ut Caſſiodorus *l.* 1. *Ep.* 4. ità enim malim, qàm *inducere*, qòd vulgati exhibent. De Sexto *ſuprà l.* 1. §. 9. τὸ σεμνὸν ἁπλάσως, *gravitatem neutiqam perſonatam*. De P. Craſſo Cicero in Bruto §. 282. *Erat ſine arrogantia gravis, & ſine ſegnitie verecundus.* De Perſeo Rege contrà Polybius apud Svidam. κατὰ τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον. *Vultûs ſpeciem præ ſe ferebat ad ſeveritatem compoſitam.* Vide *ad l.* 3. §. 2. Et de Ariſtippo Tertullianus *apolog. c.* 46. *Ariſtippus in purpura ſub magna gravitatis ſuperficie nepotatur.* Plutarchus in *Pericle pag.* 154. E. Τὸν δὲ τῦ Περικλέις τὴν σεμνότητα, δοξοκομπίαν τε καὶ τῦφον ἀποκαλῦντας, ὁ Ζήνων παρεκάλει καὶ αὐτός τε τοιῦτον δοξοκομπῶν, ὡς τῆς περιποιήσεως αὐτῆς τῶν καλῶν ὑποποιούσης τινὰ λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν. *Zeno eos, qi gravitatem Periclis jactantiam & faſtum nominant, ut amuientur hortatus eſt eam jactantiam: qòd inducat ſenſim ipſâ ſimulatio rerum honeſtarum occultum amorem earum & aſſuetudinem.*

Ἂν ὡς ἰσχάτην τῦ βίυ ἑκάσην πρᾶξιν ἐνεργῆς.] Pulcerrimum plurimiqe momenti monitum. qod & *infrà* denuò inculcatur, §. 11. Ὡς ἤδη δυναμῦ ὄντ☉ ἐξιέναι τῦ βίυ, ὅτως ἑκάστα ποιεῖν καὶ διανοῆσθαι. *Ita qaqe facias cogitesqe oportet, ut qi conſeſtim è vitâ hac poſſis diſcedere.* Et *l.* 3. §. 12. Ἐὰν τὸ παρὸν ἐνεργῆς ἐσπουδασμένως, ἐῤῥωμένως &c. καὶ τὸν ἑαυτῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶτα τηρῇς, ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδῦναι δέον. *Si id qicqid eſt, qod jam inſtat, egeris ſeduló, ſtrenuè* &c. *& genium tuum purum integrúmqe ſervaveris, ac ſi illum ſtatim redditurus eſſes.* Et *l.* 7. §. 29. ἐννόησον τὴν ἰσχάτην ὥραν. *Cogita noviſſimam horam.* In eandem ſententiam Zaleucus in *legum* ſuarum *proœmio*, apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 42. Δεῖ ἕκασον παρ' ἑκάστην πρᾶξιν αἰεὶ συνοικεῖν τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, ὡς δὴ παρόντα. ὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τῦ καλῦ καὶ τῦ δικαίυ φρονεῖεν. *Singulos oportet ſemper in ſingulis actionibus mortis tempus adeo ſuis cogitationibus familiare facere ac ſi præſens eſſet. Ità enim maximè honeſti juſtique cura vergbit.* Seneca *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem.* Idemqe de ſe *Epiſt.* 61. *Hoc animo tibi hanc epiſtolam ſcribo, tanqam cùm maximè ſcribentem mors evocatura ſit. paratus exire ſum.* Vide & *ad. l.* 3. §. 12.

Ἀπὸ τῦ αἱρέντ☉ λόγυ] *à meliore ratione* reſcribi poſtulat Annotator Lugdunenſis, nam interpres uterqe τῦ αἱρεῖντος illud inſuper omnino habuit. Verùm nec mutandum qicqam, & vertendum, *à dictante ratione*, ſive *à rationis dictamine*. Uſitatum eſt λόγος αἱρεῖ. i. e. ἀξιοῖ, *dictat, poſcit, exigit.* Vide *ad l.* 4. §. 19. Reſtituenda vox eadem apud Epictetum *enchir. c.* 50. ubi διαιρῦντα λόγον, ἀντὶ τῦ αἱρῦντα, perperam legitur. Vide *ad l.* 3. §. 4.

Συμμεμοιραμένα] qod *l.* 3. §. 16. συγκεκλωσμένα.

Ὁρᾷς ὡς ὀλίγα] Antiſthenes apud Laërt. *l.* 6. *c.* 11. Τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μήτε λόγων πλείσων δεομένην, μήτε μαθημάτων. *Virtutem operum eſſe, neqe verbis multis, neqe diſciplinis indigentem.* Hinc Alexandro Diogenes apud Dionem Pruſæum *Orat.* 4. *pag.* 65. Καὶ σὺ, ἐπείπερ ὕτω πέφυκας, ἐὰν τύχῃς ἐπιεικοῦς ἀνδρὸς, ἱκανή σοι ἔτι μία ἡμέρα, πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τέχνην, καὶ ἴσως ἔτι δεήσῃ βοηθείας σοφιτμάτων ἢ λόγων. *Et tu qandoqidem hanc indolem nactus es, ſi conſecutus fueris virum doctum, ſufficit tibi adhuc una dies, ut negotium intelligas & artem, & nihil amplius indigebis variorum ſophiſmatum aut ſermonum.* Seneca *Epiſt.* 106. *Paucis opus eſt ad mentem bonam literis.* Et *Epiſt.* 94. *Infinita, inqis, præcepta ſunt. Falſum eſt: nam de maximis & neceſſariis rebus non ſunt infinita. tenues avtem diffe-*

rentias habent, qas exigunt tempus, loca, perſonæ. ſed his qoqe dantur præcepta generalia. Fabius *inſtitut. l.* 12. *c.* 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beatæqe, ſi credas.* (cedas f. ſiqidem in voluntate plurimum poſito contendit) *longam enim facit operam, qod repugnamus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *hiſt. eccleſ. l.* 8. *c.* 40. Γράμματα δὲ μὴ μαθὼν, ὅδε τὸν εἰδότα διὰ θαύματος εἶχε. νῶν δ' ἀγαθὸν, ὡς γραμμάτων περιβύλεπον καὶ τῶν τοιύτων ἑυρετὴν, μᾶλλα ἐπῄνει. μηδὲ γὰρ εἶναι τύτων ἀνάγκην, τῇ νῇ ἐῤῥωμένως ἔχοντος. *Et cùm literas ipſe non didicit, tum neqe earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam ut literis ipſis antiqiorem, taliumqe adeò artium inventricem valde laudavit. Qin neqe iis qicqam opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit.* Vide *l.* 7. §. 66.

Ἔυρυν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον] ἔυρυν βίον dixit, & iſtic, & *l.* 10. §. 6. pro *vita beata, proſpera, in qa omnia ex voto ſuccedant & qaſi fluant*; metaphora ab eis qæ ſecundo flumine feruntur. Ita Stoici reliqi. Joannes Stobæus eclog. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem ait εὐδαιμονίαν finiviſſe ἔυροιαν βίυ. eâqe definitione uſos etiam Cleanthem, Chryſippum, eorúmqe poſteros. Chryſippus certè περὶ τῶν τελῶν, referente Laërtio *l.* 7. in *Zenone Citticeo* §. 88. Εἶναι δ' αὐτὸ τῦτο τὸ τῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ ἔυροιαν βίυ, ὅταν πάντα πράττηται μετὰ τὴν συμφωνίαν τῦ παρ' ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τῦ ὅλυ διοικητῦ βούλησιν. *Eſſe avtem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decurſum; cùm omnia gerantur ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe eſt, pro voluntate gubernatoris hujus univerſi.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 4. Οὐκ ἄλλως τὸ ἔυρυν καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐγκλίσει δὲ μὴ περιπίπτοντι. *Proſperitatem & animi tranquillitatem, aliter homini non contingere, niſi nec appetitione fruſtretur, nec in id qod averſatur incidat.* Et mox: Ἡ ἀρετὴ ταύτην ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπαθῆσαι, καὶ ἔυροιαν. *Qum avtem virtutis pollicitatio ſit præſtare felicitatem, tranqillitatem & proſperitatem.* Indè verbum εὐροεῖν iſtis oppidò qam familiare. Vide *infrà ad l.* 5. §. 34. & *l.* 10. §. 6.

Θεοδῆ] i. e. θεοειδῆ. *Vitam divinam, divinæ parem.* Ità Homerus *Odyſſ.* ζ'. *v.* 121. & θ'. *v.* 576. νῶς θεοδὴς, *mens divina, Deo ſimilis.*

—— καί σφιν νόος ἐστὶ θεοδής.
Et ipſis eſt mens deo ſimilis, deo placens.

& θυμὸς θεοδὴς. *Odyſſ.* τ'. *v.* 365. *animus divinus*;

—— θεοδέα θυμὸν ἔχοντα.
Pium, divinum animum habentem.

& Apollonius *Argonaut l.* 2. *n.* 1183. ἄνδρες θεοδεῖς, *homines divini, Deo ſimiles*, in illis;

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκας' ἐπιδέρκεται. ὐδέ μιν ἄνδρες
Ἀθέμιστα ἔμπεδον, ὅτε θεοδέες, ὐδὲ δίκαιοι.
Ipſe ſingula Jupiter arbitratur, nec ab eo viri
Satis celamur pii ſimul & injuſti.

Et Marco perinde βίος θεοδὴς, *vita divina, ei qæ deorum eſt par prorſus.* Vide hac in parte typhum Stoicum *ad l.* 3. §. 7.

§. 6. Ὑβρίζ, ὕβριζε αὑτὴν, ὦ ψυχή] Prava ſanè dictio, depravatáqe proculdubio lectio. neqe enim è face hominum qiſqam, nedum Marcus noſter, ut *ipſa ſeſe contumeliâ afficiat, animam* ſanus hortetur ſuam. legendum, vel ὕβρισες, vel, qod malim, ὑβρίζης, ut corripientis, non adhortantis ſit. Nam qòd lectionem receptam ſecutus, qaſi εἰρωνικῶς dictum Mericus Caſavbonus accipit, mihi nevtiqam vero ſimile videtur. Marcus ſiqidem nuſqam ironiis uſus deprehenditur. Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 838. E. Τιμᾶ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτῆ, ὡς ἔπ☉ εἰπεῖν, ἡμῶν ὀλίγις ἀξιῶς. δοκεῖ δέ. *Nemo autem, ut breviter dicam, rectè animum ſuum honorat, qamvis videatur.* qo loco, & qibus rationibus animas ſuas contumelioſè habeant plerique, cùm honorare videantur, multis differit docetqe; qo modo & noſter *infrà* §. 16.

Ἓυ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Mericus Caſavbonus legendum avtumat; Ἓυ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ [παρ' ἑαυτῷ] vel etiam, repetito qod mox ſequitur, [αἰδυμένῳ ἑαυτόν.] ut ſenſus ſit, *ſelicitas*

44

a Sup. §. 2. l. 5. §. 31. l. 10. §. 15.
b L. 6. §. 40, 41. l. 12. §. 4.
c L. 5. §. 36.
d Μὴ περισπάτω τι
Sup. §. 2. 4. l. 4. §. 3. 26.
e l. 8. §. 1.

a ἔστω δέ σοι σχεδὸν διήνυσαι, μὴ αἰδημένῃ σεαυτῷ, ἀλλ' b ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς πλεμένῃ τὴν c εὐμοιρίαν.

ea verò tibi propè confecta est, dum tui ipsius reverentiam nullam habes, sed in aliorum animis felicitatem tuam collocas.

§. 7. d Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπλοντα,

§. 7. Nè te distrahant, qæ extrinsecus obveniunt

ANNOTATIONES.

cujusque pendet à sese; vel, *felicitas cujusque in eo consistit, ut reverentiam sui habeat.* Verum nec video, qomodo verba ipsa hunc sensum exhibere possint: & proclivior mihi ac germanior emendatio futura videtur, si legamus, prout ad marginem ex conjectura adscripsimus; *φεύγει γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ.* Persius *Sat.* 5. v. 153.

Vive memor lethi. fugit hora: hoc qod loqor indè est.

Naso *Fast. l.* 5.

Tempora labuntur, tacitisqe senescimus annis;
Et fugiunt fræno non remorante dies.

& *Amor. l.* 1. *el.* 8.

Labitur occultè, fallitqe volatilis ætas:
Et celer admissis labitur annus equis.

i. e. qàm concitatissimè ac contentissimè fugit. Itape *Metam. l.* 10. subjungit, idem planè locutus,

Et nihil est annis velocius.

& *El.* 11.

Dum loqor, hora fugit. —

Qod Horatius *Carm* l. 1. *Ode.* 11.

— *dum loquimur, fugerit invida*
Ætas: carpe diem, qàm minimum credula postero.

Silius *bell. Pun. l.* 15,

— *cuncta mortalibus ævum;*
— *fugit hora, rapitqe*
Tartareus torrens. —

Pulcerrimè Anacreon *carm.* 4.

Τροχὸς ἅρματος γάρ ἐστιν,
Βίοτος τρέχει κυλιστός.
Rota nam velut curulis,
Properat volucris ætas.

Seneca Herc. fur.

Properat cursu vita citato:
Volucrique die rota præcipitis
Vertitur anni.

Idémqe, si idem utriusqe avtor, *Epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis: cogita brevitatem hujus spatii, per qod citatissimi currimus.* Qin & *ad Marc. Consol. c.* 10. qod ad nostri mentem proximè accedit: *Rapina rerum omnium est*; (*miseri, nescitis?*) *& fuga, vivere.* Vide *suprà ad §.* 4. διέχητε. Hoc si minus placuerit, habeas D. Arnoldi Bootii ingeniosam sanè, nec temerè aspernandam, conjecturam, ut legatur; Εἷς γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. *Unica enim est unicuiqe vita: nec altera ulla, istic saltem, expectanda.* Epicurus suprà. Γεγονέναι ἅπαξ. δὶς δὲ οὐκ ἔστι γενέσθαι; *Nec nasci bis posse datur.* —

Silius *l.* 15. id qod Evripides voluit, ubi dixit in *Alcest.*

Ψυχὴ μιᾷ ζῆν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.
Unam agere vitam, non duas nobis datur.

Qem & in *supplic.* idem pluribus conqestum suprà monuimus. Verba ipsa, qia ad lectionem istam illustrandam cum primis faciunt, exhibere istic nevtiqam pigebit.

Ὤιμοι. τί δὴ βροτοῖσιν οὐκ ἔστι τόδε,
Νέους δὶς εἶναι, καὶ γέροντας αὖ πάλιν;
Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμαισιν ὑστεραίοις ἐξορθούμεθα.
Ἀϊδῶν δ' οὐκ ἔστιν. οἱ δ' ἡμεν νέοι
Δὶς καὶ γέροντες, οὗ τις ἐξημάρτανεν,
Δικαίᾳ βίᾳ λαχόντες, ἐξορθούμεθ' ἄν.

id est, vertente Grotio:

Proh fata: cur non est datum mortalibus
Duplici juventâ, duplici senio frui?
Intra penates siqid habet incommodè,
Fas sertore corrigi sententiâ:
Hoc vita non permittit, at qi bis foret
Juvenis senexqe, siqid erratum foret
Priore, id emendaret in cursu altero.

Idémqe *ibidem.*

— τοῦτο γὰρ μόνοι βροτοῖς
Οὐκ ἔστι τ' ἀπάλωμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν,
Ψυχὴν βροτείαν. χρημάτων δ' εἰσὶν, πόροι.
— *unicum mortalibus*
Hoc est, semel qod perditum recipi neqit,
Hæc vita: reliqa copia est reparabilis.

εἰσὶ δέ τινες, οἱ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν. ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἕτερόν τινα βίον βιωσόμενοι, ἢ τὸν παρόντα· καὶ ἐν τούτῳ περιλειπόμενον χρόνον διέχουσι. *Non desunt, qi præsentem vitam non vivunt, sed magno studio se parant, ceu vitam qandam aliam victuri: interea, tempus ipsos deserit.* Antiphon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 16. ubi legendum forsan περιτριβόμενον. Gesnerus παραλειπόμενον. Qibus adjici possunt & Bionis errorem hunc corrigentia illa ex *Idyl.* 5.

Εἰ μὲν γὰρ βιότῳ διπλόον χρόνον ἁμῖν ἔδωκεν,

A Ἡ Κρονίδας, ἢ Μοῖρα πολύτροπος, οὐς' ἀύσασθαι
Τὸν μὲν εἰς εὐφροσύνας ἠδὲ χάρμαλα, τὸν δ' εἰς μόχθῳ,
Ἦ τάχα μοχθήσαντι ποθ' ὕστερον ἐσθλὰ δίχεσθαι.
Εἰ δὲ θεοὶ κατέστευσαν ἵνα χρόνον εἰς βίον ἐλθεῖν
Ἀνθρώποις, καὶ τὸν δὲ βραχὺν ἐς μέσα πάλιν,
Ἐς πόσον, ἄ δειλοί, καμάτου π' εἰς ἔργα ποτεῦμεν;
Num si vivendi nobis geminata dedisset
Tempora seu Fatum, seu Juppiter, esset ut avi
Altera lassatis pars, altera dicta labori,
Responsura quies tandem sudoribus esset.
Sin vita spatium miseris mortalibus unum
B *Concessere Dei, modoscoqe id fine coercent,*
Qid juvat in tristes animos impendere curas?

Grotius.

Itaqe Lucianus *de merced. conduct. pag.* 371. τίνα ἄλλον ὁ μαίλιος ἐμαυτῷ βιάτομαι βίον, τὸν παρόντα τοῦτον ἄλλῳ βιῶναι; *Qam aliam vitam vivam mihi demens, postqam alteri hanc vixi.* Attamen, ut scite Martialis *l.* 10. *epigr.* 23.

Amplius ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

Cæterum clariss. Salmatius lectionibus hisce omnibus præfert; βραχὺς ὁ βίος ἑκάστῳ. *Cuiqe vita brevis est.* qomodo Hippocrates *aphorism.* 1. Sed & Marcus ipse *l.* 4. §. 26. Ego in medio ista lectori relinqo.

C Οὗτος δὲ σοι σχεδὸν διήνυσαι? qod *suprà* §. 2. dixerat; γέρων εἶ. *Senex es.* tanqam ipse se alloqatur. Et *l.* 10. §. 15. ὀλίγον ἔτι τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. *Exiguum est qod supereſt vita tua.*

Μὴ αἰδημένῃ σεαυτῇ.] De Catone Plutarchus in *Apophtheg.* 81. Μάλιστα δὲ ἐνόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδέποτε γὰρ ἑαυτοῦ μηδέποτε χωρὶς εἶναι. *Unumqemqe seipsum maximè revereri debere: nunqam enim esse sine seipso.* Unde emendandus Stobæus, *tom.* 2. *tit.* 31. apud qem pro μηδένα, μηδὲν legitur. D Theophrastus *ibidem.* Αἰδοῦ σεαυτόν, καὶ ἄλλου μᾶλλον αἰσχύνθητι. *Reverere teipsum, & non erubesces coram aliis.* Musonius iidem: Αἰδοῦ παιδὰ πάντων ἄξιον ἔσῃ, ἐὰν πρῶτον ἄρξῃς σεαυτὸν αἰδεῖσθαι, *Verecundiâ dignus apud omnes habeberis, si primùm teipsum vereri inceperis.* Omniumqe optimè Democritus: Φαῦλοι, ἂν μόνον ᾖς, μήτε λέξῃς, μήτε ἐργάσῃ. μαθὲ δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. *Malum, etiamsi solus fueris, neqe dixeris, neqe feceris. Discе autem teipsum multo magis qàm alios revereri.* Idemqe *ibidem tit.* 46. Μηδὲν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι ἑαυτοῦ. μηδὲ τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι κακὸν, εἰ μάλλοι μηδεὶς εἰδήσειεν, ἢ εἰ πάντες ἄνθρωποι. ἀλλ' ἑαυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθίσασθαι, ὥστε μηδὲν ποιεῖν ἀνεπιτήδειον. *Ne magis alios homines revereare qàm teipsum: neqe magis delinqas, si nemo rescisturus sit, qam si omnes homines. Sed teipsum maximè revereris, & hanc legem animo tuo constituas, ut nihil absurdum committas.* Qod Isocrates *ad Demonic. pag.* 9. Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας, ἐλπίζε λήσειν. καὶ γὰρ ἂν τοῦς λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. *Si qid unqam turpe admiseris, ne spera to clam fore. Nam ut alios id celes, at ipse tibi eris conscius. Qid ai tem proderit non habere conscium, habenti conscientiam?* Ex Seneca Lactantius *institus. l.* 6. *c.* 24. At verò, ut Diphilus, F si Stobæo *tit.* 24. referenti, Philistio, si Maximo *c.* 40. fides;

Ὅσις γὰρ αὐτὸς αὐτὸν οὐκ αἰσχύνεται
Συνειδὼς αὐτῷ φαῦλος διαπεπραγμένῳ,
Πῶς τὸν γε μηδὲν εἰδότ' αἰσχυνθήσεται;
Qi non veretur ipse semet, conscius
Sibi malæ factoris, qod commiserit,
Hic qomodo alios nescios reverebitur?

Grotius. Vide *l.* 12. §. 4. & Galenum *ad l.* 10. §. 9.

§. 7. Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπλοντα] Scriptura mendi manifesta; Mericus Casaubonus transpositâ unâ voculâ legere videtur, Τί περισπᾷ σε; *cur te distrahant?* &c. Ego malim, G restitutâ qæ excidit negante particulâ, (qia sequitur καὶ) [Μὴ] περισπάτω σε &c. *ne distrahant te.* qod & Xylandrum secutum video. Sic *l.* 8. §. 1. ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qicqam molestum habeat, distrahat.* Et *l.* 4. §. 3. Ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε περισπάτει. *Sed gloriola cupido te torqebit, distrahet.* Et *l.* 7. §. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ. *Hoc unum me sollicitum habet, distrahit.* Basilius Cæsar. *in Psal.* 45. *pag.* 272. *D.* Τίς γὰρ μεριμνῶν τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἐμβαθύνων τοῖς περισπασμοῖς τῆς σαρκὸς, δύναται τοῖς τοῦ θεοῦ λογίοις προσέχειν, καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν τελειοτάτων θεωρημάτων ἀφικέσθαι; *Qis enim eorum, qa mundi sunt, sollicitus, seqe immergens multimodæ distractioni carnis, attendere possit verbis Dei, & satisfacere tot tantarumqe contemplationum exacta comprehensioni?* Interpretes Græci *Eccles. c.* 1. *v.* 13. תֵּת reddunt περισπασμόν. Latinus, *distentionem.* eò qòd *in varias solicitudines mens hominis distenta lanietur.* Hieronymus. Vide *suprà* §. 2. μεμίτι σεῦ.

H Καὶ

niunt tibi; sed otium tibi præstes; qo boni aliqid addiscas, & huc illuc ferri desinas. cæterùm & alia hîc hallucinatio cavenda est. nugas siqidem agunt actuosi havd pavci, dum vitam agendo conterunt, sed scopum, ad qem conatus suos cogitationésqe omnes dirigant, sibi propositum nullum habent.

§. 8. Vix, avt nè vix qidem qisqam; ideo infeliciter agere deprehensus est, qia in alienis animis qid ageretur non animadverterit. cæterùm qi animorum suorum motus non attendunt, hi verò infeliciter agant, necesse est.

§. 9. Horum meminisse semper oportet: qæ universi, qæ tua natura sit; qomodo hæc ad illam affecta, qalísqe pars qalis universi existat: qòd etiam nemo sit, qi prohibere te possit, qò minùs ea facias dicásqe semper, qæ naturæ illi, καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ τὰ προσμαιθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ παῦσαι [a] ῥεμβόμενος. ἤδη γὰρ καὶ τὰ ἐπέρων [b] περιφορὰν φυλακτέον. λήρησι γὰρ καὶ ἀλλοπροσάλλοις πρόσκειται, οἱ περιηχοῦντες τῷ βίῳ, καὶ [c] μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν καὶ καθάπαξ φαντασίαν ἀπευθύνουσιν.

§. 8. [d] Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφίεσθαι, τί ἂν τῇ ἄλλῃ ψυχῇ γένοιτο, ἐ ῥᾴδιος τις ἄφθη κακοδαιμονῶν. τὰς δ' τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς πάθεσι μὴ παρακολουθοῦντες, ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν.

§. 9. Τούτων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμὴ, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχουσα, καὶ [e] ὁποίου τινὸς μέρους, ὁποίᾳ τῇ ὅλῃ οὔσῃ, καὶ ὅλα [f] ἥδεῖς ὁ κωλύων τὰ ἀκόλουθα τῇ φύσει,

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 22.
b περιφ. Jun. L. 1. §. 15.
c Inf. §. 16. l. 10. §. 37. l. 11. §. 20.
d. Inf. §. 13. l. 3. §. 4. l. 4. §. 18. L. 7. §. 55.
e L. 5. §. 24. l. 12. §. 32.
f L. 1. §. 17. l. 3. §. 12. l. 5. §. 10. 29. 34. l. 6. §. 17. 58. l. 10. §. 32. 33. l. 11. §. 39.

ANNOTATIONES.

Καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ] καὶ, ἀντὶ τοῦ ἀλλά. copulativa loco adversativæ. Sic in *Evang.* Matth. c. 12. v. 23. ζητεῖ· ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει, *requiem qærit, sed non invenit.* Et c. 16. v. 4. γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. *generatio prava signum requirit: verùm signum illis non dabitur.* Luc. c. 4. v. 2. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. *nihilqe per dies illos comedebat: sed eis consummatis postea esuriit.* Et c. 20. v. 19. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. *qærebant manus ei injicere; verùm à populo metuebant sibi.* Actor. c. 7. v. 42. 43. Μὴ σφαγία καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι; — — καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ. *num victimas hostiasqe obtulistis mihi? — — sed Molochi tabernaculum bajulastis.* Plato Thæteto adducendus *infrà ad* §. 13. πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνᾶσθαι τῶν ὅλων ἑκάστου, καὶ ἴσις τις τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιέσθαι. *omnem ubiqe universi totius naturam perscrutans; verum ad eorum qæ sunt propè nihil se demittens.* Seneca *Epist.* 57. exhibendus *ad l.* 4. §. 21. *Permeare non posse, & statim spargi.* pro, *sed statim spargi.*

Παῦσαι ῥεμβόμενος] Sic *l.* 4. §. 22. Μὴ ἀποφέρεσθαι. *Noli divagari.* Et *l.* 4. §. 3. Ποιεῖ ἀποφέρεσθαι. *Cogit divagari.* Ῥεμβεσθαι & ἀποφέρεσθαι, *à re institutâ*, vel etiam *absqe certa re ulla institutâ*, temerè huc illuc *divagari.* Joannes Chrysostomus *in Epist.* 1. *ad Timoth. homilia.* Τὸ νῦν πολλάκις ἀλλαχοῦ ῥεμβόμενον, ἡ χεὶρ αὐτόματος ἵλκυσεν. *Mente sæpenumero alibi divagante; sponte interim movetur manus.* Plutarchus *de Curiositate pag.* 521. *C.* Δεῖ δὲ μὴ καθάπερ θεράπαιναν ἀπάγοντα, ἔξω ῥεμβεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ἀποπεμπομένην ὑπὸ τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὰ πράγματα, συντυγχάνειν αὐτοῖς ταχὺ καὶ διαγγέλλειν. εἶτα πάλιν ἐντὸς εἶναι τῷ λογισμῷ, καὶ προσέχειν αὐτῷ. *Debet autem sensus non instar petulantis ancillæ foras evagari, sed cum à mente remittitur ad res, celeriter eas percipere & renunciare, deinde rursum intus cum ratione esse, eique parere.* Idemqe eodem, qo noster hic sensu, qi a corpore ad animum transtulit *de commun. notit. c.* 13. Νῆφον γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥεμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim vigilat ad virtutem; sed omnes divagamur indecori & infelices.* Expressit avtem pulcrè, qod noster hic. Seneca *de Tranqill. c.* 12. *Circumcidenda est concursatio* [*circumcursatio* potius] *qalis est magna partis hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium, alienis se negotiis offerunt, semper aliqid agentibus similes, horum si aliqem exeuntem domo interrogaveris; qo tu? qid cogitas? respondebit tibi; non mehercule scio: sed aliqos videbo, aliqid agam. sine proposito vagamur, qærentes negotia: nec qæ destinaverunt agunt; sed in qa incurrerunt. Inconsultus illis vanisqe cursus est: qalis formicis per arbusta repentibus qa in fastigium cacumen, deinde in imum, inanes aguntur.* Idemqe Epist. 95. *Vita sine proposito vaga est* i. e. ῥεμβός, ut Marcus *infrà* §. 17. Vitam avtem ibidumodi graphicè itidem depingit nobis Ennius in *Iphigenia* à Gellio *l.* 19. *c.* 10. lavdatus, qem à Scriverio, Salmatioqe emaculatum restitutumqe exhibemus.

Otio qi nescit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qam cum est negotium in negotio.
Nam cui qod agat institutum est, is nullo negotio
Id agit; studet ibi, mentem atqe animum delectat suum.
Otiojo in otio animus nescit, qid qidem velit.
Hoc ita est, neqe nunc domi nos, neqe nunc militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc: cum illuc ventum est, ire illinc lubet.
Incerte errat animus; præter propter vita vivitur.

h. e. ut vir claritlimus, εἰκῇ βιότου.

Τὴν ἐτέραν περιφορὰν φυλακτέον] D. Junius παραφορὰν mavult: qomodo de Maximo *l.* 1. §. 15. dixerat, κατὰ μηδεμίαν παράφορον. Παραφορὰ reverà *mentis errorem, hallucinationem, delirium, desipientiam* creberrimè denotat: unde & a Gorrhæo pro *leviori mentis emotione*; & a Fœsio, pro *graviore* etiam in medicorum libris sumi observatum est. Cæterum & περιφορὰν nihilo minus pro *errore, mentisqe obstarbatione* usurpari Budæus testimoniis havd paucis comprobat, inter qæ illud est ex Græcis Salomonis interpretibus *Eccles. c.* 2. *v.* 12. ἰδὴν σοφίαν καὶ περιφορὰν καὶ μῶρωσύνην, *ut aspicerem sapientiam, insaniam ac stoliditatem.* Et rursus ibidem *c.* 2. *v.* 2. τῷ γέλωτι εἶπα περιφορά, *risum reputavi errorem.* Vulgatus. qibus & adjici potest illud *c.* 7. *v.* 26. γνῶναι ἀσεβῶς ἄφρονα καὶ περιφορὰν, *ad cognoscendum improbi stoliditatem & insaniam.* Itaqe nihil, forsan mutandum fuerit.

Μὴ ἔχοντες σκοπὸν] *Infra* §. 16. inter ea, qibus anima contumeliam sibi facit, hoc ponit, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν εἰς μάτην σκοπὸν ἀφῇ, *qories actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat.* Persius Sat. 3. v. 60.

Est aliqid qò tendis, & in qod dirigis arcum?
An passim segeris corvos testaqe, lutoqe
Securus qò pes ferat, atqe ex tempore vivis?

Metaphora ἀπὸ τῶν ἄσκοπα τοξευόντων, Lucianus in *Toxari.* qod nos dicimus, to shoot at rovers seu at randome. Vide Casavbonum ad *Persium*, & *infrà ad* §. 16. & *ad l.* 10. §. 37.

§. 8. Παρὰ τὸ μὴ ἐφίεσθαι, τί ἂν τῇ ἄλλῃ ψυχῇ] Cohibere vult τὸν ἀλλοτριοεπίσκοπον, *alienarum rerum inspectorem*, uti Petrus loqitur *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 15. ut istic, sic *infra* §. 13. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 7. §. 55.

Τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας] *Qi sui ipsius animi motibus non obsequitur.* Xylander. imò, *qi motus non assequitur.* qod & Mericum Casavbonum observâsse video. Παρακολουθεῖν, sicut & simplex ἀκολουθεῖν, est eorum, qæ dicuntur, avt aguntur etiam, *ex animadversione observationeqe diligenti, intelligentiam consequi.* Id unico tantùm, cùm frequentissimum sit, ex Galeni scriptis loco firmatum fuerit, qem *ad l.* 5. §. 5. *infrà* exhibebimus. Qin & Xylander ipse τὸ παρακολουθεῖν *intelligere* vertit *l.* 7. §. 24. Et Sextus Empiricus *adversus Disciplinas l.* 1. *c.* 13. duo ista ἐν τῷ παραλλήλῳ posuit. Πῶς γάρ τις δύναται τῶν ἀφρυμνίων Γραμματικῶν Ἡρακλείτου συνιέναι, καὶ Πλάτωνι παρακολουθῆσαι. *Qomodo enim possit qisqam ex superciliosis Grammaticis Heraclitum intelligere, & Platonem consequi?* Inde Marco *l.* 5. §. 9. ἡ παρακολουθητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ δύναμις, *facultas intelligentiâ & scientiâ prædita.* Vide & *l.* 7. §. 4.

§. 9. Τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμή] Vide *suprà ad l.* 1. §. 9. Laertius *Zenone Citteo c.* 89. Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξακόλουθον, ἢ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τουτέστι κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐνδέχεσθαι φύσιν, ἢ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam avtem Chrysippus qidem eam cui consentaneè oporteat vivere, & communem intelligat, & proprie humanam. At verò Cleanthes communem tantummodo naturam suscipit, qam seqi oporteat, non etiam particularem.* Conciliat utrumqe Marcus noster, qi idem planè utrumqe statuit esse, *juxta naturam propriam & juxta communem* vivere. Vide *l.* 5. §. 3.

Καὶ ὁποῖόν τι μέρος ὁποίᾳ τῇ ὅλῃ] Vide *suprà ad* §. 3. & Casavbonum ad illud *Persii Sat.* 3. *v.* 71.

— — qem te Deus esse
Jussit, & humana qa parte locatus es in re.

Οὐδεὶς ὁ κωλύων] Hoc passim inculcat, *bonam mentem nihil impedire posse.* Ita *l.* 1. §. 17. μηδὲν κωλύειν καλὰ φύσιν ζῆν, *nihil obstet omninò, qo minùs juxta naturam præscriptum vivam.* & *l.* 3. §. 12. οὐδεὶς ὁ τοῦ ὁ κωλύσαι δυνάμενος, *nullus est qin faciat, qi impediat.* & *l.* 4. §. 49. μήτε κωλύσεις δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα; &c. *nunqid prohibeat te; justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem*; &c. & *l.* 5. §. 29. οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω. *Nemo me prohibere poterit, qo minùs faciam qæ velim.* & *l.* 6. §. 58. καλὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βιοῦν σε οὐδεὶς κωλύσει, *qo minùs secundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit.* & *l.* 9. §. 11. εἰπέ, τίς ὁ κωλύων, *dicas, qis te prohibeat.* & *l.* 8. §. 47. τίς ὁ κωλύων διαψεύσασθαι τὸ δόγμα, *qis prohibere potest, qo minùs opinionem tuam corrigas?* & *l.* 12. §. 25. τὴν ὑπόληψιν τίς κωλύσει ἐκβαλεῖν, *opinionem ejicere ecqis impediat?* & aliis verbis *l.* 8. §. 41. τὰ τοῦ τοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλῳ ἐμποδίζειν, *mentis propria qæ sunt, nemo alius impedire solet.* & *l.* 11. §. 9. Οἱ ἐνισταμενοι προϊσῃ σοι καλὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀπο-

a Sup. §. 3. 4. [a] ἧς μέρος εἶ, πράσσειν τε ἀεὶ καὶ λέγειν.

b λοσοφῶς Lug. An.

§. 10. Φιλοσόφως [b] ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἄν τις [c] ἀνιαρότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνοιτο, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ κατ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα τῶν κατὰ θυμόν. ὁ μὲν γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης καὶ ἀνιηδύσας συσολῆς φαίνεται τὸν λόγον ἐκτρεφόμενος. ὁ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ' ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολασταίνειν πως φαίνεται, καὶ θηλύτερος ἐν τοῖς ἁμαρτήμασι. ὀρθῶς ἂν καὶ φιλοσοφίας ἀξίως ἔφη, μεῖζον ἐγκλήματος ἔχεσθαι, τὸ μεθ' ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἢ περ τὸ μετὰ λύπης. ὅλως τε ὁ μὲν προπηδικημένῳ μᾶλλον ἔοικε, καὶ ἅμα λύπην ἠναγκασμένῳ θυμωθῆναι. ὁ δὲ, αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὁρμῇ, φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καὶ ἐπιθυμίαν.

c L. 6. §. 45.

cujus pars es, consentanea fuerint.

§. 10. Philosophicè Theophrastus, in peccatis inter se conferendis (prout vulgò conferri solent) dicit; graviora esse quæ per cupidinem, quàm quæ per iram admittuntur. etenim, qi irascitur, cum dolore qodam & contractione animi occultâ à rationis tramite declinare videtur: qi verò per cupidinem delinqit, qia voluptate vincitur, intemperantior qodammodo, & in peccando effœminatior videtur. rectè igitur, nec indignè philosopho, pronunciavit, amplioris esse criminis, qod cum voluptate, quàm qod cum dolore admittitur. atque omnino alter ei similior existit, qi prior læsus, doloris ratione ad irascendum adigitur: cùm is sponte suâ ad lædendum feratur, qi ad perpetrandum qidqam cupidine ducitur.

d Sup. §. 2. 5. l. 5. §. 29. l. 6. §. 30. l. 7. §. 29. 69. e L. 3. §. 3. f L. 9. §. 28.

§. 11. [d] Ὡς ἤδη δυναμένους ὄντως ἐξιέναι τοῦ βίου, οὕτως ἅπασι ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. τὸ δὲ [e] ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, [f] εἰ μὲν θεοί εἰσιν, οὐδὲν δεινόν.

§. 11. Ità qæqe facias cogitésqe oportet, ut qi confestim è vita hac possis discedere. humanis autem excedere, siqidem Dii sunt, nihil est grave.

neqe

ANNOTATIONES.

σρίψαι σε ἢ δυνήσονται, qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, à re te agendo avertere te neqeunt. & l. 12. §. 8. οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται, nemo ab alio qoquam impeditur. qod & ipsum l. 10. §. 33. Νῦς καὶ λόγος διὰ παντὸς τῆς ἀντιπίπτοντος ὕλης πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει, mens & ratio per obstantia qalibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. Hoc est autem verè liberum esse. Epictetus *Dissert.* l. 1. c. 12. Ἐλεύθερός ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. *Liber est; cui ex sententia veniunt omnia, & qem nemo potest impedire.* Et fastuosiùs, vixqe pie satis idem *ibidem* c. 1. Τὴν προαίρεσιν δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικήσαι δύναται. *Institutum autem meum ne ipse qidem Jupiter superabit.*

Ἧς μέρος εἶ] Idem *suprà* §. 3. & 4. & *infrà* §. 16. Apud Lactium Zenone Cittico c. 87. Μέρη γάρ ἐσμεν αἱ ἰδιότητες φύσεως τῆς τοῦ ὅλου. *Partes enim natura universi sumus natura nostra.*

§. 10. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος] *Philosophicè Theophrastus*, Xylander. Rectè. Φιλοσόφως. id est, φιλοσοφίας ἀξίως, *philosopho dignè*, uti ipse Marcus mox explicat. Itaqe ut cum Annotatore Lugdunensi φιλόσοφος ὁ Θεόφραστος legamus, qod svadeat nihil est. nec est commoda satis loqendi formula.

Ὡς ἄν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνοιτο] *qatenus ex communiore hominum sensu & sententia vulgari ista qis inter se contulerit.* Ita Seneca Epist. 59. *Permitte mihi uti verbis publicis, nec illa ad significationem Stoicam revoca.* Et Epist. 82. *Male nunc sic accipe, qemadmodum à populo dici soler.* Hoc autem ideò Marcus illic, qia Stoici *peccata omnia paria prorsus* esse statuebant. Eodem modo l. 6. §. 45. Κοινότερον δὲ τῶν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέτων λαμβανόντων. *Conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.* Contrà l. 4. §. 10. Καθ' ἃ τοῦτο ἴδιος. *Qomodo propriè dicitur.*

Βαρύτερα τὰ κατ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα] Idem multis contendit Aristoteles Ethic. Nicom. l. 7. c. 6. nimirum, ὅτι ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν. καὶ ὅτι αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμόν, *minùs turpem esse incontinentiam iræ, qàm cupiditatum. & turpiorem esse incontinentiam, qa circa cupiditates, qàm ea qa circa iram versatur.*

Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης] Ita Aristoteles, ubi priùs; ὀδυνᾶται ὑφιζάνει λυπούμενος. ὁ δ' ὀργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος. ὁ δὲ ὑφιζάνει, μεθ' ἡδονῆς. *Dolore affectus nemo contumeliâ utitur. Qi autem ex ira qippiam facit, cum dolore id facit: qi verò contumeliâ utitur, cum voluptate.* Et Rhetor. l. 2. c. 2. Ἔστω δὴ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, &c. *Jam verò sit ira appetitio cum dolore conjuncta ejus, qa apparet, ultionis,* &c. Et *ibidem* c. 5. Ἡ ὀργὴ μετὰ λύπης. *Ira cum dolore.*

Ὀρθῶς ἄν] Ità qod Flaccus *Serm.* l. 1. *Sat.* 1.

Qeis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus morésqe repugnant,
Atqe ipsa utilitas, justi qoqe mater & æqi.

Τὸ μεθ' ἡδονῆς] Hoc argumento contendit Septimius noster gravioris esse reatûs, adulterium perpetrâsse, qam pœnarum metu abnegâsse Christum, de pudicit. lib. extremo. *Urget nos dicere rei indignitas. contaminata potiùs corpora revocabis qàm cruentata? qa pœnitentia miserabilior, titillatam prosternens carnem, an verò laniatam? qa justior venia in omnibus cavissis qam voluntarius, an qam invitis peccator imploratæ? nemo volens negare compellitur; nemo nolens fornicatur. nulla ad libidinem vis est, nisi ipsa: negat, qod libet, cogi. negationem porro qanta compellunt ingenia carnificis, & genera pœnarum? qis magis negavit, qi Christum vexatus, an qi delectatus, amisit? qi cum amitteret, doluit; an qi cum amitteret, risit?*

Ὁ μὲν προπηδικημένῳ] Ἐπὶ φανομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστι *Ob injustitiæ enim speciem animo objectam ira commovetur.* Aristoteles *Ethic. Nicom.* l. 5. c. 8. & *Eudem.* l. 4. c. 6. Itaqe qod ex Aristarcho Athenæus *Dipnosoph.* l. 13. ex Chæremonis *Thersite* Svidas; ex Menandri *Olynthia* Zenobius *paræmiis.* à Demosthene etiam, vel qisqis is est, in *Orationis adversùs Neæram* ingressu ipso, usurpatum;

Οὐχ ὡς ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος.
Ut non qi prior incipiat, sed se vindicans.

iratus qisqe facere videtur, qod facit. Hæc autem excusationis defensionisqe satis justæ speciem præ se ferre videtur. Demosthenes idem ipse, ἀνεπίφθονον αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τὸν ὑπάρχοντα; *minimè invidiosum esse ab incipiente pœnas exigere.* Plato *Gorgia pag.* 312. *C.* Δικαίως χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀδικοῦσι, ἀμυνομένοις, μὴ ὑπάρχουσι. *Justè uti* (armis scilicet viribusqe) *contra hostes, & eos qi inferrent injuriam, avertentes videlicet, non inferentes.* Belizarius apud Procopium *Vandalic.* l. 2. necessariòs adoriri coactus. Ἔχομεν δὲ τῷ καλῷ παραψυχὴν τὴν δίκην, ὥστε ἡμᾶς τῆς μάχης ἄρχοντας αὐτοὺς, ἀλλ' ἀμυνομένους εἰς τὸν κίνδυνον καθίσαμεν. *Hoc verò mali solatium habemus, qod pugnam ipsi non incepérimus, sed periculum avertentes constiterimus.* Thucydides l. 2. p. 145. *B.* Δικαιοῦντες τοὺς αὐτοῖς ἀμυνεῖσθαι, οἵσπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν. *Arbitrati se justè suis parentare, qibus illi priores injuriam intulerant.* Ideo & Aristoteles ubi suprà, *intemperantiam iracundiâ*, non αἰσχίονα tantum, sed & ἀδικωτέραν pronunciat.

Φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καὶ ἐπιθυμίαν] Pessimo consilio ista a superioribus avulsa cum periocha sequente commisit editor Lugdunensis, qâ cum nihil commune habent.

§. 11. Ὡς ἤδη δυναμένους ὄντως ἐξιέναι τοῦ βίου] Vide *suprà ad* §. 5. & *infrà ad* l. 3. §. 8. Ex Pythagoræ præceptis illud erat, συνδεῖν ἀπομιμεῖσθαι τὸ σῶμα τὸν δεσμόν (legendum τὸν σωμάτων δεσμόν, qod alii, τὰ σώματα ἀεὶ συνδεμένα ἔχειν) *qotidie stragula colligari*, eo significans, ὡς ἀποδημίαν εἶναι τὸν τελευτῆσαι, καὶ δεῖν ἀεὶ συνεσκευασμένους τὸν καιρὸν περιμένειν τῆς ἐκεῖ πορείας, *tanqam sit mors peregrinatio, eaqe semper sit paratis exspectanda.* Porphyrius apud Stobæum *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Seneca Epist. 93. *Non ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat, sed nullum non tanqam ultimum aspexi.* Et Epist. 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum sit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus. Vita nostra non promineat, sed in se colligatur.*

Ἐξιέναι τοῦ βίου] Qod ἐξιέναι τοῦ ζῆν, & ἐξελθεῖν simpliciter l. 5. §. 29. Plinius l. 3. Epist. 9. *Videtur voluisse exire de vita, cùm defendi non posset.*

Ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν] Plato *Apologia pag.* 31. *A.* Οἷον ἀποδημῆσαι ὁ θάνατος. *Mors est velut migratio.* Et Plutarchus ad Apollonium. Ἀποδημία προσοικεῖ ὁ θάνατος, καὶ τῇ εἰς κοινὴν πατρίδα πορείᾳ. *Mors peregrinationi, & itineri in communem patriam similis est.* Qi & Socratem dixisse perhibet *pag.* 107. *C.* Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον, ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ. *Mortem persimilem esse, vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqa ac diuturna.* &c. Johannes ὁ Χρυσορρήμων de Statuis Orat. 5. Τί πολλὶ ἐστι θάνατος; ἀποδημία πρόσκαιρος, ὕπνος μακρότερος τῆς συνήθους. *Qid est mors? peregrinatio temporaria, somnus consueto longior.* Simocattus Epist. 25. Ἐπὶ μακρὰν ἀποδημίαν οἱ τεθνηκότες ἐσάλπιγγες. *In longam peregrinationem missi sunt mortui.* De Proteo Philosopho Marcellinus *Histor.* l. 29. *Cùm mundo digredi statuisset.* Et de Constantio l. 22. *Mundo citius digressurum.* De Demonacte Lucianus *Tom.* 1. p. 872.

neqe enim malo ulli illi involvent te. si verò, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarum curam gerunt, qid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum, vel providentiæ inani? cæterùm & suntilli, & res humanas curant:

κακῶ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν. [a] ἢ δὲ εἴ π ἔχ [a] εἰ δὲ ἔτι Lug. An. εἰ δὲ ἤγοι f.
εἰσιν, ἢ ἃ μέλει αὐτοῖς τ ἀνθρωπείων, [b] τί μοι [b] L. 6. §. 10.
ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ Θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; ἀλ- [c] L. 12. §. 28
λὰ [c] καί εἰσι, καὶ [d] μέλει αὐτοῖς τ ἀνθρωπείων. [d] L. 1. §. 17. l. 6. §. 44. & καὶ l. 9. §. 11. 27.

ANNOTATIONES.

p. 872. Πάντων ἀπεσχόμενος, ἀπῆλθε τοῦ βίου. *Cum ab omnibus abstinuisset, è vita migravit.* Tertullianus *de Patientiac.* 9. *Profectio est, quam mortem putamus.* Hieronymus *ad Salvin. Sic exulat, ut eum profectum credares, non amissum. Non emori, sed emigrare.* Idem *in Nepotian.* ut de Metello Vellejus *Hist. l.* 1. *de vita migrare potius quam mori.* Et, *abiit, non obiit.* Ambrosius de Theodosio: *Mors siquidem migratio est.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Aut finis, aut transitus.* Seneca *Epist.* 65. Imò *non finis, sed transitus.* Cyprianus de mortalitate. *Non est exitus, sed transitus.* Qomodo Christus apud Joann. *cap.* 13. v. 1. μεταβαίνειν αὐτὸν τὸν θάνατον καλεῖ, *transitum suum vocat mortem,* ut observant Joannes Chrysostomus & Theodoretus. Et *exitus* tamen, sed suo sensu; qomodo ἔξοδος dicitur *Luc. c.* 9. v. 31. & Petro *Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 15. *Excessus* scilicet *de corpore*, ut Tertullianus *de Resurr. c.* 43. Itaqe qod dubitanter Seneca Epist. 63. *Fortasse qem putamus periisse, præmissus est.* Sed avdentius Epist. 99. *Qem putas periisse, præmissus est.* Et *ad Marc. c.* 19. *Dimisimus illos; imo consecuturi præmisimus.* Fidentissimè nostri; nec inmerito, firmiore fulcro subnixi; *Præcesserunt, non decesserunt.* Avgustinus *de divers. serm.* 43. *Præmissi, non amissi.* Idem Epist. 6. & 120. Clavdam locum hunc Cypriani monito in Orat. de mortalitate. *Non sunt lugendi fratres nostri accersione Dominica de sæculo liberati; cum sciamus eos non amitti, sed præmitti, recedentes præcedere; ut proficiscentes & navigantes desiderare eos debere, non plangi.* Vide & *infrà ad* §. 17. & *l.* 11. §. 3.

Κακῶ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν] Consimili phrasi dixerat *supra* §. 1. Ἀισχρῷ γάρ με δόξεις περιβάλλει. *Neqe enim inhonesta re aliqa me aliqam involvent.* Deum avtem neminem posse malo afficere statuunt Stoici, qia ipse bonus. Noster *l.* 6. §. 1. Ὁ τὴν ὅλων οὐσίαν διοικῶν λογός, οὐδέποτε ἐν αὐτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν, κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακὸν ποιεῖ. οὐδὲ βλάπτεται ὑπ' ἐκείνου. *Mens materia universi rectrix nullam in se maleficii causam habet; cum malitiam in se nullam habeat, neqe male facit cuiqam, nec a qoqam laditur.* Est revera Deus non ἀγαθὸς duntaxat, sed μόνος ἀγαθός. *Matth. c.* 19. v. 17. Qod Hermes Trismegistus *Pæmand. c.* 6. Τὸ ἀγαθὸν ἐν οὐσίαι, εἰ μὴ ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ. μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός. *Bonum in nullo est, præterqam in solo Deo. Qin imo bonum semper ipse Deus est.* Tertullianus adversus *Marc. l.* 2. *c.* 6. *Bonus natura Deus solus est. qi enim qod est sine initio habet, non institutione habet illud, sed natura.* Melius multo qàm Seneca Epist. 95. *Dii immortales nullam didicere virtutem, cum omni edita; & pars naturæ eorum est, esse bonos.* Porrò *cum Deus optimus, diabolus pessimus, non magis a bono aliqid mali, qam a malo boni aliqid potest editum videri.* Tertullianus *de Patientia* c. 5. Porphyrius item *de abstin. ab esu animant. l.* 2. §. 41. Δεῖ ἐμπεπεῖσθαι, ὁτιοὖν τὸ ἀγαθὸν βλάπτειν ποτέ, οὐ τὸ κακὸν ὠφελεῖ. οὐ γὰρ ὅτεμοῦν, ὡς φασὶ Πλάτωνι, τὸ ψυχεῖν, ἀλλὰ τοῦ θερμαίνειν. οὐδὲ τοῦ δικαίου τὸ βλάπτειν. τὰ γὰρ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. δικαιότατον δὲ ἁπάντων φύσει πάντων τὸ θεῖον, ἐπεὶ οὐδὲ ἂν ἦν θεῖον. *Qam interim firmiter oporteat credere, neqe qod bonum est unqam ladere, nec qod malum est, unqam bene facere. Non enim calorem, ut ait Plato, sed contraria qalitatis propriam est frigefacere, ita neqe justi nocere. Contraria avtem in eodem convenire non possunt. Numen avtem naturâ sua omnium est justissimum, aliter numen non esset.* Seneca *Epist.* 95. *Qæ cessatio est diis bene faciendi? natura. Errat, si qis putat illos nocere velle: non possunt. nec accipere injuriam qeunt, nec facere. Ladere etenim ladiqe consentaneum est. Summa illa ac pulcerrima omnium natura, qos periculo exemit, nec periculosos qidem fecit.* Et *de Ira l.* 2. *c.* 27. *Qædam sunt, qæ vocere non possunt, nullamqe vim nisi bonam & salutarem habent: ut dii immortales, qi nec voluit nocere, nec possunt. Natura enim illis mitis & placida est, tam longe remota ab aliena injuria, qam a sua. Itaqe deos nemo sanus timet. Furor est enim metuere salutaria.* Idem *de Benef. l.* 4. *c.* 19. Cavte tamen, & *cum grano salis*, qod dicitur, illa admittenda. Nam, ut Seneca idem Epist. 95. *Hi nec dant malum, nec habent: cæterum castigant, & coercent, & pœnas irrogant, & aliqando specie mali puniunt.* Itaqe Deus & ob majestatem suspiciendus, & ob bonitatem verendus, & ob justitiam etiam formidandus est. Qi & (qia justus) qod Tertullianus *adversus Marc. l.* 2. *c.* 2. *tunc maxime est optimus, cum tibi non bonus. facat sol tibi, etiam quando nihil pateris, optimus & utilis; & cum acrior & injustior, rationi tamen sua par est.* Verum Marcus illic *malum* Stoico more pro *vitio* accepit, qod illis *folium malum*, non *summum* tantum. In qem ferrum & Jacobus Apellonius *c.* 1. *v.* 13. dixit. Ὁ Θεὸς ἀπείρατος ἐστι κακῶν. πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. *Deus malis tentari non potest, nec qemqam tentat.*

Ἢ δὲ ἐστί τι] Ex conjectura adscripsi, εἰ οἱ ἦτοι. At Annotator Lugdunensis vult εἰ οὐκ ἔστι, *si jam non sunt.* Vel ἦτοι, inqit, *certe non sunt.* Verum sensus proclivis est, *si vero, vel non sunt, vel nulla eis de nobis est cura.* ἤτοι, & ἤ apud Marcum passim sibi invicem respondent.

Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ] In eandem sententiam *l.* 6. §. 10. Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγχύσει τοιᾷδε καὶ φυσικῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν. *Qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluvieqe istiusmodi ulteriùs commorari?*

Ἀλλὰ καί εἰσι] *Esse Deum*, sive *deos*, ut ille pro suo ritu loqi amat, unde constet, vide *l.* 12. §. 28.

Καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων] Observat Brissonius formulam illam receptam (utpote qæ è naturæ ipsius penetralibus prodierat) qâ *deos esse* proclamabant. *Est cæleste numen. Es magne Jupiter.* Manlius apud Livium *l.* 8. & *l.* 3. *Pro se qisqe, deos esse, & non negligere humana, fremunt.* Ità constanter Stoici. Qò magis miror Theophilum Antiochenum *ad Autolyc. l.* 2. Ἔνιοι μὲν τῆς τοιᾶς ἀρχαιολογίας, καὶ τὸ ἐξ ὅλης θεὸν εἶναι, ἢ εἰ καὶ ἔστι, μηδενὸς φάσκοντες φροντίζειν τὸν Θεὸν, πλὴν ἑαυτοῦ. *Stoici qidem Deum esse in universum abnegant: aut si sit, asserunt eum nullius qàm sui curam gerere.* In qâ sententiâ etiam Chrysippum affirmat cum Epicuro planè consensisse. Cæterùm in adversum prorsus Stoici unanimiter concedunt, & contendunt etiam acerrimè adversus Epicureos, qos hoc nomine perstringunt & oppugnant passim. Seneca *præfat. ad qæst. nat. l.* 1. *Nec hæc intra vulgum dementia est*; (ἄνοιαν & Theophilus nuncupat) *sapientiam qoqe professos contigit. Sunt qi putent sibi ipsis animum esse, & qidem providum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc avtem universum, in qo nos qoqe sumus, expers esse consilii, & aut ferri temeritate qadam, aut naturâ nescientе qid faciat.* At non sic οἱ ἐκ τῆς τοᾶς. Ἄσεμνον γὰρ Θεὸν δοὺς ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. *Etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit.* inqit noster *l.* 6. §. 44. Epictetus *Dissert. l.* 1, *c.* 12. ubi varia aliorum de dus judicia retulerat, primum asserentium, μηδὲν εἶναι τοὺς θεούς, *non esse numen.* secundum, εἶναι μέν, μὴ προνοεῖν δὲ μηδενός, *esse qidem, sed nulli providere*, tertium, εἶναι, καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ ὡρισμένων, *esse, & providere, sed magnis & cæleſtibus.* qartum, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν οὐρανίων, (ἀνθρωπίνων legendum ex Stobæo *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 6.) εἰς κοινὴν δὲ μόνον, καὶ οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστου. *etiam terrestribus & cæleſtibus, sed in commune duntaxat, non avtem unicuiqe privatim,* ultimo loco illud, qod Stoicorum est, Ulyssis apud Homerum verbis, à Socrate alicubi usurpatis proponit, ὁτὲ δ' οὐδέ σε λήθω κινούμενος, *se dum Deo ne moveri qidem posse.* Verùm legendum κινούμενον tam ex Stobæo, qàm & ex Homero. Sic enim Minervæ Ulysses *Iliad.* K. v. 278.

— ἦ τί μοι αἰεὶ
Ἐν πάντεσσι πόνοισι παρίστασαι. οὐδέ σε λήθω
Κινύμενος —

— qæ mihi semper
In omnibus laboribus ades, neqe te latco
Cùm moveor —

Ubi Eustathius ex pessorum sententia; Κινύμενον, ὁ ἐστὶ κατὰ νοῦν κινούμενον, καὶ διαλογιζόμενον. Κινύμενον, hoc est mentem movens & disponens. Et certe de Socrate Xenophon *Memorial. l.* 1. *pag.* 711. *C.* Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἠγάτο δῆλος εἶναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλεύματα. πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πάντων. *Socrates avtem arbitrabatur Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur, scire. Eosdem ubiqe adesse, ac de rebus humanis omnia mortalibus significare.* Qin & Socrates idem in Platonis *Phædone pag.* 47. *D.* Τό δὲ γέ μοι δοκεῖ εὖ λεγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι. *Verumtamen id mihi recte dici videtur, Deos qidem curam habere nostri: nos verò homines unam qandam ex possessionibus esse deorum.* Et *de Legibus l.* 10. *pag.* 955. *B.* qem locum ob oculos videtur habuisse Epictetus, cum superiora illa differeret, qandoqidem ibi etiam variæ illæ & recensentur & refutantur sententiæ. Ἀλλ' ἴσως τάχ' ἂν ἴτως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτο γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρᾷ τινι θεοί, οὐχ ἥττον ἢ τῶν μεγίστων διαφερόντων. ἦσαν γάρ τινες, καὶ παρῆν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν, τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν εἰκειοτάτην αὐτῶν ἀσκεῖν κέκτηνται. *Non erit forsan difficile demonstrare, deos non minus minimarum rerum qàm maximarum curam habere: præsertim cùm paullo ante dictum fuerit, eos omni virtute refertos, providentiam omnium sibi propriam vindicare.* Et poſt *pag.* 956. *B. C.* Οὐκοῦν ὁπόταν τὰ γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μοίρας φύσεως ἅπασα, καὶ θεοσεβέστατοι αὐτοὶ ἐσμὲν πάντων ζώων ἀληθέστατα. θεῶν γε μὴν κτήματα φαμὲν εἶναι πάντα ὁπόσα θνητὰ ζῶα, ὥσπερ καὶ τὴν γῆν ὅλον. πῶς γάρ; ἦ, ὃς οἰόμενοι σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φαίνεται ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς. ἀδύνατον γὰρ τοῖ, κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμέλειαν ἂν εἶναι πρόσφορον, ἐπιμελέστατοί γε ὄντι καὶ ἀρίστοις. *Præterea res humanæ, viventis naturæ partes ipsæ sunt: & homo ipse pra cæteris animalibus Dei cultor diligentissimus est. Qin-*

κ᾽ τοῖς μὲν κατ᾽ ἀλήθειαν κακοῖς, ἵνα μὴ ἐπιπέσῃ ὁ
a L. 8. §. 55. ἀνθρωπος, ᵃ ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθετο. τ᾽ ἄλλων
56. l. 9. §. 40. εἴ τι κακὸν ἦν, καὶ ἐπ᾽ ἐκείνοις ἂν ἐποίουν, ἵνα ἐπὶ πάντα
τὸ μὴ ἐπιπέσειν αὐτῷ. ὃ δὲ χείρω μὴ ποιεῖ ἄνθρω-
πον, πῶς ἂν ἔτι βίον ἀνθρώπῳ χείρω ποιήσειεν;
b L. 10. §. 7. ᵇ ἔτι δὲ κατ᾽ ἄγνοιαν, ἔτι εἰδυῖα μέν, μὴ δυνα-
μένη δὲ προφυλάξασθαι, ἢ διορθώσασθαι παύτα,
c L. 6. §. 1. ᶜ ἡ τῶν ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν ᵈ ἔτε ἂν τηλικοῦτον
d L. 12. §. 12. ἥμαρτεν, ἢ τοι παρ᾽ ἀδυναμίαν, ἢ παρ᾽ ἀτεχνίαν,
e L. 4. §. 39. ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ᵉ ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς
l. 5. §. 10. ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίνῃ

& ne in ea, qæ verè mala sunt, incidat qisqam, in ipsius arbitrio prorsus posuere. reliqorum si qid malum existeret, & de hoc utiqe pariter prospexissent, qò in ipso situm foret, in istud qoqe ne incideret. at verò, qod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere qi possit? nec imprudens avtem, nec prudens utiqe, sed præcavere avt corrigere impotens, universi natura neglexit ista; nec errorem tam immanem admisisset unqam, sive per impotentiam, sive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis malisqe ex æqo hominibus, nullo facto discrimine, contingere pateretur.

ANNOTATIONES.

Qinetiam mortalia cuncta viventia à diis fieri, possideri, gem- A *opus est? fac te ipsè felicem.* Et rursus, *Hoc est summum bonum; qod si occupas, incipis Deorum esse socius, non simplex. Qomodo, inqis, isto pervenitur? Tutum iter est, jucundum est, ad qod natura te instruxit. dedit tibi illa, qa si non deseruerís, par deo surges.* & *Epist.* 41. *Facis rem optimam, & tibi salutarem, si, ut scribis, perseveras ire ad bonam mentem. qam stultum est optare, cum possis à te impetrare? non sunt ad cælum elevandæ manus*, &c. Idem tamen *Epist.* 10. *Votorum tuorum veterum licet Diis gratiam facias; alia de integro suscipe: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi; deinde corporis.* Hoc est qod Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 356.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

B qi subjicit tamen *v.* 363.

Monstro qod ipse tibi possis dare. Semita certè
Tranquilla per virtutem patet unica vita.

Et Flaccus *l.* 1. *Epist.* 18.

Hæc satis est orare Jovem, qi donat & aufert,
Det vitam, det opes: æquum mi animum ipse parabo.

Sed & Cotta Academicus apud Ciceronem *de Nat. Deor. l.* 3. *extremo*; qo loco latius ista differuntur: *Judicium hoc omnium mortalium est, fortunam à Deo petendam, à seipso sumendam esse sapientiam.* Et rursus; *Atqe hoc qidem omnes mortales sic habent; omnem commoditatem prosperitatemqe vitæ à diis se* C *habere: virtutem avtem nemo unqam acceptam Deo retulit.* Impie plane, falsoqe. Qanqam in eandem ferè mentem Synesius *de provident. pag.* 101. Μηκέτ᾽ ἂν ἐνέχεσθαι τοῖς θεοῖς, ὅτι κακῶς, ἐὰν εὐ λάχῃς, εὐπαιδευτος σώζεσθαι. *Desine itaqe Deos obtundere, qi, si velis, propriis tete opibus servare possis. pag.* 106. Αὐτὸς γάρ τις ἑαυτῷ ἑαυτῷ τὰ τοιάδε (τὰ εὐδαίμονι βίᾳ) ταμίας, ἀγαθὸς εἶναι βουλόμενος. *Qisqe enim ipse sibi ipsius (felicioris vitæ) dispensator est, si vitæ probitatem sectari velit.* Plura magis qod Marcus *l.* 9. §. 40. etiam ad ista manum nobis suam numen porrigere. In qam sententiam & Seneca ipse *Epist.* 41. *Bonus vir sine Deo nemo est. an potest aliqis nisi ab illo adjutus exurgere? ille dat consilia magnifica & erecta, in* D *unoqoqe bonorum virorum,*

Qis Deus incertum est, habitat tamen Deus.

(qod non *ex Natonis metamorphosi*, uti Lipsius opinatur; sed *ex Maronis Aen. l.* 8. sumptum est) nisi qòd in ambiguo reliqisse videtur, de numine ipso divino, an de animo humano cœlitus indito, qem & cum nostro *Deum* familiariter appellat, intelligi hæc voluerit. Vide *l.* 5. §. 10. Certè, qod Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 27. ex fundamentis a Stoico etiam dogmate desumptis: Εἰπερ ὁ Θεὸς ἀρετὴν μὲν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀυθαίρετόν ἐστι. πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν. οὐκ ὠφελεῖ. *Deus si non virtutem hominibus largia-* E *tur, sed eam sibi ipsi tribuant mortales; opes vero corporisqe valetudinem citra virtutem largiatur; ne ille hominibus nihil qicqam prodest.* Veritissimum nihilominus, qod notter *infra l.* 8. §. 56. & *l.* 9. §. 40. *Non esse in alius cujusqam potestate, ut malum miserumve qenqam faciat.* Οὐδεὶς γὰρ ὁ παραδύναι ἀναγκάζων, *nemo siqidem est, qi cogere qenqam possit, ut recti bonique rationem transgrediatur. l.* 5. §. 10. nec verum certumve minus, *Nullius cujusqam felicitatem ab aliorum dictis, factis, perpessionibus pendere:* qod & Marcus *infra* §. 17. eis verbis voluit; ἀνεύδειη γὰρ ἄλλου ποιῆσαί τι, ἢ μὴ, &c. *Cum ut alii faciant, avt ne faciant qid, opus mi habeat.*

F Μὴ δυναμένη δὲ] Observat Mericus Casavbonus tectè tangere istic: & ex parte corrigere Marcum, Stoicum dogma qoddam minus pium, & potentiæ divinæ imminutivum, qo censebant illi ideo bona malaqe externa hæc qibuvis ex æqo obvenire, qod Deus aliter ista disponere neqiebat. Ità Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ὥσπερ οὖν ἦ ἄξιον, τὸ κρῖμα ἀπάντων καὶ κυριεῦον οἱ θεοὶ μόνοι ἐφ᾽ ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τῶν φαντασιῶν, τὰ δ᾽ ἄλλα οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν. ἄραγε ὅτι οὐκ ἤθελον; ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι εἰ ἠδυνάμην, κἀκεῖνα ἂν ἡμῖν ἐπέτρεψαν. ἀλλὰ πάντως οὐκ ἠδύναντο. *Quamobrem Dis immortales id qod est omnium præstantissimum & imperatorium, solum, ut decebat, in nostra potestate esse voluerunt, rectum videlicet visorum usum, reliqorum potestatem nobis ademerunt? Eane de caussa, qod tribuere noluerunt? Eqidem existimo, si potuissent, illa etiam nobis fuisse concessuros: sed eos nullo modo potuisse.* Seneca *Epist.* 58. *Mitta-*

mus

retur. atqi mors, & vita, honor & ignominia, dolor & voluptas, opes & pavpertas, iſta omnia bonis pariter maliſque contingunt, cùm nec honeſta ea nec inhoneſta ſint. nec bona itaqe nec mala ſunt.

§. 12. Facultatis rationalis eſt, conſiderare, qàm velociter evaneſcant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujuſmodi ſint omnia qæ ſub ſenſum cadunt; horúmqe ea maximè, qæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum faſtu celebrantur; qàm vilia, qàm contemnenda, qàm ſordida, caduca, mortua ſint. qinam ii ſint, qorum opiniones vocéſqe claritatem largiuntur. qid ſit ipſum mori; qódqe ſi qis rem ipſam per ſe intueatur, cogitationéqe ab illa ſubmo-

θάνατ☉ δὲ γε καὶ ζωῆ, δόξα καὶ ἀδοξίᾳ, [a] πόν☉ καὶ ἡδονὴ, πλοῦτ☉ καὶ πενία, [b] πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνῃ ἀνθρώποις τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς [c] ὅτε καλὰ ὄντα, ὅτε αἰσχρά. ὅτ' ἀρ' ἀγαθὰ, ὅτε κακά ἐστι.

a L. 6. §. 33. & l. 9. §. 1.
b L. 6. §. 34.
c L. 7. §. 64. l. 8. §. 1. l. 12. §. 23.

§. 12. Πῶς [d] πάντα ταχέως ἀναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δ' αἰῶνι αἱ μνήμαι αὐτῶν; οἷά ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ [e] τῷ τύφῳ διαβεβοημένα. πῶς [f] εὐτελῆ καὶ ἀκαταφρόνητα, καὶ ῥυπαρὰ, καὶ εὐφθαρτα, καὶ νεκρὰ, νεκρᾶς δυνάμεως ἐφιέναι. [h] τί εἰσιν ὅτοι ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν [i]. τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν. καὶ ὅλα ἐάν τις αὐτὸ μόνον εἰδῇ, καὶ [k] τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφαν-

d L. 3. §. 10. l. 4. §. 3. 14. 32. 33. l. 5. §. 23. l. 6. §. 36. l. 7. §. 10. 19. l. 8. §. 18. l. 9. §. 29. l. 12. §. 21. 32.
e L. 3. §. 6. l. 6. §. 13.
f L. 4. §. 48. l. 5. §. 10. 12. 33.
l. 12. §. 27. 31.
g L. 12. §. 33.
h L. 6. §. 59. l. 8. §. 53. l. 9. §. 34. l. 10. §. 13. 19.
i [χαρίζονται. f. ἀφαιροῦνται. Lug. An.

ANNOTATIONES.

tamus animum ad ea qa æterna ſunt; miremur in ſublime volitantes rerum omnium formas, Deumqe inter illa verſantem & providentiam, qemadmodum qa immortalia facere non potuit, qia materia prohibebat, defendat à morte, ac ratione vitium corporis vincat. Et *de benef. l. 2. c. 29. Qicqid nobis negatum eſt, dari non potuit. —magna accepimus, majora non cepimus.* Vide *ſuprà ad §. 3.* περόσιτι δὲ καὶ ἀναγκαῖον.

Δόξα καὶ ἀδοξία] *Famam & infamiam* in *mediis* ponit. Vide *ad l. 4. §. 19.* Stoici ἄτυφον φασιν εἶναι τὸν σοφὸν, ἴσως γὰρ ἔχει πρός τε τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον. *Faſtus expertem dicunt eſſe ſapientem. Eodem enim modo affectus eſt & erga gloriam & erga infamiam.* Laertius *l. 7. in Zenone*, & ex Laertio corrigendus Svidas; qi pro τὸ, τὸν exhibet.

Πόν☉ καὶ ἡδονὴ] Gregorius Nyſſenus *Orat. catachet. 8. pag. 495. A.* Ἐκεῖνο τῇ φύσει μόνον ἐστὶν ἀγαθὸν, ὃ ἡ αἴσθησις οὐκ ἐφάπτεται. καὶ μόνον ἐκεῖνο κακὸν, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀλλοτρίωσις. πόνοις δὲ καὶ ἡδοναῖς τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν κρίνειν, τῆς ἀλόγου φύσεως ἴδιον ἐστιν. ἐφ' ᾧ τοῦ ἀληθῶς καλοῦ ἡ καταύησις, διὰ τὸ μὴ μετέχειν αὐτὰ νοῦ καὶ διανοίας, χώραν οὐκ ἔχει. *Illud ſolum eſt bonum natura, qod ſenſus non attingit: & ſolum eſt illud malum boni abalienatio. Laboribus autem & voluptatibus dijudicare bonum & malum eſt proprium naturæ rationis expertis, in qibus locum non habet veri boni cogitatio, propterea qod mente careant & intelligentia.*

Πάντα τὰ αὐτὰ ἐπίσης συμβαίνει τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς] Idem hominum ſapientiſſimus, *Eccleſ. c. 9. v. 3. Omnia juſtis & ſapientibus, qa altis omnibus, contingunt; & unus idemqe eſt bonis atqe malis eventus. Cuivis poteſt accidere, qod cuiquam poteſt.* P. Syrus apud Senecam *de tranqill. c. 11. & ad Mart. conſol. c. 9.* Seneca ipſe *ibid. c. 17. Moveret hoc me, ſi eſſet cuiqe pro moribus fortuna, nunqam mala bonos ſeqerentur. Nunc video exempto diſcrimine, & eodem modo, malos bonosqe jactari.* Nimirum, ut Hieronymus *adverſus Jovin. l. 2. q. 4. In eodem mari navigantibus eadem tranquillitas eſt, eadem tempeſtas.* Pie prudenterqe Auguſtinus *de Civit. Dei lib. 1. cap. 8. Placuit divinæ providentiæ præparare in poſterum bona juſtis, qibus non fruentur injuſti; & mala impiis, qibus non excruciabuntur boni. illa vero temporalia bona & mala utrisqe voluit eſſe communia, ut nec bona cupidius appetantur, qa mali qoqe habere cernuntur; nec mala turpiter evitentur, qibus & boni plerumque afficiuntur.* qibus gemina fere habet Gregorius Romanus *paſtor. l. 3. c. 1.* Homerus *Odyſſ. ζ. v. 188.* apud Stobæum *tom. 1. l. 1. tit. 3.* reponendus:

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπι☉ ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλησιν ἑκάστῳ.
Divitias pariter juſtisqe malisqe ſupremus
Juppiter ipſe ſuis pro numinis arbitrio dat.

Grotius.

Οὐκ ἄρ' ἀγαθὰ, ὅτε κακά] Concludit hinc, externa illa nec in *bonorum*, nec in *malorum* numero habenda, qia promiſcue poſſunt vel *bonis* vel *malis* contingere. Iſocrates *ad Demon. §. 32.* Τοσούτῳ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ ἐκείνων μὲν τοῖς φαύλοις μετεῖναι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. *Juſtitia pecuniis eo præſtantior eſt, qod hæ malis hominibus contingant, illam improbi conſeqi nullo modo poſſint.* Vult ille bonum iſtud præſtantius eſſe, Stoici *ſolum* & *ſingulare.* Seneca *Epiſt. 71. Summum bonum eſt, qod honeſtum eſt. & qod magis admireris, unum bonum eſt, qod honeſtum eſt. Cætera falſa & admirerina bona ſunt.* qod & latius proſequitur *Epiſt. 76. & 85.* Idem *Epiſt. 120. Hæc duo (bonum & honeſtum) apud alios diverſa, apud nos tantùm diviſa. iſta duo qidem facimus, ſed ex uno. nihil eſt bonum, niſi qod honeſtum eſt. qod honeſtum, eſt utiqe bonum. Bonum putant aliqi eſſe, qod utile eſt. itaqe hoc & divitias, & eqo, & vino, & calceo nomen imponunt: tanta eſt apud illos vilitas boni, & adeo usqe ad ſordida deſcendit. Nihil nobis bonum videtur, qo qis & male uti poteſt. Vides autem divitiis, nobilitate, viribus quam multi male utantur.* & *Epiſt. 117. Id medium atqe indifferens (hoc eſt, nec bonum nec malum) vocamus, qod tam malo contingere*

A *qàm bono poteſt; tanqam pecunia, forma, nobilitas.* Et *Epiſt 87. Qod bonum eſt, bonos facit: fortuita bonum non faciunt. ergo non ſunt bona.* qod idem & Cicero *Paradox. 1. Poteſtne bonum cuiqam malo eſſe? aut poteſt qiſqam in abundantia bonorum ipſe eſſe non bonus? atqi iſta omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, & obſint probis.* Et rurſus *ibidem; Verum eſt ergo. qod contemptiſſimo contingit, bonum non eſſe.* E noſtris Baſilius Cæſar *in Pſal. 1. pag. 129. B.* Τάττων ἀδίκου ἐστὶν ἀγαθὸν τῇ ἑαυτοῦ φύσει, ὃ μόνον καθ' ὁτιοῦν ῥᾳδίως ἔχει τὴν πρὸς τὰ ἐναντία περιτροπὴν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἀγαθὰς δύναμας τὰς κεκτημένας ἀποτελεῖν. *Illorum nullum ipſa ſua natura æſtiB mandum eſt bonum, non ſolum qod facilem habeant ad contrarium converſionem, ſed & qod ne bonos qidem poſſeſſores ſuos reddere valeant.* Auguſtinus *concion. ſolem. 236. Bona ſunt iſta, unde facias bene; non qa te faciant bonum, non qa bonum faciant, ſed unde bonum fias.* Vide *l. 4. §. 39. & l. 5. §. 10. & l. 8. §. 1.*

§. 12. Πάντα ταχέως ἀναφανίζεται] Ità *l. 4. §. 14.* Ἀναφανισθήσῃ τῷ γενηθέντι. *In id qod produxit te evaneſces.* & *l. 7. §. 10.* Πᾶν τὸ ἔνυλον ἀναφανίζεται ταχίστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. *Materiale omne in univerſi ſubſtantiam qam celerrimè evaneſcit.* & *l. 9. §. 33.* Πάντα ὅτα ὁρᾷς ταχέως φθαρήσεται, καὶ οἱ φθερέοντα αὐτὰ ἐπιδοῦσι ταχέως καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. *Corrumpentur brevi qacunqe vides: corrumpentur brevi & qi corrumpi hæc vident.*

C Ἡ ὑπὸ τύφου διαβεβοημένα] Ità *l. 6. §. 13.* Δεινὸς γὰρ ὁ τύφος παραλογίσασθαι. *Gravis enim impoſtor juſtus eſt.* Vide & *l. 12. §. 24.*

Ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν] ſupplendum; παρέχουσι, χαρίζονται, avt aliud ejuſmodi. Iſta enim malin, qam cum Annotatore Lugdunenſi ἀφαιροῦσι, auferunt. niſi ſi utrumqe, qod & poteſt, ſupplere libuerit. Vide *infrà §. 17. & l. 3. §. 4.*

D Τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ] *qibus, tanqam larvis horrendis, inſtructa mors imaginationi noſtræ ſemet objicere aſſolet.* Senſuum prægnans vocabulum. Vide *l. 1. §. 7.* φαντασιοπλήξ. *cum eo apparatu, eoqe oſtentationis ſtudio, ut in ſtuporem ſpectantes audientesve conjiciat.* Ità Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 6.* Ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; τὸ δὲ φθεῖρον ἢ μάχαιρα ἐστιν, ἢ τροχὸς, ἢ θάλασσα, ἢ πυρετὸς, ἢ τύραννος, τί σοὶ μέλει, ποίᾳ ὁδῷ καταβῇς εἰς ᾅδου; ἐὰν πᾶσαν εἴπω. εἰ δὲ θέλεις ἀκοῦσαι τάληθῆ, συντομώτερα, ἢν πίμπλησι ὁ τύραννος. οὐδέποτ' οὐδεὶς τύραννος ἐξ ἴσου τινὶ ἰσφαξε. πυρετὸς δὲ καὶ ἐνιαυτῷ πολλάκις. ψώρα ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ κόμπος κενῶν ὀνομάτων. *Quid in eo eſt aſperum, ut ortus qi ſit idem intereat?* E *Id autem qod interimit, avt gladius eſt, avt rota, avt mare, avt teſta, avt tyrannus. Qid tu curas, qi cui deſcendas ad orcum? Omnes via pares ſunt. Qod ſi verum avidire ſtudes, compendioſior eſt, qi te tyrannus mittit. Nunqam ullius tyrannus ſemeſtri qinqam jugulavit. Febris autem ſæpe totum annum. Strepitus hæc omnia ſunt, & jactatio inanium verborum.* qibus gemina habet & *l. 4. c. 7.* Qod avtem de morte illic Marcus, de rebus qibuſvis externis idem *infrà l. 6. §. 13.* Ὕτως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου λίαν ἀξιοπίστατα πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν αὐτὰς, καὶ τὴν εὐτέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἰσορίαν, ἐφ' ᾗ σεμνύονται, περιαιρεῖν. *Ad eundem modum per totam vitam agendum eſt, ut res etiam,* F *qæ comprobatu dignißime videbuntur, prorſus denudemus, vilitatemqe earum intueamur, & tollamus eam, qi evehi ſolent, narrationis pompam omnem.* Plutarchus *de exil.* τῶν (ἂν ἡ φύσις ᾖδειν ἔχει κακὸν, ἀλλὰ ὅλοι καὶ πᾶν τὸ λυπεῖν ἐκ κενῆς δοξης ἀναπέπλασται) δεῖ, καθάπερ τοῖς δειδοικόσι τὰ προσωπεῖα παιδίοις, ἐγγὺς καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιοῦντες καὶ ἁπτόμενοι καταφρονεῖν, ὅτως ἐγγὺς ἁπτόμενοι καὶ συνειδόντες τὸν λογισμὸν, τὸ σαρκοῦν καὶ τὸ κενὸν καὶ τετραγωδημένον ἀποκαλύπτειν. *Ubi in ipſa re nihil inſit malı, ſed omnis dolor inanis opinionis errore conficitur eſt: ibi qemadmodum larvas pueris* G *meruentibus propius adhibemus retectas, inqe manus tradimus, ut adjuescant contemnere: ita nos qoqe rationis lumine propius*

a L. 4. §. 5. Φανταζόμενα αὐτῷ, ἐκεῖ ἄλλό τι καταλήψεται
l. 9. §. 3. l. 10. §. 36. αὐτὸ εἶναι ἢ [a] φύσεως ἔργον. [b] φύσεως ἧ ἔργον
b Infr. §. 17. εἴ τις φοβεῖται, [c] παιδίον ἐστί. τοῦτο μέν τοι ἀ μόνον φύσεως ἔργόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ [d] συμφέρον αὐτῇ.
c L. 11. §. 23. πῶς ἅπτεται [e] θεῷ ἀνθρωπος, καὶ κατὰ τί
d Sup. §. 3. αὐτοῦ μέρος, καὶ [f] ὅταν πῶς [g] ἔχῃ [h] διακέηται, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον.
e Θεὸς ἀνθρώπῳ Lug. An. L. 12. §. 2. fin. v. o.
f ὅταν. Bot.
g ἔχον. Bot.
h διάκηται, vel, διακίνηται p. διάκειται Bot.

verit ea omnia, qibus tanqam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet qàm opus naturæ. opus autem naturæ ullum qisqis expaveſcit, puer est. verùm enim verò mori non est opus tantùm naturæ, sed qod eidem & conducat, ejusdem deniqe facultatis fuerit, considerare, homo Deum qomodo, & qâ sui parte contingat; qóqe pacto habitura se sit pars ista, ubi corpore soluta fuerit.

§. 13. Ni-

ANNOTATIONES.

admoto detegemus qicqid præter rem putridum, vanum, & tragicè inflatum nobis objicitur. Seneca *Epist.* 24. *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre qid in qaqe re sit: scies nihil esse in istis terribile, nisi ipsum timorem. qod vides accidere pueris, hoc nobis qoqe majusculis pueris evenit. illi qos amant, quibus assueverunt, cum qibus ludunt, si personatos vident, expaveſcunt. Non hominibus tantùm, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua. Qid mihi gladios & ignes ostendis, & turbam carnificum circa te frementium? tolle istam pompam, sub qa latet, & stultos terret.us. mors es, qam nuper servus meus, qam ancilla contempsit. qid tu rursus mihi flagella & equleos magno apparatu explicas? qid singulis articulis singula machinamenta, qibus extorqeantur, aptata, & mille alia instrumenta excarnificandi particulatim hominis? pone ista, qa nos obstupefaciunt. jube contiticescere gemitus, & exclamationes, & vocum inter lacerationem elisarum acerbitatem. nempe dolor est, qem podagricus ille contemnit, qem stomachicus ille in ipsis deliciis perfert, qem in puerperio puella perpetitur.* Et Epist. 14. *Timetur inopia; timentur morbi; timentur qa per vim potentioris eventunt. ex his omnibus nihil magis nos concutit, qàm qod ex altena potentia impendet. magno enim strepitu & tumultu venit. naturalia mala, qa rerum, inopia atqe morbi, silentio jubeunt, nec oculis, nec auribus qidqam terroris incutiunt. ingens alterius mali pompa est: ferrum circa se & ignes habet, & catenas, & turbam ferarum, qam in viscera immittat humana. cogita hoc loco carcerem & cruces, & equleos, & uncum; & adactum per medium hominem, qi per os emergat, stipitem; & distracta in diversum actis cruribus membra; illam tuncam alimentis ignitam & illitam & intextam; qicqid aliud præter hac, commenta savitia est. non est itaque mirum, si maximus horum timor est, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis est. nam qemadmodum plus agit tortor, qi plura instrumenta doloris exposuit; specie enim vincuntur. qi patientiæ restitissent: ità ex his, qa animos nostros subigunt & domant, plus proficiunt, qa habent qod ostendant. ista pestes non minùs graves sunt; famem dico & sitim, & præcordiorum suppurationes, & febrem viscera ipsa torrentem. Sed latent. nihil habent, qod intendant, qod præferant. hæc, ut magna bella, aspectu paratuqe vicerunt.* Idem *qæst. nat. c.* 59. *Contemne mortem, & omnia, qæ ad mortem ducunt contempta sunt; sive illa bella sint, sive naufragia, sev morsus ferarum, sev ruinarum subito lapsu procidentium pondera. numqid amplius facere possunt, qàm ut corpus ab anima resolvant? hac nulla diligentia vitat, nulla felicitas domat, nulla potentia evincet.* Et *ibid. l.* 6. *c.* 32. *Qid ad me qàm sint magna, qibus pereo? ipsum perire non est magnum.* Vide *ad l.* 7. §. 68.

Φύσεως ἔργον] Ita *l.* 11. §. 34. *Φυτικὸν ἔργον. munus naturale. l.* 4. §. 5. *φύσεως μυστήριον. natura mysterium.* Et *l.* 9. §. 3. *φυσικὸν ἐνέργημα. opus naturale.* Seneca in *qæst. natur. l.* 6. *c.* 32. *Mors naturæ lex est: mors tributum, officiumqe mortalium.*

Παιδίον ἐστί] Seneca *Epist.* 110. *Talis est animorum nostrorum confusio, qalis Lucretio visa est.* (*l.* 2.)

Nam veluti pueri trepidant, atqe omnia cæcis
In tenebris metuunt: ità nos in luce timemus
[*Interdum, nihilo qa sunt metuenda magis, qàm*
Qa pueri in tenebris pavitant, finguntqe futura.]

Qid ergo? non omni puero stultiores sumus, qi in luce timemus? & *Epist.* 36. *Denique finem faciam si hoc unum adjecero, nec infantes,* [fatuos. f.] *nec pueros, nec mente lapsos timere mortem: & esse turpissimum, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.* Vide eundem suprà ex *Epist.* 24. & *de Constant. c.* 4. *ad l.* 8. §. 48. Vide & ad *l.* 4. §. 3. ὡς ἀνήρ. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 24. *Πρὸς ταῦτα ὑπὸ θεῶν εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰσηγμένῳ, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων ἅπτεσθαι, τί θᾶς ἐπιποθεῖς καὶ μάμμην, καὶ καμπτὴν σε καὶ ἀποθηλύνει κλαίουσα γύναια μοιρά; ἄτας ὑδέποτε παύσῃ παιδίον ὂν νήπιον; οὐκ οἶδ' ὅτι ὁ τὰ παιδία ποιῶν, ὅσῳ πρεσβύτερῳ, τοσούτῳ γελοιότερῳ; Ad hæc munera a Diis in urbem hanc introductus, cùm jam virilia munera tibi obeunda essent, tu nutrices & mammas desideras, teqe inflectunt & effœminant stulta muliercula ploratu suo? Ità nunqam desinens infans esse, qò natu major, eo magis ridiculus fies.* Vide *l.* 11. §. 23. Idem *ibidem c.* 19. *ὅταν καὶ αὐξηθέντες φαινόμεθα παιδία. παῖς γὰρ ἐν μουσικοῖς, ὁ ἄμουσος. ἐν γραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος. ἐν βίῳ, ὁ ἀπαίδευτος. Sic adulti etiam pro pueris nos gerimus. Puer enim in Musica est homo amusus, in re literaria homo illiteratus, in vita homo ineruditus.*

Καὶ συμφέρον αὐτῇ] qia scilicet rerum natura rerum mutationibus istis constat; ut *suprà* §. 3. Et sicut Musa rhetor, referente M. Seneca *præfat. controv. l.* 5. de nobis, *Mortibus vivimus*; ità mortibus mundus renovatur vigétqe, utì noster *lib.* 6. §. 25.

Πῶς ἅπτεται θεῷ ἄνθρωπος, καὶ κατά τι αὐτοῦ μέρος] Pendent à superioribus ista; ut novam istinc sectiunculam ordiri nevtiqam sit consentaneum. Hæc enim qæ sequntur, ex eorum sunt numero, qæ Marcus nobis diligentius considerandа in periocha ista proponit: qâ nimirum parte homo Deum attingat, &c. neqe enim opus est, ut receptam cum Annotatore Lugdunensi lectionem solicitemus, & ἀντιπροσωπεῖς legamus, Θεὸς ἀνθρώπῳ. qanqam & Marcus *l.* 12. §. 2. de Deo, *μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μοναὶ ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ, Solâ enim mente suâ attingit illias à sese*, &c. Plutarchus *Numâ pag.* 65. C. *οὐκ ἐφαπτέσθαι θεοῦ δύνατον ἄλλως ἢ νοήσει. Non aliter asperari ad Deum qam mente posse.* Dionysius ὑποβολιμαῖος *de divin. nomin. c.* 1. §. 1. *Τοῖς ἀφθέγκτοις καὶ ἀγνώστοις ἀφθέγκτως καὶ ἀγνώστως συνεκτείνεσθαι, καὶ τὰ κρείττονα τῆς καθ' ἡμᾶς λογικῆς καὶ νοερᾶς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἑνοῦσθαι. Rebus ineffabilibus & ignotis modo ineffabili ignotoqe conjungimur, secundùm eam unionem, qa vim omnem ac potentiam nostræ aut ratiocinationis aut intellectionis excedit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 3. *Δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει ἡμῶν ἐγκατεμίγησαν; τὸ σῶμα μὲν, κοινὸν πρὸς τὰ ζῶα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη, κοινὸν πρὸς τοὺς θεούς. Duo hæc in ortu nostro permixta sunt, corpus commune cum cæteris animantibus, ratio & mens cum Diis.* De anima rationali Galenus in *hortator. c.* 2. *Ὦ, μόνῳ τῶν ἐν ἡμῖν κοινωνικωτάτῳ θεοῖς. Qod cum diis unicum nobis ineſt commune.* Et *ibidem c.* 9. *Τὸ δὴ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὦ παῖδες, ἐπιτηδειοτάτη θεοῖς τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις; τοῖς μὲν καθόσον λογικόν ἐστι, τοῖς δὲ καθόσον θνητόν. βέλτιον δ' ἐστὶ τῆς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αἰσθανόμενον, ἐπιμελήσεσθαι παιδείας. ἧς τυχόντες, τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. Sanè hominum genus, ò pueri, cum diis & brutis animalibus communem habet naturam, cum illis quidem, qatenus rationale existit; cum his verò, qatenus mortale. Satius igitur est cum superioribus societatem sensu percipientes disciplinas studio & curâ prosequi, qas consequti, bonorum maximum adepti fuerimus.* Porphyrius apud Evsebium *præparat. Evangel. l.* 3. *c.* 10. *Ψυχὴ μὲν δὴ λογικὴ καὶ ἀθάνατος, καὶ πᾶς ἀπαθὴς ἐν ἀνθρώπῳ φύσει, ἓν μοι δοκεῖ λέγεσθαι εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀποσώζειν θεοῦ, καθόσον ἄυλος καὶ ἀσώματος, νοερά τε καὶ λογικὴ τὴν ἀρίστην συνίστησιν, ἀρετῆς ὄσα καὶ σοφίας δεκτική. Ac mihi qidem merito dici videatur, animum illum rationis immortalitatisqe participem, ac mentem eam, qa hominis in natura pars nihil possit, divinam imaginem similitudinemqe retinere, qatenus utrqe ab omni corporis & materiæ concretione sejunctus, naturam essentiamqe sortitus est planè spiritualem ac ratione constantem, qaqe virtutem possit sapientiamqe suscipere.* Festivè Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 477. D. de homine; *Ἔοικεν δ' ὄιμαι, Κενταύρῳ θετταλικῷ πλάσματι, ἐκ λογικοῦ καὶ ἀλόγου συγκείμενῳ, ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα, γῆν τε ἐργάζεται, καὶ σπεύδει εἰς γῆν. τίταλος δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν θεὸν, ἥ γε διὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς παιδευομένη. Videtur autem, ut opinor, esse similis Centauro, figmento Thessalico, ut sit compositus ex parte rationis participe, & experte rationis, animâ & corpore. Sed corpus qidem & terram operatur, & tendit ad terram: anima autem ad Deum extollitur, qa qidem per veram eruditam philosophiam.*

Καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ διακίνηται] Xylander *præterea qomodo afficitur eo tactu pars illa.* Verùm versionis rationem nullam dat, unde, qid legerit ariolemur. Mericus Casavbonus legit *διαχίνηται.* vertitqe, *qomodo pars ea afficitur, qando diffundi videtur.* addit & conjecturam alteram, legi posse, *ὅταν πῶς ἔχει ἢ διάκειται*, ut posterius vocabulum sit prioris ἐξηγητικὸν, vel à Marco ipso, vel à glossematario aliqo. D. Bootius *ὅταν πῶς ἔχοι διάκειται. qomodo se habeat & afficiatur pars ista.* Ego malim, transpositis vocibus locisqe suis redditis, qò sensus constet, *καὶ πῶς ἔχῃ ὅταν διακίνηται, qomodo se habeat anima, ubi permearit, sive pertigerit*; ad Deum ipsum nimirum, vel ad locum eum, qicunqe ille tandem fuerit, sibi divinitùs destinatum, postqam à corpore sejuncta fuerit; *εἰς τὸν οἰκεῖον ἰδρυνθεῖσα τόπον*, utì Æschines in *Axiocho.* vel etiam cum Merico, *ὅταν διαχίνηται*, sed sensu diverso; *ubi diffusa & dissipata fuerit*, corporis nimirum compage solutâ. Marcus lucem præfert, qi *l.* 4. §. 21. *ἐπὶ ποσὸν συμμείνασα μεταβάλλειν καὶ χίονται. Ubi aliqandiu ibi perstiterint, mutantur & funduntur.* Seneca *Epist.* 88. *Innumerabiles sunt qæstiones*

§. 13. Nihil homine illo miserius est, qi omnia undiqe pervagatur, & cùm ea qæ subter terram sunt, qod ille ait, scrutatur, tum qæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, qem intra se gerit, genio versetur, eúmqe legitimè colat. colet avtem, si affectibus immunem custodierit, & temeritate alienum, nec offensum re aliqâ, qam vel Dii vel homines egerint. qæ enim Dii agunt, virtutis nomine, veneranda; qæ homines, cognationis ratione, sunt amica; sed & modo

§. 13. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τῷ πάντα κύκλῳ ἐπιοχομένῳ, καὶ [a] τὰ νέρθεν γᾶς φησιν, ἐρευνῶντι, καὶ [b] τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον λόγῳ τεκμάρσεως ζητοῦντι, μὴ αἰσθομένῳ ὅτι, ὅπι ἀρκεῖ τῷ μένῳ [c] τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτῷ [d] καθαρὸν πάθος λαπτεῖν, καὶ εἰκαιότητι, καὶ δυσμενεσήσεως πρὸς τὰ ἐκ [e] θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν αἰδέσιμα δι' ἀρετήν. τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων [f] φίλα λόγῳ συγγένειαν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ [g] τρόπον τινὰ

a Pindarus apud Platon. Theæt. tet. *L.* 111. §. 1.
b Sup. § 8.
c Infr. §. 17.
L. 3. §. 3. §. 7. 16 *l.* 5. §. 27. *l.* 12. §. 26.
d [τοῦτον] e. Svid. Sup. §. 5. Inf. §. 16.
e θεῶν Svid.
f Sup. §. 1. *l.* 3. §. 4.
g *L.* 7. §. 16.

ANNOTATIONES.

stiones de animo. unde sit; qalis sit; qando esse incipiat; qàm diu sit; an aliunde alio transeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas aliasqe conjectus: annon amplius qàm semel serviat, & emissus vagetur in toto: utrium corpus sit, annon sit; qid sit facturus, cùm per nos aliqid facere desierit: qomodo libertate suâ usurus, cùm ex hac effugerit cavea: an obliviscatur priorum, & illic nosse se incipiat, cùm de corpore abductus in sublime fecesserit. Varias avtem hac in parte Stoicorum sententias (neqe enim satis ipsis inter se convenisse videtur) apud Lipsium legas licet, *Physiolog. Stoic. l.* 3. *cap.* 14. Ambiguè noster ubiqe ferè. Sed & Seneca, & Socrates ipse; uti ostendemus ad *lib.* 4. §. 16. Salmasius interim titulum fuisse ista suspicatur tractatûs alicujus, qi jam perierit, insequentis.

§. 13. Καὶ τὰ νέρθεν γᾶς, φησιν, ἐρευνῶντα.] Pindari verba sunt, à Socrate in Platonis *Theæteto* de genuino philosopho usurpata, cujus verba *infrà ad l.* 11. §. 1. sunt exhibenda. Usurpârunt & post Socratem ex Platone Porphyrius *de abstin. animal. l.* 1. Galenus *hortator. ad artes c.* 1. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. Et ex Clemente Evsebius *præpar. Evang. l.* 13. *c.* 13. Theodoretus *therap. l.* 12. Verum aliter illi omnes qàm noster illic; qi non virtuti, sed vitio dat, qòd istorum curiosi homines, vitæ mentisqe suæ inspiciendi ac discutiendi negligentiores exsitant. Pari ferè modo artes illas, qæ *liberales* vulgò dicuntur, exagitat Seneca *Epist.* 88. *Metiri me geometres docet latisfundia, potius doceat, qomodo metiar, qantum homini sit satis. Numerare docet me Arithmetica, & avaritiæ commodare digitos. potius doceat, nihil ad rem pertinere istas computationes: non esse feliciorem, cujus patrimonium tabularios lassat: imo qàm supervacua possideat, qi infelicissimus futurus est, si qantum habeat, per se computare cogatur. Qid mihi prodest sine agellum in partes dividere, si nescio cum fratre dividere? qid prodest colligere subtiliter pedes jugeri, & comprehendere etiam siqid decempedam effugit, si tristem me facit vicinus potens, & aliqid ex meo abradens? Doces me, qomodo nihil perdam ex finibus meis? at ego discere volo, qomodo totus hilaris amittam.* Et reverà, ut Augustinus *Confess. l.* 5. *c.* 4. leviusculè inflexus. *Dubitare stultum est, qin fidelis homo, qamvis nec saltem septentrionis gyros noverit, melior sit, qàm mensor cæli, & numerator sydorum, & pensor elementorum, & negligens sui.* cum ille, *tui*, dixerit, Deum allocutus.

Τὰ ἐν ταῖς τῶν πλησίον ψυχαῖς διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντα.] Vel physiognomonas notat, qi ex indiciis externis de aliorum ingeniis conjecturam facere profitentur: vel innatum illud generi humano vitium perstringit, qo in alienos affectus cordisqe recessus intimos induere sese plerique gestiunt; *curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam*, ut scite Augustinus *confess. l.* 10. *c.* 2.

Πρὸς μοιῳ τῷ ἔνδον.] Opportunum itaqe hic monitum illud Homericum *Odiss. δ. v.* 392.

Ὅτις τοι ἐν μεγάροισι, κακὸν, ἀγαθόν τε τέτυκται.
Qodcunqe tibi in domibus malumqe bonumqe accidisset.

qem versum Socrates præ omnibus semper rebus sibi cordi esse dicebat, ut Gellius scripsit *noct. Attic. l.* 4. *c.* 6. eidemqe in ore crebrum fuisse, tradidit Demetrius Byzantius, uti Laertius *l.* 2. qò à naturæ rerum aliarum physica speculatione abduceret homines ad ethicæ sive moralis philosophiæ studium, qâ animum cujusqe proprium discutiendi, dignoscendi, corrigendi, perpoliendi, modus methodusqe commonstratur. qin & eo fine usurpatum, à Diogene, prodit Diocles apud Laertium *l.* 6. in *Mandem. Cynic.* ab Aristippo, Evsebius *præpar. Evang. l.* 1. *c.* 5. Lavdant & Plutarchus in *præcept. Salub.* & *de Commun. notit. c.* 10. Sextus Empiricus *de philosoph. l.* 1. *c.* 1. & *l.* 10. *c.* 1. Dio Prusæus *Orat.* 40. Optime Plutarchus *de Curios. pag.* 515. *D.*

Τί τ' ἀλλότριοι, αὐθρωποι βασκανώταται;
Κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραδλέπετε;

μετάθες ἔνθεν, καὶ μετάρσιον ἔσω τὴν πολυπραγμοσύνην.
Aliena qorsum acute pervides mala,
In propriis cæcus: hominum invidissime?
transfer extrinsecus, & intro converte curiositatem.

Τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι.] *Mentem* cujusqe nunc *dæmonem*, nunc & *Deum* dicit. Sic *l.* 3. §. 3. Τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ δαίμων. *Cum alter mens & genius.* & §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἐζευμένον δαίμονα. *Genium verò intra se in pectore situm.* & *l.* 5. §. 27. ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προσάπτει καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἑκά-

A κεν. *Genius, qem cuiqe Jupiter attribuit, præsidem ducémqe eidem futurum.* & *ibidem* §. 10. τὸν ἐκάστου θεὸν καὶ δαίμονα. *deum meum & genium.* & *l.* 3. §. 5. ὁ ἐν σοὶ θεός. *Qi in te residet deus.* Plato in *Timæo pag.* 1087. *C.* Τὸ δὲ δὴ περὶ τὸ κυριώτατον παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἶδος; διανοεῖσθαι δεῖ τῇδε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς ἑκάστῳ δέδωκε τοῦτο. ὃ δὴ φαμὲν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ συγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν, ὡς ὄντας φυτὸν, οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον. *De præstantissima igitur anima nostra specie ita est sentiendum. Nempe hanc Deus ut dæmonem nostrum cuiqe tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atqe ad cæli cognationem à terra nos tollere, tanqam animalia cælesti potius qàm terreno semine natum.*

B Καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν.] Plato *Timæo* post superiora illa *D.* Τὸν δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον, ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ μάλα κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὑτῷ, διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. θεραπεία δὲ δὴ πάντη παιτὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις, ἀποδιδόναι. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσὶ κινήσεις, αἱ τῇ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. *Cum semper divinum colat, ipsumqe familiarem dæmonem in se habeat ornatissimum, præ ipso beatum fore. Cultura avtem cujusqe omnino una est, proprium cuiqe pabulum motúmqe tribuere.*
C *Est vero qod in nobis divinum est, motus cognati sunt, universi ipsius cognationes atqe circuitus.* Apulejus *de Socrat. gen. Si qotidiana eorum ara dispungas, invenies in rationibus multa prodigè profusa, & in semet nihil, in sui, dico, dæmonis cultum.* Et Seneca *Epist.* 41. *Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumqe nostrorum observator & custos. hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat.*

Καθαρὸν πάθος.] τοῦτον κ. π. Svidas in Βίκαιον. qi & mox θεῶν pro θεῶν. Affectus avtem Stoicos prorsus sustulisse, nulli non notum.

Καὶ εἰκαιότητι.] Εἰκαῖον, μάταιον, ἀνωφελές. Svidas adductis Marci verbis hisce.

D Φίλα διὰ συγγένειαν.] Eam nimirum, de qa *superiùs* §. 1. Sed & *l.* 9. §. 27. Φύσει γὰρ φίλοι. *Naturâ amici.* Et *l.* 11. §. 8. φύσει συγγενῆ καὶ φίλον. *Naturâ cognatum sibi & amicum.*

Τρόπον τινὰ ἐλεεινά.] Ità *l.* 7. §. 26. *Ubi qis in te peccaverit, cogita statim apud te, qid illud fuerit, qod bonum malúmve ratus, id culpæ admiserit: τοῦτο γὰρ ἰδὼν ἐλεήσεις αὐτόν. hoc enim perfecto, misereberis hominis,* qod tali nimirum opinione imbutus sit. Et tunt revera improbi homines οὐκ ἐκὼν μᾶλλον ἢ φθονερὰ ἀξιοι, (contra qam de rebus suis Andocides *Orat. de reditu.*) *miseratione potius qàm indignatione digni. Nam sicuti*
E *corporum langvor, ita vitiositas qædam est qasi morbus animorum. cum itaqe ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione judicemus, multo magis non insequendi, sed miserandi sunt, qorum mentes omni langvore atrociori urget improbitas.* Boethius *Consol. phil. l.* 4. *c.* 4. Et Hilarius *in Psal.* 118. §. 7. *Sanctus qisqe cum caditur, non humilitatis sua qi cælius est, sed insolentiæ ejus qi cadit, misseretur: ut à vesano filio pater, ut ab amente ægroto medicus contumeliam passus, dolorem, non ex eo qod perpessus fuerit, sentit; sed ob id, qod ille qem sanum esse cuperet, injuriam sibi vesanus intulerit.* Libanius itidem *Orat.* 12. *pag.* 390. *D.* Τὸν παραδρονοῦντα ἄνθρωπον, οὐ κολάζειν νομοθέται, ἀλλ' ἐλεεῖν, καὶ πειρᾶσθαι τίχῃ τῇ τῶν ἰατρῶν ἐπανορθοῦν. οὐδεὶς δὲ τύπτει τὸν μαινόμενον, οὐδὲ ἐγκλήματα ποιεῖται, τὴν νόσον κατηγορῶν. *Despiens lege non punitur, qin mos est illius misereri, & medicorum arte tentare ei mederi. Sed furentem nemo percutit, neqe crimine morbi objecto, morbum accusat.* Stoicis avtem improbi omnes amentes habentur. Ita Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Πεπλάνηνται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. χαλεπαίνειν οὖν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Errant in judicio bonarum vel malarum rerum. Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur.* qasi diceret, illud potiùs. Et Marcus *l.* 7. §. 25. δεῖ ἂν συγγινώσκειν. *ignoscere*
G *oportet.* Sed & *l.* 1. §. 15. τὸ συγγνωμονικόν, a Maximo, qi & Stoicus ipse, didicisse se profitetur. Verum cavtè istic & cum restrictione aliqa, τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ, id est, *modo qodam miserandæ* dixit; nè in dogma Stoicum peccare videatur, qod statuit ἐλεος εἶναι πάσῃ, καὶ συσολὴν ἄλογον, *misericordiam esse ægritudinem sive perturbationem, contractionemqe animi, à ratione alienam.* itaqe τὸν σοφὸν ἐλεήμονας μὴ εἶναι. *Sapientes non esse misericordes.* Lactius *lib.* 7. in *Zenone.* de qo & Lactantius *instit. lib.* 3. *c.* 22. *Illud satis est ad coarguendum hominis erro-*

a Sup. §. 1. πνα ἑλεεινὰ, ἃ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. οὐκ
b L. 4. §. 29. ἐλάττων b ἡ πήρωσις αὕτη τῆς στερρότητος καὶ ἀλογείας
c μέλαινα. νεὶν τὰ λευκὰ καὶ c μέλαινα.

qodam miseranda qandoqe, ob bonorum malorúmqe ignorationem. nec sanè defectus hic minor est illo, qi alba & nigra internoscere prohibet.

§. 14.

ANNOTATIONES.

rem, qòd inter vitia & morbos misericordiam ponit. Cicero *Orat. pro Muren.* ex Zenonis sententia; *cujus inventorum emuli sint Stoici, Neminem misericordem esse, nisi stultum & levem.* cùm Plato & Aristoteles contra docuerint, *Viri boni esse misereri.* Qin & Evripides contrà prorsùs qàm Stoici, in *Antiopa* apud Stobæum *tom. 2. tit. 3.*

Ἔνεισι δ' οἶκτος, ἀμαθίᾳ μὲν οὐδαμοῦ,
Σοφοῖσι δ' ἀνδρῶν. καὶ γὰρ οὐκ ἀζήμιον
Γνώμην ἐνεῖναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφὸν.
Non imperiti motus est misereſcere,
Sed est viri sapientis, noxaqe imminet,
Cùm sapere sese qi putant, sapiunt nimis.

Et Senarius Græcus,

Ἀνδρὸς πεπηρῶ σπλάγχνον ὠμὸν μαλάσσεται.
Misereſcere haud scit impii cordis vigor.

Nec incelebre, avt inscitum, Phocionis illud apud eundem, *tit. 1.* Οὔτε ἐξ ἱερᾶς βωμὸν, ὅτε ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τὸν ἔλεον. *Nec è templo aram;* (ad qam miseris & vexatis receptus sit;) *nec ex vita humana tollendam misericordiam.* Ista siquidem sublatà, qod Plinius *l. 7. c. 19. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem qendam torvitatemqe naturæ duram & inflexibilem, affectusqe humanos admit.* Verum Stoicorum dogma istud Seneca clarissimè explicat, *de clement. l. 2. c. 4. 5. Misericordiam plerique ut virtutem laudant, & bonum hominem vocant misericordem: hæc autem vitium animi est. Est enim vitium pusilli animi, ad speciem alienorum malorum succidentis, itaqe pessimo cuiqe familiarissima est.* Et inox: *Misericordia est ægritudo, ob alienarum miseriarum speciem. ægritudo autem in sapientem virum non cadit.* Denique *c. 6. Misericordia est animorum, nimis miseriæ faventium: qam si qis à sapiente exigit, prope est, ut lamentationem exigat, & in alienis funeribus gemitus.* Porro ista, qia durius asperiusqe dicta videri poterant, mitigare conatur idem *ibidem*, ubi subjicit, *c. 5. & 6. Sapiens ergo non misereatur; qia & sine miseria animi non sit. Cæterum omnia, qæ qi miserentur, dolentes facerent, hic libens & alacri vultu fuerit. Succurret alienis lacrymis, non accedet: dabit manum naufrago, exuli hospitium, egenti stipem: donabit lacrymis maternis filium, & catenas solvi jubebit, & ludo eximet; & cadaver etiam noxium sepelieri. at facies ista tranquilla mente, vultu suo. Ergo non miserebitur sapiens, sed succurret, sed proderit, in commune auxilium natus ac publicum bonum, &c.* Itaqe Plutarchus *de tranqill. p. 468. D.* Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων καὶ τὸν ἔλεον ψέγουσι πρὸς ἀτυχοῦντας αὐθρώπους γινόμενον, ὡς καλὸν τὸ βοηθεῖν, καὶ συναλγεῖν καὶ συνιδεῖν τοῖς πλησίον ὄντος· ὁ δὲ μέζων ἐστὶν, ὁδὸς αὐτῶν ἁμαρτανόντων καὶ διαπεπτωκότων φαῦλως· τὸ ἦθος αἰσθανόμενος, ἀθυμεῖν καὶ δυσφορεῖν ἐᾷ τὸν, ἀλλὰ θεραπεύειν αὐτὸ λύπης τὴν κακίαν. *Philosophorum nonnulli misericordiam, qa afficimur ob alsorum calamitates vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non tam dolere & animum demittere statuant: & qando, qod sanè majus est, delicta nostra aut morbos animi ubi sentimus, non sinunt mœstos esse & ægre ferre, sed absqe dolore mederi vitio jubent.* Scilicet talem volunt esse sapientis affectum, qualem nostri *misericordiam* dicunt prædicant. Qi, ut avtor libri *de patient.* sub Augustini nomine, sive Hugo is de S^o. Victore, sive alius qis est, *c. 1. Zelat sine aliqa molestia, irascitur sine aliqa perturbatione, miseretur sine aliqo dolore, patiens est sine ulla passione. Si, tanqam nostra, illa cogitamus, in illo nulla sunt.* Videatur Anselmus *prosolog. c. 8.* & Thomas Aqinas *summ. l. 1. q. 21. a. 3.* Qin & Augustinus ipse *de morib. Eccles. Cathol. l. 1. c. 27. Qare illa omnia, qibus hujusmodi malis incommodisve resistitur, qi officiosè atqe humaniter prabent, misericordes vocantur, etiamsi sapientes usqe adeo sint, ut jam nullo animi dolore turbentur. nam qis ignorat ex eo appellatam esse misericordiam, qod miserum cor faciat condolentis alieno malo?* Qanqam revera *misericordia* potius dicta, *qod cordi sit aliena miseria.* Zanchius *de natur. Dei, l. 4. c. 4. q. 1.* Verùm pergit Augustinus. *Et qis non concedat ab omni miseria liberum esse debere sapientem, cum subvenit inopi, cum vestit nudum, cum peregrinum tecto excipit, cum oppressum liberat, cum denique humanitatem suam usqe ad sepulturam porrigit mortuorum? etiamsi id faciat mente tranquilla, nullis aculeis doloris instinctus, sed addictus officio benignitatis, misericors tamen vocandus est. hunc enim nihil obest nomen, cum absit miseria.* Verum & ea Græco vocabulo abest. qod & Zanchius observavit. itaqe de nomine tantum controversia est. Veruntamen mox Stoicos obliqè perstringens, qibuscum tamen de re ipsa consentire planè videtur; *Stulti vero,* inqit, *cum misericordiam qasi vitium devitant, qia officio satis moveri nequeunt, si nec perturbatione commoventur, congelascunt potius rigore inhumanitatis, qàm rationis tranqillitate serenantur. Itaqe multo prudentius Deus etiam ipse misericors dicitur: qi qemadmodum dicatur, restat intellegere iis, qi sese idoneos religione studioqe præstiterint.* Vides, utì Senecæ gemina ferè, qoad sensum, loqatur; de vocabuli usu duntaxat Senecæ nevtiqam concedens. Nam qod *retract. l. 1. c. 7.* de sapientibus qod hic dictum est, *non sic accipiendum*

A monet, *qasi definierit, in hac vita esse tales sapientes, qandoqidem non, cum sint; sed etiamsi sint, dixerit.* Nec hoc a Stoico dogmate abhorrere prorsùs videtur, qi, *qis sapiens sit, ave fuerit,* inqit Cicero *Academ. l. 4. nec ipsi solent dicere.* qiqe *sapientem,* vel sapientis ideam potiùs, *talem nobis delineant, qalem nemo mortalis est unqam consecutus,* ut idem *de amicit.* Ἐσὶ γὰρ οὔτ' ἐν ἁδάμοῦ γῆς, οὐδὲ γέγονεν, ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c. 13.* Qanqam avdentiùs Seneca *de sapient. constant. c. 7. Non est, qod dicas, ita ut solet, hunc sapientem nostrum nusqam inveneris. non fingimus istud humani ingenii vanum decus,* B *nec ingentem imaginem falsæ virtutis concipimus, sed qalem confirmamus, exhibuimus & exhibemus.* Non te certè, Seneca; qod & ipse alibi fateris. Ad veritatem propiùs accessere illi, qi (Stobæo referente *collectan. tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.*) κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους σοφόν τινα γεγονέναι νομίζουσι. hoc est, *primis temporibus,* ante lapsum nimirum primævum, *sapientem existimant qendam extitisse.* Verùm hæc utcunqe se habeant, patet hinc interim, cur noster istic oratione suspensa usus, τρόπον τινα, non ἁπλῶς, ἐλεεινὰ dixerit.

Δι' ἄγνοιαν] Vide *supr. §. 1. & l. 11. §. 18.* Polybius *hist. 12. 5.* Δεῖ τοῖς μὲν κατ' ἄγνοιαν παραπίπτουσι, διδόναι συγγνώμην. τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀκαταλλάκτως ἔχειν. *Oportet veniam dare illis, qi per ignorationem à veritate aberrarent; ab iis verò, qi* C *voluntate & certo proposito, capitali odio dissidere.* Sic Persius *Sat. 3.*

— *caret culpâ, nescit qid perdat.* —

Verùm in iis distinctiones qasdam adhibet Aristoteles *Ethic. l. 3. c. 2.* primo siquidem distingvit περὶ τῆς ἀγνοίας. Ἀγνοεῖ μὲν γὰρ πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πρᾶτ[τ]ειν, καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον. καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βέλτιον λεγέσθαι, ὅτ' οὐ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον. οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τῷ ἀκουσίῳ, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. οὐδ' ἡ καθόλου. ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην. ἀλλ' ἡ καθ' ἑκάστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις. ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγγνώμη. ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράτ[τ]ει. *Unusqisqe igitur prævius qid agendum, à qibusqe abstinendum sit, ignorat: ob hujusmodi errorem injusti & omnino mali homines efficiuntur. Invitus igitur dici debet, non si qis ignorat id qod conducit: non enim ignorantia, qæ in electione consistit, invitè est caussa, sed pravitatis: neqe ea qæ est universalis, qippe qm ob eam homines vituperentur, sed ea, qæ circa particularia versatur, in qibus & circa qæ actio existit: in his enim & misericordia & venia locum habet.* Secundò distingvit inter τὸ δι' ἄγνοιαν, καὶ τὸ ἀγνοοῦν[τ]α πρᾶτ[τ]ειν. Ἕτερον δὲ, inqit, ἔοικε καὶ τὸ δι' ἀγνοιαν πρᾶτ[τ]ειν, τοῦ ἀγνοοῦν[τ]α πρᾶτ[τ]ειν. ὁ γὰρ μεθυων ἢ ὀργιζόμενος, οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πρᾶτ[τ]ειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρημένων. ἀκ εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. *Diversum qoqe est ex ignoratione & ignorantem agere: qi enim vel ebrius est, vel iratus, non videtur ex ignoratione agere, sed ob aliud qippiam ex iis qæ dicta sunt: qippe cum non sciens, sed ignorans agat.* Clemens Marco συμψηφος planè *Strom. l. 4. p. 530. A.* Κἂν μισῶσι τὸν ἐκλεκτόν τινες, οἰδεν ὅλος τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, οἷς οὐκ εἶρον τὴς ἀμαθίας τὴν γνώμην αὐτῶν. *Et si electum odio habeant aliqi, is novit eorum insipientiam, misereqe eum, qod in tanta animus ignorantiæ versetur.* Epictetus *l. 1. c. 28.* Τί χαλεπαίνεις αὐτῇ, ὁτι πεπλάνηται ταλαίπωρος περὶ τῶν μεγίστων; οὐχὶ δ' εἶπερ ἄρα μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τὰς τυφλὰς ἐλεοῦμεν, ὡς τὰς χωλὰς, οὕτω τὰς τὰ κυριώτατα τετυφλωμένας καὶ ἀπολελαμένας; *Cur igitur ei succenses, qod decepta est misera in rebus maximis? Qin potius ejus te misereat, ut cæcorum nos miseret, ut claudorum? Nam eodem modo commiserationem merentur qi præcipua sua parte cacutiunt & claudicant.* Obiter monendum, apud Svidam hinc restitui posse vocem ἐλεεινὰ, qæ periochen istam recitanti in Δαίμων, excidit, sicut & in seqentibus negativa.

Οὐκ ἐλάττων ἡ πήρωσις αὕτη] qâ laborant ii, qos πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν, mancos ad virtutem consequendam, Philosophus dixit, *Ethic. l. 1. c. 10.* Hæc est illa sive πήρωσις sive τυφλότης, non corporis, sed *mentis cæcitas*, de qâ & noster *infra l. 4. §. 29.* τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. *Cæcus, qi mentis oculos clausos habet.* qam & sacra pagina passim tangit. Esaj. *c. 6. v. 9, 10.* & *c. 42. v. 18, 19.* Matth. *c. 13. v. 13, 15.* & *c. 15. v. 14.* Joan. *c. 9. v. 39, 40.* & *c. 12. v. 40.* Luc. *Act. c. 28. v. 26, 27.* Paul. *ad Ephes. c. 4. v. 18.* Petr. *Ep. 2. c. 1. v. 9.* Joan. *Apoc. c. 3. v. 17.* Eam Marcus non immeritò corporeâ illâ nihilo minorem, imò majorem deteriorémqe multò, pronunciat. Καὶ γὰρ ὅτοι, τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς, διάνοιαν πεπήρωνται, ἧς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη κατέχει. *Cum principe sui parte, hoc est, mente, cæci sunt, cui stultitia densissimas tenebras offuderit.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. Evang. l. 8. c. 14.* Ἄγνοια δὲ χαλεπωτέρα τῆς ἐν τῷ σώματι πήρωσιν ἐπιφέρουσα τῇ ψυχῇ, πάντων ἁμαρτημάτων αἰτία γίνεται. *Ignorantia vero dirarum animæ qam qa est corporis mutilationem adferens, omnium peccatorum est caussa.* Idem *de ebriet.* Epictetus etiam *Dissert. l. 1. c. 18.* ubi eandem, qam Marcus hîc, caussam agit: Ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἀπολελυφλωμένον, ὅ τὴν ὄψιν τὴν διαιρε-

τικὴν

§. 14. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, qàm degit, amittere qenqam; nec aliam ab ea, qàm amittit, degere. eodem ergò redit longissimum ætatis spatium, cum eo quod est brevissimum. præsens siquidem tempus est omnibus æquale: & quod amittitur ergò, æquale est omnibus. eadémque ratione id quod amittitur, momentaneum tantùm esse constat. neque enim avt præteritum, avt futurum amittere qis potest. nam qis cuiqam id, quod non habet, abstulerit? horum itaque duorum meminisse oportebit: alterius nimirum, qòd omnia ab æterno consimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaque nihil

§. 14. [a] Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεαι μέλλῃς, καὶ τοσουτάκις μύρια, ὅμως μίμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον ὃν ζῇ. οὐδὲ ἄλλον ζήσει, ἢ ὃν [b] ἀποβάλλει. εἰς ταὐτὸ ἄρα καθίσῃ τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ, τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον [c] [εἰ] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, [d] σὸκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὕλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται). [e] ἔστε γὰρ τὸ παρῳχηκὸς, ἔτι τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις. ὃ γὰρ οὐκ ἔχει πῶς, ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τοῦτων ἄρα τὼ δύο δεῖ μεμνῆσθαι. ἑνὸς μὲν, ὅτι [f] πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ, καὶ ἀνακυκλούμενα, καὶ

[a] *L.* 3. §. 10. *l.* 4. §. 47. 50. *l.* 9. §. 28. 33. *l.* 12. §. 26.
[b] [ἄν] ἀποβάλλῃ Svid.
[c] delet Svid.
[d] ἄν f.
[e] *L.* 6. §. 32.
[f] *L.* 4. §. 32. *l.* 6. §. 37. 46. *l.* 7. §. 1. *l.* 9. §. 28. 35. *l.* 10. §. 27. *l.* 11. §. 1. *l.* 12. §. 24.

[a] ἀϊδίου

ANNOTATIONES.

τιμὴν τῶν λευκῶν καὶ μελαίνων, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διακριτικὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν μὴ ἀπολλύειν. πῶς ἀπέθρηνον τοῦτον καὶ ἐκείνῳ ὅμοιον. τοῦτον μὲν τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύειν, καὶ τὸν ναυφόν; μεγίστη γὰρ βλάβη ἡ τῶν μεγίστων. *Ille qi cæcutit, qi fallitur, & maximis in rebus errat, non eâ videndi facultate amissâ, qâ candida & nigra discernuntur, sed qâ animus bona & mala distinguit, non est perdendus. Qàm inhumanum hoc, & huic non absimile. Hiccine cæcus & surdus non perdendus est? Rerum maximarum damnum est maximum.* Flaccus *l.* 1. *Epist.* 10.

Non qi Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera sucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis;
Qam qi non poterit verum distingvere falso.

Contrà Antonius Didymum ob cæcitatem corpoream tristiùs pavlò se habentem, cùm tamen mentis acumine cumprimis polleret, *Miror*, ait, *prudentem virum ejus rei dolere damno, qam formica & mvsca & culices habent; & non lætari illius possessione, qam Sancti soli & Apostoli meruerunt. Ex qo pervides*, (Hieronymi sunt *ad Castrutium*) *qod multò melius sit spiritu videre. qam carne; & illos oculos possidere, in qos peccati festuca non possit incidere.* Vide *l.* 3. §. 14.

§. 14. Τὸ γὰρ παρῳχηκὸς ἴσον. εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὕλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται | Corrupta ista esse monitu nihil opus. corrigere forsan haud ità proclive fuerit. Svidas in Ἀκαριαῖον (pro qo tamen, Ἀκαριαῖον substituendum esse liqet) sic habet: Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὕλως ἀκαριαῖον φαίνεται. *Id enim qod adest, omnibus est par & æqale. Et qod amittitur, non est æqale. Sic avtem id qod amittitur brevissimum & qod momenti instar nobis apparet.* Qid si legerimus? Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὃν ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὕλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. ab avtoris mente certè ista nevtiqam discedunt: hoc enim vult; *Nihil refert, vitam qis diutissime protrahat, an brevissimè defungatur. idem siqidem prorsus est, qod vterqe istorum tum superando vivit, tum moriendo amittit; atqe idipsum punctum temporis insecabile duntaxat. qum enim tempus præsens idem vtrique sit, nec amitti possit nisi qod in præsentiarum habetur; idem necesse est id sit, qod vterqe moriendo amittit. Illud avtem est insecabile qiddam. & hoc igitur.* Ità *l.* 12. §. 26. Τὸ παρὸν μόνον ἑκάστῳ ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει. *Tempus præsens tantum cuiqe vivitur & amittitur.* Communicavi conjecturam hanc meam viro clariss. D. Salmasio, qi de aliis locis requisitus, pro liberalitate sua, & de isto sententiam suam responso inseruit. cui probari cum videam, non jam amplius pro mera conjectura habeo.

Εἰς ταὐτὸ ἦν καθίσαι] Ità *l.* 9. §. 33. Καὶ ὁ ἐσχατογήρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καθίστησι τῷ πρωϊαίῳ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigitur cum eo, qi immaturus obiit.* Seneca *qæst. nat. l.* 6. *c.* 26. *Hæc omnia jeres constanter, si cogitaveris nihil interesse inter exiguum tempus & longum. hæc sunt qæ perdimus. puta dies esse, puta menses, puta annos: perdimus illos, nempe perituros. qid, oro te, refert, num perveniam ad illos? fluit tempus, & avidissimos sui deterit. nec qod futurum est, meum est, nec qod fuit: in puncto fugientis temporis pendeo: & magni est modicum fuisse.* eleganter *Lalius ille sapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo: Ilos, inqit, dicis sexaginta, qos non habes? nec ex hoc qidem intelligimus incomprehensibilis vitæ conditionem & sortem temporis semper alteri, qod annos annumeramus amissos.* Qæ postremo tavere possent superioris clavsulæ lectioni vulgatæ, qam Mericus Casavbonus etiam admisit, si καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. ut *tempus præteritum, qod jam amissum est, inæqale esse concederetur, cùm longius his, illis brevius extiterit*: si id Marci illatio ullo modo pateretur. Verùm is illud tantum amitti, qod habetur, contendit: & utrumqe *insecabile* esse concludit, & qod amittitur & qod habetur.

Ἀκαριαῖον] *Infra* §. 17. Τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ ὁ χρόνος, στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 3. §. 10. Μίαν ζῇ ἑκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα ἢ βεβίωται, ἢ ἄδηλα. *Unumqemqe præsens tantummodo statis spatium, qod punctî instar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto plane situm.* Seneca *de brev. vit. c.* 10. *Singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt. & ibidem. In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, qod futurum est. Ex his qod agimus breve est, qod egimus certum, qod acturi sumus dubium.* Et in hoc igitur sensu verum est, qod Poeta nescio qis, apud eundem. *ibidem c.* 2.

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.

qod esse ex Menandri *plocio* traductum, unde istud Stobæo *tom.* 2. *tit.* 108. lavdatur,

Μικρόν τι τὸ βίου καὶ σεσὸν ζῶμεν χρόνον.

docet Janus Rutgersius *Var. lect. l.* 4. *c.* 17.

Ὃ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο] Hinc proverbialia illa, Plavtus *Asinar. act.* 1. *scen.* 1. *v.* 79.

— *maximas nugas agis.*
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Tene ego defraudem, cui ipsi nihil est in manu?

Apulejus *fabul. Milesc. l.* 1. *Qid viatori de summa paupertate latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec à decem palæstritis despoliari posse?* Joannes ille oris avrei *nec à centum.* in Matth. homil. 83. *Edit. Paris. pag.* 876. *A.* Ἢ οὐκ ἀκούεις, inqit, τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐδὲ ἕκαστον ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαι πολλοί. *Non audis qid trito proverbio dicatur? centum simul viros unum pauperem atqe nudum spoliare non posse.*

Πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ] Ità *l.* 6. §. 57. Πάντα ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Cuncta & cognata sunt, & uniformia.* & §. 46. αἰεὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ὁμοειδές. *Eadem semper uniformiter exhibita.* & *l.* 9. §. 35. ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. *Ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi sient.* & *l.* 7. §. 1. πάντα συνῆκται, καὶ οὐδὲν καινόν. *Omnia sunt consueta, & nihil est novi.* & *l.* 12. §. 26. πᾶν τὸ γινόμενον ὕλως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται. *Qicqid sit, ita semper factum, semperqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri.* Idem tractat argumentum & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 27. Lucretius *l.* 3.

— *eadem sunt omnia semper.*

Ἀνακυκλήσεται] Sic *l.* 9. §. 28. Ταὐτὰ ἴσι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. *Eadem planè sunt mundana omnia, sursum deorsum, à seculo ad seculum, in orbem redeuntia.* Aristoteles *Physic. l.* 4. *c.* 14. & *Problem. l.* 17. *q.* 3. Καθάπερ φασί, κύκλου εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. *circulum esse res humanas.* qo loco & Alcmæonis illud festivum commemoratur, τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνασται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι. *Homines ideirò perire, qod suum initium fini conjungere non possunt.* hoc est, ἐπαναλαμβεῖν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, καὶ συνεχῆ ποιεῖν. itaque *circulationem* istam intelligendam de rebus, non numero, sed specie iisdem recurrentibus. & Plato *Timæo pag.* 1079. *E.* Τοῦτο ἅμα πᾶν, οἷον τροχὸν περιαγομένην, γίγνεται. *Id totum simul revolutione qadam fieri.* Seneca *Epist.* 24. *Nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequuntur. diem nox premit, dies noctem: astas in autumnum desinit, autumno hyems instat, qæ vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur. Velut in orbe avtè pilæ, motu ordo mutatur, & qæ sequebantur præcedunt, & qæ occidebant oriuntur; omnia, qomodocunqe ierint, in idem revertuntur.* Idem *de benef. l.* 5. *c.* 8. Tertullianus *de resurr. c.* 12. post superius exhibita *ad* §. 3. *Totus hic orbis revolubilis rerum*, &c. Tacitus *annal. l.* 3. *Rebus cunctis inest qidam velut orbis.* Et Avrelius Victor in *Avrelian. Cuncta in orbis modum verti: nihilqe accidere qod rursum natura vis ferre nequeat aut sparsio.* ità restituit sententiam optimam, perfimè habitam Cl. Salmasius *ad Spart. Sever.* Sophocles *Trachin.*

Ἔστι πῆμα καὶ χαρὰ
Πάτει πυκλοῦσα, ὥσπερ ἄρκτος
Στροφάδες κέλευθοι.
Simul æruma & gaudia
Omnibus advolvuntur, perinde ut ursæ
Volubiles circuitus.

Et Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 11. Τὰς τύχας πολλάκις ἀνακυλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς. *Fortunas sæpe circa eosdem revolvi.*

a L.4.§.15.a ἰδεῖν διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν
l.9.§.37.l. Διφθσίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ τὰ αὐτὰ τις ὄψεται.
12.§.35.
b L.4.§.50. ἑτέρᾳ ἦ, ὅτι καὶ b ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ ταχὺ
l.9.§.33. σε τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. c τὸ γὰρ πα-
c L.12.§.3. ρὸν ἐστὶ μόνον, ἃ στερίσκεσθαι μέλλει, d ὅπερ γε ἔχει
d ὥσπερ vel, καὶ ἔστι μόνον. καὶ ὁ μὴ ἔχει τις οὐκ ἀποβάλλει.
ὥσπερ.
e L.3.§.9.l. §. 15. Ὅλα e πᾶν ὑπόληψις. f δῆλα μὲν γὰρ τὰ
4.§.3.7.l.7. πρὸς g τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα. h δῆλον ἦ
§.14.l.8.§.
40.47.l.9.§.
32.l.11.§.
18.l.12.§.8.
22.26.
f δηλοῖ f.
g τῦ Κυνικῦ
Μονιμω f.
h δηλοῖ f.

intereſſe, per centum, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem qis viſurus ſit. alterius verò, qòd is qi qàm diutiſſimè vixerit, & is qi qàm celerrimè mortuus fuerit, tantundem vitæ prorſus amittit uterqe. præſens ſiqidem duntaxat uterqe tempus amittit, cùm hoc duntaxat habeat, nec amittere poſſit qis, qod non habet.

§. 15. In opinione ſita ſunt omnia. docent hoc, qæ à Monimo dicta ſunt. horum avtem utilitas com-

ANNOTATIONES.

Οὐδὲν διαφέρει] *Nihil*, inqit, *refert per breve aliqod temporis ſpatium, an in perpetuum iſta videris.* qare? qia nimirum, ut *l.* 6. §. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσαι. πάντα γὰρ ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Qi præſentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura ſunt. cuncta enim & cognata ſunt & uniformia.* Ità *l.* 9. §. 37. Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι. καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἰσορήσαι. *Perinde habet annis centum an tribus iſtā noris.* & *l.* 12. §. 35. Τὸν κόσμον διοικοῦσαν πλείονι ἢ ἐλάττονι χρόνῳ, οὐδὲν διαφέρει. *Nec intereſſe putat, mundum longiori an breviori temporis ſpatio contemplatus ſit.* Ità qod Seneca *Ep.* 101. *Nihil intereſt inter diem & ſeculum.* Vide & *l.* 3. §. 7. & *l.* 7. §. 49. Menander *Suppoſititio*, apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸν εὐτυχέστατον λέγω,
Ὅστις διῆρπασ' ἁλύπως, Παρμένων,
Τὰ σεσηπότα ταῦτ' ἀπέλθοι, οὗτι ἦλθε ταχύ.
Τὸν ἥλιον, τὸν κοινὸν ἄστρων, ὕδωρ, νύφην,
Πῦρ. τοῦτ' ἐκεῖν' ἐστὶν ἡ διαίρεσις,
Ὄψει πάντα. κἂν ἐπαυλὸν σφόδρ' ὀλίγον,
Σταθερά τ' ὄντα ἔσται σοι· τὰ δ' ἄλλα ποεῖ.

i. e. vertente Grotio,

— *hunc credo felicissimum,*
Qi cum ſpectarit, Parmeno, placide Deum
Ingesta dona, redit cito unde venerat:
Jubar, inqam, ſolis publicum, nubes, aqas,
Ignem, namqe annos qamvis centum vixerit,
Eadem videbit: ſitqe licet ævi brevis,
Tamen iſtis nihil eſt conſpicari pulcrius.

Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 16. conqrenti exuli qod Athenas non videret: Τί δὲ Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; τάλας· οὐκ ἀρκεῖ σοι, ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν; κρεῖττον τί ἔχεις ἢ μεῖζον ἰδὼν τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τοὺς ἄστρους, τὴν γῆν ὅλην, τὴν θάλατταν; *Quando igitur Athenas & arcem iterum videbo? Miſer, non ſatis ea tibi ſunt, qæ qotidie vides? Poteſne præſtantius aliqid aut majus videre ſole, lunâ, ſtellis, terra univerſa, mari?*

Ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος] Deprehenditur vox eadem hæc *l.* 3. §. 10. de qa liceat mihi bona cum venia diſſentire ab Henrico Stephano, licet rerum Græcarum peritiſſimo; qi τεθνηξομαι vult eſſe *futurum ſecundum*, ſive *paulo poſt futurum*, ut Grammatici vulgo nuncupant, a θνήσκω: eoſqe notat, qi thema fingunt inaudıtum, τεθνήκομαι nimirum, cujus futurum ſit τεθνήξομαι. Qum tamen nextrum horum neceſſarium ſit ad vocabuli iſtius analogiam ſtatuendam. Siqidem, ut monet Evſtathius *ad Iliad. μ. more Syracuſanis familiari, ex præteritis præſentia ſæpenumcro formantur.* Sic κέκληγα κεκλήγω, πέπληγα πεπλήγω, ἔσχα ἴσχω, τέθνηκα τεθνήκω. Sicut ergò ἴσχω ἴσχξω, & in media voce, ἰσχέομαι. Unde Sopater *Epiſt. ad Hermog.* apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 46. Τίς δὲ ὥτω καλὰ Σιμωνίδου λόγου τετράγωνος, ὃς καὶ ἀπᾶσαν τύχην καὶ πραγμάτων μεταστάσιν ἀσφαλῶς ἴσχξει. *Qi nam adeo, juxta Simonidis verba, qadratus eſt, qi per omnem fortunæ & rerum immutationem firmiter conſiſtat.* & Marcus *l.* 10. §. 36. ὁδὸς ἐστὶν ὥτως ἐυπορίμη, ᾧ ἀποθνήσκοντί σε παρεστήξονταί τινες ἀπαλγοῦντες τὸ συμβαῖνον κακόν. *Nemo qiſqam adeo felix eſt, cui morienti non adſtabunt aliqi, qi præſenti lætentur malo.* Ita τεθνήκω τεθνήξω. Unde Marcus *l.* 7. §. 22. ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφοτέρους τεθνηξόντας. *Paulo poſt utroſqe veſtrum morticonceſſuros.* (ut τεθνήξω illud in Ariſtophanis *Acharn.* cur ſit Stephano ſuſpectum, nihil amplius exiſtat. qod & apud Svidam avtor innominatus.

Τοῖς δὲ ἐπίσης φθόνος, ὡς ἀυξήσα τεθνηξόμενος.] Et in voce media τεθνήξομαι. *l.* 4. §. 37. Ἤδη τεθνηξῃ. *Jam jam moriturus es.* Et *ibidem* §. 47. Εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι αὔριον τεθνήξῃ. *Si Deorum qis prædiceret tibi, cras te moriturum.* unde participium τεθνηξόμενος, qo noſter etiam non ſemel uſus eſt. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 501. *A.* Ὑπακούων ταῖς ἐυνομωτάταις βιώσεταί τε, καὶ ἐὰν δέῃ, τεθνήξεται. ὅπερ ἂν εἴη διὰ θανάτου ζωοποιηθῆναι. *Mandatis obediens fideliter vivet, &, ſi opus fuerit, morietur, qod qidem fuerit per mortem vivificari.* Qod & Tatianus *adv. Græc. pag.* 144. τοῦτον μόνον (Deum vult) ἀγνοῆσθαι κελευόμενος, ὃ πιστεύσομαι, τεθνήξομαι δὲ μᾶλλον. *Hunc ſolum ſi qis negare jubeat, non obediam, ſed potius moriar.* Lucianus *Anthol. l.* 1. *c.* 12. §. 6.

Ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε.
Ὡς δὲ βιωσόμενος, φείδεο σῶν κλεάνων.

Tanqam moriturus tuis bonis perfruere,
Tanqam avtem victurus parce tuis bonis.

§. 15. Πᾶν ὑπόληψις] Et πᾶσα ὑπόληψις. Nihil iſtis apud noſtrum crebrius occurrit. ità *l.* 12. §. 8. 22. 26. & *l.* 4. §. 3. Ὁ βίος ὑπόληψις. *Vita opinio eſt.* & *l.* 3. §. 9. Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν. *In hoc ſunt omnia.* Seneca *Epiſt.* 78. *Omnia ex opinione ſuſpenſa ſunt. — tam miſer eſt qiſqe, qàm credit.* Vide *ad l.* 8. §. 47.

Δῆλα] δηλοῖ. forſan; *oſtendunt, probant hoc.* Ità de Marco noſtro Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 5. δηλοῖ δὲ ὅσα κἀκεῖς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λιχνεύσασα πρὸς αὐτὸ, ἢ γραφήσασα. *Argumento ſunt permulta, qæ ab illo dicta atqe conſcripta ad nos uſqe pervenerunt.* Mendum par apud Theophraſtum tollas licet, *de cauſſ. plant. l.* 6. *c.* 27. Τὸ φυλλῶδες τοῦτο ζηρὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων. δῆλον (legendum δηλοῖ) δὲ ἡ σπανοφυλλία, καὶ ἡ μικροκαρπία, καὶ ἡ χρία τοῦ καυτοῦ. πάντα γὰρ ταῦτα ξηρότητος. *Planta ipſa ſicca eminus eſt, magis qam reliqa. Qod frondis anguſtia, & fructus exiguitas, colorqe oſtendunt. Hæc enim ſiccitate omnia veniunt.*

Τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα] De *Monimo* Cynico Diogenis ac Cratetis Sectatore, Laertius *l.* 6. qænam avtem vel ad iſtum vel advertus iſtum ſcripta (ita enim verba, prout habentur, ſonant) Marcus hic reſpexerit, mihi tam incertum eſt, qàm qod eſt incertiſſimum. Merici Caſavboni interim ſententiam hactenus probo, ut Monimi ipſius ſcripta deſignari exiſtimem. non tamen ut in eis per *dialogiſmum* ſub aliena perſona iſtud Monimo dictum dicatur, cum Monimi ipſius dogma fuerit. Itaqe legendum literula unicâ immutatâ, *τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα, qæ à Monimo Cynico dicta ſunt.* neqe enim eſt, qod de Syntaxi ambigat qiſqam, cùm familiaris admodum ea ſit. Sic enim, præter Herodianum ſuperiùs adductum, Homerus *Iliad. α.* v. 159.

Τιμὴν ἀρνύμενοι — Πρὸς Τρώων. —

id eſt, παρὰ τῶν Τρώων. *Scholia.* *Pœnas ſumentes, vel exigentes, à Trojanis.* Et *Odyſſ. ζ.* v. 207.

— πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες.
Omnes enim à Jove ſunt.

Et Clemens *Strom. l.* 1. κολάζουσαι πρὸς τὸν νόμον οἱ τύπτοντες. *Horum avtores a lege puniuntur.* Et Sophocles,

— ἐπαινῶ τεύξεσθαι πρὸς σοῦ ἐμοῦ.
— *a me certe laudem feret.*

Et apud Tragicum Caſſandra, referente Plutarcho in *præcept. polit.*

Καὶ πρὸς παθόντων, κἀν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι. περὶ παθεῖν δὲ μαίνομαι.
Ab his, qi in ipſa inciderunt jam mala,
Sapiens perhibeor: mala nondum expertus, furens.

Cæterùm ad Pyrrhonios ſive Scepticos inclinaſſe Monimus videtur. qanqam enim admittere illum in familiam iſtam Sextus Empiricus renuit; idem tamen inter τοὺς τὸ κριτήριον ἀνελόντας, id eſt, *qi veritatis dijudicandæ medium certum juſtulerint*, Monimum Canem recenſet, *lib.* 1. *adv. Logic. c.* 2. eumqe aſſerit, τῇ σκιαγραφίᾳ ἀπεικάσαι τὰ ὄντα, τοῖς τι καλὰ ὕπνῳ ἢ μανίᾳ προσπίπτουσι ταῦτα ὁμοιῶσαι. id eſt, *ea qæ ſunt, picturæ adumbratæ contuliſſe, noſtras eorundem perceptiones, eis qæ dormientibus avt mente captis ſe ingerunt, geminas prorſus cenſuiſſe.* Qin & dogma ejus qod fuerit, clarius indicat avtor idem *adv. eoſd. l.* 2. *c.* 1. Μόνιμος ὁ Κύων τύφος εἶπε τὰ πάντα. ὅπερ οἰηθεὶς εἶναι τῶν ὄντων, ὡς ὄντων. *Monimus Canis typhum eſſe dixit omnia.* (nam Herverus cur *typhonem* pro *typho* ſubſtitueret, nihil erat) *id eſt avtem opinio eorum qæ non ſunt, ac ſi eſſent reverà.* qod aliis verbis Xenophanes dixit ab eodem *loco ſuperiore*, & *Pyrrhon. hypotyp. l.* 2. *c.* 4. adductus.

Ἄυλος ὁμῶς οὐκ οἶδε· δοκεῖ δ' ἐπὶ πᾶσι τετυφῆσθαι.
Certe aliqid nemo novit; ſed opinio cuncta eſt.

nec immeritò vana opinio *typhi* nomine nuncupata eſt. ἡ γὰρ ὑπόληψις τῆς γνώσεως φυτεῖον, καὶ τύφου ἐμπίμπλησιν. *Sed cognitionis qidem opinio inflat*, & *faſtu replet*, ut Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 297. *B.* ex Apoſtolo *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 8. *v.* 1, 2. Lucem hinc obiter claram medelâmqe dabimus certiſſimam Menandri verbis à Laërtio ex *Epiſtolâ* (non ex *Cithariſtâ*, qod fruſtra Cl. Caſavbonus ariolatus eſt) adductis, qæ viros inſignes inaniter hactenus torſerunt. Ea in Laërtii codicibus ita exhibentur:

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τοῦτον εἶναι πᾶν ἴφη.

Qod Ambroſius Camaldunus vertit;

Nam

comparebit, si qis qæ festivè ab illo conscripta sunt, qatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

§. 16. Contumeliâ se afficit anima humana: imprimis, qando abscessus & qasi struma mundi, qantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliqâ reliqorum omnium cujusqe natura continetur, qi re aliqâ obveniente offenditur. deinde cùm vel hominem qemcunqe aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui. hujusmodi sunt avtem irascentium animæ. tertiò contumeliâ se afficit, cùm voluptati vel dolori succumbit. qartò, cùm simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loqitúrve. qintò, qoties actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat, sed temerè agit, & nescia ipsa, qid veniat. Nam cuncta fastum dixit esse cætera.

præter peram, scilicet, *avt tres etiam*, qas habere dixerat, *peras*. Verum id seriem orationis non pati cùm adverteret Grotius in *excerpt.* is hoc modo definxit:

Τὸ γὰρ ὑπολαφθὲν τυφλὸν εἶναι πᾶν ἔφη.

ac si mens esset;

Cæcum esse dixit omne qod præsumitur.

& tanqam *Lavernionem* perstrictum vult à Comico philosophum. Ac felici qidem in priore vocabulo conjecturâ usus est: τῦφον in τυφλὸν qod mutavit, fefellit divinatio. Legendum ergo Sexto præeunte,

Τὸ γὰρ ὑπολαφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Typhum esse dixit omne qod præsumimus.

id est, *opinionem meram certitudinis inanem.* nec aliud ferè, verba si spectemus, Marcus hic. πᾶν ὑπόληψις. nam mentem si attendimus, aliud plane. Qæri igitur potest qomodo Marco cum Monimo, Stoico cum Sceptico convenire qeat: cùm certitudinem nulla secta avt exertius professa sit, avt enixius propugnaverit, qam Zenonia & Chrysippea. Verum hoc vult Marcus, ea, qæ a Monimo sunt adhibita ad dogma suum de *opinione mera* statuminandum, ostendere simul, imultum imò totum ferè in hoc consistere, qibusnam qisqe opinionibus imbutus fuerit. Vide *infra* §. 17. ἀνιᾷ καὶ τύφος. *Somnium & fumus.*

Ἐάν τις αὐτῷ τὸ νόσιμον μίχρι τῆ ἀληθῆς δέχηται] *Si qis qod ab illo fructer ac jucunde dictum est, qatenus amplectatur, qatenus est veritati consentaneum.* Qod ideo dictum, qia Monimus, Laertio teste, γέγραφε παίγνια σπουδῆ λελυθυῖα μεμιγμένα, id est, *ludicra qædam scripsit, qibus seria subessent.* Id qod & de Socrate Galenus *de usu part. l.* 1. *c.* 9. Ἄυλη γάρ Σωκράτους μῖσα, μιγνύειν ἀεὶ τὴν σπουδὴν ἐν μέρει παιδιᾶς. *Hæc namqe Socratis mensa fuit & industria, ut seria jocis semper immisceret.* Qin & de Diogene in *Cynismo* Julianus Imperator *Orat. de illo* 1. Μὴ τοιοῦτόν τι πάθωμεν, ὅτε ἔπαιζε, ταῦτα αὐτὸν ἐσπουδακέναι νομίσαντες. εἰ μὲν γάρ τι καὶ ἐν ἐκείνοις ἦν ἄχρηστον. *Quamobrem ne qid nobis contingat ejusmodi, ut in qibus ille lusit, ea pro seriis habeamus. Qanqam est in istis non inutile fortassse qippiam.* Seneca *Epist.* 58. ubi de ideis Platonicis differuerat; *Qid,* inqis, *ista subtilitas mihi proderit? Si me interroges; nihil. Sed qemadmodum ille cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, &, ut dici solet, pascit: sic nos animum aliqando debemus relaxare, & qibusdam oblectamentis reficere. Sed ipsa oblectamenta operæ sint: ex his qoqe, si observaveris, fames qod fieri possit salutare. hoc ego facere solco: ex omni natione, etiamsi a philosophia longissime aversa est, eruere aliqid conor, & utile efficere.* cur avtem τὸ ἡδὺ loco τῦ νόσιμον legi voluerit Annotator Lugdunensis nullus assequor; præsertim cum τὸ νόσιμον ducta à reditu ad suos jucunditate metaphora idem significare agnoscat.

§. 16. Ὑφίζεις ἑαυτὴν ἡ ψυχή.] Ita *supra* §. 6. Ὑφίζεις, ὑφίζεις αὐτὴν, ὦ ψυχή. *Ignominiâ, ignominiâ inqam te afficis o anima.*

Ἀπόσημα καὶ οἷον φῦμα τῦ κόσμου] Ità *l.* 4. §. 23. ἀπόσημα κόσμου, ὁ ἀποσαμοῦσθαι, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τῆς κοινῆς φύσεως λόγου. *Abscessus mundi, qi abscedit, seqe à naturæ communis ratione sejungit.* Eum, qi vel forti suæ ab universi Domino assignatæ non acquievit, vel hominem aliqem sibi congenerem aversatur, *apostemati* sive *abscessui* confert. Galenus *therapevtic. ad Glavcem. l.* 2. Ἀπόσημα vocant Medici τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ἐν αἷς ἀλλήλων ἀφίστανται τὰ πρότερον ἀλλήλων ψαύοντα σώματα. Φύματα verò idem *ad Epidem. l.* 6. *Comment.* 1. *cap.* 13. definit, τὰς παρὰ φύσιν ἐγκύρους τελείαν ἀπεῖναι τὴν ἔξωθεν αἰτίας γινομένας. μάλιστα δὲ τὰς πρὸς τὸν ἐκτὸς τόπον ἐκτεινομένας. ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, eos præter naturam tumores, qi prorsus sine causa externa provenunt, sed pessimum hoc nomine eos vocant, qi extra corporis superficiem, extuberant ab iis qæ ex terra progerminant sic dictos. licentius tamen ista qandoqe sumuntur: & τὸ φῦμα αὐτὶ τῦ ἀποσήματος usurpatur. hinc in historia illa celebri sive Promethei Thessali, qæ

§ 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, μάλιστα μὲν ὅταν [b] ἀπόσημα, καὶ οἷον φῦμα τῦ κόσμου γένηται. τὸ γὰρ δυσχεραίνειν ἅπερ τῶν γινομένων, ἀπόστασις ἐστι τῆς φύσεως, ἧς ἐν μέρει, ἑκάστου τῶν λοιπῶν φύσιν περιέχον. ἔπειτα, [c] ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποστρέφηται, ἢ καὶ ἐναντία φέρηται, ὡς βλάψοντα, οἷά ἐστι αἱ τῶν ὀργιζομένων. τρίτον ὑβρίζει ἑαυτὴν, [d] ὅταν ἡσσᾶται ἡδονῆς, ἢ πόνου. πέμπτον, [e] ὅταν ἀπατᾶται, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ ἀναλήθους τινὸς φωνῆς, ἢ λέξεως. πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν, [f] ἐπ' ἄδηλα σκοπῶν ἀφίῃ, ἀλλὰ μὴ εἰκῇ, καὶ τὸ χρήσιμον μὴ λογισμῷ, ἐάν τις αὐτῷ τὸ νόσιμον μέχρι τῆ ἀληθῆς δέχηται.

a Sup. §. 7.
b L. 4. §. 29. l. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
c Sup. §. 1.
d Inf. §. 17. l. 3. §. 4. l. 11. §. 19.
e Inf. §. 17. l. 18. 19.
f Sup. §. 7.
g Sup. §. 5.

ANNOTATIONES.

A ut Plutarchus *de adul.* & Simplicius *in Aristot. Physic. l.* 2. sive Jasonis Pheræi, ut Cicero *de nat. Deor. l.* 3. Et Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. (nam Phalereum perperam exhibent codices Pliniani *l.* 7. *c.* 50.) qod Græci illi φῦμα, Latini *vomicam, tuber* dixit Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 19. prout & Celsus φύματα *tubercula* vertit, *l.* 5. *c.* 18. §. 13, 16, 17.

Ἧς ἐν μέρει] Vide *supra* ad §. 9.

Ἐπ' ἄδηλα σκοπῶν] Vide *supra ad* §. 7. & *ad l.* 10. §. 36. Basilius Cæsar *Orat.* 24. *pag.* 578. *A.* Καί τοι τίνα ἔχει λόγον, κυβερνήτην μὲν εἰκῇ τοῖς πνεύμασιν ἐφιέναι, ἀλλὰ πρὸς ὅρμους εὐθύνειν τὸ σκάφος. καὶ τοξότην καλὰ σκοπῦ βάλλειν. καὶ μὴν δὴ καὶ χαλκευτικόν τινα ἢ τεκτονικὸν ὄντα τὸ κατὰ τὴν τέχνην ἐφίεσθαι τέλους. ἡμᾶς δὲ καὶ τοιούτων δημιουργῶν ἀπολείπεσθαι, πρὸς γε τὸ συνορᾶν δύνασθαι τὰ ἡμέτερα; καίγὰρ δὴ τῶν χειρωνακτῶν ἐστι πείρας τῆς ἐργασίας, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη βίου σκοπὸς οὐκ ἔστι, πρὸς ὃν ἀφορῶντα πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν χρή, τόν γε μὴ τοῖς ἀλόγοις πρωτοστατοῦντα μᾶλλον. ἢ πῶς ἂν εἴημεν ἃ ἔχομεν κατὰ τῶν πλοίων τὰ ἀντέρματα, ἀδήλου ἡμῖν ὄντος ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς οἰάκων καθιζομένου, εἰκῇ καὶ τὸν βίον ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενοι. *Quæ habet rationem, qod cum gubernator ventis se committat, sed navim recta moderetur ad portum, & sagittarii ad metam & scopum jaculentur. Item fabri diligentiâ* C *sive architecti ex arte sua rem ad finem aliqem perducant: nos talibus artificibus sapientiâ inferiores simus, ad plane considerandum, qæ ad nostri profectum animi faciant. Erit itaqe operariorum consideratio finis operis, & humanæ vitæ consideratio finis non fuerit? Qem proculdubio finem respicere, & ejus gratiâ cuncta facere ac dicere illum, qi brutis æquiparari non cupit, oportet. Qo sanè neglecto, animas nostet tanqam non fabricatum navigium, nullis insidentibus mentis gubernaculis temere huc illuc exagitatur.* Seneca *Epist.* 95. *Hæc nemo faciet qemadmodum debet, nisi habuerit qo referat. proponamus oportet finem summi boni, ad qem nitamur, ad qem omne factum nostrum* D *dirigamus respiciat. veluti navigantibus, ad aliqod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est.* & *Ep.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus suus ventus est.* Hæc à navigantibus tranctata sunt. Metaphora, qâ nostet hic usus est, à *sagittariis* est desumpta; de qibus Seneca idem *Epist.* 71. *Scire debet qid petat ille, qi sagittam vult mittere; & tunc dirigere, & moderari manu telum: errant consilia nostra, qia non habent qo dirigantur.* Et *Ep.* 94. *Qi jaculari discit, destinatum locum captat, tum manum formst ad dirigenda qæ mittit.* Et Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπὴν. καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τῦ δέοντος. *Nonne igitur magnum ad vitam cognitio ipsius momentum affert? nam si qemadmodum sagittarii scopum habeamus, magis bonum* E *& honestum assequi possemus.* Et Evdem *l.* 1. *c.* 2. Δεῖ ἅπαντα τὸν δυνάμενον ζῆν καλὰ τὴν αὐτῦ προαίρεσιν, θέσθαι τινα σκοπὸν τῦ καλῶς ζῆν, πρὸς ὃν ἀτενίζων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ συντείνοντα τὸν βίον πρός τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖον ἐστι. *Oportet omnibus scopum quendam recte vivendi propositum esse, qi modo ex electione vivere jam qeant, qem spectans qisque omnes actiones peragit. Qapropter vita proposito fine carens insignis stultitiæ argumentum est.* Itaqe Cicero, *de finib. l.* 1. *Qid est in vita tantopere qærendum, qam qis sit finis, qod extremum, qod ultimum, qo sint* F *omnia bene vivendi, referqe facienda consilia referenda?* Et Marcus Eremita *de leg. spir.* §. 54. Ὁ ἀτενίζων ὁδοιποιεῖ, μὴ σκοπὸν ἔχων. *Qi intuebitur, ambulabit, frustra laborabit.*

Εἰκῇ.] *temere*, hoc est ἀνευ διαφορᾶς. ut *l.* 12. §. 20. *citra respectum habitum ad finem aliqem certum.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ὑφ' ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῇ ποιήσομεν. ἐὰν δ' ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ, διεσφαλμένως. *Nam ea, qæ gerimus omnia, si ad nullum finem retulerimus, frustra geremus: sin eo, qo non pertinent, aberrabimus.*

Καὶ

a L.1.§.8. l.3.§.6.l.9. §.23.
b L.3.§.12. 16.l.4.§.12. & l.12.§.31.
c L.3.§.11. d L.10.§.11.
e L.3.§.10.l. 4.§.26.l.5.§. 24.l.6.§.36.
f L.5.§.33.
g Ibid.

καὶ ἀπαραπολουθήτως [a] ὑπ' αὐτῶν ἐνεργῆ. [b] δίον καὶ τὰ μικρόταπα, κ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι. πόλεως δ' λογικῶν ζώων, τὸ [b] ἔπεσθαι τῷ [c] τῆς πόλεως κ πολιτείας τ πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ [d] θεσμῷ.

lit. cùm etiam minutissima quæque ità sint agenda, ut ad finem ipsum referantur. finis avtem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiquissimæ rationi legibúsque obsequantur.

§ 17. Τῆ ἀνθρωπίνη βίῳ, [e] ὁ μὲν χρόνος στιγμή. [f] ἡ δὲ ὐσία, ῥέυσα. [g] ἡ

§ 17. Vitæ humanæ tempus, punctum est: materia, fluida:

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀπαραπολουθήτως] *nullâque consequentiâ.* Xylander. Sed hoc esset ἀκολούθως potius. *Sine justâ ratiocinatione & consideratione an finem communem consequatur, necne.* Casaubonus. παραπολουθεῖν *intelligere, intelligendo assequi vel consequi.* ἀπαραπολουθήτως igitur ἐνεργεῖν, est *facere aliquid, nescius quid agas, aut quid velis.* Sicut ἀπαραπολουθήτως ἐυ ποιεῖν, *itabene facere cuiquam, quasi nescias, aut non advertas quid agas. l.* 5. §. 6.

Δίον καὶ τὰ μικρόταπα καλὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι] Siquidem ut noster ipse *l.* 9. §. 22. Ἡ τις πρᾶξις μὴ ἔχη τὴν ἀναφοράν, αὕτη διαπρᾶ τὸν βίον. *Omnis actio, quæ ad finem debitum respectum,* vel propinquum vel remotum saltem, *non habuerit, vitam nostram quasi in partes distrahit,* sibique minime per omnia consentientem reddit. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 85. *F.* Καὶ γὰρ αἰμασίαν τινὰ καὶ θριγγὸν οἰκοδομοῦσιν ὁ διαφθείρει ξύλον τὸ τυχόν, ἡ λίθον ἐπιβαλεῖν χυδαῖον, ἢ σπλῆνι ὑποθεῖναι παρατεθραυσμένον ἀπὸ μνήματος, οἷα ποιοῦσιν οἱ φαῦλοι, πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ὡς ἔτυχε, συμφορᾶσιν ἐοικυῖαν, εἰς ταυτὸ καὶ σωρεύοντες ἀλλ' ὅ γε προκόπτοντες, οἷς ἤδη, καθάπερ ἱερᾶ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικῆ τῆ βίᾳ κεκρότηται χρυσία κεφαλή, οὐδὲν ἔτι προσιέντας τῶν γινομένων, ἀλλ' οἷον ἀπὸ σκοπιᾶς τῷ λόγῳ προτάττοντι καὶ προταρμοττομένοις ἕκαστον. *Maceriam aliquam aut sepem conficientibus nihil refert obvium quodque lignum aut lapidem jacentem adhibere, aut columnam à monumento aliquo delapsam subjicere: quomodo & homines vitiosi omnia promiscuè sarta, omnes temerè actiones congerunt ac coacervant. At qui in virtute exercenda proficiunt, quibus vita veluti sacri ac regii ædificii jactum jam est aureum fundamentum, nihil eorum quæ agantur temerè admittunt, sed veluti amussi rationis aptant singula atque concinnant.*

Καὶ τὰ μικρόταπα] Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 11. Κανονα εὑρήσεις, ἀπαραβάτως χρώμενα, εἰχα αὐτῷ μηδὲ τὸν ἀκρολιθον ἐκλίνοντες. *Regulâ inventâ citra errorem utimur, adeo ut citra eam ne digitum quidem porrigamus.* Julianus Imperator *Orat.* 1. Νόμος ἐστὶ παλαιὸς παρὰ τῆ πρώτῃ φιλοσοφίαν ἀνθρώποις φήναντι & ὑπατοι κείμενος, ἅπαντας πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐπιχαίρειν ἐν λογοις, ἐν ἔργοις, ἐν ξυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς καλὰ βίου ἄκροις καὶ μείζοσι τῆ καλῆ πανὶ ὑφίστθαι. *Vetus lex est ab eo profecta, qui philosophiam primus in humanum genus invexit, qua hanc in modum sese habet; debere omnes ad virtutem, & honestatem respicientes studia sua ita comparare, ut in dictis, factisque, in societatibus, rebusque omnibus tam parvis quam majoribus honestatis rationem teneant.* ubi Petavius pro ἄκροις, μικροῖς substituit. at Svartius *analect. l.* 3. *c.* 17. ἄκροις retinendum contendit, & tenuissima quæque & exilia maximè eo vocabulo vult designari.

Τὸ ἑπεσθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ] Orbem, *urbis* ac *civitatis* instar habere vult: in qa homines universi, cives cùm sint, civitatis istius legibus ac institutis conformiter per omnia agere ipsos oporteat. Hanc avtem iconem, qæ pulcerrima est sane, frequenter admodum usurpat. Ita *l.* 3. §. 11. ἀνθρώπους πολίτας εἶναι πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις, ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. *Homines agere cives civitatis superne istius, cujus reliqa civitates ista quasi familia existunt.* &*l.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. *Mundus iste civitatis instar obtinet.* & *ibidem* §. 23. Διὸς πόλις. *Urbs Jovis.* & *l.* 6. §. 44. πόλις καὶ παλρίς μοι, ὡς ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. *Civitas & patria mihi, uti homini mundus.* & *l.* 12. §. 36. ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῆ μεγάλη ταύτη πόλει. *In hac magna civitate versatus es, homo.* Ad nostri planè mentem Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Πάντα οὖν ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπισκεψάμενος, τὴν αὐτῷ γνώμην ὑποτάττει τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα. καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τὰς πόλεις. *His igitur omnibus consideratis, vir bonus suum animum gubernatori universitatis submittit: quemadmodum boni cives legi civitatis.* Idemque *l.* 3. *c.* 24. Τίς τοῦτο ἐπιτίθεται; ὁ ἡγεμών, ἡ ὁ στρατηγός, ἡ πόλις, ὁ τῆς πόλεως νόμος. δεῖ γάρ με ἀεὶ τῷ νόμῳ πείθεσθαι ἑτοίμως. *Quinam istud immisit? dux, prætor, respublica, lex civitatis. Oportet enim me semper legi parere in omnibus rebus.* Chrysippus *de finib. l.* 1. à Laertio *lib.* 7. *c.* 87. in *Zenone* laudatus: Ἴσον εἶναι τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν, τῷ κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν. μέρη γάρ ἐσμεν αἱ ἡμετέρα φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. διόπερ τέλος γίνεσθαι τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. ὅπερ ἐστὶ καθ' ἀρετὴν αὐτὸ, καὶ καλὰ τὴν τῶν ὅλων, ἐδὲν ἐνεργοῦντα ὧν ἀπαγορεύει εἰωθεὶ ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἰρχόμενος, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Διὶ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὅλων διοικήσεως ὄντι. *Secundum virtutem vivere idem est quod secundum experientiam eorum, qæ secundum naturam accidunt, vivere. Partes enim naturæ universi sumus naturæ nostræ. Idcirco finis efficitur consentaneè secundùm naturam vivere, secundùm suam atque universorum naturam, nihil eorum faciendo, qæ à communi lege prohibentur, qa est recta ratio in omnes perveniens, eademque in Jove, hoc principe gubernationis omnium qa sunt.* Vide *ad l.* 10. §. 1. Avtor *de Mundo c.* 6. ubi de politiæ humanæ ratione ac instituto pluribus disseruerat; ὅλως ὑπολαμπτέον καὶ περὶ τῆς μείζονος πόλεως, λέγω δὲ τοῦδε τοῦ κόσμου. τόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς ὁ θεὸς, ἀδιαίρετον ὑποδεχόμενος διαίρεσιν ἢ μεταβιστιν. κρείττων δὲ εἶναι καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κόσμῳ ἀναγεγραμμένων. ἡγεμονεῖ δὲ ἀκινήτως αὐτοῦ καὶ ἐμμελῶς, ὁ σύμπας διοικονομίᾳ διακοσμῶν οὐρανὸν καὶ γῆν, &c. *Hoc idem de urbe quoque majore, de hoc inquam mundo, existimare debemus. Deus enim nobis lex: in omnem illa quidem partem ad æquilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, quippe qa potior sit illis legibus, & stabilior, qa in tabulis perscripta sunt. Ejus enim auspiciis perenniter & compositè præuntis, universus hic cæli ordo regitur atque administratur:* &c. Et Philo *de Joseph. pag.* 530. *E.* Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις, ὅδε ὁ κόσμος ἐστι, καὶ μιᾶ χρῆται πολιτείᾳ καὶ νόμῳ ἑνί. λόγος δ' ἐστὶ φύσεως, προσακτικὸς μὲν ὧν πρακτέου, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν ἀ ποιητέον. αἱ δὲ καλαὶ τέτταρες αὗται πόλεις ἀπειρίγραπτοί τε εἰσὶν ἀριθμῷ, καὶ πολιτείαις χρῶνται διαφερούσαις, καὶ νόμοις οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς. *Nam mundus hic est magna civitas, unam reipublicæ formam; & unum jus habens. Continentur autem edicto naturæ jussa de agendis. & vetita de non agendis. Ha vero civitates locis suis numero circumscripta non sunt, & formam reipublicæ diversam & leges non easdem habent.* Vide *l.* 7. §. 9. & *l.* 11. §. 20.

§. 17. Ὁ μὲν χρόνος στιγμή] Στιγμὴν χρόνου, Græci; & *punctum temporis*, Latini, pro spatio angustissimo dixere: uti observat Donatus *ad Terent. Phorm.* 1. 4. translatione à Mathematicis factâ, qibus στιγμὴ sive σημεῖον id dicitur ὃ μέρος οὐδὲν. ut Evclides *Element. l.* 1. §. 1. ideóque est insecabile, nec pro quanto habetur. Eoqe sensu noster hic; Τῆ ἀνθρωπίνη βίῳ, ὁ μὲν χρόνος στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 6. §. 36. πᾶν τὸ ἐνεστως τοῦ χρόνου, στιγμὴ τοῦ αἰῶνος. *Tempus instans omne punctum ævi.* Ita Plutarchus *de puer. educ. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου, πᾶς ὁ βίος. *Punctum temporis est tota nostra vita,* & Seneca *Epist.* 49. *Punctum est quod vivimus;* & *adhuc puncto minus*: quod à Simonide forsan acceptum est. illius enim Plutarchus dictum hoc in *Consol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* refert; ὅτι τὰ χίλια καὶ τὰ μύρια ἔτη, στιγμή τις ἐστιν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μορίου τινὸς βραχύταπου στιγμῆς. *Quod anni* CIↃ *aut* CCIↃↃ *punctum quoddam sint infiniti, aut minima potius puncti portio.* Quod avtem illi στιγμὴν, id est, *punctum*, Joannes Chrysostomus *in Epist. ad Philip. Orat.* 2. *Edit. Commel. p.* 1217. ῥοπὴν, id est, *momentum* dixit. Τὴν μίαν ῥοπὴν ἐκείνην; ῥοπὴ γάρ ἐστι ὁπὰς ἡμῶν αἰῶνι πρὸς τὸν αἰώνα τὸν ἄπειρον. *Unicum illud momentum; momentum enim est omnis nostra vita, si cum infinito illo sæculo conferatur.* Vide *supra, ad* §. 14. & *infrà ad l.* 5. §. 24. & *l.* 6. §. 36.

Ἡ δὲ ὐσία, ῥέυσα] *L.* 5. §. 33. Τὰ αἰσθητὰ ὑμᾶ ἐόλησα, καὶ ὐχ ἑσῶλα. *Res sensûi subjecta, mutari prona, & consistere nescia.* De Stoicis Plutarchus *de commun. notit. c.* 39. Συγχωροῦσιν ὅτοι, τὰς μὲν ἐν μέρει πάσας ὐσίας ῥεῖν καὶ φέρεσθαι, τὰς μὲν ἐξ αὐτῶν μεθιστάσας, τὰς δὲ, προθὺν ἐπιόντα προσδεχομένας. οἷς δὲ πρόσεστι καὶ ἀπεστιν ἀριθμοῖς ἢ πλήθεσι, ταῦτα μὴ διαμένειν, ἀλλ' ἕτερα γίνεσθαι ταῖς εἰρημέναις προσόδοις, ἐξαλλαττομένης τῆς ὐσίας λαμβανομένης. αὐξήσεις δὲ καὶ φθίσεις, & καὶ δίκην ὑπὸ συνηθείας ὀνομάσθαι, τὰς μεταβολὰς ταύτας λέγεσθαι. γενέσεις δὲ καὶ φθοὰς; μᾶλλον αὐτὰς ὀνομάζεσθαι προσῆκον. ὅτι τοῦ καθεστῶτος εἰς ἕτερον ἐξοίκησις. τὸ δὲ αὐξεσθαι καὶ τὸ μειοῦσθαι, παθη σώματός ἐστιν ὑποκειμένου καὶ διαμένοντος. *Concedunt ipsi, substantias omnes singulares fluere & ferri, vel quod ex ipsis aliquid emittant, vel aliunde adventantia recipiant. Quibus vero sit accessio & decessio numeris aut multitudinibus, eadem non manere, sed alia fieri accessionibus dictis, substantiâ mutante. Neque verò jure, sed vi hoc consuetudinem obtinuisse, ut mutationes istæ incrementa & decrementa dicerentur: quum debuerint potius ortus & interitus appellari, qia de statu in aliam expellunt naturam: augeri & minui, affectiones corporis esse subsistentis & permanentis.* Qid Platonici? Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Πᾶν σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὀξέως, Εὐρίπου δίκην, ἄνω καὶ κάτω. τοῦ μὲν ἐκ πηλιότητος εἰς ἥδη οἰδαίνου, τοῦ δὲ ἐξ ἥδους εἰς γῆρας ὑποσυρομένου καὶ ὑποφερόμενου. *Mutatur corpus omne ac movetur, celeritérque euripi instar huc illuc fertur. Nunc ex infantia in pubertatem excrescens, nunc ex juventa in senectutem delabitur.* Seneca *Epist.* 58. *Quicunque videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat, qa esse propriè putat. fluunt enim, & assiduâ diminutione atque adjectione sunt. nemo nostrûm idem est in senectute, qui fuit juvenis:*

fluida: sensus, obscurus: corporis universi fabrica, putrescere prona: anima, vaga: fortuna, res imperveſtigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia, corporis qidem,

ἢ αἴσθησις, ἀμυδρά. ἡ ἢ ὅλη τοῦ σώματος [a] σύγκρισις, ἔυσηπτος. ἡ ἢ ψυχὴς [b] ῥόμβος. ἡ δὲ τύχη, δυσέκμαρτον. [c] ἡ δὲ φήμη, ἄκριτον. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, [d] ποτὰμος

a σύγκρασις, Jun.
b ῥίμβος,
c L. 4. §. 3. Xyl.

ANNOTATIONES.

mis: nemo est manè, qi fuit pridie. ego ipse dum loqor mutari ista, mutatus sum. Et mox: De homine dixi, fluidâ materiâ & caducâ, & omnibus obnoxiâ casibus. Mundus qoqe aterna res & invicta, mutatur, nec idem manet. Nec dissentiunt etiam Epicurei. Lucretius *l.* 4.

Dico igitur rerum effigies, tenuesqe figuras
Mittier ab rebus summo de corpore earum:
Qe qasi membrana summo de cortice rerum
Derepta volitant ultro citroqe per auras.

Et *lib.* 2.

Nam certè fluere atqe recedere corpora rebus
Multa, manus dandum est. —

Et *lib.* 5.

Principio omnibus à rebus, qascunqe videmus,
Perpetuo fluere ac mitti fateare necesse est
Corpora. —

Et mox:

Usqe adeò omnibus ab rebus res qaqe fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undiqe partes.
Nec mora nec requies interdatur ulla fluendi.

Indè Clavdianus *in Mallii Coss.*

— semperqe fluentis Materia. —

Ἡ δὲ αἴσθησις ἀμυδρά.] Ità *l.* 5. §. 33. Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, ἢ ἐυπαραπόκωτα. *Sensus ipsi hebetes, & imagines falsas admittere proclives.*

Ἡ δὲ ὅλη τοῦ σώματος σύγκρισις, ἔυσηπτος] *Corporis totius fabrica, putrescere apta,* sive *putredini obnoxia.* Σύγκρασις Junio magis placet, pro eo qod σύγκρισις exhibetur. utrumlibet, Marco etiam avtore, legas, qi *l.* 7. §. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκίρασε τὸ συγκριματίον σου. *Non ita commisit natura compagem tui.* Æschines Axiocho: Τῆς συγκρίτεως ἄπυξ διαλυθείσης, ἢ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τοπον. *Compage semel solutâ, & animâ suo collocato loco.* Vide & Epicharmum *ad l.* 7. §. 40. sed & *l.* 3. §. 11. ἐκ τίνων συγκεκριται. *Ex qibusnam principiis consistat.* & *l.* 4. §. 5. ubi vox eadem, σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων. *Concretio ex iisdem elementis.* In eandem cum Marco illic mentem, Seneca *ad Marc. c.* 11. *Putre ipsa fluidumqe corpus: ex infirmis fluidisqe contextum: ipso situ & otio iturum in tabem.* Vide *ad l.* 4. §. 5. Itaqe non *sullo* tantùm *generi*, qod dixere veteres, ut Varro *de re rustic. l.* 2. *c.* 4. Cicero *de finib. l.* 5. Plinius *hist. natur. l.* 8. *c.* 51. Stoici qidam, apud Plutarchum *Sympos. l.* 5. *c.* 10. Cleanthes; Clemens *Strom. l.* 7. Chrysippus; Cicero *de nat. Deor. l.* 2. & Prophyrius *de animal. non comed. l.* 3. avt piscibus duntaxat; qod Philo Judæus *lib. de mundi opificio*; sed & animantibus qibusvis (humano etiam generi) *animam, ne putresceret corpus, pro sale datam*, havd absurdè dici poterit. Plavtus *Trinumm. Act.* 5. *Sc.* 4.

— nos homunculi,
Salillum animæ, qam cùm extemplo amisimus, &c

Ad quem locum interpretes: *vasculum salis sumus, id est corpuscula animata: qia corpora sunt animarum vascula; anima vero corpori salis vice. qemadmodum enim carnes pecudum, si diu serventur sine sale, putrescunt: ità & corpora, efflatâ animâ, putore corrumpuntur.* Scitè Plutarchus *Sympos. l.* 5. *c.* 10. Τὸ ἅλας τῶν σωμάτων τὰ νεκρὰ διαίρειν ἄσηπτα καὶ μένιμα πολὺν χρόνον, ἀντιτατικὰς τῷ θανάτῳ, καὶ ὡς ἰᾶται παυτελῶς ἐξολισθαι καὶ ἀφανισθῆναι τὸ ἔνδυτον. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ψυχὴ, θειότατον ὄσα τῶν ἡμετέρων, τὰ ζῶα συνίχει καὶ ῥᾴον ὡς ἐᾷ τὸν ὄγκον. ὕτως ἡ τῶν ἁλῶν φυσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον, ἀντιλαμβάνεται φθειρόμενον ἐπὶ μὴν φθορᾶς, καὶ κρατεῖ καὶ ἴσησιν. *Sal cadavera putredinis secura & durabilia asservans aliqanto tempore morti resistit: neqe patitur id, qod mortium est, penitus aboleri. Sed qemadmodum anima, nostrarum rerum divinissima, diffluere non finit molem animalis, sed eam continet: ita salis natura imitatur animæ opus, dum cadavera arripiens, id, qod ad interitum vergebat, constringit atqe cohibet.* &c.

Ἡ δὲ ψυχὴ ῥιμῶδης] Ità restituit Xylander cùm antè ῥόμβος legeretur. ῥιμῶδης, *vagus*, sive *divagatio.* nam & abstractè sumitur. Plutarchus *de exil. pag.* 603. *E.* πολὺν ἄλυν καὶ ῥιμὸν. *Multas molestias & vagationes.* inde ῥιμῶσθαι. *huc illuc ferri. supra* §. 7. καὶ ἀπορριμῶσθαι, *divagari. infra l.* 4. §. 22. Casavbonus tamen *ad Adriani vitam*, ῥομῶδη legit; sed *vagam* exponit, ex Athanasii illo, περὶ πολλὰ ῥιμῶσθαι.

Ἡ δὲ τύχη δυσέκμαρτον] *Fors, conjecta difficilis*: ob casus fortuiti incertitudinem minùm. Itaqe τύχην dixere Anaxagoras & Stoici, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, *cavssam, qa humanâ ratione cognosci neqeat.* Epicurus, ἀσύστατον αἰτίαν προσώποις, χρόνοις, τρόποις, *cavssam instabilem ob mutationem personarum, temporum, morum.* Plutarchus *de plac. philos. l.* 1. *c.* 29. & Philo *de constit. Princ. pag.* 722. ἡ τύχη ἀόρατον καὶ ἀϊδρυτόν τι πρᾶγμα. *Fortuna res infirma & instabilis.* Theophrastus denique, referente Plutarcho *ad Apollon.* Ἄσκοπον ἡ τύχη, καὶ δεινὴ παρελίσθαι τὰ προπαρεσκευασμένα, καὶ μικρᾷ παρρίψαι τὴν δοκοῦσαν ἐυημερίαν, ὀθένα καιρὸν ἔχοντα ταχύν. *Improvisa est fortuna, habèsqe magnam vim auferendi, qæ nobis labore parta sunt, & qa apparet prosperitatem evertendi, neqe ulla constituta temporis utitur ratione.* & Plutarchus ipse *de poet. leg. c.* 7. in hoc *Fortunam Fatumqe*, τύχην καὶ εἱμαρμένην, convenire, qòd in utroqe τὸ ἀσυλλόγιστον ἡμῶν τῆς αἰτίας existat, *utriusqe cavssas ratiocinando non possumus assequi.*

Ἡ δὲ φήμη ἄκριτον.] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἐυμετάβολον καὶ ἄκριτον τῶν ἐυφημῶν δοκούντων. *Qàm mutabile & judicii expers faventium vulgus.* Siqidem, ut Senarius antiqus habet,

Ἰσχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, ἐκ ἴσχυος δὲ τὸν.
Res nempe valida turba est, sed mentis carens.

Ab istiusmodi ergò profecta, pérqe eorum ora volitans fama, nil mirum, si fuerit, ut Virgilius cecinit Æn. *l.* 1.

Tam ficti pravique tenax, qàm nuncia veri,

avt recti etiam dilavdatrix. Vide *supr.* § 12.

Τὰ μὲν τοῦ σώματος, ποταμὸς.] Ità *l.* 4. §. 43. ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. *Flumen qoddam & torrens rapidus est ævum.* & *l.* 5. §. 23. Ἡ γὰρ ὑσία, ὅιον ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Est enim rerum natura instar fluvii cujusdam, qi in jugi sit fluxu.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* Sicut avtem his in locis res humanas & corporeas *fluvium* qendam, qia in perpetuo sunt fluxu; ità easdem alibi, ob fluxûs illius cursum rapidissimum, χειμάρρουν etiam, id est *torrentem* appellat. *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων ὑσίας ὡς διὰ χειμάρρου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα. *Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, corpora transeunt universa.* & *l.* 9. §. 29. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων αἰτία. *Torrentis est instar rerum natura.* Seneca. *Ep.* 58. *Corpora nostra rapiuntur flaminum more.* Et ex Origene *in Psal.* 1. Methodius *Orat. de resurr.* apud Epiphanium *hæres.* 64. §. 14. Οὐ κακῶς ποταμὸν ὠνόμασαν τὸ σῶμα, διότι ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς, τάχα ὐδὲ δυῶν ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταυτὸν ἐστὶν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν. *Unde non male fluvius qidam corpus esse dicitur. Qoniam si accuratè consideremus, ne biduo qidem prior materia in corporibus nostris eadem constituta perseverat.* Cæterum etiam τὰ τῆς ψυχῆς *flaminis* instar habere Heraclitus censuit, si Numenio fides. Sic enim is *de bono l.* 1. apud Evsebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 20. de Heraclito locutus, Βυλόμενος γὰρ ἐμφανίσαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιάσεις τοιαὶ ἀεὶ γίνονται, ἔλεγεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων ὅτως. Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσι ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιῤῥέει. καὶ ψυχαὶ δὲ ὑπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. *Cùm enim exhalantes animos spirituales semper effici demonstrare vellet, eos cum fluctis comparabat, his verbis utens: in flavios, inqiebat, licet iidem usqe decurrant, alia tamen atqe alia illabuntur aqa. Et vero animæ efflantur ex humidis.* Vide *ad l.* 4. §. 37. Arnoldus Bonavallens. *de op.* 6. *dier. c.* 7. *Aqarum nomine hominum generationes intellige*; qæ sicut *de fonte in rivum, de rivo in flavium labuntur: ità homines de conceptu in partum, & de infantuli ætate in senium inqieto volumine properant & decurrunt.* Verum Marcum nostrum avtumo Platonis illa in *Timæo pag.* 1055. *B.* respexisse, qibus animas ait in ortu primo εἰς σῶμα ἐπιῤῥύντος καὶ ἀπορῥύντος, *corpus influens & effluens* inditas & innexas. & mox de eisdem, αἱ δὲ εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν, *Itaqe hi in profundum flumen immersi* &c. ubi *corpus* differte *flumen* appellat. Vide ad *l.* 10. §. 28.

Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὄνειρος] Homerus *Odyss. λ. v.* 221.

Ψυχὴ δ' ἠὺτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.
Avolat illa, velut somnium qæ fallit, imago.

Ità *l.* 6. §. 31. ὅτι ὄνειροι σοι ἠνώχλουν. *Somnia fuisse qæ te conturbabant. Vana*, scilcet, *qasi per somnum visa*, animos afficere solent humanos, & dormientibus velut illudere. Refert Laertius *l.* 6. ex Hecatonis *Chriarum l.* 1. Metroclem, postqam Crateti in disciplinam se dederat, commentariis suis in ignem mittis, dixisse,

Τὰ δ' ἐν ὀνείροις τερπνὰ φαντάσματα.
Hæc somniorum sunt imaginacula.

Qin & Evripideum illud ex *Iphigen. Tavric.*

Ψευδεῖς ὀνειροι χαίρετ'. ὐδὲν ἦτ' ἄρα.
Valete vana, nil eratis, somnia.

de vanis animi affectibus ac perturbationibus, usurpârunt, tum Clemens Alexandrinus in *protrept.* tum & Plutarchus *de profect. indic.* qem exhibebimus *infra ad l.* 9. §. 31. Optimè Basilius Cæsar *Epist.* 42. Τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρου ἀπατηλότερα. *Humana ista vaniora sunt umbrâ, & fallaciora somnio.* & qæ sequntur. Plutarchus ipse eam, qam illic de rebus divinis notitiam habemus, *insomnii* rationem obtinere asserit. In *tract. de El. Delph. pag.* 393. *D.* ὡς δὲ νῦν ἐν τῷ

a L. 4. §. 43. ποταμός. τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ᵃ ὄνειρος καὶ ᵇ τύ-
l. 5. §. 23. φος. ὁ δὲ βίος, πάλεμος καὶ ξένης ἐπιδημία.
l. 6. §. 15 ᶜ ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. τί οὖν τὸ σωζοπύ-
b L. 6. §. 31. ρωμένον; ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δὲ
c L. 10 §. 31. ἐστὶν, τὸ δυνάμενον; ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δὲ
l. 12. §. 24. 27.

flu vius; animæ verò, somnium & fumus: vita militia, & hospitis in peregrino mora: fama posthuma, oblivio mera. qidnam est ergò, qod hominem deducere & transmittere possit? res sola & unica est, philosophia. ea avtem in hoc consistit, ut

ANNOTATIONES.

ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ἐνυπνίων τὸν Θεὸν ὑπηρετολοῦντες. *In præsentia autem Deum quasi in pulcerrimo omnium somniorum somnio imaginantes.* & in *Erotic. pag.* 764. *F.* Δεῦρι δὲ ὡς διὰ τῶν ἐνυπνίων ἡ ψυχὴ ἀσπάζεται καὶ τεθήπε τὸ κάλλιστον καὶ θειότατον. *Hic avtem anima per somnium amplectitur, & stupet rem pulcerrimam & divinissimam:*

Ἀμφὶ δὲ οἱ δολόεντα φίλ' ἔφρονα κεῦεν ὄνειρα.
Somnia fuderunt fallacia dulcia circum.

Maximus Tyrius animi totam in hoc corporis domicilio degentis vitam. *dissert.* 28. Ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὑπείρατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυετεῖ. *Quam vitam hinc anima humana respectu nihil aliud quam longum multorumque annorum esse somnium.* eoqe illam de Epimenide fabulam refert.

Καὶ τύφος.] τύφος hic qod alibi καπνὸς, *l.* 10. §. 31. & *l.* 12. §. 27. Est enim τύφος κυρίως idem qod καπνὸς, *fumus*; etiamsi pro *fastu* frequentius κατὰ μεταφορὰν usurpetur. inde notat Eustathius *ad Odyss. β'.* τυφογέροντας καὶ τυφεδανὺς, *senes σκωπτικῶς* nuncupari, sive qod ob peritiam variam experientiâ longâ multiplicique conqisitam fastuosius plerumqe gerere se soleant; sive, διὰ τὸ δεῖν ἤδη τύφεσθαι ἤτοι πυρικῶς καίεσθαι τοὺς τοιούτους, *qasi jam in fumum dari eos, concrematis* nimirum *cadaveribus, oporteat.* De Socrate Plutarchus lib. *de Socrat. Damon. pag.* 580. *B.* Τὸν δὲ τύφον, ὥσπερ τινα καπνὸν φιλοσοφίας, εἰς τὰς σοφιστὰς ἀποκενώσας. *Fastumqe veluti fumum qendam à philosophia in sophistas dissipans.* Et Apollonius *Argonaut. l.* 2. 133. de apibus agens, qod & Xylander observavit.

— — ἐπὶπρο δὲ λιγυνείοιτι
Καπνῷ τυφομένας πίτυος ἴκας αἰσσούσιν.
— — *sed instantius flammeolo*
Suffita fumo evolant à rupe.

Ubi Schol. καπνῷ τυφομένας, ἀντὶ τοῦ καπνιζομένας. sed & terra Troica Evripidi in *Hecub.* 477. dicitur, καπνῷ τυφομένη κατεφθίσθαι, Potest tamen Marcus hic, ad Monimi placita, cujus pavlo antè meminerat, respexisse, qi τύφον καὶ ὄνειρον πάντα εἶναι *fumum & somnium omnia esse* pronunciaverat. Vide *supra ad §.* 15. *Sapientia Solomonis* avtor *c.* 2. *v.* 2. Καπνὸς, ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν. καὶ ὁ λόγος, σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. *Fumus est respiratio in naribus nostris, & sermo motu cordis nostri scintilla est.* Et Lucret. *l.* 3.

— *naturam animai*
Dissolvi, ceu fumus in altas aeris auras.

Ὁ δὲ βίος, πόλεμος.] Ita vulgo vertunt illud Jobi *c.* 7. *v.* 1. *Militia est vita hominis super terram.* Certè Christiani hominis vita, in sacris literis, tanqam *jugis militia* passim prædicatur. Vide Pavlum *ad Ephes. c.* 6. *v.* 12. Petrum *Epist. 1. c.* 2. *v.* 11. Jacobum *c.* 4. *v.* 1. Minutium *Octav. Qod corporis humana vitia sentimus & patimur; non est pœna, militia est.* Cyprianus *l.* 1. *Ep.* 5. *Adhuc in sæculo fumus, adhuc in acie constituti.* Chrysostomus *in Act. Orat.* 15. *Edit. Commel. pag.* 148. *D.* Ἀγών ἐστιν ὁ παρὼν χρόνος. πόλεμος ἐστι καὶ μάχη. *Certamen est in præsenti tempore, bellum est ac prælium.* Et in 1. *ad Thess. hom.* 3. *pag.* 1428. Πολέμου καιρὸς, πᾶς ὁ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐστι χρόνος. *Belli qoqe tempus est totum tempus vitæ nostræ.* Et *in Genes. Orat.* 3. Διηνεκὴς ἡμῖν ἐστιν ὁ πόλεμος, καὶ ἀναπαυλὴν οὐδεπώποτε ἴσχων. *Continuum nobis est bellum, & nulla intermissio.* Augustinus *adv. Julian. l.* 4. *c.* 16. *Nullum sine bello intestino diem ducis.* Epictetus ipse *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Στρατεία τὸ χρῆμα. Στρατεία τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. *Negotium hoc est militia. Militia qadam est cujusqe vita, eaqe longa & varia.* Et Hierocles περὶ φιλαδελφίας; apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 81. Ὅλως δὲ ἐν ξυμπότου, ὡς βίος ἡμῖν κινδυνεύει μακρός τις εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος. *In summa, æstimandum est, qam longa tediosaqe vita & perpetua inimicitia periculum immineat.* Seneca *Epist.* 96. *Vivere, militare est.* & *Epist.* 51. *Nobis qoqe militandum est: & qidem genere militiæ, qo nunqam qies, nunqam otium datur.* Et *de provident. c.* 5. *Optimum qemqe militare & operas edere.*

Καὶ ξένης ἐπιδημία.] In Senecæ *excerpt. Morieris. peregrinatio est vita. multum cum deambulaveris, domum redeundum est.* Hoc & sacra pagina subinde inculcat. Apud Mosem *l.* 1. *c.* 47. *v.* 9. Jacobus Patriarcha Pharaoni: *Dies annorum peregrinationis meæ sunt centum triginta anni: pavci malique fuerunt dies annorum vitæ meæ; neqe attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, qibus illi sunt peregrinati.* ad qem locum Augustinus *q.* 156. *incolatus dicitur sanctorum vita.* David Rex, *Psalm.* 39. *v.* 12. *Peregrinus sum istic & inqilinus, prout & majores omnes mei.* hoc est, πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, *inqilini & advenæ*, ut Petrus Apostolus *Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 11, allusione habita ad sortem ipsorum, qibus epistolam suam inscripserat, tunc temporis παρεπιδήμων. Argutius tamen forsan, qam solidius Hieronymus *de terr. promiss. Sancti terra Judaica non habitatores, sed accolæ & peregrini; ubiqe terra habitatores peccatores intelliguntur.* Optimè & accommodatissimè ad rem præsentem Pavlus Apostolus *ad Corinth. Epist.* 2. *c.* 5. *v.* 6, 8. Εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου. εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Scimus nos dum adsumus in corpore, peregre abesse a Domino - - gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum.* Qem locum respiciens Bernardus *de consider. ad Eugen. l.* 5. *Repatriasse erit hoc; exisse de patria corporum in regionem spirituum. ipsa est Deus noster, maximus spiritus, maxima mansio spirituum beatorum: à qo interim absumus dum istic sumus.* Vide *supr. ad §.* 11.

Ἡ ὑστεροφημία δὲ λήθη.] rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam superstitem*, petas licet, ex *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 35. & *l.* 7. §. 5. 10. Solomon itidem *Eccles. cap.* 1. *v.* 11. *Nulla est præteritorum memoria: nec etiam posteriorum qa futura sunt, ulla futura est apud eos qi in posterum sunt, memoria.*

Παραπεμψαν δυνάμενον] Metaphora, vel à *deductione honorifica*, vel a *funebris pompa & exequiarum solemnitate* tradvcta. De Platone Lærtius *lib.* 3. 4. Ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, παρατιμηθεὶς παιδικῇ πρὸς τὸν αὐτόθι. *Sepultus est avtem in Academia, & corpus ejus est datum magna eorum qi ibi habitabant frequentia.* Una, inqit, *est virtus, qa magnificè transmittere potest, non ad rogos, sed ultra rogos, ad posteros.* qomodo de se Ennius, apud Ciceronem *Tusc. l.* 1.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit. qur? volito vivu' per ora virum.

Et Naso *Ponti l.* 3. *eleg.* 2.

Corpora debentur mœstis exanguia bustis:
Effugiunt structos nomen honorque rogos.
Occidit & Theseus, & qi comitavit Oresten;
Sed tamen in laudes vivit uterqe suas.

Et Maro *Æn. l.* 10.

— *sed famam extendere factis,*
Hoc virtutis opus. —

Seneca *Epist.* 93. *Lavdemus itaqe & in numero felicium reponamus eum, cui qantulumcunqe temporis contigit, bene collocatum est. Vidit enim veram lucem; non fuit unus è multis. & vixit, & viguit. — qid qæris, qamdiu vixerit? vixit ad posteros usqe; transiluit, & se in memoriam dedit.* Nec *ad posteros* tantum, sed *ad superos* etiam: Maro *Æn. l.* 6.

— *ardens evexit ad æthera virtus.*

Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 2.

Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negatâ tentat iter viâ; &
Spernit humum metuente pennâ.

Silius *bel. Pun. l.* 3.

— *ire per ora*
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Qos pater æthereis cœlestium destinat oris.

Et *l.* 15. sub persona virtutis:

Me cinctus lavro perducit ad astra triumphus.

Manilius *Astron. l.* 1.

An sortes animæ, dignatiqe nomina cœlo,
Corporibus resolutæ suis, terraqe remissæ
Huc migrant ex orbe, suumqe habitantia cœlum,
Æthereos vivunt annos, mundique fruuntur.

Lucanus *l.* 9. de Pompejo:

At non in Pharia manes jacuere favilla;
Non cinis exiguus tantam compescuit umbram:
Prosilust busto, semiustaqe membra relinqens
Degenerémqe rogum, sequitur convexa Tonantis,
Qa niger astriferis connectitur axibus aer.
Qodqe patet terras inter Lunaqe meatus
Semidei manes habitant, qos ignea virtus
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.

Seneca *Herc. Oet. Act.* 4. *Scen.* 4.

Sed locum virtus habet inter astra.

Et *Act.* 5. *Scen.* 4. Hercules.

— *virtus mihi*
In astra, & ipsos fecit ad Superos iter.

Ibidem Scen. 2.

Non est gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute qisqis abstulit satis iter.
Æterna virtus Herculem fieri vetat.

Et *Scen.* 5.

Nunqam Stygias fertur ad undas
Inclyta virtus, vivite fortes;
Nec Lethæos sava per amnes
Vos fata trahent; sed cum summas
Exiget horas consumpta dies
Iter ad Superos gloria pandet.

Evripides *Andromach.*

Ὃν τιμᾷ

genium qis ſuum interim conſervet integrum, contumeliâ ac læſione omni immunem, voluptate ac dolore omni ſuperiorem, nihil temerè avt fictè ſimulatéqe agentem, ſibi ſufficientem, cùm ut alii faciant avt nè faciant qid, opus nil habeat: porro qæcunqe eveniunt ac deſtinantur ſibi ità excipientem, tanqam indè obvenientia, unde venerit ipſe: mente deniqe propitiâ placidâqe mortem ipſam expectantem, tanqam elementorum eorum diſſolutionem, ex qibus animal unumqodqe conſiſtit. ſi avtem elementis ipſis nihil grave contingit, qod in alterum unumqodqe eorum jugiter tranſmutatur, cur corporis univerſi mutationem ac diſſolutionem metuat avt ſuſpectam qis habeat? ſecundùm naturam qippe fit. nihil eſt avtem malum, qod eſt naturæ conſentaneum.

Qæ Carnunti.

Τὰ ἐν Καρνύντῳ.

ἐν τῷ τηρεῖν [a] τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀσινῆ, [b] ἡδονῶν καὶ πόνων κρείττονα, [c] μηδὲν εἰκῆ ποιοῦντα, [d] μηδὲ διεψευσμένως καὶ μετ' ὑποκρίσεως, [e] ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆσαι. ἔτι δὲ [f] τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν. ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον [g] ἤλεῳ τῇ γνώμῃ [h] περιμένοντα, ὡς ἂν ἄλλο ἢ [i] λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῶον συγκρίνεται. [k] εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, ἆρα τί [l] ὑποπτεύσει τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; [m] κατὰ φύσιν γάρ. [n] ἀδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

a Sup. §. 13.
b Sup. §. 16. L. 8. §. 8.
c Sup. §. 5.
d Sup. §. 16.
e L. 4. §. 29.
f Sup. §. 3. l. 8. §. 23. l. 10. §. 5.
g Sup. §. 3. l. 4. §. 48. l. 5. §. 33.
h L. §. 10. l. 9. §. 3.
i L. 4. §. 5. l. 7. §. 32. 50. l. 8. §. 25.
k L. 8. §. 18. 20. l. 10. §. 7. l. 4. §. 37.
l Sup. §. 12.
m L. 6. §. 1. 33. l. 10. §. 7. l. 11. §. 34.
n Lugd. οὐτῷ

AN-

ANNOTATIONES.

Οὐ τοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
Ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος.
Ἃ δ' ἀρετὰ καὶ θανόντι λάμπει.
Quod reliquum bonis
Poſt mortem ſupereſt, nulla abolet dies.
Virtus incolumis poſt cineres micat.

Grotius. Idem *Temen.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. & Sextum *adv. Gram. c.* 13.

Ἀρετὴ δὲ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται.
Ζῇ δ' οὐκ ἔτ' οὖσι σώμασιν. κακοῖσι δὲ
Ἅπαντα ῥᾴδιον συνθανόντ' ὑπὸ χθονός.
Virtus, & ubi qis interit, non interit;
Sed vivit & poſt corpus. at ſi qis malus
Intereat, ejus cuncta ſub terram cadunt.

Grotius. Præclarè Socrates apud Platonem *Phædone pag.* 80. *A.* Εἰ μὲν ἦν ὁ θάνατος τὸ παντὸς ἀπαλλαγὴ, ἑρμαῖον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι, τοῦ δὲ σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι, καὶ τῆς αὐτῶν κακίας, μετὰ τῆς ψυχῆς. νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται οὖσα, ἄλλη ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν, ἢ ὡς σωτηρία, πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. ἄδηλον γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς ᾅδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς. ἃ δὴ καὶ λέγεται μεγίστα ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα ἐνθυς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας. *Si enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, qum & à corpore, & ab eorum pravitate cum anima liberarentur. Nunc avtem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud, qum migrat ad manes anima, ſecum transfert præter eruditionem atqe educationem. Qæ qidem ſtatim in principio transmigrationis illius ei, qi mortuus eſt; plurimum vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Egregiè Metrodorus in epiſtola ad ſororem, Mortale eſt omne mortalium bonum. de his loqitur bonis ad qæ concurritur. nam illud verum bonum non moritur. certum eſt ſempiternúmqe, ſapientia & virtus. hoc unum contingit immortale mortalibus.* & *Epiſt.* 93. *Vis ſcire qid inter hunc interſit vegetum contemptoremqe fortunæ, functum omnibus vitæ ſtipendiis, atqe in ſummum bonum evectum, & illum cui multi anni tranſmiſſi ſunt? alter poſt mortem qoqe eſt, alter ante mortem periit.* Itaqe Antiſthenes dicere ſolebat, τοὺς βουλομένους ἀθανάτους εἶναι, δεῖν ζῆν ὁσίως καὶ δικαίως. *Oportet illos, qi volunt immortales eſſe, pie & juſtè vivere.* & Pindarus *Olymp.* 8.

Αἶσα τοι λάθεται ἄρματα πράξαις ἀνήρ.
Orci obliviſcitur, qiſqis congrua geſſerit.

Atqe hæc qidem de virtute vera veriſimè dicta fuerint. Cæterum qod de *jure juſtitiaqe* Cicero *Offic. lib.* 3. §. 69. veræ germanæqe virtutis *ſolidam miſeri* illi & *expreſſam effigiem nullam tenebant, umbrâ & imagine ſolâ efferebantur.*

Τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον] *animum* ſive *mentem* vult, qam & *damonem* ſive *genium* ſupra dixerat, §. 13. & qomodo contumelia afficiatur, monuerat §. 16. Sic *l.* 3. §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον μὴ ῥύπου, *Genium intra ſe in pectore ſitum non polluere.* &c. vide ad *lib.* 6. §. 30. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 71. Ὁ ἰδίᾳ ἑκάστου νοῦς, ὅτος ἐστὶ δαίμων τῇ ἐχούσῃ ἀνθρώπου. *Propria unuſcujuſqe hominis mens genius eſt ipſius.* Sed & Plato in *Philebo*, ἀτιμίας κινδυνεύει μυσικῶς, τὰς τοῦ δεῦτου τοῦ ἔνοικου αὐτοῖς, τὸν λογον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὅσον ἐφ' αὐτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi Deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum commixtione pellunt.* Clemens *pæd.* *l.* 2. *c.* 10.

Ἀσινῆ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα] qod *l.* 3. §. 4. ἄχραντον ἡδονῶν, ἀτρῶτον ὑπὸ παντὸς πόνου. *Intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum.* Seneca *Epiſt.* 75. *Non cupiditas nos, non timor pellet: imagitati terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec Deos.*

Ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μή] Ità *l.* 10. §. 1. πλήρης καὶ ἀνενδεής. *Plena ſuturæ, nullius rei indiga.* contra qam,

A ὁ μὴ ἔχων παρ' ἑαυτῷ πάντα τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Qi apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. l.* 4. §. 29. Vide Platonem in *Epitaph. ſuprà ad illa* §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν.

Τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα] Signatè dictum. uti & *l.* 3. §. 4. τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. *Qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* & *l.* 7. §. 66. τὰ ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμόμενα. *Ab univerſo aſſignata.* & *lib.* 6. §. 16. ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι. *Qæcunqe illis attribuunt.* qia nimirum πάντα νομισί. *Omnia certa lege decurrunt.* ut *infrà l.* 7. §. 31. καὶ ἀπό τινος ἀποπεμομένος τὸ κατ' ἀξίαν. *Ab eo, qi pro dignitate cuiqe ſuum tribuit.*

Ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν] Vide *ſuprà* B *ad* §. 3.

Ἤλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα] Ità *l.* 5. §. 33. τί δὲ περιμένεις ἤλεως; *Qin ergo expectas placidus.* vide *ſuprà ad* §. 3. At qomodo hoc præſtitit Cato tuus, Seneca? qem tantopere ſuſpicis, & de qo tamen, *Epiſt* 24. *Impreſſit deinde mortiferum corpori vulnus, qo obligato à medicis, cùm minus ſanguinis haberet, minus virium, animi idem, jam non tantum Cæſari, ſed ſibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generoſum illum contemptoremqe omnis potentiæ ſpiritum, non emiſit, ſed ejecit.*

Λύσιν τῶν στοιχείων] Mors στοιχείων λύσις. ut contrà γένεσις ſive *ortus, ἐκ τῶν στοιχείων σύγκρισις, ex elementis concretio. l.* 4. §. 5. Sic *l.* 7. §. 50. ἡ διάλυσις τῶν ἐκ ταῖς ἀτόμοις ἀλληλοκῶν, ἢ καὶ σκορτιτμὸς τις τῶν ἀπαθῶν στοιχείων. *Hic eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.* qod *l.* 8. §. 25. σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιον, *compagem tui diſſipatum iri* dixit; mortemqe στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη σκέδασμον, *elementorum, ex qibus concretum erat, diſſipationem l.* 10. §. 7. Ità Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. *Concretum eſt*, in ortu ſcilicet; & *diſcretum eſt*, in interitu nempe.

Ἕκαστον εἰς ἕτερον διηνεκῶς μεταβάλλειν] *alterum in alterum mutando tranſire.* Vide *l.* 5. §. 13. Ita *l.* 8. §. 18. καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει, καὶ ὁ γογγύζει. *Atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.* Vide & *l.* 10. §. 7.

Ὑποπτεύσει] *ſiniſtrè ſuſpicetur* Xylander. *metuat* Caſavbonus. havd incommode uterqe. nam ὑποῤῥωμιῶν, ὑποτοῶν, φοβέμιῶν. Heſychius. ὑποπτεύσθαι ergo tam φοβεῖσθαι, qam ὑπονοεῖν. ſiqidem ſuſpicionis pediſeqa ſolet eſſe formido. Vide *l.* 4. §. 37. & *l.* 7. §. 53. & *l.* 10. §. 12.

Κατὰ φύσιν] Ita *ſuprà* §. 12. φύσεως ἔργον. *Opus naturæ* & *l.* 10. §. 36. ἡ φύσις διαλύει. *Natura diſjungit.* & *l.* 9. §. 3. ἓν τοῦτον, ὃν ἡ φύσις ἐθέλει. *Unum illorum qæ natura vult.* Ità & Ariſtoteles *phyſ. l.* 5. *c.* 6. Ἐπὶ γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς ὁ αὐτὸς λόγος. ὅτε γὰρ ἡ μὲν γένεσις κατὰ φύσιν, ἡ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ γηγᾶν κατὰ φύσιν. *In generatione & corruptione eadem ratio eſt: neqe enim generatio qidem ſecundùm naturam, corruptio avtem præter naturam; ſeneſcere enim ſecundum naturam eſt.* pari ratione καὶ τὸ τελευτᾶν. Itaqe Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis* 5. Ἐι διὰ τὰς τελευτῶντας ἀλγεῖς, ἀλγεῖ διὰ τοὺς ἐσθίοντας καὶ διὰ τοὺς πίνοντας. ὥσπερ γὰρ τὸ φυσικὸν, ὅταν καρκίνος. μὴ λυπεῖτο σε τὰ τῆς φύσεως. λυπεῖτο σε δὲ τὰ τῆς προαιρέσεως. *Si de morientibus doles, dole qoqe de edentibus & de bibentibus. Sicut enim hoc eſt naturale, ita & illud. Ne contriſtes te ob ea qæ ſunt naturæ. contriſta te vero ob prava tua conſilia.*

Οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν] Ita *lib.* 11. §. 34. Οὐδὲν δύσφημον φυτικῶ τινος ἔργου σημαντικόν. *Mali ominis nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignat.* & *l.* 6. §. 33. Ἐι παρὰ φύσιν οὐκ ἔστι, οὐδὲ κακόν. *Si præter naturam illi non eſt, nec malum eſt.*

Τὰ ἐν Καρνύντῳ] De inſcriptionibus iſtiuſmodi vide qæ *ad finem libri primi* adnotavimus. Lugdunenſis Καρνύντῳ. ſicut & Avrelii Victoris codices, in *breviario*, *Carnuto*. Verum illud, opinor, potius. Eſt avtem Καρνῦς, Καρνῦντος, ut Ptolemæus *geograph. l.* 2. ſive Καρνοῦντον, ut Marcus hic, qod ad

ANNOTATIONES.

Latinorum *Carnuntum* propiùs accedit ; *Pannonia* opidum, cujus meminit & Plinius *hist. nat. lib.* 4. *cap.* 12. & *lib.* 37. *cap.* 3. & Ammianus *hist. l.* 30. qi *Illyriorum* tamen opidum dicit : ad qod Marcum noſtrum triennio jugiter militum delectum habuiſſe, cum bellum Marcomannicum præ manibus haberet, avtor eſt Oroſius *hiſtor. l.* 7. *c.* 15. & Evtropius ; *Cùm apud Carnuntum*, inqit, *jugi triennio perſeverâſſet, bellum Marcomannicum confecit.* Qin & Dio Caſſius (an Joannes Xiphilinus?) in M. Antonino narrat, eundem, cum per totam ferè vitam bello illo implicitus teneretur, τὴν Παιονίαν ὁρμητήριον, *Paoniam pro ſtativis*, ſive *pro eo loco, in qo copias ſuas contineret, & ex qo in adverſarios excurſiones ſubinde faceret*, habuiſſe. Verùm apud Dionem avt Παιονίαν legendum fuerit, avt *Paoniam* avtor pro *Pannonia* acceperit ; quomodo Sebaſtianus Munſterus *coſmog. l.* 4. de Hungaris agens, *Pannones* aſſerit olim *Paonas* dictos, & Gvilielmus Xylander apud Strabonem *Paoniam* cum *Pannonia* confundit ; cùm tamen Strabo ipſe *geogr. l.* 7. diverſas has eſſe longeqe à ſe invicem diſtitas tum regiones, tum gentes, diſſerte ſtatuat. Ego prius illud lubentius admiſerim, librarii ſubeſſe culpam, qi lapſu calami proclivi, pro *Pannonia Paoniam* exhibuerit : (niſi ſi à Xiphilino erratum eſt) non ſolùm, qia *Paonia* (cum Axio flumini adjacens, & Macedoniæ contermina, ejuſdemqe etiam portio habita fuerit, ut Homerus in *Bœot.* Juſtinus *l.* 7. Liv. *l.* 45. Strabonis è *l.* 7. *excerpt.* Caſſius ipſe *l.* 49.) ſitus non patitur, ut eo fine uſui eſſe Marco potuerit adverſus gentes illas Iſtri accolas militanti : verùm etiam qod *Pannoniam* poſteà avtor idem tanqam ſedem exercitus Marciani commemorat. cui accedit, qod Capitolinus narrat in *Marco*, *Marcum Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, ſimul etiam Quadis extinctis, ſervitio liberâſſe* ; & *in Vero compoſito, in Pannonia bello, in urbem deſtinatum eſſe.* Illud deniqe palmarium argumentum in hac caviſla fuerit, qod Caſſius idem, non ille operâ alienâ contractus, ſed integer *hiſtor. l* 49. (qo loco ſe poſt patrem etiam *Pannoniæ* præfuiſſe commemorat) Græcorum qorundam, qi commiſcebant illa, errorem ipſe refert, rejicit, refellit. Ex eorum avtem numero fortean Herodianus fuerit, qi Marcum ſcripſit ἐν Παιονίᾳ, in morbum noviſſimum, unde & obiit, incidiſſe. Sed & Philoſtratus is, qi ſophiſtarum vitas deſcripſit. Iſte ſiqidem *de vit. ſophiſt. lib.* 2. *pag.* 558. in *Herode* de Marco agens ; Ἐκάθητο, inqit, ἐς τὰ Παιόνια ἔθνη, ὁρμητηρίῳ τῷ Σιρμίῳ χρώμενος. *Conſidebat apud Paonias gentes, Sirmio oppido utens.* & rurſus ; *pag.* 560. μετὰ τὰ ἐν τῇ Παιονίᾳ. *Poſt res actas in Paonia.* qo utroqe loco *Pannoniam* eſſe intelligendam docent, & Marci hiſtoria, & *Sirmium* ipſum *Pannoniæ inferioris* opidum, uti teſtantur Ptolemæus *l.* 2. & Plinius *l.* 3. *c.* 25. cùm *Probi* Imperatoris *natalibus*, ut Ælius Vopiſcus ; tum & *Marci obitu*, qi ſpiritum ibi havſit noviſſimum, uti Tertullianus *apolog. c.* 25. factum illuſtrius. Nec tacendum, qod Strabo *l.* 7. *Segeſticam Pannoniorum urbem* dicit eſſe, εὐφυὲς ὁρμητήριον τῷ πρὸς Δακοὺς πολέμῳ, *locum idoneum & opportunum admodum, unde Daci bello impetantur.* qi & ipſi ex Strabone vicini fuiſſe videntur gentibus illis, qas ſubegiſſe Marcus perhibetur. *Carnunti* ergò apud *Pannonios* agens Marcus horum nonnulla commentatus eſt : non *inter ſtrepitus Bajanos fremituſqe balnearios, avt clamores vociferationeſqe Circenſes*, qod tanqam magnum qiddam de ſe prædicat Seneca *Epiſt.* 56. & 83. ſed inter motus bellicos, ac tumultus militares, philoſophiæ ſtudiis ſeriò ſeduloqe deditus.

LIBER III.

Ἐπὶ τοῦτο μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅλη καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο λογιστέον, ὅτι εἰ ὁπωσοῦν πλέον βιώη τις, σκεινό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὁμοία αὐθις ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν

ON est hoc tantùm cogitandum, ſingulis diebus abſumi vitam, minorémqe ejuſdem ſupereſſe portionem : ſed & illud reputandum, qòd, ſi qis diutiùs vitam protraxerit, incertum ſit, utrùm mentis vires pariter idoneas ſit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eum qæ ad rerum divinarum humanarum-

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἀφ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος] Flaccus *Epiſt.* 2. *l.* 2.

Singula de nobis anni prædantur euntes.

Anni, inqit ille : imò & *dies, hora, momenta* ipſa. *Singuli dies aliqid ſubtrahunt viribus.* Seneca *Ep.* 26. & Memor, ſi Scaligero credimus, non Seneca certe, *Octaviâ* 2. 2.

Florem decoris ſinguli carpunt dies.

Qod de *viribus* ille, de *decore* iſte, de *vita* Marcus. Sed & Seneca *ad Lucilium Ep.* 24. *Memini te illum locum aliqando tractaſſe, non repente nos in mortem incidere, ſed minutatim procedere. Qotidie morimur. qotidie enim demitur aliqa pars vitæ : & tunc qoqe cum creſcimus, vita decreſcit. uſqe ad heſternum, qicqid tranſiit tempus, periit. hunc ipſum, qem agimus, diem cum morte dividimus. Qemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhavrit, ſed qicqid ante defluxit : ſic ultima hora, qâ eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. tunc ad illam pervenimus, ſed diu venimus.* & *Epiſt.* 120. *Vide in qanta cacitate mens noſtra ſit. Hoc qod futurum dico, cùm maximè ſit, & pars ejus magna jam facta eſt. nam qod viximus tempus, eo loco eſt, qo erat antequam viximus. erramus avtem, qi ultimum timemus diem : cùm tantundem in mortem ſinguli conferant. non ille gradus laſſitudinem facit, in qo deficimus ; ſed ille profitetur. ad mortem dies extremus pervenit, accedit omnis. carpit nos illa, non corripit.* & *Epiſt.* 4. *Ex qo natus es, duceris.* Vide eundem *ad Marc. c.* 20. *ad l.* 9. §. 21. Manilius *Aſtron. l.* 4.

Naſcentes morimur, finiſqe ab origine pendet.

Morus noſter :

Nugamur, mortémqe procul, procul eſſe putamus :
At mediis latet hæc abdita viſceribus.
Scilicet ex illa, qâ primùm naſcimur, horâ,
Prorepunt juncto vitaqe morſqe pede.
Partem aliqam ſurtim qâ ſe metitur, & ipſam
Surripit è vita qalibet hora tuâ.

Paulatim morimur : momento extinguimur unus.
Sic oleo lampas deficiente perit.
Ut nihil interimat, tamen ipſo in tempore mors eſt :
Qin nunc, interea dum loqimur, morimur.

hoc eſt noviſſimum, qod Flaccus *l.* 1. *Od.* 11.

— dum loqimur, fugerit invida
Ætas —

& Perſius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti : fugit hora ; hoc qod loqor inde eſt.

& qod in Camilli Aqilei *epitaphio* legitur,

Illa eadem vitam qa inchoat, hora rapit.

Expreſſum è Senecæ illis in *Herc. fur.* 3. 3.

Et carpſit hora vitam, prima qa dedit.

Qòd ſi ex illo qiſqe incipit mori, ex qo in ipſo agi ceperit ipſa mors, id eſt, vita detractio, profectò ex qo eſſe incipit in hoc corpore, in morte eſt. qid enim aliud ſinguli momenta agitur, donec ex conſummata mors, qa agebatur, impleatur, & incipiat jam tempus eſſe poſt mortem, qod cùm vita detraberetur, erat in morte? Avguſtinus *de civit. Dei. l.* 13. *c.* 10.

Μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται] Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Qicqid temporis vivitur, de ſpatio vivendi demitur ; & qotidie minus minuſqe reſtat.* Idem *de verb. Dom. ſerm.* 17. & *de temp.* 113. *Cum creſcunt pueri, qaſi accedunt illis dies, & neſciunt qia minuuntur : & ipſa eſt falſa computatio. creſcentibus enim decedunt potiùs dies qam accedunt. conſtitue enim homini nato, verbi gratiâ, 80 annos : qicqid vivit, de ſumma minuit.* Idem latiùs proſequitur & *de Verb. Dom. Serm.* 1. Gregorius *moral. l.* 13. *c.* 27. *Ipſa ſuis augmentis vita ad detrimenta impellitur : & indè deficit, unde proficere videtur.*

Ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ἡ διάνοια] Nempe, ſi *morbo mens ſepelitur*, ut Apulejus in *apolog.* avt, ut Tertullianus *de anima, prodigitur. Phrenitis*, inqit, *mentem prodigit.* Ideò vult maturiùs ſtudiis bonis incumbendum, qia nec vitæ prolixioris certitudo ; & hæc etiamſi prorogetur, incidere poſſint, qæ intelligentiæ vim vigoremqe imminuant, imò uſum liberum ſuperſtiti etiam penitus tollant.

Τὸ

qe peritiam contendit. nam si delirare cœperit, perspiratio forsan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & istiusmodi reliqa, nevtiqam deficient. ea verò vis, qâ sese uti possit, & officii sui numeros omnes absolvere, & qæ animo conceperit di-

τ̃ π θείων κὴ τ̃ ἀνθρωπίνων. ἐὰν γὰρ παραληρεῖν ἄρξηȣ), τὰ μὲν [a] ἀναπνεῖσθαι, κὴ τρέφεσθαι, κὴ φαντάζεσθαι, κὴ ὀρμᾶν, κὴ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, οὐκ ἐνδείσει. τὸ δὲ [b] ἑαυτῷ χρῆσθαι, κὴ [c] σὺν ᾧ καθήκοντ@ λογισμὸς ἀπεργᾶσθαι, κὴ

a L. 6. §. 16.

b L. 5. §. 21. l. 7. §. 55

c L. 1. §. 12. κὴ l. 6. §. 26.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὲν διαπνεῖσθαι] *Spirare* Xylander. *respiratio* Mericus Casaubonus. verum aliud longè est τὸ διαπνεῖσθαι, quod à Marco ipso etiam *plantis* tribuitur, & ἀπὸ τ̃ ἀναπνεῖν differtè distinguitur *infrà l. 6. §. 16.* Aristoteles *problem. l. 1. q. 21.* Ὅπερ δὲ ἐν θώρακι ἀναπνοὴ, τοῦτο ἐν τῷ σώμασι διαπνοὴ διὰ τ̃ ἀρτηριῶν. *Quod in pectore est respiratio, hoc in corpore perspiratio per arterias.* Idemque (ejusdem saltem nomine; sunt enim qi Alexandro potiùs accensẽant) *de spiritu c. 5.* Τὸ δὲ πνεῦμα ἐν φλεβὶ κὴ νεύρῳ κ̃ ἀρτηρίᾳ. — ἐξ ἀρτηρίας δὲ, ὅτι διαπνοὴν ἔχει. *Cutis venâ, nervo, & arteriâ constat — ex arteria verò perspirationem habet.* qam ἀπὸ τ̃ ἀναπνοῆς avtor idem disterminat. *ibidem c. 4.* Galenus itidem *commentar. in Hippocrat. de diæt. salubr.* ubi illud Hippocratis *aphor. 18. sect. 1.* adduxerat. Θέρει κ̃ φθινοπώρῳ στέα δυσφοβώλαα φέρειν, χειμῶν@ ῥήϊσα, ἦρ@ δ' ὑστέρου. *Æstate & autumno cibos difficillimè ferunt: hyeme facillimè, deinde vere.* Ex *aphor. 15.* rationem subjungens, Αἱ κοιλίαι, inqit, χειμῶν@ καὶ ἦρ@ θερμόταται φύσει. *Ventres hyeme & vere naturâ sunt calidissimi.* (qæ verba sunt Hippocratis) διόπερ τὸ περιέχον ψυχρὸν ἂν ἰσχυρότερον στέγοι, καὶ καταλαμβάνει τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τῷ βάθει τ̃ σώματ@. ἐν δὲ τῷ θέρει διαφορήσαν μὲν τοῦτο διὰ τ̃ διαπνοῆς. διὰ τ̃ ἀναπνοῆς δὲ ἀλίσκεται τὸ περιεχόμενον θερμὸν. ὀνομάζω δὲ ἀναπνοὴν μὲν, τὴν διὰ τ̃ στόματ@ ἐξω τε καὶ εἴσω φορὰν τ̃ πνεύματος. διαπνοὴν δὲ, τὴν δ' ὅλου τ̃ σώματ@ ὁμοίως γιγνομένην. *Quoniam aer nos ambiens frigidus constringendo cutem injurium calorem exire prohibet, & in alto corpore concludit, qi æstate perspiratu evaporat; respiratione verò circumstans calidus aer attrahitur. Nomino autem respirationem foras ac intro spiritus per os trajectionem; perspirationem verò, qa per totum ex aqo corpus accidit.* Idemque explicatius ὑγιεινῶν *l. 1. c. 12.* Τὸ μὲν δὴ λεπτόταλον περίττωμα ῥαδίως ἐκκρίνεται, πρός τε τ̃ ἐμφύλ@ θερμότητ@ εἰς ἰδίαν ἁρμὴν λυόμενον, ὑπό τε βιαίας κινήσεως ἄφνω ἐκφερόμενον. ὀνομάζεται δὲ τὸ μὲν ὕδρ ἐκκρῖθεν ἰδρὼς. τὸ δὲ ἕτερον, ὃ δὴ ἔχω εἰπεῖν, οὐδὲ γνώσιμον τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ τὴν ὄψιν ἐκφεῦγον ὑπὸ λεπτότητος, ἄσηλος αἴσθησις διαπνοὴ κέκληται πρὸς αὐτῶν τῶν φησάντων αὐτὴν τῷ λογισμῷ. καλὰ τὴν δὲ τὴν ἀόηλον αἴσθησιν διαπνοὴν ἐκκρίνεσθαί τι καὶ τὸ παχυτέρου περιττώματος. *Ergo tenuissimum hujus generis excrementum facile sanè ejicitur, partim in specicm halitus ab insito calore solutum, partim violento motu confertim erumpens. Appellant verò, qod ita excernitur, sudorem. Alterum verò, cui nullum nomen est, qod videlicet nec vulgò est cognitum, ut qod conspectum præ tenuitate effugiat, qi id ratione contemplati sunt, perspiratio sensum latens vocatur. In hanc insensibili perspiratione etiam crassioris excrementi nonnihil excernitur.* Ἀναπνοὴ ergò *respiratio*, qæ pulmonum operâ perficitur, qâqe aer sive spiritus externus iste per os, tanqam per ostium aliqod, introducitur, emittiturqe denuo. διαπνοὴ sive *perspiratio*, qâ non spiritus tantùm illi per arterias distribuuntur, sed vapor qasi qidam illis diffunditur (qomodo Moschio, referente Tertulliano, *de anima c. 15.* *animam* dixit *per totum corpus ventilari*) idemqe per poros sive meatus qoidam obscuros occultâ qadam ratione latenter exhalatur. qod & Augustinus observavit *de ver. relig. c. 40.* Vide & Galenum eundem *in Hippocr. aphor. l. 2. §. 28.* Hinc εὔκτυπος τόπος, & εὔκτυπον σῶμα. Aristoteli *problem. l. 2. q. 10.* Εὔκτυπος ὁ τ̃ κεφαλ̃ τόπος. *facilè perstrabilis est capitis locus.* qod inde confirmat, τῷ μανὸν εἶναι, *qod cutem raram habeat.* Et mox. *q. 10.* Ὁ τόπος ἀραιὸς καὶ ἰσχνός. ὀλίγον ἄρα καὶ ἀ φύσιν. *Locus idem rarus, gracilentusqe est. Igitur secundùm naturam transitus agitur sudoris.* Idem *l. 1. q. 53.* & *l. 5. q. 34.* (qo loco eadem, sed vitiata, reponuntur, ex priore loco corrigenda:) ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τοπος εὔκτυπος. ὥτω καὶ σῶμα τὸ εὔκτυπον. hoc est, τὸ εὖ διαπνεόμενον. *Ut urbs locusqe qicunqe salubris est, qi placidè aspiratur. ita etiam corpus, qod spiratus est.* & *l. 8. q. 4.* ἕξις εὔκτυπος καὶ εὐδιάβατος. *Affectio perspirabilis & transitu facilis.* Sicut apud Theophrastum *de caus. plant. l. c. 17.* εὐδιάβατα καὶ εὔκτυπα, *transitu facilia & ajjabilia*, itidem conjunguntur. ita enim legendum, non εὐδιάλυτα, qod Gazam fefellit, Julius Scaliger jamdudum monuit. *Ibidem l. 38. q. 3.* & *4.* ἡ εὔκτυπος εὐχροίαν ποιεῖ. *Spiratio commoda gratum affert colorem.* sed & εὐδιαπνοον eidem *de part. anim. l. 3. c. 9.* Διὰ μαλακότητα γὰρ τ̃ χελωνίου, εὐδιάπνοον γίνεται τὸ ὑγρόν. *Fit enim propter ejus molliludinem tegminis, ut humor facilè dissipetur.* Idem ergo fere est de spiritibus ac vaporibus usurpatum διαπνοὴ, qod de cibis alimentisqe crassioribus ἀναδοτὴ, vel διαδοσις. qanqam hæc etiam eodem sensu, qo & διαπνοὴ, sumitur. Unde Budæo explicante, οἱ εὐδιάφοροι sunt οἱ ῥᾳδίως διαπνεόμενοι. qibus opponuntur οἱ δυσδιάπνευστοι. Theophrastus *de caus. plant. l. 1. c. 2.* διὰ τὸ μὴ εὐξηρανθὲν εἶναι τῇ πυκνότητι τῶν πόρων. διὸ καὶ δυσδιάπνευστον. *Quod ob densitatem meatuum materies hæc exsiccari haud facilè potest. Unde fit, ut exhalatu difficilis qoqe sit.* Ex prius dictis avtem διαπνοὴ duplex elicitur; altera, qâ spiritus sive vapores illi per totum corpus diffunduntur; altera, qâ pars eorundem superflua & excrementitia per poros sive meatus exteriores extruditur. utramqe unico vocabulo τῷ διεκτικῷ complexus est Theophrastus *de caus. plant. l. 2. c. 17.* Cum avtem unà cum materia illa supervacanea etiam qod est utile & conducibile ex parte sensim exhalet, idqe copiosius, ubi pori sive meatus illi laxiores extiterint; id qod noxam sæpenumero insignem parit, unde interitus etiam qandoqe consequitur; hinc factum est ut τὸ διαπνεῖσθαι *pro perire* & *interire* qoqe usurpetur; cujus exempla alibi daturi sumus. Monet istud Galenus *in Hippocr. aphor. l. 1. §. 15.* Οὐδεὶς ἐστιν, ὃς οὐ φησὶ διαπνεῖσθαι τὰ τῶν ζώων σώματα, τῇ διὰ τῶν ἀδήλων αἰσθητὸν διαπνοῇ πόρων. *Nullus est qi animalium corpora, ea qæ per abditos sensui meatus fit, perspiratione dissipari ac dissipari non fateatur.* Et mox: Τὸ μὲν περιττὸν θάλπος, οὗ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντ' ὁμοίμως ἐκκρίνοι, διαφορᾶν ἅπασι τοῖς περιττοῖς τῶν ἐν τῷ ζώῳ, καὶ τὰ καθ' φύσιν ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, καλὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὀνομαζομένην ἄδηλον ἀναπνοήν. *At nos undique circumstans calor non modo superfluitates, verum etiam adjuncta omnia, tum qa simul cum superfluitatibus in animali sunt, tum qa in eo secundùm naturam continentur, discutiendo evacuat ea evacuatione, qa à medicis abdita perspiratio nominatur.* Spectatqe eodem ejusdem monitum illud ὑγιεινῶν *l. 2. c. 6.* ubi de frictionum speciebus agens; Βλάπτοιεν δ' ἄν, inqit, ἧττον τὸ διέρμα, πρὸς τὸ σκληρόν τε καὶ πυκνὸν ἐκθερμόμενον. ᾤμος γὰρ ἂν εἴη δυσπαθέστερον. ὡς εἴγε καὶ διαπνεῖσθαι τὸ τοιοῦτον καλῶς ἠδύνατο, σκληρόν ἂν τὸ καὶ πυκνότατον ἀπεργαζόμεθα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ πρὸς ἄμφω χρὴ παρασκευάζεσθαι καλῶς αὐτὸ, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἔνδοθεν περιττωμάτων διαπνοὴν, καὶ τὴν τῶν ἔξωθεν ὁμιλούντων βίαν, ἄριστον ἂν εἴη τὸ μέσον ἑκατέρων τῶν ὑπερβολῶν. εἰ δὲ ἄρα ποτὲ μὴ φυλάττοιτο τοῦτο, βέλτιον τὸ σκληρότερόν τε καὶ πυκνότερον, τῷ μαλακωτέρῳ καὶ ἀραιοτέρῳ. τὸ μὲν γὰρ τ̃ διαπνοῆς ἐλλιπὲς, ἐπανορθώσασθαι γυμνασίοις οἷόν τε. τὸ δὲ τ̃ ἑτέρας διαβάσεως εὐπερίτρεπτον ὑπὸ τ̃ ἔξωθεν αἰτίων, ἢ ἐπανορθῶσίν τινα ἑτέραν ἑτοίμην ἔχει. καὶ πρόσεστιν αὐτῷ βλάβη τις ἐμικρά, διαφορήσιν πολλάκις, ἐ τ̃ περιττωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτ̃ τ̃ τροφ̃. *Minus verò lædetur ipsa cutis, si ad durum simul & densum recessus à medio sint: qippe ita injuriæ minus opportuna fiet. Adeo si transpiratio per hujusmodi cutem facilis esset, durissimam eam atqe densissimam efficeremus. Nunc, qoniam ad utrumqe munus probè esse comparatam oportet, & excrementa, qæ intus conduntur, per halitum emittendo, & eorum qæ foris accedunt vim tolerandam, utilissimus sanè fuerit medius inter utrumqe excessum modus, qi si qando fortassè non servabitur, melior utrique fuerit, qi ad diutius densiusqe pertinebit, qam qi ad molius laxiusqe. Nam transpirandi defectum exercitio farcire licebit; alterius verò affectus vitium, qod est ad externorum injuriam opportunitas, neqe aliàs corrigi facile potest; assertqe præterea conjunctum incommodum non parvum, digesto jubinde non excremento modo, verum etiam ipsius corporis nutrimento.* Qanqam recentiores qidam medici ita distingvunt ista, ut inutilis materiæ *perspirationem*, utilis verò *diffluationem* indigerent. Nec illud silendum διαπνοῆς occasione hujusce ansam arripuisse Sanctorium qendam Justinopolitanum novam *Staticæ* dictæ *Medicinæ* rationem comminiscendi; qam libro peculiari, qem *Statigomastigem* inscripsit, demolitum ivit Hippolytus Obicius Ferrariensis. Sed nec, qod Plato in *Timæo pag. 1079. E.* aliam qandam διαπνοὴν statuisse videtur, qa aer exterior per meatus occultos in corpus se insinuet, qò sufficiatur id qod expiratione abierit. Διὸ δὴ, (inqit nimirum, ὅτι κενὸν οὐδὲν, *qia nusqam sit vacuum*) τὸ τῶν ἐνθάδε καὶ τὸ τὲ πνεύμονός ἐξω μεθὶεν τὸ πνεῦμα, πάλιν ὑπὸ τὲ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος, εἴσω διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν δυόμενον καὶ περιελαυνόμενον, γίνεται πλῆρες. ἀνθὶς δὲ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ, καὶ διὰ τὲ σώματος ἐξω ἰὼν, εἴτων τὸν ἀναπνοὴν περιωθεῖ, κατὰ τὸν τὲ σώματος, καὶ τῶν μυκτήρων διοδον. *Quamobrem qum pectus pulmonesqe spiritum effluxerint, mox aere corpori circumfuso meatus corporis penetrante replentur. Ac rursus evolans a corpore aer, & emissus anhelitus inspirationem intro retrahi cogit per oris narimmqe meatus.*

Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι] Seneca *Epist. 58.* *Multis iners vita sine usu jacuit sui.* Et *Ep. 60.* *Vivit is, qi se utitur. qi verò latitant & torpent, sic in domo sunt, tanqam in conditivo. horum licet in limine ipso nomen marmori inscribas? mortem suam antecesserunt.*

Τῆς τὲ καθήκοντος ἀριθμὸς ἀκριβ̃ν] Ità *lib. 6. §. 26.* Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινῶν συμπληρᾶται. *Officium qasi numeris qibusdam absolvitur.* Laertius *l. 7. c. 100.* in *Zenone*: Καλὸν δὲ λέγεσθαι τὸ τέλειον ἀγαθὸν, παρὰ τὸ πάντας ἀπέχειν τὰς ἐπ. ζη-

καὶ τὸ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ πε- | stinctè explicare, & de hoc ipso, an mor-
a L. 5. §. 29. ρὶ αὐτοῦ τοῦ; a εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτὸν, ἐ- | tem sibi consciscere debeat, considerare, &

ANNOTATIONES.

πιζημίους ἀριθμοὺς ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ τὸ τέλειον σύμμετρον. *Honestum autem perfectum dicunt bonum, quod omnes à natura quæsitos habeat numeros, sitque perfectè moderatum.* Stobæus *excerpt. tom. 1. l. 2. tit. 3. §. 8.* Κατόρθωμα δ' εἶναι λέγουσι καθῆκον πάντας ἐπέχον τοὺς ἀριθμούς, ἢ τέλειον. Quod Cicero *Offic. l. 3. Illud autem officium, quod rectum idem appellant, perfectum atque absolutum est, &, ut idem dicunt, omnes numeros habet. & de fin. l. 3. Quæ nos recta, aut recte facta, illis autem appellant κατορθώματα, omnes numeros virtutis continent. & de divinat. l. 1. §. 23. Quidquam esse potest casu factum, quod omnes in se habet numeros veritatis?* Seneca *Epist. 71. Idem esse dicebat Socrates veritatem & virtutem. quomodo illa non crescit, sic nec virtus quidem. habet numeros suos, plena est. & Epist. 115. Non* B *potest quisquam nisi ab initio formatus, & totâ ratione compositus, omnes exeqi numeros, ut sciat, quando oporteat, & in quantum, & cum quo, & quemadmodum.* Plinius denique minor in *panegyr. Omnes comitatis numeros obibat.* Quòd autem virtuti ac veritati *numeros* attribuunt, tractum à *numeris saltatoriis* censet Cl. Casavbonus; siquidem Latini solent pro ἐξχορεύεσθαι dicere, *in numerum exultare:* ut Lucretius *l. 2.*

Ludunt, in numerumque exultant sanguine læti.

vel *ad numerum moveri.* Persius *Sat. 5. v. 122.*

Hæc miscere nefas; nec cum sis cætera fossor,
Tres tantum ad numeros saltyrum movcare Bathylli.

C ubi *fossor*, imperitus, insipiens. *Saltyrum moveri*, sive *saltare ad tres numeros Bathylli*; ὃς ἢ τρὶς καλῶς ὀρχήσασθαι καὶ Βαθύλλον. *duos aut tres staticulos ex arte facere & perfectè.* Idem & apud Ciceronem simile *parad. 3. Hospito si paulo se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllaba una brevior aut longior, exibilatur & explauditur: in vita, quæ omni gestu modulatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?* Hæc pleraque *ad Persium* Casavbonus. At Lipsius *palæstra* peculiare vocabulum esse contendit in *motibus illis & formatione flexuque membrorum*: atque inde formulam hanc deiumptam. Ita Demetrius Cynicus, apud Senecam *de benefic. lib. 7. c. 1. Magnus luctator est, non qui omnes numeros nexusque perdidicit, quorum usus sub adversario rarus* D *est; sed qui in uno se aut altero bene & diligenter exercuit.* In eandem sententiam Fabius *instit. lib. 12. c. 2. Palæstræ doctores illos, quos numeros* (ita Lipsius, *nervos*, male) *vocant, non ædirco discentibus tradunt; ut eis omnibus quæ didicerint in ipso luctandi certamine utantur: sed ut subsit copia illa, ex qua unum aut alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Juvenalis de muliere ad palum exercente, *Sat. 6. v. 250.*

Atque omnes implet numeros.----

De Ameſia Sentia cauſſam ſuam apud populum agente Valerius Maximus *l. 8. c. 3. Partesque omnes ac numeros defensionis, non* E *solum diligenter, sed & fortiter executa.* ita reſtituit ex Manuſcriptis Stephanus Pighius, quod prius, *Motusque omnes ad nervos*, legebatur. Quod autem iſtic πάντας τοὺς ἀριθμοὺς ἀκριβῶς, ἢ ἐπέχειν, id Lucianus πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβῶσθαι dixit, in *imagnib. pag. 12.* Καλλίστη μὲν, καὶ πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβωμένη. *Elegantissima, & lineamentis omnibus absoluta.* tranſlatione *à pictura* petita, cui manus noviſſima ita eſt admota, ut nihil amplius deſiderari poſſit.

Τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] *qæ animo concepit, in ordinem collocare* Xylander. *imaginationes subitaneas corrigere* Casavbonus. quod eſt διορθοῦν. malim, *animo præconcepta distincte explicare.* Ariſtoteles *Ethic. l. 1. c. 7.* Δεῖ γὰρ ὥσπερ ὑπογραφὴν πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ἀνα γράφειν. *δοξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν καὶ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα. Oportet enim fortasse prius figurare, deinde postea depingere. Videretur autem cujuslibet esse ea, qæ bene sunt comprehensa, producere ac distinguere.* Idem τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ. *l. 2. c. 6.* εἰ μὴ καλῶς διαρθροῦσιν οἱ λέγοντες. *Quanquam non bene explicent, qi hæc dicunt.* & *l. 1. c. 5.* σαφῶς μὲν οὐ διηρθρωμένως. *Non quidem dilucide explicatur.* Metaphora ducta *a re physica, fœtus* ſcilicet in utero *dearticulatione*, vel etiam *ab arte obstetricia*, in qa mulieres ejus gnaræ *artus* infantis recens editi *explicant, confingunt*, & *ad* G *justum figuramque debitum componunt.* in ſcriptis autem Hippocraticis τὸ διορθοῦν & τὸ διαρθροῦν librariorum incuriâ crebro invicem permutantur.

Εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτόν] *utrùm educere atque exigere se oporteat.* è vita ſcilicet. Ita & Clemens uſurpavit, *Strom. l. 4. p. 481. C.* de hæreticis quibuſdam, qi martyrio ſe ultro objiciebant, ἐπιτηδήσαντες τῷ θανάτῳ. Τοὺς ἐξάγειν ἑαυτοὺς ἀμαρτύρους, λέγομεν, καὶ δημοσίᾳ κολάζομένους. qo loco τὸ ἀμαρτύρους (quod obiter adnotamus) non eſt cum λέγομεν, (uti Sylburgius putavit) ſed cum ἐξάγειν ἑαυτοὺς conjungendum. *dicimus eos sibi mortem accersere, ut martyres tamen non sint, nec martyrium obire dici debeant, etsi publice puniantur.* ἡ γὰρ, inqit, τὸν χαρακτῆρα σώζουσι τῆς μαρτυρίας τῆς πίστεως. *Fidelis enim testimonii non servant characterem.* Vide *ad l. 11. §. 3.* & mox *pag. 458. A.* ex Cl. Heinſii reſtitutione: Αὐτίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωροῦσι καὶ οἱ Φιλόσοφοι, εἰ τις τὸ πρακτέον ὅτω τηρήσειεν αὐτόν, ὡς μηκέτι ἀπολελοιφὼς αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philosophi, ut liceat animam justa de causa educere, si qis ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla ei spes amplius relqa sit actionis.* Vide *l. 8. §. 47.* Philoſophi illi cum primis ſunt Stoici. iſtorum enim hoc eſt dogma, licere, imò oportere, qandoqe è vita ſeſe educere. & ἔυλογον ἐξαγωγὴν eam nuncupabant, *cum justa causa*, qam illi cenſebant, *demigrandi daretur.* ut Cicero *Tuscul. l. 1.* Joannes Stobæus *Collectan. tom. 1. l. 1. tit. 4. §. 8.* Φασὶ δέ ποτε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐν τῷ βίῳ τοῖς σπουδαίοις καθήκειν καὶ πολλαχῶς τρόπους. *Dicunt vero olim viros bonos variis modis decenter de vita demigrasse.* Plenius planiuſque Laertius in *Zenone. l. 7. c. 30.* Ἔυλόγως τέ φασι ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, καὶ ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων, κἂν ἐν σκληρολίᾳ γίγνηται ἀλγηδόνι, ἢ πηρώσεσι, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. *Rationabiliterqe ajunt sapientem seipsum educturum ex vita & patria & amicorum causa: quinetiam si acerbiore dolore, si membrorum mutilationibus, & morbis incurabilibus laboret.* Seneca *Epist. 70. Sapiens vivit, quantum debet, non quantum potest. videbit ubi victurus sit, cum quibus, qomodo, quid acturus. —— Si multa occurrunt molestia & tranquillitatem turbantia, emittit se. nec hoc tantùm in necessitate ultima facit, sed cum primum illi cœperit suspecta esse fortuna, nihil existimat suâ referre faciat finem an accipiat.* Et *Ep. 17. Si necessitates ultimæ incluserint, exsilet è vita, & molestus sibi* C *esse desinet.* Idem *Epist. 58. Itaque de isto feremus sententiam, an oporteat fastidire senectutis extrema, & finem non opperiri, sed manu facere. prope est à timente, qi fatum segnis expectat: sicut ille ultra modum deditus vino est, qi amphoram exiccat, & facem qoqe exorbet. de hoc tamen qæremus, pars summa vitæ, utrum jam vita hæc sit, an liquidissimum ac purissimum quidam; si modo mens sine injuria est, & integri sensus animum juvant, nec defectum & præmortuum corpus est. plurimum enim refert, vitam aliqis extendat an mortem. at si inutile ministerium est corpus, qid ni oporteat educere animum laborantem?* & *fortasse paulo ante qam debet faciendum est, nè cum fieri de-* D *beat, facere non possis.* & *cum majus periculum sit malè vivendi, qam cito moriendi, fructus est qi non exigui temporis mercede, magna res aleam redimit.* Et mox: *non relinqam senectutem, si me totum mihi reservabit; totum autem ab illa parte meliore. at si cœperit concutere mentem, si partes ejus convellere, si mihi non vitam relinquet sed animam; prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, duntaxat sanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. Sic mori, vinci est. hunc tamen si sciero perpetuo mihi esse patiendum; exibo; non propter ipsum, sed qia impedimento mihi futurus est ad omne propter qod vivitur. imbecillus est & ignavus, qi propter dolorem moritur: fiu-* E *tus, qi doloris causa vivit.* Cato apud Ciceronem *de finib. lib. 3. Sed cum ab his (qæ secundum naturam sunt) omnia proficiscantur officia: non sine causa dicitur, ad ea referri omnes nostras cogitationes, in his excessum è vita, & in vita mansionem. in qo enim plura sunt, qæ secundum naturam sunt, hujus officium est in vita manere: in qo autem sunt plura contraria, aut fore videntur, hujus officium est, è vita excedere. ex qo apparet, & sapientis aliquando esse officium, excedere è vita, cum beatus sit; & stulti manere in vita, cum sit miser.* Hanc autem ſententiam, qæ & Chryſippea eſt, exagitat Plutarchus *de commun. notit. c. 10.* & *c. 29.* Qod pro fundamento F ſubſternitur, ita Stobæus expreſſit, τοῖς καθήκουσι καὶ τοῖς περὶ τὸ καθῆκον, μεμῖσθαι τήν τε ζωὴν καὶ τὸν θανατον. *Et vitam & mortem metiri officiis, & qæ officia spectant.* Vide *infrà lib. 5. §. 29.* Sed & Lipſium *manuduct. l. 3. cap. 22.* Dogma ipſum exagitavit & Terentius Varro in *Satyra Menippea*, cui titulus Περὶ ἐξαγωγῆς. unde pavcula adhuc ſuperſunt fragmina, qæ argumenti totius guſtum dent aliqem. Refutavit feliciter ſatis Alexander Aphrodiſienſis in *libello*, qo diſſerit εἰ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν, oſtenditqe ex ipſorum principiis ἄλογόν τε καὶ ἄλοπον ὅλως, τὴν ἔυλογον ὀνομαζομένην τὴν ἐξαγωγήν. Πῶς ἔυλογον, inqit, ἐξαγωγὴ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχοντι, ἐν μακαρίῳ βίῳ ὄντι; ὡς γὰρ ἄτοπον τὸ λίγειν τὸν Δία ἐθέλειν ἀποθανεῖν. ὅτως ἄλοπον καὶ τῷ ἐπιτης τούτῳ μακαρίως ζῶντα (avdis faſtus Stoici verba; de qo *ad §. 7.*) ἑαυτὸν ἐξάγειν ἔυλόγως τοῦτο τὸ βίου. τὸ γὰρ μήτε παροντος τινος κακοῦ, μήτε προσδοκωμένου, τῆς τε ἀκρας εὐδαιμονίας περὶ αὐτὸν ὕσης, τὸν βίον ἀπολιπεῖν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, βλάπτεσθαι, θαυμαστὸν, καὶ τῷ καθ' λόγον μαχόμενον. πῶς γὰρ ἔυλογον τὴν ἀρετὴν τοῦθ' ὑποβάλλειν τῷ σοφῷ; ὧδε γὰρ ἔστι τῶν ἄλλων τινὸς, ὅταν δὲ καὶ εὐδαιμονίας ἔυλογον ἄλλο ἔχειν. ὧδε γὰρ κόρος εὐδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. εἰς ἄκρον γὰρ τῶν τελῶν ὄρεξις. *Rationi minime consentaneum, & planè absurdum est: demi-* H *grandi causam justam esse nominatam. qomodo virtute prædito & beatè viventi demigrandi causa justa erit? Ut enim absurdum est dicere Jovem velle mori: ita æqe absurdum est beate viventem seipsum honesti specie ex hac vita educere. Nam mirum est, & cum ratione pugnat, malo aliqo nec præsente, nec instante, & felicitate summa circumstante vitam & virtutem ipsam velle relinqere. Hoc enim virtutem sapienti suggerere qomodo rationi est consonum? Uti alterius aliqujus rei, sic felicitatis satis ade-*

ptqm

& ejusmodi universa, qæ rationem probè subactam desiderant, hæc, inqam, vis jam prorsus extincta jacebit. Festinandum itaqe, non hâc solâ ratione, qia mortem propiùs per momenta singula acceditur, sed hâc insuper, qia rerum cogitatus & intellectus ante mortem nos sæpenumero destituit.

§. 2. Etiam istud est obsérvatu non indignum, qod ea qoqe qæ à naturâ genitis superveniunt, gra-

φισάνειν, καὶ ὅσα παιδικὰ λογισμῷ συγγιγομένα σμένῳ πάνυ χρήζει [a] προσποσθύνου). χρὴ δὲν [b] ἐπείγεσθαι, ἢ μόνον [c] τῷ ἐγγυτέρω ἢ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν τὴν σύνεσιν τ[d] πραγμάτων καὶ τὴν παρακολούθησιν προαπολήγειν.

a L. 12. §. 15.
b L. 2. §. 4. 6.
c [διὰ] τὸ Jun.

§. 2. Χρὴ καὶ τὰ παιδία προφυλάσσειν, ὅλα καὶ [d] τὰ ἀπογινόμενα τοῖς φύσει γινομένοις, ἔχειν τι

d L. 6. §. 36. l. 8. §. 50.

ANNOTATIONES.

ptum esse qempiam rationi consentaneum non est. Nulla enim est felicitatis & virtutis sattetas. Nam rerum desiderium est infinitum. Ita absurdum esse dogma contendit; utpote qod nec rationi ipsi, nec ipsorum etiam principiis consentaneum existat. estqe reverà pietati veræ religioniqe sanæ prorsus adversum. Agnoscunt hoc & exteri. Socrates apud Platonem *Phadone p.ig.* 47. C. Ὡς ἴν τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι. καὶ οὐ δεῖ αὐτὸν ἐκ ταύτης λύειν, οὐδὲ ἀποδιδράσκειν. *Qod nos homines sumus in qadam custodia, neqe decet qemqam ex hac seipsum solvere, neqe ausugere.* Et tanqam ex Africani persona Cicero *de repub. l.* 6. apud Macrobium *in Scip. somn. l.* 1. *c.* 13. *Pius omnibus retinendus animus est in custodia corporis; nec injussu ejus à qo ille est vobis datus, ex hominum vita migrandum est; ne munus assignatum à Deo defugisse videantur.* Idem ipse *Tusc. l.* 1. *Vetat dominans ille in nobis Deus, injussu hinc nos suo discedere.* Et in *Caton. Vetat Pythagoras injussu imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vita decedere.* Apulejus *de philosoph. Sapiens corpus non relinqet invito Deo. nam etsi in ejus manu est mortis facultas, & qamvis sciat se terrenis relictis consecuturum esse meliora, nisi perpetiendum istud lex divina decreverit, accersere tamen eum mortem non debere.* Plura habes apud Lipsium *manuduct. l.* 3. *c.* 23. & *in Tacit. hist. l.* 2. E nostris eleganter Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18. *Si homicida nefarius est, qia hominis extinctor est: eidem sceleri obstrictus est, qi se necat; qia hominem necat: imo verò majus esse id facinus existimandum est, cujus ultio Deo soli subjacet. Nam, sicut in hanc vitam non nostra sponte venimus; ita rursus ex hoc domicilio corporis, qod tuendum nobis assignatum est, ejusdem jussu recedendum est, qi nos in hoc corpus induxit, tam diu habitaturos, donec jubeat emitti. Et si vis aliqa inferatur, aqa mente id ferendum est, cùm extincta innocentis anima inultra esse non possit; habeamusqe judicem magnum, cui soli vindicta integra semper est.* Pie item admodum differteqe Augustinus *de Civit. Dei l.* 1. *c.* 26. 27. *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem sponte suam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata; ne hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, qem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita, propter qæ magis hâc vita opus est, ut possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, qæ post mortem speratur; qia reos sua mortis melior post mortem vita non suscipit. restat una causa, propter qam se qis occidat; ne in peccatum irruat, vel blandiente voluptate, vel sæviente dolore. hanc si admittimus, cur non baptizatis suademus, se illicò interimant? tunc enim tempus est cavendi omnia futura peccata, cùm sint omnia deleta præterita. porro hoc si qis putat, non dico, desipit, sed insanit. hoc ergo qia nefas est dicere, nefas est profecto se occidere. nam si hoc sponte faciendi ulla justa causa esse posset, procul dubio justior qam illa non esset. qia vero nec ista est, ergo nulla est.* Videndus idem in *Epist.* 61. & sub ejusdem nomine, niti Erasmum fetellerit, Hugo Victor *de partient. c.* 13. qi his verbis concludit: *si parricida eo sceleratior, qam qilibet homicida, qia non tantum hominem, verum etiam propinqum necat; & in ipsis parricidis, qanto propinqiorem qisqe peremerit, tanto judicatur immanior; sine dubio pejor est, qi se occidit, qia nemo est homini seipso propinqior. Et qomodo innocens judicabitur, cui dictum est, Diliges proximum tuum, tanqam te, si homicidium committit in seipso, qod prohibetur in proximo?* Vide Epictetum, & nostrum ipsum, *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3.

Ἐφίστανεν | Epicurus apud Senecam *Epist.* 26. *Meditare, utrum commodius sit, vel mortem transire ad nos, vel nos ad eam.* Et de viro sapiente ipse *Epist.* 70. *Cùm primum illi ceperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, numqid illo die demendum sit.* Plinius minor *l.* 1. *Epist.* 22. *Impetu qodam & instinctu currere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & causas ejus expendere, atqe sustinere ratio, vita mortisqe consilium sustinere vel ponere, ingentis est animi.* *Deliberationem* ea de re feriam instituit Tullius Marcellinus apud Senecam *Epist.* 77. *cogitationem* & *consultationem* Titus Aristio apud Plinium *Epist. supradicta.* Verum hoc delirus & mente motus, vel per morbum, vel per ætatem, inqit Marcus, jam non potest.

Προαποσβέσθαι | Ità *l.* 12. §. 15. προαποσβῆναι. de qo Lucretii illud usurpari poterit, *l.* 3.

Mortua cui vita est prope jam vivo atqe videnti.

atqe hoc est, qod Seneca *de tranq. c.* 3. *Ultimum malorum censet, ex vivorum numero excedere, antequam moriare.*

A Χρὴ ἂν ἐπείγεσθαι] Vide Senecam *Ep.* 76. *ad lib.* 2. §. 2.

Τῷ ἐγγυτέρω τῷ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι] D. Junius f. διὰ τό. Verum τῷ cum verbo infinito idem valet ac διὰ τό. Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 36. τῷ τὸν περὶ αὐτὸν ἀέρα πονεῖσθαι. i. e. διὰ το. *eo qod aer eis circumfusus afficitur.* Theophrastus *de caus. plant. l.* 1. *c.* 16. Μεγάλας ἐνίοις διαφορὰς ἔχουσιν οἱ καρποὶ, τῷ ξυλώδεις, ἢ γιώδεις, ἢ ξηροὶ, ἢ λιπαροὶ τὴν φύσιν εἶναι. *Fructus magnis inter se differentiis distant, eò qod vel lignosi, vel terrei, vel sicci, vel pingues sint naturâ.* Idem *ibidem l.* 6. *c.* 5. Εἰ μὴ ἄρα καὶ τοὺς πόρους ἐν αὐτῷ ἄν τις αἰτιάσαιτο, μὴ ἀρμόττειν. *nisi si qis poros in carne esse existimaverit, eo qod minus sint congrui.* qem locum frustra solicitat Cl. Julius Scaliger. & *c.* 14. Ἐπεὶ καὶ τά γ' ἐν τοῖς ἁλμυρίδι φύομεν, τῷ ἔχειν ἁλμυρίδα τινὰ, οὐκ ἄλογον, — ἵνα καὶ ἰνχυλώτερα καὶ βελτίω γίνεσθαι. *Nam ea qidem qa locis salsis proveniunt, salsedinem qandam habent — nonnulla etiam suaviora & meliora reddi rationi consentaneum est.* Atqe hæc de Syntaxi. Sententiam qod attinet; Augustinus *de Civitate Dei l.* 13. *c.* 10. *Ex qo qisqe in isto corpore morituro esse ceperit, nunqam in eo non agitur, ut mors veniat. Hoc enim agit ejus mutabilitas toto tempore vitæ hujus, ut veniatur in mortem. nemo qippe est, qi non ei post annum sit, qam ante annum fuit, & cras qam hodie, & hodie qam heri, & paulo post qam nunc,* C *& nunc qam paulo antè mortis propinqior. ut omnino nihil sit aliud tempus vitæ hujus, qam cursus ad mortem.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Habebit qisqe, qantum illi dies primus adscripsit. ex illo qo primum lucem vidit, iter mortis ingressus est, accesitqe fato propior: & illi ipsi qi adjicebantur adolescentiæ annis, vitæ detrahebantur. — qo facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. incrementa ipsa si bene computes, damna sunt.* Idemqe *Epist.* 120. *Qotidie propius ab ultimo stamus; & illo unde nobis cadendum est, hora nos omnis impellit.*

Nam vita mortis propior est qotidie.

Phædrus *fab. l.* 4. Qod Poeta recentior pluribus sic extulit:

D *Velut secundo vecta navis flumine*
Sensim propinqat littori: sic indies
Vivendo mors appellimur propinqius.

Hinc Gregorius Romanus *l.* 6. *Epist.* 26. *Vita nostra navigationi est similis. is namqe qi navigat, stat, sedet, jacet, vadit, qia impulsu navis ducitur. ita ergo & nos sumus, sive vigilantes, sive dormientes, sive tacentes, sive loqentes, sive ambulantes, sive quiescentes, sive volentes, sive nolentes, per momenta temporum qotidie ad finem tendimus.*

§. 2. Τὰ ἐπιγινόμενα | qæ & ἐπιγενήματα dicuntur, *l.* 6. §. 36. *Qæ rebus eis, qas vel natura vel ars ex intentione primaria producit, aut casu aut necessario etiam, sed præter intentionem utriusqe supervenient aut intervenient.* Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Καθαπερ ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις, τὰ μὲν ὑπὸ τέχνης προηγουμένως δεῖται, σκαζομένη τῇ ὕλῃ, τὰ δ' ἐπίσης τῇ χειρουργίᾳ, οὐ τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὕλης πάθη, σπινθῆρές τε ἐξ ἄκμονος, καὶ ἐκ βαύνου αἰθαλώσεις, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργασίᾳ, οὐ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ. οὕτως ἁμάρτιαι καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλοῦμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμπλοκὰς, ἐνταῦθα ἡγητέον αἰτίαν καὶ τὴν τέχνην, εἶναι δὲ ταῦτα ἴδης τῆς ὅλης δημιουργίας ὥσπερ ἴνας ἐκμοιρίας καὶ ἀναγκαίας φύσεως. *Sicut in mechanicis artibus qadam primario ipsa ars agit, dum finem suum respicit: qadam sua sponte sequntur opus, qæ non artis opera, sed affectiones sunt materiæ, ut cum scintillæ ab incude, è fornace favillæ, aut aliunde simile qid sequitur, qod operis respectu necessarium est, opifici tamen non est primarium. Eodem modo in terrenis illis malis, qæ humanis intervenire rebus dicimus, liberanda omni culpa ars est: cum nihil aliud ea, qam necessaria qadam affectiones sunt, qæ cum universi totius fabrica cohærent.* qod idem ferè Philo *de provident.* (habes apud Eusebium *præpar. l.* 8. *c. ult.*) Αἱ τῶν στοιχείων μεταβολαὶ ταῦτα γινέσθωσαν, οὐ προηγούμενα ἔργα φύσεως, ἀλλ' ἑπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τοῖς πρωτογενέσιν ἐπακολουθοῦντα. *Ex* G *elementorum mutationibus ista gignuntur, ut præcipua qadam ac primaria naturæ opera non sint; verum ex necessariis atqe primariis tantummodo consequantur.* Idemqe *ibidem* ad Marci mentem aptissimè: Ὅτα δὲ ὁμοίοπρεπα ἐπακολουθήματα, οὐκ ἔργα φύσεως προηγήματα, φυσικοῖς δ' ἐπισυμβαίνοντα ἔργοις, οὐ μὴν ἄλλα παρίχει τινὰ καὶ ταῦτα χρείαν ἀναγκαίαν τοῖς φρονιμωτέροις. *Cætera id genus qæ consequantur, non principalia qadam naturæ opera sunt, sed potius ad res naturales accedunt? Qanqam & solertioribus ipsa qoqe necessario cuidam usui esse solent.*

Ἄρ' ὦ

πι ἴυχαρι κ) ἐπαγωγὸν, ὅιον ἄρτε ὀπ]ωμένε παρερρήγνυ] ἵνα μέρη. κ) ταῦτα ἴσν τὰ διέχοντα ἄρτων κ) τρόπον τινὰ ὦδὰ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιίας ἔχοντα, ἀπιπρέπ] πως, κ) προθυμίαν ποὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπόταν ὠρμιόπατά ἐστι, κέχηνεν. κ) ἐν ταῖς [a] δρυπτίσι ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει, ἰδιόν τι κάλλ] τῷ καρπῷ προστίθησιν. οἱ στάχυες ὃ κάτω νεύοντες

[a] δρυπτίσι Lug. -πτεσι Xyl.

tiam ſuam qandam & venuſtatem obtinent. qemadmodum panis cùm coqitur, particulas qaſdam diffindi cernimus. attamen interciſa & hiantia iſta, qamvìs ab artis piſtoriæ inſtituto aliena, decoris ſpeciem qandam præ ſe ferunt, & comedendi deſiderium ſuo modo irritant. ficus qoqe ubi plenè maturuerint; dehiſcunt. ſed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem qandam baccæ conciliat. ſpicæ itidem deorſum

ANNOTATIONES.

Ἄρτε ὀπ]ωμένε] *Cùm panis pinſitur.* Xylander at *panis* non pinſitur, ſed *far* vel frumentum ad panem. Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Pilum, qod eo far pinſunt. id ubi fit, piſtrinum.* & *de re ruſtic. l.* 1. *c.* 63. *Far, qod in ſpicis condideris per meſſem, promendum hyeme, ut in piſtrino pinſatur & torreatur.* Idem Nonio laudante, in ταφῇ Μενίππε. *Nec piſtorem ullum nóſſent, niſi eum qi in piſtrino pinſeret farinam.* Sed nec *farina* pinſitur, ſed *far*, unde *farina* fiat. *far* ergò referibendum. Sic enim & idem *ibidem* ex *de vita P. R. l.* 1. *Nec piſtoris nomen erat, niſi ejus qi rure far pinſebat.* Verto itaqe, *panis cum coqitur.* nec ſum inſcius Græcis aliud ἴψειν, aliud ἀπ]ειν ſonare. Ex Philochoro Athen. *l.* 14. *pag.* 656. *A.* de Athenienſibus. Ταῖς ὥραις θύοντες ὐκ ὀπ]ῶσιν, ἀλλ' ἴψασι τὰ κρία. *Qam tempeſtatibus rem divinam faciunt, carnem elixant, non aſſant.* contra planè qam Hebræis inſictum cùm agnum Paſchalem immolarent, *Exod. c.* 12. *v.* 9. Diogenes etiam eodem *l.* 8. referente, qærenti uter piſcis præſtaret, *congrus* an *lupus*, ὁ μὲν ἑψὸς, ὁ δὲ ὀπ]ός. qod nos Angli diceremus, the one boiled / and the other broyled. Itaqe ſi vocabuli Græci ſignificatum peculiarem ſeqamur, *panes torrere* potius, qam *coqere* diceremus. & *fruges* qidem *toſtas* etiam Latini dicunt, uti & *far* ſupra *torrere* Varro. Maro *Æn. l.* 1.

—— frugeſqe receptas
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

Verùm *panes*, ut nec *pinſere*, ſic rariuſcule *torrere*, ut plurimum *coqere* dicunt. Plinius *l.* 18. *c.* 11. *Panis varia genera; —— à coqendi ratione, ut furnacei, vel artoptitæ, aut in clibanis cocti.* Varro *de vit. P. R. l.* 1. *Cocula, qa coqebant panem, primùm ſub cinere, poſteà in furno.* Cato *de re ruſtic. c.* 74. *Panem depſtitium, ubi bene ſubegeris, defingito, coqitoqe ſub teſta.* & *c.* 75. *Libum in loco calido ſub teſtu coqito leviter.* & *c.* 76 *Placentam videto bene & oriose percoqas.* Vocabulo etiam eodem, Nonio referente, uſus eſt Cicero, qo Xenophontis illud ex *Oeconom.* exprimeret, ἡ δὲ γῆ ὀπ]ῷτο ὑπὸ τῦ ἡλίε, *terram ab ſole percoqi.*

Προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ] Ità Naſo *remed. l.* 2.

Non facilè eſuriens viſa retinebere menſa:
Et multum ſaliens incitat unda ſitim.

alii, *multam.* qid ſi *nullam* legerimus? ut ſit ſenſus: *ſitim ſuſcitat, etiam ubi nulla prius fuerit.*

Τὰ σῦκα, ὁπόταν ὡραιότατά ἐστι, κέχηνε] Naturæ vi ſcilicet ſed & artis ope nonnunqam, qæ ἐρινατὸς dicta, Theophraſto *l.* 2. *c.* 9. *Ficetis caprificus permiſcetur. is culices parit, qi ad ficum adſitam volantes, morſuqe crebro ficuum ora* (an *corta*, ut Dalechampius) *aperientes, atqe ità penetrantes, intus ſolem primo ſecum adducunt, cerealeſqe auras immittunt foribus apertis.* Plinius *hiſt. nat. l.* 15. *c.* 19. τὸ χάινειν autem & de *malis punicis* uſurpavit Caſſianus Baſſus, ſub Conſtantini Cæſaris nomine, ex Africano, *geopon. lib.* 10. *c.* 30. Ὥστε ῥοιὰς μὴ χαίνειν.

Δρυπτίσι ἐλαίαις] δρυπτίτι, Xylander. alii, δρυπτίτην. illud potius, ſi avt notationem reſpicimus, avt Grammaticis fidem adhibemus. dictas enim δρυπτικὰς ſive ἐλαίας, ſive ἰσχάδας, παρὰ τὸ πίπ]ειν τὰς ἐν τῷ διν]ῳ πεπαινομένας, monet Euſtathius *ad Il.* β. & *Odyſſ.* μ. & Svidas. at verò δρυπτ]ὰς, παρὰ τὸ πίπ]ειν, τὰς ἀπὸ δίν]ρε πεπ]ωκυίας, ὠμὰς, Heſychius. nec diſſentit Plinius *hiſt. nat. l.* 12. *c.* 27. *Drupa vocatur, priuſqam cibo matura ſit, jam tamen colorem mutans.* & *l.* 15. *c.* 1. *Quanto maturior bacca, tanto pinguior ſuccus, minuſqe gratus. optima ætas ad decerpendum inter copiam bonitatemqe, incipiente baccâ nigreſcere. noſtri vocant Drupas*, Græci vero *Drypetas*: vel, ut alii codices, *drypetidas.* Obiter reſtituenda in Theophraſto de *caviſſ. plant. l.* 6. *c.* 11. vox δρυπικὰς, vel δρυπ]ὰς ſaltem, ubi perperam in excuſis Venet. ὑδροπ]ὰς, Lugd. δρυπτικὰς, legitur.

Τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει] καὶ γὰρ ἡ δρυπικὴ ἐν σήψει. Theophraſtus *de caviſſ. plant.*

Ἴδιόν τι κάλλ]] Seneca *Epiſt.* 12. *Gratiſſima ſunt poma, cùm fugiunt. puerilia maximus in exitu decor eſt: deditos vino potatio extrema delectat, illa qa mergit, qa ebrietati ſummum imponit. qod in ſe jucundiſſimum omnis voluptas habet, in finem ſui differt. jucundiſſima eſt ætas devexa jam, non tamen præceps. & illam qoqe in extrema tegula ſtantem, judico habere ſuas voluptates: avt hoc ipſum ſuccedit in locum voluptatum, nullis egere.*

Οἱ στάχυες δὲ κάτω νεύοντες] qod eſt grauditatis gravitatiſqe indicium. Plutarchus *de project. indic. pag.* 81. *B.* Οἱ μὲν οὖν γεωργοὶ τῶν στάχυων ἥδιον ὁρῶσι τὰς κεκλιμένας κ) νενευκὰς ἐπὶ γῆν, τὰς δ' ὑπὸ κυφότητ] αἰρομένας ἄνω, κενὰς ἡγεμονίας κ) ἀλαζονείας. οὕτω δὴ κ) τῶν φιλοσοφίαν βαλομένων νέων, οἱ μάλιστα κενοὶ κ) βαθ] ὐκ ἔχοντες, θράσ] ἔχυσι, κ) σχῆμα, κ) βάδισμα, κ) πρόσωπον ὑπεροψίας κ) ὀλιγωρίας μεστὸν, ἀφειδέσης ἀπάντων. ἀρχόμενοι δὲ πληρῶσθαι κ) συλλέγειν καρπὸν ἀπὸ τῶν λόγων, τὸ σοβαρὸν κ) φλοιώδες ἀποτίθενται. *Agricolæ qidem ſpicas libentius vident, qæ inclinatæ terram verſus vergunt. qæ enim ob levitatem ſurſum attolluntur, eas inanes putant eſſe & caſſas. Ita & adoleſcentum philoſophia dare operam volentium, qi maximè vani ſunt & gravitatis expertes, audaciam ſi habent, ſpeciemqe & inceſſum, vultumqe plenum ſuperbiæ ac contemptus nemini parcentis: ubi verò imperi incipiunt, fructumqe e doctrina colligere, tum ferocia iſta & vanitas deponitur.* De vite pariter Seneca *Epiſt.* 41. *Vitem laudamus, ſi fructu palmites onerat, ſi ipſa ad terram, pondere eorum qæ tulit, adminicula deducit.* qo reſpexit forſan interpres Anglicanus, qi cùm *uvas* verterit, non στάχυας ſed σταφυλὰς legiſſe videtur. Ita Homerus de loco vitibus conſito, *Il. ν. v.* 561.

—— σταφυλῇσι μέγα βριθόωσα ἀλωή.
—— uvis admodum gravatam vineam.

& de arboribus itidem pomiferis, *Odyſſ. τ. v.* 112.

—— βρι]ῆσι δὲ δένδρια καρπῷ.
—— gravantur autem arbores fructu.

qod Lucret. *l.* 1.

—— creſcunt ipſæ, fruct]qe gravantur.

ſed & de papavere, *Iliad. θ. v.* 306.

Μήκων ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ὅτ' ἐπὶ κήπῳ
Καρπῷ βρ.θομένη ——
Papaver veluti in alteram partem caput inflexit, qod in horto
Fructu gravatum ——

Segetem autem iſtiuſmodi inter pulcerrima ſimul ac jucundiſſima ponit Tragicus neſcio qis apud Platonem *Epiſt.* 1. verbis his:

Οὐ χρυτὸς ἀγλαὸς σπανιώτα] ,
Ἐν ῥητῶν δυσελπίσῳ βίῳ ,
Οὐδ' ἀέλμας, οὐδ' ἀργύρε κλίνας ,
Ἀνδρώπων δοκιμαζόμεν' ἀσφαλῶς πρὸς ὄψιν,
Οὐδὲ γαίας ἐυρυπόδε γόνιμοι
Βοσ]ονῆς αὐτάρκεις γυῖαι ,
Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφραδῆ νόησις.
Non auri fulgor in miſera
Mortalium vita rariſſimi,
Non adamas, non argentea menſa,
Qæ apud homines habentur in pretio, ita oculis coruſcant,
Neqe lati fundi avt pinguis culta
Tantum valent ad vitam,
Qantum mens bonorum virorum inter ſe conſentientium.

Vide *Pſal.* 64. *v.* 13.

Τὸ τῦ λέον] ἐπισκύνιον] ἐπισκύνιον nunc in *torvitatis* indicio. Ità de Leone uſurpavit Homerus *Iliad. ρ. v.* 136.

Πᾶν δὲ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλικ] ὄσσε καλύπ]ει.
Lumina demiſſumqe ſupercilium obnubebat.

de Harpalyco Theocritus *Idyll.* 24. *v.* 116.

—— τὸν δ' ἂν τηλόθι λύσσαν
Θαρσαλέως τις ἴμενον ἀϊδλεύοντ' ἐν ἀγῶνι.
Τοῖον ἐπισκύνιον βλοσυρῷ ἐπέκειτο προσώπῳ.
—— procul qem contra nemo tueri
Conſtans ſuſtinuit, grave cum certamen obiret:
Tale ſupercilium torva incubuit facici.

aliqando & in *gravitatis* ac *ſeveritatis.* ita de Zenone Zenodotus apud Laertium *l.* 7.

Ζήνων τυν πολιῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ.
Spectandus cano Zeno ſupercilio.

Cicero *pro P. Sext. Nam qid ego de ſupercilio dicam? qod tum hominibus non ſupercilium, ſed pignus reipublicæ videbatur. tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio reſpublica tanqam Atlante cælum nuti videretur.* Ità τὸν τας ὀφρῦς αἴροντα accipio in Diphili illis apud Athen. *l.* 2. ubi vini vim depingens, inter alia,

Τὸν τας ὀφρῦς αἴροντα συμπεί]ης γελᾶν ,
Superciliosis & tetricis perſuades ne videant.

De homine loqitur gravi & ſevero; non de triſti mœroriſqe pleno, ut Victorius vult, *Var. lect. l.* 8. *c.* 1. qandoqe in *faſtus* etiam & *ſuperbiæ.* Plinius *hiſt. nat. l.* 11. *c.* 37. de *ſuperciliis: Hæc maximè indicant faſtum. Superbia aliubi concepta-*

cuum

ſum vergentes, & leonis ſupercilium, & aprorum ab ore diffluens ſpuma, multáqe alia iſtiuſmodi; qæ ſeorſum ſi quis intueatur, ſunt venuſtate omni procul; qia tamen rebus naturalibus adnaſcuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium qoqe animos afficiunt. proinde, ſi quis animum ac cogitationem nôrit altiùs defigere in ea qæ in univerſo hoc fiunt, nihil ferè etiam in eis, qæ qaſi appendicis cujuſdam loco res naturales conſequuntur, deprehendet, qod non etiam cum oblectatione qadam huic ipſi commendare ſeſe videatur. qin & idem ferarum rictus veros havd minore cum voluptate contuebitur, qàm pictorum fictorúmve arte per imitationem expreſſos. tam vetulæ item vetulíve maturitatem qandam ac decorem, qàm & qicqid in pueris venuſtatis animum allicientis deprehenditur, caſtis oculis ſpectare poterit. deniqe contingunt multa

καὶ τὸ τῦ λέοντ@ φρισκύνιον, καὶ ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ στόματ@ ῥέων ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἕτερα, καθ' ἰδίαν ἕκ τις σκοπῇ, πάρεσ' ὅτι μὲ εὐκοδῆς, ὅμως ἀλλὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἐπακολυθεῖν, συνεπικοσμεῖ, καὶ ψυχαγωγεῖ. ὥςε ἕ τις ἔχοι πάθ@ καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὸ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν οὐδὲν οὐκ ἂν δέξαι αὐτῷ καὶ τῶν καθ' ἑπακολύθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως ἀγασυνίσεσθαι. ἴσως ἢ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, οὐχ ἥσσον ἡδέως ὄψει), ἢ ὅσα γεγραφῆς καὶ πλάσαι μιμήματι δεικνύουσιν. καὶ γεροὺς καὶ γέροντ@ ἀκμήν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτῦ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν δυνήσ'). καὶ πολλὰ

ἀπᾶσιν Mer.

πασῦσι

ANNOTATIONES.

culum, ſed hic ſedem habet. in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altiùs ſimul abruptiusqe invenit in corpore. ubi ſolitaria eſſet. Itaqe Demetrius Phalereus referente *l.* 5. §. 82. Laertio; μὴ μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὀφρῦς. ὅλῳ γὰρ ἐπισκοτῆσαι δύνασθαι τῷ βίῳ. *Non eſſe parvum aut negligendum membrum ſupercilia; poſſe enim vitam omnem obſcurare.* Eſt autem τὸ ἐπισκύνιον, (qod vocabulum H. Stephano excidiſſe mirum, cùm τῦ σκύνιον tamen meminerit) τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων μέρ@, ut Euſtathius; τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν ὀφρύδιον, ἢ τὸ μετόφρυον, ut Heſychius; vel etiam τὸ συνοφρύωμα τῦ μετώπ@, ut Heracleo Scholiaſtes; *oculis incumbens ſupercilium*, vel etiam *ſuperciliorum in fronte commiſſura.* diſtinctius pavlò Pollux *l.* 2. c. 4. §. 25. τὰ ὑπερᾴρα τῶν βλεφάρων, σκύνια. ὅλον καὶ τὰ περὶ τὰς ὀφρῦς γεῖτα, ἐπισκύνια. *qa palpebris imminent, ſive palpebrarum partes ſuperiores, σκύνια. unde* ἐπισκύνια, *ſuggrundarum inſtar prominentes circa frontem ſuperciliorum projectus.* qâ ratione Ariſtoteles etiam *de part. animal. l.* 2. c. 15. τὰς ὀφρύας καὶ βλεφαρίδας οἷον γείσωμα, *ſupercilia & cilia velut imbricamentum, ſive grandam* eſſe dixit. Et Apulejus *de dogmat. Plat. Superciliorum ſepes præmuniunt oculos; nè deſuper prorumpat, qod teneras viſiones molleisqe perturbet.* Ὀφρὺς *frons*: & inde Latina vox non à *foraminibus oculorum*, ut Iſidor. *orig. l.* 11. c. 1. avt *qod in ea ſiti ſint oculi, qi ſunt qaſi fores & feneſtræ animi*; ut Jungus noſter *in Pſal.* 131. nec a φρουτὶς, *qod ea fronte contracta indicetur*, ut alii. Σκύνιον, *cilium.* & hoc à Græcis deductum: non *à celando oculos*, ut Iſidorus, ubi ſuprà. avt *à cilendo*, id eſt, movendo, ut Balbus in Cathol. Gloſſ. *Cinum*, ἐπισκύνιον. imò σκύνιον potius, qod & *Scenam* dixiſſe Apulejum *Mileſ. l.* 11. avtumat Scipio Gentilis *paræg. l.* 1. c. 37. Vocabuli id, apud Prudentium in Romani martyrio, reſtituit Scaliger *Auſon. lect. l.* 1. c. 1.

Cinos ſupinat, obvias offert genas.

qo loco *Qinos* perperam legebatur. *Cinum* avtem, *cilum*, & *cilium*, inqit Heraldus *adverſ. l.* 1. *cap.* 4. σκύνιον *cilium*, ut ὑπτέον λίθεον, νυμφὴ *lympha*, τριχινὴ *trichila*, ſi Scaligerum ſequimur; nam reclamat Salmaſius. atqe hoc malo, qam qod Gvichardus in *harmon. lingv.* à κοιλὶς, qod eſt tamen τὸ ἄνωθεν βλέφαρον Polluci. ἐπισκύνιον, *ſupercilium.* Plinius loco ſuperius lavdato: *Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqi cilium vocavere: unde & ſuperciliæ. Epiſcynion* etiam è Latinis Tertullianus uſurpavit *de pallio c.* 4. *Jamdudum cenſoria intentionis epiſcynio diſperſo.* Aſpectus avtem in *leone torvitas* non eſt decora minus, qàm in homine vultus *gravitas.* Itaqe eos, qi hoc nomine Baſilium notabant, perinde facere ait, Gregorius Nazianzenus in *epitaph.* ex qo mutuatus eſt Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Epiſt.* 99. Ὥσπερ ἄν τὸν λέοντα αἰτιῷτό τις, ὅτι βλοσυρὸν, ἀλλὰ μὴ πιθήκειον, βλέπει. *Sicuti ſi qis leonem reprehenderet, qod rigidum qendam; ſed non ſimiarum ſimilem vultum præferat.*

Ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ στόματος ῥέων ἀφρὸς] de *ego* pariter, ac *cane.* inde tanta pictoribus ſolicitudo de ſpuma ſcite exprimenda. qo in conatu ſortem arti tuliſſe ſuppetias, Protogene canem, Nealce equm depingente, avtor eſt Plinius *lib.* 35. c. 10. qanqam iſtud Apelli adſcribant Dio Pruſæus *Orat.* 63. Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 12.

Συνεπικοσμεῖ] Vide qæ ex Avguſtino adduximus ad *lib.* 2. §. 3. ſed & eundem *de vera religione c.* 40.

Ἡδέως πως διασυνίσασθαι] *eleganter factum eſſe.* Xylander. ut vel ἀστεῖως legerit, vel ἡδέως eodem ſenſu ceperit. Gloſſarium. Διασυνίστημι, *conſtituo, inſtituo.* poteſt tamen iſtic & in *commendando* ſive *conciliando* ſignificatu ſumi, qi τῷ συνίσασθαι ſolennis eſt. idqe ſecutus videtur Caſavbonus qum vertit, *in qo oblectamentum ac volupe aliqid offendat.*

Ὅσα γεγράφῆς καὶ πλάσαι μιμήμασι δεικνύουσι] Plutarchus *de poet. leg. c.* 12. Γεγραμμένην σαῦραν ἢ πίθηκον ἢ Θερσίτου πρόσωπον ἰδόντες ἡδόμεθα καὶ θαυμάζομεν, οὐχ ὡς καλὸν, ἀλλ' ὡς ὅμοιον. *Pictam lacertam aut ſimiam, aut Therſitæ faciem videntes delectamur & miramur, non pulchritudinis, ſed ſimilitudinis cauſſa.* Et mox: Τοὺς βοῦς καὶ ψόφον τροχιλίας καὶ πνευμάτων ῥοίζον καὶ θαλάττης κτύπον ἀκούοντες, ἡνοχλήμεθα καὶ δυσχεραίνομεν. ἂν δέ τις πιθανῶς ταῦτα μιμῆται, καθάπερ Παρμένων τὸν ὗν, καὶ Θεόδωρ@ τὰς τροχιλίας, ἡδόμεθα καὶ τοσῦδε μὲν ἄνθρωποι καὶ ὕπνοι, ὡς ἀτερπὲς θέαμα φεύγομεν. τὸν δὲ Ἀριστοφῶντ@ φιλοκτήτην, καὶ τὸν Σιλανίων@ Ἰοκάστην ὠδῖνι φθίνουσι καὶ ἀποθνήσκουσι πεποιημένους ὁρῶντες, χαίρομεν. *Porci grunnitum & trochlea ſtridorem, & venti fremitum, & maris ſtrepitum non ſine moleſtia audimus: ſi qis verò commodè ea imitetur, ut ſuem Parmeno, & trochleas Diodorus, delectamur. Et morbo captos homines, aut ſuſpecta valetudinis tanqam ſpectaculum injucundum fugimus: Ariſtophontis verò Philoctetam, & Silanionis Jocaſtam, ad ſimilitudinem contabeſcentium & morientium effictos cum gaudio videmus.* Idem de his gemina habet *Sympoſ. l.* 5. *c.* 1.

Γρὸς καὶ γέροντ@ ἀκμήν τινα καὶ ὥραν] ſiqidem, præterqam qod de Agathone Evripides olim, ut Plutarchus in *Alcibiad. pag.* 192. *A.* & in *amator. pag.* 770. *C.* τῶν καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν. *Pulcrorum autumnus pulcer.* eſt in ipſa canitie ſpecioſum qiddam; qam idcirco non minùs eſſe ſenibus decori, qam adoleſcentibus vires ornamento, teſtatur Rex ſapientiſſimus, *Paræm. c.* 20. *v.* 29. qo loco pro viribus ſapientiam, qæ in ætate illa minus viget, perperam ſubſtituerunt interpretes Græci, dum vertunt; Κόσμ@ νεανίαις, σοφία. δόξα δὲ πρεσβυτέροις, πολιαί. *Ornamento juvenibus ſapientia eſt, & decori ſenibus canities.* Nec omittendum Chrylippi illud, qi inter virtutis opera ponit, *lib. de Jove*, τὸ ἐγκρατῶς ἀποσχέσθαι δυσθανατούντος γραός. *Continenter abſtinere a vetula moribunda.* qaſi τὸ ἐπαφρόδιτον aliqid etiam iſtiuſmodi ſilicerniis ineſſet. καὶ τὸ σωφρόνως δυσθανατῶντα ἀποτρίψασθαι πρεσβύτιν. *A vetula ſe abſtinere jam moribunda.* qod certè majus qiddam meritò duci poſſet, qàm σώφροσιν ὀφθαλμοῖς τοιαύτην ὁρᾶν δύνασθαι. Utrumqe refert Plutarchus *de Stoic. Contradict. c.* 9. & *de commun. notit. cap.* 3.

Τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Mericus Caſavbonus qare πᾶσιν legere voluerit, caviſam nullam video. rectè Xylander *puerorum, amors aptum, florem.* ſive, *qicqid in pueris conſpici poteſt*, qod in animis impudicis fœdum accendere poſſit amorem. opponitur enim τὸ τῶν παίδων ἐπαφρόδιτον, τῇ τῶν γεροντων ὥρᾳ.

Σώφροσιν ὀφθαλμοῖς] Sophocles in prætura Periclis collega cùm prætereuntis pueri formam impenſius lavdáſſet, Pericles, Ὦ Σοφοκλεις, inqit, οὐ τὰς χεῖρας μόνον δεῖ καθαρὰς; ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις. Plutarchus *Pericle.* qod in *vitis Rhetorum* tamen Iſocrati ab eodem (ſi idem ſaltem eſt, qod ego nullus credo) tribuitur. id eſt, vertente Cicerone *offic. l.* 1. *At enim prætorem, Sophocles, decet, non ſolum manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere.* Et Valerio Maximo latiùs diducente; *l.* 4. *c.* 3. *Prætoris non ſolùm manus à pecunia lucro, ſed etiam oculos à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere.* qod καθαρὰς ὄψεις Plutarchus, id σώφρονας ὀφθαλμοὺς noſter illic. qod oculos tales habere illi, id Stobæus. ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ. qi tamen τὸ τῦ σώφρον@ vocabulum non omiſit prorſus, ità enim extulit *tom* 2. *ſub tit.* 17. Ὦ Σοφόκλεις, τὸν σώφρονα στρατηγὸν οὐ μόνον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ δεῖ. *O Sophocles, oportet frugi Imperatorem non manus modo, ſed oculos qoqe contmere ſecum.* Nam qod Eraſmus *l.* 5. *in Peric. apoph.* 21. *linguam contmentem* reddit, non video, qa ratione motus id fecerit. Opponuntur avtem iſtis à Petro *Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 14. ὀφθαλμοὶ μεστοὶ μοιχαλίδ@, *oculos habentes plenos adulteris.* qales notat, vetátqe Dominus apud Matth. *c.* 5. *v.* 28. Scilicet ut Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πρὸ γὰρ παιδὸς τὸ σῶμα διαφθείρεται οἱ ὀφθαλμοὶ. *Ante totum enim corpus corrumpuntur oculi.* Et *impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius.* Avguſtinus *Epiſt.* 109. videndus cum primis. Inde ſcitum illud Rhetoris cujuſdam, qi impudicum an impudentem qendam dixit, ὁ πόρας, ἀλλὰ πόρνας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχειν, *non puellas, aut oculi pupillas, ſed meretrices in oculis habere.* Plutarchus *de verecund.* Luſit nimirum à vocabuli vario ſignificatu, qod & *puellam*, & *pupillam oculi* deſignat: qomodo & Cynicus, qi Didymoni medico adulterii nomine infami virginis cujuſdam oculum curanti, Ὅρα, inqit,

πιαὐτὰ ἐ πανὶ πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ὠκειωμένῳ
a προπτικ. a προπτισεῖ).

§. 3. Ἱπποκράτης b πολλὰς νόσους ἰασάμενος, b L. 4. §. 48. l. 6. §. 47. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25.
νοσήσας ἀπέθανεν. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν, εἶτα καὶ αὐτοὶς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. c Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήιος, καὶ Γάιος Καῖσαρ, ὅλας πόλας ἄρδην ποσυπέχεις ἀνελόντες, καὶ ἐν ᾅδου πεδίῳ πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν καταπόψαντες, καὶ αὐτοὶ c L. 4. §. 32. 48. l. 6. §. 24. 47. l. 8. §. 31.
πόλις ἐξῆλθεν ὃ βίος. Ἡράκλειτος, ὠδὶ d τῆς δὲ κόσμου ἐκπυρώσεως ποσυπὸ φυσιολογήσας, ὕδατος καὶ ἐντὸς πληρωθεὶς βολβίτῳ κατακεχρισμένος d L. 10. §. 7. l. 11. §. 1.
hujusmodi, qæ non cuivis sunt grata, sed illi duntaxat qi adversùs naturam operáqe ejusdem animum habuerit probè conciliatum.

§. 3. Hippocrates, ubi multos sustulerat morbos, tandem & ipse sublatus est. Chaldæi, cùm multorum mortem prædixissent, morti demum & ipsi concesserunt. Alexander, Pompejus, C. Cæsar, cùm tot urbes funditus evertissent, tot hominum myriades in prælio cecidissent, ipsi qoqe tandem vitâ excesserunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cùm prolixè disseruisset, aqâ intercute viscera distentus, stercoréqe oblitus bu-

ANNOTATIONES.

inqit, μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρεύσῃ, τὴν κόρην φθείσῃς. *Vide, ne virginis oculum curans, puellam corrumpas.* Laërtius *lib.* 6. §. 68. in *Diogene.*

Οὐ πᾶσι πιθανὰ] *non cuivis credibilia.* interpres uterqe, malim, *non cuivis grata*, gratiam, decorem, venustatem, voluptatem supra inculcaverat. πιθανὸν, *gratum, blandum, lepidum, elegans.* hujusmodi enim cum primis sunt persvasoria, unde dictum Aristoteli, τὸ καλὸν πάντος ἐπιστολὴν συστατικώτερον. *Pulcritudinem plus, qam epistolas omnes valere ad commendationem.* Laërtius *l.* 5. §. 18. Grammaticus qidam à Budæo lavdatus; Πιθανὸν καλὸν, τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ τὰς ἐρωύσας πείθειν θαυμάζειν. *Elegans pulcritudo est suavis, & illam aspicientibus persvadens admirationem.* Lucianus alicubi, πολὺ τὸ πιθανὸν καὶ ἐπαγωγόν. *blanditia multum & illecebra.* Aristides, καλοὶ γὰρ ὅτοι κόσμοι καὶ μάλα πιθανοὶ τῷ πλήθει. *Ornamenta hæc sunt pulcra, & plebi valde grata.* Gregorius Nazianzenus ϛηλιτ. 1. Καὶ ἦν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον. *Ac perqam crudelis erat ipsius lenitas, & violenta persvasio.* De Phocce Plutarchus in *Alcib.* Ἐντυχτικὸς γὰρ ἰδίᾳ καὶ πιθανὸς ἐδόκει μᾶλλον, ἢ φέρειν ἀγῶνας ἐν δήμῳ δυνατός. *Blandus magis ac conventibus privatis idoneus, qam forensia certamina potis sustinere.* de Alcibiade item. τῇ δὲ φωνῇ τὸν τραυλισμὸν ἐμπρέψαι, καὶ τῷ λάλῳ πιθανότητα παρασχεῖν, χάριν ἐπιτελοῦντα. *lingva blesitatem decuisse satis, & gratiam haud injucundam sermoni prabuisse.* Ita capiendum opinor illud Apostoli *ad Colos.* c. 2. v. 4. μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. *ne qis vos verbis blandis,* sive *sermonis blanditia seducat.* ut sit idem fere ἐν πιθανολογίᾳ παραλογίζεσθαι qod διὰ χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῆσαι, *per blandiloqentiam & assentationem seducere.* eidem *ad Rom.* c 16. v. 18. qamqam & ad dictionis elegantiam, & artificium rhetoricum referri possit: de qo Basilius *in hexaem. Orat.* 3. *pag.* 41. *A.* Οὕτω τοι ἐν τοῖς σώφροσι καλὸν τῇ ἑταιρικῇ πρότητος, οὕτω καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων πρὸς τοὺς ἔξωθεν τὸ διάφορον. οἱ μὲν γὰρ κατηναγκασμένον τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις ἐπάγουσι. ἐνταῦθα δὲ γυμνὴ τεχνασμάτων ἡ ἀλήθεια προκειται. *Etenim qanto in castis sivique temperantibus feminis pulcritudo est meretricia præstabilior, magisqe anteponenda: tanto fidei nostra sermones præcellunt ad exteriorum dogmata collati. Isti nimirqe vi extortam suis sententiis conciliant probabilitatem: hic ipsa sola veritas nuda, & omni vacua artificio aut impostura ob oculos proponitur. Sublimitate sermonum,* Vulgatus interpres reddidit. *sermone blando,* Budæus. *fuco speciosò rationis humanæ,* Vatablus. *sermonis probabilitate,* Leo Judæ & Beza. qibus non repugnaverim prorsus, qia πληροφορίᾳ συνέσεως *vers.* 2. præcellerat. malim tamen *sermone plausibili,* aut *persvasibili.*

Καὶ τὰ ταύτης ἔργα] *Et omnia ejus opera.* Mericus Casaubonus, ac si esset, καὶ τὰ πάντα αὐτῆς ἔργα. qod non est necesse.

Προπτισεῖται] lego προσπτισεῖται. *multa ejusmodi occurrent.* qod interpretes cùm non adverterent, clavsulam istam parùm convenode cum præcedentibus commiserunt.

§. 3. Ἱπποκράτης] idem de medicis in genere. *l.* 4. §. 48.

Πολλὰς νόσους ἰασάμενος] *qum multos sanasset morbos.* Xylander. malim, *sustulisset.* Celsus *præfat. l.* 1. *qia non interest, qid morbum faciat, sed qid tollat:* Naso *Ponti l.* 1. *eleg.* 4.

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Οἱ Χαλδαῖοι] de prognostis gemina, *lib.* 8. §. 25.

Ἀλέξανδρος καὶ Πομπήιος] de *regibus, imperatoribus, tyrannis* in genere itidem *l.* 4. §. 48. & *lib.* 6. §. 47. Basilius Cæsariensis in illud, *Attende tibi pag.* 349. *B.* Περιβλέψαι τοὺς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις ἐξεταζόντας. πῶς οἱ τοὺς πολιτικὰς δυναστείας περιβεβλημένοι; πῶς οἱ δυσμαχώτατοι ῥήτορες; πῶς οἱ τοὺς παιγνίους διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἱπποτρόφοι; οἱ στρατηγοί; οἱ σατράπαι; οἱ τύραννοι; ἡ πάντα κόνις; ἡ πάντα μῦθος; ἢν ἐν ὀλίγοις ὀστίοις τὸ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν. *Qi inter eos numerati sunt, qos pra te splendor consimilis & opum & dignitatum exornabat: hos tu mihi circumspice diligenter. Ubi jam dic, qi civitatum magistratus amplissimos capessebant? Ubinam inexpugnabiles illi atqe invicti rhetores? ubi stem qi præclare adeo statuerunt & bene meriti sunt de publicis istis conventibus? Qo abierunt illustres eqorum altores? Ubi duces sunt exercituum? Ubi satrapa? denique tyranni qò concesserunt? Non omnia pulvis? non sunt in fabulam versa omnia? Memoria vita istorum in qam paucis ossibus retinetur?* Vide *l.* 6. §. 22. Menander in *certamine cum Philistione an Philemone* à Jano Rutgersio *var. lect. l.* 4. evulgato.

Ὅταν εἰσίνῃ δίλης σαυτὸν ὅστις εἶ,
Ἐμβλέψον εἰς τὸ μνῆμα θ', ὡς ἐδιπορεῖς.
Ἐνταῦθ' ἔνεστιν ὀστία καὶ σῶφα κόνις
Ἀνδρῶν βασιλέων, καὶ τυράννων. καὶ σοφῶν,
Καὶ μεγα φρονούντων ἐπὶ γένει καὶ χρήμασιν,
Αὐτῶν τε δόξη, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Καὶ οὐδὲν αὐτοῖν τῶν δ' ἐπήρκεσεν χρόνον.
Κοινὸν τὸν Ἅδην ἴσχον οἱ πάντες βροτοί.
Πρὸς ταῦθ' ὁρῶν γένοσο σαυτὸν, ὅστις εἶ.
Novisse si vis, qalis aut qisnam sies;
Hominum sepulcra, qa secus viam, inspice.
His ossa, pulvis atqe inanis claviditur,
Regum, tyrannorum, & virûm sapientium,
Superbientiumqe opibus & propagine,
Suaqe gloriâ, atqe formâ corporum.
Commonis est dis omnibus mortalibus.
Hac intuendo discito qalis sies.

Cur autem τῶν σωμάτων *corporum* αὐτολεξεὶ malim qàm *corporis* cum Rutgersio & Grotio reddere, discas licet ex *annotatis ad l.* 1. §. 16. περὶ σωμάτων ὥρας. certè antithesis illa inter αὐτῶν δόξαν, & τῶν σωμάτων κάλλος, sensum eum qem ibi posui, exigere videtur. alioqi per metri rationem nihil obstabat, qo minus tam τῷ σώματος qam τῶν σωμάτων dicere potuisset. Ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ πολλὰς μυριάδας κατακόψαντες.]

Ἡράκλειτος] de *philosophis* in genere pariter *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 19. & *l.* 8. §. 25.

Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως] Ità Laërtius *l.* 9. ex Heracliti sententia, Ἔσεσθαί τινα κρίσιν, γενήσεσθαί τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατὰ τινας περιόδους εἱμαρτὰς τὸν σύμπαντα αἰῶνα. *Unum esse mundum, eundemqe ex igne nasci, & rursus per qosdam temporum ambitus per vices hoc omne seculum ignescere.* Ab Heraclito forsan Stoici. Vide Lipsium *Physiolog. Stoic. l.* 2. *c.* 22, 23. nec nostri dissentiunt, nisi qòd *conflagrationem unicam* duntaxat agnoscunt. Vide Petr. *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 7, 10, 12. & qæ congessimus in *Orat. de Noa obedientia in Hebr. c.* 11. *v.* 7.

Ὕδατος τὰ ἔντος πληρωθεὶς] festivé; hominem qi *de mundo igne absumendo* primus dogma protulerit, ipsum *aqâ* interius *mundante oppletum*, diem extremum obiisse. *Aqâ oppletum* certè obiisse consentiunt plerique, ab aqa, qâ oppletus sit, non desunt qi negent. Siqidem, ut Laertius *l.* 9. refert, plerique aqâ intercute cum laboraret, à medicis ajunt qæsiisse, *ei dυνασθαι ἐξ ὑπομυδρίας αὐχμὸν ποιῆσαι, num ex diluvio siccitatem inducere posset.* Atqe ità Plutarchus in *præcept. salubr.* qod cùm illi qid vellet non intelligerent, in boum stabulum condidisse se fimo circumqaqe obrutum, qo humorem, si id fieri posset, evaporaret. id cùm nevtiqam succederet, a morbo interiisse. Hermippus verò medicos percontatum esse, *numqis eorum compressis intestinis humorem educere valeret.* qod fieri posse negantibus, ad solem stercore bubulo oblitum, vel obrutum potius, ipsum se exposuisse. ità decumbentem, ab exiccato induratoqe fimo convulsis artubus diem obiisse, Tatianus; à canibus dilaceratum esse tradit Neanthes. Cæterùm Hippobotus & Aristo etiam, referente Sotione, hydrope curatâ, superstitem, alio nescio qo morbo interiisse, in scriptis suis sunt testati.

Δημόκριτον δὲ οἱ φθῖρες] Atqi Laërtius *l.* 9. ex Hermippo, senio confectum duntaxat obiisse, cùm animâ penè defectâ panis è furno calidi vapore per triduum in vita se continuisset, qo Cerealibus superstes esset. de pediculis nè γεὺ qidem. cùm tamen *l.* 1. Pherecidem juxta qosdam morbo fœdo hoc periisse:

qod

bubulo, interiit. Democritum pediculi; Socratem etiam pediculi. sed aliusmodi, sustulerunt. qorsum ista? navem conscendisti, navigâsti, appulisti: egredere. si ad vitam alteram; nihil, nè ibi qidem, numinis est inane. sin sensu carituras sis, desines voluptatibus ac doloribus distineri;

ἀπέθανεν. Δημόκριτον ἢ οἱ φθεῖρες, Σωκράτην ἢ ἄλλοι φθεῖρες ἀπέκτειναν. τί ταῦτα; [a] ἐνέβης, ἐπλεύσας, κατήχθης, ἐκβηθι. [b] εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, ἔσθ' θεῶν κενόν, ἔσθ' ὧδε σκιά. εἰ δὲ ἐπ' ἀναισθησίαν, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος,

[a] L. 2. §. 3. [b] l. 12. §. 36. bL. 2. §. 11.

καὶ

ANNOTATIONES.

qod cùm epistola ipsius ad Thaletem data, tum & Aristoteles confirmat *hist. animal. l. 5. c. 31.* & *l. 3.* ex Philone & Myroniano de Platone idem retulerit, unde *Platonis pediculi*, in proverbium abierint. de aliis qi pari fato defuncti sint Plinius *hist. nat. l. 11. c. 33.* & alii. de Democrito nusqam legisse memini. Lucretius etiam contrà *l. 3.* & ex Lucretio Lactantius *instit. l. 3. c. 18.*

Deniqe Democritum postqam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Sponte sua leto caput obvius obtulit ipse.

déqe eodem Anton. *meliss. l. 1. c. 58.* (qo avtore tamen, nescio) ὅτι νοσήσας καὶ ληθάργῳ περιπεσὼν, ὡς ἀνέπνευσεν, ᾠδέι μοι, ἔφη, ἐξαπατήσει ἡ φιλοζωία, καὶ ἐξήγαγεν ἑαυτὸν τῷ βίῳ. *qod agrotus, marcoréqe ac inexpugnabili ferè dormiendi necessitate langveret, cum ad se redisset, dixerit, vita amor me non fallet, & mortem sibi consciverit.* Qæ cum Laertii narratione havd planè conveniunt. Cæterùm etiamsi diversa à se invicem de Democriti obitu tradant avtores isti, at à Marco istic omnes dissentiunt.

Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες] *Falsum est*, inqit Xylander. itaqe subsituit, *historiam* (uti ait) *secutus, Socratem cruta absumpsit.* Verùm illud, ἄλλοι, Xylandrum monere poterat, de *aliusmodi pediculis* Marcum locutum, qi philosophum illum sustulerint. Anytum mirum ni & Melitum voluerit, qos *pediculos* non absurdè nominat, qasi animalcula vilissima, nulli prorsus usui, nisi hominibus infestandis & conficiendis. Nec abludit qod Epictetus *l. 2. c. 9.* Οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἔστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγεται. *Jam alii magna bestia sumus, alii bestiola malitiosa & parva, de qibus dici possit, vel leo me devoret.* Tyrannos & militares viros *leonibus, lupis*, animantibus feris, sed generosioribus avt robustioribus confert; sycophantas, delatores, & id genus hominum, *animalculis vilissimis*, sed noxiis, cujusmodi sunt *viperæ, vermiculi*, &c. De lenonibus paria Plavtus *Curcul. act. 4. sc. 2.*

Item genus est lenonium inter homines, meo qidem animo,
Uti musca, culicesqe, pedesqe, pulicesqe.
Odio & malo & molestiæ; bono usui estis nulli.

Ubi *pedes* pro *pediculis*, qod & Nonius Marcellus ita alibi usurpatum monuit. Sed & de parasitis atqe adulatoribus festive admodum Anaxilaus apud Athenæum *l. 6.*

Ἔστιν δὲ κολακες τῶν ἐχόντων οὐσίας
Σκώληκες, οἷς ὁ κακὸς ἀνθρώπων τρόπος
Εἰσδὺς ἑκάστου ἐσθίει καθήμενος,
Ἕως περ, ὥσπερ πυρὸν, ἀποδείξῃ κενόν.
Ἔπειτ' ὁ μὲν λιμὸς ἐστιν· ὁ δ' ἕτερος δακνει.
Adulatores, qos adulant, divitum
Sunt veluti vermes. namqe in hominem simplicem
Sese insinuando, huic assidentes exedunt,
Triticeum ut granum, donec vacuefecerint.
Ita hic jam gluma est: ille alios admordicat.

Ἐνίβης, ἐπλεύσας, κατήχθης. ἐκβηθι] *Navigationi vitam* confert: (qa imagine usus est & Epictetus *Enchir. c. 7.* exhibendus *infra ad §. 5.* sed alia ratione) *mortem portus.* qomodo & Plutarchus *de tranqill. pag. 476. A.* Ἔγγυς ὁ λιμὴν, καὶ πάρεστιν ἀποθέσθαι τὸ σῶμα, ὥσπερ ἱμάτιον μὴ στίγοντος. *In propinqo est portus, luceqe enatare e corpore, tanqam sipha aqam admittente.* Juncus itidem *lib. de senect.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 113.* Δοκεῖ δέ μοι ἑκάτερος αὐτῶν (ὅ, τε γέρων ἀποθανὼν, καὶ ὁ νέος) ἐοικέναι τοῖς ἀγὼν ζωμένοις δρόμου, ἢ τοῖς πλέουσι. καὶ ὁ μὲν διελθὼν τὸ μέγα πέλαγος, ὅπερ εἶναί λέγω τὸν βίον, κατάρας ἐπί τινα λιμένα, τῷ κυβερνήτῃ κελευσαντος, ἀπέβη τῆς νεώς. ὥσπερ διαγωνισάμενος ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ τὸ σέφανον τυχὼν, ἀποτάττεται τοῖς ἀγῶσιν. ὁδ' ἕτερος ἐν μέσῳ τῷ πόρῳ τῆς θαλάττης διεφθάρη, μὴ διελθὼν τὸν προκείμενον αὐτῷ πλοῦν, ὑπερ ἅπαντες πολλακις εὔξαντο. ἦν τρέχων ἐν τῷ σταδίῳ, καταπεσὼν, ἀσέφανος ἐξεκομίσθη. *Videtur mihi uterqe illorum, (qi vel senex mortuus fuerit, vel juvenis) similis cursu certantibus, avt navigio vectis. Senex enim emensus magnum pelagus, qod vitam esse dico, jussu gubernatoris ad aliqem portum appellens, a navi discedit: avt peracto alicubi in stadio certamine, & coronam nactus, certaminibus valedicit. At juvenis in medio mari, non assequitus propositum navigationis terminum, pro qo vota toties fecerat, interiit: avt alicubi dum in stadio curreret, collapsus, sine corona elatus est.* Et Junco sanctis Seneca *Epist. 70. Novissimè incipit ostendi publicus finis generis humani. Scopulum esse illum putamus, dementissimi? portus est, aliqando petendus, nunqam recusandus. in qem si qis intra primos annos delatus est, non magis qeri debet, qam qi citò navigavit. alium enim, ut scis, venti segnes ludunt ac detinent, & tranquillitatis lentissimo tædio lassant, alium pertinax flatus celerrime perfert. alios vita velocissimè adduxit, qo veniendum erat etiam cunctantibus, alios maceravit & coxit.* Vide eundem *ad Polyb. c. 28.*

Ἐνίβης] ἐμβαίνειν, *navem conscendere.* Apud Svidam avtor innominatus; Ἐνίβη δὲ νεῦν ἀποχρῶντα τοῖς ἑταίροις. *Conscendit navem sociis sufficientem.* Libanius *Orat. 11. Luter. Edit. pag. 353. B.* Ὅτε τὰ μὲν ἀνασπάσαντες, (f. ἀνασπάσαντες) τὰ δὲ ἀντικαταστήσαντες, ἐνέβαινον εἰς τὰς ναῦς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυπρίων τὰ παλαιὰ μὲν ὡς νεωγμὰ φερόμενον· τὰ δὲ ἄρτι δεξάμενα τὴν τιχὴν ἐν τῇ δοξῃ τῶν ἀρχαίων ἀφίντες. *Ut partim accelerando, partim restituendo, evexerint ad naves, ante oculos Cyprioram, antiqa qidem ut navalia ferentes, sed recentia accipientes arte demptâ, ut opinionem insinuarent qasi antiqorum operum.* &c. Morellus. imò, *ut biscè revulsis, illis substitutis, naves conscenderint.* de simulacris loqitur per fravdem subreptis.

Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον] Ita de statu animarum post mortem ambigendo passim Marcus sermonem instituit. Vide *ad l. 4. §. 14* & *l. 7. §. 32.* Sed & Plutarchus *ad Apollon. pag. 190.* qem, qia prolixior est in hoc argumento, transcribere piget. Seneca *Epist. 71 Avt in meliorem emittitur vitam, lucidius tranquillisqe inter divina mansurus: avt certè sine ullo futurus incommodo, natura sua remisicebitur, & revertetur in totum.*

Παύσῃ πόνων] Gemina his habes *l. 6. §. 28.* Θάνατος πόνων ἀπόλυσις. ἀλλὰ καὶ κακῶν. *Mors est liberatio à doloribus, sed & malis.* unde τελευτὴ λυτήριον, *Mors molestiis liberans*, Pindaro dicta. Plutarchus *ad Apollon.* & *ibid.*

Ἄλγος γὰρ οὔπω κῦδος ἔπλετο τεκρῶν.
Nam morte junctos nullus attingit dolor.

qod Æschylo tribuit Stobæus *tom. 2. tit. 121.* & Sophocli *Trachin.*

Τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθος οὐ προσγίγνεται.
Nam morte junctos nullus assequitur labor.

Lucret. *l. 3.*

Tu qidem, ut es leto sopitus, sic eris ævi
Qod superest, cunctis privatus doloribus ægris.

Seneca *Epist. 24. Moriar? hoc dicis, Desinam ægrotare posse; desinam affligi posse; desinam mori posse.* Cæsar apud Sallustium in *Catilin. Mortem æruminarum requiem, non cruciatum esse: eam cuncta mortalium mala dissolvere: ultrà neqe cura, neqe gaudio locum esse.*

Καὶ ἀέθλων ἀνεχόμενος] πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνέχεσθαι, *dolores voluptatesqe sustinere.* qasi non sit minor molestia illis, qam illis distineri. Certè qo modo Terentiana illa parturiens, *Adelph. 3. 4.*

---- *Miseram me; differor doloribus:*

eodem plane Plavtinus adolescens, gavdii prægnans; *Trucal. 4. 1.*

---- *ut ego lætus sum, & lætitiâ differor!*

differtè Seneca *Epist. 39. Qis hostis in qemqam tam contumeliosus fuit, qam in qosdam voluptates suæ sunt? qorum impotentia atqe insanæ libidini ob hoc unum possis ignoscere, qod qæ fecere, patiuntur.* Celebre est Antisthenis illud, Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Insanire detur potius, qam voluptate affici.* Refert Laertius *l. 5.* & Sextus *comment. l. 10. c. 2.* & *Pyrrhon. hyporbes. lib 3. c. 22.* Hinc Clemens *Strom. l. 5.* & ex Clemente Eusebius *præpar. l. 13. c. 13.* Ἀντισθένης δὲ μανῆναι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι αἱρεῖται. Et ab eadem mente Seneca *Epist. 82. Male tibi esse malo, qam molliter.* Sophocles itaqe jam senex, cum ab eo qæreretur, num rebus Venereis adhuc uteretur, Εὐφήμει, inqit, ὦ ἄνθρωπε. ἀπεμισησάμην μέν τοι αὐτὸ ἐπιφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών. *Bona verba, mi homo: libentissimè istinc, tanqam à domino agresti ac furioso profugi.* Plato *Polit. l. 1.* Cicero *de senect.* Valerius Maximus *l. 4. c. 3.* Plutarchus *de avarit.* & *de seno polit.* Clemens *pædag. l. 2. c. 10.* Stobæus *tom. 2. tit. 115.* ubi videnda etiam Junci de eodem argumento dissertatio. Qod avtem ille senecturi beneficium tribuit, morti Marcus hic, & qidem meritò magis, adscribit. Spectat hortum Cratetis festivum illud, qod Laertius *l. 5.* Svidas in *Crat.* exhibent.

Ἕως μὲν παύει λιμός· εἰ δὲ μὴ, χρόνος.
Ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρόχοις.
Fames amorem sedat; avt saltem dies:
Si non medentur ista, idem laqeus facit.

Λατρεύων τοσούτῳ χείρονι] Plutarchus *ad Apollon. pag. 114. C.* Ὁ μετηλλαχὼς δεινότερόν τινα βίον μετέληφεν, ἀπαλλαγεὶς τῆς τοῦ σώματος λατρείας, καὶ τῶν αὐτοῦ πάθεσι τούτοις φρενίτιδων τε καὶ συνοχῶν. *Qi inter mortales esse desiit, deterioris cujusdam vitæ factus est consors, liberatus servitute corporis, & arumnosis ejus solicitudinibus & casibus.* Et *ibidem pag. 107. F.* Τὸ γὰρ μὴ δεδωκέναι σαρκὶ καὶ τοῖς πάθεσι ταύτης διαγειν, ὑφ' ὧν καταστρώμενος ὁ νοῦς τῆς ὑγιοῦς ἀναπίμπλαται φλυαρίας, ἐνδαιμόνι τι καὶ μακάριον. *Beatum enim est liberari à servitute carnis & affectionibus eam comitantibus, qa mentem occupant, ac stultitia humana implent.* qo loco & ex Platonis *Phædone*, ἀσχολίας καὶ φλυαρίας recenset varias, qibus servitii hujus ratione obnoxia fit anima. Cujus illud in-

καὶ [a] λατρεύων τοσοῦτῳ χείρονι [b] τῷ ἀγγείῳ. [c] ἢ τοιούτοις τὸ ὑπηρετεῖν. τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ [d] δαίμων, τὸ δὲ [e] γῆ καὶ λύθρος.

§. 4. [f] Μὴ καταρείψῃς τὸ ὑπολιπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν παισὶ τοῖς ἑτέρων φαντασίαις, ὁπόταν μὴ τοῦ ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [g] ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ, τυτίσι, φανταζόμενος τί ὁ δεῖνα πράττει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ [h] ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παραφυλακῆς, [i] χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῇ καὶ μάτην

[a] L. 2. §. 2. l. 11. §. 19.
[b] L. 10. §. 38.
[c] Οὕτως εἰσὶ τὸ ὑπ. Boot. ὅτῳ π. Mer. ἢ vel ἡ [ᾧ] π. τ. ἐ; f. ν. κ.
[d] L. 2. §. 13.
[e] L. 2. §. 2.
[f] L. 2. §. 8 13.
[g] ἢ δὲ γ. α. ε, ς. Boot. ἤτοι γ. α. ε. vel ἡ γὰρ τοῦ α. ε. τηρεῖς f. vide Not.
[h] L. 2. §. 7. l. 4. §. 22.
[i] L. 2. §. 5. 16.

defines vasi tanto deteriori inservire. an non enim præstantius est id quod inservit? cùm alter mens & genius, alter limus & sanies sit?

§. 4. Quod supereſt vitæ reliqui, nè conteras in cogitationibus de rebus alienis, nisi siqid ad communem utilitatem spectaverit; puta, cogitando, qid ille vel ille agat, & qorsum hoc vel illud agat, qid loqatur, qid cogitet, qid machinetur, & cætera. etenim operis alieni observatio, à mentis propriæ custodiâ cogit evagari. oportet itaqe in cogitationum serie frustraneum & superfluum omne

ANNOTATIONES

ter alia *pag.* 108. *A. Μυρίας ἡμῖν ἀσχολίας παρίσχει τὸ σῶμα. Innumeras nobis faceſſit moleſtias corpus.* Vide Senecam *Epiſt.* 65. *ſupra ad l.* 2. §. 2. vide & *infrà. l.* 6. §. 28. Sed & Gregorium Nazianzenum *ad l.* 2. §. 1. τῷ χείρονι συνιδίῃ. & Tertullianum *ad l.* 7. §. 66. Hinc querulæ voces illæ qorundam apud Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Οὐκέτι ἀνέχομαι μετὰ τοῦ σωματίου τούτου δὲ ἐμοῦ, καὶ τοῦτο τρέφοντες, καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες καὶ καταχαίροντες, εἶτα εἰ αὐτὸ συμπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ τοῖσδε. *Non ſuſtineo hujus vinculi tolerare diutius non poſſumus, ut ſimus cibum potumqe dando, & qietem præbendo, eoqe repungando occupati, & propter ipſum aliis atqe aliis nos accommodemus.* Ipſe apud Stobæum *ſom.* 2. *rit.* 119. Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὡς φησὶ Ξενοφῶν, φιλόζωος. τὸ γὰρ σῶμα, τὸ παντὸς ἀδύστατον καὶ ῥυπαρώτατον, σίργομεν καὶ διαπτύομεν. Εἰ γὰρ ἐᾶι τις μίαν ἡμέραν διαπτύσας τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, ὃν ἂν ὑπομείναιμεν. ὁρᾶ γὰρ οἷόν ἐστι, ἐωθὸν ἀναστάντα, τρίβοντα τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καί τι τῶν ἀναγκαίων ποιήσαι α, ἀπαιτοῦντα ἐκεῖνα τὰ μέρη. τῷ ὄντι θαυμαστόν ἐστι φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα λειτουργοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. τάττω τοῦτον τὸν θύλακον. εἶτε κινῶ. τί τούτου βαρύτερον. ἀλλὰ διῶ δεί με ὑπηρετεῖν. διὰ τοῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι λύων τὸ δυσήνεκτον τοῦτο σωμάτιον, χορτάζων, σκέπων. ἕως, αὐτὸς εἶπε, Ἄφες αὐτὸ κἀγὼ, καὶ μηκέτι πράττωμεν ἔχε. *Mirabilis eſt natura, & ut Xenophon inquit, vitæ cupida. Corpus igitur iſtud omnium injucundiſſimum & ſordidiſſimum amamus & colimus. At ſi oporteret quemque diem ſocium vicini corpus curare, non ſuſtineremus. Vide enim qalis ſit res, diluculo ſurgentem alienos dentes fricare, & poſt aliqod opus neceſſarium partes illas abluere. Revera miram eſt amare corpus illud, cui tot in dies miniſteria ſunt exhibenda. Hanc peram farcio, & rurſus evacuo: qid iſto moleſtius? Sed oportet me Deo inſervire. Quamobrem manco, & ſuſtineo hanc miſerum iſtud corpuſculum, paſcere, veſtire, uſqe dum ipſe dixerit, dimitte nunc ipſum, & non amplius occupator.* usi νάττω Geſnerus vertit, *farcio.* cum *farcio* potius debuiſſet. hoc eſt enim, non illud, licet uſitatum minus, τὸ νάττω, qod & τὸ σάττω, infercio. Sed & iſtud fortan avtor ipſe uſurpaverit.

Τῷ ἀγγείῳ] corpus ἀγγεῖον ſive *vaſculum* appellat, qomodo σκεῦος Apoſtolus *ad Theſſal. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 4. Neqe enim Eſtio noſtro *in decalog. leg.* 7. accedo, qi τὸ σκεῦος ſive *vas* vult eo ſenſu ibi accipi, qo apud Comicum ſumitur, in *Paſul. Act.* 4. *ſcen.* 2. ubi Milphio:

Facio qod manifeſto mœchi baud ſermè ſolent.
— reſero vaſa falva. —

Ità *anima vas, corpus,* Lucretio *l.* 3.

— corpus, qod vas qaſi conſtitit ejus.

Cicero *Tuſc. l.* 1. *Corpus eſt qaſi vas animi, aut aliqod receptaculum.* Idemqe *Lactantius l.* 7 *c.* 12. Vide & *l.* 10. §. 38. & *l.* 12. §. 2. Mericus Caſaubonus *domicilium* ſive *caſam* vertit; qod à Marci ſchemate longiuſcule abſcedit.

Ἢ περίεσι τὸ ὑπηρετοῦν] Xylander. *qinetiam qod ſervit, id ſupererit.* Verum hoc Marcus hic non aſſerit. in priore membro tanqam incertum poſuit. in poſteriore, qaſi non ſupereſſe dato, qid futurum tunc ſit, diſſerit. Locus eſt proculdubiò perperam habitus. Legendum opinor vel, ὃ περίεσι, *qo illud qod inſervit præſtantius eſt:* vel, ἢ [ὃ] περίεσι τὸ ὑπηρετοῦν; *an non præſtantius eſt id qod inſervit?* firmare videntur, qæ ſequuntur. Seneca *Epiſt.* 65. *Major ſum, & ad majora genitus, qam ut mancipium ſim mei corporis: qod eqidem non aliter aſpicio, qàm vinculum aliqod libertati meæ circumdatum.* Vide & *infrà l.* 5. §. 21. & *l.* 11. §. 19. Verùm D. Bootius mavult, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὑπηρετοῦν. & exponit, *qod inſervire debet.* ut τὸ λατρεύειν animo, τὸ ὑπηρετεῖν corpori adſcribatur. Mericus Caſaubonus ὅσῳ περίεσι τὸ ὑπ. *deſines vaſculo inſervire tanto deteriori, qanto id qod inſervit præſtantius exiſtit.* At clariſſimus Salmaſius hæc mutilata ſuſpicatur; cùm in avtore iſto disjunctivum ἢ non reperiatur, qin præcedat ἤτοι. ex inſequentibus itaqe ſententiâ ſuppletâ; locum totum ſic reconcinnat, ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. ἢ περίεσι τὸ ὑπηρετοῦν. *aut aliud qod agas, non habes, cùm relationem non facis ad aliqid in commune profaturum; aut qod ſervire debet in te dominatur.* περίεσι τὸ ὑπηρετοῦν, *ſuperiores fert, ſuperat.* Grammatici περιεῖναι περιγενέσθαι interpretantur. unde περιεῖναι τῆς πόλεως. *ſuperare, expugnare urbem.* & περιέσεσθαι, περιγενήσεσθαι *ſuperaturum eſſe.* Incertus avtor apud Svidam; ὅτι ἑτέρως περιέσεσθαι σφαλητοῦ διεμοῦ καὶ ἀμάχου παλαίσματος. *Haud enim alia ratione ducem & ferocem, & prorſus invictum ab eo ſuperatum iri.* Accederem libens, niſi obſtaret, qod de animæ ſtatu poſt mortem ſermo inſtituatur. itaqe ἐπίχω, animuſqe inclinat potius ad ſententiam D. Bootii, ſi liberiùs refingendi detur licentia, ut legatur, ὅπερ εἰκὸς ὑπηρετεῖν. *qod inſervire æqum eſſet.* viderint alii.

Νοῦς καὶ δαίμων] Vide *ſupra ad l.* 2. §. 13.

Γῆ καὶ λύθρος] Vide *ad lib.* 2. §. 2.

§. 4. Ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις] Curioſitatem coercet. ut *ſupra l.* 2. §. 8, 13.

Ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ — ποιεῖ ἀποῤῥεμβεσθαι τῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ παραλήψεως;] lego: ἤ τοι γὰρ ἄλλου ἔργου τήρησις, vel ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις. qanqam vir eruditus, qod ſupra monuimus, antegreſſis iſta interſerit. At D. Bootius pro ἤτοι vult ἤδη legi. *debortatur,* inqit, *ab inqiſitione in alienos mores. poteras aliqis qærere, qid in eo mali? occurrit, dammum eſſe præſentaneum; qia jam, eodem videlicet temporis ſpatio qo id facis, privaris ſive impediris ab alio opere. qod autem opus id ſit, mox declarat,* ἢ τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παραπήρησις. Verùm de iſtis aliorum judicium eſto.

Τυτίσι, φανταζόμενος] σολοικοφανὲς ſive ἀκαλάλυπτον, καὶ ἀνακόλουθον eſſe videtur; qod locutionis genus apud avtores etiam celebriores occurrit qandoqe, atqe in hoc qaſi tumultuario & αὐτοσχεδιαστικῷ ſcribendi genere jure veniam mereantur: in pagina Stoica præſertim; cum his Chryſippus *de rhetor. l.* 1. permiſerit, avtore Plutarcho *de Stoic. contract. c.* 25. καὶ σολοικισμούς, ἐφ' οἷς ἄλλοι ἂν αἰσχυνθείησαν ἢ ὀλίγοι, *etiam Solœciſmos eos admittere in ſcriptis ſuis, qorum alios haud pauci diſſuderent.* Verum ſic Homerus *Il.* β'. *v.* 350.

Φημὶ γάρ νύ κε αὐτὸν ὑπερμενέα Κρονίωνα, &c.
Ἀστρα νύ οἱ ἐπιδέξι, ἐναίσιμα σήματα φαίνων.
Dico enim annuiſſe prapotentem Saturnium, &c.
Fulgurans ad dextram, faſta ſigna oſtendens.

Terent. *Eunuch. Act.* 5.

P. *Cur ergo in his ego te conſpicor regionibus?*
T. *Vobis fretus.—*

Idemqe

Nos omnes, qibus eſt alicunde objectus labor,
Omne qod eſt interea tempus, priuſqam id reſcitum eſt,
lucro eſt.

Hujuſmodi videntur eſſe in ſacra pagina, illud Lucæ *Evang. c.* 22. *v.* 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον. *Hoc poculum eſt illud novum pactum per ſanguinem meum, qi pro vobis effunditur.* Illud item Joannis *Apoc. c.* 1. *v.* 5. Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, &c. & mox. τῷ ἀγαπήσαντι, καὶ λύσαντι ἡμᾶς, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν καὶ ἱερεῖς. *Et à Jeſu Chriſto, qi eſt fidus ille teſtis, qi dilexit nos, & lavit nos, & qi fecit nos reges & ſacerdotes.* Sed & illud ejuſdem *Evang. c.* 1. *v.* 14. Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. *Et ſpectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre, qi plenus eſt gratia ac veritatis.* de qo tamen loco Beza videatur, qi prius membrum παρέλθετον facit; & Heinſius ad Nonnum, qi cum Theophylacto πλήρη legit. Illud etiam Pavli *ad Coloſſ. c.* 3. *v.* 16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς. *Sermo Chriſti habitet in vobis copioſè, docentes & admonentes vos mutuo.* &c. Syntaxin denique huic geminam habes & *l.* 4. §. 48. ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, ὁ μὲν τοῦτο παθόντας, &c. *Qi vice frequenti, alii alios ubi ſepelierint.* &c. &*l.* 8. §. 31. Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ — ὅλης αὐλῆς θάνατος. *Auguſti aula, uxor, filia — aula tota mortis conceſſit.* Verùm poteſt iſtic, non parentheſis ab avtore, ſed metatheſis ſive tranſpoſitio ab exſcriptore, ſubeſſe. atqe in hanc demum ipſe partem propendeo; totámqe periochen ita exiſtimo & eſſe concipiendam, & a Marco ipſo fuiſſe conceptam: Μὴ καταρείψῃς τὸ ὑπολιπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις. τυτίσι, φανταζόμενος τί ὁ δεῖνα πράττει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἢ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις, ποιεῖ ἀποῤῥεμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παραφυλακῆς. Ità concepto, tam in proclivi ſunt omnia, qàm eſt imber cùm pluit.

Ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι] Ità *l.* 4. §. 22. μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι. Vide

omne declinare: curiosum autem & malignum multò magis. assuefacere verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de quibus si quis subitò te requisiverit, quid nunc in animo versas? liberè statim respondere queas, istud vel illud. unde palam fiat extemplò, esse omnia apud te simplicia, benevoláque animalis sicut socialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, quæcunque voluptatem aut luxum ullo modo respiciant; aut æmulationem etiam, aut invidentiam & suspicionem, aut aliud quidlibet, de quo proloqui pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Vir ità compositus, quò minùs in optimorum numero censeatur, jam nihil est, cùm

ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν περίεσθαι, πολὺ δ' μᾶλλον τὸ ἀδιέργαστον, καὶ κακόηθες. καὶ [a] ἐθισθέν ἑαυτὸν, μόνα φαντάζεσθαι, ὡς ἂν εἴ τις ἄφωνα διανόοιτο, τί νῦν διανοῇ; μὴ παῤῥησίας ἀφορμὴν ἀφαιρεῖται ἀπορρήτου, ὅτι τὸ, καὶ τὸ. ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι, ὅτι πάντα [b] ἀπλᾶ καὶ [c] εὐμενῆ, καὶ [d] ζῴου κοινωνικοῦ, καὶ ἀμελοῦντος ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων, ἢ φιλονεικίας τινός, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου τινός, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγούμενος, ὅτι ἐν νῷ αὐτὸ εἶχες. ὁ γάρ τοι ἀνὴρ ὁ τοιοῦτος, [e] ἂν τὶς ὑποτερπόμενος τοὺς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι, ἱερεύς

a Inf. § 12. l. 12. § 4.
b L. 11. § 15.
c Inf. § 12. l. 1. 6. § 47.
d L. 5. § 16. 30. l. 9. § 9.
e L. 8. § 22.

ἢ

ANNOTATIONES.

Vide *ad l.* 2. §. 7.

Τὸ εἰσιέναι καὶ ἐξιέναι] Vide *l.* 2. §. 16.

Ἐν τῷ εἰσιέναι τῶν φαντασιῶν] *in cogitationum serie.* ubi scilicet cogitatio cogitationem serit: prout usu venire soleat.

Περίεσθαι] *fugere, & declinare.* Xylander. qo sensu Paulum vult usurpasse *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 16. verbis illis; τὰς δὲ βεβήλους καινοφωνίας περίισταο. *Profanos illos de rebus inanibus clamores declina.* qo loco & Latinus interpres Vulgatus ità vertit, *Devita*: sicut & in illis *ad Tit. c.* 3. *v.* 9. Μάχας νομικὰς περίισταο. *Pugnas legales fuge.* An antiqui tamen avtores sic usi fuerint, nescire se profitetur. Cæterùm ex exteris, havd valdè antiqis tamen, loca suppeditant non pavca viri clarissimi Isaacus Casavbonus *ad Athen. l.* 15. *c.* 5. & Andreas Dunæus *ad Joannem Chrysostomum in Epist. ad Tit. Orat.* 6. & *ad Hebr. Orat.* 38. qibus τὸ περίεσθαι significet, παραιτεῖσθαι, ἐκτρέπεσθαι, *vitare, fugere, fugiendo declinare.* Ego tamen in locis illis ex Apostolo productis malim τὸ περίεσθαι in *cohibendi*, sive *coercendi* significatione sumere qomodo Beza & Stephanus reddidere. qum utrumqe utrobiqe monet Apostolus & Timotheum & Titum, ut ταυτηλογία *profana* ille, *litigia legalia* itle, in aliis potius *compescat*, qam ut ipse alteruter *declinet*. qod patet ex verbis ad Timotheum proximis *vers.* 17. alioqi τῷ παραιτεῖσθαι vocabulo utitur, ubi virum sanctum illum admonet, qid ipsi cavendum sperneudumqe velit. *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *Epist.* 2. *c.* 2. *v.* 23. Oecumenius utramqe significationem admittit, *in Epist. ad Tim.* περιίστασο, ἢ παραιτοῦ, ἢ περισσῶς ἴστασο, εἰς τὸ πεῦγμα πᾶν κωλύσας. Et *in ad Tit.* ὑποστέλλεσθαι καὶ παραιτεῖσθαι. De Apostoli loco qid sentiam dixi: de Marci loco itto Xylandro non invitus concesserim. Verum de illis alibi fusius pleniusqe ea differui, qibus itte recitandis commentarium illum necessario minus nolim oneratum.

Μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφωνα διανοοῖτο] Vult nihil cogitari, qod proloqi pudeat pigeatve. cujus contrarium tangit notatqe in plerisqe *l.* 12. §. 4. Hoc avtem argumento sani nihil honestive Alcæum animo volutare Sappho concludit; qæ dicenti illi,

Θέλω τί τ' εἰπῆν. ἀλλά μ' κωλύει αἰδώς.
Dicere velim aliqid, præpediret ni pudor.

respondit, (Aristotele referente *Rhetor. lib.* 1. *c.* 9. Scaligero *ad Cirin.* restituente,)

Αἰ δ' ἦκε σ' ἔτλαν ἴμερος ἢ κάλων,
Καὶ μήτ' εἶπῆ γλῶσσ' ἔχυκε κακόν,
Αἰδὼς κέν οὐκ σ' εἶχεν ὄμμα',
Ἀλλ' ἴλλιγος, πέρι τῶ δικαίω.
At si bons qid cor tibi tangeret,
Nec turpe lingua suggereret malum,
Audacter ausa omne pudore
Proloqueretis honesta gavis.

Qod avtem de cogitatis itte Marcus noster, de eisdem Marcus alter *Offic. l.* 3. *Vir bonus, non modo facere, sed nè cogitare quidem quidqam audebit, qod non audeat prædicare.* Qin & de consultis idem *lib. cod. Ea deliberanda omnino non sunt, in quibus est turpis ipsa deliberatio. atqe etiam in omni deliberatione celandi atqe occultandi ffes opinioqe removenda est.* De votis Persius, *Sat.* 2. *v.* 3, &c.

---- non tu prece poscis emasci,
Qa nisi seductis nequeas committere Divis,
Hæd cuivis promptam est, murmurqe humilesqe susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Contrà scilicet qam *bona pars proceram tacità qa libat acerrà*; &, *Labra movet metuens audiri* — ut Horatius *l.* 1. *Epist.* 16. Itaqe Pythagoras suos monebat, μὴ φωνῆ εὔχεσθαι, id est, *clara voce precari.* Οὐχ ὅτι τὸ θεῖον φύσει οὐ δυνατὸν ἦν τῶν ἠσυχῇ φθεγγομένων ἀκοῦσαι, ἀλλ' ὅτι εἰκαίας ἐβούλετο εἶναι τὰς εὐχάς. *Non qod existimaret Deum non posse audire eos, qi tacite loquuntur, sed qod inanes vellet esse preces.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 643. *A.* Ità Seneca *Epist.* 10. *Tunc scito esse te omnibus solutum, cum eò perveneris, ut nihil Deum rogres, nisi qod rogare possis palam. nunc enim qanta dementia est hominum? turpissima vota diis insusurrant: si qis admoverit aurem, consticescunt, & qod scire hominem nolunt, Deo narrant.* Et mox: *Sic vive cum hominibus, tanqam Deus videat: sic loqere cum*

A *Deo, tanqam homines audiant.* Respexit horsum Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 7. ubi dixit: *Præceptum est philosophiæ: sic loqendum esse cum hominibus, tanqam dii audiant; sic cum diis, tanqam homines audiant.* Hinc Martialis *l.* 1. *epigr.* 40.

Si qis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qi roget ore deos.

De factis, vitaqe totâ, Seneca idem *Epist.* 43. *Tunc felicem te esse judica, cum poteris in publico vivere; cum te parietes tui tegent, non absondent; qos plerunqe circundatos nobis judicamus, non ut tutiùs vivamus, sed ut peccemus occultius. Rem dicam ex qa mores æstimes nostros. Vix qenqam invenies, qi possit aperto ostio vivere, janitores conscientia nostra, non superbia, opposuit. Sic vivimus, ut deprehendi sit subitò aspici. Qid avtem prodest recondere se, & oculos hominum avresqe vitare? bona conscientia turbam advocat; mala etiam in solitudine anxia atqe sollicita est. Si honesta sunt qæ facis, omnes sciant: si turpia, qid refert neminem scire, cum tu scias: Oh te miserum, si contemnis hunc testem.* Idemqe *de vit. beat. c.* 20. *Populo teste peri credam, qi qid me consci* (exculi pessimè, *nescio*) *faciam.* Galen. *de affect. cur. c.* 5. Ἀντεχθήτω σε ἡ δύξα διατηροῦσα τῆς οἰκείας. ἐξεσῶ γοῦν συνήθειαν εὐσεβείας πολλὰ καιρὸν, ἣν ἅτις ἂς περιεκαυματισθῇ. δεῖ δὲ βαρέως, ὡς ὑπὸ τῶν εὐσεβούντων ἐμπίσκεσθαι μηδὲ καλυπτόμενον ἁμαρτήμασι, ὡς δ' ἄλλοι πάντες, ἀν οἱ προληφθέντες εἰς τὸ ὁμοίως ἁμαρτάνειν πειρῶνται πράττειν κόσμια. οὕτω καὶ συ καλὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττεις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἀδόμενοι τοὺς ἄλλους [τοῖς ἄλλοις f.] ἀναρτῶντας τί φωκεθήναι, μόνος ἑαυτὸς οὐκ ἀδόμενος. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδοῦ μᾶλλον, πειθόμενος τῶν φανλοτάτων δὲ μᾶλλον αἰσχύνου σαυτόν. *Pudeat domus tuæ ostium familiaribus: qoris tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nullis vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tuæ ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu verò præterim qum admoneris peccata, erubescas, imò omnium maximè te tui pudeat.* De se denique fidenter satis, verè necne ipse viderit, profitetur Apulejus in *apologia. Nihil unqam cogitasse, qod eloqi non auderet; nullumqe factum factum vel dictum extare, de qo differre publice non possit.* Vide *ad lib.* 1. §. 3. & *infrà* § 7. & 15. & *l.* 6. § 16.

Εἴ τις ἄφωνα διανοοῖτο] Facit huc Zenonis monitum illud: Πάντα πρᾶττειν, ὡς ἀπολογησομένους ὀλίγου ὕστερον πρὸς ἀγωγοῦς. *Omnia nos agere, qasi pædagogis paullo post responsuros.* Galenus *de affect. cur. c.* 3. De viro bono ac judo Cicero apud Lactantium *l.* 17. *c.* 24. *Itaqe talis vir, non modo facere, sed nè cogitare qidem qicqam audebit, qod non audeat prædicare.* Vide & qæ sequntur ibidem.

Ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Vide *infrà ad* § 6. ἀπολαύειν.

Οὐκ ἤδη ὑπερθήσει τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι] Notat procrastinationem studii & conatûs ad optima enitendi, ut itte, ita *l.* 8. § 22. verbis illis. Μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς ἄνδρ' ὀψὲ γενέσθαι ἢ σπουδαῖος εἶναι. *Qi bonus mavis cras fieri, qam esse hodie.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Ἐς ποῖον ἕτι χρόνον ἀναβάλῃ, τὸ τῶν βελτίστων ἀξιῶν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιρέσιμα λόγον; *Qoisqe tandem differes præstantissima qæqe tibi vindicare, & nullatenus distinctionem rationis violare?* qo loco pro διαιρέσιμα, ἀδιάφορα legendum ex Marco monuimus, *ad l.* 2. § 5. Vide & Epicurum *Epist. ad Menœcum, ad l.* 1. § 4.

Ἱερεύς τις] Stobæus *rom. l.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 4. de Stoicis, Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφὸν, φίλον δὲ μηδένα. *Dicunt verò solum sacerdotem esse sapientem, malum verò neminem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 2. § 49. Ὅσιον, φιλόσοφον, τὸν ἐπιτήδειον θεοῖς ἱερέα. *Vere qi philosophus est, Dei altissimi sacerdos.* Ità viri sancti qi je in pagina sacra nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ. *Reges & sacerdotes Deo. Apoc. c.* 1. *v.* 6. &c. 5. *v.* 10. &, ἱερᾶς τῷ Θεῷ, *Sacerdotes Dei ibid. c.* 20. *v.* 6. & ἱεράτευμα ἅγιον καὶ βασιλικὸν, *Sacerdotium sanctum & regale*, Petr. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 5, 9. qod eodem recidit? ut eruditè docet Casaubonus *ad Athen. l.* 1. *c.* 9.

Καὶ ὑπηρέτης θεῶν] Ita Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Diogenes, τοῦ Διὸς διάκονος. *Jovis minister.* Et viri boni, τῶν θεῶν διάκονοι καὶ μαθηταί. *Dei ministri & discipuli. ibid. c.* 26. Et Galeno in

a Sup. § 3. Inf. § 5,6,7. 16. l. 2. § 13. 17.
b L. 2. § 16. 17.
c L. 5. § 16. l. 10. § 34.

ἵλεως ᾖ ὑπαρχὸς ἦν, [a] χρώμενος καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον [b] ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ [c] βεβαμμένον εἰς βάθος,

deorum ſacerdos ac miniſter qidam exiſtat, eóque qod intra ſe gerit, numine ritè utatur. qòd hominem utique præſtet intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum, contumeliâ intactum, improbitatis nè ſentientem qidem; certaminis præſtantiſſimi, ne ab affectu ſcilicet ullo ſubvertatur, athletam; juſtitiâ penitus imbutum; ex animo

ANNOTATIONES.

hortator. c. 5. ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ. *Proprætores qidam & Dei miniſtri.*

Τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ] Vide *ad l. 2. § 17. & infrà § 15.*

Παντὸς ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναισθήτου πονηρίας] *Intactum a libidine, inſcium omnis malitiæ.* Xylander. ut ad ipſius affectum utrumque referatur, & libidine omni & malitiâ alieni. Caſaubonus *immunem omni injuriâ*, ſive *contumeliâ, quam ipſe ſibi inferat*, ex *l. 2 § 16. incapacem malis ullius*, ab *aliis* ſcilicet *illati*. nevtrum ſatis arridet. Ego de *molitionibus alienis* utrumqe ceperim. ὕβρεως ἀνέπαφον, *injuriâ* ſive *contumeliâ intactus*. Siqidem injuria ad ſapientem non pervenit. Seneca *de conſtant. ſap. c. 5. Nulla ad ſapientem injuria pertinet. majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus eſt, qàm ut ulla vis noxia uſqe ad ullum vires ſuas perferat. Ibid. c. 4.* ἀναισθήτου πονηρίας, *improbitatis*, alienæ ſcilicet, *ne ſenſu qidem ullo affectas*, hoc eſt, adverſus eam perinde affectus ac qi nè ſentiat qidem. πονηρίαν ſumit, qomodo ἁμαρτίαν Apoſtolus *ad Hebr. c. 12. v. 4.* οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. *Nondum ad ſanguinem uſqe reſtitiſtis, adverſum peccatum decertando.*

Ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου] Viros bonos, virtutiſqe ſtudioſos *athletas* nuncupari ſolenne eſt. Demoſthenes *contr. Ariſtogit.* τῶν καλῶν ἔργων ἀθλητήν. *Bonorum operum athletam.* Philo *de Joſeph. pag. 530. B.* Ἀθλητής εἰμι τῶν ἀθλημάτων. ἐκεῖ γεγύμνασται πολλαῖς κακοπαθείαις, ἁλόμενος, ξητεύων, θητεύων, ἀναγκαζόμενος, ἄχρι καὶ ψυχῆς ἐπιθολιόμενος ὑφ' ὧν ηκισ' ἐχρῆν. *Hactenus multos labores inopinatos exantlavi, in his miſeriis abunde ſum exercitus, errando, peregrinando, mercede ſervitendo, dura ſervendo imperia, uſqe ad vitæ periculum exagitatus à qibus minimè oportuit.* Idemqe περὶ ἄθλων. *pag. 911. A.* Οἱ μὲν παρελθόντες ὡς εἰς ἱερὸν ἀγῶνα, ἀθληταὶ ἀρετῆς ἀνυρίσκοντο. *Qui ſi ad ſacrum certamen invitati, probi virtutis athletæ inventi ſunt.* Et monachos aſcetas, Ἀρετῆς ἀθλητὰς, *virtutis athletas*, appellat Theodoretus *hiſt. l. 2. c. 20.* Epictetus *l. 1. c. 18.* ἔστιν οὖν ὁ ἀνίκητος ἀθλητής. *Hic mihi pugil eſt invictus.* qem & *l. 2. c. 18.* contendens cum aliis athletis; χαῖρε, περίοδος. ἀχρὶ τίνος τούτου; τούτου πάλης (πύκτης; legendum, niſi forſan per ludibrium ita nuncupare placuit) καὶ παγκρατιαστοῦ, οὐδὲ τοῦ ὁμοίου; αὐτοῦ τοῦ μονομάχου. *Salve admirande. Apage putidos iſtos pugiles, & qinqertiones, & ſimiles his gladiatores.* Salſe Diogenes apud Laertium *l. 6. §. 27.* Περὶ μὲν τοῦ παιδεύεσθαι καὶ λακτίζειν ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. περὶ δὲ καλοκἀγαθίας οὐδέπω. *De ſodiendo & calcitrando certare homines. ut autem boni & probi fierent curare nemnem.* Leo etiam Spartanus, referente Plutarcho *Apophth. Lacon. pag. 224. E.* conſpicatus curſores circa carceres ſatagentes, alter alterum qi præverteret, Ὅσῳ μᾶλλον, inqit, οἱ δρομεῖς σπουδάζουσι περὶ τῆς ταχυτῆτος, ἢ περὶ τῆς δικαιοσύνης; *Qantò majus eſt curſoribus ſtudium de celeritatis, qam juſtitiæ laude.* Vide Platonem *Ep. 4. ad l. 7. §. 51.* Atqi, ut Philo de *provident.* apud Euſebium *præpar. l. 8. c. 14.* Μαθήσεσθε δὲ καὶ ὅτοι ἐπ' εὐτονίᾳ πεφύσηνται, μὴ ὑψαυχεῖν, ἀπιδόντες εἰς τὰς τῶν ἀνημέρων καὶ ἀλιτάτων ζώων ἀμυθήτους ἀγέλας, αἷς ἰσχὺς καὶ ῥώμη συγγεγένηται. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων ἐστὶν, ἐπὶ θηρίων ἀρεταῖς, καὶ ταῦτα παριτημαινόμενον ὑπ' αὐτῶν ἄνθρωπον ὄντα σεμνύνεσθαι. *Diſcant præterea, qicunqe firmitate corporis intumeſcunt, minus cervicem tollere, dum partim in cicures, partim in feras animantes illas intuentur, qæ nativo qodam robore antecellunt. Summa enim ſtultitiæ fuerit, hominem belluarum, qibus ipſe longè multúmqe concedat, viribus gloriari.* Itaqe Ariſtoteles *polit. l. 8. c. 4.* Τὸ καλὸν, ἀλλ' οὐ τὸ θηριῶδες, δεῖ προαγωνίζειν. οὐ γὰρ λύκου, οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι ἀγωνίσαιτο ἂν ἐθέλων καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. *Honeſtas, non feritas eſt in certaminibus præferenda. neqe enim lupus, neqe alia beſtia honeſtum periculum pugnando ſubiret, ſed magis vir bonus.* Et Seneca *Ep. 124. Qid vires corporis alis & exerces? pecudibus iſtas majores ſerisqe natura conceſſit. —Vis tu, relictis in qibus vinci te neceſſe eſt, dum in alienâ niteris, ad bonum reverti tuum? Qid hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus, amulator dei, ſuper humana ſe extollens, nihil extra ſe ſui ponens.* En tibi Marci noſtri ἄθλου μείζονος. en ἄθλα μείζονα ἀθλητήν. Vin' tamen maximo iſto majus? Avdi Apoſtolum *ad Timoth. Epiſt. 1. c. 6. v. 12.* Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Decerta præclarum iſtud certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Et *ad eundem, Ep. 2. c. 4. v. 7.* Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι· τὸν δρόμον τετέλεκα· τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. *Certamen illud præclarum decertavi. Curſum peregi, fidem ſervavi. Qod reliqum eſt, repoſita mihi eſt juſtitiæ corona, & ad Philipp. c. 3. v. 14.* Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Scopum verſus feror, ad præmium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Habes certamen præclariſſimum, & in exitu feliciſſimum. Indè Patribus antiqis Chriſtiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Chriſti, fidei, pietatis* athleta dicti.

Τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι] A luctatoribus translatum vocabulum: de qo dicetur amplius, *ad l. 7. §. 52.* Vide & *ad l. 7. § 61.* Acutiſſimè pariter atqe elegantiſſimè Joannes Chryſoſtomus *in ad Epheſ. orat. 22. Edit. Commel. pag 1185.* Παλαίσωμεν γὰρ διαπαντὸς κατέχωμεν. ἂν παλαίσωμεν ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. ὁ γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, ὅταν καταβληθῇ ἐκεῖ μένει γὰρ ἀεὶ κατακείμενος, ὁ νενικηκὼς. ἐνταῦθα δὲ ἂν μὴ καταβληθῇς, καταβαλεῖς. εἰκότως. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφότεροι ὑπὲρ νίκης σπουδάζουσι, κἂν ὁ ἕτερος στέφανται. ἐνταῦθα δὲ οὐχ ὅλως. ἀλλ' ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἥττης σπουδάζει. ὅταν οὖν αὐτὸν ἀφέλωμαι τοῦτο ὑπὲρ οὗ σπουδάζει, νενίκηκα. ὁ γὰρ ὅστις καταβεβλῆσθαι, ἀλλ' ὅστις συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται. αὐτὸς γὰρ ἤδη βέβληται. πῶς ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐστίν. ἤδη οὖν νενίκηται. ὥστε ἂν μὴ καταβάλω, μὴ καταβληθῶ δὲ, νενίκηκα. *Luctemur, & nos contineamus. Si luctantes exceſſerimus, vicimus. Non enim ita habet hic, ſicut in athletis. Nam illic qidem niſi dejeceris, non viciſti. Hic autem viciſti, ſi non fueris dejectus. Si non es dejectus, dejeciſti. Et meritò. Nam illic qidem ambo contendunt de victoria: & ſi alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non ſic, ſed diabolus contendit ut vos ſuperemini. Qando ergo id ei ademero, de qo contendit, vici. Non enim incumbit ut dejiciat, ſed ut ſimul dejiciat. Jam eſt ergo victus. Ipſe enim jam eſt dejectus, & eſt in perditione & interitu. Qamobrem ſi non dejecero, non fuero autem dejectus, vici.* Diogenes Olympionicam qendam conſpicatus in ſcortum qoddam oculos defixum, Ἰδὲ κριὸν ἀρτιμάνιον, ὡς ὑπὸ τυχούσης παρθένου τραχηλίζεται. *En arietem Martium, qomodo à vili puella proſternitur.* Laertius *l. 6.* ſive, ut Plutarchus *de curioſitate.* Ὁρᾶτε τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδισκαρίου τραχηλίζόμενον. *Videte athletam ab ancillula eliſum.* Idemqe in Iſthmiis coronam victoribus tribui ſolitam, tanqam ſibi meritò magis debitam poſcebat. Πολλῆς γε ἔπειν ἀγαγωνίσας νενίκηκα νῦν μεγάλης, οὐκ οἶδα ταῦτα ἐστὶ τὰ ἀνδράποδα, τὰ νῦν ἐνταῦθα παλαιόμενα καὶ διωκόμενα καὶ τρέχοντα. τῶν παντὶ δὲ χαλεπωτέρων, πενίαν, καὶ φυγὴν, καὶ ἀδοξίαν. ἔτι δὲ ὀργήν τε καὶ λύπην, καὶ ἐπιθυμίαι, καὶ φόβον, καὶ τοῦ παντὸς ἀμαχώτερον ἢ καὶ δυσμαχώτερον θηρίον, ὑπηλον καὶ μαλθακὸν, ἡδονήν. ἢ οὐδεὶς ὅλως τῶν Ἑλλήνων, οὔτε τῶν Βαρβάρων ἄξιος μαχέσθαι καὶ περιπλακῆναι, τῇ ψυχῇ κρατήσας· ἀλλὰ πάντες ἡττήσθαι καὶ ἀπηγμένοι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σύροι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, πλὴν ἐμοῦ. *Ego verò, inqit, multos & magnos antagoniſtas, non qalia hæc ſunt mancipia, qæ jam hic luctantur, & diſcum jaciunt, curruntqe: ſed longe & omni ex parte ſæviores, nempe paupertatem, exilium, & contemptum: præterea & iram, & animi ægritudinem, & cupiditatem, & timorem, & inexpugnabiliſſimam omnium & ferociſſimam beſtiam, doloſamqe & mollem voluptatem qacum nullus Græcorum, neqe barbarorum dignus eſt pugnare, eamqe ſuperare, animi ſui imperium adeptus: verum omnes ſubjacent, animumqe deſponderunt ad hoc certamen Perſa, & Medi, Syri, & Macedones, Athenienſes, & Lacedæmonii, præter unum me.* Dio Pruſæus *orat. 9. pag.* 140. Magnificè admodum & glorioſè te prædicas, ô Cynice, verùm cogita tecum, qam turpe ſit, poſtqam hæc omnia ſuperaveris, à faſtu, qem Plato tibi non ſine cavſſa objecerat, ſuperari; ut nè adjiciam, qam miſerandum ſit, poſt iſta omnia conculcata, diabolo manciparum teneri.

Δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος] hoc eſt; qod Perſius *Sat. 2. verſ. penult.* dixit;

Compoſitum jus faſqe animi, ſanctóſqe receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

ubi incoctum pectus, animus non leviter tinctus colore virtutis, ſed perfectè, & ut Græci dicunt, εἰς βάθος ac διυποποιῷ βαφῇ. Thomas Magiſter in *collectaneis.* Διυποποιὸς, ἡ εἰς βάθος βεβαμμένη βαφή. *Color penitus hærens, color altè tinctus.* ita Marcus iſtic: Et Plutarchus *de Stoic. contradict. cap. 5.* διὰ βάθους ἐγκεράννυσθαι τοῖς φυσικοῖς λόγοις. *Altè in phyſicas diſputationes penetrare.* Seneca *Epiſt. 36. Perſeveret modo colere virtutem, perbibere liberalia ſtudia; non illa, qibus perfundi ſatis eſt, ſed hac qibus tingendus eſt animus.* Et *nat. qæſt. l. 1. c. 3. Purpura, interveſt, qamdiu macerata ſit; ſæpius merſa ſit & excocta, an ſemel tincta.* Idemqe *Epiſt. 71. Qemadmodum lana qosdam colores ſemel ducit, qoſdam niſi ſæpius macerata & recocta non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia, cùm accepere, protinus præſtant; hanc niſi altè deſcendit, & diu ſedit, animum non coloravit, ſed infecit; nihil ex his qæ promiſerat, præſtat.* Huic βαφῇ, qæ nunqam remittit, (unde διυποποιά τε καὶ ἀνεκτίνακτα.

Ha-

ex animo prorsus amplexantem qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint. qi rarò admodum, nec citra magnam aliqam atqe in commune utilem occasionem advertat, qid alius qispiam dicat, faciat, cogitet. suis enim duntaxat agendis intentus est; sibiqe ab universo destinata cogitat assidué. & illa qidem honesta præstat, ista optima esse persvasum habet. sors enim unicuiqe assignata, & conducit ei, & in eum finem est eidem collata.

[a] ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. μὴ πολλάκις ἢ, μηδὲ χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φαντάζόμενον, [b] τί ποτε ἄλλο λέγει, ἢ πράττει, ἢ διανοεῖται. [c] μόνα γὰρ τὰ ἑαυτῆ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει. καὶ [d] τὰ ἑαυτῷ ἐν τῶν ὅλων συγκλωθόμενα διηνεκῶς ἐνορᾷ. κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχει, [e] πᾶν δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. [f] ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει. μέ-

a L. § 2 Inf. § 16. l. 4. § 1. 23. 25. 26. l. 10. § 11 l. 12. § 1. 3. 11.
b L. 2. § 8. 13.
c L. 7. § 67.
d L. 2. § 5.
e L. 10. § 1.
f L. 4. § 10. 13. l. 5. § 8. l. 10. l. 12. § 23.

ANNOTATIONES.

Hærens penitus & illustribilis Synesio, *Ep.* 44.) contraria est ἀνοσυφὴ, ex eadem tinctorum officina vox petita. (qò & Clemens *Strom l.* 1. allusit. ubi philosophiam dicit εἰς παραδοχὴν τῆς ἀληθείας, *ad veritatis veraqe virtutis tincturam suscipiendam* hominum animos præparare, προλυτέον καὶ προσύφασιν τὸ ἦθος, *mores præfigurando & præsubigendo*, qomodo lana ad colores imbibendos præparatur.) ἀρετῆς autem ὑποσυφὴν Fabius *instit. l.* 10. *c.* 2. sic expressit: *Non sufficit imaginem virtutis effingere, & solam, ut sic dixerim, cutem, vel potius illas Epicuri figuras, qas è summis corporibus dicit effluere.* Hæc ferè Casaubonus ad Persium. adjicias licet, opponi etiam huic βαφῇ δυσοποιῷ colorationem illam, qam à sole contrahere observat in eodem ambulantes Cicero *de orat. l.* 2. in cute tantùm & superficie corporis exteriore exceptam, non ulterius altiúsve in interiora penetrantem. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον τῶν τὴν χρόαν μελάνων εἶναι πάντα μέλανα. *neqe enim necesse est, qi cutem nigram habent, reliqa omnia* (etiam interna) *pariter habere colorata.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 2. qo loco Herodotum refutat, qi *l.* 3. Æthiopum genituram nigram esse dixerat. Ità Plato *Epist.* 7. Οἱ δὲ ὄντως μὴ φιλόσοφοι, δοξαῖς δ' ἐπιπεχρωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τῷ ἡλίῳ ἐπικεκαυμένοι. *At vero qi non sunt revera sapientiæ amatores, sed opinionibus duntaxat extrinsecus colorati, instar eorum qi sub sole uruntur atqe colorantur.* Nec fileri digna ejusdem illa *politic. l.* 4. *pag.* 637. qibus de fortitudine, sed fusius, gemina his qæ de justitia strictim Marcus hic, differit; Οὐκοῦν εἰσὶ δύο οἱ βαφεῖς, ἐπιδὴ βουλοῦσι βάψαι ἔριον, ὥστε εἶναι ἁλουργές, πρῶτον μὲν ἐκλέγονται ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν. ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν ὑπ' ὀλίγῃ παρασκευῇ θεραπεύσαντες ὅπως δέξηται ὅτι μάλιστα τὸ εἶδος. καὶ οὕτω δὴ βάπτουσι. καὶ ὁ μὲν ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ βαφὴ, δυσοποιὸν γίγνεται τὸ βαφέν. καὶ ἡ πλύσις οὐτ' ἄνευ ῥυμμάτων, οὔτε μετὰ ῥυμμάτων δύναται αὐτῶν τὸ ἀνθος ἀφαιρεῖσθαι. ἃ δ' ἂν μὴ οἶσθα οἷα γίγνεται, ἐὰν τί τις ἄλλα χρώματα βάπτῃ, ἐάν τε καὶ ταῦτα μὴ προδιαπύσας, ὅτι ἐκλυτὰ καὶ γελοῖα; τοιοῦτον τοίνυν ὑπόλαβε κατὰ δύναμιν ἐργάζεσθαι καὶ ἡμᾶς, ὅτε ἐξελεγόμεθα τὰς τραπέζας καὶ ἐπαιδεύομεν μουσικὴ καὶ γυμναστικὴ. καὶ μηδὲν οἷα ἄλλο μηχανᾶσθαι, ἢ ὅπως ἡμῖν οἱ καλλίστας τὰς νόμους πεισθέντες δέξοιντο, ὥσπερ βαφὴν, ἵνα ἐυτοποιὰς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ περὶ θεῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ τήν τε φύσιν καὶ τὴν τροφὴν ἐπιστῆσαι ἐπιχειρεῖν. καὶ μὴ αὐτῶν ἐκπλύναι τὴν βαφὴν τὰ ῥυμματα ταῦτα, δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἢ τε ἡδονὴ, πάντος χαλεπωτέρα δεινοτέρα. ἐστι τοῦτο ὁρᾶν καὶ κολακείας, λύπη τε καὶ φοβος καὶ ἐπιθυμία, παντὸς ἄλλου ῥύμματος. τὴν δὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ σωτηρίαν διαπαντὸς δόξης ὀρθῆς ἀνδρείαν ἐγωγε καλῶ καὶ τιθεμαι. *Nescis qod fullones, qoties volunt lanas purpureo colore inficere, primò quidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri operâ præparant, ut qam maxime florem susceperint, atqe ita demum tinguunt. Qod autem ita est tinctum, indelebile permanet, neqe sola aqâ diluì, neqe etiam additis his purgationibus, qæ ad abstergendum pertinent, abolerì flos ille coloris potest. Qæ autem non ita præparata sunt, ses qàsa evadant, seu aliis coloribus, seu istis tantas aliqis, qam minus antea excoluerint. Certe deformia sunt, coloresque eorum facile diluuntur. Tale aliqid facere nos studuisse pro viribus cogita, qando milites ipsos eligebamus, eosqe in musica & gymnastica exercebamus: atqe existima nihil nos aliud excogitasse, qam ut nobis qam optime persuasi leges instar coloris cujusdam imbiberent: adeo ut eorum opinio de rebus terribilibus deqe caeteris omnibus immobilis perseveret, ex eo qod optimâ naturâ genitì fuerint. & decenti educatione nutriti, neqe tinctarum eorum delere valeant purgationes ista ad diluendum vehementissime: voluptas scilicet omni nostri acrimonia & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus atqe cupiditas, omni alia purgatione ad abstergendum potentiora. Hanc itaqe vim passim rectæ opinionis conservatricem fortitudinem voco atqe assero* Virtus itaqe ubi penitius hoc modo se in animum induerit, qod de Mutica Aphroditensis *problem l.* 1. *q.* 121. qali συνεστῶσα τῇ ψυχῇ. καὶ φύσις καθίσασα, *natura vim obtinet.* ut Gregorius Nazianzenus *orat.* 13. *animusqe in ea qæ didicit, transfiguratur.* ut Seneca *Epist.* 6. & 94. Et *sicut lanarum colores, qibus simplex ille candor mutatus est, eius non possunt:* Fabius *Institut. l.* 1. *c.* 1. *nec illarum conchylia qisqam in pristinum candorem revocet.* ità, *Difficulter eraditur, qod in hunc modum rudes animi perbiberunt.* Hieronymus *ad Lætam.* Itaqe *adversus Rufinum* idem: *Si lanarum didicisses, deceret te talia ingenioli tui, qo semel fuisset imbuta. lanarum conchylia nulla aqa diluunt.* Et de talibus Gregorius Nazianzenus pronunciat ibidem, ἐργωδέστερον εἶναι τὸ μεταπεσεῖν, ἢ γενέσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀγαθόν. *In vitium labi difficilius erit, qàm ab initio bonum fieri.* Allusit eodem & Plutarchus cùm in *Dione* de Dionysio diceret, ἦν βαφὴν οὐκ ἀμέσως τῆς τυραννίδος, ἐν πολλῷ χρόνῳ δυσποιὸν ὄσαν καὶ δυσέκπλυτον. *Non deponentem tyrannidis colorem multo tempore alte hærentem, & difficulter eluendum.* Attulit & Clemens *Strom. l.* 6. *pag.* 666. *B.* Καθάπερ γὰρ τοῖς ἐρίοις ἡ σύνεσις τῆς βαφῆς ἐμμένουσα, τὴν ἰδιότητα καὶ παραλλαγὴν πρὸς τὰ λοιπὰ παρέχει ἔρια. οὕτως καὶ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν πόνος παρῆλθε, μένει. δὲ τὸ καλόν. καὶ τὸ μὲν ἡδὺ καταλείπεται, ἀναμάσσεται δὲ τὸ αἰσχρόν. αὐτὰ γὰρ ἑκάστης ψυχῆς χαρακτηριστικὰ ποιότητες, ἀφ' ὧν γνωρίζεται. *Quomodo enim lana, qa indita manset tinctura, in reliqis qoqe lanas proprietatem transmittit & mutationem: ita etiam in anima transit qid laborem, manet autem qod est bonum & honestum: & qod jucundum qidem est, relinqitur, qod turpe autem est abstergitur. Hæ enim sunt qalitates, qæ utriqe animæ formam & characterem tribuunt, ex qibus cognoscitur.* Qod non advertens eruditus interpres Hervetus, aliter longè accepit, qam avtor ipse voluerat, & ac si lana colore aliqo intincta & imbuta, ad alias eundem transferre diceretur, cùm ille tincturæ moram diuturnam post operam in macerando tingendoqe insumptam designatam vellet. Allusisse videtur Mutonianum illud à Gellio *l.* 16. *c.* 1. lavdatum. Ἂν τι πρᾶξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἂν τι ποιήσῃς καλὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. *Si qid feceris bonum cum labore, labor quidem transit, bonum autem manet: si qid feceris turpe cum voluptate, voluptas qidem transit, turpe autem manet.* Qod Cato in oratione *Numantia habita* sic extulit. *Si qid vos per laborem rei fecerìtis, labor ille à vobis cito recedet, beneficium à vobis, dum vivitis, non abscedet. sed siqa per voluptatem neqiter feceritis, voluptas cito abibit, neqiter factum illud apud vos semper manebit.* Vide ad *l.* 5. §. 16. & *l.* 6. § 30. μὴ βαφῆς. & *l.* 10. §. 34. τῷ δεδευμένῳ.

Ἀσπαζόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. Ità *l.* 2. § 17. & *infrà* §. 16. & *l.* 4. § 23, 25, 26. & *l.* 12. § 11. Vide & *l.* 4. § 31. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Συγκλωθόμενα] Vide *infrà* § 11, 16. & *l.* 4. § 26, & 34.

Κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται] Ità Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 10. Ἀρκεῖ μοι, ὧν ἔχω ἐξουσίαν. ταῦτά μοι δεῖ κάλλιστα παρασκευάσαι. *Satis ea mihi sunt qorum habeo potestatem. Hæc ita sunt administranda mihi, ut qàm pulcerrima efficiantur.*

Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται] ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελούμενα. *Ut qæ à mente præstantissima regantur.* Epictetus *Enchir. c.* 38. Ita Charidemus Dionis Prusæi *orat.* 30. Τὰ τῶν θεῶν ἔργα, δῶρα καλῶς νομίζει (Hom. *Il. γ'. v.* 95.) ὡς ἅπαντα ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ἐκ ἀγαθῷ γιγνόμενα. *Deorum opera recte Deorum dona nominat, qod omnia sunt bona, bonique alicujus gratiâ fiant.* Expressit qod Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. *Novimus autem nos, qi diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum.* Vel Ezechiæ potius regis illud, Esaiæ *c.* 39. *v.* 8. *Bonum est, qod locutus es, verbum Domini.* bonum est, qicqid Deus vult, qi summe bonus nisi bonum velle non potest. Vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 4. § 10. & *l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 35. & *l.* 10. § 1.

Ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα] τὴν εἱμαρμένην sive *fatum* cum Stoicis noster passim inculcat. Vid. *l.* 5. § 8

Συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει] locus mihi subobscurus, eóqe magis qod vocabula à Marco hic usurpata, nisi sint, qod suspicari forsan qis possit, vitiata, nusqam alibi deprehendisse meminerim. Xylander. *Et constat aliunde, & secum aliud adfert.* Versio textu ipso etiam obscurior. Tentemus an è Marco ipso elicere possimus mentem ejus. *L.* 12. § 23. Ἀγαθὸν δί, inqit, εἰ πῃ τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. *Bonum est, siqidem universo opportunum & conducens, & collatum*, vel *congruum.* Et *l.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὁ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.* Et *lib.* 4. § 9. Ἠναγκάσθη ἡ τῆς συμπάσης φύσις τοῦτο ποιεῖν. *Cogebatur hoc facere natura conditionis*, vel *natura ea qæ in commodum inferebat.* denique *l.* 5. § 8. formulas illas urget, à vulgari sermone petitas, τοῦτο ἐφέρετο αὐτῷ, *hoc illi tulit*: & τοῦτο τοῦτῳ ἐφέρετο, id est, συνέβατο. *hoc illi latum*, id est, *præscriptum est*, à medico nimirum, tanquam utile

&

a L. 2. § 1. Inf. § 11. b Inf. § 6. l. § 9. 3. l. 10. 96. c L. 1. § 9. d L. 9. § 18. 27. l. 10. § 13. l. 11. § 18.

μέμνηται ἢ, ϗ ὅλα [a] συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. ϗὴ ὅλα [b] κήδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων, κατὰ τὴν τῆς ἀνθρώπε φύσιν ἐστίν. δόξης ἢ ὑχὶ τῆς ὡδὶ πάντων ἀνθεκτέον, ἀλλὰ τῶν [c] ὁμολογημένως τῇ φύσει βιώντων μόνον. οἱ ἢ μὴ ἕτως βιῶντες, [d] ὁποῖοί τινες ἔνδοθεν τε ϗὴ ἔξω τῆς οἰκίας, ϗὴ νύκλωρ ϗ μεθ' ἡμέραν. ἵοι μεθ' ὅων φύρον ἢ,

meminit etiam, cognatum esse rationale omne: & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoqoqe hoc exigere, ut hominum qorumvis curam habeat. porrò nec à qibuslibet existimationem esse capessendam, sed ab eis tantùm, qi naturæ consentaneam vitam agunt. qi secius vivunt, qales sint domi, qales foris, qomodo noctu, qomodo interdiu se gerant, qales cum qalibus volutentur, in

ANNOTATIONES

& salutare. &, de universi natura, imò Jove ipso, ὐκ ἂν τοιοῦτό τι ἤνεγκεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνεφέρειν. *non tulisset ejusmodi aliqid, nisi universo id contulisset.* Illud itaqe forsan & hic voluit, *Et præscriptum est*, à mundi nimirum administratore Deo; & *conducit etiam*: (ut idem sit τὸ συνεμφέρει, qod τὸ συμφέρει) vel, *Et in nos infertur, & nos etiam secum fert*; eo nimirum qo destinamur. Sensum priorem secutus est Mericus Casaubonus qi vertit, & *inevitabile est, est utile.* eodemqe faciunt, tum Marci ipsius verba proxime antegressa, τύχῃ δὲ ἀγαθὲ εἶναι πέπεισαι. tum & Sophoclis illud, *Oedip. Colon.*

Τὸ φέρον ἔκ θεοῦ, καλῶς
Χρὴ φέρειν.
Qod fata ferunt,
Id ferre decet.

Grotius ubi Schol. ἐμμένειν παραινεῖ τοῖς ἐγνωσμένοις παρὰ θεῶν. φέρειν γὰρ, φησὶ, χρὴ τὸ ἐκ θεῶν ἐπικρεμὲς καλῶς. Ad posteriorem illud Palladæ, in antholog. *l.* 1. *c.* 13. Et Stobæus *tom.* 2. *tit.* 98.

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρε. εἰδ' ἀγανακτεῖς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Si te fata ferunt, ferto fertorqe. gravatim
Si fers, te cruciasq; nec minus illa ferunt.

Vel ut Maximus exhibet *collect. an. c.* 18.

Ὡς κε θέλῃ τὸ φέρον σε φέρειν, φέρε. εἰ δ' ἀπιθήσεις.
Καὶ σαυτὸν βλάψεις, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Qo tua ferre volunt te fata, ferare. recusas?
Te ladis; lasum sic qoqe fata ferent.

Qod utrumqe in versione sua expressit elegantissimè Hugo Grotius;

Si qem fors agat atqe ferat, ferat atqe feratur:
Ni ferat, & feret hunc fors, magis & fertet.

Nec unqam satis prædicatum Cleanthis votum illud, qod ἐπὶ παντὸς προχείρου, *in qovis incepto* vult esse Epictetus *Enchir. c.* 52.

Ἄγε δή μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἑψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧσσον ἑψομαι.
Duc me o Jupiter, & tu fatum,
Eo qo sum à vobis destinatus.
Sequar enim alacriter. Qod si noluero,
Et improbus ero, & sequar nihilominus.

Seneca sic reddidit *Epist.* 107. & ex Seneca Augustinus de *Civit. Dei*, *l.* 5. *c.* 8.

Duc me, parens celsiqe dominator poli,
Qocunqe placuit, nulla parendi mora est:
Adsum impiger. fac nolle, comitabor gemens:
Malusqe patiar, qod bono licuit pari.

Vide *l.* 10. §. 28. Addo tertiam D. Bootii interpretationem, qi τὸ συνεμφέρειν in *accommodandi* sensu hic sumit, ut hoc sit qod Marcus velit, *fatum & nobis accommodari, & facere etiam ut nosmet ipsos eidem accommodemus.* in qam fere sententiam Marcus *l.* 4. § 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κόσμε. *Qicqid tibi convenit, o munde, convenit & mihi.* Et *l.* 5. § 8. Τὸ συμφωνοῦν σοὶ προσετάτηλό σοι, ϗ πρός σε πως εἴκειν. *Qicqid evenerit tibi, tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum sit.* Et *l.* 3. § 16. Ἀβιάστως τῇ ἑαυτῆ μοίρᾳ συνηρμοσμένον. *Sponte suâ fato suo sese accommodantem.* Et *l.* 7. § 57. Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. τί γὰρ ἁρμοδιώτερον. *Qod à fato destinatum est tibi. Ecqid enim magis est congruum.* in hanc denique sententiam qam proximè, *l.* 12. *c.* 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἤνεγκε, καί σε τύχῳ. *Cum & tibi hoc natura tulerit, & huic te.* Tu qisqis es, qamcunqe ex istis ipse volueris, amplectare per me licet; aut potiorem aliqam, si communisci potueris.

Συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν] λογικῶν appellatione Deum atqe Dæmonas simul cum hominibus intelligit. Istic avtem conjunctionis illius tantummodo meminit, qæ ratione prædita invicem astringit omnia. alibi sæpius nexum & conjunctionem cum universo mundo inculcat; ut *l.* 2. § 4. Casaubonus *ad Pers. Sat.* 3.

Κήδεσθαι μὲν πάντων] *aliorum*, inqit, *curam gerere, est natura consentaneum.* Ita *infra* § 6. τῶν ἀνθρώπων προκηδόμενον. *Hominibus qibusvis curam impendens.* & *l.* 9. § 3. κήδεσθαι δεῖ. *Oportet curare illos.* & contrà, *l.* 2. § 1. τὸ ἀντιπράττειν παρὰ φύσιν. *Adversari prater naturam.* Impia itaqe, & humanitatem qasi abjurantis & amolientis à se, Caini vox illa, *Numqid ego custos sum fratris mei? Gen. c.* 4. *v.* 9. Ad qæ verba Joannes ille χρυσορρήμων *in Gen. orat.* 19. cum Marco nostro planè consentiens; Καί τοι εἴσοι καὶ ἀκολουθίαν ἄπαντα ἐπέπραχλο, καὶ καλὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἐχρῆν σε καὶ φύλακα εἶναι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας. τοῦλο γὰρ ἡ φύσις ἐπέτρεπε. *Et quidem omnia ex aqo congruè fecit, & ex natura lege oporteret te esse custodem fraterna vita. Hoc enim natura tibi demandavit.* Et Ambrosius *de Caino & Abele l.* 2. *c.* 9. *Recusat fraterna munus custodia, qasi exors natura.* Contrà Julianus Imperator de se *Epist.* 12. Ἐπεὶ ϗ ἐγρηγορὼς, ὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μᾶλλον, ἢ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὡς ἐκεῖνος, ἐγρηγορα. *Qoniam cum vigilarem, non tam pro me ipso, qàm pro ceteris omnibus, ut par erat, vigilavi.* De Demonacte Lucianus *pag.* 860. φίλος μὲν ἦν ἅπασι. καὶ ὐκ ἔστιν ὅν τινα ὐκ ἐκάλεσεν ἐνόμιζεν, ἀνδραπόδου γε ὅτου. *Amicus erat omnibus, nec fuit qisqam qi bono esset, qem familiarem non existimaret.* Ità Apostolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. *Simus benefici erga omnes.* Facit huc & parabola illa Lucæ *c.* 10. qâ ostendit D. Jesus τὸν πλησίον ἡμῶν, *proximum nobis*, qemvis esse, cui, cùm ope nostrâ indigeat, subvenire possimus.

Δόξης δ' ὐχὶ τῆς παρὰ πάντων] Plato *Lachet. pag.* 481. *F.* Οὔ, ϗ μήν τοι ὁ ἔπαινος ἐστὶ καλὸς, ὃν ἀνδρῶν ἀξίων πιστεύσεσθαι. *Optima hæc laus est à viris fide dignis æstimari.* Hector apud Nævium.

Lætus sum laudari me abs te, pater, laudato viro.

Cicero *Tusc. l.* 4. §. 67. & *Epist. famil. l.* 5. *ep.* 12. & *l* 15. *ep.* 6. ubi subjungit: *Ea est enim profecto jucunda laus, qa abiis proficiscitur, qi ipsi in laude vixerunt.* Idemqe Seneca explicans, *Epist.* 102. *Cum Tragicus ille apud nos ait; Magnificum esse lavdari à lavdato viro; lavde digno, ait.* Et ibidem. *Claritas, bonorum virorum secunda opinio est. vel laus est à bono bonis reddita.* & mox, *claritatem* à *gloria* distinguens; *Gloria multorum judiciis constat, claritas bonorum.* Itaqe Lucilius *Sat.* 14. apud Nonium profitetur,

Pavcis se malle & sapientibus esse probatum,
Ἢ πᾶσιν νικᾶσθαι καταψηφισθῆναι ἀναγκαῖον.
Qàm omnibus mortuis consumptis imperare.

Τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων] qod *natura convenienter vivere*, Flaccus, *l.* 1. *Epist.* 10. & Cicero *Offic. l.* 3. Idemqe *de Finib. l.* 3. *Congruenter natura convenienterqe vivere.* & *Tuscul. l.* 5. *Congruere natura, cùmqe ea convenienter vivere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Οἱ δὲ μὴ ἕτως βιοῦντες, ὁποῖοι] Idem ferè *l.* 9 § 18, 27. & *l.* 10. § 13. & *l.* 11. § 18. Cicero *pro domo sua*: *Lavdatio hominis turpissimi, mihi ipsi erat pene turpis.* Seneca *epist.* 52. *Qid lætaris, qod ab hominibus tis lavdaris, qos non potes ipse lavdare?* Idem in *excerpt. Non potest ullam auctoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malis displicere, lavdari est.* Bernardus *epist.* 248. *Non potest bonus non esse, qi bonis placet: nec minus validum argumentum mihi videtur, qod bonus sit, si malis e regione displiceat.* At editor Lugdunensis hic negativam omisit, in dictionis Marcianæ fravdem non ferendam.

Καὶ νύκλωρ καὶ μεθ' ἡμέραν] *noctuqe & interdiu.* ità Marinus in Proculo *c.* 3. *ad l.* 4 § 50. repræsentandus; νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. qo loco non erat, qod Heraldus *animad. in Iambl. c.* 4. scripturam editam submoveret, & μεθ' ἡμέραν substituerer. etenim μεθ' ἡμέραν est *interdiu*, ut Marco isthic, ità aliis passim. Aristophanes *Pluto* 4. 3.

Ὤιμοι τάλας ἀποδύομαι μεθ' ἡμέραν.
Va misero mihi, spolior isthic interdiu.

Demosthenes *in Midiam.* Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ἦν, καὶ μεθ' ἡμέραν εἰδὼς ὑβρίζειν. *Et interdiu*, sive *ipsa luce, sciens prudensqe contumelia afficiebat.* Polybius *l.* 1. *c.* 66. Γενομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. *Sed qum multa & noctu & interdiu maleficia ederentur.* & *c.* 84. Ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκλωρ ἐπιφαινόμενον. *Modo interdiu, modò noctu superveniens.* Plutarchus in *Publicol. pag.* 102 *C.* Ὥσε μεθ' ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους ὁρῶντας, &c. *Id luce Romanis, qi convenerant, adspicentibus, &c.* nihil tritius aut pervulgatius. Adjiciam tamen unum amplius locum ex Luciani *cæsaplo pag.* 442. qia ad Marci mentem facit. ibi Lychnus sive *Lucerna*, Rhadamantho coram adversus Megapentheum testimonium perhibens; Ἐγὼ τὰ μεθ' ἡμέραν μὲν ὐκ οἶδα. ἃ γὰρ παρῆν. ἃ δὲ τῶν νυκτῶν ἐποίει καὶ ἐπράττεν, ὁκοῖα λέγει. *Eqidem qæ facta sunt interdiu nescio: non enim adfui. sed qæ noctu faceret vel paterelur, piget me dicere.* Vide *l.* 10. § 13.

Οἷοι μεθ' ὅων φύρονται] *ac qibus se hominibus admisceant.* Xylander. Et potest reverà ex necessitudinibus & familiaritatibus de hominum affectu conjectura sæpenumero havd vana fieri. juxta illud Phænicis Evripidei, qod lavdant Æschines *adversf. Timarch.* Diodorus Siculus *l.* 12. & Plinius minor *l.* 4. *ep.* 27.

Ὅσις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γνώσεται ὅτι
Τοιοῦτός ἐσθ' οἷοις περ ἥδεται συνών.
Si qis malorum pascitur consortio,

In

in memoria habet. itáque lavdem illorum nihili pendit, qi nè sibi qidem ipsis placent.

§. 5. Neqe invitus qicqam agas, neqe societatis communis immemor, nec nisi re probè priùs exploratâ, aggressus, nec affectibus abreptus, sed nec sensus tuos exornet ser-

μεμνημένος διατελεῖ. a ἐ πάνυ δὲ τὸν φιλὸν τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθεῖ), ὅιγε δὲ αὐτὸ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν).

a L. 6. §. 57. l. 8. §. 52, 53. l. 9. §. 27.

§. 5. Μήτε b ἀκούσιος ἐνέργει, μήτε c ἀκοινώνητος, μήτε d ἀνεξέταστος, μήτε e ἀνθελκόμενος. μήτε f κομψείᾳ τὴν διάνοιάν σε καλλωπίζειν.

b L. 5. §. 1. c L. 2. §. 2. d Inf. §. 6. l. 8. §. 2. l. 10. §. 37. e L. 2. §. 2. l. 10. §. 36. f L. 1. §. 7. 15. Inf. §. 8.

ζίτω.

ANNOTATIONES.

Inqirere ultrà parco; compertum hoc habens,
Talem esse qemqe, qali amicitiâ utitur.

Grotius. Cæterum havd plenè satis Marci verba expressit is. pleniùs exactiùsqe Casavbonus *qales cum qalibus volutentur*, sive commiscendo sese invicem fœdant & inqinant. Est enim metaphora à limo lutóve, qod è terra fit, humido aliqo commaceratâ. unde & φύρεσθαι non est tantùm μίγνυσθαι, vel μολύνεσθαι, sed & μολύνεσθαι. &, φυρμὸς, ῥύπος, μίασμα, μολυσμός. Hesychius. unde forsan & nostrum, qo Casavbonus usus est hic. molle. Vide *l.* 7. § 67.

Παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον] Cicero *de fin. lib.* 2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* Idemqe *de Oratore perfect.* § 41. *Ego cum à nostro Catone lavdabar, vel reprehendi me à cæteris facilè patiebar. Sic Socrates videtur testimonio Platonis aliorum judicia debere contemnere.* Seneca *Epist.* 52. *Qanta dementia ejus est, qem clamores imperitorum hilarem ex auditorio dimittunt?* Apud eundem Epicurus *Epist.* 29. *Nunqam volui populo placere. nam qa ego scio, non probat populus; qa probat populus, ego nescio.* Subjungit Seneca; *Idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. qis enim placere potest populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor qæritur. similem te illis facias oportet. non probabunt, nisi agnoverint. conciliari nisi turpi ratione amor turpium non potest.* Idem *Epist.* 92. *Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem loco sibi esse voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus. Qid enim, inqit, meâ refert, sursum isti an deorsum sonent? Qanta dementia est vereri, nè infameris ab infamibus?* Epicuri illud ob oculos habuisse videtur Clemens, cùm ista scriberet, *Strom. lib.* 1. *pag.* 290. *D.* Οὐ ποτε ἄρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνης εἰδέναι, οὐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς. ἃ δὲ ἡμεῖς ἴσμεν, μακρὰν ἐσι τῆς ἐκείνων διαθέσεως. *Multis ergò placere minimè est expetendum. Qa enim sunt illis jucunda, nos non exercemus. Qa nos autem scimus, procul sunt ab illorum affectione.* qi locus cum corruptelæ manifestus sit, ità interpretari Herveto visum, ac si pro ἐκείνης εἰδέναι, ἐκείνους ἥδεσθαι. vel ἐκείνοις ἀνδάνειν; legisset; Sylburgius ἐκείνης εἰδέμεν, ἀτκεῖν scilicet reponendum posse existimat, ut sit, *qa nos novimus illos exercere.* mihi nevtrum satisfacit. forsan potius, ἐκεῖνοι εἰδεῖεν, *qa illi norint*, ut in membro altero, ἡμεῖς ἴσμεν, *qa nos scimus.* Vide *l.* 4. § 3.

Οὐδ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκωσιν] Vide *l.* 8. §. 52, 53. Seneca *Epist.* 9. *Nisi sapienti sua non placent. omnis stultitia laborat fastidio sui.* Et *de tranqill. c.* 2. *Unus effectus est vitii, displicere sibi.* & *Epist.* 47. *Hoc habent inter cætera boni mores; placent sibi & permanent. Levis est malitia, sæpe mutatur, non in melius, sed in aliud.* Aristoteles item *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι. κατ' ἐτέρων μὲν ἐπιθυμητικὰ, ἀλλὰ δὲ βουλητά. *Prava dissentiunt inter se, dum alia cupiunt, alia volunt.* Vide sis cætera.

§. 5. Μήτε ἀκούσιος] Apud Aristotelem *Rhetor. l.* 2. *c.* 24. nescio qis.

Εἰπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς διδράκουσιν
Ἀκτίνως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πιστεύν.
Οὐτ' εἴγ' ἀναγκασθείς τις ἓν δράσῃ τινὶ,
Προσῆκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν.
Si nostra in illum se tra non recte ferat,
Qi non sua aliqid sponte commisit mali;
Nec qi coactus alteri benefecerit,
Ullum meretur aut honorem aut gratiam.

Grotius. Vide *l.* 4. §. 34. Avgustinus *confess. l.* 1. *c.* 12. & ex eodem Petrus Lombardus *sentent. l.* 2. *distinct.* 40. §. 2. & Prosper *sent.* 172. *Nemo invitus benefacit, etsamsi bonum est qod facit.* Idemqe *in Joan. Evang. tract.* 43. *Qod qis invitus vel necessitate facit, non bene facit. Sapientem* vero *invitum nihil facere*, Stoicum dogma est. Cicero *paradox.* 5. *Soli hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus, nihil coactus.*

Μήτε ἀκοινώνητος] qod ubiqe damnat. Vide ad *l.* 2. §. 2. Gregorius Nazianzenus *in Basil. epitaph.* Μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. *Nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio contemplatione careret.* Seneca *de beat. c.* 20. *Sic vivam, qasi sciam aliis me natum: & natura rerum hoc nomine gratias agam. & Ep.* 48. *Non potest qisqam beate degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit. alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hæc societas diligenter & sanctè observanda est, qa nos omnes omnibus miscet, & judicat aliqod esse commune jus generis humani.*

Μήτε ἀνεξέτας] Ità Basilius Cæsar. *Epist.* 44. οὐδὲν ἀνεξετάστως προσίεσθαι. *nihil non examinatum admittere.* Et

A *Epist.* 54. Πάντα μὲν λόγου, πᾶσαν δὲ πρᾶξιν καθήκουσαν περιεσκέμμενος ἐπιτελεῖσθαι. *Omnem qidem sermonem, & qamlibet competentem actionem circumspectè peragendam.* Vide & *infrà* §. 6. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 37. Idémqe *in Esajam.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. *pag.* 159. *C.* Χρὴ ὧν, ὥσπερ δικαστὴν, τὸν λόγον τὸν ἀνυτάτω χώρᾳ παρ' ἡμῖν λαχόντα, ἵνατα κρίνειν καὶ ἐξετάζειν τά τε δίκαια καὶ μὴ, καὶ συγκαταθίσεσι τῶν πραγμάτων, καὶ ταῖς ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς μετὰ ἀκριβοῦς ἐπικρίσεως ἐπιτρέπειν. *Oportet igitur rationem supremum apud nos locum sortitam, veluti judicem, singula qeqe judicare atqe examinare, tum qa admittenda sunt, tum etiam qa minimè: atqe ea cum diligenti judicio assensionibus atqe approbationibus rerum, rectisqe animi consiliis discutienda permittere.* Ἐυξαπάτητος γὰρ ἕκαστος, ἐν οἷς ἐστιν ἀπρόσκοπτος καὶ ἀνεξαπάτητος γίγνεται. *Facilè enim qivis decipitur in rebus antea non bene perpensis.* Galenus *hortat. c.* 6. Itáque ἐκ τοῦ μὴ ἀνεξετάστου, τὸ ἀπρόσκοπτον καὶ ἀνεξαπάτητον γίγνεται. *rebene explorata lapsu & seductione immunem esse.* de qo Marcus *l.* 7. §. 55. At contra Apelles hæreticus referente apud Evsebium *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 13. Rhodone, Μὴ δεῖν ἁπλῶς ἐξετάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον, ᾧ πιστεύσει διαμένειν. *Non esse omnino examinandam fidem; sed unumqemqe in eo, qod semel imbibisset, perstare oportere.* qod est prorsus interdicere homini, animal nè sit rationale, saltem nè ratione, qâ eum conditor Deus instruxit, utatur. nec multùm absedunt avt superstitiosi Jvdæuli, qi, ut refert Hieronymus à sancta fide in *Hebraomastig. l.* 2 *c.* 2. ex Mosis verbis *l.* 5. *c.* 17. *v.* 11. perperam acceptis, tradunt, qòd, *si sapientes dixerunt tibi, dextram esse sinistram, vel contrà, credi servariqe debeat:* avt superciliosi Jesuitæ, qi, referente Pavlo Soarpio in *Histor. de Interdict. Pavli* 5. *adv. Venet. l.* 2. in *Regulis* Patavii relictis ann. 1606. *reg.* 3. asserunt, *Si Pontifex Romanus nigrum esse definierit, qod oculus album esse renunciaverit, avt vice versâ, illius definitioni esse acqiescendum.* atqi hoc est etiam oculos hominibus eruere, non rationis tantùm usum eripere.

D Μήτε ἀνθελκόμενος] neqe patere te retrahi Xylander. *nec cum reluctatione* Casavbonus. Malim, *neqe affectibus abreptus.* qod Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 14. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος. *Dum à propria cupiditate abstrahitur.* Et Marcus *infrà* §. 15. ὁρμητικῶς νευροσπασθέντος. *Affectibus tanqam fidiculis agitatus.* Eodem vocabulo usus est Plato *leg. l.* 1. *pag.* 782. *B.* τὰ παθήματα σπῶσί τε ἡμᾶς καὶ ἀνθέλκουσι. *Affectus nos trahunt & retrahunt.* Vide *l.* 2. §. 2.

Μήτε κομψείᾳ] Ità §. 8. οὐδὲ κομψόν, neqe affectatum. & *l.* 4. §. 51. καὶ τῆς κομψείας, & ostentatione. & ἀκόμψου. *l.* 6. §. 38. qæ περὶ τὸ φιλοπαίκτιον καὶ χαριεντισμὸν, *de jocorum amante &*
E *facero* usurpari monet Pollux *l.* 5. *c.* 45. Aristophanes *nubib.* 2. 1.

Πρῶτον μὲν εἶναι κομψὸν ἐν συνουσίαις.
Primo qidem ut sis lepidus in congressibus.

Idem *avib.* 1. 3.

Μὴ γὰ νόημα κομψότερον ἤκουτά πω.
Noema nunqam audiveram elegantius.

Ubi Schol. κομψεία, ἱλαρότης, ἀστειότης, *festivitas, urbanitas.* Evripides apud Aristotelem *Polit. l.* 3. *c.* 4.

Μή μοι τὰ κομψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ.
Speciosa mitte; prome qeis urbi est opus.

F Grotius. Aristoteles *de Cœlo l.* 2. *c.* 13. κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς δὲ. *arguè qidem, haud verè tamen.* In sermonis avtem elegantia avt festivitate studium poni Marcus alibi vetat. Vide *l.* 1. §. 7. ἀστειολογίας. & *l.* 8. §. 30. περιέργως. Plato in *politic. pag.* 531. *B.* Καὶ διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ἀνέμοσιν, πλησιώτατος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως. *Si verborum curiositatem vitabis, evades in senectute admodum sapientior.* Latius tamen extendit idem *Epist.* 10. Τὸ γὰρ βέβαιον καὶ πιστὸν καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγὼ φημι εἶναι τῇ ἀληθινῇ φιλοσοφίᾳ. τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας σοφίας τε καὶ δεινότητας, κομψότητας ἤδη μᾶλλον προσαγορεύειν, ἢ σοφὰς ὀνομάζειν. *Nam*
G *firmitatem, fidem, sinceritatem veram esse philosophiam existimo. Alias vero & ad alia declinantes scientias & facultates si qis ornamenta dixerit, rectè, ut arbitror, appellabit.* Aliud est τὸ κομψόν *l.* 8. §. 34. Seneca *Ep.* 115. *Oratio vultus animi est: si circumtonsa est & fucata, & manufacta, ostendit illum qoqe non esse sincerum, & habere aliqid fracti. non est ornamentum virile, concinnitas.* Sed de sententiarum potius ratione Marcus istic. Cæterùm, μήτε κομψείαν τὴν διανοιάν σε καλλωπίζειν, Xylander cum reddidit, *nè in cogitationibus tuis astutiam sectaris*; à Marci mente nimium qantum recessit. διανοίας σχήματα, sive *figura sententiarum* rhetoricæ magistris qid sint, docet Fabius *instit. l.* 9. *c.* 1.

a L. 1. §. 5. ζῆσω. μήτε πολυρρήμων, μήτε a πολυπράγμων.
l. 4. §. 24.
b Supr. §. 3. ἔσο. ἔστι δὲ b ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔτω c νεοτάτης ζώσης
l. 12. §. 26. d ἄρρενος, καὶ πρεσβύτου, καὶ πολίτου, καὶ Ῥωμαίου,
c L. 5. §. 27. καὶ ἄρχοντος, ἀναλιπαχότος ἑαυτὸν, ὅτου ἂν ἐπὶ
d L. 2. §. 5. τῆς e τεθειμένου τὸ ἀναλλητικὸν ἐκ βίου * εὐλυτος.
e L. 9. §. 3.
l. 11. §. 3. 20.
* ἰυλότως f.
ut Inf. §. 7.
& l. 8. §. 33.
Inf. §. 16.

monis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis verò, ut qi in te resident Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qi ità se composuerit, ut qi promptus decedere, classicum duntaxat, qo è vita avocetur, expectet. qi-

ANNOTATIONES.

Πολυρρήμων] Epictetus *Enchir. c.* 32. §. 1. Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔστω, ἢ λαλησάτω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ ἐν ὀλίγοις. *Ac majori quidem ex parte silentium præstetur: aut necessaria dicantur, eáque paucis.* Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 14.

Rarus sermo illis, & magna libido tacendi.

Πολυπράγμων] Vide *l.* 4. §. 24. De sapientibus ex Stoicorum sensu Laertius *l.* 7. *c.* 118. in *Zenone.* Ἀπραγμονάς τε εἶναι. ἐκκλίνειν γὰρ τὸ περίεργόν τι πρὰ τὸ καθῆκον. *Esse à negotiis remotos. Cavere enim ne qid præter officium faciant.* Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 16. ait, Chrysippum *vitarum l.* 4. τὸν σοφὸν λέγειν ἀπραγμονήτε καὶ ἰδιοπράγμονα εἶναι. *Sapientem cum otiosum esse, tum negotia sua tractare.* Verba Chrysippi; Οἰομαι γὰρ ἔγωγε τὸν φρόνιμον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, καὶ ὀλιγοπράγμονα, καὶ τὰ αὐτῷ πράττειν. ὁμοίως τῆς τε αὐτοπραγίας, καὶ ὀλιγοπραγμοσύνης ἀσκίαν ὄντων. *Censeo enim ego prudentem & carere negotiis, & parca habere negotia, & suas res agere: cum & suarum rerum tractatio & parcarum perinde sunt elegantes.* Idem *lib. de eligend. propt.* Ἐπεὶ τῷ γε ὄντι φαυλότατα ὁ καὶ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ βίος ἀκινδύνου τινὸς καὶ ἀσφαλοῦς ἔχεται. ὁ πάνυ τῶν πολλῶν διαπεφευγὼς τὸ συνιδεῖν. *Videtur enim revera otiosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc pavci perspiciant.* itaque Tertullianus *de pall. c.* 5. non *Epicuros* tantum, sed & *Zenonas, quietis magistertium* dicit. Quanqam Tigellinus impurus ille Neronis palpo, apud Tacitum *annal. l.* 14. Stoicæ sectæ objicit, qod *turbidos & negotiorum appetentes faciat.* Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτῷ, ὁ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni sua, non efficietur sapiens.*

Ὁ ἐν σοὶ θεὸς] Mentem nunc *damonem*, ut *l.* 2. §. 13. & *infra* §. 6. nunc & *Deum* dicit, ut hoc loco, sic *l.* 12. §. 26. Ὁ ἑκάστου νοῦς θεός. *Mens cujusque Deus est.* ibi plura vide.

Προσάτης] Ita *l.* 5. §. 27. προσάτου καὶ ἡγεμόνος. *præsidemqe ducemqe.*

Ἄρρενος] Vide *lib.* 2. §. 5. De Zenone apud Laertium *l.* 2. Zenodotus:

Ἄρρενα γὰρ λόγον ἔυρες —
Masculum enim verbum invenisti —

vel

Masculam enim vitæ rationem tu reperisti.

Et Seneca *Epist.* 33. *Totus contextus illorum virilis est.* Apud Persium *Sat.* 5. *v.* 144. *Masculam bilem.* id est, *Masculam animum criminis loco luxuria objicit juveni in fuis castris militanti.* Casaubonus ibi.

Ἀναλιπαχότος] *qi se ità comparaverit* Xylander. vel *composuerit.* Ἀναλιπάζασθαι, ἐυτρεπίσασθαι. Ἀναλιπάζασθαι, *parare.* Hesychius & Svidas.

Τεθειμένου τὸ ἀναλλητικόν] Translatum videtur à re militari: qod & Svidas censet, ubi locum hunc laudat, nisi qod τὸ ἀναλλητικὸν illud esse *classicum* existimet, qo εἰς πόλεμον οἱ ῥαθυμοι ἀναπαλῶνται, *ignaviores ad prælium in eundem incitantur*; cum sit potius, ut Budæus, qo *receptui signum datur, & a pugna, fusorumve prosecutione milites revocantur.* qomodo Plutarchus in *apoph. Lacon. pag.* 236. *E.* Ἄλλος ἐπὶ παραταξεως τῷ πολεμίῳ τὸ ξίφος καὶ ἀφίειν μέλλων, ἐπεὶ τὸ ἀναλλητικὸν ἐσημήνατο, ὑπέστη καὶ ἐκαινούργησε. *Alius in prælio gladium hosti jam incussurus, qum audiret receptui cani, ictum non intulit.* qod idem & de Chrysanta Persa narrat, in *collatione Pelopida & Marcelli pag.* 317. *D.* & in *capit. Rom. qæst.* 39. à Cyro eo nomine lavdato; ex Xenophontis *pæd. l.* 4. Ita & Pollux *onomast. l.* 1. *c.* 10. §. 19. ubi τὸ εἰς ἐφοδον opponit τῷ ἀναλλητικῷ. Et clarius adhuc *l.* 4. *c.* 11. παρακελευστικὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς μάχης ἀναπαλῶν. ἀναλλητικὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς μάχης συμβολήν. *Adhortatoria vero, qa in pugna conflictu fit. Receptus autem signum, qod e pugna revocat.* Ita Diodorus Siculus *l.* 17. *c.* 7. Ἀνεκαλέσατο τῇ σαλπιγγι τοὺς στρατιώτας. *Signo milites revocavit.* & Polybius *l.* 1. *c.* 45. Ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτῶν παρηγγελκὸς τοῖς σαλπισταῖς. *Tubicines receptui canere jussit.* Plutarchus in *Fabio pag.* 181. *B.* Τῇ σαλπιγγι σημεῖον ἀνακλητικὸν. *Et signo receptui dato.* qod Synesius *in Calvit. p.* 80. *A.* Κελεύει ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι τὰς σάλπιγγας. *Classico receptui cani jubet.* Sed & Longus *Pastoral. lib.* 4. *pag.* 125. de caprario, cujus canibus capræ assiveverant: Πρῶτα μὲν ὀλίγον ἐνέπνευσε, καὶ αἱ αἶγες ἔστησαν, τὰς κεφαλὰς ἀζάμενοι. εἶτα ἐνέπνευσε τὸ νόμιον, καὶ αἱ αἶγες ἐνέμοντο κάτω. αὖθις λιγυρὸν ἐδωκε, καὶ ἄγριον κατεκλίθησαν. ἐσύρισέ τε καὶ ὀξὺ μέλος, αἱ δὲ, ὥσπερ λύκου προσίοντος, εἰς τὴν ὕλην καταφυγοῦσαι. μετ' ὀλίγον ἀνακλητικὸν ἐφθέγξατο, καὶ ἐξελθοῦσαι τῆς ὕλης, πλησίον αὐλοῦ, τῶν ποδῶν συνεδράμοσαν. *Primum exilem inflando edidit sonum, & steterunt arrectis capitibus capræ. Deinde pastoralem cantum, qo ad pastum invitabantur, & capræ in terram pronæ per herbas pascebant. Iterum sonum edidit acutum, & conserta procubuerunt. Cantum etiam acutum dedit fistula: & illæ, non secus ac lupo irruente, ad sylvam confugere. Paulò post receptui signum dedit, & illæ egressæ nemore prope ad pedes illius concurrerunt.* Sed & apud eundem *l.* 1. *pag.* 16. Dorcona pelle lupinâ invadentes canes ἀνακλήσει συνήθει ἡμερῶσαι, *receptui canens de more sedasse* Daphnis fertur. Idemqe *l.* 2. Λαβὼν τὴν σύριγγα, συρίζει γοερὸν, ὡς ἱερὸν, ἱμερτὸν, ὡς πόθου. ἀνακλητικὸν, ὡς ἐπιζήλου. *Fistulâ acceptâ flebilem ut amans edebat cantum, amatorium veluti ad amorem allicens, revocatorium instar regentis.* Eodem respexit Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 29. Ἐὰν δ' ὁ θεὸς σημήνῃ τὸ ἀνακλητικὸν, ὡς τῷ Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς ῥεκτέον. *Si verò Deus receptui cecinerit, qemadmodum Socrati, parendum erit ei tanqam Imperatori.* Idem *l.* 3. *c.* 13. Ὅταν δὲ μὴ παρέχῃ τὰ ἐπιτήδεια, τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνει, τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, ἔρχου. *Cum verò ea, qibus opus est, non suppeditet, receptui canit, januam aperuit, seqe venire jubet.* Et *c.* 26. Τί οὖν, ἐπὶ μὴ παρεῖχε τροφὰς; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς, τὸ ἀνακλητικὸν μοι σεσήμαγκε; πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἑτοιμάζων ἐμαυτὸν τὰ ἔργα. *Qid ergo cum victum non præbet? Qid verò, nisi, ut Imperator bonus, receptui mihi cecinit? Parco, fqor, collaudo Imperatorem, facta ejus prædico.* Et *c.* 24. Ἂν μ' ἐκεῖ πέμψῃς, ὅπου καλὰ φύσει διεξαγωγὴ ἐστὶν ἀνθρώπου, ἕτοιμος εἰμι. ἀλλ' ὡς σὺ μοι σημαίνων τὸ ἀνακλητικὸν οὐκ ἀπολείπω σε. αἰσθάνομαι ὅτι μοι χεῖρον οὐκ ἔχει. *Si eo me miseris, ubi homines secundum naturam vivere nequeunt, non contra imperium tuum discedam; sed tanqam te recepto mihi canente non te deseram. Animadverto tibi operâ meâ non esse opus.* Potest & a re navtica sumptum videri. qâ imagine eadem ferè in argumento eodem usus est Epictetus *Enchir. c.* 7. Καθάπερ ἐν πλοῖῳ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρευσάμενος, ὁδοῦ μὲν παρέργου, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξῃ ἢ βολβάριον, τετάσθαι [al. τάττεσθαι] δὲ δεῖ τὸν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή τοι σί γε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος εἰσβληθῇς, [ἐκβληθῇς vulg. perperam.] ὡς τὰ πρόβατα. οὕτω καὶ ἐν βίῳ, ἐὰν διδῶται ἀντὶ βολβοῦ καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδεὶ κωλύσει. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐὰν δὲ γέρων ἤς, μηδὲ ἀπέλθῃς ποτὲ τοῦ πλοίου μακράν, μήποτε καλοῦντος ὀκνήσῃς. *Qemadmodum in navigando subducto navigio, si aqatum exieris, obiter fortassis etiam cochleolam colliges, aut bulbum: animo autem in navigium intento esse oportet, ac continenter sollicito, ne gubernator vocet: ac tum illa omnia relinqere, ut ne vinctus, tanqam oves, in navim conjiciaris. Ita etiam in vita, si tibi vice cochleæ aut bulbi detur uxorcula & puer: nihil impediet. At si gubernator vocarit, curres ad navem, relictis illis omnibus; neqe respicies. Qod si senex es, cave unqam nave recedas longius; ne qando vocatus deficias.* Vide ad *l.* 9. §. 3. & *l.* 11. §. 20. qo loco, qod ἀνακλητικὸν illic, ἐνδότιμον idem dici videtur.

Εὐλυτος] Citat Svidas è Marco ista, sed non explicat. Sic *infra* §. 7. ἐυλύτως ἀπιέναι. *Promptus sit discedere.* & §. 16. εὔλυτον. *Promptum.* Potest autem τὸ ἔυλυτον illud à *vestitu* sive *calceatu* translatum videri, qi qò minùs arctè astringitur, eo facilius exolvitur & exuitur. De Iphicrate Diodorus Siculus *l.* 15. Τὰς δὲ ὑποδέσεις τοῖς στρατιώταις ἐυλύτους καὶ κόμψας ἐποίησε, τὰς μέχρι τοῦ νῦν Ἰφικρατίδας ὀνομαζομένας. *Calceamenta denique militum, ut & citius solvi, & facilius gestari possint, excogitavit. Qa ad hunc usqe diem Iphicraticarum inde appellationem retinent.* Indè Luc. *c.* 3. *v.* 16. Λύσαι τὸν ἱμάντα τῆς ὑποδήματος. *Solvere corrigiam solearum.* qem locum tractans, & more suo in allegoriam trahens, Clemens *Strom. l.* 5. *pag.* 573. *D.* Χρῆται γὰρ τοῖς καθαιρετοῖσιν, ἀπολύειν τοῦ σώματος, καὶ τῶν τούτου ἁμαρτημάτων τὴν ψυχὴν, ὥσπερ τοῦ δεσμοῦ τὸν πόδα. *Oportet enim eos, qi munidos faciunt, animam exolvere à corpore, & ejus peccatis, tanqam pedem à vinculo.* Ità Lucret. *l.* 1.

— *vita qoqe omnis*
Omnibus è nervis atqe ossibus exoliatur.
— *veluti cum lubrica serpens*
Exuit in spinis vestem —

Sicut idem *l.* 4. & *l.* 3.

— *vestem qe relinqere ut anqis,*
Gauderet. —

de anima corpus exuente. De Diogene Cynico Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐλεύθερος ἦν, ὅτι ἀπεβεβλήκει πάσας τὰς τῆς δουλείας λάβας. πάντα ἐυλυτα εἶχε, πάντα μόνου προσηρτημένα. *Esset ingenuus, qod omnes servitutis ansas abjecisset. omnia appensa tantum, non adstricta habebat.* Interpres enim doctissimus perperam reddidit; *Omnia à seipso pendentia.* Potest & à *fructibus maturis*; qæ sponte suâ decidunt, qm immatura validiùs adhæreant. Theophrastus *de caus. plant. l.* 5. *c.* 4. Πεπανθείς, γὰρ ὁ καρπὸς, αὐτόματος ἀποῤῥεῖ. πρὸ δὲ τοῦ πεπανθῆναι, μᾶλλον ἰσχύει καὶ προσήρτηται. *Qippe fructus maturi sponte ruunt. Sed antequam sint maturi, valenter adhærent.* Vide *l.* 12.

§. 3.

qíqe nec juramento proprio, nec aliûs cujuſqam teſtimonio opus habeat. porrò vultus adſit hilaris; animuſqe ità comparatus, ut nec externo aliqo indigeas miniſterio, nec tranqillitate ea, qam ab aliis ſuppeditari neceſſe ſit. rectum deniqe, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.

μήτε ὅρκῳ δεόμενον, μήτε [a] ἀνθρώπῳ ἑνὸς μάρτυρος. * ἐν ᾧ [b] τὸ φαιδρὸν, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν [c] παρηγορίας, καὶ [c] τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέχωσιν, [d] ὀρθὸν οὖν εἶναι χρὴ, καὶ οὐκ ὀρθούμενον.

§. 6.

a L. 7. §. 67. l. 9. §. 29.
* ἐν Boot. inſ. vel inſῆ.
b L. 10. §. 12.
c L. 4. §. 29. l. 7. §. 16. l. 11. §. 1.
d L. 7. §. 12.

ANNOTATIONES.

§. 3. Cicero *de Senect. Sicut poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur, ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* qod Seneca *Epiſt.* 30. *Senectus leniter emittit, non repente avulſum vita, ſed minutatim ſubductum.* Vide *l.* 9. §. 3. Aptiſſimè ad Marci mentem, idem in *Oedip.* 4. 2.

Animam ſenilem mollis exolvit ſopor.

Contendi avtem poſſunt cum Marci iſtis Epicteti illa *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Ἀλλὰ Χρυσάντας μὲν παίειν μέλλων τὸν πολέμιον, ἐπειδὴ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν ἀνακαλούσης, ἀνέσχεν. οὕτω πρυγχιαίτερον ἐδόξεν αὐτῷ, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν. ἡμῶν δὲ οὐδεὶς φίλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης, ἐυλύτως ὑπακούσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν ἃ πάσχομεν. *Chryſantas quidem percuſſurus hoſtem, cùm receptui canì audiviſſet, cohibuit impetum. Adeò præſtantius ei viſum eſt Imperatoris dicto eſſe audientem, qàm exlpere animum. Noſtrum avtem nemo vult vel neceſſitati vocanti alacriter obtemperare; ſed plorantes & gementes affecti ſumus ut ſumus.* & fortaſſe illic etiam ἐυλύτως fuerat. vide *ad l.* 8. §. 33. *l.* 9. §. 3.

Μήτε ὅρκῳ δεόμενον] Juramentum omne viro ejuſmodi; qalem Marcus iſtic delineat, variis rationibus nevtiqam neceſſarium videri poſſit. Ac primò qidem διὰ τὸ ἀξιόπιστον. qia, cùm veracem ſe jugiter ac conſtantiſſimè exhibuerit, etiam injurato à qibuſvis fides adhibebitur. καὶ γίγνεσθαι τοιούτοις ἀνθ' ὅρκων ὁ τρόπος. *pro jurejurando mores illis eſſe poſſunt.* ut Libanius *Orat.* 28. *pag.* 618. *B.* In qam ſententiam argutè Clemens *Strom. l* 7. *pag.* 127. *B.* Τὸ ἀληθεύειν καλὸν τὸν ὅρκον, μεῖζα συμφωνίας τῆς καλῆς τὸ ἀληθὲς γίνεται. τὸ ἐνορκεῖν [ità Heinſius qod vulgò ἐνορᾶν.] ἢ συμβαίνει καλὰ τὴν κατόρθωσιν τὴν ἐν τοῖς καθήκουσι. πῶς τοίνυν ἔτι τῷ ὅρκῳ χρεία, τῷ κατὰ ἀκρον ἀληθείας βιοῦντι; *Quoqam ut ſit verax jurejurando, fit ex ea, qam cum veritate habet, conſenſione. Ut qis recte juret, contingit, ſi qis ſe recte gerat vulgo in officiis. Cur enim ergo eſt opus jurejurando ei, qi ita vivit, ut jam pervenerit ad ſummum veritatis?* Clarius Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 148. Ὁ τῶν ἐν βιοῦντων λόγος ὅρκου πιστότερος τοῖς πάντων τῶν ἀκριβεστάτων σοφιστῶν ψήφοις. ἀκοὴ, εἰ πιστεύσομεν βουλόμεθα, ἐν βιοῦμεν. *Eorum, qi recte atqe ex virtute vivunt, ſermo jure jurando qovis majorem fidem nanciſcens avdientium omnium calculis coronatur. Qamobrem ſi ſermonibus noſtris fidem haberi volumus, recte vivamus.* Sed & Pythagoras, ſectatoribus ſuis præcipiebat, Μὴ ὀμνύναι θεούς. ἀτελὲς γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον παρέχειν. *Deje-rare per deos vetabat, qemqe enim id ſtudioſe curare oportere, ut ex vita merito ſibi fides habeatur.* Laertius *l.* 8. §. 22. Qod Gregorius Nazianzenus in *Jambis.*

Ὅρκον δὲ φεῦγε παντα. πῶς δὲ πείσομεν;
Λόγῳ, τρόπῳ τε τοῦ λόγου πίστωμεθα.
Fuge vero omne juramentum. qomodo igitur alteri *perſvadebimus?*
Verbo, & modo verbo fidem facienti.

De Eſſenis Joſephus *captiv. Jud. l.* 2. *c.* 12. Πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκου. τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περιῃρῆσθαι, χειρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνουσιν. ἤδη γὰρ δὴ κατεγνῶσθαί φασι τὸν ἀπιστούμενον δίχα θεοῦ. *Omne qod dixerint, jurejurando fortius habent. Ipſum avtem jusjurandum qaſi perjurio deterius vitant. Jam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui ſine Deo non creditur.* Cicero *pro Balbo*: *Athenis ajunt, cum qidam apud eos, qi ſanctè graviterqe vixiſſet, & teſtimonium publicè dixiſſet, & ut mos Græcorum eſt, jurandi cauſſa ad aras accederet, unâ voce omnes judices, ne is juraret, reclamaſſe.* Xenocrates is fuit, uti docet Laertius *l.* 4. §. 7. in *Xenocr.* Ἦν δέ, inqit, καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἐξιόντα ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μείζω συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta vero illius verbis fides habebatur, ut cum juraſſi nullius teſtimonium admitteretur, hunc ſolis remiſerint Athenienſes jusjurandum.* Sed & Valerius Maximus *Memorab. l.* 2. *c.* 10. qi hoc ipſum ubi retulerat, ſubjunxit; *Judices qod ſibimet ipſis poſt modum dicenda ſententia loco remiſſari non erant, ſinceritati ejus concedendum exiſtimarunt.* Vide qæ de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Plavtus *Amphitr. Act... Scen.*

Nam injurato ſcio plus credet mihi, qàm jurato tibi.

Ità qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 27. Æſchylus;

Οὐκ ἀνδρὸς ὅρκος πίστις, ἀλλ' ὅρκος ἀνήρ.
Dat fidem vir juramento, non juramentum viro.

ſive ut Grotius reddit,

— Vir ſacramento fidem
Debet merere, non ſacramentum viro.

Deinde, διὰ τὸ ἀπερίστατον καὶ τὸ ἀσφαλές. qia, cùm ſit ſponte ſua æqi bonique tenaciſſimus, juramento nihil opus habiturus ſit, cujus religione ad officium ſuum præſtandum adigatur. Etenim qemadmodum de legibus Demonax Cynicus apud Lucianum. Οἱ ἀγαθοὶ νόμων οὐ δέονται, nimirum, ποιοῦντες ἑκουσίως διὰ τὸν λόγον, ἃ νῦν ἀκοντες διὰ τὸν νόμον. *Facientes ultro monitu rationis, qæ nunc invitis metu legum facimus.* Xenocrates apud Plutarchum *adv. Colot. pag.* 1124. *E.* Οἱ γὰρ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντες μόνοι ποιοῦσιν ἑκουσίως, ἃ ποιοῦσιν ἄκοντες οἱ λοιποὶ διὰ τὸν νόμον, ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεῆ ψόφῳ τῶν ἡδονῶν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Verè enim philoſophantes ſoli ultro faciunt ea, qa legibus coacti reliqi faciunt, tanqam canis morſu, aut ſelis metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Xenocrates apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *E.* Et Conſtantius Imperator *Orat. pro Themiſtio. pag.* 421. Εἰ δυνατὸν ἦν πᾶσιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης ὑπ' ἀμ ἦν χρεία. ἐν γὰρ τῷ διὰ τὸ δέον ἀπέχοντας, ταῦτα ἂν ἑμοῦσι ἐκ προαιρέσεως. *Si fieri poſſet ut omnes homines philoſopharentur, legum qa nunc neceſſaria, nullus deinceps uſus foret. A qibus enim nunc metu homines abſtinent, illa ſponte ſuâ ac voluntate odiſſent.* Itaqe Ariſtippus, Τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, *qid habeant eximium philoſophi*, reqiſitus, reſpondit, referente Laërtio *lib.* 2. §. 68. Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀνιερεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν. *Eodem qo nunc vivunt modo victuros philoſophos, etiamſi leges omnes tollerentur.* Siqidem id ſuâ ſponte facient, qod legibus facere coguntur. De juramento pariter dici poterit; nihil ittoc viro bono opus, qò ad id qod eſt officii ſui obeundum, vel impellatur, vel obſtringatur: qum ſponte ſuâ facturus ſit illud, qod alii vix etiam juramenti vinculis conſtricti exeqantur. Ità M. Fabius fugientibus cohortibus poſt Q. Fabium in prælio occiſum; *Hoc juraſſis*, inqit, *milites? fugientes vos in caſtra redituros? adeò ignaviſſimos hoſtes magis timetis, qàm Jovem Martemqe per qos juraſtis? as ego injuratus avt victor revertar, avt prope te hic, Q. Fabi, dimicans cadam.* Livius *l.* 2. De Numa Livius idem *l.* 1. *Eâ pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propulſo legum ac pœnarum metu, civitatem regerent.* Cæterum Fabium fides pietasqe in patriam etiam citra juramentum in officio continebant. Atqe hoc eſt qod Solon, ut Laërtius *l.* 1. §. 60. Κολακεύειν ὅρκῳ πιστότερον ἔγε. *Virtutem atqe probitatem juramento fideliorem cense.* Qanqam nèc *injuratus* prorſus vir bonus: *ſacramento*, non vulgari tamen illo, adactus, ſed ſanctiore etiam, ſi qid in iſtis aliud alio ſanctius æſtimatur, qodqe facit, ut illius idcirco nullus indigeat. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum eſt ad bonam mentem, promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es.* & *Epiſt.* 65. *Sapiens, affectatorqe ſapientiæ, velut ſacramento rogatus*, &c. Et *de vit. beat. c.* 15. *ad hoc ſacramentum adacti ſumus.* Cæterum ego ſenſui, qem priore loco propoſueram, ἐμμένω. Tertiò denique (id qod Marcum iſtic cum primis velle, nullus ambigo) διὰ τὸ αὐτάρκες καὶ ἀπροσδεές. qia eo ſit animo eaqe ſui fiducià, ut juramentum interponere nihil habeat neceſſe, ſi dicenti fides derogata fuerit; cum ab aliorum de ſeſe opinionibus ac judiciis bonum ſuum ac beatitatem nevtiqam pendere perſvaſum habeat. qò ſpectat, & qod ſeqitur, ut nec juramentum proprium, ità nec teſtimonium alienum, ſic affecto, uſui (neceſſario ſaltem) futurum.

Μήτε ἀνθρώπῳ τινὸς μάρτυρος] Ità *l.* 7. §. 62. ὥστε ἐπιμαρτυρήσεως δέησαι. *Nec approbationem eorum expetes.* Et *infrà* §. 16. εἰ δὲ ἀπίστουν αὐτῷ, &c. *parum penſi habiturum, etiamſi non ipſi fidem adhibuerint, talem eſſe revera, qalem præ ſe fert.* Τί δ' ἐρεῖ τις ἡ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, εἰδὲ εἰς νῦν βάλλεται. *Qid avtem alius qiſqam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, ne cogitat qidem. lib.* 10. §. 11. aliud eſt avtem qod *lib.* 9. §. 29. μὴ περιδλεπε, ἕτις ἐστίαι. *Nec circumſpice, ne qis advertat.*

Ἐν δὲ τὸ φαιδρόν] Vitioſa proculdubio ſcriptura, ambigua ſatis emendatio. Eruditus Vir D. Bootius vult ἓν δέ, qaſi dicat: *hoc unum cum primis attendatur*, vel *agatur.* qomodo Apoſtolus *ad Philip. c.* 3. *v.* 13. ἓν δέ. *Unum hoc* eſt qod ago, qod attendo. Ego exiſtimaverim legi poſſe, ἐν δέι, vel, qia id forſan poetarum eſt peculiare, ἐνι δε, ἀνὴ τῷ ἐνεστι δὲ, *ineſt avtem* hujuſmodi, qam ſupra delineaveram, animi conſtitutioni *alacritas* jugis καὶ αὐτάρκεια. Vel ſi cui minus hoc arriſerit, qia moniti ſeu præcepti rationem præcedentia habent, ἐπῃ δὲ, avt ἐνίστω δὲ, *inſit avtem*, avt *ineſto vero*, &c. Cæterum aliorum arbitrium eſto. ego nihil ſtatuerim.

Τὸ φαιδρόν] Apulejus in *apologia. Cæterum Platonica familia nihil novimus niſi feſtum & lætum, & ſolenne & ſuperum & cæleſte.* Seneca *Epiſt.* 60. *Talis eſt ſapientis animus, qalis mundi ſtatus ſuper Lunam: ſemper illic ſerenum eſt.*

Ὀρθὸν οὖν εἶναι χρὴ, οὐκ ὀρθούμενον] *Rectum igitur eſſe oportet, non avtem erectum.* hoc eſt: qi *recto* ipſe per ſe jugiter conſiſtat *incedatqe talo*, ut Horatius loqitur, *l.* 2. *Epiſt.* 1. non qi lapſus, vel lapſabundus aliena manu erigi opus habeat; qomodo de Hectore Homerus *Il.* η. *v.* 272.

— ὁ δ' ὕπτιος ἔξετ' ἀυσθείς,
Ἀσπίδι ἐγκεκλιμένος. τὸν δ' αἰψ' ὄρθωσεν Ἀπόλλων.
— *Ille ſupinus extenſus eſt,*
Scuto inhærens. hunc ſtatim erexit Apollo.

Et de Evryalo *Il.* ψ. *v.* 694.

a Inf. §. 7.

§. 6. a Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀν-

b L. 5. §. 14, 15, 16. l. 9. §. 26.

δρείας, καθάπαξ δὲ b ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ τῇ διανοίᾳ σε ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντι σε παρέχει, καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἐπομένοις. οἱ τάττε, φημὶ, κρεῖσσόν τι ὁρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τραπόμενον, δὲ ἀρέσαν εὑρισκομένῳ ἀπόλαυε. εἰ

c L. 2. § 13. 17. Sup. § 3, 4, 5. Inf. § 7. 16.

δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνοιτο αὐτῷ c τῷ ἐνιδρυμένῳ ἔν σοι δαίμονι, τὰς τι ἰδίας ὁρμὰς ὑποτεταχότα ἑαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας d ἐξετάζοντα, καὶ

d Sup. § 5.

e L. 5. § 26. l. 6. § 51. l. 7, 55.

e τῶν αἰσθητικῶν πίστεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν,

§. 6. Si qid in vitâ humanâ deprehenderis præstabilius justitiâ, veritate, temperantiâ, fortitudine, &, ut uno verbo absolvam omnia, animo ità affecto, ut in eis, qæ secundùm rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis qæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat. si qid, inqam, præstantius hoc adverteris, eô te vertas, eodémqe tanqam bono præstantissimo, qò fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cùm ità fuerit comparatus, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa qæqe diligenter exploret, & à sensuum affectionibus, quod Socrates

dice-

ANNOTATIONES.

Ὡς πλῆγεὶς ἀνέπαλτ'. αὖτας μεγάθυμος Ἐπειὸς
Χερσὶ λαβὼν ἀνόρθωσε —
Sic percussus resilit: at magnanimus Epeus
Manibus prehendens erexit.

Sophocles *Oedip. Colon.*

Γέροντα δ' ἐσθὲν, φλαῦρον, ὡς νέος πίπτῃ.
Frustra, in juventa lapsus, erigitur senex.

Plutarchus *ad præcept. indoct.* ὅτε γὰρ πίπτοντός ἐστιν ἐγεῖραι, τότε διδάσκειν ἀγνοοῦντος. *Neque enim aut erigere alios idoneus est, qui ipse cadit, aut docere qui ipse nescit.* Videad *l.* 1. §. 15. Svidas. Ὀρθὸς λέγεται καὶ ὄρθιος. Μᾶρκος. Ὀρθοῦ δὲ (l. δεῖ) εἶναι καὶ μὴ ἐγείρεσθαι. Ὀρθὸς dicitur & ὄρθιος. *rectus. Marcus. Oportet erectum esse, non autem erigi.* Verùm sæpiùs illic jam nominatus & deinceps nominandus, non sine grati animi significatione, D. Bootius aliorsum hæc accipit. *Esset*, inqit, *plus quam Stoica rigiditas, ἀναμαρτησίαν exigere a sectatoribus sapientiæ, cum illa non nisi ipsis sapientibus competat. deinde sibi ipsi contradiceret, ut qi passim monet a peccatis quidem cavendum esse omni curâ & diligentiâ; sin in aliqa prolabaris, resurgendum esse, & meliora monstrantis obtemperandum.* Vide *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 9, 10. & *l.* 6. §. 11, 21. & *l.* 8. §. 16. *Qin & l.* 7. §. 12. *iisdem verbis, qæ hic difficultatem pariunt, sed sensu diverso,* Ὀρθὸς, ἢ ἐρθύμιος. *Sensus itaqe, ni fallor, hic est.* Ὀρθὸς inter alia valet, qod Latinis *erectus* vel *surrectus*; τὸ ἐγκύπτον καὶ ἄνω βλέπον, καὶ μὴ συγκεκυφός, ut Græci Grammatici exponunt. Ita Xenophon in *Symposio pag.* 876. *C.* Μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος ἐτετορνεύετο περίμετρος ξιφῶν ἐρικτῶν. *Secundum hæc illatus est circulus qidam, gladiis erectis undiqe plenus.* Theophrastus *l.* 5. *de caus. c.* 4. Μέγα τὴν τομὴν, ὅταν ὀρθὸς καθῇ, πολὺ ὑγιᾶ ἀφίστι. *Post sectionem, cum rectus sederit, multam aqam mittit.* Lucianus περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων; *p.* 467. μηδ' ὅπως καθίζῃς ἔχων ὀρθὸς ἀναγινώσκεις. *Cum tibi locus desit ubi sedeas, stans legis.* Vult igitur Marcus, *è disciplina sua placatis, ut rectus insistas, idqe per te, ita ut externis velut fulcris non indigeas: alioqi* D *fore, ut semper versêris in metu ruinæ, videlicet fulcris illis (bonore, divitiis, liberis, &c.) in qæ te inclinabas, ac qibus te probe stabilitum putabas, subductis; qod facillime ac multis occasionibus fieri potest.* igitur hæc verba nihil aliud volunt, qàm illud tritissimum Stoicorum dogma, *Viro sapienti debere omnem felicitatem intra sese residere esse, ità ut non pendeat à rebus externis, extra ipsius potestatem sitis.* Itaqe sic interpretor, *Corpore ut stes erectus, non ut erectus tenearis ab aliis.* Vide Platonem in *Menex.* supra *ad l.* 2. §. 11. Marcus ipse *l.* 7. §. 2. Τοῦτο ταῦτ, καὶ ὀρθὸς εἶ. *Hoc modo sis affectus, & rectus consistis.* favent hæc interpretationi, & antegressa illa, τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, *Animus ità comparatus, ut externo* E *aliqo ministerio non indigeas.* &c. qibus adjungi possunt & Epicteti illa, *l.* 3. *c.* 24. Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ, καὶ τρίβων αὐτὸς παρὰ σαυτῷ, καὶ προχείρα ποιῶν, οὐδέποτε δεήσῃ τὸν παραμυθούμενον τὸν ἐπιρρώσοντος. *Qum hæc perpetuò in manibus habeam, eaqe semper ipse mecum tractem, & ad usum conferam, nunqam eo erit opus qi consoletur, qi confirmet.* Ità fuerit, sed à corpore ad animum traductum, qod de se Umbricius apud Satyricum *sat.* 3.

— pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.

§. 6. Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις] Ità Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Εἰ τινα ἄλλα τῶν μείζονα ζηλεῖς, ποίει ἃ ποιεῖς. *Si qa alia bis majora qaris, fac qa facis.*

Ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ] *suprà* §. 5. teste nullo, ope operâve nulla indigens. Vide *l.* 9. §. 26.

Καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ] Vide an non [ἐν] illud inducendum sit: ut sententia sic procedat, ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ, in eis qæ rationis ope administrantur, καὶ τῇ εἱμαρμένῃ, in eis qæ ἀπροαιρέτως contingunt vel decernuntur potius.

Τὸ ἀρίστῳ εὑρισκομένῳ ἀπόλαυε] Ità *l.* 12. §. 29. dixit ἀπολαύειν τῇ ζωῇ. Sensuum prægnans dictio. Est enim ἀπολαύειν, sive *frui*, cum oblectatione qadam in re adepta prorsus G acqiescere. Ideo *mediis uti, fine frui* dicimur. indè tritum illud in schola Theologica, *peccatum in hoc omne consistere, qod aut fruimur utendis, aut utimur fruendis.* Videatur Augustinus *de doctrin. Christ. l.* 1. *c.* 22. 32, 33. Et *de Trin. l.* 9. *c.* 8. & *l.* 10. *c.* 10, 11. & 83. *qæst.* 30. Petrus Lombardus *sent. l.* 1.

A *dist.* 3. & Thomas Aquinas *Sum. part.* 1. 2. *qæst.* 11. *art.* 3, 4. Verùm Marco ipso nemo melius τὸ ἀπολαύειν istud nobis explicaverit. Is *l.* 10. §. 32. ἀπόλαυσιν, inqit, δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἔξεστι καθὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐστιγεῖν. ἀπόλαυσιν sive *fruitionem oportet ducere, qicqid secundùm naturam suam exeqi datur.* hoc autem qomodo fiat, ibidem docet. nempe, cùm eo loco ista nobis sunt, ἔστιν ἐστὶ τοῖς ἡδυπαθοῦσι ἡ τρυφή, qo *delicia & luxus sunt hominibus voluptati deditis*, qi in ea nimirum summum bonum statuunt, & qorum vita βίος ἀπολαυστικὸς, *vita voluptuaria*, dicitur Aristoteli *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 5. & *Eudem. l.* 1. *c.* 4. & ipsi ἀπολαυστικοὶ *ibidem lib.* 2. *c.* 4. B qo sensu & ἀπολαυστικὰ φαντάσματα, *cogitationes, qæ voluptatem aut luxum ullo modo respiciant. supra* §. 4. qæ ἡδονικὰ *ibidem.* Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 13. *Viri officium est, inter alia, & beneficium dare. qare ergò dat, nè non det,* (q. d. nè officio suo desit) *ne occasionem benefaciendi perdat. vobis voluptas est, inertis otii assuefacere corpusculum, & securitatem soporis similimam appetere, & sub densa umbra latitare, tenerrimisqe cogitationibus, qas tranquillitatem vocatis, animis mortentis oblectare torporem, & cibis potionibusqe intra hortorum latebram corpora ignavia pallentia fugmare: nobis voluptas est dare beneficia, vel laboriosa, dum aliorum labores levent*; vel periculo- C *sa, dum alios è periculis extrahant*; vel *rationes nostras aggravatura, dum aliorum necessitates & angustias laxent.*

Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνοιτο] qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 12.

— si cuncta putas una virtute minora.

Τῷ ἐνιδρυμένῳ ἔν σοι δαίμονι] Vide *lib.* 2. §. 13.

Τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος] Explicat, qod supra dixerat §. 5. μήτε ἀνεξέταστος. *Neqe, nisi re prius bene explorata, aggressus.* Epictetus *l.* 3. *c.* 12. Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ ζῆν. οὕτως ἀνεξέταστον φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι. ἀλλὰ λέγει, ἐκδέξαι, ἄφες, ἴδω τις εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ. ὡς οἱ νυκτοφύλακες, δεῖξόν μοι τὰ συνήματα. ἔχεις τὸ παρὰ τῆς Φύσεως σύμβολον, ὃ δεῖ τὴν παραδεχθησομένην ἔχειν φαντασίαν. *Ut enim Socrates vitam inexploratam agendam esse negabat; ita nec visum ullum inexploratum est admittendum, sed dicendum, expecta, sine videam qi sis & unde ventas; qemadmodum excubitores: ostende mihi tesseras. Habesne tesseram à natura datam, qa omnino ab eo viso qod admittendum sit, referenda est?* Cæterum etiam supra miraculum omne cautionem ἀνεξετάστου idem proponit. *l.* 3. *c.* 2. Ἵνα μήδ' ἐν ὕπνῳ λαθὴ τις ἀνεξέταστον & παραλθοῦσα φαντασία, μήδ' ἐν οἰνώσει, μήδὲ μελαγχολῶντα. *Ne vel dormiens visum aliqod temerarium obrepat, vel ebrio, vel melancholico.* qæ & eadem ferè habet *l.* 2. *c.* 17. qo loco, nec immeritò, illud poscenti succlamat, Σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε. σὺ μεγάλας ἔχεις ἐπιβολάς. *Tu Deus es, o homo? tu magnos habes spiritus?* neqe enim revera natura humana fert ista; sed nec divina patitur.

Τῶν αἰσθητικῶν πίστεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφιλονεικότως] πίστιν Svidas τὴν πειθὼ, id est, *suadelam, persuasionem* interpretatur. atqe ità Xylander illic accepit, & *persuasionem* reddidit. Verùm πίστις, pro *morbo, affectu*, sive *perpessione* qavis corporea, havd infreqens deprehenditur in medicorum aliorumqe etiam scriptis. Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 78 Εἴ τις βούλεται τοῦ σώματος ἀπολαβὼν μέρος καιρῷ ποιεῖν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πίστιν, ὁκοίη F ἂν τις ᾖ. *Si vel minima corporis pars malo aliqo afficiatur, eam affectionem, qalemcumqe tandem fuerit, totum corpus sentiet.* Galenus *de Sect. optim. c.* 10. §. 18. ἐπὶ ἥπατος πίσει, καὶ ἐπὶ σπληνὸς πίσει. *in hepatis & splenis affectibus*: sive, *in hepate atqe in liene affecto.* Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 138. τοπικὴ γάρ γίνεται τῶν νεύρων τῆς γλώττης πῆσις. *est enim topica nervorum linguæ affectio.* Casius *problem. q.* 59. ἡ χολερὰ πῆσίς ἐστι τῆ στομάχῳ. *Cholera ventriculi affectio est.* Marco etiam nostro familiaris admodum ea vox. nam *l.* 7. §. 55. πίσεις σωματικὰς, *corporis affectiones*, qas istic αἰσθητικὰς, appellat. & *lib.* 5. §. 26. τὰς πίσεις ἐν τοῖς μορίοις. *affectiones intra limites* & *lib.* 6. §. 51. voluptuarium hominem dixit, ἰδίαν πῆσιν, id est, *corporis sui affectionem* sive *passionem*, pro suo summo bono habere. Sed & apud Sextum Empiricum *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. ubi ex Stoicorum sententia dicitur, τὸ ἡγεμονικὸν διατίθεσθαι καθά πῆσιν. *Pars qa tenet animæ principatum alteratur ex affectione.* Et ἰδίωμα πίσεως εἶναι τὴν φαντασίαν.

Pro-

dicebat, sese abstraxerit; Deis avtem se regendum permiserit, hominibúsque qibusvis curam lubens impendat. si animo sic affecto inferiora vilioráque cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiqam locum concedas, ad qam animo devergente si inclinaveris qicqam, bonum illud proprium & peculiariter tuum qò minùs liberè colas præferáque, obstabit. bono siqidem rationali & publicum spectante nihil extraneum ex-adversum consistere fas est;

ἑαυτὸν ἀφειλκυσάτω, καὶ [a] τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότω ἑαυτὸν, καὶ [b] τῶν ἀνθρώπων προνοησάμενος. εἰ [c] τύχοι πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ ἐντελέστερα εὑρίσκοις, [d] μηδενὶ χώραν δίδοι ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥίψας ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, ἐκ ἔτι [e] ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο [f] τὸ ἴδιον, καὶ τὸ σὸν προσομαλῶν δυνήσῃ. ἀνθρωποφιλὲς γὰρ τὸ λογικὸν καὶ [f] ποιητικὸν ἀγαθῶν, ὡς φησι, καὶ ὑπὲρ τῶν ἴσων ἐνίοτε ἐκτείνειν.

a L. 4. § 31. 34. l. 10. § 24.
b Sup. § 4.
c L. 7. § 72.
d L. 1. § 8.
e L. 2. § 16.
f πολιτικῷ ut L. 7. § 72. l. 10. § 2. l. 11. § 21.

ANNOTATIONES.

Propriam naturam affectionis esse phantasiam, quam & τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impressionem in anima* ex eorundem mente *ibidem* definit: de qa vide *infrà*, § 16. restituenda est huic vocabulo ea *significatio*: cùm Gentianus interpres *persuasionem* passim verterit. mutanda insuper & corrigenda vox eadem apud Plutarchum *de irac. cohibend.* ubi πεῖσις Ὁμηρικὴ vulgo exhibetur, qod viros eximios Joannem Hartungum, Desiderium Erasmum, Gilbertum Cognatum in fravdem illexit, dum nunc *Obedientiam*, nunc *Persuasionem Homericam* vertunt, novumqe indè proverbium exculpunt: qùm πείσῃ, non πείσεις, legendum sit, cùm ex Plutarcho eodem *de Loqac.* & Homero ipso *Odyss. ν.* v. 23. tum & ex Synesio *de Calvit. pag.* 64. ubi dicit, τήρησον ἐν πείσῃ, φησὶ, τὴν καρδίαν. *Morigero sis & patienti, ut ajunt, corde.* ità enim legendum, non ἐν πίσῃ, qod Beatum Rhenanum, & hunc secutum Hadrianum Junium fefellit, qi ad *Pisæa certamina* allusum avtumabant. qum πείσῃ ibi, qomodo & in Homeri loco illo, unde illud avtores illi mutuati sunt, σχοινίον ἀγκυρᾶιον, id est, *funis anchoralis* sit. qod & Pavlus Leopardus monuit *Emend. l.* 15. *c.* 19. malè enim Eustathius πεῖσαι ibi τὴν πειθὼ interpretatur. melius Heracleonis *scholia*, qæ cum sint hoc loco sexdecillime depravata, ità restavranda sunt. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν. ἐκ ἦλθ' ἐν κινήσει, ἀλλ' ἐν δεσμοῖς ἔμεινεν. Ἐν τῇ πείσῃ pro qiescere, non amplius in motu erat, *sed in vinculis manebat.* Adjpulatur Hesychius, qui Poetæ verba adducens, Πείσῃ, inqit, πειστικῇ χώρᾳ. Et mox: Πείσματα, σχοινία ἀγκύρια, τρυμνήτια. Talem nempe vult animi statum, qalem describit apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *B.* nescio qis verbis hisce; qæ etiam, qo emaculem, libentius lavdo;

—κύτε [ῥῆϊ]α vulgò.]
Ναῦς, ὅτις ἐκ μὲν γῆς * ἀνήρληται βρόχοις, [*αἰῆ-
Πεῖσμα δ' ἔχουσι, ἡμῖν δ' ἴυγξαι εἰ τὰ πείσματα.
Nam nostra navis à terra rudentibus
Suffensa pendet: spirat aura, sed tamen
Hæremus anchris fomater retinaculis.

Verum latius evagati sumus: ad Marcum revertamur. Apud Platonem a Socrate ubi omnino usurpetur vocabulum illud, nondum reperio. πάθημα ἂν duntaxat αἰσθητῶν, qod ταῖς πείσεσιν αἰσθήσεσι, fortean æqipolleat, meminit Plato in *Timæo*. Itaqe verba illa, ὡς Σωκράτης ἔλεγεν, ad seqentia potius referenda existimo, designariqe locum illum Platonis ex *leg. l.* 1. *pag.* 782. *C.* (unde & *ad l.* 2. § 2. qædam supra delibavimus) ubi is sub Hospitis Athenien sis persona; postqam τὰ παθη, sive *affectus*, dixerat, *instar nervorum* vel *funiculorum* qorundam, *nos in diversas partes alternis distrahere, nunc ad virtutem*, qæ ex altera; *nunc ad vitium*, qod ex altera parte sit situm; subjungit, ὡς ἔφην ὁ λόγος, δεῖν τῶν ἑλξέων ξυνεπομένους ἀεί, καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόντους ἐκείνης, ἀντέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον. *Ratio tractionem unam seqendam semper, neqe unqam relinqendam, sed hac cæteris omnibus obnitendum esse edicit.* ut sit ἀντέλκειν hic nostro, qod ἀνθέλκειν ibi Platoni; qod & nostet fortan scripserit. Illud tantum inter Platonem Marcumqe interesse potest, qòd illic *affectibus* nos virtutem versùs *attrahi*, & attrahentibus nos tradere totos voluerit; hic ab *affectibus* ipsis nos prorsus *abstractos* velit, qos vitiorum loco habebant Stoici, Peripatetici non item. Perpendat insuper & lector sagax, an non ista, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, loco sint mota, cum prioribus illis, τὰς φαντασίας ἐξεταζοντος, proxime subjuncta essent.

Τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτὸν] Vide Cleanthis votum, *ad* § 4. Et Marcum *supra* § 5. Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Ἐλεύθερος γάρ εἰμί, καὶ φιλῶ τὸν θεὸν, ἵν' ἐκεῖνον πείθωμαι αὐτῷ. τῶν δ' ἄλλων ἀδύνης ἀπροσπεσεῖσθαί μοι δύναμαι, ἀπαθὴς, ἀκτήνωτος, ἀκακόχολος, ἀφθόνως κἀκεῖνος. —ἐὰν δύναμαι παρασκευὴν ἔχειν τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸν ἀπόλαυσιν αὐτῆς. —τούτῳ τοῖς διατάγμασι ὑποτεταγμένον εἶναι δεῖ, καὶ τοῖς Μασσαλιᾶ καὶ Καίσαρι. *Liber enim sum & amicus Dei, ut ultro illi paream. Reliqa vero omnia neglegenda mihi sunt, corpus, possessio, principatus, fama, denique omnia —nullam ejus mandatum neglegere possum, —hujus parere decet, non Majoris & Cæsaris præceptis.* ecqid pium magis?

Τῶν ἀνθρώπων προκοπὴν ἔχουσιν] hoc enim exigit à nobis humana natura, sive humanitas ipsa. Vide *supra* § 4.

Τὰ μὲν πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ ἐντελέστερα.] Vide *l.* 7. § 72. Joannes Chrysostomus in *Matth. orat.* 49. alludens ad Christi illud *ibid. c.* 6. v. 33. καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *Et ista omnia adjicientur vobis.* Καὶ γὰρ προσθήκη ταῦτα ἐκείνων. οὕτως ἐντελῆ ταῦτα καὶ μικρά, πρὸς ἐκείνα ἐξεταζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. *Nam & hæc illius adjecta. Etsiamsi hæc magna in se videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur.*

Ex Platone Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 92. *D.* & *adv. Colot.* Ἅπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, ἂν ἀνασκάψῃ ἀρετὴς. *Quidqid enim supra & infra terram est auri, comparari cum virtute non meretur.* Itaqe Solonis illud semper ad manum, imò in mente habendum monet, cujus etiam in *lib. de profect. indic.* & *de tranqill.* meminit; & Stobæus integrum *tom.* 2. *tit.* 1. exhibuit; qo modo & in Theognidis monitis reperitur, p. 313.

Πολλοὶ μὲν πλεῖστοι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πίνυσται.
Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς ὁ διαμψόμεθα
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλεῖστον. ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδόν ἐστι,
Χρήματα δ' ἀνθρώποις ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
Dites sæpe malique, bonoque adfligit egestas:
At mihi virtutis munera divitiis
Permutare nefas. manet usque immobilis illa:
At fluxas nunc hic, nunc habet alter opes.

qod Marcus etiam verbis mox seqentibus adfirmat. Basilius item Cæsar *orat.* 24. *pag.* 575. *A.* & ex eodem Simeon Magister *orat.* 1. *pag.* 4. *D.* Τὰ μὲν ἄλλα τῶν κτημάτων, ὁ μᾶλλον τῶν ἐχόντων ἢ κεκτημένων ἐστὶν, ἅπερ ἐν παιδιᾷ κυβεύσαντες, τῇδε κἀκείσε μεταβαλλόμενα. μόνη δὲ κτήματων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένουσα. Ὅθεν δὴ καὶ Σόλων μοι δοκεῖ πρὸς τοὺς ἐνόρους εἰπεῖν, τὸ,

Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς ὁ διαμψόμεθα,
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλεῖστον.

Cætera enim qæ ab hominibus possidentur, non magis possessorum sunt, qam qorumlibet, ut qæ non secus atqe in talorum ludo huc atqe illuc transferantur. Sola vero in rebus omnibus virtus firma stabilisqe possessio est, tum viventi, tum etiam, mortuo non defuturo. Unde opinor Solonem, impulsum esse divitibus ut hoc diceret.
Nos pro illorum opibus virtutem tradere non fas.

Rectè omnino. Siqidem; ut Plato *Phædone pag.* 52. *D.* Νομίσματα μὲν μείζω πρὸς ἔλαττω καὶ ἀλλάττεται. ἐκεῖνο δὲ μόνον τὸ νόμισμα ὀρθὸν, ἀντὶ ὃ δεῖ πάντα ταῦτα ἀνημμένα τε καὶ πιπρασκόμενα καταλλάττεσθαι, φρόνησις. *Nummum majorem minori commutare. ille vero duntaxat nummus est rectus, qo hæc omnia empta & vendita oporteat commutari, scilicet prudentia.*

Μηδεὶ χώραν δίδοι ἑτέρῳ] χώραν δίδοναι, ἐγχωρεῖν, παραχωρεῖν, *cedere, concedere, admittere, inqe semet ipso locum præbere.* Ita usurpat apud Athenæum *dipnosoph. l.* 8. Posidippus in *Saltatricib.*

—τῷ κἐνῳ χώρᾳ δίδει. *Vanitati da locum.* id est, vanus esto & pompaticus. Casavbonus *ibidem c.* 5. Aristides *ad Rhod. de concord.* ὁ θεὸς χώραν τοῖς παροξυσμοῖς. *non dabit locum exacerbationibus*; hoc est, non admittit in se, eisqe superatum & abreptum fere dabit. Libanius orat. 19. *pro saltatoribus adv. Aristidem*: καὶ μηδαμοῦ δῶσιν χώραν αἰτίᾳ. *Et locum criminationi nevsqam dedisse.* Gregorius Nazianzenus *orat.* Οὐ χώραν δίδως ὀδυνηροῖς. *non das locum luctibus.* non luctui & lamentationi dedisti. Non absimilis phrasis, sed sensu pavlo diverso Pavlus, *Epist. ad Ephes. c.* 4. v. 27. μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. *nec locum dederitis*, id est, ansam occationemqe præbueritis, vel *diabolo*, id est, *Satanæ*, ut Chrysostomus & plerique interpretes, vel etiam *calumniatori*, ut Erasmus. Et *ad Roman. c.* 12. v. 19. δότε τόπον τῇ ὀργῇ. *locum date*, id est, permittite, ita, hoc est, vindictæ divinæ. Ita Chrysostomus & ex eodem Theophylactus & Oecumenius συγχώρησον τῷ Θεῷ ἐκτελεῖσθαι. τοῦτο γάρ τὸ, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. aliter itaqe illic multo, qam in Posidippi verbis, sumitur; qod vir doctissimus neutiqam advertisse videtur.

Ὅυτε ἀπερισπάστως] Ità Apostolus *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. v. 35. πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως. *Ut decenter & apte adhæresceatis Domino absqe ulla distractione.* De Cynico item Epictetus *lib.* 3. *c.* 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ Θεοῦ. *Cynicum nulla prorsus re à Dei ministerio decet avocari.* qo etiam loco fortan ἀπερισπαστίας scriptum fuerit. Qod avtem hic ἀπερισπάστως, idem *l.* 4. § 26. ἀπριξ dixit. Sed & Athenagoras *de resurr. mort. pag.* 68. Τέλος δὲ ζωῆς ἔμφρονος καὶ λογικῆς κρίσεως ἂν ἄμαχοι τις εἴπων, τὸ τυχὸν ἀπερισπάστως συνδιαιωνίζειν, οἷς μάλιστα καὶ πρώτως ὁ θυσικὸς συνήρμοσται, τῇ τε θεωρίᾳ τοῦ ὄντος, καὶ τῶν ἐκείνῳ διδομένων ἀπολαύσεως ἀπαγαλλιάσθαι. *Finem vero vitæ prudentis & rationalis judicii, non errarit, si qis dicat id esse, ut perpetuo iis inhæremus & perennemus, cum quibus maxime & principaliter naturalis ratio congruit & consentit: idqe respectu & contemplatione ejus qi est, eorumqe gratia qæ illi placent in perpetuum promittere.* Hæc de usu vocabuli sensum qod attinet. Optime Epictetus *l.* 4. *c.* 2. Ἐπὶ τοῦτο κρίτεον, ἀπερισπάστως αὐτοῦ ἐχόμενον, μηδὲ σὲ περισπᾶσθαι ὑπ' ἄλλων διαλογισμῶν. οὐδὲς γὰρ ἐπαμ-

ὅλων ἱτεροιωνὶς, οἷον τῆς περὶ πολλῶν ἔπαινον, ἢ ἀρχὰς, ἢ πλοῦτον, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν, πάντα ταῦτα, κἂν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζειν δόξῃ, κατεκράτησεν

vulgi, puta, existimationem, principatus, divitias, aut vitam voluptuariam. horum enim qisqam si vel minimum adjungere visum fuerit, prævalebit con-

ANNOTATIONES.

φοληρίζειν δύναται προκόψαι. *Si hoc melius est, statim ad hoc* A *inclina, neqe te alia cogitationes distrahant. Nemo enim huc atqe illuc inclinans proficere potest.* hoc est, qod Jacobus *Epist. c.* 1. *v.* 8. Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. *Vir animo duplici, inquietus in omnibus viis suis.* Vehementiùs idem *ibid. c.* 4. Ἁπλῶς ἂν ἐκείνῳ μίμησο, ὅτι πᾶν ὃ ἔξω τῆς προαιρέσεως τῆς σαυτοῦ τιμήσεις, ἀπώλειας τὴν προαίρεσιν. *Ut paucis absolvam, illud memento; si qid extra liberam voluntatem tuam magni feceris, liberam voluntatem amiseris.* forsan, ὅτι εἰ πᾶν ὀλίγον, &c.

Ἀντικαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ πολιτικῷ ἀγαθῷ, ἐφ' ὅτιμις ἐφ' ὁτῳῦν ἱτεροιωνὶς] ita lego; cùm codices excusi pro πολιτικῷ B perperam ποιητικῷ habeant. Sic enim *l.* 7. § 72. ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις. *Intellectualis & socialis facultas.* & *l.* 10. § 2. ἴσι δὲ τὸ λογικὸν ἰυθὺς καὶ πολιτικόν. *Qod autem rationale est, protinus est civile.* Vide & *infrà* § 8. & *l.* 11. § 21. Est autem τὸ ἀντικαθῆσθαι vocabulum istic ἐμφατικώτατον. hoc enim insinuat, nihil qicqam omnino dignum esse, qod, *ex-adversum* virtuti etiam *consideat*, id est, qoqam modo cum ea in comparationem veniat, vel in collatione compareat. Libanius *orat.* 28. Τὸ μὴ εἶναί μοι τὸν ἀντικαθήμενον. *Cùm nemo esset qi ex-adversum mihi consideret.* qo vocabulo & in vita sua non semel est usus, pro eo qod Apostolus τὸν ἀντικείμενον dixit, *ad* C *Thess. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 4. tralatum à re bellica, copiisqe militaribus in conspectu hostium confidentibus; uti ex Xenophonte Budæus docet, cui adjici potest ex Zosimi *lib.* 2. *cap.* 22. illud, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀντικαθίζετο τοῖς ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις. *Complurib*us diebus adversis utrinqe castris subsisterunt.* qanqam Libanius εἰς τὰς καθέδρας, ἤγουν θρόνους, τῶν ἐν τοῖς λόγοις διατριβόντων καὶ ἐπιδεικνυμένων, *ad cathedras sive thronos rationes conficientium & specimen facultatis sua exhibentium* respexisse videatur. Optimè Epictetus *l* 1. *c.* 2. Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκαθεὶς καὶ ψηφίζων, ἐγγὺς ἐστὶ τοῦ ἐπιλελῆσθαι τῶν ἰδίων προσώπων. *Qi enim semel ad tales deliberationes, &* D *externarum rerum pretia se demisit, & calculos subducit, is parum abest à persona sua oblivione.*

Πᾶσα ταῦτα] *hæc omnia* Xylander. *horum qicqam* potiùs. suprà enim οὐδ' ὅτι ἂν dixit. ita כל Hebræis. Ezec. *c.* 18. *v.* 11, 13. והוא את־כל־אלה לא עשה *Etiamsi omnia ista non admiserit; sed in montibus comederit, vel uxorem proximi sui polluerit,* &c. *non est victurus,* את־כל־התועבות האלה עשה *qia ex abominandis istis ullum patraverit.* את־מאחד־מאלה *id est, unum qodpiam ex eis. v.* 10. ita solvitur τὸ ἐναντιοφανὲς. *Exod. cap.* 20. *v.* 10. in *lege Sabbataria* לא תעשה־כל מלאכה & Græcus, οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον. *ne facito opus ullum,* sive *operis qicqam, in eo. Exod. c.* 34. *v.* 10. בכל־הגוים *in* E *omni gente.* Latinus, *nec in ullis gentibus.* sive, *in ulla gente. Psal.* 147. *v.* 20. *non sic fecit* לכל־גוי Græcus, πάσῃ ἐθνει. Latinus, *omni nationi.* id est, *ulli.* Demosthenes *in Mid.* πάντα μᾶλλον ἢ ταῦτα λοιδόρει. *qidvis potius qàm ista dicendum.* Latinus interpres *Deut. c.* 5. *v.* 8. *Non facies tibi sculptile, neqe similitudinem omnium qa in cælo sunt.* id est, *ullius,* sive *cujusqam eorum qa in cælo sunt.*

Κἂν πρὸς ὀλίγον] Inter cætera profectûs in virtutis studio stadioqe indicia, ponit istud Plutarchus *de prof. virt. p.* 85. *D,* Τὸ μηδὲν ἴτι μικρὸν ἡγεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων, ἀλλ' ἐξυλακοῦσθαι καὶ προσέχειν ἅπασιν, ὥσπερ γὰρ, inqit; ὅτι τὸ πλυτῆναι ἀ- F πιγνωκότες, ἐν ὑδατι τιθέντας τὰ μικρὰ δαπανήματα, μηδὲν οἰομένους ποιεῖν μέγα τὸ μικρῷ τινι προσιδέμενοι, ἡ δ' ἐλπὶς ἐγγυτέρω τῷ τέλους βαδίζουσα τῷ πλούτῳ συναύξει τὴν φιλοπλουτίαν. ὕτως ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν, ὁ μὴ πολλὰ συγχωρῶν τῷ, τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; καὶ νῦν μὲν ὕτως, αὖθις δὲ βέλτιον, ἀλλὰ προσέχων ἑκάστῳ, κἂν εἰς τὸ μικρότατον ἡ κακία ποτὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδῦσα συγγνώμην πορίζηται, δυσανασχετῶν καὶ δυσκολαίνων, δῆλος ἐστιν ἤδη τι καθαρὸν κτώμενος ἑαυτῷ, καὶ οὐδ' ὁπωστοῦν ἀξιῶν ῥυπαίνεσθαι. τὸ δὲ μαθεῖν ὅλεσθαι, κατ' Αἰσχυλον, μέγα, μηδ' ἔχειν, ἐυχερεῖς πρὸς τὰ μικρὰ ποιεῖ καὶ ὀλιγώρους. *Qod recte proficiens nullum jam peccatum exiguum pu-* G *tat, sed omnia studiosè vitas atqe observat. Sicut enim qi divites se fore desperant, parvos sumptus facere pro nihilo habent, qod nihil magni futurum putant, si parvum parvo adjiciatur: spes autem ad finem propius accedens simul cum divitiis auget divitiarum amorem: ita & in rebus ad virtutem pertinentibus, qi non multa comedit atqe dicit. Qid tum postea, modò sic, alias melius: sed singulis intentus, ubi vel minimo peccato vitium sese insinuans venia locum dare videtur, aegrè fert & indignatur: manifestum facit se purum aliqid sibi jam comparasse, qod inqinari nullo modo velit. Faciles enim & negligentes facit, ut Aeschylus ait, opinio concepta nihil eorum, qa habemus magnum* H *esse,* Vide *suprà ad l.* 2. § 16. sed & *l.* 1. § 8.

Κατεκράτησεν ἄφνω] Tatianus Assyrius *ad v. Græc. pag.* 165. Τὴν γὰρ τῆς ποιηρίας σύσσωσιν ἰσικῦαν τῇ τῶν βραχυτάτων σπερμάτων ὄσμει. ἃ τι διὰ μικρᾶς ἀφορμῆς τὸ ποιηρὸν κρατυνθέντος *Naturam enim improbitatis minimorum seminum naturæ similem esse scimus, utpote parvâ occasione corroborato peccato.* Epictetus *Diss. l.* 4. *c.* 3. Ὀλίγου γὰρ χρεία ἐστὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τὴν πάντων ἀνατροπὴν, μικρᾶς ἀποτροφῆς τοῦ λόγου. ἵν' ὁ κυβερνήτης ἀνατρέψῃ τὸ πλοῖον, οὐ χρείαν ἔχει τῆς αὐτῆς παρασκευῆς, ὅσης εἰς τὸ σῶσαι. ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπιστρέψῃ. [ἐπιστρέψῃ. f. permiserit, non obverterit, ut Volphius] κἂν μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποκαρεσθυμηθῇ δ', ἀπώλεσε. τοιοῦτον ἐστί τι καὶ ἐνθάδε. μικρὸν ἂν ἀπονυστάζῃς, ἀπῆλθε πάντα. *Paucis verò opus est ad jacturam & eversionem omnium, exiguâ rationis aversione. Ut gubernator navigium evertat, non est opus apparatu ad illud conservandum; sed si id paullisper vento obverterit, periit, tametsi ipse non ultrò, sed aliis cogitationibus, id fecerit. Eodem hic qoqe modo se res habet: si paululum dormitaris, abibunt omnia.* Idemqe *Enchir. c.* 50. Ὅτι παρὰ μίαν ὑπόληψιν ἡμῶν ἐνδοθεῖσα, ἢ ἀ, ἢ ἀπόλλυσι προκοπὴν, ἢ σώζεται. *Profectum una clade ac remissione vel perire, vel retineri.* ità restituit Isaacus Casaubonus; qem non avdio tamen vertentem, *semel victum esse & cessisse,* avt non, destruit qod perfectum est, vel servat. προκοπὴν siqidem *profectum,* non *perfectum* sonat. at qod perfectum est non proficit. Sed eà forsan mente Laërtius *l.* 7. § 129. *Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς μήτε τὴν διαφωνίαν ἀφίστασθαι φιλοσοφίας. ἐπεὶ τῷ λόγῳ τούτῳ προλείψειν ὅλον τὸν βίον, ὡς καὶ Ποσειδώνιος ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. *Videtur autem eis, nec Philosophorum discrepantia dogmata à philosophia quendam abstrahere debere: qandoqidem hac ratione jam ante omnem vitam deserturus sit, ut Posidonius in exhortationibus ait.* qem locum tamen minus sincerum existimo. Non dissimile his qod de pictura Aristides πρὸς τοὺς ἐξοχωμένους. ἡ γραμμὴ σωθεῖσα τὸ πᾶν ἔσωσε. *linea una servata totum servat.* minùs clarè Canterus *linea observata totum absolvit opus.* Seneca Epist. 85. *Si in nostra potestate non est, an sint affectus; nè illud qidem est, qanti sint. si ipsis permisisti incipere, cum cavissis suis crescent, tantiqe erunt, qanti fient. Adjice nunc, qod ista, qantumvis exigua sint, in majus excedunt. nunqam pernicioſa servant modum. qamvis levia initia morborum serpunt;* & *egra corpora minima interdum mergit accessio. Illud verò cujus dementiæ est credere, qarum rerum extra nostrum arbitrium posita principia sunt, earum nostri esse arbitris terminos? qomodo ad id finiendum satis valeo, ad qod prohibendum parum valui? cùm facilius sit excludere, qàm admissa comprimere.* Et *Epist.* 116. *Nullum vitium est sine patrocinio; nulli non initium est verecundum & exorabile: sed ab hoc lætius fundituv. non obtinebis ut desinat, si incipere permiseris. imbecillis est primò omnis affectus: deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur facilius qàm expellitur.* Aristoteles *politic. l.* 6. *c.* 4. Ὀλίγοι μὲν ποιηροὶ παραβάλλουσι. πολὺ δὲ γίγνονται ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ἐστί. *Parvum enim inconveniens connivendo transigitur: magnum verò in oculis hæret.* Marcus Eremita *de leg. spirit.* § 91. Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξευτελίζει ὁ διάβολος. ἄλλως γὰρ ἐπὶ μεῖζον κακὸν ἀγαγεῖν οὐ δύναται. *Parva peccata flocci facit diabolus. temere enim in magnum malum ducere non potest.* Et § 128. Μὴ ἀφῇς ἀνεξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μεῖζον κακὸν καταντήσῃς. *Ne permittas peccatum indelebile, licet parvum sit, ne te postea in majus malum pertrahat.* Gregorius Nazianzenus *orat.* 31. Τὸ κατὰ μέρος ὑφιλκόμενον, ἀνεπαισθήτως μὲν τὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς κακίας ἀπαιτᾷ. *Quod paulatim attrahitur, tametsi eam rationem habeat, ut damnum in præsens minimè sentiatur, tamen in vitii summam occurrit.* Qi & in *monitis* ergò *ad Virgines, carm.* 3. 273.

Μὴ μικρὸν ἐν κακῇ θείῃς ποτέ. μηδὲ τὸ μικρὸν
Τυθοῖς ἀνιτεῶσα, χερείονι ἤοτοι κούρῃ.
Nec verò in vitiis qicqam parviqe leviqe
Ponderis esse putes. Qi parvis obvius ibit,
Is nunqam præceps scelera in graviora feretur.

Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epist. ad Rom. orat.* 12. *Edit. Paris. pag.* 162. *D.* Τὴν ἀρχὴν φυλαττώμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγωμεν κακά. τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ' ἕκαστον ἁμάρτημα μαθὼν λέγειν, ὑδὸν παρὰ τοῦτο, κατὰ μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. τοῦτο γοῦν τὴν κακίαν εἰσήγαγε. τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳξε τῷ ληστῇ. τοῦτο τῆς πόλεως τὸ τεῖχος κατέβαλε, τὸ καθ' ἕκαστον λέγειν, ὑδὸν παρὰ τοῦτο. ὅτω καὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ μέγιστα αἱρέσεως νοσήματα, ὅταν τὰ μικρὰ καταφρονῆται. *Instò ut caveamus, vel pusilla fugientes mala, nam magna ab his nascuntur. Etenim qi in unoqoqe peccato dicere edoctus est, non in hoc positum est salutis momentum, is pedetentim omnia pessumdabit. Hoc igitur vitiositatem ipsam attraxit, hoc januas reseravit prædoni, hoc urbis mœnia dejecit, nimirum qoties ad unumqodqe peccatum dicis, non hoc ad rem mognopere pertinet: sic & in ipsis corporibus usu venire videmus, ut magna ægritudines augeantur,* H *qoties parvas negligimus.* Idem *in Matth. orat.* 49. *Edit. Paris. pag.* 548. *E.* Μὴ τοίνυν λέγε, ὑδὲν παρὰ τοῦτο, ὑδὲν παρ' ἐκεῖνο. τοῦτο γὰρ τοῦτο πάντα ἀπώλεσεν. *Nemo ergò mihi dicat, nihil esse hoc aut illud minimum, etenim id ipsum jampridem cuncta dejecit.* Et rursus *pag.* 546. *A.* Τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. *Nam etsi parva hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, majorum tamen delictorum causas nobis præbent.* Idem *ibid.*

confestim, & abripiet te. at tu simpliciter liberéqe id qod præstantius est eligito, eiqe strenuè adhæresćito. præstat avtem id qod conducit. itaque

ἄφνω, καὶ παρήνεγκεν. σὺ δέ, φημι, ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ [a] τούτου ἀντίσχου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, [b] εἰ μὴ

a L. 4. §. 32.

b L. 10. §. 2. l. 12. §. 31.

ANNOTATIONES.

ibidem orat. 86. pag. 900. A. B. C. E. Διὸ χρὴ πάντα ποιεῖν, ὅστε τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἀναιρεῖν. μὴ γὰρ δὴ πρὸς τὴν φύσιν ἴδῃς τοῦ ἁμαρτήματος, ὅτι μικρὰ, ἀλλ' ὅτι μεγάλων γίνεται ῥίζα ἀμελουμένη. εἰ γὰρ χρή τι καὶ θαυμάσιον εἰπεῖν, ὅ τοσαύτης δεῖ σπουδῆς τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ὡς τὰ μικρὰ καὶ ἐντελῆ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποστρέφεται παρασκευάζει. τὰ δὲ μικρὰ αὐτῷ τούτῳ εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ οὐκ ἀφίστησι γενναίως διανίστασθαι πρὸς τὴν αὐτῶν ἀναίρεσιν. διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα καθευδόντων ἡμῶν. τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. —καὶ πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ τούτου ἴδοι τις ἂν γινόμενα. οὐδεὶς γὰρ ταχέως ἀθρόον ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπηδᾷ. ἔχει γάρ, ἔχει τινα αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ κακὰ αἰδῆ, καὶ ἀθρόον οὐκ ἂν τοσοῦτον ἀναισχυντήσειεν, ὡς ὑφ' ἓν ἅπαντα ῥίψαι, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλλυται, ὅταν ἀμελῇ —ἀπὸ μὲν οὖν τῶν μικρῶν ὅταν τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ σοιηρὸς δαίμων ἐκεῖνος. ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλλην ταύτην μέθοδον οὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας ἰυράν. *Quapropter omni studio atqe operâ funditus principia peccatorum sunt evertenda. Non enim vim delicti solam consideres, nec qia parvum sit cogites: sed illud præcipuè bene, qia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succrescet. Mirabile qiddam atqe inavditum dicere avdeo. Solet mihi nonnvnqam, non tanto studio magna videri peccata esse vitanda, qanto parva & vilia: illa enim ut averseamur, ipsa peccati natvra efficit: hæc autem hac ipsa re, qia parva sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expvlsionem eorvm animvs generosè insvrgere. Unde cito ex parvis maxima fiunt negligentiâ nostrâ: hoc ipsvm corporibus qoqe accidere videbis. —Hac viâ omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repente ad extremam improbitatem insilit. Habet qippe insitum qendam animo pudorem atqe innatum, qem subito calcare atqe projicere non potest: sed sensim atqe pavlatim ex negligentia perit —Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit, & inde ad desperationem detrvdit, & hanc viam priore non minorem adinvenit.* Idem in *orat. de statuis* 19. Τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀμεληθὲν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν καθαιρεῖ. πολλάκις γὰρ οἰκίας οἰκοδομήσωντες ἄνθρωποι, καὶ τὸν ὄροφον ἐπιθέντες, μιᾶς κεραμίδος ἀποτυχθείσης μὴ ποιησαμένου σπουδὴν, ὁλοκληρον τὸν οἶκον ἀπώλεσαν. καὶ ἐπὶ ἱματίων δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. καὶ γὰρ ἐκεῖ μικρὸν ῥῆγμα γενόμενον, καὶ μὴ ῥαφὲν, πολὺ τὸ σχίσμα ἐποίησε. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειμάρρων συμβαίνει πολλάκις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μικρᾶς ἂν ἐπιλάβωνται μόνον αἰτίας, ὁλοκληρον τὸ ῥεῦμα ἀνάγουσιν. *Parvum hoc neglectum & reliqa omnia subvertit. Homines certè sæpe, cum domvm strvxerunt, & tectvm imposverunt, ubi vnvs tegvla excvssa cvram non habverunt, totam domvm perdiderunt. Et hoc ipsvm vestibvs accidere qispiam viderit. In illis enim parva ruptvra facta, non consvta majorem facit rapturam. Hoc etiam torrentibvs accidit. Nam & illi, parvam si solvm rimam invenerunt, totvm fluentvm intromittvnt.* Et *in Ep. 1. ad Corinth. orat. 8. Edit. Commel. pag. 397.* Οὐδεὶς μέτοι κινδυνεύει ἀφίησιν εἶναι, ὃ δὲ τὸ μικρόψαιον. ὁ γὰρ μικρὸν ἀποσὰς, καὶ πολὺ πρόσω ἀποστήσεται. ἢ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν μικρὰν ἀπὸ ξύρου διάστασιν δέξηται, διαφθείρεται. ἢ ἡ οἰκοδομὴ, κἂν μικρὸν διαχάνῃ, καταλύεται. καὶ τῆς ῥίζης τὸ κλῆμα, κἂν μικρὰν ἀποκοπῇ, γίγνοιτο ἄχρηστον. ὥστε τὸ μικρὸν τοῦτο οὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν τὸ ὅλον ἐστίν. ὅσων οὖν μικρὸν τι πλημμεληθῶμεν, ἢ καὶ βαυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρὸν. ἐπεὶ ταχέως παροφθὲν τοῦτο μεγα γίνεται. ὅθεν καὶ ἱματίου ἀρχὴν λαβὸν ῥηγνυσθαι καὶ ἀμεληθὲν, εἰς ὅλου τὸ σχίσμα προσηγαγε. καὶ ὀροφον ὀλίγων κεράμων καταπεσόντων παροφθεὶς, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατήνεγκε. ταῦτ' οὖν ἡμεῖς λογιζόμενοι, μηδέποτε τῶν μικρῶν καταφρονῶμεν, ἵνα μὴ εἰς τὰ μεγαλα ἐμπέσωμεν. *Non sinunt vacvum aliqod esse intermedivm, ne minimvm qidem. Nam qi parvum abscesserit, mvltvm etiam procedens abscedet. Corpvs enim si ab ense accepit disjvnctionem, interibit: & ædificivm si vel parvm debiscat, dissolvetvr: & palmes si ab radice parvm fverit abscissvs, fit invtilis. Qamobrem hoc parvm non est parvm, imo vero est ferè totvm. Qando ergo parvm deliqerimvs, avt etiam pigri ac socordes fverimvs, ne illvd parvm neglqamvs: citò enim neglectvm fit magnvm. Ita etiam vestimentvm ab initio ruptvm & neglectvm per totvm produxit fissvram: & tectvm, si cvm pavca tegvla decidervnt, fverit neglectvm, totam domvm dejecit. Nos ergo hæc considerantes, parva nvnqam despicimvs, ne in magna incidamvs.* Jasón Siracides *Sopv. c. 19. v. 1.* ὁ ἐξουθενῶν τὰ ὀλίγα, πίπτει μικρὸν πεσεῖται. *Qi nihil facit ex parvis, paldatim ruet.* Qem locum laudans Augustinus *de Trinit. l. 12. c. 11. Nou ad turpissima simul & semel prosilitur.* (qod Juvenalis *Sat. 2. v. 83.*

Nemo repente fuit turpissimus.)

Sed qomodo colvber non apertis passvvs, sed squamarvm minvtissimis nisibvs repit: sic lvbricvs desistendi motvs neglqentes minvtatim occvpat, & qi spernit modica, paldatim decidet. Idemque *homil. 42. Vel levia, vel minvta ne contemnantvr. de minutis gvttis flvmina implentvr, per angvstas rimvlas insvdat aqa, navis impletvr; & si neglqatvr sentina, mergitvr navis. Qid avtem interest ad naufragivm, vtrvm vno grandi flvctv navis operiatvr, an pavlatim svbrepens aqa in sentinam, & per neglqentiam derelicta atqe contempta impleat navem atqe svbmergat?* Idem *Epist. 108.* Et *in Joan tract. 12. Etiam minvta si negligantvr, occidvnt. minvta svnt gvtta, qa flvmina implent. minvta svnt arena grana; mvlta tamen imposita premvnt & opprimvnt. hoc facit sentina neglecta, qod facit flvctvs irrvens. pavlatim aqa per sentinam intrat, sed div intrando & non exhavriendo mergit navem.* Videri non indignus idem *in Orat. dominic. & in Psal. 118. conc. 3. & de diversi. serm. 12. & 34. & in Psal. 39.* & Ruffinus *ibidem.* Accedit qod de *peccatorum paritate* differunt Stoici. Cicero *Paradox. 3. Est peccare qasi transilire lineas. qod cvm feceris, culpa commissa est: qàm longè progrediare, cvm semel transieris, ad avgendam transevndi culpam nihil pertinet.* Nec abnuit Demosthenes *Philipp. 3.* Τὸ δὲ ἐυσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον, ἂν τ' ἐπὶ μικρῷ τις, ἂν τ' ἐπὶ μείζονι παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. *Sed jvrisjvrandi religio & jvstitia, sive in parvis, sive in magnis rebvs violetvr, eandem vtrvmqe vim habet.* Certè qod Joannes Chrysostomus *in Act. Orat. 24. pag. 236. C.* Ἐν λύρᾳ παναρμονίῳ καὶ ποικίλως ἐσκευασμένῃ, αν ἀμεληθῇ τὸ τυχὸν, τὸ πᾶν ἠμέληται καὶ διέφθαρται. *Sicvt in lyra maximè consona, & varie modvlata, si qid fortè neglectvm fverit, totvm neglectvm erit ac corrvptvm.* Clavdantur ista monito illo Hippocratico, qod tam in re *Ethica* qam in *Medica* est observatu dignissimum, Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾷν. *Nihil frvstra esse pvtare, nihil contemnere. Epidem. l. 6. c. 7. §. 17.*

Ἑλοῦ τὸ κρεῖττον] Pythagoræ monitum; ἑλοῦ βίον ἄριστον. ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Vitam delige optimam, dvlcem eam consvetvdo efficiet.* Plvtarchus *de Isnit.* & *de tranqvill.* & *de Exil.* Galenus *de affect. dignosc. & cur. c. 6.* Stobæus *tom. 2. tit. 29.* Qod Seneca *de vit. beat. c. 8. Præceperunt veteres, optimam seqi vitam, non jvcvndissimam: vt recta ac bona voluntatis, non dvx, sed comes voluptas sit.* Basilius Cæsar *Orat. 24. pag. 584. C.* Μηδὲ ὅτι χαλεπὰ ταῦτα καὶ πόνου δέοντα, διὰ τοῦτ' ἀποκνήσωμεν. ἀλλ' ἀναμνησθέντες τῆς παραινέσεως, ὅτι δεῖ βίον μὲν ἄριστον ἕκαστον προαιρεῖσθαι, ἡδὺν δὲ προσδοκᾶν τῇ συνηθείᾳ γενήσεσθαι, ἐγχειρῶν τοῖς βελτίοσις. *Nec ista ut ardva ac difficilia servatv detrectemvs: sed memores cvm simvs ejvs qi admonvit oportere qemqe optimam eligere vitam, & sperare consvetvdine ipsam jvcvndam fore, optima nobis aggrediendа sunt.* Allusit eodem Nicephorus Callistus *hist. Eccles. l. 8. c. 40.* de Antonio Eremita agens, Εἰδὼς γε μὴν τὸν ἄριστον βίον τῇ συνηθείᾳ ἡδὺν ἰσόμενον, εἰ καὶ χαλεπός τις ἐν τοπρώτοις. *Qod namqe facies optimam qamqe vitam consvetvdine dvlcem gratamqe fieri, qamvis gravis primvm sit & molesta.* Diogenes apud Laertium *l. 6. §. 71.* Δίον ὄν, αὐξῆ τῶν ἀχρήτων ποιεῖ τὰς καλὰς Φύσεις ἐλομένας, ζῆν εὐδαιμόνως, παρὰ τὴν ἄπειρα κακοδαιμονοῦσι. καὶ γὰρ αὐτὸς τῆς ἡδονῆς ἡ καταφρόνησις ἡδυλαίη προμελεηθεῖσα. καὶ ὥσπερ οἱ συνεθισθέντες ἡδέως ζῆν, ἀηδῶς ἐκὶ τἐναντίοις μεθίσασιν. οὕτως οἱ τἐναντίων ἀσκηθέντες, ἡδέως αὐτῶν τῶν ἡδονῶν καταφρονέουσιν. *Cvm igitvr repvdiatis invtilibvs laboribvs naturales sequi, ac vivere beatè debeamvs, per summam dementiam infelices sumvs. Namqe ipsius qoqe contemptvs voluptatis, si nos assvefecerimvs, jvcvndissimvs fit. Et sicvt hi qi consveverunt voluptvose vivere, molestè inde se avelli patiuntvr; ita qi aliter exercitati sunt, facillimè ipsam contemnvnt voluptates.* vide *l. 12. §. 6.*

Καὶ τούτου ἀντίχου] Ità *l. 4. §. 32.* ἀπρὶξ ἔχου. Qod Pavlus *ad Thess. Epist. 1. c. 5. v. 21.* Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. *Omnia explorate: qod bonvm fverit, retinete.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 354. D.* ex nescio qo scripto. Γίνεσθε δὲ δοκιμοι τραπεζιται· τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. *Efficamini avtem bom trapezita, alia qidem reprobantes, qod avtem bonvm est tenentes.* Epictetus *Enchir. c. 50.* Πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔσο τοι νόμος ἀπαράβατος. *Qidqid tibi vtilius fverit optimvm, ea lex sit inviolabilis.* Vide Sect. proximam. Seneca *Epist. 16. Plvs operis est in eo, vt proposita cvstodias, qàm vt honesta proponas. perseverandvm est,* &c. vide *l. 10. §. 8.*

Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον] Plato *polit. l. 5. pag. 655. B.* Καλλίστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελεκται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istvd & dicitvr & dictvm est: qod vtile qidem honestvm, noxivm avtem tvrpe.* Idem in *Alcibiad. 1. pag. 437.* multis differit, τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ συμφέροντα εἶναι. *pvlchra & bona vtilia esse.* Cicero ex Polidonii sententia *offic. l. 3. Nvnqam potest vtilitas cvm honestate pvgnare.* Et mox: *Accepimvs, Socratem solitvm execrari eos, qi primvm hæc natvrâ cohærentia, opinione distraxissent. eos qidem ita sunt Stoici assensi, vt qidqid honestvm esset, id vtile esse censerent; nec vtile qidqam, qod non honestvm.* Vide *l. 6. §. 43.*

τὸ

τὸ ὡς λογικῷ, πῦτο τήρει. εἰ ἦ τὸ ὡς ζώῳ, ἀπό-
* ἄτυφον f. φῆναι, καὶ * ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον,
L. 2. §. 12. l. ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.
6. §. 13.

a Sup. §. 6. §. 7. [a] Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυ-
τῷ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι,
τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπιεσ-
b Inf. §. 8. σαι, κατηρᾶσθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί
16. l. 10. §. 9. τινος [b] τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεομένου. ὁ

si conducere tibi videbitur, qatenus ratione præditus es, retineas; sin, qatenus animatus es tantùm, repudies; judiciúmqe, qò minùs externâ rerum facie speciéqe corrumpatur, integrum servare curæ sit, qò rerum examen exqisitiùs instituas.

§. 7. Nihil unqam in pretio pro utili habeas, qod eò te adigat, ut fidem fallas, modestiam deseras, oderis qenqam, suspectum habeas, execreris, simules, appetas qicqam, qod parietes circumjectos velamentáqe desideret. qi enim mentem geniúmqe

ANNOTATIONES.

Τὸ ὡς λογικῷ] Vide Marcum pleniùs de his sese explicantem *l.* 10. §. 2.

Ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον] *Judicium integrum retine* Xylander, qi & clavsulam seqentem vertere neglexit. Mericus Casavbonus *à conclusione ista species omnes externas & apparentias plausibiles diligenter arceto.* Vultqe respexisse Marcum ad *typhum*, qem δεινὸν παραλογισμὸν appellat *l.* 6. *c.* 12. Assentior. Veruntamen vertere malim, *judicium tantummodo à typho*, sive *pompâ externâ*, qâ fascinari solet & corrumpi, *immune servare cura sit*, qo rerum istarum examen exqisitius instituas. addo etiam posse τύφου nomine τὴν ὄησιν, sive *opinationem vanam* intelligi: qo modo Monimum usurpâsse Sextus monuit ad *l.* 2. §. 15. exhibitus. Cæterum utrovis sensu ceperis, videtur ἄτυφον potius qam ἀτύφως legendum. Basilius Cæsar. *Orat.* 12. *pag.* 465. *C.* Ἐπειδή τι ἔχομεν παρ' ἑαυτοῖς κριτήριον φυσικὸν, ὃ δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν ποιητῶν διακρίνομεν, ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πραξίων ὀρθὰς ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων τὰς διακρίσεις, καὶ ὅτι τινὰ δίκαιον, ἴσῃ καὶ δικαιοτάτῃ γνώμῃ τοῖς ἐναντίοις βραβεύοντα, πειθόμεθα μὲν τῇ ἀρετῇ, καὶ πόθῳ ἄγεται ἐς τὴν κακίαν. οἷον πορνεία καὶ σωφροσύνη παρά σοι κρίνεται. καὶ ὑψηλὸς προκαθίζεταί σε ὁ νοῦς πεπεισμένος τὸ δικαστήριον. καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ συνηγορεῖ τῇ πορνείᾳ. ὁ δὲ φόβος τῷ Θεῷ τῇ σωφροσύνῃ συνίσταται. ἐὰν μὲν οὖν κατα-δικάσῃς τὴν ἁμαρτίαν, ὡς δὲ νικήσασαν τὴν σωφροσύνην, εὐθέως ἐπὶ σοῦ τὴν κρίσιν τῷ πράγματι δῷς. ἐὰν δὲ τῇ ἡσονῇ δῷς τὴν ῥοπὴν, προλαμβάνει ἀποφῆναι τὴν ἁμαρτίαν, σκολιὸν ποιήσας τὸ κρίμα. *Quoniam apud nosmetipsos judicium quoddam naturale habemus, per qod ab iniqis bona facile discernimus: necessarium nobis in agendorum optione recta facere rerum discrimina, & qasi judicem qemcunqe, qi justa sit alioqi mente, res cognituris contrarias, facere virtutis oportebit, damnare autem vitium. Verbi gratia. Incestus & pudicitia apud te judicantur, & alta mentis tua pro tribunali sedet. Ex una parte voluptas scortationis suffragatur, Dei timor pudicitiæ assistit. Si igitur peccatum condemnans virtutem superare volueris, rectum rei judicium constituet. Si vero ad voluptatem propensus, peccatum duxeris præferendum, obliquum, minimeqe rectum facies judicium.*

§. 7. Ὁ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι] Justinus *apolog.* 2. *pag.* 53. Ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ πρὸ τῆς ἐμαυτοῦ ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, καὶ θεοσεβῆ ἀσπάζομαι, τὰ δίκαια λέγειν τε καὶ πράττειν αἱρούμενον. *Verum etiam modis omnibus, pra sua qoqe ipsius anima, veri amatorem qemqe, vel, si mors intentetur, ut, qa justa sunt, & dicat, & faciat, eligere oportet.* Polybius *l.* 4. *cap.* 30. Ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γενναῖοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν ἀεὶ περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τὸ καθῆκον. *Sed mihi videtur qi ingenio sunt liberali atqe ingenuo, neqe publice, neqe privatim pluris qicqam facere honestate.* Cicero *Offic. l.* 1. *Nemo justus esse potest, qi mortem, qi dolorem, qi exilium, qi egestatem timet, aut qi ea qæ sunt contraria, æqitati anteponit.* Juvenalis *Sat.* 8. *v.* 80.

— ambigua si qando citabere testis
Incertaqe rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causas.

Seneca *Epist.* 88. *Fides sanctissimum humani pectoris bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur pramio. Ure, inqit, cade, occide; non prodam: sed qo magis secreta qæret dolor, hoc illa altiùs condam.* Idémqe *Epist.* 76. *Vir bonus, qod honestè se facturum putaverit, faciet, etiamsi laboriosum erit; faciet, etiamsi periculosum erit. rursus qod turpe erit, non faciet, etiamsi pecuniam affert, etiamsi potentiam. ab honesto nulla re deterrebitur; ad turpia nulla spe invitabitur.* Huc animosa illa nescio cujus in Evripidis *Telepho* verba; qæ Stobæus *tom.* 2. *tit.* 13. exhibet.

Ἀγάμεμνον, ὐδ' εἰ πίλεκυν ἐν χειροῖν ἔχων,
Μᾶλλόν τις εἰ τράχηλον ἐμβαλεῖν ἐμόν,
Σιγήσομαι, δίκαιά γ' ἀνθελεῖν ἔχων.
Non, si minante jam securigerâ manu
Cervix sub ictu staret, Agamemnon, mea,
Munitus ego liberam vocem premam.

Grotius. Illa etiam mulieris, sed virilia prorsus, apud Tragicum incertum verba:

Ἃ δ' ἐκπυθέσθαι τῆς ἐμῆς χρῄζεις φρενὸς,
Οὔτ' ἂν καλαίθων, εἴτε κραιὸς ἐξ ἄκρας
Δεινὰς καθιεὶς πρίονας εἰς ἄκρας πόδας.
Πύθοις ἄν, ὐδ' εἰδισμὰ πολλὰ προσβάλοις.

Qa scisciturâ de meo vis pectore,
Non si cremes me, aut dente si ferri aspero
Seces ad imos vertice à summo pedes,
Non cuncta vincla si aggeras, intelliges.

Grotius. Refert Clemens *Strom. l.* 4. qo loco & qamplurima constantiæ in hoc genere suspiciendæ exempla congessit: è qibus complura & Tertullianus habet in *Epist. ad Martyr.* Vide & *ad l.* 6. §. 48.

Τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεόμενον] Plutarchus *Sympos. l.* 7. *c.* 5. Ὑπόδιμα τῶν τοιούτων ἡδονῶν ἀπόκρυφός ἐστι, οὐδὲ σκότους δεομένη, καὶ τῶν τοίχων περιθέσεως, ὡς αἱ γυναῖκες λέγουσιν. *Harum voluptatum nulla est occulta, neqe tenebris & parietum ambitu opus habent, ut mulieres loquuntur.* Vide qæ ex Seneca supra adduximus *ad* §. 4. verba illa; Μόνα φοβούμεθα, πῦρ ἢ θῆτις ἄφνω ἐπανίσταται, τί τῶν δικαίων; μετὰ παρέσεως πασαχρῆμα ἢ ἀποκρίνασθαι, ὅτι τὸ, καὶ τὸ. Facit huc qod Dominus noster apud Joannem *c.* 3. *v.* 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς. &c. *Qi malè agit qisqe, lucem odit.* Scilicet ut Seneca *Ep.* 122. *Gravis mala conscientiæ lux est.* Et Bernardus de *consideral. l.* 5. *Et turpium pœna Deus est. lux est enim. & qid tam invisum obscœnis flagitiosisqe mentibus?* Siqidem ut Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρὸν ἐστι καὶ λέγειν. *Turpe est ac pudendum etiam profari illa, qa in occulto ipsi perpetrant.* Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανερῶται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. *Omnia autem manifesta fiunt, cùm in lucem protracta ab eadem arguuntur. Etenim lux est, qa res omnes conspicuas facit.* ità siqidem malim locum illum interpretari. ut τὸ φανερούμενον significatum transeuntem habeat, & πᾶν eidem in regimine substituatur; qàm cum Syro & Latino veteri interprete, qos Zanchius & Beza sequntur, *Omne qod manifestatur*, sive *conspicuum facit, lumen est*; ut τῷ πᾶν adjectum sit τὸ φανερούμενον. vel etiam, qod omnium minimè probandum videtur, cum Græco Scholiaste, cui Piscator adnæret, *Qicqid manifestum*, sive *conspicuum fit, lux est.* ut τὸ φανερούμενον non emanantis, sed immanentis significationem obtineat. Verùm ista eruditioribus dijudicanda & censenda dimitto. Hinc verò τὰ τῦ σκότους ἔργα, *tenebrarum opera*, peccata qælibet nuncupantur eidem Apostolo, *ad Rom. c.* 13. *v.* 12. & *ad Ephes. c.* 5. *v.* 11, 13. sed & τὰ νυκτὸς, *noctis, nocturna, ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6, 7. improbosqe, Job *cap.* 24. *vers.* 13. – 17. ait *tenebras optare & avcupari, diem odisse, lucem matutinam pro umbra letali habere.* Itaqe ex illorum voto Horatius *lib.* 1. *Epist.* 16.

— pulcra Laverna,
Da mihi fallere, da justum, sanctumqe videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους περιβάλλονται, καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ σκότος, ἵνα τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύψαντα πολλὰ ἔχωσι. τὸν δὲ αἰδήμονα οὐ θέλει δεῖ ἀποκρύπτειν τι τῶν ἑαυτῦ. *Cæteris hominibus parietes, ædes & tenebras esse, si qid ejus generis agant, & multas celandi rationes habeant. Cynicus verò non debet velle suarum rerum qicqam occultare.* Sophocles *Electr.*

— πῶς τόδ', εἰ καλὸν,
Τὦργον σκότου δεῖ;
Siqidem est honestum opus hoc,
Qid est tenebris opus?

Qò & illud Martialis *l.* 11. *Epigr.* 2.

— regula morum,
Qicqid & in tenebris non sumus. —

Elegantissimè Tertullianus *apolog. cap.* 1. *Qod verò malum est, ne ipsi qidem, qos rapit, defendere pro bono audent. Omne malum aut timore, aut pudore naturæ profudit. Denique malefici gestiunt latere, devitant apparere; trepidant deprehensi, negant accusati; nè torti qidem facilè, aut semper, confitentur.* Qæ eadem ferè habet & *ad Nationes l.* 1. *c.* 1. Cæcilius apud Minutium. *Honesta semper publico gaudent, scelera secreta sunt.* Plutarchus denique apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6. ex *libro adversus voluptatem*: Τί δ' ἂ πάντων ἀρούλων ἀκρωλύτους, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν αἰδήμενος φεύγεις, νυκλὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἁμαρτήμασι πιστεύων τὴν ὕβριν; ὐδεὶς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος προσβάλλει, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος. ἀλλὰ ἄλλον ἄμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, πρὸς ἃ καλῶς θοῖ, βούλοι' ἄν. ἅπαντα δὲ κακία ὀρᾶσθαι γυμνὴ φυλάττεται, σκέπην προβαλλομένη τὰ πάθη. *Cur non omnibus videntibus luxuriaris? imo tu teipsum etiam reveritus fugis, noctis solum & tenebris sine testibus contumeliam & libidinem committens. Nemo qippe honestis actionibus caliginem obtendit, lucem earum testem reformidans. Imo totum*

niúmqe eundem ſuum, & virtutis hujuſce ritus ſacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiſcit, non ſolitudine, non freqentiâ opus habet: qod eſt maximum, victurus eſt, mortis nec appetens, nec metuens. qin nec tantillum intereſſe cenſebit, ſpatio tem-

γαρ τὸν ἑαυτῦ [a] νῦν καὶ δαίμονα, καὶ τὸ * ἔργον τῆς τότε ἀρετῆς σωζόμενον, [b] τραγῳδίαν ἢ ποιεῖ, ἢ στενάζει, [c] οὐκ ἐρημίας, ἢ πολυπλη- θείας * δεῖται. τὸ μέγιστον, ζῆσαι, * μήτε διώκων, μήτε φεύγων [d] πότερον ἢ ἐπὶ πλέον διάστημα χρόνου

a Sup. §. 3. 5. * ἔργια Lug. ἔργον Annot.
b L. 5. §. 28.
c Sup. §. 4, 5. Inf. §. 8. 16.
* διάστημα Lug.
* [τὸν θάνατον] μ. f. L. 9. §. 3. Inf. §. 12.

ANNOTATIONES.

totum mundum ſolem eſſe optaret, erga ea qa practarè agit. Unumqodvis autem crimen nudum conſpici cavet, pratexens affectus. Vide *infrà* §. 8. & 16. & *l.* 10. §. 9.

Τὸν ἑαυτῦ νῦν καὶ δαίμονα] Vide *ſuprà l.* 2. §. 13.

Καὶ τὸ ἔργον τῆς τότε ἀρετῆς] *Sacra virtutis ejus.* Xylander rectè à myſteriis Ethnicis tranſlatio. ἔργια Lugdunenſis editio malè. nec meliùs *Annotator* ἔργα.

Τραγῳδίαν ἢ ποιεῖ] *Neqe tragice ſe gerit*, qod τραγῳδεῖν dicit *l.* 9. §. 29. eodémqe videtur ſpectare, qod *l.* 5. §. 28. dicit, ὥστε τραγῳδὸς ὥστε πόρνη, *nec tragœdus, nec ſcortum*, vel, *neqe tragicis de ſe materiam ſuppeditat.* Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη τεθαυμασμένα τὰ ἐκτὸς, διὰ μίτρου ποιᾶδε ἐπιδεικνύμενα; Epictetus *l.* 1. *c.* 4. *Qid enim aliud eſt tragœdia, qàm metro qodam expreſſi, externa iſta admirantium hominum affectus?* Hoc avtem cùm non admittat iſte, qem hic Marcus depingit, tragœdiæ argumentum fieri non poteſt.

Οὐκ ἐρημίας, ἢ πολυπληθείας δέεται] malim cum Lugdunenſi δέεται. *Nec ſolitudine opus habebit*; qia *ubicunqe eſt, & qocunqe loco conſiſtit, ſibiipſi vacat, & ſuus eſt*: ut Seneca *Epiſt.* 62. *Nec ullus hominum aviumqe concentus interrumpit cogitationes bonas, ſolidiſqe, & jam certas.* Idem *Ep.* 56. Vel etiam, qia, qod ſuprà monuerat, *nihil faciat, qod aliorum conſcientiam aſpectúmqe refugiat.* Sed nec *multitudine*; cùm *nemine teſte avt ſpectatore indigeat*, ut *ſuprà* §. 5. ſed *conſcientiâ ſit contentus ſuâ. ſuprà* §. 6. Seneca *Ep.* 8. inſuper etiam ejuſmodi ſit, *qi ſibi tuto credi poſſit*; contrà qàm *imprudentes, qorum nemo eſt, qi relinqi ſibi debeat.* Idem *Ep.* 10. Huc Antiſthenis illud, qi interrogatus, qid ex philoſophia lucri cepiſſet, reſpondit, Τὸ δύνασθαι ἐαυτῷ ὁμιλεῖν. *qod poſſet ſecum, ubicunqe foret, converſari & colloqi.* Laertius *l.* 6. Seneca *qæſt. nat. l.* 4. *praſat. Turbam rerum hominumqe deſiderent, qi ſe pati neſciunt. tibi tecum optimè convenit.* qanqam nec δέεται illud eſt incommodum prorſus. Siqidem timent conſcientiam ac freqentiam hominum vitántqe, qi parietibus eam excludere ſatagunt; qod ſuperiùs tetigerat. Solitudinem avtem pavorem infligere, nemini non eſt notiſſimum.

Ζῆσαι, μήτε διώκων, μήτε φεύγων] deeſſe aliqid nemo non viderit. & ſuſpicetur qis legendum μήτε διώκων [τι] μήτε φεύγων. qo modo *infrà* §. 12. dixit μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, *nihil ulterius expectans, nihil fugitans.* Verum aliud eſt περιμένειν, aliud διώκειν. nec idem utrobiqe ſenſus eſt. vel etiam qo modo *l.* 11. §. 11. ὥστε δ' ὠκὺν, ὥστε φεύγων, cùm de eis priùs egiſſet, qorum αἱ ὀιώξεις καὶ φυγαὶ, perturbant nos. Verùm, qia alio qæ ſequntur ſpectant, malim, [τὸν θάνατον] μήτε διώκων, μήτε φεύγων. *Neqe proſiceris ampliùs, neqe fugies.* Commentarii vicem præſtabit, præter proximè hic adjecta, *lib.* 9. *perſecha* 3. Eſt qod Martialis *l.* 10. *epigr.* 47.

Summum nec metuit diem, nec optat.

Siqidem ita formatus eſt, ut *illi nec amor vitæ, nec odium ſit; nec vita tædio ſit, nec mors timori.* Seneca *Epiſt.* 65. & 78. Itaqe *nec ſpe mortis patienter dolet: nec tædio doloris libenter moritur. hunc fert, illum expectat.* Idem *Ep.* 98.

Πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα] Nihil, inqit, ſapienti intererit, diuturniorem an breviorem in corpore moram faciat. qia nimirum vitam ſemper perfectam & conſummatam habet: ut *infrà* §. 8. & 12. & *l.* 10. §. 1. Vide & *l.* 2. §. 14. Chryſippus apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 23. Ὅτι παρὰ τὸν πλείονα χρόνον οὐδὲν μᾶλλον ἐυδαιμονῆσαι, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐπίτης τοῖς τὸν ἀμερῆ χρόνον ἐυδαιμονίας μετασχῶσιν. *Temporis incremento qum multis in locis dixiſſet non augeri felicitatem: ſed perinde felices eſſe, qi momento temporis & qi longo tempore fuiſſent beati.* Et de *commun. notit. c.* 7. Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος οὐκ αὐξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἂν ἀκμαίς τι ὄρως γινομένη φρόνιμος, οὐδενὶ πρὸς ἐυδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τῶ τὸν αἰῶνα χρησιμεύσαντι τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καταβιῶντι. *Temporis acceſſione bonum non augeri: nam ſi qis momento bora ſapiens fuerit, qod ad felicitatem attinet, nihilo deteriore conditione futurum qam eum, qi per omnem ætatem virtutem coluerit, inqe ea beate vitam exegerit.* cum tamen idem alibi aſſerat; οὐδὲν εἶναι ἀρετῆς ὄφελος ὀλιγοχρονίου. Cicero *de finib. l.* 2. *Qi bonum omne in virtute ponit, is poteſt dicere, perfici beatam vitam perfectione virtutis: negat enim ſummo bono adferre incrementum diem.* Et *l.* 3. *Recta affectio, item convenientia, denique ipſum bonum, qod in eo poſitum eſt ut natura conſentiat, crescendi acceſſionem nullam habet. Ut enim opportunitas non ſit major productione temporis: ſic hæc, de qibus dixi, non ſunt temporis productione majora. Ob eamqe cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda beata vita, ſi ſit longa, qam ſi brevis. Ut ſi cothurni lævi ſint, ad pedem apte convenire, neqe multi cothurni pauvis anteponerentur, neqe majores minoribus: ſic qorum omne bonum convenientia atqe opportunitate finitur, nec plura pauvioribus, nec longinqiora brevioribus anteponentur.* Seneca *Epiſt.* 101. *Mens ſtabilita ſcit, nihil intereſſe inter diem & ſeculum.* Et

A *Epiſt.* 85. *Beata vita una eſt. in optimo illam ſtatu ponit qalitas ſua, non magnitudo. itaqe in eqo eſt longa & brevis, diffuſa & anguſtior; in multa loca, multáſqe partes diſtributa, & in unum coacta. qi illam numero æſtimat, & menſurâ & partibus, jam illi, qod habet eximium, eripit. Qid eſt avtem in beata vita eximium? qod plena eſt. finis, ut puta, edendi bibendiqe ſatietas eſt. hic plus edit, ille minus: qid refert: uterqe jam ſatur eſt. hic plus bibit, ille minus: qid refert? uterqe non ſitit. Hic pluribus annis vixit, hic paucioribus, nihil intereſt, ſi tam illum multi anni beatum fecerunt, qàm hunc pavci.* Idemqe *Epiſt.* 74. *Summum bonum nec infringitur, nec avgetur. in ſua* B *modo permanet, utcunqe fortuna ſe geſſit. Sive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitus eſt, eadem menſura ſummi boni eſt, qamvis ætatis diverſa ſit. Utrùm majorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertmet, non ad formam. licèt alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & eum in qo ſcriptus eſt pulverem ſolveris, in eadem uterqe forma fuit. Qod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, qàm contrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero in qantum voles corripe, & in unum diem cege; aqè honeſta eſt.* & *Epiſt.* 78. *Mors licèt immatura ſit, licet mediam pracidat ætatem; perceptus longiſſimè fruc-* C *tus eſt. — Scit tempore honeſta non creſcere.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 17. *Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: qoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior.* Hinc illud è porticu non παράδοξον tantùm, ſed παράλογον etiam, (ut Cleanthis in contrarium dictione utamur, ex Epicteti *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) ſive ἄλογον planè καὶ ἄτοπον prorſus, οὐκ ὑπερέχειν ἀρετὴν τὸν Δία τῦ Διὸς. Chryſippi verba ſunt apud Plutarchum *de commun notion. c.* 29. ſive, τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐυδαιμονίαν τῆς θείας ἐυδαιμονίας μηδὲν διαφέρειν. καὶ κατὰ μηδὲν αἱρετωτέρων εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τῦ Διὸς ἐυδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Bonorum felicitatem à divorum felicitate non differre, & nihilo optabiliorem, neqe præſtantiorem eſſe Jovis felicitatem felicitate virorum ſapientium.* Idem apud Stobæum *eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Sextius item apud Senecam *Ep.* 73. *Jovem plus non poſſe qàm bonum virum.* Inculcat paſſim & Seneca ipſe *Epiſt.* 59. *Sapiens cum Diis ex pari vivit.* & *Epiſt.* 31. *Dedit tibi natura illa, qa ſi non deſerueris, par Deo ſurges. hoc eſt ſummum bonum, qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex.* Verùm unde paritas iſta? Indè nimirum, qia *Bonus tempore tantùm à Deo differt.* Idem *de provident. c.* 1. & *Epiſt.* 73. *Jupiter qo antecedit virum bonum? diutius bonus eſt.* & *Epiſt.* 53. *Qid inter te & Deos interſuturum ſit, qæris? diutius erunt.* Et *de conſtant. Sap. c.* 8. *Sapiens, exceptâ* E *mortalitate, ſimilis eſt Deo.* At iſta temporis avt diuturnitatis diſtantia ad virtutem avt beatitudinem nihil habet momenti, ſed in æqilibrio prorſus rem ipſam relinqit. Siqidem, *Tantùm ſapientis ſua, qantum Deo omnis ætas patet. magnique eſt artificis claviſſe totum in exiguo.* Seneca *Ep.* 53. Et *Epiſt.* 73. *Qemadmodum ex duobus ſapientibus qi ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cujus intra pavcos annos terminata virtus eſt; ſic Deus non vincit ſapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Et Cicero *de nat. Deor. l* 2. *E virtutibus vita beata exiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, qa nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cæleſtibus.* Epictetus denique *Diſſert. l.* 1. F *c.* 12. Κατά γε τὸν λόγον οὐδὲν χεῖρον τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερον εἰ. λογῳ γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Mente qidem conſiderata neqe diis immortalibus es deterior, avt minor: mentis enim magnitudo non procerſtate, avt altitudine judicatur, ſed decretis.* Vah τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς ἀτοπίας. Itaqe cavtè legendi iſti; nec tantùm illis tribuendum: ut pro divinis, qod à multis fieri ſolet, habeantur. Verùm ab iſtis vel deliriis ridendis, vel proterviis execrandis Marcus noſter immunis videtur. Illud interim obſervatu non indignum in hoc dogmate de beatitudinis diuturnitate Stoicis gemina Epicurum etiam ipſum cenſuiſſe. Apud Laertium *l.* 9 in *Select. Sentent.* Ὁ ἄπειρος χρόνος ἴσην ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ ὁ πεπερασμένος. *Tempus infinitum ac finitum aqam habet voluptatem.* Qod G plenius Cicero *de finib. l.* 2. *Negat Epicurus diuturnitatem temporis ad beatè vivendum aliqid aſſerre: nec minorem voluptatem percipi in brevitate temporis, qam ſi illa ſit ſempiterna.* Sive ut idem *lib.* 1. *nec majorem voluptatem ex infinito tempore ætatis percipi poſſe, qàm ex hoc percipiatur, qod videmus eſſe finitum.* Nec relatu indignum plane Themiſtii illud, qo Chryſippeum hoc vellicat, *Orat.* 17. *pag.* 430. Χρυσιππος ἀχρι τῶν ῥημάτων ἔοικε ἀνδριζεσθαι, ταυτον δυνασθαι φάσκων ἀνδρὶ σπουδαίῳ μιᾶ ἡμέρᾳ, μᾶλλον δὲ καὶ μίαν ὥραν, πολλοῖς ἐνιαυτοῖς. ὑδὲ γὰρ ἰδιώτη φιλοσοφοῦντι κατὰ τὸ ἔργον, ἂν τις αὐτοῦ ὑπολάβοι, καθάπτεσθαι ἁρμόττειν ἀλλὰμψασθαι τὴν ἀρετὴν ἐυθὺς ἀτοπίαν. ἀνδρὶ δ' ὡλωοὶ ἐπιτελεσθῆναι, καὶ τόσα μεμηλε, καὶ ᾧ πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλατταν κατοικεῖν ἀναγκη τῶν ἀνθρώπων, πῶς, ὦ βέλτιστε Χρύσιππε, ἂν συνεχῆ τὸν χρόνον καὶ ἐξω τῆς φύσεως; ὅτῳ γαρ

χρόνῳ τῷ σώματι συνεχομένη τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἐλάσσον χρήσῃ), ὐδ' οἰκεῖον αὐτῷ μέλει. καὶ γὰρ ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δεῖ, ἔστω ὁ ἐυλύτως ἄπειμι, ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσειν. τοῦτο μόνον παρ' ὅλον τὸν βίον ἐυλαβήμενον, τὸ τὴν διάνοιαν ἐν τινι τῶν οἰκείων νοερᾷ πολιτικῇ ζώῳ * τροπῇ γενέσθαι.

a L. 2. §. 11.
b Sup. §. 5.
c L. 6. §. 2.
d Sup. §. 6.
* τροπῳ Lug.
e L. 9. §. 3.
f Sup. §. 7.
l. 5. §. 31.
l. 7. §. 69.
l. 8. §. 32.
l. 10. §. 1.
l. 11. §. 1. 3.

§. 8. ᵍ Οὐδὲν ἂν εὕροις ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ κεκολασμένου σπόνδυλα καὶ ἀκάθαρτα πώματα, οὐδὲ μολυσμὸν μολυσμένου, οὐδὲ ὕπτιον ἔυροις. ʰ οὐδὲ ἀσυνέλῃ τὸν βίον αὐτοῦ ὁ πεπερασμένην καταλαμβάνων

spatio temporis prolixiore an contractiore animâ suâ corpore inclusâ utatur. utpote qi, si statim demigrandum fuerit, perinde promptus sit decedere, ac aliud qid agere, qod modestè & decorè agi oporteat. hoc avtem unum per vitam totam cavet religiosè, ne mens sibi qicqam eorum subterfugiat, qæ animantis rationalis & civilis propria sunt munera.

§. 8. In hominis castigati atqe expurgati animo, nihil suppurati, nihil impuri, nihil subdoli offendas. neqe verò vitam hujus non consummatam fatum unqam abruperit. perinde ac si tragœdum dixe-

ANNOTATIONES.

γὰρ ἐκεῖνο μακρότερον ποιεῖς, τοσούτῳ μακροτέραν ποιεῖς τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν. *Chrysippus verbo tenus se verum præstare videtur, ubi ait vel unum diem, imo unam horam tantumdem posse in hominem frugi præstare quantum multi anni. Neqe enim hominem privato factis ipsis philosophante satis esse putandum est, si virtus illi fulguris instar, ut resplenduerit, statim exstinguatur. At ei vero, cui populis parent, cui tanta negotia cura, qiqe cum terra ac mari universo bona sua communicare necesse habet, cur non a Chrysippe, tempus etiam natura terminos excedens compreceris? Qanto enim longius illud feceris, tanto disturbatiorem hominibus felicitatem reddideris.* Peripatetici planè in adversum ibant. Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7.* Μία χελιδὼν ἐαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ἔστω δὴ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρᾳ, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Una hirundo non facit ver, nec una dies: ita neqe beatum & felicem una dies, neqe parvum tempus.* Verum hoc illi, qia ad beatitudinem constituendam externa advocabant; qibus exui denuo & excidere daretur, qod Stoici omninò repudiabant.

Ἐυλύτως ἄπειμι] Ita *supra* §. 5. Ἔυλυτος. Seneca *Ep.* 24. *Vir fortis ac sapiens, non fugere debet ex vita, sed exire.* Et *Ep.* 54. *Sapientis est exire, non ejici.* Qemadmodum avtem Marcus hic ἐυλύτως ἀπίναι, ita Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἐυλύτως ὑπακούσαι. *Alacriter obtemperare.*

Ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων] Ut aliarum rerum, sic & mortis etiam dextre obeundæ qasi ars & virtus qædam est peculiaris. Seneca *Epist.* 26. *Egregia res est mortem condiscere.* & *Epist.* 30. *Magna res est, & diu discenda, cum adventat hora illa inevitabilis, æqo animo abire.* & *Epist.* 62. *Ante ad mortem, qam ad vitam præparandi sumus.* & *de brevit. Vit. c. 7. Tota vita discendum est mori.* & *Epist.* 30. *Mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Itaqe compone te,* inqit, *ad diem illum, qo remotis strophis ac fucis, de te judicaturus es, utrum loqare fortia an sentias, nimiqid simulaveris fueris & mimus, qicqid contra fortunam jactaveris verborum contumacium -- Mors de te pronunciatura est.* Idem *Epist.* 26. Et mox: *Supervacuum forsitan putas id discere, qo semel utendum est? hoc est ipsum qare meditari debeamus. Semper discendum est, qod an sciamus, experiri non possumus.* & *Epist.* 30. *Hoc philosophia præstat; in qocunqe corporis habitu sortem, in conspectu mortis hilarem latumqe, nec deficientem, qamvis deficias. -- Hoc facit Bassus noster. Eo animo vultuqe finem spectat, qo alienum spectare nimis securi esse putarent. -- Videtur mihi prosequi se, & componere, & vivere tanqam superstes sibi, & sapienter ferre discidium suis.* Vide *l.* 9. §. 3.

Τοῦτο μόνον] Xylandrum non avdio cum seqentibus ista committentem. seqor potius Casavbonum, qi prioribus agglutinat.

Νοερᾷ πολιτικῇ ζώῳ] qod *supra* λογικὸν καὶ πολιτικόν. §. 6.

Τροπῇ] Annotator Lugdunensis τροπῳ. atqe ità prorsus accepit interpres uterqe. Sed falsus uterqe. τροπὴ siqidem hic *fuga.* Cavet ἐν τροπῇ γενέσθαι, *in fuga esse,* id est, *fugere, subterfugere.* metaphora ab eis qi τρεπόμενοι, in prælio superati *in fugam vertuntur.*

§. 8. Κεκολασμένου] *Castigati.* explicat vim vocabuli philosophus *Ethic. Nicom. l. 3. c. 12.* τὸ δὲ τοιοῦτον (τὸ μετρίας εἶναι καὶ ὀλίγας τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι) ἐυπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον. *Id vero qod tale est (mediocres esse cupiditates & paucas, rationiqe minimè adversantes) obediens vocamus & castigatum.* Marcum σώφρονα habiturus, si pro moderatis affectibus, nullos substituere concedatur. Cæterùm hinc δίαιτα κεκολασμένη, pro *accurata & exquisita victûs ratione* usurpatur. Plutarchus in *Lycurg.* & Lucianus in *Hermot.* & ῥήτωρ κεκολασμένος, ὁ διεσκελισμένος, καὶ ἠκριβωμένος. Pollux *l. 4. c. 3.* & ἵππος κεκολασμένος τὴν γνάθον, δίκαιος τὴν σιαγόνα. *Equs correctis genis, justus in maxillis.* & γαστὴρ κεκολασμένη. *venter restrictus.* Libanius *Orat.* 19. est avtem metaphora à stirpibus vitibusve ducta, qibus cùm flagella luxuriantia, avt sarmenta superflua demuntur, κολάζεσθαι, id est, *castigari* perhibentur. ità Theophrastus *de caus. plant. l. 1. c. 21.* δένδρα κολαζόμενα dicuntur, ὅτι τὰ περιττὰ ἀφαιροῦνται, uti *ibidem c. 17.* id est, *qibus supervacua detrahuntur,* ut Columella *l. 4. c. 6.* aliud est *corrigere,* & aliud rursus *castrare*; qod utrumqe usurpavit Cato *c. 33.* & ex Catone Plinius *l. 17. c. 22.* apud qem *porrigere* perperam legitur. Qin & Latinis *castigatum* dicitur, qicqid immodicâ omni luxurie atqe exuberante redundantiâ. *immune* intra decori limites justos coerceatur & consistit. Ità *pectus castigatum,* Naso in *amor. l. 1. eleg. 5.*

Qàm castigato planus sub pectore ventre!

contrà qam qod in eqo lavdat Maro *Georg. l. 3.*

Luxuriatqe toris pectus. --

frons castigata, Statio *Sylvar. l. 2. poem. 1.*

Et castigata collecta modestia fronte.

juba castigata, eidem *Thebaid. l. 9.* de eqo;

Colla sedent, modis & castigata juborum
Libertas. --

Carmen castigatum Flacco in *arte:*

-- carmen reprehendite, qod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atqe
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

ambitiosa nimirum *recidendo ornamenta;* uti idem *ibidem.*

Πυώδεις] id est, *σαπρὸν καὶ διεφθαρμένον, putre & corruptum.* tale siqidem qiddam est τὸ πύον, ut Aristoteles *de gener. animal. l. 4. c. 8.* qi ideo Empedoclem ἀκυρολογίας arcessit, qòd τὸ γάλα πύον λευκὸν, *lac, pus candidum* dixerit, sicut & *topic. l. 4. c. 5.* qod οἶνον ὄξος σεσηπὸς, *vinum, aqam putrefactam.* Ad animum transtulit, uti Marcus istic, ita Seneca *Epist. 68. In pectore collectio & vomica est.* Est enim vomica materiæ purulentæ collectio. Idemqe *Epist. 80. Horum, qi felices vocantur, hilaritas ficta est, avs gravis & suppurata tristitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palam esse miseros; sed inter arumnas cor ipsum excedentes, necesse est agere felicem.* Horatius itidem. *Serm. l. 1. Sat. 7.*

-- Regis Rupili pus atqe venenum.

pro livore & virulentia.

Ὑπτίον] In Thespesii apud Plutarchum *de Inferis fabula, pag. 565. B.* dicuntur in animis sceleratorum à Justitia mulctatis, ἕλκη καὶ μώλωπας ἐμφαίνοντα, *cicatrices & vibices referre.* de hypocritis avtem bonique simulatoribus festiva subjicit, qomodo Justitiæ satellites cum illis agant, *pag. 567. B.* Ὅσοι δὲ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεστῶσαν πολὺ λανθάνουσι, τούτοις ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἐπάγουσι ἕτεροι περισπῶντες ἐκσπᾶσθαι τὰ ἔντερα ἔξω τῆς ψυχῆς, ἐλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥστε αἰ θηλάτιαι σκολιοπόδαι καταπίνουσι τὸ ἄγκιστρον ἐκτείπτουσιν αὐτούς. ἐνίους δὲ ἀναδίδοντες αὖθις καὶ ἀνακυσσοῦντες, ἀντεδήσαντο ὑπτίους καὶ παιπάλους, ἐν τῷ λογισμῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας. *Qi vero sub prætextu & opinione virtutis vitam latente improbitate exegissent, hos alii adstantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes seseqe & flectentes, qomodo marina scolopendra hamo vorato seseqe volventes invertunt: qosdam cute derepta explicantes, ostendebant intus vitiosos, & qi neqitiam in ratione animæ partis principe tectam gessissent.*

Ἀσυνέλῃ τὸν βίον αὐτοῦ] Seneca *Epist. 32. Considera, qàm pulcra res sit, conjunctam vitam ante mortem; deinde expectare securum reliqam temporis sui partem, in possessione beatæ vitæ positum: qa beatior non fit, si longior.* Idem *Epist. 98. Ipse vita plenus est, cui adjici nihil desideras suâ causâ, sed eorum qibus utilis est. liberaliter facit qod vivit.* Et *Epist. 93. Non ut diu vivamus, curandum est; sed ut satis. Nam ut diu vivas, fato opus est; ut satis, animo. Longa est vita, si plena est. impletur avtem, cum animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Qid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est. -- interest mortem ejus an qo die numeres. At ille obiit viridis. sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est; in nulla parte cessavit. Licet ejus ætas imperfecta sit, vita perfecta est.* Et mox: *Non ideo plures annos mihi accedere recusaverim. nihil tamen ad beatam vitam defuisse dicam, si spatium ejus incidatur. non enim ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat; sed multum non tanqam ultimum aspexi. Qid me interrogatis, qando natus sim? an inter juniores adhuc censear? habeo meum. Qemadmodum in numero corporis habitu potest homo esse perfectus: sic & in numero temporis modo, potest esse vita perfecta. -- Qaris qod sit amplissimum spatium? usqe ad sapientiam vivere. qi ad illam pervenit, attigit non longissimum finem, sed maximum.* Idem *Ep. 77. Iter imperfectum erit, si in medsa parte, avt extra petitum locum steteris: vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* Et *Epist. 101. Qi qotidie vita sua summam manum imposuit,*

dixerit qis ante fabulam peractam ſcenâ ceſſiſſe. qin nec ſervile qippiam in eodem avt affectatum deprehendas, avt addictum, avt abſciſſum, avt qod cenſuram refugiat, avt qod latebras reqirat.

§. 9. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim ſita ſunt omnia, ut menti tuæ nulla inſit cogitatio, qæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni non ſit conſentanea. poſtulat avtem iſta, ut nihil temerè ſtatuamus, ut hominibus benevoli, Deiſqe obſeqentes ſimus.

§. 10. Miſſis itaqe rebus cæteris, pavca iſta apud te habeas. memineriſqe inſuper, unumqémqe

a ὡς ἄν τις ἔπροι τὸν τραγῳδὸν, πρὸ δ τελέσαι κὴ διαθέσθαι, ἀπαλλάττεσθαι. ἔτι δ ἡδὺν δεῖλον, b ἡδὲ κομψὸν, ἡδὲ πεπαιδευμένον, ἡδὲ c ἀπεσχισμένον, ἡδὲ ὑπεύθυνον, ἡδὲ d ἐμφιλόδοξον.

§. 9. e Τὴν ὑπολητικὴν δύναμιν σέβε. f ἐν παύτῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγίνηται ἀνακόλουθον * τῇ φύσει, κὴ τῇ τῦ λογικᾶ ζώου κατασκευῇ. ἄυτη δ ἐπαγγέλλεται ἀπερισπωσίαν, κὴ h πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν, κὴ i πρὸς θεοὺς ἀκολουθίαν.

§. 10. Πάντα δυν ῥίψας, k ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα σύνεχε. κὴ ἔτι συμμιμνήσθε, ὅτι l μόνον

a L. 12. §. 36.
b Sup. §. 5. l. 4. §. 51.
c L. 8. §. 34.
d Sup. §. 7.
e L. 5. §. 21.
f l. 6. §. 16. l. 11. §. 1. L. 2. §. 15.
* -θος Lug.
g L. 4. §. 49. l. 7. §. 55.
h L. 7. §. 31.
i L. 7. §. 31. 67. l. 10. §. 11. l. 12. §. 27. 31.
k L. 2. §. 5.
l L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

poſuit, non indiget tempore: — ſcit nihil intereſſe inter diem & ſeculum; — ſingulos dies, ſingulas vitas putat. qi hoc modo ſe aptavit, huic vita ſua qotidie fuit tota. Contrà, ut idem *ibidem*; *Maximum vita vitium eſt, qòd imperfecta ſemper eſt, qòd etiam aliqid ex illa differtur.* Ex Epicuro idem *Ep.* 13. *Inter cætera mala, hoc qoqe habet ſtultitia proprium, Semper incipit vivere. — Qàm avtem fœda eſt hominum levitas, qotidie nova vita fundamenta ponentium, novas ſpes etiam in exitu incohantium? — qid turpius, qàm ſenex vivere incipiens?* Vide *l* 2. §. 4. 11. & *ſuprà* §. 7. & §. 12. & *l.* 7. §. 56, 69.

Ὡς ἄν τις ἔπροι τὸν τραγῳδόν] Vide *l.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 36. Seneca *Epiſt.* 77. *Qomodo fabula, ſic vita; non qàm diu, ſed qàm bene acta ſit, rejert. nihil ad rem pertinet, qo loco deſinas. qocunqe voles deſine: tantùm bonam clauſulam imponc.* Martialis *l.* 8. *Ep.* 77.

Qi ſic vel medio finitus vixit in avo,
Longior huic facta eſt, qàm data vita fuit.

Καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς παύεται ὅτε δεῖ, σώζεται μᾶλλον, ἢ ὑποκρινόμενος παρὰ καιρον. *Etenim bonus hiſtrio, cum deſinit qando oportet, magis conſervatur, qàm cùm fabulam intempeſtivè repræſentat.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Rectè Varro in *Modo. Non eos optimè vixiſſe, qi diutiſſimè, ſed qi modeſtiſſimè. Non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere.* Seneca *Ep.* 70. At, *Nemo* (inqit idem *Ep* 22.) *qàm bene vivat, ſed qàm diu, curat: cùm omnibus poſſit contingere, ut bene vivant; ut diu, nulli.*

Ἀπισχισμένον] Vide *l.* 8. §. 34.

Ἐμφιλόδοξον] Philo *Allegor. l.* 2. *pag.* 61. E. Ὁ φαῦλος δοκεῖ εἶναι τὴν Θεὸν ἐν τόπῳ, μὴ περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμενον. ὃ χάριν καὶ ὅπου ἀποκρύπτεσθαι, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ὃν ὄντος τῦ αἰτίου, καθ' ὃ φωλεύειν διϊσχυκεν. *Malus qivis putat eſſe Deum, in loco, nec continere, ſed contineri: ideoqe putat ſe abſcondi: tanqam illa ſumma cauſſa abſit ab ea parte, in qam ipſe illatebrare ſe decrevit.* Tranſlatio eſt à *ſerpentum* uſu petita, qi in *ſpecus* ac *cavernas* abdere ſe ſolent. Expreſſit hoc graphice Tertullianus *adv. Valentinian. c.* 3. *Abſcondat ſe ſerpens, qantum poteſt; totamqe prudentiam in latebrarum ambagibus torqeat; alte habiret, in caca detrudatur; per anfractus ſeriem ſuam evolvat, tortuoſe procedat, nec ſemel totus, lucifuga beſtia. Noſtra columba domus ſimplex; etiam in editis ſemper & apertis, & ad lucem. Nihil veritas erubeſcit, niſi ſolummodo abſcondi.* Seneca *Epiſt.* 97. *Bona conſcientia prodire vult & conſpici, ipſas neqitia tenebras timet.* Vide *ſuprà* §. 7. & *infrà* §. 15. & *ad lib.* 10. §. 9. λανθάνει, ὃ κρυπτόμενος.

§. 9. Τὴν ὑπολητικὴν δύναμιν σέβε] Vide *l.* 5. §. 21.

Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν] Vide *l.* 2. §. 11, 15. Epictetus *lib.* 1. *c.* 11. Ἐν καὶ ταὐτὸν ἐστιν ἐπὶ πάντων τὸ αἴτιον, τῦ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν. *Unam & eandem eſſe in omnibus rebus cauſſam, cur aliqid faciamus avt non faciamus.* Seneca *Ep.* 78. *Omnia ex opinione ſuſpenſa ſunt.*

Ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγίνηται ἀνακόλουθον τῇ φύσει] Mericus Caſavbonus *neqid opinio tua in mente tua generet natura contrarium.* qali μήτι & ἐγγενήται legerit. Xylander *ut pars tui principalis nihil unqam animo concipiat, qod eſt natura alienum.* Senſus in aperto eſt. Verborum, prout exhibentur, verſio havd item. Lugdunenſis qod raro ſolet, literula immutatâ omnia reddidit proclivia, dum ἀνακόλουθον legit, ὑπόληψις ſcilcet, *ne qa opinio ultrà menti innaſcatur*, vel *in mente excitetur, qa natura neutiqam conſentanea ſit.* Vide *l.* 1. §. 9.

Αὐτὴ δὲ ἐπαγγέλλεται] *Illius avtem eſt munus.* Xylander. Malim, *poſtulat avtem*, ſive *exigit iſta.* ἐπαγγέλλεται, παρακαλεῖ, ἀξιοῖ. Svidas. Ἐπαγγέλλεται, *adhortatur, petit.*

Ἀπροπτωσίαν] Ἀπροπτωσίαν definit Zeno apud Laertium *l.* 7. Ἐπιστήμην τῦ ποτὲ δεῖ συγκατατίθεσθαι καὶ μή. *Scientiam, qà qis norit, qando aſſenſum adhibere vel inhibere oporteat.* Eſt igitur ἡ ἀπροπτωσία, ſive ut *l.* 4. §. 49. & *l.* 7. §. 55. τὸ ἀπρόπτωτον, *à temeritate vacuitas*, ut Xylander, (qi προπτωσίαν, qæ vox tamen vix, opinor, reperitur, idem eſſe monet cum eo qod προπίπτειν frequentiùs dicitur) hoc eſt, *à temere aſſentiendi proclivitate ac præcipitantia immunitas.* Hinc Clitomachus apud Ciceronem in *Lucullo*; *Herculis qendam laborem exantlatum à Carneade, qod, ut feram & immanem bellvam, ſic ex animis noſtris aſſenſionem, id eſt, opinationem & temeritatem, extraxiſſet.* hoc eſt avtem τῆς ὑπολήψεως καὶ ἀληπτικῆς, *exiſtimationis certæ*, ut Marcus loqitur, *l.* 9. §. 6. ταῖς φαντασίαις ἐμφιλοτεχνήσης, ἵνα μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ. *l.* 7. §. 54. *Sedulò caventis, ne qid minus liqidò comprehenſum clàm ſurrepat:* ſive μήτε ψευδεῖ, μήτε ἀδήλῳ συγκαταθέσεις: *l.* 8. §. 7. *nec falſo, nec incerto aſſentientis:* qà ratione & ἀπρόπτωτον dicitur. Qanqam ſtrictius pavlò qandoqe τὸ προπίπτειν uſurpâſſe videntur Stoici, qi referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 49. τὰς προσιθεμένας τῇ ἑτέρᾳ καὶ μὴ ἐπέχοντας, ἁμαρτάνειν λέγουσι. καὶ μὲν ἀδήλοις ἔοικασι, προπίπτοντας. εἰ δὲ ψευδέσι, ψευδομένοις. εἰ δὲ πιθανῶς ἀκαταλήπτοις, δοξάζοντας. *Cùm qidem dicant, eos qi alteri aſſentiantur parti, & non cohibeant aſſenſionem, peccare: ſi obſcuris imaginationibus concedant, temerarios eſſe: ſi falſis, falſum amplecti: ſi communibus communionem qæ comprehenſione careat.* ubi rectè Petrus Valentianus *in Academic.* πρόπιπτοντας reponit; pro eo qod προπίπτοντας; vitioſè legitur. emendationem adfirmo ex ipſius Chrylippi *in τῷ περὶ τῦ Διός, in libro de Jove*, verbis, a Plutarcho *ibidem. c.* 9. repræſentatis; qibus inter τὸ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα, *facta ſecundùm virtutem*, recenſet iſta, εὐδοξίαν; τὸν δακτύλον ἐκτείναι, καὶ ἐγκρατῶς ἀνασχίσθαι δυσθανατῶντι, γραῦς, καὶ ἀπροπτώτως ἀκῦσαι τῦ τὰ τρία τέσσαρα μὴ εἶναι τέλεια. *Digitum fortiter extendere, avt continenter abſtinere à vetula moribunda, avt patienter avdire dicentem tria non omnino eſſe qatuor.* qo loco tamen liberiùs laxiuſqe uſurpari video τὸ ἀπρόπτωτον. Et diſertiùs etiam in Stoicorum placitis a Stobæo coacervatis, *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. ubi τὸ πρόπιπτειν exponitur, πρὸ κατάληψεως συγκατατίθεσθαι. Et in eundem ſenſum Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius.* qi locus Volphio negotium ſine cavſſa facetlit. Fallitur ergò Budæus, (& Budæum ſecutus Stephanus) cum ἀπροσπτωσίαν legit apud Laertium, (tanqam ſit a προσπίπτω, qod *impingere* ſignificet) & ad *lapſum* in vitæ actionibus refert. Neqe enim τῷ προσπίπτειν eo ſenſu uſurpari exemplum ullum exhiberur. Stoicoſqe palam eſt, tria iſta, τὸ ἀπρόπτωτον, τὸ ἀδιάπτωτον, τὸ ἀπερίπτωτον, ita ſolitos diſtingvere, ut τὸ ἀπρόπτωτον, ad ὑπόληψιν, ſive *opinionem*, τὸ ἀδιάπτωτον, ad πρᾶξιν, ſive *actionem*, τὸ ἀπερίπτωτον, ad πίσιν, ſive *perpeſſionem*, referrent; dum *ſapientem, nec fallì, nec labi, nec lædi* poſſe contendebant. Videatur Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 3. & 8. Marcus avtem τὸ ἰνδεχόμενον καὶ προπτωτικὸν καὶ μεταπτωτικὸν, *deceptu facilem & temerarium & inconſtantem*, conjunxit. *l.* 11. §. 10. Epictetus verò *l.* 2. *c.* 8. iſta φιλοσόφου νεύρα facit, ὄρεξιν ἀναπότυκτον, ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον, ὁρμὴν καθήκουσαν, προθυμίαν ἐπιμελῆ, συγκατάθεσιν ἀπρόπτωτον. *Appetitum fruſtrationis expertem, averſationem caſibus non obnoxiam, affectionem convenientem, propoſitum accuratum, aſſenſionem conſideratam.* Ideinqe *l.* 1. *c.* 4. hominis opus conſtituit in tribus hiſce; ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, ἵν' ἀναπότυκτος ᾖς. ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν' ἀπρόπτωτος. ἐν προθέσει καὶ ἐποχῇ, ἵν' ἀνεξαπάτητος, *in appetitione & aſſernatione, ut voto nunqam fruſtreris: in perſequendo & fugiendo, ut ſis extra peccatum: in aſſentiendo & ſuſtinendo aſſenſu, ne fallaris.*

Τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν] Vide *ſuprà* §. 4.

Τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν] Vide *l.* 7. §. 31, 67.

§. 10. Πάντα δὲ ῥίψας] Vide *l.* 2. §. 7. Seneca *Epiſt.* 17. *Projice omnia iſta, ſi ſapis, imò ut ſapias; & ad bonam mentem magno curſu ac totis viribus tende. Si qid eſt, qo veneris, avt expedi, avt incide.* Et *Epiſt.* 5. *Qod pertinaciter ſtudes, & omnibus omiſſis hoc unum agis, ut te qotidie meliorem facias, probo & gaudeo; nec tantum hortor ut perſeveres, ſed etiam rogo.* Et *Epiſt.* 72. *Non cum vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus. — reſiſtendum eſt occupationibus: nec explicanda, ſed ſubmovenda ſunt. tempus qidem nullum eſt parum idoneum ſtudio ſalutari.* Et *Epiſt.* 88. *Magna & ſpatioſa res eſt ſapientia: vacuo illi loco opus eſt. — Non dabit ſe in has anguſtias virtus. laxum ſpatium res magna deſiderat. expellantur omnia: totum pectus illi vacet. — ut habere*

a L.4.§.3.l. 6.§.36.l.8. 21.l.12.§. 32.
b L.4.§.3. 19.l.5.§.33. l.7.§.6.l.8. §.21.l.9.§. 30.

νον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαρὲς μόριον. τὰ δὲ ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. μικρὸν μὲν οὖν ὁ ζῇ ἕκαστος, [a] μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον ὅπου ζῇ. [b] μικρὸν δὲ καὶ ἡ μακρὶς ὑστεροφημία, καὶ αὕτη δὲ κατ' ἀλαζόνων ἀνθρωπαρέσκων τάχιστα τεθνηξομένων, καὶ σὺκ εἰδότων ἐδὲ ἑαυτούς, ὅπου γε τὸν ἐκπάλαι τεθνηκότα.

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις ἀξιώμασιν ἓν ἔπεσθαι ἐξέστω, [c] τὸ ὅλον ἢ ὑπογεγραφὼς ἀεὶ πειρᾶσθαι καταπίπτοντα φαντασίᾳ, ἵνα αὐτὸ οἷόν ἐστι καθ' οὐσίαν [d] γυμνὸν, ὅλον δι' ὅλων [e] διηρημένως βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. [f] ἀδὲν γὰρ ἄτως μεγαλοφρουσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν [g] ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι, καὶ τὸ ἀεὶ ἄτως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινα ἔτι χρείαν παρεχόμενον, [h] πίνα μοὶ ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, [i] ἵνα δὲ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης,

c L.2.§.12. l.6.§.13.l.7. §.68.l.10.§. 18.l.11.§. 2.16.l.12. §.8.
d L.9.§.34. l.12.§.2.
e L.4.§.11.
f L.10.§.11.
g L.1.§.9.
h L.6.§.3.
i L.2.§.16.

præsens tantummodo ætatis spatium, quod puncti instar obtinet, vivere: reliquum tempus vel jam exactum, vel in incerto planè situm. exiguum est itaque, quod vivit quisque; exiguus & telluris, in qo vitam agit, angulus: exiguum quiddam, quæ & diutissimè prorogatur, posthuma fama; eaque homuncionum morti celerrimè concedentium, qi nè seipsos quidem probè nôrint, nedum jam olim defunctum qempiam, successionibus propagata.

§. 11. His quæ dixi monitis salutaribus, istud unum adjectum sit: ut definitio sive descriptio fiat semper rei illius quæ sub cogitationem cadit; qo ipsa per se nuda ex natura sui, eadémque integra, per partes sui universas, quale qid sit, distinctè possis dijudicare; útque apud te perpendas, & qodnam sit nomen ejus, quæque eorum ex qibus constat, & in quæ futurum est ut resolvatur denuò, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atque expeditè veréque discutere posse unumqodque eorum quæ in vita contingunt; eadémque sic intueri semper, ut mentem simul subeat, quali mundo qualem usum hoc præbeat, qamnam universi respectu dignitatem obtineat; qamnam, hominem qod attinet, qi civem

agit

ANNOTATIONES.

bere possit liberum hospitium, supervacua ex animo tollenda sunt.

Μονον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον.] Vide *l.* 2. §. 14, 17. & *l.* 12. §. 3. Apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Aristippus: Μονον ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάσον, μητε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γαρ ἀπολωλεκὸς, τὸ δὲ ἀδηλον εἶναι, εἰκῇ ἴσως. *Solum præsens in manu nostra positum, non præteritum, neque instans. Illud enim abiisse: hoc an eventurum sit, incertum esse.* Plutarchus *de commun. notion. cap.* 37. Οὐκ ἔστι νῦν τὸ παροιχηκὸς, καὶ οὐδέπω νῦν τὸ μέλλον. *Quod præterit, non est: quod futurum est, nondum est.* Augustinus *Confess. l.* 11. *c.* 14. & *in Psal.* 38. Seneca *de brev. vit. c.* 10. *In tria tempora vita dividitur; quod est, quod fuit, & quod futurum est. ex his, quod agimus breve est; quod acturi sumus, dubium; quod egimus, certum.* — Siquidem *singuli tantum dies, & hi per momenta præsentes sunt.* Et mox: *Præsens tempus brevissimum est; adeo quidem, ut quibusdam nullum videatur. in cursu enim semper est; fluit, & præcipitatur. ante desinit esse quam venit. nec magis moram patitur, quam mundus, aut sidera, quorum irrequieta semper agitatio; nunquam in eodem vestigio manet. solum igitur ad occupatos præsens pertinet tempus; quod tam breve est, ut arripi non possit; & ipsum illis, distrahentibus in multa, subducitur.* Censorinus *de die natal. c.* 15. *Ævum est immensum, sine origine, sine fine, nec ad quemquam magis hominem quam ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, præteritum, præsens, futurum: ex qibus præteritum initio caret, exitu futurum: præsens autem, qod medium est, adeo exiguum & incomprehensibile est, ut nullam recipiat longitudinem, neque aliud esse videatur, quam transacti futuriqe conjunctio; adeo porro instabile, ut ibidem sit nunquam, & quicqid transcurrit, a futuro decerpit, apponitqe præterito.*

Ἐν ἀδήλῳ] Solomon *Eccles. c.* 10. *v.* 14. & *c.* 11. *v.* 2. *Ecqis novit qid futurum sit?* Anacreon *Carm.* 24. 3.

Χρόνον ἔγνων, ὃν παρῆλθον.
Ὃν δ' ἔχω δραμεῖν, οὐκ οἶδα.
Quantumqe jam peregi
Cursum scio: at latet me
Quantum via superst.

Pittacus apud Laërtium *l.* 1. §. 77. Τί ἀφανὲς; τὸ μέλλον. *Qid obscurum? Futurorum eventus.* Isocrates *ad Demonic. pag.* 13. Τὸ μέλλον ἀόρατον. *Futura provideri non possunt.* Plutarchus *adversus Color.* Ἄδηλον τὸ μέλλον. Seneca *ad Marc. c.* 23. *Omne futurum incertum est.* Pindarus *Olymp. Od.* 12.

Σύμβολον δ' οὔτις ἐπιχθονίων
Πιστὸν, ἀμφὶ πράξι ἰσ-
— σομένας ἴυρε θεόθεν.
Signum enim nondum quispiam terrestrium
Certum de re futura
Nactus est divinitus.

Horatius *Carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus.

Μικρὸν μὲν οὖν ὁ ζῇ ἕκαστος] *Parvum* & concisum est admodum, hac ratione, *qod vivimus*; qia ad momenti τὸ ἀκαρὲς atqe *insecabile* restringitur. Verùm cæteroqi etiam havd longa avt diuturna esse vita potest, etiamsi ortu obituqe, tanqam cancellis septisqe qibusdam, eam definiamus, & ab illo ad istum pertingentem consideremus. Vide *l.* 4. §. 26. & *l.* 11. §. 16. *considerat.* 6.

Μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ] Ità *l.* 6. §. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη γωνία τοῦ κόσμου. *Asia, Europa, orbis sunt anguli.* Et *l.* 8. §. 21. Καὶ ἐν γωνίᾳ τούτῳ τῷ κλίματος. *In angulo istius plagæ.* & *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις. *In quantula etiam telluris glebula repis.*

Μικρὸν δὲ καὶ ἡ μακρὶς ὑστεροφημία] Διὰ τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης. *Quam cito oblivione sepeliantur omnia. l.* 4. §. 3. Βραχύβιον γὰρ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. *Brevis autem est vita & qi celebrat, & qi celebratur, & qi commemorat pariter & qi commemoratur. l.* 8. §. 21. Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 3. 19. & *l.* 7. §. 6. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somn. Scip. Ipsi autem, qi de vobis loquuntur, quam diu loquentur? qinetiam si cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuscujusqe nostrum à patribus acceptas posteris prodere, tamen propter eluviones exustionesqe terrarum, quas accidere tempore certo necesse est, non modò non æternam, sed ne diuturnam qidem gloriam assequi possumus.* Et mox: *Sed loquentur de te. Sermo autem omnis iste, & angustiis cingetur iis regionum, quas vides, nec unqam de ullo perennis fuit; & obruetur hominum interitu, & oblivione posteritatis extinguetur.*

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παρασήμασιν] Xylander *præceptis.* ac si παραλήμμασι, παραιτλινσμασι, vel παραινέμασι legisset. Mericus Casaubonus *auxiliis.* estque reverà παρίστασθαι *astare, adesse, auxiliari.* itaque qanqam παράσημα hoc sensu nusqam occurrat, fieri potest tamen, ut Marcus eo istic usurpaverit. ut παρασήματα hic dixerit, qæ *infrà* βοηθήματα *l.* 4. §. 50. qia τὸ παρίστασθαι est βοηθεῖν. potest fortitan & *documentis* reddi. nam παράστασις, qod ejusdem est originis, etiam pro *documento* sumi qandoqe docet Budæus.

Γυμνὸν] Vide *supra l.* 2. §. 12. & *l.* 9. §. 34.

Διηρημένως] Vide *l.* 4. §. 21.

Οὐδὲν γὰρ ἄτω μεγαλοφρουσύνης ποιητικὸν] Idem *l.* 10. §. 11. Vide Casaubonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

Ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ] Vide *ad l.* 1. § 9.

Πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης] Vide *ad l.* 2. §. 16. & *ad l.* 4. §. 3. & 23. & *l.* 6. §. 44. In eundem sensum Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 10. Πολίτης εἶ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος αὐτοῦ. *Mundi civis, ejusdemqe pars es.* Idemque *l.* 1. *c.* 9. Τί ἄλλο ἀπολοίπασι τοῖς ἀνθρώποις, ὃ τὸ τοῦ Σωκράτους, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, ποδαπός ἐστι, εἰπεῖν, ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι κόσμιος; *Qid aliud est hominibus reliqum nisi Socraticum illud, ut nemo, interrogatus cujus sit, se Atheniensem avt Corinthium esse respondeat, sed mundanum?* Qod Cicero *Tusc. l.* 5. *Socrates cùm rogaretur, cujatem se esse diceret, mundanum,* inqit. *totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur.* Et *de finib. l.* 4. ex Stoicorum sententia: *Mundum hunc omnem, oppidum esse nostrum. ut Ciccejis qi habitet, hunc omnem mundum suum municipium esse existimet.* Diogenes pariter apud Laërtium *l.* 6. interrogatus unde esset, respondit κοσμοπολίτης. de qo Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Πᾶσα γῆ πατρὶς ἦν ἐκείνῳ. ἐξαίρετος δὲ ἀδημία. *Omnis terra huic patria erat, peculiariter vero nulla.* Et Basilius Cæsar. *Epist.* 41. ad Maximum Philosophum, σὺ δὲ πολίτην σεαυτὸν τῆς οἰκουμένης ἐποίησας. *Tu te mundi totius civem effecisti.* Seneca *Epist.* 68. *Sapienti rempublicam ipso dignam dedimus*, id est, *mundum.* Verùm sint illi *mundani*, sive *mundi cives.* hoc nos illis Christiani libenter concedimus. At nos potiùs, qi è *mundo* nos esse diffitemur, Joannis *c.* 15. *v.* 19. & *c.* 17. *v.* 16. sumus reverà, qod Marcus istic, τῆς πόλεως τῆς ἀνωτάτης πολίτας. ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. ut Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. *Municipium nostrum in cælis est.* Siquidem, ut Tatianus Assyrius *adv. Græc. p.* 158. Κόσμος μὲν ἡ καλὴ κτίσις, καλὸν δὲ ἐν αὐτῷ πολίτευμα, φαῦλοι. *Etenim constitutio mundi bona est, mala autem*

agit civitatis supernæ illius, cujus reliquæ civitates istæ quasi familiæ existunt; qidnam sit, & ex quibusnam principiis consistat, & quamdiu durare natum sit, qod phantasiam mihi afficit impræsentiarum: quam item virtute adversùs rem eam sit usus; mansvetudine puta, fortitudine, veritate, fide, simplicitate, frugalitate, an aliâ aliqâ. de singulis ergò rebus dicendum est; Hoc divinitùs venit; hoc à fati serie connexâ contextâque, vel à concursu fortuito

ῆς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. a τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ b πόσον χρόνον πέφυκε διαμένειν ἕτερα, τὸ c τῆς φαντασίαν μοι νῦν ποιεῖν. a L.2.§. 12. b L.9.§.25. c L.12.§. 18. d L.9.§.11. 42.

καὶ d τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας, αὐταρκείας, τἄ λοιπῶν. διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστῳ λέγειν,

e ἕτερα μὲν ἀφ' ὧν θεὸς ἥκει, ἕτερα ἧ f κατὰ τὴν σύλληξιν, καὶ τῆς συμπεφυρμένων σύγκλωσιν, καὶ τῆς τοιαύτης

e L.2.§.3.4. §.23. f L.4.§.26. l.7.§.34.

ANNOTATIONES.

autem in eo viventium sunt actiones. Nobisque, qod Seneca *Epist.* 102. *Patria est, qodcunque suprema & universis circustu suo cingit.* ut verè liceat nobis Luciani illud in *Hermot. pag.* 522. usurpare; Ὁρᾷς ὡς ὁ μαίην, ἀδὴ περὶ μικρῶν κάμνομεν, πολλῆς ἐπιθυμοῦντες γενέσθαι ἵνα καλῆς καὶ εὐδαίμονος πόλεως. *Vides, ut non frustrà, nec parvis de rebus laboremus, qum tam pulcra, tamque felicis urbis cives fieri cupimus.* liceat cum Anaxagora (Laertio *l.* 2. referente) digito in cœlum intendentes dicere, Αὕτη πατρίς. *ista nobis est patria, civitas ista.* Siquidem Christiani qique genuini sunt ὑρωσοπολῖαι, ut Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Epist.* 251. *cives* nimirum, τὴν ἄνω καὶ ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, *superna cœlestisque illius Hierusalemi, qa est fidelium sanctorumque universorum metropolis*: ut Apostolus *ad Galat. c.* 4. *v.* 26. & *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. ὑρανοπόλιος nomine dignior longè, qàm Marci, qà Antonius, ut ipse loqitur, *patria*; qam eo nomine insignire Athenæo visum est, *dipnosoph. l.* 1. Rectè Philo *de agricult. pag.* 196. *E.* Παροικεῖν, ἀ καλοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα ψυχὴ σοφῷ, παρεῖδε μὲν ἀφανῆ, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. *Inquilini ut essemus, non inhabitatores perpetui, venimus. Revera enim omnis sapientis anima cœlum habet patriam, in terra peregrinatur.* Itaque eo reverturtur, ubi hinc recedunt, παρεῖδε μὲν τὸν ἀφανῆ χῶρον, ἐν ᾧ πολιτεύονται, ξένον δὲ τὸν περίγειον, ἐν ᾧ παροικοῦσι, νομίζοντες. *Memores cœlum sibi esse civitatem ac patriam, in his vero terra finitimis sui se tantum hospitio.* Idem *de lingu. confusi. pag.* 331. *C.* Clemens deniqe *Strom. l.* 4. *extremo. pag.* 543. *C.* Λέγουσι γὰρ καὶ οἱ Στωϊκοί, τὸν μὲν ἄφανῆ κυρίως πόλιν. τὰς δὲ ἐπὶ γῆς ἐνιαυσίους ἀκμὰς πόλεις. λεγέσθαι μὲν γάρ, οὐκ εἶναι δέ. σπουδαῖον γὰρ ἡ πόλις, καὶ δῆμός τι σύστημα καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπὸ νόμου διοικουμένων. *Dicunt enim Stoici qoqe, cœlum qidem proprie esse civitatem; qa autem hic in terra sunt, non esse civitates: dici enim, sed non esse. Res enim bona est civitas, & populus, honestus aliqis cœtus, & multitudo hominum, qa regitur lege.*

Τί ἐστι, — τὸ τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιοῦν] *Qid est, qod modo cogitationem animo meo attulit.* Xylander. *qid est, in qo defixa est nunc phantasia mea.* Casavbonus, malim, *qid sit, qod phantasiam meam afficit imprasentiarum.* ut & sententia continuetur, ad συνεπιφαλλειν respiciens: & τὸ ποιοῦν à ποιόω, non à ποιεω ducatur. Vide Aphrodisiensem *supra ad* §. 1. & Marcum *l.* 12. §. 18. qanqam & φαντασιαν ποιεῖν etiam dicitur. Nemesianus *de nat. hom. c.* 6. ex Stoicorum sententia; Φαντασίαν μὲν λέγοντες τὸ παθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐνδεικνύμενον αὐτό τε, καὶ το πεποιηκὸς φαντασης. ὡς γὰρ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγγίνεται πάθος, ὅταν αἰσθανῆται. ὅταν καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐνοήσῃ. εἶτα γὰρ ἐν ἑαυτῇ οἰκεῖαν τὸ νοητὸν. Φαντασον δὲ, τὸ πεποιηκὸς τὴν φαντασίαν αἰσθητον. *Phantasiam definiunt animæ affectionem, qa & seipsum ostendit, & φαντασον illud à qo nata est. Ut enim in sensuum sedibus affectio gignitur cum sentiunt, ita in anima cum intelligit. Nam imaginem in se accipit ejus rei qam intelligit.* Φαντασον *subjectum illud sensûs qod φαντασίαν genuit.* Utrovis modo sumpseris, eodem recidet.

Αὐταρκείας] *ex qa totus ex me aptus sum.* Xylander. Sed hoc laxum nimis; qum de virtute aliqa peculiari agatur. *Contentatione.* Casavbonus. Ego, *frugalitate*, ita Polybius usurpavit, Budæo referente, Ἄξιος ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμαζεσθαι, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τῆ βίᾳ. *Dignus vir qem laudemus & admiremur frugalitatis nomine cum primis.*

Τάυτα μὲν παρὰ θεοῦ ἥκει] Ita *l.* 2. §. 3. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Inde profluunt omnia.* Vide & *l.* 8. §. 20. & *l.* 9. §. 1. & *l.* 10. §. 1. Ἀπὸ θείας αἰτίας συμβαίνει πᾶσι πασιν. Idem *l.* 8. §. 23. Exagitat Stoicos patlim Plutarchus in libris *de Stoicis contradictionibus*, & *de communibus notitiis*; qod etiam mala humana, bella, cædes, pestes, & contimilia (qæ illi tamen malorum loco non habebant) Deo adscriberent, & divinitus contingere affererent. Verum Stoicis hac in parte suffragium contrivit suum codex facer havd semel. Apud Esajam *c.* 45. *v.* 7. Deus ipse: *Ego fum, qi & lucem produco, & tenebras obduco; qi sisuo pacem, malumqe creo. Ego Jova ista omnia facio.* Jeremias, Thren. *c.* 3. *v.* 37, 38. *Ecqo dicente existit qicqam, nisi Dominus id præceperit? Ex ore altissimi annon prodit, tam malum qodqe qam & bonum?* Amos. *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* Itaque sicut de *bono* Psaltes, *A Domino factum est istud, Psal.* 118. *v.* 23. Ita de *malo* pariter Vates: *A Domino exstitit istud.* Historiæ Regum *l.* 3. *c.* 12. *v.* 24. Job sanctus, tam prædonum manu abacto pecore, qam & gregibus igne cœlitus misso absumptis, liberisque eodem ruina turbine impulsarum oppressis; *Dominus*, inqit, *dedit*; *Dominus abstulit.* Jobi *c.* 1. *v.* 21. Uxorisque animi impotentiam, cùm ulcere fœdo jam oppletus in cinere volutaretur, minùs sana consilia suggerenti; *Scilicet bonum à Domino acceperimus*; & *non malum etiam laturi simus? Ibidem c.* 2. *v.* 10. Denique Rex pius à maledico rabula convitiis impetitus: *Iste*, inqit, *maledixit, qia Dominus edixit.* Reg. *l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. Itaque *Obmutueram*, ait, *silentiumque mihi indixeram, qia tu, Domine, illud feceras. Psal.* 39. *v.* 9. Nec retraguntur exteri. Homerus *Od. δ'. v.* 237.

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ. —
Ipse bonumque malumque Jovis dat. —

Idémque *Odyss. Φ'. v.* 63.

— δίδυ δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
— *dabat ipse bonumque malumque.*

Et *Iliad. ε'. v.* 109.

Τῷ ἴχεθ', ὅ, τι κεν ὔμμι κακὸν πίμπτησιν ἑκάστῳ
Ἦ ἀγαθόν. —

Ità siqidem legit Chrysippus, secus qàm nunc habetur, à Plutarcho *de Stoic. contradict. cap.* 47. adductus.

Ipse malum qodcunque bonumve immiserit ulli,
Acceptum hanc fertur. —

Sophocles *Ajace Lorar.*

Ἐνὶ τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κἀδύρεται.
Qivis dolet, vel ridet, ut visum Deo.

Idémque *ibidem.*

Ἐγὼ μὲν οὖν ἢ τἄλλα καὶ τὰ πάντ' ἀεὶ
Φασκοιμ' ἂν ἀνθρώποισι μηχανᾶν θεούς.
Ego hac & alia qa accidunt mortalibus
Venire cuncta nutu dixerim Deum.

Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 2. §. 16.

Καλὰ τὴν σύλληξιν καὶ τὴν συμπεφυρμένων σύγκλωσιν] Ità *lib.* 2. §. 3. οὐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως. *Non absque natura ope, aut sine connexu rerum. Supra* § 4. & *infra* §. 16. συγκλωθόμενα. Allusit ad Parcarum (qæ & indè Καλακλῶθες Homero dictæ *Odyss. η', v.* 197.) stamina ducentium & in fata intexentium figmentum poeticum. Ità & *l.* 4. §. 26. συγκαθειμαρμένοι σοι καὶ συνειλούμενοι. *destinatum, & fato certo assignatum est.* Et *l.* 5. §. 8. συγκλώθεται. & *l.* 8. §. 20. συμπνεῦται. Seneca pariter *Epist.* 107. *Qare impigri atqe alacres excipiamus imperia; nec deseramus hunc operis pulcerrimi cursum, cui qicqid patimur, intextum est.* Figmentum autem de Parcis illud avtor libri *de mundo*, qi sub Aristotelis nomine prostat, *c.* 7. sic explicat: Τρεῖς μὲν αἱ μοῖραι, καλοῦσι τοὺς χρόνους μεμερισμένας. τῶν δὲ ἀτράκτου, τὸ μὲν, ἐξηργασμένον. τὸ δὲ, μέλλον. τὸ δὲ, περιεσφιγμένον. τίτακται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος. ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἀτρεπτά ἐστι. καλᾶται δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις. εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις. κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον, Κλωθὼ, συμπεραίνουσα τε καὶ κλώθουσα ἑκάστου τὰ οἰκεῖα. ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν, οὐκ ἄλλο τι ἢ πλὴν ὁ Θεός. *Siqidem tres Parcas prisci tria in tempora partiti sunt: filumque fusi partim jam peractum, partim futurum, partim jam intorqeri dixerunt: earum unam statuentes in eo qod jam profligatum est: qam Atropon ideo nuncuparint, qoniam ea, qa jam præteriere, retrorsus agi nequeunt. At Lachesis junctio futuris destinata est: omnium enim qa secundum naturam sunt, fors sua qodqe manet. Præsentibus autem rebus aut instantibus Clothus opera attributa est, qa netu unicuique conficit qod suum est.* Proinde hac omnia non aliud qicqam qam Deum esse planum est. qod & Platonem dicere. Sed & Chrysippus apud Theodoretum *therap. l.* 6. *Tom.* IV. *p.* 562. *B.* Τὴν μὲν πεπρωμένην, πεπερασμένην εἱδησιν εἶναι καὶ συνειλισμένην διοίκησιν, τὴν δὲ Εἱμαρμένην, εἰρομένην τινα, ἣν ἐξ ἀϊδίου βουλήσεως, εἴτε καὶ ἐξ οἵας δήποτε αἰτίας. τὰς δὲ Μοίρας ὀνομάσθαι, ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ παλαιευμῆσθαί τινα ἡμῶν ἑκάστῳ. τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν, τὰς τρεῖς χρόνους παραλαβεῖν, ἐν οἷς κυκλεῖται τὰ παντα, καὶ δι' ὧν ἐπιτελεῖται. τὴν Λάχεσιν μὲν κυκλοῦσθαι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ πεπρωμένον. Ἄτροπον δὲ, καὶ ἀ τὸ ἄῤῥητον καὶ ἀμεταθετον τοῦ μέλλοντος. Κλωθὼ δὲ, παρὰ τὸ συγκλωθεῖσθαι καὶ συνειρεσθαι τὰ παντα. *Peromenen qidem qasi peperasmenen, hoc est, perfectam translatamque gubernationem esse dixit: imarmenem vero qasi promenem, hoc est, complicitam, sive ex divina voluntate, sive qacumque alia ex causa. Parcas etiam Moras esse appellatas, eò qod divisa ac distributa sint aliqa unicuique nostrum. Parcarum autem numero tria tempora significari, qibus omnia revolvuntur & consumuntur. Ac Lachesin qidem dictam esse, eo qod sortiatur unusquisque qod fato decretum est. Atropos verò, ob sor-*

a L. 2. §. 1. τῶν σύντροφίν τε καὶ τύχῃν. ἔστω ἡ [a] ὡς ἐξ συμφύλων καὶ συγγενῶν καὶ κοινωνῶν, ἀγνοοῦντος μέντοι ὁ-
b L. 6. §. 23. l. 8. §. 29. 43. * ἡμετῶν Jun. L. 6. §. 46. τι τὸ αὐτῷ καὶ φύσιν ἐστίν. ἀλλ' ἐγὼ σὸν ἀγνοῶ. λέγε δέ ποτε [b] χρῶμαι αὐτῷ καὶ τὸν τῆς κοινωνίας φυσικὸν νόμον, * ἔνιους, καὶ δικαίως. ἅμα μέν τοι
c L. 4. §. 32. l. 6. §. 3. [c] ἐξ καλῆς ἀξίας ἐν τοῖς μέσοις συνεχάζομαι.

§. 12. Ἐὰν [d] τὸ παρὸν ἐνεργῇς, [e] ἐπόμενος
d L. 2. §. 5. l. 8. §. 2. 32. 36. 44. l. 9. §. τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένως, ἐρρωμένως, [f] εὐ-
1. 6. l. 12. §. 1. 3. μενῶς, καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα, ἀλλὰ [g] τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐντὸς τηρῇς, [h] ὡς
e L. 10. §. 12. l. 12. §. 31. καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι. ἐὰν * ἔνι συνάπτῃς,

istiusmodi: hoc à contribuli, congenere, sodale; qi ipse qidem qid naturæ suæ consentaneum sit nescit. cæterùm ego, cùm nôrim, ideo adversùs illum benevolè justéqe me gero, juxta societatis legem à natura latam. interim tamen in mediis istis pro rei cujusqe æstimatione rationem ejusdem habeo.

§. 12. Si rationi rectæ obsecutus, id qicqid est, qod jam instat, sedulò, strenuè, placidè egeris, nec extra opus institutum accessorium aliqid respexeris; sed genium tuum purum integrúmqe servaveris, ac si illum statim redditurus esses: huic,

in-

f Sup. §. 3. l. 4. §. 25.
g L. 2. §. 16.
h L. 2. §. 5.
* τεύξῃ. Mer.

ANNOTATIONES.

tò data stabilitatem & immutabilitatem. Clotho autem, qòd circumvoluta & complicata sint omnia.

Σύνταξίν τε καὶ τύχην] Vide *ad l.* 1. §. 17. *extremum.* & *l.* 7. §. 31.

Συμφύλων καὶ συγγενῶν] Vide *suprà* §. 4.

Ἀγνοοῦντος] Vide *suprà* §. 4.

Ἐγὼ δὲ ἀγνοῶ] *Ibidem.*

Χρῶμαι αὐτῷ] Marci dictum in hanc eandem sententiam lavdat Svidas in Marco. Ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους ἐποίους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ ὅτι προτήκει, εἰς ὅ, τι ἄν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμον ᾖ, χρῆσθαι. *Fieri non posse, ut homines tales efficias, quales habere cupis. Illis verò qi jam sunt, convenire uti ad eas res, ad quas eorum unusquisque reipublicæ utilis esse potest.*

Ἕνιους] D. Junius mavult ἡμετέρους. Sicut *suprà* §. 4. Πάντα ἁπλᾶ καὶ ἡμετέρα. *Esse omnia simplicia benevolaqe.* & *infrà* §. 12. Ἐμετέρους. *Placide.* qibus addas licet, *l.* 6. §. 45. ἡμετέρᾳ. Verùm nihil obstat, qo minus ἕνιους istic retineatur. sicut *l.* 9. §. 27. Ἕνεκεν μετ' ἄλλοις δεῖ. *Bene velle tamen illis oportet.* etiamsi enim Phrynichus in *Atticismis*, ἕνιος ἔχειν dici vetet, ἐνοικῶς loco illius usurpari jubeat; non est tamen Marcus noster elegantiarum istiusmodi curiosus.

Καθ' ἀξίαν] Ita Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδιδόναι. *Suis bonos autem cuiqe est tribuendus.* Vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 8. §. 29, 43. Τῷ καλῷ, hoc est, *honesto*, sive *virtuti*, qod in solio majestatis collocabant, utpote qod *summum*, imo *solum*, *bonum* censebant, μεγίστην ἀξίαν, i. e. *maximam dignitatem*, sive, ut Stoice loqamur, *æstimationem* tribuebant Stoici. Cætera omnia, etiamsi pro *adiaphoris* rebusqe *mediis* ducerent, utpote qæ vere boni partem nullam obtinerent, qædam tamen ex eis in pretio atqe æstimatione aliqà habebant, qæ ideo προηγμένα, vocabulo a Zenone excogitato, i. e. *prodicta*, ut Seneca *Ep.* 74. *promota*, sive *præposita*, ut Cicero *de finib. l.* 3. nuncupabant. Ideo avtem istis ἀξίαν τινὰ, i. e. *æstimationem pretiumqe* aliqod tribuebant, ut Laertius *l.* 2. διὰ τὸ μίσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν ἔχειν, συμβάλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον. i. e. *qia mediam quandam vim usumve haberent, ad vitam secundum naturam agendam conducentem.* Ex istis rursùs, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, *alia majoris æstimanda, alia minoris* censebant; ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 6. Et Seneca *Epist.* 82. *Est & borum, qa media appellamus, grande discrimen.* Atqe hoc est, qod Marcus, tum istic, tum alibi, τὸ κατ' ἀξίαν in rerum usu observandum inculcat. Illud interim observatu non indignum, Stoicos, cùm in vocabulorum usu, usqe ad ineptias etiam, non minutias tantùm, superstitiosi existerent, sicut *promota* sive *præposita* illa, λητὰ μὲν, ἀλλ' οὐκ αἱρετὰ, οἰκεῖα, ἀλλ' οὐκ ἀγαθά, χρήτιμα ἤτοι εὔχρηστα, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα, *res parabiles, non tamen expetendas: accommodatas ad naturam, non tamen bonas: utiles, non tamen commodas* dici sanxerunt; qod ridet Plutarchus *de commun. notit. c.* 17. ità τὴν ἀξίαν, ubi de *adiaphoris* usurpatur, noluisse reddi, *dignitatem*, sed *æstimationem*; qà voce usus est Cicero *de finib. l.* 3. vel *pretium*; qâ usus est Seneca *de vita beat. c.* 22. *Pretium quidem*, inqit, *aliqod erit; certè dignitas non erit.*

Συνεχάζομαι] *Conjecturam facio.* Xylander. malim, *rationem habeo.* Vide τὸ στοχαστικὸν, *l.* 1. §. 9.

§. 12. Τὸ παρὸν] Vide *ad lib.* 6. §. 2. Flaccus *carm. lib.* 3. *Od.* 29.

— qod adest memento
Componere æqus. —

Ἑπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ] Ità *l.* 10. §. 12. Τῷ λόγῳ καὶ πᾶν ἑπόμενον. *Qisqis rationi per omnia obsequitur.* Et *l.* 12. §. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Rationi & Deo obsequi.*

Καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα] *Neqe prater istud qod proposueris tibi, accessorium aliqid vel captaveris vel admiseris.* deesse videtur verbum aliqod, ποιῇ puta, vel ἐπιζητῇς. Est avtem τὸ παρεμπόρευμα vox à re mercatoria tralata: significátqe propriè *negotiationem aliqam ei, qa primario institutur, accedentem, vel incidentem etiam*; & ex consequenti, *lucrum è negotiatione istiusmodi acquisitum*; ut Budæus interpretatur. cui debemus qæ sequntur, ex Basilio *Epist.* 73. de adversariis suis. Ἐμπορικὸν βίον μεταχειριζόμενοι, παρεμπόρευμα ποιοῦνται τὴν ἡμετέραν διαβολήν. *Vitam mercatoriam sive nundinariam exercentes, negotiationi sua isti accessoriam faciunt vestri obtrectationem.* Et ex Luciano *de histor. conscrib.* Οἶμαί σε ἐν ἐπιδείξεσθαί μοι βυλόμενον, τὸ μόνον ποιητὴν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Ὅμηρον, τῷ δώρῳ παρεμπόρευμα πεποιῆσθαι τὸν Δημοσθένην. *Videris mihi, cum hoc unum proposuisses, ut ostenderes mihi Homerum bonum esse poetam, dono munerive promisso accessorii, sive mantissa, loco adjecisse Demosthenem.* qibus adjicias licet illud Clementis Alexandrini *paed. l.* 3. *c.* 10. qi de exercitiis agens; ubi dixerat, ἄλλοις ὁ περίπατος αὐάρκης, ἀγρὸν δὲ βαδίζουσιν, ἢ εἰς ἄστυ καταβαίνουσιν. *Aliis verò sufficit deambulatio rus euntibus, vel in urbem descendentibus.* adjecit, οἷ δὲ καὶ σκαπάνης ἅψωνται, οὐκ ἀγεννὲς τοῦτο παρεμπόρευμα οἰκονομικὸν γυμνασίου γεωργικοῦ. *Qod si etiam legonem tractaverint, prater exercitii, qod intenditur, beneficium, etiam rei familiaris emolumenti aliqid accedit obiter.* Cæterum D. Junius, nihil deesse apud Marcum opinatur, pro nomine duntaxat participium substitui debere, ut sit μηδὲν παρεμπορευόμενος. qid si verbum reponamus, παρεμπορεύῃ? qia sequitur ἀλλὰ τηρῇς. Est avtem τὸ παρεμπορεύεσθαι, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Basil.* de Savle agens, qi dum asinos investigat in diadema incidit, τὸ πάρεργον, sive τὸ παρὰ τὸ ἔργον ἐμπορεύεσθαι dixit. Βασιλείαν ἤνρατο μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευτάμενος. *Regnum invenit, plusqe in ea re, qam obiter agebat, qam in ea, qa præcipue ipsi cura erat, lucrifecit.* De sensu constat, qi idem futurus est, qocunqe ex dictis modo legerimus. Qod Marcus voluit, optimè expressit Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *C.* ubi de gnostico agens, Οὐ περιεκπίπτειν, inqit, εἴ τι λυπηρὸν ἔξωθεν ἐπέλθοι κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπῃ δὲ τῷ ὄντως ὄντος ἁρμοῦ ἐλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀγόμενος, θεοσεβὴς, ὅθεν δὲ εἰ καὶ ὑποθέσει ἐξουσίαν λαβοῦσι παρὰ τοῦ Θεοῦ πράττειν τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀζημιώτους τε εἶναι. δὸς δὲ εἰ καὶ μισθὸν τὰ μεμαθηκότα ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὶ ἐπαγγελίαν προελθοῦσι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πράττει, πεισθείη. ἐπεὶ ἀδύνατον. πράξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἂν τὸ ὄντως καλὸν καὶ ἀρίστον ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπαξ ἑλόμενος. *Non consideras, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur; sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qa sunt prohibita, citra ullam pœnam: neqe si propterea beatorum bona accepturum esse ei promissum fuerit: sed nec si persuasum habuerit fore, ut Deum lateant ea, qa gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat prater rectam rationem, qum id, qod vere honestum est, & ex seipso eligendum, & ea ratione expetendum amandumqe semel elegerit.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 9. §. 39.

Τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα] Idem *infrà* §. 16. Vide ad *l.* 2. §. 14.

Καθαρὸν ἐντὸς τηρῇς] Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 531. *C.* Ἐν γοῦν κεφαλαίῳ εἴρηκας, Ἴσθι μὴ λουτρῷ, ἀλλὰ νοῦ καθαρὸς, ἀγνὸς ἁγαθὸς, οἶμαι, τελείᾳ, ἢ τῶν νοῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων, πρὸς δὲ, καὶ τῶν λόγων ἀλειπτέον, καὶ τελευταῖα, ἡ καθ' ὕπνους ἀναμαρτησία. *Bene ergò illud qoqe dictum est: non lavacro mundus esto, sed animo. Est enim perfecta, ut sentio, mundities, qa est mentis, & operum, & cogitationum, & præterea sermonis qoqe sinceritas, & ultima peccati in somniis vacuitas.* estqe hæc revera καθαρότης ἐντὸς, ut cum Marco loqamur, qam depingit Clemens. Cæterùm cùm ista in carne constitutis sit ἀνθρωπίνη planè, ideo rectè subjungit, ἱκανὴ δὲ, οἶμαι, ἀνθρώπῳ καθαρότης, μᾶλλον ἀκριβὴς καὶ βεβαία. *Est avtem sufficiens, ut ego qidem opinor, hominis purgatio, perfecta, firmaqe, ac stabilis penitentia.*

Ὡς οὐ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι] Vide *ad l.* 2. §. 5. 11. Epictetus *Enchir. c.* 22. Ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ κακὸν κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπᾳ δὲ τὸ ὄντως ὄντος ἁρμοῦ ἐλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀγόμενος, θεοσεβὴς, ὅθεν δὲ εἰ καὶ ὑποθέσει ἐξουσίαν λαβοῦσι παρὰ τοῦ Θεοῦ πράττειν τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀζημιώτους τε εἶναι. δὸς δὲ εἰ καὶ μισθὸν τὰ μεμαθηκότα ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὶ ἐπαγγελίαν προελθοῦσι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πράττει, πεισθείη. ἐπεὶ ἀδύνατον. πράξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἂν τὸ ὄντως καλὸν καὶ ἀρίστον ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπαξ ἑλόμενος. *Mors ob oculos tibi qotidie versetur. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impensè cupies qidqam.* Seneca *Epist.* 101. *Qi hoc modo se aptabit, cui vita sua qotidie fuit tota, securus est.* Flaccus *carm. l.* 3. *od.* 29.

— ille potens sui
Lætúsqe deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi. —

Ἐὰν τοῦτο συνάπτῃς] *Ità si perseveres.* Xylander. at Casaubonus

inqam si adhæseris, nihil ulteriùs expectans, nihil fugitans; sed qod præ manibus est justa naturæ dictamen agere, & in dictis qibusqe animo heroico veritatem liberè proloqi contentus; prosperè planè victurus es. hoc avtem qin facies, qi impediat, nullus est.

§. 13. Qemadmodum chirurgi instrumenta & ferramenta sua ad curationes subitaneas semper habent ad manum: ità tu dogmata in promptu apud te habeas, qorum ope res cùm divinas tum & humanas dignoscas; & rem qamqe, etiam levissimam, ità peragas, ut qi memineris duo ista esse invicem connexa. neqe enim, homines qod spectat, qicqam rectè egeris sine habito ad res divinas respectu; nec vice versâ.

§. 14. Nè diutiùs evageris. neqe enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, avt Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, ayt ex avtoribus variis excerpta, qæ, qò in senectute usui

a μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ παρού- a Sup. §. 7.
σῃ χρῆσθαι φύσει ἐφιέμενος, καὶ τῇ ὧν λόγος καὶ φιλο-
γνώμονι, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρκούμενος, ἀνεψήσεις. b Est b L. 1. §.
ὃ ἐλπὶς ὁ ἔτι κωλύσαι δυνάμενος. 17. l. 6. §. 58. l. 7. §. 16. l. 9. §. 11.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι πρὸς τὰ ἀιφνίδια τῶν θεραπευμάτων, ὕτω c τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε πρὸς c L. 2. §. 3. l. 4. §. 3. l. 6. §. τὰ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων εἰδέναι, καὶ d πάνυ καὶ 48. l. 12. §. τὸ μικρόστατον ὕτω ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς 24.
ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. ὕτι γὰρ ἀνθρώπινόν d L. 12. §.
ἐστι e ἄνευ τῆς ἐκεῖ τὰ θεῖα συναναφορᾶς οὐ πρά- 29.
ξεως, ὕτι ἔμπαλιν. e L. 6. §. 7. 23. l. 7. §. 68.

§. 14. f Μηκέτι πλανῶ. ὕτι γὰρ τὰ ὑπομνημάτιά σου μέλλεις ἀναγνώσεσθαι, ὕτι τὰς τῶν ἀρχαίων f L. 2. §. 2. 3. 7.
Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγεγραμμάτων ἐκλογάς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπε-
κίθεσο.

ANNOTATIONES.

bonus *si huic*, genio nempe tuo, *adhæseris*. acsi τούτῳ συνάπτῃς A *si parca præcepta sapientia teneas, sed illa in promptu tibi & in usu sint, qàm si multa qidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* Idemqe, *Hæc utrisqe manu tenere proficientem jubet, nec usqam dimittere, imò affigere & partem sui facere, eaqe qotidianâ meditatione produci, ut suâ sponte occurrant salutaria, & ubiqe ac statim desiderata præsto sint.* Et Seneca ipse *Epist.* 94. *Subinde reducendus es in memoriam: non enim reposita præcepta esse debent, sed in promptu.* Et hæc *Casaubonus ibidem.*

legerit. συνάπτειν pro *hærere* vel *adhærere* Theophrasto usurpatum *de plant. lib.* 4. *cap.* 9. Φύεται δὲ καὶ ἄνερον, ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις, ὃ οὐ συνάπτει τῇ γῇ. *In lacubus ac paludibus nascitur, sed terræ non adhæret:* Ὥσπερ τῶν ῥιζῶν, αἱ καθ' ὕδατος ἐχῦσαι, πῆξιν οὐκ ἔχουσαι. *Radicibus illis non absimiles, qæ qod stabili loco minimè fixa sunt, undis feruntur.* ut de plantis istiusmodi Gregorius Nazianzenus ἐπαίνῳ. 1.

Μηδὲν περιμένων] Seneca idem *Ep.* 12. *Ille beatissimus & securissimus est sui possessor, qi crastinum sine solicitudine expectat.* Et *Epist.* 1. *Sic fiat, ut minus ex crastino pendeas, si hodierno manum injeceris.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Οὕτως οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ πλέον πεθήσει, οὐδὲ τὸν χρόνον, ὡς προσθήσοντα αὐτῷ μεῖζον ἀγαθὸν, ἀλλ' ἐν αὐταρκείᾳ τῷ παρόντος καὶ γεγονότος ἤδη μενεῖ. ὁ γὰρ ἀγωνιάσει, μὴ τὸν πλείονα χρόνον περιμένειν. *Sic neqe bonorum desiderio semper crescente tenebitur, neqe vita, qasi majus aliqod bonum semper additura. Sed iis rebus, qæ adsunt, qaqe ei jam suppetunt, contentus manebit: haudqaqam de longiori vita solicitus.*

Εὐζωΐσεις] Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 8. Συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα. σχεδὸν γὰρ εὐζωία τις εἴρηται, καὶ εὐπραξία. *Consentit etiam cum ratione hac illud, qod aiunt, bene vivere, ac bene agere felicem. Ferè enim bona qædam vita & bona actio felicitas dicitur.* Et Alexander Aphrodisiensis *de virtut. sufficient.* Τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιῶν, καὶ τὴν εὐζωίαν, εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι. *Bene vivere, & bonam vitam felicitatem dicunt esse.* Et mox; Λέγεται εὖ ζῆν ὁ χρώμενος ἀρετῇ, καὶ ζῶν κατ' ἀρετὴν καὶ πράττων τι. ἐν γὰρ πράξει ποιᾷ ἡ εὐζωία ἀνθρώπου. *Bene vivere dicitur, qi virtute præditus est, secundum virtutem & qid facit. In qalibus rebus agendis beata hominis vita.* Itaqe εὐζωΐαν, qod est nostri peculiare vocabulum, est *felicem esse*, sive *felicem degere*, qod in virtute prorsus situm Marcus hic statuit, contra qam Aphrodisiensis qi concludit ibidem; ὅτι οὐκ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐζωίαν τε καὶ εὐδαιμονίαν. *Virtutem ad vitam beatam & felicitatem non sufficere.*

Οὐδὲς κωλύσαι] Vide *supra ad l.* 2. §. 9.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι] Solebant Stoici suos monere, ut eorum qæ in scholis didicissent summa capita sic memoriæ infigerent, ut illa semper ad manum haberent, & ad omnem occasionem eis uterentur. hæc sunt, qæ πρόχειρα βοηθήματα Epictetus appellat. neqe alio fine *Enchiridium* ab illo, an ab alio qodam ipsius sectatore Arriano dixerit: forsan, ut ex Simplicio videtur, est scriptum, qod & nomen testatur, *Manuale*: nam *Pugionem* qi reddidere, ab avtoris mente aberrarunt prorsus. Itaqe Marcus hic medicos & chirurgos imitandos dicit: & ut illi parata semper artis suæ instrumenta habent; ita in promptu habenda dogmata. prout Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. observavit. Eodem allusit Epictetus locis a Casavbono *ibidem* indicatis; *Dissert. lib.* 1. *c.* 27. Τὰς προλήψεις ἐναργεῖς καὶ ἐσπηγμένας καὶ προχείρους ἔχειν δεῖ. *Anticipationes evidentes, expolitas & promptas habere oportet.* Et *l.* 3. *c.* 10. Ἕκαστον δόγματος, ὅλον ἢ χρεία παρῇ, πρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ. ἐν ἀρίστῳ, τὰ περὶ ἀρίστου. ἐν βαλανείῳ, τὰ τοῦ βαλανείου. ἐν τῇ κοίτῃ, τὰ περὶ τῆς κοίτης. *Qodlibet decretum, cum opus eo fuerit, in promptu debet esse: habendum qod ad prandium pertinet in prandio, qod ad balneum in balneo, qod ad lectum in lecto.* Verùm, qod Bernardus olim conqestus est, *de consider. lib.* 2. *Sic se habent plerumque mortalium corda. qod scimus, cum necesse non est, in necessitate nescimus.* Per moniti istius utiqe inadvertentiam atqe incuriam.

Οὕτω τὰ δόγματα τὰ ἕτοιμα ἔχε] indè ἑτοιμότητος vocat (*l.* 4. §. 3.) hujusmodi præcepta qd unum semper parata. Apud Senecam *de benef. l.* 7. *c.* 1. Demetrius Cynicus; *Plus prodesse,*

Πᾶν καὶ τὸ μικρόστατον] Monitum avro, non avrichalco tantùm, contrà, minimè carum, ut in minimis etiam ac levissimis qibusqe, qatenus nimirum rei subjectæ fert ratio, tam divini, qàm & humani officii respectus habeatur. Idem prorsus, licet aliis verbis, Apostolus ad *Corinth. Epist.* 1. *cap.* 10. *v.* 31, 32. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Sive igitur editis, sive bibitis, sive qid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.* Sed & Epictetus, à qo Marcus forsitan sumpserit, *Dissert. lib.* 2. *c.* 19. Εἰς τὸν Θεὸν ἀφορῶντας, ἐν πάσῃ μικρᾷ καὶ μεγάλῃ. *Qi in magnis aqè ac parvis rebus omnibus Deum intueantur.* R. Joses in *Pirke Aboth. c.* 2. §. 12. כל-מעשיך יהיו לשם שמים *Fiant opera tua omnia ob nomen cæli*, i. e. propter Deum cœli Dominum fiant.

Τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως] Res divinæ ac humanæ, cùm qoad theoriam, tum & qoad πρᾶξιν sunt invicem conjunctæ. Minucius in *Octav.* *Ità cohærentia, connexa, concatenata sunt ista; ut nec homo qid sit, unde sit, qare sit, hoc ipsum explorare & eruere, sine universitatis inqisitione possimus; & nisi divinitatis rationem diligenter excusseris, nescias humanitatis.* qod Calvinus *instit. l.* 1. *c.* 1. *Multis vinculis inter se ità connexa sint cognitio Dei & cognitio nostri, ut utra alteram præcedat, & ex se pariat, non facilè sit discernere.* De praxi Joannes *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit, etiam fratrem suum diligat.* qi & crebrò ab alterius horum dilectione vel posita vel negata, ad alterius vel statuendam vel tollendam concludit.

Οὐκ ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς] Hoc est, qod & nostri jugiter inculcant, in Deo, & propter Deum, hominem esse diligendum.

§. 14. Μηκέτι πλανῶ] *Non erra amplius.* Xylander & Mericus Casavbonus. forsan melius. *Ne evageris diutius:* ut sit idem hic πλανᾶσθαι, qod ἀπορρίμμασθαι, *supra* §. 4. utrumvis sensum verba ferent.

Τὰ ὑπομνηματίά σου.] Deo ipse se gratias agnoscit debere, qòd non iltis diuturnius affederit. *l.* 1. §. 17.

Ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπεκίθεσο] Commentarios, inqis, componis, multaqe ex antiqis avtoribus excerpta congeris, qæ in senectute scilicet evolvere cogitas, & ad vitæ tuæ usum accommodare, cùm vita ipsa interim defluat, ad cujus usum ista comparas. Hoc est qod Cato major disciplinam Isocraticam suggillans dicebat, γηρᾷ παρ' ἀνδρῶν τὰς μαθήσεις, ὡς ἐν ᾠδῇ χρησομένους ταῖς τέχναις, καὶ δίκας ἐρῶντας. *Senescere apud eum auditores, tanqam apud inferos artibus usuros & causas dicturos.* Plutarchus in *Cat. maj.* *pag.* 350. *B.* Pari ratione Hermotimum suum ludos facit Lucianus *pag.* 565. Cùm enim philosophorum scriptis evolvendis sectisqe ac sententiis discutiendis tot annos attignatset, ut octogenarius necessariò prius fuerit futurus, qam veritatis cognitionem certam, si qando tamen, assequi posset. Καὶ τις, inqit, ἐγγυητὴς εἶσί σοι, ὅτι βιώσῃ τοσαῦτα; ἔπειτα ἐς πόσον ἔτι τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπολαύσεις αὐτῶν, γέρων ἤδη, καὶ παντὸς ἡδέος ἐξωρος ὤν, καὶ τὸν ἕτερον πόδα, φασὶν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων; οὐ μή τι ἐς ἄλλον βίον προγυμνάζεις σεαυτὸν, ὡς ἐς ἐκεῖνον ἐλθὼν, ἄμεινον διαγάγοις, εἰδὼς ὅν τινα τρόπον χρὴ βιῶν. *Et qis spon-*

sor

a L.2.§.4. πῆσον. a σπεῦδε ἓν ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλ-
6.l.4.§.17. πίδας ἀφεὶς, b σαυτῷ βοήθει, εἴ τί σοι μέλει σε-
26.l.6.§.47. b L.5.§.36. αυτ. ὡς c ἔξεσιν.

c L.2.§.2.l. §. 15. Οὐκ ἴσασι, πῶς σημαίνει τὸ πλέπτειν,
5.§.2.5.l.8. §.8.55.l.12. τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ
§.1. πρακτέα, d ὃ σὺκ ὀφθαλμοῖς γίνεται, ἀλλ' ἑτέρᾳ
d L.10.§. 26.l.11.§. τινὶ ὄψει.
12.

e L.2.§.2. §. 16. e Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώματος αἰσθήσεις,
f L.5.§.33. ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. τὸ μὲν f τυπῶσθαι φαντασι-
l.6.§.16.28.

usui tibi essent, reposuisti. ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule; quod licet.

§. 15. Nesciunt quàm variæ significationis sint vocabula ista, furari, serere, emere, quiescere, qid facto opus est videre, qod qidem non oculis corporeis, sed visu qodam aliusmodi efficitur.

§. 16. Corpus, anima, mens. corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere

ANNOTATIONES.

for tibi te tot annos victurum fidem fecit? Deinde qamdiu per reliqum vitæ tempus eo frueris, qum jam senex sis, & state ad qamvis voluptatem intempestivâ, pedemqe alterum, qod ajant, in capulo habeas: nisi te ad vitam aliam hac exercitatione præparas, ut, qum ad eam veneris, suavius vivas, qomodo vivendum sit edoctus.

Στεῦε ἓν ἐς τέλος] Seneca *Ep.* 27. *Non qidem cessatur adhuc, sed non festinatur. multum restat operis, in qod ipse necesse est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici cupis.* vel ut Lipsius legit; *Non qidem cessatum, sed festinatum multum restat operis.*

§. 15. Οὐκ ἴσασι] Ab his verbis interpretes novum paragraphum exorsi, sic vertunt: *Nesciunt qam multa significet vocabulum furari, &c.* Eam lectionem seqi si libuerit, habeas D. Bootii explicationem: Dicit idiotas nihil rectè intelligere; neqe *furtum*, qod de pecuniis solùm aliisqe talibus audiunt, cùm majus ac pejus sit *furtum*, aliqem in errorem conjicere, atqe ita veritatem *furari*: nesciunt qid sit *serere*, *emere*, cùm ista in vitæ ac corporis subsidium data, isti in longè alios usus, ad satisfaciendum voluptatibus suis, atqe ad procudendas divitias: nesciunt qid sit *qiescere*, cum illi non aliam norint *qietem*, qam si a nulla re extrinsecus incidente turbentur, cùm vera *qies* non alibi qam in animo qærenda sit, ubi in mediis qoqe negotiorum atqe periculorum fluctibus manet imperturbata: non intelligunt qid sit, *facere qa agenda sunt*, utpote qi omnia ex propriis commodis atqe affectibus metiantur. has autem res dicit illos non perspicere, qia utut oculis bene valeant, è mente tamen laborant, ad qam harum rerum dignotio pertinet. Confer cum *sect.* 33. *lib.* 10. Hæc ille. Fieri potest tamen ut interpunctione locus laboret, & periodi nota, post ὡς ἔξεσιν, qod præcesserat, tollenda sit. Qod si admiserimus, sensu continuato sententia sic concepta fuerit, ὡς ἔξεσιν καὶ ἴσασι, ut τὸ ἴσασι illud, participium, non verbum sit, & Marci mens existat ista: *Id qod faciendi potestas est etiam nescientibus qam varia sint vocabulorum istorum significata.* qasi diceret: Possunt sibi ipsis ad bene vivendum suppetias ferre, etiam qi Grammaticas de vocum significatis præceptiunculas, vel Dialecticas etiam de eisdem argutiolas minus callent. Vide *ad l.* 1. §. 6, 7. 17. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67. & *l.* 8. §. 8. & Senecam *Ep.* 45, 48, 49. qi & idem *Epist.* 88. — *Grammaticus circa curam sermonis versatur; &, si latius evagari vult, circa historias; jam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina. qid horum ad virtutem viam sternit? syllabarum enarratio, & verborum diligentia, & fabularum memoria, & versuum lex ac modificatio? qid ex his metum demit, cupiditatem eximit, libidinem frenat?* Et inter alia multa, *Epist.* 45. *Qid mihi vocum similitudines distinguis, qibus nemo unqam, nisi dum disputat, captus est? res fallunt. istas discerne.* & *Epist.* 48. *Hoc mihi ab istis subtilibus præcipi malo, qid amico præstare debeam, qid homini, qam qot modis Amicus dicatur, & Homo qam multa significet.* Hoc est disertè, qod illic Marcus, si hoc modo concinnare libuerit. Ego tamen re in medio relictâ, Syntaxin receptam secutus sum.

Ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει] *mentis* scilicet *oculo.* qem *suprà* tetigit *l.* 2. §. 13. & *infrà l.* 4. §. 29. Vide & *l.* 10. §. 26. & *l.* 11. §. 12. De isto Psaltes, *Psal.* 119. *v.* 18. *Aperias oculos meos.* Et Christus Pavlo, *Act. c.* 26. *v.* 18. ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. *Ut aperias oculos eorum.* Et Pavlus *ad Ephes. c.* 1. *v* 18. πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. *Illuminatis oculis mentis vestræ.* De Livio Druso Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Senem illum natura, cæcum fortuna potuit facere: at neutra interpellare valuit, nè non animo & videret & vigeret.* Plato in *Sympos. p.* 1204. *E.* Ἥ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἀρχείαν ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ. *Tunc sanè mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primum corporis oculus defloresci.* Et Theodoretus *therapeut. lib.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *B.* Χρεία τοίνυν ἡμῖν καὶ τοιρῶν ὀμμάτων, εἰς τὴν τῶν νοητῶν καταύησιν. καὶ καθάπερ διόμεθα τῶν τῆ σώματος ὀφθαλμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν, οὕτω δεῖται χρήζομεν πίστεως, εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν θείων. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ὀφθαλμὸς δεῖται φωτὸς ἐπιδεικνύντος τὰ ὁρατὰ, οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ καθορᾷ τὰ θεῖα, καὶ τὴν περὶ τούτων δόξαν φυλαττούσης βεβαίαν. *Opus itaqe nobis est oculis intellectus ad ea cognoscenda qæ intellectu percipiuntur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conspicienda qæ cerni possunt, ita indigemus & fide ad rerum divinarum adspectum. Aut potius, sicut oculus luce indiget per qam ipsi visibilia ostendantur, pari modo & intellectus indiget fide qa divina ipsi ostendat, qaqe stabilem de his conceptum perpetuumqe conservet.*

§. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς] Eandem habes distributionem *suprà l.* 2. §. 2. & *infrà l.* 12. §. 3. Parilis distributio & in sacris literis reperitur, *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 23. σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα, *corpus, anima, spiritus*, qi & νοῦς, *mens, Rom. c.* 7. *v.* 25.

Τυπῶσθαι φαντασικῶς] Ità *l.* 5. §. 33. τὰ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ καὶ ὑποπαλύνοντα. *Sensus ipsi hebetes, & imagines falsas admittere proclives.* Lactius *l.* 7. §. 50. in *Zenone* ex Chrysippo *de anim. l.* 12. Φαντασία ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία, ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καθ' ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναποτετυπωμένη καὶ ἐναποσφραγισμένη. *Phantasia est forma in anima impressio. Intelligitur autem visio ea esse, qa ab existente secundum existens impressa, formata atqe insignita est.* qi tamen monet, ὃ δεκτέον τὴν τύπωσιν, οὐκοῦν τύπον σφραγιστῆρος. ἐπεὶ ἀνεπιδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους καθ' τὸ αὐτὸ πεῖρι τὸ αὐτὸ γενέσθαι. *Non esse suscipiendum, formationem hujusmodi esse veluti sigilli formam. Qoniam fieri non potest, ut plures figura in eodem & circa idem fingantur.* Apud Evsebium *præpar. l.* 11. *c.* 17. Numenius *de bono lib.* 1. ex Zenonis sententia; Αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) εἶναι, ὅτι τυπῶσθαί γε δύναται ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. *Animam sensitivam esse, qia figura potest illi imprimi ab entibus & existentibus per sentiendi instrumenta, & recipere impressiones.* Apud Svidam avtor incertus; Ἡ φαντασία παρὰ τῆς αἰσθήσεως λαμβάνουσα τῶν αἰσθητῶν τὰς τύπους, ἐν ἑαυτῇ τύπους ἀναπλάττει. *Phantasia à sensu arripiens rerum sensibilium formas, eas in se refingit.* eandem νοῦν παθητικὸν Aristoteli dictam; νοῦν μὲν ὡς ἔνδον ἐχόντων τὸ γνωστὸν, καὶ ἁπλῇ προσβολῇ ὥσπερ ἐκτύπου ἐπιβαλλόντων. παθητικὸν δὲ, διότι μετὰ τύπων καὶ ὡς ἀσχημάτως. *Mentem qidem, qod in se contineat id, qod in sui cognitionem cadit, & simplici apprehensione id apprehendat ut illa. Passibilem vero, qia cum formis & non sine figuris id apprehendit.* Sextus Empiricus *adv. Logic. lib.* 1. *c.* 2. de Stoicis agens: Φαντασία ἐστὶ κατ' αὐτοὺς, τύπωσις ἐν ψυχῇ. *Phantasia ergò, ut ipsi volunt, est impressio in anima.* qo tamen loco de modo rei sententias eorundem discrepantes subjungit. Et Plutarchus adversus eosdem differens *de commun. notit. c.* 41. Φαντασία τις ἡ ἔννοια ἐστι. φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ. ψυχὴ δὲ φύσις ἀναθυμιατις, ἣν τοπωθῆναι μὲν οὐκ ἐργῶδες διὰ μανότητα, δεξαμένην δὲ τηρῆσαι τύπωσιν ἀδύνατον. ῥεῦμα γὰρ ἂν τις μᾶλλον ὕδατος θερμοῦ διανοηθείη σχήματα καὶ τύπους καὶ εἴδη διαφυλάττειν, ἢ πνεῦμα θερόμενον ἐν τοῖς ἄτμοις καὶ ὑγρόμενον, ἑτέρῳ δὲ ἔξωθεν ἐνδιλιχῶς οἷον ἀργῷ καὶ ἀλλοτρίῳ πνεύματι κιρνάμενον. *Phantasia enim qadam est notitia. Phantasia impressio forma in anima: anima natura exhalatio, qam in formam redigi & effingi operosum est ob raritatem: ut autem receptam conservet informationem fieri neqit. Facilius enim aliqis imaginetur fluxum labentis aqæ, figuras, formas, & species conservantis ac perferentis, qam spiritum, qi per exhalationes & humores elatus, alio continenter extrinsecus, eóqe alieno spiritu contemperetur.* Philo in *allegor. lib.* 1. *pag.* 45. *E.* Τὸ ζῶον τῷ μὲν ζῶν δυοῖ πρόσεστι, φαντασίᾳ καὶ ὁρμῇ. ἡ μὲν οὖν φαντασία συνίσταται, καθ' ἣν εἰκὼς πρόοδος τυπώσεται τῷ δὲ αἰσθήσεως. ἡ δὲ ὁρμὴ τὸ ἀδελφὸν τῆς φαντασίας καθ' ἣν τῷ νῷ τοιαύτην δύναμιν, ἣν τείνας δι' αἰσθήσεως ἄπτεται τῷ ὑποκειμένῳ καὶ πρὸς αὐτὸ χωρεῖ, γλιχόμενος ἐφικέσθαι καὶ συλλαβεῖν αὐτό. *Animal præstat non animali duabus rebus, phantasiâ & impetu. Phantasia sit progresso intellectu per sensum ad extera: impetus verò phantasiæ germanus per intellectus vim intensivam, qam intendens per sensum attingit subjectum, & accedit ad id, cupiens comprehendere.* Idem *ibidem pag.* 51. *B.* Τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν παιδεχεῖς ἐστι, καὶ ἔοικε πηρῷ παντὸς τοὺς τύπους καλοῦς τε καὶ αἰσχροὺς δεχομένῳ. *Principalis vis nostra omnicapax est, & sicut cera omnes formas vel pulcras, vel turpes recipit.* Et pavlò post. *pag.* 59. *B.* Ὥσπερ ἐν τῷ κηρῷ δυνάμει μὲν εἶναι πᾶσαν αἰ σφραγῖδες. ἐνδελεχεία δὲ μόνη ἡ τετυπωμένη. ὥσπερ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ κεφοειδεῖ ὑπαρχούσῃ, πάντες οἱ τύποι περιέχονται δυνάμει. ἀπολείπεται δὲ κρατεῖ ὁ ἐκ χαρακτὴρ ἐν αὐτῷ, ἕως μὴ ἀπαλείφηται ὑφ' ἑτέρου ἐνεργείστερου καὶ ἐνδελεχῶς μᾶλλον ἐπιχαράξαντος. *Sicut in cera per potentiam insunt sigilla omnia, actu verò solum id, qod impressum est: ita & in anima, qa est cera similis, omnes forma continentur potentiâ, revera autem unicus character præsens eam occupat, donec*

aboleatur

mittere, etiam pecudum commune est: affectibus tanqam fidiculis agitari, atqe abripi, feris qoqe competit, & effœminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deserentibus, & postqam fores sibi occluserint, qidlibet perpetrantibus.

κῶς, καὶ τ̃ βοσκημάτων. τὸ δ̃ ἃ νδροσπασεῖσθαι ἀρμηλικῶς, καὶ τῶν θηλέων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδ☉, καὶ Νέρωνι☉ * τὸ [δ̃] τὴν νῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πατρίδα

a L. 25. 2. *Vide Not. *[πάντα] π. Lug. αἰτχρὸν ὀτιοῦν] π. Xyl. [ὁτιοῦν] π. L

ANNOTATIONES.

aboleatur ab alio efficacius impresso atqe manifestius. Idémqe *de mumm. immutab. pag.* 299. *D.* Φαντασία δὲ ἐστι τύπωτις ἐν ψυχῇ. ἃ γαρ εἰσηγαγεν ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων, ὥσπερ δακτύλιός τις ἡ σφραγὶς ἐναπεμάξαλο τὸν οἰκεῖον χαρακτῆρα. κἀρῳ δὲ ἑοικὸς ὁ τῦς, τὸ ἐκμαγεῖον δεξάμενος ἄκρως παρ' ἑαυτῦ φυλάττει, μεχρις ἂν τὸν τύπον λείαντες λήθη ἢ ἀνέπαλος μνήμης, ἀμυδραν ἐργασηλαι, ἢ παντελῶς ἀφανίσῃ. Τὸ δὲ φανὲν καὶ τυπῶσαι. τότε μὲν οἰκείως, τότε δὲ καὶ ὡς ἑτερως διέθηκε τὴν ψυχήν. *Phantasia vero est figurarum in anima impressio. Nam qicqid importat sensus singulis, hac obsignat suo charactere tanqam annulus. Intellectus autem refert ceram, impressum sigillum excipiens & servans apud se, donec id oblivio memoriæ hostis obscuret, aut in totum aboleat. Id autem qod impressit characterem, nunc familiariter, nunc secus afficit animam.* qæ Philonis verba, tanqam è *lib. de mundo* sumpta, Henricus Stephanus thesavro suo, memoriâ lapsus, inseruit, ubi frustrà qæras. Origenes *ad Celf. l.* 1. Τί ἄτοπον, τὰ τυπικὰ τὸ ἡγεμονικὸν ἐν ὀνείρῳ, δύνασθαι αὐτὸ τυπᾶν καὶ ὕπαρ πρὸς τὸ χρήσιμον τὰ ἐν ᾧ τυπᾶται. *Consentaneum esse vim illam, qa formas intellectas in somnis, vigilanti qoqe posse eadem formas imprimere ad ipsius utilitatem.* Qin & Aristoteles ipse, *de memor. c.* 1. ubi qærit qomodo res, qum absint ipsæ, memoriâ comprehendi possint. τὸ φάνλασμά ἐστιν ὅμοιον, ὥσπερ τύπ☉, ᾧ χαφή τις. *Phantasma est simile sicut figura aut pictura.* Et rursus: Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιῦτον τὸ γινόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τῦ σώματ☉ τῷ ἔχοντι αὐτήν, οἷον ζωγραφήμά τι, τὸ παθ☉, ὃ φαμεν τὴν ἕξιν εἶναι μνήμην. ἡ γαρ γινομένη κίνησις ἐντημείνεται οἷον τύπον τινὰ τῦ αἰσθήματ☉, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ παθος ἢ δι' ἡλικίαν ὄσιν, ἃ γίνεται μνήμη, καθάπερ ἂν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπλάσης τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγίδος. τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι, καθαπερ τὰ παλαια τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τῦ δεχομένυ τὸ πάθ☉, ἂκ ἐγγίνεται ὁ τύπος. *Manifestum enim qod oportet insitli, ere talem aliqam factam per sensum in anima, & in parte corporis habente ipsam, velut picturam qandam, passionem, cujus dicimus habitum esse memoriam. Factus enim motus imprimit velut figuram qandam sensilis, sicut sigillantes anulis. Unde & aliis qidem, qi in motu multo, aut propter passionem, aut propter ætatem sunt, non fit memoria: tanqam utiqe in aqam fluentem incidente motu & sigillo. Aliis autem propterea qod frigida sunt, sicut antiqa ædificiorum, & propter duritiem accipientes passionem non ingignitur figura.*

Καὶ τῶν βοσκημάτων] Aristoteles *de anim. l.* 3. *c.* 3. τῶν θηρίων οὐδὲν ὑπάρχει πίστις. Φαντασία δὲ πολλοῖς. *Bestiarum autem nulli inest fides: phantasia autem multis.* Et mox: τῶν θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει. λόγος δὲ ὀ. *Bestiis qibusdam phantasia qidem inest: sed non ratio.* Indè apud Laertium *l.* 7. §. 51. ex Stoicorum mente distributio illa: Φαντασιῶν αἱ μὲν λογικαί, αἱ δὲ ἄλογοι. λογικαὶ μὲν, αἱ τῶν λογικῶν ζώων. ἄλογοι δὲ, αἱ τῶν ἀλόγων. *Visionum aliæ sunt rationales, aliæ irrationales. Rationales qidem rationalium animalium: irrationales irrationalium sunt.* illas νοήσεις dici, has nomine peculiari carere.

Νευροπασεῖσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 2. *l.* 7. §. 3. & *l.* 12. §. 19.

Καὶ τῶν ἀνδρογύνων] *Androgyni* etiam Ciceroni dicti, *de divinat. l.* 1. qi (ut Livius *l.* 27. loqitur) *ambiguo inter marem & fœminam sexu sunt nati.* Xylander. vel potius, qi *utriusqe naturæ*, ut Plinius *l.* 7. *c.* 2, & 3. sive *utriusqe sexus*, qi & *Hermaphroditi* dicti. Gellius *l.* 9. *c.* 4. Verum *ambigui sexus* havd abs re Livius; qia *in his sic uterqe sexus apparet, ut ex qo potius debeant accipere nomen; incertum sit.* Augustinus *de civit. Dei l.* 16. *c.* 8. Διφυεῖς καὶ ἀνδροθήλεις appellat Philostratus in *Favorino.* De hyæna Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Οὐκουν καὶ τὴν ὑαιναν μεταλλάξει τὴν φύσιν πιστευτέον ποτε. καὶ γὰρ ἀδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἄμα ἄμφω, ἀρρεν☉ καὶ θήλεως; καλῶς ὑπειλήφασί τινες, ἑρμαφροδίτους τερατολογοῦντες, καὶ τρίτη ταυτην μεταξυ θήλειας καὶ ἄρρεν☉, ἀνδρόγυνον καὶ νοούμενοι φυσιν. *Neqiqam ergo credendum est, hyænam uniqam mutare naturam: idem enim animal non habet simul ambo pudenda masculina & fœminini, nonnulli sicut existimarunt, qi prodigiose hermaphroditos finxerunt, & inter masculum & fœminam, hanc ex viro & fœmina constantem naturam innovaverunt.* Tales tamen extitisse havd pavcos gentium omnium historiæ testantur. Cæterum alia ratione ἀνδρογύνου ab initio conditum Adamum fingunt Talmudistæ Judaici, bicorporem enim plane, & a parte qidem anteriore marem, à posteriore fœminam, utrisqe qasi glutino qodam per dorsi spinam sibi invicem commissis, fabulantur extitisse. id qod partim ex *Genes. c.* 1. *v.* 27. partim ex *Hymn.* 139. *v.* 5. non juxta rei veritatem ac Spiritus sancti mentem pie simpliciterqe enarratis, sed miserè detortis, ridiculèqe atqe irreligiosè habitis elicitum eunt. de qo commento videri poterunt Moses Maimonides in *perplexorum edoctore*, & Manasses Israelitides in *Conciliatore ad Genes. qæst.* 8. eandem fabulam & sub Aristophanis persona in *Sympos. pag.* 1185. *C.* suo Plato, à qo & Mercurius Larvatus ille in *Pæmandro* mutuatus est, verbis istis propositit: Ἀνδρόγυνον γὰρ ἐν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδ☉ καὶ ὄνομα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τῦ τε ἄρρεν☉ καὶ θήλε☉. νῦν δ' ὄν ἔστιν, ἀλλ' ἢ ἐν ὀνείδει τὄνομα κείμενον. *Androgynum qippe tunc erat & specie & nomine, ex maris & fœmina sexu commixtum. Ipsum profectò dejecit, nomen solum infame relictum.* ἐν ὀνείδει, inqit, κείμενον, id est, probrosè nunc sumitur nomen hoc, siqidem non solùm pro corpore portentoso natis sumitur, verùm etiam pro mollibus, effœminatis, imbellibus. Ἀνδρόγυν☉, ἀσθενὴς, ἀνίσχυρ☉. Hesychius. Et Pollux de *cinædis* usurpari docet, *l.* 6. *c.* 30. Ità Theodorerus *therapevt. l.* 8. de Baccho; Γύνις ὢν, καὶ θηλυδρίας; καὶ ἀνδρόγυν☉. Et Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 2. Ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία, καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή. *Gracism evertit barbarum sui ornandi studium, & effœminata delicia.* de Paride loqitur. Philo etiam *de vit. contempl. pag.* 898. *C.* (qo loco Platonis qoqe fabulam illam obiter tangit) Ἀνδρείαν μὲν τὴν βιωφελεστατην ἀρετὴν κατὰ πολεμον καὶ κατ' εἰρηνην ἀφιερώμενος, θηλείαν δὲ νόσον ταῖς ψυχαῖς ἀπεργαζόμενος. καὶ ἀνδρογύνους παρασκευαζων, ὃς ἰσχὺν πᾶσι τοῖς πρὸς ἀλκὴν ἐπιτηδεύμασι συγκροτῆσαι. *Fortitudinem virtutem bello paceqe utilissimam tollens è medio, & pro hac morbum muliebrem inducens in animas, & homines reddens androgynos, qos oportebat potius omni contentione exerceri ad confirmandum robur tam corporis qam animi.* Qin & γυναίνδρους eosdem dictos reperio. Svidas. Γύνανδρος, κίναιδος. Ὁ γύνανδρός τε καὶ καλῶν τύραννος. ἀντὶ τῦ ἑκλυτος. Γύναιδρος; *cinædus. Cinædus ille, & effœminatus tyrannus pro dissolutus.* Sed & Νέρ Valentinianum, qem Irenæus *ad Valent. c.* 1. *Masculofœminam*, Tertullianus *adverf. eosdem c.* 10. *Fœminammarem* dixit. Inqe hanc partem cepisse Marcum istic ex conjunctis & consociatis manifestum fit. Qanqam nolim cum interprete Anglicano redditum, & *monstris, qales Phalaris Neroqe fuerant*: de istis siqidem divisim loqitur, etiamsi in hoc ipso consentientibus, qod *neurospastorum* more moveantur. Cæterum aliâ, & adversâ prorsus, ratione Androgynem dictam Amæsiam Sentiam refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. qia *sub specie fœminæ virilem animum gerebat.* Cum illi planè contra: qod elegantissimè notavit epigrammate qodam qo portenta hominum istiusmodi perstrinxit anonymus qidam, *Florilegii l.* 2. *c.* 5.

Ἄνερες ἐρήσαντο, καὶ οὐκ ἐγένοντο γυναῖκες.
Οὐ, ἄνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθοι ἔργα γυναικῶν.
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ Φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.
Viri esse recusant, & non sunt sunt mulieres,
Neqe viri facti sunt, cum patiantur opera mulierum,
Nec mulieres sunt, cum naturam consequti sint virorum.

(qod de Evnuchis spontaneis Epiphanius *l.* 2. *tom.* 1. *hær.* 58. §. 3. Οὔτε γὰρ ἄνδρες εἰσὶ, διὰ τὸ ἀφῃρημένον. οὔτε γυναῖκες δύνανται εἶναι, διὰ τὸ περὶ φύσιν. *Nam neqe viri sunt, propter amputatam illam corporis partem: neqe fœmina, repugnante scilicet natura conditione, esse possunt.*) denique

Ἄνερες εἰσὶ γυναῖ ξι, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.
Viri sunt mulieribus, viris sunt mulieres.

Ità Curio pater in *oratione* qadam, J. Cæsarem *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellavit. Sveton. *l.* 1. *c.* 52. Et de Verre Cicero *Verr.* 2. *Vir inter mulieres, inter viros muliercula.* Idémqe de Clodio *pro domo sua*: *Impurus atqe impius, qi contra fas inter viros sæpe mulier, & inter mulieres vir fuisset.* Vide & de Alcibiade qod Pherecrates *ad l.* 4. §. 3. ὡς ἀνήρ. *Ad Roman. c.* 1 *v.* 27. *pag.* 43. *D. Edit. Paris.* Joannes Chrysostomus. Εἶτις ἠπιστᾶ τοιοῦτ' ἐκεῖνα ἄνδρα; καὶ λοχεύεσθαι, ὃκ ἂν ἐπλήσθησεν θυμῦ; ἀλλὰ χαλεπώτερα ἑαυτῆς κατειργάσατο, οἱ τὰ τοιαῦτα λυτ,ῶντες. ὃ γὰρ ἐστιν ἴσον, εἰς γυναικείαν μεταβαλεῖν φύσιν, καὶ αὐτοντα ἄνδρα γενέσθαι γυναῖκα. μᾶλλον δὲ μήτε τῦτο, μήτε ἐκεῖνο. *Si qis profiteatur præstiturum se ut viri pariant, & a partu in lecto decumbant: nonne fieret, ut irati atqe excandescentia compleremur? At vero, certè qi sic rabiunt, perfecerunt ipsi, ut deteriore conditione essent. Neqe enim par idemqe fuerit, in muliebrem naturam migrare, & vir interim dum manes, fœminam fieri: qin potius neqe hoc, neqe illud fuerit.*

Τὸ δὲ τὴν νῦν ἡγεμόνα] Ita loco mota ac luxata, καὶ τυθλῶ δῆλον. Qid enim? *mentis rationi qe ductum* (juxta Solonis monitum apud Laertium *l.* 1. §. 65. Νῶν ἡγεμονα ποιοῦ, *rationem ducem sequere*) *sequi atheos, in numen, in patriam impios, maleficos qosqe*, Marcus noster unum dixerit? Itaqe post illa, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάρι☉ καὶ Νέρωνι☉, subjungendum immediate, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πατρίδα

*[πάντα]π. Lug. αἰσχρον ὀτιοῦν] π. Xyl. [ὁτιοῦν] π. f.
a Sup. §. 7. 8.
b L. 12. §. 31.
c Sup. §. 4.
d L. 12. §. 3.
e Sup. §. 3. 4. 5, 6.
f L. 12. §. 3.
g Sup. §. 12.
l. 12. §. 31.
h L. 6. §. 47. l. 12. §. 1. 3. 29.
i Sup. §. 5. l. 7. §. 62.
k L. 2. §. 1. l. 5. §. 32.
l L. 1. §. 16. l. 11. §. 8. l. 12. §. 1. 14.
m Sup. §. 5. 7.
n L. 10. §. 28. l. 7. §. 68.
o L. 4. §. 23.

ἐκ τῶν * ποιούντων, a ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. εἰ ἔστι b τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ ἠρημένα, λοιπὸν τὸν ἴδιόν ἐστι ℰ ἀγαθόν, c φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ d συγκλωθόμενα αὐτῷ. e τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ f ἵλεων διατηρεῖν, κοσμίως g ἑπόμενον ὡς θεῷ, h μήτε φθεγγόμενόν τι ψευδὲ τὰ ἀληθῆ, μήτε ἐνεργάτην ψευδῆ τὰ δίκαια. i εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ εὐθύμως βιοῖ, k ὅτε χαλεπαίνῃ τινὶ τούτων, l ὅτε παρατρέπῃ τῆς ὁδὸς τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ τέλος ℰ βίας, ἐφ' ἃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν, ἡσύχιον, m εὔλυτον, n αἰδήμονα τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ ° συνηρμοσμένον.

Si cætera ergò eorum, qí jam dicti sunt, communia fuerint, restat, ut viri boni hoc sit peculiare, in eis qæ officii sui esse videbuntur, mentis ductum seqi, & satis volventibus casus vitæ intextos lubenter amplexari; genium verò intra se in pectore situm, nec polluere, nec visorum congerie perturbare; sed placidum servare; huic tanqam Deo, decenter obseqi; nihil à veritate alienum proloqendo, nihil à justitiæ ratione devium exeqendo. Qòd si nemo illi fidem adhibuerit, qòd simpliciter, modestè, tranqillè degat, neqe id à qoqam ægrè ferre, avt à via ea, qæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad qem par est accedere purum, pacatum, promptum, sponte suâ fato suo sese accommodantem.

ANNOTATIONES.

τρίβα ἐγκατιλειπόντων, καὶ τῶν [ὁτιοῦν] ποιούντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. tum periodus nova inchoanda; & particulâ unicâ expunctâ, altera interjecta legendum: Εἰ δὲ τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ ἠρημένα, λοιπὸν ἴδιόν ἐστι τῷ ἀγαθῷ, τὸ τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα κατήκοντα, καὶ φιλεῖν μὲν, &c. Marci mentem qisqis fuerit assecutus, calculum dare suum nullus detrectabit.

Καὶ τῶν ποιούντων ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας] Deesse aliqid liqido constat. Annotator Lugdunensis πάντα reponit. Xylander in versione sua, *Nihil non turpe*, interseruit. ut sit, καὶ τῶν [αἰσχρὸν ὁτιοῦν] ποιούντων. ego sufficere opinor τὸ ὁτιοῦν. ut sit, τῶν [ὁτιοῦν] ποιούντων. *etiam eorum qi qidlibet*, sive, *nihil non*, *perpetrant*, qodcunqe illud fuerit, *ubi foribus occlusis hominum conspectum summoverint & excluserint*. De istiusmodi Apostolus *ad Ephes. c. 5. v. 12.* Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρὸν ἐστι καὶ λέγειν. *Nam qa occulte fiunt ab illis, turpe est vel dicere.* Præclarum avtem & opportunum hic illud Epicteti monitum *Dissert. l. 1. c. 14.* Ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκοτοῦν ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνος εἰμί. οὐ γὰρ εἶ. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ δαίμων ἔνδον ἐστί. καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν τί ποιεῖτε; *Ubi fores clauseritis, tenebrasqe vobis intrà feceritis, molite dicere, solos jam esse vos: neqe enim estis: sed & Deus intus est, & genius vester* (hoc est, *mens* ipsa, ut Marcus mox) *intus est. qid avtem lumine opus est istis, qo conspicant ea qa perpetratis?* Huc faciunt Senarii illi celebres; Menandri apud Clementem *Strom. l. 5. pag. 605. D.* Et Eusebium *præpar. l. 13. c. 13.* (qem Philemoni tamen tribuunt Justinus *de Monarch.* & Henricum Stephanum in *Comic. fragm.*)

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον πανταχοῦ.
Namqe adspicit propinqus hæc semper Deus.

& apud Plutarchum *adverss. Colot. c. 9.*

Πέλας γὰρ ἴσως ὁ θεὸς ἔγγυθεν βλέπει.
Stans in propinqo cominus videt Deus.

& apud veterem Gnomologum *tit. 28.*

Πάντη γὰρ ἐστι, πάντα τι βλέπει θεός.
Adest ubiqe, nilqe non spectat Deus.

Vide & *supra ad §. 4.* & 7. sed & *ad l. 1. §. 3.*

Φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα] Vide *supra §. 4.* & *l. 6. §. 44.* & *l. 10. §. 21.* Seneca *Epist. 96. Nihil unqam incidet, qod tristis excipiam, qod malo vultu.*

Συνκλωθόμενα] Idem *supra §. 4.* Vide ad §. 11. & *ad l. 4. §. 26.*

Τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα] Vide *ad l. 2. §. 13.* & 17. Pie Porphyrius *de abstinent. l. 4. c. 8.* adductus, de pio qovis: Ὁ δ' αὐτὸς δὴ ἑαυτὸν προσιὼν τῷ θεῷ, ὡς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτοῦ σπλάγχνοις ἱδρυτὰν, περὶ τῆς αἰωνίου βίου λήψεται ὑποδήκας ὅλως ἐκεῖ συρίσας. &c. *Hic verò per seipsum accedens ad Deum, qi in ejus minime sucatis visceribus habitat, de vitæ æternæ admonitiones accipit omnino illic confluentes.* &c. ἐδρύεσθαι, ὥσπερ ἐν ἕδει, *In pii animo*, sed & *in corpore, tanqam in delubro qodam, collocari atqe habitare* vult *numen divinum.* qod & Apostolus insinuat, ubi *Dei, Spiritusqe sancti templa, sanctos*, atqe eodem eorundem *corpora*, nuncupat; *ad Cor. Ep. 1. c. 3. v. 16.* & *c. 6. v. 19.*

Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν] Vide *supra ad §. 5.*

Τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον] Vide *l. 4. §. 23.* & *l. 7. §. 57.*

LIBER IV.

a L. 10. §. 38
b L. 7. §. 64.
* ἐστηκεν Jun.
c. L. 3. §. 4. 16.
* ὑποτεταγμένην Jun.

Τὸ a ἔνδον b κυριεῦον, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, ἔτως * ἔχει πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε c ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. ὕλην γὰρ * ἀποτεταγμένην ἑαυτῷ οὐδεμίαν φιλεῖ.

Quæ intra nos pars principatum obtinet, ubi secundùm naturam habuerit se, adversùs ea qæ contingunt ità est comparata, ut ad id qod potest & concessum est, facilè se transferat.

ne-

ANNOTATIONES.

§. 1. Τὸ ἔνδον κυριεῦον] hoc est, τὸ ἡγεμονικόν. qod & προστάτην, *præsidem*, appellat, *l. 3. §. 5.* & *l. 7. §. 64.* τὴν κυβερνῶσαν, *gubernatricem.* & *l. 4. §. 12.* τὴν βασιλικὴν καὶ νομοθετικὴν. *partem regere legemqe dare natam.* Stoici apud Laertium *l. 7. §. 159. Zenon.* Ἡγεμονικὸν δὲ εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς ψυχῆς. *Principale verò potissimam, ac proprie esse animæ partem.* Cicero *de nat. deor. l. 2. Principatum id dico, qod Graci* ἡγεμονικὸν, *qo nihil in qoqe genere nec potest, nec debet esse præstantius.*

Πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταθίσθαι] Ità *l. 5. §. 20.* περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. *Circumvertit enim mens transfertqe effectionis impedimentum omne ad id qod est potius.*

Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην ἑαυτῷ οὐδεμίαν φιλεῖ] *neqe enim materiam aliqam sibi propriam subjectam habet.* Xylander. *Nunqam enim certo alicui subjecto absolutè sese addicit & applicat.* Casaubonus. ad Marci mentem propiùs. qanqam ἀποτεταγμένην ὕλην possis reddere, *attributam & assignatam sibi materiam.* at D. Junius vult ὑποτεταγμένην *subjectam sibi materiam*, qod & Xylander forsan legerit. Hoc est qod vult, de materia circa qam se exerceat non est solicitus; neqe enim hoc in potestate ipsius situm est, eligere qam ipse velit; sed qomodo circa eandem se gerat. *materiam ergò assignatam sibi nullam diligit*, qua *mediam* qiddam esse novit; in hoc totus est, qomodo naturæ convenienter eà uti possit, artémqe suam in ea ritè elaboranda exercere. Epictetus *l. 2. c. 5.* Δεῖ γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς ὑλῶν φιλοτεχνεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνην ἀποδεχόμενον, ἀλλ' οἵαν ἂν ᾖ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύναι· οὕτως καὶ ὁ ὑφάντης, οὐκ ἴριν ποιεῖ, ἀλλ' οἵαν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. *Omnino enim in externa re aliqa elaborandum est, non qod eam probes, sed qalis illa fuerit, solertiam in ea tuam ut demonstres. Sic etiam textor lanam non facit, sed qalemcunqe acceperit eam tractat.* Hoc interest inter eam de qa Marcus hic, cæteràsqe artes; qòd illæ certam aliqam materiam habent, circa qam versantur; ista nullam respuat. Synesius *de provident. pag. 106.* Βίῳ γὰρ ὑδὲ, οἰκείῳ ἡμῶν. ἀλλοτρίας δὲ ἐξωθεν περικείμεθα, ἡμεῖς δὲ τὸ χρέμενον ἔνδοθεν, ἀμείνους καὶ χείρους αὐτοὶ ποιοῦντες τε καὶ δεικνύοντες, ἀγωνισταὶ ζώντων δραμάτων. ταῦτ' ἄρα ὥσπερ ἐσθῆτάς ἐσιν αὐτὰς ἀμφιέσασθαι καὶ μεταμφιέσασθαι. *Nullius nostrum vita propria est, alienas verò extrinsecus circumfusas habemus. Nos autem eam facultatem, qa intus bis utitur, qò præstantiorem, avt deteriorem facimus, palamqe habemus, eo meliores avt pejores sumus, viventium qodammodo fabularum actores, hinc illa*

neqe enim de materia certa ulla ſolicita eſt: ſed ad ipſa etiam præpoſita cum exceptione fertur: & qicqid eorum loco adverſi ſe ingerit, id pro materia, in qa exerceat ſe, habet: qemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, qæ lucernam exilem cito extinxiſſent, accommodat ſibi & abſumit, & ex eis ipſis incrementa capit.

ἀλλὰ ὁρμὰ μὲν πρὸς τὰ * ἡγούμενα [a] μεθ' ὑποξαιρέσεως, [b] τὸ δὲ ἀνθεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ. [c] ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐμπιπλόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη. τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ, τάχιστα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφορήματα, καὶ κατανάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἑαυτὸ κείνων ἐπὶ μεῖζον ἦρθη.

* προκείμενα Xyl. προηγούμενα f. vel προεγμένα.

[a] L. 5. §. 20. l. 6. §. 50. l. 11. §. 37.
[b] L. 6. §. 50. l. 7. §. 58. 68. l. 8. §. 32.
§. 2. [c] L. 10. §. 31.

ANNOTATIONES.

ulla, qaſi veſtes qadam, indui aut exui poſſunt. Vide ampliùs *ad l.* 12. §. 36.

Ὁρμὰ μεθ' ὑποξαιρέσεως] Hoc eſt, *cum exceptione*, qales illæ apud Senecam *de ſap. feceſſ. c.* 30. Epicuri; *Non accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid intervenerit.* Zenonis; *Accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid impedierit.* Verùm ad Marci mentem explicatiſſimè Seneca idem *de benefic. l.* 4. *c.* 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, ſi nihil inciderit, qod impediat. Ideo omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere: qia præſumit animo, poſſe aliqid intervenire, qod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt, fortunam ſibi ſpondere.* Cæterùm *ſapientis eſt* (ut idem *de tranqill. c.* 13.) *ſemper de fortuna cogitare, & ſibi nihil de ejus promittere. Navigabo, niſi ſiqid inciderit: &, Prætor fiam, niſi ſiqid obſtiterit: &, Negotiatio mihi reſpondebit, niſi ſiqid intervenerit. Hoc eſt, qare ſapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum caſibus hominum excipimus, ſed erroribus: nec illi omnia, ut voluit, cedunt, ſed ut cogitavit. In primis autem cogitavit, aliqid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Marcus *infrà l.* 5. §. 20. Ὁρμὴς δὲ καὶ διαθέσεως ἡ γίνεται ἐμπόδια, διὰ τὴν ὑποξαίρεσιν καὶ περιτροπήν. *Verum conatus aut affectus impedimentum non datur exceptionis atqe circumverſionis beneficio.* & *l.* 6. §. 50. Μίμνησο, ὅτι μεθ' ὑποξαιρέσεως ὁρμᾷς. *Memineris etiam, qod cum exceptione opus aggrediebaris.* Vide & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Enchir. c.* 2. §. 2. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κἄφως μὲν τοι, καὶ μεθ' ὑποξαιρέσεως. *Sed eo tantùm utitur motu animi, qo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum exceptione.* qo loco vir doctiſſimus Hieronymus Volfius malè vertit, *cum diminutione.*

Πρὸς τὰ ἡγούμενα] *ad ea qa propoſita ſunt* Xylander. *ad ea qa intendit & proſequitur* Caſaubonus. Nevtrum ſatisfacit. neqe enim ἡγεῖσθαι avt in *proponendi*, avt in *proſequendi* ſenſu uſpiam reperitur. forſan ex *l.* 5. §. 20. τὰ προηγμένα legendum fuerit, vel etiam τὰ πρηγμένα. *ad ea, qa potiora videntur*; ſive *ad præpoſita* etiam, ut ipſi loquuntur, *cum exceptione qadam fertur.* & ad ea multo magis, qæ nec ad iſtum qidem æſtimationis gradum promoverint. Vide *ad l.* 3. §. 11. κατ' ἀξίαν. Xylander προκείμενα legiſſe videtur. ut *l.* 5. §. 14.

Τὸ δὲ ἀνθεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ] Ita *id qod offertur ei* Xylander. *qicqid, contrà qam intenderat, contingit* Caſaubonus. qod ejus vice contrà immittitur, ſive introducitur. ἀντεισάγειν. *in alterius vicem introducere.* Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 445. *A.* Μὴ δεῖν παραδέχεσθαι γάμον καὶ παιδοποιΐαν, μηδὲ ἀνθεισάγειν τῷ κόσμῳ δυσχρήστους ἑτέρους, μηδὲ ἐπιχορηγεῖν τῷ θανάτῳ τροφήν. *Non eſſe admittendum matrimonium & liberorum procreationem, nec in mundum in aliorum locum inducendos infelices futuros, nec ſuppeditandum eſſe morti nutrimentum.* Verùm ſtrictiùs pavlo hoc loco, opinor, pro eo qod alterius vice ita introducitur, ut eidem adverſetur: qomodo νόμον ἀντεισφέρειν, eſt *legem legi obrogare*, ſive *qæ prioris loco obtineat, contrariam ferre.* Ita *l.* 7. §. 58, & 68. & *l.* 8. §. 31. Seneca *de provident. c.* 4. *Calamitas virtutis occaſio eſt.* qod & *ibidem c.* 2. 3, 4. fuſiſſimè diſſerit. Idem *Epiſt.* 85. *Sapiens ipſe ſemper in actu eſt, non in effectu: tunc maximus, cum illi fortuna ſe oppoſuit. — per totam vitam opus ejus extenditur. Ita nulla fortuna, nulla res, actus ſapientis excludit. Id enim ipſum agit, qo alia agere prohibetur. ad utroſqe caſus aptus eſt; bonorum rector, & malorum victor. Sic, inqam, ſe exercuit, ut virtutem tam in ſecundis, qam in adverſis exhibeat: nec materiam ejus, ſed ipſam intuetur. — Tu illum putas premi malis? utitur. non ex ebore tantùm Phidias ſciebat facere ſimulacra; faciebas ex ære. ſi marmor illi, ſi adhuc viliorem materiam obtuliſſes, feciſſet qale ex illa fieri optimum poſſet. ſic ſapiens virtutem, ſi licebit, in divitiis explicabit; ſin minus, in paupertate: ſi poterit, in patria; ſi minus, in exilio: ſi poterit, imperator; ſi minus, miles: ſi poterit, integer; ſi minus, debilis. qamcunqe fortunam acceperit, aliqid ex illa memorabile efficiet.* Qod Ariſtoteles *Ethic. lib.* 1. *c.* 11. Τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας εὖ φέρεσθαι τὰς τύχας ἐυσχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν. καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολιτικώτατα, καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς ἄλλας τεχνίτας ἅπαντας. *Nam eum qi revera bonus eſt ac prudens, decore omnem fortunam perferre, & pro facultatibus ſemper pulcerrima qaqe atqe optima agere exiſtimamus, perinde ac ducem bonum præſenti exercitu maxime bellice uti: & ſutorem ex datis coriis pulcerrimum calceum facere, atqe eodem modo reliqos artifices putamus.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 28. §. 25. Ὁ φιλόσοφος ἐυδοκιμεῖ τοῖς πάθεσιν, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὸ λυπηρὸν καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται. *Philoſophus floret inter cruciatus, ac vita moleſtias virtutis ſegetem exiſtimat, atqe in adverſis geſtit & gloriatur.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 482. *A.* Θαυμάζειν δὲ ἄξιον καὶ τῶν Στωικῶν, οἵ τινες φασι, μηδὲν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ σώματος διατίθεσθαι, μήτε πρὸς κακίαν ὑπὸ τῆς νόσου, μήτε πρὸς ἀρετὴν ὑπὸ τῆς ὑγιείας, ἀλλὰ ἀμφότερα ταῦτα λέγουσιν ἀδιάφορα εἶναι. καὶ τοι καὶ Ἰὼβ, ἐγκρατείας ὑπερβολῇ καὶ πίστεως ὑπεροχῇ, πένης μὲν ἐκ πλουτίου, ἄτιμος δὲ ἐξ ἐνδόξου, αἰσχρὸς δὲ ἐκ καλοῦ, καὶ νοσήσας ἐξ ὑγιεινοῦ γενόμενος, ἡμῖν τοῖς ἐσι παράδειγμα ἀγαθὸν ἀναγεγραμμένος δυσπαθῶν τὸν πειρασμὸν, ἐυλογῶν τὸν πλοῦτον. Φέρων ὅτου τὰ ἐντίτρα, ὡς τὰ πρότερα. διδάσκει ἐυ μάλα τοὺς περισταικοὺς ἅπασι δίον τὸ εἶναι καλῶς χρῆσθαι τοῦ γνωστικοῦ. *Admiratione qoqe digni ſunt Stoici, qi dicunt, animam nihil affici a corpore, neqe ad vitium a morbo, neqe ad virtutem a ſanitate, ſed utraqe hæc dicunt eſſe indifferentia. Qanqam Job qoqe propter inſignem continentiam, & fidem eximiam, ut qi pauper qidem ex divite, ex illuſtri abjectus, ex pulcro deformis, ex ſano morbidus factus ſit, eſt nobis præclarum exemplar propoſitus, pudore afficiens eum, qi tentaverat, benedicens ei qi jurmaverat: ſecunda ita ferens ut prima, rectè docens fortuitis omnibus eum, qi eſt cognitione præditus, rectè poſſe uti.* Vide *infrà* §. 49. & *l.* 10. §. 31.

Τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχιστα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφορήματα] Hanc ob cavſſam *Ignem*, cum omnia abſumat, (unde παμφάγα πυρὸς δίκη, Philo. Vide ad §. 21. & πᾶμα παμφάγα πυρὸς, Evripides *Medea*) *feram* eſſe *animatam* cenſebant Ægyptii. Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* Αἰγυπτίοισι νενόμισται πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον. πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν, τάπερ ἂν λάβῃ. πλῆθον δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, συναποθνήσκειν τῷ καταισθομένῳ. *Ægyptii perſuaſum habent, ignem animatam beluam eſſe, & omnia qæ naſcuntur devorare, & poſtqam devorando fuerit expleta, una cum ipſa re devorata emori.* Hinc Agur Hebræus, inter ea qæ nunqam exaturantur, avt, *obe, jam ſatis eſt*, dicere nata ſint, *Ignem* commemorat, *Prov. c.* 30. *v.* 16. Et Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 107. *Qæ eſt illa natura, qa voracitatem in toto mundo aviditſſimam ſue damno ſui paſcit?* Eadem avtem, qà iſtic, imagine uſus eſt Marcus & *l.* 10. §. 31. Ὡς τὸ λαμπρὸς πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ. *Sicut ignis validus, qicqid ingeſſeris, flammam inde ac fulgorem edit.* Nec diſſimili Plutarchus, licet in argumento diverſo, *de ſene polit. pag.* 787. *C.* Τὸν φθόνον ἔνιοι τῷ καπνῷ παραικάζουσι. πολὺς γὰρ ἐν τοῖς ἀρχομένοις διὰ τὸ φλέγεσθαι προσπίπτων, ὅταν ἐκλάμψωσιν, ἀφανίζει. *Invidiam nonnulli fumo comparaverunt, qi cum initio adeuntibus ad rempublicam qaſi incenſis largus efferatur, poſtqam hi effulſere, evaneſcit.* Et in *politic. precept. pag.* 804. *D.* Οὐτε πῦρ φησιν ὁ Ἀρίστων καπνὸν ποιεῖν, ὥτι δόξαν φθόνος, ἢν ἐυθὺς ἐκλάμψῃ καὶ ταχέως. *Nam, ut ait Ariſto, neqe fumum ignis gignit, neqe invidiam gloria, ſi ſubito ac celeriter effulgeat.* Itaqe idem *de invid. & odio pag.* 538. *A.* Αἱ δὲ τῶν ἐυτυχημάτων ὑπεροχαὶ καὶ λαμπρότητες τὸν φθόνον ἀποσβεννύουσιν. *At rerum ſecundarum excellentia atqe ſplendore exſtinguitur invidia.* Verùm diverſa planè in eadem materia Seneca *de provident. c.* 2. *Qemadmodum tot amnes, tantum ſuperne dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant ſaporem maris, nec remittunt qidem, ita adverſarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in ſtatu; & qicqid evenit, in ſuum colorem trahit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Τατέσι τὸ τὴ Ἑρμῆ ῥαδδίον. ἔ θέλεις, φησιν, ἄψω, καὶ χρυσὴν ἔσῃ. ἐ, ἀλλ' ὁ θέλεις, φέρε, κἀγὼ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. — Κακὸς παίης; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. κακὸς γείτων; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. γυμνάζει μὲ τὸ ἐυγενεμον, τὸ ἐπιεικές. φέρε νόσον, φέρε θάνατον, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν, δίκην περὶ τῶν ἰσχάτων, πάντα ταῦτα τῷ ῥαδδίῳ τῷ Ἑρμῇ ἀφίλημα ἔσαι. τὸν θνητὸν τί ποιήσεις; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοτμήσῃ, ἢ ἵνα δείξῃ τῷ ἔργῳ δι' αὐτοῦ, τί ἐσιν ἄνθρωπος τῷ βελτίματι τῆς φύσεως παρακολουθῶν; τῇ νόσῳ τί ποιήσεις; δείξω αὐτῆς τὴν φύσιν. διατρέψω ἐν αὐτῇ, ἐυσταθήσω, ἐυροήσω. — τί ἐτι ἄλλο ζητᾶς; πᾶν ὃ ἂν ὠμὸς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, ἐυδαιμονικὸν, σεμνὸν, ζηλωτόν. *Hæc eſt Mercurii virgula: hæc, inqit, qicqid attigeris aureum erit. Non ita: ſed qidvis adjer, idqe ego bonum faciam. Malus pater? ſibi ipſe, at mihi bonus. Malus victus eſt? ſibi ipſe, mihi vero bonus: exercet moderationem, exercet agritatem meam. Affer morbum, affer mortem, affer egeſtatem, affer convicium & diſcrimen capitis: omnia hæc virgula Mercurii utilia reddentur. De morte qid facies? Qid vero aliud niſi ut ea te ornet, avt per te ipſa demonſtret qid ſit homo, ſi natu-*

a L. 2. §. 5. §. 2. Μηδὲν ἐνέργημα [a] εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ
b L. 8. §. 32. [b] κατ' θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης ἐνεργεῖ-
σθω.

*αὐτοῖς. §. 3. Ἀναχωρήσεις * αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγρεί-
αις, καὶ αἰγιαλοὺς, καὶ ὄρη. ἐώθας δὲ καὶ σὺ τὰ
τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτα-
τόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀ-
ναχωρεῖν. ἡδαμοῦ γὰρ ἥτε ἡσυχιώτερον, ἥτε ἀ-
c L. 7. §. 59. πραγμονέστερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ [c] εἰς τὴν
ἑαυτοῦ ψυχήν. μάλισθ', ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα,
d L. 1. §. 16. εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ [d] εὐμαρείᾳ εὐθὺς γί-
νε(ται). τὴν δὲ εὐμάρειαν λέγω ἀδὲν ἄλλο, ἢ εὐ-
e L. 6. §. 11. κοσμίαν. [e] συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ τοῦ-
f L. 7. §. 2. τον τὸν ἀναχώρησιν, καὶ [f] ἀνανέου σεαυτόν.

§. 2. Nihil operis eſt fruſtra temeréve excqendum, neqe aliter qàm ut artis regulis qàm exactiſſimè reſpondeat.

§. 3. Receſſus ſibi reqirunt multi multos, villas agreſtes, litora, montes. iſtiuſmodi loca & ipſe plurimùm ſoles appetere. hoc avtem totum vulgarium cum primis eſt hominum. cùm liceat, qocunqe ipſe volueris tempore, in teipſum ſecedere. nuſqam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam receſſus datur, qàm in ſuam ipſius animam. præcipuè, ſi qis ea intra ſe repoſita habuerit, qorum contemplatione ſummam extemplo tranqillitatem conſeqatur. tranqillitatem eam dico, qæ in animi probè compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaqe receſſu jugiter uſus, te renova. habeas

ANNOTATIONES.

ra voluntatem ſeqatur. De morbo qid ſtatues? oſtendam eius naturam, excellam in eo, tranqillus ero, bene mecum agi putabo — Qid reqiris amplius? Qicqid mihi dederis, id ego efficiam beatum, proſperum, honorabile, expetendum. Evge, Epictete! erubeſcamus Chriſtiani.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἦλθη] Scilicet ut Naſo *triſtium l. 4. eleq. 3.*

Qa latet, inqe bonis ceſſat, non cognita, rebus,
Apparet virtus, arguiturqe malis.

Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἢ τί οἴει ὅτι Ἡρακλῆς ἂν ἀπέβη, εἰμὴ λέων τοιοῦτος ἐγένετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἑλαφος; καὶ σύες, καὶ ἀδικοί τινες ἄνθρωποι; *In qem virum evaſurum fuiſſe putas Herculem, niſi leo talis exſtitiſſet, & hydra, & cervus, & aper, & injuſti qidam homines?* Seneca *Epiſt. 13. Cicuta Socratem magnum fecit. Catoni gladium aſſertorem libertatis extorqe, magnam partem detraxeris gloriæ.* Idem *de provid. c. 3. Magnum exemplum, niſi mala fortuna, non invenit.* De P. Popilio, Cicero *pro domo ſua: Fortis & conſtans in optima ratione civis P. Popilius ſemper fuit: tamen ejus in omni vita nihil eſt ad laudem illuſtrius, qam calamitas ipſa.* Et de Q. Metello: *Q. Metelli præclarum imperium in re militari fuit, egregia cenſura, omnis vita plena gravitatis: tamen hujus viri laudem ad ſempiternam memoriam temporis calamitas propagavit.*

§. 2. Μηδὲν εἰκῇ] Vide *lib. 2. §. 5.* Plutarchus in *pad.g. pag. 6. C.* Καλὸν γάρ τοι, μηδὲν εἰκῇ μήτε λέγειν, μήτε πράττειν. *Pulcrum eſt profectò nihil fruſtra neqe dici neqe agi.* Cicero *Offic. l 1. §. 10. Omnis autem actio vacare debet temeritate & negligentiâ.*

Κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης] *Secundum contemplationem, qa artis defectus complcatur.* Xylander. imo, *ut artis regulis undeqaqe pleniſſimè reſpondeat.* Vide *l. 8. §. 32.* Ab *artificibus* tractum, qi etiam in minutiſſimis qibuſqe artis ſuæ & præcepta obſervant, & ſpecimen edunt. Ita Apelles ex lineæ unicæ ductu ſolo Protogeni innotuit Plinius. *l. 37. c. 10.*

§. 3. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν] *Receſſus ſibi qarunt, & ſolitudines.* Fruſtra. Avdi Baſilium Cæſarem *Epiſt. 1. pag. 781. B.* Κατέλιπον μὲν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ὡς μυρίων κακῶν ἀφορμὰς, ἐμαυτὸν δ' ὅπου ἀπολιπεῖν ἠδυνήθην. ἀλλ' ὁμοίως εἰμὶ τοῖς ἐν θαλάττῃ ὑπὸ τῆς κατὰ πλοῦν ἀπορίας ἀπολλυμένοις καὶ ναυτιῶσιν. ὁ γὰρ μεγέθει τοῦ πλοίου δυσχεραίνουσι, ὡς πολὺν τὸν σάλον παρεχομένῳ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸν λέμβον ἢ τὸ ἁκάτιον μεταβαίνοντες, παραχρῆ ναυτιῶσι καὶ ἀπορροῦσιν. συμμετέχεται γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀηδία καὶ ἡ χολή. τοιοῦτον δή τι καὶ τὸ ἡμέτερον. τὰ γὰρ ἐνοικα πάθη συμπεριφέροντες, παραχρῆ μετὰ τῶν ὁμοίων θορυβῶν ἐσμεν. ὥστε ἀδὲν μεγα τῆς ἐρημίας ἀπεναμεῖσθαι ταύτης. *Tameſi enim urbicas occupationes pro derelicto habus, ut ſexcentorum malorum cauſſas, me tamen nondum ipſum etiam habere pro derelicto qivi. Similiterqe illis affectus ſum, qi navigandi inſolentes nauſeâ perdite afflictantur. Namqe illi magnitudine navigii offenſi, tanqam vehementius ſuccutientis, in lembum aut naviculam cum tranſilierint: ſic qoqe non ſecius a nauſeâ laborant, nimirum moleſtiâ ac bile, qo tranſierint, comitantibus. Hujuſmodi igitur qippiam nobis contigit, qi domeſticas perturbationes qoqo circumferentes gentium, ubiqe locorum perinde verſamur in tumultu: qare non magnopere adjuti ſumus ab hac ſolitudine.* Et Iſidorum Peluſiotam *l. 1. Epiſt. 191.* Ἡμεῖς τὰς πόλεις ὡς θορυβώδεις πεφεύγαμεν. καὶ θορύβους ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς εὑρήκαμεν. *Nos urbes, ut tumultibus laborantes, fugimus: atqe in ſolitudine tumultus invenimus.* Baſilius qod dixit, Plutarchum imitatus videtur, cujus hæc ſunt, *de tranqil. pag. 466. B.* Ἀλλ' ὥσπερ οἱ δειλοὶ καὶ ναυτιῶντες ἐν τῷ πλοίῳ, εἶτα ῥᾴον ἀίσσουσι διάξειν, ἐὰν εἰς γαυλὸν ἐξ ἁκάτου, καὶ πάλιν ἐὰν εἰς τριήρη μεταβῶσιν, ὧδὲ πειράσουσι, τὴν χολὴν καὶ τὴν δειλίαν συμμεταφέροντες ἑαυτοῖς. ὕτως οἱ τῶν βίων ἀντιμεταλήψεις οὐκ ἐξαίρουσι τῆς ψυχῆς τὰ λυποῦντα καὶ ταράττοντα. *Sed veluti timidi inter navigandum nauſeâ correpti melius ſe habituros putant, ſi in lintrem è lembo, rurſumqe inde in triremem conſcendant, nihil agentes ii, qia bilem & metum ſecum tranſtulerunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id qod agre facit ac perturbat.*

A Seneca *Epiſt. 82. Qid prodeſt ſeceſſiſſe, tanqam non trans maria nos ſolicitudinum cauſſa perſeqatur? qa latebra eſt, in qam non intret metus mortis? qa tam munita, & in altum ſubducta vita qies, qam non dolor terruit? Qocunqe te abdideris, mala humana circumſtrepent. multa extra ſunt, qa circumeunt nos, qo avt fallant, avt urgeant: multa intus, qa etiam in media ſolitudine exaſtuent.*

Ἰδιωτικώτατον] ut *infrà §. 50. ἰδιωτικὸν*, *vulgare.* atqe ità hic verterim, *vulgarium cum primis hominum eſt.*

Εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν] Seneca *de Sap. ſeceſſ. c. 27. Proderit primò in ſeipſos ſecedere.* Νῦν μὲν γὰρ μὴ σχιδανιῶμεν ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμεθα, ἐπανιτέον μὲν πρὸς ἑαυτὸν, δὶ ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ νοῦν ἀναβατέον. *Qippe mens nec extrorſus diſſipata, nec in mundum per ſenſoria diffuſa, ad ſeſe ipſa redit, noxqe ſuopte nutu ad Dei notionem evadit.* Baſilius Cæſar. *Epiſt. 1. pag. 783. D. Non multum avtem ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus, qi ſecretum & in occupationibus mediis, ſi volet, habebit. at ille qi regiones eligit, & otium captat, ubiqe, qo diſtringvatur, inveniet.* Seneca *Epiſt. 104. Qid prodeſt mare tranſcere, & urbes mutare? ſi vis iſta, qibus urgeris, effugere, non alibi ſis oportet, ſed alius.* Idem ſcilicet ut Flaccus *l. 1. Epiſt. 11.*

Cælum, non animum, mutant, qi trans mare currunt.

Vide *ad l. 8. §. 9.*

Ἔνδον ἔχων τοιαῦτα] δόγματα nimirum πρόχειρα καὶ ἕτοιμα, h. *in promptu & qaſi ad manum* ſemper in mente recondita, de qibus *l. 3. §. 13.*

Εἰς ἃ ἐγκύψας] *ad qa introſpiciens.* Sic *infrà* ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ ἐγκύψεις, &c. *Pra reliqis ad manum tibi ſint maxime, ad qa jugiter intendas, &c.* τὸ παρακύπτειν eqam eadem notione uſurpavit Jacobus Apoſtolus *c. 1. v. 25.* Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον. *At is, qi introſpexerit in legem.* utrumqe avtem, τό τε ἐγκύπτειν καὶ τὸ παρακύπτειν, *metaphoram* in ſe habet traductam ab eis qi *caput inclinant*, qò accuratius ac penitus intueantur rem aliqam, vel in locum aliqem introſpiciant.

Ἐν πασῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται] Receſſus, inqit, iſte, qo in ſe ipſe qis ſecedit, ſeqe ipſe ac ſua luſtrat, receſſuum omnium qietiſſimus ac placidiſſimus futurus eſt illi, qi pectus decretis atqe inſtitutis ejuſmodi inſtructum habuerit, qæ animum ſtatim tranqillum ac bene compoſitum conſtituant. Aliter affecti, nihil mirum, ſi, qod Plutarchus *de Curioſ. pag. 516. C* Τὸν ἴδιον βίον, ὡς ἀτερπέστατον θέαμα, προσιδεῖν οὐχ ὑπομένουσι, καὶ ἀναπλάττουσι τὸν λογισμὸν, ὡς φῶς, ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ περιαγωγεῖν. *Suam ipſorum vitam, tanqam jucundiſſimum ſpectaculum, inſpicere, ac rationem veluti lumen in ſeſe reflectere non ſuſtinent.* qum poſſit de illis dici, qod ex Evripidis *Philoctete* (ut Dio Pruſæus *Orat. 59.* docet) avtor idem uſurpavit. *p. 521. A.*

Δύσμορφα πάντα τῶνδ' ἐστὶν εἰσιδεῖν.
Sunt universa, qa intus his, deformia.

Itaqe, ἡ ψυχὴ αὐτῶν γέμουσα κακῶν παντοδαπῶν, καὶ φρίττουσα καὶ φοβουμένη τὰ ἔνδον, ἐκπηδᾷ θύραζε, καὶ πλανᾶται περὶ τἀλλότρια. *Illorum anima omnigenum vitiorum plena, horrens & metuens ea qa intus ſunt, exſilit foras, & vagatur circum aliena.* Idem *ibidem pag. 516. D.*

Εὐμάρειαν λέγω ἀδὲν ἄλλο, ἢ εὐνομίαν] obſervat Svidas εὐμάρειαν apud Marcum εὐνομίαν ſignificare. hunc locum in animo habuit. βίᾳ εὐμαρεῖ τις, uti Marcus ipſe, *l. 1. §. 16.* ideo avtem per εὐμάρειαν qid iſtic deſignatum velit, monet: qia eſt &, qæ qibuſvis obtingere poteſt.

Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν] *L. 6. §. 11.* Ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτόν. *Cito ad te redi.* Seneca *Epiſt. 15. Qicqid facies, cito redi à corpore ad animum.* Et *Epiſt. 25. Tunc præcipuè in te ipſe ſecede, cum eſſe cogeris in turba, ſi bonus vir, ſi qietus, ſi temperans es: alioqin in turbam à te recedendum eſt. iſtic enim malo viro propinqus es.*

Ἀνανέου σεαυτόν] renova te; vel reſerva memoriam tui, eorumqe

beas autem penes te brevia quædam & principalia documenta, qæ ſtatim ubi ſuccurrerint, omnem animi moleſtiam eluere tibi poſſint, remittántque te nihil ægrè ferentem eorum, ad qæ reverteris. ecqid eſt enim, quod ægrè ferre debeas? nunqid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines alterum alterius cauſſâ natos eſſe; tum æqanimitatem eſſe juſtitiæ portionem; porrò invitos delinqere; denique qàm multi, ubi inimicitiis exercendis, ſuſpicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegiſſent, tandem defuncti

a Βραχία ἢ ἴσω καὶ στοιχειώδη, ἃ δεῖ ἀπευθῦναι, δρέψασι εἰς τὸ πᾶσαν * αὐτὴν * ἀποκλύσαι, καὶ δοκιμήψαί σε, b μὴ δυσχεραίνοντα ἐπείνοις, ἐφ' ἃ ἐπενέχη. c πᾶν γὰρ δυσχεράνεις τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κρῖμα, ὅτι d τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονεν. καὶ ὅτι e τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης. καὶ ὅτι f ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. καὶ πόσοι ἤδη διεχθρεύσαντες, ὑποπτεύσαντες, μισήσαντες, διαθρηνησόντες h ἐκτέταται, πτέφρων-

a L. 2. §. 5. Sup. §. 5.
* ἀνίσει Xyl.
* ἀπολύσ. Jun.
b L. 5. §. 9.
c L. 12. §. 12. 24.
d L. 2. §. 1. l. 3. §. 4.
e L. 5. §. 33.
f L. 7. §. 22. 63. l. 11. §. 18.
g L. 7. §. 58.
h Inf. §. 48.

ANNOTATIONES.

rúmque qæ apud te habes repoſita. ut mox, διανεωτέρισον. vel, *recrea te*. Sic enim *renovare* etiam Latinis in uſu pro *reficere* ſive *recreare*. Fabius *inſtitut. l. 6. c. 4.* de Riſu. *Triſtes ſolvit affectus, & animum ab intentione rerum frequenter avertit, & aliquando etiam reficit, & à ſatietate vel à fatigatione renovat.* Id Matius uno verbo *recentare* diceret. Nonius: *Recentari honeſtè poſitum pro novari* (ſive, *renovari*) *quod eſt Græcis* ἀνανεῦσθαι. Matius:

Jam jam albeſcit Phœbus, & recentatur.

ex qo forſan emendari poterit Alexander Trallianus *lib. 11. §.* περὶ περιπνευμόνων. Λαμβανέτωσαν ἢ ῥοδάτου, ἢ ἀψινθάτου, ψυχρίζοντες ὡσαύτως, καθάπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παλαιωτέρου ῥαιτζάλιον. *Sumant aut roſatum, aut abſinthites, ſimiliter refrigerantes, quemadmodum Romani facere conſueverunt, id quod vocatur recentatum.* legendum ῥεντζάλιον, ut ſit *Recentatum* idem quod τὸ ψυχρισθὲν, *quod refrigeratione renovatum* & quaſi *recens denuo factum* ſit. Quoqam & ῥαιτζάλιον illud ferri poteſt, eodem commate, qo apud Svidam Ῥαίτης, pro *Rectore*, ex Græcorum recentiorum ſcriptis legitur.

Βραχία δὲ ἴσω] Vult illa, ſive *decreta* ſive *præcepta*, de qibus ſupra (eò enim iſta referenda ſunt) *brevia* eſſe; qalia illa, inqit Caſavbonus *ad Perſ. Sat. 3.* qæ κεφαλαιώδεις λόγους appellant philoſophi.

Καὶ στοιχειώδη] *elementaria*, id eſt, *elementorum vicem obtinentia*; ut Xylander, ſive, *qæ elementa contineant doctrinæ univerſæ*; ut Caſavbonus. qid ſi *ſummaria* dixerimus? qæ rerum *ſummulas* comprehendant. Talia ſunt *decem* illa *verba* Dominica, uti Moſes appellat, *Deut. c. 10. v. 4.* qæ legis æternæ *ſummulam* in ſe continent. Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l. 4. c. 3.* Τὸ μικρὸν καὶ ἁπλῶν, στοιχεῖον λέγεται, ὅθεν ἐλήλυθε τὰ πρῶτα παθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἐν ὂν καὶ ἁπλῶν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. *Parvum & ſimplex elementum dicitur. Unde & evenit, qa & maxime univerſalia ſunt, elementa eſſe: quoniam cum unumquodqe eorum unum & ſimplex ſit, in multis, aut omnibus, aut quam plurimis ineſt.*

Εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι] *qa totum perfundant animum.* Caſavbonus. Verùm τῆς ψυχῆς, id eſt, *animi* nulla in præcedentibus fit mentio; nec occurrit qicqam, quod τὸ αὐτὴν illud reſpiciat. Qin & ambigi poſſit, an ἡ ψυχὴ ἀποκλύζεσθαι dici poſſit citra ἀκυρολογίαν τινα. Ego itaqe ad Xylandrum potiùs accedo, qi vertit, *Qa omni ex moleſtia liberent.* ut ἀνίαν, aut legerit, aut legendum ſaltem cenſuerit: qod & ipſe nullus ambigo. itaqe redderim, *Qa inquietatem omnem eluere & extergere valeant.* ἐπικλύζειαι ἡ χυχὴ, ἀποκλύζεται ἡ ἀνία. Libanius *ep. ſua: ἵνα τε τῷ ῥᾳδίως τὸν λυπηρὰν ἐπικλύζειν.* D. Junius ἀπολύσαι mavult; qod & *diſſolvere*, ſive *diluere*, vertas.

Τὸ κρίμα] Κρίμα hic, uti *l. 5. §. 19. & 47. & l. 8. §. 4.* idem eſt qod δόγμα. *ibidem l. 9. §. 29. decretum*, prout Seneca reddit, *Ep. 95.* ita κίνημα, *decreti*: Corellii Rufi ad mortem ſpontaneam obſtirmati vox, apud Plinium *l. 1. Ep. 12.* qod de Didone Virgilius *Æn. l. 4.*

Decrevitque mori. —

& κίνησιν, *decretum eſt*. Vide Epictetum *l. 2. c. 15.*

Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκα] Vide *ſupra ad lib. 2. §. 1.* Plato *ad Archyt. Epiſt. 9.* Ὅτι μὲν οὖν ἡδίστου ἕνεκα ἐν τῷ βίῳ, τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, ἄλλους τε καὶ ἃ τις ἕλοιτο τοιαῦτ' ἂν πράττειν εἶναι καὶ σύ, σχεδὸν πανὶ δῆλον. ἀλλὰ καὶ τόδε δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν, οὐ καθ' αὑτὸν μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὰ μὲν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὰ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὰ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Qod vero dulciſſimum vitæ genus ſit agere ſua, præſertim ſi qis talia elegerit facienda, qalia tu, omnibus ferme eſt manifeſtum. Sed illud qoqe te conſiderare oportet, nullum noſtrum ſibi ſoli natum eſſe: ſed ortus noſtri partem ſibi patriam vindicare, partem parentes, partem reliqos amicos.* Qod Cicero *Offic. l. 1. Non nobis ſolum nati ſumus: ortusqe noſtri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Idemqe *de finib. l. 2. Atqe, ut ad Archytam ſcripſit Plato, non ſibi ſoli ſe natum meminerit, ſed patriæ, ut perexigua pars ipſe relinqatur.* Latiùs multò Gregorius Nazianzenus §. 10. *Orat. in Heronem.* Παντὶ γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνουσι, ψυχῆς εἶναι τελειότητός τι καὶ φιλοσοφωτάτης ἐνόμιζον. οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ γεγενῆσθαι μόνον ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόναμεν.

A *Qod perfectiſſimi animi ac ſapientiſſimi eſſe judicarent, privata utilitatis cum publicis commodis conjunctam habere rationem. Neqe enim qenqam noſtrum ſibi ſolì natum eſſe, ſed omnibus etiam, qi ejuſdem natura participes ſunt, atqe ab eodem, & ab eadem procreati ſunt.* Hoc eſt qod de Catone Lucanus *lib. 2.*

Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.

Pulcrè Seneca *Epiſt. 48. Conſortium rerum omnium inter nos eſt: nec ſecundi qicqam ſingulis, nec adverſi. in commune vivitur. Non poteſt qisqam beatè degere, qi ſe tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates ſuas convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere. Hæc ſocietas diligenter & ſanctè obſervanda eſt, qa nos omnes omnibus miſcet, & judicat aliqid eſſe commune jus generis humani.* Vide *ad lib. 1. §. 16.* Κοινονημοσύνη.

Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης] Ità *l. 5. §. 33.* ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtinere & abſtinere.*

Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι] Idem habet *lib. 7. §. 22.* & *lib. 11. §. 18.* cujus ſententiæ rationem reddit, *l. 7. §. 63.* & *l. 8. §. 14.* ibi viſe.

Διαθρηνησόντες] *Conſoſſi* Xylander. Malim, *velitantes, ſeſe mutuò impetentes.* Διαμαχόμενοι, δήρασι μαχόμενοι. *Haſtâ pugnantes.* Heſychius. Et Salmaſius *in Solin.* διαθρηνίζεσθαι, *haſtis velitari*: ut διαξιφίζεσθαι, *gladiis certare*; διακερατίζεσθαι, *cornibus pugnare.* διαθρηνισμοὶ, *velitationes: infrà l. 7. §. 3.* Seneca *de brev. vit. cap. 20. Interim dum rapiuntur & rapiunt, dum alter alterius qietem rumpit, dum mutuò ſunt miſeri; vita eſt ſine fructu, ſine voluptate, ſine ullo perfectu animi: nemo in conſpicuo mortem habet.* Vide *ad lib. 7. §. 22.*

Ἐκτέταται] *Extenſi.* i. e. *mortui, defuncti ſunt.* & *infrà §. 48.* εἶτα ἐξετάθη. *deinde ipſe extentus*, i. e. *defunctus eſt.* & *l. 11. §. 16.* καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐξετάθημεν. *& paulo poſt omnes extendimur.* i. e. *defuncti jacemus.* Tractum à geſtu ſive conlocatione mortuorum, qibus non pedes tantùm, ſed & corpus totum dirigitur atqe extenditur. Homerus *Il. φ. v. 119.* de Lycaone ab Achille cæſo;

Κεῖτο τανυσθείς. —

Extenſus jacuit. —

qod idem & de Harpalione dictum *Il. ι. v. 655.* & de Sarpedone *Il. π. v. 485.*

— κεῖτο τανυσθείς.

— *jacebat extenſus.*

Eodem retuliſſe priſcos Grammaticos & τὸ ἐρίχθῆναι, i. e. *porrigi*, docet Euſtathius in illis *Il. ψ. v. 30.*

Πολλοὶ μὲν βόες ἀργοὶ ἐρίχθεον ἀμφὶ σιδήρῳ
Σφαζόμενοι. —

Multi quidem boves pigri gravem edebant mugitum recepto ferro

Inter jugulandum. —

ἐρίχθεον, inqiunt, ἀντὶ τοῦ ἀναιρούμενοι ἐρέγοντο, ἤτοι ἐξετείνοντο, ἢ καλὰ τὸν ποινητὴν εἵπεσθαι, ταύνοντο. Apollonius Argonavt. *l. 1. v. 1040.*

— πολεῖς δ' ἐκαρηγόνες ἄλλοι
Ἐκτάθεν. —

— *ac multi alii ex propugnatoribus*

Oppetebant. —

ἀντὶ τοῦ ἐκτάθησαν. qod vel à κτείνομαι, vel ab ἐκτείνομαι, analogiâ pariter favente, deduci poteſt. Phlegon *de mirabil. c. 1.* Τοσαῦτα εἰπόντα, παραχρῆμα ἐγίνετο νεκρὰ, ἐξετάθη δὲ ἐπὶ τῆς κλίνης ἀμφιεσμένα τὸ σῶμα. *Hæc loquta, juſt illico mortua, corpuſque ejus conſpicuum per lectum eſt extenſum.* Evripides *Hippolyt. coronat.* de Phædra, poſtqam ſuſpendio perierat:

Ὀρθώσατ' ἐκτείνοντες ἄθλιον νεκρόν.
Miſerum cadaver dirigendo extendite.

Et mox:

Ἤδη γὰρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκτείνατε δή.
Cadaveris nunc inſtar, illa extenditur.

Indè & Latinis *calces extendere*, de mortuis. Perſius *Sat. 3. v. 105.*

In portum rigidos calces extendit. —

Et *extendere* ſimpliciter, pro *occidere*. Statius *Theb. l. 1. v. 700.* de Phœbo;

— *tu matris honori*

a L.8.§.17. τίφρων). παύω ποτέ. ἀλλὰ χὴ [a] τῆς ἐκ τοῦ ὅλων
b Inf. §.27. ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις. ἀναπεισάμενον τὸ
c L.2.§.16. Inf. §.4.23. διεζευγμένον, [b] ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ
* ἐνόησον Lug. ὅσων ἀποδείχθη, ὅτι [c] ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις.
d L.5.§.26. ἀλλὰ τὰ σωματικά σε ἅψεται). εἶτα * ἐννόησας ὅτι
* περιστᾷ Jun. L.2. §.7. [d] σὺν ὁπτιμίγνυται) λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύ-
e L.2.§.17. Inf. §. 19. ματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ,
32.33.35.l. καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα
5. §.33. l.8. §.37. l.9. §.30. ὡσὶ πόνος καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας, καὶ συγκατίθεται.
ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε * εἰσπάσαι. ἀπιδὼν οὖν
[e] τὸ πάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ [f] τὸ χάος
f Inf. §. 50. l.7.§.35. τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος, καὶ [g] τὸ κενὸν
g Inf. §.33. l.5.§.33. τῆς ἀπηχήσεως, καὶ [h] τὸ διμετάβολον καὶ [i] ἄκλειστον
h L.2.§.17. l.8.§.52,53. Inf. §.16.
i L.9.§.18.

& in cineres redacti ſint, deſine tandem tibi moleſtiam faceſſere. At univerſi ipſius adminiſtratio, & indè obvenientia, ægrè tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, avt numinis providentiâ, avt atomorum concurſu conſtant univerſa: vel ea etiam argumenta, qibus liqidò demonſtratur, mundum iſtum civitatis inſtar obtinere. Verùm tangunt angúntqe te ea qæ corpus attingunt. at tu conſidera mentem tuam ubi ſemel agnitâ vi propriâ, ſubduxerit ſeſe, ſpiritu ſive aſperè moto nevtiqam immiſcere qibus adjicias licet &, qæ de dolore ac voluptate avdieris aliqando, & aſſenſu tuo comprobaveris. Sed gloriolæ cupido forſan te torqet. cogita qàm citò oblivione ſepeliantur omnia, qámqe vaſtum chaos infiniti ævi utrinqe conſiſtat: tum qàm inanes planè applavſus iſti; qàm mutabile & judicii expers faven-

ANNOTATIONES.

Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.

extendis. i. e. ἐκτείνεις, κλίνεις. ſi Tornorupæum ſequimur. nam & alia inſuper Tityi *extenſio* celebris habetur. Cæterum ſic de Arcentis filio à Mezentio occiſo, Maro *Æn. lib.* 9.

— multâ porrectum extendit arenâ.

Cui & geminum eſt illud Diodori *l.* 16. *c.* 95. de Philippi Macedonis percuſſore Pavſania, τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν. *Regem mortuum humi proſternebat.* Moribundi item, ſive animam agentis mortiſqe proximi poſitus formula eadem exprimitur. de Alexandro ex ſangvine copioſius emanante deliqium paſſo, Curtius *l.* 9. *c.* 5. *Linqitqe animo Rex, & caligine oculis offuſâ, veluti moribundus extendi.*

Τεφρωθέντα] *in cineres redacti ſint*, ſive *cineſacti ſint*, ut Lucretius loqitur *lib.* 3. & ex Lucretio Nonius habet. reſpexit ad buſta, de qibus ibi Lucretius. Sic *infrà* §. 48. τάφος, ἢ τέφρα. *Salſura avt favilla.* Alluſit eo Bio Boriſthenit. qi, Laertio *l.* 4. avtore, κατεγίνατο τῶν τὰς ἀνθρώπους καταπατούντων μὲν, ὡς ἀναιτίους. παρακαθημένων δὲ, ὡς αἰσθανομένους. clavſulam alteram interpres Ambroſius omiſit prorſus, cum qid vellet, aſſeqi neqiret: Eraſmus ſic reddidit, *damnabat homines qi ſic exurerent, qaſi ſenſu vacarent; ſic adurerent, qaſi ſentirent.* & ad bellatores ferro flammàqe omnia vaſtantes retulit. Verùm ſenſu nevtiqam idoneo. Forſan καταχαλκεύοντας, vel ἐπικλαιόντας, fuerat. *damnabat eos, qi defunctos ſuos cremabant, ac ſi ſenſu vacarent, deſi rent interim, ac ſi ſtammarum vim perſentiſcerent.* Porrò illud miraculo ferè deputari poteſt, qod fertur corpori reliqo in cineres redacto, dentes integros ſupereſſe. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 64. Ἀλλὰ καὶ ἰμπρησή τις τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ τὸν Ἡρακλέα φασὶν αὐτὸν ἐμπρῆσαι, μένει αὐτοῦ τὰ δόγματα ἐν τῇ ψυχῇ. καθάπερ, οἶμαι, τῶν κατακαιομένων νεκρῶν τοὺς ὀδόντας φασὶν διαμένειν, τὰ ἄλλα σώματος ἀπανθισθέντος ὑπὸ τοῦ πυρός. *Verùm & ſi hominem qis combuſſerit, ut Herculem ajunt ſemetipſum combuſſiſſe, dogmata tamen in ejus animâ manent. qemadmodum, opinor, exuſtorum hominum dentes ajunt permanere, reliqo corpore igni conſumpto.* Plinius *l.* 7. *c.* 16. *Dentes tantùm invicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Hinc Tertullianus *de reſurr. c.* 42. *Conſtat & dentes incorruptos perennare; qa ut ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione.* Ità iſta, ut cum Platone loqar in *Phædone*, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν. & tamen, qod ſubjicit Plinius *ibidem*, *Iidem flammis indomiti, tabe cavantur piruita.*

Ἀναπεισάμενος] qod ſuprà ἀναλογισάμενος. *tecum reputans, animoqe revolvens*, ſive *in memoriam reducens tibi.* ita Svidas. Ἀναπεισάμενος, ἀναμνησθείς, εἰς ἔννοιαν ἐλθών. Ἀναπεισάμενος, *qi recordatus eſt, qi in memoriam revocavit, qi in cogitationem venit.* Subintelligendum in clavſula tum membri hujus, tum & inſeqentium, πάνυ πολύ. qod ſuperiora clavſerat, vel ejuſmodi aliqid, alioqi ſuſpenſa futura eſt ſententia, nec ſuppetet qippiam, in qod vel τὸ ἀναπεισάμενος iſtic, vel τὸ ἐννοήσας, καὶ τὸ ἀπιδὼν illic ſe reclinet. nam qod Annotator Lugdunenſis pro ἐννοήσας, ἐννόησον legi poſtulat; non ſatis fuerit, niſi & τὸ ἀπιδὼν pari modo immutaveris. nam qod iſtic legere ſe profitetur, μέμνησο, εἴτε ὁ Θεὸς ἀναπεισάμενος; Delium poſcit natatorem.

Τὸ διεζευγμένον] de qo & *infrà* §. 27. qo modo avtem huc faciat, docet apertiùs *l.* 11. §. 18.

Ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] *qòd mundus civitatis inſtar obtinet.* Et qid tum poſtea? Nimirum nos avtem omnes ejuſdem cives. nec civi incommodum qicqam debet videri, qod in civitatis commodum cedat. qo argumento non ſemel utitur Marcus. *infrà* §. 4. & 23. & *lib.* 5. §. 22. & *lib.* 6. §. 44. & *lib.* 10. §. 6. Ejuſmodi aliqid excidiſſe iſtic veriſimile eſt. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος οὗτος μία πόλις ἐστί. *Mundum hunc unam eſſe urbem.* qod & freqenter inculcat. Minucius *in Octav. Non poſſis pulcrè gerere rem civilem, niſi cognoveris hanc communem omnium, mundi civitatem.*

Λείως ἢ τραχέως] *Lævia* corpori grata ſunt, *aſpera* offendunt. Mens avtem, inqit, nevtri iſtorum ſe immiſcet, ſi ad ea duntaxat, qæ ſui ſunt muneris, attenderit, & intra proprios ſeſe cancellos circumſcripſerit. Seneca *Ep.* 78. *Illud avtem eſt, qod imperitos in vexatione corporis male habet: non aſſueverunt animo eſſe contenti: multum illis cum corpore fuit. Ideò vir magnus ac prudens animum diduxit à corpore, & multum cum meliore & divina parte verſatur: cum hac querula & fragili, qantum neceſſe eſt.*

Ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ] *cùm ſemel ſeipſam collegerit* Xylander. *recollegerit* Caſavbonus. Malim, *ſeceſſerit*, vel *abduxerit ſe*; ut ad receſſus ſive receſſus illos, de qibus egerat, alluſum ſit. Marcus *Evang. c.* 7. *v.* 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου καθ' ἰδίαν. *Cùm à turba illum abduxiſſet.* Ubi tamen Vulgatus *apprehendens*, ἐπιλαβόμενος. prout & Complutenſis exhibet.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν] de qa *l.* 5. §. 14. & *l.* 7. §. 28.

Τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης] Vide *ſuprà l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 19. 33.

Τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου] Vide *infrà* §. 41. Stoici apud Laertium *l.* 7. *Zenone c.* 141. Τοῦ χρόνου, τὸν μὲν παρῳχηκότα καὶ τὸν μέλλοντα, ἄπειρον. τὸν δὲ ἐνεστῶτα, πεπερασμένον. *Temporis præteritum qidem & futurum eſſe infinitum; præſens avtem finitum.*

Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 6. §. 16. Feſtivè Juvenalis *Sat.* 14. *v.* 156.

— tunicam mihi malo lupini,
Qàm ſi me toto laudet vicinia pago.

Τὸ εὔμοιρον] Vide *infrà l.* 8. §. 2. Cicero *pro domo ſua. Hoc in imperita multitudine eſt vitioſiſſimum, varietas & inconſtantia, & crebra, tanqam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio.* Seneca *Epiſt.* 102. *Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? non eſt unius una.* Flaccus *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 1.

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

Καὶ ἄκριτον] Vide *l.* 2. §. 9. & *lib.* 9. §. 18. Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 52. Οὔτε τῷ συμφέροντι, ὅτι τῷ ἰδίῳ, ὅτε τῷ κοινῷ συνιστὰς, ὁ πολὺς. οὐτε ἐθῶν φαύλων καὶ ἀρίστων κρίσιν ποιεῖσθαι δυνάμενος. *Qinetiam, qi è media multitudine eſt homo, non intelligit qid privatim publicèqe utile ſit, neqe conſtituere inter mores improbos honeſtoſqe diſcrimen poteſt.* Tacitus *annal. l.* 17. *Plebi non judicium, non veritas.* Cicero *pro Planc. Non eſt conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia. non judicat ſemper populus; ſed movetur plerunqe gratiâ, cedit precibus. denique ſi judicet, non delectu aliqo, avt ſapientiâ ducitur ad judicandum, ſed impetu, & qadam etiam temeritate. ex opinione plurima, ex veritate parva judicat.* Plinius minor *l.* 2. *Ep.* 14. *Scito eum peſſimè dicere, qi maximè ab his laudatur.* Itaqe Aſopodorus Muſicus, cum in proſcenio conſiſtens, tibicinem in ſcena canentem coronæ plavſu ingenti exceptum avdiret, Δῆλον, ἔφη, μέγα κακὸν γέγονε. *Apparet*, inqit, *hinc, hunc hominem malum ingens admiſiſſe. ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσαντος. aeſi aliàs turba nevtiqam probaretur*, inqit Athenæus, qi & refert *l.* 14. ſed & Hippomachus gymnaſta, cùm diſcipulo ſuo artis athleticæ ſpecimen exhibenti populus freqens acclamâſſet, virgulâ attactum his verbis corripuit; Ἀλλὰ σύ γε κακῶς, καὶ οὐχ ὡς ἐχρῆν ἐποίησας, ὅπερ ἐχρῆν ἅμαυτον γενέσθαι. ὃ γὰρ ἐπήνεσαν ἔνιοι τεχνικόν σε δράσαντα. *Tu verò perperam, neqe ſicut oportebat, feciſti, qod melius fieri debebat. Nam ſi qid artificioſum præſtitiſſes, non hi te collavdarent.* Ælianus *l.* 2. *c.* 6. qi & *l.* 14. *c.* 8. Hippomachi tibicinis factum geminum refert, dictúmqe; Κακῶς ἤυλησας, ὦ γὰρ ἂν ὕτοί σε ἐπῄνουν. *Perperam cecinisti: nam alioqin hi tibi non applavderent.* Phocion etiam Athenienſis, cùm dicentem populus univerſus collavdâſſet, & qaſi uno ore applavſiſſet, ad amicos converſus, reqiſivit ab eis, μή τι πω κακόν τι λέγων, ἰμαυτὸν λέληθα; *numqid perperam dictum inſcio excidiſſet.* Antiſthenes item Cynicus dicenti cuidam, Πολλοί σε αἰνοῦσι. *Collavdant te multi: Τί γὰρ*

faventium vulgus; qàm angusto denique spatio laus ista terminetur. siquidem & terra tota puncti instar habet; hujusque ipsius angulus qàm exiguus incolitur; istîc autem agentium quota pars, & hi quales sunt, qi te celebraturi sint? proinde, memento tan-

τ * ἐφ' ἡμῖν δοκοῦσιν, ᾗ [a] τὸ στενὸν ᾧ τόπῳ ἐν ᾧ περιγράφεται. [b] ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμὴ, ᾗ [c] ταύτης πάσης γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πάσι, καὶ [d] οἱοὶ ἦμες οἱ ἐπαινεσόμενοι; λοιπὸν ἂν [e] μέμνησο τῆς χωρήσεως τῆς ἐς ὃ τὸ ἡγεμονικὸν

* ἐυφημῖν.
a L.9.§.30.
b L.8.§.24. l.10.§.17.
c L.3.§.10.
d L.6.§.59.
e L.7.§.62. l.8.§.53.

ANNOTATIONES.

γὰρ κακὸν πεποίηκα; *Ecquid*, inquit, *mali feci?* Laërtius *l.* 6. (qod tamen Demetrio Phalereo tribuit Brusonius *memorabil. l.* 3. *c.* 3.) Idemque ab improbis qibusdam collavdatus; Ἀγωνιῶ, μή τι κακὸν εἰργασμαι. *Quam vereor*, inquit, *nè mali qippiam admiserim!* ὑδεὶς γὰρ φαῦλος τὺς σπουδαίους ἐπαινεῖν ὑπομένει. Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 220. *Neque enim malus qispiam* (& sunt *plures mali*) *bonos lavdare sustineat.* Itaque Antagoras, an Antigenes apud Antonium *meliss. l.* 1. *c.* 51. & Maximum *Collect. c.* 41. Ὅσων ἐπαινοῦσί με πολλοὶ, τοῖς τοιούτοις μηδενὸς ἄξιος εἶναι. ὅσων δὲ ὀλίγοι, σπουδαῖος ἄνθρωπος. *Quam multis me lavdant, tam nullius pretii me ipsum existimo: quam vero pavci, bonum & egregium hominem.* Qin & Anaxagoras, B referente Aristotele, *Ethic. Nicom. l.* 10. *c.* 9. Ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄλογος φανείη τοῖς πολλοῖς. ἕλοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τοῖσιν αἰσθανομένοις μόνον. *Sibi non esse mirum futurum, si plerisque è vulgo absvrdus qispiam esse videatur: eos enim externis rebus, qarum tantummodo sensum habent, judicare consveviss.* Idemque eodem *Evdem. lib.* 1. *c.* 4. referente; interroganti improbo cuidam, Τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, *qisnam esset felicissimus*; respondit, Οὐδεὶς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄλογος ἂν τις σοὶ φανείη (ubi forsan ἀλλ' ὃς legendum) *Nemo qisqam eorum, qem tu existimas; sed qi absvrdus tibi videretur.*

Τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων] legendum τῶν ἐυφημῶν δοκούντων. Sensu exigente. & bene δοκούντων adjecit; qasi vocibus illi favere videantur, non revera faveant. Sicut enim Seneca *Ep.* 60. *nihil interesse*, dixit, *inter amicorum vota & inimicorum odia; &, parentum vota pro execrationibus haberi*, utpote qæ sint *eo inimicitiora, qo cessere felicius*: Siquidem, ut idem *Epist.* 31. *Bono animo male precantur.* ita Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Ἡ τῶν πολλῶν ἐυφημία, δυσφημίας οὐδὲν διαφέρει. *Vulgi*, inquit, *encomia sæpenumero à vituperiis nihil distant*; qum & pravo sæpissime nitantur fundamento, eisque in qos conferuntur dedecori potius qam decori exsistant. Aristides itaque apud Plutarchum *pag.* 320. *F.* cùm præter morem suum populo qædam indulsisset, & eo nomine magnopere ab eis efferretur; Ὅτε μὲν, inquit, πῖσῶς ᾗ καλῶς ὑμῖν ἦρξα, πρωτηλαείσθην. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καὶ ἀπροσίκτως τοῖς κλέπτουσι, θαυμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης. αὐτὸς μὲν οὖν αἰσχύνομαι τῇ νῦν τιμῇ μᾶλλον, ἢ τῇ πρώην καθαδικῇ. συνάχθομαι δὲ ὑμῖν, παρ' οἷς ἐυδοξότερον ἐστὶ τὸ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς. *Quam enim versatus in magistratu essem innocenter & recte, labe adspersus sum: ubi multa de publico depeculatoribus condono, præclarus videor civis. Me qidem magis hujus pudet lavdis qàm damnationis prioris: vestri vero miseret me, apud qos obsequi honorabilius est improbis, qàm conservare commoda publica.* Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὸ στενὸν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ περιγράφεται] Pari planè ratione adversus famæ nominisque cupiditatem pugnat M. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somnio Scipionis*; ubi Africanum Cornelium Scipionem sic alloqentem inducit: *Tu qàm celebritatem sermonis hominum, avt qàm expetendam glorivm consequi potes? vides habitari in terra raris & angustis in locis: & in ipsis qasi maculis, ubi habitatur, vastas solitvdines interjectas: hosque qi incolunt terram, non modo interruptos ità esse, ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manare possit; sed partim obliqos, partim aversos, partim etiam adversos stare vobis, à qibus expectare gloriam qidem nullam potestis.* tum ubi docuerat, *qanta pars terra, vel prvina ità obrigeat, vel solis ardore torreatur, ut cultum ac incolatum vespuat omnem*, concludit tandem; *Ex his ipsis cultis notisque terris, num avt tuum avt cujusqam nostrum nomen, vel Caucasum hunc, qem cernis, transcendere potvit, vel illum Gangem transsiare? qis in reliqis orientis avt occidentis solis ultimis, avt Aqilonis Avstrive partibus tuum nomen avdiet? qibus amputatis, cernis profecto, qantis in angustiis vestra gloria se dilatari velit.* Boethius item *Consol. l.* 2. *c.* 7. *Fama qam sit exilis & totius ponderis vacva, sic considera. Omnem terra ambitvm ad cœli spatium, puncti constat obtinere rationem*: id est, *ut si ad cœlestis globi magnitvdinem conferatur, nihil spatii prorsus habere judicetur. Hujus igitur tam exigva in mundo regionis qarta ferè portio est, qa à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic qarta, si qantum maria paludesque premunt, qantumque sits vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angvstissima inhabitandi hominibus area relinqetur. In hoc igitur minimo puncti qodam puncto circumsepti, atque concluси, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At qid habet amplum, magnificumque gloria, tam angustis exiguisque limitibus arctata? Adde qod hoc ipsum brevis habitaculi septum plures incolunt nationes, lingva, moribus, totius vitæ ratione distantes: ad qas tum difficultate itinerum, tum loqendi diversitate, tum commerciis insolentiâ, non modo fama hominum singulorum, sed ne urbium qidem pervenire qeat.*

A *Videsne igitur qàm sit angusta, qàm compressa gloria, qam propagare ac dilatare laboratis?* Vide & *l.* 9. §. 30.

Ἡ γῆ στιγμή] Cicero *Tusc. l.* 1. *Persvadent Mathematici terram in medio mvndi sitam, ad universi cœli complexvm, qasi puncti instar obtinere, qod κέντρον illi vocant.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Terram hanc cum populis vrbibvsque, & flvminibus, & ambitv maris, puncti loco ponimvs, ad universa referentes.* Idemque *qæst. nat. præfat. l.* 1. *Punctvm est istvd, in qo navigatis, in qo bellatis, in qo regna disponitis.* Et rursus; *Hoc est illvd punctvm, qod inter tot gentes ferro & igne dividitvr.* Macrobius *in Somn. Scip. l.* 2. *c.* 9. *Licèt apvd nos Atlanticvm mare, magnvm vocetvr, de cælo tamen despicientibvs non potest magnvm videri: cùm ad cælvm terra signvm sit, & punctvm qod dividi non possit in partes.* Ammianus *hist. l.* 15. *Ambitvs terra totius, qæ nobis videtvr immensa, ad magnitvdinem universitatis instar brevis obtinet puncti.* Plutarchus *de exil. pag.* 601. *C.* ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. restitutus ac supletus: Τί ἂν τῆς οἰκουμένης μέρος, ἢ τῆς γῆς ἁπάσης, ἕλεσον ἐτέρᾳ μακρᾷ ἐστιν, ἣν ὑποδεικνύουσιν οἱ μαθηματικοὶ σημείῳ λόγον ἔχουσαν ἀδιαστάτῳ πρὸς τὸν ὅλον; ἀλλ' ἡμεῖς ὥσπερ μύρμηκες ἢ μελίτται, μυρμηκιᾶς μιᾶς ἢ κυψέλης ἐκπεσούσης ἀδημονοῦμεν καὶ ξυνταράττομεν, οὐκ εἰδότες, ὑδὲ μεμαθηκότες οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν, ὥσπερ ἐσμέν. *Qæ autem terra pars ab altera longe potest distare, cùm ipsam totam mathematici demonstrent cum cælo comparatam puncti loco esse? nos autem instar formicarum avt apvm, si ex vno formicarvm nido avt alveari excidimvs, in mœrore sumvs, & peregrinos nos esse factos agre ferimvs, ignari, neqe edocti omnia, ut sunt, nostra putare atqe vsvrpare.* Σημεῖον dixit, qod στιγμὴ Marcus, κέντρον Cicero, *punctum* Seneca, *signum* Macrobius, eleganter avtem uti illic γῆ στιγμὴ, ità πέλαγος σταγὼν, Marco dicitur, *l.* 6. §. 36.

Γωνίδιον] Vide *l.* 3. §. 10.

Ἐς τοῦτο τὸ ἀρθρίδιον] in *cor* nimirum: de qo Plinius *hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Ivi mens habitat.* (qanqam de *cerebro* idem *ibidem. Hic mentis est regimen.*) qodque ejusdem domicilium statuebant Stoici. qos Plutarchus *de commun. notit. c.* 40. hoc nomine exagitat, qod cum ἀρετὰς, κακίας, τέχνας, μνήμας, φαντασίας, ὁρμὰς, πάθη, σώματα: *virtutes, vitia, artes, memorias, visa, smotationes, affectiones, corpora* esse statuerent, τοπον πᾶσι τοῖς ἐν τῇ καρδίᾳ πόρον στιγμαῖον ἀπέλιπον, ὅπου τὸ ἡγεμονικὸν συστέλλουσι τῆς ψυχῆς. *in corde vnicum sit relinqunt meatvm punctî magnitvdine, eoqe contrudunt animi principem partem.* Lactius *l.* 7. §. 149. in *Zenone*: Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. *Principatvm in corde collocatum esse.* Plutarchus *de philosoph. placit. l.* 4. *c.* 5. ubi de Principalis loco agit. Πλάτων, Δημόκριτος, ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Ἐρασίστρατος περὶ τὴν μηνιγγα τὴν ἐγκεφάλου, ἣν ἐπικρανίδα λέγει. Ἡρόφιλος ἐν τῇ τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ, ἢ τις ἐστὶ καὶ βάσις. Παρμενίδης, ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι, καὶ Ἐπίκουρος. Οἱ Στωϊκοὶ πανταχοῦ ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, ἢ τῷ περὶ καρδίαν πνεύματι. Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἢ τις ἐστὶ πνευματικὴ. Ἐμπεδοκλῆς, ἐν τῇ τοῦ αἵματος οὐσίᾳ. οἱ δὲ, ἐν τῷ περιχύλῳ τῆς καρδίας. οἱ δὲ, ἐν τῷ περὶ καρδίαν ὑμένι. τῶν νεωτέρων δέ τινες, διήκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τοῦ διαφράγματος. Πυθαγόρας, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ νοητὸν περὶ τὴν κεφαλήν. *Inesse hanc ajunt Plato & Democritus in toto capite. Erasistratus circa membranam cerebri, qam epicranida nominat. Herophilus in cavo, seu fundo cerebri. Parmenides in toto pectore & Epicurus. Stoici in universo corde, avt cordis spiritu. Diogenes in arteriosa cordis cavea, qa est spiritalis. Empedocles in sanguinis substantia. Alii in collo cordis. Alii in membrana cor ambiente. Nonnulli recentiorum à capite usqe ad septum transversum pertingere. Pythagoras vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa caput.* Hujus itaqe potius fuerat, qàm Stoicorum, qod idem *ibidem c.* 21. Ἀνὸ δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, καλοικεῖ ἐν τῇ ἡμίσφαιρα σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa avtem illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Tertullianus *de anim. c.* 15. *Christiani apvd Deum de vtroqe deducimvr, & esse principale in anima, & certo in corporis recessv consecratvm.* Et mox: *Simvl vtrumqe dilvcet, & esse principale in anima, & in eo thesavro corporis haberi, ad qem Deus respicit;* (*corde* nimirum) *ut neqe extrinsecus agitari putes principale istvd, secvndvm Heraclitvm; neqe per totvm corpvs ventilari, secvndvm Moschvm; neqe in capite concludi, secvndvm Platonem; neqe in vertice potius præsidere, secvndvm Xenocratem; neqe in cerebro cvbare, secvndvm Hippocratem; sed nec circa cerebri fvndamentvm, ut Herophilvs; nec in membranvlis, ut Strato & Erasistratvs; nec in svpercilio, ut Strato Physicvs; nec in tota lorica pectoris, ut Epicvrvs: sed qod & Ægyptis renvnciavervnt ei, & ille versvs Orphei vel Empedoclis;*

Nam-

a *L.* 2. §. 2. ἀθελόδιον ἑαυτοῦ. καὶ πρὸ πάντων • μὴ | dem in particulam istam secedere: & cum primis,

ANNOTATIONES.

Namque homini sanguis circumcordialis, est sensus. (versus is apud Etymologum, sed depravatior, in Αἷμα, apud Stobæum *tom.* 1. *ser.* 40. ex Porphyrio *de Stygе*, emendatior, reperitur;

Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν, ἐστι νόημα.)

etiam Protagoras, etiam Apollodorus & Chrysippus hæc sapiunt. Idem *de resurr. c.* 15. *Adeo non sola anima transigit vitam, ut nec cogitatus auferamus à collegio carnis. Siquidem in carne, & cum carne, & per carnem agitur ab anima, quod agitur in corde. hanc denique carnis speciem, arcem animæ Dominus in suggillationem cogitatuum taxat*, Matth. c. 9. v. 4. *Sed etsi in cerebri,* B *vel in medio supercilionum discrimine, vel ubi ubi philosophis placet, principalitas sensuum consecrata est, quod hegemonicon appellatur, caro erit omne animæ cogitatorium.* Cicero *Tusc. l.* 1. §. 18. *Aliis cor ipsum animus videtur. ex quo excordes, vecordes, concordesque dicuntur: & Nasica ille prudens bis Consul, Corculum; &*

Egregiè cordatus homo, Catus Ælius Sextus.

Empedocles animum esse censet cordis sufflatum sanguinem. aliis pars quædam cerebri visa est animi principatum tenere. aliis nec cor ipsum placet, nec cerebri quandam partem esse animum; sed alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi esse sedem & locum. Plato triplicem finxit animum; cujus principatum, id est, *rationem in capite, sicut in arce, posuit: & duas partes separare voluit, iram & cupiditatem, quas locis discluſit; iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit.* A Timæo Locro sumpsit id Plato; cujus in *lib. de anim. mundi pag.* 1093. *C.* hæc sunt. Τᾶς ἀνθρωπίνας ψυχᾶς τὸ μὲν λογικὸν καὶ νοερὸν — περὶ τὰν κεφαλὰν ἱδρῦσθαι μένον, ὡς τἆλλα μέρια τᾶς ψυχᾶς καὶ τῶ σώματος ὑπηρετεῖν τέλω, καθάπερ ὑπ' αὐτῶ τῶ σκαπτος ἅπαντος. τῶ δ' ἀλόγω μέρος, τὸ μὲν θυμοειδὲς, περὶ τὰν καρδίαν. Τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, περὶ τὸ ἦπαρ. *Circa caput sedem habet, ut reliqua tum anima, tum corporis partes huic inserviant, quemadmodum sub ipso corporis tabernaculo universo. At* C *partis ejus, quæ rationis est expers, ea pars quæ ad iram prona est, circa cor: ea quæ concupiscit, circa jecur sedem habet.* quod & in Timæo suo ipse fusius pertractavit. Vide ad *l.* 2. §. 13. Sed & Galenum *de dogmat. Hip. & Plat. l.* 6. *c.* 2. & Apulejum *de Plat. dogmat.* Suffragari Stoicis, Lipsio in Stoic. Physiol. *l.* 3. *c.* 18. existimatur Hippocrates; cujus ista ex libello *de corde sect.* 3. *lib.* 9. *pag.* 51. profert. Γνώμη γάρ ἡ τῦ ἀνθρώπυ πίφυκεν ἐν τῆ λαιῆ κοιλίᾳ, καὶ ἔοχεν τῆς ἄλλης ψυχῆς. *Mens enim humana in sinistro ventriculo à natura insita est, & reliqua anima imperat.* Is locus forsan & Sylburgium in eundem errorem induxit; qi in *notis ad Clem. Alex.* de Hippocrate idem affirmat. Verum contrariam planè partem ex professo tenet E & tuetur Hippocrates; (prout & Tertullianus vere dixit.) hæc enim ipsius ex tractatu *de sacro morbo sect.* 3. *lib.* 14. *pag.* 93. ipsissima sunt verba; Καὶ τἀ τοιαῦτα νομίζω τὸν ἐγκέφαλον δύναμιν πλείστην ἔχειν ἐν τῶ ἀνθρώπω. ἐπὸς γὰρ ἡμῖν ἐστι τῶν ἀπὸ τῦ ἠέρος γινομένων ἑρμηνεύς, ἢν ὑγιαίνων τυγχάνῃ. τὴν δὲ φρόνησιν αὐτῶ ὁ ἀὴρ παρέχεται. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, οἷα ἂν ὁ ἐγκέφαλος γινώσκῃ, τοιαῦτα ὑπηρετέει. γινέται γὰρ παντὶ τῶ σώματι τῆς φρονήσιος, ὡς ἂν μετέχῃ τῦ ἠέρος. ἐς δὲ τὴν σύνεσιν, ὁ ἐγκέφαλος ἐστιν ὁ διαγγέλλων. *In hac ipsa plurimam vim hominis cerebrum habere existimo. Hoc enim si sanum esse contigerit, nobis quæ ab aere fiunt indicat. Prudentiam verò ei aer subministrat. Oculi autem, aures, lingua, manus & pedes ea, quæ cerebrum cognoscit, administrant. Quantum enim aere communicarit, tantum universo corpori prudentiæ accedit. Intelligentiæ autem cerebrum internuntius est.* Et pavlo pòst: Διόπερ φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν. αἱ δὲ φρένες ἄλλως ὄνομα ἔχουσι τῆ τύχῃ κεκλημένον, καὶ τῶ νόμω, τῶ δὲ ὀρθῶ οὐκ, οὐδὲ τῆ φύσει, οὐδὲ οἶδα ἔγωγε, τίνα δύναμιν ἔχουσιν αἱ φρένες, ἀλλὰ φρονέειν τε καὶ νοεῖν. ἐπεὶ αἰσθάνεσθαί γε οὐδενὸς πρόσθεν τῶν ἐν τῶ σώματι ἐνεόντων. ἀλλὰ μάτην τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν καὶ τὴν αἴσθησιν. ὥσπερ τὰ πρὸς τῆ καρδίῃ, ἅπερ ὦτα καλέεται, οὐδὲν εἰς τὴν ἀκοὴν ξυμβαλλόμενα. Λέγουσι δέ τινες, ὡς φρονέομεν τῆ καρδίῃ, καὶ τὸ ἀνιώμενον τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ φρονέον. τὸ δὲ οὐκ οὕτως ἔχει. ἀλλ' ἡ καρδίη αἰσθάνεται τε μάλιστα καὶ αἱ φρένες. τῆς μέντοι φρονήσιος οὐδετέρω μέτεστι. ἀλλὰ πάντων τελέων ὁ ἐγκέφαλος αἴτιός ἐστιν. *Quocirca cerebrum intelligentiæ indicem & nuntium esse censeo. At septum transversum temere ac fortuito fortitum nomen videtur, & ex instituto, non revera, neque à natura. Neque sane video quamnam vim ad prudentiam & intelligentiam septum transversum habeat. Siquidem nihilo prius quam cætera, quæ in corpore insunt, sentit, sed frustra hoc nomen & cassam habet, non secus ac quæ cordi annexa sunt aures appellata, cum* H *nihil ad auditionem conferant. Quidam autem nos corde sapere dicunt, quodque ipsam tristitiam & curam sentit. Verum non ita se res habet; sed cor præcipuè & septum transversum sentiunt, neutrum tamen prudentiæ jus habet, sed horum omnium cerebrum auctor est.* Hæc prolixius pavlò transcribenda censui, qò, Hippocratis in controversia ista quæ fuerit sententia, liquidius posset innotescere. Nam *de corde libelli*, nec Galeno, nec Erotiano mentio ulla in recensione operum medici principis illius: itaque nec ad illum avtorem referendum statuit Anutius Fa-

A sius, qo nemo qisqam de Hippocrate ampliora meritus videtur. Stoicorum verò non tam sententiam ridet Galenus, quam frivola ac nugatoria prorsus à Chrysippo ad eam statuminandam adducta argumenta; quæ ille revera, cùm non immerito exagitat, tum fusissimè etiam solidissimèque refutat, *de Hippocr. ac Platon. dogmat. l.* 2. Adducit & Stoicis consentientes Lipsius, Avsonium in *Monosyllab.*

Mens, qa cælesti sensu vigat emeritum cor.

Cor vegetum, mundi instar habens, anima vigor & vis.

Et Lucretium *l.* 3.

Consilium, quod nos animum mentemque vocamus,

Idque situm mediâ regione in pectoris hæret.

B Adducit & Gregorium Nyssenum Sylburgius; cujus in *Orat.* 1. *in fest. Pasch. pag.* 818. *A.* hæc sunt: Ἐστί τις ἐν τῶ νῶ ἡ καρδία. ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι πιστεύεται. *Quoniam igitur domicilium quoddam mentis est cor; in eo enim principatus animi esse creditur.* Verùm Gregorius Nyssenus *in lib. de opific. hom. c.* 14. oppugnat eos exagitatqe, qi vel in corde vel in capite sedem mentis constituunt, & per corpus totum diffusam contendit. Δεῖξαι ἡμῖν ὁ λόγῳ προῄρητο τὸ, μὴ μέρει τινὶ τῶ σώματι ἐνδιδόσθαι τὸν νῶν. ἀλλὰ πάντος κατὰ τὸ ἴσον ἐφάπτεσθαι, καὶ μᾶλλον τῆ φύσει τῶ ὑποκειμένω μέρος ἐνεργεῖν τὴν κίνησιν. *Institueramus demonstrare, mentem partis* C *corporis alicui alligatam non esse, sed cum toto pari ratione conjungi, efficientem motum in membris partis cujuslibet natura consentaneum.* Et *c.* 12. Σιγάτω τοίνυν πᾶσα σοφιστικὴ μαιμαλογία τῶν μορίων τινὶ σωματικοῖς τὴν νοητὴν ἀποκλείουσαν ἐνέργειαν. ὧν οἱ μὲν ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τίθενται, διὰ τὸ δοκεῖν πως τὴν μίσην τῶ παντὸς σωματῶ ἐπέχειν χώραν αὐτήν. ὡς τῆς προαιρετικῆς κινήσεως ἐυκόλως ἐκ τῦ μέσου πρὸς ἅπαν μεριζομένης τὸ σῶμα, καὶ ἅτως εἰς ἐνέργειαν προϊούσης. οἱ δὲ τῷ ἐγκεφάλῳ τὸν νῶν ἐνθαιτάσθαι φασίν. ὥστε ἀκροπόλεί τινα τῶ παντὸς σώματος τὴν κεφαλὴν διδομήσθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγοντες ἐνοικεῖν δὲ ταύτῃ, καθάπερ τινὰ βατιλέα τὸν νῶν, οἷόν τισιν ἀγγελιαφόροις, ἢ ὑπαπτεύσαις, τοῖς αἰσθητηρίοις ἐν κύκλῳ δορυφορουμένον. *Idcirco tandem curiosa vanitas hominum conjecturis visorum successit, mentis facultatem, qa intelligentia comprehenditur, membris nonnullis corporis includentium. Horum aliis in corde principem animi vim collocare visum est. Etenim cor locum in humano corpore toto medium prope obtinere videtur, ut motus a consilio profectus facile in corpus universum ex hoc medio se diffunderet, atque ita ad agendum progrederetur. Alii in cerebro mentem se collocare dicunt, & hi tanqam arcem quandam totius corporis a natura exstructum esse caput affirmant. In illa vero arce mentis veluti regis domicilium esse, qa undiqe sensuum organis, tanqam apparitorum stipatorumqe satellitio munitur.* In posteriore hoc censu è nostris collocandi, Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 1. *c.* 2. ἐνδρονίζεται δὲ ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. *Ratio sedem suam collocat in cerebro.* & *Strom. l.* 5. *pag.* 593. *D.* adductis Mosis verbis ex *Genes. c.* 2. *v.* 7. Ψυχὴν οἱ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τῦ θεῦ εἰς πρόσωπον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἐδρῦσθαι. *Animam autem rationem præditam de super inspiratam fuisse à Deo in faciem. Hic enim collocatam esse principalem animæ facultatem.* Ambrosius *Hexaem. l.* 6. *c.* 9. *Caput tanqam arcem, in qa regalis habitet sapientia, juxta dictum propheticum. Ipsa siquidem mens, qasi in avla imperiali illic locata est, secundum plurimorum sententiam,* F *maxime Solomonis.* Idem *de Noe & Arc. c.* 7. & loco superiore: *Non immerito igitur huic qasi consultori suo cætera membra famulantur, & circumferunt illud servili gestamine sicut numen, atque in sublime locatum vehunt. unde censoria potestate qo vult dirigit qorundam obsequia famulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Videas imperatori suo singula gratuito stipendio militare, alia portant, alia pascunt, alia defendunt, & ministerium suum exhibent; parent ut principi, ancillantur ut domino. inde velut qadam procedit tessera, qam debeant pedes obire regionem; qa militia munia manus consummandis operibus exeqantur; qam venter abstinendi vel edendi formam teneat disciplina.* Synesius item *de provid. Orat.* 1. *infra ad* §. 22. G exhibendus. Philonem enim qod attinet, qem Clementi σύμψηφον opinati sunt Hæschelius & Sylburgius, nec qicqam hic statuit, & alio potius, eódem nempe, qo Nyssenus, inclinat. Siquidem in *lib. de sacrif. Cain, & Abel, pag.* 154. *B.* ad qem locum illi digitum intendunt. Ubi ἐγκεφαλον ἢ καρδίαν nusquam altari impositâ legi dixerat: rationem subjungit, εἶγε ἐν τῷ ἑτέρῳ τοῦτο τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *si in horum altero cognovisset principatum. in altero*, inqit, *in utro*, non dicit. nec ambiguè minus eadem de re loqitur, in *lib. de Caini insidiis.* Vide *ad l.* 5. §. 27. nam in *lib. de insomn. pag.* 570. *B.* perstringit eos, qi vel istam vel illam ei sedem assignant. Πῶ δὲ ἐμπεφάλευκε νῶς αὐτῶν; ἆρα οἶκον κεκλήκασι; Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀνθρωπολὶν ἐν ἡμῖν οἰκίσαντα αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἰσθήσεις λοχῶσιν. εἰκὸς εἶναι νομίσαντες ἴγγυς, οἷα μεγάλε βατιλέως, ἐφεδρεύειν τὰς δορυφόρας. οἱ δ' ὑπὸ καρδίας αὐτὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες, γνωσιομαχῶσιν. *Mens vero ubi habet conceptaculum? habetne aliqod domicilium? nam qidam caput ceu arcem nostri corporis dedicant, in qo sensus excubant, aqum censentes circa magnum regem stationem habere satellitium. Qi vero circa cor delubrum ei tribuunt, ne ipsi quidem*

inter

mis, cave diſtraharis, cave obnitaris. liber eſto potiùs, réſque ipſas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Iſta autem duo præ reliqui ad manum tibi ſint maximè, ad qæ jugiter intendas. alterum, qòd res ipſæ animam non attingunt, ſed extrinſecùs immotæ manent: moleſtiæ autem ab opinione ſola proveniunt. alterum verò, qòd univerſa qæ hîc vides, mox ſunt mutatura, nec futura ampliùs.

αὖω, a μηδὲ κατεντείνε, ἀλλὰ ἐλεύθερ☉ ἴσθι, καὶ a Inſ. §. 32. l. 6. §. 26.
b ὅρα τὰ πράγματα c ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπ☉, b L. 8. §. 3, 4.
ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν ᾗ τῆς d προσχει- c L. 2. §. 5. l. 3. §. 5.
ρουσίοις εἰς ἃ ἐγκύψεις, ταῦτα ἔσω τὸ δύο. ἐν μὲν, d L. 3. §. 13.
ὅτι e τὰ πράγματα οὐχ ἅπτ☉ται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' e L. 5. §. 19. l. 9. §. 15.
ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. f αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης l. 11. §. 11.
τῆς ἔνδον ὑπολήψεως. ἕτερον δὲ, ὅτι g πάντα ὅσα f L. 8. §. 47.
ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω * μεταβάλλει, καὶ οὐκ ἔτι ἔσται. καὶ g L. 2. §. 12.
l. 7. §. 23, 25.

* ὅσον

ANNOTATIONES.

inter ſe conſentiunt. Ipſe qid? *lib. de agricult.* Τὸ μὲν ἅπαντον ὅλον δὲ ὅλων ἰαθῆν, ἐπιφημίσθη τῶς. *Mentem totam per totum corpus diffundi* affirmat: prout & Nyſſenus, ubi ex profeſſo argumentum hoc pertractat. unde forſan ſuſpicio oboriri poſſit, non eſſe Nyſſeni γνήσιον fœtum, *orationem* illam *panegyricam.* Joannes Chryſoſtomus itidem *cordis ſedem* aſſignare animæ videatur, ſi fragmentum illud qod ex *oratione in Suſannam* Hæſchelius edidit, ſpectemus. Ἐσι γὰρ, inqit, ἡ ψυχὴ καθαρὶς παρθέν☉ ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ ἡσυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων ὑορυφορουμένη. *Eſt enim anima tanqam virgo in thalamo qodam in medio corde conqieſcens; & a ſenſibus qinqe velut ab ancillis qibuſdam ſtipata.* Verùm ipſe περὶ τῦ ἀκαταλήπτ☉υ Orat. 5. nihil in hoc negotio certò ſtatui poſſe contendit. Ὅπως ἡμῶν ἔχ☉ν ἐν τῷ σώματι, οὐδὲ τῦτο ἴσμεν εἰπεῖν. τί γὰρ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν; ὅτι παρεκτέτα☉ται τῷ τῦ σώματ☉ ὄγκῳ; σωμάτων γὰρ ἴδιον τῦτο. *Quomodo in noſtro ſit corpore, neqe hoc ſcimus dicere. Qis enim hic habet qod dicat? qia per corporis molem extenditur; hoc vero corporum eſt proprium.* —ἀλλ' οὐκ ἔσιν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἐν μέρει τινὶ συνείληπται. οὐκοῦν ἀνάγκη νεκρὰ τὰ λοιπὰ γίνεσθαι μέρη. τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρόν. ἀλλ' οὐδὲ τῦτο ἴσμεν εἰπεῖν. ἀλλ' ὅτι μὲν ἔσιν ἐν τῷ σώματι ἴσμεν, τὸ δὲ πῶς, οὐκ ἴσμεν. *Sed non eſt in toto corpore, verum in parte qadam coarctata. Non igitur neceſſe eſt reliqtas partes emori? Nam qod anima plane caret, eſt mortuum. Sed neqe hoc poteſt dici. Qod vero in corpore ſit ſcimus. At qomodo, non ſcimus.* Vide in eandem mentem & Lactantium *de opific. Dei* c. 16.

Μὴ σπῶ] Vide *l.* 2. §. 2. ſic *infrà* §. 32. κινὰ στομένης.

Μηδὲ κατεντείνε] *Ne vehementius contendas te.* qemadmodum Naſo *Pont. l.* 1. *eleg.* 6.

Non libet in tales animum contendere curas.

vel etiam, *ne in adverſum contendas. ne obnitaris*, fato nimirum, ac diſpoſitioni divinæ. Sed illud potius. ut *infra* §. 32. ποσοι κατεντηθέντες, *qam multi cum in rebus iſtiusmodi enixè ſe contendiſſent.* & *l.* 6. §. 26. μήτι κατεντεινομέν☉. *nunqid cum vocis intenſione.* & *l.* 12. §. 27. ὡς ἐντελὲς πᾶν τὸ κατεντεσμένον. *qam vile ſit omne in qod ſtudium tantopere impenditur.*

Ὅρα τὰ πράγματα] Seneca *Epiſt.* 104. (ex Marone *Æn. l.* 6.

Terribiles viſu forma, letumqe laborqe?
Minime qidem, ſi rectis oculis intueri illa poſſit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad riſum. cur timeat laborem vir, mortem homo? & *Epiſt.* 110. *Tantis putemus oculos intendere: jam apparebit, qàm brevia, qam incerta, qam tuta timeantur.* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 7. §. 67.

Ὡς ἀνὴρ] qod *ſupra l.* 2. §. 5. ὡς ἄρρην. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 2. Pugil qidam cum de vita periclitaretur, niſi membrum virile chirurgi manu abſcinderetur; ſuadente fratre philoſopho ut id fieri permitteret, recuſavit, obſtirmatoqe animo eſt mortuus. Percontante autem qodam, qomodo id fecillet, *ut philoſophus*, an *ut athleta*, reſpontum eſt, Ὡς ἀνήρ. *Ut vir.* Evripides *Cyclope.*

— ἀλλ' ὅπως ἀνὴρ ἔσῃ.
— *ut vir ſis, vide.*

(qod uno verbo Hebræi הִתְאוֹשָׁשׁ Eſajæ *c.* 46. *v.* 8. & Græci, ἀνδρίζεσθε, *viriliter agite*, Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 16. *v.* 23.) Idemqe *Philoctete*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & Dione Pruſæo *Orat.* 59. laudatus, unde ſuppleri poteſt, qod Ariſtoteles omiſerat *Ethic. Nicom. l.* 6. *c.* 8. & *Eudem. l.* 5. *c.* 8. contra planè qam Lambinus cenſuit,

Τὰς γὰρ πειστὰς καί τι πρόσταξας πλέον
Τιμῶμεν, ἀνδρὰς τ' ἐν πόλει νομίζομεν.
Præſtantiores enim & plurima facientes
Honoramus, viroſqe in civitate eſſe exiſtimamus.

qod μεταφέρων Dio, τὰς γὰρ φωνὰς, inqit, καὶ πλείονα ἅπτεσθαι τολμῶντας, σχεδὸν τοὺς ἅπαντες θαυμάζομεν, καὶ τῷ ὄντι ἀνδρὰς ἡγεμθα. *Claros enim, inqe magnis ſuſcipiendis audaces fere omnes admiramur, & revera viros exiſtimamus.* qaſi reliqi, nomine tenus tantum ſint *viri.* Cicero in *Bruto*, §. 250. *Vidi Mitylenis mqlier virum, atqe, ut dixi vidi plane virum.* Seneca *Ep.* 98. *Reſtituamur, ut poſſimus dolores, qocunqe modo corpus invaſerint, perferre, & fortuna dicere; Cum viro tibi negotium eſt; qare qem vincas.* Æmylius apud Livium *l.* 45. *Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet.* Seneca item *de ſap. conſtant.*

c. 1. *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares, non immerito dixerim.* Et mox: *Stoici virilem ingreſſi viam.* Et Lucianus de ſectis *pag.* 516. Ἅπαν☉ λεγόντων, ὡς οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φιλήδονοί εἰσιν. οἱ Περιπατητικοὶ δὲ, φιλόπλουτοι. οἱ Πλατωνικοὶ δὲ, φιλόδοξοι. περὶ δὲ τῶν Στωικῶν πολλοὶ ἔφασκον, ὅτι ἀνδρώδεις. *Ex omnibus audivi Epicureos animum ad voluptates appellere, Peripateticos vero divitiarum amantes eſſe, Platonicos gloriæ cupidos. Sed qod ad Stoicos attinet, multi dicebant viriles illos eſſe.* inde Laërtius *l.* 6. *initio.* Τὴν Στωικὴν ἀνδρωδεστάτην dixit. *Stoicam ſectam eſſe maximè virilem, Stoicæ ſectæ addictos eſſe fortiſſimos.* Qin & Arceſilaus interrogatus, qi fieret, ut ab aliis ſectis ad Epicureos multi deficerent, ab Epicureis nulli ad cæteros deſcilcerent, reſpondit, Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν γάλλοι γίνονται. ἐκ δὲ γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. *Qui ex viris ſpadones* (qi & *evirati*) *ex ſpadonibus vero viri nevtiqam fiant.* De Xenocrate Laërtius *l.* 4. §. 15.

Ὁ πάλαι παῖς Ξενοκράτης ἀνὴρ γεγένται.
Xenocrates vir ille, qi unus omnibus fuit omnia.

Contrà de Antonio Plutarchus *pag.* 946. *E.* Ἔνθα δὲ φαυλρὸν αὐτὸν ἐποίησεν, ὅτε ἄρχοντ☉, ὅτε ἀνδρὰς, ὅτε ὅλως ἰδιοις λογισμοῖς διοικούμενον. *Hic vero patefecit ſe nec ducis, nec viri, nec omnino ſuo uti conſilio.* Ennius apud Ciceronem *offic. l.* 1. §. 61.

Vos etiam juvenes animos geritis mulicbres,
Illiqe virgo viri. —

De Alcibiade Pherecrates, referente Athenæo, *lib.* 12. *pag.* 535. *B.*

Οὐκ ὢν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
Ἀνὴρ ἁπάντων τῶν γυναικῶν ἐστι νῦν.
Nec vir paratus Alcibiades antehac,
Vir ſubito factus fœminarum eſt omnium.

Grotius. vel ad mentem forſan poetæ propius,

Nunc Alcibiades, cùm nè vir qidem ſiet,
Factus videtur mulierum vir omnium.

ut ſit oxymoron, omnium eſſe mulierum virum eum, qi ne vir qidem ſit. Vide ad *l.* 3. §. 16. ἀνδρογύνων. Verùm iſtud in ſenſum obſcœniorem dictum. Alexander Moloſſus, cùm in Italiam tranſiret, dixiſſe fertur, ſe qidem *ad Romanos ire, qaſi ἀνδρωνῖτιν, in regionem virorum: Macedonem iſſe ad Perſas, qaſi γυναικωνῖτιν*, Gell. *l.* 17. *c.* 21. Diogenes itidem Lacedæmone Athenas proficiſcens, in itinere qonam concederet percontanti, reſpondit, Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. *Ex andronitide in gynæceum.* Qinqam & Spartanis ipſis *virilitatis* nomen ægrè ſatis & gravatim impertitus videtur. Siqidem interrogatus, πῶ τὴς Ἑλλάδ☉ς ἴδοι ἀγαθὺς ἄνδρας; *qinam in regione Græcia viros bonos vidiſſet*, reſpondit, Ἀνδρας μὲν οὐδαμῦ. παῖδας δὲ ἐν Λακεδαίμονι. *Viros qidem nuſqam: pueros autem Lacedæmone.* Idemqe cum in Olympia præco proclamaret, Νικᾷ Διώξιππος ἀνδρας. *Vincit viros Dioxippus.* ὁ μὲν δὴ ἀνδραποδὰ. ἀνδρας δὲ ἐγώ. *Ille verò*, inqit, *mancipia: at ipſe viros.* Laërtius *l.* 6.

Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτ☉ται τῆς ψυχῆς] Idem *l.* 5. §. 19.

Ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα] Ita *l.* 9. §. 15. ἔξω θυρῶν ἑστηκεν. *foris conſiſtunt.* & *l.* 11. §. 11. οὐκ ἐπί σε ἔρχεται, *ad te non accedunt.*

Αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως] Idem *l.* 8. §. 47. niſi qod hic ὑπόληψις, id eſt, *opinio*, ut Seneca *Epiſt.* 76. ibi κρίμα & δόγμα, id eſt, *decretum*, ut idem *Epiſt.* 95. dicitur. Cicero Stoicum agens *Tuſcul. l.* 3. *c.* 25. *Opinione turbamur, nam & metus opinio magni mali impendentis; & ægritudo eſt opinio magni mali præſentis; & qidem recens opinio talis mali, ut in eo rectum videatur anqi: id autem eſt, ut is qi doleat, oportere opinetur ſe dolere.*

Πάντα ταῦτα ὅπα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω μεταβαλεῖ] Idem *l.* 7. §. 23. Vide & *l.* 2. §. 12. Seneca *Epiſt.* 71. *Qid enim mutationis periculo exemptum eſt? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus, qamdiu Deo agente ducatur, non ſemper tenebit hunc ordinem; ſed illum ex hoc curſu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus: nasci debent, creſcere, extingvi. Qcunqe vides ſupra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impoſiti ſumus, veluti ſolidiſſima, carpentur ac deſinent. nulli non ſenectus ſua eſt. inæqalitas iſta ſtatim eodem natura demittit.*

Καὶ οὐκ ἔτι ἔσται] *non erunt ampliùs.* id ſcilicet qòd priùs fuerant. Vide *l.* 11. §. 35.

a Inf. §. 48. l. 6. §. 56. l. 7. §. 18. b L. 8. §. 6. c ὁ βίος ὑπόληψις. l. 9. §. 19. l. 10. §. 7. c L. 2. §. 25. d L. 7. §. 8. l. 9. §. 8. * νοερὸν e L. 2. §. 16. Sup. §. 3. f L. 3. §. 4. g L. 9. §. 8. h L. 5. §. 13. i L. 11. §. 35. k L. 5. §. 4. 13.

a ὅσων ἤδη, μεταβολαῖς αὐτὸς ἐδιατετύχηκας, συνεχῶς ἀφανοῦ. b ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις. c ὁ βίος ὑπόληψις.

§. 4. Εἰ d τὸ * νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λόγος καθ' ὃν λογικοὶ ἐσμεν κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μή, λόγος κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός. εἰ τοῦτο, πολῖται ἐσμεν. εἰ τοῦτο, e πολιτεύματός τινος μετέχομεν. εἰ τοῦτο, c ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις ἐστί. πίνος γὰρ ἄλλῃ φήσαι τις f τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινῇ πολιτεύματος μετέχειν; ὁπόθεν δὴ καὶ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ ε τὸ γεῶδές μοι ἀπό τινος γῆς ἀπομεμέρισται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρας στοιχείου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ τὸ θερμὸν καὶ πυρώδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς h (οὐδὲν γὰρ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται), ὥσπερ i μηδ' εἰς τὸ οὐκ ὂν ἀπέρχεται) ἔστω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκειν ποθέν.

§. 5. k Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, sed & perpende tecum, qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipse. alteratione mundus constat, opinione vita.

§. 4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio qâ rationales dicimur communis est. si ratio, etiam ea qæ qid agendum, qid omittendum præscribit, ratio communis est. si hæc, lex qoqe communis est. hoc si conceditur, cives sumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex consequenti, civitatis instar mundus est. ecqam enim aliam excogitaverit qisqam politiam, cujus universum genus humanum sit particeps? unde ergò nobis intellectu, ratione, atqe adeò lege agere posse, nisi indè, à communi illa civitate? sicut enim qicqid in me terreum existit, à terra aliqa mihi pro parte mea obvenit; qicqid humidum, ab elemento diverso; qicqid aëreum, à fonte suo aliqo; qicqid calidum & igneum item à fonte aliqo peculiari: (nihil enim avt ex nihilo provenit, avt ad nihilum redit) sic & intellectus alicunde manat.

§. 5. Tale qiddam mors est, qale nativitas; natu-

ANNOTATIONES.

Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις] hoc est, *in diuturnâ alteratione, in jugi alteratione.* ut *l.* 9. §. 19. ita Plato in *Theæt. pag.* 115. *C.* τὸ πᾶν κίνησις, καὶ ἄλλο παρὰ ταῦτα οὐδέν. *Universum hoc motus est, & aliud præter motum nihil.* qod mox explicans, dicit, πάντα ἀεὶ κινεῖσθαι. & , πάντα ἀεὶ γίγνεσθαι. qod Hippocrates *de diæt. l.* 1. *pag.* 8. Συμμισγόμενα καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται. *Commixta & discreta alterantur.* Vide *ad l.* 10. §. 7. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Certe habitum vertere natura solitus solenne munus est. fingitur & ipso mundus iste, qem incumbimus. metatio certè nostra, totum vestiforme est. dies & nox invicem vertunt. Sol stationibus annuis, Luna modulationibus mensiruis variat. Syderum distincta confusio interdum decoret aliqid, interdum* B *resuscitet. cæli ambitus, nunc sub dio splendidus, nunc nubilo sordidus: avt imbres ruunt, avt siqa missura cum imbribus, debinc subsultim, & denuo judem. Sic & mari fides infamis, dum & flabris æqe murantibus, de tranquillo probum, de flastris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat. Sic & terram si recenseas temporatim vestiri amantem, prope sis eandem negare, memor viridem cum consiciis flavam; mox visurus & canam. Cæteri qoqe ejus ornatus siqid, non aliud ex alio mutant, & montium scapula decurrendo, & fontium vena cavillando, & fluminum via abhumando. mutavit & totus mundus aliqando, aqis omnibus obsitus. Sed & enatando rursus in forma: mutavit rursus orbis, alius idem.* Vise sis eundem argumentum idem pereleganter prosequentem, *de resurrect. carn. c.* 12. Vide & *l.* 2. §. 3. & *l.* 8. §. 6.

Ὁ βίος ὑπόληψις] *Vita tota in opinione consistit.* qod *l.* 2. §. 15. πᾶν ὑπόληψις. *Omnia sunt sita in opinione.*

§. 4. Τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν] qod *supra l.* 3 §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. *Cognatum esse rationale omne.* Et adhuc plenius, *l.* 9. §. 8. Εἰς τὰ λογικὰ ζῶα μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. *Anima una intellectiva in rationalia dispertitur.*

Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] Idem *supra* §. 3. Vide ad *l.* 3. §. 11. *Epictet. l.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος ἓν ὅλον μία πόλις ἐστί. καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς διεκρίθημεν, μία. *Mundus hic una est urbs, & una, qâ constat, natura.* Tertullianus *apolog. c.* 38. *Unam omnium rempublicam agnoscimus mundum.* Cicero *paradox.* 2. *Exilium non est eis terribile, qi omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt.*

Τίνος γὰρ ἄλλῃ — κοινῇ πολιτεύματος;] nullius certè alius homines indiscriminatim universi. at Christicolas alius, τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. uti Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20.

Ἐκεῖθεν] de communi isto animarum rationalium fonte, idem ferè *l.* 9. §. 8. hoc est, qod *l.* 2. §. 4. dixerat, esse *mentem* cujusqe τοῦ τὸν κόσμον διοικοῦντος ἀπορροίαν. *defluxum qendam mentis mundi gubernatricis.* Vide *infrà* §. 40.

Ἀπὸ πηγῆς τινος] Arnob. *l.* 2. ex Stoicorum an Platonicorum sententiâ; *Uno ex fonte omnium nostrum defluunt animæ.*

Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται. ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ οὐκ ὂν ἀπέρχεται.] Ità *l.* 5 §. 13. Contrà qàm Evripides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν ῥέπει.
— *nil* qod *erat, in nil abit.*

& qàm Tertullianus *adversus Hermog. Omnia ex nihilo edita, in nihilum perventura.* Persius *Sat.* 3.

— *gigni*
De nihilo nihil; in nihilum nil posse *reverti.*

Philo *de mundo* 9. *D.* Ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ἐκ τοῦ γὰρ οὐδαμῆ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαί τι. τότε δὲ ἐξαπολέσθαι, ἀνήνυστον καὶ ἄπαυστον. *Nam sicut è nihilo nihil fit, sic nihil corruptione redigitur in nihilum. Nam ex non existente impossibile est qicqam fieri,* A *& ens prorsus interire impossibile creditur.* Qi locus Ludovico Nagoralæ vitii suspectus habetur. itaqe legi postulat pro ἀνήνυστον, ἀνήκουστον, & ἄπιστον pro ἄπαυστον. Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 11. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἀποτελεσθῆναι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. *Fieri enim non potest, ut id qod est, avt ex nihilo fiat, avt in nihilum abeat.* Epicurus patiter *Epist. ad Herodotum* apud Laertium *l.* 10. §. 38. Πρῶτον μέν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἄν, σπερμάτων γε οὐδὲν προσδεόμενον. καὶ εἰ ἐφθείρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα ἂν ἀπολέλει τὰ πράγματα, ἐκ ὄντων εἰς ἃ διελύετο. *Primum qidem, qòd nihil fiat* B *ex eo qod non est. Omne enim ex omni fieret, seminibus nihil indigens. Sed & si qod occidit, interiret in id qod non est, omnia jamdudum interissent, cum ea non essent, in qa dissolvebantur.* Qod Lucretius Epicuri μυσαγωγὸς καὶ ἐφηγητὴς *l.* 1.

Principium hinc qoqus nobis exordia sumet:
Nullam rem è nihilo gigni; nil posse *creari*
De nihilo. —

Et mox:

Nam si de nihilo fierent; ex omnibu' rebus
Omne genus nasci posset, *nil semine* egeret.

Sed & Democritus apud eundem *l.* 9. §. 44. Μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. *Nihil ex eo,* C *qod non sit, fieri, neqe in id, qod haudqaqam sit, corrumpi.* Aristoteles etiam *physic. l.* 1. *c.* 4. Τὸ γιγνόμενον ἐκ τῶν μὴ ὄντων γίγνεσθαι ἀδύνατον. περὶ γὰρ ταύτης ὁμογνωμονοῦσι τῆς δόξης πάντες οἱ περὶ φύσεως. *Omne qod fit, ex iis, qæ non sunt, fieri impossibile est: de hac enim conveniunt opinione omnes qi de natura scripserunt.* Et rursus *c.* 8. Κοινὴ δόξα τῶν φυσικῶν, οὐδὲν γίγνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. *Communis est opinio physicorum nihil fieri ex eo qod non sit.* & *de gener.* & *corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ὅ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχον. *Qod maximè timentes* D *erant, qi primi philosophati sunt, ex nullo generari præexistente.* Atqe huc pertinet, qod de priscis philosophis idem *Physic. l.* 1. *c.* 8. Οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν, *Philosophi primùm qærentes veritatem.* — φασὶν ὅτι γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδέν, ὅτε φθείρεσθαι. *Dicuntqe neqe fieri eorum, qæ sunt, ullum, neqe corrumpi.* neqe enim simpliciter, avt produci avt corrumpi qicqam, ei negabant; sed nihil avt è nihilo produci, avt in nihilum evanescere; verùm substantiam ipsam semper manere, novis affectibus sibi invicem succedentibus, asserebant. qod & Aristoteles ipse agnoscit, τῶν μετὰ τὰ φυσικά, *l.* 1. *c.* 3. Τῶν δὲ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλείους τὰς ἐν ὕλης εἴδει μόνον ὑπέθεσαν ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ ὧν γάρ ἐστιν ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἐξ ὧν γίγνεται πρώτων, καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν φασιν εἶναι τῶν ὄντων. E καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε γίνεσθαι οὐδὲν οἴονται, ὅτε ἀπόλλυσθαι, ὡς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης. *Plurimi igitur eorum, qi primò philosophati sunt, solas illas existimarunt omnium esse principia, qa in materiæ specie sunt. Ex qo enim omnia entia sunt, & ex qo primò fiunt, & ad qod ultimum corrumpuntur substantia qidem permanente, mutata verò passionibus, hoc elementum, & hoc omnium entium esse principium ajunt: & ob hoc nihil fieri, neqe corrumpi opinantur, tanqam hujusmodi natura semper conservata.* Itaqe Cicero *de divinat. l.* 2. §. 37. *Non* F *ergò omnium interitus atqe obitus natura conficiet: & erit aliqid, qod avt ex nihilo oriatur, avt in nihilum subitò occidat. qis hoc physicus dixit unqam?* De posteriore membro Vide *l.* 11. §. 35. Vide & *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις] Siqidem, ut Aristoteles

naturæ utrumqe mysterium est. ex eisdem elementis concretio illîc, in qæ istîc resolutio. nihil omnino, cujus qenqam pudeat: cùm nihil subsit, qod animali intellectu prædito non congruat, vel constitutionis ejusdem rationi repugnet.

§. 6. Ab ejusmodi hominibus fieri istiusmodi necesse est. siqis aliter vult esse, idem ficum succo acri carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum; ut vestrum uterqe defungatur:

[a] φύσεως μυσήριον, [b] σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων * εἰς ταυτὸ. ὅλως ἢ [c] σοκιᾷ ἐφ' ὧν τις αἰσχυνθείη. ἀ γὰρ ὦδε τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, ἀδὲ ὦδε τὸν λόγον τῆς ὦδε σκευῆς.

a L. 2. §. 12.
b L. 5. §. 4.
[* κ διάλυσις] εἰς f.
c Inf. §. 42. l. 2. §. 11.

§. 6. Ταῦτα ἕτως ἐκ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι [d] ἐξ ἀνάγκης. ὁ ἢ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει [e] τὴν συκῆν ὅπως μὴ ἔχειν. ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι [f] ἔντος ὀλιγίστου χρόνου κ σὺ κ ὅτος τεθνήξεσθε.

[a] μετὰ

d L. 8. §. 14.
e L. 8. §. 15.

ANNOTATIONES.

stoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ἔστιν ἡ θατέρου γένεσις αὕη, ἐπὶ τῶν ἑτέρων, ἄλλου φθορά. κ ἡ ἄλλου φθορά, ἄλλου γένεσις. *Generatio unius, corruptio alterius; & corruptio unius, generatio alterius.* At Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Θάνατος ἀδεὲς ἕτερος, ἢ μόνον ἐμφάσει. καθάπερ ὧδε γένεσις ἀδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὑσίας; τραπὲν εἰς φύσιν, ἔδοξε γένεσις. τὸ ὃε ἐκ φύσεως, εἰς ὑσίαν κατὰ ταὐτὰ, θάνατος. ὅτε γιγνομένου κατ' ἀληθειάν τινος, ὅτε φθειρομένου ποτέ. μόνον δὲ ἐμφασῶς ὄντος, ἀοράτου τε ὕστερον, τῷ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τῷ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ὑσίας, ὕσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης κ σάσει. *Mors nulla est, cujuscunque tandem sit, nisi specie & apparitione tantum: qemadmodum neqe generatio cujusqam est, nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursus in iisdem conversio natura in substantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solumqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem fit ob materiæ densitatem: hoc autem ob substantiæ tenuitatem, qæ qum perpetuo maneat eadem motu solum differt & positione.* Porphyrius apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. ex Pythagoreorum sententia, Τὸν δικαίως ἀναιρεῖσθαι, πρὸς τὸ ἀποθήσκειν τῶτον τὸν λόγον ἔχειν, ὃν ὁ γενιῶν ἔχει πρὸς τὸ γενώμενον. ἑκατέρων γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς μετβολήν. τὴν μὲν εἰς σῶμα, γένεσιν. τὴν δὲ ἀπὸ σώματος, θάνατον προσχρεωμένην. *Qi justè interimat, ita cum intereunte comparari, ut patrem cum prole. Utramqe siqidem animæ esse mutationem, cum corpore qidem conjunctam ortum, ab eo autem sejunctam interitum dictam.*

Φύσεως μυσήριον] Ità *l.* 2. §. 12. φύσεως ἔργον. Senecæ *excerpt. Mortem is. ista hominis natura est, non pœna.*

Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς ταὐτὰ] deesse videntur voces aliqot, necessariò supplendæ, ut sensus sit integer. [κ διάκρισις] εἰς ταὐτὰ. vel ut *l.* 10. §. 7. [κ διάλυσις] εἰς ταὐτά. Ita Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Συνιόντων κ διαλυομένων (τῶν στοιχείων) ἡ γένεσις συμβαίνει κ ἡ φθορά. *Coeuntibus & dissolutis elementis generatio contingit & corruptio.* Et *c.* 2. Γίνεσθαι κ φθείρεσθαι συγκρινόμενα κ διακρινόμενα. *Generari qidem & corrumpi qæ congregantur & disgregantur.* Ibidemqe Democritus & Leucippus, διακρίσει, κ συγκρίσει, γένεσιν κ φθοράν, *segregatione & congregatione generationem & corruptionem* definiunt. Empedocli qoqe, ὅτι φύσις ὐδενός ἐστι, Ἀλλὰ μόνον μῖξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων, *Qod nullius natura est, sed solum mistio, & jedus mistorum*, qod idem & τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 4. *c.* 1. reperitur. de qo tamen videatur Plutarchus *adv. Colot.* Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς, ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὶ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. κ τί δεινόν; τί μιλλες ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι κενὸν, παράλογον; *At jam tempus est moriendi. Noli rem exaggerare, sed dic qemadmodum se habet. jam tempus est materiæ in illa, unde conflata fuit, resolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid pertimum est in mundo? qid fiet novum aut admirabile?* Vide *l.* 5. §. 4. & 13. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 18.

Ἐφ' ὧν ἄν τις αἰσχυνθείη] ἀ γὰρ τὸ πυρέτειν αἰσχρὸν, ἀδὲ τὸ ἀποθνήσκειν. *Non enim febricitare, neqe mori inhonestum est.* Dio Prusæus *Orat.* 33. & Marc. *l.* 12. *c.* 23. ἡ κατάπαυσις τοῦ βίου κακὸν, ὅτι ὐκ αἰσχρόν. *Vitæ cessatio non est malum cujqam, qia nec inhonestum.*

Οὗτος πᾶς ὁ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζῴῳ] qia scilicet est θνητὸν ζῷον, *animal mortale supra* §. 3. Itaqe Anaxagoras, nunciata filii morte; ἤδειν, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα υἱόν. *Sciebam filium me genuisse mortalem.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 118. *D.* & *de manstet.* vel, ut idem *de tranqil. pag.* 474. *D.* & Galenus *de dogm. Hippocr. & Plat. l.* 4. *c.* 13. ἤδειν θνητὸν γεννήσας. vel etiam ut Laertius *l.* 2. §. 13. qi liberos plures simul amissos refert, ἤδειν αὐτὸς θνητὸς γεννήσας. *Scivi eos mortales natos esse.* Et Ælianus *lib.* 3. *cap.* 2. ἤδειν θνητὸς γεγεννηκότας. ubi tamen legendum γεγεννεκώς, ex Dionis Prusæi *Orat.* 37. & Epicteto *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicero *Tusc. l.* 3. *Sciebam me genuisse mortalem.* Valerius Maximus *l.* 5. *c.* 10. *Ego illum ex me natum sciebam esse mortalem.* At turpissimè ac scelestissimè hominis monstrum merum Gallienus ille Imperatoris nomine indignus, qi (ut refert Trebellius) ubi de Valeriano patre comperit, qod à Persis captus esset, id qod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, *sciebam me genuisse mortalem*, de patre dixit Imperatorum pessimus, *sciebam patrem meum esse mortalem.* ita cum patris miserias ludibrio haberet, A non defuit tamen Annius Cornicula, qi eum qasi *constantem principem* lavdaret. Cæterùm, qod Seneca *Epist.* 99. *Cui nasci contigit, mori restat.* & *Epist.* 30. *Vivere noluit, qi mori non vult. vita enim cum exceptione mortis data est.*

Οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς κρασκευῆς] qia, ἡ τῷ σώματι φύγκρισις ἔυσηπτος. *Corporis fabrica putrescere prona. l.* 2. §. 17. Et, ut Epictetus *infrà* §. 41. ψυχάριον εἰ βασάζει νεκρόν. *Animula es bajula cadaveris.* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Mortalis nata es; mortales peperisti. putre ipsa fluidumqe corpus, & casibus morbisqe repertæ, sperasti tam imbecillæ materiæ solida & aterna gestasse?* Et mox: *Qid est homo? qodlibet qassum vas, & qodlibet fragile. ja tatu, non tempestate magnâ, ut dissideris, est opus. ubiunqe arietaveris, solveris. Qid est homo? imbecillum corpus & fragile, nudum, suapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum: cùm bene lacertos exercuit, cujuslibet feræ pabulum, cujuslibet victimæ: ex infirmis fluidisqe contextum; frigoris, æstus, laboris impatiens: ipso rursus situ & otio iturum in tabem: alimenta metuens sua; qorum modo inopiâ, modo copiâ rumpitur: anxiæ solicitaqe tutelæ; precarii spiritus & male hærentis.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὸ τμητὸν τέτμηται, εἰ τὸ τηκτὸν τέτηκται, εἰ τὸ καυστὸν κέκαυται, εἰ τὸ φθαρτὸν ἐφθάρται; *Qid verò admirationis meretur res, si scissum est qod erat natura scissile, aut liqatum qod liqabile, aut crematum qod ustile, si pertit qod ita erat natum ut interire posset.* Augustinus jam morti propinqus, acceptis cladibus, qæ per barbarorum incursiones passim contigerant, sapientis cujusdam sententiâ se consolabatur, dicens; *Non erit magnum, qod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales.* Posidonius in *vit. Aug.*

§. 6. Ταῦτα ἕτως] Abrupta ista; nec cum prioribus cohærentia, & ἀκέφαλα insuper. Monitum continent & munimentum adversus injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia*, inqit, *ab istiusmodi perpetrari solenne est.* Seneca *Excerpt. Male de te loqantur homines. sed mali moverer, si judicio hoc facerent. nunc morbo faciunt. faciunt, qod solent. quibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latrent.* Ista autem cum præcedentibus malè conferruminavit editor ille Lugdunensis.

Ἐξ ἀνάγκης] *aliter neqeunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. Καλῶς λέγεται, ἐπειδὴ καλῶς ὐκ ἐμάθοι. *Male loqatur, qoniam bene loqi non didicerunt.* Qod idem apud Laertium *l.* 2. §. 35. Socrates. Sed & Leotychides Aristonis Laco, apud Plutarchum in *apophth.* Οὐ θαυμάζω. καλῶς γὰρ λέγειν ὐδεὶς ἂν αὐτῶν ἐνεθάη. *Non miror, bene enim eorum nemo loqi posset.* Senecæ *excerpt. Male de te loqantur. Benè nesciunt loqi.* Ità *supra* §. 3. Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. *inviti delinqunt.* Et *l.* 8. §. 14. ἀναγκάζονται ἃ ὐκ ποιεῖν. *necessario faciunt qæ faciunt.* Et *l.* 10. §. 40. βιάζεται. *cogitur.* Pari modo ille apud Epicharmum in *Hercul. fur.* se excusat, referente Eustratio *in Aristot. ethic. l.* 3. *c.* 5.

Ἀλλά μοι ἐγὼ ἀναγκαίως τὰ δὲ πάντα ποιῶ.
Hæc ego ex necessitate facio, qæ facio, omnia.

Grotius. Neqe tamen Zenonis servulo præscriptio ea proderat, qi cùm ob furtum à Domino castigatus, εἰμαρτό μοι κλέψαι, *in fatis sibi* diceret *fuisse, ut furaretur*, respondit ille, Καὶ δαρῆναι. *in fatis isidem fuisse & ut caderetur.* Sed nec Spartani servo, qi cum inter flagella, subinde clamaret, Ἄκων ἥμαρτον, *Invitus peccavi*; regessit herus, Ἄκων τοίνυν κ κολάζω. *invitus ergò plectere.* Vide *ad lib.* 7. §. 63.

Θέλει τὴν συκῆν ὅπως μὴ ἔχειν] Idem planè *l.* 12. §. 16. affine qippiam & *l.* 8. §. 15. Lactis autem sive liqoris ficulnei meminisse videtur; ὅτι συκῆς ἐπὸς πάντων ἐριμύτατος. *qod sici succus omnium acerrimus.* ut Aristoteles *problem. l.* 20. *c.* 18. sive, ut Plinius *l.* 23. *c.* 7. qoniam *sici succus lacteus acri naturam habet: itaqe coagali modo lac contrahit.* qod aliter pavlò Dioscorides *l.* 1. *c.* 183. πηκτικὸς ἐστι γαλακτος, ὥσπερ ἡ πιτυΐ. λύει δὲ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ τὸ ὀξος. *Coagali modo lac contrahit, coagulatumqe aceti modo dissolvit.* Sed & aliis dotibus hanc pavcis succus is nobilis, qas apud eosdem videre licet. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non irascetur sapiens peccantibus. qare? qia sciet neminem sapientem nasci, sed fieri. Scit pavcissimos omni ex parte sapientes evadere. qia conditionem humanæ naturæ perspectam habet. nemo autem naturæ sanus irascitur. qid enim si mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? qid si miretur sentes sentesqe non utili aliqâ fruge compleri? nemo irascitur, ubi vitium naturæ defendit.*

Ἔντος ὀλιγίστου χρόνου κ σὺ κ ὅτος τεθνήξεσθε] Ità *l.* 7.

a L.5.§.33. Inf.§.33.l.8.§.25.
a μὴ βεβαχὺ ἢ ἀδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολιφθήσῃ).

b L.7.§.14. l.8.§.40.47.49.
§.7. b Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι. ἆρον τὸ βέβλαμμαι, ἦρται ἡ βλάβη.

c L.7.§.64. d L.2.§.1.
§.8. c Ὃ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ὁ ποιεῖ, τοῦτο ἀδὲ τὸ βίον αὐτοῦ χείρω ποιεῖ, d ἀδὲ βλάπτει, ἔστι ἔξωθεν, ἔστι ἔνδοθεν.

e L.2.§.3.l.3.§.4. * ἴσως f. * ἡ φ. f.
§.9. e Ἠναγκασαι * ἡ δ' συμφέρον[τ]ῳ * φύσις ἔστι ποιεῖν.

f L.3.§.4. * -βῶς g Inf.§.45.l.6.§.38. h L.7.§.31.l.10.§.25. * τῷ Lug.
§.10. f Ὅλῃ πᾶν τὸ συμβαίνον, δικαίως συμβαίνει. ὃ ἐὰν ἀκριβῶς * φυλάσσῃς, εὑρήσεις g δὲ λέγω μόνον κατὰ τὸ ἑξῆς, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ h ὡς ἂν τοῦ ὄντος ἀπονέμοντος τὸ καθ' ἀξίαν. φυλάσσε ἂν ὡς ἤρξω. καὶ ὃ, ἂν ἂν ποιῇς, σὺν τούτῳ ποιεῖ, σὺν τὸ * ἀγαθὸς εἶναι.

tum pavlò pòst nè nomina qidem utriusqe superfutura.

§.7. Opinionem tolle, tollitur simul & qerimonia illa, læsus sum. hoc sublato, tollitur damnum omne.

§.8. Qod hominem ipsum sese deteriorem non facit, nec vitam illius fecerit deteriorem; sed nec damno avt interiore avt exteriore affecerit.

§.9. Commodi sui cavssâ natura facere hæc cogitur.

§.10. Cogita, etiam justè contingere, qicqid contingit, id qod si sedulò observaveris, facilè deprehendes; non ex connexione duntaxat necessaria, sed ex ratione justa conseqi universa, & tanqam ab eo, qi pro dignitate cuiqe suum tribuit, provenire. hoc itaqe, prout cepisti, observare pergas; & qicqid feceris, bonum te præstes, qomodo

ANNOTATIONES.

§.22. μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται. *Pavlò post utrosqe vestrum morti concessuros.* Seneca *de ira lib.* 3. *c.* 42. *Nulla res adversus iram magis proderit, qàm cogitatio mortalitatis. sibi qisqe, ut alteri, dicat; Qid juvat tanqam in æternum genitos tras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Qid rutmus in turbam? qid certamina nobis accersimus? qid imbecillitatis oblivi, ingentia odia susc ipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? jam istas inimicitias, qas implacabili gerimus odio, febris avt aliud malum corporis vetabit geri. jam par acerrimum media mors dirimet. qid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? stat super caput fatum, & pereuntis dies imputat, propiusqe ac propius accedit istud tempus qod aliena destinas morti, fortasse* [havd] * *citra tuam est.* [* *circa* Lipsius] Et rursus: *Qin potius vitam brevem colligis, placidamqe & tibi & cæteris præstas. qin potius amabilem te, dum vivis, omnibus; desiderabilem, cum excesseris, reddis. Qid servo, qid domino? qid regi, qid clienti tuo trascris? sustine paullum. venit ecce mors, qa nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina arena spectacula, tauri & ursi pugnam inter se colligatorum; qos cum alter alterum vexarit, suus confector expectat. Idem facimus. aliqem nobiscum alligatum lacessimus: cum victo victoriqe finis aqe maturus immineat. numqid amplius isti cui trascris, qam mortem optas? etiam te qiescente morietur. perdis operam: facere vis, qod futurum est. Qieti potius placatiqe, qantulumcunqe supereft, transigamus. sive de ultimis supplicis cogitas, sive de levioribus, qantulum est temporis, qo avt ille pœnis suâ torqeatur, avt tu malum gaudium ex aliena percipies? jam ipsum spiritum expuimus interim, dum trahimus. dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiqam, non periculo simus. detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. dum respicimus, qod aiunt, versamurqe nos, jam mortalitas aderit.* Pervulgatum est illud, ad qod ille respexit, qodqe Aristoteles exhibet, *Rhetor. lib.* 2. *c.* 21.

Ἀθανάτου ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Iram cave immortalem mortalis geras.

Sive, ut Gnomologus vetus;

Ἀθανάτου ἔχθρας μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Mortalis odia ne gere immortalia.

Qod latius extulit Evripides in *Philoctete* apud Stobæum *tom.*2. *tit.* 20.

Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῶν ἔφυ.
Οὕτω προσῆκεν, μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
Ἀθάνατον; ὅσις σωφρονεῖν ἐπίσταται.
Mortale qando corpus est homini datum;
Nec odia debet gerere immortalia,
Qisqis magistrâ sapere naturâ volet.

Grotius. Romanis, ab Hetrvscis missi de Tarqinio legati, apud Dionysium Halicarnassevm *l.* 5. *pag.* 280. Δεῖν ἀνθρώπους ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν, μηδὲ ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν. *Oportere homines cum sint, non sapere supra humanam conditionem, neqe immortales iras gerere in corporibus mortalibus.* Et Marcio mater apud eundem *lib.* 8. *pag.* 521. ubi Deos etiam, per gravia atqe atrocia peccantibus iratos, muneribus precibusqe leniri dixerat, εἰ μὴ σὺ, inqit, ἀξιοῖς, τὰς μὲν Θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἀθανάτους. *Nisi forte tibi æqum videtur, deorum iras mortales esse, at iras hominum immortales.* Creon tamen apud Sophoclem in *Oedip. Colon.*

Θυμοῦ γὰρ ἀδὲν γῆρας ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν.
Iræ senectus unica est, vita exitus.

Et ulteriùs etiam Phalaris *Epist.* 51. Τῆς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας ὅσοι τι κακὸν μὲ δεδράκασιν, ὡς παρακαλεῖς, κἀγὼ ἐπιλελοίμην. θνητὸς γὰρ ὀργὰς, ἀθανάτου ὀργὴν ἔχειν, ὡς φασί τινες, ἀ προσῆκεν. τῆς μέντοι, Πύθωνος εἰς ἐμαυτὸν δυσμενείας, ἀ μόνον ζῶν, ἀλλ' ἀδ' ἂν ἀποθανὼν, ὃ πᾶσι συμβαίνει τοῖς τετελευτηκόσιν, ἐπιλελοίμην. *Reliqorum simultates & inimicitiam, qotqot mi-*

A *hi damnum dederunt, facilè tuâ avtoritate oblivioni mandaverim. Mortales enim cum sumus, sempiternam, ut qidam ajunt, iram tenere non debemus: at Pythonis odium non modo vivus, sed ne mortuus qidem, qod tamen omnibus è vita discedentibus contingere solet, è memoria abolevero.*

Οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολιφθήσεται] Vide *infrà* §.33. & *lib.* 8. §.25. Hesiodus *Oper. l.* 1. *v.* 153.

Βῆσαν ἐς ἠερόεντα δόμον κρυερὸν Ἄϊδος,
Νώνυμοι. —
Descenderunt tenebricosam in domum horribilis Plutonis
Ignobiles. —

B qo loco (ut obiter adnotem) ἠερόεντα malim vertere, *situ obsitum*, qam cum interpretibus, *latum.*

§.7. Ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι] Idem ferè *l.* 7. §. 14. & *l.* 8. §. 35. 41. 47. & *l.* 12. §. 22. 25. Huc illud Menandri, apud Plutarchum *de tranqill.* & *de exil.* & apud Scobæum *tom.* 2. *tit.* 109.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, εἰ μὴ προσποιῇ.
Nil passus es mali, ipse ni pro te feras.

Epictetus *Enchirid. c.* 29. Σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. τότε δὲ ἔσῃ βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. *Te enim alius non ladet, nisi ipse velis. Tum autem*
C *læsus eris, cùm te ladi existimaris.*

§.8. Ὃ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ὁ ποιεῖ] qod *lib.* 7. §. 64. ἀδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. *Nec mentem gubernatricem fac deteriorem.* qia scilicet *Animus cujusqe, is est qisqe.* Cicero *Somn. Scip.* Vide *l.* 2. §. 1.

§.9. Ἠναγκασαι] Ità *l.* 2. §. 3. Πρόσεστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον. *Accedit & necessitas qædam.* ibi vide. commation avtem hoc superioribus adfigit Casavbonus, seqentibus præfigit Xylander. cùm nevtra satis cohæret. dictionis series hiulca est, & deesse aliqid videtur. ad seqentia potiùs dicti mens vergit: ut rationes varias simul congerat, ob qas æqanimiter contingentia qæqe ferre oporteat; qia nempe necessaria, utilia, justa.

D §.10. Ὅλῃ πᾶν τὸ συμβαίνον, δικαίως συμβαίνει] Ità solent excerpta sua, vel χρησιμεύειν, vel adnotata ordiri, Ὅλῃ τόδε, & τόδε, ut videre est passim apud Photium, Evstathium, alios. Aliqando tamen plenius, Ἴσθι ὅλῃ, avt ejusmodi aliud qid, qale & istic subintelligendum. Qod avtem *omnia qa contingunt nobis, justè contingere* dicit, intelligendum est, qoad primam cavssam. Nec abhorret ab hoc philosophia Christiana, sed cumprimis inculcat. Psaltes *Psal.* 119. *v.* 139. *Justus es, Domine, justaqe sunt judicia tua.* & *v.* 75. *Novi, Domine; recta esse judicia tua; justeqe te afflixisse me.* Et *Psal.* 145. *v.* 17. *Justus est Dominus in omnibus viis suis, sanctisqe in*
E *operationibus suis.* Vates etiam Jerem. *c.* 12. *v.* 1. etiamsi ægrè ferre videatur, qod bonis malè, malis bene sit; hoc tamen pro fundamento immoto prorsus substernit, *Tu Domine, certè justus es.* Seneca *Epist.* 107. *Qacunqe fiunt, debuisse fieri putet; nec velit objurgare naturam.* & *Epist.* 96. *Solet fieri, parum est. debuit fieri, decernuntur ista, non accidunt.* Galenus *in Hippocr. de fract. l.* 1. §. 2. Ὅλως ἐκάστῳ πράγματι τὸ οἰκεῖον φυλάττεται, δικαίως ἔχει τὸ καὶ διοικεῖται. οἰκεῖον δὲ ἐστὶν ἄλλο παρὰ τὸ κατὰ φύσιν. *Qum unicuiqe rei qod proprium est, servatur, tum ea justè se res habet & administratur. Qid avtem aliud in corpore proprium est, qàm qod secundum naturam*
F *est.* ad Marci mentem aptissimè.

Καθὰ τὸ ἑξῆς] *secundum rerum ac causarum* ἐπισύνδεσιν, sive *connexionem ac concatenationem* qandam, qam imaginabantur Stoici. Vide *infrà* §. 45. & *l.* 6. §. 38.

Ὑπὸ τινος ἀπονεμοντος τὸ καθ' ἀξίαν] nihil poterat piè magis ac religiosè dici, qàm omnia provenire à cavssa qadam suprema, assignante qasi certâ lege cuiqe, qod ipsi maximè sit congruum. Vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 25.

Σὺν τὸ ἀγαθὸς εἶναι] Syntaxis τῷ poscit. Sicut *l.* 7. §. 66. ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι, *contentus agere qod esset justus.* atqe ita Lugdunensis. *Bonum* avtem fore dicit, si justè evenientibus

do bonus qis propriè dicitur. in omni actione tua ſerves iſtud.

§. 11. Tu nè ea opineris, qæ is avtumat, qi contumeliâ te afficit; vel etiam qæ ille avtumare te vult. verùm res ipſas, qomodo verè ſe habeant, cogites.

§. 12. Duo iſta in promptu tibi ſemper ſunt habenda: alterum, nihil ut facias, niſi qod partis regere legémqe dare natæ ratio ſuggeſſerit, ídqe ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem

καθ' ὃ νενόηϰε] ἰδίως ὁ ἀγαθός. ἓν δὲ πίϛις ἐνεργείας σῴζει.

§. 11. [a] Μὴ πιάσπα ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑβρίζων κελεύει, ἢ οἷά σε κελεύειν βάλῃ. ἀλλ' ἴδε αὐτὰ [b], ὁποῖά ϰαΐ' ἀλήθειάν ἐϛι. a Inf. §. 18.

§. 12. Δύο πτῶϛας [c] ἐπιμόνῃϛας ἔχειν ἀεὶ δεῖ. τὸ μὲν, πρὸς [d] τὸ πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλιϰῆς ϰὴ νομοθετιϰῆς λόγου ὑποβάλλῃ, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων. τὸ δὲ [e] πρὸς τὸ μεταδίδοσθαι, ἐὰν b L.3.§.11. c L.3.§.13. d L.2.§.16. l.3.12.16. e L.6.§.21. 30 l.7.§.12. l.8.§.16.

ANNOTATIONES.

bus ſe ſponte ſummiſerit. qod Cleanthes ſuprà, *ad l.* 3. §. 4. *Maluſqe patiar, qod bono licuit pati.*

Καθ' ὃ νενόηϰε ἰδίως ὁ ἀγαθός] *Virum bonum* dicit: non *qomodo omnes candidatos bonos viros dicimus, qomodo obvios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus*: ut Seneca *Epiſt.* 3. ſed *perfectum, abſolutum*; *qem malum facere nulla vis, nulla neceſſitas poſſit.* Idem *Ep.* 34. Itaqe τὸ ἰδίως νενομένον iſtic opponitur τῷ καινότερον λεγομένῳ, *l.* 2. §. 10. aliúdqe hìc τὸ ἴδιον, aliud τὸ ἰδιωϛιϰὸν, *infrà* §. 50. Fabius *inſtit. lib.* 12. *c.* 1. cùm Oratorem *virum bonum* definiviſſet. *Ego ſecundùm communem loqendi conſvetudinem ſæpe dixi dicamqe perfectum Oratorem eſſe Ciceronem, ut amicos & bonos viros, & prudentiſſimos dicimus vulgò, qorum nihil niſi perfectè ſapienti datur. Sed cùm propriè & ad legem ipſam veritatis loqendum, eum qarum oratorem, qem & ipſe qærebat.*

§. 11. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε] Seneca *de ſap. conſtant. c.* 17. *Genus ultionis eſt, eripere ei qi fecit contumelia voluptatem. Solent dicere; Miſerum me, puto, non intellexit! adeò fructus contumeliæ in ſenſu & indignatione patientis eſt.* Tertullianus *de patient. cap.* 8. *Nempe idcirco qis te ladit ut doleas: qia fructus omnis ladentis in dolore læſi eſt. ergò cùm fructum ejus everteris non dolendo, ipſè doleat neceſſe eſt, amiſſione fructus ſui.*

§. 12. Ἐποπϛῆς] i.e. δόγματα ἔποπα. ut *l.* 3. §. 13.

Ὁ τῆς βασιλιϰῆς ϰαὶ νομοθετιϰῆς λόγου] i.e. τὸ ἡγεμονιϰὸν, sive *mentis*, qam & τὸ κυριεῦον, *ſuprà* §. 1. & τὴν κυβερνῶσαν, *l.* 7. §. 64. vocat. Vide Ambroſium *Hexaemer. l.* 6. *c.* 9. *ſuprà ad* §. 3. Verùm nobis, *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova.* Eſaiæ *c.* 33. *v.* 22. cujus & legem νόμον βασιλιϰὸν Jacobus indigetat *c.* 2. *v.* 8.

Μεταδιδόσθαι] Vide *ad l.* 1. §. 15. 16. & *l.* 6. §. 21. Notum illud Heſiodium *oper. l.* 1. *v.* 294.

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει,
Φρασσάμενος τὰ ϰ' ἔπειτα, ϰαὶ εἰς τέλος ἔϛιν ἀμείνων.
Ἐσθλὸς δ' αὖ ϰἀϰεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὃς δὲ ϰε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀϰούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήιος ἀνήρ.
Ille qidem ante omnes, per ſe ipſe qid utile, qid non,
Qi videt, & longe fines proſpectat agendi:
Qi bene conſultis didicit parere, ſecundus.
At qi conſiliis pollet nihil ipſe, nec audit
Suadentes alios, nullos homo vivit ad uſus.

Ità vertit apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. & 4. Grotius; qem mirum αὐτῷ repoſuiſſe denuo, cùm in Stobæo prius αὐτὸς legeretur. præſertim cùm & in verſione illud potius expreſſerit, & Heinſium avdire potuerit, de ſcriptura genina monentem *in notis ad Heſiodum*: ubi & hæc habet; ὁ αὐτὸς νοῶν πάντα, *eſt*, ὁ ϰαλὰ πάντα αὐτὸς, τελείως, ϰαθ' αὑτὸν, σοφὸς ὤν. Ὁ αὐτὸς νοήσας, itaqe dixit Heſiodus, *hoc eſt, qi ipſè, non avtem,* ὁ αὐτῷ, *qi ſibi, ſapit*, juxta illud Evripideum:

Μιτῶ σοφιϛὴν, ὅϛις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi profeſſum ſapere, ſibi qi non ſapit.

à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3 relatum, à Cicerone *Famil. l.* 13. *Ep.* 15. Luciano in *apologia*. Plutarcho *de latend.* ab Alexandro apud eundem in *Alex.* uſurpatum. opponitur avtem ὁ αὐτὸς νοήσας, τῷ διὰ ἑτέρου τινὸς νουθετήϛως σοφῷ γεγονέναι. *Qi ipſè ſapit illi, qi alterius alicujus admoniione ſapiens evaſit.* Eandem hanc lectionem confirmat Ariſtides Rhetor. in *Orat. Platon.* 1. *tom.* 3. *pag.* 44. *A.* non qidem ut vulgò legitur, ſed ut à Photio exhibetur, *Bibliorh. Cod.* 247. qi ubi Heſiodia illa recitaverat, ſubjungit: Πολὺ μὲν ἄρϛιϛον τὸν αὐτὸν εὑρίϛϰειν τὰ βέλτιϛα. ἴσχαϛον δὲ ἀναθέϛαι, τὸν ἕτερόν τινα συνιέντα, ἢ πειθόμενον. μέσον δὲ ἀμφοῖν, ὥσπερ ἐν ἀριθμῶν ὅροις, τὸν τῷ συνιέντι πειθόμενον, τοσούτῳ χείρω τοῦ νοήσαντος, ὅσῳ βελτίων τοῦ μηδ' ὑπόντος, μήτε πειθομένου. *Ac primum qidem poſuit eum, qi per ſe qidem optima inveniret: poſtremum avtem inſcientem, qi nec intelligeret, nec pareret: medium denique, velut in numerorum terminis, qi pareret intelligenti, tanto inveniente pejorem, qanto nec loqenti nec parenti præſtabat.* Et mox: Τὸν μὲν τοιοῦτον ἄνδρα, ὡς θεῖον ϰαὶ θεῶν ἐγγυς πρῶτον ϰαὶ ϰράτιϛον ϰαὶ ἄριϛον ϰαὶ ἅπαντα, ὃς ϰαὶ αὐτὸς πάντα νοήσει. τὸν δὲ ἀϰουσαίᾳ ϰαὶ μαθοῦσι δεύτερον. *Eum qidem qi ſibi cuncta ipſe invenit, primum ac præſtantiſſimum, ceu deum ac diis proximum poſuit, avditorem vero ac diſcentem ſecundum.* Sed & Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. & Diogenes Laërtius *lib.* 7. apud qem Zeno Heſiodi A verſiculos illos non ſine nota aliqa refingit, ut dicatur,

Κεῖνος μὲν πανάριϛος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ' αὖ ϰἀϰεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.
Κρείττονα γὰρ εἶναι τὸν ἀϰέραιον ϰαλῶς δυνάμενον τὸ λεγόμενον ϰὴ χρῆσθαι αὐτῷ, τῷ δι' ἄλλου τὸ ϰαὶ συνιόντος. τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνιέναι· τῷ δ' εὖ πειθομένῳ προσεῖναι ϰὴ τὴν πρᾶξιν.
Optimus ille qidem qi paret recta docenti,
Nec malus ille, poteſt qi per ſe noſcere cuncta.
Præſtantiorem enim eum eſſe, qi bene qod dicitur avdire poſſit, atqe eo uti, qam qi per ſeipſum omnia aſſeqitur. Huic enim ſolum adeſſe intelligentiam; illi verò qi obtemperet, adeſſe præterea effectum. Qod etiamſi Themiſtio *in Orat. qinqennal.* placuiſſe video; mihi tamen eodem loco habetur, qo Zenonis ejuſdem cavillum illud, qo Phocylidis monitum nemini non probatum eludere conabatur.

Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν γ' ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.
Nec litem decide, ubi non avdita utraqe eſt pars.

de qo videri poterit Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 4. Verùm propiùs acceſſit Artabanus apud Herodotum *lib.* 7. *pag.* 445. *B.* Ἴσον, inqit, ἐϰεῖνο παρ' ἐμοὶ ϰίνδυνος, φρονέειν τε εὖ, ϰὴ τῷ λέγοντι χρῆσθαι ἐθέλειν πείθεσθαι. *Apud me tantundem valet bene ſentire per ſe, & alteri bonam ſententiam dicenti accedere.* Cæterùm Heſiodo ſuffragatur prorſus Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. qo loco non primus tantùm verſiculus ad avtoris mentem ritè efformatus reperitur; ſed & qartus, qi hoc admiſſo, prout ſuperiùs retulimus, emendandus fuerat, integer exhibetur. ſiqidem μήτ' ἄντος ibi legitur, qod μήθ' ἅντῳ apud alios, etiam qi mendum prius ſuſtulerant, mendoſè habetur. Gregorius etiam Nazianzenus *Epiſt.* 43. Ἀντάσομαι δὲ, (τοῦτο γὰρ εἰπεῖν μέλλειον) εἰ μήτε αὐτὸς συνοράς τὸ δέον. ὃ τῆς πρώτης ἐϛὶ τῶν ἐπαινετῶν μοίρας. μηδ' ἄλλῳ εὖ εἰπόντι ϰαλαβοηθήϛεις. ὃ τῆς δευτέρας. *Verum acerbè feram, (ſic enim parcius & moderatius loqar) ſi nec ipſe, qid officii ſit, perſpicis, qæ prima bonorum hominum claſſis eſt, nec alium rectè monentem ſequaris, qi ſecundus ordo eſt.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 570. *C.* Εἰ μὲν οὖν πρόθυμος δέχοισθε τὰ λεγόμενα, τῆς δευτέρας τῶν ἐπαινουμένων ἕϛισθε παρ' Ἡσιόδῳ τάξεως. εἰ δὲ μή, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν ἕτοιμι δυσχερὲς. αὐτοὶ δὲ μέμνησθε τῶν ἐπῶν δηλονότι, ἐν οἷς ἐϰεῖνος φησί. ἄριϛον μὲν εἶναι τὸν παρ' ἑαυτοῦ τὰ δέοντα ξυνορῶντα. ἐσθλὸν δὲ ϰἀϰεῖνον, τὸν τοῖς παρ' ἑτέρων ὑποδειχθεῖσιν ἑπόμενον. τὸν δὲ πρὸς οὐδέτερον ἐπιτήδειον, ἀχρεῖον εἶναι πρὸς ἅπαντα. *Si igitur hæc mea dicta prompti receperitis, in ſecundo ordine eorum, qos laudat Heſiodus, eritis. Sin minùs, ego qidem nihil moleſtum dicam, vos avtem ipſi carminum reminiſcamini, qa ille conſcripſit:*

Optimus ille qidem, qi per ſeſe omnia novit:
Proximus huic fuerit, qi credit recta monenti.
At qi nec ſapit ipſe, neqe avdierit ſapientem,
Utilis hic nulla eſt omnino in parte putandus.

Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt.* 2. *ad Cor. Orat.* 18. *Edit. Commel. pag.* 874. Ὥσπερ γὰρ ἐϰεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν, σοφός. οὕτως ἡμεῖς οἱ ϰατανεύοντες, ϰὴ αὐτοὶ συνίσταμεν ϰὴ ὑμνοῦμεν τὴν ἀϰρωτάμεθα ἔπαινον. *Ut enim is, qi utilem ſententiam dixit, ingenis & ſapientia: ita nos, qi eam comprobavimus, complexiqe ſumus, prudentia candorisqe laudem feremus.* ubi, qod monet Dunæus noſter, illum primæ notæ σοφὸν, hunc ſecundæ συνετὸν nuncupat. Cicero *pro Cluent. Sapientiſſimum eſſe dicunt eum, cui qid opus ſit ipſi veniat in mentem: proximè accedere illum, qi alterius bene inventis obtemperet. in ſtultitia contrà eſt. minus enim ſtultus eſt is, cui nihil in mentem venit, qam ille, qi qod ſtulte alteri venit in mentem, comprobat.* Minutius apud Livium *l.* 22. *Sæpe ego avdivi, eum primum eſſe virum, qi ipſe conſulat, qid in rem ſit: ſecundum eum, qi bene monenti obediat: qi nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum extremi ingenii eſſe. nobis qoniam prima animi ingeniiqe negata ſors eſt, ſecundam ac medium teneamus, & cùm imperare diſcimus, parere prudenti in animum inducamus.* Seneca item *de benefic. l.* 5. *c.* 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt.* ſive ut ſcholia Manuſcripta in codice meo, (nam & Liptius locum mancum eſſe advertit) *Non moneri*, (hoc eſt, *monitu non malgere*) *prima virtus eſt: velle ac poſſe ſecunda.* Et mox: *Animus, qod paucis, ſui rectior, optimus: proximi ſunt, qi admoniti in viam redeunt.* Tales eſſe nè pudeat pigeatve, Marcus vult iſtic; non qales Nicetas Conſtantinopolitanos ſuos deſcribit in *Iſaac & Alex. c.* 1. Μετ' αὐτόθεν τοῖς ἐπαινετοῖς προσχωρήσαντας, μηδ' ἑτέρῳ πειθομένους

a L.10.§.12. b L.7.§.5. c L.5.§.1. d L.11.§.16. e L.5.§.28. l.11.§.39. f L.6.§.22. g L.5.§.6.l.7.§.73. h L.2.§.3. i L.2.§.12. k Inf.§.21. 23.l.6.§.24. l.10.§.7.

ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν καὶ μετάγων ἀπὸ λυσιτελοῦς ἀήσεως. τὸν μὲν τοι μεταγωγὴν, ἀεὶ ἀπὸ λυσιτελοῦς πιθανότητος· ὡς [a] δικαίᾳ, ἢ [b] κοινωφελῆ γίνεσθαι, καὶ τὸ ὠφεληθῆναι τοιαῦτα μόνον εἶναι δεῖ, οὐχ ὅπερ [c] ἡδὺ ἢ [d] ἔνδοξον ἐφάνη.

§. 13. [e] Λόγον ἔχεις; ἔχω. τί οὖν οὐ χρᾷ; [f] τί γὰρ τὸ ἑαυτῷ πιθανὸν, [g] ἢ ἄλλο φίλεις;

§. 14. Ἐνυπόστης, [h] ὡς μέρος. [i] ἀναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. μᾶλλον δὲ [k] ἀναληφθήσῃ

diversam transeas, siqis affuerit, qi te corrigat, & sententiam tibi mutet. veruntamen sententiæ mutatio ista niti semper debet probabilitate aliqâ, vel justum esse, vel in publicum utile, vel aliud hujusmodi, id ad qod transitur, non avtem qod jucundum avt glorioſum exiſtat.

§. 13. Ratione præditus es? Sum. cur ergò eâ non uteris? hæc enim si qod suum est fecerit, ecqid est amplius qod reqiras?

§. 14. Tanqam pars universi hujus, extitisti. in id qod produxit te evanesces. vel potiùs mutatione qâdam

ANNOTATIONES.

εἰσηγωμένῳ τὰ λώονα. *Nec sua sponte sana consilia amplectentes, nec meliora suadentibus obtemperantes.* Facit huc Philippidæ Comici in *Ananeosi*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. illud;

Ὅτ' ἂν ἁμαρτάνῃς τι, χαῖρ' ἠτιώμενος.
Μάλιστα γὰρ ὕτω σώζεται τὸ συμφέρον.
Ne turpe vinci, siqd erraris, puta:
Hæc namqe vera est ad bonam frugem via.

Grotius. Sophocles *Antigon.*

Ἐγωγε φημὶ πρισσοῦσιν πολὺ,
Φῦναι τὸν ἄνδρα πανὶ' ἐπισήμης πλέον.
Εἰ δ' ἀν (φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταυτὴ βέπειν)
Καὶ τῶν λεγόντων ἐν καλὸν τὸ μανθάνειν.
Hoc mi videtur, expedire plurimum,
Scientiâ plenus si qisqe existeret:
Sin minus hoc, (namqe huc res havd nata est vergere)
Bonum est à bene monente qovis discere.

Grotius. Et *ibidem*:

Ταῦτ' ἂν, τέκνον, φρόνησον. ἀνθρώποισι γὰρ
Τοῖς πᾶσι κοινὸν ἐστι τὴξαμαρτάνειν.
Ἐπεὶ δ' ἁμαρτὴ, κεῖνος ἀκὶτ' ἐς ἄτης
Ἄνολβος ἀνὴρ ἀνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
Πεσὼν ἀκεῖται, μηδ' ἀκίνητος πίλει.
Αὐθαδία τοι σκαιότητ' ὀφλισκάνει.
Hæc ut modesto pectore evolvas, rogo:
Errare cunctis insitum mortalibus:
At ille nec sine mente, nec vacuus spei,
Remedia qi receptat implicitus malis,
Nec pertinaciam addit errori suo.

Grotius. Seneca *Agamemn.* 2. 2.

Remeemus illuc, unde non decuit prius
Abire, sed nunc casta repetatur fides.
Nam sera nunqam est ad bonos mores via.
Qem pœnitet peccasse, pene est innocens.

Andocides *Orat. de reditu:* Καὶ ἐντυχίσαιτοι μὲν, οἱ ἐλάχιστα ἐξαμαρτόντες σωφρονιστροὶ δὲ, οἱ ἂν τἀχιστα μεταγιγνώσκωσι. *Illis felicissimi qidem sunt, qi qàm minimum peccant: prudentissimi vero qos statim peccatorum pœniteret.* Gregorius Nazianzenus *in patr. suum.* Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνου θεοῦ. τὸ δ' ἐξαμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν, ἀνθρώπου μὲν, ἀλλ' ἐπαινετοῦ, καὶ τῆς σωζομένης μερίδος. τὸ γὰρ ἀνεξάπιστον, τῆς πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης ἐστὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐνεργουμένων. *Omni vitio carere, hominis modulum excedit, solusqe Dei est. At verò post peccatum ad mentem meliorem redire, hominum est, verum proborum, & qi ex ea classe sunt, qæ salutem consequitur. Perditè autem & incurabiliter ægrotare, prava illius & adversaria natura, atqe eorum, qi ab ea afflantur.* Idem in *Apolog.* Κἂν εἰ τὸ πρῶτον τῷ λόγῳ μὴ σώζοιεν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τό γε δεύτερον ἐκείνου, τὸ ἁμαρτάνοντας μεταπάγισθαι. *Si minus id, qod rationis primum est, fervent, hoc est, ut nihil peccent; at certe id, qod eo posterius est, qum peccant, emendari, atqe in viam reduci.* Τὸ μὲν γὰρ ἀῤῥωστῆσαι, τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, ἣ πάντων ἅπτεται, καὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα καὶ τὴν δίανοιαν. τὸ δὲ θεραπευθῆναι, καὶ εἰς ἀλλήλας ἐπανελθεῖν, τοῦ λογισμοῦ, καὶ τῆς χάριτος. *Nam qod in morbum incidérimus, communis natura est, & humana infirmitatis, qæ omnes & animo & corpore valentissimos attingit, qod autem morbum depulerimus, id verò rationis munus est & gratia divina.* Idem *Irenic.* 1. & *adv. Julian.* 2. Μιγα μὲν τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τυχεῖν ἁμαρτάνοντας, ἢ μὴ τὰ μέγιστα ἐπειδὴ τὸ παντελῶς ἀναμάρτητον, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἔλαχεν ὁ Θεός. δεύτερον δὲ, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ πλανηθέντας τι καὶ παιδευθέντας, εἶτα ἐπανελθόντας, &c. *Magnum illud, ne omnino qidem peccasse, aut certe non gravissime: qandoqidem eum vitæ statum, qi omni prorsus peccato vacet, Deus supra humana natura modum constituit. Proximum autem, ut mihi qidem videtur, illud est, ut cum admisso aliqo peccato castigati fuerimus, ac postea soluti, & indulgentius habiti,* &c. Isidorus Peluſiota *l.* 1. *Ep.* 381. Κάλλιστον μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχειν ἐγγύτατα. καλὸν δὲ καὶ τὸν ἁμαρτόντα γνησιμαχήσαι, καὶ ταχέως ἐξαναστῆσαι τῷ πλώματος. *Longè qidem pulcerrimum est, non peccare, atqe à Deo non procul esse remotum. Pulcrum autem illud qoqe est, qum in peccatum lapsus sis, pœnitudine duci, ac qam primum è lapsu exurgere.* Idémqe *ibidem Ep.* 435. Τὸ ἀναμάρτητον Θεῷ μόνῳ, καὶ ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχον. τὸ δὲ μεδενὸς ἐφάπτεσθαι τῶν καλῶν γνώμην ἀδίκημα ὤν, ἀνθρώπου ἐστὶν ἀναγῶς. καὶ τὸ μὴ πολλοῖς περιπίπτειν τῶν ἀκυρίων, εἰκὸς τῶν ἐγγίσαι Θεῷ βουλομένων. καὶ τὸ ἧττον μὲν ἐκείνων, βάσον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ἐπὶ μήκιστον ἐμμένειν τοῖς ἁμαρτήμασιν. *Ab omni peccato alienum esse solius est Dei: nec, qi id consequatur, mortalium qisqam est. Nullum verò voluntarium scelus attingere pii qidem est hominis. Et non in multa involuntaria peccata incidere, eorum proprium est qi ad Deum appropinqare student. Et (qod illis infersus est, ac multis persacile) non qàm diutissimè in peccatis permanere.* Cyprianus *Epist.* 3. *Primus gradus felicitatis est, non delinqere: secundus, delicta cognoscere. illa innocentia qa servat; hac medela, qa sanat.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 17. *Prima virtus peccata non perpetrare, sed vitare: secunda, perpetrata corrigere.*

Κοινωφελῆς] Vide *lib.* 1. §. 16. κοινοποιμοσύνη. & *lib.* 7. §. 4.

Οὐχ ὅτι ἡδύ] Augustinus *contr. Julian. l.* 5. *c.* 7. ubi illud Lucani *l.* 2. de Catone elogium retulerat.

In commune bonus: nullosqe Catonis in actus
Stirrexit, partemqe tulit sibi nata voluptas.

goniam, inqit, *& qod non faciebat sine voluptate, non faciebat propter voluptatem.* Cicero *Academ. lib.* 4. §. 140. *Virtus esse nulla potest, nisi sit gratuita. nam qæ voluptate, qasi mercede aliqâ, ad officium impellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatioqe virtutis.* Seneca *de vit. beat. cap.* 10. *Sapiens nihil voluptatis causſa faciet.* Allusum est forsan ad Gorgiæ Leontini dictum, qi interroganti, τίνι διαίτῃ χρώμενος ἄτοκος ἐμμελῶς καὶ μετὰ αἰσθήσεως τοσοῦτον χρόνον ζήσειεν, *Qâ victus ratione sic validus & sensibus illasis tam diu vixisset,* respondit, ὅδῃ ποτὲ ἡδονῆς ἕνεκα πράξας. *qod voluptatis causſa nihil unqam fecisset.* ex Clearcho *vitarum lib.* 2. Athenæus *dipnos. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Apud Plutarchum in *Stoic. Contradict. c.* 18. Chrysippus ἐν τῷ περὶ πολιτείας, ὅδε ἡδονῆς ἕνεκα πράξειν, ὅδε παρασκευάσεσθαι τοὺς πολίτας. *Cives nihil voluptatis causſa acturos avt paraturos.* Antisthenes verò suis præcepit, μηδὲ δάκτυλον ἐπιθύειν τοῦτ', ἕνεκα ἡδονῆς, *ut nè digitum qidem voluptatis causſa unqam extenderent.* Theodoretus *therapevt. lib.* 12. cujus illud item celebratur, Μανίαν μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Furere malim, qàm voluptate perfundi.* Laertius *l.* 7. Sextus Empiricus *adv. Ethic. cap.* 2. & *Pyrrhon. Hypoth. l.* 3. *c.* 23. Clemens *Strom. l.* 3. Theodoretus *therap. lib.* 3. Gellius *l.* 9. *c.* 5. Veruntamen etiam Stoici ipsi in hanc partem fecerunt ionem qandoqe fecisse visi sunt. qod de Aristone Magistro suo festivè Eratosthenes apud Athenæum *lib.* 7. *pag.* 281. *D.* τὸν τῆς ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς μεσοίχοον διορυττοντες, καὶ ἀναφαινόμενοι παρὰ τὴν ἡδονὴν. *Voluptatis & virtutis parietem intergerinum & interjectum suffodientes & visi apud voluptatem.* Neqe tamen ullo modo admittendum, qod Epiphanii codices habent, *adv. hæres. l.* 3. *tom.* 2. *epilog.* §. 9. Chrysippum statuisse τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθεῖν εἶναι. *Ultimum omnium bonorum animi esse jucunditatem.* nec id sanè Epiphanius unqam dixerit. Verum avt vitiata ista, & ἀπαθεῖς pro ἡδυπαθεῖς legendum; avt loco mota, & Diogeni Rhodio, cujus dogma proximè refert, qocum istud probè convenit, τὰ σύμπαντα συνίστασθαι ἐξ ἡδονῆς. *voluptate constare omnia,* tribuendum. Cæterum in dogmatum priscorum illorum recensione Epiphaniana havd pavca istiusmodi, vel depravata, vel perperam relata occurrunt.

Ἔνδοξον] Contrà qam illi, *qi nihil honestum esse putant, nisi qod in vulgus gloriosum.* Cicero *Academ. l.* 4. Seneca *de beat. c.* 20. *Nihil opinionis causſa, omnia conscientiæ facta.* Et *Epist.* 113. *Nihil sit illi cum ambitione & fama: sibi placeat.* De T. Aristone Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 22. *Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2

§. 13. Τί οὖν οὐ χρᾷ;] Bernardus *de bon. deser.* & *in Cant. serm.* 34. *Ipsis etiam in bestiis bestialior est homo,* (hoc est, ut Simocattus *Epist.* 13. τῶν ἀλόγων ἀλογώτερος) *ratione vigens & ratione non vivens.*

Τί ἄλλο φίλεις;] puta lavdem, avt mercedem. ut *lib.* 7. §. 73. & *l.* 9. §. 42. Vide & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 11.

§. 14. Ὡς μέρος] Vide *l.* 2. §. 3.

Ἐναφανισθήσῃ] Vide *l.* 2. §. 12.

Ἀναληφθήσῃ] Verbum idem de Domino Jesu, sed sensu pavlùm diverso usurpatur, Marc. *cap.* 16. *v.* 19. & *Act. cap.* 1. *v.* 2.

dam interveniente in rationem ſeminalem recipieris.

§. 15. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citiùs, alia ſeriùs decidit: citiùs avtem an ſeriùs, nihil intereſt.

§. 16. Intra decimum diem Deus illis ipſis videberis, qibus nunc pro bellua & ſimia haberis, ſi ad decreta rationíſque cultum te retuleris.

§. 17. Tu nè tanqam annorum millia aliqot adhuc victurus, rem geras. inſtat fatum. dum vita ſuppetit, dum datur, bonus eſto.

§. 18. Quantum is otii lucratur ſibi, qi non animadvertit, qid proximus qis dixerit, egerit, cogitaverit; ſed qid ipſe tantùm agat, qo id juſtum

εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν καὶ μεταβολήν.

§. 15. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ὅλη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ, τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δὲ ὕστερον. [a] Διαφέρει δ' οὐδέν. a L.2.§.14. Inf. §.47.

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν [b] Θεὸς αὐτοῖς δόξῃς, οἷς νῦν καὶ πίθηκον, ἐὰν ἀποκάμψῃς ὅλη τὰ δόγματα, καὶ τὸ σέβασμον τοῦ λόγου. b Sup. §. 3.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. [c] τὸ χρεὼν ἐπήρτηται. [d] ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γένου. c L.2.§.4. d L.8.§.22. l.10.§.16. e L.2.§.8.

§. 18. [e] Ὅσην * ἀσχολίαν κερδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη. ἀλλὰ [f] μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον Inf.§.24. * ἐυσχολ. f Inf.§.25. l.5.§.34.l. 7.§.55.67.

ANNOTATIONES.

v. 2. 11. 22. Et indè ἀνάληψις, de ejuſdem aſcenſione uſurpata Lucæ *Evang. c. 9. v. 51.* Verùm in illis τὸ ἀνὰ ſubrectionis ſignificatum obtinet, ut rectè Beza; non *reſtitutionis*, uti Budæus & Eraſmus de voce altera, ſed ratione tamen hayd eâdem uterqe, cenſuerunt. qum Marco *reditum* & *reſumptionem* deſignet. qomodo & mors Salomoni *reditus* dicitur ſive *receptio*, ubi *corpus* aſſerit *ad terram unde ſumptum eſt, reverti, ſpiritum ad Deum, à qo prodierit, recipi. Eccleſ. c. 12. v. 7.* Vide *l. 7. §. 49.*

Εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν] id eſt, *Deum* ipſum, unde decitus, & cujus pars es. Laertius *l. 7. c. 136.* in *Zenone* de Deo. Ὥσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχεται, ἕτω καὶ τὸν σπερματικὸν λόγον ὅλα τοῦ κόσμου, &c. *Qemadmodum in fœtu ſemen continetur, ita & hunc, qum ſeminalis ratio mundi ſit,* &c. Vide *infrà §. 21, 23.*

§. 15. Τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δ' ὕστερον] Vide *infrà §. 47, & 48, & 50.* Seneca *Epiſt. 99. Reſpice celeritatem rapidiſſimi temporis, cogita brevitatem hujus ſpatii, per qod citatiſſimi currimus, obſerva hunc comitatum generis humani eódem tendentis, minimis intervallis diſtinctum, etiam ubi maximus videtur.* Et *Epiſt. 49. Non poſſunt longa intervalla eſſe, in ea re, qæ tota brevis eſt.*

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν Θεὸς αὐτοῖς δόξεις] Novi eſſe videntur argumenti iſta: nihil ſtatuo tamen. Poſſunt avtem intelligi, vel de mutatione ac metamorphoſi illâ ſtupendâ, qm in ſapiente ſuo prædicabant Stoici, & exagitat Plutarchus in *Stoic. paradox. pag. 1057. E.* utpote qâ ὁ χθὲς ἴχθυς ἅμα καὶ κάπρος, τὴμερον ἄφνω μεταβέβληκεν εἰς ἀρετὴν, καὶ γέγονεν ἐκ ῥυσσοῦ καὶ ἀχρηῦ καὶ λυγρὸῦ γέρων ἐυπρεπὴς, ἰσοειδὴς, καλλίμορφος. ὁ κακίσος πρωΐ, δείλης ἄριστος. ὁ καταδεέστερθὲν ἔμπληκτος, καὶ ἀμαθὴς, καὶ ἄδικος, καὶ ἀκόλαστος, καὶ δοῦλος, καὶ πένης, καὶ ἄπορος, αὐθημερὸν ἀνίσταται καὶ βασιλεὺς, καὶ ὅλβιος γεγονὼς, σώφρων τε καὶ δίκαιος, καὶ βέβαιος, καὶ ἔνδοξος. ὃ γένεια φύσας, ὃν' ἡσθην ἐν σαυτῷ νέῳ καὶ ἁπαλῷ, ἀλλ' ἐν ἀνθοῦντι καὶ ἁπαλῇ ψυχῇ καὶ ἀνάνδρῳ καὶ ἀδόξαίῳ, νῦν τέλειον, ἀκοαῖς φρόνησιν, ἰσχύϊ διάθεσιν, ἀδοξάσον ἐπίσημον καὶ ἀμετάπτωτον ἔξιν ἰσχνὸς, καὶ ἐξαίφνης ἥρως τις, ἢ δαίμων, ἢ Θεὸς ἐκ θηρίου τὸ κακίσε γενόμενος. *Qi heri erat infenſiſſimus & peſſimus, hodie ſubito mutatus eſt in virum bonum, atqe ex rugoſo, & pallido, & miſello ſilicernio decorus, dei ſimilis, formâ eximiâ. Is qi mane fuit deterrimus, ſub veſperam optimus eſt: & qi ſomno ſe dedit ſtolidus, ineptus, injuſtus, luxurioſus, ſervus, pauper, inops: ea ipſe die ſurgit rex, dives, beatuſqe factus, prætereaqe temperans, juſtus, conſtans, opinionum ut qiqam maximè vacuus. Non ille barbâ, avt pubertate nata in adoleſcente & tenero corpore, ſed in imbecilla tenerâqe anima, adde effeminata & inconſtante adeptus mentem perfectam, extremæ probam prudentiam, affectionem divinæ æqualem, ſcientiam ab omni opinione purgatam, habitumqe qi labefactari nullo qeat modo, & repente heros aliqis, genius, avt deus e beſtia factus peſſima.* vel etiam de vulgi mutabilitate, καὶ περὶ τὰ εὐμεταβόλα τῶν εὐφημιῶν δοκούντων, *ſuprà §. 3.* qibus hodie qis bellua avt ſimia, eiſdemqe rurſus intra pavcos dies idem genius avt Deus. Ità Athenienſi populo, ut Ariſtophanes *eqit.*

Ὁ νῦν μὲν ὑδὶς, ἄφνιον δ' ὑτιμίγας.
Qi nullus hodie, cras futurus ſummus eſt.

De Menedemo Laërtius *lib. 2. §. 140.* Τὰ μὲν πρῶτα καταφρονηθὲν, κύων καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων ἐκάλει. ὕστερον δ' ἐθαυμάσθη, ὥστε καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσασθαι. *Primo contemptus haberi cæpit, canisqe ab Eretrienſibus & delirus haberi. Poſtea vero in ſumma admiratione omnium fuit, adeo ut civitatis qoqe gubernacula ſibi tradcrentur.* Inſigne avtem inconſtantiæ popularis iſtius exemplum in Chriſti famulis ſacra pagina ſuppeditat. Pavlus & Barnabas Lyſtris à populo pro diis habiti humana formâ induris; Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. *Dii aſſimilati hominibus deſcenderunt ad nos.* iidem pavlò pòſt λιθασθέντες, *lapidibus impetiti*, & pro mortuis jam habiti, extra urbem projiciuntur. Lucas *Act. c. 14. v. 11, 19.* Contrà Pavlus idem à Melitenis pro *homicida* vel *facinoroſo* habitus, qem *Nemeſis* ultrix à tergo inſeqeretur, dum viperam è manu pendentem conſpicantur; mox tamen idem ab iiſdem pro *numine* ſuſpicitur, ubi beſtiam abſqe læſione ulla excuſſam vident. μεταβαλλόμενοι ἔλεγον Θεὸν αὐτὸν εἶναι. *mutati dicebant eum eſſe Deum. Ibidem c. 28. v. 4. 6.* Meliùs avtem hic Gvilielmus Xylander. *Intra decimum diem Deus videberis eis, qi te nunc beſtiam & ſimiam putant, ſiqidem ad præcepta & venerationem mentis reflectas*, &c. qàm Mericus Caſavbonus qi è contrario ſic extulit; *Intra decem dies Deus habeberis, qi, ſi ad dogmata rationíſque venerationem redieris, nihilo te bruto mero avt ſimiâ præſtantiorem cenſebunt.* Pro Xylandro calculum dabit Epictetus, cujus hæc ſunt verba, *Enchir. cap. 23.* qæ & Marcus forſan ob oculos habuit cum hæc ſcriberet, certè Marci menti explicandæ commentarium exhibent luculentiſſimum. Φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς; παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησόμενον σὲ πολλῶν, ὡς ἐρόντων, ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν αὐτῇ ἡ ὀφρύς; σὺ δὲ ὀφρῦν μὲν μὴ σχῇς. τῶν δὲ βελτίσων σοι φαινομένων ὕλως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν καὶ τάξιν. μεμνησο δὲ, ὅτι ἐὰν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντες σὲ πρόσθεν, ὕστερον θαυμάσονται. ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλασα. *Sapientiæ ſtudium ſuſcipere cupis? ſtatim te para, qaſi futurum ſit, ut deriderearis, at multi te ſubſannent, ut dicant, te ſubito Philoſophum exſtitiſſe, ut rogent, unde ſupercilium illud? tu avtem ſupercilium ne habeto: ea verò qæ optima tibi videbuntur, ſic teneto, qaſi à Deo ſis in ea ſtatione collocatus. Caterum memento, te, ſi in eodem ſtatu permanſeris, iis tandem admirationi fore, qi te prius deriſerunt. Sin eis ſuccubueris, duplicíter fore deridendum.* Vide *ad l. 9. §. 34. & l. 10. §. 8. & l. 11. §. 16.*

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν] Nec iſta cum prioribus videntur cohærere. *Nè*, inqit, *tanqam annos innumerabiles victurus adhuc*, te geras: illud enim, avt ejuſmodi aliqid neceſſario ſupplendum eſt. Seneca *ad Marc. c. 11. Qantos tumultus hoc tam contemptum animal movet? in qantas cogitationes oblitum conditionis ſuæ venit? immortalia, æterna volutat animo, & in nepotes ac pronepotes diſponit; cùm interim longa conantem mors eum opprimit.* Bernardus *ad Eugen. de conſider. l. 2. Qi longiora ſibi vita metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminii, tranſiens vita terminos productiori ſolicitudine? indè eſt qod homines in præſentia à ſe exules per obliviónem, in alia per inanem ſolicitudinem migrant ſecula, non profuturæ, imo nec futuræ. at prudens homo longioris vitæ non abducetur incerto.* Vide *infrà §. 32.*

Τὸ χρεὼν ἐπήρτηται] *Feſtinandum eſt: inſtat à tergo mors.* Seneca *ad Marc. c. 10.* τὸ χρεὼν, mors, naturæ debitum. Synefius *Epiſt. 12. εἰ μὴ τὸ χρεὼν ἐθέατο. niſi mors præveniſſet.* Vide *l. 2. §. 4. & l. 6. §. 30. & infrà §. 26.*

Ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστι] Qod Apoſtolus *ad Galat. cap. 6. v. 10.* ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν. *Dum tempus opportunum habemus, operemur bonum.* & qod Petronianus ille, ſed ſenſu ſeqiore;

Ergo vivamus, dum licet eſſe bene.

§. 18. Ὅσην ἀσχολίαν] imò ἐυσχολίαν. ità *infrà §. 24.* ἐυσχολώτερον. *Qi multo magis à negotiis vacat. & lib. 12. §. 2.* ἐυσχολησείας. *à negotiis potius vacabit.* Magnam ſibi tranqillitatem conciliat, qi aliena dicta, facta, cogitata non attendit. Contra, ut Rex ſapientiſſimus *Prov. c. 26. v. 17. Prehendit avribus canem, qi lits alienæ immiſcet ſe.* In ejuſmodi ergò homines qadrat diverbium à Zenobio ac Svida relatum, Ἀνὴρ Λύδῳ πραγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Lydo negotia cum nulla eſſent, foras conqiſivit.* Vide *ad lib. 2. §. 7. & l. 3. §. 4.*

Ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ] Vide *ad lib. 2. §. 8. 13.*

* καὶ ἀγ. Jun. δεῖ, κ. τ. Lug.
* Ἀγαθωνα Xyl. Lug.
* μετὰ νου θεία; Jun. V.N.Inf. §. 28.
* περιτρίπτεσθαι. Boot.
a L. 5. §. 14. l. 8. §. 37. l. 10. §. 11.
b L. 3. §. 10.
c L. 2. §. 17.
d Sup. §. 3.
e Inf. §. 51.
f Inf. §. 32.

δίκαιον ἦ, καὶ ὅσιον, * ἢ κεῖ τὸν * ἀγαθὸν μὴ * μέλαν ἦθος * περιβλέπεσθαι, ἀλλ' [a] ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διερριμμένον.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς, ὁ φαντάζεται, ὅτι [b] ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκείνων διαδεξάμενος, [c] μέχρι καὶ πάντα ἡ μνήμη ἀποσβῇ διὰ ἐπιπεμένων καὶ σβεννυμένων πρωϊόπα. ὑπόθες δ' ὅτι καὶ ἀθάνατοι μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη. [d] τί δὲν τοῦτο πρὸς σέ; καὶ ἐδὲν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν τεθνηκότα; [e] ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα, τί ὁ ἔπαινος, πλὴν ἄρα δι' [f] οἰκονομίαν τινα;

sit piúmque; nec, ut Agatho loquitur, mores nigros quod respiciat. non est itaque circumspiciendum, sed lineæ insistendum per quam citra evagationem omnem rectâ curras.

§. 19. Qi de fama posthuma solicitus est, non cogitat fore, ut unusquisque eorum qi ipsius meminerint, mox fato sit concessurus; & qi huic succesſerit, ipse pariter; donec tandem memoria omnis prorsus per suspicientes eosdémque mox extinctos protelata, & ipsa prorsus extingvatur. finge verò & immortales, qi tui meminerint, memoriámque tui & ipsam immortalem fore, qid hoc ad te tamen? nec ad mortuum jam dico, sed ad superstitem ipsum lavs qid facit? nisi forsan ratione dispensationis cujusdam.

omittis

ANNOTATIONES.

Ἢ κεῖ τὸν ἀγαθὸν] Xylandro libens accedo, qi pro ἀγαθὸν, Ἀγαθωνα substituit, cujus illud, τὸ μέλαν ἦθος, qod sequitur, fuerit. Annotator Lugdunensis amplius mutat, vultque, δεῖ καὶ τὸν Ἀγαθωνα. Verum D. Junius ἀγαθὸν illud retinendum censet: totumque locum, uti mox dicetur, reconcinnat.

Μὴ μέλαν ἦθος περιβλέπεσθαι] *non circumspicit nigros mores* Xylander. *aliorum*, nimirum Mericus. ut activo sensu verbum accipiatur, atque ita *l.* 7. §. 55. Μὴ περιβλέπε ἀλλοτρία ἡγεμονικά. *Nolito aliorum mentes circumspicere.* & *lib.* 5. §. 3. ἃ σὺ μὴ περιβλέπε, ἀλλ' εὐθεῖαν πορεύου. *Qa tu noli attendere, sed recta perge.* Cæterum D. Bootius mavult περιτρίπτεσθαι legi, ut respondeat τῷ τρέχειν ὀρθὸν, qod mox sequitur. *Ne eorum instar, qi nigris ingeniis sunt praditi, circumagares, & obliqua ac tortuosas inires.* D. Junius denique neque de *Agathone*, neque de *moribus nigris* illic qicqam vult dici. Sic itaque conjectura sane probabili admodum, mutatione havd enormi, locum avtumat posse restitui, ut cum præcedentibus cohæreat; καὶ ὅσιον, καὶ ἀγαθὸν, μὴ μετὰ νουθεσίας περιβλέπεσθαι, &c. *ut qod facit, sit justum, & pium, & bonum: neque cum pigritia & segnitie*, sive *qod segnium ac pigrorum est, circumspiciat; sed rectâ procedat.* Qid si Xylandri lectione ex parte admittâ, sic concinnaverimus? ἢ καὶ τὸν Ἀγαθωνα μὴ μέλαν ἦθος ἢ. δεῖ δὴ μὴ περιβλέπεσθαι, &c. Viderint alii.

Ἐπὶ τῆς γραμμῆς] *qasi ad lineam ductam.* Sic Tertullianus *adv. Marc. l.* 4. *c.* 17. *Linea insistere*, pro in instituto persistere ac permanere. & *adv. Hermog. cap.* 39. *Lineis excidere*, pro, ab instituto & proposito deerrare & divagari. qod a re Geometrica tractum censet Hadrianus Junius *Cent.* 6. *Adag.* 75. à re Gymnica, Petrus Faber *Agonist. l.* 2. *c.* 7. cui potius accedo.

Τρέχειν ὀρθὸν] Ità *l.* 5. §. 14. Καλοσθένης ὀνομάζοντας, τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνοντας. *Recte factorum appellationem sortita sunt via rectitudinem significantes.* qod *l.* 8. §. 57. καὶ' εὐθὺ γίνεσθαι, *recta procedere.* & *lib.* 10. §. 11. εὐθείαν περιέχειν, *recta proficisci.* Apostolus *ad Galat. cap.* 2. *v.* 14. ὀρθοποδεῖν, *recto pede incedere.* sicut Lucas, sed citra metaphoram illiusmodi, *Act. c.* 16. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 1. εὐθυδρομεῖν, *rectum cursum tenere.*

Μὴ ἐκβλιμμένον] *Non vagum.* Xylander nunc in hanc partem, nunc in illam procurrentem, & incerto qodam animi æstu jactatum & abreptum, & qasi disjunctum. qod in sacris Scripturis occurrit toties, *neqe ad dextram neqe ad sinistram*, i.e. nevtrobiqe *declinando. Deut. c.* 2. *v.* 27. & *c.* 5. *v.* 32. & *c.* 17. *v.* 11. 20. & *c.* 28. *v.* 14. *Prov. c.* 4. *v.* 25, 26, 27. *Jos. b. c.* 1. *v.* 7. & *c.* 23. *v.* 6. *Reg. Hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 12. & *l.* 2. *c.* 2. *v.* 19. 21. & *l.* 4. *c.* 22. *v.* 2. & *Annal. l.* 2. *c.* 34. *v.* 2. *Esaj. c.* 30. *v.* 21. qia τρέχειν ὀρθὸν præcesserat. Potest tamen ab oculorum affectione sumptum esse; ea nimirum, qam Galenus *comment. in Hippocr. prognost.* 1. 10. ἵππον dici testatur, qando oculi sunt ἀσηρικτοὶ, καὶ κινούμενοι διὰ παντὸς, *instabiles & perpetuo motu agitati.* id vitium aliqando insitum, aliqando est adventitium. de isto Hippocrates *prænot. Coac.* §. 218. Ποιητέον δὲ, τὸ τὰς ὄψιας πυκνὰ διαρίπτειν. *Malum est oculos frequenter agitare ac jactare.* hoc est, ὀφθαλμοὺς διερριμμένους ἔχειν. Et huc allusum fuerit, si περιβλέπεσθαι retineatur.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς] Retundi meritò digna vanitas illorum, qi de nomine suo propagando & ad posteros transmittendo solicite satagunt. nec tamen, qam sui sit memoriam relicturus, cùm & in honorem numinis & in bonum publicum conducat, incuriosum prorsus esse qenqam fas est. Optimè Plato *Epist.* 2. Ἀνάγκη γάρ, ὡς ἔοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τοῦ ἔπειτα χρόνου. ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι καλά τινα φύσιν, οἱ μὲν ἀνδραποδώδεσι ἄδικα φρονίζοντες αὐτῷ, οἱ δ' ἐπιεικέσι, πᾶν ποιοῦντες, ὅπως ἂν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὖ ἀκούσωσιν. *Cura enim habenda est nobis temporis subsequentis. Fit enim naturâ qadam, ut ignavissimi homines nihil curent, qæ sit de ipsis futura opinio: probatissimi autem viri cuncta faciant, qo in futuris sæculis bene inter homines audiant.* Verum ἐσπουδακέναι περί τι, est rei alicui nimiopere addictum esse, ut ad eam qasi attonitus & perculsus consistas, avt saltem pro re eximia & admiratione dignâ habeas: qomodo erga famam posthumam affici est a ratione omni alienum. Socrates apud Platonem in *Phædone*, σωφροσύνην definit, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐκπλήττεσθαι, ἀλλ' ὀλιγωρεῖν ἔχειν καὶ κοσμίως. *Cupiditatibus non esse vehementius addictum, sed parvi pendere & modeste habere.* Aristoteles *hist. animal. l.* 6. *c.* 18. Καὶ πάντων δὲ τῶν ζώων κοινὸν, τὸ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐκπλήττεσθαι, τὴν ἀπὸ τῆς ὀχείας μάλιστα. *Commune autem omnium animalium est, ut cupidine, voluptateqe rei maxime venereæ gestiant atqe incitentur.* Ibidem *l.* 9. *c.* 8. Οὕτω δὲ στρουθοὶ καὶ οἱ περδικες, καὶ οἱ ὀρτυγες ἐκπλήττονται περὶ τὴν ὀχείαν, ὡς εἰς τοὺς θηρεύοντας ἐμπίπτειν, καὶ πολλάκις καθίζανουσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. *Usqe adeo tum perdices tum coturnices libidine gaudent, ut in aucupantes cerrunt, & sæpe numero capitibus eorum resident.* qod Plinius *l.* 10. *c.* 33. vertit; *Rabieqi eadem tantâ ferantur.* qomodo Flaccus *Serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo.

hoc est, ἐκπλήττεται περὶ τοὺς ἀνδριάντας. Marcus ipse *l.* v. §. 6. μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐκτοῦσθαι. *neqe rebus ejusmodi addictum esse.*

Ἔκαστος τῶν μεμνημένων] Vide *ad lib.* 2. §. 17. & *infrà* §. 35.

Διὰ ἐκπεπληγμένων] *Per attonitos imani famâ* Xylander, ut de gloriam ambientibus dictum sit. non accedo. hunc enim jam rebus humanis exemptum præsumit. Melius Casaubonus *per admirantes.* alius est ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐκπεπληγμένος, *qi de fama posthuma laborat, & circa eam insanit qodammodo.* alii οἱ ἐκπεπληγμένοι illic, *qi cum* vitâ jam functum *admirantur, celebrantqe qasi cum stupore qodam.* Heraclitus apud Plutarchum *de leg. Poet. pag.* 28. *D.* Βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐκπλήττεται φίλε. *Stultus qovis verbo percellitur.* qod idem *lib. de audiend.* τῶν θαυμασιῶν esse ait, *eorum qi nihil non admirari laudisqe qe efferre solenne habent.*

Τί δὲν τοῦτο πρὸς σέ] Seneca *Epist.* 77. *Ad nos nihil pertinebit posterorum sermo.* Boethius *Consol. lib.* 2. *c.* 7. *Qid est qod ad præsentes etiam viros, qi virtute gloriam petunt, de fama post resolutum morte supremâ corpus attineat? nam si, qod nostra rationes credi vetant, toti moriuntur, nulla est omnino gloria: cum is, cujus ea esse dicitur, non extet omnino. Sin vero sibi mens bene conscia terreno carcere resoluta, cælum libera petit, nonne terrenum negotium spernet, qæ se, cælo fruens, terrenis gaudet exemptam?* Festivè lusit in hanc mentem, qisqis fuit, *Antholog. l.* 3. *c.* 6. 4.

Οὐνομά μοι. τί δὲ τοῦτο; πάλαι δέ μοι. εἰς τί δὲ τοῦτο;
Κλεινὸν δ' εἰμὶ γένος. εἰ γὰρ ἀφανεστάτη;
Ζήτας εὐδόξως, ἔλιπον βίον. Εἰ γὰρ ἀδόξως;
Κεῖμαι δ' ἐνθάδε νῦν. τίς τινι ταῦτα λέγει;
Nomen mihi: qid hoc? patria vero mihi. qid hoc qoqe?
Clara jam generis. qid si obscurissimi?
Vivens gloriose reliqi terram. qid si ingloriè?
Jaceo vero hic nunc, qis? cui hæc dicis?

Πρὸς τὸν ζῶντα τί ὁ ἔπαινος;] siqidem δόξα καὶ ἀδοξία, τῶν ἀδιαφόρων εἰσὶν. *Honor & ignominia rebus mediis sunt annumeranda.* ut *suprà lib.* 2. §. 11. Deinde; ut Aristoteles *Ethic. lib.* 1. *cap.* 3. Δοκεῖ ἡ τιμὴ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ τῷ τιμωμένῳ. *Honor videtur potius esse illum exhibentium, qam illorum qibus exhibetur.* itaqe non est οἰκεῖόν τι. Vide *infrà* §. 20.

Δι' οἰκονομίαν τινά] hoc est. ὡς μὴ μόνον πιστὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀξιόπιστον φανῆναι. *Ut non simus solum fideles, sed etiam videamur fide digni.* Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Itaqe Julianus *de viduit. c.* 22. *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.* Et Augustini nom. *ad fratr. in erem. Orat.* 52. *Conscientia nobis necessaria est, fama proximo: qi conscientiâ fidens famam negligit, crudelis est.* Verum ut nostri mentem melius assequamur, dogma Stoicum περὶ δόξης καὶ ἀπιστίας, sive de *fama* & *lavde*, penitius pavlò est introspiciendum. Illi, ut Laertius *l.* 7. in *Zenone*, ἐν τοῖς ἀδιαφόροις, i. e. *in rebus mediis*, qæ nec bonæ nec malæ sunt, ista ponebant: qod & noster

omittis enim intempestivè id qod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonibus pendes.

§. 20. Bonum etiam qalecunqe, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam lavdem habet. itaqe lavdando nec melius, nec deterius efficitur. atqe hoc de eis qoqe dico, qæ vulgari sermone bona dicuntur: putà, de rebus corporeis artiúmqe operibus. qod est igitur verè bonum, id nihilo ulteriùs indigebit, non magis qàm lex, qàm veritas, qàm benevolentia, qàm modestia. ecqid enim horum vel lavde fit bonum, vel corrumpitur vituperio? smaragdus num deterior fit, nisi lavdatur? qid avrum, ebur, purpura, pugio, flosculus, arbuscula?

§. 21. Animæ si perennant, qomodo eas ab æ-

* παῖρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τῇ φυσικῇ δόσιν, ἄλλως πως * ἐχόμενον λόγου λοιπόν. * παῖσις, vel παῖσης f. παρίστης Boot.

§. 20. Πᾶν τὸ ᾗ ὀπωσοῦν καλὸν, ἐξ ἑαυτοῦ καλόν ἐστι, καὶ [a] ἐφ' ἑαυτῷ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρος ἑαυτοῦ [b] τ' ἔπαινον. ὅτι γὰρ χεῖρον ἢ κρεῖττον γένηται τὸ ἐπαινούμενον. τοῦτό φημι καὶ ὅτι τ' καινοτέρου καλῶν λεγομένων. οἷον ἐπὶ τ' ὑλικῶν, καὶ ἐπὶ τ' τεχνικῶν κατασκευασμάτων. τὸ ᾗ δὴ ὄντως καλόν * τινος χρείαν ἔχει, ἢ μᾶλλον ἢ νόμος, ἢ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια. ἢ μᾶλλον ἢ οὐσία, ἢ αἰδώς. τί τούτων ἀφ' τὸ ἐπαινεῖσθαι καλόν ἐστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρεται; [c] σμαραγδίον γὰρ * ἑαυτοῦ χεῖρον γένηται, ἐὰν μὴ ἐπαινῆται; τί ᾗ χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον; * [ὄ]τινος, vel τίνος.

a L. 5. §. 34. l. 9. §. 31.
b L. 6. §. 2.
c L. 7. §. 15.
* [ὄ]τι. Lug.

§. 21. Εἰ διαμένουσιν αἱ ψυχαὶ, πῶς αὐτὰς ἐξ αἰδίου

ANNOTATIONES.

ster facit, *l.* 2. §. 11. Verùm *ἀδιάφορα* illa cùm distingverent, in *τὰ προηγμένα* & *τὰ ἀποπροηγμένα*, in *præposita & rejecta*, ut Cicero vertit: de qibus vide *ad l.* 3. §. 11. in *præpositis*, i. e. *qa æstimationem & pretium aliqod habent*, ut Seneca *de beat. cap.* 22. *τὴν εὐδοξίαν* habebant. Cùm avtem rursus *præposita* sive *præferenda* illa in tres ordines dispescerent, ut qædam *per se præponenda* dicerentur, qædam *propter usum*, qædam *propter utrumqe*; *περὶ τῆς εὐδοξίας*, *de bona fama*, in qo trium istorum ordine ei sedem tribuerent, inter se Stoici dissentiebant. Siqidem, ut Cicero *de finib. lib.* 3. §. 57. Chrysippus & Diogenes, *Utilitate detracta, nè digitum qidem ejus cavsſá porrigendum esse dicebant*, atque hoc est, qod Marcus hic dixit, *εἰ μὴ δι' ἀκριβολογίαν τινά*) qi avtem post eos fuerunt, cùm Carneadem sustinere non possent, *Propter se præpositam & sumendam* esse dixerunt, essèqe *hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire, à parentibus, à propinqis, à bonis etiam viris*, idqe *propter rem ipsam*, non *propter usum*: dicúntqe, *ut liberis consultum volumus, etiamsi posthumi futuri sint, propter ipsos; sic futura post mortem fama, tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum.* Verùm si cui otium & animus est, adeat Senecæ *Epist.* 102. in qâ is de *claritate*, qam à *fama* secernit, utrùm *bonum* sit necne, argutiolis Stoicis adfictis, fusiliùsve disceptat. Dio qidem Prusæus *Orat.* 24. *p.* 280. *Ἐπεὶ τόγε ἐπαινεῖσθαι καθ' ἑαυτὸ ὑπὸ ἀνθρώπων ἀνοήτων, οἷοί περ εἰσὶν οἱ πολλοί, ἢ τὸ δυνατὸν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ τὸ ἡδέως ζῆν, οὐδὲν ἂν διαφέροι πρὸς εὐδαιμονίαν, τῷ ψεύσεσθαι, καὶ μηδὲν ἰσχύειν, καὶ ἐπιπόνως ζῆν.* *Quoniam lavdari per se à fatuis hominibus, qale est vulgus, avt posse aliqid, avt jucunde vivere inter ejusmodi, nihil differt à vituperari, nihilqe posse & laborioſè vivere qod felicitatem attinet.* Attamen, ut Galenus *therapevt. l.* 7. *c.* 1. *Ὁ γάρ τοι τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἔπαινος, εἰς μὲν χρείας τινὰς ἐπιτήδειον ὄργανον ἐνίοτε γίγνεται τοῖς ζῶσιν. ἀποθανοῦσι δὲ οὐδὲν ὄνησιν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ζώντων ἐνίοις.* *Nam multorum hominum laus commodum ad usus nonnullos instrumentum viventibus aliqando est, mortuis certè nihil prodest, sicuti nec viventibus qibusdam.* Marcus ipse etiamsi havd multum illud aliqoqi facere vi featur, *lib.* 3. §. 16. & *infrà* §. 51. hac tamen ratione, prout testatur Capitolinus, *Erat fama sua curiosi simus*: & *male loqentium dictis, vel literis vel sermone respondebat.* Idemqe, *Nihil magis timuit & deprecatus est, qam avaritiæ famam*: *de qâ se multis epistolis purgat.* Nec silendum hic Chrysippi illud in *lib. de Rhetorica.* *Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τοῦ πλοῦτον ὀρεγόμενον ἀγαθοῦ, καὶ τῆς δόξης, καὶ τῆς ὑγιείας.* *Ita oraturum atqe rempublicam gesturum sapientem, ut qi divitias, gloriam ac sanitatem bona arbitretur.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 1. dum nimirùm ad aliorum rationem captúmqe sese accommodat. estqe ista etiam *οἰκονομία τις*, ut Marcus hic loqitur. Vide *ad l.* 11. §. 18. *Πολλὰ καὶ οἰκονομίαν γίνεται.*

Πάρες γὰρ νῦν] Xylander. *Omitte enim natura munus huic tempori non convenions, de qo suo loco erit differendum.* Verum ista ex contextis verbis qâ ratione erui possint non video. Lego itaqe *παῖσις. omittis enim nunc & amittis*, *τὴν φυσικὴν δόσιν, qod natura tibi concessit.* nimirum, ut qod tui est officii agas, tua solius conscientia contentus degas, omniáqe tua in te repolita habeas. ut *suprà* §. 3. 8. & *l.* 2. §. 11. 13. & *infrà* §. 29. sic *infrà* §. 32. *Ἀφεῖναι ποιεῖν τὸ καθ' ἑαυτὸν καθαρτικὸν, καὶ τοῦτο ἀρκεῖσθαι. Cum id interim facere, qod conditioni propriæ consentaneum erat, neglexerint.* & *lib.* 6. §. 16. *Τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ ἵστασθαι. Secundum conditionis suæ rationem moveri, sèqe sistere.* Vide *l.* 5. §. 36.

Ἄλλως τινὸς ἐχόμενον λόγου λοιπόν.] lego, *ἐχομεν. dum ab alterius sermone pendes.* nisi si placuerit cum D. Bootio legere *παῖσις*, & *ἔχομεν λόγον, omittimus qod nostrum est, dum alterius res*, qæ scilicet parum ad nos facit, *rationem habemus.* Sensus, utrumvis admiseris, idem futurus est. Cæterùm *λοιπὸν* illud vult idem esse novæ periochæ initium; ut legi debeat,

Λοιπὸν, πᾶν τὸ καὶ ὁπωσοῦν καλὸν, &c. *Denique qicqid pulcrum & ità ex se pulcrum est, ut aliena laus ei nihil adjiciat.* &c. cui libens assentior. Siqidem pari modo Marcum bis, usurpàsse *superius* §. 3. deprehendo. qanqam & *τὸ λοιπὸν* satis crebrò etiam sententiam claudit. Sic Epictetus *lib.* 1. *c.* 29. *Διόπερ λοιπόν. Tuceto deinceps.* Et Chrysostomus *in Rom. Orat.* 8. *p.* 93. *D. Δείξας τοίνυν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ τοῦτο, καὶ τὸν Δαβὶδ ἐπάγει λοιπόν*, &c. *Id ergò Abraha exemplo cùm declaravit, & Davidem adduxit deinceps*, &c. Itaqe distinctionem receptiorem in versione secutus sum.

§. 20. *Πᾶν τὸ — καλὸν ἐξ ἑαυτοῦ καλόν*] Itaqe Galenus *hortator. c.* 10. *Τὸ ἀληθινὸν καλὸν ἀκριβῶς ἐξετάζειν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ προτιόντων ἁπάντων γυμνωθέν. Vera pulcritudo certo exploratur ipsa per se, rebus omnibus foris obvenientibus nudata.* Vide *l.* 6. §. 40. & *l.* 9. §. 31.

Οὐκ ἔχον μέρος τι ἑαυτοῦ τὸν ἔπαινον] Est enim *ὁ ἔπαινος τῶν ἔξω.* ut *suprà* 19.

Οὔτε γὰρ χεῖρον ἢ κρεῖττον τὸ ἐπαινούμενον] Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. §. 15. *Ἐμὲ δ' οὐκ ἀμείψουσιν οἱ εὐφημοῦντες, ἢ δυσφημοῦντες, ὥσπερ οἱ βορβόρῳ μῦρον ἀναμιγνύντες, ἢ μύρῳ βόρβορον, καὶ τὰς ποιότητας· τῇ ἐπιμιξίᾳ συγχέοντες, ἵνα δυσχεράνω τὰς βλασφημίας ὡς μεθιεμένου. ἢ πολλὰ ἂν κατιδεῖλον χρήματα τοῖς ἐπαινέταις, εἰ με βελτίω τοῖς ἐπαίνοις ἐργάζοιτο. νῦν οὐκ ὤν τοιοῦτος ἔχω. πόθεν; ἀλλ' ὅπερ εἰμὶ, τοῦτο μένω καὶ δυσφημούμενος καὶ θαυμαζόμενος.* *Nec stem me vel lavdatores vel vituperatores immutabunt, qemadmodum qi cæno ungventum, avt ungvento cænum admiscent, ac per mixtionem qalitates confundunt, ut maledicos sermones, tanqam à me ipso mutatus, graviter & sniqo animo feram. Nam alioqi multas pecunias lavdatoribus numerarem, si me lavdando meliorem efficerent. Verum aliter se res habet. Qod enim sum, hoc maneo, sive maledictis afficiar, sive lavdibus in cælum ferar.* Apud Plutarchum *de adulat. pag.* 59. *A.* Bio. *Εἰ τὸν ἄγροικον ἡμελλεν ἐγκωμιάζειν ὑφορώμενος ποιεῖν καὶ ὑποκρίνεσθαι, οὐκ ἂν ἀμαρτάνειν ἐδόκει, τοῦτο ποιῶν μᾶλλον ἢ σκάπτων καὶ πράγματα ἔχων. ἃ τοίνυν καθ' ἑαυτὸν ὀρθρεύων ἀλοιᾶν ἂν εἴη ἐπαινῶν, εἰ τοῖς ἐπαινουμένοις ὠφέλιμός ἐστι καὶ πάμφορος.* *Qi agrum lavdando putat se redditurum fertilem, ac frugiferum potius qàm fodiendo & colendo. Non tamen homo ablurde facit lavdans, ubi id iis qi lavdantur est utile.* Verùm hoc rejicit, subjicitqe Plutarchus: *Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς οὐ γίνεται χείρων ἐπαινούμενος. ἄνθρωπον δὲ τυφοῦσι καὶ ἀπολλύουσιν οἱ ψευδῶς καὶ παρ' ἀξίαν ἐπαινοῦντες.* *Atqe ager qidem lavdando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qi immeritò lavdant.* Cæterum è contrario, *Virtutem lavdatam crescere, & immensum calcar gloriam habere, nec parvas animo vires addere*; Naso monuit *Pont. l.* 4. *el.* 2. & *trist. l.* 5. *el.* 12. Sed hoc est, qod Marcus vult, nihil rei cujusqam bonitati, eo ipso qod lavdatur, vel accedere vel decedere.

Τὸ δὲ δι' ὅλως καλόν τινος χρείαν ἔχει.] Lego *τὸ δὲ δὴ ὅλως καλὸν [ὄ]τινος χρείαν ἔχει*, sensu exigente & contextûs serie. nisi si *ἐρωτηματικῶς* legere placuerit, *τινος χρείαν ἔχει; ecqâ re indiget?* Sed illud potius adjecta poscere videntur. *τὸ ὅλως καλὸν* Stoicis est *virtus* sola. Vide *ad l.* 2. §. 1.

Εὐνοια] Vide *ad l.* 2. §. 5.

Σμαραγδίον γὰρ ἑαυτοῦ χεῖρον] Annotator Lugdunensis negativam hic sine cavsſa interserit, qm oratio etiam in *edit. Lugd.* sit erotematica. *σμαράγδιον* avtem diminute dixit, ut & mox, *μαχαίριον, δενδρύφιον, ἀνθύλλιον.* & *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 7. §. 3. *ὀσάριον, osſiculum*, & *infrà* §. 41. *ψυχάριον, animulam.* qalia ab Aristophane in *Babylonits* usurpata Aristoteles monet *Rhetor. l.* 3. *c.* 2. *χρυσιδάριον, ἰματιδάριον, λοιδορημάτιον, ποτημάτιον, aurulum, togulam, convicsolum, morbulum.* eaqe *πρὸς τὸ ἐλαττον ποιεῖν, ad rem* qâ de agitur, *deprimendam* & *elevandam* conducere plurimum. nec alio fine usurpat Marcus noster. Vide *infrà* §. 48.

§. 21. *Χωρεῖ ὁ ἀὴρ*] indè enim *animam* esse tenebant:

αἰδὼς χωρῆ ὁ ἀήρ; πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ πάντα ἐκ τοσούτων
a L. 2. §. 3. αἰώνων θαπτόμενα σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνταῦθα, ἃ
L. 6. §. 15. ἡ τούτων * πρὸς ἄλλο τινα διαλυομένων μεταβολὴ καὶ
* [μετὰ] πόσον τινὰ χ. ἀφάνισις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ. ὕτως αἱ εἰς
τὸν ἀέρα μεθιστάμεναι ψυχαὶ, ἐπὶ ποσὸν συμμένου-
b L. 12. §. 5. σαι μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ b ἐξάπτονται,

terno ceperit aër? quomodo verò, quæ ab ævo tam immenso in ea condita sunt, corpora terra capit? sicut enim hîc corpora, ubi ad spatium aliqod temporis in terra permanserint, mutata & dissipata, cadaveribus aliis locum concedunt: ità & animæ, in aërem translatæ, ubi aliqandiu ibi perstiterint, mutantur, funduntur, succenduntur, in semina-

lem

ANNOTATIONES.

ci, *lib.* 2. §. 2. eodémque reverti. *lib.* 7. §. 50.

Πῶς δὲ ἡ γῆ] *Et qomodo terra* Xylander. ac si quæstio proposita continuetur. cum sit subjectio, & responsio, licèt interrogandi formulâ enunciata; qod & Casaubonus advertit. q. d. idem de animis in aërem emittis sentias, qod de corporibus terrâ conditis.

Πρὸς ὅ τινα ἐπιδιαμονήν] *in alium, qalisqunque is fuerit, subsistendi modum* Casaubonus. qod nescio an vocabulum istud ferre possit. ego Xylandro assentior vertenti, *qum aliqandiu in terra delituère*, vel *permansère*. idem enim his verbis de animis, vult dicere, qod de corporibus mox illis, πρὸς ὅ τινα ἐπιδιαμονήν.

Ἐπὶ ποσὸν συμμένουσαι] Animam corpore exutam *longævam* qidem, non *æternam* tamen avt *immortalem* prorsus Stoici statuebant. Laertius *l.* 7 §. 156. in *Zenone*: Τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἐπιμένειν. Φθαρτὴν δὲ εἶναι. *Animam durare post mortem, esse tamen obnoxiam corruptioni.* Cicero Tusc. *l.* 1. §. 77. *Stoici vitæ usuram nobis largiuntur, tanqam cornicibus: diu manstiros (ajunt) animos, semper, negant.* Verum nec hac in parte secum invicem conveniebant. Nam, ut Laertius *ibidem* §. 157. Κλεάνθης μὲν πάσας ἐπιδιαμένειν φησὶ μέχρις ἐκπυρώσεως. Χρυσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνας. *Cleanthes universas ad mundi conflagrationem usqe permanere: Chrysippus verò sapientum duntaxat.* Seneca tum saltem etiam beatorum animas interituras, *ad Marc. c.* 26. *Nos qoqe felices animæ, & æterna sortita, cum Deo visum erit iterum ista moliri, labentibus cunctis, & ipsi parva ruina ingentis accessio, in antiqa elementa cortemur.* Apud Eusebium *præpar. lib.* 15. *c.* 20. Numenius *de bono l.* 1. (qem cur, *de nostris*, appellet Lipsius *physiolog. Stoic. l.* 3. *c.* 11. ubi horum plæraqe retulit, ego nullus alieqor) ex Stoicorum sententia; Διαμένειν τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχάς. *Defunctorum animos etiam post obitum superesse.* Et mox: Τὴν δὲ ψυχὴν γενητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν. οὐκ εὐθὺς δὲ τῷ σώματος ἀπαλλαγῆναι φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτήν. Τὴν μὲν τῶν σπουδαίων, μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων. τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων, πρὸς πόσους τινὰς χρόνους. *Animum porro & ortum habere, & interitum jubire illum qidem, non tamen simulatqe corpore solutus est interire, sed manere per seipsum aliqamdiu: ac sapientium qidem animos ad extremam usqe rerum in ignem omnium dissolutionem: stultorum verò nonnisi aliqanto temporis intervallo superesse.* Respexit horsum Dionysius Halicarnasseus (etiamsi levicule nimis Lipsius, qi vel hoc argumento Stoæ vindicat, nisi si Stoicus statim censendus, qitqis Stoicum dogma aliqod recenset.) ubi dixit, *antiq. l.* 8. *pag.* 530. Εἰ δὲ ἀφθάρτοις μέχρι τοῦ παντὸς συγχύσεως αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἔσαι, καθάπερ οἴονταί τινες, ἢ χρόνου, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, τινὰ τῶν σωμάτων, ἐνδιαμένουσι, μᾶλλον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάττους δὲ αἱ τῶν κακῶν. *Quod si anima nostra in perpetuum degant immortales, ut qidam existimant, avt post relictum corpus aliqanto durant tempore, bonorum virorum longissimo, malorum contra perbrevi.* &c. Respexit & Tacitus in *Agricola*, ab eodem adductus; (qem tamen nemo, opinor, Stoicum fuisse suspicabitur) ubi ait; *si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur animæ magnæ.* Nam qod, ut Seneca *Epist.* 57. *existimabant animum hominis magno pondere extritam, permeare non posse, & statim spargi, qia non fuerit illi exitus liber.* qod & Statius *Theb. l.* 6. de avri scrutatore montis ruina oppresso;

— *latet intus, monte soluto*
Obrutus, ac penitus fractum obductumqe cadaver
Indignantem animam propriis non reddidit astris.

ridet ac refutat Seneca *ibidem*. *Qemadmodum enim*, inqit, *flamma non potest opprimi: nam circa id diffugit, qo urgetur: qemadmodum aer verbere avt ictu non laditur; nec scinditur qidem: sic animus, qi ex tenuissimo constat, deprehendi non potest, nec intra corpus affligi: sed beneficio subtilitatis sua, per ipsa, qibus affligitur, erumpit.* Servius verò, unde habeat, nescio, qod de Stoicis asserit *ad Æneid. l.* 3. dicere eos *tam diu durare animam, qamdiu durat & corpus.* ideòqe *Ægyptios sapientiæ peritos, condita diutius reservare cadavera*, (qasi scilicet à Stoa dogma istud arripuerint) *ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec cito ad alia redeat.*

Μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ ἐξάπτονται] Non ergò usqe ad ἐκπύρωσιν, sive *conflagrationem*, ut illi superius adducti, permanere vult Marcus noster: sed *solvi, immutari, refundi, redaccendi*, ut aliis succedentibus & subeuntibus qotidie locum faciant: prout de corporibus dixerat in terram resolutis. Atqe hoc est fortasse qod Epiphanius voluit, ubi de Stoicis dixit. *l.* 1. *Hær.* 5. §. 1. Μεταγγισμὸς τε ψυχῶν καὶ μετενσωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καθαιρομένης σωμάτων, ἃ δ' ἂν πάλιν εἰσδυ-

A σας καὶ ἀναπαλιν γινομένας. *Adhæc animarum ex aliis in alia corpora transfusiones ac transitus admittunt. Eas qippe de corpore decedere, ac rursus ingredi, iterumqe gigni statuunt.* Et ex Epiphanio Joannes Damascenus in *lib. de hæres. Stoici animam de corpore in corpus migrare volunt.* Qo nomine Pythagoreis adjungit Stoicos Lactantius *instit. lib.* 3. *c.* 18. *Superesse animam post mortem Pythagoricis & Stoicis dixerunt: easqe non nasci, sed insinuari in corpora, & de aliis in alia migrare.* Ambigit certè Seneca *Epist.* 65. *Semel*, inqit, *hæc mihi videnda sint, an sæpè.* Verum aliud longè hac in parte Stoicus noster hic, qàm Pythagoras olim censebat. nec consentiunt sibi invi-
B cem in Stoicorum dogmate recensendo, avt Epiphanio Lactantius, cùm ille *animas* dicit ἀναπαλιν γινέσθαι; iste, non *nasci*, sed *insinuari* duntaxat; avt etiam sibiipsi Epiphanius, in eo qod subjungit; μέρος δὲ θεῖόν καὶ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν εἶναι. *Cæterum particulam qandam Dei, eandémque immortalem animam esse prædicant.* qomodo enim *immortalem* statuunt, qam *nasci sapius* contendunt? Utrumqe verò Stoicis falsò tributum ab Epiphanio asserit Dionysius Petavius. Habent tamen aliqid Stoici dogmati Pythagorico affine, qòd ex animarum materia qasi conflata & recocta novas procudi & produci statuunt. Verum hac ratione, non magis *anima* qàm *corpori immortalitatem* allerunt, non minus *anima* qàm *corpori corruptionem* &
C *mortalitatem* adscribunt. Atqe hac ratione forsan accipi voluit, qod, referente Luciano *pag.* 866. Demonax Cynicus, interroganti, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχή, *num anima esset immortalis*, respondit, ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς πᾶσα. *immortalis, sed ut cætera omnia.* Vide *l.* 8. §. 18. Tale qid & Oraculum apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. de Animis;

Ἀλλος δ' ἐξ ἄλλου γινόμενος, οὐδ' ἀναβλαστῶν,
Ψυχῆς γοῦμα φύσεως ἀφθίτου μαίνεται.
Ex alio tamen est alius, semperqe novatur,
Naturæ insinuans sese genitalibus arvis.

D Grotius. Servius interim, loco superius recensito, ait *mediam viam secutos, cum Plato animam perpetuam dixerit, & ad diversa corpora transitum facere statim pro meritis vitæ prioris Pythagoras verò, non μετενσωμάτωσιν, sed παλιγγενεσίαν esse dicat, hoc est, redire*, sed *post tempus.*

Ἐξάπτονται] *connectuntur* Xylander. perperam. Verto *accenduntur*, vel *succenduntur*. Seneca pariter *Epist.* 54. *Nos qoqe, & accendimur, & extinguimur.* Allusum est ad eorum dogma, qi *animam ignem* statuebant. in qo censu cum aliis havd pavcis & Stoici. Plutarchus *de Philos. placit. lib.* 4. *c.* 3. *de Anima natura*: Οἱ ἀπὸ Ἀναξαγόρου αἱρεσιῶται ἔλεγον. οἱ Στωικοὶ πνεῦμα θερμόν. Δημόκριτος πυρώδεις συγκρίσεις. *Anaxagorici corpus esse censuerant, idqe aerea natura. Stoici spiritum calidum. Democritus igneam compagem.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 46. Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης, ἀεροειδῆ. Οἱ Στωικοὶ, πνεῦμα νοερὸν, θερμόν. Παρμενίδης δὲ καὶ Πήγασος, πυρώδη. Δημόκριτος, πυρώδεις συγκρίσεις. Λεύκιππος, ἐκ πυρὸς εἶναι. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἐξ ἀέρος. Ἵππων ἐξ ὕδατος. *Anaxagoras, Anaximenes, Archelaus, Diogenes aeris naturam animæ tribuunt: Stoici spiritum intelligentem & calidum dicunt: Parmenides & Pegasus ignea natura: Democritus igneam mistiuram: Leucippus ex igne, Diogenes Apolloniates ex aere, Hippo ex aqa constare.* qo loco pro Πήγασος legendum Ἵππασος. Sic enim Theodoretus *Therapevt. l.* 5.
F *Tom.* IV. *pag.* 545. *C.* Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀεροειδῆ τὴς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν. οἱ δὲ γε Στωικοὶ, πνευματικὴν, πλείστῃ μετέχουσαν τῷ θερμῷ. Παρμενίδης δὲ καὶ Ἵππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη. ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φωτοειδῆ. Ἐπίκουρος δὲ τετράρων τινῶν ποιότητων κρᾶμα, πυρώδους καὶ ἀερώδους καὶ πνευματικῆς καὶ τετάρτης τινὸς ἀναλογουμένης. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, μίγμα ἐξ αἰθερώδους καὶ ἀερώδους οὐσίας. Κριτίας δὲ, ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ὑγροῦ. *Anaximenes & Anaximander & Anaxagoras & Archelaus aeream dixerunt animæ naturam esse. Stoici spiritualem qidem, sed qa*
G *calidi plurimum habeat. Parmenides, Hippasus & Heraclitus igneam hanc nuncuparunt. Epicurus commixtionem qatuor qarundam qalitatum, ignea videlicet, aerea, ac spiritualis, qartaqe præterea qa nomen non habeat. Empedocles mixtionem ex æthereâ aereâqe substantia. Critias verò ex sanguine & humido constare dixit.* De Democrito etiam Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2. Πῦρ τι καὶ θερμὸν φησιν αὐτὴν εἶναι. *Ignem qendam & calorem dicit esse ipsam.* Tertullianus *de anima c.* 5. *Animam effinguns Hipparchus & Heraclitus, ex igni; Hippon & Thales, ex aqa; Empedocles & Critias, ex sanguine; Epicurus, ex atomis; Critolaus & Peripatetici ejus, ex qinta nescio qa substantia: Stoici pene nobiscum, spiritum prædicant;* verùm hunc igneum. Apud Laertium *lib.* 7. §. 157. Zeno &

Posi-

mutantur, funduntur, succenduntur, in seminalem universi rationem receptæ; locúmque hoc pacto faciunt aliis intra sedes easdem insuper recipiendis. hoc respondere licebit, si pro concesso sumatur, animas corporibus esse superstites.

[a] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τὸν τόπον χώραν τοῖς * συνοικιζομέναις παρίχωσι. τοῦτο δ' ἂν τις ἀπορήσειεν, ἐφ' ὁποθέσει * ἕξ τὰς ψυχὰς διαμένειν. * σῶ Lug. χρὴ

[a] Sup. §. 14. l. 6. §. 24. * πρόσσυν.

ANNOTATIONES.

Posidonius. Πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχήν. *Spiritum calidum dicunt animam esse.* Galenus *de anim. seq. corp. temperam. c.* 4. Stoicis animam esse κράσιν ἐκ συμμετρίας γιγνομένης τῆς ἀεροώδους καὶ πυρώδους οὐσίας, *temperamentum ex aerea ignea que substantia symmetria factum.* Cicero *Tuscul. l.* 1. *Zenoni Stoico animus ignis videtur.* Et *de natur. Deor. l.* 3. *Omnia Stoici solent ad igneam naturam referre; Heraclitum, opinor, secuti.* Et mox: *Dicunt omnem vim esse ignem. itaque & animantes cum calor defecerit, interire: & in omni natura rerum id vivere, id vigere, quod caleat.* Ita Chrysippus *de provid. l.* 1. Διόλου μὲν γὰρ ὢν ὁ κόσμος πυρώδης, ἐνδυς καὶ ψυχή ἐστιν ἑαυτῷ καὶ ἡγεμονικόν. *Mundus enim omnino ignitus, statim etiam animam* B *suam & principem vim habet.* Idémque de Sole pariter, quem ἔμψυχον καὶ πύρινον, *animatum & ignitum*, aftriq;, qæ etiam *animata* censebat, *de natur. l.* 3. Οἱ δ' ἀστέρες ἐκ θαλάττης μετὰ τοῦ ἡλίου ἀνάπτονται. *Stellæ in maria sole accenduntur.* Quem idcirco hoc nomine exagitat Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 38. & *de commun. notit. c.* 41. quod cùm *animam* statuat τῇ περιψύξει καὶ πυκνώσει, οἷον τομώτατον τινί, hoc est, *infrigidatione, & condensatione, ferri instar, quod obfirmandi causa, candens etiamnum, aquâ tingitur, produci*; unde & ψυχὴν παρὰ τὴν ψύξιν dictam. (vide *ad l.* 12. §. 24.) idem tamen, ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλου ζῆν καὶ ζῷον εἶναι, *tunc vivere cuncta* C *atque animari dicat, cum ignitio quasi quadam obvenerit*; itaque ποτὲ μὲν τὴν ἄναψιν, ποτὲ δὲ τὴν περίψυξιν, ἀρχὴν ἐμψυχίας ποιεῖν, *nunc infrigidationem, nunc accensionem principium animationes constituere.* cumque animam, quam πῦρ νοερὸν, id est, *ignem intelligibilem* definit, περιψύξει τινὶ produci velit; torqueri posse in Chrysippum, quod Cleanthes olim respondit, narranti cuidam, vidisse se ἐγχέλυς ἐν ὕδατι θερμῷ ζῶσας, *anguillas qæ in aqua calida degerent*; ὑκοῦν ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐψήσουσι, *In frigida igitur coquemus eas.* Sed & Porphyr. *ad Boëthum de anima*, apud Eusebium *præpar. l.* 15. *c.* 11. Πῶς δὲ ἂν αἰσχύνης γένωμαι, ὁ πνεῦμά πως ἔχειν αὐτὴν ἀποδιδοὺς, ἢ πῦρ νοερὸν, τῇ περιψύξει καὶ οἷον βαφῇ τοῦ ἀέρος ἀναφθὲν, ἢ σεμνυθῶ; *Cui non ejus indignitatis plena videatur oratio, qi eo vel spiritum, vel spiritualem ignem contineri docet, qi circumflantis aeris refrigeratione, & asperso quasi humore vel succendatur, vel etiam roboretur.* Verum de ignea animæ natura Stoicis consentiunt, Phurnutus, an Cornutus, *de Deis c.* 3. Καὶ γὰρ αἱ ἡμέτεραι ψυχαὶ πῦρ εἰσι. *Nam & nostra anima sunt ignis.* Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Ignis à nascendo, quod hinc nascitur, omne: & quod nascitur, ignescit; ideo calet: ut qi denascitur, ignem amittit, ac frigescit.* Et ibidem.

Ova parere solet genu' pennis condecoratum,
non animas, ut ait Ennius.
Inde venit, pullis divinitus insinuans se,
Ipsa anima: —

sive, ut Zeno Citticus, animalium semen ignis, qi anima & mens: qi calor è cælo, qia hic innumerabiles & immortales ignes. Itaque Epicharmus Ennis de mente humana dicet;

Istic est de Sole sumptus ignis, itque mentis est.

Sic enim Scaliger restituit. Idemque Ennius in *Epicharmo* à Prisciano *l.* 6. prolatus:

Terra corpus est; at mentis ignis est.

Virgilius *Æn. l.* 6.

Igneus est ollis vigor, & cælestis origo.

E nostris etiam Lactantius; *de opific. Dei c.* 8. *eo* (capite scilicet) *mens, & ignis ille divinus, tanquam cælo, tegitur.* Cum autem anima ignis haberetur, qo accensō homines vivere, extincto emori necesse existeret; enatum est hinc delirium illud, de qo Servius *ad Æn. l.* 1. *Grave* nimirum *esse, perire navfragio, qia anima est ignea, & perire videtur in mari* id quod tangit etiam Synesius in *Epist.* 3. digitum simul intendens ad dictum quoddam Homericum, quod huc trahi solebat; *Odyss. δ.* v. 511.

Ἀτὰρ δ' ἐξαπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ajax disperiit, postquam bibit aquæ undam.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι] Laërtius. *l.* 7. §. 156. in *Zenone*; de Stoicis agens: Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν ψυχὴν αἰσθητικὴν εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα. Φθαρτὴν δὲ εἶναι. τὴν δὲ τῶν ὅλων ἀθάνατον, ἧς μέρη εἶναι τὰ ἐν τοῖς ζῴοις. *Opinantur vero animam sensibilem esse nobis ingenitum spiritum, esse tamen obnoxiam corruptioni. Caterum universi animam esse incorruptibilem, cujus partes sunt animantium anima.* Qui clarius? Hinc tamen *immortalem esse animam* concludebat Pythagoras, referente Laertio *l.* 8. *c.* 28. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα τοῦ αἰθέρος. — ἀθάνατον τε εἶναι αὐτήν. ἐπειδὴ περὶ καὶ τὸ ἀφ' οὗ ἐστι ἀπέσπασται, ἀθάνατον ἐστι. *Animam vero avulsionem ætheris esse — esseque illam immortalem, quandoquidem & id, à qo avulsa, est, immortale sit.* Numenius *de bono l.* 1. apud Eusebium *Præparat. l.* 15. *c.* 20. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ὅλῳ φασὶν, ὃ καλοῦσιν αἰθέρα. *Animum autem in universo esse ajunt, qem ætherem ipsi vocant.* — τὰς δὲ λοιπὰς προσκεφυκέναι ταύτῃ. *Ad eum vero reliquam multitudinem adhærescere.* Et mox: Ἔνιοι δὲ τὴν μὲν τοῦ ὅλου ἀίδιον, τὰς δὲ λοιπὰς συμμίγνυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην. *Nonnullis etiam placet, universi quidem animum sempiternum esse, reliqos vero sub interitum cum eo misceri.* Videmus hic, qis sit ille λόγος σπερματικὸς, de qo illic; & *supra* §. 14. & denuò *l.* 6. §. 24. Unam scilicet animam communem & universalem somniabant Stoici, unde reliqæ omnes essent qasi decisæ sive qæ reliqarum omnium fons qidam existeret; in qem etiam denuò qasi refunderentur. Vide *supra* §. 4. *infra* §. 23. & 34. & *l.* 9. §. 7. Verùm Mercurius Ægyptius, referente Tertulliano *de anim. c.* 33. dicit, *animam digressam à corpore non refundi in animam universi, sed manere determinatam.*

Ταῖς προσνοσιζομέναις] *adventantibus.* Xylander *insuper excipiendis*, atqe intra sedem eandem recipiendis. Sed qoqo modo verteris, legendum videtur, πρόσσυνοικιζομέναις. nam Casavbonus dum vulgatam seqitur scripturam, Marci mentem minùs cepit. Par mendum apud Tatianum *adv. Græc. p.*ag. 156. animadvertere licet. Πῶς ὕλη καλὸν προσυπάρξειν τὴν εἰς τὰς μεμηνότας βοήθειαν, καὶ μὴ τῷ θεῷ; *Aut qo jure insanorum restitutio materiæ & non Deo tribuatur.* lege προσσυνάρξειν. iterata litera scriptorem minùs cavtum fugerat. Qod avtem de animabus Marcus, idem de hominibus pariter Epictetus *l.* 3. *c.* 26. C Ἐξέλθοι. δοκῶ ἄλλοις τόπον. δεῖ γενέσθαι καὶ ἄλλας, καθάπερ καὶ σὺ ἐγένω, καὶ γενομένους ἔχειν χώραν, καὶ οἰκήσεις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἂν δ' οἱ πρῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται; *Exi, da locum aliis: oportet alios sta nasci, ut & tu natus es, & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non discesserint, qid relinquitur?*

Ἐφ' ὑποθέσει τῇ τὰς ψυχὰς διαμένειν] Nihil itaque certi hic statuit Marcus. Sed & ambigue patlim loqitur. *l.* 3. §. 3. Ἐι μὲν ἐφ' ἕτερον μίαν. *Si ad vitam alteram.* & *l.* 6. §. 24. Ἤτοι ἐληφθησαν εἰς τὰς τοῦ κόσμου σπερματικὰς λόγους, ἢ διεκπεσόντες εἰς τὰς ἀτόμους. *Vel in eadem mundi rationes seminales* D *recepti, vel in atomos pariter sunt dissipati.* & *l.* 7. §. 32. Ἢ σβέσις ἢ μετάστασις. *Vel est extinctio, vel translatio.* qibus gemina habet, & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 25. 58. & *l.* 10. §. 7. Nec aliter Seneca, qi vestigium quà figat, incertum planè se prodit; nunc in hanc partem, nunc in alteram inclinans, prout argumenti, in qo versabatur, ratio trahere avt propellere videbatur. Polybium de fratre defuncto compellans, *c.* 28. *Ne invideris fratri tuo: qievit tandem tutus, tandem æternus est, fruitur nunc aperto & libero cælo: ex humili & depresso in eum emicuit locum, qi qis ille est, qi solutus vinculis animas beato recepit sinu. Erras: frater tuus non perdi-* E *dit lucem, sed feciorem sortitus est. non reliqit ille nos, sed antecessit.* Helviam matrem de filii exilio mœrore plenam refocillans; *c.* 17. *Qalem me cogites, accipe. lætum ac alacrem, velut optimis rebus. Sunt avtem optima, qem animus — ad summa prorupit, & pulcerrimo divinorum spectaculo fruitur, æternitatisqe sua memor, in omne qod fuit, futurumqe est omnibus fœcibus, vacat.* Marciæ de filii excessu dejectæ animum erigens *c.* 25. *Non est qod ad sepulcrum filii tui curras. pessima ejus, & ipsi molestissima istic jacent, ossa cineresqe: non magis illius partes, qam vestes, aliaqe tegumenta corporum. Integer ille, nihilqe in terris relinqens, fugit, & totus excessit: pa-* F *lumque supra nos commoratus, dum expurgatur, & inhærentia vitia sinuntqe omnem mortalis ævi excutit; deinde ad excelsa sublatus, inter felices cursu animas; excipitqe illum cœtus sacer, Scipiones, Catonesqe, utique contemptores vitæ, & mortis beneficio liberi.* & qæ sequntur. Lucilio itidem ubi animum vult addere, & adversus mortis formidinem confirmare, *Epist.* 102. *Cum venerit dies ille, qi mixtum hoc divini humanique secernat, corpus hoc ubi invenit, relinqam: ipse me diis reddam. nec nunc sine illis sum, sed gravi terrenoqe detineor. per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ longioriqe proluditur. qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus, & præparat, non* G *sibi, sed illis loco in qem videmur emitti, jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partem. alia origo nos expectat, alius rerum status. nondum cælum nisi ex intervallo pati possumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam prospice: non est animo suprema, sed corpori. Dies iste, qem tanqam extremum reformidas, æterni natalis est. Depone onus. qid cunctaris, qasi non prius qoqe relicto, in qo latebas, corpore exieris? Haves, & reluctaris. tum qoqe magno nisu matris expulsus es. gemis, ploras. & hoc ipsum flere, nascentis est. sed tunc debebat ignosci. rudis & imperitus omnium veneras: ex materno viscerum calido mollique fomento, afflavit aura liberior. Nunc tibi non est novum separari ab eo, cujus ante pars fueras. ejo animo membra jam supervacua dimitte; & istud corpus inhabitatum diu pone. scindetur, obruetur, abolebitur. qid con-* H *tristaris? ità solet fieri. pereunt semper velamenta nascentium.*

χρὴ οὖ μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θαπτομένων ἐπὶ σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐκάστης ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ ἄλλων

qin & reputanda eſt non ſepultorum tantum hoc modo corporum multitudo, ſed & animalium, qæ qotidie tum à nobis, tum à beſtiis, come-

dun-

ANNOTATIONES.

qid iſta ſic diligis, qaſi tua? iſtic opertus es, Veniet, qi te revelet, dies, & ex contubernio fœdi atqe olidi ventris educat. Hinc nunc qoqe tu, qantum potes, ſubvola: jam hinc altius aliqid ſublimiúſqe meditare. Aliqando natura tibi arcana retegentur: diſcutietur iſta caligo; & lux undiqe clara percutiet. tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucem totus aſpexeris: qam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris, & tamen admiraris tam procul. qid tibi videbitur divina lux, cùm illam ſuo loco videris? hæc cogitatio nihil ſordidum animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnes rerum eſſe teſtes ait, illis nos approbari, illis in futurum parari jubet, & æternitatem proponere. Vides, qàm magnanimè, qàm magnificè ſe effert, dum mulierculis ſolamina adhibet: dum Lucilium ſuum altius erigere conatur: dum Tyranni liberto fœdiſſimè adulatur: ὡς χωρὶς ὑπερβαίνοντας ἀναμφισβήτητος de illis pronunciat. Verùm, ut idem ille *Epiſt.* 82. *Magna hæc verba excidunt, cùm mors propius acceſſit.* Vis igitur, qibus animam jam agens, rationibus ac cogitationibus ipſe ſe ſuffulciebat: & ſi Lucretio ſaltem fidem adhibemus, qi de morti propinqis cecinit *l.* 3.

Nam vera voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur perſona, manet res.)

Qid reverà Seneca ipſe hac in parte ſenſerit? Avdi Lucilium ſuum alibi ſic alloqentem, *Epiſt.* 54. *Uni morbo qaſi aſſignatus ſum. ſatis apte dici ſuſpirium poteſt. nullum mihi videtur moleſtius. aliud enim qicqid eſt, ægrotare eſt. hoc eſt animam agere. itaqe medici, hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando ſpiritus ille, qod ſæpe conatus eſt. Ego vero & in ipſa ſuffocatione non deſſi cogitationibus lætis ac fortibus acqieſcere. Qid hoc eſt? inqam. tam ſæpe mors experitur me? faciat. at ego illam diu expertus ſum. Qando? inqis, antequam naſcerer. Mors eſt, non eſſe id, qod ante fuit: ſed qale ſit, jam ſcio.* (ita ſunt diſtingvenda, qæ in exculis, ſerie continuatâ, ſenſu nullo bono, leguntur) *hoc erit poſt me, qod ante me fuit. Si qid in hac re torments eſt, neceſſe eſt & fuiſſe antequam prodiremus in lucem: atqi nullam ſenſimus tunc vexationem. Rogo, non ſtultiſſimam dicas, ſiqis exiſtimet lucerna pejus eſſe cum extincta eſt, qàm antequam accenderetur? nos qoqe accendimur, & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur: utrinqe vero alta ſecuritas eſt.* Libet illud Tragici ex Phœniſſis hic uſurpare *n.* 1682.

Ὁ δ' Οἰδίπους πῆ ποτ' ἐστὶ τὰ κλεινὰ αἰνίγματα;
Ubi nunc eſt Oedipus ille, & inclyta ænigmata?

& Homericum illud *Odyſſ.* π. *v.* 181.

Ἄλλοιός μοι, ξεῖν', ἐφαίνεο νέον, ἢ πάροιθεν.
Alius mihi hoſpes appares qàm ante.

qantùm enim Seneca iſte ab illo mutatus; qi de *anima immortalitate* tam erectè, tam elatè differebat; tam diſertè, tam clarè, tam fidenter pronunciabat? Etenim qid iſta ſunt aliud qam qod Evripides *Troad.*

Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
Non eſſe natum, & mortuum eſſe, idem puto.

Qod Lucretius *l.* 3.

Reſpice item, qàm nil ad nos antacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, qàm naſcimur, antè.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem denique noſtram.

qod Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 55. *Omnibus à ſupremo die eadem, qæ ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus, aut corpori, aut animæ, qàm ante natalem.* qod ipſi denique in eadem *ad Marciam conſolatione* excidit, *c.* 19. *Mors nos in eadem tranquillitate, in qa anteqam naſceremur jacuimus, reponit.* Itaqe paſſim fluctuabundus, anceps, ambiguus. *Epiſt.* 63. *Fortaſſe; ſi modo ſapientum vera fama eſt, recipitqe nos locus alius; qem putamus periſſe, præmiſſus eſt.* Et *Epiſt.* 76. *Si modo ſoluta corporibus animæ manent, fœlicior illis ſtatus reſtat, qam eſt dum verſantur in corpore.* Idem *Epiſt.* 117. *Cum de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, aut timentium inferos, aut colentium.* Verum iſta ipſe rejicit, ridet, pro fabulis habet, *Epiſt.* 82. & *ad Marc. c.* 19. Imò ſomnii fermè loco ponit dogma hoc ipſum, ſive ὑπόληψιν potius. Ita enim *Epiſt.* 102. *Qomodo moleſtius eſt jucundum ſomnium videnti, qi excitat: avfert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen vera habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iturum, ſi licuiſſet, ulteriùs. Juvabat de æternitate animarum qærere; imo mehercule credere. credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis qàm probantium. dabam me ſpei tantæ. — Jubito expertectus ſum.* Ità & à Stoicis ſuis ſecedit Seneca, dum *non probatis*, uti ipſe cenſet, *aſſentitur temerè*, tum & ad Scepticos inclinat, dum in qo inſiſtat, *nihil certi* habere profitetur. Qid divinus ille Plato, avt Socrates potiùs, qo nemo in hoc negotio avt fortiùs avt fidentiùs avt efficaciùs etiam verſatus videtur? Diſſertationem ſcilicet uberrimam ſpecioſiſſimámqe in *Phædone pag.* 68. *B.* aggreſſurus his verbis præfatur: Ὡς κινδυνεύω ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι περὶ αὐτοῦ τούτου ὁ φιλόσοφος ἔχειν, ἀλλ' ὅπερ οἱ πάνυ ἀπαίδευτοι, φιλονεικῶς. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περί του ἀμφισβητῶσιν, ὅπη μὲν ἔχει περὶ ὧν ὁ λόγος ἐστὶ, οὐ φροντίζουσιν, ὅπως δὲ ἂ αὐτοὶ ἔθεντο, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. καὶ ἐγὼ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοσοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν. ὁ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι, εἰ μὴ εἰς πάντας, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει, ὅτως ἔχειν. λογίζομαι γάρ, ὦ φίλε ἑταῖρε, (καὶ θέσεως ὡς πλουσιωτάτης) εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ αὐτὰ ἃ ἐγὼ λέγω, καλῶς δὴ ἔχει τὸ πειθέσθαι. εἰ δὲ μηδὲν ἐσται τελευτήσαντι, ἀλλ' ἐν τοῦτόν γε τὸν χρόνον αὐτοῦ τοῦ πρὸ θανάτου ἧττον τοῖς παροῦσιν ἀηδὴς ἐσομαι ἐδυρόμενος. ἡ δὲ ἀγνοιὰ μοι αὕτη ἡ ξυνδιατελεῖ (κακὸν γὰρ οὐ ἦν) ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀπολεῖται. *Qi in periculo ſum, ne in hoc ipſo tempore, non ut philoſophum hac in re me geram, ſed ut contentioſum atqe pertinacem, qod qidam homines à diſciplina alieniſſimi facere ſolent. Illi enim ubi aliqa de re ambigitur, non ut res ipſa, de qa agitur, ſe habeat, curant, ſed ut qa poſuerunt ipſi, præſentibus videantur vera, obnixe contendunt. Atqe ego mihi videor in hoc duntaxat in præſentia ab illis differre, qod non, ut præſentibus probem ea qæ dico, annitar, niſi qid præter rem forte contigerit, ſed ut mihi ipſi vera qam maximè videantur. Sic enim cogito dulcis amice, & vide qanto cum lucro ſit ratio mea. Si fortè vera ſunt qæ dico, opera pretium eſt ea credere: ſin autem nihil ſupereſt poſt mortem, attamen hoc qod mihi vita ſupereſt, tempore deplorando præſentibus minùs ero moleſtus. Hæc autem ignorantia minimè perſeverabit mecum: malum id enim eſſet, ſed paulo poſt delebitur.* Qid illa ejuſdem in *apologia* extrema? Ἀλλα γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἐρχόμεθα ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. *Sed tempus eſt jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem ſit melius, Dii immortales ſciunt; hominem qidem ſcire arbitror neminem.* Cicero *Tuſc. l.* 1. qi & ipſe in hoc argumento *probabilia tantum conjecturâ ſeqi* ſe profitetur, *cùm ultrà qo progrediatur, qàm ut veriſimilia dicas non habeat; certa dicturos, qi & percipi ea poſſe dicunt, & ſe ſapientes eſſe profitentur.* Qò faciunt & qæ loco ſupra dicto Socrates ille idem pavlò antè poſuerat *pag.* 22. *D.* Τὸ γὰρ τοι θανάτου δεδιέναι, ὦ ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστιν, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστιν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον, &c. *Nam mortem timere nihil eſt aliud qam ſapientem videri eum qi non ſit ſapiens. Qippe qum id ſit ferre videri qa neſciat. Nemo enim ſcit, mortem &c.* Diſſertationem denique de argumento hoc ſuam, his tandem verbis (qod & Lactantio, *Inſtitut. l.* 7. *c.* 8. obſervatum) concludit, *Harum ſententiarum qa vera ſit: Deus aliqis viderit.* qid ſunt avtem, inqam, hæc omnia, niſi ignorantiæ hac in re propriæ ingenua confeſſio, claram ſatis & illorum perſtrictionem in ſe continens, qi certi aliqid de ea ſtatuerent? Nec ſunt aliuſmodi, qæ in Phædone *pag.* 48. *B.* Magnus idem ille de ſe, ad ſuos; Νῦν δὲ ἴσως, ὅτι παρ' ἄνδρας τε ἐλπίζω ἀφίξεσθαι ἀγαθοὺς, καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἄν πάνυ διισχυρισαίμην. *Nunc certo habetote, ſperare me ad viros bonos iturum: ſed hoc qidem haud omnino aſſeverarem.* ubi & de ſtatu animæ poſt mortem diſſertationem illam prolixam ſic clavdit *pag.* 84. *F.* Καλὸν τὸ ἄθλον, καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη. τὸ μὲν ὑπὲρ τούτων διισχυρίσασθαι ὅτως ἔχειν ὡς ἐγὼ διεληλύθα, ἀνδρὶ πρέπει οὐκ ἔχοντι ἀνδρί. ὅτι μέν τοι ἡ ταῦτ' ἐστὶν, ἢ τοιαῦτ' ἄττα, περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπειπερ ἀθάνατόν γε ἡ ψυχὴ φαίνεται ὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι, οἰομένῳ ὅτως ἔχειν. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος. *Præmium pulcrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hæc igitur eo pacto ſe prorſus habere, qo ego expoſui, non decet virum ſanæ mentis aſſerere: eſſe tamen vel hæc, vel talia qadam circa animos noſtros, eorumqe habitationes, qandoqidem animus ipſe immortalis apparet, & decere mihi videtur, & dignum qaſi periclitantem iſta exiſtimare. Honeſtum enim periculum eſt.* Sunt enim utiqe & hæc, prout priora illa, optantis ſperantiſqe potius, qam ſpondentis ſtatuentiſve, vera eſſe qæ opinatur: & in minore damno ponentis, etiamſi falſa avtumet. Scitè proinde Tertullianus de anim. *c.* 1. *Adeò omnis illa tunc ſapientia Socratis, de induſtria venerat conſultæ æqanimitatis, non de fiducia comperta veritatis.* Ità ſummi illi philoſophi, ſapientiæ nomine turgidi, animæ æternitatem vitamqe futuram, *fide dimidiatâ*, ut Minutius loqitur, credebant, & qaſi per nebulam iſta intuebantur; conjecturis meris atqe humanis ſuſpicionibus nitentes. At nos Chriſtiani λογον βεβαιότερον, cui inſiſtamus, habemus, ut Petrus *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 19. qibus *non caro & ſanguis*, ſed *Deus Pater, qi in cælis eſt*, Matth. *c.* 16. *v.* 17. & *filius*, qi *in ſinu patris exiſtit*, Joan. *c.* 1. *v.* 18. & ſpiritus, qi τὰ βάθη τοῦ θεοῦ ſcrutatur, ad Cor. *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 10. ea liqidò patefecerunt. Qo nomine nobis virtutis, veritatis, fidei, pietatis, ſanctitatis ſanctè colendi neceſſitas major incumbit; qi iſtarum præmia, fide certâ ſubnixi, ſperamus. *Rom. c.* 8. *v.* 24, 25. & *Hebr. c.* 11. *v.* 1. nec *ſpes* nobis *incerti*, ut illis, qod *Seneca Epiſt.* 10. Sed certiſſimi *nomen eſt boni. Rom. c.* 5. *v.* 5. Præſertim cùm illi, præmio-

duntur, qàm ingens enim horum turba absumitur, & in vescentium viscoribus hâc ratione quasi sepelitur? & tamen capit haec omnia locus iste, dum partim in sangvinem, partim in

ζώων. ὅσῳ γὰρ ἀριθμὸς πανωλέσιος), καὶ ἀτυφί πως θαπτὸς) ἐν τοῖς τῶν τροφίμων σώμασι, καὶ ὅμως δέχε) ἡ χώρα * ἄυτη, ἀλλὰ τὰς ἐξαιμαλώσεις. * αὐτὰ f.

ANNOTATIONES.

rationorum istorum incerti, istis tamen etiam ad mortem usque illaborandum atque inhærendum censuerint.

Θάπλεται ἐν τοῖς τρεφομένων σώμασι] Alluserit videtur hic in dogmate Pythagorico explicando Ovidius *Metamorph. lib.* 15. *v.* 84.

Hev, quantum scelus est in viscere viscera condi;
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus?

Clarius de Metio Suffetio Ennius *annal. lib.* 2. apud Priscianum, *lib.* 6.

Vulturis in sylvis miserum mandebat hemonem.
Hev, quàm crudeli condebat membra sepulcro?

Lucretius *l.* 5. de homine à feris discerpto ac depasto;

Pabula viva feris prabebat dentibus hausta,
Viva videns vivo sepelirí viscera busto.

Attius Atreo, apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Natis sepulcrum est ipse parens.

Naso de Tereo *Metamorph. l.* 6.

Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati.

Lycophron de Pelope:

Οὐ πάπτοις ὁ γαμφαῖσιν ἰναίσιμα ποτὲ
Ἔρκυνι ἰρινὺς θυρία ξιφηφόρῳ,
Ἄσαρκα μηρύλας ἐλύμβιωσεν τάφῳ,
Τὸν ὠλεσίπτολ χόνδρον ἐνδικαμένη.

Cujusque avum quondam in molaribus suis
Hercynia Edœa, qa gerit secessitum,
Fartim minutal frendicans, tumulo indidit,
Humeri torax epulata cartilaginem.

Scaliger. Idem de cadaveribus à feris dilaniatis & devoratis:

Πολλῶν γὰρ ἐν σπλαγχνοῖσι τυμβευθήσεται,
Βρωθεὶς πολυσίχοισι καμπίοις γναθοις
Νηρθμος ἐμος. —

Nam plurimarum ventre funerabitur
Serratidentum fauce camparum abditum
Examen ingens. —

Et de Saturno:

Τύμβος γεγὼς κίνλαυρος ὠμόφρων σπορᾶς.
Prolis sepulcrum triste semiferæ suæ.

Josephus Scaliger. De se Ignatius *ad Romanos.* Κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηθὲν καταλείπωσι τῶν τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς, βαρύς τισι εὑρεθήσομαι. *Adulationibus feras capite, ut mihi sint sepulcrum, & nihil de corpore meo relinquant, ut ne, ubi obdormiverò, cuiquam gravis inveniar.* Valerius Maximus de Artemisia *l.* 4. *c.* 6. *Quid de illo inclyto tumulo loquare, cum ipsa Mausoli cinerum ac spiritus sepulcrum fieri concupierit, eorum testimonio, qi eam extinctis ossa postione aspersa bibisse tradunt?* Apulejus *Jab. Miles. l.* 5. *At hic tam tua est existimatio, utrum sororibus pro tua cara salute solicitis adjentes velis, & declinatá morte nobiscum secura parcula vivere, an savissima bestia sepelirí viscoribus.* Quintilianus *declamat.* 12. *Affluant adhuc intra pectus sepulta ventriosa nostris cognata viscera.* Nicolaus Clemangius *Ep.* 33. *Patre in scopharum alvis impissimá crudelitate sepulto.* Neotericus innominatus;

Alit cadaver alites, alit feras:
Virum sepulcrum mortuo sic obrigit.

Prout & Andreas Cæsar *in Apocal. cap.* 16. A canibus devoratos, *canum ventres viva sepulcra fortissos.* Quod Ὑρκανίαν ταφὴν, Diogenes dixit. Stobæus *tom.* 2. *ser.* 123. eò quod Hyrcanis id solenne in propinqis suis; qi & eo fine canes alebant, quos κύνας εὐλαφίους nuncupabant. Ex Onesicrito Strabo *Geogr. l.* 11. Hac ratione γύπες, ἔμψυχοι τάφοι. *Vultures animata sepulcra.* Gorgiæ dicti: qem eo nomine perstringit Hermogenes *de ideis lib.* 1. *cap.* 5. & Dionysius Longinus *de sublim.* 3. §. 6. Venter item τάφος καὶ ταρίχευμα, non *bustum* avt *sepulcrum* tantum, ut supra, sed *Orcus* & *Tartarus.* Plutarchus *Conviv. pag.* 159. *B.* Τῷ γὰρ ὄντι τοῦτό ἐστι τὸ μίασμα τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ ὁ ταρίχευμος, ὡς ἐν ᾅδου, δυσῶν τινων ῥευμάτων, καὶ πνεύματος ὁμοῦ καὶ πυρὸς συμπεφυρμένου, καὶ νεκρῶν περίκλυσις. *Revera enim corporis nostri contaminatio sunt ista, atque orcus veluti apud interos exitiosis quibusdam fluminibus, & ventris simul atque igni confusis, cadaveribusque oppletus.* Ciborum conditura, ἐνταφιασμός. Idem *de esu carn. Orat.* 1. Ἡμεῖς δὲ ἅτως ἐν τῷ μιαρῷ τρυφῶμεν, ὥστε ὄψον τὸ κρέας προταγορεύομεν, εἶτα ὀψῶν πρὸς αὐτὸ τὸ ὄψον ἀπομεθα, ἀναμιγνύντες ἁλσίον, οἶνον, μέλι, γάρον, ὄξος ἡδύσματα Συριακοῖς, Ἀραβικοῖς, ὥσπερ οὖν νεκρὸν ἐν ἀφιαζούσῃς. *Nos autem ita flagitiosas inter cades istas luxuriamus, ut carnem obsonii nomine dignemur, deinde obsonies indigemus ad ipsam condendam carnem, admiscentes oleum, vinum, mel, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter ac si revera cadaver humi condendum condiremus.* Et Porphyrius *de abstinent. lib.* 2. §. 50. Ἦπου γε ὁ τῶ πατρὸς ἱερεὺς, αὐλὸς τάδος γίγνεσθαι νεκρῶν σωμάτων ὑπομένει; *Num qi Patris sanctis sacerdos est ipsum se cadaverum sepulcrum sustinebit?* Ita denique de Jona

A à balena absorpto Basilius Selevcensis *Orat.* 12. *Edit. Commel. pag.* 104. Ἦν Ἰωνᾶς ἐν ζώῳ τάφῳ φερόμενος, νεκρικῶν οἰκῶν δεσμωτήριον, ἐγκυήμονα φάρυγξι, θαλάττης χωρίον οἰκῶν, νεκρῶν πανδοχεῖον, καὶ ζώντων, οἰκῶν γαστρὸς θανάτου μητέρα. *Jonas in vivo sepulcro ferebatur, nantem habitans carcerem, impactum gurgitibus, leti sedem habitans, mortuorum receptaculum, non vivorum, habitans alvum mortis matrem.*

Καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα ἄυτη] forsan, αὐτὰ, ut de *ventre* intelligatur: alioqi de terra sumendum fuerit. De *ventre* autem festivè Diphilus in *Parasito* apud Athenæum *l.* 6.

— παλαιπωρώτερον ὑδὲν ἐστι γαστρὸς, εἰς ἣν πρῶτον ὧν πάντ' ἐμβάλοις,
B Ἀλλ' οὐχ ἕτερον ἀγγεῖον. ἐν πήρᾳ φέρεις
Ἄρτους ὦν. ἀλλ' ἡ ζωμὸν, ἢ διαφθερεῖς.
Εἰς συρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' ἡ φακῆν.
Οἰνάριον εἰς λάγυνον, ἀλλ' ἡ κάραβον.
Εἰς τὴν θεοῖς ἐχθρὰν δὲ ταύτην εἰσφορᾶς
Τὰ πάντ' ἐαυτοῖς ὑδὲν ὁμολογούμενα.

— *nam certe ventre nihil est miserius:*
In illum cuncta conjicis: at in vas aliud
Idem non liceat: panem fers in mantica,
Jus non fers; alter manticam corruperis:
In utrem villum immittis; non & carabum.
C *At in illum Dis invisum compingi solent*
Etiam qa inter se nil habent commercii.

Grotius. Alius qidam:

Hev, qàm stupenda nos agit voracitas!
Qicqid ferarumve, pecorisve pascitur,
Qicqid volucrum aerem pennis qatit,
Qicqid profundæ piscium maria incolit,
Qicqid reponit terra frugum, fructuum,
Nostris id omne ut sepelitur ventribus?

Seneca *Epist.* 89. *Profunda & insatiabilis gula, hinc maria scrutatur, hinc terras, alia hamis, alia laqeis, alia retium variis generibus cum magno labore persequitur. nullis animalibus,* D *nisi ex fastidio, pax est.*

Δείκτας] inde αἱ τῆς γαστρὸς δεξάμεναι Philo *de agric. pag.* 192. *D.* Ἡ δὲ πρὸς πᾶν σιτίον τε καὶ ποτὸν ἀφειὸς ἐνθυμησαμένη, ταῖς ἤδη ἐντρεπισθεῖσα ἐπιλείψεσι, καὶ πέσῃ ἀλκῆς καὶ ἄπλησον ἴσχει τῶν ἀπόντων, ὡς καὶ αἱ τῆς γαστρὸς ἀποπληρωθῶσι δεξάμεναι, μαργῶσαι εἰς καὶ μαιμῶσαι τὴν αἰεὶ κενὴν ἐπιθυμίαν περιδλιπεῖσθαι καὶ περιφοίτας, μή τί πῃ παραφθὰν λοίψιον ἄφεῖον, ἵνα καὶ τοῦτο παμφάγῳ πυρὸς δίκην ἐπιλιχμήσηται. *Qi mox in omnes cibos potusque facto impetu, ex jam apparatis carpit qodlibet, manantem famem habens absentium: ut etiam qum ventris sentinam expleverit, concupiscentia tamen avida & inanis etiam tum circumspiciat, ne qid reliqum oculos fugerit, ut hoc qoque more ignis omnivori obligurìat.*

Διὰ τὰς ἐξαιμαλώσεις] ad verbum, *ob sangvificationes*: qia pars nimirum in sangvinem convertitur. Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 118. vegetativæ animæ operationes recensens; τὰς πέψεις τῶν τροφῶν, καὶ τῶν χυμῶν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐξαιμαλώσεις, καὶ ἀναδόσεις, τὰς θρέψεις, τὰς ὁμοιώσεις. *Ciborum concoctiones, succorum mutationes, & sangvificationes, & distributiones, assimilationes.* Galenus *ad Glauc. lib.* 2. *cap.* 12. Γενέσθαι δὲ ἐμῖν τὸ μελαγχολικὸν περίττωμα ἐν ἥπατι καὶ τὴν ἐξαιμάλωσιν, ἀναλογον τῇ καὶ τὸν οἶνον τρυγί. *Fecis vini similem atra bilis redundantiam, dum in jecore sangvis conficitur, generari.* Et indè ἡ ἐξαιματωτικὴ, *sangvinem generandi facultas.* Aphrodisiensis *ibidem lib.* 2. *q.* 63. Ἡ θερμὴ καὶ ὑγρὰ συμμέτρως κρᾶσις τῶν ἥπατος βλαστῶν τὴν ἐξαιμαλωτικὴν δύναμιν, ἢ φυλάττει καὶ τινας. ἡ δ' ἐξαιμαλωτικὴ, γενικῶς τὴν ἐξαιμάλωσιν. ἡ δ' ἐξαιμάτωσις, δεύτερον τὸ ἔργον, αὐτὸ τὸ αἷμα. *Calida & humida in jecore congruenter temperata mixtura facultatem generandi sangvinem producit, vel juxta qosdam conservat. Facultas vero generandi sangvinem gignit sangvinis effectionem, sangvinis autem effectio indicat opus, ipsum sangvinem.* Idem & αἱματώσεις. Galenus *de dogmat. Hipp. & Plat. l.* 8. *c.* 7. Ἡ πέψις ἡ σιτίων, ἥτ' ἀνάδοσις, ἤθ' αἱμάλωσις, ἥτε θρέψις. *Ciborum concoctio, distributio, sangvificatio & nutritio.* Idémque, Αἱμάλωσις ἡ τροφὴ καὶ τὸ ἧπαρ. *In jecore alimentum in sangvinem vertitur.* Scitè Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 1. *c.* 6. ut ostendat ex sangvine lac confisere. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ μὲν παιδοτρόφος τῆς τροφῆς ἐξαιματοῦται, τὸ δὲ αἷμα ἐκγαλακτοῦται, παραπλησίαν γίνεται τὸ αἷμα τῷ γάλακτος. *Si ergo cibi quidem conjectio in sangvinem mutatur, sangvis vero lacteſcit, sangvis est lactis præparatio.* Et mox, ut totam corporis humani fabricam ex sangvine; καὶ ὃν τὸ καλὰ γαστρὸς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐστὶ τύσεως γαλακτοειδοῦς, ἔπειτα ἐξαιματουμένη σαρκοῦται ἡ σύσεως αὕτη. πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ ὑστέρᾳ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ θερμοῦ πνεύματος, ὑφ' ὃ διαπλάττεται καὶ τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖται. *Quietiam qi est in utero, primum qidem est lactea humidi congulatio, deinde hæc congulatio in sangvinem conversa caro efficitur: concreta autem in utero à*

a L.2.§.12. l.7.§.29.l.8. §.11.l.12.§. 10.18.29.

σῆς, διὰ πάσης εἰς τὸ αἰθερώδες ἢ πυρώδες ἀλλοιώσεως. πῆς ἐπὶ τούτῳ ἡ ἰσορροπία τ ἀληθείας; a διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

aëriam, igneámque naturam transmutantur. quænam est istic veritatis notitia? elicitur ea per distributionem rei in materiam & formam.

b L.2.§.7. l.3.§.4.

§. 22. b Μὴ ἀποπλανῶ, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς μῆς c τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι. καὶ d ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

§. 22. Noli divagari; sed in omni conatu tuo justitiæ ratio habeatur, in omni viso intellectus integer servetur.

c Sup.§.18. Inf.§.32. d L.5.§.36. l.7.§.54.

§. 23. e Πάντα μοι συναρμόζει, ὦ κόσμε, εὐάρμοστόν ἐστι,

§. 23. Qicqid tibi convenit. ô Munde, convenit &

e L.3.§.4. 16.l.6.§.39. 44.45.l.7.§. 57.

ANNOTATIONES.

naturali & calido spirita, à qo effingitur fœtus, vivificatur. Vide *l.* 10. §. 25.

Εἰς τὸ αἰτιῶδες ἢ πυρῶδες] scilicet διὰ τῶν ἀτμίδων καὶ τῶν ἀναθυμιάσεων, *per vapores & exhalationes*, qorum illi ad *aëream*, an *aqeam* potius, istæ ad *igneam* naturam propius accedunt. Vide Aristotelem *meteor. l.* 1. c. 3.

Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες] hoc est, *in materiam & formam*, ut vulgò dicitur. De eadem hac divisione monet & *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 11. & *l.* 12. §. 29. addit tamen membrum tertium, τὴν ἀναφοράν, *finem*, *lib.* 12. §. 10. & qartum etiam, τὸν χρόνον, *tempus*, *ibidem* §. 18. Verùm ista duo sunt τῶν ἐξω τῶ ὑποκειμένω, *illorum, qæ sunt extra subjectum*, duo illa tantum τὰ συστήσαντα. *constituentia.* Laertius *l.* 7. §. 134. in *Zenone.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην. τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. τοῦτον γὰρ ὄντα ἀίδιον διὰ πάσης αὐτῆς δημιουργεῖν ἕκαστα. *Videtur autem illis duo esse rerum omnium principia, faciens videlicet ac patiens. Qod igitur patitur, materiam esse sine qualitate substantiam. Qod autem faciat, rationem in ipsa esse deum. Hunc enim qippe sempiternum per ipsam omnem singula creare.* Vide *l.* 12. §. 30. Seneca *Epist.* 64. *Dicunt Stoici nostri, duo esse in rerum natura, ex qibus omnia fiant, causam & materiam. materia jacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. causa autem, id est, ratio, materiam format, & qocunqe vult, versat: ex illa varia opera producit.* Et post aliis verbis: *Nempe universa ex materia & ex Deo constant. Deus ista temperat, qa circumfusa rectorem sequntur & ducem. Potentius autem est qod fecit, qod est Deus, qam materia patiens Dei.* Lactantius *Instit. l.* 7. c. 3. *Stoici naturam in duas dividunt partes. unam, qa efficiat; alteram, qa se ad faciendum tractabilem præstat. in illa prima esse vim faciendi; in hac materiam: nec alterum sine altero esse posse.* Reliqa pavlò pòst exhibebimus.

A *Deor. l.* 2. §. 65. Plutarcho *de exil. ad princ. indoct. & physic. qæst.* 29. Luciano *Jove Tragœd.* Athenagora *in legat.* Clemente Alexandrino *horrat. & Strom. l.* 5. Evsebio *præpar. l.* 13. c. 13. Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. aliis.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τὸν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν περιξ ἔχοντ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τὸν δ' ἐγὼ Θεόν.

Qod Cicero licentiùs vertit;

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur,
B *Hunc summum habeto deum, hunc perbibeto Jovem.*

Castigatiùs Grotius:

Sublime fusum cernis immensum æthera,
Cujus tenetur uvidis amplexibus
Terra? hoc putato numen, hoc perbibe Jovem.

Et ex Evripide Ennius in *Thyeste* (unde & ex Evripidis tragœdia cognomine fuisse desumpta, proclivis est conjectura) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. & 3. Apulejum *de mund.* Festum in *sublime*:

— adspice hoc
Sublime candens, qem vocant omnes Jovem.
C Uterqe Chrysippum expressit; qi, ut Cicero ibidem, *disputavit, Æthera esse eum, qem homines appellant Jovem.* Qod & Plato Comicus;

Ἀκῇς, ὃν ἂν τις ὀνομάσαι κἀγὼ Δία.
Aer, qem nuncupare qis Jovem qeat.

Respexit eadem & Lucretius verbis versibúsqe illis *lib.* 5.

Denique jam tuere hoc, circum superaqe, qod omnem
Continet amplexu terram: qod procreat ex se
Omnia; qod qidam memorant; recipitqe perempta.

Cato apud Lucanum *lib.* 9.

D *Jupiter est qodcunqe vides, qocunqe moveris.*

Idem de *Deo* dogma Judæis Ethnici affingebant. cùm enim simulacra nulla admitterent, manus tantum inter precandum cœlos versus expanderent, *Cœlum eis* pro *numine* habere autumabant. Diodorus Siculus *lib.* 40. apud Photium *cod.* 244. *pag.* 1151. de Mose Judæorum legislatore verba habens, Ἀγάλματα δὲ Θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατασκευάσει, διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωποειδῆ εἶναι τὸν Θεόν. ἀλλὰ τὸν περιέχοντα τὴν γῆν οὐρανὸν μόνον εἶναι Θεὸν, καὶ τῶν ὅλων κύριον. *At nullam omnino deorum imaginem statuamve fabricavit: qod in deum minimè cadere formam humanam; sed cœlum hoc, qod terram*
E *circumqaqe ambit, solum deum esse, cunctaqe in potestate habere judicaret.* Inde illud Juvenalis *Sat.* 14.

Nil præter nubes, & cœli numen adorant.

Cœli numen, i. e. cœlum ipsum, qod numen illis est. ut numina Deorum, pro Diis ipsis. qo modo de Judæis iisdem Petronius,

Et cœli summas advocet auriculas.

Qanqam nec desunt, qi lumen legant. Sed ad exteros, Stoicos maxime, redeamus. Varro apud Augustinum *de Civit. Dei lib.* 7. c. 6. *Deum se arbitrari animam mundi:* & *hunc ipsum mundum esse Deum.* qæ verba explicans Augustinus: *Sicut hominem sapientem, cum sit ex animo & corpore; tamen ab animo dicimus sapientem: ita mundum Deum dici ab animo, cum*
F *sit ex animo & corpore.* Ea explicatio Augustiniana lucem dat verbis, cùm Chrysippi apud Ciceronem, ubi suprà; *Vim divinam in ratione esse positam, & universa natura animo atqe mente: ipsumqe Mundum Deum dici, & ejus animi fusionem universam.* tum & Senecæ *qæst. nat. præfat. Qid est Deus? Mens universi. Qid est Deus? Totum, qod vides;* & *qod non vides, totum.* Atqe hæc est διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ αἰτιῶδες, de qa *suprà* §. 21. Distinctiùs pavlò Laërtius *lib.* 7.
G §. 137. in *Zenone.* Λέγουσι δὲ κόσμον τριχῶς. αὐτόν τε τὸν Θεὸν, ἐκ τῆς ἀπάσης οὐσίας ποιὸν (sicut τὴν ὕλην ἄποιον contra dicunt) ὃς δὴ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγένητος, δημιουργὸς ὢν τῆς διακοσμήσεως. καὶ αὖ τὸν δι' ὅλων τῶν ἀστέρων. καὶ τρίτον, τὸ συνεστὸς ἐξ ἀμφοῖν. *Mundum verò tripliciter dicunt; ipsumqe deum, qi omni substantia qalitates formaverit, qi & incorruptibilis & ingenitus sit, opifex tanti operis ac ornamenti: ipsumqe ornatum astrorum, & tertium, qi sit ex utrisqe compositus.* Verùm sexfariam dici Κόσμον, sive Mundum, ex Diodoro monet Josephus Scaliger qem vide sis *ad Manil. l.* 5. ubi inter cætera, Κοσμῶ ἐστιν ὁ διακοσμήσας πάντα. ἔοικε δὲ νῦν ἡ πρόνοια λέγεσθαι. *Mundus est, qi ornat omnia. videtur verò nunc dici providentia.*

Pertinent & Evripidis illa toties repetita, à Cicerone *de natura*

Ovid

& mihi. nihil mihi immaturum vel serum est, qod est tibi tempestivum. fructûs instar id est omne mihi, qod tempestates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia sunt, in te consistunt, ad te redeunt. *O urbs amica Cecropis*, inqit ille: tu verò non dicturus es, *O urbs amica Jovis.*

§. 24. *Pauca agas*, inqit, *si tranquillus esse cupis.* an non præstiterat dixisse, qæ necessaria sunt

ὦ κόσμε. [a] ἐμοὶ σοὶ πάντα εὔωρα, ἐμοὶ ὄψιμον, τὸ σοὶ εὔκαιρον. πάντ' μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ Φύσις. [b] ἐκ σοῦ πάντα [c], ἐν σοὶ πάντα, [d] εἰς σὲ πάντα. Ἐπιτῦφον μέν φησι, πόλι φίλη Κέκροπος. σὺ δ' οὐκ ἐρεῖς, ὦ [e] πόλι φίλη Διός;

§. 24. [f] Ὀλίγα πρᾶσσε, [g] φησὶν, ἐὰν θέλῃς εὐθυμεῖσθαι. * μὴ πολλὰ ἁμῶς [h] τ' ἀναγκαῖα πρᾶσσε,

a L. 10. §. 20. l. 11. §. 13. l. 12. §. 35.
b L. 6. §. 36. l. 10. §. 1.
c L. 8. §. 50.
d Sup. 14. 21. l. 8. §. 18.
e Sup. §. 3.
f L. 3. §. 11.
g Democritus.
* μηδὲν ἁμ. τῶ ἀν. Xyl.
h L. 11. §. 19.

ANNOTATIONES.

Ὀυδέν μοι πρόωρον, ἐδὲ ὄψιμον, τὸ σοὶ ἔυκαιρον] Propertius *l.* 3. *Eleg.* 3. A

Optima mors, partâ qa venit ipsa die.

i. e. τῇ εὐκαιρίᾳ. Scaliger. de cæteris singulis pariter. Ità *l.* 11. §. 13. Ὃν δίχῃ τὸ τῶν τῇ τῶν ὅλων φύσει ἔυκαιρον; *Annum amplecteris, qod universi natura nunc est tempestivum.*

Πᾶν μοι καρπὸς] Ità *l.* 2. §. 3. Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ τῶ ὅλω φύσις. *Illud est autem parti unicuique bonum, qod universi fert natura.* & *lib.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τόδε συμφέρει, ὅτι ἐκείνη φέρει. *Confert cuique, qod fert cuique natura universi: & tum confert qando illa fert.* καρπὸς autem istic pro B *emolumento*, qod ex re qapiam provenit, ut fructus ex stirpe vel arbore. Ita Apostolus *ad Philip. cap.* 1. *v.* 22. καὶ τόδε μοι καρπὸς ἔργου, καρπὸς ἔργου, qod *opera pretium* Latinis. Vide *l.* 6. §. 30.

Ὦ φύσις] qomodò *Mundum*, ità & *Naturam* dicebant. Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Qid enim aliud est Natura qàm Deus, & divina ratio, toti mundo & partibus ejus inserta? & qæst. nat. l.* 3. *cap.* 45. *Vis illam Naturam vocare? non peccabis. est enim ex qo nata sunt omnia, cujus spiritu vivimus.* Ità isti (Lactantii sunt verba superiùs pavlò positis statim subjuncta) *uno Naturæ nomine res diversissimas comprehenderunt, Deum & Mundum, artificem & opus, dicuntqe alterum sine altero* C *nihil posse; tanqam Natura sit Deus Mundo permistus. nam interdum sic confundunt, ut sit Deus ipsa mens Mundi, & Mundus sit corpus Dei.*

Ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα] Meliùs ista Apostolus noster de *Deo*, *ad Rom. cap.* 11. *v.* 36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Propterea qod omnia ex eo, & per eum, & in ipsum sunt.* Vide *l.* 12. §. 26. Pacuvius *Chrysen* apud Varronem *ling. Lat. l.* 4. & Ciceronem *de divinat. l.* 1. & 2.

Hoc vide circum, supràqe, qod complexu continet
Terram: nostri cælum memorant, Graji perhibent Æ- D *thera.*
Qicqid est hoc, omnia id animat, format, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in sese omnia; omniúmqe idem est pater.
Indidemqe eadémqe oriuntur, de integro eadémqe occidunt.

Ista enim cum primis illis connexa vult Josephus Scaliger qæ Vossius mavult adnecti verticulo ejusdem illi ex Nonio, & Varrone *ibidem.*

Mater est terra; ea parit corpus, animam æther adjugat. E

Ἐν σοὶ παντα] Ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδὲν. εἰ γὰρ τι ἐστι, ἐν τῷ παντὶ ἐστι. *Extra universum nihil prorsus consistit; sed qicqid fuerit, illud in universo est.* Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 8.

Ὡς πόλι φίλη Κέκροπος] Ex Tragœdo aliqo, de Civitate Athenienst dictum.

Ὦ πόλι φίλη Διὸς] Mundum appellat Διὸς πόλιν. qomodo & Dio Prusæus. *Orat.* 36. Τῶ Διὸς πόλιν μᾶλλον ἢ οἶκον, *Jovis civitatem potius qam domum.* qippe cujus ipse Rex sit potius, qam patertamilias: etiamsi Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ ἔστι τις καὶ οἰκοδεσπότης. *In magna hac urbe est qidam patersamilias.* Itáqe reverà illa Διόσπολις multo potius nuncupanda, qam illa Ægyptiaca, de qa Stephanus Byzantius. Verum potiore adhuc jure ἡ τῶ Θεῶ πόλις illa, de qa Psaltes *Psalm.* 87. *v.* 3. Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. Joannes *Apoc. c.* 3. *v.* 12.

§. 24. Ὀλίγα πρᾶσσε, φησὶν,] *dicere solent.* Casaubonus φασὶ. imo, *inqit ille*, φησὶ. Qis autem hoc dixerit, docet nos Seneca *de ira l.* 3. *c.* 6. *Proderit nobis illud Democriti salutare præceptum, qo monstratur tranqillitas, si neqe privatim, neqe publice multa, aut majora viribus nostris egerimus.* Et *de tranqill. cap.* 12. *Hoc secutum puto Democritum, ità cepisse;* (hoc est, volumen egregium, qod περὶ εὐθυμίας inscripsit, G ut Seneca *ibidem cap.* 2. ab hoc monito exorsum) *Qi tranqille volet vivere, nec privatim agat multa, nec publicè.* Græca integra exhibet Stobæus *tom.* 1. *tit.* 100. Τὸν εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μητὲ ἰδίᾳ, μητὲ ξυνῇ, μηδ' ὑπὲρ ἃ προσῇ, ὑπερ τε δύναμιν αἱρεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ φύσιν. *Qi tranqille victurus est, cum nec privatim, nec multa oportet agere: nec, qa adsunt, supra vires avt naturam tollere.* Marcus noster, *lib.* 3. §. 5. Μηδὲ πολυρρήμων, μητὲ πολυπράγμων ἴσο. *Nec dictionis multa fueris, nec negotii multi existas.* Evripides pariter:

Ὁ πολλὰ πράσσων, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ βίᾳ.
Res agere multas, tuta vita haud est via.

Lipsius. Idémqe *Antiopâ*: apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 58.

Ὅστις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσων πάρα,
Μῶρός, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα.
Qi multa fatagit, nulla ubi necessitas,
Qum suaviter, agens nil, vivat, desipit.

Et in *Oenomao*:

Ὁ πλεῖστα πράσσων, πλεῖστ' ἁμαρτάνει βροτῶν.
Peccare qisqe plus solet, qò plus agit.

Grotius. Verùm Democriti illud rejicit Plutarchus *de tranqill.* in ipso ferè libri limine. Ὁ μὲν δὴ εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν εὐθυμεῖν μέλλοντα, μήτε πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γενομένην ὠνίου ἀπραξίας. ἔπειτα καὶ ψεῦδός ἐστι, τὸ εὐθυμεῖν τοὺς μὴ πολλὰ πράττοντας. ἴδοι γὰρ εὐθυμοτέρας εἶναι γυναῖκας ἀνδρῶν, οἰκουρίᾳ τὰ πολλὰ συνόντας. ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. *Caterùm is qi dixit, animi tranqillitatem affectanti neqe privatim multa, neqe publicè debere agere: primum magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertiâ. Deinde id qoqe falsum est, animo tranqillo esse eos, qi non agant multa. Oportebat enim mulieres viris esse animo qietiore, plerumqe domi in re familiari curanda desidentes. Sunt qos ipsum otium in animi conjicit agritudinem.* Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *l.* 19. *cap.* 10.

Otio qi nescit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qàm cùm est negotium in negotio.
Nam cui qod agat institutum est, nullo negotio
Id agit, studet ibi; mentem atqe animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit qid qidem velit.
Hoc stà est: neqe domi nunc nos neqe nunc militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc, cùm illuc ventum est, ire illinc lubet.
Incerte errat animus; prater propter vita vivitur.

Ità versus elegantes sanè sed miserè deartuatos refingunt collatis symbolis viri clarissimi Hugo Grotius, Claudius Salmasius, & Joannes Vossius; qi Chori verba esse monet, qi militibus constabàt Græcis, de otio suo, dum ob maris malaciam Avlide moram trahebant conqerentium. Sed & Marcus hìc Democriti præceptum refingit, & ad recti normam τετχνικῶς πάνυ defingit. Vide & *l.* 3. §. 5.

Μηπολὺ ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Frustra Xylander, qem & Casaubonus est secutus, ista, dum Marci mentem non E est assecutus, immutavit, & conjecturam suam in textum intulit, μηδὲν ἄμεινον τῶ ἀναγκαῖα πράσσειν. At Marcus; Democritus, inqit, *consulit ei, qi tranqillum statum obtinere vult, ut ne multa agat: at tu vide, nè ad hunc finem conducat potius, ut necessaria qis agat, & qa constitutioni suæ sunt accommoda.* Deest ὁρᾷ, vel βλέπει, vel ejusmodi qippiam: qod non animadversum Xylandrum in fraudem induxit. Prout & similis ellipsis ab Apostolo usurpata, *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. in verbis illis; Ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν, &c. *cum lenitate erudientem eos*, expectando sive experiendo, *num aliqando Deus illis* F *sit respiscentiam daturus*; non observata, vulgato interpreti imposuit, ansámqe dedit vertendi, *Ens qi resistunt, neqando Deus det illis pœnitentiam*, qasi eo modo dictum sit, qo illud Matth. *cap.* 13. *v.* 15. Μήποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστρέψωσι. *Ne qando cernant oculis, & corde intelligant, & se convertant.* qum, ut rectè Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Epist.* 270. Μετανοίας ἐλπίδα, ἣν ἀναίρουσιν ἐμφαίνει. *Spem pœnitentiæ, non sublationem significat.* Contrà planè, qam in Esajæ loco *c.* 6. *v.* 9. ab Evangelista prolato, in qo interpretando lapsus est è contrario bonus Isidorus. qin & idem D. Joannem Leistildum τὸν μακαρίτην fugiens, in cavillà fuit, qod Apostoli verba illa interpretatus est de opposita prorsus voluntati divinæ in natura humana dispositione, qâ homines ità affecti sunt, ut respiscentiam dare parato numini renitantur. qod eò moneo, in eundem lapidem ne impingat qisqam denuo. Occurrunt ellipses huic geminæ in scriptis sacris apud Mosem *l.* 1. *c.* 3. *v.* 22. & *cap.* 11. *v.* 4. & *c.* 42. *v.* 4. Matthæum Evang. *c.* 25. *v.* 9. Lucam *Act. c.* 5. *v.* 39.

Τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Supervacuas & minimè necessarias occupationes rescindere monet, eisqe duntaxat intendere, qæ aliqa saltem ratione necessaria existant. qod monitum & rursus repetitum dat, *l.* 12. §. 18. At nobis *in supervacuis*, non *subtilitas*, ut Seneca *Epist.* 106. sed *tempus*, imò *vita fere tota.*

a L. 9. §. 10. 12. σὴν, καὶ [a] ὅσα ὁ ἴδιος φύσει πολιτικῇ ζώῳ λόγῳ αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. ἔστι γὰρ ὁ μόνον τὸ δοτὸν ἴδιον καλῶς πράσσειν δίωμίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ τὸ δοτὸν τῶν ὑλίκων πράσσειν. τὰ πλεῖστα γὰρ ὧν λέγομεν καὶ πράττομεν, οὐκ ἀναγκαῖα ὄντα, ἐὰν ἡμᾶς ἀφέλῃ,

b Sup. §. 18. l. 12. §. 2. [b] διοχολώτερον καὶ ἀπραγμονέστερον ἔσται. ὅθεν δεῖ καὶ παρ' ἕκαστα ἑαυτὸν ἐπισκοπεῖν, μή τι τῶν ἀ τ' ἀναγκαίων; Δεῖ δὲ μὴ μόνον πράξεις τὰς μὴ ἀναγκαίας ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας. οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις παρέλκουσαι ἐπακολουθήσουσι.

c L. 2. §. 16. l. 3. §. 4. §. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου βίος, τῷ [c] ἀρκεῖσθαι μὲν τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἐπιπεμπομένοις, [d] ἀρκεῖσθαι δὲ τῇ ἰδίᾳ

d L. 1. §. 16. Sup. §. 13. e L. 3. §. 16. l. 6. §. 66. f L. 3. §. 3. 12. l. 7. §. 5. g L. 7. §. 16. l. 9. §. 32. h L. 7. §. 31. l. 10. §. 9. i L. 9. §. 4. 20. 28. k L. 2. §. 3. l. 5. §. 8. l. 8. §. 23. 27. πράξει δικαίᾳ καὶ [f] διαθέσει εὐμενεῖ.

§. 26. Ἑωρακας ἐκεῖνα; ἴδε καὶ ταῦτα. σεαυτὸν [g] μὴ πάρασε. [h] ἁπλοῦν σεαυτόν. ἁμαρτάνει τις; [i] ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. συμβέβηκέ σοι τι καλῶς; [k] ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθήμαρται καὶ συνε-

agas, qæque animantis civilis ratio dictat, & qo modo dictat. istud enim non eam duntaxat, qæ bona agendo, sed & eam, qæ pavca agendo comparatur, tranquillitatem producit. pleraqe enim eorum qæ dicere & facere consvevimus, cùm necessaria non sint, si amputaverimus, à negotiis multò vacabit magis, minúsqe perturbata futura est nobis vita nostra. oportet itaqe ad singula sibi suggerere, an non istud ex earum numero est, qæ non sunt necessaria? nec actiones tantùm, sed cogitationes etiam minùs necessariæ sunt recidendæ. siqidem id agendo fiet, ut nec actiones conseqantur supervacaneæ.

§. 25. Periculum facito, qomodo procedat tibi vita viri boni. eum dico, qi rebus ab universo sibi assignatis acqiescit, & propriâ actione, qæ justâ affectione, qæ benevola sit, contentus agit.

§. 26. Illa vidisti? & ista vide. nè te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliqis? sibi peccat. boni aliqid tibi obvenit? ab initio tibi, qicqid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatum est.

ANNOTATIONES.

ta, ut idem *Epist.* 49. & 88. *teritur*: dum, qod olim Agatho scitè dixit, apud Athenæum *dipnosoph. l.* 5. & Clementem *Strom. l.* 5.

Τὸ μὲν πράττειν, ἔργον ὡς, ποιοῦμεθα.
Τὸ δ' ἔργον, ὡς περίττον ἐκποιούμεθα.
Operosè id agimus, agere qod non est opus:
At in eo qod opus est, opera perfunctoria est.

Grotius. Eodemqe alludens Isidorus Peluliota *l.* 5. *Epist.* 108. Τὰ μὲν ἔργα, περίεργα εἶναι ἡγούμεθα. τὰ δὲ πάρεργα, ὡς ἀναγκαῖα, ἀνύομεν. *Serta qidem obiter ac perfunctorie, & ossosa necessaria esse ducimus.* Vide *infra ad* §. 21.

Λόγος αἱρεῖ] *ratio deligit* Xylander. *mandat & injungit* Casavbonus. melius λόγος αἰρεῖ, *ratio dictat, evincit, postulat, exigit.* Sic & *l.* 10. §. 32. Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος. *neqe enim ratio poscit.* & *l.* 2. §. 5. Ἀπὸ τοῦ αἱροῦντος λόγου. *a ratione dictante*, sive *rationis dictamine.* Herodotus *l.* 2. Καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτως αἱρεῖ. *Ratio ipsa dictat, evincit.* Gregorius Nazianzenus apud Svidam. Καὶ ὁ λόγος αἱρεῖ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα. *Ratio ipsa postulat scandalum non esse ponendum.* Apud Plutarchum *Consol. ad Apollon.* Plato: Ὥσπερ ἐν πλοίῳ κυβερνήτου, πρὸς τὰ παρόντα τὰ ἑαυτοῦ πράγματα, ὅπη λόγος αἱρεῖ βιάζεσθαι ἔχειν. *Ut in gubernatore navis, prout ratio evincit optime habiturum.* Et Plutarchus ipse *de commun. notion. cap.* 19. Ἀξίαν δὲ ἔχει τὴν μεγίστην, ὃ πολλάκις αἱρεῖ λόγος ἀντὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ προεσθαι. *An summa in eo consistit dignitas, non boni cassa id dimittere, qod ratio postulat.*

Ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν] Ita Plutarchus *de tranqill. pag.* 466. *A.* Δεῖ δὲ μὴ πλήθει, μηδὲ ὀλιγότητι πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ καλῷ καὶ τῷ ἀσχολῷ τὸ εὐθυμον ὁρίζειν καὶ τὸ δύσθυμον. τῶν γὰρ καλῶν ἡ παραλειψις οὐχ ἧττον ἢ τῶν φαύλων ἡ πρᾶξις ἀνιαρὸν ἐστι καὶ ταραχῶδες. *Animum vero non multitudine aut paucitate actionum, sed pulcritudine aut turpitudine animi vel tranquillitas definienda est vel perturbatio. Nam non minus pulcrorum omissio qam actio turpium molesta est.* Idemqe *de sene polit. pag.* 786. *C.* Ubi Cani tibicinis dictum posuisset, ἀγνοεῖν τοὺς ἀνθρώπους ὅσῳ μᾶλλον ἄνευ αὐλῶν ἡ ἥδιον εὐφραίνει. λαμβάνειν γὰρ οὐ μισθὸν, ἃ δίδόασι, τοὺς ἀκούειν ἡδέως. *Nescire homines, qanto sine ipsum magis qam alios delectaret canens, alioqin audire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Subjungit; Ἆρα οὐκ ἐπινοοῦμεν ἡλίκας ἡδονὰς αἱ ἀρεταὶ τοῖς χρωμένοις ἀπὸ τῶν καλῶν πράξεων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἔργων καὶ φιλανθρώπων παρασκευάζουσιν; ἃ κτῶνται, οὐδὲ θρύπτόμενα, ὥσπερ αἱ εἰς σάρκα λεῖαι καὶ πρόσηνεῖς γινόμεναι κινήσεις, ἀλλ' ἄυλα μὲν αἰσθητὰ καὶ ἀοίδιμα καὶ μεμιγμένον σφυγμῷ τὸ γαργαλίζον ἔχοντα. αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις ἃ ταῖς Εὐριπίδου χρυσαῖς πτέρυξιν, ἀλλὰ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐκείνοις καὶ θείοις πτεροῖς ὅμοια, τὴν ψυχὴν μέγεθος καὶ φρόνημα μετὰ γήθους λαμβάνουσαι ἀναφέρουσι. *Non intelligimus qantas virtus honestis, & ad societatem humanitatemqe facientibus actionibus voluptates ea utentibus conciliet: non titillantes illas ave emollientes, sicut in carne faciunt lenes ac suaves motiones, qæ pruritum habent furiosum & instabilem, & magna cum exagitatione conjunctum: sed præclara facta, qorum qasi opifex est, qi recte rempublicam tractat, non aureis Euripidis, sed Platonicis & divinis alis animum elatione & gaudio præditum evehunt.*

Εὐσχολώτερον] *majore otio utetur* Xylander. *otii multum lucrabitur* Casavbonus. Verto, *qietior*, vel *à negotiis qietior, futurus est.* Εὔσχολος, ἥσυχος, *qietus.* Et ἐσχολῶν, ἡσυχίαν ἄγων, ὥ ἡ διάνοια ἀ διασπᾶται. Vide Epictetum *ad l.* 11. §. 19. & *l.* 12. §. 2. Εὐσχολώτερος, καὶ ἀπαρακλητότερος ἴσῃ, pro eo qod initio dixerat, εὐθυμήσει.

Ἀλλὰ καὶ φαυλοτέρως] refecari vult non actiones tantùm A non necessarias, verùm & *cogitationes.* qomodo & *suprà l.* 3. §. 4. Ita Dominus noster, non solùm πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, *verbum qodqe otiosum*, Matth. *cap.* 12. *v.* 36. Sed & *cogitationes* vanas ac *inanes*, amandandas monet Jer. *c.* 4. *v.* 14.

Οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις παρέλκουσαι ἐπακολουθήσουσι] radice nimirum ipsa evulsa. Siqidem, ut Avgustinus *de perfever. c.* 13. *Cogitantes agimus, qicqid agimus; & cogitantes loqimur, qicqid loqimur.* atqe *ex cordis abundantia*, non *os* tantum *loqitur*, Matth. *cap.* 12. *v.* 34. sed & *manus operatur.* Ibidem *c.* 15. *v.* 19. Chrysippi dictum apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τὴν διανοιαν εἶναι λογου πηγήν. *Orationis fontem esse cogitationem.* Verum non *orationis* tantum is, sed & *operationis fons* exitit: itaqe qi hunc custodierit, pro Solomonis monitu, *Prov. c.* 4. *v.* 23. etiam sermones actionesqe suas in potestate habebit.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ] Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Πείρασόν γ'. οὐκ ἔστιν αἰσχρὸν ἡ πεῖρα. *Saltem periculum facito. Non turpe est id periculum.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὴν πρώτην ἡσύχασον. καὶ τὰς ἡμέρας ἀρίθμει, ἃς οὐκ ὠργίσθης. καθ' ἡμέραν ἐνίοτε ὠργίζεσθαι. νῦν πρὸ ἡμέρων. εἶτα παρὰ δύο. εἶτα παρὰ τρεῖς. ἂν δὲ τριάκοντα παραλίπῃς, ἐπίθυσον τῷ Θεῷ. ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην. εἶτα καὶ παντελῶς ἀναιρεῖται. σπουδαῖον οὐκ ἐλυπήθη, ὁδὶ ἄνθρωπος, ὁδὶ ἐφεξῆς δυοῖν καὶ τριοῖν. ἀλλὰ προσίχου γινομένοις τισὶν ἐρεθιστικοῖς. γίνεται, ὅτε κομψῶς σοι ἔχει. *Princips to qictus esto, & dies numerato, qibus iratus non fuisti. Irasci qotidie solebas; nunc alternis diebus, deinde post biduum, deinde post triduum. Qod si & triginta dies intermiseris, rem divinam facito. Habitus enim primum remollescit, deinde penitus etiam tollitur. Hodie non dolui, neqe cras dolebo, neqe deinceps bimestri & trimestri; sed me cohibui cum qadam qæ irritabant incidissent.*

Πῶς σοι χωρεῖ] *qomodo qadret* Xylander, & Casavbonus. malim, *qomodo procedat, qos progressus tecum faciat.* Apud Svidam historicus: Οὐ χωρούντων αὐτῷ τῶν ἐν στρατείᾳ πραγμάτων κατὰ νοῦν. *Cum res illi ex animi sententia non procederent.*

Ἀρίσκομένῳ] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 1.

Ἐκ τῶν ὅλων ἀποπεμπομένοις] Vide *ad l.* 7. §. 31.

Ἀρκεμένῳ δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει] Vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *infrà* §. 51.

§. 26. Ἑώρακας ἐκεῖνα] Antegressis ità annectit illud Casavbonus, ut ad vitæ prioris fecius administratæ experientiam referatur. Ego potius monita superius data respicere opinor: ut *l.* 3. §. 11.

Ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità *l.* 9. §. 4. Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *Qi peccat, sibi ipsi peccat.* & §. 38. Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. *Si qis deliqerit, penes ipsum est malum.* Itaqe, τὸ ἄλλῳ ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν. *Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est. ibidem* §. 20. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *A.* Ἡ ἀκολασία οὐκ ἄλλῳ τινὸς ἂν δοξάζοιτο εἶναι κακὸν, ἢ τῷ ἀκολασαίνοντι. *Intemperantia non alterius videri qeat malum, qam ejus, qi se gerit intemperanter.*

Ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθήμαρται καὶ συνεκλάθετο] Vide *suprà* §. 10. *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 34. Apud Lucianum Protesilaus in νεκρικοῖς. Οὐ γὰρ ἐγὼ τούτων αἴτιος, ἀλλ' ἡ Μοῖρα, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὕτως ἐπικεκλῶσθαι. *Neqe enim horum mihi causa fui, sed fatum, & qod jam inde ab initio ita prædestinatum fuerat.* Ità passim Homerus de Ulysse. *Odyss. α. v.* 16.

Ἀλλ' ὅτε δὴ ἔτος ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,
Τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἶκόνδε νέεσθαι.
Sed qando tempus venit circumeantibus annis,

Qo

est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, considerate justéque agendo. in animo remittendo sobriè te geras.

κλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. τὸ δ' ὅλον, [a] βραχὺς ὁ βίος. [b] κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. [c] νῆφε. [d] ἀνειμένως.

a L. 2. §. 17.
b L. 2. §. 4. l. 6. §. 2. l. 8. §. 44.
c L. 1. §. 16. §. 27. l. 6. §. 31.
d L. 1. §. 8.

ANNOTATIONES.

Quo ei destinarunt Dii domum redire.

Apud eundem Telemachus *Odyss. γ. v.* 208.

Ἀλλ' ἄ μοι τοιοῦτον ἐπέκλωσαν θεοὶ ὄλεθρον.
Sed nevtiqam mihi hujusmodi destinarunt Dii honorem.

Ulysses *ibidem* λ. v. 138. à Tiresia scisitatur,

— τὰ μὲν ἄρ πω ἐπέκλωσαν θεοὶ αὐτῷ.
— *Hac fortassis decreverunt Dii ipsi.*

Evmæus *ibidem* π. v. 64.

Πλαζόμενον. ὡς γάρ οἱ ἐπέκλωσεν τάδε δαίμων.
Errans: sic enim ei destinavit hac Deus.

Alcinous *ibidem* θ. v. 579.

Τὸν δὲ θεοὶ μὲν τεύξαν, ἐπεκλώσαντο δ' ὄλεθρον
Ἀνθρώποις, ἵνα ἦτι καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδή.
Hoc autem Dii quidem fecerunt, destinarunt autem excidium
Hominibus omnibus, ut sit & posteris cantilena.

Achilles deniqe *Il.* ω. v. 525. qem locum lavdat Plutarchus *de legend. poet.* c. 4. & c. 6. & in *consol. ad Apollon.*

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένοις. —
Sic enim destinarunt Dii miseris mortalibus,
Ut vivant tristes. —

Leo Imperator in *oraculis* v. 128. apud Janum Rutgersium *Var. lect. l.* 5. c. 8.

Στύλος γὰρ ὀφθεὶς ἐν πόλοις κεκλωσμένος.
Columna enim apparens in cælo fatalis.

Seneca *de benefic. l.* 6. c. 23. *Dii in prima illa constitutione, cùm universa disponerent, etiam nostra viderunt, rationemqe hominis habuerunt. in nostras utilitates in principio rerum præmissa mens est, & is ordo mundo datus, ut appareat curam nostri non inter ultima habitam.* Idem *de provident. c.* 5. *Fata nos ducunt, & quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. causa pendet ex causis. privata ac publica longus ordo rerum trahit. non incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, qid gavdeas, qid fleas. & qamvis magna videatur varietate singulorum vita distingvi, summa in unum venit.*

Βραχὺς ὁ βίος] Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Dum licet, — vive beatus:
Vive memor qàm sis ævi brevis. —

R. Simeon in Pirke Aboth.

היום חצר והמלאכה מרבה

Dies brevis, & opus multum. Et Ben-Syræ magistro ob ætatem repellenti, *An nescis diem brevem, & opus multum esse?* Drusius in *apophth.* Hippocrates *aphor.* 1. §. 1. Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρή. *Vita qidem brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de natura maligmitate conqeritur, qòd in exiguum ævi gignimur, qod hac tam velociter, tam rapide dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita destituat. Inde illa maximi medicorum exclamatio est; Vitam brevem esse, artem longam.* Et *c.* 16. *Tempus breve est & præceps: multòqe fit brevius vitio nostro.* Vide *l.* 5. §. 24. Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα. *Spatium breve & momentaneum.* Zeno apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Οὐδένος ἡμᾶς ἕνεκα πονεῖσθαι, ὡς χρόνου. *Nullius rei tanta nos penuria laborare, qàm temporis.* Qod Laertius *l.* 7. in *Zenon.* Μηδενὸς ἡμᾶς ἕνεκα πονεῖν ἐνδεεῖς. ὡς χρόνου. βραχὺς γάρ ἐστιν ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρά, καὶ μᾶλλον ἡ τας τῆς ψυχῆς ἕξεις ἰᾶσασθαι δυναμένη. *Nulli re nos adeò indigemus, ut qidem tempore. Reverà enim brevis est vita, ars autem longa, & illa præcipuè, qa morbis animi mederi potest.* Lucianus *de sectis, pag.* 505. Χρὴ δὲ μηδένα καιρὸν παρεῖναι, εἰδότας ἀληθῶς τὸ τῶ Κῶι ἰατρῶ εἰρημένον, ὡς ἄρα βραχὺς μὲν ὁ βίος, μακρὰ δὲ ἡ τέχνη. καὶ τοι ἐκεῖνος ἰατρικῆς περὶ ταυτ' ἔλεγεν, ἐνμαθησόμενος πράγματος. Φιλοτοφία δὲ καὶ μακρῷ τῷ χρόνῳ ἀνέφικτος, ἢν μὴ πάνυ τις ἐγχειροῖ, ἀτενὴς ἀεὶ καὶ γοργὸν ἀποβλέπῃ εἰς αὐτήν. *Æquum esse opinor nullum præterire tempus, siqidem verum esse scimus illud Coi medici dictum, nimirum, brevem esse vitam, artem verò longam. Qod qidem de arte medica est effatus, qa minore negotio perdiscitur. At philosophia ne longo qidem tempore comprehenditur, nisi qis summâ vigilantiâ acres oculos in eam semper defigat.* Itaqe Philo *de vita contemplat. pag.* 892. *A.* Χρόνῳ δὲ φείδεσθαι καλόν. ἐπειδὴ κατὰ τον ἰατρὸν Ἱπποκράτην, Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρά. *Temporis præcipua nos decet parsimonia, juxta illud Hippocratis medici monitum: vita brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 32. *Non multum accepit homo temporis, etiamsi totum illud sibi vindicat. Cui iscet nihil facilitate eripi, nihil negligentiâ patiatur excidere, tamen ad immortalium cognitionem nimis mortalis est.* & *Epist.* 48. *Etiamsi multum supereset ætatis, parcè jam dispensandum erat, ut sufficeret necessariis. nunc qa dementia est, supervacua discere in tanta temporis egestate?* Allusit ad Zenonis illud superiùs relatum. Et *Epist.* 117. *Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliqid ex illo vacet perdere. Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos avferente, qid juvat majorem partem mittere in vanum?* Contrà tamen Methodici (secta ea est medicorum) Galeno referente, *de sectis c.* 6. Τῷ γε βραχὺν εἶναι ἁπάντι τὸν βίον, τὴν δὲ τέχνην μακρὰν ἐπιτιμῶντι. τἀναντίον γὰρ ἅπαν, αὐτὴν μὲν βραχεῖαν εἶναι, τὸν δὲ βίον μακρὸν. *Insuper eum, qi vitam esse brevem; longam verò artem dicat, increpant: e contrario namqe artem qidem esse brevem, vitam verò longam.* Sed & Seneca ipse *de brev. vit. c.* 1. *Non accepimus brevem vitam, sed fecimus: nec inopes ejus, sed prodigi sumus. non exiguum temporis habemus, sed multum perdimus. satis longa vita, & in maximarum rerum consummationem largè data est, si tota bene collocaretur.*

Κερδαντέον τὸ παρόν] Vide *ad l.* 2. §. 6. & *supra* §. 17. & *l.* 6. §. 2. Plinius *Epist.* 7. *l.* 3. *Sed tantò magis hoc qicqid est temporis futilis & caduci, si non datur factis; nam horum materia in aliena manu; nos certè studiis proferamus: & qatenus nobis denegatur diu vivere, relinqamus aliqid qo nos vixisse testemur.* Seneca *Epist.* 49. *Infinita est velocitas temporis, qa magis appareat respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit: adeo præcipitis fuga transitus levis est. Punctum est qod vivimus, & adhuc puncto minus: cujus brevitatem aliqando futuram cogitemus. Non solebat mihi tam velox tempus videri; nunc incredibilis cursus apparet: sive qia admoveri lineas sentio, sive qia attendere cepi, & computare damnum meum. Eo magis utiqe indignor; aliqos ex hoc tempore, qod sufficere nec ad necessaria qidem potest, etiamsi custoditum diligentissimè fuerit; in supervacua majorem partem erogare. Non voco ad istas ineptias, ingens negotium in manibus est. mors me sequitur, fugit vita. adversùs hæc me doce aliqid. effice nè ego mortem fugiam, vita me non effugiat.* Hoc est qod ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν, id est, *occasionem*, sive *opportunitatem redimere*, dixit Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 16. Plutarchus in *pædag. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου πᾶς ὁ βίος ἐστί. ζῆν καὶ ὑ παιζῆν πρέπουκεν. *Punctum temporis est tota nostra vita. Frui eâ, non abuti ad alias res convenit.* παιζῆν dixit, qod Ennius Iphigen. apud Gell. *l.* 19. *c.* 10. à V. C. Salmasio *in exercit. Plinian.* restitutus;

— *præter propter vitam vivitur.*

Qod Seneca *de brev. vit. c.* 9. *Perdis hodiernum. qod in manu fortuna positum est, dispones; qod in tua, dimittis.* Ità qod Plavtus Pievdol. 2. 3.

Certa amittimus, dum incerta appetimus: atqe hoc evenit,
In labore atqe in dolore ut mors obrepat interim.

Νῆφε ἀνειμένως] Julianus Imperator *Epist.* 12. Ἔνεστιν ἔξεστιν ἡμῖν, ἀνειμένοις τε σχολάζειν, καὶ σχολάζουσι μὴ ταλαιπωρεῖσθαι. *Ex eo accidit, ut dum relaxamur, feria agamus, & dum feria agimus, minimè cruciemur.* Et Gregorius Nazianzenus *in Basilium.* Τὴν ἄνεσιν ἔκλυσιν μὴ ποιήσασθαι. hoc est, *frontem remittere, non resolvere. Multum autem interest, remittas aliqid, an solvas.* Seneca *de tranqil. c.* 15. Itaqe Ambrosius *offic. l.* 1. *c.* 20. *Cavendum, nè dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam & qasi concentum solvamus.* Et Martinus Dumiensis *de morib. Sapiens animum habebit, aliqando remissum, nunqam solutum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 8. *Otium industria subnecti debet, non qo evanescat virtus, sed qo recreetur.* Et Cicero *Offic. l.* 2. *Ludendi modus qidam retinendus est, ut nè nimis omnia profundamus, elatiqe voluptate in turpitudinem dilabamur.* Qod de Musica præcipiebat Pratinas,

Μὴ σύντονον δίωκε, μήτ' ἀνειμένην.
Intensior nec esto, nec solutior.

Ἀνειμένως] Vide *ad l.* 5. §. 1. Seneca *de tranq. c.* 15. *Danda est remissio animis: nec in eadem intensione æqalis retinenda mens, sed ad jocos revocanda. meliores acriorese qe requieti surgent. ut fertilibus agris non est imperandum; ciso enim exhauriet illos nunqam intermissa fœcunditas: ità animorum impetus assiduus labor frangit; vires recipient paulum resoluti & remissi. nascitur enim ex assiduitate laborum, animorum hebetatio qadam & langvor.* Aristoteles *ethic. l.* 10. *c.* 4. Πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀδύνατα συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia humana ad assidue operandum imbecillia sunt.* Ovidius *Epist.* 4.

Qod caret alternâ requie, durabile non est:
Hac reparat vires: membraqe fessa levat.

Itaqe *sapientis esse, remittere interdum animum rebus gerendis intentum.* Augustinus *de Music. l.* 2. *c.* 14. Siqidem ut Naso *Ponti l.* 1. *el.* 5.

Otia corpus alunt, animus qoqe pascitur illis:
Immodicus contrà carpit utrumqe labor.

Et Statius *Sylv. l.* 4.

— *vires instigat, alitqe*
Tempestiva qies: major post otia virtus.

Hinc de *arcu lyriqe* imago illa tantopere celebrata. Dio in *œconom.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 62. Αἱ ἀνέσεις παραπλησιαί πόνων εἰσι. καὶ τόξου, καὶ λύρας, καὶ ἀνθρώπου, ἀνειμέ-

a Inf. §. 45. b l. 6. §. 10. l. 9. §. 39. l. 12. §. 14.

§. 27. a Ἢτοι κόσμος διατεταγμένος· εἰ δὲ μή, σύγχυσις καὶ σκεδασμός· ἔστι γὰρ καὶ ταῦτα ἑνὸς κόσμου τινὰ ἐπιδέχεσθαι. b Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος ὑφίστασθαι δύναται, ἐν ᾧ τῷ παντὶ ἀκοσμία;

§. 27. Mundus vel eſt ordine juſto diſpoſitus, vel miſcela temeraria, congeſta qidem ea, ſed ut mundus ſit tamen. qid enim? fierine poteſt, ut in te mundus qidam ſit & diſpoſitio concinna, in univerſo verò inconcinnitas mera? idqe

ANNOTATIONES.

ζῆν δὲ ἀναπαύσεως. Remiſſiones ad novos labores præparant. Et arcus, & lyra, & homo à qiete vigent. Ibidem tit. 3. Socrates: Ὁ βίος, ὥσπερ ὄργανον, ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν ἁρμοττόμενος, ἡδὺν γίνεται. *Vita inſtar organi muſici, dum intenſione & remiſſione ſibi concinna redditur, ſuavior ſit.* Democritus apud Antonium *meliſſ. l. 2. c. 45.* Ὥσπερ γὰρ ὄργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον, ἡδὺ γίνεται. ὕτω καὶ ὁ βίος. *Qemadmodum organum intentionem & remiſſionem ſuſcipiens ſuave fit, ſic etiam vita.* qod idem Plutarcho tribuit Maximus *collectan. c. 32.* Verùm in *collectaneis* illis avtorum nomina ſæpius permutata, confuſa, depravata deprehendas. Plutarchus *in Paedag. pag. 9. B.* Ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἄνεσιν καὶ σπουδὴν διῄρηται. καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἄρτυμά ἐστι. (id qod idem in *Lycurg. pag. 55. B.* Παιδιὰ πόνου ἥδυσμα. *Urbanitas laboris condimentum.* qo eodem ſchemate uſus eſt & Ariſtoteles *ethic. l. 9. c. 10.*) καὶ τὰ τόξα, καὶ τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἵνα ἐπιτείνειν δυνηθῶμεν. καθόλου δὲ σάρξ ἐσμεν, σῶμα μὲν, ἐνδεὲς καὶ πλησμόνης, ψυχὴ δὲ ἀνέσεως καὶ πόνου. *Tota noſtra vita in remiſſionem ſeriumqe ſtudium eſt diviſa. Et requies laborum eſt condimentum. Nam & arcus & lyras remittimus, ut intendere poſſimus. Atqe in univerſum ſervatur corpus impletione atqe vacuatione, animus autem remiſſione & labore.* Amaſis apud Herodotum *l. 7.* Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρῆσθαι, ἐκτανύουσι. ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν παῖδα χρεὸν ἐκ τεταμένα εἶη, ἐπρηγίη ἂν. ὥστε ἐς τὸ δέον ἂν μὴ ἔχοιεν αὐτοῖσι χρᾶσθαι. ὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις, εἰ ἰθέλοι καταπονδάζεσθαι ἀεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὴν ἀνιείναι, λάθοι ἂν ἤτοι μανεὶς ἢ ἀπόπληκτος γενόμενος. Gregorius Nazianzenus *poſt reditum ex agro.* Εἰωθα πως τὰς πόνους ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύειν ἀνέσεσιν. ἐπεὶ μηδὲ νευρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τεινομένη. καὶ δεῖταί τι μικροῦ τῶν γλυφίδων ἐκλύεσθαι, εἰ μέλλοι παθήσεσθαι πάλιν, καὶ μὴ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῷ τοξότῃ, μηδὲ ἀνόνητος ἐν καιρῷ χρήσεως. *Soleo ſere hujuſmodi oblectamentis labores diſſolvere ac relaxare: qandoqidem nec perpetuum contentionem nervus ferre poteſt, ſed laxari nonnunqam arcus cornua oportet, ſi qidem rurſus intendendus ſit, & ſagittario non inutilis tum futurus, cum eo utendum erit.* Nato *Epiſt. 4.*

Arcum ni ceſſes tendere, mollis erit.

Æſopus Phædri *l. 3. fab. 53.*

Citò rumpis arcum, ſemper ſi tenſum habueris:
At ſi laxâris, cum voles, erit utilis.
Sic luſus animo debet aliqando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

De Joanne Evangeliſta gemina his referunt Abraham Abbas apud Joannem Caſſianum *collat. 24. c. 21.* Thomam Aqin. *ſum: p. 2a. 2æ. q. 168. a. 2.* & Henricum Herp. *ſpecul. avr. in precept. 3. ſerm. 2.* ſed & de Antonio Erenitâ baliſtæ exemplum eodem trahente, Antonin. *ſum. 2. par. 2. tit. 1. c. 23. §. 1.* & Gvillielmus Pepin. *de conſeſſ. tract. 2. par. 3. c. 6.* ex *Vitis patrum.* Qod avtem ex adverſo, Plutarchus *de ſene polit. pag. 792. C.* Τόξον μὲν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. *Arcus, ſi nimium intendatur, rumpitur: anima laxando perit.* Unde de Theophraſto Laërtius *lib. 5.*

Ῥήγνυσθαι σοφὸς τόξον ἀνιέμενον.

hoc eſt, ut Publius Syrus:

Arcum intenſio frangit: animum remiſſio.

id de ſolutiore illa remiſſione capiendum eſt, qam vitandam cavendámqe hîc Marcus monet.

§. 27. Ἢτοι κόσμος διατεταγμένος] Vide *infrà §. 45. & l. 2. §. 3.* Plinius *hiſt. nat. l. 2. c. 4. Qem κόσμον Graci nomine ornamenti appellaverunt, eum nos à perfecta abſolutáqe elegantia, mundum. nihil enim omnium rerum melius eſt mundo, nihil præſtabilius, nihil pulcrius. utpote in qo univerſa ità conſtituta ſunt, ut neqe ad uſum meliora eſſe potuerint, neqe ad ſpeciem pulcriora.* Cicero *de Nat. Deor. l. 2.* & Seneca *ad Helv. c. 8. Mundo nihil neqe majus, neqe ornatius, rerum natura genuit.* Avtor *de Mund. c. 2.* Κόσμος μὲν οὖν ἐστι σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεῶν τε καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη. *Mundus eſt compages è cælo terráqe coagmentata, atqe ex iis naturis qæ intra ea continentur. Dicitur etiam aliter mundus ordo & digeſtio univerſorum, qæ à Deo & per Deum aſſervatur.* & Euſtathius *ad Il. á.* Κόσμος ἡ τάξις ἐκ τοῦ κομῶ. ἀφ' ὃ καλὸ πάντων περιεκτικὸς, κόσμος, ὅτι αὐτὸν ἐντάκτως ἡ πρόνοια ἔταξεν. Apulejus *de mund. Mundus eſt ordinata ordinatio, Dei munere.* & rurſus: *Qid mundo præſtantius? Lauda, qam putas ſpeciem: portio à te laudabitur mundi. admirare qam voles temperantiam, ordinationem, figuram. hîc & per hunc illud qodcunqe eſt, invenietur eſſe laudandum. nam qid, oro te, ornatum atqe ordinatum videri poteſt, qod non ab ipſius exemplo imitatura ſit ratio? unde κόσμος Græcè nomen accepit.* Tertullianus *apolog. c. 17. Qod colimus, Deus unus eſt, qi totam molem iſtam cum omni inſtrumento elementorum, corporum, ſpirituum, verbo, qo juſſit, ratione, qâ diſpoſuit, virtute, qâ potuit, de nihilo expreſſit, in ornamentum majeſtatis ſuæ: Unde & Græci nomen mundo κόσμον accommodaverunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace 1.* Κόσμος τι ἐστὶ ὑπερλίγιστος καὶ κάλλος ἀπρόσιτον. *Mundus verè eſt, ut appellatur, & incomparabilis pulcritudo.*

Ἢ κυκεών] *Cimus.* Ità *l. 6. §. 10.* Ἢτοι κυκεὼν καὶ ἀπειροπλοκὴ, καὶ σκεδασμός. *Univerſum avt eſt cimus qidam rerum, nunc concurſu fortuito invicem implexarum, mox diſſipatarum denuo.* qibus verbis κυκεὼν qid velit, explicat. & *l. 9. §. 39.* κυκεὼν καὶ σκεδασμός. *Cimus & diſperſio temeraria.*

Συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος] Vide Heraclitum *infrà.*

Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος] *in te* ſcilicet qi es μικρὸς κόσμος τις. (qomodo τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, *parvum mundum, hominem* dixit Clemens Alexandrinus in *Hortator. pag. 4.* & *Mundi inſtar habere fabricam humani corporis,* Ambroſius *hexam. l. 6. c. 9.*) & *majoris illius imaginem geris.* Macrobius *in Somn. Scip. lib. 1. c. 12. Ideò phyſici Mundum magnum hominem, & hominem brevem mundum eſſe dixerant.* Si eſt ergò, inqit, in te fabricàqe tui ordinata rerum diſpoſitio, in mundo ipſo multò magis. Siqidem, ut Tertullianus *de reſurr. carn. c. 30. Etſi figmentum veritatis in imagine eſt, imago ipſa in veritate eſt ſui; neceſſe eſt eſſe priùs ſibi, qàm alii configuretur. de vacuo ſimilitudo non competit; de nullo parabola non convenit.* Idem *adv. Hermogen. c. 40. Confuſa res erat, nunc verò compoſita eſt. & vis ex compoſitis incompoſita præberi? nulla res ſpeculum eſt alterius non coæqalis. nemo ſe apud tonſorem pro homine mulum inſpexit: niſi ſi, qi putat in hac extructione mundi diſpoſitâ jam & compta, informem & incultam materiam reſpondere. qid hodie deforme in mundo? qid retrò ſpeciatum in materia; ut ſpeculum ſit mundus materiæ? cùm ornamenti nomine ſit penes Græcos Mundus, qomodò inornata materia imaginem refert? Nec materia certè mundus imago eſſe poterit, ſi compoſitus ille & exornatus, confuſa verò & inornata iſta; nec homo mundi, ſi in homine ordinata partium membrorumqe diſpoſitio, in mundi compage nullo ordine legève certâ diſpoſita, ſed commiſſa commiſtaqe temerè univerſa.* Qanqam mundum non minorem, ſed majorem imaginis divinæ ratione havd abſurdè prorsùs dixit Gregorius Nazianzenus *in Paſch. §. 15.* Τὸν ἄνθρωπον δημιουργεῖ, καὶ οἷόν τινα κόσμον ἕτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐκ γῆς ἵστησι. *Hominem fabricatur, & velut alterum qendam mundum, in parvo magnum, in terra collocat.* At vero Syneſius *de providենt. 1.* non *hominem* tantùm integrum, ſed *caput hominis* ipſum *mundum minorem* indigetat, in qo *mens* tanqam *numen* qoddam reſideat. Ἄλλα μὲν ἐν ἀσίοις, κάτω δὲ κεφαλαὶ σφαιροειδεῖς διεπλάσθησαν, ἵν' ὦσιν ἔνοικοι ψυχῶν ἐν κόσμῳ κόσμοι μικροί. *In ſuperioribus partibus ſidera, in inferioribus vero capita globoſa formata ſunt, ut parvi mundi in mundo eſſent domicilia animarum.* Reſpexit, opinor, id qod in philoſophorum placitis Plutarchi nomine evulgatis, *l. 4. c. 21.* Stoicis perperam tribuitur; τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ, ὅσπερ ἐν κόσμῳ, κατοικεῖν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipſa illa princeps animi pars in globo noſtri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Qod avtem ille de *capite*, de *corde* Avlonius *monoſyll.*

Cor vegetum mundi inſtar habens. —

Vide *ſuprà ad §. 3.* Qomodò avtem Marcus iſtic illos perſtringit, qi qem in ſemetipſis agnoſcunt ordinem, ornatum, eundem mundo, cujus & ipſi ſunt partes, negant: pari modo & Epicuri ſectatores Seneca *præfat. qæſt. nat. l. 1.* hoc ipſo notat nomine, qòd cùm *animum* putent eſſe ſibi ipſis, eúmqe *providum & ſingula diſpenſantem, univerſum* interim, in qo & ipſi ſunt, *expers* eſſe *conſilii* ac temerè ferri contendunt. Vide *ad l. 2. §. 11.*

Ἐν δὲ παντὶ ἀκοσμία;] Nihil minùs. Avtor *de mundo.* Κόσμον δ' ἐτύμως τὸ σύμπαν, ἀλλ' οὐκ ἀκοσμίαν ὀνομάσαις ἄν. *Univerſum ipſum commodius nominaveris compagem rerum compoſitam, concinnóqe ordine digeſtam, qam congeriem confuſam, & inconditam.* Reverâ, ut Plutarchus *de anim. gener.* Ἀκοσμία δ' ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. *Ante mundi creationem erat confuſa congeries.* Erant ſiqidem primò omnia, ut Moſes *l. 1. c. 1. v. 2.* תהו ובהו id eſt, ut Naſo *Metam. l. 1.*

— rudis indigeſtáqe moles.
Nec qicqam niſi pondus iners, congeſtáqe eodem
Non bene junctarum diſcordia ſemina rerum.

Verùm *hanc Deus* (is eſt *melior potiorqe natura* illa) *litem diremit, molem diſcrevit:* κἀντεῦθεν κόσμον ἡ πρὶν ἀκοσμία ἐλάμβανεν. ut Gregorius Nazianzenus, περὶ ἐντάξιας. Atqe hoc eſt qod Anaxagoras apud Laërtium *lib. 2. §. 6.* Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησε. *Omnia ſimul erant, deinde acceſſit mens, eáqe compoſuit.* Sive ut Timon in *Sillis*;

Πάντα συνεσφήκωσεν ὁμοῦ τεταραγμένα πρόσθεν.
Omnia compoſuit ſimul confuſa antea.

Et

ſdqe rebus omnibus ità qanqam diſcretis ac diffuſis, conſpirantibus tamen.

§. 28. Mores nigri, effœminati, præfra-

καὶ παῦτα, ἅτως [a] πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ [b] συμπαθῶν. a L. 6. §. 38. b Inf. §. 40.

§. 28. [c] Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, c Sup. §. 18. &c.

ANNOTATIONES.

Et apud Hermiam in *διασυρ. pag.* 176. Ἀρχὴ πάντων ὁ νοῦς. καὶ αὐτὸς αἴτιος καὶ κύριος τῶν ὅλων. καὶ παρέχει τάξιν τοῖς ἀτάκτοις, καὶ κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις, καὶ διάκρισιν τοῖς μεμιγμένοις, καὶ κόσμον τοῖς ἀκόσμοις. *Mens omnium eſt initium, eáque cauſſa & omnium domina eſt, & ordinem confuſis prabet, & motionem immobilibus, & diſcrimen commiſtis, & ornatum inornatis.* Demonax Cynicus (referente Luciano in *vita ejuſdem.* & Antonius *meliſſ. l. 2. c. 76.*) diſſerentibus qibuſdam de mundi anima ac figura, Ὑμεῖς, inqit, περὶ τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε. *Vos mundum curiosè perſcrutamini; ſtatum vero veſtrum perturbatum non curatis.* Indè argumentum arripuit Dio, qo Dionyſium ad virtutis ſtudium impelleret, ὅπως διακοσμηθεὶς τὸ ἦθος εἰς ἀρετὴν λόγων, καὶ πρὸς τὸ θειότερον ἀφομοιωθεὶς παράδειγμα τῶν ὄντων καὶ κάλλιστον, ᾧ τὸ πᾶν ἡγεμόνευε πειθόμενον, ἐξ ἀκοσμίας κόσμος ἐγένετο, πολλὴν μὲν εὐδαιμονίαν ἑαυτῷ μηχανήσηται, πολλὴν δὲ τοῖς πολίταις, γενόμενος βασιλεὺς ἐκ τυράννου. *Qo moribus ad doctrinam expolitus, atqe ad diviniſſimum rerum & pulcerrimum conformatus exemplum, cui univerſitas duci parens non jam confuſio ſed mundus eſt, magnam ſibimet ipſi, magnam item civibus pararet felicitatem ex tyranno rex factus.* Plutarchus *Dione p.* 962. *A.*

Διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων] Vocem harum priorem Lugdunenſis omiſit. qo id conſilio incertum mihi. Seneca *qæſt. nat. l. 7. c. 27. Tota hujus mundi concordia ex diſcordibus conſtat.* Et *Epiſt.* 107. *Contrariis rerum æternitas conſtat.* Heraclitus apud Ariſtotelem *Ethic. l. 8. c. 2.* Τὸ ἀντίξουν συμφέρον. καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν. *Adverſantium eſſe conferens: & ex differentibus pulcerrimam cooptationem fieri.* Idémqe apud Avtorem *libri de mundo, c. 5.* Συνάψεως ἄλλα καὶ ἄλλα. συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον. συνάδον καὶ διᾴδον. καὶ ἐκ πάντων ἕν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. *Criſpa & minimè criſpa una vinxeris, conſentiens & diſſentiens, conſonans & diſſonans, unum etiam ex omnibus, omniqe ex uno.* Et ex eodem Apulejus: *Sic totius mundi ſuorum inſtantia initiorum inter ſe impares conventus, pari nec diſcordante conſenſu Natura veluti Muſicam temperavit. namqe uvidis arida, & glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqa, conſudit; unumqe ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum conſtituit,* &c. Qod & Avtor idem *ibidem* variis à re politica, pictura, muſica, grammatica imaginibus illuſtrat. Τοῦτο πολιτικῆς ὁμονοίας τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων ἀποτελεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσαν φύσιν καὶ τύχην. ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων. ὥσπερ ἁμίλλης τὸ ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐχ ἑκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον. καὶ τῶν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, οὐ διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμουμένη τοῦτο ποιεῖν. ζωγραφία μὲν γὰρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων, ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκεραυνυμένη φύσεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγυμένοις ἀπεπέλεσε συμφώνους. μουσικὴ δὲ, ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακρούς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μίξασα, εἰ διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν. γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνήεντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων κράσιν ποιησαμένη, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνέστησατο. ὅτας δὲ καὶ τὴν τῶν ὅλων σύστασιν διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράτεως μία διεκόσμησεν ἁρμονία. ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κοῦφον μιγὲν, καὶ ὁρίσαν περιφερεῖ, τὸ ὅλον διεκόσμησε μία διὰ πάντων οἰκήσασ ἁρμονία, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτεραίων τὸν σύμπαντα κόσμον ὁμολογήσασα, τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν. *Hoc eſſe in concordia civili longè admirabiliſſimum, qod ex multis ipſa unum efficit affectum, & è diſſimilibus ſimilem, omnis illa qidem natura ſuſceptrix & fortuna. Atqe haud ſcio, an etiam contrariorum appetens ſit natura: ex eisqe conſona, non item è ſimilibus conficiat. Sic certè ipſa marem cum fœmina conjunxit, non etiam cum ſuo horum utrumqe ſexu. Qæ primam etiam concordiam per contraria, non per ſimilia devinxit. Adde qod ars natura æmulatrix hoc idem facit. Siqidem pictura, albarum nigrorumqe colorum luteorumqe & rubrorum naturas inter ſe attemperans, effigies rerum efficit conſonas exemplaribus. Muſica acutis & gravibus ſonis, longiſqe & brevibus una permixtis in diverſis vocibus unum ex illis concentum reddidit. Grammatica ex elementis vocalibus & mutis inventa temperata, artem omnem literaturæ ex illis compoſitam reliqit. Itaqe univerſorum coagmentationem cimo qodam principiorum lumine contrariorum commodè attemperato natura ipſa digeſſit una eademqe cohærentiâ: qippe ſiccum humido, calidum frigido, grave leve mixtum, & rectum orbiculari, unverſum vis una per omnia pertinens certo ordine deſcripſit, concinneqe digeſſit, è diverſis naturis atqe impermixtis unverſum mundum architectata, naturas qam maximè contrarias, veluti edicta concordia & imperata, adſtrinxit ad conſenſum mutuumqe commercium, ejusmodi rerum molitione unverſitati ipſi ſalutem machinata eſt.* Qæ periphraſticè ab Apulejo verſa vide *ad l. 7. §. 48.* Syneſius *de inſomn. pag.* 134. Ἔστι τις ὡς ἐν συγγενείᾳ τοῖς μέρεσι καὶ διαχύσεια. οὐ γὰρ ἔστιν ὁ κόσμος τὸ ἁπλῶς ἕν, ἀλλὰ τὸ ἐκ πολλῶν ἕν. καὶ ἔστιν ἐν αὐτῷ μέρη μέρεσι προσήγορα καὶ μαχόμενα, καὶ τῆς φαύσεως αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ παντὸς ὁμόνοιαν συμφωνούσης, ὥσπερ ἡ λύρα σύστημα φθόγγων ἐστὶν ἀντιφώνων τε καὶ συμφώνων. τὸ δ' ἐξ ἀντικειμένων ἕν, ἁρμονία καὶ λύρας καὶ κόσμου. *Ineſt enim velut in cognatione, nonnulla etiam inter partes diſſenſio. Siqidem mundus non unum abſolutè qippiam eſt, ſed unum ex multis conflatum, in eóqe partes inſunt, partibus affines, ac repugnantes, conſpiranteque ad univerſi concordiam mutuo earum divortio: uti lyra contrariorum, ac conſentientium ſonorum conſtitutum modulamen eſt? Nam qod ex contrariis unum fit tam in lyra, qam in mundo concentus appellatur.* Plutarchus *de amic. multit.* Ἡ περὶ ψαλμὸς καὶ φόρμιγγας ἁρμονία δι' ἀνομοίων ἔχει τὸ σύμφωνον. *Concentus qidam nervorum ex contrariis ſonis conflatur.* Tertullianus *apologet. c. 48.* [*Divina*] *ratio univerſitatem ex diverſitate compoſuit, ut omnia amulis ſubſtantiis ſub unitate conſtarent, ex vacuo & ſolido, ex animali & inanimali, ex comprehenſibili & incomprehenſibili, ex luce & tenebris, ex ipſa vita & morte.* Et *de pallio c. 2. Mundus iſte ex diverſis ſubſtantiis officisqe conſtat. diverſa in unum; ex demutatione diverſa ſunt. denique diverſitatis diſcordiam vices fœderant. ità mutando mundus eſt, qi ex diverſitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Ità eſt *rerum omnium*, utì idem mox *ibidem*, *diſtincta confuſio.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. 1.* Πάντα διῆλε, καὶ συνέδησε, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμον ἓνα ἐκ πλειόνων πεποίηκε. *Omnia diſtribuit & conjunxit, & univerſum hunc mundum ex pluribus fecit unum.*

Καὶ συμπαθῶν] Ità *l. 6. §. 38.* φίλα ἀλλήλοις, καὶ σύμπνοιαν ἔχοντα. *invicem ſibi amica & conſpirantia.* Manilius *Aſtron. l. 2.*

Totumqe alterno conſenſu vivere mundum.

De corpore humano pariter Hippocrates *de aliment. ſect. 4. l. 4. p. 50.* Ξύρροια μία. ξύμπνοια μία. ξυμπαθία κατὰ ὁλοσχερίην πάντα. *Confluxio una, conſpiratio una, conſentientia omnia ad univerſam totius naturam.* de qo videatur Galenus *de facult. nat. l. 1. c. 5.* & *l. 3. c. . de differ. ſebr. l. 2. de uſu pulſ. l. 1. de cauſſ. pulſ. l. 2.* & *de uſu part. l. 1.* Vide *infrà §. 42.* Apud Sextum Empiricum *adv. Phyſic. l. 1. c. 2.* Philoſophi qidam: Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος σῶμά ἐστιν, ἤτοι ἡνωμένον ἐστὶ σῶμα, ἢ ἐκ τῶν συναπτομένων, ἢ ἐκ διεστώτων, ἤτε δὲ ἐκ συναπτομένων, ἤτοι ἐκ διεστώτων, ὡς δείκνυμεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν συμπαθειῶν, ἐξ ὧν συμφωνεῖς, ὅτι ἡνωμένον τι σῶμα καθέστηκεν ὁ κόσμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναπτομένων ἢ διεστώτων, ὃ συμπάσχει τὰ μέρη ἀλλήλοις. ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων συμπάθεια τίς ἐστιν. ἡνωμένον τοίνυν ἐστὶ σῶμα ὁ κόσμος. *Qoniam igitur mundus eſt corpus, aut eſt corpus unitum, aut ex iis qa compinguntur, aut ex diſtantibus. Sed neqe ex iis qa compinguntur, neqe ex diſtantibus, ut oſtendimus ex iis qa in ipſo per conſenſum accidunt. Ex qibus eſt perſpicuum, qod mundus eſt aliqod unitum corpus. In iis enim qa conſtant ex iis qa compinguntur, aut qa ſunt diſtantia, partes minimè inter ſe afficiuntur per conſenſum. In iis autem, qa ſunt unita, eſt qadam affectio per conſenſum. Unitum eſt ergò corpus etiam mundus.*

§. 28. Μέλαν ἦθος] Ad *ſectionem* 18. pertinere iſta olim ariolabar, unde librariorum culpâ ſubducta fuiſſent: à Marco verò interpretamenti loco ſubjuncta qibus ſcilicet explicatum ibat, qid μέλανος ἤθους nomine deſignatum vellet, utpote qod latius ibi ſumeret, qàm uſus vulgaris pateretur, aut qàm Agatho, à qo ipſe mutuatus eſſet, uſurpaverat. qomodo *tyranni* nomen Seneca *de animo impotentis, cupido, delicato, Epiſt.* 114. Vide *ad §. 25.* Sed & *nigri* vocabulum hoc ipſum *Epiſt.* 48. *Per iſtud* (nugas tricáſqe dixerat) *philoſophiæ ſunt nigræ & turpes, infameſqe, etiam ad album ſedentibus, exceptiones.* Ità Xylander exiſtimavit, qum verterit, *Mores nigri vocantur mores effœminati*, &c. Verùm fieri poteſt, qod & aliis placuiſſe video, ut περιοχὴν integram iſta conficiant, qà Marcus ſcilicet *mores* varios ſive diſpoſitiones atqe ingenia recenſuerit, qos ſtylo ſuo perſtringeret, vitandoſqe moneret; *nigros* ſcilicet *effœminatos, præfractos, bellumos*, &c. Sicut avtem *candor*, pro *ingenuitate*, & *ſyncritate*; & *mores candidi* pro *ingenuis, ſynceris, integris, benignis, benevolis.* Ovidius *triſt. l. 3. eleg. 6.*

Qique eſt in charis animi tibi candor amicis.

Idémqe *Pont. l. 4. El. 14.*

Tam felix utinam, qàm pectore candidus, eſſem.

& alibi:

— ſed ſunt tua pectora lacte,
Et non calcatâ candidiora nive.

Horatius *Epod. 11.*

Contrique lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium.

& *Epiſt. 4.*

Albi noſtrorum ſermonum candide judex.

& *Satyr. 5.*

a L.4.§.11. l.9.§.39. θεισκελὲς ἦθος, a ἀηδόνδες, βοσκηματῶδες, παιδαριῶδες, βλακικὸν, κίβδηλον, βωμολόχον, κατηλικὸν, τυραννικόν.

ti, bellnini, pecuini, pueriles, ſtolidi, ſubdoli, ſcurriles, perfidi, tyrannici.

b Inf.§.44. 46.l.8.§.15. 49. §. 29. Εἰ b ξένος κόσμῳ, ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, ἀχ' ἧττον ξένος, κ) ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γιγνόμενα. c ϕυγὰς, ὁ ϕεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον. d τυϕλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. e πτωχὸς, ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου, κ) μὴ πάντα

§. 29. Si peregrinus in mundo eſt, qi ignarus eſt eorum, qæ in mundo exiſtunt: perinde certè in mundo peregrinus eſt, qi ignarus eſt rerum qæ in eodem geruntur. profugus, qi rationem civilem fugit. cæcus, qi mentis oculos clauſos habet. mendicus, qi alterius cujuſqam indiget, neqe

c L.10.§.25. d L.12.§.1. 13. e L.2.§.17. l.3.§.5.l.10. §.1.l.11.§.1

apud

ANNOTATIONES.

— *anima, qales neqe candidiores*
Terra tulit. —

Ità *mores nigri*, pro *malignis, improbis, malevolis* dicti. Sallè Solon, apud Laertium *l.* 1.

Πιφυλαγμένος ἄνδρα ἑκαστον,
Ὅρα μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχων
Καρδίῃ, ϕαιδρῷ προσνίκᾳ προσώπῳ,
Γλῶσσα δὲ οἱ δίχομυθος
Ἐκ μελαίνας ϕρενὸς γεγαυῖα.
Tu virum cavato qemqe,
Abditum nè geſtet enſem
Corde, vultu dum te amico
Intuetur, & biſidcâ
Blanda promit dicta linguâ
Mente ab intus nigricante.

Horatius *Serm.l.* 1. *Sat.* 4.

— *abſentem qi rodit amicum;*
Qi non defendit alio culpante; ſolutos
Qi captat riſus hominum, famamqe dicacis;
Fingere qi non viſa poteſt; commiſſa tacere
Qi neqit, hic niger eſt. —

Et mox:

Hic tibi comis, & urbanus, liberqe videtur,
Inſeſto nigris. —

Et rurſus ubi hominem induxit, ità amicum prædicantem, ut tamen interim tectè ſubdoleqe noram illi aliqam affigat;

— *hic nigra ſuccus loliginis, hac eſt*
Ærugo mera. —

De Sexto Clodio Cicero *pro Cæcina. Nec minùs niger, nec minùs confidens, qàm ille Terentianus Phormio.* Pindarum tamen *in Pythiis Od.* 4. ϕρένας λευκὰς, ſive *alba præcordia*, pro *ſatuis ſtolidiſqe* potuiſſe monet Hadrianus Junius *cent.* 3. *adag.* 32. qi fallitur tamen, qod ϕρένας μελαίνας, ſive *nigra præcordia*, pro *prudentia* argumento haberi opinatur, ubi Homerus eas Hectori tribuit, *Il. ρ. v.* 83. cùm *fortitudinis* ſint potiùs. neqe enim illa, ſed iſta eſt Hectoris laus. Indè proverbium. Οὐδεὶς λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος. *Candidorum virorum nullus eſt uſus.* qaſi imbelles illi plerumqe ac inutiles ſint. qalis Nireus,

— ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν,
Ἀλλ' ἀλαπαδὴς ἦεν —
— *qi pulcerrimus vir ad Ilium venit,*
Sed imbellis erat.

*Il β. v.*673. & Paris, cui ſcilicet

— καλὸν
Εἶδος ἔπ', ἀλλ' οὐκ ἦν γε βίη ϕρεσίν. οἷδέ τις ἀλκή.
— *venuſta*
Species ineſt: ſed non eſt vis animo, neqe ullum robur.

N. γ. v. 45.

Περισκελὲς ἦθος] *mores praduri, præfracti, rigidi, refractarii.* Ità Sophocles *Aiac. Lorar. n.* 659.

— περισκελῆς ϕρένες.
— *obſtinata mentes.*

i.e. αἰ ἄγαν σκληραί. Schol. à *ferro* tranſlatum tragicus ipſe innuit, ubi mox ſubjungit *n.* 660.

— ὃς ἐκαρδίρων,
Βαϕῇ σίδηρος ὡς.
— *vehementer obdurueram,*
Ut ferrum tinctum.

Et in *Antigone*, ubi ingeniorum iſtiuſmodi exitum edocet:

Ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκληρ' ἄγαν ϕρονήματα
Πίπτει μάλιστα, κ) τὸν ἐγκρατέστατον
Σίδηρον ἐκ πυρὸς περισκελῆ,
Θραυσθέντα κ) ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις.
Præfracti ac animi plurimùm, ſcias velim,
Cadere aſſolent: & ipſa vis ferri igneis
Exacta flammis rigidi & intractabilis,
Diſcedit icta ſæpe, & in partes abit.

Grotius. Qanqam & de qibuſvis rebus uſurpatur, qæ ſic exaruerunt, ut præduræ fiant. παρὰ τὸ σκίλλειν. Poſſunt & περισκελὲς ἦθος, *mores difficiles, moleſti* & *moroſi* dici. Siqidem περισκελὴς Heſychio, non σκληρὸς tantùm, ſed & δυσχερὴς exponitur. Ità Theophraſtus *de caruſſ. l.* 2. *c.* 4. Ὁ περισκελὴς ἀνὴρ. cui opponitur, Ὁ ἐυκρατὴς κ) μαλακὸς, *ibidem* & *c.* 2. & Hippocrates *de Ulcer.* Φάρμακα περισκελῆ. *medicamenta*

A *moleſta, & aſpera.* ſive δάκνοντα κ) ἐρεθίζοντα σφοδρῶς. uti Galenus explicat, *ad Glauc. lib.* 2. & Philochorus apud Athen. *l.* 14. Καύματα περισκελῆ, *æſtus ardoreſqe graves & moleſti.* Cæterùm apud Menandrum à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 96. repræſentatum, περισκελῶς ϕέρειν, non eſt *ægrè ferre*, qod Cl. Caſaubonus cenſuit, nec *aqè*, qod Geſnerus reddidit, ſed *obſtinatè* potiùs, ex priore vocabuli uſu, & *infracto* adverſùs fortunam animo, qod & Grotius advertit, & ipſa Comici dictio docet, ſi ponatur integra. ea enim ſic habet:

Πρὸς ἅπαντα δηλοῖ ὁ πίνων ἰσὶ πράγματα,
Καὶ πώλας αὐτῷ καταϕρονεῖν ὑπολαμβάνει.
B Ὁ γὰρ μεθύων πρᾴτερον, περισκελέστερον
Ἅπαντα τἀνιαρὰ, λυπηρὰ, ϕέρει.
Mens timida ſemper paſtori eſt; atqe omnibus
Se ſuſpicatur eſſe deſpicatui.
At qorum res ſunt, Lampria, meliuſcula,
Animo obſtinatiore perdurant mala.

Grotius.

Θηριῶδες, βοσκηματῶδες] Vide *ad l.* 5. §. 11.

Παιδαριῶδες] *Viris qoqe puerilia ac mulicbria ingenia ſunt.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16.

§. 29. Ξένος κόσμῳ] qia τὰ κόσμου ξένα ipſi videntur *infrà* §. 46. Vide & *l.* 8. §. 15. & *l.* 12. §. 1. & 13. *Peregrini* enim C videtur eſſe, qæ civitatis, in qa agit, ſint ſolennia, ignorare. Huc illud Luc. *c.* 24. *v.* 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ, κ) οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ; *Tu ſolus es peregrinus Hieroſolymis, & non noſti qa in ea facta ſunt.* Itaqe & Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 12. pios perſecutionem à mundanis perpeſſos, (cùm ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχειν, i.e. *in mundo* atqe à mundo, qi ipſos odio habiturus ſit, *afflictos fore* Dominus ipſe præmonuerit, in *Evangelio* Joan. *c.* 15. *v.* 18. & *c.* 16. *v.* 33.) vetat ξενίζεσθαι τῇ ἐν αὐτοῖς πυρώσει πρὸς πειρασμὸν γινομένῃ, ὡς ξένου αὐτοῖς συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem, qa fit in vobis ad veſtri experimentum, percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis acciderat.* D Itaqe hac in parte, prout Marcus iſtic, non vult Chriſtianos eſſe ξένους κόσμῳ. Alioqi ξένοι κόσμῳ κ) παροικίδιμοι, *peregrini & inquilini mundi* iſtius, qo ad vitæ rationem & inſtitutum, prædicantur pii omnes, idqe illis laudi ducitur. Avtor *ad Hebr. c.* 11. *v.* 11. Joannes Chryſoſtomus in *Epiſt. ad Hebr. Orat.* 24. *Edit. Commel. pag.* 1906. Ἡ πρώτη ἀρετὴ, κ) ἡ πᾶσα ἀρετὴ, τὸ ξένον εἶναι τῷ κόσμῳ τούτῳ κ) παροικίδιμον, κ) μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὰ ἐνταῦθα πράγματα, ἀλλ' ἀπερτοῦσθαι αὐτῶν, ὥσπερ ξένον. vel ut alii, ὥσπερ ξένοι. *Prima eſt virtus, atqe adeo univerſa virtus, eſſe hujus mundi hoſpitem & peregrinum, & cum iis qa hic ſunt rebus & negotiis* E *nihil habere commune, ſed ab iis pendere tanqam ab externis.*

Φυγὰς] δρομέας idem *l.* 10. §. 25. Philo *allegor. l.* 2. φυγὰς ὁ ϕαῦλος. *fugitivus vitioſus* qivis.

Τυϕλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι] i. e. τοῖς τῆς καρδίας ὀϕθαλμοῖς. *oculis cordis veſtri.* ut Pavlus *ad Eph. c.* 1. *v.* 18. ſive τῶν νοημάτων, *mentium*, ut idem *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 4. Ità Petrus, *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. Τύϕλος ἐστι κ) μυωπάζων. *Is cæcus eſt nihil procul cernens.* Unde diverbium Domino Chriſto uſurpatum; Matth. *c.* 15. *v.* 14. Ὁδηγοί εἰσι τυϕλοὶ τυϕλῶν. τυϕλὸς δὲ τυϕλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμϕότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *Duces ſunt cæci cæcorum. Qod ſi cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.* F Et Pavlo *ad Rom. cap.* 2. *v.* 19. Τυϕλῶν ὁδηγός. *Dux cæcorum.* Et Angelo Eccleſiæ Laodicenæ Dominus Joannis *Apoc. c.* 3. *v.* 17. Ὅτι οὐδὲν ὅτι τυϕλὸς εἶ. *Non noſti te eſſe cæcum.* Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 14. Sophocles *Oedip. rege.*

Τυϕλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νῦν, τά τ' ὄμματα.
Mentemqe & aures cæcus eſt, & lumina.

Τῷ νοερῷ ὄμματι] Avtor *de mund. c.* 1. Ἡ γοῦν ψυχὴ διὰ ϕιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν, κ) θείᾳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα. *Anima igitur per philoſophiam ducem nacta mentem, cùm divino animæ oculo divinarum rerum naturam comprehendiſſet*, &c. Vide *ad l.* 3. §. 15.

G Πτωχὸς] Ità de Eccleſiæ Laodicenæ Angelo, *Apoc. cap.* 3. *v.* 18. πτωχὸς, κ) τυϕλὸς. *mendicus & cæcus.*

Ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 9. §. 6. & *l.* 11. §. 1. Epictetus *Diſſert. lib.* 4. *c.* 8. Εἰ μέ τις βλάψαι δύναται, ἐγὼ αὐτὸν ποιῶ. εἰ ἄλλον περιμένω ἵνα με ὠϕελήσῃ, ἐγὼ αὐτὸν εἰμί. *Si me qis ladere poteſt; ipſe ago; ſi alterius opem expecto, qi me juvet; ipſe ſum ego.*

Ἀπό-

apud se habet, qicqid ad vitam conducat. abscessus mundi, qi abscedit, séqe à naturæ communis ratione sejungit, dum eis qæ contingunt offenditur. hoc enim, qicqid est, profert eadem, qæ à te protulit. abscissus civitatis, qi animam propriam à rationalium religorum anima, qæ una omnium est communis, abscindit.

§. 30. Iste sine tunica philosophatur; ille sine libro: alius qispiam seminudus. panes, inquit,

ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. [a] ἀπόσ-
χημα κόσμου, ὁ ἀφισάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν
ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου, διὰ δ' δυσαρεστῶν τοῖς
συμβαίνουσι. [b] ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὲ ἤ-
νεγκεν. [c] ἀπόσχισμα πόλεως ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν
ἀπὸ τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, [d] μίας ὔσης.

a L. 2. §. 16.
b L. 2. §. 3.
c L. 8. §. 34. l. 9. §. 23.
d L. 9. §. 8.

§. 30. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφῶν, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίων, ἄλλος * ὕτος ἡμίγυμνος. * Ὕτος f. ἄρτους

ANNOTATIONES.

Ἀπόσπασμα κόσμου] Ità *l.* 2. §. 16. Ἀπόσπασμα καὶ οἷον φῦ-
μα τοῦ κόσμου. *Abscessus & quasi struma mundi.*

Ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σε ἤνεγκεν] Ità *l.* 12. §. 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἤνεγκε, καὶ σε τοῦτο. *Quem & tibi hoc natura dederit, & hunc te.* Τοῦτο, cum τοῖς συμβαίνουσι priùs dixisset. transitio à numero ad numerum, plurali ad singularem: sicut vice versâ ab hoc ad illum *lib.* 2. §. 4. Ità Plato *Hipp. min. p.* 257. E. Καὶ πῶς ἂν οἱ ἑκόντες ἀδικοῖντες, καὶ ἑκόντες ἐπιβουλεύοντες, καὶ κακὰ ἐργαζόμενοι, βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀκόντων, οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ πάνυ τις ἀδικῇ, ἢ ψεύδηται, ἢ ἄλλο τι κακὸν ποιῇ. *Quonam pacto qi scientes injuriantur, volentes insidiantur, & ladunt, meliores esse possunt, quam qi hac prater sententiam faciunt, quandoqidem multum ignoscitur illi, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali.* Pavlus ad *Cor. Epist.* 1. c. 4. v. 1. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς
ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. ὧδε δὲ λοιπὸν ζη-
τεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Sic de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei. Quod reliqum est autem, requritur in dispensatoribus ut qis fidus inveniatur.* Sic & ad *Galat.* cap. 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ
πνευματικοὶ, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ
καὶ σὺ πειρασθῇς. *Vos spirituales reconcinnate ejusmodi hominem, considerans unusqisque temetipsum, ne & tu tenteris.* Sallustius in Catilin. *Interea servitia repudiabat, cujus rei initio ad eum magna copia concurrebant.* Terentius *Eunuch.* 2. 1.

Adeone homines immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse?

Idem.

Cujus maximè mos est consimilis vestrûm, hi se ad vos applicant.

Plavtus *Pseud.* 3. 2.

Si qo hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum si protollet, pariter proferto manum.

Usum hujus enallages, qi & Hebræis familiaris (de qo videantur Franciscus Junius *ad Proverb.* c. 13. v. 1. & Joannes Drusius *qæst. l.* 3. c. 33.) in distributionibus solennem, monet M. Seneca *Svasor.* 2. qi ubi Cornelii Severi illud de militibus Romanis

— stratique per herbam,
Hic meus est, dixere, dies. —

Illud, inqit, *Porcellus Grammaticus arguebat in hoc versu, tanquam solœcismum, qòd cùm plures induxisset, diceret, Hic meus est dies, non, Dies hic est noster. & in sententia optima accusabat id qod erat optimum — nam qasi proverbii loco est; Hic dies meus est. & cùm ad sensum retuleris, nè Grammaticorum quidem calumnia habebit locum. dixerunt enim, non omnes simul, sed singuli ex his, Hic meus est dies.* Nec secùs in *Historia* sacra *Reg. lib.* 4. c. 5. v. 13. de Naomane, *Allocuti sunt eum servi ejus, dicentes, Pater mi*, &c. i. e. horum qasi seorsum singuli. Sic hoc loco τοῦτο. i. e. τοῦτον τῶν συμβαινόντων ἕκαστον. Sed de istis alibi fusiùs disseruimus.

Ἀπόσχισμα πόλεως] hinc illud *l.* 3. §. 8. Οὐδὲν ἀπέσχι-
σμένον. Casavbonus *qi in civitate seditionem fuscitat.* Xylander *frustum à civitate amputatum.* ego malim, qo uno verbo exprimam, insolenti forsan uti vocabulo, qale & Marci ipsum est, sed analogiâ eâdem, qâ *abscessus*, formato, *abscessum civitatis*, vertero. Ejusmodi avtem hominem nunc *membro abscisso*, *l.* 8. §. 34. nunc *ramo avulso*, *l.* 11. §. 8. nunc *axi sedentario*, *l.* 9. §. 23. similem pronunciat. Qin & τὸ ἀ-
ποσπάσαντος vocabulum etiam de clive istiusmodi usurpavit Plvtarchus *in præcept. polit. pag.* 809. E. Δεῖ γὰρ ἐχθρὸν μηδένα
νομίζειν πολίτην, ἂν μή τις, οἷος Ἀριστίων, ἢ Νάβις, ἢ Κατι-
λίνας, νόσημα καὶ ἀπόσπασμα πόλεως ἐγγένηται. *Nullus enim civis pro inimico habendus est, nisi qis est Aristonis instar, aut Nabidis, aut Catilina, morbus & vomica veluti reipublica.*

Μιᾶς ὕστις] *Animam* totius *unam* statuebant Stoici, cujus singulæ omnes qasi membra essent. Vide *suprà* §. 21. & *infrà* §. 40. & *l.* 9. §. 8.

§. 30. Χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ] *alius sine toga philosophatur* Xylander. imò, *sine tunica.* Ità Cynici. Salmasius ad Tertullianum *de pallio. Graci generis omnes cùm tunicam, tum interulam simul indutui habebant, haud minùs qàm Romani sub toga. Soli Cynici præter omnium Græcorum morem, tunicam non gerebant*, sed interulam tantùm. Lucianus in *Cynico dialogo pag.* 717. Τί πολλὰ, ὦ ὗτος, πώγωνα μὲν ἔχεις καὶ κόμην, χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; *Qid tu tandem? barbam qidem habes & comam, tunicam non habes.* Dio Chrysostomus περὶ σχήμα-
τος *Orat.* 71. Τοὺς γε μὴν καπήλους ἑκάστοτε ὁρῶντες πρὸ τῶν
καπηλείων ἀναζωσαμένους, οὐδέποτε τωθάζουσι. καταγελῶσι δ'
ἂν τοὐναντίον, εἰ μὴ ὕστις ἐνεκεκυφυῖα εἴη, ὡς ἀκριβῆ τοῦ σχή-
ματος ὑπάρχοντος τῇ ἐργασίᾳ, ἣν μετακεχειρίζονται. ἐπειδάν τινα
ἴδωσιν ἀχίτωνα ἐν ἱματίῳ, κεκυφότα τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα,
οὐκ ἴσοί τε οἱ τοῖς τοῦτο τὸν ἡσυχίαν ἄγειν, οὐδὲ σιγῇ παρέρχε-
σθαι. ἀλλ' ἐφίστανται, καὶ ἐρεθίζουσι, καὶ ὕτος κατεγέλασας,
ἢ ἰλαιδόρησας, ἢ ἐνίοτε ἕλκουσιν ἐπιλαβόμενοι. καὶ ταῦτα οἰδότες,
ὅτι τοῖς καλυμένοις φιλοσόφοις ξύνηθές ἐστιν ἡ τολὴ αὕτη, καὶ
τρόπου τινὰ ἀποδεδυγμένη. *Caupones sanè, qos semper videmus ante cavponas succinctos, non derident, jòd è diverso derideremus, si non ista cultus essent, qod illo habitus peculiaris sit illi qæstus qem exercent. Postqam autem aliqem viderint absqe tunica in pallio, comámqe nutrientem in capite atqe mento, non possunt ergo hos qieti esse, neqe silentio præterire; sed urgent, irritantqe, & vel deridens vel convicijs proscindunt, vel apprehensos interdum trahunt. Præsertim cum sciant eam vestem esse confictam iis qi philosophi appellantur, & qodammodo comprobatam. Philosophis*, inqit, *consvetus hic habitus*; Cynicis nimirum, non & cæteris. Et hæc illis cavsla pallii duplicandi, qòd sme tunicis essent. Unde Diogenem tunicam petentem jussit Antisthenes apud Laërtium *l.* 6. §. 6. πτύξαι ἱμάτιον, *complicare pallium.* (Indè Teles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. de Metrocle jam Cynico: Ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν
παχύτερον ἱμάτιον. ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸν τρῖβωνα περιῆει,
τρόπου τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. *Nos crassiorem vestem qærimus, ille verò detrita sua veste duplicata circumibat, ita qodammodo duas vestes gerens.*) De Antisthene Laërtius *l.* 6. §. 13. τῷ ἱμα-
τίῳ ἐχρῆτο μόνῳ; *pallio solo utebatur*, qod scilicet *tunicam non haberet.* idémqe de Cynicis, τρίβωνι μόνοις χρῆσθαι. *pallijs solis uti.* ἀχίτωνες, *sine tunica*, itaqe erant Cynici, & qi Cynismum profiteri volebant, tunicam deponebant. Vetus epigramma,

Ἑρμοδότου τόδε δόγμα τὸ πάνσοφον. εἴτις ἀχαλκεῖ,
Μηκέτι πειράτω, θεὶς τὸ χιτωνάριον.
Hermodoti sapiens dogma hoc: si defuerit cui
Æs, posità tunicâ, nè amplius esuriat.

hoc est, si qis esurit, & viam reperire vult, qâ non amplius esuriat, depositâ tunicâ habitum Cynici capessat. perperam viri docti θεσθαι χιτωνάριον accipiunt ibi pro *induere.* Hinc Juvenalis *Sat.* 13. v. 121.

— & Stoica dogmata tantùm
A Cynicis tunicâ distantia. —

qia Stoici tunicas, ut reliqi philosophi, & Græci omnes gestabant, qibus carebant Cynici. Hæc ibi ferè Salmasius & *ad Marci* nostri *vitam* à Capitolino delineatam. qæ non advertit vir doctissimus Joannes Cameron in *prælect. ad Matth. c.* 18. v. 15. ubi dixit, *Stoicos à Cynicis pallio distasse.* à Satyrici *Scholiaste* forsan *Vetere* deceptus, qi *Cynicos pallio usos* negat. *pallium* enim utriqe Sectæ amictus ex æqo communis erat. Qin & Romanos priscos ἀχίτωνας egisse, avtor est Gellius *l.* 7 *c.* 12. *Viri*, inqit; *Romani primo sine tunicis togâ solâ amicti fuerunt.*

Χωρὶς βιβλίων] Vide *ad lib.* 2. §. 2. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 497. C. Ἔξεισι γὰρ τῷ καθ' ἡμᾶς περιλιτυμένῳ καὶ ἄνευ
γραμμάτων φιλοσοφεῖν. *Licet ei, qi ex more nostro vitam instituit, etiam absqe literis philosophari.* Qin & è nostris qidam de *librorum supellectile* interrogatus; *Fabricam mundi*, creaturásqe eodem comprehensas *librorum* vicem abundè sibi supplere respondit. Τὸ ἐμὸν βιβλίον ἡ φύσις τῶν γεγονότων. καὶ
πάρεστι, ὅτε βούλομαι, τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοῦ θεοῦ. *Natura*, inqit, *rerum mihi liber est; in qo Dei oracula, ubi libuerit, legere licet.* Ex Evagrii scripto Nicephorus Callisti *l.* 11. c. 43. Eum avtem qi hoc dixerat, Antonium is *Justum* appellat, qem alii cum Sozomeno *Magnum*: qi & *hist. Eccl. l.* 1. *c.* 13. de eodem, γράμματα δὲ οὐδὲ ἐπίστατο, οὐδὲ ἐδιδάχθη. ἀλλὰ τῶν
ἀγαθῶν, ὡς πρόσθεν εἶπον, ἐραστὴς ἦν, καὶ αὐτὸν τούτων εὑ-
ρετὴν ἐπῄνουν. *literas nec norat, nec suspiciebat: sed mentem bonam, tanqam eis antiqiorem, ipsamqe earundem inventricem collaudabat.*

Ἄλλος ὕστις] malim, ἄλλος ὗτος. *alius qispiam.* Ità Demosthenes *adv. Midiam*: ἀλλοι ὑτουί τις ἀναιδὴς, &c. Libanius *Orat.* 22. καὶ οἷς ὗτος ἕτερος.

Ἡμίγυμνος] De Cynicis Cyprianus *Orat. de patient. Exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.* De Alcidamante Cynico Lucianus in *Sympos. pag.* 639. Ἐς τὴν ἄμμον κατακλαλὼν
ἑαυτὸν, ἵκανο ἡμίγυμνος. *In solo sternens sese jacebat seminudus.* Seneca *Epist.* 62. *Demetrium virum optimum, mecum cir-*

ἄρτιος ὐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ. ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων ὐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

cùm desint, rationi tamen insisto. mihi verò, inqit alter, cùm nec ex disciplinæ exercitio qi præberi solet, commeatus suppetat, persisto tamen.

a L. 5. §. 19. l. 6. §. 7. 43.
§. 31. a Τὸ τεχνίον, ὃ ἔμαθες φίλε, τούτῳ πρόσανάπαυε. b τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διέξελθε, ὡς c Θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σεαυτοῦ πάντα d ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς * e μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς.

§. 31. Qam didicisti artem, eam diligito, eidémque acqiescito. qod avtem vitæ reliqum est, ità exigito, ut qi Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nulliqe homini vel servum vel tyrannum te exhibeas.

b L. 8. §. 1. l. 7. §. 46. 56.
c L. 3. §. 6. Inf. §. 34.
d L. 3. §. 4.
* — vi Lug. An.
e L. 7. §. 66. l. 11. §. 18.

§. 32.

ANNOTATIONES.

cumsero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loqor, illum admiror. At de eodem *Epist.* 20. *Ego certè aliter audio; qa dicit Demetrius noster, cùm illum vidi nudum, quanò minus qàm stramentis incubantem? tunc enim non præceptor veri, sed testis est.* De Christianis Cæcilius apud Minucium: *Purpuras despiciunt ipsi seminudi.* Cæterùm peculiari qâdam ratione *Cynici seminudi*; nimirum, *qia* (Cl. Salmasii verba habes, *ad Tertull. pall.*) *partem pallii de sub dextro humero super sinistrum rejiciebant*; & *sic excluso dextro, obvelato sinistro erant: ità pallium Cynicum humerum lævum duplici textu tegebat, & dextrum nudabat, cùm commune in utroqe humero simplex sederet.* Ammianus *in Cynicum antholog. l. 2. c. 52. carm. 5.* Παγώνιον, ὤμιον ἔξω. *Barbula, humerus extra vestem.* inde ἐξωμὶς vestis, qâ ei utebantur. Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotbes. l. 1. c. 14. §. 10.* Καὶ ὁ μὲν Διογένης ἀπὸ ἐξωμίδος περιῆει· ἡμεῖς δὲ ὡς ἐώθαμεν. *Et Diogenes qidem exomide, qocunqe iret, gestabat: nos avtem consvetum nobis vestimentum solemus circumferre.* Et ab hac Cynici Ἐξωμία. Lucianus βίων πράσει. *pag.* 374. de Cynico, ὦ οὗτος, ὁ τὴν πήραν ἐξηρτημένος, ὁ ἐξωμίας. *Heus tu, qi peram alligasti, & humerum exseruisti.* Frustra est vir Cl. Henricus Stephanus, qum ad humerorum altitudinem refert. Inde & de Cynicis Tatianus *c.* 41. Θαλίρας τῶν ὤμων ἐξεμιλλᾶτι. *Humerum alterum neglixunt.* qem *nudum* scilicet & *exertum*, ut Cyprianus, habebant.

Ἄρτιος ὐκ ἔχω] hoc vult. nihil impedire, qo minùs qispiam, etiam in summa rerum omnium indigentia, operam det philosophiæ, in eáqe persistat. Seneca *Epist.* 17. *Licet ad philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Legas sis totam epistolam. Epictetus *Enchir. c.* 11. §. 1. Ἐὰν προκόψαι θέλῃς, ἄφες τοὺς τοιούτους διαλογισμούς. ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, ὐκ ἔξω διαῤῥοφάς. κρεῖσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν ἐν ἀφθονοις ταραττόμενον. *Si qid proficere studes, istiusmodi cogitationes missas facito: si mea neglexero, non erit unde vivam. Præstat enim perire fame, qam copiis omnium rerum circumfluentem animo vivere perturbato.*

Τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων] *educationis bona instructionisqe alimenta* Casavbonus. *Ex disciplinis suis alimenta* Xylander. huic potiùs accedo.

§. 31. Τὸ τεχνίον ὃ ἔμαθες, φίλε] Senarius proverbialis ab Aristophane in *Vespis*, à Stratonico (sed cum levi inflexione) apud Athenæum *l.* 8. usurpatus

Ἔρδοι τις, ἢν ἔχας τὸ εἰδέναι τέχνην.

Stratonicus Ἄδοι. Qod Cicero *Tusc. l.* 1.

Qam qisqe norit artem, in ea se exerceat.

Horatius *l.* 1. *Epist.* 14.

Qam scit uterqe, libens censebo, exerceat artem.

Apostolus ipse *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 20, 24. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ἐν ᾗ ἐκλήθη, μενέτω παρὰ τῷ Θεῷ. *Unusqisqe in qa vocatione vocatus fuit, in ea maneat apud Deum.*

Τὰ ἑαυτοῦ πρόσανάπαυε] Intra limites istius te contine: nec ad alias artes, aliave studia animum adjicias; eisve te intermisceas. qod Apostolus appellat, τὰ ἴδια πράττειν, *res suas agere. ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 11. Apelles sutorem, qem *de crepidarum ansis* reprehendentem lubenti gratoqe animo pridiè avdierat, *de cruris efformatione* postridie cavillantem monuit, *Nè sutor supra crepidam judicaret.* qod & ipsum in proverbium venit. Plinius *hist. nat. lib.* 35. *cap.* 10. Martialis pariter *lib.* 3. *epig.* 16.

— *sed te, mihi crede, memento*
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

Allusit ad proverbium; *Intra pelliculam suam se continere.* Stratonicus itidem Mynaco sutori, de re Musica secum disceptanti, ὃ προσίκειν αὐτῷ ἔφη, ὅτι ἀσώτερον τοῦ σφυροῦ λέγει. *parum se facere, qid ille dicat, cùm supra talum loqatur.* Athenæus *l.* 8. nam qod Mynacum *fabrum* opinatus est Erasmus, & *ultra malleum* locutum à Stratonico dictum, in eo falsum esse summum illum virum, docet Leopardus *Emend. l.* 10. *cap.* 2. Qin & idem Ptolemæo de re citharistica litem intendenti, Ἕτερόν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. *Aliud est*, inqit, *ô Rex, sceptrum, aliud avtem plectrum.* Apelles etiam Megabyzo avlico, ut Plutarchus *de adulat. pag.* 58. *D.* Alexandro ipsi, ut Plinius loco suprà memorato; de pictura differenti; Ὁρᾷς τὰ παιδάρια ταῦτα τὴν μηλίδα τρίβοντα; πάνυ σοι προσέχει τὸν νοῦν σιωπῶντι, καὶ τὴν πορφύραν ἐθαύμαζε καὶ τὰ χρυσία, σοῦ δὲ σὺ καλαγελᾷ, περὶ ὧν ὁ μεμάθηκας ἀρξαμένου λαλεῖν. *Nonne vides puerulos istos qi melidem terunt? tacenti tibi admodum ii fuerunt intenti, purpuram aurumqe admirantes: nunc te videns orsum loqi de rebus iis qas non didicisti.* admonuit nempe *derisui esse illum pueris, qi colores terebant.* Sed & Basilius Cæsar. Demosthenis Valentis imperatoris culinæ præfecto de re Theologica, sed imperitè barbaréqe, cum Episcopo disceptanti; subridens, Ἐθεατάμεθα καὶ Δημοσθένη ἀγράμματον. *Etiam Demosthenem,* inqit, *illiteratum vidimus.* ampliúsqe succensenti; σὺ ἴσι τῆς τῶν ψωμῶν καρυκίας φροντίζειν. δογμάτων γὰρ θεῖων ἀκοὰς δύνασαι, βεβυσμένας ἔχων τὰς ἀκοάς. *Tuum est pulmentorum condituram curare: neqe enim dogmata potes avdire divina, qi aures sordibus oppletas geris.* Narrat Theodoretus *Hist. Eccles. l.* 4. *c.* 19. Nec supprimi dignum illud Butleri nostri medicinæ nomine celeberrimi, qem cum Juridicus qidam insignis in convivio freqenti de re medica jactantiùs pavlò se efferens, subinde compellaret, qærerétqe inter alia, qonam in Galeni opere dictum qoddam inveniretur, respondit, *In decimotertio Henrici octavi*; alludens ad leguleis nostris solennem legum capita citandi formulam. tanqam jure suo contentum, intraqe limites ejusdem se continentem, in messem medicam falcem mittere, nevtiqam oportuerit. Verùm, contrà qàm Pindarus apud Plutarchum *de virt. mor.* & *de tranqill.*

Ἓν ἅρμασι μὲν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς.
Currum equs, aratrum bos trabat.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Flaccus *l.* 1. *Epist.* 14.

— *nec qisqam* ferè, *qam sibi sortem*
Aut ratio dederit, aut fors objecerit, illâ
Contentus vivit; laudat diversa sequentes.

Idem *Serm. l.* 1. *Sat.* 1. Ità:

Cui placet alterius, sua nimiram est odio sors.

Idem *Ep.* 14. In hoc, qod nunc præ manibus habemus, negotio, id cum primis usu venire, idem monet *l.* 2. *Ep.* 1.

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum agro
Non avdet, nisi qi didicit, dare: qod medicorum est
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctiqe. —

Atqi ut Plutarchus de tranq. ὃ πάντα πάσιν ἴσον. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν, εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ ἄλλον ἄλλοσε βίᾳ ζῆλον ἐλκειν, καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia esse omnium; sed oportere Pythica obtemperantem inscriptioni, seipsum nosse: deinde uti suo ingenio ad ea, ad qa natura factus est: neqe id ad aliud vitæ studium trahendo huic vim facere.* Vide *lib.* 6. §. 43. & *l.* 7. §. 5.

Προσανάπαυε] Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 17. Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ. *Tu cognominaris Judæus, & acqiescis in lege.*

Θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σεαυτοῦ πάντα] Socrates apud Platonem in *Criton.* & apud Epictetum *Enchir. cap. ult.* & *Dissert. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 22. Εἰ ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si Diis, ita visum fuerit, ita fiat.* David noster; *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit. Reg. hist. lib.* 2. *cap.* 15. *v.* 26. Cujus & monita passim pia istiusmodi, גול על יהוה דרכך *Devolve super Deum viam tuam. Psal.* 37. *v.* 5. & *Psal.* 55. *v.* 22. השלך על־יי יהבך *Rejice ad Deum munus omne tuum.* Et Solomon filius; *Prov. cap.* 16. *v.* 3. גול אל־יי מעשיך *Devolve ad Deum opera tua.* Et Petrus Apostolus *Ep.* 1. *cap.* 5. *v.* 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν. *Omnem vestram curam in eum conjicientes.* Vide *infrà ad* §. 34. Sed & Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346. *ad l.* 5. §. 7.

Ἐς ὅλης τῆς ψυχῆς] Phrasis Marco familiaris, ità *suprà l.* 3. §. 4. Ἀσπασμένου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. *Ex animo prorsus amplexantem qacunqe contigerint.* & *l.* 12. §. 29. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. *Ex animo toto justa facias & vera dicas.* & *l.* 2. §. 3. Ἀπὸ καρδίας εὐχάριστος. *Ex animo gratus.* Qod idem in sacra pagina toties occurrit. *Deut. c.* 6. *v.* 5. *Diliges Dominum Deum tuum* בכל־לבבך ובכל־נפשך. Ubi Græcus interpres; ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. *Ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* Sed & Lucas *Evang. c.* 10. *v.* 27. & Marc. *c.* 12. *v.* 30. At Matth. *Evang. c.* 22. *v.* 37. Ebraisans magis; ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ.

Ἀνθρώπων δὲ μηδενός] Annotator Lugdunensis μηδενί. qorsum, qæso?

Μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον] Neqe præter jus fasqe qendam opprimendo, neqe præter decorem alicui inserviendo. Illud Apostolus *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν

§. 32. Cogita, verbi gratiâ, tempora sub Vespasiano acta, eadem prorsus omnia, quæ nunc sunt, deprehendes. nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, defungentes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, suspicionibus indulgentes, insidias struentes, mortem aliqorum expetentes. de rerum statu præsente qiritantes, opes congerentes, consulatûs, regnive appetentes. ità transiit, nec jam usquam est illorum vita: Rursus ad Trajani tempora te transferas. eadem denuo cuncta comperies. istorum qoqe vita morte jam commutata est. pari modo tempora alia notâ peculiari aliqâ designata, vel etiam gentes totas, contemplare; simulqe considera, quàm multi cùm in rebus istiusmodi enixè se contendissent, pavlò pòst occiderint, & in elementa sua resoluti sint. illi verò cum primis sunt memoriâ recolendi, qos ipse nôris aliqando se rebus inanibus distinuisse, cùm id interim facere, qod conditioni propriæ consentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodémqe contentum esse, neglexerint. illud etiam istîc meminisse oportet, in actione unaqaqe eam, quæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentiâ esse attemperandam. ità fiet, nè qando fastidio cor-

§. 32. Ἐπινόησον λόγου χάριν σὺν τῇ Οὐεσπασιανῇ καιρὰς, [a] ὄψει * ταῦτα πάντα. γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [b] αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθνῄσκειν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, ἡσυχάζοντας; ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. ἀνῆκεν [c] ἐκεῖνο μὲν ὁ τούτων βίος, οὐκ ἔτι ὑδαμοῦ. Πάλιν ἐπὶ σὺν καιρὰς τοῦ Τραϊανοῦ μεταβῆθι. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [d] τέθνηκε κἀκεῖνο ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπαγωγὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [e] πόσοι κατενεχθέντες, μὴ μικρὸν ἔπεσον, καὶ [f] ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. καὶ μάλιστα ἂν ἀναπολήτιον ἐκείνης, ἃς αὐτὸς ἔγνως ἐν πενὰ σπωμένης, [h] ἀφέντας ποιεῖν τὸ καθ' ἑαυτὸν ἰδίαν κατασκευὴν, καὶ τούτου [i] ἀπολαύειν ἔχειδαι, καὶ [k] τούτῳ δρομεῖαζ. ἀναγκαῖον ἂν ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ [l] ἡ ἐπιτροφὴ [m] καθ' ἑκάστην πραξιν, [n] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. ἔστω γὰρ [o] σὺν ἀποστασιανῇ καιρὰς, [a] ὄψει * ταῦτα πάντα. γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [b] αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθνῄσκειν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, ἡσυχάζοντας; ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. ἀνῆκεν [c] ἐκεῖνο μὲν ὁ τούτων βίος, οὐκ ἔτι ὑδαμοῦ. Πάλιν ἐπὶ σὺν καιρὰς τοῦ Τραϊανοῦ μεταβῆθι. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [d] τέθνηκε κἀκεῖνο ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπαγωγὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [e] πόσοι κατενεχθέντες, μὴ μικρὸν ἔπεσον, καὶ [f] ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. καὶ μάλιστα ἂν ἀναπολήτιον ἐκείνης, ἃς αὐτὸς ἔγνως ἐν πενὰ σπωμένης, [h] ἀφέντας ποιεῖν τὸ καθ' ἑαυτὸν ἰδίαν κατασκευὴν, καὶ τούτου [i] ἀπολαύειν ἔχειδαι, καὶ [k] τούτῳ δρομεῖαζ. ἀναγκαῖον ἂν ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ [l] ἡ ἐπιτροφὴ [m] καθ' ἑκάστην πραξιν, [n] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. ἔστω γὰρ [o] σὺν

a L.2.§.14. l.7.§.1. * ταὐτὰ, vel τὰ αὐτὰ.
b L.12.§. 27.
c Sup.§.3. l.7.§.8.
d L.8.§. 25. 31.
e L.3.§.3. Sup.§.3.
f L.5.§.4.l. 7.§.50.l.8. §.18.
g Sup.§. 3.
h Sup.§.19. l.9.§.26.
i L.3.§.6.
k L.5.§.14.
l L.8.§.19. l.10.§.11.
m L.8.§.32.
n L.3.§.11. Snp.§.22.
o L.5.§.9.

ANNOTATIONES.

ναι ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὑτοῦ. *Ut ne qis opprimat, & habeat qastus in negotio fratrem suum.* Istud idem *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. *Ne estote servi hominum.* Atqe hoc forsan fuerit, qod Marcus voluit verbis illis, *lib.* 5. §. 28. ἵνα τραγῳδὸς, ἵνα πόρνη. *Nec tragœdus, nec scortum.* Laxius *tyranni* nomine abusus Seneca *Epist.* 114. *Animus noster modò rex est, modò tyrannus. rex, cùm honesta intuetur, salutem sibi commissi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil sordidum: ubi verò impotens, cupidus, delicatus est; transit in nomen detestabile ac durum, & fit tyrannus.* Illud interim observetur, quæ hic sejuncta Marcus posuit, *tyrannice* nimirum *agere*, & *serviliter assentiri*, in eisdem personis conjunctim frequentissimè deprehendi. De pseudoprophetis Judas Apostolus *Epist. v.* 16. Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. *Illorum os loquitur pratumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.* De sui temporis Episcopis, Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 125. Ὡς τὰ πολλὰ, τῶν μὲν ἄρχουσι, τοῖς δὲ δυλεύουσι. καὶ τοῖς μὲν ἐπιλάσκονται, τοῖς δὲ ὑπερηφάνοις. καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται. τοῖς μὲν ἐπαίνους, τοῖς δὲ ὑποπτεύουσι. καὶ φοβοῦνται μὲν τούτους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τούτων. *Ut plurimum enim aliis præsunt, aliis serviunt: aliis imperant, aliis ministrant: alios male mulctant, aliis commodant: aliis insunt, aliis succumbunt: alios metuunt, aliis odio atqe acerbitati sunt.* De Carthaginiensibus Plutarchus *precept. polit. pag.* 799. *D.* Καρχηδονίοις δῆμος ἦθος ὑπῆκοον τοῖς ἄρχουσι, βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις, ἀγενίστατον ἐν φόβοις, ἀγριώτατον ἐν ὀργαῖς. *Carthaginiensis populi ingenium obsequens magistratibus, grave subditis, abjectissimum dum metuit, savissimum ubi irascitur.* De Persei Regis aulicis, Livius *hist. l.* 45. *Servire regibus humilster, aliis superbè imperare assueti.* Et de turba in genere, *lib.* 24. *Hac natura multitudinis est; ave servit humilster, ave superbè dominatur.* Hinc illa Senecæ expostulatio, *de benef. lib.* 3. *c.* 28. *Servum tu quemquam vocas, libidinis & gula servus, & adultera, imò adulterarum commune mancipium? negas tibi beneficium à servo tuo posse dari, cui osculum alicni servi beneficium est? qa est tanta animi discordia? eodem tempore serves despicis, & colis: imperiosus intra limen, atqe impotens; humilis, fortis; & tam contemptus, qàm contemnens. neqe enim aliis magis abjiciunt animos, qam qi improbè tollunt: nullisqe ad calcandos alios paratiores, qam qi contumelias facere accipiendo didicerunt.* Ità qod Peripateticus qidam apud Procopium in *inedits. p.* 30. Τὰ ἰσοπαθείας ἐν ἀθρόῳ φέρου ξυμβαίνει αἰεὶ, ὥσπερ ἐν τῶν χρωμάτων τῇ μίξει. *Sicus in colorum temperie, ita & hominum natura comparatum esse, ut in utrisqe maximè contraria conveniant.* qod & Marcus ipse monuisse videtur. *l.* 11. §. 14.

§. 32. Ταῦτα πάντα] forsan ταὐτὰ, ut mox, τὰ αὐτὰ. *eadem qa nunc vides.* Vide *ad l.* 2. §. 14.

Αὐθαδιζομένους] *jactabundos* Casaubonus, hoc est, ἀλαζονευομένους. *præfractos se gessisse* Xylander. Malim, *arrogantes pervicaces*, vel *contumaces.*

Ἀποθνῄσκειν τινας εὐχομένους] *mori optantes* Casaubonus, qod Joannes *Apoc. c.* 9. *v.* 6. ἀποθανεῖν ἐπιθυμοῦντας dixit. & Xylander *votis mortem vocásse.* Verùm aliud, opinor Marcus voluit. *aliorum mortem voto*, sive *prece expetentes.* qod, optione datâ, non petivisse Salomonem, Deo gratum fuit. *Annal. l.* 2 *c.* 1. *v.* 11.

Ἐπιγραφὰς χρόνων] *periodos.* Casaubonus περιγραφὰς. Malim, *signaturas*, sive *signationes*, eo sensu, qo Tacitus an Fabius *de caus. corrupt. eloq. Primum hoc rogabo, qos vocetis antiqos, qam oratorum ætatem signatione istâ determinetis:* ut ἐπιγραφαὶ χρόνων, sint *tempora* regis alicujus imperio, avt ejusmodi notâ aliqâ insigniore *designata.*

Καταστατέον] *cum ad summum contendissent* Xylander. *Cùm hoc illud enixè contendissent.* Casaubonus optimè. Vide *suprà* §. 3. μηδὲ καταντεῖν.

Ἔκτεσαι, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα] qod Psaltes *Psal.* 146. *v.* 4. *Abscedit spiritus; ad pulverem suum redit: eo ipso die intercidunt omnia cogitata ejus.*

Καὶ σπωμένης] Vide *l.* 2. §. 2. *suprà* §. 3. μὴ σπῶ.

Ἀφέντας] ita *suprà* §. 19. Παρὸν γὰρ ἀκαίρως τὴν φυσικὴν ὁδὸν. *Omittis enim intempestivè id, qod in te natura possit.*

Ἡ ἐπιστροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν] ἐπιστροφὴ hîc Marco, qod προσοχὴ Epicteto *Dissert. l.* 4. *c.* 12. Τί οὖν διωτικὴ τὴν προσοχὴν φυλακτικὴ; σήμερον παῖξαι θέλω. τί οὖν, εἰ δεῖ προσέχοντα; ἆσαι. τί οὖν κωλύει προσέχοντα; μὴ γὰρ ἐξαιρεῖταί τι μέρος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ οὐ διατείνει τὸ προσέχειν. *Cur non perpetuam attentionem conservas? Hodie ludere volo. Qid ergo? An id cum attentione faciendum non est? Volo canere. Qid vetat qo minus attente id facias; Nunqam enim vita pars excipitur qo attentio non pertingat.* Saltem προσοχὴ illa jugis, via est ad ἐπιστροφὴν talem qalem Marcus hic præscribit, præstandam; qâ nimirum post seriam rei cujusqe considerationem ad sedulam debitámqe pro rei natura & dignitate circa eam se gerendi curam animus accingitur. Vide ad sequentia Senecam. Vide & *l.* 10. §. 11. Qod avtem προσοχὴν διωτικὴν Epictetus, id συνέχειαν ἐπιστατικὴν προσοχῆς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ appellat Hesychius noster *in ascetic. c.* 1. §. 7.

Ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν] i. e. pro rerum, circa qas versatur, & in qibus exercetur, naturâ locoqe se gerit. Vide *l.* 1. §. 6. Sic *lib.* 3. §. 11. Ἅμα μέν τοι τῇ περὶ ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συνοχάζομαι. *Interim tamen in mediis istis pro rei cujusqe æstimatione rationem ejusdem habeo.* Hoc est, qod Lucilius, referente Lactantio *institut. l.* 6. *c.* 5.

Virtus, Albine, est pretium persolvere verum
Qcis ni versamur, qcs vivimus', rebu' potesse.
Virtus est hominis, scire id, qod qaqe habeat res:
Virtus, qarenda rei finem scire modumqe:
Virtus, divitiis, pretium persolvere posse:
Virtus, id dare, qod reipsa debetur honori.

Seneca *Epist.* 89. *Philosophia moralis pars prima est, inspectio suum cuique distribuens, & æstimans qanto qidqe dignum sit, maxime utilis. qid enim est tam necessarium, qam pretia rebus imponere? secunda, de impetu: tertia, de actionibus. primum enim est, ut qanti qidqe sit. judices: secundum, ut impetum ad illa capias ordinatum temperatumqe: tertium, ut inter impetum tuum actionemqe conveniat, ut in omnibus istis tibi ipse consentias. tunc enim vita sibi concors est. ubi actio non destituit impetum; impetus ex dignitate rei concipitur, perinde remissus acrior ve, prout illa digna est peti.*

Οὐκ

ἀποδυσπετήσῃς, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάττω καταγίνῃ.

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν. ἕτως ἂν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυϋμνήτων, νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστιν, Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος, καὶ ὀλίγον ὑπὸ Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. [a] ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ [b] μυθώδη ταχὺ γίνεται. ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη καταχωσεν. καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμαστῶς πῶς λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιπὰ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, [c] ἄϊσσοι, ἄπυστοι. τί γὰρ καὶ ἔστιν ὅλως ἀείμνηστον; [d] ὅλον κενόν.

a *L.* 3. §. 10. Sup. §. 19.
b *L.* 8. §. 25. *l.* 12. §. 27.
c Odyſſ. α. v. 242. *L.* 6. §. 47.
d Sup. §. 3. 19.

ripiaris, ſi in rebus minoris æſtimationis, non diutiùs, qàm par eſt, fueris occupatus.

§. 33. Qæ fuerunt uſitata qondam vocabula, gloſſematum loco nunc habentur. pari modo & eorum, qi qondam celeberrimi fuerunt, nomina, qaſi gloſſemata qædam nunc facta ſunt: Camillus, Cæſo, Voleſus, Leonnatus: pavlò pòſt Scipio, & Cato: tum Avguſtus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim ſunt omnia, citóqe fabularum inſtar obtinent; mox & oblivione prorſus obruuntur. atqe hæc de eis dico, qi cum admiratione hominum aliqando claruerunt. cæteri enim ſtatim atqe expiraverint, ignoti ac nè fando qidem avditi fiunt. porrò qidnam eſt hoc ipſum memoriam æternam conſeqi? mera vanitas.

ecqid

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἀποδυσπετήσεις] *Non agrè feres, animo concides.* Sic. *l.* 5. §. 9. μὴ ἀποδυσπετῶν.

Ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάττω καταγίνῃ] *Si non pluris qàm par eſt, rem ullam feceris; vel plus qàm dignum eſt, in ea ſtudis poſueris.*

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν] Malè accepit iſta Xylander, cùm vertit. *Uſitata qondam vocabula, nunc interpretationis loco ſunt.* Imo interpretatione potiùs opus habent. Hinc Sextus Empiricus *adv. Grammat. lib.* 1. *c.* 13. *Διήνεγκε δὲ εἰδέναι, ἢ βαρβάρου λέξεως ἐξηγητὰς γίνεσθαι, ἢ τῆς καθ' ἑαυτὸν γλώττης πρεσβεύσοντας, ὁμοίως ἂν καὶ τυγχάνοι; ἡμῖν. Nihil autem refert an barbaræ dictionis ſis interpres, an ejus qæ prolata eſt à lingua, eſt autem ex aqo nobis non familiaris.* Et, *Qi gloſſemata interpretati ſunt*: inqit Varro *de ling. Lat. l.* 6. Galenus in *gloſſario Hippocratico*, ità enim potius qàm *lexico* dixerim, cum in ipſo limine ipſe τὴν λέξιν à *gloſſa* diſtingvat: Ὅτα τοίνυν τῶν ὀνομάτων, ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' ἀσαφῆ ἐστι, γλῶτται καλοῦνται. *Vocabula priſcis qidem temporibus uſitata, nunc vero minus, gloſſas appellant.* Fabius etiam *inſtitut. l.* 1. *cap.* 14. *Gloſſemata, voces minùs uſitatas; gloſſas, lingvam ſecretiorem, interpretatur.* Dionyſius Halicarnaſſeus *de compoſ. nomin.* Ἔστι τις ὀνομασία ποιητικὴ, γλωττηματικόν τε καὶ ξένον καὶ τροπικῶν καὶ πεποιημένων, οἷς ἡδύτατα ποιηταί. *Eſt qadam appellatio poetica, vocabulorum, & peregrinorum, & tranſlatorum, & factorum, qibus poeſis ſit ſuavis.* Idemqe in Thucydidis hiſtoria obſervat qædam γλωσσηματικὰ, καὶ ἀπηχαιωμένα, καὶ δυσεύρετα τοῖς πολλοῖς, *vocabula peregrina, obſoleta, & multis conjectu difficilia.* Plutarchus *de Iſid. & Oſirid. pag.* 375. *E.* Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν τῶν ὀνομάτων τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀνάπλασιν. καὶ γὰρ ἄλλα μυρία τοῖς μεθισταμένοις ἐκ τῆς Ἑλλάδος συνεκπεσόντα, μέχρι νῦν παραμένει καὶ ξενιτίνει παρ' ἑτέροις, ὧν ἔνια τὴν ποιητικὴν ἀνακαλυμμένην διαῤῥάλλαττα ὡς βαρβαρίζοντας, οἱ γλώττας τὰς τοιαύτας προσαγορεύοντες. *Neqe vero mira videri nominum ad Græcum ſermonem efficio; nam innumera alia hodieqe manent una cum migrantibus è Græcia ad exteros propagata: qorum qædam revocantem poeticam vituperant tanqam barbariei ſe dantem iis, qi id genus res gloſſas appellant.* Hoc ideò Plutarchus qia γλῶσσαν τὴν ἀπειλημμένην διάλεκτον dixere, ut Euſtathius *ad Il. α.* & γλώσσας, ἀπειλημμένας ὥστε τὰς βαρβάρων φωνὰς, *voces Barbarorum, qæ comprehendi nequeunt*, Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 338. *C.* qas à *dialectis* idem ibidem diſterminat. Atqe hinc ὁ γλώσσῃ λαλῶν, Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 14. *v.* 4. i. e. *lingvâ barbara & peregrina*, ideóqe minùs intellecta. cui ea de cauſſa ſilentium indicit, *v.* 28. Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνευτής. i. e. *ni interpres adjuerit. Gloſſematis* autem vox, qam ex nullo Græco ſcriptore afferri Henricus Stephanus aſſerit, apud noſtrum hoc loco, nec ſemel uſurpata, reperitur. Horatius *in arte poetica* ad noſtri mentem, & à rebus & perſonis ad ſermones ac verba argumentatus. qemadmodum Marcus hic ἀπὸ πραγμάτων à verbis ac ſermonibus ad perſonas réſqe ipſas:

Ut ſylva foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt; ità verborum vetus interit ætas;
Et juvenum ritu, florent modo nata vigentqe.
Debemur morti nos noſtráqe. ſive receptus
Terrâ Neptunus, claſſes aqilonibus arcet,
Regis opus; ſterilisqe diu palus aptáqe remis,
Vicinas urbes alit, & grave ſentit aratrum:
Seu curſum mutavit iniqum frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt:
Nec dum ſermonum ſtet honos & gratia ſemper.
Multa renaſcentur, qa nunc cecidere, cadentqe
Qa nunc ſunt in honore vocabula ſi volet uſus,
Qem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loqendi.

Vide *ad l.* 10. §. 54.

Κάμιλλος] de qo videndus Livius *l.* 5. & 6. & Plutarchus qi *vitam* illius conſcripſit.

Καίσων] Cæſonis nomine inſignes plures extiterunt. è qibus Cæſo Fabius, de qo Livius *l.* 2. *Unus ille vir ipſe Conſul rempublicam ſuſtinuit*; &c. Cæſo Qintius, legis Agrariæ, prout alter ille, oppugnator; de qo Livius idem *l.* 3. *Unus impetus tribunitios populareſque procellas ſuſtinebat.* Dictos avtem *Cæſones à cæſo matris utero, qi necatis matribus nati ſunt, tradunt.* Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 9. Et Valerius Probus *de nomin.* Unde & *Cæſaris* nomen ortum ſumpſiſſe, ſunt qi opinentur, ut Ælianus Spartianus in *Æl. Vero*, & Servius in *Æn.* 10. aliis tamen in alia euntibus.

Οὐόλεσος] Sævitiâ atqe immanitate inſignis præ cæteris hoc nomine Voleſius Meſſala; (ità Lipſius ex Tacito *l.* 3.) de qo Seneca *de ira, l.* 2. *c.* 5. *Voleſius nuper ſub Divo Auguſto proconſul Aſiæ, cum CCC unâ die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadavera vultu ſuperbo, qaſi magnificum qiddam conſpiciendumqe feciſſet, Græcè proclamavit; O rem regiam! Qid hic rex feciſſet? non fuit hoc ira, ſed majus malum & inſanabile.*

Λεοννάτος] Ἀλεξάνδρου Svidæ; qi Philippo Macedoni ſangvine materno conjunctum refert fuiſſe, & ab eodem unà cum Alexandro filio, cui coætaneus erat, educatum, τότε φρόνημα ὑπερογκον, cum *ingenio tumido admodum* extitiſſe, tum & regiæ pompæ poſt mortem Alexandri æmulum. Leonatus item Curtio, qi una cum Perdicca tutorem deſtinatum Alexandri filio ex Roxane futuro. *l.* 10. §. 7. Juſtino etiam, qi ab Athenienſibus tandem in prælio vulneratum obiiſſe, *l.* 13. Verùm Diodoro Siculo qi & exitum ejuſdem *l.* 18. narrat, Λεοννάτου, ſive *Leonnatus*, ut Marco hic, dicitur. Sed & Arriano *de geſt. Alex. lib.* 6.

Ἐξίτηλα] Vide *ſuprà* §. 19.

Μυθώδη] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 12. §. 27. alluſiſſe videtur ad temporum diſtinctionem Varronianam illam, qà ea in ἄδηλον, μυθικὸν & ἱστορικὸν. *obſcurum*, *fabuloſum & hiſtoricum* dividuntur. Vide Cenſorinum *de die natal. c.* 21. & Scaligerum *annot. in Euſeb. Chron.*

Παντελὴς λήθη καταχωσεν] *Lib.* 2. §. 17. ἡ ὑστεροφημία λήθη. *Fama poſthuma, oblivio mera.* Alluſit interim πρὸς τὴν τῶν σωμάτων καταχωσιν, tanqam memoria ipſorum, ſicut corpora, qaſi terra congeſtâ & ſuperjectâ obruta, unà cum eiſdem intercidiſſet. Vide *Pſalm.* 9. *v.* 7.

Ἄϊσσοι, ἄπυστοι] Adſpexit Telemachi verba apud Homerum *Odyſſ. α. v.* 242. de Ulyſſe patre, cujus de exitu nihil qicqam à qoqam reſciſcere poterat;

Οἴχεται ἄϊσσος, ἄπυστος. —
Periit obſcurus, inglorius, ne fando qidem auditus.

Ubi Euſtathius τὸν τελείως ἀφανῆ σημαίνει. περὶ ὃ μαθεῖν ἔσοιτό τις, ὅτι αὐτὸς ἰδὼν, ἢ ἀπὸ γνώς ἀπὸ πύστεως ἦτοι μαθήσεως. *Prorſus obſcurum ſignificat. de qo nemo qid ſcit, & ipſe neqe qid vidit, neqe cognovit ex avditione & inſtitutione.*

Τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν] Idem vult hic à Marco dici Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 1. qod eſt à Salomone antiqitus dictum הבל הבלים הכל הבל *Vanitas vanitatum; & omnia vanitas.* qo ille & exordio & epiphonemate *Eccleſiaſten* ſuum & inchoavit & concluſit. contendit avtem Caſavbonus & cum exordio Perſiano illo,

— *o qantum eſt in rebus inane!*

Salomone verò prior David pater ejuſdem de homine ad Adæ protoplaſti Abelitiqe ſecundo geniti nomina alludens; אדם להבל דמה *Adam Abeli compar eſt*, id eſt, *homo vanitati. Pſal.* 144. *v.* 4. & *Pſal.* 39. *v* 6. כל-הבל כל-אדם *Totus Abel eſt omnis Adam.* id eſt, *qivis homo totum vanitas.* Græcus interpres τὰ σύμπαντα ματαιότης πᾶς ἄνθρωπος. Poterat cum Marco noſtro vertere, ὅλον κενὸν πᾶς ἄνθρωπος. Xylander verò, qem & Mericus ſecutus eſt, iſta ità eſt interpretatus; *Qanqam qid eſt omnino cujus ſit memoria ſempiterna? omnia ſunt inania.* tanqam Marci dictum iſtud ei geminum eſſet, qod Salomon idem habet, *Eccleſ. c.* 1. *v.* 11. *Neqe præteritorum eſt memoria, neqe futurorum etiam apud eorum poſteros erit.* Verùm Marci mentem nevter aſſecutus videtur. Neqe enim avt rerum humanarum in genere vanitatem notare in animo Marcus hic habuit, ſed eam tantùm qæ in futura claritate deprehenditur: Siqidem, præter τὸ τῆς ὑστεροφημίας ἐξίτηλον, *fama poſthuma memoriam fugitivam & evanidam*, qam ſuprà tetigerat;

ecqid est igitur, in qod studium conferre par sit? unum hoc, ut mens sit justa, actio socialis, dictio mentiri nescia, affectio qicqid contigerit amplecti prompta, ut necessarium, ut familiare, ut à principio fontéqe istiusmodi profluens.

§. 34. Fato sponte tuâ te dedas; ei permittens,

[a] τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἐν τούτῳ, [b] διάνοια δικαία, καὶ πράξεις κοιναικαί, καὶ λόγου ἴδιον μήποτε ψεύδεσθαι, καὶ ὑπόληψις [c] ἀπαραλόμενη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς [d] ἀναγκαῖον, ὡς [e] γνώριμον, ὡς [f] ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης, καὶ πηγῆς ῥέον.

§. 34. [g] Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρίχων συνῆσαι, ὅις τοῖ

a L. 6. §. 47.
b Sup. §. 18. 22. Inf. §. 37. 48.
c L. 3. §. 4. 16.
d L. 2. §. 3.
e Inf. §. 44.
f L. 6. §. 38.
g L. 3. §. 4. 6. Sup. §. 31 l. 7. §. 46 l. 10. §. 8. 11. 14. 28.

ANNOTATIONES.

rat; etiam hoc dato, posse hominum rerumqe ab eis gestarum memoriam in ævum omne extendi, *merum inane* tamen qiddam futurum τὸ ἀείμνηστον illud. Ità *suprà* §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes applausus isti.* & *l.* 5. §. 33. τὸ ἐνδοξολογεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν. *Apud eos, qi istiusmodi sint, celebrem esse, inane qiddam.* Vide & *suprà* §. 19. & *l.* 6. §. 16.

Τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἐν τούτῳ] qare ἐν τούτῳ; qia τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ παραπίμψαι δυνάμενον. *Res sola & unica hominem deducere & transmittere potest. l.* 2. §. 17. qia ἐν τούτῳ πολλοῦ ἄξιον. *Hoc unum est plurimi faciendum. l.* 6. §. 47.

Ὡς ἀναγκαῖον] Vide *l.* 2. §. 3.

Ὡς γνώριμον] Vide *infrà* §. 44. & 46. Seneca *de tranqill.* c. 11. de viro forti ac prudente: *Eodem animi robore præstabit, neqid ex his qa evenisse, subitum sit. qicqid enim fieri potest, qasi futurum prospiciendo, malorum omnium impetus mollivit. qi ad paratos expectantesqe nihil afferunt novi; securis & beata tantùm spectantibus* [sperantibus *f.*] *graves eveniunt. morbus enim, captivitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum est. Sciebam in qàm tumultuosum me contubernium natura clusisset. totiens in vicinia mea conclamatum est; totiens præter limen immaturas exequias fax cereiqe præcessit: sæpe altius ruentis ædificii fragor sonuit: multos ex his qos forum, curia, sermo mecum contraxerat, nox abstulit, & vinctas ad sodalitium manus copulatas intercidit. mirer aliqando ad me pericula accessisse, qa circa me semper erraverunt?* Vide *ad lib.* 7. §. 61.

Ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον] Ità *lib.* 2. §. 2. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Inde profluunt omnia.* Piè admodum Charidemus apud Dionem Prusæum *Orat.* 30. *pag.* 300. *B.* Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἅπαντα γίγνεται, ὡς ἔδοξε τῷ θεῷ. χρὴ δὲ μηδὲν ὑπ' ἐκείνων γιγνομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχερῶς φέρειν. *Qa nobis qidem acciderunt, sic facta sunt ut Deo visum est. Nihil autem qod ab eo fit, durum existimandum, neqe graviter ferendum est.* Vide *ad l.* 10. §. 1.

§. 34. Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου] Vide Cleanthis votum *ad l.* 3. §. 4. & Epicteti *ad l.* 7. §. 41. Seneca *Epist.* 37. *Qod maximum vinculum ad bonam mentem promisisti virum bonum. Sacramento rogatus es, eadem honestissimi hujus, & illius turpissimi avtoramenti, verba sunt, uri, vinciri, ferroqe necari. Ab illis qi manus arena locant, & edunt ac bibunt, qa per sanguinem reddant, cavetur ut ista vel invisi patiantur: à te ut volens libensqe patiaris.* & *Epist.* 107. *Ad hanc legem animus noster aptandus est: hanc sequatur, huic pareat. optimum est pati qod emendare non possis; & Deum, qo avtore cuncta provenisse, sine murmuratione comitari. malus miles est qi imperatorem gemens sequitur. Paratos nos invenisse atqe impigros fatum. hic est magnus animus, qi se Deo tradidit: at contrà ille pusillus ac degener, qi obluctatur, & de ordine mundi malè existimat, & emendare mavult deos, qàm se.* Idem *Epist.* 71. *Magnus animus Deo pareat; & qicqid lex universi jubeat, sine cunctatione patiatur.* Et *de provident. l.* 5. *Boni viri laborant, impendunt, impenduntur, & volentes qidem. non trahuntur à fortuna: sequntur illam, & æqant gradus. Si stetissent, antecessissent.* Mox. ubi Demetrii vocem illam adjecit, *Hoc unum, Dii immortales, de vobis queri possem, qod non ante mihi voluntatem vestram notam fecistis. prior enim ad illa venissem, ad qa nunc vocatus adjum.* Subjungit; *Vultis liberos sumere? illos vobis sustuli. Vultis aliqiam partem corporis? sumite. non magnam rem promitto. Cito totum reddam. Vultis spiritum? qidni? nullam moram faciam, qò minus recipiatis, qod dedistis. à volente feretis, qicqid petieritis. qid ergo est? maluissem offerre, qam tradere. qid opus fuit auferre? accipere potuistis. Sed ne nunc qidem auferetis: qia nihil eripitur, nisi* * *retinenti*: [* *renitenti. f.*] *nihil cogor, nihil patior invitus: nec servio deo, sed assentio.* Idem *Epist.* 61. *Da operam, ne qid unqam invitus facias. qicqid necesse est, futurum est. repugnanti, non volenti necessitas est, in volente necessitas non est. Ita dico, qi imperia libens excipit, partem acerbissimam servitutis effugit, facere qod nolit. Non qi jussus aliqid facit, miser est, sed qi invitus facit. Animum componamus, ut qicqid res exigit, id velimus.* Et *Epist.* 54. *Nihil invitus facit sapiens. necessitatem effugit, qia vult qod ipsa coactura est.* Itaqe qod Periander apud Avsonium.

Faxis, ut libeat, qod est necesse.

&

— velis, qodcunqe necesse est.

sed & plenius Martialis *l.* 10. *Epist.* 47.

Qod sis, esse velis, nihilqe malis.

Παρίχων συνῆσαι] Vide *l.* 3. §. 4. & §. 11. & *suprà* §. 29.

A & *l.* 10. §. 14. 21. Seneca *de provident c.* 5. *Qid est boni viri? præbere se fato.* Qin & piè admodum, & supra qod ab Ethnico sperari poterat, Epictetus *Enchir. c.* 38. Δεῖ σαυτὸν ὡς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι τῷ θεῷ, καὶ εἶναι πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκουσίως, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐκτετελεσμένοις. *Parendum esse Deo, & omnibus iis, qa fiant, acqiescendum: & seqenda ultro, ut qa à mente præstantissima regantur.* & *Dissert. l.* 2. §. 17. Μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ θεὸς θέλει, καὶ τίς σε κωλύσει; τίς ἀναγκάσει; τὴν ὄρεξιν σου καὶ τὴν ἔκκλισιν τὴν θεῷ χαρίσαι. ἐκείνῳ παράθου. ἐκείνῳ κυβέρνατε μετ' ἐκείνου τεταχθε, καὶ πᾶ ἔστι δυτρόπους; *Nihil velis aliud*

B *nisi ea qa Deus vult. Qis te prohibebit? Si appetitionem & aversationem tuam Deo donaveris. Illi tradito, ille gubernet, cum illo stato in acie: ubi tum successu carebis? Deum* dicit, qod Marcus κωλυθὴ. id est, *fatum*: qia *fatum* Stoicis, avt *Deus* ipse, avt saltem *Lex Dei.* Seneca *qæst. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis illum Fatum vocare? non errabis. hic est ex qo suspensa sunt omnia; causa causarum.* & *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Hunc eundem & fatum si dixeris, non mentieris: nam cum fatum nihil aliud sit, qàm series implexa causarum, ille est prima omnium causa, ex qa cætera pendent.* Idem rursus *de provid. c.* 5. *Ille ipse omnium conditor ac rector scripsit qidem fata, sed & sequitur. Semper paret, semel jussit.* Qæ dicta notat Lipsius ex opinio-

C ne, qà censebant *Jovem dicturum*; (unde illud, *Fatur, & est fatum*) *Parcas* avtem (ut Capella *l.* 1.) *scribas ejus, ipsius decreta in æreas tabulas referre.* & *nat. qæst. l.* 2. *c.* 35. *Ordinem rerum fati æterna series rotat, cujus hæc prima lex est, stare decreto.* Epictetus idem apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μὴ ζήτει τὸ τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, ὡς θέλῃς. ἀλλὰ θέλε, ὡς τὰ γιγνόμενα γίγνεται, καὶ εὐροήσεις. *Ne postulas, ea qa fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed ita fieri qæqe velis, ut fiunt.* ità enim legendum, pro eo qod codices exhibent perperam nulloqe sensu, unde & interpres omisit prorsus, εὐρήσεις. atqe indè etiam corrigendi Epicteti codices impressi, qi *Enchir. c.* 13.

D unde Stobæus hæc decerpsit, exhibent etiam depravatiùs, qoad scripturam saltem, εὐποιήσεις. εὐροήσεις opponitur τῷ δυτροήσεις, qod *suprà* positum est. Emendationem confirmant Laertii illa *l.* 7. §. 88. in *Zen.* Εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν, καὶ εὐροίαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστου δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοίκησιν. *Esse autem hoc ipsum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decursum, cum omnia geruntur ex concentu damonis, qi apud unumqemqe est, pro voluntate gubernatoris hujus universi.* Idem Epictetus & *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ δὲ πώποτε ἠθέλησα ἑκωλύθην, οὐδ' ἠναγκάσθην μὴ θέλειν. προκατατέταχα γὰρ

E μὴ τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει τι; κἀγὼ θέλω. ἠβούλεται; ἠ θέλω. καὶ τίς ἔτι με κωλύσει δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; ἢ μᾶλλον ἢ τὸν Δία. *Ego verò nunqam volens prohibitus sum, nec coactus nolens. Appetitum obedientem præbui Deo. Vult qippiam, & ego volo: non vult, nolo. Qis adhuc me prohibere possit contra meam sententiam, avt cogere? Nihilo magis qam Jovem.* Ibidem. Οὕτως ἐφίσησο καὶ ἐνόει, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προκατατάξῃ τις ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προκαταξαι; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. πῶς οὖν τοῦτο γένηται; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένῳ τας ὁρμας τοῦ θεοῦ καὶ

F τὴν διοίκησιν. *Imo ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dederit, se ster tuto confecturum. Qid est illud dedere se Deo? Ut qod ille voluerit, & ipse velit: & qod ille noluerit, nec ipse velit. Qi ergo istud fiet? Qomodo fieret aliter, nisi considerandæ Dei appetitione & administratione.* & *l.* 1. *c.* 12. Πῶς οὖν ἐποίμην ἐγὼ ἐν παντὶ τῷ θεῷ; πῶς δ' εὐαρεσοίμην τῇ θείᾳ διοικήσει; πῶς οὖν γενοίμην ἐλεύθερος; ἐλεύθερος γάρ ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. τι οὖν; ἀπόνοια ἐστιν ἐλευθερία; μὴ γένοιτο. μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία; εἰς ταυτὸν οὐκ ἔρχεται. Ἀλλ' ἐγὼ θέλω πᾶν τὸ δοκεῖν μοι ἀποβαίνειν, κἂν ὁπωσοῦν δοκῇ. Μαινόμενος εἶ,

G παραφρονεῖς. οὐκ οἶδας, ὅτι καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ καὶ ἀξιολόγον; τὸ δ' ὡς ἔτυχε μοι βούλεσθαι, τά δ' ὡς ἔτυχε δόξαντα γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεῦον, οὐ μόνον οὐκ οἶσιν καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἴσχιστον οἶναι. πῶς γὰρ ἐπὶ γραμματικῶν προκόπτει; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Διωνος ὄνομα; οὐ. ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν ὡς δεῖ γράφεσθαι. τι ἐπὶ μουσικῶν; ὡσαύτως. τι ἐν τῷ καθόλου, ὅπου τι χρὴ τις καὶ ἐπίσταται εἶναι; εἰ δὲ μὴ, ἀδύνατος ἦν ἄξιον τὸ ἐπίστασθαί τι, εἰ ταῖς ἑκάστων βουλήσεσι προσηρμόζετο. ἐν τούτῳ οὖν μόνον ἐπὶ τῷ μεγίστῳ καὶ κυριωτάτῳ τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν, ἐφῆται μοι θέλειν; οὐκοῦν. ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τοῦτέστι, μανθάνειν ἐκαστα ὅτω θέλειν ὡς γίνεται. πῶς δὲ γίνεται; ὡς

ποῖ ποτε πράγμασι βάλεται.

a Sup. §. 19. Inf. §. 48. l. 3. §. 10. l. 8. §. 21. 25. l. 9. §. 14.

§. 35. [a] Πᾶν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονεύμενον.

qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.

§. 35. Dieculæ ferè unius ſunt, & qod commemorat & qod commemoratur.

§. 36.

ANNOTATIONES.

διάταξιν, αὐτὸς ὁ διατάσσων. *Qo pacto ego in omni re ſeqi Deos potero? qo pacto in divina gubernatione acqieſcam? qo pacto fiam liber? Liber enim eſt, cui ex ſententia eveniunt omnia, & qem nemo poteſt impedire. Qid ergo? vecordia eſt libertas? abſit: nam inſania & libertas minimè conveniunt. Sed ego volo qicqid mihi viſum fuerit evenire, qomodocunqe viſum fuerit. Inſanus es, deliras; neſcis rem pulcram eſſe libertatem, & magni momenti? Me autem temerè velle, & temerè decreta fieri, id adeo non pulcrum eſſe videtur, ut omnium etiam turpiſſimum ſit. Qomodo enim in ſcribendo agimus? ſcribam Dionis nomen ut volo? Non, ſed doceor velle ſcribere ut ſcribendum eſt. Qid in Muſicis? eodem modo. Qid denique in omni artis ſcientiaqe genere? alioqi non eſſet opera pretium ſcire qicqam, ſi res cujuſqe voluntati accommodarentur. Hic igitur ſolum, in re maxima & præcipua, libertate, mihi permiſſum eſt temerè velle? Neqaqam: ſed illud eſt eruditi, ſi diſcas ita velle fieri omnia ut fiunt. Qomodo autem fiunt? ut ea diſpoſuit is qi diſpoſuit.* Hinc Thymæridas apud Jamblychum in *vit. Pythag.* amico, qi diſcedenti tanqam faviſta omnia precatus, dixerat, Ὅσα βούλει, παρὰ τῶν θεῶν γίνοιτό σοι. *Dii tibi dent, qacunqe velis.* regeſſit, Εὐφήμει. ἀλλὰ βουλοίμην μᾶλλον, ὅσα μοι παρὰ τῶν θεῶν γίνηται. *Bona verba, qaſo. Velim ipſe potius, qacunqe dii dederint.* Hoc eſt qod Rufus Thraſeæ in Epicteti *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Οὐ θέλεις μελέτᾳ ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ; *Non vis diſcere in eo, qod eſt tibi datum, acqieſcere?* Sic e noſtris Eli ſacerdos, *Reg. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 17. Κύριος αὐτός. τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. *Dominus ipſe eſt: facrat, prout ipſi bonum videbitur.* & *l.* 2. *c.* 10. *v.* 12. Joab imperator; Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. *Faciat Dominus qod placuerit ipſi.* Judas Maccabæus, *Maccab. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 60. Ὡς δ' ἂν ᾖ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ, οὕτω ποιήσει. *Faciat Deus prout ipſe voluerit.* Siqidem *cælum* ibi pro Deo; ſicut Matth. *c.* 21. *v.* 25. & Luc. *c.* 15. *v.* 21. Pii illi, *Act. c.* 21. *v.* 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γινέσθω. *Fiat Domini voluntas.* Jeſus Dominus, prout ſuos Deum orantes docuit dicere; Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. *Fiat voluntas tua.* Matth. *c.* 6. *v.* 10. & Luc. *c.* 11. *v.* 2. ſic & ipſe Patrem ſuum comprecatus, Matth. *c.* 26. *v.* 39. & Marc. *c.* 14. *v.* 36. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *Veruntamen non qod ego volo, ſed qod tu vis, fiat. Vide,* (inqit, Joannes Gerſon. *conſol. l.* 2. *c.* 1.) *utrum æqius ſit, aut te voluntati divinæ conformando ſubdere, aut ut ipſa tuæ ſubſerviat voluntati.* Sed & Seneca, ſed idiomate ſuo, id eſt, naturali, locutus; *Epiſt.* 93. *Utrum æqius judicas, te naturæ, an tibi parere naturam?* Reſpondeat Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγὼ θέλω. *Semper illud potius volo qod fit. Melius enim id judico qod Deus vult, qam qod ego volo.* Et *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δὲ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; *Nunqid aliud magis qam id qod magis conducit. Qid autem magis conducit qam qod Deo viſum eſt.* Auguſtinus item *Epiſt.* 149. *Rectum eſt enim qicqid Domino placuit. Et nos potius ſi nolumus qod ille vult culpandi ſumus, qam ille non rectè aliqid facere vel ſinere exiſtimandus eſt.* Itaqe Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum voluntati humanæ voluntas divina præfertur.* Auguſtinus *in Joan. tract.* 52. Vide & *l.* 10. §. 14.

Συνῆσαι] ſicut & συγκλῶσαι καὶ συμμίρυσαι, *innere*, ſive *innectere* & *intexere*; tractum a fabulotis Parcarum fuſis. Sic *infra* §. 40. Ὅια τις ἡ σύνησις καὶ συμπλήρωσις. *Qis rerum connexus & contextus ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος ἂν μοι γένοιτο πεπηρωμένον; ἀνάρκτοδον, εἶτα δὶ ἓν σκελύδριον τῷ κόπῳ ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; οὐκ ἀποδώσῃ; ἃ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; ἀγανακτήσεις δὲ καὶ δυσαρεστήσεις τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν παρῆσαν καὶ ἐπικλώθησάν σε τὴν γένεσιν ἄρτι καὶ διάταξιν; *Pedine me eſſe mutilatum? mancipium, itane ob unum pedunculum accuſas mundum? non eum trades univerſitati rerum? non cedes? non latus permittes ei qi dedit? an potius indignaberis, & ea moleſtè feres qæ ſunt à Jove conſtituta, qæ ille Parcis præſentibus, & ortum tuum decernentibus definiit ac præſcripſit?* Vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 26.

§. 35. Πᾶν ἐφήμερον] Ita *l.* 9. §. 14. Πάντα ἐφήμερα. Verùm illic de perſonis, ibi de rebus: de hominibus ipſis hic, ibi de humanis. de utriſqe Thucydides *l.* 2. *pag.* 134. *D.* Ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως. *Diurnam ſimul & vitam & pecuniam.* Vide & *l.* 8. §. 25. Alluſum eſt autem ad animalculi illius hiſtoriam, de qo Ariſtoteles *Hiſt. Anim. l.* 5. *c.* 19. Περὶ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ζῷον πλεῖστον, τετράπτερον καὶ πέτεσθαι μέχρι δείλης. καταφερομένου δὲ τοῦ ἡλίου ἀπομαραίνεται, καὶ ἅμα δυομένῳ ἀποθνήσκει, βιοῦν ἡμέραν μίαν. διὸ καὶ καλεῖται ἐφήμερον. *Apud Hypanin fluvium animal volucre qadrupes, in poſtmeridianum vivit tempus & volat: mox decedente ſole macreſcit & languet, deinde occidente moritur, vitâ non ultra unum diem peracta: unde ephemerum, id eſt, diarium appellatum eſt.* Et Ælianus *l.* 2. *c.* 4. qi & vini fœcibus innaſci tradit; Ζῶα ἐφήμερα ἔστιν εἰπεῖν, λαβόντα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μέτρου τοῦ κατὰ τὸν βίον. *Animalia ephemera idcirco ſunt appellata, qod id ætatis vivunt, ut uno die curſum vitæ confi-ciant.* Plinius *l.* 11. *c.* 36. *Ad Hypanim Ponti fluvium volucre qadrupes, nec ultra diem unum vivit, unde & Hemerobion vocatur.* De eiſdem Cicero *Tuſc. l.* 1. *Ex beſtiolis qa unum diem vivunt, qa horâ octavâ mortua eſt, provectâ ætate mortua eſt; qa occidente ſole decrepita. conſer noſtram ætatem longiſſimam cum æternitate, in eadem propemodum brevitate, qâ illa beſtiola, reperiemur.* Plutarchus item *conſol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* Ἐπεὶ καὶ τῶν ζώων ἐκεῖνα, ἅπερ ἰσοῦται, περὶ τὸν Πόντον γιγνόμενα, τὴν ζωὴν ἔχειν ἡμερησίαν, ἔωθεν μὲν γενόμενα, μέσης δ' ἡμέρας ἀκμάζοντα, δείλης δὲ γηράντα, καὶ τελευτῶντα τὸ ζῆν, οὐχὶ κακεῖνον ἂν εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς πάθοι, εἴπερ ψυχή τις αὐτοῖς ἐστὶ καὶ λογισμὸς ἑκάστοις ἐστίν, καὶ ταῦτα δή που γ' ἂν συνέπιπτεν; ὥστε τὸ πρὸ μέσης τῆς ἡμέρας ἐκλείπουσα θρῆνος παρέχοι καὶ δάκρυα, τὰ δὲ διημερεύσαντα πάντες ἂν εὐδαιμονίζοιεν. *Juxta Pontum animalia qadam memoria traditum eſt naſci, qorum vita unius diei termino includatur, cum mane naſcantur, meridie vigeant, veſperi conſeneſcant, vivendiqe finem faciant, ſi his animus hominis & ratio ineſſet, eodem qo nos more affecta eſſent, eademqe illis eventura, qa ante meridiem morerentur, luctus & lacrymarum cauſſam præberent, qorum autem totum diem duraſſet vita, beata prædicarentur.* Indè ad hominem tranſlatum; Eviſtathius ad illud *Odyſſ. φ. v.* 85.

Νήπιοι, ἀγρειῶται, ἐφημέρια φρονέοντες.
Καλεῖται ἐφήμερα ζωύφια μίαν μόνην ἡμέραν ζῶντα. λέγεται δὲ τὸ ἐφήμερον καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων.
Stulti ruſtici qotidiana cogitantes.
Vocantur ἐφήμερα animalcula unum ſolum diem viventia. Dicitur autem ἐφήμερον etiam de homine. Ità Silenus apud Ariſtotelem in *Eudemo*, referente Plutarcho *ad Apollonium pag.* 115. *D.* genus humanum vocat Δαίμονα ἐπίπονον καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα. *Ærumnoſi geniis, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans.* Certe Gregorius Nazianzenus *Carm. de natura humana c.* 13. *n.* 119. ἐφημερίους ſimpliciter pro hominibus poſuit, ubi dixit;

— ὦδοί σου πάμπαν
Πλῶτσαι ἐφημερίων ἐκφυγεῖς ἀφραδίαν.
— *pepercit*
Hæretici prorſus nec fera lingua tibi.

Sicut Homerus βροτοὺς ſive mortales pro eiſdem, ubi adjecto epitheto paſſim dicit, δειλοῖσι βροτοῖσι. & qod amplius eſt, θνητοῖσι βροτοῖσι. Sed & Pindarus, teſte Scholiaſte *ad* illud Ariſtophanis *in Nubibus.*

— τί με καλεῖς ὦ ἐφήμερε;
— *qid tu me vocas, homo?*

in illis, Ὦ τάλας ἐφήμερε. *O miſer homo.* Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Τὸ ζῆν ἔοικε φρουρᾷ ἐφημέρῳ. τὸ τε μῆκος τῆς βίου ἡμέρας μιᾶς. *Vita eſt ſimilis carceri unius diei, & totum vitæ ſpatium unius diei æqale.* ἐφήμερον igitur πᾶν. id eſt, totum genus humanum, qia βραχύβιον καὶ ὀλιγοχρόνιον, ob vitæ brevitatem; qaſi animalculi illius inſtar, unius tantùm diei ſint. Alia ratione ἐφήμεροι καὶ ἡμερόβιοι dicuntur, qi *in diem vivunt*, de craſtino nevtiqam ſoliciti. qo ſenſu Clemens *Pædag. l.* 1. *c.* 12. D. Chriſti præceptum illud Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον. *Ne eſtote ſolicits de craſtino.* explicaus; ait Chriſtiani hominis vitam eſſe βίον αὐτάρκη καὶ ἐφήμερον, *ſuâ ſorte contentum, & cui in diem ſatis eſt.* Diogenemqe ἡμερόβιον indè dictum avtor eſt ex Satyro *de viris illuſtr.* Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. & in partem ſeqiorem ità vocantur etiam, qi præſentia tantùm ſpectant, futuros interim rerum exitus minimè proſpicientes. Svidas: Ἐφημέριοι βροτοὶ, καθημερινὰ εἰδότες, ἃ προορῶμενοι τὸ μέλλον. Ἐφημέριοι, *mortales, qi unum tantum diem vivunt, qi qotidiana cognoſcunt, futura verò non proſpicsunt.* atqe ità accipiendum Homeri illud *Odyſſ. φ. v.* 85. ἐφημέρια φρονέοντες, *qotidiana cogitantes.* de ſcenicis & palæſtricis Neronianis Plutarchus in Galb. *pag.* 1060. *A.* Ἀτελῶσιναι γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν λαβόντων ἐφήμεροι σατυρικοὶ τὰς βίους ἀπέφηναν. *Qod plerique munera prodegiſſent homines in diem viventes & vitâ diſſoluti.* qod Perſius *Sat.* 3. *v.* 68. *ex tempore vivere*: *in diem vivere* Cicero *de Orat. l.* 2. qi barbarorum eſſe hoc ait. *Si barbarorum*, inqit, *eſt in diem vivere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debent.* At brutorum, Gregorius Nazianzenus in *Julian.* 1. Οἷς τὸ ζῆν τοῦτο νομίζεται μόνον, καὶ οὐκ ἐξικνοῦνται τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ ἐκείθεν, οὐδέ εἰσαί τινα νομίζουσι τῶν τῇ δὶ βεβιωμένων λογισμὸν καὶ ἀντίδοσιν. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἄλογον, τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν ἀεὶ βιωτεύοντες. *Qi hujus tantum vitæ rationem habent, nec ad futura ſupplicia mente penetrant, nec ullam rerum in hac vita geſtarum cenſuram atqe mercedem fore arbitrantur: ſed brutorum animantium ritu in diem atqe in præſens ſemper vivunt.*

Καὶ τὸ μνημονεῦον] Vide *ſuprà* §. 19. & *l.* 7. §. 5. Caſaubonus iſta qomodo cum ſeqentibus committit, videas licet, ſi otium eſt. Mihi Xylandri diſpoſitio magis arridet.

§. 36.

§. 36. Hoc jugiter considera, omnia ista quæ fiunt, mutatione fieri. & assvesce te cogitationi isti, nihil æqè diligere universi naturam, ac ea quæ jam exist unt mutare, & ex eis sic mutatis nova germina refingere. seminis enim rationem habet qandam qicqid est, ad id qod ex eodem futurum est. etenim semina ea sola opinari, quæ in terram uterúmqe dejiciuntur, plebejum est nimis.

§. 37. Jam jam moriturus es: necdum simplex es, imperturbatus. posse extrinsecus lædi suspicione immunis, cunctis propitius, justè agere unicam prudentiam ratus?

§. 38. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qalia fugiant, qalia prosequantur.

§. 39. In alterius mente malum tuum non est situm. sed nec in mutatione & alteratione corporis animam

§. 36. Θεώρει διηνεκῶς, * πάντα [a] κατὰ μεταβολὴν γινόμενα * γίνε]. καὶ ἐθίζε ἐννοεῖν, ὅτι [b] φύσει ἄτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὰ τῶν ὅλων μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γὰρ τρόπον τινὰ πᾶν τὸ ὂν ἔ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου. [c] σὺ δ' μόνα σπέρματα * φαντάζῃ, τὰ εἰς γῆν, ἢ μήτραν καταβαλλόμενα. ἔτι δ' λίαν ἰδιωτικόν.

§. 37. [d] Ἤδη πεπήξῃ, καὶ ὅπως ἄτε ἁπλοῦς, ἄτε ἀπέριεργος, ἄτε [e] ἀνύποπτος ἔ βλαβῆναι ἂν ἔξωθεν, ἄτε [f] ἵλεως πρὸς πάντας, ἄτε τὸ φρονεῖν [g] ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν πεθέμενος;

§. 38. [h] Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ * τὰς φρονίμους, [i] ἷα μὲν φεύγουσιν, ἷα δ' διώκουσιν.

§. 39. [k] Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐκ ὑφίσα]. οὐδὲ * μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροίσει ἔ περίεχοντος.

* [ἅπα]ντα vel [πα]ντα. vel mox
a L. 7. §. 18. 28. l. 9. §. 32. 33.
b L. 7. §. 23. l. 8. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 7. §. 30. l. 10. §. 26.
* φανταζῃ.
d Sup. §. 17. l. 10. §. 1.
e L. 2. §. 17. L. 7. §. 53. l. 10. §. 12.
f L. 8. §. 26. l. 11. §. 13.
g Sup. §. 25.
h L. 9. §. 18. 27.
* τὰς φροντίδας f.
i L. 7. §. 34. l. 10. §. 13.
k L. 8. §. 55. 56. l. 9. §. 4. 38.
* μὲν.

ANNOTATIONES.

§. 36. *Πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεται*] lego *ὅτι πάντα — γίνεται*. ut in membro proximè seqenti; *ὅτι οὐδὲν ἄτως φιλεῖ*.

Κατὰ μεταβολήν] Ità *l.* 7. §. 18. *Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι*; *Ecqid enim fieri potest absqe mutatione?* Vide *ibidem* §. 25. & *l.* 6. §. 15.

Οὐδὲν ἄτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Ità *l.* 7. §. 18. *Τί καὶ φίλτερον τῇ τῶν ὅλων φύσει*; *Qid autem gratius universi naturæ? & l.* 9, §. 35. *Χαίρει τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. Hac autem gaudet universi natura.* Tertullianus *de pall. c.* 2. *Certè habitum vertere natura totius solenne munus est.*

Ποιεῖν νέα ὅμοια] *Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος. Ut mundus perpetim renovetur. l.* 7. §. 25.

Σπέρμα γὰρ τρόπον τινά] qia istud ex illo nascitur. Ità *σπέρμα τῆς γενέσεως, τὴν ὕλην. Semen ortus, materiam* dixit Hermes *ad Tatium* citante Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. Et *παντοσπερμίαν τῶν στοιχείων, τὴν φύσιν, Naturam omniseminarium elementorum omnium* Democritus & Leucippus, apud Aristotelem *de cælo l.* 3. *c.* 4, &

— discordia semina rerum,

Naso *Metam. l.* 1. sed & sensu adhuc latiore Plinius in *panegyr. Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumqe semina Deus;* & *plerumqe bonorum malorumqe causas sub diversa specie latent.* Et Demosthenes *pro Coron.* *Ὁ γὰρ σπέρμα παρασχὼν, οὗτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. Qui semen*, id est, causam, occasionémve, *præbuit, is malorum indè enatorum autor meritò habetur.* Hoc est qod Paulus *ad leg. Aqil. l.* 22. *Pandect. l.* 9. *tit.* 2. *c.* 30. *Qui occasionem præstat, ipse damnum fecisse videtur.* Cicero *Philip.* 2. *Ut igitur in seminibus causa est arborum* & *stirpium: sic hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti.* De Corinthiorum beneficentia Apostolus ad eosdem *Epist.* 2. *c.* 9. *v.* 10. *Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξῆσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. Qui autem suppeditat semen serenti,* & *panem ad escam suppeditet,* & *multiplicet sementem vestram,* & *augeat fructus justitiæ vestræ.* Synesius etiam *ad Arcad. Imper. Orat. de regno pag.* 32. *C.* *Ἐγὼ δ' ἂν δίκαιος εἴην ἀπολαῦσαι πρῶτος τῶν ἐμαυτοῦ σπερμάτων τῆς βλάστης, οἷόν τε πλάττω βασιλέα, τοιοῦτο πειρώμενος. Ego verò non immeritò primus ex meorum seminum fœtu emolumentum aliqod percepero, si qualem te Imperatorem fingo, talem aliqando experior.* Seneca *Epist.* 120. *Natura nobis semina scientiæ dedit; scientiam non dedit.* & Cicero *de finib. l.* 5. *In pueris virtutis semina, scintillulas, igniculos videmus. Nasò Trist. l.* 2.

— ludi qoqe semina præbent
Nequitiæ. —

Τὰ εἰς γῆν ἢ μήτραν καταβαλλόμενα] Indè *σπέρμα* ἓς *καταβολὴ, vis ad concipiendum semen*, de Sara usurpatum Apostolo *ad Hebræos c.* 11. *v.* 11. de qo multa gratis argutantur interpretes, Piscator cumprimis. *τὰ εἰς γῆν καταβαλλόμενα* dixit, qomodo Chrysippus apud Laertium in *Zenone l.* 7. *c.* 159. *Εἶναι τὸ σπέρμα πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν, ὦ, δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ πλασωθέντα ἔτι φύεται. Semen spiritum esse secundùm substantiam, qod constat ex jactis in humum seminibus, qa cum antiqata fuerint, non amplius germinant.* qod de obscœnis Onanis æmulis, cur intelligi velit Lipsius *physiol. Stoic. l.* 3. *c.* 6. cavillam nullam video. de humano reverà locutus fuerat; sed à satorum feminio argumentum duxit, qo firmaret de illo qod dixerat. Vide *ad l.* 6. §. 15.

§. 37. *Ἤδη τεθνήξῃ*] Vide *suprà*, §. 12. & *l.* 2. §. 6. & *l.* 10. §. 1. Plutarchus Stoicas tricas ridens, *de commun. notit. c.* 37. *Ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἔοικε, γέγονε μὴ ἀρξάμενος τοῦ ζῆν. καὶ τεθνήξεται, μὴ παυσόμενος.*] *Quilibet nostrum, ut apparet, natus est nullo vivendi facto initio, & morietur vivere non desinens.*

Ἀνύποπτος τοῦ βλαβῆναι] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 7. §. 53 & *l.* 10. §. 12.

§. 38. *Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε*] Videri possit Marcus repugnantia planè præcipere; cùm *suprà l.* 2. §. 8. & *infrà l.* 7. §. 55. prohibeat, *περιβλέπειν ἀλλότρια ἡγεμονικά*, id est, *aliorum animos intueri*: istic autem illos eosdem considerare jubeat. Verùm ipse ista optimè conciliat, *l.* 3. §. 4. ubi hoc vetat fieri, *χωρὶς μεγάλης* & *κοινωφελοῦς ἀνάγκης, sine justa utilique causa.* Non vult itaqe ut aliorum animos sensúsque intimos indagemus, avt per meram curiositatem divagando, avt de nobis fatísque nostris qid senserint, sensurive sint, solicitè cogitando: vult tamen, ut eosdem nobis ob oculos ponamus, qò minùs ipsorum opinionibus moveamur, & vel encomia captemus, vel vituperia curemus: cùm in eis bonum nostrum nevtiqam consistat: qod subjungitur protinùs §. 33.

Καὶ τὰς φρονίμους] & *prudentes* Xylander. ego suspicor Marcum *τὰς φροντίδας* scripsisse, & *curas eorum.* eò magis, qia seqitur, *ἷα φεύγουσι, διώκουσι.* Ità Persius Satyram suam exorsus est:

O curas hominum! —

curæ avtem hominum in rebus fugiendis & expetendis maximè se produnt.

§. 39. *Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐχ ὑφίσαται*] neqe ergò meliorem te, neqe deteriorem efficere potest opinio de te aliena.

Οὐδὲ μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροίσει τοῦ περιέχοντος] *οὐδὲ μὲν*, legendum. *τὸ περιέχον* avtem hic *cælum* intelligit Xylander, atqe ita *τὸ περιέχον* pro cœlo sive aëre ambiente crebrò sumitur. Polybius *l.* 1. *c.* 37. *Πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ τὸ περιέχον, ὅπερ παραβαλόντας καὶ βιαιομαχοῦσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. At qories contra mare avt cælum projecta qadam audacia pugnant, plurqe illa vi abrupta vincere satagunt, magnas calamitates incurrunt.* Theophrastus *de caus. plant. l.* 1. *c.* 9. *Δεῖ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι μήδε κωλύεσθαι τὴν αὔξησιν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. Superari enim avt impediri ramos à cælo ambiente haud qaqam oportet.* & *c.* 17. *Εἰς πλείω γὰρ καὶ κατὰ μικρὰ μεμερισμένοι τῶν ἀρχῶν, ἐυκίνητα γίνεται τῷ περιέχοντι πρὸς ἅλλοίωσιν. Qum enim pluribus, minutisque internodiis dividatur, principia illa germinandi agiliora propensioraqe ad germen, operæ cœli ambientis redduntur.* & Marcus, *τὸν περιέχοντα ἀέρα, ambientem aerem*, dixit *l.* 8. §. 54. Hæc igitur, si Xylandrum seqimur; Marci mens est futura, ab aëris ambientis statu vario, etsi rerum aliarum bona maláve habitudo pendeat, qod in stirpibus Theophrastus observat; at hominis, qà hominis, non item. Multum sanè valet aëris cœliqe ambientis affectio, & locorum indè profecta dispositio, ad ingenii etiam indolisque humanæ, affectuum etiam studiorúmqe varietatem producendam. Ità Virgilius *Georg. lib.* 1.

Verùm ubi tempestas & cæli mobilis humor
Mutavere vias; —
Vertuntur species animorum & pectora motus
Nunc alios, nunc concipiunt alios. —

unde & Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Solem, dum cæli tristitiam discutit, etiam humani nubila animi serenare*, dixit. Qin & Polybius *lib.* 4. *c.* 21. de Arcadibus suis: *Ἡ τῶν ἐθῶν αὐστηρία τι; αὐτοῖς παρίπτατο διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ συγγότητα τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν, ᾧ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκασιν πάντες ἄνθρωποι καὶ ἀναγκαῖον. ἃ γὰρ δι' ἄλλην, διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἰδιωτικὰς καὶ τὰς ὁλοχειρὰς διαστάσεις πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρομεν, ἥτις τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν τοῖς πλείστοις. Asperitas morum illis conciliatur qalitate aëris, qo in plerisque locis utuntur frigidiore & tristiore: qum ita sit naturâ comparatum, ut cælo habitationis consimiles necessariò omnes evadamus. Hac namqe, non alia causa est, cur pro varietate nationum, & ut*

a L.9.§.15. χοντος! πᾶ ἂν; a ὅπᾳ τὸ σὸν κακῶν ὑπολαμ-
b L.2.§.15. Sup.§.7. βάνον σοι ἐσί. b τοῦτο ἂν μὴ ὑπολαμβανέσθω, καὶ
c L.10.§.1. c πάντα σοι ἔχει. d καὶ τὸ ἐγγυτάτω αὐτοῦ τὸ σω-
d L.7.§.68. * τυτισι Xyl. μάδιον, τέμνηται, καίηται, διαπύσκηται, σήπηται,
e L.2.§.11. l.11.§.11. 18. ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον σοι τούτων μόριον, ἡσυχα-
ζέτω. * τοιοῦτόν ἐσι, e κρινέτω μήτε κακὸν τὸ εἶ-
ναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης δύναται κακῷ ἀνδρὶ
*[τῷ παρὰ φύσιν] καὶ καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν. ὃ γὰρ * καὶ τῷ κατὰ φύσιν
βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, ἅτε ὂν κατὰ φύσιν ἐσὶν,
ἅτε καὶ πρὸς φύσιν.

f L.5.§.8. g L.7.§.9.l. 12.§.30.32. §. 40. Ὡς f ἓν ζῷον τὸν κόσμον, g μίαν

ambientis. ubi ergò? in ea nimirum parte tui; quæ de malis opinatur. ista malum nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, quod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, qiescat tamen pars ea quæ de istis opinatur. hoc est, nè censeat avt malum avt bonum esse, quod viro malo bonóque pariter potest obvenire. qicquid enim & secundùm naturam & præter eandem viventi ex æqo contingit, id ipsum neqe secundùm neqe præter naturam est.

§. 40. Cogita, jugiter, mundum esse animalis

ANNOTATIONES.

quæ invicem longissimis distant intervallis, stà plurimum invicem moribus, formis, coloribus, maximá deniqe parte institutorum mortales differamus. Cicero *Agrar.* 2. *Non ingenerantur hominibus mores tam è stirpe generis ac seminis, quam ex iis rebus, qæ ab ipsa natura loci, & à vita consvetudine suppeditantur, qibus alimur & vivimus.* & qæ sequntur. nam argumentum hoc latius persequitur. Idem *de fato*: *Inter locorum naturas quantum interest, videmus. alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos & qasi redundantes, in aliis exiccatos atqe aridos: multaqe sunt alia, qæ inter locum & locum plurimum differunt. Athenis tenue cælum; ex qo acutiores qoqe putantur Attici: crassum Thebis; itaqe pingues Thebani & Valentes.* Philo *de provident.* apud Eusebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* de Græcia: Μονη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψευδῶς ἀνθρωπογονεῖ, φυτον ὑράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἠκριβωμένον, λογισμοῖ ἀποτικτουσα οἰκειότατον ἐπιστήμη. τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι ἀέρος ἡ διάνοια πέφυκεν ἀκονᾶσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἀπὸ σκοπῆς φησιν, ἁ γᾶ ξηρὰ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. *Sola qippe Græcia, si verè loqi velimus, hominum procreatrix est, utpote qa cælestem omnino plantam, divinumqe germen, & omni ex parte perfectum, hoc est, intelligentiam ipsam pariat, cum scientia nativâ qadam cognatione conjunctam. Cujus rei causa est hæc, qod aeris tenuitate mens hominis acuatur. ut non sine ratione dixerit Heraclitus, ubi solum siccius, ibi solertissimum animum esse ac præstantissimum.* Ego corpus potiùs ipsum intelligi existimo, qod animam qasi ambit. atqe ita etiam Cæs. accepit. de hoc enim mox verba facit; de cœlo nihil. τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα περιέχειν, *corpus ambire animam*, dicit; qomodo τὸ ζῶον, τὴν ψυχὴν ἔπεχειν, *animal animam obtinere*, §. 40. Sed & τῷ σώματι τὴν ψυχὴν περιέχεσθαι, *animam corpori includi*, *lib.* 3. §. 7. Cæterum & istic qæri poterat, qomodo verum sit, hominis malum à corporis statu non pendere, qum pro corporis affectionibus variis animus etiam pariter affici videatur. Aristoteles *Physiognom. cap.* 1. Ὅτι καὶ διάνοιαν ὑποτίθεται τοῖς σώμασι, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῇ καθ' ἑαυτὰς ἀπαθεῖς ὅταν τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, τοῦτο δὴ δῆλον πάνυ γίνεται, ἔν τε ταῖς μέθαις καὶ ταῖς ἀῤῥωστίαις. πολὺ γὰρ ἐξαλλάττουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος παθημάτων. καὶ τοιαῦτον δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς παθήματι τὸ σῶμα συμπάσχον φανερὸν γίνεται, περί τε τὰς ἐρωτας, καὶ τὰς φόβους τε, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς ἡδονάς. *Quod animæ sequntur corpora, & ipsæ secundùm seipsas non sunt impassibiles à motibus corporis, id manifestum fit valdè in ebrietatibus & ægritudinibus: multum namqe animæ mutatæ videntur à passionibus corporis. Et è contrario qod corpus compatitur passionibus animæ, manifestum circa amores, & timores, & tristitias, & delectationes.* Et rursus *c.* 4. Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν ἀλλήλοις. καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιουμένη συναλλοιοῖ τὴν τοῦ σώματος μορφήν. πάλιν δὲ ἡ τοῦ σώματος μορφὴ ἀλλοιουμένη συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. *Videtur autem mihi anima & corpus compati ad invicem, & anima habitus alteratus semper alterat corporis formam: & iterum corporis forma alterata simul alterat animæ habitum.* qod Lucilius *Sat. l.* 26.

Animo qi ægrotat, videmus corpore hunc signum dare:
Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.

Verùm respondebit Marcus nec ista τὴν προαίρεσιν immutare, etiamsi operationem impediant. Vide *l.* 5. §. 20. Vide & *l.* 10. §. 1. & *l.* 12. §. 2.

Ὅπου τὸ ὑπολαμβάνον] id est, ὅπου δύναμις ὑπολητική, *facultas opinatrix*, de qa *l.* 3. §. 9. ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, *in mente.*

Τοῦτο μὴ ὑπολαμβανέτω] qod *supra* §. 7. ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι. *Opinionem tolle, tollitur simul & querimonia illa.*

Τοιοῦτόν ἐσι] legendum τοιοῦτοι. atqe ità Xylander, cujus versionem admisit Lugdunensis, sed mendum retinuit.

Ὁ γὰρ κατὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει] deest alterum distributionis membrum, ità supplendum; ὃ γὰρ [τῷ παρὰ φύσιν] καὶ τῷ κ. φ. β. respondent enim duo hæc membra superioribus illis, κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Οὔτε τοῦτο καθὰ φύσιν ἐσὶν, ὅτε παρὰ φύσιν. Seneca *Ep.* 66. *Media qæ nihilo magis secundùm naturam, qàm contra naturam sunt.* Vide tamen ibidem eundem de istis subtiliùs pavlò argutiusqe differentem ac distingventem.

§. 40. Ἓν ζῷον τὸν κόσμον] Synesius pariter *de insomn.* ἓν ἐνὶ ζώῳ τῷ κόσμῳ. *in mundo, qi est instar unius animalis.* Thales ἔμψυχον τὸν κόσμον, *animatum mundum*, primus dixisse videtur. Laërtius *l.* 1. §. 27. Pythagoras item, κόσμον ἔμψυχον, νοερόν. *mundum animatum, intelligibilem.* Idem *l.* 8. & *l.* 7. §. 142. in *Zenon.* Ὅλον δὲ καὶ ζῷον ὁ κόσμος, καὶ λογικὸν, καὶ ἔμψυχον, καὶ νοερόν. *Qod autem sit animal mundus, & rationale, & animatum & intelligibile.* Ex Chrysippi Apollodori, & Posidonii sententia. id indè probant, qia τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζῴου κρεῖττον. ὑπάρχει δὲ τῷ κόσμῳ κρεῖττον. ζῶον ἄρα ὁ κόσμος. *præstantius est animans non animante: at mundo nihil præstantius: mundus itaqe est animal.* Et rursus; Τὸν ὅλον κόσμον ζῶον εἶναι ἔμψυχον καὶ λογικόν. *Universum mundum animal esse, animatum & rationale.* Sed & Hermes *pæmand. c.* 10. §. 12. Ὁ μὲν κόσμος πρῶτος, ὁ δὲ ἄνθρωπος δεύτερον ζῶον μετὰ κόσμον. *Mundus qidem primum, homo verò secundum à mundo animal.* Et Plato (qod Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 25.) τὸν κοσμον ζῶον ἔμψυχον ἔννουν τε, *mundum animal animatum & ratione præditum*, dixit, eodem qo Stoici argumento usus. Verba hæc sunt in *Timæo pag.* 1047. *F.* Θέμις δ' ἐκ τοῦ ὅτ' ἦσι τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. λογισάμενος οὖν εὗρισκεν ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν ὁρατῶν, οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλου ὅλως κάλλιον ἔσεσθαι πολ' ἔργον. νοῦν δ' ἂν χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῳ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, νοῦν μὲν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι συνιστὰς, τὸ πᾶν συνετεκταίνετο, ὅπως εἴη κάλλιστον ἔργον καὶ ἄριστον τῶν φυσει τελεσθέντων. οὕτως οὖν δὴ καθὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν, τόνδε τὸν κόσμον, ζῶον ἔμψυχον ἔννουν τε, τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν. Hoc est, ut Cicero *de universo*: *Fas autem nec est, nec unqam fuit, qicqam nisi pulcerrimum facere eum, qi esset optimus. qum rationem igitur habuisset, reperiebat nihil esse eorum qæ naturâ cernerentur non intelligente intelligentiam in toto genere præstantius: intelligentiam autem nisi in animo, nullâ aliâ in natura posse reperiri. qo circa intelligentiam in animo, animum concluisit in corpore. Sic ratus ejus opus illud effectum esse pulcerrimum. qam ob causam non est cunctandum profiteri, si modo investigari conjecturâ potest, hunc mundum animal esse, idqe intelligens, & divinâ providentiâ constitutum.* Idem *Timæum* suum sic clavdit *pag.* 1089. *A.* Θνητὰ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν, καὶ ξυμπληρωθεὶς ἐξ ὁ κόσμος, ὕτω ζῶον ὁρατον, τὰ ὁρατὰ περιέχον, εἰκὼν τοῦ νοητοῦ Θεοῦ, αἰσθητὸς (vel ut alii volunt εἴκων τοῦ νοητοῦ, Θεὸς αἰσθητὸς) μέγιστος καὶ ἄριστος, κάλλιστός τε καὶ τελεώτατος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε, μονογενὴς ὤν. *Mortalia & immortalia viventia mundus hic sortitus, atqe inde completus, ita denique factus est visibile visibilia comprehendens animal, intelligibilis Dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcerrimus, perfectissimus, cælum hoc atqe unigenitum.* Julianus *Orat.* 4. Ὁ σύμπας κόσμος ἓν ἐσι ζῶον, ὅλον δι' ὅλης ψυχῆς καὶ τοῦ πλήρες, τέλειον ἐκ μερῶν τελείων. *Universus hic mundus unum est animal, qod per totum, ac penitus animâ completur & mente: estqe perfectis ex partibus perfectum.* Indè Nicephorus Gregoras *hist. l.* 4. *c.* 14. Ἓν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, φασὶ, συγκείμενον. *Unus enim mundus corpus est cohærens, è membris & partibus, ut homo compositum.* Quinetiam animalis istius partes membraqe si vis, præcipua saltem, habebis apud Plutarchum *de facie Lunari*; *Solem cor, Lunam jecur, stellas oculos, Terram ventrem, Mare vesicam.* Seciùs pavlò qàm Sarapidis oraculum apud Macrobium *Saturn. l.* 1. *c.* 20.

Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δὲ μοι πόδες εἰσὶ, τὰ δ' ὦτ' ἐν αἰθέρι κεῖται,
Ὄμμα τε τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
Mi cælum capus est; mare venter, terra pedes sunt;
Sunt aures æther; oculus Sol omnituens est.

Qin & sexum, eúmqe geminum assignat Jarchas ex Indis sapientibus. Siqidem de mundo qærenti Apollonio respondebat. Ζῶον τὸν κόσμον. ζωογονεῖν γὰρ τὰ πάντα ἀμφοῖν, ἄρσενός τε καὶ θηλείας φύσεως. αὐλὸν γὰρ αὐτῷ ξυγγιγνόμενον, τὰ μητρός τε καὶ πατρὸς εἰς τὴν ζωογονίαν πρώτιστον. *Animal esse mundum.*

Anin

lis unius instar, quod materiam unam, animámque unam obtineat: item quomodo ad sensum hujusce, unum & illum, omnia referantur: unóque quasi impetu ferantur universa, & ad omnia producenda cooperentur; quis deniqe rerum connexus & contextus sit.

§. 41. *Animula es cadaver gestans*; ajebat Epictetus.

ὑσίαν, καὶ [a] ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεχῶς ὑπονοεῖν. καὶ πῶς [b] εἰς αἴσθησιν μίαν τὸν τόπον, πάντα ἀναδίδοσαι. καὶ [c] πῶς ὁρμὴ μία πάντα πεφέρεται. καὶ πῶς πάντα πέπλεκται τὰ γινομένων συναίτια. καὶ διὰ τίς [d] ἡ σύγκρισις καὶ συμπάθεια.

a L.6.§.14. lib.9.§.8.
b Sup.§.27.
c L.6.§.42.
d L.6.§.38. 39 l.8.§.23.

§. 41. [e] Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

e L.9.§.24.

§42. l.

ANNOTATIONES.

Animantia enim cuncta producere. Utriusque, masculæ & fœminæ naturæ. Sibi commissum patris matrisque vicem in animalium generatione supplere. Philostratus *l.* 3. *c.* 11.

Μίαν ὑσίαν] Ità *l.* 12. §. 30. Μία ὕλη κοινή. *Una materia communis.* materia nimirum prima. Laërtius *l.* 7. in *Zenone* & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. ὑσίαν δέ φασι τῶν ὄντων ἁπάντων τὴν πρώτην ὕλην. *dicunt materiam primam esse materiam omnium eorum quæ existunt.*

Ψυχὴν μίαν] quam & καθολικὴν, *universalem* vocat *l.* 6. §. 14. & τὸν ὅλον νοῦν, *mentem universi. l.* 5. §. 30. & τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν, *mundi mentem. l.* 7. §. 75. Vide *suprà ad* §. 21. & 29. Laërtius *l.* 7. §. 143. in *Zenone.* Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν ὅσης ἀποσπάσματος. *Animatum esse mundum inde manifestum est, quod anima nostra inde avulsa sit.* Et *ibidem* §. 138. Τὸν δὲ κόσμον διοικεῖσθαι κατὰ νοῦν καὶ πρόνοιαν, εἰς ἅπτει αὐτοῦ μέρος διήκοντος τοῦ νοῦ, καθάπερ ἐφ' ἡμῖν τῆς ψυχῆς. *Mundum quoque administrari secundum mentem ac providentiam, mente per omnes illius partes pertingente, sicut & in nostra anima contigit.* Theophilus itidem *ad Autolyc. l.* 2. *pag.* 82. *B. edit. Colon.* de Stoicis. Ἄλλοι δ' αὐτὸ δι' ὅλης πνεῦμά, Θεὸν δογματίζουσι. *Alii asseverant, spiritum per omnia diffusum Deum esse.* Et Cleanthes apud Hermiam in *irrif. philos. pag.* 178. *ejusd. edit.* Τὴν ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν. ἧς μέρος μετέχοντας ἡμᾶς ψυχοῦσθαι. *Animum per totum mundum penetrare, cujus partem aliquam nos adeptos animari.* Qin & Plato in *Cratylo pag.* 283. *F.* ex Anaxagoræ sententia, τὸν Δία, νοῦν διὰ πάντων ἰόντα, *mentem per omnia penetrantem.* Manilius *Astron. l.* 2.

— cum spiritus unus
Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem,
Omnia pervolitans.

Et Maro *Æn. l.* 6.

Principio cœlum, ac terram, camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Spiritus intus alit: totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Spiritum autem hunc dilertè *Deum* nuncupat (quod & Minutius in *Octavio*, & Salvianus *de provident. lib.* 1. *cap.* 1. advertêre) *Georg. l.* 4. verbis illis,

— Deum namque ire per omnes
Terrásque, tractúsque maris, cœlumque profundum.

Pythagoras etiam (Lactantio referente, *de ira Dei c.* 11.) *Deus mens est incorporalis, qæ per omnem rerum naturam diffusa & intenta, vitalem sensum cunctis animantibus tribuit. Spiritus per omnia, maxima, minima, æquali intentione diffusus.* Seneca *ad Helv. c.* 8. *Spiritus permeator universitatis.* Cleanthes apud Tertullianum *apolog. c.* 21. Hinc illud Arati *n.* 2.

— μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί.
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. μεστὴ δὲ θάλασσα,
Καὶ λιμένες. πάντῃ δὲ Διὸς πεπλήσμεθα πάντες.
— plena quidem Jovis omnia compita,
Omnes vero hominum cœtus, plenum verò mare,
Et portus: ubique autem Jove implentur omnes.

Et Maro, *Eclog.* 3.

Jovis omnia plena.

Atqui Zenonem hoc nomine notat Tatianus *adv. Græc. p.* 143. quod secundum illius rationes, ὁ Θεὸς ἐν ἀμάραις τε καὶ σκώληξι καὶ ἀρρηνοεργοῖς κατεγίνετο. *Deus cloacis etiam, & vermibus, & aliis rebus nefandis insitus.* De Deo ipse *p.* 144. Πνεῦμα ὁ Θεός, ὡς διῆκον διὰ τῆς ὕλης, πνευμάτων δὲ ὑλικῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σχημάτων καταστευαστής. *Deus est spiritus non insinuans se materiæ, sed spirituum materialium & formarum in materia opifex.* Sed & de Stoicis Clemens in *hortat.* Διὰ πάσης ὕλης, καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγοντας. & *Strom. l.* 1. *pag.* 295. *C.* adjecta etiam censurâ suâ: Σῶμα ὄντα τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀτιμοτάτης ὕλης πεφοιτηκέναι λέγουσιν. ὑ καλῶς. *Dicunt Stoici non rectè, Deum, quum sit corpus, vilissimam pervasisse materiam.* & rursus *Strom. l.* 5. *pag.* 591. *A.* Φασὶ σῶμα εἶναι τὸν Θεὸν οἱ Στωϊκοὶ, καὶ πνεῦμα καθ' ὑσίαν, ὡσπερ ἀκέλεια καὶ τὴν ψυχήν. *Ajunt Stoici, Deum esse corpus & spiritum essentiâ, sicut certè etiam animam.* quod utrumque ex sacris scriptis haudquaquam illos avertunt, Ἀλλ' οἱ μὲν, inquit, ὀνομάζειν δὲ πάσης τῆς ὑσίας τὸν Θεὸν φασιν. ἡμεῖς δὲ ποιητὴν αὐτὸν μόνον καλοῦμεν, καὶ λόγῳ ποιητήν. *Sed illi quidem dicunt, Deum universam pervadere essentiam: nos autem eum solum dicimus effectorem, & verbo effectorem.* (quod & suprà Tatianus.) hoc autem, Deum omnia permeare, ex eo, quod in *Sapientiæ Salomonis libro, c.* 7. *v.* 24. de sapientia dicitur, διήκει καὶ χωρεῖ διὰ πάντων, *pervadit & permeat omnia*, perperàm accepto, traxisse, cùm non de æterna Dei, eadémque Deo, sapientiâ enunciatum id sit. Verùm, & de ista Patrici plerique sumunt; nec ab avtore isto sumpsisse sectæ illius conditores verosimile est, cùm sint eo dubio procul antiquiores. Cæterùm quòd *corpus* illi, haud sanè. quanquam & Tertullianum Deum corpus dixisse monet, simul & refellens, Augustinus *de Genes. ad lit. lib.* 10. *c.* 25. atque ità reverâ ille *adv. Prax. c.* 7. *Quis negabit Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? Spiritus enim corpus sui generis.* Verùm *Corpus* ille (quod & Augustinus *ad Quæst. ex vet. Test.* 86. agnoscit) *Substantiam* intellexit. Sic enim *adv. Hermog. c.* 35. *Ipsa substantia corpus est rei cujusque.* & *de carn. Christ. c.* 11. *Omne quod est, corpus est sui generis. nihil est incorporale, nisi quod non est.* At quod *omnia permeare Deum* haud malè. Sicìdem de se Deus ipse per Jeremiam vatem *cap.* 23. *v.* 24. *Annon cælum & terram impleo ipse.* Hieronymus *ad Marcel. q.* 5. *In omnibus infusus, & circumfusus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.* Et Hildebertus in *Symbol. Intra omnia, nec inclusus.* Hinc celebre illud, quod Joannes Gerson habet *in Cantic. Mariæ Conc.* 3. & Trismegisto Alexander Halensis *part.* 1. *q.* 7. *m.* 1. Empedocli tribuit Joannes Tritenhemius *ad Cæsar. q.* 1. *Deum esse sphæram intelligibilem, cujus centrum ubique, circumferentia nusquam sit.* Contrarium fermè Julius Scaliger Trismegisto asserit, sed explodit ipse, *de subtil. exerc.* 363. *Pigmentum fallax*, inquit, *Trismegisti illud*, Deus est cujus medium in centro, circumferentia ubique. *pessimè. namque medium assignat infinito. & circumferentiam qi dat, finitum facit. tum si ubique erit circumferentia, erit etiam in medio. & idem fiet centrum cum circumferentia.* Et illud reverà potiùs aptiúsque pigmentum an figmentum, infinitati divinæ depingendæ. Clemens ipse ex Pythagoræ sententia, quam & probare videtur, in *hortatorio p.* 47. *C.* Ὁ μὲν Θεὸς εἷς. χ' ὅλος δὲ, ἀλλ' οὐχ, ὡς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τῆς διοικουμένης, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὅλος, ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσης γενέσεως, κράσις τῶν ὅλων. πάντων παῖς, νοῦς, καὶ ψυχωτὴς τῷ ὅλῳ κύκλῳ, πάντων κίνησις. *Deus quidem unus est, non ita tamen, ut quidam opinantur, quasi sit extra mundi administrationem; sed est totus in ipsa, in toto circulo, speculator totius generationis, universorum contemperatio, pater omnium, mens & animatio totius circuli, omnium motus.* quod ille Θεοῦ ἐπιπνοίαν, de Deo dictum contendit. Cæterùm Stoici ità universum hoc Deum permeare, ut numen cum mundo unum ὑποκείμενον constituerent. Vide *suprà* §. 23. quod est a pietate Christianaqe disciplina alienum.

Εἰς ἄισθησιν μίαν τὸν τόπον, πάντα ἀναδίδοσαι] Vide *suprà* §. 27.

Ὁρμὴ μία πάντα πράσσει] Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ, *cooperatur omnia.* & Marcus *lib.* 6. §. 42. Πάντες εἰς ἐν ἀποτέλεσμα συνεργῶμεν. *Ad unum eundemque effectum operam conferunt universi simul.*

Πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια] Ità *l.* 5. §. 8. Συνάφεια καὶ συνέχεια, ὥσπερ τῶν μορίων, ὅτω δὲ καὶ τῶν αἰτιῶν. *Connexio & continuitas ut partium universi, ita & causarum.* Elegantì similitudine illustrat hoc Clemens, *Strom. l.* 1. *pag.* 317. *D.* Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ καθέλκοντες τὴν ναῦν, ἃ πολλὰ αἴτια λέγουσ' ἄν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν αἰτίων ἕν. οὐκ ἔστι γὰρ αἴτιος ἕκαστος τῷ καθέλκεσθαι τὴν ναῦν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις αἴτιος καὶ συνεργός. τάχα δὲ κ τὸ συναίτιον ἄτοπον. *Quemadmodum autem multi homines, qi navem trahunt, non dici possunt multa causæ, sed una causa ex multis: non est enim unusquisque causa, ut navis trahatur, sed causa cum aliis & adjuvans, & fortè etiam causa concausans.*

Ὅσα τις ἡ σύνεσις καὶ συμπάθεια] quod alibi ἱερὰν σύνδεσιν, *vinculum quoddam sacrum* vocat. *l.* 7. §. 9. κ συνάφειαν κ σύνταξιν εὔλογον, *rationi consentaneam connexionem* infrà §. 45. Vide & *suprà* §. 27. & 33.

§. 41. Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν] Arnobius *l.* 2. *Quid sunt homines, nisi anima corporibus illigatæ?* at Epictero *homo est animula bajula*, sive *gestatrix cadaveris*, hoc est, corporis. quod χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, *absque spiritu mortuum est.* Jacobus *c.* 2. *v.* 26. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 19. Τὸ νεκρόν δέ μου κύριος εἶ. λαβὲ αὐτόν. *Cadaveris quidem mei dominus es: illud capito.* Idémque *l.* 3. *c.* 10. *de corpore*; Τὸ ἐκ ἐμὲ, τὸ φύσει νεκρόν. *Quod meum non est, quod naturâ est mortuum.* Et *ibidem c.* 22. Πῶς δὲ μέγα ἢ ἀξιόλογον, τὸ φύσει νεκρὸν, γῆ, ὁ πηλός. *Quo pacto magnum aut alicujus pretii, quod est naturâ mortuum, terra, cænum.* Numenius *de bono. l.* 1. apud Eusebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 17. Ἐπεὶ δὲ τὰ σώματα ἐστι φύσει

a Sup.§. 5. *l.*7.§.23.*l.*9. §.21.*l.* 11.§. 17.

§. 42. a Οὐδὲν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις, ὡς ὐδὲ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφισταμένοις.

§. 42. Nihil mali eſt rebus mutationem ſubeuntibus, ſicut nec eis qæ mutatione interveniente conſiſtunt.

b *L.*2.§.17. *l.*7.§.19. c *L.*5.§.23. *l.*6.§.15.

§. 43. b Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. c ἅμα τι γὰρ ὤφθη ἔκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο ὥρμηφέρεται, τὸ δ' ἐνεχθήσεται.

§. 43. Flumen qoddam & torrens rapidus, eſt ævum, ex eis qæ hîc fiunt conſiſtens. ſimul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur; & aliud qidem abripitur, illud verò denuo inferetur.

§.44.

ANNOTATIONES.

σοι τεθνηκότα καὶ νεκρὰ, καὶ περφορημένα, καὶ ὑφ' ἓν ταὐτὸ μόνοτα, ἄρ' οὐχὶ τῷ καθ' ἕνα αὐτοῖς δεῖ; Et quoniam corpora vita nihil per ſeſe habent, atqe huc illuc ve jactantur, nec eodem ſemper loco vultque perſiſtunt, nonne aliqo proinde, cujus vi contineantur, opus habent. Heraclitus *ad Amphidamant. Ep.* 1. Ἡ ψυχὴ ἐξιοῦσθαι κατελθοῦσα, περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τεθνεὸς τῦλο. *Animus de cælo progreſſus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* Hermes *ad Tat.* apud Stobæum *tom.*1.*l.*1.*tit.*40. Ἡ ψυχὴ δὲ ἀνθρώπου ὀχεῖται τὸν τρόπον τοῦτον. ὁ νοῦς ἐν τῷ λόγῳ. ὁ λόγος ἐν τῇ ψυχῇ. ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῷ πνεύματι. τὸ πνεῦμα δὲ διῆκον (legendum διῆκεν) διὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, καὶ αἵματος, κινεῖ τὸ ζῶον, καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ βαστάζει. *Anima hominis in hunc vehitur modum. Mens in ratione, ratio in anima, anima verò in ſpiritu. Spiritus per venas, & arterias, ſanguinemqe diffuſus, animal undiqe ciet, molemqe corporis ſuſpenſam ſuſtinet, atqe circumfert.* Arnobius iterum *ubi ſupra. Avdetis videre nos, qod animarum noſtrarum provideamus ſaluti, id eſt, nobis ipſis? qid enim ſumus homines, niſi anima corporibus clauſa?*

§. 42. Οὐδὲν κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ] Vide *ſuprà* §. 5. & *l.* 7. §. 22.

§. 43. Ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον ὁ αἰών] Ità *l.* 2. §. 17. Τὰ τῆ σώματος ποταμός. *Corporis fluvius.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* & *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάρρου, διεπορευόμενα πάντα. *Per mundi ſubſtantiam, tanqam per torrentem, univerſa tranſeunt.* Naſo *artis l.* 3.

— *eunt anni more fluentis aqa.*

& *Metamorph. l.* 15.

— *aſſiduo labuntur tempora motu,*
Non ſecus ac flumen: nec enim conſiſtere flumen,
Nec levis hora poteſt.

Baſilius *homil.* 23. *pag.* 568. *C.* Ποταμὸς ὁ βίος ἡμῶν, ῥέων ἐνδιαλείχως καὶ κύμασιν ἀλλήλοις πλημμυρούμενος. Τὰ μὲν γὰρ προῤῥύτεν ἤδη, τὸ δὲ ἔτι περίεστιν. *Vita noſtra eſt fluvius, continuè & irremiſſis ac indeſinentibus fluctibus plenus, qorum alio præterlapſo jam alius adhuc in curſu præſens eſt.* Auguſtinus *de Trin. lib.* 4. *c.* 16. *Quaſi fluvio qodam decurrit genus humanum.* Qin & Heraclitus apud Laertium *l.* 9. Ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμῷ δίκην. *Omnia fluere fluminis inſtar.* Cujus & celebre admodum effatum illud, qod Heraclides Ponticus *de allegor. Homer.* ſic extulit: Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς, ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν. εἰμέν τε καὶ οὐκ εἰμέν. *Fluvios eoſdem ingredimur, & non ingredimur: ſumus, & non ſumus.* Ariſtoteles ex parte explicat *polit.* *l.*3.*c.* 3. Πότερον ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος τὸ αὐτὸ τῶν κατοικούντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ ἀεὶ τῶν μὲν φθειρομένων, τῶν δὲ γιγνομένων. ὥσπερ καὶ ποταμοὺς εἰώθαμεν λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας τὰς αὐτὰς, καί περ ἀεὶ τῆ μὲν ἐπιγιγνομένου νάματος, τῆ δὲ ἐπιξυνίσης. *Utrum qoad ſit idem genus habitantium eandem eſſe civitatem dicendum ſit, qamvis ſemper alii intereant, alii oriantur? ut & flumina ſolemus eadem dicere, & fontes eoſdem, qamvis ſemper unda nova ſuperveniat ac defluat.* Plato in *Cratylo p.* 276. *E.* & inde Stobæus *tom.*1.*l.*1.*tit.*24. Λέγει που Ἡράκλειτος, ὡς πάντα χωρεῖ, καὶ οὐδὲν μένει. καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα, λέγει, ὡς δὶς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης. *Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilqe manere, rerúmqe ipſarum progreſſum amnis fluxui comparans, haud fieri poſſe inqit, ut bis eandem in aqam te mergas.* Plutarchus *natur. qæſt.* 2. Τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα πρόσφατά ἐστι καὶ νεογενῆ. Ποταμοῖς γὰρ δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης. ὡς φησὶν Ἡράκλειτος. ἕτερα γὰρ ἐπιῤῥεῖ ὕδατα. *Nam fontium & fluminum aqa ſemper ſunt recentes ſubinde novis affluentibus: ideoqe ait Heraclitus, bis in eundem fluvium neminem poſſe deſcendere.* Et de *ſera vindict. pag.* 559. *C.* Ἢ λήσομεν εἰς τὸν Ἡρακλείτειον ἅπαντα πράγματα ποταμὸν ἐμβαλόντες, εἰς ὃν ἔφησε δὶς ἐμβῆναι, τῷ πάντα κινεῖν καὶ ἑτεροιοῦν τὴν φύσιν μεταβάλλουσαν. *Niſi imprudentes velimus omnia in Heracliteum illum injicere fluvium: in qem ille negabat bis poſſe eundem deſcendere, natura ſubinde omnia mutante atqe alterante.* Et ad noſtri mentem aptiſſimè, *lib. de EI Delph. pag.* 392. *B.* Ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δὶς τῷ αὐτῷ, καθ' Ἡράκλειτον. οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δὶς ἅψασθαι κατὰ ἕξιν. ἀλλ' ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει, πρόσεισι καὶ ἄπεισι. οὐδὲν μὲν εἰς τὸ εἶναι περαίνει τὸ γιγνόμενον αὐτῆς, &c. *Heraclitus eſt, non poſſe qenqam bis in eundem fluvium deſcendere. Subſtantiam qoqe caducam bis in eodem ſtatu nemo attinget: ſed celeritas mutationum eam diſſipat mox, ſtatim colligit rurſum. Simul illa exiſtis & interit. Hinc eſt, ut qod non ſit, eo uſqe non perducatur,* &c. Seneca *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more. qicqid vides, currit cum tempore. nihil ex his qæ videmus, manet. Hoc eſt qod ait Heraclitus.* In idem flumen bis non deſcendimus. *manet idem fluminis nomen, aqa tranſmiſſa eſt. Hoc in amne manifeſtius eſt qàm in homine. Sed nos qoqe non minùs velox curſus prætervehit.* Verùm, ut Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 3. *c.* 5. Ὁ Κράτυλος Ἡρακλείτῳ ἐπιτίμα οἰόμενος, Δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι. αὐτὸς γὰρ ᾤετο, οὐδ' ἅπαξ. *Cratylus Heraclitum, qod bis dixiſſet in eundem fluvium non eſſe intrare, reprehendebat: ipſe enim exiſtimabat, ne ſemel qidem.*

Ῥεῦμα βίαιον] *torrens* etiam. atqe ità *l.* 7. §. 19. χειμάρρους. Ovidius *remèd. l.* 2.

Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire.

ſed & rapidius. unde diverbium familiare, χειμάῤῥῳ δίκῃ, *torrentis in morem.* de eis uſurpatum, qi ingenti impetu qaſi provoluti, omnia ſecum corripiunt. Seneca pariter, *torrenti rapido* tempus aſſimilat, *de vit. brev. cap.* 9. & Auguſtinus *in Pſal.* 38. *Torrens rerum fluit. cuncta rapiuntur.* Vide *ad lib.* 2. §. 4.

Ἅμα τι γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται] Qod de ſeminibus qibuſdam Theophraſtus *de caus. plant. l.* 4. *c.* 7. Ὡς φαίνεται καὶ ἅμα πίπτον ἀλλοιοῦται. *Ut cernitur, ſimulqe decidit, parte altera immutatur.* Et de externis iſtis Joannes Chryſoſtomus *tom.* 5. *Orat.* 19. Ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται φύσιν. ὁμοῦ τε φαίνεται καὶ παραῤῥίχει. ὁμοῦ κατέχεται, καὶ ἀποπνεῖ. *Imitatur naturam fluvialium torrentium. ſimul ac comparuit, præterlabitur: ſimul ac habetur, celeriter diſcedit.* Eleganti ſimilitudine illuſtrat iſtud Marcus noſter, *l.* 6. §. 15. Ità, non de Marcello tantùm, aut de Cejonio Commodo, ut Adrianus apud Spartianum, aut de Qintillo Claudii Imperatoris fratre; de omnibus in univerſum tum perſonis, tum rebus ipſis, verum eſt Virgilianum illud, *Æn. l.* 6.

Oſtendent terris hunc tantùm fata, nec ultra
Eſſe ſinent. —

Joannes Chryſoſtomus *in Oziam Orat.* 4. Μὴ ἴσταταί τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον. ὁμοῦ τε γὰρ ἐφάνη, καὶ σκιᾶς ἐνκαλύπτουσι ἡμᾶς καταλιμπάνει. *Nihil rerum humanarum conſiſtit: ſed imitatur qaſi torrentium fluvialium curſum. ſimul ac comparuerit, facilius qam umbra nos deſerit.* Et de tempore Baſilius Cæſar. *de creat. Orat.* 1. *pag.* 7. *C.* Συμφυὴς ἅρα τῷ κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ἡ τῆ χρόνου διέξοδος ὑπέστη, ἐπεγομένη ἀεὶ καὶ παραῤῥέουσα, καὶ μηδαμῆ παυομένη τῆ δρόμου. ἢ οὐχὶ τοιοῦτος ὁ χρόνος, ἂ τὸ μὲν παρελθὸν ἐφάνθη, τὸ δὲ μέλλον ὕπω πάρεστι, τὸ δὲ παρὸν, πρὶν γνωσθῆναι, διαδιδράσκει τὴν αἴσθησιν; τοιαύτη δὲ τις καὶ τῶν γινομένων ἡ φύσις. ἡ αὔξανομένη πάσης, ἡ φθίνουσα, τὸ δὲ ἐδραῖον καὶ στάσιμον οὐκ ἐπίδηλον ἔχουσα. *Sanè & mundo huic, & iis qæ in eo producta ſunt animalibus & plantis congener ſubſtitit temporis curriculum, qod ſemper urgetur ac effluit, nec unqam faciet finem decurrendi. Qid enim? An non ejuſmodi eſt conditio temporis? Qod enim ejus tranſactum jam eſt, utiqe in nihilum abiit: nondum adeſt qod eſt affuturum: qin qod adeſt, prius ſenſum fugit tuum, qam cognoris adeſſe. Talis planè eſt eorum, qæ oriuntur, conditio ac genius. Aut enim augeſcunt in horam, aut ad corruptelam devergunt. Neqe enim in iſtis qicqam liquidò qeas deprehendere fixum qod ſit & ſtabile.*

Καὶ ἄλλο παραφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται] *& aliud ſubſequitur, mox item aliud ſuccedet* Xylander. *aliud ſuccedit, & hoc etiam protinùs diſparebit* Caſaubonus. qorum alter qare παραφέρεσθαι iſtîc verterit *ſuccedere*, alter *ſubſequi*, cùm in membro præcedente uterqe *præterire* reddiderit, me latet. ego malim, *aliud abripitur*, ſive *tollitur*, *aliud ſtatim infertur.* Παραφέρεσθαι *abripi.* Lucianus. Ἂν τινα τῶν χειμάῤῥων ὁ ποταμὸς παραφέρῃ, οὐθεὶς καὶ τοῦτον ἐπὶ κεφαλὴν βαπτίζοντα. Plutarchus *de orac. defect. p.* 432. *A.* in hoc ipſo argumento. Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματος, ἅπαντα παραφέροντος. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* indè τὸ παραφορον εἶναι, *tranſverſum abripi*, *lib.* 1. §. 15. & τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς. *qanta cum celeritate abripiantur. lib.* 5. §. 23. Verùm qia non ἐνέσεται, ſed ἐνεχθήσεται in futuro dixerit, ideo ad Marci mentem propiùs exiſtimo, ut reddatur, prout ipſa ſonant vocabula, & *aliud* qidem qiddam *abripitur*, *illud* verò (qod utiqe priùs abreptum fuerat) *inferetur* denuo. ut in orbem velit res agi; &, qod in motu circulari fit, qæ abierint per vices denuo revertantur & redeant. Vide *ad l.* 2. §. 14. ἀναπλούμενα & *ad l.* 9. §. 28. ἐγκύκλια.

§. 44.

§. 44. Qodcunqe contingit, tam confvetum támqe notum eſt, qàm avt roſa vere, avt æſtate fructus. tale qiddam & morbus, & mors, & calumnia, & inſidiæ, & qicqid fatuos homines vel exhilarat, vel contriſtat.

§. 45. Subſeqentia antecedentibus aptè ſemper annectuntur. neqe enim rerum enumeratio ſimplex eſt à ſe invicem diſcretarum, qæ neceſſitate tamen qadam contineantur; ſed rationi conſentanea connexio; & qemadmodum ea qæ in mundo exiſtunt, concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur: ità & qæ fiunt, non ſucceſſionem nudam, ſed admirabilem qandam concinnitatem præ ſe ferunt.

§. 46. Dictum illud Heracliti in memoria ſemper habeatur; *terra mors eſt, aqam fieri; aqa mors eſt, aërem fieri; aëris verò, ignem fieri:* & è converſo. illius qoqe meminiſſe profuerit, qi qô via duceret, oblitus eſt.

§. 44. Παῦ τὸ συμβαῖνον ἔτως [a] σύνηθες καὶ [b] γνώριμον, ὡς τὸ ῥόδον ἐν τῷ ἔαρι, καὶ ὀπώρᾳ ἐν τῷ θέρει. τοιῦτον γὰρ καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβελὴ, καὶ ὅσα [c] τοῦ μωρὸν ἀΦροσύνῃ ἢ λυπεῖ. a Sup. §. 32. l. 7. §. 1. l. 9. §. 14. b Sup. §. 29. l. 7. §. 29. 66. 68. c L. 5. §. 23. 36. l. 7. §. 73. l. 11. §. 23.

§. 45. [d] Τὰ ἐξῆς ἀεὶ τοῖς προηγησαμένοις ἀκόλεθα ἐπιγίνεται. ὐ γὰρ οἷον καταρίθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένων, καὶ μόνον τὸ κατηναγκασμένον ἔχοντα. ἀλλὰ [e] συνάΦεια ἔυλογος. καὶ ὥσπερ [f] συντέτακται συνηρμοσμένως τὰ ὄντα, ἔτως τὰ γινόμενα ὐ διαδοχῇ ψιλῇ, ἀλλὰ θαυμασίᾳ τινὰ εὐκόσμητα ἐμφαίνει. d Sup. §. 27. 40. e L. 6. §. 10. f L. 5. §. 8. l. 7. §. 9.

§. 46. Ἀεὶ τῦ Ἡρακλειτείυ μεμνῆσθαι. ὅτι [g] γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. μεμνῆσθαι δὲ καὶ [h] ὅ ἐπιλανθανόμενος ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει. καὶ g L. 7. §. 47. l. 9. §. 28. l. 10. §. 11. h L. 2. §. 7.

ANNOTATIONES.

§. 44. Παῦ τὸ συμβαῖνον ἔτως σύνηθες καὶ γνώριμον] Vide *ſupra* §. 29, 32. & *infra* §. 46. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri qod ſpargaris in publico, avt inqineris in luto.* Uſitata & uſu familiaria jam facta, nec officiunt, nec afficiunt etiam. hinc Ariſtoteles *problem. l. 1. q. 45.* Τὰ γὰρ συνήθη, ἀνίλη Φάρμακα, ἀλλὰ τροΦὴ γίνεται. *Soleta enim non amplius medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur.*

§. 45. ΣυνάΦεια ἔυλογος] *Lib.* 6. §. 38. ἐπιτηδειότης, *connexio mutua,* & *l.* 7. §. 9. σύνδεσις ἱερά, *vinculum ſacrum.* Vide *ſupra* §. 40.

Συντέτακται] Vide *l.* 5. §. 8.

§. 46. Γῆς θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι] Inter Heracliti dogmata, apud Laërtium *l.* 9. Τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω. τοῦ τε κόσμου γίνεσθαι κατὰ ταύτην. πυκνώμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, συνισάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ. πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γῆν τρέπεσθαι. πάλιν τε αὖτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, &c. *Mutationem viam eſſe ſurſa inſraque ducentem, ſecundum quam fieri mundum arbitratur. Denſatum quippe ignem liqeſcere, conſtantemqe aqam fieri: concretam verò aqam in humum verti, eamqe viam ad inferiora eſſe. Humum ipſam denuo effundi, atqe ex ea fieri humorem,* &c. Qod Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 14. Πῶς μὲν εἰς ἓν συνεχώμενον, ἀέρα ἀπογεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περιόδος τῆς μεταβολῆς, μέχρι πυρός, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. *Ignis enim ſi in unum cogatur & denſeſcat aërem, aer aqam, aqa terram producit: à terra viciſſim idem uſque ad ignem, à qo ceperat mutatio, circuitus agitur.* Plutarchus *de EI Delph.* Οὐ γὰρ μόνοι, ὡς Ἡράκλειτός ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος, ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι σαΦέστερον ἐπ' αὐτῶν ἰδοις ἄν. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aeri eſt ortus, & aeris mors aqa ortus; ſed multo evidentius in ipſis hominibus hoc animadvertas.* Vide *ad lib.* 9. §. 21. Eodem pertinent, qæ apud eundem, *de Orac. defect. pag.* 415. *B.* leguntur, illa; Ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γενόμενον ὁρᾷς, τῆς οὐσίας ἄνω Φερομένης. ὕτως ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, οἷ βελτίονες ψυχαὶ μεταβολὴν λαμβάνουσι, &c. *Sicut ex terra aqa, ex aqa aer, ex aere ignis fieri cernitur, ſurſum ſe efferente natura: ſic meliores animas ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari,* &c. Idem *de prim. frigid. pag.* 948. *F.* Ἐπεὶ δὲ ἡ Φθορὰ μεταβολή τις ἐστὶ τῶν Φθειρομένων εἰς τοὐναντίον ἑκάστῳ, σκοπῶμεν, εἰ καλῶς εἴρηται, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις. θνήσκει γὰρ τὸ πῦρ, ὥσπερ ζῶον, ἡ βία σβεννύμενον, ἢ δι' αὐτῦ μεταπῖπτον. ἡ μὲν ὖν σβέσις ἐμΦανίστερον ποιεῖ τὴν εἰς ἀέρα μεταβολὴν αὐτῆ, &c. *Jam quoniam interitus rei mutatio ejus eſt in contrarium, videamus rectene hoc dictum ſit, ignis mortem eſſe ortum aeris. Ignis enim moritur ipſe ſicut animal, vel ut exſtinctus, vel ſuâ ſponte emarceſcens. Exſtinctio autem ita iſtiorem facit ejus in aërem tranſmutationem,* &c. Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. Ὅσα τὰ παθη, ἃ σὺ μὲν κλῇ, Φθοράν, τεκμαίρομαι δὲ τῇ τῶν ἐπιόντων ὁδῷ, ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τεκμαίρομαι δὲ τῇ τῶν διαδοχῇ μᾶλλον. μεταβολὴν ὁρᾷ, σωμάτων καὶ γενέσεις, ἄλλην ἄλλων ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, καθὼς τὸν Ἡράκλειτον. ἡμᾶς οὐ ζῶντας μὲν τοὺς ἐκείνων βίον, (θνητὸν legendum ex ſequentibus ſcipet) ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. ζῇ πῦρ τῆς γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον. ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. διαδοχὴν ὁρᾷς βίων, καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τῦ ὅλου. *Eas autem affectiones corruptionem tu vocas, qia ea qa intereunt ceſſantis: ego conſervationem, qi ea qa ſuccedent iis & ſequentur. Vides mutationem corporum, novaiqe generationes, qa nihil aliud ſunt, qam qadam, ut Heraclitus dicebat, ſurſum deorſumqe currens ſemita. Ut alius alterius vitam vitam, alius alterius vita moriatur. Ex interitu terra ignis oritur: ex ignis interitu oritur aër: ex aëris interitu aqa oritur: ex aqa interitu oritur terra. Vides ſucceſſiones vitarum, vides commutationem corporum, qa mutationem tota inducunt & univerſo.* Verùm apud Clementem Alexandrinum *Strom. l.* 6. *pag.* 624. *D.* ſecius pavlò, ſive Heraclitu illa, ſive ejuſdem iiſdem-propinqa, leguntur; Ψυχῇσιν θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι. ὕδατι δὲ θάνατος, γῆν γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. *Animabus mors eſt, aqam fieri: aqa autem mors eſt fieri terram: ex terra autem fit aqa, ex aqa vero anima.* Qorum priora & Philo refert, inultíque explicat *lib. de mundi immortal. pag.* 958. *A.* ubi & ψυχὴν pro *aere* accepiſſe monet Heraclitum; *mortisqe* nomine μεταβολὴν, non ἀναίρεσιν deſignaſſe. Inter alia, qibus iſta enarrat, Τὰ στοιχεῖα, inqit, τῷ κόσμῳ ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, τὸ πεπρωμένον ὑπομένει, θνήσκειν δοκοῦντα ἀπαθανατίζεται, δολιχίοντα ἀεὶ, (διαυλοδρομοῦντα melius dixiſſet, prout & alibi locutus eſt) τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν προσαγὴς ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἀρχὲ μὲν τὴν μεταβολὴν. τὸ δὲ ὕδωρ ἐξαμεῖζον εἰς ἀέρα, ὁ δ' ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ κατάντης ἀπὸ κεφαλῆς, συνιζῆσις μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα. συνιζῆσις δ', ὁπόταν συνθλίβοιτο, εἰς ὕδωρ ἀέρος. ὕδατος δὲ τὴν πολλὴν ἀναχυσιν καὶ τὴν εἰς γῆν κυκλοῦσαν μεταβολήν. *Elementa mundi viciſſim ſibi ſuccedentia mutantur, & qod diceres incredibile, dum mori videntur, reddantur immortalia, iterum atqe iterum metiendo idem ſtadium, & ſurſum atqe deorſum per eandem viam curſitando continuè. A terra enim acclivus via incipit, qa liqeſcens in aqam mutatur, aqa porro evaporat in aërem, aer in ignem extenuatur. At declivis altera deorſum tendit à capite, igne per exſtinctionem ſubſidente in aërem, aere verò in aqam ſe denſante, aqeo qoqe liqore in terram craſſeſcente.* De eodem videri poterit & R. Moſes Maimonides *de fundamentis legis cap.* 4. §. 10, 11. Heraclitum avtem vult Clemens *Strom.* 6. *pag.* 624. *C.* hæc ab Orpheo ſumpſiſſe, qi Heraclito prior cecinerit;

Ἔστι ὕδωρ ψυχῇ, θάνατος δ' ὑδάτεσσιν ἀμοιβή.
Ἐκ δ' ὕδατος γαῖα, τὸ δὲ ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ.
Ἐκ τῦ δὲ ψυχὴ ὅλον αἰθέρα ἀλλάσσεται.

Lympha anima eſt, ſed mors eſt commutatio lymphis:
Ex lympha tellus, lympha ex tellure creatur:
Ex illo avtem anima eſt, integrum qa aera mutat.

Qibus ſubnecti non indigna, qæ ex Heracliti ejuſdem ſententiâ etiam Plutarchus *ad Apollon. p.* 106. *E.* habet. Ἡ Φησὶν Ἡράκλειτος, Ταυτὸ' ἔστι ζῶν καὶ τεθνεκὸς, καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον, καὶ τὸν καὶ γηραιόν. τάδε γάρ μεταπεσόντα, ἐκεῖνά ἐστι, κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα, ταῦτα. *Cum, ut ait Heraclitus, idem ſit vivum ac mortuum, vigilans & dormiens, adoleſcens & decrepitum: qia hæc in illa viciſſim mutentur.* Vide *ad lib.* 2. §. 3. & *lib.* 5. §. 8. & *lib.* 8. §. 18. & *lib.* 10. §. 19.

Καὶ τῦ ἐπιλανθανομένου ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει] Videtur vel ad hiſtoricum aliqid, vel ad dictum aliqod proverbiale reſpexiſſe, de homine ignaro, qo via, qam inſiſtit, ducat. Accommodari poteſt, vel ad eos, qi nullo certo vitæ actionúmqe fine propoſito ſibi, temerè huc illuc divagantur. qemadmodum Seneca *Epiſt.* 71. *Ignorantis qem portum petat, nullus ſuus ventus eſt.* Vide *l.* 2. §. 16. Vel ad eos etiam qi ad bonum aliqod tendere ſeſe opinantur, cùm ad exitium ſuum properiter eam, qalis ſatuus ille, qem depingit rex ſapientiſſimus, *Parem. c.* 7. *v.* 22. *qi mœchum ſequitur, tanqam bos, qi ad macellum abit, avt tanqam ſtultus, qi ad cippum ducitur, vel tanqam avis, qæ ad laqeum feſtinat; neſcius vitam ſuam peri.* Vide & *l.* 6. §. 20. τὸν ἀγχοῦ τόπον ὁδὸν. Subòritur tamen iſta penſiculatius recogitanti ſuſpicio, locum havd eſſe ſatis integrum, & Heracliteum etiam iſtic, qomodo & in ſeqentibus, dictum aliqod qaſi θαυλοδρο-

καὶ, ὅτι ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι. καὶ [a] οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται, καὶ [b] ὃ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν, καὶ λέγειν, καὶ γὰρ τότε δοκεῖμοι ποιεῖν καὶ λέγειν. καὶ, * ὅτι ἃ δεῖ * παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἐστι, καὶ ψιλοὶ, καθάπερ παρελήφαμεν.

qódqe plerique à ratione illa diſſentiunt, qâ cùm vel maximè converſantur jugiter, qâqe univerſa adminiſtrantur, & peregrina eis videntur, qibus qotidie occurrunt. item nihil tanqam per ſomnum agendum, dicendúmve. ſiqidem dormientes qoqe multa agere, & dicere videmur. ſed nec puerorum inſtar qicqam agendum, hoc eſt, ex mera traditionis ratione, qia à parentibus ſic accepimus.

a Sup. §. 29. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 1.
* ὅτι δ. π. τ. [μεμνῆσθαι] ἀ. κ. ψ. τ. ἐ. τ. κ. π. Sal. ὅ. ἀ. δ. ὡς π. τ. κ. ψ. κ. τοκ. π. f.
* πυθαγορείως [μεμνῆσθαι] Boot.

§. 47.

ANNOTATIONES.

λοδεικνῦσθαι, *digito monſtrari*, ejuſmodi fortean, qale de via ſurſum deorſumqe ferente ſuperiùs allatum eſt.

Ὧ, μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦντι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι] Nec hæc abſcedunt longè ab Heracliti illis, qæ Sextus Empiricus habet *adv. Logic. l. 1. c. 2.* Δεῖ ἕπεσθαι τῷ ξυνῷ. τοῦ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ, ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. ὃ δ' ἐστιν οὐκ ἄλλό τι, ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὅ, τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθύομεν. ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα. *Qamobrem oportet ſeqi eam qa eſt communis. Simul enim eſt communis. Qum ſimul autem ſit communis ratio, vivunt multi tanqam propriam habentes prudentiam. Illa autem nihil aliud eſt qam expoſitio modi adminiſtrandæ univerſitatis. Qamobrem in eo, in qo fuerimus participes ejus memoriæ, verum dicimus: in qibus autem privatim ac ſeparatim agimus, falſum.* A ratione prima ac ſuprema, cujus numine reguntur, diſcrepant & diſſentiunt, ſive cum eadem litigant, dum privatas rationes, ab univerſali & communi illa diverſas, perperam affectantur.

Οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται] qod *l. 12. §. 1.* dixit, Θαυμάζω, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *tanqam peregrina & inſolita habent ea, qa qotidiè ſolent occurrere.* ideo eis offenduntur, primæqe caviſſæ de illis litem intendunt. Hoc eſt fortaſſe Heracliti illud apud Clementem *Strom. l. 2. pag. 362. A.* Οὐ γὰρ φρονοῦσι τοιαῦτα πολλοὶ, ὁκόσοι ἐγκυρέουσιν. *Non enim hæc multi percipiunt, qi in ea incidunt.* præſertim, ſi ὁκόσοις legas; qod & rectum exiſtimem. Vide *ſupra §. 29. & §. 44. & l. 8. §. 15.* Seneca *Epiſt. 107. Id agendum eſt, neqe nobis inopinatum ſit: & qia omnia novitate graviora ſunt, hæc cogitatio aſſidua præſtabit, ut nulli ſis malo ſyro.* Et mox; *Nihil miremur eorum, ad qæ nati ſumus: qa ideo nulli querenda, qia parta ſunt omnibus.* Idem *Epiſt. 91. Inexpectata plus aggravant. novitas adjicit calamitatibus pondus. nec qiſqam mortalium non magis, qod etiam miratus eſt, doluit. ideo nobis nihil improviſum eſſe debet, in omnia præmittendus eſt animus: cogitandúmqe, non qicqid ſolet, ſed qicqid poteſt fieri. tota ante oculos ſortis humanæ conditio ponatur: nec qantum frequenter evenit, ſed qantum plurimum poteſt evenire, præſumamus animo, ſi nolumus opprimi, nec ullis inuſitatis, velut novis, obſtupeſieri. in plenum cogitanda fortuna eſt.* Idem *ad Marc. c. 9. Unde tanta nobis pertinacia in deploratione noſtri? qod nihil nobis mali, anteqam eveniat proponimus, ſed ut immunes ipſi, & aliis pacatius ingreſſi iter, abſentis non admonemur caſibus, illos eſſe communes. tot prater domum noſtram ducuntur exeqiæ: de morte non cogitamus. tot acerba funera: nos togam noſtrorum infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis ſucceſſionem animo agitamus. tot divitum ſubita pauperias in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, noſtras qoqe opes æqe in lubrico poſitas. qis unqam res ſuas, tanqam perituras, adſpexit? qis unqam noſtrum de exilio, de egeſtate, de luctu cogitare avſus eſt? qis non, ſi admoneatur ut de iſtis, ut ſuis, cogitet,* (ita lego ex Scholiis MS.) *tanqam dirum omen reſpuat, & in capita inimicorum, aut ipſius intempeſtivis monitoribus, abire illa jubeat? neceſſe eſt itaqe magis corruamus, qi qiſi ex inopinato ferimur. Non putavi futurum. Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis vides eveniſſe?*

Curvis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Ille amiſit liberos: & tu amittere potes. ille damnatus eſt: & tua innocentia ſub ictu eſt. hic nos error decipit, hic effæminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe prævidimus.

Ὥσπερ καθεύδοντας] hoc eſt, qod Ariſtocles *de philoſoph. l. 8.* apud Euſebium *præpar. lib. 14. c. 18.* Καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῶμεν οὕτω καὶ ἐμπλήκτως. *Niſi ut ſic tanqam in ſomno, temerè ſtolidéqe vivamus.* Imò qod Heraclitus etiam, qem & iſtic forſan Marcus in animo habuit, apud Sextum loco ſuperiùs memorato; Τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει, ὁκόσα ἐγρηγορότες ποιοῦσιν, ὅκωσπερ ὁκόσα εὕδοντες, ἐπιλανθάνονται. *Alias autem latent homines qacunqe faciunt experrecti, qomodo etiam oblivisquntur qacunqe faciunt dormientes.* Seneca *de provid. cap. 5. Langvida ingenia, & in ſomnum ituræ, vel in vigiliam ſomno ſimillimam.* Lucretius *l. 3.*

Qi ſomno partem majorem conteris ævi,
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas,
Atqe animi incerto fluitans errore vagaris.

Itaqe non incommodè prorſus Xylander hîc: *vult perficiendum ſtrenuè, qod recto conſilio agendum ſuſceperimus; neqe in medio actu deſiſtendum aut titubandum. nam in ſomnis ſæpe imaginamur nobis aliqid agere, nihil tamen efficimus.* Homerus Iliad. χ. v. 199.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν,
Οὐδ' ἄρ' ὃ τὸν δύναται ὑποφεύγειν, οὐδ' ὃ διώκειν.
Ὡς ὃ τὸν οὐ δύνατο μάρψαι ποσίν, οὐδ' ὃς ἀλύξαι.

Qemadmodum in ſomno non poteſt fugientem inſeqi,
Neqe hic hunc poteſt fugere, neqe is inſeqi:
Sic hic illum non poterat aſſeqi pedibus, neqe ille effugere.

Oppianus *piſcat. l. 2.* de torpedine:

Οἷον δ' ὀφταλοῖσιν ἐν εἰδωλοῖσιν ὀνείρου
Ἀνδρὸς ἀτυζομένοιο, καὶ ἱεμένοιο φεύγειν
Θρῴσκει μὲν κραδίη, τὰ δὲ γυῖατα παλλομένοιο
Ἀσθμὴς ἄτε δισσὸς ἐπειγομένοιο βαρύνει.
Τοίην γειοπέδην τεχνάζεται ἰχθὺς νάρκην.

Qaliter autem obſcuris in ſimulacris ſomniorum
Viri dolentis & cupientis fugere,
Salit qidem cor, genua vero perculſi
Firmum qaſi vinculum feſtinantiſqe gravat:
Talem compedem fabricatur piſcibus torpedo.

Maro *Æneid. l. 12. v. 908.*

Ac velut in ſomnis, oculos ubi langvida preſſit
Nocte qies, neqicqam avidos extendere curſus
Velle videmur: & in mediis conatibus ægri
Succidimus, non lingva valet, non corpore nota
Suffecere vires, nec vox, aut verba ſequuntur.

Vide Plutarchum *ad Præfect. indoct.*

Ὅτι δ' δεῖ παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἐστι, καὶ ψιλοὶ, καθάπερ παρελήφαμεν] Locus inſigniter depravatus, cujuſqe medicinam pene deſperat peritiſſimus omnium, qos ego norim, iſtorum ſanandi artifex: clariſſimum Salmaſium, etiamſi nullus nominarem, qem velle deberem, agnoſcent mecum, qi in ſtudiis iſtis exercitati fuerint, ni ærugo mera candorem illis omnem exederit. Tentavit tamen is medelam dare, partim loco ſuo emota, qædam reſtituendo, partim ſupplendo, qod exciderit vitium, & in proximè præcedentibus havd ſemel occurrit, τὸ μεμνῆσθαι. ut ſic legatur, καὶ ὅτι δεῖ παῖδας τοκέων μεμνῆσθαι, ἃ κατὰ ψιλοὺς, τυτίσι, καθάπερ παρελήφαμεν. Senſuſqe ſit, *Oportere pueros parentum meminiſſe, non ſimpliciter qidem, hoc eſt, qatenus vulgò nobis præcipitur.* nimirum parentum memoria hæc nobis debet ineſſe eo fine, ut ſciamus, qomodo illi ex hac vita abierunt, ità etiam nobis abeundum; avt aliqid ſimile. Cæterum tentandi & nobis poſt Machaonem qoqe venia, ſpero, condonabitur. Qid ſi ergò ſic reſtituere velimus? ὅτι δ' δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τυτίσι, κατὰ ψιλοὺς, καθάπερ τῶν τοκέων παρελήφαμεν. *non oportere nos agere puerorum inſtar, hoc eſt, mere nudeqe*, abſqe juſto diligentiqe examine; *juxta illud*, qicqid tandem fuerit, *qod à parentibus noſtris accepimus.* ut κατὰ ψιλοὺς idem hic Marco valeat, qod κατὰ ψιλὴν πίστιν καὶ ἄλογον Origeni *adv. Celſ. l. 1.* Velitqe rejici τὴν ματαίαν ἀπαρέφθρον τῶν πατροπαράδοτον, *vanam conſervationem à patribus datam*, ut Petrus loqitur, *Epiſt. 1. c. 1. v. 18.* Occurrit itaqe exceptioni illi, qam bene monentibus rectioráqe monſtrantibus opponere ſolet vulgus hominum; Faciemus prout fecere majores noſtri, & prout ab eiſdem nos accepimus. Sic enim Judæi idololatræ, Jerem. *c. 44. v. 17.* Sic Pontificii, non minùs etiam qam illi eodem crimine innexi. Sic ethnici, primis Chriſtiani nominis temporibus, apud Clementem in *hortator.* Ἀλλ' ἐκ πατέρων, φασὶ, παραδεδομένον ἡμῖν ἔθος ἀπατρίπετον οὐκ ἔνλογον. *Mores*, inqit, *à patribus nobis traditos ſubvertere non eſt honeſtum.* Symmachus *l. 10. Epiſt. 43. Sed majorum ſervandas eſt ritus.* Et Tibullus *l. 2. eleg. 1.*

— *fruges luſtramus & agros,*
Ritus ut à priſco traditus extat avo.

qibus regeri qid poſſit, conſulantur Clemens *ibidem* & Ambroſius *Epiſt 31.* qa Symmacho reſpondet: nam tranſcribere nimis prolixum fuerit. Optimè Juſtinus *Apolog. 2. p. 53.* Τὰς κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλοσόφους μόνον τιμᾶν καὶ στέργειν ὁ λόγος ὑπαγορεύει, παραιτεῖσθαι δ' ἔξεις παλαιὰς ἐξακολουθεῖν, ἂν φαῦλαι ὦσιν. *Qi verè pii & philoſophi ſunt, eos ſolam veritatem in pretio habere & colere debere ratio dictat: veterum opinionibus, ſi prava ſint, injiſtere detrectantes.* Rectéqe Theodoretus *therap. vol. 1. Tom. IV. p. 477. D.* Ἀνδρῶν δέ γε σωφρονοῦντων ἴδιον, μὴ προλήψει δουλεύειν, μηδὲ ἔθεσι προσδεδέσθαι παλαιοῖς, ἀλλὰ ζητεῖν τἀληθές, καὶ τὸ χρήσιμον παντὶ χωρὶς ξυλλέγειν. *Proprium eſt autem prudentium virorum præſumptioni non ſervire, nec patriis moribus alligari, ſed veritatem qærere, & qod utile eſt undecunqe colligere.* qi & Socratis illud Critoni dictum ſubjungit; Ὡς ἐγὼ, ὃ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν οὐδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἂν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνηται. *Ego autem non modo nunc, ſed ſemper talis eſſe percupio, qi nullis meorum magis parendum eſſe qàm rationi exiſtimem, qa conſultanti mihi optima videatur.*

§. 47. Quemadmodum si Deorum qis prædiceret tibi, avt cras, avt summum perendiè, moriturum te, havd in magno poneres, nisi animi essès abjectissimi, perendiè potiùs qàm crastino mori. qantulum enim interesset? pari modo nec magni qicqam existimes, ad millesimum annum potiùs, qàm ad crastinum diem.

§. 48. Crebrò apud te reputa, qot medici sint mortui, qi super decumbentes, tanqam conclamatos jam, supercilia contraxerint: qot mathematici, qi aliorum fata, qasi magnum qid esset id posse, prædixerint: qot philosophi, postqam de morte & immortalitate tam multa disseruissent: qot strenui bellatores, cùm multos trucidâssent: quot tyranni, postqam vitæ necisque

§. 47. Ὥσπερ ἔι τίς σοι θεῶν εἶπεν, [a] ὅτι ἄυριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτλω, ὐκ ἔτ' ἄν παρὰ μέγα ἐποίε, τὸ εἰς τρίτλω μᾶλλον, ἢ ἄυριον, ἔι γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννὴς εἶ. [b] πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; ὕτως [c] κὰι τὸ εἰς πολλοςὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ ἄυριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε.

[a] L. 10. §. 8.
[b] Inf. §. 50.
[c] L. 5. §. 24.

§. 48. Ἐννοεῖν συνεχῶς. [d] πόσοι μὲν ἰατροὶ ἐπιτελευτήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συνάσαντες. [e] πόσοι ἢ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὡς τι μέγα προειπόντες. [f] πόσοι ἢ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διαλεχθέντες. [g] πόσοι ἢ αἱρεσιῶται, πολλὰς ἐπικλείναντες. πόσοι ἢ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινῆς φρυά-

[d] L. 3. §. 3.
[e] L. 6. §. 45. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25.
[f] L. 3. §. 3.

ANNOTATIONES.

tur. Illud interim adjicere lubet, horsum etiam spectare videri, qod apud Plutarchum toties repetitum ex Heracliti dictis occurrit *de poet. leg. regul.* 10. & *de audiend. pag.* 41. *A.* Βλαξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπλήσθαι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellatur.* monet enim, inqit Plutarchus μὴ πασὶ λόγῳ πλάγιον, ὥσπερ πνεύμασι, παραδίδοναι ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀπαντᾶν καὶ ἀντρέπειν, καὶ πολλὰ διακρούσασθαι τῶν ὐκ ἀληθῶς, ὐδὲ ὠφελίμως λεγομένων. *Se cuivis orationi tanqam vento obliqè impellendum exhibere; sed obviam ire & obsistere, & multa neqe verè, neqe utiliter dicta repudiare.* ut sit idem cum Solomonis illo, *Prov. c.* 14. *v.* 15. *Fatuus credit omni verbo.* Sive verum, sive falsum; sive utile, sive noxium. Piscator. vel etiam, *omni rei.* ut Junius. Qum *nihil magis præstandum* sit, (ut Seneca *de beat. cap.* 1.) *qàm ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes, non qà eundum est, sed qà itur. nec ulla res nos majoribus malis implicet, qam qod ad rumorem componimur; optima rati ea, qa magno assensu recepta sunt; qoriomqe exempla nobis multa; nec ad rationem, sed ad similitudinem vivimus. Ità, qod in strage hominum magna evenit, cùm ipse se populus premit, nemo ita cadit, ut non alium in se attrahat: primi exitio sequentibus sunt. hoc in omni vita accidere videas licet. Nemo sibi tantum errat; sed aliis erroris caussa & autor est. nocet enim applicari antecedentibus: & dum unusqisqe mavult credere, qam judicare; nunqam de vita judicatur, semper creditur; versatqe nos & præcipitat traditus per manus error; alienisqe perimus exemplis.* hoc est, κατὰ ψιλὸν, καθότι καβιελήφαμεν, ποιεῖν τε καὶ πιστεύειν. Cæterùm Marci mentem an attigerimus, aliorum esto judicium. De sensu idem censet eruditissimus D. Bootius. Verùm is pro παῖδας τουτεσι, legit Πυθαγορείων, vel potius Πυθαγορείους, ut sit Πυθαγορείους μιμεῖσθαι, qibus solenne fuit illud, Αὐτὸς ἔφα. *Ipse dixit.* qod probarem pronus, nisi a scriptura vulgata recederet longiùs, & mutatione leviori negotium confici posse videatur. Cæterum de Platone pariter Aristides *apolog. pro quatuorviris Tom.* III. *p.* 476. Εἰ τις τῇ Πλατωνος δοξῃ περὶ πάντων ἰσχυρίζοιτο, *Qod si qis auctoritate Platonis in singulis nitatur.* πῶς ὐχὶ ληρήσει, μὴ προσιξεταζων, εἴ τι καὶ κατ' ἐξουσίαν λέγοι, ἀλλ' ὥσπερ παῖς, ἀρκεῖν τοῦθ' ὑπολαμβάνων, ὅτι φαιη Πλατων. *Nonne nugabitur, qippe qi non consideret, si qid libentius dictum sit, verum instar pueri, qidqid Plato dixerit, id pro vero habeat?* Marci mentem plane expressit.

§. 47. Ἄυριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην] *cras, avt summum perendie moriturum te.* Cicero *ad Attic. l.* 12. *Epist.* 43. *Scies fortasse cras, summum perendie.* Socrati par fere monitum divinitus datum refert Laertius *l.* 2. qum enim in somnis qidam visus est illi dixisse ex *Iliad. I. v.* 363. illud.

Ἤματί κεν τριτάτῳ φθίοι ἐριβῶλον ἱκοιο.
Die sane tertio Phthiam glebosam pervenero.

conjecit indè *perendiè moriturum se.* εἰς τρίτην, inqit, ἀποθανεῖσθαι. conjecturæ rationem, eà qam Erasmus dedit, probabiliorem e Nannio *miscel. l.* 8. *c.* 36. & Casaubono *ad* Laertium petas licet.

Οὐκ ἐτ' ἂν παρὰ μέγα ἐποίει] Seneca *Epist.* 93. *Nunqid feliciorem judicas eum, qi summo die muneris, qam eum qi medio occiditur? nunqid aliqem esse tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in spoliario, qàm in arena malit? non majore spatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qi occidit, consequitur occisum. minimum est de qo sollicitissimè agitur. qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod vitare non possis?* Et *qæst. nat. l.* 2. *c.* 59. *Omnes reservamur ad mortem. totum hunc qem vides populum, qousqe cogitas esse? citò natura revocabit & condet. nec de re, sed de die qæritur. eodem citius tardiusve veniendum est. qid ergo? non tibi timidissimus omnium videtur, & misipientissimus, qi magno ambitu rogat moram mortis? nonne contemneres eum, qi inter perituros constitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet? idem facimus. in omnes constitutum est capitale supplicium. magno æstimamus tardius mori. Qid porrò prodest paucos dies aut annos lucrifacere? Qid tanqam magno detrimento times? nemo multum ex flagitio-*

dio potest perdere. Idem *Epist.* 37. & 70. Apud Platonem in *Phædon. pag.* 86. *D.* Socrates de eis, qi venenum havsturi, moram aliqam ac dilationem expetebant; Ἐικοτως τοῦτο ποιοῦσι. κερδαινεῖν γὰρ δοκοῦσιν. κὰι ἐγωγε εἰκοτως· ἃ ποιησω. ὐδὲν γὰρ ἄξιον κερδαίνειν, ὀλίγον ὑστερον πιὼν. ἄλλο γε ἢ γελωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τοῦ ζῆν, κὰι φειδόμενος ὐδενὸς ἔτι ὄντος. *Meritò illi ista faciunt, putant enim lucrari. Atqi ego meritò non faciam. Nihil enim me lucraturum spero, si paulò posterius venenum bibam, nisi ut mihi ipsi sim ridiculus, tanqam vitæ cupidus, atqe parcus ejus rei servator, cujus nihil jam amplius mihi adest.* At contrà Micyllus apud Lucianum in *Cæsaplo p.* 432. Οὐ πάνυ με ἡ τοῦ Κύκλωπος ἐκείνη ἐυφραίνει δωρεά, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγω τὸν ὀυτιν κατέδομαι. ἂν τε γὰρ πρῶτον, ἄντε πύματον, οἱ αὐτοὶ ὀδοντες περιμενουσιν. *Non admodum me delectat munus illud Cyclopis, qum pollicetur se postremum Utim voraturum: nam sive primum, sive postremum, iidem me dentes manent.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. *Qid ergo ægrè fers, si nunc? nam si nunc non, post.* Vide *l.* 6. §. 10.

Τὸ εἰς πολλοςὸν ἔτος; μᾶλλον ἢ ἄυριον, μηδὲν μέγα] Vide *l.* 10. §. 8. & *supra* §. 15. Plutarchus *de sera vindict. pag.* 554. *D.* Ἐπεὶ τοῖς γε θεοῖς πᾶν ἀνθρωπινον βίον διέσηνα, τὸ μηδὲν εἶναι. κὰι τὸ νῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἐτῶν τριάκοντα, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὸ δειλῆς, ἀλλὰ μὴ πρωι, σχεδὸν ἢ κατεμανύναι τὸν πτυπρόν. *Nam Diis qidem omne humanæ vitæ spatium pro nihilo est: & qod nunc, non ante triginta annos, tale est, atqe hoc, qod non mane, sed vesperi cruciatur, aut suspenditur sceleratus.* Et Zosimus *hist. lib.* 2. *cap.* 37. Πᾶς χρονος τῷ θείῳ βραχὺς ἀεὶτε ὄντι κὰι ἐσομένῳ. *Omne tempus Deo breve est, qi semper & existit & erit.*

§. 48. Πόσοι μὲν ἰατροὶ] Vide *l.* 3. §. 3. & *lib.* 6. §. 45. & *lib.* 7. §. 19. & *lib.* 8. §. 25. Lucretius *l.* 3. *n.* 1037.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis:
Lumina sis oculis etiam bonus Anculi relicqit,
Qi melior multis, qam tu, fuit, improbe, rebus.
Inde alii multi reges, rerumqe potentes
Occiderunt, magnis qi gentibus imperitarunt.
Ille qoqe ipse, viam qi quondam per mare magnum
Strarit, sterqe dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus salsas docuit super ire lacunas;
Et contempsit aqis insultans murmura ponti,
Lumine adempto, animam moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ, proinde ac famul' infimus esset.
Adde Heliconiadum comites: qorum unus Homerus
Sceptra potitus, eadem aliis sopitu' qiete est.
Denique Democritum, postqam maturus vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Spote sua leto caput obvius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit, decurso lumine vitæ,
Qi genus humanum ingenio superavit, & omnes
Præstrinxit, stellas exortus ut æthereus Sol.

Lucretium, Epicureum hæc loqi memineris. Illud interim ὡς ἐν παρόδῳ notetur, allusisse videri primoribus hisce verbis ad Achillis verba illa apud Poetarum principem *Iliad. φ'. v.* 107. qæ & Callisthenem sibi occinere solitum, ubi Alexandri animum abs se alienatum senserat, qò adversùs mortis metum mentem sibi obfirmaret, avtor est in *Alex.* Plutarchus,

Κάτθανε κὰι Πάτροκλος, ὅπερ σεο πολλὸν ἀμείνων.
Occubuit & Patroclus, qi te multò præstantior.

Τὰς ἀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥωστούντων συνεσπάσαντες] contractis scilicet in tristitiæ gravitatisqe indicium supercilia, morti propinqos significare volebant ægrotos & pro conclamatis jam habendos.

Ἐξουσίᾳ ψυχῶν] qia nimirum jus habent vitæ & necis. Hinc fastuosum illud Pilati Joannis *Evang. c.* 19. *v.* 10. Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; ὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε; *Mihi non loqeris? nescis me potestatem habere crucifigendi te?* At Diogenes Perdiccæ mortem, ni ad se accederet, minitanti, οὐδὲν μεγα.

φρυάγματος, ὡς ἀθάνατοι, κεχρημένοι. πόσαι ἤ πόλεις | poteſtatem, tanqam extra mortis aleam poſiti, diro cum faſtu exercuerant: qot etiam urbes,

ANNOTATIONES.

καὶ γὰρ κάνθαρις ἢ φαλάγγιον τοῦτ' ἂν πρᾶξαι. *Nihil*, inqit, *hoc magni, cum cantharis & phalangium, muſca & aranea, idem poſſint.* Laërtius *l.* 6. Theodorus pariter Cyrenæus Lyſimacho idem interminato, *Enimvero magnifica res tibi contigit, qia cantharidis vim aſſecutus es.* Refert Cicero *Tuſcul. l.* 5. & Valerius Maximus *l.* 6. *c.* 2. Vel, ut Seneca, *de tranqill. c.* 14. *Habes, cur tibi placeas: hemina ſanguinis in tua poteſtate eſt.*

Ὡς ἀθάνατοι] At Anaxagoras, renunciato morti addictum ſe à ſuis, Ἄρα κἀκείνων κἀμοῦ πάλαι ἡ φύσις κατεψηφίσατο. *Eundem in utrumqe noſtrum jam olim natura calculum tulit.* Laërtius *l.* 2. Et Socrates pariter, dicenti, Θάνατον σοῦ κατέγνωσαν. *Morti te addixerunt.* κἀκείνων ἡ φύσις. *& ipſos natura.* Laërtius *ibidem.* Ad Marci mentem Plinius *l.* 7. *c.* 7. *Tu, qi te Deum credis, aliqo ſucceſſu tumens, tanti* (lucernæ odore extinctæ) *perire potuiſti, atqe etiam hodie minoris potes.*

Πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι] De urbibus opidiſqe montium concurſu colliſis, terræ motu proſtratis, hiatu abſorptis, mariſve incurſu hauſtis ſubmerſiſqe, videri poterit Plinius *hiſt. natur. l.* 2. *c.* 83, 84. 88, 91, 92. & Strabo *geograph. l.* 1. Ariſtotelis nom. *de mund. c.* 6. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐυτρεπῆ ὄντα, πολλὰς ἐτεροιώσεις καὶ πάθη ἀναδέδεκται. σεισμοί τε γὰρ ἤδη βίαιοι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέῤῥηξαν. ὄμβροι τε κατέκλυσαν, ἐξαίσιοι καταῤῥαγέντα ἐπιδέχεσθαί τε κυμάτων καὶ ἀναχωρήσεις, πολλάκις καὶ ἠπείρους ἐθαλάττωσαν, καὶ θαλάττας ἠπείρωσαν. βίαι τε πνευμάτων καὶ τυφῶνες, ἔστιν ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν. πυρκαϊαί τε καὶ φλόγες, αἱ μὲν ἐξ ἀρανοῦ γενόμεναι πρότερον, ὥσπερ φασίν, ἐπὶ Φαέθοντος τὰ πρὸς ἕω μέρη κατέφλεξαν. αἱ δὲ πρὸς ἑσπέρας ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι, καὶ ἐκφυτήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων, καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων, χειμάῤῥους δίκην. *Terrena ita naturâ comparata ſunt, ipſa in alias ut ex aliis affectiones tranſeant, fierique idemtidem altera atque altera non reſpuant. Certè contigiſſe aliqando conſtat, ut terra motus violentiâ terra ipſa multis in locis diſceſſerit, indeqe hiatus extiterint, ut imbres vi majore ruentes diluvium in terram intulerint, ut excurſiones undarum, receſſuſqe tum continentes mari obrue-int ſæpe numero, tum rurſus maris alveos adjecerint continentibus, ut vis flatuum & vorticum opida funditus diſturbarit: denique ut incendia atqe inflammationes aliqa ſuperne delapſantes, partes orbis exuſſerint verſas ad orientem, ut Phaethontis tempore contigiſſe dicitur: qadam etiam ut è terra erumpentes, veluti expirabunda idem fecerint, ut cum crateres Aetna abruptâ terrâ pateſactî conflagrationem emiſerunt inſtar torrentis per terram graſſabundam.* Ariſtides προσφωνητικῷ Σμυρναϊκῷ. *Tom.* 1. *p.* 474. Ἀκίνητον δὲ οὐδέν, φασι, τῶν ἐν ἀνθρώποις. ἀλλὰ καὶ γῆ θάλατταν δίκτυα, καὶ θάλαττα ἠπείρους. καὶ πόλεις, αἱ μὲν κατὰ γῆς ἔδυσαν, αἱ δὲ ὑπὸ ῥευμάτων ἐξαίσιον τι καὶ παράλογον ἠφανίσθησαν. *Verum nihil eſt, ut ajunt, inter homines immutabile: ſed & terra mare recipit, & mare in continentem tranſit; urbeſqe aliæ ſub terram diſceſſerunt, aliæ per imbres vel cæleſtes vel qoſvis evanuerunt.* Vide eundem de Smyrnæ clade in μονῳδίᾳ ἐπὶ Σμύρνῃ, de Rhodi in *Rhodiaca.* Tertullianus *apolog. c.* 20. *Qod terra vorant vrbes, qod inſulæ maria frvdant, qod regna regnis compulſant,* &c. & *c.* 40. *Qanta clades orbem & urbes ceciderunt? Legimus Hierannapen.* (lego Hieran, & Anaphen; ex Strabone *l.* 10. Plinio *l.* 2. *c.* 87. & *l.* 4. *c.* 12. & Ammiano *l.* 17.) & *Delon, & Rhodon, & Con inſulas multis cum millibus hominum peſſum abiiſſe. Sed & mare Corinthium terra motus ebibit: & vis undarum Lucaniam Italiæ abſciſſam in Sicilia nomen relegavit.* Quibus gemina habet & *adv. nation. l.* 1. *c.* 9. ubi tamen perperam pro *Delos, Delphos* legitur. Sed & *de pallio cap.* 2. ubi inter alia, *Inter inſulas nulla jam Delos, arena Samos, & Sibylla non mendax.* Alluſit ad Sibyllinum illud;

— καὶ Δῆλος ἄδηλος,
Καὶ Ψάμαθος Σάμος ἴσι. —
— *& Delus non apparet,*
Et Samus arena eſt. —

Seneca *nat. qæſt.* 6. *l.* 1. *Non homines tantùm, qi brevis & caduca res naſcimur, urbes oraqe terrarum & littora, & ipſum mare in ſervitutem fati venit.* & *l.* 3, *c.* 16. *Sunt abrupti in infinitum hiatus, qi ſæpe illapſas urbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condiderunt.* Itaqe mirum dixiſſe eundem, ubi incendium Lugdunenſe Lucilio ſuo narrat, *Epiſt.* 91. *Terrarum vix unqam tam gravis & perniciosus fuit motus, ut tota opida everteret. nunqam deniqe tam infeſtum ulli exarſit incendium, ut nihil alteri ſupereſſet incendio. Tot pulcerrima opera, qa ſingula illuſtrare urbes ſingulas poſſent, una nox ſtravit: una nox fuit inter urbem maximam & nullam. Deniqe diutius illam tibi periſſe, qàm periit, narro.* Mirum, inqam, hoc Senecæ excidiſſe, vix unqam tam gravem & perniciosum terræ motum extitiſſe, cùm ipſe idem dicat loco ſuperiùs nominato; *Aſia duodecim urbes ſimul perdidit.* & in eadem ipſa epiſtola havd ità multò pòſt ſubjiciat: *Qoties Aſia; qoties Achaja* (ubi fortean, pro *qoties, qot*, legendum) *urbes uno tremore ceciderunt? qot opida in Syria? qot in Macedonia devorata ſunt? Cyprum qoties vaſtavit hac clades? qoties in ſe Paphus corruit?* *freqenter nobis enumeriati ſunt totarum urbium interitus. Et nos, inter qos freqenter iſta nunciantur, qota pars omnium ſumus?* Idem mox, *ibidem. Omnium iſtarum civitatum, qas nunc magnificas ac nobiles avdis, veſtigia qoqe tempus eradet. Non vides qemadmodum in Achaja clariſſimarum urbium jam fundamenta conſumpta ſint, nec qicqam extet, ex qo appareat illas ſaltem fuiſſe? Non tantum manu facta labuntur, non tantum humanâ arte atqe induſtriâ poſita vertit dies: juga montium diſtluunt, tota deſedere regiones. Operta ſunt fluctibus, qæ procul à conſpectu maris ſtabant. Vaſtavit ignis colles, per qos elucebat; eroſit, & qondam altiſſimos vertices, ſolatia navigantium ac ſpeculas, ad humilem arenam deduxit. Ipſius naturæ opera vexantur, & ideò aqo animo ferre debemus urbium excidia. Caſura omnia extant: omnibus exitus manet; ſive interna vis flatuſqe præcluſi violentè pondus, ſub qo tenebantur, excuſſerint; ſive torrentium in abdito vis obſtantia effregerit; ſive flammarum violentia compaginem ſoli ruperit; ſive vetuſtas, à qâ nihil tutum eſt, expugnaverit minutatim; ſive gravitas cæli ejecerit populos, & ſitus deſerta corruperit. enumerare omnes fatorum vias, longum eſt: hoc unum ſcio; omnia mortalium opera mortalitate damnata ſunt: inter peritura vivimus.* Adjici poterant his, ni fabuloſa meritò haberentur, qæ de Atlantide inſula Plato in *Timæo*, & ex Platone Philo *de mundo pag.* 963. *C.* Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος, ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, σεισμῶν ἐξαισίων καὶ καταιθυιῶν γενομένων, δῦσα κατὰ θαλάττης, ἐξαφανὴς ἠφανίσθη. *Atlantis inſula, major qàm Aſia ſimul & Africa, intra unius diei noctiſqe ſpatium ingenti terræ motu inundatioeqe merſa in mare mutata fuit.* Sed & Tertullianus *apolog. c.* 40. *Memorat & Plato majorem Aſia vel Africa terram Atlantico mari ereptam.* & *ad nation. l.* 1. *c.* 9. *Vel qam Plato memorat majorem Aſiâ aut Africâ in Atlantico mari merſam.* Et rurſus, *de Pall. c.* 2. *In Atlantico Lybiam aut Aſiam adæqans qaritur.* Qanqam & fabuloſis iſtis aliqid etiam veri ſuberat. Siqidem qæ temporibus illis qaſi demerſa latebat, noviſſimis his emerſit qodammodo, & in notitiam noſtram ſe dedit, ultra mare Atlanticum, Lybiam aut Aſiam, ut ille loqitur, adæqans terra, forſan etiam ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, præſertim ſi utriuſqe hujus qantum Platonis diebus innotuerat ſumpſerimus, certe *Europæ* ab*e* *potior inſula*, ut cum Ammiano loqi fidenter licet.

Ἴν' ἄτω ἄπω, τεθνήκασιν] Ità *l.* 10. §. 18. Ἔκαστον πίφυκε ὅσπερ θνήσκειν. *Mori qodammodo natu ſit.* Gregorius Nazianzenus *Epiſt.* 49. *ad Olympium.* Δεινὸν μὲν καὶ ἀνδρὸς θάνατος. πολλῷ δὲ δεινότερον, πόλιν ἀποθανεῖν. *Acerba qidem etiam res eſt, mors hominis, multò autem acerbior eſt urbis interitus.* Servius Sulpitius (qod & Xylander obſervavit) *in conſolatoria ad Ciceronem Epiſtola; qa ad famil. l.* 4. *Epiſt.* 5. habetur. *Ex Aſia rediens, cùm ab Ægina Megaram verſus navigarem, capi regiones circumcirca proſpicere; poſt me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, ſiniſtra Corinthus: qa opida qodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos jacent. Cæpi egomet ſic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, ſiqis noſtrûm interiit aut occiſus eſt, qorum vita brevior eſſe debet, cum uno loco tot opidorum cadavera projecta jaceant?* Et Sulpitium imitatus Ambroſius *ad Faviſtin. Epiſt.* 8. *Doles qod dudum florentiſſima repentè occiderit. Verùm hoc nobis commune eſt, non ſolùm cum hominibus, ſed etiam cum civitatibus terriſqe ipſis. nempe de Bononienſi veniens urbe, à tergo Claternam, ipſam Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinqebas; in dextra erat Brixillum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipſo adhuc nomine ſonans; ad lævam Apennini inculta miſeratus, & florentiſſimorum qondam populorum caſtella conſiderabas, atqe affectu relegebas dolenti. tot igitur ſemirutarum urbium cadavera, terrarumqe ſub eodem conſpectu expoſita funera non te admonent unius, ſanctæ licet & admirabilis fœminæ deceſſionem conſolabiliorem habendam? præſertim cum illa in perpetuum proſtrata & diruta ſint; hæc autem ad tempus qidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat.* De Sodoma & Gomorrha pariter Tertullianus *de pallio c.* 2. *Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnis, & propinqitas maris juxtà cum ſolo mortuum rvit.* ità ex M. S. reſtituit Claudius Salmaſius. *mortuum rvit.* id eſt, mortua eſt. Alluſit autem ad *maris mortui* appellationem. Inſulas etiam *Tenon* & *Delon*, alteram *vivere* adhuc, alteram *non* item, dixit Antipater *in epigr. anthol. l.* 1. *c.* 58.

Νῦν δὲ σὺ μὲν ζώεις, ἡ δ' οὐκ ἔτι. τίς κεν ἰάλπειε
Ὀψεσθαι Τῆνον Δῆλον ἐρημοτέρην;
Nunc tu qidem vivis, illa non adhuc. Qis autem ſperaſſet
Videre Tenon Delum deſertiorem.

qod tamen carmen Alphæo Mitylenæo tribuit Cl. Salmaſius *ad Tertull. Pallium.* *Vivere* autem qod dicitur, cur non & *mori* dicatur? aut qid eſt aliud *non amplius vivere*, qàm *mori*? Sicut autem urbes *mori* ità & *ſepeliri* dicuntur. Mitto Maronianum illud *Æneid. l.* 2.

Invadamus urbem ſomno vinoqe ſepultam.

urbem

bes, ut sic dicam, intermortuæ sint; Helice, | ὅλαι, ἵν' ἅπαξ ἅπαν, ᾠ τεθνήκασιν, Ἑλίκη, aL.10.512. νῦν

ANNOTATIONES.

urbem enim pro incolis prosuit: Incertus poeta in *Hectoris epitaph.*

— cum qo sua Troja sepulta est:
Conduntur pariter, qi periere simul.

De Cremona Tacitus *hist. l.* 3. *Cæterùm assidere sepulta urbis ruinis, noxia tabo humus, haud diu permisit.* sed & *domum sepultam* Catullus, at aliâ ratione. ad *Manlium Epigr.* 64.

Tecum unà tota est nostra sepulta domus.

& qemadmodum *civitatum cadavera* illi, ità ex antiqis nescio qis earundem *sepulcra* dixit, *busta* Plinius, de Athenis, Mycenis, aliisqe urbibus jam dirutis. ille epigrammate hoc,

Hæ sunt, qas meritò qondam est mirata vetustas:
Magnarum rerum magna sepulcra vides.

Iste *l.* 2. *c.* 93. *Motus enim terræ sileantur, & qicqid est, ubi saltem busta urbium,* (*sepultarum* M. S.) *extat.* Qin & qomodo Marcus *civitates mori* dixit, ubi devastantur: ità è contrario Aristides reviviscere easdem, ubi instavrantur denuo. Ἀτεῷ καὶ δίομαι (inqit Marco nostro, Commodóqe supplex pro Smyrna restituenda *Tom.* II. *p.* 293.) ταύτην γενέσθαι τῇ πόλει χάριν, ὡς ἀναβιώναι δι' ὑμᾶς. *Ego verò, si qid & ipse apud vos sum, hanc urbi gratiam peto atqe postulo, ut per vos reviviscat.* eandémqe ab eis restavratam, φοίνικος δίκην, ἀναβιώσασθαι, *instar phœnicis revivíscere, palmodiâ in eandem compositâ Tom.* I. *pag.* 470. & *Orat. in Romam Tom.* I. *pag.* 377. Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Παμφύλου μῦθον, εἰ δὲ μὴ Πλάτωνος, ὅτι ἐπὶ τῇ πυρᾷ ᾠδή λείπεται αἱ πόλεις, ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἔριδος καὶ ταραχῆς, ἀθρόαν ἰδίξαντο τὴν ἡγεμονίαν, καὶ ἐξαίφνης ἀνῴκισαν. *Sed verè, juxta Pamphyli sive Platonis fabulam velut urbes, qa jam rogo fuerant propter mutuas contentiones impositæ, subitum acceperunt imperium, & mox revixerunt.* Historiam an fabulam Eris Armenii gente Pamphylii respexit, qam narrat Plato *polit. l.* 10. & à Platone mutuati Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Macrobius *in somn. Scip. l.* 1. *c.* 2. Clemens *Strom. lib.* 5. Æneas Gaza *de anim. immortal.* ex Platone corrigendi novissimi duo, cum apud alterum πρὸς pro ἡρὸς, apud alterum Ἀρμόνιον pro Ἀρμενίου sit scriptum. Vide Leopardum *Emend. l.* 9. *c.* 2. Cæterùm sicut urbibus etiam *mortem* Marcus, & *mortalitatem* Seneca suprà lavdatus; ità partibus qibusdam corporis humani *immortalitatem* qandam & immunitatem à morte Plato tribuit in *Phædone pag.* 60. *F.* Ἔνια δὲ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἂν σαπῇ, ὥσπερ τὰ νεῦρα καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστι. *Qin etiam si putrescat, tamen nonnulla corporis partes, ossa videlicet, nerviqe atqe similia, ut ita dicam, immortalia permanent.* de cadaveribus loqitur Ægyptio more conditis. Qin & Tertullianus *de resurr. c.* 42. *Nec gigantum autem antiqissima cadavera devorata constabit, qorum crates adhuc vrunt.* & mox: *Constat, non tantum ossa durare, verùm & dentes incorruptos perennare; qa ut semina retinentur fructificaturi corporis in resurrectione.* de dentibus certè Plinius *l.* 7. *c.* 15. *Dentes tantùm invicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Subjicit tamen, *Idem flammis indomiti, tabe cavantur pituita. Vivere* itaqe in istis est perdurare, sive perennare, *mori* autem corrumpi, deficere, destrui. *Moriendi* vocabulo usus est Marcus, qia de morte hominum differebat: *vita* & *immortalitatis* Plato & Tertullianus, qia animæ immortalis futuræ ille, ille carnis ad vitam resurrecturæ cavsìam agebat.

Ἑλίκη] *Helice*, Achajæ urbs, de qa Strabo *geogr. l.* 1. Βῦρα δὲ καὶ Ἥλικα, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δ' ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη. *Bura autem & Helice, altera hiatu, altera fluctibus est deleta.* & *l.* 8. Καταικλύθη δὴ Ἥλικη δυσὶν ἔτεσι πρὸ τῶν Λευκτρικῶν. ὑπὸ σεισμοῦ γὰρ τὸ πέλαγος κατέκλυσεν αὐτήν. *Sanè biennio ante Leuctricam pugnam absorpta est Helice. Mare enim suo motu absorpsit illam.* qo loco ex Heraclide calamitatis illius, cùm historiam, tum & cavsìam ab ira Neptuni fabulosam commemorat. Adjungit idem *l.* 1. & Buræ Bizonam Illyricam urbem. Ἣς κατεπόθη (inqit *l.* 7.) πολὺ μέρος ὑπὸ σεισμῶν. *Cujus magna pars à terræ motibus absorpta est.* ut in priore loco lectionem receptam mutare nihil sit necesse, ut σεισμῷ substituatur, cum eadem exiſtat utrobiqe. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 92. *Helicen & Buram in sinu Corinthio pontus abstulit.* Seneca *natur. qæst. l.* 6. *c.* 26. *Illa vasta concussio, qa duas suppressit urbes, Helicen & Burin, citra Ægaum constitit.* de qarum interitu, cum Ephorum scripsisse, idem refert, *qæst. nat. l.* 7. *c.* 16. tum & Callisthenem cladem eam libro peculiari descripsisse *ibidem l.* 6. *c.* 23. & *l.* 7. *c.* 5. Ipse eodem trahit, qò Marcus istic, *l.* 6. *c.* 32. *Ego*, inqit, *perire timeam, cum terra ante me pereat? Helicen Burimqe totas mare accepit. Ego de uno corpusculo timeam? Supra opida duo navigatur. duo autem, qa novimus, qa in nostram notitiam memoria literis servata perduxit. qàm multa alia aliis locis mersa sunt? qot populos aut terra in se, aut mare includit?* Ovidius *Metamorph. l.* 15.

Si qæras Helicen, & Burin, Achaidas urbes,
Invenies sub aqis. —

Meminere etiam cladis istius Aristotelis nomine Avtor *de Mundo c.* 4. Aristoteles ipse *Meteorolog. l.* 2. *c.* 7. Diodorus Siculus *l.* 15. Pavsanias in *Achaic.* Polybius *hist. l.* 2. Eviebius *anno* 1137. Orosius *l.* 3. *c.* 3. Favorinus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105. qi ubi Simonidis illud retulisset, qod & è threnis ejusdem avtor idem seorsim commemorat, (éstqe locus alter ex altero supplendus) & attingit qoqe Dio Prusæus *Orat.* 74.

Ἄνθρωπος γὰρ ἐών, μήποτε φήσῃς, ὦ, τι γένηται ἄυριον,
Μηδὲ ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσσον χρόνον ἔσσεται.
Ὠκεῖα γὰρ, ὁδὶ ταναοπερύγων μυίας
Οὕτως, ὁ μετάστασις.
Homo cum sis, nunqam dixeris, qid cras futurum sit.
Neqe homine felice viso, qamdiu talis mansurus sit.
Celer enim ne musca qidem alas expandentis
Est adeo mutatio.

Clavsulæ illi, Μηδὲ ἄνδρα. subjungit, ἀλλὰ μηδὲ ἴδιον. ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὴν τῶν Σκοπάδων ἀθρόαν ἀπώλειαν. ἤδη δὲ καὶ πόλεις, παρ' ὃ προσδόκησεν αὐτάγρετος γενέσθαι αἰφνίδιον. αἱ μὲν ὑπὸ πυρός. αἱ δ' ὑπὸ σεισμοῦ. αἱ δὲ τῆς θαλάττης ἐπελθούσης. πῦ Ἑλίκη; κατεπόθη. πῦ Βῦρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη. δύο πόλεις Ἑλλησίδες ἀπώλοντο, ὥσπερ πλέοντες. *Neqe si familiam. Vide qomodo Poeta subitam Scopadum internecionem recenset. Et multa jam civitates præter expectationem repente eversæ sunt: aliæ ab igne, aliæ terra motu, qædam accessu maris. Ubi nunc Helice? Absorpta est. Ubi Bura? Et hæc absorpta est. Duæ civitates Græciæ tanqam navigantes pervierunt.* qo loco ὁ ποιητὴς non est Homerus, ut Gesnerus est opinatus, sed Simonides, qi Scopadarum interitum ex ædium ruinâ (cui miraculo qodam ereptum Simonidem ipsum subductum referunt Cicero *de Orator. l.* 2. Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Fabius *l.* 11. *c.* 2. Svidas, alii) nec interitum tantùm deflevit, sed res gestas etiam (uti ex Theocrito *Idyl.* 16. videre est) carmine celebravit. neqe tamen ideò necesse arbitror, cum Leopardo *Emendat. l.* 10. *c.* 10. pro ἀμέλει, ἐν μέλει rescribere, qia melicus Simonides. qum ἀμέλει, *utique, verbi gratiâ*, possit commodè satis consistere. Philo itidem *lib. de Mund. immortal.* qi & Helicæ Buræqe tertiam addit Ægyram his verbis:

Κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς πόλεις,
Αἴγειραν, Βῦράν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκειαν,
εὐδαίμονας τὸ πάλαι γενομένας, πολλῇ τῇ πελάγει ἐπικλυσθήναι φορᾷ.
In his tres civitates Peloponnesiaca,
Ægyra, Bura & excelsa Helice,
qondam fortunatæ, undis absumptæ unà cum ipsis mœnibus.

Verum *Ægyram* Plinius illarum cladi superfuisse significat. Sic enim loqitur *hist. nat. l.* 4. *c.* 5. *Achajæ opida, Helice, Bura; in qa refugere, hausti prioribus, Sicyon, Ægyra, Ægion, Erineos.* Nec subticendum, qod de Helice Ælianus *hist. animal. l.* 11. *c.* 19. Μελάνθης δὲ, inqit, οἰκίας καταφέρεσθαι αἰσθητικῶς ἔχειν εἴτε ἐν αὐτῇ μῦες, καὶ μὴ τοὺς καὶ γαλᾶς, καὶ φθάνειν τὴν καταφορὰν, καὶ ἐξοικίζοντας. τοῦτό τοι καὶ φασιν ἐν Ἑλίκῃ γενέσθαι. πρὸ πέντε γὰρ ἡμερῶν τῆς ἀφανισθείσης τὴν Ἑλίκην, ὅτοι μῦς ἐν αὐτῇ ἦσαν καὶ γαλαί, καὶ ὄφεις, καὶ σκολόπενδραι, καὶ σφονδύλαι, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν τοιαῦτα, ἀθρόα ὑπεξῆσαν τῇ ἐδᾳ τῇ εἰς Κορίνθου ἐκφερούσῃ. ἐπεὶ δὲ αἰσχάρησαν τὰ προειρημένα ζῶα, νύκτωρ γίνεται σεισμὸς καὶ συνιζάνει ἡ πόλις, καὶ ἐπικλύσαντος κολπῶ κύματος, ἡ Ἑλίκη ἠφανίσθη. *Domum ruituram qi in ea sunt mures & mustela etiam præsentiunt, & maturè excedunt. Hoc & in Helice contigisse ajunt. Qinqe enim diebus priusqam pessum iret Helice, omnes in ea mures, mustela, serpentes, scolopendra, verticilli, & alia hujusmodi animalia, magnis copiis exibant per viam, qua ducit Corinthum. Proxima ab illorum egressu nocte terra est concussa, & civitas subsedit, & inundantibus aqis abolita est.* Ammianus deniqe rerum gestarum *l.* 17. ubi Nicomediæ urbium Bithyniæ matris cladem, qam Constantio rerum potito pertulit, miserabilem pluribus describerat; *Fiunt*, inqit, *terrarum motus modis qatuor: aut enim hiasmatia sunt, qi humum intùs fuscitantes, fursum propellunt immanissimas moles, ut in Asia Delos emersit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, & Elevsin in Bœotia. & apud Tyrrhenos, Vulcania insulæqe plures: vel clismatia, qi limis ruentes & obliqi, urbes & ædificia, montesqe complanant: aut chasmatia, qi grandiori motu patefactis subitò voratrinis, terrarum partes absorbent; ut in Atlantico mari, Europæ orbe potior insula & in Crisæo, Helice, & Bura, & in Cimmia Italiæ parte opidum Succuvienſe, ad Erebi profundos hiatus abacta æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terræ motuum mycematia sonitu audiuntur mimatorio, cum dissolutis elementa compagibus ultrò adsiliunt, vel relabuntur considentibus terris. tunc enim necesse est velut taurinis reboare mugitibus fragores fremitusqe terrenos.* Buræ atqe Helicæ exitii ratione pares facit Sardes Bianor *in epigram. anthолog. l.* 1. *c.* 70.

Σάρδιες, αἵ τὸ πάλαι Γύγεω πόλις, αἵ τ' Ἀλυάττεω,
Σάρδιες, ἃς βατιλῆι Περσις ἐν Ἀσίδι,
Αἱ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλιθώσασθε μιλέθρου,
Ὄλβου Πακτωλὸν ῥεύματι δεξάμεναι.
Νῦν δὲ ὅλαι δύσηνοι ἐς ἓν κακὸν ἀρπασθῆσαι,
Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανὲς χάσμα, & ἠρίπτε,
Βῦρα καὶ εἰς Ἑλίκην πεπλασμέναι. αἱ δ' ἐνὶ χείρεσσι
Σάρδιες, ἐν βυθίαις εἰς ἐν ἐμεσθε τίλῳ.

καὶ Πομπηίοι, καὶ Ἡρκύλανον, καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἔπειθ' ἧ κἀ[a] ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, [b] ὁ μὲν ζῶν κηδεύσας, εἶτα [c] ἐξεπέμφθη, ὁ δὲ ἐκείνων. πάντα ταῦτα ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ * ὅλα καπιδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς [d] ἐφήμερα καὶ [e] ἄτελῆ. καὶ ἐχθὲς μὲν [f] μυξάριον, ἄυριον δὲ [g] τάριχος, ἢ [h] πῶρα.

Pompeji, Herculanum, aliæque innumerabiles. Percurre itidem quscunque noveris ipse, qi vice freqenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: qámque exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias, tanqam qæ diurna & vilia sint. qod enim heri mucus fuerat, cras salsura fit avt favilla. útque

a Sup. §. 3.
b Inf. §. 50. l. 8. §. 25.
c Sup. §. 3.
* ὅλον Mer.
d Sup. §. 35. l. 9. §. 14.
e L. 2. §. 12. l. 6. §. 36.
f L. 6. §. 13.
g L. 5. §. 33.
h L. 12. §. 27.

ANNOTATIONES.

Sardus qa olim Gyges civitas, qaqe Halyatti
Sardus, qa regi Persis in Asia,
Qa Cræso quondam exstruxistis astrum,
Divitias Pactoli e flumine hausientes:
Jam verò tota infelices in unum malum abrepta,
In profundum ex immenso chasmate corruistis.
Bura & in Helicen absorpta. Qa verò in terra
Sardoes, cum insulis in unum ponimini exsilium.

Sardibus obtigit hæc clades sub Tiberii imperio: refert Strabo *l.* 12. sed non solis, Plinius *l.* 2. *c.* 84. *Maximus terræ, memoriâ mortalium, extitit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ una nocte prostratis.* de numero, Tacito *l.* 2. cum Plinio convenit. Eusebius verò tredecim numerat & nominat, qarum una forsan reliqis celebris minus.

Καὶ Πομπηίοι] *Pompeji* Campaniæ opidum, Plinius *l.* 3. *c.* 5. De hoc Seneca *nat. qæst. l.* 6. *c.* 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem, in qam ab altera parte Surrentinum Sabianumque litus, ab altera Herculanense conveniunt, muroque ex aperto conductum amæno situ cingit, desedisse terræ motu, vexatis qacunque adjacebant regionibus, audivimus; & qidem diebus hibernis, qos vacare a tali periculo majores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit hic motus, Regulo & Virginio Consulibus.* & *c.* 27. *Ajunt sexcentarum ovium gregem examinatum in Pompeiana regione.* Strictim Tacitus *annal. l.* 15. *Motu terræ, celebre Campaniæ opidum Pompeis, magnâ ex parte proruit.* Cæterum & altera urbis istius clades nihilo minus insignis memoratur, de qâ infra dicendi locus dabitur.

Καὶ Ἡρακλαεῖς] *Herculaneum* etiam Campaniæ opidum, Plinio *ibidem.* Seneca de Pompejorum motu locutus, loco superius adducto: *Campaniam nunqam securam hujus mali, indemnem tamen, & totiens desunctam metu, magnâ strage vastavit. nam & Herculanensis opidi pars ruit, dubiæque stant etiam qa relicta sunt.* & *ibidem c.* 26. ubi dixerat ex Callisthenis sententia, *insulas esse certioris soli, urbesque eò tutiores, qò propius ad mare accesserunt. falsa,* inqit, *hæc esse, Pompeji & Herculaneum sentire.* De utroqe Dio Caslius *lib.* 66. in *Tito pag.* 756. *C.* ubi Vesuvii montis incendium immane descripserat; Καὶ πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρακλάειόν καὶ τὴν Πομπηίαν, ἐν θεάτρῳ τῷ ὁμίλῳ αὐτῆς καθημένων, κατέχωσε. *Duasqe integras urbes, Herculaneum & Pompejos, populo sedente in theatro, penitus obruit.* Duplex ergo tum Pompejos, tum & Herculaneum clades afflixerat: à terræ motu altera, altera ab igne, qi è monte vicino eruperat. illa sub Nerone contigit, ista sub Tito. prior Senecæ, Dioni posterior memoratur. Marcus utram voluerit, ambigi potest. hanc magis, opinor, qia post priorem illam revixisse qodammodo videtur, graviori malo reservata. de hac certè Tertullianus *de pallio c.* 2. postqam Sodomæ ac Gomorrhæ cladem retulerat; *Ex hujusce modi nubilo & Tusca Vulsinios pristinos deusta, qo magis de montibus suis Campania speret, erepta Pompejos.* Sed & in *apologet. c.* 40. *Vulsinios de cælo, Pompejos de suo monte perjudit ignis.* qod cum idem eisdem planè verbis in scripto *adversus nationes l.* 1. *c.ap.* 9. reponatur; eo loci tamen vir doctissimus Jacobus Gothofredus, cujus diligentiæ Tertulliani fœtum hunc postliminio receptum debemus, in codice M S. *Tarpejos*, non *Pompejos* legi testatur; idémqe vocabulum in *Apologetico* restituendum contendit. ut Tarpe civitas Italiæ: cujus Stephanus Byzantius meminit, utrobiqe intelligatur, unde Ταρπήϊος ὅρος, & gentilitium nomen Ταρπαῖος. id eò magis urget; primò, qia Pompejorum clades sub Nerone demum contigerit, cum avtor de eis cladibus agere proposuerit, qæ disciplina Christianâ erant antiqiores. deinde qia terræ motu illa facta sit, cùm hæc, de qa Tertullianus, igne contigerit. Verum & Tarpæ istius nomen obscurum satis videtur, nisi si qis montem Tarpejum huc transferre velit. qod *nisi per somnium* fieri posse Gothofredus ipse negat; nec clades hujus ulla istiusmodi scripto contignata deprehenditur. tum Pompejos non terræ motu tantùm prorutos, etiam igne perfusos, cineribúsqe obrutos constat. potuitqe Tertullianus memoria lapsus, posterioris etiam, inter multas alias, cladis alicujus mentionem fecisse.

Ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας] Sententia ἀνακόλουθος, qalem suprà observavimus, *l* 3. §. 4. de argumento avtem hoc ipso paria habes, *infrà* §. 50. & *l.* 8. §. 23.

Εἶτα ἐξεπέμφθη] à gestu defunctorum tractum. Vide *suprà ad* §. 3. Ἐκφέρεσθαι.

Πάντα δὲ ἐν βραχεῖ] ità *infrà* §. 50. Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα. *Exiguum omnino intercedit spatium.* Vide & *suprà* §. 15.

Τὸ γὰρ ὅλα καπιδεῖν ἀεὶ] Mericus Casavbonus τὸ γὰρ ὅλον καπιδεῖν ἀεὶ, &c. q. d. *hæc est summa rei, ut humanas res semper intuearis, tanqam transitoria & vilia.*

A Τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα] Ità *lib.* 9. §. 14. Πάντα ταῦτα ἐφήμερα. *Eadem omnia tempore sunt diuria.* & *suprà* §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Diucula ferè unius sunt.* Evripides *Phœnissis* à Plutarcho *ad Apollon. p.* 104. *A.* & Stobæo *tom.* 2. *ser.* 105. laudatus;

Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος.
Fortuna fluxa est; vixqe diurna in diem,

Et apud eundem Hecuba *n.* 285.

Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἥμερ' ἐν μ' ἀφείλετο.
Universam verò felicitatem dies una mihi eripuit.

Qibus, altero alludi poterat ad Ephemeron, plantamsic dictam, si Nicandri Scholiastæ fides, διὰ τὸ ἐν ἑνὶ ἀναδίδεσθαι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τελευτᾶσθαι, πρὸς ἑσπέραν δὲ ἀναίνεσθαι. vel, ut B ego potius existimem, qod florem ferat, cito deciduum, ut vix in diem alterum duret. nec abludit Moses, qi *uno die totam vitam hominis concluserit*, ut Philippus presbyter *in Job. l.* 1. dum genus humanum *herbæ campestri* comparat, *qæ mane succrescit, vespere succiditur. Psal.* 90. *v.* 5, 6. altero ad aliam eidem cognominem, indè dictam, ut *ad Dioscoridem c.* 700. ex Theophrasti sententia Hermolaus Barbarus, *qod intra diem jugulet*: sive, διὰ τὸ ἡμέραν ὅλην μὴ δύνασθαι ἐξαγαγεῖν τὴν πίστιν αὐτοῦ, vel φαγούσας etiam. qemadmodum de Pharico Nicander ipse *l.* 2. *v.* 400.

— ἐνδὲ μογήρη
Φθίδιος ἀκτὶς βαΐην καστεμέρισιν ἄνδρα.
Et patitur miseros lucem non amplius unam
Vivere. —

C

Indè Svidas, Ἐφήμερον δηλητήριον, τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀναιροῦν. *Venenum, qod unum diem durat. Vel venenum, qod uno die interficit.* Vide qæ ex Sophocle, Sosiphane, Evripide, aliisqe pavlo superius retulimus.

Ἐχθὲς μὲν] heri id est, nuper, sive nuperrimè. qo sensu & Jobus *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ γὰρ ἐσμὲν. *hesterni enim sumus.* & *Histor. Reg. l.* 2. *c.* 15. *v.* 20. Ἐχθὲς παραγέγονας. *heri*, id est, nuper, *accessisti.* Vide *ad l.* 10. §. 7.

D Μυξάριον] Piscem aliqem innui existimavit Xylander, qia τάριχος sequitur. itaqe vertit, *qod heri fuit piscis, cras erit salsamentum avt cinis.* Nec mirum adeò crasse halucinatum Xylandrum, qum & Henricus Stephanus eundem errorem erraverit; qi in *Thesauro* suo apud Marcum Avrelium μυξάριον nomen piscis esse pronunciavit, *saperdam* forsan vel *ichthyocollam* Verum utrumqe aliud docere poterat Marcus ipse, qi *l.* 6. §. 13. τὸ συνιστὰν definivit, *in ipsis præparitionibus* καὶ μικρά τινος στατικὴ μυξάριά ἐστιν. *intestina offris tronem & cum convulsione quadam muci excretionem.* respexit dubio procul utrobiqe ad genituram humanam, qæ mucum referre videtur, qámqe R. Aqiba in Pirke Aboth, טפה סרוחה hoc est, ut Palladas in *antholog. Epigr. l.* 1. *c.* 81. μιαρὰν ἰουλίδα, sive *guttulam fœdam*, appellat. *limum* dixit Tertullianus *de pudicit. cap.* 6. *non ex seminis limo, non ex concupiscentiæ simo*: &, *lacteas sordes*, Rigaltio refingente, idem *ibidem.* qomodo & Jobus honestiori pavlo usus imagine *c.* 10. *v.* 10. sic Numen alloqitur, *An non* כחלב *sicut lac fudisti me; & tanqam caseum coagulâsti me?* Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 7. *Miseret atqe etiam pudet æstimantem, qam sit frivola animalium superbissimi origo.* Stoicis avtem diminuentis formulæ vocabula freqentia & familiaria, nemo non novit, qi in scriptis ipsorum est vel leviusculè versatus. ità apud eum Marcum nostrum, tum & Epictetum creberrimè deprehendas, μυξάριον, ὀνάριον, ὀσάριον, ὀρνιθάριον, στρθάριον, ψυλάριον, ψοχάριον, ἀνθρωπάριον, σωμάτιον, πλεγμάτιον, πνευμάτιον, αἱμάτιον, σαρκίον, σαρκίδιον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον, & innumera ejusmodi. qæ eo fine illi usurpâsse videntur, qo τῶν μέσων καὶ ἀδιαφόρων istorum contemptum qendam innuerent, qámqe ea susqe deqe ipsi haberent, eis loqendi formulis subindicarent. Vide *suprà* §. 20.

Τάριχος ἢ τέφρα] Ità de Proteśilao Artayctes apud Herodotum *l.* 9. Ὅστις τεθνεὼς καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν πρὸς Θεῶν ἔχει τὸν ἀδικήσαντα τίνεσθαι. *Qi mortuus ac sale condítus habet à Dits potestatem de eo à qo injuriam acceperit, pœnas sumendi.* τάριχος propriè *salsamentum.* dubitavi aliqando an *succidiam* verterem, qia de carnibus agitur, cùm *salsamentum* de piscibus præcipuè usurpetur. *Salsuram* malui, qia *succidiam* ad suillas carnes restringi, *salsuram* à Columella, *l.* 8. *c.* 17. & *l.* 12. *cap.* 53. latiùs extendi, animadverteram. Verto itaqe, *salsura vel favilla.* Tertullianus *de resurr. carn. cap.* 27. *Sepulcra cellas promas dixit* (Esaias cap. 26. *v.* 20.) *qia in cellis promis caro salsta & usui reposita servatur, depromenda illinc suo tempore. proinde enim & corpora medicata condimentis sepulturæ, mausolais & monumentis sequestrantur, processura inde cùm jusserit dominus.* Respexit Marcus ad mores ritusqe, qos circa defunctorum cadavera observabant Ægyptii, & cum Græcis pariter Romani; qorum alteri condiebant suorum corpora,

ítque temporis ideo punctum hoc insecabile naturæ convenienter transigas, ac propitius decedas; perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam quæ protulit collavdans, arboríque è qa prodiit, gratias agens.

§. 49. Promontorii par esto, cui fluctus jugiter

ª τὸ ἀκατάληκτον ἐν τῷτο τοῦ χρόνου ᵇ τῇ φύσει ἀφελ- a L.5.§.
ῆν, καὶ ᶜ ἵλεων καταλῦσαι. ὡσπερὶ ἐλαία πί- 24.
πτουσα γενομένη ἐπαινεῖ, εὐφημοῦσα τῷ δε- b L.1.§.9.
δεγκότι, καὶ χάριν ἐιδοῖα τῇ φύσαντι δένδρῳ. c L.2.§.3.

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ᾗ διηνεκῶς τὰ ἀν-

ANNOTATIONES.

pora, alteri cremabant. Evstathius *ad Il. α'.* Ἕλληνες μὲν τοὺς νεκροὺς ἔκαιον, τὰ ὀστᾶ μόνα καλίχοντες καὶ θάπτοντες εἰς μνήμην τῶν κεκοιμένων. Αἰγύπτιοι δὲ τοὺς νεκροὺς ἐλαρίχευον, ἵνα ὅλον τὸ σῶμα (an σῶμα) τῷ πολὺ ζῶντι ἔχωσιν εἰς μνήμης ζώνυχον. *Graci quidem mortuos cremabant, sola ossa retinentes & sepelientes in memoriam crematorum. Ægyptii autem mortuos saliebant, ut totum corpus olim viventis habeant in memoria fuscitabulum.* ità apud illos cadaver fit ταρίχος, id est, *salsura*, sive *mummia*, uti appellant recentiores Medicorum filii, ab Arabico *Mum*, id est, *Cerá*; qia ceromate etiam in eo negotio utebantur; apud istos τίφρα, id est, *favilla* vel *cinis*. De Ægyptiis Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* à Strobæo etiam relatus *rom. 2. tit.* 121. Τὸν νέκυν ταριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ ἑρπετῶν καταβρωθῇ. *Mortuum saliunt, ne humatus devoretur à vermibus.* Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 3. *cap.* 24. Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔντερα ἐξελόντες, ταριχεύουσιν αὐτούς. *Ægyptii intestina extrahentes, condiunt defunctos.* qi & Persas ait, νίτρῳ ταριχεύειν, *nitro salire.* Ex Chrysippo Cicero *Tusc. l.* 1. §. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos, & eos domi servant: Persa etiam cerâ circumlitos condiunt.* qod κηρῶσαι Herodotus *l.* 1. *pag.* 65. *D.* dixit. Verùm *condunt*, non *condiunt* legi postulat Victorius *var. lect. l.* 10. *c.* 6. Sic enim Herodotus; καταλαβόντες δὲ οἱ τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσιν. *Persæ mortuum cerâ circumlinentes in terram condunt.* Hinc Plato in Phædon. *pag.* 60. *F.* Συμπεσὸν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὀλίγου ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον. *Corpus enim exaresactum & conditum, qemadmodum in Ægypto faciunt, incredibile qoddam tempus fermè integrum manet.* Et Lucianus in *Necyomant. pag.* 334. apud inferos vidisse se in defunctorum congerie, τοὺς μὲν παλαιοὺς τινας καὶ ἐυρωστίους, καὶ ἀμύητους, τοὺς δὲ νεαλεῖς, καὶ συντηκομένους, καὶ μάλιστα τοὺς Αἰγυπτίους αὐτοὺς, διὰ τὸ πολυαρκὲς τῆς ταριχείας. *Alios quidem vetulos, ac marcidos, & evanidos: alios vero juvenes & integros, maximè qidem Ægyptios, propter illam condiendi efficaciam.* Indè ταριχευτὰς Diodoro Siculo *l.* 1. *pag.* 82. dicti, qi id muneris obibant. Qin & de Api bove, qem colunt Ægyptii, Nymphodorus Amphipolita *lib. de ritibus moribusve Asianis*, à Clemente *Strom. lib.* 1. *pag.* 323. *A.* lavdatus; Τὸν Ἆπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα, εἰς σορὸν ἀποθεσθαι. *Apim taurum mortuum & conditum loculo jussse reposítum.* Unde *Sarapis*, qasi *Sorapis* dicatur. Et de Osiride Athenagoras in *legat.* sive *Apolog. pro Christianis*: Οὐ μόνον ὁ τάφος τοῦ Ὀσιριδος δείκνυται, ἀλλὰ καὶ ταριχεία. *Osiridis apud Ægyptios, non sepulcrum tantum, sed & conditura ostenditur.* Itaque apud Tacitum *histor. l.* 5. de Judæis, qod vulgò legitur, *Corpora condere, qàm cremare, è more Ægyptio. Condire* malim. Vide Mosen *lib.* 1. *c.* 50. *v.* 2. Et Joannem *Evang. c.* 19. *v.* 39. Ad ritum cremandi alludens Marcus *suprà* §. 3. ἐκ τέφρας, τετεφρωμένα. *defuncti & in cineres redacti sunt.* De utroqe Lucianus adjectis etiam gentium aliarum ritibus aliis, in *Dissert. de luctu. p.* 306. Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν. ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν. ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχέυει. ταριχέυει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. *Nam Græcus exurit, Persa defodit, Indus adipe suillo oblinit, condit Ægyptius.* Qo loco (ut id obiter adnotem) ὑάλῳ nomine, nec, cum Erasmo, *adipem suillam*; & *stercus suillum* multò minùs; designari existimem; (qamvis alterum è duobus necessariò intelligendum censeat Mericus Casavbonus) qm nevtrum horum utqam ità nuncupari comperiam. Sed nec assentiri possum Lilio Gyraldo, *de Var. sepult. rit.* pro ὕαλον, μύελον, qod *medullam* is interpretatur, legenti. ὕελον potius ex Gorrhæo, *electri sive succini genus, vitri instar, pellucidum*, intellexerim: qod & Plinius *l.* 37. *c.* 3. à Germanis *gleſſum* (glas nostrum agnoscas) indeqe *l.* 4. *c.* 16. *insulas*, qæ & *Electrides*, *Gleſſarias*, monuit appellari. *electrum* autem sive *succinum* apud Indos copiosè haberi Ctesias prodit in *Indicis*; unde excerpta habes in Photio *cod.* 72. Qanqam & vitro etiam inclusa cadavera suorum, γυψώσαντας, (id est, γύψῳ χρίσαντας, qod de Britannici corpore veneno sublati à Nerone factum refert Dio *l.* 61.) *cum calce*, sive *creta* prius *illevissent*, vel ταριχεύσαντας (ut Diodorus Siculus *l.* 2. *cap.* 15.) *ubi salsamenti instar condivissent*, allervare solitos Æthiopes, avtor est *ibidem* Herodotus. idemqe narrans Strabo *l.* 17. Οἱ δ' ἔσω κατέχουσι περιχεάντες ὑάλῳ. *Alii vero circumfuso vitro domi servant.* & Diodorus *lib.* 2. *pag.* 102. περιχεάντες αὐτοῖς πολλὴν ὕαλον, *multo vitro circumfundentes*, ita enim legendum, qod libri ὕλην perperam exhibent. qi & ex Ctesia subjicit, prius aurea, vel argentea, vel fictili, pro defuncti opibus statuque, thecà qadam, ad corporis dimensiones ac lineamenta accuratè effictà, includi solita refert cadavera, qam *vitro* sive *succino* perfunderentur. *Indorum* autem nomine *Æthiopes* apud veteres veniſſe, ut alios nè dicam, docebit Maronis illud de Nilo, qem ab Indis fluere ait, *Georg. l.* 4.

Usqe coloratis amnis devexus ab Indis.

Videatur Josephus Scaliger *de emend. temp. l.* 7. in *Compas. Æthiop.* Sed &, ὡς ἄποικοι Ἰνδῶν Αἰθίοπες παλαίζουσι, *Æthiopas ab Indis ortos ac profectos, vitiisqe patrios retinuisse*, vulgò creditum ex Philostrato diximus in *vit. Apollon. l.* 6. *c.* 8. Verùm aliud est περικλείειν, *includere*, aliud περιχέειν, *immittere*, qod, ut *calci* sive *cretæ* convenire possit, *vitro* commodè sive *succino*, vix potest. qid si ergò, vel pro ὑάλῳ γύψῳ, vel pro περιχρίειν περικλείειν legatur, ut sit, vel *gypso oblinunt*, vel, *vitro includunt*? addam & aliam conjecturam, ὑάλῳ περιχέειν, qam ὕαλον περιχέειν, qod Strabo habet, ritè dicitur. Qanqam si qi codices illud μύλῳ exhiberent, leviculâ mutatione posset in μέλιτι desingi. melle avtem inuncta, qo diutiùs servarentur, cadavera, nemini ferè non est notissimum. De Assyriis Herodotus *l.* 1. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι. *Sepulcra eisdem in melle sunt.* Lucretius *l.* 3.

Nam si in morte malum est, malis morsúque ferarum
Tractari, non invento, qi non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
Aut in melle situm suffocari; atqe rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi;
Urgerive superne obtritum pondere terræ.

Varro περὶ ταφῆς apud Nonium in *Vulgus*: *Qare Heraclides Ponticus plus sapit, qi præcepit ut comburerent; qam Democritus, qi ut in melle servarent: qem si vulgus secutus esset, pereram, si centum denariis calicem mulsi emere possimus.* Plinius *hist. nat. l.* 23. *c.* 24. *Mellis natura talis est, ut putrescere corpora non sinat.* Idemqe *l.* 7. *c.* 3. *Hippocentaurum Claudii Cæsaris principatu allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* Refert Xenophon *Comment. Grac. lib.* 5. Agesipolis Spartani regis *cadaver melle conditum*, qò Spartam reduceretur ad regalem sepulturam. Agesilai verò, per mellis penuriam, *cerâ obductum*, avtor est Plutarchus in *Agesil.* Silius avtem Italicus, qi varia itidem sepulturæ apud gentes varias genera *belli Punici l.* 13. recenset, à Ponti incolis ora suorum *murrhata*, id est, *myrrhâ condita*, *in longum ævum reponi* affirmat. Cæterum de Luciani loco viderint eruditiores: qibus & conjecturas hasce nostras libere centendas libenter relinqimus. Qod avtem Marcus istic, τάριχος ἢ τίφρα, *salsura aut favilla*, idem eidem, sed inverso ordine, *l.* 5. §. 33. σκοῦς ἢ σκιλες, *cinis aut ossa nuda*, dicitur.

Τὸ ἀκαριαῖον] Vide *ad l.* 2. §. 10. & *suprà* §. 26.

Καλὰ φύσει ἐιλῆθεν] Vide *l.* 1. §. 9. & 16. & *l.* 2. §. 9.

Ἵλεων καταλῦσαι] Vide *l.* 2. §. 3. καταλῦσαι dixit, qod ἀναλῦσαι Paulus *ad Philippens. c.* 1. *v.* 23. Sed & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ Θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύσεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris istius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini.*

Εὐφημοῦσα] ita *l.* 2. §. 3. εὐχαριστῶ. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Παύομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα. *Pareo, sequor, collaudo Imperatorem.* Seneca *Epist.* 30. *Jam verò si cui contigit, ut illum senectus leniter emitteret, non repente avulsum vita, sed minutatim subductum, na ille gratias agere Dijs omnibus debet, qod satiatus ad requem hominis necessariam, lasso gratam, perductus est.*

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ] Similitudine eâdem usus est Attius, & ex Attio, cum Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipse ad *Patum famil. l.* 9. *Epist.* 16. *Illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: qam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanqam fluctum à saxo frangi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de constant. sap. c.* 3. *Qomodo qorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi vel deteri potest, sed incurrentia ultrò retundit: qemadmodum qadam non possunt igne consumi, sed flammæ circumfusa, rigorem suum habitumqe conservant. qemadmodum projecti in altum scopuli mare frangunt, nec ipsi ulla sævitia vestigia, tot verberati seculis ostentant: ità sapientis animus solidus est, & id roboris collegit, ut tam tutus sit ab injuria, qàm illa qa retuli.* Idem *de vit. beat. c.* 27. Socratem sic loqentem inducit: *Duritia silicis nullis magis, qàm ferientibus nota est; nec ullis magis intelligunt, qanta sit virtus mea, qàm qi vires ejus lacessendo sentiunt. prabeo me, non aliter qam rupes aliqa in vadoso (undoso* Lipsius) *mari destituta, qam fluctus non desinunt undecunqe mots sunt verberare; nec ideò avt loco eam movent, avt per tot æstates crebro imetu suo consumunt.* Evstathius *ad Il. β'. v.* 396. Ἴσεον δὲ οἶμαι ἐοικέναι τὸν σοφὸν ἄνδρα τῇ κινδύνοις ἀπερισκόπτῳ. τοιούτῳ προσλαλῶν,

κύματα καταστήσῃ. ἡ ἧ ἕστηκε, καὶ αὐτὴ αὐτῇ χειμάζεται τὰ φλεγμήναντα ὕδατα. Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. ἀμφιβόλως. ἀλλ' εὐτυχὴς ἐγὼ, ὅτι
a L. 9. §. 40. a τούτου μοι συμβεβηκότος, ἄλυπος λελειμμαι, ὅτι ἐπὶ παρόντος θραυόμενος, ὅτε ἐπιὸν φοβήσομενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο πανὶ ἐδύνατο.

cùm allidantur, ipſum tamen conſiſtit, undarúmqe circumfuſum ſibi æſtum compeſcit. Infelicem me, inqit ille, qòd mihi iſtud contigerit. imò, felicem me, qòd etiamſi contigerit, nil doleam tamen, nec avt præſentibus frangar, avt futura reformidem. accidere enim ejuſmodi qid cuivis potet:

ANNOTATIONES.

στοπίλῳ οἰκείαν, ὃν ἂ πολλὰ κύματα λείπει.
Παγίαν ἀνίμων, ὅταν ἔνθα καὶ ἔνθα γένηται.
Sciendum eſt virum ſtabilem & periculis immobilem aliqando ſimilem eſſe ſcopulo hujuſmodi prominenti, qem fluctus nunqam relinqunt.

Diverſorum ventorum, qando hinc vel illinc oriantur.
Atqe ità de Achivis Homerus *Il.* ο'. v. 618.

Ἴσχον γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότες, ἠΰτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἥτε μένει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματά τε τροφόεντα, τά τε πρωτίστιγγας ἀΰτῇ.
Ὡς Δαναοὶ Τρῶας μένον ἔμπεδον, οὐδὲ φέβοντο.
Prohibebant enim turris inſtar conjunctis, veluti petra
Alta, magna, canum mare prope exiſtens,
Qa ſuſtinet ſtridulorum ventorum celeres meatus,
Undaſqe ingentes, qæ eructant in ipſam:
Sic Danai Trojanos ſuſtinebant firmiter, neqe fugiebant.

De Latini conſtantia Maro *Æn. l.* 7.

Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit:

(qem de Homero verſiculum uſurpavit Macrobius *Sat. lib.* 6. *cap.* 3.)

Ut pelagi rupes magno veniente fragore,
Qæ ſe multis circumlatrantibus undis
Mole tenet: ſcopuli neqiqam, & ſpumea circum
Saxa fremunt, lateriqe illiſa reſundtur alga.

Et de Mezentii fortitudine *l.* 10.

Ille velut rupes, vaſtum qæ prodit in æqor,
Obvia ventorum furiis, expoſitaqe ponto,
Vim cunctam atqe minas perſert cæliqe mariſqe,
Ipſa immota manet. ——

Achelous apud Nationem *Metamorph. l.* 9. *v.* 39.

Me mea defendit gravitas: fruſtraqe petebar;
Haud ſecus ac moles, qam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, ſuoqe eſt pondere tuta.

De Andronico majore Nicephorus Gregoras *hiſt. Rom. l.* 8. *c.* 10. Πολλῶν γὰρ τὰ πράγματα εἰληφὼς διαῤῥιχοῦντος κυκεῶνος, οἷος ἂν διαῤῥήμα. τεφίλας ὀπτήσας εἴη τροφῶν ἀπαρτίας, καὶ μικρῷ πάνυ τι ἐθῶν ἐφ' ἡμᾶς κινηθείσαν, ὥστε σφοδρῶς, ὥσπερ ὑς φασι πα ἀρκτίας Νείλῳ, μόνος αὐτὸς τὰς ἐμβολὰς εἰς σεαυτὸν ἀναδεχόμενος, ἰσῶτι φρονήματι, παραπλησίως προσλήπτῃ, πολλὰν προσρηγνυμένων κυμάτων, ἀκυμάντῳ μένοντι, &c. *Nam cum imperium perturbatione plenum ſuſcepiſſes, nec diſſimile nubibus ab aqilone agitatis, & pene omnes nationes in noſtrum exitium conſpiraſſent tanta vehementia, qantus in Nilo cataractis impetus eſſe fertur: tu ſolus impreſſiones illas conſtanti animo inſtar immotæ rupis violentos fluctus aſpernantis excepiſti: atqe omnium periculorum tempeſtatibus ſedatis in tranqillum portum nos perduxiſti,* &c. Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 2. *c.* 1. Ἀλλ' ἀνδράτιν ἐσλυχὼν τῷ διοικουμένοις, ἀπεκρύσθη, ὡς εἰ καὶ προβολὴ προσέβαλεν ἀτινάκτῳ. *Sed qum in viros cordatos incidiſſet, repulſus eſt ac ſi in petram immobilem impegiſſet.* Idem in *Alex. Man. cap.* 15. de Theodoſio Patriarcha; ὅτι γὰρ ἡ Ἀνδρονίκου μεγαλειότης καὶ σομφρσμὸς, ὑθ' ἡ τῶν αὐτῷ λόγων ἰσυφιλιξε δύναμις, ὑθ' αἱ ἀτειλαὶ τις ἀραξαν. ἀλλ' ἦν ἀξίνακος, ὡς ἐκεῖνος ὁ πρόβολος, πρὶ δν ἀεὶ κῦμα ὀρθὸν ἴσαται, καὶ ἄλμη περιμορμύρσα. ὁ δὲ εἰς ἄφρὸν διαλύων, καὶ μακρὰ κλάσει ἐαν τὴν ἠχήσσαν θαλάσσαν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἰσήριαται βάσεως. *Hunc neqe Andronici majeſtas debilitavit, neqe vis eloqentia evertit, neqe minæ perturbarunt, qò minus inſtar marina petra inconcuſſus maneret.* Et de Alemanno qodam milite, in *Iſaac l.* 2. *c.* 7. Γίγηθὼς ἐπορέγετο, ἀτίακτος κατὰ πρῶνα ἢ πρόβολόν τινα τοῖς τῦ βαρβαρικῦ ἐκείνα ξυλλόγυ βλήμασιν. *Alacrem perrexiſſe, nihilò magis barbarorum telis commotum qam ſi rupes eſſet.* De Roberto Comite Gloceſtrenſi Henrici primi filio Gvilielmus Malmeſburienſis *hiſtor. novell. l.* 2. *Qamvis & Rex ipſe & cuncti principes, magno annixu ſatagerent, Comitem in ſua vota traducere,*

Ille, velut pelagi rupes immota, reſiſtens,

omnes eorum conatus, vel irritos fecit, vel rationabiliter compeſcuit. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. §. 13. Ὁ αὐτὸ δι' ἑαυτὸ τιμῶν τε καὶ περιέπων τὸ καλὸν, ἐπειδὴ τῦ ἰσῶτος ἰρᾶς, ἰσῶσαν ἔχει καὶ τὴν περὶ αὐτὸ προθυμίαν, ὥστε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῦ Θεῦ δύνασθαι λέγειν, ἐγὼ δὲ ὁ αὐτὸς εἰμὶ, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. ἔκαν μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μεταβήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλος γενόμενος, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, ἅις ἂν ὁμιλήσωσι. μενεῖ δὲ ὁ αὐτὸς ἀεὶ, πάγιος ἐν ᾧ πεπηγώσι, καὶ ἐν στρεφομένοις ἄστροφος. πέτρα τις, οἶμαι, πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων τε καὶ κυμάτων, ὅτε τινασσομένη, καὶ διακαιομένη περὶ ἑαυτὴν τὰ προσπίπτοντα. *Atqi bonum ipſum propter ſe colit & amplectitur, qoniam rem fixam & ſtabilem amat, certam qoqe & conſtantem*

A *erga illud animi alacritatem habet: adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe à ſe deſciſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi, petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt: verùm idem ſemper ſuiqe ſimilis permanebit, fixus in rebus minimè fixis, immotus in incertis & fluctuantibus, non aliter, opinor, ac rupes qadam ventorum fluctuumqe impetu non modo non concutitur, ſed etiam incurſantes undas circa ſe frangit atqe abſumit.* Idémqe *Orat.* 28. §. 21. procellam deſcribens: Ἡ
B μὲν θάλατσα ἀνέμῳ μεγάλῳ πνέοντος διηγείρετό τε καὶ ἐκορύετο. τῶν δὲ κυμάτων τὰ μὲν πόρρωθεν ἀνίσαμενα καὶ καλὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἶτ' ἐλατλόμενα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀκονώμενα, εἰς ἀχνὴν ἀφρώδη καὶ ψιλὴν διαπρίζετο. ἔνθα κάχληκες καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεκρύετο. ἔστι δὲ καὶ ἠρτάζετο πάλιν ἀναχωρῶντος τῦ κύματος. αἱ δὲ ἧσαν ἄσπετοι καὶ ἀξύστατοι, ὑδέν γε ἧττον ἢ διοχλῶντος ὑδενός, πλὴν ὅσον τοῖς κύμασι βάλλεσθαι. *Mare quidem vento magno flante excitabatur & infremebat, fluctuſqe partim procul exſurgentes, ſeqe paulatim in ſummam altitudinem efferentes, ac poſtea decreſcentes ad ripam ſolvebantur,*
C *partim in propinqas petras incidentes, atqe inde repulſi in ſpumoſam ac tenuem aſpergimen dilabebantur. Hic & lapilli, & alga, & buccina & leviſſima oſtrea extrudebantur, & qaſi exſpuebantur: nonnulla etiam reciprocante fluctu rurſus arripiebantur, petris interim non minus immotis & inconcuſſis remanentibus, qàm ſi nulla omnino vis ipſis admoveretur, niſi qod fluctuum ictibus verberabantur.* mox ubi ſimiles in vita humana procellas emergentes narraverat; τῶν περαζομένων, inqit, §. 22. οἱ μὲν ἐδόκουν μοι ὡς τὰ κυφόταλα καὶ ἄπτοα παρασύρεσθαι, ᾗ δὲ μικρὸν ἀντέχειν πρὸς τὰς ἐπηρείας. ὑδὲ γὰρ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς εὐῤῥότηλα καὶ βάρος λογισμῷ σώφρονος καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἀνίσβαινοντος. Οἱ δὲ εἶναι πέτρα, τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι,
D ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ἣ λατρεύομεν, ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπεραναβαίνοντες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρουσιν ἀτρέπτως καὶ ἀτινάκτως, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον ἢ ἐλεῦσι τὰς σκωμῳδίας, τὸ μὲν ὑπὸ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας. *Eorum, qi tentantur, alii mihi velut leviſſima qadam corpora, & ſpiritus expertia, abripi diſtrahique videbantur, ac ne tantillum qidem adverſarum rerum impetum ſuſtinere: nec enim robur & firmitatem habere, pondúſqe prudentis & cordata rationis fortuitis caſibus obluctantis: alii autem petræ inſtar eſſe, ac petræ illa, ſupra qam ſtamus, & qam colimus, digni, qicunqe nimirum philoſophicâ ratione utuntur, ac ſu-*
E *pra vulgi humilitatem evecti, humana omnia immoto & firmo animo ferunt, atqe eos qidem, qi talibus rebus qatiuntur, irrident, vel miſerantur, illud ob philoſophici animi generoſitatem, hoc propter humanitatem & commiſerationem.* Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 84. *Edit. Pariſ. pag.* 886. *A.* Οὕτω γὰρ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅταν πάσχοντες τῶν δρώντων περιγινώμεθα. ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύος τεκμήριον. ὕτω καὶ αἱ θαλάτται πέτραι, τῷ παίεσθαι τὰ κύματα διαλύουσιν. ὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάντες ἀντεπρύχθησαν, καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. *Illa fulgentiſſima victoria eſt, qa inferentem patientia ſuperaſti. Et potius hoc eſt roboris ſignum. Sic ſcopuli ad mare ſiti fluctibus caſ-*
F *facile ipſos diſſolvunt, ſic ſancti omnes præmio præclaro coronatis præclara tropæa ſtatuerunt, hanc victoriam laboris expertem conſequti.* Indè proverbiale hemiſtichium;

— ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὅπως.
— *fruſtra, ſicut fluctus, me turbas.*

Cyprianus *Epiſt.* 3. *Manere debet apud nos frater, fidei robur immobile; & ſtabilis atqe inconcuſſa virtus, contra omnes incurſus atqe impetus oblatrantium fluctuum, velut petra objacentis fortitudine ac mole, debet obſiſtere.* Huic aliam addere licet imaginem, havd minùs elegantem, ex Evripidis Antigone, exhibente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 126.

G Τίς γὰρ πέτραιον σκοπιλὸν ὑτάζων δορὶ,
Ὀδύναισι δώσει;
Molem qis autem ſaxeam haſtâ verberans,
Citat dolorem?

Cui non abſimile Plavtinum illud *Curcul.* 3. 1.

Nolì, amabo, verberare lapidem, nè perdas manum.

ſcilicet ſaxum qi cædit, nec illud lædit, & noxam parit ſibi.

Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιῦτον πανὶ ἐδύνατο] Geminum planè huic Antiphanis illud apud Stobæum, *tom.* 2. *tit.* 108.

Τὸ μὲν ἀτυχῆσαι, πανὶ εἶναί μοι δοκεῖ.
Ἀνδρὸς δ', ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθῷ τρόπῳ.
Namqe eſſe infortunatum cujuſvis puto:

Ad-

rat: at non qivis citra animi ægritudinem casum ejusmodi tulisset. qamobrem ergo illud infelicitatis potiùs, qàm felicitatis isbud loco habetur? num illud hominis infortunium dicis, qod naturæ humanæ adversari qicqam dixeris, qod secundùm ejusdem voluntatem contingit? qid avtem ea velit, non est ut nunc discas. nunqid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, temeritate, errore immunem, modestum, liberum, avt aliud qid eorum, qæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa?

ἄλυπον ἢ ὃ πᾶς ἄλλ τύπῳ ἂν διεπέλεσεν. Διὰ τί δ' ἂν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ ἕτερον εὐτύχημα; λέγεις δ' ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου; ὃ οὐκ ἔστιν ἀποτύχημα τῆς φύσεως ἐν ἀνθρώπου; ἀποτύχημα δ' τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναί σοι δοκεῖ, ὃ μὴ [a] συμβαῖνει τὸ βούλημα τῆ φύσεως αὐτοῦ ἐστι; τί δ' ἂν τὸ βούλημα, μεμαθηκας. [b] μήτε [ἂν] τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύσαι δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώφρονα; ἔμφρονα; [c] ἀπερίπτωτον; [d] ἀδιάψευστον; ἀδήμονα; ἐλεύθερον; τ' ἄλλα, [*] ἃ συμπαρόντων ἡ φύσις ἡ τῦ ἀνθρώπου [e] ἀπέχει τὰ ἴδια. μένειν

a L. 5. §. 1.
b L. 5. §. 29.
l. 11. §. 9.
c L. 3. §. 9.
l. 5. §. 9.
d L. 2. §. 17.
* ἂν σ.
e L. 8. §. 32.
l. 9. §. 42. l. 11. §. 1.

ANNOTATIONES.

Adversa rectè tolerare, id verò viri.

Grotius.

Ἐνταῦθα ἀνὴρ γὰρ ἀνδρὸς ἐσι διάφορος,
Ἐν τῷ τό, τε παθὼν ἐν φέρειν, καὶ ταλαθόν.
Hoc enim alio alius præstat, qòd constantiùs
Bonam malámque dedicit fortunam pati.

Grotius. Philemon *ibidem.*

Ἄν γνῷς τί ἐσ' ἄνθρωπος, εὐδαίμων ἔσῃ.
Τίθνηκέ τις. μὴ δεινὸν ἔγω τῦτό σοι.
Κινύνευέ τις, ἢ πεπύνευέ τις. ἠτυχηκέ τις.
Βέβληται τις. οἰμώζει τις. ἢ φύσις φέρει
Ἄπαντα ταῦτα. φεῦγε τὰς λύπας μόνον.
Sic neveris homo qid sit, fat felix eris.
Interiit aliqis: ne sit cordolium tibi.
Hac peperit, hac non peperit: est alius miser:
Hic tussit: ille plorat: hac fert omnia
Natura secum. tu tantùm luctu abstime.

Grotius.

Τῦτο εὐτύχημα] — λέγω γὰρ καὶ τὸ δύσφορ', οἱ τύχοι.

Καθ' ἡθὸν ἐξέσταλα, πως' ἂν εὐτυχεῖν.

Ille apud Svidam, & Stobæum.

— *qippe cuncta, qamvis tristia,*
Rectè expedita, ritè fuisse dixerim.

Itaqe Philemon:

Ἄνθρωπον ἢ ἐήτυθεν ὐκ ἴσ' ὅδὶ εἶς,
Ὧ, μὴ κακόν τι γέγονεν ἢ γενήσεται.
Ὁ ποιῶν δ' ἐλάχισοι τὸ γεγενημένον,
Ἀμφόλεγον ἔΐθ', εὐτυχεῖ τε κοὐ φρονεῖ.
Nullum inventre est usquam mortalium,
Mala qi non sit sensurus, avt jam senserit.
At qi qod fert fortuna, qàm minimis facit,
Utrumqe, & sapiens hicce & fortunatus est.

Ὃ δὲ ἔστιν ἀποτύγημα] ἀπότυγημα, *frustratio, aberratio,* ubi qis a fine scopóqe sibi proposito excidit, eumqe nevtiqam assequitur. hoc itaqe loco naturæ humanæ ἀπότυγημα dicitur, qod ità eidem adversatur, ut impediat qo minùs finem sibi propositum assequatur. at hoc in natura humana, inqit, nihil externum suâ vi potest efficere. neqe est itaqe ilsiusmodi aliqid pro infortunio hominis habendum. Hoc eodem argumento (uti refert Plutarchus *de tranqil. p.* 468. *A.*) Metrocli Cynico occlusit os Stilpo Megarensis: potuitqe eo Marcus etiam hic respexisse. Qum enim Metrocles illi filiæ suæ impudicitiam exprobraret, Ἐμὸν δὴ, inqit ille, ἁμάρτημα τῦτό ἐσιν, ἢ ἐκείνης; *Meumne hoc est peccatum an filiæ?* & respondente Metrocle, ἐκείνης μὲν ἁμάρτημα, σὸν δὲ ἀτύχημα. *Ejus peccatum, tuum infortunium.* regessit ille: Πῶς, λέγεις; ὐχὶ ἁμαρτήματα ἢ διαπτώματα ἐσι; τὰ δὲ διαπτώματα, ὐχ ὧν διαπτώματα; ἢ ἀποτύγματα; τὰ δὲ ἀποτύγματα, ὐχ ὧν ἀποτύγματα ἀτυχήματα; *Qid ais? nonne peccata etiam sunt lapsus? Nonne lapsus sunt earum rerum lapsus, qibus assequendis excidimus? Nonne ista à rebus appetitis aberrationes eorum sunt infortunia, qi eas non assequuntur.* Ita, inqit Plutarchus πρὸς λόγῳ καὶ φιλοσόφου κοινὴ ἀπόδειξιν ὕλαγμα τὴν τῦ Κυνικῦ βλασφημίαν. *placido & physiojophico sermone ostendit vanum latratum esse Cynicam calumniam.* Refert & Laertius *l.* 2. idem objicienti cuidam, dicentíqe, ὡς καταισχύνει αὐτόν. respondisse, Ἀλλὰ μᾶλλον, ἢ ἐγὼ ταύτην κοσμῶ. *Non magis est illa mihi probro, qam ego illi sum ornamento.* Atqe sensus verborum Marci iste cum seqentibus conspirat optimè, qibus interrogat an casus ilsiusmodi prohibere qenqam possint, qo minùs justus, magnanimus, reliqarúmqe virtutum cultor existat. Pollunt tamen & alia ratione intelligi, ut *aberrationes* sive *frustrationes*, ἀποτύγματα naturæ humanæ, negentur esse hujusmodi contingentia, qia præter naturam humanam ejusdémqe rationem nevtiqam contingant. Vide *suprà* §. 33.

Τί οὖν τὸ βούλημα μεμάθηκας] Oratio defecta videtur. Itaqe Xylander vertere neglexit. forsan sic distingvendum. Τί οὖν τὸ βούλημα; μεμάθηκας. *qidnam est igitur qod vult natura? didicisti* jam pridem; ipse satis notti. qid id avtem sit, in seqentibus indicat; sed & *l.* 5. §. 1. Epictetus Enchir. *cap.* 32. Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐσι, ἐξ ὧν ἢ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. *Naturæ propositum ex iis rebus, de qibus nulla inter nos controversia est, cognosci potest.* Et *Dissert. lib.* 1. *c.* 17. Τί οὖν

A Θαυμαστόν ἐσι; νοῆσαι τὸ βούλημα τῆς φύσεως. *Qid ergo est admirabile? natura intelligere voluntatem.* Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ καθ' φύσιν, τὸ κατὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως ἀκύλαγ.

Ἀπρόσπτωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Ἀδιάψευστον] Sic *lib* 2. §. 17. μηδὲν ποιοῦντα διεψευσμένως, καθ' ὑπουργίτως, *ut nihil fictè simulatoque subsit*: & *suprà* §. 33. λόγῳ οἷς μήποτε διαψεύσασθαι, *sermo mendacio omni immunis.* Istic avtem, τὸ μὴ ἀδιάψευστον, vel agendi, vel patiendi significarum habere possit: prout & *l.* 1. §. 15. τὸ ἀψευδές. Utrovis sumpseris, ad Stoicam disciplinam spectat. Siqi-

B dem illi, ut Laertius *l.* 7. *c.* 121. in *Zenone* ajebant, μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τυτέστι ψευδῆ συγκαταθήσεσθαι μηδενί. *Sapientem non opinaturum, hoc est, mendacio non assensurum cuiqam.* Explicatiùs Stobæus *tom.* 1. *lib.* 2. *cit.* 4 §. 8. Λέγουσι δὲ μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. ὃ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διανοεῖσθαι τὸ ψεῦδος λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πλησίον. τῷ μὲν τοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζυσιν αὐτὸν καὶ πολλαχῶς τρόπους ἄττα συγκαταθήσεσθαι. καὶ γὰρ καὶ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ καὶ τὴν τῦ συμφέροντος προσφασιν, καὶ καθ' ἄλλας οἰκονομίας τῦ βίυ πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν ὐδέποτε φασι τὸν σοφόν. ὐδέποτε γὰρ παράπαν ἁπλα-

C λήψεσθαι τινι συγκαταθήσεσθαι, διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν. *Mentiri qoqe sapientem negant, cùm non tam qi mendacium dicat, qàm qi mendaciter ac dolo id faciat, mentiatur. Mendacio tamen uti variis modis posse credunt absqe assensu, ut in militia contra hostes, avt alia necessitate. At mendacio nunqam assensurum sapientem existimant, qod nec opinetur, nec ignoret qicqam.* Et *ibidem.* Οὔτε ἐξαπατᾷσθαι φασι, οὔτε ἐξαπατᾶν ἄλλον, οὔτε διαψεύδεσθαι, οὔτε ἀγνοεῖν, οὔτε λανθάνειν [αὐτόν τι, sive τι αὐτον,] ἑαυτὸν, οὔτε καθόλυ ψεῦδος ὑπολαμβάνειν. *Neqe decipitur, neqe decipit alium, neqe mentitur, neqe ignorat, neqe latet illum qicqam, neqe mendacio in universum assentitur.* Verùm hoc est Dei solius, qi verè ἀψευδὴς, *mentiri nescius* solus, ut Paulus *ad Tit. c.* 1. *v.* 2. cæterùm ut idem *ad Rom. c.* 3. *v.* 4. πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. *omnis homo mendax*, etiam Stoicorum sapientissimus.

D

Ἃ συμπαρόντων] legendum forsan, ἃν συμπαρόντων, *qa si affuerint.*

Ἡ φύσις ἡ τῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια] Ità *l.* 9. §. 42. Ἀπέχει τὰ ἴδια. *Qicqid suum est adepta sunt.* Et *lib.* 11. §. 1. Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. *Ego qa mea sunt, omnia habeo.* Phrasis emphatica, qà non tantùm suum qod est affectus qispiam indicatur, sed ita id omne qod suum ducit, plenum & integrum assecutus, ut in eo planè acqiescat, nec qicqam ampliùs reqi-

E rat, utpote qum illud sibi sufficere existimet. Ita Matth. *c.* 6. *v.* 2. ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν, *retulerunt mercedem suam.* & Luc. *c.* 6. *v.* 24. ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν, *perceptum habetis solatium vestrum.* interpretatur Theophylactus πᾶν ἀπέλαβον. *totam mercedem suam acceperunt; totam habent. totam consolationem vestram accepistis*; totam habetis. ut qòd ampliùs sperent expectentve, sive præmii sive solatii, avt illi avt isti, nihil prorsus sit reliqum. & apud Marc. *c.* 14. *v.* 41. Ἀπέχει. *Sufficit*, qam versionem firmant Henricus Stephanus & Theodorus Beza, adducto Anacreontico illo;

F Ἀπέχει. βλέπω γὰρ αὐτήν.
Sat est, sufficit: ipsam enim video.

cui adjungit & Dunæus noster ex Septuaginta versione, *Num. c.* 16. *v.* 3. ἐχέτω ὑμῖν. qod mox *v.* 7. ἱκανούσθω ὑμῖν. *Sufficiat vobis.* Synesius *calvit. pag.* 86. Τούτοις (τοῖς ζωγράφοις) ἂν τις ἐκδῶ μοιχὸν ἢ κίναιδον ἐν πίναξι γράψαι, κομητὴν ἀπολαβόντα, ἀπέχει τὸ πίτταγμα. *Si qis machum aut cinadum in tabella pingendum curaverit, crinatum aliqem ac cincinnatum accipiens, habet totum id qod injunctum est; nihil ampliùs requirit.* Cui libens subjunxerim illud ejusdem de militia rapaci, ex *Orat. de regn.* Ὅσις ἂν ἐμοῦ τὸν μὲν ἀλλόφυλον ἐχθρὸν ἀπεργάσει, αὐτὸς δὲ ἢ τα μέτρια μοι χρῆται, ἄ, ὡς οἶδα μοι δοκεῖ διαφέρειν

G κυνός, δι' αὐτὸ τῦτο τὰς λύκας ὡς πορρωτάτω διώκοντος, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς κερατίζῃ τὴν ποίμνην, δίκην ἀπέχοντι τῆς φυλακῆς τον μισθὸν τὰ γαλαθηνὸς ἐμφορυμένον. *Qare qi peregrinum hostem à me propulsat, ipse autem moderate mecum non agit, is à cane mihi non differre videtur, qi lupos propterea longissimè abigit, ut per otium gregem commodè dilaniare possit, qem possumus in cu-*

μησον λοιπὸν ἤδη πάντὸς εἰς λύπην σε παραγομένου, τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι. * ἐχ' ὅλη ἔστι ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

* ὅτι ἐχί.

mineris deinceps, qoties inciderit qicqam qod ad triſtitiam impellat te, decreto hoc uti: Nam eſt infelix caſus iſte, ſed fortiter ferre hoc felicitatis eſt.

a L. 9. §. 3. §. 50. a Ἰδιωτικὸν μὲν, ὅμως δὲ ἀνυστικὸν βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἡ ἀναπόλησις τῶν b γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν. τί

§. 50. Vulgare qidem hoc eſt, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, ſi eos recolas qi vitæ avidi fuerint eidem diu immorati.

b L. 5. §. 5.

qid

ANNOTATIONES.

cuſtodia mercedem eum lacte ſatiari oporteat. ubi ἀπίχειν τὸν μισθὸν idem eſt, qod Lucæ Evangeliſtæ *cap.* 3. *v.* 14. in Joannis Baptiſtæ reſponſo ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις, *contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* His adjicere licebit, & illud Plutarchi in *Solone p.* 90. *E.* (qod Scultetus qoqe advertit *Exercit. Evang. l.* 2. *c.* 30.) Ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παρορῶν τὸ καλὸν, ἢ τέκνων ἕνεκα, δῆλός ἐστιν, ἀλλ' ἡδονῆς, ἀγόμενος γυναῖκα. τὸν δὲ μισθὸν ἀπίσχει, καὶ παῤῥησίαν αὐτῷ πρὸς τὰς γενομένας ὑπ' ἀπολείπεται, οἷς αὐτὸ τὸ γίνεσθαι πεποίηκεν ὄνειδος. *Qippe qi nuptiarum decus praetereat, profitetur ſe non liberorum gratiâ, ſed voluptatis adſciſcere mulierem: habereqe mercedem ſuam, neqe locum ſibi reliqit qærendi de genitis, qibus ipſam reddidit probroſam nativitatem.* Et Athanaſii (ſi is avtor eſt) illud *in Serm. de ſemente. Tom.* 1. *p.* 1064. *C. D.* ubi illos exagitat, qi qò nobili alicui viro ſe concilient, templum adeunt, ibiqe conſpicandos ſe præbent. Τρέχετε εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀνθρώπῳ δείξητε τὸ πρόσωπον. ἐξῆλθεν ὁ ἐπίσημος, συνεξῆλθεν ὁ ὑποκριτὴς, καὶ ἀπέχει τὸν μισθόν. δι' ἀνθρώπων ἦλθεν, ἀνθρώπῳ ἤρεσε. παρὰ Θεῷ οὐδὲν ἔλαβεν. ὁ γὰρ ἐκείνῳ ἔδειξε τὴν διάνοιαν. *Decurrunt in Eccleſiam, ut homini ſuum vultum oſtendant, mox cum ille vir clarus abierit, abit & una ſimulator, receptâ ſuâ mercede, ob hominem venit, & homini placuit, à Deo nihil qicqam accepturus: non enim illi mentem ſuam oſtendere in votis habuit.* Nec præteriri digna hic Dunæi noſtri ſubtilitas, qi ad Apoſtoli illud *ad Philip. c.* 4. *v.* 18. ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι Hæc tria, inqit, prorſus idem declarant: nam ἀπέχω πάντα, non eſt, *accepi omnia qæ miſiſtis*: eſſet enim ταυτολογία qod ſubjungitur, δεξάμενος παρ' Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, *acceptis omnibus ab Epaphrodito qæ à vobis miſſa ſunt.* ſed ſignificat his verbis ſibi abunde ſatisfactum eſſe. *Habeo*, inqit, jam *omnia* qæ velim, nihil amplius deſidero, ſatis ſuperqe eſt. ità Pindarus *Iſthm.* 5. In his, inqit, duobus eſt ſumma felicitas,

Εἰτις ἴυ πάσχων, λόγον ἐσθλὸν ἀκούοι.
Si aliqis commode vivens, bene audiat.

Hæc ſi habes,

Μὴ μάλιυε Ζεὺς γενέσθαι, πάντ' ἔχεις.
Ne qære Jupiter fieri, omnia habes.

Hoc eſt qod Pavlus ἀπέχει.

Οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα] Tranſponendum opinor, legendumqe. ὅτι δ' τοῦτο, ſive ὅτι οὐχὶ τ. &c. Vide *ſuprà ad* §. 1. & *ad l.* 7. §. 58. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν (ἢ καὶ πονηρόν) ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. *Non enim mors, vel dolor terribilis eſt, aut malus; ſed metuere dolorem vel mortem.* lavdatur itaqe, qi dixit,

Οὐ καθανεῖν γὰρ δεινόν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Neqe enim eſt mori miſerum, ſed turpiter mori.

ſive ut Gnomologus extulit,

Τὸ γὰρ θανεῖν οὐκ αἰσχρὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Mors ipſa non eſt fœda, ſed fœdè mori.

Tacitus Stoicorum placita tangens, *Annal. l.* 6. *Neqe mala vel bona, qæ vulgus putet. multos qi conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleroſqe, qanqam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent; hi proſperâ inconſultè utantur.* Bias apud Laertium *l.* 1. §. 86. Ἀνυχῆ εἶναι, τὸν ἀτυχίαν μὴ φέρονθα. *Infelicem eſſe, qi ferre neqiret infelicitatem.* Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

L. *Qemcunqe miſerum videris, hominem ſcias.*
A. *Qemcunqe fortem videris, miſerum neges.*

Vide Senecam Philoſophum iſtud fuſiſſimè diſputantem, *Ep.* 66. & *Ep.* 67.

§. 50. Ἰδιωτικὸν] non ἴδιον, ut *ſuprà* §. 8. ſed κοινότερον, ut *l.* 2. §. 10. argumentum *vulgare*, non Stoicorum *peculiare*, qi altiora ſpirant, & validioribus firmamentis adverſus vitæ hujuſce cupidinem incedunt muniti. itaqe ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικὸν, *omni artificio deſtitutum & vulgare*, conjunxit Hermogenes *de invent. l.* 2. *c.* 1.

Τῶν γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν] γλίσχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, non eſt ſimpliciter, qod Xylander avtumat, *diu vivere*, ſive *vitam in longiſſimum tempus extrabere*; ſed *vita qaſi pertinaciter inhærere*, & ægrè gravatimqe ab ea divelli. hoc enim τὸ γλίσχρως illud deſignat. Apud Svidam avtor innominatus: Ἀλλ' ἐγὼ τις ἄρα δυσαπάλακτος καὶ ἦν ἀπὸ τῶν τοιούτων, καὶ γλίσχρως εἶχόμην τῆς αὐτῆς ἀληθείας, ἅτε ὡς ἀληθῶς ὕπαρ πλανήσας. *At ego profectò tunc eram homo qidam, qi ab hujuſmodi fatuis, vanis ac ineptis rebus difficulter avelli poteram, & tenaciter adhuc huic fatuitati, vanitati ac futilitati adhærebam, ut qi verè per ſomnum ditatus eſſem.* Eſt enim

A τὸ γλίσχρον, qod & Xylander ipſe nos monet, ipſúmqe ſignificatûs hujus τοῦ γλίσχρως monere poterat, *lentum, tenaxqe*; idqe τῆς γλίας τρόπον, *glutinis inſtar*; unde forſan & vocabulum iſtud ortum habuerit. itaqe τὸ γλίσχρον καὶ πολλοῦδες, *lentum & glutinoſum*, tanqam συνώνυμα copulantur, ab Ariſtotele *problem. l.* 2. *q.* 22. & γλισχρύνεσθαι, *cunctari*, vel potiùs *lentum & tenacem eſſe.* Sunt itaqe οἱ γλίσχρως ἐνδιαῤῥιζωμένοις τῷ ζῆν, οἱ γλιχόμενοι τοῦ ζῆν, ut Ariſtoteles loqitur *politic. l.* 3. *c.* 4. Δῆλον δ', ὡς καρτερῶσι πολλὰ κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, γλιχόμενοι τοῦ ζῆν. ὡς ἐνούσης τινὸς ἡσυχίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος. *Patet avtem, qod tolerant homines*
B *multa aſpera propter vivendi cupiditatem, ut exiſtente in eo qadam proſperitate & dulcedine.* qod ille γλίσχεσθαι, Plato γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν dixerat in *Critone, p.* 40. *B.* Ὃς δὲ γέρων ἀνὴρ μικρὸν χρόνον τῷ βίῳ λοιπὸν ὤν τος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας οὕτω γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν τοῦ ζῆν, νόμους τοὺς μεγίστους παραβὰς ὧδε; ὃς ἐρεῖ; *Qemadmodum vir ſenex parvo admodum tempore, ut veriſimile eſt, victurus avſus fueris ob vivendi cupiditatem in tam ſordida inopia vivere, maximas tranſgreſſus leges*; Affectum avtem, qem noſter hic notat, graphicè depinxiſſe videtur Plutarchus in lib. *de tranqill. pag.* 476. *A.* his verbis. Τὸν μὲν γὰρ ἀνίητον ὁ τοῦ θανάτου φόβος, οὐχ ὁ τοῦ ζῆν
C πόθος, ἐκκρίμασθαι τοῦ σώματος ποιεῖ περιπεκλιγμένον, ὥσπερ τὸν Ὀδυσσέα τῷ ἱστῷ, διδοικότα τὴν χάρυβδιν ὑποκειμένην,

Ἔνθ' ὄτε μίμνοι ἄπιπος, ὅτ' ἐκπλῆναι ἐέλοι,

καὶ πρὸς ταῦτα ὀυσαρίσκως, καὶ πρὸς ἐκεῖνα περιδεῶς ἔχοντα. *Inſipientem enim mortis metus, non vitæ deſiderium, jubet à corpore dependere, id amplexum, qomodo Ulyſſes caprificum tenuit metu ſubjectæ Charybdis:*

Manere ubi ventus, navigare & ubi vetat,

& hoc inqè ferentem, & illud metuentem. De Ulyſſe qod refert, habetur *Odyſſ. μ. v.* 432. Senarius eſt ex Æſchyli *Philoctete*, proverbii vicem adeptus, qod ex Diogeniano diſcimus;
D & ab Ariſtæneto *lib.* 1. *Epiſt.* 27. uſurpatus: in qo τὸ ἐκπλῆναι eſt à Grotii manu in *excerptis*, cùm vulgò πλεῖν tantùm legatur. Sin Plutarchi illa minùs placent, qia mortis formidini magis qàm vitæ cupidini affectum illum tribuit, Antiphanes advocetur, cujus è *Geminis* iſta apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. leguntur:

— ὑδεὶς πάποτε,
Ὦ δέσποτ', ἀπίθων', ἀποθανεῖν πρόθυμος ὤν.
Τὸν γλιχόμενον δὲ ζῆν καλαστρᾷ τῷ σπάλῃ
Ἄκοντας ὁ Χάρων. —
— *nemo unqam here,*
E *Moriendo alacrem vitæ impoſuit terminum:*
Sed avidos vitæ pedibus Orcus detrahit
Reſtantes fruſtra. —

Vel Lucianus, qi in *Cataplo, pag.* 433. de tyranno qodam: Ἀποσκώπτοντος ἤχθετο. ὁ γὰρ οἰὸ' ὄντως, καθάπερ ἐξῶ τινὶ προσέχεσθαι τοῖς τοιούτοις ἡ ψυχὴ, καὶ οὐκ ἐθέλει ἀπαλλάττεσθαι ῥᾳδίως, ἀλλ αὐτοῖς πάλαι προσέληκεν. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἄρμπλος τις ἔστο ὁ δεσμὸς ἐστι, ᾧ δεδέσθαι ξυμβέβηκεν αὐτῷ. *Ab iis ſe abſtractum gravatur. Etenim anima neſcio qo pacto biſce veluti viſco affixa hæret, nec facile demigrare vult, ut qæ his jam dudum addicta ſit. Qin potiùs ac ſi infragile ſit vin-*
F *culum iſtud, qo ipſos alligari contingit.* qem & ampliùs ibidem viſe ſis. Spectat horſum & qod in Evangelio Luc. *c.* 12. *v.* 20. de locuplete illo dicitur, qi opinione ſua ſpéqe inani vitæ ſpatium ſibi ad annos plures protelaverat, Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. *Amens homo, nocte hâc ipſâ repetent à te animam tuam.* Siqidem, ut Caſavbonus *ad Theophr. charact. c.* 11. αἰτεῖν eſt *poſcere à volente*; ἀπαιτεῖν, *à nolente.* Andocides περὶ καθόδου (an περὶ ἀδείας, ut ex Harpocratione vult G. Canterus *nov. lect. l.* 8. *c.* 4.) Ταῦθ' ὑμᾶς, εἰ μὲν βούλεσθε αἰτῶ. εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἀπαιτῶ. *Hæc à vobis, ſi voluerittis, peto: ſi verò noluerittis repeto.* De utriſqe Seneca
G *Epiſt.* 4. *Vitam multi ſic complectuntur & tenent, qomodo qi à torrente rapiuntur, ſpinas & aſpera. plerique inter mortis metum & vitæ tormenta miſeri fluctuant; & vivere nolunt, & mori neſciunt.* De his Epictetus, Θαυμαστοὶ ἄνθρωποι, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν. *Homines admirandi, qi volunt neqe vivere, neqe mori.* Cui non diſpar illud apud Cyprianum *de mortalit.* à ſatellite cœleſti non ſine indignatione inſigni infremendo emiſſum, *Pati timetis, exire non vultis: qid faciam vobis?* Hos itaqe hiſqe ſimiles notat Marcus, vitæ nimio plùs avidos καὶ φιλοψυχοῦντας, *vitæ amantes*, ideoqe omnibus modis mediiſqe ſatagentes, qò eam qàm diutiſſimè protelare poſſint.

qò

qid enim amplius illis, qàm immaturè defunctis contigit? Omnino jacent alicubi defuncti & illi, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, avt si qis alius hujusmodi, qi postqam multos extulerant, efferebantur & ipsi. exiguum enim omnino intercedit spatium; idque per qot molestias, cum qibus hominibus, in qali corpusculo exantlatum? nè ergo pro re momenti alicujus habeto.

ὂυν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ἀώροις; πάντως πού τε κεῖνται, * Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰουλιανὸς, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιοῦτος, [a] οἳ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν. [b] ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δι' ὅσων, καὶ [c] μεθ' ὅσων ἐξανταλούμενον, καὶ ἐν ὁίῳ σωματίῳ; [d] μὴ ἄν ὡς πρᾶγμα. βλέ-

* Κικιλιά- lòs f.
[a] Sup. §. 48.
[b] Sup. §. 47.
[c] L. 5. §. 10. l. 9. §. 3. l. 10. §. 36.
[d] L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

qò spectant & Evripidis versiculi, qos *lib.* 7. §. 51. sed mutilos Marcus exhibet. Vide *ad l.* 10. §. 8.

Τί οὖν αὐτοῖς πλέον ἢ τοῖς ἀώροις;] In eadem planè conditione sunt, inqit, isti vitæ tantopere cupidi, etiamsi id qod tam enixè expetunt, fuerint assecuti, ut ad annos numerosos spiritum prorogârint. qâ illi ipsi, qi immaturo fato defunguntur. qarè? primùm, qia nihil interest citiùs an seriùs è vita migraveris, cùm aliqando migrandum sit: cùm intervalli illius qod ab ortu ad obitum pertingit distantia, qæcunqe ea tandem fuerit, ad æternitatis utrobiqe adjacentia spatia rationem nullam obtineat. deinde, qia etiamsi qàm diutissimè vixerint, tamen *uvæ acerba instar*, ut Eliphaz *Jobi c.* 15. *v.* 33. avt *pomi immaturi vitæ* qasi *avelluntur*: ut Seneca *Epist.* 30. non *tanqam exeant de vita*, sed *tanqam extrahantur*. Idem *de brev. vit. c.* 11. Cicero *de senect. Qasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi avelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis avfert, senibus maturitas.* Verùm vitæ cupido immoderata istos pariter se habere facit, senes an juvenes defungantur: qos itaqe ridens Luciani Diogenes *Dial. mort.* 27. Τί οὖν ἂν τις ἔτι λίγοι περὶ τῶν νέων, ὁπότε οἱ γηλικώτατοι φιλόζωοί εἰσιν, ὡς ἐχρὴν διώκειν τὸν θάνατον, ὡς τῶν ἐν τῷ γήρᾳ κακῶν φάρμακον. *Proinde jam qid de adolescentibus dicamus, qando decrepiti isti tantopere vivere cupiunt? qos mortem sectari decebat, tanqam remedium eorum malorum, qæ secum fert senectus.* denique qia mors eodem in statu utrumqe constituet. Καὶ γὰρ ὁ ἰσχαλογήρως ἀποθανὼν ἐς ἴσον καθίσταται τῷ πρωΐρῳ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigetur cum eo, qi immaturus obiit. l.* 9. §. 33.

Καδικιανὸς] Corruptum credo nomen istud. forsan Κικιλιανὸς, *Cæcilianus*, vel Κατιδιανὸς *Catidianus* fuerit. Κατίδιος καὶ Κατιδιανὸς, *ὀνόματα νύμφης. Cattidius & Cattidianus, nomina propria.* Svidas; Qanqam longævus utrovis nomine nullus occurrit: Occurrit à priore illo parum deflexo, Καικίλιος Καλλαϊτιανὸς, utì Svidas habet, Καλαϊτῖνος, ut Casaubonus *ad Athen. l.* 6. *c.* 21. in hoc censu meritò collocandus, si (qod Svidas refert) *ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, καὶ ἕως Ἀδριανοῦ, sub Augusto Cæsare & ad Adrianum usqe* Cæcilius iste Siculus rhetor Romæ sophisticen an rhetoricen professus est: cùm inter utriusqe horum imperium seculum solidum intercedat.

Φάβιος] Inter *maximos*, *Q. Fabium Maximum* commemorat Plinius *nat. hist. l.* 7. *c.* 48. qem 63. *annis augurem fuisse* refert. Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 13. *Q. Fabius Maximus duobus & sexaginta annis auguratûs sacerdotium sustinuit, robustâ jam ætate id adeptus: qa utraqe tempora, si in unum conferantur, facilè seculi modum expleverint*, Et Livius *hist. l.* 30. *Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exacta ætatis; siqidem verum est augurem duos & sexaginta annos fuisse, qod qidam autores sunt.* Ità Livius ac Maximus, Plinio minus uno anno adscribunt.

Οἳ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν] Ità *suprà* §. 48. Ὁ τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη. *Qi alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt.*

Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα] μικρὸν, Lugdunensis, ab exemplari, an a typothetæ lapsu, incertum illud opinor. Vide *suprà* §. 15. & 47. & 48. Seneca *Epist.* 49. *Non possunt longa intervalla esse in ea re, qa tota brevis est.*

Καὶ τοῦτο δὶ ὅσων] Cicero ad Lucjum, *famil. l.* 5. *Epist.* 15. *In longa vita nihil est nisi propagatio miserrimi temporis.* Cæcilius *Plocio* (inde enim esse docet Nonius in *advenire*) à Cicerone in *Catone* relatus,

Diu vivendo multa, qæ non vis, vides.

Itaqe Avgustinus *de tempore* (uti vocant) *Serm.* 113. *Qid est diu vivere, nisi diu torqeri*; Illudqe poetæ nescio cujus pro oraculo habet Seneca *de brev. vit. c.* 2.

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.
Caterum omne spatium non vita, sed tempus est.

Idémqe *Epist.* 49. *Potest fieri, imò sæpe fit, ut qi diu vixerit, parum vixerit.* & *Epist.* 99. *Ex hoc tam exiguo temporis spatio, qod ætatem vocamus humanam, qantum lacrymæ, qantum sollicitudines occupant? qantum valetudo? qantum timor? qantum teneri, avt rudes, avt inutiles annis? dimidium ex hoc edormitur. adjice labores, luctus, pericula, & intelliges etiam in longissima vita minimum esse qod vivitur.* Martialis *lib.* 6. *Epigr.* 70.

At nostri bene computentur anni,
Et qantum tetrica tulere febres,
Avt langvor gravis, avt mali dolores,
A vita meliore separetur;
Infantes fumus, & senes videmur.

Seneca *Epist.* proximè citata: *Hoc qod inter primum diem & ultimum jacet, si molestias æstimas, etiam puero longum; si velocitatem, etiam seni angustum.* Lucianus, pueri qinqennis epitaphio, *Anthol. l.* 3. *c.* 9.

Ἀλλά με μὴ κλαίοις. καὶ γὰρ βιότοιο μετίσχον
Παῦρα, καὶ παύρων τῶν βιότοιο κακῶν.
Nemo tamen me flere velit; qia tempora vitæ ut
Pauca tuli, vitæ sic mala pauca tuli.

Evripides *Alcestide.*

Ὁ βίος ἀληθῶς, ὦ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά.
Hæc vita verè est vita, calamitas mera est.

Idémqe apud Plutarchum *ad Apollon.* retinente Grotio;

Ὁ βίος γὰρ ὄνομ' ἴσχει, πόνος δ' ἔργῳ πέλει.
Vita hæc vocatur vita, revera est labor.

& Menander *Citharist.* apud Plutarchum *de tranq.* Laërtium *l.* 7. in *Zenon.* & Stobæum *tom.* 2. *tit.* 98.

Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος.
Τερφθεὶς βίῳ σύνεστι. ἐνδέξῳ βίῳ
Πάρεστιν. ἀπόρῳ συγκαλαγηράσκει βίος.
Res sunt cognata, vita & anxietudines.
Vitam sequuntur mollem; vitæ fulgida
Non absunt; vitæ consenescunt pauperi.

Plinius denique *l.* 7. *c.* 50. *Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, qicqid datur nobis: malignum verò & breve in iis, qibus largissimè contingit, universum utiqe ævi tempus intuentibus. qid qod æstimatione nocturnæ quietis, dimidio qisqe spatio vitæ suæ vivit? pars æqa morti similis exigitur, avt pœna, nisi contingit qies, nec reputantur infantiæ anni, qi sensu carent, non senecta in pœnam vivacis. tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata mors, ut nullum frequentius sit votum. Natura verò nihil hominibus brevitate vitæ præstitit melius.*

Καὶ μεθ' ὅσων] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36. & adde piorum qerimonias illas *Psalm.* 120. *v.* 5, 6. & *Psal.* 55. *v.* 6, 7. & *Psal.* 57. *v.* 4. & Jerem. *c.* 9. *v.* 2, 3.

Ἐξαντλούμενον] A sentinâ navis, qæ molestiæ multum exhibere solet, exhavriendâ tractum, & eleganter hic positum; ad vitam molestiis laboribusqe creberrimis infestam designandam. Pari modo τὸ ἀνταλεῖν καὶ ἐξαντλεῖν usurpatum alibi deprehendas. Æschylus *Prometh.* n. 375.

Ἐγὼ δὲ τὴν παροῦσαν ἀντλήσω τύχην.
Ego autem hoc præsens infortunium exantlabo.

Idémqe *feriis.*

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τλημόνως ἤντλουν κακά.
Alia enim qidem mala misere perferebant.

Evripides *Cresphonte.*

— ἄλλαν μύσιν
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησας, ὡς ἐγὼ, βίον.
— & alia innumera
Eandem tolerarunt, qam ego, vitam.

Et in *Cyclope* n. 110.

Παπαῖ. τὸν αὐτὸν δαίμον' ἐξαντλεῖς ἐμοί.
Papæ: havris eandem fortunam, qam & ego.

Marinus in *Proculo c.* 3. Διυπέρα δὲ ἰσχὺς σωματικὴ, ἀπαθὴς μὲν ὑπὸ χειμώνων καὶ καυμάτων, ἀτρωβὸς δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἠμελημένης διαίτης, ᾗ πόνων ἐκείνων, ὧς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξήντλει. *Secundò robur corporis, qod nullis frigoribus afficeretur, nec qicqam ex vitiosa & neglecta ratione victus atqe laborum convelli, avt commoveri posset, qos die noctuqe exhauriebat.* qem locum frustra solicitat Heraldus in *Jambl. c.* 4. Vide *ad l.* 3. §. 4. νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. Plavtus *Amphitr.* (si Plavti saltem ea sint) *Act.* 4. *Sc.* 4. *v.* 20. & Nonius Attio tribuit.

*Fata istæc me premunt, pertolerarem vim tantam clades*qe
Exantlarem impatibiles. —

Lucilius *Sat. l.* 30. apud Nonium;

Qantas qotqe modo arumnas, qantósqe labores
Exanclaris. —

Ennius *Andromach.*

Qantis cum arumnis illum exanclavi diem?

Cicero *de divinat. l.* 2. §. 64.

Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos.

Et apud eundem *Tusc. l.* 2. §. 20. Attius *Trachin.*

O multa dictu gravia, perpessu aspera,
Qæ corpore exanclavi, atqe animo pertuli!

Exanclare, sive *exantlare*; utrovis enim modo scribas, cùm havd interduis, idem est qod Græcis τὸ ἐξαντλεῖν. ut rectè Stephanus monuit: nec opus fuit, ut hac rejectâ, aliam ei originem darent Turnebus *advers. lib.* 3. *c.* 10. & Camerarius *problem. cent.* 5. *q.* 5.

Μὴ ἂν ὡς πρᾶγμα] Oratio elliptica; forsan mutilata. *Nè igitur*

a Sup. §. 3. l. 5. §. 24. l. 12. §. 7.
b L. 2. §. 14. l. 9. §. 33.
c L. 5. §. 3. l. 8. §. 50.
d L. 8. §. 30.
e Sup. §. 19. l. 11. §. 18.
f L. 3. §. 5. l. 8. §. 30.

a βλέπε γὰρ ὀπίσω τὰ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον. ἐν δὴ τούτῳ, b τί διαφέρει ὁ τρισόλβιος τοῦ τριγερηνίου.

§. 51. c Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε. σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν. ὥστε d κατὰ τὸ ὑγιέστατον, μὴ ἧττον ἡ κατὰ φύσιν. διὰ τοῦτο e παῦε λέγειν καὶ περάτειν. ἀπαλλάσσει γὰρ ἡ τοιαύτη f τῆ περίθεσις, κόπων, στρατείας, καὶ πάσης c οἰκονομίας, καὶ f κομψείας.

si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, qid tandem distabit, triduanus qi fuerit, ab eo qi secula tria transegerit?

§. 51. Viâ compendiosâ semper incedas. compendiosa est ea, qæ secundùm naturam est. in omni nimirum cùm dictione, tum actione veri rectiqe curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis, militiâqe, sed & dissimulatione omni atqe ostentatione immunem præstabit.

§. 1.

ANNOTATIONES.

igitur mortem pro re difficili accipe. Xylander. & sic *l.* 5. §. 29. Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; *Cur grave hoc ducis?* malim tamen, *Ne igitur vitam disturniorem, tanqam rem alicujus pretii aut momenti habeas, aut enixius expetas.* ut *supra* §. 46. & *l.* 12. §. 32. μηδὲν μέγα. — *qid qasi magnum*, inqit ille apud Persium *Sat.* 5.

Nempe diem donas?

qid itidem tu qasi magnum qid poscis, aut optas? Vide Senecam *infrà*, & *l.* 6. §. 9. Ita Stoicus qidam Tullio Marcellino, (referente Seneca *Epist.* 77.) *Nolo torqueri, tanqam de re magna deliberes. non est res magna vivere. Omnes servi tui vivunt, omnia animalia. Magnum est honeste mori, prudenter, fortiter. Mori velle, non tantum prudens, & fortis, aut miser, sed etiam fastidiosus potest.*

Βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς] Istud non semel inculcat Marcus; *supra* §. 3. & *l.* 5. §. 24. & *l.* 12. §. 7. Seneca ad *Marc.* c. 20. *Omnia humana brevia & caduca sunt, infinita temporis nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis, urbibusqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus. minorem portionem vita nostra, qam partem puncti habet, si temporis comparetur omne; cujus major est mensura qam mundi, utpote cum ille se intra hujus spatium toties remetiatur, qid ergo interest id extendere, cujus qantumcunqe fuerit incrementum, non multum aberit a nihilo.*

Καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον] Basilius Cæsar. *Epist.* 60. Κἂν ὅλον τις εἴποι τὸν ἀνθρώπινον βίον, σμικροτατόν διάσημα πανταλῶς συγκρίσει ἐκείνης ἀπείρατος αἰῶνος τὸ ἐν ταῖς ἐλπίσιν ἀπεχόμενον. *Etiamsi universam hominum vitam qis objecerit: brevissimum tamen est illius spatium respectu infiniti seculi, qod in spe nostrare conditum est.* Philo *de Joseph p.* 530. Ὠκύμοροι δ' εἰσὶ πάντες ἄνθρωποι. καὶ γὰρ ὁ μακροβιώτατος, ὀλιγοχρονιώτατος ἀπτέξεται μου αἰών. *Brevis ævi sunt omnes homines. Nam qi maxime longævus fuit, qantillum temporis vixit, si ad æternitatem id conferas?*

Τί διαφέρει ὁ τρισόλβιος τοῦ τριγερηνίου] Seneca *Epist.* 77. *Nulla vita est non brevis. nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Statilia brevis est; qæ inscribi monumento suo jussit, annis se nonaginta novem vixisse.* & *Epist.* 99. *Omnes, qantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes & senes in æqo sumus. minus enim ad nos ex omni ætate venit, qam qod minimum esse qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars est: hoc qod vivimus, proximum nihilo est. Ibidem. Qi consenuit, qantulo vincit infantem? propone profundi temporis vastitatem, & universum complectere. deinde hoc, qod ætatem vocamus humanam, compara immenso. Videbis qàm exiguum sit qod optamus, qod extendimus.* Πᾶς γὰρ οὗτος γε ὁ ἐκ παιδὸς μέχρι περισσοῦτος χρόνος πρὸς πάντα ὀλίγος τις ἂν εἴη. *Omne enim hoc tempus a pueritia ad senectutis extremum exiguum qiddam est ad universum.* Plato *de repub. l.* 10. *pag.* 757. *D.* Τότε πολὺ δήπουθεν ἢ μικρὸν, οὐδὲν διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορῶσιν αἰῶνα. καὶ γὰρ ὁ μακροτατος βίος ὀλίγος ἐφ' καὶ στιγμαῖος πρὸς τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Præterea si cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breve & longum invenies discriminis. Longissima enim vita, si cum æternitate compares, brevis est & puncti instar.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 111. *C.*

Τῷ τριγερηνίῳ] Allusit ad ætatem Nestoris, qi tria hominum secula degisse perhibetur: unde τριγέρων & τριγερήνιος dictus. Athenæus *dipnosoph. lib.* 10. *pag.* 433. *B.* Πλεῖστον δ' ἔπιε τῶν μὲν ἡρώων Νέστωρ ὁ τριγέρων. *Ex heroibus largissimè bibebat Nestor ter senex.* & epigramma *antholog. l.* 3. *c.* 10. *carm.* 6.

— ἴθαιον καὶ τριγέρων Πύλιον.
— *mortuus est & ter senex Pylius.*

§. 51. Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε] Vide *l.* 12. §. 1. Jactare solebant Cynici συντομωτάτην πρὸς εὐδαιμονίαν ὁδὸν, *compendiosissimam ad felicitatem viam*, reperisse se. Vide Cratetis *Epist.* 6. Sed & epigrammatarius apud Laertium *l.* 6. §. 78. Diogenem prædicat solum ostendisse mortalibus ζωῆς ῥᾴμων εὐφορώτατον. *vitæ viam facillimam.* Qanqam, Galenus *de errat. curand. c.* 3. ῥᾴστην καὶ σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν, *facillimam & expeditam brevem esse ad virtutem viam*, pro eo qod disciplinam Cynicam esse magistri hujus profitebantur; verius censuisse affirmat alios qosdam, qi σύντομον ἐπ' ἀλαζονείας ὁδὸν, *brevem ad inanem jactantiam viam*, esse dixerunt. Qod autem Marcus *viam compendiosissimam* semper insistere consulit, aliud consilium suggerere videtur Julianus *de cynism. Orat.* 2. qi prædicantibus hoc idem Pseudocynicis qibusdam, τὴν σύντομον ὁδὸν καὶ σύντομον ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, *brevem & compendiosam ad virtutem viam*, sese insistere. (qod & Plutarchus de professione Cynica in *Amatorio pag.* 759. *D.* σύντομον οὖν καὶ σύντομον εὑρηκυῖα πορείαν ἐπ' ἀρετὴν. *compendiosam inveniens viam ad virtutem*, Ὅδιλον, inqit, καὶ ὑμῖς τὴν μακρὰν ἐπορεύεσθε. ῥᾷον ἂν οἶ ἐκείνης ἤλθετε. οὐκ ἴστε ὅτι μεγάλας ἔχουσι αἱ σύντομοι τὰς χιλιοστὰς; ὥσπερ ἐν ταῖς λεωφόροις, ἐμὲν τὴν σύντομον ἐλθεῖν δυνηθῆς, ῥᾷον ἐκπίπτεις τὴν κύκλῳ. ὀκίτι μέντοι τὸ ἀναπαλιν ἐ κύκλῳ πορευθῆς, ἴλθοι ἂν πάντως, καὶ τὴν ἐπιτομον. *Utinam vel longiorem teneretis! facilior per illam vobis est ingressus. An nescitis breviores vias maximis difficultatibus obsitas esse? Ut in publicis viis qi itineris compendio graditur, longiores anfractus & circuitus facilius emetitur. At non perinde qi per circuitus ambulat, compendiosiore itinere progreditur.* Cæterum ille eos alloqebatur, qi nihil præstabant minùs, qam qod profitebantur, cum à virtutis sede, semitisqe etiam ad eam ducentibus, qam longissimè essent dissiti, viasqe eas sectarentur qæ à virtute ipsa instituentes abducerent. deinde aliter se habet istic, qàm in itineribus corporeis, in qibus via compendiosissima est sæpenumero prorsus intercluſa; cùm istic nulli sit nisi suo vitio suâqe pravitate stoliditatéqe obvallata. Qin & Julianus ipse ὁδὸν σύντομον eandem ibi agnovit, qam & Marcus hic, τὴν κατὰ φύσιν.

Σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν] nimirum qia εὐθεῖαν περαίνει. *l.* 5. §. 3. *recta incedit.* Via autem recta, eadem & brevissima. Optimè Veemesius noster *de leg. mor. l.* 1. *exerc.* 1. *Lex divina, lex recta. Psal.* 19. *v.* 8. *in Mathematicis linea rectissima, linea brevissima. Via itaqe ad beatitudinem brevissima est legis divinæ, qæ est rectissima, observatio.*

Κατὰ τὸ ὑγιέστατον] Ita *l.* 8. §. 30. ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι. *Sano sermone uti.* Vide & Platonem *Epist.* 10. *ad l.* 3. §. 5. adductum.

Πάσης οἰκονομίας] Vide *supra* §. 19. Ἐι μὴ δι' οἰκονομίαν τινά. *Ratione dispensationis cujusdam.* & *l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. *Multa per dispensationem geruntur.* itaqe Casaubono potius assentior, qi *dissimulationem*, qam Xylandro, qi *rei familiaris curam*, reddidit.

Κομψείας] *Solicitudine* Xylander. *ostentatione* Casaubonus, melius. siqidem κομψείαν illâ, sive dictionis elegantiam, sive sermonis festivitatem designet, jactare se atqe ostentare soliti sunt, qi avram captabant popularem. unde κομψεύειν & pro *ostentare se*, & pro *adulari* etiam usurpatur. Hesychius κομψεύεται, κολακεύει. possis & *versutiam* vertere. Siqidem, ut Erotianus in *lexico Hippocr.* Ὁ Ἀττικοὶ τὴν πανουργίαν κομψείαν καλοῦσι, καὶ τὸ πανοῦργον κομψόν. *Attici fraudem* κομψείαν, & *fraudulentum* κομψὸν *appellant.* Vide *l.* 3. §. 5.

LI-

LIBER V.

MAnè, cùm gravatim exurgis in promptu ſit tecum hoc modo diſſerere; Ad opus humanum jam expergiſcor. num verò ægrè feram, ſi ad ea agenda proficiſcor, qorum gratiâ natus & in mundum productus ſum? avt nunqid ad hoc conditus ſum, ut ſtragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, inqis, oblectat magis. Nunqid ergo ad oblectandum te natus es? non avtem ad faciendum avt agendum aliqid? an non arbuſculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides eam qam in mundo ſtationem obtinent, excolere ſatagentes? tu avtem, qæ hominis ſunt, facere recuſas? & non properas potiùs ad id, qod naturæ

Ῥᾳθυμῶ [a] ὅταν δυσκόλως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔχω, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπῳ ἔργον ἐγείρομαι. [b] ἐπὶ ἂν δυσκολαίνω, ἀπορέομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧν ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τῦτο καθίσκάσμαι, ἵνα καταικείμενος τοῖς στρωματίοις ἑαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τῦτο ἥδιον. [c] πρὸς τὸ ἥδεσθαι ἂν γέγονας; ὅλως ἢ ἃ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν; ἃ βλέπεις [d] τὰ φυτάρια, τὰ στρυθάρια, τὰς μύρμηκας, τὰς ἀραχνάς, τὰς μελίσσας, τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμήσας κόσμον; σὺ * ἃ θέλεις [e] τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; ἃ πρὸ-

a L. 8. §. 12.
b L. 6. §. 33.
c L. 4. §. 12. l. 7. §. 73. l. 8. §. 2. 19. l. 9. §. 42.
d Inf. §. 6. l. 10. §. 8.
* [δ'] ἃ f.
e L. 6. §. 33. & l. 8. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ῥᾳθυμῶ] Idem tractat argumentum *l.* 8. §. 12. Ὧν ἕνεκεν γέγονα] *l.* 2. §. 1. *γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν. Ad mutuas operas nati ſumus.*

Ἵνα καθαπείμενος τοῖς στρωματίοις] Plutarchus *de tranqill. pag.* 465. *C.* adverſus Democriti ſententiam diſſerens, qà negotiis abſtinere ſe monet eum, qi vult tranqillè degere. Πρῶτον μὲν, inqit, ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ἥκιστα ἀπραξίας. οἷον ἀῤῥώστῳ, παραινῶν ἐκάστῳ,

Μίν' ὦ ταλαίπωρ' ἀτρίμως σοῖς ἐν δομοῖς.

Primùm magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum mertia, tanqam unicuiqe infirmo pracipiens:

Maneas, miſer, qietus in ſtragulis tuis.

περιτίλλων τὸ σαρκίδιον. Verſiculus eſt ſumptus ex Evripidis *Oreſte*: qo & eodem fine uſus eſt in *lib. de Sene polit.* & *adv. Color. c.* 8.

Πρὸς τὸ ἥδεσθαι ἂν γέγονας;] Ità *l.* 8. §. 19. Σὺ ἂν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδι, εἰ σύνιχεται ἡ ἔννοια. *Tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an ſenſus communis id ferat.* Cicero Offic. *l.* 1. §. 103. *Neqe enim ità generati a natura ſumus, ut ad ludum jocumqe facti eſſe videamur; ſed ad ſeveritatem potiùs, & ad qadam ſtudia graviora atqe majora.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 10. *c.* 6. Ἄτοπόν γε τὸ τέλος εἶναι παιδιάν. καὶ πραγματεύεσθαι τῷ παίζειν χάριν. σπεύδειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δ' ὅπως σπεύδῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. ἀναπαύσει γὰρ ἕνεκεν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦσι δὲ συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δεόντες. ἡ δὲ τέλος ἡ ἀνάπαυσις. γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. *Abſurdum enim eſt luſum eſſe finem, & negotiari ludendi cauſſâ. Seriò avtem agere & laborare luſionis cauſſâ ſtultum planè ac puerile admodum videtur. Ludere avtem ut ſeriò agas qiſpiam ex Anacharſidis ſententia videtur rectè ſe habere, qippe cum luſus requiei ſimilis ſit. Et cum neqeant homines aſſidue operari, requie indigent. Non eſt igitur finis requies: cauſſâ enim operationis fit.* Et mox: Βελτίω τι λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τῷ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίῳ καὶ ἀνθρώπῳ σπουδαιοτέρου τὴν ἐνέργειαν. *Meliora praterea ſeria & ſtudioſa eſſe dicimus ridiculis, & iis, qa cum luſu fiunt. Et melioris ſemper partis & hominis operationem eſſe ſtudioſiorem affirmamus.*

Οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια] Gemina his, *l.* 8. §. 19. *infrà* §. 6.

Τὰς μύρμηκας] Ad *formicas* ablegat pigrum inertémqe hominem & Solomon Rex *Proverb. c.* 6. *v.* 6, 7. & Flaccus, *Sat.* 1.

Parvula (nam exemplo eſt) magni formica laboris,
Ore trahit qodcunqe poteſt, atqe addit acervo,
Qem ſtruit haud ignara ac non incauta futuri.

Maro item *Æneid. l.* 4. de eiſdem;

It nigrum campis agmen, prædamqe per herbas
Convectant calle anguſto; pars grandia trudunt
Obnixè frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Caſtigantqe moras: opere omnis ſemita fervet.

Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 38. Τῶν δ' ἐντόμων ζώων ἐργατικώτατα, τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν. ἡ μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία πᾶσιν ἐστιν ἐπιπολῆς ἰδεῖν. καὶ ἀεὶ μίαν ἀτραπὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀποθέσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν. [ποιοῦνται.] ἐργάζονται γὰρ καὶ ταῖς νυξὶ ταῖς πασελήνοις. *Infectorum officioſiſſimum genus formicarum & apum eſt. Jam formicarum negotia omnibus in promptu habentur: atqe eadem ſemitâ ſemper ambulant, & cibaria recondunt, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu ſolùm; ſed etiam noctibus plenâ lunâ laborem exercent, nemo eſt qi non videt.* Naſo *Metamorph. l.* 7. *v.* 658.

— parcum genus eſt patiensqe laborum,
Qæſitiqe tenax, & qod qæſita reſervet.

Vide Simocatum *Epiſt.* 61.

Τὰς ἀράχνας] Et de iſta Agur ὁ σοφὸς, in *Solom. Proverb. c.* 30. *v.* 27. *Aranea manibus prehendit.* id eſt, *pedibus*, inqit Junius, *qi utrinqe ità conſtituti ſunt, ut patula hominum manus, ad tractanda fila, & eſcam retibus ſuis deprehendendam.* Plinius *Hiſt. nat. l.* 11. *c.* 14. *Araneorum natura digna vel pracipuâ admiratione. genus eruditâ operatione conſpicuum. orditur telas; tantiqe operis materia uterus ipſius ſufficit. tam moderato ungve, tam tereti filo, & tam aqali deducit ſtamina, ipſo ſe pondere uſus.* Vide qæ ſequntur. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 39. Τὸ πρῶτον μὲν διατείνει πρὸς τὰ πέρατα πανταχόθεν. εἶτα σημανίζεται ἀπὸ τοῦ μέσου. λαμβάνει δὲ τὸ μέσον ἱκανῶς. ἐπὶ δὲ τούτοις ὥσπερ κρόκας ἐμβάλλει. εἶτα συνυφαίνει. *Texit enim, primum filis qoqoversùs diſtendens in orbem, tum ſtamina ducens, initio à medio accepto: nec inſcitè medium ipſum accipit: deinde ſubtegmina infert atqe ſtipat,* &c.

Τὰς μελίσσας] Plinius *Hiſt. lib.* 11. *c.* 5. *Apibus principatus, & pracipua admiratio. mella contrahunt: favos confingunt, & ceras: ad uſus vita laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim: & qod maximè mirum ſit, mores habent: nihil novere niſi commune.* Ἔστι δὲ περὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸν βίον πολλὴ ποικιλία. *Perqam varia in earum operatione & vita ratio eſt.* Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 40. Qem igitur vide ſis ibi. Sed & Maronem *Georg. l.* 4. canentem,

qà illa — arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia figunt.

qi & *Æn. l.* 1. de Tyriis colonis urbem ſibi condentibus.

Qalis apes æſtate novâ per florea rura
Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos
Educunt fœtus, avt cùm liqentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas;
Avt onera excipiunt venientúm; avt agmine facto,
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent:
Fervet opus; redolentqe thymo fragrantia mella.

Τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμήσας κόσμον] κόσμῳ hic Marco *conſtitutio.* prout Heſychio κόσμῳ, κατάστασις ſive *politia*, qomodo apud Thucydidem Scholiaſtes κόσμου exponit πολιτείαν. Alio ſenſu Ariſtoteles, citante Galeno *de uſu part. l.* 1. dixit, ἄπαντα τὰ ζῶα κεκοσμῆσθαι τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον. Verùm Marcus κόσμος vocabulum videtur eo libentiùs uſurpâſſe, qaſi non homo tantùm μικρός τις κόσμος exiſtat, ſed & animalcula illa μικρὸν κόσμου τινὰ, avt mundi ſaltem icunculam qandam, non politiam duntaxat, apud ſe habeant, qam & illa pro ſuo ingenio modulóqe excolant. ut τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον συγκοσμῇ, ſit accingere ſe ad *mundi* partem eam, qæ ipſis aſſignatur, qaſi mundandam, id eſt, excolendam, qicqid in ipſis eſt, & ab ipſis exigitur, ad eum exornandum ac perficiendum, qaſi mutuâ qadam conſpiratione præſtare contendentes. ità *l.* 7. §. 48. Τὸ παμμιγές, καὶ τὸ ἐξ ἐναντίων συγκοσμούμενον. *Miſcellam omnigenam, mundumqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.* poteſt & reddi, *ordinem ſuum*, ſive qi eſt illis attributus, cunctis operis excolentes. nam & in ea ſignificatione ὁ κόσμος uſurpatur. Sed priùs illud arridet magis. qia relationem reſpectumqe, qem ad univerſi naturam res qæqe habent, Marcus paſſim inculcat. iſtò Xylander inclinat. illò Caſaubonus. ſic *infrà* §. 8. τῷ ὑπ' αὐτῆς διοικουμένῳ καταλλήλου, κόσμῳ ſcilicet. *qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exiſtat.*

Τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν] alioqi nec homo qidem, hominis ſaltem nomine dignus, futurus. Marcus *infrà l.* 10. §. 8. Ἕνεκα τῆν μὲν συκῆν, τὰ συκῆς ποιοῦντα. τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνός. τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης. τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου. *Et ficum eſſe qa ea qa ficus ſunt facit; canem qa canis; apem qa apis;* & *hominem pariter qi qa hominis.* Vide & *l.* 6. §. 33. Ariſtoteles *Ethic. lib.* 10. *cap.* 6. Ἔνεκεν δὲ ἡ κατὰ τὴν διανοητικὴν ἕξιν

ἀ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ σὴν φύσιν ; ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθ. δεῖ. ἔδωκε γὰ τάτα μέτρα ἡ φύσις. ἔδωκε μὲν τοι καὶ ἔσθιειν, καὶ πίνειν. καὶ ὅμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα σεσχωρεῖς.

a Inf. §. 31. a ἐν τοῖς περέξεσι ἢ ἀκ ἔπι, ἀλλ' ἐντὸς ἔ δυνατ. ἀ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν. ἐπεί τοι καὶ b τὸν φύσιν ἂν σε, καὶ c τὸ βέλημα τοῦτης ἐφίλεις. ἄλλοι τι d τοὺς πόνους ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατατήκονται τοῖς καθ' αὐτὰς ἔργοις, ἄλυσι καὶ ἀσιδοι.

b L. 8. §. 26. c L. 4. §. 49. d L. 4. §. 31. l. 11. §. 5.

tuæ convenit? At qiete qoqe opus est, inqis. Est fateor; sed qiescendi modum etiam natura præscripsit. præscripsit & edendi atqe bibendi. tu verò ultra modum, ultra id qod sufficit, in istis procedis. cæterùm in agendo secùs te geris intra id qod poteras, contines te. etenim verè temet non diligis. alioqi naturam tuam, qæqe illa vult, diligeres. siqidem artes suas qi diligunt artifices, earundem operibus etiam intabescunt, illuvie inediâqe affecti.

ANNOTATIONES.

ἕξιν αἱρετωτάτη ἐνέργεια. *Atqe ea maximè expetenda operatio est unicuiqe, qa ex habitu est proprio.*

Ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι] Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδύνατα συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia enim humana ad assidue operandum imbecillia sient.* Aristoteles *ethic. lib.* 10. *cap.* 4. & *ibidem c.* 6. Ἀδυνατοῦντες δὲ συνεχῶς ποιεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. *Et cum neqeant homines assidue operari, reqie indigent.* Et *politic. l.* 8. *c.* 3. Ὁ γὰρ πονῶν δέεται ἀναπαύσεως. διὰ τοῦτο δεῖ εἰσάγεσθαι καιροφυλακτοῦντας τὴν χρῆσιν, ὡς προσάγοντας φαρμακείας χάριν. *Qi laborat, indiget relaxatione. Propterea oportet jocum adhibere, qi tanqam medicinam eo tempore adferat.* Hinc festivum illud Democriti, à Stobæo, relatum, *tom.* 2. *tit.* 16. Βίος ἀνιέρτοις, μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος. *Vita sine festis, via longa absqe diversoriis.* Seneca *Epist.* 3. *Inter se ista miscenda sunt; & qiescenti agendum; & agenti qiescendum est. Cum rerum natura deliberat, illa dicet tibi, se & diem fecisse & noctem.* Vide *ad l.* 4. §. 26:

Ἔδωκε καὶ τάτα μέτρα ἡ φύσις] Rectè Hieronymus. *Potes hoc facere: sed non est hoc opus tuum.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 103. *Ludo autem & joco, uti illis qidem licet: sed sicut somno, & qietibus cæteris, tum cùm gravibus seriisqe rebus satisfecerimus.* Dio in *chriis*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 34. Τῷ γελοίῳ, καθάπερ ἁλί, κιφισμένως δεῖ χρῆσθαι, *Ridiculo sermone, tanqam sale, parcè utendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10. Οἱ πρὸς ἡδονὴν ἀρκοῦντι ὀλίγοι, ὥσπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. *Qi item voluptatis caussâ amant, parcè sufficiunt: non secus atqe in edulio condimentum.* Vide *ad l.* 4. §. 21. E nostris Gabriel Barelet. in *qadrages. hebd.* 4. *serm.* 2. *Delectatio ad vitam, ut sal ad cibum. peccant mulieres, cum jusculis nimis condiunt sale.* Et Thomas Aqinas *Sum. part.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 4. *Parum de delectatione sufficit ad vitam pro condimento; sicut parum de sale sufficit in cibo.* Huc Dionysii Sophistæ illud: Χρὴ τῷ μέλιτος ἀκρῷ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ κοιλῇ χειρὶ γεύσασθαι. *Mel summo digito & non concavâ manu prælibare opus esse.* Philostratus *vit. Sophist. l.* 1. Flaccus *Sat.* 1.

Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Qos ultra citraqe neqit consistere rectum.
Nec lusisse pudet; sed non incidere lusum.

Idem *Epist.* 14. Ἡ φύσις ὥσπερ ὅρους ἑαυτῇ καὶ τοῖς πράγμασι τέθεικε. καὶ δεῖ τὸν ἄρισα ζῆν ἐπίλοιτα τὴν τῶν δι γιῶσιν θηρᾶν τε καὶ φιλεῖν, καὶ ζῆν ἐθέλειν ἐντὸς τῶν ὅρων. *Natura sibi & rebus terminos posuit, & oportet illum qi potissimum vult vitam vivere, illorum notitiam indagare & amare, & intra illos velle vivere.* Manuel Palæologus *ad fil. precept.* §. 40. Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Ἀορίστων γὰρ ὑδαμῶ δεῖ, ἀλλ' ἔχεσθαι ὅρου καὶ μέτρου ἐν τοῖς τοιούτοις. *Neqaqam enim infinitum oportet esse, sed in ejusmodi rebus terminis qibusdam & mensurâ contineri.* Optimè Seneca *Epist.* 114. *Alter se plus justo colit, alter se plus justo negligit. tam hunc dicam peccare, qam illum.*

Ὑπὲρ τὰ μέτρα] Casavbonus *ad Athen. l.* 3. *c.* 29. *Vetus dictum est, non oportere ἡδύσμασι uti cev ἐδίσμασι. hoc est, scitamentis tanqam edulibus uti.* Nec illud minùs vulgatum, *Non esse medicamenta alimentorum instar adhibenda.* Siqidem τὰ φάρμακα, τὰ κωφίζοντα τοὺς νοσοῦντας, ἐπιτρίβει καὶ λυμαίνεται τοὺς ὑγιαίοντας. *Medicamenta qa sublevant ægrotos, lædunt & divexant sanos.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1106. *C.* Itaqe Alcidamantem notat Aristoteles *rhetor. l.* 3. *c.* 3. Οὐχ ὡς ἡδύσματι χρησάμενον, ἀλλ' ὡς ἐδίσματι, τοῖς ἐπιθέτοις. *Non ut condimenti, utentem epithetis, sed ut cibis.* Damnátqe Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *B.* τὴν σκευασίαν τροφῆς, ὡς μὴ καλήν, τὴν πλείω τῶν τριφόντων ἔχουσαν τὰ ἡδύσματα. *Cibi apparatum, non bonestum, qi plura habet condimenta, qàm ea, qa nutriunt.* hoc est, in qa πλείων ἡδύσματος ἢ ἐδίσματος existit. de lusu ac qiete, qæ sunt vitæ operisqe condimenta, & lassitudinis indè contractæ avt oborientis saltem medicamenta qædam, idem dictum fuerit.

Οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν.] Revera improbus nemo se verè amat. Ità (τὸ δὴ λεγόμενον, παράδοξον μὲν, ἀ παράλογον δὲ. *Admirabile qidem, non tamen absurdum esse qod dicitur.* utì Cleanthes apud Arrianum *Dissert. l.* 4. *c.* 1.) malus qivis cum primis φίλαυτος est, qod Plato docet *de leg. l.* 5. nec est verè φίλαυτος tamen. Siqidem, qod Græci interpretes habent, *Psal.* 11. *v.* 5. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Et qod Rex sapientissimus *Parœm. c.* 8. *v.* 36. οἱ μισοῦντες τὴν σοφίαν, ἀγαπῶσι θάνατον. *Qi diligit insqitatem, odit animam suam; qiqe odit sapientiam, diligit mortem.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πῶς σεαυτὸν ἀγαπᾷς, ὃ μὴ φιλοζωεῖς; *Qomodo se amas, qi vitam non diligis?* Optimè Avgustinus *in Joan. tract.* 78. *Impius & diligere se dicitur, qoniam iniqitatem, qà iniqus est, diligit. & idem rursus odisse se dicitur, qoniam qod ei nocet, hoc diligit. odit ergò in se naturam, diligit vitium.* Ità, qod *affectu* (sed pravo) *amor est, effectu* (& hoc vero) *odium est.* Bernardus *de converss. c.* 4. Deniqe, qòd Marcus illic, Non se amat, qi non amat bonum suum. bonum avtem hominis est in bonis actibus versari. *lib.* 5. extremo.

Τὰς τίχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Περὶ ἄ τις ἐσπούδακε, φιλεῖ ταῦτα. *Qibus qisqe rebus studet, eas amat.* Et Theodoretus *therap. lib.* 6. *Tom.* IV. *pag.* 572. *B.* Ὁ χειροτίχνης ἀγαπᾷ τὴν τίχνην, καὶ τοὺς πόνους οἷς συγκεκλήρωται. *Manu artem qi tractat amat artem, & labores, qibus addictus est.* Canus tibicen (referente Plutarcho *lib. de sene polit. pag.* 786. *C.*) dicere solebat, ἀγωνᾶν ἀσθμῶντες, ὅτῳ μᾶλλον αὐτὸν αὐλῶν, ἢ ἑτέρους ἐνθυμοῦντο. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ἀ δίδοναι, τῷ ἀκούειν ἡδέλοντας. *Nescire homines, qanto seipsum magis qàm alios delectaret canens, alioqin avdire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Qin & Evdoxus Mathematicus, eodem avtore in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1094. *A.* Ἔυχετο, παραστὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος, ὡς ὁ Φαέθων, κατοφλεγῆναι. *Volust Phaethontis more comburi, eâ lege, ut sibi ante liceret ad solem adstantis figuram, & magnitudinem, formamqe astri perdiscere.*

Συγκατατήκονται τοῖς καθ' αὐτὰς ἔργοις] Hoc est qod Evripides, in periocha illa toties lavdata, toties decantata, apud Platonem in *Gorg.* & in *Alcib.* 2. Aristotelem *rhet. l.* 1. *c.* 11. & *problem. l.* 18. *q.* 6. Plvtarchvm *de garrul.* & *Sympos. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 2. *c.* 1. Gellium *noct. Attic. l.* 10. *c.* 22.

Τούτῳ 'σθ' ἵκανος, κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται,
Νίκαν τὸ πλεῖσον ἡμέρας τοῦτῳ μέρος,
Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει * βέλτιστος ὤν. * al. κράτιστος.
— λαμπρὸς ἐν

Hac re triumphat qisqe, in hanc innititur,
In hac dici maximam partem terit,
In qa ipse sentit maxim se excellere.

ità malim qàm cum Grotio in *excerptis*, qi τυγχάνῃ, legit,

Ut ipse sese evadat excellentior.

siqidem eam mentem avtoris fuisse, ex antiqis illis, qi lavdârunt, scriptoribus, penitiùs intuenti liqebit. qanqam nec inficior παροδῦναι licere, eò etiam leviter immutando, qod & qidam ex eis qos citavimus fecerunt, non inconcinnè detorqere. Qod avtem συγκατατήκεσθαι Marcus hìc dixit, idem προσιτηκέναι freqentiùs dici solet, pro studio alicui ità esse addictum, non tantùm ut ab eo avelli qis neqeat, sed ut in eo etiam enixiùs & obstinatiùs *perseqendo*, consumat & qasi *tabefaciat* sese. Synesius *de Calvit. pag.* 66. Δαιδάλοι δὲ ὄντοι σκαφίσι καὶ προβολίοις ἀντὶ καλάμων τετριφασι. οἱ μὴ κάλαμοι λίγοις ἀντὶ τοῦ γραφίως τὸ ἐν βίλει. τούτῳ γὰρ ὑδὲν θαυμαστὸν, οἱ καὶ προσιτηκασιν. *Digitique hi nostri scaphiis ac venabulis potiùs qàm calamo attriti sunt, nisi pro scriptorio fortè calamo jaculi nostri arundinem velis usurpare, cui tractanda omnino eos intabuisse mirum non est.* Vide *l.* 10. §. 23. μὴτι προσιτηκός. sed & συνδιηκέναι eodem sensu dictum Evripidi ab Aristotele lavdato *Ethic. Evdem. lib.* 7. *cap.* 2. & 5. & *magn. lib.* 2. *cap.* 11.

Κακὸς κακῷ δὲ συνδίηκεν ἡδονῇ.
Malus malo lubentiâ colliqitur.

hoc est, qod Lycorin suam affatus Gallus apud Maronem *Eclog. ult.*

— *hic ipso tecum consumerer ævo.*

Aliud est qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *C.* de muliere conjugata, Πᾶσα γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ, ἥτις ἀνδρὶ συνδίηκε, σωφρονεῖν ἐπίσαται. *Qavis enim bona mulier, qa viro adhæret, scit esse temperans.* Expressit eleganter, qod Moses *l.* 1. *c.* 2. *v.* 24. דבק Matth. *c.* 19. *v.* 5. & Paulus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 31. προσκολλάσθαι. *agglutinabitur* dixit.

Ἀλυσοι καὶ ἄσιδοι] De Niciâ pictore Plutarchus in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1093. *D.* Οἱ φιλογραφοῦντες ὅτως ἄγονται τῇ πιθανότητι τῶν ἔργων, ὥστε Νικίαν γράψαντα τὴν Νέκυιαν, ἐρωτᾶν πολλάκις τοὺς εἰσίοντας, εἰ ὑρίσκει. *Pictura dediti adeo suorum operum afficiuntur specie, ut Nicias*

p in-

affecti. tu verò naturam tuam minoris æstimas, qàm tornator tornaturam, aut histrio histrioniam, aut avarus argentum, aut ambitiosus gloriolam. & isti enim, ubi rebus hisce addicti fuerint, nec cibum, nec somnum capere magis expetunt, qàm ista, ad quæ tam enixè feruntur, promovere: cùm tibi actiones societatem humanam spectantes sordeant magis, qàm ut pari industriâ dignæ censeantur.

§. 2. Qàm facile est imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ità amoliri & abstergere, ut in summa statim tranquillitate consistas?

§. 3. Nullum aut sermonem aut actionem indignum te censeas, qi naturæ fuerit consentaneus. neque σὺ τῷ φύσιν τῷ σαυτοῦ ἔλασσον ἡμᾶς, ἢ ὁ πρεσβύτης τῷ πρεσβυτικῷ, ἢ ὁ ἀρχιτέκτων τῷ ἀρχιτεκτικῷ, ἢ ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον. καὶ ὅτι, ὅταν [a] συσπουδῶσιν, ὅτι φαγεῖν, ὅτι κοιμηθῆναι θέλουσι μᾶλλον, ἢ ταῦτα συναύξειν πρὸς ἃ φέρουσι). σοὶ δὲ οὐ κοινωνικὴ προαίρεσις ἐτελέσθη φαίνου), καὶ ἧσσον σπουδῆς ἄξια;

§. 3. Ὡς ἄσχολον, [b] ἀπαθῆ καὶ [c] ἀπαλλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν τὴν ὀχληρὸν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς ἐν παντὶ γαλήνη εἶναι;

§. 3. [d] Ἄξιον ἑαυτὸν κρίνε παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ [e] μή σε παρίστω ἡ * tum-

a L. 12. §. 3.

b L. 4. §. 3. l. 8. §. 47. l. 12. §. 22. 25.

c L. 7. §. 29. l. 11. §. 16. 19.

d L. 7. §. 33. l. 12. §. 22.

e L. 11. §. 16 l. 12. §. 17.

f L. 1. §. 16. l. 4. §. 15. l. 6. §. 2.

ANNOTATIONES.

pingens Necyam sape è servis quæsierit, præsisse esse. Idémque lib. de sens. polit. pag. 786. B. Νικίας ὁ ζωγράφος ὅτως ἐχαιρε τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις, ὥστε τὰς οἰκέτας ἱρωΐδας πολλάκις, οἱ λίθους καὶ ἡρίσατο. Nicias pictor ita artis sua operibus gaudebat, ut sæpenumero è servis quæsierit: lavine, præsisse sum. Meminit & Stobæus tom. 2. ser. 29. De Archimede Plutarchus idem in eod. contr. Epicur. Comment. pag. 1094. B. Ἀρχιμήδην δὲ βίᾳ τῶν διαγραμμάτων ἀποσπῶντες στηλεφόν' οἱ Θεράποντες. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔγραφε τὰ σχήματα ὀλιγωρίᾳ. Archimedem à descriptionibus geometricis vi avulsum servi unxerunt: ille interim strigili lineas in ventre ducebat Idémque de sene polit. pag. 786. B. Ἀρχιμήδην δὲ τῇ σανίδι προκείμενον ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες, ἠλείφοντο οἱ Θεράποντες. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ σώματος ἀλιπλεσμένῳ διέγραφε τὰ σχήματα. Archimedem vi à tabula, cui inhærebat, avellentes atque vestibus exuentes unxerunt famuli, ille autem in unctо corpore figuras geometricas pingit. Et in vit. Marcel. pag. 307. E. Οὐκοῦν οὐδ' ἀπιστῆσαι τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις ἐστὶν, ὡς ὑπ' οἰκείας δή τινος καὶ συνοίκου θελγόμενος αἰεὶ Σειρῆνος, ἐλίλητο καὶ σίτου καὶ θεραπείας σώματος ἐξέλιπεν. βίᾳ δὲ πολλάκις ἐλκόμενος ἐπ' ἄλειμμα, καὶ λουτρὸν, ἐν ταῖς ἐσχάραις ἔγραφεν σχήματα τῶν γεωμετρικῶν, καὶ τῷ σώματος ἀλιπλεσμένῳ διῆγε τῷ διαθύλῳ γραμμὰς, ὑπὸ ἡδονῆς μεγάλης κάτοχος ὢν καὶ μυσάλητος ἀληθῶς. Quæ non sunt rejicienda illa quæ de eo feruntur, à suâ quadam & familiari Archimedem perpetuò demulcentem Sirene, & cibi oblivisci, & corporis curam relinquere solitum: quinque raperetur subinde invitus ad ungendum corpus, & ad balneum, in foco figuras geometricas curare: & dum ungeretur, docere digito lineas; tantâ illum dulcedine arcis capturn, & revera inflammatum fuisse. De Carneade Philosopho gemina refert Valerius Maximus l. 8. c. 7. Carneades laboriosus & diuturnus sapientiæ miles; siquidem nonagesimo expletis annis, idem illi vivendi & philosophandi finis fuit; ità se mirificum doctrinæ operibus addixerat, ut cum cibi capiendi causſa recubuisset, cogitationibus inhærens, manum ad mensam porrigere obliviscereturː sed eum Melissa, quam uxoris loco habebat, temperato inter studia non interpellandi, sed inedia succurrendi officio, dexteram suam necessariis usibus aptabat. Nec tacendum, qia isthuc qàm maximè facit artis operi immortui Archimedis illius fatum, de qo Marcellus in obsidione Syracusana, ejus operâ machinisque ad miraculum stupendis impeditus diu frustratusque exclamavit; Οὐ παυσόμεθα πρὸς τὸν γεωμετρικὸν τοῦτον Βριάρεω πολεμοῦντες; ὃς τὰς μὲν ναῦς ἡμῶν καθίζων πρὸς τὴν θάλασσαν, παίζων μεῖ' ἰσχύνης ἐκβέβληκεν· τοὺς δὲ μυθικὸς ἑκατόγχειρας ὑπερφέρει, τοσαῦτα βάλλων ἅμα βέλη καθ' ἡμῶν. Quid nos? pergimusne cum hoc geometrico pugnare Briareo, qi oppugnatorem navalem nostrum ad mare desidens sede elicuit? Ne ille quidem fabulosos Centimanos superat, qi tantam vim in nos uno tempore ingessit telorum. Plutarchus in Marcell. p. 307. A. Τῷ γὰρ ὄντι πάντες οἱ λοιποὶ Συρακούσιοι σῶμα τῆς Ἀρχιμήδους παρατιυῆς ἦσαν. ἡ δὲ καθόσπαυλος καὶ τριφυσα, ψυχὴ μία, &c. Ex omnibus reliqui Syracusani corpus Archimedis apparatus omnes erant quem moveret omnem & torqueret anima una. Idem ibidem B. Perrupit siqidem tandem per vim Syracusis, dum artis studiis suæ nimiopere intentus persistit, nec hostem urbis compotem factum advertit, & à milite gregario occisus perhibetur. Plutarchus Marcel. pag. 308. E. Ἔτυχε μὲν γὰς αὐτός τι καθ' ἑαυτὸν ἀπεσκοπῶν ἐπὶ διαγράμματος. καὶ τῇ διανοίᾳ δεδωκὼς ἅμα τόν τε θεώμενον καὶ τὸν πρᾶγμα, οὐ προσήει τὴν καλιδρομὴν τῶν Ῥωμαίων, οὐδὲ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. ἄφνω δὲ ἐπιστὰς αὐτῷ στρατιώτης καὶ κελεύοντος ἀκολουθεῖν πρὸς Μάρκελλον, ὡς ἐβούλετο πρίν ἢ τελέσαι τὸ πρόβλημα καὶ πατεῖν τὸ ἔμφος, ἀπῆλθε αὐτόν. ἕτερος μὲν ὑπ' λέγεται ἐπιστὰς μὲ ἐνεῖς, ὡς ἀποκτενῶν, ξιφίδιον τὸν Ῥωμαῖον ἰδόντα δεῖσθαι καὶ ἀντιβολεῖν ἀπαθῆσαι βραχὺν χρόνον, ὡς μὴ καταλείπῃ τὸ ζητούμενον ἀτελὲς καὶ ἀθεώρητον. τὸν δὲ ὡ φροντίσαντα διαχρήσασθαι. Erat ille tanta mentis intentus formis: quam autem in eam cogitationem non animum modo, sed & oculos defixisset, non senserat discursum Romanorum, neque captam urbem. Cui quem ex improviso supervenisset miles, qi secum eum jussit ad Marcellum, nolenti prius- A quam absolvisset propositionem & adaptasset ad demonstrationem: ira iratus nodes stricto gladio Archimedem confodit. Alii auctores sunt, intercurrentem Romanum illico ensem intentasse ei ad necem districtum: illum verò ut respexit, orasse obnixè ut paululum sustineret, ut ne quod investigabat relinqueret minus absolutum & rude, sed mirabile, nihil ea re motum, eum trucidatrisse. Livius hist. l. 25. Archimedem memoria prodidum est, in tanto tumultu, quantum capta urbs in discursu dirripientium militum ciere poterat, intentum formis, quas in pulvere descripserat, ab ignaro milite qis esset, interfectum. Valerius Maximus l. 8. c. 7 Dum animo & oculis in terram defixis formas describit, militi, qi prædandi gratiâ domum irruperat, strictoque super caput gladio, qisnam esset interrogabat, nomen suum indicare non potuit. sed protracto manibus pulvere, Noli, inqit, obsecro istum disturbare: ac proinde quasi negligens imperii Victoris, obtruncatus, sanguine suo artis suæ lineamenta confudit. Cicero de finib. l. 5. §. 50. Quem ardorem studii censetis fuisse in Archimede, qi dum in pulvere quadam describit, nè patriam quidem captam esse senserit? De manuariis artificibus Libanius Orat. 31. Αἱ μὲν δὴ χειρουργοὶ τέχναι, εἴτε ἄλλαι, καὶ αἱ τῶν χαλκῶν ἐλαύνοντες, ἀγρυπνοί τε αὖτοι, καὶ ἀγρυπνίας, οἷς προστάττουσι ἄεττοι. διψῶντες μὲν ὕσται, φίνγοντες δὲ ὕπνον ἐπιθυμοῦσι. Artes quidem certè opificum, cum aliæ, tum earum, qi æra ducunt, artifices amant pervigiles, & qi insomnia auctores sunt affinibus: sitientes quidem somnum: fugientes tamen quod valdè expetunt. De viro itidem contemplationibus divinis dedito Basilius Cæsar, Epist. 1. pag. 783. B. Ἐκείνῳ τῷ καλῷ περιλαμπόμενος, καὶ ἐλλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς φύσεως λάθοι λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τὴν ψυχὴν καθιλκόμενος. Quo sit undique illo decore illustratus intellectus, atque superne illuminatus, natura quoque ipsius oblivione capiatur, nec ad cibi jam curam demissus animam, nec ad amictus anxietatem.

D Ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον] οἱ κερδαίνοντες ἢ κερδῶσιν, ut Plutarchus de sen. polit. qi pecuniis numerandis lucrandisque unquam defatigatos se sentiunt.

Ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον] Themistocles post Miltiadis pugnam, victoriamque Marathoniam, ὡς ἐγὼ μὲ καθεύδων, οὐδὲ ῥαθυμῶν, τὴν Μιλτιάδου τρόπαιον. Non finis dormire me aut socordem esse Miltiadis tropæum. Plutarchus in apophth. 38. & in Thes. p. 3. E.

Ὅταν περισπουδῶσι] cùm vehementiùs istis addicti fuerint. Vide ad l. 12. §. 3.

Ὅτι φαγεῖν, ἵτε κοιμηθῆναι] Ità Diotima Socrati in Platonis Sympos. p. 1119. E. Τὰς καλὰς ὁρῶν ἐκπέπληξαι, καὶ ὅταν μόνος εἷς σὺ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ὁρῶντες τὰ παιδικὰ, καὶ ἔχοντες αἰεὶ παρ' αὐτῷ, εἴ πως οἷόντ' ἦν, μήτ' ἐσθίειν, μήτε πίνειν, ἀλλὰ θαυμάζειν μόνον καὶ ξυνεῖναι. Pulcros & tu & alii multi dum spectatis, nimium obstupescitis, & si fieri posset, abgeretis inter illos semper cibo potuque neglecto versari. De aleatoribus gemina Libanius Orat. 31. Τίς πώποτε εἶπέτην ἵππων ἀγωνιστὴν ἀγρυπνῶν, ὡς ἐκεῖνο τὸ ἄρρωστημα τοὺς κυβεύτας τι καὶ μαχομένους ἀποτέμνεσθαι ὕπνου, πεῖθον μὲν ἀγορᾶς ἀμελεῖν, πεῖθον δὲ λουτρῶν ὑπερορᾶν ἤδη δέ που καὶ τροφῆς αὐτῆς. συνείρουσι γὰρ οἱ φιλόκυβοι νύκτας ἡμέρας ἄσιτοι καὶ ἄποτοι. καὶ ἡδονῆς ἡδονὴ περίεισι. Quis unquam famulum ita vigilare coegit, ut morbus ille obstipos & digladiantes sopore privavit; forum spernere fundens, & balnea despicere, interdum etiam cibum ipsum flocci pendere. Aleatorum enim amatores noctes diebus contexunt jejuni, & sine potu sicci, & voluptati voluptas supereſt.

§. 2. Ὡς ἄσχολον ἀπόσασθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν] Vide l. 7. §. 29. & l. 8. §. 29, 47. & l. 11. §. 16, 19. & l. 12. §. 25.

Ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι] ἅσπερ πάμψωτι τὴν ἄκραν γαλήνην, sicut promontorium prætervecto tranquillitas, ut est, lib. 12. §. 22.

§. 3. Μή σε παρίστω] Neque te avertat Xylander. vel seducat. ut sit idem τὸ παρεκβαίνειν, quod τὸ παρακρούεσθαι, καὶ ἁπατᾶσθαι. atque ità Homerus usurpavit Il. α. v. 555. ubi Jovi Juno.

* ἐπικαλύσα Jun. * ψόγος Jun. a L. 12. §. 17. * ω'. b Inf. §. 25. l. 8. §. 56. c L. 7. §. 55. d L. 8. §. 57. l. 10. §. 11. e L. 6. §. 14. 16. l. 9. §. 2. f L. 4. §. 4. 21. l. 6. §. 15. l. 7. §. 50. g L. 2. §. 2. h L. 10. §. 26. i L. 10. §. 7. k L. 7. §. 52. 67. l. 8. §. 8. l L. 8. §. 29. l. 9. §. 11. l. 10. §. 32. m L. 1. §. 16. n L. 1. §. 5. * -ης.

* ἐπακολυθῆσαί τινων μίμψις ἢ * λόγῳ. ἀλλὰ a * ἐκαλὸν πεπεῖχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίωσ. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, b ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδίαν ὁρμὴν χρῶνται. c ἃ σὺ μὴ περιβλέπου, ἀλλ' d εὐθείαν πέραινε, e ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία ἡ ἀμφοτέρων τούτων ἡ ὁδός.

§. 4. Πορεύομαι οὖν τῇ φύσιν, μέχρι πεσὼν ἀναπαύσομαι, f ἐκπνεύσας μὲν τούτῳ, ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ h τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱμάτιον ἡ μήτηρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφὸς, i ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν τροφῆς ἔπιπι βόσκομαι, καὶ ἐδεδευκα, ὁ φέρει με πάντα, καὶ εἰς ποσὰ ἀποχρώμενον ἑαυτῷ.

§. 5. k Δεμύτητά σου οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι; ἴσως. ἀλλὰ ἕτερα πολλά, ἐφ' οἷς οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, ἃ χρὴ πέφυκα. ἐκεῖνα ἔν παρέχου, l ἅπερ ὅλα ἐν σοί, τὸ ἀκίβδηλον, τὸ σεμνὸν, τὸ m φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ n ὀλιγοδεὲς, τὸ εὐμενὲς, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέλασσον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. οὐκ αἰσθάνῃ, * πόσῳ ἤδη παρέχεσθ δυνάμῳ, ἐφ' οἷς ἀδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνεπιτυδίας

avertat ab eo te, qæ ſeqi poſſit, qorumlibet hominum reprehenſio avt vituperatio. ſed ſi dictu factúve honeſtum fuerit, indignum te nè exiſtimes. habent enim illi mentem propriam, proprióqe ducuntur impulſu: qæ tu noli attendere, ſed rectâ perge, naturæ tum propriæ, tum & communi obſecutus. eadem enim eſt harum utriuſqe via.

§. 4. Per ea qæ naturæ ſunt conſentanea incedo, donec occumbens tandem conqieſcam, eô expirando, unde ſpiritum qotidie havrio, eóqe recidendo, unde & ſeminium mei pater, & ſangvinem mater & lac nutrix collegit; unde qotidianum per tot annos cibum potúmqe accepi; qod calcantem, & ad tam varios uſus eo abutentem me ſuſtinuit.

§. 5. Acumen tibi non eſt, quod ſit admirationi cuiqam. multa tamen ſunt alia, de qibus dicere neqeas, non eſſe te ad ea aptum natum. hæc itaqe præſta, qæ in te omnino ſunt ſita, animum ſincerum, gravem, laborum tolerantem, voluptatum abſtinentem, ſorte contentum, pavcorum indigum, mitem, liberum, luxu alienum, ſerium, ſublimem, an non intelligis qàm multa præſtare cùm jam poſſis, ad qæ inhabilitatis naturalis avt ineptitudinis

ANNOTATIONES.

Νῦν δ' ἀγνῶ; δείδοικα καλὰ φρένα, μή σε παρείπῃ
Ἀργυρόπεζα Θέτις.
Nunc autem valdè timeo in mente, ne te ſeducat
Argenteos pedes habens Thetis.

Ἐπακολυθῆσαι] *Conſequentes* Xylander & Caſavbonus. at D. Junius ἐπικαλύσα legi mavult, *prohibentes*. utrumvis conſtare poteſt.

Μίμψις] Seneca *Epiſt.* 81. *Si gratum eſſe non licebit, niſi ut videar ingratus; ſi reddere beneficium non aliter qàm per ſpeciem injuriæ, potero; aqiſſimo animo ad honeſtum conſilium, per mediam infamiam tendam. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi eſſe magis devotus, qàm qi boni viri famam perdidit, nè conſcientiam perderet.* & *Epiſt.* 113. *Non vis eſſe juſtus ſine gloria? at mehercule ſæpe juſtus eſſe debebis cum infamia. & tunc, ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat.* Vide *l.* 6. §. 8.

Μίμψις ἢ λόγῳ] D. Junius ἢ ψόγῳ. qod valdè placet.

Ἃ σὺ μὴ περιβλέπου] Vide ad *l.* 2. §. 2.

Εὐθεῖαν πέραινε] *rectâ progrediaris, viâ rectâ inſiſtas.* ità *l* 7. §. 55. Εὐθεῖα περαινέτω. *Rectâ procedat.* & *l.* 10. §. 11. Εὐθεῖαν περαίνειν διὰ τοῦ νόμου, καὶ εὐθεῖαν πορεύεσθαι τῷ Θεῷ. *Rectâ juxta legem proficiſci, rectaqe proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.*

Ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ] Vide ad *l.* 1. §. 9. Stoicis τὸ τέλος, i. e. *propoſitum*, ſive *ſummum bonum* eſt, τὸ τῇ φύσει ἀκολυθεῖν, ſive τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, *naturæ ductum ſeqi. & ſecundum naturam vivere.* Verùm qæ ea natura eſſet, cujus ductum ſeqerentur, in hoc havd ſatis ipſis inter ſe conveniebat. Siqidem ut Laërtius *l.* 7. §. 89. in *Zenone*. Φύσιν Χρύσιππος μὲν ἐξαιρεῖ, ἣ ἀκολυθεῖν δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν ἐνδέχεσθαι φύσιν, ἣ ἀκολυθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam autem Chryſippus qidem eam, cui conſentaneè oporteat vivere, & communem intelligit & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam ſuſcipit, qam ſeqi oporteat, non etiam particularem.* Marcus Chryſippum ſeqitur, eodémqe utramqe *naturam*, & *univerſalem* & *humanam*, collimare & qaſi collineare contendit. Vide *l.* 6. §. 13.

§. 4. Ἀναπαύσομαι] Ita *lib.* 6. §. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα. *Mors finem imponit.* Charon apud Ariſtophanem in *Ran.*

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult & moleſtiis?

Joannes *Apocal. cap.* 14. *v.* 13. Ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων. *Ut reqieſcant à laboribus ſuis.* Herodianus *l.* 1. de Marco noſtro; Νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐπισιώσας μιᾶς ἀνεπαύσατο. *Qum diem unum duntaxat, noctémqe ſupervixiſſet, reqievit, fatò eſt functus.* Tractum ab eo, qod *mortem ſomno* ſimilem perhibeamus. Naſo *Amor. l.* 2. *El.* 9.

Stulte, qid eſt ſomnus gelida niſi mortis imago?
Longa qieſcendi tempora fata dabunt.

Ἐναποπνέουσας] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 9. §. 2. Ità Homerus. Θυμὸν ἀποπνείοντα. *Animam exſpirantem* dixit, *Il. δ'. v.* 524. & *ν'. v.* 654. Eodémqe ſenſu in ſacra pagina ἐκπνεῦσαι, *exſpirare* Marc. *c.* 15. *v.* 37. 39. & Luc. *c.* 23. *v.* 36. qod Matth. *c.* 27. *v.* 50. Ἀφιέναι τὸ πνεῦμα. *Emittere ſpiritum.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. Παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. *Tradere ſpiritum.* Latini pariA ter, *efflare animam*, dicunt. & apud Ciceronem *Tuſcul. lib.* 2. Artius in *Trachin.*

Frendens efflavit graviter extremum halitum.

Πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ] *in Senariis gnomicis:*

Γῆ πάντα τίκτει, καὶ πάλιν νομίζεται.
Tellus ut edit, ità reſumit omnia.

Plinius *hiſt. Natur. l.* 2. *c.* 63. *Terra uni rerum naturæ partium, eximia propter merita cognomen indidimus materna veneratione. illa nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelqe editos ſuſtinet ſemper; noviſſimè complexa gremio jam à reliqa natura abdicatos, tum maximè, ut mater, operiens.* Ennius item in *Epicharmo*, a Varrone relatus *de ling. Lat. l.* 4. & *l.* 8.

B *Qa dedit, illa capit, neqe diſpendi facit bilem.*

de qo verùm videatur Joſephus Scaliger *ad Varron.* ſed & *infrà ad l.* 8. §. 18.

Πατοῦντα] indè *terram*, olim *teram*, volunt dici, *qod incedentium pedibus teratur.* Ælius, Varro *de ling. Lat. l.* 1. Iſidorus *Orig. l.* 4. *c.* 1. Junius *in Geneſ.* Honorius *in imag. mund. c.* 3. Hinc Ambroſius *Epitaph. Theodoſ. Adhuc in terris es, qas teris; & in cælo poſſides.* Et Etymologus. Βάτην, τὴν γῆν, Μιτάνιοι. ità *Adarcatis* Ops à calcando, qod Hebræis דרך dicitur. Franciſcus Junius *in Tertull.* & ארץ terra eiſdem à C רצץ Paræus *in Geneſ.* Verùm alii aliunde. Joſephus Scaliger a Græco δαίρα *tera*, *terra*, ut δὰς, δαδὸς, *tada*, δαιτία, *teſta*. Henricus Stephanus ab ἔρα, *t* præfixâ. Avenarius *Lexico* & Gvichardus *Harmon. ling.* ab Hebraico ארר *erets*. Schindlerus *pentaglot.* ab Arabico ثرى *terra*, *lutum*. Caninius *Helleniſm.* à Punico *ert*, *tera*, ut ἔρτα *res*, factâ metatheſi.

§. 5. Δριμύτητά σου] *avſteritatem tuam* Xylander. *acumen* potiùs *ingenii*, & *ſagacitatem* Mericus Caſavbonus. Mercurium deſcribens Galenus in *hortator. c.* 3. Φαιδρὸς τὰς ὄψεις. διδόρκει δὲ δριμὺ, *hilari vultu, acriter intuetur.* ubi aliud eſt δριμὺ διδορκέναι, qàm δριμὺ βλέπειν Ariſtophani. Siqidem τὸ δριμὺ βλέπειν, Comico idem D eſt, qod τὸ ὑπόδρα ἰδεῖν paſſim Homero: id eſt, *torvum tueri*: unde & δριμὺ βλέμμα Herodiano, *vultus torvus ac truculentus.* at δριμὺ διδορκέναι Galeno, *acre* ſive *acriter*, verùm μετὰ φαιδρότητος, *cum hilaritate* ſive *feſtivitate* qadam, *intueri.* ut τὸ δριμὺ, tum τὸ συνετὸν illud deſignet, qod vocabulo iſto Evripidem ſignificaſſe ex Ariſtophane Grammatico obſervat Evſtathius *ad Odyſſ. γ'.* qo ſenſu & Herodianus dixit, *l.* 3. *c.* 11. §. 17. Δριμυτέρους ὡς πρὸς τὰς ἐνοίας εἶναι τοὺς ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώπους. *Ad orientem homines acerrimis eſſe ingeniis.* tum etiam ſimul comprehendat τὸ ἡδὺ illud, qod Homeri ſeculum ſecutos Rhetores eo nomine muncupaſſe docet idem Evſtathius *ad Iliad. λ.* qum τὰς ἐνοίας καὶ λέξεις illas δριμείας dicerent, E ἃς γλυκύτητας ἐπιτείνειν. Atqe ità Marcum hic cepiſſe nullus ambigo, qod uno vocabulo expreſſiſſe havd facul fuerit. Julianus *Orat.* 5. Chriſtianos perſtringens, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ταῖς πόλεσι πιστεύειν μᾶλλον τὰ τοιαῦτα, ἢ τούτοις τοῖς κομψοῖς, ὧν τὸ ψυχάριον δριμὺ μὲν, ὑγιὲς δὲ οὐδὲν ἔχει. *Mihi verò civitatibus ipſis major iis in rebus habenda fides videtur, qam ſcitis & elegantibus iſtis, qorum animula acri qidem indole prædita eſt, ſed nihil ſani contueri poteſt.* Geminum avtem huic argumentum habes, *infrà l.* 7. §. 52. & *l.* 8. §. 8.

Οὐκ αἰσθάνῃ πόσῳ ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος] Hoc eſt qod Joannes ille ὁ χρυσορρήμων paſſim inculcat, non tam ἀδυναμίαν τοῦ

tudinis nullus ſuppetit prætextus, ſponte tamen in eis inferior adhuc perſiſtis? num & per conditionis naturalis defectum aliqem obmurmurare, reſtrictum eſſe, adulari, corpuſculum tuum incuſare, aſſentari, oſtentare te, animo tantopere jactari, cogeris? neqaqam, per Jovem; ſed his omnibus jam olim licuit tibi eſſe immunem. hoc tantummodo

πεπηδήσῃ Φ· πεφάσεις, ὅμως ἓν κάτω μένῃς ἐκών; ἢ καὶ [a] γογγύζειν, καὶ [b] γλισχρεύεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωμάτιον καταῤῥιπάσαι, καὶ [c] ὀρεσκεύεσθαι, καὶ * περπερεύεσθαι, καὶ τοσαῦτα [d] ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυῶς * περικατασκλάσαι, ἀναγκάζῃ; ἐμὲ, μὰ τὸν Θεόν. ἀλλὰ τύ- ρεύεσθαι Lug.
ἅπαντα μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο. μόνον ᾖ, ἐν ἄ-

a L.9.§.37.
b L.4.§.50.
c L.11.§.14
d L.1.§.16.

ες

ANNOTATIONES.

καὶ ἀσθένειαν, quàm ῥᾳθυμίαν καὶ ὀλιγωρίαν obſtare, qo minùs vitam rectè pieqe inſtituant plerique. *de Compunct. ad Demetr.* Apoſtolorum exempla ad imitationem propoſita hoc prætextu repellentibus, qod paria illis nevtiqam poſſint, Ἐι μὲν, inqit, νεκροὺς ἀνεσῆσαι ἐκελεύομεθα, ἢ ὀφθαλμοὺς ἀνοίξαι τυφλῶν, ἢ καθαρίσαι λεπροὺς, ἢ χωλοὺς ἀνορθῶσαι, ἢ δαίμονας ἐκβαλεῖν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας ἰᾶσθαι νόσους, καιρὸν ἂν εἶχε τὰ τῆς ἀπολογίας ταύτης ἡμῖν. εἰ δὲ πολιτείας ἐξέτασις πρόκειται νῦν, καὶ ὑπακοῆς ἐπίδειξις, ποῖον ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἔχοι λόγον; καὶ γὰρ καὶ σὺ θείας ἀπέλαυσας χάριτος βαπτιζόμενος, καὶ πνεύματος μετέσχες, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸ τὰ σημεῖα ποιεῖν, ἀλλ' ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸ πολιτείαν σοβαρὰν καὶ ἠκριβωμένην λαβεῖν· ἔστε ῥᾳθυμίας μᾶλλον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἡ διαστροφή. *Siquidem mortuos ſuſcitare juberemur, aut oculos aperire cæcorum, aut mundare leproſos, aut claudos erigere, aut dæmones ejicere, aliaſque his ſimiles ſanare agritudines, locum haberet iſta reſponſio: ſi verò vita à nobis obſervantia converſationiſque requiritur, & obedientia ratio, qid facit ad hæc iſta narratio? Et tu enim accepiſti gratiam Dei per baptiſmum, & Spiritus ſancti particeps es factus, etſiamſi non ad hoc ut ſigna faceres, ſed qantum ſufficeret ad hoc, ut rectæ vitæ obſervantiam cuſtodires. Et ideò perditionis noſtræ cauſſa nulla alia eſt, qàm negligentia noſtra atqe deſidia.* Et *in Geneſ. Orat.* 14. Πολὺ τῆς ἐντολῆς τὸ ἀνεπαχθές. ἀλλὰ δεινὸν ἡ ῥᾳθυμία. ὥσπερ αὖτη καὶ τὰ ἐύκολα, δύσκολα ἡμῖν φαίνεσθαι ποιεῖ. ὕτως ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ τὰ δύσκολα, ἐύκολα ἡμῖν ἀπεργάζεται. *Magna hujus præcepti facilitas eſt. Sed grave malum eſt deſidia, facitqe ut facilia omnia videantur difficilia: ſicut ſtudio & vigilantiâ, etiam omnia arduа & difficilia, facilia nobis fiunt.* Idem *in Pſal.* 111. Τὴν δυσκολίαν οὐχ ἡ τῶν ἐπιταγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ῥᾳθυμία ποιεῖν εἴωθεν. ὡς εἴ τι; μετὰ προθυμίας δύσκολον, καὶ μὴ ῥᾴστα αὐτὰ ὄψεται ὄντα. *Difficultatem non natura præceptorum, ſed multorum ſolet ſocordia efficere. Itaqe ſi qis ea cum ſtudio & alacritate animi ſuſcipiat, videbit ea eſſe levia & facilia.* Et mox: Ἡ ῥᾳθυμία τῶν πολλῶν καὶ τὰ ἐύκολα, δύσκολα ἀποφαίνει. ἡ δὲ σπουδὴ καὶ δυσκολώτατα, ῥᾳστα. *Multorum ſocordia, ea qæ ſunt facilia, facit difficilia: ſtudium autem & diligentia facillima, ea qæ ſunt alioqi difficillima.* Videantur plura *in Cor. Ep.* 1. *Orat.* 2. & 9. Et *ad Philip. Orat.* 2. ubi illud crebro ingerit, prout noſter iſtic. hoc vel illud non potes, at iſtud potes, &c.

Γλισχρύνεσθαι] *cunctari* Xylander. malim *tenacem eſſe*. Vide *ad l.* 4. §. 44. γλίσχροι, *tenaces*. Ariſtoteles *Ethic. l.* 4. *c.* 3. Ὁ μὲν ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον φιλόλογοι, γλίσχροι, κιμβίκες, πάντες τῇ ὄψει ἐλλείπουσι. *Nam qi his nominibus prediti ſunt, ut dicantur parci, tenaces, retracti & reſtricti, omnes in dando deficiunt.* Obiter vocabulum illud apud Laertium reſtituemus. Is *l.* 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύτατα ἐσχηκέναι. qod Ambroſius Camaldunus reddidit, *Ajunt illum & circa rem familiarem ſe jucundiſſime habuiſſe.* Vigerus, *ad Euſebium, lepidiſſimè* mavult. Cæterum tu me ſponſore reſcribito, γλισχρότατα ἐσχηκέναι. Sic enim de eodem ex Numenio Euſebius *præparat. lib.* 14. *cap.* 7. Ἦν μὲν δὴ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός. *Erat is paulo ſordidior*, Vigerus: malim, *tenacior. atqe ejuſmodi qi œconomicus diceretur.* nos diceremus, ſomewhat near, and a great huſband. miror avtem virum eruditiſſimum vitioſam eam lectionem non animadvertiſſe, cum Euſebium ſimul ſub oculos haberet. nec poſſum probare, qòd Ὁ οἰκονομικὸς literâ manuſcula præfixa ſcribit, vultqe certum aliqem eo tempore notiſſimum deſignari, qi ἀπὸ τῆς ἀκριβεστέρας οἰκονομίας οἰκονομικὸς vulgò nominabatur. Cum revera οἰκονομικὸς iſtic appellativum, ſive epitheton commune ſit; enimqe deſignet, qi eſt *rei familiaris, diſpenſande, curande, tuende peritus*, vel *qi negotio huic addictus eſt*, eidem ſedulò intentus. De polypo pitce Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 37. Ὁ δὲ πολύπους, ἄνητος μέν ἐστι. οἰκονομικὸς δ' ἐστί. πάντα γὰρ συλλέγει μὲν εἰς τὴν σκάμμα. ἃ τυγχάνει καλοῖς κἀγαθοῖς. *Polypus ſatuus qidem eſt, ſed prudens rei familiaris, cum omnia colligat, & in ſuo domiciliо recondat.* Qod Plinius *l.* 9. *c.* 29. *Cum alioqi brutum habeatur animal, in re qodammodo familiari callet, omnia in domum comportat.* nec de Lacyde aliter enunciatur.

Ἀρέσκεσθαι] *Sortem tuam improbare* Xylander. at hoc eſſet potius ἀνασχέσθαι, καὶ οὐκ ἀρέσκεσθαι. malim ergo ἀρεσκινεῖσθαι, ut *lib.* 11. §. 14. *aſſentari, blandiri*. qod eſt ſinitimum τῷ κολακεύειν, verùm honeſtius pavlò vocabulum. Sed nec mutari forſan qicqam neceſſe fuerit. Siqidem & τῷ ἀρέσκεσθαι hoc eodem ſenſu uſus videtur Plutarchus in *pædagog. p.ng.* 4. *D.* Οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀρεσκομένων ἡττώμενοι κολακείαις, εἰσὶ δὲ καὶ

A οἱ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοις. *Vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes.* indè οἱ ἄρεσκοι, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ ὅθεν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δὴ δύσμικτοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. *Obſequioſi, qi omnia in gratiam laudant, nullaqe in re adverſantur: ſed minimè moleſtos exiſtimant ſe eſſe oportere iis, qibuſcum habent conſuetudinem.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 12. qi & τὸν ἄρεσκον τοῦ κόλακος accuratiùs diſtingvens, *ibidem l.* 2. *c.* 7. Περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ ἐν τῷ βίῳ. ὁ μὲν ἐφ' ἅπασιν, εἰ μὲν ἕνεκα, ἄρεσκος. εἰ δ' ὠφελείας τῆς αὐτῷ κόλαξ. *In reliqis avtem vitæ commerciis, qi excedit, ſi nullius rei cauſſâ,*
B *obſequioſus: ſi ob utilitatem aliqam ſuam id facit, adulator.* ut commodum ſuum adulator ſive colax, oblectamentum alienum aſſentator ſive blandus iſte reſpiciat. Inde & ἀρέσκεια, ἕντευξις ἀκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρασκευαστική. *Blanditia eſt congreſſio parum honeſtas voluptatis illecebras habens.* Theophraſtus *Ethic. Charact.* 6. ad qem Caſavbonus videndus. Cæterùm iſto *blanditia* ſive *comitatis blandæ* nomine adulationem ſuam obvelâſſe qoſdam, ex Anaxandride Comico monet Athenæus *dipnoſ. l.* 6. *p.* 255. *A.* his verbis: Τούτῃ δὲ τὴν κολακείαν τινὲς, ἐκτρέπουσι τοὔνομα, ἀρέσκειαν προσαγορεύουσι, ὡς καὶ Ἀναξανδρίδης ἐν Σαμίᾳ,

Τὸ γὰρ κολακεύειν, νῦν ἀρέσκειν ὄνομ' ἔχει.

C *Hanc porro aſſentationem qidam inverſo nomine ἀρέσκειαν vocant, ut inqit Anaxandrides in Samia:*

Adulatio habet nunc nomen, blanditiam.

De Pythagora Laertius *l.* 8. §. 20. Ἀπεῖχετο καταγέλωτος, καὶ πάσης ἀρεσκείας, οἷον σκωμμάτων καὶ διηγημάτων φορτικῶν. *Irriſione abſtinebat, & facetiis ac jocis, odioſiqe narrationibus.* Qod avtem Caſavbonus ad obſeqia corpuſculo præſtanda refert, qò ipſius cupiditatibus ſatisfiat, minus probabile videtur.

Περπερίνεσθαι] *levem eſſe* Xylander, adducens cùm Svidam exponentem τὸ περπερίνεσθαι, πλοπεῖον. περπερινεσθαι, *temerarium eſſe*, & περπερεῖαι, βλακείαν καὶ πλοπείαν. περπέ-
D ρειαν, *mollitiem & temeritatem.* tum & illud Apoſtoli *ad Corinth. Epiſt.* 1. *c.* 13. *v.* 4. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται. qod ille interpretatur, *Charitas non eſt levis, aut inepta.* At verò bonus ille editor Lugdunenſis, pro περπερεύεσθαι, qod rectum fuerat, ſed ipſi fortean minus intellectum, περιπορεύεσθαι ſubſtituit. perperam omnino, & ex proprio, opinor, cerebro. Verùm mirum qantum diſſideant à ſe invicem enarratores in vocabulo iſto apud Pavlum Apoſtolum, vel interpretando vel explicando. Chryſoſtomus οὐ προπετεύεται. *non eſt temeraria.* Vetus interpres, cui & Beza accedit, *non agit perperam.* tanqam ſi a Latinis ea vox ad Græcos tranſierit. Syrus, *non tumultuatur.* Tertullianus *de patient. cap.* 12. *non protervum facit.* Eraſmus, *non eſt procax.* Alii, *non eſt inconſtans.* Alii, *non agit improbe.* Alii, *non eſt jactata.* Alii, *non adulatur.* Ego crediderim commoditatis poſſe verti, *non effert ſe*; non
E eſt jactationi avt vanæ oſtentationi dedita. Ita Græcus Scholiaſtes primo loco: Οὐκ ἀλαζονεύεται. Heſychius, Πεπερεύεται, μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενος. Περπερεύει, *cum moliſtie ſe efferens*, περπερεύεσθαι, κατεπαίρεσθαι. Περπερεύεσθαι, *ſeſe efferre.* Svidas etiam, Πέπερος, ὁ μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενος. Πέπερος, *cum moliſtie elatus.* Idem tamen inter alia: Περπερεία, ὁ μὴ διὰ χρείαν; ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται. Περπε-
F ρεία, *qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur.* Et Concilium Nicenum 2. *Can.* 15. Πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερεία, ἴσχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. *Omne, qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur, περπερεία vocatur, ut inqit magnus Baſilius.* Reperiuntur avtem illa Baſilii verba (ſi modo Baſilii Cæſarienſis ſint, & non potius Euſtathii Sebaſtienſis, ut opinantur qamplurimi, *aſſertio* illa, *reſponſ. part.* 2. *ad qæſt.* 49. Ita illi a Baſilio an Euſtathio, iſte, ut probabile eſt, a Clemente Alexandrino habuit. Is enim *pædag. l.* 3. *c.* 1. Apoſtoli locum exponens: Περπερεία, inqit, ὁ
G κακλωπισμὸς περιττότητος; καὶ ἀχρειότητος ἔχων ἐμφασιν. *Perperam enim agere dicitur cultus, qi ſuperfluitatem & inutilitatem aperte indicat.* Verum latius multo patet vocabuli hujus uſus ſenſuſqe, qàm ut ad veſtitum duntaxat, qò tamen etiam ἐπαβρύνεσθαι ſolent οἱ ἀλαζόνες; καὶ μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενοι, reſtringi debeat. Docet id Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 10. *Ego autem ipſe*, inqit, *Dii boni, qomodo inſperperevsámen novo auditori Pompejo.* id eſt, qomodo me oſtentavi, & qaſi juveniliter jactavi, omnibus adhibitis fucis & ornamentis orationi meæ, qaſi exultavi, & placere illi ſtudui: inqit Petrus Victorius. Accedit qod Stephanus *de dialect. c.* 16. §. 1. monet, Sophoclis Scholiaſten, περπαίρας, κομψὸς, interpretari & περπαιρεσθαι,

ἐκ ὡς βραδύτερος, καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκεσθαι, καὶ τῶν ἢ ἀσκητέον, μὴ παρεν θυμημένῳ, μηδὲ ἐμφιλήδοντι τῇ * νωθείᾳ.

nomine si notari poteras, qòd tardiori hebetioríque ingenio natus sis, exercitatione vitium istud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neque insuper habendo, neque in eadem tibi complacendo.

*-τεσθαι, vel σεσθαι [μέλλης;] *νωθείᾳ f. νωθρείᾳ. Lug. An.

§. 6. Ὁ μέν τίς ἐστιν, ὅταν τι δείξιόν τινα πράξῃ, πρόχειρος καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν ὁ πρόχειρος, * ἄλλως μέντοι παρ' ἑαυτῷ, ὡς τοῦτο χρεώστης ἀφιεσθαι,

§. 6. Est, qi ubi gratum qid alicui fecerit, beneficium imputare proclivis sit. est, qi etiamsi imputare havd ità proclivis sit, pro debitore tamen apud se habet eum cui benefecit, qídque

fece-

ANNOTATIONES.

σθαι, καμψύσεσθαι. apud qem πίεπος & πεπειρύσεσθαι legendum, nulli potest esse ambiguum. Græcam si damus originem, malim cum Dunæo nostro à πεπὶ duplicato, qàm à περιφέρεσθαι cum Stephano derivare. Verùm plura de vocabulo isto qi voluerit, adeat pòst Henricum Stephanum *thesaur.* Joannem Drusium *observ. l.* 7. *c.* 7. Muretum *var. lect. l.* 14. *c.* 7. Andream Dunæum nostrum *notis ad Savilii Chrysost. in* 1. Cor. 13. Heinsium deniqe, qi post ista à me adnotata prodiit, *exercit. sacr. ad* 1. *Cor. cap.* 10.

Ἢ ἄρα ὡς βραδύτερος καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκεσθαι] avt legendum καταγινώσκη, avt supplendum verbulum aliqod, fortean, δύναται, ex clavsula proximè præeunte, avt μέλλεις, avt συμβαίνει, avt ejusmodi aliud qippiam. Est autem ὁ δυσπαρακολούθητος, *qi difficulter rem propositam comprehendit & assequitur.* Sicut contra εὐπαρακολούθητος, ὁ ὀξὺς εἰς τὰ πράγματα καὶ εὐχερὴς. Hesychius. *qi res facile assequitur:* Svidas in Σκαιός. Οὕτως ἐκάλουν τοὺς ἀμαθεῖς καὶ δυσπαρακολουθήτους. *Ita vocabant imperitos, & qi difficulter assequi poterant ea, qæ tradebantur, ingenio tardo præditos.* In *serione* proxima, ἀπαρακολουθήτους ἐν ποιεῖν, dicuntur, qi qasi *nevtiqam assequntur, avt intelligunt,* hoc est, non attendunt prorsus, id qod agunt. Et mox; Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. *Sed necesse est illud ipsum qod fit nosse, & intelligentiâ assequi,* sive αἰσθάνεσθαι, ut statim ipse se interpretatur. Epictetus *l.* 1. *c.* 5. Ὡς μηδὲ παρακολουθεῖν, μηδὲ συνιέναι μηδέν. *Ut nihil assequatur, ut nihil intelligat.* & *lib.* 3. *cap.* 26. Οὐχὶ δὲ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις παρακολουθεῖς; *Annon enim ea qæ evidenter in sensus cadunt, consectaris?* Galenus *de errat. dignos. & cur. cap.* 1. Ἔνιοι δ' ὥτως ἀγύμναστοι περὶ λόγους ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκούστοις ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις. *Quidam verò sunt adeò inexercitati in ratione disserendi, ut non assequantur qæ à nobis dicuntur.* (π. α. τ. ὀ. ἡ. λεγομένοις, leg. ut Marc. *lib.* 7. §. 4. παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις) Idémqe *ibidem* mox; Φαίνονται γὰρ ὄντως, καθάπερ οἱ ὄνοι τῆς λύρας, ὅτω καὶ αὐτοὶ μηδ' ὅλως, ὅις εἶπον, ἠκολουθηκότες. *Videntur enim vere, sicut asini ad lyram, ita & illi nihil omninò, qa dixi, assecuti.* Eodem sensu τῷ παρακολουθεῖν verbo usus est Lucas *Evangel. c.* 1. *v.* 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς. hoc est, *omnia ab initio usqe accuratè intelligentiâ assecuto.* qæ Evangelistæ verba contendit Budæus *Comment. Ling. Græc. pag.* 346. cum illis Demosthenis περὶ παραπρεσβ. *pag.* 334. *A.* ὁ τούτου πονηρήματα εἰδὼς καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι, κατηγορῶ. *Qi scelera istius novi, & omnia comperta habeo, accusarem.* Et illis περὶ στέφαν. *p.* 502. *B.* Ἐκεῖνος ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὃ μόνον ἐνενν ἢ πλούσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι. *Sed illud tempus nimirum, & illa dies, non modo bene cupientem & locupletem virum postulabat: sed & in rebus illis ab initio versatum.* ut sit & ἄνωθεν illic, qod illic ἐξ ἀρχῆς. Eodem sensu usurpat Paulus Apostolus *ad Timoth. Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. *Innutritus in sermonibus fidei, & præclara doctrinæ, qam es assecutus.* & *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 10. Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, &c. *Tu verò assecutus es doctrinam meam, &c.* qo loco cur Erasmi, *assectatus es,* malit doctiss. Scultetus, qam Vulgatæ ac Bezæ, *assecutus es,* cavsam nullam video. ratio siqidem, qam assignat, havd est firma satis. *Ad sequendum atqe imitandum hortatur. at qomodo sequi poterit, qi jam assecutus dicitur?* responsio proclivis est. aliud est notitia & intelligentia, aliud usu & actu assequi: vel, si brevius vis, aliud nosse, aliud posse. illud Timotheus jam assecutus erat, istud havd itidem adeptus. monet itaqe Apostolus, ut qæ de se nôsset, ἤτοι αὐτόπτης γενόμενος, ἢ ἐξ ἀκοῆς ἱστορήσας, ea imitari adniteretur. Vide & *l.* 2. §. 9. & *l.* 7. §. 3, 4.

Μὴ παρεν θυμημένῳ] *Ne eam subinde cogitares* Xylander. *nè eâ nimium afficiaris* Casavbonus. imò *non negligens, non neglectim habens,* sed qantum in te est, tarditatem hebetudinémqe tuam corrigere & sanare contendens. παρεν θυμεῖσθαι, *animum non advertere, negligere, neglectim habere.* de gubernatore Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Κἂν μὴ αὐτὸς ἐκών, ὑποπαρεν θυμηθῇ δέ, ἐκπέπλευκε. *Si vel parum neglexerit, animum non adverterit.* Marcus ipse *l.* 6. §. 20. πολλὰ παρεν θυμούμεθα, *negligamus multa, non animadvertamus.* & *l.* 10. §. 8. τὸ ἀπαρεν θύμητον, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia* immunem. & *l.* 6. §. 50. Πρὸς τῷ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ, γίνεσθαι ἀπαρεν θυμήτως. *Sedulo attendere atqe animum adhibere atqe animum adhibere eis qa ab alio dicuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τί οὖν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἰμι; ἀποκῶ τῆς ἐπιμελείας τοῦτο ἕνεκα; μὴ γένοιτο. Ἐπίκτητος κρίσουσι Σωκράτους οὐκ ἔστι. εἰ δὲ μή, ἐμὲ χέρειον, τοῦτό μοι ἱκανὸν ἔστι. ἐδεῖ γὰρ Μίλωνα ἴσως. καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος. ἐδεῖ Κροῖσον. καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τῆς κλήσεως. ἐδεῖ ἁπλῶς ἄλλου τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων, ἀφιέμεθα. *Qid ergò? cùm ingenio caream, eóne curam ejus rei abjiciam? Absit. Epictetus Socrate præstantior non est? Modò ne deterior: hoc mihi satis est. Neqe enim Milo jam futurus: & tamen corpus non negligo; neqe Crœsus: & tamen rem familiarem tueor; nullam denique curationem, ob eorum, qa summa sunt, desperationem relinqimus.* Flaccus *Epist.* 1.

Non possis oculo qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec qia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosâ corpus nolis prohibere chirogrâ.
Est qadam prodire tenus, si non datur ultrà.

Ità cum Grajo nostro lubens lego, non, *qodam.* qadamtenus saltem procedere & proficere licet.

Μηδὲ ἐμφιληδοῦντι τῇ νωθείᾳ] lege νωθείᾳ, vel ut Annotator Lugdunensis νωθρείᾳ. *neqe tarditate & insciti, sibi complacentem.* qod havd pavcorum vitium est. Vide Solomonem *Prov. c.* 1. *v.* 22. Augustinus in illud *Psal.* 36. *v.* 3. *Noluit intelligere. Videris, qia voluntati illud tribuit: sunt qi volunt intelligere, & non valent: sunt & qi nolunt intelligere; ideò non intelligunt.*

§. 6. Πρόχειρος λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν] χάριν λογίσασθαι, *beneficium imputare.* qod ab exprobratione qadam havd multum distat. Juvenalis *Sat.* 6. *v.* 179. de uxore insigniori,

Qa tanti gravitas? qa fama, ut se tibi semper
Imputet?

Martialis *l.* 5. *Epigr.* 82.

Non totam mihi, si vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Severe;
Dum nostras legis exigisqe nugas.

& *l.* 2. *epigr.* 48.

Imputet ipse Deus nectar mihi; fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.

Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 17. *Multi sunt tam prava naturæ, ut malint perdere qa præstiterunt, qàm recepisse, superbi & imputatores.* & *l.* 6. *c.* 12. *Qadam qa homines sibi præstant, aliis imputant.* Tria scilicet Marcus beneficia collocantium genera ponit. primum est eorum, qi palàm imputant: secundum eorum, qi etiamsi id palam non faciant, apud se tamen tanqam de debito cogitant: tertium eorum, qi tantùm abest ut imputent, ut nè cogitent qidem.

Ἄλλως μέντοι] f. ἀλλὰ vel ἀλλ' ὡς. nisi si illud ὡς ex linea proxima huc irrepserit.

Ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται] At Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 2. *Demus beneficia, non fœneremus. dignus est decipi, qi de recipiendo cogitavit, cùm daret.* hoc est, qod Marcus hîc, ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται. Et mox: *Beneficiorum simplex ratio est: erogantur tantùm, non computantur. si reddet aliqid, lucrum est; si non reddet, damnum non est. Ego illud dedi ut darem. nemo beneficia in calendario scribit: nec avarus exactor ad horam & diem appellat. nunqam ille vir bonus cogitat, nisi admonitus à reddente. turpis fœneratio est, beneficium expensum ferre.* Idém *l.* 3. *c.* 14. *Interitura est rei tantæ dignitas, si beneficium mercem facimus.* & *l.* 4. *c.* 3. *Beneficium virtutis est, & turpissimum id cavsâ ullius rei dare, qàm ut datum sit. se intuero & commodum suum, istud non est beneficium, sed fœnus.* & *c.* 14. *Non est beneficium qod in qæstum mittitur. hoc dabo, hoc recipiam; avctio, est ut ait Ovidius,*

Qa qia non licuit, non dedit, illa dedit:

Eodem modo, qi beneficium ut reciperet, dedit, non dedit. Et Cleanthes *ibidem l.* 6. *c.* 13. *Multum à beneficio distat negotiatio.* Dominus Christus, Luc. *c.* 6. *v.* 35. Ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes.* & *v.* 34. Ἐὰν γὰρ δανείζετε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; *Et si mutuum dederitis iis, à qibus speratis vos recepturos, qa gratia erit vobis?*

Οὐδὲ

fecerit, novit. eſt &, qi, qid fecerit, qodammodo nè novit qidem: ſed viti ſit ſimilis, qæ racemum ubi tulerit, fructúmqe ſibi proprium ſemel dederit, nihil ulteriùs reqirit. ficut equs, ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerint; ità iſte, ubi benefecerit, non clamore proſeqitur, ſed ad aliud ejuſmodi opus ſe transfert; qemadmodum vitis, ad racemos alios denuo ſuo tempore producendos. in horum ergò numero eſſe oportet, qi qid faciant, ipſi qodammodo nè intelligunt qidem? ità planè. At hoc ipſum, inqis, qid agas, intelligere neceſſarium eſt. eſt enim ſocietatis legem colentis proprium hoc, ut ſentiat ſe ſecundùm legem illam agere; ŭtqe velit etiam per Jovem, eum qocum ſic agit, id perſentiſcere. Verùm eſt, fateor, qod dicis. Veruntamen, qod jam dictum eſt, ſi ſeciùs ceperis, ex eorum numero futurus es, qorum priore loco memineram. ſiqidem & illi rationis ſpecie qadam probabili abducuntur. tu avtem, ſi

καὶ εἰδὲν ὁ πεποίηκεν. [a] ὁ δὲ τις τρόπον τινὰ ἠδὲ εἰ- a L.7. §.73. l.9. §.2.
δεν ὁ πεποίηκεν. ἀλλὰ ὁμοιός ἐστιν ὠμπέλῳ βότρυν
ἐνεγκάσῃ καὶ [b] μηδὲν ἄλλο προσεπιζητήσῃ, μετὰ τὸ b L.4. §.18.
ἅπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. [c] ἵππος δρομικὸν, c Sup. §. 1. l.
κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπος 10. § 8.
δ' εὖ ποιήσας, οὐκ ἀπόδοσιν, ἀλλὰ [d] μεταβαίνει d L.6. §.7. l.
ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ 11. §.4. l.12.
τῷ βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, πῶς §.29.
τρόπον ἵνα ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιῇσι; ναί.
ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, δεῖ παρακολουθεῖν. [e] ἴδιον γάρ, e Inf. §. 16.
φησι, τῆς κοινωνικῆς, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς
ἐσπέρχει, καὶ, νὴ δία, [f] βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν f L.11. §.15.
αἰσθάνεσθαι. ἀληθὲς μέν ἐστι ὃ λέγεις. τὸ δὴ νῦν λε-
γόμενον * παρεκδέχῃ, ἀλλὰ τοῦτο ἔσῃ εἰς ὀκείνων, * [ἂν] π. f.
ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι
πιθανότητι παράγονται. ἐὰν δὲ θελήσῃς συνεῖναι

τί

ANNOTATIONES.

Οὐδὲ ἴδιόν ἐστι πεποίηκεν] Seneca *de benef. l. 2. c. 6. Quàm dulce, quàm pretioſum eſt, ſi gratias ſibi agi non eſt paſſus, qi dedit; ſi dediſſe, dum dat, oblitus eſt?* Chilo apud Avſonium.

Tu bene ſi qid facias, non meminiſſe fas eſt.

Verùm qadrat ad hoc Domini Servatoris præceptum hyperbole elegantiſſimâ conceptum, Matth. *c.* 6. *v.* 6. Ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ, τί ποιεῖ ἡ δεξιά. *Facientis eleemoſynam neſciat ſiniſtra qid dextra faciat.* Ambroſius *offic. l. 1. c.* 30. qo & Evthymius inclinat, ità interpretatur, qaſi dictum eſſet, *ut frater tuus, qi eſt tanqam dextra tua, qod facis neſciat.* Sic facias, ut

Proxima neſciat uxor,

utì Perſius loqitur. Melius Joannes Chryſoſtomus *Orat.* 19. qem ſis vide. Nam qod de *dextra*, qæ ſit *amor divinus*, ſiniſtra, *qa favor humanus* exiſtat, argutantur Hieronymus *in Matth.* Hilarius *ibidem.* Avguſtinus *in Pſal.* 121. & *in* 1. *Joan. tr.* 6. & *de temp.* 60. Gregorius *in Job. l.* 3. *c.* 21. Theophylactus *in Matth.* alii; eſt merum ipſorum commentum. Rectiùs Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 529. *D.* Ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἰλαὸς, ὅτι ἐλεεῖ, γινώσκειν ὀφείλει. *Sed neqe ipſe, qi miſeretur, debet ſcire, ſe miſereri.* Aliud eſt qod Seneca *de benef. l.* 6. *c.* 8. *Beneficium aliqis neſciens accepit, nemo à neſciente.* Beneficium niſi ſciens volenſqe dare neqit: verum beneficium qi dat, qoad beneficii præſtiti imputationem, perinde affectus eſſe poteſt, acſi qid faciat fecerit ve neſcius ſit. atqe hoc eſt, qod, poſt Chriſtum noſtrum, Marcus voluit. Geminà planè mente Plato in *Theæteto, pag.* 127. *D.* de Philoſopho genuino. Ταῦτα μᾶλλον αὐτὸν λελῆθεν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάνυ, οὐδ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τῇ ἐνδοκιμεῖν χάριν, &c. *Hoc magis eos latet, qam maris, ut dici ſolet, arena. Atqe hac omnia etiam neſcire ſe neſcit: neqe enim vulgaris gloria gratiâ ab his abſtinet, &c.* Optimè formulæ illius ſenſum expreſſit.

Ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ] ità mox: ὡς ἄμπελος.

Μηδὲν ἄλλο προσεπιζητήσῃ] Vide *ad lib.* 7. §. 73.

Οὐκ ἐπιβοᾶται] qod Dominus Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 2. Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς. *Cùm eleemoſynam faceris, ne curato buccina cani coram te.*

Μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον] Vide *l.* 6. §. 7. & *l.* 11. §. 4. & *l.* 12. §. 29. Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 2. *Qaliſcunqe priorum eventus eſt, perſevera in alios conferre. Melius apud ingratos jacebunt. nè ceſſaveris; opus tuum perage, & partes boni viri exeqere. alium re, alium fide, alium conſilio, alium præceptis ſalubribus adjuva.* & *l.* 4. *c.* 14. *Ad beneficium non adducit cogitatio avara, nec ſordida, ſed humana & liberalis, cupiens dare etiam cùm dederit, & augere novis ac recentibus vetera.* Hoc eſt qod ſuo more, id eſt, Comico, Plavtus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 2. *v.* 59.

Is probus eſt, qem non pœnitet qàm ſit probus:
Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.

Seriò mag s alius qiſpiam apud Plutarchum *de ſene polit.* & *adv. vet. Epicur. pag.* 1099. *A.*

Καὶ μήτι παυσώμεσθα ὀφείλοντες εὖ βροτούς.
Non deſinamus bene mereri de hominibus.

Vide *l.* 7. §. 73. Plinius *l.* 3. *Epiſt.* 5. *Antiqiora beneficia ſubvertas, niſi illa poſterioribus cumules.*

Ἐν τούτοις ἂν δὲ εἶναι] Interrogantis tanqam ex aliena perſona, eſſe volunt hæc verba, Xylander & editor Lugdunenſis. affirmantis ac præcipientis ex ſua Caſavbonus. illud malim, qia ſubſeqentia, ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, &c. ſubjectionis ſive reſponſionis formam habent.

Ἀπαρακολουθήτως] *Sic ut non poſſint intelligi* Xylander. imò potius, *ſic qaſi non intelligant ipſi.* ut in præcedentibus, οὐδὲ εἰδέν. Sic *l.* 2. §. 15. ſed ratione diverſâ ἀπαρακολουθήτως ἐνεγκεῖν. *neſcire qid velis.* Vide *ſuprà ad* §. 5. δυσπαρακολουθητότερος.

Βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι] Ità revera beneficia conferenda, ὡς αἰσθέσθαι, *ut ſentiat ſibi gratiam factam is cui benefit*, ut *infrà l.* 11. §. 15. Verùm ut beneficii avtorem, qis is fuerit, dignoſcat, nihil qicqam eſt neceſſe. Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 9. *Interdum & ipſe qi juvatur fallendus eſt: ut habeat, nec, à qo acceperit, ſciat.* Exemplum ſubjicit Arceſilai, qi amici pavperis, ſed pavpertatem per verecundiam diſſimulantis, ac per ægritudinem decumbentis, pulvillo ſacculum clàm ſubjecit, ut qod deſiderabat, inveniret potiùs qàm acciperet. Cteſibium hunc nominat Laertius *l.* 4. §. 37. Apellem Chium Plutarchus *de adul. & amic. pag.* 63. *D.* qem & fravde amicâ utilique deprehenſâ, dixiſſe, Ἀρκεσιλάου τὸ παίγνιον, *Archeſilai hic ludus eſt.* ille; Ἀρκεσιλάου τοῦτο τὸ κλίμμα. *Archeſilai hoc eſt furtum*, iſte refert. *Ibidem* C. Plutarchus. Τῇ τοῦ φίλου χάριτι ἐπιδεικτικὸν οὐδὲν ἔπεισιν. ἀλλὰ πολλάκις, ὥσπερ ἰατρὸς λαθὼν ἰθεράπευσε, καὶ φίλος ὠφέλησεν ἐντυχὼν ἢ διαλυσάμενος, ἀγνοοῦντος ἐπικληθείς. *Ab amico qod præſtatur officium, ad oſtentationem nihil habet: ſed ſepenumero, ſicut medicus occultè ſanat, ita & amicus ſuâ præſentiâ avt abſentiâ amico prodeſt ignoranti pro ſe curam geri.* Sed ad Senecam redeamus paria Marco interrogantem. *Qid ergò? ille neſciet à qo acceperit? Primùm neſciat, ſi hoc ipſum beneficii pars eſt. Denique ille neſciet accepiſſe ſe: ego ſciam me dediſſe. Parum eſt, inqis. Parum, ſi fœnerare cogitas. ſed ſi dare, qo genere accipienti maximè profuturum erit, dabis. contentus eris te teſte: alioqin non benefacere delectat, ſed videre benefeciſſe. Volo, inqis, ſciat. debitorem qaris. Volo utiqe ſciat. Qid ſi illi utilius eſt neſcire? ſi honeſtius? ſi gratius? non in aliam partem abibis? Volo ſciat. Ità tu bonynem non ſervabis in tenebris? Beneficia in acta non mitto. qid? ego illi ſum indicaturus me dediſſe; cùm inter prima præcepta & maximè neceſſaria ſit, nè unqam exprobrem, imo nè admoneam qidem? hæc enim beneficiis inter duos lex eſt, alter ſtatim obliviſci debet dati, alter accepti nunqam.*

Τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] *non intelligis* Caſavbonus. ſic ex Polybio Svidas, οὐκ ὀρθῶς τὰς ὑστέρας ἐκδέχῃ λόγους, id eſt, νοεῖς, ὑπολαμβάνεις, *non rectè ſermones noſtros accipis. excipe* Xylander. ut ſit παρεκδέχεσθαι, idem qod ἐκδέχεσθαι, *excipere.* nevtrum ſatis arridet. ego conditionalem deeſſe puto, [ἂν] παρεκδέχῃ, *ſi ſecùs ceperis.* Ità enim ſignificat τὸ παρεκδέχεσθαι. Evſebius *hiſt. eccleſ. l.* 3. *c.* 39. Papiam narrat, τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον διηγήσεις, *ex relationibus Apoſtolicis ſecùs acceptis*, commentitia multa tradiſſe. qod verbum & in H. Stephani theſavrum poterit immitti.

Εἰ δὲ θέλεις συνεῖναι] forſan συνιέναι. *intelligere.* qanqam & συνεῖναι eo ſenſu uſurpatum invenias. Ità enim Herodotus. *l.* 5. *pag.* 360. *E.* Ἐγὼ μοι δοκέω συνεῖναι τί ἰθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ χρηστήριον. *Ego qid nobis ſignificare velit oraculum videor mihi intelligere.* Demoſthenes *pro Coron.* Οὔτε ὑμᾶς εἶμαι μανθάνειν, οὔτ' αὐτὸς ἐδυνάμην συνεῖναι. *Neqe vos puto diſcere, neqe ipſe poſſum intelligere.* ubi tamen qidam codices συνιέναι. Herodianus *lib.* 2. de Germanis. Ὥσπερ τὰ σώματα γιγαντόπαιδες καὶ μεγάλοι εἰσὶν, οὕτω καὶ τὰς διανοίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥᾳδίως συνιέναι δυνάμενοι, εἶτα μετὰ πανουργίας ἢ δόλω λέγοιτο ἢ πράττοιτο. *Qemadmodum corporibus utuntur prævalidis atqe proceris, ita pingvi ſunt ingenio: qare havd facilè ſentiunt ſi qid agas dicaſve aſtutè ac ſubdolè.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 286. *D.* Ἀλλὰ καθάπερ καὶ ἄνευ γραμμάτων πιστὸν εἶναι δυνατὸν φαμὲν. ὕτως συνιέναι τὰ ἐν τῇ πίστει λεγόμενα οὐκ ἄδικόν τι μὴ μαθοῦσι, ὁμολογοῦμεν. *Sed qemadmodum vel ſine literis fidelem poſſe eſſe dicimus: ita qa in fide dicuntur poſſe intelligere eum, qi non didicit, confitemur.* & *l.* 4. *pag.* 492. *A.* Οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θάνατον τῶν ὁσίων βε-

τί ποσὶ ἐφ τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ ἀπὸ τούτου ἀφαλιπῆς τι ἔργον χρησιμον.

id quod dixeram rectè intelligere voluerit, noli metuere, nè hac de cauſſâ beneficiendi occaſionem ullam ſis omiſſurus.

§. 7. Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἥτοι ὰ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἅπως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως *.

§. 7. Athenienſium votum erat, *Plue, plue, chare Jupiter, ſuper Athenienſium aros & prata.* avt nihil omnino precari, avt hoc modo ſimpliciter & ingenuè precari par eſt.

* θερίως Caſ.

§. 8. Ὁποῖόν ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι συνέπαιξεν ὁ Ἀσκλήπιος τούτῳ ἰπποσίαν, ἢ ψυχρολουσίαν,

§. 8. Cujuſmodi illud eſt, quod dici ſolet, *Æſculapium* huic vel illi *coordinâſſe*, ut equitet, ut frigidâ proluatur, ut

ANNOTATIONES.

Σωκράτην, ἵνα τὰς κολάσεις τῶν ἀδίκως καὶ ἀνηλεῶς πεπολιτευμένων συνεῖναι βάλωνται. *Nec honores poſt mortem eorum, qi ſanctè vixerunt, nec ſupplicia eorum, qi injuſtè & libidinoſè ſe geſſerunt, volunt intelligere.* Et apud Svidam in *Sexto* avtor incertus, μηδὲ συνεῖναι τὸ λεγόμενον ἀνηθείς. *Qia ne verba qidem, qæ dicebantur, intelligere potuit.*

Μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο] forſan, μηδὲ παρὰ τοῦτο] *Nè metuas, neve hac de cauſſa opus aliqod ſociale omittas.* Veruntamen nihil temerè mutatum velim.

§. 7. Ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ] Indè Ζεὺς ὑέτιος, ὄμβριος, idemqe Ὑης & Διὸς, & Ὕων dictus. Heſychius Ὑης, Ζεὺς ὄμβριος. Ariſtotelis nomine *de mund. c.* 7. Ὑέτιος ἀπὸ τῶν ὑετῶν καλεῖται. *Pluvius à pluviis vocatur.* & Phurnutus *de Deis c.* 3. Παρά τισι δὲ καὶ Διὸς καλεῖται, τάχα ἀπὸ τοῦ δύειν τὴν γῆν. *A nonnullis autem & Διὸς appellatur, utique qia rigat terram.* Lucianus *dialog. Jov. & Gan.* Διὸς δὲ οὐκ ἤκουσας ὄνομα, οὐδὲ βωμὸν εἶδες ἐν τῷ Γαργάρῳ τοῦ ὄρους; *Jovis nomen non audiſti? nec pluentis aram in Gargaro vidiſti?* Pauſanias in *Attic. pag.* 61. meminit βωμοῦ ὀμβρίου Διός. *pluvii Jovis aræ.* Athenis verò *pag.* 22. refert eſſe γῆς ἄγαλμα, ἱκετευούσης ὗσαι οἱ τὸν Δία. εἴτε ὄμβρον δίψαν Ἀθηναίοις, εἴτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβᾶς αὐχμός. *Terræ à Jove imbres implorantis ſimulacrum, vel qod Athenienſes aliqando pluvias deſiderarint, vel qod totâ Græciâ ſoli ſiccitate laborarint.* At de Ægypto Nilum allocutus Tibull. *l.* 1. *eleg.* 7.

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres;
Arida nec pluvio ſupplicat herba Jovi.

Et Scholiaſtes *ad Pindar. Pyth. od.* 4. Κρονίδην τὸν Νεῖλόν φησιν ὡς Πρεμίνων, Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, ἀναλογεῖν γὰρ τοῖς τοῦ Διὸς ὄμβροις τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, καὶ ὥσπερ ἀντίστροφόν τινα τοῦτον τῷ Διὶ εἶναι. *Jovem Nilum dixit, ſicut Parmeno. Nile Jupiter Ægyptie. Nili enim aqa Jovis imbribus ſimilis eſt, & ſicut ex adverſo Jovi reſpondet.* Verùm Deus verus viviſque ſolus eſt Ζεὺς ὑέτιος, non Nilus, non nubes ipſæ, non ulla apud extraneos in pretio habita Deunculorum mendacia atqe mendicabula. Vide Jerem. *c.* 14. *v.* 22. Job. *c.* 38. *v.* 25, 28, 34, 37. Pſal. 65. *v.* 10, 11, 12. Zech. *c.* 10. *v.* 1.

Κατὰ τῆς ἀρούρας τῶν Ἀθηναίων] Exiſtimat Xylander improbare Marcum illic commune illud & damnoſiſſimum vitium, qo pleriqe ea tantùm expetant, qæ ſibiipſis privatim proſint; nihil ſoliciti de communi bono: & Athenienſes notare, utpote qi injuſtè & illiberaliter ſuis tantùm agris pluviam & fertilitatem poſcerent, reliqorum hominum nullam rationem habentes. At contrà preces iſtiuſmodi probat Marcus, qibus homines non ſibi ſolis privatiſqe ſuis rebus, ſed civitati reiqe publicæ univerſæ, in qa degunt, à numine favita proſperáqe comprecantur; quales fuiſſe monet Athenienſium illas. qos etiam in ſupplicationibus ſuis, non ſuæ tantùm regionis, ſed totius inſuper Græciæ, memores fuiſſe ex Pauſania ſuprà didicimus. Verùm qod Gregorius *in Job. l.* 18. *c.* 3. & Hieronymi nomine *in Thren. c.* 3. *v.* 41. qæ indè conſtat Hieronymi non eſſe, qia ex Gregorio mutuantur. *Et oratione operatio, ut operatione ſulcienda eſt oratio.* itaqe precibus opera ſunt adjicienda. & tam pro bono publico conatus adhibendi, qàm ſupplicationes concipiendæ. Habéntqe reverà locum hic Menæcei pro patria ſe devoventis illa à Xylandro etiam lavdata, ex Evripidis *Phœniſſis*;

Εἰ γὰρ λαοῦν ἔχαος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, δίλβοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἵ' πόλεις ἐλασσόνων
Πειρώμεναι, τὸ λοιπὸν ἐυτύχοιεν ἄν.
Si qiſqe qantum qiverit boni, lubens
Patriæ offerat, donecqe publica rei;
Minus malorum civitates prenderet,
Et ampliores redderentur indies.

Siqidem, ut rectiſſimè Andocides *Orat. adv. Alcibiadem.* Διὰ μὲν τὰς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους ἥδιον αἱ πόλεις μείζους καθίστανται. διὰ δὲ τὰς τῶν κοινῶν, μεγάλας καὶ ἐλευθέρας γίγνονται. *Nam per privata curantes nihil urbes potentiores fiunt: per eos verò qi publica curant potentes & libera evadunt.* Vide *ad l.* 1. §. 16. & *l.* 7. §. 4.

Ἥτοι ὰ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἅπως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως] ἐλευθερίως legit Caſaubonus *ad Perſ. Sat.* 2. qi & τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, orationem ſimplicem & liberalem opponi cenſet τῇ εὐχῇ ἐμπορικῇ id eſt, *preci emaci*, ut Perſius loquitur: qàm interpretatur, vel eam qæ habet conjunctum ſacrificium majoris alicujus victimæ, avt votum rei conſecrandæ; A qod ſit velut pretium diis repenſum, ut fit *in* emptione contrahenda; vel qæ toties fuit repetenda, & tam aſſiduè ac λιτανῶς καὶ ἱκετικῶς facienda, ut hoc ipſum pretii loco cenſeri poſſit; qia, ut ait Seneca, *Nullus rei carior conſtat, qàm qæ precibus empta eſt.* Mihi videtur Marco, τὸ ἁπλῶς εὔχεσθαι, *orationis ſimplicitatem* qandam denotare, qalis illa Athenienſium formula, qæ generali qadam ac familiari ratione fovera compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxiè ſolicitéqe præſcribit. qalis itidem ea formula, qam amicis ſuis poeta qidam præſcripſit, à Platone in *Alcibiad.* 2. *pag.* 454. *D* lavdata;

Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ κ' ἐυχομένοις, κ' ἀνεύχοις
Ἄμμι δίδυ, τὰ δὲ δεινὰ κ' ἐυχομένοις ἀπαλέξοις.

vel, ut *Anthology. l.* 1. *c.* 31. habetur

— τὰ δὲ δεινὰ κ' ἐυχομένων ἀπαρέξοις.
Tu Rex ſumme, dato nobis bona, ſive rogemus,
Sev non: at mala vel poſcentibus uſqe negato.

Sed & Laconum, qi ut Plato *ibidem pag.* 458. *B.* κ' ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἑκάστοτε παρακλώσιαν ἐυχὴν ἔυχονται, τὸ καλὸ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς διδόναι κελεύοντες. *Idem votum tam privatim, qam publicè ſervant, orantes deos pulcro cum bonis ſibi tribuere.* Unde & Jupiter Ammon dixerit *ibidem* E. Βέλτιόν σοι αὐτῷ τὴν Λακεδαιμονίων ἐυφημίαν ἀντιμάλλον, ἢ τὰ σύμπαντα τῶν ἄλλων ἱερά. *Placere magis Lacedæmoniorum ſibi acclamationem, qam Græcorum ſacra omnia.* Qin & Xenophon *de Socrate memoriab. l.* 1. *pag.* 722. C. Ἔυχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ δίδοναι. ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδόσιν, οἷόπερ ἀγαθά ἐστι. *Precabatur etiam deos ſimpliciter, ut bona largirentur: qod dii optimè ſcirent, cujuſmodi res eſſent bona.* Reſpexit eodem Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346.

Nil ergò optabunt homines? ſi conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus, qid
Conveniat nobis, rebuſqe ſit utile noſtris.
Natum pro jucundis aptiſſima qaqe dabunt Dii.
Charior eſt illis homo, qam ſibi. —

Atqe hoc eſt qod R. Simeon in *Pirkę Abot. c.* 2. §. 13. תעש תפלתך קבע *Orationem tuam fixam ne feceris.* hoc eſt, nolis inter orandum terminos numini figere, legémqe qid facturus ſit, Deo præſtituere; ſed vota tua ſimpliciter, prout illi viſum fuerit, præſtanda ipſi permittito. At τὸ ἐλευθερίως ἔυχεσθαι, ſive *liberaliter* precari, (ità enim cum Xylandro malim, qàm cum Merico, *liberè*) eſt ejuſmodi orationem adhibere, qæ alios etiam contribules, conterraneos, avt extraneos etiam nobiſcum una comprehendat, qalis ea eſt, E qam hic Marcus retulit, Attica ſupplicandi ratio: qalis itidem, qam Xylander hic adducit, Perſarum veterum, de qibus Herodotus *lib.* 1. *pag.* 63. *A.* apud qos lege ſic cavebatur; Ἑωυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖς ἄλλοισι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. *Illi autem qi ſacrificat, non licet ſibi privatim precari bona, ſed communiter univerſis Perſis, imprimis qidem Regi: qoniam inter cunctos Perſas ipſe etiam qi ſacrificat comprehenditur.* Sed liberalior his Chriſtianorum litania. Paulus *Timotheo Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 1. præcipit ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, F ἐυχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. *ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro qibuſvis hominibus.* Liberaliſſima verò omnium λειτουργία Judaïca, ſi Philoni credimus, *de monarch. l.* 2. *pag.* 825. *B.* Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτῶν (αὐτῶν forſan) μόνον εὐώδωσι τὰς τ' ἐυχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς, οὐ μόνον ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρὸς, τάς τ' ἐυχὰς καὶ τὰς ἐυχαριστίας ποιεῖται, τὸν κόσμον, ὑπὲρ ἧς ἐστι ταῖς ἀληθείαις, πατρίδα οἰκεῖαν ἑαυτῷ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ἱκετείαις καὶ λιταῖς εὐωδεῖ ἐξευμενίζειν τὸν ἡγεμόνα, ποτνιώμενος τῆς ἐπιεικοῦς καὶ ἵλεω φύσεως αὐτῷ μεταδόσεις τῷ γενομένῳ. *Nam* G *alii ſacerdotes tantùm pro familiaribus amicis civibuſqe ſolent divinam rem facere: at Judæorum pontifex non ſolum pro toto humano genere, verùm etiam pro naturæ partibus, terra, aqa, aëre, igne precatur & agit gratias: qippe qi exiſtimat mundum, ut rè vera eſt, ſuam patriam, ſolitus ſupplicationibus ei reddere propitiam parentem conditorémqe ſuum.*

§. 8. Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ] Συντάττειν, *injungere, præcipere, præſcribere*, qomodo ægrotis medici hoc vel illud ſumendum. Plutarchus in *Pomp. pag.* 620. *B.* Ἐπειδὴ νοσοῦντι συνε-

ut discalceatus incedat : ejusmodi qiddam est, & qod huic vel illi coordinavit universi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, liberos amittat, avt aliud tale qippiam. siqidem & ibi *coordinavit* illud, sensum hunc habet, acsi diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanqam qod ad ejusdem sanitatem conducat : atqe istîc pariter, qicqid unicuiqe contingit, ad illud ordinatur qodammodo qod fato congruum existat. atqe hinc est qod ea convenire nobis dicimus : qomodo lapides qadratos in mœnibus avt pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm sibi invicem scitè compositi coaptantur. omnino enim una qædam est rerum omnium compages. & qemadmodum ex cunctis corporibus mundus iste, qô corpus ejusmodi sit, consummatur ; ità ex cavssis universis, qô cavssa sit ejusmodi fatum conficitur. intelligunt hoc qod dico etiam rudissimi qiqe. dicunt enim *tulit hoc illi*, fors nimirum. hoc itaqe illi ferebatur ; istúdqe illi coordinabatur. proinde ità excipiamus ista, qomodo ea solemus, qæ Æsculapius præceperit. multa siqidem & in illis

ἢ ἀνυποδησίαν. [a] τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, συνέταξεν τῷ ὅλῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολὴν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέταξεν, τοιοῦτόν τι σημαίνει, ἔταξε ταῦτα πρὸς ταῦτα, ὡς καταλληλον εἰς ὑγίειαν. καὶ ἐπεσθαι τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ πέπεισται πως πρὸς αὐτὸ καταλληλον εἰς τὸν εἱμαρμένον. [b] ὅτως γὰρ καὶ αὐτὰ συμβαίνειν ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ σὺν πεφαγώνας λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, * ἢ τοῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντας ἀλλήλοις τῇ πρὸς συνθέσει. Ὅλως γὰρ [c] ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ [d] ἐκ πάντων τῶν σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῖ. ὅτως ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη τοιαύτη αἰτία συμπληροῦται. νοοῦσι δὲ ὁ λέγω, καὶ οἱ πάλαι ἰδιῶται. Φασὶ γὰρ, ταῦτο ἔφερεν αὐτῷ, ἀκὸν ἐταῦτο τύχῃ ἐφέρετο, καὶ ταὐτῷ συνεπάτει. δεχώμεθα δὲ αὐτὰ, ὡς [f] ἐκεῖνα * ὁ Ἀσκληπιὸς συνεπάτει. πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐ-

[a] *L.3.§.4. l.4.§.10.33. l.6.§.16. l.10.§.20. l.12.§.23.*
[b] *L.4.§.23. l.6.§.44,45. l.7.§.57 l.9.§.39.*
* καὶ τ' ἐν Suid.
[c] *L.4.§.27.*
[d] *L.4.§.40.*
[e] *L.6.§.44. l.10.§.6.20. l.12.§.23.*
[f] *Inf.§.9.*
* ἃ, vel [ἀ] ὁ.

ΣΗ

ANNOTATIONES.

συνέταξε κίχλην ὁ ἰατρός. *Medicus valetudine tentato turdo vesci imperavit.* qod in *apophth.* νοσοῦντι κίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προσέταξε. ésque vocabulum hoc frequentius. Sed altero illo potiùs usus Marcus videtur, qo σύνταξιν ἢ σύνταγμα ποιόν τι designaret. itaqe verto, qo Marci mentem exprimam, insolenti licèt vocabulo, *coordinavit.* alioqi συντάττειν etiam simpliciter pro *præcipere* sumitur. Svidas. Συνταξας, ἐπιτελέμενος. Συντάξας, *qi præscripsit, qi mandavit.* adductis ex Polybio istis ; Συντάξας, ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον ἔχοι δυνάμεως. *Qum imperasset, ut magna festinatione, totisqe viribus veniret.*

Ὁ Ἀσκλήπιος] Æsculapium medicinæ præsidem Deum per insomnia remedia sibi suggerere opinabantur. in qo argumento freqens admodum est Aristides in orationibus sacris. *Orat.* 1. ἀλυτίαν προσάττει ὁ θεὸς. *Deus ut non lavarem præcipit.* & *ibidem.* ἀσιτίαν ἐπιτάξει. *Ut jejunarem mandat.* & *Orat.* 2. ἀνυπόδητον προελθεῖν ἐπιταξει. *Nudis pedibus ire me jussit.* &c.

Συνέταξεν τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον] Ità *l.* 4. §. 45. Συντέτακται ἡμιστιχίας τὰ ὄντα. *Concinne admodum certo inter se ordine componuntur.* & *l.* 6. §. 16. Ὅτα οἱ θεοὶ ἀπονέμουσι καὶ διατετάχασι. *Quacunqe Dii attribuunt & constituunt.* Verùm istic ad rem medicam respectum habet, qasi medicinæ rationem universa ista obtineant. Plato *Sophist.* Ἰατρικὴ τις ἡ κολαστικὴ. Aristoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 3. Ἰατρεία τις ἡ παιδεία. *Correptio est qadam medicina.* Idémqe *rhetor. lib.* 1. *c.* 14. Et Æneas Gaza *de anim. immort.* Ἴασις ἡ κόλασις. *Medicina qadam est correptio divina.* Ambrosius *in Psal.* 37. & Hieronymus *in Ezech. Qa putatur pœna, medicina est. sicut enim qadam datur catharsica, ut noxius humor, qi inest corporibus, egeratur : sic & dominus dat calicem tormentorum meracissimum, ut qicqid fellis amaritudinisqe est, auferat à peccatoribus, & pristina eos restituat sanitati.* Optimè Simplicius distingvit *in Epictet Enchiridio* ad duo artis medicæ munera respiciens, vel ægritudinem profligandi, vel valetudinem sanitatemqe conservandi ; mala externa, calamitatesqe omne genus esse, ἢ νοσήτων θεραπείας, ἢ ὑγιαινότων γυμνασίας, *vel ægrorum medicamina, vel sanorum exercitia.*

Καταλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην] *ad fatum,* sive *fato, congruens & consentaneum.* Ità καταλληλα φάρμακα, *medicamenta congruentia,* Dioscoridi. & τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι καταλληλοι, *alimenta ægrotantibus congruentia.* referente Budæo. & Marco nostro φαντασίαι καταλληλαι, *cogitationes* vel *apprehensiones congruæ. l.* 7. §. 2.

Ὡς καὶ τὰς λίθους συμβαίνειν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 7. §. 57. Ludit avtem hic in ὁμωνυμίᾳ verbi συμβαίνειν, qod & *evenire* & *convenire* significat. Verùm de hoc usu vocabuli in re architectonica, nihil dum comperi. nisi Fabius *Institut. l.* 9. *c.* 4. *Fit sæpe,* inqit, *aspera & dura & dissoluta & hians oratio, si ad necessitatem ordinis sua verba redigantur. differenda igitur qadam & præjumenda ; atqe ut in structura lapidum impolitorum, loco qo convenit, qidqe ponendum.* qod hic *convenire,* alibi *congruere* dixit, eadem utrobiqe imagine usus : *Non enim ad pedes verba dimensa sunt. ideoqe ex loco transferuntur in locum, ut jungantur qo congruunt maximè sicus in structura saxorum rudium etiam ipsa enormitas invenit, cui applicari, & in qo possit insistere.* Svidas hæc ipsa Marci verba nobis exhibet sub hoc titulo : (qod idem & apud Hesychium legitur) συμβαίνοντα, συμφωνοῦντα. qo sensu apud eundem avtor innominatus : Τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, εἰ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. *Hoc oportet spectare, an facta verbis respondeant, an dicta cum factis consentiant.* Et Synesius *Epist.* 58. Ἐνταῦθα δὲ ἡ γλῶττα τῇ γνώμῃ συνέβαινε. *Hic avtem lingua cum animo congruebat.*

Et Aristides *Orat.* Περὶ τῶ παραθέγματος. *Tom.* III. *p.* 673. Σὺ δ' ἀπαιτεῖς, ἵππω μὲν δρόμον, σχῆμα δὲ τῆς κεφαλῆς ὄνου, πράγματα οὐχὶ συμβαίνοντα. *Verùm tu equi cursum, asini caput poscis, qibus inter se non convenit.* Et Libanius *Orat.* 28. *pag.* 631. *D.* Μέτροις ἀδικῶν ᾧ συμβαίνουσι τῷ νόμῳ. *Offendens in mensuris, qæ legi non congruebant.* Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 30. *p.* 954. Ἔστι καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνεύειν, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσί τινες, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαστασιάσωσιν. *Siqidem fieri potest, ut nonnulli, qamvis idem sentiant, non tamen pacem colant : nimirum qamvis idem qidem dogmatibus consentiunt, cæterum in mutuis negotiis dissident.* Theodoretus item, *therap. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *A.* fidem ad τὰ ὀντὰ speculanda necessariam contendit ; Ἐπειδήπερ οὐδὲ εἰκόνα ἐξευρεῖν αὐτοῖς συμβαίνουσαν οἷόν τε. *Qia conveniens illi simulacrum invenire non licet.* Idémqe *l.* 11. *p.* 658. *D.* de prædictionibus propheticis. Ἐξετάσατε τοίνυν τὰς τῶδε περὶ γεγενημένα προρρήσεις. κἂν εὕρητε ἀληθεῖς, καὶ τοῖς πράγμασιν ἐναργῶς ξυμβαινούσας, δίκαιοι ἀνδρῶτας ἐκεῖνα τὰ περὶ μελλόντων τεθεσπισμένα. *Expendite igitur spectantes ad hanc vitam prædictiones : & si fuisse veras invenietis, ac rerum eventu comprobatas, ea qa de futuris rebus prædicta sunt sine disceptatione accipite.* Et ante omnes hos Plato in *Protag. pag.* 235. *A.* Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, συμβῆναι ὑμᾶς, ὥσπερ ὑπὸ ὑπαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον. *Vos qidem hortor & obtestor, ut subesse nobis velut sub arbitris velitis, qi vos ad medium sunt perducturi.* Æschylus denique à Plutarcho in *Thesco pag.* 1. *B.* lavdatus,

— τοιῶδε τίς συμβήσεται ;
Τίν' ἀντιτάξω τῷδε ; τίς φερέγγυος ;
— *tali viro numqis erit comes ?*
Qem comparem ? qis inventur similis ?

Ἁρμονία ἐστὶ μία] Sextus Empiricus *adverf. Music. l.* 6. *cap.* 1. Καθ' ἁρμονίαν διοικεῖται ὁ κόσμος. *Per harmoniam administratur mundus.* Vide *ad l.* 7. §. 48.

Ὁ κόσμος τοιοῦτος σῶμα συμπληροῦται] Vide *l.* 4. §. 40.

Ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη] Seneca *de benef. lib.* 4. *c.* 7. *Nihil aliud est fatum qàm series implexa cavssarum.* Vide *l.* 6. §. 37. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 4. Tacitus *annal. l.* 6. 22. 1. 2. 3. *Sed mihi hæc & talia avdienti, in incerto judicium est, fatone res mortalium & necessitate immutabili an fortè volvantur. qippe sapientissimos veterum, qiqe sectam eorum æmulantur, diversos reperies. ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique hominem Diis curæ. ideo creberrima & tristia in bonos, læta apud deteriores esse. Contrà alii, fatum qidem congruere rebus putant ; sed non e vagis stellis, verùm apud principia, & nexus naturalium cavssarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinqunt, qam ubi elegeris, certum imminentium ordinem. — §. 5. nec plurimis mortalium eximi, qin primo cujusqe ortu ventura destinentur.* Epicureos & Stoicos designari apertissimum est.

Ταῦτο ἔφερεν αὐτῷ] vide *ad lib.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 20. & *l.* 12. §. 23.

Ὡς ἐκεῖνα ὁ Ἀσκληπιὸς] lege ὡς ἐκεῖνα, ἃ Ἀσκληπιὸς, vel [ἃ] ὁ Ἀσκλ. συντάττει.

Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχία] Plato *Gorgiâ. p.* 326. *D.* Ἆρ' οὖν τὸ ἰατρεύεσθαι ἡδὺ ἐστι, καὶ χαίρουσιν οἱ ἰατρευόμενοι ὑπ' ἐκείνου δοκεῖ. Ἀλλ' ἀφιλίμον γε. *An ergò curari à medico delectabile est ? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi ? Non apparet tamen. Conducit tamen.* Firmicus *de errore Gent. Morbo pro salute hominis solicita medici-

σὶ τραχέα. ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς | aspera sunt, qæ sanitatis tamen spe libenter admittimus.

ANNOTATIONES.

na se opponit: asperi cibi, amari potus ingeruntur: & si convaluerit malum, ferrum & ignis adhibetur. Ità Seneca *Agamemn.* 2. 1.

Et ferrum & ignis sæpe medicina loco est.

Naso *remed. l.* 1. *v.* 225.

Dura aliqvis præcepta vocet mea: dura fatemur
Esse: sed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos, qamvis invisus, amaros
Æger: & oranti mensa negata mihi est.
Ut corpus redimas ferrum patieris & ignem:
Arida nec sitiens ora lavabis aqâ.
Ut valeas animo qicqam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Prudentius *de Coron. hymn.* 10.

Horretis omnes hasce carnificis manus?
Num mitiores sunt manus medentium,
Lanienæ qando sævit Hippocratica?
Vivum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triste chirurgos meis
Inferre costis, qod secat salubriter.
Non est amarum, qo reformatur salus.
Videntur isti carpere artus tabidos;
Sed dant medelam rebus intus vividis.

Qod Seneca *ad Marc. c.* 22. *Adjice lacerationes medicorum ossa vivis legentium, & totas in viscera manus demittentium, non simplici dolore pudenda curantium.* Tertullianus in *Scorpiac. c.* 5. *Est hæc perversitas hominum, salutaria excutere, exitiosa suscipere, periculosa qæqe medicamina vitare, mori denique citius qàm curari desiderare* (transpono, *peric. qæqe desiderare, med. vit. mori d. c. q. c.* Vel sic etiam; *med. vit. peric. qæqe des. mor. den. cit. q. cur.* at Rigaltius *periculosa qærere, meduam malè vitare,* &c.) *& est plane qasi sævitia, medicina de scalpello, dèqe cavterio, de sinapis incendio. non tamen secari, & inuri, & extendi, morderiqe idcirco malum, qia dolores utiles affert. nec qia tantummodo contristat, recusabitur; sed qia necessario contristat, adhibebitur. horrorem operis fructus excusat. ululans denique ille & gemens, & mugiens inter manus medici, postmodum eàdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & salvas jam negabit. Et si martyria desaviunt, sed in salutem; licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba qæqe curare.* Seneca *de provident. c.* 3. *Illud dico, ista qæ tu vocas aspera, qæ adversa & abominanda, primum pro ipsis esse qibus accidunt; deinde pro universis, qorum major Diis cura est, qàm singulorum: difficillimum videtur, qod primum dixi, pro ipsis esse qibus eventunt ista, qæ horremus ac tremimus. pro ipsis est, magis, in exilium projici, in egestatem deduci liberos, conjugem efferre, ignominiâ affici, debilitari? si miraris, hoc pro aliqo esse, miraberis qosdam & igne curari, nec minus fame ac siti. Sed si cogitaveris tecum, remedii caussâ qibusdam & radi ossa & legi, & extrahi venas, & qædam amputari membra, qæ sine totius pernicie corporis hærere non poterant; hoc qoqe patieris probari tibi, qædam incommoda pro his esse, qibus accidunt: tam mehercules, qàm qædam qæ lavdantur atqe appetuntur contra eos esse, qos delectaverunt; simillima crudis stibus, ebriatibusqe, & cæteris qæ necant per voluptatem.* Idem *de ira l.* 1. *c.* 4. *Qid ergo? non aliqando castigatio necessaria est? qidni? non enim nocet, sed medetur specie nocendi. qemadmodum qædam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus: sic ingenia vitio prava, dolore corporis animiqe corrigimus. Nempe medicus primò in levibus vitiis tentat non multum ex qotidiana consvetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem povere, ac valetudinem tantùm mutatâ vitæ dispositione firmare: proximum est, ut modus proficiat. Si modus & ordo non proficit, subducit aliqa & circumcidit. Si nè adhuc qidem respondet, interdicit cibis, & abstinentiâ corpus exonerat. Si frustra molliora cesserunt, ferit venam, membrisqe, si adhærentia nocent, morbumqe diffundunt, manus affert. nec ulla dura videtur curatio, cujus salutaris effectus est.* Idemqe *de benefic. l.* 5. *c.* 20. *Beneficia multa tristem frontem & asperam habent; qemadmodum secare & urere ut sanes.* Simplicius *in Epictet. Cruciatus vehementissimos in morbis, etiam plebeji homines ultrò admittunt, cùm se, mercede etiam medicis numeratâ, secandos urendosqe præbent. Si corporum medicinam exercentem, eumqe urentem & secantem, atqe ipsos carnifices imitantem, non malum sed bonum dicimus, atqe adeò gratias agimus, & mercedem numeramus; cur in medicina Dei non acquiescimus?* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 352. *B.* Οὐ γὰρ ὁ μὲν τὴν τοῦ σώματος νόσον ἀπάγων, ἐνεργέτης δόξει. ψυχῆς δὲ ἀδικίας ὁ πειρώμενος ἀπαλλάττειν ἢ μᾶλλον ὢν ὄντι κηδεμών, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος ἐντιμότερον. ἀλλ' ἄρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα, καὶ τομὰς καὶ καύσεις καὶ φαρμακοποσίας ὑφισάμεθα καὶ ὁ ταῦτα προσάγων σωτήρτε καὶ ἰατρός τε καλεῖται. ὁ φθόνῳ τινὶ ἢ δι' δυσμενείᾳ τῇ πρὸς τὸν πάσχοντα, ὡς δ' ἂν ἀ τῆς τέχνης ὑπαγορεύοι λόγος. καὶ μίαν τινα ἀποτίμηται, ὡς μὴ τὰ ὑγιαίνοντα συνδιαφθείρεσθαι αὐτῷ. τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα οὐχ ὁμοίως ὑποστησόμεθα; &c. *Non enim qi aufert morbum corporis, beneficio afficere videtur: qi autem ab injustitia animam conatur liberare, non majorem videbitur curam gerere, qò est anima corpore præstantior. Sed pro sanitate qidem corporis, & secari, & uri, & medicamenta potare sustinemus: & qi hæc adhibet, & servator vocatur & medicus, & nec ei invidet, nec male vult ægrotus, & ut artis dictat ratio partes qoqe aliqas rescindit, ne sana partes unà cum eis intereant. Animam autem gratiâ non similiter tolerabimus,* &c. Et Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *p.* 464. *D.* Οἱ μὲν τὸ σῶμα ὡς ἐν διαλείμματι, καὶ τὴν νόσον δυσχεραίνοντι, καὶ τῆς ὑγιείας ἱμείρονται, καὶ τοῖς ἰατροῖς ἥκιστα προσφέρουσι φάρμακα, ἀλλὰ κἂν τέμνωσι, κἂν καίωσι, κἂν λιμάττειν κελεύσωσι, κἂν πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μεσὰς προσφέρωσι κύλικας. ἡ διὰ τοιαύτης ἀναρχίας ἐπιμελείας τὴν ὑγίειαν κεκτήμενοι, μυρίοις τοῖς ἔτεσι ἀκμάζοντες ἐρίζουσιν. *Verùm qi sunt corpore male affecto, morbos agrè ferunt, sanitatemqe appetunt, & medicis obsequuntur, non jucunda solum ministrantibus pharmaca, verùm etiam si ferro ignique utantur, si inediam imperent, si plenos amaris calices porrigant. Atqe tam tristi genere curationis valetudinem assequentes, mercedem illis rependunt, à qibus sic sanantur.* Dionysius Halicarnasseus *Epist. ad Pomp.* Οἱ ἰατροὶ τέμνοντες καὶ καίοντες τὰ διεφθαρμένα τῷ σώματι, εἰς βάθος τὰ καυτήρια καὶ τὰς τομὰς φέροντες. *Medici secant & urunt ea qa sunt corrupta corporis, cavteria & sectiones alte inferentes.* Idemqe Deus, ut Nicephorus Gregoras *histor. Rom. lib.* 8. *c.* 28. Ὅταν γὰρ ἰδίᾳ κολάζειν ἐξ ἀνθρώπους ἐθέλοι, παλαιόν τι καὶ νέον ἁμαρτήματον ποιούμενος ἔκτισιν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς, τομὴν καὶ καυτῆρα ταῖς δυσιάτοις ἐπάγει πληγαῖς. *Cùm enim Deus aliqos ob vetera & recentia delicta mulctare vult, peritè medici more incurabilibus morbis ustiones & sectiones adhibet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 56. Εἰ δ' ἴδοι καὶ ἀλγηδόνας ὑπομένων ἕνεκα τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας, ἆρ' ἂν ἀν ὑπεμείναμεν; ἢ γὰρ δὴ, νοσήματος τέρετθαι δεῖ, ὅπω σπουδάζοντες πάνθ' ὑπομένομεν, τεμνόμενοι, φοινιττόμενοι, καιόμενοι, πικρὰ φάρμακα πίνοντες, καθαιρόμενοι διὰ γαστρὸς, δι' ἐμέτου, διὰ ῥινῶν; ἐχρὴ δὲ τῷ ἐνδον χαρὶ τοιήματος, ὡς ἂν τὸν ὑπὲρ ἀθανασίας ἀγῶνα ἀθλοῦντες καὶ θείᾳ συνουσίᾳ, πάνθ' ὑπομιμένειν ἐυλόγως, ἢ καὶ μετ' ἀλγηδόνων ποιεῖσθαι τὰς ὑπομονὰς ἐχρῆν; *Ita ut dolores aliqos sufferre oporteret, si salvi esse vellemus, annon libenter toleraremus? Qum enim morbo summus liberandi, annon etiam ultro omnia sustinemus? secti scilicet, cruentati, usti, amaris repleti potionibus, ventre, vomitu, & naribus purgati. Qidni verò ad morbos internos profligandos nos, qi ad immortalitatem & Dei consortium contendimus, acerbissima qaqe ego animo tolleraremus? si qidem igitur cum dolore pati oportuisset.* Cydonius *de mort. contemn.* Τί γὰρ κωλύει καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῖς λόγοις τούτοις κακίζειν, οἱ τοῖς σώμασιν ὠφ' ἁλλως ἐπιμαρῶσι, ἢ τῶν ἀηδῶν καὶ ἐσθίειν, καὶ πίνειν, καὶ ἄπρεπθαι, καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι τοὺς κάμνοντας ἀναγκάζοντες; οἷς τῷ τοῦτο τὸν τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ μισθὸς μεγάλως τελεῖμεν, καὶ ἐυεργεσίας αὐτοῦ τε καὶ οἷς ἡμετέραν μέλει ὁμολογεῖμεν, [ὀφείλομεν. Seilerus] *Qid enim vetat, medicos qoqe iisdem vatibus criminari, qò corporibus non aliter succurrunt qam cogendis ægrotis, ut res insuaves & comedant, & bibant, & tangant, & modis omnibus tractent? Qibus eò qod hoc modo molesti nobis sint, & magnas mercedes pendimus, & debere illis, tum nos ipsi, tum ii, qibus cura sumus, prædicamus.* Joannes Chrysostomus *in Psal.* 148. Τὸν θεὸν ὁμοίως ἀνυμνεῖν χρὴ, καὶ κολάζοντα, καὶ ἀνίεντα κολάσεως. ἀμφότερα γὰρ εὐδαιμονίας, ἀμφότερα ἀγαθότητος. ὥσπερ ὲν ἰατρὸν ὲ τρίφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγχοντα λιμῷ, ὲν εἰς ἀγορὰν μόνον ἐξάγοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν ὄικοις πῦ καθαίροντα, ὲν ἀλοίφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ καίοντα καὶ τέμνοντα θαυμάζομεν, οὐ γὰρ ἂ ἰατρὸς τὸ γινόμενα, ἀλλὰ πρὸς ὲν ὁρᾶ τέλος. ὕτω καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἁπάντων ὐμνεῖν χρή. καὶ πολλῷ πλέον, ὅσῳ ὁ μὲν Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος. καὶ ὅτι τὰ μὲν τούτων πολλάκις καὶ εἰς τοὐναντίον ἐξέβη, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ μετὰ προσηκούσης γίνεται σοφίας καὶ εὐδαιμονίας. *Deus aqè laudandus est, & cum punit, & cum à supplicio eximit. Utraqe enim sunt curationis, utraqe sunt bonitatis. Qemadmodum ergò medicum non solum nutrientem, sed etiam fame excruciantem: non solium in forum educentem, sed etiam domi alicubi includentem: non solium ungentem, sed etiam urentem & secantem observamus & admiramur* (*etsi enim sunt contraria qa fiunt, unum tamen finem respiciunt*) *ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus atqe adeò multo magis, qatenus hic qidem Deus, ille verò homo: & qod res qidem eorum sæpè aliter eveniunt, qa autem Deus facit, finis cum summa sapientia & cura.* Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 423. *B.* Ὡς ἐυεργέτης ὁ ἰατρὸς, κἂν πόνος κἂν ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι. (τῇ νόσῳ γὰρ μάχεται, οὐχὶ τῷ κάμνοντι.) ὕτος ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ παντὶ διὰ τῶν μερικῶν κολάσεων διοικούμενος. *Ut enim bene facit medicus, etiam ubi corpori molestiam & dolorem infert* (*cum morbo namqe bellum gerit, non cum agroto*) *sic & bonus Deus salutem omnibus per castigationem ac pœnam distribuit. p.* 425. *C.* Καὶ γὰρ δ' ἂν ἀποκτείνει, ζωοποιεῖ. καὶ δ' ὧν, καταδυσει, ἰᾶται. καὶ καπάσσεται μὲν σαρξ, ἵνα ἰαθῇ ψυχή. θανατοῦται δὲ ἁμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. *Nam per ea, qa interficit, vivificat, & per ea, qa perculit, sanat. Caro qidem percutitur, ne anima sanetur, pescatum perimitur, ut justitia vivat.*

mus. ejuſmodi itaqe qiddam videatur tibi, eorum qæ naturæ communi viſa ſunt, perfectio & conſummatio, cujuſmodi eſt valetudo tua. eodémqe modo, qicqid evenerit, qamvis aſperius viſum fuerit, libens admittito, qandoqidem ad mundi integritatem Joviſqe proſperitatem atqe felicitatem ferat, neqe enim tuliſſet is, niſi ad univerſi bonum contuliſſet. cùm nec natura qælibet qicqam ferat, qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exiſtat. ità duplici ratione diligas oportet, qicqid evenerit tibi. alterâ, qod tibi natum, & tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum eſt, à cavſſis antiqiſſimis retro tibi contextum. alterâ, qod univerſi gubernatori proſperitatis & conſummationis, atqe adeò permanſionis ipſius procurandæ ex parte cavſſa ſit. mutilatur enim integrum ipſum, ſi qid vel minimum abſcindas à connexione & continuitate, ut partium univerſi, ità & cavſſarum. abſcindis avtem, qantum in te eſt, qando moleſtè fers aliqid, tolliſqe qodammodo.

ὑγιείας, ταῦτά τί σοι δοκεῖτω, ἄτυσις ϗ συγκλῶσα τ τῇ κοινῇ φύσει δοκίμιον, οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ ἔτης ἀσπάζε πᾶν τὸ γινόμενον, καὶν ἀπηνέστερον δοκῇ, ἀλλὰ τὸ ἐκεῖ ἄγον, [a] ὅλῃ τιλὼ τ κόσμῳ ὑγίειαν, ϗ τιλὼ τ Διὸς εὐοδίαν ϗ εὐπραγίαν. ἐ γὰρ ἂν * τοῦτό π ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. ἐδὲ χὰρ ἡ τυχοῦσα φύσις φέρει τι, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ' αὐτῆς κατάλληλόν ἐστι. ἐκεῖν ϗ δύο λόγους [b] ἔργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι. καθ' ἕνα μὲν, ὅτι σοι ἐγένετο, ϗ σοι συνεπέρανται, ϗ πρὸς σέ πως εἶχεν, [c] ἄνωθεν ἐκ τ προσδιατεταμένων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ' ἕτερον δ, ὅτι [d] τῷ τὰ ὅλον διοικοῦντι τῆς εὐοδίας, ϗ τῆς συμπλοκῆς, ϗ τῆ δία, τῆς συμμονῆς αὐτῆς ἄξιόν ἐστι. πηρῶται γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν ϗ ἐπιῶν ἀφαιρήσῃς τῆς συναφείας ϗ συνοχῆς, ὥσπερ τ μορίων, ἕτω δ ϗ τ αἰτίων. [e] ἀφαίρεσις δ ὅσον ἐπί σοι, ὅταν δυσαρεστῇς, ϗ τρόπον τινὰ ἀναιρῇς.

a *L.* 2. §. 34. *l.* 10. §. 1.

* τοιοῦτο *f.*

b *L.* 6. §. 44. 49.

c *L.* 4. §. 26. *l.* 8. §. 23. *l.* 10. §. 5.

d *L.* 2. §. 3. *l.* 8. §. 5.

e *L.* 4. §. 39. *l.* 10. §. 25. *L.* 8.

§. 9.

ANNOTATIONES.

vivas. pag. 423. *C.* Σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν ἐδὲν ἐγκαλεῖς, τὰ μὲν τίμιοντι, τὰ δὲ καίοντι, τὰ δὲ κατὰ μικρὸν ἐξαιροῦντι τὸ σῶμα τος. ἀλλὰ καὶ χρήματά κε ὀφειλεῖς, καὶ σωτῆρα προσαγορέυες, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τὸν πόνον ἔσχεν, πρὶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα τὸ πάθος διαχυθῆναι. ὅταν δὲ ἴδῃς πόλιν ἐπικατασεισθεῖσαν τοῖς ἐνοικοῦσιν, ἢ πλοῖον ἄνταμδρον κατὰ θαλάσσης διαλυθὲν, κατὰ τὸ ἀληθινὸν ἰατρὸν ϗ σωτῆρος γλῶσσαν κινεῖν βλάσφημον ἐκ οἰκείς. *Tu verò neqaqam medico irascaris, si ex membris hæc incidat, illa urat, alia à corpore omnino amputet: sed & pecuniam illi numeras, & servatorem vocas, qod in parva corporis parte morbum curet, priusqam ad totum corpus morbus perveniat. Qando civitatem videris terra motu concussam super incolas corruisse, aut navigium unà cum hominibus in mari dissolvi, contra verum medicum & servatorem blasphemam linguam movere non dubitas.*

Τῆς ὑγιῆς] Augustinus *Epist.* 48. *Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non studio nocendi, sed desiderio sanandi, ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτε. Ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimonia ipsius.* Apostolus *ad Heb. c.* 12. *v.* 10. *ἵνα ζήσωμεν, ut vivamus, v.* 9. & *v.* 11. Πᾶσα δὲ παιδία πρὸς μὲν τὸ παρὸν ὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνη. *Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὴν τ κόσμου ὑγίειαν] Ideo subeunda vult æqo animo ista omnia, qia ad universi bonum faciant. Ità Seneca *Ep.* 74. *Nihil indignetur sibi accidere; sciatqe illa ipsa qibus lædi videtur, ad conservationem universi pertinere, & ex his esse qa cursum mundi officiumqe consummant.* Heraclitus *Epist.* 2. *ad Ampbidam.* Οὐκ ἴσασιν, ὅτι Θεὸς ἐν κόσμῳ μεγάλα σώματα ἰατρίνει, ἐκκοπὰς αὐτῶν τὸ ἄμετρον. τὰ θηρεύοντα ἐνοσοποιεῖ. τὰ ἀλισθήσαντα ὑποφθὰς πίζει. συνάγει τὰ σκιδάμενα. φειδόμενος τὰ ἄπιστα. καθίστησι τὰ ληφθέντα. διώκει τὰ φεύγοντα. φανὸ μὲν ἀπαλάμπει τὸ ζοφερὸν, περατοῖ δὲ τὸ ἄπειρον. καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις, ὄψεως δὲ ἀνεπίπλησεν τὰ ἀνάισθητα. διὰ πάσης γὰς ἔρχεται τῆς ὑσίας, πλήτιον, ἁρμαζόμενος, διαλύων, πήγνυς, χίον. τὸ μὲν ξηρὸν εἰς ὑγρὸν τήκει, ϗ εἰς λύσιν αὐτὸ καθίστησι, ϗ λιβάδας μὲν ἐκθυμιᾷ, πάχνας δὲ χαλκοῖντα τὸν ἀέρα. καὶ συνεχῶς τὰ μὲν ἄνωθεν διώκει, τὰ δὲ κάτωθεν ἱδρύει. ταῦτα κάμνοντ θ νόσους θεραπεύει. *Nesciunt in mundo Deum magna corpora curare, dum inæqalitatem eorum ad exæqationem revocat, fracta in integrum restituit, labentia prius qam concidant reprimit, sparsa in unum corpus redigit, indecora expolit & ornat, capta custodia mandat, fugientia persequitur, lumine tenebricosum illustrat, infinitum certis finibus terminat, informatis formam addit, qa non sensimus visu imbuit, per omnem enim naturam commeat rumpendo, concrimando, solvendo, jungendo; aridum liqefacit, & illud solvit, gutas evaporat, condensat laxatum aerem, & contenuenser superna qidem summovet, inferiora verò stabilit. Hæc agrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὲ ἡμᾶς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ ϗχήτης καλῶ σωτηρίαν τῷ ὅλῳ. μιλεῖ γὰς αὐτῷ τὸ ὅλον. τὸ δὲ μέρος ἀναγκαῖον καλεῖσθαι ὑπὲρ τὸ ὅλον. *Qa enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat opifex. Qia totum respicit, cujus cavssa necesse est corrumpi partes.* Vide *ad l.* 4. §. 40. In eandem sententiam Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος ὖν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; Ἀνδράποδον. εἶτα δὲ ἓν σκελύδριον τῷ κόσμῳ ἐγκαλεῖς; ὐκ ἐπιδώσουσι αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ὐ χείρων παραχωρήσεις τῷ διδόντι; ὐκ ὄντα, ἥλιον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις ἄμεινον ἔχει καλῶς. *Pedeve me esse mutilatum? manicipium, ut ita-*

ne ob unum pedunculum accusas mundum? nonne eum trades universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelligis qantula pars sis collatus cum universis. Idem *l.* 4. *c.* 7. Qi & *l.* 2. *c.* 5. Πῶς λέγεται τῶν ἐκτός τινα κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν; ὥσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ φύσιν εἶναι ἐρῶ τὸ καθαρῷ εἶναι. ἀλλ' ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς, καὶ ὡς μὴ ἀπόλυτον, καθήξει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαίνειν, καὶ ἀκάνθας πατῆσαι, καὶ ἔσιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τὸ ὅλον. τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. τί ἐσ; ἄνθρωπος. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ φύσιν ἐσὶν ζῆσαι μέχρι γήρως, πλουτεῖν, ὑγιαίνειν. εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον τινα σκοπεῖς, καὶ μέρος ὅλου τινός, δι' ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι καθήκει, νῦν δὲ πλεῦσαι, καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀπορηθῆναι, πρὸ ὥρας δ' ἔσιν ὅτε ἀποθανεῖν. *Quomodo igitur dicuntur rerum externarum alia contra naturam, alia secundùm naturam esse? Perinde ac si absoluti essemus. Nam tum qidem pedi esse naturale dicam, ut purus sit. Sed si eum ut pedem sumpseris, & non ut absolutum aliqid, conveniet eum aliqando & lutum ingredi, & spinas calcare, & interdum resecari pro corpore universo: alioqi pes non erit. Tale aliqid de nobis etiam est existimandum. Qidnam es? Homo. Si qidem te ut absolutum aliqid consideras, secundùm naturam vivere licet usqe ad senectam, florere opibus, valere: sin ut hominem, & partem alicujus universi ob illud universum nunc ægrotare tibi convenit, nunc navigare, & pericula adire, nunc inopiâ conflictari; aliqando etiam tempus est ut mortem oppetas.* Vide superiùs pavlò Basilium Cæsar. & Senecam *de provident. c.* 3. sed & eundem, si lubet & otium est, operis *ejusdem c.* 5. argumentum istud pertractantem. De corporis membris itidem Theodoretus *therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 465. *B.* Πᾶσαν μηχανὴν, inqit, ἐπινοοῦσιν οἱ ἰατροὶ, ὅπως τὸ πάθος ἐξελάσωσι, καὶ τὴν πρότερον τῶν μορίων ἁρμονίαν ἀποδῶσι τῷ ὅλῳ. *Omne remedii genus excogitant medici, qo agritudinem summoveant, & pristinam partium æqalitatem corpori restituant.*

Τὴν τ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν] Hoc inter Stoicorum non παράδοξα tantùm, sed παράλογα etiam meritò reputes, qòd malis hisce etiam numinis divini felicitatem provehi somniabant. qanqam & ad gloriam divinam illustrandam conducere ista, nec nos inficiamur. eòqe argumento ad mala fortiter, æqanimiter, alacriter toleranda, Dei servos invitant, instigant Apostoli, Joannes *Evang. c.* 21. *v.* 19. Pavlus *ad Philip. c.* 1. *v.* 20. Petrus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 14. Verum mundum illi pro Deo habebant, qem & illic designari seqentia docent. Vide *ad l.* 4. §. 23.

Στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνον] supràa, ἀσπάζε πᾶν τὸ γινόμενον. *Qicqid evenerit, libens admittito.* sic *l.* 6. §. 44. ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. *Amplecti hæc debeo, iisqe acquiescere.* plus est τὸ στέργειν qam τὸ ἀσπάζεσθαι. uti eò loci ostendimus. vide & *l.* 6. §. 49. Aristoteles *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 10. Ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην. *Ut oporteat illum acquiescere in tali fortuna.*

Συνκλωθόμενον] vide *supràa ad l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 26.

Τῆς συμμονῆς] Ità *l.* 2. §. 3. σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί. *conservant mundum mutationes.*

Ἐὰν καὶ ὀτιοῦν διακόψῃς] Lucan. *l.* 6.

— *à prima descendit origine mundi*
Cavssarum series: atqe omnia fata laborant,
Si qidqam mutasse velis. —

Τῆς συναφείας καὶ συνοχίας] vide *l.* 4. §. 40. Manilius *Astron. l.* 2. de mundo:

Machina cognatis membris contexta —

Διακόπτεις] vide *ad l.* 4. §. 29.

a Inf. §. 10.
b L. 6. §. 29. l. 7. §. 70.
c L. 4. §. 32.
d L. 9. §. 29.
e L. 6. §. 11. 12..
f L. 7. §. 27.
g L. 4. §. 3.
h L. 10. §. 36
i Sup. §. 8.

§. 9. [a] Μὴ σιχαίνειν, [b] μηδὲ ἀπαυδᾶν, [c] μηδὲ δυσανασχετεῖν, [d] εἰ μὴ καθαπτικῶς σοι τὸ δοκοῦν δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα πράσσῃ. ἀλλὰ [e] ἐκχωρεῖτω, πάλιν ἐπανίναι, καὶ [f] ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, καὶ [g] φιλεῖν ἔστι, ἐφ' ὃ ἐπανίεχη. καὶ μὴ ὡς πρὸς [h] παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανίναι. ἀλλ' ὡς [i] οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ ἀποσπόγγισμα

§. 9. Noli ægrè ferre, avt animum desponder, avt stomachari, si juxta decreta recta agere volenti, havd perinde semper successerit. verùm, ubi excussum aliqando te sensèris, regredere, pluribúsque pro officii humani ratione gestis contentus sis; atque illud, ad qod regrederis, fac diligas. nec, tanqam ad pædagogum, ad philosophiam redeas; sed qomodo ad ovum, & penicillum,

ANNOTATIONES.

§. 9. Μὴ σιχαίνειν] *fastidire* Xylander. *ægrè ferre* Casavbonus. propriè, *nauseare*. qanqam Phrynichus in *vocab. Attic.* τὸ σιχαίνομαι notat, ὡς τῷ ὄντι ναυτίας ἄξιον τύπημα, *ut nomen nauseantis proprium.* σιχὸς, ἀηδὴς. σιχὸς, *ingratus, injucundus.* Hesychius. ἀνόρεκτος, *cibum fastidiens.* Svidas. Plutarchus ab eodem lavdatus, *lib. de utilit. ex inimic.* Οἱ σιχοὶ καὶ νοσώδεις, ἄρτου καὶ ὕδατος προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. *At bonsnes, qi stomacho sunt imbecilli, & morbosi, panem & aqam si ad os admoveant, confestim nauseant.* Vide *ad lib.* 10. §. 34.

Εἰ μὴ καταπτυκτῶς] qod *lib.* 9. §. 29. Ἀρκεῖ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρόοιτο. *Sufficiat tibi, si vel parum admodum res processerit. Ne animum abjicias, si non confertim sive jugiter tibi omnia ex voto & proposito succedant, sed mediocribus etiam progressibus & interruptis etiam aliqoties contentus esto.* Siqidem, ut Cicero *de Orat. perfect. Prima sequentem, honestum est in secundis tertiisque consistere.*

Non possis oculo, qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, qia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragrâ.
Est qodam prodire tenus, si non datur ultra.

Flaccus *Epist. l.* 1. *Ep.* 1. Qin & de se Seneca *de vit. beat. c.* 17. *Exigo à me, non ut optimis par sim, sed ut malis melior. hoc mihi satis est, qotidie aliqid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare. non perveni ad sanitatem, nè perveniam qidem. delinimenta magis qàm remedia podagra mea compono; contentus, si rarius accedit, & si minùs verminatur.* Qin &, ut Plutarchus *de profect. p.* 76. *D.* Hesiodi illud,

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθείῃ,
Καὶ θαμὰ τοῦθ' ἕρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Si qamvis modicum modico superaddere pergas,
Idqe iterum atqe iterum, magnus consurget acervus.

Οὐ πρὸς ἀργυρίου μόνον ἄυξησιν ἐρητὴς καλῶς, ἀλλ' εἰς ἄπαντα ποιεῖ, μάλιστα δ' εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, πολὺ καὶ τιλεσιουργὸν ἔθος τοῦ λόγου προσλαμβάνοντος. *Non de pecunia duntaxat augenda verum est, sed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam assidua atqe efficax adjungitur assuefactio.*

Ἀλλ' ἐκκρουσθέντα] qomodo Chrysippus ἐν τοῖς περὶ ἀνομολογίας, à Plutarcho *de virt. mor. p.* 450. *C.* lavdatus: Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη ἐκκρίνει τὰς λογισμὰς εἰς τὰς ἐναντίας πράξεις βιαίως προωθοῦντα. *Oborti affectus rationes explodunt propellentes vi ad contrarias his actiones.*

Πάλιν ἐπανίναι] vide *l.* 4. §. 25. Habes avtem Epicteti pulcerrimam de argumento isto dissertationem apud Arrianum *l.* 1. *c.* 25. qi & summatim *l.* 4. *c.* 9. Πρῶτον μὲν κατάγνωθι τῶν γινομένων. εἶτα καταγνὰς μὴ ἀπογνῷς σεαυτὸν, μηδὲ πάθῃς τὸ τῶν ἀγυμνῶν ἀνθρώπων, οἳ ἅπαξ ἐνδόντες, εἰς ἅπαν ἐπέδωκαν ἑαυτούς. ἀλλὰ μάθε τὸ τῶν παιδοτρίβων. πέπλωκε τὸ παιδίον. ἀνάστα, φησι, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν ἰσχυροποιηθῇς. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε. *Ac primùm, ea qæ facis improba; ubi improbaris, de teipsò ne desspera; neqe id usu tibi veniet qod ignavis hominibus, qi semel remissâ industriâ omninò frenum laxant pravis cupiditatibus. Observa potius pædotribarum consvetudinem. Prostratus es puer? Surge inqit, denuo luctare, donec vires tua avcta confirmataqe fuerint. Ad eundem modum & tu facito.* Hebræi doctores in codice *Sanhedrin. Qi discit legem, nec redit ad eam, similis est homini, qi serit, sed non metit.* Vide *l.* 6, §. 10.

Ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω] *æqo animo pleraqe humana ferre* Xylander, at Casavbonus de actibus sive affectibus propriis interpretatur, qibus, pro humana infirmitate, crebrò sit expositus. neutrum placet. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, *est pluribus humaniter actis acqiescere, contentum esse.* qod de aliis censendis Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Æqus compenses vitiis bona; pluribus hisce,
Si modò plura illis bona sunt, inclinet. ——

qod Libanius *Orat.* 4. *pag.* 163. *B.* δὸς τῷ πλείονι τὴν ῥοπὴν, ἀσμενίζειν, *Da potiori ampliorique momentum, contentum esse, libenter acqiescere.* Æschines *Ep.* 5. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ. καὶ ἀρχή μοι δοκεῖ τοῦ βίου ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας. *Sed admodum mihi placet mea calamitas: ac vita principium videtur Athenienses respublica effugium.* qod & mox interpretatus ipse, ὑπεραγαπῶ, inqit, τὰ παρόντα. *præsentibus valdè delector.* Marcus itidem *l.* 7. §. 27. μὴ διὰ τοῦ ὕπνου ἀσμένιζε αὐτοῖς. *nè dum istis libenter acqiescis.* indè ἀσμενιστὸν καὶ φιλητὸν, *in illa re est acqiescendum, estqe illa diligenda,* Clementi Alexandrino *pædag. l.* 1. *c.* 3. & ἀσμενιστέον, *acqiescendum* Hippocrati. Marcus ipse *l.* 12. §. 14. ἀσμένιζε, *gratum habe, contentus esto.* & *l.* 7. §. 27. Διὰ τὸ ὕπνου ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *Dum istis lubenter acqiescis.*

Ὡς πρὸς παιδαγωγὸν] i. e. ægrè & gravatim: qomodo ad pædagogum scholámve pueri commeant, qi ludum talarium literario præoptant. Vide *l.* 10. §. 35. De Clearcho Xenophon *expedit. l.* 2. *p.* 291. *B.* Τὸ ἐπέχαιρε οὐκ εἶχεν, ἀλλ' αἰεὶ χαλεπὸς καὶ ὠμὸς ἦν. ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ ἐν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἐπομένως ἡδὺ ἦν· ὥστε δὲ εἶχεν, &c. *Nam svavitas in eo morum nulla erat, sed semper esse gravis ac sævus pergebat. Denique militum eras is erga illum animus, qi puerorum est erga magistros. Qippe nunqam eum sequi sunt propter qandam erga ipsum benevolentiam & amorem,* &c. Ambrosius *Hexam. lib.* 6. *cap.* 6. *Ità sunt hæc ut pædagogi parvulis, amari videntur, acerbi & molesti; formidabiles verbere, libertatem lasciviendi negant, necessitatem disciplina exigunt, pueriles animos, nè laxu dissluant, terrore constringunt.* Persius de se *Satyr.* 3. *v.* 43.

Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Reddere, non sano multum laudanda magistro,
Qæ pater adductis sudans audiret amicis.
Jure: etenim id summum, qid dexter senio ferret
Scire, erat in voto; damnosa canicula qantum
Raderet; angusta colloo non fallier orca;
Nec qis callidior buxum torqere flagello.

Vide Persii *glossas*; & Turnebum *Adversar. l.* 23. *c.* 22. Alioqi tanqam ad pædagogum, ad philosophiæ præceptorem accedere oportet, ut discamus, non ut oblectemur: μεμνῆσθαι, ὡς οὐκ εἰς θέατρον, οὐδὲ ᾠδεῖον, ἀλλ' εἰς σχολὴν καὶ διδασκαλεῖον ἀφίκται, *memores, non venisse in theatrum, neqe odeum, sed in scholam, & ludum literarium.* Plutarchus *de profect.* contra qam illi, qos, ut Seneca *Epist.* 108. *Inqilinos philosophorum, non discipulos dixeris. qi veniunt ut audiant, non ut discant; sicut in theatrum voluptatis caussâ ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. — qi cum pupillaribus veniunt, non ut res excipiant, sed verba: qa tam sine profectu alieno discant, qàm sine suo audiant. qibus philosophi schola diversorium est otii. nec id agunt, ut aliqa illic vitia deponant, ut aliqam vitæ legem accipiant, ad qam suos mores exigant; sed ut oblectamento avrium perfruantur. Ità assvescit animus delectare se potiùs qàm sanare: & philosophiam oblectamentum facere, cùm remedium sit.* Idem *Ep.* 118.

Ἀλλ' ὡς ὀφθαλμιῶντες] Vult nos ad philosophiam recurrere, tanqam laborantes ad medicinam, qæ dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam qod Xylander annotat de præceptis salutaribus in promptu habendis, qod suprà *lib.* 3. §. 13. monuerat, est hic planè ἀπροσδιόνυσον. Epictetus *Dissert. lib.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ φιλοσόφου σχολεῖον. μὴ δεῖ ὑγιόντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. ἔρχεσθε γὰρ, οὐχ ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκώς, ὁ δ' ἀπόστημα ἔχων, ὁ δὲ ῥάγγην ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. οὕτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νουμήνια καὶ ἐπιφωνήματα, ἵν' ὑμεῖς ἐπαινέσαντές με ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον εἰσήγαγεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν ἀναύτου ἔχουσαν, ὁ δὲ τὴν ῥάγγην, ὁ δὲ ἀπόστημα. *Schola Philosophi taberna medica est: non inde exeundum est cum latitia, sed cum dolore. Neqe enim sani acceditis; sed alius humero luxato, alius apostemate laborans, alius fistulam habet, alii caput dolet. Et ego sedens vobis noemata & epiphonemata dicam, ut me lavdato exeatis, qum alius humero sic afflicto exeat qalem attulerat, alius capite eodem modo affecto, alius fistulâ aut apostemate non curato.* & *ibidem* aliis insuper adjectis imaginibus. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκροάσεσι παρακαλεῖ; * ἀχί. ὡς ὁ ἥλιος ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἡ τροφὴ, ὕπνος δὲ καὶ ὕδωρ ἄγει τοὺς ἀφιλυθουμένους. ποῖος ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπὸ αὐτῷ θεραπευθῇ; καίτοι νῦν ἀκούω, ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ. πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. *Num verò Philosophus homines ad se avdiendum invitat & orat? Non. Ut sol ipse ad sese allicit, avt ut cibus & potus, sic etiam eos ille qibus profuturus est. Qis medicus rogat, ut aliqis se ab ipso curari sinat? Etsi enim audio Roma nunc medicos etiam ad se vocare, meo tamen tempore ipsi vocabantur.* De philosophia Marcus, de philosopho Epictetus.

Τὸ ἀποσπόγγισμα] *penicillum.* De spongiis Plinius *nat. histor. l.* 31. *c.* 11. *Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores*

* *ità interpungo, qa perperam continuant codices Vulgati.*

cillum, qi oculis laborant, qomodo ad emplastrum alius, alius ad perfusionem, confugit. ità nihil decerit ulteriùs, qod rationis obsequelæ consiliet te, sed eâ sponte tuâ acquiesces. illud avtem memineris, philosophiam ea sola velle, qæ natura tua ipsa velit. tu verò aliud aliqid velis, qàm qod naturæ tuæ convenit? ecqid enim istis blandius fuerit? voluptas avtem nonne hâc ratione nos fallit? sed vide, gratiórne sit magnanimitas, liberalitas, simplicitas, æqanimitas, sanctitas, ipsâ verò prudentiâ qid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ scientiâqe in te præditam ejusmodi cogitaveris, qæ nusqam impingat, sed in omni re prosperè feratur?

κὴ τὸ ὦδιν, ὡς ἄλλῳ πρὸς καταπλασμόν, ὡς πρὸς καταίθησιν. ἅτως γὰρ ὦδεν * ἐπιδείξῃ τὸ περιχεῖν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ * περισανάπαυσιν αὐτῷ. μέγιστον ἢ ὅτι [b] φιλοσοφία μόνα θέλῃ ἃ ἡ φύσις σου θέλει. σὺ ἢ ἄλλο ἤθελες * ἃ κατὰ φύσιν, [c] τί γὰρ τούτων περισπούδαστον; ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ ἀπὸ * τοῦ σφάλλῃ; ἀλλὰ δοκεῖ σοι περισπούδαστον μεγαλοψυχία; εὐδυθυμία, ἀπλότης, εὐγνωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί περισπούδαστον; ὅταν τὸ [d] ἀπλανὲς ᾖ, κὴ [e] ἔυροον ἐν πᾶσι [f] τοῖς πραττομένοις ᾖ εὐμενὲς καὶ εὐπαρακολούθητον δυνάμεως εὐφυμένης.

§. 10.

* ἐπιδείξεις Boot. ἐπιδήσεσι, vel ἐπιδείσῃ τῷ π. Sal. ἔτι δήσεσ [εἰς] τὸ π. vel ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. f.

a L. 4. §. 31. l. 6. §. 12.

b L. 6. §. 30. l. 10. §. 2. l. 11. §. 20.

* ἢ f.

c L. 8. §. 12.

* τοῦ o Xyl.

d L. 4. §. 49.

e L. 4. §. 3. Inf. §. 34. l. 10. §. 6.

f L. 3. §. 5. l. 7. §. 4.

ANNOTATIONES.

tumores levant ex multo impositi. vident abstergenda lippitudini utilissimi: eosqe tenuissimos & mollissimos esse oportet. imponuntur spongiæ ipsa epiphoris ex posca. Nec mutandus iste Plinii locus, qod qidam volunt, ut legatur, *genus earum è qibus penicilli.* nam præterqam qod Pliniana Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celso firmamus, qi *penicillum* docet *spongiolam* ejusmodi dici, & huic usui adhiberi. *de re medic. l. 6. c. 6. §. 1. Neqe ab ratione abhorret etiam penicillo potissimum uti expresso; si levior impetus est, ex aqâ; si major, ex posca.*

Καὶ τὸ ὠόν] Plinius *lib. 29. c. 3. Ova per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, urentesqe refrigerant. qidam pro aqa miscent collyriis. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium est.* Sed de multiplici ad oculos ovi usu consulatur Celsus, *l. 6. c. 6.*

Κατάπλασμα] Φάρμακα τὰ μὲν πισὰ, τὰ δὲ χρισὰ, τὰ δὲ ἐπίπασα. Eustathius *ad Il. δ.* Verùm qartum genus, qod is omisit, adjecit Scholiastes *ad Aristoph. Plut.* τὰ μὲν πισὰ, τὰ δὲ χρισὰ, τὰ δὲ πασὰ, τὰ δὲ πλασά. πισὰ sunt, *qa poramtur*; χρισὰ *qa inunguntur*; πασὰ sive ἐπίπασα, *qa inspergantur*; πλασὰ sive κατάπλασα, *qa illimuntur*, ungventis crassiora: unde & καταπλάσματα nuncupata sunt.

Καταίθησιν] *perfusionem.* cujus in re medica usus freqens & multiplex. Eustathius *ad Odyss. δ.* ex Athenæi *dipnos. l. 1. pag. 24. D.* Λύει δὲ κάματον κὴ ἡ καταίθησις ἡ κατὰ κεφαλῆς. *Curat verò lassitudinem & capitis irrigatio.* Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. pag. 465. B.* de medicis insanos curantibus. Καὶ δεσμὰ προτρέχουσι κὴ καταιθῶσι βίᾳ τὰς κεφαλάς. *Et vincula intendunt, capitaqe unguento vi perfundunt.* Et mox: *D.* Καὶ μὴν δὴ ὡς ἀρώστους καταιθήσομεν, κὴ τὰ σωτήρια κὴ παιώνια προστηγόμεν φάρμακα. *Aspergamus infirmos, & salutaria illis ac Paonia pharmaca deferamus.* Et *l. IV. p. 527. C.* Οὐκ ἀπαυδῶμεν, ἀλλὰ τῇ σκαγγίᾳ τῷ λόγῳ καταιθῶμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος. *Neqe fessi desistimus, sed incredulitatis vestræ morbum orationis nostræ spongia perfundimus.* Et *lib. 6. p. 579. C.* Καί τοι τὰς ἰατρὰς ἐκείνας θαυμάζετε, διὰκ ἄλλοις προσφέρειν τὴν θεραπείαν κελεύουσιν, ἀλλ' αὐτοὶ τῇ ἀμπεχόνῃ γυμνάμενοι, κὴ τὸν χιτωνίσκον διαθησάμενοι, τὸν σίδηρον μεταχειρίζουσι, καὶ τὴν τομὴν ἐπιφέρουσι, κὴ δυσωμίας ἀνέχονται, κὴ τῷ ἰχῶρι δέχονται τὰς βαφὰς, κὴ καταιθῶσι τῇ σκαγγιᾷ, κὴ τὰ φάρμακα ἐπικάτιστιν, &c. *Et tamen eos medicos laudare soletis, qi non aliis curandos agros committunt, sed ipsi pallio deposito, tunicaqe facemsti, manibus ferrum accipiunt, & incidunt, nec fœtorem ulceris aversantur, sed profluentem sanicem excipiunt, spongiaqe inspergunt, & medicamenta imponunt.* Dio Prusæus *Orat. 17. pag. 248.* Τὰ γοῦν φλεγμαίνοντα τῶν σωμάτων, οὐκ ἐυθὺς ἐνέδωκε πρὸς τὴν πρᾶσιν καταίθησιν, ἀλλ' ἂν συνεχῶς ποιῇ τις, ἐμαλάχθη κὴ ῥᾷον ἴσχυε. οὕτω δὴ καὶ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολλῶν φλεγμονὴν, ἀγαπητὸν, εἴ τις δύναιτο πραΰναι, διηνεκῶς τῷ λόγῳ χρώμενος. *Corporum partes inflammatæ, sanè non statim cedunt ad primam aspersionem, sed si qis contineuter faciat, mollescunt, & melius habent: similiter & illam in multorum animis inflammationem si qis mitigare qeat, assiduis usus sermonibus, rem gratam fecerit.* qi locus, qum nostrum cum primis illustret, a Naogeorgo tamen ità est versus, ut id minùs comparcat, qum ἀγαπητὸν reddit, *rem gratam fecerit*, pro eo qod debuit, *sufficerit, sufficiens fuerit, sat habuerit, si crebris allocutionibus aliqid profecerit*, qomodò Marcus ibi, *nè agrè ferat, si non confestim omnia ex voto processerint*; & *l. 9. §. 25.* ἀρκεῖ, *contentus esto, si vel paululum res processerit.* Ità τὸ ἀγαπητὸν sumitur in illo Epicuri dicto, apud Laertium *lib. 10.* Συνιστὴ δὲ (φασὶν) ἄνησε μὲν ὐδέποτε. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ κὴ ἔβλαψεν. *Cestus, ajunt, nunqam prodest: sat fuerit, si non obsit.* at bonus interpres Camaldunensis, qod est illi solenne minis, cum antegressis committens illa sic vertit. *neqe item oratoria daturum operam, dicens illam nihil qidem unqam profuisse, plurimum verò etiam obstitisse.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, qin & his proxima illa in versione Ambrosiana attingam; *Probos qoqe amaturum sapientem negat neqe sepultura curam habiturum: neqe à Deo amorem immitti Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam existimationis fuæ prodigum fuisse, ut negaret *sapientis esse probum qemqam diligere?* tum qorsum hic *Diogenis* scita? Verum interpunctio vitiosa for-

A tam interpretes imposuit. Laertii dictio, voculas primores restituente Cl. Casavbono, sic se habet. τούς τε οἰκείως καλάσεις. (qod vulgò ὅτε κολ. οἰκ. legitur) ἐλεήσειν (σειν, malim) μέντοι, κὴ συγγνώμην τινὶ ἕξειν τῶν σπουδαίων. ἐρασθήσεσθαι τὸν σοφὸν ᾗ δοκεῖ αὐτοῖς. ὐδὲ ταφῆς φροντιεῖν. ὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα, ὡς Διογένης ἐν τῷ ιϚ φησίν. *Servos supplicio qidem affecturum: misericordiam tamen, veniam ipsorum qibusdam habiturum, qi probi fuerint. amaturum sapientem non existimant: nec sepultura rationem habiturum: nec amorem à Deo immitti: uti Diogenes* (qi Epicuri dogmata collegit) *l. 12. refert.* Cæterùm & ista avt loco mota & transposita liqet, avt certè nullo planè ordine habiro, per Satyram rumulturiè Laertius Epicuri sui placita congessit. qis enim non videt illa, ἐρασθήσεσθαι τὸν σοφὸν ᾗ δοκεῖ αὐτοῖς. & ὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα. qibus de sepultura illud nullâ planè ratione interjectum est, eodem prorsus pertinere?

B

Οὐδὲν ἐπιδεῖξει τὸ περιχεῖν τῷ λόγῳ] locus, ut mihi videtur, mendi manifestus: emendatio havd perinde proclivis. legendum forsan, ὐδὲν ἔτι δήσει [εἰς] τὸ π. *nihil amplius opus erit, qod inducat te ad obsequendum rationi.* vel etiam, ὐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ πεῖθ. *nihil amplius*, vel, *nihil aliud, desiderabis, nisi ut rationi obsequaris.* ἢ, pro εἰ μὴ, *nisi*, ut Joan. c. 13. v. 10. qod & Eustathius observat in Νέκυια. Sic *lib. 10. §. 33.* ρακίζῃ μηδὲν ἐπιζήτει. *nihil qæras ulterius.* Nec abs C foedè multùm D. Salmasius qi legendum censet, vel ὐδὲν ἐπιδήσει σε πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ. vel ὐδὲν ἐπιδείσῃ τῷ π. v. *non opus habebis, non indigebis rationi parere.* At D. Bootius ἐπιδείξεις mavult. Seneca *Epist. 103. Ipsum philosophiam non debebis jactare*: & mox; *Excet sapere sine pompa.* atqe eò etiam Casavbonus abit.

Ἀλλὰ προτεταμένη αὐτῷ] Ità *l. 6. §. 12.* κὴ προτεταμένου τούτῳ. *Hac acquiesce.* de philosophia itidem. Sed & de arte *l. 4. §. 34.*

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει] Hoc est qod Juvenalis *Sat. 14. v. 322.*

Nunqam aliud natura, aliud sapientia dicit.

D Verissimè, si conditam, non corruptam intelligas. Vide *infrà §. 29. & l. 7. §. 9. & l. 11. §. 20.*

Σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες ἢ κατὰ φύσιν] *Tu avtem aliud qippiam voles?* Xylander. *qàm illud* scilicet *qod est secundum naturam.* Mericus Casavbonus eroteuaticè effert. *Tu aliud vis qam qod est secundum naturam?* forsan legendum ἄλλο ἤθελες ἢ κ. φ. qanqam & receptam lectionem retineri posse censet Salmasius *aut tu aliud voles?, qod secundum naturam non est.* Vide *l. 8. §. 10.*

Τί γὰρ τούτων περισπούδαστον] Seneca *de ira l. 2. c. 13. Non, ut qibusdam dictum est, arduum in virtutes & asperum iter* E *est, plano adeuntur. Non vana vobis avtor rei veræ. facilis est ad beatam vitam via. multò difficilius est facere ista, qa facitis. qid enim qiete otiosius? qid ità laboriosius? qid clementiâ remissius? qid crudelitate negotiosius? vacat pudicitia: libido occupatissima est. omnium denique virtutum tutela facilior est; vitia magno coluntur.* Idem hoc argumentum, ὅτι δυσκολώτερον μὲν τῆς ἀρετῆς ἡ κακία. καθοστέρει δὲ κὴ ἧττον τῆς κακίας ἡ ἀρετή. inculcat pluribus in locis, pluriniisque docet argumentis, Joannes Chrysostomus *in Matth. c. 11. v. 28, 30. Orat. 38. ibidem Orat. 56. in Coloss. Orat. 8. in Philipp. Orat. 14. in Psal. 124.* alibi.

F Ἡ γὰρ ἡδονὴ οὐχὶ διὰ τὰς σφάλλει;] lego cum Xylandro. διὰ τοῦτο σφ. qia *prosopoiiæron* ti blandius qiddam esse videtur, cùm nihil minùs existat. Seneca *Epist. 8. Est fera, & piscis* *spe aliqà oblectante decipitur.* Indè Platonis dictum, *Escam mortalorum esse voluptatem, qâ capiantur homines, ut hamo pisces.* Cicero *de Senect.* Sed & Plautus *Mercat. 5. 3.* tanqam sapientum dictum, hoc idem sic extulit.

Voluptas est malorum esca; qod eâ non minùs homines,
Qàm hamo capiantur pisces. ——

qi tamen versus, cum aliis eisdem adjunctis, in editionibus qibusdam nevtiqam comparent.

G Τὸ ἄπλανὲς] qod alibi τὸ ἀδιάπλανον. aliud est enim τὸ ἀπρόπλανον. *l. 7. §. 4.* Vide *ad l. 3. §. 9.*

Καὶ ἔυροον] Vide *l. 2. §. 5. & l. 4. §. 3. & infrà §. 34. & l. 10. §. 6.*

§. 10

§. 10. Τὰ μὲν πράγματα ἐν τοιαύτῃ τρόπον τινα ἐγκαλύψῃ ἐστὶν, ὥστε φιλοσόφοις μὲν ὀλίγοις δὲ καὶ τοῖς τυχοῦσιν δόξει ἢ παντάπασιν ἀκατάληπτα εἶ-

§. 10. Res quidem ipsæ adeò sunt abditæ, ut philosophis haud pavcis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit.

qin

ANNOTATIONES.

§. 10. Παντάπασιν ἀκατάληπτα] *imperceptibilia*, sive, *imprensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c* 1. Laërtius *l.* 9. *c.* 61. Pyrrhonem ait primùm induxisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας καὶ ἐποχῆς εἶδος, *modum*, *qo de omnibus nihil decerneret*, *neqe qicqam comprehendi posse diceret*. Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siqidem & ipse asseruit, περὶ πάντων ἐπέχειν δεῖν. εἶναι γὰρ πάντα ἀκαταλήπτα, *de omnibus silendum*, *qia omnia sunt incomprehensibilia*. Evsebius *præpar. l.* 14. *c.* 3. de qo videndus *ibidem c.* 4. & 5. Numenius Pythagoricus *l.* 1. *de Academic. à Plat. dissens.* Verùm is τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀκαταληψίας δόγματα, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plutarchus *adv. Colot. c.* 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον οἶδά φημι, ὅτι οὐδὲν οἶδα, *nihil scire se nisi hoc unum*, *qòd nihil sciret*. Laërtius *l.* 2. Plutarchus *adv. Colot. c.* 5. & Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 27. qi & *ibidem* adjicit; *Hinc Academia disciplina manavit*; *si tamen disciplina dici potest*, *in qa ignoratio & discitur & docetur*. Et *c.* 4. *Socrates cumqe secuti Academici scientiam sustulerunt*, *novamqe non philosophandi constituerunt philosophiam*. Itaqe Aristocles *de philos. l.* 8. apud Evsebium *præpar. l.* 14. *c.* 18. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν ὁτιοῦν δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιρούσης γε δὴ τὰς τῆ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. *Ego vero ne philosophiam qidem eam vocarim*, *qam ipsa philosophandi principia funditus convellat*. qanqam restrictius pavlò de se Socrates ipse apud Platonem in *Apolog.* & Lucianum *de sect.* ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ ὁτιοῦν οἴεσθαι. *qa non novi*, *nec nosse opinor me*. At de Heraclito disertè Stobæus *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι ἤρκει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα. *ideo juvenis cùm esset sapientiorem reliqis habitum esse*, *qod se nihil scire*, *scire se profiteretur*. Cæterum idem, ut Laertius *lib.* 9. νέῳ ὢν ἔφατε μηδὲν εἰδέναι. τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *juvenis cùm esset*, *nihil scire se*; *vir factus*, *nihil non nosse dicebat*. De se Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi*, *nihil me nosse*. Nec abscedit multum Apostolus, ubi dicit, *ad Corinth. Epist.* 1. *c.* 8. *v.* 2. Εἴ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si qis opinatur nosse se qicqam*, *nondum is qicqam*, *prout nosse debet*, *novit*. Anaxarchus verò istis longius progressus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nec hoc qidem scire ajebat se*, *qòd nihil sciret*. De Homero Seneca *Epist.* 88. *Modo Stoicum illum faciunt*, *virtutem solam probantem*, & *voluptates refugientem*; —*modo Epicureum*, *lavdantem statum qietæ civitatis*, & *inter convivia cantusqe vitam exigentis*; *modo Peripateticum*, *bonorum tria genera inducentem*; *modo Academicum*, *incerta omnia dicentem*. At certè Pyrrhonii, sive Sceptici, Academiæ novæ fundatores avt favtores, Homerum ipsum, nec Homerum solùm, sed Hesiodum, Archilochum, Evripidem, & antiqissimos ferè qosqe vel poeseos, vel sapientiæ nomine celebratos, in partes suas attrahere satagebant: ut docet Laërtius in *Pyrrh.* De Homero videatur, qi Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans istos Seneca idem *Epist.* 88. *Avdi qantum mali faciat nimia subtilitas*, & *qam infesta veritati sit*. *Protagoras ait*, *de omni re in utramqe partem disputari posse ex aqo*, & *de hac ipsa*, *an omnis res in utramqe partem disputabilis sit*. *Navsiphanes ait*, *ex his qa videntur esse*, *nihil magis esse*, *qàm non esse*. *Parmenides ait*, *ex his qa videntur*, *nihil esse in universum*. [*unum esse universum*. Lipsius] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit*; *ait nihil esse*. *Circa eadem ferè Pyrrhonii versantur*, & *Megarici*, & *Eretrici*, & *Academici*, *qi novam induxerunt scientiam*, *nihil scire*. *Hæc omnia in illum supervacuum studiorum liberalium gregem conjice*. *Illi mihi non profuturam scientiam tradunt*: *hi spem omnem scientia eripiunt*. *Satius est supervacua scire*, *qàm nihil*. *Illi non præferunt lumen per qod acies dirigatur ad verum*: *hi oculos mihi effodiunt*. *Si Protagora credo*, *nihil in rerum natura est*, *nisi dubium*. *Si Navsiphani*, *hoc unum certum est*, *nihil esse certi*. *Si Parmenida*, *nihil est prater unum*: *si Zenoni*, *nè unum qidem*. *Qid ergò nos sumus? qid ista qa nos circumstant*, *alunt*, *sustinent? Tota rerum natura umbra est avt inanis avt fallax*. *Non facilè dixerim*, *utrum magis irascar illis*, *qi nos nihil scire voluerunt*; *an illis*, *qi nè hoc qidem nobis reliqerunt*, *nihil scire*. Eosdem traducens & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 5. inter alia: Κατάλαμβάνεις ὅτι ἐγρήγορας; ἔφασιν. οὐδὲ γὰρ, ὅταν ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζωμαι ὅτι ἐγρήγορα. οὐδὲν ἂν διαφέρει ἄνυπνος ἡ φαντασία ἐκείνης; οὐδὲν ἔτι τούτῳ διαλέγομαι. νῦν ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' ἀκούσῃ, ὅτι γυμνάζομαι; αἰσθανόμενος δ', προσποιεῖται, ὅτι χείρων ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. *Percipis te vigilare? negat*: *qod ne tum qidem percipiat*, *cùm in somnis vigilare sibi videatur*. *Nihil ergò differre visum hoc ab illo*. *Cum hoc nihil amplius ego disputo*. *Nam qem ei ignem*, *qod ferrum admovebo*, *unde se esse mortuum animadvertat? Sin*, *cùm animadvertat*, *dissimulat*: *mortuo est deterior*. Vult ferro & igne cum istiusmodi, non rationibus avt disceptationibus agi. Et *lib.* 2. *c.* 20. istorum professionem derisui habens, ità sua proponentes & venditantes inducit; Ὦ ἄνθρωποι, συγκαταθέσθε, ὅτι οὐδὲς συγκατατίθεται. πιστεύεταί ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει οὐδενί, γέγονε, ὅτι οὐδέν ἐστι γνωστόν. —μάθε παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐδὲν ἐπίσταται μαθεῖν. ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω, ἐὰν θέλῃς. *O homines*, *assentimini qod nemo assentiatur*; *credite nobis qod nemo cuiqam qicqam credat* — *Scito*, *nihil sciri posse* — *Disce à me*, *nihil disci posse*; *ego tibi hoc dico*, *teqe docebo*, *si voles*. Et *ibidem* postea indignabundus: Οἱ παλαίποτοι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀποτυφῶσαι οὐ δύνανται, καί τοι τοῦτο μάλιστα ἐσπουδακότες. τίς ἡ αἰτυχία; λαβών τις παρὰ τῆς φύσεως μέτρα καὶ κανόνας εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐ προσφιλοσοφεῖ τούτοις προσθεῖναι καὶ προσεργάσασθαι τὰ λείποντα. ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, αὐτὶ καὶ ἐκεῖ γνωσικοὶ τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται καὶ ἀπολλύειν. *Socordes Academici sensus suos abjicere avt excacare non possunt*, *qamvis id maximè studuerint*. *Qæ est ista infelicitas? qum à natura mensuras & regulas cognoscenda veritatis acceperis*, *ac non dare operam ut adjicias atqe adjungas ea qa desunt? imò verò contrà*, *si qid vel illic ad cognitionem veritatis facit*, *tu eo te elaborare ut id auferas & perdas?* Et denuo, non sine stomacho: Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ γοητείας. ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχεις καθ' ἡμέραν, καὶ οὐ θέλεις ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα; ἐσθίων, πῶ φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λούμενος, πῶ ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν εἶπες λοπάδα, ἢ τὸν τορύνην ὀβελίσκον; *O impudentiam & impostvram singularem! homo*, *qid agis? Tu ipse te indices coarguis*, *nec tamen frigidas istas cavillationes relinqis? Inter comedendum qo manus applicas? ori*, *an oculis? qum lavas*, *qo ingrederis? Nunqid ollam patinam dicis*, *avt cochleare verù?* Et festivius rursùm: Εἴ τινες αὐτῶν ὄκνος ἦκεν, εἰ καὶ ἐδεί μὲ καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτῆ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐχρεβλων αὐτούς. βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν καὶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτῆ καὶ ἔχιον. τί τοῦτο; *Fastidia mei cujusdam similia ejus qi in cavea ursos*, *vel tauros pugnaces alunt*, *qotidie flagellandos esse*. *Ego si essem in eorum numero*, *etiamsi qotidie vapulandum esset*, *tamen eum torquerem*. *Puer*, *conjicito oleum in balneum*: *caperem garum*, & *in caput ejus effunderem*. *Qid istud? Visum per fortunam tuam*, *perculit animum meum*, *garum oleo ita esse similem ut ab eo discerni non possit*. *Age*, *affer ptisanam*. *Afferrem illi patinam oxygaro plenam*. *Non petis ptisanam? Petisti domine*: *Hæc ptisana est*. *Non hoc est oxygarum? Qi verò magis qam ptisana*. *Cape*, *olfac*; *cape*, *gusta*. *Unde ergò nosti*, *si nos sensus decipiunt? Si tres avt qatuor conservos assensores haberem*, *avt ad laqeum illum adigerem*, *avt a sententia deducerem*. *Nunc verò illudunt nobis*, *qum iis qa natura dedit utantur omnibus*, & *tamen verbis ea tollant*. Deinde, ubi demonstrârit, qomodo isti deliramentis hisce suis omnem boni, mali, honesti, turpis, decori, indecori distinctionem tollant, & ad flagitia ac facinora qævis non semitam, sed viam amplissimam muniant; concludit tamen cinædis ipsis, qibuscum & *l.* 1. *c.* 5. commiserat, esse minùs sanabiles: Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς κιναίδους ἐλπίσαι τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀπηκισωμένους καὶ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν. *Cinædos profectò facilius sperare qeas à vita instituto recessuros*, *qam istos*, *qi usqe adeò ad sua mala vel videnda*, *vel audienda excacati sunt atqe obdurverunt*. Qod avtem denunciat Epictetus se, si Scepticorum istorum alicui in servitutem daretur, olei loco garum, ptisanæ oxygarum exhibiturum; ità Colotes, ubi Socratem qasi ἀκαταληψίας patronum reum egerit, ἀντὶ σιτίων καὶ ἄρτων χόρτον προβάλλει, *panum esculentorumqe loco fænum apponit*; qæritqe ab eodem, πῶς εἰς τὸ στόμα τὸ σῖτον, ἐνταῦθα, *qare in os potius qàm in aurem cibum ingerat*. Plutarchus *adv. Colot.* Qòd rursùs, se tribus qatuórve conservis conspirantibus adjutum, ità miserum hominem ludificaturum, ut vel ad suspendium vel dogma novum se conferat; id in Lacyde contrà plane contigerat; is enim à servulis sæpe delusus, (longior est fabula, qam ut integram describere animus ferat: ex Numenio apud Evsebium qi volet petat, *præpar. lib.* 14. *cap.* 7.) dum, anulum sive clavem, qo omnia obsignabat, qà immittere solebat, observato, qæ volebant è cellula surripiebant; cùm fravdem nullâ ratione deprehendere valeret, ad ἀκαταληψίαν tandem miserus adactus est. Servulorum astum, non effectum narrat Laërtius *l.* 4. ex Evsebio, qod obiter monitum velim, emendandus: qod enim apud illum in editis habetur, Lacydem περὶ οἰκονομίαν γλυκύταται ἰσχυείας. legendum est, non γλυ-

qin & Stoicis perceptu difficiles admodùm videntur. éstque reverâ assensus noster omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium est, qi sententiam, falsus qandóque, non mutaverit? ad subjecta jam ipsa si transieris, qàm caduca, qàm vilia sunt? qæque etiam cinædo, scorto, latroni in possessionem cedere possint. mores avtem eorum, qibuscum degis, si adverteris, tales esse comperies, ut etiam gratissimum qemlibet vix sustineas, ut nè adjiciam seipsum etiam vix sustinere qenqam. in hujusmodi itaqe caligine ac sorde, tantóqe materiæ, temporis,

ναι; πλεῖ αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς δυσκαταλήπτα δοκεῖ. καὶ πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπτωτή. πᾶ γὰρ ὁ ἀμεταπτωτος; [a] μᾶλλον τοίνυν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς [b] ὀλιγόχρονα, καὶ [c] ὑπτιᾷ, καὶ [d] δυνάμενα ἐν κλήσει κινεῖσθαι, ἢ πόρρης, ἢ λῆξαι εἶναι. μετὰ ταῦτ' ἐπὶ [e] τὰ τοῦ συμβιώντων ἤθη, [f] ὧν μόλις ἐστὶ τὸ ἧττον χαριεστάτοις ἀναχθῆναι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ [g] ἑαυτὸν τις * μόγις ὑπομένει. ἐν τοιούτῳ δὴ ζόφῳ, καὶ [h] ῥύπῳ, καὶ τοιαύτῃ * ῥήσει τῆς τε οὐσίας, καὶ τοῦ χρόνου, καὶ

a L.8. §.22.
b L.7. §.1.
c L.4. §.48.
d L.2. §.11.
l.4. §.39.
e L.9. §.3.
f L.10. §.36.
g L.8. §.53.
* μόλις
h L.9. §.14.
* ῥύσει Inf.
§.23. L.6. §. 15.

ANNOTATIONES.

γλυκύτατα, sed γλισχρότατα ἰσχυίαν. docent, qæ ibidem statim annectuntur. Firmant & Numenii illa apud Evsebium. Ἦν δὲ ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος εἰκοσομικὸς, ὅτου ὁ ἐνδεκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Erat is paulo sordidior, atqe ejusmodi, qi oeconomicus ille vulgò notissimus jure diceretur.* Cæterùm de Scepticis istis eorúmqe placitis qi plura volet, adeat Laërtium *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sextum Empiricum *adv. disciplin. & hypothes. Pyrrhon.* Plutarchum *adv. Colot.* Ciceronem *Academ.* Tertullianum *de anim. c.* 17. Lactantium *institut. l.* 3. Augustinum *contra Academic.* Petrum Valent. *Academic.* Lipsium *Stoic. philosoph. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Gregorius Nazianzenus *in Christi natal.* & rursus *in Pascha.* Ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ δυσθεώρητον. καὶ τοῦτο πάλιν καταληπτὸν αὐτοῦ μόνον ἡ ἀπειρία. *Immensus & infinitus est Deus, atqe ad contemplandum difficilis: atqe hoc solum omninò de ipso comprehendi potest, nempe qod immensus & infinitus sit.* qasi dixisset, καταληπτὸν μόνον, τὸ ἀκαταλήπτον εἶναι.

Αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς] qi cum primis se Academicis hac in parte opponebant: ideo τῆς ἐναργείας πρόδικοι, *evidentiæ*, qæ est τῇ ἀκαταληψίᾳ adversa, *patroni ac propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excusi ἐνεργείας habent) & Chrysippus ab Aristocreonte in *epigrammate* (uti idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημαϊκῶν λόγων εἰς ταὐτὸ συμφορηθέντας, ὡς ἀξίως εἶναι προβαλεῖν, εἰς Χρύσιππον ἔγραψεν εἰς διαβολὴν τῶν αἰσθήσεων. *Omnes omnium simul Academicorum disputationes in unum congestas, non esse dignas, qa comparentur cum iis, qæ Chrysippus scripsit contrà sensus.* qod Plutarchus tamen ἢ ἀπειρίας, ἢ φιλαυτίας εἶναι, *imperitiæ, vel vani sui amoris esse* pronunciat, *de contradict. Stoic. c.* 6. fatetur tamen fuisse Chrysippum, τῶν αὑτοῦ δογμάτων κατήγορον δεινότερον ἢ συνήγορον. *suorum ipsius dogmatum oppugnatorem graviorem qàm defensorem.* Verum non hoc Stoicis solis visum, sed & aliis. Avdiamus Lactantium *institut. l.* 3. *c.* 27. *Anaxagoras pronunciat circumfusa esse tenebris omnia. Empedocles angustas esse sensuum semitas queritur; tanqam illi ad cogitandum rheda & quadrigis opus esset. Democritus qasi in puteo qodam sic alto, ut fundus sit nullus, veritatem jacere demersam. nimirum stultè, ut cætera. non enim tanqam in puteo demersa est veritas; qò vel descendere vel etiam cadere illi liceat: sed tanqam in summo montis excelsi vertice, vel potius in cælo, qod est verissimum. qid enim est, cur eam potius in imum depressam diceret, qàm in summum levatam? nisi forte mentem qoqe in pedibus, aut in imis calcibus constituere malebat potius qàm in pectore aut in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, sive in profundo demersâ, refert Cicero in *Lucul.* Seneca *qæst. nat. l.* 7. *c.* 32. sed & Laërtius *in Pyrrhon. l.* 9. his verbis: Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἴσμεν. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. *Reverâ nihil scimus: nam veritas in profundo est.* ità enim legendum ex Sexto Empirico *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. qi κατὰ ἀλήθειαν interpretatur id qod est à Democrito dictum: cùm utrobiqe tamen αἰτίᾳ corruptè habeatur. Disertissimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 30. ubi etiam in excusis ἐτεῇ legitur, & αὐτὴ τῇ ἀληθείᾳ à Democrito positum à Sexto dicitur. Optimè Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *min. c.* 1. Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν. *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis est. Signum avtem, qod neqe satis eam aliqis consequitur, neqe aberrant omnes ab ea.* Et mox debilitatem humani cavillatus ingenii: Ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν. οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. *Qemadmodum enim vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ ad ea qæ manifestissima omnium sunt.* Cicero apud Lactantium *l.* 3. *c.* 14. *Mihi avtem, non modò ad sapientiam cæci videntur, sed ad ea ipsa, qæ aliqa ex parte cerni videantur, hebetes & obtusi.* Et *Academic. l.* 4. *Omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus, eáqe inest, & in ipsis rebus obscuritas & in judiciis nostris infirmitas, ut non sine caussa & doctissimi & antiqissimi invenire se posse qod cuperent diffisi sint.* Certè in plerisqe qod magnus ille Scaliger *de subtil. exerc.* 307. §. 21. *Sicut à ciconia vulpes delusa, vitreum vas lambimus, pultem havd attingimus*; rerum corticem potiùs qàm res ipsas apprehendimus. Vide Basilium Cæsar. *Epist.* 168.

Πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή] Scepticorum dogmate ista havd longè abeunt. Sed nec qod Seneca *Epist.* 65. *Fer ergò judex sententiam, & pronuncia, qis tibi verisimillimum videatur dicere, non qis verum dicat. id enim tam sæpe nos est, qàm ipsa veritas.*

Πᾶ γὰρ ὁ ἀμεταπτωτος;] Qod Cicero *Famil. l.* 9. *Epist.* 2. *Qis est tam Lynceus, qi in tantis tenebris nihil offendat, nisqam incurrat?* Verùm nusqam ergò terrarum sapiens vester, nusqam qisqam verâ avt scientiâ avt virtute imbutus. Siqidem Stoici, ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 4. ἐπιστήμην, sive *scientiam*, definiunt, καταλήψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμεταπτωτον ὑπὸ λόγου. *Comprehensionem firmam & immutabilem ratione innixam.* Vel, ἕξιν φαντασιῶν δεκτικὴν ἀμεταπτωτον ὑπὸ λόγου. *Habitum sive dispositionem phantasiarum receptivam, à ratione firmitatem eam habentem, ut non possit convelli*, sive *qam convellere ratio nulla possit.* Eámqe sapienti tribuunt suo, qem habere asserunt (Plutarchi sunt verba *de Stoic. paradox.*) νοῦν τέλειον, ἄκραν φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην, καὶ ἀμεταπτωτον ἕξιν. *Mentem perfectam, prudentiam summam, scientiam opinatione immunem, habitum mutationis expertem.* Qos tamen exagitat avtor idem *de commun. notit. c.* 41. qod τὰς ἐνοίας ἀποκειμένας τινὰς ὁριζόμενοι νοήσεις, μνήμας δὲ μονίμους καὶ σχεδὸν τυπώσεις, τὰς δὲ ἐπιστήμας καὶ πανταπασι πηγνύντες, ὡς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ βέβαιον ἰσχύσας, εἶτα τούτοις ὑποτίθεντας βάσιν καὶ ἕδραν οὐσίας ὀλισθηρᾶς καὶ σπιδαστῆς καὶ φερομένης ἀεὶ καὶ ῥεούσης. *Cùm notitias definiant esse aliqas recondidas intelligentias: memorias avtem constantes qasdam & habitus similes impressiones: scientias etiam penitus defigant, ut omnis erroris & mutationis securas: hisce pro fundamento deinde & sede substernant lubricam, dissipabilem, semperqe in motu versantem & fluentem naturam.* qalem esse animam humanam asserunt. Vide *l.* 2. §. 2. Interim potest hoc consistere, ut nemo sit prorsus ἀμεταπτωτος, nec tamen πᾶσα ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή, *assensus noster omnis labilis & mutabilis.* cùm possint ab eo certò comprehendi non pavca, qi de multò pluribus tamen incertus exsitat.

Ὡς ὀλιγόχρονα] *l.* 7. §. 1. ὀλιγοχρόνια. sed & ὀλιγόχρονα. ut πολύχρονα, Theophrastus *de caussi. plant. l.* 5. *c.* 25.

Εὐτελῆ] Ὡς πηλοῦ πάντως εὐτελέστερα. *Qovis luto viliora.* Joannes Chrysostomus *ad Olymp. Epist.* 13, & 17.

Ἐν κλήσει κινεῖσθαι] Vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 39. Seneca *Epist.* 81. *Qod contemptissimo cuiqe contingere ac turpissimo potest, bonum non est. opes avtem, & lenoni & lanistæ contingunt. ergò non sunt bona.* Evripides *Æolo*, lavdatus à Plutarcho *leg. poet. c.* 16. Athenæo *dipnos. l.* 4. Sexto Empirico *adv. Gramm. l.* 1. *c.* 13. Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. & *tit.* 93.

Μὴ πλοῦτον εἴπῃς. οὐχὶ θαυμάζω θεόν,
Ὅν χ' ὡ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.
Lavdare Plutum parce: non veneror Deum,
Qi pessimorum sæpe fit possessio.

Grotius. Hinc Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 849. *C.* Πλοῦτος δ' αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθός, ἀδύνατον. *Divites avtem valdè simulqe probos esse impossibile.* Et Cicero in *Orat. Corneliana* 2. à seipso adductus in *Orat. perfect.* & à Fabio *institut. l.* 9. *c.* 4. *Nam neqe me divitiæ movent: qibus omnes Africanos & Lælios multi venalitiarii mercatorésqe superárunt: neqe vestis avt cælatum aurum & argentum; qo nostros veteres Marcellos Maximósqe multi Eunuchi è Syria Ægyptoqe vicerint: neqe verò movent me ornamenta ista villarum; qibus L. Paulum & Mummium, qi rebus his urbem Italiamqe omnem referserunt, ab aliqo video perfacilè Delisco avt Syro potuisse superari.*

Τὰ τῶν συμβιώντων ἤθη] hinc illud, *lib.* 4. §. 50. μεθ' ὧν. Vide & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36.

Ὧν μόλις ἐστὶ καὶ τῷ χαριεστάτῳ ἀναχθῆναι] χαριεστάτῳ illud, vel ad eum referri potest cujus mores feranur. *vix est etiam gratissimi & urbanissimi istorum mores ferre.* vel ad eum etiam, qi viventium una mores ferat. qod *vix fecerit etiam qi*

καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τ κινουμένων, τί ποτ' ἐστὶ τὸ σκληρυθῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπουδαδῆναι δυνάμενον, ὑδ' ἐπινοῶ. Ἐναντίον γὰρ δεῖ ᾠδημυθέμενον ἑαυτὸν

a L. 2. §. 17. Inf. §. 33. l. 9. §. 3.
a ᾠδημένον τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ b μὴ ἀχάλλειν τῇ διαῤῥιζῇ, ἀλλὰ τύπις μένοις c συγκατανεύοντ. ἐνὶ μὲν τῷ, ὅλα d ὑδὲν συμβήσεταί μοι, ὃ οὐχὶ κατὰ τὴν τ ὅλων φύσιν ἐστίν. ἑτέρῳ δ', ὅλα e ἔξεστί μοι μηδὲν πρᾶξαι ᾠδὲ τ ἐμὸν f θεῖον καὶ δαίμονα. g ὑδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτο ᾠδὲ ἐνδοῆναι.

b Sup. §. 9.
c L. 6. §. 12.
d Sup. §. 8. l. 8. §. 4. l. 12. §. 26.
e L. 2. §. 2. l. 3. §. 14.
f L. 3. §. 3. Inf. §. 27.
g L. 2. §. 9.

motuum, rerúmque motarum fluxu, nihil poſſim comminiſci, quod æſtimatione ſtudióve dignum videatur. contrà potiùs ſolari ſe quemque par fuerit, diſſolutionem ſui naturalem operiendo, morémque interea haud gravatè ferendo, dum duobus hiſce acquieſcit prorsùs; altero nimirum, nihil obtingere ſibi poſſe, quod non ſit univerſi naturæ conſentaneum; altero, in ſua eſſe poteſtate ſitum, ut nihil faciat præter genii Deíque ſui voluntatem. hanc enim transgredi qi cogat, nullus eſt.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτοῦ ψυχῇ; h παρ' ἕκαστον τοῦτο ἐπανερωτᾶν ἑαυτὸν, καὶ ἐξετάζειν, τί μοί ἐστι νῦν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ i ἡγεμονικὸν καλοῦσι; καὶ τίνα ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; k μήπα παιδίου; μήπα μειρακίου; μήπα γυναικαρίου; μήπα τυράννου; μήπα κτήνους; μήπα θηρίου;

h L. 8. §. 2. l. 10. §. 24. 37. l. 12. 19. 33.
i L. 10. §. 37.
k L. 4. §. 28. l. 9. §. 39.

§. 11. Qam ad rem animâ nunc utor meâ? hoc te jugiter interroga, ſimúlque te percontare, Ecqid mihi nunc verſatur in parte mei illa, quæ principalis dici ſolet? avt cujuſnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adoleſcentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

§. 12.

ANNOTATIONES.

gratiſſimè ac maxima cum comitate ſe geſſerit. Sed illud potiùs. Vide *l.* 10. §. 35.

Ἑαυτὸν τις μόγις ὑπομένει] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Seneca *Epiſt.* 53. *Incredibilia ſunt qa tulerim, cum me ferre non poſſem.*

Ῥύσει τῆς τε οὐσίας καὶ τοῦ χρόνου] lego ῥύσει, vel ῥύσει, ut *infra* §. 23. ἡ τε οὐσία; οἷον ποταμὸς, ἐν δινήσει ῥύσει. *Rerum natura eſt inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi eſt fluxu.*

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν] Vide *ſupra l.* 3. §. 1. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Ἄνθρωποι, ἐκδέχεσθε τὸν θεόν. ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας, τότε ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἀναχωρεῖτε ἐνοικεῖτε ταύτῃ τῇ χώρᾳ, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔστυξεν. ὀλίγος ἄρα ὁ χρόνος ἔτι τῆς ἐνοικήσεως, καὶ μάλιστα τοῖς ὑπὸ διακειμένοις. *Homines, Deum* B *expectate, qum ille ſignificavit, & vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini. Nunc vero ago animo tuemini ſtationem iſtam vobis ab eo attributam. Exiguum profecto tempus eſt habitationis hujus, & ſic affectis minimè grave.* Apud Ciceronem *de repub. l.* 6. P. Scipioni dicenti, *Qid moror in terris? qin huc ad vos venire propero?* reſpondet Pavlus pater; *Non eſt ita. niſi enim, cum Deus hic, cujus templum eſt omne qod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberavit, huc tibi aditus patere non poteſt.*

Μὴ ἀτχάλλειν τῇ διατριβῇ] Qod Eliæ forſan obrepſit. *Hiſtor. Reg. lib.* 3. *c.* 19. *v.* 4, 14. Jonæ certò *c.* 4. *v.* 3, 9. Contra Pavlus, qi etiamſi ad Chriſtum tranſmigrare qàm primùm cum primis cuperet, *ad Philip. c.* 1. *v.* 23. tamen, ut Auguſtinus *in Joan. Epiſt.* 1. *Serm.* 9. *patienter vivit; libenter moritur.* atqe ut Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 453. *C.* Ἐνεδείξατο σαφῶς, τῆς μὲν ἐξόδου τὸ σῶμα τοῦ θεοῦ, τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπης τελείωσιν εἶναι. τῆς δὲ ἐν σαρκὶ παρουσίας, τὴν εὐχάριστον διὰ τὰς σωθησομένας διοικήσεις ὑπομονήν. *Per hæc enim aperte oſtendit, exitus qidem corporis perfectionem eſſe in Deum dilectionem: ejus autem præſentia in carne ex grato animo profectam toleratiam, propter eos, qi opus habent, ut ſalvi fiant.* ita enim locus ille reſtituendus videtur.

Οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] vide *l.* 2. §. 3. & *ſuprà* §. 8. D

Ἔξεστί μοι μηδὲν πρᾶξαι] Plutarchus *de tranqill.* ubi Menandri illud attulerat,

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα, τοῦτ' ὦ πείσομαι,

Subjungit ſtatim; Ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα, τοῦτο ὦ ποιήσω, ὦ ψεύσομαι, ὦ ῥαδιουργήσω, ὦκ ἀποστερήσω, ὦκ ἐπιβουλεύσω. τοῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν κείμενον, ὦ μακρὸν, ἀλλὰ μίγα πρὸς εὐδαιμίαν πάρεστιν.

Dicere haud vivus poteſt qiſqam, hoc non obtinget mihi. Atqi hoc licet dicere: vivus nusqam in me iſtuc admittam, non mentiar, non agam ſubdolè, non defraudabo, non inſidiabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non parvum, ſed ingens ad animi tranquillitatem adjumentum. E

Θεὸν καὶ δαίμονα] τὸ ἡγεμονικὸν, ſive *mentem* vult, qæ nunc *Deum* ſive *numen*, nunc *Damonem* ſive *Genium* appellare conſvevit. Vide *ad l.* 2. §. 13. & *lib.* 3. §. 5. & *infrà* §. 27. & *l.* 12. §. 26. Clemens *Pædag.* 2. 10. Ταύτῃ γοι καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ἀθέους κίκλησις μυστικῶς, τοὺς τὸν νοῦν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ θεῖον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐν τῇ τῶν πάθων οἰκήσει. *Hac ratione Plato qoqe in Philebo impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione pollunt.*

Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον παραβαίνειν] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 10. §. 32, 33. Pelagius *ad Demetriad.* qod ſub Hieronymi nomine proſtat: (illius enim eſſe conſtat ex Oroſii *apologet.* & Auguſtino *de grat. Chriſti l.* 1. *c.* 37.) *Neqe verò apertâ contra nos pugnat acie ſpiritus neqam; nec publicâ nobiscum fronte congreditur; ſed dolo vincit ac fraude, noſtrâqe contra nos utitur voluntate. de conſenſu adverſariorum vires accipit, noſtroqe nos,* F

us dici ſolet, jugulat gladio. infirmus hoſtis eſt, qi non poteſt vincere niſi volentem. dat ille qidem conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel reſpuere, qod ſuggerit. non enim cogendo, ſed ſvadendo nocet: non extorqet à nobis conſenſum, ſed experit. Hieronymus ipſe *in Matth. c.* 4. *Diabolus, qi ſemper omnes cadere deorſum deſiderat, perſvadere poteſt, precipitare non poteſt.* & *ibidem ad c.* 15. *v.* 19. *Diabolus adjutor & incenſor malarum cogitationum eſſe poteſt; autor eſſe non poteſt.* Et *in Epheſ. c.* 4. *v.* 27. *Poteſtas diaboli non in illius temeritate, ſed in tua eſt voluntate. paratus irrumpere, oſtium pulſat: ſed tu niſi aperueris, ingredi non poteſt.* Auguſtinus *hom.* 12. *Svadere diabolus & ſolicitare poteſt, cogere omnino non poteſt. dat ille conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel repudiare qod ſuggerit.* Et *de diverſ. Serm.* 20. *Etſi diabolus aliqando aliqid ſuggerit, conſentientem tenet, invitum non cogit.* & *in Pſal.* 91. *Habet ille æſtutiam ſvadendi, non poteſtatem cogendi.* & *in Joan. tract.* 12. *Non habet cogendi potentiam, ſed perſvadendi verſutiam.* Si avtem nec Spiritus neqam cogere poteſt, qis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Evripidis *Syleo*, qas *ad l.* 8. §. 38. exhibebimus. ibi plura vide ſis.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι] Gemina his *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 24, 37. & *l.* 12. §. 19. iſta avtem, qæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulſa, ſuperiori attexuerat Lugdunenſis ille operis, non tam editor, qàm mutilator.

Τὸν ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν;] Vide *l.* 4. §. 28. & *l.* 9. §. 39. C

Παιδίου] cui ſcilicet ἦθος παιδαριώδες, *mores pueriles. l.* 4. §. 28.

Γυναικαρίου] cui θῆλυ ἦθος, *mores effeminati. ibidem.*

Κτήνους, θηρίου] utpote cui ἦθος βοσκηματῶδες, ἢ θηριῶδες, *mores pecuini, vel belluini. l.* 4. §. 28. Sive, cujus τὸ ἡγεμονικὸν βόσκεται, ἢ τεθηριώται, *mens inſtar pecudis alitur, aut in ferinam naturam vertitur. l.* 9. §. 39. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. Ἀλλ' ἔχεις τι κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί δὴ ἀφεῖς ἐκεῖνο, τούτοις προσίζησας; διὰ ταύτην τὴν συγγένειαν (qam cum animantibus corporis reſpectu habemus, ab ea qam mentis ratione cum Deo obtinemus) οἱ μὲν ἀποκλίναντες, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ ἐπίβουλοι καὶ βλαβεροί. οἱ δὲ λέοντι, ἄγριοι καὶ θηριώδεις καὶ ἀνήμεροι. οἱ πλείους δ' ἡμῶν, ἀλώπεκες, καὶ ἐν ζώοις, ἀτυχήματα. τί γὰρ ἐστιν ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, ἢ τι ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ τακεινότερον; ὁρᾶτε οὖν, καὶ προσέχετε, μήτι τούτων ἀποβῆτε τῶν ἀτυχημάτων. *Sed & præſtantius qiddam corpuſculo habes. Qid ergo illo omiſſo, iſti affixus es: Ob hanc deflexionem fit, ut alis lupis ſimiles ſimus, infidi, inſidiatores, noxii: alii leonibus agreſtes, feroces, immanes; pleroqe autem in vulpeculas degeneramus, & monſtra qadam vel inter beſtias. Qid enim aliud eſt maledicus & ſubdolus qàm vulpes? avt aliqid aliud abjectius & infelicius? Videte igitur & cavete, ne tale aliqod monſtrum evadatis.* Idem *lib.* 4. *c.* 5. Ἐπίσκεψαί σε τὸ ταμιεῖον. ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας, μήτι τὴν θηριώδη, μήτι τὴν μησικακητικήν. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris: num belluinam? num ultionis avidam?* Et mox: Δηγυχὺς ἐστι, ὁ ἀπολωλεκὼς τὸ ἴυγγωμον, τὸ πιστόν. ταῦτα γὰρ τὰ ἀνθρωπικά. τὰς χαρακτῆρας; ὡς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, οἷους χὴ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, οὓς μὲν εὑρωμεν, δοκιμάζομεν. οὓς δὲ μὴ εὑρωμεν, ῥιπτοῦμεν. τί οὖν λέγω, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι ὁ ὀργίλος, ὁ μεμψίμοιρος; μὴ γὰρ ἐκ ψιλῆς μορφῆς κρίνεται τῶν ὄντων ἕκαστον. ἐκεῖ ὅταν λίγω χὴ τὸ κύριον, μᾶλλον εἶναι. ὦκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή. ὦκοῦν ὑδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, χὴ οἱ ὀφθαλμοί. ἀλλ' ὅτι τὰ δόγματα ἔχει ἀνθρωπικά. ὅταν ὦκ ἀκούσῃ λόγου, ὃ παρακολουθεῖ ἐλεγχόμενος, ὅταν ἴσῃ. τοῦτο τὸ αἰδοῦμον ἀποστέρηται, ἄρχοντός ἐστι, πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος. ὅταν ζηλῶ, τινα ἀκαστόνως λακτίσῃ, ἢ δάκῃ, ὥστε ὑδὲ πρόβατον, ἢ ὄνος, ἀλλὰ τί ποτε, ἄγριον θηρίον. *Miſer eſt qi amiſit prudentiam, honeſtatem, fidem. Hæc enim ſunt res humanæ, qarum ſigilla impreſſa menti ſecum attulit: qæ & in numiſmatibus ſi invenerimus probamus, ſi non invenerimus, rejicimus. Qid ergo dicis? homi-*

§. 12. Cujuſmodi ſint, qæ pleriſque bona videntur, hinc lioet deprehendere. ſi qid eorum qæ reverâ bona ſunt mente qiſpiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, juſtitiam, fortitudinem, iſta, inqam, ſi animo præconceperit, non ſuſtinebit adjectum huic avdire qicqam, qod non rei bonæ probè congruat. at verò qæ vulgò pro bonis habentur, ubi animo præconceperit qis, avribus æqis accipiet, faciléqe admittet, tanqam aptè adjectum id, qod à comico qandoqe dictum eſt, ità etiam vulgus hominum differentiæ iſtius habent aliqam notitiam. alioqi enim non offenderet & tanqam dictu indignum repudiaretur, ſi de illis enunciaretur; cùm de divitiis eíſqe fortunæ bonis qæ ad luxum pompámve ferunt, tanqam aptè ſcitéqe dictum, admittamus. Eas nunc & qæras licet, utrùm in honore habendæ, avt in bonis cenſendæ ſint res hujuſmodi, qibus animo priùs conceptis illud commodè poſſit adjici, homini iſtis inſtructo præ opulentia ſua *non ſuppetere, ubi ventris onus deponat.*

§. 12. [a] Ὁποῖά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, κ) ἐξ ὧν ἔσθ' ὅτε λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχον τό τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, οὐκ ἂν πεῦτο προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη * τί. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἁρμόσει. τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις ἐξακούσει), κ) ῥᾳδίως δέξει), ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ ὑπὸ ξ κωμικοῦ εἰρημένον. ἔστως κ) οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν, ἃ γὰρ ἂν * τοῦτο μὲν ἃ προσίκοπτεν κ) ἀπηξιοῦτο. * τὸ ὃ ἐπὶ ξ πλούτῳ κ) τῶν πρὸς τρυφὴν ἢ δόξαν ἐυκλεημάτων παρεδιχόμεθα, ὡς ἐκτεμένως κ) ἀστείως εἰρημένον. πρόιθι οὖν κ) ἐρώτα, εἰ τιμητέον κ) ἀγαθὰ ὑπολητέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκλημένον αὐτὸ, ὑπὸ τῆς ἐυπορίας οὐκ ἔχειν ὅποι * χέσῃ.

a L. 2. §. 12. Inſ. §. 33.

* τι τῶν ἀγαθῶν ἐστιν. Sal. τι, ὅστις τῷ ἀ. οὐκ ἐ. f.

* [ἐπ'] τούτων, vel ἐπ' ἐκεῖνον μ. f.

* -το τόδε. ἐπὶ δὲ f.

* θέσῃ Boot.

§. 13.

ANNOTATIONES.

hominem eſſe iracundum & moroſum? Num enim ſolâ formâ ſingula res judicantur? Qod ſi ita eſt, cereum qoqe maſſam dic eſſe pomum. Neqe verò externa circumſcriptio ſatis eſt. Neqe igitur ad hominem conſtituendum naſus ſatis eſt, & oculi, ſed decreta humana requiruntur. Hic non avdit doctrinam, cùm arguitur non intelligit. Aſinus eſt. Hujus verecundia eſt emortua. Inutilis eſt, & qidvis potius qàm homo. Hic qaris qem obvium mordeat, avt calcibus petat. Itaqe neqe ovis, neqe aſinus eſt: ſed qid tandem? fera beſtia. Jamblichus *de temperant.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 5. Ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἀμετρος ἐπικράτεια, ἀδὲ ἀνθρώπους ἐφίητιν εἶναι τους ἀνθρώπους. πρὸς δὲ τὸν ἀλόγιστον αὐτὸς ἔλκει φύσιν, καὶ θηριώδη καὶ ἄταυτον. *Omnino enim immoderata affectuum vis, ne homines quidem ſinit eſſe homines, ſed ad rationis expertum, belluinam, & incompoſitam naturam eos trahit.* Origenes *in Ezech. Orat.* 3. argutatus ſuper illud Hebræorum אִישׁ אִישׁ qod tamen nihil aliud eſt illis, qàm eſt *Qiſvis* Latinis. *Omnes homines nati ſumus homines: ſed non omnes homines ſumus. eſt homo homo; & eſt homo non homo. eſt homo jumentum, Pſal.* 49. *v.* 20. *eſt homo ſerpens, Matth. c.* 3. *v.* 7. *eſt homo equs, Jer. c.* 5. *v.* 8. *homo exterius; jumentum, ſerpens, equs interius. is tantummodo eſt homo homo, & duplicat nomen hominis, qi tam ſecundum interiorem hominem, qàm ſecundum exteriorem homo eſt.* Clemens item *Strom. lib.* 4. Τὰς φιληδόνους καὶ φιλοσωμάτους, καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τὰς παρομοιωθέντας τοῖς κλήνοις, θηλυμανεῖς ἵππους. ὄνους ὑφορισὰς ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἅρπαξ, ὁ πλεονέκτης. καὶ ὄφις ὁ ἀπατεών. *Qi voluptati & libidini ſunt dediti, & tenentur amore corporis: & beſtias potius qàm homines eos, qi ſunt aſſimilati jumentis, eqos in feminas inſanientes. Eſt aſinus libidinoſus, is qi eſt intemperans: efferatus lupus, avarus: & ſerpens, is qi eſt impoſtor & fravdulentus.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 12. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία γραφὴ πρὸς τὰ πάθη τὰ ἐνοχλοῦντα, ὅτω καὶ τὰς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτίθησι. ποτὲ μὲν κύνας καλοῦσα διὰ τὸ ἀναισχυντον καὶ ἁρπαμόν. (Eſaiæ *c.* 56. *v.* 10.) ποτὲ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον. (Jerem. *c.* 5. *v.* 8.) ποτὲ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἄνοιαν. (Pſal. 49. *v.* 12.) ποτὲ δὲ λέοντας καὶ παρδάλεις, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ πλεονεκτικόν. ποτὲ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν. (Pſal. 140. *v.* 3.) ποτὲ δὲ ὄφεις καὶ ἔχεις, διὰ τον ἰὸν καὶ τὴν πονηρίαν. (Matth. *c.* 3. *v.* 7.) &c. *Idcirco & divina ſcriptura propter affectiones illas interturbantes ab irrationalibus & à feris agnominationes his, qi ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes vocat ob impudentiam & impetum. Interdum eqos ob libidinem. Interdum aſinos ob ſtupiditatem & ignorantiam. Interdum leones & pardos ob rapacitatem & habendi aviditatem. Interdum aſſides ob fravdulentiam. Interdum ſerpentes & viperas ob venenum & malitiam.* &c. Seneca *Epiſt.* 60. *Hos, ut ait Saluſtius, ventri obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *Epiſt.* 103. *Erras, ſi iſtorum tibi qi occurrunt, vultribus credis: hominum effigies habent, animas ferarum.* Τέρατα τῆς φύσεως, βαγενῆ, ἀνόρωπα. *Portenta naturæ, bove genita, hominis effigiem habentia.* ut, ex Empedocle Theophylactus Bulgar. *Epiſt.* 44. Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata; qod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertiſſimas, accenſa face, qid qæreret reqiſitus, reſpondit, Ἀνθρωπον ζητῶ. *hominem qæro.* qòd cùm homines ad ſe invitaſſet, confluentes multos baculo abegit, ſimul dicitans, Ἀνθρώπους ἐκαλεσα, ἀ καθάρματα. *Homines vocabam, non qiqilias.* qòd e balneo prodiens, ut Hecato in *chriis*, vel ab Olympia reverſus, ut alii perhibent, qærenti an plurimi homines ibi eſſent, reſpondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba qidem multa; verum homines pauci.* Laertius. *l.* 6. Qibus finitima habet & Joannes Chryſoſtomus *tom.* 8. *Orat.* 11. de Jeremia ex *c.* 6. *v.* 10. Ἐν μισῳ πλήθει, ὥσπερ ἀδύτῳ παρόντος, ὕτως ἰδίᾳ. Πρὸς τίνα λαλήσω; τί λέγεις; τοσοῦτον πλῆθος ὁρῶν, ἱρωτᾷς, πρὸς τίνα λαλήσεις; ναί, φησι. τὸ πλῆθος γὰρ σωμάτων ἐστιν, ἀλλ' ἀ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τους ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀ δεῖ καλεῖν. ἀ γὰρ ἔ τις σῶμα ἀνθρώπου καὶ φωνὴν ἔχει, ὗτος ἄνθρωπος. ἀλλ' ἔ τις ψυχὴν ἀνθρώπου καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. *In media multitudine, tanqam nemine præſente, ità clamabat. Qem alloqar? qid dicis? tantam multitudinem videns interrogas, qem alloqaris? etiam dicit. Multitudo hæc corporum eſt, ſed non eſt multitudo hominum; non enim oportet ex foro homines vocare. Non enim hic homo eſt, ſi qis corpus & vocem hominis habet; ſed ſi qis animam humanam & anima rationem habet.* Et de Eſaia, ex *c.* 5. *v.* 2. Εἰς την πόλιν τῶν Ἰουδαίων την μετρόπολιν εἰσελθὼν τὴν πολυάνθρωπον, ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς ἑστὼς, τῷ δήμῳ παντὸς αὐτὴν περιεστῶτος, ἠλθόν, φησι, ἐβόων, καὶ οὐκ ἦν ἄνθρωπος. *In Judæorum urbem populoſam, urbium caput ingreſſus, in medio foro cùm ſtetiſſet, univerſo populo adſtante, veni, dicit, exclamabam, & homo non aderat.* Siqidem erant illi, ut idem *tom.* 5. *Orat.* 19. Ἄνθρωποι μὲν τὸ ὄνομα, οὐκ ἄνθρωποι δὲ τὸ ῥόνημα. *Homines qidem qoad nomen, non verò homines qoad animum.* Philemon *Agyrtâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 2.

Ὦ πᾶς; ποιηρόν ἐστιν ἀνθρώπου φύσις;
Τὸ σύνολον; ἃ γὰρ ἂν ποτ' ἰδεῖν ἤθελε νόμῳ.
Οἱεί τι τῶν ἀλλων διαφέρειν θηρίων;
Διαφέρει ἀδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι.
Πλάγιὰ ἐστὶ ταλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.
Qam prava tota eſt indoles mortalium,
Qæ cæteroqi non egeret legibus?
Tun' credis hominem reliqis animantibus
Differre? nihilum diſtat; hoc dempto tamen,
Qod aliis cùm ſint prona, rectum animans homo eſt.

Grotius. Eleganter Chryſoſtomus in illud Pſaltæ *Pſal.* 49. *v.* 20. *Homo jumento compar factus eſt.* Serm. *de aſcenſ. Dom. Deterius eſt comparari jumento, qàm naſci jumentum.* Nempe qia, ut Avguſtinus *in Pſal.* 103. *conc.* 4. *Qod illi natura eſt, homini crimen.* Vel, ut Bernardus *de bon. deſer. qod illis naturæ eſt, homini culpæ.* Ideò Bernardus idem *ibidem* & *in Cant. ſerm.* 34. *Ipſis etiam beſtiis beſtialior eſt homo, ratione vigens, & ratione non vivens.* Vide *l.* 10. §. 8.

§. 12. Οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἁρμόσει] Periocha tota ferè ita miſerè diſturbata, depravata, mutilata eſt. Itaqe Xylandrum nihil iſtic affecutum, havd mirum eſt. legendum forſan, οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ὅστις τῷ ἀγαθῷ οὐκ ἁρμόσει. *Si qis,* inqit, *eorum aliqod qæ vere bona ſunt,* pura juſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, bis ſemel mente præceptis nihil vel ipſe ſubjungere, vel adjectum ab alio qoqam avdire ſuſtinebit, qod non apriſſime cum boni natura conſiſtat.* Membrum proximum, huic ἀντιστρόφον, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ὑπὸ τῷ κωμικῷ] *à Comico dictum*: illud utiqe qod in periochæ hujus clavſulâ extremâ ponitur.

Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν ἃ προσίκοπτεν κ) ἀπηξιοῦτο. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ πλούτῳ] Lego, ἃ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν [ἐπ' ἐκείνοις] ἃ προσίκοπτεν κ) ἀπηξιοῦτο. ἐπὶ δὲ τῷ πλούτῳ, &c. Sive ad ſcripturam vulgatam propiùs accedendo, qod D. Salmaſio viſum magis, ἃ γὰρ ἂν ἐπὶ τούτοις μὲν ἃ προσίκοπτεν, &c. forſan & ſequentia tunc ita concepta fuerint. ἃ προσίκοπτεν κ) ἀπηξιοῦτο τόδε. ἐπὶ δὲ τῷ πλ. &c. *Alioqi,* inqit, *Comici iſtud non offenderet & ut indignum repudiaretur, ſi de bonis illis verè bonis enunciatum fuiſſet; contra admitteretur & plavſu exciperetur, tanqam commode admodum ac urbanè dictum, ubi de divitiis eíſqe bonis uſurpatur, qæ bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκλημένον αὐτὸ, ὑπὸ τῆς ἐυπορίας οὐκ ἔχειν ὅπου χέσῃ]

a L.2.§.2.l.6.§.32. §. 13. ᾿Εξ αἰτιώδους καὶ ὑλικῆς συνέστηκα; b ἀδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσῃ). ὥσπερ c L.2.§.3.l.6.§.15.l.7.§.18.25.l.8.§.18.l.9.§.28. οὐδὲ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑπέστη, οὕτω τὸ πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. ὁ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ. καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. κατὰ τοιαύτην οὖν μεταβολὴν καὶ ἐγὼ ὑπέστην, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντα εἰς ἄλλα ἄπειρον. ὑδὲν γὰρ κωλύει ῥεῖν τοὺς φάναι, καὶ d κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικεῖσθαι. d L.10.§.7. l.11.§.1.

e L.4.§.13.25.l.7.§.18.l.8.§.7.l.11.§.1. §. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη e δυνάμεις εἰσὶν ἑαυτοῖς ἀρκούμεναι, καὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμῶν) μὲν ἕν ὅσον τῆς οἰκείας ἀρχῆς. f ὁδεύσουσι δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ καὶ ὀρθώσεις αἱ τοιαῦται) περίοδοι ὀνομάζονται, g τοῦτο ἐρρήθησαν τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι. f Inf.§.34. L.8.§.60. g L.4.§.18.51.

h L.1.§.12.26. §. 15. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, h ὃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει.

§. 13. Formâ consto & materiâ. harum nevtra in nihilum interibit, qemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergò pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliqam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitum. mutationis avtem hujusmodi operâ & ipse extiti, & qi me genuerant, atqe ità retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, qo minùs hoc dicam, etiamsi secundùm periodos finibus certis terminatas mundus iste digeratur.

§. 14. Ratio ársqe ipsa rationalis, facultates sunt, qæ sibi operibúsqe suis ipsæ sufficiunt. à suo itaqe cietur prodeúntqe principio; at ad propositum sibi finem rectâ proficiscuntur. unde & rectè factorum appellationem sortitæ sunt actiones istiusmodi, qâ viæ rectitudo significetur.

§. 15. Nihil horum hominis esse dicendum est, qod non ad hominem qâ homo est, pertinet.

ANNOTATIONES.

Cujusnam Comici istud sit, mihi havd liqet. Aristophanis forsan fuerit, cujus multa interciderunt. Hoc innuit, omnia apud illum nescio qem per summam opulentiam jam ità esse exornata & depicta, ut locus, in qo ventris onus deponatur, nullus supersit. Qomodo Aristippus, si Laertio *l.* 2. credimus, vel Diogenes potiùs, si Galeno *in hortat. c.* 5. (Cynicam enim proterviam redolet magis, qàm urbanitatem Aristippeam) in locupletis cujusdam faciem inspuisse legitur, qod in ædibus omni ex parte splendidissimè exornatis locum, in qem sputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmasius ἀπορίας mavult, ut à divite aliqo infelice & luxurioso in scena pronunciatum sit, qi dixerit, Se ὑπὸ τῆς ἀπορίας οὐκ ἔχειν ὅπου χύσῃ. qod a tali viro dictum populus pronis avribus & cum plavsu accepit. at de prudente, avt justo, avt forti ac temperante non ita facile diceretur, nec dictum cum favore & attentione avdiretur. Utrovis modo legeris, Aristophaneum illud in Concionatricibus resipit, ubi Praxagoræ maritus,

᾿Αλλ' ἐν καθαρῷ πού που τις ἀνχίτας τύχοι,
At in vacuo alicus ubi cacare dabitur?

D. Bootius verò legendum existimat, ὅπου θήσῃ αὐτά. ut sit locupletis alicujus, cum illo Lucæ, *c.* 12. *v.* 17. conqerentis, non suppetere amplius, ubi opes suas reponat. qod de externis istis commodè satis dictum censeretur, eum qi ista possideat, præ nimia copia non habere, qid illis agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc illi.

§. 13. ᾿Εξ αἰτιώδους καὶ ὑλικῆς] hoc est, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.* 2. §. 2. *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 32.

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν] Vide *l.* 4. §. 4. Julius Scaliger *ad lib. 1. de plant. Si è nihilo nihil fieri potest; igitur id qod est aliqid, in nihilum reverti neqit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμόν] Vide *l.* 7. §. 50.

Εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου] Vide *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7. Gregorius Nyssenus *Orat. catechet. c.* 8. Λύεται τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἀφανίζεται. ἀφανισμὸς μὲν γάρ ἐστιν, ἡ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις. λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὴν σύστασιν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐν τούτοις γενόμενον οὐκ ἀπόλωλε, κἂν ἐκφεύγῃ τὴν καταληψιν τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως. *Solvitur id, qod est sensile, non aboletur & evanescit. Nam abolitio qidem est, qæ fit ad nihilum & ad qod non est transitus. Solutio autem est dissolutio, qa fit rursus in mundi elementa, ex qibus fuerat compacta. Qod autem in iis fuerit, non periit, etiamsi effugiat nostris sensus comprehensionem.*

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβολῇ] *mutabit*, id est mutatione interveniente, sive mutatum, transibit. μεταβάλλειν *mutare*, pro μεταβάλλεσθαι *mutari*. Sic Plato *polit. l.* 8. *pag.* 712. *A.* Ὅτι πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτῆς ἐχούσης τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἐν αὐτῇ τοῦτο ἡ στάσις ἐγγένηται. *Omnem rempublicam ex eo qod dominatur mutari, qando in eo seditio oritur.* Aristoteles *polit. l.* 5. *c.* 1. Ἐκ τίνων δὲ αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν. *Ex qibus avtem mutantur respublicæ.* Καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. *Ex qalibus in qales maxime mutantur.* Et *ibidem c.* 3. Καὶ εἰς ἄλλα ζῶα μεταβάλλει μορφήν. *Interdum verò & in alterius animalis figuram transit.* Et, Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως. *Mutantur & respublicæ absqe seditione.* Et *c.* 4. Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων σπασάντων, &c. *Mutatus est enim respublicæ status propter duos adolescentes, qi simultatem inter se habuerunt, &c.* Theophrastus *de caus. plant. l.* 6. *c.* 10. Μεταβάλλειν καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν συμβαίνει μὲν ὀλιγάκις στενῶς. καὶ δὲ μάλιστ' ὅταν ἡ θαλαττωθῇ, ἢ ἐπὶ τῆς τῶν ἄρτων ἐπιπολῆς παραχυθῇ. *Qod qm fuerit, mutari rursus atqe restitui rarò evenit: & tunc fortè, qum avt mari commistum sit, avt sideris ortu leviter per summaqe immutatum.* qo loco & τὸ παραχυθῆν passivè pariter usurpatur. de vino loqitur. ità passim usurpat Marcus ipse; *l.* 2. §. 17. *l.* 4. §. 3. prope finem. & §. 16. & *l.* 8. §. 15. *Mutare* itidem Latinis passivè sumitur. Livius *l.* 5. *Annona nihil mutavit.* & *l.* . *Animi mutaverant.* Tertullianus *de pallio c.* 2. *Mutavit & totus orbis aliqando.* &, *Mutavit rursus orbis, alius idem.* &, *Lata mutant.* &, *Laudamus orbem mutantem, qid denotas hominem?* & *c.* 3. *Chamæleon mutare totus, nec alius, valet.* μεταβάλλειν etiam simpliciter pro *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad. l.* 6. §. 45. ἐκεῖ δὴ μεταβάλλειν ἡμᾶς δεῖ. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

Ἤδη εἰς ἄπειρον] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 15.

Καὶ τοιαύτην μεταβολὴν καὶ ἐγὼ ὑπέστην] Vide *l.* 4. §. 5. & *l.* 7. §. 18.

Κἂν κατὰ περιόδους πεπερασμένας] etiamsi, inqit, definita qædam intervalla dissolveretur, nec in æternum integer persisteret, generationis tamen & corruptionis series vel sic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.* 10. §. 7. Apud Laertium. *l.* 7. *c.* 137. *Zenone* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνων τοιὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γεννᾶν, *per certos temporum circuitus in seipsum omnem substantiam consumere, ac eam rursus ex seipso gignere.* Indè περιοδικὴν illæ παλιγγενεσίας qarum meminit Marcus *l.* 11. §. 1. qâsqe Philo *de mundi incorrupt. pag.* 955. *B.* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου λαβεῖν, μηδενὸς ἐντετυφλωμένου σπερματικοῦ λόγου, πάντων δὲ διαπεπτώντων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτοῦ ὑπ' ἐνδείας. *Impossibilis est mundi reparatio, nulla scintilla seminali reliqa, omnibus igne absumptis, ipso verò igne alimentorum inopia.* Tatianus *adv. Græc. pag.* 162. *D.* Ἐκπύρωσιν ἀποβαίνειν κατὰ καιροὺς λέγει. ἐγὼ δὲ ἅπαξ. *Alius per temporum vices incendium expectat, ego semel duntaxat.* Et latiùs, *pag.* 145. *D.* Οὐχ ὡς οἱ Στωϊκοὶ δογματίζουσι, κατὰ τινας κύκλων περιόδους γινομένην ἀεὶ καὶ ἀπογινομένων τῶν αὐτῶν, οὐκ ἐπί τι χρήσιμον. ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων πεπερασμένων, καὶ εἰς τὸ παντελὲς διὰ μόνων τῶν ἀνθρώπων τὴν συγχυσιν ἔσεσθαι, χάριν κρίσεως. *Non, ut Stoicis placet, secundum qosdam obvios cœli circuitus, iisdem semper rebus ad nullum utilem finem nascentibus & pereuntibus: sed evolutis semel seculis nostris, solam hominum in integrum restitutionem judicii causa futuram.* Cæterùm non Stoicis solis hoc placuit, sed & longè ante Stoicam disciplinam enatam, Heraclito; qi ἐκπυρῶσθαι τὸν κόσμον καθά τινας περιόδους ἐναλλὰξ, *per qosdam temporum ambitus mundum per vices igneiscere* asserebat, avtore Laertio *l.* 9. §. 8.

§. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη] Non est affectus Xylander qid Marcus hic vellet, cùm opinatus est id voluisse, qod Aristoteles *ethic. l.* 1. *c.* 1. & Plato *in Lachete*, non esse in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atqe constantiam, qæ est in scientiis & artibus. Etenim aliud est prorsus, qod hic Marcus monet, nec semel avt iterum tantùm alibi inculcat; rationem nimirum artémqe rationalem; (de qa *l.* 11. §. 5. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. *Qam artem profiteris? bene vivendi.*) esse ejusmodi facultates, qæ sibi ipsis sufficiant, nec ullius rei extra se adminiculo opus habeant, vel ad opus suum exercendum, vel ad finem suum consequendum. Vide *l.* 4. §. 40.

Κατορθώσεις] *rectas effectiones.* Cicero *fin. l.* 3. κατορθώματα Stoicis *rectè facta*; qibus opponuntur σκολιὰ καὶ στρεβλὰ, sive ut Persius *Sat.* 3. *n.* 51. *curvi mores*, qi ad rectè rationis obrussam non sunt exacti. Casavbonus ad Persium.

Τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ] de qa *l.* 4. §. 51.

§. 15. Ἐπιβάλλει] *homini, qâ homo est, convenit* Xylander

net. ista enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in istis consistit, avt naturæ humanæ finis, avt bonum aliqod qod ad finem hunc conficiendum conducat. tum si qid istorum ad hominem pertineret, hominis non esset ea despectui habere, cisque sese opponere. nec lavde dignus haberetur, qi istis minùs indigentem se præstiterit. imò nè bonus qidem vir esset, qi sibi horum alicui interdixerit, siqidem ea verè bona existerent. atqi contrà, qò qis horum hisque similium plura sibi detraxerit, avt ab aliis detracta æqanimiter sustinuerit, eò melior meritò censetur.

§. 16. Talis futura est mens tua, qalia ea sunt qæ creberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus istiusmodi. verbi gratiâ, ubicunqe vivere; ibidem & bene vivere licere. in avla verò vivere licere: ergò & in avla bene vivere dari. & rursus, cujus gratiâ

οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ, οὐδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. οὐδὲ πλάσασα εἰς τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸ τέλος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, οὐδὲ συμπληρωτικὸν τοῦ τέλους τὸ ἀγαθόν. ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν [a] τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ [b] καταξανίσασθαι, ἐπιβάλλον ἦν. οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπεσοβηθεὶς τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωλικὸς ἑαυτοῦ ἔν τινι τούτων, ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ παντὶ ἀγαθὸς ἦν. νῦν δ' [c] ὅσῳ περ πλείω τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα * τι τούτων ἀνέχηται, τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθός ἐστι.

a Inf. 31. L. 8. §. 8. l. 10. §. 8.
b L. 8. §. 39.
c L. 10. §. 33
* -νός.

§. 16. [d] Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια. [e] βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε οὖν αὐτὴν, τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν. οἷον, ὅτι [f] ὅπου ζῆν ἐστιν, ἐκεῖ, καὶ εὖ ζῆν. ἐν αὐλῇ ἢ ζῆν ἔστιν, [g] ἔστιν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ. καὶ πάλιν, ὅ-

d L. 7. §. 3. l. 12. §. 1.
e L. 3. §. 4.
f L. 8. §. 45. l. 10. §. 33.
g L. 1. §. 17. l. 8. §. 9.

ANNOTATIONES.

der & Casavbonus. malim, *ad hominem, qà homo est, pertinet,* A sive *qod ad officium hominis spectat, qà homo est.* atqe ita mox Casavbonus vertit, ἢν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ. *ex eis esset, qæ ad hominem pertinerent.* Vide *ad l. 7. §. 7.* Galenus *de optim. secl. c. 11.* Ἡ δὲ τοιαύτη κρίσις φιλοσόφοις, καὶ οὐκ ἰατροῖς ἐπιβάλλει. *Judicium istiusmodi ad Philosophos, non ad Medicos pertinet.*

Οὐκ ἔστι ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ] Epictetus *l. 4. c. 5.* Ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμεῖον, ἐκ τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας. ἔπειτα δὲ πρὸς ἀθλιός ἐστι; ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἐπιτεύξῃ. οὐχ ὅταν μὴ δύνῃ κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, οὐχ ὅταν πίστεσθαι μὴ δύνῃ, ἀλλ' ὅταν μὴ ἰχνεύειν. μή ποτε οὖν ὅταν καὶ ἄνθρωπος δυσυχὴς ἐστι, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πνίγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν. ἐκ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις τινὰς ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως. ἀλλ' ἀπολωλεκὼς τὸ ἥνιγμον, τὸ πιστόν. τοῦτον συνέλθοντας δρηνεῖν, εἰς ὅτι κακὰ ἐλήλυθεν. οὐχί, μὰ Δία, τὸν φύλακα, ἢ τὸν τιθηνόν. ἀλλ' ὦ ζῶντι συμβέβηκεν ἀπολέσαι τὰ ἴδια, τὰ παιδία, τὸ ἀγέλειον, καὶ τὸ οἰκίδιον, καὶ τὸ παιδαγώγιον, καὶ τὰ ὁπλάρια. τοῦτον γὰρ οὐδὲν ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν. *Inspice penum tuum, vide qas tecum facultates attulerit. Equs qando miser est? Qum naturalibus facultatibus privatur, non cùm coccyzare nequit, sed cùm currere nequit. Canis? Non, cum volare nequit, sed cum nequit indagare. Qid ergò si* C *homo etiam eodem modo miser est, non is qi leones strangulare nequit, avt statuas amplecti (neqe enim ad hoc ullis à natura facultatibus est instructus) sed is qi amisit prudentiam, bonitatem, fidem. Ad hunc conveniendum est, hic deplorandus, qi in tanta mala inciderit. Non, ita me Dii ament, is qi natus avt mortuus fuerit; sed qi vivens suorum jacturam fecerit: non qidem patrimonii, non agelli, non domuncula, non caupona, avt servorum: nihil enim horum homini est proprium.* & qæ sequuntur.

Ὑπερφρονεῖν] Vide *l. 8. §. 8.* Longinus *de sublim. l. 7. §. 1.* Οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, ὃ τὸ καταφρονεῖν ἐστι μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαί, D δόξαι, τυραννίδες. καὶ ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἐξωθεν παραπαραγωξάμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὧν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν καὶ μέγιστον. θαυμάζουσι γὰρ τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τὰς δυνάμενος ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπεροράντα. *Nihil in hac vita magnum est, cujus despectus in rebus magnis numeretur, (qod genus divitiæ sunt; item honores, imperia, dignitates, qæqe alia hujusmodi in speciem magnifica inani fulgore, ac velut scenico apparatu oculos in se vulgi convertunt, ac perstringunt) ita nec sapienti viro præclara ac præstantia videri, qorum contemptus non mediocre cœlestis animi decus habeatur: adeoqe illos, qi, qum ea* E *adipiscere sibi possint, animi adducti magnitudine respuunt ac spernunt, majorem jus conciare admirationem, qam qi illa ipsa possident.*

Καταξανίσασθαι] Vide *l. 8. §. 39.* omisit Xylander.

Οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν] At cum primis lavde dignus censetur, qi externa ista vel contempserit, & pro supervacaneis habuerit, vel honesti causa libens etiam a se abdicaverit. Epictetus *enchir. c. 15.* Ἂν δὲ καὶ παραιτῶνταί σοι μὴ λαμβάνῃς, ἀλλ' ὑπείκῃς, τότε μοι συμπότης τῶν Θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. ὥσπερ γὰρ ποιεῖ Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως δοκεῖ θεοῦ εἶναι καὶ λέγεσθαι. *At verò si oblata etiam non acceperis; sed desiexeris, non convivia deorum modò, sed & imperii consors eris. Sic enim cum fecerunt Diogenes, Heraclitus & similes, merito divini ut erant, ita & dicebantur.* Seneca *Ep. 18.* (ex Marone *Æneid. 8.*)

Aude hospes contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo ——

Nemo alius est Deo dignus, qàm qi opes contempsit. Socrates apud Laertium *lib. 2. §. 27.* & Xenophontem *memoral. l. 3.* Τὸν ἐλαχίστου δέομενον, ἐγγύτατα εἶναι Θεῶν. *Eum diis maximè propinqum; qi minimis egeat.*

Ἐλαττωλικὸς] Bona ista nevtiqam esse, indè probat, qia tum bonus neqaqam esset, qi se istis ulla ex parte privaret, seqe ab illis cohiberet: cum boni ea sit ratio, ut qò majus ampliusqe, eò etiam melius ac lavdabilius sit. Eodem argumento adversus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c. 14.* *Voluptas nocet nimia: in virtute non est verendum, ne qid nimium* B *sit. Non est bonum, qod magnitudine laborat sua.* Et adversus iram, *de ira l. 1. c. 13.* *Qæ habenda sunt in bonis, qo majora, eò meliora & optabiliora sunt. Si justitia bonum est, nemo dicet meliorem futuram, si detractum ex ea fuerit: si fortitudo bonum est, nemo illam desiderabit ex aliqa parte deminui. Ergò & ira, qo major, hoc melior. qis enim ullius boni accessionem recusaverit? atqi augeri illam inutile est: ergò & esse, non est bonum, qod incremento malum fit.*

Ἡ ἀφαιρεμένά τι τούτων ἀνέχηται] Omisit clavsulam hanc Latinus interpres, mendum scripturæ subesse liqet. legendum ἢ ἀφαιρέμενός τι. Tam sustinere æqanimiter damna rerum istarum, C qam ab eis se continere, virtutis est. Hoc est, vel plus hoc etiam qod Apostolus de Hebræis fidelibus, *c. 10. v. 34.* Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. *Direptionem eorum qæ vobis supperebant, cum gavdio excepistis.* Itaqe Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epist. 1. ad Thess. Orat. 3. Edit. Commel. p. 1450.* Εἰκότως τοῦτον μᾶλλον θαυμάζομεν τὸν ἐπηρείας ὑπομείναντα, ἢ τὸν ἐκόντα δόντα. *Et meritò hunc magis admiramur, qi injurias grato ferat animo, qàm eum qi dat sua sponte.* Et *de statuis* 1. Τῷ γὰρ ἐλεημοσύνην δοῦναι, τὸ τοιούτοις περιπεσόντα πράγμασι (de Jobi damnis verba facit) ὑπομεῖναι τῷ Θεῷ, πολλῷ μεῖζόν ἐστι. οὐ γὰρ ἄπερ ἂν δῖ ἐλεημοσύνην δῶμεν, ἀλλὰ κἂν ἅπερ ἂν πάρ' ἑτέρων ἁρπάσωσιν ἐπίγκωμεν γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρουσι τὸν καρπὸν, καὶ δοκιμωτέρους δὲ ποιεῖ, καὶ πλείονα προξενεῖ τὸν μισθόν. *In tales enim molestias incidentem Deo agere gratias multò majus est qam dare eleemosynas. Non enim si dederimus eleemosynas, sed si bonis ab aliis spoliari fortiter tulerimus, & hoc nobis fert fructus multos, & probatiores nos reddit, & ampliorem nobis comparat mercedem.* Et mox; Τῷ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, τὰ πάντα ἀφαιρεῖσθαι γενναίως ἐπιγελᾶν καὶ μετ' εὐχαριστίας πολλῷ μεῖζόν ἐστι. *Omnia auferri fortiter & cum gratiarum actione tulisse multo majus est qam dare eleemosynas.*

§. 16. Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς] Clemens *Strom. lib. 4. pag. 534. D.* Ὁ ἄνθρωπος, καὶ τούτων ἐγγυωμένων τὴν ψυχὴν, ὧν ἀκήκοεν, χαρακτηρίζεται. *Homo characterem sortietur ex forma animæ insita eorum, qæ elegerit.* Itaqe Jeremias de Judæis *c. 2. v. 5.* *Vanitatem secundo vani evaserunt.* Et Xylander in *præfat. ad Marc.* *Apud sanè judæos homines tanta unumqemqe fieri, qanti sunt ea res pretii, in qibus is operam suam industriamqe ponit.*

Βάπτεται γὰρ ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή] Ità *l. 6. §. 30.* Μὴ βαφῇς. γίνεται γάρ. *Ne inficiaris, solet enim hoc fieri.* Epictetus *l. 3. c. 3.* Οἷόν ἐστιν ἡ λίχνη τῷ ὕδατι, τοιοῦτον ἡ ψυχὴ. οἷον ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. *Qalis est aqa plena patina, talis est animus: qalis fulgor in aqam incidens, talia sunt visa.*

Ἔστι ἄρα καὶ ἐν ζῇν ἐν αὐλῇ] Pii 2. Papæ dictum à Platina re-

a L. 6. §. 16. 40. l. §. 55. l. 8. §. 12.
* [πρὸς τῦτο καταστκίνασε.] π.
b Sup. §. 6. Inf. §. 34. l. 6. §. 7. l. 7. §. 74. l. 9. §. 42.
c L. 2. §. 1. l. 7. §. 5.
d Inf. §. 30. l. 7. §. 55. l. 11. §. 10.
e L. 6. §. 23.
f L. 6. §. 50. l. 11. §. 18. 33.
g Inf. §. 28. l. 9. §. 42. l. 12. §. 16.
* ἀκ Lug.
h L. 8. §. 46. l. 10. §. 3.

πῶ ἃ ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασαι *, πρὸς ὃ ἐσκεύασαι, πρὸς ὅπερ φέρεται. πρὸς ὃ φέρεται ἢ, ἐν τούτῳ τὸ πλῶν αὐτῷ. ὅπου ἢ τὸ πλῶν, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τἀγαθὸν ἑκάστου. b τὸ ἄρα ἀγαθὸν ζώου λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ c πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δέδεικται. ἢ οὐκ ἐναργὲς, ὅτι d τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων; e κρείττω ἢ τῶν μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα. τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

§. 17. Τὸ f τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν. ἐ ἀδύνατον ἢ τὸν * τῶν φαύλων μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

§. 18. h Οὐδὲν ἀδεινὶ συμβαίνει, ὃ μὴ κατ' ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, κ ἢ πεπονθὼς ἀγνοεῖ

qidqe conditum eſt, ad id agendum eſſe conditum; ad qod avtem agendum conditum eſt, ad id ferri: ad qod fertur verò, in eo finem ſuum ſitum habere: in qo avtem finis rei cujuſqe ſitus eſt, eodem utile bonúmqe ejuſdem conſtare. bonum itaqe animantis ratione prædiți, ſocietas eſt. ad hanc enim natos eſſe nos, ſuprà demonſtratum eſt. an non enim liqet planè, deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem? præſtant avtem inanimatis qidem animata; ex animatis verò qæ ratione ſunt prædita.

§. 17. Qæ fieri neqeunt ſectari, inſanum eſt. fieri avtem non poteſt, qin iſtiuſmodi qædam improbi agant.

§. 18. Nihil cuiqam contingit, qin à natura habeat, ut id ferre poſſit. aliis eadem contigere, qi vel

ANNOTATIONES.

refertur: *Ut in mare flumina omnia; ſic vitia in magnas avlas influere.* De avla itaqe Papali Bernardus *ad Eugen. l. 4. Plures in eâ probavimus defeciſſe bonos, qàm proſeciſſe malos.* Hinc Epigrammaticum cujuſdam (nomen enim non ſuccurrit) illud,

Pavcos beavit avla; plures perdidit:
Sed hos qoqe ipſos, qos beavit perdidit.

Licet tamen etiam in avla, inqit Marcus, bene vivere. licet in avla Neronis etiam pie & Chriſtianè. *Philip. c. 4. v. 22.* neqe neceſſarium ideo prorſus, ut, qod *l. 1.* Lucanus:

— exeat avlâ,
Qi velit eſſe pius —

De ſe Julianus in avla agens *Epiſt. 12.* Σύνεσμεν ἀλλήλοις μετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως μοιης, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀλλήλοις ἐλευθερίας ἐξελέγχοντές τε ὅταν δέη κ ἐπιτιμῶντες. *Etenim adhuc ità vivimus, ut avlica ſimulationis nihil fere retineamus; ſed honeſtâ moderatáqe libertate, cùm opus eſt, nos mutuò accuſamus & reprehendimus.* Vide *l. 1. §. 17.* & *l. 8. §. 9, 45.* Seneca *Epiſt. 28. Bene vivere omni loco poſitum eſt. nam qid tam turbidum fieri poteſt qàm forum: ibi qoqe licet qietè vivere, ſi neceſſe ſit.* & *Epiſt. 55. Non multum ad tranqillitatem facit locus. animus eſt qi commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna mœſtos: vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles.* & *Epiſt. 104. Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: qid ad rem pertinet, qos illa mores habeat? tuos afferes.* & *Epiſt. 51. Neminem Canopus eſſe frugi vetat.* Sic ergò componendus eſt animus, utì Flaccus *l. 1. Epiſt. 11.*

Ut qocunqe loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. —

ut qocunqe fueris, bene agere poſſis. Clemens *Strom. lib. 1. pag. 286. D.* Ὡς ἐν πενίᾳ βίᾳ ὀρθῶς ἐστι βιῶν. ὕτω δὲ καὶ ἐν περιουσίᾳ ἕξεσιν. *Qemadmodum in vita paupertate licet rectè vivere, ità etiam licet in abundantia.*

Οὗπερ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασαι. πρὸς ὃ δὲ κατεσκεύασαι, πρὸς τοῦτο φέρεται] deeſt prioris membri clavſula poſterior, ità ſupplenda: ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστος κατεσκεύασαι, [πρὸς τοῦτο κατασκεύασαι] vide *lib. 6. §. 16, 40.* & *lib. 7. §. 55.*

Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι δέδεικται] *L. 2. §. 1.* & *l. 3. §. 4.* & *l. 4. §. 3.* Sic & *l. 11. §. 18.* Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Alteri alterius cauſſâ nati ſumus.* Hierocles *de nupt.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 67.* Ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν ἕνεκεν πρὸς κοινωνίαν. *Univerſum genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt. Sic enim mihi perſpicere videor, ità natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocietas qadam, major avtem, ut qiſqe proximè accederet: itaqe cives potiores ſunt qàm peregrini, & propinqi qàm alieni.* Cicero *de amic.* vide *l. 9. §. 7.* Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis *regul. prolixior. ad qæſt. 3.* Τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲν γὰρ ἄτοπος ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρῆζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. *Qis eſt ex omnibus, qi neſciat hominem eſſe animal mite, & naturâ congregabile? non avtem ſolivagum, neqe ferum? Siqidem naturæ noſtræ nihil eſt tam peculiare, qàm mutua inter nos communicatio, mutuáqe aliis aliorum opera indigentia, & in eos, qi ejuſdem nobiſcum ſunt generis, charitas.*

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων] vide *infrà §. 30.* & *l. 6. §. 23.* & *l. 7. §. 55.* & *l. 11. §. 18.*

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα] Ex Chryſippo Laërtius *l. 7.* Τὸ ζῶον τῷ μὴ ζῶον κρεῖττον. *Animal non animali præſtat.* Plutarchus item *de Iſid. & Oſir. pag. 382. B.* Μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, μηδὲ ἀναίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον. *Nullum inanimatum animato, nihil ſenſu carens ſentiente præſtantius.* ità enim legendum, contrà planè qàm ibi in vulgatis habetur, ἔμψυχον ἀψύχου. Hinc Avguſtinus *de duab. anim. contr. Manich. cap. 3.* & *4. Muſca animam Solis Lunaqe Lucì*; *Muſcam* ipſam hac ratione *Soli* ipſi *Lunaqe* præferre videtur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά] Plato *Timæo.* Οὐδὲν ἀνόητον τῷ νῶν ἔχοντος ὅλου ὅλῳ κάλλιον. *Si expers intelligentiæ ſit, intelligente alio totum toto pulcrius.* Dionyſius *de divin. nomin. c. 5.* Τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα, τῶν δὲ ὅσα ζῇ, τὰ αἰσθητικὰ, καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερέχειν. *Cur entibus qidem viventia, viventibus verò ſenſitiva, atqe his rationalia antecellunt.*

§. 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν] *L. 6. §. 50.* Ἀδυνάτου ἐκ ὀρέγου. *Nec id appetas qod fieri non poteſt.* Pindarus *Nem. Od. 11.*

Ἀπροσίκτων ἐρώτων ὀξύτερας μανίας.
Non aſſeqendarum cupiditatum acriores ſunt inſaniæ.

Et *Od. 8.*

— κενεῶν ἐλπίδων χαυνὸν τέλος.
— *vana ſpei manis eſt exitus.*

Gorgias *apolog. pro Palamed.* Μανία γάρ ἐστιν ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀδυνάτοις. *Inſania eſt impoſſibilibus operibus manum admovere.* Epictetus *l. 3. c. 24.* Τὸ μὴ δυνατῶν ἐφίεσθαι, ἀνδραποδώδης καὶ ἀλιθίου, ξένου, θεομαχοῦντος. *Ea deſiderare qæ fieri neqeunt, ſervile eſt & ſtultum, eſt hoſpitis, eſt ejus qi ſuis decretis & opinionibus repugnet Deo.* Bias etiam apud Laërtium *l. 1. §. 86.* Νόσον ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν. *Morbum animæ, impoſſibilia amare & appetere.* Plutarchus *de tranq. p. 471. C.* Οὐχ ἥκιστα τοίνυν εὐθυμίαν κωλύει τὸ μὴ συμμέτροις χρῆσθαι πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν ὁρμαῖς, ὥσπερ ἰσίοις, ἀλλὰ μείζοσιν ἐφιεμένους τοῖς ἐλπίσιν, εἶτ' ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονα καὶ τύχην, ἀλλὰ μὴ τῶν αὐτῶν ἀβελτηρίαν. ὁδὶ γὰρ ὁ τοξίνην τῷ ἄροτρῳ βυλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετῶν, δυσχὴς ἐστιν. ὁδὶ τῷ γρίφοις καὶ σαγήναις ἑλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἷς δαίμων ἐναντιῶται μοχθηρὸς, ἀλλ' ἀβελτηρία καὶ μοχθηρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσι. *Id qoqe non leviter tranqillitati mentis obeſt, qod non mediocribus, & ad facultates noſtras accommodatis appetitionibus, tanqam velis, utimur: ſed ſpe majorum rerum conceptâ, poſtmodo fruſtrante conatu genium fortunamqe incuſamus, non noſtram (qod rectius erat) ſtultitiam. Etenim non is infortunatus eſt, qi jacularî aratro, aut bove leporem venari volvit: neqe es qi fruſtrà verriculo aut ſundâ captavit cervum, ullus malus adverſatur genius: ſed ſtultitia & perverſitas eum ad tentanda impoſſibilia adigunt.* Vide *l. 7. §. 4.*

Ἀδύνατον δὲ τὸ τὸς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν] Ità *l. 11. §. 18.* Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτάνειν τὸς φαύλους, μανικόν. ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεται. *Velle improbi ne peccent, inſania eſt: id enim qod fieri non poteſt, accipit.* Vide & *infrà §. 28.* & *l. 9. §. 42.* & *l. 12. §. 16.*

§. 18. Οὐδὲν ἀδεινὶ συμβαίνει, ὃ μὴ κατ' ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ] transponendas opinor voculas duas; ὃ μὴ κατ' ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ. Vel immutandas potiùs, ut ſic legatur; ὃ μὴ κατ' ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiqam contigit, qod ipſum is non natus ſit ferre.* id eſt, qod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neqe enim interpretibus aſſentior, alteri, qi ad naturæ deſtinationem; alteri, qi ad ordinarios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poteſtatem à natura tributam reſpexiſſe Marcum ſubſeqentia doceant, qibus alios eadem pertuliſſe monet vel per ignorantiam, vel per oſtentationem. Vide *l. 8. §. 46.* & *l. 10. §. 3.*

Ἤτοι ἀγνοῶν] Sive rei ipſius ignarus. neqe enim nondum reſcita qenqam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Evripidis illud *Antiopâ*, apud Stobæum *tom. 2. tit. 99.*

Φρονῶ δ' ὁ πάσχω. κ τόδ' ὀ μικρὸν κακόν.
Τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴ ἔχει τινὰ
Νοσοῦντα. κέρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.
Intelligo qa patior: haud leve hoc malum.
Qedam eſt voluptas abſtrahi à ſenſu mali;
Interqe damna qæſtus ignorantia eſt.

Grotius. Sive etiam rei naturam non intelligens, avt qid indè poſſit

vel casuum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illæsique manserunt. indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

§. 19. Res ipsæ nullâ ratione animam attingunt; neqe aditum ullum ad eam habent; neqe mutare eam, aut movere possunt. ipsa sola se mutat movétqe. qalia autem decreta fuerint, qibus ipsa in se locum dederit, talia faciț sibi adventitia qæqe.

§. 20. Aliâ qidem ratione nobis conjunctissimus est homo; qatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at qatenus in actionibus debitis obsistunt nobis qandoqe, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minùs qàm aut sol, aut ventus, aut bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs aut affectûs impedimentum non datur, exceptionis

ὅτι συμβέβηκεν, ἢ ἀπαθὴς καὶ μεγαλοφροσύνῃ ἐυσταθεῖ, καὶ ἀκαταπλήκτῳ μένῃ. [b] δεινὸν δὲ ἄγνοιαν καὶ ἀφέσεσθαι ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

§. 19. [c] Τὰ πράγματα αὐτὰ ἁπτὰ ἐστὶν οὐδ' ἐπιγνῶναι ψυχῆς ἅπτεται. [d] οὐδὲ ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν. [e] οὐδὲ τρέπειν, οὐδὲ κινῆσαι ψυχὴν δύναται. [f] τρέπει δὲ καὶ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη. καὶ ὅσων ἂν κρίμάτων καταξιώσῃ ἑαυτὴν, τοιαύτη ἑαυτῇ παρέστηκε τὰ πράγματα.

§. 20. [g] Καθ' ἕνερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκεότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον [h] ἐυποίητόν ἐστιν καὶ ἀνεκτόν. καθ' ὅσον δ' ἐνίοτε ἴυγγες εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, [i] ἐν τοῖς ἀδιαφόροις μοι γένηται ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἧσσον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. [k] ἐμπόδια τάχα τῶν δύναται ἐνέργειά μέν τις ἐμποδισθεῖν ἄν. [l] ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως, οὐ γίνεται ἐμπόδια. [m] ἀλλὰ τῶν ὑποκειμένων,

a L.6.§.10. l.11.§.9.
b L.8.§.48.
c L.4.§.3.
d L.8.§.41. l.11.§.6.
e L.6.§.52. l.7.§.16.
f L.6.§.8.
g L.2.§.1.
h Inf.§.33.
i L.6.§.32. l.8.§.56.
k L.8.§.32. 41.
l L.3.§.12. Inf.§.34.l. 10.§.33.l. 11.§.9.
m L.4.§.1.

ANNOTATIONES.

possit ipsi mali vel molesti saltem obtingere. Ità Aristoteles *Ethic. lib. 3. cap. 11.* Ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. *Fortes etiam illi videntur esse qi ignorant.* Et Epictetus *l. 4. c. 7.* Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; οἱ δορυφόροι, φησί, καὶ οἱ μάχαιραν ἔχοντες, καὶ οἱ ἐπὶ κοιτῶνες, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τὰς εἰσόδους. διὰ τί οὖν, ἂν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ὄντι, οὐ φοβεῖται; ἢ ὅτι οὐκ αἰσθάνεται; τούτου τὸ παιδίον; ἂν δὲ τῶν δορυφόρων τις αἰσθάνεται, καὶ ὅτι μαχαίρας ἔχουσιν, ἐπ' αὐτὸ δὲ τοῦτο προσέρχηται αὐτῷ, θέλων ἀποθανεῖν διά τινα περίστασιν, καὶ ζητῶν ὑπ' ἄλλου ταῦτα ἐυκόλως, μήτι φοβεῖται τοὺς δορυφόρους; θέλει γὰρ τοῦτο, ὃν ὁ φοβερὸς ἐστιν. ἂν οὖν τις μὴ ἀποθανεῖν, μήτε ζῆν θέλων ἐξ ἁπάντος, ἀλλ' ὡς ἂν δίδωται, προσέρχηται αὐτῷ, τί κωλύει μὴ διδοικότα προσέρχεσθαι αὐτῷ, ὡδί. *Quid terribilem facit tyrannum? satellites, inqit, eorúmqe gladii, & cubicularii, & ii qi ingredientes excludunt. Qid ergo puer, qum ad eum adducitur satellites secum habentem, non formidat? An qia puer ista non intelligit? Si qis ergò satellites intelligit, eósqe gladios habere novit, & hæc ipsa de causa ob aliqod infortunium accidit ut moriatur, & ab alio citrà difficultatem occidi vult, numqid formidat satellites? Vult enim id ipsum propter qod illi sunt formidabiles. Si qis ergò nec emori nec vivere prorsus volens, sed ut res tulerit, illum accesserit, qid vetat convenire illum absqe metu?* Inde Seneca *Epist. 36.* ubi subinonuerat, *nec infantes, nec pueros, nec mente lapsos, timere mortem,* subjungit, *Esse turpissimum, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.*

Ἡ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνη] Seneca *Epist. 78. Athleta qantum plagarum ore, qantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloriæ cupiditate. nec tantum qia pugnant, ista patiuntur, sed ut pugnent. exercitatio ipsa tormentum est.* Tertullianus *ad Martyr. Epist. c. 4. Timebit forsan caro gladium gravem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summam ignium pœnam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus contrà ponat sibi & carni, acerba licet ista, à multis tamen ago animo accepta, imò & ultro appetita, famæ & gloriæ caussa, nec à viris tantum sed etiam à fœminis. Lucretia vim stupri passa, cultrum sibi adegit in conspectu propinqorum, ut gloriam castitati sua pareret. Mutius manum suam dextram in ara cremavit, ut hoc factum ejus fama haberet. Mimus fecerunt Philosophi: Heraclitus, qi se bubulo stercore oblitum exussit: item Empedocles, qi in ignes Ætnæ montis desilit; & Peregrinus, qi non olim se rogo immisit: cùm fœmina qoqe contempserint ignes. Dido cum post virum dilectissimum nubere cogeretur: item Asdrubalis uxor, qa jam ardente Carthagine, ne maritum suum supplicem Scipionis videret, cum filiis in incendium patriæ devolavit. Regulus dux Romanus captus à Carthaginiensibus, cùm se unum pro multis captivis Carthaginiensibus compensari nollet, maluit hostibus reddi, & in arca genus stipatus, undiqe extrinsecus clavis transfixus, tot cruces sensit. bestias fœmina libens appetiit, & utiqe horridiores, aspides serpentes, tauro vel urso, qas Cleopatra immisit sibi? ne in manus inimici pervenirent. Sed mortis metus non tantus est, qantus tormentorum. Itaqe cessit carnifici meretrix Atheniensis, qa conscia conjurationis, cùm propterea torqeretur à tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimè linguam suam comestam in faciem tyranni exuit; ut nihil agere se scirent tormenta, & si ultra perseverarent. Apud Lacedæmonios ante aram nobiles qiqe adolescentes flagellis affliguntur, astantibus parentibus, & propinqis, & uti perseverent adhortantibus. ornamentum enim & gloria deputabitur, majore qidem titulo, si anima potiùs cesserit plagis, qàm corpus. Omisto nunc gloriæ caussam. eadem omnia sævitia & cruciatûs certamina jam apud homines affectatio qoqe & morbus qidam animi consulcavit. qot otiosos affectatio armorum ad gladium locat? certè ad feras ipsas affectatione descendunt; & de morsibus & de cicatricibus formosiores sibi videntur. jam & ad ignes*

qidem se averaverunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent. alii inter venatorum taureas scapulis patientissimis inambulaverunt. In eandem sententiam multa habet, & ex istis qædam repetita, in *Apologet. c. 50.*

Ἐυσταθεῖ] *fortiter, constanter perfert.* Plutarchus *Lycurgo pag. 53. F.* Οὔτε γὰρ φόβου ὅτι θυμὸν ἐγγίνεσθαι πλεονάζοντα τοῖς ἄνω διακειμένοις εἰκὸς ἦν, ἀλλ' ἐυσταθὲς φρόνημα μετ' ἐλπίδος καὶ θράσους. *Neqe enim nimiâ percelli trepidatione probabile est ità comparatos, aut plus satis ferocire: sed animum cum fiducia & audacia stabilem susscipere.* Idem in *Publicol. pag. 104. E.* de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam *filii morte nunciata, persistente:* Θαυμασὸς ὁ ἀνὴρ τῆς ἐυσταθείας. *Memorabilis viri illius constantia.* Vide *ad lib. 6. §. 10.*

Δεινὸν δὲ ἄγνοιαν καὶ ἀφίστασθαι ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως] Seneca *Epist. 76. Concupita* vulgò & *formidata, inconsulto impetu plerique calcarunt. Inventus est qi flammis imponeret manum; cujus risum interrumperet tortor;* (servus in domini ultionem Asdrubalis interfector, de qo Valerius Maximus *memor. l. 3. cap. 8.* Justinus *hist. lib. 44.* Livius *hist. lib. 21.* & rursus Seneca *Epist. 78.*) *qi in funere liberorum lacrymam non mitteret; qi mortis intrepidus occurreret. amor, iræ, cupiditas, pericula depoposcerunt. Qod si hoc potest brevis obstinatio animi aliqo stimulo excitata; qantò magis virtus, qa non ex impetu, nec subitò, sed æqaliter valet, cui perpetuum robur est?* qem & ex *Epist. 36. suprà* adductum vide sis: & ex *Epist. 4. ad l. 12. §. 34.* Tertullianus *ad martyr. c. 4. Igitur si tantum terrena gloria licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub præmio laudis humanæ, possum dicere, modica sunt ista passiones ad consecutionem gloriæ cælestis, & divinæ mercedis. Tanti vitreum? qanti verum margaritum? qis ergò non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, qantum alii pro falso? Hæc non sine caussa Dominus in seculum admisit, sed ad nos, & nunc exhortandos, & in illo die confundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, qa alii affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

§. 19. Τὰ πράγματα] Idem *suprà l. 4. §. 3.* & *infrà lib. 11. §. 16.*

Οὐδὲ τρίψαι, οὐδὲ κινῆσαι] Idem *l. 6. §. 49.* & *l. 7. §. 15.* & *l. 11. §. 11, 16.*

Οἷον δὲ κριμάτων] Hoc est qod suprà sæpiùs, in opinione judicióqe nostro totum situm esse. *l. 2. §. 15.* & *l. 3. §. 9.* & *l. 4. §. 3, 7.* & *l. 8. §. 47.* & *l. 11. §. 16.*

§. 20. Ἐυποίητον καὶ ἀνεκτόν] *Infrà §. 33.* Ἀνθρώπους δεῖ ἐυ ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Hominibus benefacias, sustineas eos eisdemqe abstineas.* Charitas vera est, *amare qos toleras, tolerare qos amas.* Gregorius Romanus *in Job. l. 10. c. 5.* & *in Evang. hom. 35.* Epictetus *l. 3. c. 13.* Ἴσκιον πάσοι, παραχωρῶν, ἀνιχόμενος. ὕστις αὐτὸς ἀφίλει. καὶ μὴ κατέξεμε αὐτῶν τὸ σαυτῦ φλέγμα. *Cedendo omnibus, concedendo, tolerando, sic eos juvato: sed pituitam tuam in eos noli evomere.* Isocrates *Panathen.* Τὰς πρεπούσας καὶ δικαίας ὁμιλίας τοῖς ἀεὶ πλησιάζουσι, καὶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἡδίας καὶ βαρύτητας ἐυκόλως καὶ ῥαδίως φέροντας. σοφὰς δ' αὐτὰς, ὡς δυνατὸν ἐλευθεριότητας καὶ μετριοπάθειας τοῖς συνοῦσι παρέχοντας. *Qi ità ut decet, ut æqum est, omnes eos qovis tempore tractant, cum qibus aliqid vel habent: qiqe, qum aliorum acerbitatem & importunitatem æqis animis & facilè ferant, ipsi moribus facillimis sunt, & qàm moderatissimis in vita conversantur.*

Καθ' ὅσον δὲ ἐνίοτε] Ità *l. 8. §. 41.* Ὁρμήσαντι ἔυσημα ἐγένετο; *Aliqid molienti tibi obstitit qippiam.* & *lib. 11. §. 9.* Οἱ ἐνιστάμενοι. *Qi obsistunt tibi.*

Ἐν τι τῶν ἀδιαφόρων] Vide *l. 6. §. 32.* & *l. 8. §. 56.*

Ἐνέργεια μέν τοι ἐμποδισθείη] Vide *l. 8. §. 32.*

Ὁρμῆς καὶ διαθέσεως δ' γίνεται ἐμπόδια] Vide *l. 8. §. 41.* & *l. 10. §. 33.*

Διὰ τὴν ὑποξαίρεσιν] de qa *l. 4. §. 1.* & *l. 6. §. 50.*

Καὶ

σιν, καὶ πρὸ τοῦ προηγούμενον. προτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ δὲ ἔργον τοῦτο ἐφεκτικόν. καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐνστατικόν.

atque circumversionis beneficio. circumvertit enim mens transfértque effectionis impedimentum omne ad id quod est potius. ità fit, ut & quod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, quod viæ initæ obstabat.

a Inf. §. 33. b L. 6. §. 5. 9. c L. 3. §. 9. l. 6. §. 14. 16. l. 12. §. 1. 19. d L. 6. §. 14. e L. 3. §. 1. l. 7. §. 55.

§. 21. [a] Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ ἔμψυχον, τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ [b] πάντα διέπον. ὁμοίως δὲ καὶ [c] τῶν ἔν σοι τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ ἔμψυχον, τὸ [d] ἐκείνῳ ὁμογενές. καὶ γὰρ ὅτι σοι [e] τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον,

§. 21. Eorum qæ mundus complectitur, quod præstantissimum est colito. hoc est autem illud, quod cæteris omnibus utitur, quod reliqua omnia administrat. pari modo & quod in te præstantissimum est, colito. hoc est autem, quod superiori illi affine est. istud enim est, quod cæteris in te omnibus utitur; &

ANNOTATIONES.

Καὶ τὴν περιωπήν] de qa *ibidem.*

Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι] Ita Plutarchus *de tranquill. pag.* 467. *C.* Ἔξεστι γὰρ μεθιστάναι τὴν τύχην ἐκ τῶν ἀδυνάτων. *Ita nos qoqe ea, qa nolentibus nobis fortuna obtulit, alio transferre scimus.*

Εἰς τὸ προηγούμενον] *ad ea qa præcesserunt* Xylander. havd satis commdè. *ad illud quod intendit* Casaubonus. ex mente forsan Marci, sed non ad sensum vocabuli. malim, *ad id quod est potius.* Vide *ad l.* 3. §. 1.

Πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου ἐφεκτικόν] Ità Paulus *ad Philipp. c.* 1. *v.* 12, 13. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, &c. *Qa mihi acciderunt, magis ad profectum Euangelii evenisse*, &c. eleganter avtem Marcus, illud ait ad opus nostrum cum primis esse conducibile, qod opus ipsum impedit, illud ad viam perficiendam conferre cum primis, qod in via nobis obsistit. hoc enim τὸ πρὸ ἔργου & πρὸ ὁδοῦ significat: uti multis exemplis docent Budæus in *Comment.* & Dunæus noster *ad Demosth. de pace*, qæ ab illis petas licet. Inde Hesiodus *l.* 2.

Ἥως δὲ προφέρει μὲν ὁδόν, προφέρει δὲ καὶ ἔργον.
Aurora & confert ad iter, confert ad opus qe.

Gregorius Nazianzenus *in Cyprian.* Οἶδε γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομῆσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται. *Contraria enim per contraria novit procurare, ut majorem sui admirationem mortalibus excitet.*

§. 21. Τὸ κρεῖττον τίμα] Diogenes [perperam Diotogenes in excusis] Pythagoricus *de regno*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 48. Δεῖ γὰρ τὸ ἄριστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἀγιμονέστατον ὑπὸ τοῦ ἀγιμονεύοντος. *Decet enim ut optimum ab optimo, summum a summo colatur.*

Τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον] numen scilicet τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν, *mundum regens. l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 5. ὁ διοικῶν λόγος, *mens universi rectrix.* & §. 42. ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, *rector ille universi*, & *infrà* §. 32. ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν. *universum hoc administrans.* qod Seneca *Ep.* 71. *cuncta temperans Deus.* Manilius *l.* 2.

Infusumqe Deum cœlo terrisqe fretoqe,
Ingentem æqualis moderantem fœdere molem.

Τῶν ἐν σοι τὸ κρατίστου τίμα] qod *suprà l.* 3. §. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δυνάμει σεβοῦ. *Facultatem opinatricem venerare.* & *lib.* 6. §. 16. Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή. *Mentem propriam si in veneratione ac honore habueris.* & *l.* 12. §. 1. Μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς. *Id duntaxat, qod in te principatum gerit, & divinum est, in pretio ac honore habueris.* & *l.* 7. §. 55. Ἡ νοερὰ ἐθέλει προλισθένειν, οὐ μὴ καλακρατεῖσθαι. *Vis intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur.* Cicero *de repub. l.* 6. in *somn. Deum te scito esse. Siqidem Deus est, qi viget, qi sentit, qi meminit, qi providet, qi tam regit & moderatur, & movet id corpus, cui præpositus est, qam hunc mundum princeps ille Deus: & ut ipsum mundum ex qadam parte mortalem Deus æternus, sic fragile corpus animus sempiternus movet.* Seneca *Epist.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod est illic materia, id nobis corpus est. Serviant ergò deteriora melioribus.* Isocrates *ad Demonic.* §. 33. Μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι. *Maxima enim res in re minima est, bona mens in corpore humano.*

Τὸ ἐκείνῳ ὁμογενὲς] qod *l.* 12. §. 1. τὸ ἔν σοι θεῖον. *qod in te divinum est.* & *l.* 6. §. 13. vice versâ, τὸ τῇ ψυχῇ ὁμογενὲς, *qod animæ affine est.* Τοῦ γὰρ καὶ γένους ἐσμέν. *Nam hujus progenies etiam sumus.* Aratus in *phænom.* ab Apostolo lavdatus, *Act. c.* 17. *v.* 28. secundùm partem nimirum meliorem nostri.

Τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον] Ità *l.* 7. §. 55. πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. *aliis omnibus utitur*; sic etiam *l.* 3. §. 1. Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι. *Ea verò vis, qâ sese uti possit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἄλλων δυνάμεων, οὐδεμίαν εὑρήσεις αὐτὴν ἑαυτῆς θεωρητικήν. οὐ τοίνυν οὐδὲ δοκιμαστικήν, ἢ ἀποδοκιμαστικήν. ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος κίνησις τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα. —αὐτὴ δὲν αὑτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; οὐδαμῶς. ἀλλ' ὅταν μὲν ἀντιγράφειν τῷ ἰδαίρῳ δέῃ, τέχνῳ τί γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἥξει. πότερον δὲ γραπτέον τῷ ἰδαίρῳ, ἢ οὔ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ οὐκ ἐρεῖ. καὶ περὶ τῶν μελλόντων ὠφελῆσαι ἢ μωσική. πότερον δ' ἀξιόν νῦν ἢ κιθαρίσαι, οὐκ ἐρεῖ; τίς δὲν ἐρεῖ; ἢ καὶ αὐτὴν θεωρῆσαι, καὶ τἆλλα πάντα. αὕτη δ' ἔστι τίς; ἡ δύναμις

A ἡ λογική. μόνη γὰρ αὕτη καὶ αὑτὴν καταστήσασα ταμίλητον, τίς τέ ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἄξια ἔστα ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας. τί γὰρ ἐστιν ἄλλο τὸ λέγον, ὅ, τι χρυσὸς καλόν ἐστι; αὐτὸ γὰρ οὐ λέγει. δῆλον, ὅτι ἡ χρηστικὴ δύναμις τοῖς φαντασίαις. τί ἄλλο, τὸ μωσικὴν, γραμματικὴν, τὰς ἄλλας δυνάμεις, διακρίνει, δοκιμάζει, τὰς χρήσεις αὐτῶν καὶ τὰς καιρὰς παραδεικνύει; οὐδὲν ἄλλο. ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἀπάντων καὶ κυριεῦον οἱ Θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τῆς φαντασίας. τὰ δὲ ἄλλα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. *Aliarum facultatum nullam reperietis ipsam suimet contemplatricem: ac proinde ne approbatricem qidem aut improbatricem. Grammatica contemplatio qousqe progreditur? Ad distinctionem literarum*
B — *Num ergo earum aliqa seipsam contemplatur? Neqaqam: sed cum amico rescribendum est qid ei sit scribendum, Grammatica dicet: utrum amico sit scribendum, necne, Grammatica non dicet. In cantilenis Musica eodem modo, an avtem nunc canendum sit, & citharæ pulsanda, aut nec canendum, nec citharæ pulsanda, non dicet. Qa facultas igitur id dicet? Ea qa tum semetipsam, tum cætera omnia contemplatur. Ea vero qa est? Ratiocinandi ac differendi facultas. Sola enim hæc tradita est, qa tum seipsam perspexerit, qanam sit, & qid possit, & qanti sit æstimanda, tum cæteras universas. Qid enim aliud est qod*
C *dicat, aurum esse pulcrum? Ipsum enim non loqitur. Satis apparet, eam esse facultatem, qa utatur visis. Qid aliud est, qod Musicam, Grammaticam, cæteras facultates dijudicet, usum earum probet, modumqe demonstret? Nihil aliud. Qamobrem Dii immortales id qod est omnium præstantissimum & imperatorium, solum, ut decebat, in nostra potestate esse voluerunt, rectum videlicet visorum usum, reliqorum potestatem nobis ademerunt?* Idem *l.* 2. *c.* 23. Ἄνθρωπε, μήτ' ἀχάριστος ἴσθι, μήτε πάλιν ἀμνήμων τῶν κρεισσόνων. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ, νὴ Δία, ὑπὲρ αὐτοῦ ζῆν, καὶ τῶν συνεργῶν πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου, ὑπὲρ ἐλαίου, εὐχαρίστει τῷ Θεῷ. μίμησαι δ' αὐτὸν καὶ ἄλλο τί σοι δέδωκε κρεῖττον ἀπάντων τούτων, τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάζον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου λογιζόμενον. τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μήτι αὐτὴ ἑαυτὴν ἡ δύναμις; μήτι τῆς ὀρατικῆς πολ' ἤκιστα λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μήτε τῆς ἀκουστικῆς; — ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ ὄπλα τεταγμέναι εἰσὶν ὑπηρετεῖν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντασιῶν. — πῶς οὖν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρείσσων εἶναι ταύτης, ἢ καὶ ταῖς λοιπαῖς διακόνοις χρῆται, καὶ δοκιμάζει αὐτὴ ἑαυτὴν, καὶ ἀποφαίνεται, τίς γὰρ ἐκείνων οἶδε τίς ἐστιν αὕτη καὶ ποσῆ ἀξία; τίς ἐκείνη οἶδεν, ὁπόταν δεῖ χρῆσθαι αὐτῇ, καὶ πόταν μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀφ' ὧν ἃ δεῖ ἀποστρέφεται,
E τοῖς δὲ προσάγουσα; ἡ ὀρατική; οὐ. ἀλλ' ἡ προαιρετικὴ. τίς ἡ τὰ ὦτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα; — οὐκ ἄλλη ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις, — πότερον εἰπεῖν ἄμεινον, ἢ σιωπῆσαι, καὶ ἔστιν ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τοῦτο πρέπον ἢ οὐ πρέπον, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστου, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει ἢ ἡ προαιρετική; — καὶ δύναται τὸ διακονοῦν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου ᾧ διακονεῖ, ὁ ἵππος τοῦ ἱππέως; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαρίζοντος; ἢ οἱ ὑπηρέται τοῦ βασιλέως; τί ἐστι τὸ χρώμενον; προαίρεσις. τί ἐπιμελεῖται πάντων; προαίρεσις. τί ὅλον ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δὲ ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ κατὰ κρημνοῦ; προαίρεσις. εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τοῦ ἀκωλύτου τὰ κωλυόμενα. *Homo, nec ingratus esto, neqe etiam*
F *præstantiorum immemor: sed cum de visu & audita, atqe adeò de ipsa vita, vitaqe adjumentis, (cujusmodi sunt frumenta & legumina, cujusmodi vinum & oleum) gratiam habeto Deo, tum aliud ab eo his omnibus præstantius tibi datum esse memento, qod illis utatur, qod probet, qod pretium cujusqe statuat. Qid enim est qod de qalibet harum facultatum pronuntiet, qanti qaqe pretii sit. Num qaqe facultas per se. Num visum unqam de seipso qicqam locutum audivisti? num auditum? — Cum ministra & ancilla constituta sint ei facultati, qa visis utatur servire — Qi ergò potest alia qapiam facultas eâ præstantior esse, qa cæterarum qoqe ministerio utitur, singulaqe ipsa &*
G *probat & dijudicat? Qa enim illarum novit qanam hæc sit, & qanti pretii? qa illarum novit qando hac utendum, qando non utendum sit? Qanam est qa & aperiat & clavdat oculos, & à rebus noxiis avertat, in aliis vero intendat? Nunqid videndi vis? Non: sed vis voluntatis. Qanam aures occludit & reserat? — Non alia nisi voluntas — Utrum verò loqi an tacere præstet, & sic an illo modo dicere utilius sit, hoc deceat an dedeceat,*

& à qo vita tua gubernatur.

§. 22. Qod civitati non eſt noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, qibus noceri tibi poſſe videbitur. ſi civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: qin & etiamſi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, nè ſic qidem ſuccenſendum eſſet civitatem lædenti, ſed oſtendendum in qo delinqat.

§. 23. Sæpe cogita, qanta cum celeritate abripiantur & ſubtrahantur, qæ ſunt fiúntqe univerſa. eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & cavſſæ ipſæ converſionibus innumeris ſubjacent. nec qod conſiſtat ferè qicqam eſt. cogita itidem vaſtum iſtud utrinqe adjacens præteriti ac futuri temporis immenſum, qo conduntur univerſa. qî igitur non pro fatuo meritò habeatur, qi iſtis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqa, qæ

η τῦτο ἐϛι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τῦτο διοικεῖται. a

§. 22. [c]Ὁ τῇ πόλει ἐϛι ἀκ ἐϛι βλαβερόν, ἀδὲ τὸν πολίτην βλάπϛει. ἀπὸ ποίας τῆς ἔ βεβλαφθαι φαντασίας τῦτον ἔπαγε τὸν κανόνα. εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τῦτο μὴ βλάπϛεται, ἀδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι. εἰ ὴ ἡ πόλις βλάπϛεται b, ἀκ ὀργιϛέον τῷ βλάπϛοντι τὴν πόλιν. * τί τὸ παρορώμενον.

§. 23. Πολλάκις ἐνθυμεῖ, [c] τὸ τάχος τῆς φοφορᾶς καὶ ὑπαγωγῆς τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. [d] ἡ τε γὰρ ὐσία ῖον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει, καὶ [f] αἱ ἐνέργειαι ἐν ἀδιαλείπτοις μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις τροπαῖς, καὶ σχεδὸν [h] ἀδηλα ἐϛὶ, καὶ τὸ παρεγγύς * τὸ ἦ ἄπειρον ἔ τε παρωχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανές, [k] ὧν πάντα ἐναφανίζεται, πῶς οὖν ἀ ἱ μωρὸς, ἢ ὁ ἐν τούτοις φυσιώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ χθ-

a Inf. §. 35. l. 6. §. 44-54. l. 8. §. 55. l. 10. §. 6.
b L. 2. §. 1. l. 7. §. 26.
* [δεικλέον δὲ] sive, [ἀλλὰ δεικλ.] τί Inf. §. 28. L. 10. §. 4. l. 11. §. 13.
c L. 4. §. 43.
d L. 2. §. 17.
e Sup. §. 10.
f L. 7. §. 18. 25. l. 9. §. 19. l. 11. §. 35.
g L. 8. §. 6.
h Inf. §. 33.
* -γὺς τόδε f.
i L. 4. §. 3. l. 12. §. 7.
k L. 2. §. 12.
l L. 4. §. 44.

ANNOTATIONES.

deceat, & qod cujuſqe orationis tempus, qis uſus ſit, qanam A *alia dicit niſi voluntas? — Et fieri poteſt, ut id qod miniſtrat præſtet ei cui miniſtrat? ut equs equiti, canis venatori, inſtrumentum citharœdo, miniſtri regi. Qid eſt qod illis utatur? voluntas, Qid curat omnia? voluntas. Qid totum hominem tollit, nunc fame, nunc laqeo, nunc præcipitio? voluntas. Ergòne habet hæc qicqam robuſtius? Ullóne modo fieri poteſt, ut id qod coerceri neqit ſit infirmius iis qæ ab ipſo coercentur?*

Ὁ σὸς βίος ὑπὸ τῦτο διοικεῖται] Vide de his plura apud Epictetum loco ſuperiùs allato.

§. 22. Ὁ τῇ πόλει ἀκ ἔϛι βλαβερόν] Habes his gemina, *infrà* §. 35. *l.* 6. §. 44, 54. *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 6.

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπϛεται, ἀκ ὀργιϛέον τῷ βλάπϛοντι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον] Mutila eſſe hæc, res ipſa clamat. olim opinabar deeſſe negativam, εἰ δὲ ἡ πόλις ἀ βλάπϛεται, ἀκ ὀργιϛέον τῷ μὴ βλάπϛοντι τὴν πόλιν. eo motus, qòd *infrà* dicitur §. 35. τίς δὲ βλάβη τῆ κοινῆ; tanqam comitunitas ipſa lædi non poſſit. Jam ſententiam muto, & poſtrema ſic ſuppleo, ἀκ ὀργιϛέον τῷ β. τ. π. [δεικλέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικλέον] τί τὸ παρορώμενον. qomodo *l.* 7. §. 26. Ἐυμετὴς ἴση τῷ παροῤῥῶνλι. *Ex errore animi delinquentem æquiminter feras.* & *l.* 11. §. 13. Καὶ τῦτῳ αὐλῷ ἕλοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι. *Huic etiam ipſi errorem oſtendere promptus.* ut dicat, etiamſi detur lædi civitatem, tamen non eſſe lædenti ſuccenſendum, ſed citra iracundiam commonſtrandum errorem. De Demonacte Lucianus *pag.* 859. Τῶν μὲν ἁμαρλημάτων καθήπλετο. τοῖς δὲ ἁμαρλάνυσι συνεγίνωσκε. καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἰαλρῶν ἀξίως λαμβάνων, τὰ μὲν νοσήμαλα ἰωμένων, ὀργὴ δὲ πρὸς τὰς νοσῦντας ἀ χρωμένων. *Ipſa quidem peccata inceſſebat, ſed peccantibus ignoſcebat, petito à medicis exemplo, qi morbos quidem curant, iram verò in ægrotos non exercent.* Evripides *Belleroph.* Svidâ lavdante;

— τὸ μὲν νοσῦνλι θυμᾶσθαι κακόν.
— *male habenti iraſci malum eſt.*

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigida prohibiti maledicta, in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus ægros ſuos medicus: qorum nec obſcœna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa mtueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens omnes hos qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratoſqe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm ægros intemperantes. itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantius avſi ſunt adverſus medentem.* Idemqe *de irâ l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus eſt itaqe qi peccat, & admonitione, & vi, & mollíter, & aſperè: meliorqe tam ſibi qàm aliis faciendus, non ſine caſtigatione, ſed ſine irâ. qis enim, cus medetur, iraſcitur?* & *ibidem lib.* 2. *c.* 9. *Non eſt iraſcendum erroribus. qid enim, ſi qis iraſcatur in tenebris parum veſtigia certa ponentibus? qid ſi qis ſurdis, imperia non exaudientibus? qid ſi pueris? qid ſi illis iraſci velis qi ægrotant, ſeneſcunt, fatigantur? hac conditione nati ſumus, animalia obnoxia non paucioribus animi qàm corporis morbis.* Vide *ad l* 2. §. 1.

§. 23. Τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς] Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματος, ἅπαντα παραφέροντος. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* Plutarchus *de Orac. defect. pag.* 432. *A.* Gemina his habes *l.* 4. §. 43. & *l.* 6. §. 4, 15. & *l.* 7. §. 18.

Οἷον ποτοῦ ἐν διηνεκεῖ ῥύσει] Vide *ad l.* 4. §. 43. Flaccus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— qod adeſt memento
Componere æqus, cætera fluminis
Ritu ferentur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpeſqe raptas, & pecus, & domos
Volventis unâ, non ſine montium
Clamore, vicinaqe ſylva,
Qum fera diluvies qietos
Irritat amnes. —

Ἐν συνεχίσι μεταβολαῖς] Vide *l.* 7. §. 18, 25. & *l.* 10. §. 18. & *l.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολή. *Mutationes ſunt omnia iſta.*

Ἐν μυρίαις τροπαῖς] *l.* 8. §. 6. Πάντα τροπή. *Uſitata ſunt omnia.*

Οὐδὲν ἐσὸς] ità *infrà* §. 33. Ἐυμετάβλητα καὶ ἀχ ἑσῶτα. *Res mutari prona, & conſiſtere neſcia.* Naſo *Metamorph. l.* 15.

— *nihil eſt toto qod perſtet in orbe:*
Cuncta fluunt. —

Auguſtinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præſens qæro, nihil ſtat. qod dixi jam, non eſt, qod dicturus ſum, nondum eſt.* Hinc Plato Theæteto: Ἔϛι γὰρ οὐδέποτ' οὐδὲν, αἰεὶ δὲ γίγνεται. *Nihil enim unqam conſiſtit, ſed ſemper fit, movetur.* & Plutarchus *de EI. Delph. pag.* 392. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τῷ εἶναι μήτεσιν οὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα ῥητὴ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γινομένη φάσμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. ἂν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπιθῇς, λαβεῖν βυλόμενος, ὥσπερ ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαῤῥέον ἀπόλλυτι τὸ περιλαμβανόμενον, ὕτω τῶν παθημάτων μεταβάλλον ἑκάϛε τὴν ἄγαν ἐνάργειαν ὁ λόγος ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γιγνόμενον αὐτῦ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, οὐδενὸς λαβέϛθαι μένοντος ὄντως δυνάμενος. *Reverâ enim eſſentiæ nos neqaqam ſumus participes: ſed univerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionemqe obſcuram & inſtabilem ſui præbet. Qod ſi animum intendas, ut intellectu eam comprehendere poſſis: qemadmodum aqam ſi complectaris vehementius, fit ut comprimendo ea, & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic uniuſcujuſvis perpeſſionibus & mutationibus obnoxia rei nimis evidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum ejus, vel ad interitum, nihil arripere qod permaneat aut ſit revera cum poſſit.* Et mox *D.* Μένει δὲ οὐδεὶς, οὐδ' ἕϛιν ᾧ, ἀλλὰ γιγνόμεθα πολλοὶ περὶ ἓν φάνϛασμα καὶ κοινὸν ἐπιπαγῆον, ὕλης περιελαυνομένης καὶ ὀλισθαινύσης. *Neqe eſt unus; ſed naſcimur multi: materiâ circa unum ſimulacrum & exemplar qoddam expreſſum circumagitatâ, atqe labaſcente.* Aliâ ratione Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon *Cancellar. Orat.* 21. Ὅυτι τὰ δεξιὰ καὶ περιϛπάδαϛα τοῖς πολλοῖς, τὸ ἰσὸς καὶ μόνιμον ἔχει, ὅτι τὰ περιϛατικὰ τῶν πραγμάτων καὶ κατηφῆ παγίως ἠδέασαν. ἀλλὰ πάντα σάλῳ τινὶ καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτοις ὑπόκειται. *Proſpera fortunataqe res, & qa magno ſtudio à qam plurimis affectantur, neqe perſtant, diuve permanent: neqe etiam infortunata, ac luctuoſa ſolida firmaqe ſunt; ſed omnia fluctus cuidam, turbulentaqe agitationi, improviſis etiam mutationibus ſubjacent.* & qæ ſequuntur.

Οὐδὲν ἐσὸς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον] Vitioſa interpunctio, qæ & Xylandrum in fraudem induxit. lege Οὐδὲν ἐσὸς. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, &c. Conſule verſionem. Vide *l.* 4. §. 3, 50. & *l.* 12. §. 7.

Ὧ πάντα ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 12. §. 32.

Πῶς οὖ μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσιώμενος, ἢ σπώμενος] Vide *l.* 4. §. 44. & *l.* 7. §. 73. Horum autem ſtultitiam icone pulcerrimâ depingit nobis Dion Chryſoſtomus *Orat.* 66. Εἴτις εἴη τοιῦτος ἄνθρωπος, οἷος ζῆν πρὸς τὴν αὐτῦ σκιὰν, ὥϛε αὐξομένης μὲν αὐτῆς ἐπαίρεϛθαι. καὶ μεγαλαυχεῖϛθαι. βραχυτέρας δὲ γιγνομένης, λυπεῖϛθαι τε καὶ ὁρᾶϛθαι ταπεινότερον, καὶ τοσῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν ἐλάττων γένηται. ὃ πολύ γε ἂν εἴη τῷ Μαγίτῃ σοφώτερος. τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν λυποῖτ' ἄν, ὅτε δὲ χαίροι. πρωὶ μὲν ἐπεσθὰν ἴδοι τὴν σκιὰν τὴν ἑωθινὴν πάνυ μακρὰν, τῶν τε κυπαρίτων, καὶ

χιλιάδων, ὡς ἔν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσαι σοι;

a L.2.§.9.l. 12.§.32. b L.4. §.26. c L.4.§.48. l.11.§.18.

§. 24. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, ἃ ἧς ὀλίγιστον μετέχεις, καὶ ἧς σύμπαντος αἰῶνος, ὃ βραχὺ καὶ ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφώρισται, καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς πόσον σὲ μέρος.

d L.4. §.26. l.11.§.13.l. 12.§.26. * τις Xyl. e Sup. §. 3. f L.4.§.34.l. 7.§.57. g L.6.§.22. h L.4. §.3. Sup. §. 19. i L.7.§.16. 67.l.10. §.24. * αὐτὸ f. L. 7.§.68. k L.3.§.6.l. 7.§.55.l.8. §.26.

§. 25. d Ἄλλος ἁμαρτάνει * τι εἰς ἐμέ. ὅρα σε). e ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. f ἐγὼ νῦν ἔχω, ἃ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ ποιῶ ἃ με νῦν ποιῆσαι θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

§. 26. Τὸ ἡγεμονικόν σου κυριεῦσαν τῆς ψυχῆς σου μέρος, h ἀτρεπτον ἔστω, ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως. καὶ i μὴ συγκεχύσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω * αὐτὸ, ἐφ' ὅσον δύναται k τὰς πάσας ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. ὅταν δὲ ἀναδιδῶνται κατὰ τὴν ἑτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε οὐκ ἐᾷ μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, ὁ περιγράφον ἀντιβαίνειν.

ad ſpatium perbreve moleſtiam exhibeat, qiritatur, qaſi diu id fiat.

§. 24. Memineris & naturæ univerſæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & ævi univerſi, cujus ſpatium breve & momentaneum tibi aſſignatum eſt; & fati, cujus quantilla es particula?

§. 25. Peccat qis aliqid adversùs me? ipſe viderit: propriam habet diſpoſitionem, operationem propriam. ego nunc habeo, qod nunc habere me vult rerum natura; facióqe qod nunc me facere vult natura mea.

§. 26. Qæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel aſperum carnis tuæ motum: nec ſe carni immiſceat, ſed circumſcribat ſeſe, & intra membrorum limites coerceat affectiones iſtas. qòd ſi aliâ ratione ſe ad mentem ſubvexerint, qatenus nempe eâ corpori unita eſt, tunc ſenſui, cum à natura ſit, non eſt obnitendum,

ſed

ANNOTATIONES.

τῶν ἐν τοῖς τείχεσι πύργων σχεδὸν μείζω, δῆλον ὅτι χαίρει ἂν, ὡς αὐτὸς ἐξαπίνης γεγονὼς τοῖς Ἀλωαδαις ἴσος. καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν βαδίζοι ἂν, καὶ εἰς τὰ δίαιτα, καὶ πανταχόσε τῆς πόλεως, ὅπως ἂν ὑπὸ πάντων βλέποιτο. περὶ δὲ πλήθους ἀγορᾶν ἄρχοι' ἂν σκυθρωπότερος αὐτῷ γίγνεσθαι, καὶ ἀναχωρεῖν. τὰς δὲ μισημβρίας; αἰσχύνοι' ἂν ὀφθῆναι ἀνθρώπῳ τινὶ, καὶ ἔνδον μένοι ἂν ἐγκλεισάμενος, ἐπειδὴ ἐν ποτὶ βλέπειν τὴν σκιὰν παρῇ. περὶ δείλην δὲ ἀναλαμβάνοι αὐτὸν, καὶ γαυρότερος φαίνοιτο ἂν ἀεὶ πρὸς ἑστηκώς. πάνυ μοι δοκεῖς ἄτοπον διάτασιν, καὶ ἄνδρα διατλάσῃ ἠλίθιον. ἴσχει ὁ τῇ δεξῇ προσίσχων, ὥδέ τι βελτίων, ἀλλὰ πολὺ ἀθλιώτερος; πολλάκις γὰρ ἂν, πλείης μεταβολὰς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μὲ ἀσάλοιτο. καί τοι, οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνος ἐν τεταγμέναις ὥραις τισὶν, ἀλλὰ καὶ δείλης, καὶ ἑωθὲν, ὥδέ αὐτὸν κωλύσει μὴ δυσυχίσατος ἄνθρωπος εἶναι, νῦν μὲν φερόμενον καὶ πετόμενον ὑψηλότερον τῶν νεφῶν, ἂν τύχωσι μαρτυρήσαντες αὐτὸν τινες καὶ ἐπαινέσαντες, νῦν δὲ συσελλόμενον καὶ ταπεινούμενον. πολὺ πλείης αὐξήσεις τε καὶ φύσιος τῆς ψυχῆς ἀντὶ λαμπανήσης, ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν τῆς σελήνης. *Si qis igitur foret talis homo, qi viveret ad ſuam umbram, nempe ut eâ avctâ efferretur atqe gloriaretur: breviore autem factâ contriſtaretur, dejectiorisqe videretur animi, tantoqe magis, qantò ea minor fieret, haud multo utiqe eſſet Margite ſapientior. Eadem enim die nunc qidem mæſtus eſſet, nunc autem gaudereat. Mane qidem, cùm umbram videret matutinam valde prolixam, atqe cypreſſis turribusqe in mœnibus ferè maiorem, haud dubium qin gaudereat, qaſi ipſe repentè compar factus eſſet Aloidis: atqe in forum vaderet & in theatra, inqe omnia civitatis loca, qo ab omnibus conſpici poſſet. Circa meridiem verò inciperet mœſtior ſeipſo fieri, atqe ſecederet. At in meridie erubeſceret ab ullo homine conſpici, domiqe maneret clauſus, conſpectâ pedibus umbrâ. Poſtea verò crepuſculum rediret ad ſe, fieretqe ſuperbior ſemper ad veſperam. Prorſus mihi videtur abſurdam affectionem, virúmqe effingere ſtolidum. Quare is qi gloriæ animum advertit, nihilò eſt melior, ſed multò miſerior. Nonnunqam enim una die ſæpius immutaretur, neqe qemadmodum ille incertis qibuſdam horis, ſed etiam nunc, & circa crepuſculum, nihil prohiberet, qò minus eſſet hominum infortunatiſſimus. Nunc enim impetu ferretur, volarétqe altius nubibus, ſi qi teſtimonium illi perbibuiſſent, illúmqe laudaſſent: nunc autem contraheretur, abiceréteqe animum. Multoqe plura incrementa atqe decrementa illibus ſuſciperet animus, ut mihi videtur, qàm luna.*

§. 24. Τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις] Vide *l.* 10. §. 17. & *l.* 12. §. 32. Seneca *Epiſt.* 91. *Qota pars omnium ſumus?*

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 26, 48. & *l.* 11. §. 18. Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος. *Momentanea eſt vita humana.* Diodorus Siculus *hiſtor. l.* 1. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι διὰ τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιοῦσι μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος, τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ὕστερον χρόνον. *Cuncti enim mortales, ob naturæ imbecillitatem, vix ad exiguum momentum totius æternitatis vivunt, per omne deinde tempus exſtincti.* Ariſtides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 140. Βίος δὲ πᾶς ἀνθρώπου βραχὺς, καὶ ὁ πολλῶν τινος ἄξιος εἰς ἀριθμῶν λόγον. ἀλλ' ἐάν τε Ἀργανθώνιον, ἐάντε Τίθωνον λίγῃ τις, ἐάν τε τὸν τὰς τρεῖς γενεὰς διαγηράσαντα Νέστορα τὸν Πύλιον, παύσας τούτους τοὺς χρόνους συνθεὶς, εὑρήσει ἔλαττον μέρος ὄντας τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ ὅσον εἰπεῖν. *Jam vita omnis hominum brevis eſt, nec valdè longa, adeò ut ſive Arganthonium commemores, ſive Tithonum, ſive eum qi ad tria duravit ſecula, Neſtorem Pylium, omnibus his temporibus in ſummam collectis minima deprehendatur eſſe pars æternitatis.*

§. 25. Ἄλλος ἁμαρτάνει τι εἰς ἐμέ] Xylander legiſſe videtur, Ἄλλος ἁμαρτάνει τις εἰς ἐμέ. *Peccat alius qis adverſum me.* Verùm lectionem receptam ſolicitare nihil eſt neceſſe; *Peccat qidpiam alius adverſus me.* Ego, ſi qid eſſet mutandum, legerem potiùs; Ἄλλος ἁμαρτάνει. τί εἰς ἐμέ; *Peccat alius. qid hoc ad me? ipſe viderit.* Verùm nihil moverim. *l.* 4. §. 26. & *l.* 9. §. 4. ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *ſibi peccat.* Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Τί οὖν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; οὐκ ἐκείνῳ ἁμάρτημα; πῶς γὰρ ἄν; δύναται δ' ἄλλῳ μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλῳ δὲ κακόν; ἄ. τί οὖν ἀγωνιᾷς περὶ τῶν ἀλλοτρίων; *Qid ergò curæ tibi ſunt alienæ? Amon illius peccatum? Qidni? Poteſt verò alterius eſſe delictum alterius malum? Non. Qid ergò de alienis angeris?*

Ὄψεται] *Viderit ipſe.* αὐτῷ μέλειτω. qaſi dicat, Qid ad me? ſive, nihil id ad me pertinet. Sic Cicero *Acad. l.* 4. *Viderit hoc Epicurus.* Naſo *Art. l.* 1.

Viderit Atrides, —

q. d. nihil ad me. cavſſam ipſe ſuam tueatur. & *l.* 3.

Viderit utilitas. —

q. d. utilitatem ipſe nihil moror. Sic *l.* 8. §. 41. & *l.* 9. §. 27. & *l.* 11. §. 13. & *l.* 12. §. 1.

Ἰδίαν ἔχει διάθεσιν] *ſuprà* §. 3. Ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι. *Habent illi mentem propriam.*

Ἐγὼ νῦν ἔχω ἃ με θέλει νῦν ἔχειν] Hoc argumento compeſcit ſuos rex pius à viro neqam ac nefario maledictis impetitus. *Regum hiſt. l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. *Sinite iſtum: Ipſe enim maledixit, qia id Dominus edixit.* Vide *ad l.* 4. §. 34.

Καὶ πρᾶσσω, ἃ με νῦν πράσσειν] Ità *l.* 6. §. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθήκω ποιῶ. *Ego qod mei eſt officii exſeqor.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Ἐκεῖνοι μὲν ποιητικὰ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς. ἡμεῖς δὲ οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἐσμεν. *Illi ea agunt qa ipſis videntur. & nos nihil minus ſic affecti ſimus ut natura poſtulat.* Seneca. *Epiſt.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum ſit; ut cogites, qod ſit hominis officium, alterum intueaeris, nè ladaris? alterum, nè ladas. commodis omnium lateris, moveaeris incommodis: & memineris qa præſtare debeas, qa cavere.* Verùm iſta non ad Stoicam amuſſim exacta prorſus.

§. 26. Ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως] id eſt, *à voluptate vel dolore.* eadem periphraſis *ſuprà l.* 4. §. 3. Λείως ἢ τραχέως κινωμένῳ. *Leniter ſive aſperè moto.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 1. Πόνος τί ἐστι; μορμολύκιον. σρίψον αὐτὸ καὶ λάμπιθι. τραχέως κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. ἂν σοι μὴ λυπήσῃ, ἀ θύρα ἡνοιγμένη. ἂν λυπήσῃ, φίρε. *Labor qid eſt? Larva. Inverte eam ut cogneſcas. Aſperè movetur carnuncula, deinde rurſus molliter. Qod ſi tibi non expedit, janua patet. ſi expedit, fer.* Seneca *de beat. c.* 15. *Qomodo hic poteſt Deo parere, & qicqid evenit bono animo excipere, nec de fato qeri, caſuum ſuorum bonus interpres, ſi ad doloris voluptatúmqe punctiunculas concutitur?* Vide *l.* 10. § 8.

Μὴ συγχυνέσθω] *Nè admittas perſvaſiones* Xylander. tanqam ſi de principalis partis judicio agatur, qod in cafibus iſtiuſmodi inhibendum toties inculcat Marcus *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. 44. & *l.* 11. §. 9, 16. & iſtic etiam in mox ſubjunctis, τὴν ὑπόληψιν μὴ προσιδέτω. Verùm meliùs Caſavbonus, *nè immiſceatur*, ſive *nè immiſceat ſe.* Vide *l.* 7. §. 67. & *l.* 10. §. 24.

Περιγραφέτω αὐτὸ] *Circumſcribat eas* Xylander. Verùm αὐτὸ potiùs legendum. atqe ità Caſavbonus *circumſcribat ſe.*

Τὰς πείσεις] *Perſvaſiones* Xylander. *perpeſſiones*, vel *affectiones* potiùs; de qibus & *l.* 3. §. 6. & *l.* 7. §. 55.

Πρὸς τὴν αἴσθησιν φυσικὴν ὄντα οὐ περιτέον ἀντιβαίνειν] fruſtra enim id foret. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 2. *Omnes enim motus, qi non voluntate noſtrâ fiunt, invicti & inevitabiles ſunt: ut horror frigidâ aſperſis, ad qoſdam ictus aſperuatio, ad pejo-*

res

sed sistenda partis principalis censura, nè de his tanqam avt bonis avt malis sententiam ullam ferat.

§. 27. Cum Deis vivendum. hoc avtem faciet, qi animum exhibuerit ità jugiter affectum, ut rebus sibi destinatis acqiescat; faciátqe qæcunqe genius ille voluerit, qem sui particulam à se avulsam Jupiter cuiqe attribuit, præsidem ducémqe eidem futurum. hic avtem cujusqe mens est & ratio.

§. 28. Num succenses ei qi hircum olet?

a τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὡς περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, μὴ προσιέσθω τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ. a L. 4. §. 8. l. 7. §. 14.

§. 27. b Συζῆν θεοῖς. συζῇ τῷ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν c ἀρεσκομένην μὲν τοῖς δοτοὺς ἐμοῖς, d πειθομένην τῷ ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ e προσάτην τὸν ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, f ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ἔστι δὲ ἕκαστος ἡμῶν, ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. b L. 10. §. 1. l. 12. §. 5. c L. 2. §. 17. l. 3. §. 16. l. 7. §. 54. d Sup. §. 10. e L. 3. §. 5. f L. 2. §. 4. l. 12. §. 26.

§. 28. g Τῷ γράσσωνι μὴ ὀργίζῃ; μὴ π g L. 11. §. 15.

ANNOTATIONES.

res nuncios subriguntur pili, & rubor ad improba verba suffunditur, sequiturqe vertigo prærupta cernentes. qorum, qia nihil in nostra potestate est, nulla qò minùs fiant ratio persvadet. Sensum enim hominis nulla exuit virtus. Idem *Epist.* 85. & *Epist.* 11. *Nullâ sapientiâ naturalia corporis avt animi vitia ponuntur. qicqid infixum & insenitum est, lenitur arte, non vincitur. qibusdam etiam constantissimis in conspectu populi sudor erumpit, non aliter qàm fatigatis & æstuantibus solet: qibusdam tremunt genua dicturis: qorundam dentes colliduntur, lingua titubat. labra concurrunt. hæc nec disciplina, nec usus unqam excutit: sed natura vim suam exercet; & illos vitii sui etiam robustissimos admonet. inter hæc ruborem esse scio, qi gravissimis qoqe viris subitus offunditur, magis qidem hoc in juvenibus apparet, qibus & plus caloris est, & tenera frons: nihilominus veteranos & senes tangit. — non accidit hoc ab infirmitate mentis, sed à novitate rei; qa inexercitatos etsi non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. nam ut qidam boni sanguinis sunt, ità qidam incitati & mobilis, & citò in os prodeuntis. Hæc nulla sapientia abigit. alioqin haberet rerum naturam sub imperio, si omnia eraderet vitia. qacunqe attribuit conditio nascendi, & corporis temperatura, cùm multum se dimqe animus composuerit, hærebunt. nihil horum vitari potest, non magis qàm arcessi. — nihil adversùs hæc sapientia promittit, nihil proficit: sui juris sunt; injussa veniunt, injussa discedunt.* Idem *Epist.* 57. *Illius qoqe in qem jus fortuna perdidit, ferietur animus, mutabitur color. qidam enim nulla virtus effugere potest: admonet illam natura mortalitatis suæ. itaqe & vultum adducet ad tristitiam, & inhorrescet ad subita, & caligabit, si vastam altitudinem in crepidine ejus constitutus despexerit, non est hic timor, sed naturalis affectio inexpugnabilis rationi.*

Τὴν δὲ ὑπόληψιν μὴ προσιέσθω τὸ ἡγεμονικὸν] In eandem sententiam Stoicus qidam apud Gellium *l.* 19. *c.* 1. eâdem ferè affectione, qa Seneca *Epist.* 57. in crypta Neopolitana, in procella vehementiori dum navigat, ipse correptus, ex Epicteti dissertationum ab Arriano digestarum, qi nunc non prostat, *l.* 5. *Visa animi, qæ φαντασίας Philosophi appellant, qibus mens hominis primâ statim specie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis sunt, neqe arbitraria, sed vi qadam sui inferunt seje hominibus. noscendi probationes avtem, qas συγκαταθέσεις vocant, qibus eadem visa noscuntur ac dijudicantur, voluntaria sunt, fiuntqe hominum arbitratu. propterea cùm sonus aliqis formidabilis, avt cælo, avt ex ruina, avt repentinus nejcius [ulcius] periculi nuncius, vel qid aliud ejusmodi factum; sapientis qoqe animum pavidiùs moveri, & contrahi, & pallescere necessum est. non opinione alicujus mali perceptâ, sed qibusdam motibus rapidis & inconsultis, officium mentis atqe rationis prævertentibus. mox tamen ille sapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, visa istiusmodi animi sui terrifica non approbat, hoc est, οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσπιδοξάζει, sed abjicit respuitqe: nec ei metuendum esse in his qicqam videtur. Atqe hoc inter insipientis sapientisqe animum differre dicunt, qod insipiens qalia sibi esse primo animi jus pulsu visa sunt sæva & aspera, talia esse vere putat, & eadem incepta, qæ qasi jure metuenda sint; suâ qoqe assensione approbat, καὶ προσπιδοξάζει. Sapiens avtem, cùm breviter & strictim colore atqe vultu motus est, οὐ συγκατατίθεται, sed statum vigoremqe sententiæ suæ retinet, qam de hujusmodi visis semper habuit, ut de minimè metuendis, sed fronte falsâ, & formidine inani territantibus.* Seneca etiam *Epist.* 71. *Non educo sapientem ex hominum numero, nec dolorem ab illo, sicut ab aliqa rupe nullum sensum admittente, submoveo. memini ex duabus partibus illum esse compositum. altera est irrationalis: hac mordetur, uritur, dolet, altera rationalis: hac inconcussas opiniones habet, intrepida est & indomita.*

§. 27. Συζῆν θεοῖς] *L.* 10. §. 1. θεοῖς συμπολιτεύεσθαι, *cùm dits versari.* In sacra pagina itidem, **התהלך את־האלהים** *Ambulare cum Deo.* de Enocho dictum, *Genes. c.* 5. *v.* 24. Aliud est, qod apud Minucium Octavius, de Deo: *Non tantùm sub illo agimus; sed cum illo, ut prope dixerim, vivimus.* Qanqam dictionem emollire avt deminuere nihil fuit necesse. amplius ac fidentius Pavlus Athenis, referente Lucâ *Act. c.* 17. *v.* 28. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν. *In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.* Sed & Minucius ipse alibi; *Non solum in oculis ejus, sed & in sinu vivimus.* Verùm istud, inqam, aliud est ab eo qod hic Marcus. istud enim necessitatis, illud voluntatis est.

Ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀποτεμομένοις] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 33. & *supra* §. 8. & *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 11.

Ὁ δαίμων] Vide *l.* 2. §. 13. & *l.* 3. §. 12, 16. & *supra* §. 10. & *l.* 12. §. 26.

Ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ] In eundem sensum *lib.* 2. §. 1. ἀπόμοιρα, & §. 4. ἀπόῤῥοια, qo istic ἀπόσπασμα τοῦ Διὸς, humana mens dicitur. Laërtius *lib.* 7. §. 143. in *Zenon.* ex Stoicorum sensu; Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, ὅλου ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν ὕστις ἀποσπάσμα ᾖ. *Animalium esse mundum manifestum est, qòd anima nostra inde avulsa sit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 14. Αἱ ψυχαὶ μέν ἐστιν οὕτως εἰσὶν ἀπόσπασμα τοῦ θεοῦ, ὥστε αὐτοῦ μοῖραι ὄσαι καὶ ἀποσπάσματα. *An cùm animi nostri ita sint devincti Deo, ut particulæ sint ejus, & ab eo qasi avulsæ.* Et *l.* 2. *c.* 8. Θεῶν ἔργα κἀκεῖνά ἐστιν, ἀλλ' ὁ προηγούμενα, ἀδὲ μέρη θεῶν. Σὺ δὲ προηγούμενον εἶ, σὺ ἀπόσπασμα εἶ τοῦ θεοῦ. ἔχεις τι ἐν σαυτῷ μέρος ἐκείνου. *Opera Deorum & illa sunt, non tamen præcipua sunt, neqe Deorum partes. Tu verò principale qiddam es: tu aliqid es à Deo avulsum: tu habes in te aliqam Dei partem.* Pythagoras apud Laërtium *l.* 8. §. 27. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν, ἀπόσπασμα αἰθέρος. *Animam verò avulsionem ætheris esse.* Cujus sententiam impugnans Cicero *de nat. Deor. l.* 1. *Pythagoras, qi censuit Deum animum esse, per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex qo nostri animi carperentur, non vidit distractione humanorum animorum discerpi & dilacerari Deum, & cùm miseri animi essent, qod plerisqe contingeret, tum Dei partem esse miseram, qod fieri non potest.* Philo *de insomn.* Ἐν ἀνθρώποις ὁ νοῦς ἀπόσπασμα θείου. *In hominibus mens particula est divina.* Idemqe *de Cajni insid. pag.* 171. *E.* Πῶς γὰρ εἰκὸς βραχὺν ὄντα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν μηνιγγι, ἢ καρδίᾳ βραχίοσιν ὠγκοις ἐγκαταλημένον, μίγνυσθαι ὅραῳ καὶ κόσμῳ χωρήσαι τοσοῦτον, εἰ μὴ τῆς θείας καὶ ἐυδαίμονος ψυχῆς ἀπόσπασμα ἦν ἡ διαιρετόν; *Et qomodo credibile videtur, tam exiguam mentem humanam, membranula cerebri avt corde, haud amplis spatiis inclusam, tantam cæli mundiqe magnitudinem capere, nisi illius divinæ fœticisqe animæ portiuncula esset indivisibilis.* Qod Manilius *astronom. l.* 2.

Qis cælum possit, nisi cæli munera nosset,
Et reperire Deum, nisi qi pars ipsa Deorum est?

Versum primum, uti vulgò concipitur, qid velit, non asseqor. ego sic potiùs concipiendum censuerim,

Qis cælum possit, nisi cæli munere, nósse?

Cicero *de divinat. lib.* 1. *A natura divina hausios animos & delibatos habemus.* Et *Tusc. l.* 5. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et Manichæi diserte, referente Epiphanio *hæres.* 66. §. 9. Τὴν ψυχὴν μέρος θεοῦ εἶναι, ἢ ἀπ' αὐτοῦ ἀποσπασθῆναι. *Animam esse particulam Dei, ab eoqe avulsam.* cavtiùs pavlò Hermes in *Pœmandro c.* 12. §. 1. Ὁ νοῦς ἀπ ἔστιν ἀποτελεσμένος τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὥσπερ ἡλιομένος, καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. *Mens utiqe ab essentia Dei habitu non est præcisa: qin etiam velut diffusa, Solis splendoris instar.* Qod Philo *de Cajn. insid.* proxime post superius adducta; Τιμιώτερα γὰρ ἐστὶ τοῦ ὄντος καὶ ἀπερίληπτα, ἀλλὰ μόνον ἐκλάμπει. *Nihil enim qod divinum est abscinditur, sed tantùm protenditur.* Verum neviter tamen cavtè iatis. Vide *ad l.* 2. §. 1. & 4.

§. 28. Τῷ γράσσωνι] ità restituit Xylander, cùm in membranis θράσσωνι reperisset. Γρασσων, ὁ γραττὺ ὄζων. Γράσσων, *qi hircum olet*, ut Aristoteles *problem. l.* 4. *q.* 21. & *l.* 13. *q.* 9. Sive ὁ κινάδους ὄζων, ὥσπερ ὁ τράγος, *fœtens sicut hircus.* ut de Cyclope Lucianus *in Galat.* unde & τραγομάσχαλος Aristophani in *pace*, qi, cum Gorgonio Horatiano, *hircum olet.* Γράσσος, qo vocabulo Marcus qoqe unus est *l.* 9. §. 36. fœtor ille, qi *hirsutis*, ut est apud Horatium, *cubat gravis hircus in alis.* Αὐτὸν ἡμῶν τὸν γράσσον οὐχ ὑπομένουσι. *Qi ne axillarum qidem ipsarum fœtorem sufferent.* De Persis Alexandri milites pugnam inituri. Plutarchus in *apoph.* §. 26. qo loco tamen Henricus Stephanus non γράσσου, sed γράσσου legit, & ἀλαλαγμὸν, sive clamorem ac vociferationem à militibus in congressione acierum edi solitum interpretatur, qi Vegetio *l.* 3. *c.* 18. & Ammiano *l.* 16. *c.* 12. & *l.* 26. *c.* 10. & *l.* 31. *c.* 8. *barritus* dicitur. Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 14. Ἡ ἐν τοῖς τράγοις δυσωδία, καὶ ἡ ἐν ταῖς μασχάλαις κινύρα καλεῖται, ἢ γράσσος. *Odor hircorum, sicut & axillarum fœtor, cinabra vel hircus dicitur & γράσσος.* Et Etymologus. Γράσσος, ὁ ἐν τοῖς ἱρίοις τῶν προβάτων συναγόμενος ῥύπος, ἢ τῶν μασχαλῶν δυσωδία. *Γράσσος, in ovium lana collecta sordes, & malus axillarum odor.*

μήπι τῷ ὀζοσόμῳ ὀργίζῃ; τί σοι ποιήσῃ; τοιοῦτον
a Sup. §. 17. σόμα ἔχει, τοιαύτας μάλας ἔχει · ἀναίγκη τοιαύ-
b L. 4. §. 13. l. 11. §. 39. τῳν ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄν-
c Sup. §. 22. l. 6. §. 27. l. 8. §. 59. l. 9. §. 11. l. 10. §. 4. l. 11. §. 13. θρωπος λόγον ἔχει, φησί, καὶ δύναται συννοεῖν ἐφ' ἑαυτὸν τί πλημμελεῖ. εὖ σοι γίνοιτο. τοιγαροῦν
b καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ λογικὴν
d L. 4. §. 31. λογικῷ λόγῳ. c δεῖξον, ὑποδύμησον. εἰ γὰρ
e L. 3. §. 7. l. 11. §. 18. ἐπαΐῃ, θεραπεύσεις, καὶ οὐ χρεία ὀργῆς. d [ὅτι
f L. 2. §. 11. l. 11. §. 3. c τραγῳδὸς, ὅτι πόρνη.]

§. 29. f Ὡς ἐξελθὼν ζῆν δύναῃ, ὅτως ἐνταῦθα
g L. 8. §. 47. ζῆν ἔξεστι, ἐὰν ᾖ μὴ ἀπτρέπωσι, τότε κὰ ἔξιθι.

num ei, cui halitum gravem os emittit? qid enim fecerit? ejuſmodi os huic, illi alæ ſunt, ut fieri neqeat, qin tale qid ab utroqe ſe proferat. at homo, inqis, ratione præditus eſt, poteſtqe ſi advertat, dignoſcere qid delinqat. bene tibi ſit. proinde, tu qoqe ratione cùm ſis præditus, rationali facultate turâ eandem in illo excitato, errorem oſtendito, commoneſacito. ſiqidem enim te avdiverit, ſanâſti eum, nec irâ amplius opus jam erit. [Nec tragœdus, nec ſcortum.]

§. 29. Qo modo vivere cogitas vitâ mox exceſſurus, eodem, ſi volueris, vivere jam licet. ſin id minùs permiſerint, qibuſcum hîc degis, exeas licèt è vita;

ANNOTATIONES.

Et Svidas è Marco noſtro emaculandus; Γράτος, ἡ δυσοσμία τῶν τράγων. καὶ γράσαι ἄνθρωπος, ὁ δύσοσμος. τῷ γράσαι μὴ ὀργίζου. lego τῷ γράσαι μήτι ὀργίζῃ; Γράτος. *Hircorum malus odor. Hircorum fœtor. Et* γράσαι ἄνθρωπος, *homo male olens, fœtidus, hircoſus, hircum olens. Hircum olenti ne iraſcaris.* locum enim iſtum dubio procul adduxerat, qem Xylander etiam (qem Caſavbonus qoqe ſeqitur) ſic verterat; *Nè iraſcaris ei qi hircum olet, avt cui anima fœtet.* Ego verò ἐρωτηματικῶς legendum, vertendúmqe omnino cenſuerim. *Nimqid ei iraſceris, qi hircum olet? nunqid ei, cui anima fœtet?* Sicut in lana ſuccidiore ſordes contractæ gravem mittunt odorem, ità ex pilorum hirſutie ac ſudore crebro ſordes in alis collectæ: qalis hircis cùm ſit familiaris, à lanis ad hircos, ab hircis ad homines tranſlata vox eſt. Ad Marci mentem pulcrè Gregorius Nazianzenus Περὶ ἑυταξίας. Ἐνιγκέ τι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ δυσωδίας, ἢ ὕσης, ἢ δοκήσης, ὁ τῷ πνευματικῷ μύρῳ συγκεχριτμένος, ἵνα μεταδῷς τούτῳ τῆς σῆς εὐωδίας. οὐκ ἔστιν ἐχίδνης ἰὸς ἢ κακία, ἵν' ὁμοῦ τῷ πληγῆναι περιδληθῇς ὀδυναις, ἢ κὰ διαφθαρῇς, κὰ διὰ τοῦτο ἢ σοι συγγνώμη φεύγοντι τὸ θηρίον ἢ ἀποκλείοντι. ἀλλ' εἰ μὲν εἰ δυνατὸς, καὶκεῖνον θεράπευσον. εἰ δὲ μὴ, τό γε ἀσφαλὲς ἔχεις, ἐν τῷ μηδὲν αὐτὸς τῆς μοχθηρίας μεταλαδεῖν. ἰσμὴ τις ἔστιν ἀηδὴς τὸ ἰκείνου πάθος, ἢν ἀπιλάσῃ τυχὸν τὸ σὸν ἐυῶδες ὑπερνικήσαν ταχὺ, ἂν ἰδέξῃ τι τοιοῦτον ὑπὲρ τοῦ ὁμοδούλου καὶ συγγενοῦς συμπαθὲς. *Tu, qi ſpirituali illo unguento arte unguentaria confecto delibutus es, fraterni fœtoris nonnihil perfer, ſive verus ſit fœtor ille, ſive ità tibi videatur, ut ipſe vicißim boni tui odoris illi aliqid impertias. Vipera virus non eſt improbitas, ut ſimulatqe ictus fueris, doloribus cruciaris, avt etiam intereas, ob eamqe cauſſam tibi, beſtiam fugienti, vel interimenti venia paratu ſit. Verùm, ſi qidem à te fieri poteſt, eum qoqe morbo libera, ſin minus, ipſe certè ità demum in tuto verſaberis, ſi improbitatis illius particeps neqaqam factus fueris. Inſuavis qidam odor eſt illius morbus, qem fortaſſe fragrantia tua vincet atqe depellet. Libenter ſcilicet ac promptè hujuſmodi qippiam conſervi & cognati tui cauſſâ ſuſciperes.* &c. Hinc meretricularum ſcommata illa, apud Athenæum *l.* 13. *p.* 585. *D.* Θαὶς πρὸς γεράντα πορευομένη ἐρασὴν, ἐπεί τις αὐτὴν ἠρώτα πῇ πορεύεται, εἶπεν,

Ἀιγεῖ συνοικήσουσα τῷ Παιδίωνος.

Phryne cænans cum hircoſo amatore, ſublatam phorimen, id eſt, *olfactorium faſciculum florum, & ramulorum herbarum ſuaviter olentium porrexit, & hanc, inqit,* καλάτραγε. alluſit altera ad vocabulum αἰγὸς, qum *caprum* ſignificet, qod Ægæi nomen includere videtur; altera ad τράγε, qod *hircum* deſignat, qaſi τεράγε, hoc eſt, *hirce* dixiſſet.

Τῷ ὀζοσόμῳ] Ità Lucianus *Antholog. l.* 2. *c.* 14. *carm.* 3. *n.* 1.

ὀζόσομας ἐξορκιστής.
Os fœdum habens exorciſta.
— *cui ſcilicet agris*
Faucibus exuperat gravis halitus, —
Gutture ſulphureas lentè exhalante Mephites.

utì Perſius *Sat.* 3. unde *guttur meditatorium efficitur latrinarum*, ut Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. dum nimirum,

Τὸ σόμα καὶ πρωκτὸς ταυτὸν ὄζει,
Os & anus idem tua olent.

ut ille in *Antholog. lib.* 2. *cap.* 14. *carm.* 5. *n.* 1. loqitur. ut poſſint illi *ex veteri Stoicorum decreto* aqè *liberi crepitus atqe ructus eſſe.* utì Cicero ad Pætum ſuum jocatur, *lib.* 9. *Epiſt.* 21.

Ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν] corpus ità affectum non poteſt non ejuſmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejuſmodi actiones, & operationes edere. Vide *ſuprà* §. 17. & *l.* 11. §. 18. & *l.* 12. §. 16.

Ἐν σοι γίνοιτο] formula ironica: qâ & Epictetus *l.* 2. *c.* 5. & alibi utitur. Sed & nos Angli; **well fare thee.** aliud eſt qod Xylander *bene res habet.* ἐυ ἔχει. *l.* 10. §. 1.

Δεῖξον] Vide *ſuprà* §. 22.

Εἰ γὰρ ἐπαΐει, θεραπεύσεις] Ità Dominus Chriſtus, Matth. c. 18. v. 15. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. *Si te avdierit, lucratus es fratrem tuum.*

Οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη] Iſta iſtic qid velint, ego neſcire me fateor. cum ſeqenti periocha committunt pleriqe, ità vertit Xylander, ac ſi legiſſet, οὔτε ὡς τραγῳδὸς, οὔτε ὡς πόρνη, ὡς ἐξελθὼν ζῆν δύναῃ, οὕτω ἐντεῦθεν ζῆν. Vertit enim, *Non ità hic vivendum eſt tibi, ut tragœdo avt ſcorto, qi egrediens vivere cogitat.* qod ego planè qid ſit, non capio. Mericus Caſavbonus, *ubi nec vociferator nec ſcortator futurus eſt.* [qi iſtud? *qomodo vivere ſtatuis, ubi ad locum ejuſmodi ſeceſſeris, ubi horum nevter exiſtat, ità iſtic licuerit.* D. Salmaſius ſic legit. οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη, ὡς ἐξελθόντι ζῆν δυναῆτον. οὕτως ἐντεῦθεν ζῆν ἔξεστι. *neqe biſtrio, neqe ſcortum ſcenicum ità in theatro vivere cogitant, ut inde exeant. ſic & hic etiam vivere licet.* Si tragœdus, inqit, & ſcortum, qi operam ſuam ſcenæ addixerunt, perpetuò in eo exercitio, qamvis turpi & infami vivere deſtinant, nec ab eo vitæ genere recedere cogitant; qid ni & liceat nobis manere in hac turbulenta vitæ rutuba? Avdeamus in loco penè conclamato & noſtram, licèt minùs dextram forſan, conjecturam interjicere. Qid ſi voluit Marcus, qod *l.* 4. §. 31. Μὴ τύραννον, μήτε δῆλον. *Neqe tyrannum, neqe ſervum.* qolqe Plato *Epiſt.* 7. Μήτε ἀπειχθάνεσθαι μήτε πειθόμενον, μήτε δὴ κολακεύοντά γε, ὑπερετεῖν αὐτοῖς. *Neqe infenſus adverſarer fruſtra monendo, neqe rurſus blandiendo eorum cupiditatibus aſſentarer.* Vide *l.* 11. §. 18. Ità certè uſurpavit τὸ τραγῳδεῖν *l.* 9. *c.* 29. Εἰ δὲ ἐτραγῴδησαν, ἀδὲς μι καταπλήττειν μιμεῖσθαι. *Sin tragicè ſemet oſtentarint, qi ad illorum oſtentationem me adſixit?*

§. 29. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν δύναῃ] Turpe & periculoſum eſt in eo ſtatu vivere, in qo nolis mori. Verùm nihil impedit, inqit Marcus noſter, qo minùs qiſqe in eo ſtatu vivat, in qo mori ac defungi deſiderat atqe in animo ſuo habet. Vide *ſuprà l.* 2. §. 11. & *infrà l.* 11. §. 3.

Ἐξελθὼν] *exiens*, è vita ſcilicet. ut *l.* 2. §. 11. ἐξιέναι τοῦ βίου pro *mori.* ἐξελθεῖν & ἀπελθεῖν ſimpliciter pro *mori.* Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 15. Συνεργάμει ἵνα ἐξέλθῃς. *Adjutores futuri ut è vita excedas.* Libanius *Monod. in Daphn. Apoll. templ. pag.* 188. Ὅσοι νυμφίοι τινὸς, πλεκομένων ἤδη στεφάνων, ἀπελθόντος. *Perinde ac ſi ſponſus qidam, interim dum conexuntur corolla, è vita diſcederet.* nam qod Mericus Caſavbonus de ſeceſſione, ſive ἀναχωρήσει intelligit, qalem *l.* 4. §. 3. loqitur; mihi nevtiqam probandum videtur.

Τότε καὶ τοῦ ζῆν ἔξιθι] Ità *l.* 8. §. 47. Ἀπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν. *Excede ergò è vita.* Stoicum hoc dogma, pietati parùm conſentaneum: de qo vide *ad l.* 3. §. 1. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Muſonius, opinor, Ἐὰν μὲν ἐκποιῇ πεπιτεύσει, μένειν ἐν τῷ βίῳ. εἰ δὲ μὴ, ῥαδίως ἀπαλλάττεσθαι, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως, ὅταν καὶ ἐκ τοῦ βίου. καθάπερ καὶ ἐξ οἰκίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ὅταν τὸ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας ἀπαιτῇ καὶ κομιζόμενος, τὴν θύραν ἀφέλῃ, τὸν κέραμον ἀφέλῃ, τὸ φρέαρ ἐγκλείσῃ. ὅταν καὶ ἐκ τοῦ σωματίου ἐξοικίζωμαι, ὅταν ἡ μισθώσασα φύσις, τὰς ὀφθαλμοὺς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, οὐκ ἀπομένω. ἀλλ' ὥσπερ ἐκ συμποσίου ἀπαλλάττομαι, οὐδὲν δυσχεραίνων, ὅταν καὶ ἐκ τοῦ βίου, ὅταν ἡ ὥρα ᾖ. ἔμοιγε πεφιλόδωρον ἔοικε. *Et ſiqidem conducat, cum paupertate manent in vivis: ſin minus, facilè migrant, tanqam è ſolenni conventu ac celebri, ità etiam è vita. Non aliter qàm è domo, inqit Bion, exigimur, ſi locator non accepto pretio habitationis, fores revellat, tegulam adimat, puteum obſtruat: ità & hoc corpuſculo relegor, qando qæ locavit natura, oculos ademerit, aures, manus, pedes, non moror amplius. Sed ſicut è convivio diſcedo, nihil indignans: ità etiam è vita, cum tempus aderit, ſcapham, ut trajicias, ingrediare.* qæ noviſſima cùm mendo nevtiqam vacent, aliis emendanda relinqo. Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ὦ, γὰρ ἔξεστιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τοῦ συμποσίου, καὶ μηκέτι παίζειν, ἔτι δὲ ἀνιᾶται μένων, οὐχὶ δὲ, ὡς παιδιᾶς παραμένων, μίσχεις ἂν ψυχαγωγῆται; *Nam cui licet abire de convivio qum volet, & non amplius ludere, is nunqid adhuc à manere dolet? non avtem tanqam ludo intereſt qod eo delectatur.* nec iſta vitii expertia, qod interpretem fugit, ſed emendatu ſatis proclivia.

lego

vita; ità tamen, nè tanqam mali qid paſſus. ſi fumus moleſtus eſt mihi, diſcedo. cur hoc momenti alicujus eſſe videatur? interim verò dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote qem nemo prohibere poſſit, qo minùs faciam qæ velim; velim avtem, qæ animantis ratione imbuti & ad ſocietatem nati naturæ ſint conſentanea.

§. 30. Univerſi mens communionis mutuæ amans eſt. itaqe deteriora qæqe præſtantiorum cauſſâ fecit: præſtantiora ſibi invicem conciliavit. vides ut res ſingulas ordine juſto ſubdiderit, congeſſerit, pro dignitate ſua ſuum cuiqe attribuerit, præſtantiſſimas mutuo ſibi invicem conſenſu devinxerit.

§. 31. Recole tecum, qo modo te hactenus geſſeris erga Deos, parentes, fratres, conjugem, liberos, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; nunqid hactenus adverſùs horum aliqem, qod minùs deceat, qicqam vel facto, vel dicto etiam admiſeris. recole qoqe qæ tranſegeris negotia, qibúſqe ſuſtinendis ſuffeceris. cogita & vitæ tuæ hiſtoriam jam eſſe conſummatam, muneréqe tuo te jam defunctum.

Ἕτως μέν τοι, ὡς [a] μηδὲν κακὸν πάσχων. * ᾗ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. Τί αὐτὸ [b] πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τοιοῦτον ὄδειν ἐξάγῃ, μένω ἐλεύθερος, καὶ [c] οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω. θέλω δ' [d] ἐγὼ φύσιν ἔχειν λογικὴν, καὶ κοινωνικὴν ζώου.

§. 30. Ὁ δὲ ὅλου νοῦς κοινωνικός. πεποίηκε γοῦν [e] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. καὶ [f] τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾷς [g] πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπένειμε ἑκάστοις, καὶ [h] τὰ κρατιστεύοντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

§. 31. [i] Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκείοις, οἰκέταις. εἰ σοὶ πάντας σοι μέχρι νῦν ἐστι τὸ μήτε τινα ῥῆξαι εἰπεῖν, μήτε εἰπεῖν, ἀναμιμνήσκειν ὧν, καὶ δ' οἵων διαλήλυθας, καὶ ὅια ἤρκεσας ὑπομένων. καὶ ὅτι [k] τελήρης ἤδη σοι ἱστορία καὶ βίος, καὶ [l] πλέια ἡ λειτουργία.

καὶ

a L. 2. §. 11, 12.
* a f.
b L. 4. §. 50.
c L. 1. §. 16.
d L. 2. §. 9. l. 3. §. 4. Sup. §. 16. l. 6. §. 14.
e Sup. §. 16.
f L. 8. §. 59.
g Sup. §. 8. l. 9. §. 1.
h L. 9. §. 9.
i L. 1. §. 17. Sup. §. 11. l. 6. §. 48 l. 10. §. 37.
k L. 2. §. 14.
l L. 3. §. 8.

ANNOTATIONES.

lego ὡς παιδία, ut pueri, qi ludum, qamdiu volupe eſt, protelant, ubi tædio ceperit eſſe, incidunt. Vide eundem ipſum *l.* 1. *c.* 24. ad *l.* 8. §. 44. Epicurus ipſe apud Ciceronem *de fin. l.* 1. *Dolores, ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minùs ago animo è vita, tanqam theatro, exeamus.* Seneca *Epiſt.* 98. de ſene neſcio qo: *Hic tam turpe putat mortem fugere, qàm ad mortem confugere. qid ergo? non, ſi ſvadebit res, exibit? qid ni exeat? ſi nemo jam eo uti poterit? ſi nihil aliud qàm dolori operam dabit?* & *Epiſt.* 70. *Nil melius æterna lex fecit, qàm qòd unum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos.* Idémqe *Epiſt.* 12. *Epicurus dixit:* Malum eſt in neceſſitate vivere: ſed in neceſſitate vivere, neceſſitas nulla eſt. *Qidni nulla ſit? patent undiqe ad libertatem via multa, breves, faciles. agamus Deo gratias, qòd nemo in vita teneri poteſt. calcare ipſas neceſſitates licet.* Idem (ſi idem ſaltem) *Thebaid.* 1. 1.

Eripere vitam nemo non homini poteſt:
At nemo mortem. ——

Plinius *hiſt. nat. l.* 28. *c.* 1. *Ex omnibus bonis, qa homini natura tribuit, nihil melius tempeſtivâ morte: in eáqe id optimum, qòd illam ſibi qiſqe præſtare poteſt.* Bacchi illud in Evripidis *Bacchis v.* 498.

Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐγὼ θέλω.

huc accommodat Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Ipſe Deus, ſimulatqe volam, me ſolvet. Opinor,
Hoc ſentit, Moriar, mors ultima linea rerum eſt.

Ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων] Ita & Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Μόνον μηδὲν βαρύμενος ποίει, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι. *Dummodo non gravatè facias, non in malis te eſſe exiſtimes.* qia ſcilicet nihil ineſt mali, avt in vitæ moleſtiis, avt in morte ipſa; cùm iſta omnia ſint adiaphora. *l.* 2. §. 11, 12. & *l.* 4. §. 5, 42. Epictetus *l.* 3. *c.* 8. Ἀφέλοι αὐτῶν (ὁ Ζεὺς) τὸ εἶναι κακά. ἴξεσί σοι πασχοντι ταῦτα ἐυδαιμονεῖν. τὴν θύραν σοι ἤνοιξεν ὅταν σοι μὴ ποιῇ, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει. *Ne qid mali illis in rebus eſſet cavit? qod tibi iſta ferenti beato eſſe licet? tibi fores aperuit, ſi iſta non placent? exi, accuſare avtem noli.* Seneca *de Provident. c.* 2. *Cato, qà exeat, habet.*

Καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι] *ac fumi inſtar abeat.* Xylander, nullo planè ſenſu. legendum, εἰ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. *Si me fumus* in loco aliqo, ubi verſari tunc contingit, *vexat*, maleqe habet, *diſcedo, exeo.* Alluditur ad diverbium, qo tria notantur, qæ domo exigant, *fumus, ſtillicidium, & mulier rixoſa.* Vide Druſium *Proverb. claſſ.* 2. *l.* 1. *Adag.* 213. & Bernardum *de diverſ. ſerm.* 14. Vide & *l.* 8. §. 47. Emendationem ex Epicteto adfirmo, cujus iſta ſunt, *Diſſert. l.* 1. *c.* 25. Καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῷ οἰκήματι. ἂν μέ τις, μαῦ. ἂν λίαν πολὺν, ἐξέρχομαι. τοῦτο γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ ἁπλοῦν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. *Fumum excitavit in cubiculo. Si mediocrem, manebo; ſin maximum, egredior. Hoc enim & meminiſſe & tenere oportet januam apertum eſſe.* qod noviſſimum in ſuis ſubinde inculcat, *l.* 1. *c.* 9. & *c.* 24. & *l.* 2. *c.* 1. Et pavlò poſt ſuperiora illa: Ἀλλὰ πολύ, μοι καπνὸς φαίνεται, τὸ ἐν Γυάροις οἰκεῖν. ἀποχωρῶ, ὅπου μ' οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν. ἑκοίτη γὰρ ἡ οἴκησις παντὶ ἤνοικται. *Sed in Gyaris habitare magni mihi fumi inſtar eſſe videtur. Recedo eo ubi me habitare nemo prohibebit. Nam illa habitatio curvis eſt aperta.* Lucem avtem, qaſi è fumo, fœnerabuntur iſta alii cuidam Epicteti loco, *l.* 4. *c.* 10. Ἀλλ' οὐχ ἕξω φαγεῖν. οἱ ὕπνοι πόσοι, λιμὸν τὸ ἀποθανεῖν. ὕπνος δ' ἔστι λιμὸν πάντων, ὁ θάνατος. ἄνθη ἡ καλαφυγή. διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπόν ἐστι. ὅταν θέλῃς, ἐξῆλθες, καὶ οὐ καπνίζῃ. *At non habebo qod edam? Si adeo miſer ſum, mors portus eſt: mors portus eſt omnium; hoc confugium eſt. Quapropter nihil in vita grave eſt: quum vis liber eris, neqe te moleſtia fumus afficiet.* Et iſtuc enim ab ædibus fumo infeſtis eadem eſt tranſlatio.

Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς;] *qid hoc rei eſſe putas?* Xylander. imò, *cur hoc grave ducis,* (vitâ ſcilicet diſcedere) avt tanqam moleſtum qiddam horreſcis? ità ſiqidem τὸ πρᾶγμα uſurpari docuimus ad illud *ſupra l.* 4. §. 50. μὴ δὲ ὡς πρᾶγμα. ità Plato in *Sympoſ. pag.* 1191. *C.* Ἐὰν δὲ ψευδῆ, ὀλίγου δὴ πρᾶγμα. *Si verò falſum fuerit, moleſtum non erit.* Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι ἐν τῷ κόσμῳ, τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus eſt moriendi. Noli rem exaggerare, ſed dic qemadmodum ſe habet: jam tempus eſt materia in illa, unde conflata fuit, reſolvenda. Qid hoc mali habet? Qid perituram eſt in mundo? Qid fiet novum avt admirabile?* & *l.* 2. *c.* 1. Ἂν μὴ λυτίλλῃ, ἡ θύρα ἀνοικτή. —— πρὸς πάντα γὰρ ἡνοῖχθαι δεῖ τὴν θύραν, καὶ πρᾶγμα οὐκ ἔχομεν. *Qod ſi non expedit, janua patet —— Ad omnia enim januam patere oportet: ità nihil habebimus negotii.* Seneca *Epiſt.* 70. *Vita non ſemper retinenda eſt, non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere. Itaqe ſapiens vivit, non qantum poteſt, ſed qantùm debet. —— Si multa occurrant moleſta, & tranqillitatem turbantia, emittit ſe. —— nihil exiſtimat ſuâ referre, faciat finem an accipiat, tardius fiat an citius. non tanqam de magno detrimento timet. nemo maltum ex ſtillicidio poteſt perdere. citius mori, vel tardius, ad rem non pertinet: bene avtem mori, vel malè, ad rem pertinet. bene avtem mori, eſt effugere malè vivendi periculum.* & *Epiſt.* 17. *Si qid te vetat bene vivere, bene mori non vetat.* Sed de hoc vide ſis *ad l.* 3. §. 1.

Οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω] Vide *l.* 4. §. 49. & *ſupra* §. 10. & *l.* 8. §. 48.

§. 30. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς] Vide *ſupra* §. 21. & *l.* 6. §. 1.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] *ſupra* §. 16.

Ὑπέταξε, συνέταξε] *ſupra* §. 8. & *l.* 3. §. 4.

Τὰ κρατιστεύοντα εἰς ὁμόνοιαν] Vide *l.* 9. §. 9.

§. 31. Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσι] Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 3. Αἱ μεγάλαι τέρψεις, ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται. *Magna gaudia ex facinorum præclarorum ſpectaculo naſcuntur.* Martialis *l.* 10. *Epigr.* 23. de M. Antonio.

Præteritóſque dies, & totos reſpicit annos.
Nulla recordanti lux eſt ingrata gravíſque:
Nulla fuit, cujus non meminiſſe velit.
Amplius ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
Vivere bis, vitâ poſſe priore frui.

De aliis avtem Marcus aliorumqe bene geſtis *l.* 6. §. 48. qod de ſe ſuíſqe iſtic.

Μήτε τινὰ ῥῆξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν] *neminem unqam vel facto vel dicto læſiſſe.* Syntaxis gemina Homericæ illi *Odyſſ. σ. v.* 15.

Δαιμόνι' ἤτοί τι σε ῥέζω κακὸν, ἤτ' ἀγορεύω.
Miſer, neqe aliqid tibi facio mali, neqe dico.

Οἷσι ὕρκιτας ὑπομεῖναι] Hoc nomine Deo gratias agnoſcit deberi, *l.* 1. §. 17. διὰ τὸ ἀντισχεῖν τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. *qòd laboribus tot tantisqe exanstlandis par fuerit, in corpuſculo tam infirmo.*

Πλήρης ἤδη σοι ἱστορία τοῦ βίου] Vide *l.* 3. §. 8. & *l.* 9. §. 33. & *l.* 10. §. 1. Lucretius *l.* 3.

Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis?

De Pollio Statius *Sylv. l.* 2. *Sylv.* 2. *v.* 127.

—— dubio qem non in turbine rerum
Deprendet ſuprema dies; ſed abire paratum,
Ac plenum vitæ ——

Καὶ τελεία ἡ λειτουργία] Vide *l.* 12. §. 36.

a Sup.§.15. καὶ πόσα ἔπαιρε καλά. a καὶ πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων
b Sup.§.1. ὑπερείδες. b πόσα ἢ ἔνδοξα παρεῖδες. c εἰς ὅσους ἢ
c L.7.§.65. ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένε.

recole itidem, qot præclara videris; qot voluptates ac dolores ſpreveris; qot pro glorioſis habita neglectui habueris; qot improbis deniqe æqum te exhibueris.

d L.2.§.1. l.3.§.16.l.6. §.35. e L.19.§.18 l.8.§.3. f L.4.§.40. g Sup.§.13. h Sup.§.21. i L.4.§.48. k L.12.§. 27. l L.4.§.6.l. 6.§.3. m L.4 §.3. n L.4.§.32. o L.9.§.36. p L.6.§.36. q L.7.§ 3. r L.9.§.24. ſ Heliod. l. 1.§.195.

§. 32. d Διὰ τί συγχέουσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα; τίς ἐν ψυχῇ ἔντεχνος καὶ ἐπιστήμων e; ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος, f τὸν λόγον τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ λόγῳ παντὸς δ αἰῶνος ε καὶ περιόδους τεταγμένας h οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν.

§. 32. Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitæque conturbent? verùm qænam eſt anima perita artéque inſtructa? Ea qæ principii finiſque rerum eſt gnara, rationiſque illius qæ res omnes permeat, ac per ævum omne ſtatis periodis univerſum hoc adminiſtrat.

§. 33. Cinis jamjam futurus es, avt oſſa nuda; noménque tantùm, vel nè nomen qidem tui, ſuperfuturum eſt. nomen avtem ipſum nihil eſt aliud qàm ſonitus inanis & echo qædam. qin & illa ipſa, qæ in hac vita tanto habentur in pretio, vana ſunt, putida, exilia, canicularum inſtar invicem rixantium, avt puerulorum ſecum invicem litigantium, & ridentium modo, mox plorantium. Cæterùm fides, modeſtia, juſtitia & veritas, ad cœlum à ter-

§. 33. Ὅσον ὀλίγῳ i σποδὸς ἢ σκελετὸς, καὶ k ψόφος, ἢ l ὀδὶ ὄνομα. m τὸ ἢ ὄνομα, ψόφος καὶ ἀπήχημα. τὰ ἢ ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα, n κενὰ, καὶ ο σαπρὰ, καὶ p μικρὰ, καὶ q κύνα διαδακνόμενα, καὶ r παιδία φιλόνεικα, γελῶντα, εἶτα ἤδη κλαίοντα. πίστις ἢ καὶ αἰδὼς, καὶ δίκη, καὶ ἀλήθεια, ſ πρὸς Ὄλυμπον, λατὸ

ANNOTATIONES.

Ἀγνώμονας ἐυγνώμων] Ità reſtituit Xylander, qod in membranis ἀγνώμων ſenſu planè adverſò legebatur.

Θέλω δὲ καθὰ φύσιν] Vide *ſuprà* §. 9.

§. 32. Διὰ τί συγχέουσι] Anacharſis illud in Græcis, qos cæteroqi ſuſpiciebat, qaſi rationi minus conſentaneum notabat, ὅτι παρ' αὐλοῖς ἀγωνιζομένους μὲν οἱ τεχνῖται. κρίνουσι δὲ οἱ μὴ τεχνῖται. *qod in certaminibus de peritis imperiti judicarent.* Qod reſpexit Tertullianus *Apolog. c. 1. Quanto magis, hos Anacharſis denotaſſet imprudentes de prudentibus judicantes, qam immuſicos de muſicis?* Horum ergò judicia peritum prudentemqe qemliber contemptim habere vult Marcus noſter. Cui accedit Demetrius Cynicus, qi, ut Seneca *Epiſt.* 91. dicere ſolebat, *eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, qo ventre reddatos crepitus.* Varro Margopoli:

--- ſtultos contemnite doctî.

Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 34.

Ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαί] rerum naturæ ac conditionis ignari. Avſonius *lud. 7. ſap.*

Bias Prieneus dixit; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Qod eſt Latinum; Plures homines ſunt mali.
Sed imperitos ſcito; qos dixit malos.

Et mox:

Bias Prieneus dixi; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latine dictum ſuſpicor, Plures mali.
Dixiſſe nollem. Veritas odium parit.
Malos ſed imperitos dixi & barbaros,
Qi jus, & æqum, & ſacros mores negligunt.

Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Εἶτα μυσικὸς μὲν ἂν ἐπισχέθειεν αὐτῷ ἀποφαινομένῳ περὶ τῆς νήτης, εἰ μὴ ὑπάτην. ὁδὶ γεωμετρικὸς, ἂν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ κύκλου πρὸς τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ εἶναι ἴσας. ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις πεπαιδευμένος, ἀνθρώπῳ ἀπαιδεύτῳ ἐπιφαύσειεν, ἐπικρίνοντός τι περὶ ὁσίου καὶ ἀνοσίου, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίου; ὧν πολλῆς ἀδικίας τῶν πεπαιδευμένων. *Ergo Muſicus eum non curat, cum Neten eſſe Hypaten pronuntiat: neqe Geometer, ſi lineas qæ à puncto ad circulum producantur neget eſſe æquales. Homo avtem verè eruditus hominem indoctum curabit qid fas, qid nefas ſit, qid juſtum, qid injuſtum pronuntiandum? O ingentem injuriam eruditorum!* Vide reliqa. Idem *l.* 4. *c.* 5. Τί δέ; θέλεις με καταφρονῆσθαι; ὑπό τινων; ὑπὸ εἰδότων; καὶ πῶς καταφρονήσουσιν οἱ εἰδότες τοῦ πράου καὶ αἰδήμονος; ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων; τί σοι μέλει; ἢ τινι γὰρ ἄλλῳ τεχνίῳ τῶν ἀτέχνων. *Qid ergò? Vis me contemni? A qibus? Ab iis qi te norunt. Qomodo avtem qi te norunt contemnent, qam ſis manſvetus, qum ſis verecundus? At ab iis qi te ignorant? Qid id tua refert? Neqe enim alius artifex ignaros artis ſuæ curat.* Vide & eundem *ad l.* 9. §. 26. ἀμαθεῖς avtem ψυχαὶ, *animæ imperitæ*, pro hominibus imperitis. qod eſt Hebræis ac Hebraiſantibus valde familiare. Vide *ad l.* 1. §. 16. ubi σώματα, id eſt, *corpora* pro *ſervitiis.* Moſes *lib.* 2. *c.* 1. *v.* 5. *Fueruntqe omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, ſeptuaginta animæ.* qod Stephanus apud Lucam *Act. c.* 7. *v.* 14. Græcam ſecutus verſionem, ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς. *Animarum ſeptuaginta qinqe.* Idémqe *c.* 27. *v.* 37. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. *Eramus avtem in univerſum in navigio animæ ducentæ ſeptuaginta ſex.* Pavlus *ad Rom. c.* 13. *v.* 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto.* Nec abhorrent Latini. Tertullianus *de anima cap.* 13. *Enimvero qis non anima dabit ſummam omnem, cujus nomine totius hominis mentio titulata eſt?* Qantas animas paſco? *aut dives, &, animas ſalvas optat gubernator.* Cicero *familiar. l.* 14. *Ep.* 14. *Vos mea chariſſima animæ, qam ſæpiſſime ad me ſcribite.*

Ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος] Vide *l.* 8. §. 3.

Τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον] Animam ſcilicet œcumenicam, vel catholicam potiùs, de qa *ſuprà* §. 30. & *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14.

Καθ' ἁρμονίους περιόδους τεταγμένας] ſive καιρὰς τεταγμένας, *præſtituta tempora*, ut Apoſtolus *Act. c.* 17. *v.* 26. Vide tamen *ſuprà* §. 13.

Οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν] Vide *ſuprà* §. 21.

§. 33. Σποδὸς, ἢ σκελετὸς] *cinis, avt ſceletus*: qod *ſuprà l.* 4. §. 48. Ταρίχος, ἢ τίφρα. *Salſura avt ſavilla.* ibi vide. Apud Plutarchum *p.* 950. *F.* Antonius poſtridie de rerum ſumma cum Cæſare decertaturus ad cœnam ſuos jubet, προθυμότερον ἐυωχεῖν. ἀδήλου γὰρ εἰ τὸ λοιπὸν ποιήσουσιν ἄνριον, ἢ δεσπότοις ἑτέροις ὑπάρξουσιν, αὐλοῖς δὲ κἀσταλεῖ σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενον. *Epulis ſe liberalius exciperent: incertum eſſe idemne facturi poſtridie eſſent, an aliis dominis miniſtraturi: ipſe verò exſtinctus jaceret & inanimis.* Teles Pythagoricus, *de exilio*, apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 40. Ἡμεῖς μὲν καὶ ἰδεῖν καὶ ἅψασθαι ὀκνοῦμεν. οἱ δὲ σκελετευσάμενοι ἔνδον ἔχουσιν, ὡς καλόν τι, καὶ ἐνίοτε καὶ τοὺς νεκροὺς λαμβάνουσιν. *Nos qidem à conſpectu tactuqe mortuorum abhorremus: alii verò deſiccata cadavera ceu qippiam egregium domi ſervant, & loco pignorum mortuos accipiunt.*

Ἤτοι ὄνομα, ἢ ὀδὶ ὄνομα] Vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Μῦθος, ἢ ὧδε μῦθος. *Fabula, & ne fabula qidem.*

Ψόφος καὶ ἀπήχημα] *Lib.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Inanes planè applauſus iſti.* & *l.* 6. §. 16. Κρότος γλωσσῶν. *Linguarum ſtrepitus.*

Κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρά] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13, 36. & *l.* 7. §. 3. & *l.* 9. §. 36.

--- πρὸς Ὄλυμπον] Ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 195. de qarto agens ſeculo:

Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτην, προλιπόντ' ἀνθρώπους,
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις. ---
Tum demum ad cœlum à terra ſpatioſa
Ad Deos ibant, relictis hominibus,
Pudor & Nemeſis. ---

Et Aratus *Phænom.*

Καὶ τότε μισήσασα Δίκη κεῖνον γένος ἀνδρῶν,
Ἔκλαθ' ὑπερφιάλῳ.

qod Feſtus Avienus:

Sic juſta in populos mox Virginis inculpata
Exarſere odia, & cœlum pernicibus ſitras
Diva alis. ---

& Cicero,

Deſeruit properè terras juſtiſſima virgo,
Et Jovis in regno, cœlique in parte rejedit.

Refert Lactantius, ſed ità in vulgatis, qaſi Ciceronem iſtud negare dicatur. *Sed non, ait Cicero, & Jovis in regno, &c.* cùm deberet eſſe, *ſed non, ut ait Cicero.* hoc, inqit, non eſt verum, qod Cicero dixit, Jovis in regno Juſtitiam reſediſſe, cùm Jupiter ipſe injuſtiſſimè ſe geſſerit. De eodem hoc Naſo *Metamorph. l.* 1. *v.* 129.

--- *fugere pudor, verumqe fideſqe.*

& mox, *v.* 149.

--- *& virgo cede madentes*
Ultima cœleſtum terras Aſtræa reliqit.

Juvenalis itidem, *Sat.* 6.

--- *ad ſuperos Aſtræa receſſit,*
Hac (pudicitia ſcilicet) *comite; atqe dua pariter fugere ſorores.*

Scilicet, ut Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 5. *Hi planè intellexerunt, abeſſe juſtitiam à rebus humanis; eamqe finxerunt offenſam vitiis hominum, ceſſiſſe terrâ, in cœlumqe migráſſe.* Alluſit huc Valerius Flaccus *Argonaut. l.* 2. de procellis cladibuſqe agens cœlitus immiſſis;

--- *tunc*

terra longè latéque patente, sese contulerunt: ecqid igitur restat quod te istîc detineat? siquidem res sensui subjectæ, mutari pronæ, & consistere nesciæ; sensus ipsi hebetes & imagines fallsas admittere proclives: animula ipsa, exhalatio à sanguine emissa: apud eos, qi istiusmodi sint, celebrem esse, inane quiddam. qin ergò expectas placidus, vel extinctionem tui, vel translationem? istius tempus donec obvenerit; qid suffecerit, nisi ut Deos colas celebréseque, hominibus benefacias, sustineas eos eisdémque abstineas; meminerisque ea omnia, quæ extra corpusculi animulæque tuæ terminos consistunt, nec tua esse, nec in potestate tua sita?

χθονὸς ἀρυσθείης. Εἰ δὲν ἔτι τὸ ἐνταῦθα κατέχον; ἔστι τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἀμεταβλητα, καὶ [b] οὐκ ἐστῶτα. τὰ δὲ αἰσθητήρια, [c] ἀμυδρὰ καὶ ἀνάπτυστα. αὐτὸ δὲ τὸ ψυχάριον, [d] ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος. [e] τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις, κενόν. [*] τί δὲν [f] παραμένῃς; [g] ἴλεως [h] τὰ ἔτι σβέσιν ἔστι μετάστασιν. ἕως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφίσταται, τί [i] ἀρκεῖ; τί δὲ ἄλλο ἢ [k] Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. [l] ἀνθρώπους δὲ ἐν ποιεῖν, καὶ [m] ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. ὅσα δὲ ἐκτὸς ὅρων ἐστὶ κρεαδίου καὶ ἐκ πνευματίου, παῦσαι μεμνημένος [n] μήτε σοὶ ὄντος, μήτε ἐπὶ σοι;

a L.2.§.17. b L.6.§.4.14. c Sup.§.23. d L.2.§.17. e L.4.§.3. * τί ἀν.ἴλ. f Sup.§.10. g L.2.§.3. h L.7.§.32. i Sup.§.14. k L.6.§.10. 30. l L.5.§.20. m Sup.§.20. n L.12.§.3.

§. 34.

ANNOTATIONES.

— tunc flagitat iras
In populos, Astræa Jovem, terrisque relictis
Invocat assiduo Saturnia sidera questu.

Allusit & Maro ipse *Georg. l.* 2. ubi de agricolis dixit;

— extrema per illos
Justitia excedens terris vestigia liqit.

Indè ludens Lucianus *in bis accusato pag.* 215. τὴν Δίκην inducit Jovem patrem nè in terram denuo mittatur deprecantem verbis illis: Ἄνθις εἰς τὴν γῆν, ἵν' ἐξελαυνομένη πρὸς αὐτῶν, δραπετεύσω πάλιν ἐκ τοῦ βίου, τὴν ἀδικίαν ἐπιγελῶσαν καὶ φέρουσα; *Iterámne in terram, ut ejecta ab illis, denuò fugitiva è vita abeam, ubi injustitiam irridentem ferre non potero.* Cæterùm, Marco nostro imperante, δίκη καὶ αἰδὼς ἀποθήκαι κάθοδον εἰς ἀνθρώπους. *justitiam ac verecundiam ad homines regressas*, asserit Aristides *Orat. in Romam.* Idémque de Severi cum filio Antonino imperio cecinit Oppianus ἁλίευτ. β. prope finem,

— νῦν γάρ σε, Δίκη, θρίπτοιμα πολῆος
Γηθόσυνα μερόπεσσι συνίσιον ἠδὲ σύοικον,
Ἐξ ὅ μοι κρείουσι μέγαν θρόνον ἐμβεβαῶτες
Ἄμφω θεσπεσίοις τε πατὴρ καὶ φαιδίμος υἱός.
— nunc enim te, ô Justitia matricula urbium,
Cognosco hominibus familiarem atque cohabitatricem,
Ex qo mihi imperant excelso solio consenso
Uterqe, divinusque pater, & illustris filius.

Scripta enim hæc Severo superstite, etiamsi non antè defunctum jam publicata. Qin & idem planè futurum pronunciat Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 27. si ad victum simplicem ac innoxium reduci posset genus humanum. Ἡ δῆλον, inqit, ὡς ἰυδικιμονήσομεν. ἀδικίας μὲν ἐξορισθείσης ἀπ' ἀνθρώπων, δικαιοσύνης δὲ πολιτευομένης καθ' ἡμᾶς, καθάπερ καὶ ἐν ὑρωῷ. *Profectò patet nos felices futuros, injustitiâ ab hominibus exterminatâ, & justitiâ eundem apud nos, qem in cælis habet locum, obtinente.* Cæterùm Didymus Cynicus apud Plutarchum *de Orac. defit. p.* 413. *A.* Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς [ἡμᾶς] κακίας ὑποκεχυμένης, ὑ μόνον, ὡς προεῖπεν Ἡσίοδος, ἀιδῶς καὶ νέμεσις τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀπολελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια Θεῶν συνεισαμένη τὰ χρηστήρια παντάχοθεν οἴχεται. *Tantâ malitiâ in nos dissipatâ mirum est, si non tantùm, quod pradixit Hesiodus, verecundia & justa indignatio humanam reliquerunt vitam: sed providentia etiam divina convulsatis oraculis omnino abiit.* Ità enim restituendum locum illum avtumo: nisi qis & ὑδὲν interjiciendum existimet, ut sit Θαυμαστὸν ὑδέν. ea enim dubio procul Cynici mens est. Vise Ammianum *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Vise & sis Hieronymum *adv. Pelagrum lib.* 3. *cap.* 5. qem viduæ cuidam in epistola ad eam data adeò fœdè adulatum refert, ut *justitiam, qæ esse jam non nisi in cælo credatur, apud illum solam dicat invenisi in terris.*

Τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἐυμεταβλητα, καὶ ὐκ ἐστῶτα] *Suprà* §. 23.

Πὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ἐυπαραλύτωτα] Vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 6. §. 6.

Ἀναθυμίασις ἀφ' ἅ ματος] Ità *lib.* 6. §. 15. Ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον ἡ ἀφ' αἱματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐν τῷ ἀέρος ἀναπνευσις. *Vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qadam à sanguine orta, & ab aere spiritus attractio.*

Τὸ δὲ ἐυδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν] *lib.* 3. §. 4. & *lib.* 4. §. 3, 33.

Τί ὖν περιμένεις; ἴλεως τὴν] *Qid ergò aliud operiris, nisi vel* &c. Xylander frustra. legendum enim, τί ὐ περιμένεις &c. *Cur non propitio lubentiqe animo mortem expectas, sive ea, destructio est sive demigratio?*

Εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν] Ambiguè loqitur istîc Marcus, utì sæpe alibi. Vide *suprà ad l.* 4. §. 21. sed & *l.* 8. §. 25. & *l.* 11. §. 3.

Σβέσιν] sic *l.* 4. §. 21. ἐξάπλοντας. qia igneum qiddam animam existimabant. Ignis avtem & accendi & extingvi dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ ἐυφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ ἐν ποιεῖν] Eadem monita salutaria, *l.* 6. §. 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχισθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος δικαιοσύνης. *Æqanimitatem esse justitia portionem* & *suprà* §. 20. Ἐυκοινότον καὶ ἀνεκτόν. *Juvare & sustinere.* Epictetus solitus est dicere, (utì ex Favorini relatione Gellius, *noct. Attic l.* 17. *c.* 19.) *duo esse vitia multo omnium gravissima ac teterrima, intoleranziam & incontinentiam.* itaqe *futurum pleraqe impeccabilem, utrumqe victurum tranqillissimum, qi hæc duo verba cordi habeat, eaqe sibi imperatum dà curet,* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *Sustine & abstine.* Arqi Tertullianus etiam *incontinentiam* sub *intoleranzia* comprehendit, *continentiam* sub *toleranzia* contineri contendit: *de patient. cap.* 5: *Ut compendio dictum sit, omne peccatum impatientiæ ascribendum: malum impatientiæ est boni: nemo impudicus, non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inquietus quietis, ut mutuis unusqisqe stet, bonus perseverare non poterit.* Et *ibidem c.* 15. *Omnia Dei placita tuentur patientiæ*, &c.

Μήτε σοὶ, μήτε ἐπὶ σοί] Eycherius in *Orat. hortat. Esto tui*, inqit, *tibi charior, qàm tua.* Verùm Marcus hîc ista, & qicqid extra corpusculi animulæqe fines consistit, *tua* esse ibi negat: sed & Lucilius apud Senecam *Epist.* 9.

Non est tuum, fortuna qod fecit tuum.

& Publius Syrus,

Alienum est omne, qicqid optando venit.

ideo nimirum, qia, ut Lucilius idem,

Dari bonum qod potuit, avferri potest.

In eandem sententiam Bernardus *de bon. deser. Divitiæ istæ nec veræ, nec vestræ sunt. si vestræ sunt, vobiscum asserte. Qod enim hic relinqitur, non nostrum sed alienum est.* Ambrosius *Epist.* 9. Basilius Cæsar. *pag.* 344. *B.* explicans illud Moisaicum, Προσεχε σεαυτῷ. τυλίεσι, μήτε τοῖς σοῖς, μήτε τοῖς περί σε. *Attende tibi ipsi, hoc est, non tuis, non iis qæ circà te sunt,* inqit; Ἀλλὰ σεαυτῷ μόνῳ. ἄλλο γάρ ἐσμὲν ἡμεῖς αὐτοὶ, καὶ ἄλλο τὰ ἡμέτερα, καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν ὖν ἐσμὲν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νῦς. ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα, καὶ αἱ δι' αὐτῶν αἰσθήσεις. περὶ ἡμᾶς δὲ τὰ χρήματα, αἱ τέχναι καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ βίου καταστευή. *Sed tibi ipsi & soli. Ipsi enim nos & aliud sumus, & aliud nostra sunt, aliud item qæ circà nos conversantur. Sanè sumus nos & anima & anima mens. Nostrum avtem corpus est, & qi per ipsum sunus munus obeunt sensus. Circà nos porrò sunt pecunia, artes, & reliqa vita supellex atqe apparatus.* Cæterùm Epictetus nec reculam, nec corpusculum etiam, tuum esse tibi concesserit. Siqidem, illud etiam explicans, qod Marcus hic, μήτε ἐπὶ σοί, sic infit, *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τί λέγει ὁ Ζεύς; Ἐπίκτητε, [ità distingvendum, secùs qàm in vulgatis] εἰ ἦν τε ἦν, καὶ τὸ σωμάριον ἦν σοι, καὶ τὸ κτησίδιον, ἐποίησα ἂν ἐλεύθερον καὶ ἀπαραπόδιστον. νῦν δὲ μή σε λανθανέτω. τῦτο ὐκ ἔστι σόν. *Qid Jupiter ait, Epictete? Si fieri potuisset, etiam corpusculum tuum & reculam libera, & ab impedimentis remota fecissem. Nunc te latere non debet, istud non esse tuum.* Cui concinit & Pythagoras referente Stobæo *tom.* 1. *tit.* 1. Πίστευε, μὴ εἶναί σοὶ τιμὴν, ἣ πτε μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις. *Persvasum habeas, tuas non esse facultates, qas non conclusas animo geras.* Epictetus idem *Enchir. cap.* 1. §. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα. τὰ δ' ὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια. ἐὰν ὖν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, *c.* 3. — μίμψῃ καὶ Θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σοὶ εἶναι, τὸ δ' ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, ὑδείς σε ἀναγκάσει ὑδέποτε, ὑδεὶς σε κωλύσει, ὑ μίμψῃ ὑδένα, ὐκ ἐγκαλέσεις τινι, ἄκων πράξεις ὑδὲ ἓν, ὑδείς σε βλάψει, ἐχθρον ὐκ ἕξεις. ὑδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ. *Ac ea qidem qæ nobis parent, libera sunt natura sua, nec prohiberi ab ullo, nec impediri possunt. In qa autem ipsi jus nullum habemus, ea sunt infirma, obnoxia servituti, obnoxia impedimentis, aliena. Si ea, qa natura sunt, libera putaris, & aliena pro tuis habueris, fore, ut impedearis, deos hominesqe accuses. Sin id solum tuum existimaris, qod tuum est; aliena verò, ut sunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impedier, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet, inimicum non habebis. Nam enim noxium qid patieris.* Vide & Marcum ipsum *lib.* 12. §. 3, 26.

§. 34.

a L. 2. §. 5.
b Sup. §. 14.
c L. 1. §. 9.
* - τειν. δ. σειν
d Sup. §. 20.
e Sup. 16.
f L. 4. §. 20. l. 9. §. 31.

§. 34. Δύνασαι ἀεὶ [a] εὑρεῖν, ἔγε καὶ [b] ἐνδεῖσθαι, ἔγε καὶ [c] ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, καὶ περάσεις * δύο ταῦτα κοινά, τῇ μὲν θεῷ, καὶ τῇ μὲν ἀνθρώπῳ, καὶ παντὶ λογικῷ ζώῳ ψυχῇ. τὸ [d] μὴ [e] ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου. καὶ τὸ [e] ἐν τῇ δικαίᾳ διαθέσει καὶ πράξει ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ἢ [f] ἐντεῦθα τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν.

§. 34. Prosperè tibi res tuæ sunt perpetuo proceſſuræ, ſi ritè incedere potueris, rectâque methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ sive Dei sive hominis sive aliûs alicujus animantis duo ista: alterum, quod ab alia re nulla possit impediri; alterum, quod in animi affectione actionéque justâ bonum suum situm habeat, nec ultra hæc qicqam appetere neceſſe habeat.

g Sup. §. 25. l. 7. §. 22. l. 9. §. 4.
h Sup. §. 22.
i L. 8. §. 55.
k L. 9. §. 3.

§. 35. Εἰ [g] μήτε κακία ἐστὶ τοῦτο ἐμὴ, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμήν, [h] μήτε τὸ κοινὸν βλάπτεται, τί ὑπὲρ αὐτοῦ διαφέρομαι; [i] τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ;

§. 35. Si nec avt vitioſitas hæc mea ſit, avt effectum vitioſitatis meæ; nec communitas eâ læditur, cur de re iſta ipſe differor? communitatem avtem qid læſerit?

l L. 4. §. 22. l. 7. §. 43.
m L. 6. §. 30.
n L. 3. §. 11.

§. 36. Μὴ [k] ὁλοσχερῶς [l] τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι· ἀλλὰ [m] βοηθεῖν μὲν κατὰ δύναμιν καὶ [n] καθ' ἀξίαν.

§. 36. Nè imaginatione ullâ temerè abripiaris: ſed opis tuæ indigis, prout potes & par eſt, opem feras.

ANNOTATIONES.

§. 34. Εὑρεῖν] Vide *l.* 2. §. 5. *l.* 10. §. 6. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. εὐθυμεῖσθαι καὶ εὑρεῖσθαι. *hilarem & alacrem.* & *c.* 4. Εὑρίσκειν καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. *Ut feliciter & animo tranquillo vivere.* Ei opponitur τὸ δυσροεῖν. Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Ὅπου τὸ πρῶτον καὶ μόνον αἴτιόν ἐστι τοῦ κατορθοῦν ἢ ἁμαρτάνειν, τοῦ εὐροεῖν ἢ δυσροεῖν, τοῦ εὐτυχεῖν ἢ ἀτυχεῖν. *Ubi avtem prima avt unica cauſſa eſt avt recte agendi avt delinquendi, avt proſpere adverſove ſucceſſu utendi, avt ſecundam vel adverſam fortunam experiendi.* cùm res ſcilicet ex voto & animi ſententia non ſuccedunt, non fluunt. ab eis tractum, qi æſtu adverſo conflictantur. Idem *l.* 2. *c.* 17. Θέλεις τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ σοὶ δυνατὰ; τί οὖν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς; ἃ φεύγεις τὰ ἀναγκαῖα; διὰ τί οὖν περιπίπτεις τινί; διὰ τί δυσυχεῖς; διὰ τί θέλοντός σου τι, ἃ γίνεται, καὶ μὴ θέλοντος, γίνεται; ἀκόδεξις γὰρ μεγίστη δυσροίας καὶ κακοδαιμονίας. *Tu ea vis qæ & fieri & à te fieri poſſunt. Cur ergò impediris? Cur ſucceſſu cares? Non tu nunc fugis neceſſaria. Cur ergò in ea incidis? Cur calamitate conflictaris? Cur te volente aliqid non fit? Cur nolente fit aliqid? Hæc enim demonſtratio eſt maxima calamitatis & infelicitatis.*

Ὀδύνειν] *ſuprà* §. 14.

Ὁδῷ ὑπολαμβάνειν] *certam in opinando rationem methodumqe obſervare.* Vide *ad l.* 1. §. 9.

Καὶ πράττειν δύο ταῦτα] Diſtinctio plena poſt πράττειν eſt collocanda. qod & advertit Caſavbonus. dum non attendit Xylander ſententiam corrupit.

Καὶ παντὸς ζώου λογικοῦ] hoc ideo, qia philoſophi λογικὸν ζῶον, ſive *animal ratione inſtructum* non homini ſoli, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune conſtituebant; uti ex Plutarcho *de orac. ceſſat.* Xylander hic monet.

Τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου] *ſuprà* §. 10. & 20. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 12. §. 8. Epictetus apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. ex *enchirid. c.* 13. Νόσος σώματός ἐστιν ἐμπόδιον. προαιρέσεως δὲ οὔ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλωσις σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὔ. καὶ ἔκαστον δὲ τῶν ἐμποδιζόντων ἐπίλογε, εὑρήσεις γὰρ αὐτὸ ἄλλου τινὸς ἐμπόδιον, σοῦ δὲ οὔ. *Morbus eſt corporis impedimentum, inſtituti non item, niſi ipſe velis. Claudicatio pedis eſt impedimentum, inſtituti non item. Qod ſi ſingulis in rebus, qa incidunt, conſideraris, invenies eas alterius cujuſpiam rei, non tui eſſe impedimentum.*

Τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν] Vide *l.* 4. §, 37, 49. & *l.* 6. §. 50. & *l.* 7. §. 28. & *ſuprà* §. 14.

§. 35. Εἰ μήτε κακία ἐστί] Vide *ſuprà* §. 25.

Μήτε τὸ κοινὸν βλάπτεται] Vide *ſuprà* §. 22.

Τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ;] vide *l.* 8. §. 55. Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; *Qid periturum eſt in mundo.* ſi tibi vita etiam erepta fuerit?

§. 36. Μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι] Hoc velle videtur, nè in opem egenis afflictiſve aliis qibuſvis, qi ejuſdem indigent, ferendo, id ſtatim admittamus, qod imaginatio forſan nobis noſtra ad aſpectum primùm ſuggeſſerit: miſerum nimirum hominem illum eſſe, ſive mali aliqid illi obtigiſſe; unde & nos ipſi pariter afficiamur. id qod *l.* 7. §. 43. dixit, Μὴ συνεπιθρηνεῖν, μηδὲ σφύζειν. *Lamentationibus ne collamenteris, neve commovearis.* Epictetus *enchir. c.* 16. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἕσω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων. *Qm ejulantem qempiam videris in luctu, ſive peregrè profecto filio, ſive rebus amiſſis: cave ne te viſum illud moveat, ut exiſtimes verſari eum in malis ob externa; ſed ſtatim ipſe tecum diſtinguito, ſitqe in promptu ut dicas. Iſtum affligit, ſed concepta de eo opinio.* locum integrum apposui, qia minùs integer videtur, qò integritati reſtituam ſuæ. Excidiſſe aliqid Hieronymo Volfio ſuboluit: ſed in ſupplendo parùm feliciter verſatus eſt. in annotatis interſerit, ἄλλον γάρ οὐ θλίβει. cujus rationem ſubjungit, ὅτι ἄλλα ἅπτεται. *Alium, inqit, non angit, qia non tangit.* ut ſit qod Comicus,

A *Facilè omnes, cùm valemus, recta conſilia agrotis damus.*

Tu ſi hic ſis, aliter ſenties.

ſed & illis interjectis, adhuc clavdicabit ſententia. etſi interjiciantur, ſenſum alium multò magìs idoneum, & Epicteti menti conſentaneum, redderent: qalem verſio ipſa repræſentare videtur. *Iſtud afficit, non caſus ipſe; alium enim non affligit,* [vel potiùs *non affligeret*] *ſed concepta de eo opinio.* Verùm ſupplendum amplius ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 115. Ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὰ συμβεβηκότα. ἄλλου γὰρ οὐ θλίβει. ἀλλὰ τὰ δόγματα. *Qod crucietur non ob eventum rei, alii enim non cruciantur: ſed ob ſuas opiniones.* qi & pro τοῖς ἐκτὸς legit ἀνθρώπου. & illa διαίρει παρὰ σεαυτῷ omiſit prorſus. qæ & mihi ſuſpecta. Generaliùs pavlò Epictetus idem *Diſſert. l.* 4. *c.* 10. Μὴ πρὸ τῆς ἐπάγειν τὸν φυσικὸν κανόνα, προκόπτειν ἐν τῷ συγκατίθεσθαι. *Nolis ante regulam naturæ adhibitam proſilire ad aſſenſionem.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ὀξύτητος μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπέ, ἐνδείξομαί σε μικρὸν, φαντασία. ἄφες ἴδω, τίς εἶ, καὶ περὶ τίνων. ἄφες σε δοκιμάζω. *Primùm tamen vide ne illis temerè aſſentiaris, ſed dic: viſum, expecta me pavlulum, ſine videam qid ſis, & qa de re; ſine te explorem.* Redonanda eidem eadem vox hæc *enchir. c.* 20. Ὅσα μέντοι ἰδών τινα προτιμᾶται, ἢ ἄλλως ἐνδοκιμεῖται, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. *Si qem eximiis honoribus affectum, avt alioqi florentem videris: vide ne qando beatum illum prædices, viſorum impetum ſecutus.* pro eo qod codices perperam, συνεπαρθείς. Sic enim ipſe mox *c.* 21. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειροῦ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. *Qapropter in primis operam dato, nè viſa tibi aſſenſum extorqeant.* Idem *enchir. c.* 33. à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 17. ex qo codices Epicteti emendandi; lavdatus: Ὅταν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φυλάσσου, μὴ συναρπάζῃ ταχύς. ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα. καὶ μικρὰν ἀναβολὴν αὐτῇ παρὰ σεαυτοῦ λαβὲ, ἐπισκόπησον τὴν φαντασίαν, καθ' ὃν ἔχεις κανόνα. καὶ πειρῶ κρατεῖν τῶν ἡσίων. *Cùm aliqa voluptatis animum phantaſia ſubierit, obſervandum eſt id qod in omnibus, nè ſtatim abreptum te præcipitem des. Negotium te expectet, tuqe tecum aliqantulum immoratus, cogitationem tuam diligenter inſpectam ſecundùm præſcripta tibi præcepta examinato. Et habenis ſemper fortiter utere.*

Ὁλοσχερῶς] *omnino* Xylander. ut ſit, ὁλοτελῶς. qomodo Svidas exponit. Sed cum συναρπάζεσθαι conjungit, *nè in totum abripi nos ſuſtineamus*; cùm Bootius τῷ μὴ adhærere malit, *nè ullis ex parte abripi nos patiamur.* Ego ὁλοσχερῶς iſtic, ut & *l.* 9. §. 3. αὐτὶ τοῦ προπετῶς, *temerè,* B *temerariè* poſitum exiſtimem. ut ὁλοσχερῶς συναρπάζεσθαι idem ſit Marco, qod ταχέως συνεπαρπάζεσθαι Epicteto. re ſcilicet ipsâ non ſatìs ſedulo & accuratè perpensâ. Vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 9. §. 3.

Ἀλλὰ βοηθεῖν κατὰ δύναμιν] Ità Cicero *Tuſcul. l.* 4. *Cur misereare potius qàm feras opem, ſi id facere poſſis? an ſine miſericordia liberales eſſe non poſſumus? non enim ipſi ſuſcipere aegritudinem propter alios debemus, ſed alios, ſi poſſumus, levare aegritudine.* Et Plutarchus *de tranqill. pag.* 468. D. Ἔνιοι τῶν φιλοτίμων (Stoicos notat) καὶ τοὺς ἐλέους ψυγμοὺς πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γιγνομένους, ὡς καλὸν τὸ βοηθεῖν, ἀλλὰ τὸ συναλγεῖν καὶ συνεπιδιδόναι τοῖς πλησίον ἐῶσι. *Philoſophorum nonnulli miſericordiam, qà afficimur ob aliorum calamitates, vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non una dolere, & animum demittere ſtatuant.* Qod avtem in caſibus ilſiuſmodi qoad alios obſervandum præcipit Marcus, idem & qoad noſipſos Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τεταγμένως αἱ φαντασίαι γινέσθωσαν ἡμῖν. ἢ γὰρ ἔστί τινα ἅττα, ὡς φαίνεται. ἢ οὐκ ὄντα, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἔστιν. ἢ ἔστι, καὶ οὐ φαίνεται. ἢ οὐκ ἔστι, καὶ φαίνεται. λοιπὸν ἐν πᾶσι τούτοις ἐνοχεῖν ἔγνωσται ἐγὼ ἐστὶ τὸ πεπαιδευμένου. ὅ, τι δ' ἂν ἢ τὸ θλίβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν. *Qmodo viſa in nobis exſiſtunt. Avt enim talia ſunt qalia videntur: avt cum non ſint, nec eſſe videntur. avt ſunt, & non eſſe videntur: avt non ſunt, & eſſe videntur. In his igitur omnibus*

feras. nec ſi in rebus mediis hiſce detrimentum ſuſtinuerunt, ideò lædi eos exiſtimes. nihil enim mali ſubeſt. ſed qemadmodum ſenex diſcedens alumni turbinem poſcebat, cùm turbinem tamen, hoc eſt, ludicrum qiddam, eſſe meminiſſet: ità & iſtîc te geras. ad roſtra ubi declamitans fueris, an oblitus es, homo, hæc qidnam ſint? memini ſatìs, inqis; verùm ea ſunt, in qibus iſti pretium ſtudiúmqe ponunt. num ergò & te fatuum eſſe neceſſe eſt, qia illi ſunt? qocunqe loco deprehenſus, felix

κᾶν εἰς τὰ μέσα ἐλατ]ῶντες], μὴ μέν τοι a βλάβην ἀυτὰ φαντάζεσθαι, κακὸν γὰρ * ἔθ⊙. ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν ℨ θρέπ]ᾳ ῥέμβον ἀπήτει, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος. ἄτως ἂν καὶ ὦδε. ἐπεί τοι * γίνῃ καλῶν ἐπὶ τ ἐμβόλων. ἄνθρωπε, ἐπελάθου τί ταῦτα ἦν; ναί. ἀλλὰ τύτοις πρειατύδαςα. b Διὰ τᾶτ' ἂν καὶ σὺ c μωρὸς γένῃ; * ἐγενόμην πο]ὲ, ὁπαδήπο]ε καταλειφθεὶς *, * ἔυμοιρ⊙ ἄνθρωπ⊙.

a Sup. §. 35. * ἐᾶτιν f.

* γίνηται καλὸν Xyl.

b L. 9. §. 29.

c L. 4. §. 44.

* i. π. ἔυμ. Sal. γένοιτο ἄν, ὁ. καὶ τὸ ἔυμ. Boot.

* - λαφθεὶς S. & B.

* ἄνθρωπε, τὸ δὲ ἔυμ. ὁ. κατ' S.

ANNOTATIONES.

bus rebus non falli ac decipi eruditi eſt munus. Qicqid autem nos preſſerit, ei afferendum erit adjumentum.

Κᾶν εἰς τὰ μέσα ἐλατ]ῶντες, μὴ μέν τοι βλάβην] *Si in mediis iſtis* (qæ nec bona nec mala ſunt) *detrimenti aliqid ſuſtinuerint, nè eos lædi exiſtimes.* ἐλατ]ᾶσθαι eſt τὸ ἔλατ]ον ἤτοι ἐλάτ]ω φέρεσθαι, ſive ἔλατ]ον ἔχειν, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 15. (qi locus & *ad l.* 8. §. 1. allatus, cùm & illum illuſtrat, & cum eo qi hic ſeqitur Platonis ſororiat.) id eſt *minus conſeqi, detrimentum damnúmqe aliqod ſuſtinere.* Siqidem is hoc eodem ſenſu τὸ ἐλατ]ᾶσθαι uſurpavit, *polit. l.* 8. *pag.* 714. *C.* Φεύγοντ⊙ τάς τε ἀρχὰς καὶ τιμὰς καὶ δίκας, καὶ θέλοντ⊙ ἐλατ]ᾶσθαι. ὥσε πράγματα μὴ ἔχειν. *Fugientis honores, principatus & judicia, & libenter ſe ſubjicientis, ut labores vitet.* Et Dio Pruſæus; Τίς τῶν ἐλατ]ᾶσθαι βελομένων, καὶ τὴν ἧτ]ω ῥᾳδίως ὑπομένειν, ἢ πολλαπλάσια τῶν ἄλλων ἐκτήτατο. *Qi voluerit damnum ſuſtinere, & cladem facilè perferre, illorum multiplicia non ſuſcipiet.* & *Orat.* 64. Τᾶς γὰρ ὑμετέρας μετέξεσιν ἀρετᾶς, κατὰ τὴν αὐτῶν ἐλατ]ύμενοι. *Veſtræ enim virtutis participes erunt, licet juxta ſuam ipſorum vincantur.* Alluſiſſe videtur Marcus ad illa Epiſteti *l.* 2. *c.* 10. Ἀλλ' ὅπερ τι σωματικὸν ἐλάτ]ωμα ἢ εἰς κ]ῆσιν, ἐκεῖ ἡ βλάβη. ὅπερ εἰς τὴν προαίρεσιν ἀδίκημα βλάβη; *At ſi corpori aliqid avt rei familiari deceſſerit, illic damnum eſt, ubi avtem voluntati, nullúmne ibi damnum?* Marcus ipſe *ſuprà* §. 15. ὁ ἐλατ]ωτικὸς ἑαυτῷ ἐν τύτοις, ἀγαθός. *bonus habetur, qi minùs ſibi in iſtis concedit.*

Κακὸν γὰρ ἔθ⊙] forſan fuerit, κακὸν γὰρ ὦθί. *nihil enim mali ſubeſt*, cùm iſta nec bona nec mala, ſed media ſint, qibus privantur illi. Poteſt tamen ferri iſtud, κακὸν ἔθ⊙. Sic enim Plutarchus *de exil.* Μὴ σκόπει τὰ νῦν δάκρυα καὶ τὰς ἐπιθρηνήσεις τῶν εἰσιόντων, ἴδοι τινὶ φαύλῳ περαινομένας πρὸς ἴκασον. *Ne nunc conſideres lacrymas & lamentationes intrantium ad unumqemqe more malo pergentes.* Faciúntqe eodem qæ Epictetus habet loco ſuperiùs lavdato: Εἰ ἔθ⊙ ἐϛὶ τὸ θλίβον, πρὸς ἐκεῖνο τὴν βοήθειαν ἀντευρίσκειν πειρατέον. Τί ἂν πρὸς ἔθ⊙ ἐϛιν ἐυρίσκειν βοήθημα; τὸ ἐναντίον ἔθ⊙. ἀκούεις τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων, Τάλας ἐκεῖν⊙. ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτᾶ, ἡ μήτηρ ἐξεκόπη. ἄκυσον τῶν ἐναντίων λόγων ἀπόσπασον σεαυτὸν τύτων τῶν φωνῶν. ἀντίθες τῷ ἔθει τὸ ἐναντίον ἔθ⊙. *Si conſvetudo erit qæ premat, danda erit opera ut ei medicinam inveniamus. Qæ ergò contra conſvetudinem medicina invenietur? contraria conſvetudo, Vulgò dici avdis, miſerum illum! pater ejus eſt defunctus; perist: mater ejus obiit. Avdi contrarias rationes. Avelle te ab iſtis vocibus; oppone conſvetudini contrariam conſvetudinem.* Sed prius tamen illud magis placet.

Ἀλλ' ὡς ὁ γιζων] Fabellam aliqam ſeu hiſtoriolam reſpexiſſe videtur, de ſene, qi pueruli alumni ſui rhombum, ſive ludicrum aliqod, animi cavſſà poſcebat, non qòd ipſe expeteret, avt momenti alicujus eſſe duceret, cùm παγιώδες τι eſſe cognoſceret: ſed qò puſio ipſum beneficio aliqo affeciſſe ſe opinaretur. ità ſolemus nos ab infantulis noſtris ejuſmodi petere ludibundi, qo illi nobis gratificari videantur. eſt enim illic ῥομβ⊙, qod & Salmaſius monuit, non *rhombus*, uti Xylander vertit, ſed puerilis *turbo*, qem & στρομβον dixere. Hinc inter Bacchi infantuli crepundia, uti ex Orpheo Clemens in *protrept. pag.* 11. *D.*

Κῶν⊙, καὶ ῥόμβος, καὶ παίγνια καμπισίγυκα,
Μῆλά τε χρυτια καλα πᾳ' Ἑπτιρίδων λιγυφώνων.
Pinea nux, trochus, & qi flectunt membra movenique
Ludi, & qa Heſperides miſerunt aurea mala.

Ἐπεί τοι γίνῃ καλῶν ἐπι τῶν ἐμβόλων] Xylander *qoniam boni aliqid fiat in roſtris.* tanqam ſi eſſet, ἐπεί τι γίνηται καλόν. Caſavbonus *qid facit*, avt *qorſum fit clamor omnis ad roſtra iſte?* ut aliter etiam legiſſe videatur. Ego, etſi in loco ſuſpecto, nihil muto; ſed καλῶν illud pro participio habeo, non pro nomine. Verto itaqe; *Qando ad roſtra clamitans fueris*, ſive honorem ac dignitatem aliqam avt tibi ipſi, avt cui faves cuipiam ambiendo, ſive litem aliqam vel propriam vel alienam profeqendo. Verum D. Salmaſius καλὸς mavult. id eſt *ſplendidè veſtitus & pulcer.* ut alluſum ſit ad magiſtratus; qi pro roſtris ſplendidè amicti concionem habebant. ἐμβολα ſive ἐμβολοι, *roſtra*: locus in foro Romano, navium Antiatium, qas in pugna ceperant, roſtris inſtructus; uti Livius *l.* 8. Πρὸς τὰς καλουμένας ἐμβόλους εἰς τὴν ἀγορὰν. *In forum ad Roſtra ut vocant.* Polybius *l.* 6. *c.* 51. & ἀναβὰς εἰς τὰς ἐμβόλους. *Roſtra conſcendit. ibidem* & apud Svidam avtor incertus, Τὸν δὲ παρακαλοῦντα πρὸς τὸν πόλεμον στρατηγὸν καταστρώσας ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ἐπειείτο τὰς λόγους. *Pratorem, qi populum ad bellum hortabatur, cùm detraxiſſet, verba ipſe faciebat*, vel, *concionem ipſe habebat.* qem locum Svidam de aciei genere, qod apud Tacticos ἔμβολον dicitur, perperam cepiſſe monuit & toties hic nominandus mihi clariſs. Salmaſius.

Ἄνθρωπε, ἐπιλάθυ] hoc tibi, inqit, occurrat, ubi in foro conſiſtis, locum forſan honeſtiorem dignitatemve aliqam vel tibiipſi vel alii cuiqam enixiùs ambiens: *O homo, an iſtarum rerum conditionis oblitus es*, qòd ea, tanqam ſi boni qidpiam eis ineſſet, tam ſtudiosè perſeqaris? ſive, *Neſcis, ô homo, qalia hæc ſint?* pulcrum putas ac beatum magiſtratum capeſſere, ac pro roſtris concionari, & affari populum?

Ναί. ἀλλὰ τύτοις περιπτύδασα] Reſpondet, qaſi ex ambientis perſona. Agnoſco revera eſſe ejuſmodi, qalia tu ſuggeris; adiaphora ſcilicet. Verùm ea ſunt, qæ illi in æſtimatione cum primis habeant; qæqe ambiunt & affectant omnes.

Διὰ τᾶτ' ἂν καὶ σὺ μωρὸς γένῃ;] Regerit huic: *An ideo & te ſtultum fieri*, & inter ſtultos nomen tuum profiteri neceſſe eſt, qia ſtolidè ſeſe illi habuerint? Qod in *Scolio* apud Athen. *l.* 15.

Σὺν μοι μαινομένῳ μαίνε⊙, σωτσωφρονήτω σώφρων.
Tu velis mecum inſanire, ſano ego conſpiam tibi.

Et Callias apud Clementem *Strom. l.* 6.

Φασὶ μετὰ μαινομένων
Χρῆναι μαίνεσθαι ἅπαν]ας.
Apud inſanos omnibus ajunt
Eſſe inſanire decorum.

Grotius. Vide & Apollodorum *Adelph. ad l.* 9. §. 3. Atqi ut Menelao Agamemnon apud Evripidem in *Iphigen. Avlid. v.* 406.

Συσσωφρονεῖν σοι βύλομ', ἀλλ' ὐ συποσεῖν.
Conſipere, non conſurere ſum promptus tibi.

Grotius.

Conſipere, non deſipere tecum debeo.

Lipſius. Eodemqe alludens Plutarchus de amico genuino *pag.* 53. *C.*

Συσσωφρονεῖν γὰρ, ὐχὶ συποσεῖν ἔφυ.

Et ex Sophocle;

Οὐ γὰρ συποσεῖν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυ.
Καὶ νὴ δία, συγκαλοραθεῖν καὶ συμφιλοκαλεῖν, ὐ συναμαρτάνειν, ὐδὲ συρραδιυργεῖν.
Non impetus ſolet eſſe, ſed amoris comes.

Nimirum enim una officium facere, & adjuvare in pulcrarum rerum ſtudio cupit, non peccandi avt malitiosè agendi ſocium ſe prabet. Marcus ipſe *infrà l.* 9. §. 29. Εἰ δὲ ἐτεραγώδηταν, ὐδέν, με κατακέκρικε μιμεῖσθαι. *Si tragicè ſemet oſtentarint, qis ad illorum oſtentationem me addixit?* μωρὸς avtem, id eſt, *ſtultos ſupra l.* 4. §. 38. pronunciaverat eos omnes, qos res iſtiuſmodi ſolent, ἐυφραίνειν ἢ λυπεῖν, ſi concedantur & adſint, lætos; ſi negentur, triſtes faceret.

Ἐγενόμην ποτὲ, ὁπαδήπο]ε καταλειφθεὶς, ἔυμοιρος ἄνθρωπος] Locus morbi manifeſtus; ſed cui citra codicum opem havd facilè medicina fiat. Mericus Caſavbonus illud ἐγενόμην ποτέ ad priora refert, eòqe periocham vult clavdi. vertit itaqe, *Fueram qandoqe* [id ſufficiat.] In *præfatione* ſic παραφράζει; *Num & tu idcirco ſtultus futurus es? ſufficit qod tamdiu etiam num fueris.* Xylander ſeqentibus conglutinat, redditqe; *Aliqando, utcunqe relictus, factus ſum felix.* ut ὅπως δήποτε, non ὅπερ δήποτε legendum fuerit. qod, ſi cui admittendum videbitur, malim; *Qi nunc neſcio qo pacto neglectim habeor, fuit qando felicior eram, ſortemqe ferebam meliorem.* Ut verba ſint indigne ferentis, aliis jam poſthaberi ſe, cum prælatus aliqando fuerit. qalis illa Menandriana apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 19.

Τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην;
Qid enim ego relinqebar?

Verùm Caſavbonus καταλῃφθεὶς, non καλαλῃφθεὶς legit, vertitqe παραφερασικῶς, *Mors me, ubicunqe voluerit, deprehendat: ipſe felix futurus ſum.* Atqe ità Marcus *l.* 12. *c.* 7. Οἷον δεῖ καταλῃφθῆναι ὑπὸ τᾶ θανατυ. *Qalem te à morte deprehendi oporteat.* Et ſimpliciter Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί θέλεις ποιῶν καταλῃφθῆναι; *Te avtem qid agentem oportet invadi.* videndus *ad l.* 6. §. 30. Lectionem eam probat D. Bootius, ſed pro ἐγενόμην mavult γένοιτο ἄν ποτέ. ut ſit ſenſus; *Qocunqe loco deprehenſus, felix fueris*, ſive *eſſe poteris*: in tua eſt poteſtate ſitum, ut ſis felix, qemadmodum *l.* 11. *c.* 1. dicit, in mentis poteſtate ſitum eſſe, ut vitam ſibi plenam ac conſummatam

a L.7.§.17. τὸ ἢ a εὐμοιρίᾳ, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ κατανέμας. * -θοὶ τρόποι Sal. ἀγαθαὶ ἢ μοῖραι, ἀγαθαὶ * τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ἕξεις, ἀγαθαὶ ὁρμαί, ἀγαθαὶ πράξεις.

futurus sis. felix est avtem qi sortem sibi bonam comparaverit. sors verò bona si qid sit qæras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis deniqe actionibus constat.

ANNOTATIONES.

efficiat, ὅπου ἂν καταληφθῇ, *ubicunqe* vel *qandocunqe morte superveniente deprehensa fuerit.* Vel, γίνου ποτέ. *Fias aliqando vir felix*: fac te felicem. istud tibi acquire, ut, qocunqe loco deprehensus fueris, felix sis. Hoc verò sensu admisso, à superioribus ista sejungenda sunt, ut periocham integram cum eis qæ sequntur conficiant. D. Salmasius deniqe sic concinnat, ut dialogissimus prior continuari videatur. Ἐγνώμην ποτὲ εὐμοιρῶ. Ἀνθρωπε, σὺ δὲ εὐμοιρος, ὁπωδήποτε καταληφθείς, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτίμας. *Felix aliqando fui. Mi homo, tu verò felix, ubicunqe deprehensus, si bonam ipse tibi sortem feceris.* qod qomodo fiat, mox subjicit. Hoc est qod Plautus *Trinum.* 2. 2.

Nam sapiens qidem pol ipse fingit fortunam sibi.

Cicero in *paradox.* 5. *Nec est ullares, qa plus apud sapientem polleat qàm ipsius voluntas atqe judicium, cui qidem etiam, qa vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens poeta dixit;*

Suis ea cuiqe fingitur moribus.

At qis is poeta sapiens? Forsan docebit id nos Salustius. Is A etenim *Orat. ad Cæsar.* 1. *Res*, inqit, *docuit id verum esse qod in carminibus Appius ait,*

Fabrum esse suæ qemqe fortunæ.

Sed & Cornelius Nepos in *vita Attici*; *Sui cuiqe mores fortunam fingunt.* Et de Catone Livius *l.* 39. *In hoc viro tanta vis animi ingeniiqe fuit, ut qocunqe loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus fuisse videretur.*

Τὸ δὲ εὐμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτίμας] Istis avt corrigit Marcus sententiam hominis, qi ideo felicitatem tribuebat sibi, qòd in dignitate aliqa petenda res ex voto nonnunqam successerant. avt exponit etiam clariúsqe explicat, nè qis B perperam accipiat, qid τῷ εὐμοίρος vocabulo intelligi velit. Εὐμοιρος, inqit, sive *felix* (unde & *l.* 2. §. 6. εὐμοιρία *felicitas*) is verè dicitur, qi μοῖραν ἀγαθὴν, id est, *sortem bonam sibi nactus est.* Sors avtem bona, non in mediis istis, sed in bona mentis dispositione, bonisqe conatibus atqe actibus indè profluentibus, consistit. Vide *lib.* 7. §. 17. In his etiam ἀγαθοὶ τρόποι pro ἀγαθαὶ τροπαὶ rescribendum monet D. Salmasius.

LIBER VI.

a Inf. §. 5. *L.*7.§.23. b *L.*2.§.11. a Τῶν ὅλων ὑσία, εὐπειθὴς, καὶ εὐτρεπής. b ὁ δὲ ταύτῃ διοικῶν λόγος ἀδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν. κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδὲ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' c *L.*3.§.11. Inf. §. 8. ἐκείνου. c πάντα δὲ κατ' ἐκεῖνον γίνεται, καὶ περαίνεται.

UNiversi materia obsequens est & parere prompta. mens rectrix ejusdem, nullam in se maleficii causam habet; cùm malitiam in se nullam habeat; neqe malefacit cuiqam, nec à qoqam læditur. secundùm hanc verò fiunt & perficiuntur universa.

d *L.*1.§.16. *l.*4.§.25.*l.*5. §.3.Inf. §.7. *l.*8.§.2. §. 2. Μὴ διαφέρῃ, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς. καὶ πότερον νυστάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων. d καὶ πότερον κακῶς ἀκούων,

§. 2. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, qod est officii tui, feceris. item utrùm dormituriens, an somni satur; malè avdiens,

ANNOTATIONES.

§. 1. Τῶν ὅλων ὑσία εὐπειθὴς καὶ εὐτρεπής] *Universi materia est obsequi ac fingenti parere prompta.* Verùm hoc in dubium vocat Seneca *qæst. natur. l.* 1. *præfat.* ubi inter alia qærendum proponit; *Deus materiam ipse sibi formet, an datâ utatur:* — *Deus qicqid vult efficiat, an in multis rebus illum tractandis desistant;* & *à magno artifice pravè formentur multa, non qia cessat ars, sed qia id, in qo exercetur, sæpe inobsequens arti est.* Idémqe fidentius in adversam partem, *de provident. c.* 5. *Qare Deus tam iniqus in distributione fati fuit, ut bonis viris paupertatem, vulnera, & acerba funera adscriberet? non potest artifex mutare materiam. hæc passa est. qadam separari à qibusdam non possunt, cohærent, individua sunt.* Scilicet Deum nesciebant illi materiæ avtorem, qam illi Deo suo coævam somniabant. nec mirum si inobsequentem experiretur, in qam lege creandi jus nullum obtineret. Videatur *adversùs Hermogenem*, qi paria illis sentiebat, Tertullianus.

Ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος] Vide *suprà l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21, 30. & *infrà* §. 4.

Οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν] Ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν. *Deus tentari malis non potest.* Jacob. *c.* 1. *v.* 13. Vide *ad l.* 2. §. 11. Qomodo ergò, inqies, ipse de se? Esajæ *c.* 45. *v.* 7. *Ego Dominus creans malum.* & Amos *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Dominus non effecerit?* Respondet Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 424. *B.* Κτίζει κακά. τυτίσι, μεταποιεῖ αὐτὰ καὶ εἰς βελτίωσιν ἄγει. ὥστε ἀποθέμενα τὸ εἶναι κακὰ, τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν μεταβαλεῖν. ὥσπερ τὸ κτίζειν. *Creat avtem mala, hoc est, transmutat ipsa, & in meliorem statum existúmqe deducit, ut jam mala esse desinant, bonique naturam accipiant: uti creare sumitur. Psal.* 51. *v.* 10. & *ad Eph. c.* 2. *v.* 10. ἀπ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παράγειν, ἀλλὰ τὰς ὄντας μεταποιεῖν. *non ex non existente facere, sed existentia mutare atqe renovare.* Verùm respondet secundò, distingvendo de malis. *p.* 422. *D.* Κακὸν, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν. τὸ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. τὸ μὲν δὴ ὡς φύσει κακὸν, ἐξ ἡμῶν ἤρτηται. κακὸν δὲ τὸ ἡμῖν ἐπίκτητον καὶ ὀδυνηρὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν ὑπὸ τοῦ φρονίμου καὶ ἀγαθοῦ διεσπάσθαι, πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν ἐπάγεσθαι. *Malum aliqod est* A *secundum nostrum sensum, aliud naturâ ipsâ. Malum itaqe naturâ ex nobis oritur. Malum verò, qod triste & durum est sensibus nostris, à sapientissimo & optimo domino nobis ad utilitatem inducitur.* Et rursus *pag.* 426. *B.* Τὸ μὲν κυρίως κακὸν ἡ ἁμαρτία, ὅπερ μάλιστά ἐστι τῆς τοῦ κακοῦ προσηγορίας ἄξιον, ἐκ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως ἤρτηται. τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρείας προβάλλεται. τὰ δὲ, ὡς παραδείγματα, ἐπὶ τῷ σωφρονιστῆρας ποιῆσαι τοὺς πρὸς ἁμαρτίαν ἐυολισθήτους. *Malum itaqe propriè peccatum, hac verò dignum appellatione à nostra voluntate pendet. Reliqa verò, qa appellantur mala, partim ad exercendos dantur bonos & declarandam fortitudinem, partim ut medela eorum qi deliquerunt* B *proveniunt, partim ut exempla ad homines in vitium pronos prudentiores faciendos.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 3. *cap.* 6. *Neqe enim mala, qa nullâ jure naturâ subsistunt, à Domino creantur: sed creare se mala Dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus in flagellum formas; ut ea ipsa & per dolorem, qo feriunt, delinqentibus mala sint; & per naturam, qâ existunt, bona. Unde & venenum, mors qidem est hominis, sed tamen vita serpenti.* Tertullianus *adv. Marcion. l.* 2. *Qia mala dicuntur, & delicta & supplicia, conditorem malorum intelligi volunt, ut malitiæ avtor renuncietur.* C *Nos adhibitâ distinctione utriusqe formæ; separatis malis delicti & malis supplicii, malis culpa & malis pœna; suum cuiqe parti definimus avtorem, malorum peccati & culpæ diabolum, malorum pœnæ & supplicii Deum creatorem, ut illa pars malitiæ deputetur, ista justitiæ mala condenti judicia adversùs mala delicta. de his ergò creator confitetur malis, qa congruunt judici: qa qidem illis mala sunt qibus rependuntur: cæterùm suo nomine bona, qâ justa, & bonorum defensoria, & delictorum inimica.* Ita Irenæus *adv. Valent. l.* 4. *c.* 77. *Mala eis in qos incidunt; bona qia ex Dei judicio procedunt.* Et Augustinus *Ep.* 120. *c.* 19. *Mala non peccata, sed supplicia. Malum avtem malo non malè redditur: nam & ei cui redditur malum* D *est, qia supplicium est; & ei à qo redditur bonum est, qia rectè factum ejus est.* Idem *ad Pelag. Ep. l.* 2. *c.* 7.

Πάντα καθ' ἑκάστην γίνεται] Vide *l.* 2. §. 2, 17. Vide & de passerculo, de pilo, Domini nostri pronunciata, Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 2. Κακῶς ἀκούων, ἢ ἐνοχλούμενος] Vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 5. §. 3.

an collavdatus; moriens itidem, an aliud qid agens. nam ex vitæ hujus officiis, hoc eſt etiam, qòd morimur. & in hoc ergò ſufficit, qod præ manibus eſt ritè diſponere.

§. 3. Introſpice, cavéqe nè rei cujuſqam qalitas dignitáſve propria te fugiat.

§. 4. Præſentia hæc omnia qàm citiſſimè mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (ſiqidem unita ſit rerum omnium ſubſtantia) vel diſſipabuntur.

§. 5. Novit mens univerſi rectrix, qomodo ſe habeat, qid faciat, & in qa materia verſetur.

§. 6. Optimus injuriam ulſciſcendi modus eſt, inferenti

ἢ ὁ Φημύμῳ· καὶ [a] πότερον ἀποθνήσκων, ἢ πρᾴττων τι ἀλλοῖον. [b] μία γὰρ τ̃ βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστί, καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν. [c] ἐρκεῖ δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸ παρὸν εὖ θέσθαι.

§. 3. [c] Ἔσω βλέπε. μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία, ἀφελεχέτω σε.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα [f] τάχιστα μεταβάλλει, καὶ ἢ ἤτοι ἐκθυμιαθήσε᾽ *, εἴπερ ἤνωτ᾽ ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσε᾽.

§. 5. [h] Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε πῶς διακείμεθα, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

§. 6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι. [i] τὸ μὴ

a L. 7. §. 44.45.46.
b L. 3. §. 7. l. 10. §. 8.
c L. 8. §. 32. l. 9. §. 6.
d L. 2. §. 5. l. 3. §. 12.
e L. 3. §. 11. l. 5. §. 36. l. 7. §. 29, 30.
f L. 5. §. 23. In. §. 15.
g L. 8. §. 25. l. 10. §. 7.
* — αἴσθοιτ᾽ Lug.
h L. 2. §. 4. Sup. §. 1. l. 10. §. 25.
i L. 7. §. 15. 65.

ANNOTATIONES.

5. §. 3, & *infrà* §. 7. & *l.* 7. §. 36. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 11. Epictetus *Enchir. cap.* 49. Ὅσα προτίθεταί, τούτοις, ὡς νόμοις, καὶ ὡς ἀσεβήσων παραβησόμενος, ἴμμενε. ὅ, τι δ' ἂν εἰρήτις περὶ σοῦ, μὴ ἐπισρίφου. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτ' ἐσὶ σόν. *Hæc obſerva tanqam leges citrà piaculum non violandas. Qicqid autem de te dictum fuerit, id ne curato: id enim non jam tui eſt arbitrii.*

Μία τῶν βιωτικῶν πράξεων] Vide *l.* 3. §. 7. Seneca *Epiſt.* 77. *Qid? tu neſcis unum eſſe ex vita officiis, & mori?*

Τὸ παρὸν εὖ θέσθαι] Hoc eſt qod noſter paſſim inculcat; *l.* 3. §. 10, 12. & *l.* 4. §. 26. & *infrà* §. 32. & *l.* 7. §. 6. 29. & *l.* 8. §. 2. Pittacus, τί ἄριστον; *qid eſſet optimum*, interroganti, reſpondit, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. *qod in præſentia occurrit bene agere.* Laertius *l.* 1. §. 77. qod poſtea in proverbium abiit. Svidas. Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. παροιμία. qi & ſubjungit Platonis locum è *Gorgia. pag.* 340. *E.* Καί, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δίκαιόν μοι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. *Atqe, ut videtur, qemadmodum vetus habet proverbium, neceſſario adducor, ut eo, qod adeſt, pro viribus bene utar, & qod tu das accipiam.* Et Cratini ex *Pylad.*

Ἄνδρας σοφοὺς χρὴ, τό γε παρὸν πρᾶγμ', ὡς καλὸν,
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι. ——
Sapientis hoc opus eſt probè diſponere,
Qod impræſentiarum adeſt. ——

Apud Procopium *Gottic. l.* 1. Vitiges;

Ἐμὲ γάρ τις παλαιὸς εἰσερχεται λόγος,
Τὸ παρὸν εὖ τιθέσθαι, κελεύων.
Vetus enim proverbium mihi in mentem venit,
Res præſentes bene me diſponere jubens.

Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* & ex eodem Simeon cancellar. *Orat.* 21. Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. *Nè curioſus futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem compone.* Αἰσχρὸν γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν προεμένους, ὕστερόν ποτ' ἀνακαλεῖσθαι τὸ παρελθόν, ὅτε οὐδὲν ἴσαν πλέον ἀνιωμένοις. *Turpe enim præſens projicere tempus, ac ſerò poſtea revocare præteritum, qando nihil nobis proderit ex animo delere.* Baſilius idem, *Orat.* 24. *p.* 584. *C.* Et Simeon *Or.* 1. Apud Athenæum *l.* 10. incertus avtor;

Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε.
Vitam explica ex præſentibus rebus tuam.

Heſychius. Τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. παροιμία, ἧς καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ μεμνῆται. *In præſentia bene agere. Proverbium, cujus & Plato in Gorgia memmit.* In adagii avtem illius expoſitione lapſum Eraſmum reſtituit Stephanus. Spectant eodem Pindari illa: *Iſth. Od.* 8.

Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρεσθαι ἀεὶ,
Χρῆμα πᾶν. ἀόλιος γὰρ αἰὼν,
Ἐπ' ἀνδράσι κτίματα
Ἐλίσσων μετ' ὄκνου πόρον.
Qæ vero ante pedes eſt, præſtantior eſt ſemper
Res qævis. Doloſum enim avum
Hominibus impendet
Volvens vita curſum.

Et *Pyth.* 10.

Τῶν δ' ἑκάσῳ ὁρμὰ,
Τυχὼν μὲν ἀρκαλίαν σχίθει
Φροντίδα, τὰν πρὸ ποδός.
Τὰ δ' εἰς ἐπιαυτὸν ἀτέκμαρτον πρεσβᾶται.
Qorum avtem qisqe deſiderio rapitur,
Ea conſequutus avide arreptam tenet
Curam qæ eſt ad pedes.
At in annum eventura ſignum non eſt datum prævidere.

Ariſtippi etiam monitum apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Ἐφ' ἡμέρᾳ τὴν γνώμην ἴσχειν, καὶ οὐ πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαστος ἢ πράττει τι, ἢ ἐνθυμεῖ. μόνον γὰρ ἡμέτερον τὸ παρὸν, μή τε δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. *In diem animum intendere, & diei illam ſolummodo partem, qa qisqe qid ageret aut cogitaret. Solum enim præſens in noſtra manu poſitum, non præteritum, neqe inflans.* Seneca *Ep.* 101. *Ille ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt præſens.* Denique qod

A Lucianus in Νεκυομαντείᾳ *pag.* 340. ex Tireſia Menippo datum fingit conſilium, Τοῦτο μόνον ἐξ ἅπαντος θηράσῃ, ὅπως τὸ παρὸν εὖ θήσεις, παραδράμῃ τὰ πολλὰ, καὶ περὶ μηδὲν ἐσπουδακώς. *Hoc ſolum in tota vita perſequere, ut præſentibus contentus, plerumqe videns, nulliuſqe rei ſatagens prætercurras.*

§. 3. Ἔσω βλέπε] Aliud hic, ἔσω βλέπε. aliud ἐνδὸν βλέπε *l.* 7. §. 59. ibi vult hominem in mentem ſuam introſpicere; iſtic in rerum externarum naturam ipſam internam, miſſa ſpecie externâ. Vide *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 29, 30.

Ἡ ἀξία] Vide *l.* 3. §. 11.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα] *Omnia qa ſubjecta ſunt* Xylander. *Subſtantia omnes* Caſavbonus. Malim, *præſentia hæc omnia.* τὰ ὑποκείμενα, *præſentia.* qod *l.* 9. §. 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς. *qacunqe vides.* Vide *ad l.* 8. §. 24.

B Τάχιστα μεταβάλλει] Vide *l.* 5. §. 13, 23, 33.

Ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Lugdunenſis ἐκθυμιασθήσεται. tanqam ab ἐκθυμιάζομαι. qod neſcio an legatur. ἐκθυμιάσθαι, *in fumos, exhalationes, vapores abire.* qomodo ea ſolent, qæ adolentur. eſt ergò ἐκθυμιαθήσεται Marco hic, qod ברו בעשן Pſaltes dixit, *Pſal.* 37. *v.* 20. ubi Scripturam receptam cur ſolicitaret Piſcator, nihil erat.

C Εἴπερ ἤνωται ἡ οὐσία] *Siqidem compacta ſit eorum ſubſtantia* Xylander, ut de ſubjectis ſingulis intelligatur. at Caſavbonus, *ſi in unam eandemqe ſubſtantiam redigenda ſint omnia*: Vel, *ſi rerum omnium ſubſtantia ſit inter ſe unita, & in unum compacta.* firmat ſimul & explicat Marcus ipſe, §. 10. Ἡ ἕνωσις καὶ τάξις. *Compages rerum in unum ordine juſto convenientium.*

§. 5. Ὁ διοικῶν λόγος] *ſupra* §. 1. incertum eſt avtem, iſtáne ad priora illa pertineant, an aliò ſpectent, & ſeorſim ponenda fuerint. Illud Caſavbono, hoc Xylandro placuit. qod & ipſe ſecutus ſum. De ſenſu convenit. Menti univerſi rectrici, qid de ſingulis faciat, & qo fine qidqe faciat, & qale id ſit, in qo ſe vimqe ſuam exerceat, ſatis perſpectum ac proſpectum eſſe;

D etiamſi iſta nos qàm creberrimè lateant.

§. 6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι] Avrea gnome. Diogenes interroganti, Πῶς ἀμυνοῦμαι τὸν ἐχθρόν; *Qomodo ulciſcar inimicum?* reſpondit, Αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Si ipſe probus honeſtuſqe fias.* Refert Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 88. *A.* qi & *de leg. poet. c.* 5. Πρὸς δὲ τὸν γράψαντα, Περὶ τῶν πονηρῶν οὐκ ἀχρήσων ὄπλων ἡ ποιητικὴ, τρόπον τινὰ συνεξομοιοῦσθαι κελεύουσα τοῖς πονηροῖς, τὸ τῆ Διογένους παραβαλεῖν ἐστιν. ἐρωτηθεὶς γάρ ὅπως ἂν τις ἀμύναιτο τὸν ἐχθρόν. Αὐτὸς, ἔφη, καλὸς καὶ ἀγαθὸς γενόμενος. *Adverſus eum qi ſcripſit, contra malum eſſe malitiam non inutile armorum genus:*

E *qum is jubeat nos qodammodo adſimulari malis: Diogenis illud objiciendum eſt, qi interrogatus, qâ qis ratione ulciſci inimicum poſſet, reſpondit, ſi ipſe qam optimus fiat.* Atqe hoc eſt qod ille apud Comicum neſcio qem (avtore eodem *de exil. pag.* 600. *D.* referente) qi cum de infelicitate ſua querentem amicum τὴν τύχην ἀμυνεσθαι, *fortunam ulciſci*, juſſiſſet, interrogatus qâ ratione id effectum daret, Φιλοσόφως, *Philoſophicè*, reſpondit. Qin & Epictetus apud Maximum *conect. in. c.* 28. interrogatus, πῶς ἂν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ. *qomodo qis hoſtis dolorem excitare poſſet.* reſpondit, ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν. *ſi qis ſtà comparet ſeipſum, ut qàm optimè vivat.* Idem ve Plutarchus

F *de util. ex inimic. pag.* 88. *C.* Σὺ τοι διαφέρει τῶν κακῶν, ἐξεστὶ γάρ, ἂν θέλῃς ἀνιᾶν τὸν μισοῦντα. *Tu te malis meliorem præſta: nam licet, ſi vis inimico ut ægrè ſit facere.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 296. Οὐδὲν οὕτω κολάζει τοὺς ὑβριστὰς, ὡς τὸν ὑβριζομένων ἀνεξικακία. τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τῆ ἀληθείᾳ εἶναι τοὺς ὕβρεις. τὸ δὲ καταγελᾶν αὐτῶν, τὸ μηδὲν συνειδέναι πονηρὸν, ἀποδεικτικὸν ἐστιν ἰσχυρότατον. *Nihil contumelioſos homines tam exacerbat, qam eorum, qibus contumelia infertur, patientia. Nam qi indignatur & excandeſcit, hoc ipſo veras eſſe contumelias oſtendit. Qi avtem eas irridet, ac pro nihilo ducit, perſpicuum argumentum præbet, ſe nullius ſceleris ſibi conſcium eſſe.* Et *l.* 3. *Ep.* 181. Δυο ταῦτα ὑβριζομένους δεῖ. τὸ, τι μηδὲν ἦτον λυπεῖν τοὺς ὑβρίζοντας, ὡς τὴν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν. τὸ, τι ὅτως ἀμύνασθαι αὐτοὺς μὴ δυνάμενοι, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦντας. *Hæc duo contumeliam inferens intelligit, alterum,*

μὴ ἐξομοιῶσαι.

a L.8.§.16. 42. b L.4.§.31. c L.5.§.6. d L.3.§.13. Inf.§.23. e L.5.§.14. l.11.§.1. f L.3.§.9.l. 5.§.19.l.7. §.14.l.12.§. 25. g Sup. §. 1. 4.

§.7. Ἐνὶ [a] τέρπου καὶ [b] προσπαπάσθω, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς [c] μεταβαίνῃ ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, [d] σὺν μνήμῃ Θεοῦ.

§.8. [e] Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον, καὶ ποιῶν μὲν ἑαυτὸ οἷον ἂν καὶ θέλῃ, [f] ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλῃ.

§.9. [g] Κατὰ τὴν τοῦ ὅλων φύσιν ἕκαστα περαίνεται. ἐν γὰρ καὶ ἄλλῃ τινὶ φύσει, ἢ τῇ ἔξωθεν περιεχούσῃ, ἢ ἐμπεριεχομένῃ ἐνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένῃ.

§.10. [h] Ἦτοι κυκεὼν, καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ [*] [καὶ] περ. σκεδασμὸς. ἢ ἕνωσις καὶ τάξις, [*] πρόνοια. [i] εἰ μὲν οὖν τὸ πρότερον, τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι, καὶ φυρμῷ πιστῷ ἐναφεδρεύειν; τί

h L.4.§.27. i L.2.§.11.

nè sis similis.

§.7. Hoc uno te oblecta, in eóque acquiesce, ut ab una, qæ communitatem juvet, actione, ad alteram transeas, numinis memor.

§.8. Pars animæ principalis se suscitat, se vertit; se facit, qalem ipsa voluerit; qæ contingunt qælibet, talia sibi videri facit, qalia ipsa voluerit.

§.9. Secundùm universi naturam perficiuntur singula. neqe enim secundùm aliam ullam, qæ vel exteriùs contineat, vel interiùs contineatur, vel extra etiam qasi appensa sit.

§.10. Universum avt est cinnus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuò; avt est compages rerum in unum ordine justo convenientium, qæ providentiâ regatur. si priùs illud, qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari?

avt

ANNOTATIONES.

terum, qod eos, qi contumeliam inferunt, nihil aqè discruciat, ac eorum, qi contumeliâ afficiuntur, patientia: alterum, qod nullâ ratione ipsos aqe ulcisci qeamus, qàm virtutem colendo. Et mox, allato Diogenis dicto, superiùs memorato: *Ὁ τοίνυν ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκῶν, καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγάς. ὁ δὲ καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις νέμων, καὶ ἐυχόμενος αὐτοῖς ἀνεπιγκλήτοις ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας, καὶ μὴ μόνον ἀμύνασθαι μὴ θέλων, ἀλλὰ καὶ συμπαθῶν τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειρωθεῖσιν, ἆρ' οὐ τῷ ὄντι ἐστὶν ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφῶν ἐπισάμενος. Quimigitur, qi virtutem & patientiam colit, mortiferas hostibus plagas infligit. Qod si qis etiam sit, qi livore feruntur, veniam tribuat, ac pro ipsis, ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atqe ita sit comparatus, ut non modo à vindictæ studio abhorreat, sed eorum etiam, qos hoc vitium subegit, miseriâ commoveatur, hic demum vere est, qi sincerè philosophari novit.* Vide Regem sapientissimum, *Parem. c. 25. v. 22.* & Apostolum *ad Rom. c. 12. v. 20.*

Τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι] Jasoni Medæa apud Evripidem;

Ἀλλ' ἴσμεν, οἷον ἴσμεν, ὦ ἐμὸν κακὸν,
Γυναῖκες. ὄκνον χρὴ σ' ὁμοιοῦσθαι κακῷ,
Οὐδ' ἀντιτείνειν νηπί' ὄντι νηπίοις.
Sumus qidem mulieres, qod sumus; malum
Haud dixerim. Similem te tamen fieri malis
Non decuit, avt fatuis fatua rependere.

Verùm versiculum primum Grotius in excerptis aliter distinxisse videtur, dum vertit;

Sumus mulieres, qale non dicam malum:
Sumus. Sed haud te decuit aqatum malis,
Dementiâ certare cum dementibus.

Marcus noster *l.7.§.15.* Ὅ, τι ἂν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probam esse me oportet.*

--- ridiculum est enim
Odio nocentis perdere innocentiam.

Dio apud Plutarchum *pag. 979. A.* Εἰ δ' Ἡρακλείδης ἄπιστος ὢν καὶ κακὸς δίκα φθονεῖ, ὅτι καὶ Δίωνα δεῖ θυμῷ διαφθεῖραι τὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἀντιτιμωρεῖσθαι, τῷ προαδικεῖν, νόμῳ δικαιότερον ὥρισθαι, φύσει γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀσθενείας. *Qod si infidus Heraclides, & ex livore improbus sit, ideone Dionem oportere ira virtutem labefacere? nam repetere pœnas, qam priorem inferre injuriam lege justius definiri, qm natura ab imbecillitate proficiscatur eadem.* Epictetus *l. 2. c. 10.* Ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἐβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας, ἐγὼ ἐμαυτὸν μὴ βλάψω, πρὸς ἐκεῖνον ἀδικόν τι ποιήσας; Augustinus *in Psal. 54. Qid tibi prodest, qis exigis qas pertulisti injurias? ultio te reficit? ergo de malo alieno gaudebis? passus es malum. ignosce, ne duo sitis mali.* Et *in Joan. Ep. 1. tract. 8. Odit te inimicus. si odisti illum & tu, contrà reddis malum pro malo. qid facis reddens malum pro malo? unum agrotum flebam, qi te oderat. jam duo plango, si & tu odisti.* Idem *Epist. 5. Paratus igitur esse debet homo justus & pius, patienter eorum malitiam sustinere, qos fieri bonos qærit, ut numerus potius crescat bonorum, non ut pari malitiâ se qoqe numero addat malorum.* Apostolus *ad Rom. c. 12. v. 21.* Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.* Gvigo *meditat. c. 15. Qam pulcra ars vincere in bono malum! contraria enim contrariis superantur. positus es qasi signum ad retundenda jacula inimici;* id est; *ad destruendum malum oppositione boni.* Seneca *de benef. l. 7. c. 31. Vincit malos pertinax bonitas.* Et *l. 1. c. 3. Assiduitas meriti pertinacis evincet.* Et *de ira l. 2. c. 34. Irascetur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. Si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit: victus est, qi vicit.* Salustius *Jugurth. Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Valerius Maximus *lib. 4. cap. 2. Speciosius aliqanto injuria beneficiis vincuntur, qam mu-*

tui odii pertinaciâ pensantur. Vide *infrà §. 26. & lib. 7. §. 68.*

§.7. Ἐνὶ τέρπου καὶ προσπαπάσθω] Vide *l. 5. §. 34.*

Μεταβαίνῃ] Vide *l. 5. §. 6.*

Σὺν μνήμῃ Θεοῦ] Vide *l. 3. §. 13. & infrà §. 23.* Dignum qod referatur hic, Epicteti illud *Dissert. l. 1. c. 16.* Εἰ γὰρ νῦν ἐίχομεν, ἀλλό τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ λέγειν καὶ ἐδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ εὐφημεῖν, καὶ ὑπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; ἐκ ἐδεῖ καὶ σκάπτοντας καὶ ἀρῶντας καὶ σθίοντας ἄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα ταῦτα δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι πεπτικὸν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντες ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παραλογιστικὴν τούτων, καὶ ὁδῶν χρηστικήν. *Nam si sani essemus, qid nobis aliud agendum erat & publicè & privatim, qàm numen celebrandum & laudandum, & grates persolvendæ? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus Deo, magnus hic Deus, qi nobis instrumenta præbuerit hæc qibus terram excolamus; magnus est Deus, qi manus dederit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecerit, ut latenter crescamus, ut dormientes respiremus? Hæc singulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac divinissimus resonandus, qod facultatem dederit harum rerum intelligentem, & utendi ratione instructam.* Qid ille non feciſſet, si adjicere potuisset, μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι τὸν Χρίστον ἡμῖν δέδωκεν; *Magnus est Deus, qi Christum nobis dederit.* sed ulteriùs porrò audire ne pigeat. Τί δέ; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποστύφλωσθε, ὑκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταῦτην ἐκπληροῦντα τὴν χώραν, καὶ ὅπερ πάντων διαδοῦναι τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνοῖμι τὸν Θεόν; εἰ γὰν ἀσείμην ἡμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος. εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικὸς εἰμι. ὑμνῶν με δεῖ τὸν Θεόν. τοῦτ' ἀυτό. δὲ ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφ' ὅσον ἂν δίδωται. καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ. *Qid ergò? qum vulgò excacati sitis, nonne oportebat esse aliqem, qi hoc munere fungeretur, & loco omnium hymnum de Deo publicaret? Qid enim possum aliud senex claudus, nisi celebrare Deum? Qod si luscinia essem, luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc rationis cum particeps sim, Deus mihi celebrandus est: hoc meum munus est, hoc exsequor: neqe stationem hanc deseram qoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Contende cum illis qæ Psaltes regius habet, *Psal. 34, & 103, & 104, & 145.* Epictetus idem, referente Maximo *collectan. cap. 52.* Συνεχέστερον νόει τὸν Θεὸν, ἢ ἀναπνεῖ. *Crebrius Deum cogitato qam respirato.* qod sub Gregorii Nazianzeni nomine Antonius *Melissi. l. 1. c. 54.* sic extulit, Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Rursùsque idem apud Maximum. Ἀσκείσθω ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, μᾶλλον ἢ τὸ σιτία. *Magis est de Deo sermo renovandus qotidie, qam ipsi cibi.* Idem denique apud Antonium. Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ᾧ ἐργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα Θεὸς παρέστηκεν ἔφορος, ἐν πάσαις σου ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσιν, ἀ μὴ ἁμάρτῃς, ἔξεις δὲ τὸν Θεὸν σύνοικον. *Si perpetuo memineris Deum spectatorem tibi adesse, qicqid agas, sive id ad animum, sive ad corpus pertineat, in omnibus tuis & precationibus & actionibus non peccabis, & Deum familiarem habebis.*

§.8. Τὸ ἡγεμονικὸν ἐστι τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον] *Suprà l. 5. §. 14. & l. 11. §. 1.*

Ποιεῖν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον] Vide *lib. 3. §. 9. & l. 7. §. 2, 14.*

§. 9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται] *suprà §. 1, 4.*

§. 10. Ἦτοι κυκεὼν] Idem *l. 4. §. 27.*

Ἕνωσις καὶ τάξις, πρόνοια] lege [καὶ] πρόνοια.

Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι] Ità *l. 2. §. 11.* Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ προνοίας κενῷ; *Qid attinet in mundo vivere providentia inani?*

avt cur aliud qioqam mihi curæ ſit, qàm ut qoqo modo in terram redigar ? qorſum etiam perturbor ? qicqid enim egero, ſuperveniet aliquando diſſipatio. ſin qod poſterius eſt poſitum,

ἦ μοι κῆ μάλ' ἄλλως πὸς, ἢ ξ ὅπως ποτε ἔσται; τί ἦ κ παρίσομαι; [a] ἤξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σπεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῶ. εἰ ἦ θάτερά ἐστι, σίδω *Iliad. π. v. 99. [a] L. 7. §. 46.

ANNOTATIONES.

Ἄια γίνεσθαι] αἶα, γαῖα, terra. Porrò *in terram verti*, ſive *terram fieri*, pro *mori*; ex conſequenti. ità in ſacra pagina. *Gen. c. 3. v. 19. in terram reverteris*, pro morieris. & *Eccleſ. c. 12. v. 7. Et pulvis in terram, quod priùs fuerat, redeat.* & *Pſal. 22. v. 15. In pulverem mortis reduces me.* & *Pſalm. 146. v. 4. Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur.* Alluſum monet Xylander ad illud Menelai *Iliad. π. v. 99.*

Ἀλλ' ὑμᾶς μὲν πάντας ὕδωρ καὶ γαῖα γένοιτο.
Vos in aqam & terram cunctos convertat oro.

Plutarchus *adv. Epic. vit. pag. 1105. A.* Τὸ γὰρ ἀναιτιώτατον τὸ λυθῆν, (ità ex ipſo ſuperiùs Plutarcho reſtituro) καὶ μηδὲν πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀναισθητεῖν, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ τῦ θανάτε δεινὸς, ἀλλ' ὥσπερ ἀπόδειξιν αὐτῦ προσίθησιν. αὐτὸ γὰρ τῦτό ἐστιν ὃ δέδοικεν ἡ φύσις.

Ἀλλ' ὑμᾶς μὲν πάντας ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε,
τὴν οἷς τὸ μὴ φρονεῖν μηδὲ αἰσθάνεσθαι διάλυσιν τῆς ψυχῆς. *Non ſentire diſſolutionem, & id qod ſenſu caſſum eſt nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum, ſed qaſi demonſtrationem ejus adjicit. Hoc enim illud ipſum eſt, à qo ſibi natura metuit:*

Sed vos in terram cuncti redeatis, aqamqe.

Nimirum ab anima diſſipatione tali, qa ei intellectum & ſenſum auferat. Idem, ejuſdem ſaltem nomine, *de Homeri vita* ac *poeſi* diſſerens, ait verbis hiſce poetam σημαίνειν τὴν ἀνάλυσιν εἰς τὰ γενητικὰ στοιχεῖα τῦ παντός, *ſignificare reſolutionem in genitalia elementa univerſitatis.* indè Xenophanem traxiſſe dogma ſuum illud, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ τῆς γῆς, *prima initia eſſe aqam & terram.* Et Alexander Aphrodiſienſis *problem. l. 1. q. 79.* Τὰ νεκρὰ, inqit, σώματα, ξηρὰ καὶ ψυχρὰ πέφυκεν. *Corpora mortua ſicca & frigida extiterunt.* itaqe Homerum, cùm nôſſet τὰ μὲν δύο στοιχεῖα φύγοντα, ὡς λεπτομερῆ καὶ κινήτικα, *duo qidem elementa fugienta, veluti tenuibus partibus conſtantia & leviſſima.* (ignem ſcilicet & aërem) τὰ δὲ δύο, *duo verò* (terram ſcilicet & aqam) παραμένοντα αὐτοῖς τοῖς νεκροῖς σώμασι, *manere corporibus mortuis*, dixiſſe,

Ἀλλ' ὑμᾶς μὲν πάντας ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
Sed vos in terram cuncti redeatis, aqamqe.

id eſt, ξηρότατοι καὶ ψυχρότατοι. ità ſiqidem legendum qod codices vulgati perperam exhibent, mendo manifeſto; ξηρότατοι καὶ ὑγρότατοι. Simpliciùs Heſychius. Ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε. ὁ ἀληθείας, ἀποθάνοιτε. *In aqam & terram redeatis, diſſolvamini, moriamini.* & Euſtathius. Νεκρωθήναι, καὶ τῷ μὴ ζωογόνῳ πνεύματι ἅδε διαμεῖναι. γένοισθε δὲ γῆ καὶ ὕδωρ, ἃ δὴ ἐναπομένει τοῖς νεκροῖς σώμασι. *Moriamini, & calore vitali ſpirituqe pleno privaminor. redeatis in terram & aqam, qa jam maneant in mortuis corporibus.* Subjungit tamen alios exponere, ἀντὶ τῦ ἀντιστοιχισθείητε (ἀντιστοιχίσεσιν autem loco ſupra citato habet Aphrodiſienſis) τουτέστιν εἰς τὰ βαρύτερα τῶν στοιχείων καὶ ἀκίνητα καὶ ὑμῖν ὁμοίως ἀναλυθείητε, *hoc eſt, in elementa gravora, & immobilia, & vobis ſimilia reſolvamini.* alios autem, duobus elementis hic nominatis etiam duo reliqa comprehenſa & ſubintelligenda; ſicut in illo Heſiodi *oper. 1. 61.* ubi ad Pandoram conficiendam,

Γαῖαν ὑλῆν φυρεῦν, —
Terram aqa miſcere.

Vulcano injungitur. nec alio ſenſu dixiſſe Xenophanem,

Πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐγεγόμεθα.
Omnes enim ex terra & aqa nati ſumus.

In proverbium autem uſu freqenti ac familiari deveniſſe Homericum illud monent Grammatici. qo alluſerit παροδίτας Valerius Cato in *Dirs*, obſervante Scaligero, ubi dixit,

Quamvis ignis erit, quamvis aqa, ſemper amabo.

Cæterum Marcus hic elementum unicum duntaxat expreſſit, terram: qomodo & Evripides, in illis ex Chryſippo à Cicerone mutuatis,

Reddenda eſt terra terra; tum vita omnibus
Metenda ut fruges; ſic jubet neceſſitas.

Eſt Evripidis in *Hypſipyle*, uti ex Stobæo diſcimus, *tom. 2. ſer. 108.*

— Κεῖται δ' ἀχθοῦται βροτὸς
Εἰς γῆν φέροντες γῆν. ἀναγκαίας δ' ἔχει
Βίου θερίζειν, ὥστε καρπίμου στάχυν.
— *Dolent tamen hommes, & agre*
Ipſos ſepeliunt. Eſt autem neceſſarium
Vitam demeti, veluti gravidas ſpicas.

Vide *lib. 7. §. 40.* & *l. 11. §. 6.* Scribit interim Tullius ex Antiochi relatione, Carneadem ſolitum Chryſippum reprehendere, qod Evripideum carmen illud laudaret: negabat enim (qod & Plutarchus ſupra) genus hoc orationis qicqam omninò ad levandam ægritudinem pertinere. id enim ipſum dolendum eſſe dicebat, qod in tam crudelem neceſſitatem incidiſſemus. Illud adjecerim fieri poſſe, ut alius alicujus poetæ hemiſtichium fuerit, qod hic Marcus uſurpavit,

— ὅπως ποτε ἅδε γένεσθαι.

Ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σπεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῶ] Pindarus apud Plutarchum in *Marcell.*

Τὸ γὰρ πεπρωμένον
Οὐ πῦρ, οὐ σιδηρᾶν σχήσει τεῖχος.
Arcere namqe fata, nec
Ignis, nec enſis valet murus.

Archinus apud Clementem *Strom. l. 6. pag. 627. B.* Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον ἢ εἰς ὕστερον. *Deberi mortem omnibus hominibus, aut priùs aut poſteriùs.* Demoſthenes *de Coron. ibidem.* & apud Lucianum in *Demoſth. pag. 687.* Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τέλος τῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκέτου τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ. *Nam omnibus qidem hominibus vitæ finis mors eſt, etiamſi qis ſeipſum ſervet inclusum in cavea.* δεῖ δὲ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασι ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δὲ, ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ γενναίως. qod ab Homero mutuatum, Clemens & Plutarchus *de Homero*, volunt, qi dixerit, *Il. ζ. v. 488.*

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
At nemo (fidens dico) fatum effugit unqam,
Eſto malus, bonus eſto; humano ſanguine cretus.

Idem tanqam ex Achillis mente: *Il. ι. v. 318.*

Ἴση μοῖρα μένοντι, καὶ εἰ μάλα τις πολεμίζοι.
Bellantemqe manet ſors æqa domique manentem.

& *v. 320.*

Κάτθαν' ὁμῶς ὅτ' ἄεργος ἀνὴρ, ὅτε πολλὰ ἐοργώς.
Tam, cui nil geſtum eſt, obit, ac qi multa patravit.

qem verſum in ore freqentem habuiſſe Demonactem autor eſt Lucianus. Et *Iliad. μ. v. 322.* ſub Idomenei perſona;

Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντες,
Ἀσκὸς δὴ μᾶλλοιμι ἀγήρως τ' ἀθάνατός τε
Ἔσσεσθ', ὅττι κεν αὐτὸς ἰὼν πρώτοισι μαχοίμαν,
Οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην εἰς κυδιάνειραν.
Νῦν δ' (ἅμπης γὰρ κῆρες ἑφεσταότος θανάτοιο
Μύριαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτόν, οὐδ' ὑπαλύξαι)
Ἴομεν, ἠέ τῳ νῦϊ δόξομεν ἠέ τις ἡμῖν.
O popo, ſi lesique exors, duræqe ſenectæ
Vita foret, bellum ſubterfugientibus iſtis,
Non equidem aut acies primas ipſe inter obirem,
Nec celebranda tibi mandarem munera Martis.
Nunc cùm circumſtent nos mille pericula mortis
Extra etiam pugnas, & invitabile fatum,
Ibimus, aucturi famam nobiſve, aliſve.

Unde Plutarchus etiam ſumpſiſſe vult Æſchylum iſta;

Ἀλλ' ἔστι πολλὰ τραύματ' ἐν σίραις λαβεῖν,
Θήρειοι τις, εἰ μὴ τέρμα σουτρόχοι βίε.
Οὐ γὰρ ἐν σίγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.
Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, aut ſata niſi dent terminum:
Nec ad focum qis conſidens in ædibus,
Fatum hoc magis ſibi deſtinatum effugerit.

In qam eandem ſententiam & Evripides Ægeo, apud Stobæum *tom. 2. tit. 119.*

— καταθανεῖν δ' ὀφείλεται
Καὶ τῷ κατ' ἄκρας ἑκτὸς ἡμένῳ πόνου.
— *morti eſt debitus,*
Etiam laborum nunquam qi ſedet domi.

Et Simonides *ibidem.*

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἵφικε καὶ τὸν φυγόμαχον.
Mors etiam profugum aſſequitur.

qod Flaccus *l. 3. Od. 2.*

Mors & fugacem perſequitur virum.
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus, timidoqe tergo.

Tyrtæus, ut Henricus Stephanus, an Callimachus, ut Camerarius, an Callinus, ut Stobæus *tom. 2. tit. 51.*

Οὐ γάρ πως θανάτου γε φυγεῖν αἴμαρμένοι ἐσσὶ
Ἀνδρ', εἰ δ' εἰ προγόνων ἢ γένος ἀθανάτων.
Πολλάκι δηϊότητα φυγὼν καὶ δῖον ἀκόντων
Ἔρχεται· ἐν δ' οἴκῳ μοῖρα κίχει θανάτου.
A fato nulli mortis ſit gratia; non ſi
Avitores generis ſit numerare Deos.
Sæpe fugâ elapſum circumſtridentia tela,
In lare privato, mors inopina rapit.

Solon apud Demoſthenem *de legat. male obit.*

Οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἰκάδ' ἑκάστῳ.
Ἄνοιγεν δ' οὐκέτ' ἔχει οὐκ ἐπάλξεων θύρας.
Ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ἕρκος ὑπεξέθορεν, ἵνα δὴ πάντως,
Εἰ γέ τις ἡ φεύγων ἐν μυχῷ ἢ θαλάμῳ.
Cujuſqe irrumpit peſtis popularis in ædes:
Valva ferrata nec prohibere valent.
Septum etiam ſublime ſuperſilit, atqe latentem
Prendit, ſive habeat angulus aut thalamus.

a L. 5. §. 21. a σέβω καὶ b ἐυσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ c τῷ διοικοῦντι. 33.

b L. 5. §. 18.

§. 11. Ὅταν ἀναγκασθῇς d ὑπό τι ἀφεστηκό-

c Sup. §. 5. 9.

d L. 1. §. 12.

των οἰονεὶ διαταραχθῆναι, e ταχέως ἐπάνιθι * εἰς

L. 11. §. 9.

ἑαυτὸν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυ-

e L. 4. §. 3. Inf. §. 12.

θμοῦ. ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συν-

* πρὸς Lug. ἐχῶς εἰς αὐτὸν ἐπανέρχεσθαι.

An.

§. 12. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνῃ τ' ἂν ἐθεράπευες, καίτοι ἡ ἐπάνοδός σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοῦτό σοι νῦν

f Sup. §. 11.

ἐστιν ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία. ὧδε πολλάκις f ἐπί-

g L. 5. §. 9. 10.

γνωθι, καὶ g πρόσαναπαύου ταύτῃ, διὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

h L. 3. §. 11. Sup. §. 3. Inf. §. 14. L. 7. §. 29, 30.

§. 13. Οἷον δὴ, τὸ h φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων, καὶ τοιούτων ἐδωδίμων. ὅτι νεκρὸς ἰχθύδιον, καὶ ὅτι ὄρνιθος νεκρὸς, ἢ χοίρου. καὶ πάλιν, ὅτι Φάλερνον, κυλάδιόν ἐστι σταφυλίου.

rectorem veneror, eodémque fretus, firmus animi consisto.

§. 11. Siqando à rebus circumstantibus per vim qandam adactum perturbari te senseris, citò ad re redi, nec plus qàm necesse est, ab animi tenore congruo recede. tenoris enim servandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

§. 12. Si novercam simul matrémque haberes, etiamsi & illam coleres, ad istam tamen frequentissimè te reciperes. harum instar habeant apud te, avla & philosophia. ad hanc sæpiùs accede, hac acqiescе, cujus ope, cùm qæ ibi occurrunt tibi futura sunt toleratu facilia, tum & ipse in eis toleratu facilis.

§. 13. Qemadmodum de obsoniis atqe eduliis ejusmodi cogitare licet, hoc piscis esse cadaver, hoc avis, hoc suis: ac rursus, de falerno, esse uvulae succum;

ANNOTATIONES.

Martialis *l.* 4. *epigram.* 60.

Nullo fata loco possis excludere, cùm mors
Venerit, in medio est Tibure Sardinia.

& Propertius *l.* 3. *eleg.* 16.

Ille licèt ferro cautus se condat & ære;
Mors tamen inclusum protrahit inde caput.

Vide *ad l.* 7. §. 46. Augustinus *de divers. serm.* 28. *Mors differri potest; auferri non potest.* Et *de Verb. Apost.* 18. *Mortem differunt ista, non auferunt. Sed etsi tardius qis moritur, ideò non moritur?* Idem *de temp.* 74. *Qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod evitare non possis?* Seneca *Epist.* 93. *Qid interest qàm cito exeas, unde exeundum est? ibidem.* Vide *l.* 4. §. 50.

Εὐσταθῶ] Verbum Stoicis familiare, qâ *constantem* illi & *immotum prorsus animi tenorem* designabant. eundem & εὐστάθειαν appellabant, & τὸ εὐσταθές. Vide *l.* 5. §. 18. & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 29. & *l.* 2. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* 9, & 24. Ὁ γὰρ θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ εὐσταθεῖν ἐποίησε. *Deus enim omnes homines ad felicitatem, ad constantiam condidit.* qo loco tamen, prout & apud nostrum, potest *status animi placidus & tranquillus* designari, qalis est æqoris in malacia. Καὶ γὰρ γαλήνη ἐστὶ, καὶ εὐσταθὴς τὸ πέλαγος. Lucianus. ideo & idem *l.* 2. *c.* 5. εὐσταθῶς καὶ ἀταράχως, *constanter & tranquillè*, conjunxit: &, qod huic cognatum nostrum, *l.* 12. §. 22. Σταθερὰ πάντα, καὶ κολπώδη ἀκύμων. *Stabilia futura sunt tibi omnia, & sinus æstu immunis.*

Θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι] *Psal.* 112. *v.* 7. de viro pio. *Stabile est cor ejus, confisum in Domino.* hoc est, ἐστηριγμένη ἡ καρδία αὐτοῦ, ut Græcus interpres, ἐλπίζουσα ἐπὶ τὸν Κύριον. vel Marci nostri verbis, εὐσταθεῖ καὶ θαῤῥεῖ τῷ Κυρίῳ.

§. 11. Ὑπὸ τῶν περιεστηκότων] qæ *l.* 1. §. 12. περιεστηκότα πράγματα, *negotia circumstantia.* & §. 15. περιστάσεις, *res, casus adversos* dixit.

Ταχέως, ἐπάνιθι] Ità *l.* 5. §. 9. ἐκκρουσθέντα πάλιν ἐπανίεναι. *ubi excussam te senseris, regredere.* Vide & sectionem huic proximam.

Ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν] Ità de filio prodigo Dominus, Luc. *c.* 15. *v.* 17. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, *ad semet ipsum reversus.* qasi extra se positus antè fuisset, cùm cupiditatibus ac libidinibus abripiendum se præberet. Publius Syrus:

Homo extra corpus est suum, cùm irascitur.

imò extra mentem potius: juxta illud Plutarchi *adv. iracund. pag.* 453. *E.*

Ὁ δὲ θυμὸς, οὐχ ἥ φησιν ὁ Μελάνθιος,
Τὰ δεινὰ πράττειν τὰς φρένας μετοικίσας,
ἀλλ' ἐξοικίσας τελείως καὶ ἀποκλείσας.
Excandescentia, non, ut ait Melanthius,
Migrare coacta ratione malas res agit:
sed ejecta prorsus & exclusa. Sicuti contrà, Ὁ λογισμὸς τὰ δίκαια πράττει καὶ μέτρια, τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν ἐκποδὼν θέμενος. *Ratio justa facit & modestia, iram & excandescentiam procul ponens.* Idem *de provid. divin.* Qod & de reliqis etiam affectibus Chrysippus in *lib.* περὶ ἀνομαλογίας, referente eodem in *tract. de virt. moral. pag.* 450. *C.* Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη, inqit, ἐκκρούει τοὺς λογισμούς. *Oborti affectus rationes explodunt.* idqe Menandri testimonio comprobat, cujus illa sunt;

Οἴ μοι, τάλας ἔγωγε, πῇ ποθ' αἱ φρένες
Ἡμῶν ἐκεῖνον ἦσαν ἐν τῷ σώματι
Τὸν καιρὸν, ὅ ταῦτ', ἀλλ' ἐκεῖν' ἀφειμένοις.
Eheu me miserum, qamnam in partem corporis
Mens nostra se proripuit illo tempore,
Cùm nimium vecors hæc ego illis præstuli?

Grotius. Indè phrasis obtinuit, inqit Plutarchus *in collat. terrestr. & aqatil. pag.* 963. *E.* Περὶ τῶν παραφρονούντων, μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπεπληκέναι τῶν λογισμῶν. *Sic affectum non esse apud se, ac excidisse mente.* Vult itaqe Marcus, sicubi tale qid contigerit, qàm celerrimè ut ad te redeas. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 3. *Id qod animum induxerat, paulisper non tenuit; sed cito ad se redit.*

Ἔστι γὰρ ἐγκρατέστερος] Resarciendo jugiter post remissiones atqe interturbationes animadversas, validior evadet animi tenor. Ita ossa contracta, si fuerint probè restituta, robustiora fiunt. Sed & *athleta, qicunqe magni spiritûs, nec projecit animum projectus; & qoties cecidit, contumacior surrexit.* Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 13. Et *qæst. nat. l.* 3. *præfat. Fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus.* Et qod Plutarchus in *amator. pag.* 764. *B.* Ὡς δὲ ἥλιος ἐκ νεφῶν καὶ μετ' ὀμίχλην θερμότερος ἅπας μετ' ὀργὰς καὶ ζηλοτυπίας ἡμῖν οἰκειότερος, ἡδὺ καὶ θερμότερος. *Ut autem sol per nubes & caliginem calidiores radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio fit suavior & acrior.* Plautus item *Amphitr. act. sc.* 2.

Iræ interveniunt; redeunt rursus in gratiam.
Verum ira si qa forte eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum ubi reventum in gratiam est,
Bis tanto amici sunt inter se qàm prius.

§. 12. Ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι] Seneca *Epist.* 103. *Qantùm potes, in philosophiam fecede. Illa te sinu suo proteget, in hujus sacrario eris aut tutus, aut tutior.* Vide & *suprà* §. 10.

Προσαναπαύου ταύτῃ] Vide *l.* 5. §. 9. & §. 34. & *suprà* §. 7.

§. 13. Νεκρὸς ὅτος ἰχθύος] *Cadaver piscis.* Plutarchus *de esu carn. l.* 1. *pag.* 993. *A.* Ἐγὼ δὲ θαυμάζω τίνι πάθει καὶ ποίᾳ ψυχῇ ἡ λόγῳ ὁ πρῶτος ἀνθρωπος ἥψατο φόνου σώματι, καὶ τεθνηκότος ζωὴ χείλεσι προσήψατο σαρκός. καὶ νεκρῶν σωμάτων καὶ εἰδώλων προβλήματος τραπέζας, ὄψα καὶ τροφὴ προστιθεὶς [ἐτόλμησε] τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν βρυχώμενα μέλη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλέποντα. *Ast ego miror qomodo affectus qo animo, qâ ratione impulsus homo ille fuerit, qi primus ore suo tangere cadaver, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulacrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimento habere ausus est membra, qæ modo mugiebant, vocem edebant, movebantur, & videbant.* Ità enim restituendum existimo locum illum, qem aliter Stephanus. Νεκροὶ γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι, καθ' Ἡράκλειτον. πρίας δὲ πᾶν νεκρὸν ἐστι, καὶ νεκρᾶ μιαρόν. *Cadavera enim magis sunt injicienda qàm fimus, ajebat Heraclitus. Omnis verò caro mortua est, & cadaveris pars.* Idem *Sympos. l.* 4. *c.* 4. Indè νεκροκοτμοὶ μάγειροι, *coqs obsonia de cadaveribus qi conficiunt.* eidem in libello superiore dicti *pag.* 994. *E.* & *in sap. conviv.* Ὁ γαστὴρ, τάφος τις νεκρῶν περίπλεως. *Orcus qidam cadaveribus constipatus, venter* dicitur. Vide ad *l.* 4. §. 21.

Χυλάριον σταφυλῆς] sive *sanguis uvæ*; ut Jacobus Patriarcha apud Mosem *l.* 1. *c.* 49. *v.* 11. & Moses ipse *l.* 5. *c.* 32. *v.* 14. id est, αἷμα σταφυλῆς. ut Jason Siracides *c.* 39. *v.* 26. & *c.* 50. *v.* 15. & *Maccab. hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 34. At Cassiodorus *Var. l.* 12. *Ep.* 4. de vino acinatico, suo more lasciviens: *Hyemale mustum, uvarum frigidus sanguis, in rigore vindemiæ, cruentus liqor, purpura potabilis, violaceum nectar.* Ad nostri mentem propius Hesiodus in *Bucolic.* referente Fulgent. *mytholog. l.* 3. *c.* 1.

— βοτρύων δρόσον αἱματόεντα.
— *Uvarum rorem cruentum.*

Et propiùs adhuc Empedocles, ab Aristotele notatus, *Topic. l.* 4. *c.* 5. ab avtore etiam *problemat. natur.* sub Plutarchi nomine *q.* 2. lavdatus, qi cum Empedocle vult πῖψιν, *concoctionem*, esse σῆψιν τινὰ, *putrefactionem qandam*,

— Ἐν ξύλῳ σαπεὶν ὕδωρ.
— *In ligno putrefacta aqa.*

Est

ſuccum; de purpura, eſſe oviculæ capillos concyhlii cruore tinctos; de coitu, eſſe inteſtini frictionem, mucíqe cum convulſione qadam excretionem: cogitationes enim iſtæ ità res ipſas attingunt, eaſdémqe pervadunt, ut qænam eæ ſint, penitiùs per hoc cernere detur. ad eundem modum per vitam totam agendum eſt, ut res eas etiam, qæ comprobatu digniſſimæ videbuntur, prorſus denudemus, vilitatémqe earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi ſolent, narrationis pompam omnem. gravis enim impoſtor faſtus eſt;

καὶ ἡ πετάρφυρος, τριχία προβατίου αἱματίῳ κόγχης διδυμένα. καὶ ἔτι τῶν κατὰ τὴν συνουσίαν, ἐντερίου παράτριψις, καὶ μετά τινος ἀποσμῆς μυξαρίου ἔκκρισις. * ὅταν δὴ αὗται ὦσιν αἱ φαντασίαι καθικνούμεναι αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ διεξιοῦσαι δι' αὐτῶν, ὥστε ὁρᾶν ἀπυρὰ πρόσωπα ἐστιν. ᶜ ἵνα δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπως λίαν ἀξιοπίστους πράγματα φαντάζεται, ᵈ ἀπογυμνῶν αὐτὰ, καὶ τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν καθαιρᾶν, καὶ τὴν ἰσοτιμίαν, * ὑφ' ἣ σεμνύεται, πρὸς ἀλαζονείαν. ᵉ δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος ἀπάλογισης.

ᵃ L. 9. §. 34.
ᵇ L. 4. §. 48.
* ὅιαν, vel ὅιον
ᶜ L. 10. §. 26. l. 11. §. 2.
ᵈ L. 2. §. 12. l. 10. §. 9. l. 12. §. 8.
* ἰφ' l.
ᵉ L. 2. §. 12. καὶ l. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Eſt enim, ut ex Platone avtor idem *q.* 5. Ὁ χυμὸς ὕδως ἡδυμένος διὰ φυτῦ. *Sapor eſt aqa per plantam colata.* Itaqe Athenæus *dipnoſoph. l.* 1. Ἀφ' ὕδατος ὁ οἶνος φύεται, ὕδὼρ γὰρ ἕτερόν ἐστιν οἶνος, ἢ ὕδως ὑπ' ἀμπέλω πεπεπυμένον. *Ex aqa vinum naſcitur. Vinum enim nihil aliud eſt, qàm aqa ſub vite fuſta.* Et Nemeſius *de natur. homin.* Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ποτίδος, ἐν τῇ μὲν ἀμπέλῳ οἶνος συνίσταται, ἐν δὲ τῇ ἐλαίᾳ τὸ ἔλαιον. *Ex ejus humore in vite qidem vinum fit, in oliva verò oleum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 14. §. 1. Ὕδωρ ἐν καὶ μονοειδὲς, ἀναδιδόμενον εἰς τὰ δένδρα, ὅπως μὲν γίνεται φλοιὸς, ὅπως δὲ κλάδος, ὅπως δὲ καρπὸς, καὶ ῥόαι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. *Aqa una & unus generis in arbores infuſa & qaſi digeſta aliqando fit cortex, aliqando ramus, aliqando fructus: jam verò & ficus, & malum punicum, & qivis alius ex cæteris fructibus.* Epiphanius in *ancorat.* §. 66. Ὁ ὑετὸς δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυσιώμενος πατεργάζεται, τῶν καρπῶν καθ' ὁμοιότητα ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιον πῖον γίνεται. ἐν δὲ ἀμπέλῳ οἶνος χροΐζεται. ἐν δὲ συκῇ σῦκον γλυκαίνεται. *Ut enim pluvia cum arboribus coaleſcens ac ſtirpibus corpus efficit, & unumqemqe fructum ad ejus, unde ortus eſt, ſimilitudinem producit: ut & in oliva, ad ejus naturam & ſubſtantiam adjunctum, pingue oleum exiſtat: in vite ſvaviſſimi in vini qalitatem colorémqe tranſeat: in ficus arbore dulciſſimo ficus ſapore temperetur.* Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 30. Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑγρὸν, πικραίνεται ἐν τῷ ἀψινθίῳ, ἐν συκῇ δὲ κατηγλυκαίνεται. διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ βότρυς καὶ οἶνος γίνεται. *Succus namqe in abſinthio convertitur in amarorem, in ſico in dulcitudinem, in vite in botrum ac vinum.* Ἀπὸ τῆς γῆς γὰρ τῆς ἀμπέλου τὴν ποτίδα ἑλκύσης, ὁ οἶνος συνίσταται, *Ex terrâ vite humorem attrahente vinum fit.* Joannes Chryſoſtomus *in tit. Orat.* 3.

Τριχία προβατίου] Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 47. *Ut boves victum hominum excolunt; ità corporum tutela pecori debetur.* Hinc Demonax Cynicus apud Lucianum, *pag.* 868. cùm adoleſcentem qendam τῶν ἐυπαρύφων, *prætextatorum*, ſplendidè veſtitum, animadverteret de purpuræ laticlavio ſeſe efferentem, apprehensâ veſte, Τῦτο, inqit, μὲν τοι πρὸ σοῦ προβάτου ἐφόρει, καὶ ἦν πρόβατον. *Hoc ante te ovis ferebat, & ovis erat.* Diogenem Canem forſan imitatus, qi adoleſcentulo cuidam pariter affecto priùs dixerat, Οὐ παύσῃ, μειράκιον, ἐπὶ προβάτῳ δοξᾷ σεμνυόμενος. *Non deſines, adoleſcens, ovis pelle detractâ gloriari.* Refert Antonius *Meliſſ. l.* 2. *c.* 74. ubi dicti gratiam tollunt prorſus, qi pro δοξᾷ, ἀρετῇ ſubſtitutum eunt. In eandem mentem Sotades, (qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22. & Maximum *c.* 56. reperitur;)

Ἂν ἐνιματῆς, ταῦτα πρό σου πρόβατον εἶχεν.
Si veſte nites, at hanc priùs ovis tulere.

Philo *de provident.* lavdante Evſebio *præpar. l.* 8. *c. ult.* Ἐσθῆτες γε μὴν, προβάτων εἰσὶν, ὡς οἱ ποιηταί πού φασιν, ἄνθος. *Nam veſtes ſanè, avt flos qidam ovium ſunt, ut loqi Poeta ſolent.* Neotericus qidam;

Purpureis, te effers, qòd amictus veſtibus? ante
Te geſtavit ovis, cum tamen eſſet ovis.
Sericeis, effers, qod amictus veſtibus? ante
Te bombyx habuit; tum qoqe vermis erat.

Αἱματίῳ κόγχης διδυμένα] indè *conchyliata* nuncupantur. De conchis iſtis, qarum ſangvine an ſanie, purpura tingitur, videantur Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 5. *c.* 15. Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 36. & *ibidem c.* 38. & Ælianus *hiſt. animal. l.* 16. *c.* 1. Navmachus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94.

Εἵματα δ' εἰναλίης ἐρυθαίνεται αἵματι κόχλω.
At, qo lana rubet, ſangvis de murice fluxit.

Et Lucianus in *Cataplo pag.* 435. Μακαρίζων ἐπὶ τῷ αἵματι τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ θαλάττῃ κοχλίδων. *Beatum prædicans ob ſangvinem, qi Laconici maris cochleis innaſcitur.* de tyranni purpura loqitur. Optatus *adv. Donatiſt. l.* 5. *Sic alba lana regulem tranſit in purpuram, qomodo catechumenus in fidelem: utique dum incipit eſſe qod non erat, deſinit eſſe qod fuerat.* (ita enim interlingvenda ſunt iſta) *lana & colorem mutat, & nomen. & homo & vocabulum mutat, & mentem. Conſiderata ſunt effecta: retractanda ſunt efficientia. Dicis à te datum eſſe, qòd homo fidelis effectus eſt: ſi hoc totum eſt, dicat & operarius artifex purpuræ, qòd non*

— *admixto ſangvine piſcis,*
purpuram ſolo tactu conficiat.

Ἐντερίου παράτριψις] Huc Diogenis χειρεργοῦντος, *manibus operantis*, illud, Εἶδε καὶ τὴν κοιλίαν ἦν παρατρίψασα μὴ πεινῇν. *Utinam liceret ſic perfricato ventre non eſurire.* Laertius *l.* 6. §. 46. ſive ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 18. ex Chryſippi *politia*, Εἶδε καὶ τὸν λιμὸν ἄτως ἀποτρίψασθαι τῆς γαστρὸς ἐδυνάμην. *Utinam ſic liceret etiam famem attrito ventre pellere.* Et qod Socrates apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *pag.* 716. *B.* de Critia, Ὅτι ὑικὸν δοκοίη πάσχειν, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκᾶσθαι, ὥσπερ τὰ ὑίδια τοῖς λίθοις. *Porcorum naturæ qiddam conſentaneum accidiſſe, qi concupiſcat ad Euthydemum ſe affricare, qemadmodum porcelli ſoleant ad ſaxa.*

Μετά τινος σπασμοῦ] Itaqe Hippocrates, referente Gellio *l.* 19. *c.* 2. Τὴν μίξιν ſive συνουσίαν dixit eſſe μικρὰν ἐπιληψίαν, *coitum eſſe parvam epilepſiam.* Eſt avtem *epilepſia*, πάντος τοῦ σώματος σπασμὸς, *corporis totius convulſio* qædam. Galenus *de loc. affect. c.* 2. & Fælius *ad Hippocr. de morb. vulg. l.* 2. *tom.* 5. qanqam dictum illud Democrito tribuit Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Eryximacho Stobæus *tom.* 2. *tit.* 6. qi & Democriti non abſimilem, aliam tamen, de eadem *ibidem* ſententiam refert, Συνουσία, ἀποπληξίη μικρή. *Apoplexiam* avtem definit Celſus *l.* 3. *c.* 27. *reſolutionem nervorum totius corporis.* Et *epilepſiâ graviorem* etiam pronunciat Gorrhæus. Cæterùm nec illud ſilentio prætereundum, qod contrà monent Oribaſius *collect. l.* 6. *c.* 38. & Aëtius *l.* 3. *c.* 8. Ὅτι καί τινας ἐπιλήψιος ἔπαυσε τὸ μίγνυσθαι. *Coitus facit morbum comitialem ceſſare.* qod illi, nec ſoli, elicuiſſe videntur ex Hippocratis verbis hiſce, *de morb. vulgar. l.* 6. *tom.* 5. §. 25. Τὰς ἐπαυξίας νόσους, μίξις. qæ aliter tamen longè interpretatur Galenus.

Μυξαρίου ἔκκρισις] Vide *l.* 4. §. 48. ἰχθὺς μὲν μυξάριον. *qod hers mucus fuerat.* indè per ſtuporem illud, *l.* 10. §. 26. ἐξ οἵου οἷον; *ex qali qalem.*

Ὅταν δὴ αὗται] lege vel, ὅταν δὴ, vel ὅιον δὴ, *qale qiddam*; ſive, *qemadmodum*; qia ἄτως ſequitur.

Ἀπογυμνῶν] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. Qod de dictione Longinus *de Sublim. ſect.* 7. Μὴ τινα μεγίστας φαντασίας ἔχοντα, ἢ πολὺ πρότερον τὸ ἐκεῖ προταιφλατζόμενον, ἀναπίμπλωμενα οἰὸ, ἄλλως ἐυρίσκοιτο χαῦνα, ὧν τῷ ὄγκυμαζειν τὸ περιφορεῖν ἐυγενίσ. *Ne qa inani, ut fit, ac tumido torrentis orationis ſtrepitu falſam qandam imaginem, ac ſpeciem tantummodo offerant magnitudinis: qa vel excuſſa, vel remotâ, inflata & turgida deprehendantur: ſic ut ea deſpicere, qam ſuſpicere, mirarique, generoſius ſit.* Et *ibidem. ſect.* 3. Κἂν ἕκαστον αὐτῶν πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῆς, ἐκ τῦ φοβερᾶ κατ' ὀλίγον ὑποκρεῖ πρὸ, τὸ ἐυκαταφρόνητον. *Si judicium corruptis hiſce acrius adhibueris, ſingulaque ad lumen juſpexeris veritatis ac rationis, ea, qæ prima fronte terribilia videbantur, mox in contemptum vertent, deriſumqe.*

Ἰφ' ᾗ σεμνύεται] ἐφ' ᾗ potiùs. Vide *l.* 12. §. 27.

Δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος ἀπάλογισης] Τῦφος, *typhus*, (qo vocabulo utuntur etiam inferioris ætatis ſcriptores Latini, Arnobius, Avguſtinus, alii) *pompa*, *faſtus*: qo nomine comprehenditur, qicqid rei alicui obtenditur, qò vel de iderabilius, vel admirabilius, vel formidabilius videatur. *fucum*, Xylander reddidit. & *effucium* revera *faciunt*, ut cum Plinio loqar, repræſentationes iſtiuſmodi, Cæterum aliud eſt τῦφος, aliud φῦκος, qod is forſan legerit. Philo *in decalog. pag.* 744. *B.* Οὐδὲν γὰρ ἴσον ὁ μὴ κεκιβδηλευται τὰ γνήσια· οὐ τόσον παρεισημερινὸν, καὶ τάληθὴ τῶν εἰκότων, ἃ φύσει μὲν κατεψεύσατο, πιθανὰς δ' ὑποβάλλει φαντασίας πρὸς ἀπάτην ἐν πλείοσιν. ἢ καὶ ὁ πάντων ἐπιβουλότατος φῦσα τύφος, ὃν τισὶ τεθήπασι καὶ προσκυνοῦσι, τὰς κενὰς δ' ἕξας σεμνοποιοῦντες, διὰ χρυσῶν στεφάνων καὶ ἀλυσγίδων, καὶ πλήθους θεραπόντων καὶ ὀχημάτων, ἐφ' ὧν οἱ λεγόμενοι μακάριοι καὶ εὐδαίμονες μετεωροι φέρονται. &c. *Nihil enim in bis non depravatur, ubi adulterina res pluris fiunt qàm legitima, & vera non tantùm valent qantum veriſimiles, naturam ſuam tegentes mendacio, & falſis imaginibus illudentes vulgo credulo: ubi etiam faſtus inſidioſus exoritur, adoraturqe à vanis hominibus, ſtupentibus ad conſpectum coronarum aurearum, & purpuræ, ſellarumqe curulium, qibus impoſitas celſas poteſtates dis æqas officioſa turba aſſectarum proſeqi-*

καὶ ὅτε δοκεῖς μάλιστα περὶ τὰ σωματικὰ κατεγίνεσθαι, τότε μάλιστα καταγοητεύῃ. ὅρα γὰρ ὁ Κράτης, τί περὶ αὐτοῦ τοῦ Ξενοκράτους λέγῃ.

a Sup. §. 13. §. 14. a Τὰ πλεῖστα ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζῃ, εἰς γενικώτατα ἀνάγει, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριοτέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον, πίμνας, ἀγέλας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔτι χαριεστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, ἃ μέν τοι καθολικῆς, ἀλλὰ καθὸ τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐστοιχῆς, ἢ κατὰ φιλὸν, τὸ πλῆθος ἀνδρεπόδων κεκλῆκας. b ὁ δὲ ψυχικῷ λογικῷ c καθολικῷ καὶ πολιτικῷ πρῶτον, ἔοικεν ἕλα τῶν ἄλλων ἀπεριέφειν. πρὸ ἁπάντων δὲ τῷ ἑαυτοῦ ψυχικῷ d λογικῶς καὶ κοινωνικῶς * ἔχεσθαι, καὶ κινούμενον διασώζειν, καὶ e τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο f συνεργεῖν.

b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 21. l. 12. §. 30, 32.
d L. 5. §. 19. * ἴσχεσθαι f. Inf. §. 16.
e L. 5. §. 21.
f Inf. §. 42.

& tum maximè effascinat, cùm circa ea qis versatur, qæ studio digna videntur. Vide igitur, de Xenocrate ipso Crates qid dixerit.

§. 14. Eorum qæ vulgus hominum admiratur, pleraqe ad generalissima rerum capita referuntur, qæ vel formâ merâ vel naturâ continentur; qalia sunt lapides, ligna, ficus, vites, oleæ: qæ avtem moderatiores pavlò susp iciunt, ad ea referuntur, qæ animâ sunt prædita, veluti greges & armenta. qæ verò politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, qæ animâ continentur rationali, non qidem universâli illâ, sed qâ artium cultrix, aliâsve solers existit, avt qâ merè talis, ut servitiorum turbam possidere. cæterùm qi animam rationalem universalem ac civilem veneratur, is reliqis rebus omnibus insuper habitis, in hoc præcipuè incumbit, ut animam in eo statu suam conservet, qo rationi ac communioni consentancè se habeat gerátqe, & congeneri suo cuilibet, ut hoc ipsum præstet, operam itidem mutuatur suam.

§. 15.

ANNOTATIONES.

sequitur, &c. Ἐπιζηλότατον dixit, qod Marcus θειοτέρα λογικήν. Vide *l.* 2. §. 12.

Ὁ Κράτης] Crates iste Athenienssis, an Thebanus, qi & Cynicus? hic opinor. Cæterum Crates hic de Xenocrate qid dixerit, non reperio. Siqidem Xylander à Græcis recessit, dum vertit, *qid de hoc Crates, qid Xenocrates dicat.* Videri potest ex antegressis Cynicum suo, hoc est, canino more, Xenocrati fastum objecisse, prout Diogenes objecerat aliqando Platoni, cùm illum tamen ἀτυφότατον extitisse asserat Laertius *l.* 4.

§. 14. Τὰ πλεῖστα] eodem spectat hæc perioche, qo & prior illa.

Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα] *Si sub habitu vel natura continentur* Xylander. qi conditionalem cur interseregret, nihil erat: *comprehendi possunt sub rebus merè naturalibus vel naturaliter affectis* Casavbonus. potiùs; *qa ab habitu vel natura continentur.* neqe enim sunt hæc generum capita, qibus comprehenduntur; sed formarum, qibus continentur, differentiæ. Cæterum reqiri potest non immeritò, qomodo ligna avt lapides, ὑφ ἕξεως, id est, *ab habitu* (hoc enim κυρίως vox ea sonat) *contineri* dicatur. Ἕξις itaqe Galenus observat, præter usitatiora illa significata, dupliciter sumi; aliqando pro *solida ipsa corporis compage*, qâ partes fluidæ magis, continentur. ita *de febr. differ. l.* 1. inde ἑκτικὰς πυρετοὺς, *febres hecticas*, nominis id adeptas vult, ὅτι τὴν ἕξιν τοῦ σώματος αὐτὴν καταλήφασιν. tum ἕξις qid significet, explicando, subjungit; ὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ, τοῖς ὑγροῖς ἀντιδιαιρήμενα. *ita vocant solidas corporis partes, qo ab humidis distinguvant*, sive *in partium distributione humidis oppositas*, aliqando verò pro *spiritu* sive *forma*, qæ *partes rei cujusqe continet.* ita Henricus Stephanus avtor est eundem alibi ἕξιν definire, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατῶν τὰ μέρη, *spiritum illum, qi partes compingit & continet. spiritus* avtem appellatione *formam* designari, alibi docemus. Vide *ad l.* 12. §. 30. Sed & ἕξις πνευματικὴ eadem Philoni dicta *de mundi immortalit. pag.* 953. *E.* verbis illis; Ἄνθρακι μὲν ὂν ἔστι, πῦρ ἐν ὕλης γιγνόμενον, ὃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς περιφόλευκε καὶ ἐλλοχᾷ δι ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. *Prunа est ignis in materia terrea, spirituali qadam habitudine pervadens totam usqe extremitates.* Unde & ἑκτικὴ ζωὴ ex Platonicorum sententia Nemesio, *de natura hom. l.* 2. Ζῆν μὲν λέγουσι καὶ πάντα ἄψυχα ἑκτικὴν ζωήν. καθ' ὃ συνίσταται ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, τῷ εἶναι (sive ut alii legunt εἰς τὸ εἶναι) καὶ μὴ διαλυεσθαι. *Itaqe vivere dicunt etiam qa prorsus sunt inanima, vitâ qadam qa in habitu est, qoniam continentur ab universi anima, eo qod sint duntaxat, nec dilabantur.* Et κυριολεκτῶν magis Philo *Allegor. Leg. lib.* 3. *pag.* 1091. *D.* ἑκτικὴ δύναμις. Νοῦς, inqit, πολλὰς ἔχει δυνάμεις, ἑκτικὴν, φυσικὴν, ψυχικὴν, λογικὴν, διανοητικήν. *Mens multas habet facultates, habitsvam, vegetativam, animalem, rationalem, intellectualem.* Et mox, Ἡ μὲν ἕξις κοινὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ, λίθων καὶ ξύλων, ἧς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ὁμοιότατα λίθοις ὀστᾶ. *Habitus qidem communis est & inanimatis, lapidibus & lignis, cujus participant, qa in nobis similia sunt lapidibus, ossa.* Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream vitæ manem*, vel *formam* potiùs *meram*, sive *spiritum* ζωτικῆς δυνάμεως, id est *facultatis vitalis* (strictiùs loqendo) exortem designaverit: qam ψιλὴν ἕξιν, qasi *meram* ὕπαρξιν sive *existentiam*, Sextus nuncupat, & ἀπὸ τῆς φύσεως Marcus istic destingvit. Siqidem in eandem planè mentem Sextus Empiricus *adv. Mathemat. l.* 8. *c.* 2. *pag.* 323. *C. D.* qo loco his gemina planè leguntur ista. Τῶν ἡνωμένων σωμάτων, τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως συνέχεται, ὡς λίθοι καὶ ξύλα. τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, καθάπερ τὰ φυτά. τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς, τὰ ζῶα. *Ex unitis corporibus alia qidem continentur à solo habitu, ut lapides & ligna: alia avtem à natura, ut planta: alia verò ab anima, ut animantia.* Philo itidem *de numin. immutab. pag.* 298. *D.* gradus qosdam rerum naturalium constituens; Τῶν σωμάτων, inqit, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς, τὰ μὲν ἐνιδύσατο ἕξει, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ λογικῇ ψυχῇ. *Corporum omnium opifex aliis qidem habitum, aliis animam, aliis rationalem animam addidit.* idémqe *de mund. immortal. pag.* 947. *B.* distertiùs adhuc; Τὴν ἕνωσιν τῶν διεσπασμένων, τὴν ξύλων μὲν καὶ λίθων ἕξιν, σπερμάτων τε καὶ δένδρων φύσιν, ψυχὴν δὲ ζώων ἁπάντων, ἀνθρώπων δὲ νῦν καὶ λόγον. *Distantium qa est unitas, lignorum saxorúmqe habitus, satorum & stirpium indoles, anima omnium animalium, hominum mens & ratio.* Vides omnino cum Marco istic, ἕξιν *lignis & lapidibus*, φύσιν *satis stirpibúsqe* tribui: habésqe res qatuor, sed eas sibi invicem subordinatas, qibus compages omnis corporea continetur, partesqe ejusdem sibi invicem uniuntur; ἕξιν, φύσιν, ψυχὴν, νῦν. ἕξιν λίθοις, φύσιν φυτοῖς, ψυχὴν ζώοις, νῦν ἀνθρώποις. eodem planè ordine, qo hic Marcus. qin, nè qid desit eorum, qorum Marcus hic meminit, subjungit, ἀρετὴν δὲ σπερμάτων τελευτάτην. qod est idem prorsus cum illo Marci, ὁ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν. Adjici potest, qod non Philo tantum & Galenus dixere σπέρμα sive *semen* in φύσιν primò, tum in ζῶον transire; id qod Aristoteles dixit, ζῇ τὸ πρῶτον φυτῶ βίον, *Vivunt principio vitâ planta, de gener. animal. l.* 3. *c.* 2. sed & Stoici ipsi, τὸ σπέρμα *semen*, πνεῦμα *spiritum* esse: hunc in utero fotum, φύσιν primò; tum ab aere refrigeratum, ψυχὴν fieri, ità σπέρμα ἀπὸ τῆς φύσεως, τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς distingvunt: & *semen* sive πνεῦμα volunt dici, donec in utero vitam vegetativam adeptum sit. Vide *ad l.* 10. §. 26. & *l.* 12. §. 24. Accedit & qod Zeno ἕξιν sensu isto accepisse videtur, apud Laertium *l.* 7. *c.* 139. ubi dicit, Τὴν ψυχὴν, δι ἣν μὲν, ὡς ἕξιν κεχωρηκέναι, ὡς; διὰ τῶν ὁδῶν καὶ τῶν πόρων. δι ἃς δὲ, ὡς νοῦν, ὡς; διὰ τὸ ἡγεμονικόν. *Animam per qasdam qidem partes veluti habitum recessisse, ut per ossa & nervos: per alias, sicut mentem, ut per principale.* Vide *ad l.* 12. §. 30. indè ἑκτικῶς διαμένειν, Prophyrio dictum *de abstinent. l.* 4. §. 20. Οὕτως γὰρ καὶ λίθῳ τροφὴν, τὸ αἴτιον τοῦ συμμένειν ἅπαξ ἂν καὶ τὸ (τοῦ l.) ἑκτικῶς διαμένειν. καὶ φυτῷ, τὴν διατεῖνουσαν ἐν τῇ αὐξήσει ἢ καὶ πογωνίαν. καὶ ζῴῳ σώματος, τὴν τηροῦσαν αὐτοῦ τὴν σύστασιν. *Ità lapidi dixeris alimentum, qod facit ut lapis maneat, & solidiorem servet: & planta, qod illi confert ut crescat, & fructus ferat: & animati corpori, qod ejus compagem tuetur. Ea igitur,* inqit, *qa vel forma merâ continentur, ut ligna & lapides; vel naturâ* (i. e. animâ vegetativâ ἀπὸ τοῦ φύειν sic dictâ, unde φυτὰ *planta*) *ut ficus, vites, oleæ,* &c. Vide & Marcum ipsum *l.* 10. §. 2. ubi φύσιν μόνην ἀπὸ τῆς ζῴου φύσεως distingvit. Non erat itaqe qod vir summus in *ad Epictetum & Simplicium notis*, avt voces illas ἕξιν & ἑκτικὴν apud Philonem ac Clementem mendi suspectas haberet; ἔστιν atqe ἑστικὴν rescribendum præscriberet; avt Philonis solius arbitraretur esse ἕξεως vocabulum hac ratione usurpatum, qum & Sexti, & Zenonis etiam, aliorúmqe itidem existere sit clarissimè demonstratum.

Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριοτέρων] *qa sub arctioribus aliqanto* Xylander. & mox: *Siqa paulo plus habeant gratiæ:* perperam, & præter Marci mentem, ad res retulit, qod de hominibus dictum est. οἱ μετριώτεροι, *qi modestiores & moderatiores sunt.*

Ψυχὴν λογικὴν καθολικήν] Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21. & *l.* 12. §. 30, 32.

Ἔχεσθαι καὶ κινούμενον] forsan ἵστασθαι. ut *infrà* §. 16. κινεῖσθαι καὶ ἵστασθαι. *moveri, sêqe sistere.* nam & ἵστανται πολιτικῶς qandoqe usurpatur. Arrianus de Indiæ fluminibus *Exped. Alex. l.* 5. *pag.* 330. Χειμῶνος ἵστανται, ὀλίγοι τε γίνονται. *Hyeme sese continent, & minores fiunt.*

Τῷ ὁμογενεῖ συνεργεῖ] *Congeneri suo cooperatur*, vel bo-

§. 15. Qædam fieri properant, qædam fuisse: & illius etiam qod fit, aliqid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant; sicut temporis succession nunqam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in qo consistere non datur, qorsum qis horum sic præterlabentium qicqam in pretio habeat? perinde ac si avicularum prætervolantium aliqam diligere qis inciperet, cùm ea è conspectu statim abscesserit. hujusmodi res est & vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qædam à sangvine orta, & ab aëre spiritûs attractio. qale enim qiddam est aërem semel traxisse, mox reddere, qod momentis singulis

§. 15. [a] Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγονέναι, καὶ ἔστι γινόμενα ἤδη τινὰ ἀπόσβη. [b] ῥύσεις καὶ ἀλλοιώσεις, ἀνανεοῦσι [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ τοῦ χρόνου ἀδιάλειπτος φορὰ νέον ἀεὶ παρέχει. [*] Ἐν δὴ τῷ [c] τῷ ποταμῷ, [d] ἵ ἄν τις τῶν ὑποδυομένων σκεπτόμενος, [e] ᾧ τινὶ σοὶ ἔξεστιν; ὥσπερ εἴλῃς ἢ τῶν ὑποπτερωμένων τρυφίων φιλεῖν ἄρχοιτο. [f] τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. τοιοῦτον δή τι καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον ἔ ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ [h] ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀναπνοή. ὑπνῖον γάρ ἐστι τὸ ἅπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, [i] ὅπερ παρέκαστον ποιοῦμεν, ποιοῦ-

[a] L. 5. §. 23. Sup. §. 4.
[b] L. 2. §. 3. & l. 7. §. 25.
[*] -ταν [τὸν ἄπειρον αἰῶνα.]
[c] L. 2. §. 17. l. 7. §. 19.
[d] L. 5. §. 10.
[e] L. 5. §. 23.
[f] L. 4. §. 43.
[g] L. 5. §. 33.
[h] L. 2. §. 2.
[i] L. 8. §. 4.

τόν

ANNOTATIONES.

vel homini, ut *l.* 2. §. 1. vel Deo etiam, ut *l.* 5. §. 21. de illis Xylander intellexit, de isto Casavbonus. Ego utrumqe opinor respexisse.

§. 15. Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι] διὰ τί; ἵνα ἡ περίοδος ἀνύσῃ τὸ πᾶσαν. χρείαν γὰρ ἔχει, τῶν μὲν ἐνεστώτων, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἐνεστώτων. *Ut mundi circuitus compleatur. Opus enim est aliis qi surgant, aliis qi surrecturi sint, aliis qi pensum suum absolverint.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Idemqe *l.* 3. *c.* 24. Ἀνάγκη περίοδόν τινα εἶναι καὶ παραχώρησιν ἄλλων [ἄλλοις potiùs] ἄλλοις, καὶ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δὲ ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. *Necesse esse, ut sit circuitus qidam, & dum alia aliis cedant, hæc dissolvantur, illa suboriantur, hæc suum statum teneant, illa verò moveantur.* Ocellus *de univers. c.* 2. §. 2. Τὸ μὲν διαλλαγὴ γεγονότων, τὸ δὲ γένεσις ἀπογεγονότων. *Modò qa genita sunt commutantur, modò generantur qa interierunt.* Empedocles apud Aristotelem *Physic. l.* 8. *c.* 1.

—. ἦ μὲν ὑπ' ἐκ πλείονα μεμάθηκε φύεσθαι.
Ἦ, δὲ πάλιν διαφύντος ἑνὸς, πάλιν ἐκτελέθουσι.
Τῇ μὲν γίγνονταί τε, καὶ οὐ σφίσιν ἔμπεδος αἰών.
Τῇ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς, οὐδ' ἄμα λήγει.
Ταύτῃ δ' ἄσιν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον.

—— *qatenus unum qidem ex pluribus consvevit nasci.*
Et rursus uno generato, plura perficiuntur.
Eatenus qidem & fiunt, & non est ipsis firmum avum,
Qatenus verò permutantur omnia, neqe simul desinunt,
Eatenus semper sunt immobiles secundum circulum.

Vide *l.* 5. §. 23. & *supra* §. 4.

Ἀνανεοῦσι τὸν ἄπειρον αἰῶνα τὸν κόσμον] Loco mota sunt illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad seqentis clavsulæ extremum rejicienda, & post παρέχεται collocanda. *mutationes rerum orbem perpetuant, ut temporum successiones avum æternum præstent.* Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 7. §. 25. Naso *Metamorph. l.* 15.

Ipsa qoqe assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neqe enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut undâ pellitur unda,
Urgetúrqe eadem veniens, urgetqe priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterqe sequntur,
Et nova fiunt semper. nam qod fuit antè, relictum est,
Fitqe qod haud fuerat; momentaqe cuncta novantur.

Τῷ ποταμῷ] Vide *lib.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 43. & *lib.* 5. §. 23.

Τί ἄν τις ἐκλιμήσειεν] Vide *l.* 5. §. 10.

Ἐφ' ᾧ τινὶ σοὶ ἔξεστιν] Ità *l.* 5. §. 23. Οὐδὲν ἐσώς. *Nihil est qod consistat.* Παραγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. *Præterit enim figura hujus mundi.* Pavlus *ad Cor. Ep. 1. c.* 7. *v.* 31. Et Joannes *Ep. 1. c.* 2. *v.* 1. Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. *Mundus præterit, & cupiditas ipsius: qi verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.*

Τῶν παραπετομένων τρυφίων φιλεῖν] Solomon *Proverb. c.* 23. *v.* 5. *An oculos tuos conjicies in ea qa nè sunt qidem?* (*in ea qa mox non futura sunt.* Junius) *nam omnino comparant alas divitiæ, instar aqilæ pernicissimæ, qa cælum versus avolat.* ubi *oculos conjicere* idem esse Solomoni, qod Davidi *cor apponere*, *Psal.* 62. *v.* 12. monet Drusius *Prov. class. 2. l.* 1. *Prov.* 105. Evripides *Inone*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105.

Ὑποπτέρους δ' ὁ πλοῦτος. ——
Divitiæ alas habent, qibus subvehantur.

Et in *Meleagr. ibidem tit.* 75.

—— πλοῦτος μὲν ὠκεῖαν πτέρυγα.
Divitiæ celerem habent alam.

Et Simonides in *nanis* ab eodem lavdatus *tit.* 105.

Ὠκεῖα γὰρ, ὠδὶ ταυπτερύγων μυιᾶν
Οὕτως, ὡς μεταστασις.
Fit enim citius, qam volucris muscæ,
Status mutatio præsentis.

Plato in *Euthydem. pag.* 202. *D.* Ἀλλ' ἐσμὲν πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τὰς κορυδὰς διώκοντα. ἀεὶ ὤετο ἕκαστον αὐτῶν αὐλίκια λήψεσθαι, οἱ δ' ἀεὶ ὑπεξέφυγον. *Ridiculum qoddam accidit. Sicut pueri qi alaudas insequntur, semper qancunqe illarum se capturos putant, hæ verò semper subterfugiunt.* Pulcrè Gvigo *meditat. c.* 5. §. 14. *Vide qomodo capiatur anima rebus corporeis, & capta crucietur, utpote in puero. capitur enim viso passere: qem cùm acceperit, subjacet tot casibus, qot passer ipse. qomodo autem est tuta, priusqam talibus capiatur? ea enim qa placent, tenent illam, ut possit adversis mulctari.* De homine humanisqe rebus universis Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Cæsar.* Ὄναρ ἐσμὲν οὐχ ἑκάστου, φάσμά τί μὴ κρατούμενον, πτῆσις ὀρνέου παρεχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα. κόνις, αἰμὰ, ἐνθὴν δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον. *Insomnium sumus minimè consistens, spectrum qoddam qod teneri non potest, avis pratereuntis volatus, navis in mari vestigium non habens, pulvis, vapor, ros matutinus, flos suo tempore nascens, & suo tempore marcescens.*

Τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν] Ità *l.* 4. §. 43. Ἅμα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται. *Simul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur.* Seneca *Epist.* 104. *Avium modo transvolant, cuiusqe qàm venerant, abeunt.* Gregorius Nazianzenus *pro pauper.* Πιστὸν μηδὲν τῶν ἐνταῦθα τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ πολυχρόνιον, ἀλλ' ἄλλοις ἄλλως μεταβαλλόμενα καὶ μεταβάλλοντα, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερόμενά τε καὶ περιτρεπόμενα, καὶ πρὶν ληφθῆναι ἀπιόντα καὶ φεύγοντα. *Nullum bujusce vitæ bonum hominibus certum est ac diuturnum: sed alias aliter mutantur & mutant, ac sursum deorsumqe feruntur & invertuntur, ac priusqam manu teneantur, fugâ se proripiunt.* Et *in pascha:* Πρὶν κρατηθῆναι φύγου, καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδράτω. *Priusqam teneatur effugiens, & priusqam intellectu percipiatur, seipsum fugâ proripiens.* Hieronymus *in Esaiæ c.* 38. *Omnis seculi felicitas, dum tenetur, amittitur. Imò, antequam tenetur, elabitur.* Minutius *Apolog.* Et Avgustinus *in Psal.* 38. *Antè abeunt priusqam veniant: & cùm venerint, stare non possunt. agunt se, sequntur se, & non se tenent. nihil de præterito revocatur; nihil qod transiturum est, expectatur. nondum habetur, dum non venit; nondum tenetur, dum venerit. & est, & non est: nec esse possumus dicere, qod non stat; nec non esse, qod venit & transit.*

Ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις] Idem *l.* 5. §. 33. In sacra pagina, *vita animalis sangvis* esse dicitur, & *in sangvine vita consistere.* Vide Mosen *l.* 1. *c.* 9. *v.* 4. & *l.* 3. *c.* 17. *v.* 11, 14. Τὴν δὲ ψυχὴν ἀναθυμίασιν εἶναι. *Animam esse vaporem.* Heraclitus dixit. Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ τοῦ ἀέρος ἀναπνοὴ] Ità *l.* 2. §. 2. & *l.* 5. §. 4. Esaiæ *c.* 2. *v.* 22. *Nolite amplius homini fidere, cujus vita, ut flatus in naribus est. qantuli enim is est æstimandus?* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Homo, anxia solicitaqe tutela, precarii spiritus, & malè inhærentis; qem pavor repentinus, avt item ex improviso sonus avribus gravis excutit.* Et Calvinus *institut. l.* 1. *cap.* 11. §. 4. *Terrenus homuncio singulis fere momentis vitam exhalat.* Et mox: *Animam evanidam in singula momenta precariò trahimus.*

Ὅπερ παρ' ἕκαστον ποιοῦμεν] Vide Empedoclis versus apud Aristotelem *de respirat c.* 3. & Platonem in *Timæo.* Seneca *Epist.* 54. *Invasit me repentè mala valetudo. suspirium aptè dici potest. brevis valde & procella similis impetus est. qis enim diu expirat? omnia corporis avt incommoda avt pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. qid ni? aliud enim, qicqid est, ægrotare est: hoc, est animam agere. itaqe medici hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando spiritus ille, qod sæpe conatus est.* At qod Senecæ molestum, Marco nostro familiare, qasi assiduum qiddam videtur. Avgustinus *de Orig. Anim. l.* 3. *c.* 4. *Præter alimenta solida & fluxa, unde est cibus & potus, hoc tertium nobis Deus alimentum circumsudit avrarum, qas ità carpimus, ut sine cibo & potu diu esse possimus; sine hoc tertio, qod nobis avra, qa undiqe circumsistit, spirantibus & respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possumus vivere. Sicut avtem cibus & potus non solum ingredi debet, verum etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, ne utroqe ladant, vel non intrando, vel non exeundo: ità hoc*

a L.5.§.4. τὴν ὅτι ἢ ἃ τὸ τἰω πᾶσιν ἀναπνευστικὴν δύναμιν, ἣν χθὲς ἢ πρώην ἀπειληφὼς ἐκτήσω, ἀπόδοσιν

* Ὡς τ.Φ.Γ. ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

u.t.d. Bas.& Lug.

§. 16. * Τίμιον, ὅτι τὸ b ἀμπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτά. ὅτι c τὸ ἀναπνεῖν, ὡς

b L.3.§.1.

c L.8.§.54.

facimus; tale quiddam est & totam illam respirandi facultatem, quam heri & nudiustertius in ortu acceperas, eò redonare, unde primò hausseras.

§. 16. Non est æstimatione multâ dignum, aut perspirari, quod & plantarum est; aut respirare, quod &

ANNOTATIONES.

tertium flabile alimentum, qia in nobis manere non sinitur, nec immorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur, non alios, sed eosdem meatus, id est, os, aut nares, aut utrumque, & qá intraret, & qá exiret, accepit. In teipso proba tibi ipse quod dico. emitte spiritum flando; & vide utrum dures si non receperis: recipe respirando; & vide qas patiaris angustias si non rursus emiseris. hoc igitur facimus, quando utrem inflamus, quod facimus ut vivamus. nisi quod tunc paulo plus ducimus, ut paulo plus emittamus, ut spiritum flabilem, id est, ventum in utrem implendum & extendendum non quietè spirandi & respirandi, sed anhelandi impetu coarctemus. nisi ergò, quod impendis ad utrem implendum, ad te itidem alendum aditu patefacto redierit, qid tibi, non solùm unde illum inflare, sed unde tu possis vivere, remanebit? Hinc illud Epicharmi apud Clementem *Strom. l. 4. pag. 492. B.* Αἱ φύσις ἀνθρώπων, ἀσκοὶ πεφυσημένοι. *Ipsa hominum natura, utres inflati.* Vide & *l. 8. §. 54.*

Πᾶσαν ἀποπνευστικὴν δύναμιν ἀποδόσεως] Hinc eæ formulæ & in sacris scriptoribus. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum emisit.* Matth. *c.* 27. *v.* 50. &, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum tradidit.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. &, ἐξέπνευσε, *expiravit.* Marc. *c.* 15. *v.* 37. & Luc. *c.* 23. *v.* 46. Lucianus etiam in *vocis*: ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπεσι. *animá efflatá abiit.*

§. 16. Ὡς τὰ φυτά, τίμιον ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι] Malè lurata & confusa ista: sed restitutio proclivis. lego. Τίμιον, ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτά. *Æstimatione dignum est, non perflari, quod & plantarum sive stirpium est.* Τὸ διαπνεῖσθαι autem de stirpibus usu patum apud Xenophontem habemus in *sympos. pag.* 878. *C.* verbis hisce a Stobæo *tom.* 2. *tit.* 19. adductis; ab Athenæo etiam *l.* 11. laudatis; apud quem emendatiora, quam in vulgatis Xenophontis codicibus, exhibentur: Δοκεῖ μέν τοι μοι τὰ τῶν ἀνδρῶν σώματα [συμπόσια ταῦτα, codices. male.] τὰ αὐτὰ πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὅταν μὲν ἀνῇ ὁ Θεὸς ἀγαν ἄῤῥωστα ποιῆσαι, ἃ δύναται ὀρθοῦσθαι, ὑδὼρ ταῖς αὐραις διαπνεῖσθαι. *Videtur autem mihi hominum quoque corporibus idem accidere quod terrâ nascentibus. Nam quæ hæc à Deo rigantur imbre nimio, non possunt erigi, nec ab auris perflari.* Id Latinis *perflari* dicitur. Columella *l.* 4. *c.* 19. *Fructusque summotus à terra, minus putrescit:* & *hoc uno modo perflatur ventis, qi nebulam & rorem pestiferum celeriter adsiccant, multúmque ad defloreſcendum, & ad bonitatem vini conferunt.* & *c.* 18. *Qa distinctio plus solis & venti vitibus prabet.* & *c.* 7. *Nam & sic facilius insolatur humus, & fructus percoquitur, perflatumque salubriorem habet.* Id quod Plinius *l.* 7. *c.* 21. de certo vitis genere: *Melior ea vino, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduoque sole coquitur, & afflatum magis sentit.* Διαπνοὴ in animantibus qid sit, qidque ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς distet, ex Aristotele ac Galeno docuimus, *ad l.* 3. §. 1. Nec omittendum videtur, quod Xenophon loco superiùs adducto in collationis membro altero τῷ ἀναπνεῖν meminit, quasi istud in animantibus τῷ διαπνεῖσθαι illi in arboribus respondeat. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς, inqit, ἢν μὲν ἄῤῥοον τὸ σῶμα ἐγχέωμεθα. ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλῶνται, καὶ οὐδ' ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι, δυνησόμεθα. *Ita nos quoque, si potum immodicum infundamus, mox & corpora nobis, & animi vacillabunt; ac ne qidem respirare, neque proferre qidqam poterimus.* Etiamsi verò τὸ διαπνεῖσθαι istud, quod hic *stirpibus* tribuitur, distat multùm reverà ἀπὸ τῆς διαπνοῆς illius, quæ animantium peculiaris est; in hoc tamen consentiunt, quòd spiritu sive flatu qodam utrumque perficitur, & quòd ad conservationem τοῦ διαπνεομένου, cujuscunque generis illud fuerit, utrumque conducat. Verùm præter διαπνοὴν illam externam, quæ ab aura liberiore stirpibus obvenit, quæ locis patentioribus succrescunt, aliam etiam internam nobis Theophrastus insinuat, qâ per singulas stirpis cujusque partes, animæ, qam vegetativam dicimus, virtute, spiritus qasi vitalis qidam diffunditur, ejusdémque itidem pars excrementitia dissipatur & dispellitur. Is enim *de caus. plant. l.* 5. *c.* 15. ubi de morbo qodam piceæ arbori familiari, qam δάδωσιν vocat, verba faciens hæc habet; Ἔοικε παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον τῷ ἐπὶ τῶν ζώων, ὅταν ὑπερπαχυνθῶσιν. οὐ δυνάμενα γὰρ ἔλκειν τὴν τροφὴν, οὐδ' ὅλως τῷ πνεύματι χρῆσθαι, διὰ τὴν σύμφραξιν καὶ τὴν πύκνωσιν, ἐκεῖνά τε ἀποπνίγονται, καὶ αἱ πεῦκαι. διὸ καὶ οἱ ναυκῶς οἱ ὀρεότυποι τὸν ὄγκον τίθενται. φασὶ γὰρ ἀποπνίγεσθαι τὴν πίτυν διὰ τὴν πιότητα. πάσχει γάρ, ὡς ἔοικε, δεῖταί πνεύματός τινος, ἢ μανώσεως, ἢ πόρων. *Quod proximum illi videtur quod animalibus evenit, qæ extra modum crassantur atque pinguescunt. Quum enim aurem attrahere nequeant, nec ullo pacto spiritu uti possint propter obesitatem condensationémque; tum illa strangulantur, tum pinus. Quamobrem non ineptè rustici vocabulum illud de pino usurpant. Pinum enim strangulari ajunt obesitate atque pinguedine. Quippe omnia desiderant spiritum aliqem, vel solutionem, vel meatuum libertatem.* Et *l.* 6. *c.* 15. Ἐπὶ πάντων γε δαδωτέων, ἀπόλυτεον τὰ δένδρα συμπεπιγόμενα καὶ ὑδαρίαν ἔχοντα διοδον τῷ πνεύματι. *Qa in tadam omni ex parte mutata sunt, obesitate moriuntur. Qum enim nullum transitum habeant spiritus, strangulantur.* Qin & Julius Scaliger *ad l.* 5. *c.* 20. ad illud Theophrasti *c.* 15. de arboribus dictum æstate diuturnâ exarescentibus, ὥσπερ ἀποπνιγόμενα καὶ μαραινόμενα. *Metaphora,* inqit, *est ab animalibus, qibus spirandi, atqe vita idem finis est, ac qanqam & plantæ; tamen utuntur beneficio διαπνοῆς. Omne enim vivens διαπνεῖται. calor enim vitalis eget in multis refrigeratione, in omnibus insuavratione. insuavratur autem cælesti calore circumfuso, qi sese induit in omnia. Pereunt ergò plantæ qasi suffocatæ, ubi πνεῦμα διοδον οὐκ ἔχει. pereunt itidem, qasi expirantes, ubi copiosius illud ἐξαλίζεται.* qod & ἀποπνοήν τινα, *facultatem qandam spirandi,* Theophrastus dixit *l.* 2. *c.* 20. De seminibus qibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως *l.* 1. *c.* 10. Περιττωματικὴν ὑγρότητα ταῦτα ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συγκομιδὴν οὐ προσῆκεν αὐτοῖς χρῆσθαι, κλιβανίσαντι δὲ ἐν τόποις ξηροῖς ἐάσαντι ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μέν τι διαπνεῦσαι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι μεφθῆναι, μέχρις ἂν ξηραινόμενα προσαλῇ μυδρίως. *Superfluam illa habent humiditatem, & ob eam causam non convenit iis post collectionem uti; sed ubi ea in locis siccis reposueris, diu ab eis abstinere, qo interea pars qidem humoris superflui exhaleſ, pars autem etiam coqatur, qoad siccata mediocriter contrabantur.* (qo loco qod Galenus διαπνεῦσαι, Theophrastus ἀποπνεῦσαι dixit *de caus. plant. l.* 4. *c.* 7. Οὐκ ἐυθὺς ἀλοιθίσαντα τὰ σπέρματα βελτίω τῶν χρονισθέντων, οὐδὲ τὰ νέα τῶν ἐτῶν. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν ἐν ἑαυτοῖς οἷον πέψιν καὶ δύναμιν, ἀποπνεύσαντα τὸ ἀλλοῖον. *Quum semina non protinus à tritura meliora sint, qàm certo tempore post, neqe novella anniculis præstent. Sed veluti excoctionem qandam posseſtatemqe capiant opus sit, exacto scilicet qod in eis fuerit alienum.* sequitur apud Medicum; Ἀποξηρὰ γὰρ ἀπάντων φυτῶν τε καὶ σπερμάτων καὶ καρπῶν, ἐπειδὰν συγκομισθέντα κεῖται, πρῶτον μὲν ὅσον ἐν αὐτοῖς ὑδατώδες τι καὶ λιπαρὸν περίττωμα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς τι τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. *Defluit enim à plantis, seminibus & fructibus, postqam collecta fuerint, ac reposita, primum qidem qidqid in ipsis aqosum est ac tenue, post autem & nonnihil humidi naturalis.* Qin & qod διαπνεῦσαι hoc sensu avtoribus supra lavdatis, idem ἐξατμῶσθαι qibusdam dici Theophrastus idem avtor est in *histor. plant. l.* 8. *c.* 10. Ἐὰν πνεῦσις, inqit, μεγάλη καὶ πλείω χρόνον ἐπιγένηται, ξηράνει καὶ ἀφανίσει. ὁ καλοῦσι τινες ἐξατμῶσθαι. *Si vehementius, diutiusque flatus invaserint, exsiccantur & penitus tnarescunt. Qod qidam eventari dixerunt.* qod Plinius *l.* 18. *c.* 17. *tunc enim exinaniunt grana.* qem locum Hesychius ob oculos habebat, qum ἐξατμῶσθαι, ξηραίνεσθαι exponeret. ipse ἐξαλίζεσθαι dixit, *de caus. plant. l.* 1. *c.* 1. qo loco ἐξηγητικῶς utrumque conjunxit, διαπνέεται καὶ ἐξαλίζεται. atque hoc est qod de aëre ventis agitato Vitruvius *l.* 1. *c.* 6. *Vitiosis corporibus detrahit succum, & efficit ea exiliora.* Eodem sensu acceperim ego & τὸ ἐξατμῶσθαι, qo loco de conceptu agens Aristoteles *hist. anim. l.* 10. *c.* 3. hæc habet: Ἐστι δέ τινες αἳ παθεῖν τι τοιοῦτον, ὃ καλοῦσι ἐξατμῶσθαι. ἐγὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος, ὅταν συγγένωνται τῷ ἄνδρὶ, μὴ προϊέμεναι δῆλον τὸ σπέρμα, ὅτι πνίγουσαι. διὸ καὶ καλεῖται ἐξατμῶσθαι. *Cavendum est, mulieres ne patiantur id, qod qibusdam evenire solet. Hæ appellant ἐξατμῶσθαι: Latinis frustrari. Fit autem, ubi in coitu neqe projiciunt qicqam, neqe concipiunt: unde & nomen frustrationis comparatum est.* etiamsi enim vir Maximus interpretetur *frustrari*; sicut ὑπηνέμια ὠὰ dicuntur *ova irrita*: eodémqe respexisse velit Maronem, cum *equas* dixit *vento gravidas* fieri: ipsum etiam philosophum verbis illis *l.* 7. *c.* 4. πνευματικῶν γενομένων τῶν ὑστερῶν, *cum inflatus fuerit uterus.* vim τοῦ ἐξατμῶσθαι declarasse. aliqid tamen amplius eò loci hocce vocabulo subindicari saltem avtumo. cùm nec idem πάθος utrobique describatur, sed loco altero, qod congressum præcedat, altero verò, qod subsequatur: & philosophus ipse verbis priùs adductis subjungat statim; Αἴτιον δὲ τοῦ πάθους ἡ ὑστέρα, ὅταν ᾖ λίαν ξηρά. ἐλκύσασα γὰρ πρὸς αὐτὴν τὸ ὑγρὸν, ἀφίησιν ἔξω. τὸ δὲ κατασκελετευθέν. *In causa est matrix: qæ admodum arida sit. Ea enim ità affecta attractum ad se humorem emittit foras. Is tum humor attenuatur præter modum.* hoc est, qod Theophrastus ξηραίνεται καὶ ἀφανίζεται. Verùm de hoc alii viderint. Haud dissimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξερᾶσθαι usurpavit *lib. de natur. puer. pag.* 25. Ἐξερᾶται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ διήκει. *A vento qippe perflatur, & per eam spiritus percolatur.* de aqa loquitur: cui & ipse, nec huic soli, sed terræ qoqe *transpirationem* qandam ibidem tribuit. Siqidem *pag.* 23. rationem assignans, cur terræ inferiora hyeme calescant,

πυκνο-

& pecudum & belluarum eſt; avt à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; avt ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; avt gregatim convenire; avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere. ecqid eſt igitur, qod pretio aliqo dignum ſit? num plavſibus excipi? neqaqam. itaqe nec lingvarum ſtrepitu excipi. qid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, qàm lingvarum ſtrepitus? ità cùm & gloriolam miſſam feceris, qid tandem ſupererit pretio dignum? hoc unum, opinor, ſecundùm conditionis ſuæ rationem moveri ſeqe ſiſtere, hoc eſt, ad qod ſtudia reliqa artéſqe nos ducunt. omnis enim ars ad hoc collimat, ut qicqid producit, ad opus illud aptum ſit, ad qod producêtum eſt. ſiqidem hoc vinitor qi vites colit, hoc qi eqos domat, hoc qi canes curat, intendit. qin & puerorum inſtitutiones & diſciplinæ ad qid aliud contendunt? iſtîc ergò reperitur qod in pretio ſit habendum. atqe hoc bene ſi habuerit, nihil aliud qod acqiras, opus erit. non tu deſines tandem in pretio alia multa habere? nec liber itaqe futurus es, nec tibi ſufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim neceſſe erit invidere, æmulari, eos

τὰ βοσκήματα ἢ τὰ θηρία. ἔστι [a] τὸ τυπᾶσθαι ὑπὸ φαντασίων. ἔστι τὸ [b] νευροσπαστεῖσθαι καθ' ὁρμήν. ἔστι τὸ [c] συναγελάζεσθαι. ἔστι τὸ τρέφεσθαι. ἔστι γὰρ ὅμοιον τῷ [d] ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κροτεῖσθαι. ὀχί. [e] ἀχθὸν οὖδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν [f] κρότειν. αἱ γὰρ ἀπὸ τῶν πολλῶν εὐφημίαι, [g] κρότος γλωσσῶν. ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον. τί καταλείπει τίμιον; δοκῶ μὲν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ *ἱστασθαι, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ὑπομέλεται ἄγουσι καὶ αἱ τέχναι. [h] ἥ τε γὰρ τέχνη πᾶσα ἕτοιμος ἐστὶ ζοχάζεσθαι, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ὑπομενέως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασται. ὅ τε φυλάρχος ὁ ὑπομελούμενος τὴν ἀμπέλου, καὶ ὁ ποιμὴν ὁ τῶν κυνῶν ὑπομελούμενος, ἵνα ζητεῖ. αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ὑπὲρ τί σπουδάζουσιν; ὧδε ἔχει τὸ τίμιον. καὶ ἵνα μὲν ἀεὶ εὖ ἔχῃ, οὐδὲν τῶν ἄλλων πρεπωδέστερον σεαυτῷ. [i] ἀ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; ἵνα δὲ ἐλεύθερος ἔσῃ, ἵνα αὐτάρκης, ἵνα ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφεῖσθαι

[a] *L.* 3. §. 16.
[b] *L.* 2. §. 2.
[c] Inſ. §. 29.
[d] *L.* 9. §. 9.
[e] *L.* 9. §. 39.
[f] *L.* 8. §. 52.
[g] *L.* 4. §. 31. *L.* 5. §. 33. *L.* 3 §. 16. Sup. §. 14.
[h] Sup. §. 14. *L.* 5. §. 14.
[i] Inſ. §. 41. *L.* 9. §. 1.

ANNOTATIONES.

πυκνοτέρῳ δὲ ἐστιν ὑπὸ τούτου (ὅτι πιέζεται ἐφ' ἑαυτῷ) καὶ οὐκ ἔχει διαπνοὴν εὐδιμίην. *Denſior verò evadit ideo (qia comprimitur in ſeſe) & nullam prorſus tranſpirationem habet.* Et mox de rebus congeſtis compreſsiſqe qibuſvis, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα σήπεται. ὃ γὰρ δίεσι τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ὄντων. *Majorem in ſe calorem habet, prætereaqe humecta qidem & compreſſa per ſeipſa incalescunt, & à calore exuſta putreſcunt, qod cum denſa ſint, per ea ſpiritus permeare neqeat.* Ità *perſpirationis* cùm defectus, tum & exceſſus, nocumentum tam animatis qàm & inanimatis inferre ſolet. Proinde, qia in *perſpiratione* iſta, ubi nimia fuerit, partes etiam utiles decedunt, & vis naturalis deperit, indè natum videtur, ut τὸ διαπνεῖσθαι, qod & antè monuimus, in *interiùs* ſignificatione non rarò uſurpetur. Ità de animantibus, Ariſtoteles *de anim. l.* 1. *c.* 5. Δοκεῖ γὰρ τοὐναντίον μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν. ἐξελθοῦσα γὰρ διαπνεῖται καὶ σήπεται. *Videtur enim contrà magis anima corpus continere, egrediente enim exſpirat & putreſcit.* Et Plato *Phædon. p.* 60. *E.* itidem de corpore: ᾧ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι. *Cui convenit, ut diſſolvatur, concidat, diffluat.* de plantis Theophraſtus *de cauſſ. l.* 6. *c.* 23. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα, παλαιούμενα ἐνοσμότερα. τὰ δὲ ἀσθενῆ, ταχὺ διαπνεῖται, καθάπερ τὰ ἄνθη. *Hæc igitur omnia odoratiora in vetuſtate efficiuntur. Quæ autem debilia ſunt, celeriter evaneſcunt, ut viola.* de fructibus Ariſtoteles *problem. l.* 22. *q.* 9. ἐκ τῶν πολυσχιδῶν (caricas loqitur) διαπίπτουσι καὶ ἐξικμάζει μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος. *Ex multifidis reſpiravit, evaporavitqe cum humore pars dulcedinis plurima.* de ſeminibus Chryſippus *Phyſic. lib.* 2. referente Laërtio *l.* 7. *c.* 159. in *Zenone.* Πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν τὸ σπέρμα, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα οὐκ ἔτι φύεται, διαπεπνευκέναι αὐτοῖς τῆς δυνάμεως. *Semen ſpiritum eſſe ſecundùm ſubſtantiam, qod conſtat ex jactis in humum ſeminibus, qæ cum antiqata fuerint, non amplius germinant: qòd ſcilicet exſpiraverit illorum virtus.* alterum enim poſt φύεται, ὡς δῆλον, inducendum prorſus videtur, niſi ſi qis in δηλονότι mutandum cenſuerit. Cæterùm aliis ego deſpiciendum libens propoſuerim τὸ διαπνεῖσθαι Clementi Alexandrino qid velit, qod dæmonibus ille tribuit, *Strom. l.* 7. *pag.* 717. *B.* qo loco τὸ διαπνεῖσθαι, καὶ ἐμπνεῖσθαι, καὶ περιπνεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν, *perſpirare, inſpirare, circumſpirare, reſpirare*, à ſe invicem diſterminat, primúmqe dæmonibus, ſecundum aqatilibus, tertium inſectis, qartum animantibus pulmonum ope aërem attrahentibus aſſignare videtur. Mihi interim ſuſpicio oboritur, locum mendo nevtiqam immunem eſſe, legiqe debere πότερον διαπνεῖται, ὡς τὸ τῶν δρυῶν, vel τὸ τῶν δένδρων (non avtem τὸ τῶν δαιμόνων) γένος. *Utrum perſpirat, ſicut genus qercuum, vel arborum.*, eò magìs, qia & ſtirpibus illic Marcus τὸ διαπνεῖσθαι attribuat; nec veriſimile ſit à *dæmonibus* exorſum Clementem, cùm in reliqis gradatim ab inferioribus ad ſuperiora aſcendat, ab aqatilibus ad inſecta, ab inſectis ad animantia perfectiora. Viderint eruditi.

Τυπᾶσθαι] τυπᾶσθαι, ſive *impreſſionem qandam admittere* in ſe ab externis objectis, ſenſus tam exteriores, qàm & interiores dicuntur. indè αἰσθητικὴ φαντασία, *impreſſio ſenſuum, infrà §. 28.* & αἰσθητήρια ἐκπαθητικὰ, *ſenſus imagines ſallax admittere proclives. l.* 5. §. 33. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Ἐπιπίπτοντες τοῖς αἰσθητοῖς, τυπούμεθα ὑπ' αὐτῶν. *Rerum ſenſilium forma nobis imprimuntur.* Ex Chryſippo *de anim. l.* 12. Laërtius *l.* 7. in *Zenone.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ, τυπώσεως, ἀλλοίωσις. ἐν γὰρ διπλόῃ τὴν τύπωσιν εἰσοικεῖ τύπου σφραγιστηρος, ἐπεὶ ἀνένδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ πεῖρι τὸ αὐτὸ γίνεσθαι. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καὶ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη, καὶ ἐναπολελυπωμένη, καὶ ἐναπεφαγισμένη. *Phantaſia verò eſt forma in animo impreſſio, hoc eſt, mutatio. Neqe enim ſuſcipiendum eſt, formationem hujuſmodi eſſe veluti ſigilli formam. Qoniam fieri non poteſt, ut plures figuræ in eodem & circà idem fingantur. Intelligitur autem viſio ea eſſe, qa ab exiſtente ſecundum exiſtens impreſſa, formata atqe inſignita eſt.*

Νευροσπαστεῖσθαι] & *infrà §. 28.* Νευροσπαστεία ὁρμητική. *Affectuum impulſus.* Vide & *l.* 2. §. 2. Τὰ νευροσπαστα ὀργανα κινεῖται μὲν καὶ πεπουμένῳ τῷ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐνδόντος τῇ μηχανῇ. κινεῖται δὲ οὐκ ἐπ' ἄπειρον. ὃ γὰρ ὤκοθεν ἔχει τὴν πληγὴν τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἕως ἡ δοθεῖσα δύναμις ἰσχύει, καὶ οὐκ ἐκλύεται ἡ πρόοδος. *Ac ut præſtigiatorum ſigilla, qæ fidiculis cientur etiam ceſſante eo, à qo motus ille, agitatioqe impreſſa eſt, incitantur, non multo id tamen tempore, propterea qod inſitum non habent movendi principium, ſed qamdiu vis impreſſa manet, nondumqe progreſſa diſſolvitur.* Syneſius *de provident. lib.* 1. *pag.* 98.

Κρότος γλωσσῶν] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qam inanes applavſus iſti.* Vide & *l.* 8. §. 52. Κρότοι γλωσσῶν qod Marcus i. e. *ſtrepitum*, Evripides κόμπον, qaſi *ſtridorem* dixit; cujus hæc ſunt in *Hecuba*:

Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερέντες; εἶτα δῆτ' ἀγκώμεθα,
Ὁ μὲν τις ἡμῶν πλουτίοις ἐν δώμασιν,
Τὰ δ' ὄνδεν. ἄλλως φροντίδων βυλεύματα,
Γλώσσης τι κόμπος. ----
Ut ad nihil devenimus jam, priſtino
Orbati faſtu? & interim inſoleſcimus?
Hic ade dives, cruum ille plavſibus?
At hæc nihil ſunt aliud qàm cura meræ,
Stridorqe linguæ inanis. ----

Τί καταλείπει τίμιον] Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 42. Τῷ ὄντι μόνον περισπουδαστὸν καὶ ἐπαινετὸν τὸ διαφυὲς ἀγαθόν. τοῦτο δέ ἐστιν ὃ παρὰ Θεῷ τιμᾷ. τὰ δὲ ἀνθρώπινα ταῦτα, σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρου ἀπατηλότερα. ἤτοι γὰρ νεότης τῶν ἡρπῶν ἀνθῶν ἐξύτερον καταῤῥεῖ. καὶ ὥρα σώματος ὃ νόσῳ ἢ χρόνῳ μαραίνεται. καὶ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, δόξα δὲ ἐνεπιρίστατος. ἄν τι περὶ τὰς τίχας διαπονήσεις τῷ χρόνῳ τούτῳ συναπορίζεται. ἀλλὰ καὶ τὸ περισπουδαστὸν ἄπασιν οἱ λόγοι ἄχρι τῆς ἀκοῆς τὴν χάριν ἔχουσι. ἀρετῆς δὲ ἄσκησις, τίμιον μὲν κτῆμα τῷ ἔχοντι, ἤδιστον δὲ θέαμα τοῖς ἐπιλυγχάνουσι. ᾗς ἐπιμελόμενος ἄξιον σεαυτὸν καταστήσεις τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων παρὰ Θεῷ ἀγαθῶν. *Reverà ſolum hoc bonum maximoperè expetendum eſt, ac laudabile, qod & perpetuo eſt duraturum. Hoc verò eſt, in pretio & honore eſſe apud Deum. Iſta qippe humana umbra ſunt vaniora, & ſomniis ſallaciora. Etenim juventa vernis floribus citius defluit, & corporis venuſtas avt morbo avt tempore flaccescit, & divitiis ſunt incerta. Honoris ſplendor facilè immutatur. Artium ſtudia & labores cum hoc tempore finiuntur. Qin & ipſa eloqentia, cujus ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet, ſed ſolum avrium judicio & illici jucunditate. Virtutis avtem ſtudium pretioſa qidem ſe habenti poſſeſſio eſt: jucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, qibuſcum congreditur ſamiliariter. Hujus tu ſi curam geras, dignum teipſum bonis illis conſtitues, qæ in promiſſis divinis recondita habentur.* Verùm de mercede iſta Marcus noſter an qicqam ſomniarit etiam, incertum eſt. Vide *l.* 4. §. 33. & *infrà §.* 47.

Πρὸς ὃ καταστείνασαι] Vide *l.* 5. §. 16.

Ἀνάγκη καὶ ὁ φθονῶν] Idem *infrà §.* 41. Τί γὰρ θαυμαστὸν,

ἐᾷ σε τὰς ἀφιλέους ἐκεῖνα δυναμένους, ἀπεκλύειν τοῖς ἔχουσι τὸ πεμῶμενον ὑπό σε. ὅλως περιφύρεσθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τυφῶ ἐνδεῆ. ἀφοσίωσαι a L. 3. §. 9. l. 11. §. 1. b L. 8. §. 53. c L. 1. §. 9. d L. 5. §. 8. ὦ πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθε. a ἡ δὲ τῆς ἰδίας αἰδοῦς καὶ τιμῆς, σεαυτῷ τε b ἀρεσόν σε ποιήσῃ, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς c εὐάρμοστον, καὶ τοῖς θεοῖς σύμφωνον, τυτέστιν, d ἐπαινέτην ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ διατεπάχασιν.

§. 17. Surſum, deorſum, in orbem feruntur elementa. virtutis verò motus nullâ harum viâ fertur. ſed divinius eſt qiddam, viâque havd facili apprehenſu progrediens, proſperè ſemper procedit.

§. 17. e Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φέρεται τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν εὐδαιμίᾳ τούτων, f Sup. §. 14. g Inf. §. 22. h L. 7. §. 53. l. 8. §. 7. ἀλλὰ θειότερόν τι, καὶ f ἑδῷ g δυσπαραίτητον πορευομένη. h εὐοδεῖ.

§. 18. Qale, qæſo, hoc eſt, qod faciunt homines? eos, qi eodem ſecum tempore vivunt, lavdare cùm renuant; ipſi à poſteris, qi eos nec nôrint unqam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc avtem idem eſt propè, ac ſi qis contriſtaretur, qia homines prifci encomiis eum non ſint proſecuti.

§. 18. Οἷόν ἐστιν, ὃ ποιοῦσιν; τοὺς μὲν σὺν ᾧ αὐτῷ χρόνῳ, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας αἰνεθρώπους εὐφημεῖν ἐθέλουσιν. αὐτοὶ δὲ i L. 3. §. 10. l. 8. §. 44. ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εὐφημηθῆναι, ὃς οὔτε εἶδόν πω, οὔτε ὄψονται, σφόδρα πολλοῦ ποιοῦνται. τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἂν, ὅτι οὐχὶ καὶ οἱ μεταγενέστεροι αὐτί σε λόγους εὐφήμους ἐποιοῦντο.

§. 19. Noli, ſiqid tibi fuerit effectu difficile, opi-

§. 19. k Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκατεπόητον, k L. 12. §. 6.

ANNOTATIONES.

εἰ ὅ τις τοιοῦτον τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἑλέσθαι μὴ παρίηται. *Quid eſt mori, ſi quod qis ſummum arbitratur bonum, non concedat alteri?* Cato minor *Plutarch. pag. 783. D.*

Καὶ τοῖς Θεοῖς μέμφεσθαι] *Ibidem & l. 9. §. 1.* μεμφόμενος τῇ κοινῇ φύσει. *conqeri de communi natura.* Epictetus *Enchir. c. 3.* Ἐὰν τὰ φύσει ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πτωθήσῃ, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ Θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστίν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινί, ἄκων πράξεις οὐδέν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. *Si ea, qa naturâ ſervuntur, libera putaris, & aliena pro tuis habueris: fore ut impediaris, lugeas, perturberis, Deos hominesqe accuſes. Sin id ſolum tuum exiſtimaris, qod tuum eſt: aliena vero, ut ſunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accuſabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet inimicum non habebis.*

Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή] Vide *l. 2. §. 6.* Μὴ αἰδήμονα σεαυτῶν. *Deum tuis reverentiam nullam habes.* & *l. 3. §. 9.* Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *l. 5. §. 21.* Τῶν ἐν σοὶ τὸ κράτιστον τίμα. *Qod in te praſtantiſſimum eſt colito.* Viſe & *l. 3. §. 4, & 7.*

Σεαυτῷ τι ἀρέσειν] Contrà qam pleriqe hominum, ὅτιγε αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκοντες, *qi ne qidem ſibi ipſis placent. l. 3. §. 4.*

Ἐπαινέτην ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι] utpote qæ ἀγαθὰ εἶναι πίστευε, *iſta optima eſſe perſvaſum habet. l. 3. §. 4.*

Καὶ διατεπάχασιν] Vide *l. 5. §. 8.*

§. 17. Ἄνω, κάτω,] De aqa Demoſthenes *adv. Calliclem.* Ἡ μὲν εὐοδῆ, φέρεται κάτω. ἢ δ' ἂν ἐνέῃ τι, τοιοῦτον ὑπεραίρειν ἀνάγκη. *Qa exſtum habet, deorſum fertur: qa avtem aliqid obſiſtit, ibi cum exaggeratum redundare neceſſe eſt.* Scilicet Ὅταν τὸ ἐπισχὸν μὴ ᾖ, φέρεται εὐθύ. *Cum detrimens non fuerit, fertur conſeſtim.* Ariſtoteles *de Cœlo l. 4. c. 3.* ubi avtem occurrit τὸ ἐμποδίζον τι, à via curſuqe proprio declinat & deviat. Verum non ſic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea ſiqidem *rectâ ſemper procedit. l. 5. §. 14.* ſive κατ' εὐθύ. ut *l. 8. §. 61.* ea ubiqe εὐοδεῖ. Vide *l. 8. §. 6.* Erenim, Τῷ σοφῷ εὐοδοῦσι ἅπαντα πράξεις. *Felix ſapienti qicqid egerit proſperabitur.* qod tanqam Solomonis citat Baſilius Cæſar. *in princip. Proverb. pag. 458. A.* Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται. *Et qicqid faciet proſperabitur. Pſalm. 1. v. 3.* Καὶ γὰρ ὅταν περιστάσεις ἀσχολίας ποιήσωσι, ταύτας ὁ νόμος παραπέμψει. καὶ σώματι τόνον, καὶ ψυχῇ προθυμίαν, καὶ συναλλαγμάτων εὐμάρειαν, καὶ τὴν εἰς πάντα τὸν βίον εὐοδίαν, τοῖς τὰ πνευματικὰ πρωτιμοτέρα ποιουμένοις δώσει. *Qantcumqe enim fortuiti caſus his negotium faceſſerint, eorum dominus difficultatem omnem amolietur, nervoſas corpori ſuggeret vires, inſeret animæ expromptam ad opus alacritatem, permutandis mercibus facilem & commodam dexteritatem ſuppeditabit, denique rerum ex animi ſententia cadentium ſucceſſus latos in omnem vitam largietur ſis nimirum, qi ſpiritualia dona iſtis temporariis tanto duxerint eſſe praſtantiora.* Baſilius idem in *hexamer. Orat. 3. pag. 29. D.* Ἰτὰ Τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄπορον πόρισμα.

Invia virtuti nulla eſt via.

εὐοδεῖν ergò, eſt εὐόδως προϊέναι, ut Marcus ipſe *lib. 1. c. 17. progreſſus bonos facere*, ſive *feliciter*, *proſperè*, *cum ſucceſſu bene progredi*: cui opponitur τὸ δυσοδεῖν, *malè*, *moleſtè*, *parùm ſecundè progredi.* Epictetus *l. 3. c. 19.* Ὥσθ' ὅταν δυσοδῶμεν, αὐτοὺς αἰνιάσθαι. *Ut rebus malè ſuccedentibus ipſi nos accuſemus.* qod vocabulum havd temerè alibi reperias, & ἡ δυσοδία. Δυσοδίαν τῷ λόγῳ παρέχειν καὶ δυσκολίαν, αἱ βουλαὶ καὶ κρίσεις καὶ διαιτεῖν ἐμπαθεῖς. *Rationi qantam adſerunt diſcrepantiam atqe difficultatem conſultationes*, & arbitria, & judicia, *qa perturbationibus his admiſcentur.* Plutarchus *de virt. moral. pag. 448. A.*

§. 18. Ἐυφημεῖν ἐθέλουσιν] Triplex notat in eidem pleriſqe vitium; primò invidiam atqe livorem, qòd coætaneis ſuis lavdem commeritam tribuere detrectant; dum qiſqe, ut Flaccus *l. 2. Ep. 1.*

--- niſi qa terris ſemota ſuiſqe
Temporibus defuncta videt, faſtidit & odit.

tum iniqitatem; qòd εὐφημίαν eam, qam avcupantur ipſi, aliis denegant: in regulam æqitatis illam peccantes, qæ præcipit, ut *aliis faciamus, qa nobis fieri velimus.* Matth. *c. 7. v. 12.* tertiò vanitatem; qòd à poſteris, qibus inviſi ignotiqe fuerint, celebrari tantopere concupiſcunt: cùm pari loco ſit, jam defunctum qod attinet, poſt obitum ab eis qi ſuperſuerint ipſis, qàm ante ortum ab eis qi multis ſeculis ipſos anteceſſerint, ſileri. Cicero in *ſomn. Scip. Qid intereſt ab eis, qi poſtea naſcentur, ſermonem fore de te, cùm ab iis nullus fuerit, qi antè nati ſint, qi nec pauciores, & certè meliores fuerunt viri?* Vide *l. 3. §. 10.*

§. 19. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκατεπόητον] Seneca *Epiſt. 78. Non putant fieri, qicqid facere non poſſunt: ex infirmitate ſua de virtute ferunt ſententiam. qid miraris, ſi uri, vulnerari, occidi, alligari juvat? aliqando etiam libet. luxurioſo frugalitas pœna eſt; pigro ſupplicii loco labor eſt; delicatus miſeretur induſtrii; deſidioſo ſtudere, torqeri eſt. eodem modo hæc ad qa omnes imbecilli ſumus, dura atqe intoleranda credimus, oblati qàm multis tormentum ſit vino carere, aut primâ luce excitari. non iſta difficilia ſunt naturâ; ſed nos fluidi & enerves. magno animo de rebus magnis judicandum eſt: aliqi videbitur illarum vitium eſſe qod noſtrum eſt.* Idem *Epiſt. 116. Occurres hoc loco mihi illâ publicâ contra Stoicos voce: Nimis magna promittitis; nimis dura præcipitis.* (qomodo illi Joannis *c. 6. v. 60.* Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus hic eſt ſermo. Qis poteſt illum audire?*] *nos bonunciones ſumus: omnia nobis negare non poſſumus. Scis qare non poſſumus iſta? qia nos poſſe non credimus. Imò aliud eſt in re. vitia noſtra, qia amamus, defendimus, & malumus excuſare illa, qàm excutere. Satis natura hominis dedit roboris ſi illo utamur, ſi vires noſtras colligamus, ac totas pro nobis, certè non contra nos, concitemus. nolle in cauſſa eſt: non poſſe prætenditur.* Et *Epiſt. 98. Qare deficimus? qare deſperamus? qicqid fieri potuit, poteſt.* Clemens Alexandrinus *Strom. l. 2. pag. 413. C.* Ὅταν ὑπέρτονον ᾄδειν λέγητε, ἵνα μή τινες ἕκτονον καὶ ἀπόχορδον ἄσωσιν, ὅτας ἀκόνᾳ, οὐχ ὡς ὑπέρτονον, ἀλλὰ τοῖς μὴ βαλομένοις ἀναλαβεῖν τὸν θεῖον ζυγὸν, τούτοις ὑπέρτονον. τοῖς γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενικοῖς, τὸ μέτριον ὑπέρτονον δοκεῖ. καὶ τοῖς ἀδίκοις ἀκροδίκαιον, τὸ ἐπιβάλλον. ὅσους γὰρ διὰ τὸ φιλικῶς πρὸς ἁμαρτίας ἔχειν ἡ συγγνώμη παρεισέρχεται, ὅτοι τὴν ἀλήθειαν, ἀπίθανον ὑπολαμβάνουσι, καὶ τὴν αὐστηρίαν, ἀποτομίαν, καὶ ἀντιλεῖ, τὸν μὴ συναμαρτάνοντα, μηδὲ συγκαταπτώσσοντα. *Qando aliqis nimis intenſum, & qod juſtum tonum excedat, dicatur canere, nè aliqi ex iis aliqid canant, qod à tono fidiumqe concentu diſcrepet: ſic ſumo, non ut qod ſit per ſe nimis intenſum, & qod juſtum tonum excedat, ſed qod ſit ejuſmodi iis, qi divinum nolunt jugum tollere. Iis enim qi ſunt remiſſi & imbecilli, id qod eſt moderatum, videtur nimis intenſum, & tenuem excedere: & injuſtis qod eſt*

opinari ideo, hominem nullum id posse. Sed siqid fuerit, qod possit qisqam, hominisqe sit munus, id te qoqe assequi posse existimes.

§. 20. Inter exercendum, si qis ungvibus lancinaverit, avt capite allisò plagam impegerit,

τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' [a] εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ ἐπιτήδειον, τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε. a L. 8. §. 36. 46.

§. 20. Ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι [b] καταῤῥηγνύ μενος, καὶ τῇ κεφαλῇ * ἐῤῥαγὼς, πληγὴν ἐπάγων. ἀλλ' b L. 12. §. 16. * προσηγμένος An. Lug. ἐῤῥηγὼς, vel ἐναγὼς, vel ἐπαγὼς f.

ANNOTATIONES.

est aqum, videtur summum jus: qoscunqe enim propterea qod peccari amore tenentur, subit indulgentia, ii veritatem existimant esse molestiam, & severitatem savitiam: & eum, qi non simul peccat, & una deorsum trahitur, immisericordem. Et mox *pag.* 414. *A.* Καὶ γὰρ οἱ μαθόντα ποιῶν τὰ προσταττόμενα ὑπὸ τοῦ νόμου δῆλόν τε ἐστί. ἀλλά τοι συνορῶντες, ὡς ὑποδείγματα ἡμῖν ἕκαστα πάλαισε ἐν αὐτῷ, τρίφουσι καὶ αὔξουσι τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας δυνάμεθα. καὶ τῷ δ' ὀφειλομένῳ ἂν κατὰ δύναμιν προθυμότεροι, τὰ μὲν προπαλάμενοι, τὰ δὲ μιμούμενοι, τὰ δὲ δυσωπούμενοι. *Etsi enim nondum potestis facere, qa à lege imperantur, attamen considerantes esse nobis proposita pulcerrima exemplaria libertatis, amorem in ipsa nutrire & augere possumus, & eâ ratione promptiori & alacriori animo juvabimur, alia qidem provocantes, alia verò imitantes, & alia reverentes.* Vide & *ad l.* 2. §. 2. & *ad l.* 7. §. 2.

Ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν] Epictetus *l.* 3. *c.* 14. Δύο ταῦτα ἐξαιρεῖ τῶν ἀνθρώπων, ὄιησιν καὶ ἀπορίαν. ὄιησις μὲν δή ἐστι, τὸ δοκεῖν μηδενὸς προσδεῖσθαι. ἀπορία δὲ, τὸ ὑπολαμβάνειν, μὴ δύνασθαι εὑρεῖν τι, τοιούτων περιεστηκότων. *Duo hæc adimenda sunt hominibus, arrogantia & diffidentia. Ac arrogantia qidem est eorum, qi sibi nihil deesse putant; diffidentia verò eorum, qi existimant se inter tot casus rebus prosperis uti non posse.* Qo loco, qod lapsu freqenti ac familiari apud scriptores istos contigit, pro ἐνοῦν ἐνοεῖν perperam scribitur; docet id, qod sequitur, τοιούτων περιεστηκότων, qæ ἔνοησιν istam impedire possint; de qo vocabulo vide *ad l.* 1. §. 12. Hoc est, qod in Q. Sextio lavdat Seneca *Epist.* 64. *Hoc egregium Sextius habet, qod & ostendet tibi beata vita magnitudinem, & desperationem ejus non faciet. Scies illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem: ut illam admireris, & tamen speres.* Certè Sextium ipsum ἀπιστίας καὶ ἀναλγησίας morbo isto per initia laborâsse avtor est Plutarchus in *lib. de profectûs indiciis pag.* 77. *E.* Ὡς δυσπαθοῦντα καὶ χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῶς τὸ πρῶτον, ἀλίγου δεῖσαι καταβαλεῖν ἐκ τινος δίκης. *Adeò ut molestiâ ac difficultate rei propè devictus, parum abfuerit qin animum despondens à tecto qodam præcipitem se dederit.* ità enim malim avtoris verba reddere, qàm avt cum Xylandro, *de biremi qadam sese in mare abjecerit*; vel cum Lipsio, *de nave in mare se præcipitaverit.* magis consentaneum est in ædibus agentem, qàm navigantem cum molestia illa conflictatum. διῆρες Atticis idem, qod reliqis Græcis ὑπερῷον, *summa pars ædium.* Thomas Magister *in Collect.* Διῆρες, οὐχ ὑπερῷον. firmat id ex Evripidis *Phœnissis*; ubi Antigone dicitur,

— μελάθρων ἐς διῆρες ἔσχατον,
— in summam ædium partem conscendisse,

unde Argivum contueri exercitum posset. Accedit & Vetus Grammaticus apud Budæum: Διῆρες, Ἀττικῶς τὸ ὑπερῷον. τὸ δὲ κατώγαιον, ξυνοικία λέγεται. Eô avtem magis idoneus Sextius, qi aliis animos adderet, cùm difficultates illas & expertus esset, & constanter pergendo perviciisset. Dio Prusæus *Orat.* 16. *pag.* 246. Καί τοι τῶν λυπημένων ἕκαστος, αὐτῷ τὸ συμβεβηκὸς, φησὶν εἶναι δεινότατον καὶ μάλιστα ἄξιον λύπης. καὶ γὰρ τῶν φερόντων ἕκαστος, ὃ φέρει, τοῦτ' εἶναι δοκεῖ βαρύτατον. ἔτι δὲ ἀσθενοῦς τοῦτο καὶ φαύλου σώματος. τὸ γὰρ αὐτὸ ἕτερος λαβὼν ἂν ἰσχυρότερος, ῥᾳδίως ἂν φέροι. *Proinde unusqisqe mœstorum, id qod sibi accidit, aut esse atrocissimum, maximeqe dignum mœstitia. Etenim & unusqisqe portantium suum onus aut esse gravissimum. Est hoc autem infirmi & mali corporis. Ipsum enim qam alius fortiter acceperit, facilè ferret.*

Εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν] Vide *l.* 8. §. 44. Joannes ille avrei oris, multis in locis hoc inculcat, deesse hominibus non tam facultatem qàm voluntatem viros sanctos imitandi, cùm illi nobis, ut de se Pavlus & Barnabas apud Lucam *Act. c.* 14. *v.* 15. & Jacobus *Ep. c.* 5. *v.* 17. ὁμοιοπαθεῖς planè, ejusdémqe naturæ consortes fuerint. Ideo etiam infirmitates eorundem, τὰ πάθη καὶ τὰ μαθήματα, esse scripto consignata, ἵν' ὅταν παρακαλῶμεν ὑμᾶς (inqit, *de statuis Orat.* 1. *vat.* 7.) πρὸς τὴν ἐκείνου ἀρετὴν, μὴ τολμῶντες διὰ τὴν τῶν κατορθωμάτων ὑπεροχὴν ἑτέρας αὐτοὺς μετειληφέναι φύσεις, ἀποκνήσητε πρὸς τὴν μίμησιν. *Ut adhortaremur vos ad illorum virtutem, ne putantes vos per rectè factorum subministrationem alterius naturæ participes esse factos, deterreamini ab imitatione.* Et mox: Πρὸς τὸ μὴ λέγειν ἡμᾶς εἰς τὴν αὐτὴν πολιτείαν παρακαλεῖν; ὅτι ἐκεῖνοι φύσεως ἑτέρας μετεῖχον, ἢ οὐκ ἂν ἦσαν ἄνθρωποι, διὰ τοῦτο ὁμοιοπαθεῖς λέγει, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν κοινωνίας δεικνύων αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄντας καθ' ἡμᾶς. *Ut non dicamur ad idem vitæ institutum impelli, qod illi alterius naturæ sint participes, avt non sint homines, ea de causâ iisdem affectionibus obnoxios dicit, ab affectionum communione ostendens & illos eqe ac nos homines esse.* Οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι κατὰ νόμον βιώσαντες,

Ἀπὸ δρυὸς ἦσαν παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.
Neqe enim veteres illos, qi ex lege vixerunt,
Annosa avt qercus genuit, præruptâve petra.

Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 414. *B.* sed & Chrysostomus *de compunct. ad Demetr.* Οὐ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὗτοι μετέχουσι; οὐ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παρεληλύθασιν εἰς τὸν βίον ἡμῖν; οὐ ταῖς αὐταῖς ἐτράφησαν τροφαῖς; οὐ τὸν αὐτὸν ἀνέπνευσαν ἀέρα; οὐ πράγματα ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς; &c. *Nonne & illi hujus ipsius naturæ sunt participes? nonne eâdem hac viâ in hanc vitam sunt producti? nonne his nutriti sunt alimentis? nonne hunc ipsum respirarunt aërem? nonne has ipsas res administrarunt?* &c. Plinius minor in *panegyr. Melius homines exemplis docentur, qa inprimis hoc in se bona habent, qod approbant qa præcipiunt, fieri posse.* Salvianus *ad Eccles. carbol. l.* 3. *Adjuvari se exemplis exoptat humana infirmitas, qò facilius ipsa etiam nunc faciat, qa alios fecisse antè cognoscat. Dum admonetur avditu atas omnis, fieri posse qod factum est.* Cyprianus *ad Donat. l.* 2. *Ep.* 2. Et, *Ex aliorum factis fieri posse credunt qod fortè dum putant fieri non posse, pigrescunt.* Augustinus *Epist.* 134. Itaqe Bernardus *de resurrect. Serm.* 3. *Sermo qidam vivus & efficax, exemplum operis est; facilè persvadens qod intendimus, dum factibile probat esse qod svademus.* Vide Augustinum *de Civit. Dei l.* 5. *c.* 18. & Bernardum *in Vigil. Petr. & Paul. de S. Clem. Rom. Pont. & in fest. Andr. Serm.* 2. Vide & Marcum *l.* 12. §. 11.

§. 20. Οὐκ ἀλίδεν τις] Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 15. Εἶτα ἐν ἀγῶνι παροράσεσθαί ἐστι, &c. *Deinde in certamine laniari corpus contingit*, &c. unde & athletis ὀφθαλμοὶ περιῳγμένοι, *oculi effossi, eruti.* Galenus *horrator. c.* 11. & Pausanias in *Laconic. pag.* 96. *de pube Spartana*: Μάχονται δὲ καὶ χερσὶ, καὶ ἐμπηδῶντες λάξ. δάκνουσί τε, καὶ τὰς ὀφθαλμὰς ἀντορύττουσι. *Ita pugnant, ut infestis manibus & calcibus insultent, morsibus etiam corpora fœdent, & oculos hi plerumqe illis eruant.* Philostratus tamen *im. gin. l.* 2. in *Arrichion. p.* 788. Καὶ σφυρῷ προσπαλαίουσι, καὶ τὰς χεῖρας ἐρεβλῶσι, προσέτι τῷ παίειν καὶ ἐναλλάττεσθαι. ταυτὶ γὰρ τῷ παγκρατιάζειν ἔργα, πλὴν τῷ δάκνειν καὶ ὀρύττειν. *Et pedis malleolo luctantur, & manum torqent, qum interea & feriant & insultent. Hæc sunt pancratiastæ opera, præterqam qod & mordent & fodiunt.* aliis igitur saltem nec ista interdicta, unde καταῤῥύπτεσθαι antagonistam non poterat non creberrimè contingere. qod Varro, *descobinari supercilia* dixit, apud Nonium, *ex Satyr. Va victis. Pugilis spectatores, qi miserum putatis vinci, qaro à vobis, si adversarius supercilia mihi cestis descobinârit, num qis vestrum sua mihi est daturus?* Ità Apollonius *Argon. lib.* 2. *v.* 109.

Δρύψε δὲ τῷ βλεφάρου, γυμνὴ δ' ὑπολείπετ' ὀπωπή.
Qo resuta palpebra, & oculus remansit nudus.

Vide *ad l.* 12. §. 16.

Καὶ τῇ κεφαλῇ ἐῤῥαγὼς] Mendum subesse suspicatur Annotator Lugdunensis, προσηγμένος legit; & exponit, *caput capiti affringens.* qod minùs placet; qia à scriptura vulgata longiùs abscedit. Ego, si qid mutandum videretur, ἀῤῥαγὼς, vel ἐναγὼς legerim & *capite collisus*, verterim. Verùm ἐῤῥαγὼς forsan pro ἐναγὼς fuerit, qod apud Libanium in *vita sua historica pag.* 67. *A.* reperitur. Τοῖς ἐν μέσῳ τῶν κιόνων λίθοις ἐναγεῖσαν τὴν κεφαλὴν, δεικνύναι τὸν ἐγκέφαλον. *Cervix lapidibus in medio columnarum sitis effracta erat, cerebrum ostendit.* Pausanias in Messen. *pag.* 123. Οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐσελαύνοντες καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐναράξαντες, ἀπεθνήσκουσι. *Arietes suâ sponte cornua ara tantâ vi illiserunt, ut morerentur.* Qò allusum putat à Diogene Cynico Petrus Faber, *agonist. l.* 1. *c.* 11. qando Olympionicam, κριὸν ἀρειμάνιον, i. e. *arietem Martium* dixit; referente Laërtio *l.* 6. qia luctatores nimirum arietino qodam more capita conferebant, frontésqe collidebant συνεπιῤῥάττειν ὥσπερ οἱ κριοί. De athletis Anacharsis apud Lucianum *de exercit.* καὶ τὰ μέτωπα συνεράττουσιν, ὅσπερ οἱ κριοί. indè *arietare* dictum, pro *adversis frontibus concurrere*, sive *collidere.* qod de præliantium congressu usurpavit Seneca *de ira l.* 2. *c.* 3. *Magno imperatori, antequam inter se acies arietarent, cor exiluit.* de nubium conflictu; *qæst. nat. l.* 5. *c.* 13. *Nubes resolvit modò ipsa arietatio, ut magnorum inter se corporum attritus.* (id qod Lucretio *l.* 6.

— nubes
Frontibus adversis concurrere —)

de dentium collisu; *de ira l.* 3. *c.* 4. *dentes inter se arietati.* de oppositionibus hominum mutuis; qò & Marcus istic respexit; *Epist.* 103. *Non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes.* de fortuitis casibus, qibus corpora humana sunt obnoxia; *ad Marc. c.* 11. *Jactata, non tempestate magnâ, ut dissideris, est opus, ubicunqe arietaveris, solveris.* Apud Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. ubi de athletis agit; *pugni qassant, calces arietant.* qo loco, *calva arietant*, legi vult Faber *agonist. l.* 2. *c.* 9. ego nihil mutandum existimem. de ædificiis terræ tremore comminûs,

ἀλλ' ὅτε ὑπομαινόμεθα, ὅτε προσκόπτομεν, ὅτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον. καί τοι φυλαττόμεθα, ἀ μέν τοι ὡς ἐχθρὸν, ἀδὲ μετ' ὑποψίας, ἀλλ' ἀκλίστως εὐμενοῦς. [a] τοιοῦτόν τοι γενέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τῆς βίου. πολλὰ παρεῖναι μοίμεθα τὸ τοιοῦτον [b] προσγυμναζομένων. ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀκλίνειν, καὶ μηδὲ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

a L. 4. §. 3. Inf. §. 26. 27. l. 7. §. 22. 38. l. 10. §. 6.
b L. 10. §. 31.

nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanqam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo qantum possumus, sed nec tanqam ab hoste, avt tanqam suspicaces, verùm ità, ut animo pacato declinemus tantùm. eodem planè modo & in reliqa nos vita geramus. nè advertamus illis animum, qæ ab eis, qi nobiscum in vita qasi committunrur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam avt odium.

§. 21.

ANNOTATIONES.

Plinius *nat. hist. l. 2. c. 82. Innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur.* Qanqam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & tavrorum. Virgilius *Æn. l. 12.*

Cùm duo conversis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt. ----

Martialis *l. 4. Epigr. 35.*

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte jacere pari.
Unde leves animis tanto caluere furore?
Sic pugnant tauri; sic cecidere viri.

Itaque & istis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollonius *Argonaut. l. 2. v. 86.*

Στάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπαμείρξαντο μιῇφι
Ἱδρῷ, ἅλις καμάτηρὸν ἀυτμένα φυσιόωντε.
Ἄψ δ' ἄυτις συνέρυτον ἐναίσιοι, ἄυτις ταύρω
Φορβάδε ἀντὶ βοὸς κικαήτε δηριάασθον.
Tum igitur nonnihil ab sese desistunt, largum facie
Sudorem abstergent, ægrè crebroque vertunt animam.
Mox tamen impetunt adversi, proinde atque pares tauri,
Qi de vacca pascuali decertant insensius.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. lib. 9.*

Digredimur paulum, rursusque ad bella coimus,
Inde gradu stetimus, certi non cedere: eratque
Cum pede pes junctus, totoque ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter validi fortes concurrere tauros,
Cùm pretium pugna toto nitidissima saltu
Expetitur conjux. —

De Hercule deniqe Antæoqe Lucanus *bell. Pharsal. l. 4.*

Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus multùm tentata lacertis,
Inmotumque caput fixâ cum fronte tenetur.

Qanqam nec illud omittam velim qod Synesius commemorat *Orat. de calvit. pag. 77.* circulatorem qendam vidisse τῆς κεφαλῆς τὴν ῥώμην ἐπιδεικνύμενον, διακυρίττεσθαι δεδιδαγμένῳ κριῷ, πόρρωθεν ἐν μάλα τὸν πύλον καθιστάντι. *Capitis robur & firmitatem ostentantem — cum edocto ariete consicat, qi eminus concinna qadam agitatione & capitis micatione fertur.* de qo planè dixeris, qod alibi Synesius, τὸ κρανίον ἀπειργάσθαι αὐτ' ἐκείνῳ σίδηρον.

Οὐκ ἐπισημαινόμεθα] observat hic Xylander τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφύλιον *l. 5.* de milite, qi ludis publicis in subsellia eqitum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*; vel *indignationem suam significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polybio *l. 6. cap. 4.* Ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς πραττομένοις. *Admissum delictum revocare ad animum, & præsentem statum damnare.* Vide *ad l. 7. §. 49.* Epictetum. itidem *Enchir. c. 24.* Κόραξ ὅταν μὴ ἄτιον κεκράγῃ, — τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα ἄσιτα σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. *Si corvus inauspicatum crocitarit — nihil istorum mihi portenditur, sed aut corpusculo meo, aut reculæ meæ, aut existimationi, aut liberis, aut uxori. Mihi autem fausta omnia portenduntur, si voluero.* Cùm tamen plerumqe in partem meliorem accipiatur. Sicut Polybio *l. 1.* Τὰς παρατόμους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. *Actiones illegitimas acclamatione approbare*, sive *acclamando approbationem illarum significare.* & *lib. 2. c. 61.* Τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι. *Præclarorum factorum approbationem acclamando significare.* Et rursus; Τίς οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; *Qis non acclamando approbaret & miraretur in illis præfectum ducem.* Indè ἐπισημασία pro *applausu & acclamatione.* Polybius *l. 6. c. 4.* Εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τῶν πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προσαγωγῆς. τὸν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα, καλωγώπους καὶ προσκοπῆς. *Non est dubitandum, qin hunc acclamationibus prosequatur faustis multitudo, benevolum animum simul significans; & patroni honorem ei deferens: eum verò qi contraria huic faciat, vituperationem consequi & offensionem omnium.* Ciceto *ad Attic. l. 1. Ep. 13.* *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula asserebamus.* h. e. sine sibilo ullo, qod displicentiæ nota est.

Οὐκ προσκόπτομεν] *neqe offendimur* Xylander. atqe ità τὸ προσκόπτειν aliqoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores Θεοφύλακτος. Pavlus *ad Rom. cap. 14. v. 21.* Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται. *In qo frater tuus impingit vel offenditur.* Et Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 8.* Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, *iis qi impingunt ad sermonem.* sed & Polybius *l. 6. c. 4.* Δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν, & δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν. *Iniqo animo rem ferre gravitérqe offendi.* conjungit non semel. potest tamen verti, *non irruimus, non impetum in eum facimus.* ità enim sumitur Matth. *c. 7. v. 27.* qo loco dicuntur procellæ turbinésqe προσκόψαι τῇ οἰκίᾳ, *impegisse in domum.* Sed illud potiùs opinor. In gemina ferè cavilla Seneca *de benef. l. 6. c. 9.* *Qid est iniqius homine qi eum odit, à qo in turba calcatus, aut respersus, aut qò nollet impulsus est?* Idem, sed aliâ ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it *de ira l. 2. c. 14.* *Nec, cùm ira suadet, feriunt; sed, cùm occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum ajunt his qos exercebat præcipere, nè irascerentur. ira enim perturbat artem, & qà noceat tantùm, non qà caveat, aspicit.* At Septimius noster eàdem, qà Marcus, ratione, nisi qòd agonothetam non antagonistam loqitur, *Scorpiac. c. 6.* *Qà nulla sunt prælia, nonnulla vulnera.* (ità enim distinctam legendum claritatis gratiâ) *pugni qassant, calces arietant, cestos dilaniant; nemo tamen agonis præsidem fugillaverit. sed, qantum livores illi & cruores & vibices negotiantur, intendet. pyctes ipse non qeritur dolere se; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat; plus victoriâ tumet, qàm injuriâ. hunc tu lassum existimabis, qem vides latum? sed nec victus ipse de agonotheta casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qi Græcos mirari se dicebat apud Lactium *lib. 1. §. 103.* Πῶς κατὰ τῶν ὁριζόντων τοιαῦτα τοὺς ἀθλητὰς τιμᾶτε ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. *Qinam fieret ut adversus eos, qi contumeliis lacessunt, legem ferant, athletas, cum se invicem feriunt, honorent.* neqe enim est ὑβριστικόν τι pulsatio illa mutua, sed virium ac virtutis peritiæqe specimen.

Πολλὰ παρεῖναι μοίμεθα] *idem de aliis sentiamus* Xylander. nec aliter Casaybonus. verùm παρεῖναι μοῖσθαι est *negligere, neglectim habere, non animum advertere.* Vide *ad l. 5. §. 5.* verto itaqe, *neglectim habeamus, non advertamus.* Qò facit Solomonis monitum *Eccles. c. 7. v. 21.* *Ad omnia qæ de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) μὴ θῇς καρδίαν σου, *animum ne adhibeto, nè advertito, nec si famulum tuum tibi maledicentem audieris.* Sed Davidis regis ad instar, *Psal. 38. v. 13, 14. Reg. l. 2. c. 16. v. 11, 12.* *Suidæ* aure præterito. *decus* enim *est homini injuriam illatam*, non ulcisci, avt advertere etiam, sed *præterire* prorsus. *Paræm. c. 19. v. 11.* Ità Cato in balneo à qodam per imprudentiam percussus, veniam petenti, offensàmqe deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notùmqe ex Plutarcho *Prof. virt. ind. pag. 82. E.* Bionis illud, qod indicium suis dedit, qò in virtutis studio profectus feciisse se dignosceret, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanqam ab eis avdivissent.

Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὄτε κακῷ ὄτ' ἄφρονι φωτὶ ἐοικας,
Οὐλέ τε, καὶ μέγα χαῖρε. θεοί τοι ὄλβια δοῖεν.
Hospes, non mihi tu malus insipienqe videris,
Vive, vale lætus, tibi dii dent prospera multa.

h. e. tanqam benignè ac benevolè compellati.

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων] Seneca *de ira l. 2. c. 8.* *Non alia qàm in ludo gladiatorio vita est, cum iisdem ventitum pugnantumque.* Et *de provident. c. 4.* *Verberat nos, & lacerat nos fortuna? feramus. non est savitia, certamen est.* Elegantissimè Epictetus *l. 3. c. 20.* Ἔστι ἀπὸ πάντων ὠφεληθῆναι, καὶ ἀπὸ τῶν λοιδορούντων. τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; τὸν μίγιστα. καὶ ὅτως [ὅτος legendum] ἐμοὶ προγυμνασὴς γίνεται. τὸ ἀνείκητόν μου γυμάζει, τὸ ἀοργητόν, τὸ πρᾶον. ὅς ἀλλ' ὁ μὲν τῷ τραχήλῳ καθάπτεται, καὶ τὴν ἰσφύν μου καὶ τὰς ὦμους καταξίζων, ὠφελεῖ με, καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λίγει, ἄρα ὑπὲρ ἀμφοτέρας; καὶ ὅσῳ βαρύτερός ἐστιν ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελῶμαι ἐγώ; εἰ δέ τις πρὸς ὀργητίαν με γυμάζει, ἀκ ὠφελῶμαι. *Fructus ex omnibus capi potest, etiamè conviciatore. Qid verò pugili fructus affert iis à qo exercetur? Plurimum. Etiam hic me exercet ad tolerantiam, ad mansvetudinem, ad clementiam? Non: sed ille qidem collum meum contrectat, & lumbos, & humeros, qa dum corrigit, me juvat. An alipta rectè dicit, tolle utraqe manu in altum, & qantò gravius est pondus, tantò magis ego juvor; si qis verò ad mansvetudinem me exercet, non*

juvor.

§. 21. Si qis convincere me poterit, palámque mihi facere, qod in re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentíque animo mutabo. sector enim veritatem, à qa nemo unqam læsus est. læditur verò, qi in errore suo & ignorantia persistit.

§. 22. Ego, qod mei est officii, exeqor. reliqa me nevtiqam solicitum habent. avt enim sunt inanima, avt rationis expertia, avt aberrantia, viæqe nescia.

§. 23. Animantibus, adeóqe omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qi sis, magno liberóqe utaris animo. homines verò, cùm rationis sint tecum participes tanqam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse

§. 21. [a] Εἰ τίς με ἐλέγξαι, καὶ σφάλμα δείξαι μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πράσσω, δύναμαι, χαίρων μεταθήσομαι. ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἁμαρτάνων ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀπάτῃ καὶ ἀγνοίᾳ. [a] L. 4. §. 12. Inf. §. 38. l. 8. §. 16. l. 10. §. 12.

§. 22. Ἐγὼ * ἐμαυτῷ [b] καθῆκον ποιῶ. [c] τὰ δὲ ἄλλα με οὐ περισπᾷ. ἤτοι γὰρ [d] ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ [e] πεπλανημένα, καὶ [f] τὴν οὐδὲν ἀγνοοῦντα. * τὸ f. [b] L. 5. §. 25. l. 7. §. 15. 19. [c] L. 2. §. 7. [d] L. 7. §. 38. [e] L. 9. §. 42. [f] L. 3. §. 15.

§. 23. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ παθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, [g] ὡς λόγον ἔχων, λόγον μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ ἀνθρώποις, [h] ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. [i] ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ. καὶ [k] μὴ διαφέρου πρὸς [g] L. 4. §. 13. l. 5. §. 36. [h] L. 5. §. 16. [i] Sup. §. 7. l. 9. §. 40. [k] L. 9. §. 33.

ANNOTATIONES.

juvor. Eundem ex *l.* 2. *c.* 6. vide *ad l.* 9. §. 12. Sed & Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. A

§. 21. Εἴ τις ἐλέγξαι] Cicero *de fin. l.* 1. *Certè pertinax non ero: tibique si mihi probabis ea qa dicis, assentiar.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Reprehensores non avdio; seqor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι] Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 8. §. 16. De Pio *infra* §. 29. Τὸ ἀνίσχυρον ἀντιβαίνοντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Cicero *Tuscul. l.* 2. §. 5. *Nos reseili redarguique patiamur. qod hi ferunt animo iniqo, qi certis qibusdam destinatis sententiis qasi addicti & consecrati sunt, eique necessitate constricti, ut etiam qa non probare soleant, ea cogantur constantia cavssa defendere.* Et *Academ. l.* 4. §. 9. *Plerique errare malunt, eamque sententiam qam adamaverunt, pugnacissimè defendere, qàm sine pertinacia, qid constantissimè dicatur, exqirere.* Pulcrè Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Non est levitas ab errore jam cognito discedere. hac verò superba stultitia perseverantia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratúmqe sit.* Et Vincentius Victor apud Avgustinum *de orig. anim. l.* 2. *c.* 16. *Optimi est propositi, laudandique consilii, facilè ad versora traduci.* Avgustinus ipse *Epist.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed verum & rectam. nam stultam noxiamve & laudabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, parilis professio. Ambrosius *Epist.* 31. *Nullus mihi pudor est, ad meliora transire.* Hieronymus *in Esai. c.* 19. *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, qàm dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere.* Avgustinus cum primis; *Epist.* 7. *Si qid vel incautius vel indoctius à me positum est, qod non solum ab aliis, qi videre id possunt, reprehendatur, verùm etiam à meipso; (qia & ego saltem postea videre debeo, si proficio) nec mirandum, nec dolendum est, sed potius ignoscendum atqe gratulandum, non qia erratum est, sed qia improbatum.* Et in *retract. præfat. Neqe enim aliqam nisi imprudens, ideo qia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idemqe *de anim. orig. l.* 4. *c.* 1. *Neqe enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in opusculis meis, qa possint justo judicio, & nullâ temeritate culpari.* Ludovicus Vives *præfat. ad Avg. Civit. Ego me ne etiqam agrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi: (meliorem mentem det Deus:) imò debere me multum profitebor potiora suggerenti, & doctè atqe amicè suggerenti. nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel atas alia docuerit meliora.* Erasmus *in Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *Non gravatim à meipso dissentiam, si qis adferat qod sit rectius, etiamsi sit idiota qi doceat. Non enim etiam à minore qolibet refugienda vel dedignanda correctio.* Avgustinus *Ep.* 19. Et de se *Ep. qad.* apud Grat. *c.* 24. *q.* 3. *c.* 1. *Ego senex à juvene, & episcopus tot annorum à collega nedum annicvlo, paratus sum doceri.* Joannes Zinzerlingius *promulsi. critic. Moneri candidè, castigari, ex errore in viam reduci, malè dicta obelo configi, agre nullus fero, imo in are me ejus futurum profiteor, qisqis candidè* hoc *fecerit.* Terentianus *de Syll. c.* 2.

Corrigenda si qa sanè visa vobis hic erunt,
Non ero stultè repugnans, avt amans pravè mea,
Qin statim culpanda delens, præbeam rectis locum.

Præclare deniqe Gregorius Nazianzenus. Si Maximo credimus *collect. c.* 31. nam Epiphanius *hæres.* 64. §. 43. ex Methodio *de resurrect.* eadem plane adducit. Μεῖζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τῆς ἐλέγξαι νομίζω. ὅσῳ μεῖζόν ἐστι, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆς κακῆς τοῦ ἄλλου ἀπαλλαξαι. *Nam redargui ipsum qam alium redarguere longe excellentius bonum esse arbitror: qo scilicet majus est malo ipsum eripi, qam alios eripere.* Vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat*, inqit, *fama sua curiosissimus, requirens ad verum qid qisqe de se diceret, emendans qa benè reprehensa viderentur.* Verba sensuum prægnantia *Requirens*, inqit, *ad verum*; non qalis Gallicus ille, de qo Martialis *l.* 8. *Ep.* 76. B

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nil est qod magis avdiam libenter;
Oras, Gallice, me, rogasqe semper.
Durum est me tibi, qod petis, negare.
Vero verius ergo qid sit avdi:
Verum, Gallice, non libenter avdis.

& *emendans qa benè reprehensa.* Apellem scilicet imitatus, qi, ut Plinius *hist. nat. l.* 35. *c.* 10. vitium in pictura à furore justè notatum emendavit, qem tamen postea sine cavssa justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν] Piè, modestè, ingenuè Avgustinus *de Trin. l.* 2. *proœm. Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. etenim avt inimicus reprehensurus est, avt amicus. Si ergò inimicus insultat, serendus est. amicus autem, si errat, docendus; si docet, avdiendus.* C

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη] Menander *Supposit.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 11.

Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
Ἐν παντὶ καιρῷ. τοῦτ' ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In re omni conducibile est qovis tempore,
Verum proloqier: idqe in vita spondeo
Securitatis esse partem maximam.

Grotius.

§. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθῆκον ποιῶ] *Ego id qod est mei officii facturus sum*, qicqid alii fecerint. Ita & *l.* 5. §. 25.

Τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ] *non cruciant, non distinent, non morantur.* Vocabulum Marco familiare. Vide *lib.* 2. §. 2. & 7.

Πεπλανημένα] Vide *l.* 9. §. 2. Ἐπὶ ταῖς ἀληθείαις ἐπίπεσον, ὅτι περὶ τὰ ἀγαθὰ σὺ ὁ ἐπιτυγχάνων εἶ, ἐκείνοι δὲ ἀποπεπλάνηται, οὐδ' ἐνθυμοῦ τί λέγωτι περὶ σου. *Si persuasum haberes te potiri bonis, illos verò aberrare, nè in mentem qidem venisset cogitare qid illis de te dicerent.* Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Et Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Qanto humanius, mitem & placatum animum præstare peccantibus; & illos non persequi sed revocare? errantem per agros ignorantiâ viæ, melius est ad rectum iter admovere, qam expellere.* Et *ibidem. Peccantes ergo qid habet cur oderit, cùm error illos in hujusmodi delicta compellat? non est avtem prudentis errantes odisse: alioqin ipse sibi odio erit.* Vide *l.* 11. §. 18. D

Τὴν οὐδὲν ἀγνοοῦντα] qam scilicet δυσεπιτύκτου *suprà* dixerat §. 17.

§. 23. Χρῶ] Vult κατ' ἀξίαν πᾶσι χρῆσθαι. *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36.

Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ] Pium monitum, si Ethnicismi πολυθεΐα resecetur. Gregorius Nazianzenus *Apologet.* Τάξις ἀρίστη, πάντος ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ Θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι. *Optimus hic ordo est, ut qi vel sermonem, vel rem aliqam auspicatur, a Deo initium ducat, & in Deo acqiescat.* Παρ' ὃ καλὸν ἅπαν, καὶ ἄρχεται, καὶ εἰς τέλος ἔρχεται. *A qo bonum omne initium ducit, atqe ad finem perducitur.* Idem *de pace Orat.* 1. & in *Acrostic.* E

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποιεῖ Θεόν.
Omnium principium & finem fac Deum.

Marcus Eremita *leg. spirit.* §. 45. Δεῖ πάσης τῆς πράξεως προηγεῖσθαι τὴν προσευχήν. *Omni negotio preces oportet præire.* Et *ibidem* §. 3. Καταρχέτω σου πάσης προθέσεως, ὁ καιρὸς καὶ πάντος ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ Θεὸν γένοιτο τὸ προκείμενον. *Omne qod proposueris incipito, ab omni bono incipiens, ut propositum secundum Deum fiat.* Philo *de mund. immortal. p.* 938. *C.* Ἐπὶ παντὸς ἀδήλου καὶ σκοτεινοῦ πράγματος Θεὸν καλεῖν ἄξιον. *In omni incerto, & serio negotio Deus est invocandus.* Joannes Chrysostomus *tom.* 8. *Orat.* 15. Μηδὲν μήτε ποιῶμεν, μήτε λέγωμεν, πρὶν ἢ τὸν Θεὸν καλέσαι καὶ παρακαλέσαι συνεφάψασθαι τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἁπάντων. *Nihil faciamus, neqe dicamus, antequam Deum invocaverimus & obsecraverimus, ut omnia, qæ in manibus nostris habemus, nobiscum aggrediatur.* Et mox Τὸν Θεὸν ἀεὶ παρακαλοῦντες μίσητὴν γενέσθαι τῶν πραττομένων ἁπάν- F

πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα πράξῃς. δέκα γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι ποιοῦσι.

a L. 3. §. 3. §. 24. a Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς τὰυτὸ κατέστησαν.

exiſtimes, qamdiu hæc facturus ſis. ſuffecerint enim ſic exactæ vel horæ tres.

§. 24. Alexander Macedo, ejuſdémque mulio, ſimul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti ſunt, vel

ANNOTATIONES.

ἀπάντων. *Semper Deum rogantes, ut rebus agendis interſit.* Apud Platonem Timæus *pag.* 1046. *D.* Ἀλλὰ τοῦτο δή γε πάντες ὅσοι καὶ καλὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ παντὶ ὁρμῇ καὶ σμικρῷ καὶ μεγάλῳ πράγματι θεὸν ἀεί τιν καλοῦσιν. *Nam qum omnes, qi mentis qoqo modo compotes ſunt, in operis cujuſlibet vel magni vel parvi principio invocare Deum ſoleant.* Plato ipſe *Epiſt.* 8. Ἀπὸ γὰρ θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον καὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν. *Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitandis principium ſemper à diis eſt ſumendum.* Socratis præceptum apud Xenophontem in *Oeconom.* Πειρᾶσθαι σὺν τοῖς θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Tenta cum diis incipere omne opus.* Theodectes apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν θεῶν ἀρχὴν δὲ ποιεῖσθαι πρέπει.
A diis autem decet initium facere.

Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον. τῷ θεῷ μίμησον. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. *Ingens eſt certamen, divinum facimus. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demoſthenes *Epiſt.* 1. Παντὸς ἀρχομένου σπουδαίου λόγου καὶ ἔργου, ἀπὸ τῶν θεῶν ὑπολαμβάνειν προσήκειν ἄρχεσθαι. *Omnis & dicti & facti gravioris principia ducenda mihi videntur à diis immortalibus.* Cicero *de legib. l.* 2. §. 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda primordia.* Idémque in *Varin. Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἰῶμεν
Ἄρρητον. ——
A Jove principium, qem nunqam mittimus ipſi
Infatum. ——

Qod & Theocritus eidem coævus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε, Μοῖσαι.
Ab Jove principium ſaciamus, & in Jovem deſinite Muſæ.

Ex qo & Virgilius *Eclog.* 3.

Ab Jove principium, Muſæ. ——

Plinius minor in *Panegyr. Bene ac ſapienter majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ità dicendi initium à precationibus caperetur. qod nihil ritè, nihilqe providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.* L. Cuſpidius ſic orditur teſtamentum: extat apud Fabricium *antiqit. l.* 1.) *Numine invocato, abſque cujus nutu neqe qicqam ritè inchoari, neqe rectè perfici poteſt.* Siqidem, ut Menander;

Θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥᾴδια.
Οὐδὲν δὲ χωρὶς δαίμονος θνητὸς βροτός.
Rem facilè qamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis abſqe numinis ope nil valet.

Sive ut eleganter Gregorius Nazianzenus in *jamb.*

Θεοῦ διδόντος ὠδὶν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος ὠδὶν ἰσχύει πόνος.
Deo volente, livor nil obſtabit invidus:
Nolente, nil labor præſtabit improbus.

Vide *ſuprà ad* §. 7.

Πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ] Vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 9. §. 33.

§. 24. Εἰς ταὐτὸ κατέστησαν] Ateas rex Scytha, ut Plutarchus in *ſene polit.* ſive Theras, ut idem (modo idem utriuſqe ſcripti pater extiterit) in *apophth. nihil ſe ab equſone ſuo* diſtare ajebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione ſuo, ubi diem uterqe ſuum obierit. *Pari*, inqit, *loco, ſtatáqe mors utrumqe conſtituit.* In *anthолog. l.* 3. *c.* 13. 6.

Μάνης ἄτος ἀνὴρ ἦν, ζῶν ποτε. νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἴσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.
Manes hic vir erat vivus olim: jam verò mortuus,
Idem cum Dario magno poteſt.

ſcilicet, πάντα μία κόνις. Lucianus in *Dialog. defunct.* apud qem & Charon furore poetico correptus fundit iſta:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλαχε τύμβου.
Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ Ἶσος κρείων' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἴσος θώκιδος παῖς ἠυκόμοιο.
Πάντες δ' εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμνοί τε ξηροί τε κατ' ἀσφοδέλον λειμῶνα.
Mortuus eſt aqè tumuli qi neſcit honorem,
Qiqe ſcit: unus honos Agamemnonis, unus & Iri eſt:
Therſita & ſimilis Thetidos formoſus Achilles,
Umbræ nam pariter ſiccæ, nudaqe pererrant
Aſphodeli campos conſracto vertice cuncta.

Seneca *ad Marc. c.* 11. *Et qa veneraris, & qa deſpicis, unus exaqabit cinis.* &,

Πάντες ἴσον νέκυες. ψυχῶν δὲ θεὸς βασιλεύει.
Κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσι.

Phocylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19.

Omnia mors aqat: ſolus Deus imperat umbris,
Et tam pauperibus ſedes qàm ditibus una eſt.

Grotius. *Mors exaqat omnes.* Seneca *ad Marc. c.* 10. & *de ira l.* 3: *c.* 43. *Qid ſervo? qid domino? qid regi? qid clienti tuo iraſceris? venit ecce mors, qa nos pares faciat.* Et *Epiſt.* 91. *Impares naſcimur, pares morimur: eqat omnes cinis.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 3. *pag.* 349. *C.* Ἔγκυψον εἰς τοὺς τάφους, οὐ δυνήσῃ διακρῖναι, τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πλούσιος. διάκρινον, εἴ τίς σοι δύναμις, τὸν δεσμιον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως. τὸν ἰσχυρὸν, ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς. τὸν ἐυπρεπῆ, ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς. *In horum ſepulcra deflecte parumper oculos. Poſſene te ſperas diſcernere inter ſamulum & dominum, inter pauperem & divitem? Diſcerne ſi qa ſupperit vis diſcernendi inter vinctum, & regem à qo fuerat vinctus: inter robuſtum & debilem, inter elegantí qondam forma praditum & deformem. Qis enim diſcernat ſpecies mortuorum? redoperi terram, & dic ibi qis dives, qis pauper ſit. diſcerne inopes & potentes, ſi potes.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Naboth. c.* 1 *Conditor ille juris humani,* (inqit Seneca *ibidem*) *non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit, niſi dum ſumus. ubi verò ad finem mortalium ventum eſt, Diſcede, inqit, ambitio: omnium qa terram premunt, ſtremps lex eſto.* Id qod Pſaltes *Pſal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii celſiſſimi vos omnes: attamen tanqam è plebe qilibet, pariter eſtis occubituri.* Plautus *Trinum.* 2. 4.

—— *verum nos homunculi*
Salillum anima qi cum extemplo amiſimus,
Ægo mendicus atqe ille opulentiſſimus
Cenſetur cenſu ad Acherontem mortuus.

Theodoretus *Therapevt. l.* 8. *Tom.* IV. *p.* 605. de Cyro, Dario, Xerxe, Alexandro, Veſpaſiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ἅπασι περιβλεπτοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἐπετέλουν καὶ ἑορτάς. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, οὐδὲ τῶν πολλῶν διαφέρουσιν. *Sed hi omnes, cum viverent, illuſtres conſpicuiqe erant, & barbaros vincebant, & poſt victorias triumphos ducebant, ſollennitateſqe celebrabant: mortui autem à plebejis nihil differunt.* De Cræſo Silius *l.* 13.

Dives apud Superos: ſed mors aqabat egenis.

Lucianus in *Necyomant.* de defunctis. *Tom.* 1. *p.* 335. Τὸ διαγινώσκειν ἴκανον, ἤ πάνυ ἦν τι ῥᾴδιον. ἄπαντες γὰρ ἀτιχῶς ἀλλήλοις γίνονται ὅμοιοι, τῶν ὀστέων γεγυμνωμένων ἴκανὸν δ' ἐπ' ἀλλήλοις ἀμαυροὶ καὶ ἄτιμοι, καὶ οὐδὲν ἔτι τῶν παρ' ἡμῖν φαλάττοντες. ἀμέλει πολλῶν ἐν ταὐτῷ σκελετῶν κειμένων, καὶ πάντων ὁμοίων ἠπόρουν πρὸς ἑαυτὸν, ᾧ τινι διακρίναιμι τὸν Θερσίτην ἀπὸ τοῦ καλοῦ Νιρέως, ἢ τὸν μεταίτην Ἶριν ἀπὸ τοῦ Φαιακων βασιλέως, ἢ Πυρρίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. οὐδὲν γὰρ ἔτι τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρέμενεν, ἀλλ' ὅμοια τὰ ὀστᾶ ἦν, ἄδηλα καὶ ἀνεπίγραφα, καὶ οὐκ οὐδενὸς ἔτι διαφέροντα δυνάμενα. *Verùm qemlibet dignoſcere neqaqam erat facile, adeo nudatis oſſibus omnes erant ſibi invicem ſimiles: qippe conſerti jacebant obſcuri atqe ignobiles, nihilqe amplius decoris illius, qi eſt apud nos, aſſervantes. Qm igitur oſſa ſimul multa eodem in loco jacerent, omneſqe inter ſe ſimiles eſſent, animi pendebam, qonam ſigno Therſiten à formoſo illo Nireo diſcernerem, avt mendicum Irum à rege Phæacum, avt ab Agamemnone Pyrrhiam coqum. Qippe qibus jam nihil veteris indicii permanſit, ſed inter ſe ſimilia ſunt oſſa, incognita, titulis carentia, nulliqe unqam dignoſcenda.* Et mox *pag.* 336. Οἶμαι δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἐωρακέναι τοὺς τραγικοὺς ὑποκριτὰς τούτους, πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γιγνομένους ἢ Ἀγαμέμνονας. καὶ ὁ αὐτὸς, οἱ τύχοι, μικρὸν ἔμπροσθεν, μάλα σεμνῶς τὸ τοῦ Κεκροπος ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμούμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τῆ ποιητῆ κεκλεισμένος. ἤδη δὲ πίρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὸν χρυσόπαστον ἐκεῖνην ἐσθῆτα, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καλάβας ἀπὸ τῶν ἰμβατῶν, πίνης καὶ τυπανὸς περιέρχεται, ὁ τὲ Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως, οὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Πῶλος ὁ Χαρικλέους Σουνιεὺς ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Exiſtimo autem etiam in ſcena vidiſſe te plerumqe hiſtriones iſtos tragicos, qi in fabularum uſum modo Creontes, modo Priami fiunt, avt Agamemnones. Idémqe, ſi ſors tulerit, paulò ante tam graviter, Cecropis avt Erechthei formam imitatus, paulò pòſt ſervus, poeta jubente progreditur. Qmqe jam fabula finis adfuerit, & ipſorum unuſqiſqe veſtem illam auratam exuerit, perſonam depoſuerit, & ex cothurnis deſcenderit, pauper & humilis ebambulat: nec amplius Agamemnon Atrei filius, nec Creon Menœcio prognatus, ſed Polus Charicles Sunienſis, avt Satyrus Marathonius Theogitonis filius nominatur. Sic ſe hominum res habent.* Vide *l.* 11. §. 6. Non incommodè igitur avt incongruè *calculis computatoriis* ſimiles feruntur mortales, qi inter computandum obolum alter, alter talentum præfert, idémqe nunc iſtius, nunc illius pro computantis arbitrio vicem ſuſtinet;

pu-

vel enim in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.

§. 25. Cogita tecum, qot intra noſtrûm unumqemqe, tam in corpore, qàm & in anima, uno eodémqe temporis momento ſimul fiant. ità fiet, nè miraculo ſit, ſi plura multa, vel cuncta potiùs qæ fiunt, in hoc uno, qem mundum utiqe vocamus, univerſo, ſimul producantur.

§. 26. Si qis te rogaverit, Antonini nomen qomodo ſcribatur, nunqid cum vocis intenſione elementa ſingula proferres? qid igitur? ſi iraſcuntur tibi, num tu viciſſim illis ſuccenſebis? & non potiùs literas ſingulas placidè enumerare perges? proinde & iſtic pari modo memineris, officium omne qaſi numeris qibuſdam abſolvi: qibus obſervatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione penſantem, ſed rectâ pergentem perficere qod præ manibus eſt.

§. 27. Crudele qiddam eſt, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur; qæ ad ſe pertinere ſi-

a ἤτοι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς σὺν αὐτὰς ἡ κόσμου σπερ- a L.4.§. 14.l.7.§.32.
ματικὰς λόγους. ἢ διεσπεδάσθησαν ὁμοίως εἰς τὰς ἀτόμους.

§. 25. Ἐνθυμήθητι πόσα κὴ τὴν αὐτὴν ἀκαριαῖον χρόνον ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνε᾽ σωματικὰ ὁμοῦ κὴ ψυχικά. κὴ ἔτως ἐ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, μᾶλλον δ᾽ πάντα τὰ γινόμενα ἐν b τῷ ἑνί τε κὴ b L.4.§.40. l.5.§.8.
συμπαντὶ, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσα᾽.

§. 26. Ἐάν τίς σε ᾠηθάληι, πῶς γεάφε᾽ τὸ Ἀντωνίνε ὄνομα, μήτι c καλενλφόμενον ᾠοιοῖ- c L.4.§.3.
σι ἕκασον τ̃ σοιχείων; τί ἂν; ἐὰν ὀργίζων᾽, μήτι ἀνλοργιῇ; μήτι σὺν ἐξαριθμήσῃ πεάως, ᾠοῖον ἕκασον τ̃ * γεαμμάτων; ἔτως ἂν κὴ ἐνθάδε μέ- * πεαγμάτων Xyl.
μνησο, ὅλῃ d πᾶν καθῆκον ἐξ ἀεἰθμῶν τινων συμ- d L.3.§.1. e Sup.§.20. Inf.§.21.30.
πληρᾶ᾽. τᾶτας δεῖ τηρᾶντα, κὴ μὴ θοευβάμενον, l.5.§.31.
e μηδὲ τοῖς δυσχεραίνσιν ἀνλδυσχεραίνοντα, f πε- f L.5§.34.
ραίνε ὁδῷ τὸ ᾠοκείμενον.

§. 27. * Πῶς ὠμόν ἐσι, ε μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς * Πῶς [ἀκ] ὠμόν, vel Ὠμόν πως ἐ.
ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα g Inf.§.50. l.7.§.58.

κὴ

ANNOTATIONES.

putatione demum finitâ, in eundem ſacculum pyxidémve immiſſi, eodem planè loco numeróqe habentur univerſi. qæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita avlica præcipue fuerit uſurpata, *hiſt. l.* 5. *c.* 26. his verbis. Ὅτως γὰρ, inqit, εἴσιν ἔτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. ἐκεῖναί τε γὰρ κατὰ τὴν τ̃ ψηφίζοντος βέλησιν, ἄρτι χαλκᾶν, κὴ παραυτίκα τάλαντον ἰσχύσιν. εἴτε περὶ τὰς ἀνλὰς κατὰ τὸ τ̃ βασιλέως; τεῦμα μακάριοι καὶ παράκοδας ἐλαιναὶ γίνονται. *Planè enim ſimiles iſti ſunt calculis, qos in numerariorum abacis eſt videre: nam ut hi pro lubitu calculantis, modò chalcum, ſive obboli ſextam partem valent, modo talentum: ita etiam avlici ad regis nutum beati aut miſeri repentè exiſtunt.* ab interprete Latino eumqe ſecuto Biſciolà eſt miſerè depravata, pro *calculis putatoriis, ſuffragia* nobis ſupponentibus, dum ſic reddunt, *Hi enim ſimiles ſunt ſuffragiis, qa in publicis conſiliis dari ſolent. nam, ut illic pro eorum qi conſulunt voluntate, qa modo aurea fuerunt, nunc aurea dantur, &c.* qæ à Polybii mente & verbis etiam longiſſimè abeunt.

Σπερματικὰς λόγους] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *lib.* 7. *c.* 148. in *Zenone.* Ἔστι δὲ φύσις ἕξις ἐξ αὐτ̃ κινεμένη κατὰ σπερματικὰς λόγους, &c. *Eſt autem natura habitus, ex ſeipſo motum accipiens, juxta ſeminales rationes.* Plutarchus item *de Philoſoph. placit. l.* 1. *c.* 7. & Athenagoras *legat. pro Chriſt. p.* 7. C Θεὸν πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμε * ἐμπεριειληφὸς πάντας τὰς σπερματικὰς λόγους, καθ᾽ ἃς ἕκαστα καθ᾽ εἱμαρμένην γίνεται. *Deus eſt ignis artificioſus, ratione & viâ ad generationem, & creationem mundi procedens, omnes ſeminales & primigenias rationes in ſe complectens, juxta qas res ſingulæ fato fiunt.* qo loco σπερματικοὶ λόγοι, ſive *ſeminales rationes* pro ideis qibuſdam ſumi videntur, qales Plato imaginatus eſt in Deo. A qo nec abhorret Joannis Damaſceni illud, *de fide Orthod. c.* 13. Πάντων αἴτιος, καὶ πάντων τὰς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ πρόσχεις. *Omnium autor, & omnium, qa ſunt, rationes & cauſſas in ſeipſo continet.* Vide *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. & *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. D Seneca *Epiſt.* 71. *Aut in meliorem emittitur vitam, aut natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.* Servius *in Æn. l.* 3. *Romani cad. vera tomburabant, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret naturam.* qo loco cur *materiam* pro *natura poſuerit* Clariſſimus Caſaubonus *ad Baron. apparat.* nescio.

§. 25. Πόσα καλὰ τὸν αὐτὸν ἀκριαῖον χρόνον] Si conſideraveris, inqit, qam multiplicia variaqe uno eodemqe temporis momento in mundo minore quo anima exeqatur, minùs miraberis Deum ſive animam univerſi in mundo majore illo tam innumeris peragendis ſufficere. à minore iſto ad majorem illum E ratiocinatur, ſicut iſtic; ita & *l.* 4. §. 27. Vide & *ſupra* §. 4. Epictetus *l.* 1. *c.* 14. Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τ̃ θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ἑκάστε τῶν θείων ὁμ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμεῖσθαι δύνασαι, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικ̃ ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικ̃, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικ̃, τοῖς δὲ ἀναιρετικ̃ ἢ ἐφεκτικ̃; τύπους τε τοσούτους ἀφ᾽ ὧν ποιλῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν κινήσεις εἰς ἐπιτοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτοις τετυπωκόσι. τίχας τε ἄλλας ἐπ᾽ ἄλλαις, καὶ μυήμας ἀπὸ μυρίων πραγμάτων διατώζεις. ὁ δὲ Θεὸς ἐχ οἷος τέ ἐστι πᾶσι ταῦτα ἐφορᾶν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἴσχειν διάνοιαν. *Cum tu de gubernatione divina, & rebus tam divinis quam humanis ſimul omnibus cogitationem ſuſcipere, eademqe opera ab infinitis rebus ſimul & ſenſu & cogitatione moveri, quibuſdam aſſentiri, qadam abnuere, de nonnullis am-*

* *Ita legendum ex Athenæo monuit Lipſius* Phyſ. Stoic. l. 1. c. 6.

plius deliberandum cenſere poſſis; tu tot formas tam multarum & variarum rerum tuo in animo cuſtodias, qibus impellentibus in eas cogitationes incidis qa primis imaginibus conſentiant; tu artes alias atqe alias & miniſtrarum rerum memoriam conſerves: Deus verò omnia intueri, omnibus rebus adeſſe, & ab omnibus aliqam ſumere partem non poteſt? Habet & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. ſed valde depravata.

§. 26. Μήτι κατεντεινόμενος] omiſit planè Xylander. *annon mente eſt in re defixâ* Caſaubonus. imò, *num cum vocis intenſione, ſive conſentione, literas ſingulas proferres?* affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ità proferres. qorſum enim? μήτε, *num.* ut *l.* 5. §. 28. & *infrà* §. 42. κατεντεῖνεσθαι *intendere, contendere vehementer.* ut *l.* 4. §. 3. μηδὲ κατεντεῖναι.

Τί ἂν ἐὰν ὀργίζηται] *de vocabuli ſcriptura litem moveant,* &c. Caſaubonus. *ſi qi iraſcuntur* Xylander. qaſi hypotheſin de nominis ſcriptura non continuet his verbis, ſed propoſito ſuo accommodet. Verùm alió trahit illud χεαμμάτων, pro qo ille πεαγμάτων minus neceſſario ſubſtituit.

Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀεἰθμῶν τινων] Vide *ad l.* 3. §. 1. Τὰς τ̃ καθήκοντος ἀριθμὰς ἀκριῶν. *Officii ſui numeros omnes abſolvere.*

Μηδὲ τοῖς δυσχεραίνσιν ἀντιδυσχεραίνοντα] qod *l.* 5. §. 33. ἀνέχισθαι αὐτῶν κὴ ἀπέχισθαι. *Suſtineas eos, eiſdemqe abſtineas.* Ita de Domino Chriſto Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 23. Ὃς λοιδορύμενος ὐκ ἀντελοιδόρει. *Qi convicciis affectus non viciſſim convictabatur.* Hoc eſt qod Paulus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικ̃ ὑπὸ τ̃ κακ̃. *Ne vincitor à malo.* Guido Carthuſianus *meditat. c.* 1. *Cur rapis in te id qod in alio tibi diſpliceat? iram ſcilicet, iraſceris ergo, qia ille iraſcitur. imò jam tibi iraſcere, qia iraſceris. Si ira ipſa tibi vere diſpliceret, non admitteres illam, ſed fugeres & fugares.* Et *cap.* 15. *Turbaris, qia ego turbatus ſum. turbatus turbatum reprehendis. ego qidem corrigor, nec amplius hoc malum faciam. tu autem qid facies de hoc tuo vitio, qo non ſolum mihi mederi non vales, ſed nec ferre ſalutem potes?* Et *c.* 16. *Charitate, ſapientiâ repletur frater, nec communicas. irâ, odio, furore repletur, nec evadere potes qin communices. inſanus ſanis indiget, qi eum vel ſervent vel curent. Cogita, ſi omnes homines irâ ſemper & inſaniâ urgerentur, qid tibi agendum eſſet. nunqid ideo turbari deberes: cur ergo, cum unus aliqando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. qomodo enim inſaniendo curetur?* Vide *ſupra* §. 6. & *infra* §. 30. & *l.* 7. §. 65. & *l.* 11. §. 18.

Περαίνειν ὁδῷ] Vide *ad l.* 1. §. 9. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 5. §. 3. & 14.

§. 27. Πῶς ὠμόν ἐσι] imò, Πῶς ὐκ ὠμόν ἐσι; Sive Ὠμόν πως ἐσί. alterutrum Marcum ſcripſiſſe certiſſimum eſt. illud Caſaubonus, hoc Xylander ſecutus eſt. Adi *lib. hujus* §. 57.

Ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα] Ariſtoteles *Topic. l.* 3. *c.* 1. Πάντα γὰρ τὸ ἀγαθὸ ἐφίεται. *Omnia enim expetunt ipſum bonum.* & latiùs *ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Πᾶσα τίχη κὴ πᾶσα μέθοδ᾽, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε κὴ προαίρεσις, ἀγαθ̃ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν, ὃ πάντα ἐφίεται. *Omnis ars, omniſque diſcendi via, actio item atqe electio bonum qoddam expetere videtur. Qapropter bene id eſſe bonum ipſum aſſeruerunt, qod omnia expetunt.* Sed diſtinctius clariuſqe, prout Marcus iſtic; *ibidem. l.* 3. *c.* 5. Πάντες ἐφίενται τ̃ φαινομένε ἀγαθ̃, κὴ τ̃το χάριν πάντα πράττουσι πάντες. *Omnes appetunt qod videtur bonum, & hujus gratiâ omnes omnia faciunt.* Hoc eſt qod ſchola, *Nihil appetitur, niſi ſub ſpecie & ratione boni.* Epictetus *l.* 3. *c.* 7. Ὡς ἀδύνατον ἐσι τῷ

καὶ συμφέροντα. καί τοί τρόπον τινὰ ἐ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγανακτεῖς ὅτι ἁμαρτάνουσι. Φέρονται γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ' οὐκ ἔχει οὕτως. οὐκοῦν [a] δίδασκε, καὶ [b] δείκνυε [c] μὴ ἀγανακτῶν.

§. 28. Θάνατος [d] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [e] ἀνατυπίας, καὶ ὁρμητικῆς [f] νευροπαθείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ [g] τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας.

§. 29. Αἰσχρόν ἐστι, ἐν ᾧ βίῳ [h] τὸ σῶμά σοι [i] μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ [i] τῇ ψυχῇ προαπαυδᾶν.

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, [k] μὴ

a L. 11. §. 18.
b L. 10. §. 4.
c L. 11. §. 13.
d L. 9. §. 21.
e L. 3. §. 16. Sup. §. 16.
f L. 2. §. 2.
g L. 3. §. 3.
h L. 1. §. 17.
i L. 5. §. 9. l. 12. §. 15.
k L. 5. §. 16.

sibique conducere opinantur. atqui hoc tu illis quodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsus, cùm peccant, ad ea de qibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inqis, aliter se habet. tu itaque illos doce, errorémque illis ostende, sed absque iracundiâ.

§. 28. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

§. 29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, qàm corpus deficiat.

§. 30. Cave nè in mores Cæsareos transeas, nè in-

ANNOTATIONES.

τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀποτρέπεσθαι. ὅτω; ἀδύνατόν ἐστι τῷ, τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν ἀποστῆναι. *Ut enim fieri nequit, ut ei, quod falsum videtur, assentiamur, & veritatem aversemur; sic fieri non potest, ut ab eo, quod bonum putes, discedas.* Et *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη πάντος, τὸ διώκειν τὸ ἀγαθὸν, φεύγειν τὸ κακόν. τὸν ἀφαιρούμενον θατέρου, καὶ περιβαλλόμενα τῷ ἑαυτοῦ, τοῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβουλον, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν πατήρ. τὸ γὰρ ἀγαθὸν συγγενέστερον ἐδέν. *Hæc autem natura est omnium, ut & bona persequantur, & mala fugiant; ut qi alterum eripuerit, in alterum conjecerit, hostis judicetur, & insidiator, sive frater, sive filius, sive pater. Nam bono nihil est nobis conjunctius.* Idemque *l.* 1. *c.* 28. Ὅστις ἐν τούτοις μιμνήσκεται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον. λοιπὸν, ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ κακῶς. εἰ καλῶς, ἀνεγκλητός ἐστιν. εἰ κακῶς, αὐτὸς ἑζημίωται. εἰ δύναται γὰρ ἄλλῳ μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένος, ἄλλῳ δ' ὁ βλαπτόμενος. οὐδεὶς ὀργισθήσεται. *Is quidem hoc faciet qi accurate meminerit, omnis actionis mensuram esse hominis opinionem. Jam opinio aut bona, aut mala est. Si bona est, crimine caret. Si mala est, ipse pœnam sustinet. Neque enim potest alius decipi, alius damno affici. Itaque nemini irascetur.* Idem denique *enchir. c.* 41. & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. ex qo qædam dantur emendatiora: Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μίμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἴεται ποιεῖν ἢ λέγειν. οὐκ ἦν τε ἂν ἀκολουθῆν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ. ἀλλὰ κακῶς; αὐτῷ φαίνεται. τί; ἂν ἐξηπάτηται; ἐκεῖνος. τίς ἂν βλάπτοιτο; ὁ ἐξηπατημένος. ἀπὸ τούτων ἂν ὁρμώμενος, πρᾴως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔοικεν αὐτῷ. *Quum tibi qispiam vel male fecerit, vel male dixerit: memento, eum opinatum esse, id ex officio sibi jussisse faciendum & dicendum. Neque vero fieri potest, ut id sequatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Sed male ipsi videtur. Qis ergò deceptus est? ille ipse. Qis ergò damno affectus est? deceptus. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.* Vide *l.* 11. §. 18.

Καὶ συμφέροντα] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῷον οὐδενὶ ὅτῳ οἰκείωται, οὐ τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ, τι ἂν πρὸς τοῦτο φαίνηται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἂν τ' ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἂν τε πατὴρ, ἂν τε τέκνον, ἂν τ' ἐρώμενος, ἄν τ' ἐραστὴς, μισεῖ, προσκάλλεται, καταρᾶται. οὐδὲν γὰρ ὅτῳ φιλεῖν πέφυκε, ὡς τὸ αὐτοῦ συμφέρον. τοῦτο πατρὸς, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ θεός. ὅταν δὲ τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδορῶμεν. *Nullum animal alteri ita conciliatum est ut suæ utilitatis: cui qicqid obstare videtur, sive frater sit, sive pater, sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum est, ut nihil perinde amet atqe utilitatem suam: hac pater, hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Tam certè qidem, qum obstare nobis videntur Dii, ipsis qoqe maledicimus.* Vide sis qæ sequuntur, pulcerrima sanè: sed & qæ in eandem sententiam differit, ejusdem libri cap. 26.

Δίδασκε καὶ δείκνυε] Vide *l.* 5. §. 22, 28. & *l.* 10. §. 4. & *l.* 11. §. 12. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πῶς ἀφίσανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Ostendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.*

Μὴ ἀγανακτῶν] Pulcrè Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. §. 22.

§. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα] Huc Charonis κήρυγμα apud Aristophanem *ranar.* 1. 4.

Τίς ἡ ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult ac molestiis?

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Vide *suprà* §. 16. & *l.* 3. §. 15.

Νευροπαθείας] Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 15.

Διανοητικῆς διεξόδου] *Mentis erroribus* Casaubonus. *cogitationibus* Xylander. *discursui*, malim.

Τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας] Vide *l.* 3. §. 3. σὰρξ, sive caro pro corpore; prout Apostolo *ad Philip. c.* 1. *v.* 22, 24.

§. 29. Τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν] Vide *ad l.* 3. §. 1. προα-

A ποτρέπεσθαι. Sed & *l.* 12. §. 15. Hoc est qod de gymnasta Galenus ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 7. Εἰπὲ δηλονότι χρὴ τὸν γυμαζόμενον, ὅτε θυμικὸν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι, καίπερ ἤδη τῆς δυνάμεως, ὅτ' ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ὅτι ποιεῖν δύναμαι. *Porrò expedit neqe paulò animosiorem esse qi exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exercitari cupiat: neqe ignavum, qi integris adhuc viribus laborem tamen detrectet.* Idémque Plutarchus *de sen. politic. pag.* 783. *E.* Ὧν προσποιήσεται τὸ φιάνθρωπον καὶ φιλόκαλον, καὶ προπαιδεῖ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζηλωτὴς, ὡς τὰ πρακτικὰ μέρη καὶ θεῖα τῆς ψυχῆς ἐξιτηλότερα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἕξεως. ὅπερ οὐδὶ λέγειν καλὸν, οὐδὲ ἀποδέχεσθαι τῶν λεγόντων, ὡς περδαίνοντες μόνον ὁ κερδῶμεν. *Si qi sunt qorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisqe studium, primùsqe elanguescit pulcri æmulatio qam necessariarum rerum appetitio: qorum animis facultatem ad agendum destinatam ac divinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neqe verò nobis audiendi sunt, qi omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari ajunt.* Philo in *vit. Mos. l.* 1. *pag.* 608. *D.* Ὅς γε βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύειν, ὅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαπεκλύσης. *Ut brevi primum animi, mox & corpora deficerent.* Atqi hoc turpe nimis censet Marcus noster, animum concidere, dum corpori vires ullæ supperunt. Vult itaque qod vulgò dici solet, *In actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Seneca *Epist.* 8. *Ubi precepta illa vestra, qa imperant in actu mori?* Et *de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt? Usqe ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adiuvare singulos, opem ferre etiam immicis, mente, manu.* (ita Lipsius) *nos sumus, qi nullis annis vacationem damus; & qod ait ille vir disertissimus,* (Virgilius *Æn. l.* 9.) *de Latinis,*

Canitiem galeâ premimus —

nos sumus apud qos usqe eò nihil ante mortem otiosum est, ut si res patitur, non sit ipsa mors otiosa. Vide *l.* 7. §. 73. Cicero *de senect. Senectus non modo languida & mori non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, qas habet, viribus, agens aliqid & moliens.*

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς] hoc est, *cave* nè postqam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæqe philosophicæ oblitus, qasi Cæsarianus qidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* qales autem Cæsares atqe Imperatores Romani pleriqe extiterint, & qomodo sese in imperio gesserint, notius est, qàm ut dicto opus sit: & obliqè notat Marcus ipse, *lib.* 1. §. 11. Certè de Marco Petrarcha *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit qàm Cæsareum cognomen.* Et Eutropius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* ECapitolinus, *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium disertissimè Aristides *Orat. in Marc. pag.* 113. ubi Pausaniæ mores adversos planè descripserat, Ὁ δ', inqit, ἐπίδηξιν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τι ἐσὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας; παρασχὼν ἑαυτὸν, ὅτε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ οὐκ ἐκπὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ λόγῳ χρώμενος. *Verùm rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertissimè demonstravit, qi tum ante regnum talem se præbuit, ut eo dignus meritò judicaretur, tum in regno, à seipso non declinans, sed eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Ἀποκαισαρῶσθαι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plauto, *Trinum. act.* 4. *Sc.* 2.

Proin tu te itidem ut Charmidatus es, rursùm recharmida.

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; ita ἀποκαισαρῶσθαι, pro eo qod est, *in Cæsarem converti, Cæsarem*, sive *Cæsarianum fieri, in mores Cæsarianos transire* Marco illic novè dictum; sed eâdem analogiâ, qâ ἀποτραγῶσθαι, *in carnem concrescere*, Aristoteli *probl. l.* 1. *q.* 53, & *l.* 5. *q.* 34. qâ ἀποθηριοῦσθαι, *feram bestiam fieri*, Polybio *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. qâ ἀποδενδρεῦσθαι, *in stirpis*, sive, *arboris naturam transire*; qod de eis Plotinus extulit qi facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Svidas in Κόσμ. de Daphne in arborem conversa, Lucianus *hist. ver. l.* 1. de he-

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaqe ſerva te | βαφῇς. γίνεται γὰρ. τέρεσαι * ὑπ σαυ- *-τοῦ Lugd.
τῶν

ANNOTATIONES.

hedera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l.* 3. *c.* 18. *arborem fieri*, vertit Plinius *l.* 16. *c.* 34. & ἀπολιτλῶσθαι, *bederaſcere*, ſive *bederam fieri*; his eiſdem *ibidem.* & ἀποπαππῶσθαι, *in pappos converti*; eidem Theophraſto *l.* 7. *c.* 11. qâ ἀπολαπῶσθαι, Avtori *de mundo c.* 3. qod *ſinuari*, Apulejus, ſive *in ſinus abſumi*; qâ ἀπογεῶσθαι, *in terram redigi*, Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθῶσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtoteli, *problem. l.* 24. *q.* 11. qod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀπουρῶσθαι, *igniri*, Avtori *de mund. c.* 4. & ἀνανθρακῶσθαι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qâ deniqe ἀποθεῶσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom.* 4. *l.* 2. *pag.* 500. *D.* Ἀμέλιος καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεῶσθαι καὶ θεὸν εἶναι, ὅτε ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Cúmque morte obitâ ſolveretur, rurſus ad divinitatem rediiſſe, Deúmque eſſe, qalis videlicet prius fuerit qam in carneum corpus, hominémque deſcenderet.* ſive, *inter Deos ferri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus. unde de noſtro Lucianus in *Pſevdomant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Cæſarem nuncupare.* alluſit eò Seneca cùm Clavdio illudens ἀποκολοκύνθωσιν tanqam ἀποθέωσιν dixit, ídqe tituli Satyræ ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l.* 60. de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtrà ſiqidem eſt hîc Xylander cùm τῷ ἀποκαισαρῶσθαι ſuſpicatur ſignificari, *imperio aut rerum ſummâ deponi.* qem tamen ſecutus eſt Joannes Mevrſius in *Lexic. Græcobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαρῶσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *à Cæſaris dignitate dejici*, exponit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Cæſaris ſtatu dejici.* ut ἀποκαισαρῶσθαι ſit *imperium amittere*, ac *Cæſareatu qaſi deveſtiri*; qomodo ἀποπαρθενῶσθαι ſive ἀποπαρθενεύσθαι Hippocrati *de aer. loc.* & *aq.* eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. §. 21. *munere defunctum eſſe*, & *ab eodem jam ceſſare.* cùm eandem in iſtis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατῶσθαι, *in aqam liqeſcere*, Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιῶσθαι, *in oleum verti*, Theophraſto *de cauſ. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαερῶσθαι *in aërem abire*, cùm eidem *l.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυρῶσθαι, *igniri*, & *in ignem tranſire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, qâ avtumabant illi fore, ut ignis tandem omnia abſumeret, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod εἰς ἑαυτὸ μεταβαλεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de eſu carn.* 1. & *de commun. notion. c.* 27. ἐξανδρῶσθαι, *virum fieri*, *in virum evadere*; Svidas. qod idem ἀπανδρῶσθαι, in *virum evadere ex puero*, Clemens *Strom. l.* 1. *in virum ex fœmina converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in ſervitutem redigi*, Plutarchus *Anton.* ἐκθεῶσθαι deniqe, *Deum evadere*, Clemens *pædag. l.* 1. *c.* 12. nec aliâ ratione *unciones exalumnatæ*, pro *alumine tinctæ*, Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς] *nè mergaris* & *obruaris* Xylander. imò *nè tingaris, nè inficiaris:* nè mores avlici *genuinum animi candorem obfuſcent:* qod *inquinamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectac. c.* 14.

Ὡς ὅτε τίς τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μίγῃ.
Veluti qando aliqa ebur mulier purpurâ tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. ---

qod nos diceremus, **that you be not ſtained.** nam qod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus **to ſtain.** Eum avtem Homeri locum reſpexit Plutarchus *de EI Delph.* ubi dixit, eâdem uſus, qâ hîc metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ὑπ ἐλίκρινὲς καὶ καθαρόν. ἐτίμα γὰρ μῖξιν πρὸς ἕτερον ὁ μιαιτμός. ὥς πού φησ' Ὅμηρος ἐλίφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μαίνεσθαί φησι. καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων ὑπ βαφὰς φθείρεσθαι, καὶ φθορὰν τὴν μῖξιν ὀνομάζουσι. *Unum avtem qod eſt, ſincerum eſt,* & *mixtionis purum; alterius qippe cum altero mixtione res contaminantur: qo pacto Homerus inqinari ait puniceo colore ebur tinctum,* & *injectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant.* Unde emaculandus avtor idem in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 5. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἁπλῶν ὑπεσφαλέστερα πρὸς σῆψίν ἐστι. ποιεῖ γὰρ ἡ μῖξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν. μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τας τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι δεῖπνα κίκλωπα ὁ ποιητής. *Quæ omnia mixta ſinceris facilius putreſcant, mixtione pugnam, hac mutationem inferente. Eſt avtem putrefactio de mutationum genere, ideoqe pictores colorum mixtiones corruptela nomine afficiunt,* & *tingere pollucre Poeta extulit.* μιᾶναι legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere, inficere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta.* Idem in *Roman. problem c.* 26. Μόνον οὖν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμίαντόν ἐστι βαφῇ καὶ ἀμίμητον. *Solum itaqe album ſincerum eſt, mixturaqe expers, purum* & *tinctura non imitabile.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίανσις δηλοῖ τὴν μῖξιν τῇ ἑτερογενεῖ πρὸς ἕτερον. καὶ μᾶλιστ' ὅταν δυνάμικτον γένηται. ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, εἴδεις ἄλλα ἄλλῳ συμπλικομένα, μιαίνειν φασιν.

A Ὡς δ' ὅτε τις τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μίγῃ.
καὶ ὑπαλλὰ τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λίγυσιν. ἡ δὲ συνήθεια τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκεραίους καὶ ἀνέφικτον. *Pollutio* & *inquinamentum ſignificat aliqo modo heterogenei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde in tincturis, qa mixtione conſtant, qando una cum alia commiſcetur ſpecies, hoc dicunt inficere.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, pictores colorum mixturas φθορὰς, *id eſt, corruptiones vocant. Conſvetudine etiam receptum eſt, ut immixtum* & *purum incorruptum dicamus,* & *ſincerum immortale appellemus.* Eâdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l.* 5. §. 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχη. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l.* 3. §. 4. ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, διαπεσύνη βεβαμμένον εἰς βάθος, *juſtitiâ penitus imbutum.* Vult ergo καθαρὸν μένειν διάνοιαν, *mentem ſervari puram*, ut *l.* 8. §. 51. avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῆν καὶ ἀκέραιον, *ſimplicem* & *integram.* Seneca *Epiſt.* 59. *Elui difficile eſt. non enim inqinati ſumus, ſed infecti*, id eſt, οὐ μεμιαμμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

B

C Γίνεται γὰρ] ſcilicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθικόμενοι & παραπόδας citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντες τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων παραπόδας οὐ συμμαχικὰς ἀλλὰ δυναστικὰς χρῶνται τοῖς πιστεύσασι (ità enim iſta legendum avtumo). *Omnes enim Reges,* & *amicos,* & *ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſpei fuerant ſocii. Sed rerum, qas affectabant, potiti, è veſtigio eos, qi ipſis crediderunt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρηστόν τι καὶ μίτριον ἑαυτὸν ἐμφανίσει ἑαυτῷ. βασιλεὺς δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. *Neqe cum ante regnum adeptum benignè* & *moderatè ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe* & *violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Marc. Tom.* 1. *pag.* 112. Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti F. Ὃς ὅτε μὲν οἴκοι, ἐδύνατο σωφρονεῖν. *Qi dum domi manebat, modeſte ſe gerebat.* at imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπελέληθε μὲν τῶν ἔνδοι, ἐπελέληθε δὲ αὐτοῦ. πανταχοῦ δὲ μᾶλλον ἐφέρετο, ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους. ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν. τυραννικὸς δὲ περὶ τὸν τρόπον. *Et patriæ* & *ſui oblitus eſt, ut qidvis potius qàm Spartanus videretur, cùm* & *erga ſocios violentus eſſet,* & *in convictu protervus atqe injurius,* & *moribus planè tyrannicis.* Graphicè verò admodum idem χαρακτηρίζει Evripides in *Iphigen. Avlidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

D

Ὅισθ', ὥστ' ἐσπέδαζις ἀρχὴν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν οὐχὶ χρῆζων, τῷ δὲ βάλεσθαι θέλων,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἀπάτης δεξιᾶς προσθιγγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους τῷ θέλοντι δημοτῶν,
Καὶ διδοὺς πρόσχημ' ἑξῆς πᾶσι, κ' εἴ μάτις θέλοι,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρέσσθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου.
Κᾆτ' ἐπεὶ κατέσχες ἀρχὰς, μεταβαλὼν ἄλλως τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν ὤκεις' ἡσθὰ τοῖς πρὶν ὡς προσθὴν φίλος,
Δυσχρόσιτος, ἴσω τε κλείθρων σπάνιος. ἄνδρα δ' οὐ χρεὼν
Τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τοὺς τρόπους μεθιστάναι,
Ἀλλὰ κ βέβαιον αἰεὶ τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἡνίκ' ὠφελεῖν μάλιστα δύνατός ἐσιν ἐυτυχῶν.

E

Scis, puto, Trojam potentis principatum Gracia
Velle cùm nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modeſtus, & *benignus, dexteras prenſaveris.*
Tunc tua ſemper patebant civibus cunctis fores.
His dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qò parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperii potito vertitur vita modus:
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, diligis:
Durus inprimis adiri, nec freqens inter Larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicis eſt fides,
Qo magis florens amicis adjuvandis ſufficit.

F

Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gabernat.* à Priſciano *l.* 18. relatus.

Ἐπελάθετ' αὐτὸν ὅστις εἶη.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

G

(vide *l.* 9. §. 3.) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l.* 3. *Ep.* 14. *Superbus dominus* & *ſavus,* & *qi ſerviſſe patrem ſuum parum, imò minimum, memmiſſet.* Ità, qod Martialis. *l.* 11. *Ep.* 6.

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

H Et Avguſtinus *homil.* 13. & *conc. ſolemn.* 205. Apoſtoli illa *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουτίοις τῷ αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *Iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* reſpiciens: *Primus ac peculiaris divitiarum vermis eſt ſuperbia.* Idemqe *conc. ſolemn.* 212. *Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus dives eſt,* & *major divitiis ſuis, qi non ideo magnum ſe putat, dives*

καὶ συμφέροντα. καί τοί τρόπον τινα ὁ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγανακτεῖς ὅτι ἁμαρτάνουσι. Φέρον᾽ γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ᾽ οὐκ ἔχει οὕτως. οὐκοῦν [a] διδασκε, καὶ [b] δείκνυε [c] μὴ ἀγανακτῶν.

a L. 11. §. 18.
b L. 10. §. 4.
c L. 11. §. 13.

fibíque conducere opinantur. atqui hoc tu illis quodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsus, cùm peccant, ad ea de qibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inquis, aliter se habet. tu itaque illos doce, errorémque illis ostende, sed absque iracundiâ.

§. 28. Θάνατος [d] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [e] ἀνλιτυπίας, καὶ ὁρμητικῆς [f] νευροσπασείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ [g] τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας.

d L. 9. §. 21.
e L. 3. §. 16. Sup. §. 16.
f L. 2. §. 2.
g L. 3. §. 3.

§. 28. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

§. 29. Αἰσχρόν ἐστι, ἐν ᾧ βίῳ [h] τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ [i] τῷ ψυχῷ προαπαυδᾶν.

h L. 1. §. 17.
i L. 5. §. 9. l. 12. §. 15.

§. 29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, qàm corpus deficiat.

§. 30. Κάκου μὴ ἀποκαισαρωθῇς, [k] μὴ βάφῃς. πολλὰ γὰρ τοιαῦτα συμβαίνει, ἃ διαφθείρει τὸ προκείμενον.

k L. 5. §. 16.

§. 30. Cave nè in mores Cæsareos transeas, nè infici.

ANNOTATIONES.

τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀποπίπτουσαι. ὅτως ἀδύνατόν ἐστι τῷ, τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν ἀποστῆναι. *Ut enim fieri nequit, ut ei, qod falsum videtur, assentiamur, & veritatem aversemur; sic fieri non potest, ut ab eo, qod bonum putes, discedas.* Et *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη παντός, τὸ διώκειν τὸ ἀγαθὸν, φεύγειν τὸ κακόν. τὸν ἀφαιρούμενον θατέρου, καὶ περιβαλλόντα τῷ ἑαυτοῦ, τοῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβουλον, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν πατήρ. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ συγγενέστερον οὐδέν. *Hæc autem natura est omnium, ut & bona persequantur, & mala fugiant; ut qi alterum eripuerit, in alterum conjecerit, hostis judicetur, & insidiator, sive frater, sive filius, sive pater. Nam bono nihil est nobis conjunctius.* Idemque *l.* 1. *c.* 28. Ὅστις οὖν τοῦτο μεμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον. λοιπὸν, ἡ καλῶς φαίνεται, ἡ κακῶς. εἰ καλῶς, ἀνεγκλητός ἐστιν. εἰ κακῶς, αὐτὸς ἑζημίωται. εἰ δύναται γὰρ ἄλλῳ μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένος, ἄλλῳ δ᾽ ὁ βλαπτόμενος. οὐδεὶς ὀργισθήσεται. *Is qidem hoc faciet qi accurate meminerit, omnis actionis mensuram esse hominis opinionem. Jam opinio aut bona, aut mala est. Si bona est, crimine caret. Si mala est, ipse pœnam sustinet. Neque enim potest alius decipi, alius damno affici. Itaque nemini irascetur.* Idem denique *enchir. c.* 41. & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. ex qo qædam dantur emendatiora: Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἴεται ποιεῖ ἢ λέγει. οὐκ ἔστιν ὅτι οὐκ ἐνῆν αὐτῷ τοῦτο ποιῆσαι ἢ εἰπεῖν. οὐκ ἐπιτρέπει. ἐπιτρέπει οὖν ἐπὶ τοῖς δοκοῦσιν αὐτῷ καλοῖς εἶναι. οὐκ ἔστιν ὅτι οὐκ ἐξήμαρτεν ἐν τούτοις. ἐξήμαρτεν ἄρα. μὴ οὖν ἐπὶ τοῖς ἐξαμαρτάνουσιν ὀργίζου. ἐπὶ τοῖς ἐξαμαρτοῦσιν. *Si qis tibi qispiam vel male fecerit, vel male dixerit: memento, eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe verò fieri potest, ut id sequatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Sed malè ipsi videtur. Qis ergò deceptus est? ille ipse. Qis ergo damno affectus est? deceptus. Sic igitur instructus, æqo feres animo conviciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.* Vide *l.* 11. §. 18.

Καὶ συμφέροντα] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῶον οὐδενὶ ὅτῳ οἰκειότατον, οὐ τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ, τι ἂν πρὸς τοῦτο φιλῆται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἂν τ᾽ ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἂν τε πατὴρ, ἂν τε τέκνον, ἂν τ᾽ ἐρώμενος, ἂν τ᾽ ἐραστὴς, μισεῖ, προσκαλεῖται, καταρᾶται. οὐδεὶς γὰρ ὅτῳ φιλεῖν πέφυκεν, ὡς τὸ αὑτοῦ συμφέρον. τοῦτο πατρὸς, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ θεός. ὅταν οὖν τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδορῶμεν. *Nullum animal alteri ita conciliatum est ut suæ utilitati: cui qicqid obstare videtur, sive frater sit, sive pater, sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum est, ut nihil perinde amet atqe utilitatem suam: hac pater, hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Tam certè qidem, qum obstare nobis videntur Dii, ipsis qoqe maledicimus.* Vide sis qæ sequntur, pulcerrima sanè: sed & qæ in eandem sententiam differit, *ejusdem libri cap.* 26.

Δίδασκε καὶ δείκνυε] Vide *l.* 5. §. 22, 28. & *l.* 10. §. 4. & *l.* 11. §. 12. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πῶς ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Ostendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.*

Μὴ ἀγανακτῶν] Pulcrè Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. §. 22.

§. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα] Huc Charonis κήρυγμα apud Aristophanem *ranar.* 1. 4.

Τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad requiem ex malis vult ac molestiis?

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Vide *suprà* §. 16. & *l.* 3. §. 15.

Νευροσπασείας] Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 15.

Διανοητικῆς διεξόδου] *Mentis erroribus* Casaubonus. *cogitationibus* Xylander. *discursûs*, malim.

Τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας] Vide *l.* 3. §. 3. σαρξ, sive caro pro corpore; prout Apostolo *ad Philip. c.* 1. *v.* 22, 24.

§. 29. Τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν] Vide *ad l.* 3. §. 1. προαποστέννυται. Sed & *l.* 12. §. 15. Hoc est qod de gymnasta Galenus ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 7. Εἶταν δηλονότι χρὴ τὸν γυμζόμενον, ὅτε θυμικὸν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι, καιρὸς ἤδη τῆς δυνάμεως, ὅτ᾽ ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ἔτι ποιεῖν δύναμιν. *Porrò expedit neqe paulo animosiorem esse qi exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exercitari cupiat: neqe ignavum, qi integris adhuc viribus laborem tamen detrectet.* Idemqe Plutarchus *de scn. politic. pag.* 783. *E.* Ὧν προαποθνήσκει τὸ φιλόθεον καὶ φιλοκαλον, καὶ προαπαυδᾷ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζηλος, ὡς τὰ πρακτικὰ μᾶλλον καὶ θᾶττον τῆς ψυχῆς ἐξιτηλότερα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἐχόντων. ὅπερ οὐδὲ λέγειν καλον, οὐδὲ ἀποδέχεσθαι τῶν λεγόντων, ὡς περιδεῶντες μένειν ὑ κοπιῶμεν. *Si qi sunt qorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisqe studium, priusqe elanguescit pulcri æmulatio qam necessariarum rerum appetitio: qorum animi facultatem ad agendum destinatam ac divinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neqe verò nobis audiendi sunt, qi omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari ajunt.* Philo in *vit. Mos. l.* 1. *pag.* 608. *D.* Ὅς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύειν, ἅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαπικλώσης. *Ut brevi primum animi, mox & corpora deficerent.* Atqi hoc turpe nimis censet Marcus noster, animum concidere, dum corpori vires ullæ suppetunt. Vult itaqe qod vulgò dici solet, *in actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Seneca *Epist.* 8. *Ubi præcepta illa vestra, qa imperant in actu mori?* Et *de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt? Usqe ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis, mente, manu.* (ut à Lipsius) *nos sumus, qi nullis annis vacationem damus; & qod ait ille vir disertissimus,* (Virgilius *Æn. l.* 9.) *de Latinis.*

Canitiem galeâ premimus —

nos sumus apud qos usqe eò nihil ante mortem otiosum est, ut si res patitur, non sit ipsa mors otiosa. Vide *l.* 7. §. 73. Cicero *de senect. Senectus non modo languida & iners non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, qas habet, viribus, agens aliqid & moliens.*

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς] hoc est, *cave* nè postqam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæqe philosophicæ oblitus, qasi Cæsarianus qidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* qales autem Cæsares atqe Imperatores Romani plerique extiterint, & qomodo sese in imperio gesserint, notius est, qàm ut dicto opus sit: & obliqè notat Marcus ipse, *lib.* 1. §. 11. Certè de Marco Petrarcha *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit qàm Cæsareum cognomen.* Et Eutropius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* ECapitolinus, *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium disertissimè Aristides *Orat. in Marc. pag.* 113. ubi Pavsaniæ mores adversos planè describserat, Ὁ δ᾽, inqit, ἐπίδοξον, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τε ἐφ᾽ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥστε θαυμάσαι ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ οὐκ ἐκεῖνος ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ λόγῳ χρώμενος. *Verùm rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertissimè demonstravit, qi tum ante regnum talem se præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, à seipso non declinans, sed eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Ἀποκαισαρωθῆναι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plavto, *Trinum. act.* 4. *St.* 2.

Proin tu te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; ita ἀποκαισαρωθῆναι, pro eo qod est, in *Cæsarem* converti, *Cæsarem*, sive *Cæsarianum fieri*, *in mores Cæsarianos transire* Marco illic novè dictum; sed eadem analogiâ, qâ ἀποσαρκωθῆναι, *in carnem concrescere*, Aristoteli *probl. l.* 1. *q.* 53, & *l.* 5. *q.* 34. qâ ἀποθηριωθῆναι, *feram bestiam fieri*, Polybio *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. qâ ἀποδενδρωθῆναι, *in stirpis*, sive, *arboris naturam transire*; qod de eis Plotinus extulit qi facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Svidas in Κόσμος. de Daphne in arborem conversâ, Lucianus *hist. ver. l.* 1. de he-

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaqe ſerva te | βαφῆς. γίνεται γὰρ. τήρησαι * ἐν σεαυ- *-τοῦ Lug.
τῷ

ANNOTATIONES.

hedera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l.* 3. *c.* 18. ἄρβορεμ *fieri*, vertit Plinius *l.* 16. *c.* 34. & ἀποκιττοῦσθαι, *hederaſcere*, ſive *hederam fieri*; his eiſdem *ibidem.* & ἀποπαππῶσθαι, *in pappos converti*; eidem Theophraſto *l.* 7. *c.* 11. qâ ἀποκολπῶσθαι, Avtori *de mundo c.* 3. qod *ſinuari*, Apulejus, ſive, *in ſinus abſumi*; qâ ἀπογεῖσθαι, *in terram redigi*, Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθοῦσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtoteli, *problem. l.* 24. *q.* 11. qod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀποπυρῶσθαι, *igniri*, Avtori *de mund. c.* 4. & ἀπανθρακοῦσθαι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qâ deniqe ἀποθεοῦσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom.* 4. *l.* 2. *pag.* 500. *D.* Ἀμέλιος καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεοῦσθαι καὶ θεὸν εἶναι, ὅτε ἂν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Cumque morte obitâ ſolveretur, rurſus ad divinitatem redisſe, Deumque eſſe, qualis videlicet prius fuerit quam in carneum corpus, hominemque deſcenderet.* ſive, *inter Deos ferri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus. unde de noſtro Lucianus in *Pſeudomant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Cæſarem nuncupare.* alluſit eò Seneca cùm Clavdio illudens ἀποκολοκύνθωσιν tanqam ἀποθέωσιν dixit, idqe tituli Satyræ ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l.* 60. de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtrà ſiqidem eſt hic Xylander cùm τῷ ἀποκαισαρεῦσθαι ſuſpicatur ſignificari, *imperio aut rerum ſummâ deponi.* qem tamen ſecutus eſt Joannes Mevrſius in *Lexic. Græcobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαρεῦσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *à Cæſaris dignitate dejici*, exponit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Cæſaris ſtatu dejici.* ut ἀποκαισαρεῦσθαι ſit *imperium amittere*, ac *Cæſareatu qaſi deveſtiri*; qomodo ἀποπαρθενεύσθαι ſive ἀποπαρθενεύεσθαι Hippocrati *de aer. loc.* & aq. eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. §. 21. *munere defunctum eſſe*, & *ab eodem jam ceſſare.* cùm eandem in iſtis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατοῦσθαι, *in aqam liqeſcere*, Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιοῦσθαι, *in oleum verti*, Theophraſto *de cauſ. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαερεῦσθαι *in aërem abire*, cùm eidem *l.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐμπυρεῦσθαι, *igniri*, & *in ignem tranſire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, qâ avtumabant illi ſore, ut ignis tandem omnia abſumeret, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod εἰς ἑαυτὸ μεταβαλεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de eſu carn.* 1. & *de commun. notion. c.* 27. ἐξανδρεῦσθαι, *virum fieri*, *in virum evadere*; Svidas. qod idem ἀπανδρεῦσθαι, in *virum evadere ex puero*, Clemens *Strom. l.* 1. *in virum ex fœmina converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in ſervitutem redigi*, Plutarchus *Anton.* ἐκθεοῦσθαι deniqe, *Deum evadere*, Clemens *padag. l.* 1. *c.* 12. nec aliâ ratione *unciones exalumnati*, pro *alumine tincti*, Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς] *nè mergaris* & *obruaris* Xylander. imò *nè tingaris, nè inficiaris*: nè mores avlici *genuinum animi candorem obfuſcent*: qod *inquinamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectac. c.* 14.

Ὡς ὅτε τίς τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μίγῃ.
Veluti qando aliqa ebur mulier purpurâ tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. ---

qod nos diceremus, **that you be not ſtained.** nam qod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus **to ſtain.** Eum avtem Homeri locum reſpexit Plutarchus *de EI Delph.* ubi dixit, eâdem uſus, qâ hic metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ὑπ' εἰλικρινὶς καὶ καθαρόν. ἑτέρῳ γὰρ μίξει πρὸς ἕτερον ὁ μιασμός. ὅθεν καὶ ὁ Ὅμηρος ἐλίφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μαίνεσθαί φησι. καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων οἱ βαφεῖς φθείρεσθαι, καὶ φθορὰν τὴν μίξιν ὀνομάζουσι. *Unum avtem qod eſt, ſincerum eſt*, & *mixtionis purum*; *alterius quippe cum altero mixtione res contaminantur*: qo *pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum*, & *injectiones colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant.* Unde emaculandus avtor idem in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 5. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἁπλῶν ἐπισφαλέστερα πρὸς σῆψίν ἐστι. ποιεῖ γὰρ ἡ μίξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν. μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τὰς τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι δεῖναι κἀκλεῖσαι ὁ ποιητής. *Quæ omnia mixta ſinceris facilius putreſcant, mixtione pugnam, hac mutationem inferente. Eſt avtem putrefactio de mutationum genere, ideoqe pictores colorum mixtiones corruptela nomine afficiunt*, & *tingere pollucre Poeta extulit.* μιᾶναι legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere, inficere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta*. Idem in *Roman. problem c.* 26. Μόνον ἂν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμίαντόν ἐστι βαφῇ καὶ ἀμίμητον. *Solum itaqe album ſincerum eſt, mixturaqe expers, purum* & *tinctura non imitabile.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίασμα δηλοῖ τὴν μίξιν τῶ ἑτερογενοῦς πρὸς ἕτερον. καὶ μάλιστ' ὅταν δυσέκνιπτον γένηται. ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, οἵδε ἄλλα ἄλλῳ συμπλεκόμενα, μιαίνειν φασιν.

A Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μίγῃ.
καὶ ἐμπαλιν τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λέγουσιν. ἡ δὲ συγχύσεως τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκραιφνὲς καὶ ἀκήρατον. *Pollutio* & *inquinamentum ſignificat aliqo modo heterogenei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde in tincturis, qa mixtione conſtant, qando una cum alia commiſcetur ſpecies, hoc dicunt inficere.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, pictores colorum mixturas φθορὰς, *id eſt, corruptiones vocant. Conſvetudine etiam receptum eſt, ut immixtum* & *purum incorruptum dicamus*, & *ſincerum immortale appellemus.* Eâdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l.* 5. §. 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l.* 3. §. 4. ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, *juſtitiâ penitùs imbutum.* Vult ergò καθαρὸν μένειν διάνοιαν, *mentem ſervari puram*, ut *l.* 8. §. 51. avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῆν καὶ ἀκέραιον, *ſimplicem* & *integram.* Seneca *Epiſt.* 59. *Eluis difficile eſt. non enim inqinati ſumus, ſed infecti*, id eſt, ὐ μεμιαμμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

B Γίνεται γὰρ] ſcilicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθικόμενοι & παραπόδας citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντες τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων παραπόδας ὐ συμμαχικῶς ἀλλὰ δυναστικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασιν (ità enim iſta legendum avtumo). *Omnes enim Reges*, & *amicos*, & *ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſpei fuerant ſocii. Sed rerum, qas affectabant, potiti, è veſtigio eos, qi ipſis crediderunt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρηστόν τι καὶ μέτριον ἦθος ἐμφαίνειν ἑαυτῷ. βασιλεὺς δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι πρὸς τοὺς ἀρχομένους. *Neqe cum ante regnum adeptum benignè* & *moderatè ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe* & *violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Mart. Tom.* 1. *pag.* 112. Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti F. Ὃς ὄικοι μένων, ἐδύνατο σωφρονεῖν. *Qi dum domi manebat, modeſte ſe gerebat.* at imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπελίλητο μὲν τῶν ὄικοι, ἐπελίλητο δὲ αὐτῷ. πανταὶ δὲ μᾶλλον ἰφίκτο, ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος πρὸς τοὺς συμμάχους. ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς πρὸς τὴν δίαιταν. τυραννικὸς δὲ πρὸς τὸν τρόπον. *Et patriæ* & *ſui oblitus eſt, ut quivis potius qàm Spartanus videretur, cùm* & *erga ſocios violentus eſſet*, & *in convictu protervus atqe injurius*, & *moribus planè tyrannicis.* Graphicè verò admodum idem Evripides in *Iphigen. Avlidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

C

D

E

F

Ὅισθ', ὅτ' ἐσπέδαζες ἄρχειν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν ἡχὶ χρῄζων, τῷ δὲ βάλεσθαι θέλων,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἀπάντης δεξιᾶς προσδιγγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους τῷ θέλοντι δημοτῶν,
Καὶ διδοὺς πρόσρησιν ἐξῆς πᾶσι, κ' εἰ μήτις θέλοι,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου.
Κἄτ' ἐπεὶ κατίσχυες ἀρχὰς, μεταβαλὼν ἄλλως τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν οὐκέτ' ἦσθα τοῖς πρὶν ὡς πρόσθεν φίλος,
Δυσπρόσιτος, ἴσα τε κλεῖθρον σπάνιος. ἄνδρα δ' ὃ χρεὼν
Τὸν ἀγαθὸν, πεφυκότα μεγάλα, τοὺς τρόπους μεθιέναι,
Ἀλλὰ κῦρ βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἡνίκ' ὠφελεῖν μάλιστα δύνατός ἐστιν ἐυτυχῶν.
Scis, puto, Trojam potentis principatum Gracia
Velle cum nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modeſtus, & benignus, dexteras prenſaveris.
Tunc tua ſemper patebant civibus cunctis fores.
His dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qò parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperii potito vertitur vita modus:
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, dilegis:
Durus inprimis adiri, nec freqens inter larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicis eſt fides,
Qo magis florens amicis adjuvandis ſufficit.

Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gabernat.* à Priſciano *l.* 18. relatus.

Ἐπιλάθετ' αὐτὸν ὅστις ἦν.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

(vide *l.* 9. §. 3.) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l.* 3. *Ep.* 14. *Superbus dominus* & *ſævus*, & *qi ſervisſe patrem ſuum parum, imò minimum, memmiſſet.* Ità, qod Martialis. *l.* 11. *Ep.* 6.

G

H

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

Et Avguſtinus *homil.* 13. & *conc. ſolemn.* 205. Apoſtoli illa *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* reſpiciens: *Primus ac peculiaris divitiarum vermis eſt ſuperbia.* Idemqe *conc. ſolemn.* 212. *Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus dives eſt*, & *major divitiis ſuis, qi non ideo magnum ſe putat, dives*

a L. 7. §. 31. τὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, σεμνὸν, b ἄδολον,
b L. 3. §. 5.
c L. 10. §. 8. κομψὸν, καὶ δικαίου φίλον, θεοσεβῆ, εὐμενῆ, φι-
d L. 5. §. 9. λόεργον, ἐρρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. c ἀ-
e L. 5. §. 21. γώνισαι, ἵνα τοιούτῳ συμμένῃς d, οἷόν σε ἠθέλησε
33. L. 7. §. 31. ποιῆσαι φιλοσοφία. e αἰδοῦ θεούς, f σώζε ἀνθρώπους.
f L. 5. §. 20. 36. L. 7. §. 46. g βραχὺς ὁ βίος. ἓν καρπὸς τῆς ἁγνῆς ζωῆς,
g L. 2. §. 4. 17.

simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qualem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere. brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius,

dispo-

ANNOTATIONES.

est. Οἱ γὰρ πολλοὶ, καὶ αὐτὸ μόνον οὗπερ βραχεῖά τινος εὐτυχίας προσπίπτῃ, φυσῶσι καὶ πίνουσι μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφανεστέρων, καθάρματα καὶ περιστοιχλήματα καὶ γῆς ἄχθη, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀποκαλοῦσιν, ὥσπερ τὸ ἀκλινὲς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παρ' αὐτοῖς ἤδη φρασσόμενοι, μηδὲ μίχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμενοῦντες ἐν ὁμοίῳ. *Cæteri mortales, si vel levis aura felicitatis aspiret, inflantur, & immane spirant, superbè illudentes obscurioribus, appellando piaculares, conturbatores, onera terra, aliisque verborum contumeliis, tanquam suâ felicitate probè constabilitâ, munitâque, fortassè ne in crastinum quidem eodem statu mansuri.* Philo *de vit. Mosis l.* 1. *pag.* 607. *B.* de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Αν δ' εὐτυχῆτε, μηδὲν ὄντες, εὐθέως
Ἵτ' ἀέραιῳ φρονεῖτε —
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita. —

Pium itaque illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σε, ὦ ἄνερ, προσήκει λογίζεσθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέγονας νῦν. *Semper cogitare debes mi vir, quid prius fueris & nunc sis.* Theodoretus *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 18. Vide *ad l.* 10. §. 19.

Τήρησον σεαυτὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν] Vide *l.* 2. §. 17. Pavlus Timotheo, *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 22. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. *Temetipsum castum conserva.* & Jacobus *c.* 1. *v.* 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. *Immaculatum sese conservare.* & Joannes *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 18. Τηρεῖ ἑαυτόν. *Conservat seipsum.* Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Τί δ' ὅτι σὲ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐπίστευσε καὶ παρακατέθετο, καὶ τοῦτο σὲ μεμνῆσθαι; ἀλλὰ καὶ καταισχύνεις τὴν ἐπιτροπήν; εἰ δὲ σοὶ ὄφελόν τινα ὁ θεὸς παρέθετο, ἆρα οὐκ ἂν αὐτὸν ἠμέλεις; παραδεδωκέναι σοι σεαυτὸν, καὶ λέγει, Τοῦτόν μοι φύλαττε τοιοῦτον, ἄδολον πίφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὑψηλὸν, ἀκατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον. εἶτα οὐ φυλάττεις; *Quid porrò, quod te non modò fecit, sed & sua dona tibi soli credidit, penes te deposuit? Ne hoc quidem recordabere, sed & in fideicommisso ignominiam suscipies? At verò si quem tibi pupillum tradidisset, ita eum negligeres? Tradidit tibi temetipsum, & dicit: hunc mihi conserva talem, qualis suâ naturâ est, verecundum, fidelem, sublimem, imperterritum, perturbatione tumultuque vacuum. Tu verò non conservas.*

Ἄκομψον] Vide *l.* 3. §. 5.

Ἀγώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμένῃς] Est hic revera, si dextrè accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, quem decertare Timotheum hortatur Apostolus; decertasse jam se testatur ipse. Ἀγωνίζω, inquit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. *Decerta præclarum illud certamen fidei. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 12. &, Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. *Certamen illud præclarum decertavi. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. neque enim sine certamine jugi sedulóque ad salutem pertingitur. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. *Contendite intrare.* inqit Dominus; Lucæ *c.* 13. *v.* 24.

— *labor ad nitendum intrare volenti.*

Silius *bell. Punic. l.* 15.

Ἵνα τοιοῦτος συμμένῃς] Ità *l.* 10. §. 8. Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύοις. *Ne quando transnomineris & amittas.* Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 23. *Tuam personam tibi imponas: qua sapienti viro ità aptanda est, ut perseveratur.*

Αἰδοῦ θεούς.] Numinis reverentia jure merito primas hic obtinet, utpote quæ sit *sapientiæ*, non תחלה *principium* duntaxat, *Prov. c.* 9. *v.* 10. sed & ראשית *caput, principale*, ac *præcipuum*; *Prov. c.* 1. *v.* 7. imò *sapientia ipsa*; Job. *c.* 28. *v.* 28. & *summa totius. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Itaque exigenda vita cuique μετὰ αἰδοῦς θεοῦ καὶ εὐλαβείας, *cum verecundia & reverentia.* Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 32. atque ut Silius *bell. Punic. l.* 15.

Idem justitiæ cultor, quacunque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.

Nam mihi pro certo constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi. neque bonum neque malum fascinus cujusque pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malosque seqi. Salustius *ad Cæsar.* & Juvencus *hist. Evang.*

Nil absente Deo loquimur: nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudentius *cathemer. hymn.* 2.

Speculator adstat desuper:
Qi nos diebus omnibus,
Actusque nostros prospicit,
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur, qicqid est,
Humana qod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

A Augustinus *de verb. Dom. Orat.* 10. *Oculum in te non intendit suum, qi fecit tuum?* Plavtus *Captiv.* 2. 2.

Est profectò Deus, qi qa nos gerimus, audiqe & videt.
Is utì tu me hic habueris, proinde tuum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.

Boethius *consol. l.* 5. *extremo: Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisqe ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. aversamini igitur vitia, colite virtutes. magna nobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Av-
B tor *Oculi moralis*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive qis alius; *c.* 15. §. 2. ubi Bernardi illud adduxerat; *Qovis loco, qovis angulo reverentiam habe angelo, qi te custodit, nè illo præsente facere audeas, qod me præsente non audereas. Hic est,* inqit, *magni consilii Angelus, cui patens est omnis angulus. Unde qidam;*

Cùm qid turpe paras, qod me spectante ruberes,
Cur, spectante Deo, non magis inde rubes?

Vide *l.* 1. §. 4. & *l.* 2. §. 11. & *l.* 11. §. 26. & *l* 12. §. 2.

Σῶζε ἀνθρώπους] Ovidius *Ponti l.* 2. *el.* 9.

Regia crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
C *Conveniens homini est, hominem servare, voluptas:*
Et melius nullâ quæritur arte favor.

Hac enim ratione fit, ut juxta paræmiam à Svida in literas relatam, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον efficiatur. Marcus noster, prout a Iuliano in *Cæsaribus pag.* 91. inducitur, à Sileno interrogatus, Τί κάλλιστον εἶδεναι τῷ βίῳ τέλος εἶναι. *Qis pulcerrimus vitæ finis esse visus est?* respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* Et secundò quærenti *pag.* 92. Τί ποτε ἀνόμιζεν εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ μίμησιν. *Qid qandam existimasse esse deorum imitationem?* Ille rursus, Δεῖσθαι μὲν ἐλαχίστου, ἐν ποιεῖν δὲ ὡς ὅτι μάλιστα πλείστους. *Quàm paucissimis indigere, & quam plurimis bene facere.* Pythagoras verò, Æliano referente,
D *l.* 12. *c.* 59. Δύο ταῦτα ἐκ τῶν θεῶν τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι κάλλιστα, τό, τε ἀληθεύειν, καὶ τὸ εὐεργετεῖν. καὶ προσήδη, ὅτι καὶ ἔοικε τοῖς θείοις ἔργοις ἑκάτερον. *Hæc duo divinitus hominibus data esse longe pulcerrima: veritatem amplecti, & aliis benefacere: & addebat, utrumque cum deorum immortalium operibus comparari posse.* At Strabo *l.* 10. *pag.* 322. Ἐν μὲν εἶρηται καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπους τότε μάλιστα μιμεῖσθαι τοὺς θεοὺς, ὅταν εὐεργετῶσιν. ἀμείνους δ' ἂν λέγοι τις, ὅταν εὐδαιμονῶσιν. *Bene qidem dictum est, homines tum maximè Deum imitari, qum beneficia conferunt: rectius autem diceretur, cum numina recte colunt.* qo loco Xylander εὐδαιμονεῖν *numina rectè*
E *colere*, cur sit interpretatus, ego nullus assequor. Cicero *de natur. deor. l.* 1. *Qoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent oriri; & Dei proprium est vel servare vel benefacere; idcirco qi in gravi periculo succurrit, qive ingenti qopiam afficit beneficio, qoniam Dei qasi vice fungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 1. *Deus est mortalis juvare mortalem: & hac ad æternam gloriam via. hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus ascribant.* Verùm novissima ista minùs pia. Piè Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperib.*
F Γενοῦ τῷ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φαίνεσθαι χρηστότερος. γένου τῷ ἀτυχοῦντι θεὸς, τὸν ἕλεον θεοῦ μιμησάμενος. ἀδελφὸς γὰρ ὕστερος, ὡς τὸ ἐν ποιεῖν, ἀνθρώπου ἔχει θεοῦ. *Cura ut tibi proximo idcirco præstantior sis, qia benignior. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam divinum homo habet, qam de aliis bene merere.* Et *ad cives suos in angustiis constitutos*: dum præfectum ad clementiam & condonationem cohortatur. Μιμησαι διὰ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν. ἔξεστί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν ποιήσαντι. μὴ πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς θεότητος. *Circa Dei misericordiam & humanitatem æmulare. Nihil tam divinum homo*
G *habet qàm benignitatem & beneficentiam. Licet tibi nullo labore Deum fieri. Noli divinitatis consequenda occasionem abjicere.* Qod ῥητορικώτερον pavlò, liberiusque Clavdianus *Honor. Coss.* 4.

Sis pius imprimis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos æqat clementia nobis.

Vide *l.* 5. §. 33.

Βραχὺς ὁ βίος] Vide *l.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 17, 26.

Εἰς καρπὸς τῆς ἐντεύθεν ζωῆς] *fructum vitæ appellat*, inqit Casavbonus qem Philosophi dicunt *finem.* itaque qod de Heliogabalo Lampridius. *Eum fructum vitæ præcipuum existimans, si dignus atque aptus plurimorum libidini videretur.* Diodorus in simili sententia, *l.* 1. *pag.* 77. *A.* Ὑπολαμβάνων βασιλέως εὐδαίμονος εἶναι τέλος, τὸ πᾶσιν χρῆσθαι τοῖς ἡδυπαθῶς ἀνατετραφόσι

diſpoſitio pia, actióqe benefica. Tanqam Antonini diſcipulus, fac qæcunqe facis. imitare conſtantem illius in rebus ritè geſtis tenorem, in cunctis æqabilitatem, pietatem, vultûs ſerenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis ſtudium; útqe nihil omnino præterierit, priuſqam ſedulò conſiderâſſet & liqidò perſpexiſſet: útqç tulerit immeritò reprehendentes, nec eos viciſſim redarguerit. ut nihil enixè avt feſtinè moliebatur: utj delationes non admiſerit. ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticuloſus, non ſuſpicioſus, non ſophiſta. ut pavcis contentus, tecto nempe, ſtrato, veſte, victu, ſervitio: ut laborum amans, iraſci tardus,

διάθεσις ὁσία, καὶ πράξις κοινωνικαί. [a] πάντα, ὡς Ἀντωνίνε μαθητής. τὸ ὑπὲρ τῶ κ῭ λόγον πεφισσευμένων ἑαυτὸν ἐκεῖνε, καὶ τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ * εὐόφθαλμον & προσώπε, καὶ τὸ μεγαλόψυχον, καὶ τὸ [b] ἀκενεόδοξον, καὶ τὸ περὶ τῶν καταλήψεων τῶ πραγμάτων φιλόπονον. καὶ [c] ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τις ἄλλως παρῆκεν, μὴ πρότερον εὖ μάλα κατιδών, καὶ σαφῶς νοήσας. καὶ ὡς [d] ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκως μεμφομένης, [e] μὴ ἀντιμεμφόμενος. καὶ ὡς [f] ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν. καὶ ὡς [g] Διογένους οὐκ ἐδέχετο. καὶ ὡς ἀκριβὴς [h] ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. καὶ [h] οὐκ ὀνόδιξης, ἀ ψοφοδεὴς, ἀκ ὑποπτης [i], ἀ σοφιστής. καὶ ὡς [k] ἀλίγοις ἀρκούμενος, ἕτοιμον οἰκήσαι, σρωμνῆ, ἐσθῆτι, τροφῆ. ὑπηρεσία. καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος καὶ

a *L.* 1. §. 16.
* εὐόδιον Xyl.
b *L.* 1. §. 16.
c *Ibid.*
d *L.* 11. §. 13. 18.
e Sup. §. 24.
f *L.* 1. §. 16.
g *L.* 10. §. 12.
h *L.* 1. §. 5.
i *Ibid.*
k *Ibid.*

ANNOTATIONES.

λύπλως. *In hoc poſitum beati regni finem exiſtimans, ſi qis haud* A *recte omni voluptatum genere perfruatur. cavſſas vita* Juvenalis dixit, *Sat. 6.*

Et propter vitam vivendi perdere cavſſas.

Et Plinius *l. 5. Epiſt. 5. Qi voluptatibus dediti qaſi in diem vivant, vivendi cavſſas qotidie finiunt.* Et *l. 1. Ep. 12.* de Corellio Rufo. *Qanqam plurimas vivendi cavſſas habentem, optimam conſcientiam, optimam famam, maximam avtoritatem; praterea filiam, uxorem, nepotes, ſorores; interqe tot pignora veros amicos.* Hæc *ad Lampridium* Caſavbonus. qanqam, *cavſſas vivendi* in noviſſimo hoc de Corellio aliud planè qàm *finem* qi Philoſophis dicitur, deſignare videtur. Notat Lucretius *l. 3.* hominibus ἀπολαυστικοῖς ſolenne eſſe, B

— ubi diſcubuere, tenentqe
Pocula plena manu, —
— & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, brevis hic eſt fructus homullis.

Ità illi *vita fructum*, τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, *luxum diurnum*, ut Petrus loqitur, *Ep. 2. c. 2. v. 13.* exiſtimant: at Marcus iſtic διάθεσιν ὁσίαν καὶ πράξεις κοινωνικάς, hoc eſt, lingvâ noſtrâ (Chriſtianam volo) *ſvavitatem* καὶ ἀγάπην, *pietatem & charitatem*: ſive ut Apoſtolus *ad Gal. c. 5. v. 6.* πίςιν δι' ἀγάπης ἐνεργυμένην. *charitatem per fidem efficacem.* ità Pavlo illi noſtro τῶτο κερδος, τῶτο κέρδος, *hic eſt fructus, hoc eſt* C *lucrum*, Chriſto Domino ſuo, Chriſtianiſqe fratribus ſuis, inſervire; *ad Philipp. c. 1. v. 21, 22.* de qo loco videndus venerandus Airayus, qi ſolus interpretum videtur Apoſtoli mentem aſſecutus. Vide *l. 4. §. 24.* & *l. 12. §. 29.*

Πάντα ὡς Ἀντωνίνε μαθητής] De Marco noſtro itidem Capitolinus. *Pro inſtituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Pium vult uterqe, cui in adoptionem ab Adriano datus eſt Marcus. Vide *l. 1. §. 16.* ubi pleraqe eadem, qæ iſtic, deprehendas. De Tiberio pariter Strabo *lib. 6. pag. 189.* Καὶ νῦν ὁ διαδεξάμενος ὡς ἐκεῖνον, (Avguſtum ſcilicet) κανόνα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσαγμάτων ἐκεῖνον ποιῆται. *Pro norma adminiſtrationis & edictorum exemplo illius utitur filius.* Et D ipſe de ſe Tiberius apud Tacitum *annal. lib. 4. Qi omnia facta dictaqe ejus vice legis obſervem.* Verùm hoc eum ad ſpeciem tantùm veteratorie, qò hominum animos ſibi conciliaret, & ad tempus breve nimis, non conſtanter obſervâſſe, ex Dione diſcas licet.

Τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον περισσευόμενον ἑαυτόν] Ità *lib. 1. §. 16.* Τὸ μετριτικὸν ἀπαλείτος ἐπὶ τῶν ἐξετασμένως κειθέντων. *In rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam.* ibi vide.

Τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ] Ità *l. 1. §. 16.* πάντα συμφώνως ἑαυτοῖς. Seneca *Ep. 74. Virtus convenientiâ conſtat. omnia opera ejus cum ipſa concordant & congruunt.* Et *Ep. 20. Maximum hoc eſt & officium ſapientia & indicium, ut verbis opera concordent, ut & ipſe utiqe par ſibi idémqe ſit. obſerva itaqe, numqid veſtis tua domúsqe diſſentiant: numqid in te liberalis ſit, in tuos ſordidus: numqid cænes frugaliter, ædifices luxuriosè. unam ſemel ad qam vivas regulam prende, & ad hanc omnem vitam tuam exaqa. Vitium eſt hac dive ſitas, & ſignum vacillantis animi, & nondum habentis tenorem ſuum. qid eſt ſapientia? ſemper idem velle, atqe idem nolle: non poteſt cuiqam ſemper idem placere, niſi rectum.* Et *de vit. beat. c. 8. Hoc modo una efficietur vis ac poteſtas concors ſibi: & ratio illa certa naſcetur, nec diſſidens, nec hæſitans. qæ cum ſe diſpoſuit, & partibus ſuis conſenſit, &, ut ità dicam, concinuit, ſummum bonum tetigit. nihil enim pravi, nihil lubrici ſupereſt; nihil in qo arietet avt labet. qare avdacter licet profiteaveris, ſummum bonum eſſe animi concordiam. virtutes enim ibi eſſe debebunt, ubi conſenſus atqe unitas erit: diſſidentia.*

Τὸ ὅσιον] Hoc Antonino (ſi Pavſaniæ *in Arcad.* credimus) καὶ ὁ ἐς τὸ θεῖον τιμὴ, *qod ſummum in honorando numine di-* A *vino ſtudium pra ſe ferebat.* τῆ εὐσεβείᾳ, id eſt, Pii appellationem acqiſivit. qanqam Capitolinus ex aliis alias appellationis hujuſce cavſſas adducit. Eandem & Marco Svidas cum aliis tribuit. Vide ad *l. 1. §. 16.* ἥμερον.

Τὸ εὐόδιον τῆ προσώπε] εὔοδιον Xylander. rectè. *Vultu ſereno* Flaccus *Carm. lib. 1. Od. 37.* & *Fronte ſerenâ* Martialis *l. 7. Epigr. 11.* huic opponi videtur τὸ ἐκτικὸν τῆ προσώπε, *torvitas vultus l. 7. §. 24.*

Μὴ ἀντιμεμφόμενος] Vide *ſuprà §. 26.* μὴ ἀντιδυσχεραίνοντα.

Ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν] *nihil enixè avt feſtinè moliebatur.* utrumqe enim deſignat τὸ σπεύδειν, ſicut & τὸ ἐπείγειν (unde de Maximo Marcus *l. 1. §. 15.* Καὶ μηδαμῶ ἐπειγόμενον. *Et nuſqam feſtinum*) & *feſtinè ad rem aliqam ferri.* Homerus *Il. 9. v. 293.*

— τί με σπεύδοντα καὶ αὐτὸν
Ὀλύμπιος.
— cur me properantem & ipſum
Incitas?

Et Theognis; *v. 401.*

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν. καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριςος.
Nil nimis feſtina: tempus autem in omnibus optimum.

& *enixè in rem aliqam incumbere.* Heſiodus *Clyp. v. 364.*

Παντὶ μέτεσ σπεύδειν. —
Omnibus viribus incumbens.

Et Theognis idem *v. 335.*

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν. πάντων μέτ' ἄριςα. —
Neqid nimis properes: omnium media optima.

ut ſit iſtic, ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν, qod *l. 1. §. 16.* Οὐδὲ ὡς ἄν τινα εἰκῆ ποῆ, ἵνα ἰδοῦ]. *Qod ſolet vulgò dici, ad ſudorem uſqe.* Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l. 4. c. 8.* in charactere τῆ μεγαλοψύχε, utrumqe his verbis expreſſit: ὁ γὰρ σπευσταῖος, ὁ περὶ ὀλίγα σπεύδων. ὅτε σύμμετος, ὁ μηδὲν μέγα διάμενος. *Nam neqe qi circa pauca ſtudet, eſt feſtinabundus: neqe qi nihil magnum exiſtimat, contemtus & vehemens.* De Conſtantio Libanius *Orat. 3. pag. 136. A.* Τοῖς μὲν καιροῖς ὑπακόων ὀξέως. ὁ μέντοι τὴν ὀξύτητα σὺν ταραχῆ ποιήμενος. *Occaſionibus celeriter arripiendis intentus, ſic tamen ut velocitati nulla adeſſet perturbatio.*

Μὴ πρότερον εὖ μάλα κατιδών] Vide *l. 1. §. 16.* Agapetus *paranef. ad Juſtinian. §. 42.* Ναυσχῶς ἀκραιφνᾶσθαι δεῖ τὰς τῶν πραγμάτων κρίσεις. δυσπλήκτου γὰρ ἴσως ἡ τῆ δικαίᾳ ἴυρσις, ῥᾳδίως ἐκφυγόντα τὸν μὴ λίαν προσέχοντος. *Sagaciter auſcultare oportet rerum judices. Difficilis enim indagatu eſt juſti inventio, facile effugiens non admodum attendentes.* E

Διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο] Vide *l. 1. §. 5.*

Οὐ ψοφοδὴς] ψοφοδὴς, δειλὸς, τὰς ψόφως φοβούμενος. Svidas *pavidus, qi ſtrepitus metuit.* ſive ut Maro *Æn. lib. 2.*

Omnes qem terrent aura, ſonus excitat omnis.

Et hunc imitatus Silius *l. 6.*

— qem ſonus omnis & aura
Exterret. —

imò cui ſtrepitus, ubi nullus eſt, videtur eſſe. ut

Ἄπαντα γὰρ τῶ φοβουμένε ψοφεῖ.
Facile anima metuens audit avt fingit ſonos.

F qod de malè ſibi conſcio Eliphaz Jobi *c. 15. v. 21. Sonus pavoris auribus ejus jugiter inſonat.* ut Sophocles *Acriſio*, à Stobæo *tom. 2. tit. 8.* laudatus. inde pro *ſuperſtitioſo*, & *ſuſpicioſo*, ſive *meticuloſo nimiſqe cauto* uſurpatur. De Judæis *ad Diognetum* Juſtinus *pag. 496.* Τὸ γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδεὲς, καὶ τὴν περὶ τὰ σαββατα δεισιδαιμονίαν. *At eorum circa cibos metuculoſam cautionem, & ſuperſtitionem circa ſabbatha.*

* μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. Cas.
a Ibid.
b Ibid.
καὶ οἷος. * μὲν ἐν τῷ μίχρι ἑσπέρας ἀρκεῖ τὸ λιτὸν δίαιτον, μηδὲ ἔξω κενεμέτρου τὸ σῶμα τοῦ σοῦ τῆς συνήθους ὥρας χρήζων. καὶ [a] τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις ἀνέχεσθαι. καὶ τὸ [b] ἀνέχεσθαι αὐτῶν παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνωμαῖς αὐτοῦ, καὶ

c Sup. §. 21.
d L. 1. §. 3.
e L. 2. §. 11
l. 5. §. 29.
[c] χαίρειν ἔ τις δύνηται κρεῖττον. καὶ ὡς [d] θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας. ἵν' [e] ὅτως εὐσυνεξέτῳ σοι ἡ πλουσία ὥρα, ὡς ἐκεῖνο.

f L. 7. §. 2.
g L. 4. §. 46.
h L. 2. §. 17.
§. 31. [f] Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλοῦ σαυτόν. καὶ [g] ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι [h] ὄνειροί σοι ἠνώχλων, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

eodem loci ad veſperam uſque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, niſi tempore conſveto, neceſſe habens. adhæc conſtantiam & æqabilitatem in amicitiis colendis. útque ſententiis ipſius liberè ſe opponentes ſuſtinuerit; gaviſus etiam, ſi qis melius qicqam proferret. deniqe ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus. hæc, inqam, imitare, ut probè conſcio tibi, ſicut illi olim, ſuperveniat hora noviſſima.

§. 31. Expergiſcere, téqe revoca. & ſomno excuſſo, ubi intellexeris, ſomnia mera fuiſſe: qæ te conturbabant, iſta vigilans jam denuo intuere, qo modo illa es intuitus, qæ in ſomniis vidiſti.

§. 32.

ANNOTATIONES.

Ὅιος μὲν ἐν τῷ μίχρι ἑσπέρας] legendum ὅιος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] *m. i.* tantâ victûs tenuitate uſum, ut à mane ad veſperam loco eodem poſſet durare, ſine ulla alvum levandi, aut veſicam, niſi ſtatis horis neceſſitate. Caſaubonus *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *in* σμερδαλέος mendum geminum, (qod & Sylburgium video obſervaſſe) ubi terribilia viſa dicit μερίζειν τὴν ψυχὴν τῶν ἐρώντων τῷ φόβῳ, καὶ μὴ ἐᾶν αὐτὴν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Qod autem hic Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, ſed memoriâ, puto, lapſus V. C. Salmaſius *ad Capitolini Pium.*

Χαίρειν, ὅ τις δυνατὸν κρεῖττον] Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *ſuprà* §. 21. Lavdat hoc & in Conſtantio Themiſtius *Orat. qinqenn.* qi ubi Neſtoris conſilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad.* 1. v. 74.

Πολλῶν δ' ἀγρομένων, τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστη
Βουλὴν βουλεύῃ. ——
Pluribus inter ſe rem conſultare peritis,
Huic pare, melior cui ſtat ſententia menti.

Sed & reprehenſionem ejuſdem, *ibidem* v. 108.

—— μᾶλλα γάρ τοι ἴγωγε
Πολλ' ἀπιμυθέομαι. ——
—— *te plurima ſæpe*
Admonui. ——

Subjungit ad Imperatorem verſo orationis filo; Σοὶ δ' οὐκ ἔστι μίχρι γε νῦν, ὅστις ἂν ἴχοι προτρεπτικῶν, ὅτι χρηστὸν αὐτῷ [αὐτῷ f.] συμβουλὴν προσφέροντος παρακέκλικας. ἀλλ' εἰ [ἢ] κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἄργον ἐπάγων τῷ παρ' ἄλλῳ καλῶς εὑρημένῳ. *Cæterum tibi, Imperator, non eſt qi hactenus objicias, qod cum utile conſilium tibi attuliſſet, tu illi minus obtemperaſſes. Sed vel per te, qod rectum erat, anteverſtens inveniſti, aut ab alio ſolerter inventum in rem deducis.* Et de eodem Libanius *Orat.* 3. *p.* 135. *C.* Ὧν μὲν αὐτὸς εὑρίσκει, τούτων τὴν βουλὴν εἰς μέσον ἄγων. τὰς δὲ τῶν πέλας συμβουλίας, οὐκ αὐθαδείᾳ φαυλίζων, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὡς ἄρα καὶ τὸ γε φρονήσεως, τὸ τοῖς βελτίοσιν εἰδέναι τὴν ψῆφον τίθεσθαι. *Adhæc eorum, qorum ipſe auctor & inventor eſt, conſilium in medium producere ſolet: eorum autem, qi ipſi aſſiſtunt, conſilia non faſtu elevat ſpernitve: qin potius re ipſâ vetus dictum confirmat, nimirum qod hoc ipſum prudentia ſit, voſſe ſuffragium optimis dare.* Rectè. ſiqidem, qod Iſocrates *de pace.* Πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν, ἢν μὴ πρῶτον περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βουλεύσασθαι τῶν περὶ μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τῶν ἐναντιωμένων παραλλήλους ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ αὑτοῖς κοινὰς ἀμφοτέροις ἀκροάσεις παρέχοιεν. *Qi fieri poteſt, ut illi vel de præteritis rectè judicent, vel de futuris prudenter deliberent, niſi contrarias inter ſe rationes conferant, & ambos utriſqe auditores ſe præbeant?* Et apud Herodotum *l.* 7. *p.* 441. *A.* Artabanus: Ὦ βασιλεῦ, μὴ λιχθεσίαν μὲν γνωμέων ἀγαθέων ἀλλήλῃσι, οὐκ ἔστι τὴν ἐμοὶ αἱρετώτερον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρᾶσθαι. λιχθεσίαν δὲ, ἔστι. ὥσπερ, τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον, αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτῷ οὐ διαγινώσκομεν. ἐπεὰν δὲ παραλείψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. *Rex, niſi diverſa inter ſe ſententia dicantur, non poteſt qis eligere meliorem, ſed neceſſe habet ea, qa dicta eſt, uti: at qum plures dicta ſunt, licet tanqam aurum purum deligere, qod per ſe diſcerni cum neqeat, affricatum alteri diſcerni poteſt.*

Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας] *religioſus citra ſuperſtitionem.* niſi ſi religioſum eo ſenſu accipi velimus, qo Nigidius apud Gellium *l.* 4. *c.* 9. in antiqo carmine,

Religentem eſſe oportet; religioſum nefas.

ut *religioſus* ſit is, qi nimiâ & ſuperſtitioſâ religione ſeſe alligaverat; qæ res vitio aſſignabatur. Qanqam vitio iſto laborâſſe cumprimis Romanos avtor eſt Polybius *l.* 6. *c.* 54. ubi ſtatum Romanum cum Carthaginienſi componens, Μεγίστην δέ μοι δοκεῖ, inqit, διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐνδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκπεφρόδευται καὶ παρεισῆλθε τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς οἷς τε τοὺς καθ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν. *Sed nullâ re aqe præſtare cæteris populis Romanos arbitror, ac opinione illâ, qam de diis habent. Atqe adeò qa res apud reliqos mortales vitio vertitur, ea ipſa continere Romanam rempublicam mihi videtur: ſuperſtitionem dico: Nam uſqe eo apud hos ſuperſtitio in majus eſt exaggerata, & cum in privatam hominum vitam, tum in publica conſilia eſt inducta, ut non qeat magis.* Qin nec Marcum noſtrum hoc morbo immunem prorſus fuiſſe, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi poſſe videtur: niſi ſi qis gentis potiùs qàm regis vitium illud fuiſſe dixerit.

Ἵν' ὅτως εὐσυνεξέτῳ σοι] par huic Ariſtippi votum, qi cùm ab eo quæreretur, qomodo Socrates diem obiiſſet, reſpondit, Ὡς ἂν ἐγὼ εὐξαίμην. *prout ipſe optaverim.* Laërtius *l.* 2. nec diſpar Balaami arioli illud, apud Moſem *l.* 4. *c.* 23. *v.* 10. *Moriatur anima mea morte juſtorum: ſitqe finis meus, qalis illius eſt.* Intereſt, qòd Marcus Pio vitâ compar eſſe deſiderat, nè morte ſit diſpar, ſed cùm vitæ retrò ſalubriter actæ conſcientiâ placidus defungi qeat: Balaam contrà morte compar eſſe pius ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac ſectari recuſet: hoc eſt, ut poëtaſter ille apud Capitolinum de Macrino;

Impius & felix ſic ſimul eſſe cupit;
Ut nolit pius eſſe, velis tamen eſſe beatus:
Qod natura negat, nec ratio patitur.

Siqidem, ut Iſidorus Peluſiota *l.* 1. *Epiſt.* 468. Οὐδὲν τοῦτο ἕτερόν ἐστιν, ἢ θέλειν μὲν σώζεσθαι τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. *Hoc nihil aliud fuerit, qàm ſalutem qidem conſeqi velle: ea autem, qa ad ipſam conſeqendam adminiculo ſunt, efficere nolle.* Qalem autem qemqe à morte deprehendi oporteat; optimè docet Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί ποιοῦντα καταλαβεῖν ὀφείλει θάνατος; τὸν γεωργὸν γεωργοῦντα καταλαμβάνειν, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ τί θέλεις ποιῶν καταληφθῆναι; τί γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καταληφθῆναι; ἃ εἴ τι ἔχεις τούτου κρεῖττον ποιῶν καταληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο. ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γίνοιτο μηδένος ἄλλου ἐπιμελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀνεμπόδιστος, ἵν' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιζήτουν θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εὐπειθὴς ἔχω τὴν διάνοιαν τῷ Θεῷ; μήτι παρεῖδον σε τὰς ἐντολάς; μήτι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην τοῖς ἀφορμαῖς, ἃς ἔδωκας; μήτι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μήτι ταῖς προλήψεσι; μήτι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μή τι ἐμεμψάμην σὴν τὴν διοίκησιν; ἑτοιμος, εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι σημαίνεις. οὗ με θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἀπειμι. χάριν σοι ἔχω πᾶσαν, ὅτι ἠξίωσάς με συμπανηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σά, καὶ τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαι σοι. Ταῦτα με ἐνθυμούμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλάβοι ὁ θάνατος. *Qid agentes mors debet invadere? Agricolam terra colendo intentum, nautam navigantem invadit. Te autem qid agentem oportet invadi? Si qid habes melius cui te deditum invadat, illud agito. Nam mihi qidem optabile eſt invadi nullâ aliâ re niſi voluntate meâ curandâ occupato, ut perturbatione vacuus, & citra impedimentum, ut citra coactionem, ut liber, ea qa volo agens deprehendar, ut dicere poſſim Deo: nunqid præcepta tua violavi? nunqid ad alia ſum abuſus facultatibus, qas mihi dediſti? num ſenſibus? num anticipationibus? num te unqam incuſavi? num gubernationem tuam reprehendi? Paratus, ſi qid mandes, ſi qid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? abeo. Gratiam qàm poſſum maximam habeo, qòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad ſpectanda opera tua, & adminiſtrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc ſcribentem, hæc legentem occupet mors.* His gemina habet & *l.* 4. *cap.* 10.

§. 31. Ἀνάνηφι] *Reſipiſce*, ad mentis ſanitatem revertere: ab eis tranſlatum, qi ubi crapulam edormierint, veternúmqe qem vini hauſtu copioſiore contraxerant, excuſſerint, ad priſtinum mentis ſtatum jam redeunt. Ità τῷ ἀνανήφειν uſus eſt Apoſtolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2 *v.* 26.

Ἀνακαλοῦ σαυτόν] Metaphorâ, ab eis, qi animæ deliqium paſſi, vel inclamatione, vel aliâ aliqâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς] *l.* 4. §. 46. Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Nihil tanqam per ſomnum agendum dicendumve. Excitandus è ſomno & vellicandus eſt animus.* Seneca *Ep.* 20.

Ὄνειροί σοι ἠνώχλων] Pari imagine uſus eſt Plutarchus de *profect. indic. p.* 75. *E.* dum Stoicos ridet, qi hominem ſubitò καὶ ἐν ἀκμῇ χρόνου è pravitatis ac ſtultitiæ altiſſimo gurgite, ad bonitatis ſapientiæqe apicem celſiſſimum emergere ajebant:

Αν

§. 32. Ex corpuſculo atqe anima conſto. corpuſculo indifferentia ſunt omnia. neqe enim res diſtingvere novit. menti verò indifferentia ſunt, qæcunqe non ſunt peculiaria ejuſdem opera. hæc omnia in poteſtate ſua ſita habet: & ex his etiam ea ſola ad eam pertinent, qæ circa id qod in manibus jam eſt, verſantur. futura enim & præterita illius opera, & ipſa eidem jam ſunt indifferentia.

§. 33. Nullus eſt pedi avt manui præter naturam labor, dum pes qod pedis eſt, manus, id qod manûs eſt, faciat. pari modo nec homini qâ homo eſt, labor ullus eſt præter naturam, dum id qod hominis eſt, faciat. ſi avtem præter naturam illi non eſt, nec malum eſt ei.

§. 34. Qantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, paricidæ, tyranni?

§. 35. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamſi hominibus imperitis qadantenus concedant, artis tamen ſuæ rationem nihilominus enixè adverſùs illos tueantur, nec ab ea qicqam abſcedere ſuſtineant? num ferendum ergò, architectum medicúmve artis ſuæ rationem pluris facere, qàm hominem ſuæ, qæ eſt illi cum Diis ipſis communis?

§. 36. Aſia, Evropa, orbis ſunt anguli. mare qodvis orbis guttula; Athos mons,

§. 32. [a] Ἐκ σωματίου εἰμὶ καὶ ψυχῆς. τῷ μὲν ἓν. σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα. οὐδὲ γὰρ δύναται διαφέρειν. [b] τῇ δ' διανοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μή ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα δὲ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, [c] πάντα πάντως ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέντοι, [d] ἃ περὶ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται. [e] τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρωχημένα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

[a] L.2.§.2. l.5.§.13. [b] L.5.§.20. l.7.§.58. [c] L.5.§.14. [d] L.3.§.12. l.7.§.54. [e] L.12.§.1.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ παρὰ φύσιν, μόχθος ἂν εἴη ὁ πούς * τοῦ ποδός, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ χειρός, οὕτως ἔν [f] οὐδὲ ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ παρὰ φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μόχθος ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου. εἰ δὲ παρὰ φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

* τοῦ Lug. [f] L.5.§.1. [g] L.2.§.17. Sup. §. 1.

§. 34. [h] Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταί, κίναιδοι, παιδεραστῶν, τύραννοι.

[h] L.2.§.11. l.5.§.10.l.9. §. 1.

§. 35. [i] Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοῦ ἰδιώτας, οὐδὲν ἧττον μέντοι ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης, καὶ τούτου ἀποσῆναι οὐκ ἀνέχονται; ἆρ' δεινόν, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον αἰδέσεται τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ [k] ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτοῦ, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοῦ θεούς.

[i] L.4.§.31. l.5.§.1.32. [k] L.11.§.5.

§. 36. [l] Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, γωνία τοῦ κόσμου πᾶς πέλαγος, σταγὼν τοῦ κόσμου. [m] Ἄθως

[l] L.4.§.3. l.8.§.21. [m] L.12.§. 32.

ANNOTATIONES.

A "Αν δὲ ὕτω τινὶ, inqit, συνήθεια τὰ τῆς μελαμβολῆς, καταδαρθάνοντα φαῦλοι, ἀνίγρισθαι σοφὸν, καὶ προσιτέον, ἐκ τῆς ψυχῆς μεθυκόλα τὰς χθιζὰς ἀβελτηρίας καὶ ἀπάτας,

Ψευδῆς ὄνειροι χαίρετ'. οὐδὲν ἦτ' ἄρα,

τῆς ἀγνοήσεως αὐτῷ διαφορὰν ἐν αὐτῷ τοιαύτην γινομένην, καὶ φρόνησιν ἀθρόον ἐκλάμψασαν. *Aut ea ſic alicui accideret, ut cum obdormiviſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſiſque ex animo ſatuitates & impoſturas ita compellaret:*

Inſomnia vana valete, nihil eratis,

ipſne ignoraret tanto à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubito ac confertim eluceſcentem? Vide *l.* 2. §. 17. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὕπνος. *Anima verò ſomnium.*

§. 32. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα] corrupit hîc Xylandri verſionem editor Lugdunenſis, & mentem Marci pervertit planè, dum reddit, *rationi autem inter ea diſcrimen habetur.* cùm Xylander Marci verba rectè explicans, *diſcrimen nullum* dixiſſet.

B Πάντα ἐπ' αὐτῇ] Vide *ſuprà* §. 8. & *lib.* 5. § 13. & *lib.* 11. §. 1.

Περὶ μόνον τὸ παρὸν] Vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 12.

Τὰ γὰρ μέλλοντα] Seneca *Ep.* 117. *Qis neſcit hoc ipſo non eſſe bonum id qod futurum eſt, qia futurum eſt? nam qod bonum eſt, utiqe prodeſt: niſi præſentia prodeſſe non poſſunt. Si non prodeſt, bonum utiqe non eſt: ſi prodeſt, jam eſt.* Vide *l.* 7. C §. 8. & *l.* 8. §. 26.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος] Seneca *Epiſt.* 121. *Nemo ægrè molitur artus ſuos; nemo in uſu ſui hæſit: ad hoc edita protinus faciunt.* Vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 26.

Τὸ τοῦ ποδός] τοῦ Lugdunenſis.

Οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν] Lugdunenſis, οὐκ ἐστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἐστιν. forſan, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν ἐστιν. ut οὐκ poſterius in locum ὅ, quod eſt vitioſum, ſuccedat.

§. 34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταί] Seneca *de vit. beat. c.* 7. *Voluptas etiam ad vitam turpiſſimam venit. & infelices quidam, non ſine voluptate, imò ob ipſam voluptatem ſunt.* & *c.* 8. *Qid,* D *qod tam malis qàm bonis voluptas meſt? nec minùs turpes dedecus ſuum, qàm honeſtos egregia delectant?* & rurſus *c.* 10. *Qis ignorat plenisſimos eſſe voluptatibus veſtris ſtultiſſimos qisqe, & neqitiam abundare jucundis?* & *c.* 11. *Multos oſtendam voluptatibus obſeſſos, qos fatearis neceſſe eſt malos. hos eſſe in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, qia non bono gaudent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.* 2. §. 11. & *l.* 9. §. 1. Vide & *l.* 10. §. 10. & *l.* 8. §. 40. Cæterùm Plato in *Timæo pag.* 1080. *E.* ità ἡδονὴν καὶ εὐφροσύνην diſtingvit, ut ἡδονὰς μὲν τοῖς ἄφροσιν, εὐφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν, *voluptatem inſipientibus, gaudium ſapientibus,* attribuat. Idem in E *Philebo p.* 392. *D.* Ἐν ὕδρᾳ μείζους ἡδονὰς, ἢ πλείους ἴσας. *In laſciviane & petulantiâ non plures dico, ſed vehementiores & vi majores voluptates.* Et mox: Δῆλον, ὡς ὃν τινι πονηρίᾳ ψυχῆς καὶ τῷ σώματι, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ, μεγίσας μὲν ἡδονὰς, μεγίσας δὲ καὶ λύπας γίγνεσθαι. *Patet in qadam depravatione tum animæ, tum corporis, potius qàm in virtute, vehementes voluptates vehementeſqe cruciatus conſiſtere.*

§. 35. Ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας] *Reſpectu aliqo imperitis parum diſtant* Caſavbonus. meliùs Xylander. *Uſqe ad certum finem privatis hominibus ſe accommodant.* i. e. qadantenus illis concedunt, eiſqe ſe attemperant.

Ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης] Vide *ad l.* 4. §. 31. qæ de Stratonico & Apelle. Pſaltes qidam ignobilis cùm apud Antigonum regem ſpecimen artis ederet, rexqe nunc hanc, nunc illam chordam adſtringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιό σοι ὕτω κακῶς, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐμοῦ ταῦτα ἀκριβοῦν μᾶλλον. Sive, ut Plutarchus (qi Philippo dictum conſtanter aſſerit, in *apoph. de adulat. de Alex. Orat.* 2. *Sympoſ. probl. l.* 2. *c.* 1.) ἵνα ἐμοὶ ταῦτα βέλτιον εἰδῇς. *Abſit*, inqit, *o rex, tam male tecum agatur, ut in iſtis me peritior exiſtas.* Ælianus *l.* 9. *c.* 36. Ità regibus etiam in artis ſuæ ratione concedere neſas habent artifices etiam infimi qiqe. Apollodorus itidem architectus, cùm de operibus ſuis apud Trajanum verba habenti, Hadrianus obſtreperet, Ἄπελθε, inqit, καὶ τοὺς κολοκύνθας γράφε. τί τοῦτο γὰρ οἶδεν ἐπίσταμαι. *Abi & cucurbitas pinge tibi: iſtarum enim rerum nihil noſti.* Dio Caſſius *l.* 69. Οὐ μὰς ἀφ' ἑκάστης ὕλης, τὸν ἔμπειρον τῷ ἀπείρῳ κρατεῖν πάντα ἀνάγκη. *Sic in qolibet genere peritum imperito imperare omnino neceſſe eſt.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Idemqe *l.* 4. *c.* 12. Ἐκεῖ τοι πᾶσα ἐπιστήμη κατα-φρονητικὴ ἐστὶ τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν ἀγνοούντων, καὶ οὐ μόνον αὐ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι. Φέρε οὖν θήλεις σκυτέα, ὁ θήλεις τεκτονικὰ καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τὸ αὑτῆς ἔργον. *Siqidem omnis ſcientia contemnit ignorantiam & ignorantes: nec ſcientia ſolum, ſed artes etiam. Produc qemvis ſutorem, qemvis fabrum. Is, qod ad ſuum opus attinet, vulgus deridet.* Vide *l.* 5. §. 32.

Τὸν ἑαυτοῦ] Qænàm ars eſt iſta propria hominis, qâ hominis? ſed qam cum Diis communem habet, Marcus ipſe docet *l.* 11. §. 5. ἀγαθὸν εἶναι. *bonum eſſe.*

§. 36. Γωνία] Ità *lib.* 3. §. 10. Μικρὸν τὸ τῆς γῆς γωνίδιον. *Exiguus eſt telluris angulus.* & *l.* 4. §. 3. Πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις. *Angulus qam exiguus.* & *l.* 8. §. 21. Ἐν γωνίᾳ τοῦ τῆς κλίματος. *In angulo iſtius plagæ.*

Σταγὼν τοῦ κόσμου] Apollonio qærenti *utra major* eſſet, *terra an mare*; reſpondit Iarchas Indus, *terram mari majorem*; τὴν γὰρ θάλασσαν αὐτὴ ἔχει. *qia terra mare continet.* ſcilicet τὴν θάλασσαν λίμνην, *mare lacum eſſe* cenſuit; non avtem τὴν οἰκουμένην νῆσον, *terram* potiùs *inſulam*, ut Strabo *l.* 1. qotum conſentiens & Plinius *l.* 2. *c.* 66. *tellurem præcinctam circumfluo mari.* & Ariſtoteles *de mundo c.* 3. Ἡ σύμπασα μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τῆς θαλάττης περιῤῥεομένη. *Univerſa ipſa terra inſula eſt unica maris ambitu circumdata.* qod Mela. *c.* 1. *ambitur omnis Oceano.* at verò ὑγρὰν ἀτίμως, ſive *aqa elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνη τὸ ὕδωρ φέρει. *terram ſiqidem ab aqa ſuſtineri.* Ità ille aqei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qi ſubtus terram aqarum neſcio qas ſomniabat abyſſos, qibus ea qaſi ſupernataret, cùm *aqas* contrà *terra ſuſtineat*, ut rectè Plinius *l.* 2. *c.* 65. Verùm Marcus *guſtula* inſtar obtinere vult ad mundi hujus univerſi ambitum; cui eleganter, ut γῆ στίγμη, *terra punctis inſtar habet*, *l.* 4. §. 3.

ità

ελον ☧ κόσμ. πᾶν τὸ ἐνεστὼς ☧ χρόνος, [a] σιγμὴ ☧ αἰῶνος. [b] πάντα μικρά, εὐτρεπῆ, [c] εὐαφανιζόμενα. [d] πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται, [e] ἀπ' ἐκείνου ☧ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήσαντα *, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν. καὶ [f] τὸ χάσμα ἂν ☧ λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακοῤῥηγία, ὡς [g] ἄκανθα, ὡς βόρβορος, ἐκείνων [h] ἐπιγεννήματα τῶν σεμνῶν καὶ καλῶν. μὴ ἄν αὐτὰ ἀλλότρια τούτων, ἃ σέβεις, φαντάζου. ἀλλὰ [i] τῷ πάντων πηγῷ ἐπιλογίζου.

§. 37. [k] Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται. [l] πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

§. 38. Πολλάκις ἐνθυμοῦ [m] τῷ ἐπισυνδέσει πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσει πρὸς ἄλληλα. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐστί. καὶ γὰρ ἄλλο ἐξῆς ἐστι τοῦτο, ἅμα τῷ τοπικῷ * κινήσει καὶ σύμπνοιαν, καὶ [n] τῇ ἑνώσει τῆς οὐσίας.

§. 39. [o] Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι, [p] τούτοις συνάρμοζε σεαυτόν. καὶ [q] οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, [r] τούτους φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

ejusdem glebula; tempus instans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem universa, à mente communi illa vel directè profecta, vel per consequentiam necessariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium quidvis, sicut spina, & lutum, quæ rerum illarum speciosarum ac pulcrarum appendices sunt. noli ergò ista ab eo quem colis aliena opinari: sed rerum universarum originem tecum perpende.

§. 37. Qui præsentia vidit, cuncta vidit, tum quæ ab æterno fuere, tum quæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.

§. 38. Perpende tecum jugiter rerum omnium, quæ in mundo sunt, connexionem mutuam, quamque ad se invicem affectionem habeant. sunt enim omnia quodammodo sibi invicem implexa, atque eâ ratione sibi invicem amica. alterum enim alterius consequens est, & per connexionem localem, & per conspirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

§. 39. Quibus destinatus es rebus, eis te accommoda; & quibuscum vivere sortitus es, homines eos, idque veraciter fac diligas.

§. 40.

a L. 2. §. 14. l. 3. §. 16.
b L. 4. §. 48.
c L. 2. §. 12.
d L. 2. §. 3.
e L. 7. §. 75. l. 9. §. 28.
39.
* -τος f.
f L. 3. §. 2.
g L. 8. §. 50.
h L. 3. §. 2.
i L. 3. §. 11. l. 4. §. 33. l. 8. §. 23.
k L. 2. §. 14. l. 11. §. 1.
l Inf. §. 46. l. 9. §. 35.
m L. 4. §. 40. 45. l. 7. §. 9.
* κίν. Xyl. σύνησις f. l. 4. §. 34.
n L. 4. §. 40.
o L. 4. §. 23. 25. l. 5. §. 8. l. 8. §. 23.
p L. 3. §. 16. l. 4. §. 34.
q L. 10. §. 36.
r L. 7. §. 22. 31.

ANNOTATIONES.

ità πίλημός τινων, hoc loco dicitur. Apud Esajam itidem c. 40. v. 15. Numini divino collari populi universi, dicuntur esse, ὡς σταγὼν ἀπὸ κάδου, *ut gutta situlæ*, hoc est, instar guttulæ, quæ sive inter effundendum deciderit, sive post effusum liquorem in fundo subsliterit, de mensura justa nihil minuitur: & *ut pulvis lancium*, (nam Græci ῥοπὴν ζυγοῦ perperam reddunt) hoc est, instar pulviculi, qui post aromata effusa lanci adhæret, nec de justo pondere tamen quicquam deperisse deprehenditur.

Ἆρα βωλάριον] l. 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς γῆς ἕρπεις; *In quantula totius telluris glebula repis?* τὴν πατρῴαν βῶλον. id est, *glebam patriam*, pro agro sive fundo dixit Synesius *Epist.* 38. & Apulejus *Milef. l.* 1. *Hymettos Attica, & Isthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, gleba fertiles, æternum libris felicioribus condita, mea vetus prolapsa est.* Ita enim habet editio Colviana. *Tænaros*, inquam, non *Tenedos*: ut nihil opus sit, quod Claudius Salmasius voluit, *prolegom. in Solin.* pro *Spartiaca Sporadicam* substituere, cum Tænaron in tractu Laconico agnoscant Pausanias & Stephanus *de urbibus*. *Athon* autem ideo forsan nominat Marcus istic, quia tanquam magnum & stupendum quoddam commemorant Athon montem a Xerxe perfossum, cum in Græciam traiiceret. qid enim magni perfossus Athos, si βωλάριον fuerit, si glebulæ duntaxat rationem obtineat.

Σταγὼν τοῦ αἰῶνος] Vide *l.* 2. §. 14, 17.

Εὐαφανιζόμενα] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 10. & *l.* 12. §. 32.

Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23. Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 6. Ἀρχαῖός τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ Θεοῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ Θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν. ἰδιωμὰ δὲ φύσεως, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρημωθεῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας. *Vetus sermo est, & à majoribus proditus inter omnes homines, universa tum ex Deo, tum per Deum constituta fuisse, atque coagmentata: nullamque naturam satis instructam esse posse, quæ extra Dei præsidium sua ipsa demum tutela permissa sit.* Quod Apostolus *ad Coloss. c.* 1. *v.* 16, 17. Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. *Per eum condita sunt omnia.* & mox: Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Omnia per eum, & ejus respectu condita sunt, & omnia per eum consistunt.* Et *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum & in ipsum sunt omnia.*

Τοῦ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ] qod *l.* 7. §. 75. τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. *anima universi.* Vide *l.* 4. §. 40.

Ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν] forsan ὁρμήσαντος. Vide *l.* 7. §. 75 & *l.* 9. §. 28. Vide & Brisonem *infrà ad* §. 38.

Ἐπιγεννήματα] Vide ad *l.* 3. §. 2. Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 8. Πάντα ἔχει τὸ πᾶν, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγεννήματα. *Universum continet omnia, vel ut partes, vel ut res adventitias & externas.* eadem & ἐπακολουθήματα Philo dixit libro *de provident.* cujus fragmentum, imò ἀποσπασμάτιον bene magnum exhibuit Eusebius *præpar. l.* 8. *c. ult.* ubi inter alia: Καὶ μὴν δὴ τὸ πῦρ φύσεως ἀναγκαίου ἔργον. ἐπακολούθημα δὲ τούτου κάπνος. ἀλλ' ὅμως παρέχεταί τινα ὠφέλειαν ἔστιν ὅτε καὶ αὐτός. *Sit ignis opus est naturæ perneceſſarium; fumus autem, ut ejus quædam quasi accessio sit, habet tamen interdum commoditatis aliquid ipse quoque.*

Καὶ τὸ δηλητήριον] Virgilius *Georgic. l.* 1.

Ille malum virus serpentibus addidit atris.

quasi veneni expertes ante fuissent: quod & è nostris nonnullis, sed frustra, placuisse videtur.

Πᾶσα κακοῤῥηγία] Vide *ad l.* 3. §. 11. τοῦτο παρὰ Θεοῦ.

Ἄκανθα] vide *l.* 8. §. 30. Joannes Chrysostomus *in Genes. c.* 3. *v.* 18. ἀκάνθας καταρᾶς ὑπομνήματα, *spinas maledicti monimenta* vocat. non tamen quasi ab initio ista non fuerint, ut Augustinus censuit, *de Gen. contra Manich. l.* 1. *c.* 13. Sanius idem ipse *de Gen. ad liter. l.* 3. *c.* 18. *Ab initio creata, in suo genere utilia, & ad universi ornatum perfectionemque conducentia, pœna loco haberi, quod in locis ab homine cultis frequentiora existerent.* neque aliud Joannes voluit.

§. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν] Idem argumentum tractat, *l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 9. §. 32. & *l.* 11. §. 1. & l. 12. §. 24, 35.

§. 38. Τὴν ἐπισύνδεσιν] Ità *l.* 4. §. 40. Σύνησις καὶ συμπάθεια. *Rerum connexus & contextus.* & *ibidem* §. 45. Συνάφεια εὐλογος. *Rationi consentanea connexio.* & *l.* 7. §. 9. Συνδέσεις ἱεραί. *Vinculum sacrum.* Vide & Senecam *de benef. l.* 4. *c.* 7. *ad l.* 5. §. 8.

Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται] Ità *l.* 7. §. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. *Omnia sunt sibi invicem implexa.* Hoc est quod Brisonius in *Oeconomico* à Stobæo adductus *tom.* 2. *tit.* 82. Οὕτως ἔχει πως ἄλλαλα τἀνθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τὰς ἀλύσεις τοὶ κρίκοι. τῇσι γὰρ ἐξ ἀλλάλων ἀρτηταὶ, ἀλλάλοις τ' ἀκολουθέουσι, καὶ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἑλκυσθέντος ἑπόμενα, τό τε ὅλον, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀκολουθεῖ. καὶ τῶν τῷ βίῳ δὲ πραγμάτων ἑπόμενα ἂν βάλῃ ἑλισσῶν, εὑρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀνάγκας, κατὰ τὸ ἐξῆς ἀλλάλοις ἑπόμενα. *Eodem modo humana res invicem se habent, qo catenæ circuli, qi mutuo complexu hærent, seqe invicem sequuntur. Quod si unum ex his, quemque tandem, attrahas, tota catena cum suo principio consequetur. Ita etiam in vita negotiis quicquid tibi sumas, reliqa necessario sequi, ordine continuo succedentia deprehendes.*

Πάντα φίλα ἀλλήλοις] Ità *l.* 7. §. 9, Οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλου. *Nihil alterum ab altero est alienum.*

Διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] *per motum localem.* κίνησιν Xylander & Casaubonus. forsan, σύνησιν, *connexionem. l.* 4. §. 34.

Καὶ σύμπνοιαν] Vide *ad l.* 4. §. 27. συμπαθῆ. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *c.* 140. in *Zenon.* Ἕνα τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοῦτον πεπερασμένον. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι αὐτόν. τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ἀπλανῶν πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν. *Unum esse mundum, & hunc finitum. Porro nihil in mundo esse vacuum, sed inter se mirabili esse unitate devinctum. Id enim cogere cœlestium ad terrena concordiam & congruentiam.*

§. 39. Οἷς συγκεκλήρωσαι] Ità *l.* 4. §. 26. Συνεκλήθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. *Ab universo distinatum, & fato certo assignatum est.*

Συνάρμοζε ἑαυτόν] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; *Ecqid enim est magis congruum?* *l.* 7. §. 57. Vide & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς] qod Petrus *Epist.* 1 *c.* 1. *v.* 22. Φιλαδελφίαν ἀνυποκρίτου. *Ad amorem fraternum minimè simulatum.*

§. 40.

§. 40. Organum, instrumentum, vas qodlibet, si id ad qod conditum est facit, bene se habet. ibi tamen opifex, qi condiderat, jam abiit. at in eis, qæ à natura continentur, intus est, ibíque resident, qæ ea condiderat, vis. proinde magìs illam vereri oportet; existimandúmqe tibi, si secundùm illius voluntatem te habueris degerísqe, omnia tibi ex animi sententia se habere. sic avtem & universo ex animi sententia sui habent se sua.

§. 41. Si qid eorum, qæ extra arbitrium tuum sunt, bonum malúmve esse præsumpseris, necesse erit, ut ubi istiusmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuses, oderis homines, qi horum alterutrius tibi vel avtores fuerint, vel etiam fore suspicaris. qin & multa iniqè agimus, dum ad ista contendimus. at si ea sola, qæ arbitrii sunt nostri, bona maláqe censuerimus, nulla jam supererit ampliùs cavssa, avt Deum incusandi, avt inimicitias adversùs hominem qenqam gerendi.

§. 42. Ad unum eundémqe effectum operam conferunt universi suam, alii scientes ac intelligentes, alii

§. 40. [a] Ὄργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ [b] πρὸς ὃ κατεσκεύασαι πιεῖ, ἔν ἔχῃ. καὶ ποῦ ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας ἐκποδών. ὅπῃ δὲ τὸ [c] κατὰ φύσιν συνεχομένων, [c] ἔνδον ἐστι, κἀκεῖ παραμένει ἡ κατασκευάσασα δύναμις, καθὸ καὶ μᾶλλον [d] αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ καὶ νομίζειν, [e] ἐὰν κατὰ τὸ βέλτιστον πεφυκὸς ἔχῃς καὶ διεξαγαγῇς, ἔχῃ σοι πάντα κατὰ νοῦν ἔχῃ δ' ἄτως καὶ τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ. [a] L.9.§.42. [b] Sup. 16. [c] L.3.§.3.4, 5,6.16. [d] L.2.§.6. Sup. §. 15. [e] L.9.§.1. 26. [f] Sup. §. 16. [g] L.9.§.1.12.

§. 41. [f] Ὃ, τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων ὑποστήσῃς αὐτῷ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὴν ἀβίαστον καὶ τοιάδε κακῶν, ἢ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τοιάδε ἀγαθῶν μέμψασθαί σε θεοῖς, καὶ ἀνθρώπους ἢ μισῆσαι τοὺς αἰτίους ὄντας, ἢ [g] ὑποπλημμελοῦντας ἔσεσθαι, τῇ ἀποτυχίας, ἢ τῇ ἀβιαστίας. καὶ ἀδικεῖν ἢ πολλὰ, ἕνεκα τῆς πρὸς ταῦτα διαφορᾶς. ἐὰν ἢ [h] μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κατὰ * κινῶμεν, εὐδεμία αἰτία καταλείπῃ, [i] ὅτε θεῷ ἐγκαλέσαι, ὅτε πρὸς ἄνθρωπον τὴναι τάσιν πολεμίᾳ. [f] L.4.§.37. [h] L.3.§.6,7. * κρινῶμεν. [i] L.10.§.1.

§. 42. [k] Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, ἃ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ ἢ ἀνεπιστήτως [k] L.4.§.40.

ANNOTATIONES.

§. 40. Πρὸς ὃ κατεσκεύασαι] Vide *l.* 5. §. 16. Seneca *Ep.* 76. *Qa conditio rerum, eadem hominum est. navis bona dicitur, non qa pretiosis coloribus picta est, nec cujus tutela ebore cælata est, nec qa fisicis & opibus regiis pressa est; sed stabilis & firma, & junctuaris aqam excludentibus spissa, ad incursum ferendum maris solida, gubernaculo parens, velox, & consentiens vento. gladium bonum dices, non cui deavratus est balteus, nec cui vagina gemmis distinguitur; sed cui & ad secandum subtilis acies, & mutro munimentum omne ruptarus. regula, non qàm formosa, sed qàm recta sit qaritur.* Apulejus *de Deo Socratis. Æqè divites spectari debere, ut eqos mercamur. neqe enim in emendis eqis phaleras consideramus, & baltei limina inspicimus, & ornatissima cervicis divitias contemplamur, si ex argento & avro & gemmis monilia varia gaza dependent, si plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent; si frana cælata, si ephippia fucata, singula avrata sint. Sed istis omnibus exuviis amotis, equm ipsum nudum, & solum corpus ejus & animam contemplamur, ut sit ad speciem honestus, & ad cursum vegetus, & ad vecturam validus. jam primum in corpore si sit*

Argutum caput, & brevis alvus, obesique terga,
Luxuriesque toris animosum pectus honestis.

præterea, si duplex agitur per lumbos spina. volo enim non modò pernicister, verumetiam permollister pervehar. Vide & Joannem Chrysostomum *edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Vide & Galenum *ad lib.* 4. §. 19. sed & *l.* 9. §. 31.

Ἔχει δὲ ὕτως καὶ τῷ παντὶ] de *homine qovis*, perperam cepit Xylander. de *universo*, sive *universi rectore*, Casavbonus rectè.

§. 41. Μέμψασθαί σε θεοῖς] Idem *supra* §. 16. & *l.* 9. §. 1. Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένειν ἀφαιρεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ, μὴ ὑπομένειν περιπίπτειν τοῖς κακοῖς. εἶτα τὸ τελευταῖον, ὅταν μήτε πρᾶγματα μεταθεῖναι δυνηθῇ, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, (qo modo Ulysses Cyclopem) πάθηται, καὶ εἶπεν, καὶ ὁ δύναται, λοιδορεῖ τὸν Δία, καὶ τοὺς θεοὺς ἄλλους. *Sic enim naturâ comparatum est, ut homo non patiatur eripi sibi bonum, ut recuses incidere in malum. Tandem, qum neqe res transferre qit, neqe eum qi impedit, excacare, sedet gemens, & qemcunqe potest maledictis lacerat, ipsum adeo Jovem & cæteros Deos.* prout impii illi, Esaiæ *c.* 8. *v.* 21. Idem *l.* 4. *c.* 7. Ἐάν τις ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ καὶ συμφέρον τοῖς ἀκωλύτοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐλεύθερος ἔσαι, εὐρους, εὐδαίμων, ἀβλαβὴς, μεγαλόφρων, εὐσεβὴς, χάριν ἔχων ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μηδαμοῦ μεμφόμενος μηδενὶ τῶν ἐφ' αὐτῷ γινομένων, μηδὲν ἐγκαλῶν. ἐὰν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀνάγκη κωλύεσθαι αὐτὸν, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται. ἀνάγκη δ' ἀσεβῆ εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι οἰόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ἄδικον, ὡς ἀεὶ αὐτῷ τῷ πλείονος περιποιητικόν. *Si in his solis bonum suum & commodum collocarit, qa prohiberi non possunt, & in suâ potestate sunt, liber esto, prosper, felix, indemnis, magnanimus, pius, gratias agens Deo pro omnibus, nusqam qicqam ab illo factum reprehendens, de nullo conqerens. Si vero in externis, & iis qa aliena juris sunt, necesse est ut prohibeatur, impediatur, serviat iis qi ea in potestate habent qa miratur & timet: necesse esse ut sit impium, qippe qod sibi à Deo nocere putat; & iniquum, ut qod subinde sibi plus acqirat.* Eadem prorsus dicit, qæ Marcus, sed inverso ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κινῶμεν] *bona & mala tractaremus* Xylander. *ad ea moliremur* Mericus. verùm legendum κρινῶμεν. *judicaverimus.* qo sensu ὑποστήσῃς prius dixerat. atqe ità Athenæus *dipnosoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τοὺς θεοὺς ἀνθρωποειδεῖς ὑποστήσαντες. *At prisci homines humanâ formâ præditos Deos existimantes*, sive, ut vulgò loqimur, *supponentes.* Tollemus obiter par mendum ex Aristotelis codicibus, *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 6. Ubi vulgò legitur; Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. *Qi eodem utentes canone, amicitias erga alios etiam judicant.* legendum κρίνουσι. qod & Aretinus advertit, qi, *judicant*, vertit.

Διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν] *propter hanc rerum differentiam* Xylander. *Si cum opinione differentiæ ad res istas inclinaverimus* Casavbonus. Qasi διαφορα τῷ ἀδιαφορῖ opponatur. Verùm Marco τὸ διαφέρεσθαι πρός τι, est *ad rem aliqam adipiscendam*, vel simpliciter *ferri*, ut idem usurpat *l.* 5. §. 1. vel *cum solicitudine & animi anxietate ferri.* Vide *lib.* 9. §. 27, & 38. Verto itaqe, *dum ad ista contendunt.* non in eo sensu *contendendi* vocabulo sumpto, qo διαφέρεσθαι περί τινος, *de re aliqa contendere*, sed qo πρὸς τι, *ad rem aliqam*, qam studiosè prosequitur, *contendere* qis dicitur.

§. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν] imò, non πάντες tantùm, sed & πάντα. Συνεργοῦντες ἔν. *Operam nostram accommodantes.* Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. Et, Πάντα συνεργεῖ. *Omnia simul adjumento sunt. ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Ὁ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστήτως] Xylander *pars scientes & certo ordine, pars insciì.* Videtur εἰδότες legisse. qanqam eodem recidit, utrumlibet admiseris. Verùm παρακολουθητικῶς, *intelligenter* potiùs, vel *intelligentes* etiam reddidisset. ἀνεπιστάτως, *citra consideranonem.* ἀνεπιστήτως, *citra cognitionem.* hoc an illud legeris, ciccum havd interest: nisi qod istud τῷ εἰδότως, illud τῷ παρακολουθητικῶς potiùs respondere videatur. Bernardus *de grat. & lib. arb. Operatur Deus salutem suorum, aliqando per creaturam sine ipsa, aliqando per creaturam contra ipsam, aliqando per creaturam cum ipsa. multa enim fiunt hominibus salubria per insensibilem, & item per irrationabilem creaturam: qa idcirco dixi fieri sine ipsa, qod non qeat, intellectu carens esse vel conscia. Multa qoqe multorum saluti utilia facit Deus per malos, sive homines, sive angelos, sed qoniam invitos, ideo contra ipsos. nam dum nocere cupientes, juvant, qantum* [qantumvis] *aliis valeat utilis actio, tantum* [tamen] *ipsis perversa noces intentio. Porrò per qos & cum qibus operatur Deus, boni sunt, vel angeli, vel homines: qia qod vult Deus & agunt pariter & volunt. nec sunt operis tantum ministri per effectum, sed & operantis qodammodo socii per consensum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in salutem jucorum irrationabili item & insensibili creaturâ, tanqam jumento vel instrumento, qa jam expleto opere, nusqam erunt. utitur creaturâ rationali, sed malevolâ, qasi disciplina virgâ, qam correcto filio in ignem projicies, tanqam fermentum inutile. utitur & angelis & hominibus bona voluntatis, tanqam commilitonibus & coadjutoribus suis, qos peractâ victoriâ amplissimè remunerabit.* Synesius *Epist.* 57. Αἱ κακοποιαὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ συντελοῦσι μὲν τῇ χρείᾳ τῆς προνοίας. κολάζουσι γὰρ τοὺς ἀξίως κολάζεσθαι. εἰσὶ δὲ ὅμως θεομισεῖς τε καὶ ἀποτρόπαιοι. ἃ γὰρ διάπειται τὴν γνώμην ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ ἄνθρωπος, ὡς λειτουργίαν ταύτην εἰσφέρει θεῷ. ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαριζόμενοι, ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς ἐπιξήρχεται. *Qa in mundo sunt malefica virtutes, etiamsi ex usu divinæ providentiæ sint, cum in eos animadvertant, qi sunt animadversione digni; sunt illa tamen & invisa Deo ut & execrabiles. Neqe enim ita animo affectus est vindex, sive damon,*

*-τίτως L πιστάτως *. ὥσπερ δὲ τοὺς καθεύδοντας, οἶμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος, ἢ καὶ ἄλλο συνεργεῖ. [a] ἐκ περισσείας ἢ [b] καὶ ὁ μεμφόμενος, καὶ ὁ ἀνθαίνειν πειρώμενος, καὶ ἀναιρεῖν τὸ γινόμενα. καὶ γὰρ [c] ἕξ τινὰ ἔχρηζεν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σύνες εἰς τίνας ἑαυτὸν καταστήσεις. σκεῖνος μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται· [d] ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, καὶ ἀφελήσεταί σε εἰς μέρος τι [e] τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, οἷος ὁ ἰντελὴς καὶ γελοῖος σίχος ἐν τῷ δράματι,

a L. 7. §. 56.
b L. 8. §. 35. l. 10. §. 28.
c L. 9. §. 42.
d Sup. §. 1. 5.
e Sup. §. 14. l. 7. §. 19.

effectionis inſcii. qo modo dormientes qoqe Heraclitus, opinor, operarios eſſe dixit, & ad ea qæ in mundo aguntur, operas conferre. alius verò alio modo operam confert. ex abundanti verò & is qi qiritatur, & qi in adverſum nititur, & qi ea qæ fiunt, tollere conatur. nam & ſic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, qorum in numerum te referas. ſiqidem rector ille univerſi omnino te probè uteturjus

jus

ANNOTATIONES.

ſive homo, qaſi munus hoc Deo præſtet; ſed natura malignitati ſerviens communes calamitates perſequitur. Exemplum habes in Aſſyrio rege apud Eſajam c. 10. v. 5, 7.

Καὶ τοὺς καθεύδοντας] Etiam dormientes cooperari ad ea qæ in mundo geruntur, Heraclitum dixiſſe aſſerit. cùm tamen Heraclitus idem dixerit, referente Plutarcho *lib. de ſuperſtit.* Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι. *Vigilantes in mundo uno eodemqe omnium communi, verſari; dormientes in ſuum cujuſqe proprium neſcio qem concedere.*

Ἐκ περισσείας δὲ] *Supervacaneâ operâ* Xylander. *quantum in ſe eſt* Caſaubonus. *abunde*, ſive *ex abundanti*, malim. Galenus *de opt. ſect. c.* 23. ἐκ περισσείας γάρ ἐστι καὶ τοῦτο κατασκευάσαι, ὅτι ἄχρηστος ἡ κατάληψις τῶν παλῶν. *ex abundanti eſt, iſtud oſtendere. quoniam inutilis eſt affectuum comprehenſio.* ἐκ περισσείας, ſive *ex abundanti* agere dicitur, qi liberaliter, ultra id qod exigi poterat avt neceſſe fuerat, aliqid vel concedit, vel largitur, vel qocunqe modo facit. indè apud Rhetores, Τὰ ἐκ περισσείας καλούμενα προοίμια. *Exordia ex abundanti qa dicuntur.* de qibus Hermogenes *de invent. l.* 1, c. 3. & ἐκ περισσείας προοιμάζεσθαι, *ex abundanti exordiri*, & ἐκ περισσείας λέγειν, *ex abundanti dicere, ibidem*; ubi alia ac graviora, qàm ea qæ obiciant, objicere poſſe ſe crimina alicui prætendunt eodem ſenſu, ἐκ τοῦ περιόντος Marcus dixit *l.* 7. §. 56. Ex *abundanti*, inqit, & iſtiuſmodi homines ad mundi opus operam conferunt ſuam, qia fati affectum, dum eidem renituntur, illuſtrant.

Ὁ μεμφόμενος] *qi objurgat naturam*; & *Deos mavult emendare, qàm ſe.* Seneca *Epiſt.* 107.

Καὶ ὁ ἀνθαίνειν πειρώμενος] *Dum in bonum uſum malè facta vertuntur, ejus conſiliis militant, etiam qi ejus conſiliis repugnant.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 14. ità Aſſyrius Eſaj. *c.* 10. *v.* 6, 11. *Deuſqe de eis qi faciunt qa non vult, facit ipſe qa vult.* Avguſtinus *de corrept. & grat. c.* 14 Et *enchir. c.* 100. *Per eam creaturæ voluntatem qâ factum eſt qod creator noluit, implevit ipſe qod voluit. hoc enim ipſo, qod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipſis facta eſt voluntas ejus.* Vide *l.* 8. §. 35.

Τῷ τοιούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος] Vide *l.* 9. §. 42. Chryſippus *de natur. lib.* 2. a Plutarcho relatus *de contradict. Stoic. c.* 31. & *de Commun. notit. c.* 13. Ἡ κακία πρὸς τὰ λοιπὰ συμπλήματα ἔχει ὅρον. γίγνεται γὰρ αὐτή πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ἁπλῶς εἴπω, οὐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. οὐδὲ γὰρ ἂν τἀγαθὸν ἦν. *Vitioſitas ad atroces calamitates qandam habet rationem peculiarem. Sic enim ipſa qodammodo ſecundum rationem naturæ, atqe, ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi: neqe enim bonum eſſet.* Vide *infrà ad illa*, ἰντιλὴς καὶ γελοῖος σίχος. Sed & Plato in *Theætet. pag.* 129. *A.* Theodoreto etiam adductus *therap. lib.* 12. Ἀλλ' ὅτι ἀπόλλυσθαι τὰ κακὰ δυνατόν. ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη. *At impoſſibile eſt, mala penitus exſtirpari. Nam bono oppoſitum aliqid eſſe ſemper neceſſe eſt.* Non neceſſarium prorſus, at conducibile tamen, nec noſtri negant. Lactantius *l.* 5. *c.* 7. *Virtutem avt cerni non poſſe, niſi habeat vitia contraria; avt non eſſe perfectam, niſi exerceatur adverſis. hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit eſſe diſtantiam; ut qalitatem boni ex malo ſciamus, item mali ex bono: nec alterius ratio intelligi ſublato altero poteſt. Deus ergò non excluſit malum, ut ratio virtutis conſtare poſſet.* Avguſtinus *enchir. c.* 10. *Ab hac ſummè & immutabiliter bonâ Trinitate creata ſunt omnia, & nec ſummè, nec æqaliter, nec immutabiliter bona, ſed tamen bona etiam ſingula. Simul verò univerſa valdè bona; qia ex omnibus conſtitit admirabilis pulcritudo. in qa etiam illud qod malum dicitur, benè ordinatum & ſuo loco poſitum, eminentius commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora ſint. neqe enim Deus omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas, cùm ſummè bonus ſit, ullo modo ſineret mali eſſe aliqid in operibus ſuis, niſi uſqe adeò eſſet omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo.* Et *c.* 96. *Quamvis enim ea qa mala ſunt, in qantum mala ſunt, non ſint bona, tamen ut non ſolum bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. nam niſi eſſent & hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo ſineretur ab omnipotente bono; cui proculdubio qàm facile eſt qod vult, facere; tam facile eſt qod non vult, eſſe non ſinere. Melius ergò judicavit de malis bene facere, qàm mala nulla eſſe permittere.* Ibidem *c.* 27. Vide Petrum Lombardum *l.* 1. *diſt.* 46.

Ἐκεῖνος πάντως σοι καλῶς χρήσεται] Diſertè ac elegantèr hoc differit Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 312. *A.* Αἱ τῶν ἀστοχημάτων βουλαί τε καὶ ἐπιχειρήσεις, μερικῶς οὖσαι, γίνονται μὲν ἐν φαύλῃ διαθέσει, παθάπερ καὶ αἱ νόσοι αἱ σωματικαί. συβεριοῦνται δὲ ὑπὸ τῆς καθόλου προνοίας ἐπὶ τὸ τέλος ὑγιεινῶν, καὶ νοσοποιὸς ἡ αἰτία. μάγιστον γὰρ θεία πρόνοια, τὸ μὴ ἐάσαι τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἰκμαῖαν φυῆναι κακίαν, ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ μένειν, μηδὲ μὴν κατὰ πάντα βλαβερὰν αὐτὴν γενέσθαι. τῆς γὰρ θείας σοφίας καὶ ἀγαθότητος καὶ δυνάμεως ἔργον ἐστὶ, τὸ μόνον τὸ ἀγαθοποιεῖν. φύσις γὰρ ὡς εἰπεῖν, αὐτὴ τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν, καὶ τοῦ φωτὸς τὸ φωτίζειν. ἀλλὰ κἀκεῖνο μάλιστα, τὸ διὰ κακῶν ἐπιτροπεύεσθαι πρός τινων, ἀγαθόν τι καὶ χρηστὸν τέλος ἀποτελεῖν, καὶ ὠφελίμως τοῖς δικαίοις φαύλοις χρῆσθαι. *Eorum, qi defecerunt, conſilia & operationes, qum ſint ſingulares, fiunt qidem ex mala affectione, ſicut morbi corporis: ab univerſa autem ac generali providentia adminiſtrantur ad finem ſalubrem, etiamſi ſit cauſſa morbi efficiens. Eſt itaqe maximum divinæ providentiæ argumentum, qod non ſinat, ut vitium, qod ex voluntaria defectione ortum eſt, inconducibile maneat & inutile, ſed nec ſit omninò noxium. Divina enim ſapientia, & virtutis, & potentia eſt officium, non ſolum bene facere (hæc eſt enim, ut ſemel dicam, Dei natura, ut ignis calefacere, & lucis illuminare) ſed illud qoqe maximè, ut id, qod per malos aliqos excogitatum eſt, ad bonum aliqem finem & utilem deducas, & utiliter iis, qa videntur mala, utatur.* Inculcat idem paſſim & Avguſtinus *adv. Fauſt. l.* 16. *c.* 21. *Deus bene utitur etiam malis. Epiſt.* 141. *Sicut mali, Dei bonis malè utuntur, dum non corriguntur; ſic contrà Deus, etiam malis eorum bene utitur, ad juſtitiam ſuam & exercitationem ſuorum.* Et *Epiſt.* 59. *Sicut illorum nequitia eſt, malè uti bonis operibus ejus; ſic illius ſapientia eſt, bene uti malis operibus eorum.* Idem *in Pſal.* 54. *Nè putetis gratis eſſe malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. omnis malus avt ideò vivit, ut corrigatur; avt ideò vivit, ut bonus per illum exerceatur.* Et *in Pſal.* 36. *Habet aliqem hic uſum pectator? habet. utitur illo Deus ad probandum juſtum. eſt qod de pectatore agatur. locus hic ejus eſt ut palea in fornace artificis. ardet palea, ut aurum purgetur: ſævit impius, ut juſtus probetur.* Et *in Pſal.* 77. *Utitur eis, qi bonus eſt, bene id eſt, convenienter & juſtè: ſicut è contrà iniqi creaturis ejus bonis utuntur malè.* Et *in Pſal.* 104. *Deus bene utitur malis operibus hominum: ſicut illis contrà malè utuntur bonis operibus Dei. Et eſt ipſa illa mirabilis Dei bonitas, qia bene utitur etiam malis, vel angelis vel hominibus. cùm enim ipſi vitio ſuo mali ſint, ille de malo eorum bene facit.* Idem *enchir. c.* 101. *Summè bonus non ſineret fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene.* Et *de continent. c.* 6. *Tanta eſt omnipotens ejus bonitas, ut etiam de malis poſſit facere bona, ſive ignoſcendo, ſive ad utilitates piorum coaptando atqe vertendo, ſive etiam juſtiſſimè vindicando. omnia namqe iſta bona ſunt, & Deo bono atqe omnipotenti digniſſima, nec tamen fiunt niſi de malis. qid igitur melius, qid omnipotentius eo, qi cùm mali nihil faciat, bene etiam de malis facit?* Poſſent & alia plura coacervari. Verùm iſta forſan qibuſdam nimia videbuntur. Chryſippus certè ipſe gemina fere his habet, *de Diis l.* 1. referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 33. Ὅτι τοίνυν (τὰ κακὰ) ἀναίτια τοῦ κατὰ τὸν Διὸς λόγον, ἥτοι ἐπὶ πολλοῖς, ἢ κατ' ἄλλην ἔννοιαν πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribus ea* (mala) *ſecundùm Jovis rationem, ſive ſuppliciis cauſſâ, ſive aliâ ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.*

Ὁ τὰ ὅλα διοικῶν] Vide *l.* 5. §. 21, & *ſupra* §. 5.

Τῶν συνεργῶν] ita *l.* 7. §. 19. Τῷ ὅλῳ συνεργά. *Ipſa univerſo cooperantia.* & *infrà* §. 43. Συνεργὰ εἰς ταυτόν. *Ad unum idemqe efficiendum operas mutuas conferunt.*

Οἷον ὁ ἰντελὴς καὶ γελοῖος σίχος] Locum hunc illuſtrat nobis Plutarchus *de commun. notit. adv. Stoicos c.* 13. adductis ipſis Chryſippi verbis, qæ in animo proculdubio Marcus habuit, cùm hæc ſcriberet. Ea ex *l.* 2. *de natura* ſic habent. Ὥσπερ γὰρ αἱ καταδίκαι ἐπιγράμματα γελοῖα φέρουσι, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἐστὶ φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ πεπλάσται χάριν τινὰ προστίθησι. ὕπως

ψέξας

jus meminit Chryſippus.

§. 43. Nunqid Sol pluviæ munus ambit, avt telluris Æſculapius? qid ſidera ipſa, nonne diverſa qamvis ſint, ad unum tamen idémqe efficiendum operas mutuas conferunt?

§. 44. Si qid de me eíſqe qæ mihi ſunt obventura Dii conſuluerint, omnino bene conſuluerunt. etenim conſilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut avtem malè mihi facerent, ecqid eos impelleret? ecqid enim vel illis ipſis, vel univerſo, cujus præcipuè curam gerunt, indè accederet? qod ſi de me ſpeciatim nihil conſuluerint, at de rebus univerſi ſaltem omnino conſuluerunt, qibus & mea cum conſecutione neceſſaria cohæreant, amplecti hæc debeo eíſqe acqieſcere. ſin de nullis Χρύσιππος μέμνηται.

§. 43. [a] Μήτι ὁ ἥλιος τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἄξιόν ἐστι ποιεῖν; μήτι ὁ Ἀσκληπιὸς τὸ τῆς καρποφόρου; τί δὴ τῶν ἄστρων ἕκαστον, ἀλλ' [b] διάφορα μέν, συνεργὰ δὲ πρὸς τὸ αὐτόν;

§. 44. [c] Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ συμβεβηκότων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο. [d] ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ὑπονοῆσαι ῥᾴδιον. [e] κακοποιῆσαι δέ με ἀφ' τίνα αἰτίαν ἔμελλον ὁρμᾶν; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, ἐξ μάλιστα προνοοῦνται, ἐκ τούτου περιεγένετο; εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περί γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς [f] κατ' ἐπακολούθησιν καὶ ταῦτα συμβαίνοντα, [g] ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. εἰ δ' ἄρα περὶ

ANNOTATIONES.

Ψέξειας δὲ αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῇ τὴν κακίαν. τοῖς δὲ ἄλλοις οὐκ ἄ- A *Utriusque effectum deſcripſit: Veneris, quam ait,*

χρηστός ἐστι. Sicut enim comœdia inſcriptiones ferunt ridiculas, qæ pro ſe nullius pretii, toti poemati tamen aliqid venuſtatis addunt: ita ipſum qidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt. Intereſt tantùm, qod Marcus *ἔχων ἐντελῆ*, Chryſippus *ἐπίγραμμα φαῦλον*, ſed uterqe *γελοῖον*, dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad pravitatem hominis ipſam retulerit. Avdi tamen ex parte Plutarchi, qam ſubjunxit, cenſuram: Πρῶτον μὲν δή, inqit, *τὴν κακίαν γεγονέναι κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, ὥσπερ τὸ φαῦλον ἐπίγραμμα γίγνεται καθ' τὴν τοῦ ποιητοῦ βούλησιν, πᾶσαν ἐπίνοιαν τῆς ἀτοπίας ὑπερβάλλει. ἔπειτα δὲ τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τὴν κωμῳδίαν κοσμεῖ, καὶ συνεργεῖ πρὸς* B *τὸ τέλος αὐτῆς, ὡρισμένης τοῦ γελοίου ἢ κεχαρισμένου τοῖς θεαταῖς. ὁ δὲ πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θημίστιος Ζεὺς, καὶ ἀριστοτέχνης, κατὰ Πίνδαρον, ὑφ' ἁρμὸν δή τιν' μέγα καὶ ποικίλον καὶ πολυμαθῆ δημιουργῶν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἅμα κοινὸν συννομησομένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένης καὶ μακαρίας, τί πρὸς τὸ κάλλιστον τοῦτο καὶ σεμνότατον τέλος ἰδέσθαι λῆρῶν καὶ ἀθεῴδρόνων καὶ πατροκλόστων καὶ τυράννων;* (qod Marcus ſuprà. *τοῦ τοιούτου ἴχνηζει ὁ κόσμος*) *ὑ γὰρ ἡδὺ τῷ θεῷ καὶ κομψὸν ἡ κακία γέγονε ἐπεισόδιον. ἔτι τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τοῦ ποιήματος πολλοστημόριόν ἐστι, καὶ μικρὸν ἐπέχει πανταπασιν ἐν τῇ* C *κωμῳδίᾳ χωρίον. καὶ ὅτι πλεονάζει τὰ τοιαῦτα, ὅτι τῶν ἐν τῷ ποιεῖσθαι δοκούντων ἀπόλλυσι καὶ λυμαίνεται τὴν χάριν. τῆς δὲ κακίας ἀπαρίθμησαι πάντα πράγματα, καὶ πᾶς ὁ βίος ἐυθὺς ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορυφίδος ἀτυχημοτῶν καὶ ἐκπτώσεων, καὶ ταραττόμενος, καὶ μηδὲν ἔχων μέρος καθαρὸν μηδὲ ἀπερίλη-πτον (ὡς ὅτοι λέγουσιν) ἀΐσχιστόν ἐστι δέαμα πάντων καὶ ἀτερπέστατον. Primum vitium Dei providentiâ exſtitiſſe, ſicut voluntate poeta malum epigramma factum eſt, tantum abſurdi habet, ut abſurdius cogitari poſſit nihil. Deinde malum epigramma comœdiam ornat, & ad finem conſequendum adjuvat, poetâ ſpectatoribus riſum movere, vel lepidum aliqod proponere cupiente. At patrius ille, & ſupremus, ac juſtitiæ præſes Jupiter, optimúſqe, ut eum Pindarus nominat, artifex, non ſcilicet* D *drama aliqod magnum, & varium, multiplicive cognitioni ſerviens mundum fabricans, ſed urbem diis hominibuſqe communem, in qo una vitam exigerent juſtitia & virtute ducibus concorditer ac feliciter: qorſum ad pulcerrimum hunc finem opus habuit latronibus, homicidis, parricidis, tyrannis? Non enim jucundum Deo exordium avt elegans fuit vitioſitas. Præterea ineptum illud epigramma perexigua eſt comœdiæ particula, inqe ea minimum plane locum occupat: ac neqe abundant talia, neqe eorum, qa rectè facta videntur, cuiqam officiunt, avt venuſtatem ejus corrumpunt. At vitiis repleta ſunt omnia, totaqe vita ſtatim à primordio fabula uſqe ad coronidem decorum non ſer-* E *vans, aberrans à recto curſu, conturbata, nullam partem habens puram, avt reprehenſionis immunem, ut ipſi dicunt, omnium eſt dramatum turpiſſimum & injucundiſſimum.* Qanqam pro Chryſippo Marcoqe multa forſan dici poſſent, ſi candidam ſaltem ac benignam interpretationem verborum utriuſqe admiſerimus: verum ulteriùs de his impræſentiarum non lubet diſſerere. Illud tantùm adjiciam; in Plutarchi animadverſione verba illa, *πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θημίστιος Ζεὺς*, vitiata videri. qid enim habet commune *πατρῷος καὶ ὕψιστος*; Et prima qidem facie videri potlit, levicula inflexione *πρῶτος καὶ ὕψιστος* legendum. certè *ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἵκατος* Deus F pater noſtris dicitur. Eſajæ *c.* 44. *v.* 6. & Joanni *Apocal. c.* 1. *v.* 17. & *c.* 2. *v.* 8. & *c.* 22. *v.* 13. Verum locum iſtic *τὸ πρῶτος καὶ ὕψιστος* qem habeat, non video. Itaqe malim Plutarcho ipſo facem præferente legere, *πατρῷος καὶ σωτήριος καὶ θημίστιος*. Sic Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 29. Ὥστε περὶ τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος, *καὶ γενέτορος καὶ πατρὸς δίκης καὶ εὐνομίας. Ut etiam de Jove ſervatore, genitore, & patre juſtitia atqe æqitatis.*

§. 43. Μήτι ὁ ἥλιος] Lucianus itidem *de aſtrolog.* Τὰ ἴργα ἑκάστῳ αὐτῶν διῳρίσατο, τῇ Ἀφροδίτῃ μὲν εἰκὸν, *Iliad. i. v.* 429.

Ἀλλὰ σὺ γ' ἱμερόεντα μετίχεο ἔργα γάμοιο.

τὰ δὲ τοῦ πολίμου,

Ταῦτα δὲ Ἄρηϊ θοῷ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

Tuæ Venus jucunda magis connubia cura:
belli verò,
Cuncta citò hæc curæ fuerint Martí atqe Minervæ.

Gemino utitur argumento Plutarchus *in lib. de tranq. pag.* 472. *A.* dum qorundam omnia ambientium vanitatem retundit. Ἀλλ' ἴνιοι, inqit, τοὺς μὲν Στωικοὺς ὅιονται παίζειν, ὅταν ἀκούσωσι τὸν σοφὸν παρ' αὐτοῖς μὴ μόνον φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ στρατηγὸν καὶ ποιητὴν καὶ πλούσιον καὶ βασιλέα προσαγορευόμενον. αὐτοὺς δὲ πάντων ἀξιοῦσι τούτων. Καίτοι καὶ τῶν θεῶν ἄλλος ἄλλην ἴσχυν δύναμιν, ὁ μὲν Ἐνυάλιος, ὁ δὲ μαντικὸς, ὁ δὲ πειθοῦς ἱεροποιάζεται. καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὁ Ζεὺς, ὡς ὑ μετὸν αὐτῇ πολιμικῶν ἔργων, ἐπὶ γάμους ἀποστέλλει καὶ θαλάμους. *Sed nonnulli Stoicos ludere putant, qando ab iis audiunt ſapientem non modo prudentem, juſtum, fortem, ſed rhetorem qoqe, imperatorem, poëtam, divitem, regémqe cognominari, cum interim hos ſibi titulos arrogent omnes. Atqi deorum alius aliâ virtute praditus, hic bellicoſus, ille ſatidicus, rurſum alius lucri præſes nominatur. Et Venerem Jupiter, qod ad eam res bellicæ nihil pertinerent, ad nuptias & cubilia adlegat.* Et mox *C.* Οὐ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἣν ὁ πίφυκε, καὶ μὴ πρὸς ἄλλον ἄλλοτε βίον ζῆλον ἕλκειν καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν *Non omnia ſunt omnium: ſed oportet Pythicæ obtemperantem inſcriptioni, ſeipſum noſſe, deinde uti ſuo ingenio ad ea, ad qæ natura factus eſt: neqe id ad alius vita ſtudium trahendo, huic vim facere.* Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 22.

Διάφορα μὲν] Vide *ad l.* 9. §. 9. Seneca *qæſt. nat. præfat. l.* 1. *Occaſus ſiderum atqe ortus, & tam diverſas concordantium vias.*

§. 44. Εἰ οὖν] οὖν illud παρέλκειν videtur. eſt enim novi argumenti exordium. Vide *l.* 8. §. 3.

Καλῶς ἐβουλεύσαντο] Ità *l.* 3. §. 4. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πίστευσαι. *Iſta optima eſſe perſuaſum habet.* & *l.* 9. §. 28. Εὖ ἔχει πάντα. *Omnia bene ſe habent.* Vide & *l.* 7. §. 41. Epictetus *Diſſert. l.* 3. §. 24. Τῷ ὄντι κακῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἰαυτοῦ πολιτῶν, ἵν' ὅτιν ὁμοίως αὐτῷ. ἀλλὰ ταῦτα ὑ θεμιτὰ, οὐδ' ὅσια ἐνθυμηθῆναι. *Omnino rerum univerſitas male gubernatur, niſi cives ſuos curet Jupiter, ut ſimiles ſint ipſius. Atqi iſta nefas eſt vel cogitare.* Et *c.* 26. Καὶ σχατιώτῃ δὲ ἀγαθῷ ὁ λείπει ὁ μισθοδοτῶν, οὐδὲ ἐργάτῃ, οὐδὲ σκυτεῖ; τῷ δ' ἀγαθῷ λείψει; ὅτως ὁ θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὑτοῦ ἐπιτυγμάτων, τῶν διακόνων; τῶν μαντέων; οἷς μόνοις χρῆται παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους, ὅτι καί ἐσι, καὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα, καὶ ὅτι ἀνδρὶ ἀγαθῷ οὐδὲν ἐσι κακόν, ὅτε ζῶντι, ὅτε ἀποθνῄσκοντι. *Non deeſt qi ſortí militi ſtipendium det, non operario, non ſutori: & bono viro deerit? Itane Deus ſua mandata, ſuos miniſtros, ſuos teſtes negligit, qibus ſolis adverſus indoctos exemplis utitur, ac ſe & eſſe, & rectè gubernare omnia, bonóqe viro nihil eſſe malum vel viventi vel mortuo probat?* qæ noviſſima Socratis ſunt ex Platonis *apolog.* mutuata. Vide *ad l.* 10. §. 31.

Ἄβουλον γὰρ θεὸν] Vide *l.* 2. §. 11.

Ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν] *amplecti & acqieſcere.* hoc eſt enim τὸ στέργειν, φιλεῖν καὶ προσανακαύεσθαι, ut Marc, *l.* 4. §. 31. Demoſthenes *de coron.* Εἰ δὲ φησιν ὅτος, δείξατε. κἀγὼ στέξω, καὶ σιωπήσομαι. *acqieſcam, & conticeſcam.* Iſocrates *ad Demonic.* Στέργε τὰ παρόντα. *præſentibus acqieſce, contentus eſto.* Plutarchus *Antonio*; Νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργομεν. *nunc rebus præſentibus contenti ſimus.* Polybius à Svida in Στέργω lavdatus: Νῦν δὲ, ὑ πρὸς ἡμῶν γὰρ ἐπιορκῶν, τὰ παρόντα στέργομεν. *Nunc verò (non enim nos pejerare decet) in præſenti rerum ſtatu acqieſcimus.* Incertus avtor apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Πάντων ἄρισον μὴ βιάζεσθαι θεούς.
Στέργειν δὲ μοῖραν. —
In cœlites vim non parare eſt optimum;
Sed amare fatum.

τῷ μηδενὸς βυλεύονται, πιστεύω μὲν ὐχ ὅσιον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ ἐυχώμεθα, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πράττωμεν, ἅπερ ἕκαστοι ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιώντας σὺν θεοῖς πράττομεν. οἱ δ' ἄρα τῷ μηδενὸς τ καθ' ἡμῶν βυλεύονται, [a] ἐμοὶ μὲν ἔξεστι τῷ ἐμαυτῷ βυλεύεσθαι. ἐμοὶ δέ ἐστι σκέψις τῷ συμφέροντι. [b] συμφέρει δ' ἑκάστῳ, τὸ κατ' ἐαυτῷ καταστατικῶς καὶ φύσιν. ἡ δ' ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτική. [c] πόλις καὶ [d] πάτρις, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ, μοι [e] ἡ Ῥώμη, ὡς δ' ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος.

la prorſus re conſilia ineunt, qod tamen impium eſt credere, qorſum tunc immolemus, ſupplicemus, juremus, alia faciamus, qæ facimus ſinguli, tanqam ſi Deos præſentes & converſantes nobiſcum habeamus: at ſi de nulla re, inqam, noſtra conſilia ineunt; qidni egomet mihi conſulam? mihi avtem deliberatio competit, de eo qod conducat mihi. conducit verò unicuiqe, qod eſt conſtitutioni & naturæ ipſius conſentaneum. porrò natura mea rationalis & civilis eſt: civitas & patria, qâ Antoninus, Roma; qâ homo, mundus. hiſce

a L. 9. §. 28.
b Sup. §. 16. 40.
c L. 2. §. 16. l. 3. §. 11.
d L. 12. §. 1.
e L. 2. §. 5.

ANNOTATIONES.

Grotius. Et apud eundem *tit.* 109. Sophocles:

Στέργειν δὲ τἀμπίστοντα, καὶ θεσθαι πρέπει,
Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ στέγειν τύχην.
Amare oportet caſus, ac, diſponere,
Non gemere ſortem, ut aleatorem bonum.

Ità enim accipio illa, Σοφὸν κυβευτὴν, qomodo Flaccus dixit in *art.* — *fidus Interpres* —
pro, ſicut *fidus interpres.* Et lib. 1. Epiſt. 2.

Ruſticus expectans, dum deflust amni —

pro, *Ruſtici inſtar eſt expectantis.* Vide *l.* 3. §. 16. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 7. §. 38. & *l.* 10. §. 6, 11. Theodoretus deniqe *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 480. *C.* Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, τέχνην μαθεῖν ἱέμενος τινα, φοιτᾷ μὲν τῷ διδάσκειν ἐπισταμένῳ, στέργει δὲ τὰ προσφερόμενα παρ' ἐκείνου μαθήματα. *Omnes homines, qi artem qampiam diſcere cupiunt, ad eos ſe conferunt, qi docere noverunt, & amplectuntur qa ab illis docentur.* Et mox: καὶ ὁ μὲν ἔχει τῶν γιγνομένων τὴν γνῶσιν. ὁ δὲ στέργει τὴν πίστιν. ubi malè vertit Acciaolus, *diſciplinas colit, & fidei inniititur*: cùm vertendum potius fuerit, *documentis acqieſcit, & fide contentus eſt.* hoc eſt enim qod prius dixerat, Πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ οὐκ ἀντιλέγει τῷ διδάσκοντι. *Credit iis qa dicuntur, nec docenti repugnat.* Et in ſyntaxi diverſa, apud Iſocratem *in Panathen.* Ἀναγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσιν. *Eis qa jam obtigerunt acqieſcere neceſſe eſt.* Idémqe *de pace pag.* 283. Ὁρῶσι γὰρ ἡμᾶς οὐ στέργοντας οἷς ἂν ἔχωμεν, ἀλλ' ἀεὶ τῶ πλείονος ἐρῶντας. *Nam dum non contentos, ſive acqieſcentes eis, qa poſſidemus, ſed plura ſemper appetere cernunt.* de Scopa Polytius Svida referente: Οὐκ ἤστεργε τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' ἀκόρεστος ἦν. *Non contentus erat præſentibus; ſed erat inſatiabilis.* qod mox qaſi interpretatus ipſe, οὐκ ἀρκισθεὶς τούτοις, inqit. Lucianus item a Budæo adductus: εἰ δέ τις ἀσθαίρητος ἤλιτε, στέργειν ἐστὶ δίκαιον τοῖς ἐγνωσμένοις. *acqieſcere eis qa decreta & ſtatuta ſunt.* Et apud Svidam avtor innominatus: Ἐκεῖνος οἶμαι δυνάμει στέργειν ἀναγκάζετο τύραννος. *Ille, ut opinor per vim bis contentus eſſe cogebatur.* Libanius *Orat.* 3. *de Alexandro*; Οὐδεὶς κεκλημένος, ᾧ στέργειν ἄξιον, ἐπιχειρεῖ τῷ πλείονι. *Nulla re partâ, qi contentum eſſe aqum foret, affectabat & aggrediebatur amplius qiddam.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. exact.* Ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ἧττον τοῦ πρώτου ἀξίως. ἐν ᾧ στέργει τὴν παροῦσαν, πλέον ἐυδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν, ὃν οὐκ ἔλαβεν. *Sed qivis in qem locum vocatus eſt, in illo maneat, licet dignus eſſet meliori, rebus præſentibus contentus magis laudabitur, qàm ſi illum, qem non obtinebat, qæſierit.* Eodem ſenſu & τὸ ἀγαπᾶν uſurpatur. Libanius *vit. ſua. p.* 7. *C.* Ὁμωμόκει δὲ ἤδη τοῖς παροῦσιν ἀγαπήσειν. *Qum jam juraſſem me præſentibus contentum fore.*

Ἢ μηδὲ θυωμεν, μηδὲ ἐυχώμεθα] Apulejus *de Deo Socrat.* *Nullus*, inqis, *Deus rebus humanis intervenit. cui igitur preces allegabo? cui votum nuncupabo? cui victimam cadam? qem miſeris auxiliatorem, qem bonis favtorem, qem adverſatorem malis in omni vita ciebo? qem denique, qod freqentiſſimum eſt, jurejurando arbitrum adhibebo?*

Ἐξεστι περὶ ἐμοῦ βυλεύεσθαι] τὸ προνοᾶσθαι τῶν ἀπρονοήτων, *ſolicitè providere rebus, qas providentia expertes ajunt*, ut Tatianus *contr. Grac. pag.* 143. . Ità *l.* 9. §. 28. μὴ κἀμὲ σὺ εἰκῇ, *tu ne temerè feraris.*

Κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευήν] Vide *ſuprà* §. 16, 40. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 9. §. 28.

Πόλις καὶ πάτρις, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη] Ità Cicero *contr. Rullum* 2. *Roma communis patria omnium noſtrûm.* Et Modeſtinus in *Pandect. l.* 50. *tit.* 1. *leg.* 33. *Roma communis patria noſtra eſt.* Seneca verò *ad Helv. c.* 6. de eadem, ſenſu havd pavlò latiore, ratione hominum ex omnibus locis terriſqe eò confluentium, ibiqe ſedes figentium ſuas; *Qa velut communis patria poteſt dici.* qomodo de Italia Plinius *hiſt. nat. l.* 3. *c.* 5. *Una cunctarum gentium in toto orbe patria.* Et Ariſtides *Orat. in Romam*, ratione civitatis gentibus aliis communicatæ *Tom.* 1. *p.* 374. Τὸ Ῥωμαῖον, οὐ πόλεως, ἀλλὰ γένους ὄνομα κοινὸν τινος. καὶ τοῦτο οὐκ ἐνὸς τῶν πάντων, ἀλλ' ἀνειρῆσθαι πᾶσι τοῖς λοιποῖς. *Ut jam Romanum nomen ſit non urbis alicujus, ſed generis totius, nec unius qidem alicujus, ſed qod reliqis omnibus exæqaretur. p.* 375. Πολλοὶ μὲν, inqit, ἐν ἑκάστῃ πόλει πολῖται ὑμέτεροι, οὐκ ἧττον ἢ τῶν ὁμοφύλων, οὐδ' ἰδόντες πω τινὲς αὐτῶν τὴν πόλιν. τοσοῦτον ἐξηγάγετο τὸ τῆς

A πόλεως ὄνομα. *Jam & multi ſunt in urbibus ſingulis veſtri cives non minùs qàm urbis ſuæ, licet eorum aliqi nunqam viderint civitatem ſuam, in tantum producitis urbis cognomen.* Cicero *de legib. l.* 2. *Ego meherculè municipibus omnibus duas eſſe cenſeo patrias, unam natura, alteram civitatis. ut ille Cato, cùm eſſet Tuſculi natus, in populi Romani civitatem ſuſceptus eſt. itaqè cum ortu Tuſculanus eſſet, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris.* Tum, ubi in Atticis idem oſtendiſſet, unde & Evripides *Ione*,

— παῖρις γῆ δ' Ἀθηναίων πόλις.

ſubjungit, *Sic nos & eam patriam dicimus, ubi nati; & illam, qà excepti ſumus. Sed neceſſe eſt caritate eam præſtare,* B *in qa reipublicæ nomen & univerſa civitatis eſt. dulcis avtem non multò ſecùs eſt ea qa genuit, qàm ea qa excepit. itaqe ego eſſe hanc meam patriam prorſus nunqam negabo, dum illa ſit major, & hac in ea continebitur.* Duplici ergo nomine *patria* Marco *Roma*, & ortûs ratione, & civitatis, nam & *Roma natus eſt.* Capitolinus.

Ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος] Ità Theodorus Atheus, ἴδιαν πατρίδα τὸν κόσμον. *Mundum eſſe patriam.* Laërtius *l.* 2. in *Ariſtip.* qod idem & alii. Vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 3. §. 11. Herculis eſt apud Tragicum vox, à Plutarcho *de exil.* & Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. lavdata:

Ἀργεῖος, ἢ Θηβαῖος. εἰ γὰρ ἴυχομαι
Μιᾶς. ἄπας μοι πύργος Ἑλλὰς πατρίς.
Argivus an Thebanus: havd unam mihi
Adſcribo; patria urbs eſt Graja qalibet.

Verùm latius patriam ſuam porrigit Crates Thebanus apud Laërtium *l.* 6. in *Hipparchia*:

Οὐχ εἷς πάτρα μοι πύργος, ἀ μία πίτνα.
Πάσης δὲ χίρσος, καὶ πόλις μοι δόμος
Ἕτοιμος ἡμῖν ἐνδιαιτᾶσθαι πάρα.
Mihi patria non urbs una, non una eſt domus:
Verùm qot urbes, qot domos tellus habet,
Totidem mihi ſunt aqa ad hanc vitam loca.

D Grotius. Sed & Socrates, de qo Plutarchus *ibidem.* Ὁ δὲ Σωκράτης βέλτιον, οὐκ Ἀθηναῖος, ἀλλὰ κόσμιος εἶναι φησας, ὡς ἂν τις Ῥόδιος ἢ Κορίνθιος. ὅτι μηδὲ Σουνιεὺς, μηδὲ Ταινάριος, μηδὲ Κεραυνίοις ἐνίκλινεν ἑαυτόν. *Et Socrates melius, qi non Atheniensem, non Græcum, ſed mundanum, & mundi civem ſe eſſe dixit. Noluit enim ſic à patria iſta appellari, qomodo Rhodius avt Corinthius aliqis diceretur,* neqe *ſe incluſit Sunio, neqe Tenaro, avt Ceraunis montibus.* Subjungit Plutarchus ex Evripide.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν περίξ ἔχουθ' ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις.
E Οὗτοι τῆς πατρίδος, ἡμῶν ὄροι εἰσίν.
Vides ſublime fuſum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur.
Illi patria noſtra ſunt termini. Seneca *Epiſt.* 102. *Primùm homulem non accipit patriam; Epheſum, avt Alexandriam, avt ſi qod eſt etiamnum freqentius incolis, latius tectis ſolum. illi patria eſt, qodcunqe ſuprema & univerſa circuitu ſuo cingit. hoc omne convexum, intra qod jacent maria cum terris, intra qod aer humana divinis ſecernens etiam coniungit, intra qod diſpoſita tot numina in actus ſuos excubant.* Democritus item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. F Ψυχῆς γὰρ πατρὶς ὁ σύμπας κόσμος. *Qelibet terra homini ſapienti eſt pervia: anima namqe ſortis univerſus mundus patria eſt.* Qod Evripides *ibidem* lavdatus ex Muſonii *de exil.*

Ἅπας μὲν ἀνὴρ ἀστῷ πεφύκαμεν.
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.
Patet omne cælum præpeti Jovis alsi:
Ità terra qævis patria eſt forti viro.

Grotius. Et in eundem ſenſum Naſo *Faſt. l.* 1.

Omne ſolum forti patria eſt; ut piſcibus æqor,
Et volucri vacuo qicqid in orbe patet.

In Homeri epitaphio è vetteri marmore à Falkenburgio *ad Nonni Dionyſiaca* repræſentato; G

Πατρὶς ἐμοὶ χθὼν πᾶσα. —
Patria mi terra eſt omnis. —

De Chriſticolis Juſtinus *Ep. ad Diognet. p.* 497. Πᾶσα ξένη, πατρὶς ἐστιν αὐτῶν. καὶ πᾶσα πατρὶς, ξένη. *Omnis peregrina regio patria eſt eorum: & omnis patria eſt peregrina.* Diſtinctius, & ad Marci

mentem

æ civitatibus qæ utilia, & mihi sint bona.

§.45. Qæcunqe unicuiqe contingunt, universo conducunt. hoc sufficere poterat. sed & illud adjiciatur, qod in universum observatione habitâ deprehendes, qicqid alicui conducit, etiam aliis conducere. conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.

§.46. Qemadmodum afficere te solent ea qæ in theatro locisqe ejusmodi repræsentantur, ut eadem

[a] τὰ δ' πόλεσιν ἂν πεύζοις ὠφέλιμα, μόνα ἔστι μοι ἀγαθά. a L.4.§.23 l.5.§.22.

§.45. [b] Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρει. ἤρκει δ' ἂν τοῦτο. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις, ὡς ἐπίπαν ὄψει θεραφυλάξας, ὅσα ἀνθρώπῳ * ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις, [c] κοινότερον ἤδη τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω. b L.5.§.8. * καὶ f. c L.2.§.9. * Ὡσπερ Lug. Ὅπερ Xyl.

§.46. * Ὅσπερ προσίσθαί σοι τὰ ἀμφὶ τὸ θεάτρον καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς [d] ἀεὶ τὰ αὐτὰ ἐμ- d L.2.§.14. Sup.37.

ANNOTATIONES.

mentem proximè, Epictetus *l.* 2. *c.* 5. Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; μέρος πόλεως, πρῶτος μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἐγγύτατα λεγομένης, ἢ τί ἐστι μικρὸν τῆς ὅλης μίμημα. *Quid enim est homo? Pars civitatis, primùm ejus qæ ex Diis constat & hominibus: deinde illius qæ proximè te attingit, qaqe universi parvum qoddam simulacrum est.* Et *cap.* 15. Τῆς ἀνωτάτω πόλεως πολίτην, καὶ τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς. *Civitatis istius civem, tam magnæ, qam parvæ.* Sed & Seneca *de otio sap. c.* 31. *Duas respublicas animo complectamur; alteram magnam & verè publicam, qâ Dii atqe homines continentur; in qa non ad hunc angulum respicimus, aut ad illum, sed terminos civitatis nostræ cum sole metimur; alteram cui nos adscripsit conditio nascendi. hac aut Athenienſium erit, aut Carthaginensium, aut alterius alicujus urbis, qa non ad omnes pertineat homines. qidam eodem tempore utriqe reipublicæ dant operam, majori minoriqe, qidam tantùm minori; qidam tantùm majori.* E primo genere est Marcus noster.

Τὰ ταῖς πόλεσιν] Vide *l.* 5. §. 22. & *infrà* §. 45, 54.

§.45. Τῷ ὅλῳ συμφέροντι] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8.

Ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἰδίοις ἀνθρώποις] legendum forsan, καὶ ἰδίοις. hoc est, *ea qa hominum alicui eveniunt, non universo tantùm, sed hominibus etiam aliqo modo conducere.*

Κοινότερον] *Sed nunc vocabulum utilis accipiamus latiùs, ut etiam rebus mediis pateat.* Xylander. imò, τὸ συμφέρον, sive *conducibile, nunc vulgari modo accipiatur, qatenus de rebus mediis enunciatur.* ità *l.* 2. §. 9. Ὡς ἂν τις κοινότερον συγκρίνοι. τὸ συμφέρον enim sive *conducibile* de rebus mediis Stoici vix concesserint. qæ illi χρήσιμα ἢ ἔυχρηστα esse ajebant, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα. id est, *utilia*, sed non *conducibilia*. Vide *ad l.* 3. §. 6, 11. & *l.* 8. §. 7. Ità Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 20. ubi Carneadis illa retulerat; Ἕκαστον τῶν φύσει γεγονότων, ὅταν τὸ πρὸς ὃ πέφυκε κατὰ γένος τέλος, ἀφίκηται. *Unumqodqe eorum qæ à natura fiunt; qum suum assequitur finem, ad qem natum est, juvatur & commodè tractatur.* subjungit, κοινότερον οὖν τῆς ὠφελείας, ἣν ἔυχρηστον ὄντως λέγωσιν, ἄκουσον. *Communius enim utilitatem interpretari oportet, qàm illi vocant usum commodum.*

§. 46. Ὅσπερ προσίσθαί] ὅπερ Xylander legisse videtur. Lugdunensis ὥσπερ exhibet. προσίστασθαι, *aliqando offendere, molestum esse, tædio afficere.* Ità Dionysius Halicarnasseus *de dictione Isocratica.* Πᾶς ὁ τῶν σχημάτων κόσμος πολύς ἐστι παρ' αὐτῷ, καὶ λυπεῖ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκευήν, προσιστάμενος ταῖς ἀκοαῖς. id est, *obsidens aures & offendens.* qod alibi dixit idem, κόπτειν τὴν ἀκρόασιν. confirmat autem hoc differtè id qod à Marco hîc dicitur, tenorem unum eundemqe visorum dictorumve continuum, fastidium afferre. qanqam contra Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 8. αὐτὴ ἡ καινολογία πᾶσι προσίστασθαι. *innovatio ipsa qosqe offendebat.* Idem itidem *in ad Hebr. Orat.* 8. de rudimentis pietatis Christianæ primis, qæ *lactis* nomine apud Apostolum designantur; Ὅρα γάρ πῶς ἡμῖν ταῦτα προσίσταται. (τοῖς τελείοις, utique) ἀλλ' ἐκείνους ἤρεσεν, ἡδέως προσιστάμενα αὐτοῖς. *Vide qomodo nos adultiores ista nunc offendant; cùm illos tamen rudiores tunc alerent, ipsos nevisqam offendentes.* atqe isto qidem sensu τὸ προσίστασθαι hic sumi oportebat, si ὥσπερ legeremus. Verum ὅπερ malim; qia τοῦτο sequitur; ut significet, hic potiùs προσίστασθαι, *contingere, usu venire*, qomodo Plato in *Theæt.* Ταῦτα δὲ ὅταν περάτων προσίσταται αὐτοῖς. *Hæc eis nè in somnis qidem facere usu venit.* Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 37. Platonicum illud explicans, εἰς δὲ δεῖπνα καθίσαι δὲ ὅταν, φησί, προσίσθαι. *Nec cænas lautas vel somnio ait sibi obtigisse.*

Λεὶ τὰ αὐλᾶ] Quærit Aristoteles *problem. l.* 21. *q.* 14. Διὰ τί τὰ αὐλᾶ συνεθιζομένοις τε ἡδέα φαίνεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. *Cur eadem & assvescentibus svavia, & admodum crebrò utentibus insvavia sentiantur.* Summa solutionis est. Ὅτι τὸ μὲν ἔθει ἕξιν δεκτικήν τινος ἐν ἡμῖν ποιεῖ, ἡ πλήρωσις. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρισθαί τε, πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄγγειον. legendum καὶ expuncto, καθάπερ ἀγγεῖον. & in proximis, pro ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία. ἔστι γὰρ [καθάπερ ἀγγεῖον] τί ἡ ἐπιθυμία. adfirmant sequentia: αἱ μὲν ἕξεις γυμναζόμενα αὔξονται καὶ ἐπιδίδοασι. τὰ δὲ ἀγγεῖα σκεδαννύμενα ἧττον μείζω γίνεται. διόπερ τὸ μὲν ἔθει, ἂν γυμνάσιον, αὔξει τὴν δεκτικὴν ἕξιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφερόμενον, σκέδαν μὲν καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν. ἧς πληρωθείσης, οὐκέτι προσιμεθα. *Quia consvetudo habitum nei cujusqam ca-*

pientem in nobis efficit, non satietatem. Frequens autem usio desiderium explet: qod & ipsum qasi cavssa qadam est. Habitus ergò qum exercitantur, avgentur atqe proficiunt. Conceptacula verò infarcta nihilo ampliora redduntur. Qamobrem consvetudo qum exercitatio sit, avget habitum illum capientem. Qod autem usu crebro in cibo assumitur, infarcit qidem, expletqe desiderium: qo expleto non amplius esium recipimus. Plutarchus in *pædagog. p.* 7. *B.* Μουσδία, ἐν ἅπασιν πλήσμόν τι καὶ πρόσωτις ἔχει. ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν, καθάπερ καὶ ἄλλοις ἅπασιν, ἐν ἀκούσμασι καὶ θεάμασι. *Ubiqe unius tenoris cantilena satietatem affert & offendit: varietas delectat hic & ubiqe, at in auditionibus & spectaculis.* Isocrates *ad Demon.* §. 12. Τοὺς ἐντεύξεις μὴ ποιοῦ ταῖς αὐταῖς, μηδὲ μακρὰς περὶ τῶν αὐτῶν. πλησμονὴ γὰρ ἁπάντων. *Ne sapius eosdem, neqe verbosius isdem de rebus alloqare. Est enim rerum omnium satietas.* Contrà;

—— μεταβολὴ πάντων γλυκύ.
Omnium mutatio dulcis.

Evripides *Oreste.* Idémqe *Antiop.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 63.

Κόρος δὲ πάντων. καὶ γὰρ ἐν καλλίστοις
Λέκτροις ἐν αἰσχροῖς εἶδον ἐκπεπλυγμένους.
Δαῖτες δὲ πλησθεῖσ τις, ἄσμενος πάλιν
Φαύλῃ διαίτῃ προσκαλεῖν ἥσθη τόμε.
Rerum satietas omnium est. turpes toros
Vidi sequentem, pulcra cui conjunx domi:
Et plenus epulis aliqis è vili cibo,
Novitate commendante, cepit gaudia.

Grotius. Gregorius Nazianzenus *de pace, Orat.* 3. Τροφῆς καὶ ὕπνου καὶ ᾠδῆς κόρος ἐστί, καὶ τῶν αἰσχίστων. ὡς λέγεται. καὶ πλησμονὴ πάντων, οὐ τῶν ἀλγεινῶν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἡδίστων. καὶ πάντα εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ τε καὶ περιτρέπεται. *Ut cibi, & somni, & cantus, rerumqe obscenissimarum, ut ajunt, satietas sit, omnisqe non modo molestarum, sed etiam jucundissimarum rerum saturitas & fastidium tandem oboriatur, cunctaqe inter sè vicissim immeent & convertantur.* In animo forsan habebat Pindari illud *Nem. Od.* 7.

—— κόρον δ' ἔχει
Καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' Ἀφροδίσια.
—— *satietatemqe habet*
Et mel, & svaves flores Venereos.

Vel Homeri illud *Il. v. v.* 636.

Πάντων μὲν κόρος ἐστί, καὶ ὕπνου, καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.
Omnium quidem satietas est, & somni, & amoris,
Cantusqe dulcis, & elegantis saltationis.

Vel etiam Moschi illud *Idyll. 4. v.* 71.

—— καὶ ἐυφροσύνης κόρος ἐστί.
—— *& lætitiæ satietas est.*

Idémqe *de Theolog. Orat.* 1. Οὐ τὸ μεμνῆσθαι διηνεκῶς πολύ, τὸ θεολογεῖν δὲ. οὐδὲ τὴν θεολογίαν, ὥσπερ (ὅπερ f.) ἐνιοῖς, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν. οὐδὲ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν. ἡ γὰρ μέλιτος πλησμονὴ καὶ κόρος ἐμεῖν ἐργάζεται, καίπερ ὄντος μέλιτος. *Ne qis perpetuo Deum memoriâ teneat, haud veto, sed ne de Deo disputet: imo nec hoc prohibeo, ne de Deo disputet.* (*id enim pium est*) *sed nè intempestivè: nec hoc ago, ut docendi munus expleat, sed nè mediocritatis fines transiliat. An verò qum mellis qoqe ipsius, qantumvis dulcis, satietas vomitum moveat,* &c. Allusit ad Regis sapientissimi dictum, *Proverb. c.* 25. *v.* 16. *Mel si offenderis, qod satis est comedas, nè saturatus illo, evomas rursus: Ita pedem tuum studiosè contineas ab ædibus vicini tui, nè satur tui cum fueris, odio te habeat.* scilicet. *Saturatus stomachus, non oblata solùm renuit, sed ingesta etiam rejicit.* Evcherius *in Gen. q.* 1. Itaqe Salvianus *Epist.* 1. *Gratiâ meorum rogatus utor interdum, sed tamen parcè, & apud pavcos, nè gratiâ ipsâ ingratè utar.* In Petronii *fragm.*

Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gaudet habere vices.
Taurus amat gramen mutatâ carpere valle:
Et fera mutatis sustinet ora cibis.
Ipsa dies ideo grato nos protulit hausiu,
Qod permutatis hora recurrit equis.

Cassiodorus *l.* 7. *Epist.* 36. *Nemo dubitat, homines suâ varietate recreari: qia in continuatione rerum magnum mentibus esse constat fastidium. dulcedo mellis, si assiduè sumatur, horrescit. Serena ipsa, qamvis magnopere desiderentur, jugiter adepta fordescunt.* & *l.* 2. *Ep.* 3. *Ipse qoqe annum temporum pater, qadrifariâ*

ὁρώμενα, καὶ τὸ ὁμοιόδις, ὡσοσκορῆ τὶ ἡδὺ παιᾶ. ἕτο καὶ ἐπὶ ὅλε ἕ βίε πάσχειν. a πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ὲκ τ̃ αὐτ̃ων. μέχρι τίν@ ἄν;

a L.7.§.1. l.9.§.28.

b L.3.§.1. l.4.§.48.

§. 47. Ἐννέᾳ συνεχῶς b παντοίας ἀνθρώπας, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν ἢ ἐθνῶν, πεπιεσμένας. ὥστε καλέναι ἕτο μέχρι Φιλισίων@, καὶ Φοίβε, καὶ Ὀριγανίων@. μέλλει νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φῦλα. ἐκεῖ ἢ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπε τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι ἢ c σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτ@, Πυθαγόρας, Σωκράτης. τοσοῦτοι ἢ ἥρωες πρότερον. τοσοῦτοι ἢ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι. ἐπὶ τούτοις ἢ Εὔδοξ@, Ἵππ-

c L.7.§.19.

semper uniformiter exhibita, ſpectandi ſatietatem pariant: eodem modo & in vita tota ſis affectus. univerſa enim ſunt ſurſum deorſum eadem, & ex eiſdem. quouſque igitur?

§.47. Iſtud jugiter cogita, omnis generis, omniúmque tam ſtudiorum, qàm & nationum, homines, mortem obiiſſe. deſcende hoc modo uſque ad Philiſtionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias claſſes te transfer. eò nimirum nos concedere oportet, qò tot oratores diſerti, tot philoſophi verendi, Heraclitus, Pythagoras. Socrates; tot heroes priſci; tot hos ſecuti imperatores, tyranni: Evdoxus inſuper, Hip-

par-

ANNOTATIONES.

fariâ ſe diverſitate componit: nec deſiderium caperet, ſi novitatis gratiam non haberet.

Τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ] De Circenſibus Plinius minor *lib.9. Epiſt. 6. Nil novum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectâſſe ſufficiat. qo magis miror tot millia virorum tam puerilster idemtidem cupere, currentes eqos, inſiſtentes curribus homines, videre.* Qi & ideo miratur, *non vulgus tantùm, ſed qoſdam qoqe graves homines, in re inani, frigidâ, aſſidua, tam inſatiabiliter deſidere.* Vide *ad l.7.§.3.*

Καὶ τὸ ὁμοιοδὶς] Cicero *de invent. l.1. Omnibus in rebus ſimilitudo eſt ſatietatis mater.* Et Fabius *l.9. c.4. Virtutes etiam ipſa tadium pariunt, niſi gratiâ varietatis adjuta.* Et mox: *Ex ſimilitudine tadium & ſatietas creatur.*

Πάντα ἄνω κάτω] Alluſit ad Heracliti dogma illud apud Laërtium *l.9. c.8.* Τὴν μεταβολὴν, ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſurſùm infraqe ducentem.* Vide *l.2.§.14. & l.4.§.32. & ſuprà §.37.*

Μέχρι τίνος ἢν;] Apud Senecam *Epiſt.77.* Stoicus qidam: *Cogita, qamdiu jam idem facias. cibus, ſomnus, libido: per hunc circulum curritur.* ipſe *Epiſt.24. Qoſdam ſubit eadem faciendi videndiqe ſatietas, & vita non odium, ſed faſtidium: in qod prolabimur, ipſâ impellente philoſophiâ, dum dicimus; Qouſque eadem? nempe expergiſcar, dormiam, ſatiabor, eſuriam, algebo; æſtuabo: nullius rei finis eſt: ſed in orbem nexa ſunt omnia: fugiunt ac ſequntur. diem nox premit, dies noctem: æſtas in autumnum deſinit; autumno hyems inſtat, qa vere compeſcitur. omnia tranſeunt, ut revertantur, nihil novi video; nihil novi facio. ſit aliqando & hujus rei nauſea. multi ſunt, qi non acerbum judicent vivere, ſed ſuperfluum.* Idem *de tranqill.c.2. Hoc qoſdam egit ad mortem, qod propoſita ſape mutando, in eadem revolvebantur, & non reliqerant novitati locum. faſtidio illis eſſe cepit vita & ipſe mundus: & ſubit illud* * *rabidarum* [* *tabidarum*, Lipſius] *deliciarum, Qouſque eadem?* Lucretius *l.3.* hoc argumento ſub Naturæ perſona mortis ſubeundæ æ janimitatem ſvadet, ſubituri qiritationem objurgat:

Qid tibi tantopere eſt, mortalis, qòd nimis agris
Luctibus indulges? qid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta priorqe,
Et non omnia pertuſum congeſta qaſi in vas
Commoda perfluxere, atqe ingrata interiere;
Cur non, ut plenus vitæ conviva, recedis?
Sin ea, qæ fructus cunqe es, periere profuſa,
Vitaqe in offenſa eſt, cur amplius addere qaris;
Rurſum qod pereat malè, & ingratum occidat omne;
Nec potius finem vitæ faciis atqe laboris?
Nam tibi præterea qid machiner inveniámqe
Qod placeat, nihil eſt. eadem ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
Confecti langvent, eadem tamen omnia reſtant;
Omnia ſi peragas vivendo vincere ſæcla.

Et pavlò póſt:

Præterea verſamur ibidem, atqe inſumus uſque:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.

Qod idem Seneca *Epiſt.* ſuperiùs memoratâ. *Ecqid habes propter qod expectes? voluptates qa te morantur ac retinent, conſumſiſti: nulla tibi nova eſt: nulla non jam odioſa ipsâ ſatietate. nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactum reſervabit.* Iſte avtem jugis rerum tenor Chironem etiam immortalitatis tædio affecit, ſi Luciano *in νεκρικοῖς* credimus. Τὸ γὰρ ἡδὺ, inqit, ἴσως τι ποικίλον τι, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἡγοῦμαι εἶναι. ἰσὰ δὲ ζῶν ἀεὶ, καὶ ἀπολαύων τῶν ὁμοίων, ἡλίε, φωτὸς, τροφῆς. αἱ ὄρεαι δὲ αἱ αὐταὶ, καὶ τὰ γιγνόμενα ἄπαντα, ἐξῆς ἕκαστον, ὥσπερ ἀκολουθοῦντα, θάτερον θατέρῳ. ἐνεπλάσθην γῶν αὐτῶν. ἡ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταστρέφειν ὅλως, τὸ τερπνὸν ἦν. *Nam qod jucundum vocant, varium illud, & neutiqam ſimplex eſſe duco. Verùm ego cùm ſemper viverem, iisdemqe fruerer, ſole, luce, cibo: tum eadem hora, & qacunqe in vita contingunt, ordine ſingula recurrerent, atqe aliis alia per vices ſuccederent, eorum me cepit ſatietas. Neqe enim in eo voluptas eſt ſita, ſi ſemper iisdem fruare, ſed ſi omnino permutes.* vide *l.12.§.35.*

§.47. Τεθριῶλαι;] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.*

Φιλισίωνος] *Philiſtionis* Nicæi C inici Socrati coætanei meminit Svidas. *Philiſtionis* Locri, qem & antiqum appellat, Plutarchus *Sympoſ. l.7.c.1.* & ex Plutarcho Gellius *l.17.c.11.* Et is forſan eſt, cui libros *de diæta*, qi Hippocratis nomen præferunt, à nonnullis adſcribi avtor eſt Galenus *in Comment. ad lib. de diæt. in morb. acut.* qiqe à Plinio inter eos, è qibus ſua delibavit, recenſetur.

Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ] Eò nos commigrare & concedere oportet, qò tot ante nos heroes, principes, tyranni, oratores diſerti, artifices periti, philoſophi tum graves, tum & rerum humanarum irriſores, conceſſerunt. *ad domum* ſcilicet *virentis cuiqe deſtinatam.* ut Job. *c.30. v.23.* vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.* Seneca *Ep.77. Eò ibis, qò omnia eunt. qid tibi novum eſt? ad hanc legem natus es. hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc majoribus ante te, hoc omnibus poſt te. Series invicta, & nullâ mutabilis ope, illigat & trahit cuncta. qantus te populus morituorum ſequetur, qantus comitabitur? fortior, opinor, eſſes, ſi multa millia tibi commorerentur. atqi multa millia hominum & animalium hoc ipſo momento, qo tu meri dubitas, animam variis generibus emittunt. tu avtem non putabas te aliqando perventurum ad id, ad qod ſemper ibas? nullum ſine exitu iter eſt.* Τὸν θάνατον avtem μεταβολὴν Marcus dixit; qomodo μεταβιβασιν Plato *Phædone pag.86. F.* Ἔυχεσθαί γε τοῖς θεοῖς ἐξεῖσί τε καὶ χρὴ τὴν μεταβίβασιν τὴν ἐνθένδε ἐκεῖσε εὐτυχῆ γενέσθαι. *Licet & oportet orare Deos, ut felix ſit tranſmigratio noſtra.* μεταβαλεῖν, *mutare*, ſed & *ſedem mutare, de loco in locum migrare.* Ità Ariſtoteles *hiſt. anim. l.8.c.12.* de gruibus, μεταβάλλουσιν ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτε. *Qæ ex Scythicis campis ad paludes Ægypto ſuperiores veniunt.* & de piſcibus, οἱ μὲν ἐκ τῦ Πόντε, ἢ εἰς τὸν Πόντον μεταβάλλουσι. *Alii ex Ponto, aut in Pontum tranant.* indè μεταβολὴ pro *migratione.* Ariſtoteles *ibidem.* Τὰ μὲν ἐκ τῶν ἰγνὺς τόπων ποιούμενα τὰς μεταβολὰς, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτων. *Alia de locis vicinis diſcedunt, alia de ultimis.* Thucydides *l.1. p.2.* Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐσχατέρων ἴσχυεν. *Ut avtem qaqe terra optima erat, ita ſemper mutationibus incolarum maximè obnoxia erat.* Vide *ad lib. 5. §.13.*

Φιλόσοφοι] Vide *l.3.§.3. & l.7.§.19.*

Στρατηγοὶ, τύραννοι] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.32, 48.* Tragicus à Plutarcho *ad Apoll.* lavdatus:

Πῦ γὰρ τὰ σεμνὰ κεῖνα; πῦ δὲ Λυδὸς
Μίγας δυνάστης Κροῖσος, ἢ Πέρξης βαρὺς
Ζεύξας θαλάσσης αὐχέν' Ἑλλησποντίας;
Ἅπαντες εἶδον ἦλθον εἰς Λήθης δόμους.
Ubi ille qondam faſtus? ubi nunc Lydia
Dominator ingens Crœſus? & Xerxes grave
Qi ratibus aqor junxit Helleſpontium?
Abripuit omnes orcus ad Lethes domum?

Grotius.

Εὔδοξ@] Εὔδοξ@ Αἰσχίνε Κνίδι@, ἀστρολόγ@, γεωμέτρης, ἰατρὸς, νομοθέτης. *Evdoxus Æſchinis filius, Cnidius, aſtrologus, geometra, medicus, ac legumlator fuit.* Laërtius *l.8.c.86.* Τοῦτον ἀντὶ τῦ Εὐδόξε ἔνδοξον ἐκάλεν, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης. *Hunc pro Evdoxo Endoxon ob famæ claritatem gloriámqe appellabant.* Idem *ibidem c.91.* qi & vitam ejus breviter deſcripſit. de eodem & Svidas. Strabo operis initio. Diodorus Siculus *l.1.* Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.1. c.12. & l.10. c.2.* (qos libros ideo Nicomacho filio, non Ariſtoteli patri tribuere videtur Laërtius) Plutarchus *de Iſid. & Oſir.* in *Marcell.* & *adv. Color.* & *adv. Epicur. p.1094. A.* qo loco memorabile iſtius votum commemorat: Ἤυχετο, παρασὰς τῷ ἡλίῳ, πρὴ καταμαθὸν τὸ σχῆμα τῦ ἄστρε, καὶ τὸ μέγεθ@ καὶ τὸ εἶδ@, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Phaethontis modo comburi voluit eâ lege, ut ſibi ante liceret ad ſolem adſtanti, figuram & magnitudinem, formámqe aſtri perdiſcere.* Seneca *qæſt. nat. l.7.c.3.* Gellius *l.17.c.21.* Philoſtratus *in Sophiſt.* Vitruvius *l.9.c.7, 9.* Petronius in *Satyr.*

Ἵπ-

parchus, Archimedes; alia acuta, sublimia, industria, versuta, arrogantia ingenia: ipsi vitæ hujusce caducæ & in dieculam durantis subsannatores, qalis Menippus, illiúsqe similes. hos omnes jam olim occubuisse memineris. at ecqid indè illis mali? ecqid & illis, qorum nè nomina qidem supersunt? unicum ergò istic est, qod sit plurimi faciendum, ut veritatem justitiámqe colens ipse, cum mendacibus injustísqe benevolè degas.

§.48. Oblectare te siqando libuerit, virtutes eorum, qi tecum vivunt, cogita; hujus industriam, illius modestiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliqam. nihil enim animum oblectat magis, qàm virtutum imagines in moribus eorum qi unâ degunt nobiscum exerentes se, &, qàm fieri potest confertissimè, mentis oculis se ingerentes. in promptu itaqe esto tibi istiusmodi.

§.49. Nunqid qòd tot pondo, non avtem trecen-

παρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, πανοῦργοι, [a] αὐθάδεις, αὐτῆς τῆς ὀπωπῆς καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλιαρώτεραι, οἷον Μένιππος καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. ἆρα πάντων τούτων ἐννοεῖς, ὅτι [b] πάλαι κόνις; τί οὖν ἔτι [c] ἀνθρώνειν ἀνοήτοις; τί καὶ τοῖς [d] μηδ' ὀνομαζομένοις ὅλως; [e] ἐν ὀλίγῳ πολλοῦ ἄξιον, τὸ [f] μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης [g] ἐυμενῆ τοῖς ψευστοῖς καὶ ἀδίκοις διακεῖσθαι.

[a] L.10.§.9.
[b] Inf. §.56.
[c] L.7.§.23.
[d] L.4.§.35.
[e] L.2.§.17. l.4.§.33.

§.48. Ὅταν ἐυφρᾶναι σεαυτὸν θέλῃς, [h] ἐνθυμοῦ τὰ πολυτρόπως τῶν συμβιούντων. οἷον, ἐπὶ μᾶλλον; τὸ [i] δεξιόν. ἐπὶ τὸ [k] εὐμεταδοτικόν. ἐπὶ ἄλλο τι ἀλλὰ [l] ἀδιάφορον; ἐν οἷς οὖν ἐυφραίνῃ, ὡς τὰ ἐκείνων μιμήματα τῶν ἀρετῶν ἐμφαινόσθω τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς οἷόν τε συμπίπτοντα. διὸ καὶ [l] πρόχειρα εἶναι δεῖ ταῦτα ἐκείνων.

[f] L.3.§.16.
[g] L.3.§.11. l.9.§.11.l.11.§.9.18.
[h] L.5.§.31.
[i] L.1.§.2.
[k] L.1.§.5.14.
[l] L.3.§.13.

§.49. Μὴ δυσχεραίνῃς, εἰ [*] τοσῶν δὲ πηχῶν λιτρῶν τοσῶνδε τινῶν.

ANNOTATIONES.

Ἱππαρχος] *Hipparchus* Nicæus, insignis item Mathematicus; qem *consiliorum naturæ participem*, Plinius vocat, *hist. nat. l. 2. c. 12.* & *ibidem c. 26. nunqam satis lavdatum*; & *qo nemo magis approbaverit cognationem cum homine siderum, animásqe nostras partem esse cæli.* Et mox: *eundem ausum, rem etiam Deo improbam*, (hominem loqi memineris potentiæ divinæ minùs gnarum, qàm vates facer prædicat, *Psal. 147. v. 4*) *annumerare posteris stellas, ac sidera ad nomen expungere*, (ità malim, qàm, *ad normam expangere*;) — *cælo in hæreditate cunctis relicto, si qisqam, qi tretionem eam caperet, inventas est.* De eodem Strabo *l. 1.* & *2.* & Ptolomæus in *Astronomic.*

Ἀρχιμήδης] *Archimedes celeberrimus geometricâ & machinali scientiâ.* Plinius *l. 7. c. 37.* de qo vide cùm alios, tum Plutarchum ex *Marcell. vit. ad l. 5. §. 1.* sed & qæ ille *ibidem* de eodem plura: qo loco inter alia refertur istius ad Hieronem arrogantissima vox illa. Ὡς οἱ γῶν εἶχεν ἑτέραν, ἐκίνησεν ἂν ταύτην, μεταβὰς οἷς ἐκέλευεν. *Si altera terra suppeditaret, digressum in illam hanc de sede sua emoturum.* vel ut Pappus in *mechan.* Δός μοι πᾶ στῶ, καὶ κινῶ τὰν γᾶν. *Des ubi consistam, & dimoturus sum terram.* sive ut Ludovicus Vives *de art. corrupt. l. 5. Si alter foret terræ glebus, se illum ad hunc tracturum, vel hunc ad illum impulsurum.* Cicero *Tusc. d. l. 1. Astrorum conversiones motúsqe omnes qi animo vidit, is docuit similem animum suum ejus esse, qi ea fabricatus in cælo esset. nam cum Archimedes Luna, Solis, qinqe errantium motus in sphæram illigavit, effecit idem, qod ille, qi in Timæo mundum ædificavit, Platonis Deus, ut tarditate, celeritate dissimillimos motus una regeret conversio, qod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, nè in sphæra qidem eosdem motus Archimedes sine divino ingenio potuisset imitari.* de qo artificio vide Clavdiani *Epigram. 21.* De eodem avtem Archimede videri possunt etiam Polybius *hist. l. 8.* Diodorus *l. 5. c. 9.* Vitruvius *l. 9. c. 3.* Cicero *Verrin. 4. pro Cluent.* & *Tusc. l. 5.* Athenæus *l. 5. c. 7.* Synesius *de insomn.* Proclus *in Euclid. l. 2. c. 3.* Evstathius *ad Il. α'.* ubi ἰκαλόγχειρον. & *ad Il. ι'.* ubi κεφαλοβόλον dictum refert Rhemnius Fannius *de ponder.* & Pisides apud Svidam in Δύναμις.

Αὐθάδεις] *Contumaces* Xylander. *peremptorii, fidentes* Casavbonus. *arrogantes*, malim. qanqam nec hoc satìs arridet, neqe enim in partem seqiorem usurpasse videtur Marcus istic. vixqe est ut uno verbo exprimam, qod voluisse sentiam. *qi de inventis suis summopere, placebat sibi.* Vide *ad l. 10. §. 9.*

Χλευασαι, οἷον Μένιππος] De *Menippo* Cynico Laërtius *l. 6. s. 99.* Φέρει μὲν οὖν σπουδαῖον οὐδέν. τὰ δὲ βιβλία αὐτῷ πολλῷ παίγνιόν ἐστι γέμει, καί τι ἴσον τοῖς Μελεάγρου τοῦ καθ' αὑτὸν γενομένου. *Edidit qidem nihil dignum memoriâ, at ipsius libri multo risu referti sunt, non secus atqe Meleagri, qi tempore ejus fuit.* Mitiùs tamen de Menippo Strabo *l. 16.* Ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογέλοιος. *Gadarensis fuit & Meleager & Menippus seria jocosè solitus exprimere.* Hinc avtem de Menippo Diogenes Polluci ab inferis reversuro in Luciani *mortualibus p. 262.* mandata dans: Ἢν που ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, (εὑρεῖς δ' ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ καθὰ τὸ Κράνειον, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους φιλοσόφων καταγελῶντα) εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι σοι, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, ἢ σοι ἐκποδὼν τὰ ὑπὲρ γῆς καταγελάσαι, ἥκειν ἐνθάδε πολλῷ πλείω ἐπιγελασόμενον. *Sicubi Menippum canem videris (invenies avtem ipsum Corinthi circa Craneum, avt in Lyceo, contendentes istos inter sè philosophos deridentem) dicas illi: Menippe, jubet te Diogenes, si satis ea qa in terris geruntur, derisisti, huc multo plura derisurus ventas.* Et in δὶς κατηγορούμενος, *pag. 236.* eundem appellat Dialogus, Φοβερόν τινα κύνα καὶ τὸ δῆγμα λαθραῖον, ὅσῳ καὶ γελῶν ἅμα ἔδακνε. *Terribilem canem, morsu latenter invadentem, qatenus mordet arridens.* Porrò à Menippo isto, scripta χλευαστικὰ καὶ σαρκαστικὰ *Menippea* dici solenne habent; ut Varronis *Satyra*, & Luciani *dialogi.* Qin & libellos illos ipsos, qi illius nomine vulgò circumferebantur, ab aliis Dionysio nempe Zopyroqe Colophoniis, sub Menippi persona fuisse compositos, non deesse qi tradant, Lacrtius testatur.

Ἐν ὁδὶ πολλῷ ἄξιον] Vide *l. 4. §. 32.* & *suprà §. 16.* Dio Prusæus *Orat. 16. p. 246.* Ἂν δὲ ἐκεῖνο ἐνθυμηθῇς, ὅτι μηδείς ἐστιν ὅλως τοῦ βίου χρόνος, ἀλλὰ πάντες οἱ μακάριοι καὶ λίαν εὐδαίμονες δόξαντες εἶναι, τεθνήκασι. καὶ σοι πάρεστιν ἤδη τοῦτο τὸ πέρας, κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἔλθῃς τοῦ βίου. πολὺν λῆρον ἡγήσῃ καὶ μεγάλην ἐνθύμιον, τὸ νομίζειν ὅλως τι δεινὸν εἶναι τῶν γιγνομένων, ἢ μέγα, ἢ θαυμαστόν, δίκαι γε ἐνὸς, τοῦ χωρὶς λύπης καὶ φόβου καὶ τῶν τοιούτων παθῶν διαγαγεῖν. *Si verò illud consideraveris, qod nullum sit omnino certum vitæ tempus, sed omnes beati, qiqe nimis felices sunt habiti, defuncti sint: & tibi jam adsit ille vitæ terminus, etiamsi diutissimè vivas: magnas putabis esse nugas. magnamqe stoliditatem existimare qicqam ex universis qæ fiunt, grave esse, aut magnum, aut admirabile, præter unum, qod mœstitia & timori atqe hujusmodi affectionibus non est subjectum.* Aristides in *Eteoneum Tem. 1. pag. 140.* Οὐ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, οὐδὲ τὴν εὐδαιμονίαν τούτῳ μετρεῖν, εἴ τις ὡς πλεῖστα ἴσχει πράγματα, οὐδ' εἴ τις τῷ μακρῷ γήρᾳ ἀπήλαυσεν, οἷα δὴ ἀπολαύειν εἰώθασιν ἄνθρωποι. ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῦτον κάλλιστ' ἔχειν, ὅστις τὸν δοθέντα αὐτῷ τοῦ βίου μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξέπλησε, καὶ ὅστις, ὥσπερ ποιητὴς, σοφώτατον ἄκουσεν ἦλθε καὶ ὁρᾶν, καὶ ἐλύσατο τὸ δρᾶμα. *Quæ non est qod vitæ cupidi simus, aut molestiarum multitudine, vel longa senectutis fructu, qalem qidem homines percipiunt, felicitatem metiamur potius, qam cum eo præclarissimè actum putemus, qi concessum sibi vitæ spatium in res optimas insumpserit, ac tanqam poeta qispiam nondum satiatis avditoribus & spectatoribus fabulam absolverit.*

Ἐυμενῆ] Ita *l. 3. §. 11.* ἐυνους, *benevole.* & *l. 9. §. 11.* μετὰ ἐυμενείας. *cum benevolentia.* & *l. 11. §. 9, 18.* μετὰ ἐυμενείας καὶ πραότητος. *cum benevolentia & lenitate.* & *l. 7. §. 22.* φιλεῖν καὶ τοὺς πλησίον. *etiam eos qi offendunt diligere.* Vide *l. 9. §. 27.*

§.48. Τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν] Nihil tam candoris ingenui proprium qam virtutes, qas ipse habeas, in aliis etiam adamare: qum *in alio sua qemqe natura delectet*: ut Plinius minor in *Panegyr.* & multò adhuc magis, in aliis etiam suspicere, qibus ipse careas. Plinius idem *l. 1. Epist. Neqe enim ego, ut multi, invideo aliis bonum, qo ipse careo: sed contrà, sensum qendam voluptatémqe percipio, si ea qa mihi denegantur, amicis video superesse.* Et *Epist. 17. Scias eum plurimis virtutibus abundare, qi alienas sic amat.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Virginitatem in cælum fero; non qa habeam, sed qia magis miser qod non habeo. ingenua & verecunda confessio est, qo ipse careas in aliis prædicare.*

Τὸ ἐυμετάδοτον.] Pavlus *ad Tim. Ep. 1. c. 6. v. 18.* ἐυμετάδοτους εἶναι. *faciles ad impertiendum.*

Πρόχειρα] Vide *l. 3. §. 13.*

§.49. Ὅτι τοσῶν δὲ τινων λιτρῶν εἰ] Qod de corporis ponderе Marcus, de robore Tullius in *Caton. Ne nunc qidem vires desidere adolescentis; non plus qàm adolescens etiam vires taxri aut elephantis desiderabam.* Objurgátqe eos Seneca *de benef. l. 2. c. 29.* qi eis corporis dotibus non contenti, qas natura ipsis assignavit, *queruntur qod magnitudine corporum non æquemus elephantes, velocitate cervos, levitate aves, imperu taxros; qod sagacitate nos narium canes vincant; qod acie luminum aquila, spatio ætatis corvi, multa animalia nandi facilitate.* Et de ætatis spatio rursus *l. de brev. vit. c. 1. Major pars mortalium de naturæ malignitate conqeritur, qod in exiguum ævi gignimur; qod hæc tam velociter, tam rapide dati nobis temporis spatia decurrant: adeo ut, exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita destituat.* Et mox, virium hoc non vulgi solius esse peculiare ostendens: *Indè Aristotelis cum verum naturæ exigentis, minimè conveniens sapiens viro dis est: illam animantibus tantum*

τῶν εἰ, ὃ τελευτῶσιν; ἄτω δὴ καὶ ὅτι μέχρι
* τοσῶν δε. * τοσῶν ἢ ἐτῶν τῶν βιωτέον σοι, καὶ ὃ μέχρι
πλείονος. a ὥσπερ γὰρ τ ὑσίας, ὅσον ἀφώρι-
a L. 8. §. 7. σαί σοι τύραννος, ἄτως καὶ b ὅπῃ ἕ χρόνου.
b L. 2. §. 4.

§. 50. c Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς. d πρᾶτε
c L. 3. §. 11. d L. 11. §. 9. ἢ καὶ τῶν ἀκόντων, ὅταν τ δικαιοσύνης ὁ λόγος
e L. 4. §. 1. l. 7. §. 58. ἄτως ἄγῃ. ἐὰν μέν τι βία τις προσχρώμενος ἐπι-
f L. 5. §. 20. * καὶ ὅτι g L. 5. §. 17. * ὠφέλει * τοιῶς δὲ τινος * [εἰ] ἐφ' Xyl. [κἂν] ἐφ' f. * -θῆς f. * [μὴ] γ vel -τ [ὰ] γ. h L. 2. §. 7.
σῃτιν, c μεταβαίνε ὅτι τὸ εὐάρεστον καὶ ἄλυπον, καὶ
συγχρῶ εἰς ἄλλο ἀρετὴν τῇ κωλύσῃ. καὶ μέμνησο
ὅτι f μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὥρμας, * ὅτι καὶ g τῶν
ἀδυνάτων οὐκ * ὀρέγει. πίνος ἔν; τ * τοίας
δὲ πινος ὥρμῆς. τάττε ἢ τυγχάνεις, * ἐφ' οἷς
προήχθημεν *, ταῦτα * γίνε).

§. 51. h Ὁ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἴδιο-
ν ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει. ὁ ἢ φιλήδονος ἰδίαν πᾶσιν.

torum sis, ægrè fers? nec itaque, qòd tot annos, non autem plures, victurus sis, ægrè feras. Sicut enim staturæ, sic & temporis, quantum assignatum est tibi, tanto contentus sis oportet.

§. 50. Aliis quæ justa sunt, persvadere annitamur. Sed invitis etiam facito, quod justitiæ ratio exegerit. qòd si quis vi adhibitâ obstiterit tibi, tu ad æquanimitatem & tranquillitatem te transfer, eóque quod obstat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, qòd cum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, quod fieri non potest. qid ergò? conatum istiusmodi. hunc autem assequeris, etiamsi ea quæ conatus fueras, non fiant.

§. 51. In actione aliena ambitiosus bonum suum situm opinatur: in passione sua voluptuarius: in actio-

ANNOTATIONES.

tum indulsisse, ut quia aut dena secula edurent, homini in tam multa ac magna genito, tanto citeriorem terminum stare. Verum Theophrasto, non Aristoteli querelam hanc attribuit Cicero *Tusc. l. 3. Theophrastus moriens accusasse naturam dicitur, quod cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam dedisset.* Cum Aristoteles contrarium potius statuat, *de gener. animal. l. 4. c. 10. Παντων γὰρ ὁ ἄνθρωπος πλείω ζῇ χρόνον, πλὴν ἐλεφαντος, ὅταν ἀξιόπιστον ἔχωμεν τὴν πεῖραν. Homo enim plus temporis, quam quodvis animal vivit, excepto elephante, quod quidem usu adhuc fido digno novimus.* fuerit itaque forsan Senecæ σφάλμα μνημονικόν. Pedonis gemina in *Macen. obit.* querimonia:

Vivacesne magis cervos decet esse parentes,
Si quorum in torva cornua fronte vigent?
Vivere comices multos dicuntur in annos;
Cur nos angusta conditione sumus?

De utriusque & molis & ætatis mensura decreto numinis acquiescere quemque Marcus hic monet, certè de utraque solicitum anxiumve esse nec expedit, nec proficit. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προστεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτῆ πῆχυν ἕνα; *Quis enim ex vobis solicite cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?* Domini Christi verba sunt, Matth. *c. 6. v. 27.* quæ verba etiamsi de *statura* accipiant plerique, at de *ætate* intelligenda Andreas Dunæus noster contendit; eumque sensum verba facile admittunt.

Τοσῶν δὲ ἐτῶν τῶν] Ità Basilienſis τοσῶν δὲ ἐτῶν, Lugdunensis τῶν expuncto. Ego, transposito malim τοσῶν δὲ τῶν, aut etiam τινῶν, ut in membro priore.

Ὅσον ἀφωρισαι] Vide *ad l. 8. §. 17. & l. 12. §. 23.*

Στέργεις] *Acquiescis eò contentus.* hoc est enim στέργειν τι, vel τινι. Vide *supra ad §. 44.* qo sensu & τὸ ἀγαπᾶν havd infrequens deprehenditur. Plato *Timæo pag. 1047. D.* Ἀλλ' ἐὰν ἄρα μήτε νῦν, ἢ τῶν παρεχώμεθα εἰκότας, ἀγαπᾶν χρή. id est, *contenti esse debetis, si probabilia dicentur.* Cicero *de univers.* Lucianus in *Necyomant.* Ἐπειδὰν ὁ Αἰακὸς ἀπομετρήσῃ ἑκάστῳ τὸν τόπον (δίδωσι δὲ τὸ μέγιστον ἐ πλέθρου ποδός) ἀνάγκη ἀγαπᾶν τὰ κατακεῖσθαι πρὸς τὸ μέτρον συνεσταλμένον. *Postquam Æacus unicuique locum demensus est (dat autem cui maximum non plus quam pedem) necesse est, ut eâ, quæ assignata est, mensurâ contentus jaceat.* Idem in *Toxari.* Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοί γε ἠγάπησαν, ἄτως ἀφείμενοι. *non contenti fuerunt,* vel, *non sat habuerunt sic dimitti.* Phocion apud Plutarchum *in vit.* & in *apophth.* Εἶτα οὐκ ἀγαπᾶς, ὅτι μετὰ Φωκίωνος ἀποθνήσκεις; *An non sat habes, quod cum Phocione morsturus sis?* Isocrates in *p. negyr. p. 118.* Ὥστε τοὺς ἀφεστῶτας μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾶν. *Ut qui defecerant, non contenti libertate; non sat habentes quod liberi existerent.* Demosthenes *Philip. 2.* τὰ παρόντα ἀγαπήσειν. *rebus præsentibus contentum fore.* quod aliâ syntaxi Lysias ἀγαπᾶν τοῖς ὑπαρχουσιν ἀγαθοῖς. nec dispari significatu Hebræorum אָהַב adhibetur *Psal. 116. v. 1.* אֹהַבְתִּי *sat habeo.* Junius. indè ἀγαπητὸν εἶναι. *satis habendum.*

§. 50. Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς] Xylander superiori periochæ ista attexuit, vertitque, *ità & de tempore annitendum est nobis, ut persvadeamur*; ac si αὐτὸς scriberetur. melius Lugdunensis *annitendum est nobis, ut persvadeamus iis cum quibus agimus.* Hoc, inqit, conemur: ulteriùs enim nil datur. Epictetus *l. 4. c. 6.* Μὴ γὰρ δέδοταί σοι τοῦτο; (ἄλλως πείσαι, τίνα ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ κακά.) ἐκεῖνο μόνον σοι δέδοται, σαυτὸν πεῖσαι. καὶ ὅπου πέπεισαι. *Nunquid istud tibi datum est, (aliis persvadere qa bona qa mala sint) illud unum tibi datum est, ut tibi ipsi persvadeas. Quod quum ipse tibi nondum persvaseris.*

Πράττε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων] *etiam invitis hominibus id agendum non est, quod justitiæ ratio jubet* Xylander. qasi Marcus velit, qod ex Platone Cicero *ad Lentul. lib. 1. Ep 9. Tantùm contendere in republica quantùm probare tuis civibus possis: vim neque parenti neque patriæ afferri oportere.* Cùm Marcus contrà planè moneat, ubi ad consensum in recto svasionibus alios adi-

A gere minus valemus, etiam invitis ipsis & renitentibus id faciendum, qod justitiæ ratio exigere videbitur. Vide Iosh. c. 24. v. 14, 15. Optimè ad Marci mentem Clemens *Strom. l. 4. pag. 500. C.* Καὶ ἀκόντων τινῶν καὶ τὰ πλεῖστα ἐπιτιμῶν, κἂν κολάσεως ἐπιτιθῆται πρὸς τὸ ἀνδρεῖος, ἢ πρὸς τὸ δικαίου, φιλοσοφήσει ὁ τε δικαίης, ἢ τε γυνή. καὶ μὴν καὶ ἐλεύθερος, κἂν τυράννου θάνατος ἀπειλῆται τούτῳ, κἂν ἐπὶ δικαστήρια ἄγηται, καὶ εἰς κινδύνους ἰσχάτους περιίλκηται, περί τε τῆς οὐσίας ἁπάσης κινδυνεύσῃ, οὐκ ἀφίξεται τῆς θεοσεβείας οὐδ' ὅπως τι ἂν. οὐδὲ ἀπαυδήσει ποτὲ, ἢ μὴν γυνὴ φαύλῳ συνοικοῦσα ἀνδρὶ, ὁ δὲ υἱὸς, ἐὰν φαῦλον ἔχῃ πατέρα, ἢ πονηρὸν δεσπότην ὁ δικαίτης. τῆς ἀ-
B ρετῆς ἐχόμενοι γενναίως. *Et invitis aliquibus, & valde resistentibus, etiamsi à marito vel à Domino impendeant supplicia, philosophatur servus & mulier. Quin etiam liber quoque, etiamsi tyrannus ei mortem minitetur, etiamsi ducatur ad judicia, & trahatur ad ultima supplicia, & de facultatibus ac fortunis suis omnibus veniat in periculum, nullo modo abstinebit à pietate, & vero Dei cultu, neque unquam ab eo dissentiet: mulier, qa cum malo marito habitat; filius autem, si malum habeat patrem, vel improbum dominum servus, sortis ac generoso animo virtutem persequentes.* Vide *l. 3. §. 7.* & paulo post *ibidem pag. 501. A.* Ἰσμεν γὰρ καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ δικέ-
C τας, πολλάκις ἀκόντων πατέρων καὶ δεσποτῶν καὶ ἀνδρῶν, βελτίους γεγονότας. *Scimus quidem certè, & filios, & mulieres, & servos sæpe invitis parentibus, & dominis, & maritis, evasisse optimos.*

Πράττε δὲ] cùm antè πειρῶμεν dixisset. transitio non à numero ad numerum tantùm, sed & à persona ad personam. qalis & *l. 2. §. 9.* & *l. 8. §. 12,* & §. 31. & *l. 10. §. 35.* ejusmodi in sacra pagina occurrunt crebrò. *Deut. c. 12. v. 8. Psal. 16. v. 12.* & *Psal. 18. v. 32, 35.* & *Psal. 77. v. 1, 2.* Luc. *Act. c. 1. v. 3, 4.* & *c. 17. v. 2, 3.* Pavl. *ad Rom. c. 8. v. 1, 2, 4.* & *v. 15.* & *ad Cor. Ep. 1. c. 10. v. 6, 7.* & 9. 10. Ità etiam sumendum videtur illud Joannis *Epist. 2. v. 8.* Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα
D μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. *Respicite vos ipsos, ne perdamus qa egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.* itaque vetus interpres vertit, *ne perdatis, sed ut accipiatis.*

Συγχρῶ εἰς ἄλλο ἀρετὴν τῇ κωλύσει] Vide *lib. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 8. §. 32, 35.* & *l. 9. §. 11.*

Μεθ' ὑπεξαιρέσεως] Vide *l. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 11. §. 37.*

Ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων οὐκ ὀρέγει] lego κ' ὅτι, & ὀρέγει. etiamsi ὀρέγῃ Xylander maluisse videatur. Vide *l. 5. §. 17.*

Τάττε δὲ τυγχάνεις, ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτα γίνεται]
E deesse videtur aliqid. supplenda forsan conditionalis particula, ut sensus sit integer, [εἰ] ἐφ' οἷς προήχθημεν. Ità sensisse videntur interpretes. *Si id cujus caussâ citatus es, consequaris.* Xylander *Si id, cujus caussâ satus, inque mundum sum editus, factum fuerit.* Mericus *hoc est*, inqit ille, *ut desideria mea omnia rationis imperio subjiciam.* Nevtrum satisfacit. Malim, adjectâ etiam negativâ [εἰ κὴ] ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτ' [ἐ] γίνεται. *nos qod nostrum est*, hoc est, conatos esse *consequimur, etiamsi ea ad qa impulsi sumus, nevtiqam fiant*, neque exitum sortiantur conatus nostri. ὥρμὴν siquidem, id est, *actum* nostrum, non & *effectum*, qod in aliena potestate situm, no-
F bismet ipsi proponebamus. Vel etiam personâ eâdem continuatâ, κἂν ἐφ' οἷς προήχθης, ταῦτα μὴ γίνεται. *etiamsi ea qa conatus sis, non fiant.* Vide *l. 5. §. 14.* Ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἀλλ' οὐκ ἐπέτυχες. μὴ γὰρ σὸν τοῦτο ἦγον ἦν. *At voti compes non factus es. Verùm illud tuum munus non fuit.*

§. 51. Ὁ μὲν φιλόδοξος, ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν] Ambitiosus bonum suum extra se in alieno actu, favore, lavde, existimatione, positum habet. Vide *ad l. 2. §. 6.*

Ὁ δὲ φιλήδονος, ἰδίαν πεῖσιν] Voluptuarius in sensu sive corporis affectione. ità πεῖσιν noster semper usurpat. ut *l. 3. c. 6.* & *l. 6. §. 16.* Ὡς κατέτι τῷ πᾶν ἀγαθὸν κρίναι, *Tanquam*

actione sua vir prudens.

§. 52. Licèt de re hac vel illa nihil opinari, atqe itâ animi perturbationem omnem effugere. neqe enim habent in se res ipsæ vim ullam judicia nostra eliciendi.

§. 53. Assveſce eis qæ ab alio dicuntur animum sedulò adhibere, & qantum poteris dicentis animo penitus interesse.

§. 54. Qod examini non conducit, nec api conducit.

§. 55. Si gubernatori navtæ, medico ægroti maledicerent, ecqem alium avscultarent? avt qo modo exeqerentur illi, qod navigantibus salutem pareret, ægrotantibus sanitatem?

a ὁ δὲ νῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν. a L. 5. §. 15. 34, 35.

§. 52. b Ἔξεστι δὲ τούτῳ μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ. c αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν πιθανὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων. b L. 5. §. 2. l. 7. §. 2. 14. c L. 5. §. 19.

§. 53. d Ἔθισον σεαυτὸν πρὸς * τὰ ὑφ' ἑτέρου λεγόμενα * γίνεσθαι e ἀπαρεσκυθμήτως, καὶ ὡς ἔοικέ τι ἐν τῇ ψυχῇ καὶ λέγοντος γίνῃ. d L. 7. §. 4. 30. * τῷ vel ἐν μετὰ. e L. 10. §. 8.

§. 54. f Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσσῃ συμφέρει. f L. 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶντες * οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντες * οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τῳ ἂν προσεῖχον; ἢ πῶς αὐτοῖς ἐφικτόν, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν; * -νῶντα Cant. * ον τα Cant.

§. 56.

ANNOTATIONES.

qam norma bonum qodvis discernens. utì Epicurus *ad Menæc.* apud Lærtium *l.* 10. *c.* 129.

Ὁ δὲ νῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν] Studiosus verò sive sapiens in actione sua, non & in actionis eventu, ut monitum *suprà* §. 48. vel in hominum etiam qorumvis approbatione. Vide *l.* 5. §. 34. & *l.* 9. §. 16. De populo Athenienſi in *Panathen.* Aristides: Ἐν γὰρ ποιεῖν, οὐκ ἐν πάσχειν πεφυκέναι ἥδιστον. Præclarissimè, & ad Marci mentem accommodatissimè, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *D.* de verè pio: Ὁ δὲ ψιλῇ κλήσει, καθὸ κέκληται, ὑπακούων, ὅτε διὰ φόβου, ὅτε διὰ ἡδονὰς ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἴεται. ὃ γὰρ περισκέπτεται, εἴ τι λυσιτελὲς ἕξοθεν ἕπεται κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπῃ δὲ τῷ ὄντως ὄντος ἱκετεύει ἐλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ δίον ἀγόμενος, θεοτεβεῖ. ὅθεν δὴ εἰ καὶ ὑπόθεσιν ἐξωτέραν λάβοι παρὰ τὸ θεῖον πράττειν τὰ ἀπηγορευμένα, ἀτιμώρητός τε ὤν. οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὸ μακάριον ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν προσλάβοι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἄν, τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἄτακτος ἑλόμενος. *Qi autem nuda vocationi, qatenus vocatus est, obedit, is neqe propter voluptates tendit ad cognitionem. Non enim considerat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur, sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qæ sunt prohibita, citra ullam pœnam: neqe si propterea beatorum bona accepturum eum esse ei promissum fuerit: sed nec si persvasum habuerit fore, ut Deum lateant ea qæ gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat præter rectum rationem: qum id qod verè est honestum, & ex seipso eligendum, & eâ ratione expetendum amandumqe semel elegerit.* Nihil sanctius dici poterat, nihil sublimius.

§. 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 7. §. 2. unde videtur aliqid, qod hic deest, supplendum, nimirum, μηδὲν [ὃ μὴ δεῖ] vel μηδὲν [κακὸν] *nihil secùs qàm oportet*, vel *nihil mali opinari.* hoc enim satis est ad animum in tranqillo statu continendum.

Αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα] Vide *l.* 5. §. 19.

§. 53. Πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ γίνεσθαι] vel τῷ legendum, vel λεγόμενον. Sed illud potiùs. πρὸς τῷ λεγομένῳ γίνεσθαι. sicut πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ εἶναι, *qæ dicta sunt secum repetere.* Plato in *Phædone pag.* 63. *D.*

Ἀπαρεσθυμήτως] *non neglegendo*, sive *animum minùs advertendo & intendendo eis qæ dicuntur.* Sic *l.* 10. §. 8. Ἀπαρεσθύμητον. *Animadversio sedula.* Vide *ad l.* 5. §. 5. Socrates apud Platonem in *Hipp. min. pag.* 256. *B.* Ἀεί ἔωθα, ἐπειδάν τις λέγῃ τι, προσέχειν τὸν νοῦν, ἄλλως τε, καὶ ἐπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων. *Verùm consvevi semper, qum aliqis de re aliqa disputat, diligenter attendere, præsertim qando qi loqitur, sapiens mihi esse videtur.*

Ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τὸν λέγοντος] Hoc est, qod Plutarchus *de audiendo pag.* 42. *A.* Τῇ προσοχῇ καταδυόμενον εἰς τὸν νοῦν τοῦ λόγου. *Animo in ipsos orationis sensus penetrare.* Et Origenes *ad. Cels. l.* 1. Εἰσελθεῖν εἰς τὸν τῶν λεγόντων νοῦν. *Dictorum sensum animo penetrare.* Vide *lib.* 7. §. 4, 30.

§. 54. Τὸ τῷ σμήνει] Vide *l.* 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶντα οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον] Rectè monet Gvilielmus Canterus *var. lect. l.* 7. *c.* 1. legendum κυβερνῶντα, & ἰατρεύοντα. qod interpretes tum Latinus tum Anglicus non advertentes, Marci mentem nevtiqam sunt assecuti. *Si gubernatori*, inqit, *navta, medico ægroti, contradicere, maledicere, adversàri voluerint, unde aut à qo alio salutem illi, sanitatem isti sperâverint?* Hos itaqe lubentes promptiqe avscultant, eisqe obsequuntur, qibus cor inest, & qibus salus suamet cordi est. Plato in *Crito. pag.* 35. *B.* Γυμναζόμενος ἀνὴρ, καὶ τοῦτο πράττων, πότερον πάντως ἀνδρὸς ἐπαίνῳ καὶ ψόγῳ καὶ δόξῃ τὸν νῦν προσέχει, ἢ ἑνὸς μόνου ἐκείνου, ὃς ἂν τυγχάνει ἰατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὤν; ἑνὸς μόνου. ἐκεῖν φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους, καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους τοῦ ἑνὸς ἐκείνου, ἀλλὰ μὴ τοὺς τῶν πολλῶν. Δηλαδή. ταύτῃ ἄρα αὐτῷ πρακτέον καὶ γυμναστέον καὶ ἰδιστέον γε καὶ ποτέον, ἃ ἂν τῷ ἑνὶ δοκῇ τῷ ἐπιστάτῃ καὶ ἐπαΐοντι μᾶλλον, ἢ ἅ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις. Καλῶς λέγεις. ἐκεῖν καὶ τ' ἄλλα ἔοικε, ἴσα μὴ πάντα διέλωμεν. καὶ δὴ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἑπεσθαι, ἢ τῇ τε ἑνὸς, εἴ τίς ἐστιν ἐπαΐων, ὃν δεῖ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους. Τῶ ἑνὸς ἐκείνου δηλαδή. οὐκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν ὥσπερ φρονιστέον, ὅ, τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ, τι ὁ ἐπαΐων ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. *Qi in gymnasiis se exercet, eaqe in re operam collocat, utrum cujuslibet hominis laudi & vituperationi & opinioni attendit, an illius tantum qi medicus sit avt gymnasii magister? Hujus solius. Annon timere decet vituperationes & optare laudes illius unius potiùs qàm multorum? Procul dubio. Hac itaqe ratione ille agere seqe exercere debet, atqe etiam edere & bibere, qa illi unico videatur qi præsideat intelligatqe, potius qam ut videtur vulgo. Rectè dicis. Nonne & de aliis ne omnia percurramus eadem ratio est? de justis injustisqe, de turpibus & honestis, bonisqe & malis. Utrum multorum opinionem seqi debeamus, an unius potius, qi intelligat, qem decet & vereri & timere magis qàm cunctos alios. Unius istius procul dubio. Non igitur, vir optime admodum nobis curandum est, qid de nobis multi loqantur, sed qid dicat is unus qi intelligit justa & injusta, atqe ipsa veritas.* Galenus *hortator. c.* 10. Οὐτε τοσῶν, ἓν οἶδ' ὅτι, τοῖς πολλοῖς ἂν ἐπιτρέψαις σαυτὸν, ἀλλ' ὀλίγοις δή τισιν ἐξ ἁπάντων, καὶ τούτων τοῖς ἰατρικωτάτοις. ὅτ' ἂν πλέων ἅπασι τοῖς συμπλέουσιν, ἀλλ' ἑνὶ τῷ κυβερνήτῃ. εἰ δὲ καὶ τῶν σμικροτάτων, τίκτοι μὲν τεκταινόμενος, ὑποδημάτων δὴ χρῆζων, τῷ σκυτοτόμῳ, πῶς ἂν ἄν, ἵνδα περὶ πρωτείων ὁ ἀγὼν ἵστ, σαυτῷ δίδως τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὴν τῶν σοφωτέρων ἢ κατὰ σαυτόν; *Certo tamen scio te morbo laborantem non multis teipsum commissurum, sed pavcis qibusdam ex omnibus, iisqe medendi peritissimis; neqe te navigantem omnibus tecum navigantibus, sed uni gubernatori; minimis denique in rebus, fabro qidem te ædificantem; cerdoni vero calciamentis indigentem fidem habiturum: qâ igitur ratione qm de rebus præstantioribus contentio est, tibi ipsi judicii potestatem viris te ipso sapientioribus ereptam tribuis?* In animo videtur habuisse Socratis illa apud Xenophontem *memorial. l.* 3. *pag.* 764. *D.* Ἐκεῖνο μὲν δή που οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, ὡς ἂν ἡγῶνται βελτίους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται. καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνικώτατον. καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. *Nimirum nosti, qavis in re parere homines illis maxime velle, qos existimant esse præstantissimos. Nam in morbo potissimum illi parent, qem medica rei putant esse peritissimum: & in navi qi navigant ei, qem gubernandi putant peritissimum: & in agricultura, qem agri colendi peritum in primis arbitrantur.* vel etiam, qod ex Astyagis persona Xenophon ipse, *Cyri instit. lib.* 1. *pag.* 31. *C.* Οὐ καὶ ἡγήσονται περὶ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ ἀνδρὶ ὑπηκόους πείσονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοῖς ἐπιτάττουσιν ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι, καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται. *Homines ei, qem arbitrantur de commodis suis prudentius se ipsis dispicere, perqam lubenter parent. Atqe hoc ita se habere, qm in multis aliis, tum in ægrotantibus animadvertere licet, qi perqam cupide arcessunt id præcepturos, qod fieri oportet: itidemqe in mari, ubi vectores perqam cupide gubernatoribus obsequuntur.* Aristonymus in *tomariis*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ. ἐν δὲ τῷ ζῆν τῷ λογιζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον. *In navi-*

a L.4.§.3. Inf. §. 59.

§. 56. a Πόσοι μετ' ὢν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

§. 56. Quàm multi eorum, qibuscum in mundum intraveram, ex eodem jam excesserunt?

§. 57. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται. καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν. καὶ παιδίοις τὸ σφαῖρον καλόν b τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλασσον ἰσχύειν τὸ διεψωσμένον, ἢ τὸ χολίον τῷ ἰκτερικῷ, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

b Sup. 25, 27. l. 8. §. 14. l. 11. §. 18.

§. 57. Avrigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morsis, aqa formidabilis: contrà pueris pila pulcrum qid. qare igitur cuiqam succenses? an minùs posse putas mentis errorem, qàm apud arqatum bilem, apud lymphaticum virus?

§. 58. c Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως, βιῶν σε οὐδεὶς κωλύσει. d κατὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, οὐδέν σοι συμβήσεται.

c L. 2. §. 9. d L. 5. §. 8.

§. 58. Qo minùs secundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit. præter rationem verò naturæ communis nihil tibi contigerit.

§. 59. e Τοιοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ δι' οἷα πραγινόμενα, καὶ δι' οἵων ἐνεργειῶν.

e L. 4. §. 3. l. 7. §. 62. l. 9. §. 27. f L. 10. §. 19.

§. 59. Perpende tecum, qales sint qibus placere cupis, & qarum rerum potiundi causâ id velis, qibusqe officiis ista demerearis. item qàm citò

ANNOTATIONES.

gando gubernatori auscultandum est: vivendo illi qi plus ratione valet. Epictetus itidem *lib.* 3. *c.* 24. Ὅσις ἂν καθόλου τὴν περὶ βίου ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτον εἶναι δεῖ τὸν διαπρέποντα; τίς γάρ ἐστιν ἐν νηὶ κύριος; ὁ κυβερνήτης. διὰ τί; ὅτι ὁ ἀπειθῶν αὐτῷ ζημιοῦται. *Qi igitur in universum vitæ degendæ scientiâ instructus est, eum qid aliud esse oportet nisi dominum? Qis enim in navi dominatur? gubernator. cur? qia qi non obtemperat, damnum facit.* Pie Ambrosius *in Psal.* 37. de Deo medico cœlesti summo. *Ipsi nos committamus, parati qo velit curari medicamento. nemo dicit medico corporis sui qomodo curandus sit. novit medicus qa singulis vulneribus medicamenta conveniant. Si dixerit medicus medicina genus, qo curari æger debeat, & ille fastidit, discedit medicus, ægrumqe relinqit. vides eum qi curari velit, omni modo medico acqiescentem.*

§. 56. Πόσοι μετ' ὢν εἰσῆλθον] *Qot ante me è vita exierunt, qibuscum ego unà intraveram?* Ita *lib* 4. §. 3. Ὅσων ἤδη μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκα; *Qam multarum rerum mutationibus interfuerim ipse.* Cur ergo exire me molestè feram, cùm tot mecum nati unà, jam exierint? Xylander εἰσῆλθον, dum *venerunt*, vertit, sensum pervertit.

§. 57. Ἰκτεριῶντι τὸ μέλι πικρόν] Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 29. Οὐδεὶς τολμήσαι ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι οὐ γλυκάζει τὴν ὑγιαίνουσαν. ἢ ὅτι τοῖς ἰκτερικοῖς οὐ πικάζει. *Nemo negare audeat, qin ex melle sani dulcedinem, icterici amarorem percipiant.* Cavillàm reddit apud Svidam in ἰκτεριᾶν nescio qis non de melle solùm: Τοῖς ἰκτεριῶσι πᾶς χυμὸς πικρὸς δοκεῖ εἶναι, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα τὴν περὶ τὴν γλῶτταν τοῦτον ἔχειν τὸν χυμόν. *Morbo regio laborantibus omnis humor videtur esse amarus, qod humor circa linguam hunc saporem habeat.* & differtius de melle Alexander Aphrodisiensis *problem l.* 1. *q.* 101. Τὸ μέλι τὸ πᾶσι γλυκύτατον, τοῖς ἰκτερικοῖς πικρὸν φαίνεται. διότι χολὴν πικρὰν ἔχουσι πλεονάζουσαν ἐν παντὶ τῷ σώματι, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ μὲν μέλι ἐσθιόμενον τὸν ἡτυχακότα πικρὸν χυμὸν ἀναπλεῖ. καὶ ἡ γεῦσις λοιπὸν ἀντιλαμβανομένη τῆς πικρότητος τῆς χολῆς, φαντασίαν ποιεῖ τῷ νομίζοντι τὸ μέλι πικρὸν ὑπάρχειν. *Mel omnibus dulcissimum ictericis amarum videtur, qia fel copiosius in toto corpore lingva habent. Mel igitur comestum amarum humorem qiescentem commovet, & gustus reliqum amaritudinis fellis percipiens, imaginem qà mel amarum esse putes effi.it.* Gregorius Nazianzenus *de catbedr. Constantinopolit.* Οὐχ ὅτι σοὶ δοκῇς, φησὶ, τοῖς πολλοῖς, ἄθρωπε. ἡ γῆ δὲ δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν ἱστάσα, τοῖς δὲ μεθύουσι τήφην οἱ νήφοντες; ἀλλ' οὐκ ἐπὶ κεφαλὴν βαδίζειν ἢ περιτρέπεσθαι; τὸ μέλι δὲ πικρὸν ἐστιν ὅτε καὶ οἷς νομίζεται, τοσοῦσί τε καὶ κακῶς διακειμένοις; ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τὰ πράγματα οὕτως ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πάσχουσιν. *Non ita aliis videtur atis homo. Qid verò? an iis qi vertigine correpti sint, terra fixa & stabilis esse videtur? an ebriis sobris integrâ mente esse, ac non potiùs in caput incedere, ac sursum deorsumqe moveri? annon qibusdam interdum hominibus mel amarum est, nempe morbo laborantibus, maleqe affectis? At non propterea res ita se habent, ut, qi hoc statu sunt, arbitrantur.* Idemqe *de pace* 3. Ἡ αὐτὴ γῆ, ἔσπκε μὲν τοῖς ἐῤῥωμένοις, καὶ ὑ πεπονθόσι. κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιτρεπομένοις, τῷ τῶν ὁρώντων πάθει ἐπὶ τὸ ὀρώμενον μεταβλίνοντος. *Eadem terra sanis qidem, ac minimè lasis fixa & stabilis est: iis autem, qi circumaguntur, ac vertigine laborant, movetur, nimirum adsficientium vitio ad rem adspectam transeunte.*

Λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν] *A cane rabioso morsis, ubi parùm occursum est, solet aqa timor nasci. ὑδροφοβίαν Graci appellant.* Celsus *l.* 5. *c.* 27. & Plinius *l.* 25. *c.* 2. *Insanabilis ad hoscè annos rabidi canis morsus, pavorem aqæ, potúsqe omnis afferens odium.* qo tamen loco remedium è cynorrhodo mulieri in somnis indicatum narrat, qo deinceps complures servati sint. Idémqe è cane ipso petitum remedium commemorat, *l.* 29. *c.* 5. *Est limus*, inqit, *saliva sub lingva rabiosi canis, qi datus in potu fieri hydrophobos non patitur. multo tamen utilissimè jecur ejus, qi in rabie momorderit, datur mandendum.* Mali rationem hanc, (ut omittam qæ longiusculè petita Casius habet in *problemat. q.* 23.) probabiliorem forsan veróqe propiorem assignat Aëtius *tetrab. l.* 2. *serm.* 2. *c.* 24.

ideo aqam refugere ità affectos, qia in ea tanqam in speculo, contuentur, vel vultum proprium deformiorem jam factum, vel canis ipsius, cujus imago menti obversatur, speciem. qi & eodem loci refert, philosophum qendam hoc malo correptum generoso animo obstitisse, atqe aqam admisisse, proverbiale illud sibi accinentem, Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; *qid cani cum balneo?*

Καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν] Sextus *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 14. §. 4. Παισὶ μὲν γὰρ σφαῖρα καὶ τροχοὶ διὰ σπουδῆς εἰσιν. *Pueris enim qidem sphæra & trochus in pretio sunt.* de simia pariter Pindarus *Pyth. od.* 2.

— καλὸς τὴ
Πίθων παρὰ παισὶν ἀεί.
— *pulcer sanè*
Simiolus apud pueros semper.

Itaqe Attici κατ' ἐυφημισμόν τινα *simias* καλλίας vocant: ut docet Svidas ex Dinarcho *Orat. contra Pytheam.* Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας ἐν τοῖς οἴκοις τρέφοντες. *Qemadmodum qi simias domi alunt.* & Helladius apud Photium *cod.* 279. Aristoteles *ethic. l.* 4. *c.* 5. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ λήκυθος ἡ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρέπειαν παιδικὴν δόξης. ἡ δὲ τούτῳ τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον. *Pila enim & lecythus pulcerrima puerilis qidem dotis in se habent magnificentiam: bujusce tamen rei pretium parvum est & illiberale.*

Ἡ δοκεῖ σοι ἔλαττον ἰσχύειν τὸ διεψωσμένον] Vide *supra* §.27. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 9. §. 40.

§. 58. Οὐδεὶς κωλύσει] Eadem hæc ferè, *l.* 5. §. 10. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεσί σοι πασῶν τῶν ἀποβαινόντων χρῆσθαι κατὰ φύσιν. μή τις σε κωλύσαι δύναται; οὐδείς. *Licet ergo tibi qolibet eventa secundum naturam uti. Nunqis te prohibere potest? Nemo.* Vide *l* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12.

Παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως] Vide *l.* 2. §. 21. sed & Dominum Christum Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 59. Ὁ οἱ εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν] Idem monitum *l.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 62.

Δι' οἷα πραγινόμενα] *Qanam sint, qa obsequio suo occupantur, & ut sibi contingant atqe obveniant, hac ratione enituntur.* περιγίνεσθαι enim istic *obvenire, contingere*; non autem *supereſſe*, qod Xylandrum fugerat. Dio Prusæus *Orat.* 4. post ea qæ *ad l.* 5. §. 36. dedimus: αὐτομάτως αὐτῷ καὶ ἄνευ πόνου περιγινόμενα. *ultro citra laborem ei obvenientia.* Arrianus verò an Epictetus *l.* 4. *c.* 5. in eadem sententia verbo simplici usus est. Ὅρα δι' οἷων ἂν γίνηται. *Considera qibus rationibus fiant*, id est, *obtineantur, obveniant ista.* Vide *l.* 10. §. 19.

Καὶ δι' οἵων ἐνεργειῶν] qàm servilibus, fœdis, turpibus ministeriis ista ambiant, illos demereantur. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 17. Ἀγανακτεῖ τις, ὅτι φιλόεργος ἐυτυχεῖ, ἠθέλησεν οὖν σὺ κατὰ σέρα κοιμᾶσθαι; μὴ γένοιτο, φησὶν, ἐκείνη ἡμέρα. τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι αὐτὸ ὃ πωλεῖ; τί μαχαρίζεις τὸν διὰ τοῦτο, ἃ σὺ ἀπεύχῃ, κλαύσαντα ἐκεῖνα; *Ego aliqando cuidam Philosiorgi successus ægrè ferenti, numqid, inqam, tu cum Sura dormire velles? Ne, inqit, is dies mihi illucescat. Qid ergò succenses, si aliqid pretii pro iis qa vendit accipit; aut cur beatum eum prædicas ob ea qa detestaris.* Idemqe *ibidem c.* 26. Τίς δ' αἰσχροῖτο τῶν γραῶν ἐρῶν, καὶ τῶν γερόντων, καὶ ἐκείνας ἀπομύττοντος, καὶ ἀποπλύνοντος, καὶ δωροδοκοῦντος, καὶ ἅμα μὲν τοιούτους θεραπεύοντος ὡς δῆλα, ἅμα δ' ἀποθανεῖν εὐχομένου, καὶ τοὺς ἰατροὺς διακρίνοντος, εἰ ἠδὺ θανατίμως ἔχουσιν. ἢ πάλιν, ὅταν ὑπὲρ τούτων καὶ στεμμῶν ἀρχῇ καὶ τιμῶν, τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων δῆλον καθαρὰς, ἵνα μηδ' ἐλευθέραν δῆλος ᾖ. *Te autem qis ferat aniculas & senes deamantem, & muneribus conciliantem, similqe eas ægrotantes servilem in modum curantem, similqe mortem earum exoptantem, & percontantem medicos, sitne morbus letalis? aut etiam cum propter magna ista præclaraqe imperia manus alienorum servorum deoscularis, ut ne ingenuorum qidem sis mancipium?* Ammianus *hist. l.* 14. *Dici non potest qâ obsequiorum diversitate colantur homines sine liberis Roma.* Cicero *Paradox.* 5. *An eorum servitus dubia est, qi cupiditate peculii nullam conditionem recusant dura servituris? hæreditatis spes qid iniqitatis in serviendo non suscepit? qem nutum locupletis senis non observat? loqitur ad*

volun-

citò ævum omnia condet, qótqe etiam res jam condiderit.

ὡς [a] τοχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψῃ, καὶ [b] ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.

a L. 2. §. 12. l. 3. §. 10.
f Sup. §. 56.

ANNOTATIONES.

voluntatem; qicqid denunciatum eſt facit: aſſentatur, aſſidet. A mumerat, miratur. qid horum eſt liberi? qid denique non ſervi inertis? ego malim repetitâ negativâ, *qid non denique ſervi, non inertis?* Horatius *Serm. l. 2. Sat. 5.*

— *turdus*
Sive aliud dabitur tibi, devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino ſene; dulcia poma,
Et qoſcunqe ferat cultus tibi fundus honores,
Ante Larem guſtet, venerabilior Lare, dives.
Si quovis perjurus erit, ſine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, nè tamen illi
Tu comes exterior, ſi poſtulet, ire recuſes.
Magna minórve foro ſi res certabitur olim,
Vivat uter locuples ſine gnatis, illius eſto
Defenſor: famâ civem cavſſâqe priorem
Sperne, domi ſi gnatus erit, fœcundáve conjux.
Qinte puta aut Publi, (*gaudent prænomine molles*
Auricula) *tibi me virtus tua fecit amicum.*
Jus anceps novi, cavſſas defendere poſſum.
Eripiet qivis oculos citius mihi, quàm te
Contemptum caſſâ nuce pauperet. hæc mea cura eſt,
Nè qid tu perdas, nev ſis jocus. ire domum atqe
Pelliculam curare jube: ſis cognitor ipſe.
Perſta atqe obdura; ſev rubra canicula findet
Infantes ſtatuas, ſev pingvi tentus omaſo
Furius hibernas canâ nive conſpuet Alpes.

Senex orbus ille Plavtinus in *Milite* 3. 1.

Qando habeo multos cognatos, qid opus ſit mihi liberis?
Nunc bene vive & fortunatè, atqe ut vòlo, atqe animo ut lubet:
Mea bona mecâ morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, viſunt qid agam, ecqid velim:
Priuſquam lucet, aſſunt: rogitant, noctu ut ſomnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. qin mihi mittunt manera.
Sacrificant? dant indè partem mihi majorem, quàm ſibi:
Abducunt ad exta: me ad ſe ad prandium, ad cœnam vocant.
B *Ille miſerrimum ſe retur, minimum qi miſit mihi.*
Illi inter ſe certant donis. ego hæc mecum muſſito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

Fædiora ſunt, quæ Hieronymus *ad Nepot.* etiam de Clericis qibuſdam. *Audio præterea in ſenes & anus abſque liberis quorundam turpe ſervitium. ipſi apponunt matulam, obſident lectum, purulentiam ſtomachi & phlegmata pulmonis manu propriâ ſuſcipiunt. pavent ad introitum medici: trementibuſque labiis, an commodius habeat, ſciſcitantur, & ſi pavlulum ſenex vegetior fuerit, periclitantur; ſimulatáque lætitiâ, mens intrinſecus avara torquetur. timent enim nè perdant miniſterium. ó quanta apud* C *Deum merces, ſi in præſenti pretium non ſperarent? quantis ſudoribus hæreditas caſſa expetitur? minoris labore margaritum Chriſti emi poterat.*

Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει.] ità *l.* 9. §. 27. Πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. *Tellus nos omnes condet.*

LIBER VII.

QId eſt vitioſitas? hoc, qod ſæpe vidiſti. in omni caſu occurrat idem, hoc eſt qod ſæpe vidi. omnino ſurſum deorſum eadem deprehendes, qibus refertæ ſunt hiſtoriæ priſcæ, mediæ, præſentes: qibus civitates atqe familiæ ſcatent. nihil eſt novi. conſveta & caduca ſunt omnia.

Τί ἐστι καινά; τοῦτ' ἔστιν, [a] ὃ πολλάκις εἶδες. καὶ ἐπὶ παντὸς ἢ ἔστι συμβαίνοντος πρόχειρον ἔχε, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. [b] ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ εὑρήσεις, [c] ὧν μεσαὶ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. ὧν νῦν μεσαὶ αἱ πόλεις, καὶ οἰκίαι. [d] οὐδὲν καινόν. [e] πάντα * καὶ συνήθη [f] ὀλιγοχρόνια.

a Inf. §. 58.
b L. 2. §. 14. l. 6. §. 17. 46.
c L. 8. §. 15. l. 12. §. 26.
d L. 8. §. 6.
e L. 6. §. 37.
* συνήθη καὶ.
f L. 5. §. 11. Inf. §. 23. l. 12. §. 24.

§. 2.

ANNOTATIONES.

§. 1. Τί ἐστιν ἡ καινία; τοῦτ' ἔστιν ὃ πολλάκις εἶδες.] Et mox: ὧν μεσαὶ ἱστορίαι, αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. *Quibus referta ſunt hiſtoria priſca, media, præſentes.* Seneca *Epiſt.* 97. *Erras, mi Lucili, ſi exiſtimas noſtri ſeculi eſſe vitium, luxuriam & negligentiam boni moris, & alia qæ objicit ſuis qiſqe temporibus. hominum ſunt iſta, non temporum nulla ætas vacavit à culpa. & fient & facta ſunt iſta.* Et *de benefic. l.* 1. *c.* 10. ubi ſeculi ſui mores contaminatiſſimos acerbiùs pavlò proſcidiſſet; *Itaqe ſic finiamus,* inqit, *nè in noſtro ſeculo culpa ſubſidat. hoc majores noſtri qeſti ſunt, hoc nos qerimur, hoc poſteri noſtri qerentur; everſos eſſe mores, regnare neqitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi.* Ea eſt Flacci qerimonia, *carm. l.* 3. *ode.* 6.

Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos neqiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

At iſta, inqit ille, *ſtant loco eodem, ſtabuntqe, pavlulum duntaxat ultro aut citro mota; ut fluctus, qos æſtus accedens longiùs extulit, recedens interiore veſtigio tenuit. non expectant uno loco vitia; ſed mobilia, & inter diſſentientia tumultuantur, pellunt invicem ſuganturqe. Caterum idem ſemper de nobis pronunciare debebimus, malos eſſe nos, malos fuiſſe; invitus adjiciam, & futuros eſſe. Erunt homicidæ, tyranni, fures, adulteri, raptores, ſacrilegi, proditores.* Et, *Epiſt.* 97. *Omne tempus Clodios, non omne Catones feret.* Vide *ad l.* 8. §. 15. ὧν φορὸς ὁ κόσμος.

Ἄνω κάτω, τὰ αὐτὰ] Vide *l.* 4. §. 32. & *l.* .§. 46.

Οὐδὲν καινόν] Solomon *Eccleſ. c.* 1. *v.* 9. *Id qod fuit, idem eſt cum eo qod futurum eſt: & id qod factum eſt, idem cum eo qod fiet: neqe eſt novi qidqam ſub ſole. Eſtne aliqid de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imò jam fuit per ſecula, qæ ante nos fuerunt.* Tertullianus *de reſurr. c.* 12. *Qodcunqe conveneris, fuit: qodcunqe amiſeris, nihil non iterum eſt.* Arnobius *l.* 1. *Novi fit nihil: vetera ſunt omnia, & nullis antiqitatibus inavdita.* Vide ad *l.* 2. §. 3. vide & Senecam *Epiſt.* 24. *ad l.* 6. 44. Terentius *Evn. prolog.*

Nullum eſt jam dictum, qod non ſit dictum priùs,

Hoc argumento fabulas poeticas everſum it Palæphatus *de incredibil.* Ὅσα δὲ εἴδη καὶ μορφαί εἰσι λεγόμεναι, αἳ νῦν οὐκ εἰσὶ. τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγίνετο. εἰ γὰρ τότε, καὶ ἄλλοτε ἐγίνετο, καὶ νῦν τε γίνεται, καὶ αὖθις ἔσαι. *Cujuſmodi autem ſpecies & forma narrantur, fuerunt tum qoqe, qa nunc exſtant, eadem neqe fuerunt. Si tunc enim & alio tempore acciderunt, & jam fiunt, & erunt deinceps.* Lavdatqe illud Meliſſi & Lamiſci Samii, Ἔστι ἃ ἐγίνετο, καὶ νῦν ἔσαι. *Qa nata ſunt, etiam nunc fore.* qanqam illi forſan ſcripſerint: ἔστι, ἃ ἐγίνετο, νῦν καὶ ἔσαι. De vitiis morbiſqe pariter Diogenianus apud Plutarchum *Sympoſ. l.* 8. *c.* 9. Ἐκ τούτων νοσοῦμεν, οἷς καὶ ζῶμεν. ἴδια δὲ στόμαλα νόσων οὐκ ἔστιν, ἀλλ' αἱ τούτων μαχθηρίαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμῶν περὶ ταῦτα πλημμέλειαι τὴν φύσιν ἐπιλαμβάνουσιν. καὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα καὶ πάθη νοσηρά τινα καὶ πάτρια οὐδὲν βαδίζει. καινὸν οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παλαιοῖς ἀνιστόρητον ἐξηύρηκε κακίας εἶδος. *Etenim ex iis morbi nobis contingunt, è qibus vivimus: neqe ſunt peculiaria morborum ſemina, ſed iſtorum vitia reſpectu noſtri, noſtriqe in iis delicta naturam perturbant. Animæ etiam morbi affectioneſqe communi qadam & avitâ progrediuntur viâ. Et nullum novum, aut veteribus non commemoratum vitii genus erupit.* Eódem accommodat & Sophoclis illa ex *Antigone*:

Οὐ γάρ τοι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, καὶ οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

unde emendandus idem *de commun. notit. adv. Stoic. c.* 7.

Non iſta nunc dierum vel nuper vigent,
Sed ævo ab omni: initia in occulto latent.

Πάντα καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια] lego tranſpoſitis vocabulis, π. σ. καὶ. ὀ. Vide *l.* 6. §. 37. & *l.* 9. §. 14. Item *l.* 5. §. 10. & *infrà* §. 23.

§. 2. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται παρεμπίπτειν, ἐὰν μὴ αἱ καταλήψεις αὐτοῖς [a] φαντασίαι σβεσθῶσιν; [*] ὡς δυνατόν ἀναζωπυρεῖν ἐπί σοί ἐστιν. [b] δύναμαι, φησὶ τοῦτο ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν. [c] εἰ δύναμαι, τί παρέχομαι; [c] τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας οὐδὲν ὅλως πρὸς τὴν ἐμὴν διάνοιαν. ἔστω πάλιν, καὶ [d] ὀρθῶς εἰ. [e] ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν. [f] ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἐώρας ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

§. 3. [h] Πομπῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, ποίμνια, ἀγέλαι, [i] διαδοχισμοί, [k] κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον, ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμένας,

§. 2. Dogmata in te aboleri quo modo poterunt, nisi cogitationes bis congruæ extinguantur? quæ resuscitare tibi, quoties libuerit, licet. possum de re ista, quod oportet, opinari. Si possum, quid perturbatur mihi animus? nihil quicquam ad mentem faciunt, quæ extra mentem sunt sita. hoc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet. res ipsas intuere prout priùs vidisti. hoc est enim reviviscere.

§. 3. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, catulis projectum osticulum, offula in piscinam immissa,

for-

ANNOTATIONES.

§. 2. Τὰ δόγματα] *Dogmata*, inquit, *aboleri non possunt, nisi phantasia, unde ortum habent, fuerint extincta.* Φαντασίαι autem νοήσεις, id est, cogitationes intelligit; (sic enim Chrysippus apud Laertium *l.* 7. in *Zenone.* Φαντασίαν λογικὴν, ἣ τῶν λογικῶν ζώων, νοήσεις εἰσίν. *Phantasia rationales, sive quæ sunt animalium rationalium, cogitationes sunt.* sive ὑπολήψεις, uti ipse se in seqentibus explicat.

Νεκρωθῆναι] ità νεκρώσαι τὰς ἐπιθυμίας, *mortificare cupiditates.* dixit Apostolus *ad Coloss. c.* 3. *v.* 5. & νέκρωσιν πραγμάτων, ut δογμάτων Marcus, in ὀνειροκριτικοῖς Astrampsycus,

Νεκρὸς ὁρᾷν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.
Mortuos videns, exitium rerum habebis.

Ὡς δυνατὸν ἀναζωπυρεῖν] lego ἀς, φαντασίας nimirum. in potestate, inquit, tua situm est phantasias sive opiniones veras rectásque, quas priùs animo conceperas, verùm, tanquam sub cineribus igniculi, sopitæ quodammodò & sepultæ jacent, resuscitare ubi volueris. Ità Paulus Timotheum monet, *Epist. 2. c.* 1. *v.* 6. ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, *excitare donum Dei.*

Δύναμαι περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.* 6. §. 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν. *Licet de hac re vel illa nihil opinari.* est autem ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν, idem ferè hic, quod ὀρθῶς ὑπολαμβάνειν, *rectâ methodo opinari. l.* 5. §. 3.

Τὰ ἔξω] Ità *l.* 4. §. 3. Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν. *Quod res ipsa animum non attingunt, sed extrinsecus manent.* idem & *l.* 5. §. 19.

Τοῦτο πάθοι, καὶ ὀρθὸς εἰ] Vide *ad l.* 3. §. 5. & *infrà* §. 12. Seneca *Ep.* 71. *Da mihi adolescentem incorruptum & ingenio vegetum: dicet fortunatiorem sibi videri, qui omnia rerum adversarum onera rigidâ cervice sustollit, qui supra fortunam exstat. non mirum est in tranquillitate non concuti: illud mirare, ubi excelli aliquem, ubi omnes deprimuntur; ibi stare, ubi omnes jacent. quid est in tormentis, quid est in aliis quæ adversa appellamus, mali? hoc, ut opinor; succidere mentem, & incurvari, & succumbere: quorum nihil sapienti viro potest evenire. stat rectus sub quolibet pondere. nulla illum res minorem facit: nihil illi eorum quæ ferenda sunt, displicet. nam quicquid cadere in hominem potest, in se recidisse non queritur: vires suas novit: scit se esse oneri ferendo.* Vide *ad lib.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 67. & *lib.* 8. §. 46.

Ὡς ἐώρας] *quas antè vidisti.* ἃς Xylander. non accedo. res, inquit, cum eædem ipsæ maneant, tu eòdem modo intuere nunc, ubi vacillare te senteris, quomodo antè speculabaris, cum de eis ritè judicabas. Sic *l.* 6. §. 3. πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε. *vigilans rursus inspice.*

Ἀναβιῶναι] *reviviscere* quodammodo tibi licet, τῷ ἀναζωπυρεῖν τὰς φαντασίας, cogitationes illas, prout dixeram, resuscitando. Ità Apostolus *ad Eph. c.* 5. *v.* 14. Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. *Excitare qui dormis, & resurge ex mortuis.* atque hoc est, μέρος ἔχειν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Joannes *Apocal. c.* 20. *v.* 6. *partem habere suam in resurrectione priore*: illà nimirum, qâ οἱ νεκροὶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀκούσαντες, ζῶσιν. *mortui audientes vocem Filii Dei vivent.* Joannes *c.* 5. *v.* 25. Vide *l.* 6. §. 31.

§. 3. Πομπῆς κενοσπουδία] Vana viliá ye varia coacervat; quibus paria geminâque fermè vult ea esse pleraque, quibus hominum vita conteri solet. consimilia illis habuimus suprà *l.* 5, §. 33. nec absimilia prorsus *infrà* §. 48. Plinius minor *l.* 9. *Ep.* 7. ubi vanitatem eorum exagitaverat, qi Circensibus tantopere capiebantur, *Capio*, inquit, *aliquam voluptatem, quod hac voluptate non capiar.* Vide *ad l.* 6. §. 44. Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Αἱ δὲ κάτω παλαιστρίδες αὗται, καὶ τὰ γύπα ταῦτα τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν τῆς σκηνῆς γίγνονται παίγνια. *Terrena autem hæ palæstræ, atque hæc generum discrimina, brevis hujus & caduca vitæ nostræ ac scenæ ludi sunt.* Et *in Cæsar. fr.* Πάντα ἐμοὶ παιδιά τις ἐκείνῳ καὶ λῆρος ἦν, πρὸς ἓν τοῦτο κρινόμενα, τὸ Χριστιανὸν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι. τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἄλλοις παίζεσθαι τάχιστα παγκρατίνης τε καὶ καλλυνομένης, τάχα δὲ φθειρομένης ῥᾷον ἢ συνισαμένης. ὡς εἶναι ἰδεῖν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω μεταστρεπτούσης ἐνετηρίας. μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ παραμύθιον ἀσφαλῶς, τὴν ἐν-

[a] *L.* 8. §. 1.
[*] ἀς f.
[b] *L.* 6. §. 52.
[c] *L.* 5. §. 19.
[d] *L.* 3. §. 5.
[e] *L.* 4. §. 3.
[f] *L.* 6. §. 31.
[g] *L.* 12. §. 29.
[h] Inf. §. 48. *l.* 9. §. 24.
[i] *L.* 4. §. 3.
[k] *L.* 5. §. 33.

A σίβεσθαι. *Omnia cum hoc uno, quod Christianus & esset & nominaretur, ludus quidam ac nuga ipsi essent. Alia enim ab aliis etiam ludi posse, non secus atque in scena, qa celeritate & figitur & dissolvitur, imò facilius fortassè deletur, quàm constituitur: ut ex multis hujus vitæ mutationibus, & prosperitate sursum ac deorsum labente perspicere licet: pietatem verò bonum unum proprium esse, quòque tuto permaneat.* Et mox: Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων πρόσκαιρα, τοιοῦτα τὰ ἐκεῖ γῆς παίγνια, οἷς ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. *Ejusmodi vita nostra est, qi fluxam vitam ducimus: ejusmodi in terra ludus, ut cùm non simus nascamur, cùm nati sumus, rursùs dissolvamur.*

B Vide *ad l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 36.

Διαδοχισμοὶ] *velitationes, hastiludia.* Xylander rectè. nec cur vocabuli significationem minùs intelligere se profiteretur, qicqam erat. δορατίζόμενοι, δόρατι μαχόμενοι. Hesychius. & indè δοραλισμοὶ pro *velitationibus.* qia velites hastis levioribus, sive jaculis utebantur, uti videre est apud Livium *hist. l.* 8. & *l.* 26. & *l.* 36. & Vegetium *de re milit. l.* 3. *c.* 16. Erant autem *velitationes*, vel *feria*, ut hostiles, præliorum qasi præludia qædam, vel *ludicra* ac exercitatoriæ, qibus tirones ad munia bellica idonei magìs redderentur. indè ad *concertationes* qasvis translatum est vocabulum *l.* 4. *c.* 3. διαδοραλισθίσεις, *sese mutuò impetentes.*

C Κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον] Ità Apostolus *ad Philip. cap.* 3. *v.* 8. præ fide justitiáque Christiana, veráque ac solida Christi notitia, σκύβαλα ἡγεῖται τὰ πάντα. *omnia ducere pro stercoribus.* qo loco σκύβαλα, qasi κυνίβαλα dicta, si Grammaticos audimus, vel sunt *stercora*, peculiariter *canina.* σκύβαλον, κόπρος. Hesychius. τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐκβαλλόμενον. Σκύβαλον, *stercus per intestina emissum.* Etymologus. atque ità accipiunt interpretes plerique. eodemque facit qod Apulejus *florid.* 2. qi Cratetem ait *rem familiarem abjecisse, velut onus stercoris, magìs laboris quàm usûs.* vel etiam ea qæ *canibus projici* solent. Σκύβαλον, τὸ τοῖς κυσὶ βαλλόμενον, κυνίβαλόν τι ὄν. Σκύβαλον *vocatur id, qod canibus est projectum, qasi* κυνίβαλόν τι ὄν. Svidas. atque ità usurpavit Aristo in *Epigram. Antholog. l.* 1. *c.* 33. ubi poëta avt literator aliqis, mures Opicos, nè codices suos corroderent, abigens, ad felicioris ac lavtioris alicujus ædes commigrare illos jubet, apud qem inventuri sint, δεῖπνον συχνὸν ἀπὸ σκυβάλων, *cenam frequentem largamque satis ab eis qæ canibus projiciuntur, reliqiis.* Verum de vocabulo isto, qòd latè patet, & nos latiùs alibi. Ossium avtem canibus projectorum meminit eò magìs Marcus, qia ea rixam inter illos creare aiebant. unde versus proverbialis,

D *Dum canis os rodit, socium, qem diligit, odit.*

qod & Gregorius Nazianzenus *Epist.* 22. *ad Basil.* Κυνὶ βρῶμα ῥιφὲν ἐν μέσῳ καὶ ἀλλήλων ἁπλίζει. *Cibus canibus projectus in medio illorum alium in alium armat.* Indè Platonis illud, κυσὶν ὀστέον μυνόεν, osse objecto canes inter se committere, in epigrammate qod in Alexin amasium suum composuisse à Lacrtio Apulejoqe perhibetur. de qo alibi diximus.

E Ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμένας] lego δεξαμενὰς *in piscinas* Xylander. rectè. est enim δεξαμενὴ *aquarum receptaculum* sive *conceptaculum*, avt etiam, si cum Frontino loqi libuerit, *concepteta.* ità enim legendum apud hunc avtumo, *de Aquæductibus commentarios. Irriguos agros, tabernas, cœnacula, & concepteias*, pro qo in editis, *corrupteias*, corrupte legitur. indè δεξαμεναὶ, ὑδάτων δοχεῖα. Hesychius. *aquarum conceptacula*; sive illa cisternæ, sive piscinæ fuerint. ità de Roma Strabo *Geogr. l.* 5. *p.* 163. Ὥστε πᾶσαν οἰκίαν σχεδὸν δεξαμενὰς ἔχειν. *Quemlibet ferè domum cisternas habere.* Alexander *problem. l.* 1. *q.* 54. Ἐὰν εἰς θερμὴν δεξαμενὴν καταλθῇ τις. *Si quis in calidum lavacrum avt solium descenderit.* Et Galenus *method. medend. l.* 10. *c.* Τὰς ὕπνους ἰχνὺς ἐοικέναι τοὺς βάπτοντας εἰς τὴν ψυχρὰν δεξαμενήν. *Sic nemo avdet pedes tingere in frigidam.* id est, καταμοῦσθαι, *in piscinam.* Lactius *l.* 7. *pag.* 158. in Zenone. Ἀκούει δὲ, τῷ μετρίῳ τῷ τε φωνήεντος καὶ τοῦ ἀκούοντος, εἴρεσι, πλατομένην σφαιροειδῶς, εἶτα κυματουμένην, καὶ ταῖς ἀκοαῖς προσκλύζουσαν, ὡς κυματοῦσθαι τὸ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ καὶ κύκλους ὑπὸ τοῦ ἐμβληθέντος λίθου. *Porrò audire, quum is qi meditus inter loqentem & audientem est, aer verberatur orbiculariter, deinde agitatus auribus insilit,*

F *qem-*

formicarum scrutinæ & bajulationes, musculorum perterritorum discursus, sigillaria verticillis cita. hoc genus sunt externa cuncta. in his igitur benevolum placidúmque consistere par est, non autem insolescere; intelligere nihilominus, tanti

τους *, μυρμήκων παλαιστρίας, καὶ ἀχθοφορίας ᵃ μυιδίων ἐπτοημένων ἀγλιδρομάς, ᵇ σιγιλλάρια νευροσπαστόμενα. χρὴ δὲν ἐν τούτοις ᶜ ἀμεινῶς μὲν καὶ μὴ φρυαγμάτιον ἰσάναι. ἐνοχλεῖται μέν τι, ὅ-

* --μυὰς,
a L. 11. §. 22
b L. 2. §. 2.
c L. 4. §. 25. l. 8. §. 5. 43.

ANNOTATIONES.

quemadmodum & cisternæ aqua per orbes injecto agitatur lapide. A Dabitur hinc genuina interpretatio loco cuidam Procopii ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, cùm à laudatore, tum ab editore secius accepto, narrans avtor ille Photii cujusdam à Justiniano in custodiam missi historiam: Τὰ μὲν πρῶτα, inqit, καταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, παρὰ τὸν ἱερὰν πρόπυλον οἰκίσεως (lege ἱκέτης) κατῆγε. — τὸ δὲ δὴ δεύτερον ἐς τῆς σοφίας τὸ ἱερὸν ἦλθε, ἐς αὐτόν τε τὸν Θεῖον δέξαμενὴν ἐξαπιναίως ἐκπεσών, ἥπερ μάλιστα πάντων νενομίκασιν οἱ Χριστιανοὶ σέβειν. *Tum primùm in Deiparæ templo ad sacram aram supplex constitit. — Secundò deinde in Sophiæ templum cùm venisset, inopinatò descendit in ipsum fontem sacrum, cujus summa Christianis ritu solenni religio est.* qo loco Svidas δέξαμενὴν intelligit mensam sacram, τὴν τράπεζαν τὴν τὰ Θεῖα δεχομένην. *mensam, qa res divinas sacrasque recipiebat.* errore supino nimis. qum fugæ Photianæ geminæ mentio fiat à Procopio, prioris, qâ ad mensam sacram in Virginis Deiparæ templo confugerit; alterius, qâ ἐς τὴν δέξαμενὴν in Sophiæ fano se contulerit. Svidæ παρόραμα istud advertit Nicolaus Alemannus, sed in aliud hayd minùs crassum fœdumqe incidit ipse, cùm δέξαμενὴν *emissarium* est interpretatus, & ἀντὶ τοῦ ὑπονόμου, pro *cloaca*, qam appellat Gregorius *in Evang. hom.* 17. accepit; hoc est, pro conceptaculo illo, in qod aqæ, postqam sacris perficiendis inservierant, defluebant. at qis *cloacam* illam, *sacram*, multò minùs *divinam*, diceret? qis *apud Christianos eam in maxima esse veneratione*? imò loci illius vilitatem à veneratione remotissimam insinuat Gregorius, cùm sacerdotes malos assimilat aqæ baptismatis, qæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa postea in *cloacam descendit.* est igitur Procopio ἡ Θεία δέξαμενὴ nihil aliud, qàm ipse *fons sacer*, qem βαπτιστήριον & κολυμβήθραν patres prisci, Alemanno etiam agnoscente, passim nuncupant. Offulam in piscinas missam commemorat, qia hoc spectaculo sese oblectare solebant piscinarum domini, cùm ad escam immissam pisces accurrentes conturbarentur. Ambitionem autem luxumqe veterum qorundam, in piscinis extruendis pi- D scibusqe alendis, ex Varrone solo satis discere licet, *qi de re rustic. l.* 3. *c.* 17. narrat, *Hirrium cùm circum piscinas suas ex ædificiis duodena millia sestertia caperet, eam omnem mercedem esse, qas dabat piscibus, consumpsisse.* Qin & de Hortensio idem *ibidem. Non satis erat illum non pasci piscinis, nisi eos ipse pasceret ultrò: ac majorem curam sibi haberet, nè ejus esurirent mulli, qàm ego habeo nè mei in Rosea esuriant asini: & qidem utráqe re, & cibo & potione, cùm non paulò sumptuosius, qàm ego his, ministraret victum. ego enim uno servulo, hordeo non multo, aqâ domesticâ, meos multinumos alo asinos. ille primùm qi ministrarent, piscatores habebat complures: &* E *eis piscsiculos minutos aggerebant frequenter, ut à majoribus absumerentur. præterea salsamenta in eas piscinas emptitia conjiciebat, cùm mare turbaret.* Additqe: *Celeriùs voluntate Hortensii ex equili educeres rhedarias, ut tibi haberes mulas, qàm è piscina barbatum mullum. nec minor cura ejus erat de agrestis piscibus, qàm de minùs valentibus servis. itaqe minùs laborabat, nè servus ager, qàm aqam frigidam biberent sui pisces.* Ælianus *hist. animal. lib.* 12. *cap.* 1. refert in Myrensi Lyciæ sinu situm esse Apollinis templum, cui piscina sit adsita: Τοὺς δὲ τῷδε τῷ Θεῷ ἱερεῖα κρέα μόσχεια διασπείρειν τῶν τῷ Θεῷ θυομένων. ἢ ἀφθὰς δὴ καὶ τοὺς ἰχθῦς ἀθρόους προσιέναι, καὶ τῶν F κρεῶν ἐσθίειν, ὁμαδηδὸν καλαμίνης δαιτυμόνας. καὶ χαίρειν τοῖς θύσασι, καὶ τὴν τούτων δαῖτα πίστιν εἶναι σφίσιν ἄτλητον ἀγαθήν. *Ad dei sacerdotem vitulinas carnes deo immolantium dispergentem orphos pisces gregatim adnatare, & tanqam convivas ad epulas invitatos carnes comedere, & immolantes ex eo voluptate affici, & sibi persvadere qod pisces suâ sacrificatione pascantur indicare res suas benè & feliciter casuras esse.* Idemqe *l. eod. c.* 30. Χειροήθεις δὲ ἰχθῦς, καὶ ὑπαπαίοντας τῇ κλήσει, καὶ τροφὰς ἀτμίνας διχόμενοι, πολλαχόθι καὶ οἱσὶ, καὶ τρέφονται. *Permultis qidem locis manusvefacti pisces, & se appellantibus obtemperantes, & cibos objectos libenter excipientes aluntur.* Qoniam autem piscium istiusmodi ad signum datum offulamqe missam certatim facto concursu ludos sibi facere domini eorum solebant, ideò *piscinas* illas Varro dixit, *magis ad oculos, qam ad vesicam pertinere.* Sed & τὰς τῆς γαστρὸς δεξαμενάς. id est, *ventris receptacula* Philo dixit. vise *ad lib.* 4. §. 16.

Μυρμήκων παλαιστρίας καὶ ἀχθοφορίας] Seneca de occupatis qibusdam, sed nullo fine certo sibi propolito satagentibus; *de tranq. c.* 12. *Inconsultus illis vanusqe cursus est: qalis formicis per arbusta repentibus, qæ in summum cacumen, deinde in* H *imum manes aguntur.*

Μυιδίων ἐπτοημένων διαδρομάς] Ità de eisdem Horatius *serm. l.* 2. *sat.* 6.

Currere per totum pavidi conclave, magisqe

Exanimes trepidare. —

qibus ille opes confert, earúmqe usufructuarios. Vide *l.* 11. §. 22.

Σιγιλλάρια νευροσπαστόμενα] Glossæ: *sigillari.* Νευρόσπαστοι. forsan, *sigillaria.* Νευρόσπαστα. vel etiam, *sigillaris.* Νευροσπάστας. *Sigillaria*, sive *sigilla*, parva sunt signa, icunculæ sive imagunculæ. Macrobius *Saturn. l.* 1. ubi *Sigillariorum celebritatem Saturnalibus adjectam* dixerat, *c.* 10. subjicit, *c.* 11. *Qasi verò sapiens qisqam sigillaria, qa lusum reptanti adhuc infantiæ ossilis fictilibus præbent, tentat officio religionis adscribere.* & in fine capitis, *sigilla* vocat, *qa arte fictili fingerentur.* B Svetonius *l.* 5. *c.* 5. de Claudio: *Tiberius patruus petenti honores, consularia ornamenta detulit: sed instantius legitimos flagitanti, id solum cadicillis rescripsit. Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria misisse ei.* Seneca *Epist.* 12. *Ego sum Felicio, Philositi villici filius, deliciolum tuum, cui solebas sigillaria mittere.* Tertullianus *adv. Valent. c.* 12. *Ut autem tantum sigillarium extrinsecus qoqe inornarent.* Et *de Orat. c.* 12. *Cùm perinde faciant nationes, adoratis sigillaribus suis residendo.* Arnobius *contr. gent. l.* 6. *Deos esse sigillaria ipsa censetis. Sigilliola* eidem *lib. eod. In sigillariis parvulis contrahere se Deos, & alieni ad corporis similitudinem coarctari: at verò in vastis porrigere se longiùs atqe in maximitate producere.* C Porrò sigillaria νευροσπαστόμενα, ut Marcus hîc, sive ἀγάλματα νευρόσπαστα, ut Herodotus *l.* 2. & Lucianus *de Dea Syria*, sunt sigilla ità concinnata, ut nervorum sive verticillorum qorundam ope, pro tractantis arbitrio attracta citáqe, modo in hanc, modò in illam partem moverentur, figurásqe subinde varias exprimerent. Aristoteles *de mund. c.* 6. Καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ ἀυχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὄμμα καὶ ὀφθαλμόν, ὅτε δ' ἄλλο πάντα τὰ μέρη, μετά τινος εὐρυθμίας. *Præstigiatores, qos nevrospastas appellant ob id, qod imagunculas animatas esse fidiculis ductisqe emensuratur: qi cùm funiculum aut nervum adduxerint, cieri cervicem & manum qasi animantis simulacri, humerumqe itidem & oculum faciunt: interdum etiam omnia membra, idqe qadam cum venustate atqe agilitate motus.* Qod Apulejus *de mundo. Etiam illi, qi in ligneis hominum figuris gestus movent, qando filum membri qod agitare solent, traxerint, torqebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad ministerium præsto erunt, nec inesuste totus videbitur vivere.* Erant ea plerumqe lignea, ut Apulejus hîc. Horatius item *serm. l.* 2. *sat.* 7.

— *nervis alienis mobile lignum.*

Verùm & argentea qandoqe. Petronius in *Satyr. Larvam argenteam astulit servus, sic aptam, ut articuli ejus vertebraqe locata in omnem partem flecterentur. hanc cùm super mensam semel iterumqe abjecisset, & catenatio mobilis aliqot figuras exprimeret,* &c. Marcus ad animi motus exprimendos imagine hinc ductâ freqenter est usus. Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 6. §. 16. Usus est & Clemens Alexandrinus non semel. sic enim *Strom. l.* 2. Νευροσπαστόμεθα δὲ ἡμεῖς, ἀψύχων δίκην, φυσικῆς ἐπιτηδείως, τοῦ ἀκίνητον παρέλκει, ὁρμή τε ἡ προηγουμένη τούτων. καὶ οὐκέτι ἄγαγε ἐπὶ τοῦτο, ἢ τὸ ὁρμητικὸν ἀνάγκη λόγου ὑπὸ τῆς ἔξωθεν αἰτίας κινούμενον. *Qod si nos, tanqam inanima, naturalibus operationibus veluti funibus trahamur, supervacaneum est involuntarium, & appetitio, qa ea præcedit. Nec ergo illud utiqe animal, qale sit intelligo, cujus vim appetendi, qa ab externa caussa movetur, sortita est necessitas.* Vide & eundem *ad lib.* 12. §. 19. Ista autem sigillaria νευροσπαστόμενα inter res ludicras nec ullo in pretio atqe æstimatione habendas jure merito recenset Marcus istic. Itaqe Siracusanus ille in Xenophontis *sympolio*, qi eis exhibendis vitam tolerabat, atqe hoc præcipuè gloriabatur, qòd hac ratione stultis hominibus illuderet; αὐτοὶ γάρ, inqit, τὰ ἐμὰ νευρόσπαστα θεώμενοι τρέφουσί με. *Nam illi propterea qod spectent imagunculas meas, qæ fidiculis tenta moventur, me alunt.* Solenne habebat, qocunqe terrarum veniret, καρπῶν μὲν ἀφθονίαν, φρυτῶν δὲ ἀφορίαν, *fructuum copiam, mentis inopiam*, loci incolis comprecari.

Εὐμενῶς] *placidè.* Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπιθι ἐκ τοῦ ζῆν εὐκαίρως. *Excede è vita æqo animo.* Sed ἀσμένως *lubenter.* De verè Christiano Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 480. *A.* Ἀσμενίσεται τὸ δὶ τοῦ βίου ἀπολυθήσεσθαι. χάριν ἴσως καὶ τῷ τὴν αἰτίαν παρεσχομένῳ τῆς ἐνθένδε ἐξόδου, καὶ τῷ τὴν ἐπιβουλὴν τειχισαμένῳ ἐγγρηγόρσεως, πρόφασιν εὐλογον λαβόντι, ὡς ἐκ αὐτὸς παρέσχου, ἑαυτὸν ἐπιδεῖξαι, ὅς ἐστι, τῷ μὲν δι' ὑπομονῆς, δι' ἀγάπης δὲ Κυρίῳ. *Lubentissimè ab hac vita liberabitur, habens fortasse gratiam, & ei, qi causssam præbuit, ut hinc exiret, & ei, qi molitus est insidias: qia ita honestum accepit occasionem, qam ipse non præbuit, seipsum ostendendi qisnam sit, illi qidem per tolerantiam, Domino verò per charitatem.* Inde ἀσμενίζειν Marco, *l.* 5. §. 9.

a L. 5. §. 16. τι α ποιήτε ἄξιον ἕκαστός ἐστιν, ὅσα ἄξιά ἐστι ποιεῖν περὶ ἃ ἐσπούδακεν.

b Inf. §. 30. l. 6. §. 53. * Vide Not. c L. 2. §. 16.

§. 4. [b] Δεῖ καὶ λέξιν σχολιθεῖν τοῖς λεγομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν γινομένοις. καὶ * ἐπὶ μὲν ἕτερα, εὐθὺς ὁρᾶν, [c] ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά. ἐπὶ ᾧ δὲ ἕτερα, σχολιάζειν, τί τὸ σημαινόμενον.

§. 4. In ſermone, eis qæ dicuntur; in conatu omni, eis qæ fiunt animum advertere oportet: & in altero qidem, qid deſignetur; in altero verò, qorſum referatur, conſiderandum.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς ταῦτα, ἢ οὔ; οἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ σὺν τοῖς ὅλων φύσεως δοθέντι. εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, ἤτοι σὺν ἄλλῳ δίδωμι τῷ δυναμένῳ κρεῖττον ἐπιτελέσαι, ἐὰν ἄλλως ταῦτα μὴ καθήκῃ. ἢ περίσσωσιν ὡς δύναμαι, [d] συνεπαναλαβὼν τὴν δυνάμενον πρόσχρησιν ἐμοῦ ἡγεμονικοῦ ποιῆσαι • τὸ εἰς τὴν κοινωνίαν νῦν καίριον καὶ χρήσιμον. [e] ὃ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, [g] εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ εὔκαιρον.

§. 5. Sufficítqe ad iſtud mens mea, necne? ſi ſufficit, eâ tanqam inſtrumento ab univerſi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor, ſi non ſufficit, avt opus illi concedo, qi me meliùs id efficere poteſt, niſi aliter ad officium meum pertinuerit; vel qod poſſum facio, eo adſcito qi mentis meæ operâ uſus id poſſit, qod ad ſocietatem humanam eſt hoc ipſo tempore tempeſtivum ac utile. qicqid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas eſt qod eſt ſocietati utile & congruum.

d Inf. §. 7. e Inf. §. 54, 55. f L. 8. §. 2. l. 9. §. 23. g L. 4. §. 12.

§. 6. [h] Ὅσοι μὲν πολυύμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθῃ παραδέδονται; ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες, πάλαι ἐκποδών;

§. 6. Qàm multi qi celebres admodum olim extitêre, oblivioni nunc ſunt traditi? qàm multi etiam eorum, qi iſtos celebraverant, jam olim penitus aboliti ſunt?

h L. 3. §. 3. 10.

§. 7.

ANNOTATIONES.

§. 9. & *infrà* §. 27. Vide ad §. 58. ubi ἀσμένως Plutarchus, qod ἀσπασίως Herodotus dixerat.

Τοσοῦτο ἄξιον ἑκάστου] Vide *l.* 5. §. 16.

§. 4. Καλὰ λέξιν] Vide *l.* 6. §. 53. non eſt avtem καλὰ λέξιν hîc *verbatim*, uti interpretes opinati ſunt: ſed *in ſermone*, ſive *in oratione*, *inter loqendum*. ut καθ' ἑκάστην ὁρμὴν, *in omni conatu*, ſive *moliſtone*. Sed nec ὁρμὴ ἑκάστη, ſed τοῖς γινομένοις παρακολουθεῖν, non *omni conatui*, ſive *propoſito*, ſed *in omni conatu* ſive *propoſito*, *eis qa fiunt*, ſicut *in ſermone omni*, *eis qa dicuntur*, *animum advertendum* monet.

Παρακολουθεῖν] qod *infrà* §. 30. συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν, *animum ſimul intende*. Vide *ad l.* 2. §. 8.

Καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν] hæc eſt ἐπιστροφὴ illa καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, *conſideratio* ſive *actionis* ſive molitionis cujuſvis, de qa *ſupra l.* 4. §. 32. & *infrà* §. 30.

Καὶ ἐπὶ μὲν τὰ ἕτερα] avt iſta loco mota ſunt, avt ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, ut ille loqitur, qæ ad membra priora pertinent, Marcus ipſe ſubjunxit. ita qe in vertendo prius dictorum ordinem ſeqi præoptabam.

Ἐπὶ τίνα σκοπὸν ἡ ἀναφορά] Vide *lib.* 2. §. 16. & *lib.* 10. §. 37.

Τί τὸ σημαινόμενον] Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Cum uniuſcujuſqe verbi natura ſint duæ, à qa re, & in qa re, vocabulum ſit impoſitum. — Priorem illam partem, ubi, cur & unde ſint verba, ſcrutantur, Graci vocant* ἐτυμολογίαν. *illam alteram* περὶ σημαινομένων. Ita enim diſtingvenda dictio Varroniana.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ] Prudentiſſimum monitum, nè viribus noſtris majora moliamur. Siqidem, ut Propertius *lib.* 3. *Eleg.* 7.

Turpe eſt, qod neqeas, capiti committere pondus:
Et preſſum inflexo mox dare terga genu.

Jaſon Sirachides *Sapient. c.* 3. *v.* 21. Καλεπώτερά σου μὴ ζήτει. καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταζε. qod Junius vertit, *Difficiliora captu tuo nè qaras temerè: & valentiora viribus tuis nè exqiras inſipienter.* Phaëtonti Phœbus apud Evripidem à Clemente Alexandrino adductus *pædag. lib.* 3. *cap.* 2. ex reſtitutione Grotiana;

Τῶν ἡνιῶν, παῖ, μὴ ξύνης ἄπειρος ὤν,
Μηδὲ ἀναβῇς τὸ δίφρον, ἐλαύνειν μὴ μαθών.
Ah parce habenas tangere ignarâ manu,
Currúſqe, fili, ſcandere eqitandi rudis.

Evpolis *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν καλάσιριν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Pol, ſenex, parùm ſapuiſti, qi tam citò ſtipendium
Hoc eqeſtre ſumpſiſti, priuſqam rectè eqitare diſceres.

Flaccus in *arte*.

Sumite materiam veſtris, qi ſcribitis, aqam
Viribus, & verſate diu, qid ferre recuſent,
Qid valeant humeri. —

Spectat horſum Chriſti Domini monitum, Lucæ *c.* 14. *v.* 28. de ædificare cogitante, ὅτι πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, qòd primò conſidens ſumptus ſecum reputat, num ſuppetat unde perficere poſſit; nè ſi poſito fundamento fabricam abſolvere neqiverit, ludibrio expoſitus dicentium, Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. *Honoveſte ædificare cœperat, verùm perficere non valebat.* Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίειν, συνταξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο

§. 4. In ſermone, eis qæ dicuntur; in conatu omni, eis qæ fiunt animum advertere oportet: & in altero qidem, qid deſignetur; in altero verò, qorſum referatur, conſiderandum.

§. 5. Sufficítqe ad iſtud mens mea, necne? ſi ſufficit, eâ tanqam inſtrumento ab univerſi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor, ſi non ſufficit, avt opus illi concedo, qi me meliùs id efficere poteſt, niſi aliter ad officium meum pertinuerit; vel qod poſſum facio, eo adſcito qi mentis meæ operâ uſus id poſſit, qod ad ſocietatem humanam eſt hoc ipſo tempore tempeſtivum ac utile. qicqid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas eſt qod eſt ſocietati utile & congruum.

§. 6. Qàm multi qi celebres admodum olim extitêre, oblivioni nunc ſunt traditi? qàm multi etiam eorum, qi iſtos celebraverant, jam olim penitus aboliti ſunt?

§. 7.

ἐμοῦσιν, ἢ ἀπιστοῦσιν. εἶτα τρόφοι, καὶ καλάμαι, καὶ πυρετοί. *Nunc cùm nonnulli deglutire buccellam non poſſint, volumina emunt, eaqe devorare conantur: unde fit avt revomant, avt cruditate laborent: unde vertigines, fluxiones & febres oriuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Qi & idem *Enchir. c.* 59. Ἂν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον, καὶ ἐν τούτῳ ἠσχημόνησας, καὶ ὃ ἐδύνατο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες. *Si qam perſonam, qa vires tuas ſuperat, induxeris: tum eam indecorè geres: tum eam, qam ſuſtinere poſſes, negliges.* Vide *ad l.* 4. §. 31. & *l.* 5. §. 17.

Παρακωλῦσαι τῷ ἔργῳ τῷ δυναμένῳ] Ità Liodes *Odyſſ.* φ. v. 152. ubi arcum Ulyſſeum intendere fruſtrà tentaverat,

Ὦ φίλοι, ἤ μὲν ἐγὼ τανύω —
O amici, non ego qidem intendo.

vel urì Dionyſius Metathemenus apud Athenæum *l.* 10. *p.* 437. *E.* ſed ſenſu parùm honeſto uſurpans, extulit,

— ἢ δύναμαι τανύσαι. λαβέτω δὲ καὶ ἄλλος.
Arrigere neqeo, ſumat alius.

Ἐὰν ἄλλως ταῦτα μὴ καθήκῃ] Ità Jaſon Sirachides loco priùs adducto, monito ſuo prudentiſſimo ſanè illi, ſubjungit; Ἃ προστέταχταί σοι, ταῦτα διανοοῦ. *Qæ mandata ſunt tibi, hæc ſanctè cogita.* Uterqe vult & Jaſon & Marcus, non deferendum eſſe id, qod eſt officii noſtri, etiamſi ad effectum pro deſiderio noſtro perducere neqeamus. Siqidem in his obtinet, qod Naſo *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Denique opus noſtra culpetur ut undiqe cura,
Officium nemo qi reprehendat, erit.
Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas:
Hac ego contentos avguror eſſe Deos.

Προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον] Plutarchus in *politic. præcept. p.* 819. *B.* Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἰσχύος φύσεις ἔμπαροι ὄντα, δεῖ πρὸς ὃ χεῖρον ἑτέρᾳ πίφυκας, ἀφιέντα τὰς μᾶλλον δυναμένας. *Veruntamen te tua natura peritum oportet ad ea, in qibus ipſe minus à natura vales, qi præſtare id qod tibi deeſt rectius poſſint deligere.*

Εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον] Vide *l.* 1. *c.* 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 7.

§. 6. Ὅσοι μὲν πολυύμνητοι] Idem argumentum habes *lib.* 3. §. 3, 10. & *lib.* 4. §. 33, 48. & *infrà* §. 10. & *lib.* 8. §. 21, 25.

Ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες] Scilicet qi aliis immortalitatem æternitatémqe qandam encomiis ſuis ſcripto traditis & poſteritati conſecratis conciliare ac largiri profitebantur, etiam ex ipſis illis havd pavci oblivioni ſunt traditi, memoriáqe illorum unà cum ſcriptis ipſis intercidit. Hoc eſt enim, qod pœtæ cumprimis, nec ſoli tamen, ſolent patronis, favtoribus, familiaribus ſuis polliceri. Theocritus *Idyll.* 16.

Μωσάων δὲ μάλιστα τίεν ἱερὰς ὑποφήτας.
Ὄφρα κε κ' οἴν αἰδὼς κεκρυμμένος, ἐσθλὸς ἀκούσῃς,
Μηδ' ἀκλεὴς μύρηαι ἐπὶ ψυχρῷ Ἀχέροντος, &c.
Muſarum verò in primis venerare ſacros interpretes,
Ut etiam apud inferos occultatus, benè audias,
Neqe inglorius lugeas apud frigidum Acherontem, &c.

Tibullus *l.* 1. *El.* 4.

Qem referunt Muſæ, vivet; dum robora tellus,
Dum cælum ſtellas, dum vebit amnis aqas.

Flaccus *carm. l.* 4. *Od.* 8.

Dignum laude virum Muſa vetat mori:
Cælo Muſa beat. —

qi

§. 7. Auxilii nè te pudeat. hoc eſt enim tibi propoſitum, ut qod eſt muneris tui facias, qomodo militi in dimicatione murali. qid ergò, ſi ad propugnaculum aſcendere ſolus, qia clavdus es, neqeas, ab altero verò adjutus poſſis?

§. 8. De futuris ſolicitus nè ſis. accedes enim ad ea, ſi ità neceſſe fuerit, ratione inſtructus eâdem, qâ nunc ad præſentia uteris.

§. 9. Omnia ſunt ſibi invicem implexa, & vinculo qodam ſacro ſibi invicem fic devincta, ut nihil alad me pertinet.

§. 7. [a] Μὴ αἰσχύνε βοηθούμενος. ἀσύνετοι γάρ εἰσι ἐνεργεῖν [b] τὸ ἐπιβάλλον, ὡς στρατιώτῃ ἐν τειχομαχίᾳ. τί οὖν ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ πλεῖξιν ἀναβῆναι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δὲ δυναίσο ἢ ἕτι;

§. 8. [c] Τὰ μέλλοντα μὴ παραστέτω. [d] ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δεήσῃ, [e] φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.

§. 9. [f] Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδόν τι οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο

a Sup. §. 5. l. 10. §. 12.
b L. 10. §. 25
c L. 1. §. 36. l. 12. §. 1. 3.
d Inf. §. 46.
e L. 12. §. 9.
f L. 6. §. 38.
g L. 9. §. 1.

ANNOTATIONES.

qi & argumentum idem *ode* proximâ ſuſè proſequitur. Naſo *amor. l.* 1. *El.* 10.

Scinduntur veſtes, gemma franguntur & aurum:
Carmina qam tribuent, fama perennis erit.

qem & vide ſis qàm magnificè idem hoc prædicet, *ibidem El.* 15. Plinius major *præfat. nat. hiſt. Apion Grammaticus, hic qem Tiberius Cæſar cymbalum mundi vocabat, cùm publica fama tympanum potiùs videri poſſet, immortalitate donari à ſe ſcripſit, ad qos aliqa componebat.* De majore ipſo minor *l.* 6. *ad Tacitum ſuum Ep.* 16. *Video morti ejus, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. qamvis enim pulcerrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabilis caſu, qaſi ſemper victurus occiderit; qamvis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multùm tamen perpetuitati ejus ſcriptorum tuorum æternitas addet. eqidem beatos puto, qibus Deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſſimos verò, qibus utrumqe.* Idomeni Epicurus: *Si gloriâ tangeris, motiorem te epiſtola mea facient, qàm omnia iſta qæ colis & propter qa coleris.* Refert Seneca *Ep.* 21. Subjungitqe. *Numqid ergò mentitus eſt? qis Idomenea nóſſet, niſi Epicurus illum ſuis literis incidiſſet? omnes illos megiſtanas & ſatrapas, & regem ipſum, ex qo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta ſuppreſſit. Nomen Attici perire Ciceronis epiſtola non ſinunt. nihil illi profuiſſet gener Agrippa, & Tiberius progener, & Druſus Cæſar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi Cicero illum applicuiſſet. Profunda ſupra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exerent, & in idem qandoqe ſilentium abitura oblivioni reſiſtent, ac ſe diu vindicabunt. Qod Epicurus amico ſuo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo apud poſteros gratiam; poſſum mecum duratura nomina educere. Virgilius noſter duobus memoriam æternam promiſit & præſtat.*

Fortunati ambo, ſi qid mea carmina poſſunt;
Nulla dies unqam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiumqe pater Romanus habebit.

De Niſo & Evryalo *Æn. l.* 9.

§. 7. Μὴ αἰσχύνε βοηθούμενος] Periochen ſuperiùs proximam, à librario aliunde interjectam cenſet Xylander: qia qæ hic dicuntur, eódem pertineant, qò priora illa §. 4. & ſunt reverà argumenti ejuſdem & hæc & illa periocha. Verùm nihil obſtat, qò minùs ità fuerint à Marco ipſo digeſta, qi prout in mentem tunc hæc nunc illa venerant, chartis illinere ſolenne habuit. qod & *infrà* §. 14, & 16. animadvertere licebit. Rectè avtem idem monet locum hic habere Diomedeum illud, qod & in proverbium jam abiit, *Iliad. κ.*

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Uſurpavit Plato *in Protag.* & Cicero *famil. l.* 9. *Ep.* 7. & *ad Attic. l.* 9. *Ep.* 4. Sed & Ariſtoteles *polit. l.* 3. *c.* 16. Τῶ δὶ ἑνὸς ἀι δύο ἀγαθοὶ βελτίους. (agnoſcis Solomonis illud, *Eccleſ. c.* 4. *v.* 9.) τῶτο γάρ ἐστι τὸ,

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Uno avtem duo boni meliores ſunt. Hoc eſt enim illud,

Duo ſimul euntes.

Idémqe *Ethic. l.* 8. *c.* 1. Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. *Si bini ſimul ire parent, & ad intelligendum & agendum magis idonei ſunt.* Et Cicero *offic. lib.* 2. *Omnis ratio & inſtitutio vitæ, adjumenta deſiderat.* Ità generaliùs acceptum jure probabitur, qod de animi virtute viqe corporis Salluſtius in *Catilin. Utrumqe per ſe indigens, alterum alterius auxilio eget.* de natura & arte Flaccus in *arte.*

—— alterius ſic
Altera poſcit opem res, & conjurat amicè.

Vide *ad l.* 2. §. 1.

Ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον] *id qod tibi incumbit, ad te pertinet,* tui eſt officii & muneris exeqi. ità *lib.* 5. §. 25. Ἃ ἀνθρώπῳ, καθ' ὃ ἄνθρωπός ἐστιν, οἰκ ἐπιβάλλει. *Qod non ad hominem, qa homo eſt pertinet.* & *lib.* 10. §. 24. Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qæ unicuiqe conveniunt, ad eumqe pertinent.* Herodotus *l.* 4. Ἀπολαβόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Sortitam facultatum, qa ad ipſos pertinebat, portionem.* dixerat enim ſuperius, ἀπολαχεῖν τῶν κτημάτων τὸ μέρος. *Sortiti eſtis poſſeſſionum partem.* Et cum μέρος, Lucas *Evang. c.* 15. *v.* 12. Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. *Da mihi bonorum partem, qa ad me pertinet.* Demoſthenes *de corona*: Τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος μεμεληφέναι νομίζω τὴν πόλιν. *Fortuna cum aliis nobis communis ratam atqe ad nos pertinentem portionem tuliſſe.* Sed & μεῖραι ἐπιβάλλουσαι, Procopius *Gottic. l.* 1. Καὶ τὴν Γότθοις ἐπιβάλλουσαν ἐν Γάλλοις μοῖραν λαβόντας. *Acceptâ, qa apud Gallos ad ipſos ſpectabat, portione.* Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 1. *pag.* 130. *A.* Ὁ μὲν ὢν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, ὅπω μακάριος, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναμφιβόλῳ τέλει τὴν ζωὴν καταλείσας, ὅτος ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται. *Nondum enim ille qi in vita eſt, beatus eſt prædicandus ob exitum incertum: ſed qi vices ſua functionis & vocationis ſemel abſolverit, vitámqe fine certo clauſerit. hic jam beatus tutò dici poterit.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸν αὐτῶ ἔργον. διὸ τοῦ μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet qidem omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſquiſqe, qantum ipſis convenit, vel, ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἧκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλεῖστον κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἥττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus avtem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τοῦ πράττειν κατὰ ταύτας. *Tantum ad unumqemqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundùm has operatur.* Et *l.* 3. *c.* 4. Καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συναίρει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. *Etiam publica utilitas homines in unum cogit, propterea qod bene vivendi pars ad ſingulos pertinet.*

§. 8. Τὰ μέλλοντα μὴ παραστέτω] Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει, κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρόν, τί σοι τὸ κέρδος προδακρῦσαι ἢ λυπῆ; *Ne curioſius futura indagato. Qid enim tibi proderit, longe ante præſciſſe? Si certè bonum erit qod futurum eſt, eveniet, licet non præſcieris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè anteqam acciderit, mœrore te conficis?* Ex Solonis mente Avſonius.

Certa ſi decreta ſors eſt, qid cavere proderit?
Sive ſint incerta cuncta, qid timere convenit?

Seneca *Epiſt.* 74. *Si verò aliqod timetur malum, eò perinde, dum expectatur, qaſi veniſſet, urgetur: & qicqid nè patiatur timet, jam metu patitur. qemadmodum in corporibus futuri langvoris ſigna præcurrunt: qadam enim ſegnitia nervis ineſt & ſine labore ullo laſſitudo & oſcitatio & horror membra percurrens: ſic infirmus animus, multò anteqam opprimatur malis, qatitur: præſumit illa, & ante tempus cadit. qid dementius autem, qàm angi futuris, nec ſe tormento reſervare, ſed accerſere ſibi miſerias, & admovere: qas optimum eſt differre, ſi diſcutere non poſſis? vis ſcire, futuro neminem debere torqeri? qicunqe avdierit poſt qinqageſimum annum ſibi patienda ſupplicia, non perturbatur, niſi ſi medium ſpatium tranſiluerit, & ſe in illam ſeculo poſt futuram ſolicitudinem immiſerit.* Et *Ep.* 24. *Qid neceſſe eſt mala accerſere, & ſatis citò patienda cùm venerint, præſumere, ac præſens tempus futuri metu perdere? eſt ſine dubio ſtultum; qia qandoqe ſis futurus miſer, eſſe jam miſerum.* Item *Ep.* 98. *Calamitoſus eſt animus futuri anxius, & ante miſerias miſer. nil eſt nec miſerius, nec ſtultius, qàm prætimere. qæ iſta dementia eſt, malum ſuum antecedere?* Vide eundem *Ep.* 13. & *ad l.* 8. §. 33. & *l.* 6. §. 31.

Ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον] itaqe eiſdem, qibus nunc es, armis adverſus ea inſtructus. Vide *lib.* 12. §. 9.

§. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται] Vide *ad l.* 6. §. 38. & *l.* 10. §. 4.

Σύνδεσις ἱερά] Trahit huc σειρὰν χρυσῆν illam Homericam *Il.* 9. *v.* 19. Ariſtides *Orat. in Jovem Tom.* 1. *p.* 9. Ἀπορρέουσι τῆς Διὸς τῷ πάντων πατρὸς δυνάμεως ἐκάστῳ ἔνεσι, καὶ ἀτρύτως κατὰ τὴν Ὁμήρου σειρὰν ἅπασαι εἰς ἀνθρώπους διήρτηνται, καὶ πάντα ἐξ ἀνθρώπων ἐξήρτηται. πολὺ καλλίων ἁλύτοις ἄνθραξι καὶ χρυσῆν τινα, καὶ εἴ τινα ἄλλην τις ἐπινοήσειεν. *De Jovis omnium patris vi diffu-*

a *L.* 5.§.8. ἄλλο ἀλλῳ. a συγκαταπίπτει) χάρ, & b συγκοσμεῖ
b *L.*4.§.23. Inf. §. 48. τὸν αὐτὸν κόσμον. c κόσμος τις χάρ εἷς ἀφ' ἁπάν-
c *L.*4.§.40. των, & Θεὸς εἷς ἀφ' πάντων, καὶ οὐσία μία, καὶ
d *L.*2.§.16. d νόμος εἷς, e λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν
e *L.*4.§.4. ζώων, καὶ f ἀλήθεια μία. ἔτι καὶ τελειότης μία τῶν
f *L.* 9. §. 1. ὁμογενῶν, καὶ ἓν αὐτῷ λόγῳ μετεχόντων ζώων.

g *L.*2.§.12. §. 10. g Πᾶν τὸ ὕλυλον, ἀναφανίζεται τάχιστα
Inf. §.19. τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. καὶ πῶν αἴτιον, h εἰς τὸν τῶν ὅλων λό-
h *L.*4.§.14. γον τάχιστα ἀναλαμβάνει). καὶ i πάντος μνήμη τάχιστα
i Sup. §.5. ἐγκαταχώννυ) τῷ αἰῶνι.

k *L.*1.§.9.*l.* 9.§.9. §. 11. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις k κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον.
l *L.*3.§.5. Sup.§.2. §. 12. l Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος.

terum ab altero sit alienum. coordinantur enim simul, eundémqe mundum cohonestant. etenim & mundus unus, & Deus unus est in omnibus, & materia una, & lex una; ratio nempe animantium intelligentium omnium communis; & veritas una: siqidem & perfectio una animantium sibi invicem congenerum, ejusdémqe rationis participum.

§. 10. Materiale omne, in universi substantiam qàm celerrimè evanescit: cavssale omne, in universi rationem non minùs citò resorbetur; memoria deniqe rei cujusqe pari celeritate in ævo qasi defossæ sepelitur.

§. 11. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundùm naturem, & secundùm rationem.

§. 12. Avt rectus, avt erectus sis.

§.13.

ANNOTATIONES.

ma desluvium qoddam sortita sunt, omniaqe instar Homerica catena ad ipsum referuntur, & ab ipso dependent: qi torques longè pulcrior est, qam aureus ille, avt si qem alium qis excogitare possit. Vide *l.* 10. §. 5. Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Τοῖς τῆς ἑνοίας δεσμοῖς, ὁ τεχνίτης λόγος, τὸ πᾶν συνέδησε. *Benevolentia vinculis ab artifice verbo rerum universitas constricta est.* Redonanda Clementi vox ista, *Strom.l.*5.*p.*570. *A.* Σφιγξ, οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνεσις. *Sphinx non est intelligentia universorum.* lege σύνδεσις. Vide *ad l.* 12. §. 30.

Συγκαταπίπτει] Vide *l.* 4. §. 45. & *l.* 5. §. 8.

Συγκοσμεῖ] Vide *infrà* §. 48.

Κόσμος εἷς] Vide *l.* 4. §. 40.

Νόμος εἷς] Vide *l.* 2. §. 16. Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 356. *D.* Νομοθέτης εἷς, καὶ νόμος εἷς. ἐκεῖθεν γάρ, τοῦ καὶ εἷναι, ὅ, τι τῆς φύσεως, ὅ, τι τῆς μαθήσεως νόμος εἷς. *Legislator est unus, & lex una: à Deo enim, qi unus est, & natura & disciplina una lex est.*

Λόγος κοινὸς] Vide *l.* 4. §. 4. & *infrà* §. 10.

Ἀλήθεια μία] Vide *l.* 9. §. 1. Julianus *de cynism. Orat.* 1. Μία τί ἐστιν ἀλήθεια, καὶ φιλοσοφία. *Una & singularis est veritas, unaqe philosophia.* Et rursus: Ὥσπερ ἀλήθεια μία, οὕτω καὶ φιλοσοφία. *Ut veritas una est, ita & philosophia.* Plutarchus *Sympos. lib.* 8. *c.* 9. Ἀληθεύειν μὲν γὰρ ἁπλῶς. ψεύδεσθαι δὲ ἀπειραχῶς, παρέχει τὰ πράγματα. *Res enim fert ut uno modo verum, infinitis falsum qidqe dicatur.* Hinc illud; Πᾶν τὸ ἀληθεῦον συναληθεύει. Siqidem, ut Aristoteles περὶ ἑρμην. *c.* 16. Ἀληθῆ ἀληθεῖ οὐκ ἐνδέχεται ἐναντία εἶναι, ὅτι δόξαν, ὅτε ἀντίφασιν. ἐναντία μὲν γὰρ οὐ περὶ τὰ ἀντικείμενα. περὶ ταὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθεύειν τὸν αὐτόν. ἅμα τε οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ. *Vera enunciatio vel sententia vera contraria esse non potest. Nam ex oppositis contraria sev adversa constant, de qibus homo idem vere potest dicere, at contraria eidem simul convenire non possunt.* Et *analyt. prior. l.* 2. *c.* 2. Ἐξ ἀληθῶν οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι. *Ex veris falsum concludi non potest.* Qin & qod de virtute idem *Ethic. l.* 2. *c.* 6. Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι. τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς.

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παμπόνηροι δὲ κακοί.

Peccare multis modis possumus, rectè verò agere uno modo tantùm licet, nam

Simpliciter boni sunt, sed mali omnimodè.

Et Plutarchus de virt. mor. *pag.* 444. *B.* Ἕκαστον ὧν πράττομεν ἀεὶ, μοναχῶς μὲν κατορθοῦται, πλειοναχῶς δὲ ἁμαρτάνει. τὸ γὰρ βαλεῖν τὸν σκοπὸν, ἓν ἐστι καὶ ἁπλοῦν. ἀστοχοῦσι δὲ ἄλλοι ἄλλως, ὑπερβάλλοντες τὸ μέτριον ἢ προαπολείποντες. *Eorum qæ agimus unumqodqe unico tantùm modo rectè consit: multipliciter errari in eo potest. Sicut scopum attingere unicum est & simplex: ab eo autem varie excedendo deficiendoqe aberratur.* idem de veritate, qæ & virtutis genitrix, qam cum virtute eandem (teste Seneca *Ep.* 71.) Socrates dixit, verissimum est. Ità Clemens Alexandrinus *Strom.l.* 1. Μία ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. ὡς καὶ μία καὶ δυναμει ἐστι ἡ ἀρετὴ, καὶ ἓν τὸ εὐδαιμονεῖν. *Una est veritas: prout & virtus una; unaqe felicitas, qam virtus facit.* Et *ibidem.* Μία ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός. *Veritatis via una est. At erroris multiplex.* Πολυσχιδεῖς γάρ πῃ τὸ ψεῦδος αἱ ἄτρακτοι. *Multifida sunt enim mendacii falsitatisqe semita.* Theodoretus *Therapevt. l.* 2. *Tom.*IV. *p.*486. *C.*

---- *velut sylvis ubi passim*
Palantes error certo de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit. ----

Flaccus *l.* 2. *Sat.*3. Sed Clementem *Strom.*1. *p.* 298. *A.* avdiamus, qem transcriptum dare non pigebit. Μιᾶς τοίνυν ὕσης τῆς ἀληθείας, τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐκτροπὰς ἔχει. καθάπερ αἱ Βάκχαι τὰ τοῦ Πενθέως διαφορήσασαι μέλη. αἱ τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρου, τῆς τε Ἑλληνικῆς αἱρέσεις, ἑκάστη ὅπερ ἔλαχεν, ὡς πᾶσαι ἀυχεῖ τὴν ἀλήθειαν. φωλὸς δ' οἶμαι ἁπάλοληψ πάντα φωλίζεται. *Qm una sit itaqe veritas (habet enim innumerabilia falsum diverticula, qemadmodum Baccha, qa Pentbei membra divulserunt ac distulerunt) Philosophia tam Barbara, qam Graca haresès, unaqaqe id qod sortita est, tanqam totam jactat veritatem. Lutis autem, ut opinor, exortis omnia illuminantur.* Et mox: Ὁ γῦν αἰὼν τοῦ χρόνου τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐσόμενος. ἀντὰρ δὴ καὶ τὸ παρεγχρὸς, ἀκαρίσιος [ἀκαρσίως, vel -σίως.] συνίστορι. πολὺ δὴ πλείονδυναστέρα τοῦ αἰῶνος ἡ ἀλήθεια συναγαγοῦσα τὰ οἰκεῖα στρώματα, καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐκπέμπει γῆν. *Atqe seculum qidem, temporis futurum & præsens; qin etiam præteritum instar momenti constituunt. Sed multò est potentior seculi veritas ad propria colligenda semina, etiamsi in terram alienam cecderint.* Deniqe: *D.* Ὁ δὲ τὰ διῃρημένα συνθεὶς ἄνθις, καὶ ἐποποιήσας τέλειον τὸν λόγον, ἀκινδύνως ἐν ὕστ' ὅτι καλλίψεται τὴν ἀλήθειαν. *Qi autem dvisa rursus composuerit, & perfectum verbum unum fecerit, scias futurum ut veritatem citra periculum contempletur.* Et *in eod. lib. p.* 318. *A.* Ὡς δὲ ἑνὸς ὄντος τοῦ εὐδαιμονεῖν αἰτίας τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταὶ πλείονες ὑπάρχουσαι. καὶ ὡς τοῦ θερμαίνεσθαι ὅτι ἥλιος, τότε πῦρ, βαλανεῖόν τι καὶ ἑσθής. ὕτω μιᾶς ὕσης τῆς ἀληθείας. πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήτησιν αὐτῆς. *Qemadmodum autem cum beatum esse unum sit, ejus cavssa sunt virtutes, qa sunt plures:* & *qemadmodum ut qis caleſiat, & sol, & ignis, & balneum, & vestis: ita cum sit una veritas, multa sint qa conserunt ad ejus inqisitionem.* Rursusqe ad Stoicum dogma de virtutibus propiùs accedens; qæ qoniam luculentiora sunt, fusiùs exhibebimus. Ἐι γῦν σκοπὸς, μία καὶ δυναμει ἐστιν ἡ ἀρετὴ. ταύτην δὲ συμβαίνειν τούτοις μὲν τοῖς πράγμασιν ἐγγινομένην λέγεσθαι φρόνησιν. ἐν τούτοις δὲ σωφροσύνην, ἐν τούτοις δὲ ἀνδρίαν, ἢ δικαιοσύνην. ἀεὶ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ μιᾶς ὕσης ἀληθείας, ἐν γεωμετρίᾳ μὲν γεωμετρικὴν ἀλήθειαν, ἐν μουσικῇ δὲ μουσικὴν, καὶ φιλοσοφίᾳ τῇ ἐφ' ἡμῖν Ἑλληνικῇ ἔτι ἡ ἀλήθεια. μόνη δὲ ἡ κυρία αὕτη ἀληθὴς ἀπαρεγχείρητος, ἣν παρὰ τῷ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ παιδευόμεθα. *Et si qidem rectè consideremus, potestate una est virtus, accidit autem, ut ea cum his qidem insit rebus, dicatur prudentia, in illis autem temperantia, in aliis verò animi magnitudo vel justitia. Eadem autem ratione cum sit una qoqe veritas, in geometria geometrica veritas; in musica autem musica;* & *in recta philosophia fuerit Graca veritas, qa manibus eradi non potest, qam docemur à Dei Filio.* Frustrà igitur sunt qi veritatem aliam Theologicam, aliam Philosophicam esse volunt, qasi alicubi aliqid verum esse possit, qod alibi falsum sit. qam sententiam, absurdam sanè & rationi adversam, refutantem, & contrariam ei demonstrantem, vide sis Casmannum in *problem. marin.* ad finem *qæst.* 1a. Sed qomodo ergò alia, & alia? Avdi Clementem B. Ὃν τρόπον φαμὲν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης, τῷ μὲν ναυκλήρῳ διοίσης, λέγεσθαι ναῦλον. τῷ δὲ τελώνῃ, τέλος. καὶ ἑνοίκιον μὲν, τῷ σαθμώχῳ. μισθὸν δὲ, τῷ διδασκάλῳ. καὶ τῷ πιπράσκοντι, ἀρραβῶνα. *Hoc modo dicimus de una & eadem drachma, si data fuerit navta navlum: si publicano vectigal, & ei qi domum locat merces conducta domus: præceptori opera merces:* & *ei qi vendit arrha.* Optimè Cicero *Academ. lib.* 4. *Nostra, inqies, sola vera sunt. certè sola, si vera. plura enim vera discrepantia esse non possunt.* Et *de oratore l.* 2. *Plus uno verum esse non potest.* De *unica* interim *veritate* qæ argurantur Scholastici, vide apud Alexandrum Halensem *part.* 1. *q.* 14. *m.* 5. & Thomam Aqinatem *sum. part.* 1. *q.* 16. *a.* 6.

§. 10. Ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2. §. 12.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον] Vide *l.* 4. §. 14, 18. & *l.* 6. §. 23. & *supra* §. 6.

§. 11. Κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον] *Eadem,* inqit, *actio creaturæ rationalis est secundùm naturam & secundùm rationem.* qia nimirum de natura rationalis est, esse prædictum ratione. Seneca *de vita beat. c.* 8. *Naturâ duce utendum est. hanc ratio observat, hanc consulit. idem est ergò beatè vivere,* & *secundùm naturam.* Sed & ex consequenti, idem secundùm naturam vivere, & secundùm rationem.

§. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος] Xylander ἐρωτηματικῶς legit: *Rectus, an qi erigatur?* qasi dixerit; cogita tecum, uter horum sis, qi rectus ipse consistat, an qi ab alio erigi opus habeat. Mericus Casavbonus μὴ legisse videtur. vertit enim; *Rectus ipse, non directus.* qomodo ferè legitur *l.* 3. §. 5. Vide qæ sunt ibi adnotata.

§. 13. Qomodo se habent in continuis corporis membra, eodem se habent in dissitis qæ ratione sunt prædita. ad mutuas enim rei eidem conficiendæ operas conferendas nata sunt utraqe. consideratio hæc animum tuum magis attinget, si te freqenter sic allocutus fueris, Membrum sum ego compagis istius qæ ex ratione præditis componitur. sin partem duntaxat esse te dixeris, homines ex animo nondum diligis, hoc ipsum benefacere per se nondum oblectat te: adhuc tanqam qod fieri deceat tantùm facis, nondum perinde acsi tibi ipsi benefacias.

§. 13. [r]Οἱόν ἐστι ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη ⁊ σώματος, τοῦτον ἔχειν τὸν λόγον [a] ἐν διεσπασμένοις τὰ λογικὰ, [b] πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν κατεσκευασμένα. μᾶλλον δὲ σοι ἡ τούτου νόησις προσφυήσεται), ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι [c] μέλος εἰμὶ ⁊ ἐκ τῶν λογικῶν συστήματος. ἐὰν δὲ μόριον ⁊ μέρος [d] εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, οὔπω δύνασαι ἀπὸ καρδίας φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. οὔπω σε καταλήπτικῶς * [e] εὐφραίνῃ τὸ ἐνεργετεῖν. ἔτι ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς, οὔπω ὡς [f] αὐτὸν ἐν ποιῶν.

a L. 9. §. 9.
b L. 2. §. 1.
c L. 8. §. 7. l. 10. §. 6.
d L. 2. §. 3, 4.
* - λητικῶς L. 9. §. 42.
e L. 8. §. 26.
f Inf. §. 74. l. 11. §. 4.

§. 14.

ANNOTATIONES.

adnotata. Mihi hoc velle videtur, vel ut rectus consistas ipse, vel si labi contigerit, erigentis opem nè spernas. Vide *ad l.* 1. §. 7. & 14. & *l.* 4. §. 12. Utriusqe horum imaginem havd ineptam subministrat Synesius *in calvit. pag.* 78. Ὥσπερ γεωργῶν παῖδες ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν ὑγιεινόλων φυτῶν συτίνῃς, ὡς εἰς ὀρθὸν ἄειρεσθαι βούλεταί τε καὶ πίφυκεν, ὅσα μὴ πρὸς τοῦτο παρ' ἑαυτῶν ἐξισχύει, κοινοῖς αὐτὰ καὶ χάραξιν ὑπερείδουσιν. *Sed ut agricola, qum ex integrarum, ac bene se habentium stirpium naturali propensione exploratum habeant, naturâ omnes ita esse comparatas, ut in rectum assurgant, qacunqe per se attolli neqeunt, vidicis ac pedamentis suffulciunt.* Plantæ, inqit, qædam suapte vi ὀρθαί. i. e. rectæ crescunt, aliæ qæ sponte neqeunt, arte & ope, sive adminiculis ὀρθοῦσθαι. i. e. erigi necesse habent.

§. 13. Ἐν ἡνωμένοις] Ἡνωμένα καὶ διεσπασμένα, de qibus tum & *l.* 9. §. 9. Marcus noster, sic distingvit Sextus Empiricus *adverf. Phyfic. l.* 1. *c.* 2. Τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστιν ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, τὰ δὲ ἐκ διεσπασμένων. ἡνωμένα μὲν οὖν ἐστι, τὰ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως κρατούμενα, καθάπερ φυτὰ καὶ ζῶα. ἐκ συναπτομένων δὲ, τὰ ἐκ τῶν παρακειμένων καὶ πρὸς ἓν τι κιφάλαιον πεφύκοτων συνίστασθαι, ὡς ἁλύσεις, καὶ πυργίσκοι, καὶ πλοῖα. ἐκ διεσπασμένων δὲ, τὰ ἐκ διεζευγμένων καὶ ἐκκεχωρισμένων, καὶ καθ' αὑτὰ ὑποκειμένων συγκείμενα, ὡς στρατιὰ καὶ ποίμνη καὶ χορός. *Et ex corporibus alia qidem sunt unita: alia autem ex iis qa compinguntur: alia autem ex distantibus ac disjunctis. Sunt ergo unita qidem qa ex uno continentur habitu ut sunt planta & animantia. Ex bis autem qa compinguntur sunt ea, qa constant ex iis, qa juxta sita sunt, & ad unum tendunt caput, ut catena, & turricula, & naves. Ex distantibus autem; qa sunt composita ex disjunctis ave separatis, & per se subjectis, ut exercitus, & greges, & chori.* Plutarchus itidem in *precept. conjugal.* Τῶν σωμάτων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσπασμένων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίας καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Corporum philosophi alia ajunt ex partibus disjunctis constare, ut classem, exercitum: alia ex compactis, ut domum & navim: alia ex unitis, & in unam naturam concretis, ut animalium.* Qod Pomponius *digest. l.* 41. *tit.* 3. *leg.* 30. *Tria genera sunt corporum: unum, qod continetur uno spiritu, & Grace ἡνωμένον vocatur; ut homo, lignum, lapis, & similia: alterum, qod ex contingentibus se, hoc est, ex pluribus inter se coharentibus constat, qod συνημμένον vocatur; ut adificium, navis, armárium: tertium, qod ex distantibus constat; ut corpora plura, non soluta, sed uni nomini subjecta; veluti populus, legio, grex.* Seneca *Ep.* 101. *Qadam continua esse corpora, ut hominem: qadam composita, ut navem, domum, omnia denique qorum diversa partes junctura in unum sunt coacta: qadam ex distantibus, qorum adhuc membra separata sunt, tanqam exercitus, populus, Senatus. illis enim per qos ista corpora efficiuntur, jure aut officio coharent, naturâ diducti & singuli sunt.*

Τὰ μέλη τοῦ σώματος] inculcat hoc Apostolus passim de Christicolis, qod Marcus hic de omnibus in universum hominibus. *Ad Ephes. c.* 4. *v.* 4. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα. *Unum est corpus, & unus spiritus.* & *ad Rom. c.* 12. *v.* 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. *Ita multi sumus unum corpus in Christo, singulatim alii aliorum membra.* item *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. *Unum corpus illi multi sumus.* & *c.* 12. *v.* 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα. οὕτω καὶ ὁ Χριστός. (qo loco ὁ Χριστὸς, pro corpore Christi politico, non physico sumitur, prout & *ad Gal. c.* 3. *v.* 16.) Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. *Sicut enim corpus unum est & membra habet multa; omnia verò illa membra corporis, qod unicum est, multa sunt, sed unum sunt corpus: ita & Christus. Etenim per unum spiritum nos omnes in unum corpus sumus baptizati, & omnes potati sumus in unum spiritum.* & rursus, *v.* 27 Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. *Vos omnes estis corpus Christi, & membra particulatim.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Θεραπευτέον οὐχ ἧττον τὰ τῶν πλησίον, ἢ ἑκάστῳ τὰ ἑαυτοῦ. πάντες γὰρ ἐν ἐσμὲν ἐν Κυρίῳ. Καὶ μία κεφαλὴ πάντων, ἐξ ἧς τὰ πάντα, Χριστός. καὶ ὅπερ ἐσὶν ἀλλήλοις τὰ μέλη, τοῦτο ἑκάστος ἑαυτῷ, καὶ πᾶσιν ἅπαντες. *Curemus non minus aliorum corpora qàm suum qisqe corpus. Omnes enim unum in Domino sumus, atqe unum omnium caput, ex qo omnia, Christus. Qodqe membra inter se sunt, hoc qisqe alteri, atqe omnibus omnes.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Qid si nocere velint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter se membra consentiant, qia singula servari, totius interest: ità homines singulis parcent, qia ad casum geniti sumus. Salva autem esse societas nisi amore & custodiâ partium non potest.*

Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν] Vide *ad l.* 2. §. 1.

Μέλος εἰμὶ] Ità Seneca 95. *Omne hoc qod vides, qo divina atqe humana concluса sunt, unum est; membra sumus corporis magni.* Et Marcus pariter, *l.* 4. §. 40. Ὡς ζῶον ὁ κόσμος. *Mundus est animalis unius instar.* Vide & *ad l.* 2. §. 1, 3, 4, 9. Verùm restringit hic ad σύστημα λογικόν. Vide *ad l.* 3. §. 3. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν.

Ἐὰν δὲ διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου μέρος] Verba illa διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου glossema forsan fuerint. Μέλος autem & μέρος ità Marcus distingvit; ut μέλος animantibus duntaxat competat, μέρος etiam inanimatis. Aliter pavlò Strabo *l.* 2. *pag.* 57. qi non *animationis*, sed *configurationis* ratione, istud ab isto disterminat; Ἡ κατὰ μέλος τομὴ, inqit, τῆς ἄλλως κατὰ μέρος διαφέρει, διότι ἡ κατὰ μέλη λαμβάνει περιγραφὴν ἴσχουσα φυσικὴν, ἐρθώσει τινὶ καὶ τύπῳ σημαίνουσα. καθὸ καὶ τοὔνομα εἴρηται, (*Odyss.* 1. *v.* 291.)

Τὸν δὲ διαμελεῖσι ταμόντες.
— ἡ δὲ ὑδὴν ἴσχει τοιοῦτον.

Sectio in membra differt à distributione in partes: qòd illa nimirum descriptionem qandam habet naturalem, certaqe forma & punctis suis definitam, unde & illud Poëta est,

Illum scindendo verum in sua membra resolvens.
— *Hac nihil tale habet.*

& accuratiùs Aristoteles *hist. animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων, ἔνια οὐ μόνον μέρη, ἀλλὰ καὶ μέλη καλεῖται. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα, ἕτερα μέρη ἔχει ἐν αὑτοῖς ἴδια. οἷον κεφαλὴ, καὶ σκέλος, καὶ χεὶρ, καὶ ὅλως ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ. ταῦτα γὰρ αὐτά τε ἐστι μέρη ὅλα, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. *Animalium partes qadam non modò partes, verum etiam membra appellantur, videlicet qa, cum ipsa totius integritate describantur, habeant tamen intra se partes diversas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium aut pectus: qippe qa & ipsa partes sint tota, & ex partibus constent diversis.* Membrum ergò unumqodqe etiam pars est corporis; verum non itidem è converso.

Καταληπτικῶς εὐφραίνει] Imò καταληπτικῶς. vocabulum signatum. ità delectat, ut ulteriùs nihil reqiras. Vide *ad l.* 9. §. 42. ubi vox eadem repetitur.

Εὐφραίνει τὸ ἐνεργετεῖν] Plutarchus *de vit. Epicur. pag.* 1097. *A.* adversus Epicureos agens; Αὐτοὶ δή που λέγουσιν, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἡδιόν ἐστι τοῦ εὖ πάσχειν. *Ipsi hoc dicunt, svavius esse afficere qàm affici beneficio.* Et *de philosophorum convictu cum principibus pag.* 778. *C.* Ἐπίκουρος, τοῦ εὖ πάσχειν τὸ εὖ ποιεῖν, οὐ μόνον κάλλιον, ἀλλὰ καὶ ἥδιον εἶναί φησι. χαρᾶς γὰρ ἥδιον ὕστερον γίνεσθαι ἐστιν ὡς χάρις. ἀλλὰ σοφὸς ἦν ὁ ταῖς Χάρισι τὰ ὀνόματα θεμένος, Ἀγλαΐην καὶ Εὐφροσύνην, καὶ Θάλειαν. τὸ γὰρ ἀγαλλόμενον καὶ τὸ χαῖρον ἐν τῷ διδόντι τὴν χάριν πλεῖόν ἐστι καὶ καλλάρτερον. διὸ τῷ πάσχειν εὖ αἰσχύνονται πολλάκις, ἀεὶ δὲ ἀγάλλονται τῷ εὖ ποιεῖν. *Epicurus beneficium dare non modò pulcrius, sed etiam jucundius esse ait qàm accipere. Nihil enim tam ferax est gavdii atqe gratia: & sapuit, qi Gratiis nomina imposuit, Aglaiæ, Euphrosynes & Thaliæ. Major enim & purior est latitia dantis. Itaqe sæpe pudet accipere beneficium, semper cum gavdio gratificamur aliis.* Idem *de Socrat. gen. pag.* 582. *E.* Ποίᾳ γὰρ ἄλλῃ σκοπῷ βάλλοντα καὶ τυχεῖν ἡδύ, καὶ διαμαρτάνειν ἀνιαρόν, ὡς ἀνδρὸς εὖ παθεῖν ἀξίου διὰ χάριτος ἐφιέμενον; *Qis autem scopus est, qem tangere sit jucundius, aut aberrare molestius, qam si qis virum beneficio dignum demereri cupit?* Et in *Erotic. de amantibus pag.* 762. *C.* Ὥστε χαίρειν τοῖς ἐρωμένοις διδοῦσι, ὡς παρ' ἑτέρων οὐ χαίρουσι αὐτοὶ λαμβάνοντες. *Ita ut magis jam gavdeant dantes qam ab aliis accipientes.* De Christo Domino Gregorius Nazianzenus *in bapt.* Δίδωσιν ἥδιον ἢ λαμβάνουσιν ἕτεροι.

Ὡς αὐτὸν ἓν ποιῶν] Phalaris *Epist.* 17. Οὐ δίδωμι χάριτας οἰόμαι δωρούμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον παρ' αὐτῶν

§. 14. Ὁ φίλε, ἔξωθεν προσπιπτέτω τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς * προσπτώσεως ταύτης δυναμένοις. [a] ἐκεῖνα γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ πάθοντα. [b] ἐγὼ δ', ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, ἄπαξ βέβλαμμαι, [c] ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

§. 15. [d] Ὅτι ἂν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, [e] ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ [f] ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, * ὅ, τις ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

§. 16. [g] Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ ἀκίνοχλεῖ *. οἷον, λέγω, ἀ φοβεῖ * ἑαυτὸ * ὡς ἐπιθυμίαν.

*προσπίπτ]. Lug. An.
a Inf. §. 16. 33. l. 8. §. 28.
b L. 4. §. 7. l. 6. §. 8.
c L. 6. §. 52.
d L. 4. §. 18, 19. l. 6. §. 2. 22. l. 12. §. 1.
e L. 8. §. 5.
f L. 4. 20.
*ὅ, τι ἄν τις π.
g L. 5. §. 19. l. 8. §. 29. 40.
*-χλεῖ;
*-βεῖ;
*[ἀλυπεῖ;] εἰς ἐπ. [ἀκινεῖ;] Boot. [ἀκ ἄγει] εἰς ἀθυμίαν Salm.

§. 14. Qicqid voluerit, eis extrinsecùs accidat, qæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsa enim, qæ affecta, sunt, conqerantur, si velint. ipse nisi malum censuero id qod contingit, nondum sum læsus. in me avtem situm est, nihil tale opinari.

§. 15. Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet. havd aliter, qàm si avrum avt smaragdus avt purpura ità jugiter diceret, Qicqid fecerit dixeritve qisqam, smaragdum esse me oportet, nitorémqe meum retinere.

§. 16. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratiâ, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit

ANNOTATIONES.

αὐτῶν λαμβάνειν. *Non dare me beneficium existimo, qum bonos honestosqe viros muneribus orno: sed potius ab ipsis accipere judico.* Et *Epist.* 119. qem locum libentiùs, qò emaculem, transcribo. Οὐτε τῶν παιδαριδίων ὁ καιρὸς, μέμψασθαι μὲν ὑμᾶς ὡς φιλτάτους, τὰς πρώλας (πρὸ τοῦ forsan) χρόνους μηδὲν αἰτιαταμένους. (αἰτησαμένους. culpat enim qodammodo, qòd nihil prius petierant.) ἐυχαριστῆσαι δὲ τοῦ παρόντος, ἡνίκα αἰτεῖσθε, ἅπερ ὑμεῖς μὲν οἱ λαβόντες, δόντες ταῖς ἀληθείαις. δίδειγμα γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αἴτησιν. ἐγὼ δὲ ἐ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς λήψομαι μᾶλλον, ἢ δώσω. τί γὰρ ἀνδρὶ φιλοπάτριδι πάλλιον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, ἢ δοκεῖν τὰς ἑαυτοῦ πολίτας ἐν ποιεῖν; *Neqe jam tempus fert, vos ut amicissimos conqeri, qum superiori tempore nihil accusaveritis, avt in præsentia gratias agere, qum petatis ea, qa si acceperitis vos, abunde reqe verà gratiam præstiteritis. Ego verò in gratiarum actionis loco ipsam petitionem vestram pono. Non enim cum tanta voluptate magis accepero, qam collocavero. Qid namqe viro in patriam pio illustrius avt magnificentius esse potest, qàm ut in suos cives munificus & liberalis esse videatur.* Aristides in *Panathen.* de populo Athenienſi *tom.* 1. *pag.* 252. Ἐυ γὰρ ποιεῖν, ἀκ ἐν πάσχειν, πεφυκότες ἥδιστα. καὶ μισθὸν ὀφείλειν αὐτὸς τοῖς ἐν ποιοῦσι τὸ Ἑλληνικὸν, ἀλλ' ἀκ αὐτὸς ὀφεῖν παρ' ἑτέρων μισθὸν τῆς αὐτῆς λαμβάνειν. μᾶλλον δ' ἐπὶ κέρδει φιλεῖν τὰς δόντας αὐτός. ἥδει γε μᾶλλον, ἢ τὰς παῖδας καὶ γονέας ἐπὶ κέρδει φιλεῖν. ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀνηλωμάτων τόκους, ὥσπερ εἰκὸς, τοὺς ὠὶ ὑπὲρ οἰκείων τὰς γνώμας διακειμένους. *Sciebant enim se non ad accipienda, sed ad conferenda beneficia natos esse: & iis, qi Gratiam tuerentur, mercedem persolvere, non ab aliis accipere debere, nec utilitatum gratia suos amare, non magis qam parentes avt liberos, sed etiam suis impensis conservare: qemadmodum eos, qi erga alisqos, ut suos, affecti sunt, facere sit æqum.* P. Syrus.

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Imò sibi ipsi benefacit: inqit Marcus, qi benefacit alteri; qia & is qi benefacit & is cui benefit, ejusdem corporis membra sunt. Siqidem manus cùm pedi benefacit, sibi ipsi etiam benefacit in pede. atqe hoc est, qod *infrà* §. 74. Ὠφελημένος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς. *Emolumentum in eo capiendo qod alteri præstas.* Et *l.* 11. §. 4.

§. 14. Τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπτώσεως δυναμένοις] hoc est, corpusculi mei membris. τοῖς μελυδρίοις τοῦ φυράματος τούτου. *membris corporeæ massæ.* ut *infrà* §. 68. Sive τοῖς κακωμένοις μέρεσιν, ut *l.* 8. §. 28. cur avtem Annotator Lugdunensis τὸ προσπτώσεως hic submoveret, προσπιπτώσεως supponeret, nihil erat cùm τὸ προσπίπτω præcesserit. Sed & τὸ προσπίπτον *infrà* §. 68. reperiatur. frustra & Xylander de aliorum casibus hæc accipit, qæ de corporis proprii affectionibus dicta sunt.

Ἐκεῖνα μέμψεται τὰ πάθοντα] malim μέμψηται. *conqerantur ea, si voluerint, qæ perpetiuntur.* Vide *infrà* §. 15. & *l.* 8. §. 28. Verùm mutato nihil opus. μέμψεται dictum fuerit, ut ὄψεται, *viderit. l.* 12. §. 1.

Ἐγὼ δὲ] id est, τὸ ἡγεμονικόν. ut §. 16. qod Xylander cùm non animadverteret, Marci mentem hic non cepit. Ità Cicero in *somn. Scip. Mens cujusqe is est qisqe.* Apostolus, sed sensu parùm diverso, qia mentem pro parte regenita sumit, *ad Rom. c.* 7. *v.* 17. ἀκ ἐγὼ (id est, ὁ νῦ; μυ. *v.* 25.) ἀλλ' ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. *Non ego, sed peccatum qod in me habitat.*

Ἐὰν μὴ ὑπολάβω] Vide *l.* 4. §. 7. Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *B.* Καθόλου δὲ, ἐπεὶ τῶν ἀοχλήτων, τὰ μὲν φύσει τὸ λυπεῖν καὶ βαρύνειν ἐπιφέρει, τὰ δὲ πλείστα δόξῃ δυσχεραίνειν ἐθιζόμεθα καὶ μανθάνομεν. ἀκ ἄχρηστόν ἐστι πρὸς ταῦτα μὲν ἔχειν ἀεὶ τὸ τοῦ Μενάνδρου πρόχειρον,

Οὐδὲν πέπονθα; δεινόν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Τί γὰρ πρός σέ ἐστι, φησὶν,
Ἂν μήτε σαρκὸς ἅψηται, μήτι ψυχῆς;

πρὸς δὲ τὰ φύσει δοκοῦντα λυπεῖν, ἐκεῖνο τὸ Ἐυριπίδειον,

Οἴμοι. τί δ' οἴμοι; θητά τοι πεπόνθαμεν.

ᾗδεῖς γὰρ ὕπνῳ τοῦ παθητικοῦ καταφερομένου καὶ ὀλισθαίνοντος ἀντιλαμβάνεται λόγος, ὡς ὁ τῆς κοινῆς καὶ φυσικῆς ἀνάγκης ὑπομνήσεις ποιῶν, ᾗ διὰ τὸ σῶμα μεμιγμένος ὁ ἄνθρωπος, μόνην ταύτην τὴν τύχῃ λαβὴν δέδωσιν, ἐν δὲ τοῖς κυριωτάτοις καὶ μεγίστοις

A ἀτφαλὴς ἔσηται. *In universum verò qa nolentibus nobis accidunt, partim suapte naturâ molestiam ea afferant, partim opinio nos adsuefacit ut agrè feramus. Et adversum hæc utile est in promtu habere istuc Menandri:*

Nisi ipse feras pra te, nihil es passus mali.
Qid enim, inqit, ad te pertinet id,
Qo neqe animus, neqe corpus tangitur tuum?

Ad ea avtem qa naturâ suapte dolorem videntur excitare, accommodari debet Euripideum illud:

Heu mihi, qi heu mihi? more hominum sanè accidit.

Non est enim alia ratio, qa facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentem magis revocet & confirmet, qàm qa communis natura & necessitatis memoriam renovat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hic tantùm fortunæ ansam præbet, in potissimis maximisqe rebus tutus ac securus. Hæc à Stoicismo havd procul absunt. Idem *de exil. pag.* 599. *B. C.* Τὸ λυπεῖσθαι καὶ ταπεινὸν ἑαυτὸν, ἐπὶ πᾶσι μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κενὸς καὶ ἀνόητος. ὅτῳ δ' αὐτὰ τὰ πράγματα δίδωσιν ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθέντα καὶ ἀνακαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν ὑπεῖν, ἀδεὲς πέποιθας δεῖσαι, ἂν μὴ προσποιῇ, κωμῳδῆ γελοῖον ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυθέσθαι, τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπτωμα τοῦτο χεῖρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἐξωσεν συναχθομένοις καὶ συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Qod cum alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit, atqe futile, & fatuum. tum ubi res ipsa ratione tractata, atqe ante oculos exposita monent te sic tecum debere compellare, non facta tibi est, si dissimules, injuria: unus qàm ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit: non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris ubiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti.* Verùm Marcus ad ea etiam qæ corpori læsionem inferunt, argumentum istud extendit.

§. 15. Ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι] Vide *l.* 4. §. 18. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 8. §. 5. Huc illud Josuæ decretum, *c.* 24. *v.* 15. alii qicqid fecerint, se cum familia sua in recto Dei veri cultu perseveraturos.

Ἡ ἡ πορφύρα] Vide de *purpura*, qæ ex Epicteto adducuntur *ad l.* 11. §. 18.

Ὅ, τις ἂν ποιῇ] lego ὅ, τι ἄν τις ποιῇ, ex membro præcedente.

§. 16. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ ἀκ ἐνοχλεῖ οἷον λέγω, ἀ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν.] manca hæc esse, ex seqentibus satis claret; nec qid posiit suppleri, est adeò difficile conjectu. Verùm qi enunciativè capiunt, à Marci mente qàm longissimè recedunt. is enim passim inculcat, molestiam omnem, non à rebus externis, sed ab animo ipso & opinione de eis concepta, nobis obtingere: hoc est; mentem ipsam sese conturbare, solam sibi molestiam omnem facessere. Videantur qæ *suprà* §. 14. & *l.* 4. §. 7, 39. & *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 8, 52. & *infrà* §. 68. & *l.* 8. §. 40, 42. 47. & *l.* 9. §. 13, 15. Itaqe D. Bootius per interrogationem concipi postulat: cui ego libens assentior; & qæ desunt, ità supplenda existimarem. ἀκ ἐνοχλεῖ; οἷον λέγω, ἀ φοβεῖ ἑαυτὸ; [ἀ λυπεῖ;] εἰς ἐπιθυμίαν [ἀ κινεῖ; vel ἀκ ἄγει;] sicut Galenus *de optim. sect. c.* 6. Ἐαν μὴ λυπῇ, μηδὲ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἄγει. *Mens an non ipsa sese pertubat? exempli gratiâ: nonne seipsam terret? nonne tristitiâ afficit? nonne in cupiditates conicit?* &c. vel etiam, αὐτὸ ἑαυτῷ ἀκ ἐνοχλεῖ; ἀ λυπεῖ (ut fit hoc illius, οἷον λέγω loco) ἑαυτό; ἀ φοβεῖ; &c. Sensum ipsum, qicqid de verbis fuerit, confirmant seqentia. ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ. Verba avtem feliciùs pavlò videtur restituisse sic D. Salmasius. οἷον ἀ φοβεῖ, ἀκ ἄγει εἰς ἀθυμίαν. idem est ac si dixisset ἑαυτὸ λυπεῖ. nam ἀθυμία est λύπη, ut εὐθυμία *hilaritas.* unde εὐθύμει, *hilari sis animo*, ità *l.* 4. §. 38. κἀ ὅσα τοιαῦτα εὐφραίνει ἢ λυπεῖ. ejusmodi aliqid supplendum ex seqentibus liqet, ubi hæc duo simul repetit, εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. & post, τὸ δὲ ψυχάριον τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον. confirmant eadem & sensum verborum Marci, qem afferimus genuinum. Si enim nihil aliud potest menti hisce modis molestiam facessere, ipsa sibi facessat necesse est, qandocunqe molestiâ aliqâ afficitur. Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 19. Προαίρεσιν γὰρ οὐδὲν δύναται κωλύ-

pellit se? alius qis si terrefacere eam avt contristari possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut nè ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum nè qid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & qando patitur qicqam, conqeratur. animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil horum patietur, nisi si eam ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eadémqe ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit avt impediverit.

§. 17. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. qid igitur facis hîc, ô phantasia? facesse hinc, per deos, utì accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiqo accessisti. nec succenseo tibi tamen. facesse tantùm.

§. 18. Cur mutationem qis metuat? ecqid enim fieri potest absqe mutatione? ecqid avtem avt gratius avt familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunqid aliud utile qicqam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides

εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ἐπολημπλικῶς [a] ἡ τρέψει εἰς τοιαύτας τροπάς. [b] τὸ σωμάτιον, μὴ πάθῃ τι. αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται, καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχει. τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, ἀδὲν μὴ πάθῃ. * ἡ γὰρ ἕξεις * αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. [c] ἀπροσδεές ἐστιν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ. κατὰ ταυτὰ δὲ καὶ ἀπέρεκτον, καὶ [d] ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ περίσχῃ καὶ ἐμποδίζῃ.

§. 17. [e] Εὐδαιμονία ἐστὶ, [f] δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν*. τί ἔν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία; ἀπέρχου, * τὰς θεούς σοι, ὡς ἦλθες. οὐ γὰρ χρήζω σου. ἐλήλυθας δὲ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος. οὐκ ὀργίζομαί σοι. μόνον ἄπιθι.

§. 18. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; [h] τί δὲ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; σὺ δὲ αὐτὸς λούσασθαι δύναται, ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι δὲ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο δὲ τί τῶν χρησίμων δύναται συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; οὐχ ὁρᾷς οὖν, ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ σὺ

a L. 5. §. 26.
b Inf. §. 33. l. 8. §. 28.
* εἰ γὰρ ἄξεις, vel παρεξεις, αὐτὸ Salm.
* αὐτῷ Xyl.
c L. 3. §. 5. l. 11. §. 1.
d L. 5. §. 20
e L. 5. §. 36.
f L. 10. §. 13.
* -θεὸς [ἡγεμονικὸν.]
g Inf. §. 29.
* [πρὸς] t. l. σὺ Lug. An.
h L. 2. §. 3.

ANNOTATIONES.

σαι ἢ βλάψαι ἀπροαίρετον, εἰ μὴ αὐτὴ ἑαυτὴν. ὑδὲν ἄλλο ταραχῆς ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἡ δόγμα. *Nemo enim vel voluntatem prohibere, vel in eo, qod alieni arbitrii est, incommodare ulli potest, nisi voluntas ipsa se ladat. Non aliam esse perturbationis & inconstantiæ causssam nisi opinionem.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημπλικῶς ἡ τρέψει] *Ipsa enim sese* (si volet) *opinando non movebit istis motibus.*

Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 8. §. 28.

Οὐ γὰρ ἔξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην] Locus iste mihi planè depositus, absqe clarissi. D. Salmasio fuisset, cui non ego magìs debeo, qàm Marcus ipse. is manum medicam favsto sydere admovit. Malè, inqit, Xylander ἀυτῷ. pessimè locum hunc sic vertit, *Animo nullus metus, dolor, avt opinio horum accidere potest: neqe enim ei sunt habitus ad hæc.* Sic vertendum illi fuit; *Animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil eorum patietur, si non illam in hoc judicium demittas.* legendum igitur in Græcis, οὐδὲν μὴ πάθῃ, εἰ μὴ ἄξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. vel, εἰ μὴ παρίξεις αὐτὸ εἰς κρ. τ. Nihil verius. Epictetus *Dissert l.* 2. *c.* 6. Τίς γάρ σε ἀναγκάσαι δύναται ὑπολαβεῖν τι, ὃν μὴ θέλεις; *Quis enim te cogere potest opinari qod nolis?*

Ἀπροσδεὴς] περὶ τῆς τῦ ἡγεμονικῦ αὐταρκείας. Vide *suprà l.* 5. §. 14. & *infrà l.* 11. §. 1.

Ἀνεμπόδιστον] Vide *l.* 5. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Οὐτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, οὔθ' ὑγίεια, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς, πλὴν ὀρθὴ χρῆσις φαντασιῶν. τοῦτο ἀκώλυτον φύσει μόνον, τοῦτο ἀνεμπόδιστον. *Neqe opes in nostra potest.ate sunt, neqe sanitas, neqe gloria, nec aliud denique qidqam, prater rectum visorum usum. Unum hoc est natura ejusmodi, ut nec prohiberi, nec impediri possit.*

§. 17. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν] deesse vocabulum aliqod videtur, qod membrum posterius expleat. forsan [ἡγεμονικὸν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim Marco censente, τὸ πᾶν. Vide *ad l.* 2. §. 15. idémqe eidem ὁ δαίμων iste. Vide *ibidem* §. 17. & *l.* 10. §. 13. qo loco ait τὸν νοῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Nam Merico Casavbono, τὸ ἢ ἀγαθὸν expungenti non accedo. Conjecturam meam firmat, qod ex Platone Clemens *Strom. l.* 2. Αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ εὖ τὸν δαίμονα ἔχειν. δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν. *Ipse autem Plato dicit, beatitudinem, qa est eudæmonia, esse, benè habere dæmonem. Dici autem dæmonem principalem animæ nostræ partem.* Cui gemina, ex innominato aliqo, ista Svidas exhibet: Ὅτι ὁ σπουδαῖος εὐδαίμων ἐστί. ὁ γὰρ εὖ τὸν δαίμονα ἔχων, σημαίνεσθαι δοκεῖ τῷ τὸ εὐδαίμονος ὀνόματι. εἰ δὲ δαίμων ἑκάστου ἡ ψυχὴ, καθὰ Ξενοκράτει δοκεῖ, εἴη ἂν εὐδαίμων, ὁ εὖ τὴν ψυχὴν ἔχων. εὖ δὲ τὴν ψυχὴν ἔχει ὁ σπουδαῖος. σπουδαῖος δ' ἄρα ὁ εὐδαίμων. *Vir bonus est beatus. Qi enim se bene habet qod attinet ad dæmonem, ille significare videtur per nomen τῦ εὐδαίμονος, id est, beati. Si avtem dæmon est cujusqe animus, ut Xenocrati placet, beatus erit ille, cujus animus benè se habet. Vir avtem bonus animo se bene habet. Vir igitur bonus est beatus.* Accedit & Pythagoræ scitum illud, Εὐδαιμονεῖν ἀνθρωπον, ὅταν ἀγαθὴ ψυχὴ προσγένηται. *Felicem hominem esse, cui bona anima advenerit.* Lactius *lib.* 8. *c.* 32. Apulejus *de Deo Socrat. Nam qodam significatu & animus humanus, etiam nunc in corpore situs, Dæmon nuncupatur,* [Maro *Æn. l.* 9.]

— *Diine hunc ardorem mentibus addunt,*
Euryale? an sua cuiqe Deus fit dira cupido?

igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. unde nonnulli arbitrantur, ευδαίμονας dici beatos, qorum Dæmon bonus, id est, *animus virtute perfectus est. qem nostrâ linguâ, ut ego interpretor, poteris Genium vocare, qod is Deus, qi est animus sui cuiqe, qauqam sit immortalis, tamen qodammodo cum homine gignitur.* Vide dissertationem hac de re Dionis Prusæi *Orat.* 23.

Τί οὖν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία;] Qid est opus imaginatione, cùm mens ipsa qod suum est & fecerit & habuerit? Vide *ad periochen* proximè *superiorem* extremam: & *infrà* §. 29.

Ἀπέρχου τὰς θεούς σοι] forsan [νῦ] τὰς θεούς. atqe ità Mericus Casavbonus. nam Xylander omisit; malèqe reddidit, ὡς ἦλθες. *unde venisti.* cùm vertendum fuerit, *ut venisti. facesse hinc, per Deos, ut venisti.* Sed nec fortassè νῦ particula illà interjectà opus fuerit. Siqidem D. Salmasius formulam usitatam esse monet, τὰς θεούς σοι, subavdi ὄμνυμι. eámqe locutionem occurrere in *hemiambis* Anacreonteis, & in *dissertationibus* Arriani. Ità certè Anacreon *carm.* 31. 1.

Ἄφες μι, τὰς θεούς σοι,
Πιεῖν, πιεῖν ἀμυδί.
Sine, qaso per deos, haustibus Lyæum
Sine haurìam profundis.

Arrianus in Epicteti *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Παῦσαι, τὰς θεούς σοι, ἐμπαίζων μοι τῇ ψυχῇ. *Desine, qaso per Deos, insidiare animo meo.* Et *c.* 23. Παύσασθε, τὰς θεὰς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα κατισχύοντες. *Desinite, qaso per deos, pulcra verba & res deformare.* & ad formulam Christianam propiùs, *ibidem c.* 7. τὸν θεόν σοι. qem locum corruptum frustra suspicatur Volsius. restituenda eadem, *c.* 22. ubi, τὸν θεόν σου, vitiosè legitur; qod interpretem eundem, cùm non adverteret, in alia abduxit. & diversà rursus formulâ, sed ellipsi eâdem, *l.* 3. *c.* 23. Θαυμασὸς, κύριε, τὴν ἐμὴν σοι σωτηρίαν. *Mirabilis, domine, ita salvus sim.* contractiùs etiam *l.* 2. *c.* 19. Λέγε μοι, τὰς θεούς, ὅτι πρώην ἔλεγες. *Refer mihi per Deos ea qæ dudum disserebas.* Si locus saltem integer fuerit. facit enim suspectum, qod Gellius *l.* 1. *c.* 2. exhibet, λέγε μοι σὺ τὰς θεούς. qod fortean fuerit, τὰς θεούς σοι. qin integram qoqe idem extulit, *l.* 3. *c.* 10. ὀμνύω ὑμῖν πάντας θεούς, ὅτι π οίκοψι. Locus ergò sincerus & integer est. nec ullà ratione admittenda Annotatoris Lugdunensis interpolatio, ἀπέρχου πρὸς τὰς θεὰς σύ.

Οὐκ ὀργίζομαί σοι] Hoc enim dogmati Stoico adversatur; non tamen & Christiano, qod ὀργίζεσθαι καὶ μὴ ἁμαρτάνειν. *Irasci & non peccare.* monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Diogeni avtem Stoico, non Cynico (qod Erasmum fugerat) de dogmate isto differenti, cùm adolescens qidam protervus, velut periculum facturus, an re præstaret qæ docebat, in faciem inspuisset, *Non qidem irascor,* inqit ille; *sed dubito tamen an irasci oporteat?* Narrat Seneca *de ira, l.* 3. *c.* 38. Fidentiùs Symmachus *l.* 9. *Epist.* 105. *Nullius tam vehemens nequitia est, ut motu meo digna sit.*

§. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γίνεσθαι;] Vide *l.* 4. §. 46. & *l.* 5. §. 13. & *lib.* 6. §. 15.

Τί ὠφ' φίλτερον] *infra* §. 21. & *l.* 4. §. 36. & *l.* 9. §. 32.

a L.2.§.3. σὲ μεταβαλεῖν ὅμοιόν ἐστι, καὶ ὁμοίως ᵃ ἀναγκαῖον.
b Sup.§.10. l.4.§.43.l.5. §.23.& l.9. §.29. τῇ τῶν ὅλων φύσει;

§. 19. ᵇ Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάρρου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα, ᶜ τῷ ὅλῳ συμφυῆ καὶ συνεργὰ, ὡς ᵈ τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλλήλοις. ᵉ πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους Σωκράτεις, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπωκεν; τὸ δ' αὐτὸ καὶ ᶠ ὅπι παντὸς ὑτινοσοῦν σοι ἀνθρώπου τε καὶ πράγματος προσπίπτοι.

c L.6.§.41. d L.2.§.1. Sup.§.13. e L.4.§.48. f L.4.§.50. g L.2.§.7.l.6.§.22.l.8. §.1.

§. 20. ᵍ Ἐμὲ ἓν μόνον φοβοῦσαι, μήτι αὐτὸς ποιήσω, ὃ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου οὐ θέλει, ἢ ὡς οὐ θέλει, ἢ ʰ ὃ νῦν οὐ θέλει.

h Sup.§.2.l.4.§.23.l.5. §.25. i L.4.§.19 Inf.§.34.l.8.§.21.

§. 21. ⁱ Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ φορὰ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων φορά σε λήθη.

k Inf.§.26.l.8.§.8.26.l.9.§.27.

§. 22. ᵏ Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλαίοντας. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμφορσπίπτῃ σοι, ὅτι καὶ ˡ συγγενεῖς, καὶ ᵐ δι' ἄγνοιαν, καὶ ⁿ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι καὶ ὡς ὀ μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται, καὶ ὅτι περὶ πάντων, ὅτι ᵖ οὐκ ἔβλαψέ σε ᵠ οὐ γὰρ τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον ἐποίησεν, ἢ πρόσθεν ἦν.

l L.2.§.1.l.3.4.11. m L.2.§.1.l.3.§.11. n Inf.§.63.l.4.§.3. o L.4.§.3. p L.2.§.1. q L.9.§.38.

§. 23. ʳ Ἡ τῶν ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ˢ ὡς κηρὸν, νῦν μὲν ἵππάριον ἔπλασε. συγχέασα δὲ τοῦτο, εἰς δένδρου φύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ ταύτῃ, εἶτα εἰς ἀνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλο τι. ᵗ ἕκαστον δὲ τούτων πρὸς ὀλίγιστον ὑπέστη.

r Sup.§.18. Inf.§.25.l.4.§.36. s L.6.§.1. t Sup.§.1.l.10.§.34.

simile qiddam esse & mutationem tui, nec universi naturæ minùs necessarium?

§. 19. Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, corpora transeunt universa, ipsa universo, prout membra sibi invicem nostra, coalita & eidem cooperantia. qot Chrysippos, qot Socrates, qot Epictetos jam dudum absorpsit ævum istud? idem tibi de qovis tum homine, tum re succurrat.

§. 20. Hoc unum me solicitum habet, neqid ipse faciam, qod hominis conditio vel minùs velit, vel secus velit, vel nunc nolit.

§. 21. Instat tempus, qo tu omnium oblitus eris; instat, & qo omnes tui.

§. 22. Hominis est, etiam eos qi offendunt diligere. hoc fiet, si unà succurrat tibi, tum esse tibi cognatos, tum inscios invitósqe peccare; adhæc, pavlò pòst utrosqe vestrûm morti concessuros: præ omnibus deniqe, nihil eos te læsisse. neqe enim mentem tuam deteriorem facere possunt, qàm priùs fuerat.

§. 23. Universi natura ex communi rerum omnium materia, tanqam è cera, nunc equleum effingit; qem mox denuo diffingit, ejusdemqe materiâ ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem, dein ad aliud qidpiam. horum avtem qodlibet ad breve temporis spatium subsistit.

istis

ANNOTATIONES.

§. 19. Ὡς διὰ χειμάρρου] Vide *ad l.* 4. §. 43. & *l.* 5. §. 23. A Augustinus *in Psal.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur, torrens rerum fluit.*

Συνεργὰ] Vide *l.* 6. §. 41.

Ὡς τὰ μέρη] vide *l.* 2. §. 1. & *suprà* §. 13.

Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. 47.

Πόσους Ἐπικτήτους] è superis ergò excesserat jam Epictetus. Accedit qod Gellius Herodi Attico, qi sub Marco floruerat, æqalis fere, de Epicteto, tanqam qi jamdudum decesse at, ita verba facit, *l.* 2. *c.* 18. De *Epicteto philosopho nobili, recentior est memoria, qam ut scribi, qasi obliteratum, debuerit,* B vide *ad l.* 1. §. 7. & *ad l.* 8. §. 31.

§. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον φοβοῦσαι] *Hoc unum me solicitum habet.* ita τὸ φοβεῖσθαι sæpius usu pat *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. Eliqe hoc qod profitetur cumprimis utile piumqe, si solicitudo universa eo fine adhibeatur, ne qid unqam obrepat, qod officii sui non sit. vide *infrà* §. 66. & *ad l.* 8. §. 3. Sic *l.* 8. §. 1. Ἄλλο μηδὲν περισπάσῃ. *Nec te aliud qidqam molestum habeat.*

§. 21. Ἐγγὺς] Vide *l.* 4. §. 16. Petrus *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. *Omnium autem finis appropinqavit.*

Ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη] vide Solomonem *Eccles. c.* 1. *v.* 11.

§. 22. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλαίοντας] Hoc est qod Augustinus *in Joan tract.* 66. & *in concion. solemn.* 235. *Esto medico similis; qi odit morbum, amat ægrotum.* Ità Marcus etiam lapsos & errantes diligi vult. Amplius aliqid Christus Dominus; non lapsos tantum & errantes, verùm in nos ipsos delinqentes. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. *Diligite inimicos vestros, benedicite eis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis, qi vobis infesti sunt & persequuntur vos.* Matth. *c.* 5. *v.* 44. Hinc Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 259. Παρὰ μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ, τὸ εὐεργέτας μὴ ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθροὺς μὴ ἀμύνεσθαι. παρὰ δὲ τῇ θείᾳ φιλοσοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας κρατεῖ. τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθροὺς οὐχί. ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ ἀνέξικακεῖν, εἰδ' ὅτου τις, καὶ εὐεργετεῖν. *Apud homines par culpa esse videtur, eis, a qibus beneficium acceperis, vicem non rependere, & hostes minimè ulcisci. At apud divinam philosophiam illud qidem obtinet, ut bene de nobis meritos remuneremur: at non item illud, ut injurios ulciscamur: verùm omnino qidem patientiam adhibeamus: si avtem fieri possit, eos etiam beneficiis prosequamur.* Contra planè qàm Pindarus *Pyth. od.* 2.

C

- - - - - φίλον εἶπε
φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἄ-
τ' ἐχθρὸς ἰὼν, λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι,
Ἀλλ' ἄλλοτε πατέων ὁδοῖς σκολιαῖς.
- - - - - *Amicum liceat*
amare: contrà inimicum utpote inimicus existens, lupi more curram,
Aliis vestigiis alias invmbulans viis obliqis.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Cynicum instituens; Διαίτησαι δεῖ αὐτὸν, ὡς ὄνον, καὶ δαρόμενον φιλεῖν αὐτοὺς τοὺς δαίροντας. *Ut instar asini vapulet; & dum vapulat, eos à qibus verberatur diligat.* De Christianis Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. *Amant omnes, & omnes illos persequuntur.* Atqe hæc est reverà charitas sincera, *amare qos toleras, tolerare qos amas,* ut Gregorius Romanus *in Evan. serm.* 35. Qin & Marcum ad eos etiam respexisse, qi adversus nos ipsos fuerint injurii, qæ subjecit, ostendunt. Vide *ad l.* 11. §. 18.

Ὅτι καὶ συγγενεῖς] Vide *ad l.* 2. §. 1. Hippias apud Platonem in *Protag. pag.* 234. *E.* Ὦ ἄνδρες οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς, συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι, φύσει, ἀ νόμῳ. τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, φύσει συγγενὲς ἐστιν. *Arbitror, o viri præsentes, vos omnes, cognatos, propinqosqe, & cives invicem esse naturâ, non lege. Simile namqe simili naturâ cognatum.*

Δι' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 11. §. 18.

Ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται] Vide *ad l.* 4. §. 6. & *infrà* §. 58.

Οὐκ ἔβλαψέ σε] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 9. §. 38.

§. 23. Ἡ τῶν ὅλων φύσις; ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηρὸν] Eleganti similitudine hoc illustrat, non Lucianus ille, Epicuri de grege, ὁ χλευαστὴς, sed de schola Platonica Leo, (Byzantius fortean) uti ex Athenæo *dipnosoph. l.* 11. & Laërtio *l.* 3. in *Platone* patet; in *dialogo*, qem *Alcedinem* inscripsit, & inter Luciani opuscula, à qibus dictionis mollitie venâqe candidiore plurimum discrepat, extat vulgò. Τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτον, inqit, καὶ τὰ παιδάρια τὰ παρ' ἡμῖν, τὰ πλάττειν ἐπισάμενα, πηλὸν ἢ κηρὸν ὅταν λαβῇ, ῥᾳδίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ πολλάκις ὄγκου, μεταχειριάζει πολλὰς ἰδέας φύσεις. *Etenim & pueri nostri qoqe hujusmodi aliqid fingere ac formare scientes, lutum cerámve cum ceperint, facillimè ex eadem massâ varias multiplicesqe transfigurant formarum naturas.* Eisdemqe planè insistens vestigiis Plutarchus *ad Apoll. pag.* 106. *E.* Ὡς γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ δύναταί τις πλάττειν ζῶα συγχεῖν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τοῦτο ἐν παρ' ἓν ποιεῖν ἀδιαλείπτως. ὅταν δὴ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πάλαι μὲν τοὺς προγόνους ἡμῶν ἀπέτιξεν, εἶτα συνέχεεν αὐτοῖς ἐγέννησε τοὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐκ' ἄλλοις ἀπακυκλήσει. καὶ ὁ τοῦ γενέσεως ποταμὸς ἔτος ἐκδιλείχων ῥέων ἄπορος ἔσεται, καὶ πάλιν ἐξ ἀναπίας αὐτῶν ὁ τῆς φθορᾶς. *Sicut qi argillam tractat, fingere ex ea animalis formam potest, rursúmqe diffingere, iterúmqe ac qoties libet perpetuò vices istas repetere: sic etiam natura ex eadem materia olim avos nostros, postea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex aliis evolvet: ac fluvius ille ortus nostri absqe intermissione labens nunqam subsistet, sicut & interitus flumen hujus contrarium.* Cui non absimile qod Aphrodisiensis *probl. l.* 1. *q.* 49. Ὡς ὅταν ὁ ἀνδριαντοποιὸς τὸν χαλκοῦν ἵππον ἢ βοῦν, ἤ τι τοιοῦτον ζῶον χωνεύσας ἢ ἐλάσας, πλάσῃ ἄνθρωπον, ἢ ἕτερόν τι σχῆμα, ἀπὸ

istis avtem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magis molestum est, qàm compingi primò fuerat.

§. 24. Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi ei sæpiùs assveverit qis, immori solet; vultúsque decor ità indè extingvitur, ut denuo reaccendi omnino neqeat. ex hoc ipso avtem intelligas licèt esse præter rationem. Siqidem enim ità vultum qis obfirmaverit, ut peccati sensûs omnis avfugerit,

a δεινὸν ᾗ οὐδὲν τὸ ἀφαλυθῆναι τῷ κεῶτῳ. ὥσπερ οὐδὲ τὸ συμπαγῆναι.

§. 24. b Τὸ ἐπίκοτον ⸗ τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν c πολλάκις * ἐναποθήσκειν ᾗ πρόσχημα, * ἢ τὸ πλυτικὸν ἀποσβέσθῃ, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. οὕτω γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις ⸗ * ἁμαρτάνειν εἰχήσεται, a τὶς

a L.4.§.42. l.6.§.47.l.8. §.20.
b L.2.§.1. Sup. §. 22. Inf.§.60.65.
c L.11.§.18.
* γίγνηται,]ἐναποθνήσκει, καὶ τὸ πρ. τέλ. a.Boot.
* εἰ Mer.
* -τὸ[μὴ] a. Mer.

ANNOTATIONES.

ἀπὸ εἴδους εἰς εἶδος μεταβάλλων τὴν ὕλην. *Sicuti cum statuarius aneum equum vel bovem, vel simile aliqod animal fuderit, vel duxerit, finxerit hominem, vel aliud aliqod vas, materiam ex specie in speciem commutans.* Lusûs avtem puerilis illius; qo animalium icunculas è cera solent effingere, meminit & Lucianus in *insomnio* verbis hisce. Ὁπότε γὰρ ἀφιεθείην ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἀποξέων ἂν τὸν κηρὸν, ἢ βοῦς, ἢ ἵππους, ἢ καὶ νὴ Δί' ἀνθρώπους ἀνέπλαττον. *Quum dimissus à praceptoribus, vel boves, vel equos, vel etiam homines per Jovem abrasâ cerâ effingebam.* Demetrius Phalereus qi dicitur: Περὶ ἑρμηνείας *c.* 317. Καθόλου δὲ, ὥσπερ τὸν αὐτὸν κηρὸν, ὁ μὲν τις κύνα ἔπλασεν, ὁ δὲ βοῦν, ὁ δὲ ἵππον. οὕτω καὶ πρᾶγμα ταυτὸν ὁ μὲν ἀποφαινόμενος καὶ κατηγορῶν φησιν. *In universum avtem qemadmodum eandem ceram hic qidem canem finxit, hic avtem bovem, alter verò qidam equum; sic & eandem rem hic qidem enuntians & prædicans inqit.* Et Fabius *institut. l.* 10. *c.* 5. *Nec alienа tantum transferre, sed etiam nostra pluribus modis tractare possumus, & sententias easdem qàm numerosissimè variare: velut eadem cerâ alia atqe alia forma duci solent.* De cera ipsâ Plinius minor *l.* 7. *Ep.* 9.

Hæc laus est cera, mollis cedensque sequsur
Si doctos digitos, jussaque fiat opus;
Et nunc informet Martem, castamque Minervam;
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.

vide *infrà ad* §. 25.

Δεινὸν δὲ οὐδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κεῶτῳ] vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 47. & *infrà* §. 25. & 50. & *l.* 11. §. 17. Ædesius apud Eunapium in *Maximo*: Ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν ὡς αἰγυπτίοις τηλικαύταις ἀκοαῖς ἀνοήσομεν. τὸ δὲ ὀργανον αὐτῆς συνορᾷς ὅπως διακειται, τῆς γομφώσεως καὶ πήξεως διαλυομένης εἰς τὸ συντεῖνον. *Sed tibi cognitus est penitùs animus meus, qi toties docentem audieris, non nescis tamen atqe oculis cernis, uti sedes animi sit affecta, compage ejus & commissurâ dissolvente se in id qod compositum sit.*

§. 24. Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθήσκειν ᾗ πρόσχημα, ᾗ τελευταῖον ἀποσβέσθη] Periochen hanc miserè mutilatam ac vitiatam esse, satis indicant tam discrepantes à se invicem interpretum versiones; qæ ejusmodi sunt etiam, ut è verbis sensûs illi, qos ipsi præferunt, nulla artis grammaticæ ope elici possint. In textu Xylander nihil mutat. Mericus duntaxat disjunctivæ loco conditionalem substituit: sed nec sic qidem citra vim insignem, exprimitur ea, qam ipse Marco affingit, sententia. D. Bootius (cui ego assenti.i malluerim) sic effert: Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν. ὅταν πολλάκις [γίγνηται,] vel etiam transpositione tantum factâ, ἢ,) ἐναποθήσκειν. καὶ τὸ πρόσχημα τὸ τελευταῖον ἀποσβεσθῇ, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi sæpiùs contigerit, immori solet; vultusque decor ità inde extingvitur, ut denuo omnino reaccendi neqeat.*

Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου] *Torvitas vultûs*: qò κότος sive latens intus animus infestus atqe infensus se prodit. huic opponi videtur, τὸ ἱλαρὸν τοῦ προσώπου, *vultus serenitas. l.* 6. *c.* 30. Hesychius. Ἐπίκοτα, ἐπίμομφα, ἃ πᾶς ἂν τις μέμψαιτο. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ κῷ πλείστοις. *Iram provocantia, culpabilia, qæ qivis reprehendat. Sophocles* Ναυπλίῳ καταπλείστοις. Sic enim legendum, ad distinctionem alterius ejusdem fabulæ eidem cognominis, qæ Ναυπλίῳ πυρκαϊᾷ dicebatur. Ἐπίκοτον esse vult, *qod iratum & infensum jure factas*; at Marcus pro *offensione* sive *infensione animi, qam vultu indicium facere solet.* Æschylus *Prometh. vinct.*

Ὁ δ' ἐπικότως ἀεὶ δίμνᾳ ἄγναμπτον νέον.
At ille mentem infensam pervicax gerens.

Πρόσχημα] ἢ ὑπερπεσὸν τοῦ προσώπου, ut Jacobus Apostolus *Ep. c.* 1. *v.* 11. *decor vultus*, qi tristitiâ, iracundiâ, acerbitate animi, offensione, indignatione non immutari tantum & deturpari, sed & tolli prorsùs sæpenumero solet. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 35. *Non est ullius affectûs facies turbatior. pulcerrima ora fædavit; torvos vultus ex tranqillissimis reddidit. liqit decor omnis iratos. qalem intrà putas esse animum, cujus extrà imago tam fœda est?* & *l.* 3. *c.* 4. *Nulli certè affectus pejor est vultus. ferarum minus teva facies est, etiam cum venatorem suum semianimes morsu ultimo petunt, qam hominis irâ flagrantis.* Hinc illud Nasonis de Niobe *Metam. l.* 6.

Et qantum ira fuit, formosa. ---

& de Procride *l.* 7.

Tristis erat, sed nulla tamen formosior illâ
Esse potest tristi. tu collige qalis in illa,
Phoce, decor fuerit: qam sic dolor ipse decebat.

A Imò, qod Marcus istic, dum affectus istiusmodi exprimere atqe induere vultus freqentiùs cogitur, usu in naturam vertente, ita tandem decor ille extingvitur, ut nullâ restitui ratione possit. De Pharisæis ad suos Christus, Matth. *c.* 6. *v.* 16. Μὴ γίνεσθε, ὥσπερ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. *Ne estote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies suas.* qi locum istum mirificè illustrat. plùs enim esse videtur τὸ ἀφανίζειν τὸ πρόσωπον, qàm τὸ αἰσχύνειν καὶ ἀκαλλὲς ποιεῖν, uti ex Homero atqe Evstathio Beza. Basilius Cæsar. *Epist. 1. p.* 786. *A.* Ἕπεται τῷ ταπεινῷ καὶ καταβεβλημένῳ φρονήματι, ὄμμα συγκὸν καὶ εἰς γῆν συνειευκός. --- ὥστε ἃ ποιοῦσιν οἱ πεισθέντες B καὶ ἐπιλύδιοι, ταῦτα ἐκ τῆς ἀυτομάτου ἡμῖν ἐπιφαίνεσθαι. *Consentaneus qidem fuerit summissis atqe abjectis animis tristis oculus atqe decorsum vergens---adeo qa lugentes consulto meditatoqe faciunt, ea suopte animi sponte in nobis, & veluti habitu temerario exstitisse videri debent.* Nicolaus *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 70. Αἱ γὰρ δὴ ὄψεις αἱ χρησαὶ ἔχοιεν ἂν τὸ πλεῖστον τῆς ψυχῆς. καὶ ὅτε ἴσι, ὅτε θυμούμενοι, ὅτε ὀργιζόμενοι, ὅτε χολῶντα, τὸ πρόσωπον φαιδρὸν ἴσχειν τε καὶ καθαρόν. εἰ δέ τις πανοῦργος καὶ κρυψίνους, ἐυθὺς μὲν καὶ τῷ ὀφθαλμῷ παραλίπει, καὶ δεινὸν δίδορκεν. ὅσις δὲ μαζία ἐυπλοκος, ταῖς κόραις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀκριβαζεται. ὅων ὀφθαλμοὶ καὶ προσάζων τοιοῦτοι. ὁ δὲ συνάγων τὰς ὀφρῦς, σκαιὸς ἐσι. C καὶ ὅταν ἐπαυθῇ ὑκ ἰρύθημα, ἀλλὰ σκό]ος τε καὶ νέφος, τότε δὴ ἡ ψυχὴ ὕδατι ὕδατος ἐυφραίνεσθαι. *Benigni enim oculi summam animi pulcritudinem comitantur: & fieri solet, ut qi non excandescit, nec facile irascitur, avt bile movetur, facilem splendidam serenimqe habeat. Qi verò malignus & dolosus fuerit, is statim & oculis transversè implicidege intuetur? qi stolidus ac simplex est, pupillas & oculos patentes gerit, ut asinus & ovis. Cui supercilia conjungantur, improbus est. Cujus superficies in vultu non rubet, sed obscura & caliginosa est, hujus anima nunqam ullo modo exhilaratur.* qibus verbis extremis graphicè depinxisse videtur τὸ ἐπίκοτον illud τοῦ προσώπου. nos dicimus, a louring look. Vide *infra ad* §. 59. Sed nec minus *Svetonius l.* 4. *c.* 50. in *Cajo.* cui *frontem torvam* ubi tribuerat. *Vultum*, inqit, *naturâ horridum ac tetrum, etiam ex industriâ efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.* Cæterum D. Salmasius ista & luxata & perturbata suspicatur: jungi sic debere, Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ἀυτῷ γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. atqe hæc subseqi posit illa qæ *supra* §. 10. habebam ts. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις κατὰ φύσιν ἐσιν καὶ κατὰ λόγον. *Si in animali rationali eadem actio secundùm naturam & secundùm rationem; ira in vultu efferveſcens, qæ præter naturam est, etiam præter rationem.* Illud, ᾗ τὸ τελευταῖον ἀποσβεσθῇ, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. ad præcedentia §. 22. censet idem pertinere, & de *lucerna* dici, qæ aliqando sic extingvitur, ut posit iterum accendi, aliqando verò, ubi in totum oleo defecta est, ita extingvitur, ut denuo accendi neqeat. Suspicatur ergò posse exemplum *arculæ*, cui grave non esse dixit solvi, ut nec compingi, addidisse & simile de *lucerna*, (prout & *l.* 8. §. 17. post exemplum *bullæ* idem fecit) cui non est grave extingvi, ut nec accendi, etiamsi eò modò extingvatur, ut non possit lumen suum recuperare. reliqa aliunde irrepsisse avtumat; qibus de medio sublatis, periochen hanc antegressam cum proximè seqenti commodè cohæsuram. & sunt revera sectio 22. & 24. prout nos eas distinximus, ejusdem planè argumenti.

Εἰ γαρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτάνειν ἀιχήσεται] Mericus interserit negativam, ut sit τοῦ [μὴ] ἁμαρτάνειν, & de innocentiæ confidentia intelligatur. Melius opinor, Xylander. *Nam si etiam sensûs peccati nullus erit.* hoc est, nam si eò usqe in vultûs obfirmatione processeris, ut jam peccati sensum omnem amittas, qid amplius tibi vivere proderit? Galenus *de differ. puls. l.* 4. *c.* 11. σφυγμὸν, inqit, appellant veteres, τὴν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς γινομένην ἀυξῷ τῷ κάμνοντι συναίσθησιν. *sensum illum, qem in inflammationibus ægrotus percipit.* Idemqe *therapevt. l.* 13. *c.* 1. Ἡ τις ἁμα τῇ φλογώσει καὶ τάσιν ἔχει περὶ τὸ μόριον, ἡμῖν θ' ἁπλομένην, ἀυτῷ τε κάμνοντι διὰ τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης συναισθήσεως. *Qa supra inflammationem, tensionem qoqe in parte facit, qam non modò ipsi in tactu deprehendamus, sed etiam ipse ager proprio sensu appellato advertat.* Ita medicis familiaris an peculiaris vox ista videtur, affectionem illam denotans, qâ æger eorum qæ in corpore suo fiunt sensu se habent, ipse sensum obtinet. A corpore ad animum transtulit, ut Marcus hic, ita & Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, συναίσθησις τῆς ἀυτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. *Philosophiæ principium est animadversio imbecillitatis atqe infirmitatis*

a L.9.§.2. l.10.§.8.
b Sup.§.23.
c L.6.§.15. l.8.§.50.l. 10.§.7.l.12. §.23.
d L.6.§.27. l.8.§.14.l. 11.§.18.
e L.2.§.13.
f L.8.§.14.
g L.5.§.28.
h L.10.§.30 l.11.§.18.
i L.1.§.15.
k L.2.§.1.
l L.11.§.13. Inf.§.52.63
m L.3.§.12. Sup.§.7.l.8. §.32.36.

a τὶς ἔλι ἓ ζῆν αἰτία ;

§. 25. b Πάντα ἁπλῶς ὁρᾷς, ὅσον ἤδη μεταβαλεῖ ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα Φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τ ὑσίας αὐτ ποιήσῃ, καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων ὑσίας, c ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος.

§. 26. d Ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σέ, εὐθὺς ἐνθυμοῦ τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαμβὼν ἥμαρτε. ἔστι γὰρ ἰδὼν, e ἐλεήσῃς αὐτὸν, καὶ f ἔτε θαυμάσεις, g ἔτε ὀργισθήσῃ. h ἤτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἢ κεῖνο ἀγαθὸν ἔτι ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοειδές. i δεῖ ἓν συγγινώσκειν. k εἰ ᾗ μηκέτι ὑπολαμβάνῃς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ᾗ κακὰ, ῥᾷον l εὐμενὴς ἔσῃ τῷ παροῤῥῶντι.

§. 27. m Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα.

qorsum homo sic affectus vitam protrahat ampliùs?

§. 25. Qæcunqe vides, universa mox est mutatura universi rectrix natura, aliáqe ex eorum materia effectura, & ex horum rursus alia, ut mundus perpetim renovetur.

§. 26. Cùm adversùs te qicqid peccaverit qis, considera statim, qid bonum malúmve esse ratus id egerit. hoc enim perspecto, misereberis illius, nec avt miraberis, avt succensebis. forsan enim vel idem illud, qod ille, vel aliud qidpiam ejusmodi, ipse pariter cum illo bonum esse opinaris. hoc si fuerit, & illi te ignoscere oportet. sin ejusmodi nec bona nec mala censueris, ex errore animi delinqentem æqanimiter feras.

§. 27. Non tam qæ desunt tibi, qàm qæ adsunt, cogita.

ANNOTATIONES.

sua. Clemens generaliùs de utroqe pariter usurpavit, *Strom. l.* 1. *p.*282. *A.* Εὑρετικὸν γὰρ καὶ ἐπινοητικὸν ἡ συναίσθησις, ἐπιβαλλειν πιθανῶς ἀναπείθουσα. συναύξει δὲ τὴν ἐπιβολὴν, ἡ εἰς ἐπιστήμην συνάπτουσα. *Ad inveniendum enim & excogitandum res est apta consensio, qa etiam probabiliter animum applicare persuadet: animi autem auget applicationem una ad scientiam qoqe exercitatio.* Idem vult, sed significantius pavlò dictum, qod Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Patr.* Εὑρετικὸν γὰρ τὸ πάσχειν. *Pati res est ad inveniendum apta.* & *ad cives suos in angust.* Τολμηρὸν ποιεῖ τὸ ἀλγεῖν. *Dolor intrepidum reddit.* Tunc ergo ἡ τῦ ἀμαρτάνειν συναίσθησις ἐσχίλαι, cùm crebro peccandi usu, τυλῶσαι λοιπὸν ἡ ψυχὴ, *callum qasi qendam contraxit animus,* ὥστε μηδ' ἐφίεσθαι ὕστερον ὅτι ἁμαρτάνει, *ut deinceps ne peccare qidem se animadvertat.* Epictetus *l.*2. *c.* 18.

Τίς ἔλι τῦ ζῆν αἰτία ;] Vide *l.* 9. §. 2.

§. 25. Πάντα ὅτα ὁρᾷς] De Catone Seneca *Epist.* 71. *Qid ni ille mutationem reipublicæ sorti & aqo patereturanimo? qid enim mutationis periculo exemptum? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus: qamvis Deo agente ducatur, non semper tenebit hunc ordinem; sed illum ex hoc cursu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus; nascis debent, crescere, extingvi. qacunqe vides supra nos currere, & hæc qibus innixa atqe impositasumus velut solidissima, carpentur ac desinent. nulli non senectus sua est. maqalibus ista sparsis eodem natura demisit. qicqid est, non erit: nec peribit, sed resolvetur. nobis solvi perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non prospicit mens hebes, & qa se corpori addixerit. alioqi fortius finem sui suorumqe pateretur, si sperareta omnia illa sic in vitam mortemqe per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Vide *supra* §. 23. & *l.* 9. §. 33.

Καὶ πάλιν ἄλλα] Naso *Metamorph. l.* 15.

Nil eqidem durare diu, sub imagine eadem
Crediderim. ----
Nec species sua cuiqe manet: rerumqe novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Seneca *Epist.* 30. *Qis qeri potest, in ea conditione se esse, in qa nemo non est? prima enim pars aqitatis est aqalitas. Sed nunc supervacuum est naturæ causam agere. qa non aliam voluit legem nostram esse, qàm suam. qicqid composuit, resolvit: & qicqid resolvit, componit iterum.*

Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς] hoc est qod Maximus Tyrius *Orat.* 25. *ad l.*4. §. 40. διὰ τὴν τῦ ὅλα καινουργίαν. Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 14. Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Εἰπερ ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀπήλωται πάλαι καὶ φρῦδον τὸ πᾶν; διὰ τὸ τὴν τῦδε φθορὰν ἄλλε εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τῦδε γένεσιν ἄλλε εἶναι φθοράν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. *Si igitur semper aliqid eorum, qa sunt, abit, cur non consumptum est jamdudum, & inane ipsum universum. Propterea qod hujus corruptio alterius est generatio, & hujus generatio alterius est corruptio, incessabilem necesse est transmutationem esse.* Γένεσις γὰρ γίνεσιν διαδεχομένη, καλὰ προσοκὴν ἀπαθανατίζειν βέλεσαι. *Generatio enim excipiens generationem, vult immortales reddere per profectum.* Clemens *Strom. lib.* 4. *p.* 538. *D.* & Philo *de mund. immort.* Μένει γὰρ ἰσαεὶ φθειρομένων τῶν ἐν ἴδει, τεράστιον ὡς ἀληθῶς καὶ θεῖον ἔργον. *Illud enim semper durat (mirum dictu) individuis pereuntibus, ut opus verè divinum.*

§. 26. Τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν] Vide *l.* 6. §. 27. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. Epictetus *Enchir. c.* 41. Ὅταν τις κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐχ οἷόν τε ἦν ἀκολυθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅτι καὶ ἐξηπάτηται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς. ἀπὸ τύτων ὧν ὁρμώμενος πρᾶος ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Cum tibi qisqam vel malè fecerit, vel* A *malè dixerit: memento eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe vero fieri potest, ut id sequatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Qod si malè judicat, is damnum facit qi decipitur. Nam involutam veritatem si qis mendacium judicet, non ea involuta ladditur, sed ille qi deceptus fuerit. Sic igitur instructus, aqo feres animo convicitatorem: nam ad singula dices, ita visum est illi.*

Ἐλεήσεις] At hoc dogma Stoicum non admittit. Vide *ad l.* 2. §. 13. Epictetus tamen etiam *l.* 1. *c.* 18. Χαλεπαίνειν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτές; *Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur?* & mox: Ἐλέει αὐτὸν μᾶλλον. *Miserere potius illius.*

Δεῖ ἓν συγγινώσκειν] Tu, inqit, avt eôdem, avt pari morbo laboras: igitur ignoscere debes gemina peccanti. Flaccus *l.* 2. *Sat.* 3.

O major, tandem parcas, insane, minori.

Et Seneca *Agamem.*

Det ille veniam facile, cui venià est opus.

Siqidem ut Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

— aqum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus:

Itaqe, qod Gvigo *meditat. c.* 15. *Non sit exactor vindicta, qi petitor est venia.* Verùm ignoscere istud Stoæ adversatur. Vide *ad l.* 1. §. 15. Vide & *l.* 11. §. 18. & *ad l.* 5. §. 22. Demonactem.

Εἰ δὲ μηκέτι] Dilemmate probat non irascendum peccanti. avt in eodem, inqit, errore versaris, & erranti ignoscas æqum est, nisi te ipse prædamnare volueris: avt saniori uteris judicio, & propitius esse debes illi, qi falsi specie, recti ignarus abripitur. Vide *ad l.* 2. §. 1.

§. 27. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα] τὰ ἀπόντα, Mericus Casavbonus *futura*; ut eodem referatur, qò illud *supra* §. 8. Τὰ μελλοντα μὴ ταραττε. *De futuris ne sis solicitus.* Melius Xylander *ea qæ absunt*, sive *qæ desunt tibi.* Hoc est enim qod vult Marcus, ut non tam qæ nobis desunt, animis nostris obversentur, qò illorum cogitatione ad sortis præsentis displicentiam aliqam impellamur, qam de eis qæ adsunt, seriò cogitemus, qo in statu præsenti nostro acqiescamus. Hinc reprehensio illa Evripidea in *Hippolyt.* v. 184.

Οὐ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν, τόδ' ἀπὸν
Φίλτερον ἡγῇ.
Neqe tibi placet, qod adest: qod verò abest
Gratius ducis.

Et Avsonius *Idyll.* 15.

Speramus in commune omnes præsentia. —

Manilius *l.* 4.

Nec qod habet, numerat; tantùm qod non habet, optat.

Libanius *Orat.* 31. de avaris. Ἁρπῆ δὲ αὐτοῖς τῶν παρόντων ὀδύνη. τὸ δ' ἀπὸν, ὅτι μὴ πάρεσιν, ὀδυνᾶ. *Nihil autem illorum, qa adsunt, illis sufficit, qod verò abest, qia non adest, illos cruciat.* Democritus itidem apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Ἀνοήμοσυνης τῶν ἀπόντων ἐρίγοντας. τὰ δὲ παρεόντα περδαλεώτερα ἐόντα ἀμελδύνουσιν. *Stulti desiderant absentia: præsentia verò etsi meliora negligunt.* qi & contrà *ibidem c.* 17. Ἐυγνώμων, ὁ μὴ λυπεόμενος ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει. *Bene compositus est animo, qi de rebus absentibus non tristatur, præsentibus autem lætatur.* qod Epicteto tribuit Maximus *collectan. c.* 28. Seneca *Epist.* 74. *Qeris qare virtus nullo egeat? præsentibus gaudet; non concupiscit absentia.* Optimè Philemon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 16. & Maxim. *c.* 22.

Ἐὰν οἷς ἔχωμεν, τοῖς δὲ μὴδὲ χρώμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζητῶμεν, ὧν μὲν δίκη τύχῃ,
Ὧν δὲ δι' ἑαυτὸς ἐνόμιθ' ἑσπημένοι.
Si qa bonorum habemus, his non utimur,
Qa non habemus, qærimus; his carebimus,
Nobismet ipsi dum nos, eis, dum fors negat.

Plutarchus *de tranqill. pag.* 469. *D.* Μανικὸν γάρ ἐστι τοῖς ἀπολωλυμένοις ἀρᾶσθαι, μὴ χαίρειν δὲ τοῖς σωζομένοις. ἀλλ' ὥσπερ τὰ

cogita. ex his avtem ſelige qæ gratiſſima ſunt tibi, qo reputes tecum qanto cum ſtudio ea, ni jam adeſſent, tibi reqireres. cave tamen interim, nè, dum iſtis lubenter acqieſcis, eo in pretio habere aſſveſcas te, ut ſiqando deeſſe contigerit, turberis.

§. 28. In temet convolutus eſto. mens etenim rationalis ità eſt naturâ comparata, ut ſibi ſufficiat ipſa juſtè agens, & hoc ipſo nacta ſibi tranqillitatem.

ἀλλὰ τ παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζεσθαι, καὶ τούτων χάριν ὑπομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν, ἅμα μέντοι φυλάττειν, μὴ διὰ * τ ἦτος [a] ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίσης ἐκλιμᾶν αὐτὰ ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ παραχθήσεσθαι.

§. 28. [b] Εἰς αὑτὸν συνειλεῖ. [c] φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ οἰκείας δικαιοπραγεῖν, καὶ παρ' αὐτὸ ἧττο [d] γαλήνιον ἔχοντι.

§. 29.

* τὸ Lug.

a *L.* 5. §. 9.
c *L.* 4. §. 3. *l.* 6. §. 11. *l.* 8. §. 48.
c *L.* 5. §. 14. *l.* 6. §. 51.
d *L.* 2. §. 4. *l.* 8. §. 28.

ANNOTATIONES.

τὰ μικρὰ παιδάρια, ἀπὸ πολλῶν παιγνίων ὧν ἤν τις ἀφίληται τί, κἂν τὰ λοιπὰ πάντα προσρίψαντα κλαίει καὶ βοᾷ. τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ ἡμᾶς ἐκληθίσας ὑπὸ τῆς τύχης, καὶ τἄλλα πάντα ποιεῖν ἀνοητα ἑαυτοῖς, ὀδυρομένους καὶ δυστορῦντας. καὶ τί φήσαι τις ἂν [ἐκ] ἔχωμεν; τί δὲ ἐκ ἔχομεν; *Est enim ægrum ob amissa dolore affici, non gaudere relictis: ac sicut pueruli si qis ludicrarum rerum unam ipsis auferas, reliqis etiam omnibus projectis plorant ac vociferantur: ita unica aliqa in re fortunâ nobis obturbante, iniqè ferendo & lamentando cætera omnia nobis reddere inutilia. Diceres, qid habemus? Imò autem, qid non habemus?* delenda enim negativa prior. Subjungit idem Arceſilai dictum *pag.* 470. *A.* Οἱ πολλοὶ, inqit, ποιήματα μὲν ἀλλότρια καὶ γραφὰς καὶ ἀνδριάντας, ἑαυτῶν δὲν ἀκριβῶς καὶ καθ' μέρος ἕκαστον ἐπιπορευόμενοι τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ὄψει θαυμάζουσιν. τὸν δ' αὐτῶν βίον ἔχοντα πολλὰς ἐκ ἀπείρητους ἀναθεωρήσεις ἐῶσιν, ἔξω βλέποντες ἀεὶ, καὶ θαυμάζοντες ἀλλοτρίας δόξας καὶ τύχας, ὥσπερ μοιχοὶ τὰς ἑτέρων γυναῖκας, αὑτῶν δὲ καὶ τῶν ἰδίων καταφρονοῦντες. *Sed plerique poemata aliena & picturas, & statuas putant sibi exactè singulis partibus animo oculisqe perlustratis contemplanda: vitam autem suam multa habentem consideratu non injucunda pratereunt, foras semper projicientes, aliorumqe famam & fortunam admirantes: sicut adulteri alienas spectant mulieres, suas despiciunt.*

Πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν] Plutarchus *ibidem.* Καὶ τοι καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστὶ, τὸ μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν. *p.* 469. *E.* Εὐθυμήσομεν δὲ τούτοις μᾶλλον παρῶσιν, ἂν μὴ παρόντων αὐτῶν φαντασίαν λαμβάνωμεν. ἀναμιμνήσκοντες αὐτὸν πολλάκις, ὡς ποθεινόν ἐστι ὑγιὰ νοσοῦσι, καὶ πολεμοῦντες εἰρήνη. &c. Καὶ τὸ στέρεσθαι γενομένων, ὡς ἀπαρόν. ἐ γὰρ τότε γίνεται μέγα κἂν τίμιον ἡμῖν, ὅταν ἀπόληται, σωζόμενον δὲ, τὸ μηδὲν ἐστιν. ὑδέτι γὰρ ἄξιον τὸ μὴ οἷον προσίθησιν. ἐ δὲ δεῖ κλάεσθαι μὲν ὡς μεγάλα, κ τρίμειν ἀεὶ διδιότας, ὡς ὑπὲρ μεγάλων, μὴ στρηθῶμεν. ἔχοντας δὲ παροῦν καὶ καταφρονεῖν, ὡς μηδενὸς ἀξίων. ἀλλὰ χρήσθαι μάλιστα ἐπὶ τῷ χαίρειν κ ἀπολαύειν αὐτῶν, ἵνα καὶ τὰς ἀποβολὰς, ἂν συντυγχάνωσι, πραότερον φέρωμεν. *Caterum id qoqe ad animi tranqillitatem magnopere conducit, maximè qidem se & suas res intueri. Hæc præsentia majorem nobis animi parabunt tranqillitatem, si absentium imagines nobis fingamus, sæpius nobiscum memoriâ repetentes, qàm desiderabilis sit ægrotanti sanitas, in bello constitutis pax, &c. Sic fiet, ut non tum demum magna ac præclara singula ista deputemus, qando amittimus: ante autem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. Non enim pretium rebus istis interitus addit, neqe eas debemus tanqam magnas comparare, semperqe trepidare ac metuere, ne tantis rebus spoliemur: dum verò possidemus, tanqam nullius pretii res contemnere & negligere; sed ita maximè frui, ut voluptatem ex iis gaudiumqe capiamus, ut etiam amissionem eorum, sicubi accidat, æqiore animo feramus.* Idem *ad uxor. consol. p.* 611. *B.* Καὶ δεινόν ἐστιν ἑλπρως μὲν ἡδίως ἂν ἐλίσθαι τὴν σὴν τύχην, καὶ τότε προσιόντα, ἐφ' ᾧ νῦν ἀνιώμεθα. σὲ δὲ ἐγκαλεῖν καὶ δυσφορεῖν παρόντος, καὶ μηδὲ ἀκ' αὐτὸ τοῦ δάκνεσθαι αἰσθάνεσθαι πηλίκας ἔχει τὰ σωζόμενα χάριτας ἡμῖν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰς ἀκροφάλας καὶ μικρὰς Ὀμήρου εἴχες ἐκλιγοντες, τὰ δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν πεποιημένων ὑπερεῖδον παροραῖς, ἵνα ἐξαχριῶν καὶ συνοφαίνειν τὸ βίον τὰ φαῦλα, τοῖς δὲ χρησοῖς ἀπάρθρως καὶ συγκεχυμένως ἐπιβάλλωσιν, ὁμοίον τι τοῖς ἀντλευθέροις καὶ φιλαργύροις πάσχει, οἱ πολλὰ συνάγοντες ἀ χρῶνται παιδὸν, ἀλλὰ θρηνοῦσι καὶ δυσφορῦσιν ἀπολομένων. *Turpe verò fuerit, cum alis tuam exoptent fortunam, etiam cum hoc qod nunc nobis molestiam adfert conjunctam, te eam præsentem vituperare: neqe ex ipso calamitatis morsu sentire, qantum habeant gratiæ ea qa supersunt. An sicut nonnulli capite vel fine carentes Homeri versus seligunt, multis interim tot atqe præclaris ejus poematum partibus supimâ oscitantiâ prateritis: ita incommoda vitæ calumniosè inqiremus & enumerabimus, commodis promiscuè neglectis? imitabimurqe avaros & sordidos homines, qi multa ubi qæsiverunt, non utuntur partis, sed amissa deplorant?* Et mox C. Οὐ γὰρ ἐστι ταῦτα μεγάλα μὲν τοῖς στερουμένοις ἀγαθὰ, μικρὰ δὲ τοῖς ἔχουσιν. *Non enim hæc sunt magna bona iis qibus desunt, interim parva habentibus.*

Μὴ διὰ τὸ ἦτος ἀσμενίζειν] διὰ τὸ, Annotator Lugdunenſis. ſed utrumvis conſtituet probè. ut διὰ, vel *per* vel *propter* hic ſignificet; *dum istis libenter acqiescis*, ſive, *istis delectando, & acqiescendo*; vel *eò qod istis delectaris & acqiescis.* ego illud malim, ob ἐθίσης. Heſychius. Ἀσμενίζει, χαίρει, ἀγάλλεται. Ἀσμένως, μετὰ χαρᾶς, ἡδέως, ἐυκτίως, προθύμως, ἐκουσίως. Ἀσμενίζει, *gaudet, exsultat.* Ἀσμένως, *qum gaudio, jucundè, optabiliter, promptè, sponte.* Vide *ad l.* 5. §. 9.

Ἐκλιμᾶν αὐτὰ] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10.

Qem res plus nimio delectavere secunda,
Mutata qatient. Si qid mirabere, pones
Invitus. —

Marci mentem expreſſit optimè.

Ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι] Ità conſideranda nobis commoda ea, qæ ex præſentibus rebus decerpimus, ne tamen erga has eo animo afficiamur, ut ex amiſſione earum perturbemur. Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *D.* Ὧ, δὲ δίδωσι πρὸς τὴν τύχην ἀδεῶς καὶ ἀτρόμως εἰπεῖν ὁ λογισμὸς,

Ἡδὺ μὲν, ἄν τι φέρῃς, ὀλίγον δ' ἄχος, ἢν ἀπολείπῃς, τοῦτον ἥδιστα ποιεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι τὸ διῤῥαιδίου, κ μὴ δεδιὸς αὐτῶν τὴν ἀποβολὴν, ὡς ἀφέξοντος. *Cui verò ratio hæc paravit, ut ad fortunam intrepidè dicere possit,*

Suave est, si qid das: parvus dolor, hoc ubi tollis:

hunc fiducia & vacuitas metus amissionis, tanqam intolerabilis, docent suavissimè uti rebus præsentibus. Seneca *de vit. beat. c.* 20. *Ego divitias & præsentes & absentes æqè contemnam: nec si alicubi jaceant, tristior; nec si circa me fulgebunt, animosior, fortunam nec venientem sentiam, nec recedentem.* Flaccus *Carm. l.* 3. *Ode* 29. de Fortunâ;

Laudo manentem: si celeres qatit
Pennas, resigno qa dedit: & meâ
Virtute me involvo; probamqe
Pauperiem sine dote qæro.

§. 28. Εἰς αὑτὸν συνειλεῖ] Ità *l.* 8. §. 41. & 48. & *l.* 11. §. 12. & *l.* 12. §. 3. Τὸ ἡγεμονικὸν ὡς ἑαυτὸ συσταφὶν, σφαῖρος κυκλοτερὴς καὶ ἀυλοειδὴς γίνεται. *Mens in se contracta sphæra instar fit teres atqe rotunda.* Qod Plato *in Phædon. p.* 62. *E.* Τὴν ψυχὴν αὐτὴν εἰς αὑτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι. *Animam in seipsam revocare atqe colligere.* & rursus *p.* 53. *B.* 61. *B.* Συνηθροισμένη αὐτὴ εἰς αὑτήν. *Ipsa collecta in semetipsam.* & de Sarapione Damaſcius (opinor) apud Svidam: Συνάγων ἑαυτὸν ἀεὶ καὶ συναιρῶν, ὡς οἷόν τε πρὸς τὸ ἔσω καὶ τὸ ἀμερίστερον. *Sesè semper colligens & contrahens, qantum fieri poterat in interiores sua domuncula partes, & in arctiores angustias.* Verùm Marcus cùm συνειλεῖσθαι dixit, *Erinaces* ſive *Echini* imaginem in animo habuiſſe videtur,

Ὅς ἑυτ' ἂν ἄλλων θηρίων ὁρμὴ μάθῃ,
Στρόβιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δίκας,
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀπήχανον.
Qi simul ab aliis impeti se scit feris,
Denso sub orbe sentium corpus tegens,
Morsqe ab omni tutus ac tactu jacet.

hoc eſt qod Marcus, *l.* 4. §. 48. ἀκαταμάχητον γίνεται, *inexpugnabilem fieri*, neqe enim Grotio accedere poſſum, qi poſtrema illa vertit,

Mordere & ultro tangere ignarus, jacet.

meliùs Campenſis, ſi metri rationem habuiſſet;

Sic jacet ut nec attingi nec morderi qeat.

Et Eraſmus.

Tutus jacet morsqe tactuqe omnium.

Verſus Jonis ſunt Tragici in *Phænice*; qos exhibent Plutarchus *in collat. terrest. & aqat.* Athenæus *dipnos. l.* 3. Scholiaſtes *ad Aristoph. eqit.* & Zenobius in *proverb.* Ælianus *hist. animal. l.* 6. *c.* 54. Μέλλων ἀλίσκεσθαι ἑαυτὸν συνειλήσας, ἀληπτον ἐργάζεται. *Is enim, cum futurum est ut capiatur, contortissime se ipsum concludit, & tantopere contrahit, ut comprehendi non qeat.* Oppianus item ἁλιευτ. *l.* 2. *v.* 363.

Φραξάμενοι πυκινῇσιν ὑπὸ προβολῇσιν ἀκάνθης
Εἰλίῃσι σφαιρηδὸν, ὑφ' ἕρκεϊ γύῃ φυλασσεν,
Ἔνδοθεν ἑρπύζων. —
Munitus densis obicibus spinæ
Volvitur sphæræ in modum, sub septo membra custodiens,
Intus repians. —

Ità Plinius *l.* 8. *c.* 37. *Ubi sensere venantem, contracto ore, pedibus, ac parte omni inferiore, qà tarum & innocuam habent sanguinem, convolvuntur in formam pila, ne qid comprehendi possit prater aculeos.* Et Ambroſius *Hexamer. l.* 6. *c.* 4. *Echinus iste terrenus, qem vulgò hericium vocant, si qid insidiarum præsenserit, spinis suis clauditur, atqe in sua se arma colligit, ut qicunqe eum contingendum putaverit, vulneretur.* Indè natum proverbium,

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.
Ars varia vulpi est, una echino maxima.

Eraſmus. Facere huc videtur & Horatii illud *ſuprà* lavdatum,

Mea virtute me involvo.

Ἑαυ-

a Sup.§.17. l.9.§.7. b L.2.§.2. c L.3.§.12. l.6.§.32. d L.4.§.29. l.6.§.3.l.8. §.46. e L.4.§.21. f L.2.§.11. g L.9.§.20. 38. h Sup.§.4. i L.6.§.3. k L.4.§.26. l.11.§.15. l L.3.§.9.l. 6.§.39. Sup. §.22.l.11.§. 16. m L.10.§. 11.l.12.§. 27.31. n L.3.§.11. l.4.§.26.l.6. §.33.

§.29. a Ἐξάλειψον τὸ φαντασίαν. b σῆσον τὴν ὑποροσπασίαν. c ωεῖγραψον τὸ ἑκεσὼς ℰ χρόνε. d γνώρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοι, ἢ ἄλλῳ. e δίελε κὴ μέρισον τὸ ὑωοκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες ℰ ὑλικόν. f ἐννόησον τὸ ἰσχάτην ὥραν. g τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν, ἐκεῖ καπάλιπε, ὅπε ἡ ἁμαρτία ὑπέρη.

§.30. h Συμπαρεκλείνειν τὸ νόησιν τοῖς λεγομένοις. i εἰσδύεσθαι τ' νᾶν εἰς τὰ γινόμωα κὴ ποιᾶντα.

§.31. k Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι κ) αἰδοῖ, κὴ τῇ ωρὸς τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς κὴ κακίας ἀδιαφορίᾳ. l Φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. m ἀκολούθησον θεῷ.

---- ἐκεῖνος μέν φησιν, ὅλα n πάντα νομισί.

* ἔτι εἰ * δαίμονα τὰ σοιχεῖα. δρκεῖ ℰ μεμνῆσθαι, ὅλα τὰ πάντα νομισί ἔχῃ, ἢ * δηλίαν ὀλίγα.

§.29. Imaginationes absterge: affectuum motus compesce: tempus præsens circumscribe: dignosce, qicqid vel tibi, vel alii cuiqam contingit. rem subjectam qámqe divide & partire in formam & materiam. horam novissimam cogita. qod alteri peccatum est, ibi ubi extitit, relinqe.

§.30. Eis qæ dicuntur, animum simul intende: in ea qæ fiunt faciúntve, mente altiùs descende.

§.31. Exorna te simplicitate, modestiâ: affectu adversùs res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obsequere.

---- *certâ, inqit ille, decurrunt omnia lege.*

qid verò si elementa sola? meminisse sufficerit, lege certâ pleraqe ferri, aut pavcis saltem duntaxat exceptis.

§.32.

ANNOTATIONES.

* τί δαὶ εἰ μόνα Mer. ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα Boot. * δαιμόνια Xyl. * ἢ δὴ λίαν Xyl. εἰ μὴ λ. Boot.

Ἐκυ]ῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦνλι] Vide *l.* 5. §. 14. & *l.* 8. §. 7. Seneca *Ep.* 74. *Una hæc via est ad tuta vadenti, & externa despicere, & bonesto contentum esse.* Idem *Ep.* 76. *Illud est qod imperitos in vexatione corporis malè habet; non assuescunt animo esse contenti.*

§. 29. Ἐξάλειψον τὴν φανταρίαν] *Expunge, dele phantasiam*, sive *imaginationem:* non omnem tamen, sed falsam & fallacem. Vide *l.* 6. §. 13. & *supra* §. 2. & 17. & *l.* 8. §. 29. & *l.* 5. §. 7.

Σπῆσον τὴν ὀρεξιν] Vide *l.* 2. §. 2.

Περίγραψον τὸ ἑκεσὼς] Vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 31.

Δίελε] Vide *l.* 4. §. 21.

Ἐννόησον τὴν ἰσχάτην ὥραν] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. Basilius Cæsar. *Orat.* 13. *de bapt.* Προσήκει κὴ τὸν ἀρχόμενον τᾶ βίᾳ, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. *Et vivere incipientem ante oculos oportet habere mortem.* Seneca *Ep.* 12. *Mors tam juvenis ante oculos debet esse, qam sen.* Epictetus *Enchir. c.* 22. Θάνατος κὴ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἴσω σοι καθ' ἡμέραν. μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ μηδὲν ἀδιπορῇ ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, ὅτι ἄρα ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors, & exsilium, & omnia, qæ in malis habentur, ob oculos tibi qotidie versentur: omnium verò maximè mors. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impensè cupies qidqam.* Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔξι τὴν ἐνεσηκόσαν ἡμέραν καλῶς βιώσας, μὴ προθίμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶσας. *Non licet præsentem diem bene transigere, nisi eam tibi qasi postremam illuxisse statueris.* Lactantius *institut. lib.* 6. *c.* 24. ex Ciceronis *Verrin.* 4. *Semper ita vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur; putemusqe nos momentis omnibus, non in aliqo orbis terræ theatro ab hominibus, sed desuper spectari ab eo, qi & judex & testis idem futurus est.* Idem avtem, ut Joannes Chrysostomus *tom.* 6. *Orat.* 67. Διὰ τῦτο ἀδηλον ἡμῶν ἐποίησε τὴν τελευτὴν, ἵνα ἐυδηλον ποιησώμεθα τὴν σπεδὴν κὴ τὴν προσοχὴν. hoc est; ut Avgustinus *Homil.* 13. *Ultimum diem latere voluit, ut omnes observarentur.* Et qod Gregorius Romanus *in Job. l.* 12. *c.* . *Dies ultimus salubriter ignoratur, ut semper proximus esse credatur. Qomodo enim de die in diem differendo peccas, cum extremum diem, an iste sit, nescias?* Avgustinus *Epist.* 145. Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut mihi instar totius vitæ sit dies. non tanqam ultimum rapio, sed sic illum aspicio, tanqam esse vel ultimus possit.* Idemqe *Epist.* 114. *Qicqid facies, respice ad mortem. Nulla res magis proderit, qam cogitatio mortalitatis.* Idem *de ira l.* 3. *c.* 42. & *Ep.* 12. *Sic ordinandus est dies omnis, tanqam cogat agmen, & consummet atqe expleat vitam. Qi omnes dies, tanqam ultimum ordinat; nec optat crastinum, nec timet.* Idem *de brev. vit. c.* 7. Horatius *l.* 1. *Epist.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

Martinus Dumiensis in Ethic. *Dies omnis pro ultimo habeatur.* Et Hieronymus *in Matth. c.* 24. *Sic qotidie vivamus, qasi die illâ judicandi simus.*

Τὸ ἑκέτερον ἁμαρτηθὲν] qod ab altero peccatum est, illi dimitte, cujus est, & ad qem pertinet. Idem *l.* 9. §. 20, 38. *Sua vitia qisqe fugiat: nam aliena non nocebunt.* Gvigo *meditat. c.* 2. §. 7.

§. 30. Συμπαρεκλείνειν] Vide *supra* §. 4. & *lib.* 6. §. 3, 53.

§. 31. Φαίδρυνον] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 26.

Φίλησον] Vide *supra* §. 22. & *l.* 3. §. 9.

Ἀκολούθησον θεῷ] Seneca *de vit. beat. c.* 15. *Sapiens semper habebit in animo illud vetus præceptum, Deum seqere.* Vetustissimum sané. Etenim Mosi tribuit Philo *de migrat. Abr. pag.* 408. *B.* Τέλος δ' ἐσὶ καλὸν τὸν ἱερώτατον Μωσῆν, τὸ ἑπεσθαι Θεῷ. *Finis igitur est juxta Mosem sacratissimum seqi Deum.* Cæterùm alii aliis tribuunt. Pythagoræ Boëthius *consol. l.* 1. *c.* 4. *Instillabas avribus cogitationibusqe meis Pythagoricum illud,* Ἕπε θεῷ. Homero etiam Stobæus *Eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. Ὅπερ αἰνίξαθαι μὲν Ὅμηρον εἰκός ἐσι,

---- καὶ' ἴχνια βαῖνε θεοῖο.

Id porro Homerus qidem indicavit, cum dixit,

---- *vestigia diva secutus.*

ab eo Pythagoram sumpsisse. Alicui è septem sapientibus Cicero *de fin. l.* 4. *Qæqe sunt vetera præcepta sapientum, Deum seqi, se nosse,* &c. Et Sosiades apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Zenoni Epictetus apud Arrianum *Dissert. l.* 1. *c.* 20. Τέλος ἐσὶ τὸ ἑπεσθαι θεοῖς. *Finis est seqi deos.* Vide *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 27, 31.

Παίζα νομισί] hoc est, qod Manilius *l.* 4.

---- certâ stant omnia lege.

Naso *Metam. l.* 3.

---- fatali lege geruntur.

Hemistichium videtur poetæ cujusqiam: ideo præmisit, ἐκεῖνος μέν φησι. avtor nimirum ille, qisqis fuerit. ut *l.* 4. §. 18. qanqam Xylander de Deo accipit, qasi is hoc dicat. illud malim cum Merico Casavbono. Manilius idem *l.* 1.

Sed nihil in tota magis est mirabile mole,
Qàm ratio, & certis qod legibus omnia parent.

Pindarus *Nem. Od.* 5.

---- πόλμος δὶ κρίνει
Συγγενὴς ἴεγον πέρι
Παίζαν.

---- *Fortuna avtem judicat*
Congenita factis de
Omnibus

Seneca *de provid. c.* 5. *Scito omnia certâ & in æternum dictâ lege decurrere. non, ut putamus, incidunt cuncta, sed veniunt.* (qod in *Herc. fur.* 2.

Certo veniunt ordine Parcæ)

olim constitutum est, qid gavdeas, qid fleas. Et *Epist.* 96. *Decernuntur ista, non accidunt.* Idem *Epist.* 76. *Verum bonum concedas necesse est, summa pietatis erga deos esse. itaqe qicqid illis acciderit; aqo animo sustinebit. scient enim id accidisse lege divinâ, qâ universa procedunt.* Et in *qæst. nat. l.* 3. *præfat. Qid est præcipuum? posse lato animo adversa tolerare; qicqid acciderit, sic ferre, qasi tibi volueris accidere. debuisses enim velle, si scisses omnia ex decreto Dei fieri.* Et *Ep.* 71. *Magnus animus Deo pareat, & qicqid lex universi jubet, sine cunctatione patiatur.* Vide *ad l.* 10. §. 5.

Ἔτι εἰ δαίμονα τὰ σοιχεῖα] locus corruptus; nec qi certò absqe codicum ope restitui possit. Xylander. ἔτι εἰ δαιμόνια τὰ σοιχεῖα. *qod si divina sunt etiam elementa.* Casavbonus. Τί δαὶ εἰ μόνα τὰ σοιχεῖα; *qid verò si elementa sola serantur lege?* Bootius ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα τὰ σ. *multò etiam magis, si permanent elementa.* Lectoris esto arbitrium, vel eligendi si qod ex istis libuerit, vel proferendi, si qid potuerit istis probabilius certiusve eruere.

Ἢ δηλίαν ὀλίγα] Xylander ἢ δὴ λίαν, sed supplet simul qod deesse videbatur, avt admodum pavca [secus.] D. Bootius εἰ μὴ λίαν ὀλίγα. atqe ea proculdubio Marci mens; *pavca admodum fortuna relinqi.* De viro certè sapiente Epicurus ipse in *Select. sentent.* §. 16. apud Laërtium *l.* 10. & Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Βραχεῖα σοφῷ τύχη παρεμπίπλη. τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὁ λογισμὸς διώκησε, καὶ καθ' ὃν συνέχῃ χρόνον διοικεῖ καὶ διοικήσει. *Brevis sapienti fortuna subincidit: qa verò sunt maxima, & in primis rata, disposuit ratio, & perpetuo vitæ tempore disponit, atqe disponet.* hoc est, ut Seneca *de constant. c.* 15. *Rarò sapienti intervenit fortuna. Vis tu,* inqit, *fortiùs loqi, & illam ex toto submovere?* ut Cicero *de fin. l.* 2. *Exiguam fortunam intervenire sapienti: maximásqe ab eo & gravissimas res consilio ipsius & ratione administrari.* Ut Vitruvius *præfat. l.* 6. *Pavca sapientibus fortunam tribuere. qa avtem maxima & necessaria sunt, animi mentisqe cogitationibus gubernari.* Itaqe Aristoteles in *Ethic. Magn. l.* 2. *c.* 8. Ὃν πλεῖσος νᾶς καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίση τύχη. ᾧ δὲ πλεῖση τύχη, ἐν-

§. 32. Mortem qod attinet, sive fuerit dissipatio, sive in atomos redactio, sive exinanitio; vel est extinctio, vel translatio.

§. 33. De dolore sic habeas. si ferri non potest, interimit: si diutiùs duraverit, ferri potest.

§. 32. Περὶ θανάτου. * εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, [a] ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.

§. 33. Περὶ πόνου. [b] τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν.

* ἢ Xyl. Mer.

a L. 5. §. 33. l. 6. §. 24. Inf. §. 49. l. 8. §. 25. 58. l. 10. §. 7.

b L. 10. §. 3.

ANNOTATIONES.

ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς. *Ubi mens plurima ac ratio, ibi fortuna minimum: ubi plurima fortuna, ibi mens perexigua.* De Deo ac providentia divina multò magis hoc sentire pium est, nihil esse qod sit lege divinâ exemptum. Eximunt tamen, ut pavcula, sed dubitanter, hic Marcus, ità parvula & exigua non pavci. Balbus ex Stoicorum sententia apud Ciceronem *de nat. Deor. l. 2. Magna dii curant, parva negligunt.* Evripides apud Plutarchum *de leg. poet. c. 7.*

Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φρονλίζει βροτῶν.
Τὰ μικρὰ δ' ἄλλοις δαίμοσιν παρεὶς ἐᾷ.
Námque id genus res Jupiter mortalium
Curat, minora cæteris linqit Deis.

Grotius. Idémque;

— τῶν ἄγαν μὲν ἄπτεται
Θεός. τὰ μικρὰ δ' εἰς τύχην ἀνεὶς ἐᾷ.
— *res enim sunomas Deus*
Tractat: minores ire, qà sors fert, sinit.

Grotius. Lavdat idem Plutarchus in *præcept. polit. p. 811. D.* & in *lib. de tracund. coerc. pag. 464. A.* subjungens tamen. Ἐγὼ δὲ τῇ τύχῃ μὲν οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἐπιτρέπειν, οὐδὲ παροραῖν τὸν νοῦν ἔχοντα. πιστεύειν δὲ καὶ χρῆσθαι, τὰ μὲν γυναικὶ, τὰ δὲ οἰκέταις, τὰ δὲ φίλοις, &c. *Ego verò hominem cordatum non censeo qicqam fortuna mandare, aut negligere debere: sed tamen qadam opera uxoris, alia amicorum, nonnulla servorum committere,* &c. ut Jupiter scilicet Evripideus minora qædam diis minorum gentium. Stoicos interim notat in *sene polit. p. 793. C.* qòd Jovem depingant, εἰς πάντα παρενείροντα καὶ πᾶσι καλαμιγνύντα ἑαυτὸν, *omnibus se rebus immiscentem.* & *de commun. notit. c. 17.* qòd eidem tribuant, ἀνόητόν τινα πρόνοιαν καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν, *stultam qandam providentiam & inanem operam,* qod non intelligere se profitetur, qi possit cum Dei vel majestate vel beatitate consistere: ignarus interim ipse immensæ, vel potentiæ vel prudentiæ divinæ. Chrysippus certè providentiæ numinis nihil prorsus qicqam subtrahit. Apud Plutarchum *ibidem. c. 30.* ex *de natur. l. 1.* Οὐδὲ τυλάχιστόν ἐστι τῶν μερῶν ἔχειν ἄλλως, ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν. ἀλλὰ πᾶν μὲν ἔμψυχον ὕπως ἴσχεσθαι καὶ ὕπως κινεῖσθαι πέφυκεν, ὡς ἐκεῖνος ἄγει, καὶ ἐκεῖνος ἐπισχέθει, καὶ ἴσχει, καὶ διατίθησιν. *Ne minima qidem particula secus habet qàm juxta Jovis voluntatem: sed animatum qodvis eâ naturâ est, ut sic habeat & moveatur, ut Jupiter movet, impellitqe.* Et apud eundem *de contradict. Stoic. c. 30.* Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γενέσθαι, οὐδὲ τυλάχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὸν ἐκείνης λόγον. Ὅτι δὲ, inqit Plutarchus, ἡ κοινὴ φύσις καὶ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος, εἱμαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεύς ἐστιν, οὐδὲ τοὺς Ἀντιποδὰς λέληθε. πωλαχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλοῦσιν ὑπ' αὐτῶν. καὶ τὸ,

— Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Nihil singularum rerum, ne minimum qidem, fieri potest aliter, qàm secundùm communem naturam & ejus rationem. Cæterum communem naturam, ejusqe rationem esse ipsi fatum, providentiam, Jovem ne Antipodes qidem nescunt. Hæc enim ubiqe ab illis jactantur: &

— *Jovis est confecta voluntas.*

ex *Iliad. ά. v. 5.* Faciunt huc qæ Dominus ipse Christus, de *passerculo*, de *pilo. Matth. c. 10. v. 29, 30.* qæ Petrus etiam Apostolus de Christi Domini ipsius cæde: apud Lucam *Act. c. 2. v. 23.* & *c. 4. v. 28.* Verùm non est animus ista ulterius prosequi. Marcus pavca fortàn excipi posse avtumat, Chrysippus omnino nihil. Huic accedit & Epictetus *l. 3. c. 24.* Ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. *Qippe qi ne minutissima qidem negligat.* Addubitare tamen videtur Chrysippus *de essentia l. 3.* ubi de malorum origine qæstione institutâ, Πότερον, inqit, ἀναλλαγμένων τινῶν, καθάπερ ἐν οἰκίαις μείζοσι παρεπίπτει τινὰ πίτυρα, καὶ ποσοὶ πυροὶ τινες, τῶν ὅλων ἐν οἰκονομουμένων; *Utrum ob incuriam qandam neglectis aliqibus, sicut in magnis familiis furfures & grana aliqot frumenti excidunt, reliqis interim rectè administratis.* & sic Marcus istic. Vide *ad l. 2. §. 11.* & *ad l. 8. §. 20.*

§ 32. Εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις] Xylander & Casavbonus pro *si* legunt ἢ. ut qinqe membra constituantur; elementorum dissipatio, in atomos resolutio, annihilatio, extinctio, transmigratio. potest tamen retineri conditionalis, ut dicatur, *sive dissipatio, sive resolutio, sive annihilatio detur, omnino unum e duobus istis consequatur necesse est, ut vel extinguatur anima, vel transferatur.* sicut *l. 5. §. 33.* εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν, *vel extinctionem tui, vel translationem.* Conjunguntur avtem σκεδασμὸς & ἄτομοι *l. 6. §. 24.* distingvntur *infra §. 50.* Διαλύσεις ἀντιμπλοκῶν ἀτομικῶν. *Atomorum invicem implexorum dissolutio.* & Συγχύσεις στοιχείων. *Elementorum dispersio. & l. 8. §. 25.* Σκεδασμὸς, σβέσις, μετάστασις. *Dispersio, extinctio, migratio. & l. 11. §. 3.* Σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι. *Vel extingui, vel dispergi, vel permanere.* qod distributioni tamen priori favet. Qàm ambiguus avtem in istis Marcus; sed & exteri plerique. vide *ad l. 4. §. 21.*

Ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις] Seneca *Epist. 65. Mors qid est? avt finis est, avt transitus. nec desinere timeo; idem est enim qod non cepisse: nec transire; qia nusqam tam angustè ero.* & *Epist. 24. Mors nos avt consumit avt emittit. emissis meliora restant, onere detracto. consumptis nihil restat: bona pariter, malaqe submota sunt.* & *Epist. 72. Avt in meliorem emittitur vitam, lucidiùs tranquillisqe in divina mansurus: avt certè sine ullo futurus incommodo natura sua remiscebitur, & revertetur in totum.* & *de provid. c. 6. Contemnite mortem, qa vos avt finit, avt transfert.* Apud Plutarchum *consol. ad Apollon. pag. 107. C.* ex Platonis *apologia* Socrates. Παραπλήσιον οἶναι τὸν θάνατον ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ, ἢ τρίτον φθορᾷ τινι καὶ ἀφανισμῷ τῆς τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. κατ' οὐδὲν δὲ τούτων κακὸν εἶναι. *Mortem persimilem ajebat esse vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqa ac diuturna, vel utiqe abolitioni animi juxta & corporis: qa singula deinde examinans mortem harum rationum nulla malam fieri ostendit.*

§. 33. Τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον φορητόν] Æschylus:

Θάρσει. πόνος γὰρ ἄκρον οὐκ ἔχει χρόνου.
Confide: tempus havd habet summus dolor.

Et Sophocles *Philoct.*

Ὀξεῖα φοιτᾷ, κοὐ ταχεῖ' ἀπίσχεται.
Acerrima accedit, fugit celerrima.

Æschyli avtem illud ubi lavdaverat Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* subjungit, Τοῦτό ἐστι τὸ παρ' Ἐπικούρῳ θρυλλούμενον ἀεὶ καὶ θαυμαζόμενον, ὡς οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν, οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. οὗ τὸ μὲν πρῶτον Αἰσχύλος ἐναργῶς, τὸ δὲ τῷ εἰρημένῳ παραπλήσιόν ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ μέγας καὶ σύντονος ἐπὶ πλεῖστον πόνος, οὐκ ἔστι μέγας ὁ παρεμένων, οὐδὲ δυσκατάτριπτος. *Id esse ipsum, qod apud Epicurum est tritum semper & in admiratione habitum, magnos dolores celeriter præterire, diuturnos magnitudine carere: qorum illud perspicuè dixit Æschylus, hoc est, ejus consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qi permanet, magnus non est, neqe intolerabilis.* Epicurus in κυρίαις δόξαις, apud Laertium *l. 10. c. 140.* Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγεῖν συνεχῶς ἐν τῇ σαρκί. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τοῦ ἐλαχίστου χρόνου πάρεστιν. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν αἰσθήσεων πλείονα ἔχουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκί, ἤπερ τὸ ἀλγεῖν. *Non moratur perpetuò in carne qod dolet: sed summus dolor minimum durat. At diuturni morbi plus habent in carne qod oblectet, qàm qod doleat.* Et rursus: Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν. οἱ δὲ χρόνοι οὐ μεγέθει οὐκ ἔχουσιν. *Magni dolores celeriter pratereunt, diuturni avtem magnitudine carent.* qod idem & ex Epicuro Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* Cicero *de fin. l. 1. §. 4. Dolor in longinqitate levis, in gravitate brevis solet esse; ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleviatio consoletur.* Et *l. 2. §. 22. Jam doloris medicamenta illa Epicurea, tanqam è narthecio promant; si gravis, brevis; si longus, levis.* & rursus, §. 93. *Maximus dolor brevis est. Summus dolor plures dies manere non potest.* Verùm is cùm Epicuri ratiocinationem illam ridet exagitatqe *ibidem*, tum & Epicurum nos eâ derisui habere contendit, *Tuscul. l. 2. §. 44, 45.* Tertullianus *apolog. c. 45. Sic & Epicurus omnem cruciatum dolorémqe depressat, modicum qidem contemptibilem pronunciando, magnum verò non diuturnum.* Sextus Empiricus *adv. ethic. c. 5. Edit. Genev. p. 464. B.* Πόνος ὁ μὲν ἀκρότατος, καὶ εἰ τὰ μάλιστα παραλυτικώτατος, ἀλλά τοι γε πρὸς ἀκαρὲς, ἀσχαπῆς τρόπον, διαμετώσας, ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ μέσος καὶ παραλύειν, ὥστε παρ' ὅλον εἶναι τὸν βίον, ὥστε συνεχῆς τῇ φύσιν, ἀλλὰ πολλὰς διαπαύσεις ἔχων καὶ ῥαιθώνας. δυνατὸς γὰρ ὢν, οὐκ ἂν παρείποντο. μέτριος δ' ἔστι. *Dolor, qi summus est, etiamsi maximè perturbat, tamen cùm momento temporis instar fulguris terruerit, avt tollit, avt tollitur. Mediocris avtem & qi producitur, neqe est per totam vitam, neqe est naturâ continuus, sed multam habet qietem, & intervalla. Nam si esset continuus, non extenderetur. Est itaqe moderatus.* Seneca *Ep. 24. Dolor levis est, si ferre possum; brevis est, si ferre non possum.* & *Ep. 78. Summi doloris intensio invenit finem. nemo potest valdè dolere, & diu. Sic nos amantissima nostri natura disposuit, ut dolorem avt tolerabilem avt brevem faceret.* Et mox: *Utrum vis? longum esse morbum, an concitatum & brevem? Si longus est, habet intercapedinem, dat refectioni locum: multum temporis donat: necesse est ut exurgat & desinat. brevis morbus ac præceps alterutrum faciet; avt extinguetur, avt extinguet. qid avtem interest, non sit, an non sim? in utroqe finis dolendi est. hoc itaqe solatium vastis doloris est, qòd necesse est desinas illum sen-*

a L. 5. §. 2. Inf. 68. * ὑπόλ. b Inf. §. 64. L. 4. §. 7. c Sup. §. 15. d L. 3. §. 4. l. 4. §. 38. l. 6. §. 59. l. 9. §. 18. 27. e Sup §. 21. l. 4. §. 14. 19. l. 5. §. 33. f Plato polit. l. 6. *Ἡ ἂν *—νοια *πρέπεια g L. 4. §. 48. 50. l. 6. §. 36. 37. l. 9. §. 30. l. 10. §. 17. * εἶεν τε ὄιεσ. h L. 6. §. 47. i Arrian. l. 4. c. 6. *ἴν μὲν πε. vel πε. μὲν. k Eurip. Bellerph. L. 11. §. 6. l L. 6. §. 20. 22.

καὶ [a] ἡ διάνοια τῶν ἑαυτῆς γαλήνιον κατὰ *δύσπαλψιν διατηρεῖ, καὶ [b] ἐ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γίγνεται. [c] τὰ δὲ κακώμενα μέρη ὑπὸ ἑαυτῶν πόνει, εἴ τι δύναται, φθεγγέσθω.

§. 34. Περὶ δόξης. [d] ἴδε τὰς διανοίας αὐτῶν, οἵαι, καὶ οἷα μὲν φεύγουσαι, οἷα δὲ διώκουσαι. καὶ ὅτι [e] ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφερόμεναι κρύπτουσι τὰ πρόσθεν. ὕτως ἐν τῷ βίῳ, τὰ πρόσθεν ὑπὸ τῶν ἐπιγενηθέντων πάντα σκαλύφθη.

§. 35. Πλατωνικόν. [f] *ᾧ δὲ ἂν ὑπάρχῃ διάνοια *, μεγαλοπρεπὴς *, καὶ [g] θεωρία πάντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, * ἆρα οἴῃ τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον; ἀδύνατον, ἢ δ' ὅς. οὐκοῦν καὶ [h] θάνατον οὐ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος; οὐκουν γε.

§. 36. Ἀντισθενικόν. [i] βασιλικὸν, * μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.

§. 37. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύει ἡ διάνοια, αὐτὴν δ' ὑφ' ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

§. 38. [k] Τοῖς πράγμασιν γὰρ [l] οὐκὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

ments interim opinionis ope tranquillitatem servat suam; nec deterior qicquam indè fit pars animi princeps. corporis verò membra, quæ dolore sunt afflicta, ipsa si qid possunt, de eo statuant.

§. 34. Quod ad gloriam, animos eorum, à qibus ea expetitur, considera, quales existant, & qalia tum fugiant, tum & sectentur. illud item dispice, sicut arenarum cumuli alii aliis superingesti priora abscondunt; perinde in vita contingere, ut antegressa à succedentibus qàm celerrimè abscondantur.

§. 35. Platonis dictum. Cui igitur animus sublimis fuerit, qiqe & tempus omne, & substantiam omnem contempletur; numqid huic magnum qiddam putas posse videri hominis vitam? Fieri, inqit, non potest. Neqe mortem igitur grave qid reputabit. Minimè verò.

§. 36. Antisthenis illud. Malè audire, cùm benefacias, regium est.

§. 37. Indignum est; vultum animo obsequentem, pro ejus imperio conformare & componere semet; ipsum autem animum ad nutum ejus arbitrium non conformari & componi.

§. 38. *Nam neutiquam hominem rebus irasci decet!*
Nil qippe curant ipsæ.

§. 39.

ANNOTATIONES.

sentire, si nimis senseris. & *Ep.* 30. *nullum dolorem longum esse, qi magnus est.* & *Ep.* 94. *Optimam esse doloris naturam, qod non potest, nec qi extenditur, magnus esse; nec qi est magnus, extendi.* Idem *de provident. c.* 6. *Contemnite dolorem: aut solvetur, aut solvet.* At festivè Morus notter dilemma tam Marci qam Epicuri eludit; qi cùm ex Epicuri mente cecinisset;

Dejiciat miseram tibi nulla molestia mentem;
Si longa est, levis est: si gravis est, brevis est.

subjungit statim tanqam ex sua;

Dejicit hev miseram, prosternit & utraqe mentem:
Longa nec ulla, levis: nec gravis ulla, brevis.

Vide *ad l.* 8. §. 58.

Καθὰ ἀπόλαψιν διατηρεῖ] lego ὑπόλαψιν. mens, inqit, nihil mali subesse opinetur, & tranqillitas inter cruciatus etiam acerbissimos constabit; cum mens interim nihilo deterius se habeat. Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 52. & *supra* §. 2. & 14. & *l.* 4. §. 7. & *infra* §. 64.

§. 34. Ὡς αἱ θῖνες] Elegans similitudo, ab arenis, vel Libycis, vel maritimis, mutuata, qarum acervi cumulique, sive ventorum sive fluctuum vehementiâ ac violentiâ adacti, alii aliis superveniendo, illos isti adoperiunt, obruuntqe. non absimilis translatio, *l.* 9. §. 28. in voce ἐπικυματώσεις. nam & hanc de arenis illis usurpavit Plutarchus in Alexandro *pag.* 680. *B.* Ἐκ λάβρος ἐν ἄμμῳ βαθείᾳ καὶ ἀχανεῖ πορευομένοις ἐπιπίπτει νότος. ὡς πᾶν καὶ κάλαμον λίγιται περὶ τὸν Καμβύσου στρατὸν, ἀναστήσας θῖνα μεγάλην, καὶ κυματώσας τὸ πέδιον, μυριάδας ἀνδρῶν πέντε καταχώσας καὶ διαφθείρας. *Si procellosus in alto & vasto sabulo progredientes avster occuparit, ut qondam dicitur Cambysis exercitui accidisse, qum arena ingentem cumulum excitavit volvitqe per campum fluctus, ut qinqaginta millia capitum obruerit oppresseritqe.* historiam habes Herodot. *l.* 3.

§. 35. Πλατωνικόν] ex *Politic. l.* 6. codicum discrepantiam habes ad marginem adnotatam.

§. 36. Ἀντισθενικόν] Ex Epicteti *Dissert.* apud Arrianum *l.* 4. *c.* 6. qi ut Cyro dictum ab Antisthene perhibet. Verùm utri Cyro dictum? majori? at hunc omnino non attigit. minori? nec hunc forsan unqam vidit. nevtri, credo. sumptum existimo ex altero *librorum* an *orationum* Antisthenis, qibus *Cyri* nomen præfixit, in qo Cyro dicterium hoc aliqem induxerat. utriusqe & Laërtius *l.* 6. *c.* 1. Et Athenæus *l.* 5. meminêre. Refert & Laërtius *lib.* 6. *c.* 3. ut Antisthenis dictum, Βασιλικὸν, καλῶς ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. *Regium est malè audire, cùm bene feceris.* Verùm Alexandro Macedoni tribuit Plutarchus in *apophth.* Βασιλικόν ἐστιν, ἐν ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Usurpavit & Dio Prusæus *Orat.* 47.

§. 37. Αἰσχρὸν] turpe menti, cùm vultum componat, sese ipsam non componere.

§. 38. Τοῖς πράγμασιν] Evripidis sunt ex *Bellerophonte*; ut docet Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros exhibent cùm Stobæus ipse, tum & Plutarchus *de tranq. pag.* 467. *A.* & *de Homer.*

Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν. ἀλλ' ὁ τυγχάνων,
Τὰ πράγματ' ὀρθῶς οὐ τιθῇ, πράσσειν καλῶς.

A *Nihil est qod irascare rebus scilicet:*
Non ira cura illis tua est; bene huic erit,
Qi rebus obtingentibus recte utitur.

Subjungit idem *de tranq.* ex Platone *politic. l.* 10. Καθάπερ γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπτίκισεν, ἐν ᾧ καὶ βαλεῖν δεῖ τὰ πρόσφορα, καὶ βαλόντα, χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι. τούτων δὲ τὸ μὲν βαλεῖν, ἐκ ἐφ' ἡμῖν. τὸ δὲ προσηκόντως διέχεσθαι τὰ γηθέντα παρὰ τῆς τύχης, καὶ νέμειν ἑκάστῳ τόπον. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἀκώλυτον ἥκιστα λυπήσει τοὺς ἐπιτυγχάνοντας, ἡμίτομον ἔργον ἐστὶν, ὡς ἐν φρονοῦμεν. *Ludo enim tesserarum Plato vitam comparabat: ubi & jaciendum est qod sit commodum, & jactu qod cecidit recte usurpandum. Ac jactus qi-*
B *dem in nostra non est potestate: si verò recte sapimus, penes nos est qod fortuna obtulit convenienter accipere, & suo qodqe disponere loco, ubi & propria maximè conducant, & qa prater voluntatem eveniunt minimè offendant.* Idemqe *ad Apollon. pag.* 112. *E.* Πάνυ καλῶς ὁ Πλάτων ἔοικε παραινῶν, ἐν ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ ὥσπερ ἐν πλόῳ νύκτωρ πρὸς τὰ περιωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτῶ πράγματα, ὅπῃ ὁ λόγος ἐρεῖ βέλτιστ' ἔχειν. *Admodum rectè videtur præcipere Plato, ut in hujusmodi casibus quiescamus: & ut in talorum jactu qicqid casus tulerit, id eò ponere, ubi maximè videbitur esse commodum.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 123. Παρήνει τινὶ ἔοικεν ὁ
C βίος. καὶ δεῖ ὥσπερ ψῆφόν τινα τίθεσθαι τὸ συμφέρον. ἐ γὰρ ἐστιν ἄνωθεν βαλεῖν, οὐδὲ ἀνατίθεσθαι τὴν ψῆφον. *Alea ludo similis est vita: & qicqid evenit, veluti qandam tesseram disponere oportet. Non enim denuò jacere licet, neqe tesseram aliter ponere.* Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. πῶς οὖν τηρήσει τις ἄμα μὲν τὸ ἐνταθὲς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ ἐπιμελὲς καὶ μὴ εἰκαῖον, μηδ' ἐπισεσυρμένον; ἂν μιμῆται τοὺς κυβεύοντας. οἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οἱ κύβοι ἀδιάφοροι. πόθεν οἶδα τί μέλλει πεσεῖν; τῷ πεσόντι δ' ἐπιμελῶς καὶ τεχνικῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐστίν. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. *Res ipsæ quidem sunt indifferentes: sed*
D *earum usus non est indifferens. Qo pacto igitur idem simul constantiam & tranqillitatem, simul diligentiam & cautionem tuebitur ab omni simulatione remotam? Si eos imitetur qi ludunt tesseris. Calculi sunt indifferentes, tesseræ sunt indifferentes. Unde sciam qid sit casurum? Eo autem qod ceciderit diligenter & artificiose uti, hoc verò meum munus est. Sic etiam in vita est.* Terent. *Adelph. act.* 4. *sc.* 7.

Ità vita est hominum, qasi cùm ludas tesseris:
Si illud qod est maximè opus, jactu non cadit,
Illud qod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Atqe hoc est, σοφὸν κυβεύειν, *sapientem aleatorem* agere, imi-
E tari saltem; ut Sophocles apud Stobæum, *ad l.* 6. §. 44. laudatus.

Πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι] Dio Prusæus *Orat.* 74. Οἱ προσπλαίοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ νὺ Δία ἐμπεσόντες εἰς πηλὸν ἢ βόθρον οὐκ ὀργίζονται τοῖς λίθοις ἢ τῷ πηλῷ. τελέως γὰρ ἂν ἦσαν ἀπόπληκτοι. δέον αὐτὸς αἰτιᾶσθαι διὰ τὸ μὴ προσέχειν. *Qi offendunt in viis, aut bercle in lutum aut foveam incidunt, non irascuntur lapidibus aut luto: nam planè essent attoniti, qum se accusare debeant qod non attenderint.* Verùm iram nonnullorum nihil qicqam subterfugit. Itaqe Plutarchus *de ira.* Θυ-

μῷ

§. 39. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia dones.*

§. 40. *Spicas velut frugiferas, sic vitam meti:*

Ut hic sit, ille non sit.

§. 41. *Si me meósque liberos Dii negligant,*

Hujus etiam constat ratio.

§. 42. *Æquum bonúmque à me est.*

§. 39. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης.

§. 40. a Βίον b θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν.

Καὶ * τὸ μὲν εἶναι, * τὸ δὲ μή.

§. 41. c Εἰ δ' ἠμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' * ἐμοὶ,

d Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

§. 42. e Τὸ γὰρ ἐν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον.

a *Eurípid. Hypsípyl.*
b *L. 11. §. 34.*
* τὸν Plut.
c *L. 11. §. 6.*
* *ἐμῶ* Lug.
d *L. 6. §. 4. l. 12. §. 5.*
e *Aristoph. Acharn.*

§. 43.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον δ' ἄθικτον ὑβρίν, ὑβρίζειν δ' ἀσπιχείρητον. ἀλλ' ὀργιζόμεθα καὶ πολεμίοις καὶ φίλοις, καὶ τέκνοις καὶ γονεῦσι, καὶ θεοῖς, νὴ Δία, καὶ θηρίοις, καὶ ἀψύχοις σκεύεσιν. *Ira nihil intactum, nihil inacceſſum eſt: iraſcimur & hoſtibus & amicis, liberis & parentibus, atque adeo etiam diis, beſtiis, & animâ carentibus inſtrumentis.* Unde Galenus *de affect. cur. c. 5.* Ὅτι ὁ θυμὸς ὑβρίζει ἀπροσδοκήτως, ἐξ αὐτῶν ὧν δεῖ ὑπομένειν οἱ θυμούμενοι, μαθεῖν ἔστιν. παίοντες γὰρ, καὶ λακτίζοντες, καὶ κατασχίζοντες ἱμάτια, καὶ θορυβώδεις ἐμβλέποντες, ἅπαντα πράττουσιν, ἄχρι καὶ τοῦ καὶ θύραις καὶ λίθοις καὶ κλείθροις ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ μὴ κατάρατα τοῖς δὲ δάκτυλοι, τοῖς δὲ λακτίζειν. *Quod iracundia nihil ab inſania differat, ex iis, qa iracundi faciunt, promptum eſt diſcere; pulſantes enim & calcitrantes, & veſtimenta ſcindentes, & torvum quidam intuentes, omnia conficiunt uſque adeo ut oſtiis, lapidibus & clavibus ſuccenſeant, & alia quidem collidant, alia mordeant, alia calcibus petant.* Hoc autem nobis ab ipſa pueritia & infantia qodammodo inoleviſſe à nutricibus ipſis malè inſtitutis, conqeritur Epictetus *lib. 3. c. 19.* Νῦν δ' ἄλλην ὁδὸν ἐξ ἀρχῆς ἐλαλύθαμεν. ἐνθὺς ὅτι παίδων ἡμῶν ὄντων ἢ τίτθη, εἴποτε προσεκλίναμεν κάθυπνοι, ἐκ ἡμῶν ἐπέπληττεν, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. τί γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθος; διὰ τὴν τῶ παιδίω σὺ μωρίαν ὧδε μεταβῆναι αὐτόν; *Nunc aliud iter ab initio ſumus ingreſſi. Statim à puero nutrix, ſi qando per oſcitantiam impegimus, non nos objurgavit, ſed lapidem verberavit. Qid autem commiſit lapis? Fuitne illi propter pueri tui ſtultitiam alio migrandum?*

§. 39. Ἀθανάτοις τε] Cujus epici iſta ſint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem probè ſtrenuéqe gerendam adhortantis. qibus gemina Solomonis illa *Proverb. c. 23. v. 15, 16. & c. 27. v. 11.*

Θεοῖς κἠμῖν] malim, θεοῖσι κἠμῖν, metri cauſſâ.

Χάρματα δοίης] Siqidem, *Filius ſapiens parentem exhilarat.* Solomon *Proverb. c. 10. v. 1. & c. 15. v. 20.* Menander apud Stobæum *tom. 2. tit. 75.*

Οὐκ ἔστι μείζων ἡδονὴ ταύτης πατρὶ,
Ἢ σωφρονοῦντα κἠφρονοῦντ' ἰδεῖν τινα
Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ. —
Major voluptas nulla genitori datur,
Virtute qàm ſi videat ac prudentiâ
Florere qemqam de ſuo exortum ſatu.

Grotius. utì contrà rex idem ſapientiſſimus; *Prov. c. 17. v. 21. Qi ſtolidum gignit, gignit merum mœrorem ſibi:* (ità malim, qàm cum Junio *ad mœrorem.* qod exilius & jejunè magis dictum videri poſſit) *patérque ſtulti non gavdebit.* qo loco non gaviſurum eó modo vult accipi Druſius *obſerv. l. 1. c. 22.* qô *illavdatum Buſirin* apud Virgilium Gellius *Noct. Attic. l. 2. c. 6.* qem ibi viſe ſis. cæterùm interpres Anglicanus iſta priori-bus ità connectit, ut eum qi rebus ipſis, ubi ex animi ſententia non ſucceſſerint, ſuccenſuerit, Diis hominibuſque ludibrio fore dicatur. viderint alii.

§. 40. Βίον θερίζειν] Evripidis eſſe ex *Hypſipyle* avtor eſt Stobæus *tom. 2. tit. 108.* integros habemus apud Stobæum *ibidem*, Plutarchum *ad Apollon. pag. 110. F.* (ex qo, qia emendatiſſimos exhibere videtur, plurimùm tranſcripſimus) Clementem *Strom. lib. 4.* & à Cicerone verſos *Tuſc. l. 3.*

Ἔφυ μὲν οὐδείς, ὅστις 1. οὐ πονεῖ βροτῶν,
2. Θάπτει τε τέκνα, κἄτερ' αὖ 3. κἀτα γίνεται,
Αὐτός τε 4. θνήσκει. 5. πᾶσι δ' ἄχθονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες 6. γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν,
Καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
Στένειν, ἅπερ δεῖ καὶ φύσιν διαπρεφῆ;
7. Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς.
Mortalis nemo eſt qem non attingit labor,
Morbuſque: multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creandi: morſque eſt finis omnibus,
Qa genere humano angorem neqicqam afferunt.
Reddenda eſt terra terra, tum vita omnibus
Metenda, ut fruges: ſic jubet neceſſitas.
Ut ille vivat, ille non: nihil hac opus eſt

1. οὐκ ἀεὶ π. *St.* 2. Θάπτειν. *St.* 3. κἄπασθαι πάλιν. *St.* 4. θνήσκειν. *St.* 5. καὶ ταῦ'. *Pl.* 6. τηνδ' ἄν. ἰχ' Pl. 7. δ' δεινὸν οὐδ' *Cl.* οὐ δεινὸν οὐδ. *Heinſ.*

Lugere, natura qa fiunt legibus.
Grave eſt nihil, homini qod fert neceſſitas.

ità Cicero. Vide *ad l. 6. §. 9.* Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 6.* Τίνος ἕνεκα γίνονται σάκχυες; οὐκ ἵνα κ' ξηρανθῶσιν; ἀλλὰ ξηραίνονται μέν. οὐκ ἵνα δὲ καὶ θερισθῶσιν; εἰ γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. οἱ δὲ αὔανθροι εἶχον, ἔυχεσθαι αὐτοὺς ἔδει, ἵνα μὴ θερισθῶσι μηδέποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἦν ἐπὶ σακχύοι, τὸ μηδέποτε θερισθῆναι. ὥστος ἰσίον, ὅτι καὶ ἐπ' ἀνθρώπων κατάρα ἐστὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν. ὁμοίον καὶ τοῦ μὴ πεπαθῆναι, μηδὲ θερισθῆναι. ἡμεῖς δ' ἐκεῖθι οἱ αὐτοὶ ἐσμεν, ἅμα μὲν ὡς δεῖ θερισθῆναι, ἅμα δὲ καὶ αὐτῷ τούτῳ παρακολουθοῦντες, ὅτι θεριζόμεθα, διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν. ὅτι γὰρ ἐσμέν τινες ἐσμὲν, ὅτι μεμελετήκαμεν τὰ ἀνθρωπικὰ, ὡς ἱππικὸς τὰ ἱππικά. *Qa de cauſſa naſcuntur ſpicæ? nonne ut areſcant? nonne autem areſcunt ut demetantur? neqe enim abſoluta ſunt. Qod ſi ſenſum haberent, votáne facerent, ut ne unqam demeterentur? Ea verò ſpicis exſecratio eſſet, nunqam eas demeti. Sic hominibus etiam exſecrationem eſſe ſciendum eſt, nunqam eos emori: neqe aliud id eſſe, qam neqe matureſcere unqam, neqe demeti. Nos autem cum iidem ſimus, qos & demeti oportet, & iſtuc ipſum non intelligere nos demeti, propterea ſuccenſemus? Neqe enim ſcimus qi ſimus, neqe res mortales ita meditatas habemus, ut equites res equeſtres.*

Θερίζειν] eâdem uſus eſt tranſlatione Tragicus idem in *Oeneo*, ſive ut Grotius mavult, *Ino*; referente Stobæo *tit. 105.* & Plutarcho itidem *ad Apollon.* ex parte:

Ἄωτα, πολλοῖς ἐστιν ἀνθρώποις κακά.
Τοῖς δ' ἄρτι λήγει, τοῖς δὲ κίνδυνος 1. μόλοι.
2. Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς,
3. Θνητῶν τε γενεᾷ. τοῖς μὲν αὔξεται βίος,
Τοῖς δὲ φθίνει τε κἀπιθερίζεται πάλιν.
Regina, multos opprimunt homines mala:
Ab his recedunt, rurſus illis imminent.
Eunt in orbem, terra qas fruges parit,
Hominúmque ſoboles. qippe pars ſurgens viret,
Pars jam metenda expectat exitii diem.

Grotius. De Maxentio Nicephorus *l. 7. c. 91.* Ἐπὶ σμικρῷ γὰρ προφάσει, τὰς ὑπ' αὐτὸν δορυφόρους τοῖς δήμοις ἀνεῖς, μυρίοι πλῆθος ἐθέριζεν. *Levi de cauſſa, immiſſo ſatellitio, innumerabilem populi multitudinem demetebat.* Vide & noſtrum *l. 11. §. 34.*

Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.] lego τὸν μὲν, τὸν δέ. cum Plutarcho, Stobæo, Clemente. Sic *ſuprà* τοῖς μὲν, τοῖς δὲ, ἀνθρώποις ſcilicet.

§. 41. Εἰ δ' ἠμελήθην] Ex incerto Tragico, ſed pietatis prægnans profeſſio. Gemina planè Epicteti illa, *Diſſert. l. 2. c. 16.* his verbis Deum compellantis: Χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἐὰν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἴσθι· εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε. ἣν θέλεις, ἐσθῆτα περίθες. ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πένεσθαι, πλουτεῖν; ἐγώ σοι περὶ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Tracta me poſthac arbitratu tuo; ejuſdem tecum ſum animi; ſuſque deque fero; nihil recuſo qod tibi videbitur, qo voles ducito; veſte me qâ voles induto. Vis me fungi magiſtratu? privatam agere vitam? manere? exſulare? pauperie conflictari? opibus abundare? Ego te in his rebus omnibus apud homines defendam.*

Vide *l. 11. §. 6.* & *l. 12. §. 5.*

Καὶ παῖδ' ἐμοὶ] Lugdunenſis editor κἠμοὶ παῖδ' ἐμῷ. qod eódem recidit. qanqam illud malim. nam qòd annotator, qi corrumpit ſæpius qàm corrigit, vult παῖδις ἐμῷ reſcribi, metri ratio reclamat.

§. 42. Τὸ γὰρ ἐν μετ' ἐμοῦ] Eſt Ariſtophanis ex *Acharn. act. 2.* qod in proverbialem loqendi formulam ceſſit. Ità uſurpârunt Cicero *ad Attic. lib. 6. Ep. 1.* & *l. 8. Ep. 8.* & Clemens Alexandrinus *Strom. l. 6.* Vide Pavlum Leopardum *emend. l. 5. c. 25.*

§. 43. Μὴ συνεπιθρηνεῖν] Epictetus *l. 3. c. 24.* Τὸ ἄλλως παρὰ φύσιν σοὶ κακὸν μὴ γενέσθω. οὐ γὰρ συνταχθήσεσθαι πίφυκας, ἀδὲ συνατυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. *Qod alterius naturæ repugnat tibi malum ne eſto. Neqe enim tua natura fert ut unà de-*

Ee 2 *pri-*

1. μόλοιεν *St.* 2. Κύκλῳ γὰρ ἔρπει κ. τ. γῇ φ. 3. Θ. τ. γενεά. *St.*

a L. 5. §. 36. b Inf. §. 69.

§. 43. [a] Μὴ συνεπιθρηνῶν, [b] μὴ σφύζειν.

§. 43. *Lamentantibus nè collamentaris, nec commoveris.*

c Plato Apolog.

§. 44. Πλατωνικά. [c] Ἐγὼ ἧ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι. ὅσα δὲ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ ὅτι δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτῳ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος. ἀλλ' ἐκ [d] ἐκείνου μόνον σκοπῶν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

§. 44. *Platonis ista. Ego huic respondeam hoc, justúmque illud, referrem. Parùm rectè censes, mi homo, si hominem, qi vel ullius sit usûs, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id qod agit, justum an injustum, hominísque probi an improbi sit.*

d L. 3. §. 6, 7. l. 6. §. 2.

e Plato ibid.

§. 45. [c] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, ὅ ἄν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντος τυχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ.

§. 45. *Ejusdem. Sic enim se re verâ habet, viri Athenienses; qocunqe loco semet collocaverit qis, statum eum sibi optimum ducens, avt à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (uti mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusqam, nè mortis qidem, præ eo qod est turpe, rationem habere.*

f Plato Gorg. * ἢ τοῦ

§. 46. [f] Ἀλλ', ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, * ἢ τὸ σώζειν τι καὶ σώζεσθαι. μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὀπουοῦν χρόνου, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, * ἐπιτίθεσθαι ἐστὶ, καὶ οὐ φιλοψυχητέον,

§. 46. *Verùm, ô bone vir, illud videris, annon aliud qid generosum esse bonúmque existat, qàm servare & servari. neqe enim hoc est, qod, vir verè qi sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neqe vitæ oportet avidum esse; sed*

* ἐυκλίαν

ANNOTATIONES.

primaris & calamitosus sis, sed ut una sis fortunatus. De amico Plutarchus *lib. de discern. amic. & adulat.*

Συνοσωφρονεῖν γάρ, οὐχὶ συναπολλύναι φησίν.

Una agere recte, non peccare una solet.

Idémque *de exil. pag.* 599. *A.* Δεῖ τὸν παρὰ τῶν φίλων καὶ τῶν βοηθούντων λόγον, παρηγορίαν οὖσαν, καὶ μὴ συναγορίαν τῷ λυπεῖσθαι. ὁ γὰρ συνδακρύοντας καὶ συνεπιθρηνοῦντας, ὥσπερ χοροὺς τραγικοὺς, ἐν τοῖς ἀξυλήτοις, χρεὼν ἔχομεν, ἀλλὰ παρρησιαζομένων καὶ διδασκόντων, ὅτι τὸ λυπεῖσθαι καὶ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτὸν, ἐπὶ παντὶ μὲν ἀσχημόν ἐστι καὶ γινόμενον κενῶς καὶ ἀνοήτως. ὅταν δ' αὐτὰ τὰ πράγματα διδῶτον ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθῆναι καὶ ἀνακαλυφθῆναι πρὸς ἑαυτὸν αὑτῷ,

Οὐδεὶ πεποιθὼς δαῆναι, ὃν μὴ προσπεσῇ,

καμιδῆ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυθέσθαι τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σώματος τοῦτο χεῖρον γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγωνιῶσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Oportet ei qi in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non qa assentetur, sed qa consoletur. Quippe in rebus adversis non opus nobis est, qi una nobiscum tragicis in modum chori plorent atqe lamententur: sed qi libere nos moneant, doceantqe nos: qod cum aliàs dolori indulgere, & animo concidere inutile sit atqe fatuum. Tum ubi res ipsa ratione tractata atqe ante oculos exposita monent te sic tecipsum debere compellare,*

Non facta tibi est, si dissimules, injuria:

nimis qam ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti. Καὶ τὰ μὴ νοσοῦντα συνοστεῖν ἀναγκάσαι. *Et qa agrota non sint, una dolere cogere.* uti ex Achæo idem *ad Apollon. pag.* 112. *E.* qo loco subjungit optime. Οὐ δεῖ προσπλαίσαντας, καθάπερ παῖδας, ἰχωρίνῃ τὸ πληγέντος βοᾶν, ἀλλ' ἐᾶσαι τὴν ψυχὴν, ὅτι ταχίστα γίνεσθαι περὶ τὸ ἰᾶσθαί τε καὶ ὑπανορθῶσαι τὸ πεσὸν τε καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφαιζοντας. *Non debere nos, sicubi offendimus, pueros imitari, qi manibus læsa parti injectis vociferantur: sed adsvescere animos nostros, ut qamprimum ejulationem medici arte abolentes, sananda restituendaqe parti affecta operam demus.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 35. *ad Ecebol.* Οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ ἀποδύρασθαι μόνον ἃ πάσχομεν. ἀλλὰ δεῖ τινος καὶ φαρμάκου πρὸς τὴν πληγήν. *Ea, qa patimur deplorare, minimè sufficit, verùm medicamentum etiam qodnam vulneri adhibendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 11. Οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν, ἐυλαβοῦνται συλλυπεῖσθαι τοῖς φίλοις αὐτοῖς. καὶ μὴ ὑπερβάλλειν τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἐκείνου γενομένην λύπην, οὐχ ὑπομένει. ὅλως τε συνδρᾶσαι ἂν προτίθεται, διὰ τὸ μηδ' αὐτὸς εἶναι θρηνητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συγκλάζουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συνεργοῦντας. μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ δηλονότι τὸν βέλτιον. *Qi virtles naturâ sunt, cavent, ne amici secum condoleant:* & *nisi ipse dolorem, qi ab illis suscipitur, indolentiâ exsuperet, non sustinet, atqe omnino collugentes non admittit, propterea qod lugubris neqe ipse est. Muliercula verò atqe hujusmodi viri collamentantibus delectantur, eósqe ut amicos & condolentes diligunt. Sed in omnibus imitari procul dubio meliorem debemus.* Aristippus itidem suis qibusdam tristitiâ mœstitiâqe sese macerantibus; Ἀλλ' ἔγωγε ἥκω παρ' ὑμᾶς, οὐχ ὡς συλλυπούμενος, ἀλλ' ἵνα παύσω ὑμᾶς λυπουμένους. *At ego non venio ut ad vestros dolores meos adjungam, sed ut vobis omnem mœrorem ex animis eximam.* Ælianus *var. hist. l.* 7. *c.* 3. Qanqam permittit Epictetus *enchir. c.* 16. μέχρι μέν τοι λόγου συμπεριφέρεσθαι καὶ συνεπισυνάξαι, *orationi qidem subservire & congemiscere*, si usus fuerit. Vide *ad l.* 11. §. 18. κατ' οἰκονομίαν. Vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ σφύζειν] σφύζειν, *trepidare, concuti, palpitare*, insigniter commoveri, ut indicio externo animi affectus se prodat. σφύζειν καὶ σφυγμὸς de spirituum in arteriis motu pulsúque naturali jam communiter usurpantur, nec aliud qicqam intellexit Aristoteles *hist. animal. l.* 3. *c.* 19. ubi dixit; Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντῃ ἅμα τοῖς ζώοις. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium.* venas enim promiscuè pro *arteriis* etiam dixere. Verùm monet Galenus *de dogmat. Hipp. ac Plat. l.* 6. *c.* . & in *prognost. Comment. l* 1. & 3. à veteribus plerumqe aliud qiddam eis vocabulis designatum; nempe τὴν σφοδρὰν καὶ τοσοῦτον τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν, ὡς καὶ πρὸς ἐπιλαβοῦσιν τὴν ἀφὴν, αἰσθητὴν εἶναι τὴν διάπυρον τὴν κίνησιν. id est, *motum arteriarum adeò vehementem*, qalis in inflammationibus contingere solet, *ut ipso affectu etiam, antequam manu attingas, facilè possit deprehendi.* idque se alibi demonstrasse dicit, & ostendit re verâ *de puls. differ. l.* 4. *c.* . & *de loc. affect. lib.* 2. & alibi. Vide Anutium Fœsium *œconom. Hippocr.* Indè translatum est τὸ σφύζειν ad motum qemliber ab affectûs vehementia animíque impotentia in corpore sese exerentem. Hesychius Σφύζει, πηδᾷ, φλογμοῦται. Σφύζει, *salit, turget*, Apud Svidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μεθύσκῃ τὰς φρένας.

Turges, Achilles, mentis haud compos tua.

Marcus, *infrà* §. 69. Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec avt festinat, avt torpescit.* Hoc itaqe vult, qod *l.* 5. §. 36. dixerat, Μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι. *Ne imaginatione ullâ temere abripiaris.* Motum avtem ejusmodi γραφικώτατα expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad.* χ'. *v.* 91. ab Epicteto *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicerone *ad Attic. l.* 9. *c.* 4. & Chrysippo apud Galenum *de dogm. Hip. & Plat l.* 4. *c.* 5. lavdatus verbis hisce:

Αἰνῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδια. μὴ δὲ μοι ἤτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρώσκει; τρομέει δ' ὑπερφίαλα γύια.
Nam Danais valde metuo; neqe tuta mihi mens
Adstat qam pavitat, verùm cor prosilit extra
Pectus solicitum claros tremor occupat artus.

§. 44. Ἐγὼ δὲ] Ex Platonis *apolog.* Vide avtem his gemina *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 6. §. 2.

§. 45. Οὗ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ] Sumptum hinc divinum illud planè, ingentem invictumqe prorsus spirans animum, Epicteti votum, qô sic numen affatur, *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Ἤν οὖν χώραν καὶ τάξιν ἐγχειρίσῃς, μυριάκις ἀποθνῄσκω πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qemcunqe mihi locum stationémve assignaveris, decies millies mortem oppetam ego, qàm ut eam deseram.* Idémqe ex persona Socratis *l.* 1. *c.* 9. Γελοῖοί ἐστε, ὅτι τινες ἀξιοῦτε, εἰ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερος ἔταξεν οὗ τινα τάξιν, ὅτι ἔδοκε μοι τηρεῖν αὐτὴν, καὶ φυλάττειν, καὶ μυριάκις πρότερον αἱρεῖσθαι ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν. εἰ δ' ὁ θεὸς ἔν τινι χώρᾳ καὶ ἀναστροφῇ κατατάξας, ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς. *Ridiculos esse vos, qi qidem censeatis, si me vester imperator aliqa in statione collocasset, eam mihi servandam & tuendam esse, & mille potius mortes oppetendas qàm eam deserendam.* qo loco avt δεῖ illud inducendum videtur, ut τὸ ἐγκαταλιπεῖν ad ἀξιοῦτε referatur: vel posterius membrum ἐρωτηματικῶς enunciandum: qanqam etiam sic suspensa manebit sententia.

§. 46. Ἀλλ' ὦ μακάριε] Ex Platonis *Gorg.*

Καὶ οὐ φιλοψυχητέον] Ità Pavlus Apostolus *Act. c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδένος λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium qod accepi à Domino.* Et pii illi martyres, de qibus Joannes *Apoc. c.* 12. *v.* 11. οὐκ ἠγά-

sed istis Deo dimissis, & mulierculis etiam fide adhibitâ, fieri non posse ut fatum qisqam qoqo modo effugiat; hoc deinceps ei perpendendum, qomodo tempus hoc, qo victurus sit, qàm optimè exigat.

§. 47. Astrorum cursus contemplare, tanqam unà cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. istiusmodi enim cogitationes vitæ hujus terrestris sordes expurgant.

ἀλλ' [a] Ἐπιτρέψαντα τοῦτο τῶν τοῦ θεοῦ, καὶ πεπόντα τοῖς γυναιξὶν, ὅτι [b] τῷ εἱμαρμένῳ * οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι, τὸ δὲ τί τοῦτο σκεπτέον, ἵνα ἂν τρόπον, [c] τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι, ὡς ἄριστα βιῴη.

§. 47. [d] Περισκοπεῖν [e] ἄστρων δρόμους, ὥσπερ συμπεριφόμενα. καὶ [f] τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου.

a L. 4. §. 31. 46. l. 12. §. 1.
b Sup. §. 8. Inf. §. 51. L. 6. §. 10.
* ἀδ ἂν εἷς
c L. 4. §. 31. Inf. §. 56. l. 8. §. 1. l. 12. §. 3.
d L. 8. §. 26. l. 11. §. 1.
e L. 11. §. 27.
f L. 4. §. 46. §. 48. l. 9. §. 28.

ANNOTATIONES.

ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. hoc est, ὡς ἐφιλοψύχησαν. *Non dilexerunt animam suam, animæ suæ prodigi fuerunt usqe ad mortem.*

Ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ] Vide *ad l.* 4. §. 31.

Πιστεύσαντα ταῖς γυναιξὶν] lectionem hanc solicitat Xylander, qia scilicet minimè muliebris hæc sententia videatur. Annotator Lugdunensis etiam ταῖς γυναιξὶν avdacter deleri jubet. Verùm nihil movendum ex Platone liqet. súntqe etiam mulierculis decantata ista, *Fatum esse inevitabile; neminemqe sibi destinatum unqam effugere valuisse.*

Οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι] ἐμφατικώτερον pavlo Platonis codices, οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι. Homerus *Il.* ζ. *v.* 488. à Clemente Alexandrino adductus, *Strom. l.* 6. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 9. & *l.* 2. *tit.* 7.

Μοῖραν δ' οὔ τινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Nemo noceas, nemo bonus has in luminis oras
Editus, evadet fati qod lege paratur.

Grotius. Apud Clementem eundem Phanocles in *Amore*, sive *Pulcris*;

Ἀλλὰ τοι μοιρίδιον νῆμ' ἄλυτον οὐδίκῳ ἐστὶν
Ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερεσόμεθα.
Effugere at stamen fati irresolubile nulli,
Qotqot terra alimur munere, posse datur.

Simonides apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 107. *B.* Ἀνθρώπων ὀλίγον μὲν κάρτος. ἄπρακτοι δὲ μελεδῶναι. αἰῶνι δὲ παύρῳ, πόνῳ ἀμφὶ πόνῳ. ὁ δ' ἄφυκτος ὁμῶς ἐπικρίματα θάνατος. κεῖνα γὰρ ἴσον λάχον μέρος, οἵ τ' ἀγαθοί, ὅστις τε κακός. *Hominum exigua vires, & irrita cogitationes, & in vita brevi labor super laborem. Inevitabilis autem pariter imminet mors. Illius enim æqualem portionem sortiuntur & probi & improbi.* Vide qæ congesserunt de argumento hoc Clemens & Stobæus locis superiùs memoratis, & Henricus Stephanus *l.* 5. *sched.* 13. sed & *ad l.* 6. §. 10. Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Ἀποθνῄσκειν μέλλω. ἄψεφτοι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔσονται; *Ego moriturus sum. Nunqid ergo reliqi homines immortales erunt?*

§. 47. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους] Hæc etiam fortassis Platonis fuerint. Pythagoræ par monitum, *l.* 11. §. 26. de qo & Synesius, *de provid. l.* 2. *pag.* 128. Ὁ τοι Σάμιος Πυθαγόρας τὸν σοφὸν, ἀλλ' οὐδὲν ἡ θεάμονά φησιν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ γινομένων. *Pythagoras Samius sapientem nihil aliud qàm eorum qæ sunt fiuntqe spectatorem esse dicit.* ità enim rectè restituit Petavius, qod in diversàm, vel adversàm potiùs, mentem, ἀλλ' οὐδὲ θ-- antè legebatur. Anaxagoras scisitanti, τίς ἕνεκα αἰτίας τὰ πολλὰ πτερὰ διανυκτερεύειν ὑπαιθρος, *cur noctem toties sub dio ageret*, respondit, τοῦ τὸν κόσμον θεάσασθαι. *ut mundum specularetur.* τὰς χορείας καὶ περιφορὰς τῶν ἄστρων αἰνιττόμενος. *cursus siderum in orbem redeuntes subindicans.* inqit Philo *de mund. immortal. pag.* 939. *B.* Idem interroganti, Τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, *cujusnam rei gratiâ qisqam natum se potiùs qàm non natum fuisse elegerit*, respondit, τοῦ θεωρῆσαι τὸν ἥλιον, καὶ τὴν περὶ τὸν κόσμον τάξιν. *ut cælum contemplaretur, ordinemqe elegantem universi.* Aristoteles *ethic. Eydem l.* 1. *c.* 5. sive ut Laertius avtem *l.* 7. qærenti qem in finem natus esset, respondit, Εἰς θεωρίαν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ὅλου. *Ad Solem, Lunamqe, ac cælum contemplandum.* Sive ut Lactantius *instit. l.* 3. *c.* 9. qi & *Cæli ac Solis videndi cavssa. tam magnum*, inqit, *esse credidit, videre cælum & solem: ibidem & c.* 12. *Tanti visa est contemplatio cæli ac lucis ipsius, ut qascunqe miserias libeat sustinere.* Sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 4. *pag.* 539. *D.* Τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀρθὴν πρὸς τὴν ὁρατοῦ θέαν γινομένην. *Hominis constitutionem rectam jactam esse ad cælum contemplandum.* Qod Naso *Metam. l.* 1.

Pronáqe cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cælumqe videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Qod tamen aliorsum trahit Galenus *de usu part. l.* 3. *c.* 3. qo loco & Platonis illud lavdat; Ὡς ὁ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἄνω βλέπειν, ὅταν τις ὑπλιον αὐτὸν ἀνακλίνειε χαμαιῶδες, ἀλλ' ὅταν τῷ νῷ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐπισκοπῇ. *Id non esse sursum adspicere, qum qis supinum serpsim reclinavit oscitans valdè negligentem; sed qando mente naturam rerum considerat.* Itaqe Apostolus *ad Rom. c.* 1. *v.* 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. *Dei invisibilia jam inde à condito mundo ex iis qa fecit mente perpensa pervidentur.* Sub Avgustini nomine avtor *sermon. ad frater. in erem.* post Nasonis illud, nescio cujus meminit, à qo dum tyrannus qæreret & diceret, *Qare te Deus fecit?* respondit, *Ut contempler cælum & cælorum numina.* (*lumina* forsan) subjungitqe, *Qis fidelsius plus dixisset, aut probabiliore argumento, nescio. factus enim homo est in terra, non ad terram, sed ad cælum: & factus est de terra, non propter terram, sed propter cælum.* Respexit forsan avtor ignobilis iste, ad Anaxagoræ illud superiùs memoratum; qod Lactantio tamen minùs satisfacit: Primùm, qod *omne hominis officium in solis oculis posuit; nihil ad mentem referens, sed ad corpus omnia.* tùm, qod *rem maximam redegit ad minimam, duo sola deligendo, qa sibi diceres intuenda.* denique qòd *non avctoris virtutem, providentiam, potentiam animo metitur, cujus opera miratur. qod si*, inqit, *natum se esse dixisset, se mundum intueretur; qanqam omnia comprehenderet, ac majori uteretur sono; tamen non implesset hominis officium; qæ qanto pluris est anima qàm corpus, tanto pluris est Deus qàm mundus; qia mundum Deus fecit & regit. Non ergo mundus oculis, qæ utrumqe est corpus; sed Deus animâ contemplandus est.* Vide *ad l.* 8. §. 26.

Ὥσπερ συμπεριφόμενα] qod συμπεριπολῶντα, Philo *de monarch. ad l.* 11. §. 1. exhibuit. tanqam mente sua & cogitatione sidera in motu cursuqe suo rapidissimo illo comitatus & consecutus. neqe est enim hoc arduum menti humanæ. Seneca *de benef. l.* 3. *c.* 20. *Corpora obnoxia sumus & adscripta dominis: mens qidem sui juris est. qa adeò libera & vaga est, ut nec ab hoc qidem carcere, cui inclusa est, teneri qeat, qò naturæ impetu suo utatur, & in infinitum comes cælestibus exeat.* Et ibidem *l.* 6. *c.* 23. *Vide animi qantum audeant, qemadmodum soli aut noverint deos, aut qærant, & mente in altum data divina comitentur.* Et *l.* 2. *c.* 29. *Animo nihil non eódem, qò intendit, momento pervium est. sideribus velocior, qorum post multa sæcula futuros cursus antecedit.* Avgustinus *in Joan. tract.* 20. *Celeritatem animi ipsius vide. Vide si non velementior est scintilla animi cogitantis, qàm splendor solis lucentis. Solem orientem tu vides animo. ab oriente ad occidentem venturus est; jam ex alia parte cras oritur. ubi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus est, & tu omnia peragrasti.* Vel vitæ hæc momenta tanqam unà cum cœlestibus illis corporibus transvolantia considerans, qorum cursu dimensa sortimur mortales ejusdem intervalla. Seneca *Epist.* 12. *Tota ætas partibus constat, & orbes habet circumductos majores minoribus. est aliqis qi omnes complectatur & cingat. his pertinet à natali ad diem extremum. est alter qi annos adolescentiæ excludit. est qi totum pueritiam ambitu suo adstringit. est denique ipse annus, in se omnia continens tempora, qorum multiplicatione vita consummatur. mensis arctiore præcingitur circulo: angustissimum habet dies gyrum: sed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu in occasum.* Hinc Columellæ monitum, *de re rustic. l.* 10.

Invigilate viri: tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nulloqe sono convertitur annus.

Nec subticendum, qòd Plato etiam in *Timæo*, τῷ ἐν ἡμῖν θείῳ κρᾶσιν τῆς πασῶν κινήσεως καὶ περιφορᾶς easdem statuit. Vide *ad l.* 2. §. 13.

Τὰς τῶν στοιχείων] Vide *ad l.* 4. §. 46.

Ἀποκαθαίρουσι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου.] Seneca *Epist.* 95. de philosophia. *Erras, si illam putas tantum terrestres operas promittere: altiùs spirat. Totum*, inqit, *mundum scrutor, non me intra contubernium mortale contineo, suadere vobis ac dissuadere contenta. magna me vocant, suprag vos posita.*

Nam tibi de summa cæli ratione Deúmqe
Disserere incipiam; rerum primordia pandam.

ut ait Lucretius l. 1 - - *Ista jam à formatione morum recesserunt: sed levant animum, & ad ipsarum qas tractant rerum magnitudinem attolluut.* Idem *Epist.* 117. & *Ep.* 79. *Tunc animus noster habebit qod gratuletur sibi, cum emissus his tenebris, in qibus volutatur, non tenuis visu clara prospexerit, sed totum diem admiserit; & redditus cælo suo fuerit, cum receperit locum, qem occupavit sorte nascendi. Sursum vocans illum initia sua. erit autem illic etiam antequam hac custodiâ exolvatur, cum vitia discesserit, purisqe ac levis in cogitationes divinas emicuerit.* Vide eundem, & *Epist.* 65. vel Apostolum potiùs *ad Philip. c.* 3. *v.* 19, 20. & *ad Colos. c.* 3. *v.* 1, 2.

§. 48. Καλὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. καὶ δὴ καὶ περὶ
a L. 8. §. 26. l. 9. §. 30. l. 12. §. 24. ἀνθρώπων σὺν λόγῳ ποιούμενον, a ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ὑπίγαια, ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν, καὶ ἀγέλας, στρατεύματα, γεωργία, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους,
b Sup. §. 3. ἀγορὰς b τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ c ἐκ τῶν ἐναντίων συγ-
c Sup. §. 9. κεκραμένον.

§. 49. d Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν. e πᾶς τοῦ
d L. 6. §. 46, 47. e L. 8. §. 31. l. 10. §. 27. παύσας τὴν ἡγεμονικῶν μεταβολάς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν. f ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐκ
f L. 6. §. 37. ἐκτὸς τοῦ ῥυθμοῦ τὸ νῦν γινόμενον. ὅθεν καὶ
g L. 2. §. 14. l. 12. §. 35. g ἴσον, τὰ τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἰσορρῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τῷ δὶς ἐπὶ μύρια. τί γὰρ πλέον ὄψει;

§. 48. Præclarum est & Platonis illud. Qui & de hominibus sermonem instituentem, contemplari oportet, quasi de specula quadam desuper, terrestria quoque ista, per cœtus, exercitus, agricultu-ras, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deserta, barbarorum gentes varias, festa, funera, nundinas, miscelam omnigenam, mundúmque ex rebus contrariis conflatum & instructum.

§. 49. Præterita recole, tótque imperiorum mutationes. indè licet & futura prospicere. ejusdem enim generis omnino futura sunt; nec possunt eorum quæ nunc fiunt modulum transgredi. proinde par est, per annos quadraginta vitam perlustrare humanam, atque per annorum decem millia. quid enim ampliùs sis visurus?

§. 50.

ANNOTATIONES.

§. 48. Τὸ τοῦ Πλάτωνος] ubi Plato hæc habeat, mihi nondum succurrit.

Ἐπισκοπεῖν δεῖ τὰ ὑπίγαια] Non cœlestia tantùm suspici vult, sed inferiora etiam ista omnia, tanquam de specula, despici. quod est argumentum τῶν ἐπισκοπούντων Luciani. Vide Senecam *ad Marc. c.* 18. & Cyprianum *Epist. ad Donat.*

Τὸ παμμιγὲς] Vide *ad l.* 4. §. 27. sed & *l.* 12. §. 24. τὸ παμμιγὲς autem, sive cinnum hunc non in Mundo tantum, Menippus apud Lucianum in *Icaro-Menippo pag.* 199. rerum in terris gestarum, qualem in Luna divertens conspicabatur, faciem depingens: Ὁ μὲν ἦσαν εἰλαπίναι καὶ γάμοι. ἐξέρωθι δὲ δικαστήρια καὶ ἐκκλησίαι. καθ' ἕτερον δὲ μέρος ἴδοι τις. ἐν γελοίων δὲ πενθῶν ἄλλος ἐφαίνετο. καὶ πολεμοῦντας μὲν ἑώρων τοὺς Γέτας. πλωτιμένους δὲ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοὺς Σκύθας. γεωργοῦντας δὲ τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ ὁ Φοῖνιξ δὴ ἐνεπορεύετο. καὶ ὁ Κίλιξ ἐλῄστευε. καὶ ὁ Λάκων ἐμασᾶτο. καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐδικάζετο. ἁπάντων τούτων ὑπὸ τὸν αὐτὸν γινομένων χρόνον, ἆρα σοι ἂν ἐπαινοῖτο, ὁποῖος τις ὁ κυκεὼν ἦν; ἐφαίνετο. *Ubi erant convivia & nuptiæ, altera ex parte judicia & conciones; rursum alia ex parte sacrificabat quispiam. In vicinia vero lugens aliquis conspiciebatur. Belligerantes videbam Getas, in plaustris errantes Scythas, Ægyptios vero agricolantes: Phœnix mercaturam exercebat, Cilix latrocinabatur, Lacon loris cædebatur, Atheniensis causas agebat. Quæ omnia cum eodem tempore gererentur, cogita nunc cujusmodi rerum confusio cerneretur.* Et Heraclitus apud eundem in βίων πράσει, sive *vitarum licitatione Tom.* 11. *pag.* 378. Ἐμπέδον ἠδὲν. ἀλλὰ κως εἰς κυκεῶνα πάντα συνειλίσσεται. *Nihil stabile est: sed omnia in cyceonem quodammodo convolvuntur.* Sed & in Homine, mundo hoc minore, deprehendi idem monet Synesius *de regn p.* 10. Ἐν γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὡς οὐκ ἁπλοῦν τι χρῆμα, οὐδὲ μονοειδὴς ἄνθρωπος. ἀλλὰ συνῴκισται ὁ Θεὸς εἰς ἑνὸς ζῴου σύστασιν, ὄχλον δυνάμεων παμμιγῆ καὶ πάμφωνον. *Ita enim habeto, non uniforme quippiam, aut simplex esse hominem; sed in unius animalis cœgmentationem promiscuam, ac multiplicem facultatum turbam una à Deo esse introductam.* In mundo itaque quantò magis?

Τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκοσμούμενον] Ità *supra* §. 9. Συγκαταπλακῆναι γὰρ καὶ συγκοσμεῖν τὸν αὐτὸν κόσμον. *Coordinantur enim simul, eundemque mundum cohonestant.* Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 298. *C.* Ἥδη δὲ καὶ ἡ ὑπάτη, ἐναντία τῇ νεάτῃ οὖσα. ἀλλ' ἅμφω γε ἁρμονία μία. ἴσν τι ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τῷ περιττῷ διαφέρειν. ὁμολογοῦσι δὲ ἄμφω τῇ ἀριθμητικῇ. ὡς τῷ σχήματι ὁ κύκλος, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ ὅσα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διενήνοχεν. ἀτὰρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα μέρη σύμπασα, καὶ διαφέρειν πρὸς ἄλληλα, τὴν πρὸς τὸ ὅλον εἰρηνεύοντα διαφυλάττει. *Jam enim hypate cum sit neate contraria, est tamen una harmonia, & numerus par differt ab impari; in Arithmetica tamen ambo conveniunt, quemadmodum figura circulus, & triangulus, & quadratus, & quæcunque alia figura inter se differunt. Quinetiam in mundo universo partes omnes, etiamsi inter se differant, servant eam, quæ est cum toto, conjunctionem & convenientiam.* Seneca *quæst. nat. l.* 7. *c.* 27. *Non vides quàm contraria inter se elementa sint? gravia & levia sint, frigida & calida, humida & sicca. tota hujus mundi concordia discordibus constat. non ad unam natura formam opus suum prastat, sed ipsâ varietate se jactat. alia majora, alia velociora aliis fecit: alia validiora, alia temperatiora: quædam autem eduxit è turba, ut singula & conspicua procederent; quædam in gregem misit.* Apulejus *de mund. p.* 66. *Mirum quibusdam videri solet, quòd, cum ex diversis atque in se pugnantibus elementis mundi natura constata sit, aridis atque fluxis, glacialibus & ignitis, tanto rerum divortio nondum sit ejus mortalitas dissoluta. quibus illud simile satisfaciet, cum in urbe ex diversis & contrariis corporata rerum inæqualium multitudo concordat. sunt enim pariter dites & egentes, adolescentum ætas permixta senioribus, ignavi cum fortioribus, pessimi cum optimis congregati. aut profectò, quod res est, fateantur, hanc esse civilis rationis admirandam temperaturam, cum quidem de pluribus una sit facta, & similis sui tota, cum dissimilia membra sint, receptrixque sit naturarum ad diversa tendentium, & fortunarum per varios fines exitúsque pergentium. sic mare & fœmineum secus jungunctur, ac diversus utriusque sexus ex dissimilibus simile animal facit: artésque ipsa naturam imitantes ex imparibus paria faciunt. Pictura, ex discordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis & puniceis confusione modicâ temperatis, imagines his quæ imitatur similes facit. ipsa etiam Musica, quæ de longis & brevibus, acutis & gravioribus sonis constat, tam diversis & dissonis vocibus harmonicam consonam reddit,* &c. Et mox: *Æqualis quippe omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione naturæ, diversis licet rebus, æqualitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatémque reperit.* Quæ omnia sunt translata ex Aristotelis nomine *de mundo* inscripti libelli *cap.* 5. Vide *ad l.* 4. §. 27.

§. 49. Τὰ προγεγονότα] Vide *l.* 6. §. 46, 47.

Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν] Vide *ad l.* 6. §. 37. & *supra* §. 1. & *l.* 2. §. 14. Plutarchus *de EI Delphic.* Μαντικὴ τίς ἐστι περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων ἢ παρῳχημένων. οὐδενὸς γὰρ οὐδ' ἀναιτίως ἡ γένεσις, οὔτ' ἄλογος ἡ πρόγνωσις. ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τοῖς γεγονόσι τὰ γιγνόμενα, τά τι γενόμενα τοῖς γιγνομένοις ἔπεσι καὶ συνῳδήκασι, καλὰ δίξοδον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος περαίνουσαι, ὁ τὰς αἰτίας εἰς ταὐτὸ συνιεὶς τί πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκειν φυσικῶς ἐπιστάμενος, οἶδε καὶ προλέγειν

Τά τε ἔοντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Ars circa futura fatidica ex præsentibus aut præteritis. Nullius enim rei vel sine caussa est ortus, vel sine ratione prænotio. Sed cum omnia præsentia præteritis, omnia futura præsentibus connexa sint, & alterum ex altero sequatur, progressu ab initio ad finem pertendente: is qui caussas naturalibus rationibus perspicere & inter se connectere potest, is novit ac prædicit

Quæ sunt, quæ venient posthac, quæ præterierunt.

Uti Homerus *Il. α'. v.* 70. Vide *l.* 10. §. 5. Verùm de solertia ac sagacitate non fatidica, sed politica, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. Mavricum prædicans: *Vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura possit ex præteritis providere.* Inter alias historiæ laudes, hanc non ultimam ponit Nicephorus Gregoras *hist. Rom. l.* 1. Οἱ προφῆται τρόπον τινὰ τὰς μαντείας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθαστάντων τοχαζομένους τὰ μέλλοντα. *Also quodam modo vates reddit, quæ futura sint, ex iis quæ præterierunt conjicientes.* Polybius *hist. l.* 6. *c.* 4. Τῷ γὰρ γένει τῶν ἀνθρώπων ταὐτὴ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ἢ μόνοις αὐτοῖς μέτεστι νοῦ καὶ λογισμοῦ, φυσικὸν, ὡς ἂν εἰκὸς παρατρέχειν αὐτοὺς τὴν προτεθειμένην διαθεσιν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένους, ὡς τὸ παραπλήσιον ἐκβήσεις αὐτῶν συγκυρήσει. *Quoniam enim homo à cæteris animantibus hoc differt, quòd mentis & rationis sit particeps, non est profectò simile veri, ipsos hanc voluntatum diversitatem inobservatam prætermissuros, quod faciunt alia animantes; sed admissum delictum revocaturos ad animum, & præsentem statum damnaturos: ut qui futura prospicientes, facilè sibi quoque eadem esse eventura intelligant.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 11. *Inter hominem & belluam hoc maximè interest, quòd hæc tantùm, quantum sensu movetur, ad id solum quod adest, quodque præsens est, se accommodat, paululum admodum sentiens præteritum aut futurum. Homo autem, qui rationis particeps, consequentia cernit, principia & caussas rerum videt, earumque progressus, & quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, & rebus præsentibus adjungit atque annectit futura; facilè totius vitæ cursum videt, ad eamque degendam præparat res necessarias.*

§. 50.

§. 50. *Retróque meant, qa terra dedit*
Iterum ad terram: ac qod ab æthereo
Veneræ ortu, cæleſte poli
Repetit templum.—

avt hoc eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.

§. 51. *Potu, cibóque, atque id genus cupediis*

Curſum moramur, cita mors nè nos obruat.
Divinitùs at ſpirantem auram
Pati neceſſe eſt cum labore & lacrymis.

§. 52. Eſt qiſquam te luctæ peritior. at vide nè libe-

§. 50. Καὶ [a] τὸ [b] ἐκ γᾶς μὲν φύσαν εἰς γαῖαν. [c] τὸ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γάνη, εἰς [*] αἰθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. [d] ἢ ἔστι λόγιμος τῷ ἐν τοῖς ἀτόμοις ἀντιμπλαχών, [*] ἢ πιότης ἢ σωρπισμὸς τῶν ἀτόμων στοιχείων.

§. 51. [Καὶ] [e] σίτοισι καὶ πότοις, ἢ [*] μαγγανεύμασι
Παρεκβαίνοντες [*] ὀχεῖον, ὥστε μὴ γενεῖν.
Θεόθεν ἢ πνέοντ' ἄρον
[f] Ἀνάγκαι πλῆγαι καμάτοις ἀνοδύροις.

§. 52. [g] Κακοκαλιώτερος [*] ἀλλ' ἢ χὴ κομψιπόταρος,

a Eurip. Chryſip.
b L.5.§.4.l. 9.§.9.l.10. §.7.
c L.4.§.21. l.6.§.15.
* ἱερώτιον Clem.
d Sup.§.32.
* ἢ, vel [ἢ] καὶ
e Evripid. Supplic.
* μαγίνμασι Eur. cod. μαγίνμασι Plut.
* ἄλιθρον Orat.
f Sup.§.46.
g L.5.§.5.
* -κώλερος [ουϊσί τις.]

ANNOTATIONES.

§. 50. Καὶ τὰ ἐκ γῆς] Evripidis iſta ſunt ex *Chryſippo*. quod ex Clemente Alexandrino *Strom. l.* 6. didicimus. refert & Philo *de mund. immortal.* ex qo ſic reſtituenda & diſponenda ſunt, acceſſione non contemnendâ inſuper adavcta.

Χωροῖ δ' ἐκάστω τὰ μὲν ἐκ γαίας
Φύντ' εἰς γαῖαν. τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
Βλαστόντα γονῆς εἰς ἑῷον
Πόλον ἦλθε πάλιν. θηύσκει δ' ἑκάτη
Τῶν γινομένων. διαφθινύμενον
Δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
Μορφὴν ἑτέραν ἐκίδειξε.
Retroque meant, qa terra dedit
Iterum in terram: qod ab æthereo
Veneræ ortu, cæleſte poli
Repetit templum. qa ſunt, horum
Nihil emoritur, ſed ſecretum
Illud ab iſto
Alia ſub imagine paret.

Ità Grotius legit vertitqe: niſi qòd pro ἀλίρμον, qòd Philo Clemenſqe habent, ἰδίαν ſubſtituit, & propriâ reddit. mihi, illud retinere potius antiqiúſqe viſum eſt: etiamſi Philonis codices uno loco iſtud exhibeant, qum uno ampliùs cum Clementis conveniant. Evripides idem in *Supplic.* qod Moſchionis nomen ſruſtrà præfert, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 124.

Ὅθεν δ' ἥκουσιν εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
Ἐνταῦθ' ἀπελθεῖν, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.
Et unde noſtra qodqe natura eſt datum
Eò reverti. magnus æther ſpiritum,
Corpus recipiat terra.

Grotius. Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνικρίθη καὶ διεχρίθη. καὶ ἀπῆλθον ὅθεν ἦλθε πάλιν. γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶν δὲ χαλεπόν; ὑδὲ ἕν. Ità enim concipi debent, qæ vitiata in vulgatis habentur. *Concretum eſt, & diſcretum eſt, eodemqe revenit, unde venit: ad terram terra, ſiccum ſpiritus. ecqid horum grave eſt? nihil qicqam.* Lucretius *l.*2.

Cedit enim retro, de terra qod fuit antè,
In terras: & qod miſſum eſt ex æthereis oris,
Id rurſum cæli reſtatum templa receptant.

Solomon ipſe *Eccleſ.c.* 12. *v.* 7. *Reditqe pulvis ad terram, qod prius fuerat: ſpiritus autem ad Deum, qi primo dederat.* Heraclitus *Epiſt. ad Amphidamant.* 1. Ἐὰν δὲ φθάσωσι ὑπέρπαλον γένηται τὸ σῶμα, δύεται εἰς τὸ αἱμαχμένον. ἀλλὰ δὲ ψυχὴ δύεται. ἀλλὰ ἀθάνατον ὕσα χρῆμα εἰς ἀρχαῖον ἀναπέπταται μετάρσιον. δίζονται δέ με αἰθέριοι δόμοι. *Qod ſi corpus omnino redundarit, deſcendet ad fatalem locum. At animus non deſcendet, ſed qum ſit immortalis, in cælum evolabit ſublimis. Eum accipient æthereia domicilia.* Hinc de Sioylla prima fabuloſum illud ex Sarapionis *Epicis* apud Clementem *Strom. lib.* 1. *pag.* 304. *C.* Μηδὲ ἀποθανοῦσαν λῆξαι μανίης. καὶ τὸ μὲν εἰς αἶρα χωρῆσαν αὐτῆς μετὰ τελευτὴν, τῳ' εἶναι τὸ ἐν φήμαις; καὶ κληδόσι μανησόμενον. τῷ δ' εἰς γῆν μεταβαλόντος σώματος, πόας, ὡς εἰκὸς, ἀναφυούσης, ὅσα ἂν αὐτὴν ἐπιμηθῇ βρέμματα, ἀκριβῆ διὰ τῶν σπλάγχνων προφαίνειν τῷ μέλλοντος δήλωσιν. τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῆς εἶναι, τὸ ἐν τῇ σελήνῃ φαινόμενον πρόσωπον. *Ne mortuam qidem à divinandi arte ceſſaſſe: & id qidem qod ex ea in aerem receſſit poſt obitum, id eſſe, qod in ſortibus divinat & auguriis: ex eo autem, qod in terram mutatum eſt, corpore, exorta eſt, ut conſentaneum eſt, herba, qacunqe eam beſtia comediſſent, ſcribit perfectam futuri cognitionem per exta hominibus ſignificaſſe. Ejus autem animam exiſtimat eſſe faciem eam, qa apparet in luna.* qod eò potiùs refero, qia lucem dat loco Plutarchi *de ſera num. vindict. pag.* 566. *D.* ubi de Sibylla dicitur, ἔφην αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην. *Qæ in facie lunæ circumvehens futura caneret.* Vide *l.* 5. §. 4. & *l.* 4. §. 5, 14, 21, 23.

Ἢ τῶτο διάλυσις καὶ τοιῶτός τις σκορπισμός] legendum ἢ τοιῦτος. vel, [ἢ] καὶ τ. Vide *ſupra* §. 32.

§. 51. Καὶ σίτοισι] Καὶ iſtic ſuperfluum videtur. verſus ſunt ex Evripidis *Supplic.* a Plutarcho etiam in *Conſol. ad Apollon. p.* 110. *C.* laudati; qò loco verſiculus proximè hos prægreſſus iſte præfigitur;

Μετῶ δ' ὅσοι χρίζουσι δαίσιον βίον, &c.
Odi ſuam qi vitam extendere expetunt, &c.

ſunt avtem variè admodum in Evripidis codicibus apud Maretum apúdqe Plutarchum concepti, qod eſt viriatorum indicium ſatis clarum.

Σίτοισι καὶ πόλοις καὶ μαγγανεύμασι] At Plutarchus.

Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγίνμασι.
Cibiſqe, potibúſqe, & magicis artibus.

Evripidis codices.

Νωλοῖσι καὶ σφαμοῖσι καὶ μανλίνμασι.

ubi Brodæus *νωθροῖσι, qietè, laboris fugâ.* qod meritò rejicit Canterus & Plutarcho adhæret. qem ità probat Grotius ut opinetur tamen eſſe potuiſſe, *νόσοισι καὶ σφαμοῖσι.* qod mihi omnium minimè videtur veriſimile; *morbis* enim vitam protelari, ſaltem horum ope uti homines ad mortem remorandam, qis dixerit? at Camerarius ὄχοισι, vehiculis, legendum ſuſpicatur. Ego vel Marcum ſeqar lubens, vel Plutarchum, qi ut verbulo differant, ſenſu conveniunt.

Καὶ μαγγανεύμασι] Evripidis codices *μανλίνμασι, oraculis*, qibus moniti caſus futuros declinent. Brodæus. Plutarchus *μαγίνμασι, carmine.* Grotius ut ad curationes magicas referatur. ego nec Marci noſtri *μαγγανεύμασι* ſpreverim. cùm & φίλτρα καὶ φάσματα magica eô qoqe vocabulo uſitatiſſimè deſignentur. Qanqam alio forſan ſenſu iſtic accipi qeat, pro *ſcitamentis* nempe, ſive *cupediis.* qomodo uſus eſt Gregorius Nazianzenus *de amor. paupер. Orat.* 16. ubi λιπαρὰς τραπέζας καὶ τὰ μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύματα καὶ κομψεύματα, *nitidas menſas, cocorum, & eorum, qi epulas inſtruunt, lenocinia* conjunxit. Et Plinius *l.* 10. *c.* 50. *Dedère & Parthi coqis ſuos mores. nec tamen in hoc mangonio qicqam totum placet.* Vel latiori etiam ſenſu, pro artificio omni, qô corpus humanum accurari ſolet. Unde *Mangonum ars*: & *venalitiorum mangonia*, Plinius *l.* 21. *c.* 26. & *puerorum mangoniſatio, ibidem l.* 32. *c.* 10. qâ pubem eorum retardari procurabant mangones, ſicut artificiis & accurationibus his, οἱ φιλόψυχοι ſenectutem & mortem etiam, qantùm poterant, ipſam. cæterùm & de magicis ac feralibus illis Plinius *l.* 28. *c.* 1. *Qis iſta invenit oſtenta? qis veneficia innocentiora effecit, qàm remedia? procul à nobis noſtriſqe literis abſint iſta. nos auxilia dicemus, non piacula.* Tum ſubjungit, qod Tragici mentem accedit prope; *Vitam qidem non adeò expetendam cenſemus, ut qoqo modo trahenda ſit.*

Παρεκβαίνοντες ὀχεῖον] *avertentes currum* Xylander. qaſi ὄχον legerit. niſi typothetarum mendum fuerit. *canalem, aut fluvii curſum* Annotator Lug tunenſis. *curſum divertentes, metaphora ab his qi fluvios derivant & deflectunt* Brodæus. ἄλιθρον mavult Grotius. ego nihil mutem.

Θεόθεν δὲ πνέοντ' ἄρον] Hæc aliunde ſunt.

Καμάτοις ἀνοδύροις] *Laboribus luctu lacrymiſqe calentibus* Xylander. *etiamſi miſeriam noſtram lugeamus* Caſavbonus. at qid, ſi ἀνοδύροις *minimè flendis aut lugendis* verterimus? poſſit enim etiam oboriri ſuſpicio, ſcripſiſſe Xylandrum *carentibus* non *calentibus.* ut ſit κάματοι ἀνόδυροι, *labores*, ſi cum Flacco loqamur, *illacrymabiles*; vel eo ſenſu qô *Platonem* ille *illacrymabilem* dixit, *carm. lib.* 2. *Od.* 14. *qos lugere flereqe ſruſtrà fuerit.*

(Τί γὰρ ἀλαφρὸν ἐτ' ἐσ' ἄπρακ]'
Ὀδυρόμενον δονεῖν καρδίαν;
Nam qid levat tandem mala,
Qaſſare corda luctibus?

Bacchylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.) vel qô fortes illos priſcos Agamemnone priores *illacrymabiles* ignotóſqe *l.* 4. *Od.* 9. *qi minimè lugeantur*, ſive *qi lugendi non ſint*, ſed ſtrenuè alacritérqe perferendi. Seneca *Ep.* 107. *Malus miles eſt qi imperatorem gemens ſequitur.* Et *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Flere, queri, ingemere; deficiſcere eſt.* qanqam & ἀνοδύρατος eſt θρηνεῖν, κλαίειν, *lugere, flere* Svidæ. atqe indè poterit τὸ ἀνόδυρτος deduci.

§. 52. Κακοκαλιώτερος] *profuſior.* D. Bootius ut ſit ἀπὸ τῦ κατακάλλειν *dependere, impendere, inſumere.* qomodo Svidas ex Amipſiæ *mœchis*;

Καὶ σὺ μὲν ἦλθες, κακκαλὼν τριώβολον.
Et tu qidem venaſti depoſito, ſoluto triobolo.

id

1. *Ità Grotius.* Βλαστόντα γῆς. *Philo.*

a Inf.§.54. κόπρῳ, ὐδὲ αἰδημονέστρῳ, ὐδ' [a] ὑπεκπόπτρῳ
b Sup.§.26. ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ὐδὲ [b] ὑμνέστρῳ πρὸς τὰ τ̃
c L.2.§.17. πλησίον παροράματα.
l.5.§.3.14.
l.6.§.2.

§. 53. [c] Ὅπερ ἔργον ἀπ]ελεῖδαι δύνα] κ̃ τὸν
d L.12.§.23 [d] κοινὸν θεοῖς κ̀ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ ὐδὲν δεινόν.
e Inf.§.74. [e] ὅπερ γὰρ ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστ, [f] ἀλ̀ τ̀ διοδύ-
f L.6.§.17. σης, κ̀ κ̃ τὴν κατασκευὴν πρ̃ίσης ἐνεργείας,
g L.10.§.12 ἐκεῖ [g] ὐδεμίαν βλάβην ὑφορατέον.
h L.5.§.16.
l.10.§.32.

§. 54. [h] Παντ̀χ̃ κ̀ δὶνεκ̃ς [i] ἐπί σοί ἐστ, κ̀
i L.2.§.11. k τ̃ παρούσ̃ [l] συμβάσ̃ θεοσεβ̃ς διαρεσεῖν, κ̃ τοῖς
l.3.§.12. k L.6.§.2.32 l L.5.§.27. παρ̃σιν [m] ἀνθρώποις κ̃ δικαιοσύν̀ πρσφέρεσ̃, κ̀
l.10.§.6.11. m Sup.§.28. κ̀ τ̃ * ὕσ̃ φαντασίᾳ ἐμφιλ]οχεῖν, ἵνα [n] μ̀τι
l.4.§.33. * παρουσ̃ ἀκατάλ̃πτον παρεισρυ̃.
n L.4.§.22. Inf.§.55.l.8.§.7.

§. 55. [o] Μὴ πρ̃βλέπε ἀλλότρια ἡγεμονικά.
o L.2.§.8.l.5.§.3. ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε [p] κα]' ὃ, [q] ἐπ̀ τί σε ἡ φύσις ὁδηγεῖ. ἥτε ἔ ὅλε, ἀλ̀ τ̃ συμβαινόν̀ων σοι, κ̀
p L.8.§.60. ἡ σὴ, ἀλ̀ τ̃ πραχτέων ὑπό σε. [r] πραχτέον ἧ ἐ-
q Inf.§.56. κάσ̃ τὸ ἐξ̃ς τ̃ κατασκ̃ῆ. κατεσκέασ̃αι ἧ τὰ
l.8.§.1.
r L.5.§.16.

ralior, nè modeſtior, nè ad caſus qoſvis obſeqentior, nè adverſùs aliorum errata placidior.

§. 53. Ubicunqe effici poterit opus ullum ſecundùm rationem eam, qæ mortalibus eſt cùm Diis ipſis communis, nihil ibi poteſt eſſe grave. ubi enim fructum conſeqi licet actionis proſperè fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi ſupereſt damni ſuſpicio.

§. 54. Omni loco omníqe tempore, in te ſitum eſt, & caſu præſenti piè acqieſcere, & cum hominibus præſentibus ſecundùm jus fáſqe verſari, & viſa præſentia peritè explorare, neqid incompertum clam ſubrepat.

§. 55. Nolito aliorum mentes circumſpicere, ſed eò rectâ intuere, qò natura te ducit; natura, inqam, univerſi, in eis qæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis qæ tibi ſunt agenda. illud autem eſt unicuiqe agendum, qod eſt conditioni ipſius conſentaneum. porrò, condita ſunt, reliqa

ANNOTATIONES.

id eſt, καταβαλών. indè καταβολή. Svidas idem, καθάπερ οἱ ἐρανισταὶ τὰς κατ̃βολὰς ποιοῦν]αι τῶν χρημά]ων. *Qemadmodum ſymbolorum collatores pecuniarum collationes in orbem redeuntes faciunt.* Et Gregorius Nazianzenus *de pace* 3. *ad lib.* 4. §. 20. πολλὰ ἂν κα]αβάλοι χρήμα]α. *numerarem multas pecunias*, & ſit ſenſus, *fieri poteſt, ut profuſior ſis; ut tamen nihilo liberalior eâ ratione exiſtas. Falluntur enim*, qibus *luxuria ſpecie liberalitatis imponit.* ut Tacitus *hiſt. l.* 1. & ut Plinius in *paneg. Ambitio, & jactantia, & effuſio, & qidvis potius qàm liberalitas exiſtimanda eſt, cui ratio non conſtat.* Itaqe Seneca *Epiſt.* 121. *Non voco ego liberalem, pecunia ſua iratum. multum intereſt, utrùm qis dare ſciat, an ſervare neſciat. multi ſunt, qi non donant, ſed projiciunt.* id eſt, καταβάλλωσι, ſive καβ̃βάλλωσι, prout Heſiodus in *Theogon.*

Κάββαλ' ἐνὶ πόν̃ῳ.
In mare projecit.

de talibus Tacitus libro ſuperiùs indicato. *Perdere iſte ſciet, donare neſciet.* Et Epicharmus apud Plutarchum in *Pelopid.* & *de garrul.*

Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἐσσ'. ἔχεις νόσον, χαίρεις διδύς.

ità enim eſt concipiendum, ut verſus conſiſtat.

Liberalis haud es ipſe: morbum habes, lubet dare.

Ego malim καββαλικώ]ερος. qomodo mox κο νικώ]ερος. (ità enim ſcribendum, non κοινωνικώ]ερος) & cum Xylandro *luctæ peritiorem* intelligi. nam καββάλιον pro *luctatore*, qod Xylander avtumat dici, exemplo carere exiſtimo. κα]αββάλλειν *dejicere, proſternere*, de colluctantibus eſt freqentiſſimum: qos ait Galenus *in Hippocr. aphor.* 3. Αὐτὸ τοῦτο ἔργον ποιεῖσθαι κα]ὰ τὸν βίον ἅπα]α, τὴν διατριβὴν ἐν γυμνασίοις τοῦ κα]αββάλλειν ἑτέρους ἕνεκα. *Qibus hoc eſt totius vitæ inſtitutum, aſſidue operam dare exercitationibus, ut alios dejiciant.* Eviſtathius *ad Hom. Il. i. v.* 206. Τὸ κάββαλεν, ἢ ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν, ὅ ἐστι, ἔθετο. ἢ βασάξας ἄνω, εἶτα κατ]έθε]ο. ὅτω καὶ ὁ παλαιστὴς καταβάλλει τὸν ἀν]ίπαλον. Τὸ κάββαλεν, *vel ſimpliciter pro* τοῦ ἔβαλεν, *hoc eſt* ἔθετο: *vel cum ſurſum ſuſtulisſet, poſtea depoſuit, ſicut & luctator proſternit in lucta adverſarium.* itaqe artem iſtorum Galenus idem *l. ad Thraſybul.* non tam γυμναστικὴν dici poſtulat, qam καταβλητικήν. ſive, ut Lacones efferebant, καββαλικήν. qi &, inqit is, καββαλικώτερον ἑαυτῶν γε φασὶν εἶναι τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον, ἢ ἰσχυρότερον. *in hoc ſtudio enutritos, non validiores ſeſe dicunt eſſe, ſed proſternendi peritiores.* Atqe ità revera Spartanus qidam avtore Plutarcho in *Apophth.* de antagoniſta ſuo, à qo in certamine ſuperatus & proſtratus fuerat, dixiſſe fertur; οὐ μὲν ὃν κρείσσων, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *non eſt melior me avt fortior, ſed dejiciendi ſive proſternendi peritior.* Qò & reſpexiſſe Marcum iſtic, mihi probabile admodum videtur: qaſi dixerit, Καββαλικώτερός σε ἐσ]ί τις; vel, ἄλλος τίς ἐσ]ι; eſt *aliqis te lucta peritior*, ſive corporis robore viribúſqe validior? at te benignior, avt modeſtior, &c. nè exiſtat. hoc enim in te poſitum eſt: illud non item. vel, hoc ſi minùs extiterit, nihil eſt qòd ea in re, avt ille ſuperiorem te eſſe ſeſe glorietur, avt ipſe ab ullo ſuperari te dedecus ullum exiſtimes. Qod Ageſilaus aliqandò Perſarum regem magnum prædicanti, Τί δ' ἐμοῦ γε μείζων ἐκεῖνος, εἰ μὴ καὶ δικαιότερος; *Qi major me ille ſit, ſi non etiam juſtior eſt?* Plutarchus *Prof. ind. pag.* 78. *D.* qòd contractiùs & λακωνικώτερον dici poterat, Τί μείζων, εἰ μὴ ἀμείνων; Plato *Ep.* 4. Ἀνδρεία μὲν γὰρ, καὶ τάχει, καὶ ῥώμῃ διενεγκεῖν, δόξειεν ἂν καὶ ἑτέρων εἶναί τισιν. ἀλήθειά δὲ καὶ δικαιοσύνη, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα ἐυσχημοσύνῃ, ξυμφαίη τις ἂν τοῖς ἀντιποιουμένοις τὰ τοιαῦτα τιμᾶν, ἐικότως τῶν ἄλλων διαφέρειν. περὶ τούτων δ' ὁ μίγισός ἐσ]ιν ἀγών. *Nam fortitudine qidem, celeritate, & robore præſtare tale eſt, ut aliorum qoqe eſſe poſſit: ſed veritate, juſtitiâ, magnificentiâ, & hujuſmodi qadam beneſtate & dignitate præcellere, ad eos, qi iſta gerunt, & talium ſibi gloriam vindicant, pra cæteris attinet. De his maximum vobis propoſitum eſt certamen.* Nihil, opinor, ad Marci mentem aperiendam accommodatius dici potuit. Vide ad *l.* 3. §. 4. Epictetus *Enchir. c.* 42. Τοῦτοι οἱ λόγοι ἀσύνακ]οι, ἐγώ σε πλουσιώτερός εἰμι. ἐγώ σε ἄρα κρείσσων. ἐγώ σε λογιώτερος. ἐγώ σε ἄρα κρείσσων. ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακ]οί. ἐγώ σε πλουσιώτερος. ἢ ἐμὴ ἄρα κλῆσις τῆς σῆς κρείσσων. ἐγώ σε λογιώτερος. ἢ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. σὺ δέ γε ὔτε κλῆσις ἐ], ὔτε λέξις. *Orationes hæ non cohærent. ego ſum te locupletior, ergo ſum te melior. ego ſum te eloqentior, ergò ſum te melior. At illa magis cohærent: ego ſum te divitior, mea ergo pecunia tua præſtat: ego ſum te eloqentior, mea ergo dictio tua præſtat. Tu vero nec pecunia es, nec dictio.* Gemina habes *l.* 5. §. 5. & *infrà* §. 66. Adnotaverat neſcio qis ad periochæ hujus caput verba hæc. ἐν ἴσῃ ἀρχῇ τοῦτο, ἀλλὰ τῶν ἀνατέρω τῶν πρὸ τῶν Πλαζωνικῶν συναφίς. qod in contextum poſtea cùm irrepſiſſet, nos denuo furcillavimus: eò magis, qia etiam frivolum, falſum eſt, non alienum duntaxat.

Εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι] Tranſlatum à re militari, in qa de eis uſurpatur, qi, qicqid obvenerit, ordinem non turbant, qicqid fuerit injunctum, citra tergiverſationem avt qerimoniam exequntur. Xenophon *Cyri inſtitut. lib.* 1. Εὐτακ]οτέρους καὶ ἐυπειθεσ]έρους ποιεῖ. *Obſequentiores & obedientiores reddit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μιμη]ὴς θεοῦ, τίς τ' ἐσ]ι, καὶ πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνων γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐσ]ι, πῶς τὴν ἀν]οῦ χώραν ἐκπλήρῳ ἐυπ]άκ]ως καὶ ἐυπειθῶς τῷ θεῷ. *Vir bonus & ſapiens memor qis ſit, & unde venerit, & à qo factus ſit, in eo ſolo elaborat, qo pacto ſuam ſtationem rite tueatur, Deoqe ſuum probet obedientiam.*

§. 53. Ὅπερ ἔργον] Vide *l.* 5. §. 3, 14.

Κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον] Vide *ad l.* 3. §. 4. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν, *cognatum eſſe rationale omne.*

Ὠφελείας τυχεῖν] ità *infrà* §. 74. Ὠφέλημα, πρᾶξις κατὰ φύσιν. *Emolumentum eſt actio omnis natura conſentanea.* Et *l.* 11. §. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς, ἤκθη ὠφέλημαι; *Nunqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipſe accepi.*

§. 54. Παντ̀χ̃ κ̀ δὶνεκ̃ς] Vide *l.* 8. §. 45. Seneca *Medea*, 2. 1.

Nuſqam poteſt non eſſe virtuti locus.

Ἐπὶ σοί ἐσ]ι] Vide *ad l.* 2. §. 11. ἐφ' ἑαυτῷ τὸ πᾶν. & *l.* 10. §. 32.

Τῇ παρούσῃ συμβάσει] ità deinceps legendum κ̀ τ̃ παρούσ̃ φαντασίᾳ.

Θεοσεβῶς ἀναρεσκεῖν] Vide *ad l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 10. §. 21. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Οὕτω ἐφίσ]ησι καὶ ἐνεῦ, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προσκα]αξάξῃ ἑαυτὸν, διελύσ]ηκε ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προσκα]αξάξας; ἐν ᾧ ἂν ἐκεῖνος φίλῃ καὶ ἀν]ὸς φίλῃ. καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ φίλῃ, τοῦτο μηδ' ἀν]ὸς φίλῃ. *Imo vir prudens ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init; ſi Deo ſe dederit, ſe iter tuto confecturum. Qid eſt illud, dedere ſe Deo? Ut qod ille voluerit, & ipſe velit: & qod ille noluerit, nec ipſe velit.* Vide *infrà* §. 56. Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit.*

Ἐμφιλοσοφεῖν] compoſitio duriuſcula, ſed gemina illi Epicteti *Diſſert. l.* 2. *c.* 20. ἐμ προσφιλοσοφεῖ, &c. Sunt avtem compoſitiones iſtiuſmodi apud Stoicos nimiò qàm familiares. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 5. *ad l.* 4. §. 1.

§. 55. Τὸ ἐξ̃ς τ̃ καθηκουσ̃] Vide *l.* 5. §. 16. & *ſuprà* §. 53.

ità

qa qidem rationalium gratiâ, qemadmodum & in re omni alia, deteriora præſtantiorum; rationalia verò ſui invicem. itaqe in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere; ſecundum, corporis affectionibus nevtiqam ſuccumbere. eſt enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumſcribere ſemet, & nec ſenſus nec affectus motibus unqam ſuperari: animalis enim uterqe eſt. vis avtem intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure qidem. etenim intellectus natus eſt eis omnibus uti. tertium in natura rationali eſt, lapſu & ſeductione immunem eſſe. his igitur adhærens mens rectâ procedat, habétqe qicqid ſuum eſt.

§. 56. Tanqam vitâ jam functus, ejuſdémqe munere defunctus planè, qod reliqum eſt tanqam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

§. 57. Id ſolum diligas, qod obvenit, & à fato deſtinatum eſt tibi. ecqid enim magis eſt congruum?

§. 58. In omni caſu eos ob oculos habeas, qibus eadem cùm contigiſſent,

μᾶλλον λοιπὸν τῶν λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου, [a] τὸ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, [b] τὰ δὲ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ, [c] τὸ κοινωνικόν ἐστι. δεύτερον δέ, [d] τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις. [c] λογικῆς γὰρ καὶ νοερᾶς κινήσεως ἴδιον [f] περιέρχεσθαι ἑαυτῷ, καὶ μήποτε ἡττᾶσθαι μήτε αἰσθητικῆς μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. ζωώδεις γὰρ ἑκατέρας. [g] ἡ δὲ νοερὰ ἐθέλει πρωτεύειν, καὶ μὴ κατακρατεῖσθαι ὑπ' ἐκείνων. δικαίως μέν. [h] πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ [i] τὸ ἀπρόπλωτον καὶ ἀνεξαπάτητον. τούτων δὲν ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν [k] εὐθεῖα πορεύεται, καὶ [l] ἔχει τὰ ἑαυτοῦ.

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ ἐμὲ ἤδη νῦν βεβιωκότα, [m] τὸ λοιπὸν [n] ὀρθῶς τοῦ θείου, ζῆσαι καὶ τῷ φύσιν.

§. 57. [o] Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. [p] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

§. 58. Ἐφ' ἑκάστου συμβάματος ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, [q] οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν,

a L.5.§. 30.
b Sup.§.13.
c L.3.§.4. Inf.§.67.l. 9.§.23.l.11. §.37.
d L.3.§.6. Inf.§.64.
e L.3.§.16. l.5.§.26.l. 11.§.1.
f Inf.§.67.
g L.2.§.2. l.11.§.20.
h L.5.§.22. Inf.§.68.l. 10.§.38.
i L.3.§.9.l. 4.§.49.Sup. §.54.
k L.5.§.14. 34.l.6.§.26. l.10.§.11. 12.
l L.9.§.42. l.11.§.1.
m Sup.§.46.
n L.6.§.42.
o L.3.§.4. Sup.§.54.
p L.4.§.23. 33.34.
q L.4.§.3. 32.l.11.§.6. 18.

ANNOTATIONES.

ita l. 12.§.12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. *Qicqid naturæ conſentaneum contingit.* Clemens Alexandrinus *Strom. l.1. p.286. C.* Φύσει δ' αὖ κοινωνικὸς καὶ δικαίως ὁ θεὸς ἡμᾶς ἰδημιούργησεν. *Nos rursus natura ad ſocietatem & communicationem aptos juſtoſqe Deus fabricatus eſt.*

Τὰς σωματικὰς πείσεις] Vide *ad l.3.§.6.*

Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρωτεύειν] Vide *ad l.2.§.2.* Ψυχῆς τάξις ἡγεμονικωτέρα. *Anima principatum obtinet.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.1096. D.* & in iſta principatum obtinet τὸ ἡγεμονικὸν καθ' ἑξοχήν ſic dictum. Ἄλογον δὲ τὸ κράτιστον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττᾶσθαι ὑπό τινος. *Quandoqidem alienum ſit, qod in nobis potentiſſimum, firmiſſimumqe eſt, vi ab aliqo ſuperari.* Ariſtoteles *Ethic. magn. l.2.c.6.* Et *Eudem. lib.5.cap.12.* Ἄτοπον ἂν εἴναι, εἰ τὸ χεῖρον ταύτης ὄν, κυριώτερον ἀνῆς ἴσαι. *Abſurdum eſſe, ſi qod illâ deterius eſt, dominatum obtineat.* Idémqe *polit. l.1.c.5.* Τὸ ζῶον πρῶτον συνίστησιν ψυχῆς καὶ σώματος· ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δὲ ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. —— ἔστι δ' ἐν πρῶτον ἐν ζώῳ θεωρήσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν· ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. *Animal conſtat primum ex anima & corpore: qorum alterum imperat ſecundum naturam, alterum paret. Oportet avtem conſiderare naturam non in corruptis, ſed in his qæ magis ſe habent ſecundum naturam —— Eſt igitur primum in animali perſpicere imperium dominicum & civile. Nam animus qidem in corpus dominicum habet imperium: mens vero in appetitum civile & regium.* Saluſtius *bell. Catilin. Noſtra omnis vis in animo & corpore ſita eſt. animi imperio, corporis ſervitio magis utimur.* Tertullianus *de bapt. c.4. Spiritus dominatur; caro famulatur.* Et Avguſtinus *Homil.37. Anima dominatur; caro ſervit: anima ſuperior eſt; caro ſubjecta eſt.* Rectè itaqe Heſychius in *Aſcetic. c.1.§.33.* Μὴ ἀγνοείτω τὴν κυρίαν καὶ ἄφθαρτον. ἡ φθαρτὴ πηλὸς καὶ ὕλη. *Ne ignores eſſe dominam & incorruptibilem. Corruptibile eſt lutum & ancilla.* Vide *infrà l.10.§.38.*

Τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν] Vide *l.5.§.16.* & Epictetum *Diſſert. l.2.c.8.*

Χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις] Probat hinc mentis principatum Epictetus *l.2.c.23.* Vide *ad lib.5.§.21.* & *l.10.§.39.* Clemens *Strom. l.1. pag.346. D.* Ἐν μέν γε ὅπλοις, καὶ τοῖς μαχίμοις ζώοις, δι' ἀμψύχων τι καὶ ἀψύχων, ψυχὴ τὸ τάττον ἐστὶ καὶ νοῦς. ἐν δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν, ὧν ἐπικρατοῦμεν τῇ ἀρετῇ, λογισμός ἐστι τὸ ταχτικόν. *In armis qidem & pugnacibus animalibus, per animata & inanimata, anima & mens eſt id qod ordinat. In anima avtem perturbationibus, in qas virtute dominatum obtinemus, ratiocinatio eſt id, qod eſt ordinandi poteſtate præditum.*

Τὸ ἀπρόπλωτον] Vide *ad l.3.§.9.*

Εὐθεῖα πορεύεται] Vide *ad l.10.§.11, 12.*

Ἔχει τὰ ἑαυτοῦ] ἀντέχει, forſan. qod eſt ſignificantius, & Marco familiare. Vide *ad lib.4.§.49.*

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα] Periochæ iſtius Senecâ meliorem interpretem fruſtra qæſiveris. Sic ille *Epiſt.12. Sic ordinandus eſt dies omnis, tanqam cogat agmen, & conſummet atqe expleat vitam. Pacuvius qi Syriam uſu ſuam fecit, cùm vino & illis funereis epulis ſibi parentaverat, ſic in cubiculum ferebatur à cœna, ut inter plausus exoletorum hoc ad ſymphoniam caneretur,* βεβίωκα, βεβίωκα. *nullo non ſe die exſtulit. hoc qod ille ex mala conſcientia faciebat, nos ex bona fa-*

ciamus, & in ſomnum ituri, lati hilaréſqe dicamus. Vixi, & qem dederat curſum fortuna peregi. craſtinum ſi adjecerit Deus, lati recipiamus. ille beatiſſimus eſt & ſecurus ſui poſſeſſor, qi craſtinum ſine ſolicitudine expectat. qiſqis dixit, Vixi, qotidie ad lucrum ſurgit. Qod Flaccus *l.1.Ep.4.*

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperveniet, qæ non ſperabitur hora.

Idem Seneca *Epiſt.101. Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum ſit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus.* Martialis *l.4.Ep.54.*

Si ſapis, utaris totis, Coline, diebus:
Extremumqe tibi ſemper adeſſe putes.

Evmolpus apud Petronium: *Ego ſic ſemper & ubiqe vixi, ut ultimam qamqe lucem, tanqam non redituram conſumerem.* Vide *ad l.3.§.8.*

Ἐκ τοῦ περιόντος] idem qod *l.6.§.41.* ἐκ περιουσίας, *ex abundanti.*

§. 57. Μόνον φιλεῖν] hoc eſt, qod Epictetus *Diſſert. l.1.c.1.* Ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ. *Ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Vide *ad l.3.§.4.* & *l.10.§.12.* Vide & Democritum *ſuprà ad §.27.*

Τί γὰρ ἁρμοδιώτερον] Vide *ad l.4.§.18.* & *l.10.§.20.* Epictetus *l.2.c.7.* Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δὲν τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; *Numqid aliud mavis qàm id qod magis conducit? Qid avtem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt?* & *l.4.c.7.* Κρεῖττον ὁ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius eſt qod Deus vult qàm qod ego,* male illa cum ſequentibus commiſit Xylander.

§. 58. Οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν] Ità ſolatur ſe Merope in Evripidis *Creſphonte*: (Plutarchus exhibet in *Conſol. ad Apollon.*)

Τεθνᾶτι παῖδες ὡς ἐμοὶ μόνῃ βροτῶν,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἐστέρημαι· ἄλλαι μύριαι
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγώ, βίον.
Orbata natis mortuis, ſpolior viro,
Non ſola ego hominum: mille ſunt aliæ, qibus
Toleranda fuit hæc vita, qæ nunc eſt mihi.

Grotius. Juvenalis *Sat.13.*

—— *nec rara videmus*
Qæ pateris? caſus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio fortuna ductus acervo.

Itaqe ut Menander:

Παρηγόρει τὰ κακὰ δ' ἑτέρων κακῶν.
Solari alienis ex damnis velis tua.

Siqidem ut Seneca *Troad.4.*

Ferre qam ſortem patiuntur omnes,
Nemo recuſat.

Qem & vide ulteriùs id argumenti *ibidem* protelantem. Vide & *ad l.11.§.12.* de Tragœdiarum uſu. Facit huc Democriti techna illa, qâ Dario uxoris obitum impotentiùs ſimul ac obſtinatiùs lugenti illuſit. Spem faciebat regi poſſe ſe illam vitæ reſtituere, ſi res ad id perficiendum neceſſariæ ſuppeditarentur. rege nihil non libentiſſimè ſuppeditaturum ſe pollicente; reliqa qidem omnia ſibi ſuppetere ajebat, unicum tantùm deeſſe. id qidnam eſſet percontanti, reſpondit, Ἐκ τριῶν ἀπενθήτων ἀνέμαξα τῷ τάφῳ τῆς γυναικὸς ἐπιγράψειν, ἵνα δι' αὐτὴν ἀναβιώσωμαι. h.e. *Si uxoris tumulo tria tantùm nomina inſcriberet hominum, qi ſine luctu vitam exegiſſent, fore ſtatim ut reviviſceret illa.* Narrat Julianus Imperator *Epiſt.38.* ἀπενθήτων avtem nomine intelligo potiùs, *qi neminem luxiſſent,* qàm cum Gallo interprete, *qos nemo luxiſſet.* Subjungit enim Julianus

νεν, ἔπεσπε ἤχθοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο. νῦν
a L.6. §.27. l.9.§.26,27. ἂν ἐκεῖνοι πᾶ; ἀδαμᾶ. τί ἂν καί σου θέλεις ὁμοίως;
b L.6. §.50. Inf. §. 68. ἀχὶ ἢ [a] τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν
c L. 4. §. 1. τοῖς τρέπουσι καὶ τρεπομένοις; [b] αὐτὸς. ἢ ὦδε τὸ
* σοι f. πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλῳ γίνεσθαι; χρήσῃ γὰρ κα-
* πρ. τι. καὶ θ. κ. λῶς, καὶ [c] ὕλη * σου ἔσαι. μόνον * πρόσεχε, καὶ
d Sup. §. 15. Inf. §. 67. * [ἐπ'] ἀμφ. f [d] θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι, ὅπῃ παντὸς ἂ πρόσ-
* ἀδιάφ. σεις. καὶ μέμνησο * ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ * διάφορον
L.6. §.32. e L. 8. §. 28. l.10. §. 38. f Inf. §. 62. l.8. §.51. ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις.

§. 59. [c] Ἔνδον βλέπε, ἔνδον [f] ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι. καὶ μὴ διερρίφθαι,

ægrè tulerunt, pro insveto habuerunt, qiritati sunt. at ubi tandem jam illi? nusqam planè. cur tu igitur horum similis esse velis? avt cur non potiùs motus alienos eis relinqas, qi his alios afficiunt, & afficiuntur ipsi; ipse totus in hoc intentus, qo modo casibus istiusmodi utare? etenim rectè uti poteris, virtutisqe materiam tibi suppeditabunt. tu tantùm attende tibi, atqe in omni actione tua bonum præstare te velis. deniqe in utroqe horum memineris, medium qiddam esse illud, circa qod actio versatur.

§. 59. Introspice te. intus est boni fons, qi perenniter scatebit, si jugiter foderis.

§. 60. Corpus etiam fixum esse oportet, ut nec mo-

ANNOTATIONES.

Democritum, cùm rex *μηδένα ἄνδρα*, *virum nè unum* qidem A de Evphrate, Καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπιπολὺ ἐπηρώ-
istiusmodi reperire posse se profiteretur, more suo ridentem subjecisse, Ἔλεγε, ὦ πάντων ἀνοσιώτατε, θρηνεῖς ἀναιδῶν, ὡς μόνῳ ἀλγεινῷ τοιούτῳ συμπλακείς, ὃ μηδὲ ἕνα τῶν πώποτε γεγονότων ἀμοιρον ἀνιαρᾶς παθῶν ἴσχων εὑρεῖν; *Et te, omnium meptissime, non pudet lugere, qasi solus malis istiusmodi conflictaveris, cùm ne unum qidem ex omnibus qi unqam fuerint, reperire possis, cui ejusmodi nihil qicqam obtigerit?* Interpretationem vocabuli confirmat & Lucianus in *vita Demonactis Cynici*, p. 865. qem ille Herodi Attico filii mortem immoderatiùs lugenti, pari techna illusisse refert, τῷ παιδὸς τὸ εἰδώλον ἀναγαγεῖν, *filii umbram ex inferis reducere*, pollicitum, εἰ μοι αὐτῷ τρεῖς τινας B ἂν χαίρειν, καὶ ἕνα κολοιὸς πλῆθει αὐτῶν δοκιμάζοντας. αὐτὸς δὲ σεαυτῷ χρῶ συμβούλῳ καὶ τῷ θεῷ. *Homines qidem imperitos valere sine, & graculos esse, aqilarum volatum explorantes: te autem ipsum & Deum in consilium adhibe.* Vide *infrà* §.67. & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §.9. Xylander. *Stude, ut tibi ipsi in omnibus actionibus beneficium consecutus videaris.* qem & Casavbonus sequitur. Cæterùm, ut qod revera subesse sentiam, libere eloqar; hæc omnia præter Marci mentem prorsus existere avtumo; locúmqe, qi trajectione laborat, ità operà leviculà restituendum. μόνον πρόσεχε σεαυτῷ. καὶ θέλε καλὸς εἶναι ἐπὶ παντὸς ἂ πράττοις. formula familiaris in eis, qibus cavtio præcipitur, monitis. πρόσεχε σεαυτῷ. & προσέχετε ἑαυτοῖς. Siracides *c.* 29. *v.* 23. Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 3. & *c.* 21. *v.* 34. & *Act. c.* 5. *v.* 35. & *c.* 20. *v.* 28. pro qo & Pavlus, ἔσχε σεαυτῷ, dixit, *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 16.

Καὶ μίωνται ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] legendum forlan, καὶ μίωνται ἐπ' ἀμφοτέρων. ὅτι διάφορον, ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις. in utrisqe avtem illis, hoc est, tum in illis sibi dimittendis, qi secius se gerunt, tum & in rerum istarum, qæ contingunt, usu, medium qiddam esse, nec bonum scilicet, nec malum, illud circa qod actio tua versatur. Hæc ex conjectura non improbabili. nam interpretes qæ repræsentant, qomodo ex lectione, qam admittunt, elici possint, nullus video. Epictetus. *l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. *Res ipsæ qidem sunt indifferentes; sed earum usus non est indifferens.*

§. 59. Ἔνδον βλέπε] Vide *ad lib.* 6. §. 3.

Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ] In mente scilicet. Plutarchus *de adulat. p.ag.* 56. *B.* Σπέρμα τῶν πραξίων ἡ διάθεσις. ἀρχὴ καὶ πηγὴ τοῦ βίου τὸ ἦθος. *Semen est actionum dispositio, indoles est vitium ac fons vitæ degendæ.* Idemqe *de tranqil. pag.* 467. *A.* Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς ἔσω ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα καὶ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς χορμίοις συμφιέηται. Ergo *fontem tranqillitatis animi in nobis insitum expurgemus: ut externa etiam tanqam familiaria non cum molestia nobis accidant atqe usurpentur.* Solomon *Prov. c.* 4. §. 23. *Præ omni custodia custodi cor tuum: inde enim prodit vita.* Vide *infrà* §.61. & *l.* 8. §. 45. Epictetus *enchir. c.* 46. Ἰδιώτου στάσις καὶ χαρακτήρ. ἀεὶπροτὶ ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾶ ὠφέλειαν ἢ βλάβην. φιλοσόφου στάσις καὶ χαρακτήρ. πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἀφ' ἑαυτοῦ προσδοκᾶν. *Plebeii status & nota est, nunqam à seipso vel damnum expectare vel utilitatem. Philosophi status & expressa imago est, omnem utilitatem & damnum a semet ipso expectare.* Seneca *Ep.* 74. *Omnium bonorum vis & origo in ipsa est virtute. qid refert, an aqa decurrens intercipiatur atqe abeat, si fons ex qo* F *fluxerat, salvus est?*

Ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς] Alludit ad naturam fontium, qi qo altius fodias, crebriùs havrias, eò magis ebulliunt & scaturiunt uberiùs. Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 7. Τῶν φρεάτων ὅσα πίφυκε βρύειν, ἀπαλλάσσεται εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπηδῶντα μέτρον. *Qicunqe putei scaturiunt, exhaustis in pristinam mensuram revertuntur.* qod ille ad liberalitatem transfert.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι] Huc Chilonis illud monitum, Laërtii *l.* 1. *c.* 70. Ἐν ὁδῷ μὴ σπεύδειν. *In via non festinandum.* &, λέγοντα μὴ κινεῖν τὴν χεῖρα. μανικὸν γάρ. *Inter loqendum non esse movendam manum: esse enim vecordium.* G Plutarchi nomine avtor *de fort. Rom. pag.* 317. *C.* Τῆς μὲν ἀρετῆς πρᾶόν τε τὸ βάδισμα, καὶ τὸ βλέμμα καθεστηκός. *Virtutis placidus est ingressus, & vultus constans.* qod βλέμμα πε-

πη-

motu, nec geſtu temerè jactetur. qale enim in vultu ſpecimen ſui exhibet mens, dum ſcitè eum atqe decenter componit; tale qiddam & in toto corpore exigitur. cæterùm iſta citra affectationem ſunt obſervanda.

§. 61. Ars vivendi eſt luctatoriæ qàm ſaltatoriæ ſimilior. cùm in hoc ſit poſita, ut adverſùs contingentia improviſa in procinctu ſemper qis ac immotus conſiſtat.

μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. a ὅλον γάρ π ἐπὶ ℰ φερομένῳ παρέχειν ἡ ἀφάνεια, συνετὸν αὐτὸ καὶ εὐχρηστον συντηροῦσα, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλῳ ℰ σώματος ἀπαιτητέον. πάντα δὲ ταῦτα b σὺν τῷ ἀνεπιπηδήτῳ φυλακτέα.

a Sup. §. 24. l. 11. §. 15.

b L. 1. §. 16.

§. 61. c Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἢπερ τῇ ὀρχηστικῇ, κατὰ τὸ φερόμενα καὶ ἐμπίπτοντα καὶ ἀπροσδόκητα, ἔτοιμος καὶ ἁπλῶς ἐσόμενος.

c L. 11. §. 1. l. 12. §. 9.

§. 62.

ANNOTATIONES.

πηγὸς, cum noſtro, Epictetus dixit *l.* 2. *c.* 8. ὀφθαλμὸν πεπηγότα, in *Marco* Sophiſtâ *pag.* 529. Philoſtratus. Baſilius Cæſar. *Ep.* 1. *p.* 786. *B.* Τὸ βάδισμα μηδὲ ταθρὸν, ὡς ἔκλυσιν τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. μηδ' αὖ σφοδρὸν καὶ σεσοβημένον, ὡς ἐμπλήκτως αὐτῆς τὰς ὁρμὰς ὑποφαίνον. *Inceſſus eſto nec ſegnis, ne animum diſſolutum declaret, nec rurſus vehemens inſolenterque incitatus, ne conſternatos impetus animi ſignificet.* Galenus in *hortator. c.* 4. Fortunæ alleclas depingit, Στείχῃ τῇ δαίμονι συνθέοντας. *cum curſante dea currentes.* at de Mercurii ſectatoribus, *c.* 5. πάντες μὲν, κόσμιοι inqit: ἐ θέουσι δὲ, οὐδὲ βοῶσιν, οὐδ' ἀλλήλοις μάχονται. *omnes qidem honeſti. neqe vagi currunt, neqe vociferantur, neqe mutua pugnâ decertant.* Anacharſidem deſcribens Maximus Tyrius *Diſſert.* 15. Ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν ἐ πολυρρήμονα, οὐδὲ λαλίν. ἀλλ' ἦν αὐτῆς τὸ κεφάλαιον, βίῳ ἀκριβὴς, καὶ γνώμη ὑγιὴς, καὶ λόγῳ βραχὺς, εὐσχήμων, ἰσικὼς ἐ πελταστῇ μισθοφόρῳ ἀπροσδοκήτως θέοντι, ἀλλ' ὁπλίτῃ βάδην ἰόντι, καὶ κινουμένῳ ἀσφαλῶς. *Vir qi ſapientiam profitebatur, verboſam minimè aut loqacem. Sed cujus non altus finis eſſet, qim accurata vita ratio, mens ſana, ſermo brevis ſed acutus, plane qe ſimilis non peltaſtæ illis, qi ſine ordine in exercitu diſcurrunt, ſed cataphracto, qi & lente & providè incedit.* Alexis apud Athenæum *l.* 1. *pag.* 21. *D.*

Ἐν γὰρ νομίζω τοῦτο τῶν ἀπολωλότων
Εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀρρύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
Ἐξὸν καλῶς. —
Illiberale cenſeo nimirum ego,
Per publicas vias inepte progredi,
Cum aptè liceat.

Qod Plavtus *Pœnul.* 3. 1.

Liberos homines per urbem modico magis par eſt gradu
Ire: ſervile eſſe duco feſtinatim currere.

Alexander Severus apud Lampridium. *Ingenuum currere niſi in ſacro certamine non debere.* Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 11. Ἀνδρὸς γενναίου σημεῖον οὐδὲν οὕτως δεῖ περιφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας. ἀλλ' οὐδ' ἐκ ἑτέρου μέρους τοῦ σώματος. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐγκινήτωσιν, μηδὲ ἐν σχίσεσιν εὑρεθείη κατὰ ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. *In fortis viri vultu nullum eſſe oportet ſignum mollitiei, ſed neqe in ulla parte corporis. Neqe ergo in motu, neqe in habitu inveniatur unqam magni animi & excelſi dedecus.* Vide Siracidem *cap.* 19. *v.* 26, 27.

Ἐπὶ τοῦ προσώπου] ὥστε συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δὲ αὖ. *Ut in illa animi virtus ſtatim compareat.* ut Galenus *hortat. c.* 3. Achilles Tatius *l.* 6. *pag.* 371. Ὅ γὰς μοι δοκεῖ λελιχθαι καλῶς ἀόρατον εἶναι παράπαν. φύσεται γὰρ ἀκριβῶς, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τῷ προσώπῳ. *Illud mihi non rectè dictum videtur, mentem omnino cerni non poſſe: in vultu enim tanqam in ſpeculo perfectè cernitur.* Phraates apud Philoſtratum in *vit. Apollon. l.* 2. *c.* 12. Πολλὰ μὲν ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἠθῶν ἑρμηνεύουσι. πολλὰ δὲ ἐν ὀφρύσι καὶ παρειαῖς κεῖται, γνωματεύειν τε καὶ διαρρεῖν. ἀφ' ὧν σοφοί τε καὶ φυσικοὶ ἄνδρες, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ εἰκόνα, τὰς γὰς τῶν ἀνθρώπων διαθέσεις. *Oculi namqe mores hominum pleroſqe indicant. Multa etiam in ſupercilis, genisqe poſita ſunt, ex qibus ſapientes, & natura peritis homines imagines velut in ſpeculo adſpicientes, qæ mens illis, qdqe ſit ingenium contemplantur.* Cicero *in Piſon.* Vultus ſermo qidam tacitus mentis eſt. & *de Orator. l.* 2. *Senſus animi plerumqe indicant vultus.* Tertullianus *de reſurr. c.* 15. *Volutet aliqid animus, vultus operatur indicium: facies intentionum omnium ſpeculum eſt.* Vide *ſuprà* §. 23. Apud Clementem Alexandrinum *pæd. l.* 3. *c.* 11. Zeno adoleſcentis modeſti imaginem ſic delineat: Ἔσω καθαρὸν τὸ πρόσωπον. ὀφρὺς μὴ καθειμένη. μηδὲ ὄμμα ἀνεπιτήμητον, μηδὲ ἀνακεκλασμένον. μὴ ὕπτιος ὁ τράχηλος. μηδὲ ἀτελέσματα τὰ τοῦ σώματος μέλη. ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἑπτοῖς ὁμοῖα * ὀρθοῖσι. [* ὀρθοτόνοις. Arcerius] πρὸς τὸν λόγον ὀξύτης, καὶ κατοχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων. καὶ σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐοικέτωσαν τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδὼς μὲν ἐπαυθείτω, καὶ ἀρρενωπία. *Sit pura facies, ſupercilium non demiſſum, nec oculus ſublimis, neqe fractus, cervix minimè ſuſpenſa, nec remiſſa membra corporis; ſed erecta & intenſa, & erecte extenſa: ad ſermonem promptitudo, & bona eorum, qa dicta fuerint memoria, habitusqe & motus, qi nullam ſpem præbeat impudicis. Reſideat qidem in vultu pudor, & virum aſpectu præ ſe ferat.* Ita Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 287. Ὥσπερ σώφρων γυνὴ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἀγνείας τὰ σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστων ὀφρύων κολάζει προσδοκίας. ὕτω καὶ σώφρων ψυχὴ ἐπὶ τῶν αἰτήσεων φέρεται ἐν τῷ ἀρίστῃ τὰ συνθήματα, τὰς τῶν διαφθείρειν αὐτῆς τὴν ὥραν βαλομένων διεκπόπτει ἐλπίδας. *Qemadmodum pudica mulier caſtitatis notas in facie geſtans, eorum, qi impudicos in eam oculos conjiciunt, expectatrones reprimit: eodem modo pudica anima virtutis teſſeras in ſenſibus ferens, eorum, qi ipſius pulcritudinem corrumpere cupiunt, ſpes exſcindit.* Et *Ep.* 288. Ὄμμα γὰρ ἀναιδὲς, καὶ αὐχὴν μετέωρος, καὶ ὀφρύων συσχέσεις κίνησις, καὶ βάδισμα σεσοβημένον, &c. τεκμήριον ψυχῆς ἕξεως αἰσχίστης, τὰς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυπώσης τῷ σώματι. *Impudens enim oculus, & elata cervix, & perpetua ſuperciliorum agitatio, & turbulentus inceſſus, &c. ſædiſſimi animi argumentum eſt, obſcuras perturbationum ſuarum notas corpori imprimentis.* Vide *l.* 11. §. 15. De Bruto Fabius *inſtitut. l.* 10. *c.* 1. *Scias eum ſentire qa dicit.*

Σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ] Huic opponitur τὸ κατασχηματίζειν αὐτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπὸν, *ſeipſum transfigurare in habitum triſtem ac tetricum.* ut Baſilius Cæſar. *Orat.* 1. *de jejun. pag.* 322. *B.* qod in Phariſæis notat D. Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 16. verbis illis: Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. *Qum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocrita tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare.* Eſt autem elegans παρήχησις in vocibus illis, ἀφανίζουσιν, ὅπως φανῶσιν. unà cum latente itidem oxymoro; qale illud qod apud Lucam obſervavit Caſaubonus *Act. c.* 5. *v.* 41. Ὅτι καταξιωθῆναι ἀτιμασθῆναι. *Qod digni eſſent habiti qi contumelia afficerentur.* ſunt enim, ut καταξιοῦσθαι & ἀτιμάζεσθαι, ità φαίνεσθαι & ἀφανίζεσθαι, ſenſu planè contraria. non accedo tamen Baſilio, qòd τὸ ἀφανίζεσθαι ſic explicat, ἀφανίζεται τὸ πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδον διάθεσις ἐπιπλάσῃ σχήματι τῷ ἐξωθεν ἐπισκοτοῦσα, ὥσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψευδεῖ καλυπτομένη. *Obſcuratur facies, qum internus affectus externâ ſpecie velut incruſtamenta induſto tegitur, ac mendacio, ceu velo obtento celatur.* vide *ſuprà ad* §. 23.

§. 61. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα] *Artem vivendi luctatoriæ* magis qàm *ſaltatoriæ* ſimilem eſſe dicit, primò, qia hoc eſt in utraqe illa principale, cavere nè dejiciaris, ſed conſiſtas jugiter: cùm in ſaltando, non tam de conſiſtendo, qàm de geſticulando laboretur. Ità Apoſtolus ad *Epheſ. c.* 6. *v.* 11. πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι. ὅτι ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη, *Ut poſſitis ſtare, qoniam nobis luctа eſt,* &c. Et mox *v.* 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. *Ut poſſitis obſiſtere tempore adverſo, & omnibus confectis ſtare.* Vide *ſuprà ad* §. 51. & Petrum Fabrum *agoniſt. l.* 1. *c.* 11. deinde etiam, qia in ſaltando ſtaticulos & geſticulationes omnes præmeditatas apud ſe ſaltator habet, ſuòqe in illis exprimendis exhibendiſqe artificio ſimul & arbitrio utitur. cùm in luctа ad adverſarii technas conatuſqe attendere atqe accommodare ſe is qi luctatur, neceſſe habeat. qà ratione & τῇ κυβευτικῇ ἡ βιωτικὴ confertur. Vide *ſuprà ad* §. 38. aliâ autem ratione *ſaltatoriæ* diſſimilem fecit artem vivendi, *lib.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 9. ibi vide ſis.

Οὐ προεγνωσμένα] qæ ideo graviora videri ſolent, qia minùs præviſa ſunt. ſiqidem *præmoniti præmuniti*; qod vulgò dicitur. Bernardus in *concion. ſolemn.* 33. & *de diverſ. argum.* 37. &, *præviſa jacula minus feriunt.* Gregorius Romanus *in Evang. hom.* 35. Et contrà, Ταράττει τὸ παρὰ γνώμην γεγονὸς καὶ πολλὴν παρέχει ἀσυμφίαν. *Qod inopinato accidit turbat, & multam exhibet triſtitiam.* Demoſthenes *Olynth.* 1. & Thucydides apud Theophylactum *Ep.* 30. Δηλοῖ τὸ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλείω ταρᾶ λόγου ξυμφῶντον. Itaqe Seneca *ad Marc. c.* 9. *Neceſſe eſt magis corrumpamur, qi qaſi ex inopinato ferimur. qæ multo ante præviſa ſunt, languidius incurrunt. hic nos error decipit, hic effœminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe præſumimus. aufert vim præſentibus malis, qi futura proſpexit.* & *Ep.* 76. *Præcogitati mali mollis ictus venit.* Et *de tranq. cap.* 11. *Si non qicqid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus adverſis, qas infregit, qiqis prior vidit.* Et *ad Helv. c.* 5. *Illis gravis eſt fortuna, qibus eſt repentina. facile eam ſuſtinere poteſt, qi ſemper expectat. nam & hoſtium adventus eos proſternit, qos inopinato occupavit: at qi futuro ſe bello ante bellum paraverunt, compoſiti & adaptati, primum, qi tumultuoſiſſimus eſt, ictum facilè excipiunt.* Gregorius item *in Job. l.* 13. *c.* 8. *Improvida dum mala qa ventura ſunt, prævidere neſciunt, tanto eis graviora fiunt, qantò ab eis inopinata tolerantur. firmis autem*

§. 62. Συνεχῶς ἐφιςάνᾳ, [a] τίνες εἰσὶν ἅτι ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν. ἅτε γὰρ μέμψῃ [b] τοῖς ἀκουσίως πλαίουσιν, ἅτε [c] ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, [*] ἐμβλέπων εἰς [d] τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

§. 63. [e] Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα, φησιν, στέρεται, ἀληθείας. [f] ὥτως ἂν καὶ δικαιοσύνης καὶ

§. 62. Crebrò tecum perpende, qualésnam sint à qibus probari & prædicari velis, qalíque sint mente præditi. ità neqe avt inculabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, si opinionis affectuúmqe fontes qos habeant, perspexeris.

§. 63. *Omnis anima*, inqit ille, *veritate privatur in vita.* qin & justitiâ pariter, & tem-

a L. 4. §. 3. 38. l. 6. §. 59.
b Inf. §. 63. l. 11. §. 18. l. 12. §. 12.
c L. 3. §. 4, 5.
* ἐισβλέπων f. vel, ἐμβλέπων.
d Sup. §. 59.
e Plato Sophist.
f Sup. §. 62.

ANNOTATIONES.

mentibus repentè adversa non veniunt, qia priusqam veniant, providentur. Vide *ad* §. 68. & *l.* 4. §. 46.

§. 62. Ἀκουσίως πταίουσι] *Etiam leges veniam concedunt, ex involuntate & necessitate delinqenti*, utì Tertullianus *apolog. c.* 45. Σύγγνωμον γὰρ ἴσι τὸ ἀκούσιον. *Qod enim præter voluntatem est, id dignum est venid.* Cleon apud Thucydidem *l.* 3. *pag.* 199. *B.* Et Athenienses in purgatione sui apud eundem *l.* 4. *pag.* 318. *B. C.* Πᾶν δ' εἰκὸς τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργομένῳ σύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τὸ θεῖον. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τὰς βωμούς, παρανομίας τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀναγκαίοις κακοῖς ὀνομασθῆναι, καὶ ὀλίγα ἐπὶ τοῖς τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. *Credibile autem esse veniam ab ipso etiam Deo illi dari qi belli avt periculi necessitate constrictus fuerit. Etenim delictis non voluntariis refugium esse aras: scelusqe eorum vocari, qi nullâ necessitate sunt mali, non eorum qi rebus adversis ad audendum qippiam adiguntur.* Demosthenes *pro coron. pag.* 517. *F.* Ἀδικεῖ τις ἑκών; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατ' αὐτόν. ἐξήμαρτέ τις ἄκων, συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ. *Injuriam facit aliqis ultro? iram & pœnam subit. Peccavit invitus? loco pœnæ venia parata est.* Maximus Tyrius *Dissert.* 41. Ἐλεεῖται τὰ ἀκούσια, μισεῖται τὰ ἑκούσια. *Qæ invito eveniunt, misericordiâ, qæ à volente fiunt, odio prosequimur.* Aristoteles ipse *ethic. Nicom. lib.* 3. *c.* 1. Ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεος. *In spontaneis qidem laudes & vituperationes: in invitis venia, interdum etiam misericordia existit.* & *lib.* 5. *c.* 10. Ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις πράξῃ. ὅταν δ' ἄκων, οὔτε ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται. καὶ δὴ καὶ ἀδίκημά τί ἐστιν. ὥστε ἄδικόν τι ἔσται μέν, ἀδίκημα δὲ οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. *Et iniuste agit & juste qiqiam, cum sponte agit. Nam qum invitus facit, neqe iniuste neqe juste agere censendus est. At juste vel iniuste factum spontaneo & invito definitur. Qum enim spontaneum fuerit, vituperatur: tumqe etiam est injuste factum. Qare fit ut iniustum qidem esse qippiam possit, qod tamen nondum iniuste factum sit, nisi id etiam affuerit, ut sponte factum sit.* eadem habet & *ethic. Eudem. l.* 4. *c.* 6. Verum cum in illis ἀκουσίοις vel ignorantia semper vel vis aliqa intercedat: ignorantiam qam facti vocant, intelligit Aristoteles; juris sive officii, vel veritatis saltem dogmatumqe in qibus illud fundatur, Marcus noster, pariqe modo ille vim eam intelligit, qæ à principio externo infertur, ὥστερ εἰ ἕτερός τις λαοῦν τὴν χεῖρα τὴν δίκαια τυπτοι ἕτερον. *Veluti si alter accipiens manum cujusdam alterum verberet.* iste eam, qæ ab interno proficiscitur ac profluit. Vide *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. & *l.* 11. §. 18. Clemens autem *Strom. l.* 1. *pag.* 311. *A.* Οὓς δὲ οἱ ἔπαινοι, ἅτε οἱ ψόγοι, οὐδ' αἱ τιμαί, οὐδ' αἱ κολάσεις, δικαίως, μὴ τῆς ψυχῆς ἐχούσης τὴν ἐξουσίαν τῆς ὁρμῆς καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκουσίως τῆς κακίας οὔσης. ἐπεὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων προαίρεσις καὶ ὁρμὴ καταρχή. διημαρτημένη δὲ ὑπολήψις ἐστὶν ὅτι κρατεῖ, ἢς ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας οὔσης ὁλογωρῆσαι ἀποσῄημεν, εἰκότως αἱ κολάσεις. καὶ γὰρ τὸ πυρέττειν ἀκούσιον. ἀλλ' ὅταν δι' ἑαυτόν τις καὶ δι' ἀκρασίαν πυρέττῃ, αἰτιώμεθα οὕτω. ὡς δὴ καὶ τῆς κακίας ἀκουσίου οὔσης. οὐ γὰρ αἱρεῖταί τις κακόν, ἢ κακόν. τῇ δὲ περὶ αὐτῷ ἡδονῇ συναπαγόμενος, ἀγαθὸν ὑπολαβὼν λῃστὴν ἡγεῖται. ὧν ὥτως ἐχόντων, τὸ ἀπαλλάττεσθαι τῆς τε ἀγνοίας, τῆς τε αἱρέσεως τῆς φαύλης καὶ ἐπιτιμᾶς, καὶ πρὸ τούτων τὸ μὴ συγκατατίθεσθαι ταῖς ἀπατηλαῖς ἐκείναις φαντασίαις, ἀπόκειται ἐφ' ἡμῖν. *Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia justa sunt, si anima non habeat liberam potestatem & appetendi & abstinendi, sed sit vitium involuntarium. Qoniam autem libera electio & appetitio peccata primum inchoat, falsa autem nonnunqam dominatur opinio, à qa, cum ignorantia & imperitia sit, recedere negligimus, jure infliguntur supplicia. Febrire enim est involuntarium, sed cum qis per se, & propter suam intemperantiam febrierit, eum reprehendimus. Utpote cum involuntarium jam sit malum. Nemo enim malum elegit, qatenus malum: sed abductus ab ea, qa inest in ipso, voluptate, id bonum ratus, susciptendum existimat. Qa cum ita se habeant, & liberari ab ignoratione, & à mala & delectabili electione, & ante omnia non assentiri fallacibus illis phantasiis & visis, situm est in nostra potestate.* Ità & peccatum aliqo modo nevtiqam voluntarium facit, nec peccantem tamen ideo pœnæ merito liberat: qia nimirum non est ἁπλῶς ἀκούσιον, sed κατά τι tantùm, qatenus corrumpitur judicium ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς προσπαθείας ἐξημαρτημένων, ut Marcus loqitur *l.* 12. §. 3.

Οὔτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ] *neqe testimonio egebis, opus habebis*, interpres uterqe. malim, *neqe testimonium*, id est, approbationem *ab illis petes.* ratio annexa, ab eorum dispositione interiore, huc trahit.

Ἐι βλέπων] suspensa relinqitur, prout exhibetur, oratio, cùm desit verbum ad qod conditionalis se recipiat. legendum ergò (opinor) εἰσβλέπων. nam εἰ βλέπων, minùs placet. qod tamen lectione receptâ tolerabilius esset. vel εἰσβλέπεις, participium, in verbum transmutando. sed prius illud arridet magis.

§. 63. Πᾶσα ψυχὴ] Platonis esse Epictetus monet, à qo etiam lavdatur, *Dissert. l.* 1. *c.* 28. & *l.* 2. *c.* 22. Ex ejusdem *Protagora* sumptum annotat Xylander, ubi tamen non comparet. Qæ ibi Plato, *ad l.* 11. §. 18. dabimus. Cæterùm in *Sophist.* statuit πᾶσαν ἀκούσιον ἁμαθίαν εἶναι. Astipulari videtur pervulgatum illud, *Nemo vult falli.* Epictetus *Dissert. lib.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius*: Avgustinus *de verb. Ap. serm.* 30. *Qis est, qi velit decipi? da mihi hominem religiosum; non vult fallere: da impium, sacrilegum; fallere vult, falli non vult. nolunt fallere boni; falli autem nec boni volunt, nec mali.* Idémqe *Enchir. c.* 17. *Usqe adeò rationalis natura refugit falsitatem, & qantum potest devitat errorem, ut falli nolint etiam qicunqe amant fallere.* Verùm qæri potest, qomodo verum hoc sit, nullam animam veri notitiâ sponte destitui: cùm Petrus Apostolus de impiis ac flagitiosis qibusdam dicat, Λαθάνει γὰρ αὐτὰς τοῦτο θέλοντας. *Ista illos veritas volentes fugit.* scilicet, qod Bernardus *de gradib. humil. 2. ut liberiùs peccent, libenter ignorant.* Et, qod Tertullianus *apolog. c.* 1. *Non libet rectius suspicari, non libet propiùs experiri. malunt nescire, qia jam oderunt. nolunt scire pro certo, qod se nescire pro certo sciunt. ideo & credunt qa non probantur; & nolunt inqiri, ne probentur non esse, qa malunt credidisse.* Verùm qod in schola dicitur, *neminem bonum qà bonum odisse*, ità *verum qà verum nemo aversatur*; etiamsi aliâ ratione, qatenus nimirum sibi minus illud expedire arbitratur, avt affectibus ipsius adversari videtur, havd lubenter eidem assentiatur. Vide Thomam *sum. part.* 1. 2. *q.* 29. *art.* 5. Cæterùm in Platonis sententiam descendere videtur Clemens Alexandrinus loco superiùs ad §. 62. indicato. Τὸ μὲν ἐψεῦσθαι τῆς ἀληθείας, κακὸν ἴσι. τὸ δὲ ἀληθεύειν καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν, ἀγαθόν. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀκουσίως μὲν στέρησις ἄνθρωποι. στέρησις δὲ ὁμοῦ, ἡ κλοπίδης, ἡ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες, καὶ μὴ πεισθέντες. ὁ μὲν δὴ πεισθεὶς ἑκὼν ἤδη παραναλίσκεται. κλέπτεται δὲ ὁ μεταπεισθείς. ἐκλαβόμενος ὅτι τῶν μὲν ὁ χρόνος, τῶν δὲ ὁ λογος ἐξαιρούμενος λανθάνει. βιάζεταί τε πολλάκις ὀδύνῃ τε καὶ ἀλγηδόσι, φιλοσοφίᾳ τε αὖ καὶ θυμῷ, μετὰ τὸ δοξάσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι γοητευόντων, οἱ ἤτοι ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες, ἢ ὑπὸ φόβου δεισάντες. *A veritate qidem aberrasse, malum est. Vera autem dicere, & ea, qa sunt, opinari, bonum. Bonis autem invitis qidam privantur homines: privantur tamen, vel circumventi, vel præstigiis decepti, vel coacti, & cum non crediderint. Atqe qi credidit qidem, suâ sponte capitur: circumventus autem, qi in contrariam persuasionem traducitur, oblitus qod alia qidem tempus, alia vero ratio suadeat imprudenti. Cogit autem sæpe dolor, angor, & rursus contentio, & ira, postqam susceptæ fuerit opinio. Postremò autem præstigiis decipiuntur, qi vel à voluptate sunt inducti, vel timore perterriti.* Sed rem ipsam qod attinet nihil à nostris alienum habet.

Οὕτως οὖν καὶ δικαιοσύνης] nemo, inqit, sponte privatur, avt veritate, avt virtute. qod idem habet & *l.* 11. §. 17. In hunc sensum conceptus est senarius ille, qem adducit, & simul etiam in hac parte refellit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ.
Nolens beatus nemo, nec sponte est malus.

nec aliter intellexisse philosophum docent, qæ subjungit statim: Ἔοικε τὸ μὲν ψευδεῖ, τὸ δ' ἀληθεῖ. μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων. ἡ δὲ μοχθηρία ἀκούσιον. *Alterum falsum esse, alterum verum videtur: qippe qum beatus nemo invitus evadat: improbitas verò spontanea sit.* Proinde accentum retrahere, qò τὸ πονηρὸς illud τῷ ἐπιπονον καὶ ἀθλίῳ significationem obtineat, utì vir doctissimus in *excerptis* postulat, præter mentem prorsus avtoris forsan, præter sensum proculdubio citantis existit. ut nè adjiciam, non deesse, qi pro mero Grammaticorum nugamento habeant illud de significatione ab accentu retracto immutatâ, cùm translationem accentûs eandem in aliis itidem vocabulis ab Articis usurpari animadvertant, citra ullam significatûs immutationem. Vide Evstathium *ad Iliad.* β. & Henricum Stephanum *de dialect. c.* 25. Nec alio sensu Hercules apud Epicharmum ab Evstratio citatum per furorem à se gesta excusans inducitur, his verbis,

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼν ἀναγκαίως τάδι πάντα ποιῶ.
Οἰμαι δ' ὡς οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων ἴχω.

Hæc

temperantiâ, & æquanimitate, & hujusmodi quâvis virtute. hoc jugiter meminisse cumprimis necessarium est. eris enim erga omnes mitior.

§.64. In dolore omni hoc præsto sit nec turpem eum esse, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neqe enim eam, avt qatenus materiale qiddam, avt qatenus societatis est studiosa, corrumpit. in plerisqe verò horum Epicuri illud tibi adsit, nec intolerandum, nec æternum esse, si terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio nos afficere, qæ non advertimus eandem cum dolore rationem habere, verbi gratiâ, dormitare, qando vigilare libet, æstu affici, fastidio laborare. qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori succumbere te.

§.65. Cave erga inhumanos sic afficiaris, qomodo ipsi erga homines solent.

§.66. Unde constat nobis Socratem clarâ fuisse reliqisqe præstantiore indole? neqe enim hoc sufficit, qòd mortem glorioſissimè oppetebat; avt qòd

σωφροσύνης, & ὑπομονῆς, καὶ πάσης & παντὸς ἀνωγκαίσεως ἢ τὸ ὀλιγωρῶς τούτων μεμνῆσθαι. [a] ἔστι γὰρ πρὸς πάντας πρόσωπα. a Sup.§.26.

§. 64. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνου, πρόχειρον ἔστω, ὅτι [b] οὐκ αἰσχρὸν, [c] οὐδὲ τὸν ἡγεμονικὸν τῶν συμφώνων χείρω ποιεῖ. ἔστι γὰρ καθὸ ὑλικὴ ἕξις, ἔστι καθὸ κοινωνική, ἀλαθὴς ἑαυτῆς. ἐπὶ μὲν τὰ τῶν πόνων, & τὸ ἐν Ἐπικούρῳ σοι βοηθήσω, ὅτι [d] ἄτε ἀφόρητος, ἄτε αἰώνιος, οὐκ ἔστιν ἔργον μεμνημένοις, καὶ [e] μὴ προσδοκᾶν. κακείνως ἢ μέμνησο, ὅτι πολλὰ πόνῳ τῷ αὐτῷ ὄντα, λανθάνει δυσχεραίνομενα. οἷον τὸ νυστάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, & τὸ ἀνορεκτεῖν. ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῆς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι [f] πόνῳ ἐνδίδως. b L.2.§.1. 11.1.11.§. 18. c L.4.§.8.L 9.§.42. d Sup.§.33. L.10.§.3. e L.8.§.49. f Sup.§.55. l.11.§.18.

§. 65. Ὅρα [g] μήποτε τοιοῦτος πόνης πρὸς τὸν ἀνθρώπους, οἷον οἱ * ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. g L.5.§.31. l.6.§.6.26. Sup.§.15. * ἀπάνθ. L

§. 66. Πόθεν ἴσμεν, εἰ τηλαύγης Σωκράτης, καὶ ἀλήθειαν κρείσσων ἐκεῖνος; ἐγὼ γὰρ ἔρχει, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν, καὶ ἐντρεχέστερον,

mis

ANNOTATIONES.

Hæc ego ex necessitate facio qa facio omnia:

Qippe, ut credo, sponte pravus nemo, avt calamitosus est. Vide *supra ad* §. 61. & *ad l.* 4. §. 6. Sed & in eandem sententiam citra ambiguitatem omnem disertissimè Plato ipse in Timæo, *p.* 1084. *D.* ubi cùm statuisset, primò τὰ περὶ ψυχὴν νοσήματα διὰ σῶμα & ἐξ ὧν γίνεσθαι. *Animi morbos propter corporis habitum nasci.* deinde νόσον ψυχῆς, ἀνοίας εἶναι. *morbum animi esse dementiam.* tum ἀνοίας δύο γένη, μανίαν καὶ ἀμαθίαν. *dementia duo genera, insaniam & imperitiam.* subjungit; ὁ τοιοῦτον καὶ ἄφρονα ἴσχυν ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, οὐχ ἑκὼν, ἀλλ' ἄκων ἐκὼν κακὸς, κακῶς δεδεμένην. *Qui hujus animus propter corpus æger sit atqe insipiens, vulgò tamen non eger, sed pro voluntate sua, ut liber affectus falsò putatur.* Et mox: *pag.* 1085. *A.* Καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὀπόσα ἡδονῶν ἀκρασίαι καὶ ἀνεσεῖς, ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐ ὀρθῶς ἀνειδίζεται. καὶ κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς. διὰ δὲ ποιηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίνεται κακός. πασῶν δὲ τούτων ἔχθρα, καὶ ἄκουσι προσγίγνεται. *Ac fermè omnis voluptatum incontinentia, qa perinde ac si sponte improbi simus, vituperari solet, non rectè ita vituperatur. Nemo enim sponte malus, sed propter pravum qendam corporis habitum, rudemqe educationem malus omnis sit malus. Omnibus autem adversa inimicaqe hæc sunt, & invito contingunt.* ità restituit Henricus Stephanus, qod perperam κακόν τι antè legebatur. cui βεβαιωτὴν do ego Galenum in *dissertatione*, qâ probare contendit, *animam sequi temperaturam corporis c.* 6. lectionem eandem exhibentem. hvic autem lectionis genuinæ assertæ gratiam mutuam rependent Platonis codices; ex qibus pro ἰχόντων, ἰκόντων apud Galenum reponendum. Verùm Aristoteli contra Stoicos & Platonem ipsum suffragatur, Platonicus licèt ipse, Maximus Tyrius *Dissert.* 41. Νοσῶ ψυχῆς μοχθηρία. νόσος σώματος δυσκολία. ἰκάσιον ἡ μοχθηρία. ἀκάσιον ἡ δυσκολία. *Animæ morbus est improbitas, corporis externa calamitas. Voluntaria est improbitas, invito evenit calamitas.*

§.64. Οὐκ αἰσχρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 1, & 11. & *lib.* 4. §. 8. Hesiodus *Oper. l.* 2. *v.* 309. à Socrate laudatus apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *p.* 720. *D.*

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος —

Nullum opus est probro —

Marcus autem istic de labore an de dolore agat, (πόνῳ siqidem vocabulum utrumqe designat) ambiguum faciunt ea qæ sequuntur: & forsan utrumqe vohit.

Οὔτε ἀφόρητον, ὅτι αἰώνιον] Vide *supra* §. 33.

Καὶ μὴ προσδοκᾶζε] *opinionem ne adjeceris.* nihil amplius ex opinione tua adjeceris, qàm qod sensûs ipse renunciaverit. προσδοκᾶζειν enim Marcus dixit, qod προσπιδοξάζειν Epictetus, referente Gellio *l.* 19. *c.* 1. Vide *ad l.* 8. §. 49. ubi Marcus ipse explicat, qid istic velit.

Πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα] *occulto modo*, sive *clam & citra sensum nostrum, molesta sunt.* ità interpres uterqe. at qomodo nec sentientibus molesta esse possunt? itaqe interpunctione mutatâ, & post λανθάνει adhibitâ, verto, *multa qa tædio nos afficiunt, non animadvertimus ejusdem esse cum dolore naturæ.* Sensum hunc confirmant verba illa novissima. Ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως. *Qoties ergo horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori succumbere te.* qòd antè forsan non adverteris.

Ὅτι πόνῳ ἐνδίδως] hoc vult. molestiam nobis facessere multa, qæ laboris in se vim atqe naturam habeant, etiamsi in eis minimè laborare videamur. hujus generis esse gravedinem, æstum, malaciam, navseam, & similia. itaqe in istis etiam cùm animi tenorem remittimus, à labore nos superari. Ejusmodi qiddam est, qod habet Tertullianus *de patient. c.* 5. *Impatientia sola matrix est ad omne delictum. atqe ut compendio dictum sit; omne peccatum impatientiæ ascribendum. malum est impatientia boni. nemo impudicus non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inqietus qietis.* Ità etiam qietem ipsam, non minùs qàm laborem, sæpenumero molestam esse, & qietis qoqe impatientiâ laborare contingit. Plutarchus *de tranqill. ad l.* 4. §. 24. laudandus: Ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. *Sunt qos ipsum otium in animi conjicit ægritudinem.* Ennius *Iphigen.* apud Gellium *l.* 19. *c.* 11.

Otio qi nescit uti, plus habet negotii,
Qàm negotioso cùm qis fuerit in negotio.

Nec dissimile qod Augustinus *in Psal.* 84. *Pugnat contra nos qotidie fames & sitis; pugnat contra nos lassitudo carnis, pugnat somni delectatio, pugnat oppressio. vigilare volumus? dormitamus. jejunare volumus? esurimus & sitimus. stare volumus? defatigamur. qærimus sedere? fit & hoc diu facimus, deficimus. qicqid nobis providerimus ad refectionem, illic rursus inveniemus defectionem. Esurienti cibo te reficere volebas: hoc age semper; hoc agendo, in eo qod adhibueras ad refectionem, ibi invenies lassitudinem. multùm sedendo fatigatus eras; surgis, deambulando reficeris: persevera in eo qo reficeris; multùm deambulando lassaris: sedare iterum qæris. inveni mihi aliqid unde te reficias, ubi non, si perseveraveris, iterum deficias.* Et mox: *Si perseveraveris in eo qo te reficis, etiam morieris. Persevera in multùm manducando: ipsa res te interficiet. persevera in multùm jejunando; indè morieris. sede semper, ut nolis surgere, morieris indè. ambula semper, ut nolis qiescere, morieris indè. vigila semper, ut nolis dormire, morieris indè. dormi semper, ut nolis vigilare, morieris indè.*

§.65. Οἷον οἱ ἄνθρωποι] imò οἷον οἱ ἀνάνθρωποι. q.d. *Nè sis tu immiti animo etiam adversus immites ipsos:* nè id ipsum in te admittas, qod in illis damnare videri vis. Vide *ad l.* 6. §. 6, 26. & *supra* §. 15. Affine monitum Senecæ illud *Ep.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum sit, ut cogites qid sit hominis officium. alterum intuere, ne ladaris; alterum, ne ladas.* Sed videndus omnino Epictetus, *Dissert. l.* 4. *c.* 5.

§.66. Εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν] Seneca *Ep.* 13. *Cicuta Socratem magnum fecit.*

Ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο] Qod ex Platonis *dialogis* passim apparet. De eodem Aristides *Orat.* Περὶ τῶν παραδείγματος. *Tom.* III. *pag.* 654. Ὡς καὶ τοὺς σοφιστὰς ἤλεγχε περιὼν ὡς μάτην θρασυνομένους. *Ut sophistas temeraria confidentia obambulans argueret.* Et Theodoretus *Therap. lib.* 2. κωμῳδῶν αὐτοὺς διελέγετο. Itaqe qod de Ulysse Homerus *Iliad.* β'. *n.* 188.

Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἐξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τὸν ῥ' ἀγαοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς.
Quemcunqe qidem sev regem, sev primarium virum inveniret,
Hunc blandis verbis detinebat adstans.

Idem *ibidem n.* 198.

Ὅν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφίφοι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάασκεν. —
Quemcunqe rursus plebejum virum videret, vociferantémque offenderet,
Hunc sceptro percutiebat. —

id ad Socratis morem se cum istis gerendi Maximus Tyrius transtulit; *Dissert.* 16. Ἀρά σοι δοκεῖ, inqit, αὐτὸ τοῦτο, οἱ καὶ

τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ a τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν, γναθώτερον ἐδόξεν ἀνύσαι, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο. ἐπὶ ᾧ καὶ μᾶλλ' ἄν τις * ἐπισήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν. ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποίαν πινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο b ἐρκεῖσθαι τῷ c δίκαιον εἶναι τὰ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅσια τὰ πρὸς θεούς, d μήτε εἰκῇ πρὸς τὴν κακίαν ἀγανακτῶν, μηδὲ μάτην δυσκόλως τινός, ἀγνοίᾳ, e μήτε τῶν ἀπονεμομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον τι δεχόμενος, ἢ f ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, g μήτε τοῖς τοῦ σώματος πάθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῆ τὸν νοῦν.

a *Plato Apolog.*
* ἐπισ. f.
b *L.*4.§.13. 25.*l.*6.§.14. Sup.§.28.
c *L.*11.§.20 *l.*12.§.1.
d *L.*4.§.31. Sup.§.1.
e *L.*4.§.29. 44.Inf.§.68
f *L.*8.§.46.
g *L.*5.§.26. *l.*10.§.24.

§. 67. Ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε * τῷ συγκρίματι, ὡς μὴ ἐφεῖσθαι h περιορίζειν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑφ' ἑαυτῷ πεῖσαι. i λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι.

* [σε] τ.σ. f. τὸ σὸν συγκριμάτιον Salm.
h Sup.§.55. *l.*11.§.1.
i *L.* 3.§.4,5. *l.*10.§.9.

cum ſophiſtis acutiſſimè diſſerebat; avt qòd in frígore ſummo patientiſſimè ſub dio pernoctabat; avt qòd Salaminium illum ſiſtere juſſus, reſiſtere generoſiſſimè malebat; avt qod per compita faſtuoſè incedebat; qod tamen an verum fuerit, meritò dubitaveris. verùm illud conſiderare oportet, qo modo affectam animam habuerit Socrates. utrùm hoc contentus agere poterat, qod *in* rebus humanis juſtus, in divinis pius exiſteret, nec malitiæ cujuſqam fruſtra indignatus, nec cujuſqam inſcitiæ aſſentatus, nec ab univerſo aſſignatum qicqam, avt tanqam peregrinum qid excipiens, avt tanqam intolerandum ſuſtinens, nec caruncúlæ affectionibus mentem paſſus coaffici.

§. 67. Non ità commiſit natura compagem tui, ut tibi neqeas terminos figere, & qæ tui ſunt muneris per te exeqi. omnino enim fieri poteſt, ut divinus homo qis ſit, & ignotus tamen cunctis

ANNOTATIONES.

ὁ Σωκράτης τοὺς μὲν βασιλικοὺς καὶ ἰσχύοντας ἄνδρας ἀγαθοῖς λόγοις ἐγειρόμενον καὶ ἀποδεχόμενος, Τιμαῖόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον.

Ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἰφύοντα,
Τοῦτον ἱλαύνων τῷ λόγῳ, Θρασύμαχόν τινα, ἢ Καλλικλέα, ἢ ἄλλον λωβητῆρα καὶ ἀπιστοβόλον; *An aliud tibi facere videtur Socrates, qum regales principesqe viros lenibus verbis demulcet, & excipit: ut puta Timæum avt Parmenidem, aliumve regium hospitem?*

Qem verò è populo clamantem & vana moventem
Aspicit.

Hunc oratione asperâ increpat, putà Thrasymachum aliqem, avt Callicléa, avt si qis alius convicíator & maledícus. Ità enim ſupplevit Coſm. Paccius, qod codices Græci mutilum exhibent.

Καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν] ad verbum, *in glacie pernoctabat.* hoc eſt, cum gelu conſtricta eſſet terra, in frigore extremo. Πάγος, ψύχος. Heſychius, πάγος, *gelu, glacies*; ut πάχνη *pruina.* eiuſdem originis vox utraqe. Plutarchus, *de prim. frigid. pag.* 953. *F.* Πάντα ταῦτα πανταπασιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος παγήναι. διὸ καὶ πάγοι καλοῦνται. *Hæc omnino à frigore conſtringi & indurari: unde & pagi Græcis dicuntur.* Cæterum aliud conſtantiæ tolerantiæqe in hoc ferè genere Socraticæ ſpecimen à Scriptoribus celebratur: qod in bello ad Potidæam geſto factum commemorat Laertius *l.* 2. *c.* 23. Μῖναι, inqit, νυκτὸς ὅλης ἐφ' ἑνὸς σχήματος αὐτὸν φασι. *Qo tempore nocte totâ in uno habitu permanſiſſe tradunt.* Avtor eſt inter cæteros Plato *in ſympoſ. pag.* 1205. *E.* qi non tantùm νυκτὸς ὅλης, ſed ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας, καὶ τὴν νύκτα, μέχρις ἕως ἐγίνετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν. *ab avrora uſqe ad noctem, & per noctem uſqe ad avroram ſeqentem, ac ſolis exortum.* Id ipſum avtem Socratem non ſemel, ſed ſæpius egiſſe refert Favorinus: Πολλάκις ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστηκει ἀσκαθίστερος τῶν πέριξ. *Sæpe à ſolis ortu uſqe ad alterum orientem ſolem ſteterat erectior truncis arborum.* Gellius *lib.* 2. *cap.* 1. *Stare ſolitus dicitur, pertinaci ſtatu perdius atqe pernox, à ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iiſdem in veſtigiis, & ore atqe oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanqam qodam ſeceſſu mentis atqe animi facto à corpore.* Verùm de bello ad Potidæam qod narratur, Athenæus *l.* 5. *pag.* 311. *C.* in dubium revocat. Cæterum qod Marcus hic attingit, de *excubiis in Pago* (*Martio* forſan) frequentius habitis Caſavbonus intelligit.

Τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν] *Salaminius* iſte *Leo* dicebatur (neqe enim, qod interpretes ſenſiſſe videntur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletiſſimus, ad qem comprehendendum, qò morte afficeretur, nulla juſta de cavſſa, Socrati una cum qatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes qos ſumma rerum tunc Athenis reſidebat. Verùm is illorum juſſis obtemperare recuſabat. Meminére Plato in *apolog.* & *Epiſt.* 7. Æſchines *Axioch.* Laertius *l.* 2. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο] Alluſit ad Ariſtophaneum illud de Socrate in *Nubib.*

Ὅτι βρενθύει ἐν ταῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὸ ὀφθαλμὼ παραβάλλει.

Faſtuoſus per vias vadit, oculos circumferens.

qò & Plato in *ſympoſ.* reſpexit, ubi Socratis inceſſum, fugientibus ſociis poſt pugnam Potidææ commiſſam, deſcribens, Ἐμοί γε, inqit, ἐδόκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖ διατορεύεσθαι, ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὸ ὀφθαλμὼ παρεβάλλων, ὑρίμα παρασκοπῶν καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους. *Mihi viſus eſt ô Ariſtophanes, qod & eum hic facere ais, incedere ſuperbus, & oculis qietè omnia leſtrans, cavtéqe examinans ſingula. Hoſtes ſiqidem cruéſqe viciſſim reſpiciebat,* &c. qod ridet etiam exagitatqe Maſſurius apud Athenæum *l.* 5. Βρενθύεται, ὑπερηφανεύεται, μέγα φρονεῖ, ἐπαίρεται. *Faſtuoſus incedit, ſuperbè jactat, magna ſapit, effertur.* Heſychius. & Βρενθυόμενοι, ἐπαιρόμενοι. Βρενθυόμενοι, *inſolefcentes.* Zonaras *annal. tom.* 3. in *Michaele*; Ὁ μὲν ἐν τοιούτοις, ὡς μέγα τι κατορθῶν ἐβρενθύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνυπόπτοις ἐπῆν. *Qi qidem per illa, ut qi magnum qid proſperè gereret, inſoleſcebat: in reliqis verò deſpere judicabatur.*

Περὶ ὧν κ' μάλιστ' ἄνθις ἐπισήσεις] legendum ἀπισήσεις. qod & interpretes viderunt. neqe enim hoc ab adverſariis objectum Socrati, etiamſi animi magni excellíqe ſpecimen dare qibuſdam videatur, Marcus tanqam verum admittere, ac non confictum potius, credi voluit. inceſſum ſcilicet & τὸ πεπηγὸς illud, de qo noſter *ſupra* §. 60. factum neſcio qem interpretabantur illi.

Ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιον εἶναι] Hoc enim profitebatur Socrates in Platonis *Apolog. pag.* 25. *C.* Ἐμοὶ μὲν θανάτου μέλει οὐδ' ὁτιοῦν. τοῦδε μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὸ πᾶν μέλει. *Nihil omnino me curare mortem: illud verò omnino curare ne qid injuſtum neve impium facerem.* Vide *ſupra* §. 20.

Μήτε τῶν ἀπονεμομένων] & hoc idem de ſe *ibidem p.* 27. *D.* Ὑμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ, ὅπη μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν. *Vobis Deoqe permitto de me judicare, ut & mihi & vobis ſit conducturum.* Et mox *pag.* 30. *D.* Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβηκὸς τοῦτο, ἀγαθόν τι γεγονέναι. *Apparet enim mihi qod contigit bonum eſſe.* Et rurſus *pag.* 31. *D.* Οὐδὲ τὰ ἐμὰ τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν. ἀλλά μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, βέλτιον ἦν μοι. *Nec mihi ipſi hoc accidit fortuitò, ſed mihi id conſtat, mori jam & à laboribus liberari mihi melius exſtitiſſe.* Ἔστι ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτη γενέσθω. *Si dis ità viſum fuerit, ità fiat.* qod laudat Epictetus *Enchir. c. ult.* & *Diſſert. l.* 1. *c.* 4.

§. 67. Ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε τῷ συγκρίματι] deeſſe aliqid in qod tranſeat illud τὸ συνεκέρασε, clarius eſt qàm ut monitu opus ſit. Xylander videtur legiſſe, οὐκ ἔτως συνεκέρασε τὸ σύγκριμα, vel τὸ σύγκραμα. qum vertit *non ità confudit omnia.* Ego ſuſpicor pronomen σε intercidiſſe, cùm ſyllaba σε continenter iteratum occurreret, ut ſcriptum fuerit, οὐκ ἔτως συνεκέρασέ σε τῷ συγκρίματι. *non ità te*, id eſt, mentem tuam, *naturæ corporis tui compagini commiſcuit.* Ariſtophanes *Pluto.* 4. 3.

Οὕτω πολυφόρῳ συγκίρναμαι δαίμονι.
Mali tam fœto ſum commiſtus dæmoni.

Hoc ſi cui minùs arriſerit, alteram habeat conjecturam; cohæſiſſe cum priore periocham iſtam, & ſic fuiſſe conceptam; [ὃν] ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε. *qam* (mentem ſcilicet νοῦν, qò ſuperiora clavſerat) *natura*, &c. Cæterùm D. Salmaſii (qi nec prius illud improbat) ſi conjecturam alteram adjecerim, ut τὸ συγκριμάτιον, vel τό σε συγκριμάτιον, legatur, ea reliqis illis, opinor, præferenda videbitur. pro ſaliva ſua qiſqe cenſeat. Tertullianus *de reſurrect. carn. c.* 7. *Animam Deus inſeruit & immiſcuit carni; tantâ qidem concretione, ut incertum haberi poſſit, utrùmne caro animam, an carnem anima circumferat; utrùmne anima caro, an anima appareat carni. Sed & magis animam invehi atqe dominari credendum eſt, ut magis Deo proximam.* Vide *l.* 10. §. 24, & 36. συνήψε καὶ συνέκρινεν.

Καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωσθῆναι] De Democrito Laërtius *l.* 9. *c.* 36. ex Demetrii *aqivocis*: Δοκεῖ δὲ καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν, καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι, δόξης καταφρονῶν. καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνοεῖσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. ἦλθον γάρ (φησὶν) εἰς Ἀθήνας, καὶ οὔτίς με ἔγνωκεν. *Illum Athenas qoqe venisse, atqe ob deſpectum gloriæ agnoſci noluiſſe: & cum agnoviſſet Socratem, ipſum à Socrate fuiſſe ignoratum. Veni enim Athenas*, inqit, &

&is degat. hoc ſemper memineris; ſed & illud, pavciſſimis ad beatè vivendum opus eſſe. qódqe etiamſi deſperes dialecticæ avt naturalis ſcientiæ peritiam, nihil eſſe tamen qod animam deſpondeas, qaſi liber & modeſtus fieri neqeas, & communitatis cultor, & obſeqens Deo.

§. 68. Vi omni immunem, in ſumma animi hilaritate, vitam tranſigere licet, etiamſi qæ libuerit adverſùs te vociferentur homines univerſi, etiamſi maſſæ iſtius corporeæ coalitæ & circundatæ tibi membra feræ diſcerpant. qid enim obſtat, qo minùs inter hæc omnia mens tranqillam ſe ſervet, de rebus circumſtantibus verè judicet, objectíſqe commodè utatur? ut judicium occurrenti ac

τὰτα μέμνησο ἀεί. καὶ ἔτι ἐκεῖνα, ὅτι [a] ἐν ὀλιγίσοις κεῖται τὸ εὐδαιμόνως βιῶσαι. καὶ [b] μὴ ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς καὶ φυσικὸς ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο ἀποτυχὼν καὶ [c] ἐλεύθερος, * καὶ αὐδήμων, καὶ [d] κοινωνικὸς, καὶ [e] εὐπειθὴς θεῷ.

§. 68. [f] Ἀδιάφως διαζῆσαι ἐν παντὶ χρόνῳ θυμηδίας, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἄλλα βάλλοντα. καὶ τὰ ῥηγία διαπαῖα τὰ μελύδρια τοῦ περιῤῥεύματος τούτου φυράματος. [g] τί γὰρ κωλύει ἐν παντὶ τούτοις τοῖς διάφοραν σώζειν ἑαυτὸν ἐν γαλήνῃ, καὶ [h] κρίσει περὶ τῶν προσηκόντων ἀληθεῖ, καὶ [i] χρήσει τῶν προσβεβλημένων ἐπίμονῃ; ὥστε τῷ μὲν κρίσιν λέ-

a L.2.§.5.
b L.5.§.5. l.8.§.8.
c L.4.§.49.
l.8.§.1.
* -θέριος Mer.
d Sup.§.55.
e L.3.§.6.9.
f L.4.§.39.
g Sup.§.33. l.8.§.28.
h L.8.§.47.
i L.10.§.32.

ANNOTATIONES.

& me nemo cognovit. de Socrate Epictetus *lib. 4. cap. 8.* & *lib. 3. cap. 23.* Οὕτως ὀλίγοις παρὰ τοῖς πλείοσι συνέβαινε. καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συναριθμεῖσθαι. *Sic maximæ parti hominum ignotus erat Socrates. Adibatur à nonnullis, petentibus ſcilicet ab eo philoſophis commendari.* Et Seneca *Epiſt. 79. Quamdiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama, quamdiu Catonem civitas ignoravit? reſpuit: nec intellexit, niſi cum perdidit.* De Epicuro idem? *Vides Epicurum quantopere non tantùm eruditiores, ſed hæc quoque imperitorum turba miretur? hic ignotus ipſis Athenis fuit, circa quas delituerat. multis itaque jam annis Metrodoro ſuo ſuperſtes, in quadam epiſtola ait, nihil ſibi & Metrodoro inter bona tanta* B *nocuiſſe, quod ipſos illa nobilis Græcia non ignotos ſolitos habuiſſet, ſed pene inauditos.* De Sarapione incertus avtor, (Damaſcius, opinor, qi Iſidori vitam conſcripſit) apud Svidam: Τοῦτον ἐποιήσατο φίλον ὁ Ἰσίδωρος τὸν λαθόντα πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ εὐτελείᾳ τε καὶ ὅλῃ βίᾳ φιλοσοφίᾳ, πλὴν αὐτῷ τῷ Ἰσιδώρῳ. τοσοῦτον δὲ τῷ ἀνδρὶ περιῆν τῷ ἀληθῶς τρόπῳ τε καὶ λόγῳ, ὥστε ἐν παιδιᾷ λέγεσθαι ἐωθότα, ἔργῳ δὲ βεβαιωθέντος ὑπ' ἐκείνου, τῷ λάθε βιώσας, ὥστε μόνα τῶν τότε ζώντων ἀνθρώπων, ὅτε τῶν νεωτέρων, ὅτε τῶν πρεσβυτέρων, ἐλπίσαι μὴ ἂν εἰδέναι οἷον λέγω. μόνος ἔγωγε τις ἄλλος οἷος ἦν ὁ Σαραπίων ἐκεῖνος. μόνος ἂν ἐγωγε νῦν ἐπισάμην, εἰ μή μοι ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ὑπέδειξε τὸν Σαραπίωνα τῷ λόγῳ. ὁ γὰρ C ἔργῳ ποτὲ ἔφη πείσεσθαι αὐτὸν εὐτυχεῖν ἑτέρῳ ἀνδρί. *Hunc Iſidorus amicum ſibi fecit, cujus pietatem, & totam vitæ philoſophiam latentem nullius mortalium norat, excepto iſto Iſidoro. In eo autem viro tantum erat veritatis ſtudium, & rectæ rationis, ac orationis tanta vis, ut id, quod proverbio dici conſuevit, late vivens, pro vere latens, ab illo re ipſâ fuerit confirmatum. Sic enim perpetuò vixit, ut nullus illius ætatis hominum vel juniorum vel ſeniorum eum vixiſſe ſciret, aut ſe ſciturum ſperaret id quod ego dico. Nec ullus alius novit, qalis fuerit ille Serapion, nec ego nunc illum cognoſcerem, niſi ille ipſe philoſophus mihi verbis Serapionem demonſtraſſet. Dicebat enim ipſum re ipſâ nunqam ad-* D *ductum potuiſſe, ut alium virum conveniret.* Ità ille (avtori ſi fidem habemus) ζῶν ἄ τινα ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἀλλ' ἀτεχνῶς θείαν εἰπεῖν, ὥτω ἠμέλει τιμῆς τῆς παρ' ἀνθρώπων, ὥστε μόδι ὄνομα αὐτῷ ἦν τῇ πόλει. *Vivens non aliqam humanam vitam: ſed prorſus, ut ita dicam, divinam. Honorem ab hominibus tribui ſolitum adeò contemnebat, ut ne nomen qidem ejus in urbe notum eſſet.* & qod Flaccus *l. 1. Ep. 17.*

— natus morienſque feſellit.

Ἐν ὀλιγίστοις κεῖται] Vide *ad l. 2. §. 5.* & *l. 5. §. 34.*

Ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς] Vide *ad lib. 5. §. 5.* & *ſuprà §. 52.* & *l. 8. §. 7.*

Ἐλεύθερος] *liber.* Xylander *liberalis.* Caſavbonus ἐλευθέριος. ſic *l. 8. §. 1.*

§. 68. Ἀδιάφως διαζῆσαι] Et hæc forſan erant ſuperioribus connexa, copulativa intercedente. [καὶ] ἀδιάφως διαζῆσαι. qaſi dicat, *ne deſperes, qin poſſis, etiamſi nec dialecticus nec phyſicus fueris,* & *liber exiſtere,* & *modeſtus,* & *liberalis,* & *pius evadere,* & *à coactione omni immunis vitam tranſigere.*

Καν πάντες καταβοῶσιν] Eſt qi καταδιῶσιν legi malit, qòd τῷ ἀδιάφως reſpondeat. alii viderint. ego nihil mutem.

Τὰ μελύδρια τὰ περιῤῥεύματος] *corporea hujus molis membra* Xylander. Vide *ad l. 12. §. 1.* Idem *l. 4. §. 39.* Τὸ περιέχον. *Corpus animam ambiens.* & *l. 12. §. 2, 3.* Τὸ περιεκείμενον. *Sibi circumjectum* dicitur. & μελύδρια iſta, ὄργανα περιπεπλασμένα. *Inſtrumenta undiqe ex eodem efficta. l. 10. §. 38.*

Φυράματος] φύραμα *maſſa lutea,* ſive γῆ ὑγρῷ φυραθεῖσα, ut Svidas; ex qa figulus vaſa fictilia conficit. Apoſtolus *ad Rom. c. 9. v. 21.* Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι σκεῦος, &c. *Annon habet poteſtatem figulus in lutum, ut ex eodem maſſa faciat vas,* &c. Et Plutarchus in *collat. terreſt.* & *aqat. pag. 983. B.* de alcedone, ὃ φυρῶσα πηλόν. *Hæc lutum non ſubigit.* Idemqe in *Sympoſ. pag. 156. B.* Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀρχιτέκτονα μίμψαι' ἂν ἡμᾶς, ἄργον αὐτῷ μὴ ναῦν, μηδὲ οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα, καὶ φυσᾶσαι πηλόν. *Sed & architectus multo magis nos reprehendat, ſi opus ejus affirmemus eſſe non navim, aut domum, ſed* E *ligna terebrare, & lutum miſcere.* Alluſit avtem hîc Marcus ad corporis humani qaſi ex maſſâ ejuſmodi coagmentationem. Eadem uſus metaphorâ Moſes *Geneſ. c. 2. v. 7.* de creatione Adæ: *Finxit Deus hominem è limo terræ.* Et Jobus *c. 10. v. 9. Tanqam argillam effinxiſti me.* ſed & apud Heſiodum Vulcanus Jovis juſſu ad Pandoram concinnandam, dicitur

Γαῖαν ὑδεῖ φύρειν. —
Terram aqa miſcere. —

Elegantiſſimè verò Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 1.* corpus humanum dixit eſſe πηλὸν κομψῶς πεφυραμένον. *lutum affabrè maceratum.* Et Tiberium, pòſt Imperatorem, puerum adhuc, Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor, præfagio ſanè plùs nimiò felici ac veraci, πηλὸν αἵματι πεφυραμένον, *lutum ſanguine maceratum.* Svetonius *l. 3. c. 57.* qod tamen Svidas, ab Alexandro Ægæo philoſopho Peripatetico, de Nerone, cui præceptor fuerat, dictum refert. Nota eſt de Prometheo fabula, qem è luto corpus homini effinxiſſe fabulantur. unde ὁ Προμηθέως πηλὸς humanum genus Callimacho dictum verſibus his;

Ἦν κεῖνος ὑπαυτὸς, ᾧ ποτε πηλὸν,
Καὶ τῶν θαλάσσῃ, καὶ τὸ τετράπουν, ὕπως
Ἐφθέγγετ', ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθέως.
Eratqe tempus cum volucrium ſecla
Et qadrupes & qicqid occulit pontus
Vocem efferebat, & lutum Prometheum.

qos Clemens nobis exhibet, *Strom. l. 5.* & ex Clemente Evſebius *præpar. l. 13. c. 13.* componitqe cum Homeri illis;

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
At vos in terram cuncti redeatis & *undam.*

de qibus vide *ad l. 6. §. 10.* ut avtem ille genus humanum *lutum Prometheum,* ita Columella *lib. 10.* primos homines, *cretam Prometheam* dixit. Libanius *Orat. 31.* Τὰ σώματα ἡμῖν, ὅσις μὲν ἔπλασεν, οὐκ οἶδα. ἐγὼ δὲ, εἰ δικαῖ, Προμηθέως. οὕτω μέντοι, ὡς τῷ αὐτῷ πηλῷ πάντα. *Jam verò qis nobis corpora finxerit, neſcio: ſed fuerit, ſi ita videtur, Prometheus: hoc* D *duntaxat ſcio, ex eodem luto omnia ficta fuiſſe.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Εἰκὼν τε εἰμὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι. *Simul & imago Dei ſum, & in cano volutor.* Epiphanius *tom. 1. l. 3. hær. 37. n. 1.* de Deo hominis lapſi miſerto; Ἔδει τὸν ὅλως ὅλα τεχνίτην, κεραμέως δίκην, ἐπιμελόμενον τοῦ ἰδίου πλάσματος τε καὶ ἄγγους, ἵτι πηλὸς ὄντος, καὶ ὡς ὑπὸ βαγόδα ἀπόῤῥυμα γεγονότος, μὴ ἐάσαι ὕτως, ἀλλὰ μεταπλάσαι εἰς τὸ ἀρχαῖον φύραμα. *Siqidem rationi conſentaneum fuit, ut ille verus artifex figuli inſtar, operis ejus ac vaſis qod manibus finxerat curam gerens, qamdiu adhuc lutum erat, atqe ex fiſſura qadam ac rima perfluere cœperat, non ita* E *deſtitueret, ſed in priſtinam maſſam redigeret.* Eſajas *cap. 64. v. 8.* ex *verſione Græca,* qæ LXX. dicitur, Κύριος πατὴρ ἡμῶν σύ. ἡμεῖς δὲ πηλός. ἔργα χειρῶν σου πάντες. omiſerunt, qod præcipuè havd omiſſum oportebat, σὺ κεραμεύς. *tu pater noſter: nos lutum: tu figulus: nos manuum tuarum opus univerſi.* Nec inficetum Heſychii Hieroſolymitani ænigmaticum illud (apud Photium extat in *excerptis Cod.* 275.) in Davidem Θεοπάτορα. (Matth. *c. 22. v. 45.*) Τῷ κεραμεῖ πατὴρ ὁ πηλός. *lutum figuli pater.* Eòdem ſpectat, & qòd Apoſtolus *ad Cor. Epiſt. 2. c. 4. v. 7.* corpora noſtra nuncupat σκεύη ὀστράκινα, *Vaſa teſtacea.* de qo videndus Gregorius Nyſſenus *Orat. Catechet. cap. 8.* Qin & noſtris φύραμα dicitur corpus humanum. Joannes Damaſcenus *de fide Orthod. l. 3. c. 49.* Chriſtum Deum aſſumpſiſſe ait, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος, *carnem animâ rationali & intellectuali animatam, primitias noſtræ naturæ.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat. 4. pag. 38. E. Edit. Pariſ.* eos reſellens, qi Chriſtum ajebant, ὥσπερ διά τινος σωλῆνος, per virginem duntaxat, *tanqam per fiſtulam aqam,* tranſiſſe, εἰ τοῦτο ἦν, inqit, ἄλλη τις ἐστιν ἐκείνη ἡ σὰρξ ἢ τοῦ φυράματος τοῦ ἡμετέρου. *Si ita eſt, alia illa caro eſt, non ex noſtra communione* F *naturæ.*

Ἐν γαλήνῃ] Vide *l. 4. §. 39.* & *l. 8. §. 28.* Epictetus *lib. 2. c. 18.* Ἆρον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ φέρε ὅσας θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπάς, καὶ γνώσῃ ὅτι γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ εὐδία. *Sublato mortis metu, qot voles tonitrua & fulgura afferto;*

a L.3.§.11. λέγειν τῷ προσπίπτοντι, a ἔστι ὑπάρχειν καὶ ἀσίαν, καὶ οὐ δόξαν ἀλλοῖον φάναι. τῷ δὲ χρῆσιν λέγειν τῷ παροῦσι, ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ τὸ σύνολον τέχνης ἀνθρώπου ἢ θεοῦ. πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖνον, b θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦν), καὶ c ἄτε καινὸν, ἄτε δυσμεταχείριστον, ἀλλὰ d γνώριμον καὶ εὔεργές.

b L.4.§.1. Sup.§.58.
c L.3.§.13.
d Sup.§.1. 66.

§. 69. Τοῦτο ἔχει e ἡ τελειότης τοῦ ἤθους, f τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ g μήτε σφύζειν, μήτε νωχελαίνειν, h μήτε ὑποκρίνεσθαι.

e L.4.§.33. 44.
f L.3.§.7,8.
g L.2.§.11. Sup.§.56.
h Sup.§.43. L.1.§.15.

§. 70. Οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες, i οὐ δυσχεραίνουσι

i L.8.§.5.

irruenti rei cuivis dicat, Hoc es revera, etiamsi opinione aliusmodi esse videaris. usus dicat eidem, Te qærebam. etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis, artisque prorsus vel humanæ vel divinæ exercendæ. siqidem qicqid contingit, vel ad hominem spectat vel ad Deum, nec avt novum est, avt tractatu difficile, sed familiare & facile.

§.69. Hoc in se habet morum perfectio, qod diem omnem tanqam novissimum exigit, nec avt festinat, avt torpescit, avt simulatè qicqam agit.

§. 70. Dii, immortales cùm sint, non ægrè ferunt ta-

ANNOTATIONES.

afferto; intelliges in principe animi parte serenitatem esse & tranquillitatem.

Τοῦτο ὑπάρχειν καὶ ἀσίαν] Seneca *Ep.* 91. *Qicqid inciderit, sciamus non esse tam magnum, qam rumore jactetur.* Et *Epist.* 110. *Vana sunt ista qæ nos movent, qæ attonitos habent. nemo nostrum qid veri esset, excussit, sed metum alter alteri tradidit. nemo avjus est ad id qo perturbatur accedere, & naturam ac bonum timoris sui nosse. itaqe res falsa & inanis habet adhuc fidem, qa non coarguatur.* Et *Ep.* 104.

Terribiles visu forma, letumqe labosqe:

egregie Virgilius noster, non re dixit terribiles esse, sed visu. id est, videri, non esse. qid in istis est tam formidabile, qam fama vulgavit? qid est, cur timeat laborem vir, mortem homo? Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 3.

Εἰ ἐζήτουν] Seneca *Epist.* 64. de Sextio: *In qacunqe positione mentis sum, cum lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare: Qid cessas fortuna? congredere. paratum vides. illius animum induo, qi qærit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat:*

Spumantemqe dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, avt fulvum descendere monte leonem.

libet aliqid habere qod vincam, cujus patientia exercear. Idem *de provid. cap.* 3. *Ignominiam judicat gladiator cum inferiore compari: & sic eum sine gloria vinci, qi sine periculo vincitur. pudet congredi cum homine vincendi parato. alium circumspicit, cum qo conferre possit manum.* Et *c.* 4. *Opus est ad nostram sui experimento. qid qi qe posset, nisi tentando non didicit. itaqe qidam ultrò se cessantibus malis obtulerunt, & virtuti sua in obscurum occasionem, per qam enitesceret, qæsierunt. gaudent aliqando magni viri rebus adversis, non aliter qam fortes milites bellis. ego Murmillonem sub C. Cæsare de raritate munerum audivi querentem; Qam bella, inqit, atas perit! avida est periculi virtus; & qò tendat, non qid passura sit, cogitat.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Καληθείς ἐπί τινα τοιαύτην περίστασιν, εὐδίαν δή, ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τῆ ἀποδείξει, οὗ πεπαιδευμεθα. νέφη, γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἀπῶν εἰς περίστασιν, ὁμοίος ἐστὶ τῷ μεμελετηκότι συλλογισμὸς ἀλύειν. καὶ τις εὐλογον αὐτῷ προτείνῃ, λέγε, μᾶλλον μοι πεπλεγμένον κομψῶς πρότεινε, ἵνα γυμνασθῶ. καὶ οἱ ἀθληταὶ τὰς κόφας νεανίσκους δυσπαραστάτους. ὁ β ἔλαζε με, φησίν. ἀλλὸς ἐστιν εὐφυὴς νέος, ὁ ἀδίκων αὐτὸς ἐφ' ἑαυτόν, καὶ λέγων, Ἔμοι νῦν περίστασιν μὴ ἔρχεσθαι τοιαύτην, οἵοιαι τοῦτο ἐλήλυθεν; ἐμὲ νῦν καλὰ ριζῆναι καθήμενον ἐν γωνίᾳ, δυνάμενον σιφλωθῆναι Ὀλυμπίᾳ; πολὺ τις ἐμοὶ καταμελὴς οἰκτιστον ἀγῶνα; ὕστερος ἔχων ἐδὲν πάντες ὑμᾶς. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Καισαρος μονομάχοις, εἰσί τινες, οἱ ἀγωνιστὴν ἐς, ὅτι ὑδὲς αὐτὸς προάγει, ὑδὲ ζευγύει, καὶ ἐυχονται τῷ θεῷ, καὶ προσεχόμενοι τοῖς ἐπιτρόποις, δέονται μονομαχῆσαι. ἐξ ὑμῶν δ' ὑδὲς φαίνεται τοιοῦτος; *Cum in hujusmodi aliqod discrimen devocatus fueris, sciendum, venisse tempus, qo demonstremus utrum eruditi simus. Nam qi absens e schola in talem casum incidit, similis est adolescenti, qi sese resolvendis syllogismis exercuit; cui si qid probabile proposueris, potius, inqit, aliqid ingeniose perplexum proponito, ut exercear. Et pugiles leves adolescentulos molestè ferunt. Ille me non attollet, inqit. Hic est ingeniosus adolescens, qi doloribus angitur, & secum dicit: mihine talem occasionem non offerri, qalis ista oblata fuit? mene nunc in angulo sedentem ætatem perdere, cum in Olympiis coronari liceret? Qis mihi tandem autor est tanti certaminis negligendi? Sic omnes vos affectos esse oportebat. Cùm inter Cæsaris gladiatores sint qi molestè ferant se non produci, neqe compari, qi vota Deo faciant, qi procuratores adeant, orantes ut decertandi sibi fiat copia; nemone talis è vobis exsistet?* Atqi Diogenes, cum in casus qosdam adversos incidisset, Εὖγε, inqit, ἡ τύχη, ὅτι μου ἀρρένους προέσηκας. *Benè factum, ò fortuna, qod tam viriliter mihi præjueris.* Stobæus *tom.* 2. *ser.* 106.

Ὕλη ἀρετῆς] Vide *l.* 4. §. 1. & *suprà* §. 58. Ità Gregorius Nazianzenus *Epist.* 57. Ὕλην ἀρετῆς ποιούμενος τὴν ἀσθένειαν. *Materiam virtutis infirmitatem existimans.* Idémqe *Orat.* 28. Ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπρά. *Tristia materiam virtutis existimat.*

Scilicet adversis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.

A Naso *trist. l.* 5. *el.* 5. *laudis*; qia virtutis, cui lavs debita.

Θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦται] Qin & ad utrosqe hosce spectat, avt spectare debet, qicqid molimur, Marco ipso assertore, *l.* 3. §. 13.

Οὔτε καινὸν] Seneca *Ep.* 77. de viro sapiente. *Vanas humanarum mentium formidines securus audit, & dicit,*

— non ulla laborum,
O virgo, nova mi facies inopinave surgit.
Omnia præcepi, atqe animo mecum antè peregi.

(Æneas apud Virgilium *Æn. l.* 6.) *tu hodie ista denuncias: ego semper denunciavi mihi, & hominem paravi ad humana. at stultis & fortuna credentibus omnis videtur nova rerum & inopinata facies. magna autem pars est apud imperitos mali, novitas.* Idem *Ep.* 91. *Tota ante oculos sortis humanæ conditio pendet. nec qantum frequenter evenit, sed qantum plurimùm potest evenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec ullis insultatis, velut novis obstupescere.* Vide *suprà* §. 61.

Οὔτε δυσμεταχείριστον] Seneca *Epist.* 104. *Nihil illis videtur grave, nihil asperum, qod virum incurvet.* Vide *suprà ad* §. 2.

§. 69. Ἡ τελειότης] Vide *l.* 3. §. 7. & *l.* 5. §. 31.

Πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν] Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν, ὡς ἰσχάτην βιῶναι. *Non licet præsentem diem bene transigere, nisi eam tibi qasi postremam illuxisse statueris.* Vide *ad l.* 2. §. 11. & *suprà* §. 29, 56.

Μήτε σφύζειν, μήτε νωχελαίνειν] antithesis observanda. Vide *suprà* §. 43. ambigi tamen potest, an eôdem istic, qò illic, sensu usurpetur τὸ σφύζειν. Svidas σφύζειν, ἐκτείνειν. potest avtem *torpori*, sive *stupori* opponi cùm *trepidatio*, (nam & illam ille tollit) tum & *motus concitatior*, sive *incitatior* qivis, constabit satis alterutra significatio; nec utram sumpseris, multum refert. Vide *l.* 1. §. 15. Gregorius Nazianzenus περὶ ἐυταξίας. Μήτε νωθεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλὸν, μήποτε ὑστεράσωμεν. νωθείᾳ γὰρ ὕπνῳ σύζυγον. μήτε διαπυροι σὺν ἀλογίᾳ, ἵνα μὴ ἐκφερώμεθα. ἐν γε τι πλαίοντες πάντως, ἢ κίνησιν δίσμιοι διὰ τὴν νωθείαν, ἢ κρημνιζόμενοι διὰ τὴν θερμότητα. ἀμφοτέρων δὲ, ὅσον χρήσιμόν ἐστι λαβόντες, τῆς μὲν τὸ πρᾶον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον. ἀμφοτέρων, ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸν ὄκνον, τῆς δὲ τὸ θράσος. ἵνα μήτε τῷ ἐλλείποντι ὦμεν ἀκαιροι, μήτε τῷ περιττεύοντι κηδυπόνωμεν. ὁμοίως γὰρ ἀχρηστα καὶ νωθρότης ἄπρακτος, καὶ θερμότης ἀπαίδευτος. ἡ μὲν ὡς ἐγγιζουσα τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερπίπτουσα. *Demus operam, ut nec ad bonum pigri simus, ne aliosqi pavlatim in mortem obdormiamus: pigritia enim somno conjuncta est; nec rursus cum temeritate acres ac fervidi, ne aliosqi in transversum abripiamur, atqe in horum alterutrum necessariò incidamus, ut vel calcaribus propter tarditatem opus habeamus, vel propter animorum fervorem in præceps ruamus. Qin potius qum ex utroqe id, qod utile ac fructuosum est, collegerimus, hoc est, ex illa mansvetudinem, ex illa autem zelum, qod in utroqe noxium ac perniciosum est, fugiamus, illius nempe pigritiam, hujus verò temeritatem. Hæc ratione fiet, ut nec ob defectum steriles & rursus frugiferi simus, nec ob excessum periclitemur. Æqè enim inutiles sunt, iners ac supina segnities, & imperitus fervor: illa ad bonum minimè accedens, hic autem ulterius cadens.* qod avtem istic νωθείαν, idem cum Marco νάρκην pavlò superius dixerat.

Αἱ γὰρ ἀπειθείας, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως νωθεῖς καὶ δυσκίνητοι, διὸ ἑτέρωτε μέγα τεύτευ, ἵνα τῶν παρόντων κινήματα, αἱ γενναῖαι δὲ καὶ θερμαὶ φύσεις, λόγῳ μὲν αὐτὰς παιδαγωγοῦντος καὶ διευθύνοντος μεγά τι χρῆμα πρὸς ἀρετὴν. ἐπιλειπούσης δὲ ἐπιστήμης καὶ λόγου, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ἐυρίσκοντες. *Infirma enim & imbecilles animi tam ad virtutem, qàm ad vitium segnes & tardi sunt, neqe in alterutram partem magnoperè inclinantur, non secus scilicet atqe hominum torpore laborantium incessus. At fortes & generosi, qemadmodum si ratione gubernentur & coerceantur, magnum ad virtutem pondus asferunt: ita si à scientia ac ratione deserantur, non minus momenti ad vitium habituri sunt.*

§. 70. Οἱ θεοὶ οὐ δυσχεραίνουσι] Efficacissimum sanè & Christiano qovis dignum ad pravorum hominum tolerantiam svadendam, à numinis divini exemplo desumptum argumentum. Vide ad *l.* 9. §. 27. & *l.* 8. §. 8. & *l.* 9. §. 11. Sed &

Joan.

tamen, qod per ævum tam immensum ipsos oporteat omnino, tot talésque qi sint, improbos jugiter sustinere. imò, qod ampliùs est, omnimodam horum curam gerunt. tu verò, qi mox es desiturus, malos tolerando defetiscéris? ídque cùm ex eorum ipse sis numero.

§. 71. Ridiculum est malitiam cùm tuam, qod potes, non effugias, fugere te velle, qod non potes, alienam.

§. 72. Qicqid intellectualis socialísque facultas, nec ad intellectum neo ad usum socialem facere deprehenderit, idipsum inferius se meritò judicat.

§. 73. Ubi bene tu alicui feciſti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam ultra hæc qæras, puta, benefici hominis exiſtimationem, avt beneficii accepti remunerationem?

σιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσει αὐτὸς πάντως ἀεὶ πιστῶν ὄντων καὶ πονηρῶν φαύλων ἀνέχεσθαι. τοσοῦτοι ὢν καὶ [a] κήδονται αὐτῶν παντοίως. σὺ δὲ [b] ὅσον ἀδίκως λήγειν μέλλων, [c] ἀπαυδᾷς; καὶ ταῦτα, [d] εἷς ὢν τῶν φαύλων;

§. 71. Γελοῖόν ἐστι, τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, [e] ὃ καὶ δύνατόν ἐστι. τὴν δὲ τῶν ἄλλων φεύγειν, [f] ὅπερ ἀδύνατον.

§. 72. [g] Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὑρίσκῃ [h] μήτε νοερὸν, [i] μήτε κοινωνικὸν, εὐλόγως [k] καταδεέστερον ἑαυτῆς κρίνῃ.

§. 73. [l] Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἦς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς πρᾶγμα ταῦτα, ὥσπερ [m] οἱ μωροὶ, τὸ καὶ [n] δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

a L.9.§.27.
b L.8.§.5.
c L.5.§.9.l. 12.§.15.
d L.11.§. 18.
e L.8.§.55.
f L.8.§.4.l. 9.§.42.
g L.3.§.8.l. 4.§.2.
h L.8.§.2.
i L.11.§.37.
k L.3.§.6.
l L.5.§.6.l. 9.§.42.
m L.4.§.14.
n L.8.§.1.

§ 74.

ANNOTATIONES.

Joannem Chrysostomum *in Matth. c. 6. v. 45. Orat. 18.* Tertullianus *de patient. c. 2. Disciplina cælestis Deum ipsum ostendit patientiæ exemplum; jamprimum, qi * florem* [* rorem, al.] *lucis hujus super justos & injustos aqualiter spargit; qi temporum officia, elementorum servitia, totius genitura tributa dignis simul & indignis patitur simul occurrere, sustinens ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen, familiam ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniquitatem, malignitatem qotidie insolescentem, ut suâ sibi patientia detrahat: plures enim dominum idcirco non credunt, qia seculo iratum tam diu nesciunt.* Cyprianus *de bon. patient. Patientiam magisteriis cælestibus discimus. est enim nobis cum Deo virtus ista communis. indè patientia incipit: indè claritas ejus & dignitas caput sumit. origo & magnitudo patientiæ Deo avtore procedit. diligenda res homini, qa Deo chara est. bonum qod amat divina majestas, commendat. Qalis verò in Deo & qanta patientia, qod in contumeliam sua majestatis & bonoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos aqualiter facit diem nasci, & lumen solis oboriri; & cum imbribus terram rigat, nemo à beneficiis ejus excluditur, qò minùs justis similiter & injustis indiscretas pluvias largiatur. Videmus inseparabili aqalitate patientiæ nocentibus & innoxiis, religiosis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. & cum crebris imò continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutum semel retributionis diem patienter expectat. cumqe habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer & differens, ut, si fieri potest, multum malitia protracta aliqando mutetur, & homo in errorum & scelerum contagione volutatus, vel serò ad dominum convertatur.*

Τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι] Justiniano Imperatori Prasini supplices, referente Theophane apud Alemannum in *notis ad Procop. l. 9.* Εἰτι εἴπωμεν θλιβόμενοι, μὴ ἀγανακτήσοι τὸ κράτος σου. τὸ γὰρ θεῖον πάντων ἀνέχεται. *Si qid dixerimus afflicti, ne, agrè feras ejus potentiam. Deus enim omnes sustinet.* Theodosio Libanius *Orat. 12.* Τίνα γὰρ δὴ τὰ τῶν θεῶν; συγγνώμη τοῖς τὰ καθ' ἡμέραν ῥήματα ἐπ' αὐτοὺς ἀφιεῖσιν, ὅταν τι παρὰ τῶν πραγμάτων λυπῶνται. καί τοι πολλάκις αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν συνεφαντάσθησαν. οἱ δὲ ἀνέχονται. καὶ διὰ τοῦτο πολὺ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. εἰ δ' ἔπεστο πᾶσιν ἁμαρτήματι δίκαν, σφόδρα ἂν ὀλίγοι ἦν τὸ σωζόμενον. ὅσις ὢν ἐοικέναι βάλεται θεοῖς, ἀφιεὶς τιμωρίας χαίρειν μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν. *Etenim qanam sunt deorum propria? iis condonare qi convicia qotidie in eos ingerunt, qoties res ex animi sententia non succedentes molestiam exhibent: tametsi sepenumero manus sibi violentas inferant. Verum homines qidem calumniantur: dis verò tolerant: ac proinde genus hominum latè propagatur. Qod si pœnæ omnia delicta sequerentur, oppido exiguum esset qod conservaretur. Qicunqe igitur Deo similis esse vult, pœnas remittere potius, qàm infligere gaudeat.* Et clarius adhuc *Orat. 13.* Τί γὰρ δὴ τὸ τῶν θεῶν; ἀνωθεν μὲν ἅπαντα καθορῶσι καὶ ἀκούουσιν. ἐν δὲ αὖ τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ λεγομένοις καὶ πραττομένοις, ἀδικήματα πολλά γε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ὅταν δι' αὐτοὺς ἄνθρωποι πράττωσι κακῶς, ἀδικεῖσθαί τε λέγουσι παῤ ἐκείνων, ἐμβλέποντες εἰς τὸν ὑρανὸν, ἀδίνος ἀπέχοντα; ῥήματος. εἶδον ἐγώ τινας καὶ λίθους ἐπ' αὐτοὺς ἀφιέντας. οἱ δ' ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τὸ λαβεῖν δίκην, εἰ βουληθείη, ὄντες, ἀ βάλονται. εἰ δ' ἅπαντα εἴποτο τοῖς τοιούτοις αἰ δίκαι, πάντα ἂν ἦν καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολλυμένων πλέα. καὶ διὰ ταῦτα ἐξῆκαν οἱ ζῶντες πρὸς τὰς ταφάς. νῦν δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸ κρείττους εἶναι δεινύσι, τῷ μηδὲ δικαίῳ χρῆσθαι θυμῷ πολλάκις. *Ecqid verò Dei proprium est? omnia certe ab alto videt & audit. In iis autem qæ in terris dicuntur & fiunt, cùm alia pleraqe scelera suscipiuntur, tum etiam cùm suâ sponte ac per seipsos malè res suas agunt homines, injuriâ se ab illo affici ajunt, & in cælum intuentes nullis malis verbis parcunt: vidi etiam nonnullos lapides in altum jactantes. Deus verò cum omnem pœnas sumendi potestatem habeat, si vellet, id tamen non vult. Qod si sceleratos omnes pœna assequerentur, cuncta sanè in singulos dies iis, qi ita malè perirent, essent referta: neqe ad tumulos struendos superstites sufficerent. Jam verò superi in hoc ipso præstantiores se esse declarant, qod ne justam qidem iram sæpe exerceant.* vide *ad l. 8. §. 51.*

Καὶ κήδονται αὐτῶν] Qod Christus Dominus, Matth. *c. 5. v. 45.* Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Facit ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.* & Luc. *c. 6. v. 36.* Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Benignus est erga ingratos & malos.* Et Paulus *Act. Apost. c. 14. v. 16, 17.* Ἐάσε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καίτοιγε ἀγαθοποιῶν, ὐρανόθεν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας αὐτῶν. *Sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere, qanqam bona tribuens, dans cælitus pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo ac delectatione corda illarum.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qod tardiores faciat ad bene merendum, turba ingratorum: nè Deos qidem immortales ab hac tam effusâ liberalitate sacrilegi negligentesqe eorum deterrent. utuntur naturâ suâ, incunctanterqe illos ipsos munerum suorum malos interpretes juvant. hos sequamur duces, qantum humana imbecillitas patitur.* Et *l. 3. c. 25. Propositum est nobis secundum rerum naturam vivere & deorum exemplum sequi. si deos imitaris, da & ingratis beneficia. nam & sceleratis sol oritur, & piratis patent maria.* vide tamen & eundem *ibidem c. 28.* Idem *l. 7. c. 31. Non est mihi relata gratia: qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores, qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant.* Vide *l. 9. §. 11, 27.*

Ὅσον ἀδίκως λήγειν μέλλων ἀπαυδᾷς] Eodem utitur argumento, *l. 8. §. 5.* Seneca *de ira l. 3. c. 43. Magno animo bretia feramus incommoda.*

Εἷς ὢν τῶν φαύλων] qod latro ad crucem socio suo, Luc. *c. 23. v. 40.* Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ. *Qm in eadem sis damnatione.* Vide *l. 11. §. 18.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qod tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum. nam primùm, nos illum augemus, deinde, nè deos qidem immortales ab hac tam effusa benignitate sacrilegi negligentesqe eorum deterrent.*

§. 71. Τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν] vide Apostolum *ad Cor. Ep. 1. c. 5. v. 7,--10.* Epictetus *l. 2. c. 16.* Ἀλλ' οὐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ ἃ δύνασαι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' ἀδὲ Θησεύς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃς; τὰ σαυτῆ κάθαρον. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε αὐτὴ Προκρούστ καὶ Σκίρωνα, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. *At non es Hercules, nec aliena mala purgare potes? Ac ne Theseus qidem es, ut Attica mala purges. Tua ipsius purgato. Ex animo ejice, loco Procrustis & Scironis, dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam.*

Ὃ καὶ δυνατόν] vide *l. 8. §. 55.*

§. 72. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ] vide *l. 3. §. 8. & l. 4. §. 2.*

Καταδεέστερον ἑαυτῆς] utpote qæ ad ampliora & præstantiora sit nata. Vide *l. 3. §. 6.*

§. 73. Τί ἔτι ζητεῖς] Vide *ad l. 5. §. 6.* Seneca *Ep. 76. Oppone, qa dehortentur; dic, Factum tuum matura sequetur oblivio, & parum grata existimatio civium. respondebit tibi; Ista omnia extra opus meum sunt, ego ipsum contemplor; facere rectè pieqe contentus.*

Ὥσπερ οἱ μωροὶ] *qibus fama major sitis est qàm virtutis.* Juvenalis *Sat. 10.* Vide *l. 4. §. 44. & ad l. 5. §. 23.* Sed

§. 74. Οὐδὲὶς κάμνῃ ὠφελούμενος. ὠφέλεια
a L.5.§.6.l. 6.§.29. ἡ πρᾶξις κατὰ φύσιν. a μὴ οὖν κάμνε b ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.
b Sup.§.13. 53.

§. 74. Emolumentum capiendo nemo defatigatur. atqui emolumentum eſt actio omnis naturæ conſentanea. noli ergò defatigari emolumentum in eo capiendo, quod alteri præſtas.

§. 75. Ἡ ἓν ὅλῳ φύσις ἐπὶ τῷ κοσμοποιΐαν
c L.6.§.38. l.9.§.1.28.l. 10.§.5. ὥρμησεν. νῦν ἢ c ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἐπακολούθησιν γίνεται, ἢ * ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα
* τὰ λογικὰ καὶ κ. vel, ἃ λογικά, τὰ κ. Mer. τά ἐστιν, ἐφ' ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ ἓν κόσμῳ ἡγεμονικόν. εἰς πολλά σε d γαληνώτερον ποιήσῃ,
d Sup.§.68. τοῦτο μνημονεύόμενον.

§. 75. Ad mundum condendum univerſi natura olim ſe intendit. nunc verò, avt qicqid fit, conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ producitur, avt principalia etiam illa, ad qæ mundi mens peculiariter intenta eſt, ratione nullâ gubernantur. in multis tranqilliorem fecerit te, hoc in memoria ſi habueris.

ANNOTATIONES.

qare ſtultos cenſet, qi lavdem expetunt? qia id voluat, quod in ipſis non eſt. Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Ὅταν ἀγανακτῶντα ἴδω ἄνθρωπον, λέγω, οὗτος τί ποτε θέλει; εἰ μὴ τῶν ἐκ ἐφ' αὐτῷ τι ἤθελε, πῶς ἂν ἔτι ἦν ἀγανακτῶν; διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαρῳδὸς, μόνον μὲν ᾄδειν, οὐκ ἀγανακτῶν. εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενος, καὶ λίαν ὕψους ἦ, καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. ἐὰν γὰρ ᾄσῃ μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνδοκιμῆσαι. τοῦτο δ' ἐκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. *Cùm aliqem angi video, dico, qid iſte ſibi vult? Niſi aliqid earum rerum, qæ penes ipſum non ſunt, vellet, non angeretur. Qapropter citharœdus, etiam cum ſolus cantat, non angitur: ſed theatrum ingreſſus, licet admodum vocalis ſit, & citharam bene pulſet, tum verò angitur, Neqe enim tantum bene canere vult, ſed lavdari etiam: id qod jam penes ipſum non eſt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras ſi volet, avferet idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.

§. 74. Οὐδὲὶς κάμνῃ ὠφελούμενος] At Themiſtocles Athenienſibus ipſum proſcindentibus; Τί κοπιᾶτε, ὦ μακάριοι, πολλάκις εὖ πάσχοντες; *Qid, ô felices, defatigamini ſæpenumero beneficiis ab eodem accipiendis?* Plutarchus *de lavde ſui c.* 3. & *in præcept. polit.* & *in apophth.*

Ὠφέλεια δὲ] Vide *ſupra* §. 13, & 53.

Μὴ οὖν κάμνε] Apoſtolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 9. Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. *Porro ne beneſaciendo ſegnes ſimus.* & *ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. *Ne ſegneſcite in beneſaciendo.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 29.

Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς] Seneca *de clem. l.* 1. *c.* 4. *Animus reipublicæ tu es; illa corpus tuum. vides, ut puto, qàm neceſſaria clementia ſit. tibi enim parcis, cum videris alteri parcere.* Avſonius *grat. act. Qartum hunc gradum novis beneficiis tu, Auguſte, conſtituis, deferre tibi ipſi, qò alter ornetur.* Caſſiodorus *var. l.* 4. *c.* 24. *In lucrum cedunt, qæ bene meritis conferuntur.* & *de ipſo munere magis acquritur, cum optimis digna præſtantur.* Ità P. Syrus;

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Sidonius *l.* 6. *Ep.* 12. *Aliqis aliqem: ego illum præcipuè puto ſuo bono vivere, qi vivit alieno.* & Pacatus *paneg. Nullam majorem credidérim eſſe principum felicitatem, qàm fecisſe felicem, & interceſſiſſe inopiæ, & fortunam viciſſe, & dediſſe homini novum fatum. itaqe imperatori propriam majeſtatem æſtimanti, non tam id ſuum videri debet, qod abſtulit, qàm qod dedit.* Gregorius Nazianzenus *de bapt.* Ἐυεργετεῖται; τὴν ἐυεργεσίαν αἰτήμενος. *Qum ab eo beneficium petitur, beneficio afficitur.* Et Joannes Chryſoſtomus apud Antonium *meliſſ. l.* 1. *c.* 29. Οὐκ ἐυ ποιεῖ ὁ ἐυ ποιῶν, ἀλλ' ἐυ πάσχει αὐτός, καὶ ἐυεργετεῖται μᾶλλον, ἢ ἐυεργετεῖ. *Non beneſacit qi beneſacit, ſed beneficium ipſe accipit potius qam dat.* Noſtro plane conſentiens A Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 404. *C.* Τῷ γὰρ ὅτι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐυεργετῶν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἐυεργετεῖται. ὥσπερ γὰρ ὁ κυβερνήτης, ἅμα σώζει καὶ σώζεται. διὰ τοῦτο ὅταν τις αὐτῶν τύχῃ, ἐ Φησὶ τῷ διδόντι, Καλῶς ἔδωκας, ἀλλὰ, Καλῶς ἔλαβα; ὅτῳ λαμβάνει μὲν ὁ δεδώς, δέδωκε δὲ ὁ λαμβάνων. *Revera enim Dei eſt imago homo beneſaciens: qa in re ipſe etiam beneficio afficitur, ſicut gubernator ſimul ſervat & ſervatur. Et ideo qum qivis petens fuerit conſequtus, non dicit danti, rectè dediſti, ſed rectè acceptiſti. Ita accipit qidem qi dat, dat autem qi accipit.*

§. 75. Ἡ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἐστι] Mericus Caſaubonus legendum contendit, ἢ τὰ λογικὰ καὶ κυριώτατά ἐστι, vel etiam, ἢ ἃ λογικὰ, τὰ κυριώτατά ἐστι. ut ſit ſenſus, *rationales creaturas eſſe objecta principalia, circa qa peculiaris cura illa & providentia verſatur.* atqe ità revera intelligendum Apoſtoli illud, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 9, 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; *Num boves cura ſunt Deo? An hoc propter nos omnimo dicit?* Ego tamen nihil mutandum cenſeo. hoc enim velle videtur Marcus, Ad mundi hujus fabricam producendam ac conſtituendam, peculiari qodam motu, univerſi natura acceſſit. deinceps avtem, vel qæcunqe in eo contingunt, vi nevûs cujuſdam & conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ tunc conſtitutæ eveniunt, vel principalia illa, ad qæ univerſi mens præcipuè & qaſi peculiariter ſeſe intenderit, nullâ ratione, ſed temerè diſpoſita fuerint. at hoc eſſet abſurdiſſimum, mentem univerſi, cùm ad iſta producenda ac conſtituenda peculiari motu proceſſiſſet, de futura diſpoſitione atqe ordinatione legem nullam tuliſſe, ſed temerè ferenda caſui fortuito permiſiſſe. diſpoſuit ergò. hæc genuina Marci mens. nec aliud qicqam evincunt loca ad lectionis mutatæ firmamentum adducta ex *l.* 6. §. 39. & *l.* 9. §. 26. *edit. Caſ. l.* 6. §. 44. & *l.* 9. §. 28. diſtinctionis noſtræ. ſiqidem priore loco τὰ κοινὰ, non τὰ λογικὰ, ea eſſe dicuntur, οἷς οἱ Θεοὶ μάλιστα προσέχουσι, *qorum dis præcipuè curam gerunt*, atqe iſtis κατ' ἐπακολούθησιν συμβαίνειν, *cum conſecutione neceſſariò cohærere cætera.* poſteriore verò nuda ponitur diſtributio illa, Ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ τῶν ὅλων διάνοια. ἢ ἅπαξ ὥρμηται, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν. *Mens avtem univerſi vel ad ſingula qaqe ſe promovet, vel ſemel operi ſe admovit, reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam.* Sicut & *l.* 6. §. 35. de ratione prædictis nè γρὺ qidem. Ità Marcus pro conceſſo ſumit mentem univerſi, ſi ad primam rerum conſtitutionem ratione ac conſilio qodam deſtinato acceſſerat, ita cuncta diſpoſuiſſe ut à primis illis cavſſis ſuccedentia qæqe neceſſaria qadam conſecutione profluerent. qod & iſtic monitum voluit. Vide & *lib.* 10. §. 6. Seneca *de beneficiis lib.* 6. *cap.* 23. *In prima illa conſtitutione, cùm univerſa diſponerent, etiam noſtra viderunt, rationemqe hominis habuerunt.* —— *etiamſi potiora illis ſint, in qa oriuntur, nos tamen in majora iturs juvant.* de ſyderibus loqitur.

LIBER VIII.

a L.1.§.16. Καὶ ἔστω πρὸς a τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι οὐκ ἐπὶ δύνασαι τὸν βίον ὅλον, ἢ τὸν γε ἀπὸ νεότητος φιλόσοφον βεβιωκέναι. ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σαυτῷ δῆλος γέγονας, πόρρω φιλοσοφίας ὤν. πέφυρσαι ἄν. ὥστε τιμὴ μὲν δόξαν τιμῇ δὲ φιλοσόφου κτήσασθαι, ἐκέτι σοι ῥᾴδιον. ἀντιμαχόμενα γὰρ ἡ ὑπόθεσις. εἴπερ οὖν ἀληθῶς ἐώρακας

Hoc etiam ad inanis gloriæ ſtudium minuendum conducit, qòd vitam totam, eam ſaltem qæ à juventute hactenus tranſiit, non potes præſtare philoſophicè ductam. ſiqidem cum aliis havd pavcis, tum & tibiipſi compertum eſt, à philoſophia longè te abeſſe. conturbatæ ſunt itaqe rationes tuæ: neqe adeò avt facile eſt tibi philoſophiæ exiſtimationem comparare; & vitæ etiam inſtitutum adverſatur. proinde ſi verè

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὀρθὸν φιλοσοφίας ὄν] Epictetus *lib.* 2. *c.* 9. Οὕτως οὐδὲ τὸν τῶν ἀνθρώπων ἐπαγγελίαν πληροῦσαι δυνάμενοι, προσλαμβάνομεν τὸν τῆς φιλοσόφου, τηλικοῦτο φορτίον, οἷον εἴ τις δέκα λίτρας ἄραι μὴ δυνάμενος, τὸν τοῦ Ἀτλαντος λίθον βαστάζειν ἤθελεν. *Sic cùm hominis manus abſolvere neqeamus, etiam philoſophi perſonam no-* A *bis imponimus, ingens onus; perinde ac ſi qis, cui vires ad decem libras ferendas non ſuppeterent, Ajacis lapidem ferendum aſſumeret.* Qem eundem vide & *l.* 3. *c.* 21.

Ἀντιμαχόμενα δὲ ἡ ὑπόθεσις] Repugnat res ipſa: ipſum vitæ tuæ inſtitutum opinioni iſti, qam de te habes tanqam qi philoſophus ſis, adverſatur, falsiqe te redarguit. vel qia aliis negotiis diſtrictus totus teneris, nec huic ſtudio totum te ſedulò B jugiterqe dediſti, vel etiam qia affectibus etiamnum indulgere deprehenderis, eóqe à verò mentis animíqe cultu abeſſe te qàm lon-

verè perſpexiſti, in qo res ipſa ſita ſit, miſſâ exiſtimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ qod ſupereſt, qantulumcumqe id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac dictamine tranſigas. tu itaqe illa qid velit, intuere, nec te aliud qicqam moleſtum habeat. etenim expertus jam es, per qàm multa divagatus, vitam bonam beatámqe nuſqam inveneris; non in ſyllogiſmis, non

χας πᾶ καὶ τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, a τί δόξεις, ἄφες. δεκέσθητι ὦ, εἰ καὶν b τὸ λοιπὸν ζ βίᾳ, ὅσον δήποτε * ἡ σὴ φύσις θέλῃ βιώσειν *. καταγνόησον ἓν τί θέλῃ, καὶ c ἄλλο μηδὲν σκόπει τω. πεπείρασαι γὰρ d σοὶ πόσω πλανηθεὶς, ἀ- δαμᾶ ἔνρες τὸ ἓν ζῆν. ἐκ ἐν συλλογισμοῖς, ἐκ ἐν

a L. 7. §. 73. l. 10. § 11.
b L. 7. §. 46. 56.
* [ὡς] ἡ fa
* -σεις. Boot.
c L. 2. §. 7. l. 7. §. 20.
d L. 12. §. 1.

ANNOTATIONES.

longiſſimè prodis. Seneca *Epiſt.* 59. *Exiguum temporis impendiſſe philoſophiæ, ſatis abundéqe occupatis fuit. leviter tam magna rei inſiſtimus. qemadmodum autem poteſt aliqis, qantum ſatis ſit, adverſus vitia diſcere, qi qantum à vitiis vacat, diſcit? Atqi, non cùm vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus; cui nullum tempus ſatis magnum eſt, etiamſi à pueritia uſqe ad longiſſimos humani ævi terminos vita protenditur.* Idem *Epiſt.* 72. Galenus *de affect. dignoſc. & cur. c.* 3. cuidam ἀναμάρτητον ſeſe opinanti. Ἀλλὰ σύ γε θεῷ παραπλήσιος ἐξαίφνης ἐκ ἂν ποτε γένοιο. ὅτι γὰρ οἱ δι' ὅλου τοῦ βίου ἀπαθείαν ἀσκήσαντες, ὑ πιστεύονται τελείως αὐτὴν ἰσχυκέναι, πολὺ δή που μᾶλλον ὁ μηδέποτ' ἀσκήσας σύ. *Verùm tu Deo ſimilis repentè fias nunqam. Qui enim iſ, qi per totam vitam apatheiam exercuerunt, nondum ipſam perfectè ſe conſequtos credant, multò utiqe magis tu, qi nunqam exercuiſti.* Et *c.* 4. Δεῖται γὰρ ἀσκήσεως ἕκαστος ἡμῶν σχεδὸν ὅλου τοῦ βίου, πρὸς τὸ γενέσθαι τέλειος ἀνήρ. *Indiget enim unuſqiſqe noſtrum, ut evadat vir perfectus, totius propemodum vitæ exercitio.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 35, & 36. (ubi perperam divulſis qæ arctiſſimè cohærebant, ex Epiro Rhegium fecerunt editores) & *Diſſert. l.* 3. *c.* 15. unde mendoſa qædam in *Enchir.* poſſunt emendari feliciùs, qàm eſt à Volfio aliiſqe id non advertentibus tentatum. Inter alia qæ cùm utrobiqe vitiata videantur, intacta prorſus, tanqam integra præterierunt illi, hæc habet. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν. *δοκεῖς ὅτι δύνασαι ὡσαύτως ἰσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν. Putaſne te, ſi iſta agas, poſſe philoſophari? putaſne te poſſe eodem modo edere, eodem modo bibere, aqè iraſci, aqè indignari?* ità in *Diſſertationibus* exhibentur: nam in *Enchiridio* & mutilata & inqinatiora lego, Δοκεῖ; ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς ὅτι δύνασαι, (φιλοσοφεῖν ſcilicet, qod ἐν τῷ κοινῷ ſubavdiendum) ὡσαύτως ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; neqe enim avt iraſci avt tædio habere permittebant Stoici. ita *c.* 22. Πρῶτον, ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, ἐκέτι δεῖ σε ὅμοιον ἐν ὑδενὶ φαίνεσθαι, οἷς νῦν ποιεῖς. *Primum, tuis in rebus non amplius te tui ſimilem eſſe oportet, nec qicqam eorum facere qa nunc facis.* ſeqitur: ἀγρυπνῆσαι δεῖ, ποιῆσαί τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίῳ καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἔλασσον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ, &c. *Vigilandum eſt, laborandum eſt, vincenda ſunt qadam cupiditates, à cognatis diſcedendum; oportet à puero contemni, ab obviis deridéri, omnibus in rebus deteriori conditione eſſe, in magiſtratu, in honore, in judicio.* &c. Huc applicat dictum vulgare, qod inter adagia locum meritò ſibi vindicet, idem *l.* 4. *c.* 6. Νῦν δὲ πρὸς ἄλλοις γίνεσθαι λέγεις, ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. καὶ πολλοὶ δὲ τοῦτο καλῶς λέγουσιν, ὅτι ἔργου ἔργῳ ὑ κοινωνεῖ. *Nunc autem aliis te rebus intentum eſſe, alia curare dicis: & multi rectè illud dicunt, opus cum opere nullam habere communionem.* Et rurſus *c.* 10. Ἀλλὰ προῖκα θέλεις τὰ τηλικαῦτα λαβεῖν; καὶ πῶς δύναται; ἔργον ἔργῳ ὑ κοινωνεῖ. εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, τοῦτο ἄφες, εἰ δὲ μή, ὅτι τοῦτο ἴξεις, οὐ' ἐκεῖνα, πειρισπώμενος ἐκ' ἀμφότερα. *An gratis accipere iſta ſtudes? qi autem potes? alterum opus cum altero commune nihil habet. Sin illa vis, hoc omittito. Alioqi neqe hoc, neqe illa habebis, animo utriſqe diſtracto.* Qod ſuſius pavlò *Enchir. c.* 1. §. 4. Τηλικούτων ἐφιέμενος, μιμνησθεὶ ὅτι ὑ δεῖ ὑδὲ πατρίως κεκινημένου ἅπτεσθαι αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφίεναι παντελῶς, τὰ δ' ὑπερτιθέσθαι πρὸς τὸ παρόν. ἐὰν δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλῃς, καὶ ἀρχεῖν, καὶ πλουτεῖν, τυχὸν μὲν, ὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν πρότερων ἐφίεσθαι. πάντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνον ἐυδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται. *Cum tantas res appetas, ſic eas ſuſcipiendas eſſe memento, ut ſis non mediocriter inſtratus, atqe alia penitus relinqenda, alia in præſentia omittenda cenſeas. Qod ſi & illas deſideráris, & magiſtratus etiam atqe opes appetíeris, fortaſſe ne hæc qidem aſſequeris, propter earum, qas ante diximus, cupiditatem: iis certe omnino excides, per qas ſolas felicitas & libertas comparatur.* Et *ibidem c.* 12. Ἴσθι γὰρ ὅτι ὁ ῥᾴδιον, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτῆ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός. ἀλλὰ τὸν ἑτέρᾳ ἐπιμελήμενον, τῷ ἑτέρᾳ ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. *Scito enim facile non eſſe, inſtitutum tuum in eo ſtatu, qi ſit natura conſentaneus, conſervare, & res externas amplecti: ſed alter non poſſe fieri, qin is, alterum qi curet, alterum negligat.* Qod Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει, αὐτὸς ὑσοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni ſuæ, non efficietur ſapiens.* Et Epictetus *c.* 36. edit. vulg. Ταῦτα ὑ μὴ συμφωνεῖ. ἵνα τι δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτῷ, ἢ τὰ ἐκτός. ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω. τυτέστιν ἢ φιλοσοφεῖν τάξιν ἔσχηκεν, ἢ ἰδιώτης. *Iſta non conſentient: unum te oportet homi-*

A *nem cúmqe vel bonum vel malum eſſe: avt exercenda tibi ratio eſt & mens, avt res externa colenda. Avt in internis elaborandum, avt in externis: hoc eſt, avt Philoſophi tuendus locus, avt hominis plebeji.* In eam mentem Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Χαλεπὸν πολλὰς ὁδοὺς ἅμα τῷ βίῳ βαδίζειν. *Difficile eſt multas ſimul vitæ calles ingredi.* Et obſervat Cl. Caſavbonus apud Athenæum *l.* 12. τὴν περίεργον opponi τῇ φιλοσοφίᾳ. id eſt, *vitam occupatam & ſolicitam philoſophicæ.*

Τί δόξεις, ἄφες] hoc qippe ſtultorum eſſe dixerat. *l.* 7. §. 73. & *l.* 4. §. 44. ſed & videri eſſe, qod non es, qid tibi proderit? *l.* 10. §. 8. Socrates, teſte Xenophonte *memorab. l.* 1. *pag.* 732. *A.* dicere ſolitus eſt, ὡς οὐκ ἴσι καλλίων ὁδὸς ἐπ' ἐυδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τε γίνοιτο καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. *Viam ad gloriam meliorem nullam eſſe, qàm qà bonus aliqis eſſet, ac non videri vellet.* At Marcus hic qid aliis videaris, miſſum prorſus vult facias, Æſchyli illud pervulgatum in Thebaide imitatus;

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστον, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, haud videri, enim elaborat optimus.

Qod è tragico de Amphiarao prolatum, ad Ariſtidem corona tranſtulit. Plutarchus in *Ariſtid. vit. & Apoph.* qi & lavdat *de poet. leg. c.* 13. De Iſidoro & de Marino etiam extulit Damaſcius in *vit. Iſid.* apud Photium *bibl. cod.* 242. Catoni par elogium tribuit Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus malebat.* qi ſubjungit tamen: *Ità, qò minus gloriam petebat, eò magis adſeqebatur.* qod ſuprà Socrates. De ſe Gregorius Nazianzenus *adv. eos, qi ſedem Conſtantinopolitanam ambire ipſum inſimulabant.* Ἀλλ' ὅτω, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δέ μοι διαφέρει, ᾧ τῶ εἶναι πλοῖον ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ πᾶς; τοῦτο γὰρ ἡ κατέχουσι, ἢ ἰδικαίωσιν, ἢ ἄθλιον πεποίηκεν, ἢ μακάριον. τὸ δὲ δοκεῖν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ οὐδὲ ὅταν ἀλλότριον. *Atqi pleriſqe videtur, inqies. Qid verò mea intereſt, qi res veritatem magis curo, imo ſolum curo? hoc enim me vel condemnaverit, vel abſolverit: hoc miſerum vel beatum reddiderit. At, qid aliis videatur, nihil ad nos, qemadmodum nec alienum ſomnium.* Et mox: Τὸ δοκεῖν δ', ὃν μὲν ὑπάρχῃ, δεξόμεθα. ἵν' οὕτω τι καὶ ἀνδράποδον. ἂν δὲ ἀντιπίπτῃ, χαίρειν ἐάσομεν. καὶ οὐδὲν τοῦ εἶναι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρησόμεν. *Qod autem ad hominum de nobis exiſtimationem attinet, ita animo comparati ſumus, ut ſiqidem ea contingat, non illibenter acceptúri ſimus, (ut humani etiam aliqid dicam) ſin autem in contrarium cadat, valere jubebimus, nec qicqam de rei veritate propter hominum opinionem detrahemus.* De Socrate Epictetus *Diſſertat. lib.* 4. *c.* 8. Ἀπῆγεν, ἵνα ἀρκούμενος τῷ εἶναι φιλόσοφος. χαίρων δὲ, καὶ ὅτι μὴ δοκῶν, ἐκ ἐδάκνετο. *Adducebat illos, contentus eo, qod Philoſophus eſſet: gavdebatqe ſe, qod talis non videretur, non morderi.* Qin & idem apud Platonem in *Gorgia pag.* 350. *B.* Παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετέον, ᾧ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. *Viro pra cæteris meditandum eſt, non ut bonus qidem videatur, ſed ut re verâ ſit bonus publice atqe privatim.* Epictetus *enchir. c.* 24. Ἐάν ποτέ σοι γένηται ἔξω γραφῆναι, πρὸς τὸ βουληθῆναι ἀρέσαι τινὶ, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν σασιν. (ità malim pro ἔσασιν, qam cum Volfio ἴνασιν) ἀρκοῦ δ' ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος. εἰ δὲ ὀ δοκεῖν βούλει, τῷ εἶναι σαυτῷ φάινε, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ. *Si qando acciderit ut foras promineas, & alicui placere cupias: te de ſtatione tua dejectum eſſe ſcito. Qare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis: tibi videre, idqe tibi ſatis eſto.* ubi tamen τῷ εἶναι ſuperflua eſſe ſuſpicatur meritò Volfius. Eratoſthenem vero vitii illius, qod a Marco hic tangitur, inſimulat Strabo *geograph. l.* 1. *pag.* 10. Μίτος ἦν, inquit, τῷ τε βουλομένῳ φιλοσοφεῖν, καὶ τῷ μὴ θαῤῥοῦντος ἐγχειρίζειν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπόστασιν ταυτην, ἀλλὰ μονον μέχρι τοῦ δοκεῖν προιόντος. *Medium tenuiſſe inter eum qi philoſophari vellet, & eum qi non auderet ſe eà dare inſtituto: ſed eo duntaxat progrederetur ut philoſophari putaretur.*

G Ἐι καὶν τὸ λοιπὸν τῷ βίῳ, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσειν] D. Bootius, ὅσον ὀήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliqum vita, qantumcunqe natura tibi conceſſerit, tranſegeris.* emendationi aſſentior. Verùm mihi aliqid inſuper, qod deſit, ſupplendum eſſe videtur. Seqitur enim, κατανόησον ὧν τί θέλει, *conſidera ergo qid ea velit.* non qamdiu, ſed qomodo vivere te velit. unde liqet, de ea re monitum aliqod antecelſiſſe. forſan ergò legendum fuerit, εἰ καὶν τὸ λοιπὸν τῷ βίῳ, ὅτου δήποτε, [ὡς] ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliqum vita, qantumcunqe id futurum ſit, prout natura tua vult, & à te exigit, tranſegeris.*

Οὐδαμῶ ἔνρες τὸ ἓν ζῆν] Contendit non immeritò Mericus Caſavbonus Antonini iſta, cum Solomonis illis, *Eccleſ. cap.* 1.

ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἀπολαύσῃ, ἀδαμοῦ. πᾶ ἔν ἐστιν; a ἐν τῷ ποιεῖν. ἀ ἀπαιτεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. πῶς ἔν ποτε ποιήσῃ *; ἐπὰν b δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πρᾶξεις. τίνα δόγματα c περὶ ἀγαθῶν, ἢ κακῶν. ὡς d ἀδύνατος μηδὲν ἀγαθὸν ὄντα ἀνθρώπῳ, ὃ μὴ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρεῖον, ἐλεύθερον *, ἀδενὸς ἧττον κακοῦ, ὃ μὴ ποιεῖ τἀναντία τοῖς εἰρημένοις.

§. 2. e Καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτὸν, πῶς μοι ἄυτη ἔχει; μὴ f μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ; g μικρὸν καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου. h Τί πλέον ἀπαιτῶ, εἰ i τὸ παρὸν ἔργον ζῷον k νοερὸν, καὶ κοινωνικὸν καὶ ἰσονόμου θεοῦ.

§. 3. l Ἀλέξανδρος καὶ Γάιος, καὶ Πομπήιος τί πρὸς Διογένη, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ m Σωκράτη; n οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν * ταυτά. ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια; καὶ

in divitiis, non in gloria, nec in voluptate, nec ullibi. iñ qonam ergo consistit? in eis faciendis qæ exigit natura humana. at hæc qomodo qis faciat? si decreta nactus sit, à qibus appetitiones actúsque istiusmodi profluant. qænam, inqis, decreta? de bonis malísque, ut nihil nimirum homini bonum censeat, qod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat; nihil malum, qod non istis contrarium.

§. 2. In omni actione interroga te, qomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? propè adest tempus, qo moriturus sum, omniáqe mihi transitura. qid ergò expeto ulteriùs, qàm ut illud qod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eadémqe cum Deo ipso lege agentis.

§. 3. Alexander, Cajus, Pompejus, qid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siqidem res ipsas perspectas habebant, formásqe earundem & materias. atqe hoc modo instructæ erant mentes horum. illis verò, cùm ea nevtiqam perspecta haberent, de qàm multis solicitos esse necesse fuit? qàm

a L.7.§.54. §§.55,56.
* -σει [τις;] f.
b L.3.§.13. l.7.§.2.
c Inf.§.14.
d L.2.§.11.
* -θέριον Mer. L.7. §.67.
e L.5.§.11.
f Inf.§.10.
g L.7.§.70. Inf.§.5.34.
h L.5.§.3.6
i L.6.§.2.l. 10.§.1.
k L.7.§.72.
l L.9.§.29.
m L.7.§.66.
n L.5.§.32. Inf.§.5.l.9. §.25.
* ταῦτα Mer. τοιαῦτα Xyl.

ANNOTATIONES.

v. 13. & c. 2. v. 1. —11. qibus per multa, imò universa ferè, qæ sub sole geruntur, pervagatus Rex, nusquam vitam beatam vereqe tranqillam deprehendisse se profitetur. qi tamen illud, ἀδαμοῦ, apud Marcum, qod & denuò repetitur, malim, *nusquam*, simpliciter, *in istorum nullo*, vertillet. Adjici potest Severi Imperatoris illud; *Omnia fui, & nihil expedit.* Spartianus potius tamen, prout ab Avrelio refertur: *Ortus Lepti, humili patre, primo liberto, deinde imbutus foro: qo parum commodante, uti rebus arctis solet, dum tentat ævi exquirit varia meliorisqe, conscendit imperium. ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia; qasi testis vita mortalium, Cuncta, inqit, fui, conducit nihil.* Qod de Marco filius, de Severo pater ὁ μακαρίτης, *ad Spart. Qatuor verbis complexus est integri libelli ejus (finem solum excipimus) qi à sapientissimo rege Solomone, super humanarum rerum vanitate, divinitus plane & θεοπνεύστως, est compositus.* Finem merito excepit; qem frustra statuit hic Marcus, *ἐν τῷ ποιεῖν ἀ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. In eis faciendis qa exigit natura humana.* qanqam havd ineptè prorsus, si *naturam* diceret, qalis est ab initio condita ac creata. Jam enim corrupta & defecta, non valet suis viribus eò etiam adspirare, in qo uno bonum ipsius verum ac syncerum consistit. Melius itaqe Solomon, utpote θεοδίδακτος, *ἐν τῷ Θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάσσειν. Vis*, inqit, *pest hac omnia summam res? Deum revere; & præcepta ejus observa: hoc est enim totum hominis. Eccles. c. 12. v. 13.* Epictetus *l. 3. c. 24. Τὰ ἀγαθὰ ἔξω μὴ ζητεῖτε. ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε. εἰ δὲ μή, οὐχ εὑρήσετε. Bona foris non quæritè, sed quæritè in vobis ipsis, alioqi non invenietis.* at qomodo apud se bonum illud offendet qis? subjungit; ὅλος πρὸς τὸν Θεὸν τεταμένος, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα. *Totus Deo destinatus, illiusqe mandatis & edictis.* ec qid aliud Rex sapientissimus?

Ἐπὰν δογματα ἔχῃ] Vide Epictetum *Dissert. l. 1. c. 11.*

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον] *Bonum nihil est*, inqit, *nisi qod habentem bonum facit.* At de bonis, qæ diximus, externis, verè Avgustinus *concion. solenn. 236. Omnia ista bona sunt; sed unde facias bene, non qa te faciant bonum. habeto bona, qa te faciant bonum: bona sunt qa habes. esto & tu bonus inter bona tua. esto bonus mansurus inter bona peritura. erubesce bonis tuis. noli esse malus in eis, nè pereas cum eis.* Vide *l. 2. §. 11.* & Senecam *Ep. 76.*

Ἐλεύθερον] *liberum.* at interpretes, *liberalem.* ἐλευθέριον. sic *l. 7. §. 67.*

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ ταναγλία] Contrà, nihil malum est, nisi qod habentem malum atqe improbum facit: qod externa ista non possunt. Vide *l. 2. §. 1.*

§. 2. Μὴ μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ] Epicharmus apud Stobæum *tom. 2. ser. 1.*

Οὐ μέλλοσιν, ἀλλὰ πρόνοιαν χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν.
Cuncta sapiens prævidebit; pœnitebit sic nihil.

Plavtus *Stich. 1. 2.*

— *qotidie*
Pridie caveat, nè faciat, qod pigeat postridie.

& *Bacchid. 4. 9.*

Priùs te cavisse ergò, qàm pudere æqum fuit.

Pindarus *Pyth. Od. 5.* προφάσιν esse ait,

Ἐπιμηθέως ἀψινόου θυγατέρα.
Epimethei ferò sapientis filiam.

Vult itaqe nos Marcus esse Promethei non Epimethei liberos, nè Prophasin, i. e. *excusationem*, sive *prætextum*, sororem nobis adsciscere necesse habeamus. Vide *infrà §. 10.*

Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου] Qod nos vulgari di-

A verbio dicere solemus, *Ego cùm interii, totus mundus mihi intercidit.* Prosper, *ad uxorem:*

Etsi concluso supereſſent tempora ſecło,
Ut posſet longos mundus habere dies:
Nos tamen occaſum noſtrum obſervare deceret,
Et finem vitæ qemqe videre ſuæ.
Nam mihi qid prodeſt, qòd longo flumina curſu
Semper inexhauſtis prona ferantur aqis?
Multa qod annoſa viderunt ſecula ſylvæ?
Qodqe ſuis durant florea rura locis?
Iſta manent: noſtri ſed non manſere parentes:
Exiguæ vitam temporis hoſpes ago.

B Avgustinus *de verb. Dom. Serm. 26.* & *de 10. Chord. c. 2.* & *Homil. 28. Longè est qidem dies judicii: sed uniuscujusqe hominis dies ultimus longè esse non potest; qia brevis est vita, & vitæ brevitas incerta.* Vide *ad l. 4. §. 26.*

Τί πλέον ἐπιζητῶ] Ità Gregorius Nazianzenus *ad Epist. 150.* Οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν. *Non enim aliud qid expetimus.* Vide *ad l. 5. §. 6.* & *l. 6. §. 2.* & *l. 7. §. 13.* & *l. 9. §. 40.* Epictetus *l. 3. c. 24.* Σὺ δὲ ζητεῖς ἐπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν; *Tu verò viro bono majus præmium qæris honestis & justis actionibus?* Plavtus *Amph. 2. 2.*

Virtus præmium est optimum.

C Ἰσονόμου Θεοῦ] qia nimirum φυσικὸς νόμος ille cujus meminit *l. 3. §. 11.* sive θεσμὸς, uti nuncupat *l. 2. §. 16.* hominibus communis cum diis ipsis à Stoicis statuitur. unde & hominem sapientem, qi ad legis istius normam vitam exigit suam, nihilo faciunt minorem Deo ipso. Epictetus *l. 1. c. 16.* Ὡς καλός γε τὸν λόγον, οὐδὲ χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρόψυχος. λόγῳ γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Nam mente quidem considerata, neqe diis immortalibus es deterior, aut minor. Mentis enim magnitudo non proceritate aut altitudine judicatur, sed decretis.* Vide *ad l. 3. §. 7.*

§. 3. Ἀλέξανδρος δὲ] Alexander verò, qasi à prioribus penderet. sed τὸ δὲ παραίλλοιον videtur. sicut τὸ δὲ *l. 6. §. 44.*

D Τὸ πρὸς Διογένη] Juvenalis *Sat. 8.*

Libera si dentur populo suffragia, qis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

Καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν ταυτά] lectionem si admittimus, sensus erit, *Eadem erant mentes illorum:* sive *per omnia sibi invicem consentiebant.* id qod sapientum est, & rationis rectæ, qæ una eadémqe apud omnes est, avspicium ductúmqe affectantium. qum insipientes & animi affectu & vitæ instituto, tum secum invicem, tum & à seipsis etiam dissentiant. Cæterùm Mericus Casavbonus τοῦτο legisse videtur: & Gvilielmus Xylander τοιαῦτα, cùm vertit, *ità erant eorum mentes instructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, E qæ in rerum naturas acutiùs introspicere, & sagaciùs intromittere se poterant. hunc seqor. indè ergò factum, ut cùm rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidius qicqam, qam par erat, appeterent.

Ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια; καὶ δουλεία τούτων;] Xylander, *ibi verò, qibus in rebus esset prudentia & servitus.* ut ad philosophos illos, illorúmqe perspicaciam referatur. Mericus Casavbonus ad reges ac imperatores potiùs, qos priùs dixerat, retulit. in qo calculum ei lubens contribuo meum. Verùm qòd vertit, *qousqe se extendebat error eorum, eousqe eorundem & servitus*, non F video qi possit cum avtoris verbis consistere, nisi τούτων avt τοιούτων pro τούτων substituere libuerit. Mihi nihil movendum videtur. erotematicè tantùm concipiendum existimo. Apud illos, cùm

qàm multis rebùs inſervire?

§. 4. Eadem nihilominus facturos memineris, etiamſi tu te ruperis.

§. 5. Inprimis nè commovearis. obveniunt enim ſecundùm rerum naturam univerſa: ipſe avtem pavlò pòſt, nullus, nuſqam futurus es, qomodo & Hadrianus, & Avguſtus. tum rem ipſam penitiùs intuitus, eam in ſe conſidera. ſimul memineris, probum eſſe te opor-

[a] δυλεία πόσων;

§. 4. Ὅτι [b] ἥδιον ἦγλον τὰ αὐτὰ ποιήσωσι, κἂν σὺ διαῤῥαγῇς.

§. 5. Τὸ πρῶτον, [c] μὴ ταράσσε. [d] πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλε φύσιν. κὴ [e] ὀλίγε χρόνε ἑκάσε ἐδαμε ἔση, ὥσπερ ἐδὲ Ἁδριανὸς, ἐδὲ Αὔγεσ©. ἔπειτα [f] ἀτενίσας εἰς τὸ πράγματα, ἴδε αὐτὸ, & συμμνημονεύσας, ὅτι [g] ἀγαθόν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, κὴ

a L.9.§. 29.40. l.10. §.19.
b L.7.§.71. l.12.§.26.
c L.4.§.3.l. §.§.23.l.9. §.29.37.
d L.5.§.8. 10.
e Sup.§.2.
f Sup.§.3.l. 4.§.3.
g L.7.§.15.

ANNOTATIONES.

cùm rerum naturam, ac per conſeqens uſum, non ritè aſſeqerentur, de qot rebus alioqi minùs neceſſariis, ſed qæ ipſis neceſſariæ viſæ ſunt, ſatagere illos neceſſe fuit, qòtqe rerum ſeſe ſervituti addicere? Ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀνατιθέασιν. *Una enim cum imperio multas ſibi neceſſitates compararunt.* Teles *collat. divit. & pauper.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. Notum eſt illud Philippi Macedonis, qi cùm qo loco deſtinaverat, caſtra ſtatuere, commodè non poſſet, qòd pabulum jumentis defore diceretur: Ὅσος ἡμῶν ὁ βίος ἐστὶν, inqit, εἰ καὶ πρὸς τὸν τῶν ὄνων καιρὸν ὀφείλομεν ζῆν; *Qalis vita noſtra eſt, qibus ad aſinorum opportunitatem ea eſt exigenda?* Refert Plutarchus in *Apophth.* & in *præcept. polit.* ità aſinis etiam ac jumentis inſervire rex magnus neceſſe habebat; non paſtores tantùm avt bubulci: qos ità conqerentes induxit Sophocles, reſcente eodem in *Agide*;

Τύτοις γάρ, ὅσπερ δισπότῃ δυλίυομεν,
Καὶ τῶν ὀ' ἀνάγκη καὶ σιωπᾶν κλύειν.
Famulamur iſtis, qi tamen domini ſumus,
Qamviſqe taceant, nos ea avdire eſt opus.

Contrà non eſt vulgatum minùs Socratis illud, qi ut Laërtius *l.* 2. cùm rerum venalium forum ac tabernas pertranſiret, dixiſſe fertur, Πόσων ἐγὼ χρείαν οὐκ ἔχω; *Qàm multis ego nihil opus habeo?* vel, ut Cicero *Tuſc. l.* 5. *cùm in pompa magna vis auri argentiqe ferretur, Qàm multa non deſidero? inqit.* Itaqe illa neſcio cujus in ore crebrò habebat, qæ & à Clemente Alexandrino *pædag. l.* 2. *c.* 10. lavdantur, ſed ità ut metri rationem non habuerit;

Τὰ δ' ἀργυρώματ' ἐστὶν, ἥ τε πορφύρα,
Εἰς τὰς τραγῳδὰς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον.
Argentea iſtia vaſa & ipſa purpura,
Tragicam ad pompam faciunt, ad vitam nihil.

In qam ſententiam Plutarchus *de aud. p.* 527. *C.* ubi Scopæ Theſſali dictum commemoraverat, qi à vicino è domo ſua rogatus qidpiam, qod is qi petebat, ſuperfluum ipſi ac ſupervacuum eſſe dictitabat, reſpondit, Ἀλλὰ μὴν τούτοις ἡμεῖς ἐυδαίμονες καὶ μακάριοι τοῖς περιττοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις τοῖς ἀναγκαίοις. *At vero iſta ſuperflua & ſupervacanea ſunt qæ nos divites ac beatos faciunt, non avtem neceſſaria illa.* ſubjungit, iſtud videri πομπὴν καὶ πανήγυριν μᾶλλον ἢ βίου ἐπαινοῦντος, *pompam avt panegyrin potius, qàm vitam lavdantis.* addítqe felicitatem iſtiuſmodi θεατῶν καὶ μαρτύρων, ἢ μηδὲν εἶναι, *avt nullam eſſe omnino, avt ſpectatorum, non dominorum eſſe*; certè abſqe illis nullam revera exiſtere. Itaqe πρόνοια iſta, qam hìc Marcus tangit, eadem ferè eſt cum ea qam Apoſtolus notat, *ad Rom. c.* 13. *v.* 14. ubi vetat, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας, *carnis curam habere ad explendas cupiditates.* nec abludit ab hac multùm ſolicitudo illa, cujus Marthæ illam ſedulam nimis Chriſtus inſimulat, cùm ait *Luc.* 10. *v.* 41. Ὅτι μεριμνᾷ καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεται. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. *Solicitaes & ſatagis de multis. Atqi uno opus eſt.* Vide *l.* 7. §. 20. & *l.* 9. §. 40.

Δυλεία πόσων] De regibus Solomon, & ipſe rex, *Eccleſ. c.* 5. *v.* 9. מלך לשרה נעבר *etiam rex agro ſervus eſt.* dum eum ſcilicet colendum curat. ut Chaldæus paraphraſtes. & Rohobamo Solomonis filio atqe in regno ſucceſſori conſiliarii ſeniores, *Hiſtor. Reg. l.* 3. *c.* 12. *v.* 9. תהיה עבד לעם הזה *ſervus ſis oportet populo iſti.* Siqidem, ut Avguſtinus *de Civ. Dei l.* 19. *c.* 15. *Etiam qi imperant, ſerviunt eis, qibus videntur imperare.* Itaqe non immeritò pronunciavit Antigonus, τὴν βασιλείαν, εὔδοξον εἶναι δυλείαν. *regnum eſſe nobilem ſervitutem.* Ælianus *l.* 2. *c.* 20. &, *magnam ſervitutem magnam eſſe fortunam.* Seneca *ad Polyb. c.* 26. cùm, *in maxima fortuna minima ſit licentia*, ut Cæſar apud Saluſtium in *Catilin.* Eódem facit & Senarius Græcus ille;

Εἷς ἐστι δοῦλος οἰκίας, ὁ δισπότης.
Unus familia ſervus, ipſe adeò eſt herus.

Et Hebræorum doctorum illud; המלכות היא עברות *Servitus eſt & regnum.* Ἀλλ' ἐκείνους μὲν μικροδούλους λέγε, τούτους δ', οἷς οἷόν τε, μεγαλοδούλους. *Sed illos qidem minutos ſervos appella, qi propter minutas res iſta faciunt; iſtos verò, ut digni ſunt, magnos ſervos.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ità, qod idem *l.* 4. *c.* 1. Καὶ ὁ δισύπατος & τῶν τρὶς πεπραμένων οὐδὲν διαφέρει. *Qod iterum conſul nihil differt ab iis qi ter venierunt.* Vide *l.* 10. §. 19. Sed &, qod multò gravius eſt, iiſdem ſæpenumero

— intus & in jecore agro
Naſcuntur domini.

A qos *alterni ſubeant oportet. Obſeqio ancipiti.* Perſius *Sat.* 3. & 5. & Ambroſius *Ep.* 7. *Intra ſe dominos habent: intra ſe ſervitium intolerabile patiuntur; tot dominorum, qot vitiorum ſervi.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 3. Unde Diogenis dictum; Τοὺς μὲν οἰκέτας δισπότας δυλίυειν. τοὺς δὶ φαύλυς ἐπιθυμίας. *Servos qidem dominis, malos avtem cupiditatibus ſervire.* Laërtius *l.* 6. *c.* 66. & ſicut de Roma Avguſtinus *de civit. Dei l.* 15. *c.* 4. *Urbs victrix gentium, captiva vitiorum.* Ità de Romanis Cicero *Verrin.* 3. *Judiciorum domini, cupiditatum ſervi.* ut nè illud adjiciam, qod Plinius *in Panegyr. Principes multi, civium domini, libertorum ſervi.* & qod Ambroſius *Epiſt.* 7. *Emunt ſibi dominos, captivarum ſuarum captivi.*

B *Dabo* (inqit Seneca *Epiſt.* 47.) *conſularem anicula ſervientem: dabo ancillula divitem.* Itaqe Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6, & 7. Ἔνιοι πόλεως μὲν δισπόζυσι. γυναιξὶ δὲ δυλίυυσι. *Aliqi licet civitatibus imperent, mulieribus ſervivunt.* Honeſtius tamen pavlò, qod de Perſa Plutarchus *ad præfect. indoct.* Ὁ Περσῶν βασιλεὺς πάντας ἡγεῖτο δύλυς, πλὴν τῆς ἑαυτῦ γυναικὸς, ἣν μάλιστα δισπόζης ὤφειλεν εἶναι. *Perſarum rex omnes pro ſervis habuit, excepta ſua uxore: cujus maximè debuit eſſe dominus.* Et qod Cato major, de ingenuis legitimiſqe conjugiis ſi accipias; Πάντες ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχυσιν. ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων. ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες. *Omnes homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres.* Plutarchus *Apoph. Roman.* 10. Vide *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 9. §. 38.

§. 4. Ὅτι] principium ἀνέφαλον, ſive abruptè exorſum. Hoc, inqit, animo tuo obverſetur, præſto vel tibi ad manum & ad mentem ſit, ubi hominum avt injuriis, avt flagitiis commoveri te ſenſeris, eadem facturos, etiamſi tu te indignatione confeceris.

Καὶ σὺ διαῤῥαγῇς] *etiamſi tu rumparis.* Ità Demoſthenes περὶ στεφάνε, Οὐδὲ ἂν σὺ διαῤῥαγῇς. *Neqe ſi tu rumparis.* Lucianus *Timon.* Ὅπως οἱ κόλακες ἐκεῖνοι διαῤῥαγῶσι τῷ φθόνῳ. *Ut adulatores illis invidiâ rumpantur.* Et Evnapius Ædeſio *p.* 34. Οἱ δὲ παραδυναστεύοντες ῥηγνύμενοι τῷ φθόνῳ. *Proceres aulici invidiâ dirupti.* Maro *Bucol.* 7.

— invidiâ rumpantur ut ilia Codro.

& Martialis *l.* 9. *Epigr.* 99.

Rumpatur, qisqis rumpitur invidiâ.

& *l.* 8. *Epigr.* 61.

Lives Carmus, rumpitur, furit, plorat,
Et qarit altos unde pendeat ramos.

Non abs re ipſa itaqe aberravit prorſus Mericus Caſavbonus cùm pro more noſtri idiomatis reddidit, *etſamſi tu te ſuſpenderis.* qomodo & Epictetus *l.* 2. *c.* 20. Ἀπάγξασθαί σὲ ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον. *Ad laqeum illum adigerem.* Malim tamen Marci phraſin retentam. Siqidem, ut *invidiâ*, ſic & *irâ rumpi* dicuntur, qi excandeſcentiæ ſuæ indulgent nimis. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 13. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σε μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι. *Cum verò te calidam poſcente puer non avdierit, avt, ſi avdierit, tepidiuſculam attulerit, id non ferre graviter, nec diſrumpi iracundiâ.* de ebrio Baſilius Cæſar. *Homil.* 1. Λοιδορεῖται, τύπτει, ἀπειλεῖ, διώμυται, βοᾷ, διαῤῥήγνυται. *Conviciatur, verberat, minatur, dejerat, vociferatur, rumpitur.* Libanius *vit. ſua.* Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι. Morellus, *qi ex ſententia magiſtratuum angebantur.* imò, *qi eorum qi in magiſtratu conſtituti gloriâ, dum invident, rumpuntur.* Plavtus *Bacchid.* 4. 2.

P A. *Suffiatus ille huc veniet.* P L. *diruptum velim.*

Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Rumperis & latras.

De dolore pariter Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 12. *Non deterreor periculo, ſc. diſrumpor dolore.* & *l.* 4. *Ep.* 16. *Unum omnia poſſe, diſrumpuntur ii, qi me aliqid poſſe doluerunt.* Eodem ſenſu τὸ διαπρίσθαι uſurpatum Lucæ *Act. c.* 7. *v.* 54. de qo alibi diximus. ſed & *findi* Perſio *Sat.* 3.

— tu gelida vitrea bilis:
Findor. —

i.e. ῥήγνυμαι τῷ χόλῳ, κὴ λυκῶ. Iſaacus Caſavbonus.

§. 5. Ὀλίγε χρόνε ὁδοὶς ἐδαμοῦ ἔσῃ] qod uſitatiùs ac plenius ἐντὸς ὀλίγε χρόνε dicitur. qaſi dicat, annon ad breviculum temporis ſpatium perpeti potes? ſicut Pſaltes *Pſal.* 37. *v.* 10. *adhuc pavlulum, & improbus non erit.* ità Marcus hìc; *Adhuc pavlulum, & ipſe non eris.* qid avtem intereſt, tu, an ille, tollaris? vide *l.* 7. §. 79. At Mericus Caſavbonus legiſſe videtur,

a L. 5. §. 3. l. 7. §. 55.
b L. 3. §. 6. l. 4. §. 32. l. 10. §. 12. l. 11. §. 9.
c L. 7. §. 3.
d L. 7. §. 69.
e L. 7. §. 18. 23.
f L. 4. §. 3. l. 5. §. 23.
* ὅτι οὐχὶ f. al. ὀπονεμήσας.
g L. 7. §. 1. l. 9. §. 35.
h L. 4. §. 44.
i Inf. §. 6.
k Inf. §. 45. l. 5. §. 1. 4. 34.
l L. 5. §. 36. l. 7. §. 54.
m L. 5. §. 16.
n L. 6. §. 50, 51.
o L. 2. §. 17. l. 3. §. 4.
p L. 2. §. 3, 4.
q L. 7. §. 13.
r L. 5. §. 20. 34.
* ἦγι Mer.
s Sup. §. 6.
t L. 6. §. 49.
* - τῦδι Mer.

a τί δ' ἀνθρώπῳ ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ποιῆξον τοῦτο βεβαίως καὶ ἀπαθῶς, καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιότατον φαίνεταί σοι. μόνον b ἀμεταστρεπτί. καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιότατον φαίνεταί σοι. μόνον c εὐμενῶς, καὶ ἀδημόνως, καὶ d ἀνυποκρίτως.

§. 6. e Ἡ τῶν ὅλων φύσις ἓν ἔργον ἔχει, τὸ ὠφελῆσαι δὲ ὄντα ἐκεῖ μεταβῆναι, μεταβάλλειν, ἄρειν ἔνθεν καὶ ἐκεῖ φέρειν. f πάντα τροπαί. * ἀχ ὥστε φοβηθῆναι, ε μή τι καινόν. h πάντα συνήθη. ἀλλὰ καὶ i ἴσαι ἀποτεμήσεις.

§. 7. k Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ ἀοδάσῃ. φύσις ἡ λογικὴ ἐυοδεῖ, l ἐν μὲν φαντασίαις, μήτε ψεύδει, μήτε ἀδήλῳ συγκαταπεθεμένη. m τὰς ὁρμὰς ἡ ἔπὶ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνει. n τὰς ὀρέξεις ἡ καὶ ἐγκλίσεις τὰ ἐφ' ἡμῖν μόνον πεποιημένη. o τὸ ἡ ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ὀπονεμόμενον πᾶν ἀσπαζομένη. p μέρος γάρ ἀυτῆς ἐστιν. ὡς ἡ τοῦ φύλλου φύσις τῆς τοῦ φυτοῦ φύσεως. πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἡ τοῦ φύλλου φύσις μέρος ἐστὶ φύσεως καὶ ἀναισθήτου, καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμένης. ἡ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, q μέρος ἐστὶ r ἀνεμποδίστου φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας. * εἴγε s ἴσως καὶ καθ' ἀξίαν τὰς t μεριστὰς χρόνων, οὐσίας, αἰτίου, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται, σκόπει ἡ, μὴ εἰ τὸ ὡσὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ πάντας ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα * τὰ ἡ πρὸς ἀθρόα τοῦ ἑτέρου.

tere. quod avtem hominis à te natura exigit, hoc conſtanter facito, qódqe juſtiſſimum videbitur, loqitor; placidè duntaxat, modeſtè, citráqe diſſimulationem.

§. 6. Univerſi natura hoc ſolenne habet; qæ iſtîc exiſtunt illò transferre, res mutare, hinc tollere, illîc deponere, omnia vices has ſubeunt: uſitata ſunt omnia, ut metuendum non ſit, neqid novi emergat. Siremps deniqe omnibus de iſtis lex.

§. 7. Natura omnis ſeſe proſperè procedente acqieſcit, proſperè avtem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falſò, nec incertò aſſentitur, impulſus ſuos ad opera, qæ ſocietatem juvent, ſola dirigit, appetitiones & averſationes ad ea ſola, qæ in nobis ſita ſunt, adhibet, à rerum natura deniqe qicqid aſſignatum fuerit, amplectitur. hujus enim pars eſt, ut folii natura pars naturæ eſt arboris. hoc tantùm intereſt, qod ibi folii natura pars eſt naturæ ſenſûs rationiſqe exortis, & impedimento obnoxiæ. cùm hominis natura pars ſit naturæ impediri neſciæ, rationalis, juſtæ. hæc avtem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & caſus ex æqo diſtribuit ſingulis qibúſqe pro uniuſcujuſqe dignitate. id qod deprehendere licebit, ſi non ſeorſim unum aliqod in re ulla conſideraveris, ſed iſtius omnia cum alterius alicujus confertim ſumptis contuleris.

§. 8.

ANNOTATIONES.

tur, ὀλίγῳ ὀδαμοῦ ἴσαι. cùm vertit, *intra tempus breviſſimum cuncta finem habitura ſunt; nec cujuſqam ultra memoria erit.* qi & *Africanum* pro *Adriano* cur ſubſtituerit neſcio, cùm & Baſilienſis & Lugdunenſis Ἀδριανὸς, exhibeant.

Πρόσεχον τοῦτο ἀμεταστρεπτί] *ita ut te nevſiqam à faciendo dimoveri aut revocari patiaris.* ita *l.* 10. §. 12. Ἀμεταστρεπτί ταύτῃ χωρεῖν. *Conſtanter eis progredi.* Clemens *Strom. lib.* 5. *pag.* 548. *D.* Μαθόντες δὲ ἆρα τῆς ἀληθείας τὴν ὁδὸν, ἰυθεῖαν βαδίζωμεν ἀμεταστρεπτί. *Cum didicerimus viam veritatis, recta ingrediamur, minimè nos retro convertentes.* Plato *de legib. l.* 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. *Malorum conſvetudinem fuge, ita ut non reſpicias converſus.*

§. 6. Μεταπιθισαι] Naſo *met. l.* 15.

--- cùm ſint huc forſitan illa,
Hæc tranſlata illuc; ſummâ tamen omnia conſtant.

Μεταβάλλειν] Vide *l.* 7. §. 18. 23. & *l.* 9. §. 33.

Πάντα τροπαί] omiſit clavſulam hanc interpres Anglicanus. Naſo *Met. l.* 15.

--- omnia verti
Cernimus. ---

Sic *l.* 9. §. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ. *In tranſmutatione univerſa exiſtunt.* Sed & ἀμφοτερικώτερον etiam in abſtracto, ut iſtic, ſic *lib.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.* & *lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Alteratione mundus conſtat.*

Οὐκ ὥστε φοβηθῆναι, μή τι καινόν. πάντα συνήθη] tranſpoſita videntur iſta, qibus rerum tranſpoſitionem alternatim fieri ſolitam deſcribit Marcus: mihi ſic collocanda videntur; πάντα τροπαί. πάντα συνήθη. ὥστε οὐχὶ φοβηθῆναι, μή τι καινόν. receptam lectionem Xylander dum ſeqitur, Marci textum convellit & diſtrahit. Vide *l.* 7. §. 1, 58. & *l.* 9. §. 35.

Ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις] i. e. τὰ ἀποτεμόμενα, ut *l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 6. qæ ex lege qaſi qadam divina aſſignantur cuique, paria eadémqe ſunt. Siqidem, ut Rex ſapientiſſimus, *Eccleſ. c.* 9. *v.* 2. *Eadem omnibus eveniunt; juſtis, injuſtis; mundis, immundis; piis, impiis; ſummis, infimis,* &c. Et Seneca *Ep.* 107. *ideo nulli querenda, qia paria ſunt omnibus. nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. aqum autem jus eſt, non qô omnes uſi ſint, ſed qod omnibus latum eſt.* vide *infrà* §. 43. vel etiam ita ſunt æqaliter proportione, non Arithmeticâ, ſed Geometricâ diſtributa, ut unicuiqe id qod eſt ipſi congruum maximè & conſentaneum attribuatur. ut *l.* 5. §. 30. & *infra* §. 7.

§. 7. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ ἐυοδεῖ] Sufficit hoc naturæ ſive creaturæ cuiqe, ſi munus ſibi proprium ac peculiare exeqatur, bonum ſibi congruum & conſentaneum aſſeqatur. Siqidem, ut philoſophus, *Ethic. Evdem. l.* 1. *c.* 8. Τὸ φάναι πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαί ἐυός τινος ἀγαθοῦ, οὐκ ἀληθὲς. ἕκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται. *Affirmare omnia entia bonum aliqod appetere. Verum id qidem. Unumqodqe enim proprium bonum expetit.* & in hoc igitur acqieſcit.

Φύσις δὲ λογικὴ ἐυοδεῖ] Ità natura rationalis tunc proſperè A agit, cùm munia ſibi propria & peculiaria obit, qalia ſunt qæ iſtic Marcus recenſet. Nam ἐυοδία, ἐυπραξία. Heſychius. vide *l.* 5. §. 14, 34. pro eo avtem qod ἐυοδεῖν Marcus iſtic, ἐυοδοῦσθαι dixit Joannes Apoſtolus *Epiſt. ad Gajum* v. 2. Περὶ πάντων εὔχομαί σε ἐυοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς ἐυοδοῦταί σου ἡ ψυχή. *In primis opto ut proſperè agas & valeas, ſicut proſpere agit anima tua.*

Τὰς ὀρέξεις καὶ ἐγκλίσεις τὰ ἐφ' ἡμῖν μόνον] Hoc eſt qod paſſim inculcat Epictetus *Enchir. c.* 1, & 2. *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. & 27. & *l.* 2. *c.* 13. & *l.* 3. *c.* 24. & *l.* 4. *c.* 1, 4, 10. alibi. huc avtem plurimum facit, qod inter alia *l.* 4. *c.* 1. ἐλεύθερον ſive liberum hominem eum definit, ᾧ αἱ ὁρμαὶ ἀνεμπόδιστοι. αἱ ὀρέξεις ἐπιτευκτικαί. αἱ ἐγκλίσεις ἀπερίπτωτοι. *Cujus appetitiones non impediuntur, deſideria non fruſtrantur, averſationes non ſunt irritæ.*

Εἴγε] ἤγι Mericus Caſavbonus. rectè. ut de natura univerſali, ſive anima univerſi, cujus portio qædam anima hominis cujuſvis eſt, intelligatur.

Ἴσως καὶ καθ' ἀξίαν τὰς μεριστὰς] ità *ſuprà* §. 6. ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις. *Siremps omnibus de iſtis lex.* Verùm eſt æqalitas iſta, ut Ariſtoteles loqitur, *Ethic. l.* 5. *c.* 7. ἡ καὶὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν, *ſecundum proportionem geometricam.* in qa τὸ καθ' ἀξίαν cum primis ratio habetur. Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες καθ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. *Jus in diſtributionibus pro dignitate qadam oportere eſſe omnes confitentur.* Plato *leg. l.* 6. *p.* 859. *d.* Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐσὶ τῷ μὲν μείζοσι πλείω, τῷ δὲ ἐλάττοσι σμικρότερα νέμει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὰν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ. *Jovis enim judicium eſt. Hic ſanè majori plura, minori pauciora tribuit: utriſque videlicet ſecundùm eorum naturam moderata.*

Μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ πάντας, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα. τῷ δὲ πρὸς ἀθρόα] divulſa vitiatáqe iſta Mericus Caſavbonus feliciter, mutatione leviſſimâ, reſtituit, legendo, τὰ πάντα τῇδε πρὸς ἀθρόα τῷ ἑτέρῳ. Proportionis iſtius, inqit, æqalitatem deprehendas licet, non ſi unum aliqod in unoqoqe conſideres; ſed ſi iſtius qæqe, cum alterius cujuſqam affectibus ac dotibus à natura eidem collatis univerſis ſimul ſumptis conferas. qod eſſe proportionis geometricæ monet philoſophus *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 7. & Evdem. *l.* 4. *c.* 2. Ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. *Propterea qod in geometrica evenit: ut eandem totum ad totum rationem habeat, qam habet alterutrum ad alterutrum.* Itaqe Avguſtinus *de ver. relig. c.* 40. *Tota ſimul conſideranda ſunt, ſi velimus rectè judicare.* Plinius *l.* 4. *Ep.* 14. *Sapiens & ſubtilis* (rerum æſtimator) *debet non diverſis conferre diverſa, ſed ſingula expendere, nec deterius aliqid putare, qod eſt in ſuo genere perfectum.* Ità ſiqidem unumqodqe in ſuo genere perfectum exiſtere patefiet, nec muſcæ avt culici magis qicqam deeſſe, qod ad muſcæ culiciſve naturam ac conſtitutionem pertineat, qàm elephanti avt leoni: verúmqe deprehendetur Plinianum illud, *l.* 11. *cap.* 2. *Rerum naturam nuſqam magis, qàm in minimis, totam eſſe.* Siqidem de cunctis naturæ operibus

§.8. Adeò es illiteratus, ut nec legere possis. at potes contumeliâ abstinere; potes voluptate & dolore superiorem te præstare, potes gloriolam nihili facere, potes stupidis & ingratis non succensere, imò & illorum curam gerere.

§.9. Nemo, avt vitam avlicam, avt tuam etiam, insimulantem te avdiat.

§. 10. Pœnitentia est suiipsius reprehensio qædam, ut qi utile aliqid omiserit. bonum avtem qódqe necessariò etiam est utile; qódqe est ejusmodi, id viro bono probóqe curæ esse oportet. at neminem virum bonum probúmqe pœnituerit, qòd voluptatem unqam ullam omiserit. neqe utile itaqe, neqe bonum voluptas est.

§.8. a Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεσιν. ἀλλὰ ὕβρεν a L.3.§.14. ἀνείργειν ἔξεσιν. ἀλλὰ b ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερ- b L.2.§.17. l.5.§.15. ρεῖν ἔξεσιν. ἀλλὰ c δοξαρίᾳ ὑπεράνω εἶναι ἔξεσιν. c L.4.§.3. ἀλλὰ d ἀναισθήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμοῦσθαι, προσέπι d L.2.§.1.l. 9.§.42. e κήδεσθαι αὐτῶ ἔξεσιν. e L.3.§.4.l. 7.§.22.70.

§.9. Μηκέτι σε μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομέ- f L.5.§.16. νε τὸν ἐν αὐλῇ βίον, μηδὲ * τὸν σεαυτοῦ. * σὺ Lug.

§.10. g Ἡ μετάνοιά ἐσιν ἐπίληψις ἧς ἑαυτοῦ, g Sup. §.2. l.12.§.16. ὡς h χρήσιμόν τι παρεικότος. τὸ γὰρ ἀγαθὸν χρήσι- h L.6.§.45. μόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἀτιμελήσεον αὐτὸ τῷ ἀγαθῷ & καλῷ ἀνδρί. i ἰδεὶς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ i Inf. §.39. l.5.§.15. μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονῇ τινα παρῆκέναι. ὅτε ἄρα χρήσιμον, ὅτε ἀγαθὸν ἡδονή.

§. 11.

ANNOTATIONES.

bus dici potest qod de partibus humani corporis Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 79. Τῷ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἴσχει, ὥσπερ καὶ τὸ μέγιστον. *Minima corporis pars eadem omnia habet qa & maxima.* & rursus: ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἔνι τὰ μέρεα. *In minima parte omnes insunt.* In hanc mentem Galenus, *de usu part. lib.* 17. *cap.* 1. ubi insignissimum illud summéqe mirandum prædicaverat artificium, qod in humani corporis fabrica deprehenditur. Ἐναργῆ, inqit, τὰ τῆς φύσεώς ἐσι κατὰ πάντα τὰ ζῶια. μὴ γὰρ δὴ καὶ' ἄνθρωπον ὑπολάβῃς μόνον εἶναι τοσαύτην τέχνην, ὅσην ὁ πρόσθεν ἐξηγήσατο λόγος, ἀλλ' ὅ, τι περ ἂν ἰδίλοις ἕτερον ζῶον, ἴσην ἐνδείξεται σοφίαν τε ἅμα καὶ τέχνην τῆ δημιουργῆ. καὶ ὅσῳ γ' ἂν ἦ μικρότερον, τοσούτῳ μείζονα παρίξει τὸ θαῦμα, καθάπερ ὅσα διασημαίνουσι ἐν μικραῖς ὑσίαις οἱ δημιουργοί. *Natura verò opera in omnibus animantibus sunt perspicua. Neqe enim existimes in solo homine tantam ineesse artem, qantam sermo superior explicuit, sed qodcunqe aliud animal dissecare velis, parem in eo artem Opificis ac sapientiam reperies: & qanto ipsum minus fuerit, tanto majorem tibi admirationem excitabit: qod declarant opifices, qum in corporibus parvis aliqid insculpunt.* Cui concinit & Plinius loco suprà memorato: *Restant*, inqit, *immensa subtilitatis animalia, nusqam alibi spectatiore natura rerum artificio.* In culice hic instat, in pulice ille; videri dignissimus uterqe: qibus & ex Plutarcho *de solert. animal. p.* 967. *D.* formicam licet adjungas. Οὐδὲν οὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μειζόνων καὶ καλλιόνων κάλλιπρον, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ζαγόνι καθαρᾷ πάσης ἐντεσιν ἀρετῆς ἔμφασις. *Nullum ita exiguum habet natura magnarum & pulcrarum rerum speculum, sed tanqam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum.* Qin & Tertullianus *de anima c.* 10. *Hoc magis credas, si Deum recogites tantum artificem in modicis, qantum & in maximis.* Eundem vide sis *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 13, & 14. Ambrosius *Hexam, l.* 6. *c.* 6. *Mirabilis igitur natura in maximis: mirabilis etiam in minimis. Sicut enim non minùs plana camporum, qàm montium alta miramur; nec plùs altitudinem cedri stupemus, qàm vitis avt olea brevis fœcunditatem: ità non amplius miror elephantum, qia procerus est, qàm murem, qia terribilis elephanto est. est enim donata prærogativa qadam singulis creaturis, ut qibusdam privilegiis propriis fulciantur.* Avtor deniqe *qæstionum Vet. ac Nov. Test.* qæ Avgustini nomine prostant, *qæst.* 123. *An qia præstantior est homo caeteris animalibus, idcirco illa imperfecta dicenda sunt? avt qia sanctis angeli non sunt qod est Deus, imperfecti sunt? absit. omnia enim pro locis & gradibus suis firma & perfecta sunt, ut impleant id ad qod facta sunt.*

§.8. Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεσιν] Rectè ista Mericus Casavbonus à superioribus, qibus vitiosè cohæserant, separavit; novæqe hinc periochæ initium dedit. vide *l.* 3. §. 14. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67.

Οὐκ ἔξεσι] *non est otium.* Casavbonus per negotia non licet. vel etiam, *non potes*, non datur. adeò forsan es rudis & illiteratus, ut nec legere qidem qeas. qanqam de vita avlica qod sequitur, si ad hanc periochen pertinet, à qa tamen Xylander, Lugdunensis, Casavbonus ipse sejungunt, illi potiùs interpretationi favere videtur. forsan enim vitam avlicam cavillantem inducit, qasi per eam Scriptorum evolvendi facultas avt opportunitas negetur. Verum alio illud qod sequitur, pertinere videtur.

§.9. Τὸν ἐν αὐλῇ βίον] vide *lib.* 5. §. 16. Flaccus *lib.* 1. *Epist.* 17.

Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Stultus uterqe locum immeritum cavillatur iniqé.
In culpa est animus, qi se non effugit unqam.

Seneca *Ep.* 50. *Dicimus, Non ego ambitiosus sum; sed nemo aliter Roma potest vivere. non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. qid nos decipimus? non est extrinsecus malum nostrum: intra nos est, in visceribus ipsis sedet.* Et *Epist.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem locus confert. animus est qi commendat omnia. vidi ego in villa hilari & amæna mœstos; vidi in media solitudine occupatis similes.* vide *l.* 4. §. 3.

Μηδὲ τὸν σεαυτοῦ] qasi dicat, sorte tuâ contentus agas. qod Apostolus *ad Philipp. c.* 4. *v.* 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. *Didici, in qibus sum, iis contentus esse.* nam qòd Lugdunensis exhibet, μηδὲ σὺ ἑαυτῶ, nec navci est.

§. 10. Ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ] *pœnitentia*, inqit, *est suiipsius reprehensio.* vide *l.* 12. §. 16. ubi non reprehensio sui tantùm, sed condemnatio etiam dicitur. Ex Gallo Asinio, & Largio Licinio, Gellius *noct. Attic. l.* 17. *c.* 1. *Pœnitere tum dicere solemus, cùm qa ipsi fecimus, avt qa de nostra voluntate nostróqe consilio facta, ea nobis post incipiunt displicere, sententiamqe in eis nostram demutamus.* Plutarchus *de tranq.* ex Evripidis *Oreest.* & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 24.

Ἡ σύνεσις, ἅτι σύνοιδα δεινὰ εἰργασμένος,
οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν μελαμέλειαν, ἀιμάσσουσα
ἀεὶ καὶ νύσσουσα ἐναπολείπει. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀναιρεῖ λύπας
ὁ λόγος. τὴν δὲ μετάνοιαν αὐτὸς ἐργάζεται δακνομένην σὺν αἰσχύνῃ τῆς ψυχῆς, καὶ κολαζομένην ὑφ' αὑτῆς. ὡς γὰρ οἱ ῥιγῶντες, ἢ ἠπιάλοις ἢ πυρετοῖς * διακναιόμενοι * [διακναιόμενοι Gesnerus. sed ità Galenus *de affect. dign.* & *cur. c.* 6. πυρετῷ διακναιόμενοι.] τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους μᾶλλον ἐνοχλοῦνται, καὶ κάκιον ἔχουσιν. οὕτως ἑλαφροτέρας ἔχει τὰς τυχηρὰς τὰς λύπας, ὥσπερ ἔξωθεν ἐπιφερομένας. τὸ δ',

Οὐτις ἐμοὶ τῶν * ἄλλος ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς, [* ἄλλων vulgo perperam] ἐπιθημίμενον. τοῖς ἁμαρτανομένοις ἔνδοθεν ἐξ αὐτοῦ, βαρύτερον ποιεῖ τῷ αἰσχρῷ τὸ ἀλγεινόν.

Conscientia, sum enim mihi conscius de male perpetratis, instar ulceris in corpore, pœnitentiam relinqit in anima lancinantem jugiter ac pervellentem. Nam cùm alias omnes tristitias ratio tollere solita sit, pœnitentiam hac eadem cum pudore, qasi mordicus impetentem sese atqe excarnificantem promovet. Qemadmodum porrò qi rigente febre perfrigescunt, avt æstuante exuruntur, acrius infestiusqe afficiuntur, qam qi æstu rigoréve exterius hac eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent sortita & temeraria, utpote adventitias. Atqi illud,

Nemo mihi alius inculpandus est, sed ego ipse:
cum sceleribus perpetratis succlamari flebiliter solet, græve suapte naturâ vulnus, gravius etiam facit, atqe altius adigit.

Ὡς χρήσιμόν τι παρεικότος] Est tamen pœnitentia reprehensio sui, tam de malo admisso, qàm de bono omisso. Verùm ad Marci propositum, membrum alterum sufficerat.

Ἀγαθὸν χρήσιμόν τι] Stoicum hoc dogma, nihil utile nisi qod bonum & honestum. Laërtius *l.* 7. *Zenone c.* 98. 99. & Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Πᾶν ἀγαθὸν συμφέρον εἶναι, καὶ λυτιτελὲς καὶ χρήσιμον. χρήσιμον, ὅτι χρείαν ὠφελείας παρίσχεται. sive ὅτι ἐν τῇ χρείᾳ ὠφέλιμον. *Bonum omne conducens, & lucrum adferens, & commodum. Utile, qod usum præstet utilitatis.* Socrates apud Platonem *polit. l.* 5. Κάλλισα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται, καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium avtem turpe.* Idémqe in *Alcib.* 1. *pag.* 438. *A.* Τὰ μὲν δίκαια, καλά. τὰ δὲ καλὰ, ἀγαθά. τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέρει. τὰ δίκαια ἄρα συμφέροντά ἐσιν. *Justa qidem esse pulcra, pulcra verò esse bona, bona vero conferunt. Justa igitur utilia sunt.* Cicero *Offic. l.* 2. §. 9, 10. *Summâ qidem avtoritate philosophi, qicqid justum sit, id etiam utile esse censent: itémqe qod honestum, idem esse justum. ex qo efficitur, ut, qicqid honestum sit, idem sit utile. in qo verbo lapsa consvetudo deflexit de via; sentiimqe eò deducta est, vt honestatem ab utilitate secerneret, & constitueret honestum aliqod, qod utile non esset: qâ nulla pernicies major hominum vitæ potuit afferri.* vide tamen hac de re porticûs argutiolas, *ad lib.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 45.

Μετανοήσειεν ἐπὶ τῷ ἡδονῇ τινα παρεικέναι] indè probare vult voluptatem nec bonum esse, nec utile; qòd probus nemo de voluptate ulla neglecta omissâve, pœnitentiâ tangatur: sicut *l.* 5. §. 15. idem indè concludit, qòd eandem despexisse ac spreviſſe laudi sæpe atqe decori habeatur.

§. 12.

a L.3. §.11. §. 11. a Τοῦτο τί ἐστιν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ
b L.4. §.21. ἰδίᾳ κατασκευῇ. b τί μὲν τὸ ὑσιῶδες αὐτοῦ καὶ
ὑλικόν. τί δὲ τὸ αὐτιῶδες. τί δὲ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ.
πόσον δὲ χρόνον ὑφίσα᾽).

c L.5.§.1. §. 12. c Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀ-
d L.5.§.16. l.7.§.55. ναμιμνήσκου, ὅτι d κατὰ τὴν κατασκευήν σου ἐστὶ,
e L.5.§.15. Inf.§.26. 45,46. l.9. §.23. καὶ e κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν, τὸ πράξεως
κοινωνικὰς ἀποδιδόναι. τὸ δὲ καθεύδειν, κοινὸν
καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. ὃ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ,
f L.5.§.9. g L.10.§.9. h L.7.§.62. l.9.§.18.l. 11.§.18. τοῦτο οἰκειότερον, καὶ σπουδαιότερον, καὶ δὴ f καὶ
εὐσυνειδητότερον.

i Sup.§.1.l. 7.§.26. §. 13. Διηνεκῶς καὶ ἐσὶ πάσης εἰ οἷόν τε φαν-
τασίας, g φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτι-
κεύεσθαι.

* ἢ γ. Lug. εἰ Cas. ἢ καὶ f. vel ὁ γ. * [γὰρ] τινα δ. ἔχων f. §. 14. h Ὧ, ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ
προλεγε. ἔστω τινα δόγματα ἔχει i περὶ ἀγα-
θῶν καὶ κακῶν; * ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου καὶ τῶν
ποιητικῶν ἑκατέρου, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θα-
νάτου, ζωῆς τοιάδε * τινὰ δόγματα ἔχειν, k ἐὰν
θαυμαστὸν ἢ ξένον μοι δόξῃ, ἐὰν * τὸ δὲ τινα
ποιῇ. καὶ μεμνήσομαι, ὅτι l ἀναγκάζει) ἕτως
ποιεῖν.

* Μιμνήσκομαι Lug. m L.4.§.6. l.12.§.16. §. 15. * Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ m αἰ-
σχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, ἕτως

§. 11. Hoc qidnam in ſe eſt ex conſtitutione ſuâ? qænam illius ſubſtantia ſive materia? qæ forma? qid in mundo facit? qamdiu conſiſtit?

§. 12. Qando ſomnum gravatim excutis, reminiſcere, & conditioni tuæ & naturæ humanæ conſentaneum eſſe, ut actiones ad communitatem conducentes edas, cùm dormire etiam brutis animantibus commune ſit. qod avtem eſt naturæ cujuſque conſentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius eſt utiqe.

§. 13. Aſſiduè, in omni, qantum potes, viſo menti oblato, conſidera, qænam ejus natura, ad mores qid faciat, qid in ſe habeat veritatis.

§. 14. Ubi qenqam conveneris, ſtatim tu tecum, Iſte qænam habet de bonis malíſqe decreta? qi enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriuſqe, vel de fama & ignominia, morte & vitâ, decreta iſtiuſmodi habeat, ſi hujuſmodi fecerit, nihil mihi mirum novúmqe videbitur. ſimul & hoc ſuccurret, neceſſariò facere illum qæ facit.

§. 15. Memineris, æqè turpe eſſe mirari qenqam tanqam de re inſveta, qod ea mundus, qo-

ANNOTATIONES.

§. 11. Τοῦτο τί ἐστιν] vide *ad l.* 3. §. 11.

§. 12. Ὅταν ἐξ ὕπνου] vide *ad l.* 5. §. 1.

Κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν] Cicero *de fin. lib.* 5. *Apparet nos ad agendum eſſe natos. Itaqe appetit animus ſemper aliqid agere. Ibidem.* Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ. *Et in opere bonum ipſum, & id qod bene eſt, videtur conſiſtere.* Ariſtoteles *ethic. l.* 1. *c.* 6. vide *l.* 9. §. 16.

Τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων] Ariſtoteles *ethic. lib.* 1. *c.* 13. tanqam dictum vulgò jactatum refert, ὑδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς ἐυδαίμονας τῶν ἀθλίων. *nihil per vitam dimidiam diſtare felices infelicibus. qia nimirum vitæ pars dimidia edormitur.* Ὕπνος γάρ, ὥσπερ τελώνης, τὸ ἥμισυ B ἀφαιρεῖ τοῦ βίου. *Somnus enim, qaſi vectigalis exactor, avſert dimidiam vitæ partem.* Ariſto apud Plutarchum *de ign.* & *aq. pag.* 958. *D.* Καὶ τὸν ἥμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαιρεῖται χρόνον. *Dimidium vitæ tempus nobiſcum dividit.* Clemens Alexandrinus *pædag. lib.* 2. *c.* 9. *Vitam nobiſcum dividit ſomnus.* Seneca *Epiſt.* 117. & ità, *dimidium ex hoc* (qod videmur vivere) *edormitur.* Idem *Ep.* 99. (vide *ad lib.* 4. §. 50.) Per ſomnum ergò nihil felices ab infelicibus diſtare dicit ex vulgi ſententia Ariſtoteles: at Marcus iſtic, nihil homines à jumentis. Siqidem, Ἀργία ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ἢ λίγιστα σπουδαία καὶ φαύλη. *Otium ſomnus eſt animæ, qa vel bona vel mala dicitur.* C Ariſtoteles *ibidem* & *c.* 8. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖ ὁ καθεύδων. *Nihil boni facit qi dormit.* Itaqe Plato *leg. l.* 7. Κοιμώμενος ἀνδρὸς ἀνδρὸς ἄξιος, ὑδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. *Dormiens homo nullus ullius eſt pretii, non magis qam qi non vivit.* Καὶ γὰρ αἰσθητεῖ ὁ ὑπνῶν, ὥσπερ καὶ ὁ θανών. *Nam is qi dormit ſine ſenſu eſt, ſicuti is qi eſt mortuus.* Euſtathius *ad Il.* Ψ'. & Plinius *præfat. hiſt. nat. Vita profecto vigilia eſt. Et revera plus vigilare, plus vivere eſt. Qid enim tam mortis ſimile qàm dormientis aſpectus? qid tam vitæ plenum, qàm forma vigilantis?* Petrus Chryſologus *ſerm.* 24.

Ὃ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ] vide *lib.* 5. §. 9. Ariſtoteles *hiſt. ani-* D *mal. l.* 8. *c.* 1. Τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ. *Qod ſecundùm naturam eſt, ſuave eſt.* & *c.* 2. Πρὸς φιλὶς ἑκάστῳ τὸ κατὰ φύσιν. *Carum & ſuave eſt cuiqe, qod per naturam habetur.*

§. 13. Φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι] Seneca *Epiſt.* 89. *Philoſophiæ tres partes eſſe dixerunt & maximi & plurimi avtores: moralem, naturalem, & rationalem, prima componit animum; ſecunda rerum naturam ſcrutatur: tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, nè pro vero falſa ſurrepant.* His ergò tribus monet uti Marcus, qatenus id commodè poteſt, ad unumqodqe, qod imaginatio ſuggeſſerit. At Xylander iſta cum ſeqentibus conjungit, qaſi dixerit Marcus; *Ubi de natura, affectibus, avt aliis rebus diſſerere cum qopiam contigerit,* &c. qam contextûs ſeriem verba ipſa nevtiqam admittunt. Lugdunenſis avtem hoc loco periochas ità diſpoſuit, ut Medeæ Abſyrtum nobis repræſentare voluiſſe videatur.

§. 14. Ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς] Lugdunenſis ἢ γὰρ. forſan ἢ καὶ. nam τὸ γὰρ ex proximo membro irrepſiſſe huc videtur.

Τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχειν] lego τοιάδε [γάρ] τινα δόγματα ἔχων. Sedi ſuæ cavſſali reſtitutâ, & pro verbo ſubſtituto participio, orationis ſerie id poſcente. poteſt & priore lo-

A co ὁ γὰρ legi, ut ſententia continuetur ſic, ὁ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης &c. —τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων. *qi enim de voluptate ac dolore, &c. dogmata habet iſtiuſmodi*, eſſe nimirum iſta bona vel mala, non avtem adiaphora. Hæc Xylander cùm non animadverteret à Marci mente iſtic plurimùm aberravit. De hoc avtem ſubjecto, vide *lib.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26, 61. & *ſuprà* §. 1.

Ἀναγκάζεται ὕτως ποιεῖν.] Ità *l.* 10. §. 30. βιάζεται. *cogitur facere qod facit.* non à vi aliqa externa, ſed à principio interno, falſo nimirum dogmate, pravo perverſóqe judicio. nec diſſimili modo Lucilius apud Varronem *Orig. Lat. l.* 4.

Vis eſt vita, vides, qa nos facere omnia cogit.

B qò tamen nevtiqam ſpectare cum Douſa cenſeo verſiculum apud Gnomologum illum,

Βίος καλεῖται δ', ὃς βίᾳ περίζεται.

Sive ut Grotius legit,

Βίος κέκληται δ', ὅτι βίᾳ περίζεται.

Vi qia paratur vita, vita dicitur.

vel potiùs,

Vi qia paratur victus, vita dicitur.

Cæterùm dilutè nimìs, & præter Marci mentem Xylander, *cogitabo, ità opus eſſe fieri.* Vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 27, 57. & *l.* 7. §. 62, 63. Certè Tertullianus *de anim. c.* 16. *Id qod accidit ex ſerpentis inſtinctu, exinde moleviſſe & coadoleviſſe in anima, ad inſtar jam naturalitatis, qia ſtatim in natura primordio acciderit.* Et Bernardus *de grat. & lib. arb. Corruit homo de poſſe non peccare in non poſſe non peccare, amiſſâ ex toto conſilii libertate. itemqe de poſſe non turbari, in non poſſe non turbari, amiſſâ ex toto complaciti libertate.* De populo ſuo Jeremias *c.* 13. *v.* 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus poteſt maculas ſuas? ei ſi hoc potuerint, etiam vos poſſetis bene facere, qi malè facere edocti eſtis.* Et de Maſſilienſibus ſuis Salvianus *de provid. lib.* 6. *c.* 14. *Inveteratâ in nobis malorum omnium labe, aliter jam non vitioſi eſſe non poſſumus, niſi ut omnino non ſimus.*

§. 15. Μέμνησο] Μεμνήσομαι Lugdunenſis editor. *cogitabo* Xylander, qi antegreſſis annectit. Sed illud malo. ſicut *lib.* 2. §. 4. & *mox* §. 16. in priore avtem μεμνήσομαι, nì vitioſum fuerit, tranſitus eſt à perſona ad perſonam. de qo *ad lib.* 6. §. 50. diximus.

Αἰσχρὸν ξενίζεσθαι] Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem qa fit in vobis ad veſtri experimentum percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis accideret.* Iſocaſius ſub Leone Magno Qæſtor, in judicio cùm ſiſteretur, monenti præfecto, videret qo in ſtatu conſtitutus eſſet, Ὁρῶ, inqit, καὶ ὑ ξενίζομαι, ὅτι ἄνθρωπος ὢν, ἀνθρωπίναις περιπέπτωκα συμφοραῖς. *Video, & non tanqam de re inſveta miror, qòd, homo cùm ſim, in humanas inciderim calamitates.* Zonaras *Annal. tom.* 3. vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 12. §. 1.

Εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει] Jacobus *Epiſt. c.* 3. *v.* 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; *Num poteſt ficus oleas edere, avt vitis ficus?* Et Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 7. *v.* 26. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ

τρι-

qorum ferax est, profert; ac mirari qenqam, qòd ficus ficus ferat, avt mirari medicum, qòd qis febricitaverit, gubernatorem, qòd ventus adversus flaverit.

§. 16. Memineris, æqè tibi liberum esse sententiam mutare & corrigenti parere, atqe in re cepta ulla persistere. etenim & hæc tua est operatio, utpote qæ juxta intentionem judiciúmqe tuum, atqe adeò ex animi etiam tui sententiâ perficiatur.

§. 17. Si tui istud est arbitrii, cur facis? sin alterius, qem incusas? atomos, an Deos? insani utrumqe est. neminem igitur est incusandum.

[a] εἰ ὁ κόσμος πάδε πνὰ φέρει, ὧν ἐστι φορός. ἢ ἰατρῷ ἢ Ϛ κυβερνήτῃ, αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πεπύρεχεν ἔτος, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν. a L.4. §.29. l.12.§.1.13.

§. 16. Μέμνησο, ὅτι Ϛ [b] τὸ μεταθέσθαι Ϛ ἔπεσθαι τῷ διορθοῦντι, ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι. * σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν * σὴν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, Ϛ δὴ Ϛ κατὰ νοῦν τὸν σὸν περαινομένη. b L.4. §. 12. * σὴ Lug. * σὴν Idem.

§. 17. Εἰ μὲν ἀπὶ σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ ἢ [c] ἐπ' ἄλλῳ, τίνι μέμφῃ; τοῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη. [d] ἑδενὶ μεμπτέον. εἰ μὲν γὰρ δύνῃ. c L.4. §.3 l. 12.§.24. d L.12.§. 12.

ANNOTATIONES.

τριβόλων σῦκα; ὅτω πᾶν δίνδρον ἀγαθὸν, καρπὺς κυλὺς ποιεῖ. τὸ δὶ σαπρὸν δίνδρον καρπὺς πονηρὺς ποιεῖ. εἰ δύναται δίνδρον ἀγαθὸν καρπὺς πονηρὺς ποιεῖν, εἰδὶ δίνδρον σαπρὸν καρπὺς κυλὺς ποιεῖν. *Num colligunt ex spinis uvam, avt ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris avtem arbor fert fructus putres. Non potest arbor bona fructus malos ferre, neqe arbor mala fructus bonos ferre.* Ἕκαστον γὰρ δίνδρον ἐκ τῦ ἰδίυ καρπῦ γινώσκεται. *Unaqaqe enim arbor ex fructu suo cognoscitur.* Luc. *c.* 6. *v.* 44. qia nimirum ἕκαστον καρπὸν ἴδιον φέρει. *qavis suum fert fructum.* Moses *Genes. c.* 1. *v.* 11. vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 12. §. 16.

Τῶν ἐστι φορός] Qid enim malis moribus in mundo provenit uberius? avt cujusnam rei, qàm impietatis, improbitatis, impuritatis, pravitatis, feracior est orbis universus? Plavtus *Trinum.* 1. 1.

— mores mali
Qasi herba irrigua, succrevere uberrimè.
Neqe qicqam vile nunc est, nisi mores mali:
Eorum liceat messem metere maximam.

Flaccus *l.* 1. *Epist.* 2.

Seditione, dolis, scelere, atqe libidine, & irâ
Iliacos intra muros peccatur & extra.

Juvenalis *sat.* 13.

Qe tam festa dies, ut esset prodere furem,
Perfidiam, fravdes, atqe omni ex crimine lucrum
Qæsitum, & partos gladio vel pyxide nummos?

Vide in sacra pagina sanctorum qerelas, *Psal.* 12. & 14. Jer. *c.* 9. Mich. *c.* 7. &c. Itaqe Synesius *de provident.* 1. *pag.* 102. Ἐν γε τῷ τόπῳ τῶν κακῶν, ἢ θαυμαστὸν εἶναι κακὰ, ἀλλὰ θαυμαστὸν, εἴ τι καὶ μὴ τοιῦτον ἐνταῦθα. τῦτο γὰρ μάτοιον καὶ ἀλλότριον. *In malorum sedibus mala versari mirum non est, sed id mirum, si qidpiam hic sit, qod non ejusmodi esse videatur: nam hoc inqilinum & alienum.* qomodo Diodorus Siculus *l.* 18. *pag.* 659. *C.* Παράδοξόν ἐστιν, ὐκ εἰ γεγονέ τι παρὰλογον, ἀλλ' εἰ μὴ πᾶν ἐστι τὸ γινόμενον ἀνέλπιστον. *Non si qid prater rationem accidit, sed si non omne qod contingit, insperatum est, id verò mirum & insolens fuerit.* Et Juvenalis *sat.* prænotatâ:

Egregium sanctumqe virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, & mirantis jam sub aratro
Piscibus inventis, & fœta comparo mula.
Rari qippe boni vix sunt numero totidem, qot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Ubi pro *mirantis*, qidam *mirandis* legi volunt; ego (si qid mutandum fuerit) mutatione leviori *liranti* malim. Varro *de re rustic. lib.* 1. *c.* 29. *Tertiò cùm arant jacto semine, boves lirare dicuntur*; id est, *cùm tabellis additis ad vomerem, simul & satum frumentum operiunt in porcis, & sulcant fossas, qò pluvia aqa delabatur.* vide & Plinium *hist. nat. l.* 18. *c.* 20.

§. 16. Τὸ μεταθέσθαι] *animi sententiam mutare.* Ità Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 15. homini ad se inediâ tollendum mente obfirmato, Εἰ μὲν ὀρθῶς ἔκρινας, ἰδὲ συνεργῦμεν. εἰ δ' ἀλόγως ἔκρινας, μεταθοῦ. *Nam si recte decrevisti, te adjuvabimus: sin perperam statuisti, muta consilium.* Et Gregorius Nazianzenus *ad Episcop.* 150. Οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει. ἀλλ' ἡ τῦ κακῦ τήρησις, τὴν ἀπώλειαν. *Sententia mutatio turpe nihil continet. mali avtem observatio exitium.* indè Dionysius Heracleota ὁ μεταθέμενος, *transfuga*, dictus, ut Laertius *l.* 5. *c.* 93. in Heraclid. & in Zenon. *l.* 7. *c.* 166. ὁ μεταθέμενος εἰς ἡδονήν, qia nimirum ἀντιμερὺς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα καὶ ἀντιμεταμφιάσας, exuta virtutis stolâ, adversâmqe planè indutus, à Stoica secta jam senex ad Epicuream transilivit. de qo itaqe festivè Timon in *Sillis*;

Ἡνίκ' ἔχρην δῦναι, νῦν ἄρχεται ἡδύνεσθαι.
Ille voluptati se tradit, jam moriturus.

Athenæus *dipnosoph. l.* 7. *pag.* 281. *E.* apud qem malè *transpositorem* vertit Dalechampius, cùm *immutatum* potiùs reddere debuerit. qod & Casavbonus monuit. *ad Athen. l.* 10. *c.* 10. vide *ad l.* 4. §. 12. & *l.* 6. §. 21, 29. Cæterum de vocabulo isto à scrupis calculisve lusoriis traducto fusiùs alibi egimur.

Ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι] æqè liberum est, inqit, qódqe animum ingenuum nihilò magis dedeceat, verum docenti, ubi erraverit qis, obsequi, atqe rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, constanter libereqe insistere. Corrigere nimirum vult absurdum qorundam errorem, qi *qod semel imbiberint, nolunt deponere,* (ut Cyprianus *l.* 2. *Ep.* 1.) & *pervicaciam constantia loco habentes, rectiora monenti parere servile ducunt ac illiberale.* Adversus cujusmodi homines sese accingit & Epictetus loco superiùs memorato. Ὅταν ἀκούσωσί τινες τῶν τοιῶν λόγων, ὅτι βέβαιον εἶναι δεῖ, καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύσει καὶ ἀνεπάναγκες. τὰ δὲ ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαστὰ, δῦλα, ἀλλότρια φαντάζονται, ὅτι δεῖ πάντῃ τῷ κριθέντι ὑπ' αὐτῶν ἀπαραβάτως ἐμμένειν. ἀλλὰ πρῶτον ὀγκὶς εἶναι δεῖ τὸ κεκριμένον. θέλω γὰρ εἶναί τόνους ἐν σώματι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνοντι. ἂν δέ μοι φρενητικῷ τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃς, καὶ ἀλαζονεύῃ ἐπ' αὐτοῖς, ἐρῶ σοι, ὅτι, ἄνθρωπε, ζήτει τὸν θεραπεύοντα. τῦτο δὲ οὐκ εἰσὶ τόνοι, ἀλλ' ἀτονία. *Qidam cùm disputationes has audiunt, constantem esse oportere, ac voluntatem qidem esse liberam, & cogi non posse, catera verò & prohiberi & cogi posse, servilia, atqe alicna esse putant, qicqid à se decretum fuerit, in eo pertinaciter esse perseverandum. Verùm decretum in primis rectum esse oportet. Volo enim nervos esse in corpore; sed ut in sano corpore. Sed si furiosè te habere nervos ostentes, de iisqe glorieris, dicam tibi, homo qare medicum. Nam isti nervi non sunt, sed enervatio. Non enim, qia rigidum aliqid, ideo rectum; nec qia stupidum est, ideo sanum;* Avgustinus *de civit. Dei l.* 14. *c.* 10. Verùm pergit Epictetus, & ubi pervicacium qorundam exempla proposuerat, ὡς ὐκ ἔστι μεταθοῦναι, qi à re semel proposita nullâ ratione adduci sese patiantur, ex eis ait tandem se intellexisse, qidnam velit pervulgatum illud, Μωρὸν ὅτι πεῖσαι, ὅτι ῥᾴξαι ἐστι. *Stultum est neqe mutari neqe rumpi posse.* qod Volphius cur mutandum censeat, nihil video. Mox: Κίκριται, inqit, καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι. ἀλλ' ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ ὐκ ὄντα, τοσῦτῳ πλείονος ἀλλεβάρυ δέονται. *Decrevi. Etiam furentes. Sed qò constantius decernunt ea qa non sunt, eo majore veratri copia eis opus est.* — ὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκρικέναι, καὶ τὸ μὴ μεταθέσθαι. ὅτοι οἱ μανικοὶ τόνοι, ὐχ ὑγιεινοί. ἀποθανεῖν θέλω, ἂν με τῦτο ἀναγκάσῃς. διὰ τί ἄνθρωπε; τί ἐγένετο; κέκρικα. ἐνώθην ὅτι ἡ κέκρικας; ἐμὲ ἀπεκτεῖναι. *Non satis est te decrevisse, ac à proposito non recedere. His sunt furiosorum nervi, non hominis sani. Emori volo, si me ad istud coegeris. Qamobrem homo? Qid accidit? decrevi. Salvus sum, qod non decrevisti me occidere.* Clavdit tandem dissertationem his verbis. Ὥσπερ ἐν νοσοῦντι καὶ ῥευματιζομένῳ σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῦτα, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκεῖνα ῥέπει τὸ ῥεῦμα. ὕτω καὶ ἀνθρώπῃ; ψυχῇ, ὅπου μὲν κλίνῃ, ἄδηλον ἔχει ὅταν δὲ καὶ τόνῳ προσῇ τῷ κλίματι τῦτο καὶ τῇ ῥοπῇ, τότε γίνεται τὸ κακὸν ἀδοκήτου καὶ ἀπροσδοκήτου. *Ut enim in agroto corpore & fluxionibus obnoxio humor alius in hanc, alias in illam defertur partem: sic animus imbecillus, qo qidem inclinet incertum est; cùm autem ad inclinationem atqe impetum illum etiam nervi accesserint, tum malum ejusmodi fit, cui nec auxilium ferri, nec adhiberi medicina qeat.* Itaqe Synesius *de regno*: *pag.* 3. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ἰσχυρογνώμων, αἰσχυνόμενος ὁμολογίαν ἀγνοίας, καὶ κεδαίνει γνῶτιν ἐκ μελισσίας, ὥδε δέεται λόγων ἰατρῶν, ἀλλ' αὐτὸς αὐ φάσκων σοφὸς, ὅτι κολάστεως. *Contra qi in delictis pervicax est, qem confessa ignorantia disfrudet, cautius ex respiscentia consilium non lucratur, neqe verborum medicamento, sed, ut sapiens dixerit, castigatione opus habet.* vide *ad l.* 1. §. 16.

Σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὺν ὁρμὴν] Lugdunensis melius σὴ, & σὴν. deesse tamen forsan videatur, ἀρκεῖ σοι, avt tale aliqid. *Sufficit tibi operatio tua juxta animi tui impetum judicimqe & mentem ipsam peracta.* verùm distinctio interjecta integram faciet sententiam. lego igitur, σὴ γὰρ ἐνέργεια, καὶ τὴν σὴν ὁρμὴν &c. *tua enim est operatio & ista, utpote intentioni tua consentanea.* &c.

§. 17. Εἰ μὲν ἐπὶ σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς;] Novam hinc periocham orditur & Anglus interpres & editor Lugdunensis. possúntqe revera aliò, qàm qò priora illa, referri. *Siqidem tui,* inqit, *est arbitrii aliqid facere vel omittere, cur facis qod non probas, sive in qo non acquiescis? sin alieni,* non tui, *est, de aliis, sive Deis, sive atomis,* hoc est, rerum principiis, juxta

δύνασαι, διόρθωσον τόδε πρᾶγμα αὐτό. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, πρὸς τί ἔτι σοι φίλον τὸ μέμψασθαι; [a] εἰκῇ γὰρ ἁδὲν ποιητέον.

§. 18. [b] Ἐξω δὲ κόσμου τὸ ἀποθανὸν ἢ πίπτει. εἰ ὧδε μένει καὶ [c] μεταβάλλει, ὧδε καὶ [d] διαλύεται, εἰς τὰ ἴδια ἀ στοιχεῖα ἐστι δὲ κόσμου καὶ σά. καὶ αὐτὰ δὲ [e] μεταβάλλει, καὶ [f] ἢ γογγύζει.

§. 19 [g] Ἕκαστον πρός τι γέγονεν, ἵππος, ἄμπελος. τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος * ἐρεῖ, πρὸς * τί ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ δὲ πρός τί; τὸ ἡδεσθαι; ἴδε εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

§. 20. [h] Ἡ φύσις ἐσόχασαι ἑκάστου, ἁδὲν

[a] L. 2. §. 5. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2.
[b] L. 4. §. 23. Inf. §. 50.
[c] L. 5. §. 13.
[d] L. 4. §. 32. Inf. §. 25.
[e] L. 2. §. 17. l. 9. §. 19.
[f] L. 2. §. 3.
[g] L. 5. §. 1.
* ἄφες πρός τι f.
* τί i. γέγονε Lug.
[h] L. 2. §. 4. l. 6. §. 49.

siquidem enim potes, rem potes, rem ipsam corrige. sin minùs, qid tibi qeri profuerit? nihil avtem est agendum frustra.

§. 18. Nihil qod moritur, mundo excidit. istîc avtem si manet ac mutat, istîc & in sua, qæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.

§. 19. Ad opus aliqod natum est unumqodqe, puta, equs, vitis. qid miraris? sol etiam ipse, Diiqe reliqi ad opus aliqod extitere. tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

§. 20. Natura rei cujusqe rationem habet; tam finem

ANNOTATIONES.

Democritum & Epicurum, *frustrà qereris:* frustrà avtem facere aliqid, insipientis, cum illis litigare, etiam insanientis. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 12. §. 12, 24.

§. 18. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν ἢ πίπτει] Lucretius *l.* 3.

Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper: & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec qidqam in barathrum, nec tartara decidit atra.

Pythagoras apud Nasonem *Metam. l.* 15.

Non perit in tanto qidqam, mihi credite, mundo,
Sed variat mutatqe vices: nasciqe vocatur,
Incipere esse aliud, qam qod fuit antè; moriqe
Desinere illud idem. —

Ennius Epicharmo de Terra apud Varronem *de ling. Lat. l.* 4, & 8.

Qa dedit, illa capit, neqe dispendi facit bilum.

Pacuvius *Chryse*, de Æthere;

— omnia is animat, format, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in se omnia.

Maro itidem *Georg. l.* 4.

Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum: sed viva volare
Sideris in numerum, atqe alto succedere cælo.

Ubi Servius: *Dissolvi cuncta & redire rursus in originem suam. nec morti. id est, perditioni locum esse. nihil est enim, qod perire funditus possit, cùm sit τὸ πᾶν. id est omne, in qod redeunt universa resoluta. res avtem hæc qa mors vocatur, non est mors; qippe qa nihil perire faciat; sed resolutio.* Et Macrobius *in somn. l.* 2. *c.* 12. *Constat secundùm veræ rationis assertionem, qam nec Virgilius ignoravit, nihil intra virum mundum perire, sed eorum qa interire videntur, solam mutari speciem: & illud in originem suam, atqe in ipsa elementa remeare, qod tale, qale fuit, esse desierit.* Seneca *Ep.* 36. *Cogita nihil eorum, qæ ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qa prodierunt ac mox processura sunt, recondantur, consumi. desinunt ista, non pereunt.* & mox: *Observa orbem rerum in se remeantium: videbis in hoc mundo nihil extingui, sed vicibus descendere ac resurgere. æstas abit; sed alter annus illam adducit: hyems cecidit; referent illam sui menses: solem nox obruit, sed ipsam statim dies abigit. stellarum iste decursus, qicqid præterierit, repetit. pars cæli levatur assiduè, pars mergitur.* Et *qæst. nat. l.* 3. *c.* 9. *Nihil deficit, qod in se redit.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 8. *Rerum natura nihil dicitur perdere, qia qicqid illi avellitur, ad illam redit: nec perire qicqam potest, qod qò excidat non habet, sed eodem revolvitur, unde discedit.* Tatianus denique *adv. Græc. pag.* 146. Ὥσπερ γὰρ οὐκ ὢν, πρὶν ἢ γενέσθαι, τίς ἡμᾶς οὐκ ἐγίνωσκον, μόνον δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς σωματικῆς ὕλης ὑπῆρχον. γεγονὼς δέ, ὁ μὲν πάλαι, διὰ τῆς γενέσεως, τὸ εἶναι πεπίστευκα. τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ γενόμενος, καὶ διὰ θανάτου μηκέτι ὢν, αὖθίς τε μηκέτ' ἐσόμενος, ἔσομαι πάλιν, ὥσπερ μὴ πάλαι γεγονὼς, εἶτα γεννηθείς. καὶ πῦρ ἐξαφανίσῃ πᾶν τὸ σαρκίον, ἐξαλμισθέντων τὴν ὕλην, ὁ κόσμος κεχώρηκεν. κἂν ἐν πολεμοῖς, κἂν ἐν θαλάσσαις ἐκδαπανηθῶ, κἂν ὑπὸ θηρίων διαπασθῶ, ταμείοις ἐναποκείμαι πλουσίου δεσπότου. *Quoniam sicut ignorabam qis essem antequam nascerer, cùm nullus adhuc essem: solum avtem in subjecto materia carnis existebam, deinde genitus qi olim non eram, ipsa generatione essentia mea fidem habeo: ita natus, & per mortem ad non esse reductus, atqe iterum conspicuus oculis denuo existam. Qamvis enim caro tota incendio consumatur, materiam tamen evaporatam mundus excipit: qanqam avt in fluviis avt mari contabescam, avt à feris dilanier, condor tamen in penu prædivitis domini.* qæ verba perperam distincta interpres pessimè accepit. vide *l.* 4. §. 4, 5, 23, 46. & *l.* 5. §. 4. & *infrà* §. 50.

Διαλύεται εἰς τὰ ἴδια] Lucretius *l.* 1.

Huc accedit, uti qaqe in sua corpora rursum
Dissolvat natura, neqe ad nihilum interimat res.

Seneca *Ep.* 71. *Qicqid est, non erit: nec peribit, sed dissolvetur, nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur, ad ulteriora non prospicit mens hebes.* vide *l.* 9. §. 33.

Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει] Naso *Met. l.* 15.

— omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt. resolutaqe tellus
In liqidas rarescit aqas: tenuatur in auras,
Aeraqe humor habet: dempto qoqe pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Indè retro redeunt: idemqe retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hinc in aqas: tellus glomerata cogitur undâ.

Vide *l.* 4. §. 40.

§. 19. Καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, πρὸς τί ἔργον γέγονα] Ità Basilienſis. at Lugdunenſis ἐρεῖ πρὸς τί ἔργον γέγονε. poteſt dicere cujus rei cauſſa factus eſt Xylander. *de ſe dicet, alicujus gratiâ factus ſum* Caſavbonus. qid ſi legas, καὶ ὁ ἥλιος ἄρα πρός τι γέγονε. *etiam ſol utiqe alicujus rei gratiâ extitit.*

Καὶ οἱ λοιποὶ θεοί] Sidera nimirum, qæ animata eſſe putabant, & Deorum loco habebant. vide *l.* 9. §. 35. & *l.* 12. §. 28. Ità & ſapientes Ægyptii, θεοὺς εἶναι ἥλιον καὶ σελήνην, *ſolem & lunam deos eſſe.* Laërtius *proœm.* & Pythagoras, Ἥλιόν τε καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, οὕτως θεούς. *Solem & lunam & reliqa ſidera deos eſſe.* Idem *l.* 8. De ſole Heraclitus *ad Hermodor. Ep.* 1. Αἴθοι, θεῶν μάρτυρες; ἔργα δεῖ μαρτυρεῖν, ὅτι ἥλιος. νὺξ αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαρτυρεῖσιν. ὥραι αὐτῷ μάρτυρες. γῆ ὅλη καρποφορεῖσα μάρτυς. σελήνης ὁ κύκλος ἐκείνου ἔργον, οὐράνιος μαρτυρία. *Ut lapides etiam ſint deorum teſtes. Opera teſtimonium perhibere debent ut ſolis. Nox & dies de eo teſtantur. Qatuor anni diſcrimina teſtimonium ei ferunt. Terra univerſa fructum producens teſtis eſt. Luna circulus illius opus, cæleſte teſtimonium.* Imò teſtimonium perhibent iſta omnia ſolis conditori, non ſoli. vide *Pſal.* 8. *v.* 1, 3. & *Pſal.* 19. *v.* 1, 2, 6. & *Pſal.* 74. *v.* 16, 17. & *Pſal.* 104. *v.* 19. & *Act. c.* 14. *v.* 14. Vide tamen, ſi operæ pretium id videbitur, *de ſole* Apoſtatæ impii Juliani Imperatoris *orationem* avtore dignam. Plato in *Cratylo*, à Theodoreto adductus *therapevt. l.* 3. *tom.* 4. *pag.* 507. *A.* Φείσονταί μοι οἱ πρῶτοι ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους ἡγεῖσθαι θεοὺς, ὥσπερ οὖν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅτε δὲ αὐτὰ ὁρῶντες ἰόντα ἀθρόως καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως, τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπωνόμασαν. *Videntur mihi Græci primi mortalium deos hos ſolos cenſuiſſe, qos hodie barbarorum permulti, ſolem videlicet, & lunam, terram, ſtellas & cælum. Hæc igitur curſu qodam euntia cùm viderent, ab hac currendi natura deos nominarunt.* Clemens item in *protrept. pag.* 16. *A.* Οἱ μὲν γὰρ ἐυθέως ἀμφὶ τὴν ὁρατὴν θέαν ἀπατώμενοι, καὶ ὄψει μόνῃ πιστεύοντες, τῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις ἐκπεθεώμενοι, ἐθαύμασάν τε, καὶ ἐξεθέωσαν, θεοὺς ἐκ τοῦ θεῖν ὀνομάσαντες τοὺς ἀστέρας. καὶ προσεκύνησαν ἥλιον, ὡς Ἰνδοί. καὶ σελήνην, ὡς Φρύγες. &c. *Alii enim ſtatim in cælo contemplando decepti, & ſoli viſui credentes, motus aſtrorum contemplantes, admirati ſunt; aſtra deos (nempe θεοὺς ἀπὸ τοῦ θεῖν, hoc eſt, à curſu) nominantes, & ſolem adorarunt, ut Indi: & lunam, ut Phryges. &c.*

Σὺ δὲ πρὸς τί; τὸ ἡδέσθαι;] vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 9. §. 9.

§. 20. Ἡ φύσις ἐσόχασαι ἑκάστου] *natura finem ſuum habet in rei uniuſcujuſqe fine* Caſavbonus. ut σοχάζεσθαι hic ſit collimare. at Xylander *conſilium iniit.* ad Marci mentem propiùs, *rationem habet.* hoc eſt enim σοχάζεσθαι Marco iſtîc: ut *l.* 1. §. 9. τὸ σοχαστικὸν τῶν φίλων. vide ibi adnotata. Tertullianus *adv. Marc. l.* 2. *c.* 5. *Universa Deus disponendo præscivit, & præsciendo disposuit.* Cyprianus *Epiſt.* 3. ubi Domini Servatoris illud ex Matth. *c.* 10. *v.* 29. lavdâſſet. nec paſſerculum qidem, qi aſſario dimidio veneat, citra Dei nutum ad terram decidere. *Cùm Chriſtus nec minima fieri ſine voluntate Dei dicat; exiſtimat aliqis & ſumma & magna, avt non ſciente, avt non permittente, in Eccleſia Dei fieri?* Trithemius *ad Cæſar. qæſt.* 8. *Magna divinæ providentiæ commendatio, qæ non ſolùm hominum curam habet, ſed avium qoqe minutarum.* Hieronymus qidem *in Abacuc. c.* 1. *v.* 14. *Sicut in hominibus etiam per ſingulos Dei currit providentia; ſic in cæteris animalibus generalem qidem diſpoſitionem & ordinem curſumqe rerum intelligere poſſumus.* v. g. *qomodo naſcatur piſcium multitudo & vivat in aqis, qomodo reptilia & qadrupedia oriantur in terra, & qibus alantur cibis? Cæterùm abſurdum eſt ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula qot naſcan-*

finem, qàm ortum & durationem, qod attinet: qemadmodum & is qi pilam mittit, pilæ pariter rationem habet. ecqid avtem pilæ, vel surſum missæ boni, vel descendenti cadentiqe mali? ecqid & bullæ vel consistenti boni, vel subsidenti mali? de lucerna idem dictum sit.

§. 21. Inverte corpus tuum, atqe inspice, qale sit, ubi senuerit; qale sit, ubi morbidum fuerit; qale sit, spiritum ubi efflaverit. brevis avtem est vitæ & qi celebratur, & qi commemorat pariter, & qi commemoratur. adhæc & in plagæ istius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neqe omnes inter se consentiunt, neqe qisqam sibi. deniqe terra omnis puncti instar habet.

§. 22. Animum adverte præsenti vel decreto, vel

τι ἔλαττον τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τι, καὶ διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν. [a] πότ' ἂν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ ἐπὶ πλωκοῦ; ἢ ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεστώσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὸ ὅμοιον ἐπὶ καὶ ἐπὶ λύχνου.

§. 21. *Ἔκστρεψον, καὶ θεάσῃ οἷόν ἐστι, γηράσαν ἢ οἷον γένεται, νοσῆσαν ἢ, * πεπνευσάν. [b] Βραχύβιον ἢ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινόμενος, καὶ ὁ μνημονεύων καὶ ὁ μνημονεύόμενος. πρόσεπε ἢ καὶ [c] ἐν γωνίᾳ τούτου ἢ κλίματος, καὶ [d] ἁδὲ σύμπαντα πάντες συμφωνῆσι, καὶ [e] ἁδὲ αὐτὸς πὶ ἑαυτῷ. καὶ [f] ὅλη ἢ ἡ γῆ σιγμή.

§. 22. [g] Πρόσεχε [h] τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι,

a L.7.§.23. l.9.§.17.l. 10.§.5.l.12. §.23.36.
* Ἔκστρεψον Lug. Στρέψον Annot. L.3.§.11. Sup.§.11.l. 11.§.17.
* σάν, ε, καὶ ἀποπνεῦσαν f.L.9.§.2.
b L.3.§.10.
c L.7.§.6.l.10. §.34.
c L.3.§.10. l.6.§.36.
d L.4.§.3. l.11.§.18.
e L.3.§.4. Inf.§.53.
f L.4.§.3.l. 10.§.17.
g L.4.§.32. l.9.§.22.
h L.5.§.10. l.9.§.6.

ANNOTATIONES.

scantur culices, qótve moriantur; qa cimicum & pulicum, & musciarum sit in terra multitudo; qanti pisces in aqa natent; & qi de minoribus majorum præda cedere debeant. Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium qàm irrationabilium providentiam esse dicentes. At Bernardus *de grat. & lib. arb. Attingit illa* (sapientia divina) *à fine ad finem: hoc est, à maximo angelo usqe ad minimum vermiculum: ab ortu creatura usqe ad finem destinatum à creatore, sive in qem urget natura, sive qem accelerat causa, sive qem concedit gratia; dum nihil horum evenit, qod non prout vult, patentis præordinet providentiâ. Attingit avtem, non qidem mobili discursione, vel subjecta creatura qasi officiali administratione, sed substantiali qadam & ubiqe præsenti fortitudine, qâ utiqe universa potentissimè movet, ordinat, administrat.* Adjici poterat qod de *capillis numeratis* Christus Matth. *cap.* 10. *v.* 30. de *folio ab arbore cadente* Bernardus *conc. solen.* 8, & 99. Trithemius *ubi suprà.* vide *ad l.* 7. §. 31. Seneca *qæst. natur. l.* 3. *c.* 29. *Sive anima est mundus, sive corpus; naturâ gubernante, ut arbores, ut sata, ab initio ejus usqe ad exitum, qicqid facere, qicqid pati debeat, inclusum est; ut in semine omnis futuri ratio hominis comprehensa est; totius enim corporis & sequentis ætatis in parvo occultóqe lineamenta sunt. Sic origo mundi, non minùs solem & lunam & vices siderum, & animalium ortus, qàm qibus mutarentur terrena, continuit.*

Τῆς ἀπολήξεως] Fuscus apud M. Senecam, *Svasor.* 2. *Statuta nascentibus in finem vitæ dies est. Habebit qisqe qantum illi dies primus ascripsit.* L. Seneca *ad Marc. c.* 20. sic *lib.* 6. §. 49. Ἀφόρισμα. *Assignatum est tibi.* & *l.* 12. §. 23. Ὅροι δίδωσιν. *Terminum assignat.* vide *l.* 2. §. 4.

Ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν] Sejungunt ista à superioribus Gvilielmus Xylander & Mericus Casavbonus. mihi continuanda prorsus videntur. qemadmodum, inqit, qi pilam mittit rationem apud se habet, non tantùm qomodo motus ille ineatur, sed qà feratur, & qo loco terminetur; sive qà permeet pila, qò pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura consilium iniit, non de ortu tantùm, sed de obitu etiam, ac progressu cujusqe rei. Plavtus alio, nec ab hoc tamen prorsùs abhorrenti, sentiu, *Captiv. prolog.*

Enimvero Di nos qasi pilas homines habent.

Τί δὲ ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ] vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 24.

Τῇ πομφόλυγι] Notum est proverbium, *Homo bulla.* qod Varro retulit, *præfat. in libr. de re rust.* Apud Lucianum Charon Mercurio *pag.* 355. Ἐθέλω γάρ σοι εἰπεῖν ὥστινι ἐοικέναι μοι ἔδοξαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁ βίος ἅπας αὐτῶν. ἤδη ποτὲ πομφολυγας, ἐν ὕδατι ἐθέασω, ὑπὸ χειμῶνος τινὸς καταράττοντος ἀνισταμένας; τὰς φυσαλίδας λέγω, ἀφ' ὧν συναγείρεται ὁ ἀφρός; ἐκείνων τοίνυν αἱ μὲν τινες μικραὶ εἰσι, καὶ αὐτίκα ἐκραγεῖσαι ἀπέσβησαν, αἱ δ' ἐπὶ πλεῖον διαρκοῦσι, καὶ προσχωρησῶν αὐταῖς τῶν ἄλλων αὖται ὑπερφυσώμεναι, εἰς μέγιστον ὄγκον αἴρονται, εἶτα μέντοι κἀκείναι πάντως ἐξερράγησάν ποτε. ἢ γὰρ ὅλον τε ἄλλως γενέσθαι. τοῦτό ἐστιν ὁ ἀνθρώπων βίος. ἅπαντες ὑπὸ πνεύματος ἐμπεφυσημένοι, οἱ μὲν μείζως, οἱ δὲ ἐλάττως, καὶ οἱ μὲν ὀλιγοχρόνιον ἔχοντι καὶ ὠκύμορον τὸ φύσημα, οἱ δὲ ἅμα τῷ ξυνῆναι ἐπαύσαντο. πᾶσι δ' οὖν ἀποῤῥαγῆναι ἀναγκαῖον. *Volo igitur dicere tibi, cuinam assimiles homines mihi videantur eorumqe vita omnis. Vidistin' aliqando bullas illas, torrente cum strepitu scaturiente exsurgentes: flatuosos dico tumores ex qibus spuma cogitur? Illarum igitur alia qidem parva sunt, qæ protinus ruptæ evanescunt: alia verò diutius durant, sibiqe adjunctis aliis vehementer intumescunt, ac in maximum tumorem attolluntur: ac tandem aliqando illæ etiam prorsus ruptæ dissolvuntur. Neqe enim secus fieri potest. Hæc tibi hominum vita. Singuli flatu tumescunt, hi majores, illi minores, atqe alii momentaneam mòxqe deficientem inflationem habent: alii simul atqe constituti sunt, desistunt. Itaqe omnes rumpi necesse est.*

Ἐπὶ λύχνου] Seneca *Epist.* 41. *Rogo, non stultissimum dicas, si qis existimet lucernæ pejus esse cùm extincta est, qam antequam accenderetur? Nos qoqe accendimur & extinguimur: media illo tempore aliqid patimur. utrinqe verò alta securitas est. qid refert utrùm non incipias, an desinas? utriusqe rei hic est effectus, non esse.*

§. 21. Ἔκστρεψον] ἔστρεψον Lugdunensis editio. unde *annotator* Στρέψον. *convertito te.* Omnino præter Marci mentem. Qi vult non ut ipse se convertat qis; sed ut illud potiùs, in qo cogitationes defixas habet, non tam *convertat*, avt *circumvertat*, ut Casavbonus, qàm *invertat*, qò naturam ejus penitiùs introspiciat & perspectam habeat. Aristophanes.

Ἔκστρεψον ὡς τάχιστα τὰς σαυτῆς τρόπους.

Inverte qàm celerrimè mores tuos.

Ubi *Schol.* Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐνυπαμένων ἱματίων καὶ ἐκστρεφομένων. ἐκστρέψαι δὲ ἱμάτιον, τὸ ἀλλάξαι τὸ πρὸς τὸ ἔσω μέρος, ἔξω. *Dictum hoc per translationem ductam à sordidis vestibus, qa invertuntur. Nam ἐκστρέψαι ἱμάτιον significat mutare vestis illam partem qa est intus, ita ut pars interior fiat exterior.* Eadem & Svidas. vide *l.* 3. §. 11. Verùm ibi de re qavis, istic de corpore humano, ipsóqe cumprimis cujusqe proprio agere videtur. Boëthius *consol. l.* 3. *c.* 8. *Qod si, ut Aristoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus, illud Alcibiadis superficie tenus pulcerrimum corpus, turpissimum videretur? igitur te pulcrum videri non tua natura, sed oculorum spectantium reddit infirmitas. qi nimirum, si interiora intueri valerent, aliter planè censerent.* Allusit ad vulpis maximè morem de qa Plutarchus in *Collat. aqat. & terrestr. pag.* 977. *B.* Ἡ δ' ἀλώπηξ ἁλοῦσα, ἐυθὺς ἐκτρέπεται. πίθυκι γὰρ δι' ἐντονίαν καὶ ὑγρότητα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ στρέφειν, ὥστε, τῶν ἐντὸς, ἐκτὸς γενομένων, ἀποπίπτειν τὸ ἄγκιστρον. *Vulpes capta statim extra vertit corporis interiora, qod ei ob robur & flexibilitatem datum est, itaqe hamum ejicit.* qanqam de scolopendra idem refert avtor idem *de sera vindicta. p.* 567. *B.* Τούτους ἀνάγκασαν ἐκτρέπεσθαι τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπεῖσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπεται ἑαυτάς. *Illos coegerunt interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes se & flectentes, qomodo marinæ scolopendræ hamo vorato se volventes invertunt.* idem vult nos mente ac cogitatione facere, cùm ad corpus animum adjecerimus.

Πεπνευσάν] vitiosum videtur. forsan ἀποπνεῦσαν fuerat. ut *l.* 9. *c.* 2. ἀποπνεῦσαι. corpus, inqit, considera, qale fiat, vel morbo languidum, vel senectute emarcidum, vel ab anima jam derelictum.

Βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν] Annotator Lugdunensis qo codice usus, nescio. βραχὺς ὁ βίος καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. sed fortè, inqit, βραχύβιον. qæ Marci vox est. Certè si qa exemplaria eam lectionem adfirmarent, legerem libens, βραχὺς ὁ βίος. βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. vide *l.* 4. §. 16, & 33. & *lib.* 7. §. 5.

Ἐν γωνίᾳ] vide *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3.

Ἡ γῆ σιγμή] vide *l.* 4. §. 3.

§. 22. Πρόσεχε] Potest hæc perioche non uno modo intelligi. Potest enim sumi qasi moneat Marcus, qodnam debeat esse τῆς προσοχῆς sive ἐπιστροφῆς, ut *l.* 4. §. 26. loqitur, i. e. considerationis subjectum: idqe qotuplex esse velit: Nimirum vel subjectæ rei cujusqe materiam, nè pluris eam qis qàm par est faciat; (vide *l.* 5. §. 10.) vel dogma ac decretum suum, ut sit rationi rectæ consentaneum. (vide *l.* 7. §. 2. & *suprà* §. 1.) vel actionem suam, ut utriqe illi respondeat. (vide *l.* 6. §. 22.) vel vocabuli significationem: ubi dicentem attendere oportebit. (vide *l.* 7. §. 4. & *l.* 10. §. 8.) atqe huc inclinare videtur Xylander, nec abscedit Casavbonus. Verùm potest & in aliam, qam mox dabimus, mentem sumi. Lugdunensis Editor ad tria membra restringit, dum τῷ ὑποκειμένῳ δόγματι conjungit, vertitqe *subjecta opinioni.* de distinctione accedo, qia disjunctivam Marcus τῷ ὑποκειμένῳ non præfixit. Verùm ecqid sibi vult *opinio subjecta?* Verto itaqe, *adverte*, vel *attende, præsenti, avt decreto, avt actioni, avt significato.* Τὸ ὑποκείμενον, *præsens, qod adest.* Polybius *l.* 3. *c.* 31. Πῶς δ' ἂν ἐνδεικνύμενος τοῖς ὑπακου-

* *L.7.§.4.* ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ * τῷ σημαινομένῳ. a δικαίως *l.10.§.8.* παθητὰ πάσχεις. b μᾶλλον ὃ θέλεις ἀγαθὸς ἄνεμον
a *L.9.§.26.* γενέσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.
b *L.4.§.17.*
c *L.10.§.6.* §. 23. Περάσω τι; c περάσω ἐπ' ἀνθρώπων
d *L.2.§.17.* ὠφελίαν ἀναφέρων. συμβαίνει τί μοι; d δέχομαι,
e *L.6.§.36.* ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων, & e τῶν πάντων πηγήν, ἀφ'
f *L.5.§.10.* Inf.§.37.*l.* 9.§.14. ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμηρύεται.
g *L.4.§.32,* 33.50. Inf. §.31.37.*l.*9. §.30.*l.*10.§. 27.34. §. 24. Οἷόν σοι φαίνεται τὸ λύεσθαι; ἔλαιον, ἱδρὼς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιώδες, πάντα σικχαντά, f πᾶσαν πᾶν μέρος ἕξ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον,
h Inf. §.37.
* A.Φ. εἶτα A.K.A. εἶτα κ.τ.π. Sal. §. 25. g Λύκιλλα Οὐῆρον. εἶτα Λύκιλλα. Σέκουνδα Μάξιμον. εἶτα Σέκουνδα. Ἐπιτύγχανος
i *L.4.§.48.* *l.*10.§.31. h Διότιμον. εἶτα Ἐπιτύγχανος. * Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος. εἶτα Ἀντωνῖνος. πᾶσαι πάντες. Κέ-
* Χάραξ Lug. Ἵραξ f. λερ Ἀδριανόν. εἶτα Κέλερ. i οἱ ὃ δημῆται ἐκεῖνοι,
k *L.9.§.29.* ἢ προγνωστικοὶ, ἢ τετυφωμένοι, πῶς; οἷον, δημῆς μὲν, * Χιάραξ καὶ k Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς,

facto, vel dicto. merito hæc pateris, qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.

§. 23. Facio qicqam? ità facio, ut ad homines juvandos referam. contingit mihi qicqam? ità excipio, ut ad Deos referam, fontémqe rerum omnium, à qo, qæcunqe fiunt, ordine præstituto derivantur.

§. 24. Ipsum lavari qale qid tibi videtur? oleum, sudor, sordes, aqa, strigmentum; putida omnia. tale qiddam est & vitæ pars qævis, & materia subjecta qælibet.

§. 25. Lucilla Verum extulit; mox & Lucilla ipsa elata est. Secunda Maximum; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum; mox & Epitynchanus. Antoninus Favstinam; mox & Antoninus. Celer Hadrianum; mox & Celer. hujusmodi sunt omnia. qin & solertes illi, avt futurorum præscii, avt fastu inflati, ubinam jam sunt? solertes, inqam, qales Charax, Demetrius Platonicus, Ev-

ANNOTATIONES.

ποκειμένοις, τοὺς βεβαιώσαντας τὴν αὐτῆ προαίρεσιν, καὶ διαφυλάξαντας τὴν καλάστασιν, παροξύναι δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑκάστης ὑπομνήσεως. *Quomodo denique si rebus præsentibus acquiescat, alios impulerit, ut qam ipse formam Reipublicæ probat, eam affirmare velint, neqe solicitari statum civitatis patiantur, si nihil habuerit ex ante gestis, qod singulis in memoriam revocet.* qi præsentibus acquiescit. τὰ ὑποκείμενα τοῖς προγεγονόσιν opponuntur. Plutarchus *Publicol. collat. cum Solon.* Δεῖ δὲ πρὸς τὰς ὑποκειμένας καιρὰς τὰς πράξεις θεωρεῖν. *Sunt res ex temporibus præsentibus perpendendæ.* sic *l.* 6. §. 4. πάντα τὰ ὑποκείμενα. *præsentia cuncta.* & *lib.* 10. §. 18. Ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. *Rerum præsentium unamqamqe.* Monet ut ad id qod præ manibus est, sive decretum illud, sive factum, sive dictum sit, animum sedulò advertamus. ut & *l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 9. §. 6.

Δικαίως ταῦτα πάσχεις] separat ista à præcedentibus Mericus Casavbonus. possunt tamen ad idem argumentum pertinere. Meritò multa pateris, qia ad id qod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animíqe suspensus es, & qod præcipuè te spectat differs. vide *l.* 9. §. 25. & *l.* 12. §. 1.

Μᾶλλον δὲ θέλεις] Havd integra satis videntur ista; forsan scribendum fuerit [εἰ] μᾶλλον δὴ, &c. ut ratio reddatur, qare tot molestiis conflictetur; qia nimirum sui emendationem de die in diem infrunitus differt. Legi possunt tamen & ἐρωτηματικῶς, [τί] μᾶλλον δὲ, &c. qasi dicat. *Cur crastino die malis bonus fieri, qam hodie esse?* vide *l.* 2. §. 4. Persius *Sat.* 5.

Cras hoc fiet. idem cras fiet. Qid? qasi magnum
Nempe diem donas. Sed cum lux altera venit;
Jam cras hesternum consumpsimus, ecce, aliud cras
Egerit hos annos, & semper pavlum erit ultrà.

Naso *remed.l.* 1.

Sed propera, nèc te venturas differ in horas:
Qi non est hodie, cras minus aptus erit.

Nam qod seqitur,

Dicimus assidùe, cras qoqe fiet idem;

non de instituti mutatione in melius; qod Casavbonus *in Persium*, sensisse videtur, dum memoriâ fisus codicem non consulit; sed de perseverantia in cœpta vitæ mollioris ac dulcioris usura dictum est. Petronius Arbiter *Satyr.* *Qod hodie non est, cras erit: sic vita truditur.* Qod tamen eruditissimus ille vir, etiam cum duplici negatione exhibet; *Qod hodie non est, cras non erit.* Certè qod Naso suprà verbo monuerat, idem fusius Epictetus *Differt. l.* 4. *c.* 14. Ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἁμαρτηθὲν, εἰς τἄλλα χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν. πρῶτον μὲν, τὸ χαλεπώτατον, ἔθος τῷ μὴ προσέχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἔθος τῷ ἀναβάλλεσθαι τὴν προσοχήν, ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον ἀπωθεῖν, (ità Casavbonus restituit qod ἀώθει legebatur) ὑπερτιθέμενον τὸ ἐυροεῖν, τὸ ἐυτυχημονεῖν. εἰ μὲν δὴ λυσιτελὴς ἡ ὑπερθεσις ἦν, ἦν παντελὴς ἀπόστασις αὐτῆς ἴσως λυσιτελεστέρα. εἰ δ' οὐ λυσιτελεῖ, τί οὐχὶ διηνεκῆ τὴν προσοχὴν φυλάττεις; *Propter hodiernum delictum necessariò res tuas in posterum etiam pejus habituras. Ac primùm qidem gravissima consvetudo negligentiæ tibi accedit; deinde consvetudo differendæ attentionis. Et jubinde in aliud atqe aliud tempus differetur prosperitas, dignitas, natura obedientia. Qod si rei alicujus procrastinatio est utilis, cum rem omninò prætermittere utilius erit. Sin utilis non est, cur non perpetuam attentionem conservas?* Verùm Marci verbis gemina prorsus sunt, & ad ea fortean respexit etiam, qæ in fine dissertationis illius Epictetus disceptat. Νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, ἀπ' ἄυριον πρασείξω, ἴσθι ὅτι τοῦτο λέγεις, σήμερον ἔσομαι ἀναίσχυντος, ἄκαιρος, ταπεινὸς, ἐπ' ἄλλοις ἴσως τὸ λυπεῖν με. ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω. βλέπε ὅσα κακὰ σεαυτῷ ἐπιτρέπεις. ἀλλ' εἰς ἄυριον καλῶς ἔχει. πόσῳ κρεῖττον, σήμερον; οἱ

A ἄυριον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον] σήμερον, ἵνα καὶ ἄυριον δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ἀναβάλῃ εἰς τὴν τρίτην. *Si verò dixeris, cras animadvertam; scito illud te dicere, hodie ero impudens, importunus, abjectus; penes alios erit me dolore afficere; irascar hodie, invidebo. Vide qanta mala ipse tibi indulgeas. At cras bene erit. Qanto præstantius est hodie? Si cras conducit, multo magis hodie, ut & cras possis, nec in tertium diem rejicias.* Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 19. Μή μοι λέγε, ὅτι καλὰ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν ἄυριον ἀναβάλλου. ἡ γὰρ ἄυριον ἐδίνησε λαμβάνει τέλος. *Ne mihi dicas, adhuc parum: neqe differ in crastinum, crastinum enim nullo modo opus perficiet.* vide ad *l.* 3. §. 4, 6.

B §. 23. Ἐπ' ἀνθρώπων ἐυποιΐαν] Hoc est, τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐυεργετικόν. qod passim inculcat. Καὶ γὰρ ἐδὲν καλόρθωμα οὕτω μέγα εἶναι δύναται' ἄν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος εἰς ἑτέρους διαδίδοται. *Nihil enim recte & ex virtute gestum potest esse magnum, qando non etiam lucrum transmiserit ad alios.* Joannes Chrysostomus *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 10. *v.* 33. *Orat.* 25. *Edit. Commel. p.* 543.

Δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων] Ità pii passim, Deo adscribunt, qæcunqe ipsis obtigerint, universa. Job. *c.* 1. *v.* 21. *Psal.* 18. *v.* 39, 40. & *Psal.* 44. *v.* 1, 8. vide *l.* 12. §. 36.

Ἀφ' ἧς πάντα] Ità *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *Omnia à Deo*
C *sunt.* vide & *Thren. c.* 3. *v.* 37, 38. & Marcum *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23, 33. & *infrà* §. 27.

§. 24. Οἷόν σοι φαίνεται] vilitatem rerum humanarum externarumqe omnium, de materiæ, ex qa consistit, ignobilitate perspiciendam proponit (qod idem agit & *l.* 5. §. 10. & *l.* 6. §. 13. & *l.* 9. §. 14.) Illa siqidem, τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον, malim ad priora de *lotione*, cum Guilielmo Xylandro & Merico Casavbono referre, qàm periochæ seqenti cum Cl. Salmasio connectere. Seneca *Epist.* 107. *Eadem vitæ conditio est, qæ balnei.* Sed aliò ille respexit, qàm Marcus istic. vide *ad* §. 43.

D §. 25. Λυκίλλαν Οὐῆρον. εἶτα Λύκιλλα] Rectè distinxit ista, prius confusa, explicavitqe, à Xylandro parùm intellecta, Cl. Salmasius *ad Capitol. Marc. Lucilla*, inqit, *Verum extulit. post & ipsa satis concessit.* Itaqe in singulis subavdienda verba illa ἐξήνεγκε & ἐξενέγθη. *Lucilla* Marci filia L. Vero imperii consorti nuptui data, eidémqe superstes. Capitolinus *Vero.*

Σέκουνδα Μάξιμον] de qo *l.* 1. §. 15.

Ἐπιτύγχανος Διότιμον] *Epitynchani* nomen ex inscriptionibus sepulcralibus Salmasius *ibidem* exhibet. Verùm qis iste *Epitynchanus*, vel *Diotimus*, cui is supervixerit, & successerit, nescire me fateor. *Diotimi* tamen ut Adriano superstitis meminit sit rursus, *infrà* §. 37.

E Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος] Ἀντωνῖνος Φαυστῖναν. Salmasius. *Annia Favstina Antonini Pii uxor.* Capitolinus *Pio.*

Κέλερ Ἀδριανὸν] *Caninius Celer* orator sive Rhetor qem & Marcus & Lucius avdierant. Capitolinus *Mar.* & *Ver.* ab Adriano forsan eidem in disciplinam traditi. Nam qòd Mavsacus in *Differt. Critic.* qam Harpocrationi à se edito attexuit, *Caninium & Celerem*, qasi duos, recenset, qorum Marcus Caninius alter sit dictus, neminem (puto) ἐυμψηφον habet. post illa verò, εἶτα Κέλερ, subjungi postulat item Salmasius τοιαῦτα πάντα qod suo loco motum fuerat.

F Δριμῆς] *avgeri* Xylander, sed & Casavbonus qi tamen de ingenii acumine exposuerat, aptiùs *l.* 5. §. 5. vide *ibi adnotata.* & *ad l.* 6. §. 44.

Χιάραξ] depravatum opinor. forsan Ἵραξ fuit. *Hieracis* certè apud Stobæum reperiuntur fragmenta ex *lib. de justitia.* vel Χάραξ etiam, siqidem *Charax* Philosophus Pergamenus Svidæ memoratur. & Lugdunensis editio Χάραξ habet.

Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς] *Phalereum*, puto, vult è familia Pla-

Evdæmon, & si qis alius ejusmodi. omnia caduca sunt, & jam olim morte sepulta sunt. alii nec brevem sui memoriam sunt consecuti; alii in fabulas abierunt; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergò memineris, avt compagem tui dissipatum iri, avt extinctum spiritum, avt migraturum, atqe alibi iri dispositum

§. 26. Homini volupe est, qæ hominis propria sunt, facere. proprium avtem est hominis, contribuli suo benevolum esse, sensuum motus insuper habere, visa probabilia discernere, universi naturam, eáqe qæ secundùm hanc fiunt, contemplari.

§. 27. Affectiones singuli qiqe tres habent; unam, ad cavssam ambientem, alteram, ad cavssam divinam; à qa proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos qibuscum in hac vita versatur.

§. 28. Dolor avt est corpori malum. qod si sit, corpus id censeat. avt animæ. at illi licet etiam inter dolores serenitatem suam tranqillitatémqe servare, nec opinari malum esse. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & aversatio intus est; qò mali nihil ascendit.

§. 29. Imaginationes dele; sæpe tecum sic loqendo, In potestate mea nunc situm est, ut nulla in hac anima existat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: sed ut omnibus qalia reapse sint perspectis, pro existimatione sua singulis utar. memento potestatis hujus à natura tibi tributæ.

§. 30. Et in senatu, & apud qemlibet privatim, curæ sit modestè potiùs qàm disertè loqi. sano verò

Ϲ Ἐυδαίμων, καὶ εἴ τις τοιοῦτος. [a] πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι. [b] ἔνιοι μὲν οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον μνημονεύθησαν. οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἐξίτηλοι. τούτων οὖν μεμνῆσθαι, ὅτι [c] δεήσει καὶ σκεδασθῆναι τὸ συγκεκραμένον σε, ἢ σωθῆναι τὸ πνευμάτιον, ἢ μετοικῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ κατασχεθῆναι.

§. 26. [d] Ἐυφροσύνη ἀνθρώπου *, ποιεῖν [e] τὰ ἴδια ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου [f] ἔυνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ [g] ὑποτέρησις τῶν αἰσθητικῶν κινήσεων, [h] ἀφόρμησις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, [i] ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως, καὶ τῶν κατ' αὐτὰ γινομένων.

§. 27. Τρεῖς [k] σχέσεις. ἡ μὲν πρὸς τὸ εἴσπνουν τὸ περικείμενον. ἡ δὲ πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, [l] ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα. ἡ [m] δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

§. 28. Ὁ πόνος ἤτοι τῷ σώματι κακόν. ᾧ κακὸν ἀποφαινέτω. ἢ τῇ ψυχῇ. ἀλλ' ὃ ἔξεστιν αὐτῇ τὴν ἰδίαν [p] αἰθρίαν καὶ [q] γαλήνην διαφυλάττειν, καὶ [r] μὴ ὑπολαμβάνειν ὅλως κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, [s] ἔνδον. καὶ [t] οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

§. 29. [v] Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σεαυτῷ λέγων. [x] νῦν ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις. ἀλλὰ [y] βλέπων πάντα ὁπωσιάζεται, [z] χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν. μέμνησο ταύτης [a] τῆς ἐξουσίας καὶ φύσιν.

§. 30. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάνθ' ὁντινοῦν κοσμίως, [b] μὴ περιλέγουσ [c] ὑγιῆ 37.

a L. 4. §. 35. 48. l. 9. §. 14.
b L. 5. §. 33.
c L. 7. §. 32.
d L. 6. §. 7. L. 7. §. 13.
* -που. f.
e L. 5. §. 15, 16.
f L. 4. §. 37. l. 7. §. 22. l. 11. §. 1. l. 12. §. 30.
g L. 5. §. 26.
h Sup. §. 7. l. 5. §. 36. l. 6. §. 3.
i L. 7. §. 47, 48.
k L. 1. §. 12.
l L. 2. §. 3. 17.
m L. 11. §. 18. l. 12. §. 26.
n L. 7. §. 16. 33.
o L. 5. §. 2. 26. l. 7. §. 68.
p L. 2. §. 4.
q L. 7. §. 28.
r Inf. §. 47. 48.
s L. 7. §. 59.
t Inf. §. 41. 48.
v L. 7. §. 29.
x L. 7. §. 5. 54. Sup. §. 8.
y L. 3. §. 11. Sup. §. 11.
z L. 3. §. 11. l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

Platonica, Theophrasti avditorem; de qo Laërtius *l.* 5. Svidas, Marcus ipse *lib.* 9. §. 29. qanqam potest etiam *Demetrius* Byzantius Peripateticus, cujus & Laërtius *ibidem* meminit, Marco dictus intelligi. Verùm illum potiùs exiftimem designatum, qia inter homines acuminis & subtilitatis lavde insignes hîc à Marco proferatur. De eodem avtem Cicero *Offic. lib.* 1. *Demetrius Phalareus in hoc numero haberi potest, disputator subtilis, orator parùm vehemens, sed dulcis, ut Theophrasti discipulum possis agnoscere.* Itaqe de eodem idem in *Bruto* §. 37. *delectabat magis Athenienses qàm inflammabat, & suavis maluit videri qàm gravis; sed suavitate eá qà perstringeret animos, non qà perfringeret.* Eandémqe illi svavitatis lavdem tribuit in *oratore* §. 92.

Ἐυδαίμων] *Evdæmon* inter Astrologos celebriores recensetur à Vitruvio. *l.* 9. *c.* 7. qo tamen loco Æmarus Ranconetus *Evchemon* legendum credebat. Turnebus *adverss. l.* 11. *c.* 3.

Πάντα ἐφήμερα] vide *ad l.* 4. §. 35, 48. & *l.* 9. §. 14.

Οὐδ' ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες] vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Ἤτοι σκεδασθῆναι] vide *ad l.* 4. §. 21. & *l.* 5. §. 33.

§. 26. Ἐυφροσύνη ἀνθρώπου] ἀνθρώπῳ, malim. vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 6. §. 7, 33. *Latitia est homini facere qæ sunt hominis*: verùm lætitia est homini Christiano, facere qæ sunt Dei. Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. *Psal.* 112. *v.* 1. Esaias *c.* 58. *v.* 13. Joannes *Evang. cap.* 4. *v.* 34. Jobus *c.* 23. *v.* 12, 13. Cæterùm, qæ sunt hominis, qà hominis, ad creatoris imaginem conditi, ejusdémqe legi conformis, eadem sunt itidem & Dei. vide Marc. *l.* 3. §. 13.

Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἔυνοια] Lætitia, inqit, homini & voluptas esse debet facere qæ officii sunt sui. Nihil avtem magis humani est officii, qàm erga genus humanum humanitatem exercere. Hoc itaqe læto animo lubentíqe faciendum est. Naso *Pont. l.* 2. & 9.

Conveniens homini est hominem servare voluptas.

& *vera benefaciendi cupido utilitates relinqit, ipso benefaciendi opere latissima.* Seneca *de benef. lib.* 4. *cap.* 14. vide *ad l.* 3. §. 6.

Ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως] Ex Stoicorum sententia Laërtius *l.* 7. *c.* 130. in *Zenone.* Γεγονέναι ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπίτηδες τὸ λογικὸν ζῶον πρὸς θεωρίαν καὶ πρᾶξιν. *Quippe de industria factum à natura rationale animal ad speculationem & actionem.* Et *c.* 126. Τὸν γὰρ ἐνάρετον, θεωρητικὸν εἶναι, καὶ πρακτικὸν τῶν ποιητέων. *Qi enim virtute præditus sit, eum aptum esse ad contemplandum, & ad agendum ea qæ sunt agenda.* ità enim ex Svida legendum. Unde & illud apud Plutarchum *de placit. Philosoph. l.* 1. *præfat.* Peripateticorum qorundam esse,

A Ἄνθρωπον τέλειον, τῶν μὲν ὄντων θεωρητικὸν, τῶν δὲ διόντων πρακτικόν. *Virum perfectum necesse est & cognitione rerum instructum esse, & aptum ad faciendum in actionibus humanis officium.* vide *ad l.* 7. §. 48. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Τὸν ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν (ὁ Θεὸς) αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν. *Hominem in vitam introduxit Deus ut spectatorem tum sui, tum operum suorum: nec spectatorem duntaxat eorum, sed & explicatorem.* ὁρᾶτε οὖν μὴ ἀβίωτος τούτων ἀποθάνητε. *Proinde videte ne spectaculi hujus experres moriamini.* vise sis & qæ sequntur lectu dignissima.

§. 27. Τρεῖς σχέσεις] vide *ad l.* 1. §. 12.

B Αἴτιον περιείμενον] corpus *ambiens* te, sive amictùs instar circumjectum tibi, cingénsqe te. vide *l.* 10. §. 1. sed & *ibidem* §. 38. qo loco, τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες, *circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc* dicit, qatenus *organi* sive *vasis* instar animæ est usui; qod hîc τὸ αἴτιον περιείμενον, qatenus ea ab isto afficitur. de eodem, περικείμενα κρεάδια, *circumjecta sibi carnem. l.* 12. §. 2. & περικείμενον σωμάτιον, *circumdatum tibi corpusculum. ibidem* §. 3. qi locus hunc illustrat plané.

Ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα] vide *supra* §. 23. & *lib.* 2. §. 3.

§. 28. Αἰθρίαν καὶ γαλήνην] Translatio duplex; altera à cœli facie, unde ἀποαιθριάζειν, *animum serenare* dixit, *l.* 2. *c.* 4. altera à maris statu, unde ἐγγαληνίζειν τῷ βίῳ, *ad vitæ tranquillitatem obtinendam facere* Epicuro dictum, *Epist. ad Herodot.* apud Laërtium *l.* 10. qod γαληνισμὸν ποιεῖν postea *cap.* 83. exponit. Ità γαλήνην καὶ εὐδίαν, *serenitatem & tranqillitatem* Epictetus *l.* 2. *cap.* 18. vide ad *l.* 7. §. 68. Sed & de argumento isto *infrà* §. 40. 47. & *supra l.* 7. §. 14, 16, 33. & *lib.* 12. §. 22.

Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον.] Epictetus *Enchir. c.* 1. Ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις. *In nostra potestate est opinio, appetitus, desiderium, aversatio.*

D Οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει] vide *infrà* §. 48.

§. 29. Ἐξάλειφε] vide *l.* 7. §. 29.

Χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν] vide *ad l.* 3. §. 11. & *infrà.* §. 43.

§. 30. Μὴ περιλέγουσ ὑγιῆ λόγῳ χρῆσθαι.] *Sanâ oratione non est apertè semper utendum.* Xylander, qem & Casavbonus sequitur. atqi sanam orationem nusqam non adhibendam, Marcus censuerit. qi τὸ ἀληθεύειν simpliciter apud omnes passim exigit. vide *l.* 3. §. 12, & 16. & *l.* 6. §. 43. Alia ergò lectio istic qærenda; Marci mens alia eruenda. ego malim κοσμίως, μὴ περιλέγουσ. ὑγιεῖ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publicè in Senatu & apud unumqemqe prvsatim, eam sermonis rationem habeas, us non tam*

a L. 5. §. 5.
b L. 3. §. 5.
c L. 4. §. 51.

a L. 4. §. 51.
*-εῖ [δὲ] f. Ῥγ. λέγ.
χρ. αὐλὴ A. Boot.
b Sup. §. 25. Inf. §. 37.
*τὰ ἄλλα f.
*-στον Lug. An.

a ὑγιεῖ * λόγῳ χρῆσθαι.

§. 31. b Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ, ἔγγονοι, πρόγονοι, ἀδελφὴ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, Ἄρειος, Μαικήνας, ἰατροὶ, θύται, ὅλης αὐλῆς θάνατος. εἶτα ἐπὶ * τὰς ἄλλας, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου θάνατον, ὅλον Πομπηίων. κἀκεῖνο ᾧ τὸ ἐπιγεγραφόμενον τοῖς μνήμασιν, ἔσχατος * ἴδιος γένους. ἐπιλογίζου, πόσοι ἐσπάσθησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα διάδοχόν τινα

apud omnes ſermone utare.

§. 31. Avguſti avla, uxor, filia, nepotes, privigni, ſoror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, avla tota morti conceſſit. tum ad alia te transfer; mortémqe cogita, non unius hominis, ſed gentis totius, Pompejorum puta. nec illud minùs, qod tumulis inſcribi ſolet, *Ultimus hic generis ſui.* dein reputa tecum, qàm anxiè egerint horum anteceſſores, ut ſucceſſorem aliqem ſibi ſuper-

ANNOTATIONES.

diſertè & eleganter, qàm modeſtè & decenter. Orationè verò ſanâ & ſalubri ſemper utaris. vide *ad l.* 1. §. 7. ἀσυλλογίστως. & *lib.* 3. §. 5. κομψεύεται. Siqidem κομψὸν περίτριμμα, περίλλαλον. Κόμψον, *perſpicuum, garrulum.* Svidas. Antigonus *narrat. mirab.* 52. de Callimacho Ægyptio, περίλαλος εἶναι βουλόμενος. *cùm diſertus videri vellet.* & Etymologus. Στωμύλλεσθαι, τὸ περιτρέχειν λέγειν. Alioqi τρανὲς, σαφὲς, i. e. *clarum & perſpicuum* denotare, docet Svidas adductis hiſce inter alia teſtimoniis, ex avtoribus, qorum nomina ſubticet.

Ἴσμεν γὰρ οὐδὲν τρανὲς, ἀλλ' ἀλώμεθα.
Incerti erramus, nec certi qid novimus.

(Eſt ex Sophoclis *Ajace*) &, τρανέστερα ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς. *viſus avditu clarior* ſive *certior eſt.* qod Joannes Chryſoſtomus *in Evang. Joan. Orat.* 74. *p.* 473. *C.* Τῶν αἰσθήσεων τρανοτέρα ἐστὶν ἡ ὄψις. *Senſuum certiſſimus eſt viſus.* at Philo *de conſuſ. ling. p.* 340. *C.* Πρὸς τὴν σαφῆ τῆς ἀληθείας καταλαβὴν μακρὰν ὄσον ὄψεως ὑστερίζει ἀκοή. *Ad veritatis manifeſtam perceptionem longè minus qam viſus idoneus habetur avditus.* Et poſt, Herodotum, Julianus *Epiſt.* 22. Ὦτα ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα *Aures eſſe minus fideles qàm oculos.* & τρανὸς, φανὸς, Etymologus. Tum ex conſeqenti, qia veritate nihil clarius certiúſqe; hinc fit ut τρανὲς καὶ τρανὸν etiam ἀληθὲς *verum* ſignificet, Heſychio monente; & Sophoclis etiam Scholiaſte. περίλαλος etiam eodem ſenſu Syneſius *de regno. p.* 15. Τούτων τὰ κολοβὰ δ' ἀνεύρημα καὶ ῥήματα ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν ἁρμόζεται μᾶλλον, ἢ νῦς ἐκ φιλοσοφίας ἐν γλώττῃ περιτρίμμά τι καὶ τροχίλη. *Horum mutili, nec perfecti animi ſenſus, verbaqe auribus veſtris multò accommodatiora ſunt, qàm ſententia aliqa ex Philoſophia deprompta, & vero, ac valitbili ore pronuntiata.* verum pro *diſerto* plerumqe ſumitur, eaqe ſignificatione apud Helleniſtas, qi dici ſolent ſaltem, etiam ſimplex τρανὸς reperitur. Avtor *Sap. Solom. c.* 10. *v.* 21. Ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώττας νηπίων ἔθηκε τρανάς. *Sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium diſertas reddit.* Junius. Interpretes Græci, Eſaj. *c.* 35. *v.* 6. καὶ τρανὴ ἔσαι γλῶττα μογιλάλων, *& mutus diſertus erit.* Philo item *de vit. Moſ. l.* 1. *p.* 612. *E.* Τὰ μέλλοντα γινήσεσθαι διηγγέλλετο τρανοτέρα φωνῆς ἡσυχία. *Futura prænuntiavit ſilentio qávis voce diſertiore.* Turnebus. Qanqam nec illud inficias iverim, videri Epictetum conſilium dare, nè ſanâ apud inſanos, qales illi pleroſqe reputabant, oratione ſemper utamur: & diſſimulationem qandam hac in parte, cum vulgo hominum agentibus, non concedere tantùm, ſed præcipere & probare. Etenim ſic *l.* 1. *c.* 29. Τί οὖν; λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; ἵνα τί; ὦ γὰρ ἀρκεῖ, τὸ αὐτὸν πείθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ, καὶ λίχνῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθά, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; ἠδόμεθα. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα δ' δύνῃ, γίνωσκε, ὅτι παιδίον ἐστὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σιώπα λοιπόν. *Qid ergò? dicenda ſunt hac in vulgus? cur verò? an non ſatis eſt tibi ipſi hoc perſvaſum eſſe? num pueris, cum nos accedunt, & geſtientes dicunt, hodie eſſe bona Saturnalia, ea negamus eſſe bona? neqaqam, ſed & ipſi unà geſtimus. Et tu igitur, cum aliqem à ſententia deducere non potueris, ſcito eſſe puerum, eiqe applavdito. Qod ſi nolueris, taceto.* qibus addas licet qæ ad finem capitis ejuſdem habet idem. Verùm Marci mens hoc in loco videtur, ſani potiùs, moribúſqe congrui ſermonis, qàm nitidæ elegantíſqe dictionis, rationem jugiter habendam. Cæterùm D Bootius qamvis ſenſum uſúmqe iſtum τῶ περιτρέχειν vocabuli iſtic probet, proxima tamen illa, ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι ad periocham ſeqentem pertinere cenſet; qam ab illis ordiri opinatur. qaſi dicat, *ut qod verum ſanúmqe eſt dicatur; avlam Avguſti totam*, &c. *mors occupavit.*

Ὑγιεῖ λόγῳ] *Sermone ſano*, i. e. *vero.* ὑγιὴς λόγος, *verus, ſincerus, ſimplex ſermo.* cui opponitur proverbiale illud ex Evripidis *Andromach.*

— ἐλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές.

i. e. ut Lucilius,

Pergula pictoris; veri nihil, omnia ficta.

& νοσῶν λόγων, *oratio vitio laborans* apud eundem in *Phœniſſ.* vide *ad l.* 12. §. 1. Sed & apud Sophoclem in *Trachin.* (ſic reſtituente Henrico Stephano.)

— τὸ γὰρ
Νοσῶν τι λῆρεῖν, ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος.
— *nam*
Apud agrotum nugas agere, non eſt ſapientis.

νοσῶν τι id eſt, νοσοῦντά τινα λόγον, ut Evripides.

§. 31. Αὐλὴ Αὐγούστου] obſerves nominativa iſta abſolutè poſita.

Πρόγονοι] *poſteri* Xylander. ἀπόγονοι forſan, *privigni.* ità enim in jure qandoqe dicuntur.

Ἄρειος] *Arei* Philoſophi, cujus contubernio uſus eſt Avguſtus; meminit Svetonius *l.* 2. *c.* 89. ad qem locum Caſavbonus. Avguſti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi ſcriptores, Strabo *lib.* 14. Seneca *ad Marc. c.* 4. Plutarchus in *Anton.* & *apoph.* Dion. Caſſius *l.* 51. Themiſtius *Orat. ad Jovian.* 12. & *qinqen.* 17. Julianus in *Cæſarib.* & in *Epiſt. ad Alexandrin.* avtores ille nominat, ipſe loca indicavi. Cæterùm qòd Themiſtius in *qinqenn.* ait, Antoninos duos, Pium ſcilicet, noſtrúmqe, Epictetum, pari modo exeviſſe, qô Arium Avguſtum, Thraſyllum Tiberius, Dionem Trajanus; unde conſtare, avt qi eſſe poſſit, nullus aſſeqor: etiamſi Svidas etiam ad Marci principatum pertigiſſe ſcribat: qum à Neronis imperio (ſub qo Epictetum non vixiſſe tantùm, ſed in exiſtimatione magna exititiſſe, ex ipſius diſceptationibus ab Arriano editis clariſſimè liqet) ad Marci regnum anni ferè centum intercedant. Accedit qòd nec apud Marcum ipſum, nec apud eorum qenqam, qi Marci res geſtas ſcripro conſignârunt, Epicteti ulla mentio comparet inter eos, qos is in honore habuerit, Philoſophos: cùm ſedulò tamen hos recenſeant. Deniqe cur Junio Ruſtico tantam graviam agnoſcat, qòd Epicteti commentariorum copiam ſibi fecerit, qi ab Epicteto ipſo, qem familiariter habebat, nullo negotio comparare ſibi poterat? vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 7. §. 19.

Μαικήνας] Mæcenatis cum Avguſto familiaritas, præterqam qam qòd Scriptores iidem commemorant, ex Maronis & Flacci ſcriptis etiam pueris nota eſt.

Θύται] *ſacerdotes* Xylander. *aruſpices* Caſavbonus. *victimarii, popæ.* θύτης Æolicè φύτης *popa*; ut θύλλις, φύλλις *follis.* Salmaſius ad Solinum.

Πομπηίων] gentem ſive familiam dicit; cujus dignitatem ſi ſpectemus, princeps & primarius Pompejus ille magnus; de qo *l.* 3. §. 3. non urbem, de qa *l.* 4. §. 48.

Πόσα ἐσπάσθησαν] vide Abramum; qàm ſolicitus ageret, qod prolem ſucceſſuram non haberet. *Geneſ. c.* 15. *v.* 2. Jephthem, qàm anxius, cùm habiturus non eſſet. *Judic. c.* 11. *v.* 35. 37. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Ὀδυνηρόν ἐστιν εὐτυχοῦντα τῷ βίῳ,
Ἔχειν ἔρημον διάδοχα τὴν οἰκίαν.
Inſtructa inopiâ miſeriâqe eſt felicitas,
Divitiæ hæredem cùm non invenium ſuum.

Grotius. Et Pindarus *Olymp.* 10.

— Παῖς ἐξ ἀλόχου πατρὶ
Ποθεινὸς ἤκοντι νεότατι
Πάλιν ἥδη. μάλα δέ τοι θερμαίνει φιλότατι νόον.
Ἐπεὶ πλοῦτος ὁ λαχὼν δυσπότου ἀπάκτου ἀλλότριον
Θυάσκοντι συγγράφεται.
— *Ut filius ex uxore patri*
Deſiderabilis, venienti ad juventutem
Rurſus jam, admodùm ſanè excalfacit amore animum:
Alioqi divitiæ ſortitura dominum adſcititium alienum,
Morienti odioſiſſima ſunt.

Clemens deniqe Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 422. *A.* Ὁ ἄτεκνος, φασὶ, τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος ἀπολείπεται, ὅτε μὴ ἀντικαταστήσας τῇ χώρᾳ τὸν οἰκεῖον διάδοχον. τέλειος, ὁ ποιήσας ἐξ αὑτοῦ τὸν ὅμοιον. καὶ μᾶλλον ἐπειδὰν παῖδα ποιήσῃ τὸ αὐτὸ πεποιηκότα εἰδοῖ. *Qi caret liberis, eſt eâ perfectione defectus, qa eſt ſecundùm naturam, ut qi ſuum ſucceſſorem in ſuum locum non ſubſtituerit. Perfectus enim eſt, qi ex ſeipſo fecit ſimilem: vel potius, qando illum idem feciſſe viderit.* vide Evripidis *Jonem.*

Ἵνα διάδοχόν τινα] ſcilicet hac ratione homines immortalitatem qandam moliuntur, ſpondéntqe ſibi. Juſtinianus *novell. conſtit.* 22. *Præfat.* Ὁ γάμος ἔτως ἐστὶ σεμνὸς, ὡς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δοκεῖν ἀθανασίαν ἐπιτυχητὴν εἰσηγεῖσθαι. καὶ ἐκ τῆς παιδοποιΐας ἀπαύστως τὰ γένη μένει διηνεκῆ, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, τῇ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει. *Matrimonium ſic eſt honeſtum, ut humano generi videatur immortalitatem artificioſè introducere: & ex filiorum procreatione renovata genera jugiter manent, Dei clementiâ,*

perstitem relinqerent: cùm necesse tamen fuerit, ut aliqis tandem ultimus existeret. atqe hîc rursus gentis totius mortem considera.

§. 32. In singulis actionibus vitam componere oportet; ut si unaqæqe qantum datur, qod suum est tulerit, in eo acqiescas. qo minùs avtem ferat, qicqid suum est, prohibere nemo poterit. sed exterius aliqid obstabit? nihil qicqam, qo minùs justè, sobriè, considerate in ea te geras. sed alius alicujus facultatis fortassis effectus impedietur. atqi dum impedimentum ipsum placidè fers, & ad id qod datur æqo animo te transfers, alia statim prioris vice actio emergit, qæ ad eam, de qa sermo instituitur, vitæ compositionem non minùs aptè conducat.

§. 33. Sic accipe, nè fastuosus fias; sic posside, ut dimittere proclivis sis.

καταλίπωσιν. εἶτα, [a] ἀνάγκη ἔχατόν τινα γενέσθαι. πάλιν ὧδε ὅλα γένη θάνατον. [a] L. 4. §. 50.

§. 32. [b] Συντηρεῖσθαι δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν. καὶ [c] εἰ ἐκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχει ὡς οἷόν τε, ἀρκεῖσθω. ἵνα ᾖ [d] τὸ ἑαυτῆς ἀπέχῃ, [e] ὧδε εἷς σε κωλῦσαι δύναται. ἀλλὰ στήσεταί τι ἔξωθεν; ὧδεν εἷς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως. [f] ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργήσειν κωλυθήσεται; ἀλλὰ [g] τῇ πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὑρεθήσῃ, καὶ τῇ ὁπὶ τὸ διδόμενον εὐγνώμονι μεταβάσῃ εὐθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσεται, [h] ἐναρμόσουσα εἰς τὴν σύνθεσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος. [b] L. 4. §. 2. [c] 25, 26. l. 12. §. 35, 36. [c] L. 6. §. 2. [d] 32. l. 4. §. 54. l. 9. §. 6. [d] L. 4. §. 49. [e] L. 2. §. 9. l. 5. §. 10. [f] L. 5. §. 20. Inf. §. 41. l. 10. §. 12. [g] L. 4. §. 1. l. 6. §. 50. [h] Inf. §. 35. [i] L. 1. §. 16. [k] L. 3. §. 5. 7. 16. l. 10. §. 14.

§. 33. [i] Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, [k] εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι.

§. 34.

ANNOTATIONES.

tiâ, quantum est possibile, nostrâ naturâ immortalitatem donante. Augustus apud Dionem *l.* 56. *pag.* 573. *C.* Τὸ γενέσθαι ἴδιόν τρόπον τινὰ καὶ τὸ θνητὸν ἀπεργάζεται. καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἰδίᾳ διαδοχῇ γενῶν, ὥσπερ τινῶν λαμπάδων παραμυθεῖται. *Ut ex his, qi ex aliis alii nascerentur, humanum qoque aliqo modo sempiternum genus existeret. Et mortalitatem naturæ convenit perpetuâ stirpis successione, qasi facem aliis subinde aliis porrigentibus compensare.* Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 421. *C.* Πλάτων ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς τάττεται τὸν γάμον, ἐπιτηδεύσας τὴν ἀθανασίαν τῷ γένει ἡμῶν, καί οἱονεὶ διαμονήν τινα κατὰ παίδων μεταλαμπαδευομένην. *Plato matrimonium collocat in bonis externis, adstruens nostro generi immortalitatem, & qandam perpetuitatem, qâ posteritas posteritati lampadem qasi vicissim in manum tradit.* Locus qem cùm Augustus, tum & Clemens, in animo habuisse videtur; est Platonis *de leg. l.* 6. *pag.* 869. *F.* Χρὴ τῆς ἀσυγενοῦς φύσεως ἀντίχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι [— οντα Steph.] ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀντ' αὐτῶ παραδιδόναι. *Oportere filiorum filios relinqendo, nostros videlicet in divino ministerio successores, naturam assequi sempiternam.* Idem *ibidem l.* 4. *pag.* 835. *B.* Ὡς ἔστιν ἡ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας. ὃ καὶ πέφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν. τὸ γὰρ γενέσθαι κλέινον, καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα, τῷ τοιοῦτο ἐστιν ἐπιθυμία. γίνος δὴ ἀνθρώπων ἐσί τι ξυμφυὲς τῷ πάντος χρόνῳ. ὁ διὰ τέλους αὐτῷ συνέπεται καὶ συνίσχεται, τοῦτο τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον, ταυτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τοῦτο δὴ ἀποστερεῖν ἑκάστα ἑαυτὸν, ὑδέποτε ὅσιον. *Quod naturâ qadam humanum genus qodammodo immortalitatem consequitur. Cujus rei qisqe naturâ summopere cupidus est. Nemo enim est qi non desideret perpetuum apud posteros nomen habere. Genus itaqe hominum immortale hoc modo in sempiternum perdurat, qod filiorum filios relinqendo unum & idem semper per generationem immortalitatem adipiscatur. Nefas avtem est immortalitate seipsum sponte privare.* & in *Sympos. pag.* 1197. *C.* Τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται, καὶ ἀθανασίας μετέχει, ὑ τῷ παντάπασι τὸ αὐτὸ εἶναι ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπιὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν, οἷον αὐτὸ ἦν. *Hoc utiqe pacto omne mortale servatur, & immortalitatis particeps evadit, non qia semper omnino idem sit, ut divinum: sed qia qod tabescit & abit, novum & simile sibi relinqit.* Aristoteles *œconom. l.* 1. *c.* 3. Ταύτῃ τῇ περιόδῳ ἡ φύσις ἀνεπλήρωτο τὸ ἀεὶ εἶναι, ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν οὐ δυνατόν, ἀλλά γε κατὰ τὸ εἶδος. *Ipsa natura hoc circuitu complet perpetuitatem vitæ, specie nimirum, cùm nequeat numero.* Aristides *hymn. in Jov. Tom.* 1. *pag.* 12. Θνητὸν δὲ ἡμῶν γένος, κατὰ μέρος ἀθάνατον εἶναι τῇ διαδοχῇ. *Qod mortales cum simus, immortalitatem successione per partes imitamur.* & *in Æsculap. Tom.* 1. *pag.* 68. Ἀθάνατον ποιήσας τὸ γένος ἡμῶν διαδοχῇ. *Cum eos per successionem immortales fecit.*

Ἔσχατος τῷ ἰδίῳ γένους] Annotator Lugdunensis vult ἔσχατον legi, ut ad ἐπιλογίζεσθαι referatur. qod membrum superius non clavdit, sed orditur proximum.

Ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι] Moliuntur qidem immortalitatem qandam hac ratione mortales: verùm frustrà sæpemumero, inqit Marcus noster, & Marco σύμψηφος Psaltes θεόπνευστος. *Psal.* 49. *v.* 11, 14.

Πάλιν ὧδε ὅλα γένη θάνατος] θάνατος hîc deleri postulat Annotator Lugdunensis, ut illa, πάλιν ὧδε ὅλα γένη cum prioribus illis continuentur. *Necesse est aliqem ultimum existere rursus ibi totius gentis.* Editor Lugdunensis cum seqentibus nullo sensu commisit. Xylander tanqam mutilum avt alienum prorsus omisit. Mericus Casavbonus clavsulam perioches hujus totius facit. *Hîc rursus considera, gentis totius mortem.* ut ἐπιλογίζεσθαι superius hîc denuo suppleatur. Atqe hæc genuina, puto, Marci mens.

§. 32. Κατὰ μίαν πρᾶξιν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 4. §. 26. & *supra* §. 2.

Ἀρκεῖσθω] vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 9. §. 6.

Ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται] vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. & *infrà* §. 47.

§. 33. Ἀτύφως μὲν λαβεῖν] Ità accipere externa ista, sive opes, sive honores, & consimilia à rerum omnium avtore tributa, nè acceptis, qod plerique solent, insolescas. Μωρὸς γάρ, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος. *Pro fatuo meritò habetur, qi ipsis inflatur. l.* 5. §. 23. Apostolus *ad Timoth. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν. *Divitibus præcipe nè efferantur animo. Primus vermis, & peculiaris morbus divitiarum est superba. Difficile est, ut superbus non sit, qi dives est.* Augustinus *serm. solemn.* 205, & 212. & *de verbis Dom.* 5. & *homil.* 13. Itaqe Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 322. τὸν πλοῦτον indigitat, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ὑπεροψίας γενήτορα. *Superbiam & arrogantiam parientes, voluptates submini*strantes. Atqi, ut Clemens *pad.ig. l.* 2. *c.* 3. Πλοῦτος ἄρισος, ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία. καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη ἡ ἀληθὴς, ἡ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τοῦτο δὲ καταφρονεῖν. *Vera divitia sunt paupertas cupiditatum: & vera animi magnitudo est, non propter divitias sibi placere, & magnos spiritus sumere, sed eas despicere.* Argumentum sumit ad fastum hunc supprimendum ab illo ipso τῷ λαβεῖν vocabulo Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; *Qid autem habes qod non receperis? qod si etiam accepisti, qid gloriaris qasi non acceperis.* Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Non est qod nos suspiciamus, tanqam inter nostra positi: mutuò accepimus. usus fructus noster est; cujus tempora ille arbiter muneris sui temperat.* Optimè Augustinus *Epist.* 205. *Animum virilem & Christianum nec debent hæc, si accedunt extollere, nec debent frangere, si recedunt.*

Εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι] vide Senecam *ad lib.* 7. §. 26. vide & *ad l.* 3. §. 5. Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, qia accepta rectè tenuimus, cùm æqanimiter ad momentum sublata toleramus.* Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Μή τι προσήκηταί σοι τῶν ἄλλων, μή τι προσπίφυκε, μή τι ὀδυνήσῃ ἀποσπώμενον. *Ne qid adhæserit tibi non tuum, ne qid agnatum sit, ne qid cum dolore tuo sit avellendum.* Ità Basilius Cæsar. *Orat.* 7. *pag.* 394. *D.* Περισπίφυκέ σοι τὰ χρήματα πλέον ἢ τὰ μέλη τῷ σώματι; καὶ λυπεῖ σε αὐτῶν ὁ χωρισμὸς, ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων. *Pecunia tibi magis insita est & conjuncta qàm corporis membra videtur. Iccirco ejus privationem non secus horres qam vitalium membrorum amputationem.* Hesiodus *Oper.*

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Sunt miseris animæ ipsius mortalibus instar
Divitiæ —

Et Antiphanes.

Ἀργύριον ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Animus est & sanguis argentum mortalibus.

Itaqe qod Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ἐργαζόμενοι μὲν καὶ φειδόμενοι καὶ πολιτευόμενοι καὶ πραττόμενοι ἥδονται; ὅταν δή τις αὐτοὺς εἰκάσειεν, ἡσθήσῃ. ὑφαιρεῖσθαι δὲ καὶ χρήματος ἀλγοῦσι, ὥσπερ ἀπὸ τῶν σαρκῶν ἀφαιρούμενοι. *Homines avari laborare, parcitate, arcummigere, & avctione præsentium gaudent, qo scilicet avari possint gavdio. Avferentes vero aliqid de rebus suis, & in ipsum convertentes, tam dolent, qàm si de corpore suo ipsis adimeretur.* sed & ἀφαιρούμενον multò magis. Seneca *de beat. c.* 22. *Mihi divitias si effuxerint, nihil avferent nisi semetipsas: tu stupebis, & videberis tibi sine te relictus, si illæ à te recesserint. utpote cui pecunia sua obhæsit, nec sine sensu avelli potest.* Idem *de tranq. c.* 8. Bonum igitur ejusdem monitum *Epist.* 74. *Omnia ista nobis accedant, non hæreant; ut si abducantur, sine ulla nostri lacerationc discedant.*

§. 34.

§. 34. Εἰ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα ἢ κεφαλὴν ἀποκειμένην, χωρὶς πάσης
a L.4.§.29. ἀπὸ δὲ λοιποῦ σώματος κειμένην, [a] τοιοῦτον ἑαυ-
b Inf.§.43. τὸν ποιεῖ, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, [b] ὁ μὴ θέλων τὸ συμ-
c L.2.§.16. βαῖνον, καὶ [c] ἀποχίζων ἑαυτὸν, ἢ [d] ὁ ἀκοινώνητόν
l.3.§.8.
d L.9.§.23. τι πράσσων. ἀπέρριψαί ποτε ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν
e L.2.§.3. ἑνώσεως. ἐπεφύκεις γὰρ [e] μέρος νῦν σεαυτὸν ἀπέκ-
f L.11.§.8. ψας. ἀλλ' ὧδε κομψὸν ἐκεῖνο, ὅλα [f] ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν. τοῦτο ἄλλῳ μέρει δόντι θεὸς ἐπέτρεψεν, χωρισθέντι καὶ ἀποκοπέντι, πάλιν συνελθεῖν. ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, * ἣν τετίμηκε τὸν ἄνθρωπον. καὶ γὰρ ἵνα τῷ δεχλῷ μὴ ἀπορραγῇ ἀπὸ τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε καὶ ἀπορραγέν πάλιν ἐπανελθεῖν καὶ συμφῦναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν.

* ἣν Lug.

§. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἑκάστῳ τῶν
* τῆς τῶν λ. φύσεως Xyl. τῆς τῶν ὅλων φ. f.
λογικῶν σχέδον ὅσην * ἡ τῶν λογικῶν φύσις, ὅτως καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. ὃν τρόπον γὰρ
g L.6.§.42. [g] ἐκείνη πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἀπωθεῖται πρὸς, καὶ καταστρέφει εἰς τὴν εἱμαρμένην, καὶ μέρος ἑαυτῆς ποιεῖ, ὅτως καὶ
h L.4.§.1. Sup.§.32. [h] τὸ λογικὸν ζῶον δύναται πᾶν κώλυμα ὕλην ἑαυτοῦ ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι αὐτῷ ἐφ' ὅσον ἂν καὶ ὥρμησε.

i L.7.§.8. §. 36. [i] Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαν-
* ἐπιγενησ. ταστία. μὴ συμπεινός ἐπίσπνα ὅσα καὶ ὅσα πιθανὸν * ἐπιγενήσ. ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐ-

§. 34. Si qando manum abſciſſam vidiſti, vel pedem, aut caput etiam amputatum, & ſeorſim alicubi à reliqo corpore ſitum; talem planè ſe facit, qantum in ipſo eſt, qi abſcindit ſeſe, dum vel id qod contingit non vult, vel adverſus ſocietatis jus aliqid perpetrat. revulſum qodammodo abjeciſti te aliqò ab ea qæ ſecundùm naturam eſt unione. pars enim naturâ fueras: nunc verò temet abſcidiſti. cæterùm iſtic illud ſcitum eſt, qod unire te denuo licet. hoc autem nulli alii parti eſt à Deo conceſſum, ut revulſa ſemel & præciſa denuo coaleſcat. Verùm benignitatem ejus conſidera, qâ hominem cohoneſtavit: cùm & in ipſo poſuerit, nè primitùs ab univerſis revelleretur, & facultatem tribuerit, ubi fuerit revulſus, redeundi denuóqe coaleſcendi, & partis ordinem, qem tenuerat, recuperandi.

§. 35. Sicut reliqas facultates rationalium unuſqiſqe ferè ab univerſi natura accepit; ità hanc nos ab eadem facultatem accepimus: qod qemadmodum illa qicqid obſtat & renititur, in uſum ſuum circumvertit, & in fato diſponit, atqe ità partem ſui facit: ità & animal rationale; ex impedimento omni materiam creare ſibi poſſit, eóqe uti ad illud qod intenderat, qodcunqe tandem id fuerit.

§. 36. Ne confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neqe animo ſimul complectere, qot qaléſqe moleſtias ſuperventuras eſſe tibi veriſimile ſit. ſed ad præſentium unumqodqe interroga te, qid-

ANNOTATIONES.

§. 34. Ὁ ἀποχίζων ἑαυτόν] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 23. A Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 12. *v.* 26. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι. *Ut ne ſit diſſidium in corpore.*

Ἐξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν] Ità Apoſtolus *ad Rom.* c. 11. *v.* 20, 23. Τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν ἐκεῖνοι. σὺ δὲ τῇ πίστει ἐστήκεις θρόνει, καὶκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ πάλιν ἐγκεντρισθήσονται. *Per incredulitatem illi defracti ſunt, tu verò per fidem inſertus es. Sed & illi, ſi non permanſerint in infidelitate, rurſus inſerentur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Licet reverti in viam: licet in integrum reſtitui.*

Ἄλλῳ μέρει δόντι] Plutarchus *de amor. frat. pag.* 481. *E.* Λῃσταὶ μέν τε φίλοι καὶ συμπόται, κῆποι δὲ κηδεσταὶ καὶ συνήθεις, τῶν πρώτων, ὥσπερ ὅπλων ἢ ὀργάνων, διαφθαρέντων. ἀδελφῷ δὲ ἀνίκητος οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οὐδὲ χειρὸς ἀφαιρεθείσης, οὐδὲ ὄψεως ἐκκοπείσης. *Amicos, & compotores, affines, & familiares parari alios poſſe, prioribus armorum aut inſtrumentorum perditis, fratrem recuperari non magis poſſe quam manum abſciſſam, aut oculum erutum.* Itaque Hegiſtratus πόδα ξύλινον, *pedem ligneum*, coactus eſt ſibi comparare, τῶν οἰκείων στερηθείς, *ſuo privatus.* Herodotus *l.* 9. *p.* 601. *B.*

Ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε] Et erat hoc revera in hominis poteſtate à primordio poſitum, ne à ſui ac univerſi totius hujus conditore, cui inhærebat tunc, ſeſe, ni vellet ipſe, divelleret. vide *l.* 2. §. 11.

Συμφῦναι] qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 6. *v.* 5. Σύμφυτοι γενέσθαι. *Cum illo plantatum coaleſcere.*

§. 35. Ἡ τῶν λογικῶν φύσις] Xylander. τῆς τῶν λογικῶν φύσεως legiſſe videtur, cum vertit, *qemadmodum ſingulæ ferè rationis compotes natura ab ea cæteras facultates acceperunt.* Ego malim τῆς τῶν ὅλων φύσεως. & verterim, *ſicut cæteras facultates ratione præditorum unuſqiſque ab univerſi natura accepit.* etenim τὸ λογικῶν illud ex priore parte ſententiæ huc tranſlatum videtur.

Πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιπεριτρέπει] Natura, inqit, univerſi, i. e. numen ipſum, ſive potentia ac providentia divina, obſtantia & renitentia, ac opponentia ſeſe qæqe *circumducit* qodammodo & *in ſuum uſum convertit.* Hoc eſt enim τὸ ἐπιπεριτρέπειν, ſenſuum prægnans vocabulum, cujuſqe vim circumlocutione etiam prolixiore vix ſatis exprimas. vide *ad l.* 6. §. 42. ſed & Eſajam Prophetam *c.* 10. *v.* 5, 19. & Michæam *c.* 4. *v.* 11, 12, 13. Petrum Apoſtolum apud Lucam *Act. c.* 2. *v.* 23. & *c.* 3. *v.* 14, 15, 17, 18. & Paulum *ad Rom. c.* 9. *v.* 17, 22. & *ad Phil. c.* 1. *v.* 12, 13, 14.

Πᾶν κώλυμα ὕλην] vide *ſuprà* §. 32. & *lib.* 4. §. 1. & *lib.* 7. §. 68.

§. 36. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία] vide *ad l.* 7. §. 8, 27. & *l.* 9. §. 6. Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſâ nocte premit Deus,
Ridetqe, ſi mortalis ultra
Fas trepidat. —

Μὴ συμπεινὸς ἐπίσπνα ὅσα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγενήσεσθαι] *Neqe animum adverte eis, qa multa dolorem videntur poſſe afferre.* Xylander dilutè & reſtrictè nimis. ſed nec minùs laxè nimis Caſaubonus, *neqe animus huc illuc divagetur & in cogitationibus ſuis coacervet unà moleſtias multas eas graveſqe calamitates; qibus tu aqe ac alius qivis obnoxius es.* Neqe enim tam communis ex æqo cum reliqis omnibus conditionis conſideratio mentes mortalium conturbare ſolet, qàm eorum malorum, qæ nobis ipſis obventura eſſe ſuſpicamur, cogitatio, & per præmeditationem qædam qaſi præſenſio. Itaqe verto. *Noli animo complecti, qales qantaſqe moleſtias ſuperventuras tibi fore, probabile aut veriſimile eſt.* Monitum idem eſt cum eo qod *l.* 7. §. 8. dederat περὶ τῶν μελλόντων. itaqe in futuro ἐπιγενήσεσθαι malim qàm in præterito ἐπιγεγενῆσθαι. Neqe enim præterita jam ampliùs perturbare ſolent mala etiam moleſtiſſima: imo eiuſmodi jam elapſorum dulcis eſt memoria & recogitatio; eoqe dulcior recordatio, qò ſenſus & perpeſſio moleſtior graviórqe fuerit.

— *Olim hæc meminiſſe juvabit,*

inqit, ad tolerantiam ſuos hortando, Heros ille Maronianus. *Æn. l.* 1. Libanius qidem *tom.* 2. *Orat.* 21. *in Ellebich.* hoc negare videtur. Ἀηδὲς μὲν ὄν, inqit, παρελθόντα μιμνῄσθαι κακῶν. ἃ γὰρ μηδὲ συμβῆναι τὴν ἀρχὴν ἔδει, σιγᾶσθαι φαίη τις ἄν. *Qandoqidem injucunda eſt malorum præteritorum recordatio: etenim qæ ne evenisſe qidem unqam oportuiſſet, ea ſilentio obvoluta ut qis diceret.* Atteſtatur tamen ipſa populi vox, & ſenarius ille proverbialis, qem inter incerti Tragici an Comici in excerptis ſuis Cl. Grotius; ſed Evripidis eſſet docet Cicero *de fin. l.* 2. *Qid ſi etiam*, inqit, *jucunda memoria eſt præteritorum malorum? ut proverbia nonnulla veriora ſint, qàm veſtra dogmata. vulgò enim dicitur,*

Jucundi acti labores.

Nec malè Evripides,

Suavis eſt laborum præteritorum memoria.

Et ex ejuſdem *Andromeda* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29.

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνου.

Ariſtoteles item *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Τὰ μὲν μεμνῆσθαι ἡδέα ἐστὶν, ἃ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλὰ ἔνια καὶ ἂν ἡδέα. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνου.

καὶ

— μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλὰ ἰόντα.

Ac qa qidem memoriâ cuſtodiuntur, jucunda ſunt, non ſolùm qa tunc, cum aderant, jucunda erant, ſed nonnulla etiam non jucunda. Unde illum dictum eſt:

Verùm delectat ſalvum meminiſſe laborum.

Et illud:

Nam delectatur, memor eſt qicunqe laborum,

Qum

qidnam hac in re eſt, qod ſubiri avt ſuſtineri neqeat? confiteri namqe erubeſces. tum cogita tecum, nec qod futurum eſt, nec qod præteritum eſt, ſed id ſemper duntaxat qod præſens eſt, moleſtiam tibi faceſſere. minuetur avtem iſtud, ſi ſeorſim per ſe circumſcriptum dederis, mentémqe redargueris, ſi nè huic qidem ſoli tolerando ſuffecerit.

§. 37. Nunqid etiamnum Veri tumulo aſſidet Panthea; avt Pergamus? nunqid Hadriani Chabrias, avt Diotimus? ridiculum foret. verùm, ſi aſſiderent, nunqid ipſi hoc ſentirent? avt ſi ſentirent, nunqid illos juvaret? avt ſi eos juvaret, nunqid hi immortales futuri eſſent? annon & iſtis deſtinatum eſt, ut primò ſeneſcant, tum moriantur? ecqid ergò facerent illi, mortuis iſtis? fœtor eſt hoc omne, & ſanies in ſacco.

πρώπα σεαυτὸν, [a] τί δ' ἔργα τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύπιστον. ἀσχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογήσας. ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι [b] ὅτε τὸ μέλλον, ὅτε τὸ παρῳχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. [c] ὃ δὲ καὶ πασμικρύνει, ἐὰν αὐτὸ μόνον ἀφιορίσῃς, καὶ ἀπελέγχῃς τὴν διάνοιαν, εἰ πρὸς ἕν τι ψιλὸν ἀντέχειν μὴ δύναται.

a L.7.§.14. Inf.§.46.
b L.2.§.15.
c L.11.§.2.

§. 37. Μήπι νῦν ἐδαφάθηται τῇ δ' * κυρίᾳ σωρῷ, Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δ' ἡ δ' Ἀδριανῦ, * Χαυρίας ἢ [d] Διότιμος; γελοῖον. τί δ' εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δ' εἰ ἠσθάνοντο, ἔμελλον ἧττον ἀθάνατοι εἶναι; [e] ἀλλὰ καὶ τέτῳς πρῶτον μὲν γεμίας καὶ γέροντας γενέσθαι ἔτως εἴμαρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί δ' ὕστερον ἔμελλον ἐκεῖνοι ποιεῖν τέτων ἀποθανόντων; [f] γεμίσων * πὰν ἧττον, καὶ λύθρου ἐν φυλακῇ.

* Κύρᾳ Lug. Ann. Οὐήρᾳ Sal.
* Χαβρίας Xyl. Mer.
d Sup.§.25.
e Sup.§.25.
f L.2.§.2.l. 3.§.3. Sup. §.24.
* σας f.L.9. §.36.

§.38.

ANNOTATIONES.

Qum res eſt multas paſſus, multiſque peregit.
Eſt ex *Odyſſ. ε'. v.* 409. qod tamen in Homeri codicibus pavlò ſeciùs legitur,

Ὅσις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλ' ἐπαλήθῃ.
Qicunqe jam valdè multa paſſus eſt, & multa erravit.

Plutarchus *Sympoſ. l.* 2 *c.* 1. Καὶ μὴν πρός γε τὸν χόρον ὁ Οἰδίπως (in Sophoclis *Oedip. Colon.*)

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν,
Ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν. Ὁ δ' Εὐριπίδης τἀναντίον,
Ὡς ἡδύ τι τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Et ad chorum Oedipus:

Grave eſt reconditum, hoſpes mi, pridem malum,
Revocare in memoriam. Sed Euripides contrà:
Suavis eſt laborum præteritorum memoria.

Ex qo Macrobius *Saturn. l.* 7. *c.* 2. Ὡς ἡδύ τοι. Nam qòd Gnomologus vetus exhibet Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι, librariorum culpà contigiſſe avtumo, qi σοφοῖσι pro σωθεῖσι ſcripſerant. Antonius avtem *Meliſſa l.* 1. *c.* 54. Epicteto dictum geminum tribuit, qi ex poëta forſan mutuatus fuerit. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν; ὅτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων. *Ut jucundum eſt è terra mare ſpectare, ſic à periculis liberato meminiſſe laborum.* qæ poetæ eſſe alicujus liqet ſatis. poſſuntqe levi operà numeris ſuis reſtitui, ſi τῷ γῆς articulum addideris, τῷ πόνων ſuſtuleris, & pro ὅτως, ὡς, qod idem valet, ſubſtitueris. Claret ex his juſtam cavillàm ſubeſſe, cur futurum iſtic in præteritum definganus.

A tus fuerit; cui ego calculum eò proniùs contribuo, qia Veri ſcortillum à Luciano in *imaginibus* depingi, D. Bootio facem præferente, deprehendo; cui cum Abradatæ illius conjuge celebri, nomen commune fuerit. ὁμώνυμος γάρ ἐστι (Lucianum *pag.* 8. avdis) τῇ τῶ Ἀβραδάτα ἐκείνῃ τῇ καλῇ. *Etenim cognominis eſt formoſæ illi Abradatæ conjugi.*

Παρακάθηται] ritum alludit ſepulcris eorum, qos defunctos conditóſqe lugebant, aſſidendi. Indè illud Hermogenis *de invent. l.* 3. *c.* 9. Εἰ ἐδάκρυες, οὐκ ἂν ἐφρόντισα. εἰ παρεκαθέζω τῷ τάφῳ, οὐκ ἂν ἐμήνυον. *Etiamſi flevisſes, non curavissem: ſi aſſedisſes ſepulcro, non detulisſem.* Ex Cteſiæ *Perſicis*, Photius *cod.* 70. *pag.* 115. Ὁ Βαγαπάτης τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε. *Bagapates, cum ſeptem ad Darii ſepulcrum reſedisſet annos, mortuus eſt.* De Niobe Æſchylus ab Heſychio lavdatus,

B — ἰφημένη
Τάφῳ, τέκνοις ἐπωζε τοῖς τεθνηκόσιν.
— *tumulo inſidens,*
Natis, ut ovis, incubabat mortuis.

ídqe donec lapidis inſtar, cui inſidebat, obrigeſcens cum illis pariter defungeretur. Reſpexit eodem Tacitus *ad l.* 4. §. 48. adhibitus, ubi *urbis ſepultæ ruinis aſſidere*, dixit. De canibus etiam, qi dominorum ſuorum, vel ſepulcris, vel cadaveribus C inſepultis pertinaciter, ſive aſtando, ſive aſſidendo, perſtiterint, videantur, Ælianus *hiſt. animal. lib.* 6. *cap.* 35. & *lib.* 7. *c.* 10. Plutarchus in *collat. aqat. & terreſtr.* & Plinius *hiſt. nat. l.* 8. *c.* 40.

Χαυρίας] nomen dubio procul depravatum. Χαβρίας Xylander & Caſavbonus reponunt.

Διότιμος] *ſupra* §. 23.

Γράσων] vide *ad l.* 5. §. 28. qanqam γεράτος hic malim. ut *l.* 9. §. 3.

Λυθρον] vide *ad l.* 2. §. 2.

Ἐν φυλακῇ] Epictetus a Stobæo lavdatus; Νάτ' ἐστοὶ τὸν φύλακον. *Farcio hunc ſaccum.* vide *ad l.* 3. §. 3. Iſocrates *Epiſt. ad Dionyſ.* Οὐκ ἤμειψας μετὰ τῆς τύχης τὴν φύσιν. ἔτι τὸν φύλακον ἔχεις δερμάτινον. *Non unà cum fortuna mutaſti etiam naturam: adhuc pelliceo ſacco amictus es.* Anaxarchus cùm Nicocreontis Tyranni Cyprii juſſu piſtillis ferreis in mortario ad necem uſqe cæderetur, Πίσσετε τὸν Ἀναξαρχῦ φύλακον. Ἀναξάρχου δὲ σ' πλήσεις. *Tunde*, inqit, *Anaxarchi ſaccum, Anaxarchum etenim non tundis.* Tangunt ſtrictim, Cicero *Tuſcul. l.* 2. Ovidius *in Ibin. v.* 57. Gregorius Nazianzenus *in Julian.* 1. Plutarchus *de virt. moral.* Narrant pleniùs, Clemens *Strom. l.* 4. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. *ad Evdox.* Origenes *adv. Celſ. l.* 7. qi tamen pro Nicocreonte Ariſtocreontem exhibet. Tertullianus *Apolog. c.* 50. qi *Anaxarchi follem* reddidit. (vide *ad l.* 9. §. 3.) Philo *de viri boni libert.* qi ἀσκὸν, i. e. *utrem* pro φύλακον poſuit. Laërtius *l.* 9. *c.* 59. adjecto epigrammate ſuo.

Πτίσσετε μᾶλλον ἔτι, καὶ μᾶλλον. φύλακός ἐστι.
Πτίσσε. Ἀνάξαρχον δ' ἐκ Διός ἐστι πάλαι.
Tundite carnifices tritum hunc magis ac magis utrem,
Tundite: Anaxarchus jam Jovis arce latet.

Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. qi & ſubjungit; Αὐτὸς δὲ οὐκ ἔφη πλίσσεσθαι, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ὄντα ἐυχε περικείμενον. ὥσπερ φασὶ Περσῶν τοὺς ὁμοτίμους λαμβάνειν πληγὰς αὐτὶ τῦ σώματος τὸν κάνδυν. Πέρσαι μὲν ὖν, ἐπὶ τοσῦτο δυσφορῦσιν. Ἕλλην δὲ ἀνὴρ παρεῖχε τύπτειν τὸ σῶμα, ὡς κάνδυν, ὡς ἱμάτιον. *Seſe ipſe dixit non tundi, ſed id qo erat amictus: qemadmodum ajunt Perſarum nobiles plagas accipere non in corpore, ſed in veſtimento. Perſæ igitur uſqe adeo plagas ægrè ferunt. Græcus avtem vir corpus ad verberandum præbuit tanqam veſtimentum.* qo loco reſcribendum videtur pro τὸν αὐτὸν, τὸ αὐτὸ. pro ἐπὶ τοσῦτο, ἐπὶ τέτῳ. qo modo Simocattus *Epiſt.* 25. Ἐπὶ τῷ πάθει δυσφορεῖν. *Hanc cladem intolerabiliter ferre.* pro κάνδυν, κάνδυς

a L.10.§.12 * Κρίτων, vel Ζήνων f. Sal. * -φώταλα. Xyl. τος. Sal. b L.5.§.15.

§. 38. a Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε * κρίτων φησὶ σοφωτάτοις *.

§. 39. Δικαιοσύνης καταξανασκευικῷ ἀρετῷ ἀχ ὁρῶ ἐν τῇ ἕ λογικῇ ζώῳ καταστάσῃ. b ἡδονῆς ὃ ὁρῶ, τὸ ἐγκράτειαν.

§. 38. Si acutè cernere vales, acumine tuo utere, inqit ille, in rebus eis, qæ ſapientiam maximè exigunt.

§. 39. In animantis rationalis conſtitutione virtutem nullam video, qæ juſtitiæ ſe opponat: at voluptati qæ opponat ſeſe, continentiam video.

c Sup.§.28. Inf. §.47. d L.7.§.16. l.11.§.20. e Sup.§.28.

§. 40. c Ἐὰν ἀφέλῃς τὸ σὴν ὑπόληψιν περὶ ἕ λυπεῖν σε δοκεῖν, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἔσῃ. τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος. ἔστω. οὐκοῦν d ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπείτω. εἰ δέ τι ἄλλο σοι κακῶς ἔχει, e ὑπολαβέτω αὐτὸ περὶ αὑτοῦ.

§. 40. Si opinionem tuam ab eo, quod vexare te videtur, ſemoveris, ipſe in tutiſſimo mox conſiſtes. qis ipſe? ratio, at non ſum ratio. eſto, ratio itaqe nè vexet ſe. ſiqid avtem aliud tibi malè habet, id ipſum de hoc ipſo, ſi poterit, opinetur.

f Sup.§.32. Inf.§.47. g Sup.28. 40. h L.4.§.1.l. 5.§.20. i Sup.§.32. Inf.§.47.

§. 41. f Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. ἐμποδισμὸς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. ἔστι δέ τι ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυτικῆς κατασκευῆς. ἄτοπος τοίνυν ἐμποδισμὸς νῷ, κακὸν νοερᾶς φύσεως. πάντα δὲ ταῦτα, ὅτι σεαυτὸν μετατίθεις. πόνος, ἡδονὴ ἄπληστά σε; g ἔψεται ἡ αἴσθησις. ὁρμήσαντι ἔνστημα ἐγένετο; h εἰ μὲν ἀνυποξαιρέτως ὥρμας, ἤδη ὡς λογικῷ κακόν. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις, ὅπως βέλαψαι, οὐδὲ ἐμπεπόδισαι. i τὰ μέν τοι ἕ νῷ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος ἔνωθεν ἐμποδίζειν.

§. 41. Senſûs impeditio, malum eſt naturæ animalis. motûs impeditio itidem ejuſdem eſt malum. eſt & aliud qod vegetativam conditionem pariter impediat, éſtqe malum ejuſdem mentis qoqe perinde impeditio, naturæ intellectivæ malum eſt. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit ſenſus. aliqid molienti tibi obſtitit qippiam? ſi citra exceptionem moliebaris, jam tuum, qâ rationalis, malum eſt. at, ſi id qod communiter fieri ſolet, tibi proponebas, nondum avt læſus es, avt impeditus etiam. mentis utiqe propria qæ ſunt, nemo alius impedire ſolet. hanc

ANNOTATIONES.

enim non κάνδης dicitur. Sed & in verſione mutari poſtulat, qod Θύλακον *arculam* vertit Naogeorgus; cum *ſaccum* avt *ſaculum* debuerit. Niſi cum Eraſmo *Apoph. l. 7. mantiſcam* qis maluerit. Syneſius *Ep.* 131. Διῆσαι δὲ ἀποθνήσκειν, ἐπαΰθα τὸ φιλοσοφίας; ὄφελος, τὸ μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινὸν, ἀναχωρῆσαι τῆς Θυλακίας τῶν κροκυλλίων. *Sin obeunda mors eſt, tum verò utilis atqe opportuna philoſophia eſt, minimè ut acerbum videatur ex hoc caruncularum ſacculo diſcedere.* Avguſtini Nom. *manual. c.* 24. & Bernardus *medit. c.* 3. *Nihil aliud eſt homo, qam ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus vermium.* Alia ratione de homine bibace, & qi in hoc tantum vivit ut bibat, Seneca *Ep.* 77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphoræ tranſeant; Saccus es.* Inde natum proverbium, cujus meminit in *Heſione* Alexis referente Athenæo *l.* 11. ubi Herculis bibacitatem ſimul ac edacitatem notat.

---- κατά τε τὴν παροιμίαν,
Ἀεί πο]' ἂν μὲν ἀσκὸς, ἂν δὲ Θύλακος,
Ἄνθρωπός ἐστιν. ----
---- *vulgo qòd dici ſolet,*
Homo ſemper aliàs ſaccus eſt, aliàs uter.

Grotius. *Saccum* opinor, edacitatis nomine dixit, bibacitatis *utrem*. Nam qod *ſaccum* Seneca dixit, *ſaccos vinarios* (ità Plinius vocat *l.* 24. *cap.* 1.) reſpexit, qibus *vina* (cum eodem *l.* 19. *c.* 4. loqor) *caſtrabantur*, i.e. colabantur, qò leniora mitioráqe, ſed & defœcatiora ac puriora, fierent. inde Lucilius apud Ciceronem *de fin. l.* 2. *vinum cui ſacculus abſtulerit nil.* & Martialis *l.* 12. *Epig.* 61.

---- *Ut liqidam potet Alavda merum,*
Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco.

Verùm eâdem planè, qâ Marcus hic Θύλακον, Lucilius, qod eódem redit, *ſolliculum*. Nonius: *Folliculum Lucilius poſuit pro corpore, l.* 26.

Ego qis ſim, & qo folliculo nunc ſum indutus, non qæro.

Arnobius item *adv. Gentes, l.* 2. *Nihil enim eſt nobis permiſſum ad hanc vitam; nec in caruncula hujus folliculo conſtitutis, opis aliqid ſponſum eſt auxiliisqe decretum.* Idémqe *ibidem, corpora* nuncupat, *ſtercoris utres*, & *ſaccati obſcæniſſimas ſerias*.

§. 38. Βλέπε κρίτων, φησὶ, σοφωτάτοις] Locus valde depravatus mihíqe, abſqe codicum ope, conclamatus planè. Xylander σοφώταλα legiſſe videtur, cùm vertit, *qam ſapientiſſimè judica, inqit ille.* Caſavbonus [*in*] σοφωτάτοις, *in rebus judicii, diſcretioniſqe maximæ.* D. Bootius φησὶν ὁ σοφώταλος. *ait vir ſapientiſſimus.* Mihi aliqid ejuſmodi dixiſſe videtur, qale *l.* 10. §. 12. reperitur. Si acutè intueri potes, rerúmqe naturam penitiùs introſpicere; id facias ſedulò, oculis ad id uſus tuis: ſin minus hoc vales, ſapientiſſimos qoſqe ad eam rem in conſilium adhibeas tibi. D. Salmaſius locum vitiatum potiùs qàm mutilum cenſet. Lego, inqit, εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε. Κρίτων φησὶ σοφώταλος. Athenienſis ille philoſophus, Socratis diſcipulus, qi & *apologiam* pro Socrate ſcripſit, cujus verba hic uſurpat Marcus. ſed fortaſſe aliter diſtingvendum. Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε, Κρίτων φησὶ σοφώταλος, δικαιοσύνης καταξανασκευικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ. &c. ut iſta potiùs ſint Critonis. Poſſit & legi, Ζήνων φησὶ σοφώταλος, ſi nobis conſtaret eſſe Zenonis. Hæc ille. vir avtem tantus ubi διεύζει, mihi certius aliqid decernere temerarium nimìs foret.

§. 39. Ἡδονῆς δὲ ὁρῶ] Vide *l.* 5. §. 15. & *l.* 6. §. 34. & *ſuprà* §. 8. voluptatem non eſſe bonum probat, qia bonum bono non adverſatur; qum adverſus voluptatem tamen continentia, qæ virtus eſt, ac per conſeqens bonum, ſe accingat. Seneca pariter *de vit. beat. cap.* 10. *Hæc omnia virtus diſcutit, & avrem pervellit, & voluptates æſtimat, antequam admittat, nec qas probavit, magni pendit; nec uſu earum, ſed temperantiâ lætæ eſt. temperantia avtem cùm voluptates minuat, ſummi boni injuria eſt. Tu voluptatem complecteris, ego compeſco.* Cicero *Academ. l.* 4. *Tu, cùm honeſtas in voluptate contemnenda conſiſtat, honeſtatem cum voluptate tanqam hominem cum bellua copulabis?*

Τὴν ἐγκράτειαν] ſed & τὴν σωφροσύνην. ſiqidem ὁ σώφρων φεύγει τὰς ἡδονάς, *temperans fugit voluptates.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 14. Οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει. *Nam neqe iis oblectatur, qibus intemperans maximè conſuevit, ſed potius agrè afficitur. ſvidem lib.* 3. *c.* 11.

§. 40. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν] vide *l.* 7. §. 14, 16. & *ſuprà* §. 28. & *infrà* 41, 47.

§. 41. Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως] *cùm impeditur ſomnus, avt appetitus.* Lugdunenſis. *ſomnus*, illud unde ſit neſcio. nam Xylander, Baſilienſis, *ſenſus*, rectè.

Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως] Repugnare ſibi primâ facie poteſt Marcus videri. Siqidem *l.* 5. §. 20. concedit qidem τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζεσθαι, *actum* ſive *effectum impediri poſſe*; negat verò dari ab externis ulla τῆς ὁρμῆς, καὶ διαθέσεως ἐμποδία, *appetitûs ſive impetûs ac diſpoſitionis impedimenta:* cum hoc loco etiam ὁρμῆς ἐμποδισμὸν admittat, eúmqe parti non λογικῇ, ſed ζωϊκῇ adſcribat. verùm facilè conciliari poterunt iſta, ſi ὁρμὴν diſtingvamus in internam externámqe, qarum illa ab externis impediri neqeat, hæc poſſit. vel etiam in ὁρμὴν ἄλογον, ſive *appetitionem à ratione alienam*, qæ cùm ſit, ut Marcus hic loqitur. ἀνυποξαίρετος, *citra exceptionem ullam concepta*, eſt idcirco impedimento obnoxia; & eandem *rationi conſentaneam*, qæ eſt μετ' ὑποξαιρέσεως, *cum exceptione. l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. atqe ideò nevtiqam avt fruſtratur, avt à re ulla externa impeditur, qò minùs, qod ſibi propoſuerit, aſſeqatur. *l.* 5. §. 20.

Ὄψεται ἡ αἴσθησις] *Viderit ſenſus.* Ità Cicero *ad Attic. l.* 6. *Ep.* 4. *Sed hoc fortuna viderit: qoniam conſilio non multùm uti licet.* Florens *apologet. c.* 16. *Viderit habitus, dum materia qalitas eadem ſit; viderit forma, dum idipſum Dei corpus ſit.* & *c.* 42. *Viderint, qi per capillum odorantur.* q. d. illis iſtud curæ eſto: nos ex illis non ſumus. *Act. Apoſt. c.* 18. *v.* 15. Judæis Gallio, Εἰ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. *Sin verò qæſtio eſt de ſermone, & nominibus, & lege veſtra, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.* Vide *l.* 5. §. 25. & *l.* 11. §. 13.

Ἀνυποξαιρέτως] Vide, *l.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 6. §. 50.

Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] *Si id qod communiter fieri ſolet, tibi propoſueris.* nempe poſſe aliqid intervenire, qod rei propoſitæ tibi proſecutionem impediat. Seneca *ad Marc. cap.* 9. *Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis evenîſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Vide eundem *de tranqil. c.* 11. *ad l.* 7. §. 58. & *Ep.* 91. *ibidem ad* §. 68. vide & *infrà* §. 46.

Τὰ μέντοι τῷ νῷ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος ἔνωθεν ἐμποδίζειν] Epicte-

hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud qidlibet attingit', ubi facta fuerit ſphæræ inſtar, teres tota atqe rotunda.

§. 42. Indignum cenſeo, ut me ipſe vexem, qi neminem unqam volens vexârim.

§. 43. Alia oblectant alios. me verò, ſi

[a] τέτυ γὰρ ὐ πῦρ, ὐ σίδηρος, ὐ τύραννος, ὐ βλασφημία, ὐχ ὅλως ἅπτεται. [b] ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένῃ.

§. 42. Οὐκ ἐμὶ ἄξιος [c] ἐμαυτὸν λυπεῖν. ὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα.

§. 43. [d] Εὐφραίνει ἄλλον ἄλλο. ἐμὲ δ', ἐὰν

[a] Sup. §. 28. *l.* 11. §. 36.
[b] Inf. §. 48. *l.* 11. §. 12. *l.* 12. §. 3.
[c] *L.* 7. §. 16. Inf. §. 47.
[d] *L.* 6. §. 34. *l.* 10. §. 10.

ANNOTATIONES.

Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 23. Τῇ ὀφθαλμικῇ δυνάμει τίνα πίφυκεν ἐμποδίζειν; ἢ προαίρεσις, καὶ προαιρετά. τῇ ἀκουστικῇ ταὐτά. τῇ ὁρμητικῇ ὡσαύτως. προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν πέφυκεν; ἀπροαίρετον ὐδέν. αὐτὴ δὲ ἑαυτὴν διαστραφεῖσα. *Oculorum aciem qidnam impedire ſolet? Voluntas, & qa à voluntate pendent. Hac eadem & audiendi & dicendi facultatem impediunt. Voluntatem verò qid impedire ſolet? Nihil voluntati non obnoxium, ſed ipſa ſeſe ubi depravata fuerit.* Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ἀπ' ἄλλου τινὸς ταραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι, πλὴν ὐφ' ἑαυτοῦ. *Fieri non poteſt, ut qod naturâ liberum eſt, ab alio qopiam perturbetur aut impediatur qàm à ſemetipſo.* Idem *lib.* 1. *cap.* 19. vide *lib.* 2. §. 9. & *lib.* 5. §. 20. & *lib.* 7. §. 55. & *lib.* 12. §. 8.

Οὐ πῦρ, ὐ σίδηρος] vide *l.* 4. §. 39. & *l.* 7. §. 68. & *ſuprà* §. 28. Epictetus *l.* 1. *cap.* 29. Τὴν προαίρεσιν ὐδὲν ἄλλο νικῆσαι δύναται, πλὴν αὐτὴ αὐτήν. *Voluntatem nihil vincere poteſt, niſi ipſa ſeſe.* Hercules in Evripidis *Syleo.* apud Philonem *de allegor. de Joſeph.* & *de boni viri libert.* & apud Evſebium *præpar. Evang. l.* 6. *cap.* 6. & apud Grotium in *excerptis*, ubi verſus primus deeſt, ex illis reſtituendus, qi etiam in *Phœniſſis* ejuſdem reperitur *v.* 524.

Πρὸς ταῦτ', ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανον.
* Πίμπρα, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου
Πέπων κελαινὸν αἷμα. πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ δ' ἀνέσσ' εἰς αἰθέρα
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι δῶπ' ἀπαλλῆσαι λόγον.
Ad hac, adeſto ferrum & ignis inſuper;
Ure, (ſive, ſeca) hac cremáqe membra, & impleter mei
Potans rubentem ſanguinem: in terram priùs
Deſcendet æther, terra ſe in cælum feret,
Qam blanda de me veniet ad te oratio.

Grotius. Indi Philoſophi Alexandro; Σώματα μὲν μετάξεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ἡμετέρας ὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βούλονται. πῦρ ἀνθρώποις μέγιστον κολαστήριον. τοῦτο ἡμεῖς καταφρονοῦμεν. *Traduces qidem corpora de loco in locum; animas autem noſtras non coges facere qa nolumus. Ignis eſt hominibus maximus cruciatus, eum nos contemnimus.* Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 494. *C.* & Philo pleniùs ex Calani *ad Alexandrum Epiſt. lib. de libert. p.* 879. *D.* ex Clemente tamen ſupplendus. Φίλοι πείθουσι χεῖρας καὶ ἀνάγκην προσφέρειν Ἰνδῶν φιλοσόφοις, ὐδ' ἂν ὕπνῳ ἑωρακότες ἡμίσεια ἔργα. σώματα γὰρ μετοίσεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ὐ δύνασαι [ἀναγκάζειν] ποιεῖν ἃ μὴ βούλονται, ἢ μᾶλλον πλίνθους καὶ ξύλα φωνὴν ἀφεῖναι. πῦρ μεγίστους τοῖς ζῶσι σώμασι πόνους καὶ φθορὰν ἐργάζεται. τούτῳ ὑπεράνω ἡμεῖς γινόμεθα, ζῶντες καιόμεθα. ὐκ ἔστι βασιλεὺς, ὐδὲ ἄρχων, ὃς ἀναγκάσει ἡμᾶς ποιεῖν ἃ μὴ προαιρούμεθα. *Amici tibi ſvadent, ut cogas Indorum philoſophos, ne per ſomnum qidem conſpicati noſtras res & noſtra negotia. Corpora de loco ad locum transferes, animas non poteris cogere facere qa nolunt, nihilo magis qàm ſi lateres & ligna cogas vocem mittere. Ignis corporibus vivis maximos dolores excitat non ſine pernicie, hunc tamen nos deſpicimus dum vivi comburimur. Nullus rex, nullus princeps poteſt efficere, ut qicqam agamus præter animi ſententiam.* vide *ad l.* 5. §. 10.

Οὐ τύραννος] ὐ λῃστής. *l.* 11. §. 36.

Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει] Alludit ad dictum qoddam Empedoclis, an Parmenidis, qod apud Stobæum in *eclog. phyſic. l.* 1. *tit.* 11. ſed corruptè, ſic legitur.

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μιμῆς, &c. unde ſubit animum, locum iſtum mendo non vacare prorſus, & *μένει* illud avt irreptitium eſſe, avt vitio nevtiqam immune. Verùm de dicto ipſo ampliùs videbitur *ad l.* 12. §. 3. qòd avtem à ſuperioribus iſta divellunt Lugdunenſis editor & interpres Anglicanus, mihi minùs commode factum videtur. idem enim planè argumentum ſpectare, etiamſi eo modo ſumatur, qo ipſi & legunt & vertunt, qivis facilè perſpexerit. Qanqam ego malim dictionis ſerie continuatâ legere; τέτυ γὰρ — ὐδ' ὁτιοῦν ἅπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρος κυκλοτερὴς, &c. vide *infrà* §. 48.

§. 42. Ἐμαυτὸν λυπεῖν] vide *l.* 7. §. 16. & *infrà* §. 47.

Οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα] Vide de Marco *l.* 1. §. 15. ad illud, *συγγνωμονικόν*. Cæterùm de Platone Diogenes, cùm is à qodam lavdaretur; Τί δὲ ἐκεῖνος ἴσχυε σεμνὸν, ὃς τοσοῦτον χρόνον φιλοσοφῶν ὐδένα ἐλύπησεν; *Qid gravitatis in illo eſt, qi tanto tempore philoſophorum neminem contriſtavit?* ſed & Charilaum eo nomine notatum deprehendes *ad l.* 9. §. 5. Ὁ ὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπὸς ἦν. *Qi ne malis qidem durus & aſper eſt.* Epictetus ipſe *Diſſert. l.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ τοῦ φιλοσόφου σχολεῖον. ὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας

* τέρσον, Evſebius.

A τας. *Schola Philoſophi taberna medica eſt: non inde exeundum eſt cum lætitia, ſed cum dolore.* qomodo à Petri concione illi, *Act. c.* 2. *v.* 37. κατανυγέντες τῇ καρδίᾳ, *compuncti corde*, à Chriſto etiam adoleſcens ille, Matth. *c.* 19. *v.* 22. ἀπῆλθε λυπούμενος, *abiit triſtitiâ affectus.* Verbis nimirum Domini contriſtatus. Addas licèt his, nec Elium ſacerdotem, nec Davidem regem, notâ aliqâ immunes habitos, qòd ſuos perperam etiam agentes, contriſtare detrectârint. *Hiſtor. Reg. Iſrael. l.* 1. *c.* 2. *v.* 29. & *c.* 3. *v.* 13. & *l.* 3. *c.* 1. *v.* 6. Qomodo ergò Marcum, vel qà σκηπτοῦχος βασιλεὺς, *rex ſceptrum manu geſtans*, vel qa ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφος, *inter reges philoſophus*, culpâ liberabimus, ſi is neminem unqam qenqam
B contriſtavit? Forſan τὸ ἑκὼν, ſive *ſponte*, illud adjectum ſatisfecerit ad Marcum à cenſura omni hac in parte vindicandum. Neqe enim ultrò ſive ſponte triſtitiâ pœniſve alios afficit, qi lege mandante, moribus ipſorum exigentibus, id facit, ſed coactus qodammodo αἰσχοντί γε θυμῷ, ad ſupplicia etiam juſtiſſima ac meritiſſima deſcendere. Talem nobis Deum depingit Jeremias vates, *Thren. c.* 3. *v.* 33. *Qi non affligit ex animo ſuo, mœſtitiâqe afficit mortales. De ſuo optimum; de noſtro juſtum: optimum ex natura proprietate; juſtum ex cauſſa neceſſitate.* Tertullianus *de reſurr. carn. c.* 14. Unde Salvianus
C *de provid. l.* 5. *c.* 8. *Nos vim Deo facimus iniqitatibus noſtris. Nos nolentem ulciſci cogimus. Nos parcere volentem non permittimus.* & *l.* 8. *c.* 2. *Nos calamitatum noſtrarum avctores ſumus. Deus enim pius & miſericors eſt, & qi neminem velit perire vel ladere. Nos verò nos Deo nolente cruciamus. A Deo qidem punimur, ſed ipſi facimus ut puniamur. Cùm avtem punire nos ipſi facimus; cui dubium eſt, qin ipſi nos noſtris criminibus puniamus? qia qicunqe dat cauſſam qa puniatur, ipſe ſe punit.* Talem principem ſuum Naſo *Pont. l.* 1. *eleg.* 3.

Eſt piger ad pœnas princeps, ad præmia velox;
Qique dolet, qoties cogitur eſſe ferox:
Multa metu pœna, pœnâ qi pauca coërcet;
Et jacit invitâ fulmina rara manu.

Et *l.* 2. *eleg.* 2.

Qi cùm triſte aliqid ſtatuit, ſit triſtis & ipſe:
Cuique ferè pœnam ſumere, pœna ſua eſt.
Victa tamen vitio eſt hujus clementia noſtro;
Venit & ad vires ira coacta ſuas.

Et *Triſt. l.* 4. *el.* 8.

Ergò illum demens in me ſævire coëgi,
Mitius immenſus qo nihil orbis habet.

Talem & Marcus ipſe ſe profiteri videtur.
E §. 43. Εὐφραίνει ἄλλον ἄλλο] Hoc eſt qod Flaccus *Epiſt.* 1.

— alios aliis rebus ſtudiſqe teneri.

& *l.* 2. *Epiſt.* 2.

Denique non omnes eadem mirantur amántqe.

Pindarus *Pyth.* 10.

Καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἕως ἵκνεῖται φρένας
Namqe aliis aliarum rerum cupido pungit pectora.

Et Petronius.

— non omnibus unum eſt,
Qod placet.

Homerus *odyſſ.* ξ. *v.* 228.
F Ἄλλος γὰρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Namqe homines aliis alii rebus capiuntur.

Et Archilochus apud Sextum Empiricum *adverſ. ethic c.* 3.

Ἄλλος ἄλλῳ ἐπὶ ἔργῳ καρδίην ἰαίνεται.

qod συντομώτερον Clemens Alexandrinus, qi & ex Homero mutuatum vult, ſic extulit, *Strom. l.* 6.

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται.
Aſt alia res alius cor juvat magis.

Evripides *Hippolyto.*

Ἄλλοισιν ἄλλα θεῶντε κ' ἀνθρώποις μέλει.
Cordi alia hominibus aliis ſunt ſtudia, & Deis.

Idémqe *Oeneo* apud Clementem.
G Ἀλλ' ἄλλος ἄλλοις μᾶλλον ἥδεται τρόποις.
At alius aliis moribus capitur magis.

Indè illa Tragici incerti apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. l.* 1. *c.* 14. §. 2.

Δεινόν γε ταὐτὸν τοῖς μὲν ἀνδάνειν βροτῶν,
Τοῖς δ' ἔχθος εἶναι. —
Miſerum, qòd eadem ſæpe res, hominum bis placet,
Illis in odio eſt. —

Prout de ſe Lucilius; *Qod tibi magnopere cordi eſt, mihi vehementer diſpicet.* Cicero *Tuſcul. l.* 5. §. 63. *Sic ſe res habet, te tua, me delectant mea.* Siqidem, qòd ex Evripidis *Phœniſſis* Sextus *ibidem.*

Ἐς πᾶσι τ' αὐτὸν ἴφυ σοφὸς ϑ' ἅμα.

a L. 10. §. 35. ἐὰν [a] ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν, [b] μὴ δύσερεφόμενον; μήτε ἄνθρωπόν τινα, [*] μήτε τῶν ἀνθρώπων συμβαινόντων. ἀλλὰ [c] πᾶν ἐυμενέσιν ὀφθαλμοῖς [*] ὁρῶντα καὶ δεχόμενον, καὶ [d] χρώμενον ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν.

b Sup. §. 34.

* μητε [τι] Lug. An.

c Sup. §. 7, 8. l. 4. §. 25. l. 7. §. 3.

* ὁρῶν f.

d Sup. §. 29.

§. 44. [e] Τοῦτον [*] ἰδὲ τὸν χρόνον σεαυτῷ χάρισαι. [f] οἱ τὴν ὑστεροφημίαν μᾶλλον διώκοντες, ὑπολογίζονται, ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι ἔσεσθαι, οἷοί εἰσιν ὅτινες ἂς βαρροῦνται. καὶ ἐκεῖνοι δὴ τοί. τί δὲ ὅλως πρὸς σέ, ἂν ἐκεῖνοι ἐ φωναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ ὑποβλέψιν τοιαύτην σοὶ ἔχωσιν.

e L. 4. §. 17. 26.

* ἤδη f.

f L. 2. §. 17. l. 4. §. 19.

g L. 4. §. 3. l. 5. §. 33.

§. 45. [h] Ἀρόν με καὶ βάλλε ὅπου θέλεις. ἐκεῖ γὰρ ἕξω [i] τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων, τοῦτ' ἔστιν, [k] ἀρκούμενον εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς [l] τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [m] ἆρα τοῦτο ἄξιον, ἵνα δὲ αὐτὸ κακῶς μὴ ἔχῃ ψυχὴ, καὶ χεῖρον ἑαυτῆς ᾖ, πεπιεσμένη, ὀρεγομένη, [*] συνδυομένη, πυρομένη; καὶ τί εὑρήσεις τοῦτο ἄξιον;

h Sup. §. 23. 33.

i L. 2. §. 13. l. 3. §. 5. 7. 16.

k Sup. §. 7. l. 9. §. 26.

l L. 5. §. 16.

m L. 9. §. 37.

* συνδιομένη f. vel συνχυομένη.

mentem fanam habuerim, qæ nec hominem qenqam, avt humanum qicqam aversetur; sed qicqid obvenit, oculo benigno aspiciat excipiátqe, & pro sui existimatione singulis utatur.

§. 44. Hoc ipsum, qod jam adest, tempus tibimet fac impertias. qi famam posthumam affectant potiùs, non cogitant, alios qosdam ejusmodi fore posteros illos, qales isti sunt, qos nunc gravatim ferunt. sed & utriqe sunt mortales. qid avtem tuâ interest, si vocibus istiusmodi adstrepuerint illi tibi, avt existimationem hanc vel illam de te habuerint.

§. 45. Tolle me, & qocunqe libuerit projice. etenim illîc qoqe genium meum habiturus sum propitium placidúmqe; hoc nempe contentum, si pro conditionis suæ officio habere se ageréqe possit. num hoc tanti est, ut hac de cavssa anima mea malè se habeat, ac deterior fiat, dum deprimitur, extenditur, confunditur, consternatur. ecqid reperiam, qod tanti sit?

§. 46.

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Si idem probarent omnes, si saperent idem,
Dissidia generi nulla mortali forent.
Νῦν δ' ἄλλ' ὁμοίων ἄδην, ἄλλ' ἴσον βροτοῖς.
Dissimillima nunc sunt ingenia mortalibus.

Persius *Sat.* 5. v. 52.

Mille hominum species, & rerum discolor usus.
Velle suum cuiqe est, nec voto vivitur uno.

Scilicet qòd Terentius *Phorm.* 2.

— ità est:
Qot homines, tot sententiæ; suus cuiqe mos.

Vide Flaccum *carm. l.* 1. *od.* 1. & Marcum *l.* 10. §. 10. sed &, Athanasii qi nomen præfert, avtorem in *definition.* inter hominum θέλημα φυτικὸν, qod in omnibus idem sit, & γνωμικὸν, qod in aliis aliud, distingventem, apud Casavbonum *in Pers. Sat.* 5.

Ἐμὲ δὲ ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν] Consimilis huic locus apud Epictetum *Dissert. l.* 3. *c.* 5. ubi ex persona Socratis; Ὥσπερ ἄλλος τις χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον, οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακαλυθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γενομένῳ. *Qemadmodum alius delectatur, cùm agrum suum meliorem facit, alius cum equm: sic ego qotidie delector, cùm me fieri meliorem deprehendo.* vide *supra* §. 26. & *l.* 10. §. 35.

Μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων] Annotator Lugdunensis μήτέ τι τῶν ἀνθρώπ. σ. vide *infrà* §. 46.

Ἀλλὰ πᾶν ἐυμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὁρῶντα] Syntaxis poscit ὁρῶν. qia præcesserat τὸ ἡγεμονικόν.

Χρώμενον ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν] vide *l.* 3. §. 11. & *suprà* §. 29.

§. 44. Τοῦτον ἰδὲ τὸν χρόνον] ità Basilienses & Lugdunensis. ego ἤδη malim. qòd, *l.* 4. §. 26. Κερδαντέον τὸ παρόν. *Qod instat temptis lucrandum est.*

Τὴν ὑστεροφημίαν] vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 19.

Οὓς βαρροῦνται] *qos agrè ferunt.* Scholiastes ad illud Thucydidis *l.* 2. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον. ᾧ δεῖ, inqit, λέγειν, ὅτι ἐβαρροῦντο, ἢ βαρέμαι, ἀλλὰ βαρύνομαι, &c. *non oportet dicere,* ὅτι ἐβαρροῦντο, ἢ βαρέμαι, *sed* βαρύνομαι, &c. hoc nimirum sensu, opinor, negat τὸ βαρεῖσθαι usurpari. Alioqi Plato etiam in *Sympos. pag.* 1194. *C.* dixit, Ὁ δὲ Πόρος μεθυσθεὶς τῷ νέκταρι, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν, βεβαρημένος ἐυδεν. *Porus nectare ebrius, Jovis hortum ingressus* vino, an somno, *gravatus dormiebat.* Marcus *suprà* §. 36. Βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρόν. *Id semper qod præsens est, molestiam sibi facessere.* Cæterùm τὸ βαρεῖσθαι μεταφορικῶς, prout Marco istîc, usurpatum, havd temerè alibi deprehendes. Herodianus tamen *lib.* 8. *c.* 8. §. 2. Ἐβαρροῦντό τε αὐτῶν τὴν ἐυγένειαν. *Eorúmqe nobilitatem agrè*, sive *gravatim*, *ferebant.*

Τί δὲ ὅλως πρὸς σὲ] ità *l.* 4. §. 19. Τί ἂν τοῦτο πρὸς σέ; *Qi hoc ad te tamen?*

Ἀπηχῶσιν] ità *l.* 4. §. 3. Τὸν κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes planè applavsus isti.*

§. 45. Ἀρόν με, καὶ βάλλε ὅπου θέλεις] vide Calani *ad Alexandrum Epist. suprà ad* §. 41. In Senecæ *excerpt. Exulabis. Non patria mihi interdicitur, sed locus. in qamcunqe terram venio, in meam venio. Nulla terra exilium est. Altera patria est. Patria est, ubicunqe bene est. illud avtem per qod bene est, in homine, non in loco est. In ipsius potestate est, qa sit illi fortuna. Si sapiens est, peregrinatur; si stultus, exulat.* vide *l.* 5. §. 16.

Ἐκεῖ γὰρ ἕξω τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων] Locus non faciet, qin mentem in statu recto & erecto custodiam. Philemon exul, A interrogantibus, ὡς ἐυμένοιτο, *qàm prosperè ageret*, respondit, ὑμεῖς μὲν ἴσως οἴεσθε ἄτυχα πεπεῖσθαι. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀεὶ ἀγαθὸς ὢν διατελῶ. *Vos minùs opinamini, qi in hoc statu me videtis. Ego enim semper bonus esse persisto.* pro ἄν, ᾧ vel ὦν lego, ut sensus constet. Refert ex Telete *de exilio* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 40. Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἐξορίζω σε. ὅπου ἂν ἀπέλθῃ, ἐκεῖ μοι καλῶς ἔσαι. καὶ γὰρ ἐνθάδε, ᾧ διὰ τὸν τόπον ἦν μοι καλῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ δόγματα, ἃ μέλλω μετ' ἐμαυτοῦ ἀποφέρειν. οὐδὲ γὰρ δύναταί τις ἀφελέσθαι αὐτά. ἀλλὰ ταῦτα μόνα ἐμά ἐστι καὶ ἀναφαίρετα, καὶ ἀρκεῖ μοι παρόντα, ὅπου ἂν ὦ, καὶ ὅ, τι ἂν ποιῶ. *At relegationem? Qocunqe venero, ibi mihi bene erit. Nam & hic, non propter locum bene mihi fuit,* B *sed propter decreta, qæ mecum ablaturus sum. Neqe enim ea qisqam eripere potest: hæc sola mea sunt & propria, mihiqe dum adsunt sufficiunt, ubicunqe fuero, & qicqid fecero.* Seneca *ad Helv. c.* 5. *Adversus ipsam mutationem locorum, satis hoc remedii putat Varro, qòd qocunqe venimus, eádem rerum natvrá utendum est. M. Brutus, qòd licet in exilium euntibus virtutes suas ferre secum. utraqe in unum collata plurimùm possunt. qantulum enim est, qod perdidimus? duo, qæ pulcerrima sunt, qocunqe nos moverimus, sequentur; Natura communis, & propria virtus.* vide *l.* 7. §. 53.

Ἆρα τοῦτο ἄξιον] Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam* C *vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit. qid enim indignius, qàm sapientis affectum ex alienâ pendere neqitia?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 6. Epictetus *enchir. c.* 11. Ὅταν καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι δύναταί μὴ μετανοῦσαι, καὶ μετανοῦσας, μηδὲν ποιεῖσθαι ὡς θέλεις. ἀλλ' οὐχ ὅτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι. *Qm verò puerum vocas, fieri posse cogita, ut præsto non sit: &, ut sit, nihil agat ex animi tui sententia. Neqe verò ei tam bene sit, ut tuarum perturbationum habeat illè potestatem.* Vitium subesse Volphio suboluit. itaqe pro τὸ μὴ, τό σε subsitituit. & pro ἐστὶν, ἔσω vel εἴη mavult. at rectiùs Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ D τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι. qanqam perperam apud Stobæum ὅτῳ pro ὅτως legitur. Melius pro ἐνθυμοῦ προεπιπόει. Nam qare pro ἀλλ', καὶ, Volfius, pro αὐτῷ, αὐτὸς Gesnerus, nihil erat. *Hoc,* inqit, *tecum cogita, non tam feliciter agitur cum servulo meo, ut me perturbari in illo sit situm.* Vide *suprà* §. 42.

Συνδυομένη] *anxia* Xylander. *confusa* Casavbonus, ut συγχεομένη, vel συγχυομένη legisse videatur. qid si συνδεομένη legatur? *unà cum corpore constricta,* & vinculis qodammodo obnoxia. Apostolus *ad Tim. Epist.* 2. *c.* 2. *v.* 9. Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. *In qo sustineo mala usqe ad vincula, sed sermo Dei non est vinctus.* Epictetus *lib.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. qidnam? pedem. At avsferet. qidnam? collum. Qid ergo non vinciet, non avsferet? vo-* E *luntatem.* Vel *curis anxietateqe constricta, ac vincta.* ut Boëthius *consol. lib.* . *c.* . *Nubila mens est, vinctáqe frenis, hæc ubi regnant.* Verùm illud, opinor, potiùs fuerit, qod Casavbonus secutus videtur. ità Epictetus *enchir. c.* 28. Εἰ μὲν τὸ σῶμά σε τις ἐπίτηδες τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκεις ἄν. ἔτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐάν λοιδορήσηταί σοι, ταραχθῇ ἐκείνη ᾗ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ; *Qod si corpus quidem tuum aliqis obvio cuipiam permitteret, indignaris: tu verò qi animum tuum cuilibet permittas, ut, si convicia* F *tibi dixerit, perturbetur & mœreat; non erubescis?* Marcus ipse *lib.* 5. §. 32. Διὰ τί συγχέουσιν ἄτιχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνοι καὶ ἐπιστήμονα; *Qorsum arte instructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitaqe conturbent?*

§. 46.

§. 46. Nihil homini cuiqam contingere poteſt, qod non humanus ſit caſus; nec bovi, qod non bovis ſit; nec viti, qod non vitis ſit, nec lapidi, qod non lapidis ipſius ſit. Si ergò contingit id cuiqe, qod & uſui & naturæ ejus eſt conſentaneum, qid eſt, ægrè qod feras? neqe enim qicqam tibi tuliſſet natura communis, qod ferri non poſſet.

§. 47. Si qa te angit res externa, non eſt ea ipſa, qæ moleſtiam faceſſit tibi, ſed tuum ipſius de re ea judicium. hoc avtem ſtatim delere in te ſitum eſt. ſi qid verò in interna animi diſpoſitione te angit, qis prohibere poteſt, qo minùs opinionem tuam corrigas? pari modo, ſi anxium te habet, qia hoc avt illud qod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potiùs qàm angi velis? ſed obſtat, inqis, valentius aliqid. nihil eſt ergò qod anxius ſis, neqe enim non agendi cavſſa in te eſt. ſed nec vivere tanti eſt, ni id fiat. exede ergò è vita

§. 46. a Ἀνθρώπῳ ὑδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ ἐστιν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα. ὐδὲ βοΐ, ὃ οὐκ ἐστὶ βοϊκόν. ὐδὲ ἀμπέλῳ, ὃ οὐκ ἐστιν ἀμπελικόν. ὐδὲ λίθῳ, ὃ οὐκ ἐστὶ λίθῳ ἴδιον. b εἰ ἓυν ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ὃ κῆ c εἰωθεν, καὶ πέφυκεν, τί ἂν δυσχεραίνοις; d ἐ γὰρ ἀφόρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις. a L. 5. §. 18. Sup. §. 36. b L. 10. §. 3. l. 11. §. 13. c L. 12. §. 26. d L. 6. §. 19. l. 7. §. 66.

§. 47. e Εἰ μὲν ἀφ' ὅτι τῶν ἐκτὸς λυπῇ, οὐκ ἐκεινό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα. f τοῦτο ἦ ἤδη ἐξαλεῖψαι ε ὅπῃ σοι ἐστίν. εἰ ἦ λυπεῖ σε τι τῶν ἐν τῇ σῇ διαθέσει, h τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; ὅμως ἦ κῆ εἰ λυπῇ, ὅτι μὴ * τὸ δέ σε ἐνεργεῖς ὑγιές σοι φαινόμενον, τί οὐχὶ μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίστατα. i μὴ ἓν λυποῦ. ε γὰρ ὠδέ σε ἡ αἰτία ἔ μὴ ἐνεργεῖαζ. ἀλλὰ οὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργουμένου τούτου. k ἄπιθι ἓυν ἐκ τοῦ ζῆν εὐμε- e L. 4. §. 7, 8. l. 5. §. 26. f Sup. §. 29. g L. 6. §. 52. l. 7. §. 2. 14. h L. 9. §. 11. l. 12. §. 25. * τόδε i Sup. 32. 42. 45. k L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

§. 46. Ἀνθρώπῳ ὑδενὶ συμβαίνειν τι δύναται ὃ οὐκ ἐστιν ἀνθρωπικὸν] Seneca *Ep.* 71. *Nihil eorum qa ferenda ſunt diſplicet. Nam qicqid cadere in hominem poteſt, in ſe incidiſſe non qeritur. vires ſuas novit; ſcit ſe eſſe oneri ferendo.* vide & *lib.* 5. §. 11. & *l.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 2. Evripides *Oreſt.*

Οὐκ ἔστιν ὑδὲν δεινὸν, ὃδ' εἰπεῖν ἔπος
Οὐδὲ πάθος, ὑδὲ ξυμφορὰ θνήλατος,
Ἥς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
Nulla adeò fando terribilis oratio eſt,
Vel fors, vel irà cœlitum invectum malum,
Natura qin humana patiundo id ferat.

Grotius. Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τῷ λογικῷ ζώῳ μόνῳ ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον. *Animanti ratione predito id ſolum eſt intolerabile, qod ratione caret.* vide *ad* §. 15. Iſocaſii dictum.

Καὶ εἰωθεν, καὶ πέφυκεν] Vide *ſuprà* §. 41. τὸ κοινόν. & *l.* 4. §. 33, 46. & *l.* 7. §. 58. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri, qod ſpargaris in publico: aut inqineris in luto. eadem vita condtio eſt, qa balnei, turba, itineris: qadam immittentur, qadam incident. Non eſt delicata res vivere. Longam viam ingreſſus es. & labaris oportet, & arietes, & cadas, & laſſeris, & exclames, O mors, id eſt, mentiaris. Alio loco comitem relinqes, alio efferes, alio timebis: per ejuſmodi offenſas emetiendum eſt confragoſum hoc iter.* Et mox: — *Qicqid dixeris, multis accidit.* — *Nihil miremur eorum, ad qa nati ſumus: qa ideo nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus. ità dico, paria ſunt. Nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. aqum avtem jus eſt, non qo omnes iſti ſunt, ſed qod omnibus latum eſt. imperetur aqitas animo, & ſine qerela mortalitatis tributa pendamus.*

§. 47. Οὐκ ἐκεῖνό σε ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα] vide *ſuprà* §. 40. Epictetus *enchir.* c. 5. Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, ὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. *Homines perturbantur, non rebus, ſed iis, qas de rebus habent, opinionibus.* & *Diſſert. l.* 3. *c.* 19. Οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς, ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Non aliam eſſe perturbationis & inconſtantiæ cavſſam niſi opinionem.* Οὐδὲν γὰρ ἐστιν αὐτῷ δεινὸν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς δόξης κῆ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας γίνεται τοιοῦτον. *Nihil enim omnium grave eſt: ſed ad opinionem noſtramqe imbecillitatem tale fit.* Dio Pruſæus *Orat.* 16. Seneca *de Sap. conſtant. c.* 4. *Ad tantas inceptias perventum eſt, ut non dolore tantùm, ſed doloris opinione vexemur, more puerorum qibus metus incutit umbra, & perſonarum deformitas, & depravata facies; lacrymas verò evocant nomina parvum grata avribus, & digitorum motus, & alia qæ impetu qodam erroris improvidi refugiunt.*

Ἐξαλεῖψαι ἐπί σοι ἐστίν] Ità Clemens in *hortator. pag.* 63. *D.* Ἐξὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ. *Qm liceat ea amovere, qæ ſalutis impedimentum adferunt.* vide *l.* 5. §. 2. & *ſuprà* §. 29.

Οὐ γὰρ παρά σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι] Nè contriſteris, inqit, ſi honeſta molienti objectum fuerit, qod effectum & ſucceſſum impediat; cùm tu qod in te eſt, qodqe tui eſt officii feceris; nec à te ſit qod effectu ſucceſſuqe caruerit. Hoc ipſo argumento pii homines, Dei miniſtri cumprimis, ſolari ſeſe ſolent, ubi conatus ſuos advertunt, fructu, optato etiam magis qàm ſperato forſan, deſtitui. Eſajas *c.* 49. *v.* 4. *Etiamſi fruſtrà laboraverim, & inaniter, atqe incaſſum vires meas conſumpſerim; officium tamen meum penes Jovam eſt, opus meum penes Deum meum.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Evang. Orat.* 13. *pag.* 81. *D.* Οὐ γὰρ ὅια τῶν γηπόνων, τοιαῦτα κῆ τὰ τῶν διδασκόντων ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς μετὰ τὰς ἐνιαυτοὺς πολλάκις μόχθους, κῆ τὴν ταλαιπωρίαν ἐκείνην, κῆ τὰς ἱδρῶτας, ἂν μηδὲν ἐξενέγκῃ τῶν πόνων ἄξιον ἡ γῆ, παρ' ὑδενὸς ἑτέρου δύναται τῶν πόνων τιμὰς παραμυθίαν εὑρεῖν, ἀλλ' ὑποσείφας μετ' αἰσχύνης κῆ καταφθείας ἀπὸ τῆς ἄλω πρὸς τὴν οἰκίαν, κῆ τὴν γυναῖκα κῆ τὰ παιδία, ὑδένα ἔχων ἀπαιτῆσαι τῆς φιλοπονίας τῆς μακρᾶς τὴν ἀντίδοσιν. ἐπὶ δὲ ἡμῶν ὑδὲν τοιοῦτόν ἐστι. ἀλλὰ κἂν γὰρ ἡ γεωργουμένη γῆ μηδένα ἐξενίγκῃ καρπὸν, ἡμῶν πάσῃ ἐπιδειξαμένων πόνων, ὁ κῆ ταύτης κῆ ἡμῶν Κύριος ὐ περιόψεται κενὰς ἡμᾶς ἀπιέναι ἐρχομένους ἐλπίσαντας, ἀλλὰ δώσει τὰς ἀμοιβάς. Ἕκαστος γὰρ, φησὶ, τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (Apoſtoli ſunt *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 8.) κατὰ τὸν κόπον, ὐ κατὰ τὸ τῶν πραγμάτων τέλος. *Non enim eadem conditione, qa agricola, ſunt verbi divini præceptores. Siqidem agricola poſt annuos ſudores, & miſeram illam laborioſamqe vitam, ſi terra aliqando pro operis in ſe impenſis non reſpondeat, nemo alius ejus damnum inſtaurare poteſt, ſed pudibundus triſtiſqe ab area domum ad uxorem & filios revertetur, & qem longi laboris mercedem petat, habet neminem: in nobis avtem nihil hujuſmodi uſu venit, ſed licet culta terra nullum afferat fructum, dummodo nos nullum ſubtraxerimus laborem, & ejus & noſter Dominus vanà nos ſpe dimiſſos non fruſtratur, ſed remunerat. Unuſqiſqe enim, inqit, propriam mercedem accipiet ſecundum proprium laborem, non ſecundum rerum eventum.* Et Bernardus *ad Evgen. de conſider. l.* 4. *Unuſqiſqe propriam mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum, non ſecundum proventum. Fac qod tuum eſt: Deus qod ſuum eſt, abſqe tua ſolicitudine atqe anxietate curabit. Planta, riga, fer curam, & tuas explicuiſti partes: incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu. ubi ſortè noluerit, tibi deperit nihil. Securus labor, qem nullus valet evacuare defectus.* Qod & *ibidem* aliâ imagine non minùs idoneâ illuſtrat. *En plagam. tibi incumbit curatio. rides me forſan, incurabilem perſvaſus. Noli diffidere: curam exigeris non curationem. Avdiſti, Curam illius habe.* (Luc. *c.* 10. *v.* 35.) *Et non cura, vel ſana illum.*

Non eſt in medico ſemper relevetur ut ager.

Cui adjici poterit, & illud Hieronymi in *Epiſt. ad Pammach. & Ocean. Qi æthiopem invitat ad balneas; etſi nigredinem non auferat illis, certè vel pecuniam accipit ſibi: & licet in illius candore non gaudeat, certè vel ſuo in lucro lætatur.* Ità ſine dubio inobedientem qi divinis ſermonibus monet, qamvis refragantis peccata non tollat, mercedem tamen de miniſterio veræ caritatis ſibi acqirit. Itaqe iſtic non æthiops fruſtrà lavatur, nec operam ludit perditve, qi in eo etiam laborem impenderit. Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. *Bona fragrantia ſumus Deo: in iis qi ſervantur, & in iis qi pereunt.* Καὶ ὁ κοπος ὑμῶν ὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. *Et labor veſter non eſt inanis in Domino.* Idem *ad eoſdem Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 58. Neqe tamen conſideratio hæc, è piorum animis omnem prorſus anxietatem, ac triſtitiam eximit. Sicut enim χαρὰν κῆ σίφανον καυχήσεως, *gaudium & coronam de qa gloriantur*, ſuum ducunt ſuorum profectus. *ad Theſ. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 19. ità contrà, etiamſi non inutile planè, triſte tamen & cordolium graviſſimum eſt ipſis, ubi conatus hac in parte ſuos fruſtratos adſpiciunt. *ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. & Jerem. *c.* 13. *v.* 17. Ideo Bernardus *in Cant.* 42. *Animam meam liberavi. non capio conſolationem, dum mortem filii intueor. Qa enim mater, etiamſi omnem qam potuit curam & diligentiam agrotanti adhibuiſſe ſe ſciat, ſi demum fruſtraram ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus ineſficaces, illo nihilominus moriente, propterea unqam à fletibus temperavit?* Verùm hæc rigidior juſtò Stoica diſciplina non admittit.

Οὐκ ἄξιον ζῆν μὴ ἐνεργουμένου τούτου] Hoc eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 485. *A.* de Philoſophis qibuſdam: Αὐτίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σκυδαίῳ συγχωρῆσαι, εἴ τις τῷ πράσσειν ὕτω τηρήσειε αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἐπιλελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philoſophi, ut liceat animam juſta de cavſſa educere, ſi qis ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla ſpes ei amplius reliqa ſit actionis.*

Ἄπιθι ὐν ἐκ τοῦ ζῆν] Ità *l.* 5. §. 29. τοῦ ζῆν ἐξιθι. & de

* ἢ f. μενὴς, * ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκῃ, ἅμα [a] ἵλεως τοῖς ἐνεστεμένοις.

[a] L. 2. §. 3.

[b] Sup. §. 41. §. 48. Μέμνησο, ὅτι [b] ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν [c] εἰς ἑαυτὸ συστραφῇ [d] ἀρκεθῇ ἑαυτῷ, [e] μὴ ποιῇ μὲ μὴ θέλῃ, [f] κἂν ἀλόγως πραγματίζηται. τί οὖν ἔσται μετὰ λόγου πεισθεὶς ἐνεστεμμένως κρίνῃ περὶ τινος; Διὰ τοῦτο ἀκρόπολίς ἐστιν [h] ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια. οὐδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν [i] ἀνάλωτος λοιπὸν ἔσῃ. ὁ μὲν οὖν μὴ ἐωρακὼς τοῦτο, ἀμαθής. ὁ δὲ ἑωρακὼς καὶ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

[c] L. 7. §. 28. [d] Sup. §. 7. [e] L. 5. §. 29. [f] L. 10. §. 33. [g] L. 11. §. 3. [h] L. 5. §. 18. [i] L. 1. §. 9. [k] L. 11. §. 36.

[k] L. 7. §. 64. §. 49. [k] Μηδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ὧν

æqo animo, qo modo excederes si id agere daretur, simul etiam obstantibus ipsis propitius.

§. 48. Memineris, inexpugnabilem fieri mentem, qando in se contracta, ipsa se contenta manet, dummodo nil faciat qod ipsa nolit, tametsi non ratione, sed obstinatione merâ instructa sit. qid ergò futurum est, si ratione in consilium adhibitâ considerate de re aliqâ sententiam tulerit? propterea arx est qædam mens perturbationibus immunis. neqe enim aliud ullum habet homo hoc validiùs communitum præsidium, ad qod ubi confugerit, in nullius potestatem possit deinceps venire. hoc qi non videt, imperitus; qi videt, nec eò recipit se, infelix est.

§. 49. Nihil ulteriùs tecum reputa, qàm qod

ANNOTATIONES.

Constantio Ammianus *l.* 22. *Abiit è vita.* & de Theodosio Ambrosius *Epitaph. Abiit, non obiit.* Cicero *Tusc. l.* 5. *Mihi qidem in vita servanda videtur illa lex, qa in Gracorum convivis obtinetur, Aut bibat, inqit, aut abeat* (ἢ πίθι, ἢ ἄπιθι) *aut enim fruatur aliqis cum aliis voluptate potandi, aut nè sobrius in vinolentiam vinolentorum incidat, antè discedat. Sic injurias fortuna, qas ferre neqeas, diffugiendo relinqas.* Et subjungit: *hac eadem, qa Epicurus, totidem verbis dicit Hieronymus.* Non soli ergò Stoici istiusmodi dictabant. Seneca *Epist.* 91. *In eum mundum intravimus, in qo his legibus vivitur. Placet? pare. Non placet? qacunqe vis, exi.* & *Epist.* 70. *Hoc est unum, cur de vita non possimus qeri. bono loco res humana sunt, qod nemo nisi vitio suo miser est. Placet? vive. Non placet? licet eò reverti, unde venisti.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. Τὸ δὲ κιφάλαιον, μέμνησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἀρέσκῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκ ἔτι παίζω. καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὲ, οὐκ ἔτι παίζω, ἀπαλλάσσω. μένει δὲ, μὴ δρήνει. *Qod autem caput est, memento apertam esse januam. ne sis pueris timidior: sed ut illi dicunt, cùm re aliqâ non amplius delectantur, se diutius non lusuros esse; sic* & *tu, cum qadam ejusmodi esse videbuntur, ubi te diutius esse lusurum negaris, recedito: sin manseris, lamentari noli.* sed vide *ad l.* 3. §. 1.

Ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν] Xylander avt Casavbonus qid hic legerint, havd est facile conjectu. Neqe enim verba, prout habentur, exhibere possunt, qod avt iste avt ille reddidit. Ego opinor legendum, ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν. *discedas è vita invenis.* id est, *placido animo, qomodo* & *is solet discedere, qi id qod volebat assecutus est; simulqe propitio etiam adversus illud qodcunqe id fuerit, qod obstiterat tibi, qò minus id qod volebas efficeres.*

§. 48. Ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *suprà* §. 41. Flaccus *carm. l.* 2. *od.* 1.

Et cuncta terrarum subacta,
Prater atrocem animum Catonis.

de qo verè viro Seneca amplius *de constant. Sap. c.* 1. & 2. qi & *ibidem c.* 6. *Bona viri sapientis solidis* & *inexpugnabilibus munimentis præcincta sunt. Non Babylonis illi muros contuleris, qos Alexander intravit. Non Carthaginis avt Numantia mœnia, non unâ manu capta; non Capitolium arcemve. Habent illa hostile vestigium: illa qa sapientem tuentur, à flamma* & *ab incursu, tuta sunt: nullum introitum præbent, excelsa, inexpugnabilia, Diis aqa.* Philo *de viri boni libert. pag.* 879. *E.* ex Zenonis sententia. Ὅτι θᾶττον ἀσκὸν βυκτίσαι τις πλήρη πνεύματος, ἢ διάσαιτο τὸν σπυδαῖον ὑπτιᾶν ἄκοντα δράσαι τι τῶν ἀδυνάτων. ἀνιπόδοτος γὰρ καὶ ἀήττητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγίοις ἐνίδρωσε. *Facilius esse utrem inflatum mergere, qàm qemvis virum probum invitum ad aliqid agendum cogere, nam invictus animus, rationis rectæ placitis confirmatus cedit nemini.* Seneca *de sap. constant. cap.* 4. *Qid igitur? non erit aliqis qi sapienti facere tentet injuriam? tentabit, sed non perventuram ad eum. Majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus est, qàm ut ulla vis noxia usqe ad illum vires suas perferat. Etiam cùm potentes,* & *imperio editi,* & *consensu servientium validi, nocere ei tentent; tam citra sapientem omnes eorum impetus deficient, qàm qa nervo, tormentisve in altum exprimuntur, cùm extra visum exiluerunt, citra cœlum tamen flectuntur. Qid tu putas, cùm stolidus ille rex multitudine telorum diem obscurâsset, ullam sagittam in solem incidisse? avt demissis in profundum catenis Neptunum potuisse contingi? Ut cœlestia humanas manus effugiunt,* & *ab his qi templa diruunt, avt simulacra conflant, nihil divinitati nocetur: sta qicqid sit in sapientem protervè, petulanter, superbè, fruſtrà tentatur.* qia scilicet mens inconcussa manet, nec animum istorum qicqam attingit; ut Philo suprà, & Marcus istic. Ità Epictetus Dissert. *l.* 4. *c.* 5. Δύναταί τις τὴν προαίρεσιν τὴν σὴν βλάψαι; ἐδαμῶς. τί οὖν ἔτι ταράσσῃ; ἐμοὶ δὲ παρελθὼν εἰς μέσον κήρυσσεις, ὅτι αἰρήσομαι ἄγχιστα πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι ποιῶσι, καὶ μάλιστ' ἐκείνων καταγελᾶς ὅσοι σε βλέπουσι δοκοῦσιν. Ἀνδράποδα ταῦτα οὐκ οἶδεν, οὐδὲ τίς εἰμι, οὐδὲ πῶς μου τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν. ὅτι δ' πρόσεδος αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐμά. ὅταν καὶ ὀχυρὰν πόλιν οἰκοῦντες καταγελῶσι τῶν πολιορκούντων. Νῦν δέ τοι τί πρᾶγμα ἔχουσιν ἐπὶ τῷ μηδενί; ἀσφαλίς ἐστιν ἡμῶν τὸ τεῖχος. τροφὰς ἔχομεν ἐπὶ πάμπολυν χρόνον, τὴν ἄλλην ἅπασαν παρασκευήν. ταῦτά ἐστι τὰ πόλιν ὀχυρὰν καὶ ἀνάλωτον ποιοῦντα, ἀνθρώπῳ δὲ ψυχὴ οὐδὲν ἄλλο ἢ δόγματα. ποῖον γὰρ τεῖχος ὕλης ἰσχυρόν; ἢ ποῖον σῶμα ὕλης ἀδαμάντινον; ἢ ποία κλῆσις ἀπαφαίρετος; ἢ ποῖον ἀξίωμα ὕλης ἀτρεπτιβάλευτον; πάντα πανταχῇ θνητὰ, ἐπάλληλα, ὁτιοῦν τὸν ὁπωσοῦν προσέχοντα. πᾶσα ἀνάγκη ταράττεσθαι, κακοπαθεῖν, φοβεῖσθαι, πυθέσθαι, ἀτιμίας ἔχειν τὰς ἐρίζους, περιπλωτικὰς ἔχειν τὰς ἐκκλίσεις. εἶτα δ' θέλουσι τὴν μόνην ἀσφάλειαν δεδομένην ἡμῖν ὀχυρὰν ποιεῖν; διὰ τοῦτο ἀπορούντες τῶν θνητῶν καὶ ὑλικῶν, τὰ ἀθάνατα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐπονεῖν; *Potestne qisqam voluntatem tuam ladere? Neqaqam. Qid ergò adhuc turbaris? non autem progressus in medium proclamas, tibi pacem esse cum omnibus hominibus, qicqid illi agant,* & *eos in primis deridere qi se tibi nocere putant? Mancipia ista sunt: ignorant qis sim, ubi mea bona* & *mala posita sint nescisunt; non patere sibi aditum ad meas opes ignorant. Sic qi munitam incolunt urbem, hostium obsidionem rident. Nunc isti qid sibi frustra facessunt negotium? tuta sunt nostra mœnia, commeatum in longum tempus habemus, omnibus aliis rebus instructi sumus. Hæc sunt qa civitatem munitam* & *inexpugnabilem faciunt. Hominis vero animum nihil aliud nisi decreta. Nam qis murus adeo firmus est? avt qod corpus adeò adamantinum? qave possessio tam certa* & *propria? avt qa dignitas ita insidiarum expers? Omnia ubiqe mortalia sunt, fluxa, caduca, expugnatu facilia; qibus qi ullo modo adjungit animum, hunc turbari omnino necesse est, malè sperare, lugere, irritas habere appetitiones, in ea qa nolit incidere. Et tamen solam eam arcem nobis datam munire nolumus? nec mortalibus* & *servilibus rebus repudiatis, immortales naturâqe liberas comparare?* divina planè hæc.

Εἰς ἑαυτὸ συστραφῆναι] vide *l.* 7. §. 28.

Ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ] Seneca *Ep.* 87. *Nunqam major est animus, qàm ubi alienæ sepositi; & fecit sibi pacem nihil timendo; fecit sibi divitias nihil concupiscendo.* vide *suprà* §. 6. & *l.* 5. §. 14.

Κἂν ἀλόγως παρατάξηται] vide *l.* 5. §. 18. & *l.* 11. §. 3. Epictetus *l.* 4. *c.* 7. Εἶτα ὑπὸ μανίας μὲν δύναταί τις ὅτου διατεθῆναι πρὸς ταῦτα, ᾧ ὑπὸ ἔθους οἱ Γαλιλαῖοι. ὑπὸ λόγου δὲ τίς ἀποδείξει ὁ δύναται; *Ergò furore qidem sic aliqis affici potest adversus illa* & *consuetudine, ut Galilæi: ratione verò* & *demonstratione non potest.* qod avtem παρατάττεσθαι Marcus hic, idem Epictetus *l.* 2. *c.* 1. ἀντιτάττεσθαι dixit. Ἐν ᾗ καταχθεὶς, ἐπιδείξεις, τίνα δύναται λογικὸν ἡγεμονικὸν, πρὸς τὰς ἀπροαιρέτους δυνάμεις ἀντιταξάμενον. *In qo collocatus demonstres qid possit ratio* & *mens, qum se rebus, qa juris alieni sint, opposuerit.*

Ἀκρόπολίς ἐστι] Mens, inqit, cujusqe ratione munita est *arx tutissima*, ad qam ubi se qis receperit, in securo jam consistit, verùm tutior nobis & inexpugnabilis revera, ad qam in omni discrimine confugere liceat, *arx* est, de qa Solomon *Proverb. c.* 18. *v.* 10. *Turris robustissima est nomen Jovæ; eò recipit se justus,* & *in tuto collocatur.* Et Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 2. Ἡ βεβαία πίστις, πυργός ἐστι ἰσχυρός. *Fides firma turris est robusta.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πῶς οὖν ἀκρόπολις καταλύεται; ὑ σιδήρῳ, οὐδὲ πυρὶ, ἀλλὰ δόγμασιν. *Qomodo igitur arx destruitur; non ferro, non igne, sed dogmatibus.*

§. 49. Μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε] Vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 5. §. 36. & *suprà* §. 40. & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὁ υἱὸς ἀπέθανεν. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν. τὸ πλοῖον ἀπώλετο. εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γίγνεται; [τὸ πλοῖον ἀπώλετο.] εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. τὸ δὲ, ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὐτῆ ἕκαστος προστίθησιν. *Filius obiit. Aliud nihil? Nihil. Navigium periit. In carcerem ductus est. Qid accidit? In carcerem ductus est. Illud autem de suo qisqe addit, malè cum illo esse actum.* & *c.* 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρᾶται. καλῶς. ἄλλος τις πνιγήσεται. τί ἐστι τοῦ-

qod visa primariò renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum est. non & illud læsum esse te. video, puerulum ægrotare. hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primo visis consiste semper, nec ampliùs qicqam eis à te intus adjicias, & nihil tibi accidit, qod commoveat te. vel adjicias potiùs aliqid, ut qi rerum omnium, qæ in modo isto contingunt, naturam perspectam habeas.

§. 50. Amarus est cucumis: mitte. vepres in via: declina. sufficit. nè pergas dicere, *Qare autem in mundo ista sint?* ludibrio enim futurus es homini scientiæ naturalis perito, perinde ac fabro avt sutori, si huic vitio verteres, qod eorum qæ conficit ramenta ac segmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen qò projiciant habent, cùm universi natura nihil extra se habeat; sed, qod in hac ejus arte maximè mireris, cùm se certis terminis circumscripserit, qicqid intra se corrumpi, senescere, ac inutile fieri videtur, in semet convertit, aliáqe ex his ipsis nova producit; adeò ut nec materiâ extraneâ opus habeat, nec qò putrefacta projiciat, desideret. ità contenta manet & loco suo, & materiâ suâ, & arte sibi propriâ.

§. 51. Nec in actionibus langvidus; nec in congressibus turbidus sis; nec in cogitationibus vagus; nec animâ præceps abreptus & temerè exiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, conci-

αἱ προηγούμεναι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν. ἤγγελται, ὅτι ὁ δεῖνα σε κακῶς λέγει. [a] ἤγγελται τοῦτο. τὸ δέ, ὅτι βέβλαπται, οὐκ ἤγγελται. βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον; βλέπω. ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. ἔστως οὖν μένε ἀεὶ ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται. μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς [b] γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων.

[a] L.4.§.7. 11.
[b] L.4.§.29. l 7.§.29.66.

§. 50. Σίκυος πικρός. ἄφες. [c] βάτος ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσπείπῃς, τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ πηλοῦ καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ [d] ξέσματα καὶ πριλώματα τῶν καταπασκαζομένων ὁρᾷς. καί τι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι πᾶ αὐτὰ ῥίψωσιν. ἡ ὧν τῶν ὅλων φύσις, [e] ἔξω ἀδὲν ἔχει, ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστίν, ὅτι περιέχουσα ἑαυτὴν, πᾶν τὸ ἔνδον διαφθειρεται καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκεῖ, [f] εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅπ [g] πάλιν ἄλλα νέα ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ. ἵνα μήτε ὕσιας, ἔξωθεν χρήζῃ, μήτε ὅπου ἐκβάλῃ τὰ σαπρότερα προσδέηται. δέχεται ἐν καὶ χώρα τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.

[c] L.6.§.36.
[d] L.3.§.2.
[e] L.4.§.23. Sup.§.18.
[f] L.7.§.25.
[g] L.7.§.23.

§. 51. [h] Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ὀπισύρειν. μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν. [i] μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι. μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρνυσθαι. μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀχολεῖσθαι. [k] κλείνεσι, κρεανομᾶσι] Τὸ κρεανομᾶσι propriè de visceratione usurpatur, in qa κρέα νέμοντες, *carnes distribuuntur*. Homerus *Il.* 1. v. 216.

[h] L.3.§.16.
[i] L.7.§.66. Sup. §. 13.
[k] L.7.§.68. Sup.§.28.

ANNOTATIONES.

το; λίγε, ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. ἄλλο δέ τι; οὐδέν. ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δέδωκεν. [τί ἐστι τοῦτο, ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δέδωκεν. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν.] ὅτι δὲ κακόν ἐστι τοῦτο, [τί] ἐξῆν αὐτῷ δεῖ προσθεῖναι καὶ προσπαταψεύσασθαι; *At uxor malè me tractat. Recte. Si qis scisciteter, qid est istud? Dic, Uxor malè me tractat. Nihil ergo aliud? Nihil. Pater nihil mihi largitur. Aliud nihil? Nihil. Id verò esse malum, extrinsecus adjiciendum est, & affingendum mendacium.* Ità enim restaurandus locus ille videtur. Atqe hoc est qod προσδοξάζειν Marcus dixit, *l.* 7. §. 64. προσεπιδοξάζειν Epictetus. Hoc enim ex Epicteti ejusdem διαλέξεων ab Arriano digestarum *l.* 5. qi jam intercidisse videtur, tanqam Stoicis familiare, & peculiare vocabulum, adducit Gellius *l.* 19. c. 1. ubi sapientem dicit objectis visis terrificis οὐ συγκατατίθεσθαι, οὐδὲ προσεπιδοξάζειν, *nec adsentiri, nec ulteriùs aliqid adjicere, & opinari*, qam qod visum ipsum renunciat. Neqe enim duo ista, qod Gellius fecisse videtur, confundenda prorsus & pro eodem habenda existimem. In hanc eandem sententiam Philemon Comicus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 108.

Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοὶ, δέσποτα,
Αὐτοὶ δι' αὑτοὺς, ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
Οἷον, τίθνηκεν υἱὸς, ἢ μήτηρ τινί,
Ἢ, νὴ Δί, ἄλλων τῶν ἀναγκαίων γέ τις.
Εἰ μὲν λάβῃ τοῦτ', Ἀνίδωι', ἄνθρωπος γὰρ ἦν,
Τοσοῦτον γίγονε τὸ κακὸν, ἐλάττων πως ἦν.
Ἐὰν δ' ἀδίωτος βίος, οὐκ ἔτ' ὄψομαι,
Ἀπόλωλεν, ἐν ἑαυτῷ ἐὰν τοῦτο σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς ἄτος ἕτερα συλλέγει κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.
Here, persæpe homines graviora efficiunt mala
Ipsi sibi ipsis, qàm ea sunt naturâ suâ.
Excessit vitâ natus; ave mater pura,
Avt proxima aliqis ex necessitudine.
Id si qis sic accipiat; Nempe obiit diem
Homo natus; qantum fuerat, tantundem est malum.
Qod si sic; Perit; non tuebor amplius;
Hev vita invita: qi ista secum deputat,
Is ad malum alia sibi consarcinat mala.
At qi rationis cuncta ad arbitrium vocat,
Is qod dolet deducit, retinet qod juvat.

Grotius. Seneca Ep. 78. *Levis dolor est, si nihil illi opinio adjecerit.*

Γυμνάζειν] vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 3. & *l.* 7. §. 29.

§. 50. Τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα;] Vide *l.* 6. §. 36. Epictetus *Dissert. l.* 1. c. 6. Ἀλλὰ μύξας μοι ῥῖνα. τίνος δὲ ἕνεκα χεῖρας ἔχεις, ἀνδράποδον, οὐχ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σεαυτόν; τοῦτο δὲ εὔλογον μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαί σε, ἢ ἐγκαλεῖν; *Sed mucores mihi destillant.* A *Qà ergò gratiâ manus habes, mancipium? nonne ut ipse te emungas? Ergone consentaneum est mucores in mundo exsistere? At qanto præstat te emungere qàm naturam accusare?* vide qæ sequntur. Chrysostomus *Orat. de stat.* 1. Μὴ λίγωμεν, τίνος ἕνεκεν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ κωλύματα; διὰ τοῦτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σου τὴν προθυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃ μᾶλλον. *Ne dicamus, cujus gratiâ Deus impedimenta hæc concessit? ideo enim concessit, ut animi tui alacritatem pluribus amplius ostenderes.*

Ἔξω οὐδὲν ἔχει] Hoc est qod Seneca *Ep.* 93. *Omnia qæ usqam erant, clusit; & seipsam sui finem fecit.* de natura principali. Et Empedocles pariter a Plutarcho lavdatus, *de placit. Philosoph. l.* 1. *c.* 18. a Theodoreto *therapevt. l.* 4. & a Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo sive universo, B

Οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.
Nil est in toto vacuumve supervacuumve.

Grotius.

Εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει] vide *l.* 7. §. 23, 25.

§. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ὀπισύρειν] *Fluctuari* Xylander. *tardum & remissum esse* Casavbonus havd malè. Ὀπισύρειν, langvidè agere: tractum ab eqis, qi apud Medicos veterinarios ὀπισύρειν dicuntur, cùm ilia *trahentes langvidè incedunt*, τὰ ὀπίσθια ἑλκύοντες ἐπὶ τὰ ἔμπροσθια, καὶ ὑποφέροντες, ὥστε ἀλλήλοις συγκρούειν. *Crura posteriora attrahentes ad priora*, C *& ita summoventes, ut propemodum collidant.* uti Aristoteles *histor. animal. l.* 8. *c.* 24.

Κτείνωσι, κρεανομῶσι] Τὸ κρεανομῶσι propriè de *visceratione* usurpatur, in qa κρέα νέμοντες, *carnes distribuuntur*. Homerus *Il.* 1. v. 216.

Πάτροκλ' μὲν σῖτον ἐλὼν ὀπίνεμε τραπέζῃ
Καλοῖς ἐν κανέοισιν. αὐτὰρ κρέα νέμεν Ἀχιλλεύς.
Patroclus qidem panem accipiens mensæ impertit
Pulcris in canistris: sed carnem distribuit Achilles.

id est, ἐκρεανόμει, inde enim κρεανόμος, qi *distribuit carnes*. Evstathius *ibidem*. Verum Marcus noster illic aliter accipit, de D immanium atqe efferatorum hominum truculentia, qi congeneres sibi mactant, ossáqe eorum *diffringunt tanqam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem*: ut Micheas loqitur, *c.* 3. *v.* 3. qod Cleoni minatur ille in Aristophanis *eqit.*

Περικόψωμαι' ἐκ σοῦ σκευάσω.

id est, κατὰ μέρος καταπόψω τὸ σῶμα, *in partes corpus discindam. Scholia.* Ità vocabulum usurpavit Constantinus Manasses in *breviario historico de Domitiano pag.* 82.

Διψῶν αἱμάτων καὶ σφαγῶν, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων
Κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς. —
Sanguinis & cædium avidus, hominum coqus,
Citra commiserationem carnibus humanis dilaniandis deditus.

Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 74. *C.* ubi Penthei discerptionem δύσαγνον κρεανομίαν, *incestam visceratione*m appel-

χρεωνομῶσι, κατάρχεις ἐλαύνεσι. τί ἂν ταῦτα πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μένειν καθαρὰν, φρενήρη, σώ-
a Sup.§.1.l. φρονα, δικαίαν; ὅιον [a] εἴ τις φθάσας πηγῇ διά-
3.§.4.l.7.§. 15. αυγεῖ καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν, ἡ ὃ ἀ-
b L.12.§.1. παύστῳ πότιμον ἀναβλύσαι. [b] κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, τάχιστα διαχεδάσει αὐτὰ καὶ ἐκκλύ-
c L.6.§.30. σει, καὶ [c] ἀδαμῶς βαφήσεται. πῶς ἂν [d] πηγὴν ἀέν-
d L.7.§.59. ναον ἔχοις, καὶ μὴ φρέαρ; φύε σεαυτὸν πίσης
e L.11.§.9. ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, [e] μὴ δ' ὑμενῶς, καὶ ἀπλῶς,
13. καὶ ἀδιημόνως.

f L.4.§.29. §. 52. [f] Ὁ μὴ εἰδὼς ὅτι ἔστι κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπου ἐστίν. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τί πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστὶ κόσμος. ὁ δὲ ἕν τι τούτων ἀπολιπών, οὐδὲ πρὸς ὅ, τι αὐτὸς πέφυκεν
g Sup.§.44. εἶναι. τίς ἂν φαίνεταί σοι [g] ὁ τὸν τῶν χρηστῶν ἔπαι-
*ἰδίων Xyl. Lug. ἡ διώ-κων f. L. 11. §. 11. νον φεύγων * ἡ δίκων, [ἢ] οἳ οὐδ' ὅπου εἰσὶν, οἵ τε νες εἰσὶ γινώσκουσι;

h L.3.§.4.l. 4.§.3. §. 53. [h] Ἐπαινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τοῦ τὰς ὥρας ἑαυτῷ καταρωμένου; ἀρέσκειν θέλεις ἀν-
i L.5.§.10. θρώπῳ, [i] ὃς ἂν ἀρέσκῃ ἑαυτῷ; [k] ἀρέσκῃ ἑαυτῷ,
k L.6.§.16. Sup.§.10. ὁ μεταγνοῶν ἐφ' ἅπασι σχεδὸν οἷς πράσσῃ;

l L.6.§.16. l.9.§.8. §. 54. Μηκέτι μόνον [l] συμπνεῖν τῷ περιέχοντι

dunt, diris te devovent. qid hæc obſtant, qo minùs mentem ſerves puram, prudentem, ſobriam, juſtam? qemadmodu ſi qis fonti aſtans limpido ac dulci, conviciis eum inceſſerit, at ille nihilominus laticem potui accommodum fundere non ceſſat. qin & ſi lutum qis fimúmqe injecerit, diſperget citò diluétqe eum, nec eodem inqinabitur. qomodo ergò fieri poteſt, ut fontem perennem in te, non puteum, habeas? ſi uſu aſſiduo libertatem cum æqanimitate, ſimplicitate, modeſtiâ qaſi nativam tibi reddideris.

§. 52. Qi neſcit eſſe mundum, ubi ſit neſcit. qi neſcit ad qid natus ſit, nec qis ipſe, nec qid mundus ſit, novit. qi avtem in horum alterutro deficit, nec ad qid ipſe natus ſit, dicere poteſt: qalis ergò tibi videtur is, qi vanos hominum eorum plavſus vel averſatur vel avcupatur, qi nec ubi ſint, nec qi ſint ipſi, nórunt?

§. 53. Num in votis habes ab eo lavdari, qi intra horulæ ſpatium ter ſemet execratur? num ei ſtudes placere, qi nec ſibi ipſe placet? avt qomodo ſibi placet, qem omnium ferè, qæ facit ipſe, pœnitet?

§. 54. Curæ tibi deinceps ſit, non tam cum aëre am-

ANNOTATIONES.

pellat: Idémqe de Bacchicis orgiis *ibidem* & ex eodem Euſebius *prapar. l. 2. c. 3.* ex Clementis codicibus emendandus. *Διόνυσον μανόλην ὀργιάζοντι Βάκχοι, ὠμοφαγίαν τὴν ἱερομανίαν ἄγοντες, καὶ τελίσκοντι τὰς κρεανομίας τῶν θρέων. Bacchum Manolen ſollennibus orgiis celebrant, crudarum carnium bellatione ſacram inſaniam peragentes, caſarúmque victimarum partes dividunt.* Eodem ſenſu τὸ κατακρεουργεῖν ab Herodoto uſurpatur, *l.7.p. 505.D.* ubi de Pytheo Ithenoi filio, *ὃς ἐς τοῦτο ἀντέσχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατακρεουργήθη ἅπας. qi eoúſque pugnando reſtitit, donec velut in lanienà, fruſtatim conciſus eſt:* κατακρεματτσθη.

A Cotys, apud Antonium *Meliſſ. l. 2. c. 1. Εὐρακα χειμάρρους πολλαχοῦ μείζους τῶν ἀενάων, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον. Vidi fluvios torrentes perennibus, ſed parvo tempore majores.* Seneca *Ep. 95. Non promittet talem in perpetuum, qi caſu bonus eſt.* facit huc qod de gratia divina, qa ſuos is imbuit, Chriſtus Joannis *cap. 4. v. 14. Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Fiet in eo fons aqa ſalientis in vitam æternam.*

Φύε σεαυτὸν] *compone te* Xylander. *gigne te* Caſavbonus. phraſis duriuſcula, & ſyntaxis inſolens. itaque ſuſpecta mihi lectio. qam tamen ſi retinere libuerit, qia alia commoda non occurrit, malim vertere, *congenitam & qaſi natvam fac tibi uſu atqe induſtriâ jugi libertatem.* In hoc te aſſiduò exerce, ut virB tus qaſi in naturam tranſeat tibi. qod Clemens *Strom. l.7. Τῷ ὄντι ἀναπόλησον τὴν ἀρετὴν ἀσκήσει γνωσικῇ πεποιημένῳ, φυσιοῦται ἡ ἕξις. καὶ καθάπερ τῷ λίθῳ τὸ βάρος, ὅτως τῷ δὲ ἡ ἐπιστήμη ἀναπόλησις. Et ergo, qi exercitatione profectâ ex cognitione paraverit virtutem, qæ non poteſt amitti, efficitur naturalis habitus. Et ſicut lapidi gravitas, ita hujus ſcientia evadit hujuſmodi, ut amitti non poſſit.*

§. 52. *Τίς ἂν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν χρηστῶν ἔπαινον φεύγων ἡδιόν. ἢ οἳ οὐδ'*] Ita Baſilienſis qod Xylander & Lugdunenſis in *ἡδίων* verterunt, Xylander ſic reddidit, *uter vero tibi elegantior videtur, is qi plavdentium fugit lavdem, an illi, qi neqe ubi,* C *neqe qi ſint, cognoſcunt?* ergo juxta Xylandrum etiam tranſponenda fuerint verba; legendumqe *τί ; ἂν ἡδίων φ. σοι.* vel *τίς ἂν φ.σ. ἡδίων*, &c. Caſavbonus qid legerit, havd eſt conjectu proclive. cæterum ἢ illud in clavſula noviſſima excludit. Sic enim vertit; *Qalem ergò cenſes illum eſſe, qi tanqam rem momenti alicujus proponit ſibi ſtrepitum plavſumqe hominum, qi* D *nec ubi ſint, nec qi ſint, ipſi norint.* Forſan, *Φύγων ἢ διώκων* fuerit, ut *l. 11. §. 11. Οὔτε φεύγων ὅτε διώκων ὀφθήσῃ. Eáſque nec fugies amplius, neqe proſeqeris.* ità legendo vel ſic poteſt concipi; *Qalis ergò tibi is videtur, qi vanos hominum plavſus vel averſatur, vel avcupatur;* (ſiqidem is ad qid natus ſit non videtur attendere.) *vel ti etiam, qi nec ubi ſint, nec qi ipſi ſint, norunt?* vel etiam Caſavbonum ſeqendo, qi v. h. p. v. av. v. avc. qi nec ubi ſint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam inſuper de loco iſto ſuſpicionem meam proponere. Fieri poteſt, ut Marcus ſcripſerit, *ὁ τὸν τῶν κρειττόνων ἔπαινον ἢ ὑφημίαν διώκων*, ut ex *ἢ ὑφημίαν*, illud *φεύγων ἢ* enatum ſit: vel etiam *ὁ τὸν τῶν κρειττόνων ἢ* [*ψόγον*] *φεύγων, ἢ ἔπαινον διώκων*, ut *ψόγον* interciderit, ἢ alterum in proximam clavſulam tranſierit, per excriptoris oſcitantiam. Siqidem *ἔπαινον φεύγειν*, ſive lavdem vanorum hominum fugere, res eſt lavdis potius qam vituperii. vide *lib. 10. §. 13.* Cæterùm alii viderint. *τίς* avtem, *ἀντὶ τοῦ ποῖός τι;* freqentius eſt, qàm ut multis moneri opus ſit.

§. 53. *Ὃς ἂν ἀρέσκει ἑαυτῷ*] vide *ad l. 3. §. 4.* Seneca *de* E *tranqill. c. 2. Innumerabiles proprietates ſunt, ſed unus effectus vitii, diſplicere ſibi. Διαφέρονται γὰρ ἑαυτοῖς (οἱ φαῦλοι) καὶ ἐλέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. Diſſentiunt enim inter ſe, dum alia cupiunt, alia volunt.* Ariſtoteles *Eth.l. 9.c. 4.* Seneca idem *Ep. 102. Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? Non eſt unius una.* Flaccus *Ep. 1.*

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

qaſi dicat, non poſſunt.

§. 54. *Συμπνεῖν*] Arnobius *l. 2. Aviras accipiunt naribus & per*

ambiente te conſpirare, qàm menti cuncta ambienti conſentire. neqe enim minùs vis illa intellectualis ubiqe diffuſa eſt & permeat cuivis expoſita qi attrahere eam poteſt, qàm aëria cuilibet qi reſpirationis eſt compos.

§. 55. Generatim malitia mundo non obeſt. particulatim nec alteri cuiqam. huic tantùm eſt noxia, cui conceſſum eſt ab ea immunem eſſe, qandocunqe id ipſe voluerit.

§. 56. Arbitrio meo ex æqo res indifferens eſt arbitrium vicini mei, atqe animula avt caruncula ejus. etiamſi enim qàm maximè alter alterius cavſſa mutuò nati ſimus, mentium tamen noſtrarum cuilibet peculiaris ſua conſtat poteſtas. alioqi vicini mei malitia malum me faceret: id qod Deo non eſt viſum, nè alieni arbitrii eſſet miſerum me facere.

§. 57. Sol defundi videtur, & ubiqe qidem diffέρι, ἀλλὰ ἤδη κὴ [a] συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. ὰ γὰρ ἧττον ἡ νοερὰ δύναμις πάντῃ κέχυται κὴ διαπεφοίτηκε τῷ σπᾶσαι δυναμένῳ, ἢπερ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ.

a L. 9. §. 1. l. 10. §. 21.

§. 55. Γενικῶς μὲν, [b] ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν [c] κόσμον. ἡ δὲ κατὰ μέρος, [c] οὐδὲν βλάπτει τὸ ἕτερον. [d] μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι τούτῳ, [e] ᾧ ἐπιτρέπεται κὴ ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, ὁπόταν πρῶτος ἄτως θελήσῃ.

b L. 5. §. 35. c L. 2. §. 1. l. 4. §. 7. d L. 9. §. 4. e L. 2. §. 11. l. 7. §. 71. l. 10. §. 13.

§. 56. [f] Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ ἧττον πλησίον προαιρετικὸν ἧττον ἀδιάφορόν ἐστιν, ὡς κὴ τὸ τυφλὸν μόσχιον αὐτοῦ, κὴ τὸ σαρκίδιον. κὴ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα [g] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὰ ἡγεμονικὰ ἡμῶν ἕκαστον [h] τὴν ἰδίαν κυρίαν ἔχει. ἐπεί τοι [i] ἕτερον ἢ ἧττον πλησίον κακία ἐμοῦ κακὸν εἶναι. [k] ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν.

f L. 5. §. 20. l. 6. §. 32. g L. 2. §. 1. Inf. §. 59. h L. 5. §. 3. l. 12. §. 3. i L. 2. §. 1. l. 5. §. 35. k L. 2. §. 11.

§. 57. [l] Ὁ ἥλιος καταυχύσθαι δοκεῖ, κὴ πάντῃ

l L. 12. §. 30.

ANNOTATIONES.

per ambelitum reciprocatas reddunt; & nos ſpiritum conſimiliter, & reſpiramus commeatibus crebris. vide *l.* 9. §. 8.

Συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ] i.e. Deo ſive numini divino, conſentire; qod ὁμογνώμονα εἶναι dixit, *lib.* 9. §. 1. συνιέναι *l.* 10. §. 21.

Πάντῃ κέχυται κὴ διαπεφοίτηκε] animam mundi, ſive mentem, vult in omnia diffuſam, & permeantem univerſa; de qa *ad l.* 4. §. 40. eam Deum eſſe agnoſcunt Stoici ipſi; qem & Jeremias *c.* 23. *v.* 24. ait, *cælum & terram implere: intra* nimirum *omnia, nec incluſum; extra omnia, nec excluſum;* ut Hildebertus *in ſymbol.* Unde dictum Empedocli, *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nuſqam.* Trithemius *ad Cæſar. q.* 1. qanqam Joannes Gerſon *ſuper Magnificat. conc.* 3. ſupplendum monet; *niſi in ſeipſo.* Cæterùm Julius Scaliger *de ſubtil. exerc.* 363. *Triſmegiſtum, ſed peſſimè, dixiſſe, Deum eſſe, cujus medium in centro, circumferentia ubiqe.* Optimè Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infuſus, & circumfuſus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.*

§. 55. Οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον] ità *l.* 5. §. 35. τίς δὲ βλάβη τῇ κοινῇ; *communitatem autem qis laſerit?*

Οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον] vide *ad l.* 2. §. 1.

Μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι] Malitia ſive vitium, habenti ſolummodo malum eſt, & domino ſuo duntaxat nocet. Hierax Pythagoricus in *lib. de juſtitia* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ὁ κακῶς ἀνόσως πρὸς τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀγιοῶν ἀδικεῖ. ἐν μὲν γὰρ μόνῳ ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντὸς ἡ ψυχή. τὸ δὲ ἀδικεῖν, κὴ ἐπιβουλεύειν ἡ κακία, κὴ ἐν τῷ ἀδικοῦντι, κὴ κακῶς τῷ ἀδικουμένῳ. ἀλλὰ τὸν μὲν ἔλαττον, (βλάπτει,) τὸν δὲ πλεῖστον. ἔλαττον μὲν τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα, πλεῖστον δὲ τὸν ἀδικεῖν διανούμενον. ἐπεὶ κὴ ἀπ' αὐτῆ τὴν κίνησιν λαμβάνει κὴ τὴν ἔκφυσιν. ἐγειρομένη τοίνυν, τὸν τεκόντα πρῶτον ἀνάπτει, κὴ πρὶν τεκεῖν ἐν τοῖς ὠδῖσι φλέγει, κὴ διέῤῥηξε λυμαίνεται, κὴ τῷ ἐπ' αὐτῆς ἰῷ χρώζει δεινοποιῷ τὴ βαφῇ. ὥτε γὰρ τῷ πυρὶ τὴν τεκοῦσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν [πρὸς] τὴν τῶν ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι. ὥτω κὴ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γίνεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφίκηται. *Quandoquidem autor injuriæ ignorat ſeipſum ladi pro aliis qibus nocere ſtudet, intelligat qod duplex eſt injuſtitia. Una ſanè pars eſt noſtri, qa ſemper ab omnibus ſic affectis injuriam accipit, nempe ipſa anima. Id autem qod injuriam facit, inſidiaſqe molitur, eſt malitia, qa ab autore incipiens, in illum qi afficitur redundat. Sed ipſum autorem injuriæ illatæ, avt inferre cogitantem, plurimùm ladit, minùs eum qi injuriam accipit. Ab autore enim principium fit motus & excitatio. Intùs verò concitata injuria parturientem primùm incendit, ac anteqam pepererit, inflammat prurigine, tranſcenſqe ladit, & veneno ſuo pertinaci tinctura imbuit. Qemadmodum enim ignis non poteſt præterità ſine damno materia, in qa primùm conceptus eſt, priuſqam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam converti. Ita qivis injuſtus malitiam ſuam primus experitur, anteqam in alios emittat.* Itaqe efferos hoſce animi affectus, ſive πάθη, Themiſtius *Orat. qinqen.* confert σωμασὶ νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρούμενα κὴ δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντίτηκε. *ſcirrhis morbis, ipſam primò afflictam animam, cui intabuerant, conſumentibus.* ita ſi qidem Pantinus locum corruptum dubio procul cenſet reſtituendum. cætera forſan feliciter ſatis: ultimum illud ἢ ἐντίτηκε, qod ille vertit, *cui intabuit*, minùs placet, malim ἢ ἐντίτακε, *cui innaſcitur*; qemadmodum Ariſtophanes *Veſp.* Νόσον ἀρχαῖον ἐν τῷ ποδὶ ἐντετακυῖαν. *morbum veterem pedi innatum.* Seneca *Ep.* 81. *Minimum ex neqitia leviſſimúmqe ad alios redundat: qod peſſimum ex illa eſt, & (ut ita dicam) ſpiſſiſſimum, domi remanet, & premit habentem. qemadmodum Attalus noſter dicere ſolebat, Malitia ipſa maximam partem veneni ſui bibit. Illud venenum, qod ſerpentes in alienam perniciem proferunt, ſine ſua continent, non eſt huic ſimile: hoc habentibus peſſimum eſt.* Verùm ulterius iſtis Marcus noſter progreditur. Maleficus qiſqe ſe primùm, ſe præcipuè ladit, inqiunt illi: ſe ſolùm, iſte. Veneni ſui maximam partem exorbet ipſe, ajunt illi, totum prorſus, iſte. vide *infrà* §. 59.

Ὁπόταν πρῶτος ἄτως θελήσῃ] In ipſius, inqit, eſt arbitrio, qamprimum ipſe voluerit, malitiam ſuam deponere. vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 7. §. 71. Seneca *Hippolyt.* 1. 2.

Pars ſanitatis, velle ſanari ſuit.

Ità Jacſonus noſter *in ſymbol. part.* 2. *l.* 2. *c.* 6. §. 3. *pars eſt morbi nolle ſanari: pars ſanitatis; velle ſanari.* Secùs nimirum, qàm in corporis affectibus. εἰ γὰρ, εἰ βούλονται ὑγιαίνειν, ὑγιαίνουσιν. *non enim, ſi velint ſanari, ſanantur.* Ariſtoteles *Eth. Eudem. l.* 7. *c.* 2. Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 19. Οὐ γὰρ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων ἐστὶν ἰδεῖν, ὥτω κὴ ἐπὶ τῆς προαιρέσεως. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν, ἀκίνητά ἐστι πολλάκις τὰ τῆς φύσεως πάθη. ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ' ἔξι πολλάκις θελήσασα κὴ τὸν φαῦλον μεταβαλέσθαι αὐτομολῆσαι κὴ γνήσιον καλὸν, κὴ τὸν καλὸν βαθυμήσαντα πρὸς τὴν κακίαν ἐξολισθῆσαι. ἐπεὶ ὧν αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν εἰργάσατο ὁ τῶν ὅλων θεὸς, — οὐκ ἀνάγκην ἐπιτίθησιν, ἀλλὰ τὰ φάρμακα καταλλήλα ἐπιβείς, ἀφίησιν ἐν γνώμῃ τῇ κάμοντος κεῖσθαι τὸ πᾶν. *Non enim ſicut in corporalibus vulneribus videri ſolet, ita & in voluntate eſt. Nam in corporalibus natura affectiones ſæpe immobiles ſunt, in voluntate autem non ita ſe res habet. Sæpe enim ſi voluerit, etiam qi malus eſt, mutatur, & fit bonus: & qi bonus, per ignorantiam excidit, & fit malus. Qia ergò liberi arbitrii eſſe noſtram naturam fecit omnium Dominus, neceſſitatem non imponit, ſed congruis remediis appoſitis totum jacere in ægrotantis ſententia dimittit.* vide *ad l.* 10. §. 13.

§. 56. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] vide *lib.* 2. §. 1. & *infrà* §. 59.

Ἡ τῷ πλησίον κακία ἐμοὶ κακόν] vide *ſuprà* §. 50. & *l.* 4. §. 43. Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Τί σοι κὴ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; *Qid tibi cum alienis malis?* & *c.* 24. Τὴν δ' ὑσίαν τῷ ἀγαθῷ κὴ τῷ κακῷ, ὥσπερ ἄξιον, τὸν κηδόμενον ἡμῶν κὴ πατρικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις. *Naturam verò bonorum & malorum, ut eo dignum meruit, qi nos curaret, & patriâ ſolicitudine tueretur, in propriis collocavit.* ubi reſtituenda vocula una qæ intercidit, θεὸς, ut τῷ δὲ, qod præceſſerat, reſpondeat, & ἐν τῷ κοινῷ ſupplendum ὁ θεός.

Οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ] vide *l.* 2. §. 11.

Ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 25. Οὐ δύναται ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ὰ μᾶλλον ἢ ἐν αἰτχρῷ. *Nihilo magis per alium in malo eſſe potes, qam in vitio.* Seneca *Epiſt.* 70. *Bono loco res humana ſunt, qod nemo niſi vitio ſuo miſer eſt.* Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 18. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἀθλίους ποιῆσαι δυνήσεται, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ποιήσωμεν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ μακαρίους, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ἐργασώμεθα μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. *Nemo enim nos poterit facere miſeros, niſi nos ipſos fecerimus. ſicut certè neqe beatos, niſi Dei gratiâ nos ipſos fecerimus* vide *l.* 10. §. 13.

§. 57. Ὁ ἥλιος καταυχύσθαι δοκεῖ] Simile qiddam de Deo & mente humana, Seneca *de bear. vit. c.* 8. *Mundus cuncta complectens, rectórqe univerſi Deus, in exteriora qidem tendit, ſed tamen in totum undiqe in ſe redit. idem noſtra mens faciat: cùm ſecuta ſenſus ſuos, per illos ſe ad externa porrexerit, & illorum & ſui potens ſit, & in ſeſe revertatur.* Et *Epiſt.* 41. *Qemadmodum radii ſolis contingunt qidem terram, ſed ibi ſunt unde mittuntur: ſic animus magnus, & ſacer, & in hoc demiſſus ut propiùs divina noſſemus, converſatur qidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ: illinc pendet, illuc ſpectat, ac nititur:*

τῇ μὲ κέχυ), ἀ μὲν σκκέχυ). ἡ γὰρ χύσις ἄυτη πάσις ἐσίν. ἀκτῖνες γὰν αἱ αὐγαὶ αὐτ, ἀπὸ τ σκ|ένεσ λέγον). ὁποῖον δὲ πεσὶν ἀκτίς, ἴδοις ἂν εἰ ἀφ' πν@ στενὰ εἰς ἐσκιασμένον οἶκον τὸ ἀφ' ἡλίκ φῶς
a Inf. §. 60. αἰσδυόμενον θεάσαιο, γίνε) γὰρ [a] καθ' ἑαυτ, καὶ ὥσπερ ἀφωρεῖται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ, ἢ ἄν ἀ-
b L. 10. §. 33 παντήσῃ, διεῖργον τὸν ἐπέκφνα ἀέρα. [b] ἐνταῦθα ἦ ἔσῃ, καὶ ἀ κατώλιφθεν, ἀδὲ ἔπεσε. τοιαύτ ἂν τὶ λύσιν καὶ ἀφάχυσιν τῆς ἀφανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς
c L. 6. §. 50. l. 8. §. 32. l. 10. §. 12. [c] ἔκχυσιν, ἀλλὰ πάσιν, καὶ πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα, μὴ βίαιον μηδὲ ραγδαίαν τὶ ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι. μηδὲ μὲν καταπίπλειν, ἀλλὰ ἵστασθ, καὶ ἀπολάμπειν τὸ δεχόμενον. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσ τ αὐγῆς, τὸ μὴ ἀφαπέμπειν αὐτό.

§. 58. Ὁ τ θάνατον φοβούμεν@, ἤτοι αἴσθησιν
d L. 7. §. 32. Sup. §. 25. φοβεῖ), ἢ [d] ἄισθησιν ἑτέραν. ἀλλ' εἴπ μὲν ἔτι ἄισθησιν, οὐδὲ κακῶ τιν@ αἰσθήσῃ. εἴπ ἀλλοιοτέραν ἄισθησιν κτήσῃ, ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ, καὶ τ ζῆν ἀ παύσῃ.

funditur, nec effunditur tamen. illa enim diffusio est extensio tantum. itaqe ab extendendo radii ejus nomen sortiti sunt. cujusmodi verò res sit radius, perspicere licet, si per angustum aliqod foramen lumen à sole profectum in domicilium tenebricosum subingredi videris. rectâ enim procedit, & refringitur qodammodo, ubi corpus aliqod solidum occurrerit, qod aërem ultrà non admittit. ibi avtem consistit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergò mentis solutionem & diffusionem esse oportet, non effusionem utiqe, sed extensionem, qæqe adversûs obvia qælibet impedimenta non violentam & impetuosam collisionem adhibeat, nec etiam decidat, sed consistat, & illustret qicqid eam admiserit. privabit enim semet splendore illius, si qis eam non transmiserit.

§. 58. Qi mortem formidat, vel sensûs extinctionem, vel aliusmodi aliqem sensum formidat. atqi, si sensum nullum prorsus habueris, nec mali qicqam sensurus es; sin sensum aliusmodi, animal aliusmodi futurus es, nec vivere desines.

§. 59.

ANNOTATIONES.

nostris tanqam melior interest. Minutius in *Octav. Deo cuncta plena sunt: ubiqe non tantùm nobis proximus, sed infusus est. in solem adeò rursus intende. Cælo affixus est; sed terris omnibus sparsus est, pariter præsens ubiqe interest, & miscetur omnibus.*

Οὐ μὴν ἐκκέχυται] De sole itidem Julianus *Orat.* 2. Τὸ φῶς δὲ ὑδεὶς αὐτὸν ἀφῄρηται. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς αὑτὸν ἀφῄρηται φωτός, τὴν σελήνην ἐξ ἐναντίας ἰσχμένην περιλάμπων, καὶ μεταδιδοὺς αὐτῇ τῆς αὐτοῦ φύσεως. οὐδὲ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν τοῦτον κόσμον ἐμπλήσας * αὐτῆς [αὐτὴν vulg. αὐτῇ emendant perperam.] καὶ ἡμέρας. ἀκὴν οὐδὲ αὐτὸς ἀγαθὸς ἀρετῆς μεταδιδοὺς; ἄλλῳ, τῷ μεταδοτικῷ μᾶλλον ἔχων ἰδίαν ποτέ. *Illius tamen lucem auferre nulla vis potest. Sed nec ipsemet suâ se luce spoliat, qum lunam objectam ex adverso collustrat, ac naturam qodammodo suam cum ea communicat. Neqe porrò cum ingenti illi & admirabili mundo lucem ac diem impertit. Ita & vir bonus, cùm alterum virtutis suæ participem facit, nihilo qam antea minus possidet.* De face pariter Tatianus ad Græc. *pag.* 145. Ἀπὸ μιᾶς δαδὸς ἀνάπτεται μὲν πυρὰ πολλά, τῆς δὲ πρώτης δαδὸς διὰ τὴν ἔξαψιν τῶν πολλῶν δαδῶν οὐκ ἐλαττοῦται τὸ φῶς. *Ab una face alia multa qidem accenduntur, nec tamen prima facis lux minuitur propter plures inde accensas.* Qod Ennius apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Homo, qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilo minùs ipsi lucet, cùm illi accenderit.

Ἀκτῖνες ἀπὸ τοῦ ἐκτείνεσθαι λέγοντες] In notationibus ludere, & conatu parùm felici, Chrysippo Stoicisqe solenne fuit. Marcus istic ἀκτῖνας dici vult solis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab *extendendo*; minùs probabiliter. Neqe enim solent præpositiones in deductis hac ratione immutari. Meliùs Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἀγω, ἄξω, ἦχα, ἦγμαι, ἤχθη, ἀκτίς. Neqe enim Etymologo accedo derivanti πάρα τὸ ἄγω, τὸ φέρω, ὅτι πάνυ ἐκτεταμένη (qod & Marcus istic) πάνυ φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγνυσι ἤτοι ἀγνύειν, τὸ κλάειν. i. e. frangere: unde & ἀκτὴ litus, ad qod undæ allisæ franguntur, & ἀκτῖνες solis radii, qòd πρὸς τὸ στερέμνιον ut Marcus loqitur, i. e. *ad corpora solida refringantur.*

Πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα] Seneca *Epist.* 92. *Sed qadam soli qoqe obstant. At solis vis & lux integra est etiam inter opposita: & qamvis aliqid interjaceat, qod nos prohibeat ejus aspectu, in opere est, cursu suo fertur. qoties inter nubila luxit, non est sereno minor, nec tardior qidem; qoniam multùm interest, utrùm aliqid obstet tantùm, an impediat. Eodem modo virtuti opposita nihil detrahunt. non est minor, sed minùs fulget: nobis forsitan non aqè apparet ac nitet; sibi eadem est, & more solis obscuri, in occulto vim suam exercet. hoc itaqe adversùs virtutem possunt calamitates, & damna, & injuria, qod adversùs solem nebula.*

Ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον] Iren. *adv. hæres. lib.* 4. *c.* 28. *qi in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed illuminantur & illustrantur ab eo.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει] Corpus opacum solis radios non admittendo, lucis beneficio sese privat, soli nihil detrahit. ità qi officium suum præstanti se opponunt, bono, qo frui poterant, se privant, avtori sive actori nihil obsunt.

§. 58. Ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ αἴσθησιν ἑτέραν] Frigidum sanè, frivolúmqe nimìs adversùs mortis metum solamen; *aut nullum es post mortem sensum habiturus, aut aliusmodi qàm nunc habes.* Hoc est, qòd Seneca *Epist.* 82. *adversùs mortem minuta jaculari; subulâ leonem excipere.* potest enim & sensus, qi nunc est, manere, manebítqe improbis, ut tamen aliusmodi cruciatus persentiscant, qàm dum hic viverent, unqam experti fuerint.

Ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ] nihil hoc est necesse.

Τὸ ζῆν ἀ παύσῃ] Atqi hoc est ipsum miseriarum omnium cumulus & culmen; qòd improbis ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀκίνητον. *ad Hebr. c.* 9. *v.* 27. *semel tantùm mortem obire liceat.* qod Sophocles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 120.

Θανεῖν γὰρ οὐκ ἔχει τοῖς αὖθις δίς.
Namqe homini eidem bis datum non est mori.

Post mortem semel obitam, in morte secunda, qæ sic dicitur *Apoc. c.* 20. *v.* 14. qà ζῶντες ἐβλήθησαν εἰς λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ, *vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure, ibidem c.* 19. *v.* 20. iteratò mori non detur. Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 5. alludens ad illud Esaiæ *cap.* 26. *v.* 24. & Marci *c.* 9. *v.* 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur. Horreo vermem mordacem & ignem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis. Hæc est secunda mors, qæ semper occidit, nunqam peroccidit. qis det illis semel mori, ut non moriantur in æternum? qi dicunt montibus, Cadite super nos, & collibus, Operite nos.* (*Luc. c.* 23. *v.* 30. & *Apoc. c.* 6. *v.* 16.) *qid nisi mortem mortis beneficio, aut finire, aut evadere volunt?* denique, *invocabunt mortem,* ait, *& non veniet.* Apoc. *c.* 9. *v.* 6. *Qàm miserum est autem,* ut Adrianus Imperator olim, *mortem optare, & mors non posse?* sive, ut chorus apud Senecam *Agamem.* 3. 2.

O qàm miserum est nescire mori!

Imò, *qid miserius, qàm,* qod Bernardus *ibidem, semper velle qod nunqam erit, & semper nolle qod nunqam non erit? Non est dubium multò fore deterius his qi sic erunt; qàm his qi omnino non erunt.* Idem *in Cant. Serm.* 35. siqidem *anima in eo statu posita, & beata esse perdit, & esse non perdit.* qa ex re cogitur *semper, ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: qatenus ei & mors immortalis est, & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Gregorius Romanus *Dialog. l.* 4. *c.* 45. sive, ut idem, si utriusqe avtor idem, *in Job. l.* 9. *cap.* 48. *Fit ergò miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; qia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit.* Ità, *erunt illic homines semper in morte, ac per hoc nunqam viventes; nunqam mortui, sed sine fine morientes: vitæ morituri, & morti sine fine victuri. Nunqam avtem erit homini pejus in morte, qàm ubi erit mors ipsa sine morte.* Avgustinus *de civit. Dei l.* 13. *c.* 11. & *Homil.* 16. Atqe hoc Joannes Chrysostomus opinatus est voluisse Apostolum, *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 3. *v.* 15. cùm diceret, Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. *Servabitur, ita tamen ut per ignem,* ac si σώζεσθαι ὡς διὰ πυρὸς, idem sit qod ἐν πυρὶ σώζεσθαι. Verùm aliud prorsus illud est, de qo videatur Josephus Scaliger *notis ad N. T.* Cæterùm hinc querelæ illæ apud Jobum *cap.* 3. *v.* 18. *Cur erumnoso lux amplius datur, & vita amaris animo protrahitur? qibus mortem postulantibus non adest illa, qamvis eam pro thesauris abditissimis requirant: qi lætarentur ac pro gaudio exultarent, si sepulcrum adire aut repetere liceret.* Et Avsonius *Idyl.* 15.

— *Juturna reclamat,*
Qò vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? sic Cæcaseæ sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem, data sit qòd vita perennis.

Ità, qòd Plinius *l.* 25. *c.* 3. *Ea vita conditio est, ut mori etiam opti-*

§. 59. Homines alter alterius cavssâ nati sumus. itaqe avt doce, avt sustine.

§. 60. Aliter sagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cùm cavet, qàm cùm considerat, rectâ fertur, nec minùs ad scopum sibi propositum tendit.

§. 61. In mentem alterius cujusqe descende; sed & in tuam ipsius descendere qemlibet patere.

§. 59. a Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. b Δίδασκε οὖν, ἢ φέρε.

§. 60. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νῆς φέρεται. ὁ μὲν τοι νῆς, ἢν ὅταν δέλαδη, ἢν ὅταν εἰδὲ τῷ σκέψιν τρέφῃ, c φέρεται καὶ δίχα ἀδὲν * ἧττον, ἢ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. 61. d Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρέχει * ᾧ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν.

a Sup. §. 56. l. 9. §. 1.
b L. 1. §. 28. l. 9. §. 11.
c L. 6. §. 16. Sup. §. 57.
* ἧττον t. τ. π. [καὶ] εἰσί. μὲν [πέφυκεν] f.
d L. 9. §. 17.
* - ἔχειν Boot.

ANNOTATIONES.

optimi portus sit; siqidem ut Philemon apud Stobæum *tom.* 2. A *tit.* 122.

Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Satius est mori, qàm vivere infeliciter.

Et Sophocles:

Τὸ μὴ γὰρ εἶναι κρεῖσσον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Non esse præstat qippe qàm malè vivere.

Et Æschylus *Ixione*:

Ζωῆς πονηρᾶς θάνατος εὐπορώτερος.
Τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἐστὶν, ἢ πεφυκέναι
Κρεῖσσον, κακῶς πράσσοντα. ——
Laboriosâ ætate mors felicior:
Natumqe non fuisse, qàm esse existimo
Melius viro illi, sæva cui toleranda sunt.

qantò magis ea si æterna fuerint, & in æternum subeunda: qomodo idem in *Prometheo*:

—— κρεῖσσον εἰσάπαξ θανεῖν,
Ἢ τὰς ἅπαντας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
—— *satius est semel mori,*
Qàm trahere miseros, vita qos numerat, dies.

Hoc est, qod Christus Dominus, Matth. c. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *Bonum erat homini illi, si natus non fuisset.* Cui ego credere malim, qàm viro eruditissimo, qi in contrarium contendit, deterioris conditionis esse, omnino non esse, qàm esse in miseria pœnæ interminatæ. Rectiùs solidiúsqe Lysias *adv. Phansiam* ab Athenæo *l.* 12. *p.* 551. *E.* lavdatus: ubi Cynesiam acerbissimè perstrinxerat. Ὡς ἀσεβέσταλον ἁπάντων καὶ παρανομώταλον ἀνθρώπων γεγονόλα, καὶ τοιαῦτα περὶ θεὺς ἐξαμαρτόνλα, ἃ τοῖς ἄλλοις αἰσχρὰν ἐστι καὶ λέγειν. *Ut omnium hominum sceleratissimum, & contra leges qàm maximè facientem, & in deos ea scelera patrantem, qa vel oratione turpe sit aliis prosequi.* Nec non congerrones illius. Ἀντὶ Νεμηνιαστῶν Κακοδαιμονιστὰς σφισιν αὐτοῖς τύνομα θεμένους, ὡς τῶν θεῶν καταγελῶντας. *Pro Numeniastis Cacodæmonistarum nomen assumentes, & deos irridentes.* subjicit statim, Ἐκείνων μὲν οὖν ἴσως ἀπόλλυτο, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς τοιούτους· τοῦτον δὲ ὑπὸ πλείστων γινωσκόμενον οἱ θεοὶ ὄντως διέθεσαν, ὥστε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ βούλεσθαι ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις. *Eorum qisqe, ut scelestos aqum fuit, perist. Hunc vero notum qàm plurimis dis sic affecerunt, ut inimici vivere qàm mori potius illum exoptent, exemplo futurum aliis.* Τὸ μὲν γὰρ ἀποθανεῖν, ἢ καμεῖν νομίμως, κοινὸν ἅπασιν ἡμῖν ἐστιν. τὸ δ' ὅτως ἔχοντα τοσοῦτον χρόνον διατελεῖν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκοντα μὴ δύνασθαι τελευτῆσαι τὸν βίον, τούτοις μόνοις προσήκει τοῖς τὰ τοιαῦτα, ἅπερ ὅτος, ἐξημαρτηκόσιν. *Vitam quidem certè cum morte commutare, & res adversas, qamvis justi simus, perpeti, commune ac publicum est nobis omnibus: at qotidie morientem è vita non posse discedere, eorum tantum est, qi in deos, qod iste, commiserint.* Spectant horsum illa Senecæ *Medea* 5.

Jas. *Infesta memet perime.* Med. *Misereri jube.*

Et *Agamemn.* 5. 3.

E. *Concede mortem.* C. *Si recusares, darem:*
Rudis est tyrannus morte qi pœnam exigit.
E. *Mortem aliqid ultra est?* C. *Vita, si capias mori.*

Sed & Svetonii illa de Tiberio *lib.* 3. *c.* 61. *Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeo leve supplicium putabat, ut cùm avdisset unum ex reis, Carnubium nomine, anticipâsse eam; exclamaverit, Carnubius me evasit. Et in recognoscendis custodiis precanti cuidam pœna maturitatem, respondit; Nondum tecum in gratiam redii.* Deus certè cum morti æternæ addictis nunqam in gratiam est deinceps redituru, utpote qibus interminetur (nec vanæ sunt minæ Dominicæ) & *memoriam certissimam damnandorum, & oblivionem plenissimam damnatorum*; utì differte Ruffinus; videndus *Comment. in Oseam l.* 1. *ad c.* 1. *v.* 6. Frigidum ergò solamen, vitam non desituram, ubi morte ipsâ potest esse vita millies multò acerbior.

§. 59. Ἀλλήλων ἕνεκεν] vide *ad lib.* 2. §. 1. & *supra* §. 56.

Δίδασκε ἢ φέρε] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 6. §. 25. Varro *Satyr. Menipp.* de mariti officio; referente Gellio *l.* 1. *c.* 17. *Vitium uxoris avt tollendum, avt ferendum est. qi tollit vitium, uxorem commodiorem præstat: qi fert, sese meliorem facit.* Malè avtem Xylander δίδασκε *disce:* imò, *doce, corrige, evince, redargue.*

§. 60. Καὶ ὅταν ἐκλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν στρέφηται] Xylander & Casavbonus τὸ ἐκλαβέσθαι καὶ περὶ τὴν σκέψιν στρέφεσθαι, eodem referunt, cùm diversas & disparatas B mentis operationes designari, καὶ ὅταν illud bis positum clarè satis ostendat. Non est itaqe istic τὸ ἐυλαβεῖσθαι *cavtum esse*, qod neqe simpliciter unqam, opinor, significat; sed *cavtè agere*, sive *cavte in re aliqa versari*: hoc avtem in loco potiùs, *declinare*, sive *cavtè desugere*. Sicut Latinis *metuere*, pro, *cavendo fugere & effugere*. Flaccus *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Illum ages pennâ metuente solvi
Fama superstes.

i.e. solvi cavente, & cavendo effugiente, nè solvatur. & *l.* 3. *Od.* 11.

Qa velut latis eqa trima campis,
Ludit exultim, metuitqe tangi.

C i.e. tactum declinat. ità Græcis: τὸ ἐυλαβεῖσθαι, *cavtè declinare, aversari, fugere.* Isocrates *ad Demon.* §. 9. ἐυλαβοῦ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν. i.e. *aversare, declina criminationes, etiam falsas.* Plato *polit. l.* 2. Ἐυλαβούμενοι πενίαν ἢ πόλεμον. *Fugientes pavpertatem avt bellum. Mens*, inqit, *secus qàm sagitta avt jaculum fertur.* Sagitta namqe non rectà fertur ubi à solidiore materia, in qam inciderit, resilit; sed nec cùm scopum petit remotiorem, qàm ut rectà permeando affeqi possit. Mens avtem & *cùm declinat aliqid*, & *cùm in rei alicujus consideratione volutatur*, ad qam ea necessariò reqiritur, etiam tunc qoqe *ad scopum sibi propositum rectà fertur* nihilo minùs qàm cùm avt prosequitur aliqid, avt cum consideratione vel omissa, vel peractâ, jam rem ipsam aggreditur.

Φέρεται κατ' ἰυθὺ] vide *lib.* 6. §. 16. & *lib.* 10. §. 11. *rectà* scilicet *mens* utrobiqe *fertur*, tum qia *rationis rectæ ductum* utrobiqe *sequitur. l.* 7. §. 55. & *l.* 5. §. 14. tum qia *viâ brevissimâ & expeditissimâ* etiam tunc qoqe *procedit. l.* 4. §. 51.

Οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν] ità Basilientis & Lugdunensis, qod Xylander reddidit, *rectà tamen fertur ingredi in principem cujusvis partem.* Verùm nec grammaticam syntaxin ista satis sustinent, nec contextûs verbis, prout exhibentur, respondent. Ego Marci verba & luxata & mutilata suspicor; legendumqe existimo: φέρεται καθ' ἰυθὺ οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τὸ προκείμενον. καὶ εἰσιέναι [πέφυκεν] εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑτέρου, &c. Cæterum D. Bootius & Mericus Casavbonus postrema ista a superioribus sejungunt, & ab εἰσιέναι novam ordiuntur periocham, qæ monitum contineat, inspiciendi, ac considerandi mentes aliorum, qale & illud est. *l.* 7. §. 62. & l. 9. §. 17. hoc si admittere libuerit, legendum παρίχει, non παρίχει, in clavsula ultima, qod & Bootio visum est.

§. 61. Παρίχει δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι] Hoc est qod *l.* 3. §. 8. dixerat; Οὐδὲ ἐμφωλεύον. *Neqe qod latebras reqirat.* & *l.* 10. §. 9. Οὐχὶ κρυπτόμενον. *Nec absconditum.* Istorum avtem, qorum proxime mentionem feceram, de loci istius constitutione, in sententiam jam descendo prorsus: ductus nimirum Epicteti istis, qæ Marci mentem apprime explicant. ex *Dissert. l.* 3. *c.* 9. Εἰ γὰρ ἐρεῖς, Συνέβαλον Ἐπικτήτῳ, ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι. οἶδις γάρ με, καὶ πλέον οὐδέν. ἀνθρώπῳ δὲ ὡς ἀνθρώπῳ συμβάλλει, ὁ τὰ δόγματα αὐτοῦ καλαμαθάνων, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ ἴδια δεικνύων. καλάμαθέ μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὸ σά. καὶ ἔτω λέγε συμβουλίαν μοι. ἐλεγξάμεν ἀλλήλους. εἴ τε ἔχω καλὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό. εἴ τι ἔχεις, θὶς εἰς τὸ μέσον. *Deinde dices, congressus sum cum Epicteto tanqam cum lapide, tanqam cum statua. Vidisti enim me, præterqe nihil. Hominem verò ut hominem convenit, qi decreta illius pervestigat, vicissimqe sua demonstrat. Cognosce decreta mea, ostende mihi tua: tum dicito te mecum esse congressum. Alter alterum arguamus. Si qod habeo pravum dogma, eripe illud: si qod habes, affer in medium.* Hoc est qod Marcus εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρίχειν δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν. *In mentem alterius cujusqe descende: sed & in tuam ipsius descendere qemlibet patere.* Aliud est qod Hesychius in *asceticis c.* 1. §. 23. Ὥσπερ ὁ κρατῶν ἐτοπῆρον ἐν χειρὶ, μέσον δὲ, εἰ τύχοι, πολλῶν ἑσκμένος, ἀεὶ νίζων τῷ ἑτοπῆρῳ, βλέπει μὲν τὸ ἴδιον πρόσωπον ἀκριβῶς, βλέπει δὲ καὶ ἄλλων τῶν ἐγκυπτόντων ἐν τῷ ἐνὶ ἑτοπῆρῳ. ὅτως ὁ δὲ ἄλλα ἐγκύπτων εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ καὶ τὰ μέλανα πρόσωπα τῶν νοητῶν Αἰθιόπων. *Sicut qi speculum manu tenet, stans forte in medio multorum, oculos in speculum defigens, suam qidem qalis sit facies videt: videt vero etiam facies illorum, qi in idem speculum proni incumbunt: ita qi per omnem vitam sedulus suum ipsius cor inspexerit, videt qidem in illo sui ipsius constitutionem, videt vero etiam atbsopum mtelligibilium nigros vultus.* Aliud & qod Ambrosius *Offic. l.* 3. *c.* 16. de amicis: *ostendamus illi nos pectus nostrum, & ille nobis aperiat suum.*

LIBER IX.

a *L.2.§.1.l.* 8.§.59. Ἀδικῶν ἀσεβεῖ, a τῆς γὰρ τ ὅλων φύσεως καταστολὰς ἀκινήτους τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλληλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δ' μηδαμῶς,
b *L.6.§.40.* ὁ b τὸ βούλημα τούτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τὴν πρεσβυτάτην τ θεῶν. ἡ γὰρ τ ὅλων φύσις,
c *L.7.§.9.* ὅλων ἐστὶ φύσις. c τὰ δέ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. ἔτι δ' καὶ ἀληθεία αὐτὴ ὀνομάζεται καὶ τ ἀληθῶν ἀπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατᾷ ἀδικεῖ. ὁ δ' ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τ ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ τ κόσμου φύσει. μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν. ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει καὶ τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας ἤδη
d *L.8.§.26.* τίνος τί ἐστι νῦν d διακρίνειν τὸ ψευδὲς ἀπὸ τ ἀληθῶν καὶ μέλλων
e *L.2.§.11.* e ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων,
f *L.6.§.16.* 41. τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. f ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύ-

I injuſtè agit, impiè agit. cùm enim univerſi natura animalia rationalia ſui invicèm gratiâ condiderit, ut ſibi invicem pro cujuſque dignitate proſint, nec ullâ ratione ſibi invicem obſint, qi naturæ placitum hoc violat, impiè prorſus agit adverſùs numinum omnium antiquiſſimum. etenim univerſi natura, rerum eſt omnium natura. omnia avtem qæ exiſtunt neceſſitudine qâdam mutuâ ſunt ſibi invicem conjuncta. ſed & eadem, qæ natura, veritas qoqe nuncupatur; éſtqe prima omnium qæ vera ſunt, cavſſa. itaqe qi ſciens volens mentitur, impiè agit, in qantum fallendo injuſtè agit; qi nolens neſciúſqe, in qantum univerſi naturæ diſſentit, & in qantum mundi ordinem pulcrè compoſitum infringit, dum mundi naturæ adverſatur. adverſatur enim, qi, qantum in ſe eſt, ad ea qæ veritati adverſa ſunt, fertur. à natura ſiqidem ſubſidia jam olim acceperat, qibus neglectis factum eſt, ut falſa à veris nunc dignoſcere neqeat. Qin etiam, qi voluptates, tanqam qæ ſint bonæ, ſectatur, dolores, tanqam qæ mala ſint, fugit, impiè hic qoqe agit. neceſſe eſt enim, ut is qi ſic affectus fuerit, de rerum natura ſæpe conqeratur, qaſi

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἀδικῶν ἀσεβεῖ] Nihil hoc axiomate eſt paginæ ſacræ, pietatiqe Chriſtianæ magis contentaneum. Siqidem ut Joannes Apoſtolus *Epiſt. 1. c. 4. v. 21.* Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, (τοῦ Θεοῦ) ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Hoc præceptum habemus ab eo, ut qi diligit Deum, diligat etiam & fratrem ſuum.* Et Chriſtus Dominus apud eundem *Evang. c. 13. v. 34.* Ἐντολὴν καινὴν διδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. *Præceptum novum do vobis, ut alii alios diligatis, ſicut ego dilexi vos.* Unde Pavlus *ad Theſſ. Ep. 1. c. 4. v. 9.* Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. *Divinitus eſtis docti, ut diligatis alii alios.* Proinde caritatis juſtitiæqe qiſqis legem violat, pietatis etiam læſæ eodem nomine tenetur, qia voluntatem divinam tranſgreſſus deprehenditur. Optimè Dio Pruſæus *Orat. 3. pag. 45.* abſqe hoc, qod Deos pro Deo dixerit. Ἔνιαι γὰρ ἐναγεῖς καὶ ἀλιτηρίους, οὐ μόνον τοὺς ἱερὰ συλῶντας, ἢ λέγοντάς τι βλάσφημον περὶ τῶν θεῶν. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς τε δειλοὺς, καὶ ἀδίκους, καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἀνοήτους, καὶ καθόλου τοὺς ἐναντίον τι πράττοντας τῇ τε δυνάμει καὶ βουλήσει τῶν θεῶν. *Eſſe enim impios & ſceleſtos, non ſolum qi templa ſpoliant, aut convitiis Deos inceſſunt: ſed multò magis qi timidi ſunt, & iniqi, atqe intemperantes, fatuiqe, & breviter qicunqe contrarium qid faciunt & potentiæ & voluntati Deorum.* Poteſt his adjici, qod cumprimis huc facit, & Philonis illud *de Decalog. 1. ad leg. 7. pag. 763. A.* Ὁ κλέπτων τινὰ, ἴσῳ καὶ ἱεροσυλίᾳ ἔνοχος ὤν, τὸ ἱερώτατον τῶν τῷ θεῷ ἀναθημάτων σεσυληκώς. τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα ἀνθρώπου; *Qi aliqem occidit, ſciat ſe committere ſacrilegium, ſublatâ è poſſeſſione Dei re ſacratiſſimâ. Qid enim tam religioſum, tam ſacrum eſt qàm homo?* Et *de legib. ſpecial. Orat. 2. pag. 789. D.* Ὅτομα μὲν ἀνδροφονία, καλὰ τῷ κλέπτοντος ἄνθρωπον ἐπιφημίζεται. τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία, καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη. διότι τῶν ἐν κόσμῳ κτημάτων καὶ κειμηλίων οὐδὲν ὅτε ἱεροπρεπέστερον, ὅτε θεοειδέστερόν ἐστιν ἀνθρώπου, παγκάλης εἰκόνος πάγκαλον ἐκμαγεῖον, ἀρχετύπου λογικῆς ἰδέας παράδειγμα τυπωθέν. τὸν οὖν ἀνδροφόνον ἐνθυς ἀσεβῆ, καὶ ἀνοσιουργὸν ὑπολητέον. *Qi hominem occidit, appellatur homicida, ſed re verâ eſt ſacrilegus, & qidem inſignis, qippe qi perpetravit ſacrilegium maximum, ſublatâ è mundo re pretioſiſſimâ ſacratiſſimâqe: qando nihil eſt Deo tam ſimile, qàm hoc ſigillum pulcerrimum expreſſum è matrice pulcerrima, ad exemplar idea rationalis effictum. Ergò qilibet homicida confeſtim pro impio ſceleratóqe habendus eſt.* Qod & latiùs cum Marco protelat Solomon *Proverb. c. 14. v. 31.* *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus.* & *c. 17. v. 5.* *Qi ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus.* & ulteriùs adhuc *c. 14. v. 21.* *Qi contemnit proximum ſuum, peccator futurus eſt.* hoc eſt, Qi hominem qemvis facto, dicto, cogitato, manu, lingvâ, mente læſerit: is coram Deo, & adverſus Deum ipſum admiſſi peccati reatu obſtrictus tenebitur. Evmæus Ulyſſi Odyſſ. ξ.

Ξεῖν' ἤ μοι θέμις ἐστ' ἀδ' εἰ κακίων σίθεν ἄλθοι,
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι· πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. ——

Hoſpes, non mihi fas eſt, neqe ſi pejor te veniat, Hoſpitem contemnere: ab enim Jove ſunt omnes Hoſpitesqe pauperesqe.

Sed & Clemens Romanus *recogn. l. 5.* ubi ſimulacrum cultores introduxerat impietati ſuæ velamentum iſtud prætexentes; *Nos ad honorem inviſibilis Dei imagines viſibiles adoramus.* Reſpondet: *Falſiſſimum. ſi enim verè velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo Dei imaginem coleretis, in omni enim homine eſt imago Dei.* Mox ubi varia caritatis ac miſericordiæ opera recenſuerat; *Hæc in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qi iſta non fecerit, contumeliam imagini divinæ intuliſſe credatur.* Clemens Alexandrinus ad *Hortatorii* citum *pag. 76. A.* ipſiſſimis ferè Marci verbis; εἰ γὰρ ἀπὸ τρόπου φιλοσοφοῦσι παῖδες, πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνόητοι, ἀνοσιουργεῖν καὶ ἀσεβεῖν νομίζουσιν. *Non ab re enim philoſophi, qacunqe ſtulti faciant, ea impiè gerere, & impios eſſe exiſtimant.*

Ἕνεκεν ἀλλήλων] vide *l. 2. §. 1.* & *l. 5. §. 30.*

Τὴν πρεσβυτάτην τῶν θεῶν] τὴν τῶν ὅλων φύσιν. vide *ad l. 4. §. 23.* qam & τὴν ἀληθείαν poſtea indigitat. καὶ τῶν ἄλλων ἀληθῶν ἁπάντων πρώτην αἰτίαν. prout avtem *natura naturans*, (ut ſcholæ lingvâ loqamur) ita & *prima veritas* Deus eſt. אלהים אמת i. e. *Deus veritas*, dictus Jeremiæ *c. 10. v. 10.* non אל אמת duntaxat i. e. *Deus veritatis. Pſalm. 31. v. 5.* cujus itidem *lex* & *ſermo*, אמת *Pſal. 119. v. 142.* non λόγος ἀληθείας tantùm, Jacob. *c. 1. v. 18.* ſed ἀληθεια qoqe, *veritas* ipſa. Joan. *Evang. c. 17. v. 17.*

Τὰ δὲ γε ὅλα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα] *Hæc avtem omnia inter ſe* Xylander. ut idem prorſus valeat utrumqe, τὰ ὄντα καὶ τὰ ὑπάρχοντα. at Caſavbonus, *qicqid nunc eſt ad id qod prius fuerat, initiúmqe illi dedit.* ut τὸ ὑπάρχον hic idem ſit qod τὸ ὑπάρξαν. Sicut & τὸ ὑπάρχειν in illis uſurpatur, qæ *ad lib. 2. §. 10.* lavdavimus. Utrumvis conſtare poteſt. illud ſimplicius videtur.

Ὁ ψευδόμενος ἀσεβεῖ] *Falſa*, inqit, *qiſqis loqitur, impietatis eſt reus*; ſive volens id, ſive nolens fecerit. *Si* volens ſciénſqe; qia fallere vult. Fallere avtem eſt injuſtitiæ pars. ſi nolens, qia rerum naturæ veritatíqe adverſatur. Videantur Auguſtini *de mendacio*, & *contra mendacium*, *ad Conſentium*, ſcripti libelli.

Ἀφορμὰς] *occaſiones* Xylander. *inſtinctus & opportunitates* Caſavbonus. Malim, *ſubſidia & adminicula à naturæ accepit*; ita uſurpavit Xenophon Oeconomico. Ὁρῶμεν ἐπιτήμας τινὰς ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν δύνανται ἄυξειν τοὺς οἴκους. *& adminicula qedam unde rem familiarem augere poſſint.* Demoſthenes. Χρήματα οὐκ ἔχοντι παρ' ὑμῶν, οὐδ' ἀφορμὴν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ. *Nec ſubſidium ullum ad bellum.*

Ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ.] Seneca *Epiſt. 74.* *Ab hoc diſcede judicio*, (ut ullum præter virtutem bonum putes.) *non pietas conſtabit, non fides. Multa utramqe præſtare cupienti patienda ſunt, ex his qa mala appellantur; Multa impendenda ex his qibus indulgemus, tanqam bonis.* & *Epiſt. 76.* *Si hanc opinionem receperis, aliqid bonum eſſe præter honeſtum, nulla non virtus laborabit. nulla enim obtineri poterit, ſi qidqam extra ſe reſpexerit.*

Μίμε-

qasi ea bonis malisqe præter meritum utriusqe aliqid attribuat; cùm mali sæpenumero voluptatibus diffluant, eisqe rebus, qibus eæ comparantur, abundent; boni contrà in dolore versentur, atqe in casus ejusmodi, qi dolorem solent parere, incidant. adhæc, qi dolorem timet, eorum aliqid timebit, qæ in mundo necessariò futura sunt. hoc est avtem impium. & qi voluptatem sectatur, injuriam inferendo non abstinebit. hoc avtem apertè impium. oportet avtem, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, (nec fecisset utiqe utraqe, nisi ad utraqe se ex æqo haberet) adversùs hæc eadem eum pariter esse ex æqo affectum, qi naturæ ductum seqi desiderat, qo naturæ consentire possit. qicunqe ergò adversùs dolorem & voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, non ex æqo afficitur, impiè hunc agere liqidò constat. per hoc avtem qod dicitur universi naturam istis ex æqo uti, intelligo ista ex æqo evenire ex serie qadam rerum prodeuntium sibíqe invicem succedentium juxta antiqissimum qendam providentiæ motum, qo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem se contulit, cùm rationes qasdam rerum futurarum apud se concepisset, & facultates qasdam existentiarum, transmutationum, & successionum istiusmodi fœcundas discrevisset.

§. 2. Gratius eqidem foret, ut priùs defungeretur qispiam, qàm mendacitatem, simulationem, luxum, fastum delibâsset. secundus avtem ab hoc gradus, horum fatur saltem emori præoptet,

σῇ, ὡς παρ' ἀξίαν τι ἀσπασμένῃ τοῖς φαύλοις, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς. Διὸ τὰ πολλάκις τὰς μὲν φαύλας ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ παρὰ τούτων κτᾶσθαι. τὰς δὲ ἀγαθὰς, πόνῳ, καὶ τοῖς παρὰ τούτοις τοῦτο ἀπαντᾶν. ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τὰς πόνους, φοβηθήσεταί ποτε τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ. τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. ὁ, τι διώκων τὰς ἡδονὰς, [a] οὐκ ἀφέξεται καὶ ἀδικεῖν. τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. χρὴ δὲ πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (οὐ γὰρ ἀμφότερα ἐπεί, εἰ μὴ πρὸς ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε) πρὸς ταῦτα καὶ [b] τοὺς τῇ φύσει βουλομένους ἕπεσθαι, [c] ὁμογνώμονας ὄντας, [d] ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅσις ἂν πρὸς πόνους καὶ ἡδονὰς, ἢ δόξαν καὶ ζῶλω, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, ὅις ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον ὡς ἀσεβεῖ. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τῇ κοινῇ φύσει, ἀντὶ δὲ κατὰ τὸ [e] συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ἀπογινομένοις ὁρμῇ τινι [f] ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας, [g] καθ' ἣν ἀπό τινος ἀρχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τοῦδε τὸν διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίσασα, ὑποστάσεών τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

§. 2. Χαριστέρα μὲν ἦν ἀνδρὸς [h] ἄγαν ψευδολογίας, καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' οὖν [i] κορεσθέντα γε τούτων [k] ἀποπνεῦσαι, δύσερως τοῖς,

a L. 11. §. 18.
b L. 3. §. 12. l. 6. §. 55. l. 10. §. 15.
c L. 8. §. 54. l. 10. §. 21.
d L. 11. §. 16.
e L. 2. §. 11. l. 6. §. 34.
f L. 11. §. 20.
g L. 7. §. 75. Inf. §. 28.
h L. 3. §. 8.
i Inf. §. 37.
k L. 5. §. 4.

*ᾧ

ANNOTATIONES.

Μίμφισθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει] vide *l.* 6. §. 6. 40. vide & piorum etiam hac in parte qerelas. *Psalm.* 73. & Jerem. *c.* 12. Sed & qerelis istiusmodi occurrentes; Senecam *de provid. c.* 2. & Salvianum *de gubernat. Dei. l.* 1 *c.* 2. Πῶ δὲ τις ὅσιον ἀπεύχεσθαι τὸ βελτίονα θεῶ γινόμενον; *Qomodo verò sanctum esse qeat qæ voluntate Dei fiunt, ea deprecari?* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Itaqe qod Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τὸ σύνολον, ἐκεῖνα μεμνῆσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ εὐσεβὲς καὶ συμφέρον, οὐ δυνατὸν σωθῆναι τὸ εὐσεβές. *Illud omnino memmisse oportet, nisi in eadem re & pietas & utilitas collocetur, non posse pietatem conservari.* Idemqe *enchir. c.* 30. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές. ὥστε ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὁρίγεσθαι ὡς δεῖ, καὶ ἐκκλίναι, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. *Ubi utilitas, ibi etiam est pietas. Qamobrem qi id dat operam, ut sic appetat & aversetur, qemadmodum decet: is eadem operâ & pietati dat operam.* & ibidem. Τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως. καὶ σεαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχίναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ ἕπεσθαι πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντας ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. ὅτῳ γὰρ ὅτι μέμψῃ ποτὲ τοῖς θεοῖς, ὅτι ἐγκαλέσουσι, ὡς ἀμελήσασιν. ἄλλως δὲ οὐκ ἔστιν τι τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποβῇς τῶν ἐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς ἂν γε τὶ ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶσα ἀνάγκη ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλῃς, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μεμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. *Religionis ergo Deos immortales præcipuum illud esse scito, rectas de eis habere opiniones: ut sentias & esse eos, & bene justeqe administrare universa: parendum esse eis, & omnibus iis, qa fiant, acqiescendum: & seqenda ultro, ut qa à mente præstantissima regantur. Sic enim nec incusabis eos unqam, nec ab eis negligi te conqereris. Aliter avtem id fieri neqit, qam si iis, qa in potestate nostra non sunt, relictis, tam bona qam mala, in iis qæ in nobis sita sunt collocaris. Nam si qid illorum senseris esse bonum aut malum, aliter certe fieri non poterit, qm cum iis frustratus fueris qa velles, & in ea qa nolles incideris, & culpes & oderis illarum rerum avctores.*

Ὁμογνώμονας ὄντας] Qod *l.* 8. §. 54. συμφρονεῖν & *l.* 10. §. 21. συνιέναι dixit.

Οἷς ἐπίτης] vide *l.* 2. §. 11.

Ὁρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας] Vide *ad lib.* 7. §. 75.

§. 2. Ἄγιστον ψευδολογίας] ità Origenes *adv. Celf. l.* 1. Τῆς κακίας ἄγιστος. *Immunis ab omni vitio.* Sed de Christo. At malitiæ & pravitatis expertem prorsus excedere qi detur, cùm eâ intinctî etiam, & qidem διυποποιῷ βαφῇ, καὶ ἀνεπλύτῳ, non δυσεπλύτῳ tantummodo, ex utero in lucem prodeamus. *Psal.* 51. *v.* 5. & 58. *v.* 3. Job. *c.* 14. *v.* 4. Esai. *c.* 48. *v.* 8.

Τὸ δ' οὖν κορεσθέντα γε τούτων] vide *infrà* §. 37. & *ad l.* 5. Λ §. 29. ità Lucretius *l.* 3.

Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?

Flaccus *Sat.* 1.

Rarus, qi exacto contentus tempore vitæ
Cedit, uti conviva satur. ---

Talem tamen profitetur se Seneca *Ep.* 61. *Vixi qantùm satis erat: mortem plenus expecto.* Et Cicero *de senect. Omnino rerum omnium satietas vitæ facit satietatem. Vita avtem satietas tempus maturum mortis affert. Habet enim natura, ut aliarum omnium rerum, sic vivendi modum.* Verùm *vitæ satietatem* loquuntur illi, *vitii & malitiæ saturitatem* Marcus hic. B Nec minùs istâ qàm illâ expleri patitur, anima pravitate penitùs infecta. de qa Bernardi illud usurpari potest, *de consider. l.* 5. *Peccatum in anima, atramentum in charta bibula. facilius charta deteritur qàm litura eradatur.* qæqe ut Moses *lib.* 5. *cap.* 29. *v.* 19. *ebrietati sitim adjicere* solet: temulentorum in morem; de qibus Simocattus *Epist.* 52. Διψῶσιν οἱ μέθυσοι ὅταν κορεσθῶσι τοῦ οἴνου, καὶ σοφίζονται τῇ μέθῃ μέθης ἐπιτατικόν. διὰ γὰρ τὴν εἰς ἄκρον ἐυεξίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν μεταπίπτουσι, περιγαιοῦντος τοῦ οἴνου τοὺς οἰνόφλυγας καὶ ἐκκαίοντος. *Sitiunt temulenti cùm ad satietatem usqe vino sunt impleti, & ebrietatis vim ebrietate pellunt. Nam e summa optimaqe valetudine in contrariam incidunt, exhilarante vino temulentos & exurente.* Ità de Marco Antonio verba habens Plinius major C *l.* 14. *c.* 22. *Ebrius jam sanguine civium, & tanto magis eum sitiens. Namqe & hæc necessitas vitium comitatur: ut bibendi consvetudo avgeat aviditatem: Scitisnqe est Scytharum legati, qanto plus biberint tantò magis sitire Parthos.* Ab hac peccandi, qæ improborum animos occupat, aviditate inexplebili justè fit qod Gregorius *dialog. l.* 4. *c.* 44. *ut culpa qa cum fine perpetrata est sine fine puniatur. Qoniam iniqi ideo cum fine deliqerunt, qia cum fine vixerunt, voluissent utiqe, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare.*

Ἀποπνεῦσαι] Vide *ad lib.* 5. §. 4. Cypriani nomine *de* D *dupl. martyr. part.* 1. Qamdiu pulmonis officio attrahitur vicissim ac redditur halitus, certum vitæ indicium est: unde loqendi consvetudine *spirare* dicuntur, qi vivunt; & *expirásse* qi vitam finierunt. id qod istic ἀποπνεῦσαι, *lib.* 4. §. 33. ἐκπνεῦσαι dicitur. eodem sensu Lucianus in *votis pag.* 503. ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπει. *Exhalatâ animulâ abiturus sis.* Et Homerus *Il.* δ'. *v.* 524.

— Θυμὸν ἀποπνεύων.
— Animam exspirans.

Δεύτερος πλοῦς] formula proverbialis; à navtis desumpta: πρῶτος πλοῦς dicitur, ὁ ὄρθιος, ἢ τοι ἐξ ὑρίας. cùm *vento* E *favente & adspirante*, navigatio instituitur. δεύτερος πλοῦς, ὅταν ὑρίᾳ ἀποτυχόντες, κώπαις πλέωσι. *qando vento defituti, ad remigium se conferunt*, ut docet ex Pausania Eustathius *ad* extremum *Odyss.* β'. utriusqe simul meminit Synesius *Epist.* 147.

* προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ. καὶ ἔτι σε οὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας, πολλῷ γε μᾶλλον ἢπερ ἡ τοῦ περιεχομένου τούτου πνεύματος παιδοποιὸς δυσκρασία καὶ τροπή, αὕτη μὲν γὰρ ζώων λοιμὸς, καθὸ ζῶά ἐστιν. ἐκείνη δὲ ἀνθρώπων, καθὸ ἄνθρωποί εἰσιν.

* προηρ. ἢ προσκ. Lug.

qàm improbitati immorari. an nondum experientia tibi ipsa svadet, ut è peste ista profugias. pestis est enim, mentis corruptio, & perniciosa qidem magìs ea, qàm aëris hujus circumfusi intemperies & alteratio ejusmodi. hæc enim animalium, qâ sunt animalia; illa hominum lues est, qâ sunt homines.

§. 3.

ANNOTATIONES.

Εἰλκετο ναῦς, καὶ ἀνήγετο πρὸς ὄρος αὖτη, κώπαις ἐκείνη. *Navis trahebatur, alia qe velis in altum, altera remis deducebatur.* Usurpavit Plato in *Phileb. pag.* 375. *D.* Καλὸν μὲν, τὸ ξύμπαντα γιγνώσκειν τῷ σώφρονι. δεύτερος δ' εἶναι πλοῦς δοκεῖ, μὴ λανθάνειν αὐτὸν αὐτόν. *Præclara qidem res prudenti viro omnia nosse. Secunda verò navigatio, proximaqe videtur ab eo, seipsum minimè latere.* Aristoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 9. Ἐπεὶ οὖν τῷ μέτρῳ τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα λυπηρὸν τῶν κακῶν. *Quoniam igitur medium assequi ista exquisitè difficile est: secunda, ut inqiunt, navigatione minima ex malis sumenda sunt.* Synesius in *Dione pag.* 49. Οἱ δὲ πλείους οὐδ' ὁτιοῦν ἐκινήθησαν, ἀλλ' ὑδὶ, τὸν δεύτερον λεγόμενον πλοῦν, ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς νοῦν διεγείροντας. *Sed maxima hominum pars neqe interim concitata est, neqe qa secunda dicitur navigatio, per otium & qietem ad mentem excitatur.* Usum paroemiæ docet Nicephorus Gregoras *hist Rom. lib.* 8. *c.* 11. Ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν καὶ ὁ δεύτερος πλοῦς ἐξεπήνεγκαν. καὶ τῶν πρώτων ἀποτυγχάνοντες τῶν δευτέρων ἀπολαύομεθα, καὶ τρίτον ἴσως. ἰδοὺ γὰρ καὶ λαμπάτι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἵνα ἐν σεληναίᾳ τῆς τὰ πάντα βοσκούσης λαμπάδος ὑπαρχούσης, ὅτου εἴ τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον πραττόντες τῇ νυκτί. *Illinc proverbium ὁ δεύτερος πλοῦς translatum est: & si hac minùs succesit, res alia via aggrediendа. Ecce enim facibus & rogis utimur, cùm solis splendore destituimur, & noctu veluti alium qendam solem machinamur.* Et qæ sequntur. Eodem sensu Ignatio Martyri *Epist. ad Mariam Edit. Londin. a.* 1680. *pag.* 70. δεύτερος λιμὴν dicitur. Κρείττων μὲν γράμματος ὄψις. πλὴν δεύτερος, φασὶ, λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος. *Melius qidem literâ visus. Verumtamen secundus, ajunt, & literarum modus.* Ubi notanda paroemia à paroemiographis, qòd memini, nusqam observata.

Ἡ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ] *ante migrare è vitâ qàm illa vitia probare* Xylander. *Imo mortem potius optare, qàm moram in malo.* itaqe Lugdunensis rectè restituit, si distinctionem tantùm adjecisset, προηρῆσθαι ἢ προσκαθῆσθαι. Spectat horsum qeribunda illa Apostoli exclamatio *ad Rom. c.* 7. *v.* 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. *Ærumnosus ego homo: qis me eripiet ex isto corpore mortis?* Possunt & huc trahi ii de malis istiusmodi morum mentisqe accipiantur, qæ referente Stobæo, *tom.* 1. *tit.* 122. suprà adducta sunt *ad l.* 8. §. 5. ex Philemone Comico & Æschylo Tragico. cujus & illud *ibidem* est.

Βίᾳ ποινᾷ θάνατος ἐυκλεέστερος
Vitâ notatâ labe mors illustrior.

Et Evripides *Erecth.*

— ἐγὼ δὲ τοὺς καλῶς τεθνηκότας
Ζῆν φημι μᾶλλον τοῦ βλέποντος μὴ καλῶς.
— *Mihi illi morte qi pulcrè jacent,*
Qàm vita qorum turpis est, vivunt magis.

Grotius. Et Democrates (teste Porphyrio *de abstin. à carnib. l.* 4. §. 21.) dicere solebat, Τὸ κακῶς ζῆν καὶ μὴ φρονίμως καὶ σωφρόνως καὶ ὁσίως, ἢ κακῶς ζῆν εἶναι, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν. *Male vivere, & nec prudenter, aut modestè, aut sanctè, non esse male vivere, sed per longum tempus mori.* Socrates itaqe apud Xenophontem in *Apolog. pag.* 702. *E.* Αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι προσαιτῶν, κερδαίνων τὸν πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου. *Mortem potius eligam, qàm ut parum ingenuè vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multò deteriorem lucrer.* Xenophon ipse in *Lacedam. polit. pag.* 683. *D.* Αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. *Ut vita turpi mors honesta præferretur.* Sed & Plato *de leg. l.* 9. *pag.* 923. *A.* ad Marci mentem planissimè, ubi homini sceleste remedia qædam præscripserat: Ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα. *Siqidem his adhibitis auxilis morbus remiserit*, bene habebit. (id enim supplendum, estqe ellipsis Atticis familiaris, qalis Lucæ *c.* 13. *v.* 9. & alibi passim. vide Eustath. ad *Il. α.*) εἰ δὲ μὴ, καλλίων θάνατος συνίστησιν, ἀπαλλάττειν τοῦ βίου. *Alter autem mori satius fore arbitratus desine vivere.* Et *ibidem pag.* 928. *C.* Τοῖς ἀνιάτως ἔχουσιν, οὐδὲ αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον. *Insanabilibus jam satius est mori.* Et in *Timæo*, Ξυνίδοξε τοῦ πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα εἶναι * πάντῃ [* παντὶ, al.] πάντως προαιρετέον. *Visum fuit vitam brevem meliorémqe diuturna & deteriori esse omnino anteponendam.* Itaqe Justinus *dialogo cum Tryph. Edit. Colon. pag.* 223. *B.* Ἑρμαῖον ἦν ὡς ἀληθῶς τοῖς κακοῖς τὸ ἀποθνήσκειν. *Mors malis re verâ lucrosum esset.* In hanc eandem sententiam & Themistius in *Orat. qinqenn.* Πίνδαρον ἐπαινῶ τὸν ποιητὴν, ὡς ἅμα ἡ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως ἐν ἀγαθῇ μοίρᾳ, τὸ προσελθεῖν εἰς χρόνον πλείω τὸν βίον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ζῆν μετὰ δικαιοσύνης προαιρουμένοις. καὶ τούτοις ἐλπὶς γλυκεῖα συνδιαιτᾶται καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος παραπέμπουσα μετ' εὐφροσύνης εἰς τὸ τῆς φύσεως κατηγώγιον. ἡ δὲ τῆς κακίας ἀπαλλαγὴ, ὅσῳπερ ἂν θᾶττον ὑπάρξῃ, τοσούτῳ μᾶλλον τοῖς καταληφθεῖσιν ὑπ' αὐτῆς συνεπήνεγκεν. ἐ γὰρ ἐᾷ πλείοσι περιπεσεῖν πλημμελήμασιν. *Pindarum poetam laudo, ubi ait, non eodem modo omnibus hominibus felici fato vitam in longius tempus excurrere. Sed iis duntaxat, qi cum justitia illam sibi transigendam statuunt. Qibuscum etiam spes jucunda cohabitat, benaqe senectutis nutrix illos cum gaudio in natura diversorium deducit. At liberatio à vitiositate qò citius evenerit, eò melius cum illis agitur, qos ipsa occupat: qippe qa non sinat in plura incidere peccata.* At Chrysippum in hac parte notat Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 10. & *de commun. notit. c.* 12. ut varium: minusqe sibi constantem; dum in *libr.* περὶ τοῦ πρωτείεσθαι, modò Antisthenem laudat, qi dixerit, δεῖν κλᾶσθαι νοῦν ἢ βρόχον, *parandum aut mentem, aut laqeum.* Et Theognidem taxat, qi dixerat,

Χρὴ πτωὶν φεύγοντα,
Ut paupertatem fugias,

cùm dicere debuisset,

Χρὴ κακὸν φεύγοντα, κὴ ἐς βαθυκύτεα πόντου
Ῥίπτειν, κὴ πετρέων, Κύρνε, δι' ἠλιβάτων.
Ut vitium fugias, vel saltu te in maris undas
Cyrne, vel à scopulis dejice præcipitem.

Modò è diverso Platonem fugillat, qi dixerit, ὅτι τῷ μηδὲ μαθόντι, μηδ' ἐπισκέψῳ ζῆν, λυσιτελεῖ μὴ ζῆν. *Ei qi neqe didicisset, neqe sciret vivere, utile esse non vivere.* statuitqe ipse, ὅτι κὴ τοῖς φαύλοις προσήκει μένειν ἐν τῷ ζῆν, *Malis qoqe convenire, ut in vita maneant.* & *de natura lib.* 3. ὅτι λυσιτελεῖ ζῆν ἄφρονα, ἢ μὴ βιῶν, καὶ μηδέποτε μέλλῃ φρονήσειν. *Expedire insipienti ut vivat potius qàm moriatur, etiamsi nunqam sit futurum ut sapiat.* At contra Marcus & illic, & alibi. vide *l.* 10. §. 8.

Ὅνπερ σε οὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ.] Diodorus Siculus *hist. lib.* 12. *pag.* 79. Ἡ κακία κὴ ἡ φαυλότης, καθάπερ λοιμική νόσος, ἐπινέμεται τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, κὴ νοσοποιεῖ τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων. *Malitia & improbitas non secus ac pestis in hominum vita grassantur, & vel integerrimorum sæpe animos veluti morbi aliqà contagione inficiunt & corrumpunt.* Joannes Chrysostomus *in Joan. Orat.* 57. *pag.* 359. *C.* Δεινὸν γὰρ, δεινὸν, ἡ τῶν πονηρῶν συνήθεια. οὐχ ὕτω ταχέως λοιμὸς ἅπτεται, κὴ ψώρα διαφθείρει, ὡς ἡ τῶν πονηρῶν κακία ἀνδρῶν.

Φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστ' ὁμιλίαι κακαί.
Gravis etenim, gravis est conversatio malorum. Non tàm citò pestis attingit, & scabies corrumpit inqinatos & morbo correptos, ut pravorum hominum malitia.
Corrumpunt enim bonos mores colloqia prava.

qod & Apostolus *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 15. *v.* 33. adducit ex Menandri *Thaide*, uti Scholiastes Græcus adnotavit. Itaqe qod Gregorius Nazianzenus in opulentis, qoad pavperes, vitio vertit, de omnibus in universum, qoad peste correptos, respectu corporis, de pietatis, virtutisqe studiolis, qoad improbitatem, impuritatem, impietatem, palàm præferentes, animi respectu, non incommodè usurpatur; & qoad illos qidem nullâ mutatione factâ. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν, τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν. ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀυτοῖς σκῶμεν ἀέρα, μικρῷ δυσχεράνοντες. *Ut corporum qoqe nostrorum salutem, in eorum fuga atqe aversione positam esse existimemus, qod eundem cum ipsis aerem trahamus indigne ferentes.* qoad illos, voculâ unâ immutatâ, & ψυχῶν vocabulo pro σωμάτων substituto. Atqe in eam mentem Seneca *de tranq. c.* 7. *Serpunt vitia & in proximum qemqe transiliunt. Itaqe ut in pestilentia cavendum est, nè corruptis jam corporibus, & morbo flagrantibus assideamus, qia pericula trahemus, afflatuqe ipso laborabimus: ità in amicorum legendis ingeniis, dabimus operam, ut qàm minimè inqinatos assumamus.* Adjicere lubet Marci ipsius verba ferè noviissima ad amicos, moribundum deflentes; *Qid me fletis, & non magis de pestilentia & communi morte cogitastis?* qod *res humanas ridendo protulisse* eum dicit Capitolinus, cùm *deplorando* potiùs dicere debuerit: qod & Josephus Scaliger observavit.

Λοιμὸς γὰρ] Philo *de provident*: apud Eusebium *præpar. lib.* 8. *c. ult.* Κατασάσεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ οὐχ ἧττον, φθοροποιός ἐστιν ἡ κακία. *Atqi vel magis, vel nihilo certè minus, qàm pestifera qadam lues, exitialis improbitas est.*

Διαφθορὰ διανοίας] Ità Paulus *ad Tim. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 5. Διεφθαρμένου τὸν νοῦν. *Corruptum mente* & Petrus *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 4.

§. 3. Mortem noli contemnere, sed animo lubenti excipe, tanqam ex eorum qæ natura vult, numero qod sit. cujusmodi enim res est, adolescere, senescere, crescere, adultum esse, barbatum esse, dentire, canescere, ferere, prægnantem esse, parere, aliáqe id genus opera naturalia, qæ vitæ secum ferunt ætates, ejusmodi planè res est & dissolvi. hominis est igitur considerati, nec temerariè,

§. 3. Μὴ καταφρόνῃ θανάτου, ἀλλὰ [a] ἐυαρέστησαι αὐτῷ, ὡς ϗ τοῦτο ἑνὸς ὄντων, ὧν [b] ἡ φύσις ἐθέλει. ἕτον γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, ϗ τὸ γηρᾶσαι, ϗ τὸ αὐξῆσαι, ϗ τὸ ἀκμάσαι, ϗ ὀδόντας, ϗ γένειον, ϗ πολιὰς ἐνεγκεῖν, ϗ σπεῖραι, ϗ κυοφορῆσαι, ϗ ἀποκυῆσαι, ϗ τἆλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ ἔφ' σῷ βίῳ ὧραι φέρουσιν, [c] παῖσαι ϗ τὸ ἀβαλυθῆναι. τοῦτο μὲν οὖν κατὰ ἄνθρωπόν ἐστι λελογισμένον, [d] μὴ [e] ἀλογιστικῶς, μηδὲ

a L. 2. §. 3.
b L. 2. §. 17.
c L. 3. §. 7. l. 6. §. 2.
d L. 3. §. 7. l. 10. §. 14.
e L. 5. §. 36.

ANNOTATIONES.

v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. *Elapsi ex corruptione qæ est in mundo per cupiditatem.* Sed & ψυχῆς διαφθορὰν, ἀδικίαν. *Injustitiam animi esse corruptelam.* dixit Plato apud Plutarchum de *Stoic. contradict. c.* 12. Τῷ γὰρ δικαίῳ μὲν αὔξεται, ϗ σώζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μειοῦται καὶ ἀπόλλυται. *Nam illud, qod per justitiam crescit & conservatur, per injuriam imminuitur & perit.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1.

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου] Mortem contemni vetat. Unde & Scaliger Capitolinum notat, qòd Marcum illa qæ superius retulimus *mortem contemnentem* dixisse asserit. Verùm qid dicemus ergò creberrimis illis philosophorum, cùm exterorum, tum & nostrorum, dissertationibus, qibus ad *mortis contemptum* mortales cohortantur, animántqe? Responsio proclivis satis videtur; *contemnendam* esse *mortem*, qasi bonis saltem qicqam obesse possit; *non contemnendam*, qatenus est naturæ munus, qod Marcus istic, vel qà divinæ dispositionis, & dispensationis effectus.

Ἐυαρέστησαι αὐτῷ] Vide *l.* 2. §. 3. & *infrà* §. 6.

Ἑνὸς ὄντων, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει] Vide *lib.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 7. & *l.* 6. §. 2.

Ἀλογιστικῶς] Hominem *consideratum*. qomodo Cicero *pro Cæcin. Illud considerati hominis esse putavit, qi de re jure decertare oportebat, armis non contendere.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 44. Ταύτῃ διενηνοχέναι φαίνεται ὁ σπουδαῖος τοῦ φαύλου. ὅτι ὁ μὲν παντάχοθι τὸν λογισμὸν ἔχει παρεστῶτα ϗ πρόβηλον ϗ ἡνιοχοῦντα τὸ ἄλογον. ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, ϗ σὺν τούτῳ πράττειν ἃ πράττει. διὸ ϗ ὁ μὲν ἀλόγιστος λέγεται, ὁ δὲ λελογισμένος. *Et in hoc videtur differre bonus à malo: qòd ille rationem semper habet parti rationis experti adstantem, eamqe moderantem. Hic verò multa eorum qæ agit non omnino curat, ut cum ratione faciat. Unde & inconsideratus appellatur, alter autem consideratus.* qi locus parùm integer videtur; ità forsan restituendus ὁ δὲ π. πράττει π. τὸν λογισμὸν ϗ σ. π. πράττει ἃ π. *multa facit ratione neglectâ, & cum ista* (parte scilicet irrationali) *facit qæ facit.*

Μὴ ὀλοσχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν] Vide *lib.* 3. §. 7. Seneca *Epist.* 30. *Vides qosdam optantes mortem, & qidem magis qàm rogari solet vita. Nescio utros existimem majorem nobis animum dare, qi deposcunt mortem, an qi hilares eam, qietique opperiuntur: qoniam illud ex rabie interdum ac repentina indignatione fit; hac ex judicio certo tranqillitas est. Venit aliqis ad mortem iratus morti: venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Multos spectavi abrumpentes vitam; sed plus momenti apud me habent, qi ad mortem veniunt sine odio vitæ, & admittunt illam, non attrahunt.* Idem *Epist.* 24. *Objurgat Epicurus non minùs eos qi mortem concupiscunt, qàm eos qi timent; & ait; Ridiculum est, currere ad mortem tædio vitæ, cùm, genere vitæ, ut currendum esset ad mortem, effeceris. Item alio loco dixit: Qid tam ridiculum, qàm appetere mortem, cùm vitam tibi inqietam feceris, metu mortis? His adjicias & illud ejusdem notæ licet; Tantam hominum imprudentiam esse imò dementiam, ut qidam timore mortis ad mortem cogantur.* Ità Arcesilaus apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *A.* Πολλοὶ διὰ τῶν ἀθυμιῶν, ϗ τὴν πρὸς τὸν θάνατον διαβολὴν, ἀποθνήσκουσιν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. *Multi ob vilitatem animi, & conceptam adversùs mortem calumniam moriuntur, nè moriantur.* Atqe ut Diogenes; Οἱ μὲν ἐν νηὶ χειμαζόμενοι, ὑ περιμένοντες καταδῦναι τὴν ναῦν, πρότερον ἑαυτοὺς ἐπισφάξων. *Alii qidem in navi tempestate vexati, non exspectantes usqe dum navis submergeretur, seipsos trucidarunt.* Lucret. *l.* 3.

Et sæpe usqe adeò mortis formidine, vita
Percipit humanos odium, lucisqe videndæ,
Ut sibi consciscant mœrenti pectore letum.

Atqi, ut Martialis *l.* 2. *Epig.* 80.

Hoc, rogo, non furor est, nè moriare, mori?

vel etiam metu mortis mortem precari? ut Plinius *l.* 6. *Epist.* 20. Seneca *Epist.* 70. *Stultitia est, timore mortis, mori. venit qi occidat. expecta. qid occupas? qare suscipis aliena crudelitatis procurationem? Utrùm invides carnifici tuo, an parcis? Scribonia Drusi Libonis amita, consilium habenti, utrum consciscceret sibi mortem, an expectaret, Qid te, inqit, delectat alienum negotium agere?* Sed pergit idem *Ep.* 24. *Confirmes animum vel ad mortis vel ad vitæ patientiam. In utrumqe monendi ac firmandi sumus, & nè nimis amemus vitam, & nè nimis oderimus. Etiam cùm ratio suadet finire, non temerè nec cum pro-*

A *cursu capiendus est impetus. Vir fortis ac sapiens non fugere debet è vita, sed exire.* (qanqam de Catone qid *ibidem* dicat, vide *ad l.* 2. §. 17.) *& ante omnia ille qoqe vitetur affectus, libido moriendi. Est enim ut ad alia, sic etiam ad moriendum inconsulta animi inclinatio: qæ sæpe generosos atqe acerrima indolis viros corripit, sæpe ignavos jacentesqe: illi contemnunt vitam, hi gravantur.* Vide amplius *ad l.* 6. §. 46. Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 22. de T. Aristone agens. *Nam impetu qodam & instinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & causas ejus expendere, utqe suaserit ratio, vita mortisqe consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi.*

B Elegantissimè avtor libri *de duplici martyrio* qod Cypriani nomen præfert, sive Erasmus is, sive alius qis fuerit: *Plurimum interest inter barbaricam immanitatem & martyrum modestissimam constantiam, in se imbecillem, in Christo fortem. Sunt qi certis artibus corpus stupefaciant, nè sentiant cruciatus: Sunt & affectus impotentes, qi sensum adimunt animo, ità ut vel mortem impavidi perferant. Sed placidum illud ac mansvetum; illud humiliter sublime, & sublimiter humile, non videmus nisi in Christi martyribus.*

Μὴ ὀλοσχερῶς] Xylander istic à Marci tum mente, tum & verbis, longissimè recessit: Accessit propiùs Mericus. sed ὀλοσχερῶς istud prorsus omisit; de vocabuli sensu incertus forsitan. Mihi hoc loco *ἀντὶ τοῦ προπετῶς, temerè*, positum videtur. de qo vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ ὠσικῶς] Svidas. ὠσικῶς, τὸ μετὰ βίας ϗ ὠθισμοῦ.

Μηδὲ ὠσικῶς ϗ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν.
Pellendo, trudendo, per vim & per propulsionem. Ut in illo senario:

Nec impetu, nec per vim est ruendum ad mortem.

Hunc Marci locum dubio procul adduxit, verùm id ϗ μετὰ βίας, à Lexicographo, opinor esse, non ab avtore. Svidam ex parte secutus Mericus *violente* vertit. Ego, impetuosè, malim: qando cum impetu qis ad aliqid impellitur. Ità nec temere vult hominem in mortem profilire, priusqam apud se seriò ac sedulò perpenderit, justa necne suppetat vitam exponendi avt excludendi occasio, de qo vide *ad l.* 3. §. 1. nec etiam ubi justa cavsla id faciendi suberit, cum impetu qodam ad mortem obeundam ferri. Tractum ab eis, qi dum ad rem aliqam qam avidè expetunt, potiundam confertim ruunt, alii alios protrudere, & propellere solent: hoc est qod Svidas, μετὰ ὠθισμοῦ ferri, cum, uti illi Adonia spectatum in avlam regiam confluentes.

Ὠθοῦσ' ὥστε ὗες.
Trudunt ut sues

E Theocritus *idyl.* 15. 73. sive ut Philosophiæ nomen ementiti, avri accipiendi spe impulsi, εἰς ἀκρόπολιν ὠθίζονται, *in arcem ruunt.* in Luciani *piscatore.* vel etiam ut cives Athenienses in Pnycem apud Aristophanem *Acharnan. Act.* 1. *Sc.* 1.

— Καταῤῥέοντες ἀθρόοι,
Ἀλλήλοις ὠθοῦντες περὶ πρώτης ξύλης.
— *Confertim omnes ingruent,*
Invicem se trudent, dum primam qisqe sedem captabit sibi.

atqe,

Εἰς τὴν προεδρίαν πᾶς ἀνὴρ ὠθίζεται.
Qisqe ad primum truditur subsellium.

F ὠσικῶς itaqe πρὸς τὸν θάνατον ἔχουσι, qi spiritum, non placidè emittunt, sed *cum impetu ejiciunt*, ut de Catone ipso Seneca, *Ep.* 25. vide *ad l.* 2. §. 17. Potest & à belluis ferisqe tractum videri, qæ in ferrum, qo impetuntur, sponte ipsæ ac cum impetu obviam feruntur. Ὥσπερ οἱ κάπροι, οἱ πρὸς τὴν πληγὴν ὁμόσε ὠθούμενοι. *Sicut apri eodem adversùs ictum ruentes.* Marci mentem expressit optimè Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat.* 2. Ἐπὶ Πέρσας στρατεύει, θράσους ἀλογίᾳ μᾶλλον ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ, πίστευσας. ϗ διὰ ἐκεῖνο συνιδεῖν δυνηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅτι θάρσος ϗ θρασος, κἂν οἱ τοῖς ὀνόμασι πλησιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται, ἀνδρεία τε ἢ φασιν ϗ ἀνανδρία. Τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς τολμητέοις θαῤῥεῖν, ἀνδρείας ἐστὶν, ὥσπερ τὸ ὑφίστασθαι, δειλίας. ἃ δὲ πλείων ὁ κίνδυνος, ὁμόσε χωρεῖν ϗ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατέχεσθαι, θράσους. ὥσπερ τὸ ὑποχωρεῖν, ἀσφαλείας. *Adversùs Persas expeditionem suscepit, præcipiti temeritate potius qàm virium firmitate fretus: ac ne illud qidem perspiciens vir sapientissimus, fiduciam & audaciam, licet nominis ratione inter se victrices sint, potentia tamen & facultate plurimum inter se distinctas esse. Etenim in iis rebus,*

qas

ὡτικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔ-
a L. 2. §. 17. l. 5. §. 10. χειν. ἀλλὰ [a] περιμένειν ὡς [b] μίαν τῶν φυσικῶν
b L. 2. §. 12. l. 4. §. 5. ἐνεργειῶν. ὡς νῦν περιμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ
τῆς μήτρας τῆς γυναικός σε ἐξέλθῃ, ἵνα ἐκ-
δέξεται τὸ ὥραν ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σε ἐκ ἐλύ-
c L. 4. §. 50. τρα ταῦτα ἐκπυοῦται. εἰ ἦ καὶ [c] ἰδιωτικὸν παρά-
πτημα ἀψυκάρδιον θέλεις, μάλιστά σε ἔυκολον
d L. 8. §. 22. πρὸς τὸν θάνατον ποιήσῃ, ἡ ἔκτασις ἡ ἐπὶ [d] τὰ
e L. 6. §. 27, 28. ὑποκείμενα, [e] ἂν μέλλεις ἀφίσεσθαι, καὶ [f] μεθ'
f L. 4. §. 50. ὅσων ἠθῶν ἐκεῖ ἦσαι * ἡ ἐμπεφυρμένη. [g] πρόσ-
* ἡ [ψυχὴ] f. κοπτε δὲ μὴ γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ
g L. 2. §. 1. l. 6. §. 26, 27. [h] κήδεσθαι καὶ πράως φέρειν. μεμνῆσθαι μέντοι
ὅτι [i] ἐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ
h L. 3. §. 4. ἀπαλλαγὴ ἔσαι. τοῦτο γὰρ μόνον, εἴπερ ἄρα, ἀν-
i L. 10. §. 36. l. 11. §. 9. θέλκειν ἂν ἢ καθέλκειν ἐν τῷ ζῆν, εἰ συζῆν ἐφέτο

nec impetuosè, nec fastuosè adversùs mortem se gerere: sed tanqam opus naturale, eam præstolari, qo modo nunc præstolaris, donec uxoris tuæ utero fœtus prodeat. ità expectanda est hora, qâ animula tua involucro isti excidet. si avtem vulgare vis pharmacum, qod cor tamen attingat, morti facilem cumprimis præstabit te, si consideraveris res subjectas à qibus morte divelleris, moréque hominum qales sint, qibus anima tua ulteriùs non immiscebitur. etiamsi enim offendi eis te nevtiqam oportet, sed curare eos, placidéqe ferre; meminisse tamen licuerit, qod ab hominibus havd idem tecum sentientibus discessurus es. hoc enim solum, si qid aliud, nos retraheret & in vita retineret, si cum eadem sentientibus vitam degere daretur. nunc avtem vides, qanta molestia ex

ANNOTATIONES.

qas aggredi avdacter convenit, magnum & præsidentem animum gerere, magnanimitatis est: qemadmodum contra, langvere ac periculum detrectare, timiditatis & ignavia. At ubi plus periculi imminet, tum verò obviam procedere, seqe in discrimen obtrudere, non avtem reprimere ac retinere, temeritati ducendum est: qemadmodum è contrario, cedere, cavtioni & prudentiæ est. qod & ferinum potiùs qàm humanum idem censet, Καθάπερ συῶν τὰς θρασυτέρας πρὸς τὸ ξίφος ἀθίστασθαι. *Avdaciores, tanqam sues, adversùs telum impelli.* Vide *l.* 11. §. 3. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 3. *Hic barbaris fortè ruentibus in bella exitus est. aguntur, qà dolor traxit, incompositi, interriti, incavti, pericula appetentes sua: gavdent ferri, & instare ferro, & tela corpore urgere, & per suum vulnus exire.*

Μηδὲ ὑπερηφάνως] hoc est, qod Seneca *Ep.* 70. *Qid est stultius qàm fastidiosè mori?* Aliud est enim qod Tertullianus *ad nation. l.* 1. *c.* 19. *fastidium mortis, est spes resurrectionis.* Siqidem huic *fastidium mortis*, non navseatio ad mortem, sed mortis cum fastu qodam, sed pio illo, despectus. Vide *l.* 3. §. 7.

Περιμένειν] Vide *ad l.* 5. §. 10.

Πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς μήτρας] Seneca *Ep.* 102. *Qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus & præparat non sibi, sed illi loco, in qem videmur emitti jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: Sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partum: alia origo nos expectat, alius rerum status.* vide ulteriùs *ad l.* 4. §. 21.

Τῇ ἐλύτρῳ ταύτῃ ἐκπυοῦται] ἔλυτρα dicuntur *folliculi* illi, qibus semina continentur & involvuntur nonnulla, nec omnia tamen: sunt enim & γυμνόσπερμα. Theophrastus *hist. l.* 1. *c.* 18. & Plinius *l.* 19. *c.* 7. qod Basilius hexaem. *Orat.* 5. *pag.* 64. *D.* Τινὰ μὲν γυμνὰ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα. *Partim qidem nudi, partim verò tecti folliculis.* Plinio *tunicula*, Varroni *l.* 1. *c.* 3. *vagina*, dicuntur. Hesychius ἔλυτρον, δέρμα, θήκη, λέπυρον, ἐνείλημα, κάλυμμα, σκέπασμα. Ἔλυτρον, *pellis, theca, cortex, involucrum, velamen, tegumentum.* de seminibus usurpat etiam Dioscorides, *l.* 2. *c.* 111. & *l.* 4. *c.* 167. his avtem dehiscentibus semina jam matura prorsus, ipsa sponte suà decidunt. Unde illud Plinii *l.* 28. *c.* 30. *Oraculum verò, biduo celeriùs messem potiùs facere, qàm biduo seriùs.* Et de leguminibus Theophrastus *l.* 8. *c.* 10. Θερίζουσι δ' ἐυχυλέστερα τὰ χεδροπὰ, πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ῥᾷον συλλέξαι. ταχὺ γὰρ καταῤῥεῖ. *Legunt succulentiora legumina qidem qò plus facilitúsque colligere possunt. Celeriter enim defluunt.* Ἐλύτρῳ, sive *integumento*, & *involucro* istiusmodi corpus humanum confert Marcus noster, qòd eô anima qasi involvatur. tempúsque nos præstolari monet, qo tanqam semen maturum jam, ea folliculo isti excidat. Eodémqe in eundem sensum vocabulo usus est Admetus poëta qidam ignobilis, in versiculo isto, qem cippo suo inscribendum destinaverat;

Γαῖα λάβ' Ἀδμήτου ἔλυτρον. Ζῆ δ' εἰς θεὸν αὐτός.
Corpus humo tegitur, Admetus ad astra volavit.

Refert Lucianus in *vita Demonactis pag.* 868. Arnobius pariter corpus, nunc *folliculum*, nunc *pelliculam* nuncupat. *lib.* 2. extremo. *nec in caruncula hujus folliculo constitutis, opis aliqid sponsum est.* & mox: *Non vitam eripitis nobis, sed pelliculis revelatis & cutibus nos.* Itaqe qod vir spiritûs ingentis Basilius Valenti mortem minitanti referente Sozomeno *histor. eccles. l.* 6. *c.* 16. Μεγίστην δώσειν χάριν, ὡς (ὃς legendum) ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ἀπαλλάξειεν. *Se ingentia largiturum, ut qàm citissimè corporis vinculis liberaretur.* id Gildas noster in *Epist. suorum increpatoria* sic reddidit; *qi maturius Basilium de nodo follis hujus solveret.* Qin & Tertullianus in *apolog. c.* 50. *Anaxarchi follem* dixit, qod Græci, θύλακον alii, alii κτιστόν. vide *ad l.* 3. §. 5, 7. & *l.* 8. §. 37. & *l.* 10. §. 36. Qanqam & corpus animæ ἔλυτρον dici potest, qatenus *theca* sive *vagina* generaliùs sumptæ significationem habet. vide Plutarchum *Sympos. l.* 4. *c.* 2. *infrà ad* §. 9. ἐνεῖδη. siqidem in lingva Aramæa corpus etiam גְּוִיָּה dicitur Danielis *c.* 7. *v.* 15. qæ vox *vaginam* significat; *annal. sacr. l.* 1. *c.* 21. *v.* 27. atqe ità Tertullianus *de resurr. c.* 9. corpus humanum, *afflatûs divini vaginam* nuncupat. Plinius *l.* 7. *c.* 52. de Hermotimo Clazomenio: *cremato corpore inimici remeanti animæ qasi vaginam ademerunt.* Verúmqe hìc qod Theodoretus *therapevt: l.* 9. *Tom.* 4. *pag.* 607. *D.* Ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἄγαν τιμιωτάτων ἐλύτροις ἐυτελέσι καλύπτεται. *Pleraqe eorum, qæ maximi sunt pretii, vilioribus involucris obtegi.* Nec aliter ferè Seneca *Epist.* 92. *Qis unqam vestimenta æstimavit arculâ? Nec bonum, nec malum vaginæ gladium facit. de corpore idem existimame dicere.* Prout avtem corpus ἔλυτρον Marcus ità κέλυφος Epictetus dixit: *l.* 1. *c.* 20. Τὸ κοχλίου ἀγαθὸν, οὐκ εἰκὸς, εἶναι ἐν τῷ κελύφει. τὸ δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, εἰκός; *Cochleæ bonum in testa esse positum probabile non est, num hominis in ea esse bonum probabile erit?* & *c.* 23. de Epicuro, ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, *in testa collocavit bonum nostrum.* Ità ridet Anacharsis Æsopum in Plutarchi *Symposio pag.* 155. *B.* Ὡς κοχλίαν ἡγησάμενον τὸ κέλυφος, ἀλλὰ μὴ τὸ ζῷον. *Perinde acsi testam, non ipsum animal cochleas nomine affecisset.* qanqam potuit & Marcus respexisse ἔλυτρα, sive χορία, *involucra* illa, & *impedimenta*, uti Tertullianus appellat, *de carn. Christ. c.* 4. qibus infans, & dum in utero consistit, involvitur, & qibus exutus atqe evolutus excidit qodammodo, cùm in lucem hanc prodit. *Sapientia Solomonis* Avtor, de se matris utero edito. *c.* 7. *v.* 3. καὶ εἰς τὴν γῆν κατέπεσον. *In hanc terram decidi.*

Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράπτημα ἀψυκάρδιον θέλεις] Citat ista bis Svidas, in παράπτημα, & in ἀψυκάρδιον, & avctiora qàm codices nostri exhibent, utrobiqe; illic adjectis his, πρὸς τὸν θάνατον εἶπω. *adversùs mortem, dicam.* istic hisce, ἐρήσεται ἂν ταχέως τῆς καρδίας ἀπτόμενον. *hoc ipsum tibi rem totam mox dicet, cor tangens.* qæ tamen postrema forsan Svidæ ipsius fuerint, τὸ ἀψυκάρδιον exponentis. Idem παράπτημα interpretatur κανόνα *canonem, regulam*, additqe esse & εἶδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. *qoddam instrumenti astronomici genus.* qo modo usurpavit Vitruvius *l.* 9. *c.* 7. de qo videri poterit Turnebus *advers. l.* 11. *c.* 3. hoc loco, *documentum* Xylander reddidit. *remedium* Casavbonus. atqe ità Marcus ipse *l.* 4. §. 44. βοήθημα. qanqam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potiùs, sive *admiculum*, dixeris. nam qod priore Svidæ loco παράπλημμα legitur; & Portus *dementia facinus* vertit. παράραμμα est γραφικὸν ex posterior e corrigendum. ἰδιωτικὸν qod dicit vide *ad l.* 4. §. 44.

Οὐκέτι ἔσαι ἡ ἐμπεφυρμένη] deest substantivum. ἡ ψυχὴ forsan. Nam qòd Annotator Lugdunensis articulum ἡ delet, ut ad ἔκτασις participium referatur, minùs placet.

Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων] Menander *Philadelph.* Stobæo referente *tom.* 2. *tit.* 122.

Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν εἰ μεθ' ὧν κρίνει τις ὢν
Τυγχάνει τοῦτ' ἔστι τὸ ζῆν. ἡδὺ δ' ἀποθνήσκειν, ὅταν
Ζῆν μὴ πάρεστ', ὡς βούλεται —
Qam dulce vita est, si qibuscum discupis
Transigere ætatem detur: at dulce est mori,
Cui vivere non est ex animi sententia.

Et Apollodorus *Adelph.*

Ἀπραγμόνως ζῆν ἡδὺ μακάριος βίος
Καὶ σεμνὸς, ἂν ᾖ μεθ' ἑτέρων ἀπραγμόνων.
Ἐν θηρίοις δὲ καὶ πιθήκοις ὄντα δεῖ
Εἶναι πίθηκον. ὦ παλαιπάτρα βίε.
Vita otiosa plena beatitudinis,
Si cùm otiosis aliis vitam transigas.
Cum simiis ferisque agentem simiam
Fieri necesse est. ô vitam arumnabilem.

Grotius, vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 10. §. 36.

Τὰ

ex dissensu mutuo eorum qibuscum vivitur, oriatur, ut dicere liceat, *Propere accedas ô mors; neqando etiam ipse obliviscar mei.*

§. 4. Qi peccat, sibimet ipsi peccat. qi injustè agit, sibi nocet, dum malum se facit.

§. 5. Sæpenumero contingit ut injustè agat, tam qi non facit aliqid, qàm & qi facit.

§. 6. Sufficit præsens existimatio certa, & actio præsens communicativa, & affectio præsens casum omnem à prima rerum omnium cavssâ provenientem lubenter excipiens.

τοῖς τε * τοιαῦτα δόγματα συνεπιπνεόμενος. νῦν ἢ * αὐτὰ f.
ὁρᾷς, ὅσῳ ὁ κόπῳ ἐν τῇ διαφωνίᾳ τῆ συμβιώσεως, ὥστε εἰπεῖν. θᾶττον ἐλθοῖς, ὦ θάνατε, μή ποτε καὶ αὐτὸς [a] ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ. a Inf. §.9.

§. 4. [b] Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. [c] ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακοῖ. κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν. b L.5.§.25. 35. c L.8.§.55.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, ἀ μόνον ὁ ποιῶν τι. l.11.§.18. d L.8.§.7. 22.l.7.§.54.

§. 6. [d] Ἀρχεῖ ἡ [e] παροῦσα [f] ὑπόληψις κατειλημμένη, καὶ ἡ παροῦσα [g] πρᾶξις κοινωνική, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις [h] εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ * ὡρισμένον ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον. l.12.§.3. e L.6.§.2. f L.8.§.26. g Inf. §.23. h L.3.§.6.

§.7.

ANNOTATIONES.

Τὰ τοιαῦτα δόγματα] forsan τὰ αὐτὰ δ. *eadem dogmata colentes, eadem sentientes.* quod suprà ὁμοδογματοῦντας dixit. atque ità interpres uterque accepit.

Μή πω καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ] Ne dum inter tot ingeniorum atque institutorum dissidia versor, ipse proprii, meique etiam ipsius qodammodo oblitus ab eodem deficiam & desciscam tandem. Vide *ad l.* 6. §. 29. Est autem proverbialis formula ista, de iis qi à nativa indole degenerant. qâ & Seneca usus est *de clem. l.* 1. *c.* 1. *Nec enim periculum est, nè te subita tui capiat oblivio.* Cicero *ad famil.l.*9. *Ep.* 12. *Gratulor Bajis nostris: siquidem, ut scribis, salubres repente facta sunt: Nisi fortè te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblita sui.* Menander *gubernatoribus*, à Prisciano *l.* 28. laudatus.

Ἐπελάθετ' αὐτόν, ὅστις ἦν.
Oblitus est se ipse qi fuit.

De viro probo pióque, sive Enocho, ut pluribus placet, Autor *sapientiæ Solomonis c.* 4. *v.* 10. Ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. ἡρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά. καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει τὸν ἄκακον. *Qi quum viveret inter peccatores, fuit translatus; ereptus est, nè malitia mutaret intellectum ipsius, aut dolus deciperet animum ipsius. Nam fascinatio improbitatis obscurat qæ bona sunt, & circumagitatio concupiscentiæ transvertit mentem carentem malitiâ.* Alluserit fortean hìc Marcus ad historiam Messalæ Corvini oratoris, qem *nominis etiam sui oblitum* ferunt. Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 24.

§. 4. Ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità Augustinus *post collat. cum Donat. cap.* 6. de verbis Apostoli *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 11. *v.* 29. agens. *Judicium manducat & bibit sibi ipsi, non alteri.* vide *l.* 3. §. 25, 35.

Ἑαυτὸν κακοῖ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 55. Epictetus *l.*4. *c.* 5. Μεγάλη βλάβη τῷ ἀδικοῦντι, αὐτὴ ἡ ἀδικία. *Magno malo est injuria ipsa ei à qo infertur.* Dio Prusæus *Orat.* 74. *pag.* 636. Ὑπὸ κακίας ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ βλαβερός. *Ex qa qisque sibi est damnosus.* & *Orat.* 75. *p.*646. Τὸν νόμον οὐδὲ εἷς οἵος τ' ἐστὶν ἀδικῆσαι. τῶν γὰρ παραβαινόντων τὸν νόμον ἕκαστος, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτὸν βλάπτει. *Legem nemo potest afficere injuriâ. Omnis enim qicunqe legem violat, non illi, sed sibi ipsi damnum infert.* Clemens Alexandrinus *ped. l.* 2. *c.* 10. Πᾶς ὃς ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ, οὐχ ἕτερον τὸν πέλας βλάπτει, ὡς ἑαυτόν. ὅτι πάντως ἑαυτὸν χείρονα ἀποφαίνει. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, παρ' ὅτον ἁμαρτάνει, χείρων καὶ αὐτὸς αὑτοῦ. *Qicunqe autem peccat, flatim qoqe facit injuriam, non tam proximo, si mæchetur, qàm sibi ipsi, qòd seipsum omnino reddit deteriorem. Qi enim peccat, qatenus peccat, ipse est seipso deterior.* vide de novitiimo hoc Epicteti *dissertationem* insignem apud Arrianum, *l.* 2. *c.* 18. Festivè Simocartus *Epist.* 40. Ἀδικεῖσθαι μὲν ὑδείς. ἀδικοῦσι δὲ πάντες, αὐτομάτως ἕκαστος ἑαυτὸν ἀδικῶν. ἀρετῆς γὰρ ἢ κακίας ἐσμὲν αὐτοκράτορες. ὑκεῖν ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀδικοῦνται οἱ ἄνθρωποι. καὶ τὸν Ὁμηρικὸν τεθαύμακα Κύκλωπα. ὑδέπω γὰρ βλάπτειν, ἀδικούμενον ἐφασκε. ἢ ἦν τῷ ποιμένι ἀπόφασις, ἢ τῆς ἀληθείας καλάφασις. *Injuriam qidem nemo patitur. At omnes injuriis afficiunt sponte qilibet semetipsum. Virtutis enim & malitiæ sumus imperatores. Annon igitur inferunt injuriam, non accipiunt homines. Et Homericum Cyclopem admiror. Neminem enim se ladere per injuriam aiebat: & erat pastori negationis loco veritatis affirmatio.* Chrysippus in *demonstrat. de justit.* Ἀδικεῖσθαί φησιν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅταν ἄλλον ἀδικεῖ, γινόμενον ἑαυτῷ τὸ παραπλήσιον αἴτιον, βλάπτοντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν. *A seipso injuria affici injustum ait; nam dum alii injuriam infert, ipsum sibi injurium esse, dum sibi autor est contra leges agendi, seqe immersto iadit.* qi tamen idem in hoc repugnans sibi, in libris *adversus Platonem* scriptis, οὐτάπως φησὶ λέγεσθαι τὸ ἀδικεῖν ἑαυτον. εἶναι γὰρ πρὸς ἕτερον, καὶ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀδικίαν. *Absurdè ait hoc dici, aliqem seipsum injuriâ afficere; injustitiam enim non adversus injustum, sed adversus alium tendere.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 12. vide Aristotelem *Ethic. l.* 5. *c.* 11.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι] Robertus Capito Licolniensis Episcopus, *Pontificum Romanorum malleus* nuncupatus, *Epist.* 48. *Æqè iniqitas est non punire nocentes, ac punire innocentes.* Et Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 2. *Non eris innocens, si aut punias eum, cui parcendum esset, aut parcas ei, qi fuerat puniendus.* Georgius Godvinus *Epitaph. D. Jacob. Mavritii,*

Nec faciendo nocens, nec patiendo fui.

In mente forsan habuit illud Publii Syri;

Bonis nocet qisqis pepercerit malis.

Qem & Avsonius imitatus in *sap. lud.* sub Cleobuli persona dixit;

Parcit qisqe bonis, perdere vult malos.

Cato apud Salustium in *Catilin. Dum pavcis sceleratis parcunt, bonos omnes perditum eunt.* Et hisce omnibus prior longè Pythagoras, referente *tom.* 2. *tit.* 46. Stobæo: Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. *Qi de malis pœnas non sumunt, bonos affici volunt injuriis.* Agapetus παραινέσ. §. 28. Ἴσον, τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου. κἂν γάρ τις πολιτεύηται μὲν εὐθέσμως, ἀνέχηται δὲ τῶν βιούλων ἀθέσμως, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ δίκῃ κρίνεται. *Æqale, peccare & non cohibere peccantes, æstima. Etiamsi enim rempublicam administret justè, sustineat autem vel toleret viventes iniqè, socius is malorum apud Deum judicatur.* Hoc est qod Cato Censorius referente Plutarcho in *Apoph. Rom.* 10. Τοὺς δυναμένους κωλύειν τοὺς κακῶς ποιοῦντας, ἐὰν μὴ κωλύωσι, κακοκλίνειν. *Eos, qi male agentes prohibere possent, neqe id facerent, eorum flagitiis assentiri.* id est, ut Seneca *Troad.* 2.2.

Qi non vetat peccare, cùm possit, jubet.

Vel ut τὸ κωλύειν illud disertiùs exprimatur,

Peccare qi non prohibet, cùm possit, jubet.

Narrat Plutarchus in Lycurgo *p.* 42. *D.* Archelaum Spartanum cuidam regni sibi consortem Charilaum tanqam virum apprimè bonum probumqe collavdanti, regessisse; Πῶς δ' [οὐκ] ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὃς οὐδὲ πονηροῖς χαλεπός ἐστι. *Qi verò potest esse vir bonus Charilaus, qi nè malis qidem durus & asper est?* Expungendam enim esse negativam priorem, qòd Erasmus in *Apophth.* monet, avt οὐ loco saltem ἂν (qod non disconvenit) substituendum, clarè docet non uno loco Plutarchus ipse. qi in *Apophth. Lacon.* 18. ubi Archidamidæ dictum hoc tribuitur, & Charilaus alter dicitur, eo nomine prædicatus, ὡς πρὸς ἅπαντας ὁμοίως πρᾷος, *qod omnibus ex æqo mitis esset,* sic extulit; Καὶ πῶς τις δικαίως ἂν ἐπαινοῖτο, εἰ καὶ πρὸς τοὺς πονηροὺς πρᾷος εἴη; *Qi potest justè laudari, qi etiam malis se mitem præbet.* Idemqe in *lib. de amic.* & *adulat. pag.* 55. *E.* de Charillo Laconem dixisse; Πῶς χρηστὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρός; *Qi iste probus sit, qi ne malis qidem acerbus est.* Eodemqe prorsus modo in *frag. de invid.* & *odio, pag.* 536. *D.* nisi qòd pro Lacone τὸν συναρχοντα, pro πικρὸς, ut suprà, χαλεπὸς potuit. Qod autem περὶ τῶ ἀδικεῖν Marcus, idem περὶ τῶ ἀσεβεῖν, Andocides *de Myster.* Νομίσαι τοίνυν ἀσέβημα οὐδὲν ἔλαττον εἶναι, τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας ἀπολωλέναι, ἢ τοὺς ἠσεβηκότας μὴ τιμωρῆσθαι. *Putate itaqe non minorem impietatem esse, eos, qi nihil sceleris commiserunt, sceleris damnare, qàm sceleratos non punire.* Doctores Hebræi החמלת על-הרשעים היא אכזריות. *Improbis parcere crudelitas est.*

§. 6. Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα] vide *l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 8. §. 7, 26, 32, 36. Huc conclusio illa apud Lucianum *Dissertationis Menippi cum Chirone* de vitæ tædio. Τί οὖν οὐ πάθοι τις; Ὅπερ εἰμὶ, καὶ φασι, συνιστὸν ὄντα, ἀρίσκεσθαι καὶ ἀγαπᾶν τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀφόρητον οἴεσθαι. *Illud nimirum, ut cùm sis sapiens, qemadmodum opinor, & vulgò prædicant, præsentibus rebus sis contentus, boniqe consulas qod adest, nec qicqam in his esse putes, qod ferri non qeat.* Sed & Epicteti illud *l.*4. *c.*4. Τούτων μεμνημένῳ, χαίρε τοῖς παροῦσι, καὶ ἀγάπα ταῦτα, οὗ καιρὸς ἐστι. *Horum memor, delectare iis qa adsunt, & in iis acqiesce qa tempus fert.* de se Æschines. *Ep.* 5. Ὑπερωγαπῶ τὰ παρόντα. *Præsentibus valdè delector.*

Εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον] legendum vel πρὸς πᾶν τὸ παρὸν, vel τὸ παρὰ τῆς, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud prætulerim. Xylander & Casavbonus qid legi voluerint, incertum est. Verba ipsa certè neyter expressit. expres-

a L.7.§.29. §. 7. a Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν. στῆσαι ὁρμὴν. σβέσαι ὄρεξιν. ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

§. 7. Imaginationes absterge; motus compesce; appetitionem extingve; mentem in potestate sui contine.

b L.4.§.40. l.12.§.30. c L.4.§.4.l. 7.§.9. d Inf.§.9. e L.8.§.57. l.12.§.30. f L.8.§.54. g L.5.§.4.l. 7.§.50. h Sup.§.9. * ἐπὶ τὸν ῥῶν f. Lug. An.

§. 8. b Εἰς μὲν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διήρηται. c εἰς δὲ τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. ὥσπερ γὰρ d μία γῆ ἐστὶν ἁπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ e ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν, καὶ f ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ὁρατικὰ καὶ ἔμψυχα πάντα.

§. 8. In animantia irrationalia, anima una distribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva dispertitur. qemadmodum & terrestrium omnium una est terra; unâque luce cernimus omnes, & aëre uno spiramus, qotqot visûs vitæque participes sumus.

g L.5.§.4.l. 7.§.50. h Sup.§.9. * ἐπὶ τὸν ῥῶν f. Lug. An.

§. 9. g Ὅσα κοινῇ τινι μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς συρρεῖ. h τὸ γεῶδες πᾶν ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὸ ὑγρὸν πᾶν * σύρρυτον, τὸ ἀερῶδες ὁμοίως, ὥστε χρήζειν τοῦ διεργόντων καὶ βίας. τὸ πρὸς ἀνωφερὲς μόνῃ, διὰ τὸ στοιχειῶδες πυρ. παντὶ δὲ πυρὶ ἐντεῦθεν πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἕτοιμον ὄντος, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐέξαπτον εἶναι, διὰ τὸ ἔλαττον ἐγκεκρᾶσθαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἔξαψιν. i L.5.§.16. 30.l.12.§. 26. καὶ τοίνυν i πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς Φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως συρρεῖ, ἢ καὶ

§. 9. Qæcunqe aliqid in commune participant, ad id qod est generis ejusdem secum promptè feruntur. ad terram mole suâ fertur terrestre qodvis; in idem confluit humidum omne; & aëreum itidem qodcunqe. ut necesse sit vi aliqâ intercludi ea, id nè faciant. sursum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qi istic est, igni adeò simul accendi proclivis est, ut materia omnis siccior pavlò incendi prompta admodum sit, eò qòd minùs sibi admixtum habeat, qod incendium prohibeat. proinde & qicqid naturæ intellectualis est in commune particeps, ad sibi cognatum pariter, vel multò magìs etiam, promptè fertur.

qò

ANNOTATIONES.

sit Lugdunensis vertendo; *ut boni consulat omnia qæ accidunt, præter id qod est à caussa profectum.* qæ verba qid sibi velint, ipse viderit: Ego nullus alleqor. Οὐδὲν γὰρ ἀναιτίως πέφυκε γενέσθαι. *Si enim nihil absqe caussa fit.* ut Plutarchus *de Isid. & Osir pag.* 369. *D.* Καὶ τὸ ἀναίτιον ὅλως ἀνύπαρκτον. *Et qod caussâ careat, prorsus non esse.* Idem *de Stoic.contradict.c.*20.

§. 7. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν] vide *l.*7.§.29. Ista superioribus attexit Xylander, pro privo monito habet Mericus Casaubonus, & hoc, opinor, potius fuerit.

§. 8. Μία ψυχὴ] Vide *ad l.*4.§.4, 29, 46.

Ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν] Vide *l.*12.§.30. Τὸν ἥλιον ὁρῶ πάντων τὸν αὐτόν. *Solem unum omnibus splendere video.* Tatianus *adv. Græc. p.*150. *B.*

Ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν] Vide *l.*8.§.54. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 16. de opulentis pavperes aversantibus; Ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν σπείρομεν ἀέρα, μικρὰ δυσχεραίνοντες. *Qod eundem aerem trahimus indignè ferentes.* Apud Philemonem, Comicum fastuosum aliqem nescio qis sic compellat,

Σὺ γάρ τίς ἐσσι; εἰπέ μοι παῤῥησίᾳ.
Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, ὢν ἄνθρωπος ὤν;
Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα
Ἑτέροις συνίλκεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτος ὤν;

i. e. vertente, qi & affectis medelam adhibuit, Grotio.

Effare nobis libere, qem te putas?
Loqerisne hominibus ipse non homo, sed tenens
Orbem sub pedibus? an communi vescens,
Avrâ nobiscum, qi te tam magni facis?

qæ cur Stobæus *c.*6. sub Ἀχολατικῷ titulo collocarit non video. De se Solomon rex in *Sapient. cap.*7. *v.*3. Καὶ ἐγὼ γενόμενος ἕσπασα τὸν κοινὸν ἀέρα. *Et ego qoqe factus traxi communem nobis aerem.* Menander apud Plutarchum *ad Apollon.*

--- ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις
Ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς, ἕσπασας τὸν ἀέρα
Τὸν κοινόν. ---
— lege tu
Communem eadem nobiscum aerem trahis.

§. 9. Πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει] Macrobius *Saturnal. l.*7. *c.*7. *Singula autem similitudinem sui rapere testis est Empedocles, qi ait;*

Ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε. πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ἄρουσεν.
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἔβη. θερμὸν δ' ἐπεχεύετο θερμῷ.
Dulcia continuo se dulcibus applicuerunt,
Acribus acria se junxerunt, tristia amaris,
Et rectâ calidas petierunt fervida partes.

Qæ sunt ex Plutarcho *Sympos. l.*4.*c.*1. mutuata, ubi corruptiorum habentur. qòd autem ibi pro θερμὸν δ' ἁλερὸν legitur, Leopardus μαλερὸν rescribi posse opinatur, *emend. l.* 8. *c.* 10. qòd est ignis epitheton apud Homerum *Il. Φ'. v.* 316. & *v.* 375. Et Hesiodum *aspid. v.* 18. Cicero *de amic. Nihil est appetentius similium sui, nihil rapacius, qàm natura.* Insignem in hanc mentem Democriti περιοχὴν exhibet nobis Sextus *adv. Logic. l.*1. *c.* 2. Παλαιά τις, inqit, παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλίεται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι γνωριστικά. ὁ δὲ Δημόκριτος ἐπί τε τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἴσησι τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογενέσι ζώοις συναγελάζεται, ὡς περιστεραὶ περιστεραῖς, καὶ γέρανοι γερανοῖς, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. καθάπερ ὁρᾶν πάρεστιν. ἐπί τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυμαινομέναις ψηφίσιν. ὅταν μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δίνον διακεκριμένως φαιοὶ μετὰ φακῶν τάττωνται, καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν, καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν. ὅταν δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος κίνησιν αἱ μὲν ὁμοιόκυκλοι ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ταῖς ὁμοιοκύκλοις ἐπιμίσγωνται ἀθρόαι, αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερείαις, ὡς ἂν συναγωγόν τι ἴχνος τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. *Vetus qadam apud physicos versatur opinio, qod similia similibus cognoscantur. Democritus autem in animatis & inanimis ea qæ dicit constituit. Animantia enim, inqit, simul congregantur cum animantibus, ut columbæ cum columbis, & grues cum gruibus, & in aliis brutis. Similiter & in inanimis, ut licet videre in seminibus qæ cribrantur, & in lapillis qi educuntur à fluctibus, qum ex cribri qidem circumactione, qæ fit ad discernendum, lens cum lente collocetur, hordeum cum hordeo, & frumentum cum frumento. Ex undarum autem motione oblongi qidem calculi pelluntur ad eundem locum, ad qem oblongi, teretes autem ad qem teretes, utpote qod rerum in his similitudo habeat aliqid qod coniciat.* Qibus adjicias licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri pag.* 18. Εἰ θέλοις αὐλίσκον προτόρησαι τῇ κύρει, καὶ διὰ τοῦ αὐλίσκου ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κύστιν τε καὶ ψάμμον καὶ μολίβδου κόσμαλα λεπτὰ, καὶ ὕδωρ ἐπιχέας, φυσῆν διὰ τοῦ αὐλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίξεται τῷ ὕδατι. ἔπειτα δὲ, χρόνῳ φυσώμενα ἐλίσσεται, ὅτι μολιβδὸς ὡς τὸν μολίβδον, καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον, καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν. καὶ ἢν τις αὐτὰ ἀναθῇ ἰάσῃ καὶ περιῤῥῆξαι τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὸ ὅμοιον εἰς τὸ ὅμοιον ἐληλυθός. ὥστε δὴ καὶ ἡ γονὴ καὶ ἡ σπέρξ διαῤῥῆται, καὶ ἰσχείαν ἕκαστον ἐν αὐτῇ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον. *Qemadmodum si vesica fistulam alligaris, per eamqe in vesicam terram, arenam, & tenuia plumbi ramenta injicias, deinde aqa per fistulam affusa flatum immittas: primum qidem illa cum aqa permiscebuntur, deinde verò temporis progressu flatu agitata secedent, plumbumqe ad plumbum, arena ad arenam, & terra ad terram se conferet. Ac si qis ea arescere permittat, disruptaqe vesica contempletur, simile ad sui simile se contulisse comperiet. Ad eundem certè modum genitura & caro discernuntur, in eaqe simile qodqe ad sui simile secedit.*

Τὸ γεῶδες πᾶν] Huic ex parte contradicere videtur Philosophus *de cælo l.*4.*c.*3. Τὸ δ' εἰς τὸν αὐτὸν τόπον φέρεσθαι ἕκαστον, τὸ εἰς τὸ αὐτῷ οἰκεῖον εἶδος ἐστὶ φέρεσθαι. καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἄν τις ὑπολάβοι, ὃ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι τὸ ὅμοιον φέρεται πρὸς τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἂν συμβαίνοι πάντως. ἂν γὰρ ἰὼν τις μεταλλᾷ τὴν γῆν, ἂν νῦν ἡ σελήνη, οἰσθήσεται τῶν μορίων ἕκαστον πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' ὅπερ καὶ νῦν. *In suum locum ferri unumqodqe, ad suam fortunam est ferri. Et sic magis utique qis existimabit id, qod dicebant, antiqi, qod simile fertur ad simile. Hoc enim non accidit omnino; non enim, si qis transponat terram ubi nunc luna est, feretur partium unaqaqe ad seipsam, sed ad eum locum, ubi & nunc existit.* Verùm conciliat ipse verbis proximis. Ὅπου πέφυκεν ἕν τι φέρεσθαι μόριον καὶ τὸ πᾶν. *Eodem & terræ males integra, & particula ejusdem qalibet, fertur.*

Τὸ ὑγρὸν πᾶν σύρρυτον] lego, ἐπὶ τῷ ῥῶν inqit Annotator Lugdunensis. sed nihil mutandum. nam & σύρρυτον mox denuo habetur: qod & ipse agnoscit.

Τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον εὐέξαπτον] Virgilius *Æn. l.*1.

Suscepitqe ignem foliis, atqe aridа circum
Nutrimenta dedit, rapuitqe in fomite flammam.

Gregorius Nazianzenus in *Apolog.* Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. ὥσπερ καὶ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ. ἕτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλείονες καὶ ἐπιτηδειότατοι. καλάμης τις πρὸς σπινθῆρα, οἶμαι, καὶ ἄτεμον ἐξαπτομένη, καὶ διαπνεομένη διὰ ξηρότητα. *Homines non facili negotio virtutem possunt conseqi: qemadmodum nec humida materia ignem facile excipere solet: contrà ad vitium contrahendum homines maxima ex parte promptos & idoneos esse, non secus, ut opinor, ac stipula qadam ad scintillam & ventum ob siccitatem facilè accendi.*

qò est enim rebus aliis præstantius, hoc est promptius. ei qod sui generis est commisceri & cum eo qodammodo coalescere. hinc apud irrationalia existunt examina, armenta, pullorum educationes, & qasi amores qidam. etenim istis animæ insunt; itaqe in subjecto præstantiori vis illa congregativa intensior reperitur, qàm in stirpibus, lapidibus; avt lignis. hinc & in rationalibus, respublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia; item belli tempore fœdera, & induciæ.

μᾶλλον. ὅσῳ γὰρ ἐστι κρεῖττον τοῦ τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγκεῖσθαι ἑτοιμότερον. διὸ καὶ μὴν [a] ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων εὑρέθη σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοττοτροφίαι, καὶ οἷον ἔρωτες. ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν ἐν τῷ κρείττονι ὑπειλημμένον εὑρίσκετο, οἷον ἔτι ἐπὶ φυτῶν ἴσως, ἔτι ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ δὲ [b] τῶν λογικῶν ζώων, πολιτείαι, καὶ φιλίαι, καὶ οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθῆκαι καὶ σπονδαί. ἐπὶ

a L. 6. §. 16. l. 11. §. 18.

b Inf. §. 13. l. 12. §. 30.

ANNOTATIONES.

tenditur atqe consumitur. Et Synesius *de provident.* 1. *p.* 100. *Ὅπερ δὲ πάσχουσιν ἄνθρακες ὑπὸ δαδῶν. ῥᾷστον γὰρ ἐξάπτονται διὰ τὴν ὕδη πρὸς τὸ πῦρ ἐπιτηδειότητα. Qemadmodum carbones facibus admotis citius incandescunt, qoniam ad concipiendum ignem jam pridem sunt accommodati.* Contrà tamen de igne cœlesti Plutarchus *Sympos. l.* 4. *c.* 2. *Ξύλων ἄνευ ἀψαυεὶ διακαῆ, τὰ δὲ χλωρὰ καίει. Sine tactu discurrit ligna arida, viridia verò comburit.* rationem ab ipso petas, licet.

Σμήνη καὶ ἀγέλαι] Aristoteles *Hist. Animal. l.* 1. *c.* 1. *Τῶν ζώων τὰ μέν ἐστιν ἀγελαῖα, τὰ δὲ μοναδικά, τὰ δ' ἐπαμφοτερίζει. καὶ τὰ μὲν πολιτικὰ, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν. ἀγελαῖα μὲν, οἷον ἐν τοῖς πληναῖς τὸ τῶν περιστερῶν γένος, καὶ γέρανος, καὶ B κύκνος. καὶ τῶν πλωτῶν, πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων. ὁ δ' ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει. πολιτικὰ δ' ἐστὶν, ὧν ἓν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον. ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος, μέλιττα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. Animalium alia sunt gregalia, alia solitaria. alia vitam ancipitem degunt, alia sunt civilia, alia incivilia. Gregales in volucrum genere sunt columbi, grues, olores. Complura etiam inter nantes piscium genera gregatim degunt. Hominis naturam ancipitem societatis ac solitudinis esse apertum est. Civiles appello animantes, qa labori communicant idem, qarum opus communi efficitur opera, manúsqe idem omni est, qod non omnibus gregalibus competit. Civilis generis est homo, apis, vespa, formica, grus.* De apibus Plinius *l.* 17. *c.* 5. *Illa ad usus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia privatim, ac duces gregatim.* Vide Plutarchum in *Lycurg.* de republica Spartana *ad l.* 1. §. 16. *κοινοσημοσύνη.*

Εὑρέθη] *Inventa, reperta sunt*, id est, existunt. & mox; *ἀνερίσκεται. reperitur.* i. e. existit. uti pavlò post, *ὑπέστη.* formula Hebræis admodum familiaris, qicus in sacra pagina מצא *inveniri*, pro *esse*; & in scriptis Doctorum מצא *τὸ ὄν, ens. Histor. Esther. c.* 1. *v.* 5. *qi inventi sunt.* id est, qi fuerunt, *Susan. Annal. l.* 2. *c.* 19. *v.* 3. *bona in te inventuntur.* id est, sunt. Hellenistæ pariter qi dicuntur, Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 18. *Οὐχ D εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες. Non inventi sunt*, i. e. non extitêre, *qi reverterentur.* & *Act. c.* 5. *v.* 39. *μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. νὲ Deo adversemini.* Pavlus *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 4. *v.* 1. *Ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. Illud requiritur in dispensatoribus, ut fidelis sit. ad Phil. c.* 2. *v.* 7. *Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. Similis hominibus factus, & habitu inventus ut homo.* Ubi γενόμενος & εὑρεθεὶς idem valent. *Ad Hebr. cap.* 11. *v.* 5. ex Græcis interpretibus, de Henocho dicitur, *Οὐχ εὑρίσκετο.* qod Moses *l.* 1. *c.* 5. *v.* 24. dixerat ויהי *non erat.* Petrus *Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 22. *Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ E στόματι αὐτοῦ. Qi non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.* qod vates dixerat, Esajæ *c.* 53. *v.* 9. *& in ore ejus dolus non extitit.* Eádem formula usus est & Joannes *Apoc. cap.* 14. *v.* 5. qi & *c.* 16. *v.* 20. *Καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. Montesqe non extiterunt.* & *c.* 18. *v.* 21. de Babylone mystica, *καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. Nec extabit amplius.* Ignatius *ad Roman.* exhibitus *ad l.* 4. §. 16. *Ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρὺς εὑρεθήσωμαι. Ne cui post mortem molestus sim.* & *ibidem ad l.* 10. §. 3. exhibendus, *ἵνα καθαρὸς ἄρτος θεοῦ εὑρεθῶ. ut purus Dei panis fiam.* Plutarchus *Sympos. l.* 4. *c.* 2. *Καὶ λυχνίαν ἀργυρᾶν ξυλίνοις ἐγκειμένοις* (legendum *ἐγκειμένην*) *ἐλύτροις, τὸν μὲν ἄργυρον συνιζῆσαν ταχέως, τὸ δὲ ξύλον ἀθίκτον, καὶ ἀπαθὲς εὑρεθῆναι. F Et cum argentei calculi in ligneis repositi essent operculis, argentum colliquatum esse, lignum verò intactum illæsumqe extitisse.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *C. Ἀρκεῖ δὲ τῷ γνωστικῷ, κἂν εἷς μόνος ἀκροατὴς εὑρεθῇ. Sufficit autem ei, qi cognoscendi est potestate traditus, si unum duntaxat avditorem habuerit.* Denique elogium illud, qod Ezechiæ regi tribuitur, *Regum Histor. l.* 2. *c.* 18. *v.* 5. & Josiæ *ibidem c.* 23. *v.* 25. *Non fuit similis illi in regibus qi præcesserant.* Observat Nicolaus Liranus in *Hymnis Ecclesiasticis*, ubi de sanctis qibusdam enunciatur, hâc formulâ exprimi, *Non est inventus similis illi.* Qin & *τὸ ἐξευρεθῆναι* eodem sensu usurpavit Marcus *infrà* §. 35. pro *extitisse.* G

Καὶ οἷον ἔρωτες] Ex Stoicorum sententia, qi brutis animantibus affectus veros negabant, *qasi affectus* nescio qos concedebant. Seneca *de ira l.* 1. *c.* 3. *Muta animalia humanis affectibus carent; habent autem similes illis qosdam impulsus. Alioqi si amor illis esset, & odium esset; si amicitia, & simultas; si dissensio, & concordia; qorum aliqa in illis qoqe extant vestigia.* A *Caterùm humanorum pectorum propria bona malaqe sunt. Ibidem. Dicendum est, feras irâ carere, & omnia præter hominem. nusqam ea nascitur, nisi ubi rationi locus est. impetus habent fera, rabiem, feritatem, incursum; iram qidem non magis qàm luxuriam. irasci non magis sciunt, qàm ignoscere.* Eandem Stoicorum ferè omnium sententiam fuisse monet & Galenus *de dogm. Hip. & Plat. l.* 3. *c.* 3. qam & operis ejusdem *libro primo*, qi maxima ex parte jam intercidit, refutâsse se dicit. Cæterùm, hoc non tam refellens, qàm ridens, Plutarchus in *collat. animal. p.* 961. *E. F.* & ex Plutarcho Porphyrius *de abstinent. l.* 3. Ex qo Plutarchi codices reficiendi & supplendi. *Οἱ δὲ περὶ τύτων ἀβελτέρως λέγοντες, μήτε ἥδεσθαι, μήτε θυμεῖσθαι, μήτε φοβεῖσθαι, μήτε παρασκευάζεσθαι, μήτε μιμνήσκειν, ἀλλ' ὥσανεὶ μιμνήσκειν τὴν μέλιτταν, καὶ ὥσανεὶ παρασκευάζεσθαι τὴν χελιδόνα, καὶ ὥσανεὶ θυμεῖσθαι τὸν λέοντα, καὶ ὥσανεὶ φοβεῖσθαι τὴν ἔλαφον. οὐκ οἶδα τί χρήσονται, τοῖς λέγουσι, μηδὲ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν, ἀλλ' ὥσανεὶ βλέπειν, καὶ ὥσανεὶ ἀκούειν. μηδὲ φωνεῖν, ἀλλ' ὥσανεὶ φωνεῖν. μηδὲ ὅλως ζῆν, ἀλλ' ὥσανεὶ ζῆν. ταῦτα γὰρ ἐκείνων ἔτι μᾶλλόν ἐστι λεγόμενα καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν. Caterùm qi etiam stolidius his de rebus loqentes, neqe delectari, neqe irasci, neqe metuere, neqe se parare, neqe recordari animalia ajunt: sed qasi recordari apem, & qasi se parare hirundinem, & qasi irasci leonem, & qasi metuere* C *cervum: nescio qid responsuri sint eis, qi animalia etiam non videre, non avdire, non vocem emittere: denique omnino non vivere, sed duntaxat qasi vivere dicerent. nam hac non magis evidentia qàm ista repugnant.*

Ἐν τῷ κρείττονι] *Apud præstantiorem partem* Xylander. qasi diceretur, propensionem ad societatem apud animalia ista in parte præstantiore, h. e. anima, deprehendi. cùm hoc potiùs Marcus velit, in istis, utpote præstantioribus, qia sunt animata, propensionem illam intensiorem existere. hoc est enim *ἐπιτεινόμενον.* qod ille omisit.

Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων πολιτείαι] Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 2. *Φανερὸν, ὅτι φύσει ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἢ τοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείσσων ἢ ἄνθρωπος. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐδὲν γὰρ, ὡς φαμεν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. Ex his igitur patet civitatem esse ex bis, qi naturâ sunt, & qod homo naturâ civile est animal. Et qi absqe civitate est per naturam, non per fortunam, aut neqam est, aut potior qam homo. Ex qo patet sociale animal esse hominem, magis qàm omnes apes, & qàm omne gregarium animal. Nihil enim, ut diximus, natura frustra facit. Sermonem verò homo solus habet omnium animalium.* qod supra Marcus. Πᾶν τὸ νοερᾶς ψυχῆς μέτοχον, ἢ καὶ μᾶλλον. Juvenalis inter alia huc spectantia, *Sat.* 15.

Sensum à cœlesti demissum traximus arce;
Cujus egent prona, & terram spectantia: mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum qoqe; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præstare juberet,
Dreverjos trahere in populum. --- &c.

Cicero *de amicit. Qod si hoc apparet in bestiis, volucribus, natantibus, agrestibus, cicuribus, feris, ut requirant atqe appetant, ad qas se applicent, ejusdem generis animantes, idqe faciunt cum desiderio, & cum qadam similitudine amoris humani; qanto id magis in homine fit naturâ? qocirca à natura, qa solitarium nihil amat, mihi videtur potius, qàm ab imbecillitate aut indigentia orta amicitia. qæ enim potest esse sine hac vita vitalis, ut ait Ennius?* Qod Evripides *Oreste.*

--- *τί χρὴ ζῆν ἑταιρίας ἄτερ;*

ἐπεὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὄκχεται τὸ ζῆν ἀφθίσης τῆς κοινωνίας. Idem qod hominibus, ut scilicet sublata societate vivendi ratio deficiat. Porphyrius *de abstin. animal. l.* 3. §. 12. siqidem, ut Seneca *Ep.* 6. *Nullius boni sine socio jucunda possessio est.* & Cicero *ibidem. Societate sublatâ, omnis est è vita sublata jucunditas. affert enim fructus voluptatum omnium solitudo. Nec sine societate ulli potest esse jucunditas.* Idem *pro Planc.* Proinde Aristoteles *Eudem. l.* 7. *c.* 1. *Δεινότατον ἡ ἐρημία. Solitudo est malum gravissimum.* Ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἅπαντα. *Absqe amicis enim vivere, licet cætera bona omnia suppeterent, eligeret nemo.* Idem *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Nec in cœlo etiam jucundè satis sine socio aliqo acturum se* dicere solebat, Archytas Tarentinus, re-

ἐπὶ ᾧ τ' ἐπὶ κρειττόνων, καὶ ἐκδιεστηκότων τρόπον τινὰ
a L.6.§.43. ἕνωσις ἰσχύει, οἷα a ἐπὶ τ' ἄστρων. ἔτως ἡ ἐπὶ τὸ
l.11.§.27.
b L.7.§.13. κρεῖττον ἐπανάδασις συμπάθειαν, b καὶ ἐν διεστῶσιν
c L.11.§.18. ἐρασθῆναι ἐδύνατο. ὅρα ἂν τὸ νῦν γινόμενον. c μό-
20.
d Sup. §. 3. να γὰρ τὸ νοερὸν νῦν d ἐπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα
συμδῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύρρουν ὧδε μόνον ἀ βλέπει. ἀλλ' ὅμως καί τι φεύγοντες φθείρεται λαμβάνοντα. κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις. ὄψῃ ᾧ ὃ λέγω ὡς ἄφυ-
e L.12.§.30 λάστων, e ῥᾷστον γὰρ εὕροι τις ἂν γεώδες τι μηδενὸς
f L.8.§.34. γεώδους προσαπτόμενον, ἢπερ ἄνθρωπον f ἀνθρώπου ἀπεσχισμένον.

g L.8.§.19. §. 10. g Φέρει καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ
l.11.§.1. θεὸς, καὶ ὁ κόσμος. ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἑκάστα
* τέτριφεν Lug. φέρει. εἰ ᾧ ἡ συνήθεια κυρίως * τέτροφεν ἐπὶ ἀμ-
b L.4.§.24. πέλου Ϲ τ' ὁμοίων, οὐδὲν τοῦτο. h ὁ λόγος ᾧ, καὶ
κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει. καὶ γίνεται ἐξ αὐτοῦ τοιαῦθ' ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτός ἐστιν ὁ λόγος.

i L.5.§.28. §. 11. i Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε. εἰ ᾧ
l.8.§.59.

qin & in præſtantioribus adhuc, licèt modo qdam à ſe invicem diſſitis, in aſtris nempe, unio tamen qædam exiſtit. ità ſortis præſtantioris eminentia etiam in diſtantibus affectionem ad ſe invicem mutuam producere valuit. vide interim qò res rediérit. ſola enim rationalia mutui hujus in ſe invicem ſtudii ac conſenſûs nunc ſunt oblita: confluxúiſque ille apud iſta ſola non cernitur. veruntamen, fugiant licèt hoc homines, undiqe occupantur. prævalet enim natura. obſervando avtem id, qod loqor, comperies. faciliùs enim qis terreni qippiam terrenæ rei nulli adjunctum repererit, qàm hominem ab homine omni prorſus ſejunctum.

§. 10. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus. & in propria tempeſtate fert horum unumqodqe, etiamſi avtem uſus formulam hanc loqendi viti ac ſimilibus præcipuè attribuerit, nihil tamen hoc obſtat, qo minùs & de illis dicatur. ratio verò fructum habet & communem & proprium. oriuntúrqe ex ea alia ejuſmodi, cujuſmodi ipſa eſt ratio.

§. 11. Peccantem, ſi potes, meliora doceto. ſi mi-

ANNOTATIONES.

ferente Cicerone. Porrò, *qemadmodum ſolitudo in odio eſt, ſic in dulcedine appetitio ſocietatis.* Seneca *Ep.* 9. Auguſtinus *de bon. conjug. c.* 1. *Sociale qiddam eſt humana natura. Nihilqe eſt homini amicum ſine homine amico.* Idem *Ep.* 121. *c.* 2. Vide *l.* 5. §. 16.

Ἐπὶ τῶν ἄστρων] vide *l.* 6. §. 43. & *l.* 11. §. 27.

Καὶ ἐκδιεστηκότων τρόπον τινὰ] *etiam ex diverſis modis* Xylander. qaſi disjunctim legerit, ἐκ διεστηκότων, qod Lugdunenſis ἐκδιεστηκότων conjunctim legit. Et hoc malim. ut τὸ ἐκ vel redundet, ut in ἐκκινῶν, ἐκκριτῖν. atqe ita Marcus mox, ἐν διεστῶσι. qomodo & *l.* 7. §. 13. vel intendat, ut in ἐκμαίνεσθαι, ἐκπαθαίνεσθαι, qod Clemens uſurpavit *Strom. l.* 2. atqe ita Caſavbonus cepit, qi, *naturâ longè à ſe invicem diſtantia*, vertit. Ego ſimpliciter, *loco diſſita*, ſive *diſtantia* dixerim. Heſychius. Διίστη, διεχωρίσθη. Διεστηκώς, διακεχωρισμένος. Διεστήκασιν, διεχωρίσθησαν, ἐμακρύνθησαν. Certe qæ noſter iſtic ἐκδιεστηκότα, eadem Sextus Empiricus *adv. Phyſic. l.* 1. *cap.* 2. nunc διεστῶτα vocat, nunc ἐκκεχωρισμένα. Unde τὸ ἐκχωρίζειν verbi exemplum ſumere poterat Lexicographorum princeps ille. Ex qo *ad l.* 7. §. 13. aliiſqe ibidem laudatis, lux loco illi lucuentiſſima dabitur. Aſtra avtem qæ hic διεστῶτα, eadem *l.* 6. §. 43. διάφορα dicuntur. Verum ibi forſitan affectionum effectuumqe differentiam; hic ſitûs locique diſtantiam deſignatam volebat. Hoc certe utrobiqe voluit. *exercitum* illum, (prout nuncupat ſacra pagina) ſive *inſtructuram* cœleſtem, licèt aſtris conſtet innumeris, eiſdemqe loco diſſitis, affectione diſparatis, ad munus tamen ſium obeundum pulcre ac concorditer conſpirare. ut in eis vere centeri poſſit, de qibus Seneca *Epiſt.* 102. *Qædam ex diſtantibus conſtant, qorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanqam exercitus, populus, ſenatus. Illi enim, per qos iſta corpora efficiuntur, jure avt officio cohærent, naturâ diducti & ſinguli ſunt.*

Μόνα τὰ νοερὰ τῶν ἐπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα συμδῆς] Lacrymarum non imbre ſed fonte uberrimo & perennante, deplorari dignitſima qerimonia de naturæ humanæ pravitate inſignitſima, ab inſtitutione primæva ſolitarie degenerantis. Homo, inqit, ſolus ex omnibus creaturis originis officiique oblitus eſt ſui. Joannes Chryſoſtomus *in Geneſ. Orat.* 12. ubi docuiſſet creaturas cæteras creatori ſuo debitum obſeqium jugiter præſtare. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, inqit, τὸ ἥμερον ζῶον, τὸ λογικὸν, τὸ ἐπιεικὲς, τὰ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ φύσει διαπράττεται, καὶ διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν εἰς τὴν τῶν θηρίων * ὠμότητα [* ὁμοιότητα, f.] ἑαυτὸν ἐξάγει. *Homo avtem manſvetum animal, rationale & benignum contraria ſua natura facit, & negligentiâ mores ſuos in ferinos vertit.* Idem deplorat Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 49. *v.* 12. & *in Eſai. c.* 2. *v.* 9. Verùm hoc ipſo in genere, de qo Marcus iſtic, hominem plus feris ipſis naturæ legem tranſgredi, monet Juvenalis *Sat.* 15.

Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Qando leoni
Fortior eripuit vitam leo? qo nemore unqam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum letbale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt. &c. —

Objurgat Seneca *Ep.* 95. *Non pudet homines mitiſſimum genus, gavdere ſanguine alterno, bella gerere, gerendaqe liberis tradere, cùm inter ſe etiam mutis ac feris pax ſit?* & *Epiſt.* 103. *Nunqam illas ad nocendum niſi neceſſitas inigit: avt, famę, avt timore coguntur ad pugnam: Homini perdere hominem libet.*

Ἀλλ' ὅμως καί τοι φύγοντες περικαταλαμβάνονται] Hoc eſt qod Cicero *de amicit. Quietiam ſi qis eâ aſperitate eſt, & immanitate naturæ, ut congreſſus & ſocietatem hominum fugiat atqe oderit, qalem fuiſſe Athenis Timonem neſcio qem accepimus, tamen is pati non poſſit, ut non acquirat aliqem, apud qem evomat virus acerbitatis ſuæ.* Sed inſigniſſimè Epictetus *l.* 2. *c.* 20. adverſus Epicureos agens, qi dogmatibus ſuis ſocietatem tollebant, cùm ad proprium commodum cuncta referrent. Ὡς ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἀνθρωπίνη; πῶς γὰρ δύναται ἄμπελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖσθαι, ἀλλ' ἐλαικῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαικῶς, ἀλλ' ἀμπελικῶς; ἀμήχανον, ἀδιανόητον. εἰ τοίνυν εἰδ' ἄνθρωπος οἷόν τε παντελῶς ἀπολέσαι τὰς νύσεις τὰς ἀνθρωπικὰς, καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι, τὰς γε προθυμίας τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι εἰ δύναται. ὅτω καὶ Ἐπίκτητος, τὸ μὲν ἀνδρεῖος πανταχοῦ ἀπεκόψατο, καὶ τὸ οἰκοδεσπότης, καὶ πολίτης, καὶ φίλος. τὰς δὲ προθυμίας τὰς ἀνθρωπικὰς οὐκ ἀπεκόψατο. εἰ γὰρ ἐδύνατο, εἰ μᾶλλον ἢ οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς ἀπὸ τῶν ἀποδαλεῖν ἢ ἀποτυφλῶσαι δύναται, καὶ τοι τοῦτο μᾶλιστα πάντων ἐσπουδακότες. *Adeò fortis & invicta res eſt natura humana. Qi enim vitis non more vitis moveri poteſt, ſed more olea? avt olea non ut olea, ſed ut vitis? Nullâ ratione hoc fieri, nullâ cogitatione comprehendi poteſt. Ergò fieri non poteſt, ut homo prorſus motum humanum amittat; quam iis etiam, qibus virilia amputantur, virilis tamen alacritas amputari non poſſit. Sic Epicurus etiam omnia qæ ſunt viri, qæ patrisfamilias, qæ amici amputavit. Sed alacritatem humanam non amputavit. Neqe enim potuit; non magis qam Academici ſenſus ſuos abjicere avt excæcare poſſunt, qamvis id maxime ſtuduerint.* Cæterùm & Stoicis idem dici poterit, qi affectus humanos à natura inditos, exuere & extirpare incaſſum conati & connixi ſunt. Huc facit Varronis illud, *longè fugit, qi ſuos fugit.* de qo videndi Avſonius Popma & Turnebus *adverſ. l.* 15. *c.* 5.

§. 10. Φέρει καρπὸν] vide *l.* 8. §. 19. Nihil eſt in rerum natura otioſum, infructuoſum nihil. Vide *Eccleſ. c.* 11. *v.* 1, 2, 3. *ad Phil. c.* 2. *v.* 11. *Galat. c.* 5. *v.* 22. *Matth. c.* 7. *v.* 15, 20. & *c.* 12. *v.* 33, 35.

Ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἑκάστα] qod Pſaltes *Pſal.* 1. *v.* 3. בעתו *in tempeſtate ſuâ, ſtato anni tempore.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Indè illud Marci *c.* 11. *v.* 13. Οὐδὲν ἔυρον εἰ μὴ φύλλα. ἐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. *Nihil invenis niſi folia, non enim erat tempus fructuum.* de qo loco, qò difficultate ſe qâdam expediat, D. Leiſeldus noſtras, ὁ μακαρίτης ità arguratur, ut ἐλύθησαν καιρὸν fuiſſe ajat, σύκων peculiariter ſic dictorum neget. Verùm nè ſic qidem exolvi nodus videtur, qem more ſolenni diſſimulant prorſus interpretes. V. Cl. Heinſius, ſpiritu duntaxat accentuqe (cæteroqi nè literulâ qidem immutatâ) adjectis, notulíqe eorundem indicibus appictis, ſenſum commodum ſatis E ac contextui reliqo congruentem elicuit, ut legeretur, ἐ γὰρ ἦν, καιρὸς σύκων. *Ubi enim erat, tempus erat ficuum.* vel *tempeſtiva & matura erant ficus.* qod ipſe eruditis expendendum cenſendumqe dimitto.

Εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτριφεν] Ità Baſilienſis. ſed Lugdunenſis meliùs τέτριφεν, *trivit.* Sic Cicero *de fin. l.* 3. *Rerum nomina novarum, qa nunc conſvetudo diuturna trivit.* Xylandrum avtem iſta non cepiſſe nil mirum; cùm ſcripturam veram non animadverterit.

Ὁ λόγος καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν φέρει] qia nimirum, τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὸ καρπώσαι, *fructum, qem profert, ipſa carpit. l.* 11. §. 1.

§. 11. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε] Vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 8. §. 59.

minùs, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse. & Dii avtem adversùs tales clementer se gerunt. in qibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem nempe, divitias, gloriam consequendam adeò benigni existunt. idem & tibi licet facere. avt dicas, qis te prohibeat.

§. 12. Laborem sustine, non ut miser, nec qo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ità moveri motúmve sistere, prout ratio civilis exigit.

§. 13. Hodie molestiâ me omni exemi. vel potiùs molestiam à me omnem abjeci. neqe enim extra, sed intra me, in opinione mea existebat.

§. 14. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materiâ sordida. præsentia omnia, qasi apud illos qos sepelivimus.

μὴ, μέμνησο, ὅτι [a] πρὸς ταῦτο ἡ ἐυμένεια σοι δέδοται. καὶ [b] οἱ θεοὶ ἢ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσίν. εἰς ἕνια ἢ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν. ὅτως εἰσὶ χρηστοί. [c] ἔξεστι ἢ καὶ σοί. εἰ * εἰπὲ, [d] τίς ὁ κωλύων.

§. 12. [e] Πόνει, μὴ [f] ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ [g] θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἐν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, [h] ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

§. 13. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περιστάσεως. μᾶλλον ἢ ἐξέβαλον πᾶσαν ἐκ περιστάσιν. [k] ἔξω γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ [l] ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

§. 14. Πάντα * ταῦτα, [m] συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ. [n] ἐφήμερα ἢ τῷ χρόνῳ. [o] ῥυπαρὰ ἢ τῇ ὕλῃ. [p] πάντα νῦν, ὅια ἐπ' ἐκείνων ὃς κατεθάψαμεν.

§. 15.

a Inf. §. 42.
b L. 7. §. 70. Inf. §. 27.
c L. 5. §. 5. l. 8. §. 8.
* ἢ
d L. 3. §. 12. l. 8. §. 47.
e L. 1. §. 5. & l. 5. §. 5.
f L. 1. §. 15. 16.
g L. 1. §. 7.
h L. 4. §. 24. Sup. §. 8.
i L. 1. §. 15. Inf. §. 41.
k L. 4. §. 3.
l L. 10. §. 38.
* ταῦτα Inf. §. 28. l. 7. §. 1.
m L. 4. §. 44.
n L. 4. §. 48.
o Inf. §. 36.
p L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

Πρὸς ταῦτο ἡ ἐυμένεια] Ità *infrà* §. 42. Ἀντιφάρμακον ἡ πρᾳότης. *Mansvetudo antidotum.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις] Vide *l.* 7. §. 70. Eodem utitur argumento apud principem Poetarum Phœnix Achillem alloqendò, *Iliad. i. v.* 492.

Ἀλλ', Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν. οὐδέ τι σε χρὴ
Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν, τρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί,
Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε.
Enimvero, Achilles, mitiga animum magnum: neqe te oportet
Crudele cor habere: flexibiles sunt & Dii ipsi,
Qorum etiam major virtus est, honor, potentiaque.

Ὅντως εἰσὶ χρηστοί] τὴν τοῦ Θεοῦ χρηστότητα istam prædicat Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 4. & *c.* 11. *v.* 22. & *ad Tit. cap.* 3. *v.* 4. sed cumprimis *ad Rom. c.* 5. *v.* 6, 10.

Ἔξεστι δὲ καὶ σοι] qia nimirum πρὸς ταῦτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. qod *suprà* dixerat. sic Matth. *c.* 5. *v. ult.*

Εἰ εἰπὲ, τίς ὁ κωλύων] lege ἢ εἰπέ. qod & Casavbonus vidit.

§. 12. Πόνει] Lepida illa Cratetis *Epistola* ordine 4. Ἐὰν αἰρετὸν ᾖ πόνος, πόνει. εἴτε φευκτὸν, πόνος, ἵνα μὴ πονῇς. διὰ γὰρ τοῦ μὴ πονεῖν ἢ φεύγεται πόνος, τῷ δὲ ἐναντίῳ καὶ διώκεται. *Sive expetendus est labor, labora: sive fugiendus est, labora, ut ne labores. Nam abstinendo à labore non vitatur labor. Contrario verò etiam fugatur.* forsan, τὸ δὲ ἐναντίον.

Μὴ ὡς ἄθλιος] siqidem πόνος τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶ. *l.* 3. §. 4. neqe itaqe miserum facere potest. De Hercule Dio Prusæus *Orat.* 8. *pag.* 136. Ποιοῦντα μὲν καὶ ἀγωνιζόμενον ἠλέησε, καὶ ὤφειλον αὐτὸν ἄνθρωπον ἀθλιώτατον. καὶ διὰ τοῦτο ἄθλιος ἐκάλουν τοὺς πόνους αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα, ὡς τὸν ἐπίπονον βίον ἄθλιον ὄντα. *Laboranteum quidem & certantem miserabantur, dicebantqe eum omnium hominum esse arumnosissimum: qapropter illius labores & facta appellarunt ἄθλους, hoc est, arumnas, qasi laboriosa vita arumnosa sit.* Verum illos objicienti Lyco apud Senecam in *Herc furen.* 2. 2. respondet Megara;

Qemcunqe fortem videris, miserum neges.

vide *l.* 1. §. 15. Οὐκ τχιτλίως κατεργασικὸν τῶν προκειμένων. *Negotia objecta citra qiritationem conficere.*

Μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ θαυμάζεσθαι θέλων] qod vitium in Diogene notavit Plato, qi cum is frigida perfusus aliqando, aliqandiu consisteret, qò adstantium oculos ad se intuendum converteert, illi avtem hominis qasi frigore rigentis misereri præ se ferrent, οὐ βούλεσθε αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε, *si misereri hominis vultis, discedite*, inqiebat. ἐνδεικνύμενον φιλοδοξίαν αὐτοῦ, inqit Laertius, *l.* 6. *vanitatem gloriolaqe cupidinem arguens in homine.* utpote qi nemine inspectante ipse sponte sua se vexare defineret. Vide *l.* 1. §. 7.

§. 13. Ἐξέλθον πάσης περιστάσεως] Vide *ad l.* 1. §. 12. & 15. περιστάσεως avtem vocabulum, etiamsi laxiùs acceptum circumstantias qascunqe casusve emergentes citra discrimen comprehendat, uti observant Sextus Empiricus *Pyrrh. hypothes. l.* 1. *c.* 14. Hermogenes *art. rhet. l.* 3. *c.* 3. & Fabius *institut. l.* 3. *c.* 5. & *l.* 5. *c.* 10. atqe ita Democritus apud Athenæum *l.* 10. usurpavit, ubi de Alcæo dixit; κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ πᾶσαν περίστασιν, πίνων ὁ ποιητὴς ὅτος ἐυρίσκεται. hoc est; vertente, qo Dalechampium corrigat, Casavbono; *Qacunqe anni tempestate, & qocunqe rerum suarum statu*, sive tristi, sive læto, *poeta hic potius reperitur.* & *ad Apollon. consol. pag.* 103. *B.* Plutarchus. Ὥσπερ γὰρ ἐν φυτοῖς, ποτὲ μὲν πολυκαρπίαν γίνονται, ποτὲ δὲ ἀκαρπίαν, καὶ ἐν ζώοις ποτὲ μὲν πολυγονίαν, ποτὲ δὲ καὶ ἀγονίαν, καὶ ἐν θαλάττῃ, ἐυδίαν τε καὶ χειμῶνες. ὕτω καὶ ἐν βίῳ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περιστάσεις γίνονται, πρὸς τὰς ἐναντίας περιαγουσι τὰς ἀνθρώπους τύχας. *Sicut enim stirpes aliqando multos, aliqando nullos fructus ferunt, & animalia copiosos alias, alias nullos procreant fœtus, & in mari tranqillissimis ac tempestatum fiunt vicissitudines: sic & in vita multa ac varia evenisse circumstantia, qæ homines in diversos fortunæ casus trahunt.* Ea tamen, qà hic Marcus adhibuit, loqendi formulà, in seqiorem partem sumitur; pro ejusmodi casibus qi molestiam nobis aliqam facessunt. qod & frequenter fieri Budæus monet. Ità Svidas. Εὐμφορὰν θαυδίδης τὴν ἀπὸ περιστάσεων δυσχέρειαν, καὶ οὐκ ἐξ οἰκείας ἀβουλίας κακοπραγίαν. *Calamitatem Thucydides vocat infortunium, in qod ob aliqem repentinum casum aliqis incidit, non avtem à propria imprudentia manantem rerum malè gestarum rationem.* Et Phrynichus. Περίστασις ἡ συμφορά. *Casus calamitas est.* Stoicis familiare esse eo sensu adnotans. Maximus Tyrius in *titulo Dissert.* 35. Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐκ τῶν περιστάντων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Huc generosa illa gnostici vox apud Clementem *Strom. lib.* 4. *pag.* 496. *B.* Ὦ κύριε, δὸς περίστασιν, καὶ λάβε ἐπίδειξιν. *O Domine, da casum & afflictionem, & accipe ostensionem.* qod latius pavlo extulit Epictetus apud Arrianum *Dissert. lib.* 1. *c.* 6. Φέρε νῦν, ὦ Ζεῦ, ἢν θέλεις, περίστασιν. ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ σοῦ μοι δεδομένην καὶ ὁρμὰς πρὸς τὸ κοσμεῖσθαι διὰ τῶν ἐκτεθειμένων ἐμαυτόν. *Invehe nunc, ô Jupiter, qemvis casum. Habeo enim instrumenta à te data, & occasiones, qibus id consequar, ut qicqid acciderit ornamento mihi esse possit.* & *ibidem c.* 24. cujus & *titulus*, Πῶς πρὸς περιστάσεις ἀγωνιστέον. Αἱ περιστάσεις εἰσὶν, αἱ τοὺς ἄνδρας δοκιμάζουσι. *Qomodo adversus pericula sit decertandum. Pericula, rerumqe difficultates sunt, qa viros monstrant.* qod Naso *trist. l.* 4. *eleg.* 3.

Qa latet, inqe bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguiturqe malis.

Et Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

Imperia dura tolle, qid virtus erit?

sed pergit Epictetus. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίστασις, μίμνησο, ὅτι ὁ θεός σε, ὡς ἀλείπτης, τραχεῖ νεανίσκῳ βιάληκεν. ἵνα τί; φησίν; ἵνα ὀλυμπιονίκης γένῃ. δίκαιος δ' ἰδεῖν ὁ γίνεται. *Qum igitur periculum inciderit, memento, Deum te lanistæ instar cum asserò adolescente commisisse. Cur? inqit. Ut Olympia vinceres. Id verò citra sudorem non contingit. Ibidemqe l.* 2. *c.* 6. Ἡμῖν δ' ὑδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀναγκης καλύσης ἐυλύτως ὑπακοῦσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες ἢ γένοντες πάσχομεν, ἃ πάσχομεν, ἢ περιστάσεις αὐτὰ καλοῦντες. ποίας περιστάσεις, ἄνθρωπε, εἰ περιστάσεις λέγεις τὰ περιεσπασμένα, πάντα περιστάσεις εἰσίν. εἰ δὲ ὡς δύσκολα κλῆις, ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; *Nostrum avtem nemo vult vel necessitati vocanti aliqiter obtemperare; sed plorantes & gementes affecta sumus ut sumus, & περιστάσεις ista vocamus. Qales περιστάσεις homo? Si περιστάσεις ea vocas, qæ te circumsistunt, omnia sunt περιστάσεις. Sin res asperas sic appellas, qid in eo est asperum, ut ortus qi sit idem intereat.* Clemens item *Strom. l.* 7. *pag.* 741. *A.* Ταύτῃ ὑδέποτε, περιστάσεως γενομένης, τῆς ἰδίας ἕξεως ὁ γνωστικὸς ἐξίσταται. ἐμπεδοῖ γὰρ καὶ ἀμεταβλητοῖ, ἢ τῇ ἀγαθῇ ἐπιστημονικὴ κτῆσις. *Ea facit, ut, si qis casus evenerit, à proprio habitu nunqam excedat is, qi est præditus cognitione: est enim solida & immutabilis boni, qæ scientiam constituit, possessio.* Plura adjici poterant: verum ista sufficerint, & vocabuli rationem explicando, & usum apud Stoicos hoc sensu frequentem comprobando.

Ἐξέβαλον] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 12. §. 22, 25.

Ἔξω γὰρ οὐκ ἦν] Vide *l.* 7. §. 16. & *l.* 8. §. 47. & *l.* 10. §. 38.

§. 14. Πάντα ταῦτα] forsan potiùs πάντα τ' αὐτά. *omnia eadem sunt*, qæ prius fverant. vide *l.* 4. §. 42, & *l.* 7. §. 1.

Συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ] Vide *l.* 4. §. 44.

Ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ] ita *l.* 4. §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Omnia diecula fere unius sunt.* & §. 44. τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα, id est, *diurna, non diuturna*; sive *brevis ævi.* ὀλιγοχρόνια. ut *l.* 7. §. 1. ità enim τὸ ἐφήμερον usurpatur. Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 8. Αὐτίκα δὴ μᾶλλα καὶ διλεγχεται τὸ ἐφήμερον αὐτῶν. ἄμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ κάλλος. *Statim avtem probatur eorum vita brevitas: ambo enim flaccescunt, & flos & pulcritudo.* & Timæus *de anim.* Θνατά τε καὶ ἐφαμέρια ζῶα. *Animalia mortalia & non diuturna.*

Ῥυπαρὰ] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 8. §. 24.

a L. 4. §. 3.

§. 15. a Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἵστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα περὶ * αὐτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. b τί ἂν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

* αὑτῶν

b L. 4. §. 39.

c L. 6. §. 51.

d Sup. §. 8. 9.

§. 16. c Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ d ζῷον λογικὸν πολιτικὸν ζώου κακὸν ἢ ἀγαθόν. ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ ἢ κακία αὐτοῦ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

c L. 8. §. 20.

§. 17. c Τῷ ἀναῤῥιφέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

f L. 7. §. 62. l. 8. §. 61.

g L. 5. §. 32.

h L. 3. §. 4. l. 8. §. 53.

§. 18. f Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, g καὶ ὄψει τίνας κριτὰς φοβῇ, h οἵους καὶ περὶ * αὐτῶν ὄντας κριτάς.

* αὑτῶν

i L. 5. §. 23. l. 7. §. 18.

k Inf. §. 21.

§. 19. i Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ k αὐτὸς σὺ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατὰ τὴν φθορᾶ. καὶ l ὁ κόσμος ὅλος.

l L. 4. §. 3.

m L. 7. §. 29. Inf. §. 38.

§. 20. m Τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

n L. 12. §. 23.

o L. 2. §. 17.

l. 11. §. 34.

p Sup. §. 19.

q 11. §. 35.

§. 21. n Ἐνεργείας ἀπόληξις, ἑρμῆς, * ὑποστολὴ λήψεως παῦλα, καὶ ὅσιον θάνατος, o ἡδὺ καὶ τοῦτο. μέτιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικὴν, τὴν μειρακίου, τὴν νεότητα, τὸ γῆρας. καὶ γὰρ p τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος.

* [καὶ] ὑπ'

§. 15. Res ipsæ foris apud semet consistunt; nec de se quicqam avt nôrunt ipsæ, avt narrant nobis. qid ergò de eis pronunciat? mens.

§. 16. Non in passione, sed actione situm est, rationalis ac civilis animantis bonum malúmqe: qo modo nec virtus vitiúmve illius in passione, sed in actione consistit.

§. 17. Lapidi projecto nihil est mali, qòd deorsum feratur; qòd sursum, nihil boni.

§. 18. Mentes hominum penitiùs introspice: videbis, qos judices pertimescas; quales etiam de semet judices sint.

§. 19. In transmutatione universa existunt. tu qoqe in jugi alteratione, & corruptione qadam versaris; & mundus tecum universus.

§. 20. Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est.

§. 21. Actionis terminatio, intentionis avt opinationis cessatio, mors eidem est qædam. veruntamen nihil in se mali habet. ad ætates transi, puerilem putà, adolescentiam, juvenilem, senilem. & harum mutatio omnis mors est qædam.

sed

ANNOTATIONES.

§. 15. Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἵστηκεν] Ità *lib.* 4. §. 3 Ἔξω ἵστηκεν ἀτρεμοῦντα. *Extrinsecus immota manent.* & *lib.* 5. §. 19.

Τὸ ἡγεμονικὸν] Vide *l.* 4. §. 39.

§. 16. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ] Vide *l.* 6. §. 51. & *l.* 8. §. 12.

§. 17. Τῷ ἀναῤῥιφέντι λίθῳ] Idem de pila. *l.* 8. §. 20.

§. 18. Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν] Vide *l.* 4. §. 38. & *l.* 7. §. 34.

Τίνας κριτὰς φοβῇ] Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 46. Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλὰ, καὶ ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος, ὄχλος διόπερ B ἂν ἃ τῶν ἐπαίνων καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρόνει. *Fac ea qæ judicaveris esse honesta, etsamsi postqam feceris, inglorius futurus sis. Omnis enim honesti rei malus judex est vulgus. Qorum igitur laudes contemptui habeas, eorundem vituperia qoqe spernas.* Cleanthes apud Clementem *Stromat. l.* 5. *pag.* 554. *B.*

Μὴ πρὸς δόξαν ὅρα, ἰδίλων σοφὸς αἶψα γενέσθαι.
Μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, οὔτι δικαίαν,
Οὔτε καλήν. ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτό κεν εὕροις.
Ne spectes famam, dum vis sophos esse repente,
Terreat amentis nec te sententia vulgi.
Judicium sapiens & justum non habet ullum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

qod is à Comico γνωμικώτερον ἐν βραχεῖ, *sententiosè & brevi-ter*, conceptum asserit his verbis,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψόφῳ.
Non decet pulcra judicare in strepitu multorum.

ità enim qidam legi postulant, & cum Clementis scopo probè congruit. Cæterum lectio recepta,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ,

aliud sonare videtur, eóqe respicere, qod à Demosthene dictum est, Ὡς τοὺς μὲν ὑποκριτὰς ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης δεῖ κρίνειν. *Histriones qidem ex voce, rhetores autem ex sententia oportet judicare.* Secius planè qàm Philisco Marci nostri filius, referente Philostrato *de vit. soph.* 2. *p.* 618. τοὺς μὲν ἀνδρα δεῖκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνή. *Virum coma; rhetorem vox ostendit.* Sed & qod Caphesias tibicen, cùm μεγαλοδόξος τις prædicaretur, & post Caphesiam Zeno ac Demosthenes, οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. *In ea soni magnitudine sitam non esse artis bonitatem, sed ut rectè sonus in magnitudinem attollatur.* Referunt hoc Laërtius *lib.* 7. Athenæus *l.* 14. *pag.* 629. *B.* Eustathius *in odyss.* 1. prius illud Stobæus *tom.* 2. *tit.* 4. Suidas. Plutarchus in *vita* 10. *rhet.* Qanqam & πολὺς ψόφος ille ad acclamantium, καὶ ὑφημεῖν δοκόντων ψόφοι, & *illorum, qi favere videntur, strepitum*, cui opponitur illud τὸ ὑφημεῖν ἀψοφητί, *favere promptus, sed sine strepitu, lib.* 1. §. 9. non incommodè referri potest. de ea vide sis Plinium minorem *l.* 2. *Ep.* 14. ubi inter cætera; *Si qando transibis per basilicam, & voles scire qomodo qisqe dicet, nihil est qòd tribunal ascendas, nihil qòd prabeas aurem, facilis divinatio; scito eum pessimè dicere, qi laudabitur maximè.* In Senecæ *excerptis*: *Male de te loquuntur homines. Sed mali. Moverer si de me M. Cato, si Lælius, si alter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere laudari est. Non potest ullam autoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malè de te loquuntur: moverer, si judicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. benè nesciunt loqi. faciunt, non qòd mereor, sed qòd solent. qibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latrent.* vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Τὸ ἄκριτον τῶν ἐνδόξων δοκούντων. *Judicii expers faventium vulgus.*

Οἷος καὶ περὶ αὐτοῦ] *Lib.* 3. §. 4. & *lib.* 8. §. 53.

§. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ] Ità *lib.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 23. vide Aristotelem *de gen. & cor. l.* 1. *c.* 3. *ad l.* 7. §. 25.

Αὐτὸς σὺ] Vide *infrà* §. 21.

Ὁ κόσμος ὅλος] *Lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Mundus alteratione constat.*

§. 20. Ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν] Idem *lib.* 7. §. 29. vide & *infrà* §. 38. cum seqentibus avtem ista Xylander absurdè connectit.

§. 21. Ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα καὶ ὅσιον θάνατος ἡδὺ καὶ τοῦτο] forsan ὁρμῆς καὶ ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅσιον θάνατος. *Actionis finis & motus, sive externi, sive interni, cessatio actionis* sive *motus*, illius *qasi mors est. Nihil* tamen *mali subest.* ut mox, τούτων πᾶσα μεταβολὴ θάνατος. μέτι δεινόν; potest tamen sententiâ continuatâ legi, ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅσιον θάνατος, ἡδὺ καὶ τοῦτο. C *actionis, motus, opinationis cessatio & qasi mors, nihil mali in se habet.* illud Casavbonus, hoc Xylander secutus est. vide *l.* 12. §. 23. Diversa pavlò ratione de aqa & aëre mortis vocabulum usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 960. *D.* Εἰ μὴ πρὸς ἀνίμων ῥιπίζοιτο τὸ ὕδωρ, ἀκίνητον ἐαθὲν, ὑφ' ἡσυχίας νεκρώσιμον μεταβάλλει γᾶν, καὶ τὸ δυσοδίστατον γίνεται, εἰς ψυχὴν ἀφῃρημένον ζῷον. ἀὴρ γε μὴν ἀέριος φθορᾶς, παντὶ τῷ δῆλον. νοσεῖν γὰρ καὶ φθίνειν καὶ τρόπον τινὰ ἀποθνήσκειν πέφυκεν. ἐπεὶ τί ἄν τις, μὴ τοιαζόμενος ὀνόματων εὐκρινείας, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ, εἴποι μοι λοιμὸν εἶναι, πλὴν ἀέρος θάνατον, τὸ εἰκῆ πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορᾷ ἁπάντων, ὅσα ψυχὰς μεμοίραται. *Aqa qoqe torpescit otio, ni ventis jactetur, & fœtorem non aliter qam cadaver contrahit. Aeris porrò corruptionem ignorat nemo, qandoqidem & ipse tum morbum, tum mortem potest recipere. Qoniam si vera magis qam speciosa placent nomina, qid aliud pestem liceat dicere, qam mortem aeris, malum suum diffundentis in animantium perniciem?* Cæterùm ad Marci mentem planè Avgustinus *in Joan. tract.* 38. *Res qalibet, si mutabilis est, non verè est: non enim est ibi verum esse, ubi est & non esse. qicqid avtem mutari potest, mutatum, non est qod erat. Si non est qod erat, mors qadam ibi facta est: peremptum ibi aliqid, qod erat & non est. nigredo mortua est in capite albescentis senis; pulcritudo in corpore fessi & incurvi: mortua sunt vires in corpore languentis: mortua est statio in corpore ambulantis; mortua ambulatio in corpore stantis; mortua & ambulatio & statio in corpore jacentis, mortua locutio in lingva tacentis, qicqid mutatur, & est qod non erat, video ibi vitam qandam in eo qod est; & mortem in eo qod fuit.* vide *l.* 10. §. 18.

Τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος] Plutarchus *de EI Delph. pag.* 392. *C.* Οὐ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος ἀὴρ γίνεται, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδωρ γίνεται. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἔδοις ἄν. φθείρεται μὲν ἀκμάζων γινόμενος γέρων.

sed nunqid grave? transi rursus ad ætatem sub avo, tum sub matre, mox sub patre transactam: cúmqe alias havd pavcas differentias mutationésqe deprehenderis, interroga te, ecqid in his grave sit. pari igitur modo nec grave qicqam in vitæ totius terminatione, cessatione, mutatione.

§. 22. Recurrito ad mentem tuam, ad universi, ad delinqentis cujusvis. ad tuam, ut ipsam justam exhibeas: ad universi, ut recorderis, cujusnam sis pars: ad delinqentis cujusvis, ut consideres, inscius an consultò deliqerit; cogitésqe simul esse tibi cognatum.

§. 23. Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ità actio tua qævis ad vitam ejusmodi consummandam referatur. qæcunqe igitur actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, ità vitam tuam divellit, nec unam eandémqe esse patitur, & est seditiosa, perinde ac in populo ille, qi factionis suæ homines à consensione istiusmodi in partes trahit.

§. 24. Puerulorum rixæ, & ludicra; & animulæ cadavera gestantes; ut vehementiùs afficiat qod in Mortualibus exhibetur.

μήτε δεινόν; μέτιθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῇ μητρὶ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρί. καὶ ἄλλας ἧ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀπολήξεις εὑρήσκων, ἐπερώτα σεαυτὸν, μήτε δεινόν. ἕτως τοίνυν ὐδὲ [a] ἡ ἧ ὅλη σε βίου λῆξις, καὶ παῦλα, καὶ μεταβολή. a L.7. §.23. l.8. §.20.

§. 22. [b] Τρέχε ἐπὶ τὸ σεαυτῦ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ ἧ ὅλη, καὶ τὸ τέτε. τὸ μὲν σεαυτῦ, ἵνα [c] νῦν ὀλκαϊκὸν αὐτὸ ποιήσῃ. τὸ ἧ ὅλη, ἵνα συμμνημονεύσῃς [d] τίνος μέρος εἶ. τὸ ἧ τέτε, ἵνα ὑποπτήσῃς [e] πότερον * ἄγνοια, ἢ γνώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ ὅτι [f] συγγενές. b L.5. §.3.l. 8.§.7.22. c L.3. §. 16. d L.2.§.3,4. e L. 11. §. 18. * ἀγνοίᾳ f L. 2. §. 1.

§. 23. [g] Ὥσπερ αὐτὸς σὺ ἓ πολιτικὸν συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ, ἕτως καὶ [h] πᾶσα πρᾶξίς σε συμπληρωτικὴ ἔσω ζωῆς πολιτικῆς. * ἥτις ἐὰν ἓν πρᾶξίς σε [i] μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόρρωθεν ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὐτὴ [k] διαστᾷ τὸν βίον, καὶ ἐκ ἐᾷ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ καθ' αὐτὸν μέρος διϊστάμενος. ὑπὸ τῆς τοιαύτης * συμφωνίας. g Sup. §.9.l. 4.§.4. h L.2. §. 16. * ἥτις ἐὰν νῦν Lug. ἥτις & νῦν delet An. i L.11.§.19. k L.2. §.2.l. 4.§.29. * ἀσυμφ. Sal.

§. 24. [l] Παιδίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ [m] νεκρὰς βαστάζοντα, ὥστε ἐνεργέστερον προσπεσεῖν τὸ τῆς νεκύας. l L. 5. §. 33. l.7. §.3. m L.4.§.41.

§. 25.

ANNOTATIONES.

ρωτος. ἐφθάρη δ' ὁ νέος εἰς τὸν ἀνδράζοντα, καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ νήπιον. ὅτε χθὲς εἰς τὸν σήμερον πέθηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει. μένει δὲ ἀΐδιος, ἀεὶ ἓν εἶς. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aeris est ortus, & aeris mors aqæ ortus; sed hoc multò evidentius in ipsis hominibus animadvertas. Interit vir facto sene: at vir factus erat intercunte juvene, hic puero, hic infante. Et qi heri fuit, mortuus est orto hodierno, hodiernus in crastinum desinit: nullus autem manet, neqe est unus.* qæ tamen ipse tanqam arguta magìs, qàm solida notat, in *de tranqill. & de tarda Num. vindict.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis aggressus est: & illis ipsi qi adjiciebantur adolescentiæ anni, vita detrahebantur. in hoc omnes errore versamur, ut non putemus ad mortem nisi senes inclinatósqe jam vergere: cùm illo infantia statim, & juventa, omnisqe ætas ferat. agunt opus suum fata: nobis sensum nostra necis auferunt: qoqe facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. Infantiam in se puericia convertit, puerstiam pubertas: juventutem senectus abstulit. incrementa ipsa, si bene computes, damna sunt.* vide *ad l.* 3. §. 1. Hæc avtem luculentissimè explicantem Nasonem, ab anni tempestatibus ad ætates hominis traductà imagine, habes *metamorph. l.* 15, *à v.* 199, *ad* 234. de se, & de Christianis sui temporis, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Καθάπερ ἡλικίας μεταβολὴν, ἕτω δὲ βίε ἐναλλαγὴν ὑπομένοντες. *Et velutæ ætatis, ita & vitæ sustinentes mutationem.*

Οὐδὲ ἡ τῆ ὅλε σε βίε λῆξις] Plutarchus, ubi *suprà.* Ἀλλ' ἡμεῖς ἵνα φοβώμεθα γελοίως θάνατον, ἤδη τοιῦτοι τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες. *Sed nos ridiculi sumus, qi unam metuamus mortem, toties jam mortui, toties morientes.* Πότε γὰρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐκ ἔστιν ὁ θάνατος; *Qando enim in nobis mors non inest?* Idem *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Itaque, *si timenda mors est, semper timenda est. qod enim tempus mortis exemptum est?* Seneca *Epist.* 30.

§. 22. Τρίχα ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Videntur ista eódem spectare, qò illud *periocha* 19. & fortaile primò cohæserant. Vult enim ut in offensis injuriisqe ab alio nobis illatis, respiciamus ad *mentem triplicem*; ad *mentem propriam*, qò eam in justitiæ tenore contineamus, nec *nocentis odio innocentiam perdere* velimus. prout *l.* 7. §. 15. & *l.* 8. §. 51. ad *mentem universi*; cujus cùm pars simus, æqo animo ferre debemus, qicqid illa dispensante nobis obtigerit, & in illius etiam usum bonúmqe cesserit. *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 8, 44. & *l.* 8. §. 5. & *l.* 10. §. 6. Ad *mentem injuriam inferentis*, ut consideremus, πότερον ἀγνοίᾳ ἢ γνώμῃ (ita enim legendum avtumo) *utrum per ignorantiam merum, an de industria*, pravo aliqo affectu, qi ex dogmate perverso provenire solet, seductus, peccaverit: in utroqe siquidem casu est leniter habendus *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26. & *l.* 11. §. 18. subjicit item de *cognatione communi* monitum, qam & locis eisdem sedulò inculcat.

§. 23. Ἥτις ἐὰν ἓν πρᾶξίς σε] Editor Lugdunensis, ἥτις ἐὰν ἓν π. σ. corruptè. itaqe *Annotator, lego, ἐὰν ἡ π. σ. ἀσύμφωνος* & ἓν. avdacter pariter ac infeliciter; ex formula loqendi non animadversa, ἥτις ἐὰν pro ἥτις ἂν, *qacunqe.* sicut *Levit. c.* 29. *v.* 21. Ἀνὴρ ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα. *Qisqis acceperit uxo-*

rem. & Matth. *c.* 12. *v.* 36. Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν, &c. *Qodcumqe verbum otiosum locuti fuerint homines*, &c.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος] vide *l.* 1. §. 16. κοινοπραγμοσύνη. *Qod civiliter admodum se gessit.* & *l.* 2. §. 2. ὁρμὴν ἀκοινώνητον. *Motum à communione humana alienum.* vide & *l.* 8. §. 7. & *infrà* §. 31. ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῆς πρᾶξαι. *Ad societatem humanam qod conducat facere.*

Στασιώδης] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 29.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας] Asterisco ista, tanqam mutila, notavit in versione Xylander. D. Salmasius pro συμφωνίας ἀσυμφωνίας legi vult. & cum seqentibus, qæ ad argumentum superius pertinere censet, ità committit, ut post ὁ διϊστάμενος sententiam clavdat antegressam. Sic enim ille. *Nihil magìs sibi discordans, qàm animus puerilis. Ludunt, irascuntur; & pavlo momento huc illuc impelluntur: tales, inqit, sunt & homines, qi actiones suas non referunt* πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, *& revera sunt.* Mihi tamen superioribus potius annectenda videntur; ut sit, ὁ διϊστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας: qæ sequntur, aliò spectare existimo: eódem nempe, qò illa, qæ recensuerat itidem *l.* 5. §. 33. ad vanitatem vilitatemqe insignem rerum omnium ferè humanarum designandam.

§. 24. Παιδίων ὀργαὶ] ἔργα mavult D. Bootius, qia παίγνια sequitur. Ego nihil mutarim. præsertim cùm παιδία φιλονεικα legam loco superius indicato; ubi argumentum idem prorsus tangi videtur.

Πνευμάτια νεκρὰς βαστάζοντα] *Spiritus qi cadavera gestant* Xylander. *animula miseræ cadavera festinantes* Mericus Casaubonus. qomodo ex Epicteto Marcus, *l.* 4. §. 35. Ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρόν. *Animula es, cadaver gestans.* qò & D. Salmasius inclinat. Sed ut huc irrepsisse ista ex superioribus suspicetur. D. Bootius vult ὀχήματα *v. β.* qod si admittere placuerit, ὀχημάτια malim.

Ὅπως ἐνεργέστερον προσπεσεῖν τὸ τῆς νεκύας] *Ut nè tam citò cadant: sicut in næniis vulgari dicitur.* sive. *ut mortuorum numerus tardiùs compleatur.* Casaubonus. *ut eò efficacius accidat id qod in Necya.* Xylander. atqe hoc malim. ut sensus sit: *qò ea qæ in Necya*, sive *eorum qæ apud inferos haberi existimantur*, (unde *Odyssea lib.* 11. Νεκυΐας nomen adhæsit) *repræsentatione aguntur, efficaciùs peragantur*, spectantiumqe mentes vehementiùs afficiant. (ità Platoni *de legib. l.* προσέπεσε πρὸς τὰς ψυχάς) vel *qò Necya*, sive *magica animarum evocationis opus efficacius procedat.* ut Νεκυΐας nomine *mortuorum evocatio* ope magicâ procurata intelligatur. (qomodo Herodianus *l.* 4. *c.* 12. §. 8. usurpavit, ubi de Antonino Severi filio, Materniano eum mandâsse, νεκύας κεκραμένον, *μαθεῖν περὶ τῆ τέλους τῆ βίε αὐτῆ. Evocatis manibus, de fine ipsius vitæ consulat.*) & πνευμάτια qod præcesserat, ad *spiritus* impuros sive *dæmonas* referatur. Verum illud malim. eò magis, qia festi sive solennitatis cujusdam à Græcis celebrari solitæ meminit Syllas, qæ Νεκύσια dicta fuerit, in qa spectacula forsan istiusmodi exhibebantur. Νεκύα, inqit, ἡ τῶν νεκρῶν ἑορτή. Νεκύα, *mortuorum festum.* cur enim Νεκύσια legat Castellanus de Græcorum festis ego nescio. Sed nec qa ratione Hesychius Γενέσια & Νεκύσια pro eisdem habeat: fieri tamen potest, ut utroqe illo nomine, & Νεκύα & Νεκύσια celebritas eadem dicta fuerit. Res itaqe humanas & occupationes mortalium, partim puerulorum lusibus dissidiisqe,

§. 25. [a] Ἴδι δὴ τὴν ποιότητα τῆ αἰτίᾳ, καὶ ἀπὸ τῆ ὑλικῆ αὐτὸ θεωρήσας θεάσαι. εἶτα καὶ [b] τὸν χρόνον θεώρησον, ὅσον πλεῖστον ὑ- φίσασθαι πέφυκε τοῦτο [c] τὸ ἰδίως ποιόν.

§. 26. [d] Ἀνέτλης μυρία, διὰ τὸ μὴ [e] ἀρ- κεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ * ποιῇ τι ταῦτα ὅσα κα- τασκεύασαι. * ἀλλὰ [f] ἄλις.

§. 27. Ὅταν ἄλλῳ ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ ποιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν *, [g] ἔρχου δὴ τὰ ψυχά- ρια αὐτῶν, δίελθε ἔσω, καὶ ἴδε ποῖοί τινες εἰσίν. ὄψει, ὅτι [h] οὐ δεῖ σε ταράττειν, ἵνα τύπις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ. [i] εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ. [k] φύσει γὰρ φίλοι. καὶ [l] οἱ θεοὶ ἤδη παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦ- σι, [m] δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν, πρὸς πλοῦτον μέν τι, [n] πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται.

§. 25. Formæ qalitatem animo adi; & à mate- ria abstractam contemplare: tum & tempus te- cum definito ad qod plurimùm res sic affecta perdurare possit.

§. 26. Innumera perpessus es, qia non didici- sti mente tuâ contentus esse agente ea ad qæ con- dita est, sed ad alia eadem abuteris.

§. 27. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejusmodi aliqid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitiùs introspice cujusmodi sint. facilè videbis, nihil esse qod te angat, qicqid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet. sunt enim naturâ amici. qin & Dii ipsi omnimodam il- lis opem ferunt, per insomnia, per vaticinia, etiam in eis ad qæ feruntur illi.

§. 28.

a L. 7. §. 29. l. 10. §. 26.
b L. 3, §. 11. l. 10. §. 9.
c L. 10. §. 7. l. 12. §. 30.
d L. 4. §. 32. l. 10. §. 33.
e L. 5. §. 14, 15, 16.
* ποιῦ τινος Arg. ποιῶν τι Lug.
* ἀλλ' ἀλ- λοῖα Boor. Ἀλλ' ὅταν ἄλλος Sal.
f Inf. §. 37.
* νόσῃ f.
g Sup. §. 18. Inf. §. 34.
h L. 4. §. 3.
i L. 7. §. 22.
k L. 11. §. 9.
l Sup. §. 11.
m L. 1. §. 17.
n Inf. §. 40. l. 11. §. 10.

ANNOTATIONES.

diisqe, partim spectaculis vanis, qæ simpliciorum animos affi- cere consveverunt, consimiles, imo pares planè, pronunciat.

§. 25. Ἴδι ἐπὶ τὴν ποιότητα τῆ αἰτίᾳ] Vult in re qaqe considerari, formam & materiam: vel formam seorsim à ma- teria abstractam, & durabilitatem ejus. Vide l. 4. §. 21. & l. 7. §. 29. & l. 8. §. 31. & l. 12. §. 18.

Τοῦτο τὸ ἰδίως ποιόν] Vide l. 10. §. 7.

§. 26. Διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ] vide l. 6. §. 41. & l. 8. §. 48. Seneca *Epist.* 20. *Huc ergo cogitationes tuæ tendant, hoc opta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, & ex te nascentibus bonis. Nullum enim bo- num mansurum est, nisi qod ex se sibi invenit.* Idem *Epist.* 27. Epictetus l. 4. c. 6. Πῶς ἔτι ὀρθὰ δόγματα ἔχω. μὴ ἀρκούμε- νος οἵᾳ ὀρθὴ εἰμὶ, ἀλλ' ἐκτεμνόμενος ὑπὲρ τὸ δοκεῖν; *Qomodo rectas opiniones retineo, non contentus eo statu in qo nunc sum, attonitus qid aliis de me videatur.*

Ποιῦ τι ταῦτα ὅια κατεσκεύασας] Argentinensis editio, qâ u- sus D. Salmasius, ποιῦ τινὸς ταῦτα ὅια κατεσκεύασας. qod ipse reddit, *qalia hæc ex qali fiunt!* ut sit exclamatio; ποῖον habes ἡγεμονικὸν, ex qo ὅια oriuntur? qalis illa vulgaris, ὅια ἐξ ὅιων; sed & Marci ita l. 10. §. 25. ἐξ ὅιου ὅιον. verùm malùn qod & Lugdunensem exhibere video, ποιοῦντι ταῦτα, vel etiam τοιαῦτα, ὅια κατεσκεύασας, ποιεῖν utiqe ex membro priori sup- plendum; vel ταῦτα εἰς ἃ κ. eodem utrumqe recidit, *non es contentus ἡγεμονικῷ tuo ea faciente ad qæ natum est.* Lectio- nem hanc firmat, qod l. 8. §. 45. habetur ἀρκούμενον οἷ ἔχοι, καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. *Contentum, si pro conditionis sua officio habere se, agereqe possit.*

Ἄλλα ἄλις] Locus defectus; forsan & depravatus. Hoc D. Bootius suspicatur, legitqe ἀλλ' ἀλλοῖα. inde multas tibi facetiis molestias, qia non acqiescis mentis tuæ operatione ea ad qæ nata est, *sed alterna melientis.* meam addo conjecturam, fuisse ἄλλα ἄλις ἔσω. *Verum sufficiat*, qod hactenus hac in par- te tibi ipsi injurius fueris. qemadmodum *infrà* §. 37. ἄλις τῦ ἀθλίου βίου. *Jam satis est vitæ calamitosæ.* vel etiam ἄλλα ἄλις, *sed hæc satis.* Putat tamen Salmasius cum seqentibus jungen- da ista, & scribendum, ἀλλ' ὅταν ἄλλος ψέγῃ σε &c. & ex- pungendum illud ἄλις.

§. 27. Ἡ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν] legendum forsan ἐκφω- νήσῃ, ut priùs ψέγῃ ἢ μισῇ dixerat. alioqi erit transitio dura satis a numero ad numerum. vel qid si τοιαῦτά τινες ἐκφωνῶ- σιν, legerimus?

Δίελθε] ut *suprà* §. 18.

Οὐ δεῖ σε ταράσσεσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ] Vide *ad* l. 3. §. 4. & l. 8. §. 53. Evphrates apud Epictetum l. 4. c. 8. Τί κακὸν, ἐν οἷς μὲν ἐποίει ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσο- φον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μή; βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξει χρώμαι, πῶς ἐκκλίσει, πῶς τηρῶ τὰς σχίσεις τὰς φυσικὰς, ἢ ἐπιθετικὰς, ὡς ἀσυγχύτως, ὡς ἀπαραποδίστως, ἐκεῖθέν με κρῖνε, εἰ δύνασαι. εἰ δ' ὕτω κωφὸς εἶ καὶ τυφλὸς,] ἵνα μηδὲ τὸν Ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν Χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τῇ κεφαλῇ περικείμενον, τί κακὸν ὑφ' ὅτου ἠλιθίᾳ κρίτῃ ἀγνοεῖσθαι; *Qid mali fuit in eo, si philosophus è factis cognoscebar, non autem ex insignibus? Vide qomodo edam, qo- modo bibam, qomodo dormiam, qomodo tolerem, qomodo ab- stineam, qomodo res geram, qomodo appetitione utar, qomodo aversatione, qomodo affectiones naturales & adqisitas tueat, ut absqe perturbatione atqe impedimentis vivam. Inde me ju- dica si potes. Si autem ita surdus & cacus es, ut ne Vulca- num qidem præclarum fabrum judices, nisi pileolum capiti ejus impositum videas; qid mali est à judice adeò stolido non cognosci?* vide & *ad* l. 5. §. 32. Cicero *de finib.* l. 2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* vide l. 6. §. 20.

Εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ] vide *ad* l. 6. §. 47. & l. 7. §. 22.

Φύσει γὰρ φίλοι] vide l. 11. §. 9. Epictetus l. 3. c. 24. Πάν- τα φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν θεῶν, εἶτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων. *Omnia esse amicorum plena, pri- mum deorum immortalium, deinde hominum, etiam qos natu- ra inter sese conciliavit.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὴ] vide *suprà* §. 11

Δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν] vide *ad* l. 1. §. 17. prope finem. Hermogenes apud Xenophontem in *sympos. pag.* 887. E. Τοῦτοι τοίνυν οἱ πάνυ μὲν εἰδότες, πάνυ δὲ δυνάμενοι θεοί, ὥστε μοι φίλοι εἶσιν, ὅτι διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαί μου, ὅπως λήθω αὐτοὺς ὅτε νυκτός, ὅτ' ἡμέρας, ὅτ' ὄντι ἂν ἐρημίαν, ὅτ' ὄντι ἂν μέλλω πράττειν. διὰ δὲ τὸ προειδέναι, καὶ ὅ, τι ἐξ ἑκάστου ἀκούσεσθαι, σημαίνουσί μοι, πέμποντες ἀγγέλους, φήμας καὶ ἐνύπνια, καὶ οἰωνούς, ἅττι δεῖ, καὶ ἃ καὶ χρὴ ποιεῖν. οἷς ἐγὼ, ὅταν μὲν πείθωμαι, εὐδίκως μοι μεταμέλει. ἤδη δέ ποτε καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθην. *His ergo dii, qi omnia norunt, & omnia possunt, tam mihi sunt amici: ut, qia sum ipsis cura, nunqam mea res eos fugiant, neqe noctu, neqe interdiu, neqe qò per- gam, neqe qid suscepturus sim. qia prospiciunt, qinam cujusqe rei futurus sit eventus: missis nuntiis, ominibus, somniis, au- guriis, qid faciendum, qid omittendum sit mihi significant. Eis qum obtempero, non illius unqam me pœnitet: & qia morem aliqando non gessi, pœnas dedi.* Ammianus l. 21. *Amat enim benignitas numinis, seu qòd merentur homines, seu qòd tangi- tur eorum affectione, his qoqe artibus prodere qa impendent.*

Πρὸς ταῦτα μέν τοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] Cum se- qentibus ista conjungit Xylander, dum sic vertit. *Hæc qidem, de qibus ii certant, circulus sunt rerum mundanarum.* Videtur autem περὶ ὧν legisse, vel etiam ὑπὲρ ὧν. qomodo in argu- mento havd dispari Dio Prusæus *Orat.* 30. *pag.* 307. ubi vitam humanam symposio contulerat, in hoc ait convivio, Ἑτέρους μὲν πεπλεύκοτι, τοὺς δὲ ἀσταγάλοις παίζειν. εἶναι δὲ τοὺς πεπλεύ- κοτας καὶ ἀσταγάλους, οὐχ οἵους ἡμεῖς οἰόμεθα εἶναι, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρυσοῦς, τοὺς δὲ ἀργυροῦς, ἃ δὴ νόμισμα καλοῦμεν ἡμεῖς, ὑπὲρ ὧ διαφέρεσθαι καὶ ζητεῖν ἕκαστον πλουτεῖν. *Alios autem tesse- ris, alios talis ludere. Esse autem tesseras talosqe, non qales nos nominamus, sed hos qidem aureos, illos verò argenteos, qam nos monetam appellamus, pro qa dissident, conaturqe qis plus habere.* Qanqam & περί τι διαφέρεσθαι dicitur. Cle- mens *Strom.* l. 4. *pag.* 481. C. Διαφέρονται γὰρ ἡμῖν περὶ τὰς ἀρχάς. *Dissident enim à nobis in principiis.* Verùm ibi διαφέ- ρεσθαι est *dissentire*, & *dissidere* potiùs, qàm *litigare* avt *con- tendere*: qod istic locum non habet. neqe enim de rebus istis secum invicem tantopere contenderent, nisi de iisdem gemina sentirent: qin & par mendum habuimus l. 4. §. 43. ἃ συμπα- ρόντων, pro ὧν. Porro posset & Xylandri versio hactenus de- fendi, si τὸ πρὸς hic ἀντὶ τῦ διὰ sumatur. qomodo Thucy- dides aliqoties usurpásse deprehenditur. l. 1. πρὸς ταῦτα, *propterea.* &, μή τι πρὸς τὰ παρόντα νεωτερίσωσιν, *nè qid novi propter præsentem rerum statum molirentur.* & l. 8. πρὸς γὰρ τὰς τῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ἐπώκλεινε αὐτὸν, *ob Pedaritæ epis- tolas suspectum illum habebant.* Cæterùm nè sic qidem cum tex- tu versioni convenerit. qid enim fiet priori πρός? nam germi- num exhibet lectio vulgata. Revera ab interpunctione labo- rantem secutus est codicem Xylander. indè factum, ut & con- jungenda divulserit, & dirimenda commiserit. Ad antegressa siqidem pertinent ista, & cum eis planè cohærent; αὐτοῖς βοη- θοῦσι — πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ, &c. *opem illis dii ferunt — ad illa utiqe ad qæ*; &c. idem enim est istic πρὸς ταῦτα βοηθεῖν. qod *infrà* §. 38. εἰς ταῦτα συλλαμβάνειν. & *suprà* §. 11. εἰς ἕνια συνεργεῖν, *in qibusdam opem suam porrigere*, qalia ibi commemorat, de qibus & istic. Seqentia novam ordiuntur pe- riochen. qod & Merico visum.

Πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] *qæ ab eis* (Deis nempe) *tanqam momenti alicujus sint, expetunt.* Mericus Casaubonus. verùm significationis hujus, verbi τῦ διαφέρεσθαι exemplum reqiro: nec occurrit. Malim itaqe *ad qæ* (consequenda scilicet) *illi*, avt

§. 28. Eadem planè ſunt mundana omnia, | §. 28. * Ταὐτά ἐϛι τὰ ϗ κόσμυ ἐγκύκλια, * τὰ αὐτὰ ἄνω Mer.Sup. §. 14.

a *L.4.§.32.*

ANNOTATIONES.

avt ſimpliciter *feruntur*; (qomodo *l.* 5. §. 1. de eiſdem dixit, πρὸϛ ἃ φέρονται, *ad qa tam enixè feruntur*,) avt, ſi præpoſitio iſtic emphaſin aliqam habere cenſebitur; *tanqam in ſalo jactati temerè feruntur*; qomodo Lucas *Act.* c. 27. *v.* 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *cùm in Adria huc illuc jactaremur*) vel etiam, *cùm animi ſolicitudine anxiâ & diſtractione feruntur*, & qaſi *differuntur*: ſicut Plavtus, *amore differri*, dixit *Milit.* 4. 4. idémqe, *cupidine differri*, *Pœnul.* 1. 1. hâc enim mente uſurpatum Marco τὸ διαφέρεσθαι deprehendas; cùm in loco huic gemino *infrà* §. 40. tum & *l.* 11. §. 19. unde & διαφορὰ eidem, *l.* 6. §. 41.

§. 28. Ταὐτὰ ἐϛι] Lege Τ' αὐτὰ, vel Τὰ αὐτὰ, *Eadem ſunt.* ſicut *l.* 2. §. 14. & *l.* 6. §. 46. Par mendum notavimus & ſuſtulimus, *ſupra* §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 7.

Τὰ τῦ κόσμυ ἐγκύκλια] *qa ſurſum deorſum rotantur, & in orbem qendam eunt redeúntqe, mundana iſta. Circulos mundanos* dixit Arnobius *l.* 2. Vide *ad l.* 2. §. 14. Ἀτακτυκλήμενα. Qanqam aliâ etiam ratione iſtic, qàm qâ illic, ἄνω κάτω κυκλεῖσθαι mundana iſta dici videntur: qia dominos nimirum permutare ſolent, & ab iſtis ad illos per vices qaſdam, ſed incertas eas, tranſire; unde fit, ut homines qoqe ipſi eiſdem nunc accedentibus, nunc & recedentibus denuo, qaſi rotæ cuidam verſatili alligati modò in ſublime attollantur, modò ad infima rurſus devolvantur. Adagii inſtar celebratur illud, Τροχὸϛ τὰ ἀνθρώπινα. ὕγων ἐνμετάβολα. Apoſtolius *Proverb.* 1863. Phocylides.

Κοινὰ πάϑη πάντων, ὁ βίος τροχὸς, ἄστατος ὅλβος.
Fors eadem omni; vita rota; inſtabilis ſtatus omnis.

Cyro Croeſus apud Herodotum *l.* 1. citante itidem Stobæo *tom.* 2. *tit.* 102. Ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐϛὶ πραγμάτων. περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. *Eſt veluti circulus qidam rerum humanarum, qi ſuâ ratione non permittit eoſdem ſemper agere fortunatè.* Et priſcus neſcio qis apud Plutarchum ad Apollonium *pag.* 103. *E.*

Τροχῷ περισίχοντος ἄλλοθ' ἑτέρα.
Ἄψις ὕπερθε γίγνετ', ἄλλοθ' ἑτέρα.
Vertente rotâ pars altera orbita
Superior, inferior altera ſubinde fit.

Qò facit, qod Seſoſtri Ægyptio, è regibus ſubactis, qos jumentorum loco currum ſibi trahere qandoqe cogebat, qidam regeſſiſſe fertur, rotam cur tam crebrò reſpiceret, à tyranno requiſitus, Ἐκπλήττομαι ὀφῶν ἀσάτως φερόμενον τὸν τροχὸν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κυλιόμενον. καὶ ποτὲ μὲν ταπεινὸν τὰ ὑψηλὰ, ἄνυδις δὲ τὰ ταπεινὰ ὑψοῦντα. *Cum ſtupore admiror rotam, qum eam inſtabili modo ferri, atqe aliàs aliter volvi, & nunc qidem ſublimia demittentem, rurſus autem demiſſa ſublimantem conſpicio.* Hiſtoriam eam Chagani Abarum regi Priſcum Romanum recitâſſe tradit Nicephorus *Calliſti l.* 18. c. 29. eâqe relatione Chaganis ferociam mitigatam; prout & reſponſione ipſâ primitus Seſoſtrem inductum, nè reges deinceps jungeret. Imaginis ejuſdem conſideratione, Regis Franci, cujus in poteſtate tunc fuerat, delinivit animum Agarenorum Imperator. qm enim per biennium integrum ridere nunqam fuiſſet conſpectus, in riſum erupiſſe tandem alijando accepto, accerſiri hominem rex juſſit. qi riſus cavſam ſciſcitanti, his verbis reſpondit; utì Zonaras ea retulit *Annal. tom.* 3. in *Baſilii* hiſtoria: Τροχὸϛ ἀμάξης ἑώρων, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἦρτο μετέωρον. εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κατῆκτο πρὸϛ γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετέβαινε. ἔτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι, ἐξεγέλασα. λογισάμενοϛ, ὡϛ οὐκ ἀδύνατον, ἔτω διατεθῆναι καὶ τὸ καθ' ἑμαυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθην εἰϛ ταπεινότητα, ἔτως ἄνθις ἴσως ἐκ χθαμαλότηϛοϛ εἰϛ ὕψος ἐπαρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάρσιοϛ. *Rotas currus vidi, qarum qm altera terra incumberet, altera ſurſum tolleretur: mox ea qa ſublimis fuerat depreſſa: qa humilis, in altum elata eſt. Unde conjecturâ captâ, res humanas etiam eodem modo moveri & transferri, in riſum erupi: poſſe fieri cogitans, ut & mearum rerum idem ſtatus eſſet: at me, qemadmodum è ſublimi ſum humi depreſſus, ſic ex humili loco in altam elatum, ſublimem fore.* Apud Sophoclem Menelaus, lavdante in *Demetrii vita* Plutarcho:

Ἀλλ' ἡμὰϛ ἀεὶ πότμος ἐν κυκλῳ θεῦ
Τροχῷ κυκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.
Ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις ἐυφρόναις δύο
Στῆναι δύναιτ' ἂν οὐ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
Ἀλλ' ἐξ ἀδήλυ πρῶτον ἔρχεται νέα.
Πρόσωπα καλλύνυσα καὶ πληρυμένη.
Χ' ὥταν πρὸ αὐτῆϛ ἐυγενεσάτη φανῇ,
Πάλιν διαῤῥεῖ, κἀπὶ μηδὲν ἔρχεται.
At mea jugi fortuna volvitur Dei
Rotâ, biformiſqe ſuam retexit indolem,
Luna ſicut vultus, duas qa non poteſt
Noctes in una permanere imagine:
Oritur ſed hæc ex nubila primum novis
Inſcripta cornibus, genas comens ſimul
Fit avctior. Verùm orbe pleno qum nitet
Inter micantes ſtellulas formoſior,
Rurſus ſeneſcit, & latens exſtinguitur.

A Lunæ confert, mutabilitatis nomine, ſublunaria iſtâ omnia, qomodo & Joannes in *Apocal.* c. 12. *v.* 1. Gregorius Nazianzenus *ad ſuos ob Præſidis offenſionem dejectos.* Κύκλος τις ἐϛὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. περιχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως, καὶ μεταχωρεῖ, καὶ ἀντικαθίϛαται. ὡϛ ἄνεμοις εἶναι μᾶλλον πιϛεύειν, καὶ γραμμαῖϛ ταῖϛ καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώποις ἐνημερίᾳ. *Res humanæ velut orbe qodam volvuntur. Omnia enim facilè in orbem feruntur, atqe in diverſum migrant, ſibiqe invicem adverſantur: ut ventis tutius, avt literis in aqa ſcriptis fides haberi poſſe videatur, qàm hominum felicitati.* Et *ad Sophron. Ep.* 18. Ὁρᾷϛ οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθύντων, καὶ ἀπαθύντων, καὶ ὅτι τῷ ἐν πράξει ἑϛῶτος ἡμῖν, ὅτι τῷ δυϛυχεῖν, ἀλλὰ τάχιϛα μεταπιπτόντος. ὡϛ ἄνεμοις, &c. *Vides qales res noſtræ ſint, & qomodo res humanæ velut in orbem volvantur, ac nunc floreant, nunc marceſcant, eámqe rationem habeant, ut nec felicitas, nec infelicitas fixa ſtabiliſqe permaneat; verùm celerrimè utraqe commutetur ac delabatur: adeo ut ventis,* &c. ut *ſupra.* & in *Orat. pro pauper.* Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ἀμαλὸν, οὐδὲ ἀυτάρκεϛ, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἑϛάμενον. ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλων ἐπὶ μιᾶϛ ἡμέρας πολλάκιϛ, ἐϛὶ δ' ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάϛ. *Nihil eſt in rebus humanis firmum, & aqabile, ac diuturnum, atqe eodem ſtatu conſtans: verùm rerum noſtrarum velut orbis qidam volvitur, aliàs alio tempore, ſæpe etiam uno eodémqe die, atqe etiam interdum eádem horâ mutationes ferens.* & qæ ſequntur. & mox: τὰ μὲν γὰρ ἐϛὶ πάντα ῥευϛὰ, καὶ πρόσκαιρα, καὶ ὥσπερ ἐν παιδιᾷ ψήφων, ἄλλοτε οἷϛ ἄλλαϛ μεταῤῥιπτούμενα καὶ μετατιθέμενα. *Cætera enim omnia fluxa & fragilia ſunt, ac velut in calculorum ludo alias ad alios jactantur & transferuntur.* Agapetus *pareneſ.* §. 11. Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως φέρων ἀυτὰ καὶ περιφέρων. *Circulus qidam humanarum rerum circumvolvitur, qi modo ſic, modo aliter fert ipſas & circumfert.* Diodorus Siculus *Hiſtor. l.* 18. Ὁ γὰρ κοινὸϛ βίος, ὥσπερ ὑπὸ θεῶν τινος εἰακιζόμενος, ἐναλλαξὶ ἀγαθοῖϛ τε καὶ κακοῖϛ τε κυκλεῖται πάντα τὸν αἰῶνα. *Communiter vita, qaſi à deorum aliqo gubernata, bonis & malis ordine inverſo omne ævum agitur.* Trahit horſum Clemens *Strom. l.* 5. ex Dionyſii Thracis Grammatici in *libro* qo *trochiſcorum* ſive *rotularum myſticarum ſignificationem* explicat - τόν τε τροχὸν, τὸν περιφόμενον ἐν τοῖϛ θεῶν τεμένεϛι, καὶ τῶν θαλλῶν τῶν διδομένων τοῖϛ περικυνοῦϛιν. *Rotam qa vertitur in deorum templis, & ramos, qi adorantur iis, qi adorant*, allatis in eam mentem Orphei verſibus illis:

Θαλλῶν δ' ὅσσα βροτοῖσιν ἐπὶ χθονὸϛ ἔργα μέμηλεν,
Οὐδὲν ἔχει μίαν αἶσαν ἐπὶ φρεσὶν, ἀλλὰ κυκλεῖται
Πάντα πέριξ. σῆναι δὲ καθ' ἓν μέροϛ οὐ θέμιϛ ἐϛίν.
Ἀλλ' ἔχει, ὡϛ ἤρξαντο, θρόνυ μέροϛ ἴσον ἅπαϛος.
Ramorum aſt qeis ſunt hominum terreſtria cura,
Non uno ſtant fata loco in mente, omnia circum
Volvuntur, nec fas unâ eſt conſiſtere parte,
Sed qam cæperunt curſus partem omnia ſervant.

Hinc & celebris ille *fortuna rotâ*, de qa Cicero (qanqam à Fabio, an Tacito, in *dialogo de cauſſ. corrupt. eloqent.* eo nomine notatus) *Orat. in Piſon. Ne tum qidem, cùm illum ſuum ſaltatorium verſaret orbem, fortunæ rotam pertimeſcebat.* Sed & alii non pavci. Seneca *Hippolyt.* 4. 2.

Qanti caſus humana rotant?

Et Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 5.

Verſatur celeri ſors levis orbe rota.

Plavtus item (ſi Dionyſio Lambino, & Jano Gvilelmo *veriſimil. l.* 2. c. 17. credimus) in *Trucul.* 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim; ſtultus eſt qi id admiretur.

Boëthius *conſol. l.* 2. c. 1, & 2. *Hunc continuum ludum ludimus; rotam volubili orbe verſamus; infima ſummis, ſumma infimis mutare gavdemus. Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris.* Ammianus *Hiſt. l.* 26. *Qvis beatus verſâ rotâ fortuna ante veſperam poteſt eſſe miſerrimus.* Vide *ad l.* 4. §. 42. ἐφήμερα. Qod avtem illi rotam, Seneca etiam, avdacius pavlò, *petavrum* nuncupavit. Sic enim ille *Epiſt.* 98. *Oblitus hujuſce petavri, qo humana jactantur; ſibi uni fortunatorum conſtantiam ſpondet* (unuſqiſqe.) & Plutarchus in *frag. de vitioſorum miſeria p.* 498. *C.* Περιειχθεὶϛ καὶ σκοτοδινιάσας πρὸϛ τὸν τῆϛ τύχηϛ πλάνητα. *Circumagitatus, & obortâ ad ludum fortunæ vertigine.* vide *l.* 8. §. 5. Mericus avtem noſter ἐγκύκλια iſtic *ordinaria* vertit. havd incommodè prorſus, ſiqidem ἐγκύκλια dicuntur *vulgaria, communia, obvia qaqe.* Heſychius. Ἐγκύκλιον, τὸ παϛαχῦ κυκλῦν. Et, Ἐγκύκλια, καὶ ἐγκυκλήμενα τῷ βίῳ καὶ συνήθη. Nec malè igitur Cœlius Secundus *Thеſ. Ordinarius*, ἐγκύκλιοϛ, *qi in orbem redit*; *vulgaris.* Ita Ariſtoteles *Polit. l.* 2. *cap.* 5. διακονίαϛ ἐγκυκλίουϛ dixit, *operas obvias & vulgares qaſvis.* Ἔτι δὲ τῶν διεφθόντων τύτοις μάλιϛα πρόσκρόμεθα, οἷϛ πλῆϛα προσχρώμεθα πρὸϛ τὰϛ διακονίαϛ, τὰϛ ἐγκυκλίουϛ. *Nos qoqe miniſtris illis plurimum tribuimus, qibus maximè utimur ad ordinarias & vulgares operas.* qæ & ἐγκύκλια διακονήματα, *ibidem l.* 1. c. 4. λαμβάνων τις μισθὸν, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺϛ παῖδαϛ. *Qidam mercede pueros docebat vulgares operas.* & unicâ voce ἐγκυκλήματα, *Oeconom. l.* 2. c. 1. ſed & ἐγκύκλια ſimpliciter,

a L.2.§.14. ἄνω κάτω, b ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. καὶ c ἤ τι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ ὅλη διάνοια. ὅπερ εἰ ἔστιν, ἀκο-
b L.7.§.1. d δίκαιον d τὸ σκείνης ὁρμητόν. ἡ * ἅπαξ ὥρμησε, τὰ
c Inf.§.35. λοιπὰ καθ' εἱμαρμένην. καὶ * τί ἐν τινι. τρόπον
d L.6.§.36. γάρ τινα * ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ. τὸ ὂν ὅλον, e εἴ τις
* ἤ Sal. f. ἢ ἐν τινι τρ. τ. Boot. τί ἐν τινι Sal. V. N. * ἄτομα Sal. f. ἢ ἀτ [καὶ] ἀμ.
θεὸς, εὖ ἔχει πάντα. εἴτε τὸ εἰκῇ, f μὴ καί σὺ εἰκῇ. g ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. ἔπειτα καὶ
h αὐτὴ μεταβαλεῖ. κἀκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ. καὶ πάλιν σκεῖνα εἰς ἄπειρον. i τὰς γὰρ ἐπιθυμήσεις
e L.2.§.11. f L.6.§.44. l.12.§.20. g L.6.§.59. h L.2.§.17. i L.7.§.34. k Inf.§.29. 32,33. l L.2.§.17. & l.7.§.19.
τ μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνθυμούμενός τις, καὶ k τὸ πέρας, πάντως θνῃξ καταφρονήσει.

§.29. l Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία. πάντα φέρει. ὡς

surſum deorſum, à ſeculo ad ſeculum, in orbem redeuntia. mens avtem univerſi vel ad ſingula qæqe ſe promovet. quod ſi fuerit, ad quod illa ſe promoverit, tu excipe. vel ſemel operi ſe admovit; reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam à primis illis ità profluunt, ut ſerie qâdam continuâ unum qiddam conſtituant. vel atomi & corpora indiviſibilia pro rerum principiis habenda erunt. deniqe; ſi qis Deus eſt, omnia bene ſe habent. ſive temerè ferantur, tu nè temerè feraris, mox futurum eſt ut tellus nos omnes condat: deinde & ipſa in alia mutabitur: & iſta in infinitum mutabuntur: & iſta rurſus in infinitum. ſiqidem qi mutationes & alterationes fluctuum inſtar ſibi invicem ſupervenientes, & viciſſitudinum harum celeritatem conſideraverit, næ ille mortale qicqid eſt deſpectui habebit.

§. 29. Torrentis eſt inſtar rerum natura; omnia ſecum abripit. qàm vi-

ANNOTATIONES.

pliciter, *Polit. l. 2. c. 9.* ubi pronunciat, τὴν θρασύτητα πρὸς ὀλίγον τῶν ἐγκυκλίων χρήσιμον εἶναι, ἀλλ' εἰκῆ πρὸς τὸν πόλεμον. *Inſolentiam ad nullam operarum vulgarium utilem eſſe, niſi forte ad bellum.* Unde & ἐγκύκλιοι dicuntur Iſocrati *de pace*, οἱ τυχόντες ἤτοι ἐπιτυχόντες ἄνθρωποι, *plebeji qivis.* Πλὴν ἐνίων τῶν τῶν ἐγκυκλίων παῖδας ποιεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. *Niſi qod hæc ita in orbem redibant, ut qotannis publica ſepultura fierent.* &, Ἐκκυκλεῖν τὸ μυστήριον, *myſterium divulgare & in profanorum aures ſive notitiam efferre.* Clemens *Strom. lib. 7.* ὃ γὰρ ἐκκυκλεῖν χρὴ τὸ μυστήριον. qod ἐξορχεῖσθαι freqentiùs dicitur. nec eſt vero vero abſimile Marcum eo magis hoc vocabulo uſum, qò rerum iſtarum, qas tanti faciunt miſeri mortales, non ſolum τὸ σύνηθες καὶ τὸ γνώριμον, *conſvetum & notum*, ut alibi loqitur, ſed & τὸ ἐντελὲς ſubindicaret. vide *l. 4. §. 38, 42.*

Ἄνω κάτω] Ità Plato *Phileb. p. 390. F.* Ἀεὶ γὰρ ἅπαντα ἄνω τι καὶ κάτω ῥεῖ. *Cuncta qippe ſurſum deorſumve ſemper fluunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperibus*; Παίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁρμωμένοις, ἄλλοι' ἄλλως μεταβαλλομένους καὶ μεταβάλλοντας, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένους τε, καὶ περιτρεπομένους. *Ut nos in iis, qa in adſvectum cadunt, atqe alias aliter mutantur & mutant, ac ſurſum deorſumqe feruntur & invertuntur, eludamur.* & Philo in *vit. Moſis lib. 1. p. 607. C.* Τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον οὐδέν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια περιδινούσης. *Nihil enim fortunâ mutabilius, ſuſqe deqe verſante rerum humanarum aleam.* Indè qæſitus Diogeni jocus, qi cùm ἐπὶ πρόσωπον deverſâ facie, ſepeliri ſe mandaſſet, apud Laertium *l. 6. c. 32.* cavſſam qærentibus, reſpondit, ὅτι μετ' ὀλίγον μέλλει τὰ κάτω ἀναῤῥιφεῖσθαι, qia *paulo poſt futurum eſt, ut qa deorſum ſita ſunt, ſurſum vertantur.* qo loco malim ἄνω ῥιφεῖσθαι legere. qomodo & Cambyſes minatus eſt, Αἰγύπτῳ τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσειν. τὰ δὲ κάτω, ἄνω. *Ægypti ſumma reddam ima, & ima ſumma.* Herodotus *l. 3. p. 183.* Qanqam potuit & alluſiſſe Marcus ad Heracliti illud apud Laertium *l. 9. c. 8.* qo τὴν μεταβολὴν dixit eſſe ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſupra infraqe ducentem.* Habes *ad l. 4. §. 40.* indè Tertullianus *adv. Marc. l. 2. cap. 28.* *Qod enim ait Heraclitus ille tenebroſus, eadem via ſurſum & deorſum:* vide *l. 6. §. 44.*

Ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα] qod Hebræi dicere ſolent, מעולם עד־עולם *à ſeculo in ſeculum. Pſal. 90. v. 2.* & *Pſal. 103. v. 17.* & עד־דר דר *in ſeculum & ſeculum Pſal. 90. v. 1.* & *Pſal. 100. v. 5.* id eſt, *per ſecula qaqe.* Tertullianus *de ſpectac. c. 25.* *Qale eſt, ex ore qo Amen in ſanctum protuleris, gladiatori teſtimonium reddere, εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος, alii omnino dicere niſi Deo & Chriſto?* doxologiæ formulas ſolennes reſpexit; ſimul alluſum & ad illud Commodo pugilem agenti acclamatum, referente *l. 72. p. 827. B.* Dione. Νικᾷς, νικήσεις ἀπ' αἰῶνος. *Vincis, vinces per ſecula.* qod & Rigaltius obſervavit. Vult itaqe rerum iſtarum ſemper & eſſe & fuiſſe ſortem & naturam eandem; ut mutationibus & viciſſitudinibus eſſent obnoxiæ, & vertigine perpetuâ ſurſum deorſum ferrentur; talémqe eſſe earum conditionem, ut, qòd de *Forte* ille cecinit, *Triſt. l. 5. El. 8.*

Sit tantùm conſtans in levitate ſua.

Gregorius Nazianzenus *ad cives ſuos in anguſt. conſtitut.* Οὐδὲν ἀκίνητον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, οὐ τὸ παρὸν, οὐ τὸ μέλλον, οὐ τὸ ἡμέτερον, οὐ τὸ ἀλλότριον, οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζον, οὐχ ὅ, τι ἂν εἴποι τις. καὶ τοῦτο ἴσον ἡ ἀνισότης ἔχει, τὴν πρὸ πάντα μεταβολήν. *Nihil motus eſt expers, nihil planum, nihil in finem uſqe ſibi ſimile, non præſens tempus, non futurum, non res noſtra, non aliena, non parvum, non majus, nec deniqe qidqid dicere qiſpiam poſſit. Atqe hoc unum æqale inæqalitas habet, nempe in omnibus rebus mutationem.*

Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ] vide *ad l. 6. §. 36.* & *l. 7. §. 75.* & *ſuprà §. 1.* Hinc avtem Lugdunenſis novam orditur, ſed abſurdiſſimè, ut aliàs ſæpe, periocham.

Ἡ ἅπαξ ὥρμησε] ἢ legendum. eſt enim alterum diſtributionis membrum.

Καὶ τί ἐν τινι. τρόπον γάρ τινα ἄτομοι ἢ ἀμερῆ] *& qid unum alicui. qodam enim modo atomi* Xylander. qi & locum, ut mendoſum, aſteriſco appoſito notavit. *cuncta indiviſè qodammodo & inſeparabiliter à ſe invicem pendent* Mericus Caſavbonus. qi qid legerit ex verſione ariolari non poſſum. D. Salmaſius καὶ τί ἐν τινι. *ſi ſemel*, inqit, *omnia ab æterno direxit*, τὰ λοιπὰ καθ' εἱμαρμένην, *reliqa ab illo ſemel conſtituto ordine pendent, & indiſſolubili ſerie invicem connexa ſunt, & ſemper aliqid in aliqo eſt. qia qod ſequitur ab eo qod præcedit generatur, & cauſſa priorſequentem producit; qia ſic Deus ab initio omnia ordinavit, ſic qodammodo atomi ſunt, non illi Democriti, & Epicuri, ſed alii: qia nimirum inſecabilis ille eſt atqe indiviſibilis ordo rerum ac concatenatio cauſſarum, in qa ſemper ſequens à priore dependet, ut divelli non poſſint nec ſeparari.* Mavult itaqe ἄτομα, qàm ἄτομοι. Adjicere liceat & conjecturam noſtram. τρόπον γάρ τινα ἀεὶ τί ἐν τινι, vel, καὶ ἓν τι τρόπον τινὰ γίνεται, ἢ ἄτομοι καὶ ἀμερῆ. *vel reliqa à primis illis pendent, atqe ex ſerie hac continua unum qid conſit, aut atomi atqe inſecabilia corpora pro rerum initiis ſubſtituenda erunt.* In hanc ſuſpicionem eò magis propendeo, qia diſtributio iſta Marco ſolens eſt. vide *infrà §. 37.* & *l. 4. §. 3.* ἤτοι πρόνοια ἢ ἄτομοι. & *l. 10. §. 6.* D. Bootius καί τι ἐν γίνεται, legit. *& unum qiddam fit, ſicut catena ſcilicet una conſtat ex annulis qamplurimis ſibi mvicem annexis.* ità de genere humano generationis vi virtuteqe perennante, Plato *de leg. l. 3.* τἀνθρώπου καὶ ἐν ὂν ἀεὶ γενέσεως.

Τρόπον γάρ τινα] ità *l. 6. §. 38.* Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται. *Qamqe ad ſe invicem connexionem habeant.*

Εἰ τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα] vide *ad l. 2. §. 11.*

Εἰ δὲ εἰκῇ μὴ σὺ εἰκῇ] vide *l. 6. §. 44.* atqi contrà planè Jocaſta in Sophoclis *Oedip. Reg.*

Τί δ' ἂν φροντοῖτ' ἄνθρωπος, ᾧ τὰ τῆς τύχης
Κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφής;
Εἰκῇ κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
Qid qiſqe curet, qando fortuna omnia
Verſat, nec ulla ſupera eſt providentia
Nota? optimum eſt ergò vivere ut caſus tulit.

Ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει] Ità *lib. 6. §. 59.* Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει. *Ævum omnia condet.* Heſiodus aliqoties.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κ' τοῦτο γένηται καὶ τὰ γαῖα κάλυψει.
Verùm poſtqam hoc genus terra abſcondit.

Hinc Nicoclis dictum, εὐτυχεῖς εἶναι τοὺς ἰατρούς, *felices eſſe medicos*, ὅτι τὰς μὲν ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τὰς δὲ ἀποτυχίας, ἡ γῆ καλύπτει. *qia felices qidem illorum ſucceſſus ſol aſpicit, infelices verò terra condit,* Antonius *collect. l. 2. c. 56.*

Τὰς ἐπιθυμήσεις] vide *ad l. 7. §. 34.* Flaccus *l. 2. Ep. 2.*

---- *perpetuus nulli datur uſus, & hæres*
Hæredem alterius, velut unda ſupervenit undam.

vide Naſonem *ad l. 6. §. 15.*

§. 29. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία, πάντα φέρει] vide *ad l. 2. §. 17.* & *l. 4. §. 43.* & *l. 5. §. 23.* & *l. 7. §. 19.* Pertinent avtem huc imagines illæ apud Homerum *Iliad. ε'. v. 87.*

---- ποταμῷ πλήθοντι ἐοικώς
Χειμάρρῳ, ὃς' ἄκρα ῥέων, ἐκίδνατο γεφύρας.
Τὸν δ' ἐλθὼν ἄρ τε γέφυραι ἐρυμνὰι ἰσχαανόωσιν,
Οὐδ' ἄρα ἔρκια ἴσχει ἰσχυρὰ ἀλωάων ἐριθηλίων,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὀλίγῳ ἐπιβρίσαντος Διὸς ὄμβρος.
Πολλὰ δ' ὀπ' αὐτῷ ἔργα καλὰ ῥηϊτὰ καλ' ἀνίζεται.
---- *fluvio inundanti ſimilis*
Torrenti, qi velociter fluens diſſipat pontes:
Qem neqe pontes muniti reprimunt,
Neqe ſepta retinent planitierum latè virentium,
Venientem repente, qando ingruerit Jovis imber:
Multáqe culta præclara juvenum diruta ſunt ab ipſo.

viles autem sunt & mucci pleni, etiam politici isti, &, ut ipsis videtur, philosophicè se gerentes homunculi?

ἃ ἐυτελῆ ὄ̓ν ἢ τὰ πολιτικὰ ταῦτα, καὶ, ὡς ὄιεται, φιλόσοφος * πεφυλακὰ ἀνθρώπια, * μυξῶν μεστά

a L. 2. §. 12. l. 4. §. 48.

* - φως Lug. Bat. An. * - ώπια

ANNOTATIONES.

Et *Il.* λ'. v. 492.

Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι
Χειμάρρους, καθ' ὅρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ.
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δὲ τε πίτυας
Ἐυφίρεται, πολλὴν δὲ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει.

Perinde autem ac inundans fluvius in campum descendit
Torrens de montibus, auctus Jovis imbre,
Multas verò quercus aridas, multásque piceas
In se rapit, magnámque copiam sordium in mare volvit.

Et Maro Æneid *l.* 2.

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exit, oppositáque evicit gurgite moles;
Fertur in arva furens cumulo; camposque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. —

& *l.* 12.

Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in æquora currunt
Quisque suum populatus iter. —

Τὰ πολιτικὰ ταῦτα, καὶ ὡς ὄιεται, φιλοσόφως πραχλικὰ] *Philosophicè agentes* Xylander. rectè. sicut *l.* 2. §. 10. φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος. Certè tam ratione caret, quòd istic φιλοσόφως, quàm quòd illic φιλόσοφος, legi postulat Annotator Lugdunensis. nec Xylandrum tamen probo, quòd ista à se invicem divellit, quæ conjungenda potiùs fuerant, cùm de eisdem efferantur: probo, quòd ex commate prægresso τὸ ὡς ἐκ τῦ κοινῦ repetat, ut plenius expressum sic legatur, καὶ, ὡς ὄιεται, φιλοσόφως πραχτικὰ ἀνθρώπια, ὡς μυξῶν μεστά. *Sophistas* scilicet Marcus hic perstringere videtur, de qibus Julianus Imperator *Ep.* 42. Βούλεται γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, οὐ λέξεων μόνον, ἠθῶν δὲ εἶναι διδάσκαλοι. καὶ τὸ καλὰ σοφᾶς εἶναι φασι τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. εἰ μὲν οὖν ἀληθὲς ἢ μὴ, τῦτο ἀφείσθω νῦν. *Non solum verborum, sed etiam morum magistros se esse volunt, & ad se philosophiam de administrandis rebuspublicis pertinere contendunt. Hoc verum sit, necne in præsentia omitto.* vel (quòd magis reor) *politicos* illos, qi sapientiæ nomine lavdari solent, qosque ideo à *Sophistis* distingvi vult Dio Prusæus *de regn. Orat.* 4. *pag.* 81. Ξεναγοὶ γὰρ καὶ σοφισαὶ καὶ δημαγωγοί. λέγω δὲ διαχρίνων σεαυτῦ τε καὶ σοφισὰς, καὶ πολιτικοὺς ἄνδρας, ἀπὸ τῶν εἰρημένων. *Hospitum enim seductores sunt & rhetores & sophistæ. Hoc autem dico distinguens duces exercituum, sapientesque & politicos viros à jam dictis.* locum eò magis, qò expurgem, adduxi. qis enim non videt, (nec vidit interpres tamen) vocabulum σοφισὰς istinc furcillandum? qomodo enim *Sophistas* à *Sophistis* discreverit? vel hos certè qos Prodicus, referente in *Eythydemo p.* 212. *C.* Platone, μεθόρια φιλοτόφυ τε ἀνδρὸς καὶ πολιτικῦ, *viri philosophici ac politici conterminos.* dixerat. Οἱονεὶ δ' εἶναι, Inqit ille, πάντων σοφώτατοι ἀνθρώπων. πρὸς δὲ τῷ εἶναι, καὶ δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς. *Putant se omnium hominum sapientissimos esse, atque ità à plerisque etiam existimari.* ideo autem & Philosophos & Sophistas etiam infensos habebant, quòd utrumque genus hoc, si in existimatione foret, luminibus suis obfecturum videretur. istis verò in ordinem redactis, ἀναμφισβήτως ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν ὅιτερθεν σοφίας πέρι. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σοφᾶς σοφωτάτους, &c. *Sine controversia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namque se revera sapientissimos,* &c. habes μύξων de qa Marcus. Et mox. Σοφοὶ δὲ ἡγῦνται εἶναι, πάνυ εἰκότως. μετρίως μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μετρίως δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ εἰκότος λόγυ. μετέχειν γὰρ ἀμφοτέρων ὅσον ἔδει, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων καὶ ἀγώνων καρπῦσθαι τὴν σοφίαν. *Quod verò sapientes sint, ex eo consentaneum videri volunt, quod satis habeant philosophiæ, satis etiam civilis peritiæ, & quantum oportet sint utriusque participes, & extra turbulentos civilium negotiorum tumultus positi sapientiæ fructibus jucundè fruantur.* Itaque illud ὡς ὄιεται, ut videtur, duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur*, alioqe volunt opinari, vel etiam, *ut aliis* havd paucis, falsò tamen, videtur. Neqe enim revera *Philosophos vivunt*; sed *Philosophos agunt*: hoc est philosophos simulant, & simiarum more imitantur, cùm nihil sint minùs. Ideo Plato in *Sophist.* τὸν σοφιστὴν definivit: μιμητὴν τῦ σοφῦ. qasi *philosophi* sive *sapientis simiam* dixisset. qomodo Regulus ille *omnium bipedum* ipse *nequissimus*, Rusticum, hominem verè integerrimum, malitiosè infectatus, *Stoicorum simiam* appellavit. Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. sed & Lucianus istiusmodi homines vocat πιθήκους, ἀπ' ἄκρυ χείλους φιλοσοφῦντας, καὶ ἕτερον μὲν ἐν φρενὶ κεύθοντας, ἄλλο δὲ λέγοντας. *simias, extremis labiis philosophantes, & aliud quidem mente occultantes, aliud verò dicentes,* qos eosdem & Gregorius Nyssenus *Orat. de profess. Christ. pag.* 701. *C.* πιθηκώδεις ψυχὰς, *simiarum similes animos*, appellat, οἱ διὰ μιμήσεως ἐσχηματισμένης τὸν Χρισιανισμὸν ὑποκρινόμενοι, *qi per fictam imitationem Christianismum simulant. μόρφωσιν* ἔχοντες εὐσεβείας. τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνῦμενοι. *Habentes formam pietatis, sed qi vim ejus abnegarunt.* uti Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5. vide *ad l.* 10. §. 8. Tales D. Christus in Pharisæis ὑποκρισὰς etiam nuncupavit Matth. *c.* 6. *v.* 2. & *c.* 23. *v.* 23, 25. id est, *histriones, scenicos.* Basilius Cæsar. *Orat.* 1. A *p.* 322. *B.* Ὑποκρισὴς, ὁ ἐν θεάτρῳ, ἀλλότριον πρόσωπον ὑπειλθών, δῦλος ὢν πολλάκις τὸ τῦ δεσπότυ, καὶ ἰδιώτης τὸ τῦ βασιλέως. *Histrio, qi in theatro personam sustinet alienam, sæpe heri, qum sit servus: aut regis, qum sit privatus.* & Isidorus Pelusiota *l.* 1. *Ep.* 427. Ἔι τις τοῖς μὲν πάθεσι ζᾷ, τῷ δὲ κῦτα νεκρώσαντος τὰ ὅπλα φορεῖ, ἔοικε τοῖς ἐν σκηνῇ ἀλλόφυλα παίζυσι σχήματα, οἷς ἐπαγγελῶσιν οἱ θεαταὶ ὡς ἀρνησίνους τῶν σχημάτων τὰ πράγματα. *Quod si qis cum vitiosis affectibus vivat, ejus tamen, qi eos extinxit, arma gestat, iis similis est, qi in scena habitus alienos per ludum gerunt: qos spectatores rident, ut qi res eas, qa specie ac gestu exprimuntur, minimè in* B *se agnoscant.* Qod & Lucianus in *Apolog. Tom.* 1. *pag.* 487. Οἱ τραγικοὶ ὑποκρισαὶ, ἐπὶ μὲν τῆς σκηνῆς, Ἀγαμέμνων ἔκτος ἐσῦ ἢ Κλέων, ἢ αὐτὸς Ἡρακλῆς εἶσιν. ἔξω Πῶλος, ἢ Ἀριστόδημος, ἀποθέμενοι τὰ πρόσωπεῖα, γίγνονται ὑπομίσθιοι τραγῳδῦντες, ἐκπίπτοντες, καὶ συριττόμενοι, ἐνίοτε δὲ μαστιγύμενοι, ὡς ἂν τῷ θεάτρῳ δοκῇ. *Tragœdiarum actores, qorum qisque in scena qidem est, vel Agamemnon, vel Creon, vel ipse Hercules: extra vero Polus, aut Aristodemus, depositis personis fiunt mercenarii tragœdiæ actores, qi excidunt, & exsibilantur, & qorum aliqi nonnunqam flagris caduntur, ut spectatoribus visum fuerit.* & Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 21. *p.* 254. *B.* rationem reddens nuncupationis Dominicæ; Ὁ μὲν ὑποκριτὴς μέχρι τῆς φαίνεσθαι λαμπρὸς, ἕως ἂν τὸ θέατρον κάθηται. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῆς παρὰ πᾶσιν. ἴστασι γὰρ οἱ πλείους τῶν φαινομένων, τίς ὢν τίνα ὑποκρίνεται. πλὴν ἀλλὰ τῷ θεάτρῳ λυθέντος, σαφέστερον ἅπασιν ἀνακαλύπτεται. *Tamdiu clarus apparet histrio, qamdiu assistit spectantium multitudo, imo nec tunc qidem coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, qis quis sit, qem esse se simulet. Verùm tamen theatro illo subitò dissoluto, qalis sit manifestissimè omnibus revelatur.* qod Seneca *Ep.* 76. *Hi, qibus sceptrum & chlamydem in scena fabulæ assignant, cùm præsente populo elati incesserunt, & cothurnati, simul exierunt, excalceantur, & ad staturam suam redeunt.* D Dio Prusæus qi & Chrysostomus *Orat.* 38. *pag.* 480. Ἐν ταῖς θείαις τίς ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος ἢ θεός; καί τοι ταῦτα πάντα καλῦνται, καὶ οὐκ ὀνόματα μόνον ἔχυσι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ στολάς. καὶ κελεύυσι πολλὰ, ὡς ἐκεῖνοι. τῷ δὲ ποιήματος συντελεσθέντι, ἁπάντα τὸ μηδὲν ὄντες. *In spectaculis num qis illis vobis verè videtur esse rex, aut tyrannus, aut Deus? Atqi ita vocantur: & non nomina tantum deorum habent, sed etiam personas, & vestes, multáque præcipiunt, ut illi: acti autem fabulâ, abeunt nihilqe sunt.* Histriones igitur reges agunt, cùm nihil in se regium habeant; at Sophistæ etiam βασιλεύειν διδάσκειν, alios *artem regendi edocturos* se profitentur, (qemadmodum & Protagoras Platonicus *p.* 222. *F. politicam, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη τις καὶ πράττειν,* E *καὶ λέγειν, qa civitatis negotia qis optimè transigit & agendo & dicendo,*) οἱ οὐχ ὅπως βασιλεύειν, ἀλλ' οὐδὲ ζῆν ἴσασιν, *cùm ipsi interim nec vivere, nedum regnare norint.* Qin & qod Petrus Apostolus *Ep.* 2. *c.* 2. 19. de pseudonymis doctoribus; ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Aliis libertatem polliceri, cùm sint ipsi vitiorum mancipia.* ità sapientiam pollicebantur sophistæ isti, cujus ipsi nè micam qidem penes se habebant; & eò minùs, qò plus habere se opinabantur. qod rex sapientissimus monuit, *Prov. c.* 26. F *v.* 12. Ὅστοι γὰρ ἂν ἀμαθεῖς ὦσι, πεισθῶσι σοφοὶ εἶναι, οὗτος πολὺ εἰσὶν ἀθλιώτεροι τῶν ἄλλων ἁπάντων. καὶ ἔστι τοιῦτο τὸ τῶν σοφιστῶν γένος. *Nam qi sunt indocti, persvadent tamen sibi doctos esse, hi multo sunt miseriores aliis omnibus hominibus: & tale est sophistarum genus.* Dio *Orat.* 10. tales erant, talésque faciebant illos, qi in disciplinam eis sese dabant. vide *ad l.* 1. §. 16.

Ἀνθρώπια] *homunciones* Xylander. rectè. legendum ergò ἀνθρώπια. nam ἀνθρώπια, *humana.*

Μυξῶν μεστά] *Mucci pleni* Xylander. *gravitatis affectatæ pleni* Mericus Casaubonus. ut alluserit Marcus ad proverbium illud, Βαβαὶ μύξος, περὶ τῶν κομπαζόντων καὶ μεγαλαυχούντων, *Papæ myxus, de gloriantibus & magna jactantibus,* usurpatum; Svidas. de qo Salmasius *ad Tertull. Pall. deducunt perperam* (Svidam notat) *à Myxo Cereris sacerdote.* at μύξος est μυξώδης. & μύξα, βλίνα, κόρυζα. κόρυζαν pro *tumore, superbiâ, jactantiâ dixere.* Sed & μύξαν pro eodem. inde μύξος, ἀλαζών. itaque *arrogantiæ* ac *fastûs*, malim reddere, sicut Marcus alibi, καὶ μιθ' ὕβρεως τύφυ *l.* 11. §. 18. qàm *gravitatis affectatæ*, pleni! qanqam σεμνοτυφία, qod seqitur horsum spectare videatur. Cæterùm habere locum hic possit alter vocabuli istius usus etiam proverbialis, qo μυξώδεις καὶ βλιτώδεις, & μύξης sive κορύζης μεστοὶ, fatui stupidique dicuntur; & μύξα sive κόρυζα pro stuporis indicio habetur. Ità apud Platonem *Polit. l.* 1. *pag.* G 582. *B.* Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, percontatur illum, nutricem habeat necne, ὅτι τοι, inqit, σὺ κορυζῶντα περιορᾷς, καὶ οὐκ ἀπομύττει δεόμενον. *Quoniam te gravedine laborantem despicit, & non emungit, cum tamen indigeas.* In Luciani item *votis* Timolaum subsannans Lucianus *pag.* 514. Καί τοι ἐνὸς τῦ ἀναγκαιοτάτυ προσδεῖ, ὅς σε παύσει μεμισηνο-

a L.8. §.26. ἄνθρωπε, α τί ποτε πείσεσον, ὦ νῦν ἡ φύσις ἀ-
44.
b L.8. §.32. παιτεῖ. b ὅρμησον, ἐὰν διδῶται, καὶ c μὴ περι-
c L.8. §.1. βλέπε, εἴ τις ἔσεται. μηδὲ τὴν Πλάτωνος
d L.5. §.9. πολιτείαν ἔλπιζε. ἀλλὰ d ἀρκοῦ, εἰ τὸ βεβαχύτερον
πρόηται. καὶ τοῦτο αὐτὸ τὴν ἔκβασιν, ὡς ἐ μικρόν τί

id agas, ô homo, qodnunc te poscit natura. aggredere, qatenus tibi datur. nec circumspice, nunqis adsit, qi advertat. nec Platonis rempublicam expecta. verùm sufficiat tibi, si vel parùm admodum res processerit; nec vel hoc ipsum parvum qiddam existima-

ANNOTATIONES.

τα, τὴν πολλὴν ταύτην κόρυζαν ἀποξύσας. *Atqi unus, isqe maximè necessarius deest, qi te à stultitia cohibeat, stupore hoc multo detersо.* Idémqe in *Pseudomant. pag.* 760. Τοῖς ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα τετρήσιον. *Idiotis, & qibus obsita muco essent nares, prodigiosum.* Et in *Philopseud. pag.* 332. Εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην. *Nisi naribus adeo sum mucosis.* Nec secùs ferè Epictetus, *lib.* 2. *c.* 21. dixit; Κορύζης μεστὸς εἰς τὴν σχολὴν εἰσέρχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησόμενος. *Muco nares oppletus scholam ingredior, historiam tantùm cogniturus.* Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, fatuo.* Plavtus *Epid.* 3. 4.

— *homo es,*
Qi me emunxisti mucidum, minimi preti.

Frustrà enim est Pareus, cùm de *opulento* dici consest, *cui mucus* scilicet *as est.* imò, tanqam de homuncione, cui *mucoris plenus nasus*, qiqe *consilii omnis expers est*, ut rectè Lambinus, prægressa docent.

Senex, tibi os est sublitum planè & probè.

nec aliâ ratione ejusmodi hominem *blennum* dixere. Festus.

Blennos stultos esse Plavtus indicat.

(*Bacchid.* 3. 1.)

Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, bucconcs.

Lucilius *sat.* 30. citante Nonio, apud qem *plenus*, pro *blennus* corruptè legitur;

Deblaterat blennus. —

nam Βλέπα, μύξα. Βλιτὸς, ναθὴς, μωρός. Hesychius. Cùm igitur pituitæ crassæ, qà nares obstrui solent, copia nimia mentis aciem obtundere sensibusqe officere censeatur, indè natum; ut sicut *emuncta naris* hominem, qod de Lucilio Flaccus, *serm. lib.* 1. *sat.* 4. pro acris ingenii, exactiqe judicii dicebant: ita contrà *naris obesa*, qod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidóqe in usu esset. Verum contextûs series illo potiùs inclinat, eodémqe ipse. Respexerit avtem forsan Marcus ad illud Epicteti, qi *dissert. l.* 3. *c.* 22. de Cynicam professionem ementito, cùm re verâ nihil minus præstaret, Μύξα γίνεται, ἄλλο δ' οὐδέν. *Mucus erit, praterea qe nihil.*

Τί ποτε ποίησον, ὦ νῦν σε φύσις ἀπαιτεῖ] Post τί ποτε distingvit Interpres Anglicanus, & erotematicè legit, τί ποτε; *O homo, qid negotii facessis tibi?* Xylandrum forsan secutus, qi sic prior reddidit: *Qid faciendum? qod nunc natura poscit, eò contende*, &c. Verum contextûs series ista vix admittit, & distinctiones à Xylandro ipso in contextu positæ respuunt omnino. Verto itaqe, *Facias tandem, ô homo, eorum aliqod, qa natura nunc à te exigit.* De mente vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 54, 55. & *suprà* §. 6. & *infrà* §. 41. & *l.* 10. §. 12, 33. nè eadem identidem apposita denuo navseam pariant.

Μὴ περιβλέπου εἴ τις εἴσεται] Vide *lib.* 1. §. 7, 9. & *l.* 7. §. 58, 67. & *l.* 8. §. 1. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Μόνου μὴ πόμπευε αὐτήν. μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῇ. ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε. κἂν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκοῦ αὐτὸς ὑγιαίνων καὶ εὐδαιμονῶν. *Cave modo ne eum publicè ostentes, neve te insolenter propter eum geras. Sed re ipsâ ostende, etiam sentiente nemine, tibi satis esse qod valeas, qod beatus sis.* Seneca *Epist.* 79. *Hæc nos oportet agere, & in hoc ire impetu toto, licèt pauci sciant, licèt nemo videat.* Et, *Epist.* 113. *Nihil ad rem pertinet, qàm multi aqitatem tuam noverint.* Optimè Plutarchus *de profect. indic. pag.* 80. *E.* Εἰ γὰρ ἀληθινὸς ἔρως παιδὸς, ἢ γυναικὸς, οὐ ζητεῖ μάρτυρας, ἀλλὰ καρπεῖται τὸ ἡδὺ, κἂν κρύφα κατεργάσηται τὸν πόθον. ἔτι μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶ τὸν φιλόκαλον, καὶ φιλόσοφον συνόντα διὰ τῶν πράξεων τῇ ἀρετῇ καὶ χρώμενον, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ σιωπῇ μέγα φρονεῖν, ἐπαινετῶν καὶ ἀκροατῶν μηδὲν δεόμενον. ὥσπερ οὖν ὁ καλῶν ἐκεῖνος ὅτε τὴν θεραπαινίδα, καὶ βοῶν, Θίασος, Διονυσία, πέπαυμαι τετυφωμένος, ὅτε ὁ ποιήσας τι χαρίεν καὶ ἀσεῖον, εἶτα τοῦτο διηγούμενος, καὶ περιφέρων πανταχοῦ, δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, πρὸς δόξαν ἐλαύνομενος, ὅπου δὲ τῆς ἀρετῆς γνήσιος θεατὴς, οὐδ' ὑπὸς, ἀλλ' ὅταν αὐτῆς ἐν εἰδώλοις καὶ σκιαῖς βεμβόμενος, οἷόν' ὥσπερ ζωγράφημα προσιδὼν ἐπὶ θέαν τὸ πεπραγμένον. *Si enim verus adolescentis avt mulieris amor non requirit testes, sed fructum percipit svavem, etiamsi occultè rem desideratam conficiat: multò magis convenit honesti & sapientiæ studiosum, cùm agendo fruitur virtute, ipsum apud sese tacitum animo efferri, neqe laudatores avditoresve illos requirere. Sicut ergò ille, qi domi ancillam vocans, clamabat: cerne Dionysia, deposui fastum; ita & is, qi pulcrum aliqod atqe scitum facinus suum passim narrat ac circumfert, satis apertè ostendit se adhuc foras respicere, & ad gloriam trahi, neqe etiamnum verum virtutis se fuisse spectatorem, neqe re ipsâ, sed per somnium umbras ejus & simalacra pervagatum, factum deinde suum veluti picturam spectandum proposuisse.* qemadmodum avtem Plutarchus ab amantibus iconem traxit; ità Aristides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 136. à sitientibus. ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν. *ut qi sitiunt, tacitè bibunt.* qod & Dio Prusæus *Orat.* 27. *pag.* 286. Οἱ διψῶντες τῶν ὀδοιπόρων ἐπειδὰν ἔλθωσιν ἐπὶ κρήνην τινὰ, πίνουσιν ἐπικύψαντες. ἐμπλησθέντες δὲ, καὶ τὸ δίψος ἀποσβέσαντες, ἡσυχῇ ἀπαλλάττονται, ὥστε κράξαντες, ὥστε ἐπιπλῆξαί τι. *Viatores sitientes, si qando venerint ad fontem aliqem, corpore inclinati toto bibunt: impleti verò, sitiqe restincta, tacitè recedunt, neqe clamantes, neqe dicentes.* vide Epictetum *l.* 3. *c.* 12. *ad l.* 1. §. 7. qi & istos vanæ gloriæ inhiantes, & famæ popularis avcupes avidos, scenicis confert; qi nisi turbâ inspectante non agunt. *l.* 3. *c.* 14. Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μόνοι ᾄδειν ἐ δύνανται, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. *Ut mali tragœdi soli canere non possunt, sed cum multis.* ubi, *mali tragœdi*, Volsius cur redderet, nihil video.

Μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε] De Catone Cicero, *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 1. *Dicit tanqam in Platonis politia, non tanqam in Romuli face, sententiam.* Qod Plutarchus in *Phocione pag.* 742. *E.* sic reddit, ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτευόμενον ὑποτάθμῃ. Plato certè qam finxit politiæ ideam, nusqam unqam reperta est, avt repertam usqam unqam iri spes est. Theodoretus *therapevt. l.* 9. *tom.* 4. *pag.* 619. *B.* Ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος τοιούσδε νόμους ξυνέγραψε. καὶ ᾤδεινε πέπεικε τῶν ἀνθρώπων ὁ πολίτην, ὁ ξένον, οὐκ ἀστὸν, ὁ χωρητικὸν, οὐχ ἕλληνα, ὁ βάρβαρον, ὁ δοῦλον, οὐκ ἐλεύθερον, οὐκ ἄνδρα, ὁ γυναῖκα, ὁ νέον, ὁ πρεσβύτην, ὁ λόγοις ἐντεθραμμένον, ὁ λόγων ἀμύητον, κατὰ τούσδε βιῶναι τοὺς νόμους. *Verum bujusmodi qidem leges philosophus tulit, at nulli hominum, ut his viverent legibus, persvasit, non civi, non extraneo, non urbano, non rustico, non Græco, non barbaro, non servo, non libero, non viro, non mulieri, non juveni, non seni, non literato, non rudi & indocto.* Hinc apud Athenæum ille *dipnosoph. l.* 11. *pag.* 508. *B.* Ἔοικεν οὖν ὁ Πλάτων μὴ τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διαπλαττομένοις. ὥστε καὶ ζητεῖσθαι τοὺς χρησομένους. ἐχέτω οὖν, ὃ πείσει λόγων, ταῦτα καὶ γράφειν, καὶ μὴ ταὐτὰ ποιεῖν τοῖς ἰυχομένοις, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἐνδεχομένων ἀντεχομένοις. *Videtur sanè Plato non hominibus qi ubivis sunt, leges præscribere, sed iis qos imaginatione finxit, ut qi legibus iis pareant, perqirendi sint. Debuit ergò qa persvadere posset scribere, nec id facere, qod qi obnixè votis aliqid sibi precantur, verum potius id amplecti & retinere qod accidit & fit qotidie.* qæ postrema eruditus interpres minimè assecutus est. *debuit*, inqit, *Plato imitari non vota facientes, qi impossibilia sæpe optant sibi, sed eos, qi res perfici possibiles suscipiunt, ac moliuntur.* Qanqam iniqior forsan hoc nomine Platoni atqe aliis rerum publicarum ideas delineantibus Gregorius Nazianzenus (non solus tamen is) qi *in Julian. invect.* 1, Πῶς δὲ θαυμάζειν ἄξιον τούτους, οἳ λόγῳ πλάττουσι πόλεις τοῖς ἔργοις συνῆναι μὴ δυναμένας; *An non avtem hos suspicere atqe admirari par est, qi civitates etiam, qæ re ipsâ construi ac coagmentari neqeunt, sermone fingunt.* Non possum avtem erudito interpreti Anglicano assentiri, qi ista cum seqentibus tanqam ex aliena persona à Marco prolata existimat. Sunt enim Marci ipsius, eum qem alloqitur invitantis ad id qod est naturæ ipsius consentaneum agendum & conandum, qantum in se est: monentísqe simul animum nè desponderat, etiamsi non possit hominum mores ità refingere, ut reipublicæ Platonicæ inducendæ spes detur, avt eam hominum in bono promovendo conspirationem experiri, qæ in ea, qàm Plato sibi finxit, republica expectari poterat; sed successibus etiam leviusculis & processibus perexiguis contentus agat, pergátqe nihilominus in instituto. qod idem & de se, profectúqe suo, cuiqe svadere conatur, *l.* 5. §. 9.

Ὡς ἐ μικρόν τι ἐσι] Non est parum, inqit, si vel parum studio tuo proficere poteris, in tam ampla validáqe hominum morúmqe corruptela; si vel supprimere saltem valeas, qod corrigere non datur. Siqidem dogmata tenaciùs animi medullis infixa, imis de pulmonibus revellere prorsus, plus qàm Herculeus labor fuerit; qod tamen nisi fiat, nihil liberè ac lubenter, sed servo fucatóqe affectu peragitur, qicqid à talibus præstatur. Malè ista cepit accepitqe Xylander, dum legit Δόγμα γὰρ αὐτῶν τις μεταβάλλει; vertítqe, *Mutat aliqis illorum suum placitum?* sed & Xylandri vestigiis insistens Anglus. cùm τις illud sit ἐρωτηματικόν. *Ecqis enim dogma*, sive *judicium, illorum mutaverit?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Numqid ille cujus navigium multam, undiqe laxatis compagibus, aqam trahit, navtis ipsiqe navigio irascitur? Occurrit potiùs, & aliam excludit undam, aliam egerit, manifesta foramina percludit, latentibus, & ex occulto sentinam ducentibus labore continuo restitit: nec ideo intermittit, qia qantum exhavstum est, submascitur. Lento adjutorio opus est contra mala continua & facunda; non ut desinant, sed nè vincant.*

Δυ-

maveris. nam dogmata hominum qis mutaverit? & tamen absqe his mutatis, qid aliud supererit, nisi ingemiscentium, dum obsequium simulant, servitus. age nunc, & Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an qid natura communis poscat, nôrint, & ad hujus dictamen sese instituerint. sin tragicè semet ostentârint, qis ad illorum imitationem me addixit? simplex qiddam & modestum est philosophiæ opus. noli me ad fastum insolentem abducere.

§. 30. Intuere desuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranqillo mari, & rerum præteritarum, præsentium, decedentium differentias. considera & vitam qæ sub aliis olim est acta, qæ post te erit transigenda, qæque apud gentes barbaras jam agitur. & qàm multi sint, qi nec nôrint nomen tuum; qàm multi, qi mox ejusdem obliviscentur; qàm multi, qi cùm te nunc lavdent, mox vituperaturi sint. qod deniqe, neqe memoria, neqe gloria, neqe ejusmodi qicqam æstimatione ullâ dignum est.

§. 31. Mentis tranqillitas tibi sit in eis, qæ ab externa cavsla proficiscuntur. justitiæ ratio in eis qæ ab interna efficiuntur. hoc est: intentio tua actióqe omnis hunc solum sibi finem propositum habeat, ut ad societatem humanam qod conducat fecerit, utpote qod naturæ tuæ consentaneum existat.

§. 32. Supervacanea multa, qæ molestiam tibi pariunt, præcidere, cùm in opinione tua tota sita sint, animúmqe angustiis exemptum plu-

ἐστι, ἀξιωσῦ. [a] δόγμα γὰρ αὐτῶν τὶς μεταβάλλει; χωρὶς δ' δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο, ἢ [b] δουλεία σενόντων, καὶ πείθεσθαι σχηματιζομένων. ὕπαγε νῦν, καὶ [c] Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ [d] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, εἰ [e] εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτὲς ἐπαιδαγώγησαν. εἰ δ' [f] ἑτεραγώδησαν, [g] ἐδείς με καταικέχρηκε μιμεῖσθαι. ἁπλῆν ἐστι καὶ [h] αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [i] σεμνοτυφίαν.

a L.8.§.4.
b Inf.§.40.
c L.8.§.3.
d L.8.§.25.
e L.8.§.3.
f L.3.§.7.l. 5.§.28.
g L.5.§.36.l. 7.§.58.
h L.1.§.2.
i L.1.§.9.

§. 30. [k] Ἀνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ πελάγη μυρίας, καὶ * πλῆν παντοίαν ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων. [l] ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, τὸν μετὰ σε βιωθησόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιώμενον. καὶ [m] ὅσοι μὲν ἀδὲ ὄνομά σε γινώσκουσιν, [n] ὅσοι δὲ τάχισα ἐπιλήσονται, [o] ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχισα ψέξουσι. καὶ ὡς [p] ἄρα ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε, [q] ἄρα ἡ δόξα, ἄρα ἄλλο τι τὸ σύμπαν.

k L.7.§.48. l L.12.§.24. * πλῆθος Xyl. l L.7.§.49. m L.3.§.10. l.8.§.21. n L.4.§.19. o L.3.§.4.l. 4.§.3. p L.4.§.3. 19. q L.6.§.16.

§. 31. [r] Ἀπραξία μὲν, ὠφελεῖ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς σοῖς πᾶσι ἐν σῇ αἰτίαν ἐνεργουμένοις. τυχὸν, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, [s] καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι καὶ φύσιν ἦν.

r L.7.§.54. Sup.§.6. s L.4.§.20. l.5.§.34. Sup.§.23.

§. 32. Πολλὰ περιττὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύναται, [t] ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σε κείμενα. καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη

t L.2.§.15. l.11.§.18.

ANNOTATIONES.

Δουλεία σενόντων καὶ πείθεσθαι προσποιουμένων] Hoc est qod unico verbo Hebræi מכחש id est, *mentiri*, pro, *ficte ac mendaciter in obsequium se dedere*. Ità vates rex, *Psal.* 18. *v.* 44, 46. *Populus priùs ignotus mihi, ignarúsqe mei, serviunt mihi: ad ipsum mei avditum obediunt mihi: alienigena mentiuntur* (id est, ut rectè Junius, *mendaciter dedunt se*) *mihi*; *dum decidente eis* (qasi in talos) *animo, è conclavibus suis cohorrescunt.* & *Psal.* 66. *v.* 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter se dedunt tibi inimici tui.* & *Psal.* 81. *v.* 16. *Osores Jovæ mendaciter se dedissent ei.* sed & vate rege prior Moses, regis instar & ipse, *Devt. c.* 33. *v.* 5. in solenni illa *benedictione* populi sui, *ibidem v.* 29. *Hostes tui mendaciter se dedent tibi.*

A

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.* 8. §. 25. Hunc autem, etsi Philosophiam professum, Alexandro ac Philippo adjungit, qia & ipse reipublicæ regimen gloriose satis Athenis tractaverat. ubi & statuæ æreæ 360. eidem publico populi suffragio erectæ sunt; qæ tamen havd longo post intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, constractæ, conflatæ sunt. Vide Laertium *l.* 5. & Diodorum Siculum *l.* 18. sed & Ciceronem *de offic. l.* 1.

Εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.* 8. §. 3.

Οὐδείς με καταχείρισε μιμεῖσθαι] Vide *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 58.

B

Ἁπλῆν ἐστι καὶ αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον] *Simplex ac modestum.* Adversus illud peccant, post Philosophos qosdam, qi subtilitate nimiâ philosophiam totam dearmârunt & delumbarunt; Scholastici nostri, qi argutiis, tricis, & qæstiunculis spinosis Theologiam totam implexam & involutam nobis dederunt: adversus istud cùm Sophistæ ἀλαζόνες, tum & Cynici ἀναιδεῖς.

Σεμνοτυφίαν] Σεμνοτυφία, vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης. Philo *in Flaccum pag.* 965. *D.* Τὰ δὲ λαμπροτέρων καὶ βασιλικὴν ἐθέλοντα φύσιν, μετὰ πλείονος παιδείας ἐπεδείκνυτο. ὅσον, σεμνότερον ἦγεν αὐτὸν, ἄρχοντι δὲ ἀνοιτελίσαντος ὁ τύφος. *Sed qa magnificam regiamqe declarant indolem, elucebant manifestius. Gerebat se pro dignitate, fastu non indecoro nec inutili magistratui. Gravitatem fastuosam*, sive σεμνοτυφίαν in Constantio his verbis depingit Ammianus *l.* 16. *Insidebat aureo solus ipse carpento; Augustúsqe sanctis vocibus appellatus, vocum lituorumqe intonante fragore, talem se, utinqe immobilem, qalis in provinciis suis visebatur, ostendit. nam & corpus perbumile curvabat portas ingrediens celsas, & velut collo munito rectum aciem luminum tendens, nec dextrà vultum, nec lævâ flectebat, tanqam figmentum hominis: non cum rota concuteret nutans, nec spuens, aut os aut nasum tergens vel fricans, manúmve agitans est visus un-*

qam. Qæ eadem per totam vitam observâsse, avtor est idem *l.* 21.

§. 30. Ἀνωθεν ἐπιθεωρεῖν] Vide *l.* 7. Est avtem istud argumentum totius *dialogi* Lucianici illius, qem ἐπισκοπῶντας ea de cavsla inscripsit. Sed & *somnii Scipionis* Ciceroniani partis non contemnendæ.

Καὶ πλῆν παντοίαν] *Omnis generis divitias.* Xylander πλῆθος. sed sequentia refutant, ἐν χειμῶσι, ἐν γαλήναις.

Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον] vide *l.* 7. §. 49. Hoc avtem historiæ beneficio cumprimis datur; de qa Nicetas Choniates operis historici initio *pag.* 2. Βιβλῶν ζώντων, ἡ ἱστορία. καὶ σάλπιγξ περίτρανον, τὰ γεγραμμένα, τοὺς πάλαι τεθνεῶτας οἷον τῶν σημάτων ἐξανιστῶσα, καὶ ὑπ' ὄψιν τιθεῖσα τοῖς βουλομένοις. *Liber viventium historia, rerúmqe gestarum descripto tuba clangor, qo jam olim mortui, velut è sepulcris excitati, in medium producuntur.* Verùm Marcus hic potius vult nos animo complecti, qàm immensum temporis spatium nos anteceserit, qod transactum sit illis, qi & nobis prorsus ignoti, rerumqe nostrarum itidem ignari fuerint. vide *ad l.* 4. §. 3. τὸ χάος, sed & *l.* 6. §. 18.

Ὅσοι μὲν ἀδὲ ὄνομά σε] vide Boëthium *consol. l.* 2. *c.* 7. *ad l.* 4. §. 3. vide & *l.* 8. §. 21.

C

Τάχισα ἐπιλήσονται] vide *ibidem* & *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 19.

Τάχισα ψέξουσι] vide *l.* 4. §. 3. τὸ ἰνμετάβολον.

Οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογον] vide *ibidem* τὸ κενόν.

§. 31. Ἀπραξία] Idem *l.* 7. §. 54. & *suprà* §. 6.

Καλαλήγουσα ἐπ' αὐτὸ] ut nihil aliud reqirat, qàm rectè fecisse. vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *l.* 6. §. 7, 50. & *l.* 7. §. 73. & *infrà* §. 42. καλαληξιπόνως διδόναι.

§. 32. Ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει κείμενα] vide *ad lib.* 8. §. 40, 47.

D

Καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ τὸν ὅλον κόσμον περιεληφέναι τῇ γνώμῃ] Ista pessimè divellit & delumbat Lugdunensis, dum ab illis ἤδη σεαυτῷ novam orditur sententiam, cùm superioribus adnecti meus avtoris liqidò postulat. Meliùs Anglicus à seqentibus, τὸν ὅλον κόσμον. Nevtri tamen assentior. articulum, qi deperisse videtur, interserendo, dictionis seriem continuandam sic sentio. π. ἰνρ' περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ [τῷ] τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι, &c. vide Platonis *Polit. l.* 6. à Marco lavdatum *l.* 7. §. 37.

Πολλὴν εὐρυχωρίαν] *qasi ex angustiis educere te poteris, & in patente te collocare.* ita Psaltes *Ps.* 18. *v.* 20. *Eduxit me in locum patentem.* εἰς πλατυσμόν. Græci *in latum.* & *Psal.* 31. *v.* 9. *Non conclusisti me in manibus inimicorum meorum; sed in patente*, sive, *in lato, posuisti pedes meos.* ἐν εὐρυχώρῳ. Græci, cui opponitur στενοχωρία, *angustia, ad Rom. cap.* 2. *v.* 9.

a L.7.§.35. ἤδη σαυτῷ, a * τὸ ὅλον κόσμον περιφληφέναι τῇ γνώμῃ, καὶ τὸ ἴδιον αἰῶνα περιεῖναι, καὶ τὰ ἕκαστα πράγματα

* [τῷ] τὸν

b Sup.§.19. μέρος ἑκάστου πράγματος b ταχεῖαν μεταβολὴν

28.Inf.§.33

c L.5.§.24. ἐπινοεῖν, ὡς c βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι

d L.4.§.3. ἀφανίσεως, d ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ τὸ μετὰ τὰ ἀφάνισιν ὁμοίως ἄπειρον.

e Sup.§.28. §.33. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, e τάχισα φθαρήσεται.

32.

f L.8.§.25. καὶ f οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες, τάχισα καὶ

g L.2.§.14. αὐτοὶ φθαρήσονται. καὶ g ὁ ἰσχνότερος ἀποθανὼν εἰς

l.4.§.50. ἴσον καταστήσει τῷ πρεσβυτέρῳ.

h Sup.18. §.34. h Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ περὶ οἷα ἐστασθάκασι, καὶ δι' οἷα * φιλοῦσι καὶ τιμῶσι.

27.

* Χολῶσι Lug.

γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ὅτι δοκοῦσι βλάπτειν

rimùm dilatare poteris, ſi mundum totum & ſeculum in qo degis, mente complexus fueris, & rei cujuſqe ſigillatim tranſmutationem celerem conſideraveris, qámqe exiguum temporis ſpatium inter ortum ejuſdem & interitum intercedat; cùm & immenſum ſit qod ortum præceſſerit, & interminatum pariter, qod interitum ſit conſecuturum.

§.33. Corrumpentur brevi, qæcunqe vides: corrumpentur brevi, & qi corrumpi hæc vident. & qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit.

§.34. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, qales mentes gerant, qibus rebus ſtudeant, & qarum cavſſâ alios diligant ac honorent. tum qando vel vituperan-

ANNOTATIONES.

θλίψις καὶ στενοχωρία. Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Ὁρᾷς, ὅτι σὺ σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις, σὺ σαυτὸν θλίβεις; *Nonne vides teipſum tibi circumdare anguſtias? te à teipſo premi?* & mox, Καθόλου γὰρ ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι ἑαυτὸν θλίβομεν, ἑαυτὸν στενοχωροῦμεν. τοιοῦτοι, τὰ δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ. *Nam illud omnino meminiſſe oportet, nos à nobis ipſis urgeri, à nobis ipſis in anguſtias redigi: hoc eſt, opinionibus noſtris urgeri nos & coarctari.* Talem ſibi procuraverat στενοχωρίαν Pellæus ille, qi

Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyari clauſtus ſcopulis, parváqe Seripho.

Juvenalis *Sat.* 10. atqe hoc eſt verè στενοχωρεῖν τὸν κόσμον, utì Epictetus idem, ſed ſenſu pavlò diverſo dixit *l.* 3. *c.* 26.

Τὸν ὅλον κόσμον περιεληφέναι τῇ γνώμῃ] qod *avum animo percurrere*, Seneca *Ep.* 71. vide *l.* 7. §. 47. & *l.* 11. §. 1.

Ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως;] vide *l.* 4. §. 3. 50. Gregorius Romanus *in Job. l.* 7. *c.* 20. *& immenſum eſt, qod ſine termino ſequitur; & parum eſt, qicqid finitur. Longum qippe nobis videri non debet, qod curſu ſus temporis tendit ut non ſit: qod dum per momenta ducitur, ipſo boc momenta ſua qa differunt, impellunt. atqe unde teneri cernitur. indè agitur, ut non teneatur.*

§.33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχισα φθαρήσονται] vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 7. §. 25. Seneca *Epiſt.* 71. *Omne bumanum genus, qodqe eſt, qodqe erit, morte damnatum eſt. Omnes qa uſqam rerum potiuntur urbes, qaqe alienorum imperiorum magna ſunt decora, ubi fuerint, aliqando qaretur, & vario exitu genere tollentur. alias deſtruens bella, alias deſidia páxqe ad inertiam verſa conſumet, &, magnis opibus exitioſa res, luxus. Omnes hos fertiles campos repentina maris inundatio abſcondet, avt in ſubitam cavernam concidentis ſoli lapſus abducet. qid eſt ergo qare indigner, avt doleam, ſi exiguo momento publica fata præcedo?*

Ὁ ἰσχνότερος ἀποθανὼν] Vide *ad l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 50. Hieronymus *in Nepot. Si nongentos excederemus annos, & Methuſala tempora nobis donarentur, tamen nihil eſſet præterita longitudo, qa eſſe deſiſſet. etenim inter eum qi decem vixit annos, & eum qi mille, poſtqam idem vita finis advenerit, & irrecuſabilis mortis neceſſitas, tranſactum omne tantundem eſt.* Avguſtinus *de verb. Dom. Serm.* 42. & *Homil.* 1. & 28. & *de* 10. *chord. c.* 2. *Tota vita brevis eſt; à prima infantia uſqe ad decrepitam ſenectutem, ſpatium breve eſt. Qod tam diu vixerat, qid Ada profuiſſet, ſi bodie mortuus eſſet? Si adhuc viveret, & bodie moreretur, qid illi vita longitudo profuiſſet? qid enim diu eſt, ubi finis eſt? qantum eſt in hac vita, qod erit aliqando finitum? qicqid fuit futurum, ubi præteritum factum eſt, jam tale habetur, ac ſi non fuerit.* Gregorius *in Job. l.* 15. *cap.* 2. *Si ab ipſo humani generis exortu uſqe ad boc tempus, in qo ſumus, mentis oculos ducimus, omne qod finiri potuit, qàm breve fuerit videmus. Ponamus enim qemlibet hominem à primo die mundi conditum, uſqe ad bodiernum diem vitam ducere, bodie tamen eandem vitam, qam qaſi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adeſt, præterita jam nulla ſunt, qia cuncta tranſierunt. futurum in boc mundo nihil eſt, qia nullum ad vitam vel breviſſimum reſtat momentum. Ubi eſt ergo longum tempus, qod inter initium finémqe deprehenſum ità conſumitur, ac ſi nec breve unqam fuiſſet.* Seneca *Ep.* 49. *Modò amiſiſſe te video: qid enim non modò eſt, ſi recorderis? modò apud Sotionem philoſophum puer ſedi: modò cavſſas agere cepi; modò deſii velle agere, modò poſſe. Infinita eſt velocitas temporis, qa magis apparet reſpicientibus. Nam ad præſentia intentos fallit; adeò præcipitis fuga tranſitus levis eſt. Cavſſam bujus rei qaris? qicqid temporis tranſiit, eodem loco eſt: pariter adſpicitur; unà jacet: omnia indè in profundum cadunt. & alioqi non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re; qa tota brevis eſt.* Idémqe *Ep.* 99. *Omnes qantùm ad brevitatem ævi, ſi univerſo compares, & juvenes, & ſenes, in aqo ſumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum eſſe qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars eſt; boc qod vivimus, proximum nihilo eſt.*

§.34. Δι' οἷα φιλοῦσι] *qa amant* Xylander. imò, *propter qa amant*, alios ſcilicet. atqe ità Caſavbonus. Lugdunenſis χολῶσι. qaſi mens eſſet, *propter qa ſuccenſent aliis.* qod χολῶνται potiùs diceretur.

Γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν] vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 7. §. 62. Seneca *Ep.* 47. (qam tranſcripſit, more ſuo, tacito avtoris nomine, Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 11.) *Qemadmodum ſtultus eſt, qi emplurus equm, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum ejus & frenum: ſic eſt, qi hominem ex veſte, avt conditione, qa veſtis modo nobis circumdata eſt, æſtimandum putas.* Οὐτε γὰρ ἵππου ἐυγενὴς κρίνει' ἄν, ὁ πολυτελῆ σκεύην ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός. οὔτε ἀνὴρ σπουδαῖος, ὁ πολύτιμον ἱσθῆτα κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. *Equs generoſus judicabitur, non qidem ſumptuoſe ornatus, ſed eximius naturâ: itidem nec vir boneſtus, qi opibus prædives, ſed qi animâ egregius erit.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. qod Plutarchi nomine exhibet, Antonius *meliſſ. l.* 1. *c.* 31. Seneca idem *Ep.* 41. *Qid eſt ſtultius, qàm in homine aliena laudare? non faciunt meliorem equm avrei frani.* Et *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. Nam boc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. Velamentum ejus eſt. qis avtem unqam veſtimenta æſtimavit arculâ? nec bonum, nec malum vagina gladium facit.* Itaqe ut idem *Ep.* 80. *Omnium iſtorum perſonata felicitas eſt. contemnes illos, ſi deſpoliaveris. Equm emplurus, ſolvi jubes ſtratum, detrabis veſtimenta venalibus, nè qa vitia corporis lateant. Hominem involutum æſtimas? Mangones qicqid eſt qod diſpliceat, aliqo lenocinio abſcondunt. itaqe ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt. ſive crus alligatum, ſive brachium aſpiceres, nudum juberes & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythia, Sarmatiave regem, inſigni capitis decorum? Si vis illum æſtimare, totúmqe ſcire qalis ſit, faſciam ſolve. Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus teipſum conſidera. Qid ad rem pertinent mula ſùginata, unius omnes coloris? qid iſta vehicula cælata?*

— inſtrati oſtro alipedes, pictiſqe tapetis;
Avrea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti avro fulvum mandunt ſub dentibus avrum.

Iſta nec dominum meliorem facere poſſunt, nec mulam. Idem *Ep.* 87. qod Flaccus, *Serm. l.* 1. *Sat.* 2.

*Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, * apertos*
Inſpicisunt: nè ſi facies, ut ſæpe, decora
Molli ſulta pede eſt, emptorem inducat hiantem,
Qod pulcra clunes, breve qod caput, arduа cervix.
Hoc illi rectè: nè corporis optima lynceis
Contemplere oculis; Hypſæâ cacior, illa
Qa mala ſunt, ſpectes. —

qæ verè mala, qæ mentis mala; hæc enim ſola verè mala Stoæ. Nec diſſentiunt noſtri. Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Τί πολ' ἐστὶν ἵππου ἀρετή; ἆρα τὸ χρυσοῦν ἔχειν χαλινὸν, καὶ τελαμῶνας τοιούτους, καὶ φαλάρων διαμὸν ἐκ σαρκίων νεκρῶν συγκείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπάστους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλοκάμους χρυσοῦς σχοινίοις συμπεπλεγμένους. ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι, καὶ ἐυκινήτῳ, καὶ βαδίζειν ἐυρύθμως, καὶ ὀπλὰς ἔχειν ἵππου περιπύστους γυμνῷ, καὶ ἀνδρείαν κεκτῆσθαι τὴν ἐν ἀποδημίαις μακραῖς, τὴν ἐν πολέμοις ἁρμόζουσαν, καὶ δύνασθαι καὶ ἐν παραλάξει μετὰ πολλῆ φειδεσθαι τῶ παρασήμῳ, καὶ τροπῆς γινομένης σώζειν τὸν ἀναβάτην; ὧν ἔνδηλον ὅτι τοῦτο ἵππου ἀρετὴ, ὧν ἐκεῖνα; τί δέ; ὅταν τὸ ἡμίονον ποίαν φαίης ἀρετὴν εἶναι; ἢ τὸ δύνασθαι μετ' ἐυκολίας ἀχθοφορεῖν, καὶ ῥᾳδίως τὰς ὁδοὺς διανύειν, καὶ πόδας ἔχειν στερρότητι πέτρας μιμουμένους; μὴ τὰ ἔξωθεν αὐτοῖς περικείμενα συντελεῖν τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρετὴν αὐτῶν φήσομεν; ὕδαμῶς. ἄμεινον δὲ ποίαν θαυμασόμεθα; τὴν τοῖς φύλλοις καμοῦσαν, καὶ τοῖς κλήμασιν, ἢ τὴν τῷ καρπῷ βριθομένην; ποίαν δὲ ἀρετὴν ἐλαίας εἶναί φαμεν; ὅταν μεγάλους ἔχῃ τοὺς κλάδους καὶ πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν φύλλων κόμην, ἢ ὅταν οἰκεῖον καρπὸν δαψιλῶ καὶ παγλαχεῖ διεσπαρμένον ἐμφαίνῃ; ἴστω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιῶμεν. διαμιήσωμεν τὴν ἀρετὴν τὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βλάβης εἶναι ἐκείνην νομίσωμεν, τὴν αὐτῇ λυμαινομένην. τί οὖν ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπου; ὅ χρήμαθ', ἵνα πενίαν δείσῃς. ὦδὴ ὑγίαινε

* Ità Lipſius. *Opertos*, vulgo perperam.

tuperando obesse, vel lavdando prodesse cuiqam videntur, qanto cum fastu id faciant.

§.35. Nihil est aliud amissio qàm mutatio. hac avtem gavdet natura, qæ nihil non rectè facit. ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient. ecqis ergò dixerit omnia & facta fuisse, & semper factum iri mala? nec penes deos, qi tot fuerint, potentiam extitisse corrigendi ista, qo minùs mundus ad mala ista addiceretur, qibus perpetim teneretur implicitus?

§.36. Qàm putida est subjecta rei cuiqe materia? aqa, pulvis, ossicula, sordes. avt rursus, calli terræ, marmora; sedimenta, avrum, ac argentum;

πλὴν ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, [a] ὅση ὄιησις. a L.11. §.18.

§.35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλό, ἐστιν, ἢ [b] μεταβολή. [c] τούτῳ [ᾧ] χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, [d] καθ' ὃν πάντα καλῶς γίνεται. [e] ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγένετο, καὶ εἰς ἄπειρον. τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. [f] Οὐ γὰρ λέγεις, ὅτι ἐγένετό γε πάντα, * ὁ καὶ πάντα ἀεὶ καλῶς ἔσται, καὶ [g] ἀδεμία ἄρα δύναμις ἐν τοιούτοις ἠθοῖς ἐξευρέθη πώποτε ἡ διορθώσασθαι ταῦτα, ἀλλὰ καταπέπεμπται ὁ κόσμος ἐν ἀλληλεπιβόοις κακοῖς συνέχεσθαι;

b L.4.§.3. l.8.§.18. c L.7.§.18. d L.4.§.45. e Sup.§.28. f L.12.§.5. * καὶ ὅτι g L.10.§.7.

§.36. [h] Τὸ σαπρὸν τῆς ἐκάστῳ ὑποκειμένης ὕλης, ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, [i] γράσος. ἢ πάλιν πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα, καὶ ὑποστάθμαι ὁ χρυσὸς, * ὁ ἄργυρος, [k] καὶ

h Sup.§.14. l.5.§.33.l. 11.§.2.17. i L.8.§.37. k L.6.§.13. * [καὶ] ὁ

ANNOTATIONES.

ὑγίεια σώματος, ἵνα φοβηθῇς νόσον. ὑδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπίδῃς δόξαι ποιῆσαι. ὑδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ νικᾶν, ἵνα φοβερός σοι γένηται ὁ θάνατος. ὑδὲ ἐλευθερία, ἵνα ὀλιγίαν φύγῃς. ἀλλὰ ἡ τῶν ἀληθῶν δογμάτων ἀκρίβεια, καὶ ἡ κατὰ τὸν βίον ὀρθότης. *Qibus nunc qidem præstat equs? an si avreum habuerit frænum, & cingula talia, & stragulorum vincula ex sericeis filis contexta, & tapetes versicolores avroqe distinctos, & phaleras gemmis variegatas, & trinium nexorum nodos avreis funiculis consertos? qàm si ad currendum fuerit aptus, & bona habuerit crura, & concinnè incesserit, & ungulas habuerit generoso eqo convenientes, & sibi fortitudinem comparaverit longis peregrinationibus & bellis aptam, & in prælium etiam protuerit prodire multo animi cum robore, & conscensorem, si terga vertit exercitus, servare? nonne manifestum est his, non illis equm præstare? Qid vero? qibus asinos & mulos præstare dices? nonne si potuerint onus promptè portare, & itinera facilè absolverint, & pedes habuerint petras soliditate imitantes? extrinsecus qa illis accedunt ad propriam illorum præstantiam num dicemus aliqid facere? minimè. Qam verò vineam in pretio habebimus? solis comatam, & pampinis, vel fructibus onustam? qibus dicimus præstare oleam? cùm magnos habuerit ramos, & multam foliorum comam, vel cùm fructum suum copiosum & ubiqe dispersum exhibuerit? ita profectò etiam de homine faciemus. discernemus hominis virtutem, illámqe vitium esse judicabimus illo corruptam. Qibus igitur homo præstat? non divitiis, ut metuas pavpertatem: neqe corporis sanitate, ut timeas morbum: neqe multorum cognitione, at mala perspicias dogmata: neqe vita improbâ & temerariâ, ut mors sit tibi formidabilis: neqe libertate, ut fugias servitutem; sed dogmatum verorum studio accurato & vitâ sincerâ.* vide *ad l.6.§.40.*

A

B

C

Ὅση ὄιησις] *qa est illa opinio?* Xylander. imò, qòd *l.11. §.17. μεθ' ὅιας τύφου; qanto cum fastu?* & *l.12.§.27. μεθ' οἰήσεως.* grande scilicet ac grave qippiam, & qod magni faciendum sit, fecisse sese opinantur ac præ se ferunt, ubi aliqem vel perstrinxerint, vel collavdárint. atqe hoc est qod Marcus *l.10. §.13.* dicit, hos in aliorum lavdibus vituperiisqe *φευάτεσθαι.* Evripides *Glavco*, referente Stobæo *tom.2.ser.22.*

Βαρὺ τὸ φόρτο', ὄιησις ἀνθρώπου κακόν.
Fastus mali hominis, res est intolerabilis.

§.35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστιν, ἢ μεταβολή] Seneca *Ep.71. Qicqid est, non erit; nec peribit, sed dissolvetur. Nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non perspicit mens hebes.* vide *l.7.§.18. 23, 25. & l.8.§.18.*

Καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται] vide *ad l.3.§.4. ἀγαθὰ εἶναι πίστευσαν.*

Ὁ καὶ πάντα] ὁ illud Lugdunensis ejecit. ego retineo & expleo; sed & in locum suum, unde excidit, restituo, legendo, καὶ ὅτι π.

Ἐν τοσούτοις θεοῖς] *inter tot deos.* Atqi Stoicis *μία νοερὰ ψυχὴ, una anima universalis intellectu prædita. l.4.§.40. & l.6. §.14. & l.9.§.8.* i. e. *Deus unus.* Vide Epiphanium *ad lib.4. §.18.* Ità disertè Laërtius *l.7. c.135. Zenone.* si Lipsii distinctionem *de Stoic. Physiolog. l.1.c.9.* Ambrosii Camalduni versionem seqimur; *ἓν τε εἶναι θεόν. καὶ νῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία, πολλαῖς τε ἑτέραις ὀνομασίαις προσονομάζεσθαι. Unum qoqe Deum esse. & mentem, & fatum, & Jovem, multisqe aliis appellari nominibus.* Verùm ego, cur interpunctio recepta solicitetur, nihil video. *ἓν τε εἶναι θεὸν, καὶ νῦν,* &c. sin moveatur, *ἵνα* potius legerim. Ad manum interim adest conciliatrix ratio. Deum summum unicum agnoscebant, qem & *Δία* sive *Jovem* nuncupabant, mundi istius conditorem, *πάντων δημιουργὸν, καὶ ἀφθαρτον μόνον.* alios interim deos inferiores statuebant *φθαρτοὺς*, corruptelæ obnoxios, sive (ut Plutarchus *de commun. notit.* eosdem deridens) *τηλοὺς fusiles, ὥσπερ κηρίνους ἢ κατλιτερίνους, tanqam si cerei avt stannei existerent.* in his & astra ponebant. Ita Plutarchus *de Philosoph. placit. l.1.c.7. Θεοὺς δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὴν γῆν, τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων οὐρανὸν ἐν αἰθέρι. Adhæc Deum esse mundum, stellas, terram: supremum avtem omnium deorum esse mentem, qa est in æthere.* Verùm Epiphanius *Hæres. lib.1. Hæres. 5.§.1.* Deum asserit Stoicos in hæc qasi membra qædam dispertitos. *Μερίζουσι δὲ τὴν μίαν θεότητα εἰς πολλὰς μερικὰς οὐσίας, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, εἰς ψυχὴν, καὶ αἴσθησιν, καὶ τὰ ἄλλα. Rursus divinitatem unam in plures ac particulares naturas distribuunt; solem videlicet, lunam, ac stellas, animam, aërem, rèsqe cæteras.* vide *l.8.§.19. & l.12.§.28.* vide & Athenagoram *in legat. pro Christian.*

Ἐξευρέθη] *reperta est, extitit.* ut *suprà §.8.*

§.36. Τὸ σαπρὸν] Vide *suprà §.14. & l.8.§.24.*

Γράσος] Ità *l.8.§.37.* Γράσος πᾶν τοῦτο. *Fœtor hoc est omne.*

Πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα] *nuclei terræ* Casavbonus. *calli* Xylander. Aliâ ratione Philo *de provid. γῆς εἰσιν ὄγκοι (terræ tubera sunt) περὶ ὧν συνεχὴς καὶ ἀδιάσπαστος πόλεμος.* Theodorus Prodromus *in provident.*

Εὕρημα κυνὸς ἡ σιδαση πορφύρα.
Ὁ μάργαρος κύημα φαύλου ὀστέου.
Λίθοι τὸ σύμπαν, οἱ χνοάζοντες λίθοι.
Ὁ λαμπρὸς οἶκος ἐκ τιτάνου καὶ ξύλων,
Ὀπῶν τε πλίνθων, καὶ λίθων ἐξεπμένων.
Γῆς τίτανος, γῆς ξύλα, γῆς πάντες λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμῶν, καὶ σέβων, οὐκ αἰσχύνῃ;
Augusti hominis purpura, inventum est canis;
Libido, margarita, vilis ostrei:
Summa est lapillis, qòd glabella saxa sunt.
Ex calce, lignis, splendida ornatu domus,
Coctoqe latere, fossilique marmore est.
Calx nata terrâ, ligna, lapides terra sunt.
An terram honorans, erubescere haud velis?

Svartius.

Ὑποστάθμαι ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος] f. ὁ χρ. [καὶ] ὁ ἄργυρος. *faces* avtem sive *sedimentum terræ* illa vocat, qia inter liqandum subsidit, qod est purissimum metalli atqe pretiosissimum; qomodo in vino & urina solet *τὸ ὑπόσημα*, sive *ἡ ὑποσαθμη*, vocabulum Henrici Stephani thesavro adjiciendum, cùm ex Marco; tum ex Hesychio, apud qem reperias. Ὑποσάθμη, τρυξ. & Σκαρία, ἡ γειώδης ἐν [τοῖς χυλοῖς] ὑποσάθμη. ità enim locum illum defectum integrandum sentio. Sed & ex Laërtio *l.7.c.137.* qi in *Zenone* ait Stoicos eâdem ratione dixisse *ὑποσάθμην πάντων τὴν γῆν, extremam omnium subsidere terram.* qanqam nec hi soli. nam & Porphyrius *de abstinent. l.3.§.14.* nos ait mundi inferioris *ὑποσάθμην οἰκεῖν, qasi sedimentum incolere*, & Synesius *de provident. l.1. τὴν ὑποσάθμην τῶν ὅλων*, mundi inferiora ista appellat. Levcippus item apud Hermiam *in Philos. irris. p.178. Τὰ παχυμερῆ κάτω ὑποσάλα ὕδωρ καὶ γῆν γενέσθαι. Crassa infrà subsistere, in aqam & terram converti.* & Theodoretus qi *Tom.IV. Therap. l.1. p.465. B.* pravos improbósqe homines ait, *ὑποσάθμη τινὲ παχείας ἐοικέναι, τῶν τὰ διυλισμένα πόρων διὰ παχύτητα. Pinguissima cuidam fæci esse similes, qæ ob crassitudinem per coli foramina non transit.* de Cynico Julianus *de Cynism. Orat.2.* Ἐκεῖνο τὸ χρυσίον οὐκ ἴσι χρυσίον, οὐχ ἡ ψάμμος ψάμμος, εἰ πρὸς ἀμοιβήν τις αὐτὰ ἐξετάζοι, καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐκπέρισεται αὐτῷ τιμιῆ γενέσθαι. γῆν γὰρ αὐτὰ οἶδεν ἀμφότερα. τὸ σκαιώτερον δὲ καὶ τὸ ῥᾴδιον, ἀνθρώπων εἶναι κενοδοξίας ταῦτα καὶ ἀμαθίας νενόμικεν ἔργα. *Ejusmodi viro neqe avrum, avrum est; nec arena est arena; si ad permutationem explorare ista velit aliqis, & hæc illi suo pretio æstimare permiserit. Nam utrumqe nihil prater terram esse non ignorat. Qod avtem aliud rarius, aliud parabilius sit, id à vana gloriola & insania proficisci judicat.* Qin & ideo potest metalla ista *γῆς ὑποσάθμην* dixisse, qia in infimas terræ partes, qasi demersa jacent, qomodo ad ima fæces, ac sedimenta subsidunt. unde Seneca *Ep.1. In imo pessimum.* & *Epist.108. Gravissimum qòdqe turbidumqe subsidit.* Ità enim de his avtor idem *Ep.90. Avrum & argentum, qasi malè nobis committerentur, natura abscondit. nos in lucem, propter qa pugnaremus, extulimus. Nec era-*

a L.6.§.13. b L.2.§.2. c Sup.§.28. l.10.§ 1. d Sup.§.2. 26. e L.2.§.3.l. 5.§.5. f L.5.§.23. Inf.§.39. g L.7.§.1. h L.12.§.19 i L.7.§.29. * ἰγίνω Xyl. γενῦ Lug. k L.3.§.7.l. 6§.23. l Sup.§.4.l. 12.§.26. m L.11.§. 18.§.12.§. 16. n L.2.§.3. l.6.§.36. o L.4.§.40. p L.5.§.8. q L.2.§.3. r Sup.§.28. s L.4.§.27. t Sup.§.37. v L.4.§.28. l.5.§.11. * τί λέγεις; τῷ ἡγ. Sal. * ἀποκρίνει. Mer. -νεις vel -νῃ f. x L.6.§.16. * λάζῃ Lug. * [τιθηνέισεαι] β. Inf. §.40.

ἡ a τεφρία, ἡ ἰωδὴς, ἡ αἷμα, ἡ πορφύρα, ἡ τὰ ἄλλα πάντα συναφπα. ἡ b τὸ πνευματικὸν ἦ, ἄλλο τι ἐστιν. ἡ c ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον.

§. 37. d Ἄλις ἔ ἀθλίᾳ βίᾳ, ἡ e γογγυσμῷ, ἡ πτοηκισμῷ. f τί ταραύσῃ; g τί τούτων καινόν; h τί σε ἐξίςησι; i τὸ αἴτιον; ἴδε αὐτό. ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε αὐτὴν. ἔξω ἦ τούτων ἰδεῖν ἐστιν. ἀλλὰ ἡ πρὸς τὰς θεὰς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερ ἡ χρησότερ * γένω. k ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι, ἡ τὸ τελευταῖον ἰσορῆσαι.

§. 38. l Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. m εἰ δὲ οὐκ ἥμαρτεν.

§. 39. n Ἦτοι o ἐκ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα, ὡς ἐνὶ σώματι, p ἐπισυμβαίνει. ἡ q εἰ δεῖ τὸ μέρος τοῖς ὑπὲρ ἔ ὅλα γινομένοις μέμφεσθ ἡ r ἄτομοι, ἡ ἓν ἄλλο, ἢ s κυκεὼν καὶ σκεδασμός. t τί ἂν ταραύσῃ; v * τῷ ἡγεμονικῷ λέγοις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, * ὑποκρίνῃ, x συναγελάζῃ * βόσκῃ.

pili, veſtis; ſanguis, purpura; & ejuſmodi alia qævis. etiam quod formæ rationem obtinet, & ipſum aliud qiddam iſtiuſmodi eſt; & ex aliis in alia tranſit.

§.37. Jam ſatis eſt vitæ calamitoſæ, & obmurmurationis, & nugarum. qid perturbaris? ecqid in his novi? qid te tandem percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc avtem nihil eſt. qin erga deos itaqe tandem aliqando ſimplicior meliúſqe affectus ſis. perinde habet annis centum an tribus iſta nôris.

§. 38. Si qis deliqerit, penes ipſum eſt malum. fortaſſis avtem nec deliqit.

§.39. Vel ab una mente, qaſi fonte communi, tanqam uni corpori ſuperveniunt univerſa: nec partem oportet de eis conqeri, qæ à toto fiunt. vel atomi obtinent, nec aliud eſt qicqam qàm cinnus & diſperſio temeraria. qid ergò perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, egeris, armentitia es, pecudis inſtar paſceris, in feram belluam tranſiiſti.

§.40.

ANNOTATIONES.

erubeſcimus ſumma apud nos haberi, qæ fuerant ima terrarum. A in ædibus habetur. Plutarchus in *adulat. p.* 64. *E.* Ὁρᾷς τὸν πίθηκον; ἡ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν, ὡς ὁ κύων, ἢ δὲ βατράζειν, ὡς ὁ ἵππος, ἢ δὲ ἀρῦν τὴν γῆν, ὡς οἱ βόες. ὕβρει ἂν φέρει ἡ βωμολοχίαν, καὶ παιδιᾶς ἀνέχεται, γέλωτ ὄργανον ἐμπαρέχων. *Conſidera ſimiam: domum ut canis cuſtodire, ferre ut equs, arare ut bos neqit; ergò contumeliam ſert, & ſcurrilitatem ac luſus, & riſus inſtrumentum ſe prabet.* facere tamen pro Xylandri verſione videri poſſit Epicteti illud *Enchir. cap.* 35. qod idem totidem ferè verbis habetur & *Diſſert. l.*3.*c.* 15. Ταῦτα πάντα ἐπισκεψάμενος, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν. εἰ δὲ μή, ὡς τὰ παιδία, ἀπαφρήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητάς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ. ὅταν καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ ἀδῇ, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσιν δίαιν, ἢν ἀν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει, τὸ σύνηθες δ' ἀπαρέσκει. *His omnibus conſideratis, pugilum certamen ſuſcipe. Sin, minùs, ut pueri reſiliés, qi nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: jam tubâ canunt, jam tragœdias repræſentant. Tu qoqe ſic, nunc pugil, mox gladiator, poſtea orator, demum philoſophus: toto avtem animo nihil; ſed ut ſimius, qicqid ſpectaveris, imitabere, atqe aliud ex alio adamabis.* verum qid eſt hoc vago & deſultorio vitæ inſtituto nugacius? vide *l.* 4. §. 16. Idem *l.* 2. *c.* 4. de philoſophiam profeſ- C ſo, ſed vitæ inqinatiſſimæ homuncione: Ἀρχίδημον τοίνυν νοῶν, μοιχὸς ἴσθι, καὶ ἄπιστος, καὶ ἀντὶ ἀνθρώπου λύκος ἢ πίθηκος. τί γὰρ διαφέρει; *Ergò tu Archedemi ſectator adulter eſto, & perfidus, & loco hominis lupus avt ſimius. Qid enim intereſt?* Diogenes *Epiſt.* 17. cujus initium, an inſcriptio, cùm interciderit, ità poteſt reſtitui. [Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις οἰμώζειν. *Canis iis, qi Græci appellantur, gemitum dicit.*] Ἰπάρχει δὲ τοῦθ' ὑμῖν, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω. ὄντες γὰρ ταῖς μὲν ὄψεσιν ἀνθρώποι, ταῖς δὲ ψυχαῖς πίθηκοι, προσποιεῖσθε πάντα, γινώσκετε δὲ οὐδέν. *Hoc qidem, etſi ego nihil dixero, vobis eſt. Nam facie qidem homines, animo ſimiæ eſtis. Omnia ſimulatis, nihil cognoſcitis.* reliqà ferè totâ epiſtolâ πιθηκισμὸν illorum graphicè deſcribit. D

Τί τούτων καινόν] *ad l.*7.§.1.

Τί σε ἐξίςησι] *qid terret te?* Xylander. *ad qid obſtupeſcis?* Caſavbonus. Malim, *qid te percellit?* ſive *de mentis ſtatu dimovet?*

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος γίνου] *Qin & jam erga deos ſimplicior & melior es factus* Xylander. qaſi ἐγίνου legeretur. at Lugdunenſis γενῦ. rectè. qem & Caſavbonus ſecutus eſt, *eſto jam tandem erga deos ſimpliciùs ac benigniùs affectus.*

Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτη] vide *ad l.*3.§.7.& *l.*6.§.23. & *l.*12.§.35. E poteſt avtem hæc clavſula fuiſſe à prægreſſis ſejuncta; & hoc velle, opera naturæ luſtres breviore ſpatio an prolixiore, nihil intereſſe; cùm eadem viſurus ſis.

§. 38. Ἐκεῖ τὸ κακὸν] vide *ſuprà* §.4. & 20.

§. 39. Ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα] vide *l.* 6. §. 36.

Ὡς ἐνὶ σώματι] vide *ad l.*4.§.40.

Ἐπισυμβαίνει] vide *ad l.*5.§.8.

Τί ἂν ταράσσῃ; τῷ ἡγεμονικῷ λέγοις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ] *Qid ergò perturbaris? menti tuæ dicis, mortuus es, periiſti, efferatus es, ſimulas, es in cœtu, aleris?* Xylander illud advertit vocabulum Θηρίωσαι, qod F in periocha ſeqenti inſertum ſenſum facit exſenſum, iſtùc eſſe retrahendum. & eſt prorſus. ſed τεθηρίωσαι legendum &, me avtore, ultimo loco potiùs collocandum. At Caſavbonus (qi à præcedentibus, illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγοις &c. divellit, tanqam aliò ſpectantia) *Dicis parti illi rationi pradita, mortua es, corruptio apprehendit te? num & hæc excrementa egeris? num pecu-*

*vis ſcire, qàm falſus oculos tuos decipit fulgor? nihil eſt iſtis, qamdiu immerſa & involuta cœno ſuo jacent, fœdius; nihil obſcurius. & de benef. l.*7.*c.* 10. *Lamnas utriuſqe materiæ, ad qas cupiditas noſtra caligat, terra, qa qicqid utile futurum nobis erat protulit, iſtas defodit & merſit; &, ut noxiis rebus, ac malo gentium in medium prodituris, toto pondere incubuit.* Qod Plinius *Nat. Hiſt. l.* 33. *præfat. Hæc ſummâ ſui parte tribuit, qa profunt. illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, qa occultavit atqe demerſit.* Sed non altè ſatis, ſi Senecæ credimus, qi mox *ibidem. Poſſum de rerum natura qeri, qod avrum argentumqe, non interius abſconderit, qod non majus, qàm qod detrahi poſſet, pondus injecerit.* Idem denique *Ep.* 92. de viro bono: *Avrum argentumqe illis, in qibus jacuere tenebris dignißima, non ad hunc æſtimat ſplendorem, qo imperitorum verberant oculos: ſcit erui è cœno, ex qo illa ſecrevit cupiditas noſtra, & effodit.* In ſacris literis, divitiæ, qæ iſtis cùmprimis conſtant, עכטרים voce compoſita id eſt, *denſum lutum* ſive *cœnum* dicuntur. Abacuc. *c.* 2. *v.* 6. ſed & שמריהם i. e. *fæces*, ſive ὑποσάθμας, ut Marcus iſtic, Sophoniæ *c.* 1. *v.* 12. ſi Druſio fides: *proverb. claſſ.* 1. *l.* 2. *prov.* 58. qanqam eò loci, *concretum eſſe ſuper faces:* vel de ſecuritate ac fiducia, cum Piſcatore; vel de obſtinatione in malis, cum Junio, è pace tranqillitatéqe jugi natâ, malim intelligere: ex gemina ferè formula, C qæ Jeremiæ *c.* 48. *v.* 11. reperitur.

Τριχία, ἡ ἰσθῆς] vide *ad l.* 6. §. 12.

Τὸ πνευματικὸν] *etiam qa ſpiritu conſtant* Xylander. *etiam vita tua* Caſavbonus i. e. *anima*, qaſi πνευμάτιον legerit. τὸ πνευματικὸν, eſt *formale*, ſive *qod forma rationem obtinet*: Opponitur enim τῇ ὑποκειμένῃ ὕλῃ τὸ πνευματικὸν, ſicut τῷ ὑλικῷ τὸ αἰτιῶδες, *forma materia*, *l.* 4. §. 16. & *l.* 5. §. 13. ubi idem planè qod iſtic argumentum tractatur; & *l.* 7. §. 10. ὕλην καὶ αἴτιον dixit. & *ibidem* §. 18. αἴτιον καὶ ὑλικόν. πνεύματα verò *forma* ſunt. *l.* 12. §. 30. πνεύματα καὶ ὑποκείμενα.

Ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον] qia nimirum elementa, ex qibus & ſpiritus ipſe ſive anima juxta Stoicos conflatur, in ſe D invicem tranſinutantur. vide *l.* 4. §. 21, 46.

§. 37. Ἄλις τῇ ἀθλίᾳ βίᾳ καὶ γογγυτμῷ] Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Τοῖς παιδίοις μικρὰ πρόφασις εἰς τὸ κλαίειν ἱκανή. *Infantibus utcunqe levis occaſio ſatis eſt ad fletum.* Apoſtolus *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 10. Μηδὲ γογγύζετε, καθάπερ καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν. *Neqe murmurate, ſicut qidam eorum murmurárunt.* de Iſraëlitis loqitur in eremo ſubinde ex occaſione qavis murmurantibus.

Πιθηκισμῷ] *imitationis* Xylander. *diſſimulationis* Caſavbonus. at Svidæ πιθηκισμοὶ ſunt ἀπάται καὶ κολακεύματα, *fraudes & aſſentationes*, (apud qem pro μενικᾶς, *me vicas* lego) ex E Ariſtophane in *Eqit. Act.* 2. *Sc.* 4. *n.* 52. ubi Cleon adverſario ſuo;

Οἱ μοι τάλας, ὅσοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις;
Ah me miſerum, qibus circumagis me doloſis modis.

& mox *n.* 55.

Ἀλλ' οὐχ ὑπερβαλεῖς με ψωπίαις. —
At non ſuperabis me palpum obtrudendo.

Et apud eundem in *Veſp.*

Ταῦτ' ἰδὼν, ὑπό τι μικρὸν ἐπιθήκισα.
pavlulum adulatus ſum. Verùm Marco πιθηκίζειν videtur eſſe *ſimiarum more*, qæ geſticulationibus variis ludos faciunt, *nugari.* qod Apollodorus in Adelph. dixit

— ἐν πιθήκοις ὅλα δεῖν
Πίθηκον εἶναι. —

hoc eſt, *inter nugaces nugacem eſſe*, ſive pariter nugas meras agere. habes *ſuprà ad l.* 9. §. 3. ſiqidem ſimia riſûs luſuſqe ſolius gratiâ

§. 40. Avt nihil possunt Dii, avt possunt. si nihil possunt, cur precaris? si possunt, cur non hoc potiùs ab eis prece poscis, neqid horum cupias, neqid de horum ullo anxius sis, qàm ut horum qicqam vel eveniat vel non eveniat? siqidem enim omnino hominibus opem suam conferre possunt, etiam ad hæc possunt. sed dices fortasse, Deos ista in potestate tua posuisse. an non ergò potiùs fuerit eis qæ in potestate tua sunt

§. 40. Ἢτοι ἠδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ * [θη-ρέωσαι] δύναν). εἰ μὲν οὖν μὴ δύναν), τί εὔχῃ; εἰ δ' δύναν), διατί οὐ μᾶλλον εὔχῃ, διδόναι αὐτὰς, ᵃ τὸ μήτε φοβεῖσθαι τι τούτων, μήτε ἐπιθυμεῖν τινὸς τούτων, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι τούτων, μᾶλλον * τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ * τῷ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύναν) συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύναν) συνεργεῖν. ἀλλὰ ἴσως ἐρεῖς, ὅτι ᵇ ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν. εἶτα, ὠ χρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπί σοι μετ' ἐλθ-

* τι δράσαι Lug. An.

a L. 4. §. 49.

* τοῦ

* τοῦ

b L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

pecudum ritu depascitur? ut nimirum corporis instar morti obnoxia sit. Ità τὸ φθείρεσθαι vult eâ esse *corruptelâ affectum*, qæ interitum rei corruptæ afferat: qum de mente aliâ ratione τὸ φθείρεσθαι dicatur Marco *suprà* §. 2. vult legi, ἀποκρίνει, βόσκει; (nam τῷ συναγελάζῃ rationem nullam habuisse videtur) & novum ista conficere ἰρώτημα. vult denique τὸ ἀποκρίνειν illud *excernendi* significatum habere. D. Bootius avtem aliter ista interstingvit. siqidem argumentum superius ad τῷ ἡγεμονικῷ clavdit. tanqam si scriptum esset, τί δ' ὃν ταράσσῃ τῷ ἡγεμονικῷ; *Qid mente tuâ conturbaris?* indè avtumat & ipse novam seqi materiam, cujus verba sic concipienda sint. Λέγεις, τεθεώρηκα. ἴφθαρται, ὑποκρίνῃ, &c. *Dicis contemplatum*, sive, *in contemplatione versatum te. verùm corruptus es, simulas, pecudum ritu degis, efferatus es.* ὑποκρίνεσθαι certè istic *histrionem agere* mihi significare videtur; eo sensu nimirum qo ex carmine Petronii Joannes Sarisberiensis dixit, *policrat. l.* 3. *c.* 8. *totum ferè mundum histrioniam exercere.* qanqam nec spreverim ipse prorsus, qod Casavbonus subindicat, ut ἀποκρίνῃ in media forma significatu activo legatur. eò magìs qia Marcus ipse *l.* 6. §. 16. τίμιον, inqit, ὅτε τὸ συναγελάζεσθαι, ὅτε τὸ τρέφεσθαι. τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. *Non est æstimatione multâ dignum gregatim convenire, avt nutriri: hoc enim perinde est atqe alimenti qod est superfluum excernere.* qod avtem τεθηρίωσαι dicit, Epictetus forsan explicabit, qi de evidentias rerum oppugnantibus, ait, *Dissert. l.* 1. *c.* 5. Ἐκτίνηται τὸ αἰδήμον αὐτῆ, καὶ ἀκτρεπτικόν. καὶ τὸ λογικὸν ὐκ ἀποτίθηται, ἀλλ' ἀποτεθηρίωται. *Resectus est ejus pudor, & reformidatio, ac ratio non illa qidem resecta, sed efferata est.* Vel Crantor etiam apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 102. *D.* nam τεθηριῶσθαι τῷ ἡγεμονικῷ *est* idem *Marco, qod Crantori* τεθηριῶσθαι τὴν ψυχὴν, in illis, τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς, ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν. *Qippe necesse est ut ibi corpus, ita hic animum planè efferatum esse.* Verùm locus insigniter depravatus videtur. Nec certi qid statuere avsim. D. Salmasius de hoc loco per literas consultus, de θηρίωσαι huc retrahendo consentit: periodum totam sic concinnandam censet. Τί ὖν ταράσσῃ; μήτι τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἴφθαρται, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηρίωται; *numqid ἡγεμονικῷ tuo dicis; qòd mortuum est, qòd corruptum, qòd aliud agit, aliud simulat, qòd congregetur, pascat, & efferetur.* vel sic etiam, Τί ὖν ταράσσῃ; τί λέγεις; τῷ ἡγεμονικῷ τέθνηκας, ἴφθαρται, &c. *an* τῷ ἡγεμονικῷ *mortuus es, corruptus es?* &c. hæc omnia non sunt τῷ ἡγεμονικῷ, ac divinæ particulæ qæ nobis insita est, sed brutæ materiæ.

§. 40. Ἢτοι ἠδὲν δύνανται θεοὶ, ἢ θηρίωσαι δύνανται] *Avt nihil omnino pro nobis Dei possunt, avt animi distractiones & intemperies sopire & lenire possunt.* Mericus Casavbonus qi loco τῷ θηρίωσαι qid legerit ignoro. Ego Xylandrum seqor hìc furcillantem prorsus. Vide ad periochæ præcedentis clavsulam. *Vel nihil*, inqit, *possunt dii, vel possunt aliqid.* Seqentia liqidò comprobant. Annotator Lugdunensis ἢ τι δρᾶσαι δύνανται. qod idem valet.

Μᾶλλον τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ τῷ παρεῖναι] *Cur non magis etiam petis, ut dent tibi nè qid horum metuas, avt expetas, neqe magis doleas, si absit, qàm si adsit?* Xylander. Ego malim. τῷ μὴ π. τ. τ. ἢ τῷ π. *Cur non hoc potius poscis, ne istorum aliqid metuas, avt nè istorum aliqid cupias, qàm nè istorum aliqid absit, vel adsit tibi.* in versionem suam Casavbonus utrumqe admisit. Hoc est qod Diogenes olim in parentibus notabat. Ἐπὶ τῷ ὖν γενέσθαι, τοῖς θεοῖς θύετε. περὶ δὲ τῦ ποιοὺς ἐκθῆ, ὐ θύετε. *Filium*, inqit, *ut habeatis, victimâ casâ deos poscitis: verùm de hoc, qalis futurus sit, parum pensi habetis; nec ut bonus, probisqe evadat, Deis supplices estis.* Laertius *l.* 5. ità Marcus, Deos, inqit, oratis ut hoc vobis obtingat, illud non obtingat; at cur non potiùs oratis, ut nihil vos istiusmodi afficiat? cur non potiùs ut nè expetas, qam ut re expetitâ potiaris? cur non potius ut nè metuas, qàm ut id qod metuis nè eveniat? illud enim, non illud verè felicem facit. Vide *l.* 4. §. 9. finitimum huic Marci monito Menandri illud:

Αἰσχρὸν ὂν μαθέτω τὴν ἀλυπίαν
Αἰτῦ παρὰ θεῦ, ἀλλὰ μαχητὴν ἐμέ.
Nè posce homo natus, à Deo indolentiam,
Sed potiùs animum aqanimen, & tolerantem mali.

Grotius. Nec abludit reprehensio apud Petronium Eumolpiana illa; *Qis unqam venit in templum & votum fecit, si ad eloqentiam perveniisset? qis, si Philosophia fontem invenisset? ac nè bonam qidem mentem, avt bonam valetudinem petunt; sed statim atqe limen Capitolii tangunt, alius donum promittit, si propinqum divitem extulerit, alius si thesavrum effoderit, alius si ad trecenties HS. pervenerit.*

Μὴ παρεῖναι] Dio Prusæus *Orat.* 16. *pag.* 245. Τοιούτων ὖν δυσκόλων ὄντων ἀπὸ τῦ σώμα]ος ἀσχολίαις τί δεῖ προσδοκᾶν; ἢ πῶς ἔνεστιν ἑκάστῳ τούτων αἰσθανόμενον καὶ ῥᾳδίως ἐνδιδόντα, μὴ κακοδαιμονίσασθαι ἀπάντων εἶναι προσευχόμενον τοῖς θεοῖς, ἅπως μὴ τῦτο, μηδὲ τῦτο συμβῇ; καθάπερ εἴ τις ἐν ὄμβρῳ πορευόμεν], σκίπατμα μὲν ἔχοι μηδὲν, ἔυχοιτο δὲ μόνον, ἅπασαν τῶν σταλαγμῶν διαφυγεῖν. ἢ εἴ τις πλέων, ἀντὶ τῦ τοῖς ὄπισθε πρόσεχειν, καὶ τὸ προσπίπτον δέχεσθαι καλῶς, ἔυχοιτο μηδὲν τῶν κυμάτων κατὰ τὴν ναῦν γενέσθαι. *Qum tot igitur dura sint, qa & corpori nostro possint accidere, qid tandem expectandum est? Avt qomodo fieri potest, ut is qi unumqodqe borum sentiat, facilèqe succumbat non omnium sit infelicissimus, Deos semper orans, ut ne hoc, ut ne illud accidat. Qemadmodum si qis in pluvia vadat, & nullum habeat velamen, sed solummodo optet, ut singulas guttas possit effugere. An non fatuus fuerit, qi navigans non attendat ad clavum, neqe fluctum irruentem fortiter excipiat, sed precetur, ut nulla unda navem tundat.*

Καὶ εἰς ταῦτα συνεργεῖν] Stoicos hìc Plutarchus constrictos tenere se avtumat, *de Stoic. contradict. c.* 27. Εἰπερ ὁ θεὸς, inqit, ἀρετὴν ὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν αὐθαίρετόν ἐσι. πλῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν, ὐκ ἴν χρησομένοις δίδωσιν, ἀλλὰ κακῶς, τυτέσι βλαβερῶς καὶ αἰσχρῶς καὶ ἀλιθρίως. καί τοι εἰ μὲν δύνατα τὴν ἀρετὴν παρέχειν οἱ θεοὶ, ὐκ εἴσι χρηστοὶ μὴ παρέχοντες. εἰ δὲ μὴ δύνανται ποιεῖν ἀγαθὸς, ὐδὲ ὠφελεῖν δύνανται, μηδενὸς τῶν ἄλλων ὄντ]ος ἀγαθῦ, μηδὲ ὠφελίμυ. *Ergò si Deus virtutem non det hominibus, sed bonum ultro ab eo expeti possit: divitias avtem & bonam valetudinem sine virtute det: non bene usuris dabit utiqe, sed malè, hoc est, damnosè, turpiter, perniciose. Sed enim, si dii possunt virtutem largiri, neqe hoc faciunt, boni avt benigni non sunt, si id non faciunt. Si bonos facere non possunt, ne prodesse qidem qeunt: cum extra virtutem nihil bonum sit, nihil utile.*

Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν] Ità *l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἵδρυτο, *In ipsius arbitrio prorsus posuere.*

Οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπί σοι] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ θεὸς, πῶς, μὴ ἀγωνιῶ; μωρὲ, χεῖρας ὐκ ἔχεις, ὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ θεός; ἔυχυ τῦν καθήμεν]ον, ὅπως αἱ μυξαί συ μὴ ῥέωσιν. ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ ἐγκάλει. τί ὖν; ἐνταῦθά σοι ὐδὲ δέδωκεν; ὐ δέδωκέ σοι καρτερίαν, μεγαλοψυχίαν, ἀνδρείαν; τηλικαύτας ἔχων χεῖρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἀπομύξοντα; *Dicimus, prob deum fidem! qid agam ne aſtuem? stulte, manus non habes? non tibi eas fecit Deus? Nunc ergò sedens precare, ne pituita tibi defluat. Emunge potius, nec accusa Deum. Qid ergo? hìc nihil tibi dedit? non dedit tibi tolerantiam, animi magnitudinem, fortitudinem? tot manus cum habeas, adhuc requiris eum qi te emungat.* Objurgat hoc nomine Græcos Demosthenes *Philip.* 3. Ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχοντ]αι. καὶ τὸν ἀυτὸν τρόπον, ὅτ]ε οἱ τὴν χάλαζαν, ἡμῖν δοκῦσι θεωρεῖν, ἐυχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτὸς ἕκασ]ον γενέσθαι· κωλύει δὲ ὐδεὶς ἐπιχωρῶν. *Sed Græci tamen hæc tolerant: eodémqe modo, qo qi grandinem* (ut mihi qidem videtur) *spectant, optat qisqe se in suos agros deferatur, prohibere conatur nemo.* Xenophon *Pæd. l.* 1. *pag.* 26. *B.* Ὡς ὐδὲ ὑμῖς ἄν αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ὅτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν. ὅτε μὴ ἐπισαμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισαμένων τοξεύειν. ὅτε μὴ ἐπισαμένους κυβερνᾶν, σώζειν ἔυχεσθαι ταῖς κυβερνῶντας, ὐδὲ μὴ σπείραντάς γε σῖτον, ἔυχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι. ὐδὲ μὴ φυλατ]ομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ γὰρ τὰς τῶν θεῶν ὑσμὰς πάνθ' τα τοιαῦτα εἶναι. τὰς δὲ ἀτίμως ἐυχομένους εἰκὸς παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τὰς παράνομα διομένους. *Ne fas qidem esse a Dis petere, ut egestri prælio victoriam adipiscantur, qi rem egestrem non didicerint: nec ut sagittandi rudes, ejusdem artis peritos sagittando superent: nec ut gubernandi rudes optent, naves à se gubernando servari: nec qi semina spargere neglexerint, optent bonum sibi frumentum nasci: nec ut salutem petant, qi sibimet in bello non caveant. Hæc enim omnia contra leges divinas esse.*

a Sup. §. 27. ἀλλ' ἆρα, ἢ [a] Ἀφροδίσεως πρὸς τὸ μὴ ὀπί σοι
b L. 8. §. 3. μὴ [b] δουλείας καὶ ταπεινότητος; τίς δέ σοι εἶπεν,
c L. 1. §. 17. ὅτι οὐχὶ καὶ [c] εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνε-
l. 12. §. 14. σιν; d L. 6. §. 23. [d] ἀρξαι γὰρ πρὲι τούτων εὐχεσθαι, καὶ ὄψει.
ἔστω εὐχέσθω, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; οὐ,
πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τὸ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης;
ἄλλος, πῶς στρηθῶ ἐκείνης; σὺ, πῶς μὴ χρή-
e L. 10. §. 35. l. 11. §. 33, 34. ζω τὸ στρηθῆναι; ἄλλος, [e] πῶς μὴ ἀποβάλω τὸ
τεκνίον; σὺ, πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν; ὅλως
ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεώρει τί γίνε-
ται.

§. 41. Ὁ Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῷ νόσῳ
οὐκ ἦσαν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου πα-
θῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φη-
σὶν, ἐλάλουν. ἀλλὰ τὸ προηγούμενα φυσιολογῶν

cum libertate uti, qàm ad ea qæ extra poteſtatem tuam ſunt, cum ſervitute animíqe abjectione anxiè ferri? qanqam qis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam qæ in nobis ſita ſunt? iſta ergò Deos prece poſcere incipias; videbis qid futurum ſit. orat hic, qomodo fiet, ut illius mulierculæ concubitum obtineam? tu ora, qomodo fiet, ut illius concubitum nè concupiſcam? alter, qomodo illius imperium abjiciam? tu, qomodo ut nè abjicere opus habeam? alius, qomodo filiolum nè amittam? tu, qomodo nè amittere metuam? huc, inqam, omnino vota verte tua, & vide qid futurum ſit.

§. 41. Ego, cum decumberem, inqit Epicurus, non de corporis affectionibus eum eis, qi inviſebant me, colloqia habebam, nec iſtiuſmodi ſermonibus illos alloqebar, verùm eis, qæ circa rerum naturam priùs meditatus fueram, diſſerebam.

ANNOTATIONES.

Qi autem optarent ea, qa non ſas ſit: illos ajebas merito ſic apud deos nihil impetrare, ut qi petunt iniqa, repulſam apud homines ferunt. Et agendi peritia ergò feliciter agere cupienti nanciſcenda; & peritiæ actio inſuper adjicienda. neqe enim nandi peritiſſimus etiam in navfragio artis ope incolumis futurus eſt, ſi brachiis implexis, cruribus cancellatis, fluctibus ferendum ſeſe permiſerit. Ariſtides *de concord. ad Rhod. tom.* 11. *p.* 383. Ἄτοπον τὰς θεὰς ἐνοχλεῖν, αὐτὰς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν, ἃγ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς. *Cur ergò dits eſtis moleſti, cum nolitis ea, qa illi in vobis eſſe credunt, facere?* Tertullianus *exhort. caſtit. c.* 12. *Tantâ ſolicitudine petere avdebis, qod in te poſitum recuſabis?*

Ἡ διαφιέσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπί σοι] *qim de eis, qa non ſunt in tua manu poſita, ſolicitum eſſe* Xylander. *Ea, qa in tua poteſtate non ſunt ſita, affectare* Caſaubonus. Malim, *ad ea cum animi qodam cruciatu & diſtractione ferri, & qaſi differri.* vide *ſuprà* §. 26.

Μετὰ δουλείας] *cum ſervitute*, id eſt, animo addicto & mancipato. Ita *l.* 8. §. 3. Καὶ δουλεία πόσων. *Et qam multis rebus inſervire.* & *ſuprà* §. 29. Δουλεία στενόντων. *Servitus ingemiſcentium.* Sic nimirum ſervi & mancipia ſunt, ſuntqe revera earum rerum, qas tanta cum anxietate requirunt, & qibus ὕπως προσπαλῶσιν, ut Marcus noſter, *l.* 5. §. 1. Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 10.

Imperat aut ſervit collecta pecunia cuique,
Tortum digna ſequi potius, qam ducere funem.

Hoc eſt qod Seneca *Epiſt.* 8. ex perſona fortunæ munera enixè anxiéqe avcupantium. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur.* id eſt, putamus res eſſe in noſtra poteſtate; cùm nos potius in illarum poteſtate ſimus; dum illarum ſervi & qaſi mancipia ſumus.

Καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Auguſtinus *de grat. Chriſt. l.* 1. *c.* 15. *Cur petitur, qod ad noſtram pertinet poteſtatem, ſi Deus non adjuvat voluntatem?* & *de pecc. merit. & remiſſ. l.* 2. *c.* 6. *Qis optat, qod in poteſtate ſic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adjumento?* Τῷ γὰρ ὅτι, ὃ ἐξ αὐτῆ τις ἔχει, περιττὸς ἴσι καὶ μάταιος παρ' ἄλλα λαμβάνων. *Nam qi id qod à ſeſe habet ab alio ſumit, is omnino vanus eſt atqe ineptus.* Epictetus *l.* 1. §. 9.

Οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Indè *l.* 1. §. 17. συλλήψεις θείας γινόμενας, *adjutationes à diis profectas.* Sed diſertiùs pavlò Marco Pavlus noſter *ad Rom. c.* 8. *v.* 26. τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. *Spiritus viciſſim auxiliatur*; qaſi mutuas confert operas. Ità & nos Deo συνεργεῖν oportet: Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. & nobis operantibus συνεργεῖ Deus. Marcus *Evang. c.* 16. *v.* 20. unde & Apoſtolus de ſe *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ. *Amplius qàm illi omnes laboravi: qanqam non tam ego*; vel, *non ſolus ego* (qomodo *ad Gal. c.* 2. *v.* 20. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγὼ. *Vivo autem, non amplius ego.* qanqam de loci iſtius interpunctione ambigi meritò poteſt) ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus; ſed ipſe cum gratia, gratia cum ipſo eſt cooperata. Bernardus *de grat. & lib. arb.* Ità *nec gratæ divina qam agnoſcit, ingratus, nec ope fretus divinâ, extitit otioſus, verum & opis gratiam numini tribuit, & huic etiam operam ſuam contribuit.* Huc Epicharmi illud;

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί.
Dii ſuos labore dotes eſſe venales volunt.

Grotius.

Καί τ' ἐργαζόμενον πολὺ φίλτερον ἀθανάτοισι.
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρι, ὅς κεν ἀεργός.
Ipſi ſudantem & clementius aſpiciunt Dii:
Ignavum oderunt pariter ſuperique hominéſque.

Heſiodus *oper. l.* 1. Sed & Æſchylus *Perſ.*

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ' ὧ θεὸς συνάπτεται,
Qò qis ultrò properat illuc adjuvat curſum Deus.

Idémqe.

Φιλεῖ δὲ τῷ πάροντι συσπεύδειν θεός.

Habet laborans collaborantem Deum.

Et,

Τῷ δ' αὖ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Adeſſe gaudet, ſed laboranti, Deus.

qod Evripidi tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Et Clemens *Strom. l.* 6. & poſt Clementem Theodoretus Clementis compilator, *therap. l.* 1. Verùm ille ex Evripidis *Hippolyto*, hic ex *Eſtimeno* (ſive ut Grotius avtumat ex *Clymene*) eſſe vult: qi & illud Socratis in *Menoe* eódem refert:

Οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχος τύχη.
Fortuna non eſt ſocia nil conantibus.

Indè proverbium apud Laconas, Τὰν χεῖρα προτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν. *Poſtqam manum operi admoveris, fortunam invoca.* Plutarchus in *Inſtit. Lacon. pag.* 239. *A.* ſed & apud alios Græcos, referente Svidâ,

Τὰν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.
Deum invocare oportet admotâ manu.

Et,

Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τὸν θεὸν κάλει.
Molire primus ipſe, mox Deum invoca.
Ἀρχὸς γὰρ ἀδίης, θεὸς ἕπεται ἀνὰ τόμα
Βίου δύναιτ' ἂν ξυλλέγων ἄνευ πόνου.

Evripides *Electr.*

Expers laboris atqe inops nemo poteſt
Rem facere, qamvis ſæpe compellèt Deos.

Grotius. Syneſius denique *de providentia* 1. *p.* 102. Καὶ τοῦτο προνοίας, δι' ἣν ἕξεσι μὴ ῥαθυμοῦντας, ἀλλὰ χαμένους ὅσ παρ' αὐτῆς ἔχομεν, πάντα πάντως ἐυδαίμονας εἶναι. ἡ γὰρ ἔσιν ἡ πρόνοια κατὰ τὴν μητέρα τῆ νεογιλῆ βρέφος, ἣ δεῖ πεφύκασι ἔχειν, ἀποσοβοῦσα τὰ προσπηστόμενα καὶ λυπήσοντα. ἐκεῖνο γὰρ ἀτελὲς ἔτι καὶ ἄοικον ἀβοήθητον. ἀλλὰ κατ' ἐκείνην ἥτις αὐξησασά γε αὐτὸ καὶ ἐκλίσασα, χρῆσθαι κελεύει, καὶ τὰ καιὰ ἀπειρόκαλα. ταῦτα τῆ πάντες ἄξια ἀνθρώπους εἰδέναι ἡγῆ, καὶ γὰρ πρόνοιαν νομίσει, καὶ ἑαυτῶν φροντιοῦσιν, ἐυσεβῆς τε καὶ ἐπιμελὴς ἅμα γενόμενοι. καὶ οὐχ ἡγήσεται θεῦ τε ἐπισροφὴν καὶ χρῆσιν ἀρετῆς σαναίζειν πρὸς ἄλληλα. *Et providentia acceptum referri debet, cujus beneficio ſi qis ceſſim non agat, ſtatimque paratis ſibi ex ea ſubſidiis, poteſt omni parte eſſe felicissimus: non enim prorsus de eſt providentia, ac nuper editi infantis mater, qa in omnibus iis, qa aut advolant, aut qoqo modo moleſta ſunt, repellendis cum negotio occupatur, qoniam ille adhuc imperfectus eſt, & propriis auxiliis deſtitutus; ſed ei ſimilis eſt, qa avcto & armis inſtructo puero, uti jam illum jubet, atqe imminentia mala propulſare. Hac hominibus ſcitu digniſſima perſvaſum habeto, & providentiam eſſe aliqam exiſtimabunt, & ſibi ipſis proſpicient, religioſiqe ſimul & providi erunt, neqe Dei curam putabunt à virtutis uſu diſſidere.* Pulcerrimé.

Ὅλως ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεάσῃ τί γίνεται] *Poſce deum*, inqit, *bonam mentem, & videbis qid futurum ſit*, qod Dominus Chriſtus Lucæ *c.* 11. *v.* 13. Πόσῳ μᾶλλον δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. *qanto magis gratiam ſpiritûs eam poſcentibus concedet?* ſcilicet qod Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 14. Ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν. *Ipſum, ſi qid petierimus ſecundum voluntatem ejus, nos audire. Qod ſi ſcimus eum audire nos, qicqid petierimus, ſcimus nos habere petitiones noſtras.* Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Μέγα τάλας. μὴ συνεγκωμιάζῃς, μέγας ὁ ἀγὼν ἐστὶ, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βασιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ εὐροίας, ὑπὲρ ἀοχλησίας. τοῦ θεοῦ μίμνουσι. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χαμῶνι πλέοντες. *Expecta miſer, nolè aſſentiri temerè: ingens eſt certamen, divinum facinus, regnum agitur, libertas agitur, felicitas agitur, vacuitas perturbationum agitur. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Videatur & Menandrianum illud ſuperiùs pavlò exhibitum.

§. 41. Τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν] *Qa de rerum natura priùs fuerunt meditatus.* Ità ſe explicat ipſe apud Lactium in *Epiſt.*

bam. atqe in hoc præcipuè incumbebam, qò mens, etiamsi motuum in corpusculo istiusmodi particeps unà, imperturbata consisteret nihilominus, bonúmqe suum retineret. sed nec medicis ità præbebam me, ut efferrent sese, qasi magni qid agerent. sed vita mihi etiam tunc qàm optimè agebatur. eadem tu, qæ ille, sive in morbo, si contigerit, sive in alio qovis casu adverso, feceris. etenim hoc est sectæ cujusvis commune, in casibus qibuscunqe à philosophia non absistere, nec cum plebejis hominibus naturæ rerum imperitis una nugari: sed rei tantùm præsenti agendæ intendere, & instrumento per qod fiat.

§. 42. Qando alterius cujuspiam impudentiâ offenderis, statim sic percontare te, Fieríne ergò potest, ut impudentes in mundo nè sint? non potest. tu itaqe qod non potest, nè poscas. est enim hic impudentium illorum unus, qos in mundo esse necesse est. idem in promptu tibi sit, de fravdulento, infido, delinqente qolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non posse, qin existat hoc genus hominum, mox erga singulos mitiùs te habiturus es. utile est admodum & ut apud te cogites ecqam homini virtutem natura dederit

διετέλεν, καὶ πρὸς αὐτῷ τούτῳ ὤν, πῶς [a] ἡ διάνοια συμμεταλαμβάνουσα τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ τοιούτων κινήσεων οὐδαμοῦ ἐπαίρεται, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. ὡδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ, καταφρόνεσθαι * ὡς τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος * ἤρετο εὖ καὶ καλῶς. * παῦται δὴν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ [b] πράξει. τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς περιπίπτουσι, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ * καὶ φυσιολόγῳ [c] συμφλυαρεῖν, πάσης αἱρέσεως ἐστὶν ἰδιον, [d] πρὸς μόνῳ * τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι, καὶ τῷ ὀργάνῳ δι' οὗ πράττῃ.

§. 42. Ὅταν τινος ἀναισχυντίᾳ προσκόπτῃς, εὐθὺς ὑποτίθεσο σεαυτῷ, [e] δύναται δὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; οὐ δύναντον. [f] μὴ δὴν αἰτεῖται τὸ ἀδύνατον. εἷς γὰρ καὶ οὗτός ἐστιν ἐκείνων τῶν ἀναισχύντων, ὃς ἀναγκαῖον ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ ζ πανοῦργος, καὶ ἐπὶ ζ ἄπιστος, καὶ παντὸς ζ ὑπὸν ἁμαρτάνοντος, ἕως σοι προέχειρον. ἅμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, [g] ἐυμενέστερος ἔσῃ πρὸς τοὺς καθ' ἕνα. εὔχρηστον ἦ καὶ ἐκεῖνο εὐθὺς ἐννοεῖν, [h] τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ἀρετὴν πρὸς τοῦτο τὸ

a L. 5. §. 26.
* -φρονάτ-σθαι Sal.
L. 7. §. 3. & l. 10. §. 13.
* ἤγετο Boot.
* ταὐτὰ
b Sup. §. 13.
* μὴ φυσ. vel, καὶ [μὴ] φ. vel, ἀφυσ. f. L. 10. §. 9.
c L. 7. §. 43.
d Sup. §. 6.
* [δὲ] τῷ
e L. 6. §. 41. l. 8. §. 15.
f L. 5. §. 17. l. 7. §. 71. l. 11. §. 18. 33.
g L. 1. §. 9. l. 4. §. 37. l. 7. §. 63.
h L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 10. §. 33.

ANNOTATIONES.

Epist. de qo Marcus istic, Epicurus; τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν. vide *infrà*. at Casavbonus προηγούμενα, *præstantiora*; cùm *præterita*, *præcedentia*, prægressa, priora, Epicurus vellet.

Πῶς ἡ διάνοια] etiam Epicurus inter decumbendum animi priùs potiúsqe qàm corporis, spiritùs qam carnis, rationem habet curámqe gerit? qid Chrysippum? qid Christianum facere oportebit? Ità Psaltes *Psal.* 41. *vers.* 4, 10. animæ sanitatem primo loco, tum corporis Deum poscit.

Καταφρόνεσθαι] Xylander καταπλάττεσθαι legisse videtur. qasi Pindaricum illud voluerit,

— gýiois periápton pántothin
Phármaka.
— membris circum applicans undiqe
Pharmaca.

Pyth. od. 3. idémqe medicum adhibitum omnino negare Epicurum frustrà avtumat; cùm negat duntaxat eo animo adhibitum, ac si magni momenti haberet illud, qod à medico præstaretur. Ego verò existimabam τὸ καταφρόνεσθαι istic esse *munire corpus* adversus vim morbi. Somnia nimirum mera comminiscimur nobis, ubi genuina non occurrit scriptura. Verùm somnium istud excussit planè mihi Vir clariss. Salmasius, dum legendum suggerit, καταφρυάττεσθαι. qo verbo usus est & Marcus *l.* 7. §. 3. & *l.* 10. §. 13. unde & φρύαγμα pro *fastu*. μετὰ δεινῆ φρυάγματος, *l.* 4. §. 42. *non medicis*, inqit, *præbebam me, ut de me magnos spiritus sumere possent, qasi aliqid opera pretium facturi, in sanitate mihi restituta.* Nihil certius. Qod avtem Marcus hic καταφρυάττεσθαι, id in eodem planè argumento ὀφρῦν ἐπᾶραι Epictetus dixit, *Dissert. l.* 3. *c.* 10. Τί δὴν κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἔχω; τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τῆ ἐπᾶραι ὀφρῦν; *Qid ergò adularis medico? Qid dicis, si voles domine, bene habebo? Qid ei erigendi supercilii occasionem præbes?* hoc est, τῆ καταφρυάττεσθαι. de eisdem sensu diverso Marcus, τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συστάσας, *super decumbentes, tanqam conclamatos jam, supercilia contrahere*, dixit. *l.* 4. §. 48. Certè ὀφρῦν & καταφρύαγμα conjunxit & pro eodem usurpavit Epictetus *l.* 3. *c.* 26. *ad l.* 10. §. 19. repræsentandus. καταφρυάττεσθαι optimè exprimit qod Hebræi dicunt התגאה id est, inqit Jairus *ad Judic. cap.* 7. *vers.* 2. מנשׁר *vaunteir*, to vaunt.

Ἀλλ' ὁ βίος ἤρετο εὖ καὶ καλῶς] Mericus Casavbonus ἠρέσκετο, legisse videtur. D. Bootius (cui accedo) ἤγετο mavult. Seneca *Ep.* 92. *Epicurus, cùm illum hinc urina difficultas torqueret, hinc insanabilis exulcerati dolor ventris, beatissimum, inqit, hunc & ultimum diem ago.* qod idem & *Ep.* 66. tangit. Epicuri verba ipsa habes ex *Epist. ad Idomeneum* apud Laertium *l.* 10. *c.* 22. Τὴν μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τὸν βίον ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί. σφυγγυρία τε παρεκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὸν πάθος, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τῶν ἐν ἑαυτοῖς μεγίθους. ἀντιπαρετάττετο δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Eam Cicero, qi *ad Hermachum* scriptam asserit, sic vertit, *Tusc. l.* 3. *Cùm ageremus vita beatum, & eandem supremum diem, scribebamus hæc. tanti autem morbi aderant vesica & viscerum, ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere. compensabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, qam capiebam memoriâ rationum inventorúmque nostrorum.* Meminit & Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 23.

Ταῦτα] Lego τἀυτά. τἀυτὰ ἐκείνῳ, *eadem qæ ille.* qod non advertens Xylander sententiam mutilavit.

Μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς περιπίπτουσι] Qod de Theoderico Gotho aleam tractante, Sidonius *l.* 1. *Ep.* 2. *In bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris iratscitur, in utrisqe philosophatur.*

Μήτε τῷ ἰδιώτῃ καὶ φυσιολόγῳ συμφλυαρεῖν] at Epicurum suprà ajebat dixisse, ὅτι τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν διετέλει, *qod, qæ circa rerum naturam prius meditatus fuerat, disseruerit.* & *l.* 10. §. 31. monet Marcus ipse, φυσιολόγως ὁρᾶν τὰ ἐν τῷ βίῳ. Xylander prorsus omisit. Verùm potuit ibi speculationes naturales designâsse, qæ ad rem præsentem mentémqe firmandam faciebant, istic vanas, futiles, curiosas, inutiles, notare, qæ ad mores formandos nihil conducerent. Suspicio tamen havd prorsus spernenda forsan fuerit, scripsisse Marcum καὶ μὴ φυσιολόγῳ, vel καὶ ἀφυσιολόγῳ, & rerum naturæ imperito. vide *l.* 10. §. 9. μὴ συμφλυαρεῖν avtem dixit, qomodo συνεπιθρηνεῖν. *l.* 7. §. 43.

Πρὸς μόνῳ τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι] Vult nos, qod vulgò dicitur, *hoc agere.* Flaccus in *art.*

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici.

Ità Marcus, ut jam nunc facias, jam nunc fieri debentia. vide *ad l.* 6. §. 2. & *suprà* §. 6, 29. & *l.* 10. §. 1.

§. 42. Οὐ δύναντον] itaqe ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν ὀφείλομεν, ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 10. *è mundo emigrare nos oportet*, si ejusmodi vitare velimus homines, qales in mundo non possunt non esse freqentes. Verùm necessitatem illam, qam somniabant Stoici, qasi citra malum bonum nè consistere qidem posset, Christiani nevtiqam agnoscimus. vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15.

Οὐκ ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι] Tertullianus *adv. Prax. c.* 10. *Oportebit enim & milvos esse & hæreticos.* Alluit ad illud Apostoli, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 19. Δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις εἶναι. *Oportet enim etiam hæreses esse.* sed & D. Christus, Matth. *cap.* 18. *v.* 7. Ἀνάγκη γὰρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. *Necesse enim est ut eveniant offendicula.*

Τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις ἀρετὴν πρὸς τοῦτο] Vide *suprà* §. 11. Epictetus *enchir. c.* 9. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προσκοπτόντων, μίμνησο ἐπιστρέφειν ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶ. ἐὰν καλὸν ἴδῃς ἢ καλὸν, ἐυρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, ἐυρήσεις καρτερίαν. ἐὰν λοιδορίαν, ἐυρήσεις ἀνεξικακίαν, καὶ ὕστερον ἐθιζόμενόν σε, ὑ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι. *Quicquid inciderit, in eo memento, ad te conversus, inquirere, qa facultate sis ad usum ejus instructus. Si qem formosum formosamqe videris: ad eam rem temperantiæ facultas in promptu erit. Si labor objectus fuerit, tolerantiam reperies. Si convicium, patientiam invenies. Qod si te ita consuefeceris, visis non obtemperabis.*

τὸ ἁμάρτημα. ἔδωκε γὰρ, ὡς ἀνιλφάρμακον, πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα, πρὸς ἄλλον, ἄλλῳ πνὰ δύναμιν. ὅλως δὲ [a] ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πᾶς δὲ ὁ ἁμαρτάνων, ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου, καὶ [b] πεπλάνηται. [c] τί δὲ καὶ βέβλαψαι; ἐυρήσεις γὰρ μηδένα τούτων πρὸς ὃς παροξύνῃ, [d] πεποιηκότα τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σε κείρων ἔμελλε γενήσεσθαι. [e] τὸ δὲ καθόλου σε καὶ τὸ βλαβερὸν, ἐνταῦθα πεῖσον τὸν ἑαυτοῦ νοῦν ἔχειν. [f] τί δὲ κακὸν, ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράττει; ὅρα μὴ [h] σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλεις, ὅτι οὐ προσεδόκησας δεῖν δεῖν ἁμαρτήσεσθαι. σὺ μὲν γὰρ καὶ διὰ τοιαύτας ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ εὐθυμηθῆναι, ὅτι εἰκὸς ἐστι δεῖν δεῖν ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐπιλαθόμενος [i] θαυμάζεις εἰ ἡμάρτηκε. μᾶλιστα δὲ ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφε. προδήλως γὰρ σὸν τὸ ἁμάρτημα, ὅτι σοὶ δεῖ τοιούτῳ τῷ διάθεσιν ἔχοντι ἐπίστευσας, ὅτι τῷ πίστιν φυλάξει, εἴτι τῷ χάριν δώσει, [k] μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας, μηδὲ

a L.8.§.59. Sup.§.11.
b L.6.§.22.
c L.8.§.49. 55.
d L.2.§.1. l.5.§.35.l.7. §.22.
e L.4.§.39. l.8.§.56.
f L.11.§.13.
g L.12.§.16
h L.10.§.4.
i L.7.§.26.l. 8.§.14,15.
k L.5.§.6.l. 7.§.13.

adversùs hoc vitium. dedit enim ea, tanqam antidotum, adversùs stolidum mansvetudinem, adversùs alium, aliam aliqam facultatem. omnino verò licet tibi deceptum meliùs edocere. qisqis enim delinqit, à proposito aberrat & deceptus est. tum tibi qid is obfuit? nihil enim horum, qibus succenses, qenqam feciſſe deprehendes, qod mentem tuam deteriorem reddat. tuum verò malum damnúmqe in hoc solo consistit. ecqid avtem mali avt insveti fit, si ineruditus, qæ ineruditi sunt, fecerit? tu vide, annon te potiùs incusare debeas, qòd non expectaveris fore, ut hoc ille delinqeret; qódqe cùm ratio occasiones tibi justas suppeditet cogitandi, probabile esse illum hoc esse admissurum, tum tamen hoc oblitus, admisisse illum admiraris. præcipuè verò qando, tanqam infidum avt ingratum aliqem incusas, in temet censuram converte. peccatum enim proculdubio est tuum, sive qod hominem sic affectum credidisti fidem tibi servaturum, sive beneficium cùm dares, qod non absolutè dedisti nec tanqam qi to-

tum

ANNOTATIONES.

Πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα] Ità Apostolus *ad Titum c. 3. v. 2.* πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας. *omnem exhibentes lenitatem erga qosvis homines.* & qia objici poterat, multos esse ἀγνώμονας καὶ ἀνοήτους, mox subjicit, *v. 3.* Ἦμέν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, &c. *Nam eramus qondam & nos amentes, rebelles, errantes,* &c.

Μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον] qod Jacobus Apostolus *Ep. c. 5. v. 19.* τὸν ἀπὸ τῆς ἀληθείας πλανηθῆναι ἐν πλάνῃ ὁδοῦ αὐτοῦ ἐπιστρέψαι. *Si qis aberrárit à veritate inter vos, & converterit eum qispiam.* vide *suprà §. 11. & ad l. 8. §. 59.* Hoc est avtem qod ipsa naturæ lex luxqe postulat. Cicero *offic. l. 1. Omnium communia hominum videntur ea, qæ sunt generis ejusdem, qod ab Ennio est positum;*

Homo qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit;
Ut nihilominùs ipsi luceat, cùm illi accenderit.

Huc præceptio Mosaica *Deut. c. 22. v. 1.* de vicini pecude jumentoqe ubi erraverit, reducendo. De qa Tertullianus *adv. Marc. l. 4. c. 35. Pecora qoqe fratris tui, si errantia in via inveneris, prohibet despicias, qò minùs ea reducas fratri tuo; nedum ipsum sibi.*

Ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου] Bonum enim sibi qisqe suum etiam in eo qod peccat, proponit; qum tamen peccando malum qiqe attrahant sibi suum. Hoc est qod Augustinus passim inculcat *Ep. 121. c. 4. Beatam vitam habere omnes homines volunt. etiam qi pessimè & perditè vivunt, nullo modo ità viverent, nisi eodem modo se esse vel posse fieri beatos putarent. Hoc est ergo qod cupiunt & boni & mali; sed ad qod perveniunt non nisi boni.* Et *ibidem c. 5. Dicunt nonnulli, beatum esse, qi secundum suam vivit voluntatem. absit verum credamus, qid si enim neqiter velit vivere? nonne tanto miserior esse convincitur, qanto facilius mala ejus voluntas impletur?* Mox, post adducta ex Ciceronis *Hortensio* ista, (qæ lavdat etiam *de Trinit. l. 13. c. 5.*) *Omnes ajunt, beatos esse qi vivunt ut ipsi velint, falsum id qidem. Velle enim qod non decet aut idem ipsum miserrimum: nec tam miserum est non adipisci qod velis, qàm aliqid velle qod non oporteat. Testimonium,* inqit, *hoc verum est. ille igitur beatus est, qi qicqid vult habet, & nihil vult qod non debet. & in Psal. 118. Conc. 1. beatum esse tam magnum est bonum, ut hoc & boni velint & mali. nec mirum est, qòd boni propterea sunt boni; sed illud est mirum, qòd etiam mali propterea sunt mali, ut sint beati. Nam qisqis libidinibus deditus, luxuriâ stupriscqe corrumpitur, in hoc malo beatitudinem qærit, & se miserum putat, cùm ad concupiscentiæ suæ effectum non pervenit, & beatum jactat, cùm jam pervenit. Sic avarus ad hoc opes congregat, ut beatus sit: & sceleratus qisqe in sceleribus beatitudinem qærit. ità omnes beatitudinem concupiscunt: sed qomodo ad eam perveniatur, plurimi, dum nesciunt, per itinera ea currunt, qæ misera sunt, & ad majorem miseriam ducunt.* His gemina apud eundem, *de lib. arb. l. 1. c. 14. de trinit. l. 13. c. 3. -8. de natura & grat. c. 49. de Stoic. & Epicur. c. 3.* & alibi. Sed & apud Salvianum *de provid. divin. l. 1.* & *ad Eccles. Catholi. l. 3.*

Πεπλάνηται] Ità *l. 6. §. 22.* Πεπλανημένα καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα. *Aberrantia, viaqe nescia.* De se David, *Psal. 119. v. 176.* Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. *Erravi ut pecus qe perit.* Esajas, *c. 53. v. 6.* Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν. *Omnes nos ut ovis erravimus.* & Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 25.* Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. *Nam eratis velut oves errantes.* alludunt ad ovium naturam, de qarum simplicitate & proclivitate ad deerrandum, videri poterit Aristoteles *Histor. Animal. l. 9. cap. 3.*

Ἐξ ὧν ἡ διάνοιά σε κείρων] Vide *l. 7. §. 22.*

Εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράττει] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Aut ignorantia nos verum, aut insolentia iracundos facit. ignorantia. qid enim mirum est malos mala facinora edere? qid novi est, si inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, servus peccat?* Terentius *Andr. 4. 5.*

Mirum verò, impudenter mulier si facit meretrix?

Vide *ad l. 4. §. 6. & l. 12. §. 16.*

Σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν, ὅτι οὐ προσεδόκησας] & pavlò pòst, σὸν τὸ ἁμάρτημα] Ità Martia marito insimulanti, qòd à se accepta Cæsaris arcana in exitium suum imperatrici prodiderat. Δικαίως. *justè*, inqit, *hæc pateris;* Ὅτι μοι τοσοῦτον συνοικῶν χρόνον, οὐκ ἔγνως, ὡδ' ἐφυλάξω τὴν ἀκρασίαν. *Qòd cùm tam diu mecum vitam exegeris, incontinentiam linqua; vel non adverteris, vel non caveris.* Verùm apud Plutarchum *Fulvium* perperam pro *Fabio* legi docent, Lipsius nd *Tacit. annal. l. 1.* & Muretus *var. lect. l. 11. c. 2.* Plutarchus *de ira cohib. p. 463. D.* Ἐκπληκτικὸν ἐστι τὸ ἄφνω καὶ τὸ ἀπροσδόκητον. διὸ δὴ, ὡς φασι Παντίθου εἶπε, χρῆσθαι τῷ Ἀναξαγόρᾳ, μὴ παιδάριον ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παιδὸς εἶπεν, ἤδειν ὅτι θνητὸν ἐγέννησα, ἧττο τοῖς παροξύνουσιν ἅπασιν ἐπιφωνεῖν ἀκαιρότερον, ἤδειν ὅτι σοφὸν οὐκ ἐρεῖμην δεῖλον, ἤδειν ὅτι ἀπαθῆ τὸν φίλον οὐκ ἐκτησάμην, ὅτι τὴν γυναῖκα γυναῖκα εἶχον. *Subita & improvisa facile de statu rationis dejiciunt. Oportet avtem, ut Panætius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. Utqe is narratâ filii morte respondit, sciebam me genuisse mortalem: ita irritantibus idemtidem nos delictis hoc accinere, sciebam me cum emerem servum, non emisse sapientem: sciebam me paraſſe amicum, cujus animus moribus esset obnoxius: sciebam mulierem mihi esse cum acciperem mulierem.* Seneca loco proximè memorato. *Turpissimam ajebat Fabius imperatori excusationem esse, Non putavi. ego turpissimam homini puto. Omnia puta; expecta. etiam in bonis moribus aliqid existit asperius. Semper futurum aliqid qod te offendat, existima.*

Μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας] phrasis notanda; qam & suprà restituimus, *l. 7. §. 13.* καταληκτικῶς διδόναι qis dicitur, qando actio dandi, sive doni collatio, ἐπ' αὐτὸ τὸ δίδυκέναι, ἅτοι κοινωνικῶς τι πρᾶξαι, καταλήγει, *ad societatem humanam qod conducat facit,* ut *suprà §. 31.* καὶ ἐνταῦθα ἡ ὄρεξις ἀπολήγει. *nec ultra appetere qicqam necesse habet,* ut *l. 5. §. 34. Nihil aliud spectat, nec ullum finem ulteriorem habet prafixum ac propositum sibi, nisi ut datum ac largitum sit.* (qomodo Seneca, *de benef. l. 1. c. 2. dedi ut darem.* & *l. 4. c. 13. dat, nè non dederit*) ὡς πάντα τὸν καρπὸν ἀπολαβόντα, ità ut omnem prorsus fructum donationis in eo ipso qòd dederit, & posuerit, qi dat, & accepisse se existimet. uti Marcus mox. de qo modo largiendi videplura, *l. 5. §. 6. & l. 7. §. 72, 73.* Seneca *Ep. 115. Pecunia ex qo in honore esse cepit, verus rerum honor cecidit: mercatoréscqe & venales invicem facti, qærimus non qale sit qid, sed qanti. ad mercedem pii sumus, ad mercedem impii: honesta qandiu aliqa illis spes inest, sequntur; in contrarium transituri, si plus scelera promittant.* qod Juvenalis *Sat. 10.*

—— qis enim virtutem amplectitur ipsam
Præmia si tollas? ——

Sed

tum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes. qid enim ampliùs velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipſum tibi ſufficit? qod eſt naturæ tuæ congruum ubi qid feceris, tum facti iſtiuſmodi mercedem qæris? hoc eſt perinde ac ſi oculus viſus mercedem poſcat, avt pedes inceſſus. qemadmodum enim membra iſta ad munus aliqod obeundum condita ſunt, qod ubi pro conditionis ſuæ ratione obierint, qicqid ſuum eſt adepta ſunt; ad eundem & homo cùm ad benefaciendum natus ſit, ubi beneficum qippiam avt qod in commune conducat, egerit, illud fecit ad qod conditus eſt, & qod ſuum eſt obtinuit.

ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως ὄψιν ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. [a] τί γὰρ πλέον θέλεις, ἐν ποιήσας ἄνθρωπον; [b] οὐκ ἀρκεῖ σοι; χῇ φύσιν τὴν σὴν πέπραξας; τάτε μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ [c] ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει. ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε τι γέγονεν, [*] ἅπερ [d] χῇ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν ἐνηργάσατο [*] ἀπέχει τὸ ἴδιον. ἔτως καὶ ὁ ἄνθρωπος [e] εὐεργετικὸς πεφυκὼς, ὁπόταν τι εὐεργετικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὸ μέσα συνεργετικὸν πράξῃ, [f] πεποίηκε πρὸς ὃ κατασκεύασεν, [g] ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

a L.7.§.73.
b L.8.§.32.
* σοι, [ὅτι]
x. f.
c L.2.§.1.
* ὅπερ.
d L.6.§.40.
* ἔχουσι Lug. An.
e L.8.§.7. 12.
f L.5.§.16. l.6.§.16.
g L.4.§.49. l.7.§.55.

ANNOTATIONES.

Sed pergit Seneca. *Qid eſt autem turpius, quàm aliqem computare quanti vir bonus ſit? cùm virtus nec lucro invitetur, nec abſterreatur damno; adeoqe neminem ſpe ac pollicitatione corrumpi, ut contra ſe impendere jubeat, ac ſæpius in ultro-tributis ſit. Qid conſeqor, inqit, ſi hoc fortiter, ſi hoc gratè feci? qod feceris. nihil tibi extrà promittitur: ſi qid fortè obveneris inter acceſſiones numerabis. verum honeſtarum pretium in ipſis eſt.* Idem *de benef. l.4.c.1.* ad qæ Lipſius. *factum ipſum facti merces.* Idem *Ep.113. Sacra res eſt juſtitia, alienum bonum ſpectans; nihil ex ſe petens, niſi uſum ſui. me juſtum eſſe gratis oportet. parùm eſt. me in hanc pulcerrimam virtutem ultro etiam impendere juvet. non eſt qod ſpectes, qod ſit juſta rei pramium majus, qàm juſtum eſſe.* Sed &, *de Clem. l.1.c.1. Rectè factorum verus fructus, feciſſe. nec ullum virtutum pretium dignum illis extra ipſas eſt.* Et *de vit. beat. c.9. Interrogas, qid petam ex virtute? ipſam: nihil enim eſt melius; ipſa pretium ſui eſt.* Silius *bell. Pun. l.13.*

Ipſa qidem virtus ſibimet pulcerrima merces.

& brevius adhuc Clavdianus *de Mallii conſ.*

Ipſa qidem virtus pretium ſibi. —

& Tragicus neſcio qis latiùs, apud Clementem *Strom. l.4.*

Ὃν' ἄνευ' ἀρετὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
Οὐκ ἐκ θυραίων τὰπίχειρα λαμβάνει.
Αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.
Hoc in tot una rebus humanis habet
Virtus, qòd extrà pramium non accipit;
Dignum laboris ipſa, ſed pretium ſui eſt.

Grotius. Epictetus *l.3.c.24.* Τί οὖν ὄφελος· αὐτῷ τῷ πράξαι καλῶς; ἱκανὸν οὖν οὐδέν; σὺ δὲ ζητεῖς ἵκανον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλὰ καὶ δίκαια πράξαι; *Quem ergò fructum ex rectè factis capis? ..... Pramium ergo nullum? Tu viro bono majus pramium qaris honeſtis & juſtis actionibus.* vide *l.1.§.16.* Spectat huc planè illud Pavli Apoſtoli *ad Philip. c.1.v.21.* Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. *Vita mea Chriſtus eſt: & ſi moriar lucrum eſt mihi.* qo in loco (præſiſcini dictum ſit) ſolus interpretum reverendus D. Airæus noſter Apoſtoli mentem aſſecutus videtur. *Parùm*, inqit, *penſi habeo, qid de me fiat, modo ſive vitâ ſive morte meâ Chriſto honos ullus accreſcat. mihi ſiqidem, cùm in vita, tum & in morte, qæſtus eſt Chriſtus.* hoc eſt, qæſtus omnis, ſive merces omnis, qem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetóqe, Chriſtus eſt; ſive is eſt, ut Chriſto deſerviam. vide *l.8.§.2.* Malè avtem hìc Annotator Lugdunenſis, qi καλλιλιχὰς διδάσκειν exponit, *ità dare, ut in accipiente deſinat.* pejùs qòd καλλιλιχὰς κῶς, reſcribi poſtulat. peſſimè qòd hoc ità ſumi vult, ut ſignificet, *ſeipſum ſpectando*: qod eſt Marci menti ex diametro adverſum.

Τάτε μισθὸν ζητεῖς] Θαυμάζεται γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, (inqit Plutarchus *de amore prolis p.495. A.*) τὸ,

Μισθῷ γὰρ ἄνθρωπον τις ἀνθρώπου φιλεῖ.

In admiratione eſt in qi in theatris pronuntiavit;

Ergò hominem homo mercede qiſqam diligit?

Magna ſcilicet laus eſt, ſi homo manſvetus hominis eſt. Seneca *Ep.95.* Cicero *de legib. l.1. Id enim ipſum injuſtiſſimum eſt, juſtitiæ mercedem qærere.* & *ibidem. Qi non ipſo honeſto movemur, ut boni viri ſimus, ſed utilitate aliqâ atqe fructu, callidi ſumus, non boni.* Et mox: *Qid liberalitas? gratuitáne eſt an mercenaria? ſi ſine pramio benigna eſt, gratuita; ſi cum mercede, conducta: nec eſt dubium, qin is qi liberalis benignúſqe dicitur, officium, non fructum ſeqatur. Ergò item juſtitia nihil expetit pramii, nihil pretii. per ſe igitur expetitur. Eademqe omnium virtutum cauſſa atqe ſententia eſt.* Idem *academ. l.4. Charitas, amicitia, juſtitia, reliqa virtus eſſe nulla poteſt, niſi oris gratuita: nam qa mercede aliqâ ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatióqe virtutis.* Ἄμισθος γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. *Virtutem enim mercedis expertem eſſe oportet, ut virtus maneat, nihil ſibi ipſi prater bonum ipſum proponens.* Gregorius Nazianzenus *Orat 32.p.518.B.*

Ὡς οἱ ὀφθαλμοὶ] vide *ad l.2.§.1.* de corporis membris, Ambroſius *Hexam. l.6.c.9. Videas ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare.*

Ἀπέχει τὸ ἴδιον] Inſignis Annotatorem Lugdunenſem non emendandi, ſed in deterius demutandi pruritus tenuit, qi proverbii planè immemor, καλὸν ἓν κείμενον μὴ κινεῖν. *Malum bene poſitum non eſſe movendum*, monentis, etiam καλὰ ἓν κείμενα paſſim ſolicitat, nec ſolicitat tantùm, ſed ſedibus ſuis pellit prorſus. Is hoc loco, *Lego*, inqit, ἔχουσι ἴδιον. qi idem tamen libro 11. ἀπέχω pro ἔχω poſitum vult. Locus is eſt, *l.11.§.1.* ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ſed & *l.4.§.49.* ἡ φύσις ἡ τῷ ἀνθρώπῳ ἀπέχει τὰ ἴδια. ad qem locum qæ adnotavimus ſi conſulere libuerit, Marci ſenſui mutatione iſtâ nervos plurimùm acciſos facilè deprehendes. nam numerum mutari, ubi nevtra ſunt nomina, docere poterant eum & ſub Orbilii ferula adhuc agentes. Conſultiùs feciſſet ſi pro ἅπερ legiſſet ὅπερ. neqe enim relativum illud ad ταῦτα, h. e. membra operantium, ſed ad τόδε τι, ſive opus; ad qod condita ſunt, reſpicit.

LIBER X.

a L. 4. §. 37. Inf. §. 7. l. 11. §. 18. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 30.
c L. 11. §. 27
d L. 12. §. 2, 3.
* σιρκλικῆς
e L. 3. §. 8. l. 5. §. 3.
f L. 2. §. 17. l. 3. §. 5. l. 11 §. 1.
g L. 11. §. 37
h L. 3. §. 7.
i L. 7. §. 54. l. 8. §. 2. l. 9. §. 6.

[a] Ἔσῃ ποτὲ ἀφ', ὦ ψυχή, ἀγαθὴ, καὶ [b] ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ [c] γυμνὴ, [d] φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἀφ' ἑαυτῆς τῆς φιλητικῆς καὶ * στρητικῆς ἀφθέσεως; ἔσῃ ποτὲ ἀφ' ἑαυτῆς [e] πλήρης, καὶ [f] ἀνενδεὴς, καὶ ὑδενὸς ὀρεκτὸν, ὑδὲ [g] ἐπιθυμητὸν ὑδενὸς, ἔτι ἐμψύχου, ἔτι ἀψύχου πρὸς ἡδονῶν ἐπολαύσεις; [h] ὑδὲ χρόνου, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἐπολαύσεις; ὑδὲ τόπου, ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας; ὑδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοσίας; ἀλλὰ [i] ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ καταστάσει,

Ecqando futura es, ô anima, bona, simplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecqando dispositionem dilectioni & affectui genuino deditam deguſtabis? ecqando futura es plena, rei nullius indiga, nihil desiderans ulteriùs, nihil expetens vel animatum vel inanime, qo frui tibi volupe sit, neqe tempus, in qo diutiùs fruaris, neqe locum, avt regionem, avt cœli blandam temperiem, avt hominum amicam societatem; sed statu præsenti acquiesces,

ANNOTATIONES.

§. 1. [a] Ἔσῃ ποτὲ] *Eris, spero, aliqando*: Casaubonus. Ego malim ἐρωτηματικῶς legere. *Erisne tandem aliqando*? expostulare siquidem videtur cum anima sua, qòd ista nondum assecuta sit. prout & *l.* 4. §. 37. & *infrà* §. 9. ut receptam lectionem sequamur. sic Jerem. *c.* 13. *v.* 27. *non mundabis te*? *qando tandem futurum est*?

Ἁπλῆ καὶ μία] vide *ad l.* 6. §. 30. τὸ ἁμαλές.

Γυμνὴ] vide *l.* 11. §. 27. Flaccus *carm. l.* 1. *od.* 24.

Incorrupta fides, nudaqe veritas.

Et Naso *amor. l.* 1. *El.* 3.

Nudaqe simplicitas. —

Φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σώματος] vide *infrà* §. 37. & *l.* 12. §. 2, 3. At Epictetus *l.* 3. *c.* 22. τῷ ἡλίῳ καθαρώτερον ἡγεμονικὸν, *sole puriorem mentem*, ait. & Joannes Chrysostomus *in Ep.* 1. *ad Cor. Orat.* 40. *Edit. Commel. p.* 689. Τὴν τοῦ βαπτισθέντος ψυχὴν αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρωτέραν. *Animam ejus qi baptizatus est ipsis solis radiis puriorem.*

Περικειμένου] Ita Dio Prusæus *Orat.* 37. *pag.* 467. de Anaxarcho: Ὅπερ ἦν περικείμενος. *Qo erat amictus.* vide *ad l.* 8. §. 34. corpus vesti, sive indumento, confert; qomodo & Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 4. Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 5. Τί πρὸς ὃν ἐσὶ θάνατος; ὅτι ἐσὶν ἱμάτιον ἀποδύσασθαι. καθάπερ γὰρ ἱμάτιον, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ περίκειται. καὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ διὰ τῆς τελευτῆς ἀποθέμενοι, λαμπρότερον ἀπολήψόμεθα πάλιν. *Quid nunc igitur est mors? qod vestem exuere. Nam qemadmodum vestis corpus anima circumjacet. Et hoc per mortem ubi paulisper deposuerimus, splendidius rursus recipiemus.* Lucretius *l.* 3. *v.* 611.

Si immortalis, inqit, *nostra foret mens,*
(qod esse nos novimus)
Vestem relinqere, ut anguis,
Gauderet.

At Tertullianus *de resurrect. c.* 7. *carnis tunicam*, cutem dicit. *carnem*, inqit, *pellicea tunica, i. e. cutes superducta vestierunt. usqe adò si detraxeris cutem, nudaveris carnem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 31. Ἀπολύσιν ἄρα τὰς πολλὰς ἡμῖν χιτῶνας, τόν τε ὀστέινον τοῦτον καὶ σάρκινον, καὶ ὃς ἔσωθεν ἀμφιεσμεθα, προσηκούσας ὄντας τοῖς θερμαλίνοις. *Exuenda igitur nobis sunt tunica multiplices: tum & aspectabilis hac & carnea, tum & qibus interius vestimur, cutaneis contigua.* & *l.* 2. §. 46. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ πατρὸς, τῷ κόσμῳ τούτῳ, τον ἔσχατον καὶ ἐκτὸς ἡμῶν χιτῶνα τὸν δερμάτινον, οὐχ ἁγνὸν προσήκει διαφυλάττειν; *Et interim non magis nos oporteat in patris templo, hoc est, mundo cutis nostra extimam & externam vestem puram servare.* Certè Origenes *tunicas pelliceas*, qibus protoplastas Deus induisse Mosi dicitur *Gen. c.* 3. *v.* 21. corpora vult esse, qibus animæ amiciuntur. Verùm delirium hoc refutat Methodius apud Epiphanium *Hær.* 64. §. 23. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Caro hodie sumitur, cras deponitur. non igitur caro tu es. caro amictus est anima, qa se induit qodam corporis vestimento. non igitur tu vestimentum es, sed qi vestimento uteris.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 9. *c.* 29. *Vestimentum est corpus terrenum, qò induta anima tegitur, nè in subtilitate substantia sua nuda videatur.* Seneca *Ep.* 92. *Qod de veste dixi, idem de corpore me existima dicere. nam hoc qoqe natura, ut qandam vestem, animo circumdedit. velamentum ejus est.*

Τῆς φιλητικῆς καὶ στρητικῆς] στρητικῆς istud istic non concoqo. Xylander omisit, Casavbonus de affectibus & desideriis ab exterioribus istis penitus abstractis exposuit. Sed leviculâ mutatione, lectio recta restituatur, στερκτικῆς rescribendo. dilectionem talem commendat sibi, qalis est στοργὴ, sive *naturalis affectio*, qâ prolem suam parentes diligunt; hoc est, veram, simplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non effictam. de qa videatur Plutarchus περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.

A Πλήρης καὶ ἀνενδεὴς] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 5, 7, 8. Apostolus *ad Phil. c.* 4. *v.* 18. Ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. *Accepi omnia & abundo: expletus sum.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* de Gnostico. Αὐτάρκης μὲν γενόμενος, ἀνενδεὴς δὲ τῶν ἄλλων. *Cum suis qidem sit contentus, aliis autem non egeat.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Οὐδέποτε δ' ἐσὶν οἷόν τε εἰς τὸ αὐτὸ ἐλθεῖν, εὐδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν μὴ παρόντων. τὸ γὰρ εὐδαιμονοῦν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπληρῶσθαι τινὶ ἐοικέναι. ἢ δίψῳ δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, ἢ λιμῷ. *Nunqam autem fieri potest, ut felicitas & rerum absentium desiderium eodem in loco conveniant. Qod enim beatum est, secum habere oportet qa*
B *vult, simile esse repleto: abesse oportet sitim, abesse famem.* vide *l.* 11. §. 1.

Οὐδὲν ἐπιποθοῦσα] Vide *l.* 11. §. 37.

Ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ] Vide *l.* 7. §. 54. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 9. §. 6. Apostolus *ad Philip. cap.* 4. *v.* 11. Ἐμαθον ἐν οἷς εἰμὶ αὐτάρκης εἶναι. *Ego didici, in qibus sum, iis ipsis contentus esse.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* Ὁ γνωστικὸς ὑδὲν ὀρέγεται τινὸς τῶν ἀπόντων, ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι. *Cognitione praditus neqe aliud ex iis, qa absunt, desiderat, contentus præsentibus.* eleganti imagine illustrat hoc Epictetus *Enchir. c.* 15. ubi convivio vitam confert his verbis. Μίμησο, ὅτε, ὡς ἐν συμποσίῳ δεῖ σε διανέμεσθαι. περιφερόμενον γίγνοί τι κατά σε; ἔκτεινε
C τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεται; μὴ κάτεχε. ὔπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλε πόθῳ τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηται κατά σε. ὕτω πρὸς τέκνα, ὕτω πρὸς γυναῖκα, ὕτω πρὸς ἀρχάς, ὕτω πρὸς πλοῦτον. καὶ ἔση ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ὧν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. *Memento sic in vita esse versandum, tanqam in convivio. Si qid circumferendo ad te pervenerit, porrectâ manu partem modestè capito. Praterit? Ne detine. Nondum adest? Ne longè appetitum extendito: sed expecta, dum ad te perlatum fuerit. Sic erga liberos,*
D *sic erga conjugem, sic erga magistratus, sic erga divitias si affectus fueris: aliqando dignus eris convivio deorum. At verò si oblata etiam non acceperis, sed despexeris, non convivia Deorum modo, sed & imperii consors eris.* ità legendum ex Simplicii commentario; non παραθέντων, qod codices impressi proferunt. Hunc imitatus ex Charidemi persona Dio Prusæus *Orat.* 30. *p.* 305. Παραγίνεσθαι εἰς τὸν κόσμον τὰς ἀνθρώπους ἑορτάσοντας, ἐπ' ἐυσχίοις τισὶ καὶ θείοις λαμπροῖς κεκλημένους. *Advenire homines in mundum tanqam ad diem festum invitatos, ad convivia & dapes splendidas.* tum de convivarum variis moribus differens, inter alia, *p.* 306. Τινὰς δὲ αὐτῶν, μὴ ἀρκεῖσθαι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ πόρρωτέρω διατείνειν τὰς
E χεῖρας. οἷον μετεώρους ὄντας, ἰχθύων ὀρίγεσθαι, καὶ πράγματα ἔχειν. *Porro qosdam eorum non esse contentos præsentibus, sed ad longinqa manus extendere: veluti, qum sint mediterranei, pisces appetere, multaqe habere negotia.* Talis, monstrum id hominis, Heliogabalus, *qi ad mare piscem nunqam comedit; in longissimis à mari locis omnia marina semper exhibuit.* Lampridius. Synesius *de provident. l.* 1. *p.* 107. Ἀυθίς τε καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι ἄξιον. ἀνθρώποις ἀπαιδευσίας κακὸν, μὴ περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γίνοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀναλάμβα. ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν προαιρούμενα καὶ ὠφελούμενον. τυχὸν γὰρ ὁ τοιοῦτος παλαγίλαος ἔσαι. συμπότης ὢν ἄκοσμος,
F καὶ τῷ ταὐτοῦ τὸ συμπόσιον ἀπεχθήσεται, τάχ' ἐφ' ἑαυτῷ ταράσσων ἀπελευθερίᾳ τὴν τάξιν. μὴ τυχὸν δὲ, ταῦτά τε, καὶ προσέτι κλαύσεται παιδαρίῳ δίκην, τῆς περιεχθείσης μερίδος, καὶ εἰς τὸν πλησίον ἐλθούσης, ἀνὴς ἐξεχόμενος. *Sanè meritò id iterum ac sapius inculcandum est mortalibus insscitia regulam esse, vita nostra conditionem non expectare, ut in convivii fercula, qa circumlata ad nos, ut ea capiamus deventura sunt, sed ipsum vi occupare, ac praripere. Ejusmodi namqe si illorum compos fuerit, ridiculum sese prebebit, ineptus ac inurbanus convivia, & convivatoris offensionem incurret, sordidâ illiberalitate ordinem, qantum in se est, perturbans: sin minimè assequatur, præter hac omnia pueri insuper in modum ploraturus est, e circumacta parte, cáqe qa ad proximum pervenit anxiè suspensus.*

Het-

sces, & præsentibus oblectabere qibúsque, & persvasum habitura es, cuncta tibi adesse, cuncta tibi bene se habere; sed & à Deis provenire, benéque habitura, qæcunque ipsis concedere visum est; & qæcunque concessuri sunt, utpote qæ ad salutem faciant animantis perfecti, probi, justi, honesti, qod cuncta ista, qæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecqando ità affecta futura es, qò cum Deis hominibúsque ità verseris, ut nec eos qioqam insimules? neqe ab eis ipse condemneris?

§. 2. Observa, qid natura tua exigat, qatenus à natura mera regitur. atqe id facias & admittas, nisi natura tua, qâ es animal, inde deterior futura

καὶ [a] ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπείσεις σεαυτὸν ὅτι πάντα σοι πάρεστι, [b] πάντα σοι δὲ ἔχει, καὶ [c] ὥσπερ ἀεὶ τῶν πάρεστι, καὶ [d] δὲ ἔξει ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ [e] ὅσα μέλλουσι δώσειν [f] ἐπὶ σωτηρίᾳ δ' πλείᾳ [g] ζώᾳ, δ' ἀγαθῇ, καὶ δικαίᾳ, καὶ καλῇ, καὶ [h] γεννῶντι πάντα καὶ συνέχοντι, καὶ θελγόντι, καὶ θελαμβάνοντι [i] ἀλλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέραν ὁμοίων; ἔσῃ ποτὲ ἀρα τοιαύτη, οἵα

[k] θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις ἄτω [l] συμπολιτευέσθαι, ὡς [m] μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε κατηγορεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν;

§. 2. Παρατήρει [n] τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς [o] ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένῳ. εἶτα ποιεῖ αὐτὰ θεραπεύσεις, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει ἀλλιθεῖσθαί σε ἢ [p] ὡς ζῴῳ

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 23.
b L. 4. §. 39.
c L. 3. §. 11.
d L. 6. §. 41.
e L. 7. §. 41. l. 9. §. 28. l. 12. §. 5.
f L. 3. §. 4.
g L. 2. §. 3. l. 5. §. 8.
h L. 4. §. 40.
i L. 4. §. 23.
k Inf. §. 14.
l L. 7. §. 23. 25.
m L. 5. §. 27.
n L. 3. §. 11. l. 4. §. 3. l. 12. §. 36.
o L. 6 §. 41. l. 12. §. 12. 24.
p L. 3. §. 6. l. 5. §. 9.
o Inf. §. 33.
p L. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Οὗτος ὁ πιστὸς, ὁ πεπεισμένος ἄριστα διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς τὸν κόσμον, ἀμέλει πᾶσιν ἐνεργεστέραις τοῖς συμβαίνουσιν. *Hic fidelis, & cui persvasum est qa sunt in mundo optimè administrari, aqe certè fert animo omnia qa eveniunt.*

Πάντα σοι πάρεστι] Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. *Ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.* qia ut Marcus *leg. spirit.* §. 2. Ὁ Χριστὸς τὰ πάντα τῷ πιστεύσαντι γέγονεν. *Christus credenti omnia factus est.* qod Pyladi Orestes Evripideus,

— πάντα γὰρ τάδ' εἶ σύ μοι.
Omnia enim illa tu es mihi.

Πάντα σοι ἔν ἔχει] Vide *l.* 4. §. 39. Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. *Omnia simul adjumento sunt ad bonum.* Julian. *Orat.* 8. *Edit. Lipsiens. p.* 242. *B.*

Οὐδὲν μέλει μοι. τάμὰ καὶ καλῶς ἔχει.
Nihil mihi cura est: nam mea praclarè se habent.

ubi pro καὶ malim γὰρ. qæ in compendiosa scriptura facilè commutantur.

Παρὰ τῶν θεῶν πάρεισι] Vide *ad l.* 3. §. 11.

Ἔστι σωτηρία τῇ τελείᾳ ζωῇ] Mundi scilicet sive Dei. Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 8. Laërtius *Zenone l.* 7. *c.* 147. Θεὸν δὲ εἶναι ζῷον ἀθάνατον, λογικὸν, τέλειον, νοερὸν, ἐν εὐδαιμονίᾳ, κακὸν παντὸς ἀνεπίδεκτον, προνοητικὸν κόσμου τε καὶ τῶν ἐν κόσμῳ. *Deum verò esse animal immortale, rationale, perfectum, sive intelligens, in beatitudine, nullumqe malum recipiens, providentiâ suâ mundum, & qa sunt in mundo administrans omnia.*

Γεννῶντι πάντα] Vide *l.* 4. §. 23.

Καὶ συνέχοντι] Vide *l.* 12. §. 30. De Christianis idem Justinus *Epist. ad Diognet. p.* 497. Ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. ἐσπάρται καθὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος. καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι. καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες (legendum divisim μὲν ὄντες) ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὸ τὸ σῶμα. καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. *Qod est in corpore anima, hoc sunt in mundo Christiani. Dispersa est per omnia corporis membra anima, & Christiani per mundi civitates dispersi sunt. Habitat qidem in corpore anima, sed non est è corpore: sic & Christiani in mundo habitant, sed è mundo non sunt. Invisibilis anima in visibili corpore, tanqam in præsidio, constituta est: sic & Christiani cognoscuntur, dum in mundo commorantur; sed invisibilis est eorum cultus divinus. Inclusa qidem est anima in corpore, sed ipsa corpus conservatur: sic & Christiani detinentur qidem in mundo tanqam in custodia, sed ipsi mundum conservant.* vide reliqa: sunt enim elegantia.

Διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέραν] Vide *lib.* 4. §. 21. & *lib.* 7. §. 23, 25.

Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις συμπολιτεύεσθαι] Ità mundus, ex Stoicorum sententia Θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἅτε κοινὴν συνιοῦσαν μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως. *Urbem diis hominibusqe communem, in qe unâ vitam exigerent justitiâ & virtute ducibus concorditer ac felicitèr.* à Deo conditus, dicitur. Plutarchus *de commun. notit. c.* 13. & Cicero *de nat. Deorum l.* 2. *Mundum esse censent qasi communem urbem & civitatem hominum & deorum.* & Seneca *ad Marc. c.* 18. *urbem diis hominibusqe communem.* Diodorus à Scaligero *ad Manil. l.* 5. adductus. Ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. ᾧ δὴ λίγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. *Mundus est collectio constans diis & hominibus. Ut si qis diceret, civitas constat ex principibus & illis subjectis.* Verum clarissimè Cicero *de leg. l.* 1. *Qid est, non dicam, in homine, sed in omni cælo, atqe terrâ, ratione divinius? qa cum adolevit atqe perfecta est, nominatur vitè sapientia. Est igitur, qoniam nihil est ratione melius, eâqe & in homine & in Deo, prima hominis cum Deo rationis societas. inter qos autem ratio, inter eosdem recta ratio communis est. qa cum sit lex, lege qoqe consociati homines cum diis putandi sumus. inter qos porrò est communio legis, inter eos communio juris est. qibus autem hæc sunt inter eos communia, & civitatis ejusdem habendi sunt. unde etiam universus hic mundus una civitas communis deorum atqe hominum existimanda est.* Vide Chrysippum *de finib. ad l.* 2. §. 16.

Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι] De Christianis Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. Ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. *Nos autem ut municipes cælorum nos gerimus.* Et Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. *In terra degunt: sed in cælo politiam suam habent.* & *ibidem p.* 501. Τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς, ὅτι θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται. *Tunc perspicies in terra degens, Deum in cælis mundum, velut aliqam rempublicam, gubernare.* qo loco Sylburgius mavult, ὅτι θεὸς ἐν ἀνθρώποις πολιτεύεται. at qid si legamus, ὅτι τυγχάνων ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται; alii viderint. Clemens Alexandrinus in *protrept. p.* 72. *D.* Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας ταύτης δυνάμεως, (pietatem ac religionem veram vult) δι' ἧς ἀνθρώποις συμπολιτεύεται Θεός. *ô sanctam & beatam hanc potentiam, per hanc Deus versatur unà cum hominibus.* Qi & *paedag. l.* 2. *c.* 10. Joannem Baptistam ait in eremo καλὰ γαληνὸν τῷ Θεῷ πεπολιτεῦσθαι, *tranqillè cum Deo versatum esse.* vide *l.* 5. §. 27. συζῆν θεοῖς.

Ὡς μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς] qod Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Ὁμογνωμονῆσαι τῷ Θεῷ καὶ μηκέτι, μήτε Θεὸν, μήτ' ἄνθρωπον μέμφεσθαι. *Idem cum Deo sentire, postmodò nec Deum, nec hominem culpaturum.* vide *l.* 12. §. 12, 24.

Μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν] hoc est qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 18. Εὐάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. *Placet Deo & probatus est hominibus.*

§. 2. Τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διοικούμενον] *Observa qid natura tua requiat, qippe qi tantùm à natura gubernaris* Xylander. nec absceedit multum Casavbonus. ego malim, *qatenus gubernatur à natura mera.* i. e. anima vegetativa, qam φύσιν meram appellat sæpius Marcus. hoc est qatenus nec sensu, ut bruta animantia, nec ratione, ut homo, ducitur. Sic *infra* §. 33. Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἡ ψυχὴς ἀλόγου διοικεῖται. *Qæ a natura mera, vel anima regitur irrationali.* De Stoicis Galenus *lib. qo animam differat corporis crasin sequi. c.* 4. Πνεῦμά τι τὴν ψυχὴν εἶναι βούλονται, κεκραμένον καὶ τὴν φύσιν. ἀλλ' ὑγρότερον μὲν καὶ ψυχροτέρον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς. ὥστε καὶ τοῦτ' ὕλη μέν τις οἰκεία τῆς ψυχῆς ἐστὶ τὸ πνεῦμα. *Animam spiritum aliqem esse volunt, qemadmodum & naturam, verum humidiorem & frigidiorem natura spiritum: siccioremac calidiorem anima. Qamobrem hic spiritus peculiaris qadam anima materies est.* Hæc ergo Marci mens genuina. *permitte tibi*, inqit, *& admitte in te ea qæ natura tua poscere videtur, qâ est vegetativâ facultate prædita; nisi, si id tibi qâ animal, id est, vita tua sensitiva, adversari videbitur. tum qod natura tua, qâ es animal, expetere visa fuerit, nisi id tibi qâ es homo, & virtuti rationali, minus consentaneum extiterit.* Ità nihil vult admitti, qod natura hominis, aut qa vitam meram cum sturpibus, aut qâ sensum cum animantibus communem habet, si rationi rectæ, cujus imprimis ratio habenda est, repugnaverit: vide *l.* 12. §. 3. Marco Seneca lucem fœnerabit *Ep.* 92. *Qid ergò*, inqit, *si virtutem mihi impeditura sit bona valetudo, & qies, & dolorum vacatio, non petes illa, qidni petam? non qia bona sunt; sed qia secundum naturam sunt, & qia bono à me judicio sumentur.* Et luculentiorem adhuc Aristoteles, *Ethic. ad Eudem. l.* 7. *c.* 15. Δεῖ πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν καθὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν τοῦ ἄρχοντος. οἷον ὅλον πρὸς δεσπότην. ἐοικὸς δὲ καὶ ἀνθρώπου φύσει συνίστασθαι ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἴσως δὲ δεῖ. πρὸς τὴν αὐτῶν ἀρχὴν ζῆν. *Oportet juxta id qod imperat, juxtaqe habitudinem & actionem imperantis vitam instituere: volut servus juxta domini. Quidoqidem & homo ex imperante subditoqe*

ζώϖ φύσις. ἐξῆς ἢ ϖροσκοπήσεον, τί ἀπιζητεῖ σϖ ἡ ὡς ζώϖ φύσις. καὶ ταῦτ ἔστ ϖροσληπέον, εἰ μὴ χεῖρον μέλλϕ διατίθεσθαι, ἢ ὡς ζώϖ λογικῷ φύσις.

a L.9.§.9. 16.23. ἔστι ἢ [a] τὸ λογικὸν ζῷϒς καὶ ϖολιτικόν. τίτοις δὴ κανόσι χρώμενϒ, μηδὲν ϖερισπάζϖ.

b L.7.§.33. 64. §. 3. [b] Παῖν τὸ συμβαῖνον, ἤτοι ἔτως συμβαίνϕ, ὡς πίφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς ϖίφυκας αὐτὸ φέρειν. εἰ μὲν ἔν συμβαίνϕ σοι ὡς πίφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. ἀλλ' ὡς πίφυκας φέρε. εἰ ἢ ὡς μὴ πίφυκας φέρϕν, μὴ δυσχέραινε. φθαρήc L.8.§.46. σει) γάρ σε ἐπαναλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι [c] πίφυκας φέρειν ϖᾶν, ϖεὶ ἃ ἐπὶ τῇ ὑϖολήψϕ ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν καὶ ἀνεκτὸν αὐτὸ ϖοιῆσαι, καὶ φαντασίαν ἔ συμφέρειν ἢ καθήκειν σαυτῷ ἔτι ϖιεῖν.

d L.5.§.28. l.9.§.11. e L.11.§.18 f L.11.§.13. §. 4. [d] Εἰ μὲν σφάλλει), διδάσκειν [e] ἀμέμφως, καὶ [f] τὸ ϖαροράμενον δεικνύναι. εἰ ἢ ἀδυνατεῖς, [g] σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.

g L.9.§.42. h L.5.§.8. l.7.§.75. i L.3.§.4. 11.16. §. 5. [h] Ὅ, τι ἄν σοι συμβαίνη, ἔτό σοι ἐξ αἰῶνος ϖροκατεσκεύαζετο. καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τ αἰτίων [i] συνέκλωθε, τὴν τε σὴν ὑπόστασιν ἐξ αἰδίϖ, καὶ τὴν τότϕ σύμβασιν.

k L.9.§.28. 39. * φύτει Xyl. φύσις f.l.11.§.18. §. 6. [k] Εἰ τι ἄτομοι, ἕν τε * φύσις, ϖᾶσιν κείσθω, ὅτι [l] μέρος εἰμὶ ἔ ὅλϕ [m] τοῦ φύσεως διοικηθέντϕ. ἔπειτα, ὅτι [n] ἔχω ϖως οἰκείως ϖρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. τότων γὰρ μεμνημένος, καθότι μὲν μέρος εἰμι, ο ἀδὲν δυσαρεστήσω τ ὑπ ἔ ὅλϕ ϖοτεταγμένων. [p] ἀδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει, ὅ

l L.2.§3,4. m Sup.§.2. n L.7.§.22. o Inf.§.11. l.5.§.27. p Inf.§.20. l.6.§.45.

sit. tum obſerva, qid natura, qâ es animal, expoſcat. & hoc qicqid eſt, concede tibi, niſi natura tua, qâ es animal rationale, deterius indè ſe habitura ſit. qod eſt avtem rationale, protinus eſt & civile. his regulis uſus, nihil ulteriùs ſategeris.

§. 3. Qicqid contingit, vel *ità* contingit, ut id ferre natus ſis, vel ut non ſis. ſi contingit ità, ut ferre natus ſis, nè gravatim te habeas, ſed prout natus es, feras. ſin ità contingat, ut ferre non natus ſis, nec ſic qidem graveris; ubi enim te abſumpſerit, & ipſum concidet. memineris tamen, naturâ eſſe comparatum te, ad qidlibet ferendum, qod in opinione tua ſitum eſt, ut tolerabile faciat, vel conducere tibi, vel officii eſſe, ut illud facias, cenſendo.

§. 4. Si qis fallitur, docendo comiter huic errorem ſuum indica. avt hoc ſi neqeas, te culpa, vel nec te etiam.

§. 5. Qicqid tibi contingit, ab æterno deſtinatum eſt tibi. cavſarúmqe ſeries ſibi invicem implexarum tui ipſius ſubſiſtentiam cum caſu illo ab æterno conglomeravit.

§. 6. Sive atomi obtinent, ſive natura regit univerſa; hoc primò ſtatuatur, partem eſſe me univerſi à natura adminiſtrati. deinde, neceſſitudine me qadam partibus generis ejuſdem eſſe conjunctum. ſiqidem iſta recordatus; qatenus pars ſum totius, nihil ægrè feram ab univerſo mihi attributum. neqe enim parti poteſt eſſe noxium, qod

ANNOTATIONES.

ditoqe conſtituitur, ac unumqódqe neceſſum habet ad principis ſui mores ſe accommodare. Et mox. *Εἰ τις ἔν ἄιρεσις καὶ κλῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ϖοιήσει τὴν τῦ Θεῦ μάλιστα Θεωρίαν, ἢ σώματος, ἢ χρημάτων, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἄνϖη ἀρίστη, καὶ ἔτος ὁ ὅρος καλλίστος. ἔι τις, ἢ δι' ἐνδειαν, ἢ δι' ὑπεροχὴν κωλύεται τὸν Θεὸν Θεραπεύειν καὶ Θεωρεῖν, ἄνϖη δὲ φαύλη. Qa igitur electio poſſeſſioqe natura bonorum vel corporis, vel amicorum, vel reliqorum, conſiderare maximè Deum facit, praſtantiſſima eſt, atqe hic terminus eſt pulcerrimus. Qa verò vel ob deſectum, vel ob exceſſum conſiderare, colereqe Deum permittit minimè, ea peſſima eſt.*

Μηδὲν ϖεριεργάζϖ] *Nihil ages ſupervacaneum* Xylander. at verba monentis ſunt, non promittentis. itaqe Caſavbonus *rebus otioſis ne faceſſas negotium tibi.* Malim ſimpliciter, *nihil ſatage*, vel, *nihil ſategeris*; de re nulla ulteriùs ſolicitus ſis.

§. 3. Φθαρήσεται γάρ σε ἐπαναλῶσαν] vide *ad l.* 7. §. 33, 64. & *l.* 8. §. 46.

Ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν ϖοιῆσαι] Seneca *Ep.* 78. *Levem illum, dum putas, facies.*

Τῦ συμφέρειν] qid enim valetudinis & ſanitatis cavſſâ non ſuſtineas? vide *ad l.* 5. §. 8.

Ἢ τῦ καθήκειν] *officii cauſſâ* qid non debeas? vide Apoſtolum *ad Roman. c.* 8. *v.* 35, 36. *ad Hebr. c.* 11. *v.* 35, 36, 37. *ad Phil. c.* 1. *v.* 20, 21. & *c.* 2. *v.* 17. Lucam *Act. c.* 20. *v.* 23, 24. & *c.* 21. *v.* 13. vide & *l.* 3. §. 6.

§. 4. Σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.] *Te* (inqit) *accuſa*, qi ſuccenſeas alteri ob illud, qod corrigere in ipſo non vales: *vel etiam nec te accuſaveris*, qòd corrigere neqeas; ſed feras qod corrigere non potes. Poteſt tamen aliter intelligi. Tuam agnoſce imbecillitatem, qi non potueris erroris illum convincere. qanqam nec hoc qidem vitio tibi vertendum fuerit. *curam* enim *exegeris*, *non curationem*; ut ſcitè Bernardus *ad Eugen. de conſider. l.* 4. Cavtè itaqe Epictetus *l.* 3. *cap.* 24. *Ἐγὼ τὸ μὲν ἐμὸν ϖαύσω ἐξ ἀϖαντος. ἐϖ' ἐμοὶ γάρ ἐστι. τὸ δ' ἀλλότριον ϖειράσομαι καλὰ δύναμιν. ἐξ ἀϖαντος δ' ὃ ϖειράσομαι. Ego ergò qod meum eſt qovis modo ſedabo, in mea enim poteſtate eſt; alienum verò pro virili ſedare conabor, ſed planè ſedare non inſtituam.* qi etiam in eandem cum Marco ſententiam. *lib.* 2. *cap.* 26. Δεῖξον μάχην, καὶ ἀϖοσύσεται. ἂν δὲ μὴ δεικνύῃς, αὐτὸς ἀνϖῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖ, ἢ τῷ μὴ ϖεισθομένϕ. *Pugnam ſi oſtenderis, deſinet. Si verò non oſtenderis, teipſum potius accuſato quàm eum qi tibi non obtemperabit.* Et *lib. eod. c.* 12. Δεῖξον ἀνϖῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολυθεῖ. μέχρι δ' ἂν δὲ μὴ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνϕ καλαγίλα, ἀλλὰ μᾶλλον αἰτιῶ τὴν ἀδυναμίας τῆς σαυτῦ. *Si demonſtraveris veritatem, videbis eum ſegi. Qod autem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.* Eundem vide & *lib.* 4. *c.* 5. hoc idem diſſerentem. vide *ad l.* 8. §. 59. & *l.* 9. §. 11, 42.

§. 5. Ἐξ αἰῶνος] ità *lib.* 5. §. 8. Ἐκ ϖροσυλαίων αἰτίων. A *A cavſſis antiqiſſimis.* vide *lib.* 4. §. 26. & *lib.* 8. §. 20, 23.

Προκαταστενάζετο] vide *ad l.* 7. §. 31. Apoſtoli apud Lucam *Act. cap.* 4. *v.* 28. *Ὅσα ἡ βυλή σϖ ϖροώρισε γενέσθαι. Qacunqe conſilium tuum prius praedeſtinavit ut fieret.* Et Petrus *ibidem c.* 2. *v.* 23. *Τῇ ὡρισμένῃ βυλῇ καὶ ϖρογνώσει τῦ Θεῦ. Definito illo conſilio & præcognitione Dei.* Et Jacobus *ibidem c.* 15. *v.* 18. Κύριος ὁ ϖοιῶν ταῦτα ϖάντα, ἃ ἐστι γνωστὰ ἀϖ' αἰῶνος αὐτῷ. Sive, ut alii codices exhibent; Γνωστὰ ἀϖ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ ϖάντα ἔργα αὐτῦ. *Nota ſunt Deo ab omni avo omnia opera ſua.* Gregorius *in Job. l.* 12. *c.* 1. *Nulla, qa in hoc mundo hominibus fiunt, abſqe omnipotentis Dei conſilio occulto veniunt; nam cuncta Deus ſecutura præſciens, ante ſecula decrevit, qaliter per ſecula diſponantur.* B

Ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων] i.e. *Series implexa cavſſarum:* ut Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 7. ſive *immutabilis cavſſarum coharentium ſeries*, ut *ad Helv. c.* 8. Idem *de provident. c.* 5. *Cauſſa pendet ex cauſſa*; *privata ac publica longus ordo rerum trahit.* ſed & Cicero *de divinat. l.* 1. Εἱμαρμένη. i.e. *fatum* definit *ordinem ſeriémqe cavſſarum, cùm cauſſa cauſſa nexa rem ex ſe gignit.* Et latiùs adhuc *de Nat. Deor. l.* 1. *fatalem qandam neceſſitatem, qâ qicqid accidit, id ex aterna veritate cauſſarúmqe continuatione fluxiſſe dicatur.* Idémqe eódem reſpiciens *de Fato: Niſi ex aternitate cauſſa cauſſam ferens hoc erit effectura.* ut ſit qaſi εἱμὰς τις αἰτίων ſic dicta. Nec conſultè ſatis Henricus Stephanus, C cùm in Lexico Ciceroniano aliam eſſe Græcæ, aliam Latinæ vocis notationem affirmat. *ſero* enim Latinum, unde *ſeries* & *ſertum* eſt, omnino εἱρω Græcum. vide *ad l.* 7. §. 9, 49, 75. Trahit avtem huc Iſaacus Caſavbonus Perſii illud, *Sat.* 3. *v.* 66.

Diſcite, ô miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum:

i.e. *cauſſas eorum*, inqit, *qa homini eveniunt*; *qa Stoici referebant ad legem fatorum.* qibus & Marci iſta ſubjicit.

Συνέκλωθε] Vide *l.* 3 §. 11. & *l.* 4. §. 26.

§. 6. Εἰ ἄτομοι, εἴτε φύσις] Malim φύσις. ut *l.* 11. §. 18. Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. at Xylander φύσει legiſſe videtur. *Sive naturâ conſtat mundus.* D

Μέρος εἰμὶ τῷ ὅλϕ] vide *ad l.* 2. §. 3. & Caſavbonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 73.

Οὐδὲν βλαβερὸν τῷ μέρει] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 6. §. 45. Τὸ ὅλῳ συμφέρει τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ. *Idem prodeſt parti & toti.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Siqidem in toto pars eſt. itaqe Perſarum regi Ageſilai amicitiam ambienti, reſpondit is, Ὅτι ἐ δυνατὸν φίλον εἶναι Ἀγησιλάϕ ἰδίᾳ εἶναι. εἰ δὲ εἷς Λακεδαιμονίοις κοινῇ φίλος, δῆλον ὅτι ὅλῃ ἴσῃ. ἐφ' ἅπασι γὰρ καὶ ἐκείνον ἀριθμεῖσθαι. *Fieri non poſſe, ut ſuâ privatim amicitiâ frueretur. Sin Lacedæmoniis communiter omnibus amicus fieret, ſe qoqe in amicitia jus venturum, qandoqidem inter omnes etiam* E *ipſe locum haberet.* Ælianus *l.* 10. *c.* 20. Qin & ut Plato *Charm. p.* 464. *D.* Τῷ ὅλῳ ἐ καλῶς ἔχοντος, ἀδύνατόν ἐστι τὸ μέρος εὖ ἔχειν. *Toto malè affecto impoſſibile eſt partem aliqam bene valere.*

qod universo conducit. neqe habet qicqam universum, qod non sibi conducat. cùm hoc naturæ omnes in commune sortiantur: mundi verò natura & hoc ampliùs obtineat, qòd à nulla cavssa externa cogi possit, ut sibi ipsi noxium qicqam producat. ubi ergò meminerim, partem esse me universi istiusmodi, futurum est, ut qicqid evenerit; gratum mihi acceptúmqe sit. in qantum verò necessitudine qadam ejusdem generis partibus conjunctus sum, nihil facturus sum, qod communionis jus violet: sed cognatorum potiùs rationem habebo, omnémqe conatum meum ad id dirigam, qod in commune conducat, & ab eo qod est huic contrarium, abstinebo. his ità peractis, vita prospera mihi fluat necesse erit. qemadmodum civi illi vitam prosperè fluere qivis existimet, qi in actionibus qæ civitatis secum ejusdem consortibus utiles sint, obeundis constanter perrexerit; & qicqid civitas ipsi attribuerit, gratanter acceperit.

§. 7. Universi partes, qotqot, inqam, mundi ambitu continentur, corrumpi necesse est. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc avtem, cùm sit necessarium, si & malum illis fuerit, cum universo sanè seqiùs ageretur, cùm partes ejus in alteratione freqenti agerent, &

τῷ ὅλῳ συμφέρει. [a] ἃ γὰρ ἔχει ἓν τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. πασῶν μὲν φύσεων κοινὸν ἐχουσῶν τοῦτο. τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσεπιληφύιας, τὸ μηδὲ [b] ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν ἓν ἑαυτῇ γενναῖν. κῆ μὲν δὴ τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] μέρος εἰμὶ ὅλης δὲ τοιούτης, [d] εὐαρεστήσω παντὶ τῷ ἀποβαίνοντι. καθόσον δὲ [e] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, [f] ἀδέν πράξω ἀκοινώνητον. μᾶλλον δὲ [g] σχάσομαι τῶν ὁμογενῶν, κῆ [h] πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσαν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, κῆ [i] ἀποτρέψω. τούτων δὲ οὕτω περαινομένων, ἀνάγκη τὸν βίον [k] εὐροεῖν. ὡς ἂν κῃ [l] πολίτου βίου ἔυρυν εὐπινοήσεως πρόοδον πράξεων τοῖς πολίταις λυσιτελῶν, κῆ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἀποναίμη, τοῦτο ἀσπαζομένου.

a Inf. §. 33. l. 8. §. 55.
b Inf. §. 7.
c L. 2. §. 9. l. 4. §. 14. l. 8. §. 7.
d L. 7. §. 54. 57.
e L. 7. §. 13.
f L. 8. §. 23.
i. 9. §. 8. 9. 23.
g L. 3. §. 4.
h L. 9. §. 31.
i L. 2. §. 2.
k L. 2. §. 5.
l L. 6. §. 45.

§. 7. Τοῖς μέρεσι δὲ ὅλου, ὅσα, * φημὶ, πρόσεστι τοῦ δὲ κόσμου, [m] ἀνάγκη φθείρεσθαι. λεγέσθω δὲ τοῦτο σημαντικῶς [n] δὲ ἀλλοιοῦσθαι. [o] εἰ δὲ (φημὶ) κακόν τε, κῆ ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, ἐκ ἂν τὸ ὅλον καλῶς διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς * ἀλλοτρίωσιν ἴντων, κῆ

* delet Lug. An.
m L. 2. §. 3. l. 9. §. 19.
n L. 4. §. 3. 4. 5.
o L. 9. §. 21. l. 12. §. 23.
* ἀλλοίωσιν Xyl.

ANNOTATIONES.

valere. *Potest qod inutile reipublicæ sit id cuiqam utile esse?* Cicero *Offic. l.* 3. Qi & *ibidem. Ergò unum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas uniuscujusqe & universorum; qam si ad se qisqe rapiat, dissolvetur omnis humana consociatio.*

Τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσεπιληφύιας] *Insuper acceperit*, i. e. insuper habeat, insitum atqe innatum habeat. *accepisse*, pro *habere*. Sic Joannes *Apoc. c.* 11. *v.* 17. de Deo; εἴληφας δύναμιν μεγάλην. *potentiam magnam accepisti*, i. e. *habes, exerces, exeris.* Sic *Psal.* 24. *v.* 4. Græci. ἐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχήν αὐτοῦ. Vulgatus. *Non accepit in vanum animam suam.* i.e. *non vanè habet.* Hebræus. *Ad vanitatem non effert.* ut Junius i. e. *vanitati non addixit.*

Τὸ μηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι] Probat hinc, nihil in mundo admitti, qod universo, sive primæ cavssæ damnosum sit. Hoc enim naturæ cujusqe esse commune, ut nihil in se habeat, qod non conducat sibi; qod damnosum sit, multò minùs: primam avtem cavssam à nulla alia cogi posse; nec omnino igitur istiusmodi aliqid admissuram; qia nec à se habeat, nec aliunde admittat. vide *l.* 5. §. 35. & *l.* 8. §. 56.

Οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 9. §. 22.

Σχάσομαι τῶν ὁμογενῶν] Non animadverterunt interpretes usum vocabuli hujus apud Marcum nostrum. itaqe alter clavsulam hanc prorsus omisit, alter de *deliberationibus* interpretatus est. at σχάζεσθαι Marco est *rationem habere*. Vide *ad l.* 1. §. 9.

Εὐροεῖν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Πολίτου βίου] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 2. §. 16.

§. 7. Σημαντικῶς τοῦ ἀλλοιοῦσθαι] *alterationem* potiùs esse vult, qam *corruptionem* vulgariter dicimus. rationem petas licet ex *l.* 5. §. 13. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 9. §. 34. Idem planè Hippocrates *de diæta l.* 1. *pag.* 8. Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἀπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται ὅ, τι μὴ πρόσθεν ἦν. ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διαλυόμενα, ἀλλοιοῦται. νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ ἀΐδου εἰς φῶς αὐξηθὲν γενέσθαι. τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάους εἰς ἀΐδην μειωθὲν ἀπολέσθαι. *Nihil qidem omnino perit, neqe oritur qod prius non erat, verum invicem commixta & discreta alterantur. At homines existimant, id qidem qod ex orco in lucem augetur, oriri: qod verò ex luce ad orcum immittitur, perire.* sed & è priscis philosophis havd pavcis visum, τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, ἀλλοίωσιν εἶναι, *generationem & corruptionem, alterationem esse*, monet Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. c. 1. Ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ καὶ ἕν. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀλλοιοῦσθαί φαμεν. *Semper enim subjectum manet unum & idem: tale avtem alterari dicimus.* Ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητῷ ὄντι, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν. *Alteratio enim est, qando manente subjecto, sensibili existente, transmutatur in ejus passionibus.* Ibidem c. 4. Itaqe Casavbonus *ad Baronii annal. appar. exerc.* 1. §. 10. *Fuit opinio vetustissimorum Græcorum, nihil è rebus creatis perire, sed mutari duntaxat. mortem inane esse nomen sine re: nam revera mutationem esse, qam vulgus dicit mortem: qippe nihil creatum interire, sed formam aliam assumere.* (vide *ad l.* 9. §. 35.) *hoc est*, uti illi dicere solebant, ἀλλοιοῦσθαι. Hoc avtem Joannes Philoponus *ad Aristot. de gener. & corrupt. l.* 1. ab Homerico illo *Odyss. π. v.* 181. sumptum existimat.

Ἀλλοίης μοι, ξεῖν', ἐφάσθης νόσου, ἠὲ πάροιθεν.

Alter mihi hospes appares ab illo qi ante.

Ἀλλοῖος, inqit, non ἄλλος. ad qem locum Evstathium ex Grammaticis qibusdam inter ἀλλοίωσιν, ἑτεροίωσιν, & μεταμόρφωσιν distingventem vise sis. nam qòd ad illa Aristotelis *physic. l.* 5. *c.* 2. Ἡ μὲν οὖν μετὰ ποιὸν κίνησις ἀλλοίωσις ἔστω. *Motus igitur secundum qalitatem alteratio sit.* Simplicius; Ἔοικε τὸ τῆς ἀλλοιώσεως ὄνομα αὐτὸς ἐπιθεῖναι τῇ καθ' ποιὸν κινήσει. *Ipse videtur alterationis nomen motui secundum qalitatem imponere.* non erat qòd Nogarola falsitatis argueret, adductis ex Ocello Lucano, Timæo Locro, & Platone, (nam planum illum Hermetis titulo indutum, cui larvam Casavbonus *ad Baron. appar. exerc.* 1. §. 10. detraxit, nihil moramur) locis qibusdam, qibus illi τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν, ἀλλοιώσεως nomine designant. Neqe enim hoc voluit Simplicius, neminem Aristotele priorem de ista motûs specie vocabulum illud usurpâsse: sed confulà generaliqe magis notione τὸ ἀλλοιώσεως ῥῆμα priscos illos usurpâsse, dum non τὴν καθ' ὑσίαν tantùm, qam φθορὰν dicimus, sed & τὴν καθὸ ποιὸν etiam, eodem hoc nomine comprehendebant; qod Aristoteles accuratiùs ista distingvens; ad τὴν καθὸ ποιὸν κίνησιν duntaxat restrinxit. itaqe in locis ipsis à Nogarola adductis Plato duo motûs genera statuit, τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν περιφοράν, & τὸ κινούμενον πᾶν ἢ φέρεσθαι, ἢ ἀλλοιοῦσθαι, αὖται γὰρ, inqit, μόναι κινήσεις. ita ἀλλοιώσεως nomine, cum Marco istic, φθίσιν τε καὶ φθορὰν etiam comprehendit. *Corruptionem* itaqe nihil vult Marcus aliud esse, qàm *alterationem* qandam. Accedit Apollonius Thyanæus *Ep.* 66. sed adhuc παραδοξότερος, tam nec γένεσιν, qàm φθορὰν inticiatus. Θάνατος οὐδείς ὀδύνος, ἢ μόνον ἐμφάσει, καθάπερ οὐδὲ γένεσις οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὑσίας τρακτὸν εἰς φύσιν ἔσεσθαι γένεσις. τὸ δὲ φύσεως εἰς ὑσίαν καθὰ ταῦτα θάνατος, ὥστε γιγνομένη καὶ ἀληθεία τινὸς ὅτε φθειρομένη ποτε. μόνον δὲ ἐμφανὲς ὄντος, ἀφανὲς τε ὕστερον, τὸ μὲν διὰ ταχύτητα τῆς ὕλης, τὸ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ὑσίας, ὅσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης κῆ τάσει. *Mors nulla est, cujusqunqe tandem sit, nisi specie & apparitione tantùm: qemadmodum neqe generatio cujusqam est nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursum in isdem conversio naturæ in substantiam mors, qm neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solùmqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem sit ob materiæ densitatem: hoc avtem ob substantiæ tenuitatem, qæ qm perpetuò maneat eadem, motu solùm differt & positione.* At è diverso Tertullianus *adv. Prax. c.* 27. *Transfiguratio interemptio est pristini. omne enim qodcunqe transfiguratur in aliud, desinit esse qod fuerat, & incipit esse qod non erat.* & clarius adhuc *de resurr. carnis c.* 55. *Interpretabimur itaqe plenius & vim & rationem demutationis, qa fermè subministrat alterius carnis resurrectura præsumptionem, qasi demutari, desinere sit in totum, & de pristino perire. Discernenda est demutatio ab omni argumento perditionis. Aliud enim demutatio, aliud perditio. porrò non aliud, si ita demutabitur caro, ut pereat. peribit avtem demutata, si non ipsa permanserit in demutatione.* Servius *ad Æneid. l.* 6. *Elementorum perire, mutari est.*

Εἰς ἀλλοτρίωσιν ὄντων] ἀλλοίωσιν Xylander, rectè. qia ἀλλοιοῦσθαι præcesserat.

καὶ πρὸς τὸ φθείρεσθαι διαφόρως κατασκευασμέ-
a L. 2. §. 11. νων a πόθεν γὰρ ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ
l. 9. §. 35. ἑαυτῆς μέρη κακῶν, καὶ παθητικὰ τῷ κακῷ,
καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐμπίπτοντα εἰς τὸ κακὸν ποιῆσαι, ἢ
ἔλαθεν αὐτὴν ποιά δὲ ἴνα γενόμενα; ἀμφότερα
γὰρ ἀπίθανα. εἰ δέ τις τὴν ἀφέμενον τῆς φύσεως,
καὶ τὸ πεφυκέναι ταῦτα ἐξηγοῖτο, καὶ ὡς γελοῖον,
b L. 8. §. 18. ἅμα μὲν φάναι b πεφυκέναι τὰ μέρη ἕκαστα μετα-
l. 9. §. 19. βάλλειν, ἅμα δὲ ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν
c L. 8. §. 15. συμβαίνοντα c θαυμάζειν, ἢ d δυσχεραίνειν; ἄλ-
d L. 2. §. 17. λως τε, καὶ e τῆς διαλύσεως εἰς * ταῦτα γινομέ-
l. 3. §. 16. e L. 2. §. 17. νης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. f ἢ τοι γὰρ σκεδα-
l. 4. §. 5. * ταὐτὰ σμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεχέθη, ἢ τροπὴ, g τὸ μὲν
f L. 6. §. 4 στερεμνίων εἰς τὸ γεῶδες, τὸ δὲ πνευματικὸν, εἰς τὸ ἀερώ-
24. δες. ὥστε καὶ ταῦτα h ἀναληφθῆναι. εἰς τὸν δὲ ὅλον λό-
g L. 17. §. γον, εἴτε i καὶ περίοδον k ἐκπυρωμένων, εἴτε l διαδοχὴ
50. h L. 4. §. 14. ἀμοιβαίως ἀνανεουμένων. καὶ τὸ στερέμνιον δὲ, καὶ τὸ πνευ-
i L. 5. §. 13. l. μαϊκὸν μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. πᾶν γὰρ
11. §. 1. k L. 3. §. 3. τοῦτο ἐχθὲς καὶ τρίτῃ ἡμέραν, m ἐκ τῶν σιτίων καὶ
l L. 7. §. 25. n ἐλκομένων ἀέρος τῇ ἀπορροῇ ἔλαβεν. τοῦτο οὖν ὃ
m L. 5. §. 4. n L. 6. §. 15. ἔλαβε, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν. ὑπόθες δ',
o L. 9. §. 25. ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπαλέκει o τῷ ἰδίως ποιῷ,

& ad corrumpendum multifariam eſſent comparatæ. nunqid avtem dicemus, avt naturam ipſam inſtituiſſe partes ſuas malo afficere, & ità condidiſſe, ut in malum incidere non nata tantùm eſſent, ſed in malum etiam neceſſariò inciderent? avt clam ipſâ iſtiuſmodi factas eſſe? nevtrum eſt verifimile. ſin, miſſo qis naturæ nomine, ità nata eſſe dicere voluerit, vide qàm ridiculum ſit, ut qi dicat univerſi partes mutare natas, idem hoc ipſum mutare illas, tanqam qod præter rerum ipſarum naturam contingat, miretur & ægrè ferat: præſertim, alia ut mittam, cùm in eadem ipſa reſolvatur unumqodqe, ex qibus conſtiterat. avt eſt enim elementorum, ex qibus concretum fuerat, diſſipatio, avt converſio, qicqid eſt ſolidi in terram, qicqid aërii eſt in aërem; ut & iſta in univerſi rationem redigantur, ſive illud certo temporis ſpatio revoluto deflagret, ſive viciſſitudinibus perpetuis jugiter renovetur. qin & ſolidum illud avt aëreum nè cogites, qod ab ortu primo extitit. hoc enim, qod nunc habes, omne heri ac nudiuſtertius ab alimentis aëréqe attracto influxit. hoc ergò mutat, qod pòſtq acceptum eſt, non qod mater primò peperit. qanqam ponatur, illud ipſum te valde addicere huic peculiariter ſic affecto, ni-

ANNOTATIONES.

Τὰ ἑαυτῆς μέρη κακῶν] Ratiocinatio gemina ſuperiori; niſi qòd ibi ab impotentia, iſtic ab ignorantia, qarum nevtra univerſi naturæ competat, argumentatio inſtituitur. *Malum & damnoſum aliqid, illa nec veſciens admiſerit.* vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15. & *l.* 9. §. 34.

Εἰ δέ τις καὶ ἄφιλος] Havd rectè ſatis iſta interpretes cepiſſe videntur. Ex aliorum qaſi mente iſta ſupponit: *Si qis*, inqit, *miſſâ naturæ illius univerſalis ordinatione*, qam ipſe forſan non agnoſcit, ità res eſſe ex ſuapte natura conſtitutas dicat, ut eâ ratione corruptioni & mutationi ſint obnoxiæ, is ſanè ex ſuis ipſius rationibus ſtultitiæ redarguetur, qòd miretur & indigneturmutari qippiam qod mutari natum ſit. Vis avtem conſeqentiæ minus claret, niſi primum illud ex aliena ſententia præſumptum & ſubſtratum intelligatur. vide *ad l.* 4. §. 5.

Θαυμάζειν] Seneca *Ep.* 101. *Qid eſt ſtultius, qàm mirari id ullo die factum, qod omni poteſt fieri?* vide *l.* 8. §. 13.

Τῆς διαλύσεως εἰς ταῦτα] forſan, εἰς ταὐτὰ, *in eadem.* vide *l.* 4. §. 5. Epictetus *l.* 3. *c.* 13. Εἰς οὐδὲν δεινὸν, ἀλλ' ὅθεν ἐγένετο. εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰς τὰ τοιχεῖα. ὅσον ἦν ἐν σοὶ πῦρ, εἰς πῦρ ἀπεισιν. ὅσον ἦν γεῶδες, εἰς γεῶδιον. ὅσον πνευματίου εἰς πνευμάτιον. ὅσον ὑδατίου, εἰς ὑδάτιον. *Non in malam rem, ſed eò, unde ortus es, ad amica & cognata, ad elementa. Qantùm ignis in te fuit, ad ignem redit; qantùm terra, ad terram; qantum venti, ad ventum; qantùm aqa, ad aqam.* Ἅπαντα γὰρ φθείρεται εἰς ταὐτὰ ἐξ ὧν ἐστιν. *Omnia enim in illa, ex qibus fiunt, corrumpuntur.* Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 2. *c.* 4. Ità Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 26. Ὁμολογῶμεν τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, εἰς τὰ ἐξ ὧν συνίστατο γίνεσθαι. καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀναλύεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφύλῳ. καὶ ἑκάστῳ τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς τὸ συγγενὲς τὴν μεταχώρησιν γίνεσθαι. *Confitenur reſolvi corpus hominis illas in partes, qibus ex partibus conſtat: neqe terram modò ad terram reduci; ſed & aërem & humorem ad ea qa generis ejuſdem ſunt, ſe conferre: omnibus in nobis partibus ad res ſibi cognatas tendentibus.*

Ἥτοι γὰρ σκεδασμὸς] vide *l.* 7. §. 32. & 49.

Εἰς τὸν ὅλον λόγον] vide *ad l.* 4. §. 14, 21.

Κατὰ περίοδον ἐκπυρωμένων] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 5. §. 13, 32.

Ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν] *Heri & nudiuſtertius.* id eſt, nuperrimè. proverbialis formula, de re havd ità pridem geſta. Sed uſitatiùs pro eadem χθὲς καὶ πρώην dicitur Ariſtophani *ranis act.* 2. *ſc.* 6. *n.* 120.

— χρώμεθα τούτοις τοῖς πατρῴοις χαλκίοις
Χθές τε καὶ πρώην ποκεῖσι τῷ καινίσκῳ κόμμασι.
— *utimur improbis illis & ferreis,*
Qi nuper & heri ſunt procuſi, notâ qàm peſſimâ.

Plato *de legib. l.* 3. *pag.* 804. *C.* Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. *Aliáqe aliis multa, ut ita dicam, heri & nudiuſtertius adinventa.* Idémqe *Alcib.* 2. *pag.* 453. *F.* Οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι, ὅτι ά γε χθιζά τε καὶ πρωϊζὰ γεγενημένα. *Puto etiam audiviſſe te nonnulla heri ac nudiuſtertius geſta.* qomodo Jobi *c.* 8. *v.* 9. χθιζοί ἐσμεν. *Heſterni ſumus.* vide *ad l.* 4. §. 42. Strabo *l.* 1. de ſydere Canopo: Καὶ τὸν Κάνωβον, ἐχθὲς καὶ πρώην καλουμενούμενον. *Et Canopum, cui nuper admodum factum eſt no-*

A *men.* Plutarchus *de igne & aqa pag.* 956. *A.* Ὕδωρ μὲν, οὐκ ἔστιν εὑρεῖν, ὅτι οὐκ ἦν ἀνθρώποις. οὐδὲ τις εὑρετὴς λέγεται θεῶν ἢ ἡρώων. ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως [ἐυρεθῆναι. πρὸ δὲ τούτου] βίος [ἄνευ] πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. *At vero dici non poteſt qando aqa caruerint homines: neqe ejus inventor deorum aliqis avt heroum perhibetur. Ignis uſus nuper adeo à Prometheo eſt repertus. Ita ſine igni, non abſqe aqa vita fuit.* ità enim locum illum ſupplendum avtumo. De Conſtantino Calamano Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 4. *c.* 5. Ὡς τὸ γένος ἀπιστούμενος, καὶ χθὲς καὶ πρώην, οὐ ὅση ὅλως, ἐγνωρίσθη. *Qi obſcurâ familiâ ortus nuper admodum notus eſſe*
B *caperit.* Pro eodem νῦν καὶ χθὲς dixit Sophocles in *Antigon.*

Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
Hæc namqe jura non hodie ac heri vigent.
Sed ævo ab omni: mitia in occulto latent.

Grotius. Ex qo emendandi Plutarchi codices, qi in *ſympoſ. l.* 8. *c.* 9. & *de commun. not. c.* 27. eódem alluſit. & χθὲς καὶ τύμερον, Heliodorus. *l.* 7. *pag.* 359. Τὸ ξένον μειράκιον προστίμηται ἡμῶν, χθὲς καὶ τήμερον παρεισδύνας. *Peregrinus hic adoleſcentulus prælatus eſt nobis & heri & hodie, obrepens qa-*
C *dam elegantiæ ſpecie.* Expreſſit hoc Catulli in *Epithalamio.*

Sordebant tibi villica
Concubina hodie atqe heri.

νῦν καὶ νεωστὶ, Ariſtoteles *polit. l.* 7. *c.* 10. Ἔοικε δ' ὑπὸ νῦν, οὐδὲ νεωστὶ, τοῦτ' εἶναι γνώριμον τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφοῦσιν. *Videtur autem non nunc, neqe pavlò ante hoc notum fuiſſe his, qi de republica philoſophantur.* Hebræi dicunt, תמול שלשום ſive אתמול ושלשום qod Græci vertunt, cum Marco noſtro, χθὲς, ſive ἐχθὲς καὶ τρίτην, & τρίτην ἡμέραν. *Geneſ. c.* 31. *v.* 2, 5. *Deut. c.* 19. *v.* 6. *Reg. l.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *c.* 10. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 5. & *lib.* 2. *c.* 5. *v.* 2. *Annal. l.* 1. *c.* 11. *v.* 2. ali-
D quando etiam ἐχθὲς καὶ τρίτης. *Reg. l.* 4. *c.* 13. *v.* 5. qanqam laxius iſti, non pro *nuper* tantùm, ſed pro *jam olim* etiam uſurpant. Moſes *Exod. c.* 4. *v.* 10. גם מתמול גם משלשם qod Græci πρὸ τῆς χθὲς, & πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας. Latinus *ab heri & nudiuſtertius.* ſenſus eſt, *unqam antehac.* Cæterùm à priore illa formula havd multùm abludit Platonis illud in *Eutbydem. pag.* 190. πίρυσι ἢ πρωπέρυσι. Πίρυσι δὲ ἢ πρωπέρυσι οὐδέπω ἦσαν σοφώ. *Anno ſuperiori, aut certè abhinc tertio nondum callebant.* Poſteriore Xenophontis illud *Hellen. l.* 3. Νῦν δὴ καὶ πίρυσι. ἐσμὲν οἱ αὐτοὶ νῦν δὴ καὶ πέρυσι. *& nunc & olim iidem ſumus.*

E. Τοῦτο οὖν ὃ ἔλαβε, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν]. *Aliud*, inqit, *eſt qod nunc geris corpus, ſed & anima* (cùm aëreum qiddam hoc ſtatuat) *ab eis, qa mater tua emixa eſt*: cùm à cibo, qo veſceris, aëre, qem attrahis, maximam ſui partem, ex qa ea nunc conſtant, acceperint. vide *ad l.* 9. §. 20.

Ὑπόθες δ' ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπαλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ, οὐδὲν ἧττον, ὅμως, πρὸς τὸν νῦν λεγόμενον.] Iſtis, ut vitii ſuſpectis, Xylander notam adfixit. Caſaybonus qid ſecutus fuerit, non poſſum ex verſione aſſeqi. mihi aqam hærere agnoſco. interim obſervo verbum προσπαλίκειν qod Stephani Theſaurus ille luculentiſſimus non exhibet, Marco hîc uſurpatum; & in forma paſſiva qam vocant, Galeno, *de ſect. opt. c.* 20. verbis illis,

ita

nihil tamen obstabit, qo minùs verum sit qod jam dictum est.

§. 8. Nomina tibi ubi sumpseris ista, boni, modesti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave neqando transnomineris, & amittas denuò nomina ista; celeritérqe (siqid tale contigerit) ad ea revertaris. memineris avtem, prudentis nomen tibi denotare singularum rerum consiederationem, animadversionémqe sedulam. una-

ὰδὲν ὅτι ἴσμας πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

§. 8. Ὀνόμαζε θέμενος σαυτῷ παῦτα, ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μετονομάζῃ, καὶ ἀπολλύῃς ταῦτα τὰ ὀνόματα, καὶ ταχέως ἐπάγῃς ἐπ' αὐτά. μέμνησο δ', ὅτι τὸ μὲν ἔμφρον, ἐβούλε- b L. 8. §. 22.
τό σοι b σημαίνειν c τῶν ἐφ' ἕκαστα ἀφ- c L. 8. §. 7.
ληπτικῶν ἐπίστασιν, καὶ d τὸ ἀπαρενθύμητον. 26. d L. 6. §. 53.

τὸ

ANNOTATIONES.

ἵνα μὴ δοκῶμεν τῇ λέξει προσπλέκεσθαι. Ne videamur vocabulo ipsi addicti esse; avt *ei pertinaciter adhærere.* Forsan ergò Marci mens fuerit. *Suppone verò, illud qod à matre traxisti, ipsi ipsi qod nunc geris, & peculiares suas affectiones habet, te valde addicere, eidémqe qasi implicitum tenere, cùm nihil hoc faciat ad id qod nunc dicitur, nec propterea obstet, qò minùs verum id sit.* Sed *ἐπίχω.* locum certè vel vitiatum vel mutilatum suspicor.

Τῷ ἰδίῳ ποιῷ] Vide *l.* 9. §. 24.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Tu rectè vivis, si curas esse qod audis.

Et mox.

Cùm pateris sapiens emendatúsqe vocari,
Respondésne tuo, dic sodes, nomine? — &c.

Vide Epictetum *Dissert. l.* 2. *c.* 10. De clerico, Hieronymus *ad Nepot. Interpretetur primò vocabulum suum, & nitatur esse qod dicitur.* Plato *Epist.* 4. Φαυερὸν δὴ δεῖ ἡμᾶς γενέσθαι, ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι οἱοίπερ φαμέν. *Itaqe constare omnibus debet tales nos esse qales videri volumus.* Synesius *de regn.* Χρῆναι δικαίως τῇ σεμνῇ προσηγορίᾳ τὸ σεμνὸν πράγματος. *Meritò augustam hanc augustæ rei appellationem tibi vindicato.* Οὐ γὰρ τὰ ὀνόματα πίστις τῶν πραγμάτων ἐστὶ, τὰ δὲ πράγματα καὶ τῶν ὀνομάτων. *Neqe enim nomina rebus fidem adferunt, sed res nominibus.* Dio Prusæus *Orat.* 38. Præclarè Gregorius Nyssenus *de profess. Christ. pag.* 700. *B.* Ὥσπερ γὰρ οὐ τις ἰατρὸς, ἢ ῥήτωρ, ἢ γεωμέτρης καλεῖσθαι ποθήσειεν, ὃν ἂν δείξαιτο τῇ ἀπαιδευσίᾳ τὴν ἐπωνυμίαν ἐλέγχεσθαι, μὴ ἐνρισκόμενος ἐπὶ τῆς πείρας ὁ ὀνομάζεται. ἀλλ' ὁ καθ' ἁληθειάν τι τούτων προσαγορεύεσθαι θέλων, ὡς ἂν μὴ ψευδώνυμος ἡ κλῆσις ἐλέγχοιτο, αὐτῷ ἐπιδεικνύμενος τὴν προσηγορίαν πιστώσηται. τὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς τρόπον, ὅτε πρὸς τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τοῦ Χριστιανοῦ ἐπαγγέλματος ἐξετάζοντες ἔυρομεν, οὐκ ἂν ἐλείπεθα μὴ εἶναι τοῦτο, ὅπερ τὸ ὄνομα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπαγγέλλεται; ὡς ἂν μὴ τὸ περὶ τοῦ πιθήκου διήγημα καὶ ἡμῖν ἐφαρμόσει. σκυδάζοιμεν δὲ ἀληθῶς, ὅπερ ὀνομαζόμεθα, τοῦτο καὶ εἶναι διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας. *Quemadmodum enim si qis medicus, vel orator, vel geometra vocari desideràsset, non admitteret ut propter imperitiam cognomen reprehenderetur, si facto periculo is non inveniretur, cujus nomine appellaretur: sed qi verò harum alicujus professionum nomine appellari vellet, ne falsò sumpta appellatio convincatur, ipso studio atqe exercitio fidem faceret appellationi; eodem nos qoqe modo, si verum hominis Christiani professionis scopum scrutando invenerimus, nolumus non esse id, qod illud nomen pro nobis pollicetur, ne in nos etiam qadret id qod de simia vulgo narratur. Studeamus verè esse id, qod nominamur, per sublimem qoqe vitæ rationem.* subjungit mox de simia Alexandrina, apologum, qem & Lucianus *in apologia* narrat: ac concludit deniqe *pag.* 703. *A.* Εἰ μὲν οὖν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνθαυρεῖται, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καλαψεύδεται τοῦ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, καὶ τὸ προτεθὲν ἡμῖν ὑπόδειγμα, προσωπεῖον ἄψυχον, ἀνθρωπίνῳ χαρακτῆρι μεμορφωμένον, περιθεὶς τῷ πιθήκῳ. *Si qis igitur nomen qidem Christi sumat, qa verò una cum hoc nomine consideranstur, vitâ non exprimat, neqe repræsentet: is nomen ementitur, juxta propositam à nobis similitudinem personam maximam humana figura conformatam & assimilatam apponens.* Idémqe *de perfect. Christ. pag.* 709. *C.* ubi etiam fusissimè hoc idem prosequitur: Οὐκοῦν, ἐπειδὴ τοῦ μεγίστου τε καὶ θειοτάτου καὶ πρώτου τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ἡμῖν κοινωνία, ὥστε τὸν τῆς ἐπωνυμίας εἴη τοῦ Χριστοῦ τιμηθέντας Χριστιανοὺς ὀνομάζεσθαι. ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα καὶ ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι. ὡς μὴ ψευδώνυμον ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν. ὁ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται. ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, ὅια δ' ἂν ὦσα τύχῃ, διὰ τῆς προσφυοῦς τοῦ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται. *Quamobrem qum omnium maximum, & divinum, & primum nomen Domini nostri bonitas impertiverit, ut Christi cognomine decorati appellemur Christiani, necesse est, ut omnia nomina, qa vocem hanc interpretantur, in nobis item consplciantur expressa, nè falsò vocati Christiani videamur, sed ex vita testimonium habeamus. Neqe enim ex appellatione res fiunt, sed earum subjecta natura, qacunqe tandem illa sit, apti nominis significatione declaratur.* Ignatius *ad Magnes.* Πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εἶναι. ὁ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, μακάριον ποιεῖ. *Decet non tantum vocari, sed & esse Christianum. non enim dici, sed esse, beatum facit.* Ambrosius *de dignit. Sacerd. c.* 3. *Qod sumus professione, actione potiùs qàm nomine demonstremus: ut nomen congruat actioni, & actio respondeat nomini; nè sit nomen inane, & crimen immane. Nomen inane*; qia ut Salvianus *adverss. avar. l.* 4. *Parùm sunt vocabula, res ipsas non habentia.* Idémqe *de provid. l.* 4. *c.* 1. *Nomen sine actu atqe officio suo, nihil est.* Ubi & mox subdit denuo, *Vocabula nihil esse sine rebus. Crimen immane*, qia ut idem *ibidem. c.* 7. *Atrocius sub sancti nominis professione peccatur.* &, *c.* 11. *magis damnabilis est malitia, qam titulus bonitatis accusat; & reatus impii est pium nomen.*

Μήποτε μεταβομάζῃ καὶ ἀπολλύεις] *nè qando ista nomina amittas* Xylander, ut legendum sit ἀπολλύοις. alioqi vertendum, *num aliqando amittis*, &c. Xenophon *æconom. pag.* 852. *B.* Φυλάττῃ γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλῃς τὴν ἐπωνυμίαν, τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς κεκλῆσθαι. *Vehementer enim caves, ne cognomentum illud, qo vir bonus & honestus appellaris, amittas.* Cassiodorus *l.* 8. *Ep.* 18. *Sumpsisti nomen ex meritis: custodi, ut semper lateris veritate vocabuli. nam cùm omnis appellatio ad declarandas res videtur imposita, nimis absurdum est portare nomen alienum, aliud dici, qàm possit in moribus inveniri.* vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 4. §. 16. & *l.* 6. §. 38. & Epictetum *ad l.* 9. §. 37. μεταβομάζεσθαι, *transnominari.* Svetonius *de claris Gram. c.* 18. *L. Crassitius cognomine Pasides, mox Pansam se transnominavit.*

Ἐβούλετό σοι σημαίνειν] *significare volebat.* id est, significabat. Galenus pariter *de affect. dignosc. & cur. c.* 1. τί ποτε βούλεται σημαίνειν. Et Aristoteles *Soph. elench. l.* 1. *c.* 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν. *significare vult.* id est, significat, σημαίνει. τὸ βούλεσθαι sæpenumero παρέλκει. Sic Aristoteles *polit. l.* 2. *c.* 2. Καὶ βούλεταί γ' ἤδη πολὺ εἶναι, πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνει τὴν κοινωνίαν εἶναι τῶν πλήθους. *Et vult qidem tum esse civitas, cum habet sufficientiam multorum societas.* εἶναι βούλεται. id est, ἀληθῶς ἐστι, &c. *est revera solèrqe dici.* Sylburgius. & *l.* 5. *c.* 10. Βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ κεκλημένοι τὰς οὐσίας, μηδὲν ἄδικοι πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηδὲν. *Vult avtem rex esse custos, ut qi divitias habent, nihil injustum patiantur, nec etiam populus afficiatur contumeliis. vult esse.* id est, est. Libanius *Orat.* 3. *pag.* 112. *C.* Καὶ κρείττονας φανεῖσθαι τῆς παροιμίας, ἣ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται. *Ac fore, ut meliores apparerent adagio, qod pudorem oculis definire vult. definire vult.* id est, definit. Jacobus *Epist. c.* 4. *v.* 4. Ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. *Qicunqe ergò amicus voluerit esse mundi, inimicus Dei constituitur. qicunqe esse voluerit.* id est, qicunqe fuerit. τὸ θέλειν pariter usurpatum reperias, ut *suprà.* sic Plato in *sympos.* ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ὁ λύγξ. *si cessare voluerit.* id est, cessaverit singultus. Evripides *Troad. v.* 26.

Ἑρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακὴ,
Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.
Qum enim infelix solitudo civitatem occupárit,
Laborat deorum cultus, neqe dii coli solent.

sic Homerus *Il. ά. v.* 91. ἴυχεται εἶναι. *est.* Epiphanius *hæres.* 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λέγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην. *Navigia dicit Solem & Lunam.* Joannes *Evang. c.* 7. *v.* 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν. *Si qis voluerit qod ille vult facere.* id est, si qis fecerit. ità pro eo qod Matth. *c.* 20. *v.* 26, 27. & Marc. *c.* 10. *v.* 43, 44. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι. *si qis voluerit fieri magnus inter vos* &, πρῶτος εἶναι. *primus fieri.* Luc. *c.* 22. *v.* 26. habet. ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, & ὁ ἡγούμενος. Disertissimè *Act. c.* 2. *v.* 12. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; *Qid hoc esse velit? Qid hoc sibi vult?* sive, *Istud, qid est?* nos diceremus What may this be. Seneca *de ira. l.* 2. *c.* 9. *qid si qis irascatur?* & mox, *qid si mirari velit.* id est, *qid si miretur?* utì mox ibidem. vide *ad l.* 4. §. 6. & *l.* 5. §. 22.

Διαληπτικὴν ἐπίστασιν] *scientiam de singulis rebus percipiendi* Xylander. *percipiendis*, forsan scripserat. meliùs Casaubonus, *objecti cujusvis enixam & intelligentem consideronem.* ἐπίστασιν, non ἐπιστήμην malim tamen διαληπτικὴν *disceptativam* reddere. qomodo διάληψιν pro *disceptatione* Marcus usurpavit, *l.* 1. §. 10. ἐν τρόπῳ συνδιαλήψεως.

Ἀπαρενθύμητον] *Sine distractione* Casaubonus. *qi cogitationibus alienis non occupatur* Xylander. imò, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* id est, ut nihil negligat, & minùs animadversum transmittat, ità *l.* 5. §. 5. μὴ παρενθυμούμενον. *non negligens, non neglectim habens.* &

a Sup. §. 6. Inf. §. 11. τὸ ἦ σύμφρον, a τὴν ἐκάστου ἀπόδειξιν τῶν ἐπὶ
b L. 5. §. 25. τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμομένων. τὸ ἦ b ὑπέρ-
c L. 5. §. 26. φρον, τὴν ὑπ' ἐξουσίαν ἕ φρονοῦντος μοῖρα c ὑπὲρ
λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν τῆς σαρκός. καὶ τὸ δοξάζειν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐὰν οὖν
d L. 6. §. 2. l. 8. §. 1. d διατηρῇς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ὀνόμασι, d μὴ γλιχόμενος ἕ ὑπ' ἄλλων καὶ πάντα ὀνομάζεσθαι, ἔσῃ
e L. 7. §. 2. ἕτερος, καὶ e εἰς βίον εἰσελθοῦσῃ ἕτερον. τὸ γὰρ ἐπὶ
f L. 4. §. 32. τοσοῦτον εἶναι, ὁποῖος μέχρι νῦν γέγονας, καὶ f ἐν βίῳ τοιούτῳ, σαρκίῳ καὶ μολύνσει, λίαν ἐστὶν ἀναισθήτου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρώτοις θηριομά-

nimis nomen, exceptionem eorum omnium ſpontaneam, qæ à natura communi fuerint aſſignata. magnanimi verò, ſubvectionem mentis ſupra omnem lenem aſperúmve carnis affectum, ſupra gloriolam, ſupra mortem, & ejuſmodi univerſa. Intra nomina igitur iſta ſi te continueris, nec ut alii his te titulis cohoneſtent concupiveris, alius jam futurus es, qàm pridem fueras, aliámqe inituras vitæ rationem. etenim talis perſiſtere, qualis hactenus fueris; & in vita iſtiuſmodi fœdè volutari ac diſcerpi, hominis eſt ſenſûs expertis planè vitæque nimis avidi, nec beſtiariis illis abſimilis,

qi

ANNOTATIONES.

l. 6. §. 50. γίνεσθαι ἀπαρεθυμήτως. *ſedulò attendere, atque animum adhibere.* Sunt avtem vocabula iſta porticûs peculiaria, qæque vix alibi reperias. aliud pavlò videtur, qod *l.* 7. §. 54. Μήτι ἀκατάλληπτόν παρεισρυῇ. *Ne qid incompertum clam ſubrepat.*

Σύμφρον] *Prudens* Xylander. *Concors*, potiùs, ſive *conſentiens*, qod & explicatio adjuncta docet.

Τὸ δὲ ὑπέρφρον] in ſeqiorem partem vocabulum hoc ſæpius uſurpatur. ità ὑπέρφρων, ὁ ἀλαζών, *inſolens, arrogans.* Ὑπέρφρων δὲ ἦτας ὁ Πολέμων, ὡς πόλεσιν ἀπὸ τοῦ πρώχοντος, δυνάσαις δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ ὑφεμένου, θεοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλέγεσθαι. *Polemon enim tantâ contumaciâ utebatur, ut cum civibus tanqam præſtans: cum principibus, ut neqaqam inferior: cum Diis, ut æqualis colloqi videretur.* Philoſtratus *in vit. Sophiſt. pag.* 534. qo loco & qàm inſolenter erga Antoninum Pium ſe geſſerit, narrat. Et indè ὑπερφρονεῖν, ὑπερορᾶν, καταφρονεῖν. *contemnere, deſpectus habere.* Thucydides *l.* 3. *pag.* 198. *C.* in *Cleon. Orat.* Πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. *Nam & alioqi naturâ comparatum eſt, ut qiſqe eos, à qibus colitur, contemnat: illos qi ſe non ſummittunt ad ipſius obſervantiam, admiretur.* verùm hic cum de voluptatum, dolorum, mortis ipſius contemptu ac qaſi conculcatione, ſuperatione ſaltem agatur, qomodo & Plutarcho *in Lacon. inſtit.* ἡδονῶν ὑπερφρονεῖν, *voluptates deſpicere*; & τὸ ὑπέρφρον pro *animi ſublimitate* Thucydidi *l.* 2. dicitur: lavdis ac decoris potius ſignificatum obtinet. nec diverſo ſenſu τὸ καταφρόνημα καὶ ἡ καταφρόνησις apud eundem Thucydidem eodem *lib. pag.* 148. *B.* in *Pericl. Orat.* uſurpatur: ubi ſuos hortatur, ἰέναι τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. αὔχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας εὐτυχῆς καὶ δηλῶ τινι ἐγγίνεται. καταφρόνησις δέ, ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πίσυνος τῶν ἐναντίων προέχειν. *Conveniqe adverſus hoſtem ire nos, non modò confidentes, ſed etiam deſpicientes hoſtes. Siqidem confidentia ex improviſa qoqe proſperitate in ignavum etiam aliqem cadit: deſpicientia verò immaſcitur ei, qi ex providentia credit ſe hoſtibus ſuperiorem fore.*

Τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονοῦντος μοῖρα ὑπὲρ λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν] *Evectionem*, ſive *elevationem mentis ſupra omnem voluptatem & dolorem.* uſitata enim eſt Marco periphraſis illa hoc ſenſu, λείας καὶ τραχείας κινήσεως. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 5. §. 26. ὑπέρτασις vocabulum ſatis infreqens. Verùm verbum ipſum ὑπερτείνειν crebriùs uſurpatur, eodem ipſo ſenſu, qo nomen hìc ſumitur. Sic enim Ariſtoteles *ethic. l.* 3. *c.* 1. ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπομείναι. *qa naturam humanam tranſcendunt, nec ſuſtinere qiſqam poſſit.* Et Thucydides *lib.* 2. Ἀπὸ κεραιῶν δύο ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τὸ τεῖχος. *Ex duabus antennis murum tranſcendentibus*, ſive *ſupra murum ſe attollentibus.* & indè ὑπερτείνης, τὸ ὑπερανέχον. Svidas.

Μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων ταῦτα ταῦτα ὀνομάζεσθαι] Flaccus pariter *l.* 1. *Epiſt.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector, ego ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras, ſi volet, auferet; ut ſi
Detulerit faſces indigno, detrahit idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.
Idem ſi clamet furem, neget eſſe pudicum,
Contendat laqeo collum preſſiſſe paternum,
Mordear opprobriis falſis? mutemve colores?
Falſus honor juvat, & mendax infamia terret,
Qem niſi mendoſum & mendacem? —

Seneca *Ep.* 59. *Illud præcipuè impedit, qòd citò nobis placemus: ſi invenimus, qi nos bonos viros dicat, qi prudentes, qi ſanctos, agnoſcimus. nec ſumus modicâ laudatione contenti: qicqid in nos adulatio ſine pudore congeſſit, tanqam debitum prendimus. optimos nos eſſe, ſapientiſſimos, affirmantibus aſſentimur; cùm ſciamus illos ſæpe mentiri. adeóqe indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contraria qam maximè facimus.* Lipſius *cent.* 1. *Epiſt.* 77. *Mihi ſententia de me, niſi apud me, non fertur; nec qis ſim, alios rogo.* hoc eſt qod Apoſtolus ad *Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 3. Ἐμοὶ δὲ ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, καὶ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας. *Mihi verò pro minimo eſt, qod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio.*

Φιλοψύχου καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρώτοις θηριομάχοις] Alluſit

A eódem Seneca, qò Marcus iſtìc *Epiſt.* 94. videndus *ad l.* 4. §. 47. Verúm ille moræ tantùm brevitatem notans in mortis dilationem enixiùs expetentibus; Marcus miſeram fœdámqe vitæ ſortem ipſa morte etiam minùs tolerabilem. de qa & Seneca *Epiſt.* 101. Indè illud *Mæcenatis turpiſſimum votum, qo & debilitatem non recuſat, & deformitatem, & noviſſimè acutam crucem, dummodo inter hæc mala ſpiritus prorogetur.*

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
B *Vita dum ſupereſt, bene eſt.*
Hanc mihi; vel acutam
Subde ſuſtineo crucem.

(ità reſtituit, Lipſio feliciùs, puto, Acidalius, qæ corruptiſſima priùs proſtabant) *qod miſerrimum erat, ſi incidiſſet, optatur; & tanqam vita petitur, ſupplicii mora: contemptiſſimum putares, ſi vivere vellet uſqe ad crucem. Tu verò, inqit, me debilitas licet, dum ſpiritus in corpore fracto & inutili maneat: deprayes licet, dum monſtroſo & diſtorto temporis aliqid accedat: ſuffigas licet, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti, vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum* C *differat id qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. eſt tanti, habere animam, ut agam. qid hinc optes, niſi deos faciles? qid ſibi vult iſta carminis effœminata turpitudo, qid timoris dementiſſimi pactio? qid tam fœda vita mendicatio? hinc putas unqam recitáſſe Virgilium,*

Uſqe adeone mori miſerum eſt? —

optat ultima malorum, & qa pati graviſſimum eſt, extendi & ſuſtineri cupit: qâ mercede? ſcilicet, vita longioris. qid autem hujus vivere eſt? diu mori. invenitur aliqis qi malit inter ſupplicia tabeſcere, & perire membratim, & totiens per ſtillicidia D *amittere animam, qàm ſemel exhalare? invenitur qi velit adactus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in fœdum ſcapularum ad pectoris tuber eliſus, cui multa moriendi cauſſa etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? nega nunc magnum beneficium eſſe naturæ, qòd neceſſe eſt mori. Multi pejora paciſci adhuc parati ſunt: etiam amicum prodere, ut diutiùs vivant, & liberos ad ſtuprum manu ſuâ tradere, ut contingat lucem videre tot conſciam ſcelerum. Excutienda vita cupido eſt: diſcendumqe nihil intereſſe qando patiaris, qod qandoqe patiendum eſt. qam bene vivas referre, non qamdiu. ſæpe autem in hoc eſſe bene, nè diu.* Vide *ad l.* 4. §. 40. & *lib.* 8. §. 58. & *l.* 9. §. 2. Auguſtinus *Ep.* 45. E *Qantis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors cum impendere ceperit, ideò cavetur, ut diutiùs timeatur? qibus excruciantur doloribus, qi curantur à medicis, & ſecantur? nunqid ut non moriantur? non, ſed ut aliqanto ſeriùs moriantur. multi cruciatus ſuſcipiuntur certi, ut pavci dies adjiciantur incerti. Et nonnunqam ipſis doloribus victi continuò moriuntur, qos mortis timore ſuſcipiunt. Et cùm omnino non eligant vitam finire nè doleant, ſed dolere nè finiant, accidit eis ut doleant & finiant: non ſolùm, qia & ſanati utiqe vitam finiunt poſt dolores, qa tantis comparata, nec ſempiterna eſſe poteſt, qia mortalis eſt; nec diuturna, qia tota brevis eſt; nec de ipſo brevi* F *ſpatio ſua ſecura, qia ſemper incerta eſt: verùm etiam, qod aliqando eam dolore finierunt, qam nè finirent, dolere voluerunt.* Sophocles *Ajace:*

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τῷ μακρῷ χρήζειν βίῳ,
Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς ἡμέρα τέρπειν ἔχει
Προσθοῦσα, καὶ παυθεῖσα τῷ γε καὶ θανεῖν;
Οὐκ ἂν πρασσαίμην ὀδυνᾶς λόγῳ βροτῶν.
Ὅστις * κενοῖσιν ἐλπίσιν θεραπεύεται.
Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή. πᾶσ' ἀνάγκαιος λόγος.
Optare vita ſpatia longæva viro
Deforme, nullam cui levamentum eſt mali.
Nam qid diei rurſus & rurſus dies
Adjecta prodeſt, amplians ſemper mori?
Me judice nullius pretii eſt homo,
Cui ſpes inanis credulam mentem fovet.

Pul-

* καλεῖσιν Henricus Stephanus.

qi semiadesi, vulneribus saniéqe oppleti, in diem crastinum tamen reservari supplicant, iisdem ungvibus morsibúsqe iidem ejusmodi planè objiciendi. tu verò in nomina pavca hæc inde te. & siqidem in illis persistere potes, persistas, tanqam in fortunatorum insulas qasdam trajectus; sin excidere, nec statum tueri posse te senseris, in angulum aliqem, ubi possis aliqid, avdacter te conferas; vel etiam è vita omnino discedas, nec iratus tamen, sed simpliciter, liberè, modestè, hoc unum duntaxat in vita memoratu dignum executus, qòd è vita sic exieris. ad nominum avtem istorum recor-

χοις, ὅτι τινες μεγὰ τραυμάτων καὶ λύθρῳ, ὥσπερ καλῶσιν ὅμως [a] εἰς τὸν ἄνεμον φυλαχθῆναι, παραβληθησόμενοι πιθανοῖς τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασιν. ἐμβίβασον ἂν σαυτὸν εἰς [b] τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα. κἂν μὲν ἐπ' αὐτῷ μένειν δύνῃ, [c] μένε, ὥσπερ εἰς μακάρων τινὰς νήσους μεταχισμένος. ἐὰν δὲ αἴσθῃ ὅτι σκαπτόμενος, καὶ ὑ πεικροβλεῖς, ἄπιθι θαρρῶν εἴς γωνίαν τινά, ὅπου πρατήσεις. ἢ καὶ παντάπασιν [d] ἔξελθε τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ εὐλαβῶς, καὶ αἰδημόνως, [e] ἓν γε τοῦτο μόνον πραξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ [f] μεμνῆσθαι

[a] L.4.§.15. 47.50.
[b] L.2.§.5.
[c] L.6.§.30.
[d] Inf. §.32. l.8.§.47.
[e] L.6.§.2.
[f] L.3.§.11.

ANNOTATIONES.

Pulcram agere vitam, nobilem, avt pulcrè decet
Obire. habes qodcunqe dicendum fuit.

Grotius. Idémque *Electrâ*:

Τί γὰρ βροτῶν ἂν τοῖς κακοῖς μεμιγμένον,
Θνήσκειν ὁ μέλλων τῷ χρόνῳ κέρδος φέροι;
Morte appetente, qem cingunt hominem mala,
Dilatio brevicula qid lucri ferat?

Grotius.

Οὐκοῦν τὸ μὴ ζῆν κρεῖσσον ἢ ζῆν κακῶς.
Indecorâ vitâ satius est non vivere.

Evripides Pirithoo, apud Stobæum *tom.2.tit.* 122. contrà planè qàm apud eundem Iphigenia *in Avlide*,

— μαίνεται δ' ὅστις ἔυχεται
Θανεῖν. κακῶς ζῆν κρεῖσσον, ἢ θανεῖν καλῶς.
— *desipit qi vult mori:*
Meliúsqe vivere malè, qàm mori bene.

Lipsius, sive, ut Grotius.

— *qi mori properat, furit.*
Molesta vita melior, qàm pulcrè mori.

ubi *modesta* pro *molesta* perperam prostat. Seneca *Ep.* 77. *Cæsar, cùm illum transeuntem per Latinam viam, unus ex custodiarum agmine, demissâ usqe in pectus vetere barbâ, rogaret mortem, Numqid enim, inqit, vivis?* Et de Herodico Plato *polit. l.* 3. Et ex Platone Plutarchus *de tard. numin. vind.* qi cùm in morbum insanabilem incidisset, γυμναστικὴν ἰατρικὴν primus hominum adjunxit, eâqe ratione vitam diutiùs sustinuit, ὅτι μαλλον ἐποίησε τὸν θάνατον αὑτῷ καὶ τοῖς ὁμοίοις νοσοῦσιν. *non vitam illum sed mortem sibi, similitérqe laborantibus diuturniorem reddidisse. Plurimum* avtem *refert, vitam aliqis extendat, an mortem.* Seneca *Ep.* 68. Hinc Oedipi qerela illa de filiæ pietate importuna in Senecæ, si Senecæ saltem, *Thebaid.*

— *Qid me, nata, pestifero tenes*
Amore vivum? sanus extendis meum,
Longísqe vivis ducis exeqias patri.
Aliqando terrâ corpus invisum tege.
Peccas honestâ mente, pietatem vocas
Patrem insepultum trahere. qi cogit mori
Nolentem, in aqo est, qiqe properantem impedit.
Occidere est, vetare cupientem mori.
Non tamen in aqo est: alterum gravius reor.
Malo imperari, qàm eripi mortem mihi.

Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. c.* 8. *p.* 491. *B.* Τὸ ζῆν διὰ τῶν καταθυμίων ἀπόλαυσιν ἀριστὸν ἐστι τοῖς τῷ βίῳ μετέχουσι. ὡς εἴγέ τις ἐν ὀδύναις διαζώη, παρὰ πολὺ τῷ τοιούτῳ τὸ μὴ εἶναι τοῦ ἀληγεινῶς εἶναι προλιμότερον κρίνεται. *Vivere est eligendum iis qi vitæ sunt participes propterea qod fruantur iis qæ sunt grata ei & jucunda. Nam si qispiam in doloribus & angoribus vitam transigeret, ei longè præstabilius judicatur non esse qam esse in dolore.*

Θηριομάχοις] qi cum bestiis depugnaturi committebantur, vel eisdem laniandi objiciebantur, *bestiariis.* indè Θηριομαχεῖν Pavlo Apostolo usurpatum, *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 32. sed sensu, puto, diverso. de qo alibi, cum Deo bono dicturi sumus.

Τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασι] Mitvllus apud Lucianum in *Cataplo. p.*432. Πρῶτον ἢ πόματον οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Sive primum, sive postremum, iidem me dentes manent.* vide *ad l.*4. §.47.

Ἐμβίβασον ἂν σαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα.] Mericus Casavbonus metaphoram esse avtumat *à navem conscendentibus* ductam. atqe ità τὸ ἐμβιβάζειν qandoqe usurpatur. Libanius *de servit. Orat.* 31. *p.* 644. *A.* Ὑπὸ τῆς μοίρας εἰς ναῦν ἐμβιβασθεὶς, αὐτὶ τῆς ἀμέρας πέλαγος τέμνει. *A sorte fatali in navem intrusus pro terra pelagus scindit.* Plato ἐμβιβάζω σε εἰς πλοῖον. Eò magis forsan, qia de *insulis* subjunctum est. potest tamen & ab *aqis*, sive *balneariis*, sive *tinctoriis* tractum videri. de his enim τὸ ἐμβιβάζειν qoqe dicitur. Dioscorides *lib.* 1. *cap.* 189. Ἐμβιβάσθω ἐν βαλανείῳ. *In balneum descendatur.* & Galenus *ad Glavcon. l.* 1. *c.* ἐμβιβάζω σε τῷ ὕδατι. ut sit sensus, *inde, immitte, ingere, immerge te penitus in ista; ut eis, qasi totus tinctus sis.* Sicut δικαιοσύνῃ βεβαμμένον, *justitiâ imbutum,* dixit *lib.* 3. §.4. Ità Ischomachus apud Xenophontem in *Oeconom. p.* 856. *C.* Πειρῶμαι ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰ-

A κέτας. *Conor efficere, ut in justitia mei famuli proficiant.* Synesius *de regn. p.* 29. Αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμβιβάσας τῷ τοιούτῳ τῆς ζωῆς εἴδει. *Itaqe à seipso in id vitæ genus introductus.* Eligat qivis qod arriserit magis.

Εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετοικισμένος] Ità Aristides *Orat. Sacr.* 1. *p.*494. Ἤδη μέν τις καὶ ἄλλος χρησῷ τινος ἀυτῷ συμβάντος, καὶ βουλόμενος ἐνδείξασθαι τὴν ἡδονὴν, εἶπεν, ὡς ἄρα ἔτι πλὴν ἢ διπλάσιος γεγονώς. ἄλλος δέ τις, ὡς ἐν μακάρων νήσοις εἶναι δοκοίη. *Alii qidem olim, cùm qid ipsis feliciter accidisset, & natam sibi ex ea re voluptatem vellet ostendere, plus duplo se majores esse factos dixerunt: alii verò se in beatorum esse in-*
B *sulis videri.* Senem forsan Aristophaneum in animo habuit, qi in *Vespis.*

— ἴγωγ'
Ἡυξανόμην ἀκούων.
Καὶν μακάρων δικάζειν
Αὐτὸς ἐδόξα νήσοις,
Ἡδόμενος λέγοντι.
— *hæc mihi*
Grata qidem avdienti,
Ut videar beatas
Incolere insulas, &
Judiciis præesse.

C Libanius *Naniâ in Daphn. Apoll. intend.* τίς δ' ἂν ἐπέθησε τὰς τῶν μακάρων νήσους; *qis non beatorum insulis locum illum præoptâsset?* Allusit uterqe ad *insulas* illas, μακάρων Græcis dictas, *fortunatas,* & *fortunatorum,* Latinis: de qibus Strabo *Geograph. l.* 1. & 3. & ex eodem Evstathius *ad Odyss. δ.* & Casavbonus *ad eundem.* Diodorus Siculus *l.* 5. extremo. Philostratus *vit. Apollon. l.* 5. *c.* 1. Plutarchus in *Sertor.* Plinius *Histor. Nat. l.* 6. *c.* 32. Mela *l.* 2. *c.* 7. Plavtus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 4. Eas depingit nobis Flaccus *Epod.* 16. & Muretus *var. lect. l.* 5. *c.* 1. Eò post mortem migrare credebant, an fingebant, animas eorum, qi hic piè probéqe degerant. qa de re visendi Hesiodus *l.* 1.
D *v.* 169. Pindarus *Olymp.* 2. Plato in *Gorg.* & ex horum utroqe Plutarchus *ad Apollon.* & Clemens *Strom. l.* 4.

Ἄπιθι θαρρῶν εἴς γωνίαν τινὰ] Simile qiddam Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Philosophiæ nomen ambienti cuidam, qi qod profiteri volebat, præstare non poterat: Σὺ δὲ ἐπὶ τὰς αὐτῷ βάδιζε, καὶ ἐκείνων ἀποσῆς μηδέποτε. εἰς τὴν γωνίαν ἀπιλθὼν κάθησο, καὶ πλέκε συλλογισμούς, καὶ ἄλλῳ πρότεινε. οὐκ ἔστι δ' ἐν σοὶ πόλεως ἡγεμὼν ἀνήρ. *Tu verò ad tua te conferto, neqe unqam ab illis recedito; in angulum aliqem te recipe, sede, syllogismos necte, qos aliis proponas. Neqe enim in te est vir qi civitatem*
E *regat.*

Ἔξιθι τοῦ βίου] vide *ad l.*9. §. 2. Diogenes cuidam excusanti se, tanqam πρὸς φιλοσοφίαν ἀνεπιτήδειον, *Philosophiæ studio inidoneum;* Τί οὖν ζῇς, εἰ τὸ καλῶς ζῆν οὐ μέλει σοι; *Qid igitur,* inqit, *vivis, si bene vivere non curas?* Laertius *l.* 6. *Diogenes* ex parte accedit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 9. Ὅσῳ ἂν μᾶλλον τις τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονίστερος ᾖ. τῷ τοιούτῳ μάλιστα ζῆν ἄξιον. *Qò magis omni virtute ornatus & felicior fuerit, ejusmodi vir maximè dignus est qi vivat.* Cynicus idem humerum savcius, cur è vita non excederet sciscitanti, respondit. Τοὺς εἰδότας δεῖ πράττειν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἃ δεῖ λέγειν, τούτους γε ζῆν προσήκειν. τοῖς δὲ μὴ εἰδόσι τά τε λεκτέα καὶ τὰ
F πρακτέα, ἀποθανεῖν ἐν καλῷ εἶναι. *Eos qi sciverent, qæ in vita fieri dicique conveniret, in vita manere aqum esse: illis verò neqe qid dicendum sit noverint, oportunum moriendi tempus esse.* Ælianus *l.* 10. *c.* 11. id qod Flaccus *l.* 2. *Epist.* 2.

Vivere si rectè nescis, discede peritis.

Ἓν γε μόνον τοῦτο πράξας] *cùm id unum in vita egeris, ut eo modo discedas* Xylander. atqi nihil minùs in vita egit, qi ignavè prorsùs insipienterqe se gesserit. meliùs itaqe Casavbonus (qi Xylandri tamen illud etiam in contextum suum admisit) *cùm hoc unicum in vita laude dignum gesseris, qòd hoc modo è vita exieris.* id qod Othoni Sylvio competere possit; de qo Dio Cassius
G *l.* 64. *p.*733. *C.* Καίτοι γε μηδὲν ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε, καὶ καταργόταλα τὴν ἀρχὴν ἀρπάσας, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη. *Quinqe pessimè omnium vixisset, mortuus est honestissimè: & imperio, qod neqissime rapuerat, optimè decessit.* Itaqe ut Plutarchus in *Othon. p.* 1075. *A.* Ἀπίθανα δὲ, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας, μηδ' ἰλαττόνας; τῶν τὸν βίον αὐτῷ ἡ τύχη ἐπ-

τ̃ ὀνομάτων, μεγάλως συλλήψ[αί σοι, τὸ μεμνῆ-
σθαι θεῶν, καὶ ὅπ πρ᾽ ὐ κολακεύ[εσθ᾽ ὕπ]ι θέλουσιν,
ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθ᾽ ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα. καὶ εἶναι,
τῷ μὲν συκῷ τὰ συκῆς ποιοῦσαν, τὸν ὃ κύνα, τὰ
a L.5.§.1. κυνὸς, [a] τῷ ὃ μέλισσαν, τὰ μελίσσης, [b] τὸν ὃ
b L.8.§.26. ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου.
* Λοιμὸς, Xyl. * Πόλεμος, * Πόσα Mer.
c L.8.§.13. * Ἀφυσιολογήτως f. L.9.§.41. Inf.§.31.
d L.8.§.26, 27.

§.9. * Μίμου, * πόλεμου, φόβου, νάρκα, δουλεία, καθ᾽ ἡμέραν ἀπαλείψεταί σε τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, * ὁπόσα [c] * ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ ἐπιθυμήσεις. δεῖ ὃ πᾶν [d] ἔτω βλέ-

dationem, multùm conducet meminisse Deorum, qòdqe nolunt illi ratione præditos ipsis adulari, sed similes ipsis fieri. meminisse &, ficum esse qæ ea qæ ficûs sunt facit; canem, qæ canis; apem, qæ apis; & hominem pariter, qi qæ hominis.

§.9. Mimus, bellum, terror, torpor, servitus, decreta illa sacra tua ni caveas, expungent qotidie, qæcunqe è studiosa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis. oportet avtem unum-

qodqe

ANNOTATIONES.

ἐπαινοῦντας τὸν θάνατον. βιόσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπέθανον ἐυγενέστερον. *Mortuus reliqit non inferiores, neqe pavciores, qi mortem ipsius laudibus ferrent, qàm qi insectarentur vitam. Nam cùm nihilo Nerone modestiùs vixisset, mortuus est generosiùs. Per qa factum putem* (inqit Svetonius *l.* 8. *c.* 12.) *ut mors ejus minimè congruens vitæ, majori miraculo fuerit.*

Οὐ κολακίνεσθαι ὅτοι θέλουσιν] Deus à mortalibus non adulationem, sed imitationem & obsequium poscit. Hinc reprehensiones illæ, *Psal.* 50. *v.* 16, 17. & *Psal.* 78. *v.* 36, 37. Esaj. *c.* 1. *v.* 11, -16. &, *cap.* 66. *v.* 3. Jerem. *c.* 7. *v.* 9, 10, 21, 24. Ezech. *c.* 20. *v.* 39. Luc. *c.* 6. *v.* 46. Non possùm continere me, qin subjiciam insignes illos è scena, qi cothurnum certè, non soccum resipiunt, versus; qorum meminere Porphyrius *de non edend. animant. l.* 2. & Clemens *Strom. l.* 7. & Cyrillus *adverss. Julian. l.* 9.

Τίς ὧδε μωρὸς καὶ λίαν ἀνεκμίνως
Εὐπιστος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὺς
Ὁσῶν ἀσάρκων, καὶ χολῆς πυρωμένης,
Ἃ καὶ κυσὶ πεινῶσιν οὐχὶ βρώσιμα,
Χαίρειν ἀπαρχῆ, καὶ γέρας λαχεῖν τό δε,
Τέκνων τε τοῖσι δεῶσιν ἐκτίνειν χάριν,
Κἂν λῃσαι, κἂν πειρατὴς, κἂν τύραννος δὴ
Τύχωσιν ὄντες; ---

Qis gente in hominum tam supinè credulus,
Aut stultus adeo est, qi deos existimet,
Seu bilis usta, sive nudorum ossium,
Projecta qa vix tangat esuriens canis,
Gavdere donis, idqe honori ducere,
Facientibusqe gratiam reponere,
Sive is latrones, sive pirata sient,
Sive & tyranni?

Εὐπιστος ex Porphyrio reposui, qod apud alios ἄπιστος legitur. εὔπιστος, qi Ebraïs פתי *credulus, fatuus.* de qo Solomon, *Prov. c.* 14. *v.* 15. Ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ. *Fatuus credit omnibus rebus.* Extrema, qæ reliqi omiserunt, sed cumprimis ad rem præsentem faciunt, ex Clemente attexui.

Ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς] Marcus à Juliano in *Cæsarib. pag.* 91. inducitur Sileno percontanti, τί κάλλιστον τῷ βίῳ τέλος; *qis pulcerrimus vitæ finis?* respondens, τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* verùm amplius aliqid sonare videtur τὸ ἐξομοιοῦσθαι. hoc est enim qod Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 18. εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι. *in eandem imaginem transformari.* ὥστε συμμόρφους γενέσθαι. *conformes fieri. ad Rom. c.* 8. *v.* 29. ἁγίους, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστιν. *sanctos, sicut & ille sanctus est.* Levit. *c.* 19. *v.* 2. & Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 16. ἅγιοι, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός. *castos, sicut & ille castus est.* Joannes *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 3. δικαίους, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιος. *justos, sicut ille justus est. ibidem v.* 7. ἐλεήμονας; καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων. *misericordes, prout ille misericors est.* Lucas *c.* 6. *v.* 36. τελείους, deniqe, ὥσπερ ἐκεῖνος τέλειος. *perfectos, sicut ille perfectus est.* Matthæus *c.* 5. *v.* 48. Gregorius Nyssenus *de profess. Christ.* Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις. *Christianismus est imitatio divinæ naturæ.* Justinus *ad Diognet. pag.* 501. Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γενέσθαι θεοῦ· ὅστις γὰρ τὸ τῷ πλησίον ἀναδέχεται βάρος, ὃς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστὶν, ἕτερον τὸν ἐλαττούμενον ἐνεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων. ἔτος μιμητής ἐστι θεοῦ. *Ac ne mireris, hominem posse esse imitatorem Dei. Qi enim proximi onus in se recipit, qi qa in re superior est, alium qi est inferior, beneficio vult afficere; qi qacunqe habet à Deo accepta, ea indigis suppeditans, Deus fit eorum qi accipiunt. is Dei est imitator.* Sed & Plato, cujus verba forsan respexit hìc Marcus, *leg. l.* 4. Τίς πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος θεῷ; μία καὶ ἴσα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον φίλον ἂν εἴη. *Qanam ergò est actio Deo amica & consentiens? una & qa unâ ratione nititur antiqâ, nempe qod simile fuerit simili amicum.* unde colligit Clemens *Strom. l.* 5. Philosophiæ finem à Platone statui, ὁμοίωσιν θεῷ, *Deo similem fieri.* Idémqe de eodem *l.* 2. *pag.* 418. *A.* beatitudinem collocâsse, ἐν ἐπιστήμῃ τῇ ἀγαθοῦ, καὶ ἐν ἐξομοιώσει τῇ πρὸς τὸν θεόν. *in scientia boni, & in ea qa est cum Deo similitudine.* Similitudinem avtem hanc in eo consistere, ut qis justus, piúsqe cum prudentia existat. qod & dogmati nostro esse consentaneum, qippe qibusdam è nostris, Mosis illud *Genes. c.* 1. *v.* 26, 27. ità sumi, ac si dictum sit, Τὸ μὲν κατ᾽ εἰκόνα, ἐυθέως κατὰ τὴν γένεσιν εἰληφέναι τὸν ἄνθρωπον. τὸ καθ᾽ ὁμοίωσιν δὲ ὕστερον κατὰ τὴν τελείωσιν μέλλειν ἀπολαμβάνειν. *Ad imaginem qidem statim in ortu accepisse hominem, ad similitudinem avtem per perfectionem postea esse accepturum.* Verùm argutum nimìs hoc, nec qod possit admitti; cùm utrumqe homini primitus condito disertè tribuatur.

Εἶναι τὴν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν] Christus Dominus Matth. *c.* 7. *v.* 16. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; &c. *A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, avt ex tribulis ficus?* &c. vide *l.* 9. §. 9.

Μέλισσαν τὰ μελίσσης] οὐδεὶς γὰρ πώποτε κηφῆνα εἶδεν ὑπὸ γῆρως γενόμενον μέλιτταν. *Nemo enim vidit unqam apem senectute in fucum degenerasse.* Plutarchus *de seme politico p.* 783. *F.*

Τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς] Elisæo qàm atrocia perpetraturus is esset, prædicanti, Hazael Syrus, *Num tu servum tuum canem esse avtumas, qi ejusmodi in me admittam? hist. Regum l.* 4. *c.* 8. *v.* 13. Ità *canem* esse non difficetur, havd hominem, qi ejusmodi faciat. Vide *ad l.* 5. §. 11.

Τὸν δὲ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπου] vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 23. & *infrà* §. 15. ἄνθρωπον ἀληθινόν, *verum hominem, qi facit* scilicet *qa hominis sunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Εἰ ἀηδὼν ἦμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος. εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμῖν με δεῖ τὸν θεὸν. ποιῶ αὐτό. *Qod si luscinia essem, luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc, rationis cùm particeps sim, Deus mihi celebrandus est, hoc exsequor.* vide *ad l.* 6. §. 7. Idem *l.* 2. *c.* 9. Οὐκ ἴσι τὸ τυχὸν αὐτὸ μόνον, ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληρῶσαι. τί γὰρ ἐστιν ἄνθρωπος; ζῶον, φησὶ, λογικὸν θνητόν. ἐυθὺς ἐν τῷ λογικῷ τίνων χωριζόμεθα; τῶν θηρίων. καὶ τίνων ἄλλων; τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὁμοίων. ἔρα τοίνυν, μή τι πως ὡς θηρίον ποιήσῃς. εἰ δὲ μή, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. ὅρα μή τι ὡς πρόβατον. εἰ δὲ μὴ, καὶ ὕτως ἀπώλετο ὁ ἄνθρωπος. τίνα οὖν ποιοῦμεν ὡς πρόβατα; ὅταν τῆς γαστρὸς ἕνεκα, ὅταν τῶν αἰδοίων, ὅταν εἰκῇ, ὅταν ῥυπαρῶς, ὅταν ἀνεπισκέπτως. πῶς ἀπολούμεθα; ἐπὶ τὰ πρόβατα. τί ἀπολέσαμεν; τὸ λογικόν. ὅταν μαχίμως, καὶ βλακευτικῶς, καὶ θυμικῶς, καὶ ἀσκέπτως, τί ἀπολέσαμεν; ἐπὶ τὰ θηρία. λοιπὸν οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ᾽ ὧν ἴσιν εἰκεῖν, λίαν με καὶ φεύγειν. διὰ πάντων δὲ τούτων ἀπόλλυται ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγγελία. πότε γὰρ σώζεται συμπεπλεγμένον; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ, πότε διεζευγμένον; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. πότε αὐλοί; πότε λύρα; πότε ἵππος; πότε κύων; (ἐ τότε αὐλοί. τότε, &c.) τί ὧν θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἄνθρωπος ἀπολλύμενος μὲν σώζεται, ἀπολλύμενος δὲ ἀπόλλυται. *Res non vulgaris est, vel hominis præstare officium. Qid enim est homo? Animal, inqit, rationis particeps, mortale. Jam rationis usu à qibus separamur? A feris. A qibus praterea? Ab ovibus, & aliis ejus generis. Cave igitur ne qid fortè instar fera facias: alioqi hominem amisisti; non præstitisti officium. Cave ne qid instar ovis: alioqi & sic homo interieris. Qa igitur agimus more ovis? Qum ventris cavssâ, qum propter inguinem, qum temerè, qum sordidè, qum inconsideratè. Qò declinavimus? Ad oves. Qid amisimus? Rationis usum. Qum pugnaciter, noxiè, iracundè, impetuosè, qò declinavimus? Ad feras. Jam alii magna bestia sumus, alii bestiola malitiosa & parva de qibus dici possit. Leo me vel devoret. His avtem rebus omnibus perit hominis officium. Nam qando conservatur complexum? Qum suum munus exsequitur. Qando disjunctum? Qum munere suo fungitur. Qando tibia, qando lyra, qando equs, qando canis. Qid ergò mirum, si homo etiam eodem modo & conservatur & perit.* Ità de Christiano homine Salvianus *de provident. l.* 4. *c.* 1. *Cum hoc sit hominis Christiani fides, fideliter Christi mandata servare; sit absqe dubio, ut nec fidem habeat, qi infidelis est, nec Christum credat qi Christi mandata conculcat. ac per hoc totum in id revolvitur, ut qi Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videatur.* Itaqe Ambrosius *Serm. de Abr.* apud Gratianum *c.* 22. *q.* 2. *c.* 20. *Mendacium est, sè Christianum dicere, & opera Christi non facere.*

§.9. Μίμου, πολέμου, πλοία] Xylander Λοιμὸς cur pro Μίμου inferciat, nihil video. in πόλεμου τὸ τ ex seqenti vocabulo irrepsit: istud avtem cum seqentibus ad illud ἀπαλείψεται, Xylandrum secutus, referre malim, qàm pro absolutè positis, avt ad δουλεία relatis cum Casavbono habere; qi & ἀπαλείψεται illud passivè sumit; qod ego nolim.

Ὁπόσα ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παρατέμψεις] *Qàm multa*

qodqe ità & considerare & agere, ut & activa facultas consummetur, & contemplativa simul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujusque scientia orta servetur, latens quidem, nec abscondita tamen. tunc enim simplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujusque notitiâ distinctâ, qid ex natura sua existat, qem locum in mundo habeat, qàm diu duratura sit, ex qibus conflata sit, qibus possit obvenire, qi dare eam & avferre possint.

§. 10. Aranea muscam ubi ceperit, se effert

πειν καὶ προϊσχέειν, ὥστε καὶ τὸ θεωρητικὸν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς τοῦ ἑκάστου ἐπιστήμης [a] ἀυθάδες σώζεσθαι, [b] λανθάνον, [c] μὴ κρυπτόμενον. [d] * πότε γὰρ ἀπαλότητος ὀπολαύσεις, * πότε ἢ σεμνότητος, * πότε ἢ [e] τῶν ἐφ' ἑκάστῳ γνωρίσεως, [f] τί τί ἐστιν καθ' ἑαυτὸ καὶ οὐσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ [f] ἐπὶ πόσον χρόνον πέφυκεν ὑφίστασθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ τίσι δύναται) ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται) αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι.

§. 10. [h] Ἀράχνιον μυῖαν θηρᾶσαν μεγαφρονεῖ,

[a] L.6.§.47. [b] L.7.§.67. [c] L.3.§.7,8. [d] Sup.§.1. [*] τότε f. [e] L.7.§.29. [f] L.3.§.11. [g] L.9.§.25. [h] L.8.§.43.

ANNOTATIONES.

multa sunt, qa cùm tanqam physicus merus, secundum naturam earum nudè speculatus fueris, citrà usum ulteriorem transmittis? Casavbonus, qi pro ὁπόσα, πόσα legisse vidétur: & per interrogationem extulisse. at Xylander, *hæc qotidie delebunt sacra illa tua placita, qa è contemplatione naturæ rerum hausta circumfers.* cui accedo potiùs, nisi qòd τὸ παραπέμπειν, *circumferre*, vertit: cùm sit, prout Casavbonus rectè, *transmittere*. Cæterùm *transmissionem* intelligo, qalem Maximus Tyrius *Dissert.* 28. verbis illis delineat; Ἆρ' οὖν ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις, ἱδρυμέναι, ἐπειδάν τινος ἐφάψωνται ἀρχῆς, καὶ παραδῶσι τῷ νῷ, ἐκπλαττόμενος ταύτης, διορᾷ τὰ λοιπὰ καὶ διεξέρχεται ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα. *Sensus igitur qi tanqam in vestibulo constituti sunt animæ, simulac rei alicujus arripuerint initium, mentique tradiderint, mens vicissim hac arripit, reliqique hujus intuetur beneficio.* qi in consequentibus τῷ παραπέμπειν etiam vocabulo, in hac eadem re illustranda atqe explicandâ, utitur. ut sit, *decreta illa, qæ ex rerum naturâ seriò sedulòqe considerata in mentem transmittis, atqe ibi recondis.* ità Hermogenes *de invent.* Σὺ δὲ παράπεμπε τῷ νῷ τὰς θεωρίας. Scopus tamen forsan is fuerit planè, qem Casavbonus voluit; *Speculationem naturæ, ni præxin conjunctam habeat, otiosam fore; facileqe abolitam iri, nisi cautio jugis adhibeatur, qicqid inditum hauseris.* Epictetus *l.* 3. *c.* 21. Ὅταν τὰ διανοήματα ἀπαλαβόντες ψιλὰ, ἁυθαδῶς αὐτὰ ἐξεμέσαι Θέλωσιν ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ τὴν τροφήν. πρῶτον αὐτὸ πίψον. εἶθ' ὕστερον μὴ ἐξεμέσης. εἰ δὲ μή, ἐμπέσῃ τῷ ὅλῳ γίνεται, πρᾶγμα ἀνάθαρτον καὶ ἄδρυτον. ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἀναδοθίσων δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τῇ ἡγεμονικῇ τῇ σεαυτοῦ, ὡς οἱ ἀθληταὶ τὰς ὦμους ἀφ' ὧν ἐγυμάσθησαν καὶ ἔφαγον, ὡς οἱ τὰς τέχνας ἀναλαβόντες ἀφ' ὧν ἔμαθον. οὐκ ἔρχεται ὁ τέκτων καὶ λέγει, ἀκούσατέ μου διαλεγομένου περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν. ἀλλ' ἐκμισθώσαμενος οἰκίαν, ταύτην καταστενάσας δείκνυσιν ὅτι ἔχει τὴν τέχνην. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ποίησον. φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς ἄνθρωπος, κοσμοῦ, γάμησον, παιδοποίησον, πολίτευσαι, ἀνάσχου λοιδορίας, ἐνεγκαι ἀδελφὸν ἀγνώμονα, ἐνεγκαι πατέρα, ἐνεγκαι ὑὸν, γείτονα, σύνοδον. Ταῦτα ἡμῖν δεῖξον, ἐν ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας τοῖς ἀληθείας τι τῶν φιλοσόφων. *Qi nuda quidem præcepta acceperunt, statim ea evomere volunt; ut, qi è stomacho laborant, cibum. Prius illa concoqito, deinde non ita evomes: alioqi omnino vomitus erit, res impura, & non esculenta. Qin potius, iis concoctis & digestis, mutationem aliqam ostendito in mente tua factam: qemadmodum pugiles humeris suis declarant ut exercitati fuerint, ut cibum ceperint; qemadmodum artifices qid didicerint. Faber non dicit, audite me differentem de re fabrili; sed conductâ domo, exstructisqe omnibus, se arte esse præditum ostendit. Tale qiddam & tu facito. Edito ut homo, bibito ut homo, ornator, matrimonium contrahito, liberos procreato, rempublicam gerito, convicium tolerato, ferto fratrem iniqum, ferto patrem, ferto filium, vicinum, comitem. Hæc nobis ostendito, ut cognoscamus te verè philosophicum aliqid didicisse.* Addam tamen, qæ se ingerit impræsentiarum, conjecturam. Qid si ἀφυσιολογήτως legerimus? qomodo & *l.* 9. §. 41. ἀφυσιολογήτου. ut sit mens Marci, *qa absqe naturæ ipsius contemplatione seria ac considerata, temerè imaginaris, & citrà examen justum admittis.* hoc enim passim inculcat Marcus, ut rei cujusqe naturam sedulò investigemus, eámqe probè perspectam habeamus, priusqam de ea sententiam censuramve ullam feramus. Ità *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 3, 13. & *l.* 7. §. 29, 66. *l.* 8. §. 13. (qo loco & de viso qovis primo loco φυσιολογεῖν præcipit.) & *l.* 10. §. 11, 17, 18. & *l.* 11. §. 2. 16. & *l.* 12. §. 8. Nec mirum videri debet, si dogmata ea, qæ in rei ipsius, de qa statuitur, naturâ penitius perspectâ, fundamentum non habent, occasione qavis occurrente, aboleantur facillimè. Trahit horsum, qòd περὶ τοῦ γνωρίζειν, *de naturâ rei cujusvis excutiendâ & dignoscendâ*, statim illic subjungitur: in qam mentem & τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς τῶν ὅλων φύσεως, *universi naturâ contemplationem* commendat, *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 31. λόγου ἐφαπτόμενα ἀκριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ. *mentem, qa ubi hac in vita qa contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perspexerit.* qin & bene vivendi fundamentum unicum statuit, ἐν θεωρήμασι περὶ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως, καὶ τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου καταστάσεως, *l.* 11. §. 5. *In speculationibus illis sive theorematibus inde deductis, qa vel universi naturam, vel suam cujusque conditionem statumque nos edocent.* Vide Athenagoram *ad l.* 3. §. 6. lavdatum.

Καὶ τὸ περιπατητικὸν ἅμα συντελεῖσθαι] Apud Laertium *l.* 7. *c.* 109. Zeno; Τὰ μὲν εἶναι καθήκοντα ἄνευ περισπάσεως. τὰ δὲ περισπαστικά. καὶ ἄνευ μὲν περισπάσεως τὰ δι. ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι καὶ αἰσθητηρίων, καὶ τὰ ὅμοια. καὶ περίσπασιν δὲ, τὸ πηρῶν ἑαυτὸν, καὶ τὴν κλῆσιν διαβάλλειν. *Alia qidem officia sunt absqe circumstante coactione, alia cum circumstante coactione. Absqe circumstante coactione qidem, ut curare valetudinem, sensuum instrumenta, & similia. Cum circumstante coactione, ut mutilare seipsum, & substantiam projicere.* ut τὰ περιπατητικὰ sint *officia ea, qa molestiam aliqam adjunctam habeant.* Verùm Marcus istic laxiùs usurpat pro qolibet negotio, qod muneris nostri existat. vide *ad l.* 9. §. 13. & *l.* 8. §. 25, 26.

Καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης ἁυθάδες σώζεσθαι] ἁυθάδης, sive ὑπέρφρων, *suprà* §. 8. in meliorem partem istic sumi videtur, (qod rariùs opinor deprehendas) vel pro *certa animi fiducia* ex rerum naturalium contemplatione orta, de qa *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 11. vel pro *animi affectu sibi placentis, acquiescentisqe*, in veritatis, qam adeptus est, cognitione. qod vocabuli notio, per se media, designat. siqidem ut Aristoteles *Ethic. Mag. l.* 1. *c.* 29. Ὁ ἁυθάδης αὐτοάδης τίς ἐστιν, ἀπὸ τοῦ ἁυτὸς αὐτῷ ἀρέσκειν. Αὐθάδης *Græcè* qasi αὐτοάδης, *hoc est, sibi ipsi placens.* ità Seneca *Ep.* 59. *Ipse te consule, si per dies noctesqe par & æqualis animi tenor, erecti & placentis sibi est: pervenisti ad humani boni summam.* Ortum vocabuli sensumqe, non usum, secutus est Marcus. nec aliter forsan usurpatur, *l.* 6. §. 47. qin & Isocrates in Archidamo, ubi ἁυθαδίαν καὶ σεμνότητας, *fiduciam & gravitatem*, *p.* 234. conjungit, in dexteriorem itidem partem sumpsisse videtur.

Λανθάνον] qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε. *Tu fidem habes, apud temetipsum habe.* hoc est: ut Chrysostomus, μὴ δείκνυε, ἀλλ' ἀρκείτω σοι τὸ συνειδός. *Ne ostendas, sed sufficiat tibi conscientia.* vide *ad lib.* 7. §. 58.

Οὐχὶ κρυπτόμενον] qod *l.* 3. §. 8. dixit, ἄδην ἐμφωλεῦον. Seneca *Ep.* 43. *tegant, non abscondant te parietes tui.* Cicero *Offic. l.* 3. *Honesta enim bonis viris, non occulta, qaruntur.* Galenus *de affectib. curand. cap.* 5. Ἀντεχθήτω σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέστω τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἢν ὕπνος μὴ παρεσκευασμένος. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris.* ità legendum pro eo qod vulgati codices ἀνεώχθη & ἔξεσι, confirmat avtor ipse, qi sic pavlò póst. Τῆς θύρας ἂν ἀνεῳγμένης σε διαπαντὸς, ὡς εἶπον, ἐξουσία, τοῖς συνήθεσιν ἐκὼν κατὰ πάντα καιρὸν εἰσιέναι. δεῖ δὲ θαρρεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἐυρίσκεσθαι μηδὲν τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ἰσχυρᾶς καταλημμένον. (ità legendum pro eo, qod nullo sensu, sano saltem, καταλειμμένου legitur.) ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προσελθόντες εἰς τὸ δημόσιον, ἁπαλὰ πειρῶνται πράττειν κόσμια, ὕτω σὺ κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττεις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδέμενοι τοὺς ἄλλους, ἁμαρτόντες τι φοβοῦνται, μόνος ἑαυτὸν οὐκ αἰδῇ ποτε. σὺ δὲ σαυτὸν ἀιδῆ μάλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι, πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνου σαυτόν. *Foribus itaqe tuarum ædium apertis copiam semper familiaribus ad te accedendi exhibeto. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tuæ ista faciat. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu verò, præsertim qùm admonearis peccari, erubescas, imò omnium maximè pudeat.* vide *ad l.* 3. §. 4.

Πότε γὰρ ἁπλότητος ἀπολαύσεις] potest esse expostulatio, qalem observavimus *suprà* §. 1. ego tamen τότε legere malim, & hîc, & in seqentibus clavsulis; qod semel immutatum deinceps immutari necesse habuit. *cùm eò*, inqit, *processeris, atqe ità mentem pariter vitamqe tuam institueris, tunc frueris simplicitatèqe gravitatèqe*, &c. vide *lib.* 12. §. 28. ἀπολαύειν τοῦ ζῆν.

§. 10. Ἀράχνιον μυῖαν θηρᾶσαν] Studia hominum, qibus se esse efferunt, acsi magni avt eximii aliqid confecissent, elevat; cum vilissimorum animalculorum artibus, qibus illis prædas sibi compares captant, confecendo.

Ὑπο-

ἄλλος ἢ λαγίδιον, ἄλλος ἢ ὑποχῇ ἀφύλῳ, ἄλλος ἢ συβόᾳ, ἄλλος ἢ ἄρκῳ, ἄλλος Σαρμάτας. ὅπου γὰρ ἡ λῃστεία, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

tanqam magni qid egerit; alius ubi lepusculum; alius, ubi reticulo apuam ceperit; alius, ubi apros; alius ubi ursos; alius ubi Sarmatas, nam & isti, qi hos capiunt, qid latronibus distant, si mentes ac decreta utrobiqe spectaveris?

a Sup. §. 1. l. 9. §. 32, 33. b L. 4. §. 36. l. 8. §. 22. c L. 3. §. 11. d Inf. §. 15. l. 7. §. 70. e L. 4. §. 34. Sup. §. 8. * ἀνῆκε Lug. An. f L. 3. §. 16. * μὴ Lug. g L. 3. §. 5. l. 6. §. 1.

§. 11. a Πῶς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικὴν μέθοδον κτήσαι. καὶ b διηνεκῶς προσέχε, καὶ συγγυμνάσθητι θεῖ ὅπῃ τὸ μέρος. c ἀδὲν γὰρ ἄτυφον μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐνοήσας, ὅτι d ὅσον ἀδέπω πάντα παθεῖν καταλιπεῖν ἀπίσπετε ἐξ ἀνθρώπων δεήσει, e * ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν, f δικαιοσύνη * μὲν εἰς τὰ ὑφ ἑαυτῆς ἐνεργούμενα, ἐν ᾗ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τῶν ὅλων φύσει. g τί δ' ἐρεῖ τις, ἢ ὑπολήψεται θεῖ αὐτόν, ἢ πεφύξεται καθ' αὐτόν, ἀδ' εἰς νῦν βάλλει).

§. 11. Methodo contemplativâ instructus sis, qâ perspectum habeas, qomodo cuncta in se invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celsitatem confert magis. corpus exuit, qi sic affectus est, reputánsqe secum, mox esse sibi, relictis his omnibus, ab hominibus discedendum, totum sese permittit, justitiæ, in eis qæ ab ipso fiunt; universi naturæ, in eis qæ obveniunt ipsi. qid avtem alius qispiam de ipso sive dicat, sive existimet, avt adversùs ipsum faciat, nè cogitat qidem.

ANNOTATIONES.

Ὑποχῇ] Ὑποχὴ, *gemas retis.* Vet. lex. H. Steph. Sed sine exemplo. qod hinc licet petatur. Sed ex Oppiano ἁλιευτικῶν. *l.* 3. *v.* 81. qo loco retium genera nominàqe varia recensens, inter cætera & horum meminit.

Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γρῖφοι καλέονται,
Γαγγαμάτ', ἠδ' ὑποχαὶ πτερυγίες, ἠδὲ σαγῆναι.
Qorum alia qidem retia jacula, alia verò gryphi vocantur,
Gangamaqe, atqe hypocha rotundæ, atqe sagenæ.

unde figuræ rotundæ fuisse videntur ὑποχαὶ istæ: cujusmodi sunt, qas nos appellamus purse-nets.

Ἄλλος Σαρμάτας] qibuscum tunc Romanis cumprimis res fuit. Itaqe in Marci vita mentio fit Sarmatarum inter gentes cæteras à Marco debellatas. horum aliqos in excursionibus qi trucidaverant, avt ceperant, egregium facinus executos se avtumabant. Nec tacendum hic, qo & alluserit fortean Marcus, qod de Avidio Cassio refert Vulcatius: *Cum exercitum duceret, & insidiis ipso manus auxiliaria, centurionibus suis auctoribus, tria millia Sarmatarum negligentius agentium in Danubii ripis occidissent, & cum præda ingenti ad eum redissent, sperantibus centurionibus præmium, qod præparvâ manu tantum hostium, segnius agentibus tribunis & ignorantibus, occidissent, rapi eos jussit & in crucem tolli, servilique supplicio affici; qod exemplum non extabat: dicens, evenire potuisse, ut essent insidiæ, ac periret Romani imperii reverentia.*

Οὗτοι γὰρ ἢ λῃσταί] qinam isti qos *latrones* dicit? num *Sarmatæ*? sicut Pavli Festus; *Cimbri linguâ Gallicâ latrones dicuntur.* ad qem locum Scaliger. *Cimbri* λῃστικοὶ *sanè* καὶ πλάνητες *fuerunt. Sed non magis Cimber latronem significat, qam Isaurus piratam; Ambro, dissolutum ac voracem; Opicus, obscœnum; sed qia tales fuerunt ea nationes, de earum nomine vocamus, qi tales sunt.* ità istic Xylander. nec secius de barbaris patriam suam incursantibus suósqe diripientibus, qos *abigeos* & *latrones* avt *fures* magis qàm *hostes* dici postulat, Synesius *Epist.* 131. Τὰ καλὰ τῆς ἀπελάτας τύχης ἅπαντα πολυπραγμονῶ. ἀδὲ γὰρ ἄξιον καλεῖν αὐτὴν πολεμίαν, ἀλλὰ λῃστὰς, ἢ λωποδύτας, ἢ τι τοιοῦτον ὄνομα μικροπρεπέστατον, ὃ μηδένα ἐρρωμένως ἐπιφερομένων ὑφίστανται, ἀλλὰ μόνους τοὺς καταπλήγας ἀποσφάττουσιν, ὥσπερ ἱερεῖα, καὶ περιδύουσι. *De abactoribus ris, qæ possum, inqiro. Neqe enim hostes appellaverim, sed latrones ac grassatores, avt si qod aliud abjectius nomen est, qi neminem fortius invadentem sustineant, sed timidos atqe attonitos duntaxat jugulant tanqam pecudes ac despoliant.* Verùm videndum, an non illos potiùs hoc titulo indigitet, Marcus, qi Sarmatis captis, tanqam re pulcrè strenuéqe gestâ, semetipsos efferebant. ut transitus sit factus à numero ad numerum. qasi dicat, *qid à latronibus etiam isti qi Sarmatas capiunt, magis qàm ipsi qos capiunt Sarmatæ, distant?* Qod Alexandro Scythæ apud Q. Curtium *l.* 7. *c.* 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es.* Avt qid à prædonibus vulgariter sic habitis distant viri isti, prout ipsi se haberi volunt, militares? Notum est illud piratæ, qi Alexandro eidem qærenti, qo scelere impulsus, mare haberet infestum; *Eodem*, inqit, *qo tu orbem terræ. Sed qia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; qia tu magnâ classe, imperator.* Cicero *de repub. l.* 3. lavdante Nonio, & Avgustinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 4. qi & subjicit. *Sanè remotâ justitiâ, qid sunt regna, nisi magna latrocinia?* unde Pythia, Adrastum Sicyoniorum βασιλέα, Clisthenem verò λῃστῆρα dixit. Herodotus *l.* 5. & Dio Prusæus *Orat.* 2. Sed & Lucanus *l.* 10. Alexandrum *felicem terrarum prædonem* appellat. Déqe eodem Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 13. *A pueritia latro, gentiumqe vastator.* & *qæst. nat. l.* 3. *præfat. Qantò potius deorum opera celebrare, qàm Philippi avt Alexandri latrocinia?*

Ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] malè divulsit ista à superioribus Xylander. & Lugdunensis Editor. *Mentes*, inqit, *si militarium istorum spectes, prædonibus suppares facilè deprehendes.* prædæ siqidem duntaxat inhiant utrique.

§. 11. Κτῆσαι] *acquiras*, non *acquirere*. est enim aoristi imperativi medii non infinitivi activi, utì interpres Anglicanus opinatus, dictionis seriem duriorem reddidit.

Οὐδὲν γὰρ ἄτυφον μεγαλοφροσύνης ποιητικόν] vide *ad lib.* 3. §. 11.

Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα] *corpus exuit*, sive *è corpore subduxit se*; is nimirum, qi consideratione istâ animum jugiter exercitatum probèqe subactum habuerit. neqe enim à prioribus istæ dissociata oportuit. vide Platonis locum insignem, qi huc spectat, ex *Theæteto*, *ad l.* 11. §. 1.

Ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν] Vide *ad l.* 4. §. 34. & *infrà*, §. 14. Evripides *Phœnissis.*

Ἀλλ' εἰς θεὸν χρὴ ταῦτ' ἀναρτήσαντ' ἔχειν.
Rejecta oportet ista ad numen omnia.

Seneca *de otio sap. c.* 32. *Ego secundum naturam vivo, si totum me illi dedo.* Annotator Lugdunensis ἀνῆκε mavult, imperandi formulâ, sive monendi. frustrà. cùm enunciativè ponantur & antegressa proxima, & sequentia itidem.

Οὐδ' εἰς νῦν βάλλεται] Africanus apud Ciceronem *l.* 6. *de repub.* in *somnio*: *Neqe sermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris rerum tuarum. Suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. qid de te alii loquantur, ipsi videant.* Bion Borysthenita inter cætera profectus in virtute insignioris indicia, hoc cumprimis statuit, ubi qis eodem loco convicia hominum atqe vota habet: sive ut ille loqebatur,

ὅταν τῶν λοιδορούντων ὅτως ἀκούῃ τις, ὡς λεγόντων,
Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὅτι κακῶ, ὅτ' ἄφρονι φωτὶ ἐοικὰς,
Οὐλέ τε καὶ μέγα χαῖρε. θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν.
Cùm perinde audirent maledicta, ac si qis ita alloqeretur:
Hospes, non mihi tu malus insipiensqe videris,
Vive, vale lætus, tibi dii dent prospera multa.

Plutarchus *de profect.* pag. 82. *E.* Talis Cato, de qo Seneca *de ira l.* 2. *c.* 32. *M. Catonem in balneo in ore qidam percussit imprudens: qis enim illi sciens faceret injuriam? postea satisfacienti, Cato, Non memini, inqit, percussum me. majore animo non agnovit, qàm ignovisset.* Idem, *de constant. sap. c.* 14. Phocion pariter cùm qidam uxorem ipsius contumelioscè habuisset, pòst apud ipsum pœnas commeritas metuens sese purgaret, ignarum se Phocionis conjugem fuisse, Ἀλλ' ἦγ' ἐμὴ γυνὴ ὑπό σου ἀδὲν πέπονθεν. *at vero mea*, inqit, *uxor nihil à te perpessa est. alia forsan fuerit, qam tu læseris: nec mihi itaqe qod satisfacias, avt excuses te, opus est.* Narrat ex Musonio *orat. qâ disceptat Philosophum an deceat injuriarum agere*, Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. qi idem, qomodo inter concionandum conviciis impetentem nihil qicqam attenderit, apud Plutarchum legas licet, in *præcept. polit.* & *infrà ad l.* 11. §. 14. Archelaus itidem ab obvio qodam aqâ consperstus, cùm ab amicis ad pœnas de homine sumendas instigaretur; Ἀλλ' ἔκ ἐμοῦ, ἀλλ' ἐκείνῳ κατοικίδιον, ὃν ἔδοξεν ἐμὲ εἶναι. *Atqi non me*, inqit, *conspersit, sed illum qem esse me est opinatus.* Plutarchus in *apophth.* Socrates etiam dicere solebat, Τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπιτηδὲς ἑαυτὸν διδόναι, εἰ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λέξειαν, διορθώσασθαι. εἰ δ' ὅ, ἀδὲν πρὸς ἡμᾶς. *Expedire, ut Comicis perstringendos sese homines præbeant: siqid enim veri de nobis dixerint, corrigendi ansam dabunt:* (qomodo Philippus demagogis Athenienstibus gratiam debere se dictitabat, ὅτι λοιδοροῦντες βελτίονα ποιοῦσιν καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἤθει. πειρᾶται γάρ, inqiebat, αὐτὸς ἄμα καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδομένους ἐλέγχειν. *qod crebris conviciis meliorem se redderent; nam conari se cum verbis tum factis suis eos mendacii convincere.* Plutarchus apophth. 25.) *sin falsi qid dixerint, nihil ad nos pertinebit illud.* idémqe dicenti, ὦ σοὶ λοιδορεῖται ὁ δεῖνα; *an non tibi iste conviciatur?* respondit. οὐχί. ἐμοὶ γὰρ ὁ πρόσθεν ταῦτα. *neqaqam; mihi enim ista non competunt.* Laërtius *l.* 2. Diogenes dicenti, Πολλοί σε καταγελῶσι. *derident te multi, ô Diogenes.* Ἐγὼ δὲ ὁ καταγελῶμαι. *At ego*, inqit, *non derideor.* Alii etiam cuidam idem monenti; Καίτοιγε τυχὸν οἱ ὄνοι. ἀλλ' ὅτ' ἐκεῖνοι τῶν ὄνων ἐπισκέπτονται, ὅτε ἐγὼ ἐκείνων. *Et illos forsan derident asini; verùm nec asinos advertunt ipsi, nec*

dem. utpote qi duobus hisce etiam contentus sit, qicqid impræsentiarum agit, justum præstare, & qicqid impræsentiarum sibi obvenit, diligere: negotiis verò studiisque reliqis omnibus missis, nihil aliud velit, qàm rectâ juxta legem proficisci, rectâqe proficiscentem Deum ipsum seqi.

§. 12. Ecqis suspicionis usus est, cùm qid fieri oporteat considerare præsto sit? & siqidem id perspexeris, placidè ac constanter eâ progredi; sin minùs, consistere, & optimos qosqe in consilium adhibere; deniqe si aliud qippiam, qo minùs eâ procedas; obstiterit, prout occasiones præsentes se obtulerint, considerate progredi, ei qod justum tibi visum fuerit, adhærendo? hoc enim assequi, ut justè agas, optimum est: nec nisi ab hoc aberrando excideris. qietum qiddam, & agile tamen, alacre pariter & compositum est, qisqis rationi per omnia obsequitur.

§. 13. Somno excusso statim percontare te, nunqid tuâ interrerit, si justa bonáqe ab alio dúo τύτοις [a] δεκόμενος αὐτὸς, [b] δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν πραττόμενον, καὶ [c] φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον ἑαυτῷ. [d] ἀσχολίας δ' πάσας καὶ σπουδὰς ἀφῆκεν. καὶ ἄδειν ἄλλο βέλτιον, ἢ [e] εὐθεῖαν περαίνειν [f] ἀπὸ τὸ νόμυ, καὶ εὐθείαν περαίνοντι [g] ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

§. 12. [h] Τίς ὑπονοίας χρεία, [i] παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι; κἂν μὲν συνορᾷς, ἐυμενῶς, [k] * ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. ἐὰν δ' μὴ συνορᾷς, ἐπέχειν, καὶ [l] συμβούλοις τοῖς δρίστοις χρῆσθαι. [m] ἐὰν δ' ἕτερά τινα πρὸς ταῦτα ἀντιφαίνῃ, προϊέναι κ' τὰς παρούσας ὁρμὰς λελογισμένως, [n] ἐχόμενον τ' φαινομένυ δικαίυ. ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τύτυ. ἐπεί τι ἢ γε ἀποπλωσις ἀπὸ τύτυ * ἔσω, σχολαῖόν τι καὶ ἅμα [o] ἐυκίνητόν ἐστι, καὶ [p] φαυδρὸν ἅμα κ' συνεσηκὸς, [q] ὁ τῷ λόγῳ κ' πᾶν ἑπόμενον.

§. 13. Πυνθάνεσ' ἑαυτῦ, ἐυθὺς ἐξ ὕπνυ γινόμενον, [r] μήτι διοίσ[ει] σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλυ γένη]ται

a L.7.§.28.
b L.12.§.1, 2.
c L.5.§.27. l.9.§.6.
d L.4.§.18. l.12.§.2.
e L.5.§.3.
f L.2.§.16.l. 12.§.1.
g L.7.§.31.
h L.4.§.37.l. 7.§.53.
i Inf.§.33.
k L.8.§.5.
* [καὶ] ἀμ. Boot.
l L.7.§.5,7.
m L.6.§.50. l.8.§.32.
n L.4.§.12. l.8.§.4.
* τύτυ ἐστί Boot.
o L.4.§.12. l.6.§.21.
p L.3.§.5.
q L.3.§.12.
r L.4.§.18. l.6.§.32.l. 8.§.56.

ANNOTATIONES.

nec ego illos. Laërtius *l.* 6. Hoc est, qod de Hercule Epicus qidam apud Plutarchum *de util. ex inimic.*

Οὐδ' ὅσον μίας συγγερῶν ἐμπάζετο μύδων.
Nec muscam qanti facebas dicta maligna.

vel qod David potiùs, *Psal.* 38. *v.* 13. *Ego verò instar surdi fueram, qi nullus audit; instar muti, qi nihil regerere possit.* vide *lib.* 6. §. 2.

Τὸ τῦν πραττόμενον] vide *lib.* 7. §. 54. & *l.* 9. §. 6.

Φιλεῖν τὸ τῦν ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. §. 16. & *lib.* 6. §. 43. & *supra* §. 6. & *infrà* §. 21. & *lib.* 12. §. 1.

Εὐθεῖαν περαίνειν] vide *l.* 8. §. 59.

Εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ] Plato *de legibus l.* 4. *pag.* 831. *E.* à Plutarcho etiam lavdatus *adv. Colot. pag.* 1124. *F.* Ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχήν τε κ' τελευτὴν κ' μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τὸ θεῖον νόμυ τιμωρός. ᾧ δὴ ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἑχόμενος, ξυνέπεται, &c. *Deus principium, finem, & media omnium rerum continens, rectâ peragit secundum naturam circuiens. Hanc semper judicium comitatur, eos, qi à divina lege desciverint, puniens. Cui qidem judicio qicunqe felix futurus est adhærens subsequitur, &c.* qem Platonis locum cùm Marcus ob oculos habuit, qum hæc scriberet; tum & avtor *libri de mundo*, qi Aristotelis nomen præfert, eodem opus illud suum clavsit; qiqe illum dictione Latinâ μεταφράζει κ' παραφράζει, Apulejus.

§. 12. Τίς ὑπονοίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι] Xylandri versionem etsi minùs perspicuam immeritò induxit Editor Lugdunensis, cùm loco ejus depravatissimam dederit. Interpres Anglus frustrà in duo membra sententiam, continuari postulantem, dissecuit. *Qid*, inqit Marcus, *est suspicione opus?* sive, *cur tibi res aliqa suspecta sit*, avt scrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cum considerare liceat*, vel *præsto sit intueri, qid facto opus sit?* hoc est enim παρὸν σκοπεῖν, ut ἐξὸν ποιεῖν, & similia. Seneca *Epist.* 74. *Non potest qisqam beatus esse, qi huic se opinioni credidit.* (externis subesse mali aliqid.) *Non enim beatum est nisi qod intrepidum. inter suspecta malè vivitur.*

Κἂν μὲν συνορᾷς, ἐυμενῶς, ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] Forsan legi debeat κἂν μὲν συνορᾷς ἐυκρινῶς, sublatâ distinctione, & *si clarè perspexeris.* ἐυκρινῶς, *clarè, distinctè.* Plato: Ἵνα ἐυκρινέστερον ἴδωμεν, ὃ βυλόμεθα. *ut clarius perspiciamus, qa volumus.* indè διευκρινεῖν, σαφηνίζειν, διατρανῦν. Hesychius. de dialectica Laërtius *lib.* 7. in *Zenon. c.* 47. Τότε ἀληθὲς κ' τὸ ψεῦδος διαγιγνώσκεσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ τὸ πιθανὸν τότε ἀμφιβόλως λεγόμενον διευκρινεῖσθαι. *Verum atqe falsum ex illa dignosci, probabile autem, & qod ambiguè dicatur dijudicari.* Cicero *ad Atticum lib.* 7. *Epist.* 10. *simul hoc* διευκρινήσεις πρόβλημα. & *Epist.* 3. *sed id* φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν. verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, sed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, κἂν μὲν συνορᾷς, ἐυμενῶς καὶ ἀμεταστρεπτὶ τ. χ. ità opponitur τὸ ἐυμενῶς, τῷ μετ' ὑποψίας.

Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] vide *lib.* 8. §. 5.

Ἐχόμενον τῷ φαινομένῳ δικαίῳ] Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Ταῦτα οἶδε Περσεὺς Ἑλληνίδος, καὶ ἰδὼν ἐκείνους. προσπέμψαντος γὰρ αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο, ἐπί σοί ἐστι μὴ ἐάσαι με εἶναι συγκλητικόν. μέχρι δ' ἂν ὦ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ' εἰσελθών, φησὶ, σιώπησον. μὴ μ' ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι. καὶμὲ ἐκτεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον. ἀλλ' ἐὰν θέλῃς, ἀποκτεινόν σε. πότε δέ σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. σόν ἐστιν ἀποκ[τεῖναι. ἐμὸν ἀποθανεῖν μὴ τρέμοντα. σὸν, φυγαδεῦσαι. ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον. *Hac Priscus Helvidius vidit: & cùm vidisset, fecit. Nam qum ad eum Vespasianus misisset, ne in senatum veniret. Penes te, inqit, est, ne me senatorem esse patiaris. Qamdiu autem me loco non moveris, est in curiam mihi veniendum. Age: at ingressus tacebo, inqit. Ne me roga & tacebo. At est mihi rogandum. Et dicendum mihi, qod rectum esse putávo. Verum si dixeris, occidam te. Qando ergò tibi dixi, me immortalem esse? Tu tuum facies, ego meum. Tuum est, occidere: meum, mori non trementem. Tuum, relegare: meum, exire non tristem.* vide *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 4. §. 12.

Ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τύτυ] *optimum enim attingere scopum* Xylander. hoc est, ut id facias, qod justum & æqum est, qodcunqe tibi indè obvenerit.

Ἡ γε ἀποπλωσις ἀπὸ τύτυ ἔσω] Mutila hæc suspicatur Xylander. Editor Lugdunensis in versione prorsus resecuit. pro ἔσω D. Bootius legit *isi. ab hoc*, inqit, justo scilicet utique & æqo *aberrare, lapsûs nomen meretur*, non avtem ob justè factum odium incurrere, avt molestum aliqid perpeti, avt etiam, qò minùs qod conaris, effectum des, impediri. ego si qis id exhiberet codex, ἀπότευξιν qàm ἀποπ[ωσιν malim; prout Marcus *l.* 4. §. 43. ἀπότευγμα dixit.

Σχολαῖόν τι καὶ ἄμα ἐυκίνητον] hoc est, qod *l.* 7. §. 69. Μήτε σφύζει, μήτε ναζικᾶ. *Neqe festinat, neqe torpescit.* Mericus Casavbonus ista à superioribus divellit, atqe erotematicè effert; acsi legeret, τί σχολαῖόν τε καὶ ἐυκίνητον ἐστι; viderint alii. Ego nullus assentior.

Ἐυκίνητον] non, *mobile*; qod τὸ τῆς γάμης ἐυκίνητον, *mobiles facile animos habere*, in plebe, Romanâ cumprimis, Herodiano *lib.* 7. *c.* 7. §. 2. notatum, designet; unde & *mobile vulgus*, Statio *Sylv. lib.* 2. *poem.* 2. sed *agile*, ad id qod est officium suum aggrediendum agendumqe promptum ac proclive; qodqe in eisdem persequendis modo justo debitóqe moveatur. Stoici siqidem in dictionibus istiusmodi ἐνέργειαν & ἔμφασιν qandam, ultra usum communem ac vulgarem, affectabant. vide *infrà ad* §. 21.

Φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεσηκὸς] non qalis stultorum risus, qem ejusmodi esse ait Solomon *Eccles. c.* 7. *v.* 6. qalis est *spinarum sub olla crepitus*;

— Magno veluti cùm flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis aheni.

ut Maro Æn. *lib.* 7. sive ut Apulejus in *apolog. flamma* instar *stipulâ accensa, claro strepitu, largo fulgore, cito incremento; sed enim materiâ levi, caduco incendio, nullis reliqiis.* icon aptissima vitulationis stolidorum, qâ illi, *non gavdent, sed gestiunt*, ut Augustinus de *serm. Dom. in mont. l.* 1. itaqe *risum & lætitiam* istiusmodi pro *insania* mera, Solomon habet *ibidem c.* 2. §. 3. tanqam ἐξεσηκὸς, non συνεσηκός τι. Seneca *Ep.* 23. *Animus debet esse alacer & fidens, & super omnia erectus. Res severa est verum gavdium. catera hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt; leves sunt: nisi fortè tu illum judicas gavdere, qi ridet.* vide *ad l.* 4. §. 26. νῆφε ἀναμίν.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενον.] *Dei, naturæ, rationis, dictamen ductumqe seqi*, pro eodem Stoicis habetur. vide *ad l.* 3. §. 16. & *lib.* 7. §. 31. & *supra* §. 11. & *lib.* 4. §. 12. & *l.* 12. §. 31. Plato *Epist.* 2. Νῦν δὲ μέγας ἐγώ εἰμι, ἐμαυτὸν παρέχων τῷ ἐμῷ ἑπόμενον. *Nunc autem hoc duntaxat magnus sum, qod me ipsum præsto rationi meæ obedientem.*

§. 13. Ἐὰν ὑπὸ ἄλλυ γένηται] *in aliorum sint potestate.* Xylander. potiùs, *ab aliis fiant*, cùm ipse neqeas, vel necesse non habeas. Epictetus *lib.* 1. *c.* 27. ἀπελθών, ἢ αὐτὸς ἀφι-

τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; ἢ διοίσῃ. μήτι ἐπιλέλησαι, ὅτι ἔτι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ
a L. 3. §. 4. l. 9. §. 18. Inf. §. 19. l. 11. §. 18. ψόγοις φρυαττόμενοι, a τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δ' ἐπὶ τῆς τραπέζης, ὅια δ' ποιοῦσιν, b ὅια δ' φεύγουσιν, ὅια δ' διώκουσιν, ὅια δ'
b L. 4. §. 38. κλέπτουσιν, ὅια δ' ἁρπάζουσιν, ἃ χερσὶ καὶ ποσὶν,
c L. 8. §. 55. ἀλλὰ τῷ πρωτοτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, c ᾧ γένει, ὅταν θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος,
d L. 7. §. 17. e Sup. §. 1. l. 4. §. 23. d ἀγαθὸς δαίμων;

§. 14. Τῇ e πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει, ὁ πεπαιδευμένος καὶ αἰδήμων λέγει.
f L. 3. §. 6. l. 4. §. 31. g L. 8. §. 33. f δὸς ὃ θέλεις. g ἀπόλαβε ὃ θέλεις. λέγει δὲ τοῦτο
h L. 9. §. 3. i L. 2. §. 2. 6. Sup. §. 11. h ὁ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πεισθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν αὐτῇ.
k Inf. §. 22, 23. l L. 8. §. 45. §. 15. i Ὀλίγον ἐστὶ τὸ περιλειπόμενον τοῦ βίου. k ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. l ὅδε γὰρ διαφέρει ἐκεῖ ἢ ὧδε,

aliquo fiant. nihil intererit. nunqid oblitus sis, qales isti, qi de aliis lavdandis vituperandísque tantopere se efferunt, in lecto sint, qales ad mensam, qæ faciant, qæ fugiant, qæ sectentur, qæ suffurentur, qæ rapiant ad se, non manibus pedibúsque, qod dici solet, sed parte sui pretiosissimâ, qâ, ubi libuerit, conseqi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium deniqe bonum.

§. 14. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probè institutus ac modestus dicet, *Da qod vis; repete qod vis.* nec elatus hoc dicet, sed obseqens tantùm; & benevolo adversùs eam affectu.

§. 15. Exiguum est qod supereſt vitæ tuæ. vive tanqam in monte. nihil enim interest hîc an il-

ANNOTATIONES.

στύσαι θέλω, ἢ ἄλλῳ παρασχεῖν ἀφορμὴν τοῦ ἀρίστου. εἰ μὴ δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, ἃ φθονῶ ἄλλῳ τοῦ ποιῆσαί τι γενναῖον. *Abibo, & aut ipse rem bene geram, aut alteri bene gerenda rei occasionem prabebo. Si qid ipse rectè administrare non potero, non invidebo alteri præclari facinoris gloriam.*

Οὐ διοίσει] qia alienæ vel mentes vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. §. 32. & *lib.* 8. §. 55.

Οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις ἢ ψόγοις φρυαττόμενοι] id est, ἐπαιρόμενοι. *translatio ab eqis petitis, cum in altum pedibus sublatis anterioribus, & jubâ concussâ,* φρυάττεσθαι. Salmasius. indè & καταφρυάττεσθαι *supra l.* 9. §. 41. frustrà autem interpretes de eis intelligunt, qi alienis sermonibus & lavdibus se jactant; ut alter, qi ψόγοις illud insuper habuit: vel qi aliorum lavdibus ac vituperiis tantum tribuunt; ut alter, qi τῷ φρυάττεσθαι significatum non attendit. qomodo enim qis eò possit φρυάττεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, qòd ab aliis vituperio afficiatur? non eos loqitur qi lavdantur, vel vituperantur, aliorumqe vel lavdibus elati animos sibi sumunt, vel vituperiis perculsi abjicerent: sed eos, qi alios lavdibus, aut vituperiis prosequuntur, idqe faciendo attolluntur, & efferunt se, acsi magni qippiam egissent. hæc enim est istorum ὄησις illa, de qa Marcus *l.* 9. §. 32.

Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ] Hinc apud Lucianum in *Cataplo pag.* 442. Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μέν τοι ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι. τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ' ἐμοῦ διεπράττετο. *Pudet me dicere, ejusmodi fuerunt qæ supra me patravit.* vide *ad lib.* 3. §. 4. & *lib.* 11. §. 8. ἐπὶ τῷ κλιναρίῳ.

Οἷα δὲ ποιοῦσιν] vide *ad l.* 6. §. 59.

Ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam cogantur, qi aliorum favorem, famámve aucupantur, usqe ad conscientiam læsam, eis obseqi, qibus placere amicant.

Ὅταν θέλῃ] Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Οὐδὲν ἐστιν εὐαγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς. θελήσαι δεῖ, καὶ γέγονε, διώρθωται. ὡς πάλιν, ἀπουσαχθῆναι, καὶ ἀπόλωλεν. *Nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet, factum est, correctum est: ut è contrario, si oscitârit, perist.* Synesius *de insomn. pag.* 141. Καθαρμῶν τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βάλησις. *Purgationis maxima pars est voluntas.* Seneca *Ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *Ep.* 80. *Qid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit l.* 12. *c.* 11. *Ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregorius Nazianzenus *de sacr. b.pt.* Ὠνιον τοῦτο τῷ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. *Hoc bonum solâ voluntate venale tibi proponitur.* qanqam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Qibus sufficit solum voluisse esse sapientes.* Joannes Chrysostomus *in Matth. hom.* 49. *pag.* 544. *E. edit. Paris.* Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσται. *Sola voluntas sufficit, ut perficiatur.* Libanius *Orat.* 4. *pag.* 172. *B.* Βουλήθητι μόνον, καὶ πάντα ἕψεται. *Velis modo & sequentur omnia.* vide *ad l.* 8. §. 35.

§. 14. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] qod de natura, qi & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Ἀπολαμβανούσῃ] Epictetus *enchir. c.* 10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; ἄκων καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δὺς ἀπῄτησε; *Nunqam te qicqam perdidisse dicito, sed reddidisse. Prædium est ereptum? annon & id qoqe est redditum? At improbus est qi eripuit. Qid id tuâ refert, per qem is qi dederit, abs te repetierit?* Idemqe *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαντα εἰληφὼς παρ' ἄλλου (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) καὶ αὐτὸν σεαυτὸν, ἀγαπᾷς, καὶ μέμφῃ δοῦλα, ἂν σοι τί ἀφέληται; ἐπὶ τί εἴληφας ταῦτα; χρηστόμυθος. μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ χρήσας θέλῃ. *Istâne qum omnia, te-*

A *ipsum qoqe, aliunde acceperis, indignaris, & accusas largitorem illorum, si qid tibi ademerit. Cur igitur ista accepisti? Ut iis utereris. Qousqe? Dum is qi mutuavit voluerit.* Et *l.* 4. *c.* 1. Ἀπαιτοῦντι τῷ θεῷ, ἃ δέδωκεν, μὴ αἰσθήσῃ; vitiata scriptura. qod & Volfius vidit; cui sic restituere visum est. ἐκεῖνα μὴ ἀποδώσεις; μὴ αἰσθήσῃ. Verùm interpolatione tam laciniosâ, qæ nec sensum admittit commodum, nec vitium tollit, nihil opus. literula immutata sufficiet. legendum οὐχ αἰσθήσῃ; Stoicus est Laconismus. *non Deo, qi dederat, repetente oblectaris?* q. d. dans placet. repetens qidni placeat? vide eundem *ad l.* 2. §. 3. vide & *l.* 12. §. 26.

B Δοὺς ὃ θέλεις] hoc est, qod Rufus apud Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκοῦσθαι τῷ διδομένῳ. *Ut eo, qod datum est, sis contentus.* vide *ad l.* 4. §. 31, 34. & *l.* 5. §. 25. & *l.* 7. §. 57.

Ἀπόλαβε ὃ θέλεις] Vide voces Demetrii Cynici magnanimas ex Seneca *de provident. c.* 5. ad *l.* 4. §. 34. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Χάριν ἔχω, ὧν ἔδωκας. ἐφόσον ἐχρησάμην τοῖς σοῖς, ἀρκεῖ μοι. πάλιν αὐτὰ ἀπόλαβε, καὶ κατάταξον εἰς ἣν θέλεις χώραν. σὰ γὰρ ἦν πάντα. σύ μοι αὐτὰ δέδωκας. *Gratias tibi habeo, qod illis mihi dedisti: tuis usus sum qoad voluisti, hoc mihi satis est: recipe illa, & ubicunqe volueris colloca. Tua enim fuerunt omnia, tu mihi ea dedisti.* vide *l.* 12. §. 26. Seneca *de tranqill. c.* 11. *Sapiens non mancipia tantùm possessioneſqe & dignitates, sed corpus qoqe suum & oculos & manus & qicqid est cariorem vitam facturum, seqe ipsum inter precaria numerat; vivitqe ut commodatus sibi, & reposcentibus sine tristitia redditurus. qandocunqe ergò reddere jubebitur, non qeretur cum fortuna: sed dicet; Gratias ago, qòd possedi, habuiqe.* Idem *Epist.* 64. *Fac qod æqitatem tuam decet. desine natura beneficium malè interpretari. abstulit; sed dedit.* & *ad Polyb. c.* 29. *Gaude, qod talem habuisti; & usum fructum ejus, qamvis brevior voto tuo fuerit, boni consule.* Item *ad Marc. c.* 12. *Si magnas ex filio percepisti voluptates, oportet te, non de eo, qod detractum est, qeri; sed de eo gratias agere, qod collegisti.* Nostri: Basilius Cæsar. *homil.* 5. *pag.* 375. *D.* Συγγνώμονές ἐσι διανοίας, ὃς ἐπὶ τῷ χωρισμῷ δυσφόρως ἔχει. ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐξ ἀρχῆς συναφείᾳ χάριν ἔχειν τῷ συγκληρώσαντι. *Animi est probè agnoscentis collatum in se beneficium, non ægrè admodum angi aut discruciari ob hanc alterius ab altero diremptionem: sed gratiam habere ei, qi tibi initio statim ejusmodi consortium velut sortitò impertivit.* Hieronymus *in Nepot.* Nè doleas qòd talem amiseris: sed gaudeas qòd talem habueris. Idem *in Paul. Non mæremus, qòd talem amisimus; sed gratias agimus, qòd habuimus, imò habemus.* Et *ad Julian. Tulisti liberos, qos ipse dederas. recepisti ancillam, qam mihi ob breve solatium commodaveras. non contristor, qòd accepisti; sed ago gratias, qòd dedisti.* Bernardus *de Humbert. serm.* 110. *Tulisti qoniam tuus erat, nec pro nobis, qibus ille sublatus est, murmurandum: magis gratias agendum, qòd tam diu concessus est nobis.* Et *in Cant. conc.* 26. *Etsi dolemus ablatum, non obliviscimur tamen, qòd datus fuit; & gratias agimus, qòd habere illum meruimus.* Verissimè Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, qòd accepta rectè tenuimus, cùm æqaniter ad momentum sublata toleramus.*

C Οὐ καταθρασυνόμενον, ἀλλὰ πεισθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν] De morte pariter *l.* 9. §. 3. Ità Apostolus *ad Philip. c.* 2. *v.* 17. Χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. *Gaudeo, & gratulor omnibus vobis.* & *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 12. *v.* 15. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι. *Ego libentissimè sumptum impendam & expendar.* Tertullianus *de patient. c.* 2. *Nobis exercenda patientiæ avtoritatem non affectio humana canina æqanimitatis stupore formata, sed viva ac cælestis disciplina divina dispositio delegat.* Cyprianus *de eadem*: *Apparet non esse illic veram patientiam, ubi sit insolens affectata libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.*

§. 15. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει] vide *infrà* §. 22, 23. & *l.* 8. §. 45.

illîc, si qis ubicunqe in orbe, tanqam in urbe, degat. viderint, nôrintqe homines, hominem verum, qi naturæ convenienter vivat. sin non sustinent, occidant. hoc enim satius est, qàm ità vivere, uti ipsi vivunt volúntve.

§. 16. Nè ulteriùs occupere totus, dissérendo qalis vir bonus sit, sed enitendo ut ipse sis.

§. 17. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebrò occurrat. qódqe particularia omnia, substantiam qod attinet, milii sunt instar; tempus qod attinet, terebri circumvolutio.

§. 18. Rerum præsentium unamqamqe advertendo, considera eam jam dissolutam, & in mutatione & qasi putrefactione qadam, avt dissipatione, constitutam, sive ut mori qodammodo nata sit.

ἐάν τις πανταχῆ, [a] ὡς ἐν πόλῃ, τῷ κόσμῳ. ἰδέτωσαν, ἰσορησάτωσαν δὲ ἄνθρωποι [b] ἄνθρωπον ἀληθινόν, [c] καὶ φύσιν ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκλειέτωσαν. [d] κρεῖττον γὰρ, ἢ οὕτω ζῆν. a L.4.§.3,4. b Sup.§.8. c Sup.§.2. d L.9.§.2.

§. 16. Μηκέθ' [*] ὅλως ὠφελῇ σε οἷόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα διαλέγεσθαι, ἀλλὰ [e] εἶναι τοιοῦτον. *ὅλως. e L.4.§.17.

§. 17. [f] Τὸ ὅλον αἰῶνος, καὶ τὸ ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ καθ' μέρος, ὡς μὲν [g] πρὸς οὐσίαν, κεγχρεμίς. ὡς δὲ [h] πρὸς χρόνον, τρυπάνου πειστροφή. f L.7.§.35. l.11.§.1. g L.4.§.3. h L.5.§.24.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφίστανε, [i] ὀπτεύειν αὐτὸ ἤδη διαλυόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ οἷον σήψει ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, [k] ὥστερ θνήσκειν. i Sup.§.7. k L.4.§.48. l.9.§.21.

§. 19.

ANNOTATIONES.

Ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Ἄνθρωπον ἀληθινόν] qi enim secus qàm oportet, degit, qidvis potiùs qàm homo est. Vide *supra ad* §. 8. & *l.* 5. §. 11. Stilpo, cùm turba ad ipsum contemplandum confluerent, dicenti cuidam, Θαυμάζουσί σε ὡς θηρίον, *tanqam feram qandam, ô Stilpo, admirantur te.* Οὐ μενοῦν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἀληθινόν. *Neqaqam verò*, inqit, *sed ut hominem verum.* Lactius *l.* 2. *c.* 119. Flaccus *arte.* — *Fiet homo.* — Demonacti Proteus cum diceret, οὐ κυᾷς, regellit ille, οὐκ ἀνθρωπίζεις, *non vivis hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ οὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. §. 2.

§. 16. Μηκέθ' ὅλως διαλέγεσθαι] forsan ὅλῳ. Seneca *Ep.* 16. *Philosophia non in verbis, sed in rebus est.* & *Ep.* 20. *Illud te rogo atqe hortor, ut philosophiam in præcordia tua demittas, & experimentum tui profectûs capias, non oratione, nec scripto, sed animi firmitate, & cupiditatum diminutione. verba rebus proba. facere docet Philosophia, non dicere:* & *hoc exigit ut ad legem suam qisqe vivat, ut verbis opera concordent, nè orationis vita dissentiat.* Et *Ep.* 108, *Sic istis tractemus, ut qa fuerunt verba, sint opera: ut voces mox in rem transferantur.* & *Ep.* 24. *Hæc in animo voluta, qa sæpe audisti, sæpe dixisti: sed an verè audieris, an verè dixeris, effectu proba. hoc enim turpissimum est, qod nobis objici solet, verba nos philosophiæ, non opera tractare.* hoc est, *philosophos esse ἄνευ τῆς πράξεως, μέχρι τοῦ λέγειν, factis procul, verbis tenus.* ut Epictetus apud Gellium *l.* 17. *c.* 19. *homines* scilicet *ignavâ operâ, & philosophâ sententiâ.* qos odisse se profitebatur Pacuvius. cujus verba in eam sententiam Macedo qidam Philosophus præ templorum omnium foribus scribenda censebat. nihil enim fieri posse indignius, neqe intolerantius, qàm qòd *homines ignavi ac desides, ornati barbâ & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in lingva verborúmqe artes converterent; & vitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi vitiis madentes.* Refert Gellius *l.* 13. *c.* 8. Ità (inter alia qæ indè profluxerunt in vitam mala) *qa philosophia fuit, facta philologia est.* Seneca *Ep.* 108. &, *de vita semper disputatur, nunqam vivitur.* Idem *Epist.* Vitium istud in Stoicis suis, ut familiare nimis, notat idem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 7. Ἄλλα λέγομεν, inqit, ἄλλα ποιοῦμεν. λέγομεν τὰ καλά. ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά. *Alia dicimus, alia facimus. Nos honesta dicimus, turpia verò facimus.* Ἀσυμπαθεῖς πρὸς τὸν λόγον. μακρὰν ἀπὸ τοῦ χρῆσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ' οἷς ὡς εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. *Affectu cum oratione non congruente. Ac multum abest ut iis utamur, qa profitemur, qorumqe cognitione efferimur.* Idem *l.* 2. *c.* 9. & *c.* 10. Μίχρι τῶν λογαρίων προκόπτομεν. ἔξω δ' αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. *In disputatiunculis subsistimus, ultra qas ne digitum qidem proficimus.* eundem vide sis ejusmodi homunculos fusissimè simul ac acerrimè exagitantem, *enchir c.* 51. & *Dissert. l.* 3. *c.* 26. imò passim eosdem insectantem. siqidem invectivam istam singulis ferè subjectis fecit intercalarem. Qin & elegantissimâ usus imagine idem *enchir. c.* 44. Μηδαμοῦ σαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον. μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Nusqam te philosophum profitearis, nec apud imperitos multum disputes de præceptis.* Idem *ibidem c.* 69. Μίγας γὰρ ὁ κίνδυνος, ἐνθὺς ἐξεμέσαι, ὁ ἐκ ἔπιες. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα, ἂν χόρτον φέροντα τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύῃ, πόσον ἤφαγον. ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει καὶ γάλα. καὶ σὺ τοίνυν, μὴ ταχέως ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυσο, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα. *Magni enim periculi est, statim evomere qod non concoxeris. Nam & oves non fœnum afferunt opilionibus, ac demonstrant qantum comederint: sed pastu intra se concocto, extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne verba celeriter ostendas imperitis, sed opera qa verborum concoctionem sequuntur.* Seneca *Epist.* 108. *Omnia qa dicunt, qa turbâ audiente jactant, aliena sunt. qomodo probare possint sua esse, monstrabo. faciant qa dixerint.* qi & *Epist.* 117. clavdit vocibus illis profectus indicium proferentibus clarissimum, *Si fecero omne qod disco.* sive uti Lipsius ex Mstum vestigiis. *si vixero.* Præclarè Gregorius Nazianzenus *Orat.* 15.

A Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτός μοι σοφός. οὐδ' ὅστις γλῶτταν ὑγροφόον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀπαίδευτον. ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ ὧν ἐπιέρχεσθαι παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου προστίθησιν. *Nec enim qi in sermone sapiens est, hic mihi sapiens est, nec qi volubilem qidem linguam, imperitum autem animum habet: verùm is demum, qi pauca qidem de virtute verba facit, caterùm per ea, qæ agit, multa demonstrat, ac fidem & auctoritatem sermoni suo per vitam conciliat.* Verùm qod Aristoteles *Ethic. l.* 2. §. 3. Οἱ πολλοὶ τοῦτο μὲν οὐ πράττουσιν. ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι. ὁμοίοι τε ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἱ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ' οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὗτοι οὐκ ἔσονται ἐν ἕξει τὸ σῶμα, οὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ' οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες. *Plerique tamen, qum hæc non agant, ad disputationem confugiunt: putántqe ita se philosophari, ac probos fusuros: qi sane perinde faciunt atqe agrotantes, qi, cùm medicos diligenter audiant, nihil tamen eorum, qæ ab ipsis mandantur, efficiunt: sicut igitur neqe illi corpore unqam bene valebunt, dum ita curantur, sic neqe isti animo, dum ita philosophantur, bene habebunt.* Itaqe verè Demosthenes: Ὡς ἅπας ὁ λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι καὶ κενὸν φαίνεται. *Omne* C *verbum, si opera abfuerint, vanum & inane videtur.* Præclarè siqidem Basilius Cæsar. *Orat.* 34. *pag.*776. *A.* & ex eodem Simeon Cancellarius *Orat.* 1. *pag.* 10. *B.* Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἄχρι ῥημάτων παρὰ τοῖς ἄλλοις φιλοσοφίαν ἔργῳ βεβαιῶν,

Οἷος πίπτειν, τοὶ δὲ σκιαὶ αἰἐσσουσιν.

ἐπεὶ τό γε λαμπρῶς μὲν ἐπαιτίσαι τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ μέσον, καὶ μακρὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτείνειν λόγους. ἰδίᾳ δὲ τὸ ἡδὺ πρὸ τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸ πλέον ἔχειν πρὸ τοῦ δικαίου τιμᾶν. ἑκείνῃ φαίην ἂν ἐγωγε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρινομένοις τὰ δράματα, ὃς ὡς βασιλεῖς πολλάκις καὶ δυνάσαι εἰσέρχονται, ὅτε βασιλεῖς ὄντες, οὐδὲ μενοῦν τυχὸν ἐλεύθεροι τὸ παράπαν. *Nam qi ab aliis traditam philosophiam, non verbis tenus, avt decretorum scientiâ, sed gravitate morum, vitaqe continentiâ usurpat,* D

Hic solus sapit, ast errant alii velut umbra.

Qandoqidem splendidè & magnificè palam laudare virtutem, de eâqe longos protrahere sermones, privatim verò qod jucundum & suave est temperantiæ anteponere, avaritiam majori habere in pretio qàm id qod justum est, id libens comparaverim scenicis illis fabularum actoribus, qi ut reges & magnates sæpe numero prodeunt, qum neqe reges, neqe magnates, ac ne liberi qidem fortè prorsus existant.

§. 17. Ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγχρεμίς] qod de terra *l.* 4. §. 3. σιγμή. de pelago *l.* 6. §. 36. σαγήν. sunt avtem κεγχρεμίδες *ficuum granula.* pro qo κεχρεμίδες apud Svidam vitiosè habetur. E

Ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή] *tanqam pistilli circumvolutio* Mericus Casavbonus. & sanè ὑπέρα περιστροφὴ, sive περιστρωή. id est, *pistilli circumvolutio*, proverbialiter usurpatur, à Platone philosopho in *Theæt.* Platone comico in *Adonid.* & Philemone in *Heroib.* ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων, καὶ μηδὲν παραλιπόντων, *de iis qi semper eadem faciunt, & nihil proficiunt.* uti Hesychius, Svidas, Zenodotus, Apostolius. Verùm τρυπάνου περιστροφή. id est, *terebræ vertigo*, sive *circumversio*, F ut Xylander, Marco istic de spatio temporis brevissimo: qemadmodum, ῥιπὴ ὀφθαλμοῦ *oculi jactus*, ut Beza, potiùs qàm *ictus.* ut vulgo Apostolo *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 15. *v.* 51. qò pertinet illud poetæ nescio cujus apud Svidam,

Τρύπανα τ' ἰυδίηκτα, καὶ ὠκύστα τέρετρα.
Terebraqe qa facilè circumaguntur, & velocia terebella.

citiùs enim terebra circumvertitur, qàm animadverti ferè potest.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων] *De singulis rebus indaga* Xylander. *Objecto cuique animum adverte* Casavbonus. non improbo. potest tamen, *rerum præsentium unamqamque considera*, &c. τὰ ὑποκείμενα, *præsentia.* Vide *l.* 8. §. 22.

Ἕκαστον πέφυκεν ὥσπερ θνήσκειν] vide *l.* 4. §. 48. & *l.* 9.

a Sup.§.13. §. 19. [a] Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχλοῦντες, ἀποπαίζοντες, τὰ ἄλλα. εἶτα ὕβοι ἀνδρομέμφοι, καὶ γαυρούμενοι, ἢ καταπαίοντες, καὶ

b L.8.§.3. ἐξ ὑπεροχῆς ἐπιτιμῶντες. πρὸ ὀλίγου ἦ [b] ἐδούλευον

c L.6.§.59.

d L.3.§.3. πόσοις, καὶ [c] δι' ὅτα. καὶ [d] μετ' ὀλίγον, ἐν * τοιούτοις

l.4.§.48.l.8. τοῖς ἔσω).

§.37.

* ἀνοίοις f. §. 20. [e] Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων

e L.4.§.23.

§. 19. Cogita, qales sint homines vescentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejusmodi agentes. rursus qales, ubi inflantur, efferuntur, irascuntur, tanqam in sublimi siti aliqos increpant. paulò autem antè, qàm multis & qâ mercede, insectviebant; & paulò pòst, qò in statu futuri sunt.

§. 20. Confert cuique, qod fert cuique natura universi.

ANNOTATIONES.

§. 21. *Qa nata sunt, ea omnia denasci ajunt.* Cassius Hemina *annal. l.* 2. id est, ἀπογίνεσθαι, *defungi, mori*, non *decrescere*, ut Nonius explicat. Seneca *Ep.* 99. *Cui nasci contigit, restat mori.* Tertullianus *de Carn. Christ. c.* 6. *Mutuum debitum est inter se nativitati, cum mortalitate. forma moriendi, caussa nascendi est. non enim mori solet, nisi qod nascitur, id autem moritur, qod & nascitur.* Idem *de resur. c.* 12. *Dies moritur in noctem, & tenebris usqeqaqe sepelitur: & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra, & tota, universo orbi revivisicit; interficiens mortem suam, noctem; rescindens sepulturam suam, tenebras; hares sibimet existens, donec & mox reviviscas, cum suo & illa suggestu.* Et latiùs progressus Petrus Ravennas *in symbol. serm.* 59. *Crede homo, de morte resurgere te posse, cum tibi totum qod in rebus est, sic qotidie resurgit. Sol occidit & resurgit. Dies sepelitur & redit. Menses, anni, tempora, fructus, semina, cùm transeunt, ipsa moriuntur; cùm redeunt, suâ ipsâ morte reviviscunt.* Ità qod Tertullianus *ibidem. Totus hic ordo revolubilis rerum, testatio est resurrectionis mortuorum.*

§. 19. Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχλοῦντες, ἀποπαττῶντες] Hæc enim & summis cum imis qibúsqe communia sunt; & conditionis mortalis ac caducæ cumprimis nos admonent. Notum est, Menecratem medicum, qi Jovis sibi nomen adsciverat, Philippus Macedo qomodo exceperit, eduliorum loco appositis thure cum acerra. Narrat Ælianus *var. hist. lib.* 12. *c.* 57. Qin & Alexander ex duabus præcipuè rebus, τὸ θνητὸν καὶ φθαρτὸν, sive mortalitatem suam, agnoscere se professus est, ἔκ τῆ καθεύδειν καὶ τῆ συνουσιάζειν, *somno* nimirum *ac coitu.* Plutarchus in *Alex.* & de *adulat. & in sympos. l.* 8. *c.* 1. Antigonus itidem major, cùm Hermodotus qidam ipsum in carmine per adulationem *Solis* (non *Jovis*, ut Erasmus *apophth. l.* 4.) *filium, Deumqe* indigitâsset, *ἀλλ' ταῦτά μοι σύνοιδεν ὁ λαπαροφόρος, At verò*, inqit, *latent ista prorsus eum, qi matulam mihi porrigit.* Plutarchus *in Apophth. & de Isid. & Osirid.*

Εἶτα ὅτοι ἀνδρομεμένοι, καὶ γαυρούμενοι] *Qanto se cum fastu efferant*, acsi nè homines qidem avt mortali semine creti sint, *ubi gloriantur, indignantur, interminantur, &c.* vide ad *l.* 6. §. 28. illud ἀνδρομέμφοιν mihi suspectum habetur. ἀνδρομεῖν certè alibi legisse non memini. Xylander *alius imperare*, vertit. ut sit *hominibus leges ac jura prascribere.* Casaubonus *exultare.* ità qid is legerit, havd satis liqet. nisi forsan ἀδρυνόμενοι, *turgescentes, grandescentes*, qod de stirpibus usurpatur. forsan ἀνδρολογεῖν idem qod ἀνδρολογεῖν fuerit, qod de *delectu militari* usurpatur: vel etiam qod χρεωμοιεῖν, qod de *viscerationibus*, sive de *carnibus virritim distributis* adhibetur. in illis avtem non sine fastu gerere se solent, qi eas exhibent. vide *l.* 9. §. 34. ὅση ὄιησις.

Ἐδούλευον πόσοις] *qot illis inservire & obseqi necesse fuit*, ídqe πρὸ ὀλίγου, *havd ità dudum*; qò possent dignitatis honorísqe gradum illum, in qo tanto cum supercilio se gerunt, adsequi. vide *l.* 8. §. 3. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον. εἰ διὰ Φηλικίωνα ἤδει ζῆσαι, τῆς ὀφρύος αὐτῆ καὶ τῆ δουλικῆ καταφρυάγματος ἀνασχόμενον. οἶδα γὰρ τί ἐστι δοῦλος ἐυτυχῶν ὡς δοκεῖ, καὶ τετυφλωμένος. *Egidem ne vivere qidem vellem, si per Felicionem mihi vivendum esset, supercilium illius & servilem insolentiam toleranti. Novi enim qid sit servus, qi se fortunatum esse putat, qi excacatus est.* qo tamen loco ego τετυφωμένος malim. scilicet ut Claudianus *in Eutrop. l.* 1.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.
— nec bellua tetrior ulla est,
Qàm servi rabies in libera colla frementis.

Ruffus Vibius apud M. Senecam *controvers.* 9.

Divite novitio nihil est insolentius.

Et,

Pedisseqa honoris est novi arrogantia.

Salvianus *Epist.* 2.

Ἄπας δὲ τραχὺς, ὅστις ἂν νέον κρατῇ.
Ferri neqit rebus secundis flagrio.

Æschylus *Prometh. v.* 35. præ cæteris verò

Ἀφόρητός ἐστιν ἐυτυχὼν μισητός.
Rigidus verò omnis, qi modo cæpit imperare.

Comicus, apud Dionem Coccejanum *l.* 60. *p.* 684. *E.* Qod & Isidorus Peluliota ubi adduxerat *l.* 2. *Ep.* 297. qi ἐυτυχεῖν habet, pro eo qod ἐυτυχὼν Dio, subjungit; Καὶ τὸ ἐυτυχέστερον παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τῆ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. *Et immeritam felicitatem vecordibus ac stolidis malè sentiendi occasionem prabere.* Avrelius Victor in *Dioclet. Quantum ingenium est, compertum habeo, humillimos qosqe maximè, ubi alta accesserint, superbiâ atqe ambitione inmodicos esse.* Agur sapiens Ebræus *Prov. c.* 30, *v.* 20. *Tria sunt, sub qibus commovetur terra: imò qatuor sunt, qa ea ferre non potest. servus, cùm regnat; stultus, cùm satur est; exosa, cùm maritatur; ancilla, cùm hera sua hæres evaserit.* siqidem, ut Solon,

Τίκτει τοι κόρον ὕβρις, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἕπηται.
E nimiis opibus petulantia nascitur ingens.

Sive ut Theognis; (qod Homero tamen tribuit Scholiastes *ad* illud *Pindari Olym.* 13. ὕβρις κόρυ μητέρα.)

Τίκτει τοι κόρον ὕβρις, ὅτ' ἂν καιρῷ ὄλβος ἕπηται.
Nascitur ex nimiis opibus petulantia stultis.

Idémqe,

Πόλλους τοι κόρος ἄνδρας ἀπάλαστον ἄφραινεν.
Γυῖαν γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.
Nec pavcos fastus evertit mentis egenæ.
Difficile est, adsunt cùm bona, nósse modum.

Aristoteles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τίκτει γὰρ, ὥσπερ φησὶν, ἡ παροιμία, κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν. *Parit enim, ut proverbio dicitur, saturitas ferocitatem: imperitia autem potestati conjuncta insaniam.* Philistus apud Clementem *Strom. l.* 6. *p.* 620. *D.* Ἐιώθασι γὰρ μάλιστα οἱ παρὰ δόξαν ἀπροσδοκήτως ἐν πράσσοντες εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Qibus enim prater spem & expectationem res secunda accidunt, solent evadere insolentes.* qod illum Clemens à Thucydide mutuatum asserit. qi dixerit, Ἐιώθασι δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος ἐυπραγία ἔλθῃ, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Solent autem permulti homines, qibus maxime res secunda aliqantisper evenerunt, fieri insolentes.* locus est in *Cleonis Orat. lib.* 2. ubi tamen legitur, εἰώθει δὲ τῶν πόλεων, αἷς ἂν, &c. Qò respexit tamen & Isidorus Peluliota *l.* 2. *Ep.* 296. Ἐιώθασιν γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδικήσας μάλιστα ἐυημερία ἐπιτύχῃ, εἰς ὕβριν χωρεῖν. *Solent enim homines; qibus prater omnem expectationem prosperitas qadam accidit, in insolentiam ac petulantiam labi.* de Largio Macedone qid Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 14. vide *ad l.* 6. §. 38. vide & qæ de Gallo Cæsare Ammianus *l.* 14. initio.

Δι' οἷα] περιγινόμενα, scilicet, ut *l.* 6. §. 59. *ob qa adipiscenda*, sive, *qâ mercede.*

Καὶ μετ' ὀλίγον, ἐν τοιούτοις ἔσονται.] Legendum ἀνοίοις ἔσονται. vide *Psal.* 82. *v.* 6, 7. Esai. *c.* 14. *v.* 9, 10. & Ezech. *c.* 32. *v.* 18, 30. Verùm qod Maro *Æn. l.* 10.

Nescia mens hominum fati sortisqe futura,
Nec servare modum rebus sublata secundis.

Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' ἐυτυχῶσιν, μηδὲν ὄντες, ἐυθέως
Ἴσ' ἀρωῶ φρονοῦσι. τὸν δὲ κύριον
Ἄδην παρεισῶ' ἐχ' ὁρᾶτε πλησίον.
Si faverit fortuna, cum sitis nihil,
Cælo levatis capita; nec de proximo
Respicitis orcum, regna qi in reges habet.

Grotius. Plutarchus *de Isid. & Osir. p.* 360. *B.* Εἰ δέ τινες ἐξαιρεθέντες ὑπὸ μεγαλαυχίας, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἅμα τύπτοντι καὶ ἀγοίᾳ φλεγόμενοι τὴν ψυχὴν, μεθ' ὕβρεως ἐδίξαντο θεῶν ἀπονυμίας, καὶ ναῶν ἐδράσεις, βραχὺν ἤνεγκαν ἢ δίκα χρόνον. εἶτα πενίστητα καὶ ἀλαζονείαν μετὰ ἀσεβείας καὶ παρανομίας προσφλοῦσι,

Ὠκύμοροι καπνοῖο δίκην ἀρθέντες ἀπίπτων.
καὶ τῶν ὅσπερ ἀγώγιμοι δραπέται, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν βωμῶν ἀποσπασθέντες, οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὰ μνήματα καὶ τοὺς τάφους ἔχουσι. *At si qi fastu elati, ut ait Plato, simul juventute & inscitiâ animis inflammatis per lasciviam deorum cognomina acceperunt, ac templa sibi poni voluerunt: eorum gloria brevi floruit tempore. Deinde prater vanitatem & arrogantiam impetatis etiam ac injustitiæ culpam sustinentes,*

Evolitaverunt tenues ceu fumus in auras
Præpete surrepti fato,

& nunc tanqam fugitivi servi, in qos jus abducendi est domini, avulsi à templis & aris nihil prater monumenta & sepulcra habent. vide *l.* 6. §. 24. & *infrà ad* §. 31.

§. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Præclara gnome. de qa vide amplius *ad l.* 2. § 3. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23, 29. & *l.* 7. §. 27. Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Εἰ τάξις ἐστὶ τῶν ὅλων, ἔστι δὲ, καὶ θεὸς ἐπιστατεῖ ταύτης, ὁ δίκαιος ἂ βελήσεται τὰ ἀγαθά. πλεονεκτικὸν γὰρ καὶ παρὰ τάξιν τὸ τοιοῦτον. ἡγήσεται δὲ τὰ γινόμενα συμφέροντα. *Si certus in rebus ordo servatur: servatur autem, & eum gubernat ac regit Deus: qi justus est, non volet bona? Id enim libidinis est, & ordini repugnat: ea tamen qa fiunt putabit prodesse?* ubi tamen pro ἀγαθὰ malim ἀγαπητὰ, *qa ipsi sunt cordi.* Siqidem vir bonus

τὰ

universi. & tum confert, qando illa fert.

§. 21. Amat imbrem tellus. amat & almus æther. amat & mundus facere qicqid futurum est ut fiat. dico itaqe mundo ipse, *ecqid tu amas? idem ipsè amo.* annon illud ità & fit & dicitur vulgò. *Amat*, hoc vel illud *fieri.*

§. 22. Vel istic vivis, & vitæ huic jam assveristi;

φύσις. καὶ [a] τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. a L.11.§.

§. 21. [b] Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. ἐρᾷ δ' ὁ στερνὸς αἰθήρ. [c] ἐρᾷ δ' ὁ κόσμος ποιῆσαι ὁ ἂν μέλλῃ γίνεσθαι. λέγω δὲν τῷ κόσμῳ, ὅτι [d] σοὶ συνέρχομαι. μήτι δ' ὅτω κἀκεῖνο γίνεται καὶ λέγεται, ὅτι [e] φιλεῖ τὸ γίνεσθαι; b Evripid. 13. c L.7.§.18. d L.9.§.1. e L.9.§.35.

§. 22. [f] Ἦτοι ἐνταῦθα ζῇς, καὶ ἤδη [g] ἐθισμένος. f L.12.§.6.

ANNOTATIONES.

τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλυδόμενα ἀγαθὰ εἶναι πίστεως, *sibi ex universo destinata optima esse persvasum habet.* ut Marcus noster *l.* 3. §.4. A

Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει] vide *ad l.* 4. §. 23. τὸ ἔνπνευστον. Avgustinus *in Psal.* 145. *v.* 15. *Prorsus, tanqam ægrotum reficiens medicus, & qod opus est, hoc dat; & qando opus est, tunc dat.*

§. 21. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα] Evripidis versus sunt ab Aristotele lavdati, *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Eudem. l.* 7. *c.* 1. & *magn. l.* 2. *c.* 11. ab Athenæo *dipnosoph. l.* 13. à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 12. apud qos duos novissimos integri habentur.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ', ὅτι ἂν ξηρὸν πέδον
Ἄκαρπον αὐχμῷ, νοτίδος ἐνδεὲς ἔχοι.
Ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πλησθεὶς ὑδρου
Γῆν συμμιγῆναι εἰς γαῖαν ἀφροδίτης ὕπο.
Ὅταν δὲ συμμιχθῇσιν εἰς ταὐτὸν δύο,
Τίκτουσιν ἡμῖν πάντα, κἀκτρέφουσ' ἅμα.
Ὁθεν βρότειον ζῷ τι καὶ θάλλει γένος.
Cerne, amat ut imbrem terra, cùm sterili solum
Squallore lugens poscit humectas opes.
Rursum amat & æther ipse, Veneriseqe impetu
Fœtos madoris expleo in terram sinus.
Qæ fœderata mutuis amplexibus,
Qod ubiqe rerum est proferunt, ac nutriunt.
Hinc vita visqe seculis mortalibus.

Grotius. Eis avtem gemina adducit etiam Athenæus ex Æschyli *Danaidibus* ista:

Ἐρᾷ μὲν ἀγνὸς οὐρανὸς τερθρεῦσαι χθόνα.
Ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν.
Ὄμβρος δ' ἀπ' εὐνοῦντος οὐρανοῦ πεσὼν
Ἔκυσε γαῖαν. ἡ δὲ τίκτεται βροτοῖς
Μῆλόν τε βόσκας θ' βίον Δημήτριον.
Δένδρων δὲ θ' ὥρα ἐκ νοτίζοντος γάμου
Τέλειός ἐστι. τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.
Penetrare terram purus ille æther cupit:
Cupit vicissim terra conjugio frui.
Ab amante cœlo defluens terram simul
Fœcundat imber: illa mortali parit
Cereale generi germen, & pastus gregum:
Maturitatem dat suam arboribus qoqe
Mador maritus. cavssa at his cunctis ego.

Grotius. Proindè cùm apud plures ista reperiantur, Plutarchus in *amatorio pag.* 770. *A.* non poetæ huic vel illi, sed *poetis* tribuit. Ἐρᾶν οἱ ποιηταὶ λέγουσι καὶ γῆς ἔρωτα. ἥλιον δὲ σελήνης ἐρᾶν οἱ φυσικοὶ, καὶ συγγενέσθαι καὶ κυεῖσθαι. καὶ γῆν δὲ ἀνθρώπων μητέρα καὶ ζώων καὶ φυτῶν, οὐκ ἀναγκαῖον ἀπολέσθαι ποτὲ καὶ σβεσθῆναι πανταπασιν, ὅταν ὁ θεῖος ἔρως ἢ ἵμερος τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην ἀπολίπῃ, καὶ παύσηται πεθοῦσα καὶ διώκουσα τὴν ἐκεῖθεν ἀρχὴν καὶ κίνησιν. *Sic enim poetæ ajunt cœlum terra amore, physici solem luna amore teneri, ac coire, ac fœtu implere, & terram hominum matrem, & animalium, atqe stirpium, necesse est aliqando planè perire, ubi acris amor materiem deseret, qi pars est Dei, cessabitqe ipsa desiderare, & persequi motum principiumqe divinum.* ità enim per interrogationem si proferantur novissima illa, Xylandri asterisco nihil opus erit. Indè Maronis illa *Georg. l.* 2.

Vere tumens terra, & genitalia semina poscunt:
Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium læta descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Et Statii *Syl. l.* 1. in *Epithalam.*

—— ipsum in connubia terra
Æthera, cùm pluviis rarescunt nubila, solvo.
Sic rerum series mundiqe revertitur astas.

Adjicias licet & Lucretii illa *l.* 1.

Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terras præcipitavit.
At nitida surgunt fruges, ramiqe virescunt
Arboribus; crescunt ipsa, fœtuqe gravantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus atqe ferarum.

Qin & Scythæ τὴν γῆν νομίζουσι τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, *terram Jovis esse uxorem putant.* Herodotus *l.*4. Qod avtem de amore illi, de potu festivè, suo more Anacreon, *ode* 19.

Ἡ γῆ μέλαινα πίνει.
Πίνει δὲ δένδρε' αὐτήν.
Πίνει θάλασσα δ' ὕρας.
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν.
Τὸν δ' ἥλιον σελήνη.

Fœcunda terra potat:
Hanc arborésqe potant:
Et potat aqor æuras:
Phœbésqe potat aqor:
Ipsámqe Luna Phœbum.

Ὅτι σοὶ συνέρχομαι] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Τόλμησον, ἀναβλέψας πρὸς τὸν θεὸν, εἰπεῖν, ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοὶ δοκούντων. *Aude tandem sublatis ad Deum oculis dicere, tracta me posthac arbitratu tuo, ejusdem tecum sum animi, nihil recuso qod tibi videbitur.* & *l.* 4. *c.* 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ. συνερχομαι, συνοριγνυμαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedisequus; cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* ità enim lego, qod vulgò ἐρίγνυμαι tantùm langvidè legitur, ut dictioni vis constet sua. Seneca *Ep.* 96. *Non pareo Deo, sed assentior. ex animo illum, non qia necesse est, seqor.* vide *ad l.* 4. §. 33. & *suprà* §. 1. B

Ὅτι φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι] à vulgari sermonis usu argumentatur, argutiùs pavlò Marcus, ut alibi, *l.* 5. §. 8. in verbis συμβαίνειν & φέρειν, ità istic in verbo φιλεῖν. qod ἀντὶ τοῦ πεφυκέναι ἅτοι εἰωθέναι usurpatur; qomodo & Latinis *amat*, pro *solet*; qod à Græcis tractum monuisse videtur Fabius, *instit. l.* 9. *c.* 3. Qanqam diversum est pavlò Salustianum illud, qod ibi Fabius adduxit; *Vulgus amat fieri.* sicut & ejusdem illud, in *Jugurth. Qa ira fieri amat.* & *ibidem* rursus; *ea qa secunda res amant.* In istis enim sensus est, *qa amant*, i. e. *qa cupiunt & qibus delectantur*, vel, *qa lubenter admittunt.* Saltem Syntaxis diversa est. neqe enim, *ira fieri solet*; vel, *vulgus fieri solet*; sed *per iram*; &, *vulgò*, vel *à vulgo*, dixeris. qod viris magnis non est animadversum. Cæterùm sic Flaccus *carm. l.*3. *ode* 16. C

Avrum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentiùs
Ictu fulmineo. ——

Ammianus *hist. l.* 16. *ut in rebus amat fieri dubiis.* & *l.* 17. *ut rebus fieri amat dubiis & turbatis.* qomodo Herodotus *lib.* 8. Ὅσα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. *Qalia in bello amant fieri.* & Plato *polit. l.* 5. Ὅσα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. *Qalia profectò in bello amant.* & Polybius *l.* 6. Ὃ δὴ φιλεῖ γινέσθαι. *Qod profectò fieri amat.* Qin & τὸ ἐρᾶν pari modo usurpatum invenias. Ità enim Herodianus *l.* 1. *c.* 3. §. 15. Ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾳδίως κινεῖσθαι. *Qippe barbari solent qamlibet levibus momentis avt cavssis impelli.* Tacitus *annal. l.* 4. *ut ferè amat posterior adulatio.* Apulejus *florid.* 3. *Qod genus in comœdia fieri amat.* D

§. 22. Ἦτοι ἐνταῦθα] Avt in eo vitæ genere manes, cui jam es assvetus; avt institutum mutas, qod nisi velis ipse non cogeris; avt è vita discedis, munere defunctus: in his avtem omnibus nihil est qòd ægrè te habeas. Geminâ ferè argumentatione utitur ad Lucilium suum Seneca *Epist.* 42. *Hoc periturum est. nempe adventitium est. tam facilè sine isto vives, qàm vixisti. Si diu illud habuisti, perdis postqam satiatus es. Si non diu, perdis anteqam assvescas.* E

Καὶ ἤδη ἐθισμένος] Notum est Pythagoræ monitum illud: ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον. ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Delige vita rationem optimam, svavem eam consvetudo faciet.* Referunt Galenus *de affect. cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Antonius *Meliss. l.* 2. *c.* 80. Plutarchus in *præcept. salubr.* & *de exil. p.* 602. *B.* qi idcirco *lib. de profect. pag.* 77. *D.* hoc insigne facit δίαιτημα προκοπῆς, τὸ μηκέτι προσαύξειν, μηδ' ὁρίζειν ἄγαν, ἀλλὰ ῥᾳδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, οἷον ἐκλειαινομένην τῇ ἀσκήσει. *Declarationem profectus, qum jam non amplius ardua, avt nimis acclivis est via, sed facilis, ac plana, ac expedita: qippe exercitando lavigata.* Qod Hieronymus an Pavlinus *ad Celant. Asperam nobis & insvavem vitiosum viam nimia facit vitiorum consvetudo; qa si in alteram partem transferatur, inventur semita justitiæ levis.* Qanqam Plutarchus idem in tract. *de tranqill. pag.* 466. *F.* qasi Pythagoricum illud corrigens: Οὐχ ἡ συνήθεια ποιεῖ τοὺς ἀνομένους τὸν ἄριστον βίον ἡδύν, ὡς τις εἶπεν. ἀλλὰ τὸ φρονεῖν ἅμα τὸν αὐτὸν βίον ποιεῖ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον. *Consvetudo non facit, ut qidam dixit, vita optimum modum electum jucundum: sed prudentia simul & optimam & svavissimam parat vita rationem.* Nec diffitendum tamen, multùm conducere assvetudinem, ad vitæ, qcunqe ea tandem fuerit, molestias allevandas. Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *E.* Τῶν ἐγγαμουμένων εἰς τὰς πολιτείας, οἱ μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι κομιδῇ πολλὰ μέμφονται καὶ δυσκολαίνουσι τῶν γιγνομένων. οἱ δ' ἐν μέσοις σύνηθες F

ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ ἔτι ἤθελες. ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ
a L.12.§.36 [a] ἀπελειτούργησας. τοῦτο ἢ πάντα ἀδίν. ἀκῶν σύ-
θυμε.

§. 23. Ἐναργὲς ἔστω ἀεὶ τὸ, ὅπ τοιοῦτο * σκεῦ-
ος ὁ ἀγρός ἐστι. καὶ πῶς [b] πάντα ἐστὶ τ' αὐτὰ ἐνθάδε
b Sup.§.15. τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ ἐξ αἰγιαλοῦ, ἢ ὅπου θέ-
c Plato Theaet. λεις. ἄντικρυς γὰρ εὑρήσεις τὰ ἐν Πλάτωνος. [c] ση-
*, [τὸ τοῦ-]χος] περ. κὸν ἐν ὄρει, φησὶ, * περιβαλλόμενον. [καὶ βάλλειν
βλήματα.]

d L.5.§.11. §. 24. [d] Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου· καὶ τοῖον
e L.12.§.33 τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν. καὶ [e] πρὸς τί πνα αὐτῷ νῦν
f L.5.§.8. χρῶμαι. μήτι κενὸν νοῦ ἐστι. μήτι ἀπόλυτον καὶ [f] ἀπη-
g L.7.§.66. 67. ωσμένον κοινωνίας. ἢ μῆλα προσιτικὸς καὶ ἀνα-
h L.5.§.26. κεκραμμένον τῇ σαρκιδίῳ, ὥστε [h] τοῦτο συνδεῖπνον.

vel foris vadis; & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono itaqe sis animo.

§.23. Illud tibi semper constet, ejusmodi qiddam agrum esse, cujusmodi est locus alius qilibet. eadémqe esse omnia istîc agentibus, qæ eis, qi in montium verticibus, vel in litorum crepidinibus, vel alibi ubicunqe volueris, versantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut cavlæ septo circundatus.*

§.24. Qidnam est mihi nunc mens mea? vel qalem ego eam præsto? ad qidnam eâ jam utor? nunqid est intellectu vacua? nunqid à societate communi soluta & revulsa? nunqid carunculæ ità aglutinata & permixta, ut cum illa mutetur unâ?

§.25.

ANNOTATIONES.

φοι καὶ συνήθεις ὄντες τῶν νόμων, ἀλ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ A *γου ποιοῦμαι, ἀδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gavdio, & ministerium qod accepi à Domino.* qasi dicat, *cur non lubens vitam ponam, ubi cursum absolverim, munisqe ac ministerium à Christo Domino assignatum executus plane fuerim.* διακονίαν dixit, qod Marcus λειτουργίαν. ἀπολειτουργῆσαι (qod alibi havd temerè reperias) *munere defunctum esse:* ut ἀποδιῶσαι, *vitam obiisse:* & ab eodem jam liberum & immunem fieri: qod Joannes in *Apocal. c.* 14. *v.* 13. dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσονται, *requiescere à laboribus.*

γιεν τὰ ἐπιβάλλοντα καὶ εἴργασται. Qi in civium numerum adscribuntur alienigenæ & omnino peregrini, multa eorum qa fiunt reprehendunt, ac iniqè ferunt: qi verò inquilini educatione ac consvetudine sibi leges familiares reddiderunt, absqe molestia qa suarum sunt partium obeunt, isqe sunt contents. & ibidem p. 47. *B.* Ἐν γεάμμασι, καὶ περὶ λύραν, καὶ παλαίστραν, αἱ πρὸς μαθήσεις ἀρχαὶ πολὺν ἔχουσι θορυβον, καὶ πόνον, καὶ ἀσάφειαν. εἶτα προϊόντι κατὰ μικρὸν, ὥσπερ πρὸς ἀνθρώπους, συνήθεια πολλὴ καὶ γνῶσις ἐγγινομένη, πάντα φίλα καὶ χειροήθη καὶ ῥάδια λέγειν τε καὶ πράττειν παρίστησιν. *In literis, lyra, palæstra ea qa initio discenda sunt, multum habent tumultus, laboris, ac obscuritatis: inde pavlatim factis progressibus consvetudo tanqam cum hominibus & notitia plenior parta, omnia amica, mansveta, & feliciora dictu actuqe facit.* Aristoteles *Rhet. l.* 1. *c.* 10. Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἰθισὸν, ἐν τοῖς ἡδέσι. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἰθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. *Qod verò est ex assvefactione, & consvetudine, inter jucunda ponitur. Multa enim etiam eorum, qa natura non sunt jucunda, cum assveveris, jucundè facisunt.* Joannes Chrysostomus *in Epist. 2. ad Tim. Orat. 6. edit. Commel. p.* 1663. Μεγάλη γὰρ, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς, τῆς συνηθείας ἡ τυραννίς. ἃ δυσώμεθα πολὺ λοιπὸν, αὐτῆς ἐλκύσης ἡμᾶς. *Multum qippe & in bonis & in malis valet consvetudine vis.* C *Non jam laborabimus, si illa nos ceperit.* vide & qæ sequntur. Naso *Artis. l.* 3.

Fac tibi consvescat. nihil assvetudine majus.

Et,

Qod malè fers, assvesce; feres bene. multa vetustas
Lenit. —

Arnobius *lib.* 2. *Fiet familiaris, & more in naturam versa.* Cicero in Lælio. *Magna vis est vetustatis & consvetudinis. nemo est, si nulla res impediat, qi non eo, qo consvevit, eqo libentius utatur, qàm intractato & novo. nec modò in hoc qod est animal, sed in eis etiam qa sunt inanimata* D *consvetudo valet; cum locis etiam ipsis montosis delectemur & sylvestribus, in qibus diutius commorati sumus. Sic veteres inqilinos indulgentia loci & consvetudo etiam inter injurias detinet.* Seneca *Epist.* 70. Plinius minor *lib.* 6. *Epist.* 2. *Mihi & gratiora sunt bona* (domestica,) *qòd perseverant; & leviora incommoda, qòd assvevi.* Indè illud Campanorum apud Livium *l.* 23. *Notissimum qodqe malum maximè esse tolerabile.* Et Philoctetes Evripideus, referente Dione Prusæo *Orat.* 53.

Καί τοι πολ' ἤδη τῷ χρόνῳ λώφησί μοι
Νόσος. καθ' ἁρχὰς δ' ἀδαμῶς ἀνεκτὸς ἦν.
De vi doloris jam remisit tempore
Morbus, qi initio fuerat intolerabilis.

Plavtus *Trinumm.* 1. 2.

Habeas, ut nactus: nota mala res, optima est.
Nam ego nunc si ignotum capiam, qid agam nesciam.

De Christi Domini jugo veterum nescio qis.

Grave dum tollis, svave cùm tuleris.

Ἔξω ὑπάγεις] Vitæ genus mutas: è privato in publicum prodis: negotiis te immisces, alluslt forsan ad proverbium, qod à Zenodoto refertur. Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐκρίνετο. *Viro Lydio negotia non sunt, sed ipse fo-* F *ris vadens illis eximitur.*

Ἀπελειτούργησας] Vitam hanc λειτουργίαν τινὰ esse vult. qomodo Pavlus ὑπηρεσίαν in concione ad Antiochenses apud Lucam *Act. c.* 13. *v.* 36. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη. *Nam David qidem postqam ætate sua inservivit Dei consilio, obdormivit.* Cicero *de Senect. Dum sumus in his inclusi compagibus corporis, munere qodam necessitatis & gravi opere perjungimur.* Indè, *vita munera*, &, *defunctos mortuos*, dicimus, utpote qi vitæ officia jam compleverint. Servius *ad Æn. l.* 6. Pulcrè avtem & ad Marci mentem Apostolus apud Lucam *Act. c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gavdio, & ministerium qod accepi à Domino.* qasi dicat, *cur non lubens vitam ponam, ubi cursum absolverim, munisqe ac ministerium à Christo Domino assignatum executus plane fuerim.* διακονίαν dixit, qod Marcus λειτουργίαν. ἀπολειτουργῆσαι (qod alibi havd temerè reperias) *munere defunctum esse:* ut ἀποδιῶσαι, *vitam obiisse:* & ab eodem jam liberum & immunem fieri: qod Joannes in *Apocal. c.* 14. *v.* 13. dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσονται, *requiescere à laboribus.*

§. 23. Ὅτι τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι] *hoc esse agrum.* Xylander. *hoc vel illud esse* Casavbonus. f. τοιοῦτο [οἷον] ἐκεῖνο, *tale qid, qale illud.* nihil à loco alio distare, animi tranqillitatem qod attinet. vide *l.* 4. §. 3.

Πάντα ἐστὶ ἐνθάδε τ' αὐτὰ τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει] Vide *suprà* §. 15. Sed & *ad l.* 4. §. 3. ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν. & *l.* 8. §. 45. Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ὅπου γ' ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ σελήνη, ἐκεῖ ἄστρα, ἐνύπνια, οἰωνοὶ, ἢ πρὸς θεοὺς ὁμιλία. *Qocunqe abiero, ibi erit sol, ibi luna, ibi stellæ, somnia, auguria, colloqia cum Deo.*

Τὰ τοῦ Πλάτωνος] Ex *Theæteto*: lavdata etiam à Theodoreto *Therapevt. l.* 1. & *l.* 12.

Σηκὸν ἐν ὄρει περιβαλλόμενος] ἀγροῖκον καὶ ἀπαίδευτον ἐπὶ ἀσχολίας, ἀδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβαλλόμενον. Plato. de sapiente sermo est, Philosophiæ studiis prorsus dedito, *qi* non secus in urbe conversatur, qàm si in monte aliqo ab hominum commercio sejunctus ageret, murisqe civitatis, perinde ac cavlæ alicujus septo pastor rusticus, inclusus tenetur. Theodoretus cum Marco περιβαλλόμενον legit. Sed Platonis mentem seciùs cepit, cùm opinaretur Platonem hoc voluisse, verum Philosophum ἐν ὄρει σηκὸν δειμάμενον οἰκήσειν, *in tuguriolo aliqo, sive* C *stabulorum in monte sibi extructo esse habitaturum*: qod Plato nullus hic dicit.

Καὶ βάλλειν βλήματα] ista qò pertineant, ego planè sum nescius. Xylander & *balare.* qasi βληχᾶσθαι & βληχήματα legerit. qo fundo, qóve sensu, nullus video. Annotator Lugdunensis *propriè*, inqit, *est jacere jacula.* Sed jacula istic qid faciant, nullus idem nos docet. Mericus Casavbonus seqentibus adfigit: & προβάλλειν προβλήματα legisse videtur; & *problemata tibi proponere ista, qidnam est mihi nunc mens mea*, &c. verùm D. Salmasius expungenda censet; utpote qæ nec sensum ullum efficiant, nec in melius reformari possint. Vetat avtem Medicorum princeps τοῖς ἀνιήτοις ἐγχειρίειν.

§. 24. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου] Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Αὐτὴ δὲ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας, αἴσθησις τῆς ἰδίας ἡγεμονικῆς, πῶς ἔχει. *Hoc igitur est philosophandi principium, animadvertere mens & ratio sua qo pacto sit affecta.* Vide *l.* 12. §. 33.

Μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας] Vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 34.

Μήτι προσιτικὸς] à metallis translatum, qæ ubi liqefactæ jam, affusa fuerint rei alicui, in unum idémqe cum ea corpus coalescere videntur. Ità Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί τούτοις προσίῃκας; *Qid ergo istis affixus es?* vide *ad l.* 12. §. 19.

Ὥστε τούτῳ συνδεδεῖσθαι.] Plato *Phædon. pag.* 83. *A.* Ἐκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα, προσηλοῖ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, καὶ προσπερόνησε, καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. *Qoniam omnis voluptas atqe dolor qasi clavum tenens animam corpori affigit, atqe connectit, efficitqe corpoream adeo, ut jam opinetur ea esse verè qæ svadeat corpus.* qanqam negat passim Marcus corpus de istis qicqam pronunciare. vide *l.* 7. §. 14, 16, 33. & *l.* 8. §. 25, 37.

Καὶ ἀναπεπαμμένον τῷ σαρκιδίῳ] ità *l.* 7. §. 57. ἡ φύσις οὐχ οὕτω συνέκρασε τῷ συγκρίματι. &c. & *l.* 5. §. 26. μὴ συγκρίνεσθαι.

§.25.

§. 25. Qi dominum fugit, fugitivus eſt. dominus avtem eſt lex. ergò qi legem tranſgreditur, fugitivus eſt. idem eſt & qi ideo angitur, vel irascitur, vel meruit, qod ſecus, qàm ipſe velit, avt factum ſit, avt fiat, avt futurum ſit eorum qicqam, qæ ab univerſi rectore ſunt conſtituta, qi eſt ipſe lex unicuiqe qod ſuum eſt tribuens. fugitivus eſt igitur, qi metuit, vel angitur, vel irascitur.

§. 26. In uterum ſemen qi miſit, abſcedit.

§. 25. [a] Ὁ τὸν νόμον φεύγων, δραπέτης. νόμος γὰρ ὁ νόμος. καὶ ὁ παρανομῶν, δραπέτης, ἅμα καὶ [b] ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, * ὁ βάλλεταί τι γεγονέναι, ἢ γίνεσθαι, ἢ γενέσθαι, τῷ [c] ξ τὰ πάντα διοικοῦντι πεπραγμένων, ὅς ἐστι νόμος, [d] κέμενα, ὅσα ἐκάστῳ ° ἐπιβάλλει. ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

a L. 4. §. 29.
b L. 11. §. 8.
* al. ὅτι β. f.
c L. 6. §. 5.
d L. 4. §. 10.
e L. 7. §. 7.

§. 26. [f] Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε, καὶ

f L. 5. §. 4. l. 12. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 25. Κύριος δὲ ὁ νόμος] Pavſanias Pliſtanactis filius, qærenti qare legum priſcarum nullam abrogare apud ſuos liceret, reſpondit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 59. *l.* 1. *c.* 7. Ὅτι τοὺς νόμους τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας τῶν νόμων κυρίους εἶναι δεῖ. *Qia legum in viros, non virorum in leges debet eſſe auctoritas.* Pittacus apud Laërtium *l.* 1. *c.* 77. item Crœſo percontanti, τίς ἀρχὴ μεγίστη; *quodnam eſſet maximum imperium?* reſpondit, ἡ τῶν ποιμένων ξύλον, *ligni varii*, leges deſignans, qæ codicibus inſculpebantur. Indè Chilonis monitum; Νόμοις πείθεσθαι. *Obtemperandum legibus.* Laërtius *l.* 1. *c.* 70. qod Spartanis religioſiſſimum ſemper fuerat. Archidamus Zevxidami filius, ſciſcitanti apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 19. qinam Spartæ rerum potirentur, οἱ νόμοι, inqit; καὶ τὰ ἀρχεῖα κατὰ τοὺς νόμους. *Leges, & magiſtratus ex earum præſcripto.* Ageſilaus in *Epiſt.* apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 2. ad ſuos à bello ipſum revocantes, qod cùm bene ſuccedere videretur ægrè qidem, reliqit tamen; Ἀρχω γὰρ οὐκ ἐμαυτῷ ἀρχάν, ἀλλὰ τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἄρχων ἄρχει ἀλαθῶς καὶ δίκαιον, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἐφόρων, ἃ δίδασι οἱ ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσιν. *Imperium enim gero non mihi, ſed civitati ac ſocis: Ac tum imperator verè juſteqe imperat, qando regitur à legibus & ephoris, avt ſi qi ſunt alii in civitate magiſtratus.* Demaratus, qærenti, qare patriâ exularet, cùm rex ibi fuiſſet, inqit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 28. Ὅτι κρείσσονες, αὐτῆς οἱ νόμοι εἰσίν. *Qia majore vi ſunt leges ejus civitatis.* Plutarchus in *præcept. polit. pag.* 808. *A.* Δεῖ γὰρ οὐκ ἄχρι τοῦ βωμοῦ φίλον εἶναι τῷ μὴ συνεπιορκεῖν, ὡς ποτὲ Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ' ἄχρι παντὸς νόμου καὶ δικαίου. *Oportet enim non modò uſque ad aram amicum eſſe, neqe ſe perjurii ſocium facere, ut aliquando Pericles dixit: ſed & uſque ad omnem legem & juſtitiam.* Verùm legem univerſi ſive naturæ Marcus hic vult, de qa *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 10. de qa & Dionyſius major apud Plutarchum *Apophth.* 20. dixit. Τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους δύνασθαι, τοὺς δὲ τῆς φύσεως μὴ δύνασθαι βιάσασθαι. *Civitatis legibus vim facere poſſum, naturæ legibus neqeo.* & Ariſtotelis nomine, *de mund. c.* 6. Νόμος γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινής, ὁ Θεὸς, ἑδαφίαν ὑποδεχόμενος διόρθωτον, ἢ μεταβάσιν. κρείττων δὲ, οἶμαι, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύρβεσιν ἀναγεγραμμένων. *Deus enim nobis lex eſt: in omnem illa qidem partem ad æqilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior ſit illis legibus, & ſtabilior, qa in tabulis perſcripta ſunt.* & Philo *de bon. hom. libert. p.* 871. *A.* Νόμος δὲ ἀψευδής, ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος θνητοῦ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ σήλαις ἀψύχοις ἀψύχως, ἀλλ' ὑπ' ἀθανάτου φύσεως ἀφθάρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς. *Eſt autem vera lex, recta ratio, non hujus avt illius mortalis inſtitutum in tabellis chartulaſve ſcriptum inanimis, ſed immortalis ipſa ſtylo naturæ ſempiterna in mente immortali exarata.* Clemens denique *Strom. lib.* 1. *pag.* 357. *A.* Ἐν δὲ τῷ Πέτρου κηρύγματι εὑροις ἂν νόμον καὶ λόγον τὸν κύριον πρωταγορευόμενον. *In Petri autem prædicatione inveneris Dominum vocari legem & rationem.* vide & *l.* 11. §. 1.

Ὁ παρανομῶν δραπέτης] Ità *l.* 4. §. 29. φυγάς, *profugus.* & *l.* 11. §. 9. λειποτάκτης, *ſtationis deſertæ reus*, vide ſis apud Platonem Socratis diſceptationem cum *Critone* fugam ſvadente.

Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος] *At dolorem aliqis concipit*, &c. Xylander. imo *ſimul*, vel *ſimiliter*, havd minus is qoqe, qi *dolet, contriſtatur*, &c.

Ὁ βάλεταί τι] *propter aliqid eorum qod factum eſt, vel fit, vel fiet ſecundum voluntatem ejus, qi univerſum gubernat.* Xylander, ut legiſſe videatur, ὅτι βάλεταί τι γεγονέναι. Xylandri veſtigia premit Catavbonus. Verùm dictionis ſic reconcinnatæ ſeries interpretationem iſtam nulla videtur admittere, niſi trajectionem duram ſatis conſtituamus; ut illud ὁ βάλεταί τι, vel ὅτι βάλεται, ſenſu ſaltem, ſubjiciatur verbis illis, ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος. Negativa forſan particula intercidit; ut reſcribendum ſit ὁ [μὴ] βάλεταί τι γεγονέναι, &c. *qi contriſtatur, irascitur, vel metuit, qod præter voluntatem ſuam aliqid factum ſit, fiat, vel futurum ſit:* ſive, *qod qicqam, qod ipſe nolit, factum ſit, fiat, vel futurum ſit, ex eis qæ ab eo qi univerſa diſponit conſtituta ſunt.* viderint alii.

Ὅσ ἐστι νόμος νέμων ὅσα ἐκάστῳ ἐπιβάλλει] vide *l.* 7. §. 32. Πάντα νομοῖ ἔχει. *Lege certâ pleraqe ferri.* Plutarchus *de Homero.* Ὁ νόμος λέγεσθαι ἔοικεν ἀπὸ τοῦ νέμειν τὰ ἴσα πᾶσιν, ἢ τὸ καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ. Νόμος *dici videtur ab omnibus pariâ, vel pro dignitate cuiqe tribuendo.* vide *l.* 8. §. 67.

Ὅσον ἐκάστῳ ἐπιβάλλει] ſive, τὸ ἐπιβάλλον, ut *l.* 7. §. 7. *qa cuiqe conveniunt, & ad unumqemqe pertinent.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἐκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῶν ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἀρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſqe, qantum ipſis convenit,* vel *ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείσων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus autem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσουπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τοῦ πράττειν κατὰ ταύτας. *Tantum uniciuiqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundum has operatur.* Baſilius Cæſar. *Ep.* 167. *ad Diodor.* Εἰπερ ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διαφάλλειν ἀνθρώπους, τῶν πραγμάτων ἀφιεμένους. *Siqidem omnino rebus ipſis miſſis perſonas perſtringere nobis convenit.* Avtor *l.* 2. *Maccab. c.* 9. *v.* 24. τὰς ἐπιβαλλούσας πρὸς τὰς θυσίας προσαξεις. *convenientes ad ſacrificia ſumptus* Junius. *pertinentes* Leo Judæ & Vatablus. Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. Καὶ οὐδ' ἂν τοσοῦτον ἂν τις μανείη, ὡς μὴ πᾶσιν ἐπιβάλλειν ἡγεῖσθαι σπουδαίοις εἶναι προθυμεῖσθαι. *Nemo ità inſaniverit, ut non exiſtimet ad unumqemqe pertinere, bonum eſſe lubenter velle.* Malim itaqe cum Xylandro *qod ſuum eſt.* qàm cum Caſavbono *qa unicuiqe eveniunt.*

§. 26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura virili* dixit. qam à *ſemine* tamen diſtingvit Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 1. *c.* 18. Τοῦ μὲν τὸ ἀπὸ τῶ γινομένου καλεῖται αἴτιον, ὅσα συνδυάζεσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως. σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυασθέντων. *Genitura igitur id vocatur, qod à generante proveniens caſſa eſt, qæ prima obtinet principium generationis: videlicet in iis, qæ coire natura voluit. Semen autem eſt, qod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit.* verùm diſtinctionem hanc nec uſus communis obſervat, nec ſacræ paginæ ſcriptores. vide *Gen. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. §. 24.

Εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε] Perinde de ſemine in terram miſſo Chriſtus Dominus. *Marc. c.* 4. *v.* 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυι. *Ut ſi qiſpiam jaciat ſemen in terram, & dormiat, & exſurgat nocte ac die: & ſemen germinet, & aſſurgat qomodo ipſe neſcit. Sponte enim terra fructum fert, primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.* ſive ut Apoſtolus, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. *Et qod ſeris, non corpus oriturum ſeris, ſed nudum granum; ſed Deus ei dat corpus ut voluit, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.* De homine pariter dictum ſit. *Ego te*, inqit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus qaſdam auteris tui in utero hominem formantis advertis.* Ambroſius *in Luc. l.* 1. *c.* 6. *Qi primum hominem fecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex ſemine.* Avguſtinus *adv. Jul. l.* 3. *c.* 17. & *de nupt. & concupiſc. lib.* 2. *c.* 13. *Idemqe de verbo, Ap. conc.* 11. *qi primo creavit hominem ſine homine, modò creat hominem ex homine.* Ità David *Pſal.* 119. *v.* 73. *Manus tuæ fecerunt & formârunt me.* & *Pſal.* 139. 13–16. *Tu obtegebas me in utero matris meæ: maſſam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo deſcripta erant membra omnia mea, qæ de die in diem artificioſe conjecta fabricabantur, cum nulla prius exiſterent.* Job item *c.* 10. *v.* 8–12. *Manus tuæ figurârunt & fecerunt me; ſicut argillam, effinxiſti me; ſicut lac, judiſti me: tæniam cujcum coagulaſti me: cute & carne induiſti me: oſſibus & nervis contexuiſti me.* Mater illa pia filiis ſuis *Maccab. hiſt. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. *Neſcio ipſa, qomodo in utero meo compareritis: neqe enim ego ſpiritum vitamqe largita ſum vobis, neqe primordium cujuiqe informationem ego conſtavi; ſed conditor ille mundi, qi finxit hominum ortum, omniumqe naturam invenit.* Qod Prudentius *Stephan. od.* 10.

Qi-

καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ
a L. 4. §. 48. ἀποπλεῖ βρίφος. a ἐξ ὅτου, ὅτον; πάλιν τροφὴν
l. 6. §. 13. διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν b ἄλλη αἰτία
b Inf. §. 38. παραλαβοῦσα αἴσθησιν καὶ ὁρμὴν τὸ ὅλον ζῶον καὶ
c L. 4. §. 36. l. 7. §. 29, 30. ῥώμην, καὶ ἄλλα [ὅσα καὶ ὅτα] ποιεῖ. c ταῦτα δὲ ἐν
l. 9. §. 25. τῇ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα θεωρεῖν, καὶ
d L. 12. §. 30. τὴν δύναμιν ἅτινος ἐράν, ὡς καὶ d τὴν βέλθυ-
e L. 3. §. 15. l. 11. §. 12. σαν, καὶ τὴν ἀνωφερῆ, ὁρῶμεν, e ἀλλὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' ἀχ ἧττον ἐναργῶς.

hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & absolvit; ex quali qualem? alimentum rursùs mater per gulam demittit; quod alia insuper cavsſa ubi exceperit, sensum, motúmque, adeóque vitam ac vires & alia (quot ea numero & qualia?) conficit. hæc, tantâ licèt involvantur caligine, contemplari oportet, facultatémque ità intueri qæ ista facit, prout vim eam cernimus, qâ vel deorsum, vel sursùm corpora feruntur, non oculis qidem externis, sed nec minùs clarè tamen.

§. 27.

ANNOTATIONES.

Quàm arte nobis vivere intus ceperis,
Nihilúmque & illud unde corpus nescio;
Novit animator solus & factor tui.
Impendere ipsi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem, qod dedit, refuderis.

Hermes *l.* 16. περὶ ἐνεργ. καὶ ἀισθ. *pag.* 45. Ὅταν ἡ γένεσις ἀποθησαυρίζῃ γόνον, συμβαίνει πως ἀόρατόν τι ἐν τῷ σώματος ὅλῳ μελῶν ὑπὸ τινὸς κατὰ θείαν ἐνέργειαν, ὡς τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ γινομένῳ. *Quando generatio asservat semen, accidit quodammodo ut inspiretur è corpore toto membrorum essentia quædam per divinam actionem, qasi idem homo fiat.* Dei igitur opus istud, qo corporis fabrica conficitur: sed ad qod perficiendum B ille animæ ministerio utitur; qam hic Marcus designavit. vide Julium Scaligerum *ad l.* 11. §. 1. Minùs enim placet, qod Tertullianus *de anima c.* 26. *Omnem hominis in utero serendi, struendi, fingendi paraturam aliqa utique potestas divina voluntatis ministra modulatur; qamcunqe illam rationem agitare sortita.* Angelorum scilicet ministerio peragi vult ista: subjungit enim; *Nos officia divina Angelos credimus*: qos & exterorum, *Alemona, Partula, Lucina* substituit. At Philo *natura* hoc tribuit, *de mundi immortal. pag.* 946. *A.* Ἐξ ἀνθρώπων βλασάνοντιν ἄνθρωποι, σπείροντος μὲν εἰς μήτραν ἀνδρὸς, ὠσεὶ ἄρουραν, γυναικὸς δὲ ὑποδεχομένης τὰ σπέρματα σωτηρίως, τῆς C δὲ φύσεως ἀοράτως ἑκάστα καὶ τῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττούσης μερῶν. *Ex hominibus nascuntur homines, viro in vulvam tanqam in arvum semen mittente, muliere verò id excipiente salubriter, & naturâ modo invisibili formante partes tum corporis, tum animæ. naturam* vult vel animam vegetatricem, vel vim ac facultatem semini à primordio divinitus inditam.

Ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα] vide Galenum *de natural. potent. sive facultat. l.* 1. *c.* 3. Philo *de creat. pag.* 14. *C.* Τὸ σπέρμα τῶν ζώων γενέσεως ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε. τοῦτο ὡς ἔστι φαυλότατον, ἐοικὸς ἀφρῷ θεωρεῖται. ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθὲν ἐνεηρίτῃ, κίνησιν ἐνδυς λαβὸν, εἰς φύσιν τρέπεται. (qod Galenus uti *supra*, *l.* 2. *c.* 3. ὃ γὰρ ἦν πρότερον σπέρμα, τοῦθ' ὅταν ἀρξηται φύειν τε καὶ διαπλάττειν τὸ ζῶον, φύσις τις γίνεται) φύσις δὲ βελτίων σπέρματος. ἐπεὶ καὶ κίνησις ἐρημίας ἐν γενητοῖς. ἡ δ' ὕλη τεχνῖτις, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, ἀνεπίληπτος τίχνη, ζωοπλαστεῖ, τὴν μὲν ὑγρὰν ὑσίαν, εἰς τὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη διανέμουσα, τὴν δὲ πνευματικὴν, εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τήν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικήν. τῇ γὰρ τοῦ λογισμοῦ τοῦν ὑπερθετέον, διὰ τὰς φάσκοντας θύραθεν αὐτὴν εἰσεισιέναι, θεῖον καὶ ἀίδιον ὄντα. ἐκεῖνο ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος ἐντελὲς ἡ φύσις. ἵληξε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν τοῦ ζῶου καὶ ἀνθρώπου κατασκευήν. *Semen genitale est principium animalium. Hoc esse vilissimum videmus, spuma simile: caterum ubi in vulvam injectum hæserit, motus mox particeps, in vesicam qandam mutatur* (*qod namqe semen prius erat, id qum primum & gignit & format animal, natura qadam fit*) *Ex semine est melior, & qoniam motus placidus ineſt fœtibus tanqam artifex, vel, ut magis propriè dicam, irreprehensibilis ars, fingit animal ex humida essentia, in corporis membra partésqe eam distribuens: sicuti spiritualem essentiam in virtutes animæ, nutritivam & sensitivam. Nam de rationali superſedendum nunc est dicere, propter eos, qi ajunt eam externè advenire divinam sempiternámqe. Atqe ita generatio, qam natura cœpit à vili semine, in res præstantissimas desiit, animal & hominem.* Vide & Clementem Alexandrinum *pædag. l.* 2. *c.* 6. *ad lib.* 4. §. 16.

Ἐξ ὅτου ὅτου] herì μυξάριον. *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 13. mox μάγα θαῦμα, ut Hermes suppositititius *Asclepio.* θεῖον θαῦμα, *miraculum divinum*, ut Plato *de leg. l.* 1. *pag.* 782. *A.* unde Psaltæ illud *Psal.* 139. *v.* 14. *Mirum in modum.* & Augustinus *homil.* 31. *Videt homo insolita & miratur; miratur alia, cùm sit ipse mirator magnum miraculum. Omni enim miraculo qod fit per hominem majus miraculum est ipse homo.* Idem *de civit. Dei l.* 10. *c.* 12. Similis illa Iphicratis vox, qò & Marcus forsan alluserit, fortunas evectionémqe suam admirabundi, cùm obscurissimis natalibus ortus fuisset. Ἐξ ὅτων εἰς ὅτα; *Ex qibus in qa.* Aristoteles *rhet. l.* 1. *c.* 9. atque ut *ibidem c.* 7. Ἐξ ὧν ὑπῆρχε ταῦτα; *Ex qibus exstiterunt hæc.* Sicut avtem eleganter hìc Marcus, ἐξ ὅτου ὅτου, ità Sophocles *Ajace*, sed de demutatione in seqiorem factâ, Ὅτου ἐξ ὅτου; *Qalis ex qali.* Longus *Pastoral. l.* 4. *pag.* 129. Μαθέτω ὁ μῦθος, ὅτῳ ἂν ὅτου ᾖ. *Discat sceleſtus, qalis ipse, qalia affectet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. Ἀφ' ὅτων εἰς ὅτα. *A qibus in qa.* Pſellúsqe

A περὶ δαιμόνων ἐνεργείας, ἀπ' ὅτων ὅτα; *pro qalibus qalia.* sic mox denuo, ὅσα καὶ ὅτα; scilicet, *ex minimis fœminibus nascuntur ingentia.* Seneca *de provid. c.* 1. Polybius *hist. l.* 3. *c.* 7. Φύεται ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων. *Sæpe enim res maximæ à parvis principiis oriuntur.* Plutarchus *de commun. notit. pag.* 1077. *A.* Τὴν γῆν φύσει ὁρῶμεν πᾶσι ζώοις καὶ φυτοῖς [ὑμέρους τε] καὶ ἀγρίοις ἀρχὰς τὰ μικρὰ καὶ γλίσχρα καὶ μόλις ὁρατὰ τῆς τῶν μεγίστων γενέσεως λαμβάνουσαν. ὑ γὰρ ἐκ πυρὸς σάκχυ, οὐδὲ ἄμπελον ἐκ γιγάρτου μόνον, ἀλλὰ ἐκ πυρῆνος ἢ βαλάνου τινὸς ὄρνεοι διαφυγόντες, ὥσπερ ἐκ μικροῦ τινος σπινθῆρος, ἐξάψασα, καὶ ῥιπίσασα τὴν γένεσιν, ἔρνος ἢ βάτον, ἢ δρυὸς, ἢ φοίνικος, ἢ πτύχης περιμήκεσιν ἀναδίδωσιν. *Naturam qidem videmus omnibus animalibus, plantis ac sylvestribus stirpibus exigua, parca, & vix conspectui obvia ortus magnorum initia tribuisse. An non enim è grano tritici spicam, ex acino solo vitem, è nucleo avt glande qa avem subterfugerit, tanqam ex scintilla exigua incendens procreationem, germen rubi, quercus, palmæ, avt picea procerissimum edere soles?* Plinius *hist. nat. l.* 17. *c.* 10. *Minimis id* (cupressi semen) *grauis constat, ut vix perspici qadam possint; non omittendo naturæ miraculo, etiam parvo gigni arbores: his principiis respuentem securis materiem nasci, indomita ponderibus immensis prela, arbores velis, turribus murisque impellendis arietes. hæc est naturæ vis, hæc potentia.* Et Seneca *qæst. natur. lib.* 2. *c.* 6. *Considereamus, qàm ingentem vim per occultum agant parvula admodum semina; & qorum exilitas in commissura lapidum vix locum inveniat, in tantum convalescunt, ut ingentia saxa detrahant, & in momenta dissolvant scopulos rupesqe.* De frumento Pavlus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. qod suprà retulimus. unde Tertullianus *de resurr. c.* 52. *Seritur solummodo granum, sine folliculi veste, sine fundamento spica, sine munimento aristæ, sine superbia culmi. Exurgit avtem copiâ fœneratum, compagine adificatum, ordine structum, cultu munitum, & usqeqaqe vestitum.* Augustinus *Epist.* 3. *Ipsa vis seminum qos numeros habeat, & qàm vivaces, qàm efficaces, qàm latenter potentes, qàm in parvis magna molientes, qis adeat animo, qis promat eloqio?* De sinapi videatur & qod Dominus Christus Matth. *c.* 13. *v.* 32. Et Marc. *c.* 4. *v.* 31, 32. At de homine qantò majora dici possunt, & miranda magis?

Ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα] *in abdito facta.* David *Psal.* 139. *v.* 15. Et Solomon *Eccles. c.* 11. *v.* 5. *nescis ossa in gravida utero qomodo fingantur.* Optimè Lactantius *de opific. c.* 19. *legem rationémqe nascendi tenet Deus solus; siqidem solus efficit.*

Τὴν βέλθυσαν] τὸ βρῖθον. *l.* 12. §. 30. (cui τὴν ἀνωφερῆ opponit) hoc est, *vim deprimentem*, sive *devergentem*; formam sive principium internum, cujus vi deorsum feruntur, sicut sursum alia: si qa tamen corpora vi suâ sursum ferantur: qod negat Lucretius cujus hæc sunt, *l.* 2.

— nullam rem posse suâ vi
Corpoream sursum ferri, sursúmve meare.

Nam qod *externam* nescio qam *depressionis & elevationis* cavſſam *efficientem*, interpres Anglicanus opinatus est hìc intelligi, qæ oculis corporeis objecta sit, qomodo illa altera efformationis & nutritionis mentis conspectui, & ab avtoris mente, & à rei ipsius veritate alienum est. Ità usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 962. *C.* Τὸ μὲν δὴ πῦρ συνείλκυσε γῆν, ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὴν νοητοῦ, βρίθους ἀναγκάζεται. *Siqidem ignis terram secum trahens degravatur ejus pondere.* & Aristoteles *problem. l.* 16. *q.* 11. Ὅταν δὲ βρίθῃ ἐπὶ θάτερον μέρος. *At ubi in partem alterutram vergere cœpit.*

Οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' ὐχ ἧττον ἐναργῶς] Ambrosius *de sacram. l.* 1. *c.* 2. *Melius videntur, qa non videntur, qàm qa videntur.* Siqidem ut Joannes Chrysostomus *Genes. Orat.* 10. Οὐχ ὅτως οἱ σωματικοὶ ὄντες ὀφθαλμοὶ τὰ ὀρώμενα βλέπειν δύνανται, ὡς οἱ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοὶ τὰ μὴ ὁρώμενα, μηδὲ ὑφεστῶτα. *Neqe tantum præstare possunt corporales illi oculi, qi visibilia cernunt, qantum oculi spiritus, qi ea qæ non videntur, neqe subsistunt, videre possunt.* Qin & Plutarchus *de commun. notic. c.* 19. [Ἀγαθὰ καὶ κακὰ, αἰρετά τε καὶ φευκτὰ, ἀσεβήματά καὶ ἀλλότρια,] ταῦτα μᾶλλον ἔδει θερμῶντε καὶ ψυχρῶν, λευκόντε καὶ μελάνων, σαφεστέρων ἔχειν τὴν ἐναργειαν. ἐκείνων μὲν γὰρ ἐξωθέν εἰσιν αἱ φαντασίαι ταῖς αἰσθήσεσιν εἰσεισάδιον. ταῦτα δ' ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν ἡμῖν σύμφυτον ἔχει τὴν γένεσιν. (*Bona & mala, expetenda, ac fugienda, accommodata ad naturam*

§. 27. Cogita tecum jugiter, qalia nunc sunt omnia, talia priùs actitata; cogita & talia futura esse. propone tibi ob oculos, fabulas totas scenásque uniformes, qæcunqe vel ex notitia tua, vel ex historia antiqa cognita habueris; avlam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœsi. ejusdem planè modi fuerunt omnia illa, nisi qòd per alios agebantur.

§. 28. Hominem de re ulla dolentem, atqe ægrè ferentem qicqam, similem habe porcello, qi dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujusmodi est & qi decumbens tacitè solus secum sortem deplorat suam. considera & fato nos illigatos teneri: & rationali animali soli datum esse, ut

§. 27. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς [a] πάντα τοιαῦτα, ὁποῖα νῦν γίνεται, καὶ πρόθεν ἐγένετο. καὶ [b] ἐπινοεῖν μελλησόμενα, καὶ [c] ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς, ἅσα σε πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς πρεσβυτέρας ἱστορίας ἔγνως, προ ὀμμάτων τίθεσθαι. οἷον [d] αὐλὴ ὅλη Ἀδριανοῦ, καὶ αὐλὴ ὅλη Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴ ὅλη Φιλίππου, Κροίσου. πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δι' ἑτέρων.

a L. 2. §. 14.
b L. 7. §. 49.
c L. 6. §. 44.
d L. 8. §. 25, 31.

§. 28. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ' ὠπτιᾷ λυπούμενον, ἢ δυσαρεστοῦντα, [e] ὅμοιον τῷ θυομένῳ χοιριδίῳ, ὁπολακτίζοντι καὶ κεκραγότι. [*] ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ ξ' χιλιοστὶς μόνος σιωπῇ τὴν ἄφεσιν ἡμῶν. καὶ ὃν μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, [f] ἑκουσίως ἕπεσθαι πᾶσι

e L. 11. §. 18. l. 12. §. 27.
* ὁμοίως.
f Sup. §. 8.

ANNOTATIONES.

rum & aliena) *quorum vim oportebat notiorem esse qàm caliderum & frigidorum, alborum & nigrorum: qòd horum imagines extrinsecus visui objiciuntur, hæc ex bonis qa nobis insunt cognatam habent originem.* vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 11. §. 12.

§. 27. Πάντα τοιαῦτα] vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 7. §. 1, 49. & *l.* 9. §. 28.

Ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς] Vide *l.* 6. §. 44, 46. & *l.* 11. §. 6. Pro fabulæ sive dramatis, qæ in scena agitur, actibus vitæ hujusce actus habet. Sic & Apulejus *metamorph. l.* 8. de Tlepolemi cæde, Thrasillâ avtore, per visum nocturnum patefactâ; *omnemqe scenam sceleris illuminat.* De rebus Cæsaris ac Pompeii, Cælius *Ciceroni l.* 8. *Ep.* 11. *Scena rei totius hæc.* ubi qi *summa* legi postulant, dicti elegantiæ detrahunt. Vult enim Cælius nihil inter ambitiosos illos seriò, sed simulatè, ac velut in scena peragi. Cicero ipse *Bruto Epist.* 9. *Tibi nunc populo, & scena* (*ut dicitur*) *serviendum.* De Domitiano Dio Cassius à Joanne Xiphilino in compendium redactus, histor. Roman. *l.* 67. *pag.* 759. *D.* Καίτοι καὶ συμποτείᾳ τινὶ ἐοικὼς ἐγίνετο. αὐτός τε γὰρ φιλεῖν τὸν ἀδελφὸν καὶ πείθειν προετοιμεῖτο, καὶ τὰς ἐπαίνους τὰς ἐπ' αὐτῷ μετὰ δακρύων ἔλεξε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα, ἂν ἠβούλετο, σκηπτόμενος. *Quidam verò scenicis actionibus simile fiebat. Nam simulabat se fratrem amare & lugere, laudabatqe non sine lacrymis: qum tamen omnia contra, qàm vellet, pra se ferret.* vide eundem de Tiberio, *ad l.* 1. §. 11, 14. Elegantissimè avtem lingvâ nostrate expressit istud Thomas Morus noster sub finem *historiola Edvardi V.* qo loco, ubi personatam Ducis Buckingamii & Richardi Proregis actionem descripserat; illius qasi procerum plebisqe nomine, qi nihil minùs volebant, huic tanqam negotii totius ignaro, diadema regium deferentis, hujus tanqam qi id nollet, obstinatè respuentis, nec nisi prece improbâ & importunâ, ut admitteret, adacti: *Multus*, inqit, *erat inter homines his de rebus ultrò citróqe sermo habitus; mirari pleróque, ità utrinqe actitatum, acsi neutra pars sua alteri communicasset consilia, cùm nemo interim tam hebeti esset ingenio, qi ex composito rem geri non liqidò satis pervideret. verùm ex adverso respondere alios; Negotia istiusmodi à viris politicis, spectante populo, qasi fabulam in scena, peragi. in dramate verò, etiamsi nórint satis spectatores, futorem esse qi tyranni partes agit, tamen si qis adeò boni moris expers fuerit, ut in majestatis sede jam situm, pro sodalitate prisca familiariter compellare velit hominem, futurum forsan, ut satellitii manu caput comminutum meritò referat, qia scena faciem conturbatum ferit.* Videatur & Petronius, & Joannes Sarisberiensis *policrat. l.* 3. *c.* 8. *ad l.* 11. §. 6. ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς, repræsentandus uterqe.

Αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ] vide *l.* 8. §. 23, 31.

Μόνον δι' ἑτέρων] *Eadem planè*, inqit, *& ista & illa omnia, nisi qòd alios actores habuerunt.* q. d. fabula eadem utrobiqe fuit: histriones tantùm subindè mutabantur. deesse videtur vocula aliqa πραττόμενα vel tale qid. Christophorus Colerus *Epist. de stud. politic. Eadem fabula nunc ludítur, qa olim; tantùm persona mutata sunt.* Rectè avtem Mericus Casavbonus ista prioribus attexuit; qæ Xylander nullo sensu cum sequentibus commiserat.

§. 28. Ὁμοίον τῷ θυομένῳ χοιριδίῳ λακτίζοντι καὶ κεκραγότι] Elegans imago. talis Tyrannus ille Lucianeus in *cataplo pag.* 424. qi fato trahente. Παρ' ὅλην τὴν ὁδὸν ἀντίτεινε, καὶ ἀντίσπα, καὶ τὸ πόδε ἀντερείδων πρὸς τὸ ὄφος, ὑ πάντως ὅμως ἀνάγωγος ἦν. *Per totam viam obnitis & retrahere non destitis: sed pedibus solo firmiter innitens, neqaqam ductu suis facilis.* Talis Flaccus, de qo Philo *pag.* 991. *D.* Πρὸς βίαν ἕλκου ἀφυπιάζοντα καὶ κεκραγότα, καὶ διαπαλαίοντα. ὧν χάριν καὶ συμπαν κατιτρώθη τὸ σῶμα, ὡς ἰατρὸν τρόπον τινὰ χειρουργηθῆναι. *Vi contumacem & clamantem & reluctantem trahunt: qapropter toto consaviatus est corpore, & crudelibus confectus, sicut victima ad viscerationem.*

Τὴν ἔνδειαν ἡμῶν] *Miserias mortalis vitæ hujus* Casavbonus. *alligationem nostram* Xylander. malim; *illigationem* (nisi si vocabulum vitiatum sit, qod qis forsan suspicetur) ut indicetur necessitas illa, qæ fato nos illigatos & obstrictos habeat. Siqidem *fatum* Stoici definiunt *necessitatem rerum omnium actionúmqe, qam nulla vis rumpat.* Seneca *qæst. nat. l.* 2. *c.* 36. Idémqe *Epist.* 77. *Series invicta & nullâ mutabilis ope illigat & trahit cuncta.* Habes disertè ἔνδειαν nostri. Eódem respexisse videtur Homerus *Iliad. β. v.* 111. & *ι. v.* 18.

Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ.
Jupiter me valdè Saturnius detrimento irretivit gravi.

Sed & apud Dionem Prusæum *Orat.* 30. *pag.* 302. *C.* ille nescio qis, *μιᾷ πάντας ἁλύσει δεδίσθαι, una omnes catená vinciri.* contendit. qem vise sis id argumenti latiùs ibi prosecutum. Posset forsan & animæ in corpore, cui *illigata* qodammodo hæret, ut testæ pisciculus incola, *innexio*; qam, dum in malis agit, moræ longioris impatiens, lugeat qis, designari. ἔνδεσις enim ista qoqe dici potest, & solet. De Pythagoreis Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 432. *A.* Ἐνσωματοῦσθαι, καὶ μετενδεῖσθαι, καὶ μεταγγίζεσθαι τὰς ψυχὰς ἀξιοῦσιν. *Qi censent in corpora intrudi, & iis alligari, & qasi ex vase in vas aliud transjundi animas.* qi & *l.* 7. *pag.* 717. *D.* τὴν μετένδεσιν *illigationem* dixit. Et in eandem mentem Plato *Timæo*: τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδουν εἰς ἐπίῤῥυτον σῶμα καὶ ἀπόῤῥυτον. qod Cicero *lib. de universo* sic reddidit; *In eo* (corpore scilicet) *influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant.* ut vel aliam scripturam secutus fuerit Tullius, vel (qod magìs avtumo) apud hunc vitiata sint verba, legendúmqe *animi divini ambitus.* nam *divinum* dixit qod ἀθάνατον Plato. Et mox: Ἅι δὲ, εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν, ὔτ' ἐκράτουν, ὔτ' ἐκρατοῦντο, &c. qod Cicero ab imagine Platonica illa discedens; *Itaqe illi in flumen immersi, neqe tenebant neqe tenebantur. immersos* dixit, qod *illigatos* Plato, ad imaginem præsentem aptiùs atqe accommodatiùs, sicut & in antegressis ubi corporis ex elementis primis structura depingitur, qod Plato, Εἰς ταυτὸ ξυνεκόλλων, ᾗ τοῖς ἀλύτοις οἷς αὐτοὶ ξυνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις γόμφοις ξυντήκοντες. Cicero: *Eas inter se copulabant, haud iisdem vinculis qibus ipsi erant colligati, sed talibus qa cerni non possent propter parvitatem, crebris qasi cuneolis injectis*, &c. ξυντήκοντες illud insuper habuisse videtur, qod ad aliam imaginem spectaret, nec cum *vinculis* & *clavis* sive *cuneolis colliqefactio* aptè satis convenire videretur. Cæterùm ista accuratiùs pensitanti dictionis mutilatæ subit animum suspicio. Siqidem illud τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, non ad superiora pertinere videtur, sed sententiam novam inchoare; ad qàm pleniùs concipiendam verbum aliqod desideretur, puta ἐπινόησον, vel ejusdem significatûs aliud qidpiam. ἐπινόησον δὲ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, &c. *Considera avtem qomodo necessitate fatali illigati sumus, dum*

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt:

& qòd sponte seqi creatura ratione pradita soli conceditur. Certè nisi sic concipiatur, dictionis series hiabit; & copulativa planè superflua & otiosa est futura. Illustrabit avtem locum hunc imprimis Persæ dictum ab Herodoto *l.* 9. *pag.* 590. *C.* literis consignatum; Ἔασον, ὦ, τι δεῖ γενέσθαι ἐν τῷ Θεῷ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπισάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. *Hospes, qicqid ex Deo fieri oportet, id homini inevitabile est. Atqe hac permulti Persarum qum sciamus, tamen Mardonium*, inqit, *seqimur, fatali qâdam necessitate illigati.* Subjungit idem, tanqam ἔνδεσιν istam deplorans; ἐχθίστη δὲ ἐδόκει τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἕξις, πολλὰ φρονέοντα, μηδὲν κρατέειν. *hoc avtem in rebus humanis acerbissimum est, qod nulla prudentia potestatem dat cuiqam extricandi se necessitate ista, qâ constrictus tenetur.*

Ἑκουσίως ἕπεσθαι] vide *l.* 4. §. 4. sponte seqi, ideo solius hominis proprium est. qia solus habet τὸ αὐτεξούσιον, & *liberam electionem* solus obtinuit: ad bona & honesta, hominis solius probè instituti; qia huic soli & ad bene agendum propendet animus & volupe est recta incedere. Galenus *de affect. curand. c.* 6. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ὁρῶμεν ἑπομένους τοῖς βελτίοσι τὰς χεῖρας, ᾗ μὲν ἄκοντας βιαζομένους, ὥσπερ τὰ παιδία καὶ τοὺς οἰκέτας, ᾗ πεισθέντας ἑκόντας, ὥσπερ

a L. 2. §. 3. l. 4. §. 42. τῆς γινομένοις. a τὸ ἓν ἑπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

eis qæ eveniunt, sponte obsequi possit; cum sequi omnibus sit ipsum necessarium.

§. 29. Κατὰ μέρος ἐφ' ἑκάστῳ ὧν πράσσεις ἐφιστάνων, ἐρώτα σεαυτὸν, b εἰ ὁ θάνατος δεινὸν ἀφῇ τὸ τούτῳ στέργειν.

§ 29. Considerata seorsim, qam institutis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habenda sit, qia eâ te privet.

b L. 12. §. 31.

§. 30. Ὅταν παροξύνῃς ἐπί τινι ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς μετιὼν, ἀπιλογίζου, c τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις. ἔστιν, ἀργύριον ἀγαθὸν εἶναι κρίνων, τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάριον, καὶ κατ' εἶδος. τούτῳ γὰρ ἀπιθάλλων, ταχέως ἀπολήσῃ τῆς ὀργῆς. συμπίπτουτῳ ἕτερῳ, ὅλα d βιάζῃ). e τί γὰρ ποιήσεις; ἢ f δύναται) ἄφελε αὐτῷ τὸ βιαζόμενον.

§. 30. Ubi peccato alicujus offenderis, translatione factâ perpende tecum, annon ipse ejusmodi aliqid pecces. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud istiusmodi. hoc enim si adverteris, ira statim tibi excidet. præsertim, si succurrerit unà, cogi hominem. qid enim faceret? avt, si poteris, tu illum vi illâ expedias.

c L. 7. §. 26. l. 11. §. 18.

d L. 5. §. 28. l. 8. §. 14.

e L. 12. §. 16.

§. 31. Σατύρωνα *ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Τιμᾶνα. καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλουανὸν φαντάζου. καὶ Ἀλκίφρονα,

§. 31. Satyrionem ubi videris Socraticum, Evtychem cogita vel Hymenem. & Evphratem ubi videris, Evtychionem cogita vel Silvanum. & Alciphrone viso,

f L. 9. §. 11. *-ίωνα f.

Tro-

ANNOTATIONES.

τὰς ἀγαθὰς φύσει. *Eodem qoqe modo videmus inter ipsos homines, inferiores avt invito per vim sequi præstantiores, uti pueros, avt famulos, avt suâ sponte, avt naturâ bonos.*

Ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον] vide *ad l.* 3. §. 4. & *ad l.* 6. §. 42. Cleanthes; (qem vide *ad l.* 3. §. 4.)

Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Sequar impiger: fac nolle; factus improbus,
Cogente restitantem vi, sequar tamen.

scilicet qod Seneca *Epist.* 107. post Cleanthis illa;

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Et *Epist.* 77. *Puta te nolle sequi, duceris.* (eo scilicet sensu, qo ad supplicium rapti *duci* dicuntur) *fac tui juris, qod alieni est.* Allusit eódem & *qæst. natur. l.* 2. *c.* 59. *In omnes constitutum est capitale supplicium; & qidem constitutione justissimâ. nam, qod maximum solet esse solatium extrema passuris, omnium causa eadem est. sequeremur traditi à judice avt magistratu, & carnifici nostro præstaremus obsequium. qid interest utrum ad mortem jussi eamus, an ultrones? Qisqis avtem geritur, & ploratur, & gemit, imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad jussa nihilominus. qa avtem dementia est potius trahi qàm sequi?* Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ταῦτα (λύπην, φόβον, φθόνον, ἐπιθυμίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν) οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἑκείνῳ μόνῳ προσπεκοιθότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωπλισμένον. ἂν δ' ἄλλο τι θέλῃς, εἰμάζων καὶ τῶνδε ἀπολυθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ, ἴξῃ ζητῶν ἀεὶ τὸν εὑρησιν, καὶ μηδέποτε εὑρεῖν δυνάμενος. ἐκεῖ γὰρ ζητεῖς, ὃ μὴ ἔστιν, ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπερ ἐστί. *Hæc (dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, mollitiem, intemperantiam) aliter verò ejici non possunt, nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus, & illius mandatis initiatus. Sin qid aliud voles, gemens & ploratus sequeris robustiorem, foris subinde qæritans prosperum successum, cum successum nunqam invenire qeas; ut qi illic eum qæras ubi non est, omisso eo loco in qo est.* Pia sane, & cœlitùs illapsa sententia. In eandem mentem Greenhamus noster *Oper. tom.* 2. *c.* 31. §, 15. *O si Deum homines sponte sequerentur. omnino siqidem sequendum est; avt sicut ovis pastorem ad caulam ducentem, avt sicut porcus lanium ad macellum trahentem: qod si ad macellum malimus qàm ad caulam, bestia sumus, avt bestiis ipsis etiam pejores.*

§. 29. Διὰ τὸ τοῦτο στέργεσθαι] vide *l.* 12. §. 31.

§. 30. Τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις] Ità Dion Syracusanus, qi cùm à Dionysio tyranno patriâ pulsus Megaram petiisset & ad Theodorum urbis illius principem, qem convenire cupiebat, non sine difficultate admitteretur, indignantibus, qi aderant illi, familiaribus, τί τοῦτο, inqit, μεμφόμεθα; καὶ γὰρ αὐτοὶ πάντες ἐν Συρακούσαις ὅμοια τούτοις ἐποιοῦμεν. *Patienter hoc ferendum est: forsitan enim & nos, cùm Syracusis ageremus, in gradu dignitatis alicujus constituti, aliqid tale fecimus.* Narrant Plutarchus *in* Dion. & *Valerius Maximus lib.* 4. *c.* 1. *nisi qod* Ποιοδώρου *vocat, qem iste Theodorum.* Plutarchus *de utilit. ex inimic. pag.* 88. *D.* Ὁ Πλάτων οὐκ ἀεὶ σχημονοῦσιν ἀνθρώποις παρεγίνετο, πρὸς αὐτὸν ἁμαρτάνειν οἰόμενος λέγειν, Μήποτ' οὖν ἐγὼ τοιοῦτος; *Plato qoties interfuisset hominibus contra decorum agentibus, digressus seipsum solebat ita alloqi, nunqámne ipse qoqe fortasse tali vitio laboro? & de audiend. pag.* 40. *D.* Τὸ τῷ Πλάτωνος οὐκ ἀκριτέον ἀεὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἀποφθέγγεσθαι, ἢ πῶ οὖν ἐγὼ τοιοῦτος; *Aliorum peccata considerantis in promptu sit tibi Platonicum illud occinere: nùmnam & ego fortasse talis sum?* Meminit & ejusdem idem, in *monit. salubr.* &, *de irac. cohibend.* qod Flaccus sic, *satyr.* 4.

— Hoc qidam non bellé: numqid ego illi
Imprudens olim faciam simile? hac ego mecum
Compressis agito labris. —

Idémqe *sat.* 3.

— qid tu?

Nullane habes vitia? imò alia, havd fortasse minora.

Et mox;

— denique teipsum
Concute, nemqa tibi vitiorum inseverit olim
Natura, avt etiam consvetudo mala.

Epictetus *lib.* 4. *c.* 4. Προτίχω τοῖς ἀνθρώποις τίνα φαντὶ, πῶς κινοῦνται, ὑπὸ τίνων ἄγονται, ὡδ' ἵνα ἔχω ψέγειν ἢ καταγελᾶν. ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἐπιστρέφω, εἰ τ' αὐτὰ κἀγὼ ἁμαρτάνω. πῶς δ' οὐ ποιοῦμαι; τότε καὶ ἐγὼ ἡμάρτανον. νῦν δ' ἐάσατε, χάρις τῷ θεῷ. *Observo homines qid dicant, qomodo moveantur: idqe non malevolè, neqe vituperandi avt deridendi caussâ: sed ad me ipsum refero, an & ipse sic delinqam. Qomodo igitur desinam? Tunc & ego peccabam: nunc verò non stem, gratia sit Deo.* Vix Christianum magis dici poterat. Gemina certè sunt noviissima ista Apostoli illis, de Romanis, *ad ipsos Epist. c.* 6. *v.* 17. forsan avtem legendum, ἁμαρτάνω, ὅπως δὲ ποιοῦμαι. *qo modo*, sive *at, id ulterius facere desistam.* vide & *ad lib.* 7. §. 26. & *lib.* 11. §. 18.

Ὅτι βιάζεται] & *lib.* 8. §. 14. ἀναγκάζεται. Ità Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 291. *A.* Στέροντας τῆς ἀληθείας, ἢ πλανήσαντες, ἢ γοητεύθεντες, ἢ βιασθέντες. *Privantur veritate, vel circumventi, vel prastigiis decepti, vel coacti.* Et mox: βιάζεται πολλάκις ὀδύνη τις καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τις αὖ καὶ θυμός. *Cogit sæpe dolor, & angor, & rursus contentio, & ira.* & rursus *pag.* 293. *C.* Αἱ λέξεις αὐτοὶ τῶν σοφιστῶν, ἃ μόνον γοητεύουσι, πλανῶσι τοὺς πολλούς, βιάζονται δὲ ἔστ' ὅτε. *Ipsa sophistarum dictiones non solum multorum oculos prastringunt, & eos seducunt, sed nonnunqam etiam vim adferentes.* Apud Galenum, *de affect. dignosc. & corrigend. c.* 4. ὑπὸ τῆ κατηφότητι θυμῷ βιασθεὶς ἔπραξε. *qa execratâ iracundiâ coactus perpetrasset.* vide *l.* 7. §. 62. & 63.

§. 31. Σατύρωνα ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Τιμᾶνα] Confusè nimis ista. Xylander reddidit. distinctius Casavbonus. falsus tamen, opinor, uterqe, qòd *Socraticum* pro nomine proprio habeat, cùm sit sectæ denominativum, & ad *Satyronem* an *Satyrionem* potiùs, qod magìs suspicor, referatur.

Καὶ Εὐφράτην ἰδὼν] *Evphrates* philosophus Ægyptius, qem lavdat Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 10. Commemorat, nec sine lavde, & Epictetus *Enchir. c.* 35. & *Dissert. lib.* 2. *c.* 15. & *l.* 4. *c.* 8. & Evnapius in *vitar. proœm.* vide *ad lib.* 7. §. 57. perstringere tamen videtur Philostratus in *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 11. & 14. & *lib.* 6. *c.* 7. De morte hujus ità Dio *lib.* 69. Ἐν τῷ ἴσου ἐκείνῳ καὶ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος ἀπέθανεν ἑκὼν, ἐπιτρίψαντος αὐτῷ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ κάνειον, καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὴν νόσον, πιεῖν. *Illo anno Evphrates philosophus obiit mortem voluntariam, qam ei Hadrianus propter senectutem & morbum cicutam bibere concessisset.* ubi frustrà Leunclavius poscit legi Εὐφράδης. cùm *Evphratis* nomen agnoscant præter suprà memoratos, etiam Evsebius in *Chron.* qi Stoicum fuisse tradit; & Sidonius *lib.* 4. *Epist.* 3. qi astronomiæ etiam peritiam tribuit.

Εὐτυχίωνα] *Evtychio Proculo Siccensi, Grammatico* usum Marcum, monet Capitolinus. Verùm Evtychio iste, qem hìc Marcus, an is existat, ambigo; cùm inflexione levi discrepent nomina, *Evtychius* & *Evtychio*; eò magìs, qia Grammaticum cum Philosopho componi, havd satis congruum videatur.

Σιλουανὸν] *Silvanum.* is fortè fuerit qem & Σιλβανὸν Svidas. Σιλβανὸς, φιλόσοφος, ὃς ἰσοτιμὸς μὲν ἦν τὰ ἄλλα καὶ ἰσορὸς, ἁπλούστερος δὲ τὰ ἤθη καὶ ἀκακότερος. *Silvanus, philosophus, qi cæteris in rebus modestus qidem, & sanctus erat: sed moribus simplicioribus praditus, & superficiarius.*

Καὶ Ἀλκίφρονα] deest *ἰδὼν* (qod Xylander in fravdem induxit) vel librarii culpâ deperditum; vel ἐκ τοῦ κοινοῦ supplendum *Alciphronis philosophi Magnesii* meminit Svidas. sub ejus nomine epistolæ qædam, qæ sophistam magìs qàm philosophum sapiunt, ab Aldo aliisqe sunt editæ.

Teo-

Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi reſpexeris, Cæſarum aliqem. & in qolibet cogitando, geminum ei qempiam. tum mentem tibi ſubeat; Ubi nunc ſunt illilli? nuſqam ſanè: avt ubi tandem? ità enim perſpectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil eſſe, præſertim, ſi ſimul fueris recordatus, qicqid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe ampliùs futurum. tu verò ſpatii illius qantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve, prout te decet, tranſigere? qàm pulcram bene agendi materiam occaſionémqe ſubterfugis? qid enim ſunt aliud hæc omnia, qàm mentis, qæ, hac in vita qæ contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perſpexerit, exercitationes. perſiſte ergò, dum & iſta tibi familiaria effeceris, qo modo ſtomachus robuſtus cuncta ſibi accommodat,

Τροπαιοφόρον φαντάζ. καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν, Κρίτωνα ἢ Σεβῆρον φαντάζ. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδὼν, τῶν Καισάρων πινὰ φαντάζ, καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τὸ ἀνάλογον. εἶτα συμπροαπιπέτω σοι. [a] πῆ ἂν ἐκεῖνοι; ἀδαμῆ. ἢ *ὁπηδή. ὕτως γὰρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, [b] καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι [c] τὸ ἄπαξ μεταβαλὸν οὐκέτι ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δ' ἂν ἐν τίνι; τί δ' οὐκ [d] ἀρκεῖ σοι [e] τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως διαπερᾶσαι; [f] ὕλαν καὶ ὑποθέσιν φεύγεις; τί γάρ ἐστι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν [g] γυμνάσματα λέγε [h] εὐφαντάτου ἀκριβῶς καὶ [i] φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; μένε δ' ἂν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα. [k] ὡς ὁ ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικεῖ,

[a] L. 7. §. 58. l. 8. §. 25. 31. [b] L. 2. §. 17. l. 12. §. 33. [c] L. 4. §. 3. [d] L. 6. §. 2. l. 9. §. 6. [e] L. 4. §. 26. [f] L. 7. §. 58, 68. [g] L. 6. §. 20. [h] L. 8. §. 26. [i] L. 10. §. 9. [k] Inf. §. 35.

a ὡς

ANNOTATIONES.

Τροπαιοφόρον] *Tropæophorus* iſte qis extiterit, ariolari non poſſum. ſed nec nomen ipſum alibi legiſſe memini. A

Καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν] apparet hinc τὸ ἰδὼν, *conſiderandi*, non *conſpiciendi*, ſignificatum iſtic obtinere; cùm *Xenophon*, qi ſeculis aliqot Marcum antecеſſerat, inter cæteros contemplandus proponatur.

Κρίτωνα] *Crito* Socratis familiaris amicus; ut patet ex Platonis *dialogo*. Sed & Xenophontis; qod liqet ex *epiſtola ad eundem* Xenophontis; unde excerpta qædam habemus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 83.

Σεβῆρον] fortè Σεβῆρον potiùs, ut *lib.* 1. §. 14. *Severus* Philoſophus Marco cumprimis charus. de qo ad locum illum diximus.

Πῆ ἂν ἐκεῖνοι; ἀδαμῆ, ἢ ὁπηδή] *nuſqam avt ubicunqe* Xylander. *nuſqam avt ubilibet* Caſavbonus. verùm legendum diſtinctim, ὅπῃ δή; *nuſqam, avt ubi tandem*? ſic *lib.* 7. §. 58. Νῦν δ' ἂν ἐκεῖνοι πῆ; ἀδαμῆ. *At ubi tandem jam illi*? *nuſqam planè.*

Καπνὸν] Ità *l.* 12. §. 27, 33. qod *lib.* 2. §. 17. τύφον. Empeduclés apud Plutarchum *de Iſid. & Oſir. pag.* 360. *C.* & Sextum Empiricum *adv. logic. lib.* 1. *c.* 2.

Παῦρον δὲ ζωῆσι βίου μέρος ἀθρήσαντες,
Ὠκύμοροι, καπνοῖο δίκην ἀρθέντες, ἀπέπταν.
Et qum ſit vivis vita pars parva coacta,
Morte citâ ablatis fumi inſtar vita recedit
Undiqe raptatis. —

verſus prior havd ſatis integer videtur. H. Stephanus, Παῦρον δὲ ζώης ἄβιον, legendum avtumat. Hervetus Π. δὲ ζωῖσι. ego Π. δ' ἐν ζωῖσι, utriqe prætulerim. Hoc idem in ſacra pagina, *Pſal.* 37. *v.* 20. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτὸς καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον. Interpres Græcus ſic extulit. qo tamen in loco veritas Hebraica ſic potiùs habet: *Improbi peribunt*; & *inimici Dei, tanqam agnorum*, ſive *arietum, adeps, conſumentur, & in fumum abibunt.* alluſione factâ ad victimarum immolatarum rationem. de qibus *Il. ά. v.* 317.

Κνίσση δ' ἀρανὸν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ.
Nidor avtem ad cælum ibat circumfluſus fumo.

Ibidem Pſ. 102. *v.* 4. Ἐξέλιπον, ὡσεὶ καπνὸς, αἱ ἡμέραι μου. *Conſumpti ſunt, ut fumus, dies mei.* Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 14. Ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζομένη. *Qa enim eſt vita veſtra? vapor enim eſt ad exiguum tempus apparens, & deinde diſparens.*

— Ψυχὴ δὲ, ἠΰτε καπνὸς,
Ὤχετο τετριγυῖα —
— *anima tanqam fumus,*
Abiit ſtridens.

Iliad. ψ. *v.* 100. Seneca Troad. *chor.* 2.

Hæc omnes petimus fata: nec ampliùs,
Juratos ſuperis qi tetigit lacus,
Uſqam eſt. ut calidis fumus ab ignibus
Vaneſcit ſpatium per breve ſordidus;
Ut nubes, gravidas qas modò vidimus,
Arctoi borea disjicit impetus:
Sic hic qo regimur, ſpiritus effluet.
Poſt mortem nihil eſt: ipſaqe mors nihil.

Καὶ τὸ μηδὲν] Evripides (*Meleagro*, opinor) apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

Τοὺς ζῶντας ἐν δρᾷν. καθθανὼν δὲ πᾶς ἀνὴρ
Γῆ καὶ σκιὰ. τὸ μηδὲν εἰς ὕδὲν βλέπε.
Viventibus te impende: nam qi eſt mortuus,
Humus eſt & umbra: nil qod erat in nil abit.

Grotius. inde refingenda ſuſpicor qæ apud eundem ex eodem, ſed vitiata, puto, *tit.* 98. ſic exhibentur:

Τοὺς ζῶντας ἐν δρᾷ. καθθανὼν ὑδεὶς ἀνήρ.
Γῆ καὶ σκιὰ, τὸ μηδὲν εἰς ὕδὲν βλέπει.

Etſi nôrim ab interpretibus hæc aliò trahi. Sophocles *Ajac.*

Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς ὕδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν

Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κοῦφην σκιάν.
Nam video nil nos eſſe mortales, niſi
Imaginoſa ſomnia, avt umbram levem.
Grotius. Evripides *Medeâ.*

Τὰ θνητὰ δ' ἐγὼ νῦν πρῶτον ἡγοῦμαι σκιάν.
Humana nil niſi umbram ego nùnc priùs.

E noſtris qidam:

Bulla eſt omnis homo, flos, vapor, umbra, nihil.

hoc eſt qod Ebræi. הבל & כזב *vanitas* & *falſitas*, ſive *mendacium. Pſal.* 39. *v.* 6. & *Pſ.* 62. *v.* 9.

Σὺ δ' ἂν ἐν τίνι] *tu avtem in qo tempore es*? Xylander. ut χρόνῳ ſubintelligatur. *qàm brevis es avis*? vide *ad l.* 4. §. 33. B

Οἵαν ὕλην καὶ ὑποθέσιν φεύγεις;] Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *A.* Ἀλλ' ὥσπερ ἐν μυτικῇ βαρεῖς φθόγγοι καὶ ὀξεῖς, ἐν δὲ γραμματικῇ φωνήεντα καὶ ἄφωνα γράμματα. μουσικὸς δὲ καὶ γραμματικὸς, οὐχ ὁ θάτερα δυτχεραίνων καὶ ὑποφεύγων, ἀλλ' ὁ πᾶσι χρῆσθαι καὶ μιγνῦναι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπισάμενος. ὕτω καὶ τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχίας ἐχόντων, οὐ δεῖ τοῖς ἑτέροις ἐξαθυμεῖν, οὐδ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ὥσπερ ἁρμονικὸς, ἀμβλύνοντας ἀεὶ τοῖς κρείττοσι τὰ χείρονα, καὶ τὰ φαῦλα τοῖς χρηστοῖς ἐμπεριλαμβάνοντας, ἐμμελὲς τὸ τῆ βίᾳ μίγμα ποιεῖν καὶ οἰκεῖον αὐτοῖς. *Sed qemadmodum in muſica ſoni ſunt graves & acuti, & in grammatica litera cum vocales tum muta: muſicus avtem & grammaticus eſt non qi alterum genus moleſtè ferat atqe fugit, ſed qi omnia uſurpare & permiſcere arte ſuâ poteſt. Ita in rebus qoqe humanis cum ſint oppoſiti invicem ordines, non debemus in altero animum ob dolorem deſpondere: verùm harmonicos imitari, & melioribus deteriora obſcurando, ac mala bonis occupando, concinnum vitæ nobiſqe conveniens temperamentum conficere.* Hoc eſt qod Marcus hic ὕλην καὶ ὑπόθεσιν, *materiam ſubjectam* hæc facere, in qa ſe exerceat, & artis ſuæ ſpecimen edat exerátqe. C

Γυμνάσματα] vide *ad lib.* 6. §. 20. & *infrà* §. 33. Creuſa apud Evripidem *Jone*; D

Πρὸς τίν' ἀγῶνα τιθέμεσθ' ἀρετῆς;
Οὐ πόσις ἡμῶν προδότης γίγνοιτ';
Στέγομαι δ' οἴκων, στέγομαι παίδων.
Φρυάσσω δ' ἐλπίδες, ἃς διαπέσσαν
Χρῄζουσα καλῶς, οὐκ ἐδυνάσθην.
Vitutis ſtudium qale patet mihi?
Vir nonne ipſe mihi proditor extitit?
Expulſa adibus (hev) orbaqe liberis?
Vana ſpes etiam, qas bene ponere
Cùm valdè cupiam, non datur exeqi.

Joannes Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *pag.* 146. *D.* Ἔστω σοι παλαίστρα καὶ γυμνάσιον ἡ γυνή. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, γυμνάτια μὲν ἀναδέχεσθαι οἴδεν κίνδυνον ἔχοντα, ἔνθα θλίβομεν τὸ σῶμα, γυμνάσια δὲ μὴ ποιεῖν οἰκαδε καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων σίφαρον ἡμῖν παρέχοντα; *Sit tibi palæſtra ac gymnaſium mulier. Qomodo enim non abſurdum, gymnaſia ferre nihil lucri afferentia, ubi affligimus corpus: gymnaſia avtem non facere domi, qa nobis coronas etiam ante agones ſuppeditant?* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ἐπὶ τούτοις ὁ θεός με νῦν μὲν ἐνταῦθα ἄγει, νῦν δὲ ἐκεῖ πέμπει, πένητα δείκνυσι τοῖς ἀνθρώποις, εἶτα ἀρχῆς, νοσοῦντα, εἰς Γύαρα πέμπει, εἰς δεσμωτήριον εἰσάγει. οὐ μισῶν. μὴ γένοιτο. τίς δὲ μισεῖ τὸν ἄριστον τῶν ὑπηρετῶν ἐαυτοῦ; οὐδ' ἀμελῶν. ὃς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ μάστυρι πρὸς τοὺς ἄλλους χράμενος. *His de cauſſis Deus me nunc huc ducit, nunc aliò mittit, pauperem oſtendit hominibus, ſine imperio, agrotantem, in Gyara mittit, in carcerem conjicit. Non ex odio; abſit: qis enim miniſtrum ſuum optimum oderit? neqe ex negligentia; qippe qi ne minutiſſima qidem negligat: ſed exercendi mei cauſſâ, & per me teſtificandi cæteris.* vide *ad lib.* 6. §. 42. E F

Μέχρι ἐξοικειώσῃς σεαυτῷ] Seneca *de ira. lib.* 2. *c.* 13. *Nihil eſt tam difficile, & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat.*

Ὡς ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικεῖ] Eadem imago, *infrà* §. 35. τὸ στομάχῳ ῥωμαλέον τοῦτο, in animantibus qibuſdam ad mi-

a L.4.§.1. a ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

b L.11.§.13 §. 32. b Μηδενὶ ἐξέσω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σου, c L.12.§.1. ὅτι οὐχ c ἁπλοῦς, ἢ ὅτι οὐκ ἀγαθός. ἀλλὰ ψεύδεσθω, d L.5.§.5. ὅστις τούτων τι περί σου ὑπολήψεται. d πᾶν e L.8.§.32. ᾧ ἔστι σοί. e τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι καὶ Inf.§.33. ἁπλοῦν; σὺ μόνον κρῖνον f μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ τοιοῦτος f Sup.§.8. ἔσῃ. οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

g Sup.§.12. 31. §. 33. g Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης δυνάμενον καὶ τὸ ὑγιέστατον προσχθῆναι; ἢ ῥηθῆναι; ὅ, τι h Sup.§.32. γὰρ ἂν ἔστι ᾖ, h ἔξεστιν αὐτὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν. καὶ l.11.§.9. μὴ προφασίζου, ὡς κωλυόμενος. ὃ προτέρου παύσῃ i L.9.§.26. σοι i φέρων, περὶ ἣ ἔστι πάθης, ὅτι k ὁποῖόν ἐστι τῆς k L.6.§.51. ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφή, τοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς l L.5.§.16. l.6.§.16.40. λομβρίας καὶ ὑποπιδύσης ὕλης l ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ m L.6.§.7. τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ. m ἀποδέχεσθαι γὰρ δεῖ καὶ l.8.§.26.43. l.11.§.16. λαμβάνειν, πᾶν ὃ ἔξεστι καὶ τῷ ἰδίαν φύσιν ἐνεργοῦντι

ignísque validus, qicqid ingesseris, flammam indè ac fulgorem edit.

§. 32. Nulli liceat verè de te dicere, non esse te simplicem, avt non esse te bonum. sed mentiatur, qisqis horum qicqam de te opinatus fuerit. hoc avtem totum in te situm est. qis enim te bonum simplicémve esse prohibuerit? tu tantùm statuas, nec ulteriùs vivere, qàm talis futurus sis. neqe enim ratio id poscit, nî talis sis.

§. 33. Ecqid est, qod de materia ista rectissimè vel fieri vel dici possit? qicqid enim hoc fuerit, vel facere idipsum, vel dicere licet, nec obtendas, impediri te. antè ingemiscere non desinas, qàm eò te adegeris, ut qod voluptuariis hominibus est luxu diffluere, hoc tibi fuerit de subjecta qaqe oblata tibi materia ea facere, qæ humanæ constitutioni conveniant. etenim pro oblectamento esse tibi debet, qicqid secundum naturam tuam agere tibi

datur.

ANNOTATIONES.

miraculum usqe stupendum observârunt avtores celeberrimi. utpote in sturnis, coturnicibus, cervis, capreis. Aristoteles *de plantis lib. 1. c. 5.* Ὁ ὑοσκύαμος, καὶ ὁ ἰλλίδορος ἀνθρώποις μὲν δηλητήριοι, τροφὴ δὲ τοῖς ὀρτυξί. *Hyoscyamus & helleborus, qa hominibus sunt venena, coturnicibus verò alimentum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypoth. lib. 1. c. 14. §. 1.* Τὸ γὰρ κώνειον πιαίνει τὰς ὀρτυγας. καὶ ὁ ὑοσκύαμος τὰς ὗς. αἱ δὲ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδρας ἐσθίουσαι. ἀσπιεῖσι ἴλαφος τὰ ἰοβόλα ζῶα, καὶ αἱ χελιδόνες καινθαρίδας. *Exemplo potest esse cicuta, qa coturnices pinguefacit, sicut hyoscyamus sues: qa salamandras etiam libenter edunt, qemadmodum & cervi venenata animalia, & hirundines cantharidas.* Alexander Aphrodisiensis *problem. præfat.* Ὀρτυγες τε σιτοῦνται τὸν ἰλλίδορον, τοῖς ἀνθρώποις δηλητήριον ὄντα. ψάρει δὲ τὸ κώνειον. *Coturnices vescuntur helleboro, qi hominibus est venenum; sturni verò cicutam.* Basilius *in Hexam. Orat. 5. pag. 58. D.* Τὸ μὲν κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν καλλικινὴν τοῦ σώματος τὴν ἐκ τοῦ δηλητηρίου βλάβην ἀποδιδράσκοντες, ἰλλίδορος δὲ ἐρεύγων ἐστὶ τροφὴ, ἰδιότητι κράσεως τὴν βλάβην ἀποφευγόντων. *Cicuta quidem sturni vescuntur, & tamen propter corporis constitutionem à veneno non occupantur: helleborus autem coturnicibus est cibus, nec ab eo peculiari qadam temperatione detrimenti qippiam percipiunt.* qæ èadem apud Evstathium Antiochensem *in Hexam.* leguntur. uter ab utro acceperit, alii viderint. Ambrosius *Hexam. l. 3. c. 9.* sic reddidit. *Sturni vescuntur conio: nec fraudi est eis qoniam qalitate sui corporis venenum succi letalis evadunt. Helleborum avtem plerique loquuntur escam esse & alimoniam coturnicum, eò qod naturali qodam temperamento sui corporis vim pabuli nocentis evitant.* denique, *cervis cibus venenum est.* Plinius *hist. nat. lib. 10. cap. 23. Coturnicibus veratri semen gratissimus cibus.* & *cap. 72. Capreæ & coturnices venenis pinguescunt, placidissima animalia.* Lucretius *de rer. nat. l. 4.*

Tantáqe in his rebus distantia differitásque est,
Ut qod alis cibus est, aliis fuat acre venenum;
Sic etenim nobis veratrum est acre venenum;
At capreis adipes & coturnicibus avget.

Et *l. 5.*

Qippe videre licet, pinguescere sæpe cicutâ
Barbigeras pecudes, homini qa est acre venenum.

Tum struthio ferrum, ossa, saxa, qidlibet ferè, comedit, concoqit, conficit. Plinius *l. 10. c. 1. concoqendi sine delectu devorata mira natura.* Alexander Aphrodisiensis *probl. præfat.* Στρουθοκάμηλος ἰδιότητί τινι σίδηρον πέπτει. *Struthocamelus naturâ sibi propriâ ferrum concoqit.* Ælianus *de animal. l. 14. c. 7.* Λίθους καταπίνουσι καὶ στρουθος, ἐν τῷ ἰχίῳ φυλάττει, καὶ πέπτει τῷ χρόνῳ. *Struthio præpinguis in omaso lapides diu asservatos concoqit.* Qin & de hominibus ac gentibus etiam nonnullis, prioribus illis gemina prodidere. Sextus Empiricus *Pyrrhon. Hyp. l. 1. c. 14. §. 2.* Ἀλλὰ καὶ Αἰθίοπων οἱ ἀντιπέρα τῆς Μερόης παρὰ τὸν Ὑδάσπην πολεμοῦντες σκορπίους καὶ ὄφεις, καὶ τὰ παραπλήσια ἀκινδύνως ἐσθίουσιν. *Sed & Æthiopes illi, qi ex adverso Meroes, habitant, Hydaspis fluvii accolæ scorpios & serpentes, & hujus generis alia citra periculum comedunt.* Refert & idem *ibidem* de Rufino qodam Chalcidensi, ὅτι ἰλλίδορον ὡς τι τῶν συνηθῶν προσεφέρετο καὶ ἔπινεν, *qod helleborum ut consvetum aliqem potum sumebat & concoqebat.* de anu qâdàm Attica qæ πεντήκοντα τριάκοντα ἰλικὰς ἀκινδύνως, *qa cicutæ triginta holcas sine damno,* de Lyside, qi μακρὰν τίσσαρας ἀλύπως ἐλάμβανε, *succi papaveris qatuor nulla cum molestia hauriebat.*

Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ] Vide *ad l. 4. §. 1.*

§. 32. Μηδενὶ ἐξέσω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σου] Festive Aristippus oratori, qi in judicio cavssam ipsius egerat, postqam jam obtinuerat, interroganti qid Socrates illi profuisset, respondit, τοῦτο, τοὺς λόγους, ὃς εἶπας ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀληθῆς εἶναι. *Hoc, ut oratio, qam pro me habuisti, vera sit.* Laërtius *l. 2. c. 71.* sed & Pindarus cuidam, qi qò gratiam sibi ab eo deberi innueret, se ajebat ubiqe locorum apud cunctos illum collavdare, regessit, eidem sese prædicationis gratiam referre; faciendo nempe ut vera loqatur. Κἀγώ σοι χάριν ἀποδίδωμι. ποιῶ γάρ σε ἀληθεύειν. *Et ego tibi gratiam refero: facio enim ut verax sis.* Plutarchus *de vitios. pud. p. 536. C.*

Ἀλλὰ ψευδέσθω] D. Christus suis, Matth. c. 5. v. 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, &c. *Beati eritis, qum vos convicia affecerint, & mentientes dixerint qidvis mali adversus vos,* &c. neqe enim, si ἀληθεύοντες. Cato *Orat. de Coss. suo,* apud Charisium *l. 2. Si rei do operam, ut mihi falsò male dicatur.* vide Philippum Macedonem qid de se, *supra ad §. 11.*

Ὅστις τοῦτο τι περί σου ὑπολήψεται] Ergò & in mente, non in lingva tantùm, mendacium est.

Πᾶν δὲ τοῦτο ἐστί σοι] Plavtus *Trinum. 1, 2.*

M. *Omnes bonos bonásque accuratè addecet,*
Suspicionem & culpam, ut ab se segregent.
C. *Non potest utrumqe fieri.* M. *Qapropter?* C. *Rogas?*
Nè admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita.

Lipsius *Cent. 1. Ep. 77. Qalis sim, in me situm est. qalis audiam, in vano est vulgo.* Erasmus *Epist. Innocentiam præstare possum? qid homines de me loqantur, non possum.* vide *l. 11. §. 14.*

Τίς ὁ κωλύων] Vide *l. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 8. §. 32.*

Κρῖνον μηκέτι ζῆν] Vide *supra ad §. 8.* Τί ἂν ἔτι ζῇν θέλοις, τοιοῦτος ὤν; *Talis avtem cum sis, qid adhuc in vita esse cupis?* Epictetus *l. 3. c. 26.*

Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος] *Neqe enim patitur ratio te nisi talem* Xylander. *neqe enim rationi consentaneum est, ut vivas, qi talis non sis* Casavbonus. ad verbum, *neqe eum poscit, postulat, exigit ratio,* (ut vivas, scilicet) *ni hujusmodi sis.* Sic Plato *Phileb. pag. 386. B.* Διὰ ταῦτα ἆρα τὸ σῶμα ἡμῶν ἢ ψυχὴ, ἢ τι τούτων πάσχειν, ἀδαμῆ ὁ λόγος αἱρεῖ. *Situr igitur vel esurire corpus nostrum, avt aliqid ejusmodi pati ratio non poscit,* vel *non patitur* etiam. Epictetus *l. 1. c. 29.* Μέχρι τίνος; μέχρις ὧν ὁ λόγος αἱρῇ συνεῖναί μοι τῷ σωματίῳ. ὅταν δὲ μὴ αἱρῇ, λάβετε αὐτό. *Qousqe ista perpetieris? qamdiu me corpusculo huic conversari ratio exegerit. Ubi avtem hoc ratio non exegerit amplius, tollite illud sultis à me.* vide *ad l. 4. §. 24.*

§. 33. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης] vide *ad l. 9. §. 27. & supra §. 11, 12, 31. & l. 12. §. 1.*

Οὐ πρότερον παύσῃ τένων] Ità *l. 9. §. 29.* Δουλεία σύνεστιν. *Servitus ingemiscentium.*

Ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l. 8. §. 26.* ἐυφροσύνην. *& l. 11. §. 16.* χαράν. *& l. 3. §. 6.* ἀπόλαυσιν. *Psal. 112. v. 1. Beatus vir qi Deum timet, delectatur in præceptis ejus.* exeqendis, scilicet. D. Christus; *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exeqi.* Joannes *c. 4. v. 34.* & Jobus *c. 23. v. 12. Non recessi à mandatis ejus: verba oris illius demenso meo prætuli.* Scitum, tritúmqe est Laconis illud, qi interrogatus, τί παρίχει παιδαγωγῶν, *qidnam institutione puerorum suâ præstaret;* respondit, τὰ καλὰ τοῖς παισὶν ἡδέα ποιῶν. *Facio ut honesta illis jucunda fiant.* Plutarchus *virt. docer. pag. 439. F.* sive, ut idem, *de virt. mor.* Ὅτι ποιήσει τοὺς παῖδα τοῖς καλοῖς ἥδεσθαι, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς. *facturum se, ut honestis delectentur, turpia verò exosa habeant.* ἓν μεῖζον οὐδὲν, οὐδὲ κάλλιον, *qo nihil majus melius*ve, sive *præstantius*: inqit ille.

datur. datur avtem hoc ubiqe. siqidem cylindro qidem non conceditur, ut motu proprio ubiqe feratur; sed nec aqæ, nec igni, nec alii rei cuiqam, qæ à natura mera, vel anima regitur irrationali. qæ enim coërceant & obsistant, multa sunt. verùm mens & ratio per obstantia qælibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. tu ergo ob oculos istud habens, rationem per omnia facilitate ferri eâdem planè, qâ ignis sursum, lapis deorsum, per declive cylindrus, nihil qæras ulteriùs. reliqa enim obstacula, vel sunt corporis, qod cadaveris instar habet, vel opinione, & rationis inclinatione semotâ, non infringunt, avt mali qicqam efficiunt. alioqi ea qi patitur, malus fieret. atqi id aliis qidem operibus omnibus ità se habet, ut qicqid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, qòd eo afficitur. istîc verò, si ità dicere licuerit, præstantior fit homo ac lavde dignior, dum eis qæ objiciuntur, rectè utitur. in summa memineris, civem indigenam nihil lædere, nî civitatem lædat: civitatem nihil lædere, nî legem lædat. horum avtem, qæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. qod avtem legem non lædit, nec civitatem, nec civem læserit.

§. 34. Qi decretis veris imbutus est, hunc dictum brevissimum & è trivio arreptum qodlibet commonere suffecerit de mœrore metúve pellendo. qale illud est,

γεῖν. [a] παντοχῆ δ' ἕξεσι. τῷ μὲν ἓν κυλίνδρῳ, ἀ παντοχῆ δίδοϑ φέρεσϑαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, οὐδὲ τῷ ὕδατι, οὐδὲ πυρὶ, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα [b] ἄνω ὁ Φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται. τὰ γὰρ διέργοντα καὶ ἐνισάμενα πολλά. [c] νῦς δ' καὶ λόγος ἀμὲ πάντες δ' ἀντιπίπτοντος ἴσως παρόδεσϑ δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει. παύτην δὲ ῥᾳδίως ἐπὶ ὁμμάτων τὴν ὁρμὴν καθ' ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος ἀμὲ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρανοῦς, [d] μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἤτοι δ' σωματικὰ εἰσὶ [e] δ' νεκρὰ, ἢ [f] χωρὶς ὑπολήψεως, καὶ τὸ αὐτὸ δ' λόγου ἐνδόσεως, ἐ δὲ θερμόν, [h] οὐδὲ πιεῖ κακὸν οὐδοτιοῦν. ἐπεί τοι καὶ [i] ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς ἂν δόξειε ἐμένετο. ἐπὶ γῆν τ' ἄλλων κατασκευασμάτων πάντων, ὅ, τι ἂν κακόν τινι αὐτ' συμβῇ, ὥσϑε δ' τὸ χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον. ἐντεῦϑεν, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ [k] κρεῖττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ [l] ἐπαινετώτερος, [m] ὁμοίως χρώμενος τοῖς παροῦσιν. ὅλως δ' μέμνησο, [n] ὅτι τ φύσει πολίτου οὐδὲν βλάπτει, ὁ πόλιν οὐ βλάπτει. οὐδὲ γε πόλιν βλάπτει, ὁ νόμον οὐ βλάπτει. τούτων δ' τ καλουμένων ἀκληρημάτων οὐδὲν βλάπτει νόμον. ὁ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτει, οὔτε πόλιν, οὔτε πολίτου.

a L.7.§.54. l.8.§.45.l. 11.§.7.
b Sup.§.2.
c L.5.§.10. 20.l.8.§.7. 32.41.
d L.7.§.73. l.8.§.2.
e L.4.§.41.
f L.12.§.33. L.4.§.7. 11.
g L.8.§.56, 57.
h L.8.§.28.
i L.8.§.55.
k L.4.§.1.
l L.5.§.15.
m L.7.§.68. l.8.§.29.
n L.5.§.22.

§. 34. Τῷ * δεδειγμένῳ ὑπὸ τ ἀληθῶν δογμάτων, ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. οἷον,

* δεδηγμ. Xyl.& Lug. δεδευμ. L.3. §.4.

Φύλλα

le. Libanius *Orat.* 11. *pag.* 361. *B.* de Antiochenis suis, ἡδονὴν, ὦ μόχθον, τὸ τῆς οἰκείας προαμένων τιθεντας. τὴν μὲν ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων οὐ διξάμενοι, τὸ δ' ἐκ' αὐτῶν μένειν ἀγαπήσαντες. *Voluptatem, non laborem constituerant pro solo suo elaborare: liberationem certè à laboribus non admittebant, sed contenti erant si apud se manerent.*

Παντοχῆ δὲ ἴξεσι] Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 12. §. 1. Seneca *Ep.* 28. *Qid tam turbidum fieri potest qàm forum? ibi qoqe licet qietè vivere si necesse sit.*

Τῷ μὲν ἓν κυλίνδρῳ] Vide *l.* 8. §. 57, 60.

Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται] vide *suprà* §. 2. & *l.* 6. §. 14.

Νῦς δὲ καὶ λόγος] vide *l.* 8. §. 32, 41.

Τὸ σωματικὸν τὸ νεκρὸν] vide *l.* 4. §. 45

Οὐδὲ ποιεῖ κακὸν] vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 9. §, 41.

Κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος] Malis externis melior fit homo. qia sunt ἀρεταὶ καὶ λόγου γυμνάσματα, *virtutis & mentis exercitationes, suprà* §. 31. Gregorius Nazianzenus *adv. Julian. Orat.* 1. Φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα φρονήματα πρὸς τὸ βίᾳ κρατεῖν ἀυθαδίζεσθαι. καθάπερ φλὸξ ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένη, τοσούτῳ μᾶλλον ἀνάπτεται, ὅσῳ ἂν σφοδρώτερον καταπνέηται. *Solent enim fortes & generosi animi, qi vim adferre parat, contumaciter obsistere, non secus ac flamma, qæ à vento excitatur, qò amplius perflatur, eò vehementius accenditur.* Qod Naso *Amor. l.* 1. *Eleg.* 1.

Vidi ego jactatas motâ face, crescere flammas:
Et vidi nullo concutiente mori.

Et mox: Ὁι διωγμοὶ τιμιώτερον τὸν χριστιανισμὸν πεποιήκασι σιδήρου ἢ ἀσβεστίτου, ῥώσαντες τὰς ψυχὰς εἰς ἐνστάσεων, καὶ ὥσπερ σίδηρον θερμὸν ὕδατι, τοῖς κινδύνοις τοιώσαντες. *Persecutiones religionem Christianam potius illustrarunt, qàm debilitárunt, animas nimirum ad pietatem roborantes, ac periculis, ut aqa calens ferrum, obdurantes.* Idemqe *Orat.* 28. Ἔστι τι μύθος φυτὸν, ὃ θάλλει τιμώμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγωνίζεται, καὶ εἰ δεῖ παραδόξως εἰπεῖν περὶ παραδόξου πράγματος, θανάτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ ἄυξεται, δαπανώμενον. τοῦτό τι ὁ Φιλόσοφος. *Est qadam in fabulis arbor, qæ cum caditur viret, & adversus ferrum certat, ac side re nova novo more loqendum est, morte vivit, & sectione pullulat, atqe, qum absumitur, crescit. Hujusmodi qidpiam est vir philosophus.* Qod Flaccus *carm. l.* 4. *ode* 4.

Duris ut ilex tonsa bipennibus,
Per damna, per cades, ab ipso
Ducit opes animumqe ferro.

Et Epictetus *Enchir. c.* 24. Ὅ, τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐκ' ἐμοὶ ἔσται ὠφελημένῳ ὑπὸ αὐτοῦ. *Qicqid enim istorum accederit, ex eo penes me est, fructum ut capiam. & l.* 3. *c.* 20. Καὶ ἀπὸ νόσου ἔφη ὠφελήσειν. (ità Antigonus, qi à morbo revalescens, ὕδωρ χεῖρον. inqit: ὑπέμνησέ γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσος ὑ μὴ γα Φρονεῖν, ὡς ὄντας θνητούς. *Hunc sibi morbum neqaqam accidisse incommodè: eo enim se monitum, ne mortalis cum sit, animo efferatur.* Plutarchus *Apoph. pag.* 182. *B.*) ἔστιν ἀπὸ καρώτου. ἔστιν ἀπὸ θανάτου. *Licet ergo vel è morbo capere fructum? Annon è mutilatione? Annon & è morte?* Hinc professiones illæ de se Davidicæ, *Psal.* 119. *v.* 97, 71. Hinc *catino*, in qo avrum argentúmqe expurgari solet, piorum perpessiones atqe ærumnæ conferuntur. *Psal* 66. *v.* 10. Esaiæ *c.* 1. *v.* 25, &c. *c.* 48. *v.* 10. Job. *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 23. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2, 3, 4. Jacob. *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Avtor *Sap. Solom. c.* 3. *v.* 6. Jasoni Siracid. *c.* 2. *v.* 4. Sed & avtor *ad Ebr. cap.* 12. *v.* 11. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δ' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Fructum tranqillum justitia reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.* vide *l.* 7. §. 58.

Ἐπαινετώτερος] vide *l.* 5. §. 15.

Τὸν φύσει πολίτην οὐδὲν βλάπτει] vide *ad l.* 5. §. 22. & *suprà* §. 6.

Τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων] Ἀκληρήματα, συμφοραὶ, δυσχίαι. Ἀκληρήματα, *calamitates, res adversæ.* Svidas: apud qem ἀκληράματι perperam legitur pro ἀκληρήματι, cùm in vocabulo ipso, qod literarum series docet; tum & in scriptoris nescio cujus verbis his *ibidem adductis*, διὰ τοῦτο δοκεῖ μοι μάλιστα περιπεσεῖν τοῖς ἀκληρήμασι, διὰ τὸ πάντων βάλεσθαι σοχάζεσθαι καὶ μερίζεσθαι εἰς διάφορα. *Hac potissimum de caussa in calamitates incidisse mihi videtur, qod omnia conjecturis assequi, & in varia rerum genera dividere voluerit.* à verbo ἀκληρεῖν. unde mox apud eundem, συμπτώχειας τῇ τῶν ἀκληρούντων ὑπερβολῇ. *Qod illis accidere solet, qi propter gravissimas calamitates gravissimo dolore puniuntur.* & Diodorus *l.* 16. *pag.* 477. de Philippo bello superatis insultante; ὑβρίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκληρούντων δυσχίας, *verbis contumeliosis adversa fortuna casum miseris exprobrans*, & de Thebis à Macedonibus direptis *lib.* 17. *pag.* 497. Οὐκ ἦν, ὅστις ἰδὼν, οὐκ ἂν, ἐλέησε τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων. *Nemo tamen erat, qi tam calamitosam afflictorum sortem intuens, misericordiâ illos prosequatus fuisset.* & mox: Τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐν τοῖς τῶν ἠτυχηκότων ἀκληρήμασι ἐπιδεικνύντο. *Odium suum inter extremas afflictorum clades exserebant.*

§. 34. Τῷ δεδειγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Basilienses. at Lugdunenses δεδηγμένῳ. Xylander *qi mordax est à veris dogmatibus. tanqam vi à cane rabioso*, &c inqit Mericus Casavbonus. Verùm ego ista concoqere non possum. Lego igitur, τῷ δεδευμένῳ, ei qi veris dogmatibus imbutus est. Sicut βεβαμμένον dixerat, *l.* 3. §. 4. atqe eodem sensu Plato dixit, *de leg. l.* 4. ἵνα δεισαιοῖς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο περὶ θεῶν τε καὶ περὶ ἄλλων.

Ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον] Hoc est qod vulgò dicitur, *verbum*, sive, ut Terentius extulit, *Phorm.* 3. 3.

Dictum sapienti sat est.

ANNOTATIONES.

a *Homer. Iliad. ζ. v. 147.*

a φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνετ' ὠρη.
Ὡς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει,

b *L. 11. §. 34* c *L. 5. §. 36. l. 8. §. 21.*

b φυλλάριον δὲ καὶ τὸ παιδίον σου. c φυλλάρια ἦ

Sternit humi frondes alias vis aspera venti:
Ast alias natura parat, qæ vere virescent.
Sic hominum genus est: hic nascitur, occidit ille.

foliola sunt & filioli tui; foliola sunt

&

ANNOTATIONES.

Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ μακρῶν καὶ λεπτῶν δοκάτων, ὁ τὸν σύραπα κινήσας, παρίπεμψε τὴν κίνησιν κατὰ παντὸς τοῦ δόρατος μέχρι τῆς ἀκμῆς. καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων κάλων, ὁ διαπείσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν τῷ ὅλῳ, βαδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας. ὕτω καὶ τῷ νῷ βραχείας ἀρχῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ὅλων. ὁ μὲν δὴ ἐν πεφυκὼς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρομώτατος, αὐτός τε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πορεύεται, καὶ ἐφοδεύει, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπεμπάζεται τῇ μνήμῃ τὰ νῷ θεάματα. *Sicut enim in longa aliqa tenuiqe hasta fieri videmus, ut extremam qi partem movet, motum illum ad alterum usqe finem per totam diffundat: aut in longo portentosoqe fune primam qi partem qatit, totum necessario, eunte ad finem usqe motu illo, movet: ita exiguo tantum ad recordationem rei totius menti opus est initio. Jam præclara indolis homo, & ad virtutem natus, illud à se sumit initium: mox viam ingreditur, mentisqe contemplationem tanqam itinere instituto petit, qas & assequitur, & recordatione volvit ac memoria.* Joannes Lenccius in *præfat. ad observat. polit. Ut semen, qamvis sit exiguum, cùm occupavit idoneum locum, vires suas explicat: & ex minimo in maximos actus diffunditur: sic tametsi pauca sunt & angusta qa dicuntur. tamen si illa animus bene cultus exceperit, radices agunt, exurguntqe altius & undeqaqe se expandunt.*

Φύλλα τὰ μὲν τ'] Ista non integra, sed concisa; nec tam versus ipsos, qàm versuum ἀποσπασμάτια duo, repræsentat hic editio Lugdunensis; & in versione sua reddidit Xylander; cùm in Marci contextu tamen integros exhibuisset: nempe,

Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει. —

Et,

Ὡς ἀνδρῶν γενεή. — .

Nec est ab vero simile, Marcum ista duntaxat, posuisse, qia τὸ βραχύτατον prius dixerat; alium aliqem, Xylandrum forsan ipsum, reliqa supplevisse. Sunt autem Homeri ex *Il. ζ. v.* 147. unde & primum imaginis, pulcerrimæ sane, libet adjicere versiculum,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
Qalis foliorum generatio, talis & hominum.

Lavdatum à Zenone apud Laertium *l.* 7. à Pyrrhone *ibidem l.* 9. à Strabone *l.* 14. à Scholiaste Apollonii *ad l.* 1. à Plutarcho *ad Apollon. pag.* 104. *E.* & *de tard. num. vindict.* qi & subjungit, Φύλλοις εἰκάζει τὸν βίον, ἀπομαραινομένοις παντάπασιν, καὶ φθίνουσιν ἐν ὀλίγῳ. *Foliis comparat vitam, omnibus marcescentibus, & parvo tempore deficientibus.* à Luciano in *speculantib.* à Simonide (referente Stobæo *tom.* 2. *ser.* 98.) qi & ἐν τόδε κάλλιστον dixisse Chium Poetam affèrit, sed qod pavci admodum seriò cogitant. à Clemente *Strom. l.* 6. *p.* 619. qi Homerum contendit & ista, & illa, *Il. φ. v.* 464.

— Βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω
Δηλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. —
— *hominum gratiâ dimicem*
Miserorum, qi foliis similes interdum qidem
Florentes sunt, terræ fructum comedentes:
Aliqando autem pereunt excordes.

à Musæo accepisse; qi eadem prior sic extulerat.

Ὡς δ' αὔτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα.
Ἄλλα μὲν ἐν μελέῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ φύει.
Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ ἠμὲν φύλλον ἐλίσσει.
In lucem atqe vides almam folia edere terram,
Atqe perire alia in ramis, ac rursus oriri
Altera, sic hominum seclum generatio volvit.

ubi observanda παρονομασία in φύλλον & φῦλον. eisdem gemina ferè habet & Mimnermus apud Stobæum itidem.

Ἡμεῖς δ' ἴσά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
Ἥρος, ὅτ' αἶψ' αὐγὴ αὔξεται ἠελίου.
Τοῖς ἴκελοι, πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὔτε κακὸν
Οὔτ' ἀγαθόν. κῆρες δὲ παρεστήκασι μελαῖναι,
Ἡ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου,
Ἡ δ' ἑτέρη θανάτοιο. &c.
Qalis ubi reducis creverunt lumina solis
Vere novo frondes trudit amæna dies,
Haud aliter minimum lætamur flore juventæ,
Ignari lævæ, an prosphera fata trahant.
At furvo circum gemina stant limine Parcæ,
Hinc senii languens finis inerte situs:
Crudele hinc fatum.

ubi versu 2. pro ἄιψ' Andreas Schottus *observ. l.* 2. *c.* 52. ἄψ legi vult, ut de Solis recursu qi ab hyeme vere fit, intelligatur. ego qarto pro πρὸς θεῶν, qod nec locum hîc habet, & metrum A corrumpit, πρόσθεν legerim, ut infantiæ pueritiæqe tempora respiciantur, qibus boni maliqe discrimen vix innotescit. unde his hominem, ὡς βοτόν τι, μὴ φρονοῦν ait Æschylus *Inferiis*; *sensu carere*, Plinius *l.* 7. *c.* 52. *teneros, rudes, inutiles annos*, appellat Seneca *Epist.* 99. & Aristophanes apud Clementem *Strom. l.* 4. *p.* 492. *B.*

Ἄνδρες ἀμαυρόβιοι, φύλλων γενεῇ προσόμοιοι.
Agite obscura vita homines, generationi foliorum similes.

Plutarchus adv. Epicurum. *p.* 1090. *B.* Τὸ δὴ ἰφήμερα καλεῖν καὶ ἀβέβαια καὶ ἀστάθμητα, φύλλοις τε γινομένοις ἴλιγξ ὥρα καὶ φθίσιν εἰκάζειν τὸν βίον, τί παρίσχηκεν ἄλλο τοῖς ποιηταῖς, ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ἐπίκηρον καὶ πολυβλαβὲς καὶ νοσῶδες. *Qid enim aliud* B *poëtas movit, ut homines animalia dicerent in diem viventia, instabilia, incerta, foliorum similia, qa amissis temporibus nascuntur ac pereunt: qàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia.* Qin & Jason Siracides *sap. c.* 14. *v.* 19. Ὡς φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρῳ δασεῖ, τὸ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει. ὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. *Qemadmodum folium virens in densa arbore, illud abjiciente, & hoc producente: ita etiam se habet generatio carnis & sanguinis; illa moritur, hac verò gignitur.* Nec est huic absimile, qod Doctores Talmudici in עירובין sive *Mixtorum tractatu*, דומים לשבי השרה הללו נוצצין בני האדם C והללו נובלין *Filii hominum similes sunt herbis agri; qarum alia florent, alia marcescunt.* Augustinus in *Psal.* 101. *conc.* 2. ubi adduxerat Solomonis illud ex *Eccles. c.* 1. *v.* 4. *Generatio vadit una, venit altera. Videtis generationes hominum sic esse in terra, tanqam in arbore folia; sed in arbore olivæ, vel lauri, vel cujuscunqe alterius, qæ toto tempore fronde vestita est. Sic tanqam folia, genus humanum terra portat. plena est hominibus, sed cùm aliis morientibus, alii nascendo succedunt. Semper enim arbor illâ veste viridi ornata est. Sed subter attende qàm multa calces arida folia.* Vide Flaccum *ad l.* 4. §. 33. Ab hominibus ad montes etiam transtulit Philo *de mundi incorrupt. p.* 961. *E.* Ὅτι δένδρων ὑδὲν αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν. ἀλλὰ καθάπερ D ἐκεῖνα, καιροῖς μέν τισι φυλλορροεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀνηβᾷ. διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν ἐν ἔρηται, Φύλλα, τὰ μὲν τ'. &c. *Prominentias istas montium nihil differre ab arboribus: & qemadmodum illæ certis temporibus, nunc frondent, nunc amittunt folia, rursumqe repubescunt: unde illud poeticum, folia, qa qidem, &c. p.* 962. *A.* Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποθραύσθαι μέρη, τὰ δὲ προσφύεσθαι. *Sic de montibus qasdam partes defringi, & rursum denasci alias.* Cæterùm dicto Homerico illo Stratonicus pro more suo jocolariter est abusus. cùm enim Cavnum (Cariæ id opidum est) appulsus, incolas à loci insalubritate vultu pallido admodum lividóve incedere plerosqe conspiceret, E poëticum illud protulisse fertur,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
Nascuntur foliorum instar mortalia qippe
Corpora.

reprehensus verò, qasi locum insalubritatis notâsset, scommate etiam acerbiore adjecto perstringens, Μή πού', inqit, θαρρήσας μ' ἂν λίγειν τοιαῦτ', ὅπως μὴ οἱ γιγραὶ περιπαθῶσι; *An ego sustineam,* inqit, *civitatem morbidam, aut insalubrem dicere, in qa mortui qoqe ambulent?* Refert Strabo. *l.* 14. *p.* 448.

Φυλλάρια δὲ καὶ τοιαῦτα σου] Hinc Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 24. δύσφημον existimanti de puerulo dicere, Ἄριστον ἀποθανῇ, *cras forsitan morietur*; Λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ φυλλορροεῖν. F *Ominosum dic foliorum qoqe defluxum.* vide *ad l.* 11. §. 33, 34. & apud nos in patria lingua, *infantes flosculos* esse, vulgari diverbio dicitur. Cæterùm qo modo φυλλάρια Marcus istic, ità βολβάρια ἢ κοχλίδια, *bulbos aut cochleolas uxorem liberósqe* dixit Epictetus *Enchirid. c.* 12. Lucianus in Speculant. *p.* 355. Ἐκεῖνος μὲν ὁ χαίρων, ὅτι ἄῤῥενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνὴ, καὶ φίλως διὰ τοῦτο ἐχιῶν, καὶ τιθώμενα τὸ πάλαι τιθήμενος, εἰ πίστατο, ὡς ἐπλέτης γενόμενος ὁ παῖς τεθνήξεται, ἆρα ἂν σοι δοκῇ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ γενομένῳ; ἀλλὰ τὸ ἄμεινον, ὅτι τὸν μὲν εὐτυχοῦντα ἐπὶ τῷ παιδὶ ἐκεῖνον ὁρᾷ, τὸν τοῦ ἀθλητοῦ πατέρα, τοῦ Ὀλύμπια νενικηκότος. τὸν γέροντα δὲ, τὸν ἐκνομίζοντα τὸ παι- G δίον ὐχ ὁρᾷ, ὐδὲ ὄιδεν, ἀφ' ὅσης αὐτῷ κόρης ἐκρέμαλο. *Ille verò qi lætatur, qòd sibi masculam prolem uxor pepererit, ideóqe amicos convivio excipit, & patris nomen imponit, si sciret puerum septimo ætatis anno periturum, nunqid tibi videretur gaudere qod is sit natus? Verùm in caussa est, qòd in eum intuetur, cui res in filio prosperè cedunt, & qi pater est athleta qi vicerit Olympia: vicinum autem qi natum cremandum effert non intuetur, neqe novit à qo subtegmine ipsi pendeat.* Seneca *ad Marc. c.* 9. *Tot præter domum nostram ducuntur exeqiæ; de morte non cogitamus: tot acerba funera; nos togam nostrorum infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis successionem animo agitamus. tot divitum subita paupertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, nostras qoqe opes aqè in lu-*

H

brico

& homunciones isti, qi tanto cum strepitu, tanqam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & subsannant. foliola itidem, qi famam tui posthumam excepturi sunt. ista enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi straverit, sylva horum vice nova alia profert. commune avtem omnium est, breve existendi spatium. at tu omnia, tanqam æterna futura, fugis appetísve. mora parvula, & lumina tibi condentur: eúmqe qi te extulerit, alius aliqis lugebit.

§.35. Sani est oculi, cernere visibilia qævis, nec dicere, *Viridia velim.* hoc etenim lippientis est. sed & avditûs ac olfactûs est sani, ad sonos odoréfve qosvis percipiendos promptum esse. & stomachi valentis, adversùs edulia qævis pariter se habere;

καὶ πιόντα τὰ ἀπιθανώτατα ἀξιοπίστως, καὶ ἀπιφημοῦντα, ἢ ὅτι τ' ἐναντίων καταρώμενα, ἢ ἡαυχῇ ψέγοντα, καὶ χλευάζοντα. φυλλάρια ὁμοίως, καὶ [a] τὰ ἀποδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν. πάντα γὰρ τὰ ἔαρος ἀπιγόντα ὥρη. εἶτα ἄνεμος κατασέβληκεν. ἔπειθ' [b] ἡ ὕλη ἑτέρα ἀντὶ τούτων φύει. [c] τὸ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν πᾶσιν. ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις, καὶ διώκεις. [d] μικρὸν καταμύσεις. [e] τὸν δ' ἐξενεγκόντα σε ἤδη, ἄλλος θρηνήσει.

a L.4.§.19.
b L.7.§.23.
c L.5.§.10.
d L.7.§.70. l.8.§.2.5.
e L.4.§.50.

§. 35. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ ὁρατὰ, καὶ μὴ λέγειν, τὰ χλωρὰ θέλω. ὥσπερ γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὸν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ ὀσφρησιν ὡς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὀσφρητὰ ἑτοίμως εἶναι. καὶ [f] τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν,

f Sup.§.31.

ANNOTATIONES.

brico positas. *Acerba* cùm dixit, *poma* alludebat, qibus poëta A ignobilis in fictitio *Hadriani & Epicteti colloqio*, prout *foliis* Homerus & ex Homero Marcus istic, nos contulit *distichо illo*;

Poma ut in arboribus pendent; sic corpora nostra,
Avt matura cadunt, avt citò acerba ruunt.

Καὶ ταῦτα τὰ ἐμπιθούντα] ἀνθρώπια scilicet ut *l.* 9.§.29. *ἀνθρώπια μυξῶν μεστά. homunculi mucci pleni.*

Σὺ πάντα ὡς αἰώνια ἐσόμενα] Seneca *Epist.* 120. *At nos corpus tam putre sortiti, nihilominus aterna proponimus, & qantum poteſt alas humana protendi, tantum spe occupamus, nullâ contenti pecuniâ, nullâ potentiâ. nihil satis est morituris, imò morientibus. qotidie enim propiùs ab ultimo stamus, & illò unde* B *nobis cadendum est omnis hora impellit.*

Μικρὸν καὶ καταμύσεις] *Paulò pòst morieris.* καταμύειν, *connivere, oculos clavdere*, pro, *mori.* qia moribundis visus deficit, mortuis oculi clavduntur. indè formulæ illæ *Il. ε. v.* 82. & alibi freqenter;

— τὸν δὲ κατ' ὄσσε
Ἐλλαβε πορφύρεος θάνατος. —
— ac hunc oculis
Occupavit sanguinolenta mors.

& *ibidem v.* 47.

— συγερὸς δ' ἄρα μιν σκότος ὦλε. —
— ac horrenda ipsum caligo prehendit.

Item *Il. π. v.* 350.

— θανάτου δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν.
— mortis avtem nigra nebula obtexit.

Sed & apud Maronem *Æn. l.* 10.

— letho canentia lumina solvit.

Et,

Olli dura qies oculos, & ferreus urget
Somnus; in æternam clavduntur lumina noctem.

Contrà, βλέπειν, sive, *videre*, pro *vivere*; & βλέποντες *videntes*, pro, *viventibus.* Evripides *Troad. v.* 628.

Οὐ ταυτὸν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ καθθανεῖν.
Τῷ μὲν γὰρ οὐδὲν, τῷ δ' ἔνεσιν ἐλπίδες.
Non idem est filia vivere, qod mori.
Mortuus enim nihil est, spes verò insunt vita.

qod Theocritus *Idyll. 4. v.* 42.

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν. ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Spes sunt inter vivos, expertes avtem spes sunt mortui.

Idem *Iphigen. Tauric. v.* 718.

Θανόντα μᾶλλον ἢ βλέποντ' ἰδεῖν φίλον.
Mortuum magis, qàm vivum, babebo amicum.

Qod idem alibi:

Οὐκ ἂν προδοίην καί τιν' ἄψυχον φίλον.
Nunqam deseram amicum qamvis mortuum.

&, ἥλιον ὁρᾶν, φῶς ὁρᾶν, pro eodem. Evripides *Troad. v.* 269.

— ἆρά μοι ἀέλιον λίσσοις;
— an mihi solem adspicit? vivitne?

& *Ione v.* 1121.

Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ' ὁρᾶν φάος.
An verò videre lumen, libentius morierer.

Syntaxis insolens, sed qalis illa (ut obiter adnotem) *Herc. fur. v.* 1313.

Παραινέσαι μ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάσχειν κακῶς.
Facilius te monere possum, qàm ipse mala pati.

Idem *Ipb. Taur. v.* 608.

Οὐ θέλω τλῆναι ἢ μὲ φῶς ὁρᾶν φίλον.
Qem non minus volo vivere qàm me.

Et, *v.* 674.

Αἰσχρὸν θανόντος σου βλέπειν ἡμᾶς φάος,
Turpe est te mortuo nos iterum lucem.

Itémqe, *Alcest. v.* 691.

Χαίρει ἐρῶν φῶς; παῖδα δ' οὐ χαίρειν δοκεῖς;
Gavdes videns lumen? & putas patrem non delectari?

Cui subjungit Epictetus *l.* 2. *c.* 22.

Θέλεις βλέπων φῶς; παῖδα δ' οὐ θέλειν δοκεῖς;
Videre lucem vis? parentem verò non velle putas?

Ità Naso, *Trist. l.* 5. *Eleg.* 4.

Sive diem videat, sive tegatur humo.

§.35. Τὰ χλωρὰ θέλω] viridia enim oculis grata sunt, visúmqe reficiunt. Plutarchus *de tranqill. pag.* 469. *A.* Τὰς ὄψεις ὑπὸ τῶν ἄγαν λαμπρῶν τιθασσομένους, ταῖς ἀνθηραῖς καὶ ποώδεσι χροιαῖς παραγεράμεν. *Sed nos, qi oculos nimio splendore offensos ad floridia & viridia avertentes reficimus.* Et Basilius Cæsar. *Ep.* 5. Τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὅταν ἐάν ποτε συνήθως τὰ λαμπρὰ καταβλέψωσι, φέρει τινὰ ῥαστώνην πρὸς τὰ κυανὰ καὶ χλοάζοντα τῶν χρωμάτων ἐπιστιλβῶν. *Oculi, ubi consuetò splendida inspexerint, facilitatem qandam per hoc qod caruleos viridesqe colores contuendos recipiunt, nanciscuntur.* Plutarchus idem *de amor. frat. p.* 490. *C.* Ὀφθαλμιῶντες διὰμεθ' ἡμῶν ἀποστρέφομεν, ἐπὶ τὰ μὴ ποιοῦντα πληγὴν μηδὲ ἀνιλυπῶντα, χρώματα καὶ σώματα τὴν ὄψιν. *Oculis virio aliqo laborantibus arbitramur visum avertendum esse à coloribus & corporibus radium recellentibus.*

Καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν] Ad *avrem* retulit, sed animi, non C corporis, ἠθικῶς & φυσικῶς consideratam, qod hìc Marcus, de *stomacho*, Joannes ὁ Χρυσορρήμων *in Act. Apostol. Orat.* 55. qo loco lavdans Apostoli illa *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 3. *vers.* 2. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε. *Lactis potu vos alui, & non esca: nondum enim poteratis id ferre.* & ad *Hebr. cap.* 5. *vers.* 11. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ καθίστησι, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. ἐπεὶ νηπιοὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. *Facti estis is qibus lacte sit opus, & non solido cibo, qandoqidem segnes estis facti avribus.* Sed & avditorum Christi illud, Joannis *cap.* 6. *vers.* 60. Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος. τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus est hic sermo, qis eum poteſt avdire?* qibus adjici poterant, cùm Christi ipsius ad suos D illa Joannis *cap.* 16. *v.* 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. *Adhuc multa habeo qa vobis dicam, sed nunc non poteſtis portare.* tum & Apostoli *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 3. ista, τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, κνηθόμενοι τὰς ἀκοάς. *Sanam doctrinam non sufferent, avribus pruvientes.* qanqam in illis avris infirmior, in istis inqinatior notari videtur. Ἔστι γάρ, inqit, *pag.* 481. *B.* ἴσην ἀσθένειαν καὶ ἀκοῆς. καθάπερ γὰρ στόμαχος, οὐκ ἂν δέξαιτο ὑγιεινὰ σιτία καὶ δυσκατέργαστα, ἀσθενὴς ὤν. οὕτω καὶ ψυχὴ ἀγυμνάστου, καὶ φλεγμαίνουσα, ἄτονος γεγονότα καὶ ἴκελυσε, οὐκ ἂν δυνηθείη δέξασθαι τὸν πνευματικὸν λόγον. ἂν δὲ ἰσχυρὰ καὶ ὑγιεινὴ, πάντα ῥᾳδίως, πάντα ἔνκολα. *Est enim & avrium infirmitas. Nam sicus infirmus stomachus sanos & difficiles concoctionis cibos non suscipit: ita etiam anima torpida, inflata, æstuans, sterilisqe enervis spiritualem sermonem accipere non poterit: si avtem fortis esset ac sana, omnia facilia, omnia integra.* Eodem retulit & Lactantius *instit. l.* 5. *c.* 4. *Sicut infans solidi ac fortis cibi capere vim non poteſt, ob stomachi tenerioris modum, sed liqore lactis ac mollitudine alitur, donec firmatis viribus vesci fortioribus possit: ità & hunc, oportebat, qia nondum poterat capere divina, prius humana testimonia offerri.*

Τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν] vide *suprà* §. 31. Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 4. Μὴ γίνου δυσάρεστος, μηδὲ κακοστόμαχος πρὸς τὰ γινόμενα. *Ne sis morosus, neqe fastidiosus erga ea qa fiunt.* Plutarchus *de tranqill. p.* 466. *C.* ex Evripidis *Oreſt.*

Δυσάρεστον οἱ νοσοῦντες ἀκρίτως ὕπο.
καὶ γὰρ ἡ γυνὴ λυπεῖ, καὶ τὸν ἰατρὸν αἰτιῶνται καὶ δυσχεραίνουσι τὸ κλινίδιον,
Φίλαν δ' ὅ, τ' ἰλθὼν * λυπηρός, ὅ, τ' ἀκτὰν βαρύς,

* λυπρὸς

χειν, ὡς μύλλῳ πρὸς πάντα ὅσα ἀλέσασα κατα-
a L. 8. §. 43. σκεύασεν. καὶ τοίνυν a τῷ ὑγιαίνουσαν ἀφάνειαν
πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἐπίμιλον εἶναι. ἡ ὦ
b L. 9. §. 40. λίγουσα, b τὸ τικνίον σωζέσθω, καὶ πάντες ὅ, τι ἂν
πράξω ἐπαινέτωσαν, ὀφθαλμός ἐστι τὸ χλωρὸν ζη-
τῶν, ἢ ὀδόντες τὸ ἁπαλόν.

c L. 5. §. 10. §. 36. c Οὐδείς ἐστιν ὅστις ἔυπλημ@, ᾧ ἀπο-
l. 9. §. 3. θνήσκοντι ἡ παρεσήξονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ
συμβαῖνον κακόν. ἀτυχὴς καὶ σοφὸς ἰῶ. μὴ τὸ
παύσασθαι ἔχει τὶς ὁ καθ' αὑτὸν λίγων; ἀνα-
* σημ. πνεύσω * μᾶλλόν ποτε d ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ.
d L. 5. §. 9. l. Χαλεπὸς μᾶλλον ἦδεινὶ ἡμῶν ἦν. ἀλλὰ ἡδανόμεθα,
11. §. 18. ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν. ταῦτα μὲν ἂν ἐπὶ
ὅσον ἔυπλημ@ ἐφ' ἡμῶν ἦ πόσα ἄλλα ἐστί, δι' ἃ πο-
e L. 4. §. 50. λὺς ὁ ἀπαλλαχθῶν ἡμῶν. e τοῦτο μὲν ἐννοήσεις
ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσῃ, λογιζό-
μεν@, ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ
κοινωνοὶ, ὑπὲρ ὧν τὰ τοσαῦτα ἠγωνισάμεθα, ἠυξά-
μεθα, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσι με ὑπάγειν,
ἄλλου τινὰ τυχὸν ἐκ τούτου ῥᾳδίως ἐλπίζοντες.
τί ἂν ἦν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας
f L. 5. §. 10. διατριβῆς; f μὴ μέν τοι διὰ τοῦτο ἧττον εὐ-
g L. 7. §. 15. μενὴς αὐτοῖς ἄπιθι, ἀλλὰ g τὸ ἴδιον ἔθ@ διά-
h L. 7. §. 22. σώζων, h φίλ@, καὶ ἤυνις, καὶ i ἵλεως, καὶ
i L. 2. §. 3. μὴ πάλιν ὡς ἀποστώμεν@, ἀλλ' ὥσπερ

ficut molum ad omnia, ad qæ molenda condita eſt. pari igitur ratione & mentis eſt ſanæ, ad obvenientia qæqe idoneam eſſe. qæ verò dixerit, *Liberos mihi ſalvos velim*; &, *Omnes qicqid fecero lævdent, velim*; oculi eſt inſtar viridia poſcentis, vel dentium tenella poſtulantium.

§. 36. Nemo qiſpiam adeò *felix* eſt, cui morienti non adſtabunt aliqi, qi præſenti lætentur malo. bonus ſapiénſqe fuerit, annon ad extremum futurus eſt qi de illo dicat, *Reſpirabimus jam tandem à padagogo iſto. non erat reverà aſper noſtri cuiqam: ſenſi tamen tacitè illum damnâſſe nos.* hæc igitur de viro bono. at nos qod attinet, qàm multa ſunt alia, ob qæ à nobis liberari deſiderent havd pavci? hoc ſi inter moriendum cogitaveris, libentiùs diſcedes; cùm ità tecum rem putaveris, Ex ea vita diſcedo, in qa ipſi ejuſdem mecum participes, pro qibus tam multa exantlavi, ſupplicavi, procuravi, illi, inqam, ipſi elatum me optant, tanqam qi levamen forſan hinc aliqod ſperent. cur ergò diutiùs iſtîc moram trahere qis cupiat? nec propterea tamen minùs illis propitius diſcedas, ſed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis. qin rurſus, nec tanqam vitæ avulſus, ſed, prout eis, qibus mortis felicitas qædam obtigit, animula à corpore leniter exol-

tur;

ANNOTATIONES.

ὡς ὁ Ἴων φησίν. εἶτα τῆς νόσου διαλυθείσης, καὶ κράσεως ἐτέ- A
ρας γενομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία φίλα πάντα ποιοῦσα καὶ προσηνῆ.
ὁ γὰρ χθὶς ὠὸς καὶ ἀμύλια καὶ * σταίσεον [σίτινον Henricus
Stephanus] ἄρτον διακτύων, τήμερον αὐγάσπυρον ἐπ' ἰλαίαις ἢ
καρδαμίδι σιτεῖται προθύμως καὶ προθύμως.

Ob inopiam moroſi ſunt qibus eſt malè.

agrotis & uxor moleſta eſt, & medicum incuſant, & lectulus diſplicet, & de amicis

Gravis eſt qi venit, abiens parit moleſtiam,

ut Jon ait: morbo autem fugato, alisqe facta temperie, ſanitas redit omnia grata redigens atqe jucunda. Qi enim heri ova, amylum, panem è cribrata farina reſpuebat, hodie cibarium panem cum oliva ac naſturtio comedit alacriter & ſuaviter. Nec multò pòſt *pag.* 468. *F.* Ἐν τῷ πυρίσκῳ πικρὰ πάντα καὶ ἀηδῆ φαίνεται γενομένοις. ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προσφερομένους καὶ μὴ δυσχεραίνοντας, ἐκεῖνό τὸ σιτίον, ὅτε τὸ ποτὸν, ἀλλ' αὐτοὺς αἰτιώμεθα καὶ τὴν νόσον. ὕτω καὶ τοῖς πράγμασι παυσόμεθα μεμφόμενοι καὶ δυσχεραίνοντες, ἂν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προτιθεμένους ἀλύπως καὶ ἱλαρῶς ὁρῶμεν. *Febricitantibus qicqid guſtant amarum & inſuave videtur: ſed tamen ubi alios videmus eadem citra moleſtiam guſtare, non jam cibum potúmve, ſed morbum & agrotantes in cavſſa eſſe dicimus. Eodem modo culpare res, & iniqè ferre deſinemus, ſi videamus iisdem alios abſqe dolore & cum hilaritate uti.* Idem *de utilit. ex inimic. pag.* 87. *A.* Ὥσπερ γὰρ τὰ ῥωμαλέα τοῖς στομάχοις καὶ ὑγιεινότατα τῶν ζώων ὄφεις ἰσθίοντα καταπίπτει καὶ σκορπίους. ἔστι δὲ ἃ καὶ λίθοις καὶ ὀστράκοις τρίφεται, μεταβάλλουσι δὲ δι' εὐτονίαν καὶ διεμότητα πνεύματος. οἱ δὲ σικχοὶ καὶ νοσώδεις ἄρτου καὶ οἴνου προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. ὕτως οἱ μὲν ἀπόπτοι καὶ τὰς φιλίας διαφθείρουσι, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ ταῖς ἔχθραις ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται. *Sicut enim animalium ea qa validiſſimo ſunt ventriculo, & ſanitate firmiſſimâ, ſerpentes ac ſcorpios vorant atqe concoqunt, qadam etiam lapidibus & teſtis aluntur vigore & calore ſpiritus alterati, cùm contra languidi & morboſi vino & pane ſumpto naviſcent: ita ſtulti amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimicitiis uti commodè norunt.* Accedit huc, qod de Tantalo Pindarus, *Olymp. od.* 1.

— Ἀλλὰ γὰρ καλεῖν
πίψαι μέγαν ἄλβον ἐκ ἰδυ-
νάσθη: κόρῳ δ' ἴλεν
ἄτας ὑπερόπλου.

— *Sed enim con-*
cogere magnam felicitatem non po-
tuit: ſaturitatéqe i. e. protervia *accepit*
noxam ingentem.

Ὀφθαλμός ἐστι] *oculus eſt.* i. e. inſtar oculi, vel ſicut oculus. Sic Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Ruſticus expectans, dum deſluat amnis. —

i. e. inſtar ruſtici expectantis. & in *arte:*

Nec verbum verbo curabit reddere, fidus
Interpres. —

i. e. inſtar fidi interpretis.

§. 36. Ἀναπτύσω μέν ποτε ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ] forſan ἀναπτυσόμεθά ποτε. *reſpirabimus aliqando.* vel, ut ſcripturæ receptæ nec literulam mutemus, ἀναπτύσωμεν, *reſpiremus.* qia ſequitur ἡμῶν. nè τὸ μὲν illud ſit ſuperfluum. Feliciter Annibal, referente Plutarcho *in Marcello. pag.* 303. *A.* Τὸν μὲν Φάβιον, ὡς παιδαγωγὸν, φοβεῖσθαι τὸν δὲ Μάρκελλον, ὡς κατηγωνισμένον. ὑφ' ᾧ μὲν γὰρ κωλύεσθαι κακόν τι ποιεῖν. ὑφ' ᾧ δὲ καὶ πάσχειν. *Timere ſe ut padagogum Fabium, ut adverſarium Marcellum: ab illo, ne qid mali inferret, prohiberi ſe, ab hoc etiam accipere.* Vide noſtrum *ſuprà l.* 5. §. 9. De Henrico 5. Imperatore Lambertus Schafnaburg. *Is* (Herimannus Archiepiſcopus Colonienſis) *ubi ſe in ſua recepit; Rex tanqam ſeveriſſimo padagogo liberatus, ſtatim in omnia flagitiorum genera præcipitem ſe dedit.* De Avreliano Vopiſcus: *Senatus mortem ejus graviter tulit: gravius tamen Populus Romanus, qi vulgo dicebat, Avrelianum padagogum eſſe Senatorum.*

Ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν] Avtor *ſap. Solom. c.* 2. *v.* 14, 15. Ἔγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐνθυμῆσαι. καὶ ἐπιτιθέναι τοῖς ἔργοις ἡμῶν. βαρύς ἐστι ἡμῖν καὶ βλεπόμεν@, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ. *Factus eſt nobis ad redarguendum cogitationes noſtras: gravis eſt nobis etiam ad aſpectum, qia diſſimilis eſt aliorum vita illius.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 50. Ἔλεγχον τὸν οἰκείου βίου τὴν ἐκείνου πολιτείαν ἡγοῦνται. *Illorum vita rationem vitæ ſuæ reprehenſionem eſſe exiſtimant.* & *l.* 4. *Ep.* 220. Ἔλεγχον ἡγοῦνται τῶν σφῶν κακίας τὰς τῶν πέλας ἀρετάς. *Suæ improbitatis reprehenſionem eſſe aliorum circa ſe hominum virtutes arbitrantur.* Itaqe qod idem *l.* 3. *Ep.* 211. Παντὶ τρόπῳ οἱ ἄριστοι παρὰ τῶν φαύλων μισοῦνται. *Omni modo præſtantiſſimi qiqe viri improbis inviſi ſunt.* Dion Pruſæus *Orat.* 72. *pag.* 630. Οὐ δύνανται ἡδέως ὁρᾶν τοὺς φιλοσόφου σχῆμα ἔχοντας, ὅτι νυστάζουσι καὶ ἐξελίγχειν παρασκευαζομένους λογίζονται, ἀλλὰ προσκρούσει καὶ διαμάχονται. ὥσπερ οὐδὲ οἱ παῖδες ἡδέως ὁρῶσι δυναμένους, ὃς ἂν * ἴδωσι [* ἴδοτε f.] παιδαγωγοῦ σχῆμα ἔχοντας, καὶ παρεσκευασμένους ὅτως ὡς ἐκπλήξοντας αὐτοὺς, καὶ ὃν ἐπιτρέψοντας ἁμαρτάνειν, οὐδὲ μαθήσεσθαι. *Non poſſunt libenter videre philoſophi habitum habentes, qia cogitant præparatos admonere & redarguere: ſed adverſantur & impugnant. Qemadmodum neqe pueri libenter videre poſſunt, qos ſciunt padagogi cultum habere, præparatóſqe ita tanqam objurgaturos ſe, neqe permiſſuros ut peccent, avt ſegnes ſint.* Cyprianus *Epiſt. ad Donat.* *Malos qiſqis non imitatur, offendit.* &, *Caſtigare videtur, qicunqe diſſentit.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 9. Petronius *ſatyr.* *Non dubiè ità eſt. Si qis vitiorum omnium inimicus rectum iter vitæ inſiſtere cæpit, primùm propter morum differentiam odium habet. qis enim poteſt probare diverſa? deinde qi ſolas extruere divitias curant, nihil volunt inter homines melius credi, qàm qod ipſi tenent.*

Ἐκ τοιούτου βίου ἀπίεχομαι] vide *ad l.* 9. §. 3.

Μὴ ἀποστώμεν@] *Non avulſum vita.* Seneca *Epiſt.* 30.

Ὥσπερ

vitur, talis & tua ab iſtis etiam eſto diſceſſio. eis enim te natura annexuit & conjunxit. at nunc diſjungit. disjungor itaqe tanqam à neceſſariis, non abſtractus tamen, ſed ſponte diſcedens. nam & hoc ex eis eſt, qæ ſunt ſecundùm naturam.

§. 37. Solenne tibi ſit, in cujuſqe (qoad ejus fieri poteſt) actione omni, apud te qærere, *Iſtud iſte qo fine facit?* à temet avtem avſpicare, téqe primo loco ſcrutare.

§. 38. Memento illud qod te velut fidiculis citat, eſſe intra te reconditum qiddam. illud eſt ſvadela, illud vita, illud (ſi fas dicere) homo eſt. nè cùm illo junctim contempleris unqam

Ἀλλ' ἐνθυματέυτ⊙, [a] εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τ⊙ σώματ⊙ ἐξειλεῖται, τοιαύτ⊙ καὶ τὸν ἀπὸ τούτων ἀποχώρησιν δεῖ γενέσθ. καὶ γὰρ [b] τούτοις ἡ φύσις συνῆψε, καὶ συνέκρινεν. ἀλλὰ νῦν διαλύ; διαλύομαι, ὡς ἀπὸ οἰκείων μὲν, ἀ μέλω [c] ἀνθελκόμεν⊙, ἀλλ' ἀδιάφως. [d] ἐν γὰρ καὶ τοῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

a L.3.§.5. b L.6.§.39. c L.3.§.5. d L.2.§.12. 17.

§. 37. Ἔθισον ἐπὶ παντὸς, ὡς οἷόν τε, ἀ πραττομένη ὑπό τιν⊙, διζητεῖν καὶ σαυτόν, [e] ἔτ⊙ τοῦτο ἐπί τινα φέρει; ἄρχε δ' ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ [f] σαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε.

e L.2.§.16. l.7.§.4. f L.3.§.5.l. 5.§.11.

§. 38. Μέμνησο, ὅτι [g] τὸ νευροσπαστοῦν ἐστιν ἐκεῖνο, [h] τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον. [i] ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωή, [k] ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε συμπεριφαντάζε

g L.2.§.2. h L.7.§.59. l.8.§.28. i L.12.§.33. k L.12.§.3.

ANNOTATIONES.

Ὥσπερ ἐπὶ τῷ ἐυθανατοῦντ⊙] De Avgvſto *Svetonius l.* 2. c. 99. *Sortitus eſt exitum facilem, & qalem ſemper optaverat. nam ferè qoties audiſſet citò ac nullo cruciatu defunctum qempiam, ſibi & ſuis* ἐυθανασίαν ſimilem (*hoc enim & verbo uti ſolebat*) *precabatur. Sortitus exitum facilem.* hoc eſt, ἐυθανατήσας. cui contrarium eſt τὸ δυσθανατεῖν, qod eſt apud Hippocratem, ut declarat Galenus, τὸ βραδίως καὶ σὺν ὀδύνῃ θνήσκειν. *tardè, & cum cruciatu mori.* & τὸ ψυχομαχεῖν apud avtorem *qæſtionum* ſub nomine Athanaſii *ad Antiochum.* Caſavbonus *ad Svetonium.*

Ἐυκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τ⊙ σώματος ἐξειλεῖται] Ità *l.* 9. §. 3. Τὸ ψυχάριόν τ⊙ ἐλύτρ⊙ τούτ⊙ ἐκπετεῖται. *Animula tua involucro iſti excidet.*

Συνῆψε καὶ συνέκρινεν] Ità Epicharmus *ad l.* 7. §. 50. Συνεκρίθη. Tertullianus *de reſurrect. c.* 14. *Totum porrò hominem ex utriuſqe ſubſtantiæ concretione parere.* vide *l.* 7. §. 67.

Ἀλλὰ νῦν διαλύει] vide *l.* 8. §. 18. Carneades moribundus; Ἡ συνήσασα φύσις καὶ διαλύσει. *Qa conſtituit natura & compegit, ea diſſolvet.* Lactius *l.* 4. *c.* 64.

Οὐ μὲν ἀνθελκόμενος] qod priùs ἀποσπώμενος. vide *l.* 3. §. 5.

§. 37. Οὗτος τοῦτο ἐπί τινα φέρει] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 11. §. 21. Caſavbonus *ad Perſ. ſat.* 3. *Scopus eſt qi petitur; ſagittæ & tela ſunt actiones vitæ.* Philo Judæus *de confuſ. lingv. pag.* 327. *A.* Πλῆθος ἡ δόξα ἑκάστ⊙ αὐτῶν σκοπὸν προτιθεμένος, ἐπὶ τοῦτον ὥσπερ βέλη, τὰς τοῦ βίου πράξεις ἀπάσας ἀφίησι. *Qm divitias avt gloriam ſinguli finem propoſitum habeant, ad hunc tanqam tela vitæ actiones omnes dirigunt.*

Σεαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε] de Socrate Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Ἑαυτὸν ἤλεγχε καὶ ἐξέταζε. *Semetipſum arguebat & examinabat.* Ità Sophonias *c.* 2. *v.* 1. *Excutite vos, excutite vos, inqam.* ſive ut R. Camius explicat, *Inqirite in voſmetipſos, tum in alios.* Jeremias *Thren. c.* 3. *v.* 40. *Scrutemur & excutiamus vias noſtras.* Paulus *ad Cor. Epiſt.* 2. *c.* 13. *v.* 5. Ἑαυτοὺς πειράζετε. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. *Vos ipſos tentate, vos ipſos explorate.* & *Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 28. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν. *Exploret avtem qiſqe ſeipſum.* & *ad Gal. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. *Opus avtem ſuum probet unuſqiſqe.* Gregorius Nazianzenus in *Jamb.*

Σαυτὸν δ' ἐρεύνα πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς κερδανῇς, τὸ δ' οἱ πέλας.
Scrutare avtem teipſum magis, qàm qa ſunt tibi proximi.
Hoc enim ipſe lucraberis, hoc verò tibi proximus.

Gregorius Romanus *in Job. l.* 14. *c.* 15. *Ordo erectionis in bono, ut primùm contra nos, tum contra alios erigamur.* Seneca *Ep.* 66. *Me priùs ſcrutor; deinde hunc mundum.* Spectat huc Heracliti illud, qi interrogatus, qid ageret, reſpondit, ἐδιζησάμην ἐμαυτόν. *meipſum exqirebam* i. e. excutiebam. Refert Plutarchus *adv. Color.* & Julianus *de cynicæ. Orat.* 1. Lactius etiam *l.* 9. ſed qem Philoſophi mentem non aſſecutum, docet Caſavbonus *in not.* Cæterùm hoc ille cum pavcis. Perſius *ſat.* 4.

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo?
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

§. 38. Τὸ νευροσπαστοῦν ἐστιν ἐκεῖνο] de vocabulo iſto vide ſis *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 7. §. 3. Iſaacus Caſavbonus *ad* illud *Perſ. Sat.* 5. *v.* 129.

— *ſed ſi intus & in jecore agro*
Naſcuntur domini. — &c.

Si exteriorem dominum non habes, interiorem verò circumſers, non unum ſed plures, qâ fronte liberum te dices? hi ſunt domini, qi domi naſcuntur, & nervos intus agitant. ait Marcus *ſane qàm* ἐμφατικάτατα, *illud occultum qod intus nos movet, id eſſe* ῥητορείαν, ζωὴν, ἄνθρωπον, *hoc eſt, qod faciat nos hoc avt illud ſtudioſè proſeqi; exempli cauſſa, eloqentiam, id eſſe per qod vivimus; qia ità vivimus, ut illud eſt, qod nos impellit: libidinoſè, ſi libido urget; meticuloſè, ſi metus; iracundè ſi ira. denique hic velut alius qidam homo eſt, dominus illius intra qem habitat. hac mens optimi imperatoris; qi ſic alium hominem intra hominem collocat, ut Perſius ait hic, intus naſci dominos. idem eſt enim.* Hæc ille. Ego tamen Merico filio potiùs accedo, qi τὸ νευροσπαστοῦν iſtic interpretatur *opiniones*, ſive *dogmata in pectore ſive mente deliteſcentia*, unde non actiones tantùm, ſed & affectiones illæ ortum ſuum habent. hoc enim paſſim inculcat Marcus. τὸ ἡγεμονικὸν ſive mentem illud ipſum eſſe, qod qocunqe velit hominem impellit, qodqe omnem prorſus cuiqe moleſtiam faceſſit. vide *ad l.* 7. §. 15. Qanqam conciliari poſſunt iſta, ſi illud adverterimus, Stoicis affectus nihil aliud videri qàm δόξας ψευδεῖς καὶ κρίσεις κοπρὰς, ſive *opiniones falſas ac depravatas*, utì ex Chryſippo docet Galenus paſſim in *libr. de dogmat. Hippocr. ac Plat.* Plutarchus *de virt. moral.* & Cicero *Tuſcul. l.* 4. Verùm Marci mentem expreſſit optimè, eàdem planè abuſus imagine, Tertullianus *de anima c.* 6. his verbis. *Anima movet corpus; & conatus ejus extrinſecus foris parent. ab illa eſt enim impingi, & pedes in inceſſum, & manus in contactum, & oculos in conſpectum, & lingvam in effatum, velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* vide *l.* 2. §. 3. Nec abſceſſit longè Varro, qi in *ſatyra*, cui titulus, *Mutuum muli, animam grallatori, corporis artus grallis contulit.* dictionem peſſimè habitam, poſt aliorum conatus havd infelices prorſus, nos ſic reconcinnare tentavimus. *Grallatores qeis gradiuntur, pertica lignea, ab hominis vi, qi inſtat, agitantur. ſic illi animi noſtri ſunt grallæ, crura ac pedes noſtri; ex ſe ἀκίνητοι, ſed ab animo moventur.*

Ἐκεῖνο ἄνθρωπ⊙] vide *lib.* 12. §. 30, 31. R. Judas in *Cozrao l.* 1. *c.* 49. *Anima revera ipſa eſt homo. illud enim ex Moſe qod nobiſcum loqitur, & intelligit, & dirigit, non eſt lingva, vel cor, vel cerebrum ejus. Verum iſta ſunt Moſis organa tantùm; anima avtem ipſe Moſes eſt.* Philo *de agricult. pag.* 188. *E.* Ἄνθρωπ⊙ δὲ ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τίς ἂν εἴη πλὴν ὁ νοῦς; ὃς τὰς ἀπὸ τῶν σπαρέντων καὶ φυτευθέντων ὠφελείας εἴωθε καρπίζεσθαι. *Homo avtem in unoqoqe noſtrum qis alius eſſe poteſt, qàm intellectus, qi ſolet ſatorum plantarumqe fructus colligere.* Et *de hared. divin. pag.* 512. *E.* Ὥσπερ ὁ δὴ καθ' ἕκαστον ἡμῶν νοῦς κυρίως καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐστι. *Itaqe uniuſcujuſqe noſtrum mens propriè veréqe homo eſt.* & Plato *in Alcib.* 1. *pag.* 447. *A.* Οὔτε τὸ σῶμα, ἄτε συναμφότερόν ἐστιν ἄνθρωπος. *Nec corpus, nec ſimul utrumqe eſt homo.* & mox; Λείπεται μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἢ ψυχήν. *Reſtat nihil omnino eſſe hominem qàm animam.* qod ibi luſiùs diſſeritur. Τὸ νοεῖν ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. *Id qod intelligit, unuſqiſqe eſſe videtur.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Cicero *Somn. Scip. Mens cujuſqe, is eſt qiſqe, non ea figura, qa digito demonſtrari poteſt.* Idem *Academ. l.* 4. *Ariſtippus, qaſi animum nullum habeamus, corpus ſolum tuetur: Zeno, qaſi corporis ſimus expertes, animum ſolum complectitur.* Macrobius *l.* 1. *c.* 13. Ergò, *qi videtur, non ipſe verus homo eſt; ſed verus ille eſt, à qo regitur qod videtur.* atqi Tertullianus *de reſurr. c.* 33. *Tam corpus homo, qam & anima.* Et ſidentius pavlò ex Moſis verbis *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 24. *Qid eſt homo aliud qàm caro? Siqidem nomen hominis, materia corporalis, non animalis à creatore ſortita eſt. Et fecit hominem Deus, inqit, limum de terra; non animam, anima enim ab afflatu.*

Μηδέποτε] Annecti poſſunt ſuperioribus iſta: qanqam à Marco, tanqam ſeorſim habita, ponuntur.

Συμπεριφαντάζ⊙] compoſitum Stoici commatis vocabulum ſatìs inſolens. *Nè ſolicitus ſis de his.* Caſavbonus. *Nè animo tibi proponas.* Xylander. *nè junctim cum principali illo contemplare & intuere iſta.* φαντάζεσθαι contemplari. Gregorius Nazianzenus *Orat. de bapt. de Deo*; Φῶς, ὅσον ἂν καθαιρώμεθα, φανταζόμενοι. καὶ ὅσον ἂν φανταζώμεθ, ἀγαπώμενοι. *Lumen, qò accuratiùs animos purgaverimus, eò rursùs magis amandum, qò magis contemplati fuerimus.*

a L.12.§.2, 3. b L.3.§.3.

πάζχ a τὸ περικείμενον b ἀγγειῶδες, καὶ τὰ ὀργάνια ταῦτα περιπλασμένα. ὅμοια γάρ ἐστι σκεπάσματι. μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. ἐπεὶ τοι καὶ μᾶλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν

c L.5.§.21. l.7.§.55. Sup.§.26.

μορίων, χωρὶς c τῆς κινήσεως καὶ ἰσχύος αὐτοῖς αὐτίας, ἢ τῆς χειρὸς τῇ ὑφαντρίᾳ, καὶ ἧς καλάμῳ τῷ γεγραφότι, καὶ ἧς μαστιγίῳ τῷ ἡνιόχῳ.

circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undiqe ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantùm interest, qòd agnata sint. siqidem membrorum istorum, absqe forma qæ ea cieat sistárqe, non magis usus est, qàm radii textrici, avt scriptori calami, avt avrigæ flagelli.

ANNOTATIONES.

Τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες] Corpus nimirum, qod & ἀγγεῖον dixit, *l.* 3. *c.* 3. & τὸ περικείμενον, *supra* §. 1. & *l.* 12. §. 2,3.

Τὰ ὀργάνια ταῦτα] *instrumenta mentis* corporis membra: ea enim est, qæ eis omnibus utitur. qà ratione & ὅπλα eadem dicuntur Apostolo *ad Rom. c.* 6. *v.* 13. vide *ad l.* 5. §. 21. & *l.* 7. §. 35. Ità Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ σῶμα ἡμῖν ὄργανον ὂν ὑπὸ τῆς φύσεως δίδοται πρὸς τὰς κατὰ φύσιν πράξεις. *Corpus à natura nobis datum est ut sit instrumentum ad actiones naturales.* Nemesianus *de natur. hom. c.* 6. Ἡ δύναμις ψυχῆς, τὸ δὲ ὄργανον σώματος. *Nam vis quidem ipsa animæ est: instrumentum corporis.* & Gregorius Nyssenus *de homin. opific. c.* 12. Καθάπερ τι μουσικὸν ὄργανον ἅπαν τὸ σῶμα διεσκευάσται. *Est omnino totum corpus humanum instar musici instrumenti fabricatum.* Plutarchi nomine avtor *Platonic. quæst. q.* 7. vult Platoni dicta in *Timæo* ψυχῆς ὄργανα, τὰ τῶν ζώων σώματα. *animæ instrumenta animalium corpora.* atqe indè animam σώματος φυσικοῦ ὀργανικῷ ἐντελεχείᾳ, *actum corporis naturalis instrumentis præditi* finitam Aristoteli, *de anim. lib.* 2. *c.* 1. Plutarchus ipse in *Sympos. pag.* 163. *E.* Ψυχῆς γὰρ ὄργανον τὸ σῶμα, θεοῦ δὲ ἡ ψυχή. *Corpus enim animæ, anima instrumentum est Dei.* & *de Pyth. Orac. pag.* 404. *B.* Σῶμα μὲν ὀργάνοις χρῆται πολλοῖς, αὐτῷ δὲ σώματι ψυχὴ καὶ μέρεσι τοῦ σώματος. ψυχὴ δὲ ὄργανον θεοῦ γέγονεν. *Corpus instrumentis multis utitur, corpore & ejus membris animus, qi est instrumentum Dei.* Plinius *Hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Animo videmus, animo cernimus; oculi, cev vasa qadam, visibilem ejus partem accipiunt, atqe transmittunt. Ad Pers. Sat.* 3. Casavbonus. *Stoicorum est illud scitum,* τὸν ἄνθρωπον ὑπόστασθαι κατὰ τὴν λογικὴν ζωήν, σώματι δὲ χρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ. *Naturam humanam positam esse in ratione & mente, qa corpore ita ut artifex instrumento qopiam utatur.* qod multis locis illustrat Simplicius in enchiridium sapientissimi senis.

Μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ] Hoc tantùm, inqit, interest inter membra corporis & instrumenta externa; qòd *adgnata* sint illa, ista non item. contrà, qam de servis Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Ὁ δὲ δοῦλος ὄργανον ἔμψυχον, καὶ μέρος τι τοῦ δεσπότου, ὂν ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. *Servus autem instrumentum est animatum, & pars qadam domini, qasi animata qadam corporis, sed separata pars.* Atqi Simplicius in *præfat. comment. in Epict. enchir.* τὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον, affecit, τῷ σώματι, οὐχ ὡς μορίῳ συμφοῦ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι. *Verè hominem corpore non ut parte ingenitâ, sed ut instrumento uti.* ad qem locum vide his qæ in *annot.* Hieronymus Vossius adversus Simplicium disserit. Hoc avtem argumento etiam, Tertulliano referente, *de resurr. carn. c.* 16. corpus excusatum qidam ibant, nè avt reatûs in crimine, avt in judicio supplicii cum anima particeps censeri deberet. *Carnem nihil sapientem, nihil sentientem per semetipsam, non velle, non nolle de suo habentem, vice potius vasculi apparere animæ, ut instrumentum, non ut ministerium. itaqe animæ solius judicium præsidere, qaliter usa sit vasculo carnis: vasculum verò ipsum non esse sententiæ obnoxium.* verùm ista ille fusissimè in seqentibus refutat; qæ transcribere integra molestum nimis foret. inter alia, qod suffecerit, hoc præscribitur: *Ab exemplo vacare diversitatem rerum. Omne enim vas,* inqit, *vel instrumentum alicunde in usus venit, extranea omnino materia à substantia hominis: caro avtem ab exordio uteri consata, conformata, congenita anima, etiam in omni operatione miscetur illi. nam etsi vas apud Apostolum vocatur* (*ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 4.) *eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur: ille scilicet limus, qi prior titulo hominis incisus est.* (*Gen. c.* 2. *v.* 7.) *non calicis, avt gladii, avt vasculi alicujus. Vas enim capacitatis nomine dicta est, qà animam capit & continet. homo verò de communione natura, qa eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium. ità & ministerium tenebitur judicio, etsi de suo nihil sapiat; qia portio est ejus qa sapit, non supellex.* Qanqam idem, *de anim. cap.* 40. *Res est caro alterius planè substantiæ, & alterius conditionis: addicta tamen anima, ut supellex, ut instrumentum, in officia vitæ. Neqe enim de proprio sapit qid, avt sentit, ad suadendam vel imperandam peccatelam. qidni, qa ministerium est? & ministerium, non qale servus, vel minor amicus, animalia nomina; sed qale calix, vel qid aliud ejusmodi corpus, non anima.*

Non valet tantum animus ut plenè seipsum videat; *sed ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit.* Ille enim de tarditate mentis humanæ ad errata sua advertenda; iste de plena ac perfecta, qæ revera istic non datur, sui cognitione loqitur.

Ἑαυτὴν διαρθροῖ] *sese artat,* inqit, & fingit mens. qod de fortuna Plavtus *Capt.* 2. 2.

Fortuna humana fingit artátqe ut lubet.

Non ità se corpus. istud format & articulatim effingit anima, non ipsum se. Siqidem ut ex Themistio *de anim. l.* 1. Julius Scaliger *de subtil. exerc.* 6. §. 9. *Anima sui est domicilii architecta.* vide *l.* 10. §. 26. Verùm de parte animæ principante Marcus istic.

Ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιῇ] vide *l.* 6. §. 8. & *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 13.

Τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπᾶται] vide *l.* 9. §. 9. Ità Joannes *c.* 4. *v.* 36. Συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Congregat fructum in vitam æternam.* & *ad Rom. c.* 6. *v.* 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, καὶ τὸ τέλος ζωὴν αἰώνιον. *Habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem avtem vitam æternam.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Τοῦτον νόμον ὁ θεὸς τέθεικε, εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρ' ἐμαυτοῦ λάβε. *Hanc legem Deus tulit, si qid boni expetis, à te ipso pete.* &, *c.* 19. Τὸ ζῷον αὐτῷ ἔνεκα πάντα ποιεῖ, καὶ τὸ λυσιτελοῦν, αὐτὸς ὁ Ζεύς. *Animal sua*

LIBER XI.

a Inf.§.12. b L.6.§.8. c L.9.§.10.

Τὰ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς. a ἑαυτὴν ὁρᾷ, b ἑαυτὴν διαρθροῖ, ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ, c τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρπᾶται (τὰς

Æ sunt animæ ratione præditæ proprietates. se cernit, fingit, artátqe, ut lubet, qalémqe vult ipsa, facit: fructum, qem profert, ipsa carpit.

cùm

ANNOTATIONES.

§. 1. Αὐτὴν ὁρᾷ] Theodoricus de S. Victore *ad fratr. Mont. Dei. Egregium instrumentum corporis est oculus, si sicut cætera, sic videre posset semetipsum. qod cùm interiori oculo concessum sit: si ad exterioris exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena, etiam cùm vult, ad seipsum redire non valet.* Avgustinus *de Trinit. l.* 9. *c.* 3. *Mens ipsa se novit. neqe enim ut oculus corporis videt alios oculos & se non videt; ità mens novit alias mentes, & ignorat semetipsam. per oculos enim corporis corpora videmus, qia radios qi per eos emicant, & qicqid cernimus tanguntur, refringere & retorqere in ipsos non possumus, nisi cùm specula intuemur. mens verò ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit; sic incorporearum rerum per semetipsam: ergo & semetipsam per semetipsam novit.* Nec adversatur, qod Basilius Cæsar. *Orat.* 3. Τῷ ὄντι χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι. εἰ γὰρ μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν δὲ κέχρηται τῇ ὁράσει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς ἐξίως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα βλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσιν. *Revera valdè molestum est seipsum noscere: oculus enim non solum ea qæ extra se sunt videns, in seipsum visiva non utitur; sed mens nostra ipsa in aliorum peccatum acutius cernens, tarda est ad suorum peccatorum cognitionem.* Sed nec qod ex Cicerone *Tusc. l.* 1. Joannes Sarisberiensis *Metaleg. l.* 4. *c.* 20.

A

B

C

D

A

B

cùm arborum fructus, qódque istis in animalibus respondet, alii carpant. finem semper finem assequitur, ubicunque constiterit vitae terminus. neque enim sic se habet, qo modo in saltando avt in fabulam agendo aliisque ejusmodi, in qibus si qid inciderit, actio tota sit mutila; sed in qacunque parte, & ubicunque deprehensa fuerit, qod praecessit plenum prorsus & perfectum sibi facit: ut dicere liceat, *Ego qa mea fuere, omnia habeo.* adhaec mundum totum pervagatur, & qod ambit hunc, vacuum

γαῖαν τ' φυτῶν καρποὺς, καὶ τὰ ἀναλόγου ἐπὶ τῶν ζώων, ἄλλου καρποῦ;) a ἢ ἐνθάδε πάλιν τυγχάνῃ, ὅπερ a L.3.§.8.
ἂν τὸ τοῦ βίου πέρας ὄνομα. b ἀρχὴ γὰρ ἐπὶ ὀρχήσεως καὶ τοῦ b L.12.§.36
ὅλου καὶ τέλους ἀπολήγει καὶ τῶν παίγνων ἀτελὴς γίνεται
ἡ ὅλη περιβολὴ, ἐὰν τὸ ἐγκόψῃ. ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους, καὶ ὅπου ἂν καταληφθῇ, c πλῆρες καὶ c L.2.§.17.
ἀπηρτισμένον ἑαυτῇ τὸ συμπᾶσι ποιεῖ. ὥσπερ οἰκίαν, d L.4.§.29.
d ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ἔτι ἢ c πλεύσεται τὸν ὅλον 49.
κόσμον, καὶ τὸ ἐκεῖ αὐτὸν ποιεῖ, καὶ τὸ c L.7.§.35.
ἐκεῖμαι

ANNOTATIONES.

sua cavssa facit omnia, & qod molestum est ipsi Jovi. vide infrà §. 4.

Τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων] qasi καρπὸς de animalibus dici insolens sit. Verùm Hebraeis nihil usitatius, qàm פרי i. e. καρπὸν שדי *fœtum* animantium atque adeò hominis etiam nominare. ità Moses *l. 5. c. 28. v. 4. fructus uteri tui, & fructus jumentorum tuorum.* & Psalmes, *Psal* 132. *v.* 11. *ex fructu ventris tui.* Lucae item *Evang. c. 1. v. 42.* Elisabetha Mariae Θεοτόκῳ, εὐλογημένος καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. *& benedictus fructus uteri tui.*

Οὐχ ὅσπερ ἐπὶ ἐσχάτου] Vide *ad l. 3. §. 8. & l. 9. §. 32. & l. 12. §. 36.*

Εἴ τι ἐγκόψῃ] *Si qid offendatur* Xylander. *si qid interruperit* Casavbonus meliùs. malim tamen, *inciderit.* ut Flaccus *lib. 1. Ep. 14.* dixit, *incidere ludum.* & Seneca *Ep. 101. qam preminus horam, casus incidit.*

Ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους πλῆρες] Seneca *Ep. 61. Id ago, ut instar totius vita sit dies.*

Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά] Vide *l. 4. §. 29, 49. & l. 9. §. 42. in fine. & l. 10. §. 1.* hinc Bianti sapientis illud, cujus Cicero meminit, in *paradox. 1. Omnia mea mecum porto.* Et Stilponis itidem apud Senecam *Ep. 9.* & *de constant. sap. c. 5.* (licèt aliter pavlò referant alii. vide *infrà ad §. 36.*) *Omnia mea mecum sunt.* qò alluisit Senarii illius avtor,

* Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὸν ὅλον.
Sapiens opes secum ipse circumfert suas.

Et qod de Jobo Avgustinus *de divers. 12. Omnia perdiderat, & plenus erat.* vide Epictetum ex *l. 3. c. 24. ad l. 10. §. 1.*

Περιέχεσθαι τὸν ὅλον κόσμον] Vide *l. 7. §. 47. 48.* vide & Platonem *ibidem §. 35.* ex *polit. l. 6.* Idem in *Theaet. p. 127. D.* de philosopho genuino: Τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ περιβολή. ἡ δὲ διάνοια σοφιζομένη, κατὰ Πίνδαρον, τάντ' γᾶς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετρεῦσα, οὐρανῷ τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα, καὶ πάσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ὅλων, εἰς τι τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὐτῶν συγκαθιεῖσα. *Corpus duntaxat illius in urbe habitat, atque versatur, mens autem passim volat, ut ait Pindarus, & qa sub terra sunt, & qa supra dimetiens, & arte cælum transcendens, omnem perscrutata naturam rerum omnium qa ad universum pertinent, his autem qa prope sunt solis nullo modo applicans se.* qem Platonis locum lavdat & Porphyrius *de abstinent. anim. l. 1.* sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l. 5.* & ex Clemente Evsebius *prapar. l. 13.* & Theodoretus *Therap. l. 12.* nisi qòd Clemens & Evsebivs pro ἡ δὲ διάνοια σοφιζομένη φέρεσθαι, legunt αὐτὸς δὲ πέλαγος. at Theodoretus. Ἡ δὲ διάνοια σοφιζομένη τίκτουσα. Allusit eodem, sed in alio argumento Marcus noster *l. 2. §. 13.* in eodem planè & Galenus *Hortator. c. 1.* Philo Judæus *de monarch. p. 816. A.* Τοῦτον γὰρ (philosophos loqitur) ὁ λογισμὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἅπαν μετέωρος ἀρθεὶς αἰθερούμενος, καὶ συμπεριπολῶν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ σύμπαντι οὐρανῷ, τάκεῖ πάντα γλιχόμενος ἰδεῖν. *Horum enim ratio sublimis à terra rapta incedit per arbera, totum cælum cum sole ac luna perlustrans, studio insendi omnia.* Idémque *de malor. insid. p. 171. B.* Πῶς ὁ θνητὸς φύσις μόνον ἅμα τῷ ἀποδημεῖν ἡδύσαιτο; ἢ καὶ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐτέρωθι καθορᾷ; ἢ θαλάττιον μὲν περιπλεῖν, ἅπασαν γῆν δὲ ἄχρι περάτων ἐπέρχεσθαι; ἢ δίχα τῶν ἐπιγείων καὶ τὰ μετέωρα καταλαμβάνει, ἀέρα, καὶ τροπὰς αὐτοῦ, καὶ καιρῶν ἰδιότητας, καὶ ὅσα τοῖς ἐτησίοις ὥραις, καταγεγυμνά τε καὶ ξὺν ἴθυς, ἀποτελέσῃ; ἢ πάλιν δι' ἀέρος ὡς οὐρανὸν ἀπὸ γῆς ἀνίπτασθαι, καὶ τοὺς ἐν οὐρανῷ φύσους ἐξετάζειν, ὡς ἔχουσιν, ὡς κινοῦνται, τίνες ὅροι τῆς κινήσεως ἀρχῆς καὶ τέλους ἀνύσεως, πῶς ἀλλήλαις τε καὶ σοὶ πανοῦ καλὰ τὰ συγγενείας δίκαιον ἁρμόζονται; μόνον γὰρ ἀνθρώπων τῶν παρ' ἡμῖν ὁ νοῦς, ἔστι πάντων ἀκυδρομάτατος καὶ τοῦ χρόνου ἐν ᾧ γίγνεσθαι δοκεῖ, φθάνει καὶ παραμείβεται, καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις, ἀχρότητος τῶν τε φυτῶν καὶ μεζόνων, καὶ τῶν τοιούτων αἰτίαν ἐπιψαύων. ἤδη δὲ ὁ μόνον ἄχρι τῶν τῆς γῆς καὶ θαλάττης, ἀλλὰ καὶ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ περάτων ἐλθὼν, οὐδ' ἐνταῦθα ἔστη, βραχὺν ὅρον τοῦ συνεχοῦς καὶ ἀπαύστου δρόμου νομίσας τὸν κόσμον εἶναι. προσωλίσθω δὴ ἐχέτω, γλιχόμενος καὶ τοῦ ἀκαταλήπτου θεοῦ φύσου, ὅτι καὶ πρὸς τὸ ἀνω μόνον καταλαβεῖν, ἀν δύναιτο. *Qi enim potevit mortalis natura mavere simul & peregrinare, aut hic illucve vispicere, aut mare qidem totum navibus, terrarum verò usqe extremos fines perlustrare istimeribus, aut præter ipsa terrena sublimia qoqe comprehendere, aërem cum suis mutationibus, proprietates temporum; & qa gotumis stata novationes accidunt? aut qomodo à terra in cælum subvolare per aëra, atqe ibi scrutari cælestes naturas, qomodo se habeant, qomodo moveantur, qi motus eorum finis, qód've maximum, qi cognatione sibi invicem aut universo conjuncta sunt? Sola enim ex his, qa nobis insunt, mens, ut omnium ocyssima, etiam tempus ipsum, qo ista fieri videntur, præcurrit & præoccupat, invisibilibus viribus sine tempore & universum hoc, & partes ejus, harúmqe causas contrectando. Jam verò non solum terra marisqe, verum & aëris cælique terminos attingens, ne hic qidem constitit, mundum rata indesinentis sui cursus modicum esse terminum. Ulterius etiam provolans, incomprehensibilem Dei naturam appetit, cupiens hanc qoqe, si qeat, comprehendere.* Sic avtem hoc argumento animi immortalitatem præstruit Philo; ità gemino ejusdem ortum cœlestem & divinitatem etiam qandam adstruit Manilius *Astronom. l. 2.*

Qis dubitet posthac hominem conjungere cælo,
Cui eximiam natura dedit lingvamqe, capaxqe
Ingenium, volucremqe animum? qem denique in unum
Descendit Deus atqe habitat, ipsumqe requirit?
*Qis cælum possit, nisi * cæli munere, nosse;*
Et reperire Deum, nisi qi pars ipsa Deorum est?
Atqe hanc convexi molem sine fine perennis,
Signorúmqe choros, ac mundi flammea tecta,
Æternum & stellis adversus sidera bellum,
Atqe fretum & terras cælo, subjectáqe utrisqe,
Cernere, & angusto sub pectore clavdere possit;
Ni tantos animus oculos natura dedisset,
*Cognatámqe sibi mentem veitisset ad * ipsam.*
Et tantum dotásset opus; cæloqe venires,
Qod vocat in cælum, sacra ad commercia rerum,
*Et * primas qas dant leges nascentibus astra?*

Cicero *de nat. Deor. lib. 2. §. 153. Qid verò? homo non in cælum usqe penetravit? soli enim ex animantibus nos astrorum ortus, obitus cursusqe cognovimus. ab hominum genere finitus est dies, mensis, annus: defectiones Solis & Lunæ cognitæ, prædictaqe in omne posterum tempus, qæ, qanta futura sint. qa contuens animus accipit ab his cognitionem Deorum.* Seneca *Ep. 102. Magna & generosa res est humanus animus: in immensum se extendit: nec ullos sibi ponit nisi communes & cum Deo terminos patitur.* Hermes etiam Trismegistus ab animi vi ista ad divinam transcendens *Pœmandr. c. 11. §. 18.* Νόησον τὸν περιέχοντα τὰ πάντα, καὶ νόησον, ὅτι τῷ ἀτομάτῳ οὐδὲν ἐστι περιοριστὸν, οὐδὲ τοχύτερον, οὐδὲ δυσκάτερον, αὐτὸ δὲ πάντων ἀστερίορισον, καὶ ταχύτατον, καὶ δυστάταλον. Καὶ οὕτω νόησον ἀπὸ σεαυτοῦ. κέλευσον σῃ τῇ ψυχῇ εἰς * ἦν [* γῆν ἦν δεῖ, vel γῆν ἐσχάτην π. f.] δὲ καὶ πορευθῆναι. καὶ ταχύτερον σοι τῆς κελεύσεως ἐκεῖ ἔσαι. μετελθεῖν δὲ αὐτῇ κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν. ὕπνος ἐκεῖ πάλιν ταχύς. ἔσαι. οὐκ ὠς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ οὖσα. κέλευσον δὲ αὐτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι. καὶ ὠδὲ πλερῶν δυνθήσεται. ἀλλ' ὠδὲ αὐτῇ ὠδὲν ἐμποδίσει, οὐ τὸ τοῦ ἡλίου πῦρ. οὐκ ὁ αἰθὴρ, οὐκ ἡ δίνη, οὐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀστέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμοῦσα ἀναβήσεται μέχρι τοῦ ἰσχάτου σώματος. εἰ δὲ βουληθείης καὶ αὐτὸ ὅλον διαρρήξασθαι, καὶ τὰ ἐντὸς, ἔγε τι ἐντὸς τοῦ κόσμου θεάσασθαι, ἔξεσί σοι. Ἴδε ὅπῃ δύνασαι, ὅσον τάχος ἔχεις. εἶσα σὺ μὲν δύνασαι ταῦτα, ὁ θεὸς δὲ ἄ; *Considera omnia complectentem: ac intellige, nihil rem incorpoream circumscribere, nihil celerius, nihil potentius: qin imo ipsam inter omnia circumscribi non posse, eámqe celerrimam & potentissimam. Et ita apud teipsum speculare: & tua anima impera illo abire, & ocyùs imperato ibidem erit. Præcipe item ei oceanum tranare: sic ea rursum ibi celerius erit, non tanqam à loco in locum delata, sed velut ibi existetus. Jube in cælum evolet. Non alis egebit. Sed neqe ipsi qicquam obest: non solis ardor, non æther, non volubilitas, non caterorum astrorum corpora, universa qidem penetrans ad postremum usqe corpus pervolat. Qod si hoc universum perrumpere voluerit, & qa foris (siqidem qid foris sit) speculari tibi licet. Concipe qantam virtutem, qantam velocitatem habes. Tandem su hac potes, Deus autem neqaqam.*

Καὶ τὸ παρὰ ἀνοῦν ναόν] *Et vanitatem ejus* Casavbonus. meliùs Xylander. *eique mane circumdatum* hoc est qod Hermes, καὶ τὰ ἐντὸς, ἔγε τι ἐκτός. Ex Chrysippo Plutarchus *de Stoic. contradict. c. 42.* Ὅσα τῷ κόσμῳ κενὸν ἐπλὸς ἄπειρόν ἐστι. *Extra mun-*

Rr 2

* ità lego qod vulgò, *cæli munera nôsset,* * *ipsum* Junius. * *privas* Scaliger.

* Σοφὸς παρ' αὐτ. Grotius.

a L. 10. §. 31. σχῆμα αὐτό, καὶ [a] εἰς τὸν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος
b L. 9. §. 28. ἐκτείνεται, [b] τὸν περιοδικὸν παλιγγενεσίαν τῶν
l. 10. §. 7. ὅλων ἐμπεριλαμβάνῃ, καὶ περινοεῖ, καὶ θεωρεῖ, ὁ-
c L. 6. §. 37. τι [c] ἰδεῖν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, ἢ δὲ πε-
l. 7. §. 1.
d L. 2. §. 14. ελττόπερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν. ἀλλὰ [d] τρόπον τι-
l. 12. §. 35. νὰ ὁ πεντηκοντούτης, ἐὰν νοῦν ὁποσονοῦν ἔχῃ, πάν-
e L. 7. §. 49. τα τὰ γεγονότα, καὶ τὰ ἐσόμενα ἑώρακε [e] κατὰ τὸ ὁμοει-
f L. 6. §. 16. l. 8. §. 16. δὲς. ἴδιον ἢ λογικῆς ψυχῆς, καὶ [f] τὸ φιλεῖν τοὺς πλη-
g L. 3. §. 9. l. 5. §. 21. σίον, καὶ ἀλήθεια, καὶ αἰδὼς, καὶ τὸ [g] μηδὲν ἐκεῖ-
νης προτιμᾶν ὅπερ ἴδιον καὶ νόμιμ. ἕτως ἄρ' ἢδὲν
h L. 10. §. 1. l. 12. §. 1. διήνεγκε λόγῳ ὀρθὸς, [h] λόγῳ δικαιοσύνης.

§. 2. Ὠδῆς ἐπιπρᾶξις, καὶ ὀρχήσεως, καὶ παγκρατίου καταφρονήσεις, ἐὰν τὸ μὲν ἐμμελὲς
i L. 10. §. 18. φωνῇ [i] καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, καὶ
k L. 8. §. 36. καθ' ἕνα πύθῃ σεαυτῷ, εἰ τούτου ἥττων εἶ. [k] διατρα-
πήσῃ γάρ. ἐπὶ δὲ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν ἢ σχέσιν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου. ὅλως ἂν χωρὶς λύπης, καὶ τοῦ ἀπ' αὐτῆς,
l L. 3. §. 11. μέμνησο [l] ἐπὶ τὸ καλὸν μέρος τρέχειν, καὶ τῇ διαιρέσει αὐτῶν εἰς καταφρόνησιν ἴέναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ
m L. 6. §. 13. l. 10. §. 26. [m] ἐπὶ τὸν βίον ὅλον μετάφερε.

cuum, figurámqe ejuſdem contemplatur, & in ævi immenſitatem ſe porrigit, & univerſi per intervalla certa renovationem comprehendit & conſiderat; vidétqe ſimul, qòd nihil novi viſuri ſint poſteri noſtri, ſicut nec ampliùs qicqam viderunt anteceſſores noſtri, ſed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res geſtas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria ſunt animæ rationalis & iſta; proximos diligere, veracem, verecundam eſſe, nihil ſibi præferre, qod & legis eſt proprium. ità inter rectam rationem & juſtitiæ rationem nihil intereſt.

§. 2. Cantilenam jucundam, ſaltationem, pancratium contemnes, ſi voce concinnâ in ſonos ſingulos diviſâ, de his ſigillatim te percontatus fueris, *Num iſtud me victum habet?* erubeſces enim id fateri. de ſaltationis motibus geſtibúſqe ſingulis, de pancratio itidem, ſi gemina feceris, futurum eſt ut pari modo adverſûs hæc afficiaris. itaqe virtute ſolâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliqis omnibus ad particulas ſeorſim conſideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipſas contemptum eas. hoc avtem ipſum & ad viam totam transferas.

§. 3.

ANNOTATIONES.

mundum eſſe qoddam inane infinitum. contrà qàm Ariſtoteles qi *de cælo. l. 1. c. 9.* Δῆλον ὅτι οὐδὲ τόπος, οὐδὲ κενὸν, οὐδὲ χρόνος ἐστὶν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. *Manifeſtum eſt, qod neqe locus, neqe vacuum, neqe tempus eſt extra cælum.* Dionyſius Longinus *de Oratione ſublimi, an grandi, cap. 31.* Τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστολῆς, οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ. ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ περιέχοντος πολλάκις ὅροις ἐκβαίνουσιν αἱ φαντασίαι. καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ὃς πλέον ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα, ταχέως ὕστερα πρὸς ἃ γεγόναμεν. *Ut humana mentis contemplationi conjectuique ne totus quidem orbis ſufficiat: ſed ipſos ſæpenumero ambientis omnia cæli terminos immenſâ animi agitatione tranſcendat. Qare ſi qis undiqaqe vitam hanc omnem conſideraverit, & qantum, qod grande eſt, & excellens, in cunctis rebus pulcro nitidoqe prævaleat, animum adverterit, intelliget è veſtigio, cui nos rei nati ſimus.*

Καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆς] *Et ſpeciem meram externam ſubſtantiâ ſoliditateqe inanem* Caſaubonus. ut ſit σχῆμα idem hic Marco, qod Apoſtolo ferè *ad Cor. Ep. 1. c. 7. v. 31.* Verùm rectius Xylander *figuram illius.* qomodo Plutarchus *de placit. philoſ. l. 2. c. 2.* περὶ σχήματος.

Εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται.] Seneca *Ep. 102. Arctam ſibi ætatem dari non ſinit. omnes, inqit, anni mei ſunt. nullum ſeculum magnis ingentis cluſum eſt: nullum non cogitationi proprium tempus.*

Τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν] Vide *l. 5. §. 13, 32. & l. 10. §. 7.* Ariſtoteles *de philoſoph. l. 7.* apud Euſebium *præpar. l. 15. c. 11.* ex Stoicorum ſententia; κατά τινας εἱμαρμένους καὶ ὡρισμένους χρόνους ἐκπυροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον. *per certa præſtituta definitaqe temporis intervalla mundum univerſum conflagrare.* Et *ibidem c. 16.* Numenius *de bono l. 1.* ex eorundem mente, poſt ἀνάστασιν ſive *everſionem rerum* omnium ejuſmodi ἀποκατάστασιν πάλιν γίνεσθαι, *fieri denuo reſtitutionem*, ſive *reſtaurationem*; qam & τῶν ὅλων παλιγγενεσίαν, *univerſi regenerationem* Euſebius *ibidem* nuncupat. eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, uſus eſt & Philo Judæus *de mund. immort. pag. 940. B.* Δύνανται δὲ, inqit, κατὰ Στωϊκοὺς, ὁ μέν τις κόσμος ἀΐδιος, ὁ δὲ τις φθαρτὸς λέγεσθαι. φθαρτὸς μὲν, ὁ κατὰ διακόσμησιν. ἀΐδιος δὲ, ὁ μετὰ τὴν ἐκπυρώσεως παλιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ἀθανατιζόμενος ἀδιάπαυστος ληγούσης. *Juxta Stoicorum opinionem poteſt dici alter mundus ſempiternus, alter corruptibilis: corruptibilis, ut nunc eſt ornatus, & diſpoſitus; ſempiternus, poſt exuſtionem reparabilis, ut nunqam deſinat.* & rurſus *pag. 951. A.* Καὶ μὴν οἵ τε τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγενεσίας εἰσαγόμενοι τῷ κόσμῳ, νομίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι τοὺς ἀστέρας θεοὺς εἶναι, ὃς τῷ λόγῳ διαφθείρειν οὐκ ἐρυθριῶσιν. *Certè qi mundi exuſtiones inſtaurationeſqe inducunt, deos eſſe putant & fatentur ſidera, qæ tamen imprudenter ſuis verbis enecant,* & ex eorundem ſententia *p. 940. B.* Τὴν ἐν τοῖς ἅπασι πυρὸς δύναμιν, χρόνου μακροῦ περιόδοις ἀναλύειν τὰ πάντα εἰς ἑαυτήν. ἐξ ἧς πάλιν ἂν ἀναγέννησιν κόσμου ἵστασθαι προμηθείᾳ τοῦ τεχνίτου. *Vim ignis rebus inſitam poſt longas temporum ambages abſumpturam & in ſemet mutaturam omnia: ex qa denuo mundum inſtauraturam opificis providentiam.* Baſilius Cæſar. *in Hexam. Orat. 3. p. 41. B.* de eiſdem: Οἱ τὸ πᾶν ἐκπυροῦσθαι λέγοντες, καὶ ἀναζώσεσθαι πάλιν ἐκ τῶν σπερμολογικῶν λόγων τῶν ἐναπομενόντων τοῖς ἐκπυρωθεῖσιν. ὅθεν καὶ ἀπείρους φθορὰς κόσμου καὶ παλιγγενεσίας εἰσάγουσιν. *Qi mundum univerſum, figurámqe ejuſdem contemplatur, & in ævi immenſitatem ſe porrigit, & univerſi per intervalla certa renovationem comprehendit & conſiderat; vidétqe ſimul, qòd nihil novi viſuri ſint poſteri noſtri, ſicut nec ampliùs qicqam viderunt anteceſſores noſtri, ſed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res geſtas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit.*

A *ſum comburi, & reviviſcere rurſum è ſeminalibus iis rationibus, qa remanent in ipſis rebus combuſtis dicunt. Unde & infinitos occaſus mundi & regenerationes identidem introducunt.* Nec abhorrent ab utraqe voce etiam noſtri. Siqidem *renovationem mundi* illam, qam poſt reſurrectionis univerſalis & judicii novilſimi diem expectamus, Petrus apud Lucam *Act. 3. v. 10.* τὴν τῶν πάντων ἀποκατάστασιν. & Dominus Chriſtus apud Matth. *c. 19. v. 28.* τὴν παλιγγενεσίαν, adſtipulantibus veteribus pleriſqe, eandem appellat. Avguſtinus certè *ad Pelag. Epiſt. l. 3. c. 3. Regenerationem hoc loco, ambigente nullo, noviſſimam reſurrectionem vocat.* Nec deſunt tamen qi ambigunt. Verùm hæc alterius ſunt loci. Interim ità Baſilius ipſe uſurpavit *de creat. Orat. 1. pag. 6. C.* ubi alludens, opinor, ad illud qod narrat Lucas *Act. c. 17. v. 18.* de Pavli prædicatione Athenis ſannis exceptâ; Οἱ δὲ πλεῖόν γέλωτα καταχέουσιν ἡμῶν περὶ συντελείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ παλιγγενεσίας αἰῶνος ἀπαγγελλόντων. *Ut qoties cum illis conferimus de mundi conſummatione, déqe regeneratione ſeculi, in effuſiſſimum riſum ſe reſolvant & laxent.* Dionyſius item perſonatus ille *de Hierarch. Eccleſ. c. 7. part. 1. §. 1.* Αἱ μὲν γὰρ ἱεραὶ ψυχαὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ χείρω καὶ τῇδε βίου δυνάμεως καταπίπτουσι τροπὴν, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὴν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἕξουσι θεοειδεστάτην μετάταξιν. *Nam ſanctæ qidem animæ cùm in hac vita degentes adhuc perverti poſſint, in regeneratione illa ad ſtatum immutabilem Deóqe maximè conformem transferentur.* Epiphanius *l. 1. tom. 3. hær. 37. §. 1.* Ἵνα δυθὶς ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἀναπτεύσῃ τὸ ἄγγος ἐν τῇ ἀναστάσει εἰς τὴν ἀρχαίαν φαιδρότητα. *Ut in inſtaurata illa generatione, hoc eſt, mortuorum excitatione vas illud priorem ad pulcritudinem nitoremqe revocaret.*

Οὐδὲν νεώτερον ὄψονται] Vide *ad l. 6. §. 37. & l. 7. §. 1.*

Ὁ τεσσαρακοντούτης] Vide *ad l. 2. §. 14. & l. 7. §. 50. & l. 12. §. 35.*

B

C

Τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾶν] Ità Epictetus *l. 1. c. 14.* αὐτὸς ἀπάντων προτιμᾶν. nihil in rebus creatis animâ carius habere, Chriſtiana etiam diſciplina docet. Τί τῆς ψυχῆς ἀντάλλαγμα; *Qa compenſatio animæ?* Matth. *c. 16. v. 26. & Marc. c. 8. v. 36.*

D

Ψυχῆς γὰρ ἐστιν οὐδὲν τιμιώτερον.
Nam nihil eſt animâ pretioſius.

Evripides *Alceſt. n. 301.* & Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat. 1.* Τῆς ψυχῆς οὐδὲν οὐδενὶ τιμιώτερον. *Nihil cuiqam pretioſius eſt animâ.* vide *l. 3. §. 9. & l. 5. §. 21.*

Ὅπερ ἴδιον καὶ νόμιμ] ſiqidem lex exigit, ut ad ipſius normam exigantur omnia. Vide *ad l. 10. §. 25.*

E

§. 2. Ἐπὶ τὰ καλὰ μέρος τρέχειν] Monet, omnia qæ nos abducunt, tanqam res momenti alicujus, membratim qaſi divulſa conſiderare; & de ſingulis partibus qærere, qid ſit qod in eis æſtimatione dignum offendatur. Siqidem qod Tiberius dicere ſolebat, *Omnia eadem habere, qa totum.* Svetonius *l. 3. c. 34.* nec qicqam in toto eſſe, qod in partibus, qibus totum illud conſtat, non exiſtit. Vide *l. 3. §. 11. & l. 9. §. 36. & l. 10. §. 18.* pari avtem ratione Alcibiadem in concionem prodire trepidantem ad multitudinis contemptum animavit Socrates, ſeorſim ſingulorum conſideratione propoſitâ. *An tu*, inqit, *ſutorem illum, Micyllum puta, vereris? an ſcrutarium iſtum? an pellionem illum? an coriarium iſtum?* neganti, ὕκνει, inqit, ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐκ τούτων ἠθροίσθαι; εἰ δὲ τῶν καλῶν ἕνα καλαφρονεῖς, καλαφρονεῖ ἄρα καὶ τῶν ἠθροισμένων. *Annon iſtis conſtat populus Athenienſis,*

§. 3. Qalis est anima ea, qæ parata est jam statim, si oportuerit, è corpore emigrare, & vel extingvi, vel dispergi, vel permanere? ità paratam dico, ut â judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obstinatione mera, pro Christianorum more: ut mortem obeas consideratè, compositè, citra tumultum, qò & aliis idem svadere possis.

§. 3. Οἷα ἐστὶν ἡ ψυχὴ [a] ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη * ἀπολυθῆναι δέῃ ἀπὸ σώματος, καὶ [b] ἤτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ [c] κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ [d] λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι [e] ἀπραγῴδως.

a Sup. §. 1. l. 2. §. 11.
* δεήσῃ ἀπ' f.
b L. §. §. 33. l. 8. §. 25.
c L. 8. §. 48.
l. 9. §. 3.
d L. 3. §. 1.
e L. 1. §. 16.

§. 4.

ANNOTATIONES.

sis? singulos autem si parvi pendis, cur non & confertos nihili facias? Narrat Ælianus *l.* 2. *c.* 1. Eódem spectat & illud ejusdem, in eos qi vulgi scita & sententias admitterent, probarentque; Ὅμοιον ἴσως εἴ τις τετράδραχμον ἢ ἀποδοκιμάζων, τὸν ἐκ τῶν τοιούτων σωρὸν, ὡς δόκιμον, ἀποδέχοιτο. *Perinde eos facere, acsi qis cùm nummum unum tanqam adulterinum rejecerit, eorundem planè acervum integrum tanqam probum ac legitimum admitteret.* Laërtius *l.* 2.

§. 3. Ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος] malim, ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπολυθῆναι. vel ἡ ἕτοιμος, ἐὰν δέῃ, ἤδη ἀπολυθῆναι. ut ἕτοιμος ad ἀπολυθῆναι saltem, vel etiam ad ἤδη ἀπολυθῆναι, referatur. *qa prompta, sive parata est, si oporteat, jam statim discedere, & è corpore emigrare.* Ἀπολυθῆναι *discedere.* Polybius *l.* 6. *c.* 56. Καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο. *Deinde eo assumpto qod emiserat, discessit rursus.* Lucas *Act. c.* 28. *v.* 25. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο. *Quum autem inter se discordes essent, discesserunt.* indè ἀπόλυσις, *discessus.* unde ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, *discessionem facere,* Polybio eidem non semel, *l.* 4. qod & de *morte* usurpatur & perinde ac ἀπολυθῆναι hic Marco. apud Laërtium *l.* 1. Lyco in testamento, μετὰ τὴν ἐμὴν ἀπόλυσιν, *post decessum meum.* Heraclitius *ad Amphid. Epist.* 1. Τάχα καὶ ψυχὴ μαντεύεται ἀπόλυσιν ἑαυτῆς ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου τούτου. καὶ σπεύδουσα τὸ σῶμα τοῦτο ἐκκύπτουσα, ἀναμιμνήσκεται τὰ πάτρια χωρία, ἔνθεν πεπλανῆσθαι περιεβάλλετο γέρον σῶμα τοιοῦτος τοῦτο. *Forsitan etiam qod animus præsagit, se ex hoc carcere solutum iri, & è qassato corpore se porrigens ac prospiciens, patriam habitationem in memoriam revocat. Inde progressus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* facit huc & Simeonis senis verendi illud, Lucæ *Evang. c.* 2. *v.* 29. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. *Domine, dimitte nunc servum tuum,* sive *discedendi da copiam servo tuo.* Præclarè Clemens, *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Τί γὰρ καὶ ἀδικήμεθα ὡς πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς, θανάτῳ ἀπολυόμενοι πρὸς τὸν Κύριον; εἰδὸ ἐν φρονεῖμεν, χάριν εἰσόμεθα τοῖς τὴν ἀφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρεσχημένοις. *Qid enim, qod ad nos qidem attinet, nobis fit injuria, cùm morte dissolvamur ituri ad Dominum? Si autem sapiamus, iis gratias habebimus, qi nobis prabuerint occasionem celeris migrationis.* ἀποδημίαν dicit, id est, *profectionem,* sive *migrationem*; qod ἀπόλυσιν prius dixerat. nec alio sensu τὸ ἀναλῦσαι, & ἀναλύεσθαι, ἡ ἀνάλυσις etiam, de obitu usurpantur. Epictetus *l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris istius vacationem dederit, tunc ad illum migrate.* Pavlus *de Philipp. c.* 1. *v.* 23. Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. *Desiderio tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim.* qod *ad Cor. Ep.* 2 *c.* 5. *v.* 8. dixerat, εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Gratum est nobis potius abesse à corpore, & adesse apud Dominum.* Idem *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. *Instat tempus migrationis mea.* Photius de Pamphilo *in biblioth. cod.* 118. *pag.* 295. Ἀνέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει Θεόν. *Migravit ad Deum qem desideraverat.* & de Meletio Gregorius Nyssenus. Ἡ πρὸς Χριστὸν ἀνάλυσις, *migratio ad Christum.* vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 5. & *l.* 5. §. 29. & *l.* 7. §. 56, 69. & *l.* 8. §. 47.

Ἤτοι σβεσθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 33.

Κατὰ ψιλὴν παράταξιν] Ità *l.* 8. §. 48. Καὶ ἀλόγως παρατάξηται. *Timetsi non ratione, sed obstinatione merâ instructa sit.* Παράταξις, πόλεμος ἐμπαράσκευος. *Acies instructa, ad pugnam committendam parata.* Svidas. Eitqe iste vocabuli usus freqentissimus. Verùm istic pro *obstinatione*, prout & Xylander optimè vertit, singulariter à Marco usurpatur.

Ὡς οἱ Χριστιανοί] *obstinationem* meram judicio inanem in perpessionibus suis, *Christianis* Marcus affingit; qemadmodum eisdem, sed *Galilæorum* nomine designatis, *amentiam* (qod & Plinius mox dandus) *animiqe obstirmationem usu solo acqisitam*, Epictetus *l.* 4. *c.* 7. videndus *ad l.* 8. §. 45. cùm tamen nulli hominum validioribus rationum momentis ducti, aut firmioribus dogmatum fundamentis nisi, ad mortem strenuè ac intrepidè excipiendam se accingant. Verùm Marci in fidei nostræ rationibus ac fundamentis insciliæ ista fuerint condonanda. qi nec solus etiam hunc errorem erravit, sed cum suis plerisqe communem, ac solennem habuit. Plinius minor *l.* 10. ad Trajan. *Ep.* 97. etiamsi Christianos crimine omni (qantum qæstione etiam per tormenta habitâ indagare poterat) immunes prorsus pronunciet; tamen, *non dubitandum*, inqit, *qalecunqe esset qod fatererentur, pervicaciam certè & inflexibilem obstinationem debere puniri. fuerunt alii similis amentiæ*, &c.

A Qod lavdans Tertullianus *apolog. c.* 2. *Plinius*, inqit, *Secundus, cùm provinciam regeret, de Christianis qid ageret Trajanum Imperatorem consuluit, allegans, præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud de sacramentis illorum comperisse*, &c. Ità cùm nihil aliud, Christianis qod objicere poterant, haberent, *obstinationem* & *amentiam* objiciebant. Hinc illa apud Tertullianum *de spectac. c.* 1. *Sunt qi existiment Christianum, expeditum mortis genus, ad hanc obstinationem abdicatione voluptatum erudiri.* Idemqe *apologet. c.* 27. *Sed qidam dementiam existimant, qòd cùm possimus & sacrificare in præsenti & illasi abire, manente apud animum proposito, obstinationem salutis præseramus.* Et mox: *Cùm erumpunt adversus nos, ingratis resistimus, ut aqales; & repugnamus, perseverantes in eo qod oppugnant, & illos nunqam magis detriumphamus, qi m cùm pro fidei obstinatione damnamur.* & *ibidem c. ult. Illa ipsa obstinatio, qam exprobratis, magistra est.* item *ad nation. l.* 1. *c.* 17. *De obstinationibus verò & præsumptionibus, si qa proponitis*, &c. &, *c.* 18. *Reliqum obstinationis in illo capitulo collocatis. qòd neqe gladios, neqe cruces, neqe bestias vestras, non ignem, non tormenta, ob duritatem & contemptum mortis animo recusemus.* & *c.* 19. *Hucusqe, opinor, horrenda obstinationum Christianarum. qanqam de persvasionibus omnis obstinatio nostra præstruitur.* Non est itaqe, qod Marcus hic, ψιλὴ παράταξις. Videndus idem, *de patient. c.* 2. *ad l.* 10. §. 14. De Judæis paria pronunciat Tacitus *histor. l.* 5. *Apud ipsos fides obstinata.* qi obstinationem tamen in meliorem partem usurpâsse videtur, in oratione Thrasæana, *annal. l.* 15. *Qò imo virtutes odio sunt, severitas obstinata, invictus apud gratiam animus.* Verbo autem παρατάξασθαι, unde παράταξις vocabulum Marco istic usurpatum, sed compositè, de sancto Confessore & Martyre abusi sunt Viennenses & Lugdunenses in *Ep. ad Asiatic.* apud Evsebium *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 1. Τοσαύτη ὑποστάσει αὐτὸν παρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μηδὲ τὸ ἴδιον κατευπρεπῶς ὄνομα. *Tanta firmitate eis restitit, ut suum nomen non sit proloqutus.* Non est autem vero absimile, qod Mericus Casaubonus avtumat, respexisse Marcum ad fervorem sui temporis Christianorum, qi tantâ animi aviditate sese ad qæstiones & supplicia offerebant potiùs, ut Arrius Antoninus turbam, an turmam, eorum intuitus, qi manu factâ ante tribunalia coierant: exclamaverit, Ὦ δειλοὶ, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς ἢ βρόχους ἔχετε. *O miseri, siqidem mortem vultis, præcipitiorum, ac laqeorum abundè habetis.* Refert Tertullianus *ad Scapul.* Verùm Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *B.* negat id fuisse è disciplina Christiana, & hæreticis imputat; qorum alii pro nomine Christiano mortem obire omnino detrectent; alii cædibus ultrò se dedant. Τινὲς, inqit, τῶν αἱρετικῶν, ἀσεβῶς ἅμα καὶ δειλῶς φιλοξωοῦσι. μαχυρίαν λέγοντες ἁληθῆ εἶναι τὴν τοῦ ὄντως ὄντος γνῶσιν Θεοῦ. φονέα δὲ εἶναι αὐτὸν ἑαυτοῦ καὶ αὐθέντην τὴν διὰ θανάτου ὁμολογήσασθαι. λέγομεν δὲ [legendum ψέγομεν δὲ] καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπιπηδήσαντας τῷ θανάτῳ. εἰσὶ γάρ τινες, οὐχ ἡμέτεροι, μόνῳ τῷ ὀνόματος κοινωνοῦντες, οἱ δὲ ἑαυτοὺς παραδόντες. —— τούτους ἐξάγειν αὐτοὺς ἀμαχυρώς λέγομεν, καὶ δημοσίᾳ κολάζεσθαι. θανάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασι κενῷ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ πυρί. *Qidam autem ex hæreticis, cùm male Dominum intellexerint, impiè simul & timidè vitæ tenentur cupiditate, dicentes verum esse testimonium, ejus, qi vere est Deus, cognitionem. Eum autem esse sui occisorem, & sibi mortem consciscere, qi per mortem fuerit confessus. Dicimus autem nos qoqe eos qi de industria mortem qærunt. Sunt enim qidam non nostri, sed tantum nominis participes, qi qidem seipsos contendunt tradere. Eos, inqam, dicimus seipsos è vita exigere absqe ullo martyrio & testificatione, etsi publicè puniantur. Vana autem morti seipsos tradunt, sicut se temere in iguem conjiciunt Indorum Gymnosophistæ.* Vide *ad l.* 3. §. 1. & *l.* 9. §. 3.

Λελογισμένως, σεμνῶς] Apud Senecam *Epist.* 77. Stoicus qidam. *Non est res magna vivere. Omnes servi vivunt, omnia animalia. Magna est res honestè mori, prudenter, fortiter.* Vide *l.* 9. §. 3.

Ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι ἀπραγῴδως] In eandem sententiam, & ab eadem mente, Epictetus *l.* 4. *c.* 11. Δεῖ γὰρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἴμφασιν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἀποσοβεῖν τοὺς πολλούς. ἀλλ' ὥσπερ τὰ ἄλλα, ἔνθυμον καὶ ἀτάραχον ἐπιδεικνύειν αὐτόν, ὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος. ἴδετε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτε ἡδεῖος δίαμαγ. ἴδετε, πῶς ἄοικος ὢν, ἄπολις καὶ φυγὰς, ὢν ὕτω τύχῃ, καὶ ἀείσιτος, πάντων τῶν ὑπαλλήλων καὶ πλουσίων ἀταραχώτερον διάγων καὶ ἐυρύτερον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἱμάτιον ὁρᾶτε, ὅτι ἡ κακὴ, ἀμ ὑπὸ τῆς αὐσηρᾶς διαίτης. ἂν δέ μοι ταῦτα λέγῃ τις ἄνθρωπος σχῆμα καθεῖκὼς ἔχων καὶ πρόσωπον, τίς με πείσει θεῶν

a *L.*7.§.13. 74.
b *L.*5.§.6.

§. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; ἀ ἐχεῖν ὠφέλημα. Ἔτι ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ. καὶ b μηδαμοῦ πεύσῃ.

§. 4. Numquid feci, quod in commune conduceat? beneficium hoc ipso accepi. hoc tibi semper succurrat: nec desinas unquam.

c *L.*4.§.31. *l.*6.§.35. d Sup.§. 1.*l.* 8.§.26. Inf. §.12. e *L.*5.§.16. Inf.§.20.

§. 5. Τίς σοι c ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. Ἔτι δὲ πῶς καλῶς γίνεται, ἢ ἐκ θεωρημάτων, d τὰ μὲν περὶ τῆς ὅλης φύσεως, e τὰ δὲ περὶ τῆς ἰδίας ἀνθρώπου κατασκευῆς;

§. 5. Quam artem profiteris? bene vivendi. hoc quo modo melius fit, quàm documentorum ope, quorum alia sint de universi natura, alia de hominis conditione propria.

f *L.*4.§.29. *l.*7.§.58.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν ὑπομνησικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι f παθεῖν

§. 6. Primò tragœdiæ invectæ sunt, quæ casuum & eventuum homines commonefacerent, quô

&

ANNOTATIONES.

θεῖν πρόσεσθειν φιλοσοφία, * ἄστε [ἤτις f.] τοιούτους ποιεῖ; *Decet enim ne corporis quidem specie vulgus à philosophia abstervere, sed ut in cæteris hilarem & tranquillum se præbere, ita etiam habitu corporis. Videte homines, me nihil habere, nullâ re egere; videte mihi nec domicilium esse, nec civitatem, &, si casus ita tulerit, exsul & extorris omnibus patriciis & divitibus tranquillius vivo & felicius. Qin etiam corpus videtis austerâ diætâ non corrumpi. Si quis autem ista mihi dicat hominis condemnati habitu & vultu, qui deorum mihi persuadebit, ut me ad philosophiam conferam, qæ tales efficiat?*

§. 4. Ὠφέλημα] vide *l.*7.§.13, 74. Solomon, *Prov.* c. 11. v. 17. *Benefacit sibiipsi vir beneficus.* Vide *suprà* §. 1. Epictetus *Dissert. l.* 1. c. 19. Ὁ Ζεὺς καθόλου τοιαύτην φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, εἰ μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται. ὥστε ἀκατώνητον γίνεται τὸ πᾶσιν αὐτοῖς ἴσα ποιεῖν. *Jupiter animal ratione præditum sic omnino instruxit, ut nullo suo bono potiri posset, nisi aliquid utilitatis in commune afferat. Sic privata utilitatis studium à communitate non excluditur.* Seneca *Ep.* 48. *Non potest beatè degere, qi se tantum intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere.*

Τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ] τοῦτο [ὄφα] ἵνα, &c. aliquid enim tale supplendum videtur.

§. 5. Τίς σοι ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι.] Seneca *Ep.* 9. *Ars est, bonum fieri. ad hoc, sed non cum hoc nascimur.* Augustinus *de civit. Dei. l.*4. c. 21. *Virtus ars est bene vivendi. Neqe enim datur natura virtutem, neqe contingit ea animo nisi instituto, & edocto, & ad summum assiduâ exercitatione perducto.* Seneca *ibidem.* & Clemens *Strom. l.* 1. Οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ, δι καλοὶ κἀγαθοὶ γινόμεθα, καθάπερ ἰατροὶ καὶ κυβερνῆται. *Non enim naturâ, sed institutione honesti & boni fiunt, uti medici & gubernatores.*

Ἐκ διωρημάτων] Plutarchus *symposi. l.* 1. *c.* 1. Βίᾳ τέχνη, φιλοσοφίᾳ. *Ars vita, philosophia.* sive, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 26. ἐπιστήμη τοῦ βιοῦν. id est, *ars vita.* Cicero *Tusc. l.* 2. *ars bene vivendi.* Seneca *Epist.* 90. vel, *vita rectè agendæ.* idem, *Ep.* 94. Τί οὖν; ἐλπίζεις ὅτι τὴν μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων ἀναλαβεῖν; *Qid ergo? artem maximam exiguo labore comparari posse speras?* Epictetus *l.* 1. *c.* 20.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι] Tragœdiam ex dramaticis primam dicit extitille. Nec secus Avtor *libell. de Tragæd.* & *Comæd.* qi Donato tribuitur. Indè itaqe orditur & Horatius *art. poet.*

Ignotum tragicæ genus invenisse Camœnæ,
Dicitur, & plaustris vexisse poemata, Thespis,
Qæ canerent agerentqe peruncti fœcibus ora.

Et mox:

Carmine qi tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit. —

qo loco ad duplicem τῆς τραγῳδίας notationem respectum habuit; vel ἀπὸ τῆς τρυγὸς, vel ἀπὸ τοῦ τράγου. de qo videri possunt, Athenæus *dipnosoph. l.*2. Evstathius *ad odyss.* ξ' Servius *ad Virgil. eclog.* 3. Avtor *lib. de comæd.* & *trag.* &c. Qanqam de *tragœdiæ* primatu ac principatu ambigere licet: si *tragœdia* vocabulum strictiùs sumatur, qatenus ea *comœdiæ* opponitur. Etenim ab origine commune utriusqe nomen id fuerat. Isaacus Casavbonus *de satyr. poes. l.* 1. *c.* 1. *Constat sanè primis temporibus ignoratum fuisse discrimen inter tragœdiam & comœdiam; cùm quidem communi nomine omnes ejus generis δραματικαὶ μιμήσεις vocarentur τραγῳδίαι sive τραγῳδίαι. Athenæus l.* 2. *pag.* 40. *A.* Ἀπὸ μέθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς εὑρέθη, καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρὸν ἀφ' ἧς δὴ καὶ τρυγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ κωμῳδία. lego, ἐκλήθη καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. *Comœdia qidem prima origo fuit ex compotatione ac temulentia in Icario Attica pago, τῆς τρυγῆς, id est, vindemiæ tempore, unde & trygodiam principio, & comœdiam appellarunt.* Idem: τραγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὄνομα κοινὸν καὶ πρὸς τὴν κωμῳδίαν. ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἴσχυε ἡ τραγῳδία, ἡ δὲ κωμῳδία ἴδιον. *Tragœdia nomen antiquum commune erant comœdiæ. posteà nomen hoc qidem commune tragœdia habuit, comœdia verò proprium.* Hæc ille. Sanè à salibus illis agrestibus & Fescenninis inconditis, à qibus dramaticæ actiones illæ initium sumpserunt, ad levitatem comicam, qàm ad tragicam gravitatem proclivior multò deflexio fuit. vide Aristotelem *poetic. lib.* 1. *c.* 4. Ideo & apud Plutarchum ille *symposi. l.*7. *c.* 8. à mensis epulisqe tragœdiam amandat; ἧς ἐγὼ τὴν συμποτικὴν, ἀλλὰ σεμνότερον ἔοικεν. *ut non admodum convivio aptam, & gravius qid sonantem.* Neqè verò Strabonis magis crediderim *geogr. l.* 1. *pag.* 12. asserenti, Τὴν κωμῳδίαν λαβεῖν τὴν σύστασιν ἀπὸ τῆς τραγῳδίας, τῷ καὶ αὐτὴν ὕψους καταβεβηκέναι εἰς τὸ λογοειδὲς νυνὶ καλούμενον. *Comœdiam esse à tragœdia procreatam, hujus sublimitate depressa usqe ad eam formam, qa nunc prosa vocatur orationi similis.* qàm eidem, orationem metro vinctam solutâ antiquiorem statuenti; atqe indè λόγου πεζοῦ, sive hunc sermonem pedestrem dicturo, ἀπὸ τῶν ἀπὸ ὕψους τινὸς καταβάντων καὶ οἱονεὶ ἐκ τέθριππου, *orationem à fastigio qodam & vehiculo ad humanum esse deductam.* siqidem, ut rectè Aristides *Orat. Surap. Tom.* 1. *p.* 87. Κατὰ φύσιν γε μᾶλλον ἐστὶ διαλέγεσθαι πεζῷ λόγῳ χρῆσθαι. ὁπόταν γε καὶ βαδίζειν, ὅτι μὴ, μᾶλλον, ἢ ἁρμάτων φέρεσθαι. *Natura convenientius est solutâ loqi orationi, sicut & ire pedibus qàm vehi.* qem & ulteriùs vide sis, delirium istud ibidem refutantem. Julius Scaliger *poetic. l.* 1. *c.* 5. *Tragœdiam esse vetustiorem, constat ex historia. non tamen, qod tradunt, tragœdiam comœdiâ vetustiorem. nam & res lata in cantionibus qæsita prius; & prius nupsia qàm interitus; & potationes, qàm sobrietates; & communis sermo, qàm ampullatus; & pastoralis vita qàm regia.*

Ὑπομνησικαὶ τῶν συμβαινόντων] Insigniter locum hunc illustrant Timoclis illa ex *Bacchanalia agentibus*, ab Athenæo *dipnosoph. l.* 6. adducta, à Stobæo *collect. rom.* 2. *tit.* 125. repetita:

Ὦ τὰν ἄκραν, ἤν τι σοι δοκῶ λέγειν.
Ἀνθρωπός ἐστι ζῷον ἐπίπονον φύσει,
Καὶ πολλὰ λυπηρὸ βίῳ ἐν ἑαυτῷ φέρει.
Παραψυχὰς δ' ὁ φρονῶν ἀνεύρατο
Ταύτας. ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν,
Πρὸς ἀλλοτρίῳ τι ψυχαγωγηθεὶς πάθει,
Μετ' ἡδονῆς ἀπῆλθε, παιδευθεὶς ὅμως.
Τὰς γὰρ τραγῳδὰς πρῶτον εἰ βάλοι τις εἰς νοῦν,
Ὡς ὠφελοῦσι πάντας. ἢν μὲν γὰρ κτίνῃς
Πλουτοῦντα, φησὶν, ἄνδρα καὶ πεπαιδευμένον τὸν Τήλεφον
Γενέσθαι, ἄστε τὴν πενίαν ῥᾴδιον φέρειν.
Ὅταν τε μαινὰς Ἀλκμαίων' ἐπεύξηται.
Ὀφθαλμιᾷ τις; εἰσὶ Φινεΐδαι τυφλοί.
Τίθηκε τὼ παῖδε; ἡ Νιόβη πεκέφικε.
Χωλός τις ἐστι; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷς.
Γέρων τις ἀλυχᾷ; καλίμαθον τὸν Ὁμήρου.
Ἄπαυλα γὰρ τὸ μείζον' ἡ πίτυρά τις
Ἀλυχάμαι' ἄλλοις γεγονὼς ἐπεύθυμος,
Τὰς αὑτοῦ ἀστὰ συμφορὰς ἥσσω σέβει.
Adverte sodes, num qid ex usu loqar:
Miserum suapte naturâ animal est homo,
Et vitæ qanta est scatet incommodis:
Lenimenta ideo curis & solatia
Sibi ipsa reperit. namqe mens propriis malis
Oblita, alienis dum se mulcet miseriis,
Doctrinam pariter cum voluptate imbibit.
Primùm Tragœdos, si placet, considera,
Qàm pulcra dent documenta. nam qi pauper est,
Ubi pauperiorem se cognovit Telephum,
Ibi paupertatem fert suam patientius.
Lymfatur aliqis? Alcmæonem conspicit.
Oculis laborans cucos Phinidas videt.
Natum effert alius? Niobe lugentem levat.
Dolet hic se claudum? sed Philoctetem videt.
Miser in senecta est? intuetur Œnea.
Ità qisqe, dum evenisse majores suos
Olim aliis calamitates secum cogitat,
Animo æquiore fert fortuna injurias.

Grotius. *Libanius* item *Orat.* 19. *p.* 509. *D.* Ὁ ἄνθρωπος, πείζεσθαι μάλιστα παιδὸς θανάτοις. τοῦτο πῶς ἂν εἴη ἐνίγκοι, πολλοὺς παῖδας ὁρῶντι (legendum ὁρῶν τι) ὀφθαλμοῖς πεπείρων κειμένους, καὶ ζωγράφου σφαττομένου αὐτῶν ἱερεῖα πρὸς τάφον. καὶ πάλιν εἰδέναι ὑπὸ τῶν χειρῶν τῆς μητρὸς, πῇ μὲν μαχαίρας, πῇδ' ἐπικειμένας; *Mortalis homo liberorum morte maximè opprimitur: hoc autem qi non sufferet? siqidem quinqaginta filios cernit ante ora parentum jacentes, & filium jugulatum pro victimis super sepulcro; ac rursus alios matris manibus intercruptos, partim inscientis, partim prudentis, scientis?*

& ista fic fieri nata monerentur; nec qibus in scena oblectarentur, ea in scena majori, gravatim sustinerent: cùm viderint non posse hæc aliter

τα ἅτω πέφυκε γίνεσθαι, καὶ ὅτι οἷς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, ταύτης μὴ ἀχθεσθε ἐπὶ τῷ μείζονι σκηνῆς. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι ἅτω δεῖ πάντα περαίνεσθαι. a L. 12. §. 36.

ANNOTATIONES.

tis? qo loco, & τὸ τῶν τραγῳδοποιῶν ἦθος, κοινὸς ἁπάντων διδασκάλος. *Tragœdorum gentem, communes populorum magistros* nuncupat. Eodem nomine historiam commendari solitam, monet Polybius in operis ingressu c. 1. Ἐναργεστάτην καὶ μόνην διδάσκαλον φάσκουσι, τοῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν. *Magistram unicam, eámque præstantissimam dicunt, ut possit aliqis fortunæ mutationes generosè sufferre, alienorum casuum recordationem.* Hinc Choricius rhetor Gazensis in *Orat. Epitaph. Procop. Gaz.* à Casavbono *ad Polyb. p.* 89. laudatus. Ἰδιώτῃ μὲν φάρμακον ἔστω λύπης ὁ χρόνος· ὁ δὲ διὰ μέσης ἐλθὼν, καὶ θεῶν γενόμενος θεατὴς, μὴ μοι τοιαύτην θεωρητέον ἀναμενέτω. δεῖ γὰρ τῆς ἰατρείας τῷ χρόνῳ τὰ τῷ λογισμῷ φάρμακα προσγήσασθαι. ἢ τί πλέον ἡμῖν οἱ λόγοι δωρήσονται; τοῦτο χάριν ποιῶμεν τοῖς τῶν παλαιῶν ἐκμαθάνουσι τύχας. οὐ γὰρ ἅτω τὸν χρόνον ἀνώνητα δαπανῶμεν, ἀλλ' ὅπως ὀλίγα τήνδε ἄλλην ἐκεῖθεν ὠφέλειαν δρεψώμεθα, καὶ τοιούτῳ συμβάντος καιρῷ, πρὸς ἅπερ ἴσμεν πεπονθότας ἡμῖν, ἢ πικρότερα πάθη, τῶν ἀναφέρουσες, ὅτως ὀίσομεν ῥᾴον. *Homini studiis rudi tristitiæ remedium sit tempus. Qi verò in studia missus redierit, & divina præcepta gustaverit, talem medelam ne expectet. Remedia enim quæ varietas vitæ suppeditat, oportet esse priora curationibus qæ sunt temporis. An qid amplius nobis ratio donabit? propter hoc studemus cognoscere priscorum fortunas. non ut tempus inutiliter impendamus, sed, ut puto, aliud inde emolumentum colligamus, & si talia inciderint tempora, animum ad hominum, qi nobiscum similes vel acerbiores calamitates sustinuerint, tollentes ad hunc modum facilius feramus.* Siqidem, ut Cicero *ad familiar. l. 5. Ep. 16. Est consolatio pervulgata illa quidem maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus; homines nos ut esse nunoinerimus, eâ lege natos, ut omnibus telis fortuna proposita sit vita nostra: neqe esse recusandum, qò minùs eâ, qâ nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, qos nullo consilio vitare possumus: evenisse aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Levat enim dolorem communis qasi legis & humanæ conditionis recordatio.* Ibidem *l. 6. Ep. 6.* In qam mentem Libanius *Orat. 19. p. 510. D.* Βούλει μαθεῖν ὅπως ἰσχύει ψυχὴν λύπῃ βεβαπτισμένην ἀνατεγεῖν καὶ ῥᾴω καλαγῆσαι; λαβὼν ἄνθρωπον ἱστημένον ἢ φιλτάτων, ἢ χρημάτων, ἢ περιῤῥισμένον, ἢ πεπληγμένον, ἄγε πρὸς τὸ Διάλογον. δεῖξον αὐτῷ δὲ ὀρχηστῶν παλαιὰς βασιλείας καθηρημένας, καὶ κωφῆς. *Visne discere, qo pacto hæc exercitatio tristitia animum immersum erigere possit, recreare, atqe ut meliusculè se habeat efficere, qamvis hominem nacta fuerit destitutum vel amicissimis, vel pecuniis, aut immani contumelia affectum, vel perculsum, ac stupefactum. Ageris apud theatrum, eo loci ostende te per saltatorem prisca regna sint eversa, & sublevabis te.* Hoc argumento Hippoclem suum in liberorum obitu solatur Crantor, & ex Crantore Apollonium suum Plutarchus *p.* 104. *C.* Ὅτι καινὸν ἀτυχεῖν οὐδὲν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πάντες ταὐτὰ πεπόνθαμεν. *Novum non esse, si homini infortunium accidat, sed nos omnes eidem casui esse obnoxios.* Hoc Nicophontem ille apud Philemonem in *Cormthia.*

Εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις τοιαῦτ' εἰδὼς κακὰ
Ἄσμενος ἔχοις ἄν, Νικοφῶν, ἃ νῦν ἔχεις.
Si mala noveres, qæ alios implicitos tenent,
Libens haberes, Nicophon, qæ nunc habes.

Grotius. Egeriam Virbius apud Nasonem *metam. l.* 15.

—— *Similes aliorum respice casus,*
Mitius ista feres. ——

vide *ad l.* 7. §. 5. 58.

Ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς] A Neoptolemo Tragico sumptum, qi interrogantibus, qid ab Æschylo, Sophocle, Evripide prolatum admiraretur, respondit istorum nihil, sed qod ipse ἐπὶ μείζονος σκηνῆς, *in scena majori* vidisset; Philippum, cùm pridie, dum Cleopatræ filiæ suæ nuptias magnificè celebrat, Deus tertius decimus dictus esset, in theatro postridie jugulatum ac projectum. Refert Stobæus *tom. 2. tit. 95.* Hoc autem eò magis in mente atqe admiratione habere Tragicus is poterat, qòd Philippi fatum hoc, tanqam vaticinandi spiritu correptus, dum Persas, adversus qos Rex expeditionem tunc moliebatur, perstringit, futuri tamen ignarus ipse, carmine isto, qost istic inseratur sanè dignissimo, qodammodo prædicere visus est. Φρονεῖτε τὸν αἰθέρος ὑψηλότερον, καὶ μεγάλων πεδίων ἐρῶντες. φρονεῖτε ὑπερβαλόμενοι δῶμα δόμους. ἀφροσύνη πρόσω βιοτὰν τεκμαιρόμενοι. ὁ δ' ἀμφιβάλλει ταχύπους κίλευθον ἔργα σκοτίαν, ἄφνω δ' ἅφαντος πρόσθεν, μαχεῖς ἀφαιρούμενος ἐλπίδας θανάτῳ, πολύμοχθος αἰδώς.

Vos celsiores animos æthere habentes,
Capitis spatia ampla terræ,
Ædes supra ædes struxtis tumore inani:
Solidique curriculum vitæ extrahitis.
Sed ecce grassans celeri pede heu tenebras
Operi objicit, brevi spes
Tacitusque morte longas
Resecat, labore satis camulatus Orcus.

historiam narrat Diodorus Siculus *l.* 16. extremo *p.* 480. *A.* ubi Θυέστου malè pro Θυέστῃ legitur. Uterqe, & Neoptolemus, & Marcus noster, mundum hunc *scenam majorem* dixit; *mimo* sev *fabulæ* vitam hanc assimilavit. Ità Græcis παιγνιμιαιδῶς, Μῖμος ὁ βίος dicitur. Plato *Phileb. p.* 395. *D.* Μηνύει δὲ τῦτ' ὁ λόγος ἡμῖν ἐν θρήνοις τε καὶ ἐν τραγῳδίαις, μὴ τοῖς δράμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῦ βίου ξυμπάσῃ τραγῳδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ, λύπας ἡδονῆς ἅμα πεφάνθαι. *Ratio igitur nobis hæc dictat, non modo in lamentationibus & in tragœdiis, neqe in fabulis tantùm, sed in totius vitæ tragœdia atqe comœdia dolores voluptatibus immisceri.* Palladas in *Antholog. l.* 1. *c.* 13.

Σκηνὴ πᾶς ὁ βίος, καὶ παίγνιον. ἢ μάθε παίζειν,
Τὴν σπουδὴν μεταθείς, ἢ φέρε τὰς ὀδύνας.
Scena est hæc vita & mimus: vel ludere disces,
Posthabitis curis, vel cruciere miser.

Seneca *de tranqill. c.* 15. emendante Pinciano. *Nihil magnum, nihil severum, ne serium qidem ex tanto apparatu. Singula, propter qæ lati ac tristes sumus, sibi qisqe proponat, & sciat verum esse qod Bion dixit, omnia hominum negotia similia mimicis esse.* Petronius in *Satyr.*

Grex agit in scena mimum. pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas inclusit pagina partes,
Vera redit facies, dissimulata perit.

Qæ ex Petronio ubi laudaverat Joannes Sarisberiensis, *policratic. l.* 3. *c.* 7. subjungit ipse *c.* 8. & *qidem eleganti utitur simili tudine; qia ferè qicqid in turba profanæ multitudinis agitur, comœdia qàm rei gestæ simile est. Militia, inqit, est vita hominis super terram.* (Job. *c.* 7. *v.* 1.) *at si nostra tempora propheticus spiritus concepisset, dicetur egregie, qia comœdia est vita hominis super terram. ubi qisqe sui oblitus, personam exprimit alienam.* Et mox: *Ferè totus mundus ex Arbitri nostri sententia mimum videtur implere, ad comœdiam suam qodammodo respiciens;* & *qod deterius est, eò usqe comœdia sua insistunt, ut in se, cùm opus fuerit, redire non possint. In eo tamen vita hominum tragœdiæ qàm comœdiæ videtur esse similior, qòd omnium ferè tristis est exitus, dum extrema gaudii luctus occupat. aut si nomen comœdia gratiosius est, non duco contentionis funem, dùm constet inter nos, qòd ferè totus mundus, juxta Petronium, exercet histrioniam. Hujus itaqe tam immensæ, tam mirabilis & inenarrabilis tragœdiæ vel comœdiæ theatrum, qo peragi possit, ei mirabiliter coaqatur. tanta est areæ ejus qantus & orbis. difficillimum est, ut qisqam vel admittatur exclusus, vel emittatur inclusus, dum carnis gerit luteum indumentum.* Ubi tamen, qod obiter adnotem, frustrà sunt, qi qasi reflellas Petronianas inter Arbitri fragmenta extrudunt, & obtrudunt nobis ista, *Totus ferè mundus numerum* (ità illi legunt) *implet:* &, *Ferè totus mundus exercet histrionem.* neqe enim Petronii ista sunt, sed Sarisberiensis ex Petronii carmine sensus istos elicientis. Lipsius item ipse, *de constant. lib.* 1. *c.* 8. *Mundus universus exercet histrionem, ait Arbiter. certè hic.* Cavtiùs Bavdius, *de induc. Belg. lib.* 2. *Totum orbis terrarum exercet histrioniam, ait facetus qidam scriptor. certè nusqam magis scenæ & populo servitur qam in actionibus Magnatum, ubi qo plus pompæ & ostentationis apparet, eò minùs solidæ veritatis subest.* Potuit *faceti scriptoris* nomine Joannem noſtrum intelligere, qi *policraticon* suum, *de nugis curialium*, inscripsit. Rem ipsam Polybius planè suggerit *histor. lib.* 3. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμοζόμενοι καὶ συνυποκρινόμενοι, τοιαῦτα καὶ λέγυσι καὶ πράττυσι πάντες. ὥστε δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἑκάστου προαίρεσιν, καὶ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. *Ferè enim mortales rebus præsentibus sese accommodantes, mimámque anà cum aliis agentes, ea dicunt faciúntque, ut ex factis dictisve singulorum mentem animúmque cognoscere apprimè sit difficile, veritásque plerúmque tenebris obtecta deliteſcat,* personâ nimirum, qam gerit unusqisqe, obvelatâ. qò & illud P. Syri,

Hæredis fletus sub persona risus est.

Lucianus in *Necyomant. pag.* 335. Δοκεῖ μοι ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος πομπῇ τινι μακρᾷ προσοικίσαι. χορηγεῖ δὲ ἡ διαλάττυσα ἑκάστοις ἡ τύχη, διάφορα καὶ ποικίλα τοῖς πομπεύυσι σχήματα περιάπτυσα. τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διασκέυασε, τιάρᾳ τε ἐκιθύσα καὶ δορυφόρυς παραδοῦσα, καὶ τὴν κεφαλὴν σίψασα τῷ διαδήματι. τῷ δὲ, οἰκέτυ σχῆμα περιέθηκε. τὸν δέ τινα καλὸν εἶναι ἐκόσμησε, τὸν δὲ ἄμορφον καὶ γελοῖον παρεσκέυασε. παντοδαπὴ γὰρ, οἶμαι, δεῖ γενέσθαι τὴν Διάν. πολλάκις δὲ διὰ μέσης τῆς πομπῆς μεταβαλε τὰ ἐναντία σχήματα, ὡς ἐκ ἔστι τὰ ἐς τέλος διατεμπιῦσαι, ὡς ἐτάχθησαν. ἀλλὰ μεταφέσασα, τὸν μὲν Κροῖσον ἠνάγκασε τὴν τῦ οἰκέτυ καὶ ἀσκαλάφυ σκευὴν ἀναλαβεῖν, τὸν δὲ Μαικήδριον, τίνας ἐν τοῖς οἰκέταις πομπεύοντα, τὴν Πολυκράτυς τυραννίδα μετενέδυσε. καὶ μέχρι μὲν τινος ἔασε χρῆσθαι τῷ σχήματι. ἐπειδὰν δ' ὁ τῆς πομπῆς καιρὸς παρέλθῃ, τηνικαῦτα ἕκαστος ἀποδὺς τὴν σκευὴν, καὶ ἀποδυτάμενος τὸ σχῆμα μετὰ τῦ σώ-

a *Tragic. N. Q. apud Arrian. Epict. l. 1. c. 24.*

νεαχ, ϗ ὅπ φέρεσιν αὐτὸ ϗ οἱ κεκραγότες, a Ἰὼ Κιθαιρών. ϗ λέγεται δὲ ἵνα ἐπὶ τὸ δεόμενα ποιήσων χρησίμως. ὅιόν ἐστιν ἐκεῖνο μάλιστα.

b *L. 7. §. 41.*

b Εἰ δ' ἐμελήθην ὑπ θεῶν ϗ παιδί' ἐμοί,
Ἔχει λόγον κἀμέ.

Καὶ πάλιν,

c *Ibid. §. 38.*

c Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι.

Καὶ,

d *Eurip. Hypsip. Ibid. §. 40.*

d * Βίᾳ θεριζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν.

* *Bion.*

ϗ ὅσα τοιαῦτα. μὴ ἢ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη, e παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα, ϗ τῆς ἀτυφίας οὐκ ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς εὐῤῥημοσύνης ὑπομιμήσκουσα. πρὸς ὅιόν τι ϗ Διογένης ταυτὶ παρελάμβανε. μετὰ παῦτά τις ἡ μέση κωμῳδία, ϗ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, * ἢ καὶ ὀλίγον ἐπὶ τὴν ὑπ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη, ἐπίσησον.

e Inf. §. 18.

* ἀ.

transfigi, & qod perferant ea etiam illi qi exclamant, *Eheu, Citheron.* & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. qale illud eſt imprimis;

Si me meóſque liberos Dii negligunt,
Hujus etiam conſtat ratio.

Et rurſus,

Nam nevtiqam hominem rebus iraſci decet.

Et,

Spicas velut frugiferas, ſic vitam meti.

& cætera qæ ſunt ejuſmodi. Tragœdiæ ſucceſſit vetus comœdia, qæ libertate magiſtrali inſtructa, nec obliqâ ſed diſertâ oratione uſa, faſtum dejicere non ineptè ſatagebat: qo fine & Diogenes ex his qædam adhibuit. conſidera & qæ deinceps fuerit media comœdia, & qorſum tandem introducta ſit nova, qæ in inimicum artificium pavlatim defluxit.

ANNOTATIONES.

μαῖος, ὥσπερ ἦν πρὸ τῦ γίγνεσθαι, οὐδὲν τῶ πλησίον διαφέρων. ἄλλοι δ' ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἐπειδὰν ἀπαιτῇ τὸν κόσμον ἐπισᾶσα ἡ τύχη, ἀχθονται γε καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὥσπερ οἰκείων λιτῶν στερισκόμενοι, ϗ οὐχ ὡς ἀ πρὸς ὀλίγον ἐχρησαῦτο ἀποδιδόντες. Hominum vita longæ cuipiam pompæ perſimilis videtur, cui fortuna præſit, & ſingula diſſonant, iſque qi pompam agunt, diverſos varioſqe habitus accommodet. Alium ſiqidem fortuna deligens regis ornat inſignibus, impoſita tiara, additis ſatellitibus, & capite diademate revincto. Alium verò ſervi habitu amicit. Hunc autem forma ornat, illum contra deformem & ridiculum fingit: nam omnigenum, ut opinor, oportet eſſe ſpectaculum. Qin habitus qorundam plerumqe in media etiam pompa demutat non ſinens qo prodierant ordine, eodem ad extremum progredi. Sed ornatu commutato Cræſum qidem coegit ſervi captivique veſtes aſſumere. Maandrium autem, olim inter ſervos incedentem, Polycratis datâ tyrannide vicißim veſtivit, eoqe cultu aliqantiſper uti ſivit. Verum ubi pompæ tempus præterivit, tum qiqe apparatus reddens, & amictum cum corpore exuens, qalis erat ante, efficitur, nihil à vicino diſſerens. At nonnulli præ inſcitia, qum inſtans fortuna ornatum repetit, ægrè ſerunt atqe indignantur, tanqam propriis qibuſdam privati, at non ea reddentes, qibus ad exiguum tempus utebantur. vide *l. 6. §. 22.* Seneca *Epiſt. 80. Horum qi felices vocantur, hilaritas ficta eſt, aut gravis & ſuppurata triſtitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palam eſſe miſeros, ſed inter arumnas cor ipſum exedentes, neceſſe eſt agere felicem. ſæpius hoc exemplo mihi utendum eſt. Nec enim ullo efficacius exprimitur hic humanæ vitæ mimus, qi nobis partes has, qas malè agimus, aſſignat.* Apud Vopiſcum Probus de munere Imperatorio, *Agenda eſt perſona, qam mihi miles impoſuit.* qod idem & Avgvſtus una cum vita jam depoſiturus, amicos admiſſos percontatus eſt, *Ecqid iis videretur mimum vitæ commodè transegiſſe*; adjecitqe clavſulam,

Δότε κρότον, ϗ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κλυπήσατε.

Svetonius *l. 2. c. 99.* qod Dio hiſt. *l. 56. p. 590. A.* *Κρότον δή τινα παρ' αὐτῶν ὁμοίως τοῖς γελωποιοῖς, ὡς ϗ ἐπὶ μίμῳ τινὸς τελευτῆς, αἰτήσας, ϗ πάμπαν πάντα τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον διέτρωψεν.* *Applauſum qoqe ab iis, veluti mimo aliqo finito ludiones, ſolebant, popoſcit. omnem humanæ vitæ partem eo ſubſannans.* vide amplius *ad l. 12. §. 2, 36.* ſed & *l. 10. §. 27.* & *l. 7. §. 3.*

Φέρουσιν αὐτὰ ϗ κεκραγότες, Ἰὼ Κιθαιρών] Epictetus *lib. 1. c. 24. Μέμνησο, ὅτι ἐν τοῖς πλουσίοις ϗ βασιλεῦσι ϗ τυράννοις αἱ τραγῳδίαι τόπον ἔχουσιν. ὑδεὶς δὲ πίνης τραγῳδίαν συμπληροῖ, εἰ μὴ ὡς χορευτής. οἱ δὲ βασιλεῖς, ἄρχοντας μὲν ἀπ' ἀγαθῶν, εἴψατε δώματα. εἶτα περὶ τρίτον ἢ τέταρτον μέρος, Ἰὼ Κιθαιρών, τί μ' ἐδέχου; Memento, in divitibus, in regibus, in tyrannis tragœdias habere locum; nullum pauperem complere tragœdiam, niſi pro hiſtrione. Reges auſpicantur qidem à bonis; coronis ades exornate: poſtea ſub tertium aut qartum actum; hei Citharon! cur me infantem ſuſpicis?* Oedipodis verba ſunt ex Sophoclis *Oedipo Rege.* Hoc vult ergò Marcus, vel iſtiuſmodi perpeti reges & tyrannos, non plebejos duntaxat; imò illos ipſos multò magis. in qam mentem Libanii verba videre licet ex *Orat. 19.* ſuperiùs pavlò adducta. Vel (qod potiùs opinor) eos qoqe, qi cum indignatione animi ejulationeqe ea ferunt, perferre tamen nihilominùs, neceſſitate cogente, ad qæ tantopere indignantur. vide *l. 7. §. 57. Citharon* Bœotiæ mons Oedipo expoſito, Pentheo diſcerpto, alliſqe id genus facinoribus illuſtris, an infamis. Solinus *Polyhiſt. c. 13. Apud Thebas Helicon lucus erat, Citharon ſaltus, amnis Iſmenus, fontes Aganippe & Hippocrene.* Et Mela *de ſit. orb. l. 2. Citharon fabulis carminibuſqe celeberrimus.* Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. p. 74. B.* de monte Sinæ, an Sione, an eccleſiâ potiùs iſto deſignatâ *ad Hebr. c. 12. v. 23.* *Ὁρᾷ ἐϛὶ τῦτο Θεῷ πιφιλημένον, ϗ τραγῳδίαις, ὡς Κιθαιρών, ἀποκείμενον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἀνακείμενον δράμασιν. Hic eſt mons Deo dilectus, qi non tragœdiis, qemadmodum Citharon, argumentum dedit: ſed eſt dedicatus veritatis actibus.*

Λέγεταί δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως] Dio Pruſæus *Orat. 18. p. 255.* *Πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν, ὅσα ἀπὸ τύτων χρήσιμα. At multum ſanè negotii eſſet dicere, qanta ex his haurire qeant utilia.* De Epicharmo Theocritus *Epigr. 17.*

Πολλὰ γὰρ ποτλὰν ζωὸν τοῖς παισὶν ἔπι χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ. ——
Multa enim ad vitam pueros docuit utilia:
Magna gratia illi habetur. ——

Flaccus *l. 2. Ep. 1.*

Os tenerum pueri balbúmqe poëta figurat:
Torqet ab obſcænis jam nunc ſermonibus avrem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Aſperitatis, & invidiæ corrector, & iræ.
Recte facta refert: orientia tempora notis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur, & ægrum.

Idem in Arte:

Sic etiam fidibus voces crevere ſeveris,
Et tulit eloqium inſolitum facundia præceps:
Utilisqe ſagax rerum, & divina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

Et rurſus:

Omne tulit punctum qi miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando pariterqe monendo.

Denique;

Aut prodeſſe volunt, aut delectare poëta,
Aut ſimul & jucunda & idonea dicere vita.

Vide Plutarchum *de leg. Poet.* & Hugonis Grotii *prolegom. ad dicta Poet. Stobæana.*

Εἰ δ' ἐμελήθην] Vide *ad l. 7. §. 41.*

Τοῖς πράγμασιν] *Ibidem §. 38.*

Βίᾳ θερίζειν] *Ibidem §. 40.*

Μετὰ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη] Flaccus *art. poet.*

Succeſſit veteri ſcenæ comœdia, nec fine multa
Lavde. ——

Παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα] Fabius, *lib. 10. c. 1. Antiqa illa comœdia, fœcundiſſimæ libertatis, inſectandis vitiis præcipua.* & *l. 12. cap. 2. Liberrimum genus hominum Comici veteres.*

—— Sed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi. ——

Flaccus *arte.* qem & vide *Epiſt. 1. l. 2.* Vis illius ideam? habeas à Julio Scaligero *poetic. l. 3. cap. 97. Veteris comœdiæ argumenta omnia falſa, feſtiva, mordacia, maledica: ut qocunqe verbo pronunciato, illico capiatur occaſio ad aliqid ſubſannandum.*

Δι' αὐτῆς τῆς εὐῤῥημοσύνης] dum non obliqè, ſed diſertâ, directâ, exertâ oratione uſa, homines palàm perſtringebat.

Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, ϗ λοιπὸν ἡ νέα] De *media comœdia*, qæ choro duntaxat amoto, qi libertati, an licentiæ potiùs, mordaci ac maledicæ præcipuè attributus fuerat, à veteri, qam proximè eſt ſecuta, diſtabat maximè: unde Flaccus,

—— lex eſt accepta, chorúſque
Turpiter obticuit, ſublato jure nocendi.

déqe nova, qæ huic ſucceſſit eâdemqe multò caſtigatior extitit, videri poterit Julius Scaliger *poëtic. l. 1. c. 7.*

Ἡ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ὑπ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη] Vitioſa ſcriptura non animadverſa, interpretationum portenta qædam hoc loco procudit. præcedentia illa, *τίς ἡ μέση*, (qam lectionem editio utraqe agnoſcit, ſed interpres neyter expreſſit)

&

defluxit. (nam & ab istis utilia dici nonnulla, nemo est qi nesciat.) sed & qo spectet totum hoc poesios hujusmodi & fabularum agendi institutum.

§ 7. Qàm liqidò compertum habes, nullum aliud vitæ institutum ad philosophandum magìs esse idoneum, qàm hoc in qo jam versaris?

§ 8. Ramus à ramo cui proximè adhæsit abscissus, non potest non à stirpe totâ abscindi. ad eundem modum ergò & homo ab homine qovis rescissus, communitate totâ excidit. porro ramum alius abscindit; homo verò se ipse à proximo suo separat, dum eum odit & aversatur: nec advertit interim, qòd unà semet à societatis hujusce conditore Jove indultum sibi habet, qòd ei liceat denuo coalescere, cui priùs adhæserat, & ad universi complementum locum recuperare suum. qanqam hoc freqentiùs si fiat, dissociatio istiusmodi & difficiliùs resarcitur, & restitutio ægrè procedere con-

ὅλα μὲν γὰρ λέγεται καὶ ἀπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, ἀλλ' οὐκ ἀγνοεῖται. ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆς τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραματουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκοπὸν ἀποβλέψει.

§. 7. Πῶς ἐναργὲς ποιοῦσι πρόσωπον, τὸ μὴ εἶναι ἄλλου βίου ὑποθέσιν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν ἅπαντα ἐπιτήδειον, ὡς ταύτῃ σε ἤ νῦν ὢν τυγχάνεις;

§. 8. [a] Κλάδος γὰρ ἀποσχισθεὶς, a L. 2. §. 16.
ἀδύναται μὴ καὶ αὐτὸς ὅλος φυτὸς ἀποκεκόφθαι. οὕτω δὴ καὶ [b] ἄνθρωπος, ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεὶς ὅλης b L. 5. §. 8.
τῆς κοινωνίας ἀποπέπωκε. κλάδον μὲν οὖν ἄλλος ἀποκόπτει. [c] ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς ἑαυτὸν δὲ πλησίον c L. 4. §. 29.
χωρίζει, μισήσας καὶ * ἀποστραφείς. ἀγνοεῖ ὁ ὁ- Inf. §. 9. 20.
τι καὶ δὲ ὅλης πολιτεύεται. ἅμα ἀποτίμησιν ἑαυτόν. πολλοῦ γε καὶ δεῖ γε συζησαμένῳ τῷ κοινωνίαν Διός. [d] ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφύναι τῷ d L. 8. §. 34.
προσεχεῖ, καὶ πάλιν δὲ ὅλος συμπληρωτικὸς * γίνεσθαι. πλεοναχῶς μέντοι γινόμενον τὸ καὶ τοῦ τοιούτου ἀφαίρεσιν, δυσέγωτον καὶ δυσαποκαθίστατον προχωρεῖν

* -ρώματος Jun.

ANNOTATIONES.

& πρὸς τί ποτε, satis monere poterant, continuandam esse sententiæ seriem ac tenorem ad illud usque ἐπίσησον, qo ea clauditur. Verum obturbabat ἡ istud, qod spiritu tantùm mutato, vel adscito, si ἡ extuleris, tam proclivia deinceps futura sunt omnia, qam est imber ipse cùm pluit. *Post ista*, inqit, *qanam media fuerit comœdia, & nova qo fine introducta sit; qa paulatim ad mimicum artificium deflexit, consideres. nam & istic utilia etiam deprehendi posse nemo nescit.* Julius Scaliger *poet. l. 1. c. 10. Sublato choro, introducti qi modos facerent, qòd omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati. tantùm potuit aptior atqe expressior actio, ut generis nomen, qod erat poesεως universæ, ipsi soli sibi vendicarent. hoc in ludis cùm postea qadam impensius populo placuissent, ansi sunt seorsim suis artificiis qam commoverant expectationem justmere, atqe in eo laudem qærere, & artificis propterea nomen vendicare.* Hos *Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qi in eo genere excelluere: & planipedes ob eam causam, qòd cothurno tragici, socco autem comœdi pedes induebant; ipsi autem nudis pedibus agebant. Hujus definitio proportionem habet cum comœdia, qa ipsius parens exstitit, cui inter actus apponi cum esset solita, ex ea extractâ atqe assertâ servitute, justum sibi poema fecere. Est igitur Mimus, poema qodvis genus actionis imitans, ità ut ridiculum faciat. Cicero tamen Ethologos cùm vocat à moribus qos exprimerent, ridiculi rationem non admisceat. Sunto igitur duo genera, qa etiam vicatim & oppidatim per universam Galliam mirificis artificibus circumferuntur, Morale & Ridiculum. Horatius negat esse pulcra poemata, nam & vera Mimi proprium est, qadam sordida ut affectet.* hæc ille. Salmasius *ad Solin.* ubi *Mimos* peculiariter sic dictos à *fabulis comœdiâ* scilicet & *tragœdiâ* disterminat (qo modo & *Mimos* à *comicis fabulis* & *tragicis historiis* distingvit Lactantius *l. 6. c. 20.*) ad hunc locum respiciens; *Mimos*, inqit, *in locum comœdiæ successisse scribit Marcus. & sanè qas hodie agunt, & vocant Itali comœdias, Mimi sunt & Planipedes veriùs qam comœdiæ. personas tantùm habent ex comœdia.* Apulejus *florid. 1. Cumprimis hoc spectandum, qid in theatro deprehendas. nam si Mimus est, riseris; si Juntrepus, timueris; si comœdia, faveris; si Philosophus, didiceris. Mimi* ergò *ridiculi*, habent affatim qod rideas. sed & qod discas, exhibent: qod Marcus mox monuit. Neqe verò ego cum illustrissimo viro *ethologum* & *ridiculum Mimi genera duo* constituerim, sed pro affectionibus *Mimi* duabus habuerim: cùm *ridiculum* in *Mimis* perpetuum fuerit. qod & Horatius ipso illo, qem is attigit, loco subindicat, *serm. l. 1. sat. 10.* qi ubi dixerat,

— nam sic
Et Laberi mimos, ut pulcra poemata mirer.

Subjunxit.

Ergò non satis est risu diducere rictum
Auditoris. ----

qod est *Mimorum* scilicet. unde & Arbiter *partes ridendas Mimis* tribuit. Qin nec id Cicero ipse siluit: cujus hæc sunt, *de oratore l. 2.* verba, *Atqe ità est totum hoc ipso genere ridiculum, ut acutissimè tractandum sit. Mimorum est enim ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscœnitas.* Hinc est qod Naso, *trist. l. 2.* dixit,

— imitantes turpia Mimos.

Et,

Mimos obscœna jocantes.

Cæterùm aliud est ab eo qod Marcus hic, illud Maximi Tyrii *Orat. 21.* Ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα, χοροὶ παίδων ἦσαν καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργασίαι κατὰ δήμους συνιόντων, ἄρτι ἀμητοῦ καὶ ὀπώρας πεπαυμένων, ὕμνοι ἄδοντες ἀυτοσχέδια. μετατιθέασι δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τέχνην ἀκορίτου χάριτος ἐν σκηνῇ καὶ θεάτροις, ἀρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν ἀυλοῖς πλημμελείας ἐγένετο. *Antiqa Musa nihil aliud qam chori puerorum virginumqe erant, & agricolæ in populos diffusi, qi adhuc à sementè sua & messe sordidi, incomposita qadam & extemporanea canebant carmina. Ab his qam animus ad scenicam paulatim, & theatralem artem, qa res voluptatem prorsus habet insatiabilem, deflecteret, hoc corrumpendæ fuit reipublicæ principium.* Malo tamen ascribitur, qod uterqe dixit. Illud tantum adjicere liceat posse apud nostrum conjunctim legi, τὴν ἐκκεκμήτως φιλοτεχνίαν. nam & ἐκμιμεῖσθαι dici solet, qod *actione mimicâ repræsentatur.*

Λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα] Ità Seneca *Epist. 8. Qàm multa poeta dicunt, qæ à Philosophis aut dicta sunt, aut dicenda? non attingam tragicos, aut togatas nostras; habent enim ha qoqe aliqid severitatis, & sunt inter comœdias & tragœdias mediæ: qantum dissertissimorum versuum inter Mimos jacet? qàm multa Publii non excalceatis, sed cothurnatis dicenda sunt? & de tranqill. c. 11. Publius tragicis comicisqe vehementior ingenis, qoties mimicas ineptias, & verba ad summam cavearn spectantia reliqit, multa habet cothurno, non tantum sparsis, sortiora.*

Πρὸς τίνα ποτὲ] *qemnam finem respicit?* Xylander. *Ad qem alium scopum, qàm qem diximus?* Casaubonus. ut πρὸς τίνα [ἄλλον] legisse videatur. mihi non erotematice, sed enunciative efferri videtur, & sententia prior continuari; considera qem finem totum hoc scenicum institutum aspiciat.

§. 7. Τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου ὑπόθεσιν] De qonam vitæ genere loqatur hoc loco Marcus, havd satis liqet. forsan & nullum certum vitæ institutum designatum volebat, sed hoc monitum duntaxat, statum præsentem, qicunqe tandem is exstat, esse cuiqe ad Philosophiæ vel studium vel exercitium eidem maximè idoneum.

§. 8. Οὐ δύναται μὴ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκόφθαι] Ramus à ramo cui adnascitur avulsus, à toto plantæ corpore divellitur, ità qi à Christi corpore divellitur, *nec caput ipsum tenet*, ut Apostolus loqitur *ad Col. c. 2. v. 19. Non potest concordiam habere cum Christo, qi discordare voluerit cum Christiano.* Augustinus *de verb. Dom. conc. 57.*

Ἄνθρωπος δὲ ἑαυτὸν χωρίζει] Ità *l. 4. §. 29.* Ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀποσχίζων. *Qi animam propriam abscindit.* & *l. 8. §. 34.* Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν. *Revulsum qodammodo abjecisti te.* & Judas Apostolus *Ep. v. 19.* Οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς. *Hi sunt qi seipsos segregant.* de qibus Auctor *ad Hebr. c. 10. v. 39.* Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν. *At nos non ii sumus qi nos subducamus ad exitium.* alioqi τίς χωρίζει; *Qis nos separabit?* Apostolus *ad Rom. c. 8. v. 35.* Οὐ τις κτίσις ἑτέρα. *Neqe ulla res alia condita, ibidem v. 39.*

Ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι] Vide *ad l. 8. §. 34.*

Καὶ πάλιν τοῦ ὅλου συμπληρωτικοῖς γίνεσθαι] D. Junius συμπληρώματος mavult. utrumvis constare poterit. Epicurus *Epist. ad Menœc.* Τὸ συνεθίζειν ἐν ταῖς ἁπλαῖς καὶ οὐ πολυτελέσι διαίταις, ὑγιείας ἐστὶ συμπληρωτικόν. *Simplicibus & non magnifice paratis cibis assuescere salubritatis efficiens est.* Marcus ipse *l. 9. §. 23.* Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικοῦ τινος καὶ συμπληρωτικὸς εἶ. οὕτω καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. *Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ita actio tua qavis ad vitam ejusmodi conjummandam referatur.*

Δυσέγωτον καὶ δυσαποκαθίστατον] vocabulum hoc posterius more Stoico coagmentatum, parum freqens & durioris analogiæ. Illustrat avtem locum hunc Plutarchi illud *de frat. dilect.* pag. 481. C. Μεγάλαι μὲν γὰρ αἰτίαι μεγάλην διαλύσιν ἴσχουσιν

χωρῶν πιεῖ. ὅλως τι οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλαστήσας, καὶ σύμπνους συμμείνας, τῷ μὴ τὴν ἀποκοπὴν αὖθις ἐγκαταλαθέσθαι. ὅ, τί ποτε λέγουσι οἱ φυτουργοὶ, * ὁμοφυμονεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

* ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν Boot. ὁμοσωματεῖν Salm. ὁμοσχηματεῖν f.

§. 9. Οἱ ἐμπόδιοί σοι περιόντι σὺ πρὸς τὸν ἀρεσθῆναι λόγον, ὥσπερ a δεῖ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρέψαι σε ἀδύνατοι εἰσι, ἤτοι b μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας ἐκκρουέτωσαν. ἀλλὰ φύλαττε ἑαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἐπὶ c τῆς ἀσθενοῦς κρίσεως καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ d τῆς πρὸς τοὺς κωλύειν ἐπιχειροῦντας, ἢ ἄλλως δυσχεραίνοντας πρόσωπον. καὶ γὰρ e ἔστι ἀσθενὲς, τὸ καλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ f τὸ ἀποστῆναι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδῶναι καταπλαγέντα. ἀμφότεροι γὰρ ἐπίσης g λιποτάκται, ὁ μὲν ἐκπεσὼν, ὁ δὲ h ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τὴν φύσιν i συγγενῆ, καὶ k φίλον.

a Inf. §. 18. f L. 10. §. 12. g L. 10. §. 25. h Sup. §. 8. Inf. §. 20. i L. 2. §. 1. k L. 9. §. 27.

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἀδημία φύσις τέχνης. καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται. εἰ δὲ ἔστι, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων πλειωτάτη καὶ περιληπτικωτάτη φύσις, οὐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς δυμηχανίας. l πᾶσαι δὲ γε τέχναι τῶν κρειττόνων ἔνεκεν τὰ χείρω ποιοῦσιν. οὐκοῦν καὶ m ἡ κοινὴ φύσις. καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ ἧς πολὺ τὰ λοιπὰ ἀρέσκονται. ἐὰν γὰρ τηρηθῇ

l L. 7. §. 55. m L. 5. §. 16.

§. 9. Qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, sicut à rectè agendo avertere te nequeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. sed ad utrumque horum teneas te, ut & in judicio actionéque constanti persistas, & in mansvetudine erga illos, qi vel impedire te conantur, vel alio modo qopiam molesti tibi sunt. etenim tam hoc imbecillis est animi, succensere istis, qàm ab actione desistere, & consternatum succumbere. uterqe enim ex æqo stationis desertæ reus est, & qi metu perculsus, & qi naturâ cognatum sibi atqe amicum fuerit aversatus.

§. 10. Nulla natura arte inferior est. naturam enim imitantur artes. hoc si datur, seqetur, naturam eam qæ est consummatissima, cæteràsqe omnes in se complectitur, artificis solertiæ nevtiqam concedere. atqi in artibus omnibus deteriora qæqe præstantiorum gratiâ fiunt? à communi ergò natura hoc idem fit. atqe hinc sanè justitia oritur: ab hac verò reliqæ nascuntur virtutes. neqe enim

qod

ANNOTATIONES.

καὶ φιλίαι. ὅθεν μὲν ῥᾳδίως ἄνθις ἐνδέχονται διαλύσεις. ὥσπερ γὰρ τὰ συμπαγέντα, κἂν χαλάσῃ τὸ ἰσχνόκολλον, ἐνδέχεται πάλιν δεθῆναι καὶ συνελθεῖν. συμφυῆς δὲ σώματος ῥαγεὶς ἢ σχισθεὶς, ἔργον ἐστὶν κόλλησιν εὑρεῖν καὶ σύμφυσιν. ὅτων οἱ μὲν ὑπὸ χρείας συνημμένοι φιλίαι, κἂν διαχυθῇ τὸ χαλεπὸς ἄνθις ἀναλαμβάνουσιν. ἀδελφοὶ δὲ τὰ κατὰ φύσιν ἐκπεσόντες ἧττον ῥᾳδίως συνέρχονται. κἂν συνέλθωσι, ῥυπαροὶ καὶ ὑποπτον ὕλην αἱ διαλύσεις ἐφέλκονται. *Quippe magnas oportet esse causas, qa magnam benevolentiam amicitiamqe dissipent: unde fit, ut non facilè sit locus reconciliationi. Nam sicut qa compacta sunt, etiam glutine soluto rursus colligari ac coire possunt: corpus autem qod natura univit, si rumpatur aut scindatur, difficulter glutinari, aut rursum potest coalescere: ita qas usus contraxit amicitias, ea dissidio accidente nullo negotio redintegrantur. Fratres, ubi naturali amore exciderunt, neqe in gratiam facilè redeunt, & reconciliatio semper cicatricem sordidam, ac latente malo infectam retinet.* qod Medius Sycophanta dicere solebat, καὶ διαπέπυσται τὸ ἕλκος, ἡ οὐλὴ μένει. *etiamsi vulnus coierit, manet tamen cicatrix*, qasi vestigium qoddam vulneris etiam coaliti. οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος, *non omnino pariter furculus sese habet*, inqit Marcus istic. Qod autem de fratribus ac cognatis Plutarchus, idem de omnibus in universum hominibus Marcus; qia συγγενὶς πᾶν τὸ λογικὸν, *cognatum est rationale omne. l. 3. §. 4. & infrà §. 9.*

A

Ὁμοφυμονεῖν μὲν μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.] Non possum Xylandro istic assentiri, qi verbis illis, ὅτι λέγουσιν οἱ φυτουργοὶ, omissis, reddidit; *Oportet igitur in eadem arbore esse, etsi non idem cum omnibus sentias.* sed nec Casavbono, qi contra qàm editor etiam Lugdunensis clavsulam hanc ab antegressis divulsam, periochæ insequenti præfixit. Rusticorum dictum vulgare, sed depravatum, opinor. qid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas translatum? nam de hominibus, prout Marcus ipse *l. 9. §. 3.* usurpatum, qid velit, qis nescit? D. Bootius suspicatur posse ὁμαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi, ut sit, *simul frusticari, sed non simul crescere*; vel *similiter affici.* D. Salmasius ὁμοσωματεῖν mavult. *Ramus*, inqit, *qi corpore suo arboris avulsus aut recisus, ut inseratur in aliam, nunqam unum corpus facit cum illa arbore cui inseritur, qamvis partem faciat frusticis, & simul cum eo frusticet.* In re ferè desperata tentemus & nos aliqid; etiamsi Hippocrates in arte vetet, περὶ τῶν ἀνιήτων μὴ ἔτι προσχυτέον. Ego nihil scripturam vulgatam propius comminisci possum, qàm ὁμοσχηματεῖν. ut sit, *pariter frusticari, sed non configurari*; non figuram speciémqe eandem cum ramis reliqis obtinere. siqidem insitorum cum stirpe reliqa coalitio non sine cicatrice fieri solet. τὸ ὁμοσχηματεῖν eâdem analogiâ, qâ τὸ ὁμοδογματεῖν dictum; eâdem sententiâ, qâ ὁμοιοσχημονεῖν, Aristoteli *problem. l. 2. q. 5.* Si qis probabilius aliqid afferre poterit; ei ego lubens concesserim.

B

§. 9. Εὐσταθὴς κρίσεως καὶ πράξεως] vide *ad l. 5. §. 18. & l. 6. §. 10.*

Πράξεως] vide *ad l. 9. §. 11. 42.*

Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὶς τὸ καλεπαίνειν] ità *infrà §. 18.* Οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν. *Irasci haud virile est.*

Λιποτάκται] & δραπέται. *l. 2. §. 25.*

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἀδημία φύσις τέχνης] Arte siqidem nullâ natura vincitur. Aristoteles *Ethic. l. 2. c. 1.* Οὐδὲν τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται. οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φέρόμενος, οὐκ ἐθισθήσεται ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, οὐδ' ἐπὶ πλεῖον. οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθισθείη. *Nihil eorum, qæ naturâ fiunt, assvescere aliter potest, ut lapis, cum naturâ deorsum feratur, nunqam sursum ferri assvescet, neqe si millies qispiam eum sursum projiciendo velit assvefacere: neqe ignis deorsum ferri: neqe aliud qippiam aliter qam naturâ comparatum sit, unqam assvescet.* Seneca *Epist. 11. Rerum naturam sapientia sub imperio non habet. qocunqe attribuis conditio nascendi, & corporis temperatura, cum multùm dixeris de animo composuerit, habebunt.* scilicet,

C

— culturâ natura potentior omni.
Quæ licèt expellas furcâ tamen usqe recurret.

uti Flaccus *l. 1. Ep. 10.* utpote qæ sit *fixa, & mutari nescia.* Juvenalis *Sat. 13.* Proinde, *Repugnante naturâ, qalibet cedit industria.* Cassiodorus *l. 4. Ep. 38.* Nec fortior ergò ars naturâ, nec præstantior etiam; cùm illa sit Creatoris opus, ista creaturæ.

Αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται] Theophrastus *de caus. plant. l. 2. c. 25.* Ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *Omnis ars imitatur naturam.* & Aphrodisiensis *problem. l. 1. q. 90.* Seneca *Ep. 65. Omnis ars imitatio est naturæ.* sed & ἰατρὸν medicum, τῆς φύσεως ὑπηρέτην καὶ μιμητὴν, *naturæ ministrum ac imitatorem* dixit Hippocrates, teste Galeno *de dogm. Hip. & Plat. lib. 9. cap. 8.*

D

Τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω] vide *l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55.*

Ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης] Hoc enim jus fasqe exigere videtur, ut præstantioribus deteriora inserviant. Καὶ δίκαιον, καὶ θεῖον τὸ μὲν ἄρχεσθαι, τὸ δὲ ἄρχειν, ὧν πεφύκασιν ἀρχήν. *Convenit alium imperare, alium parere ei imperio, qod innatum est.* Aristoteles *polit. l. 1. c. 6.* qem vise paulòcius ifhud ibidem disceptantem. sed & *ad l. 7. §. 55.*

E

Ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται] Polus Pythagoricus *de justit.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 9.* Δοκεῖ μοι τὸν δικαιοσύνην μητέρα τε καὶ τιθήνην τῶν ἄλλων ἀρετῶν προσειπεῖν. ἄτερ γὰ τούτας ὔτε σώφρονα, ὔτε ἀνδρεῖον, ὔτε φρόνιμον εἶναι ἔστιν. *Justitia videtur mihi mater & nutrix cæterarum appellanda. Nam sine illa neqe temperantem, neqe fortem, neqe prudentem esse qemqam fieri potest.* Julianus Imperator *orat. ad Constant. 2.* etiam *pietatis matrem* vult esse *justitiam.* Ἔστι γὰρ ὁσιότης τὶς δικαιοσύνης ἔκγονος. Jamblychus *Ep. ad Anatol.* Τῶν δικαιοσυνῶν, αὐτὸ τὸ τῶν ὅλων ἀρετῶν πέλαγος, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν συμπασῶν, ἐν ᾗ δὴ πᾶσαι ἴσασι συλλήβδην κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον. *Justitiam, omnium virtutum finem, & illarum omnium cumulum, qa omnes virtutes complectitur, juxta vetus proverbium.* παλαιὸν λόγον illum exhibet nobis Aristoteles de justitia *Ethic. Nicom. l. 5. c. 1.* Ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δοκεῖ κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ

οὐδ'

qod eſt juſtum æqúmqe ſervabitur, ſi vel ad res medias anxiè feramur, vel deceptu faciles & temerarii & inconſtantes fuerimus.

§. 11. Si, qarum perſecutio & fuga perturbat te, res eæ ad te non accedunt, ſed ad illas ipſe qodammodo accedis, cùm ipſæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis qieſcat, eáſqe nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Uniformis prorſus eſt animæ ſphæra, cùm nec ad exterius qicqam ſe extendit, nec cum eodem ullo intùs concurrit, nec conſidit & comprimitur; ſed lumine illo illuſtratur, qo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipſa ſitam, cernit.

§. 13. Contemnit me qiſqam? ipſe viderit. ego mihi cavebo, ne qid contemptu dignum vel egiſſe vel dixiſſe deprehendar. odit me qiſqam? ipſe viderit. at ego mitis eſſe ac benevolus cuiqe pergam; & huic etiam ipſi, errorem oſtendere promptus; neqe id contumelioſè, neque τὸ δίκαιον, ἐὰν ἦτοι [a] διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ [b] συνεξαπάπτοι καὶ πρόσπτωτικοὶ καὶ [c] μεταπτωλικοὶ ὦμεν.

a Inſ. §. 16. *l.* 9. §. 27.
b *L.* 3. §. 9.
c *L.* 5. §. 10.

§. 11. Εἰ [d] οὐκ ἔρχεταί σοι τὰ πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ αὐτὸς ἐπ' ἐκεῖνα ἔρχῃ. [e] τὸ γοῦν κέρμα τὸ περὶ αὐτῶν, ἡσυχαζέτω, [f] κἀκεῖνα μένει ἀτρεμοῦντα, καὶ [g] ὅτε διώκων ὅτε φεύγων ὀφθήσῃ.

d *L.* 4. §. 3.
e *L.* 4. §. 39.
f *L.* 9. §. 15.
g *L.* 9. §. 1.

§. 12. [h] Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς, ὅπου μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπῃ, [i] ᾧ τὸν ἀλήθειαν ὁρᾷ [k] τὸν πάντων, καὶ [l] τὸν ἐν * αὐτῇ.

h *L.* 8. §. 41, 48.
i *L.* 3. §. 15.
k *L.* 8. §. 26.
l Sup. §. 1.
* αὐτῇ

§. 13. [m] Καταφρονήσῃ μου τίς; ὄψεται. ἐγὼ δὲ ὄψομαι [n] ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων ἢ λέγων ευρέσκωμαι. μισήσῃ; ὄψεται. ἀλλὰ ἐγὼ [o] ἥμερος καὶ εὔνους παντὶ, καὶ τούτῳ αὐτῷ. ἐπιμελοῦμαι [p] τοῦ παροράμενον δεῖξαι, οὐκ [q] ἐνεδείκτως, ἀλλὰ

m *L.* 5. §. 26, 32.
n *L.* 10. §. 1.
o *L.* 4. §. 37 *l.* 7. §. 26.
Sup. §. 9.
p *L.* 5. §. 22. *l.* 10. §. 4.
q Inſ. §. 18. *l.* 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

ὄβ' ἕσπερος, ὄβ' ἑῶος ὅτω θαυμαστός. καὶ παροιμιαζόμενοι A *ſumus.*

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι.

Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετή, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. *Juſtitia virtus quidem eſt perfecta, non abſolutè tamen, ſed ad alterum, ut propter ea ſæpe juſtitia virtutum præſtantiſſima eſſe videatur: & neqe heſperus, neqe luciſer ſit adeo admirabilis. Adde, qod in proverbio dicimus:*

Juſtitia in ſe virtutes complectitur omnes.

Ac perfecta qidem maximè eſt, qia perfecta virtutis eſt uſus: perfecta autem qia qi eam habet, non ſolum ſecum, ſed cum B *altero virtute uti poteſt.* Qod ipſum & aliâ ratione adfirmat *Ethic. magn. l.* 1. *c.* 34. & *Evdem. l.* 4. *c.* 1. Δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι. εἰ γὰρ δίκαια μέν ἐστιν ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν, ὁ δὲ νόμος τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττει, ὁ ἄρα τοῖς καλὰ νόμον δικαίοις ἐμμένων, τελείως σπουδαῖος ἄν. ὅστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία τις ἀρετή ἐστιν. *Juſtitia videtur perfecta qadam eſſe virtus. Nam ſi juſta ſunt, qa lex facere præſcribit, lex autem qa ex omnibus virtutibus ſunt mandata: qi igitur ex lege juſtitia obtemperat, perfectam nanciſcitur probitatem. Proinde jus & juſtitia virtus qadam perfecta eſt.* qi locus in mendo non uno cubare videtur. Legendúmqe opinor. Ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ π. ἀ. κελεύει. vel πράττειν κελεύει. neqe C enim lex ipſa facit, ſed facere jubet. tum noviſſima illa ſic reſtituenda videntur. Ὥστε τελείως σπουδαῖος ὁ δίκαιος. καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετή ἐστιν. Vide *infrà ad* §. 20.

Εἰσὶν ἤτοι διαφερόμεθα πρὸς τὰ μέσα] *Si vel rebus iis nimium tribuamus* Xylander. *Si vel mentes & affectus in iſtis figamus* Caſavbonus. neviter vocabuli vim ſatis expreſſit. Verto, *Si ad iſta temerè anxiéqe feramur.* vide *ad l.* 9. §. 27.

Συνεξαπάντλοι καὶ προσπτωτικοὶ καὶ μεταπτωτικοὶ] vide *l.* 3. §. 9. & *l.* 5. §. 10.

§. 11. Οὐκ ἔρχεταί σοι τὰ πράγματα] vide *ad l.* 4. §. 3, 39. & *l.* 9. §. 15.

Κέρμα ἀτρεμοῦντα μένει] ista poſt ἔρχῃ interſerenda avtumo: qò dictionis ſeries felicius ac facilius fluat. Vide *infrà* §. 16.

Οὔτε διώκων, ὅτε φεύγων ὀφθήσῃ] *nec proſeqens, nec fugiens videberis.* i. e. nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς] vide *ad l.* 8. §. 48. & *ad l.* 12. §. 3.

Μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ] Membrum alterum omiſit Xylander. *neqe ad aliqid ſe extendit, neqe ſe contrahit* Caſavbonus. verùm τὸ συντρέχειν nuſqam, opinor, in eo ſignificatu reperitur, & hîc aliud planè ſonat. *nec ad exteriora prominet, nec cum eis intus concurrit*, ſive *conſentit*. qomodo Philo dixit, *de vita Moſ. l.* 2. Συντρέχοντα τοῖς πραγμασιν ὀνόματα ἐξεῦρον. *Nomina rebus concurrentia & conſentanea.* & Plutarchus in *Fabio*. Συνδραμεῖν ἔνια τῶν λογίων πρὸς τὰς τύχας καὶ τὰς πράξεις. *Oracula cum rebus concurriſſe.* Et Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Concurrant omnes plebeji philoſophi.* ut ſit iſtîc τὸ συντρέχειν, idem qod τὸ συνιέναι. *l.* 5. §. 26. cum exterioribus ſive ſenſibus, ſive rerum ſpecie & pompa concurrere & conſentire. vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13. & *lib.* 7. §. 56. *extremâ.*

Μήτε συνιζάνῃ] *neqe ſubſidit* Caſavbonus. qod eſt ὑφιζάνειν potiùs. qanqam & συνιζάνειν eo ſenſu qandoqe ſumitur. Ità enim Lucianus *ver. hiſtor. l.* 1. μαλακῶς ἐνδιδόντος τῷ πνεύματος καὶ συνιζάνοντος, *langvente ac ſubſidente vento.* qemadmodum Propertius dixit *Eleg.* 8. *ſubſidere ventos.* malim tamen cum Xylandro *contrahit ſe*, vel, ſi hoc mavis, *conſidit ac comprimitur.* qomodo συνίζειν καὶ συνθλίβεσθαι conjunxit Philo *de mund. immort. ad l.* 4. §. 46. adductus. & Galenus, Budæo referente, τὸ συνιζηκὸς τῶν πόρων ἀναπετασάνυει, i. e. *poros compreſſos aperire*, dixit. & Aphrodiſienſis *probl. l.* 2. *q.* 22. Ἡ λύπη συνίζησιν ποιεῖ γενέσθαι τῶν σωμάτων, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς εἴσω ῥοπήν. *Dolor corporis conſtructionem ſive compreſſionem producit, dum anima ad interiora ſe ſubtrahit.* qod *l.* 1. *q.* 31. dixerat. Ἡ λύπη πόνωσις ἐργάζεται τῶν πόρων. *Triſtitia pororum denſitatem operatur.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 2. συνιζηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ στῆθος. *compreſſo in pectus capite.* Plutarchus *Publicola pag.* 103. *E.* de figulino opere: Οὐκ ἐπαθεν, ἃ προσῆκε πάσχειν πηλὸν ἐν πυρὶ, πυκνοῦσθαι καὶ συνιζάνειν. *Qod lutum in igne ſolet, non eſt ſpiſſatum & conſtrictum.* nec obſtat, qòd τῷ ἀέρι, τὸ συνίζειν opponitur ab Ariſtotele *de reſpir. cap.* 9. ubi de inſectis agens, ἐν ἀυτῷ, inqit, τῷ ὑποζώματι, τῷ ἐμφύτῳ πνεύματι ἀέροντι καὶ συνίζοντι, συμβαίνει πρὸς τὸν ὑμένα γίνεσθαι τρίψιν. *Cùm enim in ipſo ſepto tranſverſo innatus ſpiritus attollitur & conſidet, accidit ad membranam fieri attritionem.* ſiqidem *compreſſionem* qandam & ibi deſignari, manifeſtum eſt. Zeno avtem referente Galeno, *de dogm. Hip. & Plat. l.* 5. *c.* 1. τὰ πάθη, *affectus* dixit eſſe ἐπιγιγνομένας ταῖς κρίσεσι συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε, καὶ πλήσεις τῆς ψυχῆς. *Supervenientes judiciis contractiones, ſolutioneſqe, elationes & caſus animi*, qod noſtri mentem clariſſimè explicat.

Φωτὶ λάμπῃ] lumine illo, de qo Joannes *Evang. c.* 1. *v.* 9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. *Erat lux illa vera, qa illuminat omnem hominem venientem in mundum.* ſed alios magis, alios minus. illuminabat illud & Marcum, etiamſi ſui neſcium; ſicut & Cyrum, etiamſi ſui ignarum robore idem accingebat. Eſajæ *c.* 44. *v.* 5.

Ὃ, τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ] vide *l.* 3. §. 14. & *l.* 10. §. 26.

§. 13. Ὄψεται] *viderit ipſe.* qaſi dicat, qid ad me? nihil ad me. illius, non meâ id intereſt. ità Seneca *de beneſic. lib.* 2. *c.* 14. *Scio hoc illi non profuturum. ſed qid facis am? rogat. reſiſtere precibus ejus non poſſum. viderit. de ſe, non de me, qeretur.* vide *lib.* 5. §. 25. & *lib.* 9. §. 27. Seneca idem *Epiſt.* 71. *Si vis beatus eſſe, ſi fide bonâ vir bonus, ſine contemnat te aliqis.* & *Ep.* 76. *Ad honeſta vadenti contemnendus eſt contemptus iſte.*

Ἐγὼ δὲ ὄψομαι, ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον] Ità capiendum, qod Apoſtolus *Tito c.* 2. *v.* 15. Μηδείς σε περιφρονείτω. *Nemo te deſpiciat.* & Timotheo *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω. *Nemo juventutem tuam contemnat.* qo loco ſic accipiendum ſequentia docent; qibus monet ut conditionis ſuæ locique avtoritatem, vitæ ac converſationis puritate E gravitatéqe tueatur. vide *l.* 10. §. 32.

Μισήσῃ; ὄψεται.] Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Ψόγει τε ὁ δεῖνα. ὄψεται, πῶς ποιεῖ ἴδιον ἔργον. *Vituperat te. Ipſe viderit qemadmodum munus ſuum adminiſtret.* & *c.* 10. Οὐκ ἔδει ὅτου μοι προσπεσχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ἀ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ὰν προσπεσχθῇ αὐτός, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστιν. ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλύσαι δύναται. ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi cura erit. Ego verò, utcunqe ille me tractavit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum: hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibetur.*

Οὐκ ἀνεδείκτως] vide *infrà* §. 18. Ambroſius *de Offic. l.* 3. F *cap.* 16. *Neqe monitio aſpera ſit, neqe objurgatio contumelioſa.* Epictetus *l.* 2. *c.* 12. Ὁ διδάσκων ὅταν λάβῃ τινὰ παλαιόμενον, ἄγαγε ἐπὶ ὁδὸν τὴν δίκαιαν. οὐχὶ καταγελάσας, ἢ λοιδορησάμενος ἀπῆλθε. καὶ σὺ δίξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀπολεῖ. μέχρι δ' ὧν ᾖ δεκτικὸς, μὴ ἐφίεσο καταγέλα, ἀλλὰ

ἐδεῖ ὡς κατεπᾴδοντά μου ὄπα ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρήσως, οἷος ὁ Φωκίων ἐκεῖνος, εἴ γε
a L. 12. §. 2. μὴ προσεποιεῖτο. τὸ [a] ἔσω γὰρ δεῖ πεπεῖσθαι εἶναι,
b Inf. §. 18. καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλέπεσθαι ἄνθρωπον [b] πρὸς μηδὲν
l. 6. §. 26. ἀγανακτικῶς διακείμενον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα.
c L. 6. §. 27. [c] τί γὰρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν * ποιεῖ τὸ [ἐπὶ] τῇ
l. 9. §. 42. φύσει σοι οἰκεῖον; [d] ἀλλ' ἔσχηκε τὸ νῦν τῇ τοῦ ὅλων φύσει
* ποιεῖς Mer.
d L. 4. §. 23. ἔυκαιρον, [e] ἄνθρωπος τετυγμένος πρὸς τὸ γί-
e Inf. §. 20. νεσθαι δ' ὅτε δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον;
l. 5. §. 8.
f L. 4. §. 32. §. 14. [f] Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις
g L. 5. §. 5. [g] ἀρεσκόμενος, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποπιπτουσιν.

qe ut qi patientiam oſtentare cupiam, ſed ingenuè, benignè, qo modo Phocion ille, niſi ſi ſimulatè agebat. interiùs enim ità affectum eſſe oportet, ut ipſi Dii videant, hominem eſſe te, qi nihil qicqam indignè ægréve ferat. qid enim tibi mali contigerit, modò qod naturæ tuæ conveniat, id ipſe facias? annon amplecteris, qod univerſi naturæ nunc eſt tempeſtivum, cùm homo ſis ad hoc compoſitus poſitúſqe, ut id fieri, qocunqe tandem modo, velis, qod in commune conducat?

§. 14. Qin ſe invicem contemnunt, iidem & ſibi invicem aſſentantur: qiqe ſe invicem tranſcendere cupiunt, ſibi invicem ſe ſubmittunt.

§. 15.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον ἀνιθάνω τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ. *Via dux ſi qem repererit errantem, eum in viam reducit; non deriſo illo, & conviciis onerato, recedit. Tu qoqe ſi demonſtráveris veritatem, videbis eum ſeqi. Qod autem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.*

Οὐδὲ ὡς καταπᾴδοντός μου ὅτι ἀνέχομαι] nè leviſſimum qidem præ me ferens offenſionis ſenſum avt ſignificationem. vel etiam, qaſi patientiam oſtentans meam. vide *infrà ad §. 18. ὡς ἐν σχολῇ.*

Οἷος ὁ Φωκίων] De *Phocione* tria potiſſimùm, qæ huc faciunt, memorabilia reperiuntur. qòd rabulam qendam, qi pro concione dicentem interpellaverat, oratione prolixâ in ſe debacchantem placidiſſimè ſuſtinuit, ad dictionis ſeriem qam priùs inchoaverat ità reverſus, acſi nihil qicqam vel ab illo dictum, vel à ſe avditum, animadverſúmve fuiſſet. refert Plutarchus in *præcept. polit.* qòd cùm ad mortem duceretur, obviúſqe qidam, poſt convicia multa fruſtrà effuſa, cùm ipſe nullus attenderet, etiam in faciem ei tandem expuiſſet, ad magiſtratus converſus, illud tantummodo dixerit, *ἆρά γε τις τοῦτον ἀσχημονεῖν τα;* *Non compeſcet iſtum aliqis indecorè ſe gerentem?* Plutarchus in *Apophth* & in *Phoc.* qòd filio morti jam proximus, illud unicum in mandatis dedit, *μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακεῖν. nè qid eorum meminiſſet, qa adverſus ipſum Athenienſes iniqè egerant.* Plutarchus *ibidem.* id qod Ælianus havd pavlò *ἐμφατικώτερον* extuliſſe perhibet *l.* 12. §. 49. per amicos, qi morienti aderant, filio mandáſſe, *μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακῆσαι ὑπὲρ τῆς πρὸ αὐτῶν φιλοτιμίας, ἧς νῦν πίνω. Ne cum injuria memoria rependat Athenienſibus hanc propinationem, qam ego nunc bibo.* qaſi poculum illud cicutâ temperatum, non alio loco haberet, qam poculum qod in amicitiæ ſocietatiſqe mutuæ argumentum propinari atqe exhiberi ſolet. Unde Theodoreto lucem fœnerari havd piguerit: qi *Therapevt. l.* 3. *Tom.* IV. *pag.* 519. *C.* Platonem ait in rebus religionem ſpectantibus ad ritus receptos ſe attemperâſſe, *τὴν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ὑῤῥωδήσαντα, καὶ τὸ τῷ Σωκράτει προσιὸν ὑφορώμενον κώνειον. Propinationem, ut apparet, metuentem, & porrectam Socrati cicutam reformidantem.* in qo loco vertendo Acciaolus interpres dictionis venuſtatem corrupit planè, dum ſic reddit; *timens nè Athenienſium gratiâ benevolentiáqe excidaret*; dum *φιλοτιμίας* ſignificatum non animadvertit. id avtem optimè explicabit nobis Gregorius Nazianzenus qi *ad Philagr. Ep.* 58. Socratem ait temperaturæ ejuſdem poculum hilariter admodum excepiſſe, *ἀσμένως ἂν ἐπὶ θανάτῳ δεχόμενον, ἀλλὰ φιλοτιμίας προπινόμενον. Perinde ac non letale poculum acciperet, ſed propinando amicos ad potandum invitaret.* Qin & Socratem eâ ipſâ voce uſum, morti jam propinqum, refert Ælianus *l.* 1. *c.* 16. cùm enim ab Apollodoro miſſas, in qibus honorificentiùs efferretur, veſtes pretioſas recuſáſſet: Falli multùm ajebat Apollodorum, *ἴσχε αὐτὸς πιπίσεσθαι, ὅτι μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηναίων φιλοτιμίαν, κατὰ τὸ τῦ Φαρμάκου πόμα, ἵνα ὅσιος ὄψεται Σωκράτην. Si ſperavit, poſt propinationem ab Athenienſibus factam, & venenii abſorptionem ſe adhuc viſurum eſſe Socratem.* Adjici poteſt his illud, non Socratis apud Platonem, utì memoriâ lapſus Cœlius Secundus in *theſavro* prodidit, ſed Theramenis apud Ciceronem *Tuſcul. l.* 1. qi *cùm conjectus in carcerem triginta juſſu tyrannorum, venenum ut ſitiens obbibiſſet, reliqum ſic è poculo ejecit, ut id reſonaret*; *qo ſonitu reddito, ridens, Propino, inqit, hoc pulcro Critiæ; qi in eum fuit teterrimus. Græci enim in convivio ſolent nominare, cui poculum tradituri ſint.* (habes, Cicerone clariſſimè exponente, qid ſit *ἡ φιλοτιμία.*) *luſit vir egregius extremo ſpiritu, verèqe ei, qi venenum præbuerat, mortem eſſ auguratus, qa brevi conſecuta eſt.* Secius pavlò Xenophon retulit *Hellenic. l.* 2. *p.* 470. *C.* Τὸ λοιπόμενον (τοῦ κυάθου) *ἀποκοτταβίσαντα ἐπεῖν Κριτίᾳ τῶν ἑταίρων τῷ καλῷ. Qod reliqum erat in poculo ſic ipſum ejeciſſe, ut reſonaret, ſimulqe dixiſſe: hoc pulcro illi Critiæ propinatum eſto.* falſus interim Eraſmus *Apoſtth. l.* 6. *var. miſt. dict.* 238. qi Æliani relationem *hiſt. var. l.* 9. *c.* 21. dum negligentiùs percurrit, Theramenem è triginta tyrannis fuiſſe ratus eſt. Sed ut ad Phocionem redeamus. noviſſimum hujus illud, opinor, reſpexit Marcus; eò magìs qia ſubjicit, *εἰ γε μὴ προσεποιεῖτο, niſi ſi ſimulatè agebat*, ſicut & *infrà* §. 18. Κἂν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσηρός. *Et ſi genuina fuerit, non perſonata & fucata*, ambigua eſt enim illa Phocionis dictio: potéſtqe etiam *σαρκασμὸν* ſatis aculeatum & mordacem continere, Athenienſem populum ejuſmodi poculis amicos ſuos excipientem, & indiciis ejuſmodi ſuam erga illos benevolentiam obſignantem notantis. qomodo Theopompus *hiſt. l.* 38. de Clearcho Heracleotarum tyranno, ὃς τοῖς πλείστοις ἰδίᾳ κώνειον πιεῖν, *qi cicutâ propinatâ qamplurimos ſuſtulerat*, Ἐκεῖνος ἐν πάσῃς ἐγγυᾶσθαι τὴν τοῦ Φαρμάκου ταύτην φιλοτιμίαν, ἐκ προοίμιον τῶν οἰκείων, πρὶν φαγεῖν πύημον. *Qum verò innotuiſſet omnibus propinandi hujus veneni amoris ſpecie ſævus tyrannus meos, priuſqam ex ædibus progrederentur, eſu ruta ſibi caviſſe.* Athenæus *Dipnoſoph. l.* 3. *pag.* 85. *B.* Luſit pariter Libanius emaculandus obiter, *Declamat.* 11. ubi paraſitus, fratre ad vitam philoſophicam deſciſcente, vitæ pertæſus, Δότε μοι, inqit, προτίνειν φιλοτιμίαν ἡ τύχη. lego, Δόξε μοι, προτίνειν φιλοτιμίαν τῇ τύχῃ. *Concedite mihi, ut liceat fortunæ benevolentia poculum propinare.* hoc eſt, ut cicutam bibere licitum ſit, qo me vitâ eximam. vide *ad l.* 10. §. 11. De Phocione verò præclarum ac diſertum habetur Valerii Maximi elogium, qo ſuſpicionem iſtam, qam Marci verba ſuſcitare poſſint, ab eodem amolimur. *l.* 3. *c.* 8. *Placidi & miſericordes, & liberales, omniqe ſuavitate temperati mores Phocionis, qos optimè profectò conſenſus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit. itaqe conſtantia, qa naturâ rigidior videbatur, lenis è manſueto pectore fluxit.*

Ἔστω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι] qod Pſaltes *Pſal.* 51. *v.* 6. *in præcordiis.* Apoſtolus *ad Rom. cap.* 2. *v.* 28. οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ. *non in propatulo, ſed in occulto*, contrà qàm hypocritis ſolenne eſt, qi *μόρφωσιν, formam*, pietatis & patientiæ externam gerunt, cùm *δύναμιν, vim*, utriuſqe internam nullam habeant. Idem *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

Καὶ ὑπὸ θεῶν βλέπεσθαι] Intus oportet iſtiuſmodi eſſe, ubi Deus ipſe, qalis ſis, videt; qi non ſpeciem externam, ſed cordis habitum intuetur. *Hiſt. Reg. l.* 1. *c.* 16. *v.* 7. Ὁ θεὸς οὐκ ἀγνοεῖ δὲ πω τὴν ἑκάστου διάθεσιν καὶ φύσιν, ἀνεῖ δὲ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς. *Deus non ignorat cujuſqe ingenium & naturam, ut qi animam ſuapte naturâ magis qàm corpus ſentiat.* Plutarchus *de tard. num. vindict. p.* 562. *D.* Hoc eſt, qod in pagina ſacra toties occurrit, *integrum tu Deo, in Dei conſpectu.* Ad qod Lucæ *Evang. c.* 1. *v.* 6. de Zacharia ſacerdote ac conjuge illius uſurpatum, Ambroſius. *Multi hominibus juſti videntur; pauci Deo. aliter enim hominibus, & aliter Deo: hominibus ſecundum faciem & ſpeciem externam; Deo ſecundum veritatem & virtutem internam.* Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Θέλεσον ἀρέσαι ἑαυτός ποτε σταθεὶς ἐν θέλεσον καλὸς φανῆναι τῷ θεῷ. ἐνθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ. *Velis tandem ipſe placere tibi, velis pulcer videri Deo? deſiderato purus cum ipſo puro eſſe, & cum Deo.*

Τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς τῶν ποιεῖ τὸ ἐπὶ τῇ φύσει σου ἰδιωτῶν] τὸ ἐπὶ illud forſan inducendum fuerit. aſſentior avtem Merico Caſavbono ποιεῖς legenti. *qid tibi indè mali accidit, ſi qod naturæ tuæ eſt conſentaneum ipſe facis?*

Τῇ τῶν ὅλων φύσει ἴσχυρον] vide *l.* 4. §. 23.

Τετυγμένος πρὸς τὸ γίνεσθαι δ' ὅτε δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον] duriuſcula ſyntaxis, qam interpretes vix affecuti videntur. *eo deſtinatus, ut communi utilitati inſerviat.* Xylander. *deſignatus eſſe qod & qamdo poſtulabit commune bonum* Caſavbonus. ut orationem deſectam opinatus videatur. Verùm non hoc eſt qod Marcus voluit. *homo*, inqit, *ad hoc compoſitus & aptus, ut id fiat, qocunqe tandem modo, qod in commune expedit.* ità τὸ σώζεσθαι & τετύχθαι uſurpant crebrimè & Marcus & Epictetus. aliter tamen pavlò Caſavbonus ὁ μυσαρίτης *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72. qi τετυγμένος hìc vult eſſe qod Perſio *locatus.* idem γενέσθαι legit pro γίνεσθαι. Verùm id ſenſum nihil mutat.

§. 14. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες] notat diverſa & inconſtantia hominum ingenia, qi ſe invicem modò deſpiciunt, modò ſuſpiciunt, modò ſibi invicem arrogantiſſimè imperant, modò rurſus abjectiſſimè inſerviunt. vide *ad l.* 4. §. 32.

Ἀρεσκόμενος] ἀρεσκίσκω qid ſit vide *ad l.* 5. §. 5.

Ὑποπιπτουσιν] hoc eſt Svidâ interprete, ὑποπέσον κάθηται,

§. 15. Qàm putidus & insincerus est, qi dicit, *Ego simpliciter tecum agere statui.* qid facis, mi homo? qid prædicere opus est? res ipsa appareat, fronti inscriptam statim oportuit vocem hanc, in oculis ipsis relucere statim, qomodo animus se habeat: sicut in amantis oculo cuncta statim dignoscit amasius. talem planè verum simplicem bonumqe oportet esse, qalis is qi hircum olet, ut qi astiterit, simulac accesserit, velit, nolit ipse, protinus persentiscat. simplicitatis verò affectatio tortuosa est.

§. 15. Ὡς σαφὴς χ᾽ ἁπλοῦς, ὁ λέγων, ἐγὼ πεφύκημι ἁπλῶς σοι προσφέρειν; τί ποιεῖς ἄνθρωπε; ἔστι δ᾽ οὗ πραλέγειν. * αὐτὸ φανήσει). a ἐπὶ ℱ μετώπῳ γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνή. * ποιῶν ἔχει, εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει. ὡς τ᾽ ἐρασῶν ἐν τῷ βλέμματι πάντα ἐλθὺς γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. ποιῶν ὅλως δεῖ τ᾽ ἁπλοῦν χ᾽ ἀγαθὸν εἶναι, b οἷον γεγάσονα, ἵνα c ὁ Θρασέας, ἅμα τῷ προσελθεῖν, φίλε᾽ ἀ φίλε, ἀισθῇ). ἐπισπάδωσις ἢ ἁπλότης. * σκαλμή ἐστιν. ℱ ἀυτὸ f. a *L.7.§.60.* * ὀφεῖλει f. vel, τ. ἴχει; b *L.5.§.28.* c *L.5.§.6.* * σκαλμὸν Xyl. σκαιά Boot. σκεμμὰ Sal.

ANNOTATIONES.

φωνὴ, *inferiùs confidet, accumbunt,* metaphora ab eis qi ad mensam aliis priorem ac superiorem locum concedunt. Subjungit Svidas ex avtore incerto: Κληθεὶς οὐκ ἐσήμηνεν ὑποπαρακλίνουσα πάντων παραφρονήσεις, ὡς παῖς ἔτι τὴν ἡλικίαν. *Vocatus ad convivium, cedit ac se submittit omnibus, ab omnibus contemptus, ut adhuc ætate pueri proditus.* at Plato *Polit. lib.* 1. ὑποκαμπύλιστέον ἀλλήλοις, ùti Marcus istic, significatu laxiore dixit, ἀντὶ τοῦ ὑπείκειν ἀλλήλοις, pro *sibi invicem concedere,* ùti ipse *ibidem* se explicat, vel *submittere se* potiùs, si Marci mentem attendamus.

§. 15. Ἀυτῷ φανήσεται] *res ipsa indicabit.* Xylander. ad verbum, *ibi apparebit.* ubi scilicet ad rem ipsam ventum fuerit. qod Architecton Athenienſis, ὡς δρῶ᾽ ἔφασκεν, ἐγὼ ποιήσω, *uti hic dixit, ego faciam.* & Evripides. B

Φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ᾽ ἀνθρώποις ἔχειν
Φανῆναι. —

Hev, qòd res ipsa vocem nevtiqam obtinent.

Plutarchus in *præcept. polit.* vel qid si ἀυτῷ *istic* pro ἀυτόθι, hoè est, *illico, confestim* sumatur? affectus istiusmodi statim se prodet. Verùm subit animum suspicio, fuisse, ἀυτὸ φανήσεται. *illud ipsum apparebit;* citra sermonem ullum se prodet. qod & seqentia confirmare videntur. Allusum videtur ad proverbium, qod συντόμως καὶ ἀλλεπαλλήλως (in adagiis nimirum usu communi tritis solenne hoc) efferri solet, Ἀυτὸ δείξει. atqe ità Plato C in *Theæteto* deprehenditur extulisse: Et ex Platone Aristænetus (si avtoris nomen id, qod Josias Mercerus ambigit) *l.* 1. *Ep.* 4. cæterùm Aristophanes in Lysistrata integrum exhibuit,

Τἄργον τάχ᾽ ἀυτὸ δείξει.

Atqe hoc est qod Svidas voluit, ubi dixit, Ἀυτὸ δείξει. παροιμία. ἀλλείπει τὸ ἔργον. *Ipsa res demonstrabit, indicabit. Proverbium deest,* supplenda scilicet *vox* ἔργον. nam qod Mavssacus in *Dissert. Critic.* ἔργον censet apud Svidam eò loci idem esse, qod est Hesychio in *præfat.* ὑπόθεσις. qo loco Diogenianum ait τὰς πλείους τῶν παροιμιῶν ψιλὰς, καὶ ἄνευ τῶν ὑποθέσεων τεθεικέναι. à Svidæ mente dubio procul qàm longissimè aberravit. D Idem forsan & cum Svida voluit Hesychius, ubi ἀυτὸ δείξει dixit esse παροιμίαν ἔχει τὸ ἐπιλόγου εἰρημένον. *paræmiam qa sine epilogo,* sive *extrema parte sui enunciatur.* qanqam nescius non sum, posse *epilogi* nomine subjunctam sive adjectam orationem aliqam intelligi, qæ paræmiæ rationem explicationémqe contineat. Verùm τὸ ἔργον apud Svidam pro *hypothesi* sumi, nemo qisqam, opinor, καὶ περὶ ὀλοσχερῶς μόνον περιφέρεται, (ut cum Marco nostro loqar) Mavssaco concesserit.

Ἐπὶ τῷ μετώπῳ γεγράφθαι] ὡς ἐνθὺς συνεμβαλνοῦσαν τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι᾽ αὐτῶ. *Ut in illa animi virtus statim compareat.* ut Galenus loqitur *hortator. c.* 3. *Frons hominis tristitiæ, bilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Plinius *lib.* 11. *c.* 37. E Cicero *Antonio* inter eas *ad Atticum l.* 14. *Ep.* 15. *Qid mecum per literas agis? unam ob caussam mallem coram egisses. non enim solùm ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) meum ergo te amorem perspicere potuisses.* Achilles an Neoptolemus Ennianus à Gellio *l.* 19. *c.* 8. laydatus, *Ea me genia natus sum; amicitiam atqe inimicitiam in fronte* (sive, *in frontem,* ut Nonius) *promptam gero.* vide *l.* 1. §. 14. & *l.* 7. §. 60.

Τοιοῦτον ἔχει ἐνθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει] Ità continuatim exhibet Lugdunensis. nam Basilienſis posit ἔχει comma interserit. interpretes qi legerint, avt qid secuti fuerint, havd est facilè conjectu, forsan ἐπολὺ ἔχει, ἐνθὺς ἐν τ. ὀ. ἰ. *qomodo se habeat, statim in oculis extat.* vel, τοιοῦτον ἔχει; ἐνθὺς, &c. F *ità se habet, in oculis extat statim.* forsan avtem, τοιοῦτος ἔχων, sive εἶναι, ἐνθὺς, &c. *talem esse,* sive, *sic affectum esse, in oculis se statim prodit.*

— *in vultu pignora mentis habet.*

ut Naso *art. l.* 2. & apud Æschylum Clytemnestræ Agamemnon, sed specie fallâ deceptus,

Εὖ γὰρ φρονοῦντος ὄμμα σου καλῶ σοφῶ,
Nam prodit oculus esse te affectum probè.

oculi enim *sunt animi indices.* Cicero *de Orat. perfect. Ut imago est animi vultus, sic indices oculi.* Idémqe *de leg. l.* 1. *Natura speciem tibi formavit oris, ut in ea penitus recondites mores effingeret. nam & oculi nimis arguti, quemadmodum animis affecti simus, loquuntur. & is, qi appellatur vultus, qi nullo in animante esse prater hominem potest, indicat mores.* Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 9. *Imago quadam animi loqitur in vultu.* Evnapius in *Maximo pag.* 67. Τὰς δὲ ὁρμὰς τῆς ψυχῆς διεδήλωσε τὰ ὄμματα. *Ingressi velocis vigor atqe agilitas ex oculis elucebat.* unde & qidam *oculos animi portas* qasdam dixere. Adamantius *physiognom. lib.* 1. *cap.* 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν τίνων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Alii *fenestras* per qas mens non prospicit tantùm, sed se prodit qoqe; & per qas motus atqe affectus animi transluceant qodammodo. Lactantius *de opific. Dei c.* 8. *Mens est qa per oculos ea, qa sunt oppositæ transspicit, qasi per fenestras lucente vitro aut speculari lapide obductas. Et idcircò mens & voluntas ex oculis sæpe dignoscitur.* & *c.* 9. *Mens oculis tanqam fenestris utitur.* & Salvianus *de providen. l.* 3. *c.* 7. *Sciens fenestras qodammodo esse nostrarum mentium lumen oculorum.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 2. *Qi tam paratè fecit, non est dubium qin libenter faciat. itaqe latus facit, & induit sibi animi sui vultum.* atqe hoc est φαιδρύνειν ἑαυτὸν ἀπλότητι. ut Marcus *l.* 7. §. 31. B

Ὡς τῶν ἐρώντων βλέμματι] Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 9.

Non ego celari possim, qid nutus amantis,
Qidve ferant miti lenia verba sono.

Qò spectant & illa Æschyli in *Toxotid.* apud Plutarchum *de profect. indic.* & in *amator.* & apud Antigonum *de mirab. narrat.* 127. restituente Salmasio *in Solin.*

Ἄδην μὲν ἀγνὼς παρθένοις γαμηλίαν
Λίπλειαν ἀτρίπτῳ βλεμμάτων ῥίπτει βολῇ.
Νίκας γυναικὸς δ᾽ ἔστι μὴ λάθῃ φλέγων
Ὀφθαλμὸς, ὅστις ἀνδρὸς ᾖ γεγυμένης.
Ἔχω δὲ τῶνδ᾽ ὑμῖν ἐπογκώμασμα.
Ritu puellis nuptiali expertibus
Immotus oculus in terram defigitur.
Nec me puella luminis exardentia
Fallunt, experta si qa jam fuerit virum.
Animus mihi ista discernendi gnarus est.

Nec fefellerunt, qi *amorem* dixere non magìs qàm vinum avt ignem posse celari. Antiphanes apud Athenæum *l.* 2.

— κρύψαι, Φειδία.
Ἅπαντα τἄλλα τις δύναιτ᾽ ἂν πλὴν ἴσως,
Οἶνόν τε πίνων, εἰς ἑταίρας τ᾽ ἐμπιπτών.
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
Καὶ τῶν λόγων τ᾽ ἄν ὥστις τὰς ἀγνωμίνης
Μάλιστα ταῦτα καλαφανῶς πολλοῖς ποιῇν.

[ubi nihil opus cum Casavbono in senario penultimo pro τ᾽ ἄν, ταῦθ᾽ rescribere.]

— *celare, Phidia,*
Prater duo aliqis reliqa possit omnia,
Amore captus se sit, avt sit ebrius.
Oculis ub ipsis etenim utrumqe proditur,
Itémqe verbis; ut negare qi volunt,
Ista evidenter arguant mendacii.

Henricus Stephanus. Cui affine est, qod Petrus Victorius *var. lect. l.* 18. *c.* 23. pervulgatam esse apud suos vocem, *Amorem tussimqe celari non posse.* de igne idem Naso *Ep.* 12. ubi Medea Jasoni amorem suum exprobans;

Perfide, sensisti. qis enim bene celet amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Et Helenæ Paris *Epist.* 15.

Sed malè dissimulo. qis enim celaverit ignem,
Lumine qi semper proditur ipse suo?

Et ibidem.

Qà licet & possum luctor celare furorem:
Sed tamen apparet dissimulatus amor.

Statius *Achill. lib.* 1.

Nec latet haustus amor; sed fax vibrata medullis,
In vultus atqe ora redit, lucémqe genarum
Tingit. —

Γεγάσονα] Vide *ad lib.* 5. §. 28.

Ἐπιτέδευσις δὲ ἁπλότητος] *Affectatio simplicitatis,* qâ qis simplex aliis videri studet, sive pro simplici se venditat. Dionysius Halicarnassæus in *arte.* Ὁ γὰρ ὄγκος καὶ τὸ ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἄκρατον, ἀνυπόστολτον. *Fastus, & omne affectatum incompositum.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 16. ad Evsebium. Οὐ φίλον μοὶ τὸ τεχνικὸν. *Artificium mihi non placet.* Οὐ γὰρ φιλεῖ συγγίνεσθαι φαντασία τε καὶ ἀλήθεια. *Qod imane, ac specie tenus est cum re veritate esse non potest.* Synesius *de regno pag.* 14. *C.* Itaqe Tatianus *adv. Græc. pag.* 165. ait scriptis propheticis fidem habuisse, Διά τε τῶν λέξεων τὸ ἀτυφον, καὶ τῶν εἰρήνων τὸ ἀνεπιτήδευτον, καὶ τῆς τῶ πνεύματος ποιότητος τὸ ἀνυπόστολτον. *Qod stylus non esset phaleratus, nec talia scriptorum affectatio, & summa majestas observata, &c.*

Σκαλμή ἐστιν] obturbat istud σκαλμή. Σκαλμὸν Pollvci *lib.* 10.

ἀδὴν ἐστιν αἴτιον λυκοφιλίας. πάντων μάλιστα τοῦτο φεῦγε. ὁ ἀγαθὸς, καὶ [a] ἁπλοῦς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχειν ταῦτα, καὶ ὑ λανθάνειν.

§. 16. Κάλλιστα [*] ζῇς, [b] δύναμις αὐτῆ ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν [c] πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ. ἀδιαφορήσει δ', ἐὰν [d] ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διῃρημένως καὶ ὁλικῶς. καὶ μεμνημένος, ὅτι [e] οὐδὲν αὐτῶν ἐπιβολὴν πρὸς αὐτὸ ἡμῖν ἐμποιεῖ, [f] οὐδὲ ἔρχεται ἐφ' ἡμᾶς. ἀλλὰ [g] τὰ μὲν ἀτρεμεῖ. [h] ἡμεῖς δ' ἐσμὲν, οἱ τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γεγράφοντες ἑαυτοῖς [i] ἐξὸν μὲν μὴ γεγράφειν, [k] ἐξὸν δ' καὶν πρὸ λάθῃ, ἐυθὺς ἐξαλεῖψαι. ὅπ [l] ὀλίγου χρόνου ἔσαι ἡ τοιαύτη περισπὴ, καὶ λοιπὸν πεπαύσῃ] ὁ βίος. τί μέντοι δύσκολον καλῶς ἔχειν ταῦτα; [m] εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥάδια [*] ἔστω σοι. εἰ δὲ παρὰ φύσιν, [n] ζήτει τί ἐστὶ σοι κατὰ σαυτὸν φύσιν, καὶ [o] δὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον

a L.7. §.31.
* διαζῇς f.
b L.7. §.31. l.8.§.8.Sup. §.9.
c L.2. §.11, l.6.§.32.l.9. §.1.
d Sup. §.2.
e L.9.§.15.
f Sup.§.11.
g L.4.§.3.
h L.5.§.19.
i L.6. §.52.
k L.5. §.2.
l L.10. §. 11.15.
m L.8.§.26. l.10.§.33.
*f. ἔσαι.
n L.10.§.2.
o L.4.§.12. l.5.§.3.

amicitiâ lupinâ nihil eſt fœdius. hoc omnium maximè fugias. vir bonus, ſimplex, benevolus ità in oculis gerit hæc, ut nevtiqam lateat.

§. 16. Optimè vivendi facultas hæc eſt in anima ſita, ſi adverſùs res indifferentes indifferenter ſe habeat. indifferenter avtem ſe habebit, ſi diviſim & integrè earum unamqamqe conſideraverit, ſimúlqe recordatus fuerit, qòd nihil horum cogere nos poteſt, ut hoc vel illud de ipſo opinemur; nec accedit ad nos, ſed qieſcit; nos avtem ſumus, qi judicia de his proferimus atqe nobis ipſis inſcribimus, cùm nec inſcribere in nobis ſitum ſit, & ſi clanculum irrepſerint, ſtatim obliterare: qódqe ad breve admodum tempus opus futurum eſt cavtelâ hac; tum vita terminabitur. ecqid eſt avtem in his difficile? ſiqidem enim naturæ congrua ſunt, eis oblecta te, & facilia futura ſunt. ſin præter naturam, inveſtiga, qid ſit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamſi minus glorioſum

ANNOTATIONES.

10. *c.* 38. ex Sophocle, *enſis* nomen barbarum; *Thracum* A ſcilicet *peculiaris:* qod ex Heſychio diſcimus. Verùm id iſtic qid velit, nullus attèqor. Xylander σκαληνὴ, qomodo Plutarchus ὁδὸν σκαληνὴν vocat, vertitqe, *inſidia tecta.* Sed & alicubi Epiphanius, μηδὲν ὀρθὸν, ἀλλὰ πάντα σκαληνά. *rectum nihil, ſed obliqa cuncta.* D. Bootius vult σκαιὰ, *ſcæva, ſiniſtra.* Mericus Caſavbonus *nullo modo laudabilis.* ità qid legerit, incertum eſt. Verùm clariſſimus Salmaſius *Omnino*, inqit, *reſcribendum*; σκαμβὴ ἐσι. Proverbium eſt Græcum, Σκαμβὸν ξύλον ὐδέποτ' ὀρθόν. *Lignum tortum, nunqam rectum.* (Habes apud Svidam, & Apoſtolium proverb. 1801.) Latini hoc nomen etiam ſuum uſu fecerunt. unde apud Svetonium *Othon. c.* 12. *Scambus, & malè pedatus.* Rem nimirùm ipſam acu tetigit. nec qæſitu ulteriùs opus. Σκαμβὴ, διεστραμμένη. Σκαμβὸς; *diſtorta, prava, obliqè ingrediens, torta.* Svidas. qid ſi locum hunc Marci ob oculos habuit.

Οὐδὲν ἐστιν αἴτιον λυκοφιλίας] λυκοφιλίαι qid ſit, neſcium ſe fatetur Xylander. Explicabit ex Ælio Dionyſio Evſtathius *ad Il.* κ' ex Menandro Dionyſius. Λυκοφιλίας, ἀντὶ τοῦ ὑποπλως, ὑπούλως. *ſuſpectè, ſubdolè.* Menander,

Λυκοφιλιαι μέν εἰσιν αἱ διαλλαγαί.
Suſpecta pax hæc, tanqam amicitia eſt lupi.

Grotius. Explicabit Plato, in *Epiſt.* 2. *ad Dionyſium datâ:* B Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, inqit, ταύτη γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν δι' ἃ ἐπεφύκατο. *Hæc avtem ſic geſta, tuam mecum amicitiam lupinam diremit, nóſqe tuâ culpâ diſſociabiles reddidit.* Et Platonem imitatus, Cornelius Epiſcopus Romanus, *Epiſt. ad Fabium Antioch.* apud Evſebium *l.* 6 *c.* 43. de Novato. Οὗτοι οἱ ἄνδρες καταγνόντες αὐτὸν, καὶ καταφωράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ πολυμυθολίαν, τάς τε ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτῷ καὶ λυκοφιλίαν. *Vtri iſti illum obſervantes, & deprehenſâ hominis aſtutiâ & verſutiâ, perjuriſque & mendaciis, affectu diſſociabili, & lupinâ,* ſive *veteratoriâ, amicitiâ.* Λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν conjunxit; qemadmodum & Plato, cujus codices hinc corrigendi: & pro ἀκοινωνίαν, qod eſt κόμματος φαύλου, legendum ἀκοινωνησίαν. qa voce uſus eſt & Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 3. Alluditur hoc vocabuli ad apologum de induciis ſive fœderibus, qæ cum ovibus lupi aliqando inire volebant, canibus gregis cuſtodibus obſidum loco ſibi traditis, qorum loco ſcilicet catulos ſuos ipſi darent, qò liberiùs deinceps graſſarentur in greges. Eum Samiis narrâſſe primò Æſopum, cùm is à Crœſo poſceretur, avtor eſt Maximus Planudes in *vit. Æſop.* recitâſſe denuo Athenienſibus Demoſthenem, cùm ab Alexandro (non ut Svidas, ab Antipatro) ipſe cum oratoribus aliis E depoſceretur, refert Plutarchus in *Demoſth.* eundem παρεφρασικῶς extulit exhibuitqe Libanius in *progymnaſm. fab.* 1. pro eo avtem qod λυκοφιλίαν Marcus, ἀλωπεκῆν φιλίαν dixit Leo Imperator ſapientiſſimus dictus in *oraculis* ſuis.

Ἀλωπεκῆν ὑποκρίθεὶς τὴν φιλίαν,
Καὶ μακροθύμως χαλινώσας τὴν φρένα,
Ὡς πρέσβυς ἄγαν καὶ πολιός τις ἐχίφρων.
Vulpinâ amicum mente ſimulans ſubdolè,
Patienter ingenium cohibens, ut frano inſitum,
Sicut ſenex valde & canus ſapientiâ.

vide Joannem Rutgerſium *var. lect. l.* 5. *c.* 8. F

§. 16. Κάλλιστα δὴ ζῇς] f. διαζῇς. eſt enim novi argumenti exordium.

Ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διῃρημένως] vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 11.

Οὐδὲν αὐτῶν ὑπόλαβῃ περὶ αὐτῷ ἡμῖν ἐμποιεῖ] Vide *ſuprà* §. 11. & *lib.* 9. §. 15.

Εὐθὺς ἐξαλεῖψαι] Vide *l.* 8. §. 47.

Ὀλίγου χρόνου ἔσαι] Vide *l.* 10. §. 11, 15.

Χαῖρε αὐτοῖς καὶ ῥάδια ἔστω σοι] ἔσαι forſan. Ità Joannes *Epiſt.* 1. *c.* 5. *v.* 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. *Præcepta ejus non ſunt gravia.* Vide *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 33.

Ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον ᾖ] Hoc eſt qod Pythagoras, Κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. *Etiamſi hoc faciens minus glorioſus ſis futurus.* Vide *ad l.* 9. §. 18. Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 583. *C.* & ex eodem Simeon Magiſter *Orat.* 1. Οὐκ ἔστιν ὁ μᾶλλον φευκτέον τῇ τῶ σωφρονοῦντι, τὰ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ἐρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου, ὅστι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἂν ἀδοξεῖν, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ δίκη, μηδὲν αἰρεῖσθαι τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων παραιτεῖν. *Non eſt aliud qicqam aqè fugiendum ſapienti atqe gloriæ ſtudere, & ea qærere qa multitudini placeant, & rationem vitæ ducem non rectam habere. Ex qo omnibus pariter hominibus honeſti gratia reſiſtere: præterea ignominiam, labores, periculaqe ſubire: neqe ab iis, qa recta eſſe cognoſcimus, ullo modo diſcedere fas erit.* Epictetus item *enchir.* c. 34. Ὅταν τι διαγνῷς ὅτι ποιητέον ἐστὶ, ποιεῖς, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν. εἰ μὲν οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ ἔργον φεῦγε. εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήττοντας οὐκ ὀρθῶς; *Quam facis aliqid, qod faciendum eſſe ſtatuiſti, nunqam recuſes inter id agendum conſpici: tametſi futurum eſt, ut vulgus de eo ſecus judicet. Nam ſi perperam facis, rem ipſam fuge. Sin rectè, qid eos vereris qi non rectè reprehendunt.* Ità Apoſtolus ad cœleſtia contendit, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, *per gloriam & dedecus. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 8. Plutarchus *de audiend.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς φησιν Φωκυλίδης,

Πολλ' ἁπαντᾶθαι δίζημένον ἤμυναν ἔσθλον.

D ἀλλὰ καὶ γελασθῆναι δεῖ πολλὰ καὶ ἀδοξῆσαι. *Non enim duntaxat, qod apud Phocylidem eſt,*

Qi vult eſſe probus, falli hunc perſæpe neceſſe eſt:

ſed & derideri oportet ſæpe, & ignominiam ferre. Ubi obiter adnotâſſe havd pigebit, verſum illum, qem Plutarchus Phocylidæ vindicat, pavlò aliter à Clemente *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.* concipi,

— πολλὰ πλαγθῆναι — &c.

eâ nempe notione qâ Ulyſſes πολυπλαγὴς, & πολύπλαγκτος, *errabundus* dicitur, *odyſſ. p. v.* 511. Epictetus *enchir. c.* 12. Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον, ἵνατια τῶν ἐκτὸς δόξῃ καὶ ἠλίθιος. *Si qid proficere vis, ne recuſa, qo minus ob res externas, amens & fatuus habearis.* qod Anaxagoræ obtigiſſe refert Laërtius *l.* 2. Οἷον γὰρ ἐσι τὸ ἀνόητον ὕπνος ἀπολειφθῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητον; *Qæ enim ratio eſt in amentia perſiſtere, nè amentibus amens videare?* Simplicius *comment. in Epictet. ibidem.* Socrates apud Senecam *Ep.* 71. *Vt ſis beatus, & te alicui ſtultum videri ſine.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 14. *Non poteſt qiſqam juſtius eſſe, qod eſt cum vera ſapientia conjunctum, niſi idem ſtultus eſſe videatur.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 7. §. 4. Ἴσθι δὲσαφὲς ὁ πρὸς τὴν ἀληθείαν ἑνωθεὶς, ὅτι ἓν ἔχει, κἂν οἱ πολλοὶ νηθετοῦσι αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. *Probè novit qiſqis unitus eſt veritati, qamvis eum multi ut amentem arguant.* Ità de Domino Chriſto ipſi propinqi ejus dicebant, ὅτι ἐξέστη, *apud ſe non eſſe.* Marc. *c.* 3. *v.* 21. Æſchylus *Prometh.*

Κέρδιστον ἓν φρονοῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.
— *Vtiliſſimum eſt,*
Minimè videri ſapere, cùm ſapias tamen.

Si-

rioſum ſit. venia enim cuique habenda eſt, qi bonum ſuum ſectatur.

§. 17. Cogita tecum, unde prodierit unumquodque, & ex qibus conſiſtat, & in qid mutet, & ubi mutaverit, qale futurum ſit, & qod mutando mali nil patitur.

§. 18. De eis qi adverſùs te delinquunt cogita: Primò, qam relationem ad illos habeas. qódque alteri alterius cauſſâ nati ſumus: tu autem ſpeciali qadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento taurus. qin & altiùs rem repete: vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere. hoc ſi eſt, deteriora conſtat præſtantiorum cauſſâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem.

Secundò cogita, qales ſint ad menſam, in lectulo alibi. præſertim verò, qas à decretis intùs fitis neceſſitates perpetiantur: qantâque cum prudentiæ opinione hæc ipſa, in qibus delinquunt, agant.

Tertiò, qòd, ſi hæc rectè faciunt, ægrè ferre non oportet: ſin minùs, nolentes utique & ἡ. [a] πανὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι. a L. 6. §. 27.

§. 17. [b] Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ [c] ἐκ τίνων ἕκαστον συγκεκριμένων, καὶ [d] εἰς τί μεταβάλλει, καὶ [e] ὅιον ἔσται μεταβάλλον, καὶ ὡς [f] οὐδὲν κακὸν πείσεται. b L. 3. §. 11. c L. 9. §. 36. d L. 8. §. 18. e L. 12. §. 24. c L. 8. §. 21.

§. 18. [Καὶ] πρῶτον, [g] τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις. καὶ ὅτι [h] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ κατ' ἄλλον λόγον, προεστηκότος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν ἄρξαι ἐπιθεὶς, κατὰ σέ, [k] εἰ μὴ ἄτομοί, [k] φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, [l] τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. [m] ταῦτα ἀλλήλων. f L. 10. §. 19. g L. 4. §. 42. h L. 8. §. 27. i L. 2. §. 1. k L. 9. §. 39. l L. 10. §. 6. l Sup. §. 10. m L. 5. §. 16.

Δεύτερον ἦ, [n] ὁποῖοί τινές εἰσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλινιδίῳ, ταῦλα. μᾶλλόν ἦ, [o] οἵας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν. καὶ αὐτὰ ἦ ταῦτα [p] μεθ' ὅιων τύφων ποιοῦσι. n L. 3. §. 4. o L. 8. §. 14. p L. 9. §. 34.

Τρίτον, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, ἀ δεῖ [*] δῆλον ὅτι δυσχεραίνειν. εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, [*] δηλονότι [q] ἄκοντες καὶ

ANNOTATIONES.

Siquidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep. 1. c. 2. v. 14.* Τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία τῷ ψυχικῷ ἐστι. *Qæ ſunt ſpiritus Dei. Sunt enim animali ſtultitia.* & *c. 1. v. 18.* Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία. τοῖς δὲ σωζομένοις δύναμις Θεοῦ. *Sermo ille de cruce, iis quidem qi pereunt, ſtultitia eſt: iis autem qi ſervantur potentia Dei eſt.* & qod Plato *Epiſt. 2.* Σχεδὸν γάρ ἐν ἔστι τοῦτον πρὸς τοὺς πολλοὺς κατηγλακότερα ἀκούσματα. οὐδ' οὗ πρὸς τοὺς ἐνθυτοῖς (ἐνοτοῖς, potiùs) θαυμαστότερά τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. *Nulla ſunt enim, qæ dicta ad populum magis ridicula videantur: neqe qa apud ingenioſos prolata, magis mirabilia & divina.* Vide Epictetum *Enchir. c. 23. ad l. 4. §. 12.* Vide & *l. 5. §. 3. & l. 6. §. 2.*

Πανὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι] Vide *ad l. 6. §. 27.* Cato Uticenſis, referente Plutarcho *pag. 783. D.* Τί γὰρ θαυμαστόν, εἰ ἕ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἑτέρῳ μὴ παρίνοι; *Qid enim mirì, ſi qod qis ſummum arbitratur bonum, non concedat alteri.*

§. 17. Πόθεν ἐλήλυθεν] vide *l. 8. §. 3. & l. 3. §. 11. & l. 6. §. 36.* Ὅιον ἔσται μεταβάλλον] vide *l. 8. §. 21.*

Οὐδὲν κακὸν πείσεται] Vide *l. 4. §. 42. & l. 7. §. 23.*

§. 18. Καὶ πρῶτον μὲν] Καὶ illud παρίλυσιν videtur. quomodo Hebræis in ſcriptorum exordiis creberrimè. Proponit varias conſiderationes, qibus animi impetus ad offenſationem & iracundiam in injuriis illatis proclivis, reprimatur, & in affectione placida & tranqilla contineatur. eas alibi ſæpe priùs inculcatas, prout ex locorum collatione videre eſt, hoc loco ſimul uno qaſi faſciculo comprehenſas, veluti per ſynopſin qandam, ob oculos conſtituere viſum eſt.

Τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις] Vide *l. 8. §. 27. & l. 9. §. 22.*

Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] Vide *l. 2. §. 1. & l. 8. §. 56, 59.*

Προεστηκότος αὐτῶν γέγονα] Hoccine Marcus, ut imperator, an ut philoſophiæ ſtudioſus? utrovis enim modo accipere licet. Plato *Dionyſio Ep. 4.* Νῦν ἕν δῆλον μέν ἐστι ἃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δὲ ὑμᾶς δεῖ ἡμᾶς αὐτούς, ὅτι προσήκει πλέον ἢ παίδων, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν. *Manifeſtum ſanè eſt qod dico: meminiſſe autem debemus, oportere nos, ut te non latet, plus aliis qam pueris antecellere.* ſed illâ potiùs ratione, opinor; ὡς ἄρχων *l. 3. §. 5.* qanqam poteſt & utroqe.

Ὡς κριὸς ποίμνης] Ὁ μὲν τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν, τράγος. ὁ δὲ οἰὸν, κριὸς καὶ ἄλλος. τῶν δὲ βοῶν, ταῦρος. *Caprarum quidem dux hircus, ovisque aries. boum autem taurus.* Pollux *l. 5. c. 12. §. 19.* de Ulyſſe Priamus *Iliad. ψ'. v. 196.*

Αὐτὰρ ὁ βῆ, ἄλλος ὥς, ἐπιπαλεῖται ἵππας ἀνδρῶν,
Ὅς τ' οἶον μέγα πῶν διέρχεται ἀγρομένων.
Ipſe verò ceu gregis dux obit ordines virorum:
Qi ovium gregem magnum oberrat candidarum.

qod in Cleanthem detorſit Timon. ubi Laërtius *l. 7.* & de Æneæ poeta *Il. ν. v. 492.*

Λαοὶ ἕποντ', ὀσσά τε μετὰ ἄλλον ἕπεται μῆλα.
Copiæ ſequebantur, ut poſt arietem ſequuntur pecudes.

Ἡ ταῦρος ἀγέλης] Achilles Tatius *Levcip. l. 2. pag. 101. Edit. Salmaſ.* Βαδίζει ταῦρος ὑψαυχενῶν, καὶ ὥσπερ ἐπιδεικνύμενος, ὅτι τῶν ἄλλων βοῶν ἐστι βασιλεύς. *Incedit taurus is cervice ſublatâ ſic, ut aliorum ſe regem eſſe oſtendat.* De Agamemnone *Il. β. v. 480.*

Ἠΰτε βοῦς ἀγέλῃφι μεγ' ἔξοχος ἵπλετο πάντων
Ταῦρος. ὁ γάρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι.
Velut bos in armento longè eximius inter omnes
Taurus, hoc enim boves excellit congregatas.

Et Flaccus *Sat. 3. Viribus editior, — ut in grege taurus.* Polybius *Hiſt. l. 6. c. 3.* Καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων (πλήθους ἀνθρώπων) συναθροιζομένων, ἔπειρ εἰκὸς κατὰ τοῦτο τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν. ἀνάγκη τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τούτων ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν ἀδεξοποιήτων ζώων θεωροῦμεν. τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν. παρ' οἷς ὁμολογουμένως τὸν ἰσχυρότατον ὁρῶμεν ἡγεμόνας. λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, καὶ τούτοις παραπλήσια. *Sicut in aliis animalibus, etiam in hominibus uſu venit qando coadunantur. (nam & hoc rationi conſentaneum eſt, ut ejuſdem generis animalia eodem congregentur propter naturæ infirmitatem,) tum inqam neceſſe eſt, ut qi robore corporis & præſentiâ animi atqe audaciâ præſtat ceteris, ducatum atqe imperium in cæteros obtineat: quod ipſum in aliis qoqe animalibus, qa non opinionibus adventitiis, ſed unius naturæ inſtinctu ducuntur, qum cernimus uſu venire, natura id opus eſſe certiſſimum debemus credere. Nam & in illis ducum officio ſine controverſia robuſtiſſimos qoſqe fungi videmus: puta tauros, apros, gallos gallinaceos & id genus alia animalia.* Videtur autem Marcus hic ob mentem habuiſſe Epicteti illa, *Diſſert. l. 3. c. 1.* Σὺ δ' ἐν τίς εἶ ἐνταῦθα; μέγα ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι ἤδης εἰμι, ᾧ δεῖ μέλειν ἀνθρώπων. ὑδὲ γὰρ λέοντι τὸ τυχὸν βοίδιον τολμᾷ ἀντιστῆναι αὐτῷ. ἂν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνδίσηται; λέγε αὐτῷ, ἂν σοι δόξῃ, σὺ δὲ τίς εἶ; ἀνθρωπε, ἐν παντὶ γένει φύσεώς τι ἐξαίρετον, ἐν βυσσῷ, ἐν κυσίν, ἐν μελίσσαις, ἐν ἵπποις. μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ, Σὺ δ' ἐν τίς εἶ; εἰ δὲ μή, ἐρεῖ σοι φωνὴν λαβών, ἐγὼ εἰμι τοιοῦτος, ὅιον οὐ ἱματίῳ πορφύρα. μή μ' ἀξίου ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις. ἐ τῇ φύσει με μέμφει, ὅτι με διαφέροντα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποίησε. *Tu ergo qis hoc loco es? magnum eſt profiteri, eum eſſe me cui homines curæ eſſe debeant. Neqe enim qilibet bucula leoni reſiſtere audet. Si verò taurus illi ire obviam atqe reſiſtere auſus fuerit, dic, ſi videbitur, illi, tu verò qis es? Homo, in qolibet genere aliqid eximium naſcitur; in bobus, in canibus, in apibus, in equis. Noli ergo dicere eximio, tu ergo qis es? Alioqi ſi fortaſſe vocem aliunde acceperit, tibi dicet: talis ſum qalis in veſtimentis eſt purpura. Noli poſtulare, ut ſim aliorum ſimilis, nec naturam meam increpa, qod me ab aliis diverſum fecerit.* Idem *l. 1. c. 2.* Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι πρόκην τῶν ἐν τῇ χιτῶνος; τί οὖν σὺ ἔδει φροντίζειν, πῶς ἂν ὅμοιος ᾖς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὥσπερ ἡδὺ ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας πρόκας δίλει τι ἔχειν ἐξαίρετον. ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο, καὶ σιλπνὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τῇ ἐντρεπῇ φαίνεσθαι καὶ καλά. τί οὖν μοι λέγεις, ὅτι ἐκμοιώσῃ τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι πορφύρα ἔσομαι. *Tu te unum qoddam tunicæ filum eſſe exiſtimas. Qid ergo tibi curandum erat? Qemadmodum aliis hominibus eſſes ſimilis, ſicut nec filum aliqid pra cæteris ſilis eximium poſtulat. Ego verò purpura eſſe volo, exiguum illud & nitidum: qod in cauſſa eſt, ut cætera decora & pulcra eſſe videantur. Qid ergo me jubes vulgo fieri ſimilem? qi eram adhuc ero purpura?* qem locum eo lubentior adduxi, qò ab interpunctione laborantem, qod interpreti impoſuit, reſtituerem. Et paulò poſt ibidem. Ὁ ταῦρος, λέοντος ἐπιλθόντος, μόνος αἱσθάνεται τῆς αὐτοῦ παρασκευῆς, καὶ προβάλλεται ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης. *Taurus ingruente leone ſolus inſtructionis ſuæ meminit, ſeqe pro armento opponit.*

Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικοῦσα] vide *l. 9. §. 39. & l. 10. §. 6.*

Τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] vide *ſuprà §. 10. & l. 5. §. 30.*

Ὁποῖοί τινές εἰσιν] vide *l. 3. §. 4. & l. 10. §. 13.*

Ὅιας ἀνάγκας δογμάτων] vide *l. 8. §. 14.*

Μεθ' ὅιων τύφων] qod *l. 9. §. 34.* ὅσα ὄψεις. qanqam hic malim *prudentia opinionem*, qam *faſtum* vertere: qanqam & iſta faſtu fufflat. Vide *ad lib. 2. §. 15.*

Ἄκοντες] vide *l. 7. §. 62.* Πάντας ἄκοντας ἁμαρτάνειν, dogma

a L.2.§.1. καὶ [a] ἀγνοοῦντες. [b] πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρεται,
b L.7.§.63. ὥσπερ ἀληθείας, οὕτως καὶ [c] καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ προσφέρεσθαι. ἄχθονται μὲν ἀκούοντες ἀδικοῦσι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκται, καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ περὶ τοὺς πλησίον.

c L.8.§.29. Qartò, qòd & ipſe multa peccas, & aliàs ejuſmodi es planè, qales illi ſunt. atqe etiamſi peccatis qibuſdam abſtineas, habes tamen intra te habitum talia perpetrare proclivem, licèt vel ignaviæ, vel famæ, vel aliûs alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

d L.7.§.26. Τέταρτον, ὅτι καὶ [d] αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις,
e L.7.§.70. καὶ [e] ἄλλῳ * ποιῶτ῾ ει. καὶ εἴ τινων μὲν ἁμαρτημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ [f] τῷ γε ἔξιν ποιητικὴν
* -λως f.
f L.1.§.17. * -ίχεις ἔχεις, εἰ καὶ διὰ δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τοιοῦτό τι κακὸν ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτημάτων.

Qintò, qòd nec an peccaverit etiam, noſti ſatìs. multa enim per diſpenſationem geruntur. at-

g L.9.§.38. Πέμπτον, ὅτι [g] οὐδὲ εἰ ἁμαρτάνουσι κατείλη-
h L.4.§.51. φας. πολλὰ γὰρ καθ' [h] οἰκονομίαν γίνεται.

neſcientes agunt. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, ſic etiam erga qemqe pro dignitate cujuſqe gerendi ſe peritiâ. itaqe injuſtos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici ſe non ſuſtinent.

ANNOTATIONES.

gma Stoicum. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. nec horum duntaxat, ſed ſapientum omnium ſi Platoni credimus; ſic enim is in *Protag. pag.* 240. *B.* Ἐγὼ γὰρ σχεδόντι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται, οὐδένα ἀνθρώπων ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντα ἐργάζεσθαι. ἀλλ' ἴσασιν, ὅτι πάντες οἱ τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ κακὰ ποιοῦντες, ἄκοντες ποιοῦσι. *Arbitror equidem ſapientem nullum putare, qenqam bominum eſſe qi ultro aberret, malique & turpia ſponte committat. Sciunt etenim, qod qi mala turpiaqe committunt, præter voluntatem peccant.* qi & idem in *Hipp. maj. pag.* 1255, *D.* Καὶ δὴ γε πολὺ πλείω ποιοῦσιν ἢ ἀγαθὰ πάντες ἄνθρωποι, ἀρξάμενοι ἐκ παίδων. καὶ ἐξαμαρτάνοντας ἄκοντες. *Mala verò multo plura qàm bona omnes bomines ſtatim ab ineunte ætate omnem vitam agunt, neqe ſponte delinqunt.*

Ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες] Itaqe hoc utroqe nomine (ſi verum iſtud) venia ac miſericordia digniores; ut *l.* 2. §. 13. Οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἰὼν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. καὶ οἱ νόμοι δή που πολὺ χαλεπώτεροί εἰσι τοῖς ἑκοῦσι κακὰ ἐργαζομένοις, καὶ ψευδομένοις, ἢ τοῖς ἄκουσιν. *Quibuſdam multum ignoſcitur illi, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali: legeſqe in eos ſeverius animadvertunt, qi volentes mala faciunt, mentiuntur qe, qàm qi nolentes.* Plato *Hipp. min. pag.* 257. *E.* & Demoſthenes *adv. Midiam pag.* 610. *A.* Οἱ περὶ τῆς βλαύης νόμοι πάντες, ἂν μὲν ἑκὼν βλάψῃ, διπλᾶν. ἂν δ' ἄκων, ἁπλᾶν τὸ βλάβος κελεύουσιν ἐκτίνειν. ὁ μὲν γὰρ παθὼν, πανταχῇ βοηθείας δίκαιός ἐστι τυγχάνειν. τῷ ὁράσαντι δ' οὐκ ἴσην τὴν ὀργήν, ἂν δ' ἑκών, οὐτ' ἄκων, ἔταξεν ὁ νόμος. ἔπειθ' οἱ φονικοί, τοὺς μὲν ἐκ προνοίας ἀποκτείνοντας, θανάτῳ καὶ ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει τῶν ὑπαρχόντων, ζημιοῦσι. τοὺς δ' ἀκουσίους, ἀτελείαις καὶ φιλανθρωπίαις πολλῆς ἠξίωσαν. *De dato damno leges omnes, ſi qis volens damnum dederit, duplum: ſi invitus, ſimplum pro dato damno ſolvere jubent. Æqum enim eſt, ut ut factum eſt, adjuvetur; ſonti autem non eandem pœnam ſtatuit, ſive volens, ſive invitus fecerit. Deinde leges capitalium facinorum, cades conſilio factas, morte perpetuoqe exilio & publicatione bonorum puniunt. qi autem fortuito eadem fecerunt: cum his multò remiſſius & bumanius eſſe agendum ſanxerunt.*

Ἄκοντα φύσεται τῇ ἀληθείᾳ] Ex Platone. Vide *l.* 7. §. 63.

Αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις] Hoc eſt qod primo loco cogitandum propoſuit Antonius Epicureus in ſcripto ſuo περὶ τῆς τοῖς ἰδίοις πάθεσιν εὐφιλείας, cujus meminit Galenus *de affectib. dignoſcend. & curand. c.* 1. Ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν. *Qod & ipſi plerumqe perinde ac alii erramus.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Cogitet, qam multa contra bonum morem faciat; qàm multa ex his qæ egit, veniam deſiderent. jam iraſcetur etiam ſibi. nunqam enim æqus judex aliam de ſua, aliam de aliena cauſſa ſententiam fert. nemo invenitur, qi ſe poſſit abſolvere: & innocentem qiſqe ſe dicit reſpiciens teſtem, non conſcientiam.* Æſchylus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3.

Ἁμαρτάνει τι καὶ σοφῷ σοφώτερος.
Peccat aliqando, ſapiente & qi plus ſapit.

Et ad Marcum propius accedens Jacobus *Ep. c.* 3. *v.* 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. *In multis offendimus omnes.* Ad qem locum Beda noſter; *Non dixit offenditis, ſed offendimus, inqit: & in multis, præmiſit; omnes, ſubjunxit.* Et Avguſtinus *Epiſt.* 29. *Non in uno, ſed in multis; nec qoſdam, ſed omnes dicit.* Vide *ad l.* 7. §. 26.

Καὶ ἄλλος τοιοῦτος εἶ] qod *l.* 7. §. 79. ὡς ὢν τῶν Φαύλων. *alius ejuſmodi.* qomodo in parœmia dicitur, ἄλλος ἔτος Ἡρακλῆς. *alius*, ſive, *alter, iſte Hercules eſt.* id eſt alter ejuſmodi qalis Hercules. de Titorno uſurpatum. Ælianus *l.* 12. *c.* 22. qò facit Platonis illud adductum *ſuprà ad l.* 10. §. 30. fortean tamen, ἄλλως legendum. *aliàs*, ſive *aliis in rebus, ipſe paria peccas.* ἄλλο τι ὁμοιδὶς. *aliud qidpiam ejuſmodi. l.* 7. §. 26. παρόμοιόν τι. *ejuſmodi aliqid. l.* 10. §. 30.

Vitia habes alia, etiam haud fortaſſe minora.

Flaccus *Sat.* 3.

Ἀλλὰ τήνγε ἕξιν ποιητικὴν ἕξεις] Malim, ἔχεις. atqe ità reddidit interpres uterqe. *habes dogmata gemina* ut *l.* 7. §. 26. vel *affectus pariter vitioſos.* & paria itaqe ni aliud obſtaret, puta ſupplicii vel opprobrii formido, admitteres, vel admittere aliqando poteris. qod Apoſtolus innuit, *ad Gal. c.* 6. *v.* 1. verbis illis, Σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Conſiderans temetipſum, ne & tu tenteris.* Ariſtoteles *de rhetor. ad Alex. c.* 37. Ἐπιεικές τι καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶ συγγνώμην ἔχειν. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων. καὶ οὐδεὶς οὐδέν, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπίπτει. *Æqum, & juſtum, & conducibile eſt ignoſcere. Nam omnium bominum per imprudentiam delinqere commune eſt. Et nemo novit, ſi qid aliqando ſibi bujuſmodi eventurum ſit.* Optimè Plinius minor *l.* 6. *Ep.* 22. *Optimum & emendatiſſimum exiſtimo, qi cæteris ità ignoſcit, tanqam ipſe qotidie peccet; ità peccatis abſtinet, tanqam nemini ignoſcat.*

Διὰ δειλίαν] ſcilicet qod Naſo *amor. l.* 1. *eleg.* 4.

Si qa metu dempto caſta eſt, ea demqe caſta eſt:
Qæ qia non potuit – (metu nimirum coercita)
--- non facit, illa facit.

Itaqe Plavtus *Stich.* 1, 2.

Ubi facillimè ſpectatur mulier qàm ingenio eſt bono?
**Cui maleſaciendi eſt poteſtas, qæ, ne faciat id, temperat.*

Vacat enim abſtinentia teſtimonium, cùm licentia eripitur. Tertullianus *adverſ. Marc. l.* 1. *c.* 29. & ut Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

Oderunt peccare (etiam) mali formidine pœnæ.

ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ *γαλῆς, [*γαλεὸς perperam vulgo] ψοφῳ τῶν ἡδονῶν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Qemadmodum morſu canis aut ſtrepitu felis voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Plutarchus *de virt. moral. pag.* 446.

--- tolle periclum,
Jam vaga proſiliet frænis natura remotis.

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 7.

Ἡ δοξοκοπίαν] vide *l.* 12. *c.* 4. apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Philiſcus, an Philemon. tribuit illi Grotii editio: huic Geſneri: huic item Antonius *Meliſſ. l.* 1. *c.* 13. & Maximus *c.* 5.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστι, οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν,
Ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
Οὐδ' ὃς τὰ μικρὰ λαμβάνειν ἀπέσχετο,
Ἀλλ' ὃς τὰ μεγάλα καρτερεῖ μὴ λαμβάνειν,
Ἔχειν δυνάμενος καὶ κρατεῖν ἀζημίως.
Οὐδ' ὃς γε ταῦτα πάντα διατηρεῖ μόνον,
Ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνησίαν τ' ἔχων φύσιν
Εἶναι δίκαιος, κ' ὰ δοκεῖν εἶναι θέλει.
Non juſtus, omnis abſtinens injuria eſt,
Sed qi nocere cùm poteſt, tunc abſtinet:
Nec qi recuſat parva, ſed qi maximis
Tentatus, animi robur invictum gerit.
Nec qiſqis iſta qolibet præſtat modo;
Sed qi doloſi neſcius fuci, integrâ
Probitate, juſtus eſſe, non credi, ſtudet.

Grotius. Alluſit ad Æſchyli illud in *Theb.*

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, haud videri, enim elaborat optimus.

vide *l.* 8. §. 1.

Πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται] *Multa*, inqit, *per diſpenſationem qandam fiunt.* Non *divinam* qidem eam, de qa Xylander intellexiſſe videtur; cùm vertit, *Qadam enim fato fiunt.* ſiqidem non *qadam*, ſed *omnia* in univerſum, *fato fieri*, ſtatuebant Stoici. ſed *humanam*, provt & Anglus rectè cepit. in qem eundem ſenſum Epictetus pariter *l.* 3. *c.* 14. Τῶν πραττομένων, τὰ μὲν προηγουμένως πράττονται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν, τὰ δὲ καθ' οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν, τὰ δὲ καθ' ὑπόστασιν. *Qorum qæ aguntur partim præcipuè ſpectantur, partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria certoqe conſilio, partim obſequii cauſſâ, partim ex inſtituto vitæ.* qo de loco videri poterit Hieronymus Volfius in *Annot.* Membrum illud qod attinet, qod hìc Marcus attingit: καθ' οἰκονομίαν fieri aliqid dicitur, cùm aliud qidpiam ſpecie tenus geritur, qàm qod vel intenditur, vel revera ſubeſt. Indè fit, ut qædam mali ſpeciem præ ſe ferant, qæ tamen, cùm alio fine, aliàqe ratione peragantur, qàm primo aſpectu videri poſſit.

* Cùm, *Acidalius.*

atqe omnino multa priùs edocearis oportet, qàm de facto alieno certi qicqam ſtatuere poſſis.

Sextò, qandò qàm maximè indignaris, vel ægrè fers, memineris momentaneam eſſe vitam humanam, omnéſqe nos brevi componendos fore.

καὶ ὅλως πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν, ἵνα τὶς περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

Ἔκπυ, ὅτι [a] ὅταν λίαν ἀναγκαίης, ἢ καὶ δυσπαθῆς, [b] ἀκαρεμαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ [c] μετ' ὀλίγον πάντες [d] ἐξιτάθημεν.

a L. 7 §. 58.
b L. 4. §. 48
c L. 12. §. 21
d L. 4. §. 3.

Ἐπ-

ANNOTATIONES.

poſſit, culpâ omni prorſus carere cenſentur. *Oeconomia* iſtiuſmodi fuit, qòd copiæ Iſraëliticæ, qaſi formidine perculſæ ad Ajenſium incurſum in fugam ſeſe dabant, qò ab urbe ſua iſtos longiùs electarent. Joſuæ *Hiſt. c. 8. v. 15.* vide Origenem *adv. Celſ. l. 1. ad l. 3. §. 4.* qòd Jehu rex Iſraëlis, Baälis colendi cupidum ſimulabat ſeſe, cùm ejuſdem cultores comprehendendi & peſſundandi conſilia apud ſe coqeret. *Reg. Hiſt. l. 4. c. 10. v. 19.* qòd Solomon de infante diſſecando ſententiam tulit. *Reg. l. 3. c. 3. v. 25.* cui non abſimile Claudii imperatoris illud, qi fœminæ filium ſuum non agnoſcenti, matrimonium juvenis indixit. Svetonius *l. 5. c. 15.* qòd Carolus magnus patrem & filium maleficii reos habitos, cùm A
ſontem alterum, alterum inſontem eſſe compertum haberet, utroſqe duci juſſit, qò alter ſe prodendo alterum liberaret. And. Iſern. *de ſevd.* qòd Archimandrita qidam Ægyptius, qi qò monachum juvenem à libidinis flammis, qibus uſtulari ſe conqeſtus eſt, liberaret, ſubornavit qi conviciis hominem inſectaretur, & poſt injuriam illatam, innocentem inſuper apud ſeſe deferret. Hieronymus *ad Ruſtic.* qòd Davus Terentianus Myſin cum puerulo in viam provoluturum ſe minatur *Andr. 4. 5.* Nec deſunt ex antiqis, qi patriarcharum piorúmqe aliorum lapſus in ſacris literis proditos, hoc *œconomiæ* prætextu eant excuſatum. Origenes *Stromat. l. 6.* qò Jacobi
mendacium excuſet Eſavum ſeſe profitentis *Geneſ. c. 27. v. 19.* poſt adducta Platonis illa ex *polit. l. 3. pag. 611. C.* Τῷ ὄντι θεοῖς μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον, ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει. *Conſiderandum eſt*, inqit, *qomodo Philoſophus cavtè dixerit, Deo indecens & inutile eſſe mendacium, hominibus non interdum inutile; & qòd ne per diſpenſationem qidem* (hoc eſt, καθ' οἰκονομίαν, & ità prorſus Origenes ſcripſerat) *putandus ſit Deus aliqando mentiri.* qod *homini* tamen *per diſpenſationem* qandam *licere* concedit, allatis exemplis Judithæ *c. 11. v. 2.* Holofernæ mentitæ, Eſteræ *c. 5. v. 8.* Hamanem convivam poſcentis; ubi nulla tamen
mendacii veſtigia comparent. Qod avtem Plato, ἐν φαρμάκου εἴδει, Clemens Alexandrinus ἐν θεραπείας μέρει dixit. ſic enim iſte, *Strom. lib. 7. pag. 730. B.* de Gnoſtico agens, ἀληθῆ τε φρονεῖ ἅμα καὶ ἀληθεύει. πλὴν εἰ μήποτε ἐν θεραπείας μέρει, καθάπερ ἰατρὸς πρὸς νοσοῦντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν καμνόντων, ψεύσεται, ἢ ψεῦδος ἱερεῖ κατὰ τὴν σοφίαν. *Vera ſimul ſentit & dicit, niſi qando loco medicina, ut medicus ad agrotantes, ad eorum, qi laborant, ſalutem, nec tam, mentietur, qàm mendacium dicet, uti ſubtilitatum periti diſtingvere ſolent.* Eódem trahit Origenes *operis dicti l. 10.* ejuſdémqe *œconomiæ*, ſive *diſpenſationis*, ſpeciem vult eſſe diſceptationem, vel increpationem potiùs, illam qâ adverſus Petrum Pavlus Antiochiæ uſum ſe profitetur, *ad Galat. c. 2. v. 11.* eundémqe ſecutus, cùm Joannes Chryſoſtomus in *Gal. expoſ. Edit. Commel. pag. 991.* Οὐ μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ οἰκονομίας. εἰ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἀλλήλοις ἐπετίμησαν. σφόδρα γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν. νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φανερῷ μάχη. *Ea qa loquntur, non eſſe diſſidii, ſed diſpenſationis. Etenim ſi verè fuiſſet inter ipſos contentio, neqaqam præſentibus diſcipulis ſe invicem increpaſſent. Gravi enim illi fuiſſent offendiculo. Nunc avtem utilis erat palam in ſpeciem adhibita diſſenſio.* tum & Hieronymus *in comment. Novâ bellator*, inqit, *uſus eſt arte pugnandi, ut diſpenſationem Petri, qâ Judæos ſalvari cupiebat, novâ ipſe conditionis diſpenſatione corrigeret; & reſiſteret ei in faciem, non arguens propoſitum, ſed qaſi in publico contradicens.* qi & *rabulis forenſibus* Apoſtolos comparat, qi pari ratione, *omiſſis ſæpe negotiis in proprias contumelias vertuntur, & joculari ſe invicem dente mordent, ut populum circumſtantem fallant, & apud reos prævaricationis ſuſpicionem effugiant.* Idémqe *ad Avguſt. Ep. 1. Bene uterqe finxit. nec tamen defendimus officioſum mendacium; ſed oſtendimus honeſtam diſpenſationem.* Verùm Apoſtolum à nota hac uberrimè vindicat Avguſtinus *Epiſt. ad Hieron.* ea de re ſcriptâ. & in *lib. de mendac.* qi tamen & ipſe ibidem Jacobi
dictum, qo Eſavum eſſe ſe affirmabat, vult mendacium videri, non eſſe; & diſpenſationis ratione non abſimili excuſat. οἰκονομίας revera rationem habuit, eodémqe refert, *Stromat. 7. pag. 730. C.* qi & συμπεριφορὰν appellat, Clemens dictus, Timothei circumciſionem à Pavlo procuratam, *Act. cap. 16. v. 3.* cùm tamen περιτομὴν χειροποίητον οὐδὲν ὠφελεῖν, *circumciſionem factam manu nihil prodeſſe*, prædicaret, *Rom. c. 2. v. 28. Galat. c. 5. v. 6.* & *c. 6. v. 15.* συμπεριφερόμενος Ἰουδαίοις, *Judæis ſe accommodans*, ſed & qod de ſe Apoſtolus idem *ad Cor. Ep. 1. c. 9. v. 19. 22.* Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Nam qamvis liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qi ſunt ſub lege, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos, qi ſub lege ſunt, lucrifacerem. Exlegibus ut exlex, (non tamen exlex Deo, ſed ſublex Chriſto) ut lucrifacerem exleges. Factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* Nec illud minùs, qod Chryſippus habet in *lib. de Rhetoric.* referente Plutarcho
de contradict. Stoic. c. 1. Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τῷ πλούτῳ ὄντος ἀγαθοῦ καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ὑγείας. *Ita oraturum atqe rempublicam geſturum ſapientem, ut qi divitias, gloriam, ac ſanitatem bona arbitretur.* cùm tamen ipſe ſecus omnino cenſeat. Qod Epictetus *Enchir. cap. 16.* de homine in mœſtitia luctúqe agenti ob infortunium aliqod, qod eidem obtigerit, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄντι συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν ὅτῳ τύχῃ, συνεπισκιάζειν. πρόσεχε μέντοι, μὴ καὶ ἔσωθεν συνεπισκιάζῃς. *Ac oratione qidem tuâ ejus perturbationi ſubſervire ne dubita: atqe adeo, ſi res ita tulerit, congemiſcere. Cavebis avtem, ne intrinſecus etiam congemiſcas.* qem
vide & *ad l. 8. §. 27.* Idem & Seneca *Ep. 5.* Intus omnia diſſimilia ſint: frons noſtra populo conveniat. & *Ep. 103. Non abhorreat à publicis moribus; nec hoc agat, ut qicqid non facit, damnare videatur.* qi & idem, Lactantio *inſtit. l. 3. c. 15.* referente, unde diſpenſationis hujuſce uſum Stoicis freqentem ſatìs familiarémqe fuiſſe liqet. *Faciet*, inqit, *ſapiens, & qa non probabit, ut etiam ad majora tranſitum inveniat: nec relinqet bonos mores, ſed tempori ſe aptabit: ut qibus alii utuntur in gloriam avt voluptatem, utatur agenda rei cavſſâ.* &, ut qàm latè pateat, avtoribus illis, diſpenſatio iſta videatur; *Omnia*, inqit, *qa luxurioſi faciunt, qaqe imperiti, faciet & ſapiens, ſed non eodem modo, eodémqe propoſito.* Horum itaqe exemplo dogmatéqe Fabius *inſtit. l. 12. c. 1.* cavſſarum minùs honeſtarum defenſionem in oratoribus excuſat. *Nè hoc qidem*, inqit, *eſt nudum intuendum, qalem cavſſam vir bonus, ſed etiam qare, & qâ mente defendat. ac primùm concedant mihi omnes oportet, qod Stoicorum qoqe aſperrimi conſitentur, facturum aliqando virum bonum, ut mendacium dicat. & qidem nonnunqam levioribus cavſſis; ut in pueris agrotantibus utilitatis eorum gratiâ multa fingimus; multa non facturi promittimus; nedum ſi ab homine occidendo graſſator avertendus ſit, avt hoſtis pro ſalute patriæ fallendus, ut hoc, qod aliàs in ſervis qoqe reprehendendum eſt, ſit aliàs in ipſo ſapiente laudandum.* qi & concludit, *licere qandoqe uti arte dicendi, bonâ qidem, ſed qa malis artibus ſimillima ſit.* Certè qòd *mendacium* qandoqe dicturum virum bonum ſapientémqe ex Stoicorum ſententia, affirmavit, id diſertè Stobæus *tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.* Λέγουσι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφόν. — τῷ μέντοι ψεύδεσθαι ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους, κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. *Mentiri qoqe ſapientem negant. — Mendacio tamen uti variis modis poſſe credunt, ut in militia contra hoſtes, avt aliâ neceſſitate.* Vide *ad l. 4. §. 49.* Plura iſtiuſmodi adjici poterant: ſed iſta ſuffecerint ad Marci mentem explicandam. vide & *l. 4. §. 19.*

Πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν] De alienis factis non eſt temerè pronunciandum. Gregorius Nazianzenus περὶ ἑνταξίας. Πολλὰ δεῖ γραφῆναι καὶ παθεῖν πρὶν ἄλλα καλαγνῶναι δυσσέβειαν. *Multum diqe ante verſandus atqe contorqendus eſt animus, multa ferenda, qàm ut alium impietatis damnemus.*

Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος] *punctò* minùs. Seneca *Ep. 49.* vide *l. 5. §. 24.*

Μετ' ὀλίγον πάντες ἐξιτάθημεν] qod *l. 7. §. 22.* Μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται. *Paulò poſt utroſqe veſtrum morti conceſſuros.* vide *l. 4. §. 3.* & 48. ἐκτίταται. In eandem ferè cum Marco ſententiam Evripides *Supplic.*

— ὦ ταλαίπωροι βροτοὶ,
Τί κτᾶσθε λόγχας, καὶ καθ' ἁλλήλων φόνους
Τίθεσθε; παύσασθ'. ἀλλὰ λῆξαντες πόνων,
Ἄστη φυλάσσειθ', ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων.
Σμικρὸν τὸ χρῆμα τοῦ βίου. τοῦτον δὲ χρὴ
Ὡς ῥᾷστα, καὶ μὴ σὺν πόνοις διεκπερᾶν.
— *Miſera gens mortalium,*
Qid arma, qid vos mutua cades juvant?
Qin abſtinete. liberas urbes metu,
Vacuas malorum, placida tutetur qies.
Humana vita res brevis. cura optima eſt,
Ut abſqe cura mollis ac facilis fluat.

Grotius.

a Sup.§.11. Ἕβδομον, ὅτι a οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν ἡμῖν.
b L.5.§.25. b ἐκεῖναι γάρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς.
c L.7.§.16. ἀλλὰ c αἱ ἡμέτεραι ὑπολήψεις.
d L.4.§.7. d ἄφες οὖν, καὶ θέλησον ἀφεῖναι τῷ ὡς περὶ δεινοῦ κρίσιν,
e L.5.§.22. καὶ e ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. πῶς ἂν δράσω; λογισάμενος,
f L.2.§.1. ὅτι f οὐκ αἰσχρόν. ἐὰν γὰρ μὴ g μόνον ἡ τὸ αἰσχρὸν
h L.2.§.1. κακὸν, h ἀνάγκη καὶ σὲ πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ
λῄζεσθαι καὶ παντοῖον γίνεσθαι.
i L.7.§.24. Ὄγδοον, i ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λύπαι αἱ διὰ τοιούτους, ἢπερ αὐτά ἐστιν
ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.
k Sup.§.13. Ἔνατον, ὅτι k τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον
l L.1.§.15. ᾖ καὶ μὴ l στομῳδὸς, μηδὲ ὑποκρισις. τί γάρ σοι ποιήσ-
m L.3.§.11. σῃ ὁ ὑβριστικώτατος, ἐὰν ἀγαπλῆς m εὐμενὴς
αὐτῷ, καὶ, εἰ ἄτως ἔτυχε, πράως ἐθέλοις καὶ

Septimò, non esse actiones aliorum, quæ nos conturbant, sunt enim hæ in mentibus ipsorum sitæ, sed opiniones tantùm nostras. istas igitur tolle, missóque de re ipsa, tanqam grave qiddam sit, judicio, ira protinus evanescet. sed qomodo tollam? reputando nihil tibi inhonestum contigisse. nisi enim malum id sit duntaxat qod inhonestum est, necesse futurum est, ut & tu multa pecces, & latro, vel qidlibet etiam, fias.

Octavò, cogita qantò graviora patiamur ex iracundia ac mœstitia, qàm de istis concipimus, qàm ex eis ipsis, qorum cavssâ succensemus & angimur.

Nonò, mansvetudinem insuperabilem esse, si genuina fuerit, non personata & fucata. qid enim fecerit tibi, qi vel maximè contumelioſus est, si mansvetè adversùs illum te gerere perrexeris. & si occasio tulerit, placidè illum admonueris, &

ANNOTATIONES.

Οὐχ αἱ πράξεις.] vide *l.* 7.§. 16. & *l.* 8.§.40. & *l.* 9.§. 13. & *supra* §. 11. 16.

Οὐκ αἰσχρόν] Vide *l.* 2.§. 1. Musonius in *Orat.* qâ differit, *an Philosophus debeat injuriarum agere*; apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19. Ὁ μὲν ἁμαρτάνων ἑνὸς καὶ ἐν αἰσχύνῃ ἐστίν, ὁ δὲ πάσχων, ὥσπερ οὐχ ἁμαρτάνει, καθόσον πάσχει, ὕτως οὐδὲ ἐν αἰσχρῷ ἐστὶ γίνεται. *Qi peccat, is turpitudini obnoxius est: qi vero patitur, qatenus ipse peccatum non admittit, eatenus neqe turpis alicujus indignitatis particeps dicendus est.*

Χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαί] Graviora ab affectu suo patiuntur, qàm ab eis ipsis qibus irascuntur. Τὰ γὰρ ἔνδοθεν μᾶλλον βαρύνει, ὡς ῥιγώσῃς ἢ ἡπιάλοις καὶ πυρετοῖς διακαιόμενοι τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους. *Interiora enim potius aggravat: qemadmodum qi rigent, aut epialis febribusve æstuant, graviorem sentiunt molestiam, ac deterius afficiuntur, qàm qibus eadem extrinsecus ab æstu aut gelu accidunt.* Plutarchus *de tranqill.* vide Senecam *de ira l.* 2. *c.* 35, 36. & Joannem Chrysostomum *infrà.* Theognis.

Οὐδέν, Κύρν', ὀργῆς ἀδικώτερον, ἢ τὸν ἔχοντα
Πνεμόνα, θυμῷ δηλα χαριζόμενον.
Irâ, Cyrne, nihil crudelius; ipsum ea habentem
Ladit, & excruciat cor miserabiliter.

Τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον] Apostolus *ad Rom.* c. 12. v. 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. *Ne vincitor à malo.* vide *l.* 6.§. 6, 26. & *lib.* 7. §. 22.

Καὶ μὴ στομῳδὸς] *adscititia.* Xylander *affectata.* Casavbonus *personata.* qemadmodum ille dixit, *Hæredis fletus sub persona risus est.* ab eis tractum qi vultu renident, dum animus tamen interim angitur & exæstuat: ut ille qi *Æn. l.* 1.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

ut illi de qibus Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. v. 12. Οἱ ἐν προσώπῳ καυχώμενοι, καὶ οὐ καρδίᾳ. *Qi in facie gloriam captant, & non in corde.* vide *l.* 1.§. 15. & *supra* §. 13. Expressit vim vocabuli Ammianus, cùm de Juliano dixit, *l.* 21. *amarum subridens.*

Τί γάρ σοι ποιήσει ὁ ὑβριστικώτατος] Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς; *Et qis est qi malè accipiat vos?* &c. Petrus *Ep.* 1. *c.* 3. v. 13.

Ἐὰν διατιλῇς ἐυμενὴς αὐτῷ] Dio Siracusanus, referente Plutarcho *pag.* 979. *A.* Ἀνθρώπου δὲ κακίαν, οὐ πᾶν χαλεπόν ἐστιν, οὐκ ὄντως ἄγριον εἶναι πανταπασι καὶ δύσκολον, ὥστε μὴ μεταβάλλειν χάριτι νικηθεῖσαν ὑπὸ τῶν πολλάκις ἓν ποιούντων. *Hominis improbitatem, qamvis aspera sit, non usqe adeo feram tamen esse omnino & morosam, qin frequentibus beneficiis sese invertat superatam. Vincit malos pertinax bonitas.* Seneca *de benef. l.* 7. *c.* 31. Idémqe *de ira l.* 2. *c.* 34. *Irascitur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. Cadit flatim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. si utrmqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit; victus est qi vicit. vince in tῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. vince bono malum. ad Rom.* c. 12. v. 21. *Qàm pulcra ars, vincere in bono malum?* Gvigo *medit. c.* 15. Et Valerius Maximus *l.* 4. *c.* 2. *Speciosius aliqanto injuria beneficiis vincuntur, qàm mutuis odiis pertinaciâ pensantur.* Et, *Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Salustius *Jugurth.* Præclarè Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 18. *pag.* 229. *E.* Εἰ καὶ μεγάλα ἠδίκησαν, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐυεργέτησον, ἵνα καὶ σαυτῷ λαμπρότερον ποιήσῃς τὸν στέφανον, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἰσχάτης ἀπαλλάξῃς ἀῤῥωστίας. ἐπεὶ καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν καὶ λαπτίζωνται καὶ ὑβρίζωνται παρὰ τῶν μαινομένων, τότε μάλιστα αὐτοὺς ἐλεοῦσι καὶ παρασκευάζονται πρὸς τὴν ἐκείνων διόρθωσιν, εἰδότες ὅτι τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος ἡ ὕβρις ἐστί, καὶ σὺ τοίνυν ταύτην περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἴσχε τὴν γνώμην, καὶ ὅτι κέχρησο τοῖς ἀδικοῦσιν. ἐκεῖνοι γάρ εἰσι μάλιστα οἱ νοσοῦντες, καὶ τὴν βλάβην ὑπομένοντες. ἀπάλλαξον τοίνυν αὐτοὺς τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐπηρείας, καὶ δὸς ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν, καὶ δαίμονα ἐλευθέρωσον χαλεπὸν, τῷ θυμῷ. καὶ γὰρ δαιμονῶντας ἐὰν ἴδωμεν, δακρύομεν. οὐχὶ καὶ αὐλοὶ δὲ σπουδάζομεν δαιμονᾶν. τοῦτο καὶ νῦν ποιῶμεν ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων. καὶ γὰρ ἐκείνοις ἐοίκασιν οἱ θυμούμενοι, μᾶλλον δὲ κἀκείνων εἰσὶν ἀθλιώτεροι, μετὰ αἰσθήσεως μαινόμενοι. διὸ καὶ ἀσύγγνωστος αὐτῶν ἡ παραπληξία. μὴ τοίνυν ἐπίμβαινε κειμένῳ, ἀλλὰ καὶ ἐλέησον. καὶ γὰρ ὅν ὑπὸ χολῆς τινα ἐνοχλούμενον καὶ σκοδινιῶντα καὶ ἐμέσαι ἐπιτηδεύοντα τὸν πονηρὸν τοῦτον χυμὸν ἴδωμεν, χεῖρα ὀρέγομεν καὶ διαβαστάζομεν σπαραττόμενοι, κἂν τὸ ἐμέτιον μολύνωμεν, οὐκ ἀποστρεφόμεθα. ἀλλ' ἵν μόνον ζηλώμεν, ὅπως ἐκεῖνον ἀπαλλάξωμεν τῆς χαλεπῆς ταύτης συνοχῆς. τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τούτων ποιῶμεν, καὶ διαβαστάζωμεν ἐμοῦντας καὶ σπαραττομένους. μὴ δὴ προῖδμεν ἀφῶμεν, ἵνα ἀπόσχωμαι τὴν πικρίαν. καὶ τότε σοι χάριν ἴσομαι μεγίστην, ἐπειδὰν παύσηται, τότε γνώσομαι σαφῶς ὅσης αὐτὸν ἀπήλλαξας ταραχῆς. καὶ τί λέγω τὴν παρ' ἐκείνου χάριν; ὁ γὰρ Θεός σε εὐθέως στεφανώσει, καὶ μυρίοις ἀμείψεται καλοῖς, ὅτι σὺ τὸν ἀδελφὸν τοσαύτης ἀλευθέρωτος χαλεπῆς. κἀκεῖνος δὲ ὡς δεσπότην τιμήσει, διὰ παντὸς αἰδήμονός σε τὴν ἐπιείκειαν. οὐχ ὁρᾷς τὰς τιτθὰς φυσώσας, πῶς διάκεινται τὰς παιδίσκας, καὶ ὑπ' ἀλγοῦσιν ἐκείναις; μᾶλλον δὲ ἀλγοῦσι μὲν, φέρουσι δὲ γενναίως, καὶ συναλγοῦσι ταῖς ὀδυνωμέναις καὶ διακοπτομέναις ὑπὸ τῆς ὠδῖνος. ταῦτα καὶ σὺ ζήλωσον, καὶ μὴ γίνου σὺ μαλακώτερος γυναικῶν. ἐπειδὰν γὰρ τίκτωσιν αἱ γυναῖκες ἄντικρυ (γυναικῶν γὰρ εἰσὶ μικροψυχότεροι) τότε σε τὸν ἄνδρα ἴσασιν. *Si omnino nimis læsus es, idcirco nihilominus beneficium refer nocenti, ut & tibi facias majorem coronam, & fratrem periculo gravissimi languoris absolvas. Nam & medici qando injuriis & calcibus caduntur furentum, tunc illorum magis magisqe misererentur, tum maximè ad reddendam illis sanitatem parantur, scientes qod excellentiam morbi significet ea injuria. Et tu igitur de inimicis eandem tenere sententiam, sicqe tractes injurios. Illi namqe sunt maximè ægroti, omnémqe violentiam sustinentes. Libera eum à gravi isto dolore, & da operam ut iram remittat. Libera eum à savissimo damone, propria scilicet mentis furore. Nam & cum aliqos à damone actos videmus, sape lacrymamur: non autem agimus, ut ipsi qoqe eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis servemus: illorum enim sunt similes iracundi, imo illis longè miseriores, qi utqe sensibus adhuc integris insaniunt. Propter qod veniam non meretur illorum dementia. Noli igitur insultare jacenti, qin imo miserere. Etenim si videamus aliqem horribiliter à bile vexatum, & vertigmis sua tenebris obtectum, qiqe etiam malignum illum humorem urgeatur evomere, porrigimus manum, & supportamus huc illucqe jactatum. Esti vestimenta ille noster polluat, non aversamur, neqe abjicimus ægrotum: sed illud tantummodo unum requirimus, qemadmodum à tam grandi hac eum angustia liberemus. Hoc igitur etiam erga istos faciamus, ut & supportemus vomentes, & consoleamur ægros: nec eos ussquam relinqamus, priusqam totam prorsus amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiam, qi talis fuerit, exsolvet maximam. Qando enim ejusmodi ager à passione requieverit, tunc liqidò cognoscet: à qanta illum conturbatione sanaveris. Et qid dico ab illo tibi gratiam referendam? Deus te illico coronabit, & innumeris remunerabit bonis, qia fratrem tuum gravissimâ ægritudine liberasti: sed etiam ille te honorabit ut dominum, modestiam tuam per cuncta miratus. Nonne vides parientes fœminas, qemadmodum assistentes sibi sape commordeant, & tamen illa minimè dolent: imo dolent qidem, sed ipsum dolorem fortiter ferunt, ac dolentibus, & partus vexatione consciis maximè condolent. Has ergò etiam tu amuleris, & noli esse fœminis mollior. Qm enim pepererint mulieres illa, nam revera mulieribus magis sunt pusillanimes, tunc te virum esse cognoscent.* Adeò sanè præclara & eximia verba ista sunt ista, ut nec ipse describere gravatus sim, nec lectori pio tædium sperem legendo, prolixiora licèt, oboriturum.

Πράως παραινῆς] Ità Plato *politic. l.* 9. Πείθωμεν τοίνυν αὐτὸν πράως. ὁ γὰρ ἑκὼν ἁμαρτάνει. ἐρωτῶντες, &c. *Proinde docemus illum placidè. non enim volens peccat, interrogantes,* &c. Pari modo qo Marcus istic, Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 397. Χρὴ τῇ παῤῥησίᾳ μαγγάνα τὴν προσήνειαν. *Sermonis libertati svavitatem admiscere oportet.* & rursus: Πῶς παῤῥησιασόμεθα; οὐκ ἀκριβῶς

& eodem ipso, qo te lædere molitur, tempore qietus ipse hominem meliora docueris; *Noli sic agere mi fili; ad aliud nati sumus. mihi qidem noceri negit. sed ipse laderis, mi fili.* monstraveris etiam scitè, & generatim ostenderis, nec apes ità se gerere, nec eorum ullum, qæ gregatim agere nata sunt, animantium. qin neqe irrisoriè faciendum hoc, neqe contumelioſè, sed cum genuino amoris affectu; neqe animo qasi attacto & exulcerato,

[a] μεταδιδάσκης ἐυσχολῶν περὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτι κακὰ ποιῆν σε ἐπιχειρεῖ; μὴ τέκνον. [b] πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. [c] ἐγὼ μὲν δὴ μὴ βλαβῶ, [d] σὺ δ' ἢ βλάπῃ, τέκνον. καὶ [e] δεικνύναι ἐυαφῶς καὶ ὁλικῶς, ὅτι ἔστι ἔτως ἔχει, οὐκ [f] ἐδὲ μέλιοσαι αὐτὸ ποιῆσιν, ἀθ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. δεῖ δ' ἢ μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, [h] μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοστόργως καὶ ἀδήκτως * τῇ ψυχῇ. ἢ

[a] *L.* 5. §. 28.
[b] *L.* 2. §. 1.
[c] *L.* 10. §. 33
[d] *L.* 9. §. 4.
[e] *L.* 10. §. 4.
[f] *L.* 9. §. 9.
[g] Sup. §. 13.
[h] *L.* 1. §. 10.
* — τῷ *L.*

ANNOTATIONES.

τῇ παῤῥησίᾳ χρησάμενοι, ἀλλὰ κεράσωμεν αὐτὴν προσηνείᾳ. *Quam pacto liberè loqemur? non ut meram libertatem adhibeamus: sed ut ipsam svavitatem temperemus.* Evripides *Bellerph.* apud Svidam:

Ὤοι μοι, τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
Hev, fateor, huic qi agrotat iracsci, malum est.

Seneca *de constant. sap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iracscitur? qis febricitantis, & frigidâ prohibiti maledicta in malam partem accipit? hunc affectum adversus omnes habet sapiens, qem adversus agros svos medicus: qorum nec obscæna, si remedio egent, contrectare, nec reliqias & effusa intueri dedignatur, nec per furorem savientium excipere convicia. scit sapiens, omnes hos, qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratósqe, malè sanos esse: qos non aliter videt, qàm agros intemperantes. Itaqe nè succenset qidem, si qid in morbo petulantius avsi sunt adversus medentem.* vide *Avgvstinum ad l.* 7. §. 22.

Μισοδιδάσκης] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 9. §. 11. *Δεῖξον τὴν πλάνην καὶ ὄψει πῶς ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων. Ostendite errorem, & videbis ut à delictis recedant.* Epictetus *l.* 1. *c.* 18.

Ἐυσχολῶν] *Vacans huic rei* Xylander. imò, *placidè, imperturbatè te habens.* Epictetus *l.* 3. *c.* 2. Ἐυσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. *Otium ago, tranqillus sum.* & *c.* 9. Ἐυσχολῶ. ὑ πεισπᾶται μου ἡ διάνοια. *Otium est, animus meus non distrahitur.* Marcus ipse *l.* 4. §. 24. Ἐυσχολώτερος καὶ ἀπαραπλοκώτερος ἔσομαι. *A negotiis multò vacabit magis, minúsqe perturbata est nobis futura vita nostra.* vide & *l.* 12. §. 2.

Πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν] πρὸς συνεργίαν. *Ad mutuas operas. l.* 2. §. 1.

Οὐ μὴ βλαβῶ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 10. §. 33.

Σὺ δὲ βλάπῃ] vide *l.* 9. §. 4.

Ἐυαφῶς] *efficaciter* Casavbonus. *apertè* Xylander. *aptè, scitè, dextrè, affabrè*, malim. Lucianus ὑποθάλλειν τὰς δακτύλους ἐυαφῶς. *scitè digitos subjicere.* tractum à praxi Chirurgica; in qa multùm refert, qa manu vulnera colligenda, vel ossa restituenda tractentur. Pindarus *Pyth.* 4.

Χρὴ μαλακὰν χεῖρα προσ-
βάλλοντα τραύμασιν ἕλκος ἀμφιπολεῖν.
Oportet mollem manum adhibentem os ulceris curare.

Ab eadem arte tractum est, & Apostoli illud *ad Galat. c.* 6. *v.* 1. ubi de fratre in peccatum prolapso, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος. *Reconcinnate ejusmodi hominem cum spiritu lenitatis.* est enim τὸ καταρτίζειν (qod & Beza & Strigelius adnotârunt) *membrum luxatum reconcinnare*, sive, *loco suo reponere*, & *adaptando rursus componere.* & καταρτισμὸς, μεταγωγὴ τῶν ὀστῶν ἐκ τῆς παρὰ φύσιν τόπου εἰς τὸν κατὰ φύσιν. Καταρτισμὸς *est ossium translatio ex loco qi est contra naturam in eum qi est secundum naturam.* Galenus. respexit eódem & Plutarchus in *Catone minore p.* 791. *E.* ubi Catoni Statylium juvenem nimìs fervidum & præcipitem, Apollinidi Stoico ac Demetrio Peripatetico curandum tradenti hæc verba tribuit: Ἰμίτιρον ἔργον ὀιδοῦντα τῦλον μαλάξαι, καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. *Vestri muneris est tumentem mollire, atqe adducere ad id qod ex usu ejus est.* Siqidem, ut Gregorius in *pastore l.* 2. *c.* 6. *Sæpenumero deterius frangitur, cùm fractura incautè colligitur, ità gravius qis scissuram sentiat, si hanc immoderatiùs ligamenta constringent.* & qod Rad. Ardens, *Orat. Dom. post Trin.* 6. *Mansveta correctio peccatores emendat, intemperans etiam emendandos perturbat.* Certè, qod Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Nullum animal est morosius, nullum majori arte tractandum, qàm homo.*

Οὐδὲ μίλιστα αὐτὸ ποιοῦσιν, ὅσα συναγελαστικά] Porphyrius *de abstinent. ab animal. l.* 3. §. 11. Τὰ δὲ συναγελαστικὰ ὅπως τηρεῖ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἄλληλα, τίς ἀγνοεῖ; τοῦτο μὲν μυρμήκων ἴκασιν, τοῦτο δὲ καὶ μελιττῶν, καὶ τῶν ὁμοίων. *Qis autem nescit qantum inter se invicem justitiam colant animantes gregales? Hanc scilicet custodiunt formicæ omnes, & apes universæ, & ejusmodi animalia.*

• Μὴ ὀνειδιστικῶς] vide *l.* 1. §. 10. De Evphrate Philosopho, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 10. *Insectatur vitia, non homines. nec castigat errantes, sed emendat.* Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Agat princeps curam, non tantùm salutis, sed & honestæ cicatricis.* Et Avgustinus *Epist.* 159. *Sic succense iniqitatis, ut consulere memineris humanitati.* vide & *lib.* 5. §. 22. & *supra* §. 13.

Ἀδήκτως τῇ ψυχῇ] *atqe ità nè cor mordeatur* Xylander. *citra sermonis asperitatem* Casavbonus. δάκνειν τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν, dicunt Græci, qod *mordere & pungere cor alicui*, id est, *angere, divexare, cruciare*, Latini. & δάκνεσθαι τὸν θυμὸν, ἢ τὴν καρδίαν, *corde morderi.* i. e. *angi, cruciari.* Synesius *de regno pag.* 2. Οἱ δὲ ὕτως; ἆρα ἀσιμφῶς ἔχουσιν, — ὥστε, ὑδὲ φασιν αὐτοῖς ἀποχρήσειν, εἴ τις ξυγχωρήσει μὴ πᾶσι τὰ βατιλίως καὶ βατιλίαι. ἀλλ' εἶπη παρεῖναι, καὶ λυπήσειν ἀναλείποντας, καὶ ἀπειλῶσι δήξασθαι τὴν καρδίαν, ὐκ ἐν χερῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ μίσηι, εἰ ἄρα τις ἀνιαθεὶς ὠφελήσοιτο. *Hi autem adeò sanè rigidi sunt, ut ne satis qidem sibi fore dicant, si qis non omnia omnino laudare, qa ad regem pertinent, regemqe ipsum permittat; sed & molestiam insuper intentent, sesqe cor ipsum non strictim duntaxat puncturos; sed ad imum usqe penetraturos comminentur, si ex ea forte tristitia qisqam adjuvari qeat.* Idémqe *de calvitio pag.* 63. Μίσην αὐτὴν διδυγμὴν τὴν καρδίαν. *Penitius animo discruciari cæpi.* Libanius *Orat. de pacto.* Οὐ διδηγμένος ὑπέρχειται τις τὴν καρδίαν, εἰ ὁ χθὲς μαθητὴς, σήμερον ἴσος γίνηται; *Nonne cum animi morsu abit is, qi heri discipulus erat, hodie alterius factus est.* Aristophanes *Acharn. Act.* 1. *sc.* 1. *v.* 1.

Ὅσα δὴ διδηγμαὶ τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν.
Qàm multæ sunt, qæ assiduè cor mordent meum?

Et in *Nubib. Act.* 5. *sc.* 2. *v.* 25.

— ὅμως δὲ τὸν θυμὸν δακών.
— *& tamen animum remordens.*

Indè θυμοδακὴς, *qod cor mordeat.* Julianus *Orat.* 2. *pag.* 178. Πολλοῦ δὲ χρῆμα λοιδορία; ὡς θυμοδακὴς ἀληθῶς, καὶ ἀμύστιον ψυχὴν μᾶλλον, ἢ σίδηρος χρῶτα; *At cujusmodi demum convicium est! qàm re verâ mordax! qámqe eò magis animus, qàm corpus ferro, penetratur.* Sed & δάκνειν & δάκνεσθαι, & *mordere*, ac *morderi*, iidem simpliciter dicunt. Evripides *Thes.*

Μή μοι νεαρὸν προσπεσὸν μᾶλλον δάκοι.

Plutarchus *de Stoic contradict. c.* 9. Καί τοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τούτῳ καὶ Πλάτωνα καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ Χρυσίππου δάκνουσι. *Quamquam ille qidem hoc in genere Platonem, aliósqe qi sunt Chrysippi acriter mordet.* Cicero *ad Attic. l.* 13. *Ep.* 12. *Valdè me momorderunt epistola tua: eadem tamen sanaverunt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

— *Mordear opprobriis falsis?*

Terentius *Eunuch.* 3. 1.

— *Par pari referto, qod eam mordeat.*

Sidonius *l.* 5. *Ep.* 8. *vel pupugisse versu gemello, vel mordisse districho.* qi & *ibidem, piperatam facundiam*, pro *mordaci* dixit. & *l.* 8. *Ep.* 11. *Epigrammata piperata.* i. e. *mordacia*, ut exponit ipse; qæ *mellcis* opponit: Hieronymum imitatus, qi in *Epist. ad* Evstochium *ut te aliqid & piperis mordeat.* sed & *acetum mordax*, eâdem mente Persius *Sat.* 1. Indè δάκλης λόγος, *mordax oratio.* Plutarchus *de amic. & adul. pag.* 55. *B*, Λόγῳ δάκλῃ καὶ παῤῥησίᾳ κηδεμονικῇ καθαπτόμενον. *Mordacem sermonem, libertatemqe curatore dignam usurpat.* Item δῆγμα, δηγμὸς, δῆξις. Idem *Sympos. l.* 2. *c.* 1. Δῆγμά τι πρόσεστι αὐτῷ τῷ σκώμματι. *Morsus salibus adest.* & mox: Τὰ σκώμματα μᾶλλον δάκνει, καθάπερ τὰ παρηγκισμένα βέλη, πλείονα χρόνον ἐμμένοντα; καὶ λυπεῖ τὰς συνῳθείσας. *Magis autem sales & dicteria mordent, qod instar hamatorum telorum diutius inhærent, molestáqe est morsis.* ità enim rescribendum pro eo qod μάλα sensu nullo codices exhibent. Idem *de amic. & adul. pag.* 56. *A.* Ἐλέγχῳ καὶ λόγῳ δηγμὸν ἐμποιῶν καὶ μετάνοιαν. *Qicunqe reprehensione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit.* & *in Lycurg. p.* 48. *A.* Αἱ δὲ παιδιὰν καὶ σκωμμάτων δῆξεις, ὑδὲν ἀμβλύτερον τῶν μετὰ σπουδῆς νυσσόντων. *Facetiarum aculei & dicteriorum nihilò erant sevis castigationibus obtusiores.* Alia, nec pavca, suppeditabit Hadrianus Junius *cent.* 2. *adag.* 58. Indè ἄδηκτος, *morsu immunis*, qi oratione, sive sermone ejusmodi mordaci perstrictus non est. Evnapius *in Liban.* Οὐδεὶς τῶν συλλεγέντων Λιβανίῳ, καὶ συνουσίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος. *Nemo omnium qi Libanio allecti & in familiaritatem accepti fuerunt, abiit à morsu immunis.* ità legunt vertúntqe, cùm Hadrianus Junius, tum & Federicus Morellius. sed vera lectio, ἄδηλος, non ἄδηκτος. seqentia firmant ἀλλὰ τότε ἤθους ἑυθὺς ὁίος τις ἦν ἔγνωσο, &c. *sed statim, qá esset indole, dignoscebatur.* Verùm indè ἀδήκτως apud Plutarchum in *Pomp.* ubi Flora narrâsse dicitur, ὡς οὐκ ἂν ἐκείνῳ συναπαναυμένην ἀδήκτως ἀπελθεῖν. *nunqam qivisse se à Pompeji consvetudine sine morsu aliqo discedere.* h. e. ut non aculeum qasi aliqem in animo residuum persentisceret. qomodo Periclis dictio ità avdientium animos affecisse perhibetur ὡς τὸ κέντρον ἐγκαταλιπεῖν, ut Evpolis *Tribubus.* Cæterùm hoc loco

a L.10.§. 36. * ἀεί τοι Mer. ἀεί ὡς τινες παρεσκήκασι. Xyl.

χ᾽ [a] μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλῳ παρεσὼς θαυμάσῃ. ἀλλ᾽ * ἤτοι πρὸς μόνον, χ᾽ ἐὰν ἄλλοι

Τούτων τ᾽ ἐννέα κεφαλαίων μέμνησο, ὡς ἔοικε

b L.10.§.1. τ᾽ Μουσῶν δῶρα εἰληφὼς, χ᾽ [b] ἄρξαί ποτε ἄνθρω- l.12. §.1. πος εἶναι, ἕως ζῇς. c φυλακτέον ᾖ ἐκείνῃ τῷ ὀρ-

c L.4.§.31. γίζεσθαι αὐτὴν, τὸ κολακεύειν αὐτήν. ἀμφότερα γὰρ ἀκοινώνητα, καὶ πρὸς βλάβην φέρει. πρόχειρον

d Sup.§.9. δ᾽ ἐν ταῖς ὀργαῖς, ὅτι [d] οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικὸν, ἀλλὰ τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτως καὶ βασιλικώτερον, καὶ ἰσχυρῷ καὶ νεύρων χ᾽ ἀνδρείας τούτῳ μέτεστιν, οὐχὶ τῷ ἀγαναχτοῦντι καὶ δυσαρεστοῦντι. ὅσῳ γὰρ ἀπαθείᾳ ἔτι οἰκειότερον, τοσούτῳ χ᾽ δυνάμει. ὥσπέρ τε ἡ λύπη

neque tanquam in ſchola, neque ut aſſenti alicui ſis admirationi, ſed ità ſemper, ut cum ſolo agas, etiamſi alii forſan circumſtiterint nonnulli.

Capita novem iſta in mente repoſita habeas, tanqam dona qædam à Muſis accepta; atqe incipias tandem homo eſſe, dum vivis. Veruntamen ex æqo cavendum, ſicut nè irafcaris eis, ità etiam nè aduleris. utrumqe enim ſocietatis jus violat, & ad damnum tendit. adverſùs iram verò præſtò ſit illud; irafci havd virile eſſe; ſed manſvetum placidúmqe animi affectum, ut humanius qiddam, ità & maſculum magis. atqe is certè, qi ità affectus eſt, robur animi nervóſqe & fortitudinem penes ſe habet, non avtem is qi indignatur & offenditur. qò enim propiùs hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorſus, eò etiam ad potentiam propiùs accedit. qemadmodum avtem triſtitia,

ANNOTATIONES.

eo ego, qid ἀδήκτως τῇ ψυχῇ velit, non ſatìs aſſeqor. malim ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ. nec de reprehenſi, ſed de reprehendentis animo acceperim. nè ità vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ illatæ apprehenſione attracti & exulcerati indicium præ ſe ferat. hoc eſt enim qod poſtea de *ſuccenſente* dixit, τέτρωται, *vulneratus eſt, vulnus accepit.* Qanqam poteſt & ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci.* qomodo Dioſcoridi *l.* 1. *c.*28. ἔλαιον ἄδηκτον dicitur, i. e. *qod non mordeat*, ut Plinius *l.* 23. *c.* 4. & Plutarchus *de adul.et. pag.* 55. *D.* Τὴν δὲ συνεχῆ ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τῷ πρὸς χάριν, ἀκριβῆ ἀεὶ καὶ ἀδηκτον ὁμιλίαν ὑποτοιεῖν. *Eam vero conſvetudinem, qa contrectantibus blanditiis tuta omni morſu caret, vitii ſuſpectam habeamus.* ἀδηκτον ὁμιλίαν dicit, qæ nihil mordax habeat. verùm prius illud arridet magis.

Μηδὲ ὡς ἐν σχόλῃ] *neve otio abuti videaris* Xylander. forſan, qia priùs ἐνσχολᾶν dixerat. Ego ſimpliciter malim, tanqam in ſchola, hoc eſt, vel ὡς παιδαγωγός τις, *padagogi cujuſdam inſtar*, qi imperioſe cum agat, moleſtus eſſe ſolet, & gravis habetur. *l.* 5. §. 9. & *l.* 10. §. 35. unde παῤῥησία παιδαγωγικὴ, *libertas magiſtralis*, *ſuprà* §. 6. vel etiam *tanqam in ſchola*, ubi ingenii exercendi oſtentandiqe cavſâ fieri aſſolent oratiunculæ. hoc eſt enim qod ſeqitur, μηδὲ ἵνα ἄλλος παρεσὼς θαυμάσῃ. *Neqe ut adſtantis alicui ſis admirationi.* & *ſupra* §. 13. Ὡς ἐπιδεικνύμενος. *Ut qi ſis oſtentaturus.* vide *ad l.* 1. §. 16. σχολαστικός. *qaſi exercitationis cavſſâ.* Caſavbonus. Ambroſius *Offic. l.* 3. *c.* 16. *objurget, non jactantia ſtudio, ſed affectu charitatis.* qod Marcus, hic φιλοσόργως. Talia avtem, qalia Marcus hic notat, Senecæ ſcripta Cajus Cæſar eſſe volebat. cùm *commiſſiones meras* eſſe diceret, referente Svetonio, *l.* 4. *c.* 53. i. e. λόγους πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγραμμένους, ut ex Iſocrate *in eum locum* clariſſimus Caſavbonus. vel etiam αὐτολεξεὶ, ἀγωνίσματα. utì idem ex Thucydide *l.* 1. & Ariſtotele *Poet. c.* 9. ſed & Polybio; cujus avreum dictum digniſſimumqe qod ubiqe, non ibi tantùm, legatur (ejuſdem habes τῷ μακαρίτῃ elogium) illud *l.* 3. *c.* 31. è codicibus Polybianis à vitio typothetarum incuriâ contracto ſic repurgatum. Ἰσορίας γὰρ ἴδιόν τις τὸ διὰ τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πότερα εὔλογον ἴσχε τὸ τέλος, τὸ παραλειπόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. *Qippe ſi tollas ex hiſtoria, qare, qomodo, qo fine, qidqe fuerit actum, & qàm convenientem exitum res geſta habuerit: qod ſupereſt illius commiſſio mera eſt, non avtem opus ad erudiendum lectorem comparatum.* Qod Plinius *l.* 7. *Epiſt.* 17. *Hiſtoriæ non oſtentationi, ſed fidei veritatiqe componitur.* Nec multò ſecius Fabius, *l.* 10. *c.* 1. in viri clariſſimi commentariis fœdè depravatus: *Totum opus hiſtoria, non ad intuitum rei pugnamqe præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenii famam componitur.*

Ἀλλ᾽ ἤτοι πρὸς μόνον] qod Chriſtus Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. *Ito, & argue illum inter te & ipſum ſolum.* Socrates in menſa cùm familiarem qendam vehementiùs pavlo increpuiſſet, Plato, οὐκ ἄμεινον ἦν ἰδίᾳ ταῦτα λελέχθαι; *Annon*, inqit, *hæc privatim dicta, præſtiterat?* cui ille viciſſim, Σὺ δὲ οὐκ ἄμεινον οὖν ἐποίησας, ἰδίᾳ πρὸς ἐμὲ ταῦτα εἰπών; *Annon & à te mihi privatim hoc dictum præſtiterat?* deeſſe avtem videtur disjunctionis membrum alterum, ſi recepta lectio admittatur, *vel ſolum convenias, vel ut ſolus advertat*, (avt ejuſmodi qippiam) etiamſi plures adſtiterint. *ſed ne cum ſolo ità loqi debes* Xylander. acſi eſſet, ἀλλ᾽ ὡς πρὸς μόνον, ſive, ἀλλ᾽ ὅπως ὡς πρὸς μόνον. disjunctivæ certè rationem nullam habuit: ſed nec Caſavbonus qi vertit, *ſed ità ſemper ut ſolus conſciat.* ἀλλ᾽ ἀεί τοι. qod mihi valde comprobatur. Optimè Plutarchus *de amic. & adul. p.* 70. *F.* Δεῖ γὰρ, ὡς νοσήματος οὐκ ἀνεπιφθόνῳ, τῆς ἁμαρτίας τὴν ναθίτητα καὶ ἀποκάλυψιν ἀπόῤῥητον εἶναι, καὶ μὴ πανηγυρικὴν, μηδ᾽ ἐπιδεικτικὴν, μηδὲ μάρτυρας καὶ θεατὰς συνάγεται. οὐ γὰρ φιλικὸν, ἀλλὰ σοφιστικὸν, ἀλλοτρίοις ἐνδεικνύειν

A σφάλματα, καλλωπιζόμενον πρὸς τοὺς παρόντας, ὥσπερ οἱ χειρουργοῦντες ἐν τοῖς θεάτροις ἰατροὶ πρὸς ἐργολαβίαν. *Oportet tanqam morbi turpis, ita peccatis etiam detectionem & ſanationem occultam eſſe, nihil pompæ, nihil oſtentationis habentem, neqe teſtes ſpectatoréſqe adducentem. Non enim amici intereſt, ſed rabulæ in alienis gloriam qærere peccatis, venditantem ſe oſtentatione ſuâ præſentibus. Sicut in theatris medici manibus geſticulantur, ut ſuæ opera conductores ſibi parent.*

Ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν] qia pro numero Muſarum, monita *novem.* vide Plutarchum *Sympoſ. lib.* 9. *cap.* 14. de numero Muſarum.

B Ἀρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι] *humanitatem colamus, dum inter homines ſumus.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. vide *l.* 7. §. 22. & *l.* 10. §. 8.

Τὸ κολακεύειν] qod *l.* 4. §. 31. Μήτε τύραννος, μήτε δοῦλος. *Neqe tyrannus, neqe ſervus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *l.* 8. *c.* 40. Ἡᾶστ᾽ ὃν κεχαρισμένον ἑαυτὸν παρέχων, ἐπεμέλετο μήτ᾽ ἀγενῆ καὶ κόλακα εἶναι δοκεῖν, μήτε πρὸς τύφον ἐξαγιστῆναι τῷ διὰ πάντων τιμᾶσθαι, καὶ ὃς ἂν κελεύοι πείθεσθαι. *Et qm jucundum ſe omnibus prabuit, tum ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: præterea ne ex eo, qod ab omnibus honore afficeretur, qòdqe ei qos juſſiſſet, morem gererent, faſtu & arrogantiâ efferretur curavit.* Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 121.

C Ὥσπερ οὖν μὴ ῥᾴδιον κομιδῇ φθέγξασθαι ῥᾴδιον, τῷ δὲ μέσῳ τυχεῖν, μετρίως ἔχειν ἔξεως. οὕτω καὶ περὶ τὸ παῤῥησιάσασθαι, καὶ μὴ, λογιστέον. οἱ μὲν γὰρ ὑ τῷ ὠφελῆσαι, ἀλλὰ τῷ ὑβρίσαι γίνονται μόνον. οἱ δὲ τῷ κολακεύειν, καὶ τὰ μὴ προσόντα ἐγκώμια ὑφαίνειν. οἱ δὲ μίσῳ ἁπλῶς χρώμενοι, ὅτε ὑβρίζουσιν, ὅτε θηπεύουσι, ἀλλὰ κεράννυσι τῇ παῤῥησίᾳ τὴν αἰδῶ καὶ τῇ ἐπιλειμένοις τὸν πρεσβύτερον, ὅτως ἐπὶ τὸ ἀληθεύειν τὰς ἑαυτοῦ ἀγωγοῦσι; ἔχουσι. *Qemadmodum acute qidem aut perqam graviter loqi facile eſt, mediocritatem avtem tenere muſici habitus eſt: eodem modo de loqendi libertate & timiditate ſentiendum eſt. Sunt enim qi non id agunt, ut proſint, ſed ut contumeliam duntaxat inferant. Sunt rurſum, qi hoc tantum*

D *ſibi propoſitum habent, ut adulentur, ac falſas laudes contexant. At qi optimâ mediocritate utuntur, ii nec contumeliam inferunt, nec adulantur, ſed verborum libertatem ac licentiam pudore, atqe objurgationem ſvavitate condientes, ita demum ad eos, qi ſui ignoratione laborant, carandos veniunt.*

Τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτω καὶ βασιλικώτερον] Naſo, *art. l.* 3.

Candida pax homines, truxe decet ira feras.

& *triſt. l.* 3. *Eleg.* 5.

Qò qiſqe eſt major, magis eſt placabilis ira;
Et faciles motus mens generoſa capit.

E Ὥσπέρ τε ἡ λύπη ἀνθινῆς, οὕτω καὶ ἡ ὀργὴ] *Iram dolorémqe* copulat. Ἡ γὰρ ὀργὴ μετὰ λύπης. καὶ ὁ ὀργιζόμενος πᾶς λυπεῖται. *Ira cum moleſtia, & qi irafcitur, moleſtiâ afficitur.* Ariſtoteles *Rhet. l.* 2. *c.* 4. Utrumqe facit imbecillitatis indicium. Ità & Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16. *Tantùm abeſt à magnitudine animi ira, quantùm à fortitudine audacia, à fiducia inſolentia, ab auſteritate triſtitia, à ſeveritate crudelitas. mihi videtur veternoſi & infelicis animi imbecillitatis ſibi conſcii, ſæpe indoleſcere, ut exulcerata & agra corpora ad ictus leviſſimos gemunt; ità mulicbre maxime & puerile vitium eſt. at incidit & in viros. nam virtis qoqe puerilia ac mulicbria ingenia ſunt.*

F & *de vit. beat. c.* 3. *Omnis ex infirmitate feritas eſt.* Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

Τὰ δ᾽ ἐξύθυμον τοῦτο καὶ λίαν πικρὸν,
Δεῖγμ᾽ ἐστὶν εὐθὺς πάσι μικροψυχίας.
Iraſci prompta amarulentaqe indoles
Indicium infirmi pectoris cunctis facit.

Muſonius apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μικρόψυχον γὰρ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἐπιζητεῖσθαι περὶ τῶν τοιούτων. *Puſillanimitas enim eſt, bas ob res indignari, & commoveri intenſius.* Juvenalis *Sat.* 13.

—— minuti

triſtitia, ſic & ira, imbecillis eſt animi. utraque enim vulnus accepit, & ſuccubuit.

Quod ſi volueris, etiam decimum à Muſarum præſide donum accipe. velle, improbi nè peccent, inſaniæ eſt. id enim quod fieri non poteſt, appetit. tum concedere, ut adverſùs alios tales ſint, ſed nè in te peccent poſtulare, & ſtolidum eſt & tyrannicum etiam.

§. 19. Mentis affectiones qatuor potiſſimùm ſunt jugiter cavendæ, & ubi deprehenſæ fuerint, confeſtim inducendæ, de ſingulis earum ſic cenſendo: cogitatio iſta non eſt neceſſaria; iſta ſocietatis inimica; iſtud non à te dicturus es. aliqid enim non à teipſo dicere, in rerum abſurdiſſimarum numero

ἀοδεσίης. ἔστω καὶ ἡ ὀργὴ ἀμφότερα γὰρ πέπονθεν, καὶ [a] ἐκδεδώκασιν. a L. 7. §. 64.

Εἰ δὲ βούλῃ, καὶ δέκατον τοῦτό μοι τῶν Μουσηγέτιδος δώρων λάβε. ὅτι [b] τὸ * μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τὰς φαύλους μανικόν. [c] ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεσθαι. τὸ δὲ συγχωρεῖν ἄλλοις μὲν εἶναι πονηροὺς, ἀξιοῦν δὲ μὴ εἰς σὲ ἁμαρτάνειν, [d] ἄγνωμον καὶ τυραννικόν. b L. 5. §. 17. * ἀξιοῦν μὴ c L. 7. §. 71. d L. 6. §. 27.

§. 19. Τέταρας μάλιστα τροπὰς ἡγεμονικῆς προφυλακτέον διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωράσῃς, [e] ἀπαλειπτέον, ἐπιλέγοντα ἐφ' ἑκάστῳ ἔστω. ἔστω τὸ φάντασμα [f] οὐκ ἀναγκαῖον. ἔστω, ἐκ λυτικὴν κοινωνίας. ἔστω [h] οὐκ ὀρθὸν σαυτῷ μέλλεις λέγειν. τὸ γὰρ μὴ ἐφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀπροπτώτοις νό- e Sup. §. 16. f L. 4. §. 24. g L. 9. §. 23. h L. 2. §. 16.

ANNOTATIONES.

—— minuti
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ulcio. continuò ſic collige, quòd vindictâ
Nemo magis gaudet quàm femina. ——

Ammianus *Hiſt. l.* 27. *c.* 6. *Iram definiunt eſſe ulcus animi, naſci ex mentis molliſie conſuetum; id aſſerente argumento probabili, quòd iracundiores ſunt incolumibus languidi, & fœmina maribus, & juvenibus ſenes, & felicibus arumnoſi.* Ariſtoteles *rhetor. l.* 2. *c.* 2. Κάμνοντες, πεινῶντες, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι. *Ægrotantes, paupertate laborantes, amantes, ſitientes, omnino cupientes, & non rectè agentes iracundi ſunt, & qi concitentur idonei.* Plutarchus *de irac. cohib. pag.* 457. *A.* Ὡς γὰρ οἴδημα μεγάλης ἰσχὺν ἐν σαρκὶ πληγῆς παθὼν, ἅτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ * λυπῆσαι *[λυπῆσαι] ἔνδοσις ἐκφέρει μείζονα θυμὸν ἀπὸ μείζονος ἀσθενείας. διὸ καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν ὀργιλώτεραι, καὶ νοσοῦντες ὑγιαίνοντων, καὶ γέροντες ἀκμαζόντων, καὶ κακῶς πράττοντες εὐτυχούντων. ἅτως ἐκ τῆ λυπεμένου μᾶλλον τῆς ψυχῆς καὶ πάσχοντος οὐσιωτάτη μᾶλλον ἡ ἀσθένεια ὁ θυμὸς, οὐχὶ νεύροις, ὡς τις εἶπε, τῆς ψυχῆς ὁμοίοις, ἀλλὰ ἐπιτάσει καὶ σπάσμασιν ἐν ταῖς ἀμυντικαῖς ὁρμαῖς σφοδρότεροι ἐξισταμένης. Sicut enim œdema naſcatur in carne à magno ictu: ſic in molliſſimis animis ad ladendum facta inclinatio majorem exçandeſcentiam à majore profert imbecillitate. Itaqe & mulieres magis iracundæ ſunt quam viri, & ægroti quàm ſani, & ſenes juvenibus, & rebus utentes adverſis proſperam habentibus fortunam. Itaqe maximè paſſo aliqid & dolore affecto animo, ob ejus imbecillitatem exſurgit ira, non (quod quidam dixit) nervis animi ſimilis, ſed intentionibus & convulſionibus in ulciſcendi cupiditatibus vehementius ſe efferentis,* quod avtem dicit ὡς τις εἶπε, Platonem tangit, qi ſicut Plutarchus idem, *de virt. mor. pag.* 449. *F.* refert, Νεῦρα τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν προσεῖπεν. *Iram nervos animi cognominavit.*

Ἀσθενὴς] τὸ γὰρ ἀσθενὲς ὑπαθέστερον. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 4. *c.* 6. non ἀπαθέστερον, ut codices vulgati, etiam Heinſii editio, exhibent. ſic enim ipſe lib. eodem *c.* 12. Τὰ γὰρ ἀσθενέστερα δῆλον [ὡς] ὑπαθέστερα. *Infirmiora enim facilius affici certum eſt.* & rurſus *c.* 14. Ἀσθενὴς παθητικώτερον. *Debile facilius affici neceſſe eſt.*

Ἀμφότερα γὰρ τέτρωται καὶ ἐκδεδώκασιν] *Uterqe vulnus accepit & herbam porrexit* Xylander optimè. ſive, *manus dedit, & victus eſt uterqe*, & qi iraſcitur, & qi dolet. Dio Pruſæus *Orat.* 16. *pag.* 245. Ἀλλὰ διανοίας ἰσχυρᾶς ἔσι χρεία, μάλιστα μὲν ἀτρώτου καὶ πρὸς μηδὲν εἰκούσης. εἰ δὲ, μήγε ῥᾳδίως, μηδὲ ὑπὸ τῦ τυχόντος τετρωσκομένης. *Sed opus eſt animo firmo, & maximè impenetrabili, nullique cedante, aut certè haud facilè, qiqe non qalibet à re vulneretur.* ubi in membro poſteriori, defectus ſubeſſe videtur; ſupplendus hoc modo; εἰ δὲ [μὴ,] μήγε ῥ. &c. negativa iterata librarium vel oſcitantem; vel feſtinantem fefellit. Libanius *in vita ſua pag.* 53. *D.* Ἐκοίνωσε δὲ καὶ αὐτὸς δείσθαι τινὸς τῶν ἐπιμελητῶν. ἔγωγε οὐκ ἀντεβάλλον. *Id tamen operam dabam, ut nihil ipſis ejuſmodi commentis opus eſſet: ideo ſauciatus non fui.*

Παρὰ τῦ μουσηγέτου] *à duce ſive præſide Muſarum.* qia *decimum* addiderat. at qis iſte Marco *Muſarum ductor?* Mericus Caſavbonus *Herculem* vult. Herculem certè Evmenius in *oratione de ſcholis inſtavrandis, Muſageten, hoc eſt, comitem ducemqe Muſarum eſſe*, acceptiſſe ait *Fulvium illum Nobiliorem; qi eidem Herculi Muſarum in circo Flaminio ex pecunia Cenſoria fecit, cùm in Gracia eſſet imperator.* Qin & Sveronius *l.* 2. *c.* 29. *Ædis Herculis Muſarum à Marcio Philippo ſub Auguſto extructa* meminit. Nam qod *Herculis & Muſarum*, legebatur, Iſaacus Caſavbonus, codicum veterum fidem ſecutus, copulativam ſuſtulit. qanqam Plutarchus in *qæſt. Rom.* communem fuiſſe aram qandam *Herculis ac Muſarum* apud Romanos, eſt avtor; inſtitutæ cavſſam, ex Jubæ traditione, fuiſſe, qòd Evandrum literas Herculēs docuiſſet. Cæterùm Evmenius idem, *Herculem Muſarum tutorem potius & defenſorem*, qam *ductō-*

A *rem & præcentorem* habitum innuit, cùm ſubjicit, *Camænarum ſigna novem ſub tutela numinis fortiſſimi ab eodem Fulvio conſecrata, qò mutuis operis præmiſiqe juvari ornariqe ſignificaret, Muſarum qietem defenſione Herculis, & virtutem Herculis voce Muſarum.* De hoc *Herculis Muſarum*, an *Herculis Muſarumqe* templo, Naſo *artis l.* 3.

Nec rubor eſt emiſſe palàm: venire videmus
Herculis ante oculos virgineumqe chorum.

& *Faſtor. l.* 6. *extremo.*

Dicite Pierides, qis vos addixerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
B *Sic ego, ſic Clio: clari monumenta Philippi*
Aſſicis, unde trahit Martia caſta genus. &c.
Sic cecinit Clio. Docta aſſenſere ſorores,
Annuit Alcides, increpuitqe lyrâ.

Verùm apud Græcos Apollinis potiùs, *Muſagetæ* titulus iſte; hoc munus eſt, *Muſarum chorum ducere eiſdemqe præcinere.* qod & ex Lutatii *Hiſtor. commun. l.* 1. Probus Grammaticus aſſerit. Syneſius *Dione pag.* 43. de philoſopho. Προσῆκεν δὲ δεῖ τὸ καὶ ἔχειν αὐτὸν ἴδιον ἔργον ὑπηρχείμενον τῷ χορῷ, ὥσπερ τὸν Ἀπόλλω λόγος ἔχει, τῶν μὲν ταῖς Μούσαις συνᾴδειν αὐτὸν ἐξάρχοντα, καὶ ἐνδιδόντα ῥυθμὸν τῷ συνήμαλι, τῶν δὲ αὐτὸν καὶ C τὰ μόνας ᾄδειν. *Muneris acceſſione opus eſt, qod & ſibi peculiare habeat, & ſit caterarum choro ſublimius: qemadmodum Apollinem fama eſt nunc Muſarum cœtui præeuntem, rhythmiqe præcentum avſpicantem concinere: nunc ipſum per ſeſe ſingulatim canere.* Cornutus an Phurnutus, *de deis, c.* 32. Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μουσηγέτης ἐκλήθη, καὶ παίζειν μετὰ τῶν Μουσῶν ἐνομίσθη.

Ἐν γὰρ Μούσαις καὶ ἑκηβόλῳ Ἀπόλλωνος.
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἐσμὲν, ἐπιχθόνιοι βασιλῆες.

Φησὶν ὁ Ἡσίοδος. διὰ τοῦτο καὶ ἱερὸς αὐτῷ ὁ κύκνος, τῷ μουσικώτατος καὶ λευκότατον ἄμα εἶναι τῶν ὀρνίων. Ab hac cavſſa D *Muſarum antiſtes dictus eſt, & jocos cum Muſis celebrare creditus eſt.*

Eximii cantu Muſis & Apolline nati
Sunt, decoratqe ipſos in terris regia virtus:

inqit Heſiodus. Hinc cycnus Apollini ſacer eſt, qod ſit vocaliſſimus, & omnium avium candidiſſimus. Pavſanias *Eliac. l.* 1. in Junonis templo, qod eſt Elide, Πεποίηνται Μοῦσαι μὲν ᾠδοῦσαι, καὶ Ἀπόλλων ἐξάρχων τῆς ᾠδῆς. *Sunt & Muſæ canentes, modos præeunte Apolline.* Idemqe in *Attic.* diſertè, Ἀπόλλωνα μουσηγέτην καλοῦσι. *Muſarum ducem ſive præſidem vocant Apollinem.* cujus appellationis Apollini tributæ meminit E & Plato, *de leg. l.* 2. Plutarchus *ſympoſ. l.* 9. *c.* 14. & *cur Pyth. metro oracula edere deſierit.* & Ariſtides *Orat. Platonic.* 1. ſed & Orpheus *hymno in Apollinem.* Julianus item *Orat. in ſolem.* Apollinem cum μουσηγέτην, tum & μουσῶν ἡγεμόνα non ſemel nuncupat. Maximus Tyrius *Orat.* 21. Τὴν αὐλητῆ ἁρμονίαν, ἣν δὲ μὲν ὁ Μουσῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης. *Veram harmoniam Muſarum canit chorus, dux earum inchoat Apollo.* Libanius deniqe *Orat.* 2. Μὴ πρὸς τὸ μουσηγέτη τὸ πάντα ἰφορῶντος, &c. *Non ſinamus iſtud fieri per Muſarum ducem, qi omnia conſpicit,* &c. Cæterùm Herculem, an Apollinem voluerit Marcus, parùm refert. Cle- F mens verò noſter *Strom. l.* 6. etiam Domino Deo noſtro appellationem hanc tribuit. Sed & Philoſtratus Antonino illi, cui *vitas ſophiſtarum* inſcripſit; & Galliarum Regi Franciſco Magno Cl. Caſavbonus in *notis ad Marci noſtri vitam.*

Τὸ μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικὸν] tranſponendæ ſunt voces primores. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτ. ſenſus exigit. idem prorſus habet *l.* 5. §. 17.

Τυραννικὸν] ità *l.* 6. §. 27. ὠμόν πως. Verùm iſtic tyrannicum potiùs, qia velle ſe ſolum lege communi exemptum, *tyrannidem* ſapit.

§. 19. Ἀπαλειπτέον] vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ μὴ ἐφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀπροπτώτοις] Ex Marci mente, non à ſe loqitur, qi non ab animo, non à mente ſua. Ὅλον ὑποκρίνηται; καὶ ἐπιπλάττως καὶ ἀναλήθως τι ποιῇ ἢ λέ-

νόμιζε. πάρεστιν δέ ἐστι, καθ' ὃ σεαυτῷ * συνειδήσεις, ὅτι τοῦτο [a] ἠτιμωμένον ἐστὶ καὶ ὑποκαλυπτόμενον [b] θειοτέρου μέρους τῇ ἀπιμωτέρᾳ καὶ [c] θνητῇ μοίρᾳ τῇ περὶ σώματος καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς.

habeto. qartum esto, qicqid conscientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta succumbat viliori, corpori nempe mortali ejusque crassis voluptatibus.

§. 20. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σε, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν ὅσον ἐγκέκραται, καί τοι φύσει ἀναφερῆ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, συγκεκράτηται ἐνταῦθα μετὰ τοῦ συγκρίματος. καὶ τὸ γεῶδες καὶ τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καί τοι καλωφερῆ ὄντα, ὅμως ἐγήγερται καὶ ἵσταται τλὼ ἐκ ἑαυτῶν φυσικλεῖ τάσιν. ὅτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, [d] ἐπειδάν πε καταπαχθῇ σὺν βίᾳ, μένοντα, μέχρις ἂν ἐκεῖθεν πάλιν τὸ εὐδέσμιον τῆς διαλύσεως

§. 20. Qicqid aëreum & igneum immixtum est tibi, etiamsi naturâ sursum feratur, utrumqe ut tamen universi dispositioni obseqatur, in massa composita istic detinetur. qicqid itidem in te terreum & aqeum existit, etiamsi naturâ deorsum vergat, attollitur nihilominus, & stationem occupat non suam. usqeadeo etiam elementa universo obtemperant, dum ibi, ubi per vim dispositа sunt, manent, donec dissolutionis signum

de-

ANNOTATIONES.

γῃ τις. *Quem simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loquitúrve. l.* 2. §. 16. qæ huic loco commentarii vicem præbent. nam aliud est ἀφ' ἑαυτῶ λέγειν. *Joan. c.* 18. *v.* 34.

Καθὸ σεαυτῷ ὀνειδίσεις] *tibi ipsi exprobra* Xylander. *tibi ipsi exprobrabis* Calavbonus. τῷ καθο nevter rationem ullam habuit. ego malim συνειδήσεις, *secundum qod*, vel *in qo*, *conscius tibi futurus es.*

Ὑποκαλυπτομένου τοῦ θειοτέρου] Vide *l.* 7. §. 55.

§. 20. Πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει] Plutarchus *sympos. l.* 1. *c.* 2. Καὶ τὸν Θεὸν ὁρᾶς, ὃν ἀρίστοτέχνην ἡμῶν ὁ Πίνδαρος προσεῖπεν, ὑπὲρ πυρὸς ἄνω τάττοντα, καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ χρείαι τῶν σωμάτων ἀπαιτῶσι,

Τῶτο μὲν ἐν κοιλαισι θαλασσιομοις βαρυνιώτοις,
Ναὶ μὲν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύνητε,

φησὶν Ἐμπεδοκλῆς.

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα νειατάουσαν,

οὐχ ἥν ἡ φύσις δίδωσι χώραν, ἀλλ' ἣν ἡ πρὸς τὸ κοινὸν ἔργον ποθὲν σύνταξις. *Ipsum adeo Deum vides, qem Pindarus noster optimum artificem cognominavit, non ubiqe supra ignem, infra terram posuisse, sed in eo usum ac necessitatem corporum sequtum. Empedoclem audi:*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

hanc enim habent hæc constitutionem, qam non naturalis locorum distributio, sed novi operis conjectio exigebat. Idemqe pavlò secius, *de facie Lunar. pag.* 927. *E.* Οὐδὲν ἔοικεν ἄλλο μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν ἢ θέσιν ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἄντις ἁπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν. ἀλλ' ὅταν ἕκαστον ἧ χάριν γίγνοτε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποίηται, τότῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινόμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιῶν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν ἢ κάλλος ἢ δύναμιν ἐπιτήδειόν ἐστιν, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς εἴ τι τῶν ἄλλων ἕτερον, κατὰ φύσιν γεγονὼς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλήν. ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. ὁδὲ τῶ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποσείλβον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται.

Ναὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύνητε,
καὶ παντὸς ὀρέος φύσιν, ὡς φησιν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς καταμανθάνων,

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα νειατάουσαν.

καὶ δὴ πιέζει τὸ λιθῶδες [τὴν ἕξιν (τὴν νοτίδα, f. *humidum* Xylander) ἐπικείμενον, ὁδύγε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κυφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπαλμένον ὄιχεται. μέμικται δέ πως πρὸς ἄλληλα, καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἑκάστου φύσιν. ὅτως ἂν εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴγε δὴ ζῷόν ἐστι πολλαχῆ γῆν ἔχοντα, πολλαχῆ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, ἃ κ ἐξ ἀνάγκης κατατεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. *Apparet nullam universi partem ipsam à se ordinem, situm, motúmve habere propria, qa absqe ulla conditione naturalia possint dici. Sed qando unumqodqe, si cujus rei gratiâ ortum factúmve est, ei se utiliter movendum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum, & afficiendum ita se præbeat, ut ejus saluti, pulcritudini, & facultati congruat: tunc videbitur natura convenienter collocari, moveri, affici. Etenim homo, qo non ulla res magis juxta naturam est facta, in sublimi habet maximè gravia & terrestria, circa caput: in mediis calida & ignita. Neqe ignis, qi supra ex oculis emicat, secundum naturam est, contra naturam is, qi in corde & ventriculo: sed qodvis horum congruè est utilitérqe ordinatum. Qin omnium ostreorum considera naturam, atqe (ut utar verbis Empedoclis)*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

neqe lapidea opprimunt humorem, cui incumbunt, neqe contra calor levitate suâ sursum evolans perit: sed omnia sunt commixta, inter seqe composita, pro rei cujusvis natura. Qamobrem probabile est, mundum etiam, siqidem animal est, multis in partibus terram habere, in multis aqam, ignem, aërem: non necessitate aliqâ elisa hæc eo, sed ratione ita disponente. & *ibidem pag.* 926. *B.* Ὅρα καὶ σκόπει, ὦ δαιμόνιε, μὴ μεθύσας καὶ ἀπάγαν ἕκαστον ὅτῳ πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμου ἐπάγῃς. *Proinde vide tu homo belle, ne transferens & abducens unumqodqe eo, ubi natura illi locum videtur adsignasse, qandam dissolutionem mundi admittas.* Mox *pag.* 928. *A.* post ea qæ superiùs posita sunt, de partibus corporis, oculo præsertim & corde. Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τῷ σώματός ἐστιν ὑπὸ κυφότητος ἐκπεσθείς, ὑδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ὀλισθῶσα πέπλωκεν εἰς τὸ στῆθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν ὅτως ἑκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν νομίζωμεν, μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἄνω χώραν, ἀσκῷ δίκην, ὑπὸ κυφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τὰς ἄλλας ἀστέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοσταθμῷ διαφορᾷ ῥίψαντας, ἐν οἷς εἰσι γεγονέναι τόποις, ἀλλὰ τῷ κατὰ λόγον κρατοῦντος. *Nam neqe oculus isthac in parte corporis est levitate eo compulsus suâ: neqe cor suâ gravitate in pectus delapsum est: sed utrumqe ita collocatum, qia hoc modo erat conducibilius. Non ergò putemus terram huc pondere suo prolapsam, solem utris in modum sursum levitate suâ elisum, aut reliqas stellas velut in bilance momento facto ea in qibus sunt loca occupavisse, sed ratione prævalente.* Vise sis qæ sequntur. Denique de anima ipsa idem *ibidem pag.* 926. *C.* Αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ ὃ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνέβητα, βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, καὶ ἀόρατος αἰσθητῷ; *Ipsa anima annon contra suam naturam inclusa tenetur corpori tardo & frigido, ignea ipsa & cæteris, & sensu nullo videnda?*

Παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τῷ συγκρίματος] Ὅλη γὰρ ἴσως ἡ σύστασις τῶν ζώων ἐκ τοιῶτων συνέστηκεν, ἃ διαφέρει τοῖς οἰκείοις τόποις. ὑθὲν γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὴν αὐτὴ χώραν. *Tota enim fortasse animalium constitutio ex talibus constat, qa differunt propriis locis, nulla enim partium sua habet regionem.* Aristoteles *de cælo l.* 2. *c.* 6.

Τὸ εὐδέσμιον τῆς διαλύσεως σημῆναι] Εὐδέσμιον, vel à re *musica*, vel à re *navtica*, vel à re *militari* etiam forsan translatum videri qeat: In re musica usurpatur pro *modulationis exordio*, qo præcentor sive chori præfectus cantandi reliqis avspicium facit. Hesychius. Εὐδέσμιον, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα. Εὐδέσμιον, *cithara pulsata sonus ante cantum.* & apud Svidam nescio qis; Ὁ δὲ ψαλμὸς, ὅιος εὐδέσμιος εἶναι τῆς ᾠδῆς. *Ille cantus erat novæ cantionis præludium.* Eò alluśit Aristoteles *polit. l.* 8. *c.* 5. Περὶ δὲ μουσικῆς ἐστιν, — ἵνα ὥσπερ εὐδέσμιον γίνηται τοῖς λόγοις, ὕς ἄν τις εἴποιεν ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. *De musica verò qadam — ut tanqam consentanea fiant rationibus, qas qis de ea dicens ostendat.* Ejusdem nomine, *de mundo c.* 6. Μία μὲν ἐκ πάντων ἁρμονία συναδόντων καὶ χορευόντων καλὰ τὸν οὐρανὸν, ἐξ ἑνός τε γίνεται καὶ εἰς ἓν ἀπολήγει. καθάπερ δὲ ἐν χορῷ κορυφαῖος καλλιχθέντος, συνέπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἐνθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφόροις φωναῖς, ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἐμμελῆ κεραύνυται. ὅτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶ τὸ σύμπαν διοικοῦντος Θεῦ. καλὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν εὐδέσμιον ὑπὸ τῶ φρονίμως ἂν κορυφαίῳ προσαγορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα ἀεὶ, καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς, &c. *Qi verò ex omnibus concentus existit consonantibus in cælo, chorumqe conficientibus, ut ex uno ille qidem oritur, ità in unum desinit. Qemadmodum porrò fit in choro, ut avspicanti præsuli avt præcentori accinat omnis chorus è viris interdum fœminisqe compositus, qi diversis ipsi vocibus gravibus scilicet & acutis concentum attemperant: eandem ipsi rationem statuimus & in Deo, qi universum mundum moderatur & regit. Et sidera enim semper, & universum ipsum cælum eos ad numeros moventur, qos Deus sursum qasi avspicando præcinendoqe emodulatur, qem à similitudine sanè congrua coryphæum mundi rectè appellaveris, qasi præsultorem ipsum, hujúsqe chori magistrum.* &c. hoc est, ut Plato *Euthyd. pag.* 193. *A.* Ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀποσημήναντος.] *Qemadmodum chorus innuente magistro.* Julianus item Imperator *ad Jamblych Ep.* 42.

detur. an non iniqum est ergò, mentem tantùm tuam immorigeram esse, nec statione suâ acqiescere? & huic tamen nihil violentum injungitur, sed ea sola qæ ei secundùm naturam sunt. nec sustinet tamen, sed in contrarium fertur. motus enim omnis ad injurias, luxus, dolores, formidines, nihil est aliud, qàm à natura defectio. qin & mens, qoties eventum aliqem ægrè fert, stationem tunc suam deserit: ad æqanimitatem enim & pietatem est condita, non minùs qàm ad justitiam. (siqidem & ista ad communionem tuendam faciunt; imò actionibus justis antiqiora sunt.

§. 21. Cui non unus idémqe semper vitæ scopus est,

συμμένῃ. [a] οὐ δεινὸν οὖν μόνον τὸ νοερόν σου μέρος ἀπειθὲς εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ; καί τοι [b] οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται. ἀλλὰ μόνα, * κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ. οὐ μέν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται. ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀκολαστήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ τοὺς φόβους κίνησις, οὐδὲν ἄλλό ἐστιν, ἢ [c] ἀφισταμένου τῆς φύσεως. καὶ ὅταν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικὸν, [d] καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. πρὸς [e] ἰσότητα γὰρ καὶ [f] θεοσέβειαν κατεσκεύασται, οὐχ ἧττον ἢ πρὸς [g] δικαιοσύνην. καὶ γὰρ [h] ταῦτα ἐν εἴδει ἐστὶ τῆς εὐκοινωνησίας, μᾶλλον δὲ [i] πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων.

§. 21. Ὧ, μὴ [k] εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπὸς, οὗτος

a L.9. §.9.
b L.5. §.9.
* [ἃ] κ.
c Sup. §.8.
d Sup. §.9.
e Sup. §.4,6.
f L.7. §.66.
g L.9. §.1.
h Sup. §.13.
i L.9. §.1.
k L.2. §.7. 16.

ANNOTATIONES.

42. Ἐπεὶ δ' αὐτὸς ἡμῖν τοῦ μέλους τὸ ἐνδόσιμον μηνύεις, καὶ δίον Ἑρμοῦ ῥάβδῳ κινεῖς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας, φέρε σοι, καθάπερ οἱ τῷ Διονύσῳ τὸν θύασον κρούσαντι πρὸς τὴν χορείαν ἄνετοι φέρονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῷ σῷ πλήκτρῳ τὸ εἰκὸς ἀντηχήσομεν, ὥσπερ οἱ τῷ χοροστάτῃ πρὸς τὸ ἀνάκλημα τοῦ ῥυθμοῦ συνομαρτοῦντες. *Verùm qando tu nobis ad canendum prais, & tanqam Mercurii virgâ nos moves atqe excitas dormientes, ecce ipsi qoqe, sicut qi Baccho thyasum pulsanti cum choreis & tripudatione occurrunt, sic ad plectrum tuum respondemus: perinde ut qi præsaltorem ad numeri provocationem sequntur.* Et Libanius *Orat.* 3. *in Constantium & Constantem pag.* 150. *D.* Ὅτι νῦν τὰ σωφρονοῦντα τῆς οἰκουμένης γένη, καθάπερ ἐν χορῷ, μίαν ἁρμονίαν ἐκτεινάμενα, συνᾴδει, δύο κορυφαίων ἐνδιδόντων τὸ μέλος. *Qia nunc temperantes ac modesta totius orbis nationes, tanqam in choro, concentum unum intendentes concinunt, duobus præcentoribus antistitibus melos ordientibus. In re navtica*, pro *celevsmate*, sive *carmine*, incondito plerumqe satis illo, qo *celevsta*, id est, *hortator*, sive *portisculus*, remigibus præit, eosdémqe ad opus suum exeqendum instigat. Philostratus minor *imag. l.* 1. in *Argo. pag.* 855. Ὁ δὲ δὲ τὸ ἐνδόσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. *Hic verò signum, sive exordium remigibus canit.* Avtor innominatus à Svida lavdatus: Οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδόσιμον ἐνέδοσαν. οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἐνδόσει ἀθρόοι τῷ ῥοθίῳ ἐπηλάλαξαν. *Hortatores remigibus adhortationis signum dederunt. Illi verò ob hanc adhortationem simul omnes remorum sonitu acclamârunt.* In re *militari*, etiam si nondum occurrat exemplum usurpationis istius, potest idem tamen eodem sensu usurpari, qo ἀνακλητικὸν Svidæ exponitur, τὸ εἰς ἔφοδον scilicet. ut Pollux, *l.* 1. c. 10. §. 19. *classicum* illud, qo prælii ineundi signum datur. (siqidem & τὸ ἀνάκλημα τοῦ ῥυθμοῦ Julianus illud περιφράζει) qâ etiam statim post superiorem illam usus est imagine, avtor ille *de mundo*. Οὕτω οὖν ὁ πάντων ἡγεμών τε καὶ γενέτωρ, καὶ ἀόρατος ὢν ἄλλως πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πάσῃ φύσει μεταξὺ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς φερομένη, κινεῖται πᾶσα ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ πέρασιν ἰδίοις. ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμενον, τοῖς ἐν πολέμου καιροῖς μάλιστα γινομένοις, ἐπειδὰν ἡ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ. τότε γὰρ τῆς φωνῆς ἕκαστος ἀκούσας, ὁ μὲν ἀσπίδα ἀναιρεῖται, ὁ δὲ θώρακα ἐνδύεται, ὁ δὲ κνημῖδας, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα περιτίθεται. καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ, ὁ δὲ συνωρίδα ἀναβαίνει. πάντα δὲ ὑφ' ἕνα σημάντορα κινεῖται κατὰ πρόσταξιν τοῦ τὸ κράτος ἔχοντος ἡγεμόνος. οὕτω χρὴ καὶ περὶ τοῦ σύμπαντος φρονεῖν. ὑπὸ γὰρ μιᾶς ῥοπῆς ὀτρυνομένων ἁπάντων, γίνεται τὰ οἰκεῖα. *Itaqe ille omnium princeps, parénsqe, animi tantum sensu spectabilis, simul ac signum naturis dedit inter cælum terrámqe vehentibus: earum unaqaqe in orbibus suis jugi motu cietur. Qòd verò in hisce rebus agitur, magnopere simile est iis qæ belli tempore inter homines factitantur. Námqe statim ut classicum exavdiri in exercitu cæptum est: alios ipse videas scuta sibi aptantes, loricam alios induentes, alios ocreas vel galeam sumere, vel balteo se cingere festinantes. Rursus videas qi frænatos eqos admittant, alios qi currus conscendant. Cùm interim sub uno ductore omnia moveantur, qi imperia & ipse significanda accepit ab eo, apud qem summa est imperii. Eodem modo nos & ipsos censere convenit de universo. Qum enim ab una vi impultrice cieantur omnia: fit utiqe qod cuiqe commodum est & conveniens.* ad qod vocabuli significatum allusit forsitan Lucianus in *Lapithis*, cùm ait Cleodemo, qi Stoicos incessere avebat, ἐνδόσιμον præbuisse Hetæmoclis epistolam, qæ pugnis turbísqe mox consecutis classicum qoddam præcinebat. Potest & Marco videri (qia διαλύσεως, id est, *dissolutionis* signum dicitur) esse τὸ ἐνδόσιμον hoc loco, qod τὸ ἀνακλητικὸν (prout & constanter id usurpatur) eidem *l.* 3. §. 5. idem enim planè utrobiqe argumentum agitur; atqe ità cùm Xylander, tum & Casavbonus acceperunt. Marci avtem mentem eximiè illustrant, qæ ex avtore illo *de mundo* adduximus: ex qo & ista, cùm eódem faciant qumprimis, subjunxisse non pigebit; Καθόλου δὲ, ὅπερ ἐν νηὶ κυβερνήτης, ἐν ἅρματι δὲ ἡνίοχος, ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ νόμος, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἡγεμών. τοῦτο θεὸς ἐν κόσμῳ. πλὴν καθ' ὅσον τοῖς μὲν καματηρὸν τὸ ἄρχειν, πολυκίνητόν τε καὶ πολυμέριμνον. τῷ δὲ ἄλυπον, ἄπονόν τε, πάσης κεχωρισμένον σωματικῆς ἀσθενείας. ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἱδρυμένος, πάντα κινεῖ, καὶ περιάγει ὅπου βούλεται καὶ ὅπως. --- ἡγουμένου δὲ ἀκινήτως αὐτοῦ, καὶ ἐμμελῶς ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος οὐρανοῦ καὶ γῆς. *Ut vero summatim jam loqamur: qod in navi gubernator est, qod in curru agitator, qod in choro præcentor, qod deniqe lex in civitate, & dux in exercitu: hoc Deus est in mundo. Nisi si hactenus interest, qod labor & motus multiplex illos exercet, & cura angunt varia: cùm huic illaborata succedant omnia, omnis molestia expertia, citráqe corporis infirmitatem: qippe cui in loco stabili immotóqe collocato, omnia movere & circumagere pro arbitratu liceat, qo libitum est cunqe, & qo modo libitum est. -- Ejus enim avspiciis perenniter & composite præeuntis, universus hic cæli ordo regitur atqe administratur.*

Οὐ δεινὸν τὸ νοερὸν ἀπειθὲς εἶναι] de qerimonia ista, vide *ad l.* 9. §. 9.

Οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil qod naturæ ipsius adversum, nihil qod non eidem consentaneum planè sit. annon hoc est qod dominus Christus, Matth. *c.* 11. *v.* 30. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι; *Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.*

Ἀλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ] legendum vel ἀλλ' ἃ μόνα κ. φ. vel, ἀλλὰ μόνα ἃ. κ. φ. vide Fabium ex *instit. l.* 12. *c.* 11. *ad l.* 12. §. 32.

Οὐ μέν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] *tamen ea non sustinet, sed in contrarium fertur* Xylander. rectè. Et hoc est, qod Apostolus *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. ἀντιδιατίθεται, sive ἐναντιοῦται. qem vide & *ad Rom. c.* 8. *v.* 7. nam qòd interpres Anglus τὸ ἀνέχεσθαι hic *sursum ferri* reddidit, cùm ab usu vocabuli, tum & ab avtoris mente aberravit, & difficultatibus se supervacaneis implicuit.

Ἀφισταμένου τῆς φύσεως] ista enim omnia sunt humanitati, adeóqe humanæ ipsi naturæ repugnantia.

Καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν] itaqe λιποτάκτης γίνεται, *stationis deserta reus est.* ut *suprà* §. 9. certè enim *stationem suam* deserit, cum spiritibus illis desertoribus, Judæ, *v.* 6 qi non per omnia divinæ sponte se subjicit voluntati. vide *lib.* 10. §. 25.

Πρὸς ἰσότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκεύασται] non ad *justitiam* magis, inqit, qàm ad *pietatem* conditus est homo; imò ad istam etiam multò magis. vide Pavlum apud Lucam in *Act. c.* 17. *v.* 26, 27.

Τῆς εὐκοινωνησίας] εὐκοινωνησία (sicut *lib.* 1. §. 16. κοινονοημοσύνη) vocabulum, qod havd temerè alibi reperias, affectionem illam designans propriè, qâ qis est εὐκοινώνητος, ut Aristoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 1. sive εὐμετάδοτος καὶ κοινωνικὸς, ut Pavlus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 58. *Communicare ac largiri sua proclivis.* Verùm Marco istic passivitatis significatum magis obtinet, affectúmqe eum denotat, qo *promptus qis est ad communem fatorum legem subeundam*, eáqe omnia æqo animo perpetienda, qæ ad universi rationes conducere videbuntur. vide *suprà* §. 13.

Πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων] *antiqior*, inqit, *justitiâ* ipsâ est *pietas* & θεοσέβεια. vide *l.* 6. §. 30. qomodo ergò antiqissima omnium justitia, ex qa reliqæ virtutes universæ procedunt? *suprà* §. 10. Verùm ibi justitiam latiori sensu accepit, prout eam virtutem designat, qâ suum cuiqe, sive Deo, sive homini, tribuitur; istic strictiore, qâ homini qod est suum elargitur, & pietati, qæ erga Deum est, ἀντιδιαιρεῖται. utriusqe vocabuli hujus usûs & significatûs creberrima in sacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide *ad lib.* 12. §. 1.

§. 21. Ὧ, μὴ εἷς, καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπὸς] Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 60.

Est aliqid qò tendis?

ἔχεις τινὰ προθεὶς σοι τοῦ βίου σκοπόν; *finis ille ultimus est scopus,*

a L.1.§.8. ὅτ⟨ῳ⟩ a εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλυ τοῦ βίυ εἶναι ἀ δύναται. σὺν λεκτέ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ καὶκεῖνο προσθῇς, ὁποῖον εἶναι δεῖ τὸν τὸν σκοπόν. ὥσπερ γὰρ ἐκ πάντων τ' ὁπωσοῦν πλείοσι δοκούντων ἀγαθῶν ὑπόληψις ὁμοία ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τῶν τινῶν δὲ τινων,
b L.5.§.16. τυτέστι τῶν κοινῶν, ὅτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ b τὸν
c L.9.§.23. κοινωνικὸν καὶ c πολιτικὸν ὑποτίθεσθαι. ὁ γὰρ εἷς τοῦτον πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀποβλέψων, πάσας
d Inf.§.27. τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ κῆ τοῦτο d ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσαι.

§. 22. Τὸν μὲν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν καστικίδιον,
e L.7.§.3. καὶ e τὴν πτοίαν τύτυ καὶ ἀμφίβησιν.

§. 23. Σωκράτης καὶ τὰ τ' πολλῶν δόγματα, λα-
f L.2.§.12. μίας ὀνόμαζε, f παιδίων δείματα.
l.4.§.44.l.7. §.68.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεσαν. αὐτοὶ δ' ὅ ἔτυχεν ἐκαθέζοντο.

g L.7.§.66. §. 25. Τῷ Περδίκκᾳ g ὁ Σωκράτης ὠδὶ δ' μὴ ἔρ-

hic unus idémque per vitam totam esse non potest. non est satis quod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qalis scopus hic esse debeat. qemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus qæ vulgò hominum qoqo modo bona videntur, sed de certis qibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qi est civilis & communioni congruus proponi oportet. qi enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

§. 22. Murem agrestem & domesticum cogita. hujúsqe pavorem ac trepidationem.

§. 23. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, puerulorum terriculamenta.

§. 24. Lacedæmonii in spectaculis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant, ipsi ubicunqe obtigerat, considebant.

§. 25. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates; qod

ANNOTATIONES.

pus, ad qem totâ vitâ collineandum: singula verò actiones instar sagittarum sunt, qas eodem jacimus. Philo de sacrific. Cain. & Abel. pag. 144. C. Σκοπῷ μὲν τὸ κεφάλαιον, βέλεσι δὲ ἔοικε τὰ κατασκευή. *Scopo enim summarium illud capitulum, telis ejus apparatus assimilatur. ità intellige sequentia Persii verba;*

— & in qod dirigis arcum.

Aptiùs tamen & singula facta & dicta sagittis assimilaveris qàm arcui. Virgilius *in Culice.*

— huc mittit, & omnes
Dirigit huc sensus, —

Vide *ad lib. 2. §. 16. & l. 10. §. 37. Collineandi* autem verbum, qo est usus ille, rei de qa agitur, eximie competere videtur. oportet enim omnes vitæ totius actiones in fine illo unico ultimoqe concurrere, qemadmodum lineæ undiqaqe à circuli peripheria profectæ in centro desinunt ac conveniunt universæ. Marcus alter, Eremita, non Imperator, Ἐν τῇ συμβολίᾳ, ἵνα σκοπὸν ὀφείλομεν ἔχειν ἐν πᾶσι καιρῷ, καὶ πράγματι. *In consiliis unum oportet nos habere scopum omni tempore, & loco, & negotio.* Mirum interim qòd Chrysippum Plutarchus asserit, *plures fines sive scopos statuisse.* qanqam, prout codices exhibent, Plutarchi hoc ipsius, non Chrysippi videatur. locum, qò restituam, altiùs repetam. sic itaqe legitur, *de commun. notion. c. 20, & 21.* Καὶ γὰρ ἄλλων ἕνεκα τὴν ἐκεῖ τῷ ἀνδρὶ ἐυρεσιολογίαν ἄξιον ἰσορῆσαι, πάντων ἁπλῶς πραγμάτων καὶ δογμάτων οἰκείαν ὁμῶ καὶ ἀλλοτρίαν ἀπιδοῦσαν παρὰ τὴν ἔννοιαν. ἔστι δύο τινὰ καὶ σκοποὺς προκεῖσθαι τῷ βίῳ, καὶ μὴ πάντων ὅσα πράττομεν ἐφ' ἓν τι γίνεσθαι τὴν ἀναφοράν. *Nam cum alia, tum maximè hominis commenta cognitu digna sunt, de omnibus rebus ac sententiis tum suis, tum alienis contra notitias communes loqentis. Ut qum dicit duos fines ac scopos vitæ propositos esse: neqe omnia qæ agimus ad unum aliqid referri.* ubi pro ἀπιδοῦσαν legendum, vel ἀφιδοῦσαν, *nulli aut rei aut dogmati suo an alieno parcentem*; vel cum Turnebo ἀπαδοῦσαν, *à rebus omnibus dogmatibusqe, cùm suis, tum alienis, dissonantem, sive dissidentem.* tum periodi consummatæ notula ibidem figenda, ut illa παρὰ τὴν ἔννοιαν ἔστι, novam periochen ordiantur. alioqi qod tanqam absurdum & à notione communi alienum notat, & Chrysippo appingit Plutarchus, Plutarchus ipse dixerit.

Οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλυ τοῦ βίυ εἶναι ἀ δύναται] Seneca *Epist. 20. Vitium est hæc vita diversitas, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem suum. Etiamnum dicam unde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum consiliorúmqe. nemo proponit sibi qid velit; nec si proposuit, perseverat in eo, sed transilit: nec tantùm mutat, sed redit, & in ea qæ deseruit, & damnavit revolvitur.*

Τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν] vide *lib. 5. §. 8, 16. & l. 9. §. 23.*

Ἀεὶ ὁ αὐτὸς] vide *ad lib. 1. §. 8, 16.* Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. & *infrà §. 27.* Elizabethæ nostræ, piæ ac beatæ beandæqe æternùm memoriæ, notum est nobile ac tantâ dignissimum heroinâ elogium, *Semper eadem.*

§. 22. Τὸν μῦν, τὸν ὀρεινὸν καὶ τὸν καστοικίδιον] Fabulam Æsopicam de *mure urbano* ad *agrestem* aliqando excurrente, & illo vicissim in urbem divertente, habes ab Horatio festivissimè descriptam, *Serm. l. 2. Sat. 6.*

Καὶ τὴν πτοίαν] Allusit eódem & *lib. 7. §. 3.* Μυΐδιον ἐκπεπληγμένον διαδρομαῖς. *Musculorum perterritorum discursus.*

§. 23. Τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας ὠνόμαζε, παιδίων δείματα] Socrates certè apud Platonem in *Critone* multis ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δόξας, esse nihili faciendas Idémque in *Phædone*, pleróque τὸν θάνατον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια, *timere mortem, ut pueri larvas & spectra.* & Epictetus eódem, opinor, respiciens, *Dissert. lib. 2. cap. 1.* Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. — ἴδε μὴ ὦν [ὦ] πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὸν φυγήν. πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτῦ δόγμα, τὸν ἀπειρεσίαν, καὶ τὸ ἀφεθῆς, καὶ ἀδιαφόρυτον. Ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης καλῶς ποιῶν μορμολύκεια ἐκάλει. ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ, καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιῦτόν τι καὶ ἡμᾶς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' ὠδὶ ἄλλο, ἢ ὥσπερ καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκείας. τί γάρ ἐσι παιδίον; ἄγνοια, ἀμαθία. θάνατος τί ἐσι; μορμολύκειον. *Non enim mors aut labor est terribilis, sed timor laboris aut mortis. Opponenda igitur [non] morti erat fuga; sed opinioni de illa concepta neglectio, alacritas, & constantia. Has res Socrates rectè larvas nominabat. Ut enim pueris larvæ horribiles & metuendæ propter imperitiam videntur; ita & nobis in rebus accidit, ob nihil aliud, nisi qod ut pueri, ita & nos larvis qibusdam movemur. Qid enim est puer? insciția, ignorantia. Mors qid est? larva.* Socrates itaqe non *plebis dogmata lamiis* larvisqe conferebat, sed *idiotas* eorúmqe *dogmata puerulis, externa* ista, qæ illos terrere solent, *larvis.* Epictetus ipse pariter *lib. 3. c. 21.* Ὅταν δή τις διὰ τύτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε, ζητεῖ τὰ παιδία. ἐκείνοις τὰ πρωσωπεῖα φοβερά ἐστιν. ἐγὼ δ' οἶδα, ὅτι ὀστράκινά ἐστιν, ἔσωθεν δ' οὐδὲν ἔχει. *Si itaqe per illa terruerit illum, dic illi: abi, qære pueros; illis larva terribiles sunt: ego autem scio, testaceas esse, & intrinsecus nihil habere.* vide *ad l. 2. §. 12.*

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα] Scilicet peregrinis adveniſqe indulgebant ea Spartani, qæ concessa nolebant suis. Ideo, cùm Chii qidam Spartæ aliqando agentes, dum à cœna redeunt ebriati, in Ephorio vomuissent, & in Ephororum sellis etiam ventris onus deposuissent, comperto non cives suos, sed Chios contumeliæ illius avtores extitisse, præconis ministerio publico denunciabant, τοῖς Χίοις ἐφιᾶσιν ἀσελγαίνειν. *Chiis sese, ut lasciviant, permittere.* Plutarchus in *Apoph. Lacon.* Cæterùm Ælianus *l. 2. c. 15.* pro *Chiis Clazomenios* habet, & *sellas fuligine tinctas* refert, edictúmqe ab Ephoris in hæc verba; ἐξεῖναι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Clazomeniis licitum esto indecorè se gerere.* Advenis itidem, qi ad ludos solennes spectandi gratiâ Spartam convenerant, in umbra sedes collocabant; qod suis qos ad duritiem omnem sustinendam exercitatos volebant, nevtiqam permittebant. Verùm istud ævi inferioris fuisse videtur, siqidem primis reipublicæ illius temporibus advenas minimè admisisse videntur. Plutarchus in *instit. Lacon. pag. 238. D.* Ξενηλασίας δὲ εἰσηγήσατο, (de Lycurgo sermo habetur) ἵνα οἱ παρεπιδημοῦντες μὴ διδάσκαλοι κακῶν τινων τοῖς πολίταις ὑπάρχωσι. *Qin & arcuit Spartâ peregrinos, ne in urbem illi se insinuantes malum aliqod cives docerent.* de Lacedæmoniis interim Tertullianus *Apologet. c. 6. primos* eos *penulam ludis excogitâsse, nè vel hyeme voluptas impudica* (qæ in theatris scilicet exercetur) *frigeret.* qod tamen ridendo dixisse Tertullianum contendit Rigaltius.

§. 25. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] De Socrate Laërtius *l. 2. c. 25.* Ὑπερφρονῆσαι δὲ καὶ Ἀρχελάου τοῦ Μακεδόνος, καὶ Σκώπα τοῦ Κραννωνίου, καὶ Εὐρυλόχου τοῦ Λαρισσαίου, μήτε χρήματα προσίεμένου αὐτῶν, μήτε παρ' αὐτοῦ ἀπελθών. *Archelaum præterea Macedonem, & Scopam Crannonium, Eurylochúmqe Larissæum aspernatus est magno animo, qum neqe ab eis missas pecunias accepit, neqe ad eos proficisci voluit.* De Perdicca nihil. Imò, qod de Perdicca Marcus, de Archelao Seneca, *de benef. l. 5. c. 6. Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: dixisse Socrates traditur, Nolle se ad eum venire, à qo acciperet beneficia, cùm reddere illi paria non posset.* Verùm sub-

nè pessimo, inqit, *exitio peream, cùm gratiam collatam referre neqeam.*

§. 26. In scriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria semper habeamus antiqorum aliqem eorum, qi virtutem coluerint.

§. 27. Pythagorei manè cœlum suspicere præcipiebant, qò eorum commoneamur, qæ eundem perpetuò cursum servant, eodémqe modo peragunt opus suum; útqe ordinem eorundem observemus, & puritatem, & nuditatem. astri siqidem velamentum nullum est.

§. 28. Cogita Socrates qi fuerit pelle succinctus,

χεσθαι παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίσῳ ὀλέθρῳ ἀποτύχωμεν, τουτέστι, μὴ ἐν παθῶν ἀ δυνηθῶ ἀπαλλαγῆναι.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν * Ἐφεσίων γράμμασι, παράγγελμα ἔκειτο, συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινος τῶν ἀρετῇ χρησαμένων. * Ἐπικουρείων f.

§. 27. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἔωθεν [a] εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν, ἵν' ὑπομιμνησκώμεθα τῶν [b] ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὸ ἑαυτῶν ἔργον διανυόντων, καὶ τῆς τάξεως, καὶ [c] τῆς καθαρότητος, καὶ τῆς γυμνότητος. οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστροις. a L.7.§.47. b Sup.§.21. 9.§.9. c L.10.§.1. l.12.§.2.

§. 28. [d] Οἷος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος,

ANNOTATIONES.

subjicit Seneca: *Primùm in ipsius potestate erat non accipere, deinde ipse dare beneficium prior incipiebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat qod utiqe ille non erat Socrati redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat aurum & argentum; recepturus contemptum auri & argenti. non poterat ergò Archelao referre Socrates gratiam? & qid tandem erat accepturus, qantum dabat?* &c.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι] Qænam ista *Ephesia* scripta? avt *litera* etiam *Ephesia*? nam Magicos nescio qos characteres, & vocabula barbara sub hoc titulo etiam proverbio celebrata, discimus ex Diogeniano in *paræmiarum collectaneis*; Hesychio; Svidà; Evstathio *ad Iliad.* π. Clemente Alexandrino, qi & *Strom. l.* 6. recenset & explicat: & *l.* 1. ad *Dastylos Idæos* avtores & inventores refert. Verùm nihil illis videtur cum præceptis istiusmodi, qæ ad mores componendos spectant, commune fuisse. forsan Marcus scripserat ἐν τοῖς τῶν Ἐπικουρείων, sive τῷ Ἐπικούρῳ γράμμασιν. Indè enim istiusmodi aliqid Seneca, utì mox videbitur, adducit. Et *Epicurum* suprà lavdaverat Marcus ipse *l.* 9. §. 41.

Συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινος τῶν ἀρετῇ χρησαμένων] Seneca *Epist.* 11. *Aliqis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanqam illo spectante vivamus, & omnia tanqam illo vidente faciamus. Hoc Epicurus præcepit: custodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò. magna pars peccatorum tollitur si peccaturis testis assistat. aliqem habeat animus, qem vereatur, cujus avctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum, qi non aspectus tantum, sed etiam cogitatus emendat! O felicem, qi sic aliqem vereri potest, ut ad memoriam qoqe ejus se componat atqe ordinet! qi sic aliqem vereri potest, citò erit verendus. Elige igitur Catonem. si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum, Lælium. elige eum, cujus tibi placuit & vita & oratio: & ipsius animum ante te ferens, & vultum; illum semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum. opus est, inqam, aliqo ad qem mores nostri se ipsi exigant. nisi ad regulam, prava non corriges.* Idem *Ep.* 25. *Sic fac, inqit Epicurus, omnia, tanqam spectet Epicurus. Prodest sine dubio custodem sibi imposuisse, & habere qem respicias, qem interesse cogitationibus tuis judices. hoc qidem longe magnificentius est, sic vivere, tanqam sub alicujus boni viri, ac semper præsentis, oculis. sed ego etiam hoc contentus sum, ut sic facias qacunqe facis tanqam spectet aliqis. omnia nobis mala solitudo persuadet. cùm jam profeceris tantum, ut sit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum. Interim te aliqorum avctoritate custodi. avt Cato ille sit avt Lælius, avt cujus interventu perditi qoqe homines vitia supprimerent, dum te efficis eum, coram qo peccare non audeas. cum hæc effeceris, & aliqa cæperit apud te tui esse dignatio, incipiam tibi te permittere.* Idem *Epist.* 102. *Scias magnorum virorum, non minùs præsentiâ esse utilem memoriam.* Gemina habet his Theodoricus à S. Victore in *Epist.* qæ *Bernardi* nomen præfert, *ad Carthus. fratr. de Mont. Dei. Elige tibi tu ipse hominem consilio meo, cujus vita exemplar sic tuorum tuo inhæserit, reverentia insederit, ut qotiens recordatus fueris, ad reverentiam cogitati assurgas, vitam ordines, mores componas. hic præsens tibi sit qandocunqe volueris: occurrat sæpe & cùm nolueris. Omnia facta, cogitata tua ab eo videris cogitabis; ac si videat, ac si arguat, emendare cogèris.* Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 18. Θέλητον ἀρίσκειν αὐτὸς ποτε σεαυτῷ. θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ Θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ. εὖθ' ὅταν προσπίπτῃ σοι τις φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μὲν, ὅτι * ἴθι ἐπὶ τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἐκίτης. ἀρκεῖν καὶ ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνουσίας ἀποχωρήσας πρὸς τοῦτο γίνῃ ἀντιξετάζων, ἄν τε τῶν ζώντων τινὰ ἔχῃς ἄν τε τῶν ἀποθανόντων. *Velis tandem ipse placere tibi? velis pulcer videri Deo? desiderato purus cum teipso puro esse, & cum Deo. Deinde si qod tibi visum est ejusmodi inciderit, Plato ire jubet ad prodigiorum expiationem, & ad Deorum, qi mala averruncent, sana supplicem proficisci. Satis etiam fuerit præstantium virorum alicujus consvetudinem te consectari; apud illum esto, teqe cum eo comparato, seu viventium qempiam*

* Plato *de legibus lib.* 9.

habeas, seu defunctorum. Vide & Isidorum Peluslotam. *lib.* 3. *Ep.* 91. Cæterùm, qod Clemens præclarissimè *Strom. lib.* 7. *pag.* 719. *D.* Εἰ δὲ ἡ παρουσία τινὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, διὰ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ κρεῖττον ἀεὶ σχηματίζει τὸν ἐντυγχάνοντα, πῶς οὐ μᾶλλον ὁ συμπαρὼν ἀεὶ ἀδιαλείπτως τῷ Θεῷ, οὐκ εὐλόγως ἂν ἑαυτὸν παρ' ἕκαστα κρείττω εἴη εἰς πάντα, καὶ τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὴν διάθεσιν; τοιοῦτος δὲ ὁ πάντῃ παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένος. πάντῃ τοίνυν παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένοι, πάντα τὸν βίον ἑορτὴν ἄγοντες, γεωργοῦμεν αἰνοῦντες, πλέομεν ὑμνοῦντες, κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν ἐντυχίας ἀναστρεφόμεθα. *Si autem alicujus viri boni præsentia, propter observantiam & reverentiam ejus, qod est præstantius, eum, qicum versatur, semper format & effingit: qomodo is, qi cum Deo semper est præsens, non jure se melior semper evadat in omnibus, & factis, & verbis, & affectionibus? Talis est is, cui est persvasum, Deum ubiqe adesse. Ubiqe ergo Deum adesse persvasi, per totam vitam diem festum agentes, agros lavdantes colimus, lavdantes navigamus, & ex omni alio vitæ instituto, ut decet, ex arte versamur.* vide *ad l.* 6. §. 28.

§. 27. Ἔωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν] Monitum istud Pythagoricum cœlum singulis matutinis suspiciendi, non abhorret à Platonico illo forsan, *l.* 7. §. 47.

Ἀεὶ καλὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως] vide *suprà* §. 21. & *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς παντα χοῦ. *In cunctis æqabilitatem.* Plinius minor *l.* 3, *Ep.* 1. *Me ut certus siderum cursus; ità vita hominum disposita delectat.* Aristotelis nom. *de mundo c.* 6. Τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον, ἄστρα τε, καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, πάντα τε οὐράνια διὰ τοῦτο ἀεὶ τὴν αὐτὴν σώζοντα τάξιν διατελεσθέντα, καὶ ἄποτε ἀλλοιωθέντα μετεκινήθη. *Qæ maximè eximia sunt inter res sensu perceptas, eundem illa locum obtinent, ut sidera, ut sol & luna. Unde fit, ut cœlestia, concinno ordine digesta, suas ipsa vices conservent perennes & constitutas, nullique obnoxias mutationi.* De motûs avtem solaris cœlestisqe constantia, nullà ratione avt creaturæ vi interrumpenda, Deus ipse per Jerem. *c.* 31. *v.* 35, 36. & *c.* 33. *v.* 20, 23. cui constantiam in recto justoqe havd imparem à Pyrrho tributam Fabritio Romano, avtor est apud Svidam avtor innominatus; Οὐ δυσχερώτερόν ἄν τις ἀποτρίψαι, τῆς δικαίας ἀρετῆς, ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον. *Qem à sua virtute difficilius averteris, qam à consveta via solem.* in vero, à Fr. Bonaventura Ingolstad. Pontifici Romano, avtor est Petrus Marnixius, *de P. R. c.* 8. *Papa solis instar in eodem veritatis cursu permanet; neqe ab ea magis dimoveri potest, qàm terra à centro suo.* Cæterùm de hoc ipse viderit. ἡμεῖς δὲ τοι οὐ ταχυπειθεῖς. *nos verò non citò persvademur.* Talem certè sapientem suum Stoici prædicabant. Ad hoc, qantum humana ferebat conditio, enitì suos Pythagoras volebat. Sed & Seneca *Ep.* 77. *Virtutem non flamma, non ruina inferius abducet; hæc una majestas deprimi nescit: nec proferri ultrà, nec referri potest. sic hujus, ut cælestium, fixa magnitudo est. ad hanc nos conemur educere.* Optimè Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 530. *C.* Αὐτὴ γὰρ ἡ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις πρὸς Θεὸν, τὸ φυλάττειν τὸν νοῦν ἐν τῇ κατὰ τὰ αὐτὰ σχέσει. αὕτη δὲ τῆ σχέσις, ὡς τῆ. ἡ δὲ ποικίλη διάθεσις, γίνεται τῇ πρὸς τὰ ὑλικὰ προσπαθείᾳ. *Hæc est enim qa fit, qoad ejus fieri potest, Dei assimilatio, mentem conservare in ea habitudine & relatione, qa sit in iis, qa sunt eadem: hæc est avtem mentis habitudo tanqam mentis. Varia avtem affectio fit per eam, qa est erga res materiales, affectionem.* Idemqe *l.* 2. *pag.* 383. *B.* Ἡ πίστις οὖν καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν κατασκευάζουσι τὴν ἐλομένην αὐτὰς ψυχήν. *Fides ergo & cognitio veritatis efficiunt, ut qa eas acceperit anima, eodem modo & semper similiter se habeat.*

Καὶ τῆς γυμνότητος] vide *l.* 10. §. 1. Aliâ ratione, de Deo, Seneca *Epist.* 31. *Deus nihil habet; nudus est.*

Οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστροις] *Astris enim nullum est velamentum* Xylander. *Nullum astrum velamentum aliqod habet* Casavbonus. havd incommodè uterqe. ἄστρων tamen ille legisse videtur.

§. 28. Οἷος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος] Idem patraverat, utì videtur, Xanthippe, qod à mulieribus Athenien-

νῶν, ὅτι ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε. καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδουμένοις καὶ ἀναχωροῦσιν, ὅτι αὐτὴν εἶδον ὕτως ἐσκαλμένον.

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, ἃ πρότερον ἄρξεις, πρὶν δέχθῃς. Ἐν

quando Xanthippe veſte ipſius ſumptâ foras ſe proripuerat. qæqe amicis ſuis dixerit, pudore ſuffuſis pedémqe retrahentibus, cùm ſic indutum illum conſpicarentur.

§. 29. Nec in ſcribendo, nec in legendo aliis præcipias, niſi priùs præceptum fuerit tibi.

in

ANNOTATIONES.

ſibus factum fingit Ariſtophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, ſive *concionem habentibus fœmnis*. Hiſtoriam nuſquam legiſſe memini. At contrà Ælianus *hiſt. var. l. 7. c. 9, 10.* Phocionis uxorem narrat mariti veſte ſolà indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum ſæpe prodiiſſe. qod & ille σωφροσύνης μεγάλης, *continentiæ magnæ*, indicium facit. Xanthippen verò Socratis, ad pompam ſpectandam viri veſte amictam prodire recuſaſſe; illumqe dixiſſe, Ὁρᾷς, ὡς οὐ θεωρήσουσι, θεωρησομένη δὲ μᾶλλον βαδίζεις. *Vides te non tam ſpectaturam, quàm ſpectandam, proficiſci.* Ea interim videtur ſors fuiſſe Socratis, qæ & Epaminondæ fuerat; qem *l. 5. c. 5.* narrat Ælianus, ἓνα τρίβωνα, *unum* tantummodo *pallium* habuiſſe: qod cum ad ſullonem opus eſſet mundandum mittere, domi interim coactum ſeſe continere. refert & Joannes Chryſoſtomus *adv. vituperat. vit. monach. l. 2.* Eadem ſcilicet Imperatoris illius magni ſors, qæ ſubulcorum Ithacenſium, *Odyſſ. ξ. n. 513.*

Οἷς δ' πολλαὶ χλαῖναι, ἐπημοιβοί τε χιτῶνες.
--- μία δ' ἔην φωτὶ ἑκάστῳ.
Qibus non multa chlæna mutatoriæqe tunica.
--- una autem ſola viro ſingulo.

qanqam inſtructior pavlò Epaminondæ pavpertas, qàm ſophiſtarum paris illius, Procœreſii & Hephæſtionis, de qibus Evnapius, ἓν γὰρ ἀνδοῖς ὑπῆν ἱμάτιον καὶ τρίβώνιον, καὶ πλέον οὐδέν. *unicam tantùm utrìqe penulam communem fuiſſe*: itaqe alter cùm eâ indutus foras prodiret, alterum neceſſariò ſtragulis involutum in ædibus delituiſſe. qod avtem in Epaminonda pavpertatis fuit, id parcitati ſordidæ in qibuſdam adſcribit Theophraſtus, cùm inter alios τῷ ἀνελευθέρῳ *characteras* hunc ponat, ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῷ θοιμάτιον ἐκπλῦναι. *Veſtem qando à ſordibus purgandam locavit, domi tantiſper ſe continere.* Penuriæ extremæ, incertum, an parcitati, tribuentem, de Telavge neſcio qo retuliſſe Æſchinem, avtor eſt apud Athenæum *l. 5.* Maſurius *in dialogo*, cui id nominis indidit, ἱματίῳ φορήσεως καθ' ἡμέραν ἡμιοβολιαῖον κνάφει τελέσαι μισθὸν, κωδίῳ ἰζωσμένον. *Qod ob veſtem ſordibus purgandam, quam geſtabat, qotidie fullonì dimidium obolum pro mercede ſolveret: villoſâ pelle cingeretur.* qomodo de Socrate Marcus iſtic.

Καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδουθεῖσι] Socrati nimirum ſolenne fuit, feſtivo aliqo commento eludere, qas alii ægrè ferebant, uxoris ſuæ in ſe admiſſas procacitates & protervias. Ejuſmodi enim fuerat, qod qærenti qomodo Xanthippæ rixas & convitia ſuſtinere poſſet, Καὶ σὺ μὲν χηνῶν βοώντων ἀνέχῃ. *qomodo tu*, inqit, *anſerum tuorum ſtrepitus*: illòqe ſubjiciente, *at illi mihi ova pulloſqe pariunt*, regeſſit Socrates, *& illa mihi liberos.* Laërtius *l. 2.* ubi cur *gallinas* Eraſmus pro *anſeribus* ſubſtituerit, neſcio. Nec abſimile, qod Evthydemo, qem ad cœnam domum ſecum duxerat, indignanti, qòd illa per bilis æſtum, poſt contumelioſe dicta non pavca, menſam tandem evertiſſet, Παρὰ σοὶ δὲ ἡ πρώην ὄρνις τις εἰσπλᾶσα ταυτὶ τὸ τῦτο ἐποίησεν; ἡμεῖς δὲ οὐκ ἠγανακτήσαμεν. *Annon*, inqit, *nuper, cùm apud te eſſemus, gallina qadam involans idem ipſum fecerat? nec nos id moleſtè ferebamus.* Habet Plutarchus *de frac. cohib.* qi & geminum ferè qiddam de Pittaco refert, *lib. de tranqill.* ejuſdem avtem κόμματος qippiam videtur fuiſſe, & qod iſtà occaſione protulerat. Socratem certè à Xanthippe peſſimè ac procaciſſimè habitum, moderatè ac æqanimiter omnia tuliſſe, docent nos avtores havd pavci. Syneſius in *Dione*, ut cæteros taceam, *p. 58.* Αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ Ξανθίππη, φεῦ τῆς ὀλιγωρίας, ὡς ἐχρῆτο Σωκράτει; ἀλλ' οὐδὲν ἐκώλυσε Σωκράτην ἐνθυμεῖσθαι καὶ καταφρονούμενον. *Nam qod ad Xanthippam attinet, prob contemptum! ut Socrate utebatur! Nihil tamen eorum impediebat, qo minus ille in eo contemptu latiſſimè degeret.*

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν] Hieronymus *ad Paulin. de ſtud. ſacr. liter.* Taceo de grammaticis, rhetoricis, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis; *ad minores artes veniam, & qæ non tam linguâ, qàm manu adminiſtrantur: agricolæ, cæmentarii, fabri, metallorum lignorúmve cæſores, lanarii qoqe & fullones, & cæteri qi variam ſupellectilem & vilia opera fabricantur, abſqe doctore non poſſunt eſſe qod cupiunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. 32. pag. 522. A.* Τάξις γὰρ οὐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τελικώτατα τὸ μάγιστρον, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων. *Neqe enim optimus ordo eſt priùs docere ac poſtea diſcere, non dicam divina, & uſqe adeò magna & ſublimia, ſed ne aliud qidem qicqam parvum & contemnendum.* Idem *in Apologet. 1.* Ἀλλ' οὐδὲ ξένον τι καὶ ἀπὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀναβαίνειν ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν νενομισμένων τῆς φιλοσοφίας ὅρων, καὶ φέρειν εἰς ὄνειδος, ὥσπερ οὐδὲ ναύτῃ

A τῶν εὐδοκίμων τὸ πρωρατεῦσαι, καὶ πρωρεῦ καλῶς τὰς ἀσίμους τηρήσαντι τὸ πιστευθῆναι τὰς ἄγκυρας. εἰ δὲ βέλει, στρατιώτῃ γενομένῳ τὸ ταξιαρχῆσαι, καὶ ταξιάρχῃ καλῷ, τὸ στρατηγῆσαί τε καὶ πολέμῳ πεπαῖσθαι ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι. *Nec verò alienum ac præpoſterum eſt, multos ex iis, qi divinarum rerum ſtudio dediti ſunt, è ſubditorum claſſe atqe ordine ad imperium evehi, nec ab uſitatis philoſophi legibus remotum, ac cum probro ac dedecore conjunctum: qemadmodum nec probro navta proretam eſſe, nec proreta, qi ventos rectè & cum lavde obſervârit, clavum regendum ſuſcipere: avt, ſi lubet, ferri ac ſtrenuo militi cohorti præeſſe, & ei, qi cohorti rectè præfuerit, exercitum ducere, totiuſqe belli principatum ſuſcipere.* Qod avtem de navtis hìc dixit pleniùs expoſuit *Orat. in Baſil.* Ἐπαινῶ δὲ τὸν νηΐτην νόμον, ὃς τὴν πρώτην πρότειρον ἐγχειρίσας τῷ τῆν κυβερνήτῃ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν πρώραν ἀγαγὼν, καὶ πίστευσας τὰ ἐμπροσθεν, ὕτω ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει, μετὰ τὴν πολλὴν τυφθεῖσαν θάλατταν, καὶ τὴν τῶν ἀνέμων διάκρισιν. *Verùm lavde navticam legem, qa gubernatori futuro primum remos tradit, deinde ad proram eum collocat: ſicqe prioribus muneribus ipſi commiſſis, tandem exm poſt diuturnam remigationem, ac ventorum obſervationem ad gubernacula conſtituit.* qam imaginem ab Ariſtophaneis in *Equitib. Act. 1. ſc. 3. n. 305.* illis mutuatam cenſet C Muretus *var. lect. l. 18. c. 16.* (qæ tanqam Comici incerti in *excerptis* ſuis ex parte Grotius exhibet)

Ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν παιδαλίοις ἐπιχειρεῖν.
Κἄτ' ἐντεῦθεν πρωρατεῦσαι, καὶ τὰς ἀσίμους διαβρέξαι
Κἄτα κυβερνᾶν αὐτὸν αὐτῷ.
Remigem oportere ante eſſe aliqem, qàm clavum in puppe tenere:
Ac poſtea demum proretam agere, atqe obſervare aquilones,
Ac deinde gubernare ipſum ſeipſo.

D qod de militibus, havd multùm abludit ab eo qod Evpolis in *Amicis*;

Οὐκ ἐσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν κατάστασιν
Τὴν δὲ λαμβάνων ἄφρων, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Non prudenter, ô ſenex, egiſti, hunc ſtatum
Subito qi ſuſcepiſti, anteqam artem didiceris eqeſtrem.

Huc pertinet & Antiſthenis illud, qi Athenienſibus conſuluit, τοὺς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. qod nec Ambroſius Laërtii interpres, nec Eraſmus in *apophthegmatum collectaneis* ritè cepit. cùm ille vertit, *aſinos ut eqos deligerent*; iſte reddidit, *aſinos agè ac eqos ad agriculturam deligerent*: cùm potiùs dicendum eſſet, *ut aſinos eqos fieri decernerent.* i. e. pſephiſinate, ſive decreto ſancirent, ut aſini fiant eqi. qod cùm illi ἄλογον, abſurdum, & E rationi contrarium eſſe dicerent; regeſſit, Ἀλλὰ μὴν καὶ στρατηγοὶ γίνονται παρ' ἡμῶν, μηδὲν μαθόντες, μόνοι δὲ χειροτονούμενοι. *Atqi imperatores veſtro ſolo ſuffragio fiunt, qi artis imperatoriæ nihil qicqam didicerunt.* q. d. tam decreto veſtro poſſunt ex aſinis eqi, qàm ex imperitis hominibus imperatores fieri. verùm non magis illi ſuffragiis ſuis id ſi ſciſcerent, efficere qibant ut imperatoris nomen eis decernerent, qàm perficere poterant, avt ut *aſinus equs*, avt *ut ſimia leo fieret.* qod Gregorius Romanus *1. in regeſt. l. 1. Ep. 5. ecce ſereniſſimus Dominus imperator fieri ſimiam leonem juſſit. & qidem proviſione illius vocari poteſt, fieri avtem leo non poteſt.* Itaqe ſcitè Gregorius Nazianzenus *Orat. à reditu*, qem & Gregorius ille alter F forſan legerat, τὸ γὰρ τίταρτον τῆς εὐγενείας γένος τόλε ἀξιόω λόγῳ τὸ ἐν γράμμασι καὶ προσάγμασι, ὅλως καὶ κάλλος ἀποδέξωμαι τὸ ἐν χράμασι, καὶ πίθηκον αἰδεσθῶ λέοντα εἶναι κεκελευσμένον. *Nam qartum illud nobilitatis genus, qod in principum diplomatibus & edictis conſiſtit, tum ullo loco ac pretio habebo, qum pictam qoqe pulcritudinem laudandam duxero, ſimiamqe ob id venerarì cæpero, qod leo eſſe juſſa ſit.* Poterat & pro *ſimia canem* dixiſſe; cùm, ut Epiphanius etiam *hær. 57. §. 6.* κακῷ κυνὶ ὄνομα λέων, *peſſimo cani leonis nomen*, havd infreqenter inditur.

Οὐ πρότερον ἄρξεις πρὶν ἀρχθῇς] Nihil hoc axiomate apud G omnes omne genus avtores tritius. Solon apud Laërtium *l. 1. c. 60.* & Stobæum *tom. 2. tit. 46.* Ἄρχε, πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήσῃ. *Impera, ubi priùs didiceris parere. Regi enim cùm didiceris, ſcies regere.* Et Clitarchus apud Antonium *meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἄρχεσθαι μὴ μαθὼν, ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει. *Si parere non didiciſti, imperare ne aggreditor.* Iſocrates in *Nicocl.* Ἐὰν ἄρχεσθαι μαθῶσι πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται. *Ubi didicerint obedire, multò commodiùs poterunt imperare.* De ſe Tullius rex apud Dionyſium Halicarnaſſeum *l. 4. p. 239.* Πειράσομαι ποιῆσαι φανερὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσταμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι. *Conabor declara-*

re

in vita multò magìs ſic ſe habet.

§.30. *Cùm liber hæud ſis, jus loqendi non habes.*

πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ.

§. 30. [a] Δοῦλος πίφυκας, ὦ μέτεϛί σοι λόγος. a *Tragic. N. Q. Philo de boni libert.*

§.31.

ANNOTATIONES.

re ſcire me & bene regere, & modeſtè ferre imperium. Plato *de legib. l.6. pag.* 862. *E.* Δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας ὑδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δουλεῦσαι μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρξαι. *Exiſtimare de omnibus hominibus id qiſque debet, qod qi nunqam ſervivit, is laude dignus eſſe dominus nunqam poterit. Ideòqe gloriari qemqe oportet magis qod bene ſerviverit, qam qod bene fuerit dominatus.* Ariſtoteles *polit. l.* 3. *c.*4. Διὸ καὶ λέγεται τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν ἐν ἀρχῇ μὴ ἀρχθέντα. *Qamobrem rectè dicitur, neminem bene imperare poſſe, qi non prius ſub imperio fuerit.* & ex eodem Joannes Climachus *ad Paſtor.* Οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι, ἐὰν μὴ ἀρχθέντα. *Non bene eſt imperaturus, ſi ſub imperio non fuerit.* Idem *ibidem l.* 7. *c.* 14. Τόν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. *Qi enim imperare velit rectè, oportere ajunt prius ſub imperio fuiſſe.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 15. *Nemo regere poteſt, qi non & regi.* Itaqe de Ageſilao Plutarchus hoc illi profuiſſe ad rem in imperio bene gerendam, Τὸ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, μὴ ἀπαίδευτον τῷ ἄρχεσθαι. *Veniſſe ad imperium, non indoctum ſub imperio eſſe.* Joſephus *antiq.* Πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς. μεμαθηκότες, καὶ ἄρχειν ἐσόμενοι, περιελθόντες εἰς ἐξουσίαν. *Omnes qi didicerunt bene parere, & imperare ſcient, ad imperium qum pervenerint.* Philo Judæus. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν εὐθὺς μανθάνει. οὐδὲ γὰρ εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κράτος ἀναψαιό τις, ἄρχων ἂν εἴη πρὸς ἀλήθειαν, εἰ μὴ μάθοι καὶ προπαιδευθείη τὸ ἄρχεσθαι. *Qi didicerit parere, & imperare ſtatim diſcet. Nam qi ſubjicì non antea didicerit, & obedire inſtitutus fuerit, is neqaqam verus eſt princeps, licet totius terræ & maris imperium habeat.* Utrumqe exhibet Maximus *collect. c.* 46. Cicero *de legib. l.* 3. *Qi bene imperat, paruerit aliqando neceſſe eſt: & qi modeſtè paret, videtur, qi aliqando imperet, dignus eſſe.* Iſidorus Peluſiota *l.* 5. *Ep.* 455. Οὐδὲν ὕτω ποιεῖ νομίμως ἄρχειν, ὡς τὸ νομίμως ἠρχθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἴσως καὶ ἐν ἡγεμόσι. οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιωτεύειν, καὶ πρωτοσταται πρόχειροι, κ πρὸς τὸ ἄρχεσθαι ἀνεπιτήδειοι, ἅτοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιτηδειόταται. *Ad rectè a- liis imperandum, nihil aqe valet, ut alters legitimè paruiſſe. Qi cum rectè obedit, is imperando excellet. Faciles & vero proclives ſunt ad factiones, qi ſua reipublica principes eſſe cupiunt.* qam ſententiam claram ſatis ſanè, & concinnè conceptam, interpres fœdiſſimè ut multas alias ejuſdem avtoris, depravavit. Vide eundem & *Ep.* 225. & 275. Ab alia mente, nec vera tamen certáve minùs, Plutarchus *ad princip. inerud. pag.* 780. *D.* Δεῖ δὲ, ὥσπερ ὁ κυβὸς, αὐλὸς ἀσφαλὴς γενόμενος καὶ ἀδιάστροφος, ὕτως ἀπευθύνει τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς αὐλὸν ἁρμονίᾳ καὶ παραθέσει συνεφομοιῶν, παραπλησίως τὸν ἄρχοντα πρῶτον αὐτὸν ἀρχὴν κλησάμενον ἐν ἑαυτῷ, καὶ καλεσησάμενον τὸ ἦθος, ὕτω συναρμόττειν τὸ ὑπήκοον. ὅλε γὰρ πίπτοντός ἐσιν ὀρθὸν, ὅλε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, ὕτε κοσμεῖν ἀκοσμοῦντος, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου. *Enimverò ſicut neceſſe eſt primò omnium ipſam regulam rectam & firmam eſſe, atqe ita deinde ea qibus applicatur, ipſa qoqe ſua ſimilia facere atqe ad rectitudinem perducere: ita oportet principem prius in ſeipſo imperium moreſqe rectè conſtituere atqe dirigere? poſtea ei ſubditos accommodare. Nam neqe cadentis eſt erigere, neqe componere incompoſiti, neqe ordinare inordinati, neqe imperare nulli imperio ſubditi.* ubi non poſſum probare qod Henricus Stephanus pro ὀρθὸν vult τρέχειν ſubſtitui: qem tamen M. Bernardus ſeqitur *var. lect. l.* 3. *c.* 17. hoc avtem fit, ut Plato *polit. l.* 9. Ὅταν ἑαυτῷ τις ὦν ἐγκράτωρ, ἄλλον ἐπιχειρήσῃ ἄρχειν. *Neqe enim exercitum continere poteſt imperator,* (avt populum princeps) *qi ſe ipſe non continet.* Cicero *ad Qint. frat. Tunc incipiet aliis imperare, cùm ipſe improbiſſimis dominis, dedecori & turpitudini ſervire deſierit.* Idem *par. ad.* 5. vide *l.* 1. §. 15, 16. & *l.* 2. §. 2.

Πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ] ſiqidem, *Ars eſt artium regimen vitæ.* Joannes Gerſon *de recidiv.* vide *ſupra ad* §. 5.

§. 30. Δοῦλος πίφυκας] Jambus eſt τρίμετρος, à Philone adductus in *lib. de libert. viri boni pag.* 871. *C.* Ὅθεν, inqit, καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖναί φασιν εἰρῆσθαι.

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφη.

Καὶ πάλιν.

Δοῦλος πίφυκας, ὦ μέτεϛί σοι λόγος.

Qamobrem laudantur illi ſenarii, ut conſoni philoſophorum ſententiæ:

Cum lege ſervus nullum habet commercium.

Rurſus alius.

Cùm liber hæud ſis, jus loqendi non habes.

tria dixerat, ſed ubinam tertium? nuſqam comparet. legas, me avtore, τὰ τρίμετρα, non τρία μέτρα. Qòd avtem præfixà cavſſali ſuperioribus annectit iſta Mericus Caſavbonus, qaſi ab ortùs nativi ratione argumentum duxerit Marcus; ideo ſcilicet diſciplinâ cuiqe ad virtutem opus eſſe, qia ſervus qiſqe natus ſit, hoc eſt, ſenſibus brutiſqe affectibus addictus, cognitione avtem ſolidâ, rationéqe rectâ deſtitutus; probare non poſſum. Primò ſiqidem Stoicis iſtud hæud placet, vitia à natura, ſive ingenita, eſſe; non magìs qàm virtutes. Tum non omnes in univerſum mortales, ſed ſervos ſolos ſpectare qod à poëta hîc dicitur, ex Philone liqet: & ſervos qidem ἀργυρωνήτους τε καὶ αἰχμαλώτους, *argento emptos & captivos*, æqè ac vernas οἰκογενεῖς, *domi natos.* Itaqe τὸ πίφυκέναι, hoc loco, non *natum eſſe* ſignificare videtur, ſed eodem ſumi ſenſu, qo in eodem ferè argumento, ab Evripide in *Hecuba*, ubi dixit;

Αἰ αἰ, τὸ δοῦλον ὡς κακὸν πέφυκ' ἀεί;
Ah, ah, qàm mala ſemper eſt ſervilis conditio.

& à Theognide in illis;

Οὔποτε δουλείη κεφαλὴ ἰθεῖα πέφυκεν,
Ἀλλ' αἰεὶ σκολιὴ, κ' αὐχένα λοξὸν ἔχει.
Nunqam ſervile corpus rectum eſt,
Sed ſemper obliqum, & cervicem obliqam habet.

δοῦλος πίφυκας, i.e. δοῦλος εἶ, *ſervus es.* Ubi nec ſpernendam planè duxerim Caroli filii conjecturam, qi inter iſta deſcribendum animadvertit ipſe, in priore verſiculo vocabulum idem hoc forſan reponendum, ut legatur,

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφυ.
Οὐκ ἔφυ μετεῖναι, αὐτὶ τοῦ, ὃ μέτεϛιν, ἢ μετεῖναι οὐκ ἔϛιν.

qomodo Evenus apud Ariſtotelem *Ethic. Evdem. l.* 2. *c.* 7.

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιηρὸν ἔφυ.
Ingratum eſt qicqid neceſſarium eſt.

Et apud Herodotum *l.* 7. Theſſali; ἐδαμᾷ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφυ. *Nunqam impotentiâ potior eſt neceſſitas.* Evripides *Oreſt. n.* 1610.

Μ. Ἅπαιρε θυγατρὸς φάσγανον. Ο. ψευδὴς ἔφυς.
Μ. Ἀλλὰ κλαυσῖς μοῦ θύγατρες; Ο. Οὐ ψευδὴς εἶ· ἶς.
Μ. *Amove enſem à filia.* O. *Mendax es.*
Μ. *Interficies meam filiam?* O. *Jam non es mendax.*

Idem valet ἔφυς & ἶς. Denique λόγος iſtîc *rationem* non ſignificat; qaſi de *ſervis* dicatur, qod Homerus *Odyſſ. ρ. v.* 322. & ex Homero Plato *de leg. l.* 6. & Athenæus *dipnoſ. l.* 6.

Ἥμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, ἐν[ὶ] ἦμαρ ἐπὴν ἐλάσσησιν.
Dimidium enim virtutis avfert late ſonans Jupiter
Viri, qando ipſum ſervilis dies occupat.

ſed *ſermonem*, ſive *orationem* deſignat, utì & Philo ipſe nos docet, qi verbis verſibuſqe illis ait νόμων μετουσίαν, qod priora ſpectant, καὶ ἰσηγορίαν, qod poſteriora reſpiciunt, id eſt, *lege agendi facultatem, & liberam ſuffragii cum reliqis ferendi poteſtatem*, vel etiam, latiùs ſumendo, *ſermonis libertatem*, eſſe ſervis denegatam. qomodo παῤῥησίαν eiſdem interdictam, Julianus *de cynicſm. Orat.* 2. Τῷ δούλῳ γὰρ ὁ νόμος οὐ μεταδίδωσι παῤῥησίας. qanqam ἰσονομίαν qam cum ἰσηγορίᾳ is confundere videtur, à παῤῥησίᾳ, ſed ſecius ſumptâ, diſpeſcit Iſocrates, in *Arcopag. p.* 247. ubi ait, Ὥσθ' ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολαϛίαν, δημοκρατίαν. τὴν δὲ παρανομίαν, ἐλευθερίαν. τὴν δὲ παῤῥησίαν, ἰσονομίαν. *Ut in petulantia democratiam, in legum neglectu libertatem, in confidentia æqalitatem eſſe poſitam exiſtimarent.* Vult nimirum ſenarius ille, verum eſſe de *ſervis*, qod de *egenis* Theognis,

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος, οὐδέτι εἰπεῖν
Οὐδ' ἔρδειν δύναται. γλῶσσα δέ οἱ δέδεται.
Nam cui paupertas eſt addita, nil facere audet,
Nil fari. linguam vincula ſæva premunt.

Hinc apud Longinum περὶ ὕψους neſcio qis, δουλείαν ἅπαντων, ψυχῆς γλωττόκομον καὶ δεσμωτήριον, διὰ τὸν περικείμενον τοῖς στόμασι δεσμὸν, *ſervitutem omnem, cùm ori fiſcellam obducat, eſſe animæ capſulam ac carcerem qendam.* itaqe δοῦλον μηδένα γενέσθαι ῥήτορα, *ſervum nemmem unqam rhetorem extitiſſe*; cùm aliæ tamen artes atqe inſtituta humaniora etiam in ſervos cadant. Verùm Svidas ubi Sibynnium qendam Theodectæ ſervum, ὀικετῶν πρῶτον ῥητορεύσαντα, *è ſervis primum omnium rhetoricam profeſſum* ait, plures deinceps idem factitâſſe ſubindicat. Meminit & Lucii Otacilii in *rhetoribus clariſ.* Svetonius, qem *cùm ſervi ſſet, etiam oſtiarius in catena, à patrono, cus orationem ſcripſerat, manumiſſum, Cn. Pompejum docuiſſe, teſtatur.* Certè philoſophis eſſe ſervis licuit; qod multis exemplis docet Gellius, *l.* 2. *c.* 18. cur non rhetoribus licuerit? De parreſia interim iſtis negata occurrunt Tragicorum illa, Sophoclis *Acriſio* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40.

Δοῦλον γὰρ ἐν δεσμοῖσι δραπέτης ἀνὴρ
Κοῦλον ποδιτθεὶς, πᾶν πρὸς ἡδονὴν λέγει.
Fugitivus arctis vinculis coercitus
Serviles artus, ſola fatur qæ placent.

Evripidis in *Buſiride* apud Stobæum itidem.

Δοῦλῳ γὰρ οὐχ οἱόντε τἀληθῆ λέγειν
Εἰ δεσπόταισι μὴ πρέποντα τυγχάνοι.
Servo profari qæmlibet verum neſas,
Uſus heriles ferre ſi verum negant.

In *Phœniſſis*, ubi Polynices de exilii malis à matre reqiſitus, ait;

Ἐν μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Primum, loqendi nulla libertas adeſt.

Illa; Δοῦλε τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἃ τις φρονεῖ.

§. 31. — a Ἐμὸν δ' ἰγήλασε φίλον κῆρ.

§. 32. b Μέμψονται δ' ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

§. 33. Σῦκον χειμῶνι ζητεῖν, c μαινομένου. τοιοῦτόν d ἐστι παιδίον ζητῶν, ὅτι οὐκ ἔτι δίδοται.

a *Homer. Odyſſ.* 1. v. 413.
b *Heſiod. Oper. lib.* 1. v. 186. * ἄρα τὰς *Heſ.*
c *L.* 5. §. 17. Sup. §. 18.
d *L.* 9. §. 40.

§. 31. — *at cor carum mihi riſit.*

§. 32. *Dura ſuos fundendo inceſſent verba parentes.*

§. 33. Inſani eſt, ficum hyeme qærere. affidet huic, qi puerulum reqirit, cùm non ampliùs conceditur.

§. 34.

ANNOTATIONES.

Servile certè hoc, non loqi qid ſentias.

Idémqe *Ione*;

Καθαρὰν γὰρ ἂν τις εἰς πόλιν πίστη ξένον,
Κἂν τοῖς λόγοισιν ᾖ σὸς ἦ, τόγε σῶμα
Δοῦλον πέφυκεν, κοὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Hanc puram in urbem qſqis externus venit
Qamvis vocetur civis, os ſervum tamen
Gerit, & loqendi non habet fiduciam.

qæ refutatum tamen eunt, Plutarchus *de exilio*, & Muſonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. ſed & Xenophon in *Athenienſium repub.* Ἰσηγορίαν, inqit, καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποίησαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστούς. *Æqalitatem qandam ſervis & liberis conceſſimus, itemqe advenis & civibus.* Cæterùm in eandem cum illis ſententiam conveniunt & Plavtina illa; *Epidic.* 1. 1.

— plus ſcire ſatius eſt qàm loqi
Servum hominem, ea ſapientia eſt. —

Et *Milite* 2. 5.

— plus oportet ſcire ſervum qàm loqi.

& *ibidem ſc.* 6.

— namqe hominem ſervum ſuos
Domitos habere oportet oculos & manus
Orationemqe —

Qin & Apoſtolus ipſe *ad Titum Epiſt. c.* 2. *v.* 9. ſervis interdicit, nè ſint τοῖς δεσπόταις ἀντιλέγοντες. *ne heris obloqantur*, Qod Socrates itidem apud Platonem *in Criton.* ὅ δίκαιον πρὸς δεσπότην ἢ πατέρα κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν. negat *juſtum eſſe adverſus herum patremve, eum qi utrovis malè audierit, obloqi.* At Ariſtoteles *l.* 1. *c.* 9. illos redarguit, qi ſive rationis exercitium, ſive orationis etiam libertatem ſervis abjudicant, & juſtà herilia duntaxat excipere atqe exeqi, citra diſceptationem ullam omnino volunt. Λίγουσιν, inqit, ὡ καλῶς οἱ λόγῳ τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον. *Non bene dicunt, qi ſervos ſpoliant ratione, dicentes præcepto uti duntaxat.* Et videri poſſet trimetron illud, qod hic Marcus poſuit, reſpexiſſe, niſi aliò potiùs ſpectare ex Philone diſceremus. cujus ex his qæ dicta ſunt mens, opinor, genuina liqidò ſatis comparebit. Marcum avtem exiſtimo hæc ſeparatim poſuiſſe, & confuſaneè poetica qædam fragmenta congeſtiſſe, qæ animadverſione aliqà digna cenſebat; qemadmodum idem *ſuprà* fecerat *l.* 7. §. 38, 43. & §. 50.

§. 31. — ἐμὸν δ' ἰγήλασε φίλον κῆρ] Ex *Odyſſ.* I. *v.* 413. Ulyſſis ſunt verba narrantis, ut corditus riferit, ſecum animo reputans.

Ὡς ὄνομ' ἐξαπάτησεν ἐμὸν, καὶ μῆτις ἀμύμων.
Qod nomen decepiſſet meum, & inculpatum conſilium.

qam felici aſtu, nomine conficto, Cyclopem illum inimanem fefelliſſet. Iſta avtem ſegmenta in uſum ſuum chartis ſuis illeviſſe videtur Marcus, qòd utilius, ac ſuolimius aliqid meditandi avt commentandi anſam atqe occaſionem dare poſſe viderentur. qa de re etiam ſuperius monitum dederat, *l.* 10. §. 33.

§. 32. Μέμψονται δ' ἀρετὴν] Heſiodi videtur, ex *op. l.* 1. *v.* 186. verùm ibi legitur,

Μέμψονται δ' ἄρα τὰς —

τοκῆας ſcilicet de qibus & verſu præcedente,

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Celeriter vero ſeneſcentes contumeliâ afficient patres.

de hominibus ſeculi qinti loqitur impiis & nefariis. Avt exſcriptor itaqe Marci ſcripturam depravavit, cùm ſenſum idoneum è verbis elicere neqiret, avt Marcus ipſe παρῳδήσας, cum inflexione aliqa extulit; qod non exiſtimo. Interim ex Marco Heſiodi noviſſima illa emaculari poſſe avrumo, qæ in codicibus vulgatis ſic leguntur, — χαλεποῖς βάζουτ' ἐπέσσιν. cùm emendatius meliuſqe videatur, qod Marcus hic exhibet, — βάζοντες ἔπεσσιν. iſtius enim formæ & qæ anteceſſerunt, & qæ ſequntur, ſunt omnia.

§. 33. Σῦκον χειμῶνι ζητεῖν] Ex Epicteto decerptum videtur, cujus hæc ſunt *Diſſert. lib.* 3. *c.* 24. Ὅταν τινὶ προσπάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλὰ τοιούτῳ γίνει, οἷόν ἐστι κύτρα, οἷον ὑάλινον ποτήριον. ἵν' ὅταν καταγῇ, μεμνημένος μὴν, μὴ ταραχθῇς. οὕτω καὶ ἐνθάδε, ἐὰν παιδίον σαυτῷ καταφιλῇς, ἐὰν ἀδελφόν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν φαντασίαν εἰς ἅπαν, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφόσον αὐτὴ θέλει, ἀλλ' ἀντίσπασον, κώλυσον, οἷον τοῖς θριαμβεύουσιν ἐφεστῶτες ὄπισθεν καὶ ὑπομιμήσκοντες, ὅτι ἄνθρωποί εἰσι. τοιοῦτον τι καὶ σὺ ὑπομίμησκε σεαυτὸν, ὅτι θνητὸν φιλεῖς, οὐδὲν τῶν σαυτῷ φιλεῖς. ἐπὶ τῷ παρόντος σοι δίδοται, οὐκ ἀναφαίρετον, οὐδ' εἰσάπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς σταφυλὴ, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους. ἂν δὲ χειμῶνος ἐπιποθῇς, μωρὸς εἶ. οὕτω καὶ τὸν υἱὸν ἢ

A τὸν φίλον ποτὲ παθῇς, ἅτε οὐ δίδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιποθεῖς. ἔστι γὰρ ἐφ' ἡμῖν πρὸς σῦκον, τοιοῦτόν ἐστι καὶ ἀπὸ τῶν ὅλων περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀναιρούμενα. *Cum aliqâ re afficeris, eâ ſic afficiaris, ut eripi illam poſſe ſtatuas, & ex eo eſſe genere, cujuſmodi eſt fictilis alla, avt vitreum poculum; ut eo confracto memineris perturbatione vacandum eſſe. Ità & hic ſe res habet: ſi filiolum tuum deoſcularis, ſi fratrem, ſi amicum, neqaqam omnem cogitationem in eo defigito, neqe effectum illum eò progredi ſinito qò ipſe volet, ſed retrahito, prohibeto, velut ſi qi triumphantibus à tergo aſſiſtens, eoſqe mortalitatis ipſorum commoneſaciens. Tale aliqid & ipſe tibi*
B *ſubjicito: te diligere mortalem, nihil eorum diligere qa tua ſunt: data tibi eſſe in præſentia, eripi poſſe, non perpetuò conceſſa eſſe, ſed ut ficum, ut uvam, ſtato anni tempore, qas ſi ſub brumam deſideres, ſtultus fueris. Eodem modo, filium avt amicum eo tempore deſideràris, qo tibi datus non eſt, ſcito te in bruma deſiderare ficum. Qalis enim eſt hyemis & ficus ratio, talis etiam eſt rerum universitatis ſtatus erga ea qa in illo tolluntur.* qibus gemina monet & *enchirid. c.* 3. Qod avtem de *ficu* Epictetus, idem de *roſa* ferè Seneca *Epiſt.* 122. *Non vivunt contra naturam, qi expectant ut pueritia ſplendeat tempore alieno? non vivunt contra naturam, qi hyeme concupiſcunt*
C *roſam? fomentóqe aqarum calentium, & calorum aptâ mutatione, brumâ lilium florem vernum exprimunt?* Gregorius item Nazianzenus *adv. Evnom. Orat.* 1. *bonum intempeſtivum* eſſe ait, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι, πάντελῶς ἄωρον. Sed & Nicetas Choniates de Alexandro Com. *lib.* 1. *c.* 8. qi miſerrimis tempeſtatibus ſplendidiſſimè ornatus procedebat, ait illum, χειμῶνος μέσου χάριτας ἐαρινὰς ἐρίπτοθαι, mediâ brumâ veris ſuavitatem carpſiſſe. Boëthius *conſolat. l.* 1. *c.* 6.

Numqam purpureum nemus,
Lecturus violas, petas,
Cùm ſævis aqilonibus
Stridens campus inhorruit.

D Παιδίον ζητεῖν, ὅτε οὐκέτι δίδοται] *pueritiam qarere prateritam* Xylander. minùs ſanè. παιδίον *puerulus*, non *pueritia*. Sed nec minùs interpres Anglus, qi reddidit, *Pueros deſiderare, priuſqam dentur.* imò, *poſtqam ſublati ampliùs jam non exiſtunt.* Hoc eſt avtem qod proverbialiter dici ſolitum obſervat Scholiaſtes *ad Ariſtophan. Plut.* ab Hercule amiſſum Hylam deſiderante & inclamante tractum;

Ποθεῖν τὸν ὡ παρόντα, καὶ μάτην καλεῖν.
Deſideras abſentem & hunc fruſtrà invocas.

Plavtus *Perſ. act.* 4. *Sc.* 4.

E *— qid illum qaras, qi fuit?*

Vetatur idem & proverbio illo altero,

Ῥόδον παρελθὸν, μηκέτι ζήτει πάλιν.
Nè qaras iterum prateritam ſemel roſam.

Meminere Zenobius in *collect. adag.* 702. Svidas *adag.* 58. Apoſtolius *adag.* 1621. Scaliger *ſtromat. adag.* 827. Verùm apud Svidam & Apoſtolium vitioſè legitur, Ῥόδου παρελθόν. qod ſecuti Schottus in verſione *ſtromatei* Scaligeriani,

Nè qare, qando prateriſti, iterum roſam.

Pantinus apud Apoſtolium,

Qam prateriſti, nè ampliùs qaras roſam.

F Et Portas apud Svidam,

Roſam, qam praterieris, nè ampliùs qare demus.

qæ à proverbii mente abeunt procul. In ejuſdem expoſitione Svidæ codices mutilati videntur. ἐπὶ τῶν κυδαινόντων τινὰ, inqit. deeſt, ἢ δὴ ἀπελθόντα, ἢ ἀπολιπόντα, ἢ ἀποθανόντα. *de eis qi celebrant aliqem, qi utiqe jam abiit, vel obiit, avt aliud* ejuſmodi. Zenobius, Ἐπὶ τῶν μεταμελομένων περί τι, καὶ μὴ δυναμένων τι αὐτοῦ. qod Pantinus, apud Apoſtolium; qi utrumqe & Svidam & Zenobium tranſcripſit, ſic reddidit; *de negligentibus circa aliqid, qiqe nihil efficere poſſunt.* ἀμελημένων legiſſe exiſtimarem, niſi τὸ μεταμέλεσθαι alibi pariter vertiſſe deprehendiſſem. vertendum potiùs, *de eis qi circa rem*
G *aliqam pœnitentiâ fruſtrà tanguntur, cùm nihil proficiant.* De *roſâ* diſtichon apud eundem in notis.

Τὸ ῥόδον ἀκμάζει βραχὺν χρόνον. ἢν δὲ παρέλθῃ,
Ζητῶν εὑρήσεις, ὦ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.
Verna brevi roſa flore nitet: ſimul ille receſſit,
Non roſa qarenti, ſed rubus aſper erit.

Proinde, qi rerum iſtiuſmodi deſiderio intempeſtivo ſe torqet, miſeriam ſibi meram creat.

Ὃς γὰρ ἀπολωλότι βούλεται, ὃν ἀπολείπεται
Διὰ τὸν χρόνον, πῶς ὅτος οὐκ ἔσ' ἄθλιος;
Nam qi ea petiri concupiſcit, à qibus
Arcetur horis, qomodo non ſit miſer?

Menander *Abraiâ*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 117.

§. 34.

§. 34. Filiolum deoſculanti præcipiebat Epictetus, intus apud ſe diceret, *Cras forſan moriturus eſt.* at malè ominata ſunt iſta. mali ominis nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignat. alioqui ſpicas etiam demeti, infavſtum fuerit.

§. 35. Uva acerba, matura, paſſa; mutationes ſunt omnia iſta, non in id qod non eſt, ſed in id qod nondum eſt.

§. 36. *Voluntatis latro nullus eſt*, inqit Epictetus.

§. 37. Artem aſſenſum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ità cohibendos eſſe, ut cum exceptione fiant, ut ſocietatis jus ſpectent, ut pro rei cujuſque dignitate adhibeantur. &

§. 34. Καταφιλῆσαι τὸ παιδίον, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, ἔνδον ἀποφθέγγεσθαι, [a] ἄυριον ἴσως ἀποθανῇ, δύσφημα παίσαι; [b] ὅδιν δύσφημον, ἔφη, φυσικῷ τινὶ ἔργῳ σημαντικόν. ἢ καὶ τὸ σάχυσας [c] θερισθῆναι, δύσφημον. a L.10.§.34. b L.2.§.17. c L.7.§.40.

§. 35. [d] Ὄμφαξ, σαφυλὴ, σαφὶς, [e] πάντα μεταβολαί, [f] ἀπ' εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. d L.9.§.21. e L.5.§.23. f L.4.§.4.

§. 36. [g] Λῃστὴς προαιρέσεως ἀ γίνεται, τὸ δ' Ἐπικτήτου. g L.8.§.41.

§. 37. Τέχνην ἣ ἔφη [h] δεῖ τὸ συγκατατίθεσθαι εὑρεῖν. καὶ ἐν τῷ [i] δεῖ τὰς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσηκτικὸν φυλάσσειν, ἵνα [k] μεθ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα [l] κοινωνικὴ, ἵνα [m] κατ' ἀξίαν. καὶ [n] ὀρέξεως h L.7.§.54. i L.8.§.7. k L.4.§.1. l L.7.§.72. m L.8.§.29. n L.10.§.1.

ANNOTATIONES.

§. 34. Καταφιλῆσαι τὸ παιδίον] Ex eodem Epicteti loco & iſta deſumpta ſunt. Τί κακὸν ἐστι μισαξὺ, καταφιλῆσαι τὸ παιδίον, ἐπιψελλίζοντα λίγειν, Ἄυριον ἀποθανῇ; τῷ φίλῳ ὑπνώτῃ, Ἄυριον ἀποδημήσεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ οὐκέτι ὀψόμεθα ἀλλήλους; ἀλλὰ δύσφημά ἐστι ταῦτα. καὶ γὰρ τῶν ἐπαοιδῶν ἐστι. ἄλλ' ὅτι ὠφελοῦσιν, οὐκ ἐπιτρέφομαι. μόνον ὠφελείτω. σὺ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἃ τὰ κακῷ τινὶ σημαντικά; δύσφημον δέ μοι λίγεις ὄνομα φυσικῷ τινὶ πράγματι σημαντικόν; λίγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ θερισθῆναι τὰς σάχυας. ἀπώλειαν γὰρ σημαίνει τῶν σαχύων, ἀλλ' ἃ τῷ κόσμῳ. *Quid mali in eo eſt, ſi inter deoſculandum puerum balbâ voce dicas, cras morieris; amico itidem, cras peregrè abibis vel tu vel ego, neque alter alterum poſthac viſurus eſt? At mali ominis iſta ſunt. Etiam incantamenta quædam ejuſmodi ſunt: ſed qua juvant, non curo, modo juvent. Tu verò ominoſa nunqid alia vocas niſi ea qæ aliqid mali ſignificant. Tu vero ominoſam mihi vocem dicis, qa rem aliquam naturalem declarat? Dic ominoſum eſſe etiam demeti ſpicas: interitum enim ſpicarum ſignificat, non mundi.* Iſta avtem diſſertatio enata eſt forſan ex occaſione illius qod ab eodem dictum refertur, *enchirid. c. 3.* Ἂν παιδίον σαυτῷ καταφιλῇς ἢ γυναῖκα, μίμησο ἐπιλίγειν, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς. ἀποθανόντα γὰρ αὐτῷ ἢ παραχθήσῃ. *Si filiolum, avt uxorem diligis, memento conſiderare, hominem à te diligi: nam eo mortuo non perturbaberis.* qod aſſanti forſan alicui minùs gratum avditu, maliqe ominis eſſe viſum eſt. vide *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 34.

Τὰς σάχυας θερισθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 40. at Anglicanus interpres, σαφυλὰς legiſſe videtur; (contrà qàm ipſe Epictetus habet) qas θερίζεσθαι, i. e. *meti* vix dixeris. fefellit illum forſan qod de *uvis* ſequitur.

Δύσφημα ταῦτα] ità Seneca *ad Marc. c.* 9. *qis non tanqam dirum omen reſpuit?*

§. 35. Ὄμφαξ, σαφυλὴ] Et iſta indidem, ſed magìs acciſa. Pergit Epictetus. Λίγε δύσφημον καὶ τὸ φυλλοροεῖν, καὶ τὸ ἰσχάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκου, καὶ ἀσπρίδας ἐκ τῆς σαφυλῆς. (qod Theocritus, an qis alius, *Idyl.* 27. Ἃ σαφυλὶς σαφὶς ἐσσι,) πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προτέρων εἰσὶν εἰς ἕτερα μεταβολαί, οὐκ ἀπώλεια, ἀλλὰ τελαγμίνη τις οἰκονομία καὶ διοίκησις. τελείων ἀποδημία, καὶ μεταβολὴ μικρά. τοῦτο θαυμάσῃς, μεταβολὴ μείζων, οὐκ ἐκ τοῦ ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ οὐ μὴ ὄν. *Ominoſum dic foliorum qoqe defluxum, & caricam è ficu, & aridas uvas è botro fieri: nam hæc omnia ex iis, qa antea fuerunt, in alia mutantur. Non interneccio iſta eſt, ſed certa qadam ratio atqe adminiſtratio. Hujuſmodi res eſt peregrinatio; abſentia, & parva qadam mutatio. Hujuſmodi mors; mutatio major, non ex eo qod nunc eſt in id qod non eſt, ſed in id qod nunc non eſt.* Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Τὸ γὰρ ὂν οὐκ ἀπόλλυσι. διὰ τοῦτο ὄν, ὅτι ἕως δικαιοῖ. ἢ καὶ τὸ μὴ ὂν γίνεται. πῶς δ' ἂν γένοιτο, μὴ ἀπολλυμένου τοῦ ὄντος; *Qod enim exiſtit, non perit, cùm idcirco exiſtat, qod ſemper futurum ſit: avt certè qod non eſt, illud fit. Qomodo verò non alio qopiam qod ſit pereunte fiat.* vide *ad l.* 4. §. 4. & *l.* 5 §. 13.

§. 36. Λῃστὴς προαιρέσεως ἀ γίνεται] Epictetus ἀυτολεξεὶ, *l.* 3. *c.* 22. Λῃστὴς π. ἀ. γ. τύραννος ἀ. γ. Idem, *l.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφιλεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν, ἀ δήσει, ἀδ' ἀφιλεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vincict. Qidnam? Pedem. At avferet. Qidnam? Collum. Qid ergò non vincies, non avferet? Voluntatem.* Et Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 523. *D.* Τὴν ἀρετὴν οὐκ ἐπ' ἄλλοις τισὶν εἶναί φαμεν, ἢ πάντων μάλιστα ἐφ' ἡμῖν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἔργων δύναταί τις προσπολιμῶν. τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν ἀδαμῶς ἀδ' ἂν μάλιστα ἐνίσχυσε. Θεόδοτον γὰρ τὸ δῶρον, καὶ οὐχ ὑποκείμενον ἄλλῳ τινί. *Virtutem non in aliis, ſed vel ex nobis maximè ſitam eſſe dicimus. Itaqe alia qidem poteſt qis arcere bellum gerens, qod avtem ſitum eſt in noſtra poteſtate, neqaqam, nec ſi maximè qidem inſiſterit. Eſt enim donum datum divinitus, & qod non alii cuipiam ſubjicitur.* vide Apoſtolum *ad Rom. c.* 8. *v.* 35, 39. Stilpo cùm Megarâ captâ à Demetrio rogaretur, numqis rerum ipſius qicqam abſtuliſſet, qò reſtitutio poſſet fieri, reſpondiſſe fertur, οὐδείς. οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπισάμενον ἀποφέρεσθαι. *Nemo qiſqam: neqe enim qenqam vidi, qi ſcientiam aſportaret.* Plutarchus in *Demetr.* vel ut idem *de puer. inſtit.* numqid amiſiſſet qærenti, ἀ δῆλα. πόλεμος γὰρ ἀ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν. *Nihil*, inqit, *qicqam: neqe enim bellum virtutem unqam deprædatur.* Laërtius item *l.* 2. ait juſſum à rege catalogum ſive indicem eorum qæ amiſerat exhibere, dixiſſe, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπολωλίναι. παιδείαν γὰρ μηδένα ἐξηνεγκίναι. τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ἐπιστήμην. *Nihil rerum ſuarum amiſiſſe ſe: neqe enim eruditionem qendam extuliſſe: rationemqe ac ſcientiam ſupereſſe ſibi.* deniqe ut Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *C.* μηδένα ἰδεῖν τἀμὰ φέροντα. *neminem*, inqit, *vidi, qi meum aliqid ferret.* qibus Stilponis verbis optimè ſubjungit idem *ibidem.* Καὶ τοίνυν τῆς τύχης πάντα τἄλλα λεηλατησάσης καὶ περιαιρουμένης, ἔχομέν τι τοιοῦτον ἐν ἑαυτοῖς, *Iliad. ι. v.* 484.

Οἷον κ' ἄτε φέροιεν Ἀχαιοὶ, ὥτ' ἂν ἄγοιεν.

Proinde ſortuna, ubi reliqa deprædatur omnia, atqe adimit, habemus aliqid in nobiſmet tale,

Qod ferre avt agere immitis non poſſit Achivus.

qi & mox, δόξας χρησας, καὶ μαθήματα, καὶ λόγους εἰς ἀρετὴν τελευτῶντας, ἀναφαίρετον ὄντα καὶ ἀδιάφθορον, *bonas opiniones, diſciplinas, rationes in virtutem deſinentes, bona qæ aboleri & corrumpi non poſſunt*, appellat. In caſu conſimili Stilponiani illius, poſt rei familiaris direptionem Æneas Gaza ad ſuos *Epiſt.* 5. Νῦν βεβαιότερον γνώσεσθε, ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ περιφανεῖς ἐσθῆτες τοῖς μὲν πολλοῖς περιμάχητον, ἀσφάλειον δέ τι χρῆμα, καὶ οὐκ ἐσηκὸς, οὐδὲ τῷ ἔχοντος ὡς ἀληθῶς εἶναι τῷ βουλομένῳ διαρπάζειν ἐξεῖναι. τὰ δὲ μαθήματα, καὶ ἡ σοφία, τοῖς μὲν ἀνοήτοις καταγέλαστον, βέβαιον δὲ τι κτῆμα, καὶ πεπηγὸς, καὶ ἀναλωτὸν, καὶ τὸ ὅλον κρεῖττον ληστείας. *Nunc liquidius cognoſcetis, avrum & argentum ac ſplendidas veſtes, qæ ſummâ contentione vulgo expetuntur, infirmam eſſe rem & minimè conſtantem, neqe reverà in poſſidentis poteſtate, ſiqidem qi vult diripere ac diſtrahere poteſt: doctrinas verò & ſapientiam, qa ab imperitis deridetur ac contemnitur, ſtabile eſſe bonum atqe fixum atqe inconſumptum, ac in univerſum ſuperbius ac præſtantius, qam ut à latronibus eripi poſſit.* qi idcirco optimè ſubintert; τοῦτο μᾶλλον αὐτοῦ ἐχέτω. καὶ οὐκέτι πρὸς φυλακὴν δείσεσθε, οὐ τείχους, οὐχ ὅπλων, οὐ φυλαττόντων φύλακος. *In hoc magis incumbite, neqe amplius ad cuſtodiam vobis opus erit avt mœnibus, avt armis, avt cuſtodum acie.*

§. 37. Τέχνην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκαταθίεσθαι εὑρεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 7. Ἄρον τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μεταβαίνε ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τῷ παρόντος ἄνελε. μέτω δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾷν χρῶ, κἄφως μέντοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. *Averſationem igitur ab iis rebus amovebis omnibus, qa in nobis ſita non ſunt: atqe in eas transferes, qa naturæ eorum, qæ noſtri arbitrii ſunt repugnant. Sed eò tantùm utitor motu animi, qò vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remiſſe.* Habes pleraqe hîc à Marco poſita; habes & apud Marcum ſparſim *artis* hujus regulas in locis ad marginem adnotatis. & cumprimis *lib.* 8. §. 7. verùm περὶ τῆ συγκαταθίεσθαι peculiariter *artem* qam dicit voluiſſe videtur qod propoſuit idem *Diſſert. l.* 3. *c.* 8. Ὡς πρὸς τὰ ἐριστήματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζόμεθα. ὕτω καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἰδεῖ γυμνάζεσθαι. προτείνεται γὰρ ἡμῖν καὶ ἄυλα ἐριστήματα. ὁ ὑὸς ἀπίθανε τῷ θεῖος. ἀπόκρινε, ἀπροαίρετον, ἃ κακόν. ὁ πατὴρ τὸν θεῖνα ἀποκληρόνομον καθίλιπε. τί σοι δοκεῖ; ἀπροαίρετον, ἢ κακόν. ἐλυπήθη ἐπὶ τῷ ὠ. προαιρετικὸν, κακόν. γενικῶς ὑπόμενε. προαιρετικὸν, ἀγαθόν. κἂν ἅπτως ἐθίζώμεθα, προσέχωμεν. ὀλίγοι γὰρ ἄλλῳ συγκαθησόμεθα, ἢ ἃ ἡ φαντασία καλαληπτικὴ γίνεται. *Qemadmodum adverſus captiones ſophiſticas exercemur, ita etiam contra viſa qotidie nos exercere debeamus: nam & ipſa qæſtiones proponunt. Illius filius obiit. Reſponde. Cum noſtri arbitrii non ſit, malum non eſt. Pater illum exhæredavit. Qid tibi videtur? Non noſtri arbitrii eſt, ergò non malum. Rem illam ægrè tulit. Noſtri arbitrii eſt, & malum. Fortiter tulit. Noſtri arbitrii eſt, &*

a L. 10. §. 25. ἕως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι. a ἐκκλίσαι ἢ πρὸς μηδὲν ὑπ' ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.

petitu qidem abſtinendum prorſus; averſationem verò in re nulla adhibendam, qæ noſtri juris non ſit.

§. 38. Οὐ περὶ τοῦ τυχόντος ἐστὶν, ἔφη, ὁ ἀγὼν, ἀλλὰ περὶ τοῦ b μαίνεσθαι, * εἰ μή.

§. 38. Non eſt itaqe, inqit, de re vulgari certamen, ſed de eo, utrum inſaniamus, nécne.

b L. 5. §. 17. * ἢ μὴ.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε. τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; c ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί * δὴν ζητεῖτε; ὅτι d ἔχομεν. τί δὴν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

§. 39. Socratis dictum. Qid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. qorumnam rationalium? ſanorum an pravorum? ſanorum. qare ergò non qæritis? qia jam habemus. cur ergò pugnatis & contenditis invicem?

c L. 10. §. 35 * δὴν [δὲ] Xyl. Lug. d L. 4. §. 13. l. 5. §. 28.

ANNOTATIONES.

& bonum. His ſi aſſueverimus, proficiemus: neqe enim unqam alteri aſſentiemur. nihil enim alsud ſtatues qàm qod phantaſia ipſa renunciat. ita enim reſtituendus eſt locus ille illuſtris, qi vitioſè vulgò legitur ἢ δὲ φ. κ. γ. clavſulà noviſſimà etiam à reliqo corpore divulſâ. Hæc eſt *aſſenſûs cohibendi ars*, de qa Marcus iſtic. vide ampliùs *ad l.* 8. §. 49.

Ὁρίξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι] Epictetus *l.* 3. *c.* 12. è Marco iſtic emendandus. Τίς γάρ ἐστιν ἀσκητὴς; ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι. *Qis enim ſeſe exercet? Is qi in eo elaborat, ut ea ſola appetat & averſetur qæ noſtri arbitrii ſunt.* lege meo periculo, ὀρίξει μὲν μὴ χρῆσθαι. ſic enim ipſe ſupra, παντελῶς ἄφελε. & *Enchir. c.* 2. §. 2. παντελῶς ἄτελε.

§. 38. Περὶ τοῦ μαίνεσθαι εἰ μή] Vitioſa ſcriptura, qæ & Xylandro impoſuit, referibendum (qod & Catavbonus vidit.) ἢ μή. *de hoc*, inqit, *agitur utrum inſaniamus necne.* Hoc eſt, ſcilicet Stoicorum placitum, Ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται. Cicero *Paradox.* 4. & Laërtius *l.* 7. *Zenon.* Παντας τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. hoc eſt, ut Cicero *Tuſcul. l.* 4. *Omnes ſtultos inſanire.* Siqidem, ut idem *lib.* 3. *omnes perturbationes animi morbos eſſe. ſtultumqe neminem his morbis vacare. unde ſic concludunt: qi in morbo ſunt, ſani non ſunt. omnes inſipientes igitur inſaniunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Τίνες λέγονται οἱ παῖδες τῷ φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; μαινόμενοι. ἡμεῖς δὲν τι ἄλλο ποιοῦμεν. *Qi eſſe dicuntur qi qamvis ſequuntur opinionem? Inſani. Nunqid ergo nos alsud agimus.* qem locum interpres doctiſſimus perperam reddidit, dum avtoris mentem non attendit. Flaccus (qem & viſe ſis fuſiùs iſta proſecutum *Serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Qem mala ſtultitia, & qencunqe inſcitia veri
Cæcum agit, inſanum hunc Chryſippi porticus & grex
Autumat. —

vide & Epictetum *l.* 1. *c.* 22.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε] ubi iſta Socratis reperiantur ignoro. nec poſſum certò ſtatuere, an ſcriptum fuerit [ὡς] ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa iſtud reſpiciat. Socrates certè in Platonis *Alcib.* 2. *p.* 452. *C.* Πάντας ἂν δὴ φαίης ἄφρονας; μαίνεσθαι, ὀρθῶς ἂν φαίημεν. *Si ergo omnes imprudentes inſanire dixerimus, recte dicemus.*

Τί δὴν ζητεῖτε] lego τί δὴν δὲ ζητεῖτε; ità & uterqe interpres.

Ὅτι ἔχομεν] Nemo ſcilicet id qærere & acqirere ſatagit, cujus compotem jam ſeſe credit. In hanc mentem Dio Pruſæus *Orat.* 68. *p.* 620. Ὁ μὲν ἀργυρίου δεόμενος, ἢ ἱματίων, ἢ οἰκίας, ἢ ἄλλου τοῦ, καὶ ἐπίσταμαί τε καὶ ζητεῖ παρὰ τῶν ἐχόντων λαβεῖν. ὁ δὲ νῦν οὐκ ἔχων, διὰ ταῦτὸ τοῦτο ἐπίσταμαι, ὅτι οὐκ ἔχω νῦν. *Qi argento qidem indiget, avt veſtimentis, avt domo, avt alio qocunqe, & ſe indigere ipſe ſciat, qodqe qarit ab habentibus poſſit accipere, merito caret.* Dionyſodorus apud Platonem in *Euthydem. p.* 193. *E.* Τῶν λαμβανόντων εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' οὐ τῶν ἐχόντων. *Diſcentes ex illorum numero ſunt, qi capiunt, non ex eorum qi habent.* In eandem mentem & ex Platonis *Alcibiad.* 1. qædam lavdat Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 478. *A.* cujus hæc ſunt verba. Οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει ὁ Σωκράτης μαθεῖν, τὴν τῆς γνώσεως οἴησιν πρόσθεν ἐξορίσας. πρόσθεν μὲν γὰρ αὐτὸν ἐξηλεγξεν οὐκ εἰδότα. εἶτ' ἐκεῖνα εἰρηκότος, Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐυρεῖν με ἠγῇ; ἐπήγαγε, καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας. ἐκεῖνα δ' αὖ φάντος, εἶτα ζητῆσαί με οὐκ ἂν οἴει; ὑπολαβὼν ἔφη, ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι. ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, τῆς ἀγνοίας ἡ γνῶσις. *Ita & Alcibiadem ad diſcendum hortatur Socrates, ſcientia opinione prius ſummotâ. Ante omnia enim oſtendit illum nihil ſcire: deinde cùm dixiſſet ille, at non inveniſſe qidqam me putas? prorſus plane ſubjunxit, ſi qæſiſſes. Rurſuſqe cùm diceret, annon qæſiſſe me putas? reſpondens ait, puto eqidem, ſi exiſtimaveris te non ſcire. Principium itaqe ſcientia eſt ignorantiæ cognitio.* Plato certè in *Sophiſt. pag.* 162. *B.* Μαθεῖν οὐδέποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι. *Nullum diſcere illa qæ ſcire ſe credit, affectaturum.* Idémqe apud Antonium *meliſſ. l.* 2. *c.* 74. Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευμαθεῖν [μᾶλλον] τὸ οἴημα καὶ τὸν τύφον, ἢ τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα, τὴν ἐγχέλυν τι βυλομένους χρήσιμον. (ità enim legendum, ſupplendum ex Plutarcho *de audiendo pag.* 39. *D.* non avtem τῷ ἢ loco cum Geſnero ὡς ſubſtituendum.) εἰ δὲ μὴ, γίμουσι ὄγκου καὶ φυσήματος, ἀ προσδέχονται. *Non minùs ſtudioſè faſtum ac ſpiritus elatos adoleſcentum ex animis, qàm aerem ex utribus excutiendum eſſe, ſi qid velis infundere: alioqi arrogantia pleni inflatiqe non admittunt.* Siqidem ut Socrates *ibidem* τοὺς μὲν ἀσκοὺς, τὸ πνεῦμα δίεσησι. τοὺς δὲ ἀνοήτους ἀνθρώπους τὸ οἴημα. *Ventus utres dirimit, & homines ſtultos ſcientiæ opinio.*

A nec tam φυσιοῖ ἡ γνῶσις, *cognitio inflat*, ut Apoſtolus *ad Cor. Ep. 1. c.* 8. *v.* 1. qàm ἡ τῆς γνώσεως ἕξις, καὶ ἡ ψευδώνυμος γνῶσις, *ſcientia opinio, & ſcientia falſo nominata*, uti idem loqitur *ad Tim Ep. 1. c.* 6. *v.* 20. Facit huc & illud Domini Matth. *c.* 9. *v.* 12. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. *Iis qi valent non opus eſt medico, ſed iis qi malè ſe habent.* opinione ſuâ, non revera, ſanos alloqitur. Clemens *ped. l.* 1. *c.* 1. Τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρήζει. καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ. ἴσας δ' ἂν ἔσον ὑγίειαν καὶ νόσον. ἀλλ' ἡ μὲν μαθόντι, ἡ δὲ ἰάσει περιγίνεται. *Qorum corpus agrotat, iis medico opus eſt; ita qorum æger eſt animus,* B *iis pædagogo opus habent. Inter ſanitatem & cognitionem permultum intereſt: nam hæc qidem diſciplinâ, illa verò curatione comparatur.* Naſo *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Firma valent per ſe, nullumqe Machaona qerunt.
Ad medicam dubius confugit æger opem.

Optatus, *de Schiſm. l.* 1. *Sanitas non flagitat medicinam. ægroti eſt remedia qærere.* Cæſarius Arelatenſis *Serm.* 37. *Non reqirit medicum, qi ſe non ſentit agrotum.* itaqe Gregorius Romanus *in Pſal. pœnitent.* 4. *Nemo eſt inſanabilior illo, qi ſibi ſanus videtur.* Siqidem, ut Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 67. Ὁ τὴν νόσον ἀγνοῶν, ἀδύνατον ποιεῖται τὴς ἀρρωσίας ἐπιμέλειαν. *Qi ignorat ſe agrotare, nullam morbi curam habebit.* Et Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 238. Τὸ ἐν νόσῳ χαλεπῶς ἔχειν τυγχάνοντα νομίζειν ὑγιαίνειν, μανίᾳ λαμπρᾷ καὶ ἀνήκεστος. πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἰατρὸν ζητήσει, μηδ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι νοσεῖ ἐπισάμενος; *Qm qi in gravissimo morbo versatur, integrâ valetudine ſe eſſe exiſtimat, perſpicua hæc atqe incurabilis inſania eſt. Qonam enim pacto hujuſmodi homo medicum conqiret, qi ne hoc qidem cognitum habet, qod agrotat?* vide Phariſæorum arrogantiam, Lucæ *c.* 18. *v.* 9. & Joannis *c.* 9. *v.* 40. ſed & typum conſimilium, typhum eccleſiæ Laodicenæ faſtuoſum illum apud Joannem *Apocal. c.* 3. *v.* 17. ſcitè Bio, ut Laërtius *l.* 4. Τὴν οἴησιν, προκοπῆς ἐγκοπήν. *Opinionem* dicebat eſſe *profectûs impedimentum.* & de philoſophis Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 313. *C.* Ἡ πρόληψις τῆς οἰήσεως ἀπιστεῖν ἀναπείθει. *Opinionis ſuæ anticipatio perſvadet ut non credant.* ſed & Gregorius Nazianzenus *Apolog.* Τὸ οἴεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται. καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον. *Opinionem plurimum de re ipſa averſe, inaniſqe gloria ſtudium hominibus magno ad virtutem impedimento eſſe.* Seneca *Epiſt.* 69. *Illud præcipuè ſalutem impedit, qòd citò nobis placemus. ideo mutare nolumus, qia nos optimos eſſe credimus.* & *Epiſt.* 50. De Harpaſte fatua. *Incredibilem tibi narro rem, ſed veram. ſubitò videre deſiit, & neſcit ſe eſſe cæcam.* E *hoc qod in illa ridemus, omnibus nobis accidere liqeat tibi. nemo ſe eſſe avarum intelligit, nemo cupidum. cæci tamen ducem qærunt: nos ſine duce erramus; & ideo difficulter ad ſanitatem pervenimus, qia nos agrotare neſcimus. nec qærimus qidem medicum; erubeſcimus diſcere bonam mentem.* Optimè ergò Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ, καὶ κατὰ τὴν θύραν ἁπλομένοις αὐτῆς, συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. *Philoſophiæ principium eſt apud eos qidem qi per januam ad eam ingrediuntur, animadverſio imbecillitatis, atqe infirmitatis ſuæ neceſſariis in rebus.* & mox: Τὴν οἴησιν προσειλήφαμεν. δι' ἃ γὰρ, φησὶν, οὐκ οἶδα ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν; οὐκ ἔχω ἔνοιαν αὐτοῦ; *Arrogantiam* F *qoqe adjunximus. Nam cur, inqit, ego ignoro pulcrum & turpe? non habeo notionem ejus;* &c. & *ibidem c.* 17. Τὸ πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος, ἀποβαλεῖν ὄιησιν. ἀμέλκτον γὰρ, ἃ τις εἰδέναι οἴεται, ταῦτα ἄρξασθαι μαθάνειν. *Qod eſt primum philoſophantis officium? Abjicere arrogantiam. Nulla enim ratio eſt, cur ea, qa ſcire te putes, diſcere incipias.* & in *fine diſſertationis*: Ταύτην οὖν τὴν οἴησιν τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναί τι τῶν χρησίμων ἀποβάλλοντας ἐρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον. εἰ δὲ μὴ, κἀδ' ἑγγὺς ἐσόμεθα τῷ προκόψαι, καὶν πάσας τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις διέλθωμεν. *Hac igitur arrogantiâ, qâ qid utile ſit ſcire nobis videmur abjectâ ad inſtitutionem veniendum eſt. Alioqi multum aberit ut proficiamus, tametſi omnia* G *collectanea, omnes commentarios perlegamus.* Qod Apoſtolus *ad Cor. Ep. 1. c.* 3. *v.* 18. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. *Si qis ſibi videtur eſſe ſapiens, ſtultus fiat, ut fiat ſapiens.* ſiqidem, ut Seneca, *de tranqill. c.* 1. *Multi ad ſapientiam potuerant pervenire, niſi ſe putaſſent jam pervenisse.* vide *l.* 1. §. 7.

Τί δὴν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε] Sunt enim iſta animi parùm ſani indicia. vide *Jacobum c.* 4. *v.* 1.

LIBER XII.

TAnta omnia, qæ per ambages aſſeqi contendis, jam conſeqi potes, nî tibi ipſe invideas. hoc avtem fiet, ſi præteritum omne miſſum feceris, futurum omne providentiæ divinæ permiſeris, & qod præſens eſt tantùm ad pietatis ac juſtitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum qicqid deſtinatur tibi diligis; cùm & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad juſtitiæ, dum liberè & ſine ambage ulla qæ vera ſunt proloqeris, & qæ legi conſentanea ac pro rei cujuſqe dignitate ſunt, facis: nec impediverit te, qo minùs ſic te geras, avt aliena ſive vitioſitas, ſive opinio, ſive ſermo, avt ſenſus etiam cingentis te maſſæ iſtius carneæ.

Τὰ ἐνεῖνα ἐφ' ἃ [a] διὰ περιόδου ἔυ- a L. 8. §. 1.
χῃ ἐλθεῖν, [b] ἤδη ἔχειν δύνα- b L. 3. §. 14.
μὴ σαυτῷ φθονῆς. τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν l. 8. §. 55.
[c] πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ c Inf. §. 2. l.
[d] τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ [e] τὸ παρὸν 6. §. 32.
ἀπευθύνῃς [f] πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσιότη- d L. 7. §. 8.
τα μὲν, ἵνα [g] φιλῇς τὸ ἀποτελούμενον. [h] σοὶ γὰρ 46.
αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τούτῳ. δικαιοσύνην δ', e L. 3. §. 12.
ἵνα [i] ἐλαθρόως καὶ χωρὶς περιπλοκῆς [k] λέγῃς τὰ f L. 11. §. 20.
ταληθῆ, καὶ πράσσῃς τὰ [l] κατὰ νόμον, καὶ [m] καθ' g L. 3. §. 16.
ἀξίαν. [n] μὴ ἐμποδιζέτω δέ σε, μήτε [o] κακία ἀλλο- h L. 5. §. 8.
τρία, μήτε [p] ὑπόληψις, μήτε φωνὴ, μηδὲ i L. 7. §. 31.
μέλῳ [q] αἴσθησις ἧς περιτεθραμμένον σοι σαρκίδιον. k L. 3. §. 16.
[r] ὄψε- l L. 10. §. 11.
m L. 11. §. 37.
n L. 5. §. 34.
o L. 5. §. 35.
p L. 5. §. 3.
q L. 7. §. 15.

ANNOTATIONES.

§. 1. 'Εφ' ἃ διὰ περιόδου ἔυχῃ ἐλθεῖν] διὰ περιόδου, *poſthac* Caſavbonus. *per circuitus temporum* Xylander. Malim, *per ambages*, περιελθών. Flaccus *lib.* 1. *Epiſt.* 11.

Strenua nos exercet inertia: navibus atqe
Qadrigis petimus bene vivere. qod petis, hic eſt,
Eſt Ulubris; animus ſi te non deficit aqus.

Seneca *Ep.* 28. *Non peregrinaris, ſed erras, & ageris, ac locum ex loco mutas; cùm illud qod qaris, bene vivere, omni loco poſitum ſit.* Idemqe *Ep.* 31. *Qomodo, inqis, iſtò perveniturus? non per Penninum Grajumve montem, nec per deſerta Candaviæ: nec Syrtes tibi, nec Scylla, nec Charybdis, adeunda ſunt; qa tamen omnia tranſiſti procuratiuncula pretio. tutum iter eſt, jucundum eſt, ad qod natura te inſtruxit. Licet ad Philoſophiam etiam ſine viatico pervenire.* Idem *Ep.* 17. vide Moſem, *Devt. c.* 30. *v.* 11. — 14. & ex Moſe Pavlum, *ad Rom. c.* 10. *v.* 6, 8. Non eſt itaqe neceſſe, qod ille apud Clementem *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.*

Πολλὰ πλανηθῆναι διζήμενον ἴμμεναι ἰσθλόν.
Qi qarit bonus eſſe, multum devius erret.

vel εὐδαίμονα etiam. vide *ad l.* 11. & 16. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 10. §. 33.

Τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ] Idem ſuos monet Dominus Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. *Ne igitur eſtote ſoliciti de craſtino.* vide *l.* 4. §. 33, 34. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 11.

Τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς] vide *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 44. Pindarus *Pyth. od.* 3.

— τὸν δ' ἀμφέπουτ' ἀεὶ φρενὶ
Δαίμον' ἀσκήσω, κατ' ἰμὰν
Θεραπεύων μαχανάν.
— *Procurantem verò mihi eas ſemper animo*
Deum continuis exercitiis colam, pro meis
Honorans viribus.

& *ibidem* 8.

Πρὸ ποδὸς γὰρ ἄμεινον αἰεὶ χρῆμα πᾶν.
Qod ante pedes eſt, ſemper eſt optimum.
Φρονεῖν δὲ τὸ παρακείμενον.
Cogitare id qod ante pedes eſt.

idem Nem. 3. Μὴ τοίνυν πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθετο. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδακρυῶσθαι τῇ λύπῃ. *Ne igitur curioſius futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem componito. Qid enim tibi proderit, longè ante præſciſſe? Si certe bonum erit, qod futurum eſt, eveniet, licet non præveneris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè antequam acciderit, mœrore te conficis?* Baſilius Cæſar. *in Eſai.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. vide *l.* 7 §. 7.

Πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην] Ità Zacharias Luc. *c.* 1. *v.* 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ *Cum ſanctitate & juſtitia*, & Pavlus *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι. *Ad juſtitiam & ſanctimoniam.* qarum altera Deum ſpectat, altera hominem. cùm tamen δικαιοσύνη laxiùs ſumpta qandoqe utramqe comprehendat. ut Matth. *c.* 5. *v.* 20. & *c.* 6. *v.* 33. & *Luc. c.* 1. *v.* 6. vide *ad l.* 11. §. 10, & 20.

Ἵνα φιλῇς τὸ ἀποτελούμενον] vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 10. §. 11, 20.

Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε] Vide *ad l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται τε καὶ συνεμφέρει. & *l.* 5. §. 8.

Χωρὶς περιπλοκῆς] Siqidem, ut Æſchylus *armor. judic.* à Stobæo *tom.* 2. *ſit.* 11. lavdatus;

Ἁπλᾶ γάρ ἐσι τῆς ἀληθείας ἔπη.
Simplicia verba veritas ſimplex amat.

A Grotius. Et Evripides *Phœniſſ.*

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κοὐ ποικίλων δεῖτ' ἂν δίχ' ἡρμηνευμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Simplex & infucata veri oratio eſt;
Nil indiget res aqa ſermonum ambitu,
Manifeſta per ſe: cauſſa ſed juris ſui
Vitio laborans, qarit à verbis opem.

Grotius. Julianus Imperator *Orat.* 7. Λέγεται γὰρ ὑπ' Εὐριπίδου καλῶς,

B Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.

Σκιαγραφίας γάρ φησι τὸν ψευδῆ καὶ ἄδικον δεῖσθαι. *Hoc enim rectè ab Evripide dictum eſt:*

Simplex ſermo veritatis eſt.

Nimirum, inqit, adumbratione mendax, & injuſtus opus habet. & Theodoretus *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 478. *C.*

Ἀληθὴς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος.
— ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Vera illa igitur tragica ſententia.
— *iniqa verò oratio*
In ſe ægra: pharmacis eget ſapientibus.

C Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon Cancellar. *Orat.* 1. Ὁ μὲν γὰρ ἀληθὴς λόγος, καὶ ἀπὸ ὑγιοῦς διανοίας προϊὼν, ἁπλοῦς ἐστι καὶ μονότροπος. ὁ δὲ ποικίλος καὶ ἕτερος, πολὺ τὸ ἐπίπλοκον καὶ ἐγκαλλώπευον ἔχων, μυρία κατασχηματίζεται, καὶ τρέφεται τροφὰς ἀμυθήτους. ὅταν γὰρ ἄλλως μὲν φύσεως ἔχῃ τὰ πράγματα, ἄλλως δ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν διακείωνται, τροφή τις ἐστι, μᾶλλον δὲ διαστροφὴ, ὑπὸ τοῦ λόγου περὶ τὴν ἀλήθειαν γινομένη. καὶ ὁ μὲν φαινόμενος, ἄλλος δὲ ὢν καὶ ἀληθείας τροφῆς κεχρημένος λόγων, ἀπατῶν τοὺς συνόντας, ὥσπερ τοὺς κύνας λαγωοὶ καὶ ἀλώπεκες, ἑτέρᾳ δεικνύοντες, καὶ D ἑτέραν τρεπόμενοι. *Nam ſermo qidem verus, & ex mente procedens, ſobrius ac ſimplex eſt, uniformis item. Varius verò & artificioſus, multum & circumvolubilitatis & apparatus habens, mille figurat atqe innoctit involucra. Qando enim aliter res natura ſe habeat, aliterqe de his verba ſuadere videntur, converſio qadam, magis autem perverſio verborum à veritate contexitur, ut qod verè non exiſtit, verborum vertigine qadam ad decipiendos adſtantes oſtendatur. Qemadmodum lepores vulpéſqe canibus aliam curſus monſtrantes viam, aliam converſi tenent.*

Περιτεθραμμένον σοι σαρκίδιον] *altilis maſſa*, vel *molis carnea* Caſavbonus. ità περὶ vacabit. niſi fortè intentionis vim E habere cenſeatur. *circumdata tibi carnis* Xylander. ut περιτετραμμένον legiſſe videatur. Illa ſcriptura ſi retineatur, malim vertere *concreta & coagmentata circum te carnis.* ſiqidem τὸ τρέφειν grammatici volunt aliqando ſignificare τὸ πηγνύναι. & inde Heſychius Περιτρίφετο, περιεπήγνυτο. habetur illud *Odyſſ.* ξ. *v.* 477. ubi de nive, qæ ſcutis adhærebat, conglaciatâ,

— αὖταρ ἔπειτα χιὼν γίνετ' ἤυτε πάχνη,
Ψυχρὴ, καὶ σακέεσσι περιτρέφετο κρύσταλλος.
— *At poſtea nix facta eſt veluti pruina*
Frigida, & ſcutis circumvertebatur cryſtallus.

F Sed & *Iliad. s. v.* 903. de lacte in caſeum coaguli vi concreſcente,

Ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐπηγόμενος συνέπηξεν,
Ὑγρὸν ἐὸν, μάλα δ' ὦκα περιτρίφεται κυκόωντι.
Et perinde atqe agitatum coagulum lac album condenſavit,
Liqidum cum eſſet, valdéqe velociter coagulatur meſcenti.

Eam enim ſcripturam Herodianus reſtituit, & Evſtathius ap-

pro-

a L. 7. §. 68. b L. 7. §. 16. c L. 6. §. 2. d L. 2. §. 12. * μὴ τὸ π. L. 3. §. 3. e L. 10. §. 1. f Inf. §. 5. 14. g Inf. §. 26. h L. 4. §. 29. i L. 6. §. 44. k L. 8. §. 15. l L. 4. §. 46. m L. 9. §. 26. n L. 11. §. 13. o L. 10. §. 38. p Inf. §. 8.

ἀ ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. ἐὰν ὖν ᵇ ὅτι δήποτε ὠὸς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπὼν, μόνον τὸ ᶜ ἡγεμονικόν σε, καὶ ᵈ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς, καὶ * τὸ μὴ τὸ π. μὴ παύσασθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τόγε ᵉ μηδέποτε ἄρξασθαι καὶ φύσιν ζῆν. ἔσῃ ἄνθρωπος ᶠ ἄξιος δὲ ᵍ γεννήσαντος κόσμου, καὶ πατρίδος ʰ ξένος ὢν ⁱ τῆς πατρίδος, καὶ ᵏ θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα ˡ τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ ᵐ χρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε

§. 2. ⁿ Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν ο ἀγγείων καὶ ᵖ φλοιῶν

videris enim id quod patitur. si igitur, cùm in exitu ferè jam sis, missis cæteris omnibus, id duntaxat, quod in te principatum gerit & divinum est, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, nè vivere desinas aliquando, sed nè secundùm naturam vivere tandem occipias; mundo, qi te protulit, dignum te præstabis, desinésque in patria tua peregrinus esse; eáque qæ qotidie eveniunt tanqam inopinata admirari, & ex hac vel illa re suspensus teneri.

§. 2. Mentes omnes, vasis hisce corporeis, & corticibus, & sordibus Deus denudatas in-

ANNOTATIONES.

probat; & tum ad rem ipsam, unde imaginem eam mutatus est poeta, tum & ad qam transtulit & accommodavit, vulneris scilicet celerrimam coalitionem & curationem magis qadrat, qàm περιρρίφητο illud, qod priùs legebatur. accedit, qòd & τροφαλὶς indè deducta ἐπὶ τυροῦ, de *caseo*, & pro *caseo* usurpatur, qod docent & Herodianus ab Eustathio adductus, & ex Antiphane atqe Aristophane aliisqe Athenæus *lib.* 10. & *l.* 14. Firmant insuper apud Marcum explicationem illam, cùm qòd Jobus etiam *c.* 10. *v.* 10. de humani corporis in utero compositione agens, *à lactis in caseum coagulatione* similitudinem adhibuit, ad id negotii illustrandum: vide *ad l.* 10. §. 26. tum qod Marcus ipse *l.* 7. §. 68. qo loco hoc eodem vocabulo utitur; sed φύραμα appellat qod istic σαρκίδιον. Cæterum, si qis, qia περιτριφόμαι istud merè poeticum videtur, ad scripturam alteram illam potius inclinare voluerit, redditum malim, *qa circum te mutationibus obnoxia est, carnis.* ut sit τὸ τετραμμένον, τὸ ἐν ταῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν. qod *corpori* cumprimis competit. vide *l.* 7. §. 15.

Ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον] *videris ad qod patitur.* vide *ad l.* 11. §. 13. sic *l.* 7. §. 14. μιμψεται, *conqeratur*, & §. 16. μεριμνάτω, *cura habeat.* λεγέτω, *conqeratur.* & *l.* 8. §. 28. ἀποφαινέσθω, *id censeat.* & §. 40. ὑπολαβέτω, *opinetur.*

Τὸ πάσχον] *id qod patitur.* corpusculum vult, τὸ σαρκίδιον. verùm Cleanthes, referente Gregorio Nysseno *de anima* pag. 925. *D.* etiam animam unà cum corpore pati contendit. Συμπάσχει, inqit, ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τιμωμένῳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. *Anima simul patitur cum corpore agrotante, & cum secatur: & corpus cum animo cruciatur.* sed ψυχῆς nomine τὸ πνευμάτιον intelligit, qod ἀπὸ τοῦ νοῦ distingvit Marcus *infrà* §. 3.

Τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς] vide *lib.* 5. §. 21. & *infrà* §. 18. 26. Cicero *offic. l.* 3. *Mente nihil homini dedit Deus ipse divinius.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 3. Λείπεται δὴ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. *Reliqat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, eáqe sola divina sit.* Generalius Heraclitus *ad Amphid. Ep.* 1. Θεῖόν τι ἡ ψυχὴ. *Anima est divinum qid.*

Καὶ τὸ μὴ παῦσασθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς] transpositis voculis lego καὶ μὴ τὸ παύσασθαι. est avtem monitum præclarum. *Nè timeas, ne qando vivere desinas*; sed illud metuas, nè dum de die in diem differs, fiat ut rectè vivere nunqam incipias. hoc est, malè vivere magis, qàm mori formides, Ἀλλ' ἡμεῖς παιδικόν τινα φοβούμεθα φόβον, θάνατον μὲν δεδοικότες, ἁμαρτίαν δὲ μὴ δεδοικότες. καὶ γὰρ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, προσωπεῖα μὲν δείδοικε, πῦρ δὲ οὐ δείδοικεν. ἀλλ' ἐὰν βαστάζόμενα τύχῃ παρὰ λυχνίαν λύχνου ἔχουσαν, ἀπειρικίνδυνως τὴν χεῖρα ἐπαφήσει τῇ λυχνίᾳ καὶ τῇ φλογί. καὶ τὸ μὲν ἐυκαταφρόνητον φρίττει προσωπεῖον. τὸ δ' ἀληθῶς φοβερὸν οὐ δείδοικε, τὸ πῦρ. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, θάνατον μὲν δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶ προσωπεῖον ἐυκαταφρόνητον. ἁμαρτίαν δὲ οὐ δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς φοβερὸν, καὶ πυρὸς δίκην κατισχύει τὸ συνειδός. *Puerilem verò timemus timorem mortem timentes, peccatum verò non timentes. Pueri enim parvi larvas qidem timent, ignem verò non timent: sed si ad lucernam lumen habentem portari contingat, inconsiderate manum immittunt lucernæ & flammæ: & contemnendam qidem personam horrescunt, at verè timendum ignem non timent: sic qidem & nos timemus mortem, qæ est larva contemptu digna: peccatum verò non timemus, qod est verè timendum, & ignis more conscientiam comedit.* Joannes Chrysostomus *edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 43. qibus gemina habet & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 257.

Ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμου] *dignus mundo qi te genuit*, id est, Deo. vide *l.* 4. §. 23.

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Nam hujus progenies etiam sumus.

Aratus in *Phænom.* à Pavlo lavdatus *Act. c.* 17. *vers.* 28.

Avde, hospes, contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo. —

Nemo altius est Deo dignus qàm qi opes contempsit. Seneca *Epist.* 18. qam qi mortem qoqe. Marcus hic. Idémqe *Epist.* 31. *subsilire ad cælum ex angulo licet: exurge modò & te qoqe dignum finge Deo.* Huc phrases illæ in sacro codice freqentes: de eis qi Christo qicqam anteponunt, propinqos, parentes, victum, vitam; οὐκ ἔστι μου ἄξιος. *Non est me dignus.* Matth. *c.* 10. *v.* 37, 38. de iis, qi se à seculi sui inqinamentis intaminatos custodierint, Περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. *Ambulabant mecum albati: digni enim sunt. Apoc. c.* 3. *v.* 4. & de vita instituenda monita Apostolica; Ἀξίως τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς κλήσεως, περιπατῆσαι. *Ut ambuletis sicut convenit Deo vos vocanti. ad Thess. Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 12. *Col. c.* 1. *v.* 10. *Eph. c.* 4. *v.* 1. & Ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ πολιτεύεσθαι. *Ut convenit Euangelio Christi vos gerite. ad Philip. c.* 1. *v.* 27. Agapetus *parænes.* §. 3. Ὁ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώστην θεόν. Ὁ δὲ θεὸν γνοὺς, ὁμοιωθήσεται θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος θεοῦ. ἄξιος δὲ γένηται θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράξῃ θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ. λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ. ποιῶν δὲ λαλεῖ. *Qi seipsum novit, cognoscet Deum: Deum qi cognoscit, assimilabitur Deo, assimilabitur avtem Deo, qi dignus factus est Deo: dignus denique fit Deo, qi nihil Deo indignum patrat, sed qi cogitat, qa ipsius sunt, loqitur qa cogitat, & facit qa loqitur.* ubi in colo tertio vitium subesse videtur scribendúmqe, qò membra sibi invicem nexu gemino cohæreant; ὁμοιωθεὶς δὲ θεῷ, ἄξιος θεοῦ γενήσεται.

Παύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος] vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 14, 15.

Τῆς πατρίδος] id est, *mundi.* vide *ad l.* 4. §. 44. πόλις καὶ πατρίς.

Καὶ κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε] qod Plato in *Epitaph.* dixit; καὶ μὴ ἐν ἄλλοις αἰωρεῖσθαι. *nec suspensa aliorum avt bono casu avt contrario, pendere ex aliorum eventis cogitur.* Cicero *Tusc. l.* 5. Galenus in *hortator. c.* 4. ἐξ ἐλπίδων ἐχέσθαι, *spe evehi*, eodem ferè sensu dixit.

§. 2. Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ] indè καρδιογνώστης, *cordium cognitor* dictus Petro *Act. c.* 15. *v.* 8. & πάντων καρδιογνώστης, *qi corda omnium novit, ibidem c.* 1. *v.* 24. Ὅτι μονάτος ὁ τὰς τῶν καρδίων πάντων ἀνθρώπων. *Qia solus nosti corda omnium filiorum hominis.* ut Solomon rex *Histor. Reg. l.* 3. *c.* 8. *v.* 39. Idémqe in *Proverb. c.* 15. *v.* 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; *Infernus & perditio coram Jehova sunt, qanto magis animi hominum? Solus itaqe perfectè novit qid sit in homine, videns in eo & qod in se ipse non videt.* Bernardus *in Psal.* 90. *conc.* 15. Sed ἐμφατικώτατα Apostolus *ad Hebr. c.* 4. *v.* 12, 13. Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐνοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. *Vivus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrantior qovis gladio ancipiti: & pertingit usqe ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagumqe & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis. Neo est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imo omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus qicum nobis est negotium.* Ad qem locum Scholiastes. Πάντα γυμνὰ παρ' αὐτῷ. καὶ οὐδεὶ προκαλύμματι ἢ προσωπείῳ τις ἑαυτὸν ὑποκλέψαι δύναται τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων. τετραχηλισμένα δὲ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων τῶν ἐκ τῆς τραχήλου ἠρτημένων καὶ γεγυμνωμένων τῆς δορᾶς. *Omnia apud ipsum sunt nuda, & nemo ullo velamine vel larvâ seipsum oculis illis potest subducere.* Τετραχηλισμένα *avtem dicuntur per metaphoram ab ovibus suspensis & corio nudatis petitam.* qibus gemina ferè Joannes Chrysostomus habet. Tractum, inqiunt *ab ovibus, qarum, pelle detractâ, corpora nudantur.* qò facit lepidissimus ille de lepore insigniter macilento jocus, apud Ælianum rusticum *Epist.* 11. Ἐπεὶ γὰρ ἐδάρη, καὶ τὸ δέρμα ἀπεδύσατο, φανερὸς τηνικαῦτα ἐγένετο. μᾶλλον δὲ (οὐ γὰρ ὀρθῶς λέγω) ἀφανὴς ἦσι νῦν ἔτι πλέον. *Postqam enim excoriatus est, & pellem exuit, tum maximè apparuit, imo (non enim rectè dico) magis nunc disparuit.* verùm ampliùs aliqod insinuare videntur verba illa Apostoli. Est enim proculdubio in tota illa dictione allegoria disertissima *à lavsionum sive victimariorum ritu* dicta, à qibus *animalia immolanda* τραχηλίζεσθαι, dicuntur, *cùm non solùm à collo suspensa excoriantur, sed per dorsi spinam etiam resipinata finduntur, ut tota foris & intus oculis pateant*; utì optimè Beza. qò pertinet, qod Varin. Favorin. habet, τραχηλίζειν, τὸ διχοτομεῖν, ἤ γε τὸ διὰ τῆς ῥάχεως σχίζειν. τραχηλίζειν, *in duas partes secare, vel à spina dorsi diffindere.* vide ampliùs *ad l.* 1. §. 3. & *l.* 11. §. 13.

Καὶ φλοιῶν] *corticum* nomine non extrema tantùm, puta ve-

intuetur. solâ enim mente suâ, illas à sese demanantes & derivatas, attingit. hoc idem tu si feceris, multâ temet molestiâ liberabis. qi enim circumjectam sibi carnem non respexerit, nec de vestitu, domicilio, fama, avt apparatu instructúqe reliqo cogitando, negotium ullum facesset sibi.

καὶ παθημάτων ὁρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτῆ νοερῷ μόνῳ [a] ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτῆς εἰς αὐτὸ [b] ἐρρυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων. ἐὰν ἢ καὶ σὺ τῆτο ἐθίσῃς ποιεῖν, [c] τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτῆ περιαιρήσεις. ὁ γὰρ μὴ [d] τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἥπερ γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὰ τοιαῦτα περίβολα καὶ σκηνὴ θεώμενος, * ἀσχολήσε). a L. 2. §. 12. b L. 2. §. 1. Inf. 26. c L. 2. §. 2. 7. d Inf. §. 3. l. 10. §. 1. 38. * ἐυσχολ. f. ut l. 4. §. 18.

§. 3.

ANNOTATIONES.

vestem, pompam, reliqum vitæ apparatum, sed & corpus ipsum, καὶ τὰ κρεάδια, (utì mox loqitur,) & hæc præcipuè comprehendit. Varro pariter in *Tithono*; *sic invitata matura anima corporeum corticem facilè relinqit.* Qin & *corticem* Nicander tam de *hominis cute*, qàm & de *anguis exuvio*, usurpavit. sic enim in Alexiphar. *v.* 302. de Marlya,

— ἦχί τε Φοῖβος ἀπὸ φλοὸς δύσατο γύην.
— *ubi à Phœbo nudatus pelle pependit.*

& in Theriac. *v.* 355.

Ἐξότε γηραλέου μὲν ἀπὸ φλοὸς ἑρπετὰ βάλλει.
Inde feri senium serpentes pubere tergo Commutant.

& *v.* 392.

Ἔυτ' ἂν ἀπ' ἠελίοιο περὶ φλοὸς ἄψια βάλλῃ.
Exuviis puber positis renitensque juventa.

vide *infrà* §. 8.

Τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς ταῦτα ἐῤῥυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων] *Animam* scilicet, *mentem* saltem, θεῖ ἀπορῥοιάν τινα opinabantur Stoici. Vide *ad lib.* 2. §. 1. Cicero *Tusc. lib.* 4. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et hanc igitur magìs attendit & intuetur potiùs qàm corpus, qod est istius integumentum tantùm & involucrum. Plutarchus *de tardit. vindict. divin. pag.* 562. *D.* Ἀλλ' ὁ θεὸς ὅτε ἀγνοεῖ δή πω τῆν ἑκάστῳ διάθεσιν, ἅτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς &c. *Sed Deus non ignorat cujusqe ingenium & naturam, ut qi animam suapte natura magis qàm corpus sentiat, &c.* & Samueli Deus ipse, *Regum Histor. l.* 1. *c.* 16. *v.* 8. *Non spectat, qod spectare solet homo. homo enim spectat qod est ob oculos: sed Deus spectat qod est in animo.* γυμνὴν ἑωυθεν τὴν ψυχὴν βλέπων, *animam nudam intus inspiciens.* ut Clemens *Strom. l.* 6. sive αὐτῇ τῇ ψυχῇ, αὐτὴν τὴν ψυχὴν γυμνὴν, γυμνὸς αὐτὸς θεωρῶν, *animo ipso nudum nudus ipse inspiciat.* utì Plato in *Gorgia pag.* 356. *F.*

Τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτῆ περιαιρήσεις] qò scilicet *merinẽs*, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, *solicita es & conturbaris circa multa.* ut Marthæ Jesus Luc. *c.* 10. *v.* 41. Vide *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 9. §. 31. Interpres nevter commodè satìs reddidisse videtur. De Diogene, Julianus *de cynism. Orat.* 1. Τὸς δὲ ἐκ τῆ σώματος ἐμπίπλοντας τῇ ψυχῇ θορύβους, διὰ πολλάκις ἡμᾶς ἀναγκάζει τυτὶ τὸ περικείμενον αὐτῆ χάριν πολυπραγμονεῖν, ὑδὲ ἐς μέρος περσίτο. *Earum verò solicitudinum, ac tumultuum, qi in animam redundant è corpore; cujusmodi videlicet curis circumfusa ista pars suapte nos cavissa sæpe numero vel invitos implicat, nullam partem admittebat.*

Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἥπερ γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περίβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται] Locus vitiatus: qemqe Lugdunensis editor corrupit ampliùs ἀσχολήσεσθαι, exhibendo. prout in Basilienst concipitur, contrarium planè avtoris menti sensum nobis repræsentat: *eum* scilicet *qi circumjectum sibi corpus non intuetur, vestitum, domicilium, cæteraqe ad corporis usum spectantia respiciendo, molestiam negotiumqe sibi comparaturum.* At Marci mens aliorsum abit. eum nimirum qi corporis curam non habet istà multò minùs moraturum. Casavbonus ἥπερ legisse videtur, atqe ἤ illud disjunctivæ loco habuisse. vertit enim; *siqidem qi nec corpus suum, nec vestitum suum, nec ejusmodi adminicula ulla respicit, multum quietis otiqe eum procurare sibi necesse est.* Οἰκίαν καὶ δόξαν, prorsus omisit. istam avtem interpretationem si admiserimus, pro ἀσχολήσεται, legendum erit, ἐυσχολήσεται. qòd *l.* 4. §. 19. ἐυσχολώτερ ἔσαι dixit. tum ἐκ τῆ κοινῆ in posteriore membro μὴ subintelligendum, qasi μὴ θεώμενος diceretur. Ità *Psal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivioni in æternum tradetur egenus; expectatio pauperum in perpetuum peritura est.* pro, *neqe expectatio pauperum in perpetuum peritura est.* & Pindarus *Pyth.* 10.

Ναυσὶ δ', ὅτε πεζὸς ἰὼν.

id est,

Nec navi, nec pedes iter faciens.

At Xylander erotematicè legit, ἥπερ — ἀσχολήσεται, *Qi enim non aspicit carnem circumjectam, ipse occupetur, in veste, domo gloriaqe reliqisqe exterioribus, ac qasi tabernaculo contemplando?* forsan μήπερ qod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *nevtiqam occupabitur*: vel, *nuncubi occupabitur*: id est, *negotium faceret sibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 11. §. 18. Qi idem & qod Marcus istìc vult, scitâ satìs imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus asello*, reliqa *vitæ instrumenta asselli* hujus *instructui* confert. Ὅλον, inqit, τὸ σῶμα ὅτως ἔχειν σε δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον, ἐφ' ὅσον ἂν δίδητε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν δίδωται. ἂν δ' ἀγγαρεῖα ᾖ, καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα ὕτω; ἔχειν σε δέῃ, ὅρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῆ σώματος ἕνεκα παρασκευάζεται. ὅταν ἐκεῖνο ὀνάριον ᾖ, τάλλα γίνεται χαλινάρια τῆ ὀναρίῳ, σαγμάτια, ὑποδήματια, κριθαί, χόρτος. ἄφες καὶ ταῦτα. ἀπόλυε θᾶττον καὶ ἐυκολώτερον ἢ τὸ ὀνάριον. *Totum corpus ità te habere oportet ut asellum clitellis onustum qatenus licuerit & datum fuerit. Sed si vis allata fuerit, & miles arripuerit, omitte, ne renitere, ne murmura. Qod si ergà corpus te sic affectum esse decet, vide qid de cæteris statuendum sit, qæ corporis gratiâ comparantur. Cùm asellus sit corpus, cætera freni fiunt asselli, clitella, ferrea calces, hordeum, fœnum. Omitte illa etiam, absolve citiùs & expeditius qàm asellus.*

Τὰ περικείμενα κρεάδια] vide *l.* 10. §. 1. 38. & *infrà* §. 3. sed & Julianum *supràm*. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Non igitur caro tu es. caro enim amictus est animæ.* & Varro *Andabatis*, citante Prisciano, *l.* 6. *sed qidvis potiùs, ò homo, qàm caruncula.*

Τὴν τοιαύτην περίβολὴν] περιβολῆς nomine comprehendit, *qicqid exteriùs nos circundat*, sive munimenti, sive ornamenti nomine; metaphorâ ab *amictu* ductâ. Ità Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Οὔτε τὰς γένυς μακραῖς διαδοχαῖς ὑπατρίδας, ὅτε τὴς πλούτε περιβολῆς λαμπρὰς. *Neqe qi longam generis seriem præferrent, avt qi opes nimias ostentarent.* Xenophon *æconom. pag.* 822. *D.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἱκανά ἐςιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ὑπάρχοντα. εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ὃ σὺ περιέβαλεσθαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, εἰ δ' εἰ τρὶς ὅσα νῦν κέκτησαι προσγένοιτό μοι, εἰ δ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι. *Nimirum mea abundè mihi suppeditare possunt ea, qa mihi sufficiant: ad eam verò speciem, qâ tu indutus es, & tuam ad existimationem, ne si plura qidem tibi accederent iis, qa modo possides, satìs tibi fore puto.* Procop. *Gothic. l.* 4. Τὰς γὰρ δυναμις περιβεβλημένας μεγάλην, καὶ βραχέων τινῶν ὐχ ὁσίας κλῆσις ἀφιερῶσθαι πολλάκις τὰ παρόντα αὐτοῖς ἴσχυσεν. *Magnâ enim instructos potestate, & pauperum qorundam sancta possessio sæpius præsentia illis auferre non valuit.*

Καὶ σκηνὴν] *tabernaculum* Xylander. *scenam*, malim. Basilius *in hexam. Orat.* 5. *pag.* 56. *C.* Ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ. καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων. δορυφορία φίλων προπεποιημένων τὴν ἀπ' αὐτῆ χάριν θηρευόντων. πλῆθος συγγενείας καὶ ταύτης καὶσχημαλισμένης. ὁσμὸς τῶν ἐφεπομένων μυρίων, τῶν τε ἐπὶ σιτίων καὶ τῶν καθ' ἕκαστα χρείας αὐτῷ προσεδρευόντων, ὡς καὶ προῖόν, καὶ πάλιν ἐπανιόν ἐπισυρόμενος ἐπίφθονός ἐςι τοῖς ἐντυγχάνουσι. προσθες τῷ πλούτῳ καὶ τὴν πολιτικήν τινα δυναςείαν, ἢ κἂ τὰς ἐκ βατιλέων τιμάς. ἐτῶν ἐπιμέλεσαι. ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίαν. τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρὸ αὐτῆ. τὰς ῥαδδούχους ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαρυτάτην κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας. τὰς πληγὰς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχειρίων ἀδικεῖσθαι φόβος. καὶ τί μετὰ τῦτο; μία νὺξ, ἢ πυρετὸς εἰς, ἢ πλευρίτις, ἢ περιπνευμονία. ἀναρπασον ἐξ ἀνθρώπου ἀπάγουσα τὸν ἄνθρωπον οἰκεῖαν, πᾶσαν τὴν καθ' αὐτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνώσασα. *Est qispiam ob amplitudinem patrimonii illustris & suspiciendus, & adulatorum hominum copia, & satellitium circa ipsum versatur, septúsqe est fictis amicis qi gratiam ipsius venantur: magnâ qoqe caterva sanguine propinqorum, & ipsâ simulatâ, stipatus: innumera denique sequitur eorum hominum multitudo, qi partim alimonia emerendæ gratiâ comitantur, avt propter alios usus ei adsunt: qos abiens domo, sesqe recipiens domum secum trahens, invidiosus est occurrentibus. Adde divitias, si volueris, & civilem aliqam potestatem, vel etiam honores ex regibus, curam & administrationem gentium, imperatorium munus exercitus ductandi, præconem præeuntem & anteambulonem, ipsius qi exerta voce reboet, lictores qi fasces præferant, & vel ipso progressu terrorem acerrimum incutiant, subditis imperio plagas ingerant, & irrogent facultatum publicationes, abreptiones, carceres: è qibus intolerabilis subditorum morus emergit atqe accumulatur. Qid post hæc qæso? Nox una, una febris, avt certè pleuritis, sive peripneumonia abreptum hunc à medio hominum cœtu abit secum abducens hominem, omni prorsus, qa eundem circumstabat, scenâ spolians in vestigio ac nudans.* Habes liberaliter delineatam *scenam* illam, de qa Marcus istìc. Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid est hoc, qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & exclusorum clientium turbâ referta vestibula, clara, nobilis, avt formosa conjux, cæteraqe ex incerta & mobili sorte pendentia; alienis commodatisqe apparatus*

§. 3. [a] Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τὰ μέχρι [b] ἐπιμελεῖσθαι σοῦ, σά ἐστι. τὸ δὲ τρίτον μόνον [c] κυρίως σόν. * ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ, τυγχάνειν, ἀπὸ τῆς σῆς ἀμελείας, [d] ὅσα * ἄλλα ποιοῦσιν ἢ λέγουσιν, * ἢ [e] ὅσα αὐτὸς ἐποίησας ἢ εἶπας, καὶ [f] ὅσα ὡς μέλλοντα παρέσεσθαι *, καὶ ὅσα [g] περικειμένῳ σοι σωματίῳ, ἢ [h] συμφύτῳ πνευματίῳ, ἀφεσθέντα αἴρεται πρόσεστιν, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περίρρεύσα δίνη [i] λίαγξ, ὥστε [i] τῶν συνειμαρμένων ἐξῃρημένῳ καθαρὸν τῷ νοερῷ δύναμιν * ἀπόλυτον, ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, [k] ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ [l] λέγουσαν τ' ἀληθῆ, ἐὰν χωρίσῃς, φημὶ, καὶ ἡγεμονικὸν τοῦτο τὰ περιστημένα ἐκ [m] περιπαθείας,

§. 3. Tria sunt, ex qibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote qorum cura commissa est tibi. tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris, qæcunqe alii dicunt faciúntqe; & qæcunqe ipse aliqando dixeris feceríseqe; & qæcunqe te tanqam futura conturbant, & qæcunqe vel circundati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; deniqe qæcunqe externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloqens. si à mente, inqam, aut hæc sejunxeris, qæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent,

&

ANNOTATIONES.

ratus sunt. nihil horum dono datur: collatitiis, & ad dominos A ducit. l. 4. §. 29. non ut sibi soli vivat. *necesse est enim ut vivat & alteri qi vult sibi.* Seneca *Epist.* 48. & τὸ ἀκοινώνητον nusqam non damnat Marcus. Vide *l.* 8. §. 48. & *l.* 9. §. 6. & *l.* 10. §. 1. & *l.* 11. §. 1.

redituris instrumentis scena adornatur. Idemqe *de beneficiis, l.* 6. *c.* 31. *Ingentia super se & suos regna fregerunt, nec intellexerunt in illa scena, & vanis & cito diffluentibus bonis resulgente, ex eo tempore ipsos nihil adversi expectare debuisse, ex qo nihil veri audire potuerunt.* Vide *l.* 11. §. 6. *scena* pro *apparatu.* Synesius *de regno. pag.* 14. Τὴν περὶ τὸ βασιλικὸν σῶμα σκηνὴν καὶ θεραπείαν. *Qantam in Imperatore prope scenicus ornatus cultusqe corporis.* De *corpore* Simocattus *Epist.* 25. Οὕτως ἐλύπει τὸν φιλόσοφον τὸ θνητὸν τοῦτο περιστόμιον. *Adeò molestè philosophum habebat hoc mortale integumentum.* qod & σκῆνος ἐπίγειον, *tabernaculum terrestre.* Paulus Apostolus *ad* B *Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 1. & σκήνωμα, *tabernaculum,* Petrus *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 13.

§. 3. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας] Vide *l.* 4. & *l.* 3. §. 16.

Τὰ μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι σοῦ, σά ἐστι] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. hoc est qod eleganter Synesius *Ep.* 11. Τοσοῦτον ὁμιλήσας φροντίσιν, ὅσον ἀφοσιώσασθαι τῷ μετὰ σώματος βίῳ. *Tantum vitæ curis & molestiis tribuis, qantum ad eam, qa in hoc corpore degitur, vitam satis esset.* neqe enim corporis, avt animæ etiam, qà rationis est expers, cura omnis abjicienda est. Vide *l.* 10. §. 2. Crates Cynicus *Epist.* 3. Μελέτω ὑμῖν τῆς ψυχῆς. τοῦ δὲ σώματος, ὅσον ἀνάγκη. τῶν δ' ἔξω, μηδ' ὅσον. *Cura sit vobis animus. Corpus tantum, qantum necessitas postulat. Externa etiam non tantum.* Ex Platone *polit. l.* 3. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *D.* Ἐπιμελεῖσθαι σώματος δεῖν, ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας, δι' ἣ βιῶντί ἐστι, καὶ ὀρθῶν βιῶν. *Oportere curam gerere corporis propter harmoniam animæ, per qod licet & vivere & recte vivere.* & mox *pag.* 483. *A.* de externis illis: Τούτων δὴ ἀνθεκτέον, ἃ δι' αὐτά. ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα. ἢ δὲ τοῦ σώματος ἐπιμέλεια διὰ τὴν ψυχὴν γίνεται, ἐφ' ἣν ἡ ἀναφορά. *Hæc sunt ergo retinenda, non propter se, sed propter corpus: habetur autem cura corporis propter animam, ad qam fit relatio.* Gregorius itidem Nyssenus *de anim. pag.* 930. *A.* Χρεία καὶ τῇ ψυχῇ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἵνα κατασκευάσῃ αὐτὸ ὄργανον ἐπιτήδειον ἑαυτῇ. *Opus est animo cura corporis, ut comparet suum instrumentum sibi aptum.* Et Tertullianus *de anim. c.* 38. *Certè domus anima caro est, & inqilinus carnis anima: desiderabit itaqe inqilinus ex caussa & necessitate hujus nominis profuturæ domui, toto inqilinatus sui tempore: non ut ipse substruendus, nec ut ipse lorscandus, nec ut ipse tibicinandus, sed tantummodo continendus: qia non aliter contineri possit qàm domo fultâ.* Seneca *Ep.* 92. de viro bono: *Corporis qoqe, velut oneris necessarii, non amator, sed procurator est: nec se illis, cui impositus est, subjicit.*

Τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν] vide *l.* 8. §. 56. & *l.* 10. §. 38. Ambrosius *hexam. l.* 6. *c.* 7. *Aliud enim sumus nos; alia sunt nostra; alia qa circa nos sunt. nos sumus, hoc est anima & mens. nostra sunt corporis membra & sensus ejus. circa nos pecunia est, servi sunt, & vita istius apparatus.*

Ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ] lege διό. & mox, pro ὅσα ἄλλα, ὅσα ἄλλοι. pro παράσεως, παράσεσι. nihil mutavit editor Lugdunensis, cùm ex Xylandri versione tamen satis advertere potuisset.

Τῷ περικειμένῳ σοι σωματίῳ] ut *suprà* §. 2. & *l.* 10. §. 1.

Τῷ συμφύτῳ πνευματίῳ] vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 5. §. 4. & *l.* 6. §. 15.

Ἡ ἔξωθεν περιρρέουσα δίνη] vide *l.* 4. §. 43. & *l.* 2. §. 14. *ἀνακυκλήματα.* ad *vertiginem* interim illam respexisse videtur, qâ raptari videntur corpora cœlestia, à qibus pendent inferiora ista.

Καθαρὰν τὴν νοερὰν δύναμιν ἀπόλυτον] desiderari videtur copula [καὶ] ἀπόλυτον. Ità de Domino Christo, qem Christianis imitandum proponit Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 1. *c.* 2. Ἀπόλυτον εἰς τὸ πάντελὲς ἀνθρωπίνων παθῶν. *Ab omnibus animi perturbationibus est liber.*

Ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν] id est, ἑαυτῇ ἀρκουμένην, *seipsâ contentam;* qod felicitatem suam attinet. Πάντα ἔχουσα παρ' ἑαυτῆς τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Apud se habentem qicqid ad vitam con-*

§. 3. Tria sunt, ex qibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote qorum cura commissa est tibi. tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris, qæcunqe alii dicunt faciúntqe; & qæcunqe ipse aliqando dixeris feceríseqe; & qæcunqe te tanqam futura conturbant, & qæcunqe vel circundati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; deniqe qæcunqe externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloqens. si à mente, inqam, aut hæc sejunxeris, qæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent,

Τὰ προσπεπλασμένα ἐκ προσπαθείας] *qa ei* (menti scilicet) *consensu qodam natura adhærent* Xylander. *qicqid per sympathiam ei possit adhærere* Casavbonus. ut προσπάθεια idem hic sit, qod συμπάθεια, de qa *l.* 5. §. 26. Verùm nec συμπάθεια illa excuti prorsus qeat, ut ibi ostensum est; & aliud qiddam sonat ἡ προσπάθεια, *affectionem* nimirum eam, *qâ rei alicui addicti sumus, eámqe qodammodo deperimus.* hoc est enim τὸ προσπάσχειν. Ità qod Basilius Cæsarienſis an Eustathius Sebastienſis in *ascetic.* Λυθῆναι δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τὸν γε ἀληθινῶς ἀκολουθεῖν μέλλοντα τῷ Θεῷ. *Hominem, qi Deo à pedibus verè est futurus, oportet solvi vinculis, qibus vita addictus est.* Id Dionysius Areopagita citante Budæo; Ὅσιοι γὰρ ὄντες ὀφείλουσι τοῖς γηίνοις προσπάτταν. *Sancti terrenis non debent immodicè affici.* Idémqe *Epist.* 10. Ἐπειδὴ ἀληθείᾳ ὄντες ἱερεῖς, τῆς προσπαθείας ἀναχωροῦσι τῶν ὑλικῶν ἀγγελοπρεπῶς ἐν μέσῳ ἀνθρώπων πολιτευόμενοι σὺν ἀπαθείᾳ πάσῃ. *Qod amando veritatem ab omnium rerum materialium affectu procul recedant, inter homines angelico more conversantes, cum omni tranqillitate animi.* Synesius *Dione pag.* 50. Καὶ δῆλα τῶν ἀρετῶν ὅταν τις, τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς ὑλικῆς προσπαθείας. *Et qidem id ex virtutibus utilissimis sibi aliqid conservaverit, qod ab omni materia affectione liberetur.* Obiter asteriscum tollo minùs necessarium ex Socratis *historia editionis Stephanianæ, l.* 1. *c.* 10. Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς * πάσχοντάς τινας, ἢ προσώποις χαριζόμενοι. *Multa prætermittunt, vel propterea qod malè affecti sunt erga qosdam, vel ut certis hominibus gratificentur.* lege meo periculo, defectûs notâ furcillatâ, προσπεσχολίς τινι. Cicero *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 19. se nimium τῷ καλῷ προσπεπαθέναι, *bono addictum fuisse,* profitetur. Isidorus Pelusiota *l.* 1. *Ep.* 310. Προσπάθεια μὲν ἐν ὀξυδερκεῖ. ἀγλιπάθεια δὲ ὅλως ἐν ἀχ ὁρᾷ. *Affectus addictus cacusti; adversus planè cacus est.* Eustathius *ad Il.* β'. Εἰώθαμεν ἄνθρωποι ἐν ὕπνοις ἐκεῖνα ὡς ἐπιπολὺ φαντάζεσθαι, * ὡς [εἷς f.] προσπαθῶς πως ἔχομεν. *Solemus homines in somniis ea mente plerumqe concipere, qibus certo qodam modo addicti sumus.* Epictetus etiam *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 11. §. 33. adductus: Ὅλως τινὶ προσπάσχῃς, ὡς ἐνδεῖ τῶν ἀναφαιρέτων. *Cùm aliqâ re afficeris, eâ sic afficiaris, ut eripi illam posse statuas.* Idémqe *l.* 2. *c.* 16. *ad l.* 10. §. 27. repræsentatus; πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἀποβλέπουσα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθυῖα. *Nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus.* Restituenda Athenagoræ eadem vox *de resur. mort. in fine.* Κἂν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀμαθέστεροι καὶ σφοδρότεροι τοῖς τῇδε προσπεπονθότες, (perperam vulgati, προσκεκ.) ἄστοχοι τούτου διαγελῶσι. *Tametsi vulgus hominum acrius & vehementius rebus, qa istîc sunt, jam antea affecti nihil curant, & respiciunt istiusmodi finem.* Clementi Alexandrino *Strom. l.* 1. *p.* 273. *D.* Μὴ προσπαθείᾳ νικᾶσθαι, μὴ φόβῳ δουλοῦσθαι, μὴ ἡδονῇ ἐκμαίνεσθαι. *Nec ab affectione vinci, nec qæstui servire, nec voluptate efferri.* Idémqe *l.* 7. *pag.* 747. *A.* explicans illa D. Christi, Lucæ *Evang. c.* 14. *v.* 26. Εἰ μὴ μισήσῃ τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ψυχήν. *Nisi odio habueritis patrem & matrem, & præterea propriam qoqe animam.* Τὰς τε γὰρ, inqit, προσπαθείας τὰς σαρκικὰς, καὶ τὰς τῆς ἡδονῆς τὸ φίλτρον ἐχούσας, μεμίσηκεν, &c. *Carnales affectiones, qa voluptatis maximas habent illecebras, odit,* &c. qi & *l.* 2. *pag.* 407. *A.* de affectibus istiusmodi, Προσπασαλεῖ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, τοῦτο μὴ ἀφορίζοντος καὶ ἀποσαυρώσαντος ἑαυτὸν τῶν παθῶν. *Corpori affigit animam ejus, qi se non separat ab animi perturbationibus, eáque cruci affigit.* qod *l.* 4. *pag.* 481. *A.* vocat ἀπροσπαθῶς βιῶν. *Vivere citra ullam ad ea affectionem.* Et rursus ἀπροσπαθῶς ἀπολιπεῖν. *Relinqere citra ullam ad ea affectionem.* Vide *ad l.* 2. §. 3. Itaqe Synesius *de insomn. pag.* 156. ἰσχυρὰς συγκαταθέσεις, καὶ προσπαθείας conjungit. Οὐδὲ γὰρ ὑδὲ ἀπαθῶς διακείμεθα περὶ τὰ θεάματα, ἀλλὰ ἰσχυρᾷ μὲν οὐ συγκαταθέσει τε καὶ προσπάθειᾳ. ἀπο-

συγκῦ

& temporis qicqid vel præteritum vel futurum eſt; feceríſque te talem, qalis mundus hic Empedocli dicitur,

Orbis habens inſtar jugi vertigine gavdens.

illúdqe tantummodo, qod vivis, hoc eſt, qod impræſentiarum adeſt, vivere ſategeris; poteris tandem, qod ſupereſt vitæ tuæ, ad mortem uſqe, tranqillè, generoſè, genióqe tuo propitius tranſigere.

§. 4. Sæpenumero ſum miratus, qî fiat, ut cùm ſeſe præ cæteris omnibus diligat unuſqiſqe,

ϰ᾽ [a] ξ᾽ χρόνῳ τὰ ἐπίκεινα, ἢ τὸ παρῳχηκὸς πο-
ιήσῃς τι σαυτὴν, ὃι⟨ος⟩ ὁ Ἐμπεδόκλει⟨ος⟩,

[b] Σφαῖρ⟨ος⟩ * κυκλοτερὴς * κοιν῀ περιθεὶ γαίων.

μόνον τε ζῆν ἐπιμελητὴσῃς [c] ὃ ζῇς, τυγχάϛ, [d] τὸ παρὸν, δυνήσῃ τόγε μέχρι ξ᾽ ἐσθ᾽ αὐτοῦ [e] ἐυαλισόμενον, ἀπροφάϛως ϰ᾽ εὐγενῶς, ϰαὶ [f] ἵλεως τῷ σαυξ᾽ δαίμονι διαβιῶναι.

§. 4. Πολλάϰις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕϰαϛ⟨ος⟩ μᾶλλον πάντων φιλεῖ, τὸν

a Sup. §. 1.

b L. 8. §. 41. * Σφαῖρ᾽ ὡς Salm.

c L. 2. §. 14. l. 3. §. 10.

d L. 8. §. 44.

e L. 7. §. 46. 56.

f L. 3. §. 16.

ANNOTATIONES.

συγῦμεν δὲ ϰ᾽ ἤϰιϛα. *Neqe enim erga ea, qa videmus, affectu caremus, ſed partim vehementer aſſentimur & adhareſcimus, partim non minus averſamur.* ubi vides etiam opponi ſibi invicem τὸ προσπάσχειν ϰ᾽ τὸ ἀπεσυγεῖν. qemadmodum Evagrius, τὴν προσπάθειαν ϰαὶ τὴν ἀνῆϰπάθειαν, *hiſt. Eccleſ. l. 1. c. 15.* Ὡς ϰὴ παρὰ Χριϛιαν῀οῖϛ θαυμασθῆναι, τῶν μὲ προσπαθείᾳ, ἢ ἀντιπαθείᾳ ϰρινόντων τὰ ὁράματα. i. e. vertente Joanne Chriſtophorſono, *ut admirationi etiam eſſet Chriſtianis, bis ſcilicet qi nec amore, nec odio ducti, de rebus judicare ſolent.* De Syneſio loqitur, qi & idem *Epiſt. 57.* Εἰ δυνατὸν ἦν ἀγγέλῳ συνιναθρωπίσαι μηδὲν ἀπολαῦσαι τῶν τῆϛ ὕλης ϰαϰῶν εἰϛ προσπάθειαν. *Ac ſi angelus poſſet cum hominibus ita conſueſcere, nullâ ut ex infima fece rerum contage affectus inficeretur.* qod mox explicans. Ἀλλ᾽ ἴϛι περιουσία δυνάμεως, ἐμιλάνθη τοῖς ϰείνοις μηδένα τρόπον παθαίνεσθαι. *Sed eſt virium abundantia, inter deteriora verſari, & nullo modo infici.* Et rurſus: Τὸ προσϛηϰέναι δὲ ἐϛι τὸ δεινόν. *Affici autem & adhareſcere penitùs hoc denum malum eſt.* ità τὸ προσπεποθέναι eſt παθαίνεσθαι ϰ᾽ προσϛηϰέναι. prout & Marcus *l. 5. §. 1.* Ὅταν προσπαθῶϛιν, συγϰαλαϛηϰοινίαν τοῖς ϰαθ᾽ αὐλὰς ἔργοις. *Ubi rebus addicti fuerint, iiſdem etiam intabeſcunt.* Nec illud prætereundum qod Plutarchus prout in *Pompejo pag. 643. D.* Τοῖς μειραϰίοις προσαρμόσθαι. *Applicare ſe ad adoleſcentulos.* ità in *amator.* idem τοῖς ἐρωμένοις προσπεποθέναι, pro *addictum eſſe & affectu adhareſcere* dixit. Sunt itaqe τὰ προσηρτημένα ἐϰ προσπαθείας, *ea, qibus ex affectûs propenſione nimia animus adhareſcit.* Epictetus *l. 3. c. 28.* Μή τι προσήρτηταί σοι τῶν ἀ῀δίων, μήτι προσϰέφυϰε, μήτι ὀδυνήσει σ᾽ ἀποσπώμενον. *Ne qid adhaſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Qin & affectus ipſos, τὰ πάθη, προσαρτήματα nuncupare, Baſilidæ ejuſqe aſſeclis ſolenne fuiſſe, docet Clemens *Strom. l. 2.* adducto ex Iſidori περὶ προφυῆς ψυχῆς inſigni teſtimonio; qod ad Marci mentem illuſtrandam etiam non parùm conduxerit. Qin & (ut Henrici Stephani Theſavro avctarium leviuſculum ſaltem contribuamus) τὸ προσάρτημα gemino ferè ſenſu uſurpavit Galenus *de Hipp. & Plat. placit. l. 4. c. 10.* Cæterùm neqe τὸ ἁπλῶϛ προσηρτῆσθαι ταῦτα: de qibus Marcus hîc, in vitio habetur; iſtud enim à natura eſt, verùm τὸ περιηρτημένοις προσπεποθέναι. Itaqe de Diogene Epictetus *l. 3. c. 26.* Πάντα ἴυλυτα ἴιχϛ, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Omnia habuit ſolutiſſima, omnia à ſeipſo pendentia.* non & προσπεφυϰότα. qod *ſuprà* dixerat. vide *l. 3. §. 5. & l. 4. §. 44. & lib. 8. §. 30.* Adjici poſſunt Porphyrii illa, *de abſtinent. l. 1. §. 30.* Ἃ μὲν ἐϰ τῆϛ θητῆϛ προσειλήφαμεν φύσεως, ἀποβίβεσθαι πάντα μετὰ τῆϛ πρὸϛ αὐτὰ προσπαθείας. *Qecunqe ex mortali natura nobis adſcivimus, una cum omni ad ea inclinatione deponere.* Et mox §. 31. Μετὰ τῶν ἔργων ἀποσαλέον ϰαὶ τῆϛ πρὸϛ αὐτὰ προσπαθείας, ϰ᾽ πάθους. τί γὰρ ὄφελος τῶν ἔργων ἀφιϛάμενον ταῖς αἰτίαις, ἀφ᾽ ὧν ϰ᾽ τὰ ἔργα, προσηλῶσθαι. *Ut non ſolum factis, ſed & cupiditate iis abſtinendum ſit. Qid enim prodeſt factis abſtinere, cæſſis interim, à qibus actiones prodeunt, qaſi clavis affixi adhareſcere.* ubi vides τὴν προσπάθειαν etiam ἀπὸ τῦ πάθους diſtingvi. Ponantur ergò diſtinctionis cavſſâ, tanqam gradus qidam, qibus ἀπὸ τῆϛ ἀπαθείας in partem ſeqiorem fiat declinatio, προπάθεια, πάθος, προσπάθεια. Eſt itaqe ἀπάθεια *integra & abſoluta ab omni affectione vitioſa immunitas*; qod pro *ſummo bono* habebant Stoici. προπάθεια *leviſſima ab hac declinatio.* & *affectûs* vitioſi qaſi *praludium* qoddam. πάθος *affectus vitioſus*, ſive *morbus ipſe.* Hieronymus *in Matth. c. 5. v. 28.* *Inter* πάθος & προπάθειαν. i. e. *inter paſſionem & propaſſionem, hoc intereſt; qòd paſſio reputatur in vitium, propaſſio licèt vitii culpam habeat, non tenetur in crimine. Ergò qi viderit mulierem, & anima ejus fuerit titillata, hîc propaſſione percuſſus eſt. Si verò conſenſerit, & de cogitatione affectum fecerit, de propaſſione tranſivit ad paſſionem.* προπάθεια deniqe *ubi morbus invaluerit, & affectus radices adeò altas egerit, ut nec ex animo evelli facilè qeat, nec avelli à re deſiderata, cui* προσηλῶσθαι qodammodo videtur.

Καὶ χρόνῳ τὰ ἐπίκεινα] *qa ultrà ſunt.* qod ſuprà dixerat, ὅσα ὡς μέλλοντα παρόντα σε. Flaccus, *carm. l. 1. Ode 16.*

Latus in præſens animus, qod ultrà eſt
Oderit curare.

vide *l. 6, §. 32. & l. 7. §. 7.*

Τὰ ἐπίκεινα ἢ τὰ παρῳχηϰότα] Seneca *Ep. 78. circumcidenda ergò duo ſunt, & futuri timor & veteris incommodi memoria. hoc ad me jam non pertinet; illud nondum.*

Ὅιος ὁ Ἐμπεδόϰλειος, σφαῖρος ϰυϰλοτερὴς ϰοιν῀ περιηθεὶ γαίων] Ad verſum qendam, qem Empedoclis eſſe vult, alluſit. ut & antè non ſemel *l. 8. §. 44. & l. 11. §. 12.* Eum Parmenidæ videtur tribuere Stobæus *tom. 1. l. 1. tit. 18.* Stobæanorum excerptor Grotius ſaltem. Sub cujus nomine iſta apud hunc repræſentantur:

Ἀλλ᾽ ὄγε πάντοθεν ἴσος ἐὼν, ϰ᾽ πάμπαν ἀπείρων,
Σφαῖρος ϰυϰλοτερὴς, μιμὶης περιτίθη χαίρων.
Undiqe hic aqalis atqe infinitus ubiqe
Eſt globus atqe orbis, vaſto ſub pectore gavdens.

poſteriorem verſum & ibi, & apud Marcum, iſtic fœdiſſimè depravatum nemo viderit, medelam Grotius conatus eſt, reſcribendo,

Σφαίρης ϰυϰλοτερῦς μιμήμαθ᾽ ὑπέρβαλα χαίρων.

Verùm hæc à ſcripturæ veteris veſtigiis longiuſculè abſcedunt. Salmaſius feliciùs refinxiſſe videtur in *exercit. Plinian.* ad Marci codices propiùs ſic accedens:

Σφαῖρος ϰυϰλοτερὴς δίνῃ περιηγεῖ γαίων.

Τὸ σφαῖρος avtem vocabulum cùm non alibi, niſi in Marci iſtis bis, legatur, qanqam poſſit, inqit Salmaſius, dici σφαῖρα & σφαῖρος, ut σκύρα & σκύρος. poſſit & σφαιρὸς pro σφαιρόεις, *rotundus ut ſphæra.* hæc tamen ſi minùs placuerint, forſitan non diſplicebit, qod aliqando mihi venit in mentem ſcribendum, Σφαῖρ᾽ ὡς ϰυϰλοτερὴς, &c. ſic Λίων ὡς, apud poëtam & alia multa. ex illo, Σφαῖρ᾽ ὡς, inepti librarii fecerunt Σφαῖρος. idem igitur valet ac ϰυϰλοτερὴς ὡς σφαῖρα. Mihi verò iſtud perplacet. Sic de *Echino* qem alluſiſſe Marcum diximus *lib. 7. §. 28.* Eviſtathius Antioch. (ſi is ſaltem) *in Hexaemer. pag. 41.* Ὡς σφαῖρά ἐϛι τῷ σώματι, ϰαὶ ὁ ϰῦτός ἐϛι αὐτῦ ὁλόϰυϰλος. *qaſi pila corpore tegitur per omnes partes ſpinis hirſuto.* ὡς σφαῖρα dixit, qod σφαιρηδὸν Clemens *Strom l. 5.* ὥσπερ οἱ ἐχῖνοι σφαιρηδὸν εἱλύμενοι. hanc avtem ſcripturam ſi admiſerimus, in illis οἷος ὁ Ἐμπεδόϰλειος ſubintelligendum erit ϰόσμος. qalem orbem ſive mundum deſcribit Empedocles; & Parmenides itidem utì eſt ſuprà indicatum. De *viro bono* pariter Avſonius *Idyll. 16.*

Securus, mundi inſtar habens, teres atqe rotundus,
Externa nè qid labis per lævia fidat.

Horatium imitatus; qi de *ſapiente* dixit; *Serm. l. 2. Sat. 7.*

In ſeipſo totus teres atqe rotundus.

Vide *l. 8. §. 48.* Cæterùm Viri Cl. primum illud ipſe omnino admittendum exiſtimaverim, qia apud Eviſtathium Homeri τὸν ἀγνῶτον εἰλάμενον. hanc avtem ſcripturam ſi admiſerimus, in illis οἷος ὁ Ἐμπεδόϰλειος ſubintelligendum erit ϰόσμος. qalem orbem ſive mundum deſcribit Empedocles; & Parmenides itidem utì eſt ſuprà indicatum. De *viro bono* pariter Avſonius *Idyll. 16.*

Securus, mundi inſtar habens, teres atqe rotundus,
Externa nè qid labis per lævia fidat.

Horatium imitatus; qi de *ſapiente* dixit; *Serm. l. 2. Sat. 7.*

In ſeipſo totus teres atqe rotundus.

Vide *l. 8. §. 48.* Cæterùm Viri Cl. primum illud ipſe omnino admittendum exiſtimaverim, qia apud Eviſtathium Homeri τὸν ἀγνῶτον εἰλάμενον reperio in uſu communi olim freqentem extitiſſe. Παρὰ τὸν σφαῖραν, inqit, ἢ παρώνυμον ὁ Ἐμπεδόϰλειος σφαῖρος, &c. qod & Arati Scholiaſtes confirmat, qi iſtud tamen Heſiodo tribuit, dum σφαῖραν huic τὴν σφαῖραν dictam ait, ſicut Homero ἔσπερον τὴν ἑσπέραν. idem pro eo qod ϰοιν῀ Marci codex, & δίνῃ Salmaſius, μονῇ exhibet, & μιμῇ. Verùm iſta qia alibi latiùs excuſſimus, actum hîc agere ulteriùs nolumus.

Μόνον τε ζῆν ὁ ζῇς] vide *lib. 2. §. 14.* & *infrà §. 26.* Seneca *Epiſt. 101.* *ſi vita noſtra non prominebit, ſi in ſe colligetur.*

§. 4. Πολλάϰις ἐθαύμασα] Eis maximè placere & approbare nos ſtudemus, qos imprimis diligimus ac ſuſpicimus. mirum igitur Marco, nec immeritò, videtur, homines, cùm ſemetipſos maximè diligant, aliis potiùs qàm ſibimetipſis approbatos ſe velle.

Ἑαυτὸν μὲν ἕϰαϛος μᾶλλον πάντων φιλεῖ] Evripides *Creſphonte* à Scholiaſte *ad* ejuſdem *Medeam* lavdatus:

Ἐϰεῖνο γὰρ πίϛοθ᾽ ὅπερ πάντες βροτοί.
Φιλῶν μάλιϛ᾽ ἐμαυτὸν, ὦ ἀισχύνομαι.
Mihi hoc, qod cunctis inſitum eſt mortalibus,
Amare meipſum maximè, non me pudet.

Siqidem, qi φίλων legunt, qod codices vulgò exhibent, ſenſum corrumpunt prorſus; qod nec Grotius advertit, cùm vertit,

Minimùm, inter omnes, qos amo, noceo mihi.
— τίς γὰρ ἐσθλὸς οὐϰ αὐτῷ φίλος;
— *namqe qis bonus neqam ſibi?*

Sophocles *Oedip. Colon.*

Οὐδ᾽ ἔϛιν ὅϛις οὐϰ ἔϛιν αὐτὸν φιλῶν.
Nemo eſt, amicus ipſe qi non ſit ſibi.

a L. 2. §. 6. a τὸν ἢ ἑαυτῷ περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται, ἢ τὸν τῶν ἄλλων. ἐὰν γάρ τινα θεὸς ἐπιστᾷς, ἢ διδάσκαλον ἱμέρων, κελεύσῃ, μηδὲν κατ' ἑαυτὸν

b L. 3. §. 4. ἐνθυμεῖσθαι ἢ ἀλογεῖσθαι, b ὅ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν ἔτι ὑπομενεῖ. ὅτω τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

§. 5. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοὶ, ἕν μόνον παρεῖδον, τὸ ἑνίους τῶν ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρησίμους, καὶ πολλοῖς πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια θεμένους, καὶ ὅλη

c L. 5. §. 27, l. 10. §. 1. Inf. §. 23. πολλοῖς δι' ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν c συνήθεις τῷ θείῳ γενομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι

d L. 4. §. 21. e L. 9. §. 35. d ἀπισθηκέναι; ἕν γε ἢ ὅπερ καὶ ἄντως ἔχει, ἴσθι, ὅτι e εἰ [ὡς] ἑτέρως ἔχειν ἔδει, ἐποίησαν ἄν. εἰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν. καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἧνεῖται tamen de se existimationem minoris faciat, quàm alienam. itaque si vel Deus vel præceptor prudens qis astans præceperit cuiquam, nè qid apud se cogitet mentéve agitet qod non simul ac conceperit proferat, nè ad dieculam qidem id sustineret. ità proximos magis, qid de nobis sentiant, veremur, quàm nosipsos.

§. 5. Qî fit, ut Dii, qi pulcrè ac cum singulari erga genus humanum amore disposuerunt universa, hoc unum neglexerint, curare nempe, nè homines, boni cumprimis, qiqe frequentissima cum ipsis qasi commercia habuerint, atque per opera pia sacráqe ministeria quàm maximè familiares ipsis extiterint, ubi semel defuncti sunt, non existerent ampliùs, sed omnino extingverentur? hoc verò si siqidem sic se habet, pro certo scias, aliter facturos eos fuisse, si aliter fieri oporteret. Si enim justum erat, & fieri poterat, & si juxta naturam,

id

ANNOTATIONES.

Et Evripides *Med.*

Τίς δ' οἶδεν εἰ θανὼν μὲν ἔστι γιγνόσκει τόδε.
Ὡς πᾶς τις αὐτὸν τῶν πέλας μᾶλλον φιλεῖ;
Qis istud nempe non novit mortalium,
Diligere sese cæteris plus gemlibet?
Φιλεῖ δ' ἑαυτὸ πλέον ἕκαστος ἢ δίκα.
Nec qisqam charior alteri qam ipse est sibi.

Τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὐτὸν ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται] *Nam qoto quisque eadem honestatis cura secretò, qa palam? multi famam, conscientiam pauci verentur.* Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 20. Hinc & illa Pelagii *ad Demetriam* querela. *Non cogitamus qid ipsi simus, sed qid alteri esse videmur. unde eo perducta res est, ut neglectâ veritate meriti, de sola opinione curemus, qi testimonium vitæ nostræ, non à conscientia nostra, sed à fama petimus.* Nec dissimilis Bernardi querimonia, *de gradibus humil. & superb. part.* 2. *gr.* 6. *Qi de omni alia re plus sibi credit, quàm aliis; de se solo plus aliis credit, qam sibi.* Adversus morem morbum pe malum hunc, salutare monitum ab Apostolo habemus, *ad Galat. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. *Opus autem suum probatum reddat unusquisque: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.* De se Cicero, verè, necne, ipse viderit, *ad Attic. l.* 12. *Ep.* 27. *Mea mihi conscientia pluris est, qam omnium sermo.*

Ὁ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει] Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα] contra nimirum monitum illud Pythagoricum in *aur. carm.*

— Πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν.
Tu plus qàm cunctos alios te disce vereri.

cui consonat Democriticum illud monitum, qod *suprà* cum aliis ejusdem notæ attulimus *ad l.* 2. §. 6. vide & *ad l.* 11. §. 26. & *l.* 10. §. 9.

§. 5. Ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι ἄνθρωποι γενέσθαι] Ità de animæ statu post mortem incertus fluctuat passim Marcus. de corporis resurrectione multò magis assensionem cohibiturus. qod, nihil est itaqe mirum, si δόγμα ξένον nec παράδοξον, tantum, sed, παράλογον etiam, Stoicis Athenien sibus est visum, prædicante Pavlo, *Actor. c.* 17. *v.* 18, 19. Nos melius edocti, eâ bonitate præditum novimus esse Deum nostrum, universi conditorem, ut nolit servorum suorum, qi fidele ipsi obsequium in hac vita præstiterint, vel animas, vel corpora in morte prorsus intercidere, sed præmiis futuris utrumqe reservari.

Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν] καὶ δίκαιον εἶναι, sacra attestatur Scriptura. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ. *Siqidem justum est apud Deum.* Apostolus *ad Thess. Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 6. &, δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ δίκαιος κριτής. *Justitia coronam reddet mihi justus ille Deus. ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 8. &, οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς κόπου τῆς ἀγάπης. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis. ad Hebr. c.* 6. *v.* 10. Nec tamen hinc sequitur, qod Pontificii statuunt, hominum opera bona dignitatis suæ ratione vitam æternam, gloriámqe cœlestem ità promereri, ut Deus injustus futurus sit nisi eam illis rependat. prout Rhemenses nostri *annot. in Luc. c.* 21. *v.* 35. *ad Thess. Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 5. & *Hebr. c.* 6. *v.* 10. Ut omittam enim τὸ ἀξιοῦσθαι, qod illi tantopere urgent, aliud planè sonare, prout norunt qi linguam Græcam vel primoribus tantùm labiis degustârunt. Rectè Durandus *in sent. l.* 2. *dist.* 27. *q.* 2. *Meritum de condigno strictè & propriè sumptum, videlicet pro actione voluntaria, propter qam operanti debetur merces ex justitia sic, qod si non reddatur, ille ad qem pertinet reddere, injustè facit, & est simpliciter & propriè injustus, non est hominis ad Deum.* qod ille

A cùm multis argumentis confirmâsset, concludit tandem, *sentire & dicere oppositum esse temerarium seu blasphemum. Qòd si qid*, inqit, *pro bonis operibus nostris datur vel redditur, potius & principaliùs est ex liberalitate Dei donatis, qàm ex merito nostri operis. Etsi dicatur, qod qamvis Deus non constituatur nobis debitor ex aliqo nostro opere, constituitur tamen debitor ex sua promissione: sciendum est, qia qod redditur ex promissione præcedente, non redditur ex merito operis de condigno, sed soliùm vel principaliter ex promisso.* Unde patet responsio ad id qod justum esse dicitur. Siqidem ut piè pariter ac præclarè Bernardus *de grat. & lib. arb.* 7 *stum apud Deum est ut reddat qod*
B *debet; debet autem qod pollicitus est. promissum qidem ex misericordia, sed ex justitia jam præstandum. juste enim & ex debito requiritur, qodcunqe vel gratis promittitur.* Et Bellarminus ipse *de pœnit. l.* 3. *c.* 4. explicans Joannis verba illa ex *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 9. πιστὸς ἐστὶ καὶ δίκαιος. *Verba illa*, inqit, *fidelis est & justus, referuntur ad promissionem divinam. ideo enim Deus justus & fidelis dicitur, qia stat promissis, nec fidem fallit.* qod & *de justific. l.* 5. *c.* 15. confirmat ex illis Nehemiæ *c.* 9. *v.* 8. verbis. *Implesti verba tua, qoniam justus es.* Siqidem *veritas sive*
C *veracitas pars* est *justitiæ.* ut ex Cicerone *de invent.* Thomas Aqinas *sum. part.* 2a 2æ *q* 109. *art.* 3. Deniqe potest aliqid justo atqe æ qo consentaneum esse, qia justitiæ nullà ratione repugnat, qod tamen nihil injusti, si non fiat, inducat. justum fuit qod Solomon rex à Shimejo mandati violati de Hierosolymis continendo se, pœnas exegit: *Regum hist. l.* 3. *c.* 2. *v.* 46. qibus tamen remissis, nihil injusti admisisset. justum & æqum, qod Abiatharo læsæ majestatis reo, patris cavsâ vitam condonavit. *ibidem v.* 26. qem tamen si sustulisset, adversus justitiam nihil peccâsset.

Ἦν ἂν καὶ δυνατόν] Τί ἄπιστον κρίνεται, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; *Incredibile judicatur apud vos qod Deus mortuos suscitet?* Pavlus, *Act. c.* 26. *v.* 8. Athenagoras *de resurrect. pag.* 42--50.
D Ἢ ὅτι ἀδύνατον, ἢ ὅτι ἀβούλητον. ἀλλ' ὅτε ἀδύνατον, ὅτε ἀβούλητον, εἰ ἀδύνατον, ἢ ἐκ τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ γεννώμενον, ἢ ἐκ τοῦ δύνασθαι ἀγνοῆσαι μὴ ἔχειν πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸ ἀγνοούμενον. ἀλλ' ὅτ' ἀγνοεῖν τι τὸν Θεὸν δυνατόν. καὶ τὴν δύναμιν, ἣν ἔσχε πρὸς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, δείκνυσιν ἡ τούτων αὐτῶν γένεσις. οὐκ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀβούλητον. εἰ γὰρ ἀβούλητον, ἢ ὡς ἄδικον, ἢ ὡς ἀνάξιον. ἀλλ' οὐκ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον πάντων γίνεσθαι τῶν πεπραγμένων ὑπόδικον, τήν τε ἐπὶ τούτοις δίκην τιμὴν, ἢ τιμωρίαν. ὅτι ἀνάξιον. εἰ γὰρ τὸ χεῖρον οὐκ ἀνάξιον, τούτοις, τὸ φθαρτὸν ποιῆσαι σῶμα, καὶ παθητόν. πολὺ μᾶλλον τὸ κρεῖττον οὐκ ἀνάξιον, ὅπερ ἐστὶν, ἄφθαρτον καὶ ἀπαθές. ἔνδηλον δὲ ὅτι καὶ δυνατόν, καὶ βουλητόν, καὶ δίκαιον, καὶ ἄξιον, ἢ τῶν διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασις. *Vel qod non possit, vel qod non velit. Sed neqe illi est impossibile, neqe voluntas deest. Si impossibile, impotentia alicujus inde deprehenditur, si aut ignoret qid faciendum sit, aut si norit, imbecillior sit viribus qàm ut probè efficiat. Atqi non est possibile ut Deus ignoret. Et vires Dei sufficere ad corporum restitutionem indicat vel ipsorum procreatio. Non itaqe est impossibile. Sed neqe illi voluntas deest. Si enim illi voluntas deesset, foret vel injustum, vel indignum Deo. Non est autem injustum. Justum enim est utrumqe, dum homo ex anima & corpore constat, esse obnoxium & participem omnium ab illo factorum in ob illa auferendis præmiis, vel sustinendis pœnis. Neqe est indignum Deo. Si enim qod deterius est, mortale scilicet & patibile corpus condere non indignum Deo visum est, multò minus indignum erat qod præstantius est & immortalitate & impatibilitate donatum in rerum naturam producere. Satis ergò manifestum est, restitutionem corporum extinctorum talem esse qa digna sit Deo, & qam velit & possit efficere.* verùm de mente sola satagit Marcus; de

cor-

id natura protuliſſet. vel hinc ergò, qòd aliter ſe habet, ſi aliter ſaltem ſe habet, compertum habeas, fieri non oportuiſſe. vides enim, qòd in hujus rei indagatione de jure cum Deo diſceptas. non avtem de jure cum Diis diſceptaremus, niſi optimi illi ac juſtiſſimi forent. qi ſunt avtem iſtiuſmodi, nihil in mundi diſpoſitione injuſtè atque irrationabiliter neglectum inſuper habuiſſent.

§. 6. Illis etiam aſſveſce, qæ fieri poſſe deſperas.

γχειν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. ἐπὶ δὲ τῷ μὴ ἄτως ἔχειν, εἴπερ ἀχ ἄτως ἔχει, περάθω καὶ τὸ μὴ δεῆσαι ἄτω γίνεσθ. ὁρᾷς γὰρ καὶ αὐτὸς, ὅτι τῦτο σφόδρα ζητῶν διαλογῆ πρὸς τὸν θεόν. ἀκ ἂν δ' ἄτω διαλεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄρισοι ἡ δικαιότατοί εἰσιν. [a] εἰ δ' τῦτο, ἀκ ἂν τι φθεῖδον ἀδίκως ἡ ἀλόγως ἠμεληκένον τῶν ἐν τῇ διακοσμήσει. a L. 7. §. 41.

§. 6. [b] Ἔθισι καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. b L. 6. §. 19. & l. 10. §. 22.

ANNOTATIONES.

corpore nihil ſolicius, qod nec ſe, nec ſuum, nec ſui qicqam à qoqam cenſeri volebant Stoici.

Ἐκ δὲ τῦ μὴ ἄτως ἔχειν] Æqior certè erga numen divinum Marcus, licèt Ethnicus, qi nihil injuſti avc iniqi Deo vult imputari, etiamſi viros bonos in morte prorſus intercidere pateretur, qàm Papicolæ, qi Deum injuſtitiæ diſertè καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, qòd ajunt, incuſatum eunt, niſi ipſis ob labores miſellos in hac vita decurtatiſſima exantlatos, tanqam probiſſimè pleniſſimèqe commeritis, præmia æterna retribuat.

Πιςεύσθω σοι τὰ μὴ δεήσαι] Idem hoc, cum illo à Marco cumprimis laudato, *l.* 11. §. 6. Ἔχει λόγον καὶ τῦτο. *Hujus etiam conſtat ratio.*

Δικαιολογῆ πρὸς τὸν θεόν] Hoc eſt qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 20. Μενῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; *Imo verò ó homo, tu qis es, qi ex adverſo reſponſas Deo?* vult [περὶ ἁπάντων τῷ Θεῷ (id eſt, ὑπὲρ τῦ Θεῦ) ἀπολογεῖσθαι, cum Epicteto *l.* 2. *c.* 16. Περὶ μηδενὸς δικαιολογεῖσθαι πρὸς τὸν Θεόν. *De nulla re diſceptare cum Deo.* Ità pii priſci, etiamſi conturbabantur nonnunqam, cum bonis hic malè eſſe, malis bene, animadverterent; illud tamen pro certo ac immoto ſtatuunt fundamento; *Attamen Deus corde rectis bonus eſt. Pſal.* 73. *v.* 1. & *Tu certè, Domine, juſtus es.* Jeremias *c.* 12. *v.* 1. Apoſt. *ad Rom. c.* 9. *v.* 14. Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο. *Qid igitur dicemus? Num injuſtitia eſt apud Deum? Abſit.* & *ibidem c.* 3. *v.* 4. 5. Μὴ ἄδικος ὁ Θεός; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σε, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. *Num Deus eſt injuſtus? Abſit: imo eſto Deus verax, omnis autem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas qando tu judicas.* ex *Pſal.* 51. *v.* 4. vide *infrà* §. 12.

Οὐκ ἂν δ' ἄτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς] *non avderes ità cum eis diſſerere* Caſavbonus. malim, *non ità diſſereres*, & de æqo juſtòqe cum eis ageres, niſi optimos juſtiſſimoſqe eſſe præſumeres.

§. 6. Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις] qid eſt enim qod uſus & induſtria non poſſit? Horſum ſpectant tot poetarum illuſtrium monita. Menandri, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29.

— πάντα γὰρ
Ταῖς ἐντελεχείαις καταπονεῖται πράγματα.
— *rerum omnium*
Nihil eſt qod non conficiat aſſiduus labor.

Alexandridis,

Τὸ συνεχὶς ἔργον, παντὸς εὑρίσκει τέλος.
Ubiqe finem aſſequitur continuus labor.

Philemonis,

Ἐκ τῦ φιλοπονεῖν γίγνετ', ὧν θέλεις, κρατεῖν,
Datur laboris cupido qidvis aſſeqi.

Antiphanis,

Τῆς ἐπιμελείας δῆλα πάντα γίγνεται.
Labori aſſiduo, nihil eſt qod non ceſſerit.

Sophoclis *Oedip. rege.* à Plutarcho lavdatum *de fortun.* & à Clemente *Strom. lib.* 5.

— πᾶν δὲ τὸ ζητούμενοι
Ἁλωτόν. ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.
— *qicqid qæritur,*
Spes deprehendi eſt. omne neglectum perit.

& huic vicinum incerti alicujus:

Ἁλωτὰ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
Ἅπαντα. —
Laborioſæ diligentia aſſeqi
Nihil eſt negatum. —

& ad Marci verba proximè, Menandri, in *moroſo*,

— ἀθέτος χρὴ πράγματος,
Τὸν ἓν ποιῆσθ' ὅλως ἀπογινῶναί ποτε.
— *qem laborum non piget,*
Nihil arbitrari is debet inſperabile.

Socrates Alcibiadi miranti, qi poſſet Xanthippen tam rixoſam ſuſtinere, & intolerandam eſſe dictitanti, Ἀλλ' ἐγὼ σὺνοίσομαι. καθάπερ τροχιλίας ἀκούων συνοίσω. *At ego*, inqit, *aſſvetus ei ſum: nec me magis offendit, qam rota ſtridor aqam educentis eos qi aſſiduè audiunt.* Nec ſileri dignum hic Æſchyli illud, à Plutarcho *de legend. poet.* & *de project. indic.* a Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & *tit.* 117. à Cælio Rhodigino *antiq. lect. l.* 8. *c.* 7. Lilio Gyraldo *de poet. l.* 6. Eraſmo *apophth. l.* 6.

relatum: qi dum in Iſthmiis pugilum certamen ſpectabat, cum altero eorum frontem percuſſo, corona rom exclamaret; Ioni Chio, qi proximè aſſidebat, latus fodiens, Ὄχαε, ὅτον ἡ ἄσκησις ἐστι; *ó pitpleyàs siwtâ. oi dè θeamenoi boôsin. Vide*, inqit, *qanta ſit vis exercitationis? ictus ille ſilet: ſpectatores verò vociferantur.* ubi σύκας malui, *latus fodiens*, Flaccum imitatus, 1. *Epiſt.* 6. 51. vertere; qàm, *avrem vellicans*, cum Pavlo Leopardo; qi *emend. l.* 2. *c.* 21. & 22. Stobæum hic emaculat, Cælium, Lilium, Eraſmum caſtigat. De Cyro, Xenophon *lib.* 1. *pag.* 14. *B*: Οὐκ ἀπεδείραττεν ἐκ τῦ ἠπίστασθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἠπίστατο. ἀλλ' ἐκυλινδεῖτο, ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν. *Qod ſuperaretur, haud qaqam deſiſtere illa denuo facere, qibus inferior fuerat; ſed verſaretur iterum atqe iterum in experiundo, rursus ut idem rectius faceret.* Verum Marco gemina prorſus Plutarchus *de tranqill. pag.* 476. *C. D.* Δεῖ μηδὲν ἀπογινώσκειν, μηδὲ ἀπιστεῖν, ἀλλὰ θαυμάζοντα καὶ ζηλοῦντα καὶ συνενθυμούμενα, πεῖραν ἅμα λαμβάνειν ἑαυτῷ καὶ κατανόησιν, ἐν τοῖς ἐλάττοσι πρὸς τὰ μείζονα, μὴ φεύγοντα, μηδὲ ἀπωθοῦντα τῆς ψυχῆς τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, μηδὲ διαδράσκοντα. τάχα δὲ οὐδὲν ἔσῃ συσχερίσερον. ἀνίσχυρα γὰρ ἐμποιεῖ καὶ μαλακίαν ἀγύμναστον ἡ περὶ τὸ ῥᾴδιον ἀεὶ διατρίβουσα, καὶ πρὸς τὸ ἥδιστον ἐκ τῶν ἀοκλήτων ἀναχαζῦσα γλυκυθυμίᾳ τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ ἢ νῦν, καὶ πάνυ, καὶ φυγῆς μελετῶσα φαντασίαν ὑφίστθαι, καὶ προβιαζομένη τῷ λογισμῷ πρὸς ἕκαστον, εὑρήσει πολὺ τὸ καταψυχόμενον καὶ διακενὲς καὶ σαθρὸν ἐν τοῖς δοκοῦσι χαλεποῖς καὶ φοβεροῖς. *Neqe de ullo deſperandum aut diffidendum eſt: ſed admiratione horum atqe amulatione, & qaſi divini cujuſdam inſtinctus ſocietate impulſi periculum de nobis facere in minoribus rebus demum, qomodo ſimus ad majora affecti: non fugere aut aversari hanc animi accurationem. Mihi qidem videtur hoc ſtudium non usqe adeo difficile. Etenim animi obleſtatio ſubducens ſe à rerum adverſarum cogitatione, & circa facillima & ſuaviſſima identidem verſans, ſatuitatem qandam & imperitam molliciem ingenerat. Qi verò morbi etiam, doloris, exilii ſpeciem meditatur, ac rationis imperio ſe ad iſta ſuſtinenda componit animus, multa is inveniet falſa, inania & putrida eſſe in his, qæ gravia vulgo ac terribilia videntur.* Diogenes deniqe referente Laërtio, *l.* 6. §. 70. 71. Διτὴν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἄσκησιν. τὴν μὲν ψυχικὴν, τὴν δὲ σωματικήν. ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίοις συνεχεῖς γινόμεναι φαντασίαι, εὐλυσίαν πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα παρέχονται. παρετίθετο δὲ τεκμήρια τὸ ῥᾴδιος ἀπὸ τῆς γυμνασίας ἐν τῇ ἀρετῇ κατεργάσεσθαι. ὁρᾶν τε γὰρ ἔντε ταῖς τέχναις, ταῖς βαναύσοις καὶ ταῖς ἄλλαις, ἃ τὴν τυχοῦσαν ὀξυχειρίαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τῆς μελέτης πεποιημένους. τούς τε αὐλητὰς καὶ τοὺς ἀθλητὰς, ὅσον ὑπερφέρουσιν ἑκάτεροι τῇ ἰδίᾳ ποιήσει τῇ συνεχεῖ. καὶ ὡς ἔστι, εἰ μετηνέγκαιεν τὴν ἄσκησιν καὶ ἐπὶ τὰς ψυχὰς, οὐκ ἂν ἀνωφελῶς καὶ ἀτελῶς ἐμόχθουν. ὑδίν γε μὴν ἔλεγε τὸ παράπαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι. δυοῖν δὲ ταύτην πᾶν ἐκτείνεσθαι. *Duplicem dicebat eſſe exercitationem; alteram animi, corporis alteram. Hanc, ſecundum qam in exercitio crebræ fiunt imaginationes, qæ præſtant ad virtutis opera qadam adminicula. Adjiciebatqe argumenta, qod ad virtutem facilè exercitio proficiatur. Cernere enim ſe in artibus mechanicis, & aliis, opifices ex conſvetudine operis non minimam operandi celeritatem ſuiſſe conſequtos. Tibicines item & athletas inter ſeſe eminere tanto intervallo, qanto majore ſtudio & labore verſati fuerint. Atqe ſi qidem iſti exercitationem ad animum tranſtuliſſent, neqaqam inutiliter avt imperfectè laboraſſent. Nihil dicebat in vita omnino abſqe exercitatione perfici, eam verò omnia exſuperare poſſe.* Vide *ad l.* 3. §. 6. Seneca *Ep.* 50. *Nihil eſt, qod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura: robora in rectum qamvis flexa, revocabit; curvatas trabes calor explicat; & aliter nata in id finguntur, qod uſus noſter exigit. qantò facilius animus accipit formam, flexibilis & omni humore obſeqentior?* & *Ep.* 80. de athletis agens. *Illud maximè revolvo mecum, ſi corpus perduri exercitatione ad hanc patientiam poteſt, qâ & pugnos pariter & calces non unius hominis ferat, qâ ſolem ardentiſſimum in ferventiſſimo pulvere ſuſtinens aliqis, & ſanguine ſuo madens, diem ducat: qanto facilius animus corroborari poſſit, us fortuna ictus invictus excipiat, ut projectus & conculcatus exurgat?* Idem *de ira l.* 2. *c.* 12. *Nihil eſt tam difficile & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat aſſidua meditatio: nulliqe ſunt tam feri & ſui juris affectus, ut non diſciplinâ perdomentur.* Mox, ubi varia hujus rei exempla

καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ πρὸς τὰ ἄλλα ἀφ' τὸ ἀνέθιστον ἀχρεία ἐστι, ἅτε χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ. τοῦτο γὰρ [a] εἴθισται.

a L. 10. §. 22.

§. 7. [b] Οποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, [c] τὴν βραχύτητα βίου, [d] τὴν ἀχάνειαν εἰς ὀπίσω καὶ πρόσω αἰῶνος, [e] τὴν ἀσθένειαν πάσης ὕλης.

b L. 2. §. 11. l. 3. §. 5. l. 11. §. 3.
c L. 5. §. 24.
d L. 4. §. 3. 48.
e L. 9. §. 33. 36.

§. 8. [f] Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αἰτιώδη. [g] τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων. [h] τί πόνος. [i] τί ἡδονή. [k] τί θάνατος. [l] τί δόξα. [m] τίς ὁ ἑαυτῷ ἀκολίας αἴτιος. πῶς [n] οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. ὅτι ὁ πάντα ἐυόλησις.

f Sup. §. 2.
g L. 10. §. 37.
h L. 7. §. 33.
i L. 5. §. 26.
k L. 7. §. 33.
l L. 6. §. 16.
m L. 9. §. 26.
n L. 5. §. 34.

§. 9. Ὅμοιον δ' εἶναι δεῖ ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρήσει, [p] παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποπέπτωκεν, καὶ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ τὴν χεῖρα [q] ἀεὶ ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ συσφίγγει αὐτήν δεῖ.

o L. 2. §. 15.
p L. 7. §. 61.
q L. 7. §. 8.

§. 10. * Τοιαῦτα [r] τὰ πράγματα ὁρᾶν, [s] διαιρῶντα εἰς ὕλην, αἰτίον, ἀναφορέν.

* Ποῖα αὐτὰ
r L. 2. §. 12.
s L. 7. §. 29.

§. 11. [t] Ἡλίκην ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος, [v] μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ [x] δέχεσθαι πᾶν, ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

t L. 8. §. 29.
v L. 10. §. 1.
x Sup. §. 1. 3.

nam & ſiniſtra manus, cùm ad alia opera per deſvetudinem inepta ſit, frænum qàm dextra validiùs tenet; qia huic operi aſſvevit.

§. 7. Cogita qalem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorſum prorſúmqe vaſtitatem immenſam: materiæ deniqe cujuſqe imbecillitatem.

§. 8. Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: qid dolor; qid voluptas; qid mors; qid gloria: qis cuiqe moleſtiarum avtor: qomodo nemo ab alio qopiam impediatur: qòd deniqe opinione conſtant omnia.

§. 9. In decretorum uſu, pugili, non gladiatori ſimilem eſſe te oportet. iſte enim enſe, qo utitur, poſito, ſtatim interficitur. ille avtem manum ſemper præſtò habet, qâ vibratâ duntaxat opus eſt.

§. 10. Res ipſas qales ſint intuere, in materiam, formam, finem dividendo.

§. 11. Qanta eſt hominis potentia, in cujus ſitum eſt arbitrio, ut nihil faciat, niſi qod Deus ipſe comprobaturus eſt, & qicqid Deus illi aſſignaverit, libens excipiat?

§. 12.

ANNOTATIONES.

protulerat; *Mille ſunt alia, in qibus pertinacia impedimentum omne tranſcendit, oſtenditqe nihil eſſe difficile, cujus ſibi ipſa mens patientiam indiceret.*

Ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερά] Τὴν δεξιὰν τῆς ἀριστερᾶς; φύσει κρείττονα εἶναι, *Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſſe*, multis locis inculcat, multiſqe rationibus contendit Ariſtoteles *de partib. animal. l. 3. c. 4. & l. 4. c. 8. de animal. inceſſ. c. 4. ethic. Nicom. l. 5. c. 7. & Eudem. l. 4. c. 5. & in problem. l. 21. q. 12, & 13. & 19. & 31.* At Plato, (qem & hoc nomine is notat, *polit. l. 2. c. 10.*) *de legib. l. 7. pag. 884. A.* hoc tanqam delirium exagitat, Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας εἰς ἑκάστας τῶν πράξεων, τὰ κατὰ χεῖρας. *Qod videlicet dextra à ſiniſtris, qod ad manus pertinet, differre jam videantur in ſingulis operationibus natura.* qod & refutare conatur primò membrorum reliqorum exemplo, ἐπεὶ τάχ' περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τὰς πάσας φαίνεται. *Pedes enim inferioreſqe partes ad opera nihilo differre videntur.* qod idem de oculis avribuſqe dici poterat; & nutricum matrumqe maximè inſcitiæ uſumqe pravo adſcribit. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας * ἀνοίᾳ [ἀγνοίᾳ alii] τροφῶν καὶ μητέρων ἔσιν χαλοὶ γεγόναμεν ἔκαστοι. τῆς φύσεως γὰρ ἑκάτερον τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ * ἤθη [*ἴδη forſan] διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. *Manibus autem matrum nutricumqe ſimul ignorantiâ qaſi clavdi factis ſumus. Nam qum natura fere ad utramqe partem aqè ſe habeat, ipſi per conſvetudinem non rectè utentes differentiam fecimus.* Dein rejicit etiam operum qorundam inſtantiis: Ἐν ὅσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μεγα διαφέρει, λύχνα μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρώμενον, πλῆκτρον δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα οὐδὲν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενον, καὶ εἰς ἄλλα, μὴ, δίον, ἅτε χρῆσθαι σχεδὸν ἄνοια. *Siqidem in qot qibuſqe operibus utrâ utamur nihil refert, ſicut inter lyram tangendam, lyram ſiniſtrâ, plectrum dextrâ, an è converſo teneamus, nullius momenti res eſt. aliaqe ejuſdem rationis, qicunqe animadverterit, is his exemplis edoctus, ni ad alia etiam negotia, ubi oportebit utrâqe pariter citra diſcrimen uſus fuerit. inſano certè parum diſtabit.* qæ verba ideò lubentior verto, cùm qia Serranus ita reddidit, ut ſenſum avtoris havd clarè ſatis expreſſerit; tum ut locum ab interpunctione priùs laborantem reſtituam explicémqe. demum ratiocinatur à ritu gentium qarundam. Ἔδοξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν Σκυθῶν νόμος, οὐκ ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν δεξιᾷ δὲ οἰστὸν προσαγόμενος μόνον. ἀλλ' ἀμφοτέραις ἐπ' ἀμφότερα χρώμενος. *Hac ita eſſe lex Scytharum oſtendit. Non enim ſiniſtrâ ſolum arcum, dexterâ ſagittam tenent; ſed utriſqe ſimiliter ad utrumqe utuntur.* qibus accenſeri poſſunt & Benjamitæ illi funditores ἀμφιδέξιοι, inſigni in eo genere artificio præditi. *Judic. c. 20. v. 16.*

Διὰ τὸ ἀνέθιστον] ità Plato ſuprà, διὰ τὰ ἤθη, vel ἴδη, potiùs.

Τῷ χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ] Neqe hoc Plato penitus tacuit. Πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα παραδείγματα ἐν ἡνιοχείαις τί ἐστι καὶ ἐν ἑτέροις. ἐν οἷσι μαθεῖν δυνατὸν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ ἀριστερὰ δεξιῶν ἀσθενίστερα κατασκευάζοντες. *Multa exempla bujuſmodi in avrigarum aliorumqe operibus reperiuntur. Ex qibus intelligere licet, eos qi dextris ſiniſtra imbecilliora reddunt, præter naturam id facere.*

Τοῦτο γὰρ εἴθισται] Itaqe Plato, διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ μαθόντος, καὶ ὁ γυμνασάμενος μὴ γεγυμνασμένου.

A *Multum intereſt inter eum, qi utrâqe manu uti didicerit, aſſveveritqe, & eum qi alterutri tantum.* qod & à re *athletica*, & à *militari*, mox comprobat. Ideo avtem uſus obtinuit, ut *ad frænum ſiniſtra* adhibeatur, qò dextra vel virgæ, qâ equs regitur, vel armis qæ geſtanda ac utenda fuerint, purà enſi haſtæve exerendis, exercendiſqe immunis relinqatur. Xenophon *de re eqeſtri.* Ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγει τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχει. *Eqes ſiniſtrâ qidem agit equm, dextrâ verò haſtam tenet.* qanqam poſſet & alia aſſignari ratio, cur frænum fortiùs ſiniſtrâ teneatur; ſi verum foret, qod Solinus habet, *polyhiſt. c. 1. Parti dextræ habilior aſcribitur motus, lævæ firmitas major.* Verùm in hoc Solinum rejicit B meritò Cl. Salmaſius. qem viſe ſis in *exercitationum* theſavro illo πολυμαθεστάτῳ.

§. 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου] qalem ipſe ſe velit à morte deprehendi. Vide *l. 6. §. 30. ad finem.* eſtque hæc lectio ſatis commoda, non celabo tamen ſuſpicionem meam; legi poſſe non minùs commodè καταλειφθῆναι, *qalem te à morte relinqi oporteat*; ſive *neceſſe ſit, & qod animum, & qod corpus attinet.* ſiqidem qales nos, qoad corporis ſtatum, mors deprehenſura ſit, τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ὄντων, ut cum Stoicis loqamur.

Τὴν βραχύτητα τοῦ βίου] vide *ad l. 2. §. 17. & l. 4. §. 26.* C & *l. 5. §. 24.*

Τὴν ἀχάνειαν] vide *ad l. 4. §. 3. 50.*

§. 8. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν] vide *lib. 3. §. 11.* & *ſuprà §. 2.* Matthæus Caſimirus Lyric. *l. 3. od. 12.*

Si primum vacuis demere corticem
Rebus, Fuſce, velis, cætera diffluunt,
Verna more nivis, qa modò nubium
Leni tabuit halitu.

Τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος] Forſan [πᾶς πᾶς] τις, vel [ὅτι πᾶς] τις. qia ſeqitur, πῶς οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. (de qo vide *l. 5. §. 34.*) hoc eſt, qod ille apud Plutarchum D *de tranqill. pag. 477. A.*

Οὗτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτός.
Horum non alius, mihi ſum cauſſa ipſe, malorum.

ità enim legendum, non ἄλλων. vide *lib. 7. §. 16.*

§. 9. Παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ] *pugili*, ſive *pancratiaſtæ, non gladiatori.* qia alter armis nativis καὶ προσφύσι, *lib. 10. §. 38.* alter depugnat adſcitiis. itaqe alter gladium ſi depoſuerit, ſtatim occiditur; alter manum præſtò ſemper habet; nec qicqam ampliùs, niſi ut dextrè utatur, eſt opus.

Ἀεὶ ἔχει] De virtute pariter Antiſthenes, Ὅπλον ἀναφαίρετον, ἀρετή. *Virtutem arma eſſe qa tolli non poſſunt.* Laërtius *l. 6. c. 12.* at qod de *baculo* Ariſtoteles *de motu animal c. 8.* E idem de enſe, vel alio qovis telo, dici poteſt. Γίνεται ὥσπερ ἀφαίρετον μέρος, ἡ βακτηρία. *Fit ut ſeparabilis pars ipſe baculus.* vide *lib. 11. §. 36.* ſed & Cleanthis placitum *ibidem lib. 7. c. 128.* in *Zenone.* Διαπαντὸς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ ἀνακόλλητος γάρ ἐστι. καὶ πάντοτε τὴν ψυχὴν κεῖσθαι ὥστε τελείαν ὁ σπουδαῖος. *Virtute ſemper utendum eſſe. Amitti enim non poteſt, ſemperqe animo, qi perfectus eſt, utitur ſapiens.*

§. 10. Τοιαῦτα τὰ πράγματα] lego ποῖα αὐτὰ τὰ πράγματα. *qalia ſint ipſa per ſe nuda.* ut *ſuprà §. 8. & l. 8. §. 11.*

Διαιρῶντα] de *diſtributione* iſta, vide *lib. 2. §. 12. & l. 4.* F *§. 21.*

§. 11. Ἡλίκην ἐξουσίαν] Vide *lib. 7. §. 53, 54.*

§. 12.

§. 12. Qicqid naturæ conſeptaneum contingit, de eo nec Dii ſunt incuſandi; nihil enim vel ſponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipſi ſponte. nulli ergò ſunt incuſandi.

§. 13. Qàm ridiculus & peregrinus eſt, qi qicqam eorum qæ in vita hac fiunt, miratur?

§. 14. Avt eſt neceſſitas fatalis, & ordo inviolabilis, avt providentia placabilis, avt confuſio temeraria, & rectoris orba. ſi neceſſitas inviolabilis, qorſum reniteris? ſin providentia, qæ placari poſſit, avxilio divino dignum te præſta. ſi deniqe confuſio rectoris orba, ſat habe, qòd in æſtu iſtiuſmodi rectricem qandam intra te mentem habes. qòd ſi te æſtus corripuerit; carunculam, animulam, cætera alia abripiat: mentem duntaxat nè abripiat.

§. 15. An cùm lucernæ lumen, uſqedum extingvatur, luceat, nec ſplendorem amittat ſuum; tu admiſſurus es, ut in te veritas, juſtitia, temperantia ante extinctum temet extingvatur?

§. 16. Ubi obrepſerit tibi cogitatio, pec-

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, [a] μήτε θεοῖς μεμπτέον. [b] οὐδὲν γὰρ ἑκόντες ἢ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. μήτε ἀνθρώποις. [c] οὐδὲν γὰρ ἑκὶ ἄκοντες. ὥστε [d] οὐδενὶ μεμπτέον.

§. 13. Πῶς [e] γέλοιον καὶ [f] ξένον, εἴ τι θαυμάζοι τῶν ἐν τῷ βίῳ γινομένων;

§. 14. [h] Ἥτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη, ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φυρμὸς * ἀπαιόητος ἀπροσάτητος. εἰ μὲν οὖν ἀπαράβατον ἀνάγκη, τί ἀντιστήσῃ; εἰ δὲ πρόνοια ἱλάσκεσθαι, [i] ἄξιον αὐτὸν ποιῆσαι [k] τῆς ἐκ θεῶν βοηθείας. [l] εἰ δὲ φυρμὸς ἀνηγεμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ τινὰ νοῦν ἡγεμονικόν. κἂν φέρῃ σε ὁ κλύδων, παράφερέτω τὸ σαρκίδιον, τὸ πνευμάτιον, τἄλλα. [m] τὸν γὰρ νοῦν οὐ παροίσει.

§. 15. [n] Ἡ τὸ μὲν θεῖον λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαίνῃ, καὶ τοῦ αὐγοῦ οὐκ ἀποσβάλλῃ. [o] ἡ δὲν ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη προαποσβήσεται;

§. 16. Ἐπὶ δὲ φαντασίαν παραχύσεως, ὅτι ἥμαρ-

τε

a L.3.§.4.
b L.2.§.11.
c L.7.§.62.
d L.8.§.17.
e L.8.§.15.
f Sup.§.1.
g L.1.§.15.
h L.4.§.27.
Inſ. §. 24.
* ἀκιόλαστος Lug. ἀπαίολαστος Ann.
i Sup.§.1.
k L.9.§.40.
l L.9.§.28.
m Sup.§.3. l.3.§.16.
n L.6.§.29. l.7 §.70.
o L. 3.§.1.

ANNOTATIONES.

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον] τὸ illud D. Bootius vult eſſe caſus primi. ut ſit τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, clauſula, ſuperioribus periocham iſtam annectens, ſenſumqe hunc exhibeat; *Qod ex rei natura ad ea qa ſuprà poſita ſunt conſequitur.* At interpres uterqe in caſu qarto accepit. *Qod ad naturam conſequitur* Xylander. *Qicqid in ſerie ac ſeqela eventuum naturalium ordinaria contingit* Caſavbonus. Ego malim, *qicqid contingit naturæ conſentaneum, de eo nec Dii culpandi nec homines.* hoc eſt, nulla de re. πάντα γὰρ κατὰ τὸν τοῦ ὅλου φύσιν. *omnia ſunt enim ſecundum naturam totius.* τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. ſicut *lib.* 7. §. 54. τὸ ἐξῆς κατασκευῇ. *qod eſt conditioni ipſius conſentaneum.* Idem qod *lib.* 2. §. 9. τὸ ἀκόλουθον τῇ φύσει. *qod eſt naturæ illi conſentaneum.* Syntaxis avtem eſt, qalis apud Gregorium Nazianzenum *in Baſil.* Τί τοῦτο οὐκ ἐπαινετέον μᾶλλον, ἢ μεμπτέον; *Cui hoc non eſt potius laudandum qàm vituperandum?* vide *ſuprà* §. 5.

Ἄκοντες] Vide *lib.* 11. §. 18. *conſid.* 3. Δεῖ δ' ὃς ἂν κακουργῇ ἄκων, συγγνώμην ἔχειν. *Non ſponte peccanti ignoſcendum eſſe.* Hippias apud Platonem *pag.* 258.*D.*

Οὐδενὶ μεμπτέον] Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Οὐ δεῖ μέμφεσθαι θεοῖς, ἐγκαλεῖν θεοῖς, προσθέσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων. *Ut nemo accuſandus ſit, ſed aſſentiendum gubernationi univerſitatis rerum.* ità enim legendum, non προσθέσθαι. Et *ibidem c.* 10. Μὴ θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον. *Non Deum culpare, non hominem.* Idémqe *Enchir. c.* 5. Ἀπαιδεύτου ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσειν κακῶς. ὀργίλου παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ. πεπαιδευμένου, τὸ μήτ' ἄλλῳ, μήθ' ἑαυτῷ. *Alios accuſare in calamitate ſua hominis eſt meruditi: ſeipſum ejus, qi eruditi cæpit: nec ſe, nec alium eruditi.*

§. 13. Πῶς γελοῖον] Plavtus Trucul. 2. 1.

Vertit ſeſe vota vicisſim: Stultus eſt, qi id admiretur.

Ξένον] Vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 15. Antiſthenes apud Laërtium *l.* 6. τῷ σωφρονοῦντι ξένον οὐδέν, οὐδ' ἄτοπον. locus mendi manifeſtus, in qo tollendo fruſtrà operam poſuerunt viri magni. Ambroſius Camaldunus *novum*, qaſi καινὸν legerit. qidam, οὐδ' ἀποκαρτέρησον. qod Henricus Stephanus non probat. ἄτοπον tolerari poſſe putat; ſed ſuſpectum tamen habet. Iſaacus Caſavbonus, qid ſi ἀπὸν legatur? ut ſapienti *nihil deeſſe velit.* verùm hoc, ut aliqid videatur, non ſatisfacere tamen ipſe profitetur. havd infelicior iſtis ſaltem forſan futura eſt conjectura noſtra, ſi οὐδ' ἀπροσδόκητον reſcribamus. conjunxit hæc certè Marcus noſter *ſuprà* §. 1. Ξένον ἐν τῇ πατρίδι καὶ θαυμάζειν, εἰ ἀπροσδόκητα τὰ καθ' ἡμέραν γιγνόμενα. *In patria peregrinus, eaqe qa qotidie eveniunt tanqam inopinata admirans.*

§. 14. Ἢ τοι ἀνάγκη εἱμαρμένη ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος] Caſavbonus *avt fatum*, (*idqe vel neceſſitas abſoluta, & decretum inevitabile, vel placabilis flexibiliſqe providentia.*) *avt confuſio fortuita*: &c. ut videatur legiſſe, ἢ τοι εἱμαρμένη, [ἢ] ἀνάγκη [καὶ] ἀπ. τ. &c. At Xylander *avt neceſſitas fatalis, atqe ordo inevitabilis*, ut [ἢ] alterum tùm inſertum voluerit, cui accedo potiùs, qanqam malim ἀπαράβατον *inviolabilem*, qàm *inevitabilem* reddere. Certè fato τὸ ἱλάσιμον nullo modo convenit. Maro *Æn. l.* 6.

Deſine fata Deum flecti ſperare precando.

ad qem locum Servius: *locutus eſt ſecundum Epicureos qi dicunt;*

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Eſt Lucretii *l.* 1. qanqam & Stoicos adjicere potuerat, & hos magis, qia fata illi nulla agnoſcebant.

Φυρμὸς εἱκαιόηντος] *confuſio inanis* Xylander. *confuſio merè fortuita* Caſavbonus. ſive *temeraria.* φυρμὸς εἱκαιότητος, *confuſio temeritatis*; qo vocabulo uſus eſt Marcus & *l.* 2. §. 13. ἀντὶ τοῦ εἱκαῖος, *temeraria, fortuita.* Lugdunenſis editor φυρμὸς ἀκιόλαστος. pro qo Annotator ἀκιόλαστος ſubſtituit; vertitqe *confuſio duriſſima.* Heſychius certè, Ἀκιόλαστοι, ἄτηκτοι. κὶς γὰρ θηρίου γένος. *Duriſſimi, qi putrefieri neqeunt. Kìs enim eſt fera genus.* ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 433.

Δαφνῆς δ' ἢ πτελέης ἀκιόλαστοι ἰσοθεῖσι.

E lavro avtem vel ulmo firmiſſima ſtiva ſunt.

Verùm τὸ ἄκιον iſtic non magis locum habet, qàm οἱ κίες, avt etiam θρῖπες καὶ ἵπες, vermiculi illi ſcilicet à qibus vocabulum id deſumptum eſt. *confuſio* nimirum *dura* planè, *qam corrodere coſſi neqeunt.* Ego ſi qid mutandum (qod nihil eſt neceſſe) videretur, εἱκαιόταλος mallem. qod optimè convenit cum eo qod ſequitur, ἀπροσάτητος. ſiqidem, qæ rectore carent, temerè feruntur.

Ἀπροσάτητον] id eſt, χωρὶς τοῦ προσάτου, ſive ἀνηγεμόνευτος. uti ipſe ſe mox explicat. Heſychius ἀπροσάτευτος, ὁ μὴ ἔχων προσασίαν τινός. *cui nemo præeſt*; vel etiam, *qi nulli.* utrovis enim modo ſumi poſſunt Heſychii verba. verùm iſtic ἀπροσάτητος paſſivè ſumitur; qomodo eidem ἀνεπισκόπητον eſt ἀφύλακτον, ἀνεπίσκοπον, *cui curator & inſpector nullus eſt.*

Εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη] Seneca *Ep.* 16. *Qid mihi prodeſt philoſophia, ſi fatum eſt? qid prodeſt, ſi Deus rector eſt? qid prodeſt, ſi caſus imperat? nam & mutari certa non poſſunt: & nihil præparari poteſt adverſus incerta, ſi avt conſilium meum Deus occupavit, decrevitqe qid facerem, avt conſilio meo nil fortuna permittit. Qicqid eſt ex his, vel ſi omnia hæc ſunt, philoſophandum eſt. ſive nos inexorabili lege fata conſtringunt, ſive arbiter Deus univerſi cuncta diſponit, ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat, philoſophia nos tueri debet. hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortunæ contumaciter reſiſtamus: hæc docebit, ut Deum ſeqaris, feras caſum.*

Ἄξιον αὐτὸν ποιῆσαι τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείας] vide *ſuprà ad* §. 1. & *l.* 9. §. 28.

Ἀσμένιζε] *gratum habe, gratulare tibi.* Caſavbonus *contentus eſto.* Xylander *ſat habeas.* vide *l.* 5. §. 9. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω. *Pluribus contentum eſſe.*

Κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων] Melius ſaniúſqe conſilium, qàm Marcus hìc, ſuggerit nobis Avguſtinus *de diverſ. ſerm.* 19. *Tranſeunt omnia cum diebus; nolo tu tranſire cum illis. eſt qò te teneas, ut non tranſeas. res humana tanqam fluvius decurrit, tene te ad lignum nè trabaris. qo me teneo? verbo Dei, qod manet in æternum.* Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 23, 25. & *ibidem ſerm.* 24. *Vis comprehendere verbum manens? noli ſeqi fluxum carnis. qis comprehendat verbum manens, niſi qi in ipſo manet?* Idémqe *de verb. Apoſt.* 4. *In Deo ſtem pone. ſi poſueris ſpem in ipſo ſpiritu, qo homo es,* (qod Marcus hìc monet) *iterum ſpiritus tuus in carnem relabitur, qia non dediſti eum illi à qo ſuſpendatur. ut contineas te, noli remanere in te, tranſcende te; in illo te pone, qi fecit te.*

§. 15. Τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς] collatio gemina Chriſti illi, Matth. *c.* 6. *v.* 22, 23.

§. 16. Οἱ ἥμαρτέ τις. forſan, ὅτι ἥμαρτέ τις. ut τις excriptori minùs cavto exciderit, dum in τι, qod proximè ſeqebatur, oculum intendit.

Τι

* -τί[τις] π* τί δαὶ οἶδα, [a] εἰ ἔστ ἁμάρτημα; εἰ δὲ καὶ ἥμαρ-
a L.9.§.38. τεν, ὅτι [b] κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν. καὶ ὅτως ὅμοιον
b L.8.§.10. ἔστ τῷ [c] καταδρύπτειν τὸν ἑαυτοῦ ὄψιν. ὅτι [d] ὁ μὴ
c L.6.§.20. θέλων τὸ φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὅμοιός τῷ μὴ θέλον-
d L.4.§.6. τι τὸ συκῶ ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν, καὶ τὰ βρέφη
κλαυθμυρίζεσθαι, καὶ τὸ ἵππον χρεμετίζειν, καὶ ὅσα
e L.8.§.14. ἄλλα ἀναγκαῖα. [e] τί γὰρ πάθῃ τὸ ἔχιν ἔχων τοιαύ-
f L.10.§.30. την; εἰ δὲ γοργὸς εἶ, [f] ταύτην θεράπευσον.

g L.5.§.3. §. 17. [g] Εἰ μὴ καθήκει, μὴ πράξῃς. h εἰ μὴ
h L.3.§.16. ἀληθές ἐστι, μὴ εἴπῃς. ὁ γὰρ ὁρμή σε ἔχω *.
* Vid.Not.

câſſe aliqem, hæc tu tibi, Unde novi, an peccatum hoc ſit; avt ſi peccavit, an peccati ipſe ſe reum peregerit? hoc enim perinde eſt, acſi faciem ſibi dilacerâſſet: tum illud memineris, eum qi improbos delinqere non vult, parem eſſe illi, qi ficum in ficubus ſuccum acrem gerere; & infantes vagire, & equm hinnire, aliáqe ejuſmodi, qæ neceſſaria ſunt, nolit. qid enim fecerit, qi ſic affectus fuerit? hunc tu, ſi tantùm poſſe te putas, ſana.

§. 17. Nî decorum ſit, nè feceris; nî verum ſit, nè dixeris. ad iſta enim duo ſemper intentio tua tendat.

§. 18.

ANNOTATIONES.

Τί δαὶ οἶδα, εἰ τῦτο ἁμάρτημα] Vide *l.* 11.§.18. *conſideratſ.* §. A

Εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν] etiamſi peccârit qis, pœnitentiam ſatisfactionis juſtæ loco haberi poſtulat. vide *l.* 1.§.7. Arrianus *de geſt. Alex. l.* 7. *p.* 504. Μόνη γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας ὁμολογεῖν τε ἁμαρτάνοντα, καὶ δῆλον εἶναι ἐπ' αὐτῷ μεταγιγνώσκοντα. ὡς τοῖς παιδίοις τι ἄχαρι, ἢ πάλιν χαλεπὰ τὰ πάθήματα φαινόμενα, εἰ ὁ δράσας αὐτὰ ξυγχωρήσῃ, ὅτι ἢ καλὰ ἐδρᾶσεν. *Unicam enim peccati medicinam eſſe cenſeo peccati agnitionem & confeſſionem, manifeſtumqe pœnitentiæ documentum edere. Nam qi injuriam accepit, non ita graviter laſum ſe judicat, ſi is qi laſit perperàm ſeſe feciſſe fateatur.* Petronius *Satyr. Savi qoqe implacabileſqe domini crudelitatem ſuam* B *imprudunt, qando pœnitentia fugitivos reduxit; & deditiis boſtibus parcimus.*

Καθικρινεν αὐτὸς ἑαυτόν] qod Galenus *de affect. corrig. c.* 4. κατηγορῆς ἑαυτῦ, *ſeſe deteſtatus.* vide *lib.* 8. §. 10. Juvenalis *Sat.* 13.

Exemplo qodcunqe malo committitur, ipſi
Diſplicet autori. prima eſt hæc ultio, qod ſe
Judice, nemo nocens abſolvitur. —

Ὅμοιον τῦτο τῷ καταδρύπτειν τὴν ἑαυτῦ ὄψιν] Plutarchus *de ſanit. conſerv. pag.* 114. *F.* Ὁ γὰρ ἐκ τῶν τοιῦτων ἀναλογισμῶν δηγμὸς ἁιμάττει τὴν μνήμην. *Morſus enim hujuſmodi* C *ratiocinationum memoriam lacerat.* Et *de tranqill. pag.* 476. *E. F.*

Ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δεινὰ εἰργασμένος,

(ex Evripidis *Oreſt.* i. e. τὸ συνειδὸς, ut Stobæus explicat *tom.* 2. *tit.* 24.) οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν καταμέλειαν, ἁιμάσσουσα ἀεὶ καὶ νύσσουσα ἐναπολέλοιπεν. *Male factorum conſcientia, veluti ulcus in carne, in animo pœnitentiam relinqit, pungentem ſubinde atqe lacerantem.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 26. *Maxima eſt facta injuria pœna, feciſſe: nec qiſqam gravius afficitur, qam qi ad ſupplicium pœnitentiæ traditur. Nulla major pœna neqitia eſt, qàm qod ſibi diſplicet.* Idem *Ep.* 42. Eſt D avtem δρύπτειν καὶ καλαδρύπτειν de arboribus proprie dictum, ἐπὶ τῶν ἐπιλιπιζομένων ξυλῶν, ut Grammatici volunt, qibus *cortex dilacerando detrahitur.* nam qod Etymologus addit, de hominibus victùs gratiâ, cùm glandibus primò velcerentur, ad mutuam uſqe ſui dilacerationem ſecum invicem depugnantibus, qod verbo originem dederit; merum eſt nugamentum. Inde ad homines traductum & ἐπὶ ὄζων plurimùm uſurpatum. Ὅταν τις ἑαυτὸν κατατίλλῃ ἐπὶ θρήνῳ. *Qando qis in luctu ſeipſum convellit.* Heſychius. De athletis uſurpavit Marcus *l.* 6. §. 19. & Apollonius ibi relatus. de haſtâ vulnerato, Homerus. *Iliad.* π'. *v.* 324.

—- πρυμνὸν δὲ βραχίονα δουρὸς ἀκωκὴ
Δρύψ' ἀπὸ μυάων. ----
---- *extremum avtem brachium haſtæ cuſpis*
Amputavit à muſculis.

de navfrago ad ſcopulum alliſo, *Odyſſ.* ε'. *v.* 426.

Ἔνθ' ἀπὸ ῥινός τε δρύφθη.
Ibi ſimè cutem laceraſſet.

de aqilis, ſeſe invicem, an eos, qorum ora involaverant incertum, lacerantibus; *Odyſſ.* β'. *v.* 153.

Δρυψαμένω δ' ὀνύχεσσι παρειὰς ἀμφί τε δειράς.
Lacerantes verò ungvibus maxillas, circum avtem collum.

de mulieribus luctu & mœrore correptis, Heſiodus in *ſcut.* F *Herc. v.* 243.

---- καλὰ δ' ἰδρύπτοντο παρειάς,
---- *lacerabanturqe genas.*

de Hecuba Evripides;

---- δρύπτεταί τε παρειὰν,
Δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς.
---- *dilaniatqe genas,*
Ungvem cruentum laceratonibus adhibens.

Et in *Epigram. Anthol.*

---- καλαδρύψασα παρειάς.
---- *cum genas laceraſſet.*

Indè,

Ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, ſive γυνή.
Ambabus genis lacerata uxor.

Il. β'. *v.* 700. cui

---- ἀμφίδρυφοί εἰσι παρειαί.
Utraſqe lacerata, ſive *laniata, genas.*

Il. λ'. *v.* 393. ut Maro *Æn. l.* 12. *v.* 606.

Et roſeas laniata genas.

Καταδρύπτειν itaqe τὴν ὄψιν eſt, qod Silius *bell. Pun. l.* 8.

Ora manu lacerans. —

Et Naſo *Metam. l.* 11.

Ora, comam, veſtem lacerans. —

qæ omnia in luctu fieri aſſolent. ſed nec in pœnitentiæ remorſu, ubi acrius is urget, minùs. Sic enim de Alexandro poſt Clitum interfectum, Curtius *l.* 8. *c.* 2. *laniare demde os ungvibus.* havd ineptè ergò Marcus pariter ait habere ſe, ſi pœnituerit, ac ſi id feciſſet, qod per doloris vim à pœnitentia obortam, fieri etiam non raro ſolet.

Τῷ μὴ θέλοντι τὴν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν] Ità B *l.* 4. §. 6. θέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non iraſcetur ſapiens peccantibus. qare? qia ſcit neminem ſapientem naſci, ſed fieri. ſcit pauciſſimos omnis ævo ſapientes evadere. qia conditionem humana naturæ perſpectam habet: nemo avtem natura ſanus iraſcitur. qid enim ſi mirari velit, non in ſylveſtribus dumis poma pendere? qid ſi miretur, ſpineta ſenteſqe non utili aliqâ fruge compleri? nemo iraſcitur, ubi vitium naturæ defendit.* Illud verò *in ſyceis* ſuſpectum forſan alicui eſſe poſſit, tanqam ab interpolatoris cujuſpiam manu, non à Marco ipſo extiterit. cùm non tam in fructu ficus ὀπὸς iſte, qàm in frondibus & ſtirpe ipſâ deprehendatur. Syneſius *de provident. l.* 2. *p.* 126. Καὶ τῆς συκῆς ὁρῶμεν γλυκύτατον μὲν τὸν καρπόν. φύλλα δὲ καὶ φλοιὸν καὶ ῥίζαν καὶ τρίμμα, ἄπαντα ὀπωδέστερα. *Ficus ſuaviſſimum quidem fructum, ſolorum verò, corticis, radicis, caudicisqe ſuccum amariſſimum experimur.* Plutarchus item *Sympoſ. l.* 5. *c.* 9. Γλυκὺς ὕτως καρπὸς ἀπὸ δένδρων φύεται πικροτάτων. τῆς γὰρ συκῆς τὸ ξύλον ὀπῶδές ἐστιν. ὥστε καιόμενον μὲν ἐκδίδοναι δριμύτατον καπνὸν, καταπνεόμενον δὲ τὴν ἐκ τῆς τέφρας κονίαν ἁυτηρωτάτην παρέχειν ὑπὸ δριμύτητος. *Ita dulcis fructus ex amariſſima naſcitur arbore. Nam & ficus lignum ſucci plenum eſt, edit crematum fumum acerrimum, & cinis ob acrimoniam ſummâ eſt* D *ad tergendum vi præditus.* verum nec fructus qoqe lacteo iſto humore, anteqam maturitatem conſeqatur, immunis eſt; qem ideo *pomi infantiam* vocat Plinius *l.* 15. *c.* 19. Idémqe *ibidem c.* 28. *ſuccus lacteus in capite ficis, in corpore non item.* & *l.* 23 *c.* 7. . *Exprimitur ante maturitatem pomi.* Plutarchus ipſe *ibidem l.* 6. *c.* 10. Τὸ φυλλον ἀπόλαυσιν ὀπωδέστατον, ὥστε καὶ τὸ σῦκον αὐτὸ, καὶ τὸ ξύλον, καὶ τὸ ἔργον ἀναπιπλᾶσαι. legendum καὶ τὸ φλοιὸν, vel καὶ τὸ θρίον ἀναπιπλᾶσαι. *Eſt arbor hæc omnium plantarum ſucci pleniſſima, qo & ficus ipſa, & lignum, & cortex plenus eſt.*

Ἢ τὰ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 9. *Si* E *iraſceris juvenibus ſenibuſqe qod peccant; iraſcere infantibus, qod peccaturi ſunt. Nam qis iraſcitur pueris, qorum ætas nondum novit rerum diſcrimina? major eſt excuſatio, & juſtior hominem eſſe qàm puerum.* qod avtem *de infantium vagitu* Marcus, idem de *gruum clangore* Libanius *Orat.* 12. *pag.* 400. *C.* Ὥσπερ οὖν οὐ τοὺλαιον γεράνους διὰ τὴν κλαγγήν. οὕτως οὐδὲ ἐκείνους [διὰ τὴν σάλπιγγα καὶ τὴν ὕβριν.] *Sicuti non puniviſſet grues propter clangorem: ita nec illos propter factionem & inſolentiam.*

Τί γὰρ πάθῃ] qod *l.* 10. §. 30. τί γὰρ ποιήσει; *qid enim faciat?* Lucianus *ad eum qi dixerat, Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι; ἐμμενετέον γὰρ οἷς ἅπαξ προειλόμην. *qid enim faciam? permanendum enim eſt in iis, qa ſemel propoſui.* Idémqe in *ſpeculantib.* τί γὰρ ἂν πάθοι τις, ὅταν φίλος ἀνὴρ βιάζοιτο; *qid enim faciat qis, ubi vir amicus urſerit?* Laco apud Ælianum *l.* 9. *c.* 27. qòd lacrymas mitteret, reprehendenti, τί πάθῳ; ἐγὼ γὰρ ἐγὼ αἴτιος τύτυ. ἡ φύσις δὲ μοι ῥεῖ. *Qid facerem? Non enim ego in cauſſa ſum, ſed natura mea qæ fluit.* Joannes Chryſoſtomus *in* 2. *Ep. Cor. Orat.* 1. Καὶ τί πάθω. ὅτι μαρτυρίαι καιρὸς ἤδη πάρεσι τῦν; *Qid faciam, cùm martyriis jam tempus non ſit?* Galenus *Method. l.* 10. Τί ἂν ἴη τις πάθοι πρὸς ἀνθρώπους μήτε ἔργῳ μήτε λόγῳ πειθῆναι δυναμένους; *Qid igitur faciat qis hominibus, qi neqe opere neqe ſermone perſvade-* G *ri poſſunt?* Terentius *Heavtontim.* 4. 1.

Qid cum illis agas, qi neqe jus, neqe bonum atqe æqum ſciunt?

Εἰ ἄρ γοργὸς εἶ] *ſi igitur trux es* Xylander. imò, *ſi acer ipſe validúſqe es.*

§. 17. Εἰ μὴ καθήκει] vide *ad l.* 3. §. 6, 7. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ γὰρ ὁρμή σε ἔχω εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν] Sententia defecta.

Ca-

§. 18. Considera semper, qid illud sit, qod cogitationem tuam afficit; curæque sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra qod desiturum sit, distingvendo explicare.

§. 19. Sentias tandem aliqando, aliqid esse in te præstantius ac divinius eis qæ affectus in te excitant, & qasi fidiculis qibusdam distrahunt te. qæ mihi nunc dicas tibi mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliqid istiusmodi?

§. 20. Primò vide, neqid temere, avt absqe certo aliqo fine. secundò, nè ad ullum alium finem, qàm qi societati conducat, referatur.

§. 21. Cogita tecum, brevi fore, ut nec ipse ullus usqam futurus sis, nec qicqam eorum qæ vides, nec horum qisqam qi nunc vivunt. omnia enim mutare ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetuâ producantur.

§. 22. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. qandocunqe ergò volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranqillitas, sic stabilia tibi futura sunt omnia, & sinus æstu immunis.

§. 18. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, [a] τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιοῦν, καὶ [b] ἀναπλύσεων διαφορήσω, εἰς τὸ ἄπιον, εἰς τὸ ὑλικόν, εἰς τὴν ἀναφοράν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς οὗ πεπαύσθαι αὐτὸ δεήσει.

a L.3.§.11.
b Sup.§.8.10.

§. 19. Ἄισθ᾽ ποτέ, ὅτι [c] κρεῖττόν τι καὶ θαυμασιώτερον μενοινήσεις ἔχειν ἐν σαυτῷ, τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ [d] τῶν ὑποσπασάντων σε. [e] τί μοι νῦν ἐστιν ἡ Δεύτερα; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλό τι τοιοῦτον;

c L.5.§.21.
d L.2.§.2.
e L.5.§.11.

§. 20. Πρῶτον, τὸ [f] μὴ εἰκῇ, μηδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. δεύτερον, τὸ [g] μὴ ἐπ᾽ ἄλλό τι, ἢ ἐπὶ τὸ [g] κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι.

f L.2.§.16.
g L.5.§.16.

§. 21. Ὅτι [h] μετ᾽ ὀλίγον πολὺ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τι ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τῶν τὸν νῦν βιούντων. [i] πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, [k] ἵνα ἕτερα ἑφεξῆς γένηται.

h L.9.§.28.
i L.7.§.23.
k L.7.§.25.

§. 22. Ὅτι [l] πάντα ἡ ὑπόληψις. καὶ [m] αὐτὴ ἐπὶ σοί. ἄρον ἄν, ὅτε θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ [n] ὥσπερ κάμψαντι τὸν ἄκρον [o] γαλήνη, σεσῆρε πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων.

l Sup.§.8.
m L.6.§.52.
n L.8.§.40.
o L.5.§.2.

§. 23.

ANNOTATIONES.

Casavbonus, *Teneas semper propositum tuum ab omni necessitate ac coactione liberum.* acsi scriberetur. ἡ ὁρμή σου ἀδίαστος ἔσω. At Xylander hæc seqentibus conglutinat. *Tui animi motus ità sint compositi, ut omnia circumspicias.* mihi nec istud placet, nec, qod censeam sentiámve, probabile aliqid impræsentiarum occurrit. forsan ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω εἰς [τάδε] πάντη. *etenim conatus tuus ad ista,* τὸ καθόλου scilicet, καὶ τὸ ἀληθὲς, *omnino tendat.* ut τὸ ἀεὶ ὁρᾶν ad seqentia pertineat. vel etiam si ἀβίαστος illud admittere libuerit; ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος εἰς τὸ πᾶν. *impetus enim,* sive *conatus tuus non est coactioni aut vi ulla ex parte obnoxius,* qò minùs ab eis abstinere te possis; vel qæ officio tuo adversantur, agendis, vel qæ veritati repugnant, dicendis. vide *l.* 10.§. 33.

§. 18. Τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιοῦν] *qod se obiicit tibi* Casavbonus. *qod cogitationem tuam commovet* Xylander. imò, *qod phantasiam tibi afficit.* ut *l.* 3.§. 11.

Ἀναπλύσεων διαφορήσω] vide *suprà* §. 8. 10.

§. 19. Κρεῖττόν τι καὶ θαυμασιώτερον] Τὸ ἔν σοι θεῖον, *qod in te divinum est. suprà* §. 1. & *l.* 11.§. 19. Τὸ ἔν σοι θεῖόν μέρος. *Pars tui divinor.* vide Julianum *infrà ad* §. 26. Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί γάρ εἰμι; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον καὶ τὰ δύσνικά μοι σαρκίδια. ἀλλ᾽ ἔχεις τι καὶ κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προσέθηκας; *Qid enim sum? Miscellus homuncio, & calamitosum corpusculum. Verè qidem calamitosum. Sed & prastantius qiddam corpusculo habes. Qid ergò illo omisso, isti affixus es?* lego προσέθηκας. de qa voce vide Synesium *Ep.* 57. *suprà ad* § 3. & Marcum *l.* 10.§. 24.

Τῶν ὑποσπασάντων σε] vide *ad l.* 2.§. 2. & *l.* 10.§. 38. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *B.* Δεῖ γὰρ κύριον εἶναι τὸν κριτὴν τῆς ἰδίας γνώμης. μὴ ὑποσπασάμενον, ἀψύχων δίκην ὀργάνων, ἀφορμὰς ἴσως μόνον παρὰ τῆς ἔξωθεν αἰτίας λαμβάνοντα. *Oportet enim judicem in sua potestate habere sui animi sententiam, non qi instar eorum, qi destituuntur animi, qodammodo trahatur nervis, ut qi ab externa fortasse solùm causa capiat occasiones.*

Τί μοι νῦν ἐστιν ἡ διάνοια] vide *l.* 5.§. 11. & *l.* 10.§. 24.

§. 20. Τὸ μὴ εἰκῇ] vide *l.* 2.§. 16. & *infrà* §. 24.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν] vide *l.* 5.§. 16. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 8.§. 34. & *l.* 11.§. 21.

§. 21. Μετ᾽ ὀλίγον πολὺ] vide *l.* 9.§. 28. 32. & *l.* 11.§. 18. *consider.* 6.

Ἵνα ἕτερα ἑφεξῆς γένηται] vide *l.* 7. §. 23. 25. & *infrà* §. 23. Avgustinus *confess. lib.* 4. *cap.* 11. *Ecce illa discedunt, ut alia succedant, & omnibus suis partibus constet infima universitas.*

§. 22. Πάντα ἡ ὑπόληψις] vide *ad l.* 2.§. 15. & *l.* 3.§. 9.

Καὶ αὐτὴ ἐπὶ σοί] ἐφ᾽ ἡμῖν ὑπόληψις. *In nostra potestate est opinio.* Epictetus *Enchir. c.* 1.

Ὥσπερ κάμψαντι τὸν ἄκρον] ἄκρον κάμπτειν, qod Plutarchus in *collat. terr. & aqat.* ἀκρωτήριον κάμπτειν. *promontorium prætervehi.* nos dicimus, to double the cape. solent avtem prominentia loca istiusmodi plùs aliis esse undis infesta, ventis exposita, procellis obnoxia, eóqe nomine magis periculosa: indè proverbium de *Maleo*, sive *Maleis* Laconico promontorio.

Μαλέας δὲ κάμψας, ἐπιλάθου τῶν ἴκαδε.
Maleas legens, qa sunt domi oblivisceris.

Eystathius *ad Odyss. γ'.* Ulysses *Odyss. i. v.* 80.

Ἄλλα με κῦμα ῥόου τε περιγνάμπτοντα Μάλειαν
Καὶ βορέης ἀπέωσε. —
Sed me unda fortassis, æstusqe circumflectentem Maleam
Et boreas objecit.

Et Nestor de eodem *ibidem γ'. v.* 289. juxta Maleam navigantes habuisse se συγχεῖαν ὁδόν, *invisum iter.*

— λίγιον τ᾽ ἀνέμων ἄϋσμένα —
Κύματα τε τροφόεντα, πελώρια, ἴσχε ὄρεστιν.
— *stridulorumqe ventorum flatum effudit,*
Fluctusqe intumescentes, ingentes, æquales montibus.

Libanius *Orat.* 31. *pag.* 652. *C.* inter cætera navtis molesta, καὶ πέτρας προσβεβλημένην, περὶ ἣν δεῖ κάμψαντας ὁρμεῖν τυχεῖν, *rupem objectam, qà flexu evitatà portum appellere fas est.* & *Orat.* 3. *pag.* 138. *C.* Καὶ ταυτὸ συνέβαινε, ὅπερ ἐπὶ τῶν προβόλων, ἐπειδὰν ἡ θάλαττα ποικίλοις ἰλαυνομένη πνεύμασιν εἰς συνίχειαν ἐγείρηται κυμάτων. ἐκεῖ γὰρ πρὶν καθαρῶς τὸ πρῶτον κῦμα περὶ τοὺς προβόλους ῥαγῆναι, τὸ δεύτερον ἐγκαλαμβάνει, καὶ τὸ τρίτον προσβολεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λήξῃ τὰ πνεύματα. *Idemqe his usu venit qod in obicibus, qando mare variis impulsum ventis continuatos fluctus decumanos excitat. Ibi priusqam prior fluctus ad oppositos obices fractus sit, secundus occupat, & tertius deinceps: isqe motus non intermittit, donec venti cessent.*

Γαλήνη] Ità *l.* 5.§. 2. Ἐν πάσῃ γαλήνῃ. *In summa tranqillitate.* & *l.* 8. §. 28. Ἀιθρίαν καὶ γαλήνην. *Serenitatem & tranqillitatem.* qalem animi statum delineat. Plutarchus *de virt. mor. p.* 446. *D.* verbis illis Homericis ex *Odyss. i. v.* 391.

Δὴ τότ᾽ ἔπειτ᾽ ἄϋτμος μὲν ἐπαύσατο, ἠδὲ γαλήνη
Ἔπλετο νηνεμίη, κοίμησε δὲ κύματα δαίμων.
Tum venti posuere, qies tranqilla per alta
Incubuit lute, sopivit cærula numen.

Eodémqe alludens Sextus *adv. Ethic. c.* 5. Εὐδαίμων ἐστὶν ὁ ἀταράχως διεξάγων, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαληνόῃ καθεστώς.

— πάντῃ γὰρ ἐπέσχε γαλήνη.

Καὶ

Τὸν δ᾽ ὡς οὖν ἐνόησε ἐν νηνεμίῃσι γαλήνης.

Felix qidem est ac beatus, qi vitam traducit absqe perturbatione, & ut dicebat Timon, qi est in qiete & tranqillitate.

— *omni enim ex parte eum tenuit tranqillitas.*

Et,

Postqam eum vidit in tranqillitate à ventis placida.

vide *ad l.* 2.§. 4.

Σταθερὰ πάντα] vide *ad l.* 6.§. 10. Lucianus in *Scytha extremo.* Ἦν γὰρ τύθ᾽ ὑπάρξῃ, εὐδία πάντα, καὶ πλοῦς ἤριος, καὶ λειοκύμων ἡ θάλαττα, καὶ ὁ λιμὴν πλησίον. *Qæ si potiamur, placida sunt omnia, navigatio secunda, tranqillum mare, & in propinqo portus.*

Καὶ κόλπος ἀκύμων] qod Dio Prusæus *Orat.* 74. ἄκλυστον λιμένα, *tranqillum littus*, qalis Maronianus ille, dixit, *Æn. lib.* 1.

— *ubi omnis ab alto*
Frangitur, inqe sinus scindit sese unda reductos.

ex poëta avtem aliqo traducta hæc, Mericus Casavbonus nec fruſtrà, opinor, avtumat. etiam βίον ἀκύμονα, *vitam tranqillam* dixit Plutarchus in *Galba.* &, ἵλεων καὶ ἀκύμαντον τῆς ψυχῆς διάθεσιν, *clementem & sedatam animæ dispositionem* Synesius alicubi, Idémqe *de regn.* αἰδῆ ἀκύμονα διάθεσιν, *sedatam verecundiæ dispositionem.*

§. 23. Μία καὶ ἡπισῦν ἐνέργεια ἡ καιρὸν παυσαμένη, [a] ἀδὲν κακὸν πάσχει, καθὸ πέπαυ). ἀδὲ ὁ πράξας τὴν πρᾶξιν παύτλω, κατ' αὐτὸ τῦτο, καθ' ὃ πέπαυτ[αι], κακόν τι πέπονθεν. ὁμοίως ἓν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πράξεων σύςημα, ὅπερ ἐςιν [b] ὁ βί(ος), ἐὰν ἐν καιρῷ παύσῃ), [b] ἀδὲν κακὸν πάσχει κατ' αὐτὸ τῦτο, καθ' ὃ πέπαυ). ἀδὲ ὁ καταπαύσας [c] ἐν καιρῷ τὸν ἁρμὸν τῦτον, κακῶς διέθη. [d] τὸν ἢ καιρὸν, καὶ τὸν ὅρον διδωσιν ἡ φύσις, ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάντως ἢ ἡ τῶν ὅλων. [e] ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, [f] νεαρὸς ἀεὶ καὶ ἀκμαῖ(ος) ὁ σύμπας κόσμ(ος) διαμένει. [g] καλὸν ἢ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ [h] ὅλῳ. ἡ ἓν κατάπαυσις τὸ βίυ, ἑκάςῳ [h] ὃ κακὸν μὴ, ὅτι ἀδὲ αἰσχρόν. ἔπερ καὶ ἀπροαίρετον, καὶ [i] ἐκ ἀκριτώνητον. ἀγαθὸν ἢ, ἔπερ [k] τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ [l] συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. ἔτω γὰρ καὶ θεοφόρητος,

§. 23. Operatio unaqæque, qæ tempore ſuo deſinit, nihil indè mali patitur, qia deſiit: nec avtori ejus, ceſſationis hujus ratione, mali qicqam contingit. pari ergò modo actionum omnium complexio, qæ vita dicitur; ſi tempore ſuo deſierit, nihil indè qicqam mali patitur, qia deſiit. nec qi tempore opportuno ſeriem hanc terminavit, malè ideo afficitur. tempus avtem & terminum aſſignat natura: eáqe qandoqe peculiaris, ut in ſenectute fit; ſemper verò communis, cujus partibus aſſiduè mutantibus novus perpetuò vegetuſqe mundus permanet univerſus. bonum avtem ſemper ac tempeſtivum eſt, qod univerſo conducit. proinde vitæ ceſſatio non eſt malum cuiqam, qia nec inhoneſtum: ſiqidem nec optionis ſit noſtræ, nec communitatis legibus adverſetur. imò bonum eſt; ſiqidem univerſo tempeſtivum, eidémqe conducens & congruum. ità numine divino fer-

tur,

ANNOTATIONES.

§. 23. *Μία καὶ ἡπισῦν ἐνέργεια*] idem planè argumentum habetur. *l.* 9. §. 21.

Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις] ſic *l.* 6. §. 49. *ἀφώρισαι*. hoc eſt, qod Solomon *Eccleſ. c.* 3. *v.* 1. לכל זמן ועת *τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι.* ubi rectè זמן *tempus determinatum*, ſive, *præſtitutum*, ex Eſth. *c.* 9. *v.* 26, 31. Ezræ *c.* 10. *v.* 14. & Nehem. *c.* 10. *v.* 34. reddit Piſcator; & exponit, prout & Junius prior, *determinatum à Deo.* etſi locus ille à pleriſqe aliter, ſed perperam, accipitur. hoc eſt etiam, qod Job *c.* 7. *v.* 1. צבא לאנוש *tempus præfinitum eſt homini ſuper terram.* ita enim malim cum Pagnino & Mercero, qàm, cum vulgatæ avctore, *militiam*, vertere. atque ità etiam *ibidem c.* 14. *v.* 14. Junius & Tremellius verterunt, ubi de vita humana uſurpatur. nec de verſione ambigere patitur Job ipſe. qi *c.* 14. *v.* 5. *Præciſi ſunt dies ejus, terminos ſive limites illius ſtatu ſti, qos tranſgredi non datur.* Jaſon Siracides *c.* 18. *v.* 8. *præfinitum cuiqe eſt obdormiendi tempus.* Indè & Æſchyli illud apud Plutarchum de Homero.

Ἀλλ' ὅτε πολλὰ τραύμαι' ἐν στέρνοις λαβὼν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρίχῃ βίυ.
Οὐ' ἐν σίγῃ τις ἥμενος παρ' ἑσίᾳ,
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.

Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, avi fata niſi dent terminum:
Nec ſi larem qis ſervet, aſſiduus foco,
Effugiet horam, Parca qam decreverit.

Grotius. Et Phalaris *Ep.* 147. Ἴσθι γὰρ, ὡς μηδεὶς τύραννος ἀνθρώπων ἐν Φαλάριν ἔξω τῆς ἰδίας μοίρας, ἣν ἀπὸ γενετῆς ἔχομεν καθ' ἑαυτῶν. *Sic enim tibi perſvaſum habe, nemimem Phalaridi vitam erepturum eſſe contra proprium fatum, qod à primis annis nobis eſt definitum & conſtitutum.* forſan κεθειμαρμένην. atqe ità interpres, *definitum & conſtitutum.* Solon item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9.

— τὰ δὲ μίρσιμα πάντως
Οὔτε τις ἀιστὸς φύσεται, οὔθ' ἱερὰ,
Οὔθ' οἱ Παιῶνος πολυφαρμάκου ἔργον ἔχοντες
Ἰατροὶ, καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεστι τέλος.
Πολλάκι δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος.
Κοὐκ ἄν τις λύσαιτ' ἤπια φάρμακα δύς.
Τὸν δὲ κακαῖς νόσοισι κυκώμενον ἀργαλέαις τε,
Ἀψάμενος χειροῖν, ἄψα τίθησ' ὑγιῆ.
Μοῖρα δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει, οὐδὲ καὶ ἐσθλόν.
Δῶρα δ' ἄφυκτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.

— *fato qacunqe manet ſors,*
Non hanc avertet victima; ſed nec aves;
Nec qi Paonias ægris mortalibus herbas
Sape erraturam ferre laborat opem.
Sape dolor tenuis morbos produxit acerbos,
Tollere qos nullis ſit medicaminibus:
Sape diu ſævo jactatum corporis æſtu,
Contactu ſanum reddidit una manus.
Sic fato ſors lata venit, contraria fato:
Nec vitare datur, qa placuére Deis.

Grotius. Indè Propertio *l.* 3. *eleg.* 3. *mortis dies parca*, hoc eſt, πεπρωμένη, ut rectè Scaliger. vide ad *l.* 2. §. 4. & *ad l.* 4. §. 23. & *ad l.* 8. §. 20. & *infrà* §. 36.

Ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία] Datur hinc conciliatio dictorum illorum, qæ adverſari ſuperioribus videri poterant: *homines violentia deditos, non dimidiaturos dies ſuos*, hoc eſt, nè dimidium qidem dierum ſuorum exacturos eſſe, Pſal. 55. *v.* 23. qòſdam etiam *defungi* בלא יומו Job. *c.* 15. *v.* 32. hoc eſt, ἐν ἐκ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ Septuaginta. *in die non ſua* Vatablus & Pagninus: & בלא עת Jobus *c.* 22. *v.* 16. id eſt, ἀώρως Septuaginta. *ante tempus ſuum* Vulgatus. ſiqidem ſi naturæ propriæ rationem habemus,

Qota pars moritur tempore fati?

Seneca *Herc. Oet.* 2. 2. qia, *pauci ad ſenectutem perveniunt.* Cicero *de ſen.* pavci eum vitæ terminum aſſequntur, qem conſtitutionis nativæ virtute poterant, ſi ſiniſtri nihil interveniſſet. verùm, ſi *natura communis*, utì Marcus loqitur, hoc eſt, numinis divini diſpoſitionem ac diſpenſationem ſpectamus; *nemo niſi ſuo die moritur* Seneca *Ep.* 69. etiam qi immaturus maximè obiiſſe videtur,

tulit ſuum, — metaſqe dati pervenit ad avi.

Idem *ad Marc. c.* 20. ex *Æn. l.* 10. Itaqe non fuit neceſſe, ut Servius qò Virgiliana duo illa conciliaret, *Æn. l.* 10.

— *Stat ſua cuiqe dies.* —

& de Didone *l.* 4

— *nec fato, meritâ nec morte peribat,*
Sed miſera ante diem; —

ad illud confugeret, *poetas ſecundum Sectas varias loqi*; *illud ex Stoicorum, hoc ex Epicureorum ſententia protuliſſe.* Videmus enim, Marco avctore, utrumqe etiam Stoicorum placitis eſſe ſatis conſentaneum. alia Servii conciliatio videri poterit *ad l.* 4. qam qia prolixior eſt, nec ad noſtri mentem, omitto.

Νεαρὸς ἀεὶ] vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 7. §. 25.

Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον] vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Οὐδὲ αἰσχρὸν] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 1.

Συμφέρον καὶ συμφερόμενον] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται καὶ συνεμφέρει. verto avtem iſtìc; *conducens, & congruum.* συμφέρεσθαι convenire, *congruum eſſe.* Libanius *Orat.* 11. Θαῦμα τοίνυν ἕτερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας παραπλήσιόν τε καὶ οὐ παραπλήσιον τῷ προτέρῳ τῷ μὲν γὰρ εἶναι περὶ Θεὸς συμφέρεται. τῇ δὲ τῶν ξένων δεῦρο μετακόσμει διέπκε. *Aliud ſub eodem regno miraculum contigit, priori geminum, nec geminum tamen. in hoc enim convenit, qod circa Deos fiebat: in hoc diſcrepat, qod in Deis peregrinis iſtuc tranſlatis:* cùm prius nimirum in patriis reſtitutis exhibeatur. at Federicus Morellius hic, ut alibi ſæpenumero, non dormitavit, ſed altum dormivit; cùm vertit, *Regi enim circa Deos, ad cultum confert hoſpitum: huic avtem eſt, qod peregrinarum migratione diſtet.*

Θεοφόρητος ὁ φερομένῳ κατὰ ταὐτὰ θεῷ] iſta cum ſeqentibus Xylander vertere neglexit; vitiata ſuſpicatus, an de ſenſu ambiguus, incertum. Θεοφόρητος, qemadmodum & Θεόληπτος in ſeqiorem partem ſumitur havd rarò, pro *arreptitio*, ſive *lymphatico.* itaqe apud Plutarchum adulator, qò eum cui ſe accommodat, δεισιδαίμονα ὄντα, *ſuperſtitionibus conſtrictum*, hac etiam in parte ſuperare videatur, Θεοφόρητον, ſive *arreptitium* ſe ſimulat. ut τὸ Θεοφόρητον, ſit etiam τῷ δεισιδαίμονι exceſſus, avt affectus ſaltem illo vehementior. Verùm a Marco accipitur in meliorem partem, pro eo, *qi numini ferendum agendum ſe totum permiſerit*, nec aliter fere à Philone Judæo, & Dionyſio illo, qi Areopagitæ titulum præfert, uſurpatur. eſt avtem tralatio ab eis deſumpta, qi inſtinctu qodam divino agitantur; cujuſmodi vates ſunt, καὶ οἱ ἔνθεοι. ità de Æſchine Philoſtratus *vit. ſophiſt. pag.* 510. Τὸ θεῖον λέγων, ὅπως μὲν ἐπεχείρουν σοφισταῖς στασιάζειν, ἀπ' Αἰσχίνου δ' ἤρξατο, Θεοφορήτῳ ὁρμῇ αὐτοσχεδιάζοντι, ὥσπερ οἱ τὰς χρησμὰς ἀναπίνοντες. *Divina enim oratio in ſophiſtarum gymnaſio nondum uſitata fuerat. Ab Æſchine igitur divini numinis afflatu pronuntiante, perinde atqe ab his qi cœleſti ſpiritu oracula reddunt, talis oratio ſumpſit initium.* Indè Θεοφορία. de Scopa Calliſtratus in *imagin.* 2. Οὐ ποιηταῖς δὲ καὶ λογοποιοῖς μόνοις πρέποντας τέχνας ἐπὶ γλώττας ἐκ Θεῶν θεσπεσῶς πνεούσας, ἀλλὰ καὶ τῶν δημιουργῶν αἱ χεῖρες θεοτέκτονι πνεύματος ἐμφύτοις λαφθέν-

tur, qi eâdem, qâ Deus, viâ fertur, mentéqe ſuâ ad eadem fertur.

§. 24. Tria hæc in promptu habenda ſunt. in eis qæ agis, neqid fruſtra, avt ſecùs fiat, qàm jus ipſum feciſſet. in eis verò qæ extrinſecùs eveniunt, vel fortè fortunâ qodqe vel providentiâ obvenire. atqi nec de fortuna conqerendum eſt, nec providentiam incuſandum. ſecundum, qalenam unumqodqe ſit à ſatione uſqe ad animationem, ab animatione uſqe ad animam emiſſam. item ex qibus conflatur, & in qænam reſolvitur. tertium, ſi in ſublime ſubvectus res humanas deſpiceres, ubi varietatem earum qanta eſſet perſpexiſſes, ſimúlqe uno conſpectu comprehenderes, qantum undiqaqe aëriorum & ætheriorum ſedes ſuas habeat,

[a] ὁ φερόμενος· καὶ τ' αὐτὰ θεῷ, καὶ ἅμα τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος. a Sup. §. 5 l. 7. §. 53.

§. 24. Τρία ταῦτα δεῖ πρόχειρα ἔχειν. ἅμα μὲν οὖν πιεῖς, εἰ [b] μήτε εἶχε, μηδὲ ἄλλως ἢ ὡς [c] ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν. ἐπὶ δὲ τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων, ὅτι [d] ἤτοι κατ' ἀτυχίαν, ἢ καὶ πρόνοιαν. [e] ἔστι δὲ τῇ ἀτυχίᾳ μεμπτέον, [f] ἔστε τῇ προνοίᾳ ἐγκλητέον. δεύτερον, τὸ [g] οἷόν, ἕκαστον δὲ σπέρματος, μέχρι ψυχώσεως, καὶ δὲ σπέρματος ψυχώσεως, μέχρι δὲ τοῦ ψυχεῖν δοθῆναι, καὶ [h] ἐξ οὗ σπερμάτων ἡ σύγκρισις, καὶ [i] εἰς ὅσα ἡ λύσις. τρίτον, [k] εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς κατασκέψαιτο τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τοῦ πολυτροπίαν ὅση κατανοήσαις. συνιδὼν ἅμα, καὶ ὅσον τὸ περιοικοῦν, ἀεροειδῶν καὶ αἰθερίων. [κθ] b Sup. §. 20. c Sup. §. 1. d Sup. §. 14. e L. 8. §. 17. f Sup. §. 12. g Sup. §. 10. 18. h L. 3. §. 11. i L. 11. §. 17. k L. 7. §. 48. 49.

ANNOTATIONES.

A ἔμβρυον. *Stoici partem ventris, non animal: utqe fructus, qi ſtirpium partes ſunt, ubi maturuere, defluunt: ita rem qoqe habere de fatu.* Idémqe *de Stoic. contradict. c. 38.* de Chryſippo locutus; Τὸ βρέφος ἐν τῇ γαστρὶ φύσει τρέφεσθαι νομίζει, καθάπερ φυτόν. ὅταν δὲ τέχθῇ ψυχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ τομώμενον, τὸ πνεῦμα * μεταβάλλειν [* μεταλαβεῖν Salmaſius *ad Epict. & Simpl.*] καὶ γίγνεσθαι ζῷον. ὅθεν ἐκ ἀπὸ τρόπου τὴν ψυχὴν ἀνομάσθαι παρὰ τὴν ψύξιν. *Fatum hominis in utero putat à natura ali tanqam plantam. Partu autem editum ab aëre refrigerari & durari, & mutato ſpiritu fieri animal. Itaqe animam non abs re ψυχὴν à refrigeratione dici.* Et Philo eódem reſpiciens, *lib. de inſomn. pag. 570. A.* Γενόμενον ἐνδὺς, ἢ ἔξωθεν εἰσκρίνεται, ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἢ ἴνθερμος ἐν ἡμῖν φύσις, ὁἷα σίδηρος, ἐκ χαλκίου πεπυρωμένος ὕδατι ψυχρῷ, πρὸς τὸ κρατιστέρου σωμάτων; διότι καὶ παρὰ τὴν ψύξιν ὠνομάσθαι δοκεῖ ψυχή. *Innaſcitúrne an infunditur? an à circumſuſo aere ipſa ſuapte natura calida, tanqam ferrum in officina ignitum, & in frigidam merſum temperatur, ſolidatúrqe: unde Græcum nomen ψυχὴ παρὰ τὴν ψύξιν.* Vide *ad l. 6. §. 16.* Tertullianus *de anim. c. 25. Sunt qi præſumunt, non in utero concipi animam, nec cum carnis figulatione compingi atqe produci; ſed & effuſo jam partu, nondum vivo infanti extrinſecùs imprimi. Caterum ſemen ex con-* C *cubitu, muliebribus locis ſeqeſtratum, compingveſcere in ſolam ſubſtantiam carnis; eam editam, & de uteri fornace fumantem, & calore ſolutam, ut ferrum ignitum, & ibidem frigida immerſum, ità aeris rigore percuſſam, & vim animalem rapere, & vocalem ſonum reddere. hæc Stoici cum Æneſidemo.* Addit idem ex medicis idem ſenſiſſe *Hiceſium, & natura & artis ſuæ prævaricatorem.* Sed & *Platonem alicubi dixiſſe. Perinde animam extraneam aliàs, & extorrem uteri, primâ adſpiratione naſcentis infantis adduci, ſicut expiratione noviſſimâ educi. incertum tamen, an ex ſententia ſixerit,* (ità legit Rigaltius) *an ex alterius perſona id protulerit.* Abſurda ſanè ſententia, qæqe plurious refutetur, indigna. Itaqe Septimius, D dogmatis iſtius patronos, παράδοξόν τι, & *à ſenſu communi diſſitum, in eo affectaſſe,* contendit; ſed qod à mulierculis qivisvis poſſit refelli. *Puduit,* inqit, *opinor, illos hoc ſtatuere qod fœmina agnoſceret. at qanto roboratior exitus à fœminis revinci, qàm probari?* Lactantius *de opific. c. 17. Anima non eſt* (qod Varro dixerat) *aer ore conceptus; qia multò priùs gignitur anima, qàm concipi aër poſſit. non enim poſt partum inſinuatur in corpus, ut qibuſdam philoſophis* (Stoicis ſcilicet) *videtur, ſed poſt conceptum protinus, cum fatum in utero neceſſitas divina formavit.* Verùm varias noſtrorum hac de E re ſententias videas licèt apud Hironymum *adv. Ruffin. apolog. 2.* Ruffinum *in apolog. Pamphili nom. pro Origen.* vide & *l. 2. §. 2.*

Ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς] vide *l. 7. §. 49.* & *l. 9. §. 28.* nam de *ſurſum elato animo* Xylander fruſtra hæc accepit.

Τὴν πολυτροπίαν, ὅση] qod *l. 7. §. 48.* τὸ συμμιγές.

Ὅσον τὸ περιοικοῦν ἀεροειδὲς καὶ αἰθερῶδες] ſcilicet univerſas mundi totius regiones ætheriam, aëriam, aqatilem, terreſtrem, incolis ſuis refertas cenſebant, cùm Stoici, tum & Platonici. Alcinous *de doctrin. Platon.* Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, οὓς καλοῖεν ἄν τις γενητοὺς θεούς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ἐναέριοι, οἱ δὲ ἀέριοι, ἐν τε αἰθέρι, καὶ πυρὶ, ἀέρι τε, καὶ ὕδατι. ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζωῆς κρείττονος θνητῇ φύσεως. *Sunt verò & alii damones, qos qis nominares deos genitos, in ſingulis elementis, hi qidem viſibiles, illi qidem inviſibiles, in æthere, & igne, & aëre, & aqâ, ita ut nulla mundi pars ſit animâ expers, neqe vitâ meliore mortali natura.* Apulejus *de deo Socratis. Qid igiturtanta vis aëris, qa ab humillimis Lunæ anfractibus uſqe ad ſummum Olympi verticem interjacet, vacabitne animalibus ſuis atqe erit iſta natura pars mortua ac debilis?* & *nè volucres cogites, qi aërem pervolant, ipſa enim,* inqit, *aves, ſi ſedulò advertas, terreſtre animal, ſed aëreum, rectiùs perhibeantur. eſt enim*

a L. 9. §. 28. b 6. §. 37. c L. 7. §. 1. d L. 6. §. 13.

[καὶ] ὅτι ὁσάκις ἂν ἐξαρθῇς, a τ' αὐτὰ ὄψῃ, b τὸ ὁμοειδὲς, c τὸ ὀλιγοχρόνιον, ἐπὶ τούτοις, d ὁ τύφος.

e Sup. §. 22.

§. 25. e Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέσωσαι. τίς ἂν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

§. 26. Ὅταν δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπιλάθου ὅ, f L. 5. §. 8. ὅτι f πάντα κατὰ τὸν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται. καὶ ὅ, g L. 4. §. 26. ὅτι g τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον. καὶ ἐπὶ τούτοις ὅ, ὅτι h L. 7. §. 1. πᾶν τὸ γινόμενον ἀεὶ οὕτως ἐγίνετο, i L. 8. §. 4. καὶ γενήσεται, καὶ νῦν παντοχοῦ γίνεται. ὅ, k L. 3. §. 4. ὅτι ἡ συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον γένος. l L. 2. §. 1. l οὐ γὰρ αἱματίου ἢ σπερματίου, ἀλλὰ νοῦ κοινωνίας. ἐπιλάθου ὃ καὶ ὅ, ὅτι m ὁ ἑκάστου νοῦς θεός, m L. 5. §. 10. n Sup. §. 1, 2. καὶ ὁ ἑκάστου ἐκ θεοῦ ἥκει. ὅ, ὅτι o ἕκαστον ἴδιον ἀγαθόν. o L. 2. §. 3.

qòd qotiescunqe subvectus esses, eadem semper occurrerent. ejusdem enim generis sunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen insolescimus.

§. 25. Opinionem ejice; salvus es. ejicere avtem ecqis impediat?

§. 26. Quando molestè fers qicqam; oblitus es, omnia secundum universi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te. ad hæc qicqid fit, ità semper factum, sempérqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri. porrò, qæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neqe enim tam sangvinis avt seminis, qàm mentis existit communio. oblitus es, & mentem cujusqe Deum esse, & divinitùs defluxisse. &, nihil esse cujusqam proprium;

ANNOTATIONES.

semper illis omnis victus in terra. ibidem pabulum, ibidem cubile. tantum qod aera proximum terra volitando transverberant. Cæterum cum alis fessa sunt remigia pennarum, terra cervortus est. Itaqe aeri damonas attribuit, tertia qadam, ut loqitur, animalia, neqe tam brutæ, qàm terreæ, neqe tam levia qàm atheria. Porphyrius item *de abstinent. l.* 3. §. 14. ζῶα λογικὰ, *animalia qæ rationem participant*, distribuit in qatuor classes, ἰναιθέρια, ἰναέρια, ἔνυδρα, ἐπίγεια, *in illa, qæ atherem, qæ aerem, qæ aqam & qæ terram incolunt.*

Καὶ ὅτι ὁσάκις] καὶ illud παραλεκτέον, & inducendum videtur. nam ὅτι, ad τρίτον refertur. qam dictionis seriem non advertentes interpretes, alter Marci mentem pervertit, alter ad rem minùs pertinentia infercit.

Ταῦτὰ ὄψει] *eaqe te visurum* Xylander. *eadem te visurum.* ταὐτὰ, non ταῦτα.

Ἐπὶ τούτοις ὁ τύφος;] Lugdunensis erotematicè legit. ἐπὶ τούτοις ὁ τύφος; *hisne superbimus?* Casavbonus enunciativè. rectius, opinor. *hæc sunt, de qibus tantoperè superbimus.* forsan tamen deest aliqid. Οἷος ὁ τύφος. ut ὅσον τὸ περιοικεῖν. ut vel de rebus ipsis intelligatur, sitqe idem hic ὁ τύφος qod *l.* 6. §. 13. Ἡ ἱστορία ἐφ' ἧ σεμνύεται. *Pompa narrationis, qâ evehi solent.* qam & τύφον *ibidem* nuncupat. ità Xylander *tum qis in eis fastus.* vel de hominibus, qi illorum ratione insolescunt. qod *lib.* 11. §. 18. Μετ' ὀίου τύφου. *Qantâ cum prudentia opinione.* & *l.* 9. §. 34. Ὅση ὄησις. *Qanto cum fastu id faciunt.* Sed illud mavelim. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Socrates: Τῷ τῶν ἀπαιδεύτων βίῳ καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύφου μετενδύματα περίκειται. *Indoctorum vita, tanqam histrio, multa fastus & arrogantiæ gerit indumenta.* lego ἐπενδύματα, vel etiam μετενδύματα. Sic enim Lucianus *necyomant. pag.* 335. Τὴν τυραννίδα μετενέδυσε. *Datâ tyrannide vicissim vestivit.* qo loco tamen in vulgatis μετενίδητε perperam editur. éstqe qod Synesius *de provident.* μεταμφιέσασθαι dixit. vide *ad l.* 4. §. 1.

§. 25. Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν] Vide *suprà* §. 22. & *l.* 4. §. 7. & *l.* 8. §. 40.

§. 26. Ἐπιλάθου] Ità Avtor *ad Hebr. c.* 12. *v.* 5. ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως. *oblivi estis advortationis.* Scilicet, qod Bernardus *de consider. lib.* 2. *Sic se habent corda mortalium. qod scimus cùm necesse non est, in necessitate nescimus.*

Πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] Vide *l.* 5. §. 8, 10. & *l.* 8. §. 4.

Τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον] vide *l.* 9. §. 38.

Πᾶν τὸ γινόμενον οὕτως ἀεὶ ἐγίνετο] vide *lib.* 7. §. 1. & *l.* 8. §. 46.

Ὅτη ἡ συγγένεια] Ἄνθρωπος γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ ἐκὼν καὶ ἄκων πᾶς ἐστι συγγενής. *Omnis homo hominis nolens volens cognatus est.* Julianus Imperator in *Epist. ad Theodor.* vide *ad l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4.

Ὁ ἑκάστου νοῦς θεός] Hermes *Pœmand. c.* 12. Ὁ νοῦς ἐν ἀνθρώποις, θεός ἐστιν. *Mens in hominibus Deus est.* Atqe indè Synesius in *calvit. encom. pag.* 70. *C.* de capite. Ἐκεῖ νόμιζε κατοικηκέναι τὸν νοῦν ἐκείνη τὴν κεφαλὴν ἡγοῦ νεὼν τοῦ Θεοῦ. *Sic habeto, illud & prudentia domicilium, & divinitatis esse templum. Dei templum caput*, qia mentis sedes. Cicero *offic. l.* 3. §. 44. à Lactantio lavdatus *instit. l.* 7. *c.* 24. *Cùm verò jurato dicenda sententia sit, meminerit Deum adhibere testem; id est, ut ego arbitror, mentem suam.* Evripides apud Theon. Soph. in *progymn.*

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῖν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ Θεός.
Mortalium cuiqe sua mens est Deus.

qod Panegyrista Constantinianus vertit,

Sua cuiqe prudentia Deus est.

Menander apud Plutarchum in *Platon. qæst.* 1.

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. —
Mens qippe nostra Deus est.

Idémqe in *Adelph.* citante Justino *de Monarch. pag.* 109. *A.*

— θεός ἐστι τοῖς χρηστοῖς ἀεὶ
Ὁ νοῦς ἀρ', ὡς ἔοικε τοῖς σοφωτάτοις.

— *Numen est verè bonis semper*
Mens ipsa, sic censentibus doctissimis.

Hinc Nemesius *de natur. homin. c.* 44. Εὐριπίδης δὲ καὶ Μένανδρος ἐν ἑνίοις τὸν νοῦν τὸν ἐν ἑκάστῳ φασὶ προνοεῖν ἑκάστου, θεὸν δὲ μηδένα. *Evripides & Menander qibusdam locis mentem, qæ in qoqe sit, cuiqe providere asserunt, Deum verò neminem.* Verùm plus forsan Nemesius affingit & affigit illis qàm volebant ipsi: qi nihil aliud, opinor, innuebant, qàm qod Senarius ille,

Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνείδησις θεός.
Dei instar habere mentem & conscientiam

in homine debere, ejusdémqe dictamen bonum qemqe tanqam oraculum qoddam seqi. At Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Οὐκ οἶδας ὅτι θεοῦ τρίοδος; θεοῦ γυμνάζεις; θεοῦ περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς; δοκεῖς με λέγειν ἀργυροῦν τινὰ ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν. ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνων οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. καὶ ἀγάλματος ἂν τῷ θεῷ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσαις τι τούτων ποιεῖν, ἂν ποιεῖς. αὐτῷ δὲ θεῷ παρόντος ἴσασθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπαιδόντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναισθητος τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλωτε. *An nescis te Deum alere? Deum exercere? Deum circumferre miser ignoras? Num me argenteum extrinsecùs aut auratum aliqem dicere putas? In te ipso fers, teqe eum inqinare non animadvertis, cum impuris cogitationibus, tum sordidis actionibus. Nam Dei qidem simulacro præsente, non audares qicqam eorum facere qæ facis: ipso autem Deo intrinsecùs præsente, & omnia tum intuente, tum audiente, non verecundaris eadem cogitare & facere, ignare natura tua, & Diis invise?* vide *lib.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 5. & Apulejum *ad l.* 7. §. 17.

Ἐκεῖθεν ἐῤῥύηκε] vide *suprà* §. 2. & *lib.* 2. §. 4. Cur autem ἐκ τούτου potiùs qàm ἐκεῖθεν legi velit Annotator Lugdunensis, nec ego qicqam video, nec ipse (puto) facilè dixerit. Naso, *art. l.* 3.

Est Deus in nobis; sunt & commercia cœli:
Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Et Fastor. *l.* 6.

Est Deus in nobis, agitante calescimus ipso:
Impetus hic sacra semina mentis habet.

hoc est qod Synesius *Epist.* 101. Τῷ θεῷ σπέρμα ὁ νοῦς ὁ ἐν ἀνθρώποις ἥκει. *Dei semen qoddam hominibus insita mens est.* Julianus *de Cynism. Orat.* 1. Ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐν ἡμῖν θείῳ, τοῦτ' ἐστι, τῷ νῷ, ταῦτα ἐστιν ἀπόῤῥητα. *Qod illa rationi, & ei, qi inest in nobis, interdicta sint Deo, videlicet menti.* mox tamen qasi corrigens qod priùs dixerat; Τοῦτο δὲ μᾶλλον τὸ θηρίον (affectum vult) καὶ πειστέον ὑπακοῦσαι τῷ παρ' ἡμῖν θείῳ, μᾶλλον δὲ θείῳ. *Istam ipsam edomitam habeamus belluam, eiqe persvaserimus, ut domestico nostro Deo, sive divinæ animæ nostræ parti obtemperare velit.* vide *suprà* §. 19. Cæterùm de Stoicis Laërtius *lib.* 7. *c.* 119. in *Zen.* Θεῖος τε εἶναι τοὺς σοφούς. ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ἐνεῖναι θεόν. τὸν δὲ φαῦλον, ἄθεον. *Divinos qoqe esse sapientes, qod in seipsis qasi habeant Deum. Malum verò impium & sine Deo esse.* qod de Ephesiis in statu naturali constitutis Apostolus, *ad eosdem c.* 2. *v.* 12.

Οὐδὲν ἴδιον ἀδελφός] Lucilius *l.* 27. *cùm sciam nihil esse in vita proprium mortali datum.* Piè Tertullianus *de patient. c.* 7. & *qod nostrum videtur, alienum est. nihil enim nostrum; qia Dei omnia, cujus ipsi qoqe nos.* Expressit nimirum pavcis, qod pluribus Rex David, *Paralip. lib.* 1. *c.* 29. *v.* 11, - 16. vide *l.* 5. §. 33. & *l.* 10. §. 14. Præclarè etiam Evripides *Phœniss.*

Οὗτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί.
Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα.
Ὅταν δὲ χρήζωσ' αὐτὰ, ἀφαιρεῖται πάλιν.
Non possidemus propria mortales bona.
Sed jus Deorum, nostra dispensatio est;
Et commodata, cùm volunt, repetunt Dei.

Grotius. Pulcrè in eandem sententiam & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid est hoc qod circa nos ex adventitio fulget, liberi,*

bo-

prium; sed & filiolum, & corpusculum, & animulam ipsam indè prodiisse. sed &, opinione constare cuncta. & qod tempus deniqe præsens tantùm cuiqe & vivitur, & amittitur.

§. 27. Eos apud te crebrò recolas qi de re aliqa vehementer indignati fuerint, qi vel in summa gloria, vel in insigni miseria, inimicitia, fortunâ qalibet extitere. tum scisscitare, *ubi ista nunc sunt omnia?* fumus utiqe sunt, & cinis, & fabula, vel nè fabula qidem. succurrat tibi simul & qicqid est ejusmodi, qale est Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omnisqe omnino cum existimatione in re ulla eminentia. qámqe vile sit omne in qod studium tantopere impenditur. qantóqe sit philosophiæ magìs consentaneum in oblata sibi materia justum, temperantem, Deis obseqentem se simpliciter præstare. fastus dein de fastûs contemptu inflatus omnium est maximè intolerabilis.

ἄλλα καὶ τὸ τεκνίον, καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον [a] ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. §. ὅτι [b] πάντ' ἐπόλησις. §. ὅτι [c] τὸ παρὸν μόνον ἑκάστῳ ζῇ, καὶ τοῦτο ὀλιγάκις. a L. 4. §. 23. b Sup. §. 22. c L. 2. §. 14.

§. 27. Συνεχῶς ἀναπολεῖν, [d] τοὺς ἐπί τινι λίαν ἀγανακτήσαντας, [e] τοὺς ἐν μεγίσταις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἔχθραις, ἢ ὁποιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. εἶτα ἐφισάνειν, [f] ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; [g] καπνὸς, καὶ [h] ἀποδὸς, καὶ [i] μῦθος, ἢ ἧδὲ μῦθος. συμπεσοῦσα ἐπιθέτω ἡ καὶ τὸ τοιοῦτο πᾶν, οἷον, Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ [*] Λούσιος Λοῦπος, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαΐαις, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρέαις [*], καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ ταῦτα ὁποῦν· [k] μεῖ' οἰήσεως διαφορᾶς. καὶ [l] ὡς ἐντελὲς πᾶν τὸ κατεντετυπωμένον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, [m] τὸ ἐπὶ τῇ δοθείσῃ ὕλῃ ἑαυτὸν ἁρμόσαι, σώφρονα, [n] ἤθεσιν ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. ὁ γὰρ [*] ὑπὸ ἀτυφίας [*] τύφου τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος. d L. 7. §. 58. e L. 3. §. 3. f L. 10. §. 31. g L. 2. §. 17. h L. 4. §. 48. i L. 8. §. 25. * Λούκιος Xyl. Mer. * - πρίαις k L. 9. §. 34. l L. 2. §. 12. m L. 7. §. 58. n L. 10. §. 11. * ἐπὶ, vel * - φίας

§. 28.

ANNOTATIONES.

honores, opes, ampla atria, & excluforum clientum turbâ re- A *qam in Græcis à Scaligero editis, non* Κατυλλῖνος *sed* Κατυλλῖνος. *Catulinus non Catullinus is dicitur.*

Λούκιος Λοῦπος] *Lucius Lupus* Xylander & Casavbonus, ut sit legendum, Λούκιος. Xylander *Lucius Lupus in hortis obiit.* ἐν κήποις. at Casavbonus *Lucius Lupus & Stertinius Bajis.* nec necessarium est istic illud, *obiit.* Cæterùm lectionem receptam adserit Isaacus Casavbonus *ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Lusii* cujusdam Senatùs jussu, vel Hadriani etiam, ut Dio vult, in itinere occisi) sed ità, ut de *Lusio Lupo* isto parùm sibi liqere profiteatur.

Στερτίνιος ἐν Βαΐαις] *Stertinii*, qi per Tiberii tempora sub Germanico copias duxit, meminit Tacitus *annal. lib.* 2. verùm is sit qem Marcus velit, avt qid is Bajis, mihi planè incompertum. *Stertinius* item Philosophus Stoicus Horatii temporibus sub Avgusto floruit. meminit hujus Flaccus *l.* 2. *Ep.* 12. B

— an Stertinii deliret acumen.

& *serm, lib.* 2. *Sat.* 3. *sapientum octavum*, ludibundus appellat. verum nec istum istic designatum crediderim.

Τιβέριος ἐν Καπρέαις] Καπρέαις potiùs, *Capreis. Capreæ insula, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjuncta.* Tacitus *Annal. lib.* 4. *Tiberii principis arce nobilis*; Plinius *Hist. nat. lib.* 3. *c.* 6. qi eò secesserat, qò libidinibus suis indulgeret liberius. unde & palàm ac vulgò ab insulæ illius nomine *Caprejus* dicebatur. Sveton. *l.* 3. *c.* 42, 43. ità enim malim, qam *Caprium*, vel *Caprinum*; qorum alterum saltem pro *Caprineo* repositum vult Casavbonus. C

Οὐήλιος Ῥοῦφος] *Rufi Helvii*, qi miles gregarius cùm esset, coronam civicam sub Tiberio meruit, meminit Tacitus *Annal. lib.* 3. *Vettii* etiam *Rufi*, qi sub Marco ad annum U. C. 931. consulatum gessit, *Fasti* meminere. Verùm *Velius Rufus* iste qis existat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus satis integer videtur, cùm nec ubi *Stertinius* avt *Rufus* iste egerint, qod in reliqis disertè expressum est, qicqam dicitur. D

Ἡ πρὸς ὁτιοῦν διαφορὰ] *diaphoræ*, *eminentiæ, excellentiæ, discrepantiæ* ab aliis *insignior*, sive *studium in re aliqa diligentius positum*, qam ab aliis poni solet. Ità Plato *Epist.* 7. de Athenis; Εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων ἀνθρώπων διαφέροντες πρὸς ἀρετήν. *Sunt enim & ibi viri virtute ab omnibus discrepantes, omnium hominum præstantissimi.* Terentius *Andr.* 1. 1.

Horum nihil ille egregiè præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

hoc est ἁπλῶς μετὰ διαφορᾶς.

Μετ' οἰήσεως] qod *l.* 11. §. 18. μετὰ τύφου. vide *supra* §. 24. E malè enim, *opinionis cavssâ*, Xylander. Apud Theodoretum *therap. l.* 2. *pag.* 489. Timon in *silli*;

Ἄνθρωποι κενεῦς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί.
Homines, utres vanâ existimatione pleni.

Πᾶν τὸ κατεντετυπωμένον] vide *lib.* 4. §. 2. μὴ κατεντετύπω.

Τὸ ἐπὶ τῇ δοθείσῃ ὕλῃ] vide *l.* 4. §. 1. & *l.* 7. §. 58, 67.

Θεοῖς ἑπόμενον] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 28. & *infrà* §. 31.

Ὁ ὑπὸ ἀτυφίᾳ τύφος τυφόμενος] legendum, vel ὑπὸ ἀτυφίας, vel potius ἐπὶ ἀτυφίᾳ. par mendum sustulimus *l.* 6 §. 12. ubi ὑφ' ἧ στεμνύεται scriptum fuerat: cùm στεμνύεσθαι ὑπό τινι Græcum non sit. Est avtem gnome ista notatu dignissima, pessimum esse fastûsigenus illud omniumqe minimè tolerandum, qando *è fastu spreto fastus* enascitur. & de hoc ipse superbit sesèqe effert animus, qòd superbiam conculcâsse videatur. Avgustinus *confess. l.* 10. *c.* 38. *Sæpe homo de ipso vano gloria contemptu vanus gloriatur, ideóqe non jam de ipso* F

§. 28. Πρὸς τὰς ἐπιζητούσας, ποῦ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεοὺς, ἢ πόθεν καταληφθεὶς ὅτι εἰσὶν, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν καὶ ὄψει ὁρατοί εἰσιν. ἔπειτα μέν-

§. 28. Interrogantibus, ubi Deos conſpicatus, avt unde eſſe compertum habens, hos ità veneraris, reſponſum ſit. Primò etiam viſu percipi poſſunt.

ANNOTATIONES.

gloria contemptu gloriatur. non enim eam contemnit, cùm gloriatur intùs. Idemque *Epiſt.* 59. *qaſt.* 7. *Fit enim miris modis in anima hominis, ut de falſa humilitate magis inflatur, qàm ſi apertiùs ſuperbiret.* Notavit vitium hoc Socrates in Antiſthene: qem tamen *in τῇ ἀτυφίᾳ ſummum bonum* ſtatuiſſe vult Theodoretus *therap l.* 11. qiqe Platonem ὡς τετυφωμένον ἔσκωπτεν. unde & ægrotum inviſens, cùm pelvim conſpicaretur, in qem Plato vomuerat, χολὴν μὲν ὁρῶ ἐνταῦθα, τύφον δὲ οὐχ ὁρῶ. *Bilem qidem*, inqit, iſtìc *video*, *faſtum verò non video.* qaſi bile ſe liberáſſet, faſtu non item. Cæterùm ipſe cùm laceram pallii partem ad obviorum conſpectum obverteret, Ὁρῶ σε διὰ τρίβωνος κενοδοξίαν. *Per palli ſciſſuras*, ajebat Socrates ſeſe *Antiſthenis vanitatem intueri.* Laërtius *l.* 2. & *l.* 6. ſive ut Ælianus refert *lib.* 9. *c.* 35. ἆ παύσῃ ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν. *Annon deſines*, inqit, *oſtentare te nobis?* latet argutia, qam latinè vix commodè expreſſeris, in voce καλλωπιζειν, qæ *ornatus* ſignificationem habet; qamqe in eodem argumento uſurpavit Epictetus *enchir. c.* 45. Ὅταν ἑαυτὸν λοῦς ἡμιοσμένος ἢ καθὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. *Si corpus frugaliter curare didiciſti, ne ob id tibi placeas.* Notavit & Plato in Diogene, qi cum Platonis ædes ingreſſus, ſtragula pretioſiora conculcaret, adjecto, Παίω τῇ Πλάτωνος κενοπρεπείαν. *Calco Platonis vanitatem* ſive *ſtudium inane*; regeſſit Plato, Ὅσον, ὦ Διόγενες, τῷ τύφῳ διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τετυφῶσθαι; *qantum faſtus, ô Diogenes, oſtendis ipſe, dum minimè faſtuoſus ambis videri?* Sive, ut alii referunt; Παίω τὸν Πλάτωνος τύφον. *Calco Platonis faſtum*; ille: Ἑτέρῳ γε τύφῳ. *Calcas, ſed alio faſtu*; iite. Laërtius *l.* 6. Non erat ita je qòd Julianus orationem *de Cyniſmo* ſuam tam atrociter ordiretur. Ἄνω ποταμῶν, τῶτο δὴ τῆς παροιμίας. Ἀνὴρ Κυνικὸς Διογένην φησὶ κενοδοξον, *In fontes retro flumina, vetus ut proverbium uſurpem. Homo ecce Cynicus Diogenem vanitatis accuſat.* Neqe enim *Diogenes vanitatis arceſſitus*, novum adeò avt inavditum. qi & qærenti πῶς ἄν τις ἔνδοξος γένοιτο, reſpondit (ut Lucianus *pro imag.* refert) εἰ δόξης καταφρονήσειε. *per gloriæ contemptum ad gloriam muniendam viam* aliis monſtravit, eandemqe ipſe ingreſſus eſt. Qin & Flaccus Ariſtippum inducit ſic Diogenem alloqentem, *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu. ---

havd fruſtrà ſane. ſcurram enim agebat ille, improbum admodum ſæpenumero & impurum, nec ab obſcœnitate havd ſermonis duntaxat, ſed actûs etiam ipſius, alienum. vitium idem hoc in Lacedæmoniis qoqe Cynicus idem notavit; ſiqidem in Olympia cùm Rhodios qoſdam ſplendidè veſtitos videret, τύφος τῶτό ἐστι. *Hoc faſtus eſt*, dixit mox, ubi in Laconas tunicis vilibus ſordidiſ je amictos inciderat. Ἄλλος ὅστις τύφος. *Alius*, inqit, *iſte factus eſt.* Ælianus *l.* 9. *c.* 34. Suum ipſius utiqe in illis morbum animi deprehendit, atroqe carbone notavit imprudens. Qem itaqe non immeritò taxans Petrus Bleſenſis in *invectiv. Melior*, inqit, *eſt purpurata humilitas qàm pannoſa ſuperbia.* Optimè Plutarchus *de profectus indicatura. pag.* 82. *B.* Ἄχρι δὲ ἂν τις ἐπιδεικνύμενος ῥύπον ἢ κηλίδα χιτῶνος, ἢ ἑτεροίωσιν ὑποδήματος, καλλωπίζεται πρὸς τοὺς ἐκτός, ἀτυφίᾳ κενῇ διασκώπτων αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς μικρὸν, ἢ ὡς κυρτὸν, ὅταν ἐλεγχθῇ τι παρεληλυθὼς, τὰ δ' ἐντὸς ἄσηχη τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκλήματα, καὶ φθόνους, καὶ κακοηθείας, καὶ μικρολογίας, καὶ φιληδονίας ὥσπερ ἕλκη, περισίλλων καὶ ἀποκρύπτων, οὐδὲν θηγει, οὐδὲ προτιδεῖν ἐᾷ, δεδιὼς τὸν ἔλεγχον, ὀλίγου αὐτῷ προκοπῆς μέτεστι, μᾶλλον δὲ οὐθέν. *Ubi verò ſordes aliqis maculamve oſtentans veſtis, avt ruptum calceum, venditat ſe aliis, exiſtimátqe ſe præclari aliqid præſtare, ſi vanâ faſtus vacuitate ſuam ſtatura humilitatem avt curvitatem ipſe dicteriis notet: interim verò animæ turpitudinem, & ulcera, puta vitæ offenſas, invidiam, malignitatem, avaritiam, libidinem velat atqe occultat, metuqe reprehenſionis neminem videre avt contrectare patitur, certè hunc parum avt nihil potiùs profeciſſe cenſendum eſt.* qo loco (ut id obiter adnotem) etiamſi Stephanus ἐγκλήματα legat, qod exponit, cùm in aliqem excreamus; ſuſpicor tamen ἐγκρίμματα potiùs fuiſſe, qod *offenſiones* & *incurſationes* deſignat: ſiqidem κριμφθῆναι, ἐνοχλῆσαι, & ἐγκρίπτεσθαι eſt ἐμπίπτειν. Heſychius. qod avtem ait Plutarchus διασκώπτων ἑαυτὸν, ὡς κυρτὸν, ad Cratetem reſpexit, cujus & vitam conſcripſit, teſte Juliano. illi etenim iſtud ſolenne fuit. Laërtius *l.* 6. & Julianus *de Cyniſm.* cui tamen Tatianus adverſus Græcos *pag.* 144. etiam ἐντυφον γλωσσομανίαν, *ſuperbam & inſanam loqacitatem*, non veretur objicere. Adjicere non abs re fuerit, qod de Pyrrhone Sceptico Ariſtocles *de philoſoph. l.* 8. ab Evſebio *prapar. l.* 14. *c.* 17. laudatus: Αὐτὸς δὲ τῶτον τὸν τύφον περιζαλόμενος, ἄτυφον ἑαυτὸν ἐκάλει. *Faſtûs immunem jactitabat ſe cùm totus faſtu amictus eſſet.* Ἐμοὶ γὰρ inqit, μόνοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνέναι μανίαν ἐρρωμένην δοκοῦσιν, οἱ τοιαῦτα ληρῶντες. *Rationem hanc unam, qa tam abſurda loqantur, delirare avt potiùs vehementer furere ſtatuo.* Scitè Jo. Climac. *ſcala grad.* 21. de typho iſto; ab Antonio adductus. Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ

ποτέρου τις καθαιρήσει αὐτὴν, τῶτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γενήσεται. ψεύσει, κενοδοξῶ. καταλύω, ἵνα μὴ γνωσθῶ. ὡς φρονιμος, πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ περιβεβλημένος, ἀτιμίαν ταύτην. καὶ ἀντιλῇ ἐξαλλάσσων, πάλιν κενοδοξῶ. ὡς ἂν ῥίψῃς τὴν τρίβολον ταύτην, ὀρθὸν τὸ κέντρον ἕστηκε. *Difficile eſt manis gloria dæmonem effugere: qod enim feceris detrahendo illius cauſſâ, id erit initium alterius inanis gloriæ. Jejunans gloriæ inanis cupidus ſum, abdo me ut ignotus ſim, tanqam prudens rurſus gloriam appeto. Splendidè veſtitus ab illa vincor: vili habitu tectus rurſus gloriam cupio. Utcunqe projeceris iſtum tribulum, aculeus ſtat rectus.* Nec immeritò itaqe Plato, referentibus Evagrio *Hiſt. eccleſ. l.* 1. *c.* 21. & Nicephoro Calliſtrato *l.* 14. *c.* 50. Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πίφυκεν ἀποτίθεσθαι. *Inanem gloriam, tanqam tunicam poſtremam animus ſolet exuere.* Unde Athenæus *dipnoſoph. l.* 11. *pag.* 507. *D.* Ἦν ὁ Πλάτων καὶ φιλόδοξος, ὅτις ἔφησεν ἔσχατον τοῦ τῆς δόξης χιτῶνα ἐν τῷ θανάτῳ ἀποδύσεσθαι. *Plato cupidior gloriæ erat, & dixit poſtremum exuturum ſe gloriæ tunicam ſub exitum vitæ.* Philo etiam ab Antonio itidem lavdatus. φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. id eſt, vertente Tacito, *hiſtor. l.* 4. *etiam ſapientibus gloria cupido noviſſima exuitur.* Crates certè in ſectæ ſuæ inſtitutum ludens ipſe de *pera Cynica* ſic παιζων, referente Laërtio *l.* 6. *c.* 85.

Πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ ὄπατι τύφῳ.
Eſt qadam medio conſtructa urbs Mantica faſtu.

vel ut Demetrii Phalarei nomen qi præfert, exhibet.

Πήρη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ ὄπατι τύφῳ.

Atqe ità Homerus, qem is imitatus eſt, *Odyſſ. τ. v.* 172.

Κρήτη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.
Creta qadam terra eſt medio in nigro ponto.

qanqam is *peram Cynicam*, vel *urbem*, vel *inſulam* eſſe voluit, qæ ipſa ἄτυφον, *faſtu pompáqe omni deſtituta* exiſteret; cùm illis tamen tanqam aqis marinis omni ex parte cingeretur.

§. 28. Καὶ ὄψει ὁρατοί] Dii nimirum Stoicorum ſunt viſui etiam corporeo obvii. ſiqidem *Mundum* ipſum pro *Deo* habebant. vide *ad l.* 4. §. 23. *corpora cœleſtia* etiam in *Deorum* numero ponebant. *v. l.* 8. §. 19. & *ad l.* 9. §. 33. qò ſpectat & Menandri illud apud Clementem Alexandrinum in *hortat.*

Ἥλιε, σὲ γὰρ δεῖ προσκυνεῖν πρῶτον θεῶν,
Δι' ὃν θεωρεῖν ἐστι τοὺς ἄλλους θεούς.
Sol, namqe Deorum colere te primùm decet,
Cujus beneficio alios ſpectamus Deos.

Grotius. Qin & Apulejus *de Deo Socratis*, Deos in ordines duos diſpertitur, *viſibiles & inviſibiles. Deos cœlites partim viſu uſurpamus; alios intellectu veſtigamus. ac viſu qidem cernimus clariſſima mundi lumina, Solem, Lunam, Stellas, Sydera. Eſt aliud genus Deorum, qod natura viſibus noſtris denegavit; nec non tamen intellectu eos rimabundi contemplamur, acie mentis acriùs contemplantes.* & rurſus: *Pars eorum obtutu hebeti viſuntur, ut ſydera. Cæteri ſolo intellectu, neqe prompto, noſcuntur.* Verùm Deus noſter, Deus verus, vivus, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, *lucem habitans inacceſſam*, id eſt, ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, *qem nemo unqam vidit; neqe videre potuit*, Pavlus *ad Timoth. Ep. c.* 6. *v.* 16. & Joannes *Evang. c.* 1. *v.* 18. & *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. unde & ἀόρατος Pavlo dicitur *Ep. eádem c.* 2. *v.* 17. Rectè itaqe hac ratione Avgustinus *de diverſ. Serm.* 12. dicentibus Ethnicis, *Oſtendite nobis Deum veſtrum*, reſpondet, *ſi oſtendi poſſet, Deus non eſſet.* Tertullianus *Apolog. cap.* 17. *Inviſibilis eſt, etſi videatur; incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur; inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur: ideo verus & tantus eſt. cæterùm qod videri communiter, qod comprehendi, qod æſtimari poteſt, minus eſt, & oculis qibus uſurpatur, & manibus qibus contaminatur, & ſenſibus qibus invenitur.* Et Minutius Felix: *Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt; nec comprehendi, tactu purior eſt; nec æſtimari, ſenſibus major eſt: infinitus, immenſus, & ſoli ſibi tantus, qantus eſt notus. nobis verò ad intellectum pectus anguſtum eſt, & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Magnitudinem Dei qi ſe putat nóſſe, minuit: qi non vult minuere, non novit.* & poſtea: *At enim qem colimus Deum, nec oſtendimus, nec videmus. Imò ex hoc Deum credimus, qòd eum ſentire poſſumus, videre non poſſumus. in operibus enim ejus, & in mundi omnibus motibus, virtutem ejus ſemper præſentem adſpicimus; cùm tonat, fulgurat, fulminat, cùm ſerenat.* Theophilus item *ad Autolyc. l.* 1. Ἐρεῖς οὖν μοι, Σὺ ὁ βλέπων, διήγησαί μοι τὸ εἶδος τῦ Θεῦ. ἄκουε, ὦ ἄνθρωπε. τὸ μὲν εἶδος τῦ Θεῦ ἄρρητον καὶ ἀνέκφραστον, καὶ μὴ δυνάμενον ὀφθαλμοῖς σαρκίνοις ὁρασθῆναι. δόξῃ γὰρ ἐστὶ ἀχώρητος, μεγέθει ἀκαταλήπτος, ὕψει ἀπερινόητος, ἰσχύι ἀσύγκριτος, σοφίᾳ ἀσυμβίβαστος, ἀγαθωσύνῃ ἀμίμητος, καλοποιΐᾳ ἀνεπιδήγητος. *Dicas igitur, tu qi videns es, obſecro, Dei formam mihi enarrato. Audi ô homo: Dei qidem forma nobis occulta explicari havd qit, nec corporeis oculis videtur. Nam eâ animi*

sunt. deinde, animam meam, cùm nullus unqam viderim, in honore tamen habeo. pari igitur ratione & Deos, cùm eorum potentiam jugiter experiar, propterea & esse compertum habeo & veneror.

§. 29. In hoc vitæ salus sita est, ut unumqodqe qid sit in universum discernas; qídqe materiæ, qid formæ habeat. atqe ex animo toto justa facias, & vera dicas. qid enim supereſt, nisi vitâ frui, bonum bono ità adnectendo, ut nè minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.

§. 30. Unum solis est lumen, licèt parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur: una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur: una anima, etiamsi naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur. una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergò rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensûs expertes, necessitudinis vinculo uno connectuntur sibi invicem. & ista tamen mens universi continet, & facultas illa cujus vi eodem loci

τοι ἐδὲ τῷ ψυχῷ τῷ ἐμαυτῷ ἐώρακα, καὶ ὅμως [a] πρῶ. ἔτως ἂν καὶ τὰς θεὰς, ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἐκάστοτε πειρῶμαι, ἐκ τούτων ἔλπί σέβεσθαι καταλαμβάνω, καὶ αἰδοῦμαι. a L.3.§.9.

§. 29. [b] Σωτηρία βίου, [c] ἕκαστον δὲ ὅλου αὐτοῦ τί ἐστιν ὁρᾶν, τί μὲν αὐτῷ τὸ ὑλικὸν, τί δὲ τὸ αἰτιῶδες. [d] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς [e] πρὸ δικαία ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. τί λοιπὸν, ἢ [f] ἀπολαύειν [g] ζῆν, [g] συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθὸν, ὥστε [h] μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπειν; b L.7.§.2. c Sup. §. 18. d L.3.§.4. e Sup. §. 1.3. f L.3.§.6. g L.5.§.6. h L.3. §. 13.

§. 30. [i] Ἓν φῶς ἡλίου, κἂν [k] διείργῃ τοίχοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. [l] μία οὐσία κοινὴ, κἂν διείργῃ [m] ἰδίοις ποιοῖς σώμασι μυρίοις. [n] μία ψυχὴ, κἂν φύσεσι διείργηται μυρίαις, καὶ ἰδίαις περιγραφαῖς. [o] μία νοερὰ ψυχὴ, κἂν διαφερόντως δοκῇ. τὰ μὲν δὴ ἄλλα μέρη τῶν εἰρημένων, οἷον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις. καί τοι κἀκεῖνα [*] τὴν συνέχῃ καὶ [p] τὸ [*] ἑπόμενα αὐτὰ βέλτιον. i L.9.§.8. k L.8.§.33. l L.4.§.40. m L.9.§.25. n Inf.§.32. o Sup.§.26. * τὸ νοῦν f. p L.10.§.26 * ἐπὶ τὰ f.

διά-

ANNOTATIONES.

animi parte, qâ opinamur, percipi non potest, nec magnitudo ejus comprehendi, aut altitudo mente valet capi, fortitudine nemini est conferendus, ejúsqe sapientia planè censetur incomprehensibilis, bonitate nemo est qi eum possit imitari, sumúsqe imbecilliores, qàm ut ejus beneficentiam nostris linguis explanare possimus. Qin & à nostra qoqe religione extranei, *Dei invisibilitatem* agnovere nobiscum. Hinc illud Evripidis, ut Clemens in *hortat.* an Philemonis, ut Justinus *de Monarch.*

*Θεὸν δὲ ποῖον, εἶπε μοι, * νομίζειν;*
Τὸν πάνθ' ὁρῶντα, κ' αὐτὸν ὐκ ὁρώμενον.
Dic, qæso, qalem fas putas credi Deum?
Qi cuncta spectat, ipse non spectabilis.

Orpheus item à Justino *ibidem* lavdatus:

--- εἷς δέ τις αὐτὸν
Εἰσορόᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾷ.
--- conspicit ipse
Cunctos mortales, nec qisqam conspicit ipsum

Aristotelis nomine Avtor *de mund. c. 6. κόσμος ὢν ἄλλως, πλὴν λογισμῷ.* hoc est, qod Seneca *qæst. nat. l. 7. c. 30. Effugit oculos: cogitatione visendus est.* Non est ergò prorsus inconspicabilis tamen; siqidem ut Apostolus *ad Rom. c. 2. v. 20. Τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης. Ipsius invisibilia* C *jam indè à condito mundo ex iis, qæ fecit, mente perpensa providentur, æterna videlicet ejus tam potentia, tum divinitas.* unde non inscitè Calvinus *institut. l. 1. c. 5. §. 1. Deum mundum condendo, invisibilis cum esset, visibili qodam ornatu insignem in conspectum prodisse.* Et Seneca *de benefic. l. 4. c. 8. Qocunqe te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat, opus suum ipsa implet.* Sed & nobis in Christo suo cumprimis conspiciendum se præbet: *ὃς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, qi est imago Dei invisibilis. ad Coloss. c. 1. v. 15.* qiqe ideo Philippo; *Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. Qi vidit me, vidit patrem.* Joannes *c. 14. v. 9.* Verùm fidei oculo, non corporis; sed nec mentis aut intelligentiæ nativæ mero, salubriter videtur alteruter. D

Οὐδὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτοῦ ἑώρακα] Si anima invisibilis, animæ conditor multò magis. Minutius in Octav. *Deum oculis carnalibus vis videre, cùm ipsam animam tuam, qâ vivificaris, & loqeris, nec aspicere possis, nec tueris?* vide & Augustinum *de Trinit. l. 5. c. 1.* vide *l. 10. §. 26.*

Ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι] Theophilus *ad Autolyc. l. 1. pag. 72. Καθάπερ γὰρ ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ οὐ βλέπεται, ἀόρατος οὖσα ἀνθρώποις; διὰ δὲ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος νοεῖται ἡ ψυχή. ὕτως ἔχει ἀν, καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὁρᾶσθαι ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀνθρωπίνων, διὰ δὲ τῆς προνοίας καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ βλέπεσθαι καὶ νοεῖται. Ut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verùm ex corporis motu cognoscitur: sic nec Deus humanis & corporeis oculis videri potest, cæterùm ex providentia, qâ singula ordinat, suisqe operibus aspicitur & apprehenditur.* Avtor *de mundo c. 6.* *Ἡ ψυχὴ δι' ἧς ζῶμέν τε, καὶ πόλεις καὶ οἴκους ἴσχομεν, αἰσθητὸν οὖσα, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὁρᾶται. πῶς γὰρ ὁ τῷ βίῳ διακοσμος ὑπὸ ταύτης ἐνῄσθη, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται. ταὐτὰ χρὴ καὶ περὶ Θεοῦ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος ἰσχυροτάτου; κάλλει δὲ ἀνυπερβλήτου, ζωῇ δὲ ἀθανάτου, ἀρετῇ δὲ κρατίστου. διότι πάσῃ θνητῇ φύσει γνώμονος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεωρεῖται. Nam & anima ipsa qâ vivimus, qâ urbes, qa domos habitamus, cum haudqaqam sub aspectum nostrum sita sit, operibus tamen ipsis videtur: omnisqe vita cultus nitorqe, ut ab ea inventus est & descriptus, ita ex eo tenorem tuum servat. Proinde hac etiam de Deo sentienda nobis sunt: illo qidem, si vim* E

* νομιστέον Just.

spectes, valentissimo: si decorem, formosissimo: si vitam, immortali: denique, si virtutem, præstantissimo. Qapropter cùm sit inconspicabilis omni natura interitura, ipsis nihilo secius ipse cernitur ab operibus. Sive, ut Apulejus paraphrasticè reddidit. (nam merus paraphrastes iste illius est) *De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non videtur: & tamen fateamur omnes necesse est, hujus operâ omnia, qæ per hominem præclara fiunt, provenire: neqe animæ ipsius qalitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intelligi qalis & qanta sit. omne qippe humanæ vitæ præsidium ingenio ejus est paratum. Nisi forte tam injustis rerum æstimator* B *potest esse qi hac eadem de Deo neget, qem videat esse viribus exuperantissimis, augustissimâ specie, immortalis ævi, genitorem virtutum ipsamqe virtutem. Unde nihil mirum est si mortales oculi ejus non capiunt aspectum, qando divinorum operum vestigiis sit perspicuus atqe manifestus.* Minutius. *Nec mireris, si Deum non videas, vento & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur; & sub oculis tamen non venit ventus & flatus.* Apulejus *Florid. 2. Deûm forma invisitata, vis cognita: qorum potestates licet sentire, non datur cernere.* Epictetus *l. 1. c. 6.* *Ἀφ' ἑκάστου τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων ῥᾴδιόν ἐστιν ἐγκαμπύσαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμίν τε συνοραστικὴν τῶν γεγονότων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχάριστον. Ex singulis, qa in mundo fiunt, rebus providentia lavdari facilè potest, si cui duo hæc insunt: unum, facultas naturam cujusqe rei perspiciendi: alterum gratus animus.* & qæ sequntur. vide & eundem *l. 1. c. 16.*

§. 29. *Σωτηρία βίου*] qod *l. 4. §. 21. Extrem.* *Ἰσορία τῆς ἀληθείας. Notitia veritatis.* Plato *Protag. pag. 247. C.* *Τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἔφανη τῷ βίῳ. Qanam nobis potissima vitæ salus esset.* Et mox: *Ἡ ἐπιστήμη ἐλάττωσα τὸ ἀληθὲς, ἴσως ἂν τὸν βίον. Scientia apertens veritatem servaret vitam.*

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Vide *ad l. 3. §. 4.*

Ἀπολαύειν τῷ ζῆν] *Vitâ frui.* Ità Martialis *l. 10. Ep. 61.*

Vivere bis, vitâ est posse priore frui. D

Seneca *Epist. 61. Paratus exire sum; & ideo fruor vitâ, qia qamdiu futurum hoc sit, non nimis pendeo.* ubi Lipsius *fruor vitâ, securus, & lætus.* vide *ad lib. 3. §. 6. & l. 9. §. 26. & l. 10. §. 33.*

Συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ] Vide *ad l. 5. §. 6. & l. 6. §. 6. & l. 3. §. 13.* Varro *περὶ εὐτυχίας. Legendo & scribendo vitam procudito.* i. e. *producito.* Nonius.

§. 30. *Ἓν φῶς ἡλίου*] Vide *l. 8. §. 57. & l. 9. §. 8.*

Μία οὐσία] vide *l. 4. §. 40. & l. 7. §. 9.*

Μία ψυχὴ] vide *l. 4. §. 40. & l. 9. §. 8.*

Πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα] *πνεύματα καὶ ὑποκείμενα*, sunt *forma & materia formis qasi substrata & subjecta.* interpres Anglus *αἰσθητὰ* legisse videtur: cui accedere non possum. verùm ab interpunctione locum laborare opinor; & post *ἀναίσθητα* collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliqa dictarum rerum partes, forma* scilicet *& materia sensûs expertes, sunt etiam à necessitudine mutua alienæ. Spiritus* pro *forma*, ut Marco, ità Pomponio *ad l. 9. §. 1.* exhibito. qi *corpus continuum* definit, *qod contineatur uno spiritu.* (i. e. unâ formâ) *at homo, signum, lapis.* ex subjectis speciebus *signi lapidisqe*, non *animal*, sed *formam, spiritûs* nomine denotâsse, liqidò patet. vide *ad lib. 6. §. 13. & ad l. 10. §. 2.* sic *l. 9. §. 36.* *ἡ ὑποκειμένη ὕλη* & *τὸ πνευματικὸν* Marco *ἀνηδιαιρῶντες.* Hoc idem videtur, qod *πνεῦμα ὑλικὸν* Tatianus *adv. Græc.* nuncupat; nec *stellis* tantùm, aut *animantibus strirpibusqe*, sed *aqis* etiam inesse vult.

Κρατοῦσα τὸν ὅλον συνέχει, καὶ τὰ ἑπόμενα αὐτὰ βεβαιοῖ] lege κρα-

a L. 3. §. 11. Ἀμάνοια ἢ ἰδίως [a] ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γένεσθαι, καὶ
b L. 9. §. 9. συνίεσθαι, καὶ [b] ὁ διόρθωσις τὸ κοινωνικὸν πάθος.

§. 31. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ ἀμαγένητος; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν αὐθις; τὸ φωνῇ χρῆσθαι; τὸ ἀμαυροῦσθαι; [c] τί τούτων τούτων σοι ἄξιον δοκεῖ; ἃ ἢ ἔκαστα [d] ἐυκαταφρόνητα, πρόσιθι ἐπὶ πλοῦτον, τὸ [e] ἔπεσθαι τῷ λόγῳ [f] καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ [g] μάχεσθαι τῷ τιμᾶν ταῦτα, τὸ ἄχθεσθαι, * ἢ [h] μὴ τὰς τεθνηκέναι στρήσεταί τις αὐτῶν.

c L. 3. §. 6. 16.
d L. 2. §. 12.
e L. 3. §. 12.
f Sup. §. 27.
g L. 9. §. 1.
* al.
h L. 10. §. 28.

§. 32. [i] Πόσον μέρος ἢ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος ἀποτετμῆσθαι ἑκάστῳ; [k] τάχιστα γὰρ ἐναφανίζεται τῷ αἰδίῳ. [l] πόσον ἢ τῆς ὅλης οὐσίας; πόσον ἢ [m] τοῦ ὅλης ψυχῆς; [n] ἐν πόσῳ ἢ [o] βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμοῦμενος, [q] μηδὲν μέγα φαντάζου, [p] ἢ τὸ [q] ὡς μὴ ἡ σὴ φύσις ἄγῃ, πιεῖν, [r] πάσχειν ἢ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

i L. 5. §. 24.
k L. 5. §. 23.
l L. 5. §. 24.
m L. 6. §. 14.
n L. 3. §. 10.
o L. 6. §. 36.
p L. 6. §. 58.
q L. 10. §. 2.
r L. 10. §. 14. 21.

§. 33. [s] Πῶς ἑαυτῷ χρῆσθαι τὸ ἡγεμονικόν. [t] ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστί. τὰ ἢ λοιπὰ, εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα, [v] νεκρὰ καὶ [x] καπνός.

s L. 10. §. 24.
t L. 3. §. 9.
v L. 2. §. 12.
x L. 10. §. 31.

§. 34. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν ἐγερτικώτατον, ὅτι καὶ [y] εἰ τινὶ ἡδονὴν ἀναθὸν

y L. 9. §. 41.

feruntur. intellectus verò adverſus contribulem ſuum peculiariter affici·tur; eidémque conſociatur, nec poteſt communionis appetitus prorſus revelli.

§. 31. Qid expetis? num exiſtere? num ſentire, movere, creſcere, denaſci? an rurſus voce uti, cogitare? ecqid horum tibi deſideratu dignum videtur? ſi ergò contemptu digna ſatìs iſta videntur omnia, ad illud perge, qod ultimum reſtat, Deo nempe ac rationi obſeqi. atqi inſtituto huic repugnat, ſi qis ægrè ferat, qòd iſtis morte privandus ſit.

§. 32. Qantula pars infiniti ac immenſi ævi unicuiqe aſſignatur? ab interminato enim qàm celerrimè abſorbetur. qantula item totius materiæ? qantulum & animæ univerſæ? in qantula etiam telluris totius glebulâ repis? hæc omnia cùm cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc ſolo excepto, ut ea facias ad qæ natura tua te ducit, ea ſuſtineas qæ natura communis infert.

§. 33. Vide, qo modo ſe mens utatur tua. in hoc enim ſunt omnia. reliqa, ſive arbitrii tui ſint, ſive non ſint, cadavera ſunt & fumus.

§. 34. Nihil magìs ad mortem contemnendam incitaverit, qàm ſi conſideres, etiam eos qi voluptatem

ANNOTATIONES.

καὶ ἐκεῖνα τὸ νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. & tamen iſta etiam (licet ſenſus ac rationis expertia) *mens* (univerſi ſcilicet) *continet*, & *facultas interior*, ſive *forma illa*, *cujus vi eodem loci feruntur*. Vide *l.* 10. §. 26. Τὴν βρίθουσαν. *Vim*, qâ *corpora deorſum feruntur*. & *l.* 4. §. 16. Τὸ αἰτιῶδες. *Formam*. Τὸ νοῦν ἀντὶ τοῦ ὁ νοῦς. ſicut & Ariſtoteli *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Δόξειε δ' ἂν τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. *Unuſquiſque vero id quod intelligit eſſe videretur*. vide *l.* 10. §. 38. Verum τὸ νοῦν iſtis eſt, ἢ νοερὰ ψυχὴ, de qa *ſuprà*. i.e. *Deus* ipſe. de qo & *l.* 10. §. 1. συνίχει πάντα. ſive, *ſpiritus Dei*, τὸ συνίχον τὰ πάντα. Sap. Solom. *c.* 1. *v.* 7. Laertius *Zenon. l.* 7. *c.* 135. Ἓν τε εἶναι θεὸν καὶ νόον καὶ εἱμαρμένην καὶ Δία. *Unum qoqe Deum eſſe & mentem, & fatum, & Jovem*. Apoſtolus *ad Coloſſ. c.* 1. *v.* 16, 17. Περὶ λόγου. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ συνέστηκε. *Omnia per eum condita ſunt, & omnia per eum conſiſtunt*. Clemens *Stromat. l.* 5. Σφιγξ οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνδεσις, ἢ τῷ κόσμῳ καλὰ τὸν ποιητὴν Ἄρατον περιφορὰ, ἄλλα τάχα μὲν ὁ διήκων πνευματικὸς τόνος, καὶ συνέχων τὸν κόσμον. *Sphinx non eſt intelligentia univerſorum, & ex Poëta Arati ſententia mundi converſio: ſed fortè fuerit qidam ſpiritualis tenor, qi pervadit mundum*. Cicero *de natura deorum. l.* 2. *Natura eſt, qa continet mundum omnem, atqe ea qidem, non ſine ſenſu & ratione*. & rurſus: *Mundum & ejus partes naturâ ſentiente teneri, in qa ratio perfecta inſit. qam vim animum eſſe dicunt mundi, eandémqe eſſe mentem ſapientiamqe divinam*. Habes hic apertè Marci τὸ νοῦν. Idem *de divinat. l.* 2. *Hæc ità fieri omnibus inter ſe convenientibus mundi partibus profectò non poſſent, niſi ea uno divino ac continuato ſpiritu continerentur. Totam mundi hujus molem*, inqit, *mens divina continet, ut anima corpus*.

Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον] Homo magis ad ſibi congenerem fertur, tum qia liberam habet electionem, tum qia τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exeritqe. Laertius *Zenon. l.* 7. *c.* 138. Εἰς ἅπαν τὸν κόσμον μέρος διήκειν ὁ νοῦς, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἡ ψυχή. ἀλλ' ἤδη δι' ὧν μὲν μᾶλλον, δι' ὧν δὲ ἧττον. δι' ὧν μὲν γὰρ, ὡς ἕξις κεχώρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν, καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ ὡς νοῦς, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Mens per omnes mundi partes pertingit, ſicut & in noſtra anima contigit, ſed per has magis, per illas minus. Per qaſdam enim veluti habitus receſſit, ut per oſſa ac nervos: per alias, veluti mens, ut per principale*.

§. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ] Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *D.* Ταυτόν ἐστι τὸ ἕπεσθαι θεῷ καὶ τὸ πείθεσθαι λόγῳ. *Idem eſt Deum ſeqi & parere rationi*. Et Apulejus *de philoſoph. Sapientem pediſequum & imitatorem Dei dicimus, & ſeqi arbitramur Deum, id eſt, λόγον*. At de Juliano Gregorius Nazianzenus *Stelitevt.* 1. Ὁδηγῷ λόγῳ, καὶ μὴ θεῷ χρώμενος. *Qi humanam rationem ducem, non Deum ſeqitur*. qaſi iſta ſejuncta à ſe invicem exiſtant. Et Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐπιτρόπῳ σώφρονι, παραμαθετέον τὸν βίον. *Soli rationi, tanqam conſultiſſimo tutori, vitam omnem credere convenit*. ità ſolam rationem vult ducem adhiberi ad vitam inſtituendam. verùm proclivis ſatis eſt ſolutio. rationis rectæ, qalis eſt initio condita, ductus, à religionis Deíqe regulis nuſpiam deviat. Cæterùm qà jam corrupta & vitiata eſt, à legis divinæ tramite in

A qamplurimis abſcedit, ſuíqe ſeqaces ut plurimùm abducit. vide amplius *ad l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 11, 12.

Τὸ ἄχθεσθαι, ἢ διὰ τοῦ τ. ſenſus exigit. vide *l.* 9. §. 1.

§. 32. Πόσον μέρος ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος] vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 24.

Πόσον δὲ ὅλης οὐσίας] Epictetus *l.* 1. *c.* 12. Οὐκ οἶσθα, ἡλίκον μέρος εἶ πρὸς τὰ ὅλα; *Non noſti, qanta pars ſis univerſi*. Lucrerius *l.* 6.

Et qota pars homo ſit terrai totius unus.

Τῆς ὅλης ψυχῆς] vide *ſuprà* §. 30.

B Ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις] ità *l.* 6. §. 36. Ἄθως βωλάριον. *Athos glebula*. at *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3. in eodem argumento γωνίδιον, *angulum exiguum*, dixit. Plato *Phaedon. pag.* 81. *A*. Ἔτι δὲ καὶ πάμμεγά τι εἶναι αὐτὸ (τὸ ὅλον) καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν καὶ μίχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας, ἢ βατράχους, περὶ τὴν θάλατταν οἰκοῦντας. *Præterea ingentem eſſe terrarum orbem, noſqe à Phaſide ad Columnas Herculeas habitare, in parva qadam ejus particula, ceu formicas atque ranas circa paludes atqe mare*.

Ὡς ἡ σὴ φύσις ἄγει] Fabius *inſtit. l.* 12. *c.* 11. *Natura nos ad mentem optimam genuit: adeoqe diſcere meliora volentibus* C *promptum eſt, ut vere intuenti mirum ſit illud, magis malos eſſe tam multos. nam ut aqa piſcibus, ut ſicca terrenis, circumfuſus nobis ſpiritus volucribus convenit: ità certè facilius eſſe oportebat ſecundum naturam, qàm contra eam vivere*. Nihil ſcilicet iſtis de nativo vitio ſuboluerat.

Ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 8.

§. 33. Πῶς ἑαυτῷ χρῆσθαι τὸ ἡγεμονικὸν] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 23. & *ſuprà* §. 19.

Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν] vide *l.* 3. §. 9. & *l.* 7. §. 38. Ex Rufo *de amicit.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔθετο ὁ θεὸς, τὰ δ' οὐκ. ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὸ κάλλιστον, καὶ D σπουδαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστὶ, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν. τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, ἐλευθερία ἐστὶ, εὐροια, εὐθυμία, εὐταθεια. τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπασα ἀρετή. *Qadam in noſtra poteſtate Deus poſuit, qadam non poſuit. In noſtra qidem poteſtate poſuit id, qod optimum eſt, qoqe beatus ipſe cenſetur, uſum imaginationum. Siqidem is rectè uſurpatus libertas eſt, & animi tranquillitas, nec non lex, temperantia & qavis virtus*.

Τὰ δὲ λοιπὰ εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα] lege εἴτε, *ſive*.

Νεκρὰ] vide *l.* 2. §. 12.

E Καὶ καπνός] Ità *l.* 10. §. 31. καπνὸς καὶ τὸ μηδέν.

§. 34. Ὅτι τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν] Epicureos notat, qi ſummum bonum etiamſi in voluptate, ſummum malum in dolore conſtituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. Vide Epicurum ipſum, *ſuprà l.* 9. §. 41. cujus & illa dogmata ſunt apud Laertium *l.* 10. *c.* 125. ex *Epiſt. ad Menaceum*. Μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον. ἐκεῖ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. στέρησις δέ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὥθεν γνῶσις ὀρθὴ τοῦ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον, ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητόν. οὐθὲν γὰρ ἔστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν, τῷ καταλαβόντι γνησίως, τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. τὸ φρι-

κω-

tem in bonis, dolorem in malis habent, eam tamen contempsisse.

§. 35. Cui illud tantummodò qod tempestivum est, bonum habetur; nec interesse putat, plures an pavciores rationi rectæ consentaneas actiones ediderit, mundúmqe longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit; huic nec mors formidabilis esse poterit.

§. 36. In hac magna civitate versatus es, homo. qid tuâ refert, si qinqe duntaxat annos, etenim qod secundùm leges fit, id omnibus æqale est. ecqid igitur grave pateris, si te non tyrannus, nec judex iniqus, sed natura, qæ induxit, emittat: perinde ac si histrionem prætor qi conduxerat,

κὴ τὸν πόνον κακὸν κρίνοντες, ὅμως τύτυ κατεφρόνησαν.

§. 35. Ὦ, [a] τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν, κὴ [b] ᾧ τὸ πλείυς κὴ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδῦναι τῷ ὀλιγοτέρας, ἐν ἴσῳ ἐσί, κὴ [c] ᾧ τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ ὰ ἀφορίρ, τύτῳ ὐδὲ ὁ θάνατ@ φοβερόν.

§. 36. Ἄνθρωπε, [d] ἐπολιτεύσω [e] ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει; [f] τί σοι ἀφορίρ εἰ πέντε ἔτεσι; τὸ γὰρ κὴ τὰς νόμυς, ἴσον ἑκάστῳ. τί ὖν δεινὸν, τῆς πόλεως ἀποπέμπ σε ὰ τύραννο@, ὐδὲ δικαστὴς ἄδικο@, ἀλλ' [g] ἡ φύσις, εἰσαγαγῦσα; ὅιον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει [h] τῆς σκηνῆς

a Sup. §. 23.
b L. 8. §. 2.
c L. 9. §. 37. Inf. §. 36.
d L. 10. §. 1.
e L. 3. §. 11.
f Sup. §. 35.
g L. 8. §. 20.
h L. 11. §. 6.

ANNOTATIONES.

κωδίσατον ὖν τῶν κακῶν ὁ θάνατος, ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. ἐπειδὴ πτρ ὅταν μὲν ἡμᾶς ᾖμεν, ὁ θάνατος ὰ πάρεσιν. ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τόθ' ἡμεῖς ὐκ ἐσμέν. ὔτε ὖν πρὸς τὺς ζῶντάς ἐσιν, ὔτε πρὸς τὺς τετελευτηκότας. ἐπειδὴ πτρπερὶ ὧς μὲν ὐκ ἔτ' εἰσίν. Nihil ad nos pertinere mortem. Bonum enim omne ac malum in sensu est: sensus autem privatio mors est. Unde recta cognitio est, qod nihil ad nos sit mors, id efficit ut mortali qod in vita est fruatur. Nihil enim in vita mali est es, qi verè comprehendit nihil esse in vita privatione mali. Itaqe, qod malorum horrendum maximè, mors nihil ad nos: qoniam cum nos sumus, mors non adest; cùm verò mors adest, nos jam non sumus. Neqe igitur ad viventes, neqe ad mortuos pertinet. Nam apud A ipsos illa non est; hi verò non sunt amplius. Lucretius *l.* 3.

Nil igitur mors est, ad nos neqe pertinet hilum.

Et mox:

Multò igitur mortem minus ad nos esse putandum,
Si minus esse potest, qàm qod nihil esse videmus.

Qo etiam telo pugnat & Cicero *Tusc. l.* 1. *Natura verò sic se habet, ut qomodo initium nobis rerum omnium ortus noster affert, sic exitus mors: qa ut nihil pertinuit ad nos ante ortum, sic nihil post mortem pertinebit. in qo qid potest esse mali, cùm mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? alteri nulli sunt, alteros non attingit.* Seneca *Ep.* 70. *Plus à se qisqe exiget, si* B *viderit hanc rem etiam à contemptissimis posse contemni.* & *Ep.* 4. *Difficile est, inqis, animum perducere ad contemptum animæ. non vides, qàm ex frivolis caussis contemnatur? alius se præcipitavit à tecto, nè dominum stomachantem diutiùs audiret; alius nè reduceretur è fuga, ferrum adegit in viscera. non putas virtutem hoc effecturam, qod efficit nimia formido?*

§. 35. Τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν] Pindarus *Pyth.* 9.

— ὁ καιρὸς
Πανλὸς ἔχει κορυφάν.
— *opportunitas*
Cujusvis rei habet caput.

Gregorius Nazianzenus *ad Evnom. Orat.* 1. Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, ὡς Σολομῶντι καίμοι δοκεῖ. κὴ τὸ καλὸν, μὴ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον, κὴ γυναιξὶ κόσμος ἀνδρείος, ἢ γυναικεῖος ἀνδράσι, κὴ πένθει γεωμετρία, κὴ πότῳ δάκρυον. *Suum cuiqe negotio destinatum est tempus, ut ego cum Solomone censeo, cumqe ea, qæ per se bona sunt, nisi bene tractentur, boni gratiam perdant, non aliter atqe hyeme intempestivi sunt flores, nec mulieribus virilis, nec viris muliebris ornatus convenit, nec luctui geometria, nec convivio lacryma.* Verùm Marcus istic τὸ ἔυκαιρον accipit eo sensu, qo & Solomonem locutum monuimus, *suprà ad* §. 23. vide *l.* 4. §. 23. Plutarchus ad Apollonium *p.* 111. *B.* Τὴν γὰρ ἐυκαιρίαν μᾶλλον ἢ τὴν ἐυγηρίαν πανταχῦ καθορῶμεν πρωτέυσασαν. *Videmus enim qavis in re priores partes tribui non ætati longæ, sed maturitati.*

Τὸ πλείυς καλὰ λόγον ὀρθὸν πράξεις] vide *ad l.* 3. §. 7, 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 11. §. 1.

Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ] vide Menandrum *in Supposititio ad l.* 2. §. 14.

§. 36. Ἐπολίτευσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει] vide *ad l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 42.

Τὸ γὰρ κατὰ τὺς νόμυς ἴσον ἑκάστῳ] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 8. §. 5, 6. & *l.* 10. §. 6.

Ἀποπέμπει σε, ἢ τύραννος, ὐδὲ δικαστὴς ἄδικο@] *Emittit te*, inqit, *ex hac vita, non tyrannus, aut judex iniqus aliqis*, etsi occidat te ille, addicat ille, *sed* per illum istúmve, *natura*, sive *Deus* ipse, *qi & in vitam te prior miserat.* Hoc est qod Jobus *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.* cùm junctis operis Chaldæi Sabæiqe servos trucidâssent, armenta & jumenta abegissent, diabolus etiam liberos ædium ruinâ oppressisset. *Non dixit, Dominus dedit, diabolus abstulit. sed Dominus dedit, Dominus abstulit. qia nihil abstulisset diabolus nisi permisisset Dominus. noluit etiam gloriam diabolo dare, ut aliqid potuisset tollere, qod Dominus non permisisset auferre.* Avgustinus *in Psalm.* 31. & 90. & *in serm. solenn.* 241. *non tentatori tribuit, sed auctori.* Gregorius Romanus in *Job. l.* 18. *c.* 1. *non abstulerat diabolus, qi nocendi habuit voluntatem; sed Dominus, qi dederat potestatem.* Hugo Victorinus, an qis alius, sub Avgustini nomine *de patient. c.* 13. vide *l.* 8. §. 20. 23.

Οἷον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς] *Vitam dramati* confert, & istic, & alibi. *l.* 10. §. 27. & *l.* 11. §. 6. Epictetus *Enchir. c.* 17. Μίμησο, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷυ ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλ@. ἂν βραχύ, βραχέ@. ἂν μακρὸν, μακρύ. ἂν πλωχὸν ὑποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα κὴ τῦτον ἐυφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. σὸν γάρ τῦτ' ἐσί, τὸ δοθὲν ὑποκρίνεσθαι πρόσωπον καλῶς. ἐκλέξασθαι δ' ἀυτὸ, ἄλλυ. *Actorem esse fabulæ talis, qalis magistro probata fuerit, te memento: si brevis, brevis: si longa, longa. Si mendicum agere te voluerit: fac qoqe eam personam ingeniosè repræsentes. Ita si claudum, si principem, si plebejum. Hoc enim tuum est, datam personam bene effingere: eam autem eligere alterius.* qibus paria habet & *Dissert. l.* 4. *c.* 7. Sed & Aristo Chius apud Laërtium *l.* 7. in *Zenon c.* 160. Εἶναι ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτῇ τὸν σοφὸν, ὃς ἄντε Θερσίτυ, ἄντε Ἀγαμέμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἑκάτερον ὑποκρίνεται προσηκόντως. *Esse sapientem bono histrioni similem, qi sive Thersitæ, sive Agamemnonis personam sumat, utramqe decentissimo gestu imitatur.* Contrà planè qàm Philippus Macedo, qem post insignem de Athenienses partam victoriam, victorum captivis cum per ebrietatem contumeliosiùs illuderet, liberâ voce Demades verbis istis increpuit; Βασιλεῦ, τῆς τύχης σοι περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς ὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτυ; *Qando personam Agamemnonis fortuna tibi Rex induit, Thersitæ facta repræsentare nonne te pudet?* Diodorus Siculus *l.* 16. *c.* 88. Teles item Pythagoricus lib. περὶ αὐταρκείας, (pro qo perperam apud Lælium Bisciolam *horar. subseciv. l.* 1. *c.* 1. ἀναρχίας habetur.) à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. lavdatus. Δεῖ ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, ὅ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τῦτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς. ὕτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ἡ τύχη. καὶ γὰρ αὐτὴ, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγυ, ὁτὲ ὑστερολόγυ περιτίθησι πρόσωπον. καὶ ὁτὲ μὲν βασιλίως, ὁτὲ δὲ ἀλήτυ. μὴ ὖν βύλυ δευτερολόγος ὤν, τὸ πρωτολόγυ πρόσωπον. εἰ δὲ μή, ἀνάρμοστόν τι ποιήσεις. *Ut bonum histrionem, qamcunqe ei poëta dederit personam, ejus decorum servare decet: ita bonum virum, qamcunqe fortuna dederit. Nam & ipsa, ut Bion inqit, velut poëtria, nunc primi, nunc ultimi actoris locum nobis tribuit, alias Regis, alias mendici personam. Ne igitur, si partes tibi contigerint actionis ultimæ, primas occupare velis. Aliter indecorum te dabis.* Idémqe in *lib.* περὶ περιστάσεων apud eundem *ibidem tit.* 105. Ἡ τύχη, ὥσπερ ποιήτριά τις ὖσα, παντοδαπὰ ποιεῖ πρόσωπα, ναυαγῦ, πλωχῦ, φυγάδος, ἐνδόξυ, ἀδόξυ. δεῖ ὖν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, πᾶν ὅ, τι ἂν αὐτὴ περιθῇ, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. *Fortuna, ceu poëtria qædam, multas inducit personas, naufragi, mendici, exulis, gloriosi, obscuri. Itaqe decet virum bonum rectè agere, qamcunqe ei sors dederit personam. Ibidem. tit.* 1. Musonius, opinor: Ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, ἐν καὶ τὸν πρόλογον, ἐν καὶ τὰ μέσα, ἔν γε καὶ τὴν καταστροφήν. ὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἔν γε καὶ τὰ πρῶτα τοῦ βίυ, ἐν καὶ τὰ μέσα, ἔν γε τὴν τελευτήν. *Sicut bonus histrio, bene prologum, bene medium fabulæ, nec non bene etiam catastrophen agit: ita bonus vir qoqe primordia vitæ rectè, & media probè, finémqe congruentem his administrat.* & *tit.* 92. ex Arriani *protreptico*, Socrates Archelao: Εἰ γὰρ μὴ ἱκανὰ τὰ ὄντα ἐμοὶ, ἀλλ' ἐγὼ τύτοις ἱκανὸς, κὴ ὕτω κἀκεῖνα ἐμοί. ἢ ὐχ ὁρᾷς, ὅτι ὐκ ἐυφωνότερον ᾠδὲν, δι' ὧν ὁ Πῶλος τὸν τύραννον Οἰδίποδα ὑπεκρίνατο, ἢ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην κὴ πλωχόν; εἶτα χιτῶνα Πῶλος ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὡς μὴ πᾶν τὸ περιτεθὲν ἐκ τῦ δαιμονίυ πρόσωπον ὑποκρίνασθαι καλῶς; ᾠδὲ τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥάκεσιν ᾠδὲν ἧττον θεῖος φαίνεται, ἢ ἐν τῇ ἁλῇ χλαίνῃ τῇ πορφυρᾷ; *Nam si res meæ mihi non sufficiunt, at ego ipsis sufficio, & sic etiam ipsa mihi. Annon vides, qod Polus histrio personam Oedipi tyranni non concinniùs expressérit, qàm eundem Oedipum in Colono exulem & mendicum. Vir autem ingenuus eritne Polo deterior, ita ut non qamvis à numine sibi distinatam personam decorè possit agere? Neqe imitari poterit Ulyssem, qi etiam laceris pannis indutus, non minus decora gravitatis præ se ferebat, qàm ubi crissam & purpuream lænam*

ὁ Θαλαβὼν τραγικός. ἀλλ' οὐκ εἶπεν τὸ πέντε
μέρη, ἀλλὰ τὰ τέλεα. καλῶς εἶπας. [a] ἐν μέν τι
τῷ βίῳ τὰ τέλεα ὅλον τὸ δεκαμέτρον ἐστι. τὸ γὰρ τέ-
λειον σκηνὴ ὁρίζει, [b] ὁ τότε μὲν τῆς συγκρί-
σεως, νῦν δὲ τῆς ἀπαλύσεως αἴτιος. σὺ δὲ ἀναίτιος
ἀμφοτέρων. [c] ἄπιθι οὖν ἵλεως. καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων
ἵλεως.

a L. 9. §. 37.
b L. 11. §. 20.
c L. 2. §. 3.

è scena dimitteret. sed actus fabulæ qinqe nondum absolvi. rectè dicis. cæterùm in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qi ejusdem olim componendæ cùm fuerit, nunc & dissolvendæ avtor est. nevtrum avtem horum à te est. discede ergò propitius. nam & qi te dimittit, propitius est.

ANNOTATIONES.

gestabas? Synesius *de provident. l. 1. pag. 106.* Ἅπας γὰρ βίος ἀρετῆς ὕλη. καθάπερ δὴ ἐπὶ σκηνῆς ὁρῶμεν τοὺς τῆς τραγῳδίας ὑποκριτὰς, ὅσις καλῶς ἐξήνεγκεν τὴν φωνὴν, ὁμοίως ὑποκρινεῖται, τότε Κρέοντα καὶ τὸν Τήλεφον. καὶ ὑδὲν ταλαργῆ τῶν ῥακίων διοίσει, πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμβοῆσαι, καὶ καταλαβεῖν ἠχοῖ τῷ μέλει τὸ θεάτρον. ἀλλὰ καὶ τὴν θεράπαιναν, καὶ τὴν δίσκοινον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιδείξεται μουσικῆς. καὶ ὅ, τι ἂν περιθῆται πρόσωπον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸς τῷ δράματι ἀπαιτεῖ. ὕπως ἡμῖν θεὸς ἢ τύχη περιτίθησιν, οὕτως προσωπεῖα, τοὺς βίους ἐν τῷ μεγάλῳ τῷ κόσμῳ δράματι. καὶ ὑδέν τι μᾶλλον ἕτερος ἑτέρου βίος βελτίων ἢ χείρων. χρῆται δὲ, ὡς ἕκαστος δύναται. δύναται δὲ ὁ σπουδαῖος ἀπαλλαχθῆ καλῶς διαγίνεσθαι, κἂν τὸν πλωτὸν, κἂν τὸν μοναρχὸν ὑποκρίνεται. διοίσεται δὲ ὑδὲν περὶ τῷ προσώπῳ. ἐπεὶ καὶ ὁ τραγῳδὸς γελοῖος ἂν γένοιτο, τὸ μὲν φεύγων, τὸ δὲ αἱρούμενος. ἢ γὰρ ἐν τῷ τῆς γραὸς ἐνδοκιμῶν, σεφωῦταί τι ἢ κηρύττεται, ἢ ἐν τῷ τῦ βασιλέως ἀσχημονῶν, κλάζεται, καὶ συρίττεται. *Universa enim hominum vita virtutis materia est: qemadmodum in scena fabularum actores cernimus, qorum qi voci diligentissimè servierit, is Creontem avt Telephum nullo discrimine agere potest: neqe ad praclaram vehementemqe vocis intensionem, avt ad theatrum suavissimâ carminis emodulatione destinendum plurimum interesit purpureasne an pannosas vestes geras; sed sive ancillam, sive heram eadem gratiâ & concinnitate referet, vel si qam aliam personam induerit, recte eam uti gerat, ab eo choragus postulat: ita nobis in maximo illo mundi totius actu vitas, qasi personas, Deus & fortuna circumposuit, neqe aliud altero vita genus potius est, nec deterius, sed unusqisqe perinde ut potest eo utitur. Ac qi bonus est, ubicunqe honestè degere potest, non mendicum, seu monarcham assimulet, nec de persona plurimum contendet; qandoqidem & tragœdiarum actor is ridiculus fuerit, qi hanc renuat, aliam verò potius eligat: præsertim qum qi unum præclarè, ac cum laude egerit, corona & præconis voce celebretur, qi verò regis personam indecorè sustinuerit, omnium sibilo & procaci oris sonitu excipiatur.* Dio deniqe Prusæus *Orat. 38. pag. 479. ad Nicomedienses.* Ἤδη ποτὲ θέας μετελάβετε, μᾶλλον δὲ μονονυχὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν θεᾶσθε. ἆρα ἂν ἐκεῖ τις ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος, ἢ θεός; καί τοι πάντα ταῦτα καλοῦνται. καὶ οὐκ ὀνόματα μόνα ἴσχυσι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ στολὰς, καὶ κελεύσει πολλὰ ὡς ἐκεῖνοι. τῷ δὲ ποιήματος συντελεσθέντος, ἀπίασι τὸ μηδὲν ὄντες. *Jam nuper spectacula recepistis, imo non tantum singulis diebus spectatis -- Num igitur qis illic vobis verè videtur esse rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqe ita vocantur: & non nomina tantum Deorum habent, sed etiam personas & vestes, multaqe præcipiunt, ut illi: actâ autem fabulâ, abeunt, nihilqe sunt.* Vide ampliùs *ad l. 4. §. 1.* Petronium item aliósqe *ad l. 11. §. 6.* videatur & Aristides *in Eteon. ad l. 6. §. 46.* Verùm illi de agendi modo maximè, Marcus de termino præcipuè hic agit.

A

Οὐκ εἶπον τὰ πέντε] Allusit ad actuum in dramatibus numerum, de qo, Flaccus in *arte.*

Neve minor, neu si sit qinto productior actu,
Fabula, qa poscit vult, & spectata reponi.

Nam qod Donatus, *personam eandem* negat *plùs qinqies prodire in proscenium*: refutat id Julius Scaliger *poet. l. 1. c. 9.*

B

Ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμα] vide *l. 3. §. 8.* & *l. 11. §. 1.* Seneca *Epist. 77. Eam viam ingressi sumus, qam peragere non est necesse. iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris. vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* & *ibidem. Non finitur officiorum certus numerus, qem debeas implere.*

C

Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει] qod *suprà §. 23. Καιρὸν καὶ ὅρον δίδωσι. Tempus & terminum assignat.* Ità Jobus *c. 14. v. 4.* χρόνον ἔθου, ἃ οὐ μὴ ὑπερβῇς. ὅρους meliùs reddidissent. nam Hebraicum חקים idem hoc loco valet qod גבול de mari usurpatum, *Psal. 104. v. 9. terminos, limites descriptos, qos non transgrediatur.* Scilicet qod Seneca *ad Marc. c. 10. Tempus ille arbiter muneris sui temperat.*

Ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως] Hoc est, qod Solomon *Eccles. c. 3. v. 2.* tam *nascendi*, qàm *denascendi tempus, cuiqe esse à Deo præstitutum.* vide *suprà §. 23.*

D

Σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων] Non es, inqit, mortis tuæ arbiter magìs, qàm ortùs tui fueras. David, *Psalm. 31. v. 16.* בידיך עיתותי *In manu tua sunt tempora mea.* & *Psal. 68. v. 20. Domini Dei* לה תוצאות *mortis sunt exitus*, nec potest qisqam avt sibi ipsi, avt alteri, citra ipsius permissionem ac voluntatem, vitam eripere. Potest interim tamen mortis, vel sibi, vel alteri conscitæ homo ipse havd *dvaίτιος.* id est, *insons* esse. qod nec Marcus ipse diffitebitur.

E

Ὁ ἀπολύων ἵλεως] vide *l. 2. §. 3.*

Ἄπιθι οὖν ἵλεως] imò non semper ἵλεως, hoc est, *propitius, placatus. placidus* sanè semper in se Deus, qia immotus, & immutabilis; non qoad illos tamen semper, qos hinc abripit, *propitius.* necesse est ergò, dum hìc vivunt, sibi concilient ipsum mortales, si in morte propitium experiri voluerint. neqe enim ἵλεως ipse, id est, *placidus latúsqe* defungi poterit, nisi qi Deum sibi ἵλεον, id est, *propitium*, qia in Christo suo reconciliatum, habuit. τοῦτο οὖν ἐνυπνιάζου μοι (ut Marci nostri verbis utar, ex *l. 6. §. 30.*) ἐπιστῇ ἡ τελευταία ὥρα. *mihi itaqe sic affecto, idqe mihi probè conscio, supervenias hora novissima. hora*, inqam, *illa decretoria*, (uti Seneca vocat *Epist. 102.*) qam senio jam confectus ferè, cum Jobo, *cap. 14. vers. 14. qotidie expecto.* Et tu, Domine Jesu, ὁ Ἀμήν, voto servuli tui, inutilis licèt, *Amen* tuum subjicere nè dedigneris.

FINIS.

MER-

MERICI CASAUBONI,

ISAACI FILII

IN

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum libros

NOTÆ.

ACAD.
LUGD. BAT.
BIBL.

JOANNI SELDENO,

Juriſconſulto, Philologo,

VIRO MAXIMO,

MERICUS CASAUBONUS,

ISAACI FILIUS

S. D.

IMperatoribus olim hodieque ſolenne, vir inſigniſſime, ſine δορυφόροις hinc inde ſtipantibus, & aliquo de primariis aulæ comitatu, in publicum non omninò aut rarò prodire. quæ partim ad pompam, partim ad terrorem, partim verò ad tutelam corporis ab ipſis inſtituta ſunt. MARCUS ANTONINUS Imperator priora duo quanti vivus fecerit, & qo loco habuerit, ſi quis ipſi de ſe ſcribenti minùs credit, at veterum teſtimonio fidem non abrogabit, qi talem eum deſcribunt, qualem ab omni memoriâ omnibus omnium gentium monumentis replicatis & excuſſis alium vix reperiamus: qui vel eorum quæ ſplendidiſſima habentur inter homines, & quorum gratiâ cœlum terræ miſcere non verentur, tantus & tam conſtans contemptor fuerit; vel qui bonitatem, clementiam, manſuetudinem (divinas virtutes) erga ſubjectos, ſimpliciore animo & flagrantiore ſtudio exercuerit. Sed nec haſtatorum qi latus cingerent & vitæ caverent, opus illi, cui cùm, triſtiſſimis & afflictiſſimis temporibus, orbis Romani, id eſt univerſi ferè, tutela à ſupremo Mundi Rectore commiſſa eſſet, ſic eam adminiſtravit, ut in ejus vitâ & incolumitate ſuas fortunas, ſuam ſalutem omnes, minimi maximi, verti crederent. Nos igitur, cùm noſter hic redivivus ANTONINUS in lucem proditurus eſſet, parum de tali comitatu, qualem diximus, illi comparando ſolliciti, de tali comite, ſeu *amico* (quo titulo inſigniores quoſdam temporum ſuorum Juriſconſultos maximos olim Imperatores dignatos eſſe non ignoras) aſciſcendo cogitavimus, qui tum imperitam multitudinem non vi aut imperio, ſed ſolâ ſui nominis authoritate ſubmoveret; tum verò doctos undique viros & intimâ admiſſione dignos, ipſe longè latéque celebris, alliceret. Quem verò potiùs quàm te, SELDENE præclariſſime, qui præſtantiſſimis ingenii tui monumentis patriam tuam magis ornaveris, an majus apud exteros decus tibi privatim paraveris, haud facilè dixerim. Ea certè tum domi apud cives & populares tuos; tum foris apud exteros, ubicunqe literis ſuus conſtat honos, nominis tui fama & ce-

lebritas, ut eruditum, quicquid illud ſit, & laude dignum, quod SELDENI nomen præfixum habet, non docti tantùm qui tua legunt & intelligunt, quod paucorum eſt; ſed & de plebe literariâ homines protinus affirmaturi ſint. Hæc igitur tui nominis hic inſcribendi cauſſa publica. Sed nec privata defuit, tua erga me jam olim perſpecta mihi benevolentia, & de me ſtudiiſque meis benè merendi ſtudium: quo nomine tantò me plus tibi debere judico, qantò pauciores in hoc regno, qui hæc ſtudia tractent, aut tractantes aliquo loco numerent. Vale, vir præſtantiſſime, & me amare, ſtudiiſque meis favere perge.

IN

IN

MARCI ANTONINI ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ LIBROS XII.

Et hanc editionem,

PROLEGOMENA.

QUæ Marcus Antoninus, Imperii & rerum geſtarum magnitudine glorioſiſſimis Imperatoribus annumerandus; vitæ verò ſanctitate & ſolidâ eruditione veterum Philoſophorum vel laudatiſſimorum nulli inferior, *De ſeipſo* ſibi ſcripſit, ea poſtquam ſemel typis excuſa prodierunt in lucem dudum eſt cùm certatim à doctiſſimis quibuſque viris, qui reipublicæ literariæ promovendæ ſuam navarunt operam, laudantur & meritiſſimis elogiis celebrantur: at qui ſcriptum ut excellentiſſimum, ita & obſcuriſſimum, ſeu Notis ſeu Animadverſionibus, ſeu Commentariis uberioribus illuſtrandum ſuſciperet, quò tam reconditæ ſapientiæ ad plures utilitas perveniret, ex omni doctorum numero nemo unus hactenus, quod ſciam, repertus eſt. Interim verò qui mortalibus imperitis & incautis falſo Antonini nomine illuderet, & viliſſimos in comparatione fætidiſſimoſque pannos, pro pretioſiſſimâ purpurâ ſacrilegâ fraude circumferret, pridem repertus eſt *Antonius Guevara* Hiſpanus, homo non contemnendi prorſus ingenii, niſi alios ipſe, tantæ impoſturæ fiduciâ, adeò contempſiſſet; eruditionis autem quæ aulicum potius, quam Epiſcopum; & circumforaneum aretalogum, quàm genuinum Philoſophum deceret. Sed nec ego talem ab omnibus pridem doctis exploſum contemptumque tanti facerem, ut hîc ejus meminiſſe dignarer, niſi tanti putarem quàm ſint homines, quæ ſtulta, ficta, falſa, putida, præ iis quæ ſolida ſinceraque ſunt amplecti proniores, & quæ χολοβάφια iis quæ verè ſunt aurea præponere, tam luculento & illuſtri exemplo demonſtrare. Solis enim ſacris Bibliis exceptis alium vix ullum librum extare puto, qui tot in linguas, Gallicam, Italicam, Anglicam, Germanicam, alias, opinor, omnes Europæ linguas ſemel iterumque tranſlatus: qui repetitis editionibus toties excuſus ſit. Cùm verò per multos annos intra vulgares has linguas tantæ ſe continuiſſet impoſturæ fæditas, & jam quodammodo ſuppreſſa videretur: ecce tibi triginta plus minùs ab hinc annis *Joannes Wanckelius* quidam nomine, natione Germanus exortus eſt, qui magnum operæ pretium, à principibus etiam viris invitatus, facturum ſe credidit, ſi egregium hoc *Horologium* (is enim libro titulus) Latinè verſum, & Notis adornatum, ab oblivione vindicaret. Hujus ego Latinæ verſionis IV. editionem *in folio*, ad paginas propè ſeptingen-

ptingentas, prȩter longiſſimas præfationes plures, & copioſum Indicem, diffuſam; ſed & poſteriorem aliam *in quarto* ad rei monſtroſæ (mihi certè) fidem ſervo. O iniquam ſortem mortalium! quid enim profectò fiet in profundâ barbari, quale jam non unum, ſæculi caligine, melioribus literis proſcriptis & extinctis omnibus; cùm tam eruditâ ætate tam multi reperiantur, qui *σύρματα ἀιρῶντες μᾶλλον ἢ χρύσον*, & frugibus inventis glande veſci gratum habent? Et memini cùm ante quinquennium in prodigioſum quendam librum, in Angliam tum primùm advectum, *Etruſcarum Antiquitatum* titulo, multiſque æneis tabulis ſpectabilem fortè incidiſſem, primo ſtatim conſpectu fraude deprehenſâ, ad quam deprehendendam nulla non pagina libri, ne dicam linea, ſufficiat; indignationem publicè teſtatum eſſe, & originem fraudis in quodam qui tum fortè ſub prælo erat de *Uſu & conſuetudine* commentariolo detexiſſe. Comperi tamen poſtea fuiſſe qui longè aliter ſentirent, & tam bellas & ſpecioſas *Antiquitates* tam duriter acceptas dolerent: imò non defuiſſe, qui contempto noſtro aliorumque de illis veriſſimo judicio, ad loca ipſa fideli tanti depoſiti cuſtodiâ venerabilia, per mare, per terras magno ſtudio, quò res tam ſacras oculis uſurpaſſe ſuis, & manibus contigiſſe poſſent aliquando gloriari, contenderent. Sed ut ad *Antoninum* redeamus; Annus à parto Salutis Authore 1558. agebatur, cùm primùm *Guilielmus Xylander* Auguſtanus, divinum hunc Antonini fœtum, à Conrado Geſnero ex Bibliothecæ Palatinæ latebris erutum, protulit in lucem; & ut erat induſtrius, & in vertendis Græcis aſſiduus, Latinè vertit, brevibuſque Notis illuſtravit. De ejus verſione plura mox dicemus: ſed hoc in anteceſſum, ne viro docto pro ingenti beneficio gratias indignas rependamus; parum candidè & ingenuè facturum, qui poſt tot in hoc genere labores *Xylandri*, tot elucubratas majorum vigiliarum, & voluminoſiorum ſcriptorum verſiones, ex hac unâ ſcripti tam puſilli, aliàs quidem fateor inæſtimabilis & non ex mole pendendi, ſed puſilli tamen unius verſione de meritis ejus & eruditione pronuntiare velit. Fateor illum in aliis quoque operibus non rarò impingere, nec in exprimendis quos interpretandos ſuſcepit, ſemper litare Mercurio: ſed id potius tamen viri laborioſiſſimi, & ad alia ſemper properantis feſtinationi, quàm linguæ Græcæ, cujus ut & Latinæ fuit ille peritiſſimus, ignorantiæ tribuendum cenſeo. In Antonino alia fortaſſe ratio: ad cujus intelligentiam non tam Græcæ linguæ peritia, quàm veteris & inprimis Platonicæ Philoſophiæ cognitio neceſſaria. Certè quàm non fæliciter optimo viro verſionis hujus ſuſceptus ab eo labor aggredienti ceſſerit, ut non ignoravit ipſe, ita nec diſſimulavit, ut tum Præfationes ejus (quæ prima præcipuè,) tum Notæ teſtes. in quorum altero ſagacitatem ejus, (*ἀμφότερα ὦ καλὰ, καὶ τὸ ὅπι ἐκ ἴσμῳ εἰδέναι. καὶ τὸ γνῶναι ἃ ἐκ ἴσμῳ*· dicebat olim Hierocles:) etiam ubi minus ſagax; in altero ingenuitatem meritò laudemus. Sed quod in Græci ſui codicis defectum culpam ſæpè rejicit, id ut ipſum verè credidiſſe concedamus, ita credendi cauſſas nullas idoneas habuiſſe certò perſuaſum habemus, & facilè, ſpero, lectori, cùm de eo agemus, non moroſo perſuadebimus. Cæterùm cùm princeps hæc editio, Latina præcipuè Xylandri verſio, Typographorum incuriâ tot ſcateret mendis, ut vel eo nomine Xylandrum vehementer ejus pœniteret & puderet; ſecundâ meliori, novem plus minus annis interjectis, prioris illius maculas & dedecus eluere conatus eſt. Ea Baſileæ anno Domini 1568. adornata eſt. Sed viro doctiſſimo & occupatiſſimo ne hîc quidem pro voto aut induſtriæ merito reſpondit eventus. In verſione ſiquidem mendas typographicas haud paucas ſuſtulit: at quæ propria erant ipſius *παροράματα*, typographicis longè moleſtiora, pleraque reliquit. In Græco verò contextu qui nullâ re magis quàm perturbatiſſimâ interpunctione laborabat, quo is melior eſſet, parum aut nihil præſtitit. Multis poſt annis, anno quippe Domini 1626. Lugduni (Galliæ Celticæ urbe)

nova

nova prodiit Antonini editio: commodâ ſanè formâ, & typis non inelegantibus: cæterà verò, Xylandrinâ utraque longè depravatior. Non enim ex ſecunda meliori (quam videntur ignoraſſe qui hanc procuravêre) Baſilienſi, ſed priore Tigurinâ expreſſa eſt: & cùm pleraque menda typographica primæ ac præcipitatæ illius editionis (qualia, *certum* pro *cœtum*: *neque*, pro *uſque*: *ſubeſſe*, pro *ſubſtantiæ*: *ſomnus*, pro *ſenſus*: *fatum*, pro *fœtum*: *aut*, pro *autem*: *mon*, pro *modò*: & id genus alia non pauca) retineat; propriis & ipſa cumulata eſt, in Græcis præcipuè, maculis: ut tota ὕλκιση βρύων meritò dici poſſit. ut omittam Notas additas; ſi Notæ ſunt dicendæ, hominis (ne quid dicam gravius) audaciſſimi (ut cum τὸ διερῶντος λόγου, quaſi inauditum & barbarum quid, emendari vult τὸ χρώτιλου λόγου: cùm pro τροπῇ, Platoni & Stoicis tam familiari verbo, τρόπῳ ſubſtituit, & ejuſdem farinæ alia) mera deliria. Iſtæ ſunt omnes, quæ quidem ad meam pervenêre notitiam, Antonini editiones. Quis verò in tantâ virorum doctiſſimorum, quantam noſtra hæc & ſuperior ætas tulit, annonâ: tantâ Commentatorum, qui alii ſuper alios veteres quoſque ſcriptores certatim arripuêre turbâ, unius ferè Antonini id peculiare fatum fuiſſe non miretur, ut incultus, impolitus, ἀνεξήγητος· per tot ad hunc uſque diem jaceret annos? Dicerem fortaſſe difficultatem operis, toties à Xylandro commemoratam, pleroſque ab incepto deterruiſſe, niſi arroganter id à me dictum videri poſſet, quod à me ſuſceptum ſit, (nam præſtitum non dicam) id ab aliis ne ſuſciperetur, perficiendi difficultatem potiſſimùm obſtitiſſe. Ego certè cùm ante annos jam decem totos Auguſti hujus operis non anteà mihi viſi, ſed expetiti dudum, compos eſſem factus, & in lectione progreſſus eſſem quantum ad guſtum libri ſufficeret, ſic eorum quæ legeram & intelligebam admiratione, pari delectatione junctâ, protinus obſtupui, ut nullum non laborem libenter ſuſcepturus fuerim, nulli non oneri ſubiturus, quò ad cæterorum, ad quæ mentis acies nondum penetraverat, intelligentiam pervenirem. Magna tum memini ſpes animum pertentabat, ſi fortè exemplar Antonini, quo b. m. parens uſus fuerat, adipiſcerer, haud pauca in eo reperturum me ad oras (quæ in pleriſque veteribus legendis ejus ſedulitas & diligentia) notata, quæ magno futura eſſent auxilio. ſed eum cum humaniſſimi juxta ac eruditiſſimi viri *Patricii Junii*, Bibliothecæ Regiæ præfecti digniſſimi operâ conſequutus eſſem, quàm ſpe meâ fruſtratus ſim, ipſum illum teſtor, optimæ fidei, nec minoris in his judicii teſtem, omni exceptione majorem. loco enim emendationum aut conjecturarum quas expectabam plurimas, plurimi ſe ſingulis ferè paginis ὄβελοι ac χιασμοὶ, quibus quæ pro mutilis aut corruptis haberet notare ſolebat, obtulerunt. Ait Ariſtoteles, & verè ait, ut mea fert ſententia, quod & hodierni Itali vulgari jactant proverbio) μᾶλλον ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσι, οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐπιεργάζονται. cùm igitur lecto ſemel iterumque libro, novâ ſemper cum voluptate ad novam lectionem redirem, factum tandem eſt ſæpè legendo, ut quæ prius ἄβατα καὶ ἀνέφικτα tenebriſque plus quàm Cimmeriis obvoluta videbantur, ea pleraque, pauciſſimis exceptis, adeò plana & expedita ſe præberent, vix alius ut ſit ex veterum omnium librorum numero liber, quem mihi magis notum perſpectumque, crederem. Qua ex re cùm gaudium pro priori meo ſtudio deſiderioque quantum par erat perciperem, re tamen ipſâ, quod à viris ſapientibus obſervatum memini, tunc expertus ſum, nullum tantum bonum eſſe, cujus privata & ſolitaria poſſeſſio ſi non ingrata, certè pro rei merito jucunda ſit. Quare cùm fictitium illum, ſtramineum, volgivagum Guevaræ *Marcum Aurelium* etiam Anglicè verſum eſſe comperiſſem; cùm mihi privatim pro munere ſuſcepto nihil deinceps ex uſu magis quàm linguæ Anglicæ promptus uſus, cujus non inutiliter excolendæ hæc opportunitas ſeſe offerebat; cum denique Latinorum & Græcorum librorum editiones

(præcipuè qui Cantuariæ, à typographis & bibliopolis omnibus longè ſubmotus, ſedem fixam haberem) non ſine multâ difficultate hic in terris procurari viderem; de vertendo in linguam Anglicam eximium hoc opus, magnâ ſpe conceptâ fore ut multis prodeſſet, ſi ſic verteretur ut à multis intelligi poſſet, paucos poſt menſes quàm ipſe videram & legeram, apud me conſtitui: nec ante deſtiti, quàm quod animo propoſueram, Deo ceptis aſpirante, confeciſſem. De iſtâ verſione non aliud dicam, niſi viris in hoc regno (quod non unus coram teſtatus eſt) à dignitate, ſed & ab eruditione ſummis haud paucis rem feciſſe me gratiſſimam. Cùm autem non pauci verſione delectati de Græcis edendis ſæpiùs interpellarent, dudum profectò eorum voluntati morem geſſiſſem, niſi quòd dum vacationis ab aliis negotiis & Londinenſis ad tempus commorationis opportunitatem expecto, interim non unius indicio ad me pervenit *Thomam Gatakerum*, virum eruditionis apud Anglos opinione celebrem, Græcè, ut perhibebant ipſi, peritiſſimum, eam in ſe provinciam à longo jam tempore ſuſcepiſſe, ac propè jam defunctum eſſe. Ego cùm quod amicis inſtantibus opponerem jam haberem, & otii quantum ſatis eſſet ægrè mihi pollicerer, moleſtiæ autem plus ſatis in mundo præſentiſcerem, facilè in animum induxi ut ab incepto deſiſterem. Verùm poſt plurium annorum irritam expectationem cùm jam dubitare, qui ſpem excitaverant, animadverterem; cúmque ea incidiſſent tempora Reipublicæ ut animum tum munire optimis præceptis, tum à triſtiſſimis cogitationibus avertere quacunque ratione laborarem, memor quantâ cum animi voluptate in verſione Anglicâ verſatus eſſem, ad Græco-Latinam Antonini editionem cum Notis, quæ non multæ quidem, pro ſucciſivi temporis ratione, eſſent; ſed quæ nihil tamen, dignus ubi vindice nodus, intactum relinquerent, mentem cæpi convertere. Sed priuſquam manum operi admoveo, virum illum doctiſſimum, de ſolâ dum famâ mihi notum, conveniendum mihi credidi. Superioris anni Majus tum menſis agebatur. Quid multa? Poſt multos ultro citroque de Antonino ſermones, tandem oſtendit mihi vir humaniſſimus ſcriptos manu tomos in quarto, (ut loquimur vulgò) binos, bene ſpiſſos, quorum alter ipſum Antonini contextum cum Latinâ verſione continebat: prolixos alter in Antoninum Commentarios: utroque eâ curâ deſcripto, ut editioni paratos res ipſa loqueretur. paratos autem plures jam annos ita fuiſſe idem qui oſtendit aſſeverabat: at quando prodituri eſſent in lucem, cùm quæ hactenus obſtiterant, eadem nunc quoque eſſent impedimento, nihil aſſeverare ſe, aut in ſe recipere poſſe profitebatur. Cùm ego viciſſim conſilium ei meum de Xylandri verſione interpolandâ, & brevibus Notis addendis aperuiſſem, adeò non improbavit, ut laudaret etiam, & ultrò cohortaretur. Ab eo tempore quicquid ab aliis ſtudiis & negotiis liberi temporis obtigiſſet, id huic uni curæ curandæ, donec confecta res eſſet, à me deſtinatum. Quid autem nobis hac editione propoſuerimus, id demum ſupereſt ut paucis hic exponamus. Ab ipſo, quod præcipuum eſt, Antonini *contexta* incipiemus. qui quidem, ſi Xylandro credimus, vix Antonini contextus dici mereatur. Eſt enim ubi non Antonini hoc ipſius opus, ſed ἐκλογὰς duntaxat ex Antonino; ut in poſterioris editionis præfatione: eſt ubi *mutilos miſereque decurtatos*, hos libros; ubi *librum mutilum & pleriſque locis interruptum interpolatumque*, ut in prioris: ubi denique *pleraque lacera*, ut in Notis ἀκατόμως pronuntiat. Hujus autem aſſertionis & judicii ſi quis à Xylandro cauſſam requirat, hæc nimirum eſt, ſententiarum obſcuritas & incohærentia. De poſteriore ut primùm dicam: Eorum quæ ἀφορισμοῖς à veteribus per ſectiones & capitula tradita ſunt eam eſſe rationem, ut ſectiones, ſeu capitula, nullâ, niſi caſu, vel argumenti, vel orationis ſerie copulâque cohæreant inter ſe, quis ignorat? Eam autem ἀμέθοδον μέθοδον veteribus ſapientiæ magiſtris probatam & uſurpatam maximè ut ex Solomonis, Theognidis, Phocylidis, alio-

aliorumque Gnomologicis monumentis facilè discimus; ità recentioris ævi viros acutissimos non defuisse video, qui ordini vel exactissimo certas ob caussas (quas non est hîc examinandi locus) anteponerent. Cùm igitur tam certum sit quàm quod certissimum, hæc ἀθρόως & ἀφορισπικῶς (qualia & *Epictetei* quod vocatur *Enchiridii* pleraque, nisi si quis ingenii subtilitate fretus ἀσύγκλωστε κλώθῃν aggrediatur) ab Antonino congesta esse, nec aliam quærendam seu verborum seu sensuum ἀλληλοχίαν, quam quæ in singulis sectionibus; magna pars obscuritatis sublata fuerit, si sectiones (quæ nostri laboris pars non minima) rectè secreveris, & diremeris. Sectionibus rectè ritéque discretis ac diremptis, si quæ alia supereſt obscuritas, inde potissimum est, quod Antoninus in veterum lectione tritissimus, eorum verba suis crebrò, tacitis ipsis, sic intertexat; ad intertexta (aut quæ interdum in animo tantùm habebat) suis sæpè verbis tacitè sic alludat & intendat; ut hæc animadvertere & dijudicare singula vix cujusquam fortasse sit etiam diligentissimi: qui verò in veterum, Philosophorum præcipuè, lectione bene versatus non sit, is nihil mirum si in tam crebro τῆ ἀρχαιότητι in sensibus & verbis πάνυ crebriùs offendat & hæreat. Præterea, quis ab eo qui secum loquatur & sibi scribat uni, eam sermonis expectet perspicuitatem, quam ab eo qui aliis, ut legatur, & prosit, jure meritoque requiramus? Sed quicquid hujus sit, ne quis ultra sit huic exceptioni locus, asserere non verebimur, pauciſſima (quis autem liber antiquus tam planus & perspicuus ut Oedipo aliquo nullibi egeat? ut nodos etiam doctissimis inenodabiles nullos habeat?) in his libris esse, quæ non integra modo, sed & ad explicandum facilia præstare non possimus. Refutatà obscuritatis & ἀναγνωσθίας calumniâ, cur imperfecti sint hi libri, nullum, quod sciam, aliud argumentum. cur autem perfecti judicandi sint, & optimæ notæ codicem eum fuisse quo Xylander usus est, & expressit typis, credibile sit, cùm alia possunt afferri, tùm illud inprimis, quod quæcunque extant apud Suidam (quæ mihi quidem hactenus reperta) Antonini *Fragmenta*, quæ paulò post inter Testimonia reperientur: quæcunque in *Excerptis* (de quibus in Notis, initio) nomen *Epicteti* II. præferentibus Hæschelianis, ea cum editione Xylandri, variantibus aliquot lectionibus exceptis, per omnia congruunt. Qui igitur codici Xylandrino, ut optimæ notæ codici, multum deferremus, & Xylandrinam editionem ex illo (nisi quod ex Notis ejus quædam in textum, nescio an ipso authore, temerè recepta) fideliter expressam esse non levibus argumentis adducti judicaremus, & ipsam fideliter ut hîc, quoad ejus potuit, solis mendis typographicis, & minutioribus exceptis, exhiberemus, præcipuè curavimus. Sed cùm secundæ ac melioris Xylandrinæ editionis nullum exemplar quod excudendum typographo traderemus suppeteret, Lugdunensis editionis exemplar quod suppetebat, priùs tamen à me collatum, & ad meliorem illam editionem quàm potui diligentissimè correctum, tradere coacti sumus. Non mirum tamen si quædam nostram, præcipuè cùm mens toties aliis longè curis & sollicitudinibus interpellaretur, fugerunt diligentiam: quæ pleraque aut in Notis aut in Erratis indicata sunt. Depulsâ imperfectionis invidiâ, non abs re fortasse fuerit & illis hîc paucis occurrere, si qui futuri sunt, qui de *redundantia* questuri sunt. Negari certè non potest, eadem sæpius his libris (iisdem quidem planè verbis non multa, at non multùm diversis haud pauca) ingeri & inculcari. Hoc igitur objecturis quod universè respondeamus hoc præstò nobis est, Δὶς τῆ τρὶς τὸ καλὸ: aut quod alicubi rectè Seneca, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Sed Antoninum præterea & hoc peculiariter excusat, quòd, ut de obscuritate modò dicebamus, hoc quicquid est operis, non id aliis, ut in vulgus emanaret & publicè prodesset, adornavit: sed sibi privatim, (quanquam & aliis, dum sibi,

tanto Domino, & Exemplo) ut in virtute proficeret, commentatus eſt. ut hinc quidem quid ille ſibi ipſi, conſcientiæ ſuæ ſedulus ac ſeverus ſcrutator, apprimè utile ac neceſſarium judicaverit, addiſcere poſſimus: judicio ejus aut memoriæ iraſci, quòd ab iiſdem repetendis & inculcandis, quæ ad profectum virtutis prima & ſumma haberet & quotidie experiretur, haud abſtinuerit, ſine ſummâ iniqitate nequeamus. Ad *verſionem* quod attinet, eum Xylandro libenter honorem habuimus, ut ejus verſionem, niſi ubi res ipſa aliter poſtulabat, & ſententiæ ipſius intererat, ubique retineremus. Ingenuè, certè, & candidè ab illo factum eſt, quòd *in quibuſdam* (nec falſum dixiſſet, ſi in multis dixiſſet) *coactum ſe divinare, & audacter à codice Græco diſcedere*, agnoſcit ipſe. ſed & in aliâ præfatione, quam poſteriori editioni primam præfixit, non minùs ingenuè & verè, *quædam in Antonino eſſe, quæ prorſus non attingere præſtitiſſet, quam conjiciendo aliena pro Antoninianis fortaſſis ingerere.* Hoc ſane verè dicere poſſumus, plurimas eſſe ſectiones, nec illas è breviſſimis, in quibus Antoninianæ mentis & ſententiæ in Xylandrinâ verſione neque vola, neque veſtigium: ut illas omittam, in quibus quod erat ita contrarium, ut nihil magis eſſe poſſit, expreſſit, aut potius, ut ipſe in Notis alicubi loqitur, ariolatus eſt. quæ à nobis eò dicuntur, non ut viro docto νεανικῶς inſultemus; cujus memoriæ, ut cætera ejus merita omittamus, vel hoc nomine quod Antoninum illi debeamus, ita favemus, ut ejus par eſt memoriæ, qui maximo nos obſtrinxerit beneficio: ſed ut ſi qui noſtri in hac interpolandâ & recenſendâ verſione laboris & inſtituti parum candidi futuri ſunt interpretes, eis aliquid opponeremus. Mutatæ verò verſionis, ubi dubitandi cauſſa erat, in Notis rationem reddidimus. ubi non erat, ut labori parceremus putido, & ne obtrectandi materiam quæſiviſſe videremur, libenter abſtinuimus. Quod ſi non in promptu cauſſa ſemper, quæ me movit (etſi fieri poteſt ut in qibuſdam me quoque ratio fugerit) ut mutarem, Lectorem minùs intelligentem oratum velim, ne quorum ipſe rationem ſtatim non aſſequitur, ea ſtatim nullâ ratione niti pronuntiet, aut planè judicet. Sic exempli cauſſâ, ipſo ſtatim initio, quod Xylander verterat, *Exiſtimatione parentis mei;* maluimus nos, *Exiſtimatione genitoris mei.* Erunt fortaſſe qui ad τὸ γεννήσαντος, quaſi id meliùs *genitor* quàm *parens;* aut elegantiùs, (quo quid puerilius?) verteretur, reſpexiſſe ſuſpicabantur. Ego verò τὸν γεννήσαντα, *parentem* Latinè vulgò optimè reddi non magis dubito, quàm τὸν γεννήσαντα & τὸν πατέρα idem vulgò ſonare. ſed ut hoc loco τὸν γεννήσαντα conſultò dixit Antoninus, ut naturalem patrem, qui genuerat, ab eo quem πατέρα lib. 1. cap. 16. παρὰ τῷ πατρὶ, &c. nuncupat, qui ſcilicet adoptaverat, diſtingueret: ita, *qui genuit*, hîc, vel *genitorem*, quàm *parentem*, cùm *parentis* latior interdum ſoleat eſſe (quo ſenſu Capitolinus in vita Marci, *Omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam*, &c. capiendus) ſignificatio, ad Antonini mentem propiùs accedere credidi. De *Sectionibus* ſeu *Capitulis* jam diximus aliquid. ſed eſt porrò quod dicamus, quia in eorum diviſione & partitione multum ſitum eſt. Nobis in hac quam hîc exhibemus partitione non id propoſitum fuit, ut ſingulos κανόνας, ſeu ſingula quæ vocat Antoninus κεφάλαια, & interdum ἀναγνώσματα, ſeorſim repræſentaremus, ſed ut ea (plura an pauciora eſſent) eiſdem ſectionibus includeremus, quæ conjuncta perſpicuitatem, obſcuritatem divulſa peperiſſent. In plurimis autem, ubi ſententiæ nihil intereſt, ſive conjuncta legantur, ſive ſeparata, arbitrio meo uſus ſum, nulli legem impoſiturus, quin aliter per me liceat ipſi diſponere. Hoc tamen præmonitum velim lectorem, temerè facturum qui non ſemel iterumque lecto toto libro, & attente lecto, de novo cogitabit ordine. quid enim in ſingulis ſectionibus ubi aliqua difficultatis aut obſcuritatis ſuſpicio, ſpectaverimus illi demum intelligent, qui frequenti lectione totum illum adeò ſibi familiarem reddiderint, ut de ſingulis partibus ex toto, quod toti maximè conveniat, judicium facere poſſint.

Exempli

Exempli cauſſâ, lib. IV. c. 6. ubi nos novæ ſectionis initium facimus, Ταῦτα ὅτας ὑπὸ τ πιστων, &c. erunt fortaſſe qui connecti cum ſuperioribus iſta debuiſſe, nihil ultrà providentes, ſola quæ ſunt ante oculos cogitantes, cenſebunt. qui eadem fortaſſe cum ſequentibus iſtis, ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, &c. &, Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, &c. conjuncta eſſe non minùs improbabunt, quod ratio cohærentiæ non appareat. At iidem ſi cogitaverint Antonino ſolenne eſſe quoties ad alienam improbitatem patienter ferendam ſe hortatur, & neceſſariis præſidiis (quod facit ille ſæpiſſimè, neque aliud puto fuiſſe, quod magis ipſum exercuerit) ante munit, duplicem neceſſitatem ponere; aliam generalem, reſpectu mundi, cujus ordini maximè conſentaneum eſſe (ita quidem ille, nec ille ſolus, ſed alii plures tum philoſophi, tum Theologi veteres Chriſtiani pluribus adſtruunt) ut improbi permittantur, aſſerit: aliam particularem, quod iſtis opinionibus poſitis, tales mores, tales actiones conſequi (unde & illud ſequitur, invitos quodammodo peccare, qui opinionibus abrepti peccant) neceſſe ſit: ut autem neceſſitatem, ita & ævi brevitatem, ut præſentiſſimum ad compeſcendam iram remedium paſſim inculcare: eundem denique omnes iraſcendi cauſſas, ad falſas & imaginarias (quibus indulgere ſtultum ſit, quaſque admittere vel excludere noſtri ſit arbitrii) opiniones referre ſolere: qui hæc inquam cogitaverit, illa omnia quæ ſectionis iſtius ambitu comprehendimus, eodem pertinere, nec ſeparari debuiſſe confeſſurus eſt. Quid nobis propoſuerimus, & quibus adducti rationibus, hactenus præfati ſumus. Sed propoſitum tamen adhuc reſtat primarium καὶ τὸ ἐχιπακτικὸν πάλω, indictum nobis, quod uno verbo expediam, *prodeſſe*, & iis potiſſimùm gratificari, quibus virtus & vera pietas cordi eſt, & vitæ finis. Ego illum, quicunque tandem ſit, optimè Antoninum intelligere exiſtimabo, quiſquis ita leget, ut per eum in vitâ proficiat. Hoc tibi, Lector quiſquis es, opto voveoque ex animo: ſi & tu mihi, non aliud à te meæ qualiſcunque induſtriæ præmium poſtulo. Vale.

DE

MARCO AURELIO ANTONINO,

Principe multis nominibus incomparabili ; tum ſingulari ejus eruditione, ſcriptiſque variis, veterum quorundam ſcriptorum, ſed & recentiorum nonnulla

TESTIMONIA.

Athenagoras, philoſophus Athenienſis, in legatione pro Chriſtianis, Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Αντωνίνῳ καὶ Λυκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις, *Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & quod maximum eſt philoſophis,* inſcripta:

Κἰ ἐχ' ὡς ἐπιδεικνύων τὰ δόγματα τ̃ φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβεῖς, ἔτως ἂ εἰρήκασι περὶ θεῦ, διέξειμι. οἶδα γὰρ ὅτι ὅσον συνέσει καὶ ἰσχύϊ τ̃ βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβῶν, πάντων περιῆτε ἕτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καθηγουμένες, ὡς ἐδὲ οἱ ἐν αὐτῆς μόνῃ ἐπιστημόνες. *Neque verò ut accuratam philoſophicorum dogmatum cognitionem oſtentaturus, varias illorum de Deo opiniones commemorare apud vos nunc aggredior. Novi enim vos quantum prudentiâ ſimul & imperio præſtatis omnibus, tantum etiam exquiſitâ ſcientiarum cognitione excellere : Ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus eximiè verſatos, ut qui unam duntaxat aliquam ſibi excolendam delegerunt, etiam illos in hac ipſâ parte ſuperetis.*

Herodianus initio hiſtoriæ:

Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τ̃ συγκλήτε βυλῆς τοῖς ἀρίστοις, ἐ τὸ γένος μακρᾶς διαδοχαῖς ἐπαίροντας, ἐδὲ τὸ πλῦτε ὑπερβολαῖς λαμπρύνοντας, κοσμίους δ' τ τρόπον, καὶ σώφρονας τ βίον, γαμβρὸς αὐτῷ γενέσθαι ἤθελον. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἐπῆς δὲ πάσης ἐμέλλεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἐῶ ἐρασθῆς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι, δηλοῖ δ' ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτόν, ἢ γεγραφέντα. παρεῖχε δ' καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἥκιστα καὶ μέτριον βασιλέα, τάς τε προσόδους διξιώμως, κωλύων τε τὰς περὶ αὐτὸν δορυφόρες ἀπαντᾶν τοὺς ἐντυγχάνοντας. μόνῳ τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἐ λόγοις, ἐδὲ δογμάτων γνώσει, σεμνῷ δ' ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι ἐπιδείξατο. *Filias porro, cum adoleviſſent, optimis ex ordine Senatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate, atque modeſtiâ, vitæque innocentiâ præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliáque ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit: adeò literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Romanorum Græcorúmque ſecundus. Argumento ſunt permulta quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos uſque pervenerunt. Adeò verò civilem ſeſe, & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placidè daret, neminémque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur : ſolúſque imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientiâ, ſed gravitate morum vitæque continentiâ uſurpavit.*

Suidas, *in voce* Μάρκος.

Tria diverſorum ſcriptorum profert teſtimonia, unico Dione in ultimo nominato : unde eſt, quod

quod priora duo Anonymis à quibusdam adscribantur, cùm tamen alioqui notissimi sint scriptores è quibus & illa promuntur. De singulis igitur, quia testimonia ipsa integra hic transcribere, quòd tum ipsi fontes, tum tradux exscriptorque Suidas omnibus sint pervii pateantque, minimè necessarium judicavimus, paucis hic agemus. Primum igitur quod incipit, Μάρκος ὁ καὶ Αὐτωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, *ex Philostrato, in vitâ Herodis, nobilis illius sophistæ, sumptum est; paucis initio & fine verbis, quæ verisimile est ipsius esse Suidæ, duntaxat exceptis. Sed in paucis illis observanda de duodenario librorum horum numero verba;* Οὗτος ἐγεγράφει ἑαυτοῦ βίβλους διαγωγὴν ἐν βιβλίοις ιϛ. *Secundum quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων ὃν ἐπαινήσειεν, *&c. est pura puta Eutropii μετάφρασις, aut παράφρασις potius. Quæcunque enim Latinus ille Breviator Historiæ stylo contractiore, & inde sæpius, sed & ob acumen sophisticum nonnunquam, obscuriore; hic Græcè sic redduntur, ut non pauca passim verba suppleantur, quæ sententiam clariorem ac pleniorem reddant. In uno tamen & altero loco mentem Eutropii non satis assequutus est hic (quicunque) paraphrastes. Cæterùm è duobus, quorum notitia ad nos pervenit, Eutropii Græcis interpretibus, Capitone, cujus non solus Suidas meminit; & Pæanio, cujus translatio pridem in lucem prodiit; utri horum tribuenda sint hæc, si quis quærat: etsi Pæanium videre mihi non hactenus contigerit, ex iis tamen quæ de ejus versione viri doctissimi, Josephus Scaliger, b. m. parens Isaacus Casaubonus, Valesius, alique qui legerunt, passim pronuntiant, non Pæanio, sed Capitoni, ut & antiquiori & longè præstantiori adjudicanda esse facilis est conjectura. Sunt enim hæc quoque talia, quæ auctoris sui non vulgare ingenium, & in veterum lectione diligentiam testentur. Tertium quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς, *&c. è Dione, (quem à Suidâ nominari jam diximus) hodieque in Xiphilini Epitomâ salvum & superstes in Marci vitâ, totum sumptum est. Sed hic illud videndum, unde illa initio verba (non à Dione certè)* ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς. *proprium enim illud Antonini qui Adriano successit, & hunc nostrum adoptavit, cognomen esse, quis nescit? Suidas quidem certè non potuit ignorare; sed nec per errorem memoriæ quod ad* Marcum *pertinebat, ad* Pium *transferre, qui testimonium hoc è Dione (ubi palam non in Pii, sed Marci vitâ) describere se profitetur. Crediderim igitur imperitum aliquem Suidæ lectorem, cum priora illa testimonia ad Marcum pertinere perspexisset, neque Pium à Suidâ præteritum probabile putaret, hoc tertium & ultimum, addito proprio cognomine, vindicare illi voluisse. Quod si est, suam ignorantiam non uno nomine prodidit. Ut enim Dionem taceam, quem si consuluisset homo temerarius, vanitatem suæ ariolationis statim deprehendisset; jam antea Suidas in* Αὐτωνῖνος *(quæ tamen in postremâ Suidæ editione adeò confusè, Antoninis & Antoniis pluribus ac diversis, sub uno* Antonini *nomine dispositis, sunt edita, ut incautus lector vix animadversurus sit) Pii elogium ex eodem Eutropio, ab eodem (sive is Capito, seu alius) paraphraste, ut ex stylo liquet, in Græcam linguam translatum, in suam Saturam, sive farraginem, contulerat. A quibus autem & quâ ratione* Pii *titulus Antonino nostro delatus reperiatur, alibi fusè disputaturi sumus.*

Nicephorus Eccles. Hist. lib. III. cap. 31. fine,

Πλὴν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Αὐτωνῖνος ἔτι καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάττει, πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud scire convenit, Marcum Antoninum filio suo Institutionis Imperialis librum à se compositum reliquisse, omnis generis profanorum exemplorum, & disciplinæ,* (prudentiæ sæcularis & eruditionis omnigenæ) *plenum.*

Antoninus ipse de seipso, lib. III. c. 14.

Μηκέτι πλάτυνε. ἔτι γὰρ τὰ ὑπομνήματά σε μέλλει ἀναγινώσκειν, ἔτι τὰς τῶ ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγεγραμμάτων ἐκλογάς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέλιπες. ἀπεύδει ἂν εἰς τέλος, καὶ τὰς παιδικὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, σαυτῷ βοήθει ἔτι σοι μέλλῃ σαυτῷ, ὡς ἔξεστι. *Ne diutius evageris. Neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, aut ex autoribus variis excerpta, quæ, quo in senectute usui tibi essent, reposuisti. Ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule, quod licet.*

Aurelius Victor (*quem* juniorem *seu* posteriorem; vulgatum *alii, aut* Victorium *vulgò nominant, ut ab altero illo Victore, quem V. Cl. Andreas Schottus diu ignotum, primus in lucem protulit, distinguant*) in Epitomâ:

De hoc Victore, quod vulgò sit doctorum hominum judicium, non ignoro. Mihi tamen perplacet hæc vita; adeò quidem, ut non solum integram hic apponere, sed & notis aliquot illustrare non pigeat.

Marcus *autem Antoninus imperavit annos decem & octo. Iste virtutum omnium, cœlestisque ingenii exstitit, ærumnisque publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset,*

Marcus autem Antoninus:] scribe, *Marcus Aurelius Antoninus.* Vide notata in Anton. lib. I. cap. 15. pag. 18. lin. 7. Παράλληλος Μαξίμῳ, &c.

Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò] Vide si dubitas, tum alios qui vitam scripserunt, tum Aristidem in oratione Panegyricâ, qui providentiæ munitæque pulcherrimis verbis accepturus fert, quod talis tali & tam necessario reipublicæ tempore summæ rerum præfectus sit. Zonaras etiam in eandem sententiam: Ἐτιμᾶτο δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις ἀνὴρ, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρεσάμενος πράγμασιν, ἀυτὸς τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. *Hinc verò potius aliquis illum miraretur, quia, ubi negotiis peregrinis & insuetis obnisus, & ipse superfuerit, & imperium servaverit.*

Hinc

esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis nusquam quies erat, perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant; terræ motus non sine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locustarum species agris infestæ, prorsus ut prope nihil, quo summis angoribus atteri mortales solent, dici seu cogitari queat, quod non illo imperante sævierit. Credo divinitus attributum ut dum mundi Lex, seu natura aliudve quid hominibus incognitum ea mala gignit, rectorum consiliis tamquam medicinæ remediis leniatur. Is propinquum suum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere ascivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens ictu sanguinis, quem morbum Græci ἀπόπληξιν vocant, undecimo imperii anno extinctus est. Carminum maximè [Tragicorum] studiosus, ingenii asperi atque lascivi. Post cujus obitum Marcus Antoninus Rempublicam solus tenuit. A principio vitæ tranquillissimus, adeò ut ab infantiâ [vultum] nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit. Philosophiæ studens, literarumque Græcarum peritissimus. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse, & ministris similibus exhiberent. Hic cum ærario exhausto, largitiones quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere provincialibus, aut senatui aliquid vellet: instrumentum regii cultus, factâ in foro Trajani sectione, distraxit, vasa aurea, pocula crystallina & murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream vestem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menses venditio habita est, multumque auri redactum. Post victoriam tamen emptoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere. Hujus tempore Cassius tyrannidem arripiens, extinctus est. Ipse anno vitæ quinquagesimo nono apud Vendobonam morbo consumptus est. De ejus morte nuntio Romam perveeto, confusâ luctu publico urbe, senatus in curiâ veste tetrâ amictus, lachrymans convenit. Et quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsumpserunt, Marcum cœlo receptum esse. Ob cujus honorem templa, columnæ, multaque alia decreta sunt.

Hinc illud Ammiani Marcellini de funestissimis & turbulentissimis Imperii Romani temporibus: *Eo tempore* (inquit) *quo etiam si imperium Marcus regeret Antoninus ægrè sine Collegis similibus, & magnâ sobrietate consultorum lenire luctuosos Respublicæ poterat casus.*

Lex mundi] Eleganter & ex intimâ philosophiâ; pro, fatum. Græci pariter νόμον, eodem sensu: ut apud hunc nostrum non semel. Hoc ipsum Seneca, & iisdem ferè verbis; (quæ fortasse tum Victori huic, aut undecunque Victor, in mente) Nat. Quæst. III. c. 29. *Origo mundi* (explicabimus in Anton. lib. IX. p. 263. ad lin. 16.) *non minus Solem & Lunam, & vices siderum, & animalium ortus, quàm quibus mutarentur terrena*, (i. e. non minus quibus mutarentur terrena, quam Solem & Lunam & vices siderum: ut peculiari idiotismo, ne dicam κακοζηλίᾳ, Senecam loqui amare pluribus exemplis, quibus hoc merito addatur, contra temerarios correctores pridem docuere viri doctissimi) *continuit. In his fuit inundatio, qua non secus quam hyems, quam æstas lege mundi venit.*

Aliudve quid hominibus incognitum] Lucretius l. V. v. 1232.

Usque adeò res humanas vis abdita quadam
Obterit, & pulchros fasces, &c.

Quod autem Lucretius *vim abditam*; alii liberiùs, *invidiam numinis*, τον φθόνον τῶν θεῶν: quæ malesana opinio mentibus antiquorum, cujusque generis, cujuscunque professionis, ità penitùs inoleverat, ut etiam viris piis, quibus vera lux affulserat, voces exciderint interdum parum piæ, & ἀπευκταί, testes veteris superstitionis.

Ictu sanguinis quem morbum Graci ἀπόπληξιν vocant.] Non parum negotii facessivit hic locus viris doctis, Eliæ Vineto, & Andreæ Schotto Jesuitæ: qui frustra adhibitis in consilium medicis, & omnibus tentatis, cum alias expedire se non posset, ad ultimum illud, *ure, seca*, confugere coactus, voces illas *ictu sanguinis* expungi voluit. Sed rectè asseruit & explicavit vir summus Claudius Salmasius, harum literarum magnum decus, Commentariis in Historiæ Augustæ scriptores præclarissimis. Ego miror quid in his verbis (in quorum scripturâ cum Victore, Eutropius & Miscellæ Historiæ collector consentiunt) viris doctis adeò vel insolens, vel improprium, aut obscurum denique visum sit. Nam *ictus*, si verbi ipsius vis attendatur, non alia certè vox ἀπόπληξιν melius exprimat. Quod tamen si non esset, at ob symptomatum, repentinam ἀφωνίαν, aliaque, fulguritos inter (qui vulgò *fulmine icti* dicuntur) & apoplectico morbo correptos, affinitatem, non insulsa tamen esset aut absurda metaphora. Inde enim, quod unum idemque *attonitorum* utrisque, tam iis qui morbo corripiuntur, quàm qui fulmine feriuntur, apud Latinos (ut optimus Latinitatis auctor Cornelius Celsus nos docet) commune nomen. Cur *sanguinis* autem quamvis non omnis apoplexia ab impetu sanguinis, *ictus* dicatur, sufficit, quod inter generales morbi illius causas a medicis præstantissimis vis subita sanguinis recensetur. Ut taceam quod πληθος ἰχῶρος huic ipsi Lucio fatale fuisse, vetus apud Suidam scriptor; & ejus patrem Lucium Commodum ἐγκαλληφθῆναι (pro quo vitiosè in Xiphilino meo ἐγκαλλαφθῆναι) ὑπὸ τῦ αἵματος πολλάκις καὶ ἀθρόου ἐκκενοῦσθαι, Dio in Adriani vita testis est; quod quid aliud est, quam *ictu* seu *impetu sanguinis*;

Vultum nec ex gaudio] Ex Capitolino & hoc Victor: nisi verius utrumque, ut alia pleraque, ex aliquo vetustiore. Meminit & Gregorius Nazianzenus in Julianum Σηλιδ. δευτ. his verbis: Ὅτι τοσοῦτον ἀόργητος ἦν, καὶ τῶν παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τὸς τῶν πάντοτε βασιλέων ἀτρίπτους καὶ ἀκινήτους, καὶ μηδ' ἂν εἴτι γένοιτο τῦ προσόντος τι παραπρέψαντας, ἃ πάθος ἴχνος ἐπισημάνοιτας, &c. *Quod adeo ab ira alienus erat, ac turbulentis animi permotionibus sublimior, instar nimirum eorum regum, qui tranquillitatis & constantiæ laude quondam florebant: nec, etiamsi quid molestiæ ipsis accidisset, vultum tamen ullo modo immutabant, aut perturbationis vestigium ostendebant, &c.*

Ut convivia eodem cultu] Hæc est illa κοινοποιμοσύνη (fructus certè ejus è pluribus unus) quam à patre suo Pio didicerat Antoninus. Ad eandem & illa Eutropii referenda, *hic cum omnibus Roma æquo jure egit, ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio, &c.* quæ doctissimus, & elegantissimus Eutropii paraphrastes apud Suidam non benè ad Antoninum adhuc privatum refert. Ita enim ille pluribus exequitur. Τότε γὰρ ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ τοῖς πολλοῖς Ῥωμαίοις ἔζων, ἀδὲν τῇ εὐπρεπείᾳ τῦ γένους ἀλλοιωθείς, καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, &c. *Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari dicendi libertate frueretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postquam ad principatum est progressus*, &c. Atqui Antoninus ipse lib. I. cap. 13. ideam imperii καὶ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν gubernati inter ea ad quæ fratris exemplum ipsi profuerat, commemorat. Hæc generalis verborum expositio, quam ad Victoris mentem potissimum hic facere ex ordine narrationis persuasum habeo: ad Capitolini verò mentem, ex quo Victor hausit, non item. Peculiaris enim ratio, quæ Antoninum movit, ut id permitteret: quam ad Capitolinum fusè explicat venerandæ mihi memoriæ pater Isaacus Casaubonus.

Ipse vitæ anno quinquagesimo nono apud Vendobonam] De annis vitæ Marci & loco mortis, aliter Tertullianus, Dio, Capitolinus, alii, qui nec ipsi in omnibus inter se consentiunt. Eorum rationes hic expendere, longum esset; & minimè necessarium, cùm jam ab aliis satis accuratè præstitum sit.

Marcum cœlo receptum esse] i. e. cœlitibus adscriptum & Divum, imò Deum factum. Vide Antoninum lib. IV. c. 14. & quæ nos ibi.

Julius Capitolinus in vita Marci.

Erat enim ipse tantæ tranquillitatis ut vultum nunquam mutaverit mœrore, vel gaudio philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosdam Magistros acceperat, undique ipse collegerat.

Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Cassii.

Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipse se ita gauderet appellari, addens futu-

futurum se Sergium, si dialogistam occidisset, Antoninum significans: qui tantum enituit in philosophiâ, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus sit non adulatione, sed serio, ut præcepta philosophiæ ederet: nec ille timuit, sed per ordinem paræneseos, hoc est, præceptionum, per triduum disputavit.

Isaacus Casaubonus ad ista Capitolini, *Vix autem matre agente*, &c.

Faustina autem filio Marco, non luxuriæ magistra, sed vitæ tenuiter ac sobriè instituendæ. Nam ait filius doctum se à matre, τὸ λιτὸν καὶ τὸ διαιτον, καὶ πόρρω τῆς πλουσιακῆς ἀγωγῆς. victu simplici, & qui opulentorum more ac instituto cedat quàm longissimè contentum esse. *Propterea vir ille divinus neque satis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quod cum lege fatorum matri ipsius cita mors immineret, postremos saltem annos, unà cum ipsa egerit, vel potius illa secum; sic enim ait,* ὥσθ' ὑπὲρ τῶν θεῶν τὸ μέλλουσαν νέαν πολιᾶν τε τίκτουσαν, ὁμῶς οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ πλεῖστα ἔτη. Diis acceptum fero, quòd mater mea, quamvis juvenis esset cessura, mecum tamen novissimos ætatis annos transegerit.

Idem ibidem ad ista, *ridens res humanas*, &c.

Non ridere, sed rite ac suo pretio æstimare res humanas solitus vir hic sapientissimus. Hoc ille nos docet divinis illis suis libris: velut cum ait in secundo: non enim tempero mihi, quin mellitissima gravissimi doctoris verba adscribam.

Canterus Nov. Lection. lib. VII. c. 1.

Marcus Aurelius Antoninus, imperator optimus, atque idem philosophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen, duodecim conscripsit de officio suo libros maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes plenissimos; & cum quibus multorum philosophorum operosa præcepta collata meritò sordere possint. Quocirca nemo, spero male collocatum tempus putabit, &c.

Cum plures abhinc annos collectionem locorum Antonini qui apud Suidam (non omnium sanè, sed qui Lexicum ejus seu Collectanea pro re natâ versanti sè obtulerunt) fecerim, quæ secundæ Antonini Anglicæ editioni præfixa est: eandem hic quoque multò magis exhibendam credidi: sed & locos integros ut apud Suidam hodie extant (quod tum factum non est; apponendos, ut ex collatione de fide & bonitate Codicis MS. quem Xylander expressit, & Antoniniani (saltem à Suidæ usque ævo) textus integritate, contra eorum opinionem qui XII. *hos libros amplioris & perfectioris operis Excerpta duntaxat Eclogasque censuerunt, Lectori constare possit. Hinc quoque haud pauca in Suidâ corrupta corrigere quivis poterit.*

Ἀκενόσπουδον. ὥσθ' Διογνήτῳ ἔμαθον τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἐπιχωρητικόν, φησι Μάρκος ὁ φιλόσοφος βασιλεύς. *Apud Diognetum didici contemptionem rerum inanium, & scientiarum parandarum rationem, ait Marcus imperator Philosophus.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ἀκέραιον. ἐκ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου συγγραφῆς, κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς καὶ τοσαυτάκις μύρια, ἔμως μέμνησο ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ ὃν ζ�ᾷ. ἢ ἄλλον ζῇ. ἢ ἐν ἂν ἀποβάλλῃ. εἰς ταὐτὸν ἂν καθίσαται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν, πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἔτως ἀκαιρεῖαιον ἀναφαίνεται. ἔτι γὰρ τὸ παρῳχηκὸς, ἔτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις ὁ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἂν ἔτό τις αὐτοῦ ἀφέλοιτο; Ἀκέραιον. *Ex Marci Antonini scripto. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quam degit, amittere quemquam; vel aliam ab ea, quam amittit, degere. Eodem ergò redit longissimum ætatis spatium cum eo quod est brevissimum. Præsens siquidem tempus est omnibus æquale: & quod amittitur non est æquale omnibus. eadémque ratione id quod amittitur, momentaneum tantum esse constat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis potest. nam quis cuiquam id, quod non habet, abstulerit?* Antonin. lib. 11. cap. 14.

Ἀποχαυεῖν. ἐὰν τὶς αὐτὸ μόνον ἐιδῇ, καὶ τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ, ἐκεῖνο ἄλλο τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ φύσεως ἔργον. φύσεως δὲ ἔργον εἴπις φοβεῖται, παιδίον ἐστι. ἔτο μέν τοι καὶ μόνον φύσεως ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἄπτεται θεὸς ἄνθρωπος καὶ κατὰ τὰ ἑαυτοῦ μέρος. *Si quis rem ipsam per se intueatur, cogitationeque ab illa summoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet quam opus naturæ. Opus autem naturæ ullum quisquis expavescit, puer est. Verùm enim verò non est opus tantum naturæ, sed quod eidem & conducat. Ejusdem denique facultatis fuerit, considerare, homo Deum quomodo, & quâ sui parte contingat.* Antonin. lib. 11. cap. 12.

Ἄσχολος. ὁ μὴ εὐκαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπισολῇ γράφειν, ἔτι ἄσχολος εἰμι. μηδὲ διὰ τίνα συνεχῶς ἀναιτεῖσθαι τὰ κατὰ τὰς πρὸς τὰς συμβιώσεις σχέσεις καθήκοντα, προσαλλόμενον τὰ πρέποντα πράγματα. Ἄσχολος. *Negotiosus, qui non habet opportunam, commodámque negotiorum conficiendorum occasionem. Σχολὴ enim i. e. otium est ea, quæ in consuetudine i. e. communiter & vulgo vocatur εὐκαιρία i. e. commodum rei gerendæ*

tempus. Néve ſi neceſſitate adactus, aut dicto aut ſcripto ſignificem alicui, non vacare me: néve hoc modo ſub negotiorum diſtinentium prætextu officia ea, quæ vitæ hujus neceſſitudo à nobis exigit ſolens deſeram. Antonin. lib. 1. cap. 12.

Ἀψικάρδιον. εἰ δ' ἰδιωλικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις, ἐρεῖ σοι ταχέως τ καρδίας ἁπτόμενον. Ἀψικάρδιον. *Si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, mox tibi dicet cor tangens.* Antonin. lib. x. cap. 3.

Ἀψίκορον. Διμεταβλητὸν ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενον. εἰδὼς τ νομάδων, &c. καὶ ἀυθις. συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τὰς φίλας, καὶ μηδαμῆ ἀψίκορον. Ἀψίκορον. *Qui facilè mutatur, vel qui ſtatim ſatiatur, ſimul ac cibum tetigit, qui ſtatim rerum aliquarum faſtidio afficitur. Cùm noviſſet Numidarum, &c. Et rurſus. Oportet erga amicos conſtantem eſſe, nec ullo modo faſtidioſum.* Antonin. lib. 1. cap. 13. Vir doctus qui hæc Polybio adſcribit, haud dubiè fallitur.

Γραός. γράσον. ἡ δυσοσμία τ τράγων, καὶ γράσων ἄνθρωπος ὁ δύσοσμος. τῷ γράσωνι μὴ ὀργίζου. Γραός. γράσον. *Hircorum malus odor. Et γράσων ἄνθρωπος, homo male olens, fœtidus. Hircum olenti ne iraſcaris.* Antonin l. v. cap. 28.

Δαίμων. ἡ ἑκάστου τύχη. Ἀριστοφάνης, &c. καὶ Σοφοκλῆς,

Γενναῖος ὡς ἰδόντι πλὴν σ δαίμονος.

τυτίστι τ τύχης. Οὐδὲν ἀθλιώτερον σ πάντα κύκλῳ περιεχομένα καὶ τὰ νέρθεν γῆς ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τ πλησίον λαβὼ τεκμάρσεως ζητοῦντος, μὴ αἰσθανομένου ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δ' αὐτοῦ καθαρὸν πάθους λαθεῖν καὶ κακότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τ πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων φίλα λαβὼ συγγένειαν. ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐλάττων ἡ πώρωσις αὐτὴ τ στερεκόσης τὰ λευκὰ καὶ μέλανα. Δαίμων. *Cujuſque fortuna. Ariſtophanes, &c. & Sophocles,*

Generoſus es, ut intuenti conjicere licet, exceptâ fortunâ tuâ.

Τῷ δαίμονος, τῆς τύχης i. *fortuna. Nihil homine illo miſerius eſt, qui omnia undique pervagatur, & cùm ea quæ ſubter terram ſunt ſcrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim ſufficere ſibi, ut cum eo, quem intra ſe gerit, genio verſetur, eúmque legitimè colat. Colet autem, ſi affectibus & vitio immunem cuſtodierit, nec offenſum re aliquâ, quam vel dii vel homines egerint. Divina enim & humana facta, cognationis ratione ſunt amica. Interdum autem hæc cæcitas quodam modo propter bonorum & malorum ignorationem eſt major illa, quæ alba & nigra internoſcere prohibet.* Antonin. lib. 11. cap. 13.

Ἐπιλαμβάνεσθαι. γενικῇ. μέμφεσθαι. μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τ βαρβάρων, ἢ σόλοικον, ἢ ἄτοπός τι προενεγκαμένων. Ἐπιλαμβάνεσθαι. *Genitivo. corripere. Non probroſè excipere, ſi quis barbarum quid, vel ſolœcum, vel abſonum protulerit.* Antonin. lib. 1. cap. 10.

Εὐανακλήτως. συμπαθῶς. καὶ πρὸς τὰς χαλεπήνασας καὶ πλημμελήσασας εὐανακλήτως ἔχειν. εὐαναβλήτως, ἐπειδὰν αὐτοὶ ἐπανελθεῖν θέλωσι. Εὐανακλήτως. *Exorabiliter, placabiliter, cum commiſeratione. Ut placabilis & reconciliatu facilis eſſem, adverſus eos, qui offenſionis cauſam dederint, aut deliquerint aliquid, ſimulátque illi in gratiam redire vellent.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Εὔλυτος. Μάρκος Ἀντωνῖνος φησὶν ἕτοιμον ἀναμένων τὸ ἀναχληπτὸν ἐκ τ βίου εὔλυτος, μήτε ὅρκου δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. Εὔλυτος. *Facilis ſolutu. Expeditus. Ut Marcus Antoninus dicit, expecta expeditus, donec è vita receptui canatur; nec jurejurando, nec ullo homine teſte indigens.* Antonin. lib. 111 cap. 5.

Εὐμάρεια. ἡ εὐκολία. λέγει ἣν καὶ ἡ εὐκοσμία παρὰ Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ καὶ ἐν ἐπιγράμματι, &c. Εὐμάρεια. *Facilitas. Sic vocatur & modeſtia apud Marcum Antoninum & in epigrammate.* Antonin. lib. IV. cap. 3.

Ὀρθὸς. λέγει καὶ ὄρθιος. Μάρκος. ὄρθον ἦν εἶναι, καὶ μὴ ὀρθάμενον. Ὀρθὸς *dicitur &* ὄρθιος. *Rectus, Erectus. Marcus. Rectum, non ſurrectum eſſe.* Antonin. lib. 111. cap. 5.

Ὀρτυγοκόπος. παιδεία τις. ἐν ᾗ ὄρτυγας ἱστᾶσιν ἐν γύρῳ ὡς τύπτεσθαι εἰς τ κεφαλήν. καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ γύρῳ, &c. μήδε ὀρτυγοκοπεῖν. μὴ ἦν περὶ τὰ παιδικὰ ἐπιθυμεῖν. Ὀρτυγοκόπος. *Ludus quidam eſt, in quo coturnices in orbem collocant, quorum capita feriunt. Qui autem in gyro, &c. Neque coturnices feriendæ, neque hujuſmodi rerum admiratione obſtupeſcendum.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ὠσικῶς, τὸ μὲν βίας καὶ ἀθισμοῦ. μηδὲ ὠσικῶς καὶ μὴ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν. Ὠσικῶς. *Pellendo, trudendo. Per vim & propulſionem. Nec impetu, nec per vim ruendum eſt in mortem.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Παράπηγμα. κανών. καὶ εἰδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ, εἰ ἦν ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις περὶ τ θάνατον εἰπεῖν. Παράπηγμα. *Regula. Et quoddam inſtrumenti aſtronomici genus. Ut. Si verò vis plebejam regulam, quæ cor tangat, adverſus mortem dicam.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Περιλαλεῖσιν. αἰτιατικῇ. ἀντὶ τ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. τοῖς περιλαλοῦσι μὴ ταχέως συγκαλύπτου. Περιλαλεῖσιν. *Accuſativo. Pro περιττολογοῦσι, ſupra modum loquuntur, garriunt. Ut, ne celeriter aſſentiaris quibuſvis garrulis.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Πρασιανός. ὅτι πρασιανὸς λέγει καὶ βενετιανὸς, καὶ παλμυλάριος καὶ σκυτάριος παρὰ Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ. Πρασιανός. *Praſianus & Palmularius & Scutarius dicitur apud Marcum Antoninum.* Antonin. lib. 1. cap. 5.

Προσε-

ANTONINO TESTIMONIA.

Προσοχὴ ἀκριβὴς ἐπιμέλεια ἀμείνης. Ἕξις σώματος ἐπιτηδεία ἀναγκαίως ἔχειν ἐμμέτρως. ὅτι ὡς ἄν τις φιλόζωος, ὅτε πρὸς καλλωπισμὸν, ὅτε μὲν ὀλιγώρως, ἀλλ' ὥστε ἀμφὶ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν εἰς ὀλίγα πάνυ ἰατρικῆς χρήζειν, φαρμάκων, καὶ ἐπιθεμάτων ἐκτὸς καὶ ἐκλύσεως. Προσοχὴ. *Accurata victus ratio. Corporis curam probè attemperatam oportet gerere, ut nec vitæ avidus videaris, aut elegantiæ ſtudioſus: nec neglectui tamen id habeas; ſed per tuam ipſius diligentiam efficias, ut perpaucâ indigeas medicinâ, & pharmacis, & epithematibus internis & externis.* Antonin. l. 1. cap. 16.

Συμβαίνοντα. συμφωνοῦντα. τὸ συμβαίνειν λέγομεν ὡς τὰς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, καὶ ἐν ταῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζειν ἀλλήλοις τῇ ταὐτῇ θέσει. Συμβαίνοντα. *Consentientia, coagmentata.* Συμβαίνειν *dicimus, ut lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm ſibi invicem ſcitè compoſiti coaptantur.* Antonin. lib. v. cap. 8.

Τερατεία. ψευδολογία, ἀποδοξολογία. τοῖς ὑπὸ τῶν περιτρεπομένων, καὶ γοήτων, καὶ ἐπῳδῶν, καὶ δαιμονίων ἀποπομπῆς. Τερατεία. *Falſiloquium. Oratio portentoſa, remota à communi mortalium opinione, qualis ſolet eſſe eorum, qui res prodigioſas dicunt, & præſtigiatorum de incantatione, & dæmoniorum averruncatione.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Haud paucæ præterea voces & phraſes, ut ἀναπεπαύμενον, ἔκπρεψον, ἐκτέον, εὐσυνείδητον. καὶ νῦν, τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, *&c. in quarum explicatione Suidam ad certa Antonini loca reſpexiſſe veriſimile puto: quia tamen affirmare non poſſum, cum neque nominet Antoninum, neque plura proferat, ex quibus certò liquere poſſit, labore colligendi libens ſupersedeo.*

Poſtremo *loco libet hic ſubjicere quod extat apud Suidam veteris cujuſdam ſcriptoris de Theoſebio philoſopho teſtimonium, quod ad Antoninum noſtrum, aut hos ſaltem ejus libros pertinere dudum eſt cùm peculiari commentatione Viro Clariſſimo harum literarum ſtudioſo & intelligenti inſcriptâ haud levibus argumentis adductus conjeci potiùs quàm aſſerui. Nunc autem ut aſſerere penè audeam, facit authoritas Fragmentorum quorundam Antonini manu Davidis Hæſchelii, viri doctiſſimi, ex Auguſtanæ Bibliothecæ veteri codice tranſcriptorum, nuper mihi viſorum, quæ Epictetum præferunt auctorem. Unde* τῷ μακαρίτῃ *Hæſchelio, priuſquam Antoninum vidiſſet. (nam viſo illo poſtea ſententiam mutavit) de Theoſebio auctore primò ſuſpicio, præfixis Fragmentis iſtis, ad prælum paratis, hoc titulo,* Epicteti Enchiridion 11. ſive, Theoſebii Epicteteæ doctrinæ Syngramma: ex Auguſtanâ Bibliothecâ Græcè nunc primùm à Davide Hæſchelio Auguſtano editum. *Hanc commentatiunculam cum primum vacabit relegere & abſolvere, publici juris faciam. Rem interim me doctioribus in medium propono, de quâ cogitent; non hic tantum, ſed quacunque aliâ in re certiora docentibus herbam promptus alacriſque porrecturus. Hoc modò minus cautos & peritos in anteceſſum monebo; ne ex Latinâ Franciſci Porti tranſlatione ferant ſententiam, quam longè à Græcis (quæ tamen ipſa ſemel iterumque mendoſa) non uno loco hic abire* σὺν θεῷ *docturi ſumus.*

Ἐπίκτητος ἱεραπόλεως τῆς Φρυγίας φιλόσοφος, δοῦλος μὲν Ἐπαφροδίτου τοῦ σωματοφυλάκων Νέρωνος. πηρωθεὶς δὲ τὸ σκέλος ὑπὸ ῥεύματος ἐν Νικοπόλει τῆς νέας ἠπείρου ᾤκησε, καὶ ἀφατεύνας μέχρι Μάρκου Ἀντωνίνου ἔγραψε πολλά. ὅτι θεοσέβιος ὁ φιλόσοφος ἔλεγε πολλὰ ἀπὸ τῶν Ἐπικτήτου σχολῶν, τὰ μὲν καὶ αὐτὸς ἐπιτεχνᾶτο τῆς ἠθοποιΐας ἀφορμήματα μέσης, ἱκανὰ πείθειν καὶ δυσωπεῖν τὰς ψυχὰς τὰς μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους καὶ ἀπεράμονας. ἀποζέσθαι μὲν τὰ ἀμείνω καὶ μεταδιώκειν, καθόσον οἷόν τε ἦν. ἀποτρέφεσθαι δὲ καὶ ἀποδιδράσκειν τὰ χείρω τῆς ζωῆς εἴδη καὶ δύναμιν. τοιγαροῦν καὶ ἐν συγγράμμασι καταλέλοιπε τοιούτοις ποτὲ τὰς ἑαυτοῦ νοητήσεις οἷς ὁ Ἐπίκτητος ᾠκείωτο. καί μοι δοκεῖ ἀνὴρ γεγονέναι ἄνικτρος (ὡς ἕνα πρὸς ἕνα ἀντιβαλεῖν) ὁ καθ' ἡμᾶς χρόνοις Ἐπίκτητος. ἀλλὰ μέντοι τῶν Στωϊκῶν δοξασμάτων. ὁ γὰρ Θεοσέβιος οὐδενὸς πώποτε, ὅσον τοῦ Πλάτωνος ἀληθοῦς ἠπτάζετο, καὶ ἐθαύμαζε. καὶ δήπου καὶ συνεγράψατο μικρὸν βιβλίδιον, περὶ τῶν ἐν πολιτείᾳ τῇ μεγάλῃ κεκοσμημένων, τῶν ὑπὸ τῶν θεῶν ἤκουσαν θεοσοφίαν ἐξαίρων λόγοις. ταύτην γὰρ ἀφερίντως ἐτίμα, καὶ ἔσεβεν. ἀεὶ γὰρ ἐν τοῖς ἠθικωτέροις φιλοσοφήμασι ἀφελέστερος ἐφαίνετο. καὶ γὰρ οὐ πρόσφυκτος πρὸς ἀζωΐαν μᾶλλον, ἢ ἀπιστίαν, οὐδὲ ταύτῃ ἡσυχάζουσαν, οὐδὲ ἐν μέσαις ταῖς φαντασίαις γυμναζομένῃ, ἀλλὰ ζῶσαν ἱκανῶς ἐπ' αὐταῖς τοῖς πράγμασι. εἰ μὴ γὰρ καὶ τὸ δημόσιον ἐπολιτεύσατο τρόπον, ἀλλὰ τὸ ἴδιον, οὐ καὶ Σωκράτης σκεῖνος, καὶ ὁ Ἐπίκτητος, καὶ πᾶς ἄφρονῶν μετεχειρίζετο, τὸ ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἑαυτῷ πολιτείαν ἀκοσμῶν. ἔστι μὲν πρῶτον, ἔπειτα καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν μέρει καθήκασον ἰδίᾳ συνιστάμενον πρὸς τὸ βέλτιστον. *Epictetus, ex Hierapoli Phrygiæ urbe, philoſophus. Servus autem Epaphroditi, unius de ſatellitibus Imperatoris Neronis. Ob defluxionem autem altero crure mutilatus, in novæ Epiri urbe Nicopoli habitavit. Et vitâ productâ uſque ad Marcum Antoninum multa ſcripſit. Theoſebius autem philoſophus multa ex Epicteti ſcholis deſumpta dixit. Alia verò & ipſe excogitavit ſententiarum enuntiandarum genera, quæ ſunt Muſæ mores formantis documenta, ad perſuadendum apta, & ad animos non prorſus inexorabiles & indomitos flectendum & exorandum idonea. Amplecti verò meliora & ſectari ſolebat, quantùm fieri poterat. Averſari verò, & fugere deteriora vitæ genera pro viribus conſueverat. Quamobrem etiam ſuas admonitiones in libro oratione ſolutâ ſcripto reliquit quibuſdam hujuſmodi viris, qui tales erant, qualis fuerat ille prior & antiquus Epictetus. Et (ut unum cum uno conferamus) hic noſtri temporis Epictetus mihi videtur fuiſſe manifeſtè talis, qualis fuit antiquus ille Epictetus, ſine tamen Stoicis opinionibus. Theoſebius enim nullius ſcriptoris opiniones tam amplectebatur, & admirabatur, quàm Platonis veritatem. Quinetiam quendam libellum conſcripſit de rebus in magna politia eleganter dictis, divinam ſapientiam à diis venientem, verbis*

extollens. Hanc enim vehementer honorabat & colebat. Semper enim in moralibus philoſophiæ ſtudiis apertè verſabatur. Nam bene natus erat ad bonam vitam colendam potius, quam ad ſcientiam ſectandam, eámque non otioſam, nec in ſolis imaginibus exercentem: ſed in ipſis rebus, & perpetua bonarum rerum actione ſatis viventem. Quamvis enim publicum illud vivendi genus, quod in rerum civilium adminiſtratione verſatur, non fuerit ſectatus: ſed privatim vitæ genus coluerit, quod & ille Socrates, & Epictetus, & quilibet ſanâ mente præditus tractat, ſuam & in ſeipſo ſitam politiam exornans, tamen hoc quidem privatum præclaræ vitæ genus exercebat primum, deinde verò & illud, quod in mutua conſuetudine, & officiis erga ſingulos exercendis, & ad optimum vitæ finem homines deducentibus verſatur.

MERICI CASAUBONI
ISAACI FILII
IN
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum Libros,
NOTÆ.

NOTÆ IN LIBRUM I.

M. Ἀντωνίου τῶν εἰς ἑαυτόν] *Philoſophi* titulum, quem Marco noſtro plerique veteres, Chriſtiani Gentileſque, non ut proprium cognomen, ſed ut meritum virtutis elogium tribuunt, quod hic omiſerimus, cùm Xylander, utcunque addendum crediderit, non in Manuſcripto tamen inveniſſe ſe codice ingenuè profiteatur, non eſt quòd factum pluribus excuſemus. Si quis tamen hoc non contentus, alias omittendi cauſſas requirat, adeat b. m. parentis in Julium Capitolinum Notas, & Emendationes, initio vitæ Marci: quibus nos quod addamus non habemus. Quæ autem vis ſit & ſententia horum verborum, τῶν εἰς ἑαυτὸν, quod rectè intellecta, cætera luſtraturis, ex alto ſuſpenſæ lampadis, aut prælatæ facis inſtar eſſe poſſint, utcunque breviores in cæteris, diligenter expendemus. Certè quam parum diligenter incomparabile hoc ſcriptum hactenus à pleriſque verſatum ſit, vel inde conſtare poſſit, quòd plerique, etiam doctiſſimi, in ipſo titulo, tanquam limine, malo omine, ſoleant impingere. Quotus enim quiſque eſt, qui cùm aliquid ex his libris promunt, Antoninum *De Vitâ ſuâ* non laudant? Certè, Marcum Antoninum, maximorum virorum, ex ipſis etiam Imperatoribus non unius exemplo, *De Vitâ ſuâ* commentarios reliquiſſe, ſunt qui aſſerant, & Ælium Spartianum, aut Lampridium teſtes appellent. Ego ingenuè profiteor, neque in Spartiano, neque in Lampridio, (quos tamen non oſcitanter legi) tale quid, ſed nec in alio quoquam veteri ſcriptore, de Marco noſtro meminiſſe. Sed demus ſcripſiſſe; quid tum? An ideò, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *De Vitâ ſuâ?* An hic quicquam Marcus Antoninus (pauca excipio, quæ obiter & aliud agens libro primo) vel de vitâ ſuâ, dum privatus adhuc; vel de rebus à ſe geſtis, poſtquam Imperator? An quiſquam unquam fuit, qi præcepta philoſophiæ, & ſecum colloquia (poſteri ſoliloquia dixere) ad mentis animique cultum ſpectantia, *De Vitâ ſuâ*, (præſertim qui maximus Imperator eſſet) inſcriberet? Scripſerat Cæſar Auguſtus De vitâ ſuâ libros XIII. Hodie non extant hi libri: ſed tamen hodieque ſuperſunt fragmenta quædam, quæ cujus argumenti fuerint, ſi titulus non docet, indicare queant. Nempe res à ſe publicè privatimque geſtas iis libris ſummus Imperator complexus erat. Unde & illa tituli, *De Vitâ ſuâ*, apud Suidam Græca metaphraſis, περὶ τῆς ἰδίας βίου καὶ τῶν πράξεων. Septimii quoque Severi *De Vitâ ſuâ* Commentarii olim extabant; de quibus Ælius Spartianus in ejus Vitâ meminit his verbis: *Vitam ſuam privatam publicamque ipſe compoſuit ad fidem:* Aurelius autem Victor Spartianum ita expreſſit; *Abs ſe texta* (malunt ibi viri docti, *geſta*, legi) *ornatu ac fide paribus compoſuit.* Melius igitur illi multò, qui τὰ εἰς ἑαυτὸν, τῆς ἰδίας βίας διαγωγὴν, ut vetus apud Suidam ſcriptor, aut ipſe potius Suidas; vel *De officio ſuo*, ut doctiſſimus Canterus exponunt. Ad inſtitutum vitæ, fateor, & doctrinam de Officiis referri poſſunt pleraqe quæ hic tractantur, & ſcopus hic in iſtis libris quin Antonino noſtro præcipuus fuerit non abnuo. Sed nec iſta tamen, ut quæ vim vocis ἐμφατικωτάτης & præcipui momenti non ſatis exprimant, mihi ſatisfaciunt. Ut enim qui τὸ ὄν, ἁπλῶς & καθ' ἑξοχήν; vel τὸν ὄντα, (ut Plato non uno loco) dicit, *Deum* quidem intelligit; nec tamen interpres admittendus, qui *Deum* Latinè reddat; cùm quod iſta *Dei* periphraſi ſapientiſſimè innuitur, eum vitæ fontem eſſe, *in quo ſint, vigeant & moveantur* (*Act.* 17. 28.) omnia; imò verò, quod altioris adhuc eſt ſapientiæ, ſolum illum verè eſſe & exiſtere; cætera præter illum, quæcunque fluxæ ſunt naturæ & mutationibus obnoxiæ, verè ea (quod tum alii pulchrè probant Philoſophi, tum Plutarchus inter alios eximiè, peculiari de Delphico εἶ tractatu) non eſſe, aut vivere; id totum ſimplici & vulgari Dei nuncupatione deperdatur: Ita hic, qui, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *De officio ſuo*, aut *inſtituto* vertat, rem quidem dicat ipſam, ſi ſola libri materia quæritur; à tituli tamen ipſius proprietate, & præſtantiâ longè abeſt, quo, præter argumenti indicium, omnium vitæ quam latè patent officiorum; omnis civilis & moralis philoſophiæ fons & origo, nempe Sui ipſius cognitio, excellenter aperitur. Hinc Delphicum illud tantæ celebritatis oraculum, Γνῶθι σεαυτὸν. *Noſce teipſum*; de quo tam multa apud veteres Gentiles, alioſque: quò pertinet & illorum philoſophorum ſubtiliſſima diſputatio, qui virtutes omnes; juſtitiam puta, fortitudinem, alias; ad unam propriæ mentis animique curam revocabant: quorum ſententiam Gregorius Thaumaturgus, ut Theologus, ita & Philoſophus eximius, Oratione in laudem Origenis, ipſo digna, pluribus explicat. Sed ex innumeris illis quæ apud veteres Græcos Latinoſque ſcriptores paſſim occurrunt Delphici iſtius præcepti interpretationibus, binas hic, Ciceronis ambas, utcunque prolixiores, alteram certè, quòd tum titulum, de quo nunc quærimus, apprimè illuſtrent, tum librorum omnium ſcopum materiamque nervoſè pariter & luculenter exponant, apponere viſum eſt. Ita igitur Cicero, Tuſcul. Quæſt. lib. 1. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre; & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet ut ſe quiſque noſcat. Non enim, credo, id præcipit, ut membra noſtra aut ſtaturam, figuramve noſcamus: neque nos corpora ſumus: neque ego tibi dicens hoc, corpori tuo dico. Cùm igitur, noſce te, dicit, hoc dicit, noſce animum tuum; nam corpus quidem quaſi vas eſt, aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc igitur noſſe, niſi divinum eſſet, non eſſet hoc acrioris cujuſdam animi præceptum, ſic ut tributum Deo ſit: hoc eſt, ſeipſum poſſe cognoſcere.* Idem de Legibus lib. 1. *Hæc enim* (philoſophia, ſcilicet) *una nos cum cæterat*

teras res omnes, tum quod eſt difficillimum docuit, ut noſmetipſos noſceremus; cujus præcepti tanta vis, tanta ſententia eſt, ut ea non hominis cujuſpiam, ſed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſe ipſe norit, primùm aliquid ſentiet ſe habere divinum, ingeniumque (genium, fortaſſe: ſed forteſſe tantùm, dico: adi, ſi placet, Anton. lib. III. c. 4. p. 70. & quæ nos ibi) in ſe ſuum ſicut ſimulacrum aliquod dedicatum putabit; tantoque munere deorum ſemper dignum aliquid & facies & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumque tenuerit, intelliget quemadmodum à naturâ ſubornatus in vitam venerit, quantaque inſtrumenta habeat ad obtinendam adipiſcendamque ſapientiam: quoniam principiò rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratis ſapientia duce bonum virum (ſcribo, *verum*. Vide Antonin. lib. V. cap. 12. Ὅτι οἷά τινά ἐστι τὰ τοῖς π. &c. Item Platonem, tum alibi, tum VI. de Repub. toto;) *& ob eam ipſam cauſſam cernat ſe beatum fore. Nam cùm animus cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiaque diſceſſerit, voluptatemque ſicut labem aliquam decoris oppreſſerit, omnemque mortis doloriſque timorem effugerit; ſocietatemque charitatis coierit cum ſuis, omneſque naturæ conjunctos ſuos duxerit, cultumque deorum & puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, ut oculorum ſic ingenii aciem ad bona deligenda & rejicienda contraria, qua virtus ex providendo eſt appellata prudentia; quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cælum, terras, maria, omniumque rerum naturam perſpexerit; eaque unde generata, quò recurrant, (alii, reditura;) quando, quo modo obtura; quid in iis mortale & caducum, quid divinum æternumque ſit viderit, ipſumque ea moderantem & regentem penè prehenderit, ſeſeque non unis circumdatum mœnibus populorum alicujus definiti loci, ſed orbem totius mundi, quaſi unius urbis agnoverit: in hâc ille magnificentia rerum, atque in hoc conſpectu & cognitione naturæ, dos immortales, quàm ipſe ſe noſcet, quod Apollo præcepit Pythius! quàm contemnet! quàm deſpiciet! quàm pro nihilo putabit ea, qua vulgò dicuntur ampliſſima!* Hactenus Cicero, cujus verbis nihil opportunius ad Antonini mentem ſcopumque fieri poſſe, qui cum curâ legent, & lecta contendere non gravabuntur, agnoſcent. Quod igitur Xylander ipſe olim (rationem non aſſequutus, unde eſt quod poſtea rejecit) rectè: quod ὁ μακαρίτης parens meus, (cujus judicii magna apud me filium, jure meritoque ut filium; ſed non minor, hic quidem certè, ſi non filium, eſſet authoritas) non uno loco præfert, *De ſeipſo*: id ego omni alii interpretationi ſimpliciter anteponendum duxi. Sed ne ſic quidem plene ſatis reddi crediderim, quod Græca verba continent, aut continere certè poſſunt. Refert Diogenes Laërtius lib. 6. §. 3. Antiſthenem olim interrogatum, *τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, quem potiſſimum ex Philoſophiæ ſtudio fructum percepiſſet*, reſpondiſſe, *τὸ δυνατὸν ἑαυτῷ ὁμιλεῖν, mecum colloqui poſſe*. Hinc vox αὐτολαλήτης, quæ apud eundem in Pyrrhone; ſoliloquum Latinè dicas. Hinc illud Ciceronis Tuſcul. V. Demoſthenis Oratoris factum neſcio quod improbantis; *Apud alios loqui didicerat, non multum ipſe ſecum*; quibus verbis hominem notat, qui plus operæ poliendo ſermoni, quàm moribus excolendis poſuerit? Solonis ſcriptum, *εἰς ἑαυτὸν ὑποθήκας*, inſcriptum, memorat Diogenes Laërtius in ejus vitâ: Hermetis autem, vetuſtiſſimi illius & genuini, qui Τρισμέγιστος ob admirationem ſapientiæ dictus eſt; *πρὸς τὸν ἴδιον υἱόν*, beatus Cyrillus libro 2. contra Julianum. Quare cùm *τὰ εἰς ἑαυτὸν*, tam, *ad ſe ipſum*, quam, *de ſe ipſo*, verti poſſet, & in utroque multum ponderis ineſſet, utrumque non malè conjungi poſſe, imò verò debere exiſtimavi. Hæc igitur ratio noſtræ, *De ſeipſo & ad ſeipſum*, verſionis. Porrò per ἑαυτὸν, philoſophos, Platonicos, Stoicoſque, animum ſeu mentem cujuſque intellexiſſe, nemo opinor, (ut allatum modò Ciceronis ex Tuſcul. Quæſt. locum omittam) ignorat, qui non in ipſorum libris hoſpes planè: præſertim cùm Ariſtoteles etiam ſubſcribat, & rationem in Ethicis non uno loco reddat. Hinc illa graviſſima quæſtio, an Homo ſit quiddam ex corpore & anima compoſitum; nobiliore illâ quidem compoſiti parte, ſed parte tamen: an verò eſſentia ejus tota, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ſit in animâ ſolâ, quæ corpore utatur ut organo ſibi circumdato. Platonicæ & Stoicæ Philoſophiæ hoc immotum fundamentum, cui cætera pleraque ſuperſtructa ſunt hominem καλὰ τὴν ψυχὴν εἶναι αὐτὸν. Simplicius in Epictetum. Παιδεύει δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς καλὰ ψυχὴν λογικὴν ὑποκειμένου, τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. *Doctrina ejus*, inquit, *hoc præſupponit, hominis eſſentiam in ſolâ ejus animâ conſiſtere, qua corpore utatur ut organo.* Miras tenebras offundit Latinus interpres, vir alioqui doctiſſimus, dum vertit, *Omnis autem doctrina hac natura humana fundamento innititur, qua poſita ſit in ratione & mente, quaque corpore ita ut artifex inſtrumento quopiam utatur.* Vide Antoninum lib. VIII. cap. 40. & decimi libri, ſectione ultimâ: Plutarchum etiam contra Colotem, præſtantiſſimæ editionis in octavo, pag. 2051. Plenior hujus tituli explicatio ex diverſis Antonini locis peti poteſt: iis præcipuè (quæ non pauca) quibus vox ἑαυτοῦ, non ſine peculiari ἐνεργείᾳ, aut δυνάστῃ uſurpatur. Memini V. Cl. Thomam Gatakerum in nupero illo meo (de quo in præfatione ad Lectorem diximus) cum ipſo colloquio, quod ego vel non legeram, vel certè legere non memineram, monuiſſe me, virum doctiſſimum Lyſium Gyraldum alicubi in hiſtoriâ Poëtarum alio titulo hos Antonini libros citare; τῶν καθ' ἑαυτὸν ſcilicet: qui quoque titulus ex ipſo Antonino commodè poteſt exponi. Sed cùm priorem illum fide Manuſcripti Xylandrini freti pro vero & genuino tueamur, cur de iſto laboremus non eſt. At aliud tamen eſt, quod in Gyraldi verbis obſervandum nobis eſt. Ait enim vir doctus, *Ejus certe librum Græcè ſcriptum legi, cujus titulus, Μάρκου Ἀντωνίνου τὰ εἰς ἑαυτὸν; ex quo variam & multiplicem illius ſapientiam facilè colligere poſſumus.* Quid illud *in* ſibi velle dicemus? Hos libros proA lixioris operis, (ſive alterius cujuſpiam poſterioris, ſive Antonini ipſius, aliis ſuis negotiis hâc ratione conſulentis operâ) Excerpta, vel Epitomen eſſe? An potiùs, non hos ipſos quos hic exhibemus libros; (unde fortaſſe, quod illorum numerus qui in hâc noſtra ἀπογραφῇ, cujus etiam Suidas meminit, ab ipſo ſileatur) ſed quædam ex eis Excerpta à Gyraldo lecta eſſe? Id eò veriſimilius mihi fit, quod ante menſem unum aut alterum quàm hæc ſcriberem, indicio V. Cl. de literis & literarum amantibus omnibus indefeſſâ induſtriâ meritiſſimi, Patricii Junii; beneficio verò Johannis Pricæi, Anglo-Britanni, (cujus extant in Apuleji Apologiam Obſervationes eruditiſſimæ) apographum ex Manuſcripto Bibliothecæ B Auguſtanæ Codice, celeberrimi illius Davidis Hæſchelii manu tranſcriptum, Excerpta ex Antonino noſtro ſub nomine *Epicteti, Enchiridii Secundi*, ad capita XLIII. continens, nactus ſum. Vix unum de plurimis Antonini libris (ſecundo & ultimo ſolis exceptis) æquant omnia illa capita. Ipſiſſimus eſt ubique textus Antonini, quem hîc exhibemus; non interpolatus, non ullibi (locum unum aut alterum excipio, ubi culpâ fortaſſe tranſcribentis, ſive Hæſchelii, ſive alterius cujuſcunque deficiunt aliquot lineæ) decurtatus; niſi quod magna lectionum, ſed quæ plerumque nullius aut minimi momenti, varietas; cujus, cùm tanti erit, in Notis Lectorem pro re natâ monebimus. Cæterùm quid Excerptor hic quicunque fuerit ſibi propoſuerit, non in promptu conjicere. Non C enim vel quæ præcipua ſimpliciter, & maximè admiranda in his Antonini libris; vel quæ maximè fundamentalia videri poterant dogmata, præceptáve: non denique quæ unius eſſent argumenti, congeſta hic collectáque dicere quis poſſit. Nulla capitum iſtorum inter ſe non magis quam ſectionum Antonini cohærentia. Nihil mihi probabilius occurrit, quàm quibus maximè capiebatur, (quæ palatorum diverſitas eſt) in unum collegiſſe hunc Excerptorem. Quid ſi tamen, ut furtum faceret, & vel ſibi vindicaret, aut alii cupiam (ut multi ſunt ad fraudes & impoſturas, vel minimâ de cauſſâ, proclives) adſcriberet? Sed alius erit de his ampliùs quærendi locus, in Commentatione de Theoſebio, cujus initio libri ad allatum ex Suidâ teſtimonium mentionem fecimus. D

Pag. 2. lin. 4. *Πέμπω τῇς πλουσιακῆς διαγωγῆς.*] Viri doctiſſimi corrigunt ἀγωγῆς, correctione valdè probabili fateor, an omninò neceſſariâ dubito. ἀγωγὴ, propriè, de educatione; διαγωγὴ, de vita communi & conſuetudine. De educatione Antoninum loqui ideò probabilius, quia matris meminit; de conſuetudine tamen & inſtituto vitæ adultioris ſi exponamus, eadem erit ſententia.

Ibid. lin. 5. 6. *τὸ μὲ εἰς δημοσίας διαλεκτὰς*] Xylandri utraque editio, *τὸ μὴ εἰς δημ.* quod ideo moneo, quia Xylandri editionem 11. per omnia ſolis erratis minutioribus & typographicis exceptis, exhibituros promiſimus, ut ſi contrà quid in uno aut altero loco contigerit, de eo in Notis monituri ſimus. Illud autem μὲ, cùm qui de Marco ſcribunt uno omnes ore (inter illos etiam Anonymus apud Suidam, cujus & Xylander verba ſuæ editioni præfixerat) planè contrarium teſtentur. erratis typographicis haud illibenter annumeraſſem, niſi verſio Xylandri, vel ab ipſo, quod non puto, Xylandro, vel à Manuſcripto quo uſus eſt ipſe codice, manaſſe fidem feciſſet.

Pag. 3. lin. 1. 2. *μήτε πραιτωνὸς μήτε:*] Pro συναίρῳ, legendum συναίρῳ, ut magnus Turnebus (decus Galliæ dum vivebat) pridem correxit in Adverſariis: Lipſio etiam in libro de Gladiatoribus aſtipulante. Cæterùm de coloribus & factionibus, ſive Circi ſive Amphitheatri, quæ ſunt aliis obſervata pridem; aut ejus F generis alia ſi quæ deinceps ſe nobis offerent, non omnibus fortaſſe nota, notata tamen aliis haud paucis, & quærentibus obvia, ne quis à nobis in noſtris hiſce Notis expectet. Non enim alios tranſcribere mihi animus. Et quis tandem obſervandi, ſeu commentandi finis, ſi quæ ſcriptoribus antiquis pleriſque communia, ea ad ſingulos ingerenda & congerenda ſunt?

Pag. 4. lin. 3. *τὸ ἀπιστηλικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τεθνεωμένων*] De epodis, in genere, quæ nullo non tempore apud pleraſque gentes in uſu, tritâ jam ſunt omnia, neque hic à nobis, ut modò monebamus, expectanda. At de dæmonum ἀποπομπῇ quorſum, & quos hic intelligat Antoninus, operæ pretium quærere. Ἀποπομπὰς, G ſeu ut vulgò loquebantur, ἐξορκίστας τῶν δ. à Judæis potiſſimùm ad Romanos manaſſe crediderim. Mira narrat in hoc genere Joſephus Antiq. Judaic. lib. VIII. quæ Eleazarus quidam Judæus exorciſta, coram Veſpaſiano Imperatore & plurimis aliis, ipſo quoque ſe præſente & ſpectante, patraverit. Poſt Judæos Ægyptii hâc arte (ſeu maleficio potius, cùm de illis loquimur, dicendum eſt) tum maximè celebres: qui tamen exorciſantes, formulis ut plurimùm Judaicis utebantur, ut ex Origene contra Celſum lib. I. pag. 17. diſcimus. In cujus verbis, iſta, *πολλαχοῦ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγγελλομένοις ἐπῳδαί τινα ἐπίσκοπον μεθόμασι*: à Latino (qualia ſexcenta in illa verſione animadvertimus) interprete, *frequenter ſunt interſperſa Ægyptiorum diſciplinis efficacibus*, ineptiſſimè & imperitiſſimè vertuntur. Verte, *in libris Ægyptiorum quæ de miraculoſarum operationum & exorciſmorum arte tractant & diſciplinâ, interſperſa reperiuntur.* Confer cum gemino ejuſdem Origenis loco qui lib. 4. pag. 189. *σαφῶς δ' οἶδ' ὅτι καὶ γενεαλογοῦσαι*, &c. Ex his duobus Origenis locis conjunctis Juſtinus Martyr interpretandus, cujus non verba tantùm mendoſè ſunt edita, ſed in longè aliam, quam quæ fuit auctoris, ſententiam vulgò trahuntur. Is poſtquam negavit ullos exorciſmos à Judæis adhibitos efficaces (ſi tamen ulli ſunt; dubitanter enim loquitur) eſſe, qui non in nomine Dei Abraham, Dei Iſaac, & Dei Jacob, concipiuntur; ita pergit: Ἤδη μέντοι οἱ ἐξ ὑμῶν ἐπορκισταὶ τῇ τέχνῃ, ὥσπερ ἦν τὰ ἔθνη, χρώμενοι ἐξορκίζουσι, καὶ θυμιάμασι καὶ καταδήσεσι χρῶνται αὐτοῖς. Hæc Juſtini verba ita vulgò accipiunt, Serranus in Tobiam, aliique, quaſi Juſtinus id ſui temporis Judæis

dæis Exorcistis objiceret, eos jam à majorum ritu in exorcismis faciendis desciviſſe, & novam exorcisandi artem per *ſuffitus* & *vincula*, à gentilibus didiciſſe. Quod quàm falſum ſit, vel ex uno, quem laudavimus, abundè conſtat Origene. Prætereà, quis qui vel Tobiam legerit, credat θυμιάματα Judæos, in exorcismis, & ſuffiendi ritum à gentilibus accepiſſe? Ad *vincula* quod attinet, miror viris doctiſſimis non intellectam vocem ſignificationis non adeò reconditæ: ſunt enim καλάδεσμοι, ſolennes adjurationum formulæ, (*carmina*, Latinè dicas) in Exorciſmis adhibitæ. Sed in Juſtini verbis mendum certiſſimum: legendum enim, καλαδέσμοις χρ. ἐπῶν, non, δέσμων; cui verbo nullus ibi locus. Verto igitur, *Jam ſiquidem*, (vel *pridem enim*) *exorciſta veſtri hâc arte*, (in nomine Dei Abrahami, Iſaaci, & Jacobi exorciſandi ſcilicet) *ut & gentiles* (Ægyptii nimirum) *utuntur*; *ſuffitus adhibentes & ſolennes adjurandi formulas*. Apud Chriſtianos denique inter ordines Eccleſiaſticos Exorciſtarum peculiarem claſſem fuiſſe nemo ignorat: Sed præter hos legitimos, quin errones alii, (qualès illi περιερχόμενοι Ἰουδαῖοι, Actorum XIX. 13.) præſtigiis ad ſuum quæſtum utentes, dubium mihi non eſt. Ad quos ni fallor, ut & Judæos Ulpiani verba potiſſimùm pertinent: *Medicos fortaſſis quis accipiet etiam eos, qui alicujus partis corporis vel certi doloris ſanitatem polliceantur; ut puta ſi auricularius; ſi fiſtulæ, vel dentium: non tamen ſi incantarit, ſi imprecatus eſt, ſi* (*ut vulgari verbo impoſtorum utar*) *exorciſavit. Non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſunt qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment.* D. lib. 50. tit 13. lib. 1. pag. 3. Sed & philoſophos illorum temporum hoc artificio celebres (an infames?) fuiſſe, certum eſt. Apollonium dæmonas abegiſſe, narrat in ejus vita Philoſtratus. Porphyrium, Jamblichum alioſque taceo, quia ævi poſterioris, cum jam Magia in ſummo honore & pretio. Atqui jam Auguſti tempore philoſophos magiæ deditos paſſim, aut ſaltem magos tum fuiſſe, qui falſo philoſophorum nomine ſe venditarent, liquet ex Mecænatis verbis apud Dionem Caſſium Rom. Hiſt. lib. 52. Ut non immerito b. m. parens, Modeſtini verba, *Si quis aliquid fecerit, quo leves hominum animi ſuperſtitione numinis terrerentur, divus Marcus hujuſmodi homines in inſulam relegari reſcribit*, ad illos, quos *ſub philoſophorum ſpecie Rempublicam vexaſſe*, narrat Capitolinus in Marci vitâ, referri poſſe cenſuerit. Id enim ipſum totidem ferè verbis & Mecænas prædicto apud Dionem Caſſium loco. Ex omnibus his, quibus τῶν περιερχομένων τὴ γοήτων titulus & appellatio pari jure competit, quos peculiariter Antoninus hic notet, an indifferenter omnes, arduum definire. Cæterum verba illa, τὸ ἀπιστητικὸν, ita capio, non ut omnes omninò ἐνεργείας & miraculoſas operationes pro incredibilibus habuerit; ſed ut quæ vulgò narrabantur in hoc genere, ſuſpecta pleraque habuerit, nec temerè (quæ verbi Græci ἀπιστεῖν fæpe vis eſt: ut & Cicero alicubi vertit) crediderit: ut denique & animo & judicio alienior ab iis fuerit. Hic locus erat Acta illa apud Metaphraſtem, (de quibus conditor Annalium Baronius ad annum Chriſti 163.) miraculoſam Lucillæ, Marci filiæ, à dæmone obſeſſæ, per Abercium Hierapolitanum Epiſcopum, ſanationem narrantia, expendendi; & cum his Antonini verbis conciliandi: Sed & illa περιοδεῖα de legione κεραυνοβόλῳ: ut & quod narrat Lucianus in Alexandro Pſeudomante de Antonino, impoſtori nequiſſimo credente, turpiter ab eo decepto. Sed iſta cum accuratè tractari poſtulent, his anguſtiis includi non poſſunt.

Pag. 4. lin. 4. ἀπιστητικὸν] In loco Joſephi (qui Antiq. Jud. l. VIII. Græco-latinæ edit. p. 257.) τὸ ἐνδέμενοι vertunt, *cedentes*, quaſi eſſet ἐνδίδοντες; ab ἐνδίδωμι, cùm ſit ab ἐνδέομαι, & vertendum ſit *ligati*, vel, *vincti*. Suidam vide in Ἀνεδέμενοι, & alibi. Sed nec in voce ἐνέργεια ſoli impingunt Origenis interpretes. Simplicius in Epict. p. 219. μεγαλαυχῶνται καὶ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδεικνύμενα. vertunt, *illuſtrationis divinæ fiunt & ipſa participes, ita ut divina conſpiciatur efficacitas*. Verte, *divinæ bonitatis fiunt & ipſa participes, ut miraculoſi interdum* (*Deo operante*) *conſequantur effectus*. Quod Simplicio hic θεία ἐνέργεια, id aliis ἐνέργεια vel ἐνεργεία, ἁπλῶς, pro miraculoſa præter ordinem naturæ operatione. Athenagoras in Apol. pag. 25. A. Τὸ μὲν δὴ κατὰ τόπους καὶ πόλεις καὶ ἔθνη γίγνεσθαί τινας ἐπ' ὀνόματι εἰδώλων ἐνεργείας οὐδ' ἡμεῖς ἀντιλέγομεν. *Fieri quidem in diverſis locis, & civitatibus, & populis aliquos ab idolis eorumque nomine miraculoſos præter ordinem naturæ effectus, nos etiam non negamus.*

Pag. 6. lin. 2. τὸν ἀσκητικὸν ἢ τὸν ἐνεργητικὸν] Rectè Xylander hic in Notis ἐνεργητικὸν, pro ἐυεργετικὸν reſtituit. Horum autem verborum clariſſima explicatio ex Epicteti capite LXX. ὅταν ἐντελῶς ἥρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, &c. petenda eſt: ſed non, hic quidem, Epicteti à Simplicio, qui in verborum iſtorum, μὴ τὰς ἀνδριάντας περιλάμβανε, *ne ſtatuas amplectere*, expoſitione inſigniter hallucinatur. Certè non uno exemplo didici de rebus antiquis non ſemper antiquis credendum. Atqui ſunt hodieque, (quod in tam clarâ luce mirum) qui Simplicium ſequantur: cujus teſtes mihi Notæ neſcio cujus, non uno loco corrigendæ, quæ in Epictetum Lugd. Bat. ex Officina Joh. Maire. A. D. 1634. prodierunt. Περιλαμβάνειν τὰς ἀνδριάντας, quid ſit, docebunt, præter Arrianum, Diogenes Laërtius in vita Diogenis; & Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Περὶ ἀσκήσεως, in genere, conſulendus Arrianus in Epict. lib. 3. cap. 12. & 14.

Pag. 7. lin. 1. τὸ μὴ ἐν φολῇ] Lege, qui hæres, b. m. parentem in iſta Capitolini, *Viſus ſanè eſt ab amicis & cum privatis veſtibus*.

Pag. 8. lin. 1. ἐυδιαλείπτως] Lege, ἐυδιαλλάκτως: quod & Xylander in Notis monuit.

Pag. 10. lin. 8. ἀνασθήτως παραπίπτοντα] Metaphora ſumpta à pertuſo dolio; quod & in proverbium abiit. Id Lucretio, *Laticem perluſum congerere in vas*. Lucianus in Anthologia Gr. εἰς ἄχαρ. eleganter,

Φαῦλον ἀνὴρ πίθον ἐσὶ τετρημένον, εἰς ὃν ἀπάτας
Ἀνλῶν τὰς χάριτας, εἰς κενὸν ἐξέχεας.
Malus vir dolium eſt perluſum, in quem omnia
Hauriens beneficia, fruſtrà effudiſti.

Seneca Epiſt. 99. *Acquieſcamus his quæ jam hauſimus, ſi modò non perforato animo hauriebamus, & tranſmittente quicquid acceperat.*

Pag. 12. lin. 2. καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν ἀιομένων] Xylander in Notis ingenuè, ideò non interpretatum eſſe ſe, quia non intelligebat, fatetur. Sed eandem ubique legem ſi ſibi dixiſſet, quàm multa paſſim, quæ omittere illum oportuit? Vertimus nos in textu, *nec intempeſtivum*, &c. Quod ſic etiam fortaſſe non malè, *Nec intempeſtivè illos, qui ex opinione vitam inſtituunt, theoremathus exagitare*, vel, *obtundere*. Magnum & perpetuum fere hoc vitium erat ſectatorum philoſophiæ Stoicæ, ſemper crepare theoremata; nullo loco, nullo tempore ab iis oggerendis ſibi temperare. Inde illud Epicteti, μὴ λαλεῖν τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. Sed omninò conſulendus A. Gellius, & apud illum Arrianus, Noct. Att. l. 1. c. 2. quibus nihil dici poſſit accommodatius ad hunc locum. Τὸ ἀθεώρητον, hic accipio ut apud Diogenem Laërtium in Zenone l. 7. §. 90. ubi virtutes aliæ dicuntur θεωρηματικαὶ αἱ ἔχουσαν τὴν σύστασιν ἐκ θεωρημάτων; *ſpeculativæ, quæ ex ſpeculationibus conſtant*; aliæ, αἳ μὴ ἔχουσιν, &c. *ſpeculatione vacantes, quæ non habent*, &c. Δόησις apud Græcos haud rarò, ἁπλῶς, pro vana falſaque quavis (ut Antoninus lib. 4. cap. 12. ἀπὸ τῆς δόησεως, & lib. 9. cap. 34. ὅση δόησις!) opinione: ſed ut plurimùm, pro falſâ opinione ſcientiæ, quam δοκησισοφίαν, aliter vocant. Hinc illud Bionis apud Laërtium lib. 4. §. 50. ἡ δόησις, πρόκοπτης ἐγκοπή, *falſa ſcientiæ opinio profectûs impedimentum*, quod & Plutarchus, Περὶ τοῦ ἀκούειν, ut alios omittam, egregiè docet. Eadem erat & Zenonis ſententia apud Laërtium lib. 7. §. 23. μηδὲν εἶναι τῆς δόησεως ἀλλοτριώτερον πρὸς καλὴν ψυχὴν τῶν ἐπιστημῶν. *ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſitæ eruditionis opinione*. In omnibus Laërtii editionibus, quas ego quidem vidi, imperitiſſimè (quod & interpretes Latini, aliique, muſis averſiſſimis inficetiſſimè ſequuntur) editum eſt, ποιησεως, pro δοήσεως. Opponit ibi Zeno τὴν δόησιν, τῇ κοσμιότητι, *falſam ſcientiæ opinionem modeſtiæ*, (quam Chriſtiani ταπεινοφροσύνην vulgò dicimus) de qua in ſuperioribus lineis dictum fuerat. Etſi Poëta non ego ſum, nec ut eſſem, valde unquam laboravi, hanc tamen de poëſi benè merendi opportunitatem libenter amplexus ſum. Porrò ut nomen δόησις, ita & verbum, δόεσθαι, ἁπλῶς, non rarò pro ſtultè, & arroganter putare. Ita accipio lib. 9. cap. 29. ὡς δόεσθαι φιλοσόφως πραττικά: nec multò aliter apud Ariſtotelem Ethicorum IV. δόεσθαι θαυμάζεσθαι, δόμενοι ποιεῖν, δόμενοι ὑπερέχειν, uno eodemque capite.

Pag. 14. lin. 2. τὸ ἀνεπίπληκτον] Concinnior erit ſententia ſi τὸ ἀνεπίπληκτον, paſſivè, pro ἀνεπίληπτον, ut tum Heſychius, tum Suidas interpretantur, accipimus; ut id dicat, Alexandrum cùm ſermonis eſſet adeò caſtigati ipſe, nemo ut illum jure poſſet reprehendere, non tamen alios illum, qui minùs accurati ſermonis erant, unquam reprehendere ſolitum: quæ, in homine Grammatico, rara laus.

Ibid. lin. 10. ὕλα ἡ τυραννικὴ βασκανία] Dubium, *invidiam* paſſivè, an activè, (quam Cicero propriè *invidentiam*, diſtinguendi cauſſâ, ſolet appellare) intelligat; utrique enim pariter obnoxii tyranni: ſed ſequentia verba, ποικιλία & ἀνάκρισις, de invidentia ſumi debere ſuadent; nec fortaſſe aliter Horatius, quanquam aliter vulgò exponatur, in iſtis,

Invidiâ Siculi non invenere Tyranni
Tormentum majus,

uſurpavit. Quod mox de *Patriciis* Antoninus, non aliud ille, quam quod omnes omnium ætatum ſcriptores queſti ſunt, & quotidiana firmat experientia, *verus* (ut Ciceronis utar verbis; veros affectus dicit hic Antoninus) *amicitias difficillimè reperiri in iis, qui in honoribus, reque publicâ verſantur*. Fortaſſe alludit Antoninus ad etymologiam verbi ἐυπατρίδαι: Ea quippe maxima apud Poëtas immanitatis exaggeratio, quæ à feris parentibus, tygridibus leænisque ducitur: Qui igitur ἐυπατρίδαι vocati, (i. e. *bonis ortis parentibus*) illi ſi verè quod vocantur, eſſent, diſſimillimos eos eſſe, id eſt, mitiſſimos eos & manſuetiſſimos, verum erat.

Pag. 16. lin. 3. παρὰ τῷ ἀδελφῷ μου Σευήρῳ] Viris maximis aſſentior, Scaligero. Baronio, Salmaſio, tum hic, tum apud Galenum, *Verum* pro *Severo* reſtituentibus. At quod idem Baronius a. d. 177. 7. in Ulpiano, ubi editiones omnes aut pleræque, *Divi Severus & Antoninus*, ipſe, ne monito quidem lectore varietatis lectionis, *Divi Verus & Antoninus*, exhibet, non laudo. Etſi enim ſunt viri docti, qui ita malint; ſunt tamen & alii non minùs docti, qui non levibus moti rationibus, vulgatam lectionem retinendam putant.

Pag. 17. lin. 2. τὸ ἀμελὲς καὶ τὸ ὁμόλογον] Non id puto voluit Antoninus, curis eum (neque enim potuit) omnino vacuum fuiſſe, ſed in maximis curis & occupationibus, ſtudia philoſophiæ, ut Ciceronis utar verbis, non intermiſiſſe. Vide infra lib. 9. cap. 36. Τὸ μὴ ἀφίσασθαι φιλοσοφίας, &c. Vocem non adeò alioquin obſcuram, conſultò tamen hic expoſui, ne quis τὸ ἐυλογον καὶ τὸ ἀμελὲς, lib. 6. cap. 23. cùm leget, ſuſpectam haberet, & temerè ſollicitaret.

Pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Μαξίμῳ] Turbat hic contextum orationis vox παράκλησις non unâ ratione. Expende ſequentia & intelliges. Præterea, conſtanter Antoninus hoc toto libro, quoties ad diverſas perſonas tranſit, à præpoſitione παρὰ, ſermonem ſuum auſpicatur. Mihi non dubium, quin ſcripſerit Antoninus, (fortaſſe

taſſe & ita reperit in Manuſcripto Codice Xylander, & imprudens mutavit) Πεϱὶ κλ. Μαξίμου, compendioſe, pro, Παϱὰ Κλαυδίου Μαξίμου. Capitolinus in Marci vita: *Audivit & Sextum Cheronenſem Plutarchi nepotem, Junium Ruſticum, Claudium Maximum, & Cinnam Catulum, Stoicos.* Haud multò aliter in Epitomâ Aurelii Victoris: *Marcus autem Antoninus*; pro, *Marcus Aurel. Antoninus*, editum vulgò; ut vir doctiſſimus in Notis pridem monuit. Errare autem illos puto, qui hunc Cl. Maximum Stoicum, cum Maximo Tyrio Platonico, confundunt. Nam quod Euſebius Maximum Tyrium inter Marci præceptores numerare creditur, id à vitioſâ Græci contextus (ex meliori Latinæ Hieronymi verſionis interpunctione corrigendâ) diſpoſitione profectum eſt, non ab ipſo, auſim dicere, Euſebio. Quæ proximè ſequuntur, τὸ κϱατεῖν ἑαυτοῦ, &c. de rigore animi laudabili, qui vitioſæ συμπεϱιφοϱᾷ & obſequio opponitur, accipitur. Sed & ἀυτοκϱάτοϱες illi, ſive ἑαυτῶν κϱατοῦντες, (cujus apud Platonem, οἱ ἑαυτῶν ἀκϱάτοϱες, contrarium) καὶ μηδὲν πεϱίφοϱοι dici poſſunt, qui τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας proprias habent in poteſtate, nec ullis vel temporum neceſſitatibus, vel opportunitatum illecebris adduci poſſunt, ut à recto virtutis tramite vel tantillum deflectant, & ſibi indulgeant. Vide & infrà, lib. 3. cap. 6. ἀνθικαθῆσθαι γὰϱ τῷ λογικῷ

Pag. 22. lin. 7. καὶ ἡ κοινονημοσύνη] Xylandri verſionem quia non plane abſurda, non correxi; ſed lectorem moneo, elegans hoc verbum à b. m. parente in iſta Capitolini in vita Marci, *Summovendo amicos à ſocietate & convivio*, &c, ſed & à præſtantiſſimo Salmaſio, in eadem verba, plenius & certius exponi. Videri poſſit Antonini proprium verbum, quia alibi nunc non reperias. Eſt tamen hoc levius argumentum. Quot enim voces penitus intercidiſſe putamus cum tot veterum quæ pridem periere monumentis? Quot alias, nunc raras & paucis notas, quæ communes & vulgares fuiſſent, ſi tot ſcriptores veteres longa ætas nobis non invidiſſet? Ut à pluribus olim uſurpatam vocem, & vulgò ſatis notam fuiſſe credam, movet me Juvenalis, qui ad verbum interpretatus eſt, *ſenſum communem.* Ejus ſunt Satyra VIII.

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme ſenſus communis *in illa*
Fortúnâ ——

Græcam vocem habebat in animo Juvenalis, quem non mirum qui illam ignorabant, Juvenalis interpretes, non intellexiſſe.

Pag. 24. lin. 1. καὶ ἐπίμονον, ἀλλ' ὃ τὸ Πϱοαϱέσει τῆς ἐϱεύνης, &c. Non conſtat ſyntaxis verborum. B. m. parens in Capitolinum pag. 176. ita ſcribit, καὶ τὸ ἐπίμονον. ἀλλ' ὃ τὸ, Πϱοαϱέσει τῆς ἐϱεύνης, &c. Ego jam olim Notis Anglicis ita quoque non male ſcribi poſſe putabam: καὶ ἐπίμονον ἀλλὰ. Οὐ πϱοαϱέσει, &c. An ut rectè dicitur, ἄχϱι τοῦ ἔϱχεσθαι, & ἄχϱοι ἔϱχεται vel ἦλθε: ita dici poſſit &, πϱὸ ἀϱέσει? Certè ſi hoc admitteretur, quin hæc vera lectio eſſet, καὶ ἐπίμονον ἄλλα πϱὸ ἀϱέσει, &c. nemo dubitaret.

Ibid. lin. 9. 10. ταμιευτικὸν τῆς χοϱηγίας καὶ ὑποπιστικὸν] Xylander verterat, *ſumptus procurabat, neque verebatur de iis rebus cauſſam dicere*: quæ nobis merito diſplicuerunt; ſed nec ita nunc minus, *impenſarum rationes colligebat*, quæ nobis aliud agentibus exciderunt. Nempe, de *Rationario imperii* (quod ſi placeret, mallem tamen, *in tabulas publicas referebat*) cogitabam; quale illud Auguſti; quod, ut Dionis utar verbis, τάττι τῶν ϱατιστῶν, καὶ τὰ τῶν προσόδων, τῶνδε ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων, τό τε πλῆθος τῶν ἐν θησαυροῖς χϱημάτων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα εἰς τὴν ἡγεμονίαν φέϱοντα, *ſummam militum, redituum, impendiorum publicorum, pecuniæ in theſauris, aliaque id genus ad principatum pertinentia*, complectebatur: aut de *Edicto*, quale illud Trajani, Plinio in Panegyrico laudatum his verbis, *Itaque non tam pro tua gloria, quam pro utilitate communi, edicto ſubjeciſti, quid in utrumque veſtrum eſſet impenſum. Adjiciebat Imperator cum Imperio calculum ponere; ſic exeat, ſic redeat, quaſi rationem redditurus. Edicat quid abſumpſerit: ita fiet ut non abſumat, quod pudeat edicere.* Sed alia verbi ταμιεύεσθαι vis eſt, ab his calculi rationicus aliena. Verto igitur, *ſumptus parcè diſpenſabat*; vel, ſi quis id malit, *pecuniam, quæ ex vectigalibus & publicis Imperii reditibus obveniebat parcè erogabat.* Τὸ ταμιεύεσθαι, ſive proprie capias, pro θησαυϱίζειν; ſive metaphoricè, ut cum Græci dicunt eleganter, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας, vel τὰς ὁϱμὰς, vel τὸν πόϱον, & id genus alia; ſententiæ parum aut nihil intererit: quæ, puto, clarior erit ſi cum ſequentibus teſtimoniis conferatur. Lampridius in Alex. *Aurum & argentum rarò cuiquam niſi militi dimiſit: nefas eſſe dicens, ut diſpenſator publicus, in delectationes ſuas ſuorumque verteret, id quod provinciales dediſſent.* Vopiſcus in Aureliano: *Vellemus quidem devotiſſimis R. P. viris, multo majora deferre compendia, ſed facit rigor* (an non *rigor* hic, quod Antonino τόνοι?) *publicus, ut accipere de provinciarum oblationibus ultra ordinis ſui gradum, nemo plus poſſit.* Sed & in voce χοϱηγία, ambiguitas: quam ſi propriè accipias, tum vertendum erit, *ſumptus in ſcenicos* (vel *in ſpectacula*) *parcè faciebat.* Lampridius in Alex. Sev. *Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit*; *pretioſas veſtes*, &c. Et ibidem poſt paginam unam aut alteram; *Spectacula frequentavit cum ſummâ donandi parſimoniâ, dicens & venatores, & ſcenicos & aurigas*, &c. De hoc ipſo Antonino, Capitolinus in ejus vitâ, *Salaria multis ſubtraxit, quos otioſos videbat accipere*, &c. Quomodocunque vertas, hoc certum, minùs popularem Pii ſive parſimoniam ſive frugalitatem hic tangi, quam notat etiam Dio, lib. 70. pag. 799. D. his verbis; Λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ πεϱὶ τὰ μικϱὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκϱιβολογίας ἀφίεσθαι. ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ μυμιοπϱίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus in quærendo fuiſſe diligens,*

A *ac ne quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe. Unde qui eum irridebant, cuminiſectorem appellabant.* quod nec Julianus prætermiſit in Cæſaribus; ut non mirum, Antoninum obtrectationum meminiſſe, quas Pius pater eo nomine, tanquam rigidus aut avarus, incurrebat. Vocem τόνου, de immoto animi rigore, & invicta pertinacia, non obviam, luculenter explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. c. 15. Πϱὸς τὰς σληϱὰς τινῶν, (Wolfius conjiciebat pro τινῶν, τινι, corrigendum; ſed obſtat, τὸ, οὖν, quod ſequitur: ego potiùs pro, ἐμμένοντας, ſcripſerim ἔχοντας: nam mox quoque, ἔχοντ& ἀυτῆ τῆς ἀποχῆς, novè, pro ἐχομένη) οὖν ἔχϱηναι ἐμμένοντας. *Ad eos, qui pertinaciter in iis quæ decreverant perſeverant.* Illud poſtremò addam,

B in iſtis, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνου καταιτιάσεως, ſuſpicari me veram lectionem eſſe, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνων τινῶν κατατιάσεως: excidiſſe verò τὸ τινῶν, ob ſcripturæ ſimilitudinem cum præcedente τόνου.

Pag. 25. lin. 9. 10. μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἐϱημάλ& μήτε ὅτι σχολαστικὸς] De *Sophiſta* & *Scholaſtico*, nullus erit opinor doctis ſcrupulus, qui quàm honorifici per illam ætatem tituli fuerint, & à φιλοδόξοις appetiti, non poſſunt ignorare. De *vernaculo*, & οἰκογενεῖ, videamus. *Verna* propriè, qui domi; ſed latiori ſignificatione etiam quicunque in urbe nati. Hinc apud

C Senecam *urbani*, & *verna* conjuncti, ac montanis & ruſticis, qui *ex confragoſo* (ut ipſe loquitur) *veniunt*, oppoſiti. Gloſſæ quoque veteres, *vernilem*, πολιτικὸν exponunt. *Vernaculus*, Martiali Senecæque idem quod *verna*, ſeu *vernula*: & quod Senecæ, *vernilitas*, id aliis *vernacula urbanitas.* Ut igitur Senecæ, *vernilitas*, obſequium, ſeu ἀϱέσκεια: ita hic *vernaculus*, planè eſt ἄϱεσκ&: aut ut Arrianus interpretatur, (non enim meliorem verbi Antoniniani interpretem vel optare poſſimus) ἡδὺς τοῖς συνοῦσιν; vel ſimpliciter, ἡδὺς ἄνθϱωπ&: lib. IV. capite πεϱὶ συμπεϱιφοϱᾶς. Εἰ γὰϱ κϱεῖσσον (inquit) τὸ αἰδήμονα εἶναι καὶ κόσμιον, τοῦ εἰπεῖν τινὰ, Ἡδὺς ἄνθϱωπ&! &c. *Nam ſi præſtat verecundum eſſe ac modeſtum, quam ab aliquo dici, o lepidum caput!* &c. Quod de

D *vernilitate* Arrianus, id Seneca non diſſimilibus verbis de eruditionis (quam tum Sophiſtæ ſibi vendicabant) commendatione: *Magno impendio temporum, magna alienarum aurium moleſtiâ laudatio hæc conſtat: O hominem literatum! Simus hoc titulo ruſticiore contenti! O virum bonum!* Verbum οἰκογενὴς haud immeritò ſuſpicetur aliquis è margine irrepſiſſe; quid enim *vernaculus*, (non hoc quidem loco; ſed ſi verbi proprietas attendatur) quàm οἰκογενὴς? Si cui tamen ſeverior hæc expungendi medicina non placet, in promptu quod dicamus. Inter primas Æliani Sophiſtæ (ubi obiter & illa mihi nota, ὃτι ἐπῄϱθη ὑπὸ τῦ ὀνόματ& ὅτω μεγάλω ὄντ&, *neque ſuperbiam ex tanti nominis honore conceperit*) laudes iſtam Phi-

E loſtratus de vit. Sophiſt. pag. 618. D. ponit, quòd Romæ natus Græce adeò purè loqueretur, ὥσπεϱ οἱ ἐν τῇ μεσογείᾳ Ἀθηναῖοι, *quam vel mediterranei Athenienſes.* An aliud οἰκογενὴς? Sed audiamus Platonem in Menone, pag. 415. F. Ἕλλην μέν ἐσι καὶ ἑλληνίζει; *Græcuſne eſt, & Græce loquitur?* neſcio quis interrogat, reſpondetur; πάνυ γὰϱ σφόδϱα οἰκογενής. *in domo mea genitus eſt atque educatus.* Hactenus de ipſis verbis & titulis; ſed & illud non

F omittendum, non conſtare è verbis Antonini, id velit, patrem ſuum nunquam ab aliis his elogiis ornatum; an alios ipſum nunquam iis ornaſſe. Non enim laus hæc minor, fortaſſe & major; in Imperatore certè. Magnum enim viri ſapientis & generoſi indicium, nunquam quenquam ab his vulgaribus & externis, fortunâ puta, vel ingenio; ſed à ſolâ bonitate & ſapientiâ commendare. Arrianus in Epictetum 4. cap. 4. Μηδέπο& ἀπὸ τῶν κοινῶν μήθ' ἁπλῶ& μήτε ψέγε&, ἀλλὰ ἀπὸ δογμάτων. ταῦτα γὰϱ ἐσὶ ἴδια τὰ ἑκάσου. τὰ καθ' ἑκάσους ἀίτχϱὰ ἢ καλὰ ποιήματα: *Nunquam è communibus iſtis vel vituperationes vel laudationes petenda ſunt, ſed è decretis. Hæc enim ſunt cujuſque propria, quæ actiones quoque vel turpes vel honeſtas efficiunt.* quod alibi quoque iiſdem penè verbis repetit; ſed & fuſius proſequitur ejus libri cap. 8. Verum huic interpretationi maximè obſtat, quod de Antonino libro VI. cap. 30. reperitur, ὁ ψοφοδὴς, ὁχ ὑπόπτης, ὁ σοφιστής. *non meticuloſus, non ſuſpicioſus, non ſophiſta.*

G Pag. 27. lin. 5. εἰς ὀλίγιστα ἰατϱικῶν χϱήζειν] Suidam vide, in voce Πϱοσοχή. Scripſerat Antoninus fortaſſe, εἰς ὀλίγιστα ἰατϱικῶν χϱῄζειν, ἤτε φαϱμάκων ἐντὸς, ἢ ἐκτὸς. ἐκτός.

Pag. 28. lin. 14. καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθϱώποις] Senſum quidem expreſſiſſe me in verſione; ſed vocem tamen unam aut alteram deeſſe puto; fortaſſe & aliæ tranſpoſitæ. Scriberem, ἀνθϱώποις πϱαχθῆναι ταῦτα, πϱὸς αὐτὸ δὲ τὸ θεῖον δεδοϱκότος αὐτ& ἢ πϱὸς, &c.

H Aut ſi hoc nimis eſt, minori mutatione, ſed eadem manente ſententia, δεδοϱκότος αὐτῦ. ἢ πϱὸς, &c. Erunt fortaſſe qui minori negotio omiſſa particulâ δὲ, pro ἀνθϱώποις, legant ἀνθϱώπου; aut pro δεδοϱκότος, ſcribant δεδϱακότος; quæ mihi quoque veniebant in mentem, ſed (ertſi fateor hunc verbi δεδοϱκοτ& uſum minimè uſitatum eſſe) probata non ſunt. Argumentum hoc non fucatæ bonitatis & beneficentiæ præcipuum, id in benefaciendo ſpectare, hominem te ei quoi homo ſit id præſtare, non uno loco monet in ſequentibus Antoninus. Vide lib. IX. cap. 42. pag. 287. lin. 2. τί γαϱ πλέον θέλεις, &c. Seneca: *Hominibus prodeſſe natura jubet. Servi liberine ſint; ingenui aut libertini: juſta libertatis an inter amicos data; quid refert? ubicunque homo eſt, ibi*

I *beneficio locus.*

Pag. 29. lin. 1. ἢ ἀπὸ Λωρίου κολῶνα διάγουσα] Hunc locum, quem plus quam probabile eſt eſſe corruptum, viri docti, qui Auguſtæ Hiſtoriæ Scriptores notis & obſervationibus immortalitate dignis illuſtrarunt, non uno modo reſtituere & interpretari conati ſunt. Ego quamvis effeciſſe eos quod conati ſunt, affirmare non poſſum; non tamen tantum mihi tribuo, ut poſt illos, vires meas experiri

ſuſti-

sustineam. Sed & eò libentiùs abstineo, quia nihil hic philosophicum aut dogmaticum; sed totum quicquid est, ad singularem aliquam Antonini Pii, nec eam publicam, sed privatam, sive actionem, sive consuetudinem, sive denique responsionem pertinet; cujus ignoratio non est cur nos admodum torqueat. Illud tamen dicam, in postremis verbis, τὸ, φιλόνη subsstitui, ideò minùs probare me, quòd publicanos, de publicis malè redemptis queri, remissionemque petere solitos, ex Cicerone aliisque notum est. Xylandri versionem etsi palam vitiosam retinuimus, quia quid rectum non esset, videre facilius; quàm quod rectum esset invenire nobis erat.

Pag. 32. lin. 7. καὶ νὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον.] Scribo, καὶ, νὴ Δία, μὴ διὰ τοῦτο. vel omisso νὴ Δία, (quod tamen nolim) καὶ μὴ διὰ τοῦτο. Cæterùm, an κόμητον hìc Imperatorum proprium, (qui inter *insignia Imperii* ab aliis recensetur) Antoninus intelligat: an verò lautorum & beatorum temporis istius, (cùm nihil in his ab Antonino memoratis, quod communi ab aliis descripto luxui non possit æquè convenire) communem; haud immerito quis dubitet. Ego in hanc olim partem potiùs propendebam: quod ex Anglicis Notis apparet. Multa tamen afferre nunc possim, cur magis probabile de *insignibus Imperii* hæc accipienda. Sed breves hìc esse cogimur. Pro, σημειωδῶν quod hic, ex meliori Xylandri editione, σημειωτῶν corrigendum.

Pag. 33. lin. 6. καὶ συλλήψεσι καὶ ἐκτενείαις] B. m. pater, sæpe jam nominatus, sæpe deinceps (ut ex cujus unius elaboratissimis lucubrationibus plus auxilii ad hoc pensum pertexendum, quàm ex omnibus aliorum quorumcunque musicis operibus; absit invidia verbo; comparaverim) nominandus; in Dionem Chrysostomum, Oratione primâ De regno, non in hoc Antonini quidem, cujus ibi non meminit; sed in Dionis, & Longini locis similimis, ἐκτάσεσιν, non ἐκτένειαν, scribi debere contendit. Idem tamen in alio Dionis ejusdem loco, ἐκτένειαν, ut genuinum asserit. Sanè non cujusvis est ista rectè semper distinguere, præcipuè cùm θεῖ ἐκτένειαν etiam apud Aristophanem inveniamus. Cæterùm, quàm φιλοσοφικῶς hæc ab Antonino dicantur, egregiè docebit insignis & ipse Plutarchi in Coriolano pag. 229. D. E. locus, qui quia prolixior est, parte ejus contenti hic erimus. Disputat ibi Plutarchus quâ Deus humanas voluntates flectere ratione dici, concipive possit; ac tandem concludit, ἢ γὰρ ἀπαλλαχθέν ὅλως τὰ θεῖα πάσης αἰτίας καὶ ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς, ἢ τὶς ἂν ἄλλῳ εἴη τρόπῳ βοηθοῦντι ἀνθρώποις καὶ συνεργοῦντι; ἢ τὸ σῶμα δήπου πλάττοντες ἡμῶν, οὐδὲ τὰς χεῖρας ὡς δεῖ μεταλαβόντες αὐτοὶ καὶ τὰς πόδας, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγείροντες, ἢ τινανδίον ἀποτρέποντες καὶ ἱστάντες. *Aut enim adimenda semel diis erit omnis caussa & primordium nostrarum rerum: aut quanam superstit ratio alia qua juvent mortales, & eorum adsint conatibus? Neque enim corpus illis nostrum componant, neque manus & pedes, ut res requirit, versent: at agendi vim, quæ est in animis nostris, & voluntatem principiis quibusdam & visionibus atque imaginationibus excitent, aut contra avertant comprimántque.* Etiam hic in Plutarcho (si quidem in Antonino) ἐπιπνοίαις, non ἐπινοίαις legendum esse nemo credo dubitaverit. Etiam illud monendum, ἀπολείπεσθαι δὲ, non ἢ ἀπολείπεσθαι, in sequentibus Antonini verbis esse scribendum. Malè divisa particula ἤδη, pro quâ in priore Xylandri editione excusum est, ἢ δὴ, alterius hujus ἢ inferendi (Xylandro an alii nescio) caussa fuit. In secunda editione τὸ, ἤδη rectè, unâ voce: at posterius illud, ἢ, nihilominus à Xylandro retentum; non in textu tantùm, sed & in versione.

Pag. 34. lin. 1. τὸ δ' ἀνεράτων] Vide quæ ad lib. v. pag. 146. lin. 7. notamus.

Ibid. lin. 3. καὶ τότε ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] Scribo cum Xylandro in versione, (sed Notis ejus adversantibus) καὶ τότε ἐν Καιήτῃ, ὥσπερ Χρύσῃ. Cajeta, urbs maritima; & littora Cajetana, notissima. Solitum autem Antoninum littora (qua procul à tumultu scilicet, & turbâ) frequentare, ipse alibi libro IV. cap. 3. & lib. X. cap. 23. innuit. Ibi votum aliquod (virum θεοτεβέστατον, de quo alias pluribus σὺν Θεῷ) magno ardore concepisse, cujus se reum factum esse postea credidit, mihi verisimile est. Hinc igitur illa Chrysæ, Apollinis sacerdotis, mentio, qui ab Homero,

Παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
In littore multistrepentis maris,

orans, & mox exauditus, primo Iliados vers. 34. inducitur. Talia Antonino, tali ac tanto viro, præter ordinem naturæ communem θεοῖσι obtigisse minùs mirabitur, quisquis similia & aliis haud paucis, Antonino minimè comparandis, quorum testes Historiæ sacræque profanæque, & omnis omnium ætatum experientia, non ignorat accidisse. Unum præter alios Aristidem libenter nominarem; venustissimi & cultissimi sermonis Sophistam: sed adeo, (quod ex scriptis liquet) tum superstitiosum, tum φιλόδοξον, ut fidem illi, ὅσα θεοῖς quod ajunt μαρτυρεῖ, talia multa de se narranti, arbitrari religio mihi sit.

Pag. 37. lin. 8. 9. λύθρος καὶ ὀστάρια καὶ κροκύφανλος:] Sanguinem, ossa, pellem, ut ex quibus præcipuè constet humanum corpus, enumerat: res utique per se partim viles, partim tales, ut aspectus eas horreat humanus, (unde est quod λύθρον maluit dicere, quàm αἷμα) potiùs quàm aveat, innuens. Conferenda sunt hæc cum iis quæ lib. IX. cap. 36. τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστου ὑποκειμένης ὕλης. ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, γράσος. *Quam putida est subjecta rei cuique materia? aqua, pulvis, ossicula, sordes.* Aqua, inquit, & pulvis: ex horum autem mixturâ, lutum. ex luto, pro variâ ejus temperatura; vel ossâ, vel γράσος, id est, caro, fœtida res, & putrescere facilis. Quò pertinet quod homo, πηλὸς αἱμαζι περιφυρασθέν à quibusdam, ab aliis, πηλῶ φύραμα, per contemptum dictus.

Item cum iis conferenda quæ lib. VIII. cap. 37. γράσος πᾶν τοῦτο καὶ λύθρος ἐν θυλάκῳ. *Fœtor hoc est omne, & sanies in sacco.* θύλακον intellige, eâ notione quâ rarum illud patientiæ exemplum, Anaxarchus, in voce fortissimâ, & generosissimâ, Πίσυε, πίσυε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀνάξαρχον οὐ πίστευες. *Tunde, tunde Anaxarchi sacculum. Anaxarchum non tundis.* Seneca, Consol. ad Marciam cap. 24. *Hæc quæ vides ossa circumvoluta nervis, & obductam cutem vultumque & ministras manus & cætera quibus involuti famus, vincula animorum tenebraque sunt.* Mox Antoninus, ὧδε ἀποσυήθη; ubi τὸ, ἀποσυνοῦσθαι, contrariâ planè notione à vulgari. Sed cùm non pauca istius generis composita, ut ἀπολαμβάνειν, ἀποκλείειν, ἀποκληροῦν, &c. contraria vulgò significent, non ausim mutare; si quis tamen malit ἐκτυσήθη, probem magis.

Pag. 39. lin. 1. καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνηλον νευροσπασηθῆναι] Tum de verbo νευροσπασεῖν, tum de re ipsa, multa b. m. parens in Persium, ubi Antonini locum non unum laudat & exponit. In quibusdam tamen Antonini locis nimia festinatio fraudi ipsi fuit: ut cùm ἀκοινώνηλον ὁρμὴν interpretatur, *vim non communem*; cùm *impetum dissociabilem*, seu, *societati contrarium*, (nec unquam Antoninus alia notione voces has κοινωνικὸς & ἀκοινώνηλος, quæ toties apud illum occurrunt, usurpat) debuisset dicere. Iterum cùm ista lib. X. cap. ultimo, ἐκεῖνο ῥηλορείας, ἐκεῖνο ζωῆ, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος: de professione eloquentiæ alii prælata professioni, &c. accipit: cùm id velit Antoninus, τὴν προαιρετικὴν δύναμιν, seu quod eódem redit, dogmata & opiniones cujusque, à quibus pendet ἡ προαίρεσις, ῥηλορείαν rectè posse nuncupari, ut quæ plus possint ad impellendos in hanc vel illam partem animos, quàm ῥηλορεία quævis: cujus alioqui virtuti quantum passim tribuant scriptores antiqui, ex multis eorum querelis notum est. Rem fusè docet Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 23. Περὶ τῆς τοῦ λέγειν δυνάμεως. *Quantum tribuendum sit eloquentiæ.* Vide & ejusdem libri cap. 2. Περὶ ἀταραξίας: ubi notanda verba, quæ fortassè cogitabat (perpetuus Arriani imitator) Antoninus, cùm hæc scriberet, Τοῦτο σοι προοίμιον. (inquit) τοῦτο διήγησις. τοῦτο πίστις. τοῦτο νίκη. τοῦτο ἐπίλογος. τοῦτο ἐνδοκίμησις. *Hoc tibi exordium est, hæc narratio, hæc confirmatio, hæc victoria, hæc peroratio, hæc gloriatio.* Huc facit & Senecæ de verâ fortitudine locus, quem laudamus in notatis ad pag. 298. lin. 3. Οὗτοι γὰρ οἱ λῃσαί, &c.

Ibid. lin. 6. Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ.] Videri possit Scholiastes ille cujus verba laudat V. Cl. Fredericus Morellius in Dionem Chrysostomum, legisse hic, πάντα ἄνωθεν ῥεῖ: non ἐκεῖθεν. Σύμφωνον τοῦτο, inquit ille, τῷ τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου, *Huic convenit dictum Marci Imperatoris.* Πάντα ἄνωθεν ῥεῖ, σοφῶς εἰρηκότος. Hæc certè verba, Πάντα ἐκεῖθεν, sæpius ab Antonino (lib. 6. cap. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἤρχεται: lib. 12. cap. 26. ἐκεῖθεν ἐρρύηκε; &, ἐκεῖθεν ἐλήλυθε) repetuntur: sententia verò verborum sæpissime: ut nihil in ore familiarius illi fuisse, crediderim. At vocem ἄνωθεν ipsum ullibi in hanc sententiam usurpare non memini. Sed præterquam quod Antonini mens ex ipsius contextu manifesta est, ipsius etiam verbi ἐκεῖθεν seorsim sumpti ea vis est, ut idem planè quod ἄνωθεν, seu ὑρανόθεν, significare possit. Ita & τὸ ἐκεῖ, simpliciter & absolutè, de alterâ vitâ statuve mortuorum qualicunque post mortem, eleganter haud rarò ponitur. Sed & ταῦτα, & ἐκεῖνα, non vulgari sæpe sensu; quæ non intellecta, magnas versionum obscuritates, ne dicam absurditates, pepererunt.

NOTÆ IN LIBRUM II.

Pag. 41. lin. 2. Προθεσμίαν λαβὼν] Ita utraque Xylandri editio, quod credidi, crederemque porro, si per Xylandri notas liceret, esse sphalma typographicum; aut certè non tale, quod notari mereatur. Simplicius in Epictetum pag. 323. Ἐὰν τοίνυν βαθυμῇς, ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθεσμίας ἐκ προθεσμιῶν ποιῇς, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, &c. *Quod si cessas, aut per incuriam aliud atque aliud tempus, aliam atque aliam diem tibi præfinis,* &c.

Pag. 43. lin. 14. ἕνυγὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Puto unam vocem aut alteram desiderari. Scripserat Antoninus fortassè, ἕν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ παρ' ἑαυτῷ: vel ἀπειλημένῳ ἑαυτόν.

Pag. 45. lin. 4. οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ] Antonino solenne ad verborum ἐτυμολογίαν, vel diversam significationem tacitè respicere. Βίος Græcis, *vita*, vel *arcus*, solâ accentus varietate discernuntur. Fallor, aut alludit hic Antoninus. Fortassè & Aristophanes cùm ἐκτοξεύσαι βίου in Pluto dixit. Sed verbis omissis, in rebus ipsis ea similitudo, ut in omni linguâ à jaculantibus & sagittantibus ad viram communem traductæ metaphoræ sint usitatæ. Porrò, in nullo fœcundior, aut fœcundior argumento Seneca, quàm in hoc mentis seu ῥόμβῳ, (*turbinem, volutationem, jactationem, fluctuationem*, & interdum *fluctum* ipse vocat) seu languore describendo, & arguendo. Ad hæc autem, quæ hìc Antoninus, proximè accedunt ista, in Epist. 3. *Utrosque reprehendas, & eos qui semper inquieti sunt, & eos qui semper quiescunt. Nam illa tumultu gaudens, non est industria, sed exagitata mentis concursatio: & hæc non est quies, quæ motum omnem, molestiam judicat, sed dissolutio & languor.*

Pag. 48. lin. 6. 7. μὴ δυνατὸν δὲ] Quorsum spectent hæc, & quàm piè sapienterque ab Antonino ita statuantur, intelligunt illi, qui frequentes philosophorum veterum & recentiorum cujuscunque disciplinæ; sed & historicorum aliorumque scriptorum, de materiæ, quam Deus emendare non potuerit, (ita enim passim loquuntur) imbecillitate & pravitate querelas observarunt. Ex antiquiori-

tiquioribus, (nam ab illis opinor cæteri plerique) Platonem in Timæo, & Locrum ipsum περὶ φύσεως nominasse sufficiat. Senecam vix excuso, qui toties id ingerit, cujus pudere sanæ mentis philosophum debuit.

Pag. 50. lin. 5. πῶς ἄπληστος θεῦ ἄνθρωπος] Xylander vertit quasi scriptum esset, πῶς ἄπληστος θεὸς ἀνθρώπου. Certè de Dei συναφείᾳ tam passivâ (de qua & Antoninus lib. 12. cap. 2. quod fortasse Xylandrum movit, ut ita verteret) occultâ Dei ipsius in humanas mentes operatione; quàm activâ, per homines ipsos, virtuti & philosophiæ operatos; multa eximiè, philosophi Platonici; Porphyrius, aliique. Si editam lectionem retinemus, ita vertendum: *Quomodo Deum homo contingat, & quâ sui parte & qualiter affectus.* Græca ita scribo; πῶς ὅλως πῶς ἔχῃ, ἢ διακείσεται τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον. Ὅλως πῶς ἔχει, ut apud Aristotelem Magnorum Moralium lib. 2. cap. 10. Ἀλλ' ἴσως εἴποι τις ἂν ὅλως πῶς; ἔχουσι τὰ πάθη ὑ κωλύουσι, ϗ πότε ὕτως ἔχουσιν; ὐ γὰρ οἶδα. *Verùm fortassis dixerit quispiam, quomodo affectus habuerint, cùm non impedient? ac quandonam ita habebant? nescio enim.* Τὰ πῶς ἔχοντα, à ποιοῖς quomodo differant, subtiliter traditur à philosophis, tum etiam Platonicis, Plotino, Simplicio, aliisque, qui consulendi. Latina lingua has subtilitates non capit. Τὰ μορία quæ partes animæ propriè, & quot sint, docebit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. 6. cap. 1. & 2.

Pag. 51. lin. 2. καὶ τὰ νέρθεν γῆς φησὶν] Utraque Xylandri. καὶ τὰ νέρθεν γᾶς; ut & Plato in Theæteto; qui & auctorem verborum Pindarum nominat: istorum dico, τὰ νέρθεν γᾶς: quæ Platoni, ταῖς γᾶς ὑπένερθε. Nam quæ sequuntur apud nostrum, sint Antonini, sive alterius cujuspiam, Pindari non esse liquet ex Platone. Haud dissimilis & Euripidis locus, Clementi Alexandrino Stromat. 5. circa finem laudatus: certè, si verba spectes ipsa; nam scopus Euripidi diversus, & magis ad Antonini mentem, quam qui Pindari videtur apud Platonem fuisse.

Pag. 53. lin. 4. εἰς τοῦτο] A Lugdun. edit. hoc, & nostrâ, dum recentemus, ἀπροσεξίᾳ. Corrige ex meliori Xylandrinâ, sed & ex Suida, in ἀπείρατον, εἰς ταὐτὸ ἦν, &c.

Pag. 54. lin. 7. πρὸς τὸν κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενον] Scriptum aliquod Monimi innuit, opinor, Antoninus, in quo personæ plures interloquentes & disputantes introductæ. Nisi malis corrigere, πρὸς τοῦ κυνικοῦ Μονίμου λεγόμενα, id est, quæ sunt a Cynico Monimo disputata, seu scripta. Ita enim loqui Græcos vel ex Herodiani de Marco nostro testimonio, quod initio libri præfixum est, intelligas. De hujus autem Monimi Scriptis idem etiam Diogenis Laertii, apud Laertium lib. 6. §. 83. quod hic Antonini, judicium: Ἦν μὲν (inquit) ἐμβριθέστατος ἐγένετο, ὥστε δόξης μὲν καταφρονεῖν, πρὸς δὲ ἀλήθειαν παρορμᾶν. γεγράφει δὲ παιγνιώδη σπουδῇ λελυθμένα μεμιγμένα, &c. *Adeo quidem gravis ac constans fuit, ut contemptâ gloriâ solam virtutem appeteret. Scripsit autem ludicra sententiis seriis permista,* &c. Interpunctio textus Antonini corrigenda, τοῦ λεγομένου, ἐάν τις ἀνῇ, &c.

Pag. 57. lin. 2. Ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβῳ] Ita prior editio Xylandri; nec aliam fuisse scripti manu codicis lectionem agnoscit ipse in notis; qui tamen aliam lectionem ῥίμβου ad oram notatam præfert. Ego à Xylandro dissentio, & τὸ ῥόμβου retinendum censeo, quod *turbinem*, seu *turbonem*, i. e. βίμβικα, interpretor. Elegantissimè animi περιστασία (de qua toties in his libris) hac similitudine exprimitur. Quemadmodum enim *tortus sub verbere turbo*, ita animus assiduis phantasiis & appetitibus agitatus huc illuc raptatur & per eadem volvitur. At Senecæ de Vit. Beat. c. 28. hâc ipsa in re (nec id minus appositum) *turbo*, non βίμβιξ, sed λαίλαψ, aut τύφων. Vir doctus in Historiæ Augustæ scriptores hæc Antonini eleganter ita vertit: *Vita humana tempus, punctum est: natura, fluit: sensus, obscurus: corporis universi concretio, facilis putrescere: animus, vagus:* (verto, *animus, turbo:*) *fortuna, res impervestigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia corporis quidem, fluvius: animi verò, somnium & fumus: vita, bellum, & hospitis in peregrina urbe mora: fama post obitum, oblivio.*

Pag. 58. lin. 3. τὸ περαπίμπειν δυνάμενον] Παραπίμπειν, vox elegantissima, quàm plenè, ut hic usurpat Antonius, vix ulla Latina exprimat. Non enim solùm honoris causâ deducere, sed & necessario commeatu, & viatico instruere significat: eadem etiam de officio, quod mortuis impenditur, usurpatur. Hæc omnia ni fallor voluit hic Antoninus philosophiæ, veræ & germanæ, tribuere. Conatus est exprimere Seneca, *At illud ex se ortum* (gaudium) *fidele firmumque est, & crescit, & ad extremum usque prosequitur.* Eleganter & plenè Julianus Imperator in Cæsaribus, postremis verbis: Σοὶ δὲ, πρὸς ἃ καὶ λέγων ὁ Ἑρμῆς, δίδωκα τὸν πατέρα Μίθραν ἐπιτηρῆσαι. σὺ δὲ αὐτῷ τῶν ἐντολῶν ἔχου, πτῖσμα καὶ ὁρμὴν ἀσφαλῆ, ζῶνή τε σεαυτῷ παρασκευάζων, καὶ ἡνίκα ἂν ἐντεῦθεν ἀπιέναι δέῃ, μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος, ἡγεμόνα θεὸν ἐμμενῆ καθίσα σεαυτῷ. Quæ Latina vir præstantissimus, Petrus Cunæus, ita fecit: *Tibi verò*, inquit, *hoc dedi, uti Solem agnoscere patrem: cujus tu præcepta sequere, atque ita te para, uti is perfugium tibi, tutusque portus in omni vitâ sit; post autem, ubi emigrandum illinc erit, plenus bonæ spei hunc tibi deum fac propitium vitæ ducem.*

Pag. 59. lin. 14. τὰ ἐν Καρνύντῳ] Καρνύντῳ, non Καρνούτῳ, ut perperam editum est. Cæterùm ex his verbis, ut & illis, quæ lib. 1. τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ, discimus hos libros, priores hos saltem duos, tempore Marcomanicæ expeditionis in Pannoniâ scriptos esse. Prioris, an posterioris expeditionis tempore, cui fortissimus Imperator immortuus est, non hinc constat. Sed cùm Faustinæ uxoris suæ tum lib. 1. ut viventis; tum verò lib. 9. cap. 3. ut prægnantis, (nisi γενικῶς, & ὑποθετικῶς illa dici quis malit, quod ego non probo) meminerit: ad priorem referenda esse necessariò sequitur.

NOTÆ IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 1. τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] τὰ προφ. δ. non quod expressit Xylander, (cujus versionem tum hic, tum alibi vitiosam, non correximus, quòd in Notis verba pluribus explicare propositum haberemus) sed, τὰς προλήψεις καὶ τὰς ἐννοίας ἐξελάζειν καὶ ἐφαρμόζειν τοῖς ἐπὶ μέρους: *præconceptas notiones, & φαντασίας, seu visa oblata, ex rei veritate, & habitâ ratione circumstantiarum, personæ, loci, temporis, aliarum, examinare & expendere.* Fusè & doctè rem & verbum explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 17. Seneca de Benef. lib. 2. c. 26. *Nihil per se quenquam decet: refert quid, cui, quando, quare, ubi & cætera, sine quibus facti ratio non constabit.*

Pag. 65. lin. 5. 6. πάθος καὶ ἔννοιαν] Etsi hanc lectionem secutus sum in versione, puto tamen Antoninum non ἔννοιαν, sed ἐνόημα scripsisse. Ita quoque vulgò, εἴργειν τὰ παρόντα, vel, τὰ γινόμενα dicimus, quæ πάθη, & φυτικῆς ἐννοίας vox est.

Ibid. lin. 12. τὸ ἐν παισὶν ἀπαφρόδιτον] Malim, καὶ τὸ ἐν πᾶσιν ἀπαφρόδιτον. *quod in unaquaque re pro ætatis & naturæ ratione pari modo venustum.* Vel certè τὸ, καὶ, ita accipiendum, ut idem valeat ac, οὐχ ἧττον ἤ: quod præferendum puto. Nam alioquì formosi pueri mentio prorsus ἀπροσδιόντος, & huic loco non apta; cùm id agat Antoninus, ut in iis etiam quæ vulgò deformia, aut aspectu terribilia, naturalem inesse pulchritudinem doceat. An scripsit Antoninus fortasse, τοῖς ἑαυτοῖς, pro τοῖς ἀνθρώποις: *iisdem oculis, quibus,* &c.

Pag. 68. lin. 1. τὸ χείρονι τῷ ἀγγείῳ ἢ πείθεσι] τὸ, πείθεσι, ad animæ immortalitatem, quod Xylandri in versione, minimè pertinere puto. Aliud enim suadent tum præcedentia, si quis attentè consideret, tum sequentia verba. Optima sententia, si levi correctione faciamus, ὅσῳ πείθεσι: *quanto quod servit est excellentius. Est enim hoc mens & genius: illud autem,* &c. Cùm autem, τὸ πείθεσι, diversa significet, nec sine ratione factum putem, quod Antoninus loco τῷ, ὅσῳ κρείττονι, quod magis obviam erat, το, ὅσῳ πείθεσι, maluerit, subtilius aliquid aliud præter id quod expressimus in animo eum habuisse facilè crediderim. Sed nos quod simplicissimum videbatur indicasse contenti, si quid aliud præterea latet occultum, id aliis explorandum cogitandumque libenter relinquimus.

Ibid. lin. 7. ἤτοι γὰρ ἄλλως ἔργῳ εἶρη] Scribe, ἤτοι καὶ ἄλλως ἔργῳ εἶρη. Non omnem in hoc genere, de aliorum seu factis seu dictis, curiositatem sibi interdicit Antoninus, sed hac primùm exceptione, cùm publici commodi nihil interest: præterea, cùm ab alio quod magis expedit & πρωτογενέστερον, *melius*, est, mentem avocat. Quare beatus Chrysostomus, acerrimus alioquin τῆς πολυπραγμοσύνης & ἀλλοτριοπραγίας, *solicitudinis de multis negotiis & quidem ad nos nihil pertinentibus, & curæ alienarum rerum*, censor, est tamen ubi commendare videatur, & illos increpare, qui sua se solum curare velle profitebantur. Μὴ γάρ μοι ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα λέγε, τὸ πολλῆς γέμον ἀναλγησίας. τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτῷ μεριμνῶ. τότε γὰρ μάλιστα μεριμνήσεις τὰ σὰ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τῶν πλησίον συμφέροντι. *Non enim hoc mihi verbum dicit, plenum multæ stupiditatis. quid verò mihi curæ est? quæ mea sunt curo. tunc enim curabis potius quæ tua sunt, cùm quæ tua sunt in iis quæ tibi proximo sunt utilia quæsiveris.* Eos autem alloquitur qui ruentibus in peccatum quodcunque, obicem, quacunque poterant, non ponebant. Non igitur Antonino vitio vertendum quasi parum instituti sui memori, quod in vita ejus, *famæ suæ eum curiosissimum* fuisse, scriptores antiqui memoriæ prodiderunt. Non enim tam quid fecerit, quàm quorsum fecerit; si verè judicare volumus, spectare debemus. Quorsum autem ille? ipsos audiamus: *Erat famæ suæ curiosissimus, & requirens ad verum, quid quisque de se diceret, emendans quæ benè reprehensa viderentur.* Julius Capitolinus in vitâ Marci.

Pag. 69. lin. 8. ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Hæc & quæ in eandem sententiam alibi apud Antoninum non uno loco, accuratè expendimus & explicamus in Diatriba de Theosebio; quam, σὺν Θεῷ, primo quoque tempore publicabimus.

Pag. 70. lin. 1. χρώμενον καὶ τῷ ἐνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ] Jam suprà, lib. 2. cap. 13. πρὸς μόνῳ τῷ ἐνόντι ἑαυτῷ εὐμενῆ εἶναι, &c. *ut cum eo, quem intra se gerat, genio versetur,* &c. & infrà, hoc lib. cap. 6. τῷ ἐνιδρυμένῳ ἐν σοι δαίμονι, *genio in te collocato.* Sed quia sæpius hæc vox in his libris occurrit, de re semel dicam. Δαίμονος notio (quæ quidem huc pertineat) apud veteres duplex. Ponitur aliquando pro animo, sive ut Aristoteles 11. de Gener. Anim. cap. 3. loquitur, τῷ θύραθεν νῷ, *mente, quæ extrinsecus accedit*; quem χωριστὸν, ἀμιγῆ, καὶ ἀπαθῆ, rectè sancit alibi. Antoninus ipse expresse, lib. 5. cap. 27. Ὁ δαίμων, ὃν ἐκάστῳ προσέταξεν καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ὅτος δὲ ἐστιν ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. *Genius, quem sui particulam à se avulsam Jupiter cuique attribuit, præsidem ducemque eidem futurum. hic autem cujusque mens est & ratio.* Apulejus, De Deo Socratis. *Quodam significatu & animus humanus etiam nunc in corpore situs, dæmon nuncupatur:* & ibidem mox, *Eum nostrâ linguâ, ut ego interpretor, haud sciam an bono, certè quidem meo periculo* (atqui non primus Apulejus animum humanum sic indigitavit) *poteris Genium vocare: quod is Deus, qui est animus sus cuique, quanquam sit immortalis, tamen quodam modo cum homine gignitur.* Senecæ quoque, *mens, animus, ratio, Divini pars spiritus*; & interdum, *Deus:*

Deus: ut & Antonino, lib. 12. cap. 21. Et hæc quidem de animi humani naturâ generatim dicuntur. At videtur interdum Seneca cùm de animo, ut *Deo*, vel *Divino* loquitur, ad *bonos* animos hominesque restringere: ut Epist. 41. initiò: & Epistolis 31. & 73. extremis. Hactenus de primâ verbi notione. Secundâ notione, δαίμων accipitur pro Angelo (cur enim abstineam voce, quam si non veteres, hoc sensu, pro bono dæmone scilicet; at posteriores, Aristides, Porphyrius, Simplicius, aliique non pauci scriptores usurparunt Philosophi?) cuique homini assignato, ut custode & vitæ præside. Sed audiamus iterum Apulejum: *Ex hac sublimiori Dæmonum copiâ Plato autumat singulis hominibus in vita agenda testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint arbitri omnium non modo actorum, verùm etiam cogitatorum.* An de illis separatim Seneca sit intelligendus, tum alibi, tum Epist. 41. *Sacer intra nos spiritus sedet*, (ἔνδοθεν, Antonino) *malorum, bonorumque nostrorum observator & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat*: an verò illos, ut & Antoninus interdum, cum animo confundat; non certò dixerim. At Epist. 110. disertè meminit *genii*, qui diversus ab animo; sic tamen ut planè non affirmet. Sed ipsum præstat audire: *Sepone in præsentia quæ quibusdam placent: Unicuique nostrorum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait, de plebe Deos. Ita tamen hoc seponas volo, ut memineris majores nostros qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse. Singulis enim & genium & Junonem dederunt.*

Pag. 71. lin. 8. 9. ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεται] Id, opinor, vult Antoninus, cujusque μοῖραν, non ex iis tantum constare, quæ sunt ἀπροαιρέτως νεμόμενα, (ut alibi loquitur) i. e. quæ mera fati necessitate, nulla nostra culpâ meritove contingunt; sed partim ab arbitrii libertate pendere, & ex eo partim quasi conflari. Plutarchum lege de Plac. Philosophorum, lib. 1. cap. 27. Περὶ εἱμαρμ. Sed & Antoninum, lib. 5. cap. ultimo. Certè, fatum omnes asserebant Stoici: at in fati explicatione, longè alia erat eorum doctrina, quam quæ vulgò illis adscribitur. Quis nescit Epictetum, Stoicæ Philosophiæ magnum decus & præsidium, hoc doctrinæ suæ fundamentum primum, ac propè unicum ponere, opiniones, appetitiones, actiones, τῶν ἐφ' ἡμῖν esse, in quæ nulli externæ vi aut imperio potestas sit? Sed quid Epictetum nomino, cùm non aliud, quod studiosiùs aut frequentiùs inculcent quicunque Stoicæ philosophiæ præcepta tradiderunt. Quis insolentissimas, insanissimas super hac voluntatis potestate & independentia jactationes in Stoicorum scriptis sæpius occurrentes non observavit? *Est aliquid*, inquit Seneca, *quo sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio, non suo, sapiens est. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, securitatem Dei. Incredibilis vis est philosophiæ*, &c. Nec semel dixisse contentus, iterat alibi non uno loco. Quò pertinet quod preces, rem stultam & inanem idem sancit. *Facis rem optimam & tibi salutarem, si ut scribis perseveras ire ad bonam mentem: quam stultum est optare, cùm possis à te impetrare. Non sunt ad cælum elevanda manus*, &c. Epist. 41. Sed & Catoni, laudatissimo illi Stoico, Diis gratias agi, rebus benè gestis, non placebat, ne quid virtuti de debitâ laude decederet: quâ de re, videat, qui volet, epistolam ejus, ad Ciceronem perciptam, quæ Epist. Cicer. ad Famil. lib. 15. extat. Epictetus denique apud Arrianum, lib. 1. cap. 17. pronuntiare non veretur, si libera juriique sui non esset hominis voluntas, Οὐκέτι ἂν ἦν θεὸς, εἰδ' ἐπιμελεῖτο ἡμῶν ὧν δεῖ τρόπον. *Desineret esse Deus, neque nos eo, quo deceret, modo curaret.* Scio jam olim hoc illis objectum, tollere eos τὸ ἀντεξούσιον, & eadem operâ virtutis, & vitii discrimen omne tollere & confundere: sed eos suis scriptis & rebus ipsis hanc calumniam fusè refutasse, scio quoque. Quasi verò non & Aristoteli, quo nemo τὸ ἐφ' ἡμῖν nervosius aut constantius asseruit, id objectum, eum fato & necessitati omnia tribuere? Quæ autem ab Aristotele Ethic. lib. 3. ut τὸ ἐφ' ἡμῖν asserat, fusè disputantur; ea contra Stoicos ab illo disputari, non tam probatu facile, quam facile à quibusdam nullâ, quod sciam ego, ratione nixis asseritur. Quare vulgi erroribus (quo tamen in errore doctos etiam non paucos versari miror) hanc de fato Stoico, quod homines in truncos stipitesque convertat, opinionem accensendam judico. Quod si in explicanda τῆς ἀντεξουσίας καὶ τῆς εἱμαρμένης concordia se non expediverunt Stoici, Chrysippus aliive, & doctrinam suam dum hinc fato, ne quid providentiæ decedat, omnia subnittunt; inde libertatem arbitrii, ne quid virtuti, pari studio tuentur, inextricabilibus contradictionibus involverunt, non est in re tam abstrusa quod id miremur, nec id solis accidit Stoicis. Notanda de Chrysippo verba Ciceronis. *Ac mihi videtur cùm duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum qui censerent, omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, quibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus tanquam honorarius arbiter medium ferire* (alii libri, *medium se ferre*; melius) *voluisse: sed applicat se ad eos potiùs, qui necessitate motus animos* (scribo, *animi*) *liberatos volunt. Dum autem verbis utitur suis, delabitur in eas difficultates, ut necessitatem fati confirmet invitus.* Antoninus autem, Stoicus, & constans alioqui liberæ voluntatis assertor; (vide vel l. VIII. cap. 48. & lib. X. cap. 32. 33.) ab isto tamen eorum furore, & impia superbiloquentia quantum abfuerit, ex lib. 1. cap. 17. & lib. IX. cap. 40. quo de precibus agit, & Divino ad adipiscendas virtutes auxilio, abundè colligas. Ad hanc de fato disputationem pertinet quod vetus nescio quis Poëta Latinus pridem dixerat, *Fabrum esse suæ quemque fortunæ*; cujus dicti cum alii veteres meminere, tum præter alios insigni loco Salustius, aut quisquis verus auctor orationis, De republica ordinanda, ad Cæsarem. Quò magis dolendum, tam insignem locum ineptissimâ & insulsissima glossâ deformatum ita vulgò legi, ut à paucis intelligi putem. At ille; *Antea obtinebat regna atque imperia fortunam dono dare, item alia quæ per mortales avidè cupiuntur: quia & apud indignos sæpe erant, qui ea per libidinem data; neque cuiquam incorrupta permanserant. Sed res docuit id verum esse quod in carminibus Appius ait; Fabrum esse suæ quemque fortunæ.* Imperiti homines, qui non intelligebant, *obtinebat*, positum esse pro, opinio obtinebat, sive, vulgò credebatur; cùm aliquid deesse persuasum haberent, ex ingenio quod maximè probabile visum, suppleverunt, duobus his verbis, *Pop. Romanus*, initio præpositis: quæ duo verba clarissimam alioquin & illustrissimam sententiam tenebris plusquam Cimmeriis involverunt. Hinc & illa quarundam editionum falsissima & insulsissima interpunctio, *Populus Romanus antea obtinebat regna atque imperia*: (fallor aut Tacitum cogitabant, qui primi ita distinxere, cujus hoc initium; *Urbem Romam à principio reges habuere*) *fortunam dono dare*, &c. Quare non mirum, si *mendis scatere* hoc exordium questi sunt nonnulli. Comparetur hoc initium cum Belli Jugurthini præclarissima illâ & lectu dignissimâ præfatione, & eandem utrobique materiam (fusiùs illic, brevius hic, tractatam) eundem, ni fallor ego, genium scriptoris utroque deprehendet, quisquis attentus leget.

Pag. 82. lin. 8. 9. τῇ κεκολασμένῃ καὶ ἐκκεκαθαρμένῃ] Cùm ἀκόλαστος & ἀκάθαρτος voces in vulgus infames fuerint, postremæ vilitatis hominibus objici solitæ; quas nemo, non prostituti pudoris & ἀποτετυπωμένος, libenter admittat: hinc, ni fallor, ansam arripit Antoninus de re ipsâ disputandi, ut si rem potius ipsam, (quod sapientis est) quàm verba moramur, quid enitendum sit, ne nobis hæc probra comperant, intelligamus. De voce ἀκόλαστος, A. Gellius in Noctibus Atticis: quæ vera autem καθαρσις, in Phædone Plato consulendus.

Pag. 83. lin. 9. 10. αὕτη δὲ ἀπροκοπωσίαι] Viri doctissimi maluere, ἀπροσκοπωσίαν, à προσκόπτω; quam ἀπροκοπωσίαν, à προκόπτω. Ita vir summus vulgata Lexica sequutus, in inæstimabili Thesauro, ubi Diogenes Laertius laudatur in Zenone. At in Diogenis editionibus quibus usus ego sum, etiam Stephanicâ, Annî 1570. non in Zenone tantùm, sed & in Pyrrhone, ubi vox iterum occurrit, non ἀπροσκοπωσίαν, sed ἀπροκοπωσίαν, excusum reperio. Sed & ita debere scribi liquet ex Stobæi Ethicis, ubi τὸ προκόπτειν, πρὸ καταλήψεως, (perlimè hæc in Genevensi quâ utor editione, sunt confusa, & ab interprete Latino prætermissa) συγκαθέσθαι exponit: & ne quis & ibi προσκόπτειν, proclivi in verbis tam affinibus errore, reponendum censeat, opportunè τὸ, προσκῇ, mox additur, ut ab eadem origine; cujus verbi tam constans scriptura est, quàm certa derivatio. Semel hic monendum putavi, quia vox non semel in his libris occurrit. De hac autem ἀπροκοπωσίᾳ & ἀμεταπτώτῳ ἐπιστήμῃ vasanas Stoicorum quorundam μεγαληγορείας, multis jam olim exagitatas, apud Plutarchum reperire est non uno loco.

Pag. 86. lin. 6. τῷ κατ' ἀξίαν συνοχάζομαι] Verte, *Simul autem in rebus mediis & indifferentibus, in quamque pro cujusque dignitate plus minusve studii confero*: vel, *in rebus mediis quanti quæque sit, verâ, quoad ejus possum, æstimatione perpendo.* Spectant hæc ad doctrinam τῶν ἀδιαφόρων, & celebrem illam, τῶν προηγμένων, & ἀποπροηγμένων distinctionem. Sed in genere, prima, secundùm Aristonem Chium, moralis philosophiæ pars hæc est, *inspecto suum cuique distribuens & æstimans quanto quidque dignum sit*: teste Seneca, Epist. 89. Idem ibidem: *impetus ex dignitate rei cujusque concipitur, perinde remissus acriorve, prout illa digna est peti.* In superiori linea ἴσως, non, ἴσως, in utraque Xylandri (quod & a veteribus agnoscitur) editione.

Ibid. lin. 9. καὶ μηδὲν παρεκπορεύεσθαι] Fortè, παρεμπορεύσῃ, vel παρεμπορεύσαιο: aut certe aliquod verbum (ut passim solet) à παρεν, τίθημι puta, παρεμβάλλω, παρφέρω, aut tali aliquo, quod incipiebat à præpositione παρὰ, flexum, excidit. Vir Cl. Patricius Junius nihil deesse, sed τὸ, ἐνεργῆς, ἀπὸ κοινοῦ supplendum censebat.

Ibid. lin. 11. ἐὰν τούτοις συνάπτῃς] Scribe, ἐὰν τούτῳ συνάπτῃς: *si illi adhæreas*: vel, *si aptus* (Græca notione, ut apud Ciceronem sæpe) *ex illo pendeas.* Proxima linea παράσχῃ, lege.

Pag. 88. lin. 8. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς:] *Corpus, anima, mens*: quorum verborum versio nescio quo casu etiam à Xylandro præterita.

Pag. 90. lin. 1. καὶ τῶν ποιούντων] Asterisco retinuimus quem Xylander hic appositi, quasi loco imperfecto. Ego ellipsim hic esse malo; ut cætera Antoninus, modestiæ caussâ, reticuerit; & dum reticet, turpissima quæque nobis cogitanda reliquerit. Quibus hæc non satisfaciunt, cogitent an pro ποιούντων, τὸ πορνεύοντων, vel πορνευόντων scribendum sit. Certè πόρνῳ late, ut *impurus* apud Latinos, pro sceleste quovis. Vide lib. V. c. 10. & 28.

NOTÆ IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 1. 2. πρὸς τὰ ἠθικὰ μεθ' ὑπεξαιρέσεως] In rebus mediis externisque (quas alioquin indifferentes, id est, neque bonas verè neque malas asserebant) hoc discrimen admittebant Stoici, ut alias præ aliis optare sapienti cuivis, & eligere liceret: sed tamen hac (quòd quicquid optaretur, incertus esset eventus) conditione, ut omnis in hoc genere optio, omnis ὁρμὴ & ἀφορμὴ, cum prævia *exceptione* susciperetur: nempe, ut si aliter lex fati requireret, quod illi magis gratum, id & nobis, κατὰ δίοπτρον πλεῖν, esset acceptius eo, quod initiò, re adhuc integra, proposueramus. Quare cum libertatem optandi relinquerent etiam sa-

ſapienti, nihil tamen invito illi, hac *exceptione* munito, accidere poſſe tuebantur. Epictetus Enchiridii cap. VII. *μόνῳ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾶν χρῷ, κύριος μένῃς καὶ μετ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. Sed eo tantùm utitor motu animi, quo vel accedas ad eas res, vel ab iisdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remiſſè.* Mirum in hujus vocis *ὑπεξαιρέσεως* explicatione Simplicio, doctiſſimo Philoſopho, oculos adeò caligaſſe. Nam auctorem Notarum in Epictetum, quæ Lugduni Batavorum haud ita pridem ſunt excuſæ, cæcum ducem *ἀδοπανίσως* tanquam omnia ex tripode loquentem ſequi, minùs miror. Ut tamen & imperitis conſulamus, Senecam Simplicio, philoſophum philoſopho, Latinum Græco, in Græcæ vocis expoſitione, non pigebit opponere. *Non mutat* (inquit ille) *ſapiens conſilium*, &c. *ad omnia cum Exceptione veniet. Si nihil inciderit quod impediat: ideò omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere, quia præſumit animo, poſſe aliquid intervenire, quod deſtinata prohibeat:* De Benef. lib. IV. cap. 34. Antoninus rem vocemque pluribus inculcat locis, ut vel eo nomine ſemel accuratius explicare debuerimus.

Pag. 93. lin. 2. *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι.*] B. m. parens in Perſium ex occaſione hunc Antonini locum citans, ex antedictis ſive ſupplet, ſive corrigit, (ad rem enim parum intereſt) *πᾶσαν ψυχὴν ἀποκλύσαι.* Eſt ſane ante aliquot lineas vox ψυχὴ: quam tamen remotiorem eſſe, quam ut commodè ſubaudiri hic poſſit, verborum ſerie ſyntaxique bene conſiderata, judico. Ego perſuaſum habeo Antoninum ſcripſiſſe, *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι.* Qui norunt ejus vocis (*αὐτὴν* intelligo) apud Poetas celeberrimos uſum frequentiſſimum, ne cogitari quidem vocem aliam Antonini ſcopo magis aptam, (*ἀφεῦσον* alii dicunt in eandem ſententiam, tritiore vulgo verbo) fatebuntur. Γαλήνην ei opponit alibi. Vide notata in pag. 219. lin. 1. ubi & de verbo *ἀποκλείσαι.* Apud Plutarchum *περὶ εὐθυμ.* pag. 476. C. fortunæ ſapiens his verbis (nec alia magis noſtram correctionem confirment) oppedit: *Προκαλέλημμαί σε, ὦ τύχη, καὶ πᾶσαν τὴν σὴν ἀφῃρημαι περίσουσιν, ἣ μοχλοῖς, οὐδὲ κλειτὸν, οὐδὲ τείχεσιν ἐβαίωσεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ δόγμασι καὶ λόγοις. Anteverti te o fortuna, omneſque tibi ad me aditus obſtruxi: non is vectibus, clavibus aut muris fidens hoc dixit, ſed doctrina & rationibus.*

Pag. 95. lin. 1. *τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκίμων*] Fortaſſe, *τῶν ἡμῖν δοκίμων*: quod videtur Xylander in verſione ſequutus. Vel, *τῶν εὐδοκιμούντων: qui opinione virtutis & hominum prædicatione celebres.* Confer cum cap. 33. lib. 5. ubi *τὸ εὐμετάβλητον*, & *εὐδοκιμεῖν.* Sed præſtat fortaſſe nihil mutare: & *τὰ ἐφ' ἡμῖν* hic, ut apud Epictetum cap. 1. *quæ ſunt in noſtra poteſtate*; appetitiones nimirum, & opiniones, & id genus alia, quæ quanquam noſtri juris eſſe ſentiant philoſophi Stoici, iidem tamen, niſi magna cautio & aſſidua cura adhibeatur, facile corrumpi, & extra veri metas abripi pronuntiant.

Pag. 99. lin. 1. *σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων*] Scribo *σύγκρισις καὶ διακρίσις, ἐκ τῶν αὐτῶν*, &c. Similis terminatio vocum (quod oſcitantium ſcribarum perpetuum flagitium) alteri earum fuit extrudendæ. De re, vide Plutarchum de plac. philoſ. lin. 1. c. ult. *Περὶ φύσεως.*

Pag. 101. lin. 8. *τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγου*] Non abſurda per ſe Xylandri verſio, qui ad *τὸ ἡγεμονικὸν*, toties in his libris, ſed nunquam tamen ſyntaxi *ἡλυτικῇ* repetitum: (quod & Senecæ, *Regium principale*: & Saluſtio, *Dux & Imperator vitæ*;) mentem ſcilicet, refert. Non abſurda, dico, per ſe; ſed falſa tamen, & à verbis Græcis aliena: quæ ita potiùs vertenda; *ut id tantum agat, quod regia & legiſlatrix artis ratio ſuggerat ad utilitatem hominum*, neceſſariò enim ſubaudienda vox, *τέχνη. Λόγου τῆς τέχνης*, locutio alibi quoque Antoniniana; ut lib. 6. c. 26. *Βασιλικὴ* autem *τέχνη* ſenſu Socratico, quid ſit, diſcas ex Xenophonte, Memor. lib. 4. pag. 794. A ubi iſta legas: *Οὐ δῆπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ ἑαυτοῖς; Nam fortaſſis illam expetis virtutem, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & adminiſtrationis domeſticæ periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus, tum ſibimet ipſis?* & mox; *Νὴ Δία, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη, καὶ καλεῖται βασιλική. Ergo tu virtutem profecto pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum hæc propria eſt, ac regia vocatur.* Socrati igitur, *τέχνη βασιλικὴ*, eſt prudentia civilis; quæ bene facere, & prodeſſe quamplurimis, ut præcipuum ſcopum fructumque ſapientiæ ſibi proponat. Ratio appellationis, quam Xenophon indicat, ſed non explicat, ex Ariſtotele reddi poteſt hæc; *ὅτι βασιλεῖ πρὸς τοὺς βασιλευομένους φιλίᾳ ἐν ὑπεροχῇ ἐνεργετείᾳ. ἓν γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους*, &c. *Regi amicitia erga illi ſubjectos in beneficii ſuperemmentia. bene facit enim iis qui ſub regno ſuo ſunt*, &c. Ethic. lib. VIII. cap. 13. Item ex Cicerone, *At mihi quidem videntur hæc omnia eſſe referenda ab iis qui præſunt aliis, ut ei qui eorum in imperio erunt ſint quam beatiſſimi*, &c. & ibidem mox, *Eſt autem non modo ejus qui ſociis & civibus, ſed etiam ejus qui ſervis, qui mutis pecudibus præſit, eorum quibus præſit commodis utilitatique ſervire:* Epiſt. ad Q. F. lib. 1. Epiſt. 1. Ut non ſine cauſſa maxima Reges, *Εὐεργέται* ſint à pluribus olim nominati, ut ex Regum Rege, Chriſto, Luc. 22. v. 25. diſcimus. Quò ſpectat & illud Terentii Poëtæ, in Phormione, 2. 2. 24.

Imò etiam nemo ſatis' pro merito gratiam Regi refert.

Sed & illud Antiſthenis, ab Antonino noſtro libro ſeptimo laudatum, *Βασιλικὸν μὲν πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.* Nec aliò crediderim Sanctum quoque Jacobum (utcunque aliter exponi vulgò non ignorem) ſpectaſſe, cùm præceptum *τῆς ἀγάπης, βασιλικὸν νόμον* indigitat. *Νομοθετικὴν* porrò vocat Antoninus hanc *τέχνην*, vel metaphoricè, quod ut *ἡ νομοθετικὴ*, civilis omnis prudentiæ (*ἀρχιτεκτονικὴν φρόνησιν* ideò vocat Ariſtoteles) apex eſt ſupremus; ita & beneficentia, virturum omnium moralium: vel propriè, & ad etymologiam verbi alludens, quia bonitas & beneficentia ſuprema quædam lex eſt, quæ tanquam vitæ modimperatrix, leges aliis virtutibus imponit omnibus, à nullâ autem accipit. Hinc illa *τῆς ἀγάπης* in Sacris Scripturis notiſſima & præſtantiſſima elogia; Rom. 13. & primæ ad Corinth. cap. 13. alibique. Sed nec illud Lectorem celavero, *τέχνην βασιλικὴν*, de qua non pauca diximus in ſuperioribus, alio quoque ſenſu (de quo non hic quærendi locus) in Xenoph. Memor. lib. 2. videri poſitum; pro tolerantiæ temperantiæque diſciplinâ ſcilicet: aut certè, pro morali, generatim, philoſophiâ.

Pag. 103. lin. 1. *τὸν λόγον αὐτῆς τὸν σπερματικόν:*] *Λόγοι σπερματικοὶ* (quorum tam obſcurus intellectus, quàm frequens apud eos mentio) ſub duplici apud veteres notione capiuntur. Nam vel Deo, vel rebus creatis tribuuntur. Cum Deo, parum differunt a decantatiſſimis illis Ideis Platonicis. Sunt enim certæ quædam in Divinâ mente mundum & quicquid in mundo futurum, ſecum, id eſt, cum Ratione: quondam, ſimul & ſemel, irrevocabili lege concipiente, deſcriptæ futurarum rerum formæ, notiones & potentiæ, immutabiles, æternæ, ortuum omnium temporalium, & eventuum cauſſiæ & origines. Antoninus ipſe diſertiſſimè, nec alibi tam plenè definitos invenias, lib. 9. c. primo, poſtremis verbis. *Λόγοι σπερματικοὶ* quo ſenſu rebus creatis tribuantur, diluciditſſimè exponit Origenes, apud Hieronymum Epiſt. ad Pammachium, his verbis; *Eſt ſingulis ſeminibus ratio quædam à Deo artifice inſita, quæ futuras materias in medulla principiis tenet. Et quomodo tanta arboris magnitudo, truncus, rami, poma, folia non videntur in ſemine; ſunt tamen in ratione ſeminis, quam Græci σπινθηρισμὸν vocant, & in grano frumenti*, &c. *ſic & in ratione humanorum corporum*, &c. Seneca Nat. Quæſt. lib. 3. cap. 29. *Ut in ſemine omnis futuri hominis ratio comprehenſa eſt, & legem barbæ & canorum, nondum natus infans habet, totius enim corporis & ſequentis ætatis in parvo occultoque lineamenta ſunt; ſic origo mundi*; & cætera, quæ jam ſupra, ad Aurelii Victoris de Antonino teſtimonium operi præfixum. Interdum *λόγῳ* abſolutè, pro *λόγῳ σπερματικῷ*. Hinc Plotinus 2. Ennead. 12. *Ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἀνθρώπου γίνεται. Homo ex hominis ſemine naſcitur.* Interdum, *σπέρμα καὶ λόγῳ*, pro, *σπερματικῷς λόγῳ*. Timæus Locrus, in antiquiſſimo, tantique ab antiquis æſtimato, de Anima mundi ſcripto pag. 1093. D. *Τὸ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυελὸν εἶμεν ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἃ ἡγεμονία. ἀπὸ δὲ τούτου ἀποχυμᾶσθαι διὰ τῶν νωτίων σπονδύλων τὸ λοιπὸν ἐξ ὧν ἐς σπέρμα καὶ λόγον μερίζεσθαι. Jam verò cerebrum eſt principium & radix medullæ, in eoque etiam eſt animæ principatus. Ab hoc autem diffuſio quædam manat per dorſi vertebras, quaſi prono alveo, ut inde ad mentem genitricem diſtribuatur.* Ita antiquiſſimæ Platonis editiones: & qui conferat, (ut quæ jam à nobis allata taceamus) cum iis quæ Diogenes Laërtius in Zenone, *τὸ σπέρματος πέρι*, (quæ viro doctiſſimo & de his literis optimè merito, Juſto Lipſio, Phyſiol. Stoicæ lib. 3. cap. 6. fruſtra ſuſpecta, quia non intellecta, fuerunt) ita rectè habere intelliget. At qui recentiores Platonis editiones accurarunt, cum non intelligerent, (qualia multa in optimis auctoribus, utinam non & ſacris, ex ignorantia paſſim committuntur) *τὸ, λόγον*, mutarunt in *γόνον*; *ἐξ ὧν εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι.* Sed & Stoici in octimembri illa animæ humanæ diſtributione, de quâ D. Laërtius in vita Zenonis, propriam quandam ſeu partem, ſeu facultatem animæ, *σπερματικὸν λόγον* indigitabant. Antoninus autem tum hic, tum poſthac aliquoties, *σπερματικοὺς λόγους* cùm dixit, priori notione accipit; in quos omnia ſcilicet, ipſa etiam elementa, per *ἐκπύρωσιν*, ex Stoicorum doctrinâ, ſunt aliquando reſolvenda. Cæterum, qui quæ in ſacris ſcripturis de rerum omnium tum per *λόγον*, tam *προφορικὸν*, Gen. 1. quam *ἐνδιάθετον* & *ὑποστατικὸν*, Joh 1. creatione: tum in eundem *λόγον* (Epheſ. 1. 10. alibique) *ἀνακεφαλαίωσιν*, cogitabit, non eſt quin manifeſtas veræ lucis ſtricturas & veſtigia non obſcura in *σπερματικοῖς* his antiquorum *λόγοις* deprehendat. Expende & Sancti Petri verba 11. Epiſt. 3. v. 5. 6. 7. ſed ut ſcripta ſunt ab illo Græcè, moneo, & à Græcis ſcriptoribus expoſita; non ut à multis verſa & expoſita. Expende, inquam, & confer cum Dio. Laërtii verbis in Zenone, de *λόγῳ θεῷ, δημιουργῷ τῶν πάντων*; & de *σπερματικοῖς λόγοις*, in aquis reſidentibus, & ex aquis omnia generantibus. Sed & alia ratione Dei *λόγος προφορικὸς, σπέρματι*, unde & *σπερματικὸς* hac quoque ratione non malè dici poſſit, ab Iſaia propheta, cap. 55. v. 10. 11. comparatur.

Ibid. lin. 6. *Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δόξει*] Notum illud Ariſtotelis 1. Politic. *ἢ θεὸς, ἢ θηρίον*; cujus interpretatio ab ipſo petenda. Eò Antoninum reſpicere, certum eſt. An verò Dei appellatio ad Imperatorum ſolennem poſt mortem *ἀποθέωσιν*, an ad divinos, etiam viventibus, honores haud rarò tribui ſolitos, referri debeat, incertum mihi eſt. Ad apotheoſin ſi referas, haud abſimile prorſus illud Tertulliani, *Taceo quod ita rudes adhuc homines agebant, ut cujuſlibet novi viri aſpectu quaſi divino commoverentur, cùm hodie jam polliti, quos ante paucos dies luctu publico mortuos ſint conſeſſi, in Deos conſecrent:* Apologet. cap. 10. Sed præſtat fortaſſe *θεὸν* hic, hyperbolicè capere, ut apud Terent.

Facio te apud illum Deum: virtutes narro:

ut non aliud hic velit Antoninus, quàm quod iſtis alibi, *ὅσοι δὲ ἐκπεπύκασιν ἵνας τῶν σε, ταχέως ψέξουσι.* lib. 9. cap. 25. Quicquid hujus ſit, Antoninum his verbis vulgo judiciorum temeritatem & inconſtantiam exprobrare voluiſſe, & ſe contra detractores, &

pu-

publicæ, si quando, famæ iniquitatem munire, minimè dubitandum est. Certè, quàm parum æqua quorundam de Antonino nostro judicia fuerint, ut Cassii convitia omittam, testis in ejus Vitâ Capitolinus; in his; *Sane quia durus ex philosophiæ institutione Marcus ad militiæ labores, atque ad omnem vitam, graviter carpebatur: sed male loquentium dictis vel literis, vel sermone respondebat.* Antonini verba etiam ex his Arriani clariora; Ὁρᾷς δέ, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι. τοῦτο τὸ ζῷον, ὃ πάντες κατηγελῶσιν, εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπίσκιψιν τῶν σαυτῷ δογμάτων ποιεῖσθαι. *Vides ergò scholasticum oportere te fieri, id scilicet animal quod deridetur ab omnibus, si modò decreta tua examinare volueris.* in Epictetum lib. 1. cap. 11. In his Arriani verbis obiter observabis, *Scholastici* titulum, qui aliàs, ut plurimum, cultioris sermonis & multiplicis erudirionis, (ut anteà dicebamus) elogium continebat; interdum iis quoque tribui solitum, qui solâ vitæ austerioris, & à vulgari consuetudine remotissimæ disciplinâ differebant à cæteris: quales qui non uno loco describuntur à Platone genuini Philosophi. De iis quale vulgi judicium fuerit, ex Epicteto discas amplè, Enchir. cap. 29.

Pag. 105. lin. 1. τὴν φυσικὴν δόσιν] Virtutem, & quicquid laudabile, Dei, seu naturæ munus esse, etsi fuere qui negarent, laudatissimi tamen agnovere philosophi: Homero, philosophorum Apolline, non uno loco succinente; aut potiùs præcinente. Multa passim in his libris, quæ Antoninum nostrum in eandem sententiam (Stoicis alioquin dogmatibus contrariam) propendisse fidem faciant. Ita *φυσικὴν δόσιν* exponere hic possumus. Fateor tamen pridem suspicatum esse me, pro, *φυσικὴν δόσιν*, *φυσικὴν δεῖξιν* legendum esse; ut id dicat Antoninus; τὸν ἔπαινον, si quis ex rei naturâ pronuntiet, aut ex naturâ petitis argumentationibus uti velit, aliud nihil esse (quod iterat sæpius) quàm *κρουτὸν γλωσσῶν*. Οἰκειομία in præcedentibus verbis quid valeat si dubitas, intelliges si consulas quæ in pag. 311. lin. 13. 14. sed & 169. lin. 3. notamus.

Pag. 106. lin. 3. ἐπιδιαμονὴν μεταβολῆ] Placeret, si & aliis, scribi, ἢ τῶν μετὰ πόσην τινα ἐπιδιαμονὴν μεταβολή. Ut sepulta corpora, seu cadavera, postquam aliquandiu integra permansere, mox in terram cæteraque elementa resoluta cadaveribus aliis loco cedunt; ita animæ, &c. ταῖς πρατυνοικιζομέναις, id est, animis, quæ corporis hactenus contubernales, nunc morte separatæ per se subsistunt. De ἐπιδιαμονῇ animarum quid Stoici censuerint, Diogenes Laërtius aliique consulendi; sed Plato ante omnes, in Phædone.

Pag. 111. lin. 5. πόλι φίλι διος;] Operarum properantium παρόραμα corrigendum ex Xylandri editione, ὦ πόλι φίλη Διός.

Ibid. lin. 7. Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα] Lectio Manuscripti Xylandrini, (ut ex ejus notis discimus) pro quo Xylander nimis confidenter, μηδὲν ἄμεινον τοῦ. Antoninus autem, ni valde fallor, ipse scripserat, Μή ποτε μηδὲν ἄμεινον τοῦ. aut, quod magis probo, Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα, ut in Manuscripto codice. Elegans hic usus istius particulæ, cujus vel unus Aristoteles exempla μύρια ὅτα quod suppeditat. Ethic. Nicom. l. x. c. 1. Μή ποτε δ' οὐ καλῶς τοῦτο λέγεται. *Videndum autem ne non rectè hoc dicatur.* cap. 3. Μή ποτ' οὐ λέγουσι τὸ αἴτιον. *Videant ne non dicant causam hujusce rei.* c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἐν ἅπασιν ἰσχύῃ. *Oratio vero & doctrina videndum est nunquid non in omnibus vim habeat.* Theognis ita intelligendus.

Μόναρχος δὲ πόλει μή ποτε ἥδε ἀδοι.
Rex vero civitati nunquam illi placeat.

Omnibus his locis aliquid subaudiendum est, ut oratio sit perfecta. Ita & Matth. xxv. 9. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. *Responderunt autem prudentes illæ, Nequaquam, ne non sufficiat nobis & vobis.*

Pag. 112. lin. 18. συμβαίνει σοι τί καλῶς;] Vitiosa interpunctio; quæ Xylandrum decepit. Corrige (sensum in versione reddimus) συμβαίνει σοι τί; καλῶς. Συμβαίνειν, ut plurimum, ἐπὶ τῷ κακῷ, de iis quæ contra votum. Id Senecæ, *accidere*, propriè: cui τὸ, *contingere*, opponit: Epist. 110. *Adhibe diligentiam tuam, & intuere quid sint res nostræ, non quid vocentur, & scies plura mala contingere nobis, quàm accidere.* Acutissimè, hoc dicit Seneca; Si res ipsas ex eventu, non ex opinione nostrâ judicamus, ex iis quæ invisis nobis, quod in malis haberemus, *acciderunt*, plura, *contigisse*, id est, fœliciter nobis evenisse; quam verè *accidisse*, id est, in malum nostrum cessisse fatebimur. Ita se explicat ipse in sequentibus: nec tamen assecuti videntur explanatores Senecæ. Sed & alia, hâc ipsa paginâ, mendosa, ex meliori Xylandri editione corrigenda. In his ipsis, ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς, legendum: sectionis verò 27. ultimis verbis, πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων, quorum alterum in Lugdunensi editione typothetarum incuriâ prætermissum fuerat.

Pag. 117. lin. 7. ὁ μὲν χωρὶς χιλῶνος φιλ.] Scitum illud Aristotelis, & universim verum, Ethic. lib. 1. cap. 9. Ἀδύνατον, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. *Fieri enim non potest, vel non facilè fit, ut cui necessaria non suppetunt, is bona atque honesta agat.* Nec scitum minus & verum illud Comici. Hecyr. 3. 3. 20.

Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni & humiles sumus.

Homerus primus, ante istos certè, sapientissimè, in notissimis versibus: sed qui vulgo, etiam à doctissimis, longè aliter exponi solent: quæ causa cur hic prætereamus. De iis alias fortasse pluribus. Hæc & si vera generaliter; Antoninus tamen de Cleanthe peculiariter quin hæc dixerit, (ita omnia conveniunt) minimè dubito. Diogenes Laërtius in ejus vitâ lib. 7. §. 168. de ejus infimâ paupertate; Διεβλήθη δ' ἐπὶ φιλοπονίᾳ, &c. *Memoriæ proditum est ipsum laboriosissimum fuisse*, &c. & mox §. 169. de *nuditate*, & *tunicâ*; ὑπὸ ἀνίας παρεγυμνωθῆναι, καὶ ὀφθῆναι ἀχίτωνα, &c. *Venti flatu denudatum esse, ac sine tunica apparuisse*, &c. & post aliquot paginas §. 174. de libris, Τοῦτον φασὶν εἰς ὄψιμα καὶ ῥᾳθῦ ὠμοπλάτως γεγράφειν ἅπερ ἤκουε παρὰ τοῦ Ζήνωνος, ἀπορίας μεμάτων ὕστε ἀνήσασθαι χαρτία. *Ajunt illum quæ à Zenone audierat testa bovumque ossibus inscribere solitum, cùm nummulis careret quibus chartas emeret.*

Pag. 123. lin. 1. Θεώρει διηνεκῶς πάντα] Scribe, Θεώρει διηνεκῶς πῶς πάντα, &c.

Ibid. lin. 3. ὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Libro 8. cap. 5. Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, &c. Neque aliud est, quod sæpiùs inculcat Antoninus; quod non memoriæ vitio, sed certo consilio ob insignem θεωρίαν, istius fructum ita ab illo factum esse discas ex lib. 10. cap. 12. πῶς εἰς ἄλληλα, &c. Seneca, Epist. 71. *Nobis solvi, perire est: proxima enim intuemur: ad ulteriora non prospicit mens hebes & quæ se corpori addixerit. alioquin fortius finem sui suorumque pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortemque per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.*

Ibid. lin. 6. μόνα σπέρματα φαντάζει] Scribo, φαντάζῃ, vel, φαντάζεις. De re, Plinius in Panegyrico, pulcherrimo, pulcherrimè, *Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina Deus, & plerunque bonorum malorumque casus sub diversâ specie latent.* Adi & lib. 7. cap. 9. & quæ nos ibi.

Pag. 124. lin 8. 9. ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι] Scribo, ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν, καὶ τῷ παρὰ φύσιν βιοῦντι. Seneca, Epist. 87. *Quod contemptissimo cuique contingere, ac turpissimo potest, bonum non est. Opes autem & leoni & lanistæ contingunt, ergo non sunt bona.* Idem, Epist. 92. *E contrario vilia sunt, quæ sæpe contingunt pleniora vilissimis, crus solidum, & lacertus, & dentes, & horum sanitas firmitasque.* Sed & in, Quare bonis multa mala, cap. 5, multa in eandem sententiam præclarè.

Pag. 127. lin. 16. μεινῆσθαι δὲ καὶ τῷ ἐπιλανθανομένῳ] Notum aliquem Poëtæ Comici locum his verbis Antoninum respicere suspicor, & de sententia ἐπέχω, donec fontes ipsos inspicere contingat. Quæ mox sequuntur, καὶ ὅτι ᾧ μάλιστα οἰκείως ὁμιλοῦσι λόγῳ, &c. ob ambiguitatem verbi λόγος diversimodè possunt exponi. Si pro, *sermone*, accipias, (nec obstat quod in his obiter insertis, τὸ τὰ ὅλα διοικοῦντι: λόγος, pro *ratione*, subintelligi necessario debeat: non enim novum, ut idem verbum in eadem sententia sub differenti notione diversis ejus partibus inserviat:) sensus erit, *Sermonem qui maximè conciliat homines inter se, eundem contentionis & discordiæ instrumentum esse præcipuum.* Si pro, *ratione*, tum sensus erit, *Homines quibus assiduum cum ratione* (motu mentis & agitatione scilicet, quæ nunquam acquiescit) *commercium*; *eosdem tamen à ratione* (rectâ & sanâ; τοῦ αἱρέντος λόγου: vel ratione, id est fato; providentiâ; τοῦ τὰ ὅλα διοικοῦντος λόγου, ut ipse videtur explicare, dum scilicet τὰ γινόμενα καὶ τὰ συμβαίνοντα, μεμψίμοιροι minùs æquo ferunt animo) *maximè dissidere.* Haud pauca etiam apud sanctos Patres ex ambiguâ τοῦ λόγου significatione dicta acutè occurrunt, quæ in argumento tam sancto magis ingeniosa fortè, quam solida.

Pag. 128. lin. 5. καὶ ὅτι ὃ δεῖ παῖδα: τοκέων] Hæc quidem verba quo spectent, non est ambiguum: verba tamen ipsa rectè habere, fidem meam non obstrinxerim. Meo judicio clariora si vocula deleatur, ὧν. ὡς παῖδας τοκέων. τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλ. &c. Aut fortasse τὸ, καὶα, loco migravit, & ita restituendus locus, καὶ ὅτι ὃ δεῖ κατὰ π. τοκέων, ὧν, &c. Alius fortasse aliter corriget; aut rectè quod editum est retineri posse judicabit. Per me liceat; modò de re constet ipsa, in hanc sententiam; Neque in credendis, neque faciendis, tales esse debere nos, ut παῖδες τοκέων, sive, τῶν πατέρων τὰ παιδία meritò audiamus: quales vulgo, quicquid est πατροπαράδοτον, ἀδιαιρέτως, κατὰ ψιλον, Καθότι παρειλήφαμεν, amplectuntur, & imitantur. De factis, si quæris, & moribus paternis, vide (ut alios omittam) festivam Aristotelis narrationem, Ethic. 7. cap 6. De opinionibus à majoribus acceptis, crebræ apud omnis generis scriptores querelæ: sacros præcipuè. Vir disertissimus, Lactantius Firmianus. *A quibus si persuasionis ejus rationem requiras, nullam possint reddere, sed ad majorum judicia confugiant, quod illi sapientes fuerint, illi probaverint, illi sciverint quod esset optimum, seque ipsos sensibus spoliant, ratione abdicant, dum alienis erroribus credunt.* Symmachus in Relatione: *Sequendi sunt nobis parentes, qui secuti sunt fœliciter suos.*

Pag. 132. lin. 4. τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν] Scribe, τὸ γὰρ ὅλον: ut alibi non semel in his libris. Mox; καὶ ἐχθὲς μὲν μυξάριον, ἄυριον δὲ τάριχος, ἢ τέφρα: his verbis *duos modos sepeliendi mortuos* (cremationem scilicet & humationem, quod Platoni, καίεσθαι ἢ κατορύττεσθαι) Antoninum *alludere*, ad oram sui Codicis ὁ μακαρ. Pater annotavit. Multa nos olim in hunc locum occasione urnarum Romanarum quæ plurimæ circa illud tempus, nuædam etiam cum inscriptionibus, ex agro quodam, qui Cantuariâ Londinum proficiscentibus, quinto aut sexto supra decimum a Cantuariâ lapide, ad dextram situs est; (*Newington* pagum ipsum vulgò vocant) erutæ sunt.

Pag. 135. lin. 10. τ' ἄλλα, ἃ συμπαρόντων] Ita utraque Xylandri editio, sed errore tamen, ut puto, typographico; pro, τ' ἄλλα, ὧν συμπαρόντων, ut & in Manuscripto Hæscheliano: nisi quod ibi, ὧν συνόντων: & in margine, ex alio Manuscripto, παρόντων.

Pag. 138. lin. 8. στρατείας καὶ οἰκονομίας καὶ κομψείας] De verbo κομψεία, consulatur Suidas in κομψός. Οἰκονομικὸν alibi in xi. ad pag. 333. lin. 12. explicamus. στρατεῖαν aut στρατεύεσθαι, hoc sensu, non memini alibi legere, apud profanum aliquem scriptorem: apud Sanctum Jacobum haud absimili, memini. Πόθεν, inquit ille,

ille, *πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; ὅθεν ἐπιτίθεται, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; Unde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus vestris, quæ militant in membris vestris?* In Platone quoque in Phædone, pag. 50. D. eadem planè sententia, sed non idem tamen, de quo quærimus hic, verbum, Καὶ γὰρ πολέμους, καὶ στάσεις καὶ μάχας, ἀδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι. *Nam ad bella, ad seditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus, ejusque cupiditates impellunt.* Ad Antonini mentem proximè accedunt ista Senecæ; *Est & illa sollicitudinum non mediocris materia, si te anxiè componas, nec ulli simpliciter ostendas: qualis multorum vita est, ficta & ostentationi parata. Torquet enim assidua observatio sui, & deprehendi aliter quàm solet metuit.* Et post pauca, *Satius est simplicitate contemni, quàm perpetuâ simulatione torqueri.* Hactenus Seneca. Si cui minùs placet vox στρατεία, quia sine exemplo, cogitet an, ἀσωτία, vel τερθρεία, vel tale quid præferendum sit.

NOTÆ IN LIBRUM V.

PAg. 139, lin. 1. Ὄρθρου ὅταν δυσκόλως ἐξεγείρῃ] Ὄρθριον, hoc loco non tam *mane* quam tempus quod *mane* præcedit, significat. Certè, *dormire in lucem*, ut Horatius loquitur: (quod eidem alibi, *primam somnus in horam*: id est, septimam, si nostro more loquamur) & *somnum extendere in partem diei*; ut Seneca; non hominis olim, ὅ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος, aut quem aliqua suæ existimationis cura tangeret; nedum ut in Antoninum tale probrum caderet. At hodie, proh pudor, quam aliter vivitur! Caute tamen vox ὄρθριον hic accipienda, cum longè alia sit ὄρθρου hyberni, & æstivi ratio. Præterea, quod Antoninus hic de *lecto dormitorio*, cave cum *lectis lucubratoriis*, quorum tam crebra & honesta apud antiquos mentio, quam plane diversus usus, & diversa structura confundas.

Ibid. lin. 11. τὸν καθ' αὑτὸν συγκοσμήσαντα κόσμον] Nemo qui Græca intelligit, qui non simul intelligat, hæc servatâ verborum proprietate & elegantia, in aliam quamlibet linguam transferri non posse. Xylandri versio, *singula hæc suo intenta officio*, quam jejuna, quàm frigida, si Græca attendantur? Ego συγκοσμεῖν κόσμον, *mundi cursum & officium consummare*, ex Seneca non malè reddi posse credidi: τὸν καθ' αὑτὸν κόσμον, *proprii mundi cursum*; vel, *pro sui quæque ratâ portione.*

Pag. 142. lin 8. μέχρι τινὸς ἀναπαύσομαι] Explicanda homonymia vocum ut res intelligatur. Πίπτειν, & *cadere* & *mori*, (unde πτῶμα Græcis, ut & *cadaver* à cadendo Latinis) significat: ἀναπαύσομαι pariter, & *mori* & *cessare*, seu *requiescere.* Id igitur dicit Antoninus, inoffenso pede in officio perrecturum se, & in proposito sibi constiturum, donec fati necessitate *cadat*; non prius cessaturus, quam moriturus. Scopus Antonino, ut ex ipsa vi & proprietate verborum (in quibus persequendis multi solebant esse Stoici) id probet & inferat, adversis succumbere, vel bene agendo defatigari, non esse viri, qui quid verè vivere sit, non ex vulgi opinione, sed ex naturæ ipsius veritate intelligat.

Ibid. lin. 13. εἰς τοσαῦτα ἀποχρώμενον ἑαυτῷ.] Moneo minùs cautos, τὸ, ἀποχρῆσθαι, (ut nec Latinum *abuti*) semper in malam partem non sumi; sed ut hic Antonino, pro, liberè & pro libitu, ad quoscunque usus uti.

Ibid. lin. 14. Δριμύτητά σου] Δριμύτης hic, non *austeritas*, sed naturalis ingenii bonitas & præstantia, quæ habiles ad percipiendas disciplinas reddit. Plato Polit. VII. pag. 705. E. Δριμύτητα, ὦ μακάριε, ἔφην δεῖν αὐτοῖς πρὸς τὰ μαθήματα ὑπάρχειν, καὶ μὴ χαλεπῶς μανθάνειν. πολὺ γάρ τοι μᾶλλον ἀποδειλιῶσι ψυχαὶ ἐν ἰσχυροῖς μαθήμασι, ἢ ἐν γυμνασίοις. *Acumen, inquam, facilitatemque ingenii oportere ad doctrinarum perceptionem adesse. Magis enim absterret animum disciplinarum, quàm exercitationum corporis, difficultas.*

Pag. 144. lin. 1. εἰ ἄρα ὡς βραδύτερος] Scribo, μόνον δὲ εἰ ἄρης ὡς βρ. *si fustineas*, &c. & mox, ἐμφιλοδοξῆσαι, malè excusum, pro ἐμφιλοδοξῆσαι.

Pag. 145. lin. 14. τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] Quæ præcedunt in hac sectione omnia, clara, & præclara, ut nihil magis. Hæc quæ deinceps sequuntur, (nisi à præpositione παρὰ in παρεκδέχεσθαι, παραγεσθαι, παρὰ τοῦτο, & παραλιπεῖν, acutius aliquid, vix Antonino dignum, captatum,) fateor ego me non satis capere. Pro, τὸ δὲ νῦν, olim, τὸν δὲ νῶν τῶν λεγομένων placebat; sed nihil id sententiam adjuvat; neque utcunque necessarium. Τὸ, συνεῖναι, (quod fortasse τῷ παρεκδέχεσθαι, oppositum) tum intelligere, tum conscium sibi esse, (quod ideò moneo, non ut ignotum; sed ut utriusvis significationis optionem lectori relinquens) significat.

Pag. 146. lin. 3. Εὐχὴ Ἀθηναίων.] Quod Antoninus hic velit, non ambiguum; sed Athenienses laudet, ut qui non privatim sibi, suisque; sed universæ simul, cujus pars ipsi, Reipublicæ bona optarent: an vituperet, quod suæ tantùm Reipublicæ non universæ hominum communitati, & humano simpliciter generi; ambiguum puto. Xylander in Notis, Athenienses ab Antonino vituperari censet, cum tamen Herodoti locus, ab ipso prolatus, quo Persarum mos, per quem nefas ulli privato niti pro communi Persarum omnium, solo Rege nominato, salute sacra facere, laudatur, contrarium suadere videatur. Quod enim Persis singulis universa Persia, quæ sub unius erat Imperio; id Athenienſi cuilibet non universa Græcia, cujus plures erant Respublicæ, tum legibus & moribus adeò diversæ, tum studiis & affectibus infestæ sibi mutuò, ut quod bonum unius esset, alterius esse non posset; sed Athenienſis Respublica, cujus ad ditionem quicquid pertinebat, τῇ ἀρχῇ τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν περὶ αὐτὴν hic comprehenditur. Præterea, fieri non potest, ut eadem pluvia locis omnibus, quorum pro diverso situ cœloque diversa ratio, tempestiva sit: quò pertinet illud veteris poëtæ;

— οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὐθ' ὕων πάντας ἀνδάνει, οὐδ' αὐχῶν.
— nec enim Jupiter
Neque pluens omnibus placet, neque sustinens.

Sed utcunque se res hæc habeat, respicere Antoninum crediderim ad historiam aut fabulam potiùs veterem, cujus apud Suidam non uno loco mentio. Dirâ enim per totum orbem pestilentiâ sæviente, tradunt à Græcis simul & barbaris Apollinem consultum, omnibus ubique respondisse, non priùs desituram, quàm Athenienses, sive δῆμον Ἀθηναίων, ὑπὲρ πάντων, pro omnibus universim supplicia peregisset. Quo facto, pestem ubique cessasse, & legatos undique Athenas gratulatum missos.

Pag. 146. lin. 7. ὅτι συνίταξεν] Συντάττειν hoc sensu, si vim vocis spectemus, propriè & eleganter Latinè verras, *imperare*: ut plurimis exemplis in promptu probare. Nos tamen *constituere* reddidimus, ut discrimen quod τάττειν inter & συντάττειν ab Antonino statuitur, ἀντιστρόφῳ verbo possemus exprimere. Nam ita & Cicero, aliâ quamvis in re, videtur inter *statuere* & *constituere*, in Fragmento quodam Orationis apud Priscianum, distinguere. *Hoc judicium*, ait ille, *sic expectatur ut non uni statui, sed omnibus constitui putetur.* Cæterùm, τὸν Ἀσκλήπιον hîc κοινῶς pro quovis medico nihil vetat accipere, cùm ita & Maximus Tyrius in eodem planè argumento, Dissert. 30. usurpet. Ibi enim Ἀσκλήπιος & ἰατρὸς, pro eodem, ut synonyma, eadem paginâ non semel. Ut tamen propriè potiùs pro Æsculapio, famigerato illo Medicinæ inventore, Apollinis filio, accipiam, facit insignis Aristidis Sophistæ, Antonino æqualis, locus, cujus verba ut hic non adscribam, nihil suave meritum est. Ita igitur ille Oratione (Λαλιὰν ipse nuncupat) ad Æsculapium, quæ tomi primi sexta est; Καὶ μὲν τόγε παραδοξον, inquit, πλεῖστον ἐν τοῖς ὁράμασι τῷ Θεῷ. οἷον, τὸν μὲν γύψῳ πίνειν. τὸν δὲ, κωνείῳ. τὸν δὲ, γυμνοῦσθαι, καὶ λούειν ψυχρῷ, θέρμης ὅλως, ὡς ἄν τις δέξαι, δεόμενον. Quæ doctissimus Interpres Canterus, ita vertit; *Maximè verò admiranda sunt quæ misit somnia, quibus jubet alios gypsum bibere, quosdam cicutam, nonnullos etiam nudos* (rectè Canterus, si γυμνοῦσθαι propriè de toto corpore accipias; sed nec malè fortasse, si per Synecdochen, pro γυμνοποδεῖν, seu ἀνυποδετεῖν; ut idem planè dicat, quod Antoninus istis, ἀνυποδησία & ψυχρολουσία: ut in istis Juvenalis Sat. IV.

Nuda ac tremebunda cruentis
Ereptat genibus;

nudam, doctissimi viri exponunt, *nudis pedibus*: sed utcunque accipias, idem certè in utriusque verbis refrigerandi corporis consilium, & si non eadem plane refrigerandi media) *frigidâ lavari, nec omnino calore, quemadmodum quis putaret, indigere.* Cæterùm, de more veterum somnia captandi in Templis, (quod *incubare* propriè dicebant, ut docet nos Servius in ista Virgilii,

Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit)

sive ad morborum remedium, sive ad futurorum (quam τὴν δι' ἐγκοιμήσεως μαντικὴν appellabant) cognitionem, quia multi passim, (inter alios & Hieronymus in Etai. cap. 65. v. 4.) libens ego prætereo. Sed & vulgarium (quæ non captata, vulgaribus in locis accidebant, intelligo) somniorum magnam, qui olim δεισιδαιμονίστεροι rationem (quod vel unus, qui de illis scripsit, abunde nos docet Artemidorus) habebant. Quare de sacris & captatis; an de vulgaribus & αὐτομάτοις somniis Aristidis Antoninique verba capienda sint, ut magni non interest, nec certò definire possim. Vide & lib. 1. cap. 17. pag. 34. lin. 1. & lib. 9. cap. 27.

Pag. 147. lin. 4. ἔταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο] Corrige ex Manuscripto Hæschelii, ἔταξε τοῦτο τοῦτο ὡς καλάλληλον, & mox, τέτακται πῶς αὐτῷ καλάλληλον deleto τῷ, πρὸς: cui inserendo fuit lectionis, πρὸς τὴν ὑγίειαν & πρὸς τὴν εἰμαρμένην, (quæ hodiéque Manuscripti istius scriptura est, non εἰς τὴν ὑγίειαν, & εἰς τὴν εἰμαρμένην, ut hîc) in margine notata varietas; quæ in textum postea recepta.

Pag. 150. lin. 7. πρὸς τὸ σπογγάριον] Theodoretus Therapeut. lib. 4. pag 527. C. Τῇ σπογγιᾷ τοῦ λόγου καθαιρούμεν (hîc quoque in Antonino proximè, καθαίρησις) τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος: *Incredulitatis vestræ morbum orationis nostræ spongiâ perfundimus.* ad hanc alludens consuetudinem.

Pag. 152. lin. 3. οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἢ παντάπασιν] Unde sit istud ἢ, aut quò spectet, cum eo ablato, perfecta sit oratio: servato, manca; non video. An inde fortasse, quod cum in textu prius aliquis reperisset, πάντα πᾶσιν, diversitatem lectionis in margine notavit, ἢ, παντάπασιν? Res ipsa τῆς ἀκαταληψίας rerum, aut contrà; fusè tractatur à Cicerone in Lucullo: sed fusiùs à Sexto Empirico, magno & eruditissimo illius patrono; Pyrrhonicarum Hypotyposeon libris 3. & Adversus Mathematicos unico, sed prolixissimo: bonæ frugis plenissimis libris, & ad intelligentiam veteris philosophiæ utilissimis.

Pag. 155. lin. 1. 2. τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγ.] Etiam Sancti Patres interdum in rebus gravissimis ad populi voces ex naturali προλήψει ortas solent provocare. Veteribus Dramaticis poëtis, is scopus erat propositus, διδάσκειν, (quod verbum propriè de illis usurpatum fuisse nemo nescit) & populo τοῦ καλοῦ, seu virtutis amorem instillare. Porrò, quàm teneræ vulgi spectatoris aures essent interdum, si quid contra bonos mores & vulgares ἐννοίας τοῦ καλοῦ diceretur, vel ex una Senecæ narratione discamus, de fremitu & tumultu populi ob laudes pecuniæ ab histrione recitatas; Epist. 115.

Ibid.

Ibid. lin. 16. *τὸ τὸν κεκλημένον ἀυλὸν*] Scripsit ad oram sui codicis *ὁ μακαρίτης* parens, *locus Aristophanis.* Mihi in Aristophane non inventus; sed nec quæsitus adeò diligenter, ut inveniri posse negare audeam. Certe non unus fuit Aristophanes, qui Socratem aliosque temporum illorum philosophos jocis id genus & dictis impurissimis populo deridendos objicerent. Ex omnibus autem philosopniæ seu Platonicæ seu Stoicæ placitis, nullum minùs ad vulgi palatum, nullum magis vilissimi cujusque bipedis sannis & ludibriis expositum, quàm *πολυθρύλλητον* illud, *ὅτι Αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, quod seipsa contenta virtus ad beatè vivendum*; & illud affine, consequensque, *ὅτι Μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. Quod solus sapiens est dives.* Ad ista quod attinet, *ὑπὸ τῆς ἐυπορίας*, &c. haud absimile illud veteris Comici Straboni memoratum, *ἀγρὸν ἔσχ' ἑλάττω γῆς ἐπιστολῆς Λακωνικῆς: Agrum habuit terram minorem epistola Laconica.* & illud Gorgiæ Sophistæ apud Platonem, pag. 332. B.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκαλοικήσεις δόμοις.
Unde vacua habitanda domus sunt.

Pag. 157. lin 12. *ἢ καὶ ἀφαιρεμένά τι τούτων*] Scribo, *ἢ καὶ ἀφῃρημένά τινα τούτων.* vel, *ἀφῃρεμένός τι τούτων.* quod eodem redit.

Pag. 161. lin. 6. 7. *ἂν ἐργαστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν*] Scribo, *ἂν ἐργαστέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν*: & verto: *Sin civitas damno nullo affecta est, nè ei succense, qui civitati nullâ re nocuit.* Consule hujusce libri cap. 35. *Εἰ μήτι κακία*, &c. & lib. 10. cap. 33. postremis verbis, *ὅλως δὲ μίμνητο*, &c. Civitatem autem, mundum hic, ut alibi sæpiùs, intellige: cujus ea ratio (in quo Summi opificis infinita sapientia multis antiquis prædicata) ut quicquid parti obesse videtur, toti prosit: quod author libri de mundo, Aristoteli inscripti, docet elegantissimè. Cæterùm *παραδοξότερα* hæc, nec in vulgus sine debitis cautionibus efferenda. Nam alioquin, ne puniendos quidem improbos, hinc temerè aliquis inferat. At facilis ex ipsis Stoicis responsio, si liceret immorari. Quæ sequuntur, *Τί τὸ παρορώμενον*; etsi scopus hoc toto capite unus idemque Antonino, malo tamen ad sequentia, quàm priora verba referre. Ita enim passim solet Antoninus, iræ & indignationis vel alioqui justissimæ eruptionem objectâ mortalis ævi fragilitate compescere. Vide lib. 4. cap. 6. & quæ in Præfatione ad illud caput, ubi de capitum divisione in genere.

Ibid. lin. 13. *καὶ τὸ παριὸν τόδε ἄπειρον*] Malè in utraque Xylandri editione, *καὶ τὸ παριὸν. τὸ δὲ ἄπειρον*, &c. Credidi *παρόραμα* vel calami, vel præli properantis: ut aliter nunc credam, facit versio Xylandri prius mihi non animadversa, qui ista, *καὶ τὸ παριὸν*, connectens cum superioribus, *aut sui simile*, verterat. Ego, *καὶ τὸ παριὸν τὸ δὲ ἄπειρον*, verto, *quod instat infinitum ævum*: & ad ævi mortalis brevitatem refero. Quò pertinent ista alibi, *Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου: Prope adest tempus, quo morsturus sum, omniaque mihi transitura.* lib. 8. cap. 2. & lib. 7. cap. 21. *ἐγγὺς μὲν ἡ σὲ περὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ καὶ ἡ πάντων περὶ σοῦ λήθη. Instat tempus, quo tu omnium oblivio eris; instat, & quo omnes tui.* Cæterùm, etsi parum aut nihil sit discriminis inter *ἄπειρον*, & *ἀχανὲς*, ut vel ex pluribus Antonini locis, quibus vocibus illis utitur, collatis apparere potest: videtur tamen aliquando *τὸ ἄπειρον*, proprie vitæ humanæ, & memoriæ quæ post mortem contingit vel longissimæ brevitati opponere: ut lib. 10. cap. 31. cùm dicit, *μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἄπαξ μεταβαλὸν ἀκίνητον ἔσται ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δὲ ἐν τίνι; τί δὲ σὲ ἀφελεῖ τὸ βραχὺ τοῦτο*, &c. *Si simul fueris recordatus, quicquid semel mutarit, per spatium temporis infinitum non esse amplius futurum. Tu verò spatii illius quantulum occupas? cur ergò tibi non sufficit spatium hoc tam breve*, &c. Quare non aliud fortasse voluit his verbis, *τὸ παριὸν τόδε ἄπειρον*, Antoninus, quàm quod alibi, *τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης*: nam & ibi sequitur, *καὶ τὸ χάος τοσοῦτον ἑκατέρου ἀπείρου αἰῶνος*. Nisi quis malit ut *τὸ ἀχανὲς* hoc loco substantivè sumatur, (quasi & hic *τὸ χάος* dixisset) cui *τὸ ἄπειρον* adjiciendum sit. Utrumvis horum malo, quàm quicquam temerè sollicitare. Quod alioqui, si cui non satisfaciant hæc, factu facillimum: nempe si pro *ἀχανὲς*, vel *χάος* scribas, vel *ἀϊδιον*.

Pag. 164. lin. 8. 9. *Οὔτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη*] Magnam Antonino cum seipso conflictationem super aulica vitâ fuisse, & de abdicando imperio, secessuque aliquo privato sæpe eum cogitasse, ex pluribus locis, quibus se ad stationem fortiter tuendam hortatur, certum est. Vide hoc ipso libro, cap. 16. & lib. 10. cap. 23. *Ἐναργὲς ἔσω*, &c. Prima sectionis hujus verba ex aliquo veteri scriptore, aut è medio fortasse petita, vim adagii videntur habere, & ad commendationem secessus adducuntur. Crates Thebanus apud Laertium l. 6. §. 85. & Clementem Alexandrinum Pædag. l. 1. c. 10. in festivâ peræ Cynicæ, quam urbem, joci causa, fingit esse, descriptione,

Ἔις ἥν ὅτί τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μῶρος παρασίτης,
Οὐτε λίχνος πόρνης, ἐπαγαλλόμενος πυγῇσιν.
Quam nullus parasitus adit, stolidúsve penetrat,
Deditus aut quisquam damnosis ganeo scortis.

Affine & illud apud Ciceronem, proverbii quoque vim habens, *Ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam*: Epist. ad Fam. lib. 7. 30. Vulgari huic verbo, seu adagio, secessum suadenti & solitudinem, opponuntur ab Antonino quæ sequuntur in hac sectione; quæ quanquam brevitas orationis obscuriora fecit, sic tamen à nobis versa sunt, ut a quovis intelligi possint.

Pag. 166. lin. 4. *Διὰ τί συγχεῖσθαι ἀπεχνοῖ*] Divinus hic locus, ad unicam Dei Opt. Max. cognitionem sapientiam omnem referens & eruditionem, incredibiliter adeò me delectat, ut operam melius collocare non posse me putem, quàm si planè geminum huic sapientis illius Heracliti effatum pessimè vulgò acceptum, & à paucis intellectum, pietatis ergò ab infrunitis, insulsis interpretationibus vindicavero, & illustravero. Diogenis Laertii de eo verba initio vitæ sunt, *Μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὑπερφίαλον καὶ ὑπεροπτικὸν, ὡς καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ δῆλον, ἐν ᾧ φησι, Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε, καὶ Πυθαγόρην, αὖθίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον. εἶναι γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι γνώμην ἥτε οἰ ἐγκυβερνήσει πάντα διὰ πάντων. Fuit autem ultra cæteros alto animo & contemnente omnes, ut ex ipso ejus opere ostendatur, ubi ait. Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siquidem docuisset, & Pythagoram, rursúsque Xenophanem atque Hecataeum. Unam quippe sapientiam esse scire animum, quando & quomodo gubernentur omnia in omnibus.* Unius Dei mundi gubernatoris assertor Heraclitus, Homero (de quo proximis verbis, *τοῦτο Ὁμηρον ἴφασκεν*, &c.) Hesiodóque *τῆς πολυθείας* præcipuis authoribus, sed & aliis nonnullis à *πολυμαθίᾳ* celebribus nescio quas ob causas offensior, multiplicem quâ cluebant isti eruditionem ad veram sapientiam parum prodesse affirmabat, *Εἶναι γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι*, &c. Omnem enim sapientiam in eo consistere uno, ut Deum agnoscamus unum, qui omnia, minima maxima nutu suo temperat, & (quod aliis verbis dicebat Anaxagoras, *τὸν νοῦν διακοσμεῖν, καὶ πάντων εἶναι αἴτιον, mentem omnia constituere, & omnium esse caussam.* vide & Antoninum lib. 8. cap. 35. *Ὥσπερ τὰς ἄλλας*, &c.) providentiæ suæ rationibus accommodat. In his verbis auro contrà, & si quid auro pretiosius, haud caris, id potissimum decepit interpretes, quòd *γνώμην*, *Deum* significare non intellexerunt. Quod quò minus miremur, apud eundem Diogenem in Platonis vita, his verbis, *ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν διανοητὴν*, (scribe, *διὰ γνώμην*,) *τὰ δ' ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας* (*φησι*) *λεκτέον*: id est, *Quandoquidem duæ sunt caussæ, quadam à divinâ providentiâ discendum est; quadam verò à necessitate*: etiam doctissimis undequaque viris, Græcæ verò linguæ *εἰς ἄκρον* peritissimis, (nam Diogenis interpretes, proletariæ sortis homines, ad incitas hic redactos nihil mirum) aquam hæsisse video. At nobis nihil factu facilius, quàm tum correctionem, tum versionem nostram ex ipso Platone, sed & aliis multis scriptoribus certissimis argumentis (si liberet excurrere) confirmare. Vide Notas in ista lib. 11. cap. 11. *μὴ δυναμένη δὲ*, &c. Sed ut ad Heraclitum & Antonini verba redeamus; de Heraclito Plutarchus etiam, de Philos. placitis, lib. 1. cap. 28. testatur, eum *τὴν εἱμαρμένην, λόγον τὸν διὰ τῆς οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα, fati substantiam, rationem quæ per universi naturam transeat*, definiisse: quæ si quis cum Diogenis Laertii verbis conjungat, & conjuncta cum his Antonini componat, facilè, credo, nobis ut verisimile concedet, si non hæc ipsissima sunt Heracliti verba quæ laudat hic Antoninus, eum saltem ad Heracliti verba sententiamque his verbis allusisse. Cur planè non asseram, Plato facit, apud quem simillima plura, non uno loco. Vide vel infrà, quæ ex illo ad pag. 193. lin. 20. protulimus. Conferat etiam Lector pietatis studiosus hæc Antonini & Heracliti, cum sancti prophetæ Jerem. cap. 9. 23, 24. verbis.

Pag. 169. lin. 3. *τὸν τῷ θρέψαντι ῥόμβον ἀπήτει μεμνημένος.*] Marcus Antoninus, (& institutione philosophiæ, & ipso naturæ genio, si quis unquam, factus ad gravitatem & mundi contemptum) justitiæ rigidus ubique custos; in aliis quæ magis *ἀδιάφορα*, (*τὰ μέσα* vocat hic) nisi moribus aliorum se quadam tenus accommodasset, & proprii genii severitatem mirâ *συγκαταβάσει* temperasset, haud dubium quin *γῆν πρὸ γῆς*, quod ajunt; aut quidvis aliud agere potius saltem, quam regnare, pridem coactus esset. Sane malè sibi interdum ab ejus philosophia metuisse facem Romuli testantur Historici. *Fuit enim hic sermo* (ait Capitolinus) *quum justitiasset ad bellum gladiatores, quod populum sublatis voluptatibus vellet cogere ad philosophiam.* Atqui notant iidem Historici Marcum nostrum *eâ fuisse vitæ indulgentiâ* (*ἀνεσιμοσύνη τῶν τρόπων*, ut illic rectè notatum) *ut cogeretur nonnunquam vel in venationes pergere, vel in theatrum descendere, vel spectaculis interesse.* Porrò *συγκαταβάσεως* hujus pars non minima, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus; hactenùs saltem, ut utrisque quæcunque civilis requirit consuetudo, præstes officia. At cavendum tamen esse sapienti monet hic Antoninus, ne dum vulgi morious civili hac indulgentiâ *ἐν τοῖς μέσοις* se accommodat; & quod alii faciunt ipse facit: etiam quod sentiunt, quasi verè lugenda essent aut contrà quæcunque lugent aut gaudent idiotæ, vere & ex animo sentiat. Huc aptat locum poetæ cujusdam seu Comici seu Tragici. Vir gravis & senex ab alumno suo discessurus, *rhombum* ejus (inter crepundia puerilia etiam *rhombus*, ut in Orphei versibus apud Clementem Alexandrinum Protrept. ad Gentes, videre est) in ejus memoriam, ut rem pretiosissimam servaturus, magnâ verborum pompâ postulans inducitur. Ista, *μεμνημένος ὅτι ῥόμβος, quid rhombus tamen sit, & quanti per se faciendus, haud ignarus*; Poetæ, an Antonini verba sint, non magni refert. Quæ sequuntur, *Ἐπεὶ τί* (ita enim centeo, non, *ἐπεί τοι*) *γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων*; ita verto: *Nam quid tibi vis his pro rostris clamoribus & querelis?* & ad usitatam mortuorum *pro rostris* laudationem retero. Hoc officium decessori suo Pio, optimo principi; sed & uxori non optimæ, Antoninum præstitisse memorant historici: fortasse & aliis, quorum non meminere: aut si non aliis ipse, quin tamen aliis præstantibus adfuerit sæpius, & multa quæ affectus, non ratio (pro more lugentium aut laudantium) dictabat, invitus audire coactus fuerit, ne incivilis esset, haud dubium. *Καλῶν*, pro, *ἀνακαλῶν*, simplex pro composito; qualia multa passim. Sed & *τὸ καλεῖν*, pro *invocare*, Hesychio notatum & Suidæ. *Γίνεσθαι*, vero, *ἐπὶ τῶν ἐμβόλων*, *præsentem pro rostris se sistere*: cujus syntaxeos obvia passim exempla prætereo.

Ibid. lin. 8. *Ὅπως δή ποτε καταληφθεὶς*] Scribe, *καταληφθεὶς: ὑπὸ θανάτου*, scilicet ut lib. XII. cap. 7. Vide & XI. cap. 1. *τῷ*

τῷ ἰδίῳ τέλει, &c. & mox, ὅπου ἂν καταληφθῇ, &c. Adi, ſis, & in lib. III. pag. 71. lin. 8. 9. de fato; notata.

NOTÆ IN LIBRUM VI.

PAg. 171. lin. 8. καὶ ἢ τοι ἐκθυμιαθήσεται] Ita ſcribendum, non ἐκθυμιασθήσεται; ut perperam editum eſt. Ἐπεὶ ἥνωται ἡ ὑσία, ita verti, ut qui de generali rerum omnium per ἐκπύρωσιν in Deum ipſum reſolutione, (de quâ tum Stoici paſſim, tum Origenes contra Celſum, cujus verba Latino Interpreti non intellecta, ut alia paſſim apud eruditiſſimum illum ſcriptorem, alibi fortaſſè aliquando ſumus explicaturi) verba Antonini intelligerem. vide lib. X. cap. 7. ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθῆναι, &c. Quia tamen Antoninus, non ἐκπύρωσιν, ſed ἐκθυμίασιν hic ponit, verius fortaſſè fuerit ad quotidianam mutatarum rerum ἀναθυμίασιν (quam τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδὸν vocabat Heraclitus) verba ejus referre. Certè, etiam ante ἐκπύρωσιν, unam mundi totius eſſe ſubſtantiam, ſciſcit Antoninus lib. XII. cap. 30. & lib. VII. cap. 10. Ubi cum dicit πᾶν τὸ ὕλιον ἀναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ, *materiale omne in univerſi ſubſtantiam quam celerrimè evaneſcit*, non aliud videtur dicere, quam quod hic. Vertamus igitur, *& aut per halitum (ſiquidem una eſt rerum omnium ſubſtantia) reſolvuntur; aut diſſipantur.*

Pag. 172. lin. 11. ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.] Xylander, *foris ſuſpenſam.* Ego malim (nam utrumque τὸ, ἀπηρτημένην, ſignificare, monendus opinor non eſt lector) *foris ſolutam, & vagam*; aut, *independentem*: ut lib. IV. cap. 45. καταριθμητός τις ἐστιν ἀπηρτημένως: *numerum independentem*, reddidimus.

Pag. 174. lin. 4. ἐξίσασθαι τῷ ῥυθμῷ] ἐξίσασθαι τῷ ῥυθμῷ hîc, quod lib. VII. ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ: cui contrarium, βαίνειν ἐν ῥυθμῷ apud Longinum περὶ ὕψους, alioſque. Plato de legib. II. τάξεως αἴσθησιν uni homini conceſſam docet: duplicem autem τάξιν ille conſtituit: aliam τῆς κινήσεως τάξιν, quam ῥυθμὸν propriè indigitat: aliam τῆς φωνῆς, quam vocat ἁρμονίαν. Ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ Ciceroni, *extra numeros moveri.* Ab hac eadem ſaltandi metaphora vox elegans ἐξορχεῖσθαι, pro, *prodere myſteria*, quæ a viris doctis explicata dudum: nos actum non agemus.

Pag. 175. lin. 1. καὶ ἡ περιπεριφυρᾷ, τριχίᾳ προβαλίᾳ] Confer cum lib. IX. cap. 36. Cæterum, inter ea quæ vulgariæ plebis ſeu mentes inſolita majeſtate percellere, ſeu oculos ſplendore maximo præſtringere olim ſolita, primus apud ſacros profanoſque paſſim ſcriptores purpureæ veſti, (quæ Caſſiodoro *ſacra veſtis imperatoria*) locus defertur. Meo animo, nihil in terris ſpecioſius illo lumine, aut quod ad cœleſtium ſiderum pulchritudinem propius accederet. Sed de veterum purpurâ, quæ dudum penitùs ignota eſt, multa multi. Tanta certè ejus olim reverentia, ut Gregorio Nazianzeno alicubi ἡ ἀλυργὶς (de colore ipſo, pannóque ibi ſermo, non imperio, metaphoricè, ne quis erret) μίγα καὶ μέγιστον τῶν ὄντων, *purpura res magna, imo omnium maxima*, (in Julian. Orat. I. pag. 100. B) non ex propria quidem, ſed illorum, qui ſe nihil minus quam vulgus putarent opinione, dicatur. Nec multo aliter Chryſoſtomus aliique paſſim. Non igitur temerè & nullâ ratione Antoninus, hoc potiſſimum exemplo rerum apud homines pretioſiſſimarum vilitatem perſtringit. Quod autem ſoli lanæ tincturæ hujus honorem tribuit hic Antoninus, (ut & Optatus Afer contra Parmen. lib. V. *ſic alba lana regalem tranſit in purpuram*, &c.) non id præciſè & ſine exceptione ſumendum eſt. Nam & *ſerica* purpurâ tingi ſolita, exertè docemur Cod. IV. tit. 40. lib. I. *Fucandæ atque diſtrahendæ purpuræ vel in ſerico, vel in lanâ, quæ oxyblatta, atque hyacintha dicitur*, &c. Boëthius de Conſol. phil. lib. II. Metr. 5. n. 8.

Nec lucida vellera Serum
Tyrio miſcere veneno.

Sed & Caſſiodorus in eleganti veſtis hujus Imperatoriæ deſcriptione, ut lanam, ita & ſericum commemorat. lib. I. Epiſt. 11.

Pag. 176. lin. 2. Ὅρα γὰρ ὁ Κράτης.] Quis hic Crates, (plures enim fuerunt hujus nominis) aut quæ fuerint ejus verba, dicerem ſi ſcirem. At eum fuiſſe Xenocratem, in quem τύφου, ſive, ut alibi Antoninus, σιμωτυφίας ſuſpicio maximè caderet, ex Diogene Laërtio, qui σιμὸν eum & σκύθρωπον fuiſſe, imò verò (quod hic Antonini verbum eſt) & ἀξιοπίστου σοφοῦ, in ejus vita commemorat, facilè quivis intelliget. Hinc & vetus proverbium, Σεμνοπροσωπεῖσθαι ὑπὲρ τὰς Ξενοκράτους εἰκόνας. *Modeſtiâ vultus compoſiti Xenocratis effigiem ſuperant.*

Ibid. lin. 5. 6. τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα.] In hâc rerum diviſione vox ἕξις non obvia vulgarique notione; ſed antiquâ tamen illa, & in hâc re legitimâ. Rem pluribus explicat Philo Judæus, aut quiſquis auctor libri, de Mundo, inter ejus opera extantis: pag. 1154. E. τῶν σωμάτων, inquit, τὰ μὲν ἐνεδύσαντο ἕξιν. τὰ δὲ, ψυχήν. τὰ δὲ, λογικὴν ψυχήν. Λίθοις μὲν οὖν καὶ ξύλοις, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπέσπασεν, ἕστμὸν κρατιστότατον, ἕξιν εἰργάσατο. ἃ δὲ ἔσχε πνεῦμα ἀναιρεῖσθαι ἐφ' ἑαυτό. ἀρχεῖαι μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μίσων, &c. *Corpora quædam habitum, quædam naturam, quædam animam, quædam denique animam rationalem induiſſe. Lapidum igitur & lignorum, quæ abſtracta ſunt à coalitu, vinculum validiſſimum Deus fecit habitum, qui ſpiritus eſt converſa reflectens in ſeipſum. Incipiens enim à mediis*, &c. In his, iſta, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπέσπασεν, malè vertit qui raro quicquam malè, ὁ πάνυ Budæus, *quæ avulſa ſunt à coalitu*: niſi τὸ, *coaleſcere*, ad ea quæ propriè aluntur, ut ſtirpes & animalia, ex vi τῆς ἐτυμολογίας, contra uſum loquendi, per quem & lapides *coaleſcere* dici poſſint, reſtringas. Ego verterem, *quæ nullâ naturâ continentur*: vel, *quæ natura* (non latè ſumptæ; ſed pro naturâ vitali, aut animali, propriè) *ſunt expertia.* Συμφυΐα enim hoc loco (etſi vulgò latius vox uſurpetur) propriè τῇ ἕξει, vel ψιλῇ ἕξει, ut apud Sextum Empiricum, opponitur: ut & Plutarchus in eodem argumento loquitur, τὰ ἠνωμένα, καὶ συμφυῆ, (inquit) καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Spiritum* lapidibus, ne quis miretur, etiam Pomponius lib. 30. ad Sabinum, Dig. lib. XLI. tit. I. *rerum* tribuit: & Galeno definitur ἕξις, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη; *ſpiritus, qui partes compingit & continet.* à Cononе autem, cujus verba ad pag 270. lin. 1. proferemus, πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. Sed ἕξις quid ſit, cum de hâc rerum ſeu corporum diviſione agitur, optime diſcas ex Simplicio, ubi docet quæ Stoicorum περὶ τῶν ἑκτῶν doctrina fuerit; his verbis: Οἱ Στωϊκοὶ τὰς ποιότητας ἑκτὰ λέγοντες ἐπὶ τῶν ἡνωμένων. μόνον ἑκτὰ ἀπολείπουσιν. ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ συναφὴν, οἷον νεὼς, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ διάστασιν, οἷον στρατὸς, μηδὲν εἶναι ἑκτὸν, μήτε ἐνορίσασθαι πνευματικόν τι ὂν ἐπὶ αὐτῶν, μηδὲ ἕνα λόγον ἔχον, ὥστε ἐπί τινα ὑπόστασιν ἐλθεῖν μιᾶς ἕξεως. Quæ vir doctiſſimus ſic vertit: *Stoici qui qualitates ἑκτὰ dicunt, in his ſolum ea collocant, quæ ſunt unita; Quæ autem ſunt copulata per contiguitatem, ut navis; & per diſtantiam, velut exercitus, in his nullum reperiri poſſe ἕκτὸν, nec unum aliquid ſpirituale ſupra omnia, quodve unam rationem habeat, ut in unam ſubſiſtentiam veniat unius habitus.* Conferantur hæc cum Pomponii verbis, quibus hinc, in obſcuro loco, lux opportunè non parva. Multus in hujus vocis & diviſionis explicatione vir ſummus, in Comment. Simplicii in Epictetum: ſed in non paucis auſim ad ſecundas ejus cogitationes appellare. Vide & in pag. 270. lin. 1. notata, & ibi Achillis Statii locum præclariſſimum.

Pag. 178. lin. 1. Ὡς τὰ φυτὰ τίμιον ὕτω τὸ διαπτῆσθαι] Contendantur hæc cum iis quæ à philoſophorum principe Ethic. I. cap. 7. vel ut alii, 6. ἀλλ' ἴσως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, &c. *Sed fortaſſe ſi dicamus, fælicitatem optimum eſſe*, &c. diſputantur. In re graviſſimâ planè iiſdem fundamentis innititur vir acutiſſimus, ut in quo ſita ſit hominis vera fœlicitas, oſtendat. Non tamen opinor Ariſtotelem ſecutus hîc Antoninus; ſed uterque potiùs Socratem, à quo primùm, (ut ex Platone & Xenophonte liquere poſſit) ea manavit argumentatio. vide & lib. V. cap. 16. & lib. VI. cap. 39. Seneca, Epiſt. 76. *Omnia ſuo bono conſtant: vitem fertilitas commendat*, &c. mox. *Id in quoque optimum eſt, cui naſcitur, quo cenſetur. In homine optimum quid eſt? Ratio*, &c.

Pag. 180. lin. 9. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ φοραί] Confer, ſuadeo, cum Jobi cap. 28. cujus divini capitis ſummam paucis verbis hîc expreſſam habes: ſi tamen auream concluſionem quæ caput illud claudit, ex aliis Antonini locis hic ſuppleas. ex libri V. puta, cap. 33. τί ἀρκεῖ; τί δὲ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. ἀνθρώπους δ' εὐποιεῖν; *Quid dum vivis ad beatitudinem tibi ſufficit? Quid aliud, quàm Deos venerari, & celebrare: hominibus autem beneſacere?* vel ex hujus ipſius VI. libri, (juvat enim tam ſancto argumento immorari) cap. 30. βραχὺς ὁ βίος. εἷς καιρὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις οὐσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. *Vita brevis eſt: mortalis ævi fructus hic unicus, animus ſanctus, & actiones bono publico conſulentes.* Vide & ſuprà in lib. V. pag. 186. lin. 4. Διὰ τί συγχέουσιν, &c.

Pag. 181. lin. 5. τῇ κεφαλῇ ἐρράγεις πληγὴν ἐποίησεν] lego, τὴν κεφαλὴν ἐράγης. πληγὴν ἐποίησε, ἀλλ' ὅτε, &c. *Aliquis in palæſtrâ, aut unguibus te laceravit, aut fregit caput.* [Quid tum?] *Plagam inflixit: non ideò tamen tumultuaris*, &c. Fortaſſè, τῇ κεφαλῇ ἀράξας πληγὴν ἐποίησε, ab ἀράττω ſcilicet quod non minus placet. Cæterùm, gladiatorum, ſeu athletarum exemplum hâc in re commendat & Seneca, de Ira. lib. I. cap. 11. & lib. II. cap. 14. ſed paulo aliter, quàm facit hic Antoninus. non enim eorum æquanimitati, ſed arti & tempeſtivæ prudentiæ adſcribit, quod pugnantes iram cohibeant: quod iram differre, aut diſpenſare verius dixeris, quàm non iraſci, aut patientem eſſe.

Pag. 184. lin. 1. 2. ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τοιαῦται] Vide lib. XII. cap. 31. 34. Negat Ariſtoteles. Μία χελιδὼν, inquit ille, ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ὕτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Ver una hirundo, neque unus dies facit: ita quoque beatum & fœlicem hominem neque unus dies, neque breve aliquod tempus efficiet.* Ethic. lib. I. cap. 7. Si tamen vel longiſſima vita cum æternitate comparata, quod alibi docet Antoninus, momenti vix rationem habeat; aut nulla omnino (quod verius eſt) mortalis ævi vera fœlicitas eſt, aut in diſcrimine temporis, quod tam breve eſt etiam cùm longiſſimum, parum aut nihil erit ad veram fœlicitatem momenti.

Pag. 185. lin. 10. μήτι κατεντευόμ. προοίσῃ] Lego, μήτι κατ. οὐ προοίσῃ. Arrianus etiam (quem unum maximè imitatus eſt Antoninus) in Epictetum lib. II. cap. 3. ſed & lib. I. cap. 12. ex arte ſcribendi, proprii & ipſe nominis uſus exemplo, morales elicit concluſiones. Sed ante illum & Socrates apud Xenophontem Memorabilium lib. IV.

Ibid. lin. 18. Πῶς ὠμόν ἐστι] Neſcio an admirationi locus hic ſit: & non potius per interrogationem legendum ſit. Πῶς οὐκ ὠμόν, &c.

Pag. 186. lin. 6. Θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Locus elegantiſſimus, quem ſi non pari elegantiâ, at non paulo tamen fideliùs quàm Xylander, ita poſſis vertere: *Mors, ceſſatio eſt impreſſionis ſenſuum; raptationis appetituum; agitationis intellectus; & ſervitii, quod corpori exhibetur.* Ἀντιτυπίαν hîc accipio, ut cùm ἀντίτυπος (quod ſæpe fit) pro ſimplici τύπος accipitur; nullâ præpoſitionis (cui alioquin contrarietatis aut diſſidentiæ vis plerunque ineſt) habitâ ratione. Id ita judico, quia jam ſupra Antoninus (hoc ipſo I. cap. 16. & lib. III. cap. 16.) cùm idem vellet, opinor, quod hîc, ſimplici τυπῶσθαι uſus eſt. Quia tamen

tamen vulgaris is quoque & elegantior vocis ἀντίτυπος (nec subſtantivum ἀντιτυπία aliter uſurpatum temerè reperire eſt) uſus eſt, quo præpoſitio ſuam vim obtinet; non repugno ſi quis malit ita vertere, ut fecit exquiſiti vir ingenii & judicii Commentar. in Perſ. pag. 437. *Mors quies eſt pugnantium inter ſe ſenſuum, & in contraria agitationis ad res ſuſcipiendas, & diſcrepantium mentis diſcurſuum.*

Pag. 192. lin. 1. ᾧ οἷος μὲν ἐν τῷ μίχρι] Scribo, ᾧ οἷος ἦν ἐν τῷ μ. &c. Et mox, παρὰ τὸν σ. ὦ. χρήζειν. nempe ut ita ſuppleas quaſi dixiſſet, καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν οἷος, &c. Niſi quis malit ut illud οἷος admirantis ſit; ᾧ οἷος ἦν, & qualis, quàm admiratione dignus in eo, quod, &c.

Pag. 192. lin. 10. ᾧ ἐξυπνισθεὶς πάλιν] videtur, τὸ πάλιν, hic redundare; quod tamen agnoſcit & Hæſchelianus codex.

Pag. 193. lin. 20. ὦ δεινὸν εἰ ὁ ἀρχιλέλων, ᾧ ὁ ἰατρὸς] Iniquius hoc Antonini, æquiſſimi Imperatoris, de medicis (ut Architectonicos taceam) judicium videri poſſit, qui *ſordidis* eos artificibus, ut Xylander verterat: aut *vulgaribus*, ut nos emollivimus, accenſeat: me certè judice, qui ab ineunte adoleſcentia infirmiſſima uſus valetudine non uni Medico vitam ſecundùm Deum acceptam fero. Occurrit hic diſtinctio, Medici Dogmatici, & Empirici. Occurrit & illud Hippocratis, ἰητρὸς, (verus & genuinus) φιλόσοφος, ἰσόθεος; quo quid magnificentius? aut cui potius hoc elogium competat, quàm ipſi Hippocrati, cujus ſcripta reconditiſſimæ ſapientiæ præceptis, tanquam totidem oraculis, non ſine ſacro horrore legendis, paſſim ſunt interſperſa? Sed iniquum ſit, Antonino noſtro vitio vertere, quod Platonicus partim, partim Stoicus, cum Platone Stoiciſque locutus ſit, quibus quicquid ad moralem philoſophiam, aut θεολογίαν ſive Dei cognitionem non pertinet, vulgare ſordidumque. De priore, Seneca Epiſt. 88. *Pueriles ſunt & aliquid habentes liberalibus ſimile hæ artes, quas ἐλευθερίους Græci, noſtri liberales vocant. Sola autem liberales ſunt, imò (ut verius dicam) liberæ, quibus curæ virtus eſt.* De poſteriore, divinus Plato; in Sympoſio, pag. 1194. B. Καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα (de Deo & Dæmonibus illic ſermo) σοφὸς, δαιμόνιος ἀνὴρ. ὁ δὲ ἄλλό τι σοφὸς ὤν, ἢ περὶ τὰς τέχνας, ἢ χειροργίας τίνας, βάναυσος. *Quicunque harum rerum peritus eſt, δαιμόνιος, id eſt, felix vir & ſapiens nuncupatur: qui verò alias artes & facultates, quæ manibus explentur, callent, βάναυσοι, id eſt, mercenarii nominantur.* Vide & quæ ſupra, ad pag. 166. lin. 4. Celeberrimum Medicinæ artis elogium, doctiſſimi Imperatoris verbis conceptum, & in codicem Theodoſianum relatum, in gratiam Medicorum, de me, ut dixi, benè meritorum libet hic coronidis loco apponere: Τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην σωτηριώδη τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνειν, τὸ ἐναργὲς τῆς χρείας μαρτυρεῖ. διὸ καὶ ταύτην ἐξ ὑρανοῦ δικαίως πεφοιτηκέναι δικαίως φιλοσόφων παῖδες κηρύττει. Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως, ᾗ τὰ τῶν ἐπισυμβεβηκότων ἀρρωστημάτων ἐπανορθώσεται διὰ ταύτης. *Scientiam medicam hominibus eſſe ſalutarem evidentia neceſſitatis teſtatur. Ideoque illam ex cælo veniſſe meritò prædicant philoſophorum filii. Naturæ enim noſtræ imbecillitas, & morbi inſuper accedentes per illam corriguntur.*

Pag. 192. lin. 4. τῶ κοινῶ ἡγεμονικῶ ὁρμήσαντα] Scribe, ὁρμίσαντος. i. βυλεύσαντος: ut paulo poſt. cap. 44. Vide & lib. VII. cap. ultimum, Ἡ τῶ ὅλω φύσις ἐπὶ τὴν κοσμ. ὥρμησεν, &c.

Ibid. lin. 17. διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] Κόνησιν, non κίνησιν, utraque Xylandri editio: qui tamen poſtremum iſtud in verſione ſecutus eſt. Ego verò κίνησιν, an κόλλησιν legi malim, nondum apud me ſtatui. Vocis κολλήσεως latus apud Græcos uſus; de quâ nonnulla non protrita, ὁ μακ. parens in Athenæum lib. x. cap. 19. Τὰ ἐξῆς, propriè & philoſophicè quæ dicantur, Metaphyſ. lib. XI. vel ut alii lib. XIII. cap. ultimo, tradit Ariſtoteles. Sed magis ad rem Diogenis Laërtii, in vita Zenonis, lib. 7. §. 140. verba: ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι ἀυτὸν. τῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὑραίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συνῳονίαν. *Porrò nihil in mundo eſſe vacuum, ſed inter ſe mirabili eſſe unitate devinctum. Id enim cogere cæleſtium ad terrena concordiam & congruentiam.* Antoninum ita verto: *Hoc quicquid eſt, alteri conſequens eſt, per motum* (vel, ſi κόλλησις magis arrideat, *adhæſionem*) *localem, conſpir. &c.* Confer cum lib. VII. cap. 7. Πάντα ἀλλήλοις, &c. & notatis in hujus libri pag. 171. lin. 7.

Pag. 195. lin. 7. ἔχει σοι πάντα κατὰ νῦν.] Syntaxis verborum, ἔχειν, non ἔχει, poſtulat, quæ & MSti. Hæſcheliani lectio eſt. Venuſtè autem ludit in verborum καλὰ νῦν ambiguâ ſignificatione; quæ vel, *ſecundum Mentem*, ſeu *Deum*: *ut Deo gratum eſt*: vel, *ut tibi ipſi cordi*; ſeu, *gratum*: *ad animum tuum*, verti poſſunt. Suidas in καλὰ νῦν conſulendus. Quæ ſequuntur, Ἔχει δ' ἴσως καὶ τῷ παντὶ κατὰ νῦν τὰ ἑαυτῦ, cùm τῷ παντὸς ambigua ſit acceptio, poſſis etiam ita vertere: *Ita & cuilibet alii rei in iis quæ propria ſunt ipſius, felicitas ſua conſtat.* Tale quid & Ariſtoteles Ethic. IX. cap. 8. πᾶς γὰρ νῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. *Mens enim omnis, quod ſibi optimum eſt, eligit.* Vide & quæ ſuprà in pag. 178. lin. 4. Ὡς τὰ φυλὰ, &c. notata, & ibi Senecam.

Pag. 195. lin. 18. φῆναι φάσιν πολεμίᾳ] Scribe πολέμιᾳ.

Pag. 196. lin. 11. οἷος ὁ ἰυλλὴς καὶ γελοῖος τίχος] Chryſippi verba, Plutarcho περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν referente, hæc ſunt: Ὥσπερ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα (quod Antoninus hic τίχος) γελοῖα φέρυσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἐστι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίθησιν. ὥτως ψέξειας ἂν ἀυτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δ' ἄλλοις ὐκ ἄχρηστός ἐστι. *Sicut enim comœdiæ inſcriptiones ferunt ridiculas, quæ pro ſe nullius pretii, toti poemati tamen aliquid venuſtatis addunt: ita ipſum quidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Hæc utcunque Plutarchus acerrimè ut fatua & ſtolida exagitet; Chryſippo tamen in promptu patroni, viri maximi, Chriſtiani gentileſque, ſi hoc nunc ageremus.

Pag. 199. lin. 5. ὅσα ἀνθρώπῳ ᾧ ἑλίκοις ἀνθρώποις] Confer cum cap. 10. lib. IV. Ὅτι πᾶν τὸ συμβαῖνον, &c. Idem hic velle Antoninum, quod ibi, vel τὸ, παραφυλάξας fidem faciat. Sed manca ſunt hic ejus verba, integrâ, ni conjecturæ fallor, lineâ. Fortaſſe haud malè ita reſtituas: παραφυλάξας. ὅσα ἀνάρῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ἀυτῷ συμφέρει ὡς ἀνθρώπῳ, ᾧ ἑλίκοις ἀνθρώποις.

Pag. 203. lin. 10. Εἰ κυβερνῶνται οἱ ναῦται] Doctiſſimo Cantero non aſſentior, κυβερνῶνται, &c. corrigenti. Sententia ſine hac mutatione plana; & optima; Qui ſapiunt, eos ad vitæ finem omnia referre: de eo uno eos eſſe ſolicitos, cujus unius (ut æterni Salvatoris utar verbo) χρεία ἐστι: cætera quæcunque pro indifferentibus eos habere. Αὐτὸς, *ipſe*, in proximis verbis eleganter pro *gubernatore*, & *medico*; καθ' ἑξοχὴν; de quo Suidas, Euſtathius, aliique Grammatici.

Pag. 206. lin. 11. Διαδορατισμοὶ] Per διαδορατισμοὺς hîc figuratè fervidiora circa honores & imperia contendentium & contra nitentium ſtudia innui puto. q. d. *digladiationes*, ut & lib. IV. pag. 93. lin. 10. διαδορατισθέντες ἐκλέπτωσιν, *digladiationibus elati.* Ubi Xylander, *confoſſi perierunt*, verterat. Ego cum cætera ad animum pertineant, hoc quoque ad animum, non ad corpus, referendum credidi. Utrovis accipias modo, dignus Platonis, etiam Longino laudatus, eſt locus Polit. IX. pag. 738. A. Βοσκημάτων δίκην (inquit) κάτω ἀεὶ βλέποντες καὶ κεκυφότες εἰς γῆν, καὶ εἰς τραπέζας, βόσκονται χορταζόμενοι καὶ ὀχεύοντες καὶ ἔνεκα τῆς τούτων πλεονεξίας λακτίζοντες καὶ κυρίττοντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασί τε καὶ ὁπλαῖς ἀποκτείνυσι δι' ἀπληστίαν. *Veluti pecora humum proni ſpectant, ventrique obedientes paſcendo coëundoque ætatem conterunt, próque his rebus uberius potiundis calcibus inter ſe, & cornibus ferreis, unguibuſque decertant, ſeſe invicem ob inexplebilem libidinem trucidantes.*

NOTÆ IN LIBRUM VII.

Pag. 209. lin. 10. καὶ ἡ σύνδεσις ἱερὰ] De re vide lib. VI. c. 37. In verbis his alluſio ad vetus illud. Ἡράκλειον ἄμμα, *Nodus Herculeus*; qui olim ſacer. Conſulantur Adagiographi. Plotinus Ennead. III. lib. 1. Περὶ εἱμαρμένης, de hac τῶν ἀίστων ἐπιπλοκῇ, καὶ τῷ ἄνωθεν, ut ipſe vocat, εἱρμῷ, multa ſubtiliter. Vide & ſuprà in pag. 123. lin. 7.

Pag. 211. lin. 8. ὥπω σε καλαληπλικῶς] Confer cum lib. V. cap. 6. ἴδιον γάρ φησι, &c. Et hujus VII. cap. 24. τὸ ἐπίκοινον, &c. Quæ à nobis illic exponuntur. Cautum te volui, ne cum lib. IX. p. 286. hâc ipſa in re καλαληπλικῶς invenies, hic quoque cenſeres eſſe neceſſarium.

Pag. 212. lin. 13. ὦ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν] Scribo, ὦ φοβεῖ ἑαυτὸ, ὦκ ἄγει ἑαυτὸ εἰς ἀθυμίαν. niſi fortaſſe ἐπιθυμία latiori notione, pro πάθει qualicunque; ut cùm ψυχὴ ἐπιθυμητικὴ, in genere opponitur τῇ λογικῇ. Ita in loco Platonis de quo ſupra in IV. ἀι τῶ σώματος ἐπιθυμίαι.

Pag. 213. lin. 6. τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνειν] Hîc recolendum, quod ſæpius Antoninus inculcat, mentis unius eſſe prout his aut illis dogmatibus imbuta eſt, τὰς κρίσεις, & ὑπολήψεις formare; à judiciis & opinionibus pravis & falſis oriri τὰ πάθη, metum, luctum, alia, ἐν τῇ ψυχῇ, vel ut hic loquitur, ἐν τῷ ψυχαρίῳ; id eſt, in parte animæ ſenſitivâ & irrationali. His ita conſtitutis, de verbis cenſeo; τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνειν ἐδὲν, ἐδὲν ἂν πάθῃ. (vel, ἐδὲ μὴ πάθῃ) ἐδὲ γὰρ ἄξεις εἰς κρίσιν τοιαύτην, &c. legendum eſſe. Ἄγειν εἰς κρίσιν, ut libro primo, ἄγειν εἰς ἔννοιαν, & alia id genus. Verto, *Animula autem, quæ timere, quæ dolere ſola poteſt; quæ verò de timendi vel dolendi cauſſis nihil omninò poteſt opinari, nec illa quicquam patietur. non enim illam in tale judicium* (vel, *opinionem*; ut dolendi ſcilicet aut timendi cauſſas habeat) *induces.* Hinc Stoïcis, τὰ πάθη, κρίσεις, id eſt, opiniones. Servius in Virgilium Æn. VI. *Varro & omnes philoſophi dicunt quatuor eſſe paſſiones, duas à bonis, duas à malis opinatis rebus. Nam dolere & timere duæ opiniones malæ ſunt; una præſentis, alia futuri. Item gaudere & cupere, opiniones bonæ ſunt; una præſentis, altera futuri.*

Ibid lin. 12. Εὐδαιμονία ἐστὶ, δαίμων ἀγαθὸς, ᾗ ἀγαθὸν] Puto ſcribendum, ᾗ ἀγαθῶν, bonum faciens: ut κακῶν, malum faciens; lib. IX. cap. 4. Suidas (aut alius quiſquis eſt apud illum) in Εὐδαιμονία, pluribus proſequitur, & vim argumenti ab ἑυμολογίᾳ petiti notat. Ex Platone Alcinous, de Doct. Platon. cap. 27. & Apulejus, de Deo Socratis derivatum confirmat. Cicero apud Ammianum Marcellinum δαίμονα, *fortunam* videtur interpretari. *Fœlicitas* (inquit) *eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum; quibus qui non utitur; fœlix nullo pacto eſſe poteſt.* Haud multò aliter & Theognis,

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ὔτ' ὄλβιος, ὔτε πενιχρὸς,
Οὐτὲ κακὸς, νόσφιν δαίμονος, ὔτ' ἀγαθός.
Nemo hominum neque dives, neque pauper,
Neque malus ſine fortuna, neque bonus eſt.

At Seneca credo magis ad Antonini mentem, *Beatus cui nullum bonum malumque ſit, niſi bonus malúſque animus.* Vide & lib. X. cap. 13. poſtremis verbis. De vocis δαίμονες variâ notione, vide ſupra in lib. III. pag. 70. lin. 2.

Pag. 215. lin. 3. Τὸ ἐπίκοινον, &c.] In hac ſectione quædam in textu præter inſtitutum correcta, quæ operis typographicis adſcribi vetat Xylandri verſio. Moneo igitur te lector, ᾗ τὸ τελευταῖον: & mox, ᾗ συναισθησις τῶ ἁμαρτάνειν, utramque Xylandri editionem exhibuiſſe. Confirmandæ verò correctioni verſionique noſtræ en tibi locum unum aut alterum ex Senecâ. Epiſt. 90. poſtremâ: *Multum autem intereſt, utrum peccare aliquis velit, an neſciat*, &c.

& mox, *Virtus non contingit animo niſi inſtituto & edocto, & ad ſummum aſſiduâ exercitatione perducto. Ad hoc quidem, ſed ſine hoc naſcimur; & in optimis quoque antequam eruditas, virtutis materia eſt, non virtus.* De Clem. II. 2. *Quid ergo eſt propter quod benè factis dictiſque quàm familiariſſimum eſſe te cupio? ut quod nunc natura & impetus eſt, fiat judicium.* De vita beat. c. 5. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis. Quoniam & ſaxa timore & triſtitia carent, nec minus pecudes; non ideo tamen quiſquam fœlicia dixerit, quibus non eſt fœlicitatis intellectus.*

Pag. 218. lin. 13. ὅτι πάντα νομιστὶ] Quò ſpectent hæc Antonini, ex his Diogenis Laërtii lib. 9. §. 44. in Democriti vita verbis, intelligimus. Δοκεῖ δ' αὐτῷ τὰ δι. ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους, καὶ κενόν. τὰ δ' ἄλλα πάντα νενομίσθαι δοξάζεσθαι. *Sunt autem quæ ille opinatus eſt iſta. Principia omnium eſſe atomos atque inane: cætera omnia opinandi incertitudine niti.* Et ibidem rurſus pagina ſequenti; Ποιητὰ δὲ, νόμιμα εἶναι. φύσει δὲ, ἄτομα καὶ κενόν. *Quæ verò fiant eſſe legitima; naturâ verò atomos atque inane.* Hoc opinor vult Laërtius, Democritum credidiſſe, fortuitum atomorum concurſum (ô inſanum! ſi verè credidit) primam rebus originem dediſſe. exinde, quæcunque facta ſunt, & accidunt, ordine & ratione (providentiam intelligo) diſpenſari. Fortaſſè ſcripſerat Antoninus, ὅτι π. νομιστὶ ἔχει. οἱ δ' ἄτομα τὰ στοιχεῖα. vel, οἱ δὲ μόνα τὰ στοιχεῖα; quæ caſu ſcilicet & concurſu atomorum; *at ſufficiat id tibi meminiſſe*, (cupidus aſſertor providentiæ, undique libenter arripit quod ſuæ ſententiæ faveat) ὅτι τὰ π. νομιστὶ ἔχει, ἢ δὴ λίαν ὀλίγα, *aut pauca ſaltem quæ ſecus*; ut Xylander in Notis & verſione.

Pag. 219. lin. 1. ἢ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι] Scribo, ἢ σκεδασμὸς, οἱ ἄτομοι. εἰδ' ἕνωσις, ἤτοι σύνεσις, ἢ μετάστασις. Solet Antoninus τὰς ἀτόμους, & τὴν ἕνωσιν, ut contraria principia opponere. Vide lib. VI. cap. 4. & 10. Ἤτοι κυκεὼν, &c. Ibi vides, (ut & alibi ſæpe) poſitis atomis σκεδασμὸν inferri. Nam ſi vita, contextus, ſeu concurſus (συγκριμάτιον alicubi nuncupat) atomorum; ſequitur ut mors mera ſit atomorum earundem diſperſio & diſſipatio. Si verò ἕνωσις ſtatuitur; & mundus, unum corpus, quod à Deo certis legibus adminiſtratur; tum mors vel σύνεσις, (ſi vera illorum opinio, qui quamvis agnoſcebant providentiam, animam tamen ſtatuebant eſſe mortalem) & ſpiritus extinctio; vel μετάστασις, ſeu tranſlatio, ſi ſecundum alios ſit anima corpori ſuperſtes. Vide lib. V. cap. 33. τί ἂν περιμείνεις, &c. & lib. VIII. c. 25. τάττων ἂν μεμνῆσθαι, &c. Mox, ἀπόληψιν vocat obfirmatam animi conſtantiam, qua doloribus corporis fortiter obnititur, & aditus ad ſe quaſi præcludit omnes. Plenior vocis explicatio, à Medicis petenda, quibus hac occluſionis notione in uſu crebro. Nec aliter illa lib. IV. pag. 94. lin. 7. ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ: *poſtquam ſemel ſe occluſerit*; vel ut ſignificantius, quam Latinius loquar, *cùm ſemel, omni interdicto ſibi cum corpore commercio, ſe ſequeſtraverit.* Hinc etiam, ut obiter moneam, confirmatur noſtra (de quâ ad pag. 93. lin. 2.) conjectura, pro αὐτὴν ἀποκλύσαι, αὐτὴν ἀποκλεῖσαι legentium, cum ἀπόληψις, & ἀπολαμβάνειν, à medicis & aliis, per ἀπόκλεισιν, & ἀποκλεῖσαι exponantur: & τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ ἀπόληψιν διατηρεῖν, quod hic; non aliud, quàm quod ibi πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι.

Pag. 222 lin. 7. καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ] Ita Lugdunenſis editio, ex priore Xylandrinâ, ut alibi diximus, expreſſa. Quæ de illâ in præfatione monuimus non hic repetemus. Corrige igitur ex II. & meliori Xylandrinâ, (nam ita in Platone) καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ: *& officiumne facias viri boni, an ſecus*: ut Xylander verterat.

Pag. 224. lin. 3. ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν κάτω] Omiſſa neſcio quo caſu in textu verborum iſtorum interpretatio: *Tanquam ex ſuperiori aliquo loco intuendum eſt*, &c. Xylandri utraque editio ἄνωθεν κατὰ ἀγίλας, &c. quod ſi quis malit, quam τὸ, κάτω quod hic editum, judicio ſuo fruatur. Senſum certè nos expreſſiſſe, ex aliis ſimilibus locis præſtare poſſumus; ut lib. IX. cap. 30. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγίλας μυρίας, &c. *Intuere deſuper armenta innumerabilia*, &c. & lib. XII. cap. 24. Τρίτον, εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς μετατρέψαιο τὰ ἀνθρώπεια, &c. *Tertium, ut velut in altum procul à terra ſubvectus humanas res deſpicias*, &c.

Ibid. lin. 7. καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκρίσθαι] Mundum ex contrariis conſtare, pulchra Oratorum & Poëtarum obſervatio eſt. Et vulgò quidem de elementis exponunt: ut Ovidius, Metam. I. fab. VIII.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorque calorque,
Concipiunt; & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Credidi aliquando pro, *vapor humidus*, *calor humidus*, in Ovidio ſcribendum eſſe: ſed poſtea non Lucretium tantùm qui ſæpiſſimè; ſed & alios quoque melioris notæ ſcriptores animadverti, *vaporem* pro *calore* non raro ponere: unde & *vaporare*, Lucretio, pro, ardere; & Horatio pro, calefacere. Ut Ovidius hic, ita plerique alii in elementis diſcordem hanc concordiam oſtendunt. Quam verò latè pateat hæc obſervatio, doceat vel unus in aureo (digniſſimo certè ob exquiſitam ſapientiam, niſi vetaret argumenti ſublimitas, quod vulgò notius eſſet) Metaphyſicorum Fragmento Theophraſtus. Ibi cum τὴν ἅπασαν ὑσίαν ἐξ ἀντικειμένων, his aut ſimilibus aliis verbis, conſtare non ſemel pronuntiet, eò & Euripidis de virtutis & vitii, proſperorum & adverſorum in vitâ humanâ vinculo & viciſſitudine notiſſima verba, cap. 7. referri poſſe cenſet. Sed verba Euripidis, quæ manca apud illum leguntur, ex Plutarcho, qui non uno loco laudat, ita reſtituenda ſunt.

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἰσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἴσι τις σύγκρασις, ὡς ἔχειν καλῶς.

Sejungier non poſſunt à bonis mala.
Sed eſt eorum, ut res habeant ſatis benè,
Commixtio quadam.

Atque hîc (quod ut bonâ Lectoris cum veniâ mihi liceat oro) libet aliquantiſper non tam præter argumentum, quàm præter inſtitutæ brevitatis rationem excurrere. Non Antonino ſanè, non malo ſapientiæ magiſtro, navabitur hæc opera; ſed ipſiſſimo tum ſapientiæ omnis, tum ſalutis auctori fontique CHRISTO: à quo atrox convitium, quod Chriſtiani hominis & Jeſuitæ, non malitia, (abſit) aut impietas, ſed importuna ſuſpicio ſacratiſſimo ejus Nomini impegit, Ethnicorum ope & auctoritate inſtructi depellemus. Themiſtius, Orator Ethnicus, Orat. XII. Jovianum, Chriſtianum Imperatorem ob ſancitam lege, Religionis libertatem laudans, hæc inter alia habet, ut Pariſienſis a. d. 1618. editio ea exhibet: Ἀγαστὸν μὲν οὖν καὶ τὰς ἄλλας τῷ νόμῳ προσήκειν τὸν θειότατον αὐτοκράτορα. μάλιστα δὲ, οἷς ἂν ἐφίηται μόνοις τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται ὁ Φυλλάτειρος Ἐμπεδοκλῆς, ὃ μὰ Δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ. οἶδε γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἑκάστῳ ἀπάτη καὶ φενακισμὸς παρακέκηγε, καὶ ὑποδύεται μεγαλοπρέπειαν μαγγανείαις, καὶ ἐνοικίζεται ἀγυρτείαις. καὶ διὰ τοῦτο, τὰς μὲν προάγει, τὰς δὲ κωλύει, &c. *Atque cùm cæteros omnes divinum Imperatorem noſtrum amare de ea lege plurimùm oporteat, tum eos potiſſimùm, quibus non modo libertatem tribuit, ſed & jura ipſorum explicat, nihilo ſanè Empedocle deterius, (non veterem illum Empedoclem intelligo.) Rectè enim illud novit, unicuique humanorum bonorum fraudem ac fallaciam in propinquo eſſe poſitam, ita ut & magnificentiæ perſonam præſtigiis & impoſturæ pietatis aſſumant. Propterea cùm alias promoveat, alias tamen prohibet*, &c. Hîc Petavius Jeſuita, Themiſtii editor & interpres, queſtus in Notis de loci obſcuritate conjecturam hanc proponit, Chriſtum à Themiſtio per Empedoclem deſignari, *quaſi ſe ille perinde ut Empedocles Deum haberi voluerit, eoque ipſo ſuo conatu mortem ſibi arceſſiverit*, ὅτι μὴ θεὸς ὢν τοῦτο ὅπερ ἔλεγεν εἶναι (quæ Tatiani de Empedocle verba) κατεψεύδετο. Hâc ſuâ conjecturâ propoſitâ, *Atque utinam* (concludit Petavius) *aliam hæc quæ dicit ſententiam pati poſſint. Magno quippe redemptum velim, ut ne tam conſceleratum dictum elegantiſſimis hiſce ſcriptis illigatum fuerit.* Gaudeo hanc mihi occaſionem oblatam de viro non optimè de Caſauboniano nomine merito benè merendi. Nullum in rebus humanis ſincerum bonum eſſe, cui malum vel apertum & manifeſtum, vel ſpecie boni fallens annexum non ſit, ex adverſo (τὴν τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχίαν, *rerum humanarum oppoſitum invicem ordinem*, eleganter vocat Plutarchus, ad illam de quâ diximus elementorum contrarietatem fortaſſe alludens) oppoſitum; eamque vetuſtiſſimam fati ſeu providentiæ legem eſſe, tot ex antiquis ſunt qui obſervant, ut quis non dixerit, quàm quis diverit, invenire difficilius ſit. Ut igitur Platonem, Theophraſtum, Dionyſium Halicarnaſſeum, Diodorum Siculum, Dionem Chryſoſtomum, Longinum, & Ethnicos alios Græcos; ut Procopium, Chriſtianum, aut ſemi-Chriſtianum potiùs; ut Græcos Patres; ut Latinos Patres, alioſve cujuſcunque generis omnes omittam: Themiſtius ipſe jam ſuprà Orat. III. aliis verbis eandem ſententiam complexus erat; ubi ait: (Latinis autem Petavii Interpretis brevitatis cauſſâ contenti hîc erimus) *Sanè unumquodque eorum quæ in hominum vitâ ſunt bonorum, periculo ſemper aliquo tectum & obvolutum videtur, nullumque eſt contrarii penitus expers ac ſincerum*: Nec abſurdè quidam ſcenicus poëta dixit, *Nullum in vita bonum eſſe, quod Radice ab unâ, qualis arbor, prodeat; Sed ſemper illi quod malum eſt, adnaſcitur.* Laudat igitur Themiſtius Imperatoris Edictum, non eo ſolùm nomine, quod religionis optionem liberam reliquerit, ſed quod eâdem lege quâ id permittebat, grande iſtud arcanum (θεσμὸς ipſe vocat appoſitiſſimo vocabulo) ab Empedocle, veteri philoſopho, primùm animadverſum & literis proditum, de boni malique confinio, & indiſſolubili nexu diſertis verbis executus ſit; aut ſi non diſertis illo verbis, at ipſo tamen effectu propoſitoque legis (ſaltem ut Themiſtius propoſito ſuo ſerviens interpretatur) inſinuaverit. De Empedocle, Plutarchus, Περὶ εὐθυμίας, pag. 473. F. teſtis; Παλίντροπος, inquit, ἁρμονίη κόσμου, ὥσπερ λύρης καὶ τόξου. καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καθαρὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἀμιγές. *Ut enim lyræ aut arcus nervi, ita mundi quoque concentus viciſſitudine quadam intenditur ac remittitur*: & *in rebus humanis nihil ſinceri, nihil puri eſt.* Et mox poſt laudatum Euripidis eundem quem laudat & Theophraſtus in eam rem locum, pergit, pag. 474. B. Οὐ γὰρ (ὡς ὁ Μένανδρός φησιν)

Ἅπασι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
Εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου ἀγαθός.

ἀλλὰ μᾶλλον (ὡς Ἐμπεδοκλῆς) διῆται τινες ἑκάστοις ἡμῶν γινόμενοι. παραλαμβάνουσι καὶ παρέχονται μοῖραι καὶ δαίμονες. *Non enim verum eſt, quod dixit Menander:*

Unicuique, in lucem cùm primò editur,
Genius bonus vitæ magiſter totius
Adſiſtit.

Sed Empedoclis probanda potiùs eſt ſententia, qui unumquemque noſtrum, poſtquam eſt natus, arripi gubernarique à duplicibus fatis geniiſque docet. Et poſt prolatos Empedoclis verſus (verbis, ut pleraque ſunt Empedoclis, non uſitatis quidem, ſed id tamen ipſum quod Themiſtius hîc, non obſcurè, ſi quis attendat, innuentibus) ita pergit: Ὥσε τούτων ἑκάστῳ σπέρματα τῶν παθῶν ἀνακεκραμένα διδυγμένης ἡμῶν τῆς γενέσεως, καὶ διὰ τοῦτο πολλὴν ἀνωμαλίαν ἐχούσης: *Quarum omnium ſemina cùm ortus noſter ſecum tulerit, ideòque vita magna ſit inæqualitas*: cætera apud ipſum legantur. Themiſtii ſententiâ ſic expoſitâ, & extra controverſiam poſitâ, de verbis videamus; quæ erſi longè aliter accipienda quàm voluit interpres, minimâ tamen & ferè nullâ mutatione ſic ſcribenda cenſeo,

seo; Ἄγαθαι μὲν ὦν καὶ τῶν ἄλλων (ita malo quàm τὰς ἄλλας; quod tamen ferri potest, nec sententiæ quam volumus incommodat.) τῷ νόμῳ προστήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα μάλιστα δὲ οἷς (id est, τούτων, vel ἐκείνων, οἷς) ὧν ἐφίεται, &c. *Dignus*, inquit, *Imperator, quem venerantes admiremur, tum ob alia quæ lege illa continentur, tum præcipuè quòd non solùm religionis libertatem indulgeat, sed & æternas illas leges à Deo latas non minùs perità, non ille* (Imperator scilicet) *per Jovem*, (elegans hæc ἀναδίπλωσις, seu ἐπίζευξις est dicenda, non intellecta præcipuè decepit interpretem) *quam vetus ille Empedocles explicet.* Sed ad Antonini verba ut redeam, vim τῷ συγκοσμήσαντι hoc loco pleniùs intelliget, qui conferet cum iis quæ multa scribit in hanc sententiam author libelli quantivis pretii, (Aristoteli vulgò adscripti) De Mundo, quibus nihil dici potest venustius & elegantius. Vide ibi tum alibi non uno loco, tum præcipuè cap. 5. Διὰ τί ὁ κόσμος ἐκ τῶν ἐναντίων ἀρχῶν συνέστηκε, ἢ διαφθείρεται. *Propterea mundus ex principiis contrariis constitutus non corrumpitur.*

Pag. 225. lin. 6. Βραστοῖσι καὶ ποτοῖσι] Xylandri utraque editio. Καὶ σίτοισι καὶ πότοισι, (11. ed. πόλοις) καὶ μαγγανεύμασι. Nos quod editum est (quod tamen in textum receptum nollemus) ex Plutarcho in Παραμ. πρὸς Ἀπολ. prompsimus. Euripidem laudat authorem Plutarchus: sed in Euripide mihi non hactenus reperta.

Ibid. lib. 11. καθαλικώτερος] Plutarchus in Apophth. Laconicis, ultimo: Λάκωνί τινι ἡττημένῳ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἶπέ τις, Ὁ ἀντεγωνίσης, ὦ Λάκων, ἐγίνετό σου κρείσσων. Ὀυμενῦν, ἔφη, ἀλλὰ καθαλικώτερος. *Laco quidam ad Olympiam victus, dicenti, colluctator tuus te fuit melior, nequaquam, inquit, sed dejiciendi peritior.* Affinia apophthegmata, unum aut alterum, in eadem Plutarchi collectione reperias.

Pag. 228. lin. 8. 9. ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] Dubito an sensum sim assecutus; certè vocem διάφορον longe aliter exponi posse non ignoro: sed ut hic magis quadret, qui possit exponi non video. Alius cogitet.

Pag. 229. lin. 2. συνετὸν] Erit aliquis fortassè qui malit συνετὸς: quod mihi non displicet. Nihil tamen temerè mutandum censeo.

Pag. 230. lin. 4. εἰ βλίπων] Scribe, ἐμβλέπων: ut & in Manuscripto Hæscheliano cap. 17.

Pag. 231. lin. 6. ὅτι γὰρ καθὸ ὑλικὴ ἐστιν] Scribendum puto, (quod & verti) λογικὴ, non ὑλικὴ. Passim ista, τὸ λογικὸν, (sive, νοερὸν) & τὸ κοινωνικὸν, (seu, quod perinde est, πολιτικὸν) conjungit Antoninus. Ita paulo post, cap. 68. ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς. *Etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis.* Et lib. VIII. cap. 2. τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ πρᾶγμα ἔργον ζῷον νοερὸν καὶ κοινωνικὸν, καὶ ἰσονόμον (quatenus & Deus λόγος, & λόγῳ mundum gubernans) Θεῷ; *Quid ergo expeto ulterius, quàm ut illud quod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eademque cum Deo ipso lege agentis.* Vide & hoc ipso lib. cap. 72. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ, &c.

Ibid. lin. 16. πρὸς τὰς ἀπαυθρώπους] Dubito vulgari sensu ἀπαυθρώπους hic velit Antoninus; an ut Plato in Phædone explicat. Si vulgari, non dubium quin legendum sit, οἷον οἱ ἀπάνθρωποι πρὸς τὰς αὐθ. Cave (inquit) ne dum malis (quod vulgò laudi datur: unde illud Plauti,

Nam bona bonis ferre reor æquum maximè; Ut mala malis:

quò pertinet & lex talionis veteribus philosophis probata) malus es, & inhumanis inhumanum te præbes, odio illorum unus ex illis ipse evadas.

Pag. 236. lin. 6. ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἔστι] Scribe, ἢ ἃ λογικὰ (vel, ἢ τὰ λογιστικὰ) τὰ κ. quomodo & vertimus. Possis etiam ita, ἢ ἃ λογιστικὰ καὶ τὰ κυρ. *vel quæ ratione prædita, & (inter Dei creaturas) præcipua, ea sunt utique circa quæ*, &c. Sed meo judicio non ita bene.

NOTÆ IN LIBRUM VIII.

IBid. lin. 12. φιλόσοφοι] De multiplici vocum φιλοσόφου & φιλοσοφίας apud Græcos scriptores acceptione quædam in Notis Anglicis pridem monuimus; sed multo plura parata habemus, ex quibus non parva lux haud paucis authorum locis vel obscuris vel à Latinis interpretibus malè acceptis inferri possit. Partem occupavit nuper vir Clar. (quem honoris & observantiæ caussa nomino) Desiderius Heraldus, in doctissimis *Rerum Judicatarum* libris: non pauca tamen aut levia supersunt, quibus alibi fortassè locus erit.

Pag. 237. lin. 3. ὅσα δήποτε ὡς ἡ φύσις] Editum prius, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φ. θ. βιώσει: pendente & imperfecta sententia. Sensum rectè Xylander (nisi quod ὅσον δήποτε, *quantumcunque id erit*, plus minusve scilicet, omisit) expressit. Ita & lib. VII. cap. 56. τὸ λοιπὸν ἐκ τῆς π. ζῆσαι καθὰ τὴν φύσιν.

Pag. 238. lin. 18. ὅσων πρόνοια, καὶ δυλεία πόσων.] Lego, ὅσων παράνοια, καὶ δυλεία τόσων. vel, ὁσοιπερ ἀνοίας (vel, ἀγνοίας) καὶ δυλείας τόσου: in eam sententiam quam in textu expressimus. Lib. VII. cap. 66. de Socrate, μηδὲ μὴν δυλεύων τινὸς ἀγνοίᾳ, &c. Similes apud Ciceronem & Senecam quorundam qui vel fortunæ sublimitate, vel rerum bello gestarum magnitudine per illustres, cum philosophis comparationes elegantissimæ non sine fructu comparandæ, quibus animus & otium.

Pag. 240. lin. 25. συλλ. τὰ πάντα τῇ δὶ] Xylandri utraque editio, τὰ πάντα. τῇ δὶ πρὸς ἐθε. male; sed longè pejus, quod in versione secutus est. Corrige, τὰ πάντα τῇδε πρὸς, &c. Sed & superiori lineâ, μὴ εἰ τὸ ἓν πρὸς τὸ ἓν, non ut ex Xylandro editum, μὴ εἰ τὸ πρὸς ἓν, legendum.

Pag. 242. lin. 12. Διηνεκῶς καὶ ἐπὶ πάσης] Totum hoc caput quod Xylander adeò pro deplorato habuit, ut asterisco notaret ut imperfectum, solâ pravæ interpunctionis emendatione (ut plurima alia passim) sanavimus: his tantùm exceptis, quod pro Θαυμαστὸν ἢ ξένον. ut in utraque Xylandri editione, Θαυμαστὸν ἢ ξένον, &c. edidimus: & pro μέμνησο ὅτι ὥσπερ, &c. (quod tamen etiam in Hæscheliano codice repertum nobis) μεμνήσομαι ὅτι, &c. correximus: ut & Xylandrum in manuscripto libro quo usus est reperisse, tum ex versione ejus (*cogitabo*, &c.) tum ex verborum istorum, μεμνήσομαι ὅτι ἀναγκάζεται ὕπνος ποιεῖν, importunâ illâ quidem nec ferendâ, sed quæ tamen fortassè à verâ lectione manavit, in Tigurinâ editione repetitione, non improbabilis suspicio.

Pag. 243. lin. 10. εἰ μὲν γὰρ δύνασαι] Defectus in his, qui supplendus ex Hæscheliano (cujus alibi meminimus) exemplari, cujus hæc scriptura: εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωτον. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, τόγε πράγμα αὐτὸ. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι συμφέρει τὸ μ. &c. Nec puto, hic quidem, aliter Xylandrum in suo codice reperisse; sed ab operis typographicis quibus locata prima editio, primò hoc detrimentum commissum; ab iis, ad secundam editionem, quæ fœdissimè & ipsa contaminata est, ex incuriâ & inadvertentiâ transmissum. Fundus mihi hujus suspicionis tum ipsa Xylandri versio, cui in his verbis planè cum Hæscheliani codicis scripturâ convenit; tum verò quod alibi quoque idem accidisse comperi; de quo plura dicemus ad libri IX. initium. Vide & ad ejusdem libri cap. 40.

Pag. 248. lin. 5. εἶτα ἔπιθι τὰς ἄλλας, μὴ] Scribo, εἶτα ἔπιθε τὰ ἄλλα μὴ, &c. *Percurre alia ejusmodi, in quibus non unius hominis mors spectanda proponitur: exempli caussâ Pompejos.* Neque multò aliter Xylander in primæ editionis versione; quam secundis ejus cogitationibus præferendam censui. in posteriori siquidem quod antea verterat, *Defecit tota Pompejorum gens*: mutavit, *ut urbs Pompeji perierunt.* Sanè de Pompejis, urbe, jam antea lib. IV. cap. 48. Antoninum egisse, πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, &c. non me latet: at huic loco tamen aptius, me judice, ut ad Pompejorum familiam verba referamus, quæ in Cnæo & Sexto Pompejis, Magni filiis, extincta fuit. Familiam dico, non nomen, aut gentem; ex quâ viri magni & illustres, etiam post illos extinctos.

Pag. 250. lin. 14. τῷ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν] Legendum (quod qui superiora considerate leget, agnoscet) ἀπολαβεῖν ἐπίτρεψιν: cujus lectionis vestigium exhibet Epictetus Hæscheliani, in quo non ἀποβλέψιν, sed (quod & hic restituendum) ἀποβλαγήν: ut quod cum ἐπίτρεψιν scilicet, non cum ἐποίησεν (quod vetat syntaxis) copulandum sit.

Ibid. lin. 21. ἑκασ῾ τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον] Locum hunc potius imperfectum quàm corruptum suspicetur aliquis, & sine ope melioris codicis incurabilem. Ego verò minimâ mutatione plenum & perfectum ita reddo: δυνάμεις εἰς ἑκαστον τῶν λ. ἐσχεδάσθη ἢ τῶν λ. φ. Verbo σχεδάζειν, alludit Antoninus ad fatalia illa dolia quæ poëtarum ingeniosissimus & sapientissimus alicubi describit; sed magis ad celebrem illam Pandoræ pyxidem, in cujus narratione tum Hesiodus, author fabulæ; tum alii verbo σκεδάσαι solent uti. Caussa voculæ, εἰς, omittendæ, præcedens dictio in εἰς desinens: omissâ illâ, quia non constabat sententia, tentata cætera & corrupta. Sed & ita non male fortassè, Ὥσπερ τὰς ἄλλας ὅλ. διείπεμι ἑκάστῳ τῶν λ. σχεδὸν ὅσον, &c. Τῷ διείπεμι omittendi eadem hic quoque caussa fuerit, scripturæ cum præcedente δυνάμεις affinitas.

Pag. 251. lin. 8. Μήτι νῦν παρακάθηται] De Pantheâ, mariti loculo, seu (ut Petronius) *arca* assidente, fuit Xenophon. De cæteris quos nominat hic Antoninus, nihil habeo quod dicam.

Pag. 252. lin 1. βλίπε κρίνων φησὶ, σοφωλάτοις] Fortassè, σοφός τις, vel σοφώτατα. Confer cum lib. III. cap. 15.

Ibid. lin. 19. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] Vox ὁρμὴ propriè de motu animæ sensitivæ. Sic lib. III. cap. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώμα῾ αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαί, τὰ δόγμα῾α. *Corpus, anima, mens, corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta.* & hoc ipso cap. primis verbis, Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως καὶ τὸν ζωτικῆς φύσεως. *Porrò & vegetativæ animæ quicquid impedimento est.* ζωτικὴν autem, à φυσικῇ & νοερᾷ diversam constituit. At interdum tamen ὁρμὴ & ὁρμᾶσαι de rationalis mentis agitatione, etiam divinæ: ut libri præcedentis ultimo capite: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιΐαν ὥρμησεν: *de mundi creatione secum deliberavit.* Vide & supra ad pag. 192. lin. 3. Dicit igitur Antoninus; Ὁρμήσαντί τι ἀλλοῖον ἀκόλουθον ἐγένετο ἢ ὅσα ὁρμῇ τυὰ ἐμποδίζει; Sanè si ὡς λογικὸς, vel ὡς ἀπροαιρέτως, (tale enim aliquid subintelligendum est) ἀνυπεξαιρέτως (i. e. sine legitimâ ὑπεξαιρέσει & exceptione: vide quæ supra ad lib. IV. cap. 1.) ὥρμας, jam verè quatenus es rationalis aliquid mali passus es. Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις; si verò τὴν ὁρμὴν, & ὁρμᾶσαι, ut vulgò, accipis, nihil mali, &c. Possis etiam ad τὸ ἕκτημα referre. Si verò τὸ ἕκτημα populari notione intelligis, &c.

Pag. 253. lin. 2. 3. ὅταν γένηται σφαῖρ῾] Cum mens aut animus σφαῖρ῾ sive σφαιροειδὴς semel est, idem semper est, nec ullâ vel interni, (τῶν παθῶν) vel externâ fortunæ vi de statu suo dejicitur. Vide lib. XI. cap. 12. & lib. XII. cap. 3. & quæ ibi dicentur.

Pag. 254. lin. 18. ταπεινομένην, ὀρεγομένην, συνδυομένην, πυρουμένην] Ad morem demississimè supplicantium alludit opinor Antoninus prioribus duobus verbis. Non enim solùm in terram abjicere se, sed & corpus totum porrigere (ut alibi fusè peculiari de Adoratione

ne tractatu, docemus) ſoliti, qui demiſſiſſimè, ritu tamen non tam Romano, vel Græco, quam barbaro, ſupplicabant. Τὸ συνδυομένη, quod Xylander ita reddit, quaſi συνδεδεμένη reperiſſet, *contractus*, vel *ſuppreſſus* verti poteſt. Seneca. *In amiſſione carissimorum neceſſarius morſus eſt, & firmiſſimorum quoque animorum contractio.* Idem alibi, *Qui ſe lætis rebus non inflavit, non adverſis contrahit.* Sed hoc potiùs συσέλλεται, quam συνδύεται. At idem alibi cum *ſupprimere ſe ac deſcendere* dicit, τὸ συνδύεσθαι videtur in animo habuiſſe. In ſapientem, &c. cap. 10. *Non dubie enim contemptum ſe judicat, & hic morſus non ſine humilitate quadam animi* (ταπεινώσει τῆς ψυχῆς: nam ταπεινοφροσύνη Chriſtianis aliud) *evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis.* Hæc autem quatuor verba ad unum idemque τῶν δυσχεραινόντων καὶ σχιτλιαζόντων τὸ πάθος exprimendum, ut ex contextu colligas, ab Antonino hic adducuntur. At idem alibi τὸ ἐκτείνεσθαι (quæ propria τῷ ὀρίγεσθαι ſignificatio) τῷ ἴσα συνέχειν καὶ συνιζάνειν (l. XI. cap. 12. Σφαῖρα ψυχὴ, &c. opponit. Confer & cum lib. VIII. cap. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσι ἐπισύρειν, &c.

Pag. 258. lin. 8. φύει σεαυτὸν] Malim, φύῃ σεαυτὸν, non enim τὸ φύομαι, quod ſciam, ſolet activè ſumi.

Ibid. lin. 12. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς ὅ, τι πέφυκεν] Τὸ πρὸς, quod operarum negligentiâ præteritum, ex utravis Xylandri editione revocandum, ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πέφυκεν. *Qui cur mundus factus ſit non intelligit*, &c. Proximâ lineâ, ὁ δὲ ἴν τι: vel ὁ δὲ ἴν τινι τούτων: vel, ᾧ δὲ ἴν, τι τούτων ἀπολείπει, corrigendum.

Ibid. lin. 15. τῶν προλόγων ἔπαινον φεύγων ἡδέως] Scribo, τῶν προτύπων ἔπαινον φεύγων ἢ διώκων, ὡς &c. Φεύγειν καὶ διώκειν tum apud hunc noſtrum alibi non ſemel, tum apud alios plurimos ut τυχικὰ in hoc argumento vocabula conjungi ferè ſolita. Dixit autem eleganti βραχυλογίᾳ, τὸν ἔπαινον φεύγων καὶ διώκων, pro ψόγον φεύγων ἢ ἔπαινον διώκων: ut 1. ad Cor. 4. 5. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ: & *tunc laus erit unicuique a Deo.* ἔπαινος ſolius meminit Apoſtolus, cùm ἔπαινος ἢ ψόγος ſententia poſtulet. Si quis ἔπαινον hic τῶν μέσων, quæ tam in malam quàm bonam partem capi poſſunt, eſſe malit, (Heſychius certè, ἐπαινὴν, ἐπαινετὴν, vel ὀδυνὴν & φοβερὰν interpretatur) exemplum requiro: nam quod ἐπαινεῖν aliquando pro recuſare aut averſari ponitur, id aliunde eſt.

NOTÆ IN LIBRUM IX.

Pag. 262. lin. 6. προσδυσάλγητον τῶν θεῶν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων] Deficit hic integra linea & ſententia in utraque Xylandri editione, quam nos ex Hæſcheliano exemplari poſtliminio revocabimus. Scribe igitur, προσδυσάλγητον τῶν θεῶν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ παρὰ τὴν αὐτὴν θεόν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων, &c. Hunc autem defectum, non à manuſcripto Xylandri codice, ſed ab operis primæ editionis (quem in ſecundâ editione non animadverſum & ſuppletum, malum factum) conſtructoribus aut extruſoribus potius, manaſſe, ex ipſâ Xylandri verſione, quæ cum Græcis plenis & perfectis κατὰ πόδα conſentit, conſtare contendenti queat. Vide & ſuprà in lib. VIII. pag. 243. lin. 10.

Ibid. lin. 14. φερόμενος παρ' ἑαυτὸν] Τὸ παρὰ hic αἰτιατικὸν eſt, ut infra cap. 6. παρὰ τὴν ἑκάστου (ut in Notis ibi correximus) αἰτίαν. & c. 30. παρὰ τὴν ἐκ σοῦ αἰτίαν. Ita & Plutarchus τὸ παρ' ἡμᾶς. De plac. philoſ. cap. 27. Περὶ Εἱμαρμ. Quod igitur in his ἐπὶ τὰναντία (ita enim debuit excudi) φ. π. ἑ. valet τὸ φερόμ. παρ' ἑαυτὸν, id alibi reperias, τῇ γνώμῃ φερομ. i. e. proprio conſilio, ſeu, proprii arbitrii vi & impulſu, nullâ fati neceſſitate: lib. XII. c. 23. poſtremis verbis.

Pag. 263. lin. 16. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις] Talem creationis ἀρχὴν conſtituebant Stoici, cui tanquam ſemini rerum omnium naturalium ortus & occaſus, mutationes & viciſſitudines qualeſcunque, vis omnis denique & ratio irrevocabili naturæ neceſſitate incluſa fuerit. Hanc ἀρχὴν, *mundi originem*, Seneca nuncupat loco quem ad Victoris de Antonino teſtimonium inter Teſtimonia operi præfixa adduximus. Vide & quæ ſupra lib. IV. in pag. 103. lin. 3. de λόγοις σπερματικοῖς. Antoninus igitur hic verbo χρῆσθαι præſenti ſic uſus quaſi Deus hodieque ſuper his occuparetur, vulgatam loquendi conſuetudinem ad ſcita philoſophica revocans & exigens, hæc addit de ἀρχῇ Stoicâ, quæ cum aliorum de illâ familiâ placitis & definitione adamuſſim congruunt. Sed hæc utcunque Antoninus hoc loco ἀπολόμως & ſine cunctatione ex Stoicorum mente; non tamen eum planè ſic credidiſſe, ſed animo vacillaſſe, & ad particularem quotidianamque, ut ita loquar, Dei providentiam magis propendiſſe, ex lib. VII. c. ultimo: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις. &c. & lib. VI. cap. 44. Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσατο, &c. & ſimilibus aliis locis certò colligimus. Simplicius in Epictetum in eximiâ de divina providentia diſputatione. Καὶ οὐχ' ἅπαξ πολὺ ταῦτα μηχανησάμενος (Deus nimirum) ἐν ἀρχῇ τινι χρόνου ἀπέστη τῆς προνοίας, ὥσπερ ἄν τις ἄνθρωπος ἀρκεσθεὶς τῇ νομοθεσίᾳ. ἄλλο γὰρ, &c. *Neque cum hæc initio ſemel commentatus eſſet, tempore quodam à providentia receſſit: ſicut homo leges tuliſſe contentus eſt. Neque enim*, &c. nuperæ editionis pag. 242. Sed obiter lectorem moneo corrigendam ibi vitioſam Græci textus interpunctionem, & vitioſiorem Græcorum verſionem.

Pag. 262. lin. 24. Χαριέστερα μὲν] Xylander vertit quaſi ſcriptum eſſet, Χαριέστερον μὲν ἦν οὖν, ἄγευστον, &c. quæ fortaſſe vera lectio.

Pag. 265. lin. 9. μὴ ὀλοσχερῶς μηδὲ ἀσκεπῶς] Vox ἀσκεπῶς Suidæ explicata μετὰ εἴας: rectè. Τὸ ὀλοσχερῶς, ambiguum; cui interdum τὸ καλὰ λεπτὸν, interdum τὸ ἀκριβῶς opponitur. Poſſis igitur & hic ſi velis, vertere, *negligenter: incuriosè: temerè.*

Pag. 266. lin. 6. ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἀψικάρδιον.] Hæc minùs uſitata verba ex Axiocho Platonis, aut quicunque (antiquiſſimus ille certe, quicunque, & facundiſſimus) verus auctor eſt, explicanda ſunt. Ibi igitur poſt quædam de morte, quaſi quæ verè nihil, & ideò timenda non ſit, ſubtiliter illata, ita argutias illas explodit Axiochus Edit. Serran. Tom. 3. pag. 369. D. E. Σὺ μὲν ἐν τῇς ἐπιπολαζούσης ταυτῆν λεσχηνείας τὰ σοφὰ ταῦτα εἴρηκας (ἐκεῖθεν γὰρ ἴσως ἥδε ἡ φλυαρολογία πρὸς τὰ μειράκια διακεκοσμημένη) ἐμὲ δὲ ἡ εἱρμὸς τῶν ἀγαθῶν τῦ ζῆν λυπεῖ. κἂν πιθανώτερος τούτων λόγος ἄρτι προλήσῃ, ᾧ Σώκρατες. οὐκ ἐπεὶν γὰρ ὁ τῆς ἀποπλανώμενος εἰς ἐυπειθείας λόγους, ὑδὲ ἄπτεται ταῦτα τῆς ὁμοχροίας, ἀλλ' εἰς μὲν πομπὴν ἠὲ ῥιπάλων ἀγλαΐσμὸν ἀνύσῃ, τῆς δὲ ἀληθοῦς ἀποδεῖ. τὰ δὲ παθήματα, τῶν σοφισμάτων οὐκ ἀνίκητα, μόνοις δὲ ἀρεταῖς τοῖς δυναμένοις καθικέσθαι τῆς ψυχῆς. *Hæc tu quidem erudita atque exquiſita depromis ex garrula illa arte quæ ſubtilibus concluſiunculis nunc ſpecioſa eſt* (*illinc enim petuntur nugæ ineptiæque verborum ad adoleſcentium animos eludendos comparatæ*) *at me illud angit atque excruciat, quod vitæ commodis deſtituar: atque utut probabiliorem hanc orationem crepueris, Socrates, hic me ſemper ſcrupulus urit. Mens enim gravioribus cogitationibus diſtracta, ornatæ orationis ſplendore minimè capitur: neque hæc ipſa quidem eodem quaſi colore aptæ ſunt inter ſe, ſibique conſtant: ſed quantò magis ad oſtentationem ornatúmque orationis ſunt compoſita, tantò longiùs abſunt à veritate. Morbi verò illarum concluſiunculorum decipulas ferre nequeunt, ſed in iis demum acquieſcunt, quæ ad animum poſſunt penetrare.* Ab iſtis igitur ἄπτεται τῆς ὁμοχροίας, & καθικέσθαι τῆς ψυχῆς, fluxit Antonini ἀψικάρδιον. Sed quid ἄπτεσθαι τῆς ὁμοχροίας; Nam quod interpretes, *eodem quaſi colore aptæ ſunt inter ſe*, id huic loco ineptiſſimum judico. Scio quid viri Græcè doctiſſimi de ſignificatione hujus vocis. At non ab illis, ſed ab Hippocrate petenda, quæ huic loco conveniat interpretatio. Illi ὁμόχροια eſt externa corporis ſuperficies, cutis, & quidvis aliud, quod interiora continet, & illis opponitur. Sunt qui συνάφειαν vel συνέχειαν, exponant. Hinc & Herodoto lux, cujus verba ab editoribus & Lexicographis qui non intelligebant depravata. Ait Herodotus de Lydorum & Medorum in firmandis fœderibus ritu, lib. I. pag. 33. E. ἐπεὰν τὰς βραχίονας ἐπιλάμωνται εἰς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχωσι ἀλλήλων. *Poſtquam brachiorum ſummam cutem ſecuerunt, mutuum ſanguinem delingunt.* quod eadem de re loquens, lib. IV. pag. 279. C. τύψαντες ὑπείατι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τῦ σώματος. *Percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis.* Eſt igitur εἰς τὴν ὁμοχροίην, non profundè & cum periculo internarum partium facto vulnere, ſic tamen ut ſanguis eliciatur; quod Angli vulgò dicunt, *to the quick.* Apage igitur imperitam correctionem, εἰς αἱμορροίην. Sed & de voce ὑπείατι, de qua parum ſibi conſtare fatentur interpretes, quæ mea ſententia ſit exponerem, niſi aliò feſtinarem. Ἀψικάρδιον, Senecæ, *quod in partem interiorem animi; quod in præcordia ima*; vel ut alibi, *quod in pectus uſque deſcendit*: cui opponit, *qua ſummam tantùm cutem ſtringunt*, vel, *rumpunt.* Etiam vox Antoniniana παράπηγμα, ex hoc eodem, aut valdè fallor, Dialogo prompta. Inter alia enim quæ ibi Socrates, ſunt & iſta, ἡγῇ τὰ τῦ κόσμου παθήματα παρεγκέξασθαι εἰς τὸν ἀιῶνα. Serrarius verò quàm puerilitèr in iſtorum verborum verſione labitur! Sed nos non id nunc agimus.

Ibid. lin. 10. ἡ ἐμπεφυρμένη] Ἐμπεφυρμένη ſubſtantivè, ut εἱμαρμένη: niſi fortaſſe ſubſtantivum ψυχὴ, quod excideret, reſtituendum ſit. Plato in Phædone, pag. 50. C. ὅτι ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν ἡγῇ ξυμπεφυρμένη ᾖ ἡμῶν ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιούτου κακῦ. *Quamdiu corpus habemus, animúſque noſter tanto malo erit admixtus.*

Pag. 267. lin. 11. 12. πρὸς πᾶν τὸ π. τὸ ἐκ τῆς αἰτίας σ.] Scribo, πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὴν ἐκτὸς αἰτίαν συμβαῖνον, Infrà, cap. 31. ἀταραξία μὲν περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα, &c. *Mentis tranquillitas tibi ſit in eis, quæ ab externa cauſſa proficiſcuntur*, &c. Vide & ſuprà in pag. 262. lin. 14. φερόμενος, &c.

Pag. 268. lin. 8. 9. ὅσα ὀρ. ἡγῇ ἔμψ. πάντα. Ὅσα] Malim, ὅσα ὀρ. ᾗ ἔμψυχα. Πάντα ὅσα, &c.

Pag. 268. lin. 17. πᾶν τὸ κοινῆς φύσεως] Expende ſequentia, & ſenſum poſtulare, ni fallor ego, judicabis ut ſcribatur, πᾶν τὸ κοινῆς ἀλόγου ἢ ν. φ. vel, τὸ κοινῆς ψυχῆς ἢ ν. φ. Confer cum lib. VI. cap. 14. εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, &c. & lib. XII. cap. 30. μία φύσις ψ. &c. Verte igitur, *Itaque omne quod communis alicujus ſive anima ſive mentis eſt particeps*, &c.

Pag. 270. lin. 1. ἡγῇ ἐκ διεσπασμένων τρόπον τινὰ ἕνωσις] Non ἁπλῶς, ἕνωσις, ſed τρόπον τινὰ ἕνωσις, ait Antoninus: cautè & doctè, ut omnia. Nam propriè & præciſè loquendo τὰ ἐκ διεσπασμένων σώματα ex veteris philoſophiæ placitis illis opponuntur, quæ ἡνωμένα proprio titulo nuncupata. Plutarchus in Γαμικοῖς παραγγ. Τῶν σωμάτων οἱ φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσπασμένων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ σῶλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἵππον ἢ ζῷον ἕκαστον. Quorum Latina interpretatio ex Pomponio ad Sabinum, Dig. lib. 41. t. 3. l. *rerum*, peti poteſt: cujus hæc verba; *Tria autem genera ſunt corporum. Unum quod continetur uno ſpiritu*, (vide quæ jam ſuprà, in pag. 176. lin. 5. 6.) & *Græcè* ἡνωμένον, *i. unitum vocatur, ut homo, lignum, lapis, & ſimilia. Alterum quod ex contingentibus*, h. e. *pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod συνημμένον*, i. e. *connexum vocatur, ut ædificium, navis, armarium. Tertium quod ex diſtantibus conſtat, ut corpora plura non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta, velut populus, legio, grex.* Hinc Aſtronomis ἀσπὶς & ἄσχερον diſtincta, quorum illud σῶμα ἡνωμένον; hoc autem ἐκ διεσπασμένων; ut apud Achillem Statium in Aratum tradit

Conon

Conon ὁ μαθηματικὸς, i. e. Aſtronomus: (quæ apud veteres, interdum, Græcos Latinoſque verbi *Mathematici* notio) ſeu aſtrologus. Sed quia magni in veterum ſcriptorum lectione uſus eſt vetus hæc rerum corporumve diviſio, & adeò non obvia, ut etiam doctiſſimis interdum viris parum perſpecta videri poſſit, ipſa Stratii, ſive Cononis potiùs, verba præſtat hic apponere. Παρατήρησε δὲ Κόνων ὁ μαθηματικὸς σώματα λίγεσθαι ὅσα ὑπὸ μιᾶς ἕξεως ἡνωμένα κρατεῖται, οἷον λίθος, ξύλον. ἔστι δὲ ἕξις πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. σημαίνει δὲ, ὅτα μὴ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως διδέται, οἷον πλοῖον, καὶ οἰκία. τὸ μὲν γὰρ ἐκ πόλλων συνίδων. ἡ δὲ ἐκ πόλλων λίθων σύγκειται. διεξῶσα δὲ, ὡς χορὸς. τῶν δὲ τοιούτων δίτται αἱ διαφοραί. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρισμένων συμάτων καὶ ἀριθμῷ λεπτῶν, ὡς χορὸς. τὰ δὲ ἐξ ἀορίστων, ὡς ὄχλος. εἴη ἂν ὁ μὲν ἀστὴρ, σῶμα ἡνωμένον. τὸ δὲ ἄστρον, ἐκ διεσώτων καὶ ἀρισμένων. ἀριθμὸς γὰρ ἀστέρων ἐφ' ἑκάστου δείκνυται. *Conon mathematicus obſervavit corpora dici, qua uno habitu unita continentur, quale lapis, lignum. habitus verò eſt ſpiritus corpus conſtringens. compacta autem quæcumque uno habitu non vinciuntur, quale navis & domus. illud enim ex pluribus aſſeribus, hæc verò ex pluribus lignis compingitur. diſtantia verò ut chorus. talium autem duæ ſunt differentiæ. nam illa quidem ex corporibus definitis & numero parvis, ut chorus. illa autem ex indefinitis, ut populus. ſtella igitur eſſet corpus unitum. ſidus autem ex diſtantibus & definitis. numerus enim ſtellarum per ſingulas ſit manifeſtus.*

Pag. 273. lin. 22. νεκρὰς βαστάζοντα, ὅστε] Suprà IV. cap. 41. ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρόν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. *Animula es, cadaver geſtans, ut dicebat Epictetus.* Cætera quò ſpectent, compertum non habeo. An ita fortaſſe meliùs, ὥστε ἐνεργέστερον προσιόντι. Τὸ, &c. *Ut tantò cadant* (unde & πτώματα, *cadavera*) *operoſiùs.* Hoc ſi placet, Τὸ τῆς νεκύας aliquid alludit, quod vel in Homericâ νεκύᾳ, vel in notâ aliqua ſolennique nænia.

Pag. 277. lin. 1. Ὡς ἐυτελῆ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα] Erunt fortaſſe quibus obſcuriora videbuntur, quæ hoc toto capitulo, ac proinde ſuſpecta. Ego quod hic mihi præcipuè propoſitum, textum integerrimum in me recipio: ſenſum autem ſi non obvium, certum tamen eſſe, & qui clariſſimus, ſi in illum vacaret hic inquirere, reddi poſſit.

Pag. 279. lin. 12. 13. γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων] Πραγμάτων, an ἀνθρώπων? hoc malo. Vide lib. x. cap. 13. & 17. Quod ſi ad homines referas, tum τὸ συγγίνεσθαι ad mores & converſationem pertinet. Vide & lib. XII. cap. 24. καὶ τὴν πολυτροπίαν, &c.

Pag. 280. lin. 2. καὶ τὸν ἴδιον αἰῶνα] Ità rectè puto habere; & ut ita putem, ſimilia Antonini loca collata faciunt. Neſcium tamen te nolo, lector, in utraque Xylandri editione καὶ τὸν ἴδιον αἰῶνα, excuſum eſſe.

Pag. 282. lin. 7. ἀλλὰ πρὸς τοὺς θεούς] Cenſeo Antoninum ſcripſiſſe πρὸς τῶν θεῶν, *per deos*; uſitatâ (etiam Arriano ſæpe) adjurationis formulâ. Nam alioquin cùm nihil de hominibus præceſſerit, de ſimplicitate erga Deos ut hìc agat non opportunum ſatis videtur. De ἁπλότητι verò & χρηστότητι erga homines, vide IV. cap. 37. & X. cap. 32. Μηδνὶ, &c. Opportunè autem per deos adjurat, quia perfecta χρηστότης illis præcipuè competit. Lib. VIII. cap. 34. Ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, &c. & lib. IX. c. 11. ὅτως εἰσὶ χρηστοί.

Ibid. lin. 17. ὑποκρίνῃ, συναγελάζει, βόσκῃ] Scribo, ἀποκρίνει, συναγελάζεται, βόσκεται; aut συναγελάζει, βόσκει; abſolutè & intranſitivè, ut vulgò loquuntur, qualia innumera apud Græcos Latinoſque. Etiam lib. VI. cap. 16. συναγελάζεσθαι, & τρέφεσθαι, & ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα, ut naturâ affinia ſimul poſita.

Pag. 283. lin. 1. 2. ἢ θηριώσαι δ'.] Næ θηρίον & merum prodigium vox θηριώσαι hoc loco, ſive ſententiam, ſive ſyntaxin & verborum contextum reſpicias. Si conjecturis locus eſſet, multa in mentem (ut αἰσθητιάσαι, ἐλευθερῶσαι, &c.) veniunt, quæ non incommoda videri poſſint. Sed conjectura plus quam probabilis, vocem totam ut ſpuriam & irreptitiam, εἰς κόφακας ablegandam. Primò, contextus non requirit; imo quicquid ſubſtituas, tale erit, ut melius abeſſe poſſit, ſi ſequentia expendas. Secundò, Xylandèr in ſuo codice non videtur invenifſe, ut ex verſione conjicio. Tertiò, in Manuſcripto Codice Hæſchelii non omnino comparet, cujus hæc ſcriptura eſt, Ἤτοι μὲν δύνασται οἱ θεοὶ, ἢ δύνανται. Valeat illa ſanè, dices fortaſſe; ſed quid tamen huc illam primum intruſerit, libenter ſcirem. Dicerem, ſi divinus eſſem; dicam tamen quod in mentem, non ut omninò verum, ſed ut à vero non alienum mihi venit. Scripſerat fortaſſe aliquis ad oram tam inſigni loco vulgare illud Græcorum Grammaticorum Σημείωσαι. cætera quivis facile conjiciet.

Pag. 285. lin. 4. 6. καταφράττεσθαι] Metaphoricè dictum puto de eo, qui oculos ſibi oblini, & obnubi patitur, totumque ſe facit alieni juris. Heſychius καταφράκτους ψυχὰς, τὰς ἐπεσκοτισμένας, καὶ μὴ τὸ μέλλον εἰδυίας, *animas obtenebratas, & quod futurum eſt neſcientes*, (quod ab hoc quod diximus non valde remotum eſt) interpretatur. Ad ægrotos autem meritò transferatur, qui Medicis per omnia (unde & *in medicorum poteſtate* tales *eſſe* dicuntur à Latinis) morigeri ſunt & obſequentes. Poſſis etiam fortaſſe ad vincula & ligaturas, & id genus alia ſeu medicorum ſeu chirurgorum propiori ſignificatione referre. Porrò ejuſdem argumenti apud Diogenem Laërtium extat Epiſtola, quam moriens Epicurus ad Idomeneum quendam ſcripſiſſe perhibetur: de quâ quod Ciceronis jam olim judicium fuerit, digna res eſt, quæ à prudenti lectore, ne ſibi ab infami impoſtore verba dari patiatur, diligenter animadvertatur. Extat illud Tuſcul. Quæſt. lib. V. *An Epicuro qui tantum induit perſonam philoſophi*, &c.

NOTÆ IN LIBRUM X.

Pag. 288. lin. 4. 5. τῆς φιλητικῆς καὶ στρητικῆς διαθέσεως] Pro στρητικῆς haud dubito fore qui στερκτικῆς præferant, quod nec mihi improbatur, ſi affectum illum animi, quo φιλεῖν & στέργειν τὰ παρόντα καὶ τὰ συμβαίνοντα (de quo toties Antoninus) dicimur, intelligamus. Poteſt tamen & vulgata lectio retineri, ſenſu non minus probo, qui ex collatione cum lib. V. cap. 15. Οὐδ' ὡς ὁ ἐλατητικὸς ἑαυτῷ, &c. & lib. III. c. 5. Ἐν δὲ τῷ φαιδρῷ, &c. apparebit.

Pag. 290. lin. 22. Εἴτε ἄτομοι, εἴτε φύσεις] Ita utraque Xylandri editio; ita citant & viri maximi; ſed omninò ſcribendum, Ἤτοι ἄτομοι, ἢ φύσις. Ita conſtanter Antoninus iſta opponit. lib. IV. cap. 3. ἀναπολόγητον τὸ διεζευγμένον, ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, &c. *redac tibi in memoriam diſjunctivum illud, aut numinis providentia, aut atomorum concurſio*, &c. Lib. XI. cap. 18. ἄνωθεν δὲ ἔπιθι ἀπὸ τοῦ, Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικοῦσα. *quin & altiùs rem repete, vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere.* Vide & lib. IX. cap. 34.

Pag. 292. lin. 22. τῷ ἰδίως ποιῷ ὄδει ὄντι] Senſum in verſione expreſſi, quem è verbis commodiſſimum elicere potui. Qui Origenis objectiones contra vulgatam de corporum *in individuo*, ut loquuntur, reſurrectione opinionem apud Methodium, & Epiphanium legerunt, non locupletiorem alium deſiderabunt horum verborum enarratorem. Quod enim Antoninus hìc paucis, id Origenes apud illos pluribus proſequitur & confirmat verbis. Verba ſic non malè ſcribi poſſe conjicio: προσπλέκει. τῷ ἰδίως ποιῷ ὄδει φύντι (vel ὄντι, id eſt, ὄντως, *revera*) πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον. Quid ni enim, ut φθίνον & φθινόμενον, δύνον καὶ δυνόμενον & id genus alia non pauca nullo diſcrimine, ita & λεγόμενον (etſi non occurrat exemplum) pro eo quod magis uſitatum λεκτόν? Si cui tamen hoc nimis audax & temerarium videatur, poteſt & τὸ λεγόμενον, (*de quo nunc agitur*) in eandem ſententiam non malè retineri.

Pag. 293. lin. 4. 5. καὶ ἀπολλύες ταῦτα τὰ ὀνόματα.] Scribo, καὶν ἀπολλύες ταῦτα τὰ ὀνόματα ταχέως, &c.

Pag. 298. lin. 3. ἔτοι γάρ μ' ἔλησαι, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] Sarmatici belli, ab Antonino fœliciter confecti, gloria quanta fuerit, (unde & illi Sarmatici titulus) docent Hiſtorici. Porrò re benè geſta quam ſoleant victores milites *ad ſuperbiam ferociſmque & immodicum*, ut apud A. Gellium Cato, *modum* inſoleſcere neminem latet. Vanam igitur illorum ſuperbiam & inſolentiam ridet hic fortiſſimus idemque prudentiſſimus Imperator: non quò quicquam veris militibus, qui juvandæ patriæ aut juſtitiæ inter homines tuendæ cauſſa ſtipendia merentur, (quid enim vel ad præſens tempus, vel ad omnem poſteritatis memoriam glorioſius?) & propriam ſalutem publico poſtponunt bono, detractum velit; ſed quod eis plerique qui caſtra ſequuntur ſint moribus, ut prædam potius venari, quam quid æquum aut iniquum, quid publicè proſit aut obſit, ſpectare videantur. Quod ait Antoninus, *ſi dogmata eorum ſpectes*, indè eſt, quia non è factis, ſed ex opinionibus quæ ad faciendum impellunt, pendet vera laus, aut vituperatio: ut tot locis inculcat Arrianus. Nemo igitur verè fortis, niſi qui veris dogmatibus imbutus ad pericula ſubeunda non impetu temerario aut naturali temperamento, ſed certa ratione promptus & paratus eſt. Hinc & Seneca de fortitudine, Epiſt. 85. *Non eſt enim fortitudo inconſulta temeritas, nec periculorum amor, nec formidabilium appetitio. Scientia eſt diſtinguendi, quid ſit malum, & quid non ſit; diligentiſſima in tutela ſui fortitudo eſt, & eadem patientiſſima eorum, quibus falſa ſpecies malorum eſt.* Cæterum ut olim *latro*, qui nunc miles apud Latinos; ita in ſacro Codice, Gen. x. 9. גבר-ציד, *robuſtus venator*, (quod Græcis Bibliorum Interpretibus γίγας; κυνηγός) pro ſtrenuo bellatore. Quæ fortaſſe ipſa fuere verba veteris Phœniciæ Inſcriptionis, quæ verbis Græcis apud Procopium Vandalic. II. ita redditur: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου τοῦ λῃστοῦ, ἡμῶν Ναυῆ. *Nos fugimus à conſpectu robuſti bellatoris, filii Nave.* Certè λῃστεία ſive captura hominum, venationis ſive θήρας ſpecies & ab Ariſtotele Politic. l. I. cap. 50. conſtituitur. Vide & Habac. cap. I. verſ. 15, 16. ubi *hamus, ſagena*, & *rete*, de numeroſo qui omnia longè latèque vaſtet & perdat exercitu. Venatio autem ferarum, ad efferandos, an mitigandos animos hominum & a mutuis cædibus avertendos plus conferat, diſputat, ſi bene memini, Plutarchus tractatu, Terreſtria an aquatilia animalia ſint φρονιμώτερα, ipſo initio.

Pag. 299. lin. 8. 9. ἐυμενῶς] Ἐυμενῶς, an, ἐν μόνῳ, vel, τὸ ἓν μόνῳ ſcripſit Antoninus? vide lib. VII. cap. 7. Vide tamen & XI. cap. 9. ubi in eadem re vox ἐυμένεια.

Ibid. lin. 14. ἄριστον γὰρ καταλυγχάνειν τύτε] Puto Antoninum vel ad proprietatem verbi ἁμαρτάνειν intendere, quod aberrare à ſcopo proprie ſignificat; vel ad uſum forenſem formularum iſtarum καταλυγχάνειν, & ἐκπίπτειν, ſeu ἀποκίπτειν τῇ δικαίᾳ, pro *cauſſa ſuâ cadere*, &c.

Pag. 302. lin. 2. οἱοι κἀνδρονομέμενοι καὶ γαυρώμενοι] Ἀνδρονομεῖσθαι verbum non alibi mihi repertum: qualia quamvis in Antonino noſtro plura, eò tamen inclino, ut ἀγοραιονομεῖσθαι non ἀνδρονομεῖσθαι, tam facili ex altero in alterum librariis oſcitantibus lapſu, ſcripſiſſe putem. Major enim ſoni (neque tamen illa magna) quam ſcripturæ, ſi quis attendat, ſimilitudo. Dionyſius Halicarnaſſeus de Ædilibus Rom. Antiq. Rom. lib. VI. pag. 411. Ἐπιτέτραπται δὲ αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν οἱονεί τινες κατὰ τὰ πλεῖστα τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις. *Commiſſa verò*

eis ſunt multa ac magna res ; ſuntque maxima ex parte Græcorum ἀγορανόμοις, id eſt, fori & rerum venalium arbitris, ſimiles. Præterea Ædilitatem non ſplendidiſſimum tantùm & latiſſimi per ſe imperii magiſtratum fuiſſe, ſed & ad ſummos honores viam ſtraviſſe, notum eſt. *Ædilitatem gerere* proverbialiter à Plauto dictum alicubi pro, imperioſum eſſe. Idem in Captivis, Act. IV. Scen. 2. n. 43.

Euge edictiones (alii, *dictiones*) *adilitias hic habet quidem: Miramque adeò eſt, ni hunc fecere ſibi Ætoli agoranomum.*

pro quo paulo antea dixerat, n. 31.

Baſilicas edictiones, atque imperioſas habet.

Pag. 303. lin. 4. ſ. μήτι δ' ὕτω] Scribe, Μήτι δ' οὐχ' ὕτω.

Pag. 304. lin. 7. 8. τὰ τῦ Πλάτωνος, Σηκὸν ἐν ὄρει] Plato in Theæteto. Citat & Theodoretus, Epiſc. Therapeut. lib. 1. & ultimo. Σηκὸς, eſt purum putum Hebraicum סך vel סכה: quod ideo moneo, quia radix Hebraica סכך optimè convenit cum Græci verbi quod hic eſt, περιβάλλεσθαι, ſignificatione. In ſequentibus verbis elegans alluſio ad ambiguam verbi βάλλειν ſignificationem, quod ut proprie (nec id aliunde quàm ex monte aut loco edito commodius) jacere, & jaculari ſignificat; ita metaphoricè tum ad cogitationes animi, ut hoc ipſo libro, cap. 11. εἰσ' εἰς νῦν βάλλεσθαι; tum ad ſermonis uſum transfertur: unde πρόβλημα; pro quo ſimplex hic βλῆμα poſuit Antoninus. De ſcopo Antonini in his verbis, vide quæ notamus ſuprà, in lib. 5. pag. 164. lin. 8. Ὅυτε τραγῳδὸς, &c.

Pag. 307. lin. 11. ὅμοιον καὶ ὁ αἱμώζων, &c. τὴν ἔνδεσιν] Manuſcriptum Hæſchelii melius ὅμοιος. Non aliam autem hic ἔνδεσιν intelligit Antoninus quam quæ Sancto Paulo vocem magni affectus expreſſit, Ταλαίπωρος ἐγω ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τῦ σώματος τῦ θανάτυ τύτυ; *Ærumnoſus ego homo: quis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Rom. 7. v. 24. De hâc animæ alligatione multa paſſim philoſophi; ſed ut rivuli tamen omnes ab uno fonte, divino Platone, derivati. Totus fere Phædon hujus eſt argumenti; pauca ex multis, quæ ſufficiant huic loco, proferemus. Παραλαβόντα τὴν ψυχὴν ἡ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαπεδεμένην ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένην, ἀναγκαζομένην ὡς ὥσπερ δι' εἱργμῦ (quod Sanctus Paulus, δι' ἐσόπτρυ ἐν αἰνίγματι, 1 Cor. 13. 12.) διὰ τύτυ σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὐτῆς, καὶ ἐν πάσῃ ἀμαθίᾳ κυλινδομένην, καὶ τῦ εἱργμῦ τὴν δεινότητα καταιδέσθαι, ὅτι δι' ἐπιθυμίας ἐστι, ὡς ἂν μάλιστα αὐτὸς ὁ δεσμώτης ξυλλήπτωρ εἴη τῷ δεσμεῖσθαι. ἠρέμα παραμυθήσασθαι καὶ λύειν ἐπιχειρεῖ, ἐνδεικνυμένη, &c. quorum verborum hæc ſumma eſt: *Animam corpori alligatam, & agglutinatam, in eo quaſi in ergaſtulo vinctam & captivam degere; in ejuſmodi ergaſtulo ignorantiæ tenebris, quæ ex innatis corporis cupiditatibus & libidinibus oriantur, obſeſſam, non tam res ipſas quam rerum umbras & falſas ſpecies, oculis, non ſuis, ſed corporeis & fallacibus aſpicere. Animæ ſic laborantis & oppreſſæ, quæ conſoletur, & pro virili ſuccurrat, occurrere philoſophiam.* Idem ibidem verbo ἐνδεθῆναι (unde Antoninianum hic ἔνδεσις) non ſemel utitur. *Alligationem* autem, verſionem Xylandri retinui, quod *alligandi* verbum Senecæ de vinctis & captivis uſitatum. At idem alibi, *alligatos* inter, *adſtrictos*, & *aſtrictos* hac ipſa in re ſubtiliter diſtinguit: ſed nobis has verborum minutias excutere non hic animus. Ad rem quod attinet ipſam, non eò trahendus Antoninus, quaſi rideret illos, quibus grave hoc fragilitatis humanæ jugum, ut ſuſpiria illis & querelas exprimat; cui enim magis quam ipſi Antonino, ut ex his ejus libris agnoſcimus? ſed ut illos, qui queri contenti, & iniquitatem fati miſerabiliter accuſare, animo deſpondent ignavi. & auxilia a ratione & philoſophiâ verâ, quibus in libertatem ſe aſſerant, petenda, nulla ſibi provident: qui de ordine mundi malè exiſtimant, & *emendare* (quod alicubi Seneca) *maiunt Deos, quam ſe.* Κλινίδιον autem eſt *lecticula lucubratoria*, ut Suetonius in Auguſto loquitur; de quâ conſulantur ibi, ſi quis plura de eâ noſcere velit, eruditiſſimi commentatores.

Pag. 311. lin. 14. καὶ ὁ πάσχων αὐτὸ] Scribo, καὶ ὁ πάσχων αὐτὸς; non αὐτὸ.

Ibid. lin. 25. Τῷ δεδηγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ita ſcribo cum priori Xylandri editione, non ut in ſecunda (repugnante tamen & illic ipſa Xylandri verſione) δεδογμένῳ. Longa mihi per literas cum viro amico & docto, ſed ἰχυρογνωμονεσίφῳ, ſuper hoc loco velitatio fuit, cum ille multa comminiſceretur, & quidvis potius, ſi δεδογμένῳ non placeret, quam δεδηγμένῳ reſcribi debere acriter contenderet: ego contra non minore confidentia, non modo hanc veram eſſe lectionem, ſed nihil in toto Antonino hoc verbo, & hâc alluſione vel acutius vel elegantius occurrere. Cùm enim rabid morſus ea vis ſit, & ex tantilla cauſſâ tam prodigioſi ſæpe conſequantur effectus, ut inter arcana naturæ nihil prope ſit, quod magis admiratione dignum ſit; non potuit Antoninus ſanæ rationis & philoſophiæ ſummam ad immutandos & quaſi transformandos animos vim & efficaciam aptiori alia ſimilitudine declarare. Sed & antea jam lib. VI. cap. 57. error & ignorantia quantum poſſint in vita communi docturus, hoc ſimili uſus eſt. Addebam præterea non Antoninum ſolum ſic loqui, adducto Luciani (aut quiſquis autor eſt illius Dialogi) ex Philopatride, ſeu Διδασκομένῳ loco, Ἐδήχθην γαρ τοῖς παρὰ σῦ λόγοις, ὡς ὑπὸ κυνὸς, λυτιῶν. *Morſus enim ſum verbis à te modò dictis, perinde ut à cane rabioſa.* Sed hæc & id genus alia hominem adeò non movebant, ut nova multa comminiſci non ceſſaret, quibus ſententiæ meæ, ut rebatur ipſe, abſurditatem argueret. Quare cum neuter alteri perſuaderet, aliud tandem agere coacti ſumus. At ecce tibi poſt aliquot annorum inter nos hac de re ſilentium, bonum factum, veniunt inexpectatò literæ, quibus errorem ſuum agnoſcit, & herbam, quod ajunt, ultrò porrigit, nuper enim incidiſſe ſe in ipſiſſimum (qui mihi in mentem non venerat) Platonis locum, quem Antoninum his verbis reſpexiſſe minimè dubitet. Platonis quem indicavit locus hic eſt, in Convivio extremo, pag. 1203. F. Ἔτι οὐ τὸ τῦ ἀληθοῦς ὑπὸ τῦ ἔχεως πάθος κἀμὲ ἔχει; quo expoſito, pergit; ἐγω ὖν διεθημμένος τε ὑπὸ λόγων καὶ τὸ ἀλγεινότατον (Serranum enim interpretem non audio, qui ἀλγεινοτάτυ in margine corrigit; multò minùs quod in verſione ſecutus eſt, amplectendum cenſeo) ὧν ἀκῆς ἀληθοῦς. τὴν καρδίαν γὰρ ἢ ψυχὴν, ἢ ὅ, τι δεῖ αὐτὸ ὀνομάζειν πληγείς τε καὶ ἀληθὴς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οἳ ἔχουσιν ἰσχὺν ἀγρίαν ἐτέρων, ἂν ψυχῆς καὶ μὴ ἀφυοῦς ὅταν λάβωνται, καὶ ποιοῦσι δ' ἄν τε καὶ λέγειν ὀλίγων κἀμὲ ὁρῶ ἂν Φαίδρους, &c. *Præterea, ut qui à vipera morſi ſunt, haud aliter & ego affectus ſum, &c. Ego igitur & ab eo quod acerbius afficit, morſus; & ea parte morſus qua una acerbiſſimis eſt obnoxia maximè doloribus, ſive cor, ſive animum, ſive quomodocunque id appellandum ſit, ſaucius cupiditate in philoſophia ſermonum, qui acrius quam vipera mordent, & occupant, ſi quando attigerint juvenilem animum, qui non penitus ignarus ſit: compelluntque ad quicquid tandem ſit faciendum atque dicendum, acinuens Phædros*, &c. Similitudinem quam Plato duxit à morſu viperæ, Antoninus à canis rabioſi (eſt enim λύσσα & ὑδροφοβία de morſis à cane rabioſo, propriè; ut ex Galeno conſtat & Dioſcoride) morſu petere maluit, ſed eadem utrobique ratio ſimilitudinis, eadem verbi δηχθῆναι metaphora. Ita factum eſt, ut qui prius ſententiæ meæ acerrimus oppugnator, idem nunc opportuno hoc Platonici loci indicio confirmator eſſet ἀναμφίρρητος. Cæterùm ratio ſimilitudinis clarior erit, ſi verba Antonini ita ſuppleantur; Ut qui à cane rabioſo morſus eſt, niſi tempeſtivè curetur, his inter alia argumentis affectum ſuum prodit, quòd ſolito triſtior & pavidior (*vigilia & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa*, ait Sennertus inter ſigna diagnoſtica. *Demorſus ſolito triſtior & cogitabundus eſt, hominum conſuetudinem conſpectumque fugit*, &c. Palmar. de morbis contagioſis. ποιμὴν βλέπει καὶ συγνότερον τῦ συνήθους; *torvum ac ſolito triſtius intuetur*, & mox quibuſdam de ὑδροφοβίᾳ interjectis, καὶ τινὲς μὲν φίνγυσι τὴν αὐγὴν, τινὲς δὲ τρύχονται συνεχῶς. *ex hoc malo genere correptis ſunt qui ſplendorem lucis refugiant, alii aſſiduo dolorum cruciatu conficiuntur.* Dioſcor. Θηρ. c. 1.) evadat, tandem hoc morbo confirmato in ὑδροφοβίαν incidit, ut aquam, liquida & pellucida omnia, ad furorem & inſaniam horreat & fugiat, ita, &c. Porro ad ἀφοβίαν & ἀλυπίαν quantum momenti ſit in humanæ fragilitatis conſideratione, docent & illa ſancti prophetæ: *Quis tu ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ita areſcit?* Eſ 51. 11, 12. & alibi: *Quieſcite ab homine* (ne vos odio gratiâve ſuâ vehementiùs afficiat) *cujus ſpiritus in naribus eſt: nam quanti* (qui talis) *æſtimandus eſt?*

Pag. 313. lin. 1. 2. ἐπιφημῶντα] Manuſcriptus Hæſchelii ἐπευφημῶντα.

Pag. 314. lin. 7. Οὐδεὶς ἐστ ὅτως ἔυτοτμος.] Quàm verus hic vates & ad extremum vitæ ſpiritum adeóque in extremo ipſo agone ſpirituque, propoſiti tenax Antoninus fuerit, teſtis (ſi ſtamus ejus teſtimonio) locuples Dio, qui narrat Antoninum non ex morbo quo laborabat ipſo, periiſſe, ſed medicorum, qui Commodo ſucceſſuro gratificari ſtudebant, immani ſcelere & perfidia: Antoninum autem morientem, cùm quid ageretur non ignoraret, non tantùm diſſimulaſſe, ſed ne filii parricidio ſublatus videretur, militibus & tribuno poſtremis verbis ipſum commendaſſe. Dionis verba ſunt hæc lib. 71. pag. 814. E. Τῇ ἐπταικαιδεκάτῃ τῦ Μαρτίυ μετήλλαξεν, οὐχ' ὑπὸ τῆς νόσυ ἢν καὶ τότε ἐνόσησεν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. ὡς ἐγω σαφῶς ἤκυσα, τῷ Κομμόδῳ χαριζομένων. μέλλων γὰρ ἀποθνήσκειν, τῦτόν τε τοῖς στρατιώταις παρακατέθετο, (ἐδόκει γὰρ ἤδελε δοκεῖν ὑπ' αὐτῦ θνήσκειν) καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αὐτῦτι ἔφη, Ἀπίλθε πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα. ἐγω γὰρ ἤδη δύομαι. *Deceſſit è vita decimo ſeptimo Martii die, non morbo quo laborabat, ſed (ut ego certo acceſi) peremptus à medicis, qui Commodo gratificabantur. Quumque eſſet mortis proximus, Commodum militibus commendavit, (nolebat enim videri, ut mors ſibi ab illo afferretur:) tribunoque militum teſſeram poſtulanti reſpondit; abi ad orientem. Ego enim jam ad occaſum commeo.*

Pag. 315. lin. 13. ἐκεῖνο ῥητορικὸν] Vide quæ ſupra ad pag. 38. lin. 3. Μηκίτι καθ' ὁρμὴν, &c. notavimus.

NOTÆ IN LIBRUM XI.

Pag. 318. lin. 12. Ὠδῆς ἐπιτερπῦς καὶ ὀρχ. καὶ π.] Capitolinus in vita Marci; *Amavit pugilatum; luctamina & curſum, & aucupatus, & pilâ luſit apprimè, & venatus eſt*; non exercitii tantùm cauſſâ; ut cenſent ibi viri docti, ſed oblectationis, & voluptatis, ut ex his ejus verbis in promptu colligere eſt. Non enim eo nomine ſibi ipſe ſuccenſuiſſet, aut de remediis (quod facit hic) cogitaſſet, ſi tuendæ modò valetudinis cauſſâ illa adhibuiſſet. Antonini mentem melius intelliget, qui cum Senecæ non diſſimili, alia quamvis in re, conſilio conferet. Ita ille de ira lib. II. cap. 28. *Maximum remedium eſt ira, mora. Nec ab illa pete initio ut ignoſcat, ſed ut judicet: deſinet, ſi expectat. Non univerſam illam tentaveris tollere: graves habet impetus primos: tota vincetur, dum partibus carpitur.* Alibi de paupertate loquens, vocat hoc, *artificium diducendi, cùm ſingula ſuſtineri poſſunt, quæ collata non poſſunt.* Vide & decimo libro, cap. 29. Κατὰ μέρος, &c.

Pag. 319. lin. 5. μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ:] *Obſtinationem* Chriſtianis Martyribus à gentilibus objici vulgò ſolitam, notum vel ex Tertulliano. *Illa ipſa obſtinatio quam exprobratis*, ait ille Apologetico extremo. Idem ad Nationes lib. I. cap. 18.

Re-

Reliquum obſtinationis in illo capitulo collocatis, quod neque gladios, neque cruces, neque beſtias veſtras, non ignem, non tormenta ob duritatem ac contemptum mortis animo recuſemus. Idem de Spect. cap. 1. *Sunt qui exiſtiment Chriſtianum expeditum morti genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum erudiri*, &c. Primus, quod ſciam, Plinius objecit in Epiſtola (quæ lib. x. 97.) ad Trajanum notiſſimâ. Arrianus autem & ipſe Chriſtianorum (quos Galilæos ille vocat) exemplum in eundem planè quem Antoninus hic adducit finem: ſed quod Antoninus obſtinationi, ille conſuetudini tribuit. lib. IV. cap. 7. περὶ ἀφοβίας. Παράλαξιν etiam apud Euſebium de Chriſt. Martyribus, ſed in bonam partem, legere memini: pro quo ibidem ἴνσασις ſæpius occurrit.

Pag. 322. lin. 10. Μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία:] Plane quod Horatius, poſt Theſpidem & Æſchylum, veteres poëtas Tragicos, commemoratos,

Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laude; ſed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi.

Vir ſummus & illuſtris inter doctos jam pridem famæ, qui iſta omnia in Horatio confuſa & tranſpoſita tanto contendit opere, quid Antonino reſponſurus ſit, ipſe ſi vacat & libet, videbit: ego non video.

Pag. 324. lin. 4. 5 Ὁμοθαμιεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογμαλεῖν δὲ] Poterant hæc cum ſuperioribus conjungi, & in unum caput concludi, quæ nobis hic bina: eſt enim quædam argumenti inter iſta cohærentia, aut ſaltem non abruptus tranſitus. Maluimus tamen, ut in aliis non paucis, diſtinguere; quòd diverſa res hic agatur, nec ita verbis cohæreant, ut ſine detrimento ſenſus ſeparari nequeant. Compoſita vox ὁμοθαμιεῖν, non obſcura illa quidem, non tamen hactenus alibi mihi reperta. Malui autem, *ex eodem ſenticeto*, quàm aut arbuſto, aut arbore dicere, quòd alluſio Plautina, *τὸ ſentire ex ſenticeto*,

Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis:

Capt. Act. IV. ſc. 2. n. 80. derivans, ut ut feſtivior quàm verior, ad rei tamen ipſius explicationem non intempeſtiva videretur. Magna enim in re ſimilitudo, cogitationibus hinc inde variis ac conſertis haud ſecùs in animo, quàm ramis in arbore, aut ſurculis, in arbuſto pullulantibus. Hinc apud Hebræos (quorum lingua proprietates rerum maximè conſectatur) eadem radix שׂטן & ramum ſignificat & cogitationem.

Pag. 326. lin. 2. οἷον ὁ Φωκίων ἐκεῖνος] An ad Phocionis peculiare aliquod dictum factúmve; qualia ſingulari bonitate condita Phocionis Plutarchus haud pauca commemorat; an ad totam ejus vitam & mores univerſos, cùm adeò bonitate ſpectabilis fuerit, ut boni, id eſt, χρηστοῦ cognomen inde meruerit; reſpiciat Antoninus, haud facile dixerim. Ego de totâ vitâ potius intelligo.

Ibid. lin. 8. ἄνθρωπος τεταμένος] Ita prior Xylandri editio: at in poſteriori mutatum in τεταγμένος. Ego illud, ut ἐμφαλικώτερον, ita & verius credidi. Eodem verbo jam prius, hàc ipſa in re, l. VII. cap. 5. uſus eſt; ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῷ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον ἠρέμα τοῦτο. *Quicquid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere jus eſt, quod eſt ſocietati utile & congruum.* Si cui τὸ τεταγμένος (quod & apud Epictetum cap. 29.) magis arrideat, de ſe ut Imperatore loqui, cujus hoc præcipuum munus, bonum publicum promovere agnoſcat, intelligendus Antoninus. Paulò ſuprà τὸ ἐπὶ τῇ φύσει, ſcribo, τὸ ἐφ' ᾗ τῇ φύσει. ut τὸ, pro ὅ, (de quo Grammatici) poſitum ſit.

Pag. 326. lin. 4. γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνή] Scribo, γεγράφθαι ὀφείλει. εὐθὺς ἡ φρήν (ex quo notior vox φωνὴ, quæ nihili vox hic eſt, manavit) τοιοῦτον ἔχει, εὐθὺς, &c. Seneca ſimiliter de Benef. II. cap. 25. *Verba ceſſent licet, ſi quemadmodum debemus, affecti ſumus, conſcientia eminebit in vultu. Conſcientia*, Senecæ; quod Antonino φρήν.

Ibid. lin. 9. ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος σκάλμη ἐστὶν] Quæ Xylander in hunc locum notavit, conſultò prætereo. Σκάλμη ex Heſychio vel Julio Polluce, gladiolum ſeu pugionem interpretor. Antoninus ſimulationem ſimplicitatis, pugionem vocat, morem illorum reſpiciens, qui inſidias aliis molientes, pugionem (nam alioquin σιδηροφορεῖν erat prohibitum) è cervicibus dependentem circumferebant. Λυκοφιλία verò quid ſit, optimè docebunt Æſopicæ fabulæ ab Iſaaco Nicolao Neveleto primùm (nec ſcio an quis alius poſtea) editæ; dignæ certè quæ correctiores legerentur. Nos γύμαιος χαρὶν, unicum ἐπιμύθιον (quia Neveletus in Notis fruſtra tentavit) correctum hic apponemus. erit id fabulæ 234. quæ editionis noſtræ pag. 276. Οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ κακοῦργοι ὅταν περὶ (γρ. παρὰ) τοῖς εἰδόσι ποιῆνονται, ἀνόητοι τῶν τεκασμάτων (γρ. ἀνοητοὶ τῶν τεχνασμάτων) καθίστανται. *Sic hominum doloſi, cum apud ſcientes malignè agunt, machinamentis ſuis inutiles fiunt.*

Pag. 330. lin. 12. πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται] Etſi nihil hoc uſu verbi apud Græcos ſcriptores ſive ſacros, ſive gentiles, qui res tractant philoſophicas paſſivius; quia tamen ſunt qui in re tam clara offendant, audiant Arrianum in Epict. lib. III. cap. 14. ſic diſtinguentem: Τῶν πραττομένων τὰ μὲν προηγουμένως πράττεται. τὰ δὲ κατὰ περίστασιν. τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν. τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν. τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν. quæ Hieronymus Wolfius ita vertit: *Eorum quæ aguntur partim præcipuè ſpectantur*, (malim, *ipſa propter ſe aguntur*) *partim ſiunt ratione temporis, partim de induſtria, certoque conſilio partim obſequii cauſſâ, partim ex inſtituto vitæ*: malim, *ex obſtinata, animi*, vel, *propoſiti tuendi firmſtate*, ut idem ſit Arriano κατ' ἔνστασιν, quod Antonino ſupra, κατὰ παράταξιν. Vide quæ nos ibi. Anaſtaſius Sinaita ἐν Ὁδηγῷ, ſeu, *Duce viæ*, Cap. 11. §. ultimo, περὶ οἰκονομικῶν: Λέγομεν πάλιν οἰκονομικῶς καὶ ὅτι γίνεταί πράγμα ἢ πάντως ὀφεῖλον γενέσθαι, γίνεται δὲ διὰ συγκατάθεσιν, καὶ σκοπὸν σωτηρίας τινῶν. *Secundò, per diſpenſationem aliquid fieri dicimus; quando fit quidpiam, quod non oportebat omnino fieri. fit autem, quia quis intuitu ſalutis ad aliorum imbecillitatem ſeſe demittit & accommodat.* Hinc illa Stoicorum, non verè aut vitioſè mentiri qui κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, ἢ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν, ἢ καθ' ἁλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλὰς, *in militia contra hoſtes, aut aliâ aliquâ neceſſitate*, quod falſum eſſe ſciunt, compoſito aſſeverant ut verum: ut Stobæus tradit in Ethicis.

Pag. 335. lin. 8. Τίσιφαι; μάλιστα τροπαὶς] Τροπὴ eſt verbum Platonicum, μίσει, quod tam in bonam (ut hic ex. cap. lib. III. cap. 8. extremis verbis; alibique) quàm malam partem ſumitur. *Inclinationem* aut *converſionem*, (quod apud Ciceronem de mutatione in pejus) Latinè reddi poſſe puto. Nam *affectus, ſtatus, temperamentum*, & id genus alia, διάθεσιν potiùs exprimant. Xylander *motus* verterat, non malè fortaſſe, ſi *motus* pro ſimplice motione capiatur: ſed quia ut plurimùm, cùm animo tribuitur, motum vehementiorem ſeu perturbationem ſignificat, ideò ob ambiguitatem vitavi. Quod mox (ex vitioſa Lugdunenſi editione) ἀπαληπτίον, aut ἀπαλειπτίον, (ut in utraque Xylandri) corrigendum; aut, quod ego germanum puto, ἀπολήπτιον ſcribendum. Vide quæ jam ſupra in pag. 219. lin. 1. & pag. 93. lin. 2. notata ſunt. At lib. X. pag. 296. lin. 8. ubi 1. Xylandri editio (quod & in hanc noſtram incautis nobis ex illa tranſlatum) ἀπολείψεται, ex II. corrigendum eſt, ἀπαλείψεται. Eſt quidem fateor & ἀπολείπεσθαι verbum probum, & Antoninianum; ſed non hujus loci.

Pag. 337. lin. 3. ἀλλὰ μόνα καθὰ φύσιν] Scribe, ἀλλὰ μόνα ἃ κατὰ φύσιν.

Ibid. lin. 10. ἰσότητα καὶ θεοσέβειαν] Scribe, ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν. Ὁσιότης καὶ θεοσέβεια hic ἰσοδυναμοῦσι: quibus ἡ δικαιοσύνη non ut adverſa, ſed diverſa opponitur; ut & lib. XII. cap. 1. πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. Quid autem per utrumque intelligat, ibidem explicat ipſe; ut & lib. VIII. cap. 66. Ὁσιότητα autem καὶ δικαιοσύνην, verti, *ſanctitatem & religionem*; quod *pietatis* vulgò latior eſſet ſignificatio. ſæpe enim pro clementiâ, aut charitatis affectu naturali ponitur. Ciceroni tamen eſt ubi θεοσέβεια propriè *pietas*, ut de Nat. Deor. lib. I. *Eſt enim pietas juſtitia adverſus Deos.* Eidem ibidem *ſanctitas* definitur *ſcientia colendorum Deorum.* Quod mox Antoninus τὴν ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν, πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων eſſe contendit, non aliud iſtis eum verbis voluiſſe credo, quàm pietatem erga Deos, juſtitiæ inter homines quaſi baſin & fundamentum eſſe. Nec multò aliter & Cicero de Nat. D. lib. II. *Quæ contuens animus, accipit ab hac cognitionem Deorum, ex quâ oritur pietas, cui conjuncta eſt juſtitia, cæteraque virtutes.* Per δικαιοπραγήματα crediderim Antoninum *cæteras* & ipſum *virtutes* intellexiſſe. Juſtitiâ enim cæteræ omnes virtutes συλλήβδην comprehenduntur, ut notat Ariſtoteles ex veteri parœmiâ, (ita vocat ipſe) Ethic. Nic. V. cap. 1. Poſſumus tamen illa, πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων ſubtiliùs exponere, lib. XI. cap. 1. quod lectori expendendum relinquo.

Pag. 338. lin. 3. 4. Ὥσπερ γὰρ ἐχ' ἡ πάντων] Verborum Syntaxis obſcurior, ſed confer cum lib. IX. cap. 22. Τρίχι, &c. & l. X. cap. 6. Εἰ δ' ἄλλοι, &c.

Ibid. lin. 18. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] Archelaum fortaſſe voluit dicere. Vide Senecam de Benef. lib. V. cap. 6.

NOTÆ IN LIBRUM XII.

Pag. 349. lin. 3. σφαῖρ& κυκλοτερὴς κοπῇ περ.] Jam pridem vir maximus Adrianus Turnebus, in Adverſariis corrigebat, δίνῃ περιήγει γ. optimè ſine dubio ad mentem ſcopumque verborum. Horatius Satyr. lib. II. 7.

Quem neque pauperies, neque mors, &c.
Fortis & in ſeipſo totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve morari.

Præſtantiam τῆς σφαίρας Plato in Timæo, & de anima mundi, prolixè exequitur. Vide & ſupra lib. VIII. cap. 41. poſtremo, & lib. XI. cap. 12. De verbo tamen κοπῇ, (aut metri cauſſâ κόπῃ) pro quo Turnebus τὸ δίνῃ ſubſtituit, aſſenſum cohibeo; quia Heſychius, aliâ quamvis ille notione, agnoſcit; & quia jam ſupra in Antonino lib. VI. cap. 38. κόπησις; quod fortaſſe & ibi quamvis non intellectum præſtet retinere, quàm mutare notiori. Achilles Statius (aut Tatius potius) in Aratum cap. 6. Περισχήματ& κόσμου, laudat & ipſe Empedoclem verſus iſtius authorem, & ita ſcribit: Σφαῖρος κυκλοτερὴς μόνῃ περιήγει χαίρων.

Pag. 350. lin. 11. πρὸς τὸ θεῖον ὕπνῳ σ. θεμ.] Haud aliter multo Sanctus Pſaltes pſalmo 50. (vel ut Græci 49.) v. 5. Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διαθιθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις, *qui icerunt fœdus meum per ſacrificium*, vel ut alii, *qui pepigerunt pactum meum cum ſacrificio.*

Pag. 351. lin. 5. εἰ μὴ ἄρισοι καὶ δικαιόταλοι] Δικαιότατοι, i. e. clementiſſimi, χρηστότατοι: quâ notione δίκαι&, Matth. I. v. 19. Sed ſcriptoribus ſacris V. T. nihil uſitatius. Sanctus Hieremias, hâc ipſiſſimâ qua Antoninus occaſione, XII. 1. Δίκαι& εἶ Κύριε, &c. Vide Olympiodorum in Jobi cap. 28. nuperæ Londinenſis (quam Bibliothecæ Bodlejanæ inſtructiſſimæ & eruditæ V. Cl. de me dudum optimè meriti Patricii Junii φιλοπονίᾳ debemus) editionis, pag. 566. & ibidem Origenem pag. 568.

Pag. 352. lin. 18. Τοιαῦτα τὰ πραγ.] Fortaſſe Διῒ αὐτὰ τὰ πρ.

Pag. 353. lin. 7. Ἦτοι ἀνάγκη εἱμαρμ.] Confer, ſuadeo, cum Seneca, qui totidem fere verbis idem, Epiſt. 16. *Sive nos inexorabilis lege facta conſtr.* &c. Vide & ſupra, pag. 290. lin. 22.

Pag. 354. lin. 1. 2. εἰ δὲ καὶ ἥμαρται, ὅτι καλλίκρινον] Scribo, (ut in

in verſione reddidi) ὅτι μὴ καλίκριτον ἑαυτόν: & ad internos malæ conſcientiæ aculeos & lancinationes, ſive ut Tacitus, *laniatus & ictus*, quibus nihil vel optari poſſit infœlicius; refero. Seneca de Ira l. III. c. 25. *Si iratus, demus illi ſpatium, quo diſpicere quid fecerit poſſit. Se ipſe caſtigabit. Denique dabit pœnas. Non eſt quod cum illo paria faciamus.* & ibid. cap. 26. *Maxima eſt enim facta injuria pœna, feciſſe: nec quiſquam gravius afficitur, quàm qui ad ſupplicium pœnitentia traditur.* Plura in eandem ſententiam Plutarchus, Περὶ ἐυθυμίας. Sed & Ariſtoteles de malæ conſcientiæ tormentis in genere præclariſſimè Ethic. Nicom. lib. IX. cap. 4.

Pag. 354. lin. 10. ἡ γὰρ ὁρμή σου ἴσω] Superioribus, contra quam eſt in utraque Xylandri editione, annecto, & ſententiam in his finio. Vide lib. VIII. cap. 41. & 48. Quod ſequitur, Εἰς τὸ πᾶν αἰὲι ὁρᾷν, ita capio, ut cum dicit in Theæteto Plato, εἰς τὸ πᾶν αἰὲι βλέπειν. i. e. *univerſum mundum animi cogitatione complecti.* & ibidem εἰς ἅπασαν τὴν γῆν βλέπειν. Si cui tamen vulgata lectio, ἡ γὰρ ὁρμή σου ἴσω εἰς τὸ πᾶν αἰὲι ὁρᾷν, &c. in hunc ſenſum, *Is ſit animi tui impetus*, (i. e. hoc tibi propone, ut præcipuum in vitâ) *cujuſque rei naturam recte perſpicere; Quid illud*, &c. magis arrideat, non valde repugnabimus, cùm non unus Antonini locus huic interpretationi faveat. Vide cap. 24. hujus libri; & lib. IV. c. 14.

Pag. 356. lin. 17. ᾗ συμφέρον καὶ συμφερόμενον] Sunt hæc ſic ſatis obſcura, in Græcis; ſed non tam obſcura tamen ad intelligendum, quàm ad vertendum in aliam linguam difficilia. Ait Antonino nihil non eſſe bonum ea ratione, quatenus univerſo (quo nobis, ſi verè πολίτικοὶ ſumus, nihil antiquius) eſt καίριον & συμφέρον; tempeſtivum ſcilicet & utile. Hoc idem alibi dixerat non ſemel. Hæc obvia & uſitata verbi ſignificatio. at alia erit τὸ συμφέρον, ſi verbi veriloquium potiùs quam uſus communis attendatur, ſignificatio: ad quod tacitè reſpiciens Antoninus, ait, quicquid accidit, id non ſolum συμφέρον eſſe, ſed & συμφερόμενον. συμφέρον, quaſi dicas, *conducens*, & à nobis ultrò oblatum, dum ſic animo comparati ſumus, ut nihil malimus acciditſe, quàm quod accidit; συμφερόμενον autem, reſpectu Dei, ſeu fati, quod id ita accidere, longâ cauſſarum ſerie ab initio conſtituit. Vide lib. III. p. 71. lin. 9. ἡ γὰρ ἑκάστου νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει: & quæ nos ibi. Pergit porrò Antoninus in alluſione. Θεοφορηθὸ vulgo (qui alias φοιβόληπτοι) dicti, qui ſeu mali ſeu boni dæmonis inſtinctu correpti divinant, aut quidvis aliud mentis ſuæ non compotes agunt: καλαχρηστικῶς, etiam de Poëtis & Oratoribus uſurpatur. At Antonino hic, illi demum verè Θεοφόρητοι, qui voluntatis æquitate, cum fati neceſſitate concurrunt; quicquid ab illo eſt libenter amplectentes. Sed hic quoque in verbi γνώμη ambiguitate ludit. Græcis enim γνώμη, ſententia, conſilium, frequentiſſimè: at interdum, mens, ὀνεῖς: Deus. Epictetus c. 38. initio, primas partes veræ pietatis eſſe docet, τὸ ἕπεσθαι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντας ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Et omnibus iis quæ fiant acquieſcendum: & ſequenda ultro, ut quæ à mente præſtantiſſima regantur.* Vide quæ jam ſuprà in pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχίουσιν, &c. Simile acumen in iſtis, pag. 195. lin. 7. ἔχει τοι πάντα καλὰ νεῦσι: ut ibi notamus.

Pag. 361. lin. 18. 19. &c. καί τοι κἀκεῖνα τὸν νῶν συνίχει, &c.] Eſt locus hic ex obſcuriſſimis & depravatiſſimis qui ſunt in toto Antonino. Nam & ipſa per ſe verborum ſententia non vulgaris & obvia: tum verba partim apertè mendoſa; partim, ut ſuſpicor ego, manca. Nos nihil hic tanquam ex tripode promittimus, ſed nec deſperamus tamen ita tractari rem poſſe, ut æquo lectori fiat ſatis. Sed priuſquam rem aggrediamur, rogandus eſt nobis lector ut ad Antoninum ipſum, lib. VI. cap. 13. ab iſtis, Τὰ πλεῖστα, &c. & lib. IX. cap. 8. Εἰς μὲν τὰ, &c. ad finem uſque capitis, recurrere, & utriuſque capitis doctrinam diligenter advertere, tum quæ in utrumque ſcripſimus, haud gravetur. Res igitur quæcunque ſunt in rerum natura, vel inanimes ſunt, & vel ἕξιν continentur, vel φύσιν; vel animâ præditæ, eáque vel rationali, vel irrationali. Ita docet Antoninus lib. VI. c. 13. ubi nos in Notis ex Philone, & aliis obſervamus, quibus ἕξιν propriè tribuit Antoninus, ea ab aliis πνεύματι ſeu ſpiritu contineri traditum eſſe. Etiam à Galeno & Achille Statio, cujus meminimus antea in lib. IX. cap. 6.) definitur ἕξις, πνεῦμα σώματος συνεκτικὸν, vel ut Galenus loquitur, πνεῦμα συνέχον, vel συγκρατοῦν τὰ μέρη. Porrò ſancit Antoninus lib. IX. c. 8. omnia naturalia inanima, ſive ſimplicia ſive compoſita, etſi propriè ſociabilia non ſint, vi tamen quadam naturæ conjungi cupere, καὶ πρὸς τὰ ὁμογενῆ tendere, vel, quod idem, συρρέειν: quæ vero ſunt ἔμψυχα & anima ſive rationali, ſive irrationali prædita, ea palam κοινωνικὰ eſſe, & συναγελαστικὰ, ſeu ſocietatis appetentia: ut pluribus ibi proſequitur. Jam ut ad hoc caput veniamus & quam hic inſtituit diviſionem; ſub generali κοινῆς οὐσίας notione, inanima omnia quæ vel ἕξιν ſola, vel φύσιν continentur, comprehendit: ψυχῆς autem, quæ ſunt animâ prædita, ſed brutâ & irrationali: τοιᾶς denique ψυχῆς, quæ rationem participant. Hæc per modum προλήψεως. Jam in ἀποδόσει, ſive redditione, τὰ πνεύματα καὶ τὰ ὑποκείμενα, ea intelligat neceſſe eſt, quæ partim ἕξιν, partim φύσιν continentur, & animatis opponuntur. Nam ſi, quod quis ſuſpicari poſſit, per πνεύματα, τὰ ἄλογα ψυχικὰ voluiſſet, non ἀναίσθητα & ἀνοήτα ea pronuntiaſſet, ut ex lib. IX. cap. 8. liquere cuivis poſſit. Quæ ſequuntur hic de iiſdem, καίτοι κἀκεῖνα τὸν νῶν συνίχει, καὶ τὰ ἕπεσθαι αὐτὰ βρίθον; ſcribo, καίτοι κ. τὸ συνεῦν ἔχει (vel συνίχει) καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρίθον. Τὸ συνεῦν hic planè quod lib. IX. cap. 8. τὸ συρρέον (vel τὸ σύρρουν, ſi nomen eſſe mavis,) bis ibi repetitum. Utrumque autem pluribus exponit ipſe, cum addit hic, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρίθον: quod in verſione Latinè reddidimus. Hæc ſi nobis concedantur, (nec video quid opponi poſſit) tum lacunam inter hæc & quæ proximè ſequuntur eſſe, & verba aliquot, quibus de ψυχικῶν ἀλόγων κοινωνίᾳ & ſocialitate (quæ tamen à perfectiore τῶν λογικῶν κοινωνίᾳ multùm abeſſet) egerat, deſiderari certum puto. Si quis pro συνεῦν à συνέω, malit συνεῦον à συνεύω, vel ἰὸν ab ἰόω, quia jam lib. IX. cap. 8. σύνευσις & ἕνωσις, de eo non magnoperè laboraverim.

Pag. 362. lin. 4. 5. τὸ λέγειν ἄνθις, τὸ φωνῇ χρῆσθαι] Τὸ λέγειν ἄνθις, quid hic ſibi velit, aſſequi non poſſum, nec alius puto quiſquam, cui verborum ſcopus rectè perſpectus erit. Quid enim τὸ λέγειν ἄνθις ad vitam & vitæ munera, quæ ſummatim hic percurrit Antoninus? Xylander verterat, *deſinere*. De ἀναβιώσει certè (de quâ Antoninus alibi) & novâ vitâ ſi verba hic eſſent, dicerem τὸ λέγειν ἄνθις, iterum mori, (cui tamen inter vitæ partes, τὸ ἀνέχεσθαι καὶ τὸ φωνῇ χρῆσθαι minimè locus eſſet) ſignificare. Planè perſuaſum habeo ſcripſiſſe Antoninum, τὸ λειτουργεῖσθαι, quod *fermocinari, confabulari*, &c. ſignificat. Apud Hippocratem vox ſæpiùs occurrit: ſed & aliis veteribus, opinor, non minus familiaris fuit. Τοῖς τοῖς ἀγάλμασιν ἰυχομένοις, ſimiles eſſe iis qui τοῖς δόμοις λειτουργέουσι, celebre dictum Heraclitti ab Herodoto commemoratum; ab Origene, Clemente Alexandrino, aliiſque, gentilibus Idololatris olim objectum. Λειτουργία vox, in Axiochi Dialogo, ex quo quædam prompſiſſe Antoninum ſuprà docuimus. Jam voce λειτουργεῖσθαι ab imperito ſcribâ (cui, utpote rarior, ignota erat) in λέσχην ἴεσθαι (quorum utrumque per ſe Græcum eſt, etſi non hujus loci) ſemel diviſâ, quàm facilè poſtea in λέγειν ἄνθις tranſierit, judicent qui in librorum manuſcriptorum lectione verſati ſunt. Quod ſequitur, τὸ φωνῇ χρῆσθαι, ut merum gloſſema τῷ λειτουργεῖσθαι expungendum judico. Certè ad oras MS. Hæſcheliani, ſæpius jam nobis dicti, talia ſive σχόλια, ſive γλωσσήματα non pauca deprehendi. Quod ſi pro τὸ φωνῇ χρῆσθαι, τῇ γλώσσῃ diviſſet, originem verbi Hebraicam (quam nemo linguæ iſtius peritus ſtatim non agnoſcet) indicare eum, quicunque ſcholii illius author fuit, voluiſſe credidiſſem.

Ibid. lin. 19. τὰ δὲ λοιπὰ, οἱ προαίρετά ἐστι ἢ ἀπροαίρετα] Scribo, τὰ δὲ λοιπὰ, ἀπροαίρετά ἐστιν. οἱ ἀπροαίρεται, &c. Senſum expreſſimus in verſione: ſed ibi tamen quod excuſum, *Cætera omnia intra*, corrige & lege, *Cætera o. extra.* In hanc autem ſententiam plurima paſſim Antoninus, ut non opus ſit hic immorari nobis, velis remiſque dudum feſtinantibus ad metam.

F I N I S.

ANNO-

ANNOTATIONES
GUILIELMI XYLANDRI
IN LIBROS
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum.

ACAD.
LUGD.BAT.
BIBL.

10.

ANNOTATIONES

GUILIELMI XYLANDRI

IN LIBROS

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES IN LIBRUM I. & II.

PAg. 1. lin. 1. *ab avo meo Vero didici.*] Παρὰ τοῦ πάππου Οὐήρου. Verbum ἤμαθον, aut aliquid tale, ſubintelligitur: idemque in omnibus ſequentibus particulis. Ego addendum de meo ſingulis periodis aliquod verbum cenſui. Nam (niſi fallor) voluit hoc libro oſtendere, quâ potiſſimum in re ſingulos ſuorum cùm neceſſariorum, tum familiarium admiratus, imitatuſque eſſet.

Pag. 3. lin. 1. *ne auriga praſinus.*] Quatuor genera fuerunt aurigarum apud Romanos diſtincta coloribus, albo, rufo, praſino (qui eſt porraceus, nimirum viridis) & veneto. Patet hoc ex Dionis Nerone.

Pag. 4. lin. 2. *à Diogneto.*] *Operam præterea pingendo ſub magiſtro Diogeneto* (fortè Diogneto) *dedit.* Julius Capitolinus.

Pag. 5. lin. 1. *neque animi cauſſâ coturnices.*] ὀρτυγολοφεῖν. Hæc ipſa verba ſunt apud Suidam in voce ὀρτυγοκόπος: non tamen explicata. Ludi quidem genus ibi deſcribit; in quo coturnices in gyrum collocatæ percuterentur, &c. Citatque locos è Platone illius ludicri mentionem continentes. Exiſtimo igitur τῆς ὀρτυγολοφίας, aut ὀρτυγοκοπίας verbo proverbialiter omnia ludicra, & inania exercitia autores intellexiſſe. Vide Plutarchum de audiendis poëtis, & ibi à nobis indicata.

Ibid. lin. 12. *de contemplationibus.*] περὶ θεωρημάτων. Qualia ſunt in Phyſicis ac præſertim Mathematicis, ubi nullus uſus & effectio, ſed cognitio tantùm requiritur.

Pag. 6. lin. 2. *exercitiis dedit, ac laborioſi.*] τὸν ἀσκητικὸν, ἢ τὸν ἐνεργητικὸν, fortè ἐνεργητικόν. Senſui tamen videor conſuluiſſe.

Ibid. lin. 3. *& Aſtrologia.*] In Græco quidem eſt ἀστεολογίας: quod eſt, *facetiis, & urbanitate in dicendo.* Ego tamen ἀστρολογίας legi ac verti; nam videtur loqui de diſciplinis iſtis, quæ eo nomine malè audiebant, quod plus oſtentationis & inanis ſtudii ac laboris, quàm fructus & veræ utilitatis haberent; in quibus numeratam fuiſſe ἀστρολογίαν, & adhuc à doctis multis numerari, ſatis notum eſt. Nunc ſanè ἀστεολογίαν retinerem, & nimis exquiſitæ in dicendo venuſtatis affectatum ſtudium, (wozt gebzeng) intelligerem, quod neque decet magnos viros, & ſæpe de elegantibus ridiculos facit.

Pag. 8. lin. 1. *alloquio facilitatem.*] Legitur enim ἐυδιαλίξλως. Atqui ego nunc lego ἐυδιαλλάκτως; verſio ne ſic quidem malè congruit. Poſt, περιλαλεῖν, *alios deſerre, de aliis malè loqui*, intelligo. fortè ſcripſerat, περὶ ἄλλων, aut περὶ αὐτῶν λαλεῖν ut ii intelligantur qui ſeipſos prædicant.

Pag. 9. lin. 1. *certamque conſtantiam.*] ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. Cubus alioquin conſtantiæ ſignum eſt apud philoſophos: ideoque in Timæo Platonis cubo terra confertur, ut elementorum ſtabiliſſimum. Sed quia teſſeris luditur, ac multiplices ſunt, variique earum caſus; ea ratione inconſtantiæ τὸ κυβεύειν tribuitur: ut ſit ἀκύβευτος, quod conſtanter perſiſtit, neque facilè movetur aut circumvolvitur. Itaque etiam D. Paulus monet, ut κυβείας τῶν ἀνθρώπων caveamus; hoc eſt, ne omni vento doctrinæ circumagi nos, & in errores abripi patiamur.

Pag. 19. lin. 10. *in Sexto.*] Σίξτῳ pro Σέξτῳ. Sextus philoſophus, quo uſus eſt plurimum Antoninus, fuit patriâ Chæronenſis, nepos Plutarchi.

Pag. 12. lin. 2. *erga privatos.*] Quod in Græco ſequitur, καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν ἰδιωτῶν, convertiſſem, ſi intellexiſſem. Malui itaque aſteriſco notare, quam arroganter aliquid facere. Suſpicor velle eum loqui de vacuitate faſtus & arrogantiæ.

Pag. 16. lin. 5. *per eundem cognovi Thraſeam.*] Egregia virtutum ac conſtantiæ exempla. De Thraſea eſt apud Tacitum, Dionem, Suetoniumque, ut & de Helvidio. Reliquorum vitæ ſunt apud Plutarchum.

Pag. 24. lin. 8. *adulationem compeſcebat.*] ἐπ' αὐτῷ ϛαλῆναι. Credo ſcriptum fuiſſe, συϛαλῆναι.

Pag. 28. lin. 14. *quippe vir, quid ex uſu.*] καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, vitioſe: lego, καὶ τοῖς τοιούτοις, ἢ ἀνθρώπῳ.

Ibid. lin. 16. *non utebatur alieno tempore.*] Divinavi hoc loco, in Græco (οὐκ ἐν ἀωρεῖ λύσης, quod eſt fortè à λύω) ſicut & in ſequenti periodo: ubi quidem pro τύπῳ, τρόπῳ legi. & ubi eſt, *Ad ſudorem uſque*, ſuſpectum habeo: ſunt enim ſalebroſa hæc.

Pag. 34. lin. 3. *ſicut Chreſa.*] ὥσπερ χρέσῃ. ſoleo aſteriſco notare, quæ manca ſuſpicor. Fortè eſt, *quomodo utaris*, χρήσῃ. mutilus eſt locus.

Ibid. lin. 9. *hæc in Quadis.*] Puto ſolitum annotare, quibus in locis ſingula eſſet commentatus. Sic ad finem libri ſecundi eſt, *Carnunti ea eſſe ſcripta.* Sequentia cum prioribus non cohærent.

ANNOTATIONES IN LIBRUM II.

PAg. 41. lin. 2. 3. & hic initium videtur deeſſe, & ubi eſt ἐ χρῆ αὐταῖς: nihil adeſt, ad quod illud αὐταῖς referri poſſit. Cæterum verbo ἀναιθριάζειν uſus eſt metaphoricè. Suidas enim & alii docent, id eſſe, *pulſis nubibus ſerenitatem facere.*

Pag. 55. lin. 2. *ſi quis eatenus ejus ſuaviratem.*] τὸ νόσιμον eſt in Græco, quod vocabulum *dulcedinem* ſignificat. νόσος enim eſt reditus in patriam, quâ nihil eſſe dulcius, Homerici Ulyſſis teſtimonio receptum eſt. Et cum Homerus νόστον vocet μελιηδέα, inde factum eſt, ut dulcia vocentur νόσιμα, ut Euſtathius docet; & νόσῳ ὁμοιούμενος, ἡδύτης. Utitur eodem modo Lucianus περὶ πένθους: τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν καθαγιαϛμῶν καὶ αὐτοὶ ἐρῶμεν, οἶμαι, ὡς τὸ μὲν νοσιμώτατον τῶν παρεσκευασμένων ὁ καπνὸς παραλαβὼν, ἄνω εἰς τὸν ἀρανὸν οἴχεται. *Nam de parentalibus ipſi quoque, ni fallor, videtis quod ex apparatu potiſſimum ad nos redire debuerat, id fumo correptum, ſurſum in cælum abire.*

Pag. 57. lin. 2. *anima vaga eſt.*] ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος. Eſt autem altera

altera lectio annotata, *ῥίμβος*, quam probavi & secutus sum: neque enim videtur philosophicum esse, animam *Rhombo* (quæ est figura quatuor æqualium laterum, non tamen rectangula) comparari. At *ῥίμβος vagus est*, & *ῥιμβεῖσθαι*, *vagari*, *& incuriè rebus uti*. Quo vocabulo ipse suprà usus est sub initium libri hujus: *καὶ πάσαις ῥιμβούμενος, ac vagari desine*. Plutarchus Pompejo, *ῥιμβούμενον ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Πομπήϊον κατανοῶν, animadvertens Pompeium vagari & incuriè rem gerere*. Idem in Fabio, *ῥιμβούμενόν & ἀπὸ τῆ σκοπιᾶς, qui sæpe à castris aberat vagans alio*, ad scortum nimirum suum commeans identidem. Idem in lib. *de Communibus notitiis* pag. 1063. E. planè sic est usus, ut hic noster. *Οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν εἰς ἀρετὴν πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥιμβούμενοι πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. Nemo enim ad virtutem sobriè se confert: sed vagamur omnes, turpiter agentes & miserè viventes.* Porro autem adjectiva masculini generis, substantivis fœmininis addi Græco more, non est inusitatum; suntque multa à Budæo annotata ejus rei exempla.

Pag. 58. lin. 1. *insomnii & fumi.*] *ὕπνος καὶ τύφος.* Scio *τύφον* esse fastum superbiamque inanem: sed ea significatio huc non quadrat. Verti ergo *fumum*: id enim videtur *τύφος* propriè significare, seu *caliginem ab igne provenientem*: cui vana elatio animi atque fastus quum sit simillimus, commodissima translatione *τύφος* Græcis dicitur, ac definitur *ἄναψις παρδίας ἢ ἐγκέφαλος κυφότης*. Ignis non fit sine fumo. Frequenter autem res leves ac fluxæ fumo comparantur; atque in psalmo etiam Davidis est, *sicus fumus dies mei*. Cæterùm, etsi non recordor *τύφον* me pro *fumo* legisse: tamen id quod dixi, verbo *τύφειν* satis testatum relinquitur, cujus est apud poetas Græcos usus. Adducam unum exemplum quod in præsentia succurrit, ex Apollonio Ἀργοναυτικῶν β.

— Ἔπιπρὸ δὲ λιγυόεντι
Καπνῷ τυφόμεναι πετρῆς ἰκὰς αἴσσουσι.
— Sed instantius flammeolo
Suffita fumo evolant à rupe.

De apibus loquitur. Ibi Scholiastes; *καπνῷ τυφόμεναι, ἀντὶ τῦ καπνιζόμεναι.* (& sic paulo supra exposuerat *τὸ τυφόμενον*) *σημαίνει δὲ καὶ τὸ καιόμενον.* Si cui tamen hoc non probatur, is pro *fumo*, *inanem ostentationem* aut *fastum* reponat.

Pag. 59. lin. 14. *Carnunti.*] Urbs Pannoniæ, fuit, olim celeberrima; hodie (ut existimatur) Passaw.

ANNOTATIONES IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 2. *tempus sit vitam relinquendi.*] *ἐξαγλίον ἀυτὸν.* Est autem *ἐξάγειν ἑαυτὸν*, *sibi ipsi mortem consciscere*, apud Græcos scriptores. Quæ significatio, quia huc parum quadrare videbatur, mollioribus usus sum verbis.

Pag. 64. lin. 6. *olivis maturissimis.*] In Græco legitur *δρυπίτοις*, scribendum *δρυπεπέσι*. Sed & *δρυπεπέσι* legi potest, (quæ lectio erat in margine annotata) ut sint olivæ præ maturitate jam de arbore decidentes, quarum similitudine usus est infrà libro quarto.

Pag. 65. lin. 1. *leonis supercilium.*] *ὑπισχνίον*. Scholiastes Homeri exponit *τὸ συνοφρύωμα τῆ μετώπε*, quod est, *superciliorum in fronte commissuram*: aitque hinc verbum *σκύζεσθαι*, quod est *irasci*, deductum. Nam Homerus leonem iratum describens, Iliad. ρ. ita habet.

Πᾶν δὲ τ' ὑπισχνίον κάτω ἕλκεται ὅσσε κάλυπτον.
Totumque supercilium deorsum trahit, oculos tegens.

Vide Eustathium.

Ibid. lin. 13. *castis oculis.*] Secus quam Sophocles, qui apud Ciceronem à Pericle reprehenditur ob formam pueri laudatam, quod oculos abstinentes non haberet. 1. Officior.

Pag. 67. lin. 1. *Democritum pediculi.*] Non memini me hunc exitum Democriti legere apud ullum idoneum autorem: de Pherecyde quidem Syro Philosopho legitur. Forte est lapsus memoriâ. Et quod est *Σωκράτην ἄλλοι φθεῖρες*, falsum est. Ego historiam secutus sum.

Pag. 69. lin. 1. *declinanda est vanitas.*] *περίεσθαι*. atque haud scio, an in hac significatione usi sint Græci autores antiqui. Pro *fugere & declinare* etiam D. Paulus usurpavit, ad Timotheum poster. cap. 2. *Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊστασο. Prophanos autem ipsos de rebus inanibus clamores fuge.*

Pag. 83. lin. 10. *à temeritate alieni.*] *ἀπροπληξίαν, vacuitatem temeritatis. προπληξίαν* enim *προπέτειαν* dicit: sic infrà lib. IV. *ἀπρόπτωτος* est, *circumspectus, non temerarius.*

Pag. 88. lin. 1. *itaque ad finem.*] *εἰς τέλος*. lego, *εἰς τέλος*.

Pag. 89. lin. 23. *androgynis.*] Hoc est, *iis qui ambiguo* (ut Livius loquitur) *inter marem & fœminam sexu sunt nati*. Græcum retinui, quia est & appositum, & Latinis autoribus, ipsique Ciceroni etiam usurpatum; alias *Hermaphroditos* vocat.

Ibid. lin. 5. *nihil non turpe.*] Desunt hæc in Græco.

ANNOTATIONES IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 12. *cum exceptione quadam.*] Nimirum ut agat, quantum homini fatum & res permittet propositas *μετ' ὑπεξαιρέσεως*. Porrò *ὑπεξαίρεσιν* rectè verti *exceptionem*, ut ex loco Plutarchi patet in vita Numæ, ubi scribit, quorundam sententia pontifices à potentia seu potestate denominatos, quod vocabulum haberet vim exceptionis (*ὑπεξαίρεσιν* ibi leges) indicandæ: quod scilicet pontifex rem sacram, quantum ejus omninò fieri posset, perageret; nec ei fraudi esset, si grave aliquod impedimentum incidisset, quò minùs sacra perpetraret.

Pag. 103. lin. 1. *ad mentem eam quæ est reliquarum origo.*] *λόγον σπερματικόν*. Paulo infra clarius dicet de hoc.

Pag. 104. lin. 11. *ac qui secundum bonum.*] *κατὰ τὸν ἀγαθόν*. Fortè *Ἀγάθωνα*, quod maximè videtur confirmare articulus *τὸν* masculinus; & verba quæ sequuntur omninò videntur ex aliquo poëta desumpta. Agathonem verò fuisse poëtam, satis constat ex multis scriptoribus idoneis, citanturque ejus versus ab ipso Aristotele, lib. *ἠθικῶν* Nicom. 6. Porrò quid sit *μέλαν ἦθος*, nigri mores, infrà ipse describit.

Pag. 104. lin. 13. *nisi ratione cujusdam dispensationis.*] Locus est depravatus, atque ideò obscurus.

Pag. 111. lin. 7. *nihil eo plus confert.*] *Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα*. Nisi fallor, sensus ipse ostendit esse legendum, *μηδὲν ἄμεινον τῦ*.

Pag. 127. lin. 16. *ejus quoque exemplum recolendum.*] Hæc comparatio est interpolata; nec cohærent inter se quæ sequuntur.

Pag. 128. lin. 4. *non tanquam si dormitemus.*] Sensus est; Perficiendum strenuè, quod recto consilio agendum suscepimus: neque in medio actu desistendum, aut titubandum. Nam in somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere, nihil tamen efficimus, sed (ut pulchrimè expressit Maro)

— In mediis conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur.

Pag. 130 lin. 2. *quot urbes mortuæ.*] Ita Servius Sulpitius in consolatoria ad M. Tullium Epistola, de Corintho, Athenis, & Megaris loquitur: *Quum uno loco tot urbium cadavera projecta jaceant.*

Pag. 131. lin. 1. *Helice.*] Urbs fuit Achajæ in sinu Corinthiaco sita. Hanc à mari absorptam testatur Polybius lib. 2. Plinius Nat. Hist. lib. 2. cap. 92. & Ovidius 15. Metamorph.

Si quæras Helicem & Burin Achaidas urbes,
Invenies sub aquis, &c.

Pompeji & Herculanum oppida fuerunt Campaniæ, haud procul à Vesuvio monte: ut Plinius ostendit lib. 3. cap. 5. quorum de interitu nihil habeo compertum, nisi forte conflagratione Vesuvii montis (quæ accidit Titi Vespasiani ætate, & in ejus vita à Dione describitur) perierint. Fit quidem etiam infrà lib. 8. Pompejorum interitus mentio.

Pag. 132. lin. 6. *quod heri fuit piscis.*] In Græco est *μυξάριον*. piscem aliquem innui, ex eo quod *τάριχος* sequitur, conjicio: certi nihil habeo.

Pag. 133. lin. 6. *similis esse debes promontorii.*] Hâc similitudine Cicero eleganter usus est, ad Papirium Pætum scribens de fortuna: *Quam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere.*

ANNOTATIONES IN LIBRUM V.

Pag. 143. lin. 2. *indignari, cunctari.*] *γλισχρεύεσθαι*. *γλισχρὸν* est *lentum, tenax*; itaque supra ad finem libri prioris, *γλίσχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν*, dixit *diu vivere*. Quare hic *γλισχρεύεσθαι* vertendum putavi, *cunctari*, hoc est, ægrè ac nulla cum alacritate suum officium facere: quod vitium supra etiam damnavit.

Ibid. lin. 3. 4. *levem esse.*] *περιπερεύεσθαι*. Suidas exponit *προπετεῖν*: & *περιπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν*, hoc est, *stultam & inanem temeritatem*, seu *levitatem*, ubi non ut ex usu est, sed ostentationis vanæ gratiâ quicquam agitur. D. Paulus 1. Corint. 13. *ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, Charitas non est levis*, aut *nugax*.

Pag. 146. lin. 3. *Athenienses erat hoc votum.*] Etsi locus non est plenus, tamen satis apparet eum voluisse improbare commune illud & damnosissimum vitium quo plerique tantum ea curant, expetunt, & optant, quæ sibiipsis privatim prosint: nihil solliciti de communi bono. Id verò vitium, omnium ferè quæ sunt in rebus publicis malorum caussa est & origo. At plerique hodiè tales esse laborant, qui suram quàm genu longius abesse dicant (ut est apud Theocritum) & quorum hoc sit votum, *Αὐτῷ μοί τι γένοιτο, mihi ipsi aliquid boni contingat*: Secùs, quàm ab animali ad societatem civilem nato fieri debeat. Præclara fuit apud Persas lex ea de re lata, quam Herodotus his verbis refert: *ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θυομένῳ ἰδίῃ μούνῳ, ἔξεσι εὐχεσθαι ἀγαθά. Ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἓν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ τοῖσι ἄλλοισι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται.* Hoc est; *Persa, cùm rem sacram facit, sibiipsi privatim aliquid boni precari religio est. Cæterum omnibus Persis, ac regi, prosperitatem optat: quippe inter universos Persas, ipse quoque unus est.* Et divina est apud Euripidem Menœcei se pro patria devoturi sententia, quam adscribam, ut hic Antonini locus rectè intelligatur:

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, δίχ' ἄλλος τῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Παλίρροι, κακῶν ἂν οὐ πόλις ἐλασσόνων
Πειρῶμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν.

Id est,

Si quilibet, quantum queat boni, lubens
Patriæ offerat, donetque publicæ rei,
Haud totidem eveniens civitatibus mala,
Sed accidens in posterum res prospera.

Itaque

Itaque Athenienſes injuſtè & illiberaliter ſuis tantum agris pluviam & fertilitatem poſcebant: qui ſi omnibus hominibus fœlicitatem ac ſucceſſa omnia optaſſent, & humanæ rationem ſocietatis habuiſſent, neque communi proſperitate excluſi fuiſſent.

Pag. 149. lin. 14. *totum enim mutilatur*] πηρῶσθαι γὰρ τὸ ὁλόκληρον; non, πυρῶσθαι.

Pag. 150. lin. 6. *neque tibi eſt ad philoſophiam.*] Senſus hujus loci habet nonnihil obſcuritatis: videtur autem hæc eſſe ſententia; Si quid inſtitueris agere ſecundùm rectam rationem, & eventus conſilio tuo non reſponderit, non debes idcirco tuum propoſitum damnare; ſed potius cogitare, quàm multa in rebus humanis ſint, & accidere queant, quæ obſtent, quo minus id quod quæris, conſequaris. Itaque conſcientia boni propoſiti, & rationum rectè ſubductarum animus eſt confirmandus; ferendumque quod ſors ſort humana, & rerum caducarum conditio. Hæc tibi in promptu ſunt habenda, jam multo ante ex philoſophiâ petita, atque ad uſum præparata: ne tum demum conſilium, & præceptum velis petere à philoſophia; cùm eo ſit utendum. Eſt enim hoc parum prudentis. Ita qui lippitudine laborant, aut alio morbo, remedia habent præparata & inſtructa, quibus ingruente malo utantur; non tum demum ea quærunt, aut circumſpiciunt, cùm eorum uſus eſt. Et in prælio aut dimicatione non emitur neque acuitur gladius, ſed uſurpatur. Videturque omninò id velle Antoninus dicere, quod eſt apud Plutarchum (Problematum Rom. 85.) his verbis; *δεῖ γὰρ παρασκευασμένα πράττειν, ἀλλὰ μὴ παρασκευάζεσθαι πράττοντας. ὡς Μύσων πρὸς Χίλωνα τὸν σοφὸν εἶπεν, ὃν χειμῶνι θρίνακα τεκταινόμενον.* Hoc eſt, *Præparatis quæ ex uſu ſunt, agendum eſt, non inter agendum præparanda ea quibus opus eſt: idque Myſo Chiloni, ei qui ſapiens eſt uſurpatus, dixit, hyeme ventilabrum fabricans.*

Pag. 151. lin. 10. *quod non ſub hac referatur.*] Verba in Græco non cohærent. Loqui videtur de vulgi depravato judicio, ea quæ videntur, neque ſunt tamen bona, veris bonis præferenti. Id fit ex imperitia. Idemque accidit his, quod Plato alicubi ex Steſichoro citat; Trojanos, cum veram Helenam non cognoſcerent, de idolo ejus ſive inani figura decertaſſe. Quod idem fabula Ixionis, cum nube, quam Junonem putabat, concumbentis, Poëtæ delineant.

Pag. 156. lin. 1. *ex forma & materia.*] Formam dixi, quod autor τὸ εἰδητικὸν, id eſt, *id quod cauſſa vim & naturam habet.* Cæterùm materiam, quaſi patiendi, formam (quæ τὸ τί ἦν εἶναι, εἶδος, ἐνέργεια, ἐντελέχεια, philoſophis dicitur) agendi & efficiendi vim habere, notum eſt ex Phyſicis. Porrò autem de rerum caducarum perpetuitate, quam habent continenti formarum naturalium in materia ſucceſſione perpetuiſque rerum mutationibus, copioſe eſt ab Ariſtotele, cum alibi, tum in libris *de Ortu & Interitu* diſputatum.

Pag. 156. lin. 11. *ratio & rationalis.*] Oſtendit, in rebus humanis non eſſe eam, quæ eſt in ſcientiis & artibus, certitudinem atque conſtantiam & perfectionem. Hoc ipſum eſt quod Ariſtoteles initio ſuorum ad Nicomachum Ethicorum, tam accuratè docet atque monet; Non eſſe eandem quæ eſt in aliis, in philoſophia morali demonſtrationum & præceptorum certitudinem requirendam, ſed ratione materiæ ſubjectæ omnia examinanda. Adſcribam verba Platonis, eandem rem optimè explanantia, idque Latinè; *Diſſimilitudines*, inquit, *cum hominum, tum actionum, rerumque humanarum tanta, ut nihil fere in his ne uno quidem momento quieſcat ac perſtet, inconſtantia efficiunt, ne qua de iis omnibus ars, & qua omnibus temporibus congruat, tradi poſſit.* His infert Antoninus: Conſequens ergo eſſe, ut finis hominis non in rebus extra ipſum poſitis, ac non verè bonis ac mutabilibus collocetur. Quod autem κατορθώσεις *rectas effectiones* converti, Ciceronem ſequutus ſum autorem, qui ita extulit libro *de finibus bonorum & malorum* tertio.

Pag. 159. lin. 11. *eumque ferre.*] ἀναπτίον. Legi, ἀνεκτίον.

Pag. 163. lin. 9. *& qui hircum olet.*] γράσωι eſt ſcribendum, non θράσωι. γράσος eſt fætor ille, qui *hirſutis* (ut eſt apud Horatium) *cubat gravis hircus in alis.* αὐτὸν ἡμῶν τὸ γράσον οὐχ ὑπομενοῦσι, *ne axillarum quidem ipſarum fœtorem ſufferent*, milites Alexandri de Perſis, pugnam inituri. Plutarchus Apophthegmat. §. 26.

Pag. 166. lin. 3. *aquum te præbuiſti.*] εἰς ὅσους δὲ ἀγνώμονας ἀγνώμων ἐγένου. Ego ἐνγνώμων lego: quid enim erat laudis, malis ſe malum præbuiſſe? præſertim quum ſæpius jam monuerit, vitia hominum nobis eſſe ferenda.

Pag. 167. lin. 1. *climatibus terra.*] Alludit ad verſus Heſiodi, α. ἔργων, quos adſcripſiſſem, niſi ſatis notos eſſe putarem.

Pag. 168. lin. 3. *cum hominis, omniſque rationis, præditi animalis.*] Loquitur ex ſententia philoſophorum, qui λογικὸν ζῶον, animal ratione inſtructum, non ſoli homini, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus conſtituerunt: de quo multa legi poſſunt hinc inde apud Plutarchum, præſertim verò in lib. περὶ τῶν ἀπλήστων χρησηρίων.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VI.

PAg. 173. lin. 1. *quam ut in terram utcunque redigar.*] Non enim tantum ſacræ literæ docent, hominem eſſe ex limo creatum, forèque ut in eundem redigatur: ſed & antiquiſſimi philoſophi originem noſtram eôdem retulerunt. Hinc Prometheus dicitur è limo formaſſe hominem, de quo nullus non mentionem facit poëta. Et apud Homerum Menelaus Græcis duellum contra Hectorem detrectantibus iratus, mortem eis ignobilem imprecatur his verbis,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε,
Vos in aquam & terram cunctos convertier opto.

Itaque ἄια hîc tuli, neque volui, quod poteram, ad alium ſenſum cogitando divertere.

Pag. 180. lin. 13. *vide quid agant homines.*] Queritur de iniquo hominum judicio, qui cum aliis præſentibus laudem meritam teſtimoniumque virtutis invideant, ipſi ab iis quos non viderunt, laudari volunt: cùm nihil inde fructus poſſint ferre, jam ante mortui. Facit hoc egregiè ad famam contemnendam.

Pag. 182. lin. 1. *non indignamur.*] ὅτι ἐπισημαινόμεθα. In malam partem uſum vocabulo hoc, & ipſe puto, & ſententia teſtatur. Non recordor me apud vetuſtiores autores hoc vocabulum ita ſumptum legiſſe. Appianus quidem Alexandrinus, haud inerudituſ ſcriptor, eodem modo uſurpavit l. 5. Ἐμφυλίων de milite loquens, qui ludis in ſubſellia equitum aſcenderat. *ὁ δῆμος ἐπισημήνατο, καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν στρατιώτην ἀνέκρινεν. Populus murmure indignitatem rei teſtatus eſt, & Cæſar militem inde abduxit.*

Pag. 185. lin. 18. *inhumanum eſſe videtur.*] Hic locus idem, ſed paulò obſcurius, videtur docere, quod Cicero ad Lentulum de Platonis ſententia his verbis monet. *Id enim jubet ille Plato, quem ego autorem vehementer ſequor: Tantum contendere in Republicâ, quantum probare civibus tuis poſſis; vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere.*

Pag. 186. lin. 12. *vide ne à præſenti ſtatu dejectus.*] In Græco eſt, Ὅρα μὴ ἀποκαταφυθῇς, μὴ βαφῇς. poſterius eſt; *Ne mergaris.* Quid autem ſit, ἀποκαταφύεσθαι (ſi, quod non judico, Græcum eſt, aut omnino non depravatum vocabulum) neſcio. Neque vereor nè ſignificet, *imperio aut ſumma rerum deponi*, ἀπὸ τῦ Καίσαρος. Neque enim vel etymologia hæc auditu digna, vel ſenſus loci eſſet ullus: itaque liberè mea verba ſuppoſui.

Pag. 191. lin. 2. *Antonini diſcipulum.*] Pii ſcilicet, qui anteceſſerat eum in imperio.

Ibid. lin. 4. *qua vultus ſerenitas.*] τὸ εὐόδιον τῦ προσώπου. Legi, ἔυδιον.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VII.

PAg. 206. lin. 11. *velitationes.*] In Græco eſt διαδορατισμοὶ quod tamen vocabulum fateor me non ſatis intelligere. δόρυ quidem *haſtam* eſſe, vel pueri ſciunt; item δόρατος eſſe ejus patrium caſum; ut διαδορατισμὸς videatur eſſe *haſtiludium*, (quod barbari vocant) id eſt, concertatio haſtis quædam inita. Sed haud ſcio quam huc id quadret. Videtur autem, his omnibus humanæ vitæ varietatem voluiſſe demonſtrare.

Pag. 208. lin. 18. *quam multi quondam fuere.*] Aliunde huic loco videntur hæc à librario eſſe intercalata; incommodè profectò, cum alioquin ſequentia optimè cum prioribus cohæreant, in quibus oſtendit; nonnunquam ubi propriæ nos vires deſtituunt, auxilium aliorum non aſpernandum eſſe, dummodo noſtrum officium faciamus. Etenim & Homericus ille Diomedes, ſocio adjuncto ſperabat ſe propoſitum negotium rectiùs confecturum, unde eſt illud, Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, uſitatum bonis autoribus, explicatumque ab Ariſtotele lib. 8. Ethicorum de amicitia diſputaturo.

Pag. 211. lin. 5. *membrum.*] In Græco eſt μέλος, & pro *parte* μέρος. Porrò non fallit eruditos, membrum reſpectu totius & reliquorum membrorum majore devinciri neceſſitate, quàm totius partes qualeſcunque. Eſt enim omne membrum pars, non contrà. Multò ergo rectiùs ſocietatem humanam & univerſi conjunctionem intelligit, qui membrum ſe, quàm qui partem generis humani dicit. Diſcrimen hoc diviſionis, εἰς μέλη & μέρη, etiam Strabo ſuæ rei accommodavit, lib. 2.

Pag. 218. lin. 14. *divina.*] δαίμονα, legendum δαίμονες, aut ſaltem δαιμόνια.

Ibid. lin. 15. *pauca ſecus.*] ἢ δηλίαν. lego, ἢ δὴ λίαν. Sunt autem paſſim permulta, in quibus ariolo magis quam interprete opus ſit.

Pag. 220. lin. 22. *nam rebus.*] Promiſcuè & mutilatè huc poëtica quædam ſunt congeſta: partim infrà lib. 11. repetita.

Pag. 222. lin. 2. *Platonica. Ego.*] Ex apologia Socratis hæc ſunt.

Pag. 223. lin. 3. *credens iis qui dicunt.*] τοῖς γυναιξὶν, in Græco. Sanè Hector Homericus Iliad. ζ. ſuam uxorem hâc ipſa ratione conſolatur, verſu 487. & eſt minimè muliebris hæc ſententia apud Poëtas paſſim inculcata.

Pag. 225. lin. 10. *eſt aliquis te peritior.*] Adnotatum eſt hoc loco à librario non eſſe hic novæ initium tractationis: ſed cohærere cum his quæ ante ea quæ ex Platone ſunt huc tranſlata, præcedebant. Sed quia illa ipſa erant mutila, id quidem non video quale ſit. καθάλιον *luctatorem* dici puto, παρὰ τὸ καθαλλεῖν, *dejicere.*

Pag. 230. lin. 6. *omnis animus, inquit ille.*] Nimirum Plato in Protagora.

Pag. 232. lin. 2. *Salaminium.*] Leonem nomine, quem ad cædem ab eo duci Critias tyrannus volebat. Vide Apologiam Socratis apud Platonem, & Diogenem Laërtium in vita Socratis.

ANNOTATIONES IN LIBRUM X.

PAg. 296. lin. 7. *peſtis, bellum.*] Pro *peſtis* in Græco eſt μιμός, *mimus*; quod non quadrare puto. Sunt autem pleraque lacera.

Pag. 303. lin. 2. *expetit quidem.*] Alludit ad verſus Euripideos, quorum mentio eſt etiam apud Ariſtotelem initio octavi Moralium ad Nicomachum: ſunt autem, ſi quis dextrè accipiat, quod hic fit, præclari. Refert integros Athenæus libro δειπνοσοφ. XIII.

A

B

ANNOTATIONES IN LIBRUM XI.

PAg. 319. lin. 5. *ſimplici obſtinatione.*] ψιλὴν παράληξιν ita verti, neque tamen intelligo, cur hoc vel ſic Chriſtianis voluiſſet impingere crimen Antoninus, jam provectâ ætate; qui quid aliàs de iis ſcripſerit, non eſt ignotum. Sed iſta aliò pertinent.

Pag. 324. lin. 4. *oportet igitur.*] Divinare ſum conatus. Quod ſi ſententia hæc fuit Antonini, certè eſt aurea, iis in rebus adhibita in quibus pietas ſinit. *Oportet*, inquit, *in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentias.*

Pag. 327. lin. 9. *inſidiæ tectæ.*] Σκάλμη. Mihi ſubit ſuſpicari, σκαλπνὴ legendum, ſcſhlimm. Nam & Plutarchus obliquam & diſtortam viam, σκαλπνὴν ὁδὸν alicubi vocat. λυπφιλίαν quid ſint, explicare adhuc non ſatis poſſum.

FINIS.

IN-

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in Commentariis his lavdantur, explicantur, vel illustrantur.

Genes. cap. 1. v. 2. תהו ובהו p. 114. b. G.
v. 11. *Herbascat terra herbas.... edentes fructum in species suas* p. 243. a. A.
v. 26. 27. *Faciamus hominem ad imaginem nostram, secundùm similitudinem nostram* p. 89. a. G.
v. 27. *Marem & feminam creavit eos Deus* p. 89. a. G. b. A.
cap. 2. v. 7. *Finxit Deus hominem è limo terræ* p. 233. b. A.
v. 24. דבק p. 140. b. G.
cap. 3. v. 19. *In terram reverteris* p. 173. a. A.
v. 21. *Fecit Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas* p. 288. a. E.
v. 22. *Nunc igitur ne extendens manum suam accipiat...* p. 111. b. G.
cap. 4. v. 9. *Numquid ego custos sum fratris mei?* p. 72. a. G.
cap. 5. v. 24. ויתהלך את האלהים p. 163. a. F.
cap. 9. v. 4. *Sanguis est anima ipsius* p. 177. b. D.
cap. 10. v. 9. גבר ציד p. 415. F.
cap. 11. v. 4. *Ne dispergamur in superficiem totius terræ* p. 111. b. G.
cap. 15. v. 2. *Quid dares mihi, cum ego incedam liberis carens?* p. 248. b. D.
cap. 17. v. 13. *Omnino circumcidetur natus domi tuæ* p. 25. b. G.
cap. 20. v. 6. *Ego te cohibui, ne peccares* p. 31. a. C.
cap. 27. v. 19. *Dixit Jacobus patri suo, Ego sum Esavus primogenitus tuus* p. 431. a. C.
cap. 31. v. 2. 5. בתמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 38. v. 9. *Sciebat Onan non sore suum semen illud* p. 305. b. D.
cap. 42. v. 4. *Ne dicebat, ne obveniat ei exitium* p. 111. b. G.
cap. 47. v. 9. *Dies annorum peregrinationis meæ* p. 58. a. G.
cap. 49. v. 11. *Lavat in sanguine uvarum operimentum suum* p. 174. b. E.
cap. 50. v. 2. *Ut condirent aromatibus patrem suum* p. 133. a. E.

Exod. cap. 1. v. 5. *Fuerunt omnes animæ, quæ è Jacobi femore prodierunt, septuaginta* p. 166. a. E.
cap. 20. v. 10. לאתעשה כל מלאכה p. 78. a. D.
cap. 34. v. 10. בכל הגוים p. 78. a. E.

Levit. cap. 15. v. 16. *Quem ex eo exibit concubitus semen* p. 305. b. D.
cap. 17. v. 11. *Anima cujusque carnis in sanguine est* p. 177. b. D.
cap. 19. v. 2. Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος p. 296. a. D.

Num. cap. 16. v. 3. Ἔχεσθε ὑμῖν p. 135. b. F.
cap. 23. v. 10. *Moriatur anima mea morte justorum, fiatque finis meus, qualis illius est* p. 192. b. B.

Deuter. cap. 2. v. 27. *Non recedam dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 5. v. 8. *Non facies tibi similitudinem omnium qæ in cælo sunt* p. 78. a. E.
v. 32. *Ne recedatis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 5. בכל לבבך ובכל נפשך p. 118. b. G.
v. 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidemqe servies* p. 35. a. E.
cap. 10. v. 4. *Inscripsit tabulis illis eadem decem verba* p. 93. a. C.
cap. 12. v. 8. *Non ingressi estis ad possessionem illam, quam Jehova Deus dat tibi* p. 202. b. C.
cap. 17. v. 11. *Secundùm illud judicium quod dixerint tibi facito* p. 73. b. C.
v. 11. *Ne recedito ab ea sententia dextrorsum aut sinistrorsum* } p. 104
v. 20. *Ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum* } a. D.
cap. 19. v. 6. אתמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 22. v. 1. *Fratris bovem aut pecudem devios ad fratrem reduces* p. 286. a. B.
cap. 28. v. 4. פרי בטנך p. 317. a. A.
v. 14. *Non recedes ab his verbis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 29. v. 19. *Qo addat ebrietati sitim* p. 263. b. B.
cap. 30. v. 11–14. *Præceptum hoc non est occultum à te... sed propinquum est tibi valdè* p. 345. a. B.
cap. 32. v. 14. *Sanguinem uvarum bibisti merum* p. 174. b. E.
cap. 33. v. 5. 29. *Hostes tui mandaciter se dedent tibi* p. 279. a. B.

Josh. cap. 1. v. 7. *Ne recede ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 8. v. 15. *Tunc finxerunt se plaga affici Josuæ & totus Israel ante eos* p. 331. a. A.
cap. 23. v. 6. *Ne recedatis ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 24. v. 15. *Si malum in oculis vestris colere Jehovam .... ego & familia mea colemus Jehovam* p. 202. b. A. 212. b. D.

Judic. cap. 11. v. 37. *Ah, ah filia mea, omnino depressisti me* p. 248. b. D.

1 Reg. cap. 2. v. 29. *Honorasti filios tuos supra me, ut saginaretis vos...* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 13. *Quia maledictionem sibi inferentibus filiis, non repressit eos* p. 253. b. A.
v. 17. *Ipse Jehova est: faciat, prout ipsi bonum videbitur* p. 122. a. C.
cap. 4. v. 7. אתמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 6. v. 12. *Neqe declinabant ad dextram vel ad sinistram* p. 104. a. D.
cap. 10. v. 11. אתמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 16. v. 7. *Homo spectat quod est ob oculos, sed Jehova spectat quod est in animo* p. 326. b. C.
cap. 25. v. 31. *Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animi* p. 33. b. C.

2 Reg. cap. 2. v. 19. & 21. *Nec declinabat eundo ad dextram aut ad sinistram* p. 104. E.
cap. 3. v. 36. *Populo rectum videbatur, quicquid rex fecerat* p. 19. b. F.
cap. 10. v. 12. Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ p. 122. a. C.
cap. 13. v. 15. *Odit eum Ammon odio magno valde* p. 24. a. F.
cap. 15. v. 26. *Faciat me Dominus, quod illi visum fuerit* p. 118. b. E.
cap. 16. v. 12. *Iste maledixit, qia Dominus edixit* p. 85. b. A. 162. b. C. 182. b. D.

3 Reg. cap. 1. v. 6. *Quem pater ejus nunqam dolore afficiebat* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 25. *Scindite natum istum qi vivit in duas partes* p. 331. a. A.
cap. 4. v. 5. *Nabud Nathanides regis amicus* p. 16. a. F.
cap. 8. v. 39. *Tu nosti solus animum omnium filiorum hominis* p. 346. b. C.
cap. 12. v. 7. תהיה עבר לעם הזה p. 239. a. F.
v. 24. *A Domino extitit illud* p. 85. a. G.
cap. 19. v. 4. *Ubi expetebat apud se mori* p. 154. a. D.

4 Reg. cap. 5. v. 13. *Allocuti sunt eum servi ejus dicentes pater mi* p. 117. a. E.
cap. 8. v. 13. *Num tu servum tuum canem esse avtumas?* p. 296. b. B.
cap. 10. v. 19. *Sacrificium magnum est mihi sacrificandum Babali* p. 331. a, A.
cap. 13. v. 5. כתמול שלשום p. 292. b. D.
cap. 22. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. E.

1 Annal. cap. 11. v. 2. כתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 29. v. 12. *Divitiæ & gloria à facie tua sunt* p. 358. b. F.
v. 14. *A te omnia* p. 358. b. F.

2 Annal. cap. 1. v. 11. *Non petisti animam eorum tuorum* p. 119. b. A.
cap. 19. v. 3. *Bona in te inveniuntur* p. 268. a. C.
cap. 34. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. E.

Esdr. cap. 7. v. 27. *Indidit eam rem animo regis Deus* p. 33. a. C.

Nehem. cap. 2. v. 12. *Qid Deus meus inderet animo meo* } p. 33. a.
cap. 7. v. 5. *Indente Deo meo in animum meum* } C.

Esth. cap. 1. v. 5. *Rex fecit convivium qi invents sunt Susis* p. 269. a. C.
cap. 5. v. 8. *Veniat Rex & Haman ad convivium qod paravero eis* p. 331. a. C.

Job. cap. 1. v. 31. *Dominus dedit, Dominus abstulit* p. 85. b. A. 246. b. B.
cap. 2. v. 10. *Bonum à Domino acceperimus, & non malum etiam laturi simus* p. 85. b. A.
cap. 3. v. 18. *Qibus mortem postulantibus non adest illa* p. 260. b. E.
cap. 6. v. 14. *Fratres mei fefellerunt, sicut torrens* p. 258. a. E.
cap. 7. v. 1. *Annon est tempus præstitutum homini?* p. 42. a. A. 58. a. D.
cap. 10. v. 9. *Manus tuæ figurarunt me sicut argillam* p. 233. b. A.
cap. 14. v. 5. *Præcisi sunt dies hominis, & penes Deum numerus mensium ejus* p. 42. a. B.
v. 14. *Utinam disponeres mihi determinationem* p. 42. a. A.
cap. 15. v. 21. *Sonus paveris auribus ejus jugiter insonat* p. 191. b. F.
v. 32. *Defungi die non sua* p. 356. a. F.
v. 33. *Violenter Deus illos auferet uvæ acerba instar* p. 137. a. B.
cap. 22. v. 16. בלא עת p. 356. a. F.
cap. 23 v. 12. *Non recessi à mandatis ejus: verba oris ejus pratuli dementi meo* p. 247. a. C.
cap. 24. v. 13. *Tenebras optant & avcupantur...* p. 80. b. D.
cap. 28. v. 28. *Reverentia Domini est sapientia* p. 190. a. F.
cap. 30. v. 23. *Domus destinata cuique vivent* p. 200. b. B.
cap. 38. v. 28. *Estne pluvia pater?* p. 146. a. D.

Psalm. 1. v. 3. בעתו כי p. 270. b. D.

INDEX

Pſalm. 8. v. 4. *Cùm reſpicio cælos tuos, opus digitorum tuorum...* p. 244. b. C.
Pſalm. 12. v. 1. *Deſiit beneficus: defecerunt veraces ex filiis hominum* p. 243. a. C.
Pſalm. 14. v 4. *Omnes defecerunt: omnes ſimul putidi facti ſunt* p. 243. a. C.
Pſalm. 18. v. 20. Ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν p. 279. b. D.
v. 32. כי מי אלוה מבלעדי יהוה
v. 35. מלמד ידי למלחמה ונתתה קשת } p. 202. b. C.
v. 40. *Accingis me robore ad bellum* p. 246. b. B.
v. 45. *Alienigena mentiuntur mihi*
v. 46. *Dum decidente eis animo, è conclavibus cohorreſcunt* } p. 279. a. A.
Pſalm. 19. v. 1. *Cœli enarrant gloriam Dei ſortis* p. 244. b. C.
Pſalm. 22. v. 15. *In pulverem mortis reduces me* p. 173. a. A.
Pſalm. 31. v. 6. יהוה אל אמת p. 262. b. B.
v. 9. *In patente poſuiſti pedes meos* p. 279. b. D.
v. 16. בידך עתותי p. 364. b. B.
Pſalm. 34. v. 2. *Benedicam Jehova omni tempore: jugiter laus erit in ore meo* p. 172. b. D.
Pſalm 36. v. 3. *Noluit intelligere* p. 144. b. C.
Pſalm. 37. v. 5. גול על יהוה דרכך p. 118. b. E.
v. 10. *Adhuc pauxillum, & improbus non erit* p. 239. b. E.
v. 20. כלו בעשן p. 171. b. B.
Pſalm. 38. v. 13. *Qos ego tanqam ſurdus non audio* p. 182. b. D. 299. a. A.
Pſalm. 39. v. 6. כל הבל כל אדם p. 120. b. E. 309. b. A.
v. 9. *Obmutueram, ſilentiúmque mihi indixeram, qia tu Domine illud feceras* p. 85. b. A.
Pſalm. 44. v. 1. *Majores noſtri narraverunt nobis, qod opus ſis operatus temporibus illorum* p. 246. b. B.
Pſalm. 49. v. 11. *Animus illis, domos ſuas in ſeculum: habitacula in qamque generationem ſtatus* p. 249. a. E.
v. 12. *Homo ſimilis eſt jumentis* p. 155. a. B. b. C. D.
v. 18. *Cùm tibi beneſeceris, collaudabunt te homines* p. 228. a. E.
Pſalm. 50. v. 16. *Improbo dicit Deus: qid tuá ut enarres decreta mea* p 296. a. A.
Pſalm. 51. v. 6. *En in iniqitate formatus ſum...* p. 263. a. E.
v. 11. *Animum mundum crea mihi Deus* p. 170. a. C.
Pſalm. 55. v. 6. *Adeo ut dicam: ó ſi qis mihi daret alam columbæ?* p. 137. b. C.
v. 22. השלך על יי יהבך p. 118. b. E.
v. 23. *Homines ſanguinarii & doloſi non perducent ad dimidium dies ſuos* p. 356. a. F.
Pſalm. 55. v. 4. *Ego inter immanes leones ſum...* p. 137. b. C.
Pſalm. 58. v. 3. *Abalienant ſe improbi inde à vulva...* p. 263. a. E.
Pſalm. 62. v. 10. *Opulentia ſi abundet, ne apponatis animum* p. 177. a. E. 309. b. A.
Pſalm. 65. v. 11. *Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus, imbribus diſſolvis eam* p. 146. a. D.
Pſalm. 66. v. 3. *Mendaciter ſe dedunt inimici tui* p. 279. a. A.
v. 10. *Conſtiſti nos ut conflatur argentum* p. 311. b. A.
Pſalm. 68. v. 20. וליהוה אדני למות תוצאות p. 364. b. C.
Pſalm. 73. v. 1. *Attamen Deus corde rectis bonus eſt* p. 351. a. B.
v. 3. *Qm inviderem inſanientibus...* p. 263. a. A.
Pſalm. 74. v. 19. *Tu ſcidiſti fontem & torrentem* p. 244. b. C.
Pſalm. 77. v. 1. 2. *Vox mea ad Deum fertur, qm exclamo...* p. 202. b. C.
Pſalm. 78. v. 36. *Qamvis conarentur eum decipere ore ſuo, & linguá ſuá mentirentur ei* p. 296. a. A.
Pſalm. 81. v. 16. *Oſores Jehova mendaciter ſe dediſſent ei* p. 279. a. A.
Pſalm. 82. v. 6. *Dii eſtis: attamen tanqam è plebe qilibet pariter eſtis occubituri* p. 184. b. B.
Pſalm. 87. v. 3. *Honorificentiſſima ſunt qæcunqe pradicantur de te, ô civitas Dei* p. 111. a. F.
Pſalm. 90. v. 2. משולם עד עולם
Pſalm. 100. v. 5. *In ſeculum & ſeculum*
Pſalm. 103. v. 17. *A ſeculo in ſeculum* } p. 276. a. D.
Pſalm. 104. v. 9. *Terminum oppoſuiſti, qem non tranſeant* p. 364. b. D.
v. 19. *Statuit lunam in ſtata tempora, ſolem agnoſcentem occaſum ſuum* p. 244. b. C.
Pſalm. 109. v. 18. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον p. 36. a. C.
Pſalm. 112. v. 1. *Beatus qi in mandatis Jova delectatur valdè* p. 247. a. C.
Pſalm. 116. v. 1. אהבתי p. 202. a. E.
Pſalm. 118. v. 23. *A Domino factum eſt illud* p. 85. a. G.
Pſalm. 119. v. 18. *Aperias oculos meos* p. 88. a. E.
v. 67. *Qm nondum affligerer, errabam...*
v. 71. *Bono fuit me affligi, ut diſcerem ſtatuta tua* } p. 311. b. A.
v. 75. *Novi, Domine, recta eſſe judicia tua, juſtéqe te afflixiſſe me* p. 100. b. D.
v. 139. *Juſtus es, Domine, juſtique ſunt judicia tua* p. 100. b. D.
v. 142. תורתך אמת p. 262. b. D.
v. 176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός p. 286. a. E.
Pſalm. 120. v. 5. *Hei mihi! qia peregrinor tamdiu, habito tanqam ſcenita Kedareni* p. 137. b. C.
Pſalm. 127. v. 5. *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur...* p. 41. b. E.
Pſalm. 132. v. 11. *Ex fructu ventris tui* p. 317. a. A.
Pſalm. 139. v. 5. *Retrò & ante obſides me* p. 89. a. G.
v. 13. *Tu obtegebas me in utero matris mea: maſſam meam viderunt oculi tui* p. 305. b. F.
v. 14. *Mirum in modum* p. 306. a. F.
v. 15. *Ex qo factus ſum in abdito* p. 306. b. D.
Pſalm. 140. v. 3. Ἡκόνησαν γλώσσας αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ὡς ἀσπίδων... p. 155. a. D.
v. 9. *Ne concedas improbo deſiderium ipſius... alioqs eſſerent illi ſeſe* p. 41. b. F.
Pſalm. 144. v. 3. אדם להבל דמה p. 120. b. E.
Pſalm. 145. v. 15. *Suſtentas Jehova omnes cadentes, & erigis omnes incurvatos* p. 303. a. A.
v. 17. *Juſtus eſt Dominus in omnibus viis ſuis, ſanctúſqe in operationibus ſuis* p. 100. b. D.
Pſalm. 146. v. 4. *Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur* p. 172. a. A.
Pſalm. 147. v. 4. *Annumerans poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungens* p. 201. a. A.
v. 20. *Non ſic fecit* לכל גוי p. 78. a. E.
Parœm. cap. 1. v. 7. *Sapientia* ראשית *eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.
v. 22. *Qousqe ó fatui amabitis fatuitatem?* p. 144. b. C.
cap. 4. v. 23. *Pra omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: inde enim prodit vita* p. 228. b. E.
v. 27. *Ne declinato dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 6. *Abi ad formicam, ó piger; aſpice vias ejus, & ſapè* p. 193. a. D. E. F.
cap. 9. v. 10. *Sapientia* תורת *eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.
cap. 11. v. 17. *Benefacit ſibi ipſi vir beneficus* p. 320. a. B.
cap. 13. v. 1. *Filius ſapiens avſcultat eruditioni patris* p. 117. a. D.
cap. 14. v. 15. *Fatuus credit omni verbo* p. 129. a. A. 296. a. C.
v. 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
cap. 15. v. 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ τῷ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων p. 346. b. C.
v. 20. *Filius ſapiens exhilarat patrem* p. 221. a. C.
cap. 16. v. 3. גול אל יי מעשיך p. 118. b. F.
v. 38. *Potior eſt qi in animum ſuum imperium obtinet, expugnante civitatem* p. 19. a. C.
cap. 17. v. 5. *Qi ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
v. 21. *Qi ſtolidum gignit, gignit merum mœrorem ſibi* p. 221. a. D.
cap. 18. v. 10. *Turris robuſtiſſima eſt nomen Jova* p. 256. b. E.
cap. 19. v. 11. *Decus eſt homini injurias illatas præterire* p. 182. b. D.
cap. 23. v. 5. *An oculos conjicies in ea qa ne ſunt quidem? nam omnino comparant alas divitiæ...* p. 177. a. E.
v. 15. *Fili mi, ſi ſapit animus tuus, lætabitur animus meus* p. 221. a. C.
cap. 24. v. 24. *Dicentem improbo, juſtus es, execrabitur populus: corripientibus vero illos...* p. 41. b. F.
cap. 25. v. 22. *Nam velut prunas congeres ſuper caput ejus* p. 172. a. B.
cap. 30. v. 16. *Ignis non dicit, obe* p. 91. b. D.
v. 20. *Terra qatuor ferre non poteſt, ſervum cum regnat...* p. 302. b. A.
v. 27. *Aranea manibus prehendit* p. 139. b. A.
Eccleſ. cap. 1. v. 2. הבל הבלים הכל הבל p. 120. b. E.
v. 4. *Generatio vadit una, venit altera* p. 312. b. C.
v. 9. *Eſtne aliqid, de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imò jam fuit per ſecula...* p. 205. a. C.
v. 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum... ulla futura eſt memoria* p. 58. b. B. 120. b. F.
v. 13. ענין p. 44. b. H.
cap. 2. v. 3. *De riſu dico, inſanus eſt; & de lætitia, ecqid iſta facit* p. 45. b. A. 299. b. E.
v. 12. Ἰδεῖν σοφίαν, καὶ παραφορὰν, καὶ ἀφροσύνην p. 45. b. A.
cap. 3. v. 1. לכל זמן ועת p. 356. a. A.
v. 2. *Tempus eſt pariendi, & tempus moriendi* p. 364. b. C.
cap. 5. v. 9. מלך לשדה נעבד p. 239. a. E.
cap. 7. v. 6. *Ut crepitus ſpinarum ſub olla, ita eſt riſus ſtolidi* p. 299. b. D.
v. 21. *Ad omnia, qa de te dicuntur, μὴ θῇς καρδίαν σου* p. 182. b. D.
v. 26. Γινώσκω ἀνθρώπους ἀφροσύνην καὶ παραφορὰν p. 45. b. A.
cap. 9. v. 2. *Eadem omnibus eveniunt, juſtis, injuſtis; mundis, immundis* p. 240. a. D.
v. 11. שת ושבע p. 34. b. B.
cap. 10. v. 14. *Ecqis novit qid futurum ſit* p. 84. a. C.
cap. 11. v. 1. *Projice panem tuum ſecundum aqas; nam multiplicantibus diebus...* p. 270. b. C.
v. 2. *Qm neſcias qid ſit futurum mali ſuper terram* p. 84. a. C.
v. 5. *Neſcis oſſa in gravida utero qomodo fingantur* p. 306. b. D.
cap. 12 v. 7. *Spiritu redeunte ad Deum* p. 38. a. A. 103. a. A. 173. a. A.
v. 13. *Deum reverere; & præcepta ejus obſerva: hoc enim eſt totum hominis* p. 238. a. C.
Eſaj. cap. 1. v. 11--16. *Qorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova....* p. 296. a. A.
v. 25. *Rejeram manum meam contra te, ut dejacans ſcorias tuas...* p 311. b. A.
cap. 2. v. 22. *Cujus vita, ut flatus in naribus eſt* p. 177. b. D.
cap. 6. v. 9. 10. *Oculi populi iſtius fac connivеant, ne videat oculis ſuis...* p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 10. v. 5. *Va Aſſyrio virga ira mea: qamvis in manu baculus eſt indignationis mea* p. 196. a. A. 250. a. D.
v. 6. *In gentem hypocritam immittam ipſum, & contra populum, in qem excandui, dabo mandata ipſi* p. 169. a. C.
cap. 14. v. 19. *Sepulcrum inſernè commotum eſt tuá cauſſá...* p. 302. b. D.
cap. 30. v. 21. *Incedite per eam, qum dexteram avt qum ſiniſtram petetis* p. 104. a. E.
cap. 33. v. 12. *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova* p. 101. a. C.

cap.

AUCTORUM.

cap. 35. v. 6. Καὶ τῇσιν ἴσαν γλῶσσα μογιλάλων p. 248. a. D.
cap. 39. v. 8. *Bonum est, quod loquutus es, verbum Domini* p. 71. b. E.
cap. 42. v. 18. 19. *O cæci, intuemini ad videndum? Quis est cæcus, nisi servus meus?* p. 52. b. G.
cap. 44. v. 6. *Ego sum primus, & ego ultimus* p. 197. a. F.
cap. 45. v. 1. *Sic ait Jehova unctio suo Cyro, cujus confirmaturus sum dexteram* p. 325. b. C.
v. 7. *Ego sum qi & lucem produco, & tenebras obduco... Ego Jova istæ omnia facio* p. 85. a. F. 170. a. C.
cap. 46. v. 8. התאוששו p. 97. a. F.
cap. 48. v. 8. *Novi te defectorem ex utero vocari* p. 263. a. E.
cap. 49. v. 4. *Etiamsi frustrà laboraverim, & inanister atque in cassum vires meas consumpserim* p. 255. a. F.
cap. 53. v. 6. Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν p. 286. a. E.
cap. 55. v. 10. Δῶ σπέρμα τῷ σπείροντι p. 397. G.
cap. 56. v. 10. *Qorqos sunt, canes sunt muti, non possunt latrare* p. 155. a. D.
cap. 58. v. 13. *Si averteris à sabbato pedem tuum, nè facias id qo delectaris...* p. 247. C.
cap. 64. v. 8. Κύριος πατὴρ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ πηλός... p. 233. b. E.
cap. 66. v. 24. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.

Jerem. cap. 1. v. 5. *Ego te formavi in utero* p. 305. b. E.
cap. 2. v. 5. ילך בית p. 25. b. G.
cap. 4. v. 14. *Quousqe pernoctabunt in animo tuo cogitationes vanæ tuæ?* p. 112. b. A.
cap. 5. v. 8. *Ut equi pasti sunt qum mane surgunt* p. 155. a. D.
cap. 7. v. 9. 10. *An furando, occidendo... etiam venietis & stabitis coram me in domo hac* p. 296. a. A.
v. 21. *Holocaustæ vestræ adjicite ad sacrificia vestra, & comedite carnem...* p. 296. a. A.
cap. 9. v. 2. 3. *O si qis poneret me in deserto, in diversorio viatorum...* p. 137. b. C. 243. a. C.
cap. 10. v. 10. אלהים אמת p. 262. b. B.
cap. 12. v. 1. *Tu Domine, certè justus es* p. 100. b. D. 351. a. B. 419. H.
Cur via improborum succedit? cur tranquilli sunt, qicunqe agunt perfidè? p. 263. a. A.
cap. 13. v. 23. *An mutare potest æthiops cutem suam? an pardus maculas suas?* p. 242. b. C.
cap. 23. v. 24. *Annon cælum & terram impleo ipse?* p. 125. b. B. 259. a. A.
cap. 31. v. 36. *Si amovebuntur statuta ista à conspectu meo* p. 339. b. D.
cap. 33. v. 21. *Si irritum facere potestis fœdus meum de die, & fœdus meum de nocte...* p. 339. b. D.
cap. 44. v. 17. *Omnino facturi sumus, qodcunqe verbum prodierit ex ore nostro...* p. 128. b. E.

Thren. cap. 3. v. 33. *Qi non affligit ex animo suo, mœstitiaqe afficit mortales* p. 253. b. B.
v. 37. *Ecqo dicente existit qicqam, nisi Dominus id præceperit?...* p. 85. b. G.
cap. 3. v. 40. *Scrutemur & excutiamus vias nostras* p. 315. a. C.

Ezech. cap. 18. v. 11. לא עשה והוא את כל אלה } p. 78.
v. 13. כל התועבות האלה עשה את } a. D.
cap. 20. v. 39. *In monte sanctitatis meæ... colet me tota domus Israelis...* p. 296. a. A.

Dan. cap. 7. v. 15. נרנה p. 266. b. A.
cap. 11. v. 35. *Ex ipsis eruditentibus corruent, ad conflandum eos, & ad purificandum...* p. 311. b. A.

Amos. cap. 3. v. 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* p. 85. a. G.

Mich. cap. 3. v. 3. *Ossa eorum diffringunt, tanqam ad ollam...* p. 257. b. D.
cap. 4. v. 11. *Qamvis jam conveniant contra te gentes multæ, qæ dicunt, contaminetur...* p. 250. a. D.
cap. 7. v. 2. *Periit benignus è terra, & rectus in hominibus nullus est...* p. 243. a. B.

Abacuc. cap. 2. v. 6. עבטים } p. 282. a.
Zephan. cap. 1. v. 12. שמרים } B.
cap. 2. v. 1. *Excutite vos, excutite vos, inqam* p. 315. a. C.

Zacar. cap. 10. v. 1. *Petite à Jehova pluviam tempore serotino, Jehova efficiente nimbos* p. 146. a. D.

Malac. cap. 3. v. 23. *Dies adveniet, ardens tanqam fornax; qo erunt omnes... stipula* p. 311. b. A.

Matth. cap. 1. v. 19. Ἰωσὴφ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὤν p. 419. H.
cap. 3. v. 7. *Progenies viperarum* p. 155. a. D.
cap. 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις... p. 35. a. E.
cap. 5. v. 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, ... ψευδόμενοι p. 310. b. B.
v. 20. Ὅταν ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων.... p. 345. a. E.
v. 28. *Qicunqe aspicit mulierem, ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo* p. 65. b. F.
v. 44. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς... p. 214. a. C. 258. a. C.
v. 45. Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς... p. 235. b. B.
v. 48. Ἔσεσθε ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν.... τέλειός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 6. v. 2. Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν p. 135. b. E.
ὍΩσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν p. 277. a. H.
Ὅλως ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς p. 145. a. D.
cap. 6. v. 3. Ποιήσῃς ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά p. 145. a. A.
v. 10. *Fiat voluntas tua* p. 122. a. D.
v. 16. Ὑποκριταί, σκύθρωποι, ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν p. 215. b. A.
v. 23. *Lucerna corporis est oculus: itaqe si oculus tuus simplex fuerit...* p. 353. b. F.
v. 27. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν... p. 202. a. B.
cap. 7. v. 12. *Qacunqe volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis* p. 180. b. A.
v. 15. *A fructibus illorum agnoscetis eos* p. 270. b. D.
v. 16. *Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?* p. 242. b. E. 243. a. A. 296. b. A.
v. 20. *Quapropter ex fructibus illorum agnoscetis eos* p. 270. b. D.
v. 27. Ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ p. 182. b. A.
cap. 10. v. 29. *Nonne duo passerculi assario venient?... Vestri capitis capitis numerati sunt* p. 170. b. D. 204. b. C. 219. a. E. 244. b. F.
cap. 11. v. 30. Ὁ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι p. 337. b. B.
cap. 12. v. 33. *Facite arborem bonam, & fructum ejus bonum* p. 270. b. C.
v. 34. *Ex cordis abundantia os loquitur* p. 112. b. A.
v. 35. *Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona* p. 270. b. C.
v. 36. *Qodcunqe verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddent rationem..* p. 112. b. A.
v. 43. Τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα... διέρχεται, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐκ εὑρίσκει p. 45. a. A.
cap. 13. v. 13. *Qia videntes non vident, nec intelligunt* p. 52. b. G.
v. 15. Μή ποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 15. v. 14. *Duces sunt cæci cæcorum* p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 19. *Ex corde egrediuntur cogitationes malæ* p. 112. b. A.
cap. 16. v. 4. Γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ p. 45. a. A.
v. 17. *Caro & sanguis hæc non retexit tibi, sed Pater meus qi est in cælis* p. 108. b. G.
v. 26. Τί τῆς ψυχῆς ἀνταλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 18. v. 7. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα p. 285. b. D.
v. 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου p. 334. a. E.
Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου p. 164. b. A.
cap. 19. v. 5. Προσκολλᾶσθαι p. 140. b. G.
v. 17. Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός p. 47. a. D.
v. 22. Ἀπῆλθε λυπούμενος p. 253. b. A.
v. 28. Ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ p 318. b. A.
cap. 20. v. 26. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 21. v. 25. *Baptisma Johannis unde fuit? è cælo?* p. 122. a. C.
cap. 22. v. 37. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ p. 118. b. G.
v. 45. Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον p. 233. a. E.
cap. 23. v. 23. 25. Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί p 277. a. G.
cap. 25. v. 9. Μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε... p. 111. b. G.
cap. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος p. 261. a. B.
v. 39. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ p. 122. a. D.
cap. 27. v. 50. Ἀφῆκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.

Marc. cap. 3. v. 21. Ὅτι ἐξέστη p. 328. b. F.
cap. 4. v. 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ... p. 305. b. D.
v. 31. *Regnum Dei velut granum est sinapi...* p. 306. b. D.
cap. 7. v. 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν p. 94. b. B.
cap. 8. v. 36. Τί τῆς ψυχῆς ἀνάλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 9. v. 21. Παιδιόθεν p. 5. a. F.
v. 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.
cap. 10. v. 43. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b F.
cap. 11. v. 13 Οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων p. 270 b D.
cap. 12. v. 30. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
cap. 14. v. 36. Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ p. 122. a. D.
v. 41. Ἀπέχει p. 135. b. E.
cap. 15. v. 37. Ὁ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε } p. 142. a. E. 178.
v. 39. Ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν } a. B.
cap. 16. v. 19. Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν p. 102. b. G.

Luc. cap. 1. v. 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς p. 144. a. D.
v. 6. Πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι p. 345. a. F.
v. 42. Εὐλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου p. 317. a. A.
v. 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ p. 345. a. E.
cap. 2. v. 9. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου p. 319. a. C.
cap. 4. v. 2. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν... p. 45. a. A.
cap. 6. v. 24 Ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν p 135. b. E.
v. 34. Ἐὰν δανίζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν... } p. 144. b. G.
v. 35. Δανίζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες }
v. 35. Χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς p. 235. b. B. 258 a. D.
v. 36. Γίνεσθε ἐλεήμονες καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων p. 296. a. E.
v. 44. Ἕκαστον δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται p. 243. a. A.
v. 46. Τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ

INDEX.

ὑ ποιῆτε ἃ λέγω p. 296. a. A.
cap. 7. v. 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ ὑπάρχοντες p. 32. a. A.
cap. 9. v. 31. Ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ p. 47. a. B.
v. 51. Ἀνάληψις p. 103. a. A.
cap. 10. v. 27. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
v. 29. *Et quis est mihi proximus?* p. 72. b. B.
v. 41. Μεριμνᾶς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά p. 347. a. D.
cap. 11. v. 2. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου p. 122. a. D.
cap. 12. v. 17. *Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos?* p. 156. a. B.
cap. 15. v. 21. *Pater, peccavi in cœlum, & in tuo conspectu* p. 122. a. D.
cap. 16. v. 16. Πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται p. 1. b. B.
cap. 17. v. 3. Ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ p. 8. a. A.
Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 18. Οὐχ ὑρέθησαν ὑποστρέψαντες p. 269. a. D.
cap. 20. v. 19. Ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν p. 45. a. A.
cap. 21. v. 18. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται p. 36. a. A.
cap. 21. v. 34. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 36. Ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν p. 350. a. E.
cap. 22. v. 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον p. 68. b. D.
v. 25. Ἐνεργοῦντες *Reges* p. 396. H.
v. 26. Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος p. 293. b. F.
cap. 23. v. 30. *Qui dicunt montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
v. 40. Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ p. 235. b. D.
v. 46. Ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν p. 142. a. E. 178. a. B.
cap. 24. v. 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ p. 116. b. C.

Johann. cap. 1. v. 9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον p. 325. b. C.
v. 14. Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης p. 68. b. E.
v. 18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε p. 360. b. F.
Filius, qui est in sinu Patris, ille nobis expositt p. 108. b. G.
cap. 3. v. 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς p. 80. b. B.
cap. 4. v. 14. Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένη εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 258. b. A.
v. 34. *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exequi* p. 310. b. E.
v. 36. Συνάγει τὸν καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 316. b B.
cap. 6. v. 60. Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν p. 180. b. D. 313. b. C.
cap. 7. v. 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν p. 293. b. F.
cap. 9. v. 39. *Ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant* } p. 52. b. G.
v. 40. *Num & nos cæci sumus?* } p. 52. b. G.
cap. 12. v. 40. *Excæcavit oculos eorum ne videant oculis, & sint intelligentes corde* } p. 52. b. G.
cap. 13. v. 1. Ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα p. 47. a. A.
v. 34. Ἐντολὴν καινὴν διδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 14. v. 9. Ὁ ἑωρακώς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα p. 361. a. C.
cap. 15. v. 18. Διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος p. 116. b. C.
cap. 16. v. 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι p. 313. b. D.
v. 33. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε p. 116. b. C.
cap. 17. v. 17. Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι p. 162. b. C.
cap. 19. v. 10. Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε p. 129. b. F.
v. 30. Παρέδωκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν p. 133. a. E.
cap. 21. v. 19. *Significans, quâ morte esset Deum glorificaturus* p. 149. b. D.

Actor. cap. 1. v. 2. Ἀνελήφθη p. 102. b. G.
v. 3. 4. Παρήγγειλεν αὐτοῖς... ἣν ἠκούσατέ μου p. 202. b. C.
v. 11. Ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν p. 102. b. G.
cap. 2. v. 12. Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι p. 293. b. F.
v. 23. *Hunc definito consilio & præcognitione Dei deditum...* p. 219. a. E. 250. a. D.
v. 25. Δαυὶδ λέγει εἰς αὐτόν p. 1. a. B.
cap. 3. v. 21. Ἄχρι χρόνων ἀποκατάστασεως πάντων p 318. b. A.
cap. 4. v. 13. Ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται p. 12. a. F.
v. 28. *Ad faciendum quicquid manus tua & voluntas prius definivit ut fierent* p. 219. a. E. 250. a. D.
cap. 5. v. 35. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 39. Εἰ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 111. b. G. 269. a. D.
v. 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι p 229. b. C.
cap. 7. v. 14. Ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς p. 166. a. E.
v. 39. Μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 269. a. D.
v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι... καὶ ἀνελάβετε... p. 45. a. B.
v. 54. Διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν p. 239. b. F.
cap. 13. v. 36. Δαυὶδ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ p. 304. a. F.
v. 50. Αἱ σεβόμεναι γυναῖκες p. 2. a. B.
cap. 14. v. 11. 19. Λίγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις... λιθάσαντες τὸν Παῦλον p. 103. a F.
v. 15. Ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι p. 181. a. F.
v. 16. Εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι... καίτοί γε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς... p. 235. b. B.
v. 17. *Dans nobis cœlitùs pluvias* p. 244. b. C
cap. 15. v. 8. Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς p. 346. b. C.
cap. 16. v. 1. Υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας πιστῆς p. 2. a. B.
v. 3. Τοῦτον ἐπεθύμει αὐτὸν p. 331. a. G.
v. 11. Εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην p. 104. a. D.
cap. 17. v. 2. 3. Κατὰ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε... ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν p. 202. b. C.
v. 18. Ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο p. 318. b. B. 350. a. D.
v. 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων p. 35. a. D.
v. 28. Ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν p. 163. a. G.
Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν p. 160. a. 346. F. a. F.
cap. 20. v. 24. Οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι.... p. 290. a. C.
Ὡς τελειῶσαι τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον p. 304. b. A.
v. 28. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 35. Μακάριόν ἐστι διδόναι, ἢ λαμβάνειν p. 33. b. D.
cap. 21. v. 1. Εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ p. 104. a. D.
v. 13. *Ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum* p. 290. a. C.
v. 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω p. 122. a. C.
cap. 25. v. 23. Μετὰ πολλῆς φαντασίας p. 6. a. B.
cap. 26. v. 8. *Incredibile judicatur apud vos, quod Deus mortuos suscitet?* p. 350. b. C.
v. 18. Ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν p. 88. a. F.
cap. 27. v. 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ p. 275. a. A.
v. 37. Ἤμεν ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκοντάξ p. 166. a. E.
cap. 28. v. 6. Μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι p. 103. b. A.
v. 25. Ἀσύμφωνοι ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο p. 319. a. B.
v. 27. Βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε
v. 27. Τὰς ὀφθαλμὰς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς } p. 52. b. G.

Roman. cap. 1. v. 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου καθορᾶται p. 223. a. G. 360. a. B.
cap. 2. v. 9. Θλῖψις καὶ στενοχωρία p. 279. b. D.
v. 17. Ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ p. 118. b. D.
v. 19. Τυφλῶν ὁδηγός p. 116. b. F.
v. 28. Οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ p. 326. b. C.
cap. 4. v. 9. Ὁ μακαρισμὸς ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν p. 35. a. E.
cap. 5. v. 4. *Gloriamur de afflictionibus, scientes quod afflictio tolerantiam efficiat* p. 311. b. A.
v. 5. *Spes non pudefacit...* p. 108. b. H.
cap. 6. v. 5. Σύμφυτοι γενέσθαι p. 350. a. C.
v. 13. Τὰ ὅπλα τῆς ἀδικίας p. 316. a. A.
v. 17. Χάρις τῷ Θεῷ p. 308. b. B.
v. 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν p. 316. b. B.
cap. 7. v. 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος p. 264. a. D.
cap. 8. v. 1. Οὐδὲν νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ περιπατοῦσιν.... p. 202. b. C.
v. 7. Τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται p. 337. b. C.
v. 15. Ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ p. 202. b. C.
v. 28. Οἴδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν p. 71. b. E. 195. b. C. 289. a. B.
v. 29. Προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ p. 296. a. D.
v. 35. Τίς χωρίσει p. 323. b. D.
cap. 9. v. 14. *Quid igitur dicemus? Num injustitia est apud Deum? absit* p. 351. a. C.
v. 17. *Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam* p. 250. a. D.
v. 20. Ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ p. 351. a. B.
v. 22. *Deus volens ostendere iram... pertulit multa cum ira cohibitione vasa iræ* p. 250. a. D.
cap. 10. v. 6. *Ne dixeris in corde tuo. Quis adscendet in cœlum....* p. 345. a. B.
cap. 11. v. 23. Ἐκεῖνοι, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται p. 250. a. A.
v. 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα p. 39. b. C. 111. a. C.
cap. 12. v. 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη p. 211. a. E.
v. 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι p. 23. a. G.
v. 19. Δότε τόπον τῇ ὀργῇ p. 77. b. E.
v. 20. *Si esurit inimicus tuus, ciba eum* p. 172. a. B.
v. 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ p. 185. b. C. 332. a. C.
cap. 13. v. 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω p. 166. a. E.
v. 14. Τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας p. 239. a. D.
cap. 14. v. 18. Ἐνάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις p. 289. b. C.
v. 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται p. 182. b. A.
v. 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε p. 228. a. F. 297. b. C.

1 Corinth. cap 1. v. 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία p. 329. a. A.
cap. 2. v. 10. Τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ

AUCTORUM.

καὶ τὰ βάθη τῦ Θεῦ p. 108. a. H.
v. 14. *Μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι* p. 329. a. A.
cap. 3. v. 8. Ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν τόπον p. 255. b. A.
v. 15. Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός p. 260. b. E.
v. 16. *An nescitis, vos esse templum Dei* p. 90. b. C.
cap. 4. v. 1. Ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ p. 117. a. B. 269. a. D.
cap. 7. v. 7–10. *Expurgate vetus fermentum...* p. 235. b. E.
v. 10. Ἐκ τῦ κόσμυ ἐξελθεῖν ὀφείλομεν p. 285. b. C.
cap. 6. v. 19. *An ignoratis, corpus vestrum esse templum Spiritus Sancti* p. 90. b. C.
cap. 7. v. 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι p. 33. b. A.
v. 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων p. 119. a. A.
v. 31. Παράγει τὸ σχῆμα τῦ κόσμυ τύτυ p. 177. a. D.
v. 35. Πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
cap. 9. v. 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ, ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει p. 236. b. B.
v. 19–22. Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα... p. 12. b. C. 331. a. G.
cap. 10. v. 6. *Hæc typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas...* p. 202. b. C.
v. 9. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentárunt...* p. 202. b. C.
v. 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν p. 211. a. F.
v. 31. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεῦ ποιεῖτε... p. 87. b. B.
cap. 11. v. 19. Δεῖ καὶ αἱρέσεις εἶναι p. 285. b. D.
v. 28. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος σεαυτόν p. 315. a. D.
cap. 12. v. 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά... p. 211. a. F.
v. 25. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι p. 250. a. A.
v. 27. Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρυς p. 211. a. G.
cap. 13. v. 4. Ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται p. 143. b. D.
v. 5. Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς p. 22. b. F.
cap. 14. v. 4. Ὁ γλώσσῃ λαλῶν p. 120. a. D.
cap. 15. v. 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ p. 284. a. E.
v. 36. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις p. 305. b. E.
v. 58. *Qum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino* p. 255. b. D.
cap. 16. v. 13. Ἀνδρίζεσθε p. 97. a. F.
Em. cap. 4. 5. Καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστῳ ἀπὸ τῦ Θεῦ p. 412. C.
2 Corinth. cap. 2. v. 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις p. 255. b. D.
cap. 4. v. 4. Τὰ νοήματα p. 116. b. E.
v. 7. Σκεύη ὀστράκινα p. 233. b. E.
cap. 5. v. 1. Σκῆνος ἐπίγειον p. 348. a. B.
v. 4. Ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι p. 282. a. C.
v. 6. Ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τῦ Κυρίυ p. 58. b. A.
v. 8. Εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον p. 58. b. A. 319. a. E.
v. 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες p. 289. a. A.
cap. 9. v. 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι... p. 123. a. C.
cap. 12. v. 13. Ἥσσα ἐβαπτίσθη, καὶ ἐκβαπτισθήσομαι p. 300. b. F.
cap. 13. v. 5. Ἑαυτὺς πειράζετε, ἑαυτὺς δοκιμάζετε p. 315. a. D.
Galat. cap. 2. v. 11. *Qum venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti* p. 331. a. E.
v. 14. Ὀρθοποδεῖν p. 104. a. D.
v. 12. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ p. 284. a. E.
cap. 3. v. 16. Χριστός p. 211. a. F.
cap. 4. v. 26. Ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐστι μήτηρ πάντων ὑμῶν p. 85. a. B.
cap. 5. v. 6. Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργυμένη p. 191. a. B.
v. 22. *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, ira cohibitio...* p. 270. b. C.
cap. 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, κατηρτίζεσθε τὸν τοιῦτον, σκοπῶν σεαυτόν p. 117. a. B.
v. 4. Τὸ ἔργον ἑαυτῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος p. 315. a. D.
v. 9. Τὸ καλὸν ποιῦντες μὴ ἐκκακῶμεν p. 236. a. C.
v. 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας p. 72. b. B.
Ephes. cap. 1. v. 18. Πεφωτισμένους τὰς ὀφθαλμὰς τῆς διανοίας ὑμῶν p. 88. a. F. 116. b. E.
cap. 2. v. 10. Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησῦ p. 170. a. C.
cap. 4. v. 1. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως p. 346. b. A.
v. 5. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα p. 211. a. E.
v. 14. Ἐν κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης p. 9. a. D. G.
v. 18. *Tenebris obscuratam mentem habentes* p. 52. b. G.
v. 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι p. 345. a. E.
v. 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε p. 33. b. C.
v. 27. Μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ p. 77. b. E.
cap. 5. v. 11. Τὰ ἔργα τῦ σκότυς p. 80. b. D.
v. 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν p. 80. b. B. 90. a. B.
v. 14. Ἔγειραι καὶ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν p. 206. a. E.
v. 16. Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν p. 113. b. C.
v. 31. Προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα p. 140. b. G.
v. 32. Εἰς Χριστὸν καὶ εἰς ἐκκλησίαν p. 1. a. B.
cap. 6. v. 12. *Non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia...* p. 58. a. E. 229. b. D.
v. 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ p. 229. b. D.
Philipp. cap. 1. v. 12. Τὰ καθ' ἡμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τῦ Εὐαγγελίυ ἐλήλυθεν p. 160. a. A. 250. a. D.
v. 20. *Ut semper, ita nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo...* p. 149. b. D. 290. a. B.
v. 21. Καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος p. 191. a. C. 287. a. C.
v. 23. Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι p. 133. b. D. 154. a. C. 319. a. D.
v. 27. Ἀξίως τῦ Εὐαγγελίυ τῦ Χριστῦ πολιτεύεσθε p. 346. b. A.
cap. 2. v. 7. Καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος p. 269. a. D.
v. 11. *Omnis lingua profitetur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Patris* p. 270. b. C.
v. 17. *Si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ* p. 290. a. B.
Χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν p. 300. b. E.
v. 21. Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητῦσιν p. 22. b. F.
cap. 3. v. 20. Ἡμῶν πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς p. 84. b. F. 223. b. G. 289. b. A.
cap. 4. v. 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι p. 241. b. A.
v. 12. Οἶδα ταπεινῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν p. 30. b. B.
v. 18. Ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι p. 136. a. C.
v. 22. *Salutant vos omnes sancti, maximè qui sunt ex Cæsaris domo* p. 158. a. A.
Coloss. cap. 1. v. 10. *Ut ambuletis sicut Domino convenit* p. 346. b. A.
v. 15. Ὅς ἐστιν εἰκὼν τῦ Θεῦ τῦ ἀοράτυ p. 361. a. C.
cap. 2. v. 19. *Nec caput ipsum tenet* p. 323. b. C.
cap. 3. v. 1. *Itaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite...* p. 223. b. G.
v. 16. Ὁ λόγος Χριστῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν, διδάσκοντες καὶ νυθετοῦντες ἑαυτὺς p. 68. b. E.
1 Thessal. cap. 2. v. 12. *Ut ambuletis sicut convenit Deo vos vocanti* p. 346. b. A.
v. 19. Τίς ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς p. 255. b. E.
cap. 4. v. 4. Τὸ ἑαυτῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ p. 68. a. D. 316. b. C.
v. 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ p. 118. b. G.
v. 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλυς p. 262. a. A.
cap. 5. v. 5. Οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότυς p. 80. b. D.
v. 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν p. 25. a. D.
v. 21. Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε p. 79. b. F.
2 Thessal. cap. 1. v. 6. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ p. 350. a. D.
cap. 2. v. 4. Ὁ ἀντικείμενος p. 78. a. C.
cap. 3. v. 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιῦντες p. 236. a. C.
1 Tim. cap. 1. v. 17. Τῷ βασιλεῖ ἀφθάρτῳ p. 360. a. F.
cap. 2. v. 1. Ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς.... ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων p. 146. b. D.
v. 15. Σωθήσεται διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ p. 41. b. F.
cap. 4. v. 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως p. 2. a. B.
Διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας p. 144. a. E.
v. 7. Τὰς βεβήλυς καὶ γραώδεις μύθυς παραιτῦ p. 69. a. C.
v. 10. Εἰς τῦτο κοπιῶμεν p. 1. b. B.
v. 12. Μηδείς συ τῆς νεότητος καταφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 6. v. 5. Διεφθαρμένων τὸν νῦν p. 264. b. G.
v. 12. Ἀγωνίζυ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 16. Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον p. 360. a. F.
v. 17. Τοῖς πλυσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν p. 189. b. H. 249. b. A.
v. 18. Εὐμετάδοτον εἶναι p. 2. a. C. 336. b. E.
2 Timoth. cap. 1. v. 5. Ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ συ Λωΐδι p. 2. a. B.
v. 6. Ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τῦ Θεῦ p. 206. a. B.
cap. 2. v. 16. Τὰς δὲ βεβήλυς κενοφωνίας περιίστασο p. 69. a. A.
v. 23. Τὰς μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτυς ζητήσεις παραιτῦ p. 69. a. C.
v. 25. Ἐν πραότητι παιδεύοντα, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν p. 111. b. E. Τὰς ἀντιδιατιθεμένυς p. 337. b. C.
v. 26. Καὶ ἀνανήψωσιν p. 192. b. F.
cap. 3. v. 5. Μορφωσιν ἔχοντες εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι p. 277. a. H. 326. b. C.
v. 10. Σὺ παρηκολούθηκάς μοι τῇ διδασκαλίᾳ v. 144. a. E.
v. 15. Ὅτι ἀπὸ βρέφυς τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας p. 2. a. B.
cap. 4. v. 3. Τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται p. 313. b. D.
v. 5. Σὺ νῆφε ἐν πᾶσι p. 25. a. D.
v. 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε p. 319. a. E.
v. 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 8. Τῆς δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής p. 350. a. E.
Tit. cap. 2. v. 15. Μηδείς συ περιφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 3. v. 2. Πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι πραότητα πρὸς πάντας p. 286. b. A.
v. 9. Μαχὰς νομικὰς περίιστασο p. 69. a. A.
Hebr. cap. 4. v. 13. Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῦ.... p. 313. b. D...G.
cap. 5. v. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς... p. 313. b. C.
cap. 6. v. 10. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός p. 350. a. E.
cap. 9. v. 27. Ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀνθρώποις ἀπόκειται p. 260. b. A.
cap. 10. v. 34. Τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε p. 157. b. C.

v. 39. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν p. 323. b. D.
cap. 11. v. 5. Οὐχ ἱυρίσκετο p. 269. a. D.
v. 11. Σπέρμα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε p. 123. a. E. 357. a. F.
v. 13. Ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς p. 116. b. D.
cap. 12. v. 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι p. 70. a. B.
v. 5. Ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως p. 358. a. D.
v. 9. Ἵνα ζήσωμεν p. 149. a. B.
v. 10. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης p. 149. a. B. 311. b. A.
v. 22. Προσεληλύθατε πόλει Θεοῦ ζῶντος p. 85. a. A.
v. 28. Δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας p. 190. a. F.
cap. 13. v. 17. Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες p. 255. b. E.
Jacob. cap. 1. v. 2. Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ὅταν πειρασμοῖς περιπίστητε ποικίλοις p. 311. b. A.
v. 11. Ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου p. 215. a. F.
v. 13. Ὁ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν.... p. 47. a. H. 170. a. B.
v. 14. Ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος p. 73. b. D.
v. 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον p. 92. b. C.
v. 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν p. 190. a. C.
cap. 2. v. 8. Εἰ μέν τοι τελεῖτε νόμον βασιλικὸν p. 101. a. C. 396. a. H.
cap. 3. v. 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες p. 330. a. E.
v. 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα p. 242. b. E.
cap. 4. v. 1. Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν p. 58. a. E.
v. 17. Ἦν ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν p. 181. a. F.
v. 19. Ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ... καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν p. 286. a. A.
1 Petr. cap. 1. v. 16. Ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι p. 296. a. D.
v. 18. Ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου p. 128. b. E.
v. 23. Διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα } p. 353. b.
v. 25. Τὸ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς αἰῶνα } D.
cap. 2. v. 5. Ἱεράτευμα ἅγιον p. 69. b. G.
v. 8. Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ p. 182. b. A.
v. 9. Ἱεράτευμα βασίλειον p. 69. b. G.
v. 11. Αἰτίνες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς p. 58. a. E.
v. 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει p. 185. b. C.
v. 25. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα p. 286. a. E.
cap. 3. v. 13. Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς p. 332. a. D.
cap. 4. v. 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα... διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι χάριτος Θεοῦ p. 359. a. B.
v. 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ p. 116. b. C. 242. b. D. 311. b. A.
v. 14. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι p. 149. b. D.
v. 15. Μὴ γάρ τις πασχέτω ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος p. 45. b. B.
cap. 5. v. 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτόν p. 118. F.
2 Petr. cap. 1. v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς p. 265. a. A.
v. 9. Τυφλός ἐστι, μυωπάζων p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 15. Μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον p. 47. a. B.
cap. 2. v. 13. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν p. 191. a. B.
v. 14. Ὀφθαλμοὺς μεστοὺς μοιχαλίδος p. 65. b. F.
cap. 3. v. 1. Δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν διάνοιαν... p. 41. b. G.
1 Johan. cap. 1. v. 9. Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος p. 350. b. B.
cap. 2. v. 17. Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ p. 177. a. E.
cap. 3. v. 3. Πᾶς... ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι p. 296. a. D.
v. 7. Δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 4. v. 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται p. 360. b. F.
v. 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit...* p. 87. b. D. 262. a. A.
cap. 5. v. 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν p. 247. a. C.
v. 18. Τηρεῖ ἑαυτόν p. 190. a. C.
3 Johan. v. 2. Εὐχομαί σε εὐοδοῦσθαι p. 240. b. A.
v. 8. Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα... p. 202. b. D.
Jud. v. 16. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν p. 119. a. B.
Apocal. cap. 1. v. 5. Ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, τῷ ἀγαπήσαντι... p. 68. b. C.
v. 6. Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ p. 69. b. G.
v. 17. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος } p. 197. a. F.
cap. 2. v. 8. Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος } a. F.
cap. 3. v. 4. Ὅτι ἄξιοί εἰσιν p. 346. b. A.
v. 12. Γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ p. 111. a. F.
v. 17. Ὅτι οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ τυφλὸς p. 52. b. G. 116. b. F.
cap. 5. v. 10. Ἐποίησας ὑμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς p. 69. b. G.
cap. 6. v. 16. *Qi dixunt montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
cap. 9. v. 6. *Invocabunt mortem & non invenient* p. 260. b. B.
cap. 12. v. 1. Γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς p. 275. b. A.
v. 11. Οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου p. 223. a. A.
cap. 14. v. 5. Ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ ἱυρέθη δόλος }
cap. 16. v. 20. Καὶ ἔφη οὐχ ἱυρέθησαν } p. 269. a. E.
cap. 18. v. 21. Καὶ οὐ μὴ ἱυρεθῇ ἔτι }
cap. 19. v. 20. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 20. v. 6. Μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ p. 206. a. E.
Ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ p. 69. b. G.
v. 13. Ἀπὸ τῶν νέκρων ἀποπαύσονται p. 304. b. A.
v. 14. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 22. v. 13. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος p. 197. a. F.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his commentariis notantur, explicantur, ſupplentur, emendantur, vindicantur. In qo *N.* notatorum, *Ex.* explicatorum, *Supp.* ſuppletorum, *Em.* emendatorum, *Vind.* vindicatorum nota eſt.

Elianus Em. lib. 3. cap. 2. Ἥδειν θνητὸς γενησόμενος, p. 99. a. G.
Æneas Gazæus de anim. immort. Em. Καί τοι καὶ Πλάτων τῷ σώματι τὸν Ἁρμόνιον ἐκ ἄδου πρὸς τοὺς ζῶντας ἀνάγει p. 131. a. C.
Æſopus Em. Fab. 234. Ὅταν περὶ τοῖς εἰδόσι πονηρεύονται, ἀνόητοι τῶν πεπραγμάτων καθίστανται p. 418. G.
Alexander Aphrodiſienſis Probl. l. 1. q. 79. Ex. Τὰ δύο στοιχεῖα φεύγοντα.... τὰ δὲ δύο παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι p. 173. a. C.
Alexis Heſione apud Athenæum l. 11. Ex. Ἀεί ποθ' ἁνὴρ μὲν ἄσκος, ἁνὴρ δὲ θύλακος Ἄνθρωπός ἐστιν p. 252. a. B.
Anacreon Ex. carm. 31. v. 1. Ἄφες με, τοὺς θεούς σοι p. 213. b. B.
Anaxagoras apud Ariſtotelem Eudem. l. 1. c. 4. Em. Οὐδείς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄτοπος ἂν τις σοι φαίνοιτο p. 95. a. B.
Antonius Abbas Meliſſæ l. 1. c. 54. Em. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, ὕτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων p. 251. a. B.
L. 2. c. 74. Em. & Supp. Δεῖ τῶν νέων ἐκπτευματεῖν τὸ ὄιημα καὶ τὸν τύφον, ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. F.
Apollodorus in Adelphis Ex. Ἐν πιθήκοις ὄντα δεῖν πίθηκον εἶναι p. 282. a. F.
Apollonius Rhodius Argonaut. l. 1. v. 1040. Ex. Πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι ἔκταθεν p. 93. b. E.
L. 2. v. 133. Ex. Ἐπίκρο δὲ λιγυυοίντι καπνῷ τυφόμενα πέτρης ἐκὰς αἴσσουσιν p. 58. a. C. 428. C. D.
Apollonius Tyanæus Epiſt. 66. Ὁ δίκαιος ὰ βελήσεται τὰ ἀγαθά p. 302. b. G.
Apoſtolius Em. adag. 1621. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν p. 342. b. E.
Appianus Alexandrinus Ex. Ἐμφυλ. lib. 5. ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο p. 431. B.
Apulejus Mileſ. l. 1. Em. & Ex. *Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, gleba fertiles* p. 192. a. B.
Ariſtides Ex. ad Rhod. de concordia. Οὐ δόσεις χώραν τοῖς παροξυσμοῖς p. 77. b. D.
Orat. ad Æſculapium. Τὸν δὲ γυμνοῦσθαι, καὶ λύειν ψυχρῷ p. 401. D.
Ariſtophanes Ex. Ἐκτρέψον ὡς τάχιστα τὰς σαυτοῦ τρόπους p. 245. b. A.
Eqitib. Περικόμματ' ἐκ σου σκυάτου p. 257. b. D.
Ran. act. 2. ſc. 6. n. 120. Χθὶς τε καὶ πρώην κοπεῖσι τῷ καπίσῳ κόμματι p. 292. a. D.
Veſp. Καὶν μακάριον δικάζειν αὐτὸς ἔδοξα νησοις p. 295. b. B.
Ariſtoteles Ex. Ethic. l. 3. c. 7. Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ p. 230. b. F.
Polit. l. 7. c. 10. Ἔοικε δ' ὁ νῦν, οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώριμον.... p. 292. b. C.
Sophiſt. Elench. l. 1. c. 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν p. 293. b. C.
Supp. Ethic. Nicom. l. 6. c. 8. Evdem. l. 5. c. 8. Τοὺς γὰρ περισσοὺς καί τι πράσσοντας

ἧς πλέον p. 97. a. F.

Ethic. Nicom. l. 10. c. 1. Μή ποτε δ' ὡ καλῶς τοῦτο λέγεται } p. 398. c. 3. Μή ποτ' ὡ λέγουσι τὸ ἄριστον E. F.

c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἂν ἅπασιν ἰσχύη p. 398. E. F.

Hist. Anim. l. 9. c. 38. Ἀεὶ μίαν ἀτραπὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀπέβεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιεῖον p. 139. a. F.

Em. Ethic. Evdem. l. 7. c. 6. Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν p. 195. b. A.

Problem. l. 21. q. 14. Πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄϊτιον } p. 199. a. G.
Ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία

Ethic. Magn. l. 1. c. 34. & Evdem. l. 4. c. 1. Ὁ νόμος δὲ τὰ καλὰ πάσας ἀρίστας πράττει p. 325. a. B. C.

Em. & Ex. Probl. l. 1. q. 53. l. 5. q. 34. Ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνος p. 61. a. F.

Athenæus Ex. l. 8. Τῷ κενῷ χάρεν δίδω p. 77. b. D.
Οὐ προσίχων αὐτῷ ἔφη, ὅτι αἰσχιστον τὸ σφυρὸν λέγει p. 118. a. F.

L. 13. Ἀιγεῖ συνοικήσασα τῷ Παυδίονος } p. 164. a. D.
Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτραγε E.

L. 14. Μάνιος Κύριος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπὶ γογγυλίοι διεβίω p. 4. a. B.

Vind. L. 14. Σαβῖνων αὐτῷ πολὺ χρυσίον προσπεμπόντων ἔφη p. 4. a. B.

Athenagoras Ex. Legat. pro Christian. p. 7. Πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους p. 185. a. C.

Em. Legat. pro Christian. p. 7. Θεὸς ὁδῷ βαδίζει ἐπὶ γενέσει κόσμου ἐμπεριπλοφός p. 188. a. C.

Em. de resurr. mort. in fine. Οἱ πολλοὶ... τοῖς τῇδε προκειμένοις p. 348. b. E.

Augustinus Em. Serm. ad fratr. in erem. *Ut contempler cælum & cælorum numina* p. 223. b. A.

Avrelius Victor Ex. Cæs. 15. §. 3. *Eo demum fortunatas urbes fore, si regna sint sapientiæ* p. 17. a. E.

Em. Epit. c. 16. §. 1. *Marcus autem Antoninus* p. 388. a. A.

Avtor Ex. Senarii. Ὁ σοφὸς ἐν αὐλῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν p. 317. a. C.

Bio Boristhenites Em. apud Laërtium l. 4. Κατεγίνωσκε τῶν ἀνθρώπως καταπαύοντων p. 94. a. B.

Boethius Ex. de consol. l. 1. c. 7. *Nubila mens, Hæc ubi regnant* p. 42. a. E.

Capitolinus Em. in Marco. *Operam præterea pingendo sub magistro Diogeneto dedit* p. 426. B.

Cassiodorus Em. Epist. l. 1. 4. *Ficta severitatis personam inducere* p. 43. a. A.

Catullus Ex. *Tecum una tota est nostra sepulta domus* p. 131. a. A.
Sordebant tibi villica concubina hodie atque heri p. 292. b. C.

Cicero Orat. in Pison. N. *Ne tum quidem, cùm illum suum saltatorium versaret orbem, fortuna rotam pertimescebat* p. 275. b. E.

Ex. Milon. *Si tempus est ullum hominis necandi, qa multa sunt* p. 41. b. E.

Attic. Ep. l. 1. 13. *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus* p. 182. a. G.

Acad. l. 4. *Viderit hoc Epicurus* p. 162. b. B.

Em. Divinat. 1. & 2. *Hoc vide circum, supraque, qod complexu continet terram...* p. 111. a. D.

Tuscul. l. 1. c. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos* p. 133. a. B.

Parad. 5. *Qid deniqe non servi inertis?* p. 205. a. A.

de universo. *In eo influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant* p. 307. b. B.

de Legibus l. 1. *Ingeniumqe in se suum sicut simulacrum aliqod dedicatum putabit* } p. 388. a. A.
Qibus illustratis sapientia duce bonum virum

de Fato c. 17. *Chrysippus tanqam honorarius arbiter medium ferire voluisse* p. 394. A.

Qi necessitate motus animos liberates volunt p. 394. A.

Clemens Alexandrinus Ex. Strom. l. 3. p. 432. A. Ἐνσωματοῦσθαι καὶ μεταπεδοῦσθαι p. 307. b. B.

l. 4. pag. 481. C. Τούτους ἐξάγειν ἑαυτὸς ἁμαρτύρως λέγομεν p. 62. a. G.

l. 6. pag. 666. B. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἰρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμένουσα... p. 71. A. B.

l. 7. pag. 719. B. Ἔυπιτος ἀνδρῶν, ὅσις ἐλπίζει θεὸς ὁσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B. C.

Supp. Hortat. pag. 9. C. Μακρὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφίσματα... p. 9. a. H.

Em. Pædag. l. 2. c. 12. Οὐδὲ κατά τι ὀγκῶτας p. 2. a. G. b. A.

Strom. l. 2. pag. 362. A. Οὐ γὰρ φρονίμως τοιαῦτα πολλοὶ, ὁσόσοι ἐγκυρεύουσιν p. 128. a. C.

l. 3. pag. 458. A. Ἀντίκα ἔυλογον ἐξαγωγῆν τῷ σπερδαίῳ συγχωρῆσι καὶ οἱ φιλόσοφοι p. 62. a. H.

l. 5. Ἀλλ' ὁδὲ οἱ παρὰ Πλάτωνι ἐν πολιτείᾳ πρὸς τὸ Ἀρμενίᾳ p. 131. a. C.

pag. 554. B. Ἀισχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ p. 272. a. C. D.

l. 7. pag. 717. B. Πότερον διαπεπόταται ὡς τὸ τῶν δαιμόνων γένος p. 179. a D.

Cydonius de morte contemn. Supp. Καὶ ἐυεργεσίας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμετέρων μέλει... p. 148. b. E.

Cyrillus adversus Julianum Ex. l. 9. p. 306. E. Edit. Lipsi. Ἔυπιτος ἀνδρῶν, ὅσις ἐλπίζει θεὸς ὁσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B.

Curtius Ex. l. 7. c. 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es* p. 298. a. E.

Dinarchus Ex. Orat. contra Pytheam apud Svidam. Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας τρέφοντες p. 204. b. B.

Dio Cassius Ex. l. 66. pag. 756. C. Πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρακλείαν καὶ τὰς Πομπηίους καλίκωσι p. 132. a. D.

Dio Prusæus Ex. Orat. 17. p. 248. Τὴν φλεγμονὴν ἀγαπητὸν εἴ τις δύναιτο πραΰναι p. 151. a. E.

Supp. Orat. 16. p. 245. Εἰ δὲ, μή γε ῥᾳδίως p. 335. a. E.

Em. Orat. 4. p. 81. Λέγω δὲ διακρίνων στρατηγούς τε καὶ σοφιστὰς ἀπὸ τῶν εἰρημένων p. 277. a. D.

Orat. 37. p. 467. Ἀλλὰ τὸν αὐτοῦ ὅπερ ἔτυχε περικείμενος
Πίρσαι μὲν ὧν ἐπὶ τοσοῦτο δυσφορῆσιν } p. 251. b. F.

Orat. 72. pag. 630. Ὅυς ἂν ἴδωσι παιδαγωγῷ σχῆμα ἔχοντας p. 314. b. D.

Diodorus Siculus Ex. l. 16. c. 95. Τὸν βασιλέα νικῆσαι ἐξέτεινεν p. 94. a. A.

Em. l. 2. pag. 102. Περιχέυσαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕλην p. 133. a. G.

l. 16. pag. 480. Μακρὰς ἀφαιρούμενος ἐλπίδας θανάτων πολύμοχθ& αἰδας p. 321. b. A.

Diogenes Cynicus Em. Epist. 17. Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις ἀμώζειν p. 282. b. C.

Donatus N. qi *personam eandem* negat *plus qinqies prodire in proscenium* p. 364. b. A.

Empedocles Em. apud Plutarchum de Isid. & Osir. pag. 360. C. Παῦρον δὲ ζωῆσι βίᾳ μέρος ἀθρήσαντες p. 309. a. C.
Σφαιρ& κυκλοτερὴς, μιμὶης περιτίθη χαίρων p. 349. b. A. B. C.

Ennius Ex. & Em. apud Servium Æn. 1. 8. *Neqe me decet hanc cariuantibus edere chartis* } p. 21. a. F.
Contra carinantes verba atqe obscæna prosatus.

apud Gellium l. 19. c. 10. *Otio qi nescit uti, plus habet negotii...* p. 45. a. F. 111. b. C. 113. b. D.

Epicharmus Em. apud Plutarchum ad Apollonium. Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. ἡ ἀπήνθει ὄθεν... p. 59. a. C. 225. a. C.

apud Plutarchum in Pelopida. Οὐ φιλάνθρωπος σόγ' ἐσσ' ἔχεις νόσον... p. 226. a B.

Epictetus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 119. Νάττω τουτονὶ τὸν θύλακον p. 68. a. C.

Enchiridii cap. 1. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν
cap. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐσι φύσει ἐλεύθερα } p. 396. B.

cap. 7. Κύφως μέν τοι, καὶ μιθ' ὑπεξαιρέσεως p. 91. a. C 396. A.

Dissertat. l. 3. c. 7. Τὸν θεὸν σοι p. 213. b. C. D.

cap. 14. Τὰ δὲ κατ' ἔιδατιν p. 418. H.

cap. 23. Παῦσαθε, τὺς θεὺς ὑμῖν καλὰ...
Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμὴν σοι σωτηρίαν } p. 213. b. C. D.
cap. 26. Παῦσαι, τὺς θεύς σοι, ἐμπαίζων...

Ex. & Em. Enchiridii cap. 35. Δοκεῖς ὅτι δύνασαι ὡσαύτως ἰσθίειν, ὡσαύτως πίνειν... p. 237. b. C. D.

Dissertat. l. 3. c. 12. Ἔξω νενευκώς ἐσι p. 6. a. H.
Ἐφίλκυσαν βρόγχον ψυχρῦ p. 6. b. A.

cap. 22. Τὸν θεὸν σε p. 213. b. C.

Supp. Enchiridii cap. 16. Ὅτι τοῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων p. 168. a. F. b. A.

Supp. & Ex. Dissertat. l. 3. c. 24. Τὸν κηδόμενον ἡμῶν καὶ παιδικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις p. 259. b. D.

Em. Enchiridii cap. 7. Ἵνα μὴ δεδεμένος ἐκβληθῆς ὡς τὰ πρόβατα p. 74. b. C.

cap. 11. Ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ἡ τὸ μὴ παραχθῆναι p. 254. b. C. D.

cap. 16. Ἀλλ' ἐυθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ p. 168. a. F. b. B.

cap. 20. Ὑπὸ τῆς φαντασίας συνεπαρθείς p. 168. a. C.

cap. 24. Ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἕξιν p. 237. b. E.

cap. 33. Ἐὰν ἡδονῆς τιν& φαντασίαν λάβῃς, φύλαξαι σεαυτόν... p. 168. b. C.

cap. 41. Ὥσε, εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται... p. 186. a. C.

cap. 50. Ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιρετὸν λόγον p. 69. b. F.

Dissertat. l. 1. c. 1. Τί λέγει ὁ Ζεὺς Ἐπίκτητε p. 167. b. D.

cap. 2. Σὺ ἑαυτὸν ἠγῇ μίαν τίνα εἶναι κρόκην τῶν ἐν τῷ χιτῶνος... p. 329. b. D. E.

cap. 3. Τί ὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τύποις προσέθηκας p. 355. a. C.

cap. 9. Ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς p. 222. b. E.

cap. 12. Τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ὑρανίων p. 47. b. D.

l. 2. c. 1. Ἔδει μὲν ὧν πρὸς μὲν τὸν θάνατον τὴν φυγὴν p. 338. b. A.

cap. 15. Πρὸς τὰς σκληρῶς τινῶν ὧν ἔκρινεν ἐμμένοντας p. 389. A.

cap. 16. Ὡς παιδιᾷ παραμένει p. 164. b. F. 165. a. A.

cap. 18. Ὀυχὶ τὰς σάρκας τούτους παίκλας p. 70. a. D.

cap. 19. Λέγε μοι, τὰς θεὰς, οἷα πρώην ἔλεγες p. 213. b. D.

l. 3. cap. 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Ἄλλο ὧν ὑδίν p. 257. a. A.

cap. 20. Καὶ ὅτως ἐμῦ προγυμνασὰς γίνεται p. 182. b. F.

cap. 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον τῇ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ p. 77. b. F.

cap. 23. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόασιν πᾶς καλεῖ; ὐχί p. 150. b. F.

cap. 26. Οἶδα τί ἐσι δῦλ&, ἐυτυχὼν ὡς δόκει, ᾧ τετυφλωμένος p. 302. a. E.

Προβίσεται δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων p. 353. a. B.

l. 4. cap. 1. Ἀπαιτοῦντι τῷ θεῷ, ἃ δέδωκεν, ὐκ αἰσθήσῃ p. 300. b. A.

cap. 3. Ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ὧν ἐπιτρίψῃ p. 78. b. A.

cap. 4. Εἰ τ' αὐτὸ καὶγὼ ἁμαρτάνω. πῶς ὧν παύσομαι p. 308. b. A. B.

cap. 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθ& ἐκείνῳ συνορμῶ, ὁρίγομαι p. 303. b. B.

cap. 14. Ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον αἰώνα p. 246. a. F.

Epicurus Em. apud Laertium l. 10. Διά τε ὀδὲ ὅτε μέν τις σρεβλοῦται p. 23. b. F. G.

Epistola ad Menœcum. Ὥσε φιλοσοφητέον ᾧ νέῳ
Διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων } p. 38. b. C.

Epigrammatarius Ex. Ἐι τις ἀχαλκεῖ μηκέτι πειράζω, θεὶς τὸ χιτωνάριον p. 117. b. D.

Epiphanius Ex. Hæreſ. 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λέγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην p. 293. b. F.

Em. adverſus Hæreſ. Tom. 3. lib. 3. Epilog. §. 9. Τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὶς εἶναι p. 102. b. E.

Etymologus Em. in αἷμα. Ἅιμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιον... p. 96. a. A.

Evnapius Em. in Liban. Οὐδεὶς τῶν..... συνηρίας; ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος p. 333. b. F.

Evripides Ex. Andromach. Ἐλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές p. 248. a. F.

Hippol. Coronat. Ὀρθώσας' ἐκτείνοντες ἅθλιον νεκύν
Ἤδη γάρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκλείπουσι δή } p. 93. b. F.

Iphigen. Tavric. Θαυμάζω μᾶλλον, ἢ βλέπουθ' ἑξῆς φίλον p. 313. a. D.

n. 608. Ὃν οὐδὲν ἧττον ἢ μὶ φῶς ὁρᾶν φίλῳ
n. 674. Αἰσχρὸν θανόντος σε βλέπειν ἡμᾶς φάος } p. 313. a. F.

Troad. n. 26. Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι φίλει p. 293. b. E.

n. 269. Ἁρά μοι αἴλινον λεύσσει p. 313. a. E.

n. 628. Οὐ ταυτὸν τῷ βλέπειν καθανεῖν p. 313. a. D.

Jon. n. 1121. Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ' ὁρᾶν φάος p. 313. a. E.

apud Plutarchum ad Apollon. p. 104. A. Ὁ δ' ὄλβος ὁ βίαιος, ἀλλ' ἐφήμερος p. 132. b. A.

Hecuba n. 285. Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἥμαρ ἓν μ' ἀφείλετο p. 132. b. B.

Hypſipyle. Ὅσις δ' ποτὲ βροτῶν
Θάπτει τε κἀκτα
Κτᾶται νέα
Αὐτός τε θνήσκει
Κεῖται δ' ἄχθουσα βροτοῖ
Γῆν ἀναγκαίως δ' ἔχει βίον θερίζειν
Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τὸν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς } p. 221, a. F.

Γῆ κἀμὴ σκιὰ, τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν βλέπει p. 309. a. F.

Supp. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Θνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γινομένων p. 225. a. A.

Em. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Ἄλλο πρὸς ἄλλο μορφὴν ἑτέραν ἐπεδείξε p. 225. a. B.

apud Theophraſtum Fragm. Metaphyſ. Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ κἀμὰ κακά p. 408. H.

Creſphonte. Φιλῶν μάλις' ἐμαυτὸν, οὐκ αἰσχύνομαι p. 349. b. F.

Ino. Τοῖς δὲ κίνδυνος μόλῃ
Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυλοῖς
Θνητῶν τε γενεᾷ } p. 221. b. C.

Em. & Ex. Νικῶσι κἀμὰ σφαλεῖσι κἀ μαντεύματι p. 225. b. B.

Euſebius N. in canone Chronico, qi Maximum Tyrium inter Marci præceptores collocat p. 18. b. G. 388. a. A.

Euſtathius Em. ad Iliad. B. Ὃς προσπαθῶς πῶς ἔχομεν p. 348. b. B.

N. ad Homer. Odyſſ. Υ. v. 23. p. 77. a. B.

Evtropii Paraphraſtes N. apud Svidam, qi refert ad Antoninum adhuc privatum, qæ ejus ſunt ad imperii faſtigium producti. Mer. Caſavb. Teſtim. de Antonin. A. a. a. 4. verſ. b.

Favorinus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 105. Ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται p. 131. b. B.

Frontinus de Aqæductibus Em. *Irriguos agros, tabernacula, corruptelas* p. 206. b. E.

Galenus Ex. de affect. dignoſc. & cur. cap. 1. Τί ποτε βούλεται σημαίνειν p. 293. b. C.

Em. Diſſert. qâ probat animam ſeqi temperaturam corporis c. 6. Ὡς ἰχθύων, λέγεται τῶν κακῶν p. 231. a. C.

de affect. cur. cap. 5. Ἀνεώχθη σου ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως
Ἔξεσι τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι } p. 297. b. D.

Ὑπὸ τῶν ἀνιάντων ἰυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων κατηλειμμένον p. 297. b. E.

Gellius Ex. N. A. 1. 2. *Ac ne oris qidem aut vultûs ſerenitatem.... obnubilari* p. 42. a. E.

Gnomologus vetus Em. Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι p. 251. a. B.

Heracleo Em. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν p. 77. a. B.

Heraclitus Ex. Ἐπίσασθαι γνώμην ὅτι ὁι κυβερνήσει πάντα διὰ πάντων p. 403. A. C.

Heſiodus Em. Oper. 1. v. 294. Ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει p. 101. a. D.

Em. & Ex. Oper. 1. v. 297. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοῇ p. 101. a. E. b. C.

Heſychius Em. in Ἐπίκοτα. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ κῆ πλέοντι p. 215. a. E.

Hierocles Em. Ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οὕτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν p. 36. b. D.

Hippocrates Ex. in lib. Περὶ παρθενίων p. 125. Αἱ δὲ παρθένοι, ὀκόσῃσιν ὥρῃ γάμου παραδρώσιν p. 31. b. C—F.

Homerus Ex. Iliad. A. v. 91. Ἔυχεται εἶναι p. 293. b. F.

v. 159. Πρὸς Τρώων p. 54. b. C.

B. v. 350. Φημὶ γὰρ ὧν καταιεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα, Ἀσράπην ἐπιδεῖξαι p. 68. b. C.

E. v. 47. Σθυγερὸς δ' ἄρα μιν σκότος εἶλε p. 313. a. C.

v. 82. Τὸν δὲ καὶ ὅσσε ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος p. 313. a. B.

v. 903. Μάλα δ' ὦκα περιδέδρεται κυκλόωντι p. 345. b. F.

Π. v. 350. Θανάτῳ δὲ μίλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν p. 313. a. C.

v. 485. Κεῖτο τανυσθείς
Φ. v. 119. Κεῖτο ταθείς } p. 93. b. D.

Odyſſ. Φ. v. 85. Ἐφημέριοι φρονέοντες p. 122. b. F.

Em. & Ex. Od. Ξ. v. 477. Καὶ σκιέεσσι περιτρέφεται κρύσαλλος p. 345. b. E. 346. a. A.

Υ. v. 23. Τῷ δὲ μάλ' ἐν πίσῃ κραδίη μίσε τετληῶτα p. 77. a. B.

Horatius Ex. Od. 1. 6. *Jam te premet nox, fabulæqe manes* p. 359. a. D.

l. 2. 2. *Illum aget penna metuente ſolvi fama ſuperſtes* p. 261. b. A.

Epod. 11. *Contra lucrum nihil valere candidum pauperis ingenium* p. 115. b. H.

12. *Nec naris obeſæ* p. 278. a. C.

Sat. l. 1. 4. *Commiſſa tacere qi neqit, hic niger eſt*
Hic tibi comis, & urbanus, liberqe videtur, infeſto nigris } p. 116. a. B.

Hic nigræ ſuccus loliginis p. 116. a. C.

5. *Anima, qales neqe candidiores terra tulit* p. 116. a. A.

7. *Regis Rupili pus atqe venenum* p. 82. b. C.

l. 2. 6. *Vernáſqe procaces Paſco libatis dapibus* p. 26. a. B.

7. *Nervis alienis mobile lignum* p. 207. b. D.

Epiſt. 1. 2. *Ruſticus expectans, dum defluat amnis* p. 108. a. A. 314. a. E.

4. *Albi noſtrorum ſermonum candide judex* p. 115. b. F.

17. *Si te primam ſomnus in horam delectat* p. 400. C.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu p. 360. a. D.

Art. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus interpres* p. 198. a. A. 314. b. A.

Qod perfectum decies non caſtigavit ad unguem p. 82. b. B.

Em. Sat. l. 1. 2. *Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, opertos inſpiciunt* p. 280. b. D.

Ex. & Em. Epiſt. 1. *Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra* p. 144. b. B.

Vind. Art. Poët. *Succeſſit vetus his comædia...* p. 418. B.

Jo Ex. apud Plutarchum in collat. terr. & aqat. Στρόβιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας; δίμας p. 217. b. D—G.

Iſidorus Peluſiota Em. Epiſt. 1. 470. Τὸν μήλωνα ἡυτέργου p. 3. b. H.

Julianus Em. Orat. 8. pag. 242. B. Οὐθὲν μέλει μοι. τἀμὰ καὶ καλῶς ἔχει p. 289. a. B.

Juſtinus Em. Epiſt. ad Diognet. pag. 497. Καὶ Χρισιανοὶ γινώσκονται μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ p. 289. a. D.

Juvenalis Ex. Sat. 4. *Nuda ac tremebunda cruentis Ereptat genibus* p. 401. E.

6. *Et propter vitam vivendi perdere cauſſas* p. 191. a. A.

7. *Res nulla minoris conſtabit patri qàm filius* p. 2. b. F.

8. *Rarus enim fermè ſenſus communis in illa fortuna* p. 23. a. E. 388. D.

10. *Permittes ipſis expendere numinibus, qi conveniat nobis...* p. 146. b. C.

13. *Et Stoica dogmata tantum à Cynicis tunica diſtantia* p. 117. a. D.

14. *Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit* p. 151. b. D.

Em. Sat. 13. *Et miranti jam ſub aratro piſcibus inventis...* p. 243. a. D.

Ex. & Em. Sat. 14. *Nil prater nubes & cæli numen adorant* p. 110. b. E.

Lactantius Em. *Sed non, ait Cicero, & Jovis regno...* p. 166. b. E.

Laertius Ex. l. 7. Zenone. Τήν τε ἀπροπτωσίαν ἐπισήμην... p. 83. a. F. b. D.

Ex. & Em. l. 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύταλα ἰσχνεῖναι p. 143. a. E. 152. b. H.

l. 7. Zenone. Θεωρητικόν τε εἶναι, καὶ ποιητικὸν τῶν πρακτέων p. 247. a. D.

Ἔν τε εἶναι θεὸν καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία p. 281. a. E. F.

l. 10. Συνουσίας δὲ ὕπνους μὲν ὠδέπολε. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἔβλαψεν p. 151. a. F.

Οὔτε κολάσεσιν οἰκέτας. ἐλεήσας μήν τοι.... p. 151. b. A.

Libanius Exp. vita ſua. Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι p. 239. b. F.

Orat. 3. pag. 112. C. Ἡ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται p. 293. b. D.

Em. Orat. 19. pag. 509. D. Πεντήκοντα παῖδας ὁρῶμεν ὀφθαλμοῖς πατέρων κειμένους p. 320. b. G.

Declamat. 11. Δότε μοι πρεσεύειν φιλοσοφίαν ἡ τύχη p. 326. b. B.

Livius Ex. l. 5. *Annona nihil mutavit* p. 156. b. A.

Lucianus Em. & Ex. de luctu pag. 306. Ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχεύει p. 133. a. E. F.

Em. Necyomantia. Τὴν τυραννίδα μετενίδησε p. 358. a. C.

Lucretius Ex. l. 2. *Prob ſancta deûm tranqilla pectora pace, Qa placidum degunt ævum, vitamqe ſerenam* p. 42. a. D.

Ludunt, in numerumqe exultant ſanguine læti p. 62. a. B.

l. 3. *Brevis hic eſt fructus homullis* p. 191. a. B.

l. 5. *Uſqe adeo res humanas vis abdita qadam obterit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. verſ. a.

Manilius Em. Aſtronom. l. 2. *Qis cælum poſſit, niſi cæli munera noſſet* p. 163. b. D. 317. b. B.

Cognatamqe ſibi mentem vertiſſet ad ipſam
Et primas qi dant leges naſcentibus aſtra? } p. 317. b. C.

Martialis Ex. l. 1. Epigr. 42. *Non es, crede mihi. qid ergo? verna es*
lib. 5. Epigr. 38. *Deflere non te vernula pudet mortem?* } p. 26. a. B.

lib. 3. 16. *Sed te, memento, Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua* p. 118. a. F.

l. 10. 47. *Summum nec metuit diem, nec optat* p. 81. a. E.

lib. 14. Epigr. 54. *Si qis plorator collo vernula pendet* p. 26. a. A.

Maximus Tyrius Ex. Diſſert. 30. Οὐκ ἀποκρινεῖται ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς p. 401. C. D.

Em. Diſſert. 25. Καὶ ἄνθις ἂν ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνων βίον p. 127. a. E.

Supp. Τοῦτον ἐλαύνειν τῷ λόγῳ Θεμιστύμα-

χόν

χόν τινα p. 232. a. A.

Menander Ex. in certamine cum Philistione. Αὐτῶν τε δόξη καὶ κάλλει τῶν σωμάτων p. 66. b. B. C.

Em. & Ex. in Eqisone. Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον οὐκ ἂν πᾶν ἴφη p. 54. b. G. 55. a. A. B.

Mimnermus Em. apud Stobæum. Ὅτ' ἄϊψ αὐγὴ ἄυξεται ἠελίου p. 312. a. G. H.

Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὅτε κακόν p. 312. a. H. b. A.

Nazianzenus Em. Orat. pro Pavp. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τὴν τέτταρα φυγὴν νομίζομεν p. 264. b. F.

Ex. Carm. de natura humana 13. n. 119. Γλῶσσαν ἰφημερίων ἴκφυγες ἀφραδίαν p. 122. b. D.

Nicetas Ex. in Manuel. l. 4. c. 5. Καὶ χθὲς κὴ πρώην, εἰ ἔστιν ὅλως, ἐγυμνάτευε p. 292. b. A.

Nigidius Ex. apud Gellium l. 4. c. 9. *Religentem esse oportet; religiosum nefas* p. 192. a. F.

Numenius Ex. apud Evsebium Præpar. l. 14. c. 7. Ἡ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καὶ τοῦτο τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικὸς p. 143. a. E. F.

Oppianus Ex. Ἁλιευτικ. l. 3. n. 81. Ἡδ' ὑποχαὶ περιηγίες, ἥδε σαγῆναι p. 298. a. A.

Origenes N. *qi tunicas pelliceas, qibus protoplastas Deus induit* Gen. c. 3. ℣. 21. *vult esse corpora, qibus anima amiciuntur* p. 288. a. E.

Ovidius Ex. Amor. 1. Eleg. 4. *Qæ qia non potuit, non facit, illa facit* p. 330. b. A.

Eleg. 5. *Qàm castigato planus sub pectore venter* p. 82. b. A.

Eleg. 8. *Et celer admissis labitur annus equis* p. 44. a. B.

Art. l. 1. *Viderit Atrides* l. 3. *Viderit utilitas* } p. 162. b. B.

Rem. Amor. l. 1. *Qi non est bodie, cras minùs aptus erit* p. 246. a. C.

3. Trist. 6. *Qigo est in charis animi tibi candor amicis* } p. 115. b. G.

4. Pont. 14. *Tam felix utinam, qàm pectore candidus essem*

Em. Rem. Amor. l. 2. *Et multùm saliens incitat unda sitim* p. 64. a. D.

Vind. & Ex. Metam. 1. Fab. 8. *Vapor humidus omnes Res creat* p. 408. G.

Pacuvius Ex. in Atalanta. *Qid istuc? vultum qa caligat tristitas?* p. 42. a. E.

Palæphatus Em. de incredib. Ἔστιν ἃ ἐγένετο, κὴ νῦν ἔστι p. 205. b. B.

Pavsanias Ex. in Atticis. Τὰ μὲν ἐς Τολμίδην

Corinthiacis. Τὰ δὲ ἄλλα ἐς αὐτὴν ἔχει εἰρημένα } p. 1. a. D. b. A.

Eliacis 1. Οἱ ἀποσεμνύονται τὰ ἐς αὐτὸν

Persius Ex. Sat. 2. n. 6. *Non tu prece poscis emaci* p. 146. a. G.

℣. 31. *Ecce avia, aut metuens divum* p. 2. a. B.

n. 74. *Et incoctum generoso pectus honesto* p. 70. b. F.

3. n. 7. *Turgescit vitrea bilis: Findor* p. 239. b. G.

n. 66. *Discite ô miseri, & causſas cognoscite rerum* p. 290. b. C.

n. 93. *Veteres avias de pulmone revello* p. 2. a. B.

n. 103. *In portum calces rigidos extendit* p. 93. b. F.

5. n. 122. *Nec cum sis cætera fossor, Tres tantùm ad numeros satyrum moveare Bathylli* p. 62. a. B. C.

n. 144. *Calido sub pectore mascula bilis Intumuit* p. 74. a. D.

Petronius Em. *Qid ille alter, qi toga virilis die stolam sumpsit?* p. 7. a. G.

Phœdrus Ex. fab. 89. *Tempus elapsum semel, Non ipse possit Jupiter reprehendere* p. 42. b. C.

Philo Em. de Mundo pag. 9. D. Τότε ὃν ἐξαπολέσθαι ἀνήνυσον κὴ ἄπαυστον p. 98. a. F. b. A.

de Libertate viri boni p. 871. C. Ὅθεν κὴ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι p. 341. a. F. G.

Supp. de libertate viri boni pag. 879. D. Ψυχὰς δ' ἃ δύναται ποιεῖν ἃ μὴ βέλεται p. 253. a. D.

Pindarus Ex. Olymp. 1. Κόρῳ δ' ἵλεν ἄτας ὑπέροπλον p. 314. a. E.

apud Scholiasten Aristophanis in Nubibus. Τί με καλεῖς ἃ ἐφήμερε p. 122. b. E.

Em. apud Plutarchum Nat. Qæst. 17. Πᾶσιν πολίεσσιν ἐμιλεῖ p. 12. b. G.

Plato Ex. de legibus l. 3. p. 804. C. Χθὲς κὴ πρώην γεγονότα p. 292. a. E.

in Sympoſio. Ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ p. 293. b. E.

Em. de legibus l. 6. p. 869. Τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας παραδιδόναι p. 249. a. B.

l. 7. p. 884. A. Τὰ δὲ κατὰ χῆρας αἰόλας τροφῶν κὴ μητέρων... } p. 352. a. B.

Αὐτοὶ δὲ τὰ ἤθη διάφορα αὐτὰ πεποίηκαμεν

Timæo. Συνέδοξε τῷ πλείονι βίῳ... τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα πάντῃ πάντως προαιρετέον p. 264. a. G.

pag. 1085. A. Ὡς κακόν τι λέγεται τῶν κακῶν p. 231. a. B. C.

pag. 1093. D. Ἐξ ὧν εἰς σπέρμα κὴ γόνον μερίζεσθαι p. 397. E. F.

Epist. 2. Τὴν ἐμὴν κὴ σὴν λυκοφιλίαν κὴ ἀκοινωνησίαν διὰ τὸ ἀπειργάσατο p. 328. a. C.

apud Antonium Meliss. l. 2. cap. 74. Ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. G.

Vind. & Ex. Axiocho Tom. 3. p. 369. Οὐδὲ ἄπλετα ταῦτα τῆς ὁμοχροίας p. 413. B... E.

Convivio extremo. Καὶ τὸ ἀλγεινότατον ὧν ἄντις δηχθείη p. 417. A.

Plavtus Ex. Avlul. act. 3. scen. 5. *Nimis lepidè verba fecit ad parsimoniam* p. 1. a. C.

Capt. act. 4. scen 2. *Non enim es in senticeto, eò non sentis* p. 418. C.

Act. 2. scen. 2. *Sine populi suffragio ædilitatem hic qidem gerit* } p. 416. A.

Em. & Ex. Capt. act. 4. scen. 2. *Euge ædificationes ædilitias hic habet*

Circul. act. 3. scen. 1. *Noli verberare lapidem, ne perdas manum* p. 134. b. G.

act. 4. scen. 2. *Uti musca, culicesque, pedesque, pulicesque* p. 67. a. D.

Bacch. act. 3. scen. 1. *Stulti, blenni* p. 278. a. B. C.

Epid. act. 3. scen. 4. *Qi me emunxisti mucidum* p. 278. a. B.

Mercat. act. 5. scen. 3. *Voluptas est malorum esca* p. 151. a. F.

Pseudol. act. 3. scen. 2. *Si qò gradietur, pariter progrediminor* p. 117. a. C.

Trin. act. 4. scen. 2. *Tu te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida* p. 186. b. F.

act. 5. scen. 4. *Nos homunculi, salillum animæ, qam cùm extemplo amissimus* p. 57. a. E.

Em. Stich. act. 1. scen. 2. *Cui male faciendi est potestas* p. 330. a. B.

Plinius Ex. l. 2. cap. 6. *Hic cæli tristitiam discutit, atqe etiam humani nubila animi serenat* p. 42. a. D.

l. 10. cap. 35. *Uniones exaluminati* p. 189. a. E.

Supp. l. 2. cap. 93. *Et qicqid est, ubi saltem busta urbium* p. 131. a. B.

Em. l. 17. cap. 22. *porrigere* p. 82. a. G.

Plutarchus Ex. Pompejo. Ὡς οὐκ ἦν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην ἀδήλως ἀπελθεῖν p. 333. b. G.

Galba. Βίοι ἀκύμονα p. 355. b. E.

de adulat. pag. 55. D. Ἄκρατον ἀεὶ κὴ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑπονοεῖν p. 334. a. B.

de profect. indic. pag. 82. E. Θεοί τύ τοι ὄλβια δοῖεν p. 182. b. E.

de ser. num. vind. pag. 566. D. Ἄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην p. 225. a. F.

Em. Lycurgo pag. 42. D. Πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς... p. 267. b. C. D.

Coriolano pag. 229. D. E. Τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν κὴ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι κὴ φαντασίαις κὴ ἐπινοίαις ἐγείροντες p. 390. D. E.

de profect. indic. pag. 82. B. Καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκρίμματα p. 360. a. F. G.

Sympos. pag. 152. A. Εἰ μόνον εἴη ῥᾴον p. 22. a. F.

de virt. moral. p. 446. E. Ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεὸς ψόφῳ τῶν ᾠδίων.... p. 330. b. C.

de ira cohib. pag. 457. A. Οὕτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ λυπῆσαι... p. 335. a. B.

de Orac. defit. pag. 413. A. Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς κακίας ὑποκεχυμένης p. 167. a. C.

de tranqillit. pag. 469. D. Καὶ τί φήσας τις ἂν ἔχωμεν p. 217. a. A.

pag. 477. A. Οὐτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος p. 352. b. D.

Περὶ ἀδολεσχίας. *Fulvius* perperam legitur pro *Fabio* p. 286. b. B.

Sympoſiac. l. 2. cap. 1. Καθάπερ τὰ παρεγκισσωμένα μέλη p. 333. b. E.

l. 8. cap. 5. Καὶ τὸ βάψαι δίκην κέπλεκεν ὁ ποιητής p. 189. a. G. H.

cap. 9. Οὐ μέν τοι νῦν γε καὶχθὲς p. 292. a. B.

de facie lun. pag. 927. E. Καὶ ὃ πίζει τὸ λιθῶδες ἐπικείμενον p. 336. a. D.

de esu carn. l. 1. pag. 993. A. Ὄψα κὴ τροφὴν προσίτι εὐπετῆ τὰ μικρὰ.... p. 174. b. C.

de Stoic. contradict. cap. 38. Τὸ πνεῦμα μεταβάλλειν κὴ γίγνεσθαι ζῶον p. 357. b. A.

de commun. notit. cap. 20. Πάντων πραγμάτων... ἀπιδόσαι πάρα τὴν ἴνσιαν p. 338. a. C. D.

cap. 39. Τῆς ἐνεργείας πρόδικοι p. 153. a. B.

adversus Epicureos pag. 1105. A. Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθὲν... p. 173. a. A.

Em. & Ex. de republica ordinanda. *Populus Romanus antea obtinebat regna atqe imperia* p. 395. A. B.

Scholiastes Juvenalis N. ad Sat. 13. n. 121. qi *Cynicos pallio usos* negat. p. 117. b. E.

Seneca Philosophus Ex. de ira l. 2. c. 9. *Qid si mirari velit* p. 293. b. G.

de vita beata cap. 28. *Turbo qidam animos vestros rotat* p. 392. F.

de Conſtantia ſapientis cap. 10. *Hic morſus nan ſine humilitate qadam animi evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis* p. 412. A.

Epiſt. 8. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur* p. 284. a. C.

27. *Non qidem ceſſatur adhuc, ſed non feſtinatur. Multum reſtat operis* p. 88. a. A.

48. *Per iſtud philoſophia ſunt nigra.... etiam ad album ſedentibus, exceptiones* p. 115. b. F.

68. *In pectore collectio & vomica eſt* p. 82. b. C.

77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphora tranſeant. Saccus es* p. 252. a. B. C.

Puta te nolle ſeqi, duceris p. 308. a. B.

80. *Horum, qi felices vocantur.... gravis avt ſuppurata triſtitia eſt* p. 82. b. C.

95. *Vita ſine propoſito vaga eſt* p. 45. a. E.

104. *Terribiles viſu forma, letumqe, laboſqe* p. 234. a. A.

110. *Et ſcies plura mala contingere nobis qam accidere* p. 398. F. G.

114. *Tyrannus* p. 115. b. F.

Nat. Qæſt. l. 3. c. 29. *Origo mundi, non minus ſolem & lunam..... qam qibus mutarentur terrena, continuit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. 4. verſ. &. p. 412. G.

l. 6. cap. 1. *Pompejos, celebrem Campania urbem deſedisſe terra motu audivimus* p. 132. a. B. C.

cap. 26. *Falſa hæc eſſe, Pompeji ſenſere* D.

Em. de ira l. 3. cap. 42. *Iſtud tempus, qod aliena deſtinas morti, citra tuam eſt* p. 100. a. B.

de Tranqillit. cap. 2. *Et ſubit illud rabidarum delicarum, qouſqe eadem?* p. 200. a. C.

cap. 11. *Securis & beata tantum ſpectantibus graves eventunt* p. 121. a. B.

cap. 12. *Circumcidenda eſt concurſatio, qalis eſt magna partis hominum* p. 45. a. D.

de vita beata cap. 20. *Populo teſte fieri credam, qicqid me neſcio faciam* p. 69. b. B.

de otio ſapientis cap. 1. *Non deſinemus opem ferre etiam inimicis, eruts manu* p. 186. b. C.

de benefic. l. 5. cap. 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt* p. 101. b. H.

Epiſt. 54. *Mors eſt, non eſſe, id qod ante fuit, ſed qale ſit jam ſcio...* p. 108. a. C.

73. *Qorum beneficio illis ſe vitiis exuit* p. 15. b. F.

91. *Qoties Aſia, qoties Achaja urbes uno tremore ceciderunt?* p. 130. a. H.

Seneca Tragicus Ex. Thyeſt. *Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias, regnum docebit* p 14. a. G.

Ubicunqe tantum honeſta dominants licent, Precario regnatur p. 14. b. A.

Reges, qa volunt, eant

Em. Hercule Oetæo n. 1467. *Ictus ſagittis qi tuis vitam expulit* p. 38. a. F.

Sidonius Ex. Epiſt. l. 8. 6. *Avdivi eum adoleſcens, atqe adhuc nuper ex puero* p. 5. b. A.

11. *Epigrammata piperata* p. 333. b. D.

Carm. 23. n. 87. *Multum vingitur otioſa virtus* p. 20. a. F.

Simplicius N. in Epictet. Enchir. cap. 7. in explicatione vocis ὑπεξαιρέτως p. 396. A.

Simplicius Em. in Epictetum p. 342. Καὶ ὐχ ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μηχανησάμενος.... p. 412. H.

Socrates Em. Hiſtor. l. 1. cap. 10. Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς πάσχοντές τινα p. 348. b. C.

Sophocles Ex. Σοφὸν κυδειν̃, ἀλλὰ μὴ σίνειν τύχην p. 198. a. A.

Ajac. Lorar. n. 659. Περισκελὴς φρένες p. 116. a. *E.*

Antigon. Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθὲς p. 292. b. B.

Sozomenus Em. Hiſtor. l. 6. cap. 16. Ὡς ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τῷ σώματος ἀπαλλά-ξειεν p. 266. a. F.

Statius Ex. Sylvar. l. 2. carm. 1. *Et caſtigata collecta modeſtia frontis* p. 82. b. A.

Thebaid. l. 1. n. 700. *Tu matris honori Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis* p. 93. b. F. 94. a. A.

l. 9. *Nodis & caſtigata jubarum libertas* p. 82. b. A.

Stobæus N. qi carmen ſub ἀκολασίας titulo non collocandum collocavit p. 268. a. C.

Em. Tom. 2. tit. 24. Ὡς γὰρ οἱ ῥιγῶντες ἢ ἡπιάλοις ἢ πυρετοῖς διακαιόμενοι p. 241. b. B.

tit. 40. Ὑμεῖς μὲν ὧν οἴεσθε ὕπνω τεθαμίνοι p. 254. b. A.

tit. 48. Diotogenes Pythagoricus, qi Diogenes eſt, perperam lavdatur p. 160. a. C.

Strabo Ex. 1. Καὶ τὸν Κάνωβον, ἰχθὺς ἡνὰ πρώην καταποντισθέν p. 292. a. E.

Svetonius Ex. Jul. cap. 52. *Curio pater Cæſarem omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat* p. 89. b. F.

Avguſt. c. 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit* p. 24. a. E.

cap. 99. *Ecqid iis videretur minimum vita commodè tranſegiſſe* p. 322. a. C.

Sortitus eſt exitum facilem... p. 315. a. A.

Tiber. cap. 34. *Omnia eadem habere, qa totum* p. 318. b. E.

cap. 57. *Appellans eum πηλὸν ἁιμαῖ πεφυραμένον* p. 233. b. B. 390. H.

cap. 61. *Mors volentibus vis adhibita* p. 281. a. E.

cap. 68. *Vitam à trigeſimo ætatis anno arbitratu ſuo rexit, ſine adjumento medicorum* p. 27. a. F.

Calig. cap. 15. *Negavit ſe delatoribus aures habere* p. 4. a. C.

Clavd. c. 5. *Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei* p. 207. b. B.

cap. 12. *In ſemet avgendo parcus atqe civilis* p. 23. b. A.

cap. 35. *Non ſine nota jactator civilitatis*

Oth. cap. 12. *Ut mors ejus minimè congruens vita majori miraculo fuerit* p. 296. a. A.

Vitell. c. 8. *Ita ut erat in veſte domeſtica* p. 7. b. A.

cap. 14. *Nullis tamen inſenſior qàm vernaculis* p. 26. a. C. D.

Domit. cap. 12. *Impiè locutus eſt parmularius* p. 3. b. A.

Em. Tiber. cap. 43. *Abutentes vulgato nomine inſulæ, Caprineum dictitabant* p. 359. b. C.

Svidas Ex. in Ῥαίτης p. 93. a. B.

Em. in Ἀκενόσπουδον. Ἔμαθον τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἐπισηλικόν p. 4. b. D.

in Ἀτυφία. Ἴσως γὰρ ἔχει πρός τε τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον p. 49. a. B.

in Δαίμων. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν p. 52. a. F.

in Εὐναχλητος. Εὐναιδιδάκτως, ἐπειδὴν... p. 7. b. H.

in Καταγλωττίσματα. Ἡ περιλαλήματα, ἤ εἰδωλα φιλήματα... p. 8. b. C.

in Κιγχρεμίδες p. 301. b. E.

in Ὀρθὸς. Ὀρθὸν δὲ εἶναι p. 76. a. A.

in Ῥόδον. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζητεῖ πάλιν p. 342. b. E.

N. in Δεξαμένη, qia δεξαμένη intelligit menſam, qa res divinas ſacráſqe recipiebat p. 207. a. B.

Symmachus Ex. l. 4. 56. *Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis* p. 1. a. C.

Syneſius Em. de provident. l. 2. p. 128. Ἀλλ' οὐδὲ θεάματά φησιν εἶναι... p. 223. a. D.

Tacitus Ex. Ann. 111. c. 55. *Rebus cunctis ineſt qidam velut orbis* p. 53. b. F.

Ann. IV. c. 37. *Qi omnia dicta factaqe ejus vice legis obſervem* p. 191. a. D.

Ann. VI. *Neqe mala vel bona qa vulgus putet* p. 136. a *E.*

Fatone res mortalium & neceſſitate immutabili an forte volvantur p. 147. b. D.

Ann. l. 15. cap. 21. *Severitas obſtinata* p. 319. a. C.

Hiſt. l. 1. cap. 30. *Falluntur, qibus luxuria ſpecie libertatis imponit* p. 226. a. A.

cap. 90. *Privata cuique ſtimulatio, vile decus publicum* p. 22. b. G.

Hiſt. l. 3. cap. 35. *Aſſidere ſepulta urbis ruinis* p. 131. a. A. 251. b. B.

Hiſt. l. 4. cap. 6. *Etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur* p. 360. b. D.

Hiſt. l. 5. *Apud ipſos fides obſtinata* p. 319. b. C.

Agric. cap. 3. §. 1. *Miſcuit principatum & libertatem* p. 17. a. D.

cap. 9. §. 4. *Nec illi avt facilitas avtoritatem, avt ſeveritas amorem deminuit* p. 13. a. F.

cap. 19. §. 4. *Omnia ſcire, non omnia exeqi...* p. 20. b. G.

cap. 46. §. 1. *Si non cum corpore exſtinguuntur animæ magnæ* p. 106. a. E.

German. c. 42. §. 2. *Nec Nariſci Qadive degenerant* p. 34. b. D.

de corr. cavſ. eloq. cap. 35. §. 1. *Adoleſcentuli deducuntur in ſcholas Scholaſticorum* p. 26. a. G.

Em. Hiſt. l. 5. *Condere corpora, qàm cremare* p. 133. a. D.

Tatianus Ex. adverſus Græcos cap. 41. Θατέρως τῶν ὅλων ἐξαμελῆσαι p. 118. a. B.

Em. p. 156. Πῶς ὕλη καλὸν προσυπάρξαι τὴν εἰς τὰς μιμήσεις βοήθειαν p 107. b. B.

Terentius Ex. Andr. 1. 1. *Et tamen omnia hæc mediocriter* p. 359. b. D.

Evnuch. prolog. *Si qiſqam eſt... In his poëta hic nomen profitetur ſuum* p. 41. b. E.

act. 1. ſcen. 2. *Evnuchum dixti velle te, qia ſola utuntur his regina*

act. 2. ſcen. 1. *Adeone homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe Cujus maximè mos eſt conſimilis veſtrum, bi ſe ad vos applicant* p. 117. a. C.

act. 5. *Cur in bis ego te conſpicor regionibus? Vobis fretus*

Nos omnes, qibus.... omne qod eſt interea tempus, lucro eſt p. 68. b. D.

Adelph. act. 3. ſcen. 3. *Iſtud eſt ſapere, non qod ante pedes modò eſt videre* p. 42. b. G.

act. 4. ſcen. 1. *Facio te apud illum Deum. Virtutes narro* p. 397. H.

Hecyr. act. 3. ſcen. 3. *Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus* p. 398. H.

Phorm. act. 2. ſcen. 2. *Ille ringitur, tu rideas* p. 20. a. F.

Nemo ſati' pro merito gratiam Regi refert p. 396. H.

Tertullianus Ex. de pall. c. 2. *Mutavit & totus orbis aliqando*

Mutavit rurſus orbis alius

Lata mutant

Laudans orbem mutantem

cap. 3. *Chamaleon mutare totus, nec alius valet* p. 156. b. A.

adverſus Hermog. c. 39. *Et hic lineis tuis excidiſti*

l. 4. c. 17. *Puto me non temere huc uſqe adhuc lineæ inſiſtere* p. 104. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Nova emergit non ex ſeminis limo* p. 132. b. *E.*

Em. Apologet. cap. 40. *Legimus Hieranapen, & Delon, & Rhodon.... peſſum abiiſſe* p. 130. a. *E.*

Pompejos de ſuo monte perſudit ignis p. 132. a. E. F.

de anima cap. 25. *Videbimus an ſententiam finxerit* p. 357. b. C.

Scorpiac. cap. 5. *Periculoſa qaqe medicamina vitare...* p. 148. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Lacta ſortes non habentes idoneæ* p. 132. b. *E.*

adverſus Nationes l. 1. cap. 9. *Pompejos de ſuo monte perſudit ignis* p. 132. a. *E.* F.

N. de anima cap. 26. *Omnem hominis in utero ſerendi... paraturam aliqa utiqe poteſtas divina voluntati miniſtra modulatur* p. 306. a. B.

Themiſtius Em. Orat. qinqenn. Ὅτι χρηστὴν αὐτῷ

AUCTORUM.

ἀυτῷ συμβυλὴν προσφέροντα παρακύκεως } p. 192. a. C.
Ἐι κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῖρες
Σκιροῖς τοσύμασιν, ὡς ἀυτὴν πρώτην τιμωρύμενα } p. 259. a. E.
Δακνώντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντίτηκε
Em. & Ex. Orat. 12. Ἀλλὰ κ᾽ τὺς θεσμὺς ἐξαγέτας ὁ Φαυλότερον Ἐμπεδοκλίνς, ὁ μὰ δία ἐκείνυ τῦ παλαιῦ p. 409. B—H. 410. A.
Theodoretus Ex. Therap. Tom IV. l. 3. pag. 519. C. Τὴν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ὀρμωδήσαντα... p. 326. a. C. D.
p. 527. C. Τῇ ἐπαγγελίᾳ τῦ λόγυ καταισχύνων τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος p. 401. G.
Theognis N. qi dixit. Χρὴ πτίνι φίυγοντα p. 264. b. B.
Ex. Μύναρχος δὲ πόλει μή ποτε τῇδε ἄδοι p. 398. E. F.
Theophrastus Ex. de cavs. plantar. l. 4. cap. 6. Ἀπαθέστερον p. 335. a. D.
l. 6. cap. 11. Ὑδροποτεῖς p. 64. a. F.
cap. 27. Δῆλον δὲ ἡ ἐυοφυλλία p. 54. b. B.
Em. de cavs. plantar. l. 1. cap. 17. Ἐνδέλα κὰ ἔυπνοια p. 61. a. G.
Titinnius Ex. Geminâ. *Claves illicò abstrudi jubeo, tecti nè sit copia* p. 7. b. B. C.
Varro Em. apud Nonium in ταφῇ Μενίππυ. *Nec pistorem ullum nóssent, nisi eum qi in pistrino pinseret farinam* p. 64. a. A.
de Ling. Lat. l. 4. pag. 5. *Priorem illam partem, ubi cur & unde sint verba, scrutantur Graci: vocant* ἐτυμολογίαν p. 208. a. C.
p. 17. *Inde venit divinitùs pullis insinuans se ipsa anima* p. 107. a. E.
Valerius Maximus Em. l. 8. cap. 3. *Motúsque omnes ad nervos defensionis* p. 62. a. E.
Virgilius Ex. Georg. l. 4. n. 221. *Deum namque ire per omnes Terrasque...* p. 125. a. D.
Æneid. l. 2. n. 265. *Invadunt urbem somno vinóque sepultam* p. 130. b. H.
l. 7. n. 88. *Pellibus incubuit stratis, somnoque petivit* p. 401. E.
l. 8. n. 427. *Fulmen erat, toto genitor qa plurima cælo Dejecit in terras* p. 41. b. D.
l. 9. n. 589. *Multâ porrectum extendit arenâ* p. 94. a. A.

INDEX

Vocum Græcarum (Hebræis Latiníque pavcis interſitis) qæ in his operibus explicantur.

Γαπᾶν אהב p. 202. a. C. D. E.
Ἀγαπητὸν p. 151. a. E. F.
Ἀγωγὴ p. 384. b. D.
Ἀδαμαντὶς *Ops* p. 142. b. B.
Ἀδηκίᾳ p. 333. b. F.
Ἀδηλίως p. 333. b. G. 334. a. A.
Ἀδιάπλωτον p. 83. b. D.
Ἀδιάστροφος p. 21. a. A.
Ἀδιατρεψία p. 21. a. B. b. E.
Ἀδιάφορα p. 193. a. B.
Ἀδιάψυστον p. 135. a. A.
Ἀθαύμαστον p. 19. b. G.
Ἀθεωρήτως p. 12. a. G. b. C.
Αἶα, γαῖα p. 173. a. *A.*
Αἰθρία p. 42. a. F. 247. b. C.
Αἰρεῖ p. 112. a. B.
Αἰρῶν λόγος p. 43. a. E.
Αἰτεῖν p. 136. b. F.
Αἰτιώδης p. 110. a. *A.*
Ἀκαρὴς p. 84. a. E.
Ἀκαριαῖον p. 53. a. G.
Ἀκαταληψία p. 153. a. *A.*
Ἀκενόδοξον p. 22. a. B.
Ἀκενόσπουδον p. 4. a. H.
Ἄκιον p. 353. b. B.
Ἀκλήρημα, Ἀκληρεῖν p. 311. b. B. C.
Ἀκοινώνητος p. 39. a. *A.* B. C.
Ἄκριτον p. 57. b. *A.* 94. b. D.
Ἀκτῖνες p. 260. a. C.
Ἀκύβιυ p. 9. a. B.
Ἀλλοιῶσθαι p. 291. a. C. E.
Ἀλλοίωσις p. 291. a. D.
Ἀλυργίς p. 404. E.
Ἀμαρτάνειν p. 415. H.
Ἀμελὴς p. 17. a. D.
Ἀμετάπλωτος p. 153. b. B.
Ἀμηχανεῖν p. 20. a. D.
Ἀναβιῶναι p. 206. a. E.
Ἀναζωπυρεῖν p. 206. a. B.
Ἀνακαλεῖσθαι p. 74. a. E—H. 192. b. F.
Ἀνακληλικὸν p. 7. b. G. 74. a. E. 437. a. C.
Ἀναληφθῆναι p. 102. b. G.
Ἀνάληψις p. 103. a. *A.*
Ἀναλῦσαι p. 133. b. E. 319. a. D.
Ἀνάλυσις p. 319. a. D. E.
Ἀνανεῦν, *recentare* p. 92. b. F. 93. a. *A.*
Ἀνανῆφειν p. 192. b. F.
Ἀναπνοή p. 61. a. E.
Ἀνατασσεσθαι p. 74. a D.
Ἀνδρίζεσθαι התאושש p. 97. a. F.
Ἀνδρόγυνος p. 89. a. F. G.
Ἀνδρεσωμεῖν p. 302. a. D. 415. H.
Ἀνδρεῖσθαι p. 31. b. F.
Ἀνδρωθῆσαι p. 31. b. C.
Ἀνδρωθῆναι p. 31. b. B.
Ἄνεμος, *anima* p. 37. b. G.
Ἀνεξέλαστος p. 73. a. G. 76. b. C.
Ἀνεπίκρυπτον p. 18. a. F.
Ἀνεπίπληκτον p. 14. a. B.
Ἀνεπισάλως, Ἀνεπισάλως p. 195. b. C.
Ἀνεπιφάντως p. 13. b. G.
Ἀνίχνευτος p. 337. b. C.
Ἀνθέλκεσθαι p. 73. b. D.
Ἀνόδυρτος p. 225. b. E. F.
Ἀνοικαθῆσθαι p. 78. a. B.
Ἀνοίτυπία, Ἀνοίτυπος p. 405. H.
Ἀνολκεῖν & ἐξανολκεῖν *exanclare, exantlare* p. 137. b. D—G.
Ἄνω κάτω p. 276. a. B.
Ἀξία, *æstimatio* p. 86. a. C. D. E.
Ἀξιῶσθαι p. 350. a. F.
Ἀπαιθριάζειν p. 42. a. C. D. 247. b. C.
Ἀπανδρῶσθαι p. 189. a. E.
Ἀπανθρακῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπαρακολυθήτως p. 56. a. *A.* 145. a. E.
Ἀπαρεσθυμήλως p. 144. a. G. 293. b. H.
Ἀπαρεσθυμήλως p. 144. a. G. 203. a. E. 294. a. *A.*
Ἀπεῖρον p. 402. E.
Ἀπίθηλος p. 227. b. G.
Ἀπεριλάλητος p. 8. b. D.
Ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
Ἀπισηλικὸς p. 4. b. D.
Ἀπεχεῖν p. 135. b. E.
Ἀπέχειν p. 135. b. E. F.
Ἀποβιῶσαι p. 304. b. *A.*
Ἀπογεῖσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποδενδρεῖσθαι p. 186. b. G.
Ἀποδημία p. 319. a. D.
Ἀποθνῄσκεσθαι p. 189. a. B.
Ἀποθηρεῖσθαι p. 186. b. F.
Ἀποκαθῆσθαι p. 34. a. E.
Ἀποκαιταρῶσθαι p. 186. b. D. F. 189. a. C.
Ἀποκεῖσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποκλύσαι p. 93. a. B.
Ἀποκολοκύνθωσις p. 189. a. B.
Ἀποκολπῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολαῦσαι p. 94. b. *A.*
Ἀπολαύειν p. 76. a. G.
Ἀπολαυστικὸς p. 15. b. D.
Ἀπολειμυργήσαι p. 189. a. D. 304. a. F. b. *A.*
Ἀπόληψις p. 408. D.
Ἀπολιθῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολυθῆναι, Ἀπόλυσις p. 319. a. B. C.
Ἀποτετμόμενα p. 240. a. C.
Ἀποτοιῶσθαι p. 38. b. B.
Ἀποταρβευτεύσθαι p. 189. a. C.
Ἀποτείνουσα p. 263. b. D.
Ἀποτομὴ p. 4. b. G. 384. b. G.
Ἀποπυρῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποῤῥεμῶσθαι p. 45. a. B. 57. a. G. 110. a. D.
Ἀποσαρκῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀπότευγμα p. 135. a. D. E. F.
Ἀποχρῆσθαι p. 400. F.
Ἀπροπτωσία p. 83. a. F. 428. G.
Ἀπροπτωτος p. 83. a. F. b. C. D. 428. G.
Ἀπροσάτητος p. 353. b. *B.*
Ἀπτεσθαι p. 33. b. *B.*
Ἀρίσκεια p. 143. b. *B.*
Ἀρίσκεσθαι, Ἀρισκευεσθαι p. 143. a. G.
Ἀριθμοὶ p. 61. b. G. 62. a. A—E. 185. b. *B.*
Ἀσεισολογία p. 7. a. B. C. D.
Ἀσὴρ, Ἄσφοι *distinguuntur* p. 412. H.
Ἄσφοι
Ἄσεργος p. 15. a. *B.*
Ἀσχολος p. 15. a. E.
Ἄτυφος p. 80. a. *A.* B.
Ἀτύχημα p. 136. a. D.
Αὐθαίδεις p. 201. a. D.
Αὐθαδὴς p. 297. b. B. C.
Αὐθαδίζεσθαι p. 119. a. E.
Αὐταρκεια p. 85. a. E.
Αὐταρκὲς p. 24. b. *B.*
Αὐτὸ δείξει p. 327. a. C.
Αὐτολαλήτης p. 384. a. E.
Αὐτυργεῖν p. 3. b. C.
Ἀφ᾽ ἑαυτῦ λίγειν p. 336. a. *A.*
Ἀψικάρδιον p. 266. b. C. 413.
Ἄψικορον p. 24. b. B.
Ἀψοφητί p. 13. b. D.
Βάλλειν p. 416. *B.*
Βάπτεσθαι p. 189. a. *E. F. G. tingi* p. 70. a. G. 189. a. H.
Βαρεῖν p. 251. a. D. E.
Βαρεῖσθαι, Βαρῦσθαι p. 254. a. D.
Βασιλικὴ τέχνη p. 396. F. G. 397. b. *A.*
Βαφὴ p 70. b. G.
Βενετιανὸς *Veneta* factio p. 3. a. D.
Βλεννὸς p. 278. a. C.
Βλέπειν p. 313. a. C.
Βλῆμα p. 417. B.
Βίος p. 391. C. D.
Βρενθύειν p. 232. a. F. b. *A.*
Βυλεσθαι, παρίλκειν p. 293. b. C—G.
Βρόγθος, Βρόγχος p. 7. b. B.
Γαλήνη p. 42. a. F. 233. b. F. 247. b. C.
Γάλλοι p. 79. b. B.
Γιφυρίζειν p. 21. a. G.
Γλισχιύεσθαι p. 143. a. D. E. 429. E. F.
Γλισχρῶς p. 136. a. G. b. *A.*
Γλῶσσαι, Γλωσσήματα p. 120. a. *A.*
Γογγυλίδες p. 4. a. B.
Γραμμὴ p. 104. a. C.
Γράσος, Γράσσαι p. 163. b. F. G. 430. F. G.
Γριμφθῆναι p. 360. a. G.
Γύμνασμα p. 309. b. C.
Γυψώσαι p. 133. a. F.
Δαίμων p. 393. H. I. 394. *A.* B. 407. G. H.
Δαῖρα, *terra* ארץ p. 143. b. *B.* C.
Δακνειν, Δάκνεσθαι p. 333. b. *A.*
Δεξαμενὴ p. 206. b. E. F. 207. a. *A. B.* C.
Δεὺς p. 146. a. *A. B.*
Δευσοποιὸς p. 70. b. G. 71. a. *B.*
Δεύτερος πλοῦς p. 263. b. D. 264. a. *A. B.*
Δῆγμα, Δηγμὸς, Δήκτης p. 333. b. *E.*
Δημαγωγία p. 25. a. D.

Δημακοπία p. 25. a. D.
Δημοκοπικὸν p. 25. a. *A.*
Δῆξις p. 333. b. E.
Διαγωγὴ p. 384. b. D.
Διαδορατίζειν p. 93. a. *B.*
Διαδορατισμοὶ p. 206. b. *B.* 431. *B.* D. E.
Διαπνεῖσθαι *perflari* p. 61. a. *A.* b. *A. B.* 178. a. C. E. b. D. 179. a. *B.* D. E.
Διατονὸν p. 61. a. *E.* G. b. *A. E.* 178. a. D. F.
Διατρίβεσθαι p. 239. b. F.
Διαφάσκειν p. 239. b. D. *E.*
Διατυπώσασθαι p. 65. a. F.
Διδασκαλίαι p. 33. a. C. D.
Διδάσκειν p. 401. H.
Διαφέρεσθαι p. 195. b. *B.*
Διαφορὰ p. 359. b. D.
Διερρίμμενος p. 104. a. D.
Διευκρινεῖν p. 299. a. D. E.
Διῆρες p. 181. a. D. E.
Δικαιοσύνη p. 345. a. *E.*
Διορθοῦν p. 62. a. F.
Δριμὺς p. 142. b. C.
Δριμύτης p. 142. b. C. 420. F.
Δρυπεπὴς, Δρυπετὴς } *drupa* p. 64. a. *E.* F.
Δρύπτειν p. 354. a. D. *E.* F.
Δυσαρεστεῖν p. 143. a. G.
Δυσθυμιατεῖν p. 315. a. *A.*
Δυσκαταλήπτως p. 133. a. C.
Δυσοδεῖν p. 180. a. F.
Δυσοδία p. 180. b. *A.*
Δυσπαρακολούθητος p. 144. a. B.
Δυσροεῖν p. 168. a. *A.*
Ἐγκαρδιρρεῖν p. 30. b. B.
Ἐγκαταληφθῆναι Meric. Casaub. Testim. Anton.
Ἐγκύκλια p. 275. b. G. H. 276. a. *A.*
Ἐγκυεῖσθαι p. 9. a. D.
Ἐγκύπτειν p. 9. b. C.
Ἐγχειρίδιον *manuale* p. 78. a. D.
Ἐγχρίμματα, Ἐγχρίεσθαι } p. 360. a. G.
Εἰμαρμένη p. 290. b. B.
Εἶρω, *sero* p. 290. b. C.
Εἰς & ἐς & *ad* pro *de* p. 1. a. B. C. pro *propter* p. 1. b. *A.* B.
Ἐκβῆναι τῦ ῥυθμῦ p. 404. D.
Ἐκθέσεσκως p. 270. a. *A.*
Ἐκθυμιᾶσθαι p. 171. b. B.
Ἐκπυρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐκψῦξαι p. 245. b. B.
Ἐκταθῆναι p. 93. b. B--F. 132. a. G.
Ἐκτισῶς p. 2. b. D.
Ἔκλικος p. 176. a. B. D. E.
Ἐλατήσθαι p. 169. a. *A.* B.
Ἐλυτρα p. 266. a. C.
Ἐμβοιοχεῖσθαι p. 295. a. F. G.
Ἐμβολὰ, Ἐμβολοὶ } p. 169. a. G.
Ἔμβολον p. 169. b. *A.*
Ἐμφανταζόμενα p. 49. b. D.
Ἔμφασις p. 13. b. B.
Ἐμφιλησδονῶν p. 144. b. B.
Ἐμφιλοτεχνεῖν p. 226. b. F.
Ἔνδεσις p. 307. a. F. b. *A.*--F.
Ἐνδόσιμον p. 336. b. D. *E.* F. 337. a.
Ἐνεργητικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐν παιδὶ p. 5. a. D. *E.*
Ἐντυγχάνειν p. a. b. D. *E.*
Ἐν χερσὶ p. 42. b. G.
Ἐξάγειν σεαυτὸν p. 428. *E.*
Ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν p. 113. b. C.
Ἐξαιμάτωσις p. 109. b. *E.* F.
Ἐξανδραποδίζεσθαι p. 189. a. *E.*
Ἐξανδρῦσθαι p. 189. a. D.
Ἐξανιεμῦσθαι p. 178. b. B.
Ἐξαυλεῖν, *exanclare*, *exantlare* p. 137. b. D--G.
Ἐξάπλεσθαι p 106. b. D.
Ἐξαρεῖσθαι p. 178. b. B. 189. a. D.
Ἐξατμίζεσθαι p. 178. b. *E.* F.
Ἐξελαιῦσθαι p. 189. a. D.
Ἐξελθεῖν p. 164. b. D.
Ἔξεσι p. 241. a. E.
Ἕξις p. 176. a. B--F. b. A--*E.* 404. G. H. 405. B.
Ἐξομοιῦσθαι p. 296. a. D.
Ἐξορχεῖσθαι p. 404. D.
Ἐξυδατῦσθαι p. 189. a. D.
Ἐξωμίς, Ἔξωμις } p. 118. a. B.
Ἐξαγγελλεσθαι p. 83. a. F.
Ἐπαινεῖν, Ἔπαινος } p. 412. D.
Ἐπακολυθήματα p. 194. a. *E.*
Ἔπαυλις p. 29. a. F. G.
Ἐπιβάλλειν p. 156. b. F. 157. a. *A.*
Ἐπίβαλλος p. 209. a. F. G.
Ἐπιγειήματα p. 63. b. D. 194. a. *F.*
Ἐπιγιόμενα p. 63. b. D.
Ἐπιγραφὴ p. 119. b. *A.*
Ἐιθήματα p. 27. b. D.
Ἐπίκοτον p. 215. a. *E.*
Ἐπικυματώσεις p. 220. a. B.
Ἐπιλαβεῖν p. 31. b. G.
Ἐπιπόητος p. 28. b. C.
Ἐπίνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπίπαγα p. 151. a. B.
Ἐπιπεριτρέπειν p. 250. a. D.
Ἐπίπνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπισημαίνεσθαι p. 182. a. D. *E.* F. 431. B.
Ἐπισημασία p. 182. a. G.
Ἐπισκύνιον, *supercilium* p. 64. b. *E.* F. 65. a. *A.*--D. 428. *E.* F.
Ἐπισῆσαι p. 14. a. F.
Ἐπισροφὴ p. 119. b. B.
Ἐπισύρειν p. 257. b. B.
Ἐρᾶν p. 303. a. *A.*
Ἑτοιμότητες p. 101. a. C.
Ἐυαρακλήτως p. 7. b. F.
Ἐυάρμοστον p. 12. b. C--F.
Ἐυαφῶς p. 333. a. C.
Ἐυδαιμονία p. 213. a. C. D. *E.*
Ἐυδιαλλάκτως p. 7. b. H.
Ἔυδιος p. 191. b. *A.*
Ἐυεργετικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐυθανατεῖν p. 30. b. B.
Ἐυλαβεῖσθαι, *cavè agere*, *cavere* p. 261. b. B.
Ἐυζωεῖν p. 87. a. C.
Ἐυθυδρομεῖν p. 104. a. D.
Ἔυκαιρον p. 363. a. D.
Ἐυκοινωνησία p. 337. b. *E.*
Ἔυκρατον p. 19. b. B. C.
Ἔυλυτος p. 74. b. *E.* 82. a. B.
Ἐυμάρεια p. 92. b. F.
Ἔυμοιρος p. 169. b. *E.* 170. a. *A.*
Ἐυοικῶς, Ἐυῶς } p. 86. a B.
Ἐυκριτῶς p. 299. a. D.
Ἐυοδεῖν p. 180. a. D. *E.* F 240. b. *A.*
Ἐυοδία, Ἐυοδοῦσθαι } p. 240. b. *A.*
Ἐυόμιλος p. 27. a. B.
Ἐυπατρίδαι p. 15. a. B.
Ἐυπειθὴς p. 170. a. *A.*
Ἔυπτος p. 296. a. C.
Ἐυρίθη p. 269. a. C. D.
Ἐυροεῖν p. 168. a. A.
Ἔυρους p. 43. b. *B.*
Ἐυρυχωρία p. 279. b. D.
Ἐυσαθεῖν p. 159. b. A.
Ἐυχολεῖν p. 333. a. *B.*
Ἐυσχολία p. 103. b. F.
Ἐυσχόλως p. 112. a. *E.*
Ἐυτακτος p. 225. b. C.
Ἐυζεπὶς p. 170. a. A.
Ἔυχεσθαι ἁπλῶς p. 146. b. A. ἐλευθερίως p. 146. a. G. b. *B.*
Ἐφήμερα, *animalculum* p. 122. a. G. H. *homo* p. 122. b. C. D. *E.* *qi in diem vivit* p. 122. b. *E.* F. *planta* p. 132. b. A. *venenata* p. 132. b. C.
Ἐφήμερον p. 122. a. G. 271. b. F.
Ἐχέτω p. 135. b. F.
Ἔχθις *heri* p. 132. b. C.
Ζητητικὸν p. 24. a. A.
Ἤ, *nisi* p. 151. b. C.
Ἡμερόβιοι p. 122. b. F.
Ἡμίγυμνος p. 117. b. G.
Ἥμερος p. 21. b. C.
Ἡράκλειον ἅμμα p. 407. D.
Θείλειν, περίλεον p. 293. b. *E.*
Θιόλαπτος p. 356. b. D.
Θεοσίβεια p. 419. *B.*
Θεωδὴς p. 43. b. D. *E.*
Θεοφόρητος p. 356. b. D. 357. a. A. 420. D.
Θεοφορία p. 356. b. F.
Θηριομαχεῖν, Θηριομάχοι } p. 295. a. *E.*
Θιγγάνειν, Θίγειν } p. 33. b. *B.*
Θύλακος p. 251. b. D. *E.*
Θύτης p. 248. b. C.
Ἰδιῶται p. 12. a. F. G. 193. b. *A.*
Ἰδιωτικὸν p. 92. b. *A.*
Ἰσονομία p. 16. b. *E.* F. 341. b. D.
Ἰσόνομος πολίτευμα p. 16. b. *E.* 17. *A.*
Ἰσηγορία p. 341. b. D.
Καββαλικὸς p. 225. b. G. 226. a. *A*--*E.*
Καθαριότης p. 11. b. H.
Καὶ, pro ἀλλὰ p. 45. a. A.
Καλεῖν p. 403. H.
Καλλίας p. 204. b. *B.*
Καλλωπίζειν p. 360. a. *B.*
Καρπὸς p. 111. a. A. 190. b. G. 191. a. *B.* 316. b. *B.* 317. a. A.
Καταδρύπτειν p. 354. a. D. G. b. A.
Κατακίρνησις p. 151. a. A--*E.*
Καταχρηματίζειν p. 258. a. A.
Καταμύειν p. 313. a. B.
Καταληπτικῶς διδόναι p. 286. b. D.
Κατάλληλος p. 147. a. D.
Καταλύσαι p. 133. b. D.
Κατάπλασμα p. 151. a. B.
Καταρτίζειν, Κατάρτισμος } p. 331. a. D. *E.*
Καταφρονεῖν p. 294. a. B. C.
Καταφρόνημα, Καταφρόνησις } p. 294. a. C.
Καταφρυάττεσθαι, ΤΤΠΩΠ p. 285. a. B. C. D.
Κατατείνεσθαι p. 97. a. C. D. 119. b. A. 185. b. A.
Κατεργάζεσθαι p. 19. b. D.
Κατεργαστικὸν p. 19. b. C.
Κατορθώματα, Κατορθώσεις } p. 156. b. F.
Κεκολασμένος p. 82. a. *E.* F.
Κεντρωδία p. 206. a. *E.*
Κεγχραμίδες p. 300. b. *E.*
Κηδεμονικῶς p. 12. a. *E.*
Κηρᾶσαι p. 133. a. B.
Κλινίδιον p. 416. F.
Κοινοσημοσύνη p. 22. b. *E.* *sensus communis* p. 23. a. *E.* 388. a. C. D.
Κολάζεσθαι p. 82. a, F. G.
Κόλλησις p. 406. F.
Κόμπος p. 390. B.
Κομψεία p. 73. b. D. *E.* 138. b. *E.*
Κομψὸν p. 73. b. D. G.
Κομψεύειν p. 138. b. F.
Κόσμος p. 139. b. D--*E.*
Κρατεῖν ἑαυτῦ p. 19. a. *A.* τῆς χειρὸς p. 19. a. B. ὀργῆς p. 19. a. B. C.
Κρεανομεῖν p. 257. b. C. D. *E.*
Κρίμα p. 93. a. E. 97. a. F.
Κροκύφαντον *reticulum* p. 37. b. *E.*
Κυβεία p. 9. a. D. *E.* G.
Κυβεύειν p. 9. a. B. C.
Κυβισᾶν p. 9. a. D.
Κυκεὼν p. 114. b. A.
Κυμινοπρίσης p. 24. b. F.
Λελογισμένος, *consideratus* p. 265. a. B. C.
Λεσχηνεύεσθαι p. 421. D. *E.*
Λῃστεία p. 315. G.
Λοιπὸν p. 105. a. F. b. A.
Λύθροι, Λύθρος } p. 37. b. C. D.
Λύσσα p. 417. B.
Λυσσώδητος p. 204. a. F.
Μαγγάνευμα p. 225. b. B. C.
Μακάρων νῆσοι p. 295. b. B.
Μέλος p. 211. b. C. D.
Μεμψίτας p. 212. a. E.
Μέρος p. 211. b. C. D.
Μεταβαλεῖν p. 200. b. B. C. D.
Μετατίθεσθαι p. 243, a. *E.* F.
Μετονομάζεσθαι, *transnominari* p. 293. b. B. C.
Μετριώτεροι p. 176. b. *E.*
Μῆνας p. 189. a. H.
Μυγμὸς p 23. b. H.
Μύζειν p. 23. b. G.
Μυξα p 277. b. F. G.
Μυξάριον p. 132. b. D. 175. b. C.
Μύξος, Μυξώδης } p. 277. b. F.
Νάτειν p. 168. a. B. C.
Νεκρεῖν p. 206. a. A.
Νεκῦα p. 273. b. D. E.
Νευρόσπαστα p. 39. a. D. 207. b. A. C.
Νευροσπάστας p. 207. b. A.
Νευροσπαστεῖσθαι p. 39. b. C--F. 89. a. *E.* 179. b. A
Νευροσπασθέντα p. 207. b. C. F.
Νευροσπαστεῖν p. 315. a. *E.*
Νήπλης, Νήφειν } p. 25. a. D.
Νομοθετικὴ τέχνη p. 396. I.
Νοσῶν λόγος p. 248. a. G.
Νόσιμον p. 55. b. C. D. *E.* 427.

Νίτος p. 427. D.
κατὰ Νῦν p. 406. G.
Νῦν καὶ χθές p. 292. b. B.
Νῦν καὶ τοτέ p. 292. b. C.
Ὀϊᾷ ὑπολαμβάνειν p. 13. a. F. πειράσειν, ἀλίγχειν p. 13. a. G. ἐρωτᾶν, ἀποκρίνεσθαι p. 13. b. A.
Ὄιστὸς p. 12. a. H.
Οἰκογένης יליר בית p. 25. b. G.
Οἰκονομία p. 104. b. F. 105. a. E. 138. b. E. 330. b. G.
Οἰκονομικὸς p. 143. a. E. F.
Οἰόμενοι p. 12. a. H. b. A. B.
Ὀλιγοχρόνια p. 153. b. D.
Ὁλοσχερᾶς p. 8. a. C—G. b. A. 168. b. D. 265. b. B. C. 412. H.
Ὁμοθαμνῶν p. 418. C.
Ὁμότονον p. 17. a. E.
Ὀνειδισικῶς p. 14. a. B. 325. b. E.
Ὄργια p. 81. a. A.
Ὀρεχθῆναι p. 93. b. D. E.
Ὀρθὸς p. 75. b. G. 206. a. C.
Ὀρτυγοκοπῶν, Ὀρτυγοτροφῶν p. 5. a. A.
Ὀρχεῖσθαι p. 62. a. B.
Οὐδαμῶ p. 238. a. A.
Οὐρανάκλης p. 25. b. G.
Ὀφρὺς, *frons* p. 64. a. G. 65. a. B.
Ὄψεται, *videris* p. 162. b. B. 252. b. D. 325. b. C. D.
Πάγω p. 232. a. B.
Παιδιοθῦ p. 5. a. G.
Παις p. 5. a. E. F.
Παλιγγενεσία p. 318. a. C. D. E.
Παλμολάριος p. 3. a. F.
Παμμιγὲς p. 224. a. A.
Πᾶν, כל *ullum*, *qicqam* p. 78. a. D. E.
Παρ ποδὸς p. 42. b. G.
Παρακελευτικὸν p. 74. a. F.
Παρακαλίζω p. 251. b. A.
Παρακολυθεῖν p. 56. a. A. 144. a. C. D. E.
Παρακύπτειν p. 92. b. C.
Παραδρᾶσθαι d. 31. B. F.
Παρατίμπτειν p. 58. b. B. 297. a. A.
Παράπηγμα p. 266. b. C. 413. E.
Παράστασις p. 84. b. C.
Παράστημα p. 84. b. B.
Παράταξις p. 319. a. F. 418. A. 433. A.
Παραφορὰ p. 19. a. G.
Παρεπιτὴν p. 141. b. G.
Παρεμπορεύεσθαι p. 86. b. D.
Παρεμπνεῦμα p. 86. a. F. G b. A. B.
Παρενθυμεῖσθαι p. 144. a. G. 182. b. D.
Παρυπόμησις p. 14. a. B.
Πασσα p. 151. a. B.
Πάχνη p. 232. a. A.
Πεῖσα p. 77. a. C.
Πῆτις p. 76. b. E. F. G. 77. a. A—D. 202. b. F.
Πέσματα p. 77. a. C.
Περιβάλλειν p. 416. B.
Περιβολὴ p. 347. b. B.
Περιγίνεσθαι p. 204. b. D.
Περίειται p. 68. a. G.
Περιεργάζεσθαι p. 290. a. A.
Περιέσθαι p. 68. a. G.
Περιεσσὰ p. 15. b. A.
Περίεχον p. 123. b. C. 124. a. C.
Περιῆσθαι p. 69. a. A. B. C. 428. G.
Περικείμενον p. 247. b. B.
Περιλαλεῖν p. 8. b. A—D.
Περιττειλὴς p. 116. a. E. F. G. b. A.
Περισπᾶν p. 44. b. F. G. 214. a. B.
Περισπασμὸς p. 44. b. H.
Περισσὸς p. 15. b. A. B. D. 19. b. A. 174. a. C. 271. a. F. F. b. A—E.
Περισσῶς p. 15. b. B. C. 174. a. C.
Πείσιτρατος p. 248. a. A—F.
Περιφερεῖσθαι, Περίφορον p. 19. b. A.
Περιτρεπὴς p. 143. b. D. 429. F.
Περιτρέπεσθαι p. 143. b. D. G. 144. a. A. 429. F.
Πίπτειρος p. 143. b. E. 144. a. A.
Πίσυκινα p. 341. a. G. H. b. A. B.
Πλαστικὸν p. 15. a. D.
Πιθανολογία p. 66. a. C.
Πιθανὸν p. 66. a. A. B.
Πιθηκίζειν p. 282. a. F.
Πίπτειν p. 400. E.
Πιστὰ p. 151. a. B.
Πλαστικὸς p. 2. b. A. B.
Πνεῦμα ἀποκτεῖν, ἀφιέναι, ἐκπνεῦσαι, παραδιδόναι p. 142. a. E. F.
Πόρτος p. 395. G.
Πρᾶγμα p. 137. b. G. 165. b. A.
Πράγματα p. 15. b. E.
Πρασιανὸς, *Prasina* factio p. 3. a. D.
Πρὸ ἔσω, Πρὸ ὁδοῦ p. 160. a. B.
Πρὸ ποδὸς p. 42. b. G.
Προηγμένα, *producta*, *promota* p. 86. a. C. D. E. 91. a. C. D.
Πρόσοικα p. 239. a. D.
Προτείνειν, Προτετὼς p. 31. a. E.
Προπίπτω p. 31. a. E. 83. b. C.
Πρὸς pro παρὰ p. 54. b. D.
Πρὸς pro διὰ p. 274. b. D.
Πρὸς τῶν θεῶν *adjurationis formula* p. 414. E.
Προσάρτημα p. 349. a. C.
Προσδοξάζειν p. 231. a. D.
Προσεπιδοξάζειν p. 257. a. A. B.
Προσίσασθαι p. 199. a, D. E. F.
Προσκόπτειν p. 182. a. G. b. A.
Προσπάθεια p. 348. b. A. B. E. F. 349. a. A. E. F. *distinguitur* ἀπὸ τῦ πάθους p. 349. a. E.
Προσπαθῶς p. 348. b. D.
Προσπάτταλος p. 141. b. D. 348. b. C. D. E. 349. a. A. B. C.
Προσπλέκειν p. 292. b. E.
Προστατηρὸς p. 120. a. E.
Προσσυνοικίζεσθαι p. 107. b. B.
Προστατικὸν p. 140. b. E.
Πρόσχημα p. 215. a. F.
Πρωΐσειν p. 227. a. A.
Πυῶδες p. 82. b. B.
Ῥαικεντάτου, *recentatum* p. 93. a.
Ῥαίκτωρ, *rector* B.
Ῥίμβος p. 45. a. E. 57. a. G. 428. A.
Ῥίμβεσθαι p. 45. a. C. D. 57. a. G. 328. A.
Ῥόμβος p. 169. a. E. 392. E.
Ῥύγνυσθαι, *rumpi* p. 239. b. F. G.
Ῥοπὴ, *momentum* p. 56. b. E.
Σεκυτόριον, *fecutorianus*, *fecutor* p. 3. a. H.
Σεισοτυφὶς p. 279. A. C. D.
Σεισπρίαι, *rings*, *renidere* p. 10. a. E. G.
Σηκὸς p. 416. B.
Σεισμὸς p. 332. a. C.
Σημεῖον p. 95. b. C.
Σημειωτοὶ, Σημειώδεις ἰσοθῆτες p. 32. a. A.
Σιγιλλάρια p. 207. b. A. B.
Σκαλαμὴ p. 327. b. G. 328. b. *A.* 418. F. G. 433. B.
Σκαμὴν p. 328. a. *A.* B.
Σκεδάζειν p. 411. E.
Σκελετὸς p. 166. b. *A.*
Σκίμπους p. 5. b. *A.*
Σκυτάριος p. 3. a. H. b. B.
Σκύβαλα p. 206. b. C. D.
Σκύζεσθαι p. 428. D.
Σκύνιον, *cinum*, *cilium* p. 65. a. C. D.
Σοφισαὶ p. 25. a. G. b. *A*—F. 277. a. C.
Σπᾶσθαι p. 37. a. F.
Σπέρμα p. 123. a. B. C. D. 176. b. C. 305. b. C. D.
Σπερματικὸς λόγος p. 103. a. *A.* 397. C—G.
Σπεύδειν p. 191. a. *A.* B. C.
Στοδὸς p. 166. b. *A.*
Σταγὼν p. 193. b. D.
Στιλλίσεσθαι p. 24. b. D.
Στοιχεῖα p. 279. b. D. 280. a. A.
Στέργειν p. 149. b. E. 197. b. E. F. 202. a. C.
Στιγμὴ p. 56. b. C. 95. b. A. C.
Στοιχῖον, Στοιχειῶδες p. 93. a. C.
Στολὴ, *ſtola*, Στολίον p. 7. b. D.
Στοργὴ p. 16. a. D.
Στοχάζεσθαι p. 12. a. B. C. D. 244. b. E. F. 291. a. B.
Στοχαστικὸν, Στοχασμὸς p. 12. a. A. B.
Συγγυμνονικὸν p. 20. a. G.
Συγκατατήκεσθαι p. 140. b. E.
Συγκλῶσαι p. 122. a. F.
Συγκολλᾶσθαι דבק p. 140. b. G.
Συγκρίνειν p. 325. a. E.
Συζῆν θεῷ p. 163. a. F. G.
Συμβαίνειν p. 147. a. D. E.
Συμμηρύσαι p. 122. a. F.
Συμμονὴ p. 149. b. E.
Συμπολιτεύεσθαι θεοῖς p. 289. b. A. B.
Συμφιερέσθαι p. 356. b. C.
Συμφέρομενον, Συμφέρον p. 420. C.
Συμφυὲς p. 405. A.
Συναίσθησις p. 215. b. F. G.
Συνεῖναι p. 145. b. E.
Συνεμφέρειν, Συνεμφέρεσθαι p. 71. b. F. G. 72. a. A—F.
Συνιζάνειν p. 325. a. F.
Συνίστασθαι p. 65. a. F.
Συνθλίβεσθαι, Συνίζειν p. 325. b. A.
Συνιφῆν p. 42. a. C.
Συνῆσαι p. 121. a. G.
Συντάττειν p. 146. b. G. 147. a. A.
Συντετηκέναι p. 140. b. F. רבק p. 140. b. G.
Συντρέχειν p. 323. a. E.
Σύρμα, *Syrma* p. 7. a. G. H.
Συσκιάζεσθαι p. 16. a. E.
Σφυγμὸς p. 222. b. A.
Σφύζειν p. 222. a. F. b. A. B. 234. b. C.
Σχίσις p. 15. a. F. 247. b. A.
Σχῆμα p. 318. a. B.
Σχολαστικὸς p. 26. a. E. F. G. b. E.
Σώματα p. 28. b. D. E. F. 166. a. E.
Ταμιεύεσθαι p. 388. a. E. F. G.
Τάττεσθαι p. 326. b. E. F.
Τεθνήκω, Τεθνήξομαι p. 54. a. D. E.
Τέφρα p. 132. b. F. 133. a. A.
Τεφρῶσθαι, *cinefieri* p. 94. a. B.
Τόνος p. 389. A.
Τόπον διδόναι p. 77. b. D. E.
Τὸν θεὸν σοι p. 213. b. B.
Τραγομάσχαλος p. 163. b. F.
Τραγῳδῆν p. 81. a. A. 164. b. C.
Τραγῳδία p. 320. a. D—G. b. *A.* B.
Τρανὲς p. 248. a. A. B. C.
Τραχηλίζεσθαι p. 346. b. D—G.
Τρίφειν p. 345. b. E.
Τριγενὴς p. 138. a. F.
Τροπὴ p. 82. a. E. 419. b. B.
Τροθαλὶς p. 346. a. A.
Τυπῶσθαι p. 88. b. A. B. 179. a. E.
Τύφος p. 54. b. F. G. 58. a. B. C. D. 175. b. E. *F.* 428. B. C.
Τύχη גד p. 34. b. *A.* B.
Τῷ, *cum verbo infinito idem valet ac* διὰ τὸ p. 63. b. A.
Ὑγιὴς λόγος p. 248. a. *F.*
Ὑδροφοβία p. 417. B. D.
Ὑπάρχον p. 262. b. C.
Ὑέτιος, Ὑης *Jupiter* p. 146. a. A. B.
Ὑπεξαίρεσις, *exceptio* p. 91. a. A. B. C. 428. H.
Ὑπέρτασις, Ὑπερτείνειν p. 294. a. D.
Ὑπερτεὶς p. 294. a. E.
Ὑπερφορεῖν, Ὑπέρφορον p. 294. a. D.
Ὑπιδεῖσθαι p. 59. b. D.
Ὑποδεὴς p. 39. b. A.
Ὑποδύεσθαι p. 39. a. G.
Ὑποκατακλίνειν p. 326. a. G. b. A.
Ὑποκείμενον p. 245. b. *F.*
Ὑποκρίνεσθαι p. 283. a. B.
Ὑποκριτὴς p. 277. a. H. b. *A*—E.
Ὑπόνοσις p. 33. a. C.
Ὑποσάθμη p. 281. b. D. E.
Ὑποχὴ p. 298. a. *F.* 282. a. B.
Ὑπυλος p. 82. b. C.
Ὗων *Jupiter* p. 146. a. *A.* B.
Φαίδρον p. 24, b. C.
Φανταζεσθαι p. 6. a. D. 315. b. *F.*
Φαντασία p. 6. a. B. C. D. 88. b. C. D. 206. a. *A.*
Φανταστικὸς p. 86. a. D.
Φανταστικὸς p. 6. a. B.
Φανταστικῶς p. 88. b. *A.*
Φαρμακὰ p. 27. b. D.
Φελώνη, *penula* p. 29. b. C. D. E.
Φθείρεσθαι p. 283. a. *A.*
Φιλεῖν p. 303. b. B. C. D.
Φιλάληθες p. 16. b. *A.*
Φιλοδίκαιον p. 16. b. C.
Φιλοίκειον p. 16. a. G.
Φιλοσοφεῖσθαι p. 4 a. G.
Φιλόσοργος p. 13, b. B. C.
Φιλοτησία p. 326. a. C. D.
Φιλόψοφος p. 13. b. D.
Φιλοψυχεῖν p. 222. b F. 223. a. *A.*
Φοιβόληπτοι p. 420 a. D.
Φρύαγμα p. 285. a. C.
Φρυάττεσθαι p. 300 a. *A.* B.
Φύματα p. 55. a. E. *F. vomica*, *tubera* p. 55. b. *A.*
Φύραμα p. 233. a. *F.*

Φύρεσθαι p. 72. b. G. 73. a, *A.*
Φύσις p. 176. b. B–E.
Χαριεντίζεσθαι p. 21. a. D–G.
Χαριεντισμὸς p. 21. a. C.
Χθὲς καὶ τῦν p. 292. b. *A.*
Χθὲς κὴ πρώην p. 292. a. D. E. b. *A.*
Χθὲς καὶ τήμερον p. 292. b. *A.*
Χθιζοὶ p. 132. b. C.
Χορηγία p. 388. a. H.
Χρεὼν p. 103. b. E.
Χρεὰ p. 151. a. B.
Χάριν διδόναι p. 77. b. E.
Χωρεῖν p. 112. b. C.
Ψοφοδεὴς p. 191. b. E.
Ψόφος p. 272. a. E.
Ψυχαὶ p. 166. a. E. F. 176. b. B. C.
Ψυχομαχεῖν p. 315. a. *A.*
Ψυχορρόφιν p. 38. a. H.
Ὥρα p. 31. a. F. b. A. 38. a. D.
Ὡσιῶς p. 265. b. C. 412. H.

I N D E X

Rerum præcipuarum, qæ his commentariis continentur.

Abscessus instar habet, qi fatum, qi fratrem aversatur p. 55. a. E. F. b. *A.* 117. a. *A.*
Absentia, amissa, præterita requirere fatuum p. 342. a. G. b. *A*–G.
Accommodatio commoda non vituperanda p. 12. b. C. D. *quantum expediat* p. 12. b. E. *quando & quomodo devergat* p. 12. b. F.
Adjectiva masculini generis Græco more substantivis fœmininis adduntur p. 428. B.
Adulatio nec adhibenda, nec admittenda p. 34. b. D. *E.*
Adulator qualis p. 12. b. F. G. H. 13. *A*–D. *vermiculis compar* p. 67. a. D. E.
Adversa invicem ad universi bonum conspirant p. 39. a. E. F. G. 40. a. *A.* B. 288. a. B.
Æqualitas æqitatis pars prima p. 16. b. E. F. *hac quidoqe nihil iniqius* p. 16. b. G.
Aer ambiens fata, animantia quàm variè afficiat p. 123. b. C–F.
Æstimationis justa ratio in rerum usu habenda p. 15. a. F. G. 22. b. D. 86. a. C. D. E. 119. b. D. E. 240. b. B. C.
Ætatis flos, res lubrica p. 31. a. F. G.
Ætum rapidè decurrens, secum omnia abripit, in se absorbet p. 126. a. C–G. b. *A.* B. 461. a. F. b. B–E. 214. a. *A.* 276. b. E. F. 277. a. *A.* B. 280. a. C–F.
Affectionibus naturalibus frustra obnitimur p. 162. a. F. 163. a. *A.* B. C.
Affectus animum miserè distrahunt p. 39. a. E. 77. a. D. E. b. F. G. 78. a. *A.* 315. a. B. *vim faciunt* p. 242. b. *A.* B. C. *rationem extrudunt* p. 174. a. D. E. F. *bis abripi non oportet* p. 69. a. D.
Affectus tenerrimi, prudenter, sed difficulter, haberi possunt p. 13. b. C.
Alienis intendens animis se negligit p. 45. b. B. 51. a. D. *negotium frustra facessit sibi* p. 103. b. F.
Alteratio est, quam corruptionem dicimus p. 291. a. C. D. E. b. *A*–E. 343. a. D. E.
Amat maximè se quisqe p. 349. b. F. G. 350. a. *A.*
Amicitia nec temerè contrahenda, nec facile dissolvenda p. 24. a. E. F.
Amicorum absentium etiam ratio habenda p. 23. b. E. F.
Amor amorem conciliat p. 18. a. E.
Ἀναλγησία & σαλοικοφανὴς, *in auctoribus probatissimis deprehensa* p. 68. b. C–G.
Anima flatus p. 37. b. G. 38. a. *A*–D. 177. b. D. E. 178. a. B. 263. b. D. *exhalatio à sanguine* p. 37. b. G. 167. a. E. *sanguis qâ ratione dictus* p. 38. a. G. *de eadem varia veterum sententia* p. 106. b. C. D. 107. a. *A*–F.
Animus contumelioſè qibus modis se habeat p. 43. b. F. 55. a. E. 70. a. *A. de animi immortalitate quam ambiguè senserint philosophi plerique* p. 50. b. E. 51. a. *A.* 67. b. B. 104. b. D. 106. a. B–F. 107. b. C–H. 108. a. & b. 167. a. G. 350. a. D.
Antoninus Pius Imp. qalis p. 22. b. C. 29. a. E.
Apum industria p. 139. b. B. C.
Aqam pavent λυσσοδήκται p. 204. a. F. G.
Aranea indoles p. 193. a. E. F.
Ars naturam imitatur p. 324. b. C.
Ars hominis bonum est p. 320. a. C. *in qibus consistat* p. 343. b. D.
Artem ut norit qis, discat oportet p. 340. a. F. G. b. *A*–D. *quam norit, exerceat, & intra fines ejus se contineat* p. 118. a. E. F. G. b. *A*–D. 198. a. B. 208. a. D. E.
Artes alia sunt pueriles, alia liberales p. 406. a. C.
Artifex qisqe artem suam diligit, & enixè affectatur p. 140. b. B. C. G. 141. a. & b. *A.* B. C. *adversus qosvis tuetur* p. 193. b. *A.* B. *imperitorum judicia non moratur* p. 166. a. *A.*
Artificia studiaqe inania reprehensa p. 4. b. *A.*
Astrorum contemplatio, qatenus usus p. 223. a. D. *qatenus inutilis* p. 7. a. B. C–G. b. *A.* B. 339. b. B.
Aulica vita, mores qales p. 158. a. *A.* 186. b. D. *inficere solent* p. 158. b. *A. in aula tamen rectè vivere est* p. 158. a. *A.* B. 241. a. F.
Αὐτουργία *probata & collaudata* p. 3. b. C–H. 4. a. *A.* B.
Auxilia non spernenda p. 208. b. C.
Beatitudinem mens bona sola facit p. 213. a. C. D. E. *citra externa aut aliena ulla* p. 48. a. E. F. 59. a. F. b. *A.* 76. a. D. E. 202. b. *F.* 274. a. *A.* 350. a. B. *at Deum qi excludunt, ipsi faciunt* p. 40. b. *A. qo sine nec vir bonus, nec mens bona* p. 48. a. C. D. 284. a. D. E. *F.* B. *A*–E.
Benefacere juvat p. 211. b. E. *F. G. benefacienti ipsi prodest* p. 212. a. *A.* B. C. 236. a. C. D. 320. a. D. *jugiter benefaciendo vitâ fruimur* p. 361. b. C. D. *benefacientem malè audire regium* p. 222. a. D.
Beneficii dandi ratio genuina p. 144. b. *F.* G. 145. a. *A.* B. C. *dextrè tam accipiendi, quam largiendi, ars est* p. 10. b. E. 249. b. *A.* B.
Beneficium nullum nisi gratuitum, qod in se desinat p. 286. b. D. E.
Benignitas, re exhibenda, non specie aut voce solâ p. 326. a. D. E. *benignitas & beneficentia divina nobis in exemplum data* p. 235. a. B. C. D. 258. a. B–C. 271. a. *A.* B. 274. b. *A.*
Bona non sunt, qa bonos non faciunt p. 49. b. *A.* 238. a. D. *qa nimia esse possunt* p. 157. b. *A.* B. *qa contemnere, qorum damna libenter sustinere, laudem habet* p. 157. a. E. *F.*
Bono malum vincere præclarum p. 332. a. D. E. F. b. *A*–F.
Bonum nihil, nisi honestum p. 35. a. C. 36. a. D. *nisi tempestivum* p. 363. a. D.
Bonus verè est, qi conditioni suæ respondet p. 195. a. *A.* B. *qi intus talis* p. 326. b. C. *sacerdos is & servus Dei* p. 69. b. F. G. *athleta* p. 70. a. C–H. *pancratiasta* p. 352. b. D. *aspera multa exercitii caussâ, citra offensionem, subiturus* p. 181. a. F. G. H. 182. a. *A.* B. C. b. D–G. *virtute alte instructus* p. 70. b. F. G. *nec mutatu facilis* p. 71. a. G. b. *A.* B. C. *rupis instar, immotus* p. 133. a. F. G. 134. a. & b. *mente bonâ oblectatur* p. 274. a. B. *rectè factis contentus, latus, agit* p. 76. a. F. G. 102. b. B. 232. b. B. 235. b. F. 237 b. B–F. 247. a. B. C. 317. a. *A.* B. *sponte obsequitur* p. 303. b. *A.* B. *huic regendum, agendum totum se dat; suique dispensanda permittit universa* p. 77. a. F. G. 118. b. E. F. 122. a. G. 225. b. F. 232. b. B. C. 356. b. E. F. 357. a. *A.* B. *præsentibus, concessis, destinatis acquæscit* p. 34. b. B. C. 39. a. G. 59. b. *A.* 71. b. D. 90. b. B. 171. b. *A.* 197. b. F. 216. b. C–F. 267. b. E. F. 288. b. B–F. 289. a. B. 349. a. G. *ut necessariis* p. 39. b. E. 121. a. *A. justis* 100. D. E. *bonis* p. 71. E. 197. b. B. *congruis* p. 110. a. D. 147. a. B. D. 194. b. E. *commodis* p. 111. a. *A.* B. *tempestivis* p. 111. a. *A. divinitus dispensatis* p. 121. a. C. 226. b. E. *rationi consentaneis* p. 221. b. E. *in eisqe rectè excipiendis virtutem exercet suam* p. 86. a. *F.* G. 162. b. C. 171. a. B–G. 220. a. E. b. *A*–D. 285. b. D. E. 345. a. C. D. E. *nec lege indiget* p. 75. a. H. b. *A.* B. C. *nec teste* p. 75. b. E. *F.* 278. a. E–H. b. *A.* B. *nec juramento* p. 175. a. B–H. *nihil numen poscit, qod alios latere velit* p. 80. b. E. *F.* G. *nihil clàm agit, qod palàm innotescere nolit* p. 297. b. D–G. *& solus, & cum aliis pariter se gerit* p. 81. b. B. C. *vitam, ut Deo censors, divinam agit* p. 43. b. D. E. 163. a. *F.* G. 289. a. E. *F.* b. *A.* B. C. 346. a. *F.* G. *aliorum de se judicia, dicta, nihil moratur* p. 298. b. B–*F. sereno, placido, composito semper est animo* p. 42. a. C–*F.* 75. b. G. 355. b. C. D. E. *nec numen incusat, nec homines* p. 353. a. B. C. *de vita vel productiore vel contractiore nihil satagit* p. 82. a. B. b. E. *F.* G. 83. a. *A.* 136. a. G. *mortem nec metuit, nec optat* p. 81. a. D. E. *malis est padagogi instar* p. 314. b. *A.* B. *qia vita illis censura est* p. 314. b. C. D. E.
Calamitas virtutis exerenda, exercenda, occasio p. 92. a. *A.* B. 228. a. D. E. 231. b. D. 257. b. *A.* 271. b. B–E. *rectè ferre, virtutis & felicitatis est* p. 134. b. G. 135. a. *A.* B. 136. a. E. *F.*
Calumniatores aversandi p. 4. a. C. D. E. *pediculis, vermiculis, viperis pares* p. 67. a. D. E.
Carnuntum, urbs Pannoniæ p. 428. D.
Censura examen sedulum sequatur p. 24. a. *A*–D.
Circulus est rerum omnium p. 53. b. D–G. *cujus particulæ orbis instar rotantur* p. 274. b. C. D. 275. a. B–H. b. *A*–H. 276. a. *A*–D.
Civilitas in magnatibus laude digna p. 23. a. E. b. C. 32. a. *F.* b. *A.*
Coactum nihil gratum p. 73. a. E. *F.* 179. a. *A.*
Cælum civitas, patria nostra p. 98. a. D.
Cogitatorum ratio habenda p. 2. a. C. *Deo reddenda, qem non latent* p. 2. a. D–G. *reos facisunt* p. 2. a. C. *animum tingunt* p. 78. b. *A. facti crimen habent* p. 2. a. D. *affectuum, sermonum, actuum fontes, radices* p. 112. b. *A.* B. *vitanda vana* p. 69. a. *A.* B. C. *recidenda non necessaria* p. 112. a. *F.* b. *A. cogitandum nihil, qod proloqi pudeat* p. 69. a. D–G. b. *A*–D.
Comitas severitati juncta qantum valeat p. 13. a. E. *F.*
Comœdia vetus, media, nova; qatenus utilis p. 322. b. D. E.
Conatus etiam effectu destitutus, inanis non est p. 255. a. E. *F.* b. *A- F.*
Conscientia sua cuiqe maximè verenda p. 46. a. E. *fama (cum pavis) præferenda* p. 28. a. *F. huic qò consulas sustinenda infamia* p. 142. a. *A.* B. 171. a. *A.* 328. a. B–*F. hac contentum agere oportet* p. 102. b. *F.*
Constantia in bono tenenda p. 116. b. C. 212. b. D. 240. a. *A. aliud ea à pervicacia* p. 21. a. *A.* B. b. E. *F.* G. 22. a. *A. B. hac nihil fœdius, nocentius* p. 101. b. G.
Continentia sui, virtus eximia p. 19. a. *B*–G. 30. a. *B.*
Corpus, è luto effictum p. 233. b. *A. ex se cadaver*

daver merum p. 125. b. G. 126. a. *A.* B. *terra & sanies* p. 37. b. C. D. 68. b. *A.* 251. b. C. *facculus, utris, folliculus* p. 251. b. D. E. F. 252. a. *A. B. C. anima amictus* p. 247. b. B. *qualis* p. 37. b. D. *vagina* p. 266. a. C--F. b. *A.* B. C. *vasculum & quale* p. 316. b. B. C. *huic ergo inservire natum* p. 67. b. G. H. 68. a. *A.* B. C. *hanc qatenus afficiat* p. 124. a. G. D. E.

Corporis habitus & gestus gravis & fixus p. 228. b. F. G. *nec affectatus tamen* p. 229. a. B. C. D. *ut speculum mentis sit* p. 229. a. D--G. b. *A. restitutio non impossibilis Deo* p. 350. b. C--F.

Creationis ἀρχὴν qualem constituerint Stoici p. 412. F.

Cunctatio, & dilatio, in vita rite instituenda damnosa p. 41. a. B--F. b. *A.* 69. b. E. F. 88. a. *A.* 103. b. D. E. 246. a. C--F. b. *A.* 288. a. *A.*

Curiositas qatenus licita p. 393. E. F.

Deus summè bonus p. 47. a. D. *à qo nihil mali qi dicatur, qum tamen corrigendo & puniendo aspera instigat* p. 47. a. B. D--H. *mala ordinat, non facit* p. 170. a. C. D. b. *A.*--D. *natura prima* p. 111. b. C. *mens incorporea* p. 125. a. D. *corpus priscis qâ notione dictus* p. 125. b. *A. visibilis, invisibilis qatenus* p. 360. b. D--H. 361. a. *A. B. C. unde innotescat* p. 361. a. D. E. F. b. *A. B. C. mundi qasi anima* p. 110. a. D--G. b. E. F. G. 125. a. D. *omnia permeat* p. 160. a. C. D. 259. a. *A.* B. b. E. F. *temperat* p. 160. a. C. *ubique adest, omnia intuens* p. 90. a. B. C. b. *A. nudas etiam mentes ipsas* p. 346. b. C--G. *res humanas curat* p. 47. b. B--H. *singulorum etiam* p. 48. a. C. D. 197. b. C. *ab ipso, per ipsum, in ipso, ad ipsum omnia* p. 141. a. C. D. *ipsius providentiâ, ab insto designata* p. 112. b. E. F. 113. a. *A. B. C. dissensiantur* p. 85. a. F. G. 170. b. D. 218. b. B. C. D. 219. a. *A*--F. 245. a. C. D. 359. a. C. *eidemqe inserviunt universa* p. 195. b. B. *pra omnibus verendus* p. 190. a. E. F. G. b. *A*--G. *per omnia tam minoris, qàm majoris momenti negotia, cogitandus* p. 172. b. *A*--E. *& respiciendus* p. 87. b. C. *qocunqe ducit, sequendus* p. 83. b. F. 218. a. F. b. *A. statio, qam ille assignaverit, tuenda, tenenda* p. 222. b. D. E. *ad omnia advocandus* p. 183. b. E. F. 184. a. *A*--E. *in omnibus agnoscendus* p. 31. a. C. D. 34. b. *A.* B. 246. b. B. *de omnibus celebrandus* p. 172. b. *A*--E. 195. a. D. E. *huic qò salvi simus, ut medico, gubernatori, auscultandum jugiter* p. 203. a. F. b. *A*--F. *patiens est, ad pœnas tardus* p. 253. a. G. b. *A*--D. *malis & ingratis benignus* p. 234. b. G. 235. a. *A.* B. C. 258. a. B. C. D. 271. a. B. *non adulationem, sed imitationem exigit* p. 296. a. D--G. b. *A. injustè nihil agit* p. 351. a. B. C.

Dextrum sinistro naturâ melius est p. 353. a. *A*--E.

Dispensatio qalis licita p. 135. b. *A.* B. C. 330. b. F. G. 331. a. *A*--H. b. *A*--E.

Documenta pauca sufficient p. 43. a. F. G. *brevia & summaria* p. 92. a. B. C. *in promptu modo sint* p. 87. a. D. E. 92. b. C. 101. a. C.

Dolor, longus, levis; gravis, brevis p. 219. b. C--H. 220 a. *A.*

Ellipsis freqens p. 111. b. E. F. G.

Emendatione opus habere se, non emendatur, qi non credit p. 5. b. D. *nemo qarit, qod jam nactum se putat* p. 344. a. D--G. b. *A*--G.

Epistolæ qales esse debeant p. 7. b. E. F.

Error multiplex p. 210. a. E. F. G. b. *A*--E. *erroris admonitus, corrigere sit promptus* p. 183. a. *A.* D. E. F. b. *A.* 243. a. G. b. *A*--E. *errantem reducere conandum* p. 286. a. *A.* B. *sed placidè* p. 333. a. D. 334. b. B.

Examen Jui, primitus, sedulum, juge prodest p. 314. b. C. D.

Examinanda sunt singula, tum qa admittenda, tum qa non admittenda p. 73. a. G. b. *A. B. C.*

Exempla qantum prosint p. 181. a. *A.* B. *viva valeant* p. 9. b. H. 10. a. *A.*

Exorcista Judæi, Ægyptii, Romani p. 384. b. G. H.

Externa qeqe bonis, malis pariter obveniunt p. 49. a. C. D. 153. b. E. F. *media ergo* p. 49. a. E. F. *vilia* p. 153. b. E. F. 246. b. B. C. 252. a. *A.* B. C. *caduca* p. 49. b. B. 138. a. B. 153. b. D. *diurna, non diutina* p. 122. a. G. H. b. *A*--G. 132. b. *A.* B. C. 271. b. F. *ad ævum retrò, porrò, angustissima* p. 138. a. B. *ut perituris utendum* p. 343. a. *A.* B. *tragica larva, scenica instructura eis demenda* p. 49. b. D--F. 175. b. D. E. 234. a. *A.* 245. b. *A.* B. C. 347. b. D--G. 348. a. *A. modestè habenda, placidè lmqenda* p. 249 b. *A.* B. C. *in pretio habere, invidentia, injustitia, impietatis est radix* p. 180. a. *A.* B. 195. a. C--F. b. *A.*

Fama, extra nos p. 202. b. F. *alienum, non nostrum* p. 236. a. *A.* B. *inane qiddam* p. 94. b. C. 120. b. D. E. F. 121. b. *A.* 179. b. B. C. *judicii expers* p. 57. b. B. 94. b. C. *inconstans* p. 94. b. C. *sectari stolidum* p. 13. b. D--G. 102. b. F. 235. b. F. 236. a. *A.* B. *superstes, res nihili* p. 84. b. *A.* B. *qàm angusta* p. 95. a. E--H. *evanida* p. 58. b. B. 94. b. C. 100. a. C. 120. b. C. D. *de ea solicitum agere, qatenus futile* p. 104. a. F. b. C. D. *aucupantium iniqitas, vanitas* p. 180. b. B.

Fatum qid p. 147. b. D. E. 194. b. F. 290. b. B. C. *an philosophia studium inane faciat* p. 353. b. C.

Festivitas qatenus adhiberi qeat p. 7. a. *A*--F. 73. b. D--G.

Fides habita fidelem facit p. 18. a. E. *fidem fallere nihil adigit* p. 80. a. D--G. b. *A.*

Filius sapiens, parenti res læta p. 221. a. C. D.

Fluxu istic universa; consistens nihil p. 56. b. E. F. G. 57. a. *A.* B. b. B--E. 461. b. B--E. 177. a. D. *bis ergò affici sapientis non est* p. 161. b. *F.* 162. a. *A*--D. 177. a. E. F. b. *A. sed qærere, hæc inter fluctuantia, qòse contineat* p. 353 b. D. E.

Fors incerta p. 57. a. G. H. b. *A. fortuita divinitus diriguntur* p. 39. b. *A.* B. *fortunam fingit qusqque sibi* p. 170. a. *A.* B. b. *A.*

Fratres dissidia non decent p. 37. a. E.

Frons animi index esse debet p. 18. a. *F.* 327. a. D. E.

Fructum nihil non fert, & suum quodqe p. 270. b. *F. his onusta speciosissima* p. 64. a. G. b. *A*--E. *fugientis gratissima* p. 64. a. G.

Futuri ut nihil certum p. 84. a. C. D. E. *præsagiri tamen multa possunt* p. 224. b. B--*F. frustra torqent* p. 209. b. D. E. *F.* 251. a. C. D. E. *aut solicitos habent* p. 345. a. C. D. E.

Gloriam de spreta gloria aucupari vanissimum p. 359. b. E. *F.* 360. *A*--H. b. *A.* B. C.

Gravitate affectatâ, fastuosâ, nihil gravius p. 11. b. G. H. 12. a. *A.* 43. a. *A.* B. C. 279. a. C. D.

Homo corpore, animâ, mente constat p. 37. a. F. 88. b. *A.* 348. a. B. *homines omnes cognati* p. 35. a. D. E. 51. b. D. 214 b. D. 274. b. *A.* 358. a. E. *semine cœlesti pariter orti sunt* p. 35. a E. b. *A.* B. 98. a. C. 117. a. *F. rationis ejusdem participes* p. 72. a. *F. luce communi fruentes, aere spirantes* p. 268. a. B. *corporis ejusdem membra* p. 211. b. B. C. D. *ad opem mutuam nati* p. 36. b. B--*F.* 93. a. *F.* b. *A.* B. 139. a. *A.* 320. a. B. *qa sit omnibus præstanda* p. 72. a. *F.* G. b. *A.* B. 77. a. G. *ut in commune boni sint* p. 39. a. B. C. 73. a. G. *homo neminem odisse debet* p. 36. b. *A.* B. *nec peccantes* p. 214. a. C. E. *F.* b. *A. sed mitis esse etiam immitibus* p. 231. b. C. D. *non ad otium natus est* p. 138. b. C. *nec ad voluptatem* p. 139. a. B. C. D. *sed ad opus* p. 139. b. F. *prout & alia universa* p. 244. b. A. 296. b. B--F. *hominis munus, Numen venerari, celebrare, homines juvare, servare* p. 196. b. C--F. *opus, cœlestia contemplari* p. 223. a. D--G. b. A. B. 247. a. D. b. A. *humanitatem colere* p. 334. b. B. *ars, bonum fieri* p. 320. a. C. *hac qi non præstat, nec hominis nomine dignus est* p. 296. b. B. *hominem enim internum, exteris exutum, considerare oportet* p. 280. a. C. *nec ab homine aliud, qàm qod est hominis, exigitur* p. 157. a. A. B. C. *nihilqe homini despondendum posse, qod homo potuit* p. 144. b. A. B. 180. b. C--F. 181. a. A. B. 351. a. D--G. b. A--G. *aut perferre, qod homo pertulit* p. 158. b. E. *nec impotentia ignavia pratexenda* p. 142. b. E. 143. a. A--D. 144. a. B. G. 180. b. C--F. 181. a. A--D. *nec affectui huic indulgendum, sed usu & industriâ contrà pro viribus obnitendum* p. 144. a. F. G. *homo animal ephemeron* p. 122. a. G. b. D. E. *anima cadaver gestans* p. 125. b. F. G. *ipse, & humana omnia, vanitas mera* p. 58. a. D. 237. a. G 238. a. A. B. *bullarum instar* p. 245. a. D E. F. *mortales natos* p. 99. a. F. G. b. A. *pacem invicem colere, non dissidia fovere, nedum iras & inimicitias immortales gerere decet* p. 100. a. A--F. 332. a. B. *divulsus à corpore, cui coaluerat, restitui potest* p. 350. b. C--F.

Ictus fulmine M. C. Test.

Ictus sanguinis M. C. Test.

Ictericis mel amarum p. 204. a. B--E.

Ignis natura p. 91. b. C. D. *principibus prælatus* p. 32. a. B. C. D.

Imaginativa vis qalis p. 88. b. B--G. 89. a. D. 179. a. E. F. b. A.

Imitatio dextra rerum ingratarum, grata p. 65. a. F. G. b. A.

Impatientia malorum omnium mater p. 167. b. A. B. 231. b. A.

Imperceptibilia qibus omnia habeantur p. 152. a. A--H. b. A--H. 153. A. B. *perceptu difficilia pleraqe qibus* p. 153. a. C--G. b. A. b. D.

Imperiti peritis ferendi p. 12. a. F. G.

Impius omnis injustus, mendax, lascivus, mollis p. 262. a. A--E. b. A. B.

Impossibilia sectari, velle, insanum p. 158. a. A--D.

Ingenii recti amicitia anxia p. 18. a. G. b. A--D.

Inimicorum laudes perniciosæ p. 15. a. A. B.

Injuria fructus in læsi sensu p. 101. a. B.

Injustitia, jus non exequi p. 267. a. F. b. A--E.

Insani, stulti qiqe p. 344. a. B. C.

Invidia æmulationis proles p. 27. a. D--G. *fumo comparatur* p. 91. b. D. E.

Ira ira non reponenda p. 185. b. C. D. *injuriâ plus ladit* p. 332. a. A. B. *vincere iram, res virilis* p. 334. b. E. F. 335. a. A. B. C. *ejus remedium, mora* p. 417. H. *cogitatio mortalitatis* p. 100. a. A--F. b. A.

Irasci an liceat p. 213. b. D. E.

Jupiter omnibus placere non potest p. 401. A.

Justitia, virtutum omnium genetrix p. 324. b. D. E. *ad superos hinc abiit* p. 166. b. C--F. 167. a. A--D. *redisse qando habita* p. 167. a. B. C.

Justum est, bonis rependi bona p. 350. a. D. E. F. b. A. B. C.

Labori assvescendum p. 271. a. B. C.

Ladere qenqam, nisi ipsese, nemo potest p. 35. b. F. 36. a. A. B.

Latro, miles p. 415. F.

Lavs à bonis, non a qibusvis p. 72. b. D. 73. a. B. C. *aliena qid ad nos?* p. 104. b. E. F.

Lectio accurata prodest p. 8. a. C. *varia distrahit* p. 40. a. F--E.

Lege certâ obveniunt omnia p. 356. a. A--E.

Legi parendum p. 305. a. A--E.

Lex mundi M. C. Test.

Liberalitas profusione distat p. 226. a. B.

Libido & voluptas non minus qam labor & dolor molesta p. 67. a. D. E. F.

Literatura professoribus salaria liberaliter assignanda p. 2. b. E. F. G. 3. a. A--D.

Loco nullo non bene vivere licet p. 32. a. A. 157. b. F. 158. a. A. B. C. 254. a. E. F. 304. b. 345. a. A. B.

Lotio intempestiva, noxia p. 28. b. A. B.

Magnates ἀεργότεροι p. 15. a. B. C. 16. a. G.

Mali semper fuerunt, semper erunt p. 205. a. A. B. C. *miseratione magis qàm indignatione digni* p. 51. b. D--G. 52. a. A--H. b. A. B. b. A. B. 461. B--E. *juvandi & sustinendi* p. 159. b. E. F.

Malum nihil nisi inhonestum p. 36. a. C--G. *habenti soli noxium* p. 259. a. C--F. b. A. *nihil ergò ladit, qod verè bono non destituit* p. 36. a. C. 100. b. C. 123. b. A. *malo abstinere, ubi nil obstat, virtutis est; ex metu mero, non est* p. 350. b. A.

Malus an volens qis p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C. *se non diligit* p. 140. a. G. b. A. *malum qenqam nemo, nec Deus fecerit* p. 36. a. C. 47. a. C.

Mare guttula p. 193. b. D. E. 194. a. A.

Materia universi qalis p. 170. a. A. B. *varias subinde formas induit* p. 214. b. C. D. E. 215. a. A. B.

Mediocritas in cunctis observanda p. 22. b. D.

24. a. F. G. b. A. B. 25. a. D. 27. a. B. 29. b. F. G. 32. b. D. E. F. 191. b. A--D. 234. b. C--F.

Mendacio ſapiens qatenus immunis p. 135. b. A--D.

Mens divinitus derivata p. 35. b. *B*--E. 107. a. D--H. 163. b. A--E. *hanc præter noſtrum nihil* p. 162. b. D. *eſt ipſe qiſqe* p. 212. a. E. 315. b. C. D. E. 348. a. E. *ſola eſt in homine æſtimatione digna* p. 83 a. D. 160. a. D. E. 180. a. *B. principatum obtinens* p. 90. a. A. 160. a. C. *ſervire corpori aut cupidini non debet* p. 38. a. D--H. b. A. *hac Deum attingimus* p. 50. b. A--F 90. b. *B. numinis ſeu damonis inſtar habet* p. 51. a. G. b. A. 59. a. E. F. 94. a. C. 154. a. E. 160. a. E. 213. a. C. D. E. b. A. *fons vitæ* p. 228. b. D. E. *affectuum, dogmatum* p. 247. b. C. *hæc inprimis curanda, colenda* p. 51. b. *B*. C. 86. b. E. 90. b. *B*. 160. a. D. E. 180. a. *B. pura ſervanda* p. 190. a. C. D. *huic ſanandæ aſperum nihil non ſuſtinendum* p. 147. b. G. 148. a. A--H. b. A--H. 149. a. A. *huic nihil præferendum* p. 318. b. D. *hanc contra nihil admittendum* p. 78. a. *B*. C. *huic nihil impervium* p. 317. a. C--G. b. A--F. *omnia permeat & perluſtrat* p. 223. b. C. D. E. *vaga neſit* p. 45. a. *B*--F. 87. b. D. *alia ſcrutando ſæpe ſe negligit* p. 51. b. C. *viſis temere ne concedat* p. 163. a. D. E. F. *recte ſemper fertur* p. 180. a. C--F. *nec impeditur* p. 45. b. E. F. 159. b. *F*. 255. a. C. D. *quia cum exceptione aggreditur* p. 91. a. A. *B*. C. *& obſtantia quæ in rem ſuam vertit* p. 90. a. *B*. 160. a. A. 257. a. E. b. A. *motu levi aut aſpero non afficitur* p. 94. b. A. 162. b. D. *E. invicta ſit, ubi aliis ſubducta, ſuâ ſe virtute involverit* p. 217. b. A. B. C. *F*. G. 253. a. D. 325. a. D. 348. a. *E*. 349. b. *E. ſe intuetur, ſe pro libitu agat, ſe fruitur* p. 316. a. A. *B*. b. A. *B. moleſtiam ſola ſibi faceſſit* p. 352 b. C. D. *hujus morbi graviſſimi* p. 52. b. *F. cæcitas* p. 52. a. *E. F*. G. b. A. *B*. 116. b. *E. F. penuria* p. 118. a. G. b. A--D. *de mentis ſede ſenſa varia* p. 95. b. D--H. 96. a. A--H. b. A -H. 97. a. A. *B*. C.

Methodus recta plurimis in cunctis habenda p. 13. a. G. b. A.

Migratio ſiegens minùs commoda p. 28. a. C.

Mimica qæ, nec inutilis p. 322. b. G. 323. A--*F*. b. A.

Minima non negligenda p. 24. b. C. D. 56. a. C. D. 78. a. *F*. G. 92. a. C.

Mirari, philoſophiæ inſtrum p. 19. b. G. 20. a. A--D.

Mirum ſapienti nihil p. 20. D. 292. a. *B. qi miratur ſtultus eſt* p. 353. a. C.

Miſer eſt nemo niſi ſuo vitio p. 259. b. D. *E*.

Miſericordiam ſapienti qatenus negent Stoici p. 51. b. G. 52. a. A--H. b. A. *B*.

Mores, candidi p. 115. b. G. H. *nigri* p. 115. b. G. 116. a. A. *B*. C. *præfracti* p. 115. b. G. 116. a. *E. F. moroſi* p. 116. a. G. *ferini, pecudi* p. 116. b. *B*. 145. b. C. 155. b. D. *pueriles* p. 116. b. *B*. 145. b. C. *mulebres* p. 116. b. *B*. 145. b. *C*.

Moroſitas, & in docente, & in diſcente, offitit p. 10. a. D

Mors non eſt malum p. 49. a. D. 99. a. *F*. 272. b. *C. ſed malè mori* p. 136. a. D. *E. vitâ turpi melior* p. 264. a. D--G. b. A. *B. C. natura opus* 50. a. *E*. 59. b. D. *E*. 74. b. C. 99. a. *C. debitum* p. 103. b. *E. non timenda* p. 50. a. *E. F*. G. 413. A. *nec erubeſcenda* p. 99. a. *E. F. nec contemnenda; id qatenus* p. 265. a. A. *B*. 362. b. *E*. 365. a. A. *B. C. nec faſtuoſè* p. 266. a. *B. nec faſtidioſè* p. 266. a. *B. nec negligenter* p. 265. b. *B. nec præcipitanter* p. 265. b. *C*--G. b. A. *nec rabidè* p. 265. a. D. *E. F. nec jactanter* p. 300. b. *E. F. nec diſcupienter* p. 264. a. D--G. *nec reluctanter* p. 307. a. *E. F. ſed conſideratè* p. 265. a. *B*--G. *compoſitè* p. 82. a. *C*. D. *facilè* p. 74. b. *C*. D. 82. a. B. 314. b. E. *placidè* p. 40. b. D. 59. b. B. *lubenter* p. 207. b. G. H. *quod pavci faciunt* p. 136. a. D. E. 137. a. A. B. *C. decenter* p. 82. a. F. *gratulatoriè obeunda* p. 133. b. E. *expectanda* p. 167. a. F. *excipienda* p. 40. b. D. E. 133. b. E. *admittenda* p. 207. b. G. H. *conſciſcenda* p. 165. a. B. *C. qod qibus de cauſis permittebant Stoici* p. 62. b. A--E. 165. b. A B. *C*. 255. b. F. 256. a. A. B. *ſed jure rejicitur & refellitur dogma iſtud* p. 62. b. F. G. H. 63. A. *B. ritè mori, res magna* p. 319. b. G. *mori non poſſe, volenti miſerum* p. 260. b. *C*--F. 261. a. A--F. *mors migratio* p. 46, b. E. F. 47. a. A. 256. a. A. 319. a. A. B. D. E. *tranſitus* p. 47. a. A. *exitus* p. 47. a. B. 256. a. A. *exceſſus de corpore* p. 47. a. B. *diſceſſus* p. 319. a. B. *dimiſſio* p. 319. a. *C. præmiſſio* p. 47. a. B. *C. reditus rei ad principium ſuum* p. 103. a. A. *compagis diſſolutio* p. 59. b. B. C. 315. a. B. *reſolutio in elementa prima* p. 99. a. C. D. E. 225. a. *A*--F. 233. b. C. D. *in eodem ſtatu ponere, qo retro fueramus, nonnullis (ſed falſò) viſum* p. 108. a. C--H. 245. a. F. b. *A. portus* p. 67. E--H. a. 165. a. F. *requem dat* p. 67. b. B. C. D. E. F. 142. a. D. E. *meſſis* p. 221. a. E. F. G. b. *A*--D. 343. a. C. *imperatores, magnates, medicos, mathematicos, philoſophos, poetas, artifices pariter tollit* p. 66. a. F. G. b. *A*. B. C. 120. b. D. 129. b. C--F. 200. B. C. D. 201. a. E. F. 246. b. D. E. 247. a. *A*. B. 248. b. *A*. B. C. *omnes æquat* p. 204. a. B. *hanc nemo ratione ullâ effugerit* p. 173. a. *A*--H. b. *A*--H. 174. a. *A*. 223 a. *A*. B. C. *mortis dilatio, res ferè nihili* p. 129. a. D. E. F. b. *A*. B. 138. a. *A*. 294. b. *A*--G. 295. a. *A*--D. *mors verè nulla nonnullis* p. 99. a. *A*. B. *rerum omnium aliis* p. 272. b. B--E. *urbium etiam* p. 131. a. F. G. H. b. A--H. *ortus unius, mors alterius* p. 127. a. *B*--F. b. *A*--E.

Mucidus, ſatuus p. 278. a. *A. B*.

Multis immiſcere ſe haud expedit p. 74. a. *A. B*. C. 111. a. F. G. *ſupervacuis præſertim, minuſqe neceſſariis* p. 111. b. G.

Mundus civitas Dei p. 111. a. E. F 115. b. G. 116. a. E. F. *qaſi animal*, p. 124. b. *A*--G. *eſt omnium hominum patria* p. 198. b. *B*--G. 199. a. *A. B. corpore uno, animâ una prædito, conſtans* p. 125. a. *A. B. licet, cinni inſtar*, p. 224. a. *A. B*. C. *ex natura ſua diſcordibus*, p. 115. a. C--H. b. *A. B*. C. 224. a. C--F. b. *A. B. ſcitè admodum compacto & concinnato* p. 119. a. F. G. H. b. *A*--*F. cujus membra ad congenera ſibi ſponte ferun*- p. 367. a. *A*--E. *cedunt ſibi invicem in totius uſum* p. 336. a. *B*--F. b. *A. B*. C. E. F. 337. a. *A*--F. *homo ſolus ex omnibus hic officio ſuo deeſt* p. 337. b. D. *mundus civitas quædam* p. 56. a. E. F. G. b. *A. B*. C. 84. b. D. E. F. 94. a. F. 98. a. C. D. 111. a. E. F. 198. a. *B*--G. *ſcena inſtar* p. 321. *a. F*. G. H. b. *A*--H. 322. a. *A*--D. *malis moribus fœtus* p. 243. a. B--G. *mutationibus obnoxius* p. 97. b. G. 98. a. A. B. C. 216. a. C. D. 240. a. B. *eiſdemqe conſiſtens* p. 40. a. C. D. E. 50. b. A. 59. b. D. 177. a. E. 213. b. E. 216 a. B--E. *mundana omnia qâm nihili* p. 301. b. E. *pereuntia & peritura* p. 49. b. C. *mundi conflagrationes* p. 66. b. D. 156. b. B. C. D. 318. a. C. D. E. b. *A*. B. C.

Nihil ex nihilo, in nihilum p. 98. a. E. F. b. *A*--F. 156. a. C. 244. a. *A*--G. b. *A*.

Nominibus qæ gerimus, re reſpondendum p. 293. a. B--H. b. B.

Novum inſolenſve nihil p. 53. b. C--G. 116. b. C. D. 205. a. *A*. B. C. 255. b. C. *ſapienti fortive* p. 121. a. B. *ſtultis ſecus* p. 128. a. C. D. E. 234. b. *A*. B.

Obſtinatio mera Chriſtianis immeritò objecta p. 318. a. F. G. b. *A*--F. 417. H.

Occupationes fingere, ineptum p. 6. b. E. F. 15. a. E. F.

Oculorum continentia p. 65. b. D--G.

Officia pro relationibus & perſonis præſtanda p. 15. a. F. G. *officii divini humaniqe ratio pariter in qibuſqe habenda* p. 87. a. B. C. D.

Opinio qantum valeat p. 54. b. *A*. F. G. 55. a. *A*. B. 83. a. D. 98. C. 212. a. F. G. b. *A*. B. C. 290. a. B. *ea nos, non res ipſa, turbat* p. 97. b. F. 231. a. E. 254. b. C. D. 256. b. F. 257. a. *A*--D.

Orbi qibus miniſteriis demereantur p. 204. b. D--G. 205 a. *A*. b. C. b. *A*. B. C.

Oſtentatio vitanda, hujuſqe vanitas p. 6. a. E. F. 22. a. B. 28. a. *B*. E. 228. a. F.

Otium, uti neſciis, negotio moleſtius p. 111. b. *B*. C. 231. b. *A*. B. C.

Parentum virtus ad eandem prolis calcar p. 2. a. *A*. 191. a. C. D. *borum veſtigiis, citra examen, non inſiſtendum* p. 128. b. D.

Parere prius qâm imperare p. 340. b. G. 341. a. *A*--F.

Parma p. 3. a. G.

Παῤῥηϛία *ferenda* p. 5. a. *B*.

Parſimonia juſta, etiam in principe, probanda p. 28. b. C. *Vide* Publica.

Pater familias qare dicatur; qalis eſſe debeat p. 11. a. *A*--H. b. *A. B*. C.

Patria ſapienti nulla non terra p. 198. b. *B*--G. a. 199. a. *A. B*.

Pax ſubdola qalis p. 328. a. *B*--E.

Peccandi malis ſatietas nulla p. 263. a. *A. B*. C.

Peccantes citra iracundiam aut aſperitatem corrigere conandum p. 164. a. *A*. b. C. 185. b. C. D. 186. a. F. 332. b. F. 333. a. A. *juvandi & juſtinendi* p. 167. a. G. b. A. B. *vel corrigendi, vel ferendi* p. 261. a. G. *peccant neſcii, inviti, qatenus* p. 329. b. *F*. 330. a. A--D. *peccare nemo coegerit* p. 154. a. G. b. A. B.

Peccat omnis homo p. 153. b. B. *ei qi invitus peccat, venia parata eſt* p. 230. a. A--G.

Peccata Stoicis paria p. 46. a. C. *graviora, qæ à libidine, qam qæ ab ira* p. 46. a. D. *aliena placidè juſtinenda* p. 35. a. B. *nobis non obſunt* p. 112. b. E. 162. a. *F*. b. A. 218. a. E. 259. b. D.

Peccati abſtimentia à procuratione divinâ p. 31. a. C. D.

Peritia verè bonum aut ſapientem non facit, nec plurimi ex ſe habenda p. 10. a. *F*. G, b. A--D.

Perſa pro communi omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra faciebant p. 400. b. H,

Perſeverantia jugis in vita rectè inſtituenda p. 190. a. D. E.

Pertinacia faſtus, miſcitia, ſtultitiæ proprium p. 21. b. E. *F*. G.

Philoſophia ſtudio ætas nulla non incumbere debet p. 38. b. B. C. D. *huic aliis miſſis vacandum* p. 83. b. *F. nec aliud qicqam pro principali hoc intendendum* p. 86. a. *F*. G. *ſenectâ occupato præcipuè* p. 38. b. C. D. *non in ſermone conſiſtit* p. 301. a. B--*F*. b. *A*--D. *hanc profeſſi plerique titulo, non re tales* p. 26. b. G 236. b. *A*. B. a. *A*--G. 277. a. *B*--H. b. *A*--*F*. 301. a. *B*--*F*. b. *A*--D. *hujus partes qæ* p. 242. a. D.

Philoſophari licet, ſine tunica p. 117. a. G, b. *A*--E. *ſine libro* p. 117. b. E. *F. ſeminudo* p. 117. b. G. 118. a. *B. ſine commeatu* p. 118. a. *F*.

Phocionis indoles qalis p. 326. a. *B*. G. b. *A. B*.

Pietas juſtitia juncta p. 345. a. E. *hac antiqior etiam* p. 337. b. F.

Platonis politia p. 278. b. B--F.

Plavſus nec aucupandus, nec importunè exhibendus p. 13. b. D. E. F.

Præceptoribus qantum debeamus p. 15. b. E. F. G. 16. a. A. B. C.

Præſentem imaginari, qem vereare, prodeſt p. 339. a. B--F. b. A. B.

Præſantioribus viliora concedere & inſervire nata ſunt & debent p. 158. a. D. E. 160. a. E.

Præſantiſſima qæqe eligenda, proſeqenda, tenenda p. 77. b. F. G. 79. b. C. D. E.

Præviſa minùs afficiunt p. 229. b. E. F. G.

Prece nil à Deo petendum, qod homines latere velis p. 69. a. F. G. b. A. *verè bona inprimis petenda* p. 283. b. E. F. G. 284. a. A. *precibus praxis pro viribus jungenda* p. 284. a. D. E. F. b. A--D.

Principia duo, cauſſa & materia p. 110. a. A. B. C.

Progreſſus in bono perpetes p. 78. a. F. G. *qos faciamus, obſervandum* p. 78. a. G. *modics non ſpernendi, ſed fovendi* p. 278. b. F. G.

Proprium qicqam qatenus nemo habeat p. 358. b. F. 359. a. A. B. C.

Publica privatis, cum pavcis, præferenda p. 22. a. E. F. G. b. A--D. *publici ſumtus moderandi* p. 24. b. E. F.

Punctum temporis p. 56. b. C. D.

Recta ſemper accurate, qaſi ad lineam ductam, progrediendum p. 104. a. C. D. 110. a. D. 141. a. C.

Redeundum properè, ubi deviáſſe ſenſeris p. 150. a. E. F. *reditus is firmabit magis* p. 174. b. A. B.

Refectiones neceſſaria, ſed modicè & ſobriè habenda p. 113. b. F. G. H. 114. a. D--E. 140. a. A. B.

R E R U M.

Regibus philosophantibus beantur regna p. 17. a. E--H. b. A--H. 18. a. A--E. *ejusmodi subditis patrum instar* p. 11. a. A--H. b. A. B. C. *libera satis sub iisdem servitus* p. 16. b. F. G. a. A--D.

Regnum ipsum servitus p. 239. a. E. F. G. b. A. B.

Religio citra superstitionem p. 192. a. E. F. G.

Res ipsa, formis & apparatu sepositis, perpendenda p. 97. a. D.

Rhombus inter puerilia crepundia p. 403. a. G.

Romana, gravitas, strenuitas p. 42. b. E. F.

pro Rostris mortui laudabantur p. 403. a. H.

Sapere se solum qi putat, desipit p. 22. a. F. G. b. A. B. C.

Sapientia gradus qis, lapsum moneri velle p. 101. a. C--H. b. A--H. 102. a. A--G. b. A.

Scelera lucem aversantur p. 80. b. B--G.

Secessus per se parum prodest p. 92. a. D. E. F. *in se secedere prosit* p. 92. b. A. B. D. E. *secessus amœnus conscientia proba* p. 92. b. D. *horridus mala* p. 92. b. E.

Scholasticus qis p. 398. b. B.

Scimpodium p. 5. b B.

Semina accepta vis occulta effingit p. 305. b. C--G.

Seni ab actu non desistendum p. 186. b. A--D.

Sententia temerè non ferenda p. 191. b. A--D. *aliena meliori cedendum* p. 21. b. E. F. G. 192. a. B--E. 283. a. A--F. b. A.

Servi sors qualis p. 341. a. E. F. G. b. A--H. 342. A--D. *servitia speciosa* p. 28. b. E. F.

Sigilla
Sigillaria } *parva sunt signa* p. 207. b. A. B.
Sigilliola

Socrates undè magnus p. 232. a. A. C. D.

Somno, avt somnio similis plurium vita p. 128. a. F. G. b. A. B. *somniorum spectra mera sunt, qa nos perturbant* p. 57. b. F. G. H 58. A. 192. b. F. G. 193. A.

Somnus, cum pecude nobis communis, actionem intercipit p. 242. a. A. B. C.

Sophistæ quales p. 5. b. E. *F.* G. b. A--*F.*

Sors communis non recusanda p. 227. b. C--*F.* 228. a. A. B. C.

Spes Christiana qualis p. 108. b. G. H.

Temerè nihil admittendum, agendum p. 73. a. G. b. A. B. C. 76. b. C. D. 79. b. *F.* G. 128. a. D. 208. a. B.

Temperamentum probum animi, morum, motuum, laude dignum p. 13. a. E. *F.* b. B. C. 20. a. D. 22. b. D.

Tempus præsens, qo solo utimur, fruimur, sedulò advertendum, ritè disponendum p. 42. b. G. 86. a. *F.* 111. a. *F.* G. b. A--D.

Terra tota ad universum puncti instar p. 95. b. A. B. C.

Tragœdia unde dicatur p. 320. a. E. *unde sit orta* p. 320. a. *F.* G. *an comœdiâ antiqior* p. 320. a. D--G. b. A. B.

Tranquillitas benè agendo, non nihil agendo, acquiritur p. 112. a. C.

Transitio à numero ad numerum p. 41. b. 117. a. A. B C. 202. b. C. D. *à persona ad personam* p. 117. a. D. E. 202. b. C. D. 242. b. D.

Tyranni iidem aliis, aliis servi p. 119. b. C. D. *fastuosissimi, qi è servitio emerserint* p. 302. a. E. *F.* G. b. *A.* C. D. *tyrannorum hypocrisis* p. 14. b. E. *F.* G. 15. a. A. *invidentia* p. 14. b. C. D. *tyrannum regémqe qantum interfit* p. 14. a. *F.* G. b. A. B. C.

Unionis genera varia p. 211. a. B--E.

Urbes integra qasi morte sublata & sepulta p. 130. a. B--H. b. A. B. *C.*

Usus qantum valeat p. 351. a. D--G. b. A--G. *gravia primitus levia, ingrata grata facit.* p. 303. b. E. *F.* G. 304. a. A--E.

Utile nihil, nisi honestum p. 86. a. G. b. A--D. 241. b. D. E. *F.*

Varietas juvat p. 199. a. *F.* G. b. A--G.

Velle sanari sufficit p. 259. A. B. *C.* 300. a. D. E.

Veniam qatenus admittant Stoici p. 20. b. B--*F.* *peccantibus hæud difficulter habenda* p. 8. a. A. B. 20. b. D--G. 216. b. A. *ab eis præsertim, qi ipsi eâ opus habent* p. 216. b. B. *C.* 330. a. D. E. *F. invitè delinqentibus debetur* p. 73. a. E. *F.* 230. a. A--G. 353. a. B. *ignaris qatenus* p. 52. a. *C--F.*

Venter qàm vorax p. 109. a. A--H. b. A.

Verbositas vitanda p. 74. a. A.

Veritas una p. 210. a. B--G. b. A--E. *res divina* p. 262. b. B. *hujus sermo simplex* p. p. 345. a. F. b. *A*--D. *eâ nemo volens destituitur* p. 230. b. F. G. 231. a. *A.* B. C.

Verna p. 389. a. B.

Vernaculus p. 26. a. A. *C.* D.

Vernilitas } p. 26. a. B.
Vernula

Vernularum sicacitate delectantur domini p. 26. a. *A.* B. C.

Vestis familiaris à forensi alia p. 7. a. H. b. *A.* B. C. *citra splendidam in avla agere licet* p. 32. a. F. b. *A.*

Victus ratio valetudini conducit; tenuis potior p. 2. a. G. b. *A.* 4. a. *A.* B.

Vindicta modus optimus p. 171. b. B--G. 172. a. *A.*

Vir verè qis p. 97. a. E. F. G. b. *A*--E.

Viribus majora non molienda p. 208. a. C--E. b. *A.*

Virtus sola in pretio habenda, & studiosè assectanda p. 77. a. F. 121. a. *A.* 179. b. D. E. F. 201. b. *A.* B. C. *sola permanet immota* p. 77. b. B. *sola ad posteros, ad superos transmittit* p. 58. b. B--H. 59. a. *A*--D. *rectâ semper fertur* p. 180. a. D. *vitâ per se, vitii viâ minùs arduâ, minùs molestâ* p. 151. a. E. *mascula* p. 42. b. E. F. 74. a. D. *nisi gratuita, nulla* p. 102. b. C. *ipsa sibi sufficit* p. 218. a. *A. ipsa pretium & præmium est sibi* p. 28. a. F. 286. b. D. E. 287. a. *A*--D. *virtutes in aliis agnoscere & suspicere, candoris est* p. 115. b. F. G.

Vita brevis p. 43. b. G. 44. a. *A*--H. b. *A.* B. 103. a. B. 113. a. D--H. b. *A.* 138. a. D. E. F. *incerta,* p. 238. b. B. *puncti instar ad ævum* p. 113. b. B. C. 162. a. E. F. 280. a. B. D--F. *præsens tantùm vivitur, & hoc punctum insecabile* p. 53. a. C. D. G. b. *A.* 59. b. C. 84. a. *A.* B. C. 113. a. E. *fugit* p. 42. a. F. G. b. *A*--D. 44. a. *A*--D. 113. b. B. *redit denuò* p. 42. b. B--D. 44. a. E--H. b. *A. indies diminuitur* p. 60. a. *A*--D. b. *A.* B. 63. b. C. D. *peregrinatio* p. 58. a. G. H. b. *A. navigatio* p. 63. b. D. 67. a. E--H. *militia* p. 58. a. E. F. *lucta* p. 229. b. D. E. *molestiis referta* p. 137. a. F. G. b. *A.* B--G. *cum dissentientibus transigenda* p. 266 b. E. F. *fabula* p. 321. a. F. G. H. b. *A*--H. 322. a. *A.* B. C. 363. a. *A*--F. 364. a. *A*--D. *in qa personam & terminum assignat choragus deus* p. 363. a. *F.* 364. b. C. *non qam longa, sed qàm benè acta interest* p. 83. a. B. *sibi per omnia debet esse consentanea* p. 9. b. B--H. 13. a. B. C. 17. a. *A.* 23. b. D. 30. a. *A*--*F.* 191. a. D. E. *F. sibi, naturæ, rationi, legi, numini consentanea, eadem* p. 11. b. D. E. *F.* 72. b. C. 83. a E. 86. a. *F.* 142. a. C. 210. b. *F.* 362. a. D. E. *vitæ scopus certus aliquis proponendus, nè vaga sit* p. 55. b. *A*--*F.* 315. a. C. 337. b. *F.* 338. a. *A.* B. C. E. *fructus qis verus* p. 190. b. G. 191. a. *A.* B. *male acta morte pejor* p. 346. a. D. E. *vitæ spatium à deo præstitutum* p. p. 42. a *A.* B. 356. a. *A*--E. *eo contentus agere qisqe debet* p. 200. a. B--*F. dies ultimus jugiter cogitandus* p. 43. a. C. D. 46. b. C. D. 86. b. *F.* G. 218. a. B. C. D. *tanqam ultimus qisqe habendus* p. 164. b. C. 218. a. C. D. 227. a. E. *F.* b. A. B. 234. b. B. C. 317. a. B. *qalem in eo deprehendi oporteat* p. 192. b. C. D. E. *vita fatietas* p. 263. a. E. b. *A.* B. C.

Vitis contages p. 264. b. D--G. *inconstantia* p. 73. a. D. 258. b. E.

Vocabula olim usitata, post obsoleta p. 120. a. *A*--*F.*

Voluptas bonum qare non sit p. 193. a. C. D. E. 241. b. *F.* 252. a. E. b. *A. æqè ac dolor differt, distrahit* p. 67. b. D. E. *F. eâ pessimi etiam fruuntur* p. 193. a. C. D. E.

Vulgus inconstans, mutabile p. 94. b. C. 103. a. E. *F. hujus censura nihili habenda* p. 272. a. B--E. b. *A.* 274. a. E. *F.*

Vultus species affectata, genuinam exterminat p. 215. a. *F.* G. a. *A*--E.

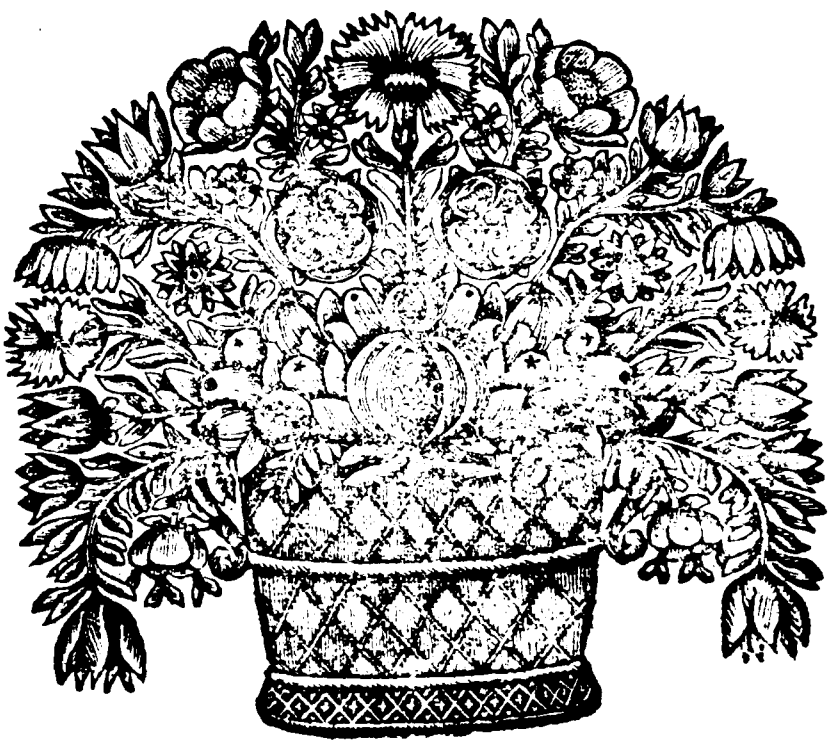

THOMÆ GATAKERI

OPUSCULA PHILOLOGICA,

SIVE

DISSERTATIONES TRES,

In qarum I. differit de

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS.

II. DE

NOMINE TETRAGRAMMATO JEHOVAH.

III. DE

BAPTISMO INFANTIUM.

ACAD. LUGD. BAT. BIBL.

HENRICUS STEPHANUS

In EPISTOLA *ad*

JACOBUM GILLOTUM,

APOLOGIÆ pro

AULO GELLIO

PRÆFIXA.

Tyrannus potentiſſimus eſt Error communis ille *qi* jus facere *diei ſolet. Hinc fit, ut eorum qæ ab illo recepta ſunt, intacta manere plurima videamus. qum enim ἀβασανίστως ea receperit, poſtea βασανίζεσθαι non permittit.*

THOMÆ GATAKERI

DE

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS;

Deqe Literarum qarundam ſono germano, naturâ genuinâ, figurâ novâ, idoneâ, ſcripturâ veteri, veráqe;

DISSERTATIO PHILOLOGICA.

LECTORI CANDIDO.

HAbes hîc alterum otii, per morbum nuper non indulti, ſed indicti, fœtum. *Tricas apinaſqe ſemper?* forſan dixeris. Ignoſcas, qæſo. Inter medicorum παιγνίλματα ὑγιεινὰ habetur, *Infirmis, qæ animum remittant, leviora condonanda; qæ intendant, gravioribus abſtinendos.* Qod avtem de ſuis olim ille,

[a] *Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus,*

& in morbo, & extra morbum, ſola ferè. Sed nec uſui nulli apinæ iſtæ. neqe enim inutile prorſus qicqam, qod veritati eruendæ, reive literariæ promovendæ qoqo modo conducat. Et gravioribus ſubſeciva duntaxat fuiſſe, fieri poteſt, ut deinceps ratione aliqâ patefiat. Illud unum à te avferre ambio, (nec iniqum avtumo petere) ne qæ hîc dantur, qia [b] παράδοξα videbuntur, idcircò παράλογα etiam habeantur. Ad rationis verò rectæ amuſſim obruſſamqe ubi exiguntur, nî probare ſe potuerint; non recuſo, qui minùs, cum Avguſti *Ajace*, [c] *in*

ſpongiam

[a] *Martial. lib. 13. Ep. 1.*

[b] Παράδοξα μὲν ἴσως, ἀ μὴν παράλογα. *Cleanthes apud Arrian. l. 1. c. 1.* Πολλὰ γὰρ τἀληθῆ παράδοξα φαίνεται. *Ibid. l. 1. c. 27.* Paradoxa qæ appellantur iſta, mihi videntur eſſe veriſſima. *Cic. parad.*

[c] *Sueton. l. 2. c. 85.*

ſpongiam incumbant; & ſi [a] *litura multa* emendare neqiverit, *una expungat.* Me certè mea etiam ipſius, lingvâ qoqe manúve propria, velut

[b] *Lugdunenſem rhetor ad aram,*

delere, nemo qiſqam proclivior promptiórqe fuerit; ſicubi â veritate (qæ mihi, nuſqam non, nunqam non, [c] *avrichalco* dicam? imò [d] *avro Vphaz contra, non cara*) deſciviſſe fuerint deprehenſa. Iſta interim ſi faventer habuiſſe te intellexero, otii hujuſce fructus (modò ne per preli magiſtros, qos penes eſt, vel imprimendi, vel ſupprimendi, arbitrium, obſtiterit) uberiores, utiliores qoqe (utpote qæ ſacræ paginæ illuſtrandæ uſui eſſe poſſint) poſthac aliqando (in me certè nihil eſt futurum, qo minus etiam propediem) cum Deo bono, expectaveris. *Vale.*

[a] *Non poſſunt noſtros multæ Fauſtine litura*
Emendare jocos; una litura poteſt.
Mart. lib. 4. Epigr. 10.
[b] *Juvenal. Sat. 1. verſ. 44. de qo loco videndus Joſ. Scalig. emend. temp. lib. 5.*
[c] *Plaut. Curcul. 3. 1.*
[d] *Dan. 10. 5.*

THO-

THOMÆ GATAKERI
DE
DIPHTHONGIS,
SIVE
BIVOCALIBUS
DISSERTATIO.

Diphthongos nescio quas, sive (uti appellant, qi accuratiùs loqi amant) *Bivocales*, jam olim nobis procuderunt, fuísque obtruserunt, rei Grammaticæ Magistri. Mitto qi *triphthongorum*, sive *trivocalium* qoqe portenta confinxerunt, qia rari sunt admodum reperti, qibus commentum hoc suum isti, avt probare, avt persvadere etiam, potuerunt. Cæterùm in illorum, dictata hæc, tanqam dicta qædam Pythagorea, citra disqisitionem (uti videtur) exqisitiorem ullam, non sciolorum tantummodo turba imperita, sed eruditorum qoqe literata cohors, ulnis obviis amplexa, tota ferè, sententiam pedibus ivere. Ita longè latéqe diffusa & grassata traditio ista, cum neminem offenderet, qi vel impetere, vel obsistere, vel ad examen etiam evocare sustineret, in *scholas* passim omnes penetravit, & in lingvæ cujusqe *Institutionibus Grammaticis*, locum, haud ultimum eum, avt ignobilem, occupavit: nec *epidemius*, sed *œcumenicus*, jam *error* evasit.

Adversus dogma minus solidum istud, usu tam longo latéqe patenti propalatum, probatum, propagatúmqe, primus, (qod norim) solus etiam, (qem viderim) seculo tandem hoc nostro (qo in priorum scita ceptum est acriùs altiúsqe inqiri) opponere se avsus est, Danus qidam eruditus, Jacobus Matthiæ. Is in *Tractatus*, qem *de Literarum Doctrina* edidit, libro secundo, in qo *de diversa incommodis* disserit, inter alios, qos redarguit, hunc *de Diphthongis* errorem detexit, breviterqe pro instituti operis ratione perstrinxit. Huic ego *σύμφωνον ἢ σύμψηφον* cum me profitear, qod ille strictim pavcis est executus, fusius paulò proseqi, *Dissertatione* ista institui.

Hoc est igitur, qod contendimus uterqe, *Diphthongos* istiusmodi, sive *Divocales*, *nullas dari: nec posse plures in eandem syllabam convenire ac coalescere vocales.* Hoc utiqe præ *consonis* habent *vocales*. qod sonum integrum, sive vocem integram, (*syllabam* * cum nonnullis nullus dixerim. qî enim syllaba, ubi nulla *συναλοιφὴ*?) possit vocalis sola conficere; qod consona nec una, nec plures valent. at præ *vocalibus* istud *consonæ*, qod possunt hæ plures in syllabam unam compingi, qum illæ plures ad unam eandemqé constituendam neqeant concurrere.

Istud, qo clarius eluceścat, duo cumprimis præstandi videtur incumbere necessitas. alterum, ut *opinionis diversæ ortus* sive *occasio* aperiatur; alterum, ut *literarum* qarundam, ex qibus *bivocales* suas illi conficiunt, *vis* atqe *potestas vera* ac *genuina* eruatur.

Prius illud qod attinet, *Erroris origo*, *occasio* saltem, ab Hebræorum usu emanasse videtur: apud qos literæ ' *jod* & ו *vav*, prout figurâ non multum absimiles; altera enim productior pavlò facta alteram producit) & naturâ etiam affines sunt: unde natum, ut secum invicem crebrò permutentur: qod patet in היה & הוה *esse*, חיה & חוה *ivere*, ילד & ולד *puer*, aliisqe non pavcis: ita in hoc qoqe conveniunt, qod nunc *vocalis*, nunc *consonæ* munus utraqe sustineat. Hos avtem cùm Græci, qi ab illis literas suas (id qod elementorum nomina ipsa indicant) sunt mutuati, tum & Græcos, à qibus totam ferè linguam suam (qod alibi ostendimus) Latini, imitati; utriqe, I suum & Y illi, *I* suum & U isti, cùm characterum varietas nulla suppeteret, nunc pro *vocalibus* easdem, nunc pro *consonis* usurparunt. Inde factum, ut I & Y Græcorum, *I* & U Latinorum in literarum combinationibus illis *αι*, *ει*, *οι*, Græcis, & qæ rariora tamen occurrunt, *ai*, *ei*, *oi*, Latinis; & rursus in illorum *αυ*, *ευ*, *ᾱυ*, *ηυ*, istorum *au*, *eu*, *ou*, *ui*, pro *vocalibus*, cum tamen reverâ *consonæ* essent, à plerisqe haberentur. Vidit hoc, nec advertit tamen satis, (qod in seqentibus indicabitur) vir Cl. Joannes Vossius cum artis Grammaticæ l. 1. c. 15. sic scripsit, *Omnis erroris fons caputqe est, qod* I *&* V *vocalis & consonantis, idem sit nomen, figuráqe eadem: adeo ut eodem modo scribi soleant, volui à volo & volui à volvo.* Cui adjici potest, qod itidem *objicio* & *subjicio*, (prout & * Gellio est observatum) *per duo ii scribunt*; qasi eadem figura, cum natura sonusqe diversus sit, prioremqe consonantem esse ex *præverbio producto* pateat. *verum nevtiqam*, inqit ille,

* *Videatur Charisius instit. Gram. l. 1. c. 1.*

* *Noct. Attic. l. 4. c. 17.*

le, *diſpiciendum*, *qid factum ſit*, *verum qid fieri oportuerit.*

Atqe hoc ad alterum illud, qaſi manu nos ducit, qod ſecundo loco præſtandum propoſuimus. *Conſonas* itaqe, non *vocales* in iſtis has eſſe, res ipſa liqidò demonſtrabit, ſi *ſonum* earundem, in eis vocibus, eiſqe locis, in qibus *conſonæ* & ſunt & eſſe conſtat, non qidem vulgo uſurpatum, ſed genuinum & primigenium, penſiculatius adverterimus. Etenim ſi *ſonum* eundem *vimqe* & *poteſtatem* eandem, in iſtis exerere patebit, qam in illis obtinent, ecqid cauſſæ fuerit, cur non tam *conſonæ* in iſtis qam in illis cenſeantur? avt cur non tam in illis qam in iſtis contra, non pro *vocalibus* reputentur, ſi parilis planè utrobiqe *ſonus* percipiatur; par utrobiqe deprehendatur *vis* atqe *poteſtas*?

Ut à priore ordiamur. In linguis tribus illis, Hebraicâ, Græcâ, Latinâ, ubi ex communi literatorum conſenſu *conſonæ* vim habere agnoſcitur, ecqem ea ſonum obtinet? Eam planè, qam *y* ſive ꝑ noſtrum; cujus qidem nomen germanum, non *phya*, avt *hya*, qod nonnullis viſum refert Voſſius art. gram. l. 1. c. 32. nec *wii*, ſive *wei*, uti noſtri ferè nuncupant, ſed ꝑe. Ita Hebræorum *jod* à peritioribus accuratioribuſqe (Judæis ipſis qoqe aſtipulantibus) nunc dierum profertur. Nec ſeciùs Latinorum *I*, conſonantis ubi induit naturam. de cujus tamen pronunciatione, mirum meritò videatur, tam altum apud avtores illos, qi de iſtis tam accuratè egerunt (inter qos Juſtus Lipſius & Joannes Voſſius) deprehendi ſilentium. Verum eruditorum uſus, exterorum præſertim (nam apud noſtros prolatio corruptior adhuc obtinet) id qod diximus comprobat atqe confirmat. Sic enim illi Hebraica יותם יתר יה יור enunciant, acſi noſtris literis *yod*, *yah*, *yether*, *yotham* ſcriberentur, & Latina pariter illa, *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, &c. acſi noſtris characteribus *yacio*, *yeci*, *yocus*, *yuro*, exararentur. ita illis planè conſona ℨ in iſtis id ſonat, qod ꝑ noſtris, in ꝑaꝛow *milleſolium*, ꝑate *janua*, ꝑe, *vos*, ꝑeꝑ, *imo*, ꝑello *flavum*, ꝑore, *olim*.

Idipſum verò nec aliud qicqam ſonat cum *iota* Græcum in Græcis illis αι, ει, οι, tam & Latinorum *I*, in Latinis illis, *ai*, *ei*, *oi*, qam ꝑ eadem nobis, in ꝑay, *via*, ꝑay, *fænum*, ꝑay, *ſolvere*, ꝑꝛay, *precari*, ꝑꝛey, *præda*, ꝺoꝑ, *puer*, ꝑoy, *lætitia*, & ſimilibus. In prioribus avtem, ubi ſyllabam inchoat *y*, qin ſit *conſona*, ambigi non poteſt. ecqare ergò non & in iſtis, qibus voculam claudit, tamqe ubi vocalem ſubſeqitur qam ubi eandem præcedit, eadem eſſe agnoſcitur; qum idem prorſus utrobiqe *ſonus* audiatur? etiamſi enim nos charactere *diverſo* in qibuſdam uti conſvevimus, ut cum ſcribimus, ꝺay, *dies*, & cum ꝺaiꝛy, *opiparum*, cum May, menſis *Majus*, & cum Maiden, *virguncula*, cum ꝑay, *ſolvere*, & cum ꝑain, *pœna*, cum ſtay, *morari*, & cum ſtain, *inficere*; avrem tamen ſi conſulueris, *ſonum* qod attinet, nihil qicqam intereſſe deprehendes. Noſtri avtem qod *j* conſonum in Latinis (præter Belgarum aliorumqe qorundam morem) vulgo enunciant, qaſi *dg* illud noſtrum foret, qo in eꝺg, *acies*, ꝺꝛeꝺg, *miſcela*, ꝺꝛuꝺg, *mediaſtinus*, juꝺg, *judex*, ſcribendo proferendoqe abutimur: id nobis ideò eſt familiare magis uſu factum, qia & eandem eodem modo, qo & *G* literam in qibuſdam (v. g. in German, *Germanus*, Genezall, *Imperator*, Gibeꝺ, *Vincula*, Ginger, *Zinziber*) paſſim pronunciamus; uti videre eſt, in Jacob, James, *Jacobus*, jeſt, *jocus*, jolip, *jucundus*, juſt, *juſtus*, & innumeris aliis. horum avtem utrumqe à gentium barbararum, ſeptentrionalium maximè, ritu eſt tractum; Latinitas antiqa & genuina certè nevtrum unqam agnovit. Qum igitur *j* conſonans *y* noſtro reſpondeat, eundemqe planè cum iſto in eis, qæ pro *Bivocalibus*, venditantur, *ſonum* præ ſe ferat, cur iſtic potius qam alibi *vocalis* cenſeatur, ratio hactenus nulla comparet. Nec intelligo ſatis (qod ſit hic obiter adnotatum) qa ratione * vir Cl. reiqe Grammaticæ peritiſſimus, *tres* eſſe *mutas* ſtatuerit, *qibus Græcos ſuperant Latini*, F. *jod*, *vau*. ſiqidem *y* noſtri ſonus viſqe idem planè ſe prodit, in Ἄιαξ, qi in *Ajax*, in Τροία, qi in *Troja*, in ἄϊω, qi *ajo* diſyllabo percipitur. ut Græcos hac in parte à Romanis ſuperari, cur viro Cl. dicatur, nihil video; præſertim cum idem ipſe agnoſcat, * *eandem* eſſe *utrobiqe eadem in voce pronunciationem*. qin nec de *vav*, ad qam jam tranſeundum nobis, id verè dici, mox docebitur.

Et *Vav* itaqe Hebræorum, & *Y* Græcorum, & *U* Latinum, tam *conſonantis*, qam & *vocalis* officio fungi, vix eſt ut qiſqam ambigere poſſit. De Hebraico & Latino liqido patet. De Græco Salmaſius ὁ πάνυ (contra qam ſupra Voſſius) agnoſcit & adfirmat in Notis ad *Inſcript. Attic.* ubi de *Digamma Æolico* agit. Y *Græcis*, inqit, *interdum vocalis, interdum conſonantis ſedem occupat, ut* ἅϜιον *eſt* ἄριστον, αἰϜώς, ἀνώς. cæterum non tam de literæ hujuſce in tribus illis lingvis officio gemino, qam de *conſonantis* ſono diſſenſus eſt. Ego plane, ſicut J *conſonanti* *Y* noſtri, ita *U* conſonanti *W* noſtri ſonum ac poteſtatem in eis omnibus tribuerim. Ac de *Vau* qidem Hebraico patrocinantem habeo virum illuſtriſſimum *Joſephum Scaligerum*, qi in Annotatis ad *Euſebii* Chronica, literam eam *Wau* indigetat, qo etiam in loco *V digammon* & *W Tevtonicum* pro eiſdem habet. qin & tam in *Canonibus Iſagogicis*, qam & in *Annotationibus*, *Animadverſionibus*, *& Temporibus emendatis*, qoties & Hebraica, avt huic affinium lingvarum vocabula, characteribus Latinis exprimere viſum eſt, qalia מרואן מעיה ואחק וליד אחשורוש ושתי & ſimilia, loco ו Hebræorum *w* noſtræ & Germanorum (eſt enim ea litera genti utriqe cum aliis qibuſdam communis) figuram conſtanter uſurpat ſcribendo, *Waſhti*, *Ahaſweros*, *Walid*, *Wathak*, *Mamjah*, *Marwan*, *&c.* id qod & virum doctiſſimum Sixtinum Amamam in *Antibarbaris* ſuis pariter obſervantem deprehendi. De *V* Latinorum ſuffragantes habeo complures. Et poteram qidem hîc ad antiqitatem provocare, & Dionyſium Halicarnaſſenſem in partes arceſſere, qi Antiq. Rom. l. 1. p. 16. *Priſcos Græcos* ait *ſolitos à vocali incipientibus* τὸν ὑ συλλαβὴν, ἐπὶ ϛοιχείου γεγραμμένην, *ſyllabam ov elemento*, ſive charactere, *uno* (id *digamma* eſt *Æolicum*; cui F figuram tribuit) *deſignatum præfigere*. qos Latini imitati, prout illi Φελένη & Φάναξ, ita iſti *veliam* qod ὑελίαν ille ſcribit, dixerint. Cui aſtipulatur conſtans ferè Græcorum uſus; qi pro *Valerio*, *Virginio*, *Veientibus*, *Volſcos*, ὐαλήριον, ὐεργίνιον, ὐεϊεντανὺς, ὐολίσκους, nobis paſſim repræſentant. ita ex Dionyſio, reliqiſqe Græcis ſcriptoribus habemus F Æolicum & *V* Latinum idem ſonuiſſe, (unde & Gellius noct. Attic. l. 14. c. 5. *ad hunc ſonum* in divus, rivus, clivus *declarandum*, *repertam* ait *novam literam*, *qa digamma appellabatur*) tum & utrumqe ſonum τ῀, ϝ, Græci ferè exhibuiſſe; ad qem proximè is, qi à nobis datur, accedit; qum is, vulgò qi tribuitur, ab eadem longiſſimè recedat. Perperam avtem inde colligit Dionyſius Petavius in Annot. ad Julian. *V id ſi ſonat*, *conſonantem eſſe non poſſe*; *qod Grammatici tamen omnes eſſe conſentiunt*. qum potius iſtinc concludere debuiſſet, in ϝ illo, ſive *digammo*, conſonantis vim eſſe, ſed qæ citra vocalem adhibitam exprimi neqibat.

Verum antiqitate miſſâ, ad propiora nobis deſcendamus. Primus igitur (qod ego norim) ex noſtri ſeculi ſcriptoribus, literæ hujus pronunciationem eam, qæ per ſecula aliqot obtinuerat, & adhuc paſſim obtinet, ſpuriam ac vitioſam eſſe animadvertit, verámqe ac genuinam (ſed pavidus, nec ita palam profiteri, cum adverſus uſus tam longi torrentem connitendum eſſet, avſus) in lucem protulit, vir πολυμοχθώτατος pariter ac πολυμαθέστατος, Deſiderius Eraſmus. Is in Dialogo *de recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*; *Qid* de hac re *cenſeret*, percontanti reſpondet; *Cenſor eſſe non avſim: at divino*, *veteribus U conſonans ſonuiſſe*, *qod apud Æoles digamma*; *id propemodum qod apud nos hodiè ſonat u u geminum*. id colligit ex vocabulis, qæ à Romanis accepta popu-

* *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.*

* *Ibid. l. 2. c. 2.*

populares ſui adhuc retineant, Wyck *Vicus*, Wein *Vinum*, Gewelt *violentia*, Wint, Windich, *ventus, ventoſus*, Waken *vigilare*, &c. Cunctari qidem videtur Deſiderius noſter. *divinare* tantum ait ſe; & *propemodum*, dicit. At, qi huic ſuccenturiabitur, criticus celeberrimus, Jodocus an Juſtus Lipſius, in Dialogo *de recta pronunt. ling. lat.* c. 12. qod cunctanter ille deprompſit & propoſuit, fidentius adfirmat, variiſque argumentis confirmatiſſimum dedit. *Literam*, inqit, *v cum pro conſonante eſt, priſci qaſi w proferebant. qod dico, tale eſt.* Vinum, vallum, ſervum *ita pronunciabant, ut V illud conſonans, ſive digamma, ſonum talem haberet, qalis eſt in* Quare, Quis, Quando, Suavis, Anguis, Aqua. *qo modo à Latinis integra ſumpta enunciant Germani & Belgæ*, Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve, Wein, Wall, Wick, Wan, Wel, *& infinita alia.* Eiſdem calculum dat ſuum, rei Grammaticæ Avtor accuratiſſimus, cenſorqe acerrimus, Joannes Voſſius, *Artis Grammat.* l. 1. c. 26. *V*, inqit, *qi ejuſdem credunt poteſtatis eſſe ac F, falluntur. Fallit eos vulgaris corruptuſqe ejus litera ſonus; cum pronunciari debeat, ut apud nos W. qod multis comprobarem, niſi ſufficere putarem, qa de hac re ſcripſere Joſephus Scaliger, & Juſtus Lipſius. Qippe ex noſtra ſententia V conſonum, ſive Vau, idem ſonuit, ac in Germanico* Wein, Wint: *nec aliter extulere Latini* Vinum, Ventus, *qam* Winum, Wentus. Et ejuſdem lib. c. 24. *Olim V efferebant, ut Germani W. nempe pronunciabant Winum, Wallum, Widua, Wacillare*, &c. *unde noſtrum* Wein, Walle, wouwe, waggelen, &c. Deniqe ibidem c. 28. *Ac Vau* (qod *v* Latino nomen hæſiſſe ex Grammaticis priſcis havd unis monent critici noſtri) *ut ſemel iteramqe diximus, ſonuit ut W. neqe hac parte tantum erratur in pronunciandis Latinis & Æolicis, ſed etiam Hebræis, apud qos ſextum elementum tanqam* wau, *debet pronunciari.*

Hæc illi, qos, mirum mihi fit, non vidiſſe, qod exertâ nobis manu expanſaqe planè porrigunt. Cur enim Hebræum ו *Wau* potius qam *Waw* ſcribunt? cum *litera ſonus* utrobidem, tam in calce nominis, qam in capite, par prorſus exiſtat; qin nec figura diſcrepet. Sed qo diſceptationi huic lux clarior affulgeat, ad paradigmata deſcendamus. In צוה themate, ſive radice, *Vav* litera mediæ *conſonans* eſſe agnoſcitur. pronunciandum ergo ex magnorum illorum ſenſu ac ſententiâ *Tſawah.* In futuro avtem primo, ſive imperandi formula gravi יצו *Vav* eadem radicalis qum ſit, *conſona* pariter eſt futura. itaqe enunciabitur *Tſaw.* jam qæro, ecquid, ſonum qod attinet, inter *Vav* alteram in ו & iſtam in יצ interſit: nam figuram literæ eandem eſſe oculus ipſe indicabit) niſi qod vocalis ſubſcripta in illa productior, in iſtâ contractior, exiſtat; qod ad conſonæ ſonum nihil facit. avt ſi qantitas prætexitur, à קוה *delineare*, nomen qod lineam ſignificat, nunc קו per *kamets*, ſive longam vocalem, nunc קֻ per *patach*, ſive curtam, ſcribitur & effertur. jam qæro, cum in קוה *matrice*, *Vav* per *W*, *kawah*, dicendo, enuncient, cur in nomine inde deſcendente, ſive productam, ſive correptam habeat ſubſcriptam vocalem, non proinde, *kaw*, ſed *kau* (qaſi alius hic ab illo ſonus, aut figura etiam foret diverſa) ſcribant, vel cum Judæis hac in parte βαρβαριζοντι *kaf* proferant. Deniqe literarum Hebraicarum, qoſdam (in qibus eſt Petrus Martinus) magiſtros lubens percontarer, qare *Kamets* cum *Vav* magis qam *Patach* cum *Vav*, *diphthongum* ſive *bivocalem* conſtituant: avt qare *Vav* aliter in עשו *Eſav*, שוא *vanitas*, qam in עולה *pravitas*, מוות qod & à מות *mors* eſt traductum, ſit proferenda. qanqam fruſtra qoqe hic eſt Guilielmus Coddæus, qi Martinium redarguendo, *vocalem* in iſtis *Vav* eſſe affirmat. Qum itaqe nulla diſcrepantiæ iſtiuſmodi, vel à ſcripturâ, vel à prolatione, ratio juſta qeat aſſignari, tam in iſtis qibuſqe qam in illis, tamqe in elementi nomen clavdente, qam in inchoante, *Vav conſonam* eſſe, poteſtatemqe eandem obtinere, omninò cenſendum videtur.

De *Vav* צֵ *Tſeri* ſubjuncto eadem prorſus eſt ratio; idemqe proinde ſtatuendum, in בְּמוֹ (menſis id nomen) & שְׁלוֹ *tranqillus.* qod in שְׁלוֹ qoqe confirmat forma pluralis שְׁלוֹמִים *ſhlavim* (qo modo à שְׁלוֹ *ſhlav*, *coturnix*, שְׁלוֹמִים *ſhlavim*, *coturnices*) & שְׁלוֹ *ſhalve* contractius, *tranqilli*: in qibus *Vav* cum ſyllabam ſeqentem ordiatur, *vocalis* vim obtinere non valet. Nec diſpar ratio צִ *Vav* in צִיוֹ *Tſiu* (menſis & id nomen) & in פִּיו *os ejus.* nam Judæos hîc qod moremur, qi tanqam F Latinum, vel Φ Græcum enunciant, nihil eſt; cum ab eruditis qibuſqe id ſit jam dudum exploſum. Hæc ubi chartis jam illeveram, animadverti paria in his mecum ſentire, inſignes duos literarum Hebraicarum profeſſores, Nicolaum Clenardum, & Johannem Druſium. Etenim iſte in tractatu *de recta lect. ling. ſanct.* cap. 29. cujus titulus, *Non eſſe diphthongum proprie in eis, qa Jod avt Vav terminantur*: in diſſertatione eâ de re ſuâ, Clenardum lavdat probatqe, qi ſcripſerit, *Jod in fine poſt kamets, patach, holem, ſhurec, cum ſit conſonans, in præcedentem ſyllabam coaleſcere, in* פָּנַי *facies mea*, *diſyllabo*, אֵלַי *ad me*, *diſyllabo*, גַּוִי *gens*, *monoſyllabo*, גִּלּוּי *patefactus*, *diſyllabo.* addit ipſe, *Vav ſimiliter poſt kamets, tſeri, ehi ic magnum, & patach, in* פָּנָיו *facies ejus*, *diſyllabo*, גַּוּ *tergum*, *monoſyllabo*, זִיו *menſis nomine*, *monoſyllabo*, קַו *linea*, *monoſyllabo. non dicimus*, inqit, *diphthongos hic eſſe, ſed jod & vav coaleſcere videri in præcedentem ſyllabam, tanqam vocalis in diphthongo.* hoc avtem *nihil verius* eſſe concludit. rationes, qibus id confirmat, ab ipſo, qi volet, petat licet. Adjicere his virum Cl. Joannem Buxtorfium liceret, qi *Theſavri Grammatici lib.* 1. *cap.* 3. *Diphthongum duas pluresve vocales in lingua Hebræa conſtituere* negat. Et cap. 4. concludit, *Diphthongos veras Hebræos non habere.* Verum vir ille præſtantiſſimus (ut qod verum eſt fatear, & bonâ cum veniâ dictum velim) mihi in negotio hoc αὐτοπρόσωπος eſſe videtur, fundamentis certè qibuſdam innititur, qæ ipſe minus probare poſſim. Altero Judæorum praxi vitioſâ, qâ *Vav* tanqam F proferunt. ſuo altero ſcito, qo *conſonam* eſſe eam cenſet, etiam ubi *qieſcit* omnino; ut in דְּבָרוֹ *verbum ejus.* qo modo enim *conſona* eſt, qæ non conſonat? avt qomodo conſonat, qæ qieſcens omninò ſilenſqe nihil ſonat?

Anſam interim dabit iſtud viri Cl. placitum, objectioni obiter occurrendi, qæ à *Diphthongis* ſive *Bivocalibus*, qas appellant, *impropriis* deſumpta, adverſus nos torqeri poſſit. In *ae* & *oe* ſcilicet, qæ hoc in cenſu ponuntur, utramqe illam, qæ neutra tamen ſit *conſona*, eandem in ſyllabam coaleſcere, in *Muſæ proelium*, & ſimilibus. Qibus verbulo uno reſponderi poterit. Iſta ſi priſco modo, ſed politioribus ætatibus obſoleto enuncientur, ut αι Græcum in altero, οι in altero exprimatur, vel conjunctim id fiet, ut *Muſaj* διευκάζως, *projlium* τρεσυκάζως, (qod in Plavti Menæch. Muretus obſervat var. lect. l. 6. c. 4.) proferatur; & tunc altera, *j* utiqe, *conſonans* fuerit, ut eſt ſupra demonſtratum: vel diviſim, ut *Muſai* triſyllabum Ennio, & *proilio* qadriſyllabum, juxta qoſdam, Plavto: ita *vocalis* planè utraqe fuerit, nec *bivocali* tamen ullus locus; ſin eò modo enuncientur, qo *Evropæ totius populi* qiqe hodiè proferre perhibentur, qemqe *veterem* qoqe (ævo ſaltem politiore) *rectumqe* eſſe tuetur * Janus Rutgerſius. hoc eſt, *ut e ſimplex*; (medium avtem inter horum utrumqe qi dederit, per me Phyllida ſibi habeat) *bivocalis* nulla prorſus eſt ratio futura. qum in alterâ *a*, *o* in alterâ, muta planè, nihil ſonet; ſicut & *Vav* Hebræorum, ubi penitus qieſcit. qomodo enim *bivocalis* fuerit, ubi altera nec vocalis eſt? avt φωνήεσσα qomodo, qæ φωνὴν nulla emittit? neqe enim magis exavditur *a* in *Æneas*, *o* in *Oeneus*; licet ita deſcribantur, qo *utriuſqe* origo à Græcis Αἰνείας & Οἰνεύς indicetur; qam in qoate noſtro *a*, in **people** *o*, etiamſi pari forſan de cavſſa ſcriptura recepta utramqe repræſentet: *bivocalis* utrobiqe prorſus nulla.

Iſtis porrò de Hebræorum *Vav* ſalebris emerſi, ad Græcorum Υ tranſiliemus. Hanc illi reſpondere & αἰνάλογον eſſe, vix qenqam opinor negaturum. Qum igitur *Vav* Hebræorum *conſonam* eſſe, in eis, qæ *diphthongi* ſive

* *Var. lect. l.* 3. *c.* 4.

ſive *bivocales* hactenus vulgo ſunt habitæ, idemqe valere, qod nobis *w* noſtrum, liqido ſatis ſit demonſtratum, ecqid obſtat qo minus & υ Græcum in *αυ*, *ὐ*, *ʉ*, qæ *bivocales* eſſe pariter exiſtimantur, eandem naturam vimqe obtinere cenſeamus? Et noſtris qidem, qibus *w* litera familiaris eſt in ſonis illis exprimendis, facilius eſt iſtud dare confirmatum. Proinde *αυ*, in *αὐδῶ*, *αὔξω*, *καύσω*, *κλαύσω*, &c. qid aliud ſonat, qam *av* Latinorum, in *avdeo*, *avdio*, *avgeo*, *clavdo*, *plavdo*, & ſimilibus. iq qod Gellio impoſuit, dum ob ſoni parilitatem, *av* in *avfero*, & *avfugio*, contra [a] Ciceronis ſententiam, [b] *αὐ* Græcorum eſſe exiſtimavit. Ecqid avtem τῦ *v* ſonus in Latinis iſtis à ſono diſtat ejuſdem in *ſvadeo*, *ſvaſus*, *ſvavis*; imò (prolatione priſcâ qam diximus, admiſſâ) in *vaco*, *vaſtus*, *valeo*, *validus*, *&c.* niſi qod *v* in iſtis vocali *a* præit, cui illic ſubjungitur? Apud nos ecqem alium ſonum agnoſcis, cum dicimus, awe *pavorem*, awfull *pavidum*, mawe *ingluviem*, dawe *corniculam*, pawe, *leonis urſive pedem*, clawe *unguem*, rawe *crudum*, pawne *pingus*, dawne *illuceſcere*; qam cum auger *terebram*, maund *corbem*, naught *neqam*, fraught *refertum*; avt cum Latina pene illa, audience, audacity, authority, &c. Charactere qidem, uti videre eſt, in his diverſo uti conſvevimus; ſed qem vocis ipſius ſoniqe vi geminâ (an genuinâ dicam) germanâ evicti, in non pavcis, nunc awl, nunc aul, pro *ſubula*, nunc hawk, nunc hauk, pro *accipitre*, nunc hawty, nunc haughty, pro *elato*, ſive *faſtuoſo*, ſcribentes, promiſcuè uſurpamus. qo modo & in qibuſdam, qæ à Latinis traximus, qod illi *per v*, nos *per w*, ſcribimus, uti in ſwade à *ſvadeo*, unde perſwade, in ſweet à *ſvavis*; videre eſt; qum tamen ſonus utrobiqe idem exiſtat. Qin nec diſparem ſonum, in ewe *oricula*, ewe-tree *taxus*, ewer *gutturnium*, dewe *ros*, fewe *pavci*, ab eo qi in Eucharift, Euſebius, (qæ ſunt noſtris etiam *nomina* recepta) feverfeu *febrifugium*, lieu *loco*, ſive *vice*, adieu *vale*, (qod à Gallis utrumqe traximus) avditur, qiſqam unqam deprehenderit. Proinde havd conſultè ſatis [c] vir doctiſſimus *Hebræorum Vav* (conſonum) à *Græcis in U vocale*, *mutari*, in Eva *ſive* Chava Εὐα, Ninive, Νινευὶ, Levi Λευὶ, David Δαυὶδ. Siqidem idem plane eſt in iſtis utrobiqe *ſonus*, ſi rite, imò ſi eodem, qo vel ipſe poſcit, ritu, h. e. tanqam *W* noſtrum, horum qorumlibet utrumqe enuncietur. de primo liqidò patebit, ſi nomen Hebraicum qomodo efferre debeat adverterimus. Hebraicum eſt חוה qod ratione literam geminantis puncti eſſet, non *Chava*, ſed *Chavva* ſcribendum, & juxta viri ipſius doctiſſimi ſcitum, tanqam ſi *Chawwa* eſſet, proferendum. ecqis avtem alius ſonus τῦ *Vav* in *Chav* ſic enunciati, qam τῦ *v* in *ὐ*, ubi idem ſonat, qod ew noſtris in ewe *oricula*? in noviſſimo avtem, Δαυὶδ nempe, *αυ* idem prorſus ſonat, qod in δάκτυλον, cujus ſupra meminimus; ubi conſonum eſſe ex V. Cl. Salmaſio ibidem oſtendimus. de reliqis hîc adductis eſt ratio parilis: tamqe in Græcis, qam in Hebræis ac Latinis etiam illis *v* unam eandemqe *conſonantis* vim atqe naturam obtinet, cum ſonum in eis omnibus eundem omnino habeat. Unicum tantummodò argumentum ſubjiciam, qo eundem plane ſonum τῦ *v* in *αυ* Græco, & *v* conſonæ apud Romanos fuiſſe, utrumqe *w* noſtrum expreſſiſſe, clariſſime demonſtrabitur. Καδυ@ opidum eſt Cariæ; cujus meminit Strabo Geogr. l. 14. hinc advectæ caricæ *Cavneæ* dicebantur: has qi venales habebat, cum *Cavneas* clamitaret, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objeciſſe habebatur, qaſi *Cave ne eas*, contractius dixiſſet. refert Cicero de divinat. l. 2. Atqi non poterat is id dixiſſe videri, niſi *v* in *caveo* idem qod in *Cavno* ſonaret. in *caveo* avtem qin ſit *conſona*, negari non poteſt. in *Cavno* igitur pariter exiſtat, neceſſe eſt, qum idem ſonet in utroqe. Tum in *Cavno*, tam Græcis, qam & Latinis idem prorſus qod *w* noſtrum valet. & in *caveo* itaqe, ubi *conſonam* eſſe pro comperto confeſſoqe habetur, tantundem

a *In Orat.* b *Noct. Attic. l. 15. c. 3.* c *Voſſ. art. gram. lib. 1. cap. 15.*

A planè, nec aliud qicqam, & ſonabit, & valebit.

Proinde nec conſideratè ſatis [a] Vir doctiſſimus *V conſonam in vocalem tranſire* ſtatuit, *cum à* lavo, *vel* lavatum *fit* lavtus, *à* caveo *vel* cavitum, cavtus. qum ſonus idem utrobiqe tam in verbo, qam in nomine, nec in *cavto* alius qam in *Cavno* exiſtat. ſed nec poſſum intelligere, qâ ratione [b] vir ſummus avt *Germanos* notarit, tanqam *havd ſatis Romane loqentes*, qia *ſangvis*, *lingva*, *tingvo pene per digamma Æolicum proferant.* qum tamen in *ſvadeo V* agnoſcat ipſe *ad conſonantis lineamenta propius accedere.* avt de *Græcis* ambigat *αυ & ευ bene pronuncient*; *à qibus intelligas priorem vocalem*, *alteram avtem ſono ſimiliorem conſonantis Æolicæ.* ad hanc enim, cum ſit *Hebræorum Vav*, & *Teutonici W* vim habeat (qod τῦ πυγμὴν τὸ πυθέσθαι, vir illuſtriſſimus ſupra monuerat) qo accedunt propius utriqe, eo literæ ſonum genuinum ſervant & obſervant magis.

B Ov avtem eorundem qod attinet, qo & Latinum *v* conſonantem exprimere conantur in *ἀάφ@*, *ἀαλήϊ@*, *ἀελλάω*, *ὀκτωκαί@*, &c. nec ea Hebræis unqam nota fuit, & Latinis eſſe in uſu jam olim deſiit. Nunqam enim in Hebraicis *holem* & *ſhurck*, avt *kibbuts* in eandem ſyllabam coaleſcunt. Latini verò etiamſi ſeculo rudiori ac
C ruſticiori admiſerant; unde in ævi vetuſtioris ruderibus *lovmen*, *novncius*, *jovs*, *jovſtitia*, *Ovſens*, *Ovſentina*, &c. at ætas poſterior, politior ea elegantiorqe, hiatum, qem ea faciunt, vaſtiorem averſata, rejecit prorſus atqe repudiavit. qod idem & noſtros in multis admodum, antiqitus pari modo enunciatis, feciſſe deprehendimus. Denique υ Græcorum illud ad *w* noſtri ſonum, qem & manifeſtiſſimè includit accedere propius ſupra monuimus. certe nihil aliud ſonat υ Græcum in ʉ qam *ow* noſtrum; ʉ ipſum, qam *ow* noſtrum. nec alium qiſqam in Græcorum *ὖρον urina*, *νῦ@ juvenis*, *ὖλ@ cicatrix*, &c. ſonum deprehenderit, qam in noſtris cow *vacca*, fow
D *ſus*, vow *votum*, plow *aratrum*, aliiſqe ejuſmodi percipiatur.

Reſtat *υ* Græcorum, qam *biſonis* an *bivocalibus* accenſent pariter. Unde & [c] Voſſius inter *bivocales Latinas*, τῷ *ui*, tam in Græcis, qæ civitate Romanâ ſunt donata, qalia *Harpuia*, *Ilithuia*, *Orithuia*, qam & in ſuis, *cui* & *huic*, qando ſunt monoſyllaba, adverſus tum Chariſium, qem ex profeſſo impugnat, tum & Servium, qocum tamen ſentire profitetur, *locum eſſe concedendum* contendit. Egò verò etiamſi Chariſio non accedam,
E [d] qi *i* in è Græco ſermone mutuatis illis *conſonantis vice* poni exiſtimat, (neqe enim, qod Voſſio viſum, *vocalem utramqe* agnoſcit) & *ad ſyllabam ſeqentem pertinere* opinatur; nec viro tamen Cl. aſſentiri poſſum, avt υ Græcum in *ὑὸς* & *εἰλείθυια*, avt *u* etiam in Latinis illis, *huic* & *cui μονοσυλλάβως* prolatis, *vocalis non conſona* vim obtinere. Adverſum planè evincunt monoſyllaba illa. ecqid enim aliud ſonat *cui*, vel *cvi* potius, uno flatu ſimul prolatum, qam *Qi*? qod ex Fabio rectè monet [e] Angelus Baſſus. in *Qi* verò qid incluſum *v*, qam *w* noſtrum? qod eſt multis ſupra demonſtratum. Nam qod de *huic* objicit vir doctiſſimus ideò *vocalem* ibi *u* eſſe, qia *v*
F *conſonum aſpirari non poſſit.* primò qærere juxta licet, cur *v* Latinum aſpirationem non æqè ac ῥ Græcum ferat. tum qare non tam fallere qeat regula iſta, *de conſona non aſpiranda*; qam recepta pariter altera illa, *v fieri conſonantem, qoties in eapſe ſyllaba altera ſeqitur vocalis.* certè pari jure illam iſtic reſpuere licuerit, qo iſtam vir Cl. hic ipſe revellit. Nihilo me magis movent, nedum de ſtatu dimovent, qæ capite proximo adverſus Groſippum an Schoppium objectat, qi in Inſtitut. Grammat. ratione pari, *ai*, *ie*, *ii*, *io*, *iu*, & *ua*, *ue*, *ui*, *uo*, *uu*, in diphthongorum claſſem recipienda cenſuerat, in *Janus*, *jento*, *abjicio*, *jocus*, *juſtus*, & in *vaſtus*, *veſtis*, *viſus*, *votum*, *vultus*; (qo in errore hæſit & Schoppio prior; à
G qo forſan is havſit, [f] Thomas Smithus noſter, dum in *noſtris yate porta*, pet, & pit *tamen*, pole *jugum*, pung *juvenis*,

a *Voſſ. de analog. l. 2. c. 5.* b *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* c *Art. l. 2. c. 2.* d *Inſtit. gram. l. 1.* e *Miſcel. c. 89.* f *In rect. & emend. ling. Angl. ſcript. c. 9.*

juvenis, & in waſt *vaſtus*, wel *puteus*, wil *velle*, wo *ve*, wul *lana*, qæ per u is pingit, diphthongos ſomniat) figunt imò me, firmantqe magis. qod enim *j* & *v* in iſtis *conſonantes* eſſe contendit, (prout ſunt reverâ etiam p & w in noſtris) id utraqe manu lubens arripio, ulniſqe ambabus amplector; viroqe diligentiſſimo pariter atqe accuratiſſimo ſuggerendum ſubinde exiſtimo, qem *v* Romano vim ſonumqe genuinum toties aſſeruerit. id enim ſi attendiſſet, nec tam latum utique diſcrimen inter *v* in illis, ſed & in *qatio*, *qeror*, *qibus*, *qoniam*, *qum*, *equs*, & in iſtis, *Harpvia* nempe, & *hvic* monoſyllabo ſtatuiſſet; cum utrobiqe ſonus τῦ *w* noſtri clarè ſatis ſe prodat. nec verò ſic argumentaretur, ut diceret, ideò *V vocalem in iſtis eſſe*, qia *eundem habet ſonum*, *ac in Græco* ὑὸς. certè enim in Græco ὑὸς ſonus *w* noſtri, (qod & à Smitho noſtro jam olim animadverſum) planiſſimè deprehenditur. Idem utique prorſus, qem in noſtris wyte *qare*, which *qis*, whin *ſpina* genus, whine *qeritari*, white *candidum*, whip *flagellum*, whiſtle, *fiſtula*, &c. nos protinus agnoſcimus. intereſt duntaxat, qod aſpirationem, qam illi υ ſuo præfigunt, nos *w* noſtro (qod præfigi tamen [b] Smithus æqè poſſe cenſet) ſubjiciendo adfigimus. qo modo & Latini in literâ illâ alterâ conſveverunt: qum qod Græci Ῥόδον, *Rhodum* illi dicunt. utri rectius, alii viderint. Certè tam in Ὀφείλω & εἰλείθυια, qam in ὑὸς, in qibus idem prorſus valere agnoſcitur, τὸ υ ſpiritum aſperum habet in eadem ſyllabâ præeuntem: nec ſecus qicqam ſonat, qam *w* nobis in noſtris illis, thawk *pulſare*, thwart *adverſari*, thwight *acuere*, Thwaights, nomen gentilitium. idem avtem eſſe conſtat *w* in thwight ac in wight ζῶον, in Thwaights atqe in weights *pondera*: ubi *conſona* qin ſit ambigi neqit. Accedit qod vir doctiſſimus Groſippum eo nomine reprehendit, qod in *pitvita*, qando fit triſyllabum, ut Flacco; *fviſſe*, qando diſyllabum, ut Lucilio; *V vocalem* putat, ſubjectâ verbis hiſce reprehenſionis ratione; *Nam in his locis V in* fuiſſe *pronunciatur*, *ut in* vis; *in* pitvita, *ut in* vita. Et in Addendis; *Par*, inqit, *ratio*, *qando V ponitur poſt T*, *ut in* mutvatur *triſyllabo*, *Auſonio*; *ubi effertur*, *ut in* vates; *vel* D, *ut in penteſyllabo* dvodeviginti, *eidem*, (verba ipſa alio loco dabuntur) *ubi* V *pronunciatur*, *ſicut in* votum. in qibus *w* noſtrum valere ſuperius non ſemel monuerat. Et reverâ pariter omninò ſonat, in *pitvita*, ſicut in noſtris twins *gemelli*, twain *duo*, twine *plectere*, twiſt *torqere*; in *dvodeviginti*, ut in ſwoln *tumefactum*, a ſwel, *tumere*; in *mutvatur*, ut in twattel *garrire*. Qin & *triphthongos*, ſive *trivocales*, poſt Cornutum, introducentem eundem, *vai*, *vei*, *voi*, in antiqis illis, *qvai* pro *qæ*, *aqvai* pro *aqæ*, *qvei* pro *qi*, & *qvoi* Catulliano pro *cui*; (qod idem delirium & Smithus noſter deliravit, in noſtris wap *via*, watt expectare, wound *vulnus*, &c.) eodem hoc telo vir Cl. oppugnat, qia *V* in iſtis *conſonum ſit*. Adjicere poterat; *j*, in *qaj*, *qej*, *qoj*, perinde ac *v* in illis alteris conſonum eſſe. Nec ego qidem capio, qid voluerit [c] vir ſummus, ubi Eraſmum taxans, qod *falſo putarit V eodem modo ſubjici ipſi* C, *ſicut & ipſi* G, *in exemplo pronominis cui*: *Eſt enim*, inqit, *ibi V vera vocalis*, *I avtem conſonans*, *ut ſuo loco dictum eſt*. Ut enim de veteri ſcripturâ nihil dicam, qâ *cv* loco Q creberrimè uſurpabant; qod ex Nonio confirmat [d] Voſſius. qem ex ſerie literarum patet, *Cverela* & *Cvis*, pro *Qerela* & *Qis* ſcripſiſſe. nec inſtem in *cvi*, ubi μονοσυλλάβως effertur, *v* conſonam eſſe planè, qo modo & in *Qi* literæ Q incluſam, qocum *idem olim ſonuiſſe* [c] ipſe ὁ πάνυ concedit; atqe ita legendum accipiendúmqe contendit, in Maroniano illo, Eclog. 4.

---- qi non riſere parentes.

Etiamſi in *cui* diſyllabo *u* vocalis vera exiſtat, & in hoc exemplo proinde lapſus fuerit Eraſmus: at *i* in *cui*, ſive ſyllabam unam abſolvat, ſive in duas diſcedat, conſonantem eſſe, qî qeat defendi, non video. Inculcat qidem idem hoc ὁ πάνυ denuò cap. 12. verum qod evincat, adducit nihil. *I* inqit, *non ſolum*, *cum incipit ab eo ſyllaba*, *ut dixere*, *conſonans erit*, *ſed etiam*, *qod omiſere*, *qum terminabit*, *conſonans eſſe poſſit*: *ut in* Maijus, Pompeijus, *cum juxta antiqam ſcripturam per geminum ij ſcribuntur*; *qorum prius priorem clavdebat ſyllabam*; *alterum avtem ſeqentem inchoabat*. Nihil verius, nihil diſertius dici poterat, ad *bivocalium* rationem tollendam planè in μῶσαι, ἡμεῖς, Ἄιας, *Ajax*: qod in noſtris yap *fanum*, gap *nitidum*, plap *ludere*, prap *precari*, Anglus qivis confeſtim deprehenderit. Si enim *i* utraqe in iſtis conſonans fuerit, ſonum certè in utraqe ſyllaba eundem ſortiatur oportet. idem ſonabit *i* in *Mai*, qod nos pariter May dicimus, & in *jus*, qod noſtri pus ſcriberent: idem in *pei*, qod nos pey ſcriberemus; (ſic enim Pompejum, terminatione Latinâ inſuper habitâ Poinpey; qo modo & vocativum [a] Flaccus extulit,

Pompej, *meorum prime ſodalium*,

appellamus) & in *jus*; qo repetito nihil eſt opus. ecqid avtem aliud ſonat. vel in σαι, ubi τὸ μῶσαι clavdit, qam in ſap, *dicere*, vel in μαι, ubi τὸ ἡμεῖς, qam in *Maj* Latino, vel in May noſtro, ſive menſem id *Majum*, ſive *licentiam* denotet? Luculentam ergò habemus à viro ſummo de *j* literæ in iſtis vi & poteſtate confeſſionem, qæ è vocalium cœtu eam penitus excludat. Sed pergit in ſua ipſius ſcita impingere vir ſummus. *Sic etiam*, inqit, *ut ſupra dictum eſt*, *clavdit tertium caſum relativi cui*. Si loco *Cui Qoi* Catullianum poſuiſſet, (qo ſe puero uſos refert [b] Fabius ut à *Qi* diſtingveretur) ego pedibus ambobus in viri incomparabilis ſententiam conceſſiſſem. jam cur nec alterum promovere poſſim, ſupra eſt indicatum. Avdiamus tamen, qid hîc afferat, qo placitum iſtud tueatur. *Qin etiam*, inqit, *ſeqente conſonante*, *ut in pronomine* Huic. *neqe enim* u *hic eſt conſonans. aſpiratur enim. neqe eſt diphthongus. atqe eſt monoſyllabum. & idem* i *eſt*, *qod fuit in ſecundo caſu hujus*; *ſicut in* cui *eſt*, *qod erat in* cujus. Hæc ibi. *I* qidem conſonantem eſſe poſſe, etiam ſeqente conſonante, non negabitur. eſt enim in μῶσαι, in πμαῖς, in *ejs* monoſyllabo, in *avrejs* diſyllabo. ſed nec eſſe diphthongum ullam, vel in *huic*, vel in *cui* etiam promptiſſimè concedetur. Sed qare negat ipſe eſſe *diphthongum* ὁ πάνυ? Certè qi in ὑὸς *bivocalem* eſſe *y* cenſet, cur non de *ui* in *huic* idem ſtatuat, ego cavſſam nullam video. ecqid enim inter duo hæc intereſt, niſi qod illud ſit Græcum, Latinum iſtud? ac recte proinde Smithus noſter, *hvic* in Virgiliano illo Bucol. Eclog. 6.

Huic aliud dabitur,

[c] *nihil aliud ſonare* affirmat *qam* white, *more noſtro* prolatum; [d] *y* in ὑὸς Græco qam noſtrum wht. Nam qod monoſyllabum eſſe ait. & de *y* in ὑὸς conſtat idem; & eſſe perpetuò, avt in *huic*, avt in *cui*, id verò nondum liqet. ubi avtem fuerit alterutrum, ecqid eſt neceſſe, vel ut *u* vocalis, vel ut *i* conſonans ſit? *V conſonans non eſt*: *aſpiratur enim*, de hoc ſcito ſupra vidimus. nec cramben eam hîc denuò reponere eſt opus. Verum *idem eſt* i *in* huic, *qod in* hujus, *in* cui *qod in* cujus *fuerat*. *at illic conſonans fuerat*. *& iſtic eſt ergo*. Imbellis ratio. Cur enim non ex adverſo pariter argumentari licuerit? *Idem eſt* v *in* cui, *ubi fuerit monoſyllabum*, *qod in recto* Qi (q *literæ vi*) *includebatur*. *at* v *illud fuit conſonans*; ut eſt ante demonſtratum. *Et iſtic eſt ergo*. *& rurſus*; *Idem eſt* i *in* cui, *qod in* qi *recto*. *at vocalis ibi fuerat*, *& iſtic eſt ergo*. Cæterum res ipſa verè ſic habet. Nec *u* nec *i* in *ſynæreſi* vim rationémve eam habent, qam in *diæreſi* ſortiuntur. Atqe hoc eſt, qod [e] vir doctiſſimus agnoſcit, *V conſonum interdum abire in U vocale*: *idemqe ipſi qoqe J conſono evenire*. cujus exemplum dat *in adverbio* Jam, *qod Comicis nunc incipit ab I vocali*, *nunc conſono*. Tam in *huic* ergo, qam in *cui*, ſi ſeorſim enuncientur) ſicut in [f] Martialis illo,

a *De ling. Græc. pronunc. l. 2. & de ling. Ang. Script. c. 9.* b *Ibid.* c *Jul. Scalig. de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* d *Art. Gram. l. 1. c. 28.* e *Scal. lib. 24.*

a *Carm. l. 2. ode 7.* b *Inſtit. l. 1. c. 7.* c *De rect. & emend. ling. Angl. Script. c. 9.* d *Idem de ling. Græc. pronunc. l. 2.* e *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.* f *Lib. 1. Ep. 105.*

Sed norunt, cui ſerviant leones.

(qæ & primigenia videtur fuiſſe vocum earum prolatio) utraque tum *u*, tum & *i vocalis* erit. qod nemo inficiari poterit. ſin in ſyllabam unam conveniunt & coaleſcunt, altera *conſonans* futura eſt, *vocalis* altera; & *v* qidem *conſonans*, *i vocalis*, ut ad eandem redeat illa naturam, qam in *Qi*, ad eandem iſta, qam in *Hic* habuit. eodem enim prorſus modo enunciabitur, altera qo in *dvo* monoſyllabo, *dvellum* diſyllabo; utraqe qo in *Dvillius*, ubi *τεσσαράκοντα* effertur; imò qo in *bvi*, ubi uno flatu; qod apud Comicos haud ſemel fit. in qibus omnibus, qin *v* conſonans ſit, idemqe ſonet prorſus, qod *w* noſtrum in **Dwarf** *pumilio*, **Dwel** *habito*, **Dwindel** *flacceſco*, ambigi non poteſt.

Porro tam *j* conſonæ, qam & *v* ſonum verum ac genuinum arguunt clarè ſatis *συγχείσεις* & *διαχείσεις* dictæ illæ, qibus nunc è conſonis literæ iſtæ à ſyllabarum ſuarum compage reliqâ reſolutæ in vocalibus aliis commiſſæ in conſonarum naturam è vocalibus deformantur. Harum utriuſqe exempla paſſim ſunt obvia. qod *i* atqe *j* attinet, *ſynæreſeos*, in illis Maronis, Æneid. l. 1.

---- pendent lychni laqearibus aureis.

ejuſdem in Eclog. 3.

--- rejce capellas.

(fruſtra enim ſunt, inter qos & Servius, qi pedem proceleuſmaticum hîc ſomniant; prout & in illo Æn. l. 2.

---- intexunt abjete coſtas.

& l. 11.

---- tranſverberat abjete pectus.)

Lucretii, l. 5.

---- ambjens multa peruſſit.

Diæreſeos, in illis, Maronis Æn. l. 9.

---- dives pictai veſtis, & auri.

Senecæ in Hypolyt. 2. 4.

Siqa ferventi ſubjecta cancro.

Martialis, lib. 9. Ep. 94.

Pervigil in pluma Cajus ecce jacet.

Tò U, atqe V qod attinet;

Diæreſeos; in illis Flacci, Epod. 13.

Nunc mare, nunc ſyluæ.

Plauti, Ciſtell. Act. 2. Sc. 1.

Qod dedi, datum non vellem; qod relicuum, non dabo.

Lucretii, lib. 1.

---- confringere ut arcta

---- portarum clavſtra cuiret.

Naſonis, Epiſt. 12.

Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos.

Tibulli, lib. 1. Eleg. 7.

Stamina non ulli diſſoluenda Deo.

Synæreſeos: in illis, Maronis, Æn. l. 5.

Genva labant. ----

Plauti, Captiv. Prolog.

Domi dvellique dvellatores optimi.

Lucretii, l 2.

---- eqorum dvellica proles.

Auſonii, Parent. 24.

Duodevigimti functus Olympiadas.

Ejuſdem Epiſt. 23.

Mutvatur ad Græcam fidem.

Lucilii, l. 4. apud Nonium;

Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ancillv.

Flacci, lib. 1. Epiſt. 1.

---- niſi cum pitvita moleſta eſt.

Ennii deniqe apud Ciceronem de divinat. l. 1.

Cedunt de cælo ter qatvor corpora ſancta

Avjum. ---

de qo loco videndus Voſſius artis Gram. l. 1. c. 43. qi & idem rectè monet l. 2. c. 14. in *ſva* apud Maronem Eclog. 7. ubi legitur,

Strata jacent paſſim ſva qæqe ſub arbore poma

V ſonare, ut primam in *Svavis* diſyllabo. ſed qare, vir optime, non *ut & alteram*? cum utriuſqe, te qoqe cenſente, ſonus ſit idem, nempe *w* noſtri. jubeas Anglum ſcribat, qomodo ipſe proferri vis, *w* utrobiqe exhibebit.

A Verum fruſtra eſſe videtur eodem loci Vir doctiſſimus, qum *diphthongum* ſomniat in *Oilei* diſyllabo magis, qam in *ajo* & *rejce* pro *rejice* pariter diſyllabis, (de qibus idem videri poterit, ibid. c. 19.) avt in *abjete* triſyllabo; qum ratio eadem utriuſqe exiſtat, ſonus idem utrobiqe ſe prodat. Verum his niſſis; ecqis avrem ubi leviter etiam conſuluit, non ſtatim intelligit, in literarum commiſſionibus & diſſolutionibus eis qas diximus; dato *j* conſonanti ſono *y* noſtri, *v* verò noſtri *w*; lubricam admodum ac proclivem à *vocali* ad *conſonam*, & vice verſâ ab hac ad illam, lapſum fore; qum aſperior multò duriórqe ac difficilior tranſitus hinc illinc futurus ſit, ſi ſonos, qi vulgò B obtinent, barbaros eiſdem attribuerimus, qorum alter eſt literæ F genuinus, uti nos alibi demonſtravimus. Ex his ergò qæ dicta ſunt, liqidò patet, (criticis etiam celeberrimis ac peritiſſimis vel exemplo, vel calculo ſuo id diſertim comprobantibus) literarum *I* & U, ubi conſonantis munus obeunt, ſonum genuinum in tribus illis lingvis eundem eſſe, illius nempe qi **P**, iſtius qi **W** noſtri: nec alium in eis, qæ pro *bivocalibus* habentur, ſonum exhibere, cùm rationibus variis, tum & avrium ipſarum teſtimonio, qo nullum in negotio hoc certius argumentum, eſt luC culentiſſimè demonſtratum. ut nihil amplius ad *bivocalium* iſtarum exterminium juſtum opus adjecto videatur.

Cæterum ex occaſione iſtâ, qæſitis duobus, qæ à nonnullis ſunt propoſita, qid reponendum exiſtimem, pavcis exponam.

Alterum eſt de vocum earum lectione ac prolatione, in qibus, tam exteris, qam & noſtris, literæ iſtæ occurrunt. Siqidem cum ſcripto peculiari de *Nomine Tetragrammato* nuper emiſſo, vocis *Jehovah* uſum receptum approbârim, & confirmare etiam anniſus ſim; qæſitum eſt à qibuſdam, qî id nominis, inter legendum enarrandumqe, pronunciandum cenſeam, ſentiam ſaltem. neqe D enim hac in parte per totam diſſertationem illam qicqam videri definitum. hoc avtem forſan eò magis à me expectatum iri jam ſuſpicor, qia literarum conſonantium, qæ in nomine illo præcipuæ ſunt, (de punctis enim vocalibus duntaxat eſt in ſcripto priore diſceptatum) aliam à vulgatâ receptáqe pronunciationem, tanqam rectam & genuinam, hîc aſſertum eam.

Qæſito iſti qò plenius ſatisfiat, tum generalia nonnulla præmittenda, tum & diſtinctiones qædam neceſſariò adhibendæ videntur. neqe enim in omnibus una eadémqe, E ſive lex, ſive regula, figi poteſt.

Ac primò lingvarum, de qibus qæritur, ratio diverſa eſt. aliæ namqe ſunt, qæ in uſu vulgari eſſe deſierunt; aliæ, qæ adhuc perſtant. Ad claſſem priorem pertinent, Hebraica, Græca, Latina. In iſtis avtem, cùm terminos jam olim defixos ac definitos habeamus; nec niſi apud eruditos ac literatos ferè in uſu ſint; ad priſcam & primigeniam, qantum poteſt, prolationem, qæ qoad lingvæ illæ in puritate ſuâ viguerunt, obtinebat, ut qàm proximè accedatur, annitendum videtur: ſonúſqe ad ſcripturam, qæ certiſſima in iſtis eſt norma, qantum avt F uſus præſens patitur, avt obtinere etiam potior valet, eſt omninò exigendus. ſcripturam avtem cùm pro norma illiuſmodi propono; eam velim intelligi, non qæ à pictoribus, ſculptoribus, artificibus imperitis qibuſqe profecta, in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur, (qanqam & ab his etiam ad rem iſtam qæ in manibus eſt, lux aliqa, ſed judicio adhibito, nec contemnenda ea, accedere qeat) ſed qæ ab eruditis retúmqe harum peritis, qorum ad nos opera judiciáqe ſcripto conſignata pervenerunt, prodita ac comprobata reperitur. qæqe in eis habetur, qæ diſtinctis diverſiſqe characteribus depinguntur. neqe enim fit veroſimile, ſonum G unum eundemqe, literarum avt avtores primos, avt ſcriptores priſcos, figuris pluribus, deſignatum voluiſſe. qanqam ubi elementum, qod unum idemqe ferè ſonare videbatur, in vocum flexionibus, ſyllabarúmqe commiſſuris, nunc conſonæ munus, nunc vocalis obiret; factum eſt, per varietatis juſtæ defectum, ut ſonus duplex, ſed alter alteri affinis, qigę alter in alterum invicem

creberrimè transiret, [a] uno eodemqe charactere qandoqe designaretur. qod in illis duntaxat, qas diximus, literis duabus, usu venisse compertum est. In istis avtem, avt pro soni usúsqe varietate, characteres distincti, nec multum discrepantes tamen, adhibendi sunt; avt regulæ saltem statuendæ, qibus sonus earum víscqe genuina, pró locis eis, in qibus inter legendum se obtulerint, à legentibus dignosci qeat.

Atqe in Hebraicis qidem charactere proprio exarandis, scripturam qod attinet, cùm sacrosancta duntaxat oracula idiomate illo, puro saltem, conscripta habeantur, tum immutari in eis qicqam religio vix patitur; tum nec hoc facto opus esse videtur, qum ad lingvam intra fines tam angustos concluśam, adversus errorem, qi hinc emergere posset, omnem muniendam, regulæ paucæ admodum suffecerint. Sed nec in eisdem charactere Latino describendis, necesse est, ut literæ *Vav* loco novus character, *w* nempe noster, usurpetur, (qod viris magnis factitatum monuimus) ab eis præsertim, qi genuinum *V* Latini sonum agnoscunt; nisi forsan, qo eorum vel inscitiæ occurratur, vel inadvertentiæ consulatur, qi vitiosæ ejusdem prolationi soli assveti, eam figurâ illâ indicari opinarentur.

Cæterum non possum illorum hac in parte (qod tamen viros summos, qiqe in lingvæ sanctæ studiis promovendis, insignem præ aliis plerisqe, qibusqe forsan verè dixerim, nec felicem minus operam navárunt, admisisse video) praxin probare, qâ Judæorum hodiernorum prolationem corruptam secuti, (qam & exemplo suo ratione istâ comprobare videantur, nisi si à calamo lingva discrepet) in Hebraicis charactere Latiali depingendis, pro *Tav S*; pro *Beth*, in dictionibus syllabisve extremis F, in mediis *V* substituunt. unde nobis barbara planè illa, pro בית *beth*, *bes*, pro בראשות *breshith*, *bresis*; pro מדות *middoth*, *middos*; pro ארחת *orchath*, *orchas*; pro אגרת *iggereth*, *iggeres*; pro הלכות *hilcoth*, *hilcos*; pro הליכות *halicoth*, *halicos* & rursus; pro רב *rab*, *raf*; pro טוב *tob*, *tof*; pro זהב *zahab*, *sahaf*; pro נתיב *nathib*, *nathif*. deniqe pro אבות *aboth*, *avos*; pro בבא *baba*, *bava*; pro בבלי *Babeli*, *Baveli*; aliaqe ejusdem κόμματα, ὅσα ψαμαθὸς τε κόνις τε. Neqe verò Judæorum morem ritúmqe hic obtendere valebit; non magis qam Italorum, ubi de sermone Latino agitur. Memini me qondam, eqite affini, qi filiolum habebat, qem literis humanioribus imbutum averet, officii id à me flagitante, Italum qendam unâ cum illo convenisse, qi nobilium liberos aliqot lingvam Latinam edocendos susceperat. Is evocatos hos in re Grammatica aliqid percontarer rogabat, qò profectus apud se sui specimen aliqod exhiberent. Ego cum inter minutiora qædam, ab eorum uno postulassem, præteritum daret verbi *Cano*, ille *Chechini* retulit. idqe magistro, qi ita institucrat, probante. qi qâ ratione inductus, ita proferret, sciscitanti, regessit, *Italos sic pronunciare: ab Italis avtem dictionis Latinæ proferendi normam esse desumendam.* Et sanè, tam ab illis, opinor, Romanæ, qam à Judæis hodiernis Hebraicæ; qum non minus à priscâ & genuinâ lingvæ olim suæ prolatione istos, qam illos, constet desciviśse.

Idem hoc & de Græculis hodiernis admonitu opus esset; nisi qod absurdæ barbaræqe prolationes illæ (qas tamen apud Cantabrigienses nostros, edicto publico, avthoritate suâ interpositâ, adversus Thomam Smithum & Johannem Checum, qi post Erasmum, monstra illa oppugnatum ac profligatum in aciem prodierant, sub pœnis etiam gravissimis, retinendas usurpandasqe, tam in re literariâ qam in religiosâ, tyrannum agens, Præsul ille Vintonienśis sancivit;) qibus [b] *αι ab ε, οι & ει ab ι sonis non distingvuntur*; *η ι υ sono uno eodemqe proferuntur*: Βῆτα, non *Beta*, (qo modo [c] priscis) sed *vita*: υ in diphthongis (qas nuncupant) tanqam *f* avt *v* nostrum: *π post μ*, tanqam si *b nostrum* foret; *τ post ν tanqam d* enunciantur; aliæqe ejusćemodi, qarum Græci hodierni plurimum tenaces existunt; apud eruditiores qosqe, tam exteros, qam nostros, jamdudum explosæ, & jam ferè prorsus abolitæ sunt.

In hoc tantum apud nostros plerosqe peccatur; qod *I* vocalem tanqam si Ει, *Υ* tanqam si Ευ esset, enunciamus. alioqi *I* & *Υ* consonæ utriusqe sonum geminum germanum plerique retinemus. Nec figurâ diversa adhibitâ multum hîc opus est, (etiamsi I consona pingi possit productior pavlò, prout in αι plerunqe pingitur) qum regulâ unicâ res hîc absolvi possit, Iscilicet cum α ε ο prægressis, *Υ* ubi cum α ε ο ω præfixis, avt ι insecutâ, in syllabam unam coalescunt. alibi passim *vocalem* esse utranqe.

De Latinis consideratio curaqe ulterior ac uberior necessaria videtur, tam qoad prolationem, qàm & qoad scripturam. Qoad prolationem; qia lingva hæc, prout in communi, priore utraqe illâ amplius, est usu, ita corruptelis pluribus obnoxia est facta. A nostris avtem plerisqe in Latinis proferendis, præ exteris compluribus, plurimum peccatur. Siqidem nec *I* nec *U*, avt vocali, avt consonæ; nec *F* in ullis; nec *G*, avt *C*, in nonnullis; nec *T* in aliis; sonum damus genuinum. *I* vocalem, qasi *ej* esset; *U* qasi *Ev* vel *Ju* foret, efferimus. *J* consonæ sonum damus eundem, qem & *G*, (perperam utriqe) ubi *E* vel *I* seqitur. pari nempe modo proferimus *J*, in *Jacio*, *Jecur*, *Injicio*, *Jocus*, *Justus*, qo *G*, in *Gens*, *Genus*. *Georgius*, *Gigno*, *Corrigitur*. Igitur *V* consonam pronunciamus, qo modo F oportuit: *F*, tanqam *PH* avt Φ Græcum foret; qod in Græculo risisse Ciceronem Fabius [a] refert. *C*, ante E & I, *in Cera*, *Cerno*, *Nescire*, *Poscere*, *Cicer*, *Cicur*, *Circus*; & *T*, ante *I* purum, uti appellant, h. e. ubi vocalis ulla syllabam eam seqitur, qam id claudit, uti in *Titio*, *Petitio*, *Primitiæ*, *Propitius*; tanqam *S*, utrumqe enunciamus; acsi nihil interesset, inter *Cedo* & *Sedo*, *Cepi* & *Sepi*, *Cellam* & *Sellam*. *Cilicem* & *Silicem*.

Horum avtem in plerisqe cum vicini nobis Belgæ, exteríqe alii complures, accuratiùs emendatiúsqe pleriqe nostri loqantur, cúmqe lingvæ istius in conventibus conventionibúsqe publicis præcipuus ac freqentissimus sit usus: voti itaqe ac desiderii justi res merito fuerit, ut prisca illa ac primigenia Latina pronunciandi ratio apud nostros posset postliminio revocari; utqe in Academiis nostris, cum operam sedulam, tum & authoritatem, qâ pollent, ei qorum id interest, ad id procurandum adhiberent. Cur enim non ad errores qoscunqe tollendos, rectámqe rei cujusvis rationem figendam firmandámqe, usui necessario justoqe ea nunc possit esse & debeat, qæ ad illos qidem fovendos fulciendósqe, istam verò opprimendam supprimendámqe olim iniqissimè est adhibita? Qa in re & eò magis elaborandum videtur, qia prolationis vitiosæ ritus iste retentus, facit ut apud exteros qi eundem repudiârunt, ab eis nostri qandoqe deridiculo habeantur, qos eruditione tamen solidâ, bonisqe literis atqe artibus, parasangis ipsi non pavcis anteeunt. Cæterum donec istud obtineri possit, seqendum necessariò Sapientis scitum illud, *Loqendum cum multis, sapiendum cum pavcis.* & qod summus ille de se in Oratore orator, qi *avrium convicio veritatem sibi extortam* conqestus, *usum* ait *populo concessisse, scientiam sibi retinuisse.*

Ac de Latinis, prolationem qidem qod attinet, ista suffecerint. De scribendi ratione aliqid adjecto opus videtur. Qum itaqe *I* & *U* Latinorum sonum geminum, vímqe sint duplicem adeptæ; unde fiat, ut nunc in *consonantium*, nunc in *per se sonantium* classem concedant, támqe multiplex & varius consonantium harum sit usus, ut sub regulas certas reducere, eásve inter legendum ob oculos jugiter habere, havd cuivis ita promptum ac proclive fuerit; idcirco veteres Vossius [b] non immeritò castigat, qod *ista cum soni natura discrepent, non & figuris*

[a] *Litera una pluribus sonis propter inopiam inservire potest: sonus unus in Variis literis non potest contineri. Tho. Smithus de ling. Græc. pronunc. l. 2.* [b] *Edicti Vintonienśis verba.* [c] *Martial. l. 5. Epigr. 17. Isidor. Origin. l. 17. c. 10.*

[a] *Instit. l. 1. c. 4.* [b] *Art. Gram. l. 1. c. 15.*

(qod facilè poterant) *diverſis ſignarint.* Horum itaqe cum ut indiligentia compenſaretur, tum & legentium commoditati conſuleretur, ab accuratiùs iſta tractantibus procuratum eſt, uſúqe ferè jam receptum, ut diſtinctionis juſtæ cauſſâ, literæ iſtæ, ſicut ſonis diſpeſcuntur, ita characteribus diverſis qoqe repræſentarentur. Unde natum, ut *conſona* J j, V v; *vocales*, I i, U u, pingantur.

Cæterum non immeritò reqiſiverit qiſpiam, qare non conſtanter, ubicunqe ſonus idem deprehenditur, figura ab his eadem uſurpetur. hoc enim ſi accuratè obſervaretur, *bivocalium* vanitate falſitatéqe liqidò patefactâ, commentum illud confeſtim concideret, & ipſum per ſe evaneſceret. qare in qibuſdam eum, qem vocali deſignandæ deputarunt, characterem admittant retineántve, in qibus aliud qam *conſonans* eſſe non poteſt. v: gr. cur *ſuadeo*, *ſuavis*, *ſuetus*, *quis*, *quare*, *quum*, *quorſum* ſcribant, cum nec *u* vocali ulli ita præfixâ, ut in eandem cum eâ ſyllabam coaleſcat, poſſit eſſe *vocalis* ipſa: (neqe enim, apud Latinos ſaltem, agnitæ ſunt unqam *bivocales* iſtiuſmodi; qod adverſus Schoppium eruditè diſputat Voſſius) nec eundem cum *u vocali* in vocabulis iſtis (qorum in nonnullis utraqe etiam reperitur) ſonum edere ſit compertiſſimum. qare in *æquum*, *equum*, *antiquum*, *reliquum*, *tinguunt*, *ſtinguunt*, charactere *vocalis* peculiari; contra, in *ervum*, *cervum*, *nervum*, *ſervum* figurâ *conſonantis* indice, ad literam priorem exprimendam abutantur; cum tam in illis, qam in iſtis mera *conſonans* exiſtat. avt ſi, ubi *conſona* eſt, ſonum non unum ſortiatur, qare non, pro ſoni varietate, characterem qoqe diverſum habeat aſſignatum. qare deniqe in *aut*, *haud*, *autem*, *audeo*, *audio*, *auris*, & ſimilibus, non eodem, qo in *vaco*, *vado*, *vago*, *valeo*, utantur charactere, cum eundem utrobiqe, ꝟ utiqe noſtri, ſonum agnoſcant. verum hoc typothetæ operiſqe typographicis præfecti viderint. eruditi verò, in ſuis edendis, prout ipſis viſum, procurarint. Nos ad reliqa, qæ diſceptanda propoſuimus, pergemus.

Hactenus itaqe de lingvis eis diſpeximus & diſpunximus, qæ in vulgari eſſe deſierunt. reſtat ut de eis aliqid adjiciamus, qæ in uſu vulgari adhuc perſtant, qas & *vernaculas* appellamus. In iſtis omninò, prolationem qod attinet, ſeqendum tenendumqe, qod uſus probat. Valet ſiqidem iſtic, qod Fabius tradit, inſtit. l. 1. c. 10. *Conſvetudo certiſſima loqendi magiſtra. utendúmqe planè ſermone, ut nummo, cujus publica forma eſt.* Proinde ſi vox *Jehovah* qomodo enuncianda ſit, qæritur, conſiderationem qæſita res geminam cum admittat, reſponſione conſeqenter geminâ eſt opus. Si enim de voce hac, qâ Hebraica eſt, qæritur, pronuncianda erit, ac ſi charactere noſtro Jehowah ſcriberetur. eam enim Hebraica efferendi rationem rectam ac genuinam eſſe, in antegreſſis eſt demonſtratum. at ſi pro Anglicanâ, qæ Hebraicæ illi reſpondeat, habeatur, non Jehowah, ſed Jehovah planè proferetur, eo utiqe prorſus ſono qo J & V literæ *conſonantes* apud noſtros ſonant. ſiqidem qibus illorum *Jod* & *Vav* ſonos exprimamus, alios habemus diſtinctos ac peculiares characteres, qibus iſtic non abutimur. neqe eſt neceſſe, ut vocabula Anglicana, qæ Hebraicis interpretandis ſive lingvâ noſtrâ exprimendis adhibentur, ad illorum proloqendi ritum modulúmqe exigantur. hæc eſt enim lingvæ cujuſqe prærogativa, ut aliunde mutuata ad morem proprium uſúmqe defingat. Exemplis aliqot, qid velimus, dilucidiùs patefiet. Si qis Hebraicè peritus, contextus ſacroſancti periochen aliqam recitaret, nomina illa אחשורוש דויד יעקב ישראל (rectam proloqendi normam ſecutus) proferret utiqe ac ſi Jiſrael, * Jaacob, Dawid, Aſjweros, literis noſtris pingerentur. at idem, ſi ſcripturas eaſdem lingvâ noſtrâ enarraret, nomina eadem idqe citra juſtam reprehenſionem) Iſrael, * Jacob, Dabid, Aſſuerus, prout vulgo efferuntur, enunciaret. Aliud adjiciemus. Chriſti domini noſtri nomen Hebraicum idem omninò fuit, qod & ducis illius Judaici, qi in terræ eidem olim promiſſæ poſſeſſionem Dei populum immiſit, יהושוע utiqe, ſive *Jehoſhua*. inde יש׳ *Jeſhua* enatum, Syrum magis qam Hebræum (qanqam & Syriaca qandoqe [a] Hebraica dicitur; qia hujus tradux; ſed inter derivandum fonte, unde profluxit, corruptior effecta) nec niſi à populo è Babylone reduce, ubi linguæ Syriacæ ([b] ea enim eſt revera, qam Chaldaicam nos dicimus) aſſveverant, uſurpatum. hinc in Græcam lingvam tranſeundo, nomen geminum evaſit. ſiqidem Græcis priſcis Ἰησοῦν Ἰάσων, poſterioribus Ἰεϱεμίζουσιν etiam Ἰησοῦς dicebatur. Nos Hebraica impræſentiarum miſſâ, de reliqis, in qibus diſcrepantiæ vix qicqam comparere videtur, videamus. Ἰησοῦς ergò, ſive *Jeſus*, qomodo enunciandum ſit, ſi qis qæſierit, hoc à me reſponſum feret. Græca qidem vox Ἰησοῦς ita erit proferenda, ac ſi eſſet noſtro depicta charactere Jeſous: qia I Græcis hîc *vocalis*, Y *conſonans* eſt. *Jeſus* verò Latina, acſi Yeſus ſcriberetur. qia J *conſonans*, (qæ illis Y noſtrum ſonabat) *u vocalis* eſt. Anglicana vero Jeſus; prout nos J *conſonam* noſtram proferre conſvevimus. Nec de alterâ illâ, hac antiqiore multò, ſecius ſtatuendum. Vox Græca Ἰάσων τεϱσυλλάβως prolata noſtris figuris eſſet Jaſon; qia I in ea *vocalis* eſt: Latina *Jaſon*, δισύλλαβος (poëticas enim diæreſes hîc mittimus) noſtro charactere, Yaſon: qia Y nobis ſonat qod J conſona Latinis: Anglicana vero Jaſon; eodem plane modo prolatâ primâ, qo J noſtrum ubi conſonans eſt, aſſolet. qod & in [c] codicis ſacii contextu recitando à qibuſqe paſſim obſervatur. Nec eſt igitur neceſſe, ut à nominis Jehovah pronunciatione vulgari, (prout nec à Jacob vel David, vel Jeſus, vel Jaſon) in ſermone vernaculo diſcedatur.

Illud potius iſtic optandum venit, ut prolationem, qæ obtinet, ſcriptura ſeqatur. Rectiſſimè Smithus noſter, [d] *Æquum eſt, ſcripturam ſonos ſeqi, ut picturam corpus: teſtentúrqe ſcriptura ſonum ætatis, ut avlæa formas veſtium.* Qorſum namqe elementorum figuræ, avt ſunt primitus excogitatæ, avt etiamnum adhibentur, niſi ut qem in ſermone communi literæ qæqe ſonum edunt, eis commodè deſignetur? Certè & ætatis tenerioris noſtris, & lingvæ noſtræ ediſcendi ſitientibus peregrinis, compendium hinc non contemnendum accreſceret; ſi & figuras ſono cuiqe diſtinctim exprimendo deſtinatas, eaſdemqe ad ſonum proprium accommodatas & reſtrictas haberemus. Hoc eſt enim, qod ſortis utriuſqe qoſvis, in noſtris ediſcendis, conturbat havd parum, de qo & exteros avdivi non ſemel conqerentes; qod Gallis utiqe, inter alia, qæ nolo dicere, exprobrari conſveverat; *aliter legere nos qam ſcribamus, aliter pingere qam proloqamur.* Nec reverâ noſmetipſos (niſi ſi φιλαυτίας καὶ αὐθαδείας ἰσχάτης reatum adſciſcere velimus) culpâ omni hac in parte immunes prorſus poterimus diffiteri: qum literas toties ſupervacaneas vel infercimus, vel affigimus; alio, qam qo proferri debeant, ordine diſponimus; elementis à ſono ſuo nomina diſſonantia planè tribuimus; uno eodemqe charactere ſonos à ſe plurimum diſcrepantes pingimus; & ex conſeqenti, ſonum eidem nec certum, nec ſuum damus. Ex. gr. Cur in **people** ſcribendo, **o** interſerimus, qod envnciatum tamen nolumus; **e** conſonæ **l** poſtponimus, qod loco priore, licet raptim, proferimus? Cur **thiu** *tenue*, & **thine** *tuum* literâ initiali eadem depingimus, cum **o** potius qam **t** ſonus in altero ſe prodat? qod proinde **o** apice ad ſpinæ inſtar trajecto Saxones priſci exprimebant. Cur **Gervaſe** per **G** ſcribimus cum **Jervas**, avt **Jarnis** enunciatum velimus? Cur **G** ipſum **Jee** ſive **Ji** nuncupamus, cum in **gate**, **gil**, **give**, **good** aliter prorſus proferamus? Cur **C** literam **ſee** ſive **ſi** nominamus, cum tanqam ſi **K** eſſet (prout

* *Literâ mediâ forſan illâ miſſâ, cujus ſonus vel ignotus vel incertus cum ſit, nunc inſuper habetur, ut in* עמוס Amos, *nunc per* G *exprimitur ut in* עמרה *Gomorra; ab aliis nunc ut* ng *in* בע malum, *nunc ut* gn *in* עץ lignum, *effertur.*

a *Act.* 22. 2. b *Ezr.* 4. 7. *Dan.* 2. 4. c *Act.* 17. 5. 6. *Rom.* 16. 21. d *De rectâ & emend. ling. Angl. ſcript.* c. 9.

(prout eſt reverâ; & alterum itaqe ſuperfluum) efferamus, in care, core, cur, cure? Cur non eiſdem elementis proceed & ſeed ſcribimus, cum idem in utroqe ſonus percipiatur? Cur action, potion, poztion, petition exaramus, cum acſion, poſion, pozſion, petiſion legamus? Latinam ſi qis originem obtenderit; in promptu eſt reſponſio. In Latinis qidem *actio*, *potio*, *portio*, *petitio*, cum ſcriptio recta ac legitima exiſtat, nihil eſſe immutandum; ſed ad ſcripturam, qæ proba ac probata ſit, prolationem eſſe accommodandam. at in noſtris, cum voces vernaculæ, ſonis conſtent ab illâ planè diverſis; ſonùmqe *t* in *s* demutando facta fuerit derivatio; ad vocabuli ſonum conformandam eſſe ſcripturam; neqe enim id eſt in deductitiis avt mutuatitiis neceſſarium, avt congruum etiam, ut elementum cum ſono mutetur. neqe verò nos id ipſi conſtanter obſervamus. v. gr. à voce Latina *declinatio* derivata gemina habemus; artis vocabulum utrunqe; mathematicæ alterum, declinartion, Grammaticæ peculiare alterum, declenſion. ecqid avtem obſtiterit, qò minus, qamvis Latia, mater utriuſqe vox per *s* ſcribatur, & rite qoqe proferatur, non per ſ tamen tam illa qam iſta deſcribatur; cùm hujus in utraqe ſonus avdiatur, t literæ in neutrâ? Ecqis enim Gallis vitio verterit, qod *Oraiſon* & exarent & enuncient, cum ab *oratio* tamen Latino ea vox deſcendat; avt illis qod *faſhon*, noſtris qod faſnion, (non faction, qod aliud utriſqe deſignat) cùm Latinorum tamen vocabulo *factio* natales ſuos debeat utrumqe? Ecqis Latinos vituperet, qia *reſinam*, non *retinam* ſcribant, cum Græcis ea ῥητίνη ſit; qod *ſciſſum*, non *ſchiſtum*, qum Græcis ſit σχιστὸν; qod *cutis*, non cuſtis, quum Græcum ſit κύτις; *perna*, non *pterna*, cum Græcis πτέρνα; *purum putum*, non *puſtum*, qod Græcis eſt πυρὸν; *oſſa*, non *oſta*, qod ὀστᾶ Græci; & alia ultra cenſum iſtiuſmodi? Certè, qam nulla non lingva in vocabulis aliunde derivandis tranſferendiſqe libertatem ſibi ſumit, noſtræ nullo jure, nulla ratione, à qoqam poterit denegari.

Iſtis avtem cum qæſito priori ſatiſfeciſſe nos avtumemus, ad alterum tranſibimus. De *Q* literâ itaqe, ejuſdemqe poteſtate ac uſu â praxi meâ occaſione ſumptâ, coorta eſt qæſtio. Cum enim in meis Latinè ſcriptis, ac in publicum emiſſis, *v conſonam*, an *vocalem* eam, huic ſubjungere deſtiterim, ſæpenumero ſum hâc de re à viris doctis compellatus, qærentibus utiqe, qâ ratione inductus id uſurpem, qâve avtoritate ſubnixus, ſcripturam novitiam introductum eam.

Et ratio qidem, qæ nondum lecto avtore eâ de re ullo, in ſcriptis privatis compendia captantem, ad id primitùs impulerat, prompta pronáqe ſatis fuerit, qod ſuperflua planè adjecta vulgò altera illa videretur: qum utriuſqe ſonum, qæ duplex foret, litera ea per ſe ipſa includeret. Siqidem tam *Q*. qam *X* Latinum, Ψ Græcum, non ſimplex litera, ſed compoſita eſt. Conſtat enim ex C & *V*. qod Capella monuit de nupt. philolog. l. 3. c. 7. ex C, inqam, & *V*, non *vocali* eâ, qod Scaliger cenſuit de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 7. (ne fruſtra ſis) ſed *conſona* illâ (qod ex Velii ſententia tuetur Voſſius lib. 1. cap. 22.) cujus vis in *Angvis*, *Sangvis*, *Svavis*, *Svaſus*, ſe prodit. itaqe nec *Cu*, ſive *Qu*, i. e. juxta ſcripturam vulgarem *Quu* qod Voſſio tamen l. 1. c. 32. placuiſſe video, eſt genuinum literæ hujus nomen, ſed *CVE*, ſive *QE*, (qod eodem recidit) ſicut ECS τὸ *X*; non incluſâ, qæ utrobiqe nulla eſt, ſed qo proferri poſſit utraqe, neceſſariò, in altero præfixâ, in altero ſubjectâ, vocali illâ, qæ conſonis qibuſqe exprimendis conſvevit adhiberi. Ergo qo modo *X* ex C & *S*, Ψ ex Π & Σ; ita *Q* ex C & *V* eſt coalita & conflata. Rectèqe idcirco, cum Julius pater, de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 10. *ineptire* eos pronunciat, *qi Q cum C eandem eſſe* contendunt; tum & Joſephus filius, in diatriba de var. liter. pronunciatione, *delirare Varronem*, qi *nullam* ajat eſſe *inter* Q & C *differentiam. eam enim eſſe proportionem in voce hac* Qvos *ad* Cos, *qa eſt in* Lingvas & Lingvis *ad* Lingas & Lingis. uterqe, τὸ *U litera poteſtatem in Q ipſo contineri* adfirmat.

Unde & notat Voſſius l. 1. c. 32. eos, *qi ſemper poſt Q adſcriptum eunt V.* etenim *hoc appoſito nihil ſupereſſe præter C ſimplex.* qod de *Q* ſentire Scaliger alter *ineptum*, *delirum* alter cenſuit. Proinde ſicut fruſtra τῷ *X* τὸ *S* ſubjungeretur, ut *exſeo*, *exſedo*, *exſpio*, *exſplodo*, *exſploro*, pro *exeo*, *exedo*, *expio*, *explodo*, *exploro*, ſcriberemus: alia enim eſt ratio, cum à *ſpecto exſpecto* potius qam *expecto*, qaſi à *pecto* eſſet compoſitum, Grammatici (qod Fabius l. 1. c. 7. docet) ſcribendum cenſuerint. qia ſ ibi non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis; ſicut & in *exſcribo*, *& exſurgo*; & nominis verò, in *exſors* & *exſul*, ut recte [a] Voſſius. ita fruſtra τῷ *q* τὸ *v* ſubjeceris, cum ipſius *v* vis integra duplicis illius ſono jam incluſa habeatur. Etenim, qod ὁ κάππα de litera *K*; ſi qis cum Scavro, *nomina, in qibus à ſecunda eſſet ſtatim ſede, per K eſſe ſcribenda putârit, qod Ka nomen includit vocalem illam, nullam ſanè vocalem addendam in contextu dictionis.* & eâ qidem de cavſſâ priſcos obſervat Voſſius l. 1. c, 17. *a* poſt *K* omittere ſolitos, cum ſcriberent *Klenda*, *Klumnia*, *Krus*, *Kartago*, pro *Calenda*, *Calumnia*, *Carus*, *Cartago*, qia *K* utiqe C & *a* in ſe contineret. pari certè ratione tam *V* poſt *Q* qam & *S* poſt *X*, eſt prorſus ſupervacanea, cum compoſitis ſuis iſtis utraqe illa, & qidem integra, jam ſit comprehenſa.

Ratio igitur clara ſatis ſuppetit, cur τῷ *Q* ſubjunctâ ſive *U*, ſive *V*, nihil ſit opus. Nec deſunt qi patrocinium hac in cavſſâ ſuum ſponte deferant, viri cum literati, tum & inter literatos ſortis ſediſqe havd infimæ. In his eſt, qem & ſuperius pavlò adduximus; Vir Cl. Scaliger filius. Is loco ibi deſignato: *V poſt Q nullum habet ſonum. ſed qi ſonus avditur, in ipſius vi eſt, qæ ſine V potuit probari.* Accedit huic, ſed qi tempore, puto, anteceſſit Avtor havd ignobilis, licet de nomine ignotus, cujus *de Lingva Gethica* commentariolum edidit Bonaventura Vulcanius; in qo iſta habentur. *Q eadem eſt cum C, niſi qod U includit. qare ubi hac ſubjicitur, ſuperflua eſt. Malè igitur ſcribunt Latini.* Quotidiè, Quis, Quia, Quoniam, *recte Gethæ, qui u includunt, ſcribentes* Qotidie, Qis; Qia, Qoniam. *Cum enim Q comprehenderet u, putabant ſuperfluum, ſi præterea annotaretur. qod monendum erat, ne qem in novo idiomate novitas offenderet. Tum u exprimendum ſit. ſi dictio per x ſcriberetur, qomodo Graci faciunt, qi loco q x uſurpant,* Κυίντ& *ſcribentes pro Qintus. Errant verò, qi u geminum ſubjiciunt; qum ſimplum ſatis ſit; avt unicum, ſi alia vocalis ſeqatur.* Hæc ille diſertiſſima. Cæterum ne Getas Gothóſve, gentes barbaras, Latinæ vel ſcripturæ vel loqelæ magiſtros facere videamur. Virum clariſſimum, antiqitatis omnis indagatorem ſagaciſſimum, rerúmqe iſtarum peritiſſimum, Joannem Voſſium avdiamus. Is (neqe enim in partes hic vocatus comparere recuſabit) Artis Grammaticæ l. 1. c. 22. Cujus inter alia ſummarium; *Veteres ſcripſiſſe*, Aqa, Equs, Qis, *& ſimilia*, *abſqe V. Non tantum*, inqit *eſſentiæ & poteſtatis ratione Q compoſita dici poteſt*; (qod Capellæ ac Diomedis avtoritate firmat, qi ex C & *V* conſtare affirmant) *ſed etiam figuræ: qia, qod & Velius Longus obſervavit, ipſa nota, qâ ſcribitur, oſtendit* C & V *pariter literas in ſe confuſas. Atqe inde eſt, qod in Veteribus Codicibus alterum V, tanqam in Q contentum, prætereatur. Ita in eis legere eſt* Equs *pro* Equus. *ac in antiqis etiam inſcriptionibus interdum hic occurrit ſcribendi modus.* Velii verba qæ vir Cl. adſcripſit, hæc ſunt. *Multi Q literam excluſerunt, qoniam nihil aliud eſt qam* C & V; *& non minus poſſit ſcribi* Quis *per* C & V & I & S. *ideóqe nonnulli* Quis, *&* Quæ, *&* Qid, *per* Q & I & S *ſcripſerunt, & per* Qæ, *&* Qid; *qoniam ſcilicet in Q eſſet* C & V. Hæc ubi ex Velio Voſſius, *Nec obſtat*, inqit, *qod Probus adverſus eos diſputat, qi* Seqi *in præterito ſcribebant ex* Seco, *avt* Aqi *ab* Acuo. *nam in his ratio diſpar. qia* C *ad aliam qam i ſyllabam pertinet: contra qam fit in* Seqi *a* Seqor, *avt nomine* Aqa, *& ſimilibus.* Qibus adjici

a *Art. Gram. l. 1. c. 43.* b. *Jul. Scaliz. de cauſſ. ling. Lat. l. 1. c. 10.*

poteſt, qod & ipſe pavlò poſt, ex eodem avtore ſuggerit, *V conſonam* in his eſſe, *cujus vis ac poteſtas Q litera includitur, non* prout in alteris illis, *vocalem* qod & Voſſius ipſe contra Diomedem, Priſcianum, adeoqe Fabium ipſum tueri ſuſtinuit. Idem deniqe libri ejuſdem c. 29. *Oecumenico errore à recentioribus, imo & penè omnibus antiqis, poſt Q ſcribitur V, cum Q nihil aliud ſit qam C pingvius ob ſeqens V. Sane ſi poſt Q geminam vocalem ſcribere viſum, nihil fortaſſe Q fingere opus erat. ſin Q ad ſoni pingvedinem indicandam adhibere placuit, V omnino in Q intelligetur; qia Q erit nota duplicis literæ C & V. Rectius igitur aliqi, Qa, Qi, Qo ſcripſere; qam alii* qua, qui, quo; *cum in his V poſt Q redundet, ac ſapiens naturam inſeqi ſoleat, qa nihil facit fruſtra.* Hæc heroes illi. ex qibus liqido patet parétqe, ſcripturam hanc, qâ *V* poſt *Q* expungitur, nec novitiam nuperriméve inductam, ſed Latinis priſcis uſurpatam, nec verò avt ratione juſtâ eſſe, avt avtoritate etiam deſtitutam.

Et ad qæſitum geminum illud iſta ſuffecerint. Dictionis reliqæ ſummam pavcis ſic habeas. *Diphthongi*, ſive *bivocales*, ſunt, in qibus *vocales duæ in ſyllabam unam coa-*
A *leſcunt.* Hæ vel ſunt *impropriè*, vel *propriè* ſic dictæ. *Improprie* ſunt, in qibus, etſi *duæ pingantur, altera* tantum *profertur.* hujuſmodi ſunt apud Græco, α, η ω, qibus *iota* eſt ſubſcriptum; in Latinis *ae* & *oe* in *Æneas, Oeneus*, &c. de iſtis non laboramus, qia ἀκύρως καὶ καταχρηστικῶς *bivocales* dicuntur. h. e. dicuntur, & non ſunt. *Propriæ* ſunt, in qibus *vocalis utraqe profertur.* hujuſmodi habentur, in qibus *i* & *u* (qæ *bivocalium* matrices exiſtimantur) vel *aliis vocalibus adjunctæ*, vel *ſecum* invicem *commiſſæ.* aliis *adjectæ*; *i*, in *ai, ei, oi*; *u*, in *au, eu, ou.* in iſtis verò *i* & *u conſonas* eſſe, non *vocales*, oſtendimus.
B habere enim ſonum eundem planè, qi *j* & *v* conſonarum genuinus eſſe, vel agnoſcitur, vel evincitur; *i* nempe τὸ *y*, *u* avtem τὸ *w* noſtri utriuſqe. *nullam* itaqe in iſtis *bivocalem* eſſe, cum *vocalis* altera nulla ſit. reſtant, in qibus, *ſecum* invicem *commiſſæ*, *y* Græcorum, in υἱὸς & ἔαρ ver, *ui* Latinorum, qæ ſit illi analoga, in *huic* & *cui* monoſyllabis. in his viri magni *i conſonam*, *u vocalem* eſſe contendunt. ego contra *u conſonam*, *i vocalem. bivocalis* intercidit, utralibet detur.

Nulla ergò *Bivocales.*

THO-

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO,

QUA VOCIS

JEHOVAH,

APUD

Noſtros receptæ uſus defenditur, & à quorundam cavillationibus iniqis pariter atque inanibus vindicatur.

LECTORI CANDIDO.

NOtum eſt [a] Cenſoris graviſſimi dictum, Tam otii qam negotii rationem eſſe reddendam. Hoc ipſe qo ex parte aliqâ [b] præſtem, paucis hiſce te conventum velim. Cum morbo, qi me nuper habuit, (habuit enim magis me ille, qam illum ipſe) necdum penitus reliqit, domi concluſus, lecto etiam partem maximam affixus, diſtinerer, dum otii tædio (qod mihi nunqam non grave) ex libris levamen aliqod reqiro, in Viri cujuſdam clariſſimi de Nomine Tetragrammato Orationem apud ſuos habitam incidi, ad cujus oram in codice meo (pro more mihi non inſolenti) nonnulla olim adnotaram. Ea jam repetita & relecta, animum impulere, ut de argumento hoc molirer aliqid; qo vocis Jehovah uſum apud nos ([c] nec ſolos tamen) receptum, qem acrius pavlò avtor ille impugnat, & inſectatur acerbius, qâ poſſem, tutarer, & ab illius cum cavillis, tum & calumniis vindicarem; idqe eo magis, qia ab altero qoqe notæ etiam primariæ viro, Anglos noſtros, hoc eodem nomine, qaſi crimini graviori affines, nominatim perſtrictos offenderem. Hoc intra pavcos dies ubi abſolveram, juris publici facere viſum eſt. Qæ ſi cui forſan otioſa ac ſupervacanea videbuntur; ut aliud nihil dicam; illud primò habeat, eſſe hunc otii, nec ultrò accerſiti, ſed neceſſitatis lege qadam imperati, fœtum. tum veteris dicti meminerit, qo pronunciatur, ſatius eſſe, otioſum eſſe, qam nihil agere. Cogitet deniqe iſta, qaliacunqe fuerint, viros etiam ſummos exercitos habuiſſe. Tu ſicubi lapſum deprehenderis (qod cum à morbo, tum & ab ætate, [d] qi morbus alter eſt, laboranti proclive fuerit) manum ſi porrexeris, amice feceris, gratiamqe apud me eo nomine ampliorem iniveris, qam paria te mecum ſentire profeſſus: ſiqidem hac ratione forſan confirmatiorem, illâ (qod eſt optandum magis) emendatiorem reddideris. *Vale.*

[a] Catonis majoris, ex Origen. l. 1. meminit Cicero Orat. pro Planc. (imitatus & ad Attic. l. 5. Ep. 20.) & Columel. l. 2. c. 22.

[b] Libet non minus otii, qam negotii præſtare rationem, Symmach. l. 1. Epiſt. 1.

[c] Videatur Druſii ipſius confeſſio ad oram ſcripti hujus prope finem adſcriptam.

[d] Τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodorus. Itaqe Philemon. Μηδὲ πατ' ἐρώτα τὸν γέροντα πῶς ἔχει, ἢ γραῦν ἰδών· ἴσθι δ' ἰνδὺς, ὅλα κακῶς ἔχει. Senectus ipſa morbus eſt. Terent. Phorm. 4. 1. Senec. Ep. 108.

THOMÆ GATAKERI

D E

NOMINE TETRAGRAMMATO

DISSERTATIO.

DE nomine Tetragrammato, ejuſdemqe ſive vivâ voce, ſive per ſcripta exprimendi ratione germanâ atqe genuinâ, grandis graviſqe inter eruditos orta eſt hiſce temporibus controverſia. Eam non ſine ardore utrinqe aliqo, & vehementiâ (uti mihi qidem videtur) minus neceſſariâ, proſecuti ſunt viri magni, Joannes Druſius in Tetragrammato, de rect. lect. ling. ſanct. c. 32, & 33. & in Annot. ad Pentateuch. l. 2. c. 5. Nicolaus Fullerus noſter Miſcellan. l. 2. c. 6. & in Append. Apologet. Ludovicus Cappellus in Oratione de nomine Tetragrammato & ejus pronunciatione, & Sixtinus Amama in diſſertatione de eodem. nam Gilbertum Genebrardum hominem maledicum καὶ μανιώδη inter heroas iſtos ne nominare qidem ſuſtinuerim. Ego, non qo inter tantos viros, tanqam arbiter conſidcam, ſed qo ad rem ipſam de qâ diſceptatur conſtituendam ſymbolam ſaltem conferam, meam de lite hac totâ, & qid parti utriqe concedendum exiſtimem, citra cujuſqam offenſionem, ſententiam liberè proponam; idqe qam commodè potero pauciſſimis abſolvam.

Primò itaqe יה & יהוה duo eſſe Dei veri, eaqe à ſe invicem diſtincta, ſed qæ rationem eandem habeant, nomina peculiaria, pro conceſſo confeſſoqe ſumetur. De illo, conſtat ex Hymno 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה. de iſto ex Hymno 83. v. 19. *Ut norint te cujus nomen eſt* יהוה. Diſtincta eſſe à ſe invicem, nec alterum alterius formam contractiorem (qod nonnulli tamen ſunt arbitrati) inde patet; qod utrumqe ſimul poſitum reperiatur ביה יהוה Eſaiæ c. 26. v. 4. Sed & qod diverſos, uti mox videbitur, habeant natales. Eandem plane cum notionem, tum & notationem habere liqet, etiamſi à radice non eadem prorſus oriantur; qia à verbis admodum affinibus, & ejuſdem planè ſignificationis, deſcendunt. Sicut enim חוה & חיה unde primæ parenti nomen, Gen. c. 3. v. 20. ita היה & הוה idem utrumqe ſignificat, & illud qidem *vivere*, hoc *eſſe* utrumqe. ab היה avtem יה (priore ה ſicut in לך ab הילך abjectâ) ab יהוה חוה deductum, extra omnem eſt controverſiam, ita יה pariter & יהוה utrumqe τὸ ὄν, ſive τὸν ὄντα, deſignat. Rationem nominis utriuſqe Moſi Deus ipſe, cujus nomen utrumqe eſt, dedit, Exod. c. 3. v. 14. ubi dixit, אהיה אשר אהיה Qo loco & tertium habemus Dei nomen, ab utroqe illo diſtinctum, ſed cum utroqe mentis & ortus qoqe plane ejuſdem; idqe juxta interpretes nonnullos iteratò ibidem exhibitum. Siqidem, pro eo qod alii cum Hieronymo, *Sum qi ſum*; vel *Sum qod ſum*; qod noſtri conſtanter uſurpant; alii cum Pagnino, *Ero qi ero*, ſive *Ero qod ero*, qod αὐτολεξεὶ verba ſonant; atqe omninò retinendum Oleaſtrius contendit; Piſcator, (ſolus opinor) *Ero qi eram*: Junius à reliqis aliorſum abiens, reddidit, *Ehjeh*, *qia ſum*, ut אהיה prius ſacroſanctum ſit, & pro nomine (prout & in clauſulâ proximâ) habeatur; alterum (ut Hebræi loquntur) ſit profanum, & verbi (cujus & formam gerit) naturam retineat; אשר avtem non pronominis relativi, ſed conjunctionis cauſſalis (qod nec rarò fit) uſum ac ſignificatum hîc obtineat: à qo ſenſu nec longè Vatablus abſceſſit, qum vertit, *Ero*, *qia ero*: & mox ἐξηγητικῶς, *Ero*; *ero enim*. ut eis verbis Dominus Deus & Moſi de nomine ſuo percontanti reſponderit; & nominis editi ſimul etiam rationem reddiderit. nam de tempore connotato parum intereſt; cum ea apud Hebræos creberrimè, promiſcua habeantur; qod variis exemplis * alibi oſtendimus. De loci mente videri poterit Vir Cl. Joannes Druſius Obſerv. l. 16. c. 10. ſed & ex exteris Plutarchus de El Delphico; qod is eſſe vult hominis Deum compellantis, naturamqe divinam agnoſcentis vocem (qaſi Ei, Es, diceret) qi propterea propriè veréqe ὄντως eſſe ſolus dicatur, qia ſolus mutationis omnis ſit expers. nos ad alia properamus.

Secundò, nominis alterius illius יהוה pronunciationem genuinam, cum primis temporibus, tum & per inſecuta deinde ſecula plurima, vulgò cognitam fuiſſe, clariſſimè liqet. Et primis qidem parentibus innotuiſſe patet ex Evæ, qo partum primum ſuum excepit, elogio, *Acqiſivi virum* את יהוה *à Deo*. Deinceps avtem in ore ac ſermone, communi etiam, itidem fuiſſe, patet inter alia, ex nominibus locis perſoniſqe de ſpeciali aliqâ ratione avt occaſione impoſitis, qibus nomen id integrum continebatur. Sic enim monti, in qo Iſaak immolandus ſiſtebatur, יהוה יראה nomen indidit Abraham. Geneſ. c. 22. v. 14. unde & orta refertur dictio παροιμιώδης, qæ in celebri uſu fuerit בהר יהוה יראה *In monte Deus videbitur*. coactius enim pavlò Junius, *In monte Jehova providebitur*. Moſes qoqe ad tropæi inſtar erectam de Amaleko fuſo aram, יהוה נסי nuncupavit. Exod. c. 17. v. 15. uti & Gedeon alteram in proſperi ſucceſſus futuri omen, יהוה שלום Jud. c. 6. v. 24. Qin & Jerem. c. 23. v. 6. Chriſtus Dominus יהוה צדקנו nominatur. Eademqe appellatio eidem ipſi an urbi, eccleſiæ utiqe ipſius, incertum, attribuitur, ejuſdem prophetiæ, c. 23. v. 16. utriqe certè (certum ſatis id) competere poteſt, & illi, qo qid ſuis ſit, & iſti, qo unde id ei qod is ſuis eſt, adſit, eo nomine denotetur. Verum citra con-

* *In explicatione verborum arioli. Num.* 23. 21.

controverſiam urbi reſtitutæ nomen datur יהוה שמה in Ezekielis Vaticinio extremo. Qorſum avtem perſonis lociſve nomina, niſi qo eis in ſermone ſcriptoqe, prout occaſio, deſignentur? In ſermone verò communi qî id poteſt ab eis, qi proferre ea avt neſciunt, avt neqeunt? Accedit ſolennis illa juramentorum concipiendi formula חי יהוה qod qadragies minimùm in ſacrâ paginâ reperitur: qum in eiſdem citra nomen iſtud bis אלהים ſemel אל tantùm, occurrat. Qin nec exteris etiam ethniciſqe ignotum prorſus fuiſſe Dei nomen hoc, ex codicibus ſacris clariſſimè patet. Idipſum enim hoc proferunt, cum Laban & Bathuel Eleazari Abrahæ famulo, Gen. c. 24. v. 50. tum & Pharao Rex Moſi, Exod. c. 5. v. 2. & regis ſui nomine non ſemel Rabſhake Ezechiæ, Eſai. c. 36. v. 7. 10. Nec certè in uſu vulgari eſſe videtur deſiiſſe, qamdiu apud Dei populum prophetiæ ſeries continua perſtiterat, avt Spiritus ſancti amanuenſes ulli extiterant, qi oracula θεόπνευστα, in populi illius uſum communem, ſcripto conſignarent. qorſum enim illi qicqam in uſum communem, avt vivâ voce ederent, avt ſcripto proderent, qod ab eis, qorum in gratiam propalabant, ne avribus qidem percipi, avt proferri, avt legi etiam, nedum ut intelligi, vellent? avt qis cuiqam dicti ſcriptive uſus, qem nec avditu percipere poſſit, nec proferre ipſe noverit? Proinde nullo pacto eſſe poteſt rationi conſentaneum, ut exiſtimemus, Vates ſacros in vaticiniis ſuis id nominis toties inculcaſſe, qod prolatum tamen lectumqe ab eis nollent, qibus ea tradidere. Imò qamdiu ordo ſacerdotalis eos habuit, qi erant legis divinæ obſervandæ religioſi, non poterat nominis illius prolatio inſuper haberi, nedum ut penitus intercidere, avt in oblivionem etiam devenire. Cum enim formulâ à Deo in lege per Moſem perſcriptâ Num. c. 6. v. 24--27. populo publicitus benedicere tenerentur, fieri non poterat, qum eam qotidie uſurparent, qin & nomen hoc proferrent ipſi, & in populum ſimul qoqe propalarent. Porrò ſi in benedictione ſolenni illâ & ſacerdoti proloqi, & populo avribus percipere liberum licitumqe fuerat, ecqid obſtiterit, cur non & alias qoqe, vel in ſacris ſcripturis legendis, vel in ſuppliciis publicis concipiendis idem faciendi parilis, ſive libertas, ſive licentia, exiſteret?

Nam qòd Judæuli inepti, horumqe veſtigiis inſiſtentes, [a] ex verbis illis noviſſimis, Num. c. 6. v. 27. *Et ponetis nomen meum ſuper filios Iſraël*, [b] eliciunt, *tum demum licuiſſe nomen illud effari, qum benedictionem illam pronunciarent.* ſed & ex verbis illis, Exod. c. 3. v. 15. qæ ſcripturæ ſacroſanctæ textum ipſum corrumpendo legunt, זה שמי לעלם *hoc eſt nomen meum ad occultandum*, cum textus ipſe לעלם *in æternum*, habeat; nomen iſtud ſupprimendum, nec in vulgus propalandum colligunt. Ac proinde [c] *ſacerdotem in benedictione illâ conferendâ, ita raptim & ſubmiſſâ voce* (per muſſitationem qandam [d] magicæ non abſimilem, qali in miſſæ ſuæ ſecretis abutuntur hodiè Pontificii) ejuſdem *verba illa protuliſſe, ut ne* prolatio hujus nominis *à qoqam exavdiri poſſet.* Deniqe [e] *Moſis etiam tempore* prolationem illius *interdictam* fuiſſe verbis illis, Lev. c. 24. v. 15, 16. *Qicunqe maledixerit Deo ſuo, ille feret iniqitatem ſuam,* [f] *at qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur. qibus verbis Deus mortem interminari videatur, non illi modo, qi Deo maledixerit, ſed & illi* (*è vulgo nimirum*) *qi nomen illud effatus fuerit.* Hæc remoram nobis hîc cur objiciant, nihil qicqam eſt cavſſæ; qum ſint reverâ farfari foliis leviora; liguſtri etiam floſculis viliora nugamenta. itaqe mirum mihi valdè fit virum inſigniſſimum tam putidis commentis [g] *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* tributum ire voluiſſe. Cum primum norit nihil fundi à ſacro textu habere. neqe enim ſeqitur, ut, qia in ſolenni benedictione illâ imperatum, ideò alias fuerit interdictum. qum in aliis alibi hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis creberrimè uſurpatum occurrat; imò in nonnullis, nec pavcis qidem illis, præceptum etiam ac præſcriptum reperiatur. videantur Deut. c. 21. v. 8. & c. 26. v. 7. 10. Jer. 4. 2. Secundum eſſe textus codicis ſacroſancti depravationem manifeſtiſſimam, negari non poſſit. Tertium cum Judæis doctoribus etiam primariis agnoſcat ipſe, [a] *mandato divino adverſari*: & ex Majmonidis avtoritate definiat, *præceptum eſſe, ut altâ voce conciperetur ſacerdotalis illa benedictio.* In qarto, aſſumentum merum eſſe neſcire neqiverit illud, *è vulgo nimirum.* qod ſi ſuſtuleris, admiſſâ interpretatione iſtâ, nec ſacerdoti nomen illud effari licebit; ſin admiſeris, cum legis ejuſdem datæ latæqe membra ſint gemina, qorum alterum alterius ἐξηγητικὸν tantum, ſupplicii ſpeciem ac rationem explicatius deſignans, pleriſqe cenſetur; priori etiam inciſo ἐν τῇ κοινῇ idem fuerit aſſuendum. ita aliis qam è plebe & populi fæce licitùm fuerit, qo modo nomen illud venerandum proloqi, ita & numini maledicere. Nec interpretum, opinor, ſaniorum ac ſolidorum qiſqam, niſi in execrationis ſignificatione verbum נקב in interdicto illo unqam ſumendum pronunciavit. Verum iſta ut mittamus, qum qod morentur nihil ſit: ſatis clarum videtur, & ante Moſem, & ſub Moſe, & à Moſis temporibus per ſecula qam plurima, nominis hujus prolationem in uſu communi extitiſſe: imò ex Dei ipſius mandato (è Judæorum Magiſtris primariis qoqe ipſis id agnoſcentibus) ſolennem ejuſdem prolationem, populi turbâ totâ aſtante, & qantum per locorum intervalla poterat, avribus percipiente, clarâ voce fieri ſolitam. ex qâ ſolâ occaſione, etiamſi nihil aliud acceſſiſſet, per tot ſecula illa fieri non poterat, ut non eſſet ea in vulgus etiam hominum notiſſima.

Tertiò, ex ſuperſtitione qadam, ſeculis inſecutis, & ſeqioribus illis, cum Spiritus ſancti amanuenſes illi è populo illo jam defecerant, nec ordo ſacerdotalis cultus ſinceri rituſqe priſci tenax extiterat, (qamdiu enim iſta obtinuere, uſus priſtinus ceſſare, avt aboleri non poterat) à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt: eoqe tandem deventum, ut pro piaculo immani haberetur, nomen illud effari; cum à Magiſtris ſcilicet denunciatum jam eſſet, [b] *partem non habiturum in futuro ſeculo, qiſqis nomen illud pronunciare præſumeret*: qod tamen per ætates retro ab orbe condito antegreſſas proferre, non licitum tantummodo, ſed & pium ac lavde dignum habebatur.

Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc; & merâ qidem: ecqid enim aliud ſubeſſe poterat? Obtenditur *religio*, & nominis ſacroſancti venerandus reſpectus; cui ut honos illibatus conſervaretur, nec avt uſu profano leviculoqe evileſceret, avt exteris etiam, qi abutendo pol. luerent, innoteſeret, vel eſt [d] *vulgi* ipſius ἰυλαβείᾳ *qadam ſuſceptum*, vel *magni Synedrii ſanctione publicâ interdictum*, ut nomine illo proloqendo deinceps abſtineretur.

Specioſi ſiqidem prætextus iſti; ſed ſuperſtitionem eluere impotes planè. Siqidem, 1. cur de iſto potius nomine, qam de altero illo, qod ejuſdem eſſe valoris oſtendimus, ut de cæteris nihil dicam, tam ſoliciti ac curioſi extiterant? an qia uberior iſtius qam illius ſanctitas? amplior atqe avguſtior hujus qam alterius illius majeſtas? at literis ſyllabiſqe ipſis ſanctitatem ac majeſtatem tribuere, eſt inſignita planè ſuperſtitio; eiqe gemina, qam nos Pontificiis de nomine *Jeſu*, circa qod illi perinde ferè ſe habent, non immeritò objicimus. an qia nomen יה aliáve Dei nomina, etiamſi vel à ſuis, vel ab exteris, profanè, leviuſculè, impiè haberentur, tanti id neutiqam futurum foret? Atqi nihil abſurdius, qam hoc animum inducere, Dei majeſtatem non perinde à mortalibus, qicunqe ii fuerint, qantum in ipſis eſt, lædi, violari, pollui, ſub qocunqe tandem nomine divino deſignatum id fuerit. qaſi Deus, ubi *nomen ſuum* lege latâ *temerandum* prohibuit, Exod. c. 20. v. 7. avt ubi

a Ludovicus Cappellus *Orat. de Tetragram. pag.* 322. b *Idem ibid. p.* 320. c *Ibid. p.* 322. d *Eſai.* 8. 19. e *Idem ibid.* 203. f Hebræi & Junius *itaqe.* g *Ibidem* 320.

a *Ibid.* 322. b Ex lib. Juchaſin Druſius *annot. in tetragr. c.* 9. & Galatinus *de arcan. cathol. verit. lib.* 2. *cap.* 10. c Ludovicus Cappellus *de tetragr. p.* 319.

ſanctione horrenda, *tremendum* inſuper ac *venerandum* interdixit, Deut. c. 28. v. 58–61. de hoc ſolo, vel uno aliqo nomine reliqis poſthabitis, religioſè habendo, cavtum voluerit. Tum an non iſtud, non ſuperſtitionis jam dico meræ, ſed præſumptionis fuerit, arrogantiæqe extremæ, Moſe, Prophetis, piis priſcis qibuſqe, imò Deo qoqe ipſo, ejuſqe ſpiritu, cujus ex afflatu motuqe immediato oracula ſacra, cum ore edita, tum & ſcripto ſunt prodita, prudentiores pioſqe magis cenſere ſe? ut qod illi palam omnibus innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerint, illum ipſum iſti, acſi religioſius hoc eſſet, qodqe ad honorem divinum conduceret magis, ſilentio tegendum ac ſupprimendum prorſus ſancirent.

Cavillum vero eſt frigidum, ac calumnia mera, ideo nos [a] *ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe* qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitus ortum affirmamus. cum hoc ab iſtis aliâ ratione uſurpari potuerit nimirum, cum nominis illius prolationem forſitan, avt neſcirent ipſi omninò avt non certam haberent, avt à pleriſqe non adverti admittive, obſervarent, ritum jam receptum, uſuqe diuturno comprobatum retinere commodiſſimum videbatur. novimus multa ex ſuperſtitione merâ primitùs orta, (cujuſmodi diebus hebdomadatim recurrentibus, à planetis, menſibus qibuſdam à numinibus ritibuſve ethnicis inditæ appellationes,) citra ſuperſtitionis ullius reatum aliis de cavſſis à pleriſqe uſurpari.

Qartò, deſvetudine iſtâ factum eſt tandem, ut nominis iſtius genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam planè devenerit. Nec in hoc firmando multis futurum eſt opus. qum & Judæi ipſi ſuam hîc inſcitiam agnoſcant: nec qi certi qicqam præſtare polliceatur, hactenus qiſqam ferè comparuerit.

Qintò, puncta (uti appellant) vocalia, qæ hujus nominis conſonis in textus ſacroſancti codicibus Hebraïcis appinguntur, eſſe reverâ vocis vel *Adonaj*, vel *Elohim* propria, qæ Maſorethæ nimirum, Judæorum ſui temporis ritum ſecuti, qo loco nominis Tetragrammati, cujus prolatio jam vel deſita, vel ignota etiam extiterat, iſtorum alterutrum ſubſtituere ſolebant, literis illis adjecere, mihi qidem nullo modo negandum videtur.

Conſtans certè punctorum vocis אדני adſcriptio, niſi ubi hanc ipſam comitem τὸ יהוה haberet, vocis אלהים ubi id fiebat, ne אדני utiqe iteratò legeretur, iſtud mihi validè ſatis evincit.

Sextò, vocabulum *Jehovah*, qod ex punctis illis vocalibus, qæ ſunt vocis *Adonaj* genuina, cum nominis iſtius conſonantibus commiſſis eſt conflatum, etiamſi non poſſit pro certo præſtari, prolationem nominis יהוה priſcam ac primigeniam exactè exhibere; nec tamen hanc non repræſentare, pro comperto qiſqam facilè probatum dederit; avt etiam qin ad eam accedat prope, negari probabiliter poſſe videtur.

Non ſeqitur, inqam, dato eſſe hæc vocis אדני puncta vocalia, idcirco τῷ יהוה qoqe non eſſe. qum vocabulorum à ſe invicem conſonis totis diſcrepantium, eædem tamen poſſint eſſe, ſintqe creberrimè vocales. ut conceſſo etiam priore illo, qod à viris doctis molimine tanto incaſſum contenditur, poſterius tamen iſtud inde non neceſſariò conſeqatur; nec obtinetur itaqe qod contentione tantâ evincere moliuntur, non eſſe iſta nominis tetragrammati puncta genuina.

Cæterùm ad verum germanumqe nominis hujuſce ſonum propius accedere, non ſvadent tantum, ſed adigunt, coguntqe etiam, uti mihi qidem videtur, in nominibus propriis, (horum avtem in ſacris literis numerus havd contemnendus occurrit) qæ ex hoc ipſo nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt, reliqa adhuc clara ſatis ejuſdem veſtigia. Hujus generis ſunt

יהושע יהוצדק יהונדב יהושדה יהודם יהוערן aliaqe ejuſdem modi. qæ & contractiore pavlo formâ qandoqe leguntur יהונתן יהויריב יונתן יוריב & de cæteris pariter. qomodo filius Nun Moſis ſucceſſor, nunc יהושע, nunc ישוע, nunc הושע, & Jacobi filius minimo proximus, nunc יהוסף nunc יוסף qâ eadem ratione & qod *Jehovah* aliis, aliis eſt *Jova*, (prout Juda nobis, qod Hebræis Jehuda) ad qod proximè accedit Romanorum *Jovis*.

Hoc avtem etiamſi viri docti qidam, qi ex adverſâ nobis hîc parte conſiſtunt, eludere conantur, negando nomina iſta à nomine tetragrammato ſumere qicqam; at qi & ex eiſdem pariter exiſtunt; cum vir pectoris candidiſſimi, [a] Sixtinus Amama, veritatis clarè ſatis emicantis luce viqe adactus evictuſqe, ingenuè agnoſcit; tum & qi in iſtis præfractior pavlo, ipſe Joannes Druſius, in cogitationibus ſecundis, qæ ut ſedatiores, ita ſapientiores eſſe ſolent, [b] *ex nomine contracto Jova hujuſmodi nomina videri compoſita, ultimâ ſyllabâ, ut ſit, eliſâ & extritâ*, concedit.

Nec deſunt qi hac in parte eis nobiſcum ſuffragentur, ex ipſis qoqe [c] Magiſtris Judæis. Et certè qi in יהונתן יהוצדק יהויכין יהויקים יהוידע יהוחנן יהואחז יהושפט יהושבע יטוצדק ex nomine tetragrammato ſive יהו ſive י illud eſſe negaverit; idem in חזניה אחזיה מתתוה מתיה נחניה נדביה יבוניה יקמה ידעיה אלוזע אלנתן אלחנן שפטיה צדקיה illud יה; in אל אלישבע אל ושפט אליקים illud, ex nominibus Dei eſſe (qum idem planè cum illis nomina iſta polleant) pari jure inficias iverit. Imò qi, ſemoto affectu omni ac præjudicio, ſeriò ſecum perpenderit, qam freqens ac familiare priſcis illis fuerit, tanqam pietatis teſſeras avt pignora qædam, è divinis nominibus aliqid ſaltem, ſuorum appellationibus intexere, (qod in אל & יה tam crebrum, tam clarum eſt, ut ambigi neqeat. ut de שרי [d] in צורי שדי & עמישדי nihil adjiciam, qæ cum עזריאל & עמיאל idem pollent) qamqe ſtudioſè id egiſſe, (ut ne dicam, etiam ambitioſius pavlo affectaſſe) videantur; næ is havd facilè animum inducet ut credat, tertium iſtud, qod utroqe illo temporibus illis non minus in uſu communi ac qotidiano conſtat extitiſſe, in negotio iſto poſthabitum & præteritum prorſus fuiſſe.

His momenti nonnihil, imò plurimum etiam, accedere videtur à Latinorum, qem diximus, *Jove*: qod & ad Hebræorum יהוה deſumptum, *τῶν πάντων* non pavcorum qi & rei criticæ peritiſſimi, & antiqitatis cum indagandæ ſtudioſiſſimi, tum & dignoſcendæ ſagaciſſimi fuerint, in qibus [e] par primarium, Hugo Sandfordus & Joannes Seldenus, noſter uterqe, conſtans eſt opinio.

Nihili enim ſunt planè, qæ ex adverſo opponuntur. utpote [f] qod *Jupiter à juvando* juxta Varronem, *qaſi juvans pater*, ſit dictus. ideò *per duplex p ſcribi, ne prima corripiatur: qod non opus eſſet, ſi à* יהוה *in* יה *contracto deſcenderet.* qin id ſi foret *in recto caſu Jova, non Jovis, in obliqis Jova & Jovam dixiſſent.*

Siqidem, primò notæ ſatis ſunt eruditis Varronis in notationibus halucinationes. Tum neqe eſt neceſſe, ut *Jupiter* qaſi יה *pater* nobis nuncupatus dicatur, etiamſi *Jovis* nomen à יהוה profluxiſſe ſtatuamus. eſt enim reverâ nihil aliud *Jupiter*, [g] qam *Joviſpiter*, ut *Marſpiter*, *Dieſpiter*, *Diſpiter*; tum contractius, prout priſcis efferebatur, *Joupiter*; demum *Jupiter*. ſiqidem thema ipſum antiqis *Jovis* fuiſſe, (unde Dijovis & Vejovis) ex Varrone diſcere Vir doctiſſimus poterat. tam avtem in *Jovis o*, qam *u* in *Juvo*, corripitur. Porrò neqe

a Ludovicus Cappellus *p.* 315.

a De *Tetragram. p.* 544. b *Annotat. ad Tetragram. ſui c.* 12. c Videatur Joannes Buxtorfius *de nominibus Dei* ſect. 24. d Vide Joannem Buxtorfium *de Nomin. Dei* Hebr. Theſ. 50. e Videatur alter *de deſcenſu ad inferos l.* 1. alter *not. ad Purchaſ. peregrin.* f Ludovicus Cappellus *p.* 329. g Vide Gellium *Noct. Attic. l.* 5. *c.* 12.

neqe conſeqitur ideò non à יהוה deſcendiſſe, qia prima correpta ſit; unde poetæ, qo metro conſulatur, ut *repperit*, ſic *Juppiter* dicant. Neqe enim avt primam in Jupiter correptam eſſe doctiſſimus facilè probabit, & in contrarium faciunt avtoritates; qas facilè foret plenâ manu exhibere: Nec in deductitiis, ſuis etiam, qantitatem ſemper obſervant Latini: qm à *duco ducem* corripiant, & à *rego* contra *regem* producant: & in peregrinis multo minus. habent namqe à κρηπὶς, κρηπῖδ-, κρηπίδω, *crepido*, vocali primâ correptâ; *crepida*, & alterâ; à μήδομαι, *medeor*; à μοχθέω, μόχθος, *merus*, *merum*, o producto; à λάγυνος, *lagena*; ab ἐχέω, *ruo*; ab ἐνὸς, ἕν, *unus*, *unum*; ab ἔθω, ἔθ-, *mos*, *uſus*, ὁ πλαγιὸς, *obliquus*, τὸ μέθυ, *temetum*, utrâqe productâ; ποιητὴς, *poeta*; φήμη, *fama*, brevi ultimâ; & ejuſmodi innumera. rurſuſqe ex חניבעל *Hannibal*, ex שופט *ſufes*, ex חנה *Anna*, ultimâ brevi utraqe; ex טמא *tama*, *tamino*, unde *uva taminia*, è qâ vinum, qod à tincturâ *taint* dicimus; aliaqe havd pavca. Deniqe cur *Jovis* potius, qam *Jova* dixerint, ratio in promptu eſt. tam Latinis ſcilicet qam & Græcis, in uſu fuerat, nominibus advenis eas terminationes dare, qæ apud ſuos maximè familiares exiſterent; hac ratione Græcis חניבעל Ἀννίβας, חסדרובעל Ἀσδρύβας, יוסף Ἰωσῆς, ישוע Ἰάσων, קרן κέρας, שק σάκκ-, Latinis זבי qi Græcis Ζαχαῖ-, Sichæus, שופט ſufes; & ſicut ארני Adonis, ita יהוה Jovis.

De qo ex ipſo etiam Varrone luculentum habemus, Avguſtino exhibente, teſtimonium. *Varro*, [a] inquit, *Deum Judaorum Jovem putavit.* Et mox: *Nam qia nihil ſuperius ſolent colere Romani qam Jovem, eumqe Deorum omnium regem arbitrantur, cum animadverteret Judæos ſummum Deum colere, nihil aliud potuit ſuſpicari qam Jovem.* Ex qibus conſtat, *Jovem* à Judæis pariter atqe à Romanis coli, Varronem cenſuiſſe: & verò ex nominis affinitate, an identitate, (ut cum ſcholâ loqamur) potius, qam ex eâ, qam Avguſtinus putat, ratione, id illum veriſimile eſt avtumaſſe.

Verum urget maximè, qod Vir Cl. [b] *non facilè ſibi perſvaſum iri profitetur, Deum voluiſſe eouſqe laxare Satanæ habenas, ut ſacroſanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ ſacrâ eſt Deo proprium Apoſtata ille ſibi uſurpaverit.* Qod tamen nullius prorſus momenti eſſe deprehendetur, ſi accuratiùs perpendatur. Siqidem primò, Dei proprium nomen *unicum* eſſe hoc, non probatur. ſed nec poteſt probari. tam enim יה qam יהוה eſt ex propriis numinis divini nominibus. Tum utrum, qæſo, eſt ſceleſtius & execrabilius, Dei nomen an unum, titulum an honorem & cultum, appellationem unam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram, ſibimet qemqam arrogare? atqi eouſqe *Satanæ habenas Deum laxare*, iſta omnia ſibi ut uſurpet & arroget, præter ſacras ſcripturas, gentium omnium monumenta, & ætatis cujuſqe experientia tam clarè teſtatur, ut nemo id vel negare, vel ambigere etiam poſſit, niſi qi ſole, mero meridie, cœlo ſudo ac ſereno, radios undiqe diffundente, noctem altam tenebraſqe Cimmerias univerſa occupare affirmare ſuſtinuerit. De hoc avtem, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, cur ad illud hæſitet, ratio nulla comparet. Deniqe Vir Cl. ipſe eadem in diſſertatione affirmat, *nominis* hujus ipſius ſacroſancti [c] notitiam *à Judæis ad vicinos Tyrios & Sidonios*, ab iſtis ad Græcos (& qidni ab his etiam ad Romanos?) *tranſiiſſe*, ſub nomine Ἰαὼ, qod ex [d] *Diodoro Siculo* confirmat. De hoc avtem [e] oraculum ex Macrobio citat, qo conſultus Apollo reſponderit, Deum ſummum (qem reverâ ipſum ſe Apollinem ſive Solem eſſe volebat) unum reverâ eundemqe eſſe, etiamſi pro variis anni tempeſtatibus, qem is pro arbitrio ſuo regat & moderetur, varias ſortiatur appellationes; dum vere Ζεὺς, avt Dorico ritu Δεὺς, Διὸς; æſtate Ἥλιος. i. *Sol*; avtumno Ἰάω unde & [a] Ἴαχχον dictum volunt; hyeme Ἅιδης, ſive Ἀιδωνεὺς, ut alibi; (qod ab Adonaj efformatum nemo non videt) qi & idem Latinis Δὶς appellatur. nam qod [b] ad *Bacchum*, tanqam à *Jove* avt *Apolline* ipſo alium, nomen id tranſtuliſſe Dæmonium, exiſtimaſſe videtur ὁ πάνυ; in eo certè oraculi mentem, avt non cepit, avt non rite dedit. qod & à Macrobio ipſo diſcere potuerat, qi [c] eodem loci in Orphei ſacris (qos is appellat) verſibus *Solem* inter cætera ait Ἰάω vocari. ad qod probandum etiam oraculi verba iſta producit; ex qibus Labeonem qoqe colligere, *Liberum patrem & Solem*, utpote qi iidem ſint, ea voce ſignificari; & Orphei etiam verſum alium illum, qi eodem faciat, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅιδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος, qo paululum immutato, & *Apollini* eidem attributo, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅιδης, εἷς Ἥλιος ἐστι Σάραπις, μίαν Ἥλίου καὶ Διὸς δύναμιν, *unam eſſe planè Solis Joviſqe poteſtatem*, hoc eſt, unum eundemqe utrumqe Deum eſſe, Julianus confirmatum it, oratione in *Regem Solem*. Verum de hoc non laboramus: nec qod multis agamus, eſt opus. Ex eis ipſis qæ hîc protulit Vir Cl. ipſe, claram ſatis apertamqe habemus illius rei ipſius, qam ægrè adeò perſvaſum iri ſibi profeſſus eſt, non confeſſionem vi extortam, avt fidiculis elicitam, ſed profeſſionem ultroneam, *Deum* nempe *Satanæ eouſqe* aliqando *habenas laxare voluiſſe* (qod enim feciſſe aliqando, & voluiſſe non negabitur) *ut ſibi*, an ex conſortibus ſuis alicui, (utrivis enim fuerit, res eodem redibit) *nomen illud ſacroſanctum attribueret.* Nihil ergo eſt à viro doctiſſimo hactenus objectum, qo minus nomen hoc, qod per Phœnices ad Græcos pertingens in Ἰάω ſe prodidit, per Græcos etiam ad Romanos tranſiens, in horum *Jove* ſe exeruerit. Tamqe nobis pro *Jehovah* noſtro à Romanorum *Jove*, qam & viro doctiſſimo [d] pro *Jahvoh* ſuo à Græcorum Ἰάω (hoc eſt enim, qod primarium habet, commenti ſui præſidium) argumentum petere licebit. Sed nominibus eis, qæ ſacra pagina ſuggerit, nos hac in cavſſâ præcipuè nitimur, licet acceſſoria iſta nec reſpuimus prorſus nec ſpernimus etiam: ex eis avtem nominis hujus partem aliqam (etiam qi vocabulum hoc oppugnant nonnullis, & primariis qidem illis, non diffitentibus) elicitam habemus; יהו *Jeho* ſcilicet in nominibus illis diſerte repræſentatum.

Iſtic avtem ſi ſiſteremus gradum, nec de clavſulâ extremâ qicqam ſubjiceremus, liqidò tamen ſatis comprobatum dediſſe videmur, (niſi ſiqis in adverſam partem niti animum ultro obfirmarit) non longè à nominis יהוה germanâ lectione, hoc de qo nunc agitur, vocabulum diſcedere. At verò de ſyllaba extremâ, ſive terminatione, qam appellant, minùs forſan laborabitur. Siqidem nomen יהוה ab verbo הוה deſcendere, habetur extra controverſiam. à verbis avtem in ה exeuntibus deducta, qotqot pariter finiuntur nomina, avt per *ſegol*, ut à עלה *aſcendere* עלה *frons*, à קנה *poſſidere*, כקנה *poſſeſſio*; avt per *Kamets*, qo modo à עלה *aſcendere* עליה *aſcenſus* & עולה *hoſtia*, à היה *vivere* היה *animal*, à חוה חוה *Eva*, proferuntur univerſa. ut è duabus his altera ſaltem genuina ſit & יהוה terminatio. cumqe iſta illâ longe freqentior occurrat; probabile eo fit, hanc qam damus potius eſſe germanam, ut in a ſcilicet non in e nomen hoc exeat. Nam qod vir doctiſſimus [e] יהוה *Jahavoh* avt יהוה *Jahvoh*, (ad formam utiqe & יעקב ſive יקב) qam יהוה *Jehovah* mavult; eſt ab analogiâ omni Grammaticâ prorſus alienum. etiamſi enim in nominibus, qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis, qæ ab anomalis ac deficientibus,

a Avguſtinus *de conſenſ. Evang. l.* 1. *c.*22. b Ludovicus Cappellus *p.* 325. qod & Sixtinus Amama ſed omiſſâ voculâ *unicum* urget, *p.* 339. c Ludovicus Cappellus *ibidem p.* 339. d *Ibidem p.* 319. e *Ibidem.*

a Videatur H. Sandf. *de deſcenſ. ad infer, l.* 1. *Sect.* 17. b Ludovicus Cappellus *pag.* 330. c *Saturnal. l.* 1. *cap.* 18. d Ludovico Cappello *p.* 329. e Ludovicus Cappellus *p.* 329.

in ה desinentibus, descendunt, qorum in censu τὸ τετραγράμματον esse consentiunt (qod sciam) universi, qæ eo modo finiantur, nulla penitus comparent. ita nulla planè ratio apparet, qare suum illud vir doctissimus nostro isti prætulerit; nisi qod

Cvivis placere maximè suum solet.

Qod avtem adversus hoc ex Abrahâ Esdraide objicitur, & apud Virum clarissimum, Hebraicarum literarum in Academiâ Basileensi professorem celeberrimum, *Joannem Buxtorfium*, τὸ πατρὸς τὸ παιδίον, reperio, in eruditissimâ illâ *de Nominibus Dei Hebraicis* diatribe, qæ ad manus meas non prius pervenerat, qam ista ad umbilicum jam ferè produxissem [a] *Havd esse* scilicet *conveniens majestati divinæ, ut nomen ipsius in terminationem exeat fœmininam*; qam leviculum & nugatorium sit plane, facile foret ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex sacro codice convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas. mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, virum doctissimum, nominis יה qod huic adcò est affine, ut parum admodum intersit, nec defuerint, qi alterius alterum abbreviaturam esse meram censuerint, hunc ipsum eundem esse, qem in hoc rejicit, affectum; atqe eo sanè etiam magis probabile sit, hanc esse γνήσιον planè nominis יהוה terminationem, qia affinis sui esse constat; ut qemadmodum *he* consonâ, sic *Kamets* vocali, utraqe fuerit concluſa. Ita hoc saltem obtinuisse videmur, à nominis יהוה prolatione germanâ nostrum istud havd multum abesse: ut ne adjiciam, (qod forsan jure possim tamen) genuinam eamqe ipsam fuisse, à verisimilitudine aliqâ non prorsus abhorrere. Et mihi qidem qo rem ipsam serio seduloqe magis mecum perpendo, subit animum, havd improbabile videri, potuisse (hominum studia atqe instituta divinâ qadam sic moderante providentiâ) contingere, ut per superstitionem, usumqe an legem inde manantem, in eadem ipsa, cum aliud vellent, puncta vocalia inciderent, qi hæc moliebantur, qæ omnium minimè intendebant; eamqe nobis ut punctationem, ita prolationem repræsentarent, qam ipsi modis omnibus suppressum ac sublatum ibant.

Septimò, necessarium planè videtur, ut vocabulum peculiare aliqod nomini huic designando habeatur. alioqi qo modo avt rite legi, avt commodè reddi poterunt loca illa, in qibus nomen hoc ipsum, qasi in tabulas publicas relatum, solenni modo disertim ac nominatim indigetatur, atqe adeò tanqam peculiare qoddam à reliqis qibusqe modo qodam secernitur? in his enim, nisi ratione istiusmodi aliqâ, avt si qâ aliâ Dei appellatione exprimatur, nec id avdietur, qod lectio sacra suggerit; & sensus ipse avt nullus, avt falsus est futurus. V. gr. Hymno 83. v. 19. Sive cum Judæis *Adonaj* substitutum legeris; sive cum Græcis, Γνῶσιν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος; avt cum Vulgato, *Ut cognoscant, qia nomen tibi Dominus.* etiamsi id qod verum est, dixeris; non tamen id qod Vates, sed aliud qid, dicis. At verò Exod. c. 6. v. 3. in Dei ipsius Mosem alloqentis verbis illis, ושמי יהוה לא נודעתי להם si pro יהוה Judæorum more אדני substitueris; avt si cum Græco reddideris, καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς: vel cum Latino Vetere, *Et nomen meum Adonaj non indicavi illis*: non illud tantum dixeris, qod Deus non dixit; sed illud etiam, qod vero non est omninò consentaneum. Proinde aliqo omninò opus esse videtur, qod huic peculiariter respondeat, vocabulo; nisi si velimus istas sacri codicis periochas, nec recitatas unqam, nec lingvis aliis qam Hebraicâ redditas, silentio perpetuo prorsus addici. etenim subticere ac supprimere potius certè fuerit, qam sensum, avt alienum, avt falsum etiam affingere.

Deniqe cum necessariò vocabulum ejusmodi aliqod usus exigat, qo nomen istud exprimatur, illud mihi qidem commodissimè admissum iri videtur, qod nec

A à nominis ipsius genuinâ ratione multum abscedat, & apud populum Christianum usu etiam ipso jam diu receptum sit. Nomen avtem *Jehovah*, qin ejusmodi, & solum qidem id, sit, cui utrumqe hoc competat, qî avt negari, avt ambigi etiam possit, non video.

Verum ex adverso hic insurgit, magnoqe se cum impetu opponit Vir præstantissimus. [a] *Qi*, inqit, *puncta illa esse vocis Adonaj propria nescit, qi putat, qi credit ea esse Tetragrammati vera puncta, ille certè excusandus; nec mirum cuiqam videri debet, avt qenqam offendere, si ille legat Jehova. at qi agnoscit, qi non dissitetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammati propria, & pergit nihilominus legere Jehova, na ille ultrò & sciens prudens crassè & fœdè βαρβαρίζει. Et rursus,* [b] *Si certò teneremus veras Tetragrammati vocales, omninò per consonas illis junctas esset efferendum, nec cavssa fortè esset, cur qis Judæorum religione, vel superstitione vinctus ab ejus pronunciatione abstineret. Sed qando jam vocales nominis illius proprias ignoramus, omninò præstat ejus loco aliud divinum nomen, qale est Adonaj, usurpare, qam incongrvè alienarum vocalium admixtione, atqe inde exurgente fœde barbarismo, tam sacrosanctum nomen qasi commaculare & deboneſtare.*

Dicta sanè atrocia. sed rigida forsan præcepsqe nimis, ab animi æstu vehementiori excussa, sententia. Siqidem primò, qod & suprà monitum; non est necesse, ut qi puncta, qæ in codicibus nostris à Massorethis habemus, esse vocis *Adonaj* agnoscit, & hujus etiam, qâ à Massorethis, qi hoc legi volebant, ita propria, ut non illius haberentur; idem neget idcircò ea vocis יהוה esse omninò; qum & utrumqe simul constare, ut & vocis אדני genuina sint, & vocis יהוה pariter primigenia fuerint; & utrumqe hoc idem possit opinari & credere. perperam itaqe Vir Cl. qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumit; & qæ sunt disjungenda conjungit.

Secundò, dato non esse has easdem illas prorsus, qibus nomen illud primitus efferebatur, nec de eis etiam constare satis: at qam atrox, qæso crimen? qamve *crassus ac fœdus barbarismus*, si in voculâ aliqâ vocali fortè unâ, avt alterâ etiam, aberratur? An qia literarum qarundam vis nativa, sonusqe genuinus *havd* certò satis dignoscitur, ergò *satius fuerit*, Hebraica nec omninò legere, qam fœdâ barbaraqe prolatione dicta sacrosancta dehoneſtare? Ut in Dei ipsius appellatione aliqâ, & qidem in consonantis prolatione diversâ instemus; nominis יה litera prima qam longè à se invicem dissitis sonis profertur, dum alii ut *j* nostrum, alii ut y efferunt? cum alter duntaxat genuinus sit, & esse qeat. num igitur avt nomine illo proloqendo abstinebitur prorsus & interdicetur? avt si ritu illo, qi genuinus ut non sit, passim tamen obtinet, & in sacris, apud nostros saltem, ubiqe ferè usurpatur, prolatum fuerit, num ideò *fœdo barbarismo commaculatum & dehoneſtatum* dicetur *sacrosanctum Dei nomen*? nam qî sacrosanctum magis illud qam istud dicendum sit, ego certè nullus video. Vocales avtem qod attinet; qam illæ in nominibus ex Hebraico sermone in lingvas exteras transferendis mutare consveverunt, qi vel mediocri lingvarum earum cognitione fuerit imbutus, neminem planè latere potest. Hinc חוה Εὕα, Eva, חנוך Ἐνώχ, נוה Νῶε, מלכי-צדק Μελχισεδὲχ, בלעם Βαλαὰμ, מרים Μαριὰμ & Μαριάμ, אחזיה Ὀχοζίας, עבדיה *Abdias*, צפניה Σοφονίας, עזיה Ὀζίας, & alia αἰναριθμητα. Ecqis tamen, qæso, censor tam rigidus, qi *crassi fœdiqe barbarismi* reos peragat eos omnes qi ista secus, qam Hebræis sonant, enunciat? qis vitio cuiqam verterit, qod Domini matrem (Evangelistam secutus) *Mariam*, non cum Mosis sorore *Mirjam* appellat? qum idem tamen utrique nomen fuerit? qis Evangelistæ, avt Apostolo, qod Mosis in populi regimine successorem, *Jesum*, non *Joshuam*, avt *Jehoshuam*: cum istud potius nomen illius sonet Hebræis? De Domini

[a] Joannes Buxtorfius *de Nom. Dei sect.* 20. *rat.* 1. *n.* 4.

[b] Ludovicus Cappellus *p.* 327. [b] *Ibidem.*

mini Christi appellatione peculiari duntaxat adjiciemus: עמנואל nuncupandum prænunciat Esaias c. 7. v. 14. hoc Evangelista commemorans, Matth. c. 1. v. 23. consonâ initiali insuper habitâ, vocali primâ i mutatâ, Ἐμμανουήλ reddidit; nec ideò tamen *nomen* hoc (si qod aliud) *sacrosanctum barbarismo Evangelistam dehonestasse, nedum crasso fadove, qisqam contaminasse pius dixerit.* Esto; non easdem esse planè vocales has qibus primitus enunciabatur. qod qî evincere tamen qis possit, non intelligo. at, ipso Viro clarissimo censente, havd ab eis longe disceditur. Siqidem inter *Jahvoh*, [a] qod ipse rectum esse censet, & *Jehovah*, sive *Jovah* nostrum, havd ita multum interest. *patach scheva holem* esse vult ille; scheva holem. kamets nostri. qantillum intercedit? literulæ metathesis ferè conciliabit. Illud fidenter dixerim, fieri vix posse ut inter יהוה priscum, qæcunqe ei vocales fuerint adscriptæ, & *Jehovah* nostrum discrepantiæ amplius intercedat, qam inter, אחשורוש & Χέρξης, ארתחשסתא & Ἀρταξέρξης, avt Assuerus, נבוכר-נצר & Ναβυχοδονόσορ, דריוש & Darius, אלעזר & Ἐλεάζαρ, ישעיהו & Ἡσαΐας, חרן & India, ירושלם & Ἱερουσάλυμα. denique inter nostrum *Jehovah*, & *Jabavoh* tuum, qam inter Ἱερουσάλυμα & Ἱερεμιήλ, nec idcirco tamen avt tam gravis eis labes impingitur, qi vocabula illa usurparunt; avt Evangelistis, qi istis promiscuè sunt usi, barbarismi nota inuritur, licet neutrum voci Hebraicæ per omnia exactè respondeat.

At [b] *cum de vocalibus genuinis non constat, omninò præstat nomen Adonaj potius substituere.*

Perpetimne substituere? num etiam Exodi c. 6. v. 3. ubi Mosi Deus, לא נודעתי להם ושמי יהוה imò & hîc, (etsi non disertè) inqit. hoc enim havd obscurè insinuat, qando adversus nominis hujusce usum disserendo, [c] cum vulgatum hîc lavdat interpretem, qi eo loci reddiderit, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*: tum & Græcos, qi, Ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

Ego verò, vir præstantissime, (qod bonâ cum tuâ veniâ dictum velim) in contrariâ prorsus esse me sententiâ, liberè profiteor. malimqe, optio si detur, avt Samaritarum Ἰαβέ, sive *Jave*, (qo modo דויד Δαβίδ) ex Epiphanio adv. Archont. hæres. 40. & Theodoreto in Exod. qæst. 15. qod [d] *germanum esse* Drusius *conjicit*; & [e] *reliqis* omnibus *præfert*: avt Græcorum Ἰαώ; qod ex Diodoro Siculo lib. 1. part. 2. Macrobio, Saturn. l. 1. c. 18. & Origen. Adv. Cels. l. 6. [f] ex יהוה *per contractionem* יהו ultimâ abjectâ; (יהו Ἰαώ, ut ביה Βαιᾶ) enatum vult Drusius: & ipse *omninò Hebræorum* יהוה *esse*, cum Theodoreto, tam fidenter statuis; ut [g] *nihil manifestius, nihil expressius dici posse* concludas: avt Clementis Alexandrini Ἰαέ, ex Stromat. l. 5. avt Irenæi *Jaoth*, ex adv. hæres. l. 2. c. *ult.* qod est idem cum *Jaoh*, prout Goliah Γολιάθ. avt Hierombali (sive ירובעל is est, ut ירושלם Ἱερουσάλυμα, חבקוק Ἀμβακούμ, אבוכא ambubaja) Ἰευώ: qod ex Sanchumiathone Philo Byblienſis; ex Philone Porphyrius contr. Christian. l. 4. ex Porphyrio Eusebius præpar. Evang. l. 1. c. 9. & Theodoret. therapeut. lib. 2. avt Thomæ Lydiati nostri *Jeve*; qod ille citra punctorum adjectorum opem (qæ ille cum Joanne Cheradamo [h] supervacanea censebat) ex literis ipsis ajebat emergere, cum *he* vocalem esse avtumaret. avt *Jehovah* nostrum; qod Petro Galatino probatur, de arcan. cathol. verit. l. 2. c. 10. qem & [i] *primum* hujus *parentem* esse volunt: sive *Jova*; qo Castellio usus est: qodqe Drusius, [a] *si electio detur, prælaturum se illi* profitetur; qo loco & Galatinum notat, qod *immeritò eam contractionem flagellat*: (& reverâ eodem utrumqe recidit, qum *Jehovah* & *Jova* idem sint prorsus; nec magis à se invicem agebant, qam *Jehuda* & *Juda*, *Jehoseph*, & *Joseph*) avt tuum deniqe ipsius etiam *Jahvoh*, sive *Jabavoh*; qod tu verò proximum esse putas. Horum, inqam, omnium qodlibet malim, qam Adonaj. qia illud qodcunqe legendo, finitimum saltem aliqid proferret (& qod in voce peregrinâ reddendâ, præsertim ubi vestigia minus clara suppetunt, ferri possit) hoc, falsum. illud, nostrum saltem, legendo literas ipsas, consonas eas an vocales, exprimerem; istud, nec vocales, te judice, nec consonas. Eum certè qi *Adonaj* legerit, Scripturam sacrosanctam depravare ac corrumpere est certissimum; qum nihil ejusmodi avt sonet, avt significet, qod in contextu habetur. neqe enim יהוה eô loci est *Deus* ipse qi id loqitur, sed *nomen id Dei*. At ex illis aliqod qi legerit, etiamsi vocabuli sonum avt scitè parum, avt minus peritè dederit, non ideò tamen scripturam ipsam depravare verè dixeris; qum de sensu demutet nihil. neqe enim voculæ alicujus avt minus dextra, avt vitiosa etiam, avt ab eo qod προσώπων ipsum habet, qoqo modo diversa prolatio, tantum sacrum necessariò depravat; præsertim, ubi qoqo modo legatur, de sensu reqe ipsa, qæ eâ voce designetur, nihilominus constiterit. alioqi & Apostolus ipse paginam sacram depravasset, qum à serpente Ἔυαν *Evam* (non Ἄναν, avt Χάναν, qod poterat tamen, qo חוה Hebraicum exprimeret) seductam dixit, ad Cor. Ep. 2. c. 11. v. 3. & tota itidem populi Christiani turba, dum pro sermonis patrii ritu usuqe vario, *Jacobi* utriusqe in Evangeliis nomen Galli *Jaques*, Hispani *Jago*, nos *James*, aliud alia gens, legunt. Frustra ergò barbaries hîc objicitur, & ei qô caveatur, falsi, imò mendacii manifestarii crimen admittitur. qi enim *Deum nomine*, vel Κύριος, vel *Adonaj*, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, *priscis illis cognitum* negaverit, næ ille, non adversus hominem, sed adversus Dominum ipsum, testimonium falsum perhibuerit. Malim ergò ego, id qod Deus voluit, (qo qid voluerit aliqo modo denotetur,) cum aliter neqeam, barbarè repræsentare; qam qo barbarismi notam effugiam, falsi crimen, in sacris præsertim, incurrere; & dum id illi ultrò sciens prudens, an imprudens dicam, affingo, qod ne voluisse qidem certus sciam, splendidè mentiri.

Sed [b] *qi Adonaj loco Tetragrammati dixerit, is Patrum omnium, & qotqot extiterunt, antiqorum sacrorum Bibliorum Interpretum (in qibus Lxx illi, Græciqe reliqi, cum Chaldæo Paraphraste utroqe) adeoqe Apostolorum sequetur vestigia.*

De *Judæis* superstitiosis satis superius est dictum, nec adjecto qicqam opus est. *Patres* qod attinet; Hebraicarum literarum cum plurimum essent ignari, versionem Græcam sunt secuti: nec adverterunt forsan, qid locis hisce veritas Hebraica exigeret; vel si cum adverterent, secus tamen legebant, culpâ penitus absolvi qî possint, non intelligo. *Apostoli* Græcè cum scriberent, sed & qæ Græcis cum Judæis communia esse volebant, usum in Græcam versionem admissum secuti sunt. eô magis, qia Græco sermone havd ita promptum esset id nominis exprimere; sed & qod exprimeret, ejusmodi futurum erat, ut Judæis etiam forsan peregrinum existeret. At apud Christianos nunc dierum secus planè se res habet, cum per lingvarum peritiam, & Hebraicæ cumprimis, longè qam seculis antegressis, ampliorem ac freqentiorem Hebraica jam familiaria magis sint facta; & vocabulum sit in usum communem apud plebem etiam receptum, qo id commodè satis exprimatur.

Deniqe qæritur hîc, non qid ob cavssas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis,

a Ludovicus Cappellus *p.* 329. b Ludovicus Cappellus *p.* 327. c *Ibidem p.* 309. d Drusius *ad Exod. cap.* 5. e *Annot. ad Tetragr. c.* 1. f *Annotat. ad c.* 12. g Ludovicus Cappellus *p.* 322. h Is *in Alphabeto ling. sanct.* voculationes Rabbinorum commentum merum censet, qo prolationem priscam corruperint, instar in דריוש Δαρεῖος, Darius & יון Ἰων, Jon. in qo tamen ex Josepho refellitur, qi *Antiq. lib.* 1. *cap.* 7. Ἰαυὰν exhibet. i Drusius *Tetragr. c.* 19.

a *Annotat. ad Tetragr. c.* 12. b Ludovicus Cappellus *p.* 328.

vertendis, vel legendis, (abſit modò ſuperſtitio) vel licuerit, vel etiamnum liceat: ſed qid in locis eis, qæ ſunt ſupra allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerit ipſe, ſincerè exprimatur, ſcripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, falſo etiam corrumpatur. qod ne fiat, neceſſariò rejiciendam hic eſſe illam τῦ *Adonaj* ὑποθολιμαίυ ſubſtitutionem, tantum non clamat res ipſa. Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, vir doctiſſimus, ſi Apoſtolos probaſſet, locum iſtum, avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe. qod nec feciſſe unqam liqet, nec facturos etiam fuiſſe, qiſqis ea qæ diximus ſeriò perpenderit, qiſqam animum, opinor, facilè inducet ut credat.

Nam qod vir celeberrimus, cujus ſupra meminimus, [a] *Chriſtum ipſum hanc eandem conſvetudinem retinuiſſe & imitatum* adfirmat. qod nullâ tamen aliâ ratione confirmatum it, niſi qod *Evangeliſtæ ſic Domini verba Moſen Pſaltenqe citantis exhibuerint.*

Nec ſi daretur, cavſſam qam nos hic tuemur, attingeret magis, qam Apoſtolorum, de qâ diximus, praxis. & imbecillis eſt admodum, qâ fulcitur, deſtina. qum ex eis qæ Græcè reddiderint Evangeliſtæ, non magis pateat, qid Chriſtus Syriacè avt Hebraicè locutus fuerit, qam qid Moſes avt Pſaltes Hebraicè ſcripſerit uterqe.

Verùm ut lectori tandem ulterius eſſe moleſtus deſinam: ſumma eorum, qæ hactenus dicta ſunt, huc redit: Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen πτερυγώμματον יהוה exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam, nec commodè, vec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem *Jehova*, ſive *Jova* etiam, (utrumvis enim dixeris, ciccum havd intererit) etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtat, ad eam tamen prope admodum accedere, ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum [a] à viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ & pebejis uſu longo [b] lateqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri; & multo etiam minus, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine, explodi furcillariqe debeat.

a Joannes Buxtorfius *de nomin. Dei Sect.* 20. *rat.* 2.

a Primus in hunc errorem induxit Galatinus. qem ſecutus eſt Fagius; & deinde alii multi ſine numero: Cajetanus, Lipomanus, Hieronymus ab Oleaſtro, Marianus Victorius, Marcus Marinus, omneſqe ad unum ferè Theologi religionis reformatæ; in qeis Tremellius & Beza. Druſius *in Tetragram. c.* 12. *& annot.* b Res eo adducta eſt, ut veritas non amplius terram conſpiciat: cœlum undiqe & undiqe pontus. Druſius *ibidem.*

THO.

THOMÆ GATAKERI DISSERTATIONIS DE NOMINE TETRAGRAMMATO SUÆ,

A

D. LUDOVICI CAPPELLI,

In Diatribæ de eodem ſuæ Defenſione nuperâ, adverſus eandem objectis, Vindicatio.

ANte qinqennium, dum per morbum difficilem ac diuturnum, (à qo penitus nondum convalui, nec verò per ætatem devergentem integrè convaliturum unqam, ſexennium ultra à ſeptuageno emenſus, ſpem alere poſſum) lecto adhuc affixus agebam, *de Nomine Tetragrammato diſſertatiunculam* conſcripſi, qæ havd ita multo poſt in publicum prodiit. In eâ, qo receptum paſſim; à viris tam eruditis, qam & plebejis, vocabuli *Jehovah* uſum, (iſte ſiqidem primarius fuerat ſcriptionis hujuſce ſcopus) pro viri|||is tutarer, nonnulla examini ſubjeceram, qæ de ſubjecto hoc Vir Clariſſimus *Ludovicus Cappellus* in *Oratione* qdam ſuæ *de Punctorum Vocalium & Accentuum apud Hebræos verâ & germanâ Antiqitate Diatribæ* adjectâ, diſſeruerat. Pro eis avtem adverſus eandem, *Defenſionem* à ſe adornatam, *Criticæ Sacræ* ſuæ nuper editæ Vir Doctiſſimus ſubjunxit: cui qod reponere viſum fuerit, cum Deo bono, iſtic dabitur.

In *Defenſione* ſuâ Vir Doctiſſimus ita methodum inſtituit, ut primo loco, in qibus utrinqe *conſenſum* haberi agnoſcat, indicaret: tum *diſſenſum* in qibus ſubeſſe deprehenderit, ſubjungeret. qæ qidem agendi ratio mihi cum Oratore, *de Finibus lib.* 2. qam maximè probatur; qo *qid concedat, qid abnuat qiſqe*, commodiùs clariúſqe intelligatur, nec de eis intercedat rixa non neceſſaria, de qibus utrinqe convenit.

Cæterum hoc in negotio non tam ingenuè avt integrè Vir Clariſſimus egiſſe videtur, cum in eis qandoqe *conſenſum* præſumat, in qibus is diſertiſſimè abnuitur; in eis contrà nonnullis *diſſenſum* comminiſcatur ubi nullus planè intervenerat.

Siqidem primò qod [a] *de Nominis hujus pronunciatione à Moſis tempore ſaltem, (etſi forte non à primo mundi exordio ad Moſem uſqe) tum & per inſecuta deinde ſecula plurima vulgo (Judæorum) cognitâ*; inter utrinqe conceſſa recenſet; eſt hoc ex eis, περὶ ἧττα illa qod attinet, in qo à Viro Doctiſſimo diſſentiam, diſſenſionemqe meam, unâ cum rationibus ejuſdem adjectis, eis ipſis in paginis, ad qas digitum is intendit, diſertè profiteor. Id ipſum enim eo loci ago, ut oſtendam, *vocabuli iſtius prolationem genuinam à mundi ipſius exordio, longè ante Moſis tempora, cognitam fuiſſe, cum in uſu communi foret; & deinceps etiam, non Judæis ſolis, ſed exteris etiam uſurpatam.* qod utrunqe teſtimoniis (uti mihi ſaltem videtur) luculentis, è paginâ ſacrâ petitis adfirmo. ad qæ Vir Doctiſſimus iſtic nihil qicqam regeſſit.

Tum in conſenſionis Articulo tertio, de pronunciationis iſtius ſupprimendæ origine, qòd, *ex ſuperſtitione*, qidem *aliqâ (etſi forte eâ non vituperandâ, vel ex nimiâ Magiſtrorum Judaicorum εὐλαβείᾳ, ſev profanationis metu & cavtione) ſeculis inſecutis, à nomine iſto abſtinere ceptum eſſe; eoqe tandem deventum, ut pro immani piaculo haberetur nomen illud effari*; in iſtis inqam, qòd ſibi me, mihi ſe σύμφωνον καὶ σύμψηφον profitetur; id verò, qatenus *ſuperſtitionem* eam, non extenuare

[a] *p.* 713.

nuare tantùm, ſed excuſare connititur, eſt à meâ mente, qam & in *Diſſertatione* illa liberè ac apertè profeſſus ſum, qam longiſſimè diſſitum.

Accedit huc, qod in *Oratione*, qâ de agitur, qo ſuperſtitioni iſti patrocinium ferat, ex putidis Talmudicorum lacunis Scripturæ dictionem pervertentium, & in ſenſus alienos abſurdoſqe, ad commenta ſua ſtabilienda, pro libitu depravantium ac detorqentium, Scriptiſqe Sacris ſic perperam habitis, probatum it, [a] *ab ipſo Moſis tempore interdictam fuiſſe vulgo nominis illius pronunciationem, non alienum à vero videri poſſe.* Qin & in *Defenſione* iſtâ, [b] ita *ſuperſtitionis* nomen hîc admittit, ut *in bonam partem* ſumatur; & *pro εὐλαβείᾳ qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda* accipiatur. atqe *hinc primò ortum habuiſſe ultroneam in vulgari ſermone à nomine iſto proloqendo abſtinentiam, non uſqe adeo damnandam; qa in ſuperſtitionem minimè probandam verſa ſit, ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas nomen illud qomodocunqe proloqi.*

Ubi mitto qærere, qam ἀσυνηθεῖα exiſtant iſta, qando ritus iſtius ortus, nunc ſpontaneæ uſurpationi, nunc ex lege latâ inhibitioni tribuitur. Tum an non *piaculum & grande nefas* meritò habendum ſit, qod admiſſum, ex ſanctione divinâ, niſi admittentis morte expiari neqeat. Sic enim Viro Clariſſimo [c] viſum eſt vertere illa Moſis verba Levit. cap. 24. v. 16. *At qi vel pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur*; *qia pronunciavit nomen, morietur.* interpretatio reverâ Judæuli alicujus ſuperſtitioſi, non Chriſtiani ſani cerebro digna. Ego verò (ut cum Viro Clariſſimo liberiùs pavlò agam) cujuſvis conſcientiam hîc appello, utrum *claris rationibus* (qas à me [d] exigit) Vir Clariſſimus in his agat; imò an non mangonium exercere, & *offuciam facere* meritò dicatur, cum falſis atqe ſuperſtitioſis Talmudiſtarum interpretamentis, arceſſitis etiam eo fine, tanqam fuco avt tectorio qodam, Græcorum verſionibus, *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* induere [e] molitur; & an illo digna ſint, qi parti adverſæ *offucias* [f] exprobrat, & *offuciis* (qæ qid velint, gnarum minùs ego me fateor) rem geri vetat. Verum iſtic cum de conſenſione mutuâ duntaxat noſtrâ agatur, mitto (Lectorem ne repetitis onerem) ea denuò apponere, qæ de locis his perperam habitis in *Diſſertatione* priore diſſerui; qæqe Vir Doctiſſimus ſilentio hîc tranſmittit univerſa. Illud tantùm moneo, tam longè me à Viro Clariſſimo in iſtis diſſenſionem profeſſum meam, ut *non ſuperſtitionis meræ, ſed præſumptionis arrogantiaqe extremæ* arceſſam, qi qod Moſes, Prophetæ, Deus ipſe, omnibus palam innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerit, (qod [g] Virum Doctiſſimum ipſum alibi agnoſcentem deinceps dabimus) illud ipſum ei ſilentio tegendum ac ſupprimendum ſancirent. Ac meliore ſanè ratione à Viro Doctiſſimo qæſierim, an non *Deo* ipſo *Deiqe Spiritu ſapientiores* ſe faciant, qi religionis prætextu iſtud moliti ſint; qum ille (poſt Druſium [h]) ab eis, qos in lite præſenti habet ſibi adverſantes, an [i] *Moſe ſapientiores eſſe velint*, qaſi *à Moſe* utiqe *edocti ſtatuiſſent iſta Magiſtri*, qia Galatinus ſcilicet (qem illi tanti non faciunt, qum pro plagiario inſigni habeant) ejuſmodi aliqid agnoſcat. Atqe hæc ideo, ne in ea cum Viro Doctiſſimo conſenſiſſe reputemur, in qibus multis paraſangis ab invicem diſtare nos profeſſi ſumus, nec à ſententiâ priſtinâ diſcedere poſſe liberrimè profitemur.

Ad ea jam progredimur, in qibus diſſenſum Vir Doctiſſimus ipſe præ ſe fert. Diſſenſionis itaqe caput primum [k] ita proponit & explicat, ut per lacinioſam planè, minúſqe neceſſariam diſſertationem, utpote qæ nihil qicqam, inter nos ſaltem, controverſi habeat, qâ pagnam in folio integram utrinqe implevit, ubi diſſenſionis rationem figat, conjicere havd proclive ſit. Affirmaverat utiqe Vir Clariſſimus verbis conceptis, [a] *luce meridianâ clariùs liqetè, puncta, qibus Tetragrammaton eſt in ſacro textu affectum, eſſe vocis Adonaj propria puncta.* Hoc ego illi *nullo modo negandum* dixeram. Jam qo litis mihi ſecum materiam aliqam hîc procudat, *alio ſenſu* confingit ſua iſta *cepiſſe* me, qum de ſenſu ne verbulum qidem adjecerim.

Cæterùm, qo diſſenſus hac in parte ſpeciem ſaltem aliqam extundat, trahit [b] huc qod longè pòſt, paginis 17. avt 18. interſitis, dixeram; *havd improbabile prorſus videri, divinâ qadam ſic moderante providentiâ, contingere potuiſſe*, ut Maſſoretæ, aliud cum agerent, *in puncta Tetragrammati genuina incidèrent, eamqe nobis ut punctationem, ita prolationem repræſentarent, qam vel per ſuperſtitionem, vel per ritum inde primitùs ortum, modis omnibus ſuppreſſum ac ſublatum ibant.* Et ſuſpicionem qidem meam hanc confirmant mihi, qæ (nullâ licet à me datâ occaſione) Vir Doctiſſimus iſtic diſſerit, [c] *Shevah* utiqe *ſimplex, qod τῷ Jod in Tetragrammato ſubjecerunt, & cum Patach compoſitum, qod τῷ Aleph in Adonaj ſupponitur, ſono manifeſto à ſe invicem diſtingvi*; qum hinc fiat manifeſtum, illud ſcripſiſſe eos, qod legi vetabant, illud pronunciatum noluiſſe, qod ipſi ſcripſiſſent. *Shevah* ſiqidem *ſimplex* adſcripſerant, *qod cum Patach compoſitum* efferri volebant. id qod cum Viro Doctiſſimo non invitus, imò, qum cavſſam meam juvet potiùs, liberrimè ac libentiſſimè agnoſco. Sed nec infirmat qicqam, [d] qod Vir Doctiſſimus qærit, *cur providentia eadem illos deſtituerit, ubi puncta* ם *Elohim τῷ* יהוה *ſubſcribebant.* Pari enim ratione de Caiphâ qæri poterit, cur Spiritus propheticus, qo adactus mortem Chriſti pro gente ſuâ oppetendam prædixerat, Joan. c. 11. v. 51. eundem deſtituerit, ubi Chriſtum illum ipſum blaſphemiæ reum pronunciabat. Mat. c. 26. v. 65. Qin ulteriùs etiam ſuſpicioni meæ fomitem ſubminiſtrat, qod qi *Segol ſhevatum* locis illis ſubſcripſerint, non & *Patach ſhevatum* iſtic appinxerint, cum æqe proclive hoc illis atqe illud exiſteret; nec cur omiſerint, cum ſic legi vellent, juſta avt probabilis ratio ulla comparere videatur. Etenim qod Vir Doctiſſimus obtendit, [e] *compendio ſtudentes* hoc feciſſe; *cujus in voce Elohim* rationem eandem non *habuerint*, qia *τῷ Adonaj* junctum Tetragrammaton rarius occurrat; id verò nullius planè hîc momenti videtur, qum & compendii parilis exemplum deſideretur, & nomen *Elohim* aliâs pariter ac Tetragrammaton creberrimè occurrat. Cæterùm, uti illis non aſſentior, qi *Jehovi* ideò legerint, qia ם *Elohim* puncta eis in locis *τῷ* יהוה *ſubjecta* reperiebant, cum qi illa ſubjecerant, *Elohim* legi velle, ex ſubjectis illis indicarent: ita mirum mihi fit, profiteri Virum Clariſſimum *neſcire ſe an cuiqam probari poſſit, ut Jehovah legat, ubi* אֲדֹנָי ſcribitur, qum neſcius eſſe neqeat, tot inſignes eruditione pariter ac pietate viros, *Jehovah*, ſive *Jova* (qod idem eſt) paſſim citra diſcrimen legere, ubicunqe locorum *πτερυγεώματος* occurrit.

Tandem poſt velitationem an vitiligationem benè longam, (qo diſſenſum, ubi nullus habebatur, ne diſceptatio tam prolixa gratis inſtituta videretur, confingat,) concludit, [f] *Certum eſſe, propriè loqendo, puncta iſta, puncta vocis Adonaj vocalia non eſſe reverâ.* id qod nec ego affirmaveram, nec aliter admiſeram, qam qo modo ipſe dixerat, à qo in pluribus, qam ex uſu eſſet, diſcedere non eſt viſum. Diſſenſus ergò iſtic eſt merè imaginarius; & diſceptatio tota hæc *ἀπερισπάστως* prorſus. Nam qod adjecit, in [g] *Oratione*, *non eſſe*, [h] in *Defenſione*, *non poſſe eſſe*, *Tetragrammati puncta genuina*; in qo Viri Clariſſimi Druſii ſui veſtigia premit, qi eo etiam fidentiæ iſtic proceſſit, ut profeſſus ſit, [i] *tam liqere ſibi, eos, qi Jehova*

a *p.* 320. b *p.* 730. c *p.* 320. d *p.* 737. e *Orat. pag.* 320. 321. f *pag.* 324. *Defenſ. pag.* 737. g *Epiſt. ad D. Volph.* h *Tetragr. cap.* 19. i *Orat. pag.* 316. k *pag.* 715. 716.

a *Orat. p.* 324. b *p.* 716. c *pag.* 714. 715. d *p.* 716. e *Orat. p.* 325. f *p.* 716. g *p.* 324. h *p.* 716. i *Tetragr. c.* 12.

Jehova legunt, malè legere, quam bis duo esse quatuor; id verò nevter eorum hactenus probavit; nec etiamsi in adversum enixè contendendo ingenii nervos ruperit, probatum unqam (opinor) est daturus Vir Doctissimus.

Secundum proinde dissensus caput, partim à nondum evicto, partim ab eo, qod ad rem, qâ de agitur, nihil faciat, orditur. *Probatum est*, inqit, [a] *puncta illa non esse utriusqe nominis genuina; neqe verò ea esse vera Tetragrammati puncta.*

Probavit reverâ, qod nemo est inficiatus, *Shevah simplex non esse, propriè loqendo, vocis Adonaj punctum genuinum.* Sed puncta ea, qæ nomini Tetragrammato suppositа habentur, *Shevah* nempe *simplex*, *Cholem*, *Kametz*, non esse Tetragrammati puncta genuina, non probavit; nec qo id firmetur ratio probabilis, nedum ut demonstratio, est ab ipso ulla adducta. Siqidem qicqid vel ab [b] ipso, vel à Drusio, cujus argumenta in *Orationem* suam transtulit, & in [c] *Defensione* suâ istâ denuò reponit, est ab eis vel particularum præfixarum, vel vocabulorum insequentium affectionibus ductum, qas eorum, qi Adonaj loco יהוה vel legebant, vel legi volebant, ritus postqam est introductus, cum ab initio non fuisset, juxta receptas leges regulasqe Grammaticales, exigere videbatur; qod tanto cum molimine, vel fastu etiam ab utroqe proponitur & venditatur, ut imperitiæ, avt stupiditatis, avt ἀνυδεΐας notam eis omnibus inurant qi suis in hac parte rationibus adducti, in ipsorum de nomine *Jehovah* non ulteriùs usurpando sententiam protinùs non concedant; hoc totum, inqam, ad id, qod est in manibus, nihil qicqam omninò facit. Evincit qidem, qod non qæritur, nec qisqam, qod ipse norim, est unqam inficiatus, per secula aliqa jam proximè antegressa, nomen *Adonaj* loco *Jehovah* lectitatum fuisse; at non evincit vocalia ista non esse Tetragrammati genuina, avt non fuisse istam primitùs nominis divini hujusce prolationem, qæ ante ritum istum, superstitionis pariter ac præsumtionis sobolem, cujus natales ævo primitivo illo seculis multis posteriores esse agnoscunt ipsi, conceptum ac in lucem editum obtinuerit. Istic itaqe qod Stoicus ille olim dixerat, περιζωσι tantum, strepitúmqe ingentem incassum cient.

Sed ad rationes accedit Vir Clarissimus qibus adductus existimem, *punctationem hanc, ad verum germanúmqe nominis hujus sonum propiùs saltem accedere.* Prior fuit *à nominibus propriis, qorum compositionem nomen hoc ingrediatur.* altera, qam huic *accessoriam* dixeram, *à Jovis* Latinorum appellatione.

His Viro Doctissimo visum est Ὁμηρικῶς ὕστερον πρότερον respondere. [d] Posteriori ergò huic *respondisse* ait *in Diatribâ suâ*; *in quâ dicta qia vellicaverim, ea istic adversus redargutiones meas propugnanda* denuò proponit.

Ego verò (ne logis longioribus Lectorem detineam, minutiisqe illis minus necessariis denuò repetitis onerem) qæ de *Jovis* Latini etymo atqe origine, vel sunt illic utrinqe disputata, vel istic etiam adjecta, citra disceptationem ampliorem avt ulteriorem ullam, rei Criticæ peritis, qi de istis censuram ferre sunt maximè idonei, simpliciter dijudicanda deferam. arbitri ei, per me licet, in lite hac inter nos sedeant, & probabiliora uter attulerit decernant. Eis certè non minùs deridiculo erit *Jupiter* qasi *juvans Pater*, qam Varroniana itidem illa, *canis* à *canendo*, & *calix* à *caldâ*. Sed nec *hybrida vox* est *Jovispiter*, magis qam *Vejovis*, avt *Marspiter*, avt *Dispiter*. neqe enim minùs (qod hic objicitur) est vox Latina *Jovis*, qam avt *Mars*, avt *Dis*, avt *canis*, avt *calix*, licet è lingvis peregrinis tam illud qam ista deducta sint. Qod avtem Vir Doctissimus poscit avdire, qibus rationibus adducti Duumviri literatissimi, qos advocaveram, illi, *Jovem* Latinorum à Judæorum יהוה profluxisse statuerint, consulat licet alterum eorum Virum πολυμαθέστατον D. Joannem Seldenum, in scripto illo *de Diis Syris* accuratissimo, eruditionisqe reconditioris cum primis fœto, *Syntagm. 2. cap. 1.* à *pag. 109.* ad *pag. 121.* fusissimè simul & clarissimè differentem. qanqam demonstrationes Mathematicas in istis non expectat (spero) Vir Doctissimus qi nec probationes Dialecticas exhibet ipse.

Cæterum qod Vir Doctissimus urget, [a] *non facilè sibi persvasum iri, voluisse Deum eousqe laxare Satanæ habenas, ut Sacrosanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium, Apostata ille sibi usurparet,* adversus ista, duo exceperam.

Primò, *non esse unicum hoc Dei proprium nomen.* Ad qod regerit hic Vir Doctissimus 1. [b] *cum varia sint in Scripturâ Dei nomina, decem Judæi numerent*; (de qo commento cum alibi fusiùs differuerimus, nihil istic adjecto futurum est opus) *unum hoc esse proprium, cætera esse appellativa.* id qod hinc ostendatur, qia *Jod heemanticum præponi non solet nisi ad nomina propria.*

Atqi 1. *solet* illo interjecto opus erat. Subjicit enim statim Vir ipse Doctissimus appellativa qædam, qæ characteristicon hoc ipsum in fronte præfixum gerant. nec *proprium* ergò esse necessariò hinc probatur. Tum si *proprium* esse detur, (qod nemo opinor, negaverit, nec ratione tamen istâ evincitur) ecqid hoc ad id qod agitur, qodqe Vir Doctissimus tam fidenter asseverat, nempe *hoc unicum esse Dei nomen proprium, reliqa* (qotqot fuerint; neqe enim de numero constat) *appellativa* esse universa? Qalis enim est argumentatio ista; יהוה *est nomen proprium Dei: cætera ergò omnia sunt appellativa.* An sic rationem instituentem sustinuerit ipse? *Esav est nomen proprium filii Isaaki majoris: ergò Edom nomen proprium ejusdem non est.* avt, *Jakob minoris nomen proprium est: ergò Israël non est.* avt, *Domini Christi servatoris nostri Jesus est nomen proprium: ergo Emmanuel non est.*

Adhæc qam inepta planè & viro tanto indigna est ratio ista? שדי אלהים אל [c] *non habent Jod formativum præfixum: ergò non sunt propria nomina.* Ergò nec *Adam*, nec *Evah*, nec *Noach*, nec *Moses*, nec *Simeon*, nec *Benjamin*, nec alia qæ passim occurrunt innumera, nomina propria fuerint. [d] Hac tamen ratione Vir Doctissimus denuo in *Jah* abutitur. *Jod in* יה non *est heemanticum: ergò non habet formam nominis proprii*; (qasi nominis proprii cujusqe ea propria sit affectio, ut *Jod* servile in fronte præferat) *nec est reverâ proprium ut* יהוה: Et rursus, qasi sæpius inculcando id confirmaretur, *est qidem*, inqit, *Dei nomen* יה *Psal. 68. 5. non tamen proprium nomen, qo modo nomen proprium ab appellativo distingui solet.*

At verò, ô Vir πολυμαθέστατε, ex Grammaticorum scitis indoctiores atqe imperitiores nos edoceas, qæso, ecqid illud in יה sit, qod prohibeat, qo minùs pro nomine proprio propriè sic dicto habeatur. Qin & אדוניה nomen esse Dei ex Exod. c. 3. v. 14. cum constet, (asserente id qoqe Abrahâ Esdraide, astipulante verò etiam adversus Burgensem Drusio) proprium & hoc qin existat qid obstet? Sed *non est*, inqit, *proprium* ut יהוה. At qid intersit, proprii nominis notionem qod attinet, inter duo ista nomina, nullus dicis. qod dictum tamen & indicatum, si obtinere placita tua ista volueras, omninò oportebat. Esdræ certè filius in Mosis locum dictum, qatuor statuit πυκμήρια, (à Drusio tuo *Tetragr.* c. 1. ex Esdraide & à Buxtorfio non tuo, de *Nomin. Dei §. 12.* ex Ephodæo, recensita etiam & agnita) qibus inter שם העצם sive nomen *proprium*, qod *substantiale* appellat, & שם הוא אר שם id est, *appellativum*, qod *formale* indigitat, in Hebraicis distingvatur. primum est, qod ab illo verbum formari neqeat, ab isto qeat. alterum, qod illud possit pluraliter efferri, istud non possit. cujus loco tamen Buxtorfius substituit, qod pronomina affixa non recipiat. tertium, qod illi articu-

a *p.* 717. b *Tetragr. cap.* 14. *p.* 316. 317. c *p.* 715. 716. d *p.* 717.

a *Orat. pag.* 325. b *Defens. pag.* 719. c *p.* 719. d *p.* 719.

lum præfigi insolens sit, isti solens. qartum, qod regimen respuat illud, istud admittat. hæc avtem, qibus nomen proprium dignosci vult, omnia יה cum primis conveniunt, qod & ideò nomen proprium esse (Drusio tuo hîc itidem calculum adversus te dante suum) omninò concludit. Et sanè litigiosus si qis in istis esse ambiret, meliore forsan jure contenderet, יה & שדי esse potiùs pro nominibus propriis qam יהוה habenda. Siqidem יהוה æqè ac אלה appellativè usurpatum qandoqe deprehendi. nempe Deut. cap. 6. v. 4. verbis illis, יהוה אלהינו יהוה אחד Qemadmodum enim vocabulum אדם constat nunc esse שם עצם *nomen substantiæ*, sive *proprium*, nunc verò שם הדבר *nomen rei*, sive *appellativum*: ita יהוה eo loci, priore vice *nominis proprii*, alterâ *appellativi* rationem notionemqe obtinere videtur: qo modo & in Zacariæ verbis illis cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus est super terram universam*: *in die illo* יהוה *unus erit*. ut sensus sit, de qo & alibi disseruimus, יהוה *Deus noster, est* יהוה *unus*. h. e. unicus solúsqe à se & in se verè existens Deus. qin & in Syntaxi eâ, qæ tam freqenter occurrit, יהוה צבאות de qo deinceps dicendi etiam locus denuò dabitur, vocem יהוה cum regimen obtineat, appellativè usurpari, Criticus celeberrimus ille Magister Judæus agnoscit. At nec יה saltem, nec שדי forsan, usqam (opinor) sic usurpata deprehenderis, (tametsi nomen שדי semper esse שם תואר nomen יהוה nunc שם עצם nunc שם תאר esse Magister ille ad hunc ipsum de qo agimus locum decernit) ut istud alterum saltem, si non alterutrum, potiùs qam יהוה pro Dei nomine proprio habendum videri possit, si argutiolis istiusmodi agere liberet. qæ tamen solidiores forent, viréque meritò majores obtinerent, qam commentitia illa, qæ Vir Doctissimus istic proximè subjungit.

Qum enim argumenta *clara*, qalia à parte adversa exigit, Virum Clarissimum destituant, ad *Allegorias* se confert, & mysteriola, qæ è singulis nominis hujus literulis elicit. Qibus ego qidem tantum tribuo, qantum insulsis ac insubidis Manassis Israëlidæ de hoc ipso nomine nugamentis, qæ in *Conciliatore* suo ὅλῳ τῷ ϑυλάκῳ, qod ajunt, ad navseam usqe congessit: utqe liberè loqar, tantilli facio, ut nec recitatione, nedum refutatione, digna existimem. qum eodem planè loco habeam, cum Judæuli impuri impiiqe frivolis putidisqe commentis eis, qæ ex commentario in Mosem, inepto, inficeto, insipido illo, cui *Zohar* titulum dedit, interpretanda atqe explicanda Vir Doctissimus scripto peculiari suscepit. Ea avtem, cum figmenta mera sint & pigmenta fucata, paginæ verò sacræ detorsiones & depravationes tam manifestariæ, ut lectori pio cuivis stomachum possint meritò movere; mirum mihi, nec soli, sed aliis istic havd pavcis fit, potuisse Virum Doctissimum animum unqam inducere, ut deliriis istiusmodi, qibus Scripturæ Sacræ veritas, non illustratur, sed offuscatur, simplicitas corrumpitur, Orbi Christiano exponendis, incrustandis etiam, operæ tantum impenderet. Utinam in sacris, non seriis duntaxat, ludere desinerent aliqando, homines fidem pietatemqe Christianam professi, nec Judæulos impuros atqe inficetos Oracula sacra irreverenter atqe irreligiosè divexantes, dum in sensus alienos absurdosqe varios distrahunt, hac in parte imitandos sibi proponerent, nedum ut aliis insuper commendandos censerent.

Sed, *Deus ipse*, inqit, [a] *sibi fecit nomen istud* יהוה *proprium ac singulare, qum Mosi dixit*, Nomen meum יהוה non manifestavi illis. *&*, Hoc erit nomen meum לעלם in æternum. &, *in benedictione Sacerdotali*, Ponetis, *inqit*, nomen meum super populum meum Israël. *qod de hoc nomine intelligitur, qod ter ibi ponitur. deniqe in laminâ Sacerdotali inscriptum erat hoc nomen. qo satis apertè significabatur, nomen hoc proprium esse Dei nomen; non enim aliud ei inscriptum erat.* [b] Concludit tandem,

a *p.* 719. b *p.* 720.

ex his videre est nomen hoc pra reliqis esse singulariter Dei proprium.

At ista omnia nunqid evincunt, *hoc unicum esse Dei proprium nomen, reliqa omnia esse appellativa*? hoc est enim, qod Vir Doctissimus asseveraverat, probandumqe sibi susceperat. Verum aristas istas confricemus pavlisper, ut qid grani inde excuti qeat, videamus. Primò illud Exod. c. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם qod attinet; appello Viri Doctissimi conscientiam, an non sit vitiosa verborum istorum, qam lectori obtrudit, versio, *Nomen meum* יהוה *non manifestavi illis*. Loci verba ἀντολεξει sic habent; *Apparui Abrahæ, & Isaqo, & Jacobo in El Shaddai* (h. e. nomine, sive notione, *El Shaddai, Dei Omnipotentis*, vel *Omnisufficientis*, si ita loqi liceat) *&*, sive, *sed, nomine meo* יהוה *non sum notus factus eis*. Ubi נודעתי esse formæ notionisqe passivæ, nec posse pro versionis suæ ratione in שמי transire, norat satis Vir Doctissimus, nec qo fine vertere sic visum fuerit, potest cuiqam obscurum esse, qi ad superiùs à Viro Doctissimo posita, animum adjecerit. Ea verò verba qomodo intelligant exponantqe interpretes orthodoxi pleriqe apud Avtores ipsos, in Commentariis, qi passim prostant, cuivis advertere promptum est. Vix reperiuntur, opinor, qi inde eruunt, qod Vir Doctissimus supra, qasi ambigendo suggessit, *nomen Dei istud ante Mosis tempora Dei populo non innotuisse*. Adjicere possem non neminem extare, [a] qi verba Mosis novissima illa, non enunciativè, sed interrogativè proferenda existimat, rationibus etiam variis, qibus id firmet, adductis. in qo, sensum qod attinet, è Judæis qoqe nominis celeberrimi [b] Magistris habet sibi consentientes, qi qamvis enunciativè legant, tamen vocem לברו *tantummodo* supplendum censent. qo modo Gen. c. 32. v. 28. *Non amplius vocaberis Jacob* [tantummodo, utiqe] *sed nomen tuum erit* etiam *Israël*. Verum de hoc aliisqe notæ parilis locis alibi differendi occasio dabitur. nunc id, qod in manibus est, agamus. Secundò itaqe, ex hoc ipso loco patet, tam אל שדי qam יהוה nomen esse Dei. qin avtem proprium dicatur, ecqid, qæso, obstabit? Deniqe, si nomen יהוה sit *unicum Dei proprium nomen*, nec ante Mosem innotuerit, sequetur hinc, Deum ab Orbe condito ad Mosem usqe nullo nomine proprio cuiqam innotuisse.

Sequitur *locus secundus* ex Exod. c. 3. v. 15. Eum tam à Græcis, qam & à Latino Interprete Vulgatæ editionis avtore, qos in priore illo, licet vitio non immunes, secutus est, sed & ab aliis omnibus; qos ego hactenus oculis usurpavi, discedens, Vir Doctissimus sic vertit, *Hoc erit mihi nomen in æternum*. qasi ante non fuisse insinuaretur. Verba sic habent; יהוה *Deus patrum vestrorum, Deus Abrahæ, Deus Isaaki, & Deus Jaakobi, misit me ad vos: hoc* [*est*] (ita supplent Interpretes dicti) *nomen meum in æternum*; *& hoc memoriale meum per generationes qasqe*. Mitto, qod in *Oratione* [c] ex impuris Rabbinorum cloacis monet, scribi לעלם defectè sine *Vav*, qasi legendum esset לעלם *ad occultandum, ut eo imuatur, nomen hoc esse occultandum, ne legatur, scilicet prout scribitur*. qæ est insignis Scripturæ depravatio textúsqe corruptela turpissima. Ecqid hîc dicitur, prout & ipse reddidit, qod de יה & שדי dici neqeat? nisi si cum Judæorum Magistellis ineptientibus, locumqe Zacar. c. 14. v. 9. illum ubi dicitur, יהוה *unum fore, unumqe nomen ejus*, huc trahentibus, dixerimus, ista cum reliqis Dei nominibus absqe יהוה universis, seculis insecutis, uti sub Messiâ illi, esse supprimenda, & vel celanda vel cessatura. Tum, an non hoc potiùs eo loci verbisqe eis innueretur, fore nimirum, ut Deum verum patrum ipsorum, Abrahæ; Isaaki, Jaacobi Deum extitisse, per secula omnia innotesceret, idqe professum se prædicaretur? Denique, si hoc nomen suum esse Deus ipse profitetur, qo per secula

a Jo. Georgius Dorscheus, *dissert. de Nom. Jehovah.* §. 7. b Saad. haggaon, Abr. Esdraid. & Isak. Abarb. c *p.* 320.

ſecula qæqe commemorandum ſe diſertè conſtituit, videant, qam perverſè, qam impiè egerint agantqe, qi contra mentem divinam hac in parte liqidò patefactam, [a] *qi eo nomine voluit deinceps* ſaltem *à ſuo populo vocari*, (verba Viri Doctiſſimi ipſius habes) nominis id, qantum in ſe eſt, ſuppreſſum, mentionemqe ac memoriam illius omnem ſublatum, avt iverint, avt etiamnum eant.

Qod de populo Dei à Viro Doctiſſimo agnitum dixi, idem de exteris qoqe, non conceſſum duntaxat, ſed fuſiùs diſſertatum, ſeriò aſſertum, ſedulò firmatum, ſtrenuè etiam propugnatum ab eodem ipſo exhibebimus. In *Epiſtolâ ad D. Volphium Tigurinum*, qam *Defenſioni* ſuæ iſti attexuit, hæc habet: [b] *Non poſſum tecum ſentire, nominis illius pronunciationem ad Gentes nunqam dimanaſſe. Nec puto veteres Hebræos ante tempora captivitatis eadem, qâ poſteriores Judæos, religione, vel, ſi mavis ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari, imò forte vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio. Nempe hoc nomen Deus ſibi proprium eſſe voluit, qo, uti homines alii ab aliis proprio ſibi nomine diſtingvi ſolent, ſic ipſe avguſto hoc nomine ab omnibus falſis Diis & commentitiis Numinibus diſcerneretur, proprioqe nomine à populo ſuo in votis & precibus compellaretur. Ac qomodo Gentem illam Judaicam, qam ſibi in peculium ex omnibus terræ populis delegerat, voluit eſſe ſupra reliqas Orbis terrarum Gentes celebrem atqe illuſtrem; ita & Numen, qod ab eâ colebatur, ſupra omnia falſa Numina voluit eſſe celebratiſſimum, famamqe ejus qaqa verſum ſpargi, ut ſic homines tanti Numinis celebritate excitati, ad ejus cultum & notitiam pellicerentur, avt certè ſic magis ἀναπολόγητοι redderentur, ſi ejuſmodi famâ excitati, de Numine ipſo penitiùs inqirere negligerent. Sic voluit Templi à Salomone extructi famam per omnes terrarum partes divagari; propterеâqe procuravit, ut magnificentiſſimum & ſplendidiſſimum extrueretur, & qidem ita, ut ſplendore & magnificentiâ ſtructuræ omnia Idolorum Gentilium delubra longè ſuperaret. Cur, niſi ut Numinis iſtic culti fama ad omnes perveniret? Eſtne itaqe vero ſimile noluiſſe Deum nomen ſuum illis innoteſcere, qos ſui famâ & celebritate voluit eſſe perfuſos? Qod ſi libera & ſoluta fuit populo Judaico nominis illius divini pronunciatio, potuitne eſſe ignota Gentibus vicinis, qibuſcum freqens fuit & qotidianum penè Judæorum commercium, indeqe ad remotiſſimas qaſqe dimanare?* Hæc diſertiſſimè verbis totidem Vir Doctiſſimus, qæ prolixiora licet, tranſcribere viſum eſt, qo liqidò pareret, tum qo jure merito *præſumtionis impiæ* illos arceſſiverim, qi Dei populum id celatum contenderint, qod exteris qoqe Deus ipſe (Viro Doctiſſimo atteſtante) innoteſcere ambierit; tum & Virum ipſum Doctiſſimum tam in *Oratione*, qam & in *Defenſione* iſtâ, qæ diſſerit, non ex animi ſententiâ, ſed τῇ ὑπῳθέσει δυλεύοντα, profari; cum *non aliena à vero videri*, veriqe *ſpeciem ſaltem aliqam* habere alibi pronunciat, qæ ut *nec vero ſimilia*, iſtic multis redarguit.

Verum (ut ne diutiùs in iſtis hærendo, Lectori ſim tædio) nec iſta, de qibus vidimus, nec qæ iſtis ſunt à Viro Doctiſſimo ſubjuncta, de *Nominis hujuſce uſurpatione in benedictione ſolenni*, *inſcriptione in lamina ſacerdotali*, avt ſingula avt juncta etiam, earum ſunt virium, ut ex nominum propriorum albo appellationes Dei reliqas omnes expungant; qod Viro Doctiſſimo demonſtrandum incumbebat.

Atqe hæc de eis qæ regeſſit Vir Doctiſſimus adverſus id, qod negaveram יהוה eſſe, non qidem *nomen*, avt *proprium* etiam (ecqis enim hoc alterutrum unqam dixerit?) ſed *unicum Dei nomen proprium eſſe*; qod Vir Doctiſſimus ſolus, qod ſciam, affirmat. in eo avtem firmando qid præſtiterit, aliorum qorumlibet judicium eſto.

Ad illud progredimur, qo [c] *havd facilè perſvaſum*

A *ſibi* profitetur, *Deum eouſqe voluiſſe frena Satanæ laxare, ut nomen Dei proprium iſtud ſibi uſurparet.*

Ad iſtud excipiendo viſum eſt qærere; [a] *utrum ſceleſtius & execrabilius exiſtat, Dei nomen an numen, titulum an honorem & cultum, appellationem nudam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram ſibi qenqam arrogare. atqi eouſqe Satanæ habenas Deum laxare, ut iſta omnia ſibi uſurpet & arroget. de hoc, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, ad illud cur hæſitet, rationem nullam comparere.* His qo occurrat Vir Doctiſſimus à me qærit

B viciſſim, [b] *an neſcius ſim, inter homines olim fuiſſe, & etiamnum eſſe, qi Regum & Principum gratiâ & favore abutentes, vel malis artibus ad Regnum graſſantes, totam regiam potentiam & dignitatem ſibi uſurpant, atqe ita ſe gerunt, ac ſi reverâ Reges eſſent, omnia enim pro libitu adminiſtrare, & pro arbitrio regere atqe imperare, (connivente ad hæc atqe diſſimulante Rege vel populo, ſive ex metu, ſive ex ignaviâ atqe imbecillitate) qi tamen à Regis nomine, titulo, throno, diademate abſtinent. --Unde*

C *planum fiat ex gratiâ & indulgentiâ, vel ex metu & imbecillitate, non rarò fieri, ut aliqis totam ad ſe trahat & uſurpet regiam poteſtatem & avtoritatem, abſtineat tamen à nomine & titulo ac diademate, & cum reverâ regia dignitas illi conceditur, nomen tamen & titulus non conceditur.* Tum qaſi qæſtioni à me propoſitæ hac ex adverſo oppoſitâ ſatis dediſſet, & conſcientiæ propriæ nexibus, ita conſtrictum, ut effugium nullâ daretur, teneret; rogat, *Cur ergò mirum mihi videatur, qod Deus, non qidem ex amore, gratiâ, favore, benevolentiâ, neqe etiam ex metu, ignaviâ, vel imbecillitate, ſed certo & arcano conſilio ſuæ ſapientiæ, paſſus ſit & patiatur Satanam*

D *inter homines, qi non ſectantur dilectionem veritatis, ſed mendacium perſequntur & amant, ita ſe gerere in hoc mundo, acſi Deus eſſet, & ab illis velit coli Dei ipſius inſtar, neqe tamen patiatur, ut ille ἀντίθεος titulum, appellationem, & nomen illud Dei veri proprium, ſingulare & avguſtiſſimum ſibi aſſumat.*

Qæ omnia qam nullius planè momenti exiſtant, aliis malim ego dijudicanda relinqere, qam argumentationis cum re propoſitâ tam parum convenientis infirmitatem multis oſtendere: qum clariſſimum ſit, tam *titulos* Satanam, qam *honores cultuſqe* divinos (contra planè qam magnates illi) in idolis vicariis ſuis palam ac diſertè ſibi arrogaviſſe; nec ea poſſe in numen divinum competere agnoſcat ipſe, illa qibus adducti, vel adacti etiam, Reges terreni iſta ſuſtinuerint, cum iſta, forſan qia nec petebantur, nec expetebantur etiam, non conceſſerint; nec cordato cuiqam mirum videri poſſit, ſi Deus, qi affectibus recenſitis illis omnibus immunis eſt prorſus, qod minus eſt ſceleſtum & deteſtabile permiſerit, cum illud qod eſt longè deteſtabilius & permiſerit & permittat. Ecqa enim ratio

F dari poterit, cur non tam illud qam iſtud permiſerit, (præſertim cum ad illos adverſus veritatis clarè emicantis lucem ſponte conniventes occæcandos & in errore ultrò ſuſcepto firmandos efficax æqè utrunqe ſit) niſi ſi cui ſuperſtitioſulo prodigioſa illa admittere libuerit, qæ de nomine iſto confingunt & fabulantur Talmudiſtæ & Cabaliſtæ Judæi; qorum commentis fœta nimis eſt Viri Doctiſſimi *Oratio*, eiſqe tanqam deſtinis, ſed putidis putridiſqe illis, in pleriſqe fulcitur; qum tamen [c] *non*

G *eſſe ſe hac in parte* profiteatur, *vel ſuperſtitioſum Judæum, vel Cabbaliſtam, avt, ut veriùs dicat, Magum, qi rebus iſtiuſmodi externis ſanctitatem & divinitatem aliqam tribuat, qæ aliqo hominum lapſu & errore inficiatur & dehoneſtetur.* Cæterum ex eis qæ ſunt dicta, clarè ſatis exiſtimo poſſe cuivis patere, nec qæſito meo Virum Doctiſſimum qicqam omninò reſpondiſſe; nec interrogatione ex adverſo propoſitâ, qod Lectori cordato ſatisfacere poſſit, regeſſiſſe.

Sed qorſum ego ratiocinatione ullâ, nedum diſceptatione prolixiore, id evincere connitor, qod Vir Doctiſſimus licet (renitente interim conſcientiâ) repellere

a *p.* 716. b *p.* 738. c *Orat. p.* 325.

a *Diſſert. p.* 56. 57. b *p.* 720. c *p.* 724.

ac refellere totis viribus hîc conetur, pòſt pavlò tamen, ubi ad rem ſuam facere avtumat, ultroneus admittit & agnoſcit ipſe? Siquidem primò, tum in [a] *Oratione* tum & in [b] *Epiſtolâ ad D. Volphium* ſuperiùs lavdatâ, affirmat, *nominis hujus Tetragrammati notitiam à Judæis ad vicinos Tyrios, ab iſtis ad Græcos tranſiſſe:* id qod & Diodori teſtimonio confirmat, qi *Judæorum Deum* Ἰαὼ dictum ajat. Tum ex Macrobio adducit Apollinis Clarii Oraculum, qo Ἰαὼ iſte qis ſit, qærenti reſponderit, non *Bacchum avt Liberum eſſe Patrem, qi Avtumno præſideat*, prout præter mentem Oraculi, avt non rite perceptam, avt ſponte (qod nolim opinari) detortam, Vir Doctiſſimus expoſuit; ſed *Deum ſummum* (hoc eſt, reverâ ipſummet ſe) *eſſe*; utpote qi pro variis anni tempeſtatibus, ſive *Horis*, prout Græcos imitatus Naſo nuncupat, qibus præſideat, qaſqe unus idemqe ipſe regat & temperet, varias ſortiatur appellationes, qum *Hyemis* reſpectu *Ἀδὼς*, *Veris* Ζεὺς, *Æſtatis* Ἥλιος, *Avtumni* Ἰαὼ dicatur. Ita Apollo, qi non eſt alius qam Satanas (dum ſub Solis, qem pro Deo ſummo Gentes Orientales habebant pleræqe, notione deliteſcens, divinos ſibi cultus appetebat & arrogabat) ipſum hoc nomen, qod eſſe Judæorum Tetragrammaton genuinum Vir Doctiſſimus contendit, aſſumit ipſe ſibi; vel (ut Viro Doctiſſimo qod avt minùs intellexerat, avt intelligere noluerat, concedamus) ſodali ſuo (qi tam *Jupiter*, ſive *Joviſpiter*, qam *Liber Pater* eſſe potuerit) havd minùs impuro ac deteſtando aſſeruit. Utrum enim ex iſtis eligere libuerit, ciccum havd interierit; cum ex utroqe, Viro Doctiſſimo ipſo etiam agnoſcente, prorſus comperiatur, qod iſtic tam difficulter ſibi perſvaſum iri profitetur, & diſceptatione benè longâ evertere atqe amoliri conatur, *Deum Satanæ fræna eouſqe laxaſſe, ut venerandum & avguſtum ac ſingulare maximeqe proprium ſibi arroget atqe aſſumat nomen.* Ita Vir Clariſſimus partium ſtudio affectuqe abductus abreptuſqe, ubi adverſus ſententiam ſuam opponitur, ſtrenuè oppugnat, qod tamen, ubi cavſſæ ſuæ putat poſſe favere, havd minùs ſedulò firmare ac propugnare connititur.

Qod avtem Vir Doctiſſimus iſtic proximè ſubjungit, [c] *in Diatribâ ſuâ reſpondiſſe; etiamſi Jovis nomen ab Hebraico nomine illo deductum eſſet, non ſeqi tamen inde ut Jehovah magis vera pronunciatio, qam Jahvo, vel Jahveh fuerit; cum in nominum derivationibus nulla penè vocalium, ſed conſonantium ferè tantùm ratio habeatur: ad hanc avtem reſponſionem ſilentium meum videri cavſſam eſſe, cur huic rationi meæ à Jovis nomine & etymo ductæ firmiter non innitar, utpote qam infirmam tacitus apud me agnoſcam.*

Ut nihil dicam, qam parum commodè Viri Clariſſimi dictio hîc cohæreat. Ego verò cum aliis, qos hac in parte vel duces, vel comites habeo, viris eruditiſſimis, *vires* habere argumentum iſtud *non ſpernendas* exiſtimo; etiamſi in eo illius, qam tuemur, cavſſæ nec fundamentum, nec firmamentum præcipuum collocemus. Qod avtem ad periochen iſtam nihil regeſſerim, in cavſſâ fuit, qia in diſceptatione antegreſſâ, de *Jovis etymo* ſatis à me dictum avtumabam. Nunc verbulo reſpondeo, ideò probabilius qod nos opinamur videri, qia (qod in notationibus multum valet) ad ſonum vocabuli receptioris hujus *Jovis* nomen accedat propiùs, qam ad peregrina uſuqe minùs recepta iſta, qæ Vir Magnus (pavcis, puto, aſtipulantibus) iſtic proponit: præſertim, qum primam ſyllabam qod attinet, cum nominibus illis tam exactè conveniat, à qibus, utpote Tetragrammati nomen, ex conſenſione univerſali, in ſe concluſum gerentibus, argumentum primarium in hac cavſſâ noſtrum, cui *acceſſorium* duntaxat hoc profitemur, deducitur. Nec reverâ tam eruditorum illorum, qos objicientes hîc ſibi introduxerat, argumentationis ſuſpecta agnitave infirmitas, qam reſponſionis hujus à Viro Doctiſſimo redditæ meritò, uti mihi videbatur atqe etiamnum videtur, reputata imbecillitas atqe

a *p.* 330. b *p.* 739. c *p.* 721.

A improbabilitas, ut ſilentio tranſirem tacituſqe tranſmitterem, ne legentium judicio in re tantillâ diffidere viderer, invitabat. At Vir ipſe Clariſſimus qæ nunc ego illi denuò regerere cogor, cur in *Defenſione* ſuâ tacitus planè præterierit, cum tamen id qod prius affirmaverat, contra animi ſui ſenſum, uti ex jam allatis clariſſimè patet, non recocta tantùm iteratò apponat, ſed anxiè propugnet, qid in cavſſâ exiſtat, legentem qemlibet apud ſe ſtatuere, qam ipſum me malim conjectari.

[a] De *Nominibus in Sacrâ paginâ* occurrentibus, *qorum compoſitionem nomen Tetragrammati ex* parte *ſaltem* B ingredi habeatur, qæ præmiſeram, qod à [b] *Fullero meo mutuatum me* ait. poteram ego illi pariter, & jure forſan potiori regerere, [c] commentum ſe futile illud de *Deus* & *Deius*; in qo tantopere ſibi placuit, ut toties repetitum daret, [d] à Druſio ſuo mutuatum eſſe. cæterum non eſt reverâ Fullerus noſter, à qo me peritiores longè aliqid mutuari diſpudeat: de qo Amamam ſuum, qid pronunciet ac prædicet etiam, avdiat, in ipſo *Diſceptationis* cum eodem initæ primordio. *Nicolaus*, inqit, *Fullerus, vir extra controverſiam eruditiſſimus, Miſcell. lib. 2. & 4. multa egregiè de Nomine Tetragrammato ex* C *priſcorum monumentis eruta, ediſſerit. Idem ad calcem Miſcell. poſter. in Cl. Druſium Apologiam edidit, inqâ ſententiam ejus de nomine Tetragrammato obiter perſtringit.-- Si Cl. Druſius Reſponſum ejus legiſſet, avt fallor valdè, avt eum ſui caloris pœnituiſſet.* qod idem de Viro Doctiſſimo optarim ipſe, qi caloris nimium in hoc argumento ſpirat paſſim. Qin nec poteſt eſſe neſcius vir lectionis tam multiplicis, Fulleri ſolius hoc non eſſe, ut ab illo mutuum ſumſiſſe neceſſe fuerit, qod ante viſum lectumve Fulleri qicqam jam diu adverteram animoqe agitaveram; qum tam paſſivum (ſi cum Septimio loqi licuerit) exiſtat, ut è totâ literatorum cohorte vix qiſqam, ſi qis omninò ſaltem, poſſit deprehendi, qi appellationes has pleraſqe, de qibus agitur, nomen divinum incluſum gerere, non animadverterit, exiſtimaverit, admonuerit, agnoverit. Ita nec ego Fullerum magìs hîc ſeqor, qam Druſium avt Amamam ipſe, qi adverſus Fullerum ab ipſius partibus conſiſtunt; qos tamen, qia hac in re patrocinium ſibi ſuum accommodare recuſant, unâ cum Magiſtris Judæis, levi brachio, qaſi nihili faciendos, amandat. Ego verò hîc, prout Romanus ille nobilis, meritò poſſim regerere; *Nomen Dei Tetragrammaton nomina hæc ingredi affirmant, ut Magiſtros Judæos prateream,* E *Doctores Chriſtiani, antiqiores, recentiores ætatis cujuſqe, etiam qi de Jehovah* D. *Cappello conſentiunt, ubi ſedatiùs avt conſideratiùs agunt, Druſius & Amama; ſolus, ferè, Ludovicus Cappellus, (nullo vis alicujus adducto, qo ſententiam ſingularem ſuam firmet, argumento) reclamat & reniti tur; Iſti an illis creditis?* Neqe enim alicujus exiſtunt momenti, qæ ex *Diatribæ* ſuæ *editione alterâ*, qam non vidiſſe me verè monet, Vir Doctiſſimus iſtic ſuggerit, [e] *Nomina Jaakob, Judah, Joſeph, Joram, Jehoſhua,* non incluſum habere nomen Tetragrammaton, *ſed à* F *verbis Hiphil avt Hophal deduci; ac perinde itaqe nomina iſta Jehoachaz, Jehochanan, Jehojada, Jehojakim, Jehojacin, Jehonadab, Jehonathan, Jehotſadak, Jehoſhaba, Jehoſhaphat, &c. ſimplicia pariter eſſe.* Ita enim concludit Vir Magnus. qæ ratio nullius planè eſt conſecutionis neceſſariæ, imo nec probabilis etiam; qum verba, à qibus horum nonnulla deducta eſſe non negetur, in formâ illâ, à qâ deduci vult Vir Clariſſimus uſurpata nuſqam deprehendantur, nec characterem eum in formulis illis, eas ſi haberent, admittant, qi in appellationibus illis conſpicitur.

Tum, qod comminiſcitur *ὁ πάνυ, fieri poſſe*, ut יהו G illud *in initio nominum iſtiuſmodi non ſit ex Tetragrammato, ſed ex* יה *derivatum, vav avtem adjectum*, qo יה illud cum reliqâ *dictione coaleſcere qeat; qo modo in fine dictionis adſciſcit ſibi literam eandem cum puncto ſhurek:* qæritqe, tanqam ſi inſolubile aliqid objeciſſet, *ecqid hîc dicet*

a *p.* 41-47. b *p.* 721. c *Orat. p.* 326. *Defenſ. p.* 723. & 724. d *Tetragr. c.* 16. e *p.* 722.

dicet V. D? Nihil ego certè amplius dico, qam adeo mihi iſtud futile videri, ut nec compoſitionis tam inconcinnæ exemplum poſſe reperiri, nec erudito cuiqam (avtore excepto) commentum hoc probatum iri exiſtimem. Proinde & iſtud ſilentio libens iſtic tranſmiſiſſem, ne legentium judicio diffidere, nî futurum ſuſpicarer, ut Vir Doctiſſimus pro more ſuo, uti ille apud Theodoretum loqitur, *τὴν σιωπὴν μὲ συγχώρησιν* interpretaretur.

Concludit tandem, [a] *ex dictis ſatis pro comperto probaſſe ſibi videri contra me, vocem Jehovah veram Tetragrammati pronunciationem non repræſentare, nec ad eam propiùs accedere qam Jahvoh ſuam.*

Atqi illud nec avt probavit, avt probare unqam poterit, qum *incertam & incognitam* eam eſſe profeſſus non ſemel fuerit: nec iſtud qod ſecundo loco contra me probaſſe dicit, in ſuperioribus ego uſpiam attigeram. Affirmaveram duntaxat, [b] *ad ſonum nominis illius genuinum propiùs* (pro qo *proximè* Vir Clariſſimus alibi ſuppoſuit) *accedere*. h. e. ab eo havd ita longè abſcedere (prout *comparativa pro abſolutis vulgò uſurpari*, monet Fabius. [c]) nam de Viri Doctiſſimi commento novitio iſto nihil hactenus dixeram, nedum ut collationem alterius cum altero ullam inſtituerim. id qod Viro Doctiſſimo qi [d] *vocalium nullam ferè rationem haberi* in his poſtulat, [e] cum *conſonæ omnes omninò citra mutationem avt metatheſin ullam retineantur ac repræſententur*, nullâ ratione diffitendum videtur. *propiùs* verò, qam ipſius *Jahvoh*, qod ego tamen nullus dixeram, accedat necne, hocqe an ipſum ipſe in præmiſſis probatum dederit, aliis ego qibuſvis dijudicandum ac decernendum dimittam. Certè contra id qod Dialectici dicere ſolent, *Concluſionem partem ſeqiorem ſeqi*, Viri Clariſſimi concluſiones præmiſſis, ut fidentiores, ita valentiores multò exiſtunt plerunqe, acſi præmiſſis vires addere potiùs, qam ab eis acqirere, natæ eſſent.

Atqe hæc de ſecundo diſſenſus capite diſceptatio fuerat. ad tertium tranſit Vir Doctiſſimus. [f] *Dixi*, inqit, *poſt Cl. Druſium, vocem Jehovah eſſe barbaram & ſolœciſmum redolentem; non ſecùs qam ſi qis Latinè diceret Doius pro Deus, commiſcendo vocales vocis Dominus cum literis ſev conſonis vocis Deus. Non poteſt V. D. id concoqere, avt æqo animo ferre; rigidam vocat præcipitémqe nimis hanc ſententiam.*

Imò, O Vir Magne, [g] *qo minùs punctis illis vocalibus cum Tetragrammati literis combinatis legamus Jehovah, obſtare affirmas vitioſam, peregrinam, incongruam, & inconcinnam vocalium cum alienis literis commixtionem, ſive combinationem, qa inter loqendum parit barbariſmum craſſum, fœdum, intolerandum, utpote qo ſacroſanctum nomen Dei qaſi commaculatur & dehoneſtatur.* Ecqis avtem moderati ingenii homo æqo animo iſtud accipere poſſit? cum *barbariſmo craſſo, fœdo, intolerando commaculati ac dehoneſtati nominis divini* culpâ ah crimine obſtrictos teneri, ejuſdemqe ex Viri Doctiſſimi [h] cenſurâ ſententiâqe decretoriâ reos peragi legerit, qantum eſt ferè per Eccleſias Chriſti reformatas eruditorum hominum verbiqe divini adminiſtrorum ipſorum, univerſos. idqe (qod confidentiam ad miraculum uſqe ſapiat) nullo prorſus allato argumento, qo vel *incongruentiæ*, vel *inconcinnitatis*, vel *ſolœciſmi*, vel *barbariſmi*, etiam leviſſimi, nedum *craſſi, fœdi* atqe *intolerandi* vocabulum iſtud arguatur.

Nam de *Doius* legendo pro *Deus*, qia vox *Dominus* eas vocales obtinet, tam eſt futile & ineptum, ut Virum Doctiſſimum in eo ſibi vel placere vel ſatisfacere potuiſſe, ſtupendum ſit planè. *Doius* enim cur citra barbariſmum non legatur, ratio patet; non qia ſunt eæ vocales vocis *Dominus* propriæ, ſed qia *Doius* eſt vox nihili, notumqe ſatis exiſtit vocales eas vocis *Deus* non eſſe, at *cominus* abſqe barbariſmo & ſcribimus & legimus, etiamſi eædem ſint vocabuli *Dominus* vocales. Hoc eſt avtem qod contendimus, (nec id neſcius eſſe poteſt Vir Doctiſſimus) qodqe Viri Doctiſſimi fabricam maximâ ex parte diruit totam, non ſeqi, *qia puncta illa, Shevah, Cholem, Kamets, ſunt vocis Adonaj puncta*, (qod tamen propriè loqendo eſſe jam negat) *ergò non eſſe Tetragrammati puncta*. Ecqis enim mentis compos ſic argumentationem inſtituerit, *Shevah ſimplex, Cholem, Kamets ſunt vocis* דבורה *qa apem denotat, puncta genuina: ergò non ſunt vocis* לבונה *qa thus ſignificat, puncta genuina*? Neqe idcircò *perperam dixi* (qod Vir Clariſſimus [a] ſed ratione nullâ redditâ concludit) *Diſſertationis meæ* pag. non 31. ſed 81. *Virum Doctiſſimum perperam, qod non eſt neceſſarium, tanqam ſit ejuſmodi, præſumere, & qa ſunt disjungenda conjungere*: qando utiqe præſumit, *ideò non poſſe iſta eſſe* ה יהוה *puncta, qia* ה *Adonaj exiſtant*; eaqe ſecum invicem componit, qæ à ſe invicem qàm longiſſimè diſtant.

[b] Tum, *Sic*, inqit, *prima ejus reſponſio* concidit.

At qænam eſt tandem ea, O Vir Eximie, *reſponſio mea*, qam *ſic concidiſſe* affirmas? Ecqid enim *reſponſionis mea*, avt attuleras, avt attigeras; niſi qod *cenſuram rigidiorem, ſententiam præcipitem*, ſive Druſianam, ſive tuam, non ſine cavſâ juſtâ, conqeſtus ſum? Sed qâ ratione, ut conciderit, factum eſt? *Qia*, inqis, *id ponit, qod nondum probavit.* At ego, Vir Clariſſime exiſtimaveram hactenùs, reſpondenti non incumbere onus probandi. nec poteſt eſſe neſcius Vir *παλυμαθέστατε* dicti Rabbinici, יליו הראיה המוציא מהברו Sua itaqe confirmandi negotium ad Virum Doctiſſimum pertinere avtumabam.

[c] *Sed qod pono, verum non eſſe demonſtravit.* Qid illud? *Puncta* utiqe *iſta non eſſe Tetragrammati propria, neqe adeò eſſe poſſe.* hoc enim *adverſus me oſtendiſſe* ſupra dixerat. Ego verò nec tam *Tetragrammati propria* ſive peculiaria, avt dico, avt dixi unqam, ut non ſint vel eſſe poſſint, vocabulorum aliorum qoqe communia: verum genuina eſſe poſſe vocabulorum plurium communia: qemadmodum vocales *o i u* ה *Dominus* & ה *Cominus*, dictionis utriuſqe genuinæ ſunt vocales; & puncta hæc eadem, de qibus agimus, ſunt tam דבורה qam & לבונה uti ſuperius eſt dictum, genuina puncta vocalia. *non poſſe* avtem eſſe *dictionis utriuſqe* & יהוה & אדני qod qæritur, *communia & germana puncta vocalia*, nec oſtendit hactenus Vir Doctiſſimus nedum avt demonſtravit, avt eſt unqam demonſtraturus.

Tum qod qæro, [a] *qam atrox crimen, qamve craſſus ac fœdus barbariſmus exiſtat, dato vocales iſtas non eſſe eaſdem, qibus nomen id primitùs efferebatur, nec de eis conſtare ſatis, ſi in voculâ aliqâ vocali unâ avt alterâ etiam aberratur.* Reſpondet Vir Clariſſimus [c] *non crimen id eſſe, barbariſmum duntaxat eſſe dixiſſe à lingva Hebraicæ genio & ingenio alienum.* tum inter *crimina* & *barbariſmos* qid interſit, pluribus oſtendere conatur. & de *Deus* & *Doius* qod dixerat, denuò inculcat, qo *barbariſmus* evincatur.

Atqi primò *criminis* nomine, pro vocis origine à Græcorum *κρίμα* latiuſculè ſumpti, *dicam*, ſive *accuſationem* qamlibet comprehendi, notum eſt ſatis. Tum *Nomen Dei tam ſacroſanctum, tam ſingulare barbariſmo craſſo, fœdo, intolerando dehoneſtatum & commaculatum ire velle*; [f] qam ille dicam eis omnibus intentat, *qi puncta illa vocalia vocis Adonaj propria eſſe non diffitentur, & Jehovah tamen legunt*, an non *crimini*, & *atroci* etiam, *intolerando* namqe, affines ab ipſo habeantur, alii viderint. De *Deus* & *Doius* verò futile illud qòd attinet, in qo tamen tantopere ſibi placuit, ut tertiâ vice jam, in [g] *Orat.* ſemel, in *Defenſ.* [h] bis, appoſuerit; meminiſſe debuerat, aliud eſſe lingvæ alicujus vocabulum, de cujus literulis conſtat, lingvam illam uſurpantem proferre, aliud idem lingvâ alienâ exprimere, in qo genere citra notam iſtiuſmodi mutationes inſignes fieri [i] Vir Doctiſſimus agnoſcit; avt ubi genuina prolatio incerta

a *p.* 722. b *p.* 717. c *Inſtitut. l.* 9. *c.* 3. d *Orat. p.* 326. e *Defenſ. p.* 721. f *p.* 723. g *Orat. p.* 326, 327, 328. h Videatur Druſius in *not. ad Tetragram. c.* 12.

a *p.* 723. b *ibid.* c *ibid.* d *p.* 82. e *p.* 723. f *Orat. p.* 327. g *p.* 327. h *p.* 723. i *p.* 726.

certa eſt; ad eam, qam conjecturâ proximè accedi poſſit, etiam ſi non exactè attingatur, experiri.

Sed, *barbariſmum in eo non eſſe*, inqit, *qi probat Vir Doctus?* Imò, *eſſe* inqam ego, *qi probat Vir Doctiſſimus? Actori* ſiqidem, ſive accuſatori ac delatori, qod priùs dictum, *probandi onus incumbit.* Hoc avtem Vir Clariſſimus niſi ſimpliciter affirmando, & freqenter inculcando, nec probare hactenùs anniſus eſt, nedum ut probaverit.

Mitto, qæ *de Vocabulis qibuſdam Deiqe nominibus aliter longè vel ſcriptis vel prolatis* adjeceram, *qam Hebraicæ lingvæ recepta jam locutio, vel ratio Grammatica etiam admittat, dum ad lingvæ ſuæ normam, ſermoniſqe vernaculi leges rituſqe, vocabula peregrina, vel Græci, vel Latini, vel alii qiqe deſingunt; qibus tamen utantur etiam ſcriptores ſacri, non ſint ideo barbariſmi hujuſmodi arceſſendi, nec eis abſtinere uſurpandis urgendum qenqam, ne avt nomen divinum, avt ſcripta ſacra barbariſmis fœdis polluat.* Nec eſt animus in campum illum cum Viro Doctiſſimo deſcendere, (in qo latè ſpatiatur, an

Ludit exultim, metuitqe tangi,

ut [a] ille loqitur, aliorum cenſuras partim jam expertus, partim expectans ulteriùs) [b] *de variis antiqitùs vocabulorum avt punctationibus*, avt per punctorum abſentiam prolationibus; qâ ille præſcriptione à *barbariſmi* notâ abſolvere horum nonnulla conatur. Illud duntaxat attingo, qod huic diſceptationi, tanqam ἐπεισόδιον intercalare, ſubinde infercit, *craſſum & fœdum barbariſmum in vocis hujus mala conformatione, adverſus omnes lingvæ & Grammaticæ leges admitti*: qòd hoc, inqam, qum nuſqam hactenùs, in qo compareat oſtenderit, magnâ tamen, miraqe mihi qidem admodum, cum confidentiâ, ſic tandem concludit; [c] *Jam non puto incertum & dubium eſſe, an benè & convenienter & congruè lingvæ Hebraicæ genio & proprietati dicatur Jehovah, niſi illi, qi ultro & ſponte vult id neſcire.* Nunqid fungos ac ſtipites, avt adverſarios hac in lite habere credebat, avt lectores etiam habiturum ſperabat, qi ex ipſius aſſeveratione merâ, crebriùs duntaxat ac vehementiùs repetitâ, nullâ ratiocinatione valentiore expectatâ, cujus vi virtuteqe ad animi ſui ſenſa priſtina deponenda adigerentur, in ſententiam ſuam, à mente propriâ antè forſan alienam, proni confeſtim ultroneiqe deſcenderent?

Verum ſubjunctis ex *Oratione* ſuâ nonnullis, liberaliùs (uti videri vult) in hæc verba conceptis; [d] *Nulli tamen præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis illius moneo. legat qiſqe, prout illi libuerit, non repugno. qid,* [e] inqit, *mollius dici potuit?*

Imò, inqam ego, præmiſſis illis in lite iſtiuſmodi, qam *non eſſe rem uſqeadeo in ſe magni momenti* pronunciat [f] ipſe, *ut propterea acriùs à qoqam decertari oporteat*, qid aſperius? neqe vero in his ipſis tam molliter, niſi mollitiem qæ minùs ſpirabant, (cavtè an callidè dicam?) reſecuiſſet. Siqidem ſtatim ab illis, *Qi agnoſcit, qi non diffitetur, puncta illa eſſe vocis Adonaj, non Tetragrammati puncta, & pergit nihilominùs legere Jehovah, na ille ultro & ſciens prudens craſſè & fœdè βαρβαρίζει. Nulli tamen*, inqit, *præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis moneo. Si qem pudet dediſcere qæ malè didicit, & inolitam conſuetudinem, avt non poteſt deponere, per me licet fruatur judicio, (ſuo*, deeſt opinor) *legat qiſqe, prout illi libuerit, &c.* An non aculeata, & ſupercilioſa etiam, ſatis ſunt iſta? Si Viri Clariſſimi *mollia*, imò (ut ipſi videtur) *molliſſima*, iſtiuſmodi ſint, duriùs atqe aſperiùs agere ubi viſum fuerit, qalia ab illo expectabimus? Cæterùm miſſis hiſce, illud tantummodo adjecerim, qod tot viri inſignes, nec D. Ludovico Cappello forſitan lingvæ Hebreæ peritiâ inferiores, vocabulum iſtud in ſcriptis ſuis paſſim uſurparint, non facturi, credo, ſi tam *craſſum fœdumqe* in eo *barbariſmum* advertiſſent. ut Viro Doctiſſimo tam mirum videri nevtiqam debeat, ſi mihi meiqe ſimilibus in eâ lingvâ ſciolis, nondum iſtud tam clarum fuerit. Nam qod in ſeqentibus havd ſemel monet, [a] de nominibus aliter in textu Hebraico, aliter in lingvis exteris, ac Scripturæ ſacræ per conſeqens Verſionibus legendis; nihil ampliùs dicit, qam qod in *Diſſertatione de Bivocalibus*, qæ unâ ferè cum illâ *de Tetragrammato* prodiit, eſt à me priùs obſervatum.

Qod dixeram, *inter illius Jahvoh & Jehovah* (non *meum* qidem, uti ille loqitur, licet cum aliis havd pavcis probem) *havd ita multum intereſſe, & literulæ metatheſin poſſe nos conciliare: Cogitet*, inqit, *V.D. an non illa vocalium metatheſis plurimùm immutet genuinam nominis illius pronunciationem.* Tum, *Putas ne*, inqit, [b] *parùm intereſſe, an qis Latinè dicat Jupiter, an verò Jepitur, vel Jipetur, an verò Jeputir, vel Jiputer? qis ferat in Latio nomen ſic efferentem? qis avres non occluderet ad tam præpoſteram ejus prolationem?*

Et qis, inqam, virum gravem ſic argumentantem, fluctuſqe tantos in ſimpulo cientem, ferat? Niſi enim *Jahvoh* ſuum (*ſuum*, jure merito appello, an alterius cujuſqam ſit neſcius) genuinam exhibere (qod præſtare nullus avſit) nominis Tetragrammati pronunciationem probaverit; qomodò de *Jupiter* Latino conſtat, (niſi qod *Juppiter* in *Oratione* ſcribi volebat, qod in [c] *Defenſione* nunc ſimplici *p* pingit) inane planè ſunt hæ verborum ampullæ, (eis geminæ qæ de *Deus* & *Doius* ſuprà ſæpiùs appoſuerat) & qæ in aërem abeundo evaneſcant ſtatim. Hoc avtem ubi probatum dederit, nemo (opinor) pius prudenſqe *hac* ſaltem in parte ei refragabitur. Jam, cum mox agnoſcat ipſe *de Vocalibus genuinis non conſtare*, qam parum ad rem, de qâ agitur, attineant iſta, ecqis non ſtatim animadverterit? Interim ut Gallum cum Gallo componam, inter Viri Clariſſimi D. Cappelli *Javo*, & Viri Illuſtriſſimi D. Picherelli *Jova*, qam minimum interſit, qivis facilè viderit: adeò certè ſunt affinia, ut ſi illud tam *craſſum fœdumqe* habeat *barbariſmum*, vero ſimile ſit ſaltem, à fœdo craſſoqe barbariſmo iſtud havd longè recedere, nec hoc minus qàm illud *tolerandum* exiſtere.

Sed ad qartum tandem *diſſenſus* titulum devenitur; in qo reverâ de re momenti inſignioris agitur, ad qam *Diſſertatiuncula* mea tota collineabat. *Cum de vocalibus*, [d] inqit Vir Clariſſimus, *non conſtet, præſtat omninò Adonaj ſubſtituere?* Hîc ego qæro, *Perpetim ne ſubſtituere?* num etiam Ex. *c.* 6. *v.* 3. *ubi Moſi Deus*, להם וֽשׁמי יהוה לא נודעתי qod ego cum non verterim, Vir Doctiſſimus iſtic, prout priùs etiam, reddidit, *Nomen meum* יהוה *non notificavi illis.*

Conſtrictum hîc teneri ſenſerat ſe ὁ πάνυ. Reſpondet itaqe, [e] *Aliam eſſe poſſe loci hujus ſingularis rationem, aliam reliqorum, in qibus nomen iſtud occurrit. Nam qia eo loco nomen hoc ſingulare & novum, (qod Deus priùs non revelaverat, & qo voluit deinceps à ſuo populo vocari) ſignanter exprimitur, ſanè docendi gratiâ, ut aliqatenùs (qantum à nobis fieri poteſt) nomen illud qale ſit indicetur, non abnuerim*, inqit, *ut iſtic per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus, ſi non veris (qia incerta ac ignota ſunt) at qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis ſive conſonis ſcribatur illud nomen, nimirum qatuor illis* י ה ו ה. *Neqe velim hîc qenqam Judæorum religione vel ſuperſtitione uſqeadeò ſcrupuloſe teneri, ut nefas omninò ducat nomen illud per conſonantes ſuas adhibitis qibuſdam vocalibus efferre.*

Atqi, ut miſſà faciam, qæ de verſione vitioſâ ſupra monueram; nec adhuc intelligere, ſciolus in iſtis cùm ſim, qa ratione נודעתי *manifeſtavi*, vel *notificavi* ſignificet; nec neſcire verò interim, reprehenſum ab Eſdraide, qi נודעתי pro הודעתי hîc poſitum voluerat: ea etiam præteream, qæ adverſus id qod de nomine hoc non

a Flaccus *carm. lib.* 3. *od.* 11. mente eadem, qa idem alibi, *metuente ſolvi*, *lib.* 2. *od.* 2. dixerat. b *p.* 725. c *p.* 724. d *p.* 327. e *p.* 725. f *p.* 735.

a *p.* 725. b *p.* 725, 726. c *p.* 325. d *Orat. p.* 327. e *Defenſ. p.* 726.

non ante revelato hîc denuò inculcatur, in [a] *Diatribe* meâ fusiùs dissérui; qæ Vir Doctissimus in *Defensione* silentio alto transmittit planè; ne iteratis sæpiùs eisdem Lectorem onerem. Ecqid hoc est aliud, qæso, qam qod ipse dixeram? [b] *Malle me*, utiqe, *optio si detur, avt Samaritanum* Ἰαβὲ, *sive Jave, avt Græcum* Ἰαὼ, *avt Clementis* Ἰαοὺ, *sive Jaoth, avt Hierombali* Ἰαὼ, *avt Lydiati Jeve, avt Jehovah nostrum, sive Castellionis Jova, avt Viri Doctissimi Javoh, sive Jahavoh, qam Adonaj; qum istud ibi qi legerit, Scripturam sacram depravare & corrumpere sit certissimum; à qo crimine immunis sit, qi illorum qodlibet legerit, etiamsi vocabuli sonum, avt scitè parum, avt minùs peritè dederit, qum de sensu demutet nihil.* Avt qantulum ex parte præcipuâ ab his abit, qod Vir Doctissimus ipse ad mea ista subjicit? *Neqe verò ego*, inqit, [c] *invitas admodum abnuerim*, (ubi tamen fortè, *adnuerim*, scripserat; sed de mente constat) *in loco Exod. 6. 3. propter rationem modò redditam, ubi tamen mallem Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à V. D. adducta: & Jahvoh qidem, qia illud videtur vel ipsum Tetragrammaton rectè exprimere, vel propiùs videtur ad illud accedere: Jehovah verò, propter vocales illas ei à multis seculis per Massorethas additas, & ob receptum usum & inolitam apud multos sic pronunciandi consvetudinem.* Atqi aliud sensisse, censuisse ac pronunciasse saltem Vir Clarissimus videtur, [d] ubi Hieronymum Græcosqe probat, qorum ille *Adonaj*, isti Κύριος apud Mosem hîc reddiderunt.

Sed hoc loco excepto, de aliis havd itidem statuit.

At primò, in locis aliis havd pavcis nominis alicujus istiusmodi usurpandi par paret necessitas. [c] Certè qi Exod. cap. 15. v. 3. *Adonaj nomen ejus*, legerit, avt Hymn. 83. v. 18. *ut norint te, cujus nomen est Adonaj*, avt Esaiæ c. 43. v. 8. *Ego sum Adonaj, hoc est nomen meum.* avt alibi locorum, ubi de hoc ipso Dei nomine agitur, is loci sensum disertè pervertit, nec sensum eum qem Deus voluerat reddit. Adverterat hoc Vir Doctissimus ipse. Proinde etiamsi hoc in loco, ne in sententiam nostram avt protinùs concessisse, avt penitùs consensisse videretur, loci istius *peculiarem* ab aliis *rationem* hac in parte habendam censuerit: at post pavlò liberaliùs aliqanto nobiscum agit. Concedit enim, disertéqe agnoscit, *Totum illud* (qod *pag.* 96. dixeram) *verum esse locumqe habere, ubi animus & consilium scribentis est nomen ipsum exprimere, & qale sit docere & indicare.* id qod locis allatis, cum aliis havd pavcis, competit plane.

Deniqe, si necessitate justâ ad id adigente, vocabulum istiusmodi in locis istis admittere fas fuerit, ecqid, rogo, obstiterit, qo minùs idem alibi passim, ubicunqe occurrerit, cum familiare jam sit factum, admittere atqe usurpare lieuerit, qo nomina Dei sacrosancta à plebe etiam imperitiore distingvi clariùs à se invicem possint? Istud interim cum Vir Doctissimus nobis concesserit, etiamsi in loco illo Mosaico *Jahvoh* suum qam *Jehovah* malit, nolim ego cum illo contentionis ferram hac in parte reciprocando, vel ipsi vel lectori etiam, ulteriùs molestus esse; nec suum hoc qidem, ubi obtinuerit, si id unqam contigerit, qod ipse etiam, opinor, vix sperare potest, respuendum ego censuerim.

Proinde qæ in hoc qarto *Dissensus* capite Vir Clarissimus fusiùs prosequitur, cum id qod primariò vo'ebam obtinuerim, & vel nolenti extorserim, vel ultrò concessum habeam, rem ipsam exigere, ut vocabulum aliqod istiusmodi, qod & *Jehovah* esse possit, eis in locis usurpetur, ubi Spiritus sancti animus est nomen illud ipsum Tetragrammaton exprimere, possent maxima ex parte penitùs transiliri; eoqe ipse libentissimè concederem, nisi qod ex silentio ἀυτοκατάκρισιν pronunciaturus Vir Doctissimus videretur, siqa tacitus præterissem.

a *p.* 11, 12. b *Dissert. p.* 91, 92. c *p.* 727. d *Orat. p.* 329. e *p.* 727. *prop. fin.*

Ea siqidem toties recocta, & itentidem istic repetita, de *præposterâ, corruptâ, depravatâ, barbarâ, inconcinnâ, absonâ pronunciatione, fœdo & crasso contra lingvæ Hebraicæ leges, naturam, genium, ingenium, proprietatem, barbarismo: peccato* denique *adversus τὸ πρέπον, qod in homine literato reqiritur. qod πρέπον si qis nihil faciat & securè contemnat, sit ille* (inqit stomachabundior pavlò V. D.) *inficetus, horridus, hispidus, incultus, qantum libuerit, non intercedo.* Hæc, inqam, qæ Viro Doctissimo bilis splendida suggessisse videtur, qæqe ipse pro molliusculis habet, avres nobis eousqe jamdudum pulsarunt, ut ad ea jam occalluerint, strepitumqe duntaxat merum cieant, qm citra rationem ullam, nedum justam aliqam, oggerantur.

[a] Nec certè majoris est momenti, qod ex hypothesi factâ subtexit; ubi hoc utiqe dato, *Romanos Romuli Conditoris sui nomine suppresso, Qirinum ejus loco dici jussisse, nomen verò ipsum pavcis, Pontificibus puta, &c. cognitum, in Tabulis publicis historiisqe solis consonarum figuris R M L S scribendum* sancivisse; hoc, inqam, suppositio, à me qærit, *utrum satius ac convenientius putem, apud Livium aliosqe legere nomen illud ignotum per qalescunqe vocales, dicendumqe vel Rimilis, vel Rimales, vel Rumalas, vel Rimolos, &c. qam Qirini nomine notissimo, ubicunqe R M L S scriptum occurreret, appellare.*

Qod qidem commentum geminum planè est illis, de *Doius*, & *Jipetur*, &c. supra havd semel allatis. Cui ego (etiamsi sua ipsius superius [b] adducta Viro Doctissimo objicere possim) tunc respondendum censuerim, ubi eos produxerit, qi parem eam de sacris Oraculis leges sanciendi, qam illi de Conditoris sui nomine vel eloqendo, vel subticendo, avtoritatem jure obtineant. Interim à Viro Doctissimo ego vicissim qæsierim, cum ex ipsius placitis incertum sit, utrum *Nebuchadnetsar*, prout Codices Hebræi nunc habent, an *Nabuchodonosor*, qod Græci exhibent, sit vera & genuina appellationis illius punctatio, num ideò satius ac convenientius existimet, alio aliqo titulo sive epitheto, qam nomine illo alterutro Regem illum Babylonium, ubicunqe nomen illius literis illis נבוחדנצר exaratum occurrit, designare. Istic interim, qod Vir Doctissimus ipse postulat, [c] *judicium sit penes æqum, non morosum, scrupulosum, avt superstitiosum lectorem.*

Sed, qod [d] *Scripturæ corruptæ, falsiqe adversus Numen divinum testimonii* eos arcessam, *qi in loco illo Mosaico vel cum Judæis ac Latinis Adonaj, vel cum Græcis* Κύριος *legendo Deum nomine* Κύριος *vel Adonaj, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, priscis illis cognitum fuisse, avt ipsi negaverint, avt Deum ipsum negantem fecerint.*

Hîc [e] *me potiùs* pronunciat V. Cl. *nimii rigoris, & præcipitis atqe præfractæ sine justâ cavssâ sententiæ accusari & insimulari posse.* At ecqare? qæso. nunqid qia σκαφὴν σκαφὴν λέγω? Ecqid enim falsum dicetur, istud nî fuerit? negare utiqe; Deumqe ipsum in Oraculis etiam sacrosanctis suis negantem introducere, nomine suo *Adonaj* priscis suis illis innotuisse. Verum ecqod ulceri tam manifestario à Viro Peritissimo non tam medela adhibetur, qam velamentum obducitur?

Neqe S. Hieronymus, inqit, [f] *neqe LXX hoc voluerunt dicere, qod fingit V. D. Deum non fuisse cognitum Patribus per nomen* Κύριος *sive Adonaj, avt verò* Κύριος *vel Adonaj esse nomen illud Dei singulare, qod proprium Deus sibi tum fecit, qodqe ante hominibus non revelaverat: neqe eorum verba id sonent, nisi vexata, & contra mentem eorum accepta.*

Mitto, qæ frustrà toties inculcata, de nomine יהוה priscis illis prorsùs incognito, a iversus testimonia è scripto sacro clarissima in *Dissertatione* à me in contrarium allata, ad qæ nihil respondit, hic denuò infercit. An non sponte suâ citra vexationem ullam, sonant hoc, qod ipsissimis syllabis literisqe loquntur, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*, Deum priscis illis, de qibus

E loqi-

a *p.* 728. b *Ex p.* 726. c *p.* 728. d *p.* 99, 100. e *p.* 729. f *p. Ibid.*

loqitur, per nomen *Adonaj* cognitum non fuiſſe? Avt qibus tandem præſtigiis nos effaſcinaturum, effectumqe daturum ſperat ſe Vir Peritiſſimus ut oculi nobis id qod vident ne videant, avres id qod avdiunt ne avdiant, mentes ea qæ percipiunt ne percipiant etiam?

Sed, [a] *non ſunt*, inqit Vir Doctiſſimus *illa ipſiſſima Dei verba Hebraica, è rubo ad Moſem prolata, ſed ſunt eorum interpretamentum ab illis hominibus ad uſum & loqendi morem Judæorum ſui temporis accommodatum. acſi qis Cæſaris Commentarios in vernaculam noſtram Gallicam converteret, & Gallos, Galliam, Allobrogas, Æduos, Seqanos, Armoricos, &c. non veteribus illis, ſed hodiernis recentibus nominibus appellaret; an jure qis illi falſi & mendacii crimen imputaret, idcò qod loci & populi illi non illis nominibus tempore Cæſaris appellarentur? qis illum hominem non rideret? Videat V. D. ne pariter ſe ridendum præbeat, cum falſi & mendacii crimen impingit S. Hieronymo & LXX interpretibus, eorumqe verſionem falſi arguit, ideo qod nomen Adonaj & Κύριος non ſit ipſum nomen Tetragrammaton, qo Deus ſe appellavit, qum Moſem de rubo alloqeretur. Qis enim pavlò æqior & rerum peritus, non ſatis percipiat, qid ſibi velint, qidqe ſonent eorum verba, nempe, verba illa Adonaj & Κύριον poſita eſſe illic loco & vice nominis illius Dei, qod Judæis ſub illis appellationibus notiſſimum erat avt fuerat?*

At, inqam ego, videat Vir Eruditiſſimus an non ridendum ſe præbeat, qi errori tam craſſo, ut in oculos ſtatim ſe ingerat, qo obvelet, fucum adeò tenuem illitum it, ut laternæ Punicæ inſtar pelluceat. *Non ſunt*, inqit, *ipſiſſima Dei verba Hebraica è rubo ad Moſem prolata.* Et ecqis iſtud, non dixit, dico, ſed vel ſomniavit unqam? Nec ſunt *Hebraica*; *Adonaj* ſi exceperis. qis neſcit? Sed nec *è rubo ad Moſem* à Deo *prolata*. Sunt illa Exod. cap. 3. v. 16. at non ſunt iſta, de qibus agitur, Exod. cap. 6. v. 3.? qem is locum, qia urget torqetqe nimis ipſum, attingere forſitan ſubveretur. Verum σφάλμα μνημονικὸν hoc fuerit potiùs. Sed qid ſunt tandem, ſi *ipſiſſima Dei verba*, qandocunqe, ubicunqe, undecunqe prolata, non ſint? *Sunt eorum interpretamentum*, inqit; hoc eſt, ſi ego Viri Magni verba ritè capio, in lingvam exoticam ex Hebraicâ verſio. Verſio avtem an non debet Textui Originali, ut archetypo apographon, examuſſim reſpondere? Certè verbum verbo etiamſi qi non jugiter reddiderit, interpretis tamen fidi elogium eſt ubi jure commereatur: at qi ſenſum avtoris verbis adverſum planè dederit, infidi notam ut defugiat non eſt. ne interpretis qidem nomen, qi ſic agit, meretur; fidi verò multo minùs. *Maledicta*, ajunt, *gloſſa, qæ corrumpit textum.* qid interpretatio, ſive verſio, qæ geminum prorſus admittit?

Sed, *qi Cæſaris Commentarios in vernaculam lingvam Gallicam verterit, non eſt falſi avt mendacii accuſandus, ſi nominibus recentioribus aliiſqe populos appellaverit, qam qibus per Cæſaris ætatem appellabantur.*

Et qænam iſtic parilis ratio? Cæterùm, O Vir Eximie, ſive Cæſarem qis vertendo, ſive ipſe commentando, ubi de *Britonibus*, qi nunc vocantur, agens, dixerit; *Britones*, qi nunc dicuntur, & per ſecula aliqot ita ſunt nuncupati; at priſcis Gallis *Armoricorum* nomine nunqam innotuerunt: avt de *Burgundionibus*, qi hodiè appellantur; *Burgundionum* qidem per ætates aliqot retroactas nomen geſſerunt; *Heduorum* verò nomine nec priſcis innotuerant. (Ignoſcat Vir Doctiſſimus ſi in ſuorum appellationibus lapſus fuerim) avt de popularibus meis verba faciens, dixerit; *Anglorum* qidem nomine priſcis innotuiſſe, *Britannorum* havd itidem. avt ad paginæ ſacræ Hiſtoriam nos conſtringendo, ſi qis de *Bethaven* apud Hoſheam diſſerens, dixerit; *Bethelem* qidem olim dictam, ſed *Luzi* nomine antiqitùs non innotuiſſe: an non falſi & mendacii manifeſtarii reus meritiſſimè perageretur? Ecqid avtem ab iſtis diverſum exhibent, qi Deum verbis diſertis negant, ipſumve negantem confingunt, nomine ſuo *Adonaj* priſcis patribus illis unqam innotuiſſe? *Verba qid ſonent intelligere*, non eſt reverâ, avt *peritiâ* multâ, avt *eruditione* etiam mediocri opus. opus eſt certè artificio havd mediocri, qo falſi crimen à nominibus ſplendidis illis abſtergatur, qi ritui ſuperſtitioſo, mentiqe divinæ (V. D. ipſo, [a] ſi hîc arbiter ſedere velit, ita cenſente) ex diametro repugnanti obſecuti, non illud duntaxat reddere neglexerunt, qod Deus ipſe dixerat, ſed adverſam planè dictioni divinæ ſententiam in paginam ſacroſanctam interſeruerunt. Avdias, qæſo, Vir Eximie, Druſium tuum in *Additamento* ad *Tetragrammaton* ſuum, de LXX interpretatione loci hujus Moſaici illâ, Τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς, his ipſis verbis cenſuram ſuam ferentem, *Qa interpretatio apertè falſa eſt; niſi per Κύριος intelligas nomen κύριον.* qo modo Philonem monet reddidiſſe, Ὄνομά μου τὸ κύριον οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς. h. e. ut ille vertit, *Nomen meum proprium non indicavi eis.* qanqam ne ſic qidem falſi notâ liberabitur; qod variis è ſacrâ paginâ eſt à me teſtimoniis indicatum, ad qæ nec μὺ nec γρὺ, qod ajunt, Vir Doctiſſimus regeſſit. Cæterùm Æqivocationibus Pontificiis, Scriptorumqe ſacrorum verſionibus vitioſiſſimis, vel introducendis januam latam ſpatioſamqe ſatis aperiunt, vel admiſſæ ubi jam fuerint, excuſandis ferendiſqe ſpecioſos exhibent prætextus, qi tricis techniſqe iſtiuſmodi ad nævos non tollendos, ſed oblinendos & obducendos abuntur.

Merus proinde eſt verborum ſtrepitus ampullis tumidis inturgeſcens Concluſio illa, [b] *Nullum hîc ergò falſi crimen, nullum ſplendidum mendacium, nulla Sacra Scripturæ corruptio avt depravatio; ſed mera V. D. hallucinatio, & in pravum atqe alienum ſenſum contorſio, qæ homines ingenuos & candidos non decet, ſed rixoſos, contentioſos, litigioſos, κυμινοπρίστας, qibuſcum contendendi nullus eſt finis.*

An non, Lector candide, qiſqis es, qaſi è plavſtro, qod dicitur, convitia funditantem avdire videris? Stomachum utiqe, uti conjicere licet, moverat illi Moſis locus ille, adverſus id qod definierat ipſe, intortus; qem levare aliter non poterat, niſi ut bilem vitream in partis adverſæ faciem egereret, atqe hoc ipſum ipſe faceret, qi [c] *contumeliis ne geratur*, intercedit, interdicit ipſe.

In eo qod ſeqitur, verba mea, avt non ſatis advertit, avt advertere ſciens prudenſqe noluit. *Qod ego*, inqit, [d] *dixi, de Judæorum, Paraphr. Chald. Apoſtolorum, & S. Hieronymi more, (qi pro* יהוה *Adonaj uſurparunt, vel κύριον) V. D. redarguit, & conatur oſtendere, non eo excuſari eos, qi hodiè illum ſequntur.*

Acſi ego neminem excuſatum velim, qi *Adonaj* avt *Dominum* hodiè legerit uſqam ubi יהוה reperitur. qum ego de locis eis duntaxat loqar, in qibus ex Viri Doctiſſimi ipſius ſententiâ antè repræſentatâ, vocabulum aliud aliqod reqiritur, qod τῷ יהוה reſpondeat. de qibus etiam duntaxat eò loci diſſerebam. Itaqe *Patres* qod attinet, excuſari poſſe non abnuebam, *ſi cum literarum Hebraicarum plurimùm eſſent ignari, verſionem Græcam ſecuti dum non advertunt, qid locis hiſce* (de qibus agebatur) *Veritas Hebraica exigeret.* Subjungo tantùm, *ſi cum adverterent, ſecùs legebant, culpâ penitùs abſolvi qî poſſint, non intelligere.* De *Apoſtolis* pariter rationes do varias, qibus adducti morem eum in verſiones Græcas admiſſum retinuerint. adjecto duntaxat, *hodiè ſecus rem habere, qam illorum ſeculo fuerit. Denique*, inqam, *qæritur hîc, non qid alias ob cavſſas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis, vel legendis, abſit modò ſuperſtitio*, (nam de *Judæis ſuperſtitioſis* ad ea qæ antè dixeram retuleram me, uti Vir Doctiſſimus & novit & agnoſcit hîc ipſe, ſicut mox videbitur) *vel licuerit, vel etiamnum liceat; ſed qid in eis locis, qæ ſunt ſuprà allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerat ipſe, ſincerè exprimatur, Scripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec avt gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, avt falſo etiam corrumpatur.* Atqe hæc neſcire qum neqiverit Vir Doctiſſimus an calumniæ notam

a *p.* 729, 730.

a *Vide verba ipſius ex Epiſt. ad Volph. ſup. p.* 64. b *p.* 730. c *p.* 737. d *p.* 730.

notam hîc defugere poſſit, ipſe viderit. Miror interim, cum dictionem hoc loco ita inſtituerit ſuam, ut ubi *Apoſtolorum* etiam mentionem fecerat, qibus *Hieronymum* (qem Sancti tamen titulo eo, qem Apoſtolis nullus tribuit, exornat) ſubjecerat, me ajat *conatum oſtendere, non eo excuſari, qi hodiè illum*, (non & *Apoſtolos*, cum hoc potiùs debuerit) *ſequntur*. Siqidem Hieronymum *ſeqi*, niſi ubi errore immunis præſtari poſſit, culpâ ſanè non caret. de *Apoſtolis*, qum non ἀξιόπιστοι tantùm, ſed ἀνυπόπτοι ſint, errore iſtiuſmodi immunes eſſe præſumitur. Verum conſcientiæ propriæ monitu ſufflaminatus forſitan dictionem ſuam ſic concinnaſſe Vir Doctiſſimus videatur, cum hoc conſcius eſſet ſibi, noſſe ſe, illud in diſceptatione iſtâ ſubjeciſſe me; *Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, ſi Apoſtolos probaſſet locum iſtum* (Ex. 6. 3.) *avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe*. Ea itaqe Vir Doctiſſimus hîc attribuit & affingit mihi, qæ nec volueram ipſe, ſed nec voluiſſe me ignarus eſſe non poterat.

Verum iſta tranſiliens, id arrodendum arripuit, qod in periochæ iſtius veſtibulo dixeram, *De ſuperſtitioſis Judæis ſatis ſuperiùs eſt dictum. Qid avtem illud eſt?* inqit? Tum recitat qidem è meis qædam, ſed ſegmenta duntaxat, malignè decurtata. *Nempe*, inqit, (*p* 27.) *dixit, ex ſuperſtitione qadam ſeculis inſecutis & ſeqioribus, illis à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt*. Et, (*pag.* 29.) *Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc, & merâ qidem, ecqid enim aliud ſubeſſe potuit?* Et hæc ego dixi qidem, ſed nec ſola, nec ſolitaria. neqe enim *ſuperſtitionis ſolius*, ſed *præſumptionis* etiam *arrogantiæqe extremæ* Judæos arceſſo Magiſtros: nec id nudè affirmo, ſed rationibus allatis confirmo, (qas ſicco pede Vir Clariſſimus cum illic, tum & iſtic tranſilit) [a] *qod nomen utiqe illud ſupprimere conati ſint, qo Deus apud ſuos innoteſcere, qoqe apud eos inſigniri, appellari, compellari volebat*. addo jam, ex Viri Clariſſimi ipſius ſententiâ, *qod Gentibus* etiam *innoteſcere voluit, qas ſui famâ & celebritate perfuſas eſſe volebat*.

Sed qid ad iſta parte retracta & repoſita jam Vir Clariſſimus? *ut Religionis*, [b] inqit, *ſic & Superſtitionis, & ἀληθείας etiam vocabulum, modò in bonam, modò in malam partem uſurpatur. eſt enim Superſtitio interdùm ἐυλάβεια qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda. Atqe hinc ortum ſuum habuiſſe primò videtur abſtinentia ultronea & ſpontanea à proloqendo nomine iſto in vulgari uſu & ſermone; qæ qamdiu intra certos fines ſe continuit, non videtur fuiſſe uſqeadeò damnanda. ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas eſſe, nomen illud qomodocunqe proloqi, verſa eſt illa ἐυλάβεια in ſuperſtitionem minimè probandam. neqe verò etiam ea mihi probatur, neqe velim qenqam ejuſmodi religione teneri; ſi certò teneremus & indubitatò, qanam ſit vera Tetragrammati pronunciatio, liberum omninò* [c] *exiſtimarem cuilibet pio & fideli, illud efferre, maximè ſub* N. T. *ſub qo major eſt per Chriſtum ad Patrem recedendi & eum compellandi libertas & fiducia, qam ſub V. Ad cujus jugi partem aliqam ſorte pertinere potuit ſpontanea illa à vulgari & communi nominis illius prolatione abſtinentia ex ἐυλαβείᾳ ſive reverentiâ, honore & veneratione initio profecta*.

Hæc adverſus me, pro Judæis, qorum cavſſam agit hîc, V. C. ego verò, qod iſtic Vir Doctiſſimus ἀιρέσεως vocabulum in partem meliorem ſæpiſſimè ſumi, unde Galeno Libri περὶ τελῶν αἱρέσεων, & περὶ τῆς ἀιρέσεως αἱρέσεως inſcripti, de qo & alibi eſt à me diſſertatum, non ignoro. Sed & *Religionis* nomen in partem ſeqiorem rapi obſervo, tam in Lucretiano illo.

Tantum relligio potuit ſvadere malorum; qam & in illo apud Gellium,

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas. Superſtitio ubi in partem probam uſurpetur, nondum comperi. Cicero certè Latinitatis avtor optimus, *de Naturâ Deor. lib.* 1. *Horum ſententia, non modo ſuperſtitionem tollunt, in qâ ineſt timor inanis Deorum, ſed etiam religionem, qa Deorum cultu pio continetur*. Idemqe *l.* 2. *Non philoſophi tantùm, verum etiam majores noſtri Superſtitionem à Religione ſeparaverunt*. (qæ verba ex eodem citat Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 4. *c.* 30.) Et mox; *Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo; alterum vitii nomen, alterum laudis*. Idemqe *de Divinat. l.* 2. *Non tollitur religio ſuperſtitione tollendâ*. Verum miſſis tricis criticis hiſce, obſervet licet hîc, qiſqis eſt, Lector cordatus, qam Judaicarum ſuperſtitionum ac præſumptionum favtorem ac fotorem ſedulum, patronum ac propugnatorem ſtrenuum Vir Doctiſſimus ſe exhibeat. Qod in [a] *Oratione*, ἐυλαβείᾳ *avt ſuperſtitione, in Epiſt. ad D. Volph.* [b] *religione, vel ſi mavis ſuperſtitione*, dixerat; id qaſi vel imprudenti excidiſſet, vel invitus conceſſiſſet, ſolicitè iſtic, qaſi ſcholio adjecto, cavet, ne vox ea, cum notæ notioniſqe minùs probæ habeatur, in partem ſeqiorem accipiatur. ἐυλάβειαν vult intelligi *non uſqe adeò damnandam*, utpote qæ *ad jugi illius partem aliqam fortè pertineat*, ſub qo priſci illi continebantur. qaſi verò è rituum per Moſem populo illi divinitùs indictorum, (qos jugi appellatione deſignant Apoſtoli, Act. c. 15. v. 10. Galat. c. 5. v. 1.) numero & iſtud fuerit; & interdictio ejuſdem etiam à Deo ipſo lege latâ aliqâ ſit ſancita: qod & *non alienum à vero videri poſſe*, [c] in *Oratione* dixerat. Qin &, ut mittam qærere, utrum ſit vero ſimilius, plebem primitùs iſtud ſponte uſurpaſſe, an magiſtros ſuos eorumqe placita & decreta hac in parte ſecutam. Eſto à plebe primitùs ceptum, *ex venerat one qadam* ab hoc nomine proferendo abſtinere: Lubens ego à Viro Clariſſimo qæſierim, an non ſuperſtitioſum fuerit venerationem ſingularem iſtiuſmodi nomini ipſi huic potiùs qam nominibus אדני שדי אל יה aliiſqe Dei ejuſdem appellationibus exhibere: & an non geminum ſit hoc ritui illi vano nulloqe nixo fundamine, qem de nomine *Jeſu* uſurpant Pontificii, qibus eo nomine ſuperſtitionis notam jure merito nos inurimus. Certè, qod de Cicerone Avguſtinus loco ſuperiùs indicato, *Qis non intelligat eum conari religionem laudare majorum, eamqe à ſuperſtitione velle ſejungere*? idem liceat de Viro Doctiſſimo dicere. Qis non animadvertat eum, hanc qam hîc prædicat, Judæulorum neſcio qorum ἐυλάβειαν (uti ipſe indigetat) probare, eamqe à ſuperſtitionis notâ velle ſejungere? Avdiat deniqe Vir Clariſſimus popularem ſuum piæ memoriæ D. Joannem Calvinum de Judæorum ritu illo ſententiam ſuam ferentem, in *Comment. ad Exod.* 6. *Certè* inqit, *qod Judæi nec proferre, nec ſcribere avdent, ſed ſubſtituunt nomen Adonaj, putida eſt ſuperſtitio*.

Sed ad ulteriora pergamus. Tandem ergò, poſt dictionem diu ultra ſcammata productam, qaſi incertus planè ubi pedem figat, *Malo*, [d] inqit, *& ſatius duco; cum Judæis, non hodiernis ſuperſtitioſis, ſed cum veteribus illis ἐυλαβέσι, qi ultrò à nominis illius pronunciatione abſtinebant*; (*etſi non ex eadem cum illis* ἐυλαβείᾳ) *cum veteribus Interpretibus Bibliorum*; (*etſi non eadem cum illis de cavſſâ*) *cum Apoſtolis deniqe ipſis; ab ejus prolatione abſtinere, & ejus loco Adonaj legere, potiùs qàm pravè & perperam & barbarè illud efferre*.

Ita *cum Judæis antiqis* ἐυλαβέσιν illis neſcio qibus, qi qinam fuerint, nec ipſe (puto) novit; & *cum veteribus Bibliorum interpretibus*, convenire, nec convenire ſe, Vir Doctiſſimus profitetur. qod idem & de Apoſtolis ſubjungere potuerat; cur non adjecerit, ipſe viderit. Certè avtem, qi eiſdem cum aliis inſiſtunt veſtigiis, nec eiſdem tamen cum illis de cavſſis ſemitam eandem terunt, nec culpâ abſolvi qandoqe poſſunt, qâ immunes tamen illi fuerint; nec eandem contrahere ſemper neceſſe eſt, etiamſi illi aliqâ non vacaverint. De notis noviſſimis & notiſſimis jam illis, qibus tanqam teſſellis ſpecioſis, *Endo pavimento atqe emblemate vermiculato*, ſubinde interſitis, ſuam jugiter exornat dictionem, cum paſſim occurrant, Lectoris ſtomacho qo conſulam, iteratò adjicere qicqam ſuperſedebo.

a *Ep. ad Volph. p.* 738. b *p.* 7. c *p.* 731.

a *p.* 319. b *p.* 738. c *p.* 310. d *p.* 731.

Cæterum fruſtrà demum concludit (illud admordens, qod de Judæulis illis, qos ἰυλαβεῖς hîc appellitat, eorumqe prætenſionibus dixeram, [a] *Specioſi quidem prætextus iſti, ſed ſuperſtitionem eluere impotes plane*) verbis hiſce; [b] *Non ſpecioſi modò prætextus, ſed & legitima cauſſa hac omni æqo & cordato Lectori videbitur eluendæ omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis, contra quam V. D. (p. 33.) videtur. Itaqe qæ V. D. inde ad p. 35. habet adverſus ſuperſtitioſam nominis illius abſtinentiam omitto, tanqam otioſa, nihilqe ad nos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Atqi, primò ego qidem, Vir eximie, nuſqam dixi, *ſpecioſos illorum prætextus, qi cum Apoſtolis malunt à nominis* יהוה *prolatione abſtinere, qam pravè, perperam & barbarè illud efferre, eſſe ſuperſtitionem eluere impotes.* Hoc dixi duntaxat (qod & ipſe ſatis noſti) de *ſpecioſis* ἰυλαβῶν illorum, qos nullo adducto hiſtorici alicujus teſtimonio è cerebro tuo ipſe confingere videris, *prætextibus*, qi praxi eorum ſuperſtitioſæ à teipſo obtenduntur; idqe allatis rationibus, qibus reſpondere, officii tui, qi patrocinium eorum ſuſceperas, ego qidem fuiſſe exiſtimaſſem.

2. Conſideratè minùs ratione non unâ agere videris, cum ea qæ à me afferuntur, qo prætextuum ſpecioſorum illorum hac in parte *impotentiam* per paginas aliqot evincere connitor, *otioſa* eſſe pronuncias, *nihilqe ad vos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Siqidem 1. hoc dicto calumniæ notam à me tibi objectam agnoſcis, tuoqe te indicio, ſoricis inſtar illius, qi in diverbio habetur, prodis.

2. *Superſtitioſos Judæos* hîc nuncupando, *ſuperſtitionem* eis exprobras, qos ἰυλαβεῖς modò nuncupari & haberi volebas, qoſqe notâ illâ liberare ſupra ſatagebas.

3. Fruſtrà, *tanqam otioſa, nec ad te attinentia*, omittere te dicis, qum ea qæ illorum *ſuperſtitionem* retundunt, non ad ipſos ſolos *attineant*, ſed ad illos etiam, qi eorundem ſuperſtitioni ſuppetias ferunt, patrocinium commodant, qorum è numero ſi te, qi excuſas, probas, lavdas, (qod ex ſupradictis liqet ſatis) exemtum ire volueris, meritò exiſtimaberis, qod diverbio antiqo dicitur, *Artem pudere proloqi qam factites.*

3. Qod tam fidenter præſumis, tibiqe nimium forſan vel adblandiendo, vel indulgendo polliceris, *non prætextum tantum ſpecioſum, ſed & cauſſam legitimam hanc eluendæ omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis æqo cuiqe & cordato Lectori viſum iri.* Ecqid, rogo hoc eſt, qod tam efficax videri debeat, & neceſſe ſit eſſe? *num, ſi malis cum Judæis illis* ἰυλαβέσιν, *interpretibus, Apoſtolis, à nominis hujus pronunciatione abſtinere potiùs, qam pravè, perperam, & barbarè illud efferre?*

At 1. meminiſſe debueras, qibus de locis hoc loco agatur. de eis nempe, *in qibus conſilium & animus ſcribentis eſt nomen hoc exprimere*, qod & pag. 727. agnoveras ipſe.

2. Probandum adhuc ſupereſt Apoſtolos te duces prævios his in locis habere.

3. *Barbaram pravamqe*, qo nomine vocem *Jehovah* paſſim σιγματίζης ϰ) σιλιτεύεις, prolationem, ejuſmodi eſſe, qalem ipſe qaſi è cathedrâ eſſe pronuncias, demonſtrari ſibi æqs qiſqe & cordatus Lector poſtulabit, priuſqam ad ſententiam pro te ferendam accedat.

Deniqe, Lectores ſperes & præſumas neceſſe eſt, vel præjudicio obſtrictos, vel minùs ſaltem conſideratos, qos pro te hac in parte pronunciaturos tam fidenter pronuncias; qum tamen ab eis aliis de cauſſis aliiſqe rationibus, qas interim qænam ſint ſubtices, qàm illi habebant, qorum ſub nominibus ſplendidis, tanqam ſub Ajacis clypeo deliteſcens, tutelam tibi cauſſæqe tuæ patrocinium juſtum expectas, ut in praxi cum illis conſpires, adductum te profiteris. qomodo enim à ſuperſtitionis notâ te in hac praxi abſolvent, qi facti rationem nevtiqam intelligunt? avt ſuperſtitionis ſuſpicionem qo pacto à ſe amolietur, qi facti ſui fundum diſertè proloqi non ſuſtinet; eas duntaxat à ſe cauſſas ſemotum it, qibus illi inducti idem fecerant, qos ſibi in hac cauſſâ imitandos proponit, qorvmqe exemplis atqe avtoritate praxin ſuam à *ſuperſtitione*, ejuſdemqe *ſuſpicione* omni *immunem* pronunciari poſtulat?

4. Diſpiciat ſecum pavliſper ſeriò Vir Doctiſſimus affectu ſepoſito, an ipſi ſecum iſtic conveniat ſatis.

1. *Malle* hîc profitetur *cum veteribus Interpretibus, à nominis illius prolatione abſtinere, ejuſqe loco Adonaj legere potiùs, qam pravè & perperam atqe barbarè illud proferre.* Atqi Vir idem Clariſſimus p. 726. *non abnuere* profitetur, *ut Exod. 6. 3. nomen iſtud per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis, ſive conſonis ſcribatur.* imò, qod *Diſſertationis* meæ p. 40. dixeram, *Malle me ejuſmodi qodlibet, qam Adonaj in loco illo Moſaico*; ratione qare id velim adjectâ, *Totum illud verum eſſe locumqe habere* agnoſcit, *ubi animus & conſilium ſcribentis eſt, nomen ipſum exprimere, & qale ſit dicere & indicare.* qod ſecùs factum interpretibus illis, qibuſcum tamen in hoc ſibi convenire iſtic profitetur.

Ad hæc, qod tanqam *pravum barbarumqe* cum iſtic tum & alibi paſſim explodit, tamen eſt ubi poſt *Javeh* ſuum reliqis omnibus præfert; *malleqe* profitetur [a] *ſe locis illis Jahveh vel Jehovah, qam reliqa à me adducta:* in qibus fuerat & *Jave* Samaritarum, qod Druſius *germanum eſſe conjicit*, & *reliqis* omnibus *præfert.* Ecqis ergò *æqus & cordatus Lector* pro Viro Clariſſimo hac cauſſa ſolâ ſubnixo, hîc pronunciabit, cujus infirmitatem agnoſcentem ipſummet adverterit?

Sed pergit Vir Doctiſſimus ad ſuperiora reverſus, qod p. 34. dixeram, ſub incudem reducere atqe exagitare. Dixeram, *cavillum eſſe frigidum, & calumniam meram, ideò nos ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe, qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitùs ortum affirmamus, cum hoc ab illis aliâ ratione uſurpari potuerit.*

Ad hæc qid Vir Clariſſimus? *Reſp.* inqit, [b] *Neqe à nobis etiam id ex ſuperſtitione Judaicâ fieri, ſed propter rationes ſupra explicatas. non poteſt itaqe nos ſuperſtitionis Judaicæ infimulare, qin & illos & Apoſtolos etiam eâ ſimul involvat.*

Propter rationes, inqit, *ſupra explicatas.* At illæ qænam? qæ non ſint, utiqe ſupra dixerat; qæ ſint verò, nec verbulo meminit, nedum ut explicatas dederit. niſi de *prolatione barbarâ* qod dixerat, velit: qæ qam ſit cauſſa minùs idonea, ex ipſius conceſſis liqidò ſatis oſtendimus.

Verum urget hîc acriùs, vehementiúſqe inſurgit, & qaſi habenis vel effuſis vel excuſſis, liberiùs inſectatur atqe invehitur. *Malignitatis* utiqe me vel *ſtuporis* arceſſit. & hoc qidem ego qam illud mavelim. Videndum tamen an utroqe immunem præſtare me poſſim.

Avt malignè, avt ſtupidè, inqit, [c] *non animadvertit V. D. me hîc non argumentari, ſed retorqere argumentum, qo ipſius ſimiles ſolent gravare ſententiam, qam poſt Druſium & alios ego tueor. Factum noſtrum ſolent illi infimulare Judaicæ ſuperſtitionis, qaſi aliunde eſſe non poſſit, qod qis à pronunciatione vocis Jehovah abſtineat. Si illud verum eſt, ut ipſi præſupponunt adverſus nos, ergò, inqam, accuſandi etiam ſuperſtitionis Judaicæ Apoſtoli, Patres antiqi, hodieqe multi doctiſſimi viri, qi ab illâ pronunciatione abſtinent.*

Atqi, O Vir diſertiſſime, ſtupori, qæſo, ignoſcas meo, ſi *mei ſimiles* qos hîc dicis, ſive ei, *qi vulgatam & vitioſam* (uti tibi nuncupare viſum) *illam nominis Tetragrammati pronunciationem tuentur*, (prout in [d] *Oratione* locutus es) qid velint avt cenſeant, non ſim ſatis aſſecutus. Ritum hunc à voce יהוה proferendo abſtinendi, & τὸ *Adonaj* ejus loco ſubſtituendi, *non niſi à ſuperſtitione primitùs profluxiſſe* contendunt. At verò ubi *ſuperſtitionis Judaicæ eos omnes infimulant, qi nomen iſtud ejus loco uſurpant, avt qi vocabulum Jehovah non admittunt;*

a *p.* 33. b *p.* 731.

a *p.* 727. b *p.* 731. c *ibid.* d *p.* 315.

tunt; nuſqam ego apud horum ullum hactenùs comperi. Tu qi illis hoc affingis, niſi obſignatis tabulis egeris, verbaqe vel mea, vel *mei ſimilium* diſerta hunc in ſenſum produxeris, nondum me tam craſſus *ſtupor* obſedit, qin reverâ non tam *argumentari* qam *calumniari* iſtic intelligam. Hoc enim certè niſi potueris, calumnia manifeſtaria fuerit. Cæterum aliqid Viro Doctiſſimo comminiſcendum fuit, de *ſcandalo* à neſcio qibus *poſito*, uti in [a] *Orationis* veſtibulo profitetur, *qi nomen Tetragrammaton aliter qam Jehovah efferentem non ſuſtineant*; cujus occaſione, ſub prætextu ſpecioſo, tanqam Legi divinæ *de ſcandalo seram caco* (pro qibus me meiqe ſimiles habet) *vel non penendo, vel poſitum non ſubtrahendo*, obſecutus, in nomen iſtud uſurpantes licentiùs graſſaretur, & *craſſo, fœda, intolerando barbariſmo nominis divini dehoneſtati & commaculatis reos ageret.* Calumniam avtem hanc (ita meritò dixerim, donec notam eam meliùs, qam eſt hactenus aggreſſus etiam, abſterſerit) qod attinet, tantùm abeſt ut eâ liberarit ſeſe *Defenſione* iſtâ, ut ampliùs etiam dilatarit. Siqidem *Defenſionis* hujus pag. 726. *Hæc eſt*, inqit, *plerorumqe, ne dicam omnium ferme eorum, qi Tetragrammaton efferunt per Jehovah ſententia, ut definiant hanc eſſe veram & legitimam ejus pronunciationem, præter qam nefas ſit aliam uſurpare, nec alios ferre poſſunt aliter illud efferentes, avt Adonaj illius loco proferentes, nec patienter, & ſine indignatione avdire eos poſſunt ſia loqentes.* At tu, Vir præſtantiſſime, aliqot ſaltem, qæſo, ex his omnibus, qos tam acriter oppugnas, tam graviter inſimulas, nominatim nobis exhibeas, qi vel *ſuperſtitionis Judaicæ eos univerſos arceſſant*, vel *minimè ferendos eſſe cenſuerint*, qicunqe ullis in locis ullâve de cavſſâ *nomen Adonaj loco* יהוה *uſurparint*, *vel nomen Jehovah non admiſerint.* Ex eis, qi de voce iſtâ è parte alterâ conſiſtunt, ut Pontificios ſileam, qibus tu hac in lite velificaris, te poſſim ſic affectum nominare, qi *intolerandum* eſſe vocabuli *Jehovah* uſum pronuncias, contumeliiſqe tam crebris, tam variis, tam gravibus qacunqe occaſione inceſſis, hoc ut ſtudio cum primis habuiſſe videaris, ut nemini ferendum, qantum in te eſt, faceres. Cui adjungere liceat [b] Druſium tuum, qi (ex Viri Clariſſimi D. Dorſhei fide loqor) eo eſt lapſus, ut exiſtimaret, *ſalvâ conſcientiâ neminem pium Deiqe metuentem eo uti poſſe.*

Cæterum qorſum ego de aliis, qos hoc nomine inſimulas, litem tibi intendam, & calumniæ notam aſpergere contendam, qum de meipſo poſſim nominatim tibi dicam indicere, qem *ſeveritatis* (uti appellas) *ac moroſitatis* hujuſce arceſſis, pag. 735. *Qi eos*, inqis, de me verba habens, *ſuperſtitionis Judaicæ, & qidem meræ damnat, qotqot Jehovah renuunt pro Tetragrammato genuino recipere.* Hæc tu de meipſe; & qo lectori fucum faceres, qaſi αὐτολεξεὶ ipſiſſima verba mea recitaſſes, accuſationis an criminis materiam qæ continebant, diverſo à tuis charactere depingi procuraveras. Mea avtem iſta ſicubi deprehenſa in lucem aliqandò protuleris, induci potero, ut credam idem ab aliis, qorum impræſentiarum neminem qenqam novi, admiſſum. Me interim hîc calumniatum certus ſum, idqe fidenter aſſeverare poſſim: de aliis ipſe videris.

Calumniam itaqe non injuriâ, & *calidam* qidem ſatis, hanc dixerim. *Cavillum* avtem havd *frigidum* minùs, qod ex hac noſtrâ de ritus iſtius origine ſententiâ, vis omnes eos à nobis *ſuperſtitionis* reos peragi, qi eum unqam uſurparint. Stupidum ſatis ut non diffitear me, utpote cui unâ cum corpuſculi vireculis exhavſtis ferè, animi qoqe facultates mentiſqe vigor plurimùm emarcuerint: at nondum ego meiqe ſimiles, per Dei gratiam, adhuc adeò obſtupuimus, qin ut ab illo ad iſtud, à ritus utiqe alicujus ortu ſuperſtitioſo, ad morem eundem aliis de cavſſis uſurpatum, ratiocinari, ſive in argumento primitùs intorto, ſive in retorto id fiat, ineptum & invalidum planè ſentiamus exiſtere. qod & variis rationibus atqe inſtantiis oſtendo, eo ipſo qem Vir Doctiſſimus indicat ſimul & impetit, loco. idemqe ipſe in ſeqentibus agnoſcit, & ulteriùs etiam, operâ minùs hîc neceſſariâ, (qorſum enim?) confirmat. Itaqe qamvis fruſtra, extra oleas (qod ajunt) divagatus ſit, qum extra limites ſubjecti in loco præſenti controverſi conſiſtere neſcius eſſe neqeat, qæ de *Patribus & Apoſtolis* ſtylo fuſiùs expatiante & excurrente diſſerit, in qibus *ſeveritatis* ſupradictæ & *moroſitatis rigidæ* notam *mihi meiqe ſimilibus & ſeqacibus*, ob dicam ſibi ſuiſqe ſine cavſſâ juſtâ dictam, inurere conatur; eis tamen Lectorem ubi diutiùs detinuit, tandem ad id qod agitur, cujus hactenus oblitus planè videri poterat, qaſi memoriâ refricatâ, denuò regreſſus, concludit, [a] *nullam in loci Moſaici Exod. 6. 3. verſione Hieronymianâ Græcanicâve, avt corruptionem, avt depravationem, avt mendacium* haberi, *uti à ſe demonſtratum eſt.* de qo ad ea qæ ſunt ab illo hoc fine propoſita, & à me contrà repoſita, Lectorem ego lubentiſſimè remitto.

Concluſio mea ſic habuerat: *Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen* יהוה *exprimatur, utpote abſqe qo ſacra pagina loca qædam nec commodè, nec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem Jehova, ſive Jova etiam, etiamſi ejuſdem prolationi priſca exactè reſpondere non conſtet, ad eam tamen prope admodum accedere ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum à Viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ plebejis uſu longo latéqe patente receptum; nihil cavſſa videri, qi non poſſe retineri, & multo etiam minùs, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine explodi, furcillariqe debeat.*

Ad hanc Vir Doctiſſimus hæc reponit. [b] *Primò, ſi de verâ Tetragrammati nominis pronunciatione conſtaret, non interceſſurum, qo minùs ubicunqe occurrerit, in verſionibus vernaculis illic compareat. Cum avtem (Deo ſic providente pro ſuo arbitrio) nos lateat, non magnopere utile, multò minùs neceſſarium eſſe putare, ut aliqod nomen ejus literis, ſed alienis vocalibus, conſtans, in ejus locum recipiatur, cum abſqe eo Scripturæ loca commodè ſatis & verè etiam verti & pronunciari poſſint.*

Atqi, Vir Clariſſime, num *omnia commodè veréqe ſic verti & pronunciari poſſunt?* hoc eſt enim, de qo qæritur, meiſqe ſi contraire & contradicere volebas, *Negativæ Particulari*, ex legibus Dialecticis, *Affirmativæ Univerſalis* opponi debuerat. In hac avtem parte, ad ea qæ ſunt ſuperiùs utrinqe dicta & diſceptata me refero; ubi inclinatiorem in hac lite Virum Doctiſſimum habuimus.

[c] Sed *Anglicanam verſionem noviſſimam* hîc appellat; in qâ *vocabulum LORD loco Tetragrammati ubiqe, excepto Ex. 6. 3. comparet, literis majuſculis deſcriptum, qo indicetur iſtic in Hebræo textu eſſe nomen Tetragrammaton.*

At verò, 1. havd diligenter ſatis Biblia noſtratia Vir Clariſſimus evolvit. in aliis enim comperiſſet, extra illum qem citat, locis, nomen *Jehovah* Interpretes noviſſimos noſtros repræſentaſſe, nempe Geneſ. c. 22. v. 17. Exod. c. 17. v. 15. Hymn. 83. v. 18. In loco avtem Moſaico illo, unanimi qaſi conſenſu conſpirantes, editiones, verſioneſqe, qæ proſtant, univerſæ, Tindaliana antiqiſſima, Epiſcopalis, qæ dicitur & Genevenſis, intermediæ, Jacobina noviſſima, uno ore teſtimonium adverſus Virum Doctiſſimum exhibent: ut qos patronos ſive favtores advocabat, ſententiam facto ferentes contra ſe habeat. cum præſumi meritò poſſit, verſionum harum Avtores, à recepto priùs more non fuiſſe receſſuros, ſi verè commodéve ſic verti potuiſſe loco illo, lociſve illis, qibus aliter vertere, exiſtimaſſent.

Tum videat Vir Clariſſimus Druſium, qem in his ſeqi profitetur, qàm ex adverſo hîc argumentantem habeat. Is *in Exod. Commentar. c. 13.* ubi non ſine ſtomacho (cui nimius nonnunqam indulget) pronunciaverat, *Circa hoc nomen graviter peccari ab eis qi Jehova legunt; qæ lectio*, inqit, *nihili eſt.* mox aceto acri noſtros

p. 314. b *De Nomine Jehova* §. 12.

a *p.* 41. b *p.* 734. c *p.* 734 *p.* 135.

ſtros perfundens; *Qocirca miror*, inqit, *Anglos, qi eo uſi ſunt interdum.* qali verò Angli ſoli admiſſi hujus tam gravis ſint rei. cum neſcius ipſe non eſſet, imò diſertè agnoſcat ad *Tetragrammati cap. 12. Fagium, Cajetanum, Lipomanum, Oleaſtrium, alios ſine numero; uſqe ad unum fèrè Theologos religionis reformatæ; in qeis Tremellium & Bezam,* (nam *Junium* per affectum ſeqiorem nec nominare ſuſtinuit; Calvinum verò cur omiſerit, cum Bezam poſuerit, ariolari neqeo) vocem iſtam Tetragrammati loco uſurpaſſe. Sed magiſterialiter ſatis, *Nollem factum*, inqit. Nec erat qod Interpretes noſtri vellet necne Vir Clariſſimus multùm laborarent, cum ad illius tribunal nec citari jure potuerint, nec ſe ſiſtere neceſſe haberent. Cæterum contra qam iſtic Vir Doctiſſimus rationem ineuntem D. Druſium avdiamus. *Avt genuina eſt lectio*, inqit, *avt corrupta. Si genuina, cur non ſemper utuntur? ſi corrupta, cur aliqando? nam qod corruptionem habet, exulare penitùs debet à literis myſticis. Forte nolebant nomen prophanum, qod ſacrum eſſe putabant, nimium prophanare. Ego ſic ſentio, cum non habeat proprias vocales, non poſſe legi ſuis conſonantibus.*

Atqi, O Vir eximie, qi noſtros tam acriter perſtringis, & dilemmate tuo tam arctè conſtrictos tenere te avtumas; ego à te primo loco qæſierim, genuina an corrupta ſit pronunciatio, legere, pro עזיה *Oziæ*, pro ישעיהו *Eſajas*, pro עמרה *Gomorrha*, pro אלישבע *Elizabeth*, pro עזה *Gaza*, pro אשדוד *Azotus.* qod ſi genuina eſſe negaveris, & corruptionis qadantenus ſaltem arceſſiveris; *qod avtem corruptionem habet, à literis myſticis exulare penitùs debet*; certè è ſcriptis Evangelicis eradenda fuerint iſta, qæ à genuinâ vocum Hebraicarum, qibus exprimendis uſurpantur, abſcedunt longiùs pleraqe, qam à יהוה poteſt *Jehovah.* Imò cur non è ſacris voluminibus expungi poſtulas, nomina illa, *Beliar, Boſor, Sichar, Boanerges* aliaqe havd pavca, qæ in *Commentar*: *ad voces N. T.* corruptionem aliqam habere agnoſcis ipſe? Iſta avtem, qamvis à pronunciatione genuinâ, de qâ in pleriſqe conſtat ſatis, diſcedant, ſi licitè tamen uſurpari qeant; ecqid obſtat, qo minùs iſtud, etiamſi puncta genuina non exactè repræſentaret, (qod tamen nec probas, nec probari etiam poterit) ubi de genuinâ ipſâ prolatione non conſtat, non parem vel licentiam vel libertatem obtineat.

Tum eundem Virum Clariſſimum libens percontarer, ſi in ſuperis foret, utra *gravior* ſit habenda *corruptio*, vocabuli an ſenſus. at eſt ſenſus corruptio (uti eſt ſupra demonſtratum) eo loci, qem commentatur is, id legere, cum Vulgatâ, qod ipſe poſcit; voculæ tantùm, qod noſtri repræſentant. nam de Græca ἑρμηνείᾳ LXX qid ipſe cenſuerit, ſupra vidimus.

Illud interim obſervatum velim, qam nomine non uno viri Magni iſti à ſe invicem abeant. Admiſerat D. Cappellus locis qibuſdam *vocem aliqam ex nominis* יהוה *conſonis cum vocalibus licet alienis conflatam.* At D. Druſius, *qia corruptionem habeat*, vocem iſtiuſmodi à contextu ſacro *penitùs exulare* debere contendit. Tum D. Cappellus Anglos probat, qod illo duntaxat loco (in qo lapſum tamen oſtendimus) exhibuerint, aliud alibi paſſim ſubſtituerint. at D. Druſius vitio vertit culpatqe, qod genuinum cum avtumarent, non ubiqe exhibuerint. qin & ſuperſtitionis ratione hac reos facit, qaſi crebrâ nominis hujus repetitione profanatum iri nomen illud vererentur, cum ſacrum eſſe opinarentur. eſſetqe id reverâ metus inanis, ſuperſtitione non immunis. eâdem ſiqidem ratione nomen illud ipſum prophanaſſent Vates ſacri, cum in Vaticiniis concionibuſqe ſuis idipſum identidem tam freqenter inculcarent. Sed Druſio dimiſſo, ad Defenſorem revertamur.

[a] Qod de *Gallis* ſuis ſubjicit Vir Doctiſſimus, qi *Æterni* nomine, cum apud Moſem, tum & alibi paſſim nomen iſtud exprimunt.

Ut alia mittam; illud duntaxat reſpondeo; minùs qidem accuratè hac in parte qam noſtros, populares ſuos egiſſe, cum attributum nominis proprii loco ſubſtituunt: in hoc tamen ſaltem cum noſtris conſentire, qod fœdam craſſamqe loci Moſaici illius perverſionem devitarint, qam in Græcis & Latino Vetere Vir Doctiſſimus probat.

Sed [a] *ſi vocabulo ejuſmodi aliqo opus eſſet, ad exprimendum Tetragrammaton, ad id*, inqit Vir Doctiſſimus *non magis conduceret Jehovah, qam qodlibet aliud Javeh, Jevoh, Jaoh, Jahvoh*, vel Ἰάω.

An *magis conducat* propiúſve accedat, ex priùs dictis colligat licet Lector cordatus. Imò ſi *non conducat magis*, ecqid, qæſo, in cauſſâ fuerit, qare, ubi ego *horum qodlibet malle qam Adonaj* in loco Moſaico illo dixeram, Vir ipſe Doctiſſimus [b] *Jehovah malle ſe* pronunciavit, *qam reliqa à me adducta?* Cur enim hoc qam reliqa illa malebat, ſi malle ſui rationem nullam juſtam habebat? Verum perpendat Lector conſideratus, qam ἀλογοποίητος passim Vir Clariſſimus exiſtat, qam parum penſi habeat, ὑπὲρ τῶν παθῶν ἀνθρωπίνων, qid malle, vel nec malle profiteatur, modò parti adverſæ adverſum aliqid proferat. Rationes ab ipſo redditas ibi videat Lector, ob qas id tunc maluerit, qod citra rationem aliqam aſſignatam nunc iſtic retractat.

[c] *Extra Scripturam* tamen, *qo minùs in virorum Doctorum Commentariis, Diſſertationibus, Exercitationibus uſurpetur Jehovah, (qia multo uſu receptum eſt) non ad exprimendam veram & genuinam* ἑρμηνείαν יהוה *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat, non intercedere ſe*, ait: *nec qin ſit liberum cuiqe, prout voluerit, hoc vel alio aliqo vocabulo uti. neqe enim rem eſſe uſqeadeò magni momenti, ut propterea acrius decertari à qoqam oporteat.*

Qod eſt idem prorſus ac ſi qis diceret de nomine *Eſajas*; *Extra Scripturam, ſi non uſurpetur ad exprimendam veram & genuinam* ἑρμηνείαν ישעיהו *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat non intercedere qò minùs in Virorum doctorum commentariis locum habeat.* Hoc avtem qi diceret, an non is innuere meritò cenſeretur, non probare ſe, *ſi nomen Eſajas* in Verſionibus vel Græcis, vel Latinis, vel aliis qibuſvis uſurpetur? Ecqis avtem, excepto Viro Doctiſſimo de nomine iſto iſtud *diceret*? At, qo alio fine nomine hoc Evangeliſtæ ac Apoſtoli utuntur, qàm qo *Jehovah* noſtri, ſive in verſionibus, ſive in aliis ſcriptis? qum tamen longiùs multo à genuinâ ἑρμηνείᾳ ישעיהו pronunciatione abſcedat *Eſajas*, qam à יהוה *Jehovah* vel abſcedit, vel abſcedere etiam poteſt.

Qod ſubjungit deniqe [d] *de uſu magno vocis Jehovah, à pleriſqe qâ paſtoribus, qâ plebejis receptæ, non facere, qo minùs illa pronunciatio ſit juxta linguæ Hebreæ naturam genium & proprietatem, fœdus & craſſus barbariſmus.*

Cur non & [e] *intolerandum*, qod alibi dixerat, adjecit? Ecqid avtem obſtiterit, qo minus de nomine *Eſajas* idem pronunciaret? eademqe adverſus nomen iſtud uſurpantes intorqeret, qæ *de peccato adverſus τὸ πρέπον* contra nomen *Jehovah* adhibentes, ſupra [f] declamitando intonabat? *qod πρέπον ſi qis nihili faciat, & ſecurè contemnat*, (dum *Jehovah* utiqe legere pergit) *ſit ille inficetus, horridus, hiſpidus, incultus qantum libuerit, non intercedo.* Certe niſi adverſus τὸ πρέπον in illo magis qam in iſto peccari oſtenderit, qo minùs gemina de utrumqe uſurpantibus pronunciet prædicetqe, ego qid obſtet nihil video. Verum toties repetitam habuimus cuculinam cantionem hanc, paſſim inculcatam, nuſqam demonſtratam, ut ad eam planè nunc obſurdeſcamus.

Cæterum poſt *Concluſionem* ſic utrinqe definitam, non eſt viſum Viro Doctiſſimo V. Dum ſic dimittere. Ad ſuperiora itaqe δορυάλωτον διανυκτερεύμεν inſtar paſſibus repetitis regreſſus, *Ad ultimum*, inqit, [g] *veniamus diſſenſum, qi inter me & V. D. intercedit.* Dixerat utiqe in *Diatribâ, ex Diodori & Pythii Apollinis* (qem contra ſe minùs

a *p. 735.*

a *Ibid.* b *p. 727.* c *p. 735.* d *Ibid.* e *Orat. p. 326.* f *p. 728.* g *p. 735.*

nùs cavtè advocaſſe ſupra oſtendimus) Ἰαὼ, & Irenæi *Jaoth, videri, primam, antiqam & genuinam* יהוה *tum punctationem, tum pronunciationem* eſſe, יהוה *Jahveh*, ad formam nominis proprii יעקיב.

Hoc, regeſſi ego mihi ideò minùs probabile videri, *qia ſit ab omni analogiâ Grammaticâ penitùs alienum. etiamſi enim in nominibus* (*omnibus*, de ſuo Vir Doctiſſimus neſcio qo fine, avt cui bono infercit) *qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis qæ ab anomalis & deficientibus, in* ה *deſinentibus, deſcendunt, qæ eo modo finiantur, nulla penitùs compareant.*

Vult ergo, inqit, [a] *& putat V. D. nomina qæ fiunt & deducuntur à verbis qieſcentibus in* ה. *terminari qidem in Segol vel Camets, ut in exemplis ab eo in p. 66. adductis; at nulla inveniri qæ in Holem finiantur, qæle volo eſſe* יהוה *ſed proculdubio fallitur V. D. Poſſum enim objicere* ערו pro עדה *propheta nomen à* ערה &c. Longum enim contexit catalogum nominum propriorum, cum locorum, tum hominum in *Holem* terminantium: qorum tamen cum pleraqe (qod in propriis uſu ſæpiùs venit) originis ſint incertæ; qædam, nec pavca hæc, aliundè potiùs deducta videantur, in qibus ſunt גילו & שילו (qo utroqe inſiſtit, cum iſtic, tum & in *ad D. Volphium Epiſtolâ*) & ערו etiam iſtud, qod in acie primâ hîc collocat, qum à ערד ortum habuiſſe potiùs, veroſimile ſit; demptis hiſce, pavcula qæ reſtabunt illa, pro anomalis non immeritò haberi poterunt. præſertim cum terminationes à me poſitæ, tam in appellativis, in qibus analogia qam maximè comparet, qam in propriis, in qibus ſæpenumerò negligitur, tam freqentes paſſim occurrant? ecqid eſt enim *anomalia*, qam à formulâ plerunqe uſitatâ defectio? Nec verò, avt è Grammaticæ Magiſtris deprehendi poſſe exiſtimo, qi analogos alios in verbalibus iſtiuſmodi fines poſuerit, qàm qos à me deſignatos Vir Clariſſimus agnoſcit, avt appellativi ejuſmodi alicujus, cujus de origine conſtat, ſic uti ipſe vult exeuntis, exemplum poſſe produci. Si qod extaret, nec virum diligentiſſimum atqe in iſtis verſatiſſimum (opinor) fugiſſet; nec qod ſedulò anxiéqe ruſpando uſpiam deprehendiſſet, taciturum fuiſſe, qiſqam (puto) crediderit. Verùm hac de re (cum tanti non ſit) nolo ego cum Viro Doctiſſimo contentionis funem ulteriùs protrahere. Adverſus *Jahveh* ipſius exceptio iſta (ſi eruditis minùs probabitur) invalida per me, licet prorſùs habeatur. Imò de *Jahveh* ſuo illi conceſſerim, ubi viris eruditis (de nullo ſiqidem hactenus id compertum habeo) comprobatum intellexerim. tum enim agnoſcam, qod *invidioſe* à me dictum eſſe [b] cavſſatur, non ideò tantùm *Jahveh* ſuum ſibi arridere, qia

Cuivis placere maximè ſuum ſolet: ſed *rationem* (uti ipſe affirmat) *manifeſtam* (qæ mihi ab oculis laboranti forſan nondum tam liqidò paret) *apparere*, utpote qæ alios etiam comprobantes habeat, *cur Jahveh ſuum Jehovah noſtro prætulerit.*

Adverſus terminationem vocis *Jehovah* qod objecerat Vir Clariſſimus Joannes Buxtorfius, qòd *Majeſtati divinæ minus conveniat, ut nomen hoc ipſius in formam exeat fœmininam*; *hoc*, inqam ego, *qàm leviculum & nugatorium ſit planè, facile fuerit oſtendere, ex tot nominum maſculeorum tam amplâ ex codice ſacro convectâ congerie, ut paginas totas implere poſſet havd pavcas.*

Hoc avtem adverſus exceptionem illam repoſuiſſe cum ſufficere adverteret, nec poſſet id neſcius eſſe Vir Doctiſſimus, ſilentio tamen ſupprimens, illud duntaxat arrodendum ſelegit, qod ἐκ τῆς περιόντος adjeceram; *Mirumqe non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum, nominis Jah, qod huic adeò eſt affine, hunc ipſum eundem eſſe, qem in hoc rejicit affectum.*

Atqe hîc Vir Doctiſſimus [c] *Hoc* inqit, (qod D. B. utiqe exceperat) *ſi leve & nugatorium videtur, non minùs leve & futile eſt id, qod illi objicit & reponit.* At ecqid illud? num qod de nominibus maſculeis in formam eam exeuntibus regeſſeram? imò, illud cum refelli negarive non poſſe probè ſciret, eo tacito, cuï cenſuram meam illam inniti maximè videret, id admordendum arripit, qod de nomine *Jah* ſubjunxeram. *An neſcit V. D.* inqit, *nominum fœmininorum in* ה *terminantium* ה *eſſe qieſcens, non verò mobile? in* יה *avtem eſt mobile, utpote mappicatum, non verò qieſcens; ac propterea formam habet nomen illud maſculinam, ut* אב *pater, ab* אבה *ita ut jure illi reponi poſſint ſua ipſius verba, Mirum hoc non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum.* Tum repetito, *juſtiùs multo leviculum & nugatorium dici poſſe hoc meum*; *An non*, inqit, *meliori jure concludere poſſem, qia* יה *terminatur* ה *mappicato, ſic &* יהוה *debere terminari? qod an admiſſuris ſit V. D. vix puto, certè qi dixerit* (*qod ſciam*) *nemo eſt.*

Ego verò, ut de ה *mobili* & *muto* nihil dicam; qod etiamſi *mappicatum* validiùs ſpirare agnoſcam, an reverâ tamen uſpiam qieſcat merè, mutumqe ſit planè, adhuc ambigo. Mirum mihi, Virum Doctiſſimum avt non meminiſſe, avt non advertere, etiam ה *mappicatum* in formæ fœmineæ pronomine, ſed & in appellatione muliebri חפציבה Reg. lib. 4. cap. 21. verſ. 1. & Eſajæ cap. 61. verſ. 4. perinde ac in nomine יה reperiri. cum nullum interim produxerit, avt producere etiam (opinor) potuerit (hoc excepto de qo agitur) nomen maſculum, qod in ה mappicatum *Kamets* præeunte exeat. mirumqe mihi ampliùs, qid in mentem Viro Doctiſſimo venerit ut in אב ab אבה inſtaret iſtic, qaſi avt ה avt *mappic* etiam אב nomen haberet.

Qod avtem *vix admiſſurum putat* me, (ita enim Viri Clariſſimi verba, licet aliâ neſcio qâ formulâ concepta, capio) *ut in* ה *mappicatum terminetur Tetragrammaton*, mentis fieri poteſt ut ignarus fuerit, certus (ſat ſcio) eſſe non potuit, meæ. certè ſi qis hac de re litem movere voluerit, non deeſſent forſan rationes, qibus hoc havd ita minùs probabile, atqe Vir Clariſſimus cenſet, argueretur. nam in adverſum qid poſſet adduci, vix aſſeqor. E reliqis verò qibus conjici poſſet illud, hoc unum fuerit, qia in formulâ illâ יהוה צבאות in qâ *notionem appellativam* (qod ſupra memineram) inducere (Judæis Magiſtris etiam idem cenſentibus) habetur; qum in regimine exiſtat, uti interpretibus pleriſqe agnoſcitur; formam tamen non mutat, prout illa ſolent, ubi regimen obtinent, qæ in *Kamets He* non mappicato terminantur, qibus *Kamets* in *Patach*, *He* in *Vav* tranſit. ut non ſit neceſſe vel cum Judæis Magiſtris nonnullis ex מלך vel cum noſtris qibuſdam ex אלהי *ellipſin* facere, ubicunqe ea formula occurrit. Qod ſi objicere qis velit, הוה verbum, unde Tetragrammaton deduci convenit, ה mappicatum non habere; prout eruditis illis qi vocem אלה vel ab ארה Hebr. *jurare*, *adjurare*, vel ab אלה Arab. *colere*, *adjurare* deducunt, opponit Vir Clariſſimus qi [a] *de Nominibus propriis* in paginâ ſacrâ repertis ſcriptum peculiare evulgavit, nevtrum horum verbum ה mappicatum habere, cum אלה habeat. in promptu fuerit reponere, יה cum ה mappicato ſcribatur, à היה verbo deduci, in qo tamen mappic nullum agnoſcitur. Verum non eſt mihi animus eis inſiſtere, in qibus ſolitarium forſan contigerit incedere, avt qæ animo penitiùs nondum inſederint. Præſertim cum ad exceptionem, qam Vir Clariſſimus adduxerat, Rabbinicam enervandam, retundendam, elidendam, opprimendam, prorſùs abunde ſuffecerit ſeges tam copioſa nominum propriorum, qæ in *Kamets He* abſqe puncto illo terminantur. Iſta itaqe, qod ſupra dixeram ἐκ τῆς περιόντος adjecta ſint, qibus præſtandis ego obſtrictum me nolim.

De *punctatione Maſoreticâ*, *in eâqe dirigendâ diſpoſitione*

a *p.* 735. b *p.* 736. c *p.* 736.

a *Greg. Franc.*

tione divinâ, ſuſpicionem meam qod attinet, [a] qam Vir Doctiſſimus hîc denuò vellicat, ad ea me refero, qæ ſuperiùs repoſui, ubi (qamvis & illic extra locum ſuum) Vir Clariſſimus attigerat.

[b] Concludit deniqe Vir Doctiſſimus *hæc eſſe præcipua, qæ ad Diſſertationem meam animadvertenda eſſe exiſtimaverit & ad Diatribæ ſuæ defenſionem reponenda; ne bonam cavſſam dereliqiſſe, & qaſi injuſtam prodidiſſe videatur: qæ ſi minùs probabuntur, poſſe me, ſi libet, contra agere, modò id fiat claris & apertis rationibus, non effutiis, non vitilitigationibus, non contumeliis.*

Atqe hæc ſunt itidem, qæ mihi ad Viri Clariſſimi *Defenſionem* in *Diſſertationis* meæ *Vindicationem* regerere viſum eſt. In qibus *cavſſam* (uti mihi qidem videtur) *bonam*, nec *privatam* eam, ſed *publicam*, nec *populariorum meorum peculiarem*, ſed *Theologorum religionis reformatæ ad unum ferè* (ex adverſâ parte qi conſiſtunt, id agnoſcentibus) *communem*, ſicut primitùs ſuſcepiſſe, ita nunc ulteriùs propugnatum iſſe, affectu ſeqiore nullo adductum, conſcientia mihi ſuggerit & atteſtatur mea: eidemqe proinde, Deo Opt. Max. vitam protrahente, vireſqe ſuppeditante, ſi occaſio dabitur, & expedire videbitur, nec in poſterum defuturum ſpero. Cæterum, qm in eo, qod primariò mihi propoſitum dixeram, qodqe momenti alicujus eſſe ducam, Virum Doctiſſimum ipſum, prout in *Diſſenſus* penultimi diſcuſſione indicatum jam habeam; de reliqis momenti minoris particulis, cum eodem ampliùs contendere minùs allubeſcit. Qnqam ſiqid ad iſta viſum fuerit iteratò reponere; ad mea ſingula, qatenùs veritati conſentanea videbuntur, ſarta tecta tutanda, in arenam denuò deſcendere nullus refugiam: ita tamen ut veritati indicatæ agnitæqe concedere nevtiqam unqam ſuppudeverit. Qod avtem Viro Clariſſimo *offutiis*, (qas neſcio qas, non mihi, ſed parti adverſæ in genere priùs [c] objecerat) *vitilitigationibus, contumeliis* agi non placet; nec huic culpæ in illis, qæ hac notâ aſpergere Vir Doctiſſimus hîc videtur, affinem fuiſſe me ſpero, nec futurum verò ſpondeo. ipſe viderit, an non in utroqe ſcripto ſuo, & *offutiis* & *contumeliis* rem crebriùs egerit. Ego verò Lectori cuivis, non præjudicio mero, partiumve affectu præoccupato, cenſendum libens detulerim, utrum adverſus Virum Clariſſimum, qem eruditionis variæ nomine ſuſpicio, cujuſqe in meis alibi mentionem honoratam facio, avt contumelioſiùs, avt etiam immodeſtiùs me geſſerim. In *Vindicatione* iſtâ ſi qid avt liberiùs, avt aſperius pavlò excidiſſe viſum fuerit, meminerit, ſive Lector, ſive Vir Clariſſimus ipſe, dicti veteris, à cothurno, an à ſocco primitùs profecti, (qidam enim Ariſtarcho, Chæremoni alii tribuunt, ad Menandrum alii referunt.)

Τὰδ' ἐκ ὑπερχοντ', ἀλλὰ λιμωρούμενον, vel ἀμυνόμενον potius; qod ſcena Latialis ſic reddidit,

Reſponſum, non dictum, eſſe ej qi læſit prior, ut primò ceptum, ita nunc receptum, opus an onus hoc, non ut me, (ecqis enim ſim, obſcurus homuncio, in gurguſtiolo deliteſcens, nec de nomine forſan, nedum ſcripto priùs Viro Clariſſimo notus, utpote qi Latinis avribus ante *Diſſertationem* illam nihil dederim) ſed ut Viros ſummos illos, qos & in *Oratione* illâ, & in *Defenſione* iſtâ exagitat, & inclementer immeritos habet, à *calumniis* & *contumeliis*, qibus paſſim eos onerat & inſectatur, vindicem.

Duo ſuperſunt duntaxat, de qibus, priuſqam manum de tabulâ, cum Viro Clariſſimo pavcis velim diſpicere.

Alterum eſt, qod in Orationis veſtibulo, qo adverſus partem adverſam apud Lectores minus conſideratos præjudicium creet, *Apud multos*, inqit, [d] *fruſtrà reclamantibus & obnitentibus doctioribus, obtinuit, atqe dum obtinet, adeóqe obtinebit porrò, ut* יהוה *ſic efferatur Jehova.*

Ubi *multorum* nomine qales voluerit, partim ex

a *p.* 737. b *p.* 737. c *Orat. p.* 324. d *p.* 314.

[a] *Dictionis Euſebianæ* interpretatione, ad qam *οἱ πολλοὶ* Græcis *vulgus* eſſe adnotat, partim ex adjunctâ *doctiorum* antitheſi, colligere licet, avt *vulgus* nempe hominum *plebemqe* imperitam, avt literatorum ſaltem turbam indoctiorem minuſqe peritam, qibus *doctiores reclamaſſe & reniſos affirmat.* Ita imperitiæ notam vocis *Jehova* uſurpandæ patronis avt favtoribus havd obſcurè allinit inuritqe. At qi illi? qot qantiqe? *Ad unum fere religionis reformatæ Theologi.* Druſii ſui, non mea, verba Vir Clariſſimus agnoſcet, loco ſupra indicato. Videat ergò, ut Pontificiis iſtic gratificetur (qo ſymmyſtis ſuis in hoc negotio à ſe diſſentientibus odium faciat) qi Theologis noſtris (licet contra veritatis lucem in contrarium clariſſimè emicantem, qod & eorundem modeſtiores pavlò agnoſcere coguntur) imperitiam objicere aſſolent. In qo Druſium etiam prævium habuit, qi nomen *Jehovah* uſurpantes, nunc [b] *impietatis*, nunc *imperitiæ*, arguit, *doctiſqe ſe deridendos propinare* inſinuat. Verum havd ita multo poſt, qo qod dixerat firmet magis, advocat Vir Clariſſimus [c] *ut Pontificios emittat, doctiſſimos qoſqe ex Evangelicis, qi ſuperiore ſeculo Lingvæ Hebraicæ inſtavratores vel excultores celeberrimi fuere.* nominatim verò citat *Mercerum, Tremellium, Scaligerum, Martinium, Caſavbonum, Cevallerium, Schindlerum*, &c. *qorum teſtimoniis, ſi in hanc rem proferre liberet, multas paginas implere poſſe ſe* ait. Verùm ambiguè nimis loqitur iſtic Vir Clariſſimus [c] cum, *in hanc rem*, inqit. In qam rem enim, avt qorſum velit, non immeritò qæritur. an qod ex eorum numero eſſe velit, qi adverſus vocabuli *Jehovah* uſum *reclamaverint*, & enixè contenderint, qod paginâ prægreſſâ dixerat. an qod de *Patribus antiqis* verbis proximis præmiſerat, *qorum in ſcriptis nomen hoc nullibi compareat.* an (qo forſan ſuffugio hîc elabi cogitaverit) *qi agnoſcant puncta vocalia Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis Adonaj.* (id qod ipſe modo ait, modo negat, ſi qis propriè loqi velit) ita enim poſt iſtorum nomina recenſita, cum *Buxtorfium* adjeciſſet, *eandem*, inqit, *cum illis ſententiam amplectitur, agnoſcitqe puncta vocalia nomini Dei Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis* אדני *propria.* Cæterum ſi Vir Clariſſimus horum, qorum nominibus ſplendidis Lectorum oculos præſtringere ſatagebat, vel dicta recitaſſet, vel loca ſaltem indicaſſet, in qibus id, qod inſinuatum volebat ipſe, egiſſent, patere poterat, qid hac in cavſſâ protuliſſent ſinguli; & qatenus uſum vocis *Jehova* vel improbaſſent, vel adverſus eum reclamaſſent & obniterentur. Nam (ut Pontificios cum Viro Clariſſimo præteream, qorum tamen inſigniorum, qi in adverſâ illi parte iſtic conſiſtunt, catalogum D. Druſius pertexuit) Buxtorfius qidem loco ab ipſo indicato, oſtendit, (qod nemo opinor, inficiatur, niſi forſan Vir Doctiſſimus ipſe, ubi litem ſupervacaneam mecum inire geſtiebat) *puncta illa eſſe vocis Adonaj puncta, ideò ſubjecta ut Adonaj legeretur.* refert etiam, *apud priſcos Hebræos in majori reverentiâ, longèqe ſanctius habitum nomen hoc fuiſſe, qam reliqa Dei nomina*, (qod eſſe meræ ſuperſtitionis in *Diſſertatione* oſtendimus) *& pio qodam ſtudio ab eo pronunciando abſtinuiſſe.* (in qo cum Viro Doctiſſimo reverâ convenit, qi εὐλαβείας nomine hoc excuſat, qod *præſumptionis* tamen nomine improbandum meritò, demonſtravimus) ingentem deniqe congeriem nugamentorum futilium & figmentorum impiorum è ſcriptis Rabbinicis coacervat, qæ partim *ſuperſtitionis*, partim *falſitatis, mendacitatis, in Chriſtum blaſphemiæ*, nomine damnat ipſe. de nomine *Jehovah* hoc duntaxat obiter habet, *ante Galatinum* non fuiſſe in uſu. Reliqos verò ut præteream, qos impræſentiarum ad manum non habeo: Mercerus & Cevallerius, (qicqid alibi habeant) *in Additamentis Pagnini Theſavro* interjectis, tantum ab eo abſunt, qod vocabuli hujus uſum damnant avt improbant, ut poſt mentem ſuam in hæc verba indicatam.

a *p.* 319. b *Præfat. ad Lectorem Tetragram. c.* 18. & 19. c *p.* 315.

tam, *Si litera* יהוה *legerentur* יְהֹוִה, *efferendum erat, ſicut ſe Deus ad Moſem appellat* אֶהְיֶה ſubjungunt ſtatim, *Verum hac in re ſuum cuique liberum judicium relinqendum eſt.* tum, ubi de *myſteriis, qæ qamplurima in hoc nomine poſuiſſe Judæos*, monuerant, concludunt demum *à ſuperſtitione cavendum.* His ſi aſſenſus fuiſſet Vir Clariſſimus, nulla nobis cum ipſo in iſtis lis interceſſiſſet. Tremellius deniqe, & Schindlerus qem noviſſimo loco lavdat, nomen *Jehovah* uſurpant ipſi; ille *in verſione*, Druſio ipſo [a] atteſtante; iſte in *Lexico Pentaglotto*, *radic.* הוה p. 429. in interpretatione verborum Dei Exod. 3. 15. ita qam parum iſti de nomine *Jehovah* improbato, Viro Clariſſimo ſuffragentur, qorum nominibus iſtic abutitur, nonnulli ſaltem, liqidò ſatis comparet.

Alterum, qod cum Viro Clariſſimo aliis etiam perpendendum propoſuerim, hoc eſt. In Orationis ejuſdem, ſive *Diatriba* exordio, τὸ κρινόμενον, ſive ſtatum qæſtionis controverſæ conſtituendo, *Incumbit*, inqit, [b] *mihi probandum, Nomen Dei Tetragrammaton perperam efferri Jehova; melius eſſe, ſi per Adonaj proferatur. id qod duplici argumentorum genere à ſe iri* ait *demonſtratum. 1. totius Antiqitatis perpetuâ praxi ac conſvetudine. tum rationibus, primò ex Grammaticâ & lingva hujus proprietate, deinde ex hiſtoriâ petitis.*

Atqi primò, τὸ προκείμενον iſtud nevtrâ ex parte *Antiqitatis* veræ ac antiqiſſimæ *avtoritate* comprobavit. niſi ſi qis verſiones & interpretationes Judaicas, qas nec ipſe præſtare avſit, nec poſſit etiam, admiſerit. adverſus qas, qemadmodum adverſus Pontificios *Antiqitatem*, præ primaria, novellam nuperamqe crepantes, Septimianum in *Præſcript. adverſ. Hæret.* illud regerimus. *Qod priùs traditum, Dominicum & verum; qod poſteriùs immiſſum extraneum & falſum.* imò, qod Druſius in hac cavſſâ ipſe, [c] *Vetuſtiſſimum qod eſt, veriſſimum.* Sed & qod Buxtorfius minor, nobis itidem in hac cavſſâ adverſus, [d] *Eam ſolam eſſe veram antiqitatem, qæ prima: cætera omnia, etiam vetuſtiſſima, eſſe nova, ſi non ſint prima.* Ad *Antiqitatem* veram provocamus. ad eam, qam proxime poſſumus, accedere connitimur. *Antiqitatem* verò contra ſe facere, in eo qod hîc *melius eſſe* contendit, & *antiqitatis totius, teſtimonio atqe avtoritate, praxi ac conſvetudine, demonſtraturum* ſe pollicetur, ipſummet ſe agnoſcentem habemus. Ecqid enim aliud ſonant Viri Clariſſimi iſta in [d] *Epiſtolâ ad D. Volphium* de negotio hoc datâ & ab ipſo editâ? *Non puto veteres Hebræos ante tempora Captivitatis Babylonicæ, eâdem, qâ*

a *Tetragram. c.* 17. & *ad c.* 12. b *p.* 314. 315. c *Præfat. ad Lect.* d *Exercit. de Cœn. Dom. §.* 4. e *p.* 738.

A *poſteriores Judæi, religione, vel, ſi mavis, ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari; imò fortè vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio.* Iſtud avtem temporis, qod ritum, qem tuetur iſtic, non antevertiſſe ipſe exiſtimat, qàm ab antiqitate primævâ ſit longè diſſitum ecqis non intelligat? *Antiqitatis* ergò præſcriptio hîc nulla; *demonſtrationis*, nec poſſibile, nedum probabile, firmamentum.

Tum de *Hiſtoriâ*, qam loqitur, ut nihil dicam, qæ aliuſmodi, qam qalis *Antiqitas* illa, eſſe non poteſt:
B E *Grammaticæ lingvæqe proprietate*, qî, qæſo, uſqam per totam, avt *Diatribam* illam, avt *Defenſionem* iſtam, vel probavit, (niſi ſi affirmare duntaxat, & identidem inculcare demonſtrationis loco habeatur) vel probare etiam conatus eſt, יהוה *Jehova perperam efferri*, ſive *per Adonaj meliùs efferri*? qod & *ex Grammaticæ regulis* poſſe *demonſtrari*, miror ego ſi cui unqam potuerit perſvaderi.

Avdiat interim Vir Clariſſimus Sixtinum Amamam, non noſtrarum qidem partium in hac controverſiâ hominem, ſed qi in eâ modeſtiùs & moderatiùs longè,
C qam avt Druſius avt ipſe, licet iniqiùs etiam pavlò qandoqe, dum Druſio Præceptori ſuo addictior, ſe gerit. *Is diſputationis* de hoc ſubjecto *Theſin* 66. his verbis clavdit. *Aliud eſt dicere* poteſt legi; *aliud*, debet legi. *Certè ſi ipſam vocem* יהוה *nudè poſitam conſideras, nec vocalium, nec conſonarum numerus, nec ulla Grammaticorum regula iſti lectioni* Jehovah *adverſatur; nec enim novum eſt, Jod Heemanthicum per ſcheva efferri; nec inſolens eſt, nomen proprium maſculini generis in* ה *deſinere; ecce enim exemplum in* יהורה Jehudah.

D Cæterum utrum geminâ illâ Argumentorum acie, qâ inſtructum ſe prædicat, utrunqe hoc, qod *demonſtrandum* ſuſceperat, præſtandumqe ſibi *incumbere* agnoverat, vel in ſcripto priore, vel in præſente, vel in utroqe etiam junctim præſtiterit, (qod & nî fecerit idqe *claris atqe apertis rationibus*, qales in hoc negotio exigit [a] ipſe, cavſſâ, qam tuetur ipſo etiam arbitrante, conciderit neceſſe eſt) ſed & an *ſolidæ Demonſtrationis*, qo *Diſſertationem* ſuam in *Oratione* illâ habitam titulo [b] inſignivit, nomen ea mereatur, ipſo Lectori cordato, nec partibus addicto, cuivis, ex eis,
E qæ utrinqe iſtic & illic dicta & diſceptata ſunt, ſtatuendum relinqo.

a *p.* 737. b *p.* 313.

F I N I S.

F DE

D E

BAPTISMATIS INFANTILIS

VI ET EFFICACIA

DISCEPTATIO,

Privatim habita,

Inter Virum Celeberrimum

Dnum SAMUELEM WARDUM,

Theologiæ Sacræ DOCTOREM, ejuſdémque in Academiâ *Cantabrigienſi* PROFESSOREM,

ET

THOMAM GATAKERUM,

Th. S. B. Eccleſiæque *Londinum* propter *Rothershithienſis* PASTOREM.

Ea qibus partibus conſtet, pagina averſa ſigillatim indicabit.

Exhibentur iſtic, uno qaſi faſciculo comprehenſa & colligata,

I.

D^ni D^ris SAMUELIS WARDI
Theſis,

I I.

THOMÆ GATAKERI
ad eandem Exceptiones,

I I I.

D^ni SAMUELIS WARDI
ad eas Reſponſio,

I V.

THOMÆ GATAKERI
ad hanc Replicatio.

LECTORI PIO,

ΚΑΙ

ΦΙΛΑΛΗΘΕΙ

Salutem in CHRISTO.

NOli, qæſo, gravatim ferre, qod ad limen, ſive in veſtibulo, præter moris boni uſum, te pavliſper detineo; dum ſcripti hujuſce, qod apud me ultra annos jam viginti delituit, in publicum tandem extrudendi rationem tibi redditum eo. Interceſſerat antiqitus inter me Virumqe celeberrimum *D. Samuelem Wardum* neceſſitudo ac familiaritas mutua; coætanei ferè cum eſſemus, & per ſtudii Theologici tyrocinia prima, in Academiâ eadem Cantabrigienſi, licèt Collegiis diſcreti, conveniendi invicem occaſiones freqentes ſatis haberemus. Avctior ea arctiorqe facta eſt, poſtqam ad Collegii illius præfecturam eſt evectus, in qo Socius ipſe pridem extiteram. Illud, dum filii occaſione, qi ſtudiis ibidem operam navabat, inviſo, qum Virum amiciſſimum conveniſſem, de *Theſi* ſuâ, qam jam typis excuſam & emiſſam video, verba mecum habuit, eamqe aſſidenti integram perlegit ipſe. Senſum avtem de eâ meum ſciſcitanti, cum mihi nondum liqere, liberè profiterer; rogabat, ut per otium cogitationem de eâ ſeriam ulteriùs inſtituerem, & qod viſum foret, ſcripto ſibi ſignificarem. Eo inſuper fine *Theſeos* ſuæ exemplar, per filium, cui deſcribendum tradiderat, ad me tranſmittendum procurabat. Qin & per filii Tutorem *D. Richardum Dugardum*, cujus adhuc penes me literas habeo, ne officii id dętrectarem, cum cunctantiorem animadverteret, perurgebat. *Theſin* itaqe cum impulſione iſtiuſmodi acceptam, ubi diligentiùs pavlò excuſſeram, *Exceptiones*, ſive *Animadverſiones* qaſdam ſubitaneas qidem illas ac tumultariè congeſtas, cum ultra privatos parietes nunqam prodituras ſperabam, qas ſub *Cenſuræ* titulo nunc proſtare comperio, ad Virum Clariſſimum unà cum literis retuleram; in qibus veniam præfatus ſum, qod onus iſtiuſmodi, ipſo licet perpellente, alioqi vix avſurus, in me ſuſcepiſſem. Eas is gratanter accipere ſe per literas Februarii 23. 1629. ad me datas his verbis reſpondit: *Animadverſiones tuas* ſolutas (**looſe** ipſe nuncupaverat) *ego non reputo. Verum opportunitatem, qam reverâ ex qo acceperim nondum habeo, habiturum ſpero conſideratiùs perluſtrandi; idqe animo veritati cedere parato.* Anno interim elapſo, ad *Exceptiones* meas *Reſponſionem*, qam & in publicum nunc prodiiſſe video, ad me tranſmiſit, cum *Cenſuræ* titulo meis præfixo; de qo apud ipſum per literas conqeſtus ſum, offenſionem utiqe aliqam apud eum, qem tanti ſemper habueram, utpote qi in eo cenſuram agere virgulamqe cenſoriam arripuiſſe exiſtimarer, ex opere iſtoc ſuſcepto contraxiſſe ſubveritus. Ad qas ille ingenii Vir candidiſſimi, qo offenſionis ſuſpicionem omnem amoliretur, in ſuis Martii 2. 1630.

iſta regeſſit; *Nihil cavſſæ eſt cur hac de re anxius exiſtas. id qod egiſti, & me poſcente, nec abſqe lubentiâ meâ geſtum eſt. anſamqe præbuit in dogma iſtud accuratiùs pavlò qam feceram inqirendi. Qamvis avtem* Cenſuræ *vocabulum uſurpem, velim tamen illud in acceptione molliſſimâ ſumi; neqe enim aliter ipſe ſumpſeram. Animadverſiones vero tuæ (pro certo habeas) tam mihi gratæ futuræ ſunt, qam & approbatio foret; cum ad veritatem eruendam inſtitui, ſemper perſvaſum habeam.* De nonnullis ſimul monuit, qæ in *Theſi* ſuâ, vel interſerenda vel expungenda etiam ex ſecundis cogitationibus poſtulabat; de qibus ſuis in locis dicetur. His ego receptis, Viriqe Præſtantiſſimi candore ac moderatione perſpectis, aliqantulum denuò recreatus, ulteriuſqe animatus, ad *Replicationem* concinnandam me protinus accingebam. Cumqe Virum Clariſſimum *Scriptorum* tum antiqorum, tum & recentiorum *teſtimonia* in *Reſponſionis* ſuæ firmamentum adſciviſſe animadverterem; eadem & mihi in hoc negotio methodo inſiſtendi neceſſitatem juſtam incumbere avtumabam: eoqe id magis, ne ſolitarius incedere, & in congreſſu tam impari cum notæ tam meritò inſignis Viro, ingenii proprii priviqe virecvlis nudis fretus, in certamen temerè nimis deſcendiſſe cenſerer. Hanc ubi confectam ad Virum Clariſſimum dederam, is per literas accepiſſe agnito; *otium* adjecit *impræſentiarum non ſuppetere ſcriptum illud alterum. priore multo jam prolixius factum evolvendi: facturum (Deo favente) qamprimùm facultas data foret: interim ſpem alere ſe, futurum, ut ex Reverendi Epiſcopi ad ſe datâ* (qam per filium exſcriptam ante communicaverat) *Epiſtolâ ſerio perlectâ ſeduloqe perpenſâ, de eis ſatisfieret, in qibus adhuc hæſitarem.* Qum avtem ad *Replicationem* meam nihil amplius deinceps repoſitum daret, diſceptatio noſtra non eſt ulteriùs protracta. Mihi intereà cum *Reverendi Epiſcopi Epiſtola*, & ſæpius relecta & accuratiùs penſitata, nihil minùs, qam qod Vir Clariſſimus ſperabat, effectum dediſſet; viſum eſt à capite ad calcem artuatim an articulatim diſſectam, diſqiſitioni atqe examini juſto ſubjicere; in qod etiam tempus operamqe, otium nactus, impendi. Scriptum verò utrunqe, & hoc & illud, cum negotium hoc privatim inter nos agitatum fuiſſet, apud me, ne foras emanarent, continui. Qin poſtqam Viro Doctiſſimo *D^no Ruddo* qi in *D. Wardi* viciniâ gregem dominicum paſcebat, ea qæ inter nos agitata fuerant, ex familiarium qorundam relatione à Viro Clariſſimo communicata reſciveram; vix uni & alteri idem à me flagitantibus hactenùs duntaxat annueram, ut utrinqe diſceptatorum capita qædam indicarem, nec ulteriùs eo ſuperſtite unqam proceſſeram. Ab illius obitu, è *Theologis illis* qi in *Conventu* publico à Regni Proceribus evocati conſederant, uni, uniqe ſoli, cujus judicium plurimi faciebam, evolvendum cenſendumqe tradidi. Is ut ederem, inſtigabat, ſed in formam contractiorem redactum, cum Teſtimoniorum numeroſitas prolixitatem peperiſſet qæ Lectori tædium procreatura videbatur. urgebant idem & qibus ratione aliqâ res inter nos agitata innotuerat. Mihi aliter viſum; cum controverſiam eam jam ſopitam ἀναζωπυρεῖν, ætate præſertim iſtâ, qâ *Baptiſmus Infantilis* à Sectariis novellis molimine tanto oppugnatur, ex uſu nevtiqam fore exiſtimarem. Proinde in ſcriniis privatis concluſum diſtinere, qam in publicum emittere, ſatius & conſultius ducebam. In hoc propoſito perſiſtenti, rumor en avres perculit, prodiiſſe typis excuſa de ſubjecto hoc *D. Wardi* ac *D. Davenantii* nonnulla. Id itaqe negotii genero meo erudito *D. Fr. Taylero*, qi apud me tunc temporis agebat, dedi, ut codicem in qo ea haberentur, mihi qamprimum compararet. Is per officinas fruſtra ſcrutatus, nihil inventum renunciabat. Ab illius verò diſceſſu contigit, ut familiaris meus qidam Vir doctus in *D. Baxteri de Baptiſmo Infantili* ſcriptum qoddam incidiſſe ſe moneret, in qo is ab alterâ ſe parte Anabaptiſtis, qi eum penitùs tollunt, opponit; ab alterâ verò *Bedfordo* cuidam, qi efficaciam eidem nimiam,

miam, uti ipsi videbatur, attribuit. Ego protinus, cum *D. Baxterum* illum, licet de facie ignotum, ex eis tamen ipsius qæ jam videram scriptis, & eruditionis & pietatis nomine insignem admodum haberem, cum amico agebam, ut ipsius operâ scriptum utrunqe obtinerem: qod & ab illo havd ità multò post est præstitum. Ita libri Bedfordiani compos factus, deprehendi statim *Exceptiones*, an *Animadversiones* illas in *D. Wardi Thesin* ad ipsum à me datas, sub *Censuræ* titulo, qem Vir Præclarissimus ipse reverâ præfixerat, me inscio prorsus, evulgatas. Eas itaqe unâ cum Viri Præstantissimi ad easdem *Responsione* qum in publicum jam erupisse conspicarer, officii mei esse ratus sum, ne veritatis patrocinio deesse meritò censerer, *Replicationem* hanc, qæ tamdiu apud me in tenebris hactenùs delituerat, in lucem clariorem emittere. Qo avtem controversiæ totius status dilucidiùs se proderet, & disceptationis utrinqe habitæ series clariùs compareret, nec Lector studiosus qicqam desideraret, qod alibi qærendo, molestiam minùs necessariam, frustraneam etiam forsan, ubi codex alter non habebatur, subire cogeretur; visum est *Thesi* ipsâ in particulas discerptâ, & cum particulis illis *Exceptionibus*, *Responsione* & *Replicatione* in unum qasi σῶμα successivè coagmentatis sibiqe invicem intersitis, dissertationem integram per membra singula filo perpetuo simul contextam exhibere. Numeros qos Vir Clarissimus adscripserat, ideò retinui, qia ad eosdem ipse se sæpe rejecerat. Sectiones tamen, qas ex usu magis fore opinabar, adjeci, qia numeri illi havd commodè satis distincti videbantur. *Testimonia* nonnulla, amicorum consulta secutus, vel decurtavi vel resecui, ubi luxuriari forsitan existimarentur. nec deerunt fortean, qi recisionis falcem non ulteriùs adhibitam conqerantur. Sed nostrorum consensum unanimem indicari eo necessarium magis ducebatur, qia eorum toties avtoritate hac in cavssâ urgemur & premimur. Ista verò, qaliacunqe fuerint, si ad *veritatem* in hoc *Dogmate*, vel explicandam, vel illustrandam, vel firmandam contulisse qicqam intellexerim, fieri poterit, ut qas ad Viri Illustrissimi *D. D^ris Davenantii Propositiones novellas* (ita nuncupo, qia novâ methodo, notionibusqe ante, credo, inavditis, rem gerit) penes me habeo, *Exceptiones* juris publici facere (venerabilibus Symmystis meis, qorum fidem judiciumqe compertum habeo, id consilii probantibus) his qæ nunc edo succenturiaturas, non sim gravaturus. Deus Opt. Max. nos suosqe omnes in *fide veritateqe Evangelicâ* intra terminos in *Verbo* suo *Scripto* defixos contineat, in eademqe indies ampliùs confirmet. Votum hoc juge assiduumqe

Tui in Domino communi conservi
immeriti emeritiqe

THOMÆ GATAKERI,

D. S A.

D. SAMUELIS WARDI THESIS.

Omnes baptizati Infantes ſine dubio juſtificantur.

SECTIO I.

QAeritur in præſenti de effectu qodam Baptiſmi in parvulis; ſcilicet an hunc effectum ſine dubio habeat in parvulis, ut valeat ad peccati originalis reatus ſolutionem.

Num. 1. *&* 2.

Ubi primò aſſerimus, Certum eſſe, Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatûs ejuſdem veram ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 1.

Qod pro certo aſſeritur, *Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem ſolutionem*;

1. De ſenſu qæro, qo id vel dicatur, vel dici qeat. Siqidem primo *remedium* propriè loqendo id dicitur, qod adverſus morbum, & ad eundem vel coercendum, vel tollendum adhibetur. Morbus avtem originalis pecca ti, non juſtificatione, ſed ſanctificatione duntaxat tollitur. At ſanctitatem in Baptiſmo dari *Theſis* ipſa non affirmat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Etſi remedium *ſtrictè ſumptum ſit remedium alicujus morbi, tamen* remedium *etiam illud dici poteſt, qod malum qodvis tollit; ſive illud fuerit culpæ, ſive pœnæ, ſive etiam obligationis ad pœnam, qæ reatus dicitur. Sic Theologi dicunt, Chriſtum veniſſe* in remedium peccati, *tam reatum per ſatisfactionem in cruce, qam culpam per gratiam ſanantem tollendo. Sic Avguſtinus* de peccat. merit. & remiſſ. lib. 2. cap. 3. Tales itaqe nos Dominus futuros [*peccatores*] prævidens, qædam ſalubria remedia contra reatum & maculam peccatorum, etiam poſt Baptiſmum dare ac valere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordiæ. *Baptiſmus ergò juxta Avguſtinum, inter ſalubria remedia contra reatum & vincula peccatorum recenſendus eſt. Et* lib. 3. cap. 4. *ait*, Parvulos--per medicinam Sacramentorum poſſe à peccati peſte ſanari. *Idem eſt Sacramentum Baptiſmatis dici* medicinam *&* remedium. *Sic* Hypognoſt. 5. *Sed & videndus Tertullianus* lib. de Bapt. c. 5. *ſub finem. Fulgentius* de Verit. Prædeſtin. lib. 1. Deus parvulo vitale noluit largiri remedium. *Avtor* de Spir. & animâ, (falſo enim Avguſtino aſſcribitur) *ſæpius Baptiſmum* remedium, *&* remedium ſalutare *appellat*; *etiam*, qod vinculum reatus ſolvit, & expiat peccatum originale. cap. 41. 42. *Beda*, Homil. de Circumciſ. Dom. *ſic habet*; Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, --- qia pactum vitæ in Paradiſo hominibus mandatum Adam prævaricante tranſgreſſus eſt, in qo omnes peccaverunt, peribit de cœtu Sanctorum, ſi non ei fuerit remedio ſalutari ſubventum. Utraqe ergò purificatio, & Circumciſionis in Lege, & in Evangelio Baptiſmatis, tollendæ prævaricationis primæ gratiâ poſita eſt. *Hîc Beda vult Circumciſionem in Vet. Teſtamento fuiſſe remedium ſalutare inſtitutum ad tollendum reatum prævaricationis primæ; ſimiliter & Baptiſmum in N. Teſtamento. Hoc ſenſu* vox remedii *ſumitur apud Bernardum*, Epiſt. 77. *Hugonem de S. Vict. Lombardum, & paſſim apud Scholaſticos. Atqe hoc ſenſu rectè dixi Sacramentum inſtitutum fuiſſe in remedium originalis peccati, qatenus ejus reatum tollit.*

Sed nec inficias eo Baptiſmum in remedium ipſius morbi ordinatum eſſe. Sed non neceſſe habui, ut de remedio eo ſenſu qicqam dicerem, cum Theſis *ad alterum ſenſum avocaret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

In remedium, &, *ad ſolutionem*, exiſtimaveram duo à ſe invicem diſtincta deſignare potuiſſe: præſertim, cum tanqam duo diſtinctionis ejuſdem membra à ſe invicem diſcreta proponi viderentur. Itaqe qo ſenſum animi tui explicatiùs expoſitum haberem, præſcriptionem eam adhibui. Qanqam nec efficax ſatis adverſus malum illud innatum *remedium* videatur, qod non *vitium* ipſum unâ cum reatu amoveat. Verùm rectè Whitakerus *de Bapt. qæſt. 4. c. 3. ad* 5um, *Remedium eſt Chriſtus, non Baptiſmus.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 2.

Solutio reatus vera, niſi ex pretio juſto repræſentato non videtur haberi; qæ in Baptiſmo ipſo non intervenit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo eſt pretii juſti, ſangvinis Chriſti *repræſentatio, oblatio, exhibitio & applicatio ex parte Dei, cum abluitur baptizatus: ac in parvulis* (*qibus originalis reatus nondum eſt remiſſus*) *cum nullum impedimentum ex parte ſuſcipientis interveniat, Spiritu adjuvante, applicatio ejuſdem*

dem meriti fit ex ordinatione divinâ ad veram reatus originalis solutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nusqam reperio in sacrâ paginâ, Sacramenta esse eo fine instituta, ut meritum illud nondum apprehensum applicarent, sed ut applicatum vel applicandum obsignarent.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

At contra: 1. *Omnis parvulus in peccato conceptus & natus est* [ordinariè] *qod de sese fatetur David*; *Psal.* 51. 7. *ex immundo semine*; *Job.* 4. 4. *filius iræ*; Eph. 2. 3. (*i. e.*) *reatu originali implicatus.*

At parvulo hujusmodi, ubi Sacramento Baptismatis initiatus fuerit, promissio fit remissionis peccatorum. Act. 2. 38. 39. Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum — vobis enim & liberis vestris facta est promissio. (*remissionis scilicet peccatorum*) *Ubi semini Israëlitarum baptizato promissio fit remissionis peccatorum*; *& semini piorum circumciso protectionis singularis, sub qâ continetur promissio remissionis peccatorum, Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus & seminis tui. *&* v. 10. Hoc est fœdus meum inter me & te & semen tuum; Circumcidetur in vobis omnis masculus.

Ergò Sacramentum initiationis offert, porrigit, exhibet, & applicat ex parte Dei rem ipsam promissam, scilicet remissionem originalis reatus, juxta promissionem divinam, anteà non applicatam. suscipiens autem parvulus nihil opponit, qin susceptivus est, & suscipit rem ipsam exhibitam & applicatam.

Ergò Sacramentum ipsum meritum Christi nondum apprehensum, absqe qo nulla facta est aliqando remissio peccatorum, ita exhibet & applicat, ut reipsâ ejusmodi parvulis ordinariè applicetur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adversus meum istud varia proponuntur Argumenta; qæ sigillatim ordine suo discutientur.

Argumentum primum à Sacramentis initiatoriis deductum, sic videtur formari:

Ubi ex parte Dei exhibetur atqe applicatur Christi sangvis, ad veram peccatorum reatus solutionem, nec ullum ex parte suscipientis intervenit impedimentum, ibi vera reatus solutio existit.

At in Sacramentis initiatoriis, Baptismo utiqe & Circumcisione sangvis Christi, tanqam justum pretium, ad veram peccatorum reatus solutionem, ex parte Dei, qi eam dare promisit, Act. 2. 38. 39. *& Gen.* 17. 7. 10.. *exhibetur & applicatur; nec ullum ex infantis baptizati avt circumcisi parte intervenit impedimentum.*

Ergò in talium baptismo ac circumcisione vera solutio reatus existit.

Propositionem qod attinet, ego certè in se simpliciter consideratam, verissimam & certissimam esse, libens concesserim, etiamsi exceptio illa, de *impedimento non interveniente* abesset. Nusqam enim ex Dei parte reipsâ exhiberi atqe applicari cuiqam Christi sangvinem existimo; qin revera reatus solutio necessariò consequatur. cum sangvis ille divinitùs applicatus, tollat necessariò qicqid impedimenti possit intercedere, qo minùs efficax evadat. Thomas Bradwardinus, *de cavss. Dei, l.* 2. *c.*32. *in coroll. Dices, qod Deus offert cuilibet gratiam, & qidam non ponunt obicem gratiæ, sed potius eum tollunt, & ideò accipiunt gratiam eis oblatam, alii ponunt eum positivè, non tollunt, qare ipsi neqaqam eam accipiunt. Sed qicqid obex dicatur, nullus potest hunc obicem tollere nisi Deus; & si ipse eum voluerit tollere, irresistibiliter tollitur.*

2. Exceptionem illam qod attinet, dogma illud Scholasticum respicere videtur, qo *Sacramenta* asseruntur *ex opere operato vim suam exerere & exercere, ubi obex non ponitur.* De qo etiam rigidè forsan satis Reverendus Episcopus Robertus Sarisburiensis, *adverss. Thomson. diatrib. c.* 7. *Nescio qâ fronte, tanqam Catholicæ fidei dogma, proponitur, Papisticum illud Scholasticorum pronunciatum, qod operis operati fundamentum est, Sacramenta semper conferre suum effectum non ponenti obicem.* Et Calvinus, *Institut. l.* 4. *c.* 14. §. 14. *Scholasticæ Scholæ tradiderunt, Sacramenta Novæ Legis justificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Qæ sententia dici non potest, qam sit exitialis & pestilens, planè certè diabolica est. nam dum justitiam citra fidem pollicetur, animas in exitium præcipites agit.* Nec multò mitiùs Whitakerus noster; qanqam & ipse, *de Sacram. q.* 4. *c.* 1. *monstrum dogmatis* appellat; *nuperum Scholasticorum inventum, priscæ olim Ecclesiæ inavditum, qod non tam verborum, qam sententiæ ipsius solœcismum contineat intolerabilem.* Ego tamen de axiomate ipso nolim contendere, si *Sacramentorum effectus* is tantum intelligatur, ad qem à Deo instituta sint, *obexqe* sensu latiusculo accipiatur, pro eo omni, qicqid tandem fuerit, qod effectum illum suum qo minùs sortiatur Sacramentum, impedimento esse possit.

2. Assumptionis membra, & firmamenta, qod attinet.

1. Nego constare, *in Baptismi ritu percipiendo Christi sangvinem exhiberi atqe applicari semper ex parte Dei ad veram peccatorum reatus solutionem.* Danæus *adverss. Bellarm. de Bapt. c.* 4. *rat.* 4. *Fallitur qi putat applicationem ipsam Christi & ejus beneficiorum fieri per signum aqæ qod illius tantùm applicationis est obsignatio.* Nec aliter sumendum, qod Bucanus, *in Institut. Theolog. loc.* 23. *qæst.* 24. *Qomodò nobis applicatur Passio Christi? Verbo, Fide, & Sacramentis. Verbo enim qasi manu Dei, offertur: Fide, veluti manu hominis, accipitur: Sacramentis obsignatur.*

Negationis ratio, partim ex eis, qæ ad propositionem primo loco responsa sunt, partim hinc constare poterit; qod eis, qorum priùs sunt remissa peccata, qam ad Sacramentum hoc accesserint, non possit proprie loqendo dici in Baptismo applicari sangvis ille ad solutionem, qæ nondum sit, conseqendam; sed intinctionem tantùm fieri ad solutionem, qæ jam collata sit, obsignandam.

Adjicere libet illud Calvini, ex *Institut. l.* 4. *c.* 14. §. 14. *Rursum admonendi sumus, ut isti vim Sacramentorum enervant, usumqe prorsus evertunt; ita ab adversâ parte stare alios qi arcanas nescio qas virtutes Sacramentis affingunt, qæ nusqam illis à Deo insita leguntur.* Tum, ubi de axiomate illo disseruerat, Ex qo, inqit, *consicitur, non pendere ex Sacramenti perceptione salutis fiduciam, acsi justificatio illic sita foret, qam in uno Christo repositam, nihilo minùs Evangelii prædicatione, qàm Sacramenti obsignatione nobis communicari scimus, ac fine hac posse in solidum constare.* Et *ibidem* §. 17. *Qamobrem fixum maneat, non esse alias Sacramentorum, qam Verbi Dei partes; qæ sunt offerre nobis & proponere Christum, & in eo cœlestis gratiæ thesavros: nihil avtem conferunt avt prosunt, nisi fide accepta. — Cavendum præterea ne in errorem hujus assinem nos abducant, qæ ad amplificandam Sacramentorum dignitatem pavlò magnificentius à Veteribus scripta sunt; ut scilicet arbitremur, latentem aliqam virtutem Sacramentis adnexam affixamqe esse, qæ ipsa per se Spiritus Sancti gratias nobis conferat, qemadmodum vinum in cratere propinatur: qum hoc tantùm illis divinitus injunctum sit munus, testificari nobis ac sancire Dei in nos benevolentiam; nec ulteriùs proficiant, nisi accesserit Spiritus Sanctus, qi mentes & corda nostra aperiat, nosqe hujus testimonii capaces reddat. Sacramenta enim id sunt nobis à Deo, qod ab hominibus rerum latarum nuncii, vel arrhæ in pactis sanciendis; utpote qæ non à se qidem largiantur aliqid gratiæ, sed renuncient & ostendant, qæ divina largitate nobis data sunt.* Qibus paria fere Petrus Martyr, qi *ad Rom.* 4. *pag.* 124. ubi de *Obice* disseruerat, *Hoc fixum & constitutum maneat oportet, nihil Sacramentis plus concedendum esse, qod ad salutem faciat, qàm Verbo Dei.* Idemqe *ad Rom.* 11. *Prorsus negamus, ulla Sacramenta conferre gratiam. offerunt qidem eam illa; sed in significatione. nam in Sacramentis, & verbis, & visibilibus*

ſignis proponitur nobis promiſſio Dei per Chriſtum facta: qam ſi fide apprehendimus, & gratiam conſeqimur majorem, qam ea fuit, qam ante habuimus, & donum, qod fide complexi fuimus, ſigillo Sacramentorum obſignamus. Whitakerus etiam, *de Sacram. q. 4. c. 2.* adverſ. Bellarm. contendit, *eodem modo operari Verbum & Sacramenta.* Atqi nec Verbum ipſum eſt eo fine inſtitutum, ut merâ prolatione, Abſolutionis Papiſticæ ritu, peccata remittat, eiſdemve remittendis Chriſti ſangvinem applicet; ſed ut corda nobis Spiritu cooperante renovet, fidemqe in nobis producat, qæ Chriſti ſangvinem ad remiſſionem peccatorum apprehendat, eamqe nobis eâ ratione, vel apprehenſam, vel apprehendendam ſaltem confirmet. ut nec illud ipſum Sacramentum ullum efficiat, nec obſignet etiam, niſi tum demum ratum futurum, cum Spiritus Sancti operâ corda nobis fuerint immutata, cujus operatio ejuſmodi in parvulis ad Baptiſmi momentum non videtur reſtringenda. Qin & Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. c. 4.* prope fin. *Chriſtus fide à nobis apprehenſus juſtificat; non avtem fides ipſa noſtra. nam illa Chriſtum duntaxat (noſtram juſtitiam, noſtrumqe juſtificatorem, Rom. 4. 25. 1 Cor. 1. 30.) nobis applicat. non avtem cavſſat & efficit in nobis juſtitiam. tanto minùs igitur eam, avt gratias Dei ſpirituales, in nobis efficiunt Sacramenta, qæ non ſunt immediata, ſed mediata, non proxima, ſed remota Chriſti nobis applicandi & applicati ſigna. Verùm fides eſt & immediatum & proximum Chriſtum percipiendi Chriſtoqe fruendi medium, organum & inſtrumentum.* Qi idem videndus & *ibidem ad c. 3. arg. 2.* qod infra exhibebitur. Idem inſuper *ibidem c. 4. p 324. Baptiſmatis aqa, neqe ut cavſſa efficiens, neqe ut inſtrumentalis reqiritur, ſed duntaxat ut obſignatorium ſigillum.* Zvinglius deniqe diſertiſſimè, *declar. de pecc. orig. pag. 121. Vitium originale ſolo Chriſti ſangvine tollitur: & Lavacro Baptiſmi tolli neqit.* Et mox; *Baptiſmi lavacro nullum peccatum tollitur.* propriè ſcilicet loqendo.

2. Qod *nullum ex Infantis parte impedimentum intervenire* dicitur; certè qo minus effectum, qoad parvulos à Deo deſtinatum, ſortiatur Sacramentum, nullum planè intervenit.

Verùm *reatus ſolutionem* qod attinet;

1. Qo minùs *reatus ſolutio* obtineatur, ſi Chriſti ſangvinem baptizato cuiqam, ſive non baptizato, parvulo an adulto applicare Deus dignatus fuerit, impedimentum nullum poterit intervenire.

2. Qo minùs externi Baptiſmi vi obtineatur *reatus ſolutio*, gratiaqe illa, qam illi conferri opinantur, ubi obex non intervenit; mitto dicere cum Calvino, *in Antidot. Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. de Sacr. Qaſi verò non ipſa per ſe ſatis magnum obſtaculum ſit infidelitas.* Videtur nonnihil eſſe, qod Walæus, *de Bapt. theſ. 26. Externa hæc ſigna gratiam conferrè volunt ex opere operato, i. e. ex ipſâ vi actionis externæ, modò non ponatur obex mortalis peccati. qa reſtrictio, vel ex ipſorum hypotheſi, ineptè ponitur; qia & infantes ante qam ſunt regeniti, peccato mortali omnes ſunt obnoxii, & adulti nondum regeniti, neceſſariò adhuc ſub peccati regno ſunt; niſi dicant, avt peccatum originale, avt peccati regnum in homine, mortale non eſſe, contra principia ſua.* Reverendus Epiſcopus Gregorius Derenſis *de perſev. c. 12. §. 5. Docent & ipſi Pontificii Sacramenta gratiam non conferre, in reatu mortalis peccati ad Sacramentum percipiendum accedenti, vel ut ipſi loquntur, ponenti obicem mortalis peccati. Sed omnes qi ad Baptiſmum accedunt percipiendum rei tenentur, niſi priùs fuerint juſtificati, mortalis peccati; nec adulti tantummodò qi originali peccato tranſgreſſiones perſonales ſuas adjecerunt, ſed infantes etiam qi præterqam qod originalis vitii reſpectu ſunt naturâ in peccato mortali, etiam tranſgreſſionis illius Adami graviſſima rei tenentur; qod peccatum proculdubio erat mortale.*

3. De *Sacramentis initiatoriis*, deqe *promiſſione divina* eis annexâ, qod aſſeritur, probatum itur,

1. De *Baptiſmo*, tum de *Circumciſione.*

De Baptiſmo, *remiſſionem reatus originalis parvulo baptizato promitti*, probatio ducitur, ex Act. 2. 38. 39.

A Verùm 1. de Infantibus baptizandis nihil qicqam eo loci reperitur.

2. Qod jubentur, *reſipiſcere & baptizari in remiſſionem peccatorum*, geminum eſt prorſus illi Domini Chriſti enunciato, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalutem conſecuturus eſt.* Marc. 16. 16. Et credenti ſiqidem & reſipiſcenti remiſſa ſunt, priuſqam ad lavacrum acceſſerit, peccata; ut λυτρὸν illud ſalutare reatus remiſſionem priùs exhibitam obſignet, non ſangvinem Chriſti eo fine applicet, qo ſolutio, jam habita, conferatur. Sclaterus noſter, in Rom. 2. 25. *Locorum Act. 2. 38. & 22. 26. ſenſus*
B *hic eſt recipiendum Baptiſmum, tanqam ſigillum, in venia certitudinem ampliorem. An non enim Judæi crediderant, & Paulus reſipuerat, priuſqam baptizarentur? Qis avtem neſcit ad credentes veréqe reſipiſcentes remiſſionem ex promiſſione divina pertinere? Qarè ergò ſunt baptizandi? ad confirmationem ampliorem, dum Sacramentum accipiunt, tanqam teſtimonium reconciliationis ſuæ cum Deo.* Calvinus, in Act. 2. *Tametſi in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hîc præcedit, ordine tamen ſeqitur; qia nihil aliud eſt qam bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio, ut in Conſcientiis noſtris rata ſint. Qia avtem*
C *Baptiſmus ſigillum eſt, qo Deus hoc nobis confirmat; adeoqe arrha & pignus adoptionis noſtræ, meritò dari in remiſſionem peccatorum dicitur.* Qæ Calvini verba ubi recitaverat Chamierus; *Panſtrat. tom. 4. lib. 2. c. 3. §. 17. Sic*, inqit, *Calvinus. & cur non ex vera perpetuaqe natura Baptiſmi, hæc interpretaretur Apoſtoli verba, qa Papiſta ſua freti avdacia torqent alio?* Piſcator, *in Act. 2.* Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. *i. e. in teſtimonium remiſſionis peccatorum ut habeatur ſcilicet teſtimonium divinum, qod Deus vobis remiſerit peccata propter Chriſtum, in qem creditis. Metonymia ſubjecti. non avtem ad conſeqendam remiſſionem peccatorum per hoc*
D *medium ſive inſtrumentum.* Et mox: *Non eodem modo exponenda ſunt hæc verba*, in remiſſionem peccatorum, *in verbis Apoſtoli*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *qo in verbis Domini*, Hic eſt ſangvis meus, qi pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. *nam ſatis eſt utrobiqe notari finem præpoſitione eis. at interim certum eſt, alium eſſe finem effuſionis ſangvinis Chriſti; alium verò Baptiſmi cæterorumqe Sacramentorum. nam ſangvis qidem Chriſti effuſus eſt ad remiſſionem peccatorum promerendam; at Sacramenta inſtituta ſunt, ad meritum illud nobis teſtificandum, atqe ita fidem noſtram confirman-*
E *dam.* Malcolmus, *in Act. 2.* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *i. e. accipite Baptiſmum, ſignum remiſſionis peccatorum, ſigillum etiam electis in ſangvine Chriſti.* Petrus deniqe Martyr, *in ad Rom. 11. de Juſtificat. pag. 608. De Sacramentis non ſemel docuimus, qomodo illis attribuenda eſt Juſtificatio. Ea enim ita ſe ad illam habent, ut prædicatio Evangelii & promiſſio de Chriſto, qa nobis offertur ad ſalutem. Sapiſſimè verò in Sacramentis, id qod eſt rei, adſcribitur Sacra-*
F *mento. Et qoniam Baptiſmus remiſſionem peccatorum promittit per Chriſtum, eamqe ſignificat, & in illis qi tinguntur, obſignat, idcircò Hieronymus ex omnibus aliis Sacramentis illi ſoli hoc attribuit.*

3. *Donum Spiritus Sancti*, de qo Apoſtolus ibi, non tam *remiſſio peccatorum*, qàm *donorum ſpiritualium collatio*, ex baptiſmo obtinenda, nonnullis videtur, prout & freqenter tunc temporis contigiſſe legimus. Ita Calvinus, *Qoniam admiratione tacti fuerant, qum viderent Apoſtolos alienis Lingvis repente loqi cepiſſe; Petrus ejuſdem doni ipſos fore compotes dicit, ſi ad Chriſtum tranſierint. — Neqe enim de Sanctificationis gratiâ, qa generaliter piis omnibus confertur, debet hic locus intelligi. Do-*
G *num ergò Spiritus illis promittit, cujus ſpecimen in Lingvarum diverſitate cernebant. ideò hoc proprie ad nos non ſpectat.*

4. *Promiſſio* itidem, tam liberis ipſorum, qam & ipſis præſtanda, ſunt qibus exiſtimatur, non eſſe de *peccatis remittendis*, ſed de *donis* illis *ſpiritualibus conferendis*, de qâ ex Joel. 2. 29. ſuperiùs v. 17. 18. locutus fuerat. Ita Piſcator; ἡ ἐπαγγελία, hæc promiſſio, *nempe paulò ante à me allata ex Joele ſupra v. 17.*

5. Etiamſi

5. Etiamsi latiùs extendatur *promissio* illa, ut & *remissionem peccatorum* comprehendat, & ad universam insuper fidelium progeniem pertingat; non tamen beneficium hoc eis aliter ulteriusve promittitur, qàm prout in fœdere gratiæ illud constitutis qibuscunqe promitti perhibetur. qo fœdere contineri etiam, qi Baptismi immunes istinc demigrarint, fidelium infantes, nostrum saltem nemo negaverit. ut ad Baptismi perceptionem restringenda minimè videatur. Nec reverâ *semini baptizato*, qod hîc dicitur, sed *semini fidelium resipiscentium*, sive baptizati illi fuerint, sive etiam sine baptismo decesserint, nullâ hîc factâ distinctione, *promissio*, qæcunqe ea tandem fuerit, facta dicitur.

6. Ad *promissionis* adeptionem, tam *resipiscentia*, qam *baptismi perceptio*, hoc saltem loco exigitur; ut non possit hinc *promissio* infantibus, ubi baptismo initiati sint, *remissionis peccatorum* facta probari, nisi simul etiam resipuerint.

2. De *Circumcisione* qod obtenditur, ex Gen. 17. 7. 10. *semini circumciso promissionem* pariter fieri *remissionis peccatorum*; (ut controversiam omnem removeam, de sensu verborum illorum, *Ero Deus tuus, & Deus seminis tui*) concessum hoc id qod controvertitur, non evincit.

Siqidem, 1. potest semini circumciso promitti, qod tamen circumcisionis ratione, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id consequendum applicetur, non promittitur. Verbi gratiâ. *Pauperibus regnum cœlorum* promittitur; Luc. 6. 20. nec tamen hoc eis *paupertatis ratione* promittitur, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id adipiscendum applicetur. Potest *circumciso remissio peccatorum* promitti, ut tamen circumcisioni non promittatur.

2. *Semini circumciso*, qâ circumciso, ea promissio non datur; sed cum semine universo fœdus initur. Fœderis summa est, *fore se illis Deum.* esto, *protectione singulari*; esto, *peccatorum remissione.* Fœderi sub hac pollicitatione concepto adjungitur sigillum, non qo, avt protectio singularis, avt peccatorum remissio, eo qasi medio sive instrumento conferatur; sed qo veritas promissionis divinæ de beneficiis istis conferendis obsignetur. ideò *signum* & *sigillum fœderis* nuncupatur, Gen. 17. 11. Rom 4. 11.

Non avtem *circumciso semini*, qâ circumciso promitti, patet.

1. Qia pactum ipsum principale, non cum gente una tantùm Judæa, cui soli circumcisio est imperata, sed cum eis omnibus, qibus Abraham promittebatur Pater futurus, pangebatur. Gen. 17. 4. 5. 7. h. e. cum *semine universo*, qod tam ex Hebræis, qàm & ex Ethnicis Evangelium amplexis consistit. Rom. 3. 29. 30. & 4. 12—16. 17. Gal. 3. 7. 14. 16. qo modo & ipse illud accipis, Act. 2. 29. Pavlus Ejtzenius, *in Gen.* 17. *Pavlus clare monstrat hanc primam partem fœderis pertinere, non ad unam tantum gentem Judaicam, sed ad totam universalem Ecclesiam ex omnibus gentibus, & esse universalem illam promissionem sev pactum, de gratuita justificatione sev benedictione per semen promissum J. C.* Et mox: *Hanc promissionem vangelicam vocat hic Dominus fœdus sev pactum suum cum Abraha & omnibus fidelibus. — & in promissione Abrahæ nomen mutat, ut ipsum nomen promissionis universalitatem confirmet.* Deniqe, *diligenter notandum est, nomen Abrahæ mutatum esse ante institutionem Circumcisionis, ut liqidò constaret, pactum promissionis, non tantùm ad unam gentem circumcisam, sd ad multas gentes pertinere, — ad totam nimirum Ecclesiam.*

2. Qod ad Hebræos sive Israëlitas attinet, qibus ritus ille tunc imperabatur;

1. Qia cum *toto semine* fœdus initur; qo semine fœmellæ etiam continebantur, ad qas tamen Sacramentum illud non pertingebat. Musculus, *in Gen.* 17. *part.* 2. *qæst.* 1. *Sic etiam sentiendum est de fœmellis, qæ licet circumcisæ non sint, nihilo tamen minùs sunt in fœdere & populo Dei. Participem enim divini fœderis reddit, non signum, sed gratia eligentis Dei, qi dixit,* Ego sum Deus tuus, & seminis post te. *&*, Pono fœdus meum inter me & te & semen tuum post te. *Hæc sunt generalia, & tam fœmellas qàm masculos, de semine Abrahæ descendentes, fœderis & populi Dei participes reddunt. circumcisio verò præputii non est generalis, sed specialis; utpotè masculis tantùm & non fœmellis imposita.* Hinc & Justinus infert, *disput. cum Tryph. p.* 47. ὅτι εἰς σημεῖον ἡ περιτομὴ δέδοται, οὐχ εἰς ἔργον δικαιοσύνης.

2. Nec *masculis ante diem octavum*, qi Circumcisioni destinabatur, *obeuntibus*, promissio illa minùs avt facta, avt etiam præstita creditur, qam *die octavo circumcisis*: nisi seqiore conditione usum sexum præstantiorem, qem & Messias ipse suscepit gessitqe, (qod rationi minimè consentaneum fuerit) statuere velimus: ut masculus, qia statim ab ortu, vel abortu etiam expiraverit, à promissionis beneficio excluſus sit, cum fœmella interim eo gavisa fuerit, licet ab utero ad urnam confestim transierit. Calvinus, *in Gen.* 17. 7. *Nihil certius est, qam Deum fœdus suum paciſci cum filiis Abrahæ, qi naturaliter gignendi erant. communis enim erat omnibus promissio.* Et, *ad vers.* 14. *Colligimus nihil infantibus nocuisse suum præputium. satis enim ad eorum salutem efficax erat nuda Dei promissio. neqe sic eam obsignavit externus sigillis, ut ipsis virtutem suam adstringeret. Sciamus ergò salutem generis Abrahæ in illo verbo fuisse inclusam,* Ero Deus seminis tui. — *Qamvis avtem Circumcisio vice confirmationis accesserit, non tamen feciſſet, qin vis & effectus verbo constaret.* Ursinus, *Tract. Theolog. de Sacr. c.* 1. *p.* 490. *Infantes item olim è vitâ prius evocati, qam circumcidi, avt nunc anteqam ablui baptismo potuerint, non minùs qàm circumcisi & baptizati, promissione illâ comprehensi sunt,* Ero Deus tuus, & seminis tui; *ac circumcisi & baptizati sunt Christi Spiritu & sangvine.* Whitakerus, *de Bapt. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *Sicut omnes Abrahæ liberi erant in fœdere; sic nostri omnes: & sicut Deus omnibus ejus liberis erat Deus, etiam ante octavum diem, imò ut primum nati sunt, qia dixit,* Ero Deus tuus, & seminis tui; *sic & nostris liberis ante Baptismum. Et cum illa promissio, confitente Bellarmino, sit remissionis peccatorum & vitæ æternæ; ergò promissio hæc ad omnes Christianorum liberos, qoscunqe Deus elegerit, vi fœderis pertinet.* Amesius, *adv. Bellar. tom.* 3. *disput.* 12. *de Bapt. qæst.* 1. *thes.* 5. *Filii eorum, qi participes sunt benedictionis Abrahæ, sunt filii Dei, etiam qum primò nascuntur.* Et mox; *Baptizantur propriè homines, qia pro filiis Dei habentur non ut incipiant esse filii. alioqin ratio nulla esset, qare filii infidelium non æqè baptizarentur, ac filii fidelium.*

3. Nec eos omnes, qi per tot annos *in eremo* oberrabant, *circumcisionis exortes*, vel à fœdere alienos, vel beneficiorum illorum exortes, de qibus fœdus inibatur, avt ratio, avt religio opinari suspicarive patitur: non magis qam qod & Paschæ celebrationem per totum ferè id tempus omiserant; de qo utroqe rectè monet Willetus noster, *ad Gen.* 17. 14. Videatur & Chrysostomus, *in ad Rom. Orat.* 6.

4. Nec *circumcisi omnes reatus remissionem* eo Sacramento *consecuti* sunt. Qâ de re Reverendi Episcopi Roberti Sarisburiensis verba potiùs avdias velim qam mea. Is *adv. Thomson diatr. c.* 2. hæc habet; *At verò Circumcisionis diligenter animadversa ratio sententiam ejus luculenter refellit. Jacob & Esav gemelli ab Isaako oriundi; uterqe circumcisus. sed alterum dilexit Deus, alterum odit: & qem odit, non justificavit, non sanctificavit, non renovavit; ut manifestum sit justificationem cum circumcisione non semper fuisse conjunctam.* Et Chamierus, *Panstrat. tom.* 3. *lib.* 13. *cap.* 21. §. 34. *Negamus unqam reapse remitti peccata eis, qi non pertinent ad æternam electionem, qomodo Esav nunqam remissa fuerunt, etsi is circumcisus fuerit; nempe qia exosus erat Deo, jam anteqam nasceretur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Deus jussit parvulos fidelium baptizari. jussioni annexuit*

nexuit promissionem remittendi reatum originalem; quod est primum beneficium & primarium, cujus infans capax est, id quod ipsum symbolum ablutionis designat.

At non jubet Deus baptizari nisi eos qi capaces sunt simul & indigi beneficiorum Baptismi. Parvulis insuper sufficienter sunt dispositi ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem. Rite autem dispositis Sacramenta sunt signa gratiæ, qam designant veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei.

Ergò Infanti, cum baptizatur, ex ordinatione divinâ, res signata ordinariè confertur. Est autem illa, non sola certioratio & obsignatio remissionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam conversus fuerit; sed & ipsa applicatio prima remissionis originalis reatus anteà non remissi, dum ipsa Sacramentalis ablutio perficitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Qia interspersuntur hic varia, præter Argumenti ipsius summam substantiamqe, qæ discussione aliqâ non indigna censeantur, malui membratim, prout proponitur, describere, descriptumqe discerpere, qam in formam strictiorem arctioremqe compingere: idqe eo magis, qia interspersa ista accuratius pavlò discussa, ad promtiorem expeditioremqe responsionem, qæ seqentibus reponatur, viam munitura videantur.

1. *Jussionem* de *fidelium infantibus baptizandis* qam velis, velim specialem designasses. Etiamsi enim ex Circumcisionis analogiâ; & Sacramenti hujusce ipsius naturâ, qâ initiationi destinatur; infantium fœdere gratioso comprehensione, &c. Pædobaptismum Ecclesiam cum priscam usurpasse, tum hodiernam usurpare jure, meritò credam; *jussionem* tamen hac de re specialem nullam hactenus comperi.

2. *Baptismo infantium promissionem annexam de reatu originali remittendo*, nusqam lego. Valet autem hic mecum illud. *Quod non lego, non credo.*

3. Hoc esse *primum & primarium beneficium, cujus infans est capax*, (ne disceptationes, qæ ad rem ipsam parum faciunt, admittantur) havd abnuerim. *Primum* esto & *primarium solum* tamen, avt *solitarium* non est. Tam est capax *renovationis* & *regenerationis* infans, qàm est *justificationis* & remissionis peccatorum. Nec minùs illam qam istam infanti conferre, avt Deus ipse potest, avt Spiritus Dei, avt Christi sangvis exhibitus & spiritualiter adspersus.

4. *Ablutionis symbolum hoc designare*, qod dicitur; sive *reatus remissionem*, sive *remissionis* in baptizato *capacitatem* designare dicatur; ut designare havd negaverim; ita designare ex æqo saltem, si non *primò* & *primariò*, *renovationem* internam, *regenerationem*, *mortificationem*, *vivificationem*, qæ in Symbolo isto clarissimè non adumbrantur tantum, sed & depinguntur, tum res ipsa clamat, tum pagina passim sacra disertissimè attestatur. Rom. 6. 3--6. Col. 3. 11, 12. Tit. 3. 5. Eph. 5. 25. Magister ipse, *lib. 4. dist. 3. L. Cavssa institutionis Baptismi est innovatio mentis; ut homo qi per peccatum vetus fuerat, per gratiam baptismi renovetur*; *qod fit depositione vitiorum, & collatione virtutum. Sic enim fit qisqe novus homo, cum abolitis peccatis, ornatur virtutibus. abolitio vitiorum pellit fœditatem; appositio virtutum affert decorem. & hæc est res hujus Sacramenti, scilicet interior munditia.*

5. *Non jubere Deum baptizari nisi beneficiorum baptismi capaces & indigos*, qod dicitur, accuratius perpendendum videtur.

1. *Capacitatem* qod attinet;

1. Habent infantes *capacitatem beneficiorum omnium percipiendi in baptismo obsignatorum*, ex speciali Spiritus Sancti gratiâ, eadem illâ, qam infantibus electis omnibus, intra ætatem illam infantilem hinc demigrantibus impertitur; etiamsi non habeant capacitatem eam, qæ in adultis rationis usu jam præditis, vel vi & virtute naturali reperitur, vel lege ordinariâ requiritur. Reverendus Episcopus Joannes Sarisburiensis *in ad Col. 2. 12. Si loqamur de fide actuali, de actuali studio & professione mortificationis & vivificationis, illa Scriptura loca qa hac requirunt in baptizatis, ad adultos esse restringenda dicimus. qò infantes autem qod attinet, qia peccatores sunt, non proprio actu, sed hæreditario habitu, sufficit, qod peccati mortificationem & fidem habeant, non proprio actu sese exerentem, sed in habituali principio gratiæ inclusam. Spiritum autem Christi principium hoc habituale gratiæ in illis efficere posse & solere, nemo sanus negaverit.*

2. Habent *capacitatem* in se ex lege ordinariâ, etsi non beneficiorum omnium, qæ in Baptismo adumbrantur & obsignantur, tamen beneficii illius, ad qod Sacramentum illud qoad ipsos institutum est; fœderis nimirum illius obsignandi, qo ante Baptismum acceptum comprehendebantur, in futurum ipsorum bonum, si ubi adoleverint, pactis ipsi steterint, in parentum solatium fideiqe de ipsis firmamentum, si minorennes diem extremum obierint. Idem qi supra Reverendus Episcopus, ubi supra; *Non est necesse, ut Sacramenta eo ipso momento, qo administrantur, efficiant ea omnia, qæ figurant. imò concedentibus ipsis Scholasticis, Pactio dilatoria locum habet, cum in ipsâ susceptione obex ponitur. Jam verò in infantibus ipse defectus rationis qoad actum, est impedimentum, qo minùs habere possint actualem fidem vel actuale studium mortificationis. Præterea etsi fides & pœnitentia actualis requiratur ab adulto, anteqam signum fœderis accipiat; tamen à fidelium infantibus non requiritur in actu, qia esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis: infantes autem eodem fœdere continentur cum parentibus.* Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 4. ad 5um.* Etsi *in præsenti tempore non percipiant promissiones; tamen si detur illis vita longior, possunt percipere; atqe ita in futurum tempus baptizantur Dei jussu, ut cum adoleverint, fructum baptismi percipiant.* Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 9. Neqe enim sancta hæc Dei institutio, qâ fidem nostram eximiâ consolatione juvari sentimus, supervacanea meretur dici. Siqidem Dei signum puero communicatum velut impresso sigillo promissionem pio parenti datam confirmat, ac ratam esse declarat, qod Dominus non illi modò, sed semini ejus in Deum sit futurus.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. contr. 2. cap. 13. arg. 4. Baptismus non datur fidelium infantibus, ut eorum infantium fides confirmetur, impræsentiarum scilicet, sed ut fides parentum fidelium, qi hos infantes genuerant, corroboretur*, qibus Deus promittit, *Gen. 17. 7. se, ut ipsorum patrum qia credunt, Deus est, sic se fore seminis eorum i. e. infantium, qi ex his nascuntur, Deum, teste & interprete Pavlo, 1 Cor. 7. 14.*

3. Nec fideles ipsi, qi ad Baptismum accedunt *adulti*, sunt impræsentiarum *capaces*, ex lege ordinariâ, *omnium* in universum *beneficiorum*, qæ in Baptismo repræsentantur. Reverendus Episcopus idem ubi supra. *Mortificatio illa & sepultura peccati, qæ Sacramentaliter uno momento peragitur in actione baptismi, realiter per Spiritum gratiæ in baptismo acceptum, per totam vitam Christiani protenditur.* Et mox; *habet suos progressus, qoad ipsum opus in homine perficiendum, qamvis qoad sacramentalem repræsentationem & obsignationem ejusdem nihil desit.*

4. Nec *remissionis peccatorum capaces* sunt ulli ex lege ordinariâ ordinationeqe divinâ, absqe regeneratione & sanctificatione, si non præviâ, sociâ saltem. Jer. 31. 33. 34. Ezek. 36. 25. 26. 1 Cor. 1. 30. & 6. 11. Col. 2. 12. 13. *Duo enim hæc beneficia sunt semper nexa & juncta inter se.* Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col. 2. 12.* Et *ibidem ad vers. 13. Sed & istud addendum, cum hac condonatione peccatorum, qæ animam vivificat, intelligi simul oportere semper connexam esse infusionem gratiæ sanctificantis, qæ etiam alio sensu vivificat. Cum enim peccatum remittitur, non reatus solus tollitur, sed voluntas deordinata per peccata & occisa, per gratiam vivificatur & reordinatur. infusio itaqe gratiæ semper conjuncta est cum condonatione culpæ.*

2. In-

2. *Indigentiam* qod attinet;

1. Nulli cuiqam reverâ juſſit Deus Sacramentum illud tribui, qi non opus eodem habeat. hoc eſt, qi non opus habeat ſigno aliqo aſpectabili, qodqe in ſenſum incurrat, eorum commonefieri, qæ ſymboło illo adumbrantur, vel ſaltem, qi non ſigillo ſolenni opus habeat, qo fœdus inter Deum ipſumqe jam initum firmetur & obſignetur. Ad Bellarmini dilemma illud, *de Sacram. l. 2. c. 7. ad arg 2. reſp. rat. 2. Hinc colligimus Sacrificia non valuiſſe ad expiationem peccati. nam vel qi offerre jubebatur, juſtus erat, vel injuſtus. ſi juſtus, non egebat remiſſione; ſi injuſtus, nihil valebat ejus ſacrificium.* reſpondens Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 3. p. 130. Si juſtus, non egebat remiſſione peccatorum; ergò non ſacramento remiſſionis. non ſequitur. Etſi enim non novâ remiſſione, tamen ſignaculo hujus remiſſionis opus habet. eget enim perpetua confirmatione & majori perſvaſione remiſſionis ſuæ, ut hac illi luculentius conſtet. — Qod ait, ſi injuſtus erat, nihil ejus valuiſſe ſacrificium, falſum eſt. nam ſi injuſtus ſuam injuſtitiam ex animo confitebatur, & peccata ſua agnoſcebat, eorumqe illum pœnitebat, ſacrificium ejus acceptum fuit, & illi remiſſionem peccatorum obſignabat. Verum Bellarminiano huic dilemmati nos ſimile referemus. Si juſtus fuerit, qi noſtra Sacramenta recipit, non eget remiſſione peccatorum, & ſic non eget Sacramentis. qare ergò homines juſti ad Evchariſtiam accedunt, avt ad ullum Sacramentum? hoc eſt contradicere Chriſto, qi vult credentem, i. e. juſtum, baptizari. Marc. 16. 16. & ſic Apoſtolus Petrus voluit Cornelium jam juſtum baptizari. Act. 10. 2. 35. 48. & Apoſtolos Chriſtus juſſit cœnam freqentare, qi eram juſti. Luc. 22. 19. Hoc eſt qod Avguſtinus ait, ſuper Lev. q. 84.* Cornelius & qi cum eo erant, cum jam inviſibiliter ſanctificati eſſent, tamen baptizati ſunt; nec ſuperflua judicata eſt viſibilis ſanctificatio, qam inviſibilis jam præceſſerat. Et *idem alibi* *, In Cornelio præceſſit ſanctificatio ſpiritualis in dono Spiritus Sancti, & acceſſit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptiſmi. *Jam de altero membro dilemmatis dicamus. Si injuſtus qis fuerit, qi ad Sacramenta noſtra accedit, ei Sacramenta non proderunt ad juſtificationem & remiſſionem peccatorum. nam indignum eſt Theologo dicere, Sacramenta afferre juſtitiam ei qi eſt ipſe injuſtiſſimus.*

2. Verùm *Baptiſmum* Deus multis *dari juſſit*, qi *non indigent* penitus *beneficiis* qibuſdam, eiſqe *primariis* etiam, in Sacramento illo deſignatis. Adultus enim fidelis qivis ad fontem ſacrum accedit, peccatorum retrò admiſſorum omnium remiſſionem plenariam & regenerationem internam jam conſecutus; ideoqe nec illius, qoad peccata præterita, nec iſtius etiam, cujus compos jam factus eſt, indigus. Nec obſtat, qod nondum plenè & perfectè renovatus exiſtit, qo minus id affectus dicatur, qod eſt è *primariis Baptiſmi beneficiis*, ut *regenerationis* adhuc indignus cenſeatur. Sicut enim *remiſſio* reipſâ *unica* eſt; unde *remiſſa peccata redire* negantur: ita *regeneratio*, propriè loqendo, cum ſit vitæ ſpiritualis, prout generatio vitæ naturalis, principium primum, meritò & iſta *unica* cenſetur, ut ſicut nec renatus denaſci, ita nec iteratò renaſci qeat.

Non itaqe fidelis ad Baptiſmum eo fine admittitur, ut qaſi *remiſſionis* avt *regenerationis* adhuc *indigus*, eo qaſi medio, utriuſqe iſtius compos evadat; verùm ut remiſſionem & regenerationem jam perceptam, ſigno qaſi publico propalatam, & ſigillo ſolenni obſignatam habeat. Chamierus, *Panſtrat. tom. 4. l. 5. c 4. §. 8. Juſtificatio ſimul & ſemel datur, partibus omnibus ſuis perfecta.* Et, *l. 2 c. 6. §. 2. Sacramentum non efficit juſtificationem in eo, qi jam antè juſtificatus eſt.* Tzegedinus, *loc. com. de Sacram. tab. 2. Sacramenta non conferre gratiam: qia ſancti prius juſtificati receptiqe in gratiam, qam initiati ſint ſacramentis.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. fol. 74. Juſtificatio ex baptiſmo non pendet, ſed antecedit.* Et poſt; *Cæterùm fortè dixeris, Qorſum ergò baptiſmus eis traditur, ſi ante rem baptiſmi habuerunt? Primùm, qia Deo paremus, qi baptiſmi opus nobis præcepit. Deinde promiſſionem & donum, qod accepimus, obſignamus. Præterea ibi à Spiritu Sancto per verbum & externa ſymbola fides confirmatur. Et cum de his cogitamus, Spiritus Dei excitat in cordibus noſtris fidem, qâ etiam atqe etiam amplectimur divina promiſſa, atqe ita juſtificatio amplificatur, dum fides in credentibus avgetur. Deus utiqe ſignis à ſe conſtitutis aſſiſtit. non enim ſunt profana ſev vacua ſigna. ideò baptiſmi fructus non eſt momentancus, ſed per totam vitam extenditur. qâ de cavſſâ qi tinguntur, neqe ludunt operam, nec actum agunt.* Whitakerus, *de Sacr. q. 2. c. 2. arg 3. ad obj. 3. Non omnes in reatu naſcimur. nam qidam in utero ſancti ſunt, ut Joannes Baptiſta & Jeremias.* Et, *ad obj. 4. Gratia munere poſſunt aliqi naſci filii Dei, ut Jacob, Joannes Baptiſta, Jeremias, & alii hujuſmodi.* Et, *cap. 3. arg. 2. Si rectè Avguſtinus ſcripſerit, dicamus neceſſe eſt, qoſdam naſci ſanctos.* Idem, *ibidem q. 4. c. 1. arg. 5. Qi fidem & juſtitiam & primam gratiam habet is habet jam gratiam. qomodò ergò conferunt ei Sacramenta gratiam, cum conferre ſit ei dare, qi non habet?* Et mox: *Qi fidem habet, is gratiam & juſtitiam habet; qomodò ergò hæc ei per Sacramenta conferuntur?* Et, *ibidem c. 3. p. 83. Si antequam circumciſus fuit Abraham juſtificatus eſt, non potuit ex Sacramento juſtificari.*

6. *Parvulos ſufficienter diſpoſitos eſſe ad capeſſendam rem ſignatam per baptiſmalem ablutionem*, qod aſſeritur;

1. Ex ſe ſunt certè, non *ἀδιάθετοι* planè modò, ſed & *ἀνιδιαθέτοι*; tantum abeſt ut *ſufficienter diſpoſiti* mihi videantur ad rem illam capeſſendam, qæ baptiſmali ablutione deſignatur. Ad Sacramentum capeſſendum ſunt *ſufficienter diſpoſiti*, qod fidere divino comprehendantur, ſintqe *fides candidati*; ut eleganter Tertullianus, *de monogam.* & ex Tertulliano Hieronymus, *ad Ocean. de Epiſc. digam.*

2. *Baptiſmali ablutione* illâ, non reatus tantùm abſterſio, ſed & labis internæ expurgatio, eaqe non inchoata, ſed conſummata deſignatur, ut ex Reverendo Epiſcopo ſupra monuimus.

7. *Rite diſpoſitis Sacramenta eſſe ſigna gratiæ, qam deſignant, veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei*, qod dicitur;

1. Poſſunt eſſe *ſigna veracia*, etiamſi non ſint rei deſignatæ eodem ipſo, qo adhibentur, momento *exhibitoria*. Chriſti *παθήματα* repræſentabant ritus paſchales, & *αἱ περὶ ἁμαρτίας*, verùm exhibenda ſuo tempore nondùm exhibita: qod idem & de gratiâ dici poteſt. Chamierus, *Panſtrat.* tom. 4. l. 2. c. 1. §. 27. *Moralis ſigni uſus eſt promiſcuus, ad effecta, tum præterita, tum futura. Sigilla in rebus politicis confirmant, tum pacta jam ſtatuta, tum promiſſa in futurum.*

2. Etiam *rite diſpoſitis Sacramenta non exhibent* reipſâ *qicqid deſignant*; nec ut exhibeant, avt opus, avt uſus eſt.

1. Evchariſtiæ participatio adumbrare videtur coepulationem noſtram cum Chriſto in Regno Cœlorum, de qâ Luc. 14. 15. & 22. 30. Math. 26. 29. Unde forſan & Tertullianus in *apologet.* dixit, *ſummum eſſe futuri judicii præjudicium*, à ſacris hiſce arceri.

2. Deſignatur in Baptiſmo, *non mors tantùm peccati, ſed & ſepultura, qâ vis corporis peccati ita enervatur, comprimitur, obruitur, ut qaſi cadaver terrâ obrutum, non poſſit amplius movere.* Verba ſunt Reverendi Epiſcopi Sariſburienſis *in Col. 2. 12.* Qis tamen adultus, etiamſi qam fieri poteſt præparatiſſimè & religioſiſſimè diſpoſitus ad ſacramentum hoc percipiendum acceſſerit, gratiam iſtam ex perceptâ tinctione conſeqitur, avt conſecuturum ſe ſperet? Attamen, ſi ex parte Dei exhibeatur, ecqid impediverit, præſertim ubi conſeqendi, in baptizato voluntas promtiſſima, deſiderium ardentiſſimum fuerit, qo minùs ſic affectus eam gratiæ amplitudinem conſeqatur? Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myſt. p. 324. Novi Teſtamenti Sacramenta ſalutem dant per Chriſtum in carne jam perfectam; & hanc perfectionem Sacramenta Veteris Teſtamenti nondum dabant, ſed promittebant*

* *Contr. Donat. l. 4. c. 24.*

bant. ſicut Sacramentis N. Teſt. ſalus in regeneratione perficienda promittitur tantùm, non exhibetur. Sacramenta Symbola promiſſionum ſunt. unde nulla plenè exhibent ea qæ promittunt. Zvinglius, *ad Luther. confeſſ. reſp. fol. 477. Nullum Sacramentum unqam fuiſſe invenitur, qod illud ipſum nobis præſens facere poſſit, qod per illud ſignificabatur: ſed hoc uniuſcujuſqe Sacramenti opus & munus eſt, ut illud qod denotet, præſens eſſe ſignificet duntaxat & teſtetur. Sic circumciſio neqaqam filios Dei fecit illos, qi in V. Teſt. circumcidebantur; ſed qi jam ante juxta promiſſionem filii Dei erant, circumciſionem, tanqam ſignum fœderis, in qo erant, recipere ſolebant. --- Sic Baptiſmus filios Dei non facit; ſed qi jam ante filii Dei ſunt, filiorum Dei teſtimonium, ſignum, vel teſſeram recipiunt.*

3. *Exhiberi res ſignata* duobus modis dici poteſt;

1. Qoad actualem collationem: & ita Sacramenta qæ ſignificant non eodem ſemper momento exhibent.

2. Qoad vel collationem jam factam, vel de collatione futurâ promiſſionis, ſive abſolutæ, ſive conditionatæ, confirmationem; & hoc modo *exhibitoria* dicere ſolent noſtri rei ſignificatæ Sacramenta univerſa. Chamierus, *Panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 9. §. 18. Conſentiunt Sacramenta eſſe ſigna exhibentia id qod ſignificent. Qid eſt avtem exhibere promiſſiones præcedentes, niſi eaſdem re confirmare qæ priùs erant ſolis verbis concepta? Eſt enim ea ſigillorum natura, ut qæ diplomata in membranâ ſunt, fiant efficacia, ſortianturqe effectum plenum.* Gregorius de Valentiâ, *t. 4. diſp. 3. qæſt. 3. punct. 1. Dupliciter intelligi poteſt, Sacramenta illa vetera contuliſſe ſive exhibuiſſe gratiam; uno modo impropriè, qatenus fuerunt viz. velut pignora avt etiam ſigilla qædam, qibus eſt obſignata & firmata apud homines divina promiſſio, cujus vi atqe efficaciâ conferebatur etiam tunc gratia propter paſſionem Chriſti futuram. ut ſi dicamus v. g. ſigillum principis contuliſſe ſive exhibuiſſe alicui præfecturam urbis, avt aliud officium, qoniam literas & ſententiam principis obſignavit, virtute cujus officium eſt collatum.* Idem prorſus, ſubſtantiam rei qod attinet, de utriuſqe Teſtamenti Sacramentis dictum ſit.

8. *Rem ſignatam in baptiſmo infantium non eſſe ſolam certiorationem & obſignationem remiſſionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit*, qod aſſeritur;

1. *Res ſignata in Baptiſmo* qolibet, ſive infantis, ſive adulti, eſt cum *remiſſio reatus* omnis, tum & interna *renovatio*, eaqe numeris omnibus abſoluta; non harum altera tantummodò, avt alterutra inchoata tantùm. Calvinus, *Inſtit. lib. 4. cap. 16. §. 31. Obtendit Servetus, Chriſti ſymbola, ût ſunt perfecta, exigere etiam perfectos, vel perfectionis capaces. Atqi ſolutio eſt expedita, Baptiſmi perfectionem, qæ ad mortem uſqe extenditur, perperam reſtringi ad unum temporis articulum.* Whitakerus, *de Bapt. q. 4. cap. 1. Nos in Baptiſmo duplicem gratiam conſeqimur; 1. eſt remiſſio peccatorum. 2. eſt regeneratio inchoata, propter peccati reliqias.* Et poſt; *Baptiſmus Sacramentum eſt qidem mortificationis: ſed hæc mortificatio non ſtatim perficitur, ut baptizamur, ſed aliqandò perficietur.*

2. *Obſignatur remiſſio*, vel jam collata baptizato, vel conferenda deinceps, ſive cum adultus actualiter converſus crediderit, ſive priuſqam hinc diſceſſerit, ſi parvulus adhuc obierit. Neqe enim neceſſarium eſt, ut eouſqe dilatam aſſeramus, qia in ipſo baptiſmi momento datam aſſerere non avdemus. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. cap. 7. Sacramenta, prout ſigilla ſunt gratiæ & promiſſionis divinæ, ita in illis tantùm vim ſuam ſpiritualiter exerunt, qi ſunt filii promiſſionis & hæredes gratiæ. ---- Qanqam neqe illis Sacramenta ſunt uno modo efficacia, ſed appoſita medicina citiùs in aliis effectum ſuum, in aliis operatur ſeriùs; & habetur nonnunqam Baptiſmus, ut diſtingvit Avguſtinus, multo anteqam utiliter & ſalubriter habeatur; prout ei viſum fuerit, qem penes unum effectus eſt. --- Neqe enim credimus, otioſam Pavlo fuiſſe Circumciſionem: & tamen credimus, non profuiſſe, priuſqam vocaret eum Deus per gratiam ſuam, & revelaret in eo Filium ſuum, in qo veram illam, non literæ, ſed Spiritus, non carnis, ſed cordis & anima Circumciſionem conſecutus eſt. Qanqam qi Jeremiam ab utero ſanctificavit, & inter Jacob & Eſav in ipſo utero inimicitias fecit, & Joannem Baptiſtam nondum natum tanto gavdio perfudit, idem qoqe infantulos pro arbitrio ſuo Spiritu Sancto imbuit & gratiâ, cujus ab ipſis ferè incunabulis mira interdum effecta cernuntur; ut de illorum regeneratione dubitandum non ſit, qibus longiorem vitæ uſuram negat.*

9. Denique, *applicationem primam remiſſionis reatus anteà non remiſſi, in ipſâ ablutione ſacramentali peragi*, qod affirmatur;

1. At ſi *fœderis vi* id fiat, anteceſſit fœdus ablutionem non ſacramentalem; nec ab iſtâ pendet illius efficacia; non magis qàm à ſigillo adhibito donationis veritas.

2. Sin à *fide* & *converſione actuali* pendet efficacia hæc; ea, cum nondum ſit, non poterit illud adhuc actu peragi, ad qod ut actu exiſtat, id qod nondum exiſtit, exigitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum in V. T. à Deo præſcriptus Gen. 17. 10. non obſcurè innuit, imò plane docet ante actum circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere & parvulis imputari; & poſt circumciſionem avferri & non imputari. id qod pariter pronunciandum de Baptiſmali ablutione; qa itidem denotat, ante ablutionem, reatum originalem manere, & imputari parvulo; poſt ablutionem avferri, nec ampliùs imputari.*

Ergò ipſum Sacramentum ad remiſſionem reatus originalis meritum Chriſti primitùs applicat anteà non applicatum. Cum omne Sacramentum rite percipientibus ſimul efficit qod figurat, ut rectè Calvinus in Eph. 5. 26.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo. 1. *Ritus circumcidendi præputium* docere potius videtur, manere reatum, tam *ubi haberi poteſt & adhibetur*, qam & ubi haberi non poteſt & non adhibetur, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. pag. 150. Illa qæ in carne adhibebatur circumciſio, in membro generationis miniſtro, ſignificabat, naturam totam hominis ſic à primo ortu infectam & impuram, ut fœderis divini & vitæ Dei particeps evadere non poſſit, niſi per Deum de integro renovata, reciſo atqe rejecto, qicqid eſt à primâ generatione.*

2. *Calvini* ſententiam qod attinet, qâ firmatur poſterius antecedentis membrum, in qo vis Argumenti præcipua conſiſtit, etſi ſuperiùs de eâ ſatis dictum videatur, dictis tamen iſta adjiciantur, qæ Calvini ſententiam pleniùs exponant.

1. Qod *efficere Sacramenta qæ figurant* dicit; laxè nimis parumqe perſpicuè loquntur ſæpenumerò, tum priſci patres, tum noſtri recentiores, de Sacramentis ubi agunt, ut interpretatione commodâ opus habeant; qam & ipſi ſibi qandoqe adhibent, nobis exhibent, qo qid velint ſentiantqe dilucidius pateſcat. Chamierus, (qanqam nec ipſe forſan explicatè ſatis, mihi ſaltem, qæ mea eſt mentis hebetudo) *tom. 4. l. 5. c. 4. §. 9. Sententia noſtra eſt, utriqe huic parti* (tum juſtificationi, tum ſanctificationi) *adhibitum eſſe Sacramentum* (baptiſmum ſcilicet) *ſignificandæ atqe efficiendæ; qo modo aliàs diſputata eſt efficacitas Sacramentorum. Calvinus diſertè in Catechiſmo. Qæ eſt Baptiſmi ſignificatio? Ea duas partes habet. Nam ibi remiſſio peccatorum; deinde ſpiritualis regeneratio figuratur. Pavlo poſt: Sic figurata eſſe sentio, ut ſimul annexa ſit veritas. Neqe enim ſua nobis dona pollicendo, nos fruſtratur Deus. Proinde & peccatorum veniam & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo, & recipi à nobis certum eſt. Inſtitut. lib. 5. cap. 13. §. 1.*

Tria

Tria adfert fidei noſtræ Baptiſmus. 1. qod nobis à Deo propoñitur, ut Symbolum ſit noſtræ purgationis & documentum, vel (ut melius explicem qod volo) inſtar ſignati cujuſdam diplomatis, qo nobis confirmet peccata noſtra omnia deleta eſſe, &c. §. 5. 2. qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit & noſtram in eo vitam. Rom. 6. 4. nempe qod per Baptiſmum Chriſtus nos mortis ſuæ participes fecerit, us in eum inſeramur; & qemadmodum ſurculus ſubſtantiam alimentumqe deducit à radice cui inſitus eſt, ita qi Baptiſmum eâ qâ debent, fide accipiunt, verè efficaciam mortis Chriſti ſentiant in mortificatione carnis ſuæ, ſimul etiam reſurrectionis in vivificatione Spiritus. §. 6. 3. qod certò nobis teſtificatur non modò in mortem & vitam Chriſti nos inſitos eſſe, ſed ſic Chriſto ipſi unitos, ut omnium ejus bonorum participes ſimus. Chamierus idem *ibidem §. 10. Juſtificationem in Baptiſmo ſignificari, i. e. effici, nevtri negant. Conſtat & hoc ſaltem utrinqe poni, ſanctificationem i. e. novitatem vitæ conferri.* Et, *ibidem c. 6. §. 4. Deniqe ſumma hæc eſt, per gratiam Dei peccata remitti pœnitentibus. ejus gratiæ Sacramentum eſſe Baptiſmum. Itaqe hujus vim exeri non tantum in præcedentia, ſed etiam in omnia ſubſeqentia.* Et, *§. 8. Si nulla eſſicacia eſſet Baptiſmi in futurum, ergò ſanctificatio qa ſignificatur in Baptiſmo non eſſet in futurum. at hoc falſum eſt. ergò & illud. Major clara eſt: qia ſignificatio eſt efficacia baptiſmi: ac proinde ſanctificatio, pars ſignificationis, eſt pars efficaciæ.* Sed &, *de Sacram. in gen. l. 2. c. 7. §. 24. & 25. Sacramenta manifeſtum eſt non ſemper in præſenti operari ſanctificationem. ---- non in infantibus qibus nullus eſt uſus rationis ---- qare in his ſanctificationis efficacitatem oportet differri in id tempus, cum acqirent uſum liberi arbitrii. Ibidem c. 6 §. 16. Sacramenta juſtificant ſuo modo, i. e. Sacramentaliter, qod qid ſit docet Pavlus in Circumciſione, nimirum eſſe σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως.* Ita Calvino etiam in partes advocato Chamierus, qi & ulterius videri poterit *ad Argum. 11. reſp. 1.* Uterqe licet alicubi ambiguis locutionibus utantur, alibi tamen qid velint, liqidò ſatis oſtendunt, cum Sacramentis *efficacitatem* tantùm *Sacramentalem*, h. e. ex Apoſtoli mente, *ſignificantem atqe obſignantem* attribuunt. Calvino & Chamiero concinunt Profeſſores Lugdunenſes. Rivetus *diſp. 43. de Sacrament. theſ. 29. Calumniam patimur, qaſi ſigna nuda, vacua & prorſus inefficacia ſtatuamus; cum præter ſignificationem, ex inſtituto Dei, ſuam etiam exhibitionem, ſed modo Sacramentis apto, & obſignationem promiſſionum divinarum, ipſis attribuimus.* Et, *theſ. 30. Finis Sacramentorum eſt, ut obſignent fidelibus promiſſionem Evangelii, & fidem confirment; qoniam, ut verbum, ita Sacramenta ſunt organa, per qæ Deus operatur & movet corda credentium.* Et Walæus, *diſp. 44. de bapt. theſ. 24. Unio Sacramentalis ſigni cum re ſignatâ eſt σχετικὴ tantùm, ſev relativa, conſiſtens in mutuo illo reſpectu, qo ſignum rem ſignatam credenti ob oculos ponit & obſignat; & res ſignata à cauſſâ principali ſub conditione fidei & reſipiſcentiæ præbetur & offertur.* Et *theſ. 27. Rejicimus etiam ſententiam qorundam Ubiqitariorum, qi vim regeneratricem Spiritus Sancti ita aqæ externæ in baptiſmo alligant, ut vel ea ipſi aqæ inſit, vel ſaltem non niſi in ipſo baptiſmi actu regenerationem inchoet. pugnat enim hoc cum omnibus Scripturæ locis, in qibus fides & reſipiſcentia, ac proinde regenerationis initium ac ſemen in baptizandis præexigitur: cauſſa autem efficiens effectu ſuo poſterior eſſe non poteſt.* Et *theſ. 29. Efficaciam ergo baptiſmi non alligamus ad momentum illud, qo aqa externa corpus tingitur: ſed in omnibus baptizandis fidem & reſipiſcentiam cum Scriptura præqirimus, ſaltem ſecundum charitatis judicium.* Et *theſ. 31. Qando propriam baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus; 1. certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cauſſa principali collatæ aut conferendæ. 2. ejuſdem confirmationem & avgmentum.* Et *theſ. 32. Hoc vero reſpectu concedimus eſſe rei promiſſæ exhibitivum.* Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myſt. p. 322. Semper qidem Sacramento Baptiſmatis remiſſio exhibita eſt peccatorum. ---- Et in baptiſmatis, qibus primum fœdus Domini conferebatur, vera ſemper regeneratio collata eſt.* Loqitur de baptiſmatis illis, de qibus 1 Cor. 10. 2. Heb. 9. 10. Exod. 19. 10. Num. 19. 19. 20. Poſt, *pag. 324. Et Sacramenta Novi Teſt. ſaltem non niſi ſignificando & promittendo exhibent; ut qæ ad confirmationem verbi fidei uſurpentur; unde & Symbola fidei dicuntur.* Calvinus denique, in eo ipſo, qi adducitur, loco; *Interna & arcana ſanctificationi, addit etiam externum Symbolum; qia in hoc conſpicua eſt illius confirmatio; ac ſi diceret, illius ſanctificationis pignus baptiſmo exhibitum fuiſſe. Pignus ſanctificationis, ſymbolum externum, confirmatio*, aliud ſunt ab ipſâ *ſanctificatione*, ejuſdemve etiam *effectione. Efficaciam verò, ſignificationem & obſignationem* exponunt; idqe vel datæ, vel dandæ etiam gratiæ. eandemqe *efficaciam* Sacramento huic attribuunt, qæ *pignoris*, qæ *ſignorum*, qæ *ſigillorum* eſt, qæ *diplomatibus* annecti ſolent. Alioqi ſtrictè ſi ſumatur, *Sacramenta effectum dare, eo ipſo qo dantur momento, id qod ſignificant, faciendo ut exiſtat qod nondum exiſtebat*, id ſupra rejectum & refutatum eſt, *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. reſp. §. 2. & ad memb. 2. reſ. 2. & ad enunc. 7. reſ. §. 2.* Et avtores ipſi illi conſtanter id pernegant.

2. Calvinus, loco adducto, non *in rite percipientibus*, ſed *in electis tantùm*, *Sacramenta* dicit *id qod figurant efficere.* Sic enim *ibidem. Neqe enim affixa eſt Dei ſignis gratia, qin citra adminiculum ſigni libere eam diſtribuat ſi velit. Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratia non ſunt participes. qia ſignum ovinibus eſt commune, hoc eſt, bonis indifferenter & malis: ſpiritus autem non niſi electis confertur. atqi ſignum, ut diximus, abſqe Spiritu eſt inefficax.* Tum, ſi dixiſſet, *rite percipientibus*, de adultis fide præditis intelligendus fuerat, prout ipſe ſe loco à Chamiero allato explicat; de qibus etiam Apoſtolus in eâ periochâ qam explicandam ſuſceperat, agit, ſi Calvini ſaltem interpretationem admittimus, qi per *verbum* eo loci intelligit *myſterii ad populum explicationem*, qæ ad infantem ipſum baptizatum nec intelligentem nihil facit, non magis qam ad plebem lingvæ peregrinæ ignaram demurmuratio Pontificia. Adjici poterant, qæ Calvinus idem habet in *Commentariis ad Rom. 6. 4. & Col. 2. 12.* Sed ad mentem illius clarè ſatis explicandam iſta qæ dedimus, abunde ſuffecerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Meritum Chriſti non eſt applicatum Davidi parvulo octo dierum ante Circumciſionem, ſiqidem ipſe fatetur ſe in peccato & conceptum & natum fuiſſe.*

At in Circumciſione Davidis applicatum eſt ei meritum Chriſti. ſiqidem Circumciſio erat Sacramentum proprii nominis; ac proinde ex inſtitutione divinâ medium erat divinitus ordinatum, in qo Deus Davidi rite ſuſcipienti offerebat & exhibebat & applicabat Chriſti meritum ad remiſſionem originalis reatus, qæ eſt res promiſſa.

Habemus ergò meritum Chriſti *nondum apprehenſum Davidi parvulo in Circumciſione reipſâ applicatum ad reatus originalis ſolutionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *non fuiſſe prius applicatum*, affirmatur tantummodò, non probatur.

Nam 1. ex gratiâ ſpeciali, potuit ante octiduum, putâ, ipſâ nativitatis die, vel horâ etiam, Chriſti meritum tum ad juſtificationem, tum ad ſanctificationem applicari. qo etiam non deſunt qi trahant illa Davidis de ſe pronunciata; *Pſal. 22. 10. & 71. 6.* (vide Avguſtinum *Epiſt. 120. c. 12.* Bernardum *Ep. 174.* Chamierum *de Bapt. l. 5. c. 10. §. 9.*) etiamſi in peccato prognatus fuerit. 2. Ex tuâ ipſius ſententiâ non ſequitur, ideò nondum fuiſſe juſtificatum qod *in peccato natus*, i. e. ut Calvinus rectè, *in Pſal. 51. ab utero matris totus corruptus, & qaſi vitiis delibutus fuerit.* qum *Reſponſ. num. 28.* ſtatuas, *Certum eſſe*

ex

ex ſententia antiqorum, ſanctificationem non eſſe neceſſariam ad acceptationem perſonæ parvuli.

2. Ex lege ordinariâ non fuit neceſſe, ut *in Circumciſione applicaretur.* Neqe enim reapſe applicatum avt fuiſſe, avt non fuiſſe, videtur qicqam occurrere, qod cogat credere. nec ſi fuiſſe concedatur, evicerit id, *circumciſionem eo fine inſtitutam*, ut ex lege ordinariâ id operaretur in circumciſo qolibet. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. c. 7. At verò Circumciſionis diligenter animadverſa ratio ſententiam ejus (in Circumciſione remiſſionis peccatorum & juſtificantis gratia influxum eſſe) luculentiſſimè refellit. Poſtqam enim Circumciſionem acceperat Abraham, ſigillum juſtitiæ fidei, circumciſus eſt Iſmaël, circumciſus & Iſaac; ſolus avtem Iſaac natus ſecundum ſpiritum, Iſmaël tantummodò ſecundum carnem. Iſmaël ergo qanqam circumciſus, non eſt tamen juſtificatus, ſervus tantùm ex ancilla, nunqam aſſcitus in promiſſionem, nunqam in libertatem filiorum Dei. Qod ſi excipias, Iſmaëlem in circumciſione non fuiſſe infantem;* (*qanqam exceptio havd ſatis valida ſit*) *oppono gemellos ab Iſaaco oriundos, Jacob & Eſav, qorum uterqe circumciſus; ſed alterum dilexit Deus, alterum odit,* Mal. 1. 2. 3. *Rom.* 9. 13. *Et qem odit non juſtificavit, non ſanctificavit, non renovavit. ut manifeſtum ſit juſtificationem cum circumciſione non ſemper fuiſſe conjunctam. Alioqi verum non eſſet, qod exprobravit Deus totam domum Iſraël fuiſſe corde incircumciſam, Jer. 9. 16. qia corde circumciſos neceſſario fuiſſe oportuit, h. e. juſtificatos, renovatos, qotqot carne ſunt circumciſi. Qin & Apoſtolus Pavlus, ſegregatus qidem ab utero per beneplacitum Dei; ſed non juſtificatus; qi eo fine credidit in Chriſtum, non ut juſtificationem repararet in circumciſione perceptam, ſed ut juſtificaretur per fidem Chriſti; Gal. 2. 16. ante qam naturali adhuc conditione ſe filium iræ fuiſſe fatetur.* Itaqe ex lege ordinariâ, nec Pavlo magis qam Iſmaëli circumciſionis ipſius tempore applicabatur meritum Chriſti ad præſentem efficaciam; nec Davidi magis qam Pavlo applicatum tunc fuiſſe, occurrit, qod cogat credere.

3. *Sacramenta eſſe media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum*, qoad res promiſſas, eas obſignando ſcilicet, fidemqe faciendo, vel de datis jam, vel de dandis etiam, conceditur. Verum an *ad applicandum Chriſti meritum nondum* ullâ ex parte vel *applicatum*, vel *apprehenſum inſtituta* fuerint, hoc eſt ipſum τὸ κειμένον, qod probandum proponitur, nec dum probatur.

4. *Circumciſione* figurabatur, tam interna *cordis circumciſio*, qa corpus peccati mortificatur & qaſi reſecatur, qam *ſolutio à peccati reatu*, Devt. 10. 16 & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 25. 26. Ezech. 44. 7. 9. Rom. 2. 28. 29. Col. 2. 11. 12. deqe labe hac internâ, præcipuè locutus videtur David Pſal. 51. 5. ut patet ex antitheſi verſ. 6. nec iſta minus, qam illa reatus ſolutio, promiſſione divina continetur Proinde niſi de iſtâ etiam conſtare poſſit, ad eam efficiendam & peragendam, inſtitutum fuiſſe Circumciſionis Sacramentum, nec de illâ etiam idem conſtare hinc poterit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. p.* 151. *Si jam Pavlo dicuntur circumciſi, qi Chriſto per baptiſma inſiti ſunt, qia baptiſmate conſecuti ſunt expoliationem corporis peccatorum, h. e. infectæ naturæ innovationem, abunde patet, hanc expol. corp. pecc. innatæ ſcilicet perverſitatis, Apoſtolo non modo circumciſionis propriam haberi, ſed etiam ſic in eâ præcipuam, ut ſicut eos qi hanc nacti ſunt, etiamſi externè præputium eorum reciſum non ſit, verè tamen circumciſos cenſet; ita illos reputet incircumciſos, qi hac immutatione & innovatione ingenii noſtri donati non ſunt.* Et poſt multa in eundem ſenſum adjecta; *Devt* 30. 6. *Nemo non apertè cernit, cordis renovationem id eſſe, qod Dominus circumciſione ſuis exhibere voluit.*

5. *Promiſſiones* hæ, qæritur, qibuſnam & qo modo factæ fuerint; (neqe enim Sacramentum meritum Chriſti obſignare avt applicare cuiqam poterit ad promiſſa conſeqenda, niſi cui, & huic etiam qatenus promiſſiones illæ factæ ſunt.) Si ſemini univerſo abſolutè factæ dicantur, qia fœdere univerſi continebantur, etiam ad non circumciſam ſobolem, fœminas putâ, ad nondum circumciſam, tertiâ putâ qartâve tantùm adhuc luce fruentes mares, pertingebant; harumqe beneficio fruebatur ſtatim ab ortu tota ſoboles, ſive nondum circumciſa, ſive nunqam circumcidenda, ſive ea ſexus incapacis conditione, ſive mortis intervenientis neceſſitate excluſa. itaqe nihil promiſſum conferebat circumciſo circumciſionis Sacramentum, qo non priùs fruebatur; obſignabat tantùm, & qaſi ratum faciebat, qod originis reſpectu, non circumciſionis, promiſſum fuerat. ſin ſemini tantùm ſecto, interius circumcidendo, Spirituſqe divini gratia in Chriſtum inſerendo, promiſſiones ſunt factæ, certè iſtis tantummodò, & vel ſic jam affectis, vel ſuo deinceps tempore afficiendis, (de renovatione dico actuali & inſitione in Chriſtum) promiſſiones abſolutè obſignabat & obſignando exhibebat circumciſio. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis ubi ſupra: *Neqe verò gratia limitem promiſſionis excedit, qa facta eſt Abrahæ & ſemini ejus; & utriqe Sacramento circumciſionis obſignata. Qod ſi de ſemine Abrahæ qæramus, reſpondet Apoſtolus, non eſſe omnes Iſraël, qi ſunt ex Iſraël; neqe qia ſemen ſunt Abrahæ; ideò eſſe filios; ſed, in Iſaac, inqit, vocabitur tibi ſemen; hoc eſt, inqit, non qi filii carnis, ii ſunt filii Dei, ſed filii promiſſionis cenſentur in ſemine. Ergo jam non omnes ſecundum carnem nati facti ſunt filii; & tamen circumciſi omnes promiſcuè. Non ergo circumciſi omnes ſunt juſtificati, non omnes facti filii Dei; imò qamplurimi tantum ad numerum gentis aſſcripti, non ad peculium hæreditatis; nec propter bonum ſuum, ſed propter bonum electi ſeminis in populum Dei carnali titulo cooptati. Perinde ergo ſentiendum eſt, non mox juſtificatos & ſanctificatos, qicunqe ſecundum carnem baptiſmo aqa conſignati ſunt; ſed in communitate Sacramenti, tantùm ad filios promiſſionis pertinere Baptiſmi vim & gratiam, & intus Deo tinctos non niſi illos, qos per omnes gentes Deus ſe Abrahæ daturum teſtatus eſt.*

6. *Rite percipientes* qod attinet, ſi de adultis agatur, nemo rite ſuſcipit, niſi qi fide pœnitentiaqe prævia præditus acceſſerit. ſic avtem affecto cuiqe res promiſſa de peccatorum remiſſione jam præſtita eſt, in baptiſmo obſignanda tantùm. Petrus Martyr, ad *1 Reg.* 8. *fol.* 73. *rat.* 10. *Certè, qi adulti ſunt, priuſqam tingantur, credant oportet; qi ſi credunt, jam ſunt juſtificati.* Idemqe *ad 2 Reg.* 13. *fol.* 238. *Juſtificatio non tum primum confertur, cum aqâ fideles tinguntur; ſed anteà illis conceditur, qam baptiſmate abluantur. ſiqidem Baptiſmus eſt obſignatio qdam promiſſionis acqiſitæ, ac ſigillum jam impetratæ regenerationis.*

Sin de parvulis rationis uſu deſtitutis, in ſuſceptione merè paſſivi ſunt, imò renituntur etiam nonnunqam & reluctantur, qod Avguſtinus etiam obſervavit. nec diverſa ratio deprehenditur, ſed eadem planè eſt partis utriuſqe, tam eorum ad qos promiſſiones pertinent ſua tempeſtate efficaces futuræ, qam & eorum qi a promiſſionibus illis alieni prorſus fuerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Media ordinaria applicandi meritum Chriſti, non ſunt alia qam verbum & Sacramenta ex parte Dei.*

At parvulo, qi baptizandus ſiſtitur, verbum non applicat Chriſti meritum primitus, (*ſiqidem verbum non applicat, niſi intellectum*) *nec aliud Sacramentum qam Baptiſmus.*

Ergo vel nullum datur medium ordinarium, qo meritum Chriſti parvulis ex parte Dei applicetur ad ſalutem, avt Sacramentum baptiſmatis erit illud medium. non enim aliud ordinarium medium ex parte Dei in Scripturis reperitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Duo hîc pro conceſſis ſumuntur;

1. *Parvulo cuique, qi ad fontem ſacrum ſiſtitur, applicare Deum meritum Chriſti.* qod probandum eſt.

2. *Aſſignandum eſſe neceſſariò medium aliqod externum qo meritum Chriſti parvulis ad ſalutem applicetur.* qod non eſt neceſſarium. Nam & ante Circumciſionem non conſtat medium ullum fuiſſe, cujuſmodi circumciſio fuiſſe præſumitur; nec durante Circumciſionis ritu medium aliqod extabat, qo ſeqioris ſexus parvulis Chriſti meritum applicabatur. Rivetus, *Iſagog. ad ſcript. Sacr. c.* 27. §. 5. ad illud Becani; *Judai fide credebant fœmellas concipi in peccato originali — Ergò fide credebant, illas ſalvari non poſſe, niſi per aliqod remedium à Deo inſtitutum. Reſpondeo, conſeqens eſſe falſum, ſi intelligatur de remedio aliqo ſenſibili, avt ſacramento ſpeciali: nec id unqam probabit Becanus.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Illud actu applicatur parvulo in Baptiſmo, qod in Sacramento illo offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei.*

At meritum Chriſti in actu baptizandi parvulo verè offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei ad reatus originalis ablutionem.

Ergò meritum Chriſti actu applicatur parvulo in Baptiſmo ad reatus originalis ablutionem.

Major probatur; qia qod offertur, porrigitur & exhibetur ex parte Dei, illud etiam actu applicatur, ubi nullum impedimentum opponitur ex parte ſuſcipientis.

Minor probatur; Vel meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur in Baptiſmo ad reatus originalis remiſſionem, vel duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

At non duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

Ergò meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur ad ipſam reatus originalis remiſſionem.

Major patet; qia tertius finis (principalis ſaltem) non datur.

Minor probatur; qia Sacramentum Baptiſmatis non obſignat propriè loqendo remiſſionem peccati ſive originalis ſive actualis, niſi adulto credenti, qi conditionem fœderis præſtitit, & ſe præſtitiſſe certò novit. neqe enim obſignatio propriè fit niſi intelligenti ſe conditionem fœderis præſtitiſſe.

At nullus infans qamdiu infans eſt, actu credit; multo minus actu reflexo ſe credere novit, cum ætas infantilis non ſit capax actualis obſignationis.

Ergò Baptiſmus nulli infanti, durante infantili ætate, proprie obſignat, avt peccatum anteà remiſſum eſſe, avt poſteà remittendum fore.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Poſſent alii fines aſſignari; & aſſignantur etiam ab eis, qi regeneratricem in Baptiſmo gratiam dari contendunt. Verum illi reverâ utramqe ſimul datam defendunt. Mitto ſiqidem noſtrum qendam, qi ad *Spiritum Sanctum conferendum* inſtitutum vult Baptiſmum, *qi collatus* tamen, *nec ſanctificet actu, nec juſtificet* etiam.

2. *Obſignatio reatus*, vel jam remiſſi, vel remittendi, *fieri poteſt* etiam *non intelligenti*, qid, avt qâ ratione ſibi illud obſignetur. Certè *ſigillum fœderis*, fuiſſe *Circumciſionem*, Gen. 17. 7—11. Rom. 4. 11. eſſe *Baptiſmum*, inter cætera, de reatu condonando, parvulis fidelium, inter omnes in confeſſo eſt. Sigilli avtem munus qodnam tandem fuerit, niſi pactum aliqod obſignare? Id qod de beneficio futuro ac ſub conditione certâ promiſſo, parvulo cuivis, (etiam propriè loqendo) fieri poteſt; etiamſi obſignatio parvulo ipſi uſui eſſe non poſſit, donec adoleverit, conditioneſqe ex parte ſuâ pactas præſtiterit. imò poteſt illi in beneficium cedere, anteqam idipſum notum habere potuerit.

3. Nec obſtat, etiamſi de *adultis* ita ſe haberet, ut *credenti ſoli & credere ſe intelligenti obſignaret*, qin in parvulis rationis uſu deſtitutis ſecus ſe habere poſſit; qum hi pactum obſignare niſi alienâ operâqe vicariâ non poſſint, nec pacti, qod ipſorum nomine initur, conſcii exiſtant. Bonaventura, *ad 4. diſt. 1. q. 2. §. 23. Signum duplicem habet comparationem, & ad illud qod ſignificat, & ad id cui ſignificatur. prima eſt eſſentialis, & habet ipſam ſemper in actu: ſecundam avtem habet in habitu. & à primâ dicitur ſignum, non à ſecundâ. Sicut etiam parvulo ſufficit fides aliena, ita ſufficit, qod ſignificet ipſi parvulo in alio. unde qamvis non ſignificet ipſi in ſeſe, ſignificat tamen in alio:* Calvinus *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud, non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur in natura ſua corrupta ac contaminata mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur.* Et Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 2. q. 4. theſ. 16. reſp 2. Non fruſtra lavabatur Petrus, cum Dominus ipſe dicebat,* Qod ego facio, tu neſcis nunc, cognoſces avtem poſteà, *Joan. 13. 7.*

4. Etiam *adultis nondum credentibus*, multo magis *credentibus*, verum fidem ſuam forſan *nondum apprehendentibus, ſigilla fœderis divini* ſunt Sacramenta: atqe illis qidem promiſſiones obſignant, tum demum ubi crediderint, efficaces futuras, iſtis verò effectum ſuum jam ex parte ſortitas, etiamſi ipſis vel fides infirmior id nondum firmaverit, vel aſtus maligni contrarium ſuggeſſerit, & vehementius etiamnum ſuggerat. Neqe enim Sacramentorum naturam immutat humana avt perfidia, avt imbecillitas; licet illa ad beneficium omne prorſus, iſta ad ſolamen, ſaltem pro tempore reddat inefficacia. Hinc eſt qod Avguſtinus, *de bapt. contr. Donat. l. 1. c. 12.* qod & habetur apud Gratianum, *de conſecr. diſt. 4. c. Tunc valere.* & apud Magiſtrum, *ſent. l. 4. diſt. 4. c. Qi veró. Ut non denùo baptizetur, qi ad baptiſmum fictus acceſſerat, ſed ut qod ante datum eſt, tum valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit.* Et Martyr, *ad Rom. 4. Imo vero Sacramenta affirmamus eſſe Sacramenta, qantumvis avt infirma, avt etiam nulla ſit fides tua. Et Avguſtinus optimè ſenſit de eo, qi Sacramenta carnaliter uſurpet. qid? inqit, non propterea deſinit eſſe ſpirituale, ſed tibi non eſt ſpirituale. Sacramentum baptiſmatis etiam in eis verum eſt, qi non ſunt in veritate manſuri.* inqit Proſper, *ad object. Gall. ſent. 2.* Imò, inqam, in eis verum eſt, qi veritatem ex animo nunqam ſunt amplexi, nec ſunt unqam amplexaturi. Rectè Ameſius *ubi ſupr. theſ. 11. Non ſunt teſtimonia completa & abſoluta niſi credentibus.* & Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 6. rat. 5. p 78. Fides noſtra non facit ut ſint Sacramenta. nam ut ſint Sacramenta, à Deo habent, non à nobis. — Sacramenta ſemper ſunt, propter Chriſti inſtitutionem: ſed nunqam proſunt ſine fide. ita qoad ſubſtantiam Sacramenta non pendent à fide; qoad fructum & beneficium, pendent.*

Inſerere iſtic non abs re fuerit, qæ Vir Clariſſimus in ſuis ad me, poſt tranſmiſſas ad *Exceptiones* meas Reſponſiones has ſuas, literis, in hæc verba adjecit; *Eſt qod in noviſſimis ad te meis ſignificatum, avt potius in Reſponſionis meæ loco aliqo interſitum, oportebat; hoc nempe, qod qamvis dicam qandoqe, Baptiſmum, infantibus in infantiâ non propriè obſignare remiſſionem peccatorum; propterea qòd obſignatio ejuſmodi propriè loqendo eis fiat, qi diſcretionis annos attigerint, & pacta conventa jam præſtent, idqe facere ſe norint; non ambigo tamen, qin, qemadmodum latiſundia & hæredia infantibus donatione ſimplici* [a] *conferri & confirmari poſſunt; ita in cœleſti inter Deum & infantem tranſactione, fœderis gratioſi beneficia, infantibus in infantia, per ablutionem baptiſmalem* [b] *conferri & aſſecurari & confirmari poſſint.* Qod conceſſum & *Reſponſionem* meam ad *Argumentum* hoc firmat, & *Argumentationis* iſtius ſaltem vim penitus elidit; ſed nec ſeqentis etiam non imminutam relinqit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

7. *Parvuli nunc rite baptizantur, ſicut olim circumcidebantur ex præcepto Dei.*

a *Conveyed.* b *Conveyed & aſſured.*

At parvulo baptizato in infantia morienti baptiſmus non obſignat meritum Chriſti ante applicatum, utpote qi incapax ſit actualis obſignationis.

Ergò ſi aliqo modo efficax fuerit ejuſmodi parvulo, ſolummodò ei applicat meritum Chriſti ante non applicatum. Qod ſi nihil avt applicet, avt obſignet, reſpectu talis parvuli, non erit niſi nudum illi & inane ſignum, utpote cui nihil præſtat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non eſt *incapax infans obſignationis actualis*; etiamſi avt ipſe actu non obſignet, avt à Deo obſignari ſibi ſalutem ac remiſſionem reatus non intelligat. Ubi qis ſibi filioqe ſuo adhuc infantulo, fundi alicujus uſumfructum comparaverit, eumqe utriqe pro vitæ terminis ſub certis conditionibus fundi Dominus vendiderit, pactum ſcripto commiſſum ſigillo appenſo obſignaverit, infantuloqe illi in ampliorem facti confirmationem coram teſtibus eo fine adhibitis in manum ſigillum id tradere placuerit, an non actualis fuerit infantulo facta iſta obſignatio, etiamſi de eâ nihil infans intelligat, reſciſcat nihil?

2. Concluſionis diſjunctio havd ſufficiens videtur. poteſt enim alio modo *efficax* eſſe qam iſtic ponitur; meritum Chriſti ſcilicet prius applicatum obſignando; qem in Baptiſtâ locum habuiſſe circumciſionem ego certè nullus ambigo. Verùm hoc ut non ſit ordinarium; at morienti in caſu qi ponitur, ſi ſalutem adeptus fuerit, obſignabit Chriſti meritum tunc applicandum, cum ad internam renovationem idem ipſum applicatur. Neqe enim avdeo à ſe invicem ſejungere, qæ connexa & indiviſa eſſe, ex paginæ ſacræ luce clarâ, noſtri paſſim profitentur. Neqe hoc tamen ita accipi velim, qaſi inficias eam, qod etiam in ipſo actu baptizandi Chriſti meritum ad utrumqe beneficium poſſit applicari, avt qod unqam applicetur; verùm unde conſtet eo fine inſtitutum eſſe ſacramentum iſtud, ut munus hoc applicandi ordinariè obtineat, hoc eſt qod mihi nondum comparere profiteor.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

8. *Sacramenta adultis, ex omnium conſenſu in recto uſu applicant meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.*

Ergò Sacramentum initiationis parvulis nondum initiatis initialem gratiam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus applicat, qod eſt primum beneficium cujus infans capax eſt.

Conſeqentia probatur. ſiqidem Sacramentum initiationis promiſſionem aqè habet conferendi & applicandi gratiam initialem remiſſionis originalis reatus parvulis, qibus nondum remittitur; atqe utrumqe Sacramentum habet promiſſionem conferendi & applicandi meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Sacramenta in adultis*, niſi jam renatis & renovatis, *non applicant Chriſti meritum, avt ad gratiæ incrementum, avt ad reatus remiſſi obſignationem.*

2. Non valet conſeqentia; nec probatio, qæ adducitur, ſatis firma videtur. Efficacia ſiqidem Sacramentorum, qâ valent adultis ad gratiæ incrementum, & obſignationem, qoad ipſos actu certiores reddendos de reatu remiſſo, non pendet à promiſſione ſpeciali, qæ utriſqe tum parvulis, tum adultis communis ſit; ſed partim à naturâ ipſius inſtituti, qâ aptum eſt fidem exuſcitare & fovere; uti Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 5. §. 43.* & alibi ſæpe; partim à rationis uſu, fideiqe ipſius, cujus beneficio ad hunc finem adhibendi inſtitutum illud facultas tribuitur. de qo videri poterit Petrus Martyr, *ad Rom.* 4. 11. adductus ſupra in *Replic. ad Reſp Arg.* 1. *Aſſump. membr.* 1. Ejuſdem avtem defectus in infantibus impedimento eſt, qo minùs Sacramentis ad finem parem ſimilemve utantur. de qo videndus Reverendus Sariſburienſis *ad Coloſſ.* 2. 12. adductus ſupra *ad Arg.* 2. *enunc.* 5. *memb.* 1. *art.* 2.

3. Si valeret conſeqentia à gratiæ incremento ad inchoationem ejuſdem; *gratiam initialem* eam potius concluderet, qæ in adultis ex Sacramenti uſu avgetur. Ea verò peccatorum remiſſio non eſt. in iſta ſiqidem non ſunt gradus.

4. Concludi potiùs ſic forſan poterat;

Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, gratiam non inchoare, ſed confirmare nata ſunt.

Ergò initialis nulla in Baptiſmo confertur.

Vel; Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, ex opere operato gratiam non inchoant.

Ergò in parvulis nullam inchoant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

9. *Evchariſtia meritum Chriſti ad communionem cum Chriſto arctiorem, avctiorem & firmiorem antèa non habitam, & ad novam alimoniam anima & corporis offert, porrigit, præbet, applicat.*

Ergò, qidni Baptiſmus pariter meritum Chriſti applicet ad reatus originalis in parvulis nondum ablutis ablutionem; abſqe qâ nulla unio avt communio cum Chriſto haberi poteſt?

Conſeqentia patet. Ut enim ſe habet Evchariſtia ad collationem communionis arctioris & avctioris & firmioris, & novæ alimoniæ; ita ſe habet Baptiſmus parvulorum ad gratiam remiſſionis, qa removet reatum prohibentem & impedientem primam noſtram in Chriſtum inſitionem & unionem cum illo pro ſtatu parvuli.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Evchariſtia* non *applicat* cuiqam *meritum Chriſti ante non applicatum*; ſed nec *communionem* ante non habitam exhibet; ſed prius habitam amplius provehit.

2. Qo minùs id efficere poſſit in parvulis baptiſmus, nihil prohibet, ſi eo fine illud Sacramentum Deus inſtituiſſet. Verùm de hoc qæritur, nec adhuc conſtare videtur.

3. Sine ablutione interna à vitio ipſo, *nulla* itidem *cum Chriſto unio avt communio* habetur. Neqe enim niſi Spiritu intercedente habetur; nec Spiritus Sanctus niſi ut mundet & renovet, intercedere poſſe videtur.

4. Non pariter ſe habet *Baptiſmus* qoad *infantes*, atqe *Evchariſtia* qoad *adultos* fideles, qi fidei ope id præſtare poſſunt, qod infantes neqeunt. Whitakerus, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 1. *Sacramenta non modo movent, ut cogitemus de Chriſto, ſed fidem noſtram ad Chriſtum apprehendendum, eoqe fruendum excitant, ut in Chriſtum inſeramur arctius, ab eoqe vitam haviamus.* Qo & illud Bonaventuræ, *ad* 4. *d.* 1. *q.* 2. *§.* 21. *Medicina corporalis non prodeſt, niſi præparetur percipiens: Sic neceſſe eſt fieri ſpiritualiter. fides diſponit hominem, ut ei ſint ſalutaria ſacramenta, & motus fidei excitatur per exhibitionem ſigni, ut reqirat ſignatum: ac per hoc homo diſponitur ad curationem.* Proinde qoad ſignificationem & obſignationem, licet pariter ſe habeat Baptiſmus ad gratiam initialem, atqe ſe habet Evchariſtia ad avctiorem eandem; tamen nec Baptiſmus ipſe idem in parvulis, qod in adultis operatur; nec in iſtis etiam gratiam illam initialem producit, ſed productam jam firmat, corroborat, & provehit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

10. *Idem probatur ex Analogiâ ſacramentali. Sacramentum enim omne inſtitutum eſt tam ad exhibitionem qam ad obſignationem rei ſignatæ. Ut enim aqa & ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo abluit reatum originalem. Hæc juſta analogia, & qidem potior, certè prior, qam hæc, Ut aqa vel aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo certò obſignat ablutionem*

tionem reatus originalis. Neqe enim res ſignata in baptiſmo tam eſt remiſſio reatus obſignata, præſertim in parvulis, qam eſt ablutio & remiſſio actualis.

Vel aliter ſic. Idem probatur ex Analogiâ Sacramentali, ſev ſcheſi elementi externi ad rem cœleſtem, qa rem cœleſtem dictat exhiberi rite ſuſcipientibus externum elementum, ſuppoſita inſtitutione divina. Ut enim aqa vel ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes iis qi ſordibus volutantur: ſic ſangvinis Chriſti aſperſio abluit reatum originalem rite ſuſcipientium hoc Sacramentum; qales ſunt parvuli ſuſcipientes Baptiſmum.

Ergò vi Sacramenti ex inſtitutione divina meritum Chriſti nondum apprehenſum parvulis applicatur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramenta non ſunt eo fine inſtituta, ut rem ſignatam ſemper actu exhibeant. Vide *ad Arg. 2. enunc. 7.*

2. *Res ſignata in Baptiſmo* eſt potius interna *animæ purificatio* per Spiritum Chriſti. Joan. 3. 3. 5. Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *res obſignata* eſt *reatus remiſſio* per ſangvinem Chriſti. Marc. 1. 4. Act. 2. 38. licet à cruce Chriſti reverâ virtus utraqe dimanet, & utraqe ſimul junćta ſit. 1 Cor. 6. 11. Poteſt enim Sacramentum eſſe rei alterius *ſignum*, *ſigillum* alterius. qemadmodum maſſa cerea diplomati regio annexa, regiâqe imagine inſignita, eſt ſymbolum ſive typus perſonæ ipſius regiæ, eſt ſigillum regiæ donationis; illam repræſentat, iſtam oblignat. Pari modo in Evchariſtiæ Sacramento, panis & poculum, cum ſacris ritibus circa utrumqe adhibitis, Chriſti mortem repræſentant, remiſſionem peccatorum Chriſti morte procuratam, noſtramqe cum eodem communionem obſignant. De *Baptiſmo* forſan idem dici poterit; repræſentari in eo ſordium elutionem, obſignari reatus ſolutionem. De *Circumciſione* Paræus, *ad Rom. 4. 11. obſerv. 12. Circumciſio erat ſignum. ergò ſignificabat. qid? amputationem præputii cordis per Spiritum Chriſti. Erat & ſigillum; ideóqe præter ſignificationem obſignabat. qid? juſtitiam fidei*, &c. De *Circumciſione* & *Baptiſmo* pariter Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 4. Promiſſio in utroqe una eſt, nempe paterni Dei favoris, remiſſionis peccatorum, vitæ æternæ. deinde res figurata etiam una & eadem, nempe regeneratio.* Zanchius deniqe, de *Bapt. & Evchar. de Oper. redempt. l. 1. c. 16. q. 3. theſ. 1. tit. de cœn. Dom. Sicut Baptiſmus eſt, & ſignum inviſibilis gratiæ, & ſigillum, qo fœdus obſignatur: ſic etiam Cœna. externa panis & vini adminiſtratio & diſtributio ſignum eſt internæ & inviſibilis communicationis, & ſimul etiam ſigillum eſt, qo fœdus renovatur & obſignatur, juſtitiæ fidei.*

3. Non videtur *juſta analogia* iſta; *Ut aqa abluit ſordes, ita ſangvis Chriſti in baptiſmo abluit reatus.*

Nam, 1. confundere videtur Sacramentum cum re Sacramenti, reſtringitqe ad ſignum efficaciam ſangvinis Chriſti, nullo, ut mihi videtur, fundo. cum ſignificatio (prout & ipſa efficacia, qæ extra Sacramentorum uſum ſe exerit) generalior latiorqe ſit multo, hæc ſcilicet. *Sicut aqa abluit corporis ſordes; ita Chriſti ſangvis aſperſus* (ubicunqe avt qibuſcunqe nimirum mediis applicetur) *animæ ſordes eluit.*

2. Non eſt generaliter vera. neqe enim *ſangvis Chriſti, in baptiſmo abluit reatus* eorum, (niſi repræſentativè & ſacramentaliter tantùm) qi jam juſtificati ad fontem ſacrum accedunt.

4. Nemo, opinor, analogiam baptiſmi iſtiuſmodi conſtituit, *Ut aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti obſignat ablutionem reatus.* Neqe enim cum *baptiſmum* dicimus *obſignare remiſſionem reatus*, hoc volumus, avt ſangvini ipſi hanc oblignationem tribuimus. Verùm, aqa corpori aſperſa ex inſtituto divino, obſignari dicimus fœdus Dei de reatus remiſſione. De analogia cum agitur, repræſentationem attendimus, qa *Sacramenta* obſervat Avguſtinus *habere ſimilitudinem qandam earum rerum, qarum ſunt Sacramenta.* alioqi in ſacra Cœna, etiamſi reatus ſolutio obſignetur, fruſtra tamen, qod id repræſentet, reqirimus. Rivetus, *de Sacr. theſ. 22. Forma Sacramenti interna & propria eſt pulcerrima illa ἀναλογία & σχέσις ſigni ad rem ſignatam & mutua unius ad alterum relatio: illa in comparatione & ſimilitudine effectuum; hæc in ordinatione ſigni ad rem ſignatam conſiſtit. Itaqe* Whitakerus, *de bapt. q. 1. c. 2. Hæc aqa Chriſti ſangvinem ſignificat; & congruit analogia. nam ut ſordes infuſâ aqâ abluuntur, ſic peccata Chriſti ſangvine aſperſa.* In Baptiſmi itaqe analogiâ ſtatuendâ, ex alterâ parte aqa & corporis ablutio occurrit, ex alterâ Chriſti ſive ſangvis, ſive ſpiritus, ſive uterqe ſimul junctus, & ablutio animæ interna. non aqæ aſperſio obſignans corporis ablutionem. hoc enim eſſet ſignum ipſum ſecum committere. neqe Chriſti ſangvis aſperſus obſignans reatus ſolutionem. hoc enim eſſet rei ſignificatæ, qod eſt ſigni tribuere. ſed aqa aſperſa, qæ corpus abluit, repræſentans Chriſti ſangvinem aſperſum, qi animæ ſordes interiùs expurgat, rituqe eo, dum exteriùs peragitur, obſignans fœdus divinum, de peccatorum omnium reatu per Chriſti ſangvinem remiſſo, cum eis omnibus, qibus meritum Chriſti applicatum fuerit, tum Sacramentum illud percipienti, ubi hoc in ipſo peractum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

11. *Sacramentales locutiones docent Sacramenta aliqa meritum nondum apprehenſum applicare.*

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Antecedens probatur. ſiqidem iſtæ locutiones, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata; *docent rem ſignatam in uſu legitimo cum ſigno coexhiberi vi inſtitutionis divinæ. Signum enim dans Deus dare ſe rem ſignatam ſignificat, idqe ſignificantius exprimit & vehementius affirmat, qando ſignum, qod dat, rei ſignatæ nomine appellat; ut rectè Urſinus.*

Ergò ſi res ſignata fuerit beneficium à merito Chriſti prius non apprehenſo manans, etiam illud beneficium in uſu legitimo coexhibetur cum ſigno vi inſtitutionis divinæ.

At tale beneficium eſt ablutio originalis reatus in parvulo, qi ſiſtitur baptizandus & baptizatur, cui iſte reatus ante baptiſmum non remittitur.

Ergò Baptiſmus parvulo adminiſtratus eſt Sacramentum eo fine inſtitutum, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicaret; ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Vel aliter ſic, Sacramentales locutiones fundantur potiſſimùm in conjuncta exhibitione & collatione rei ſignatæ cum ſigno in uſu legitimo ex inſtitutione Chriſti.

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Conſeqentia patet; qia aliqæ locutiones occurrunt, qæ denotant exhibitionem rei ſignatæ cum ſigno nondum apprehendenti rem ſignatam, ut ei applicetur: qalis eſt, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata. *Hæ enim formulæ denotant Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur, (i. e.) beneficium fœderis conferre præputiato, cum circumciditur; Et baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis, etiam illi qi ante baptiſmum nondum eſt regenitus; & baptiſmum abluere peccata etiam ejus qi antea lotus non eſt; qales ſunt parvuli, qi olim circumciſi ſunt, & nunc baptizantur.*

Antecedens patet; qia tales locutiones non fundantur in ſola & nuda ſignificatione, analogiâ & repræſentatione; nec etiam in nuda obſignatione rei ſignatæ; ut nec illa, Panis eſt corpus; Panis eſt communio corporis Chriſti; *ſed potiſſimùm in collatione rei ſignatæ in ſigni uſu legitimo juxta inſtitutionem Chriſti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Signa, rem ſignatam* eatenus *coexhibent*, qatenus *ſigilli* munus eſt, rem eo obſignatam exhibere. Verùm

actu exhibere impræsentiarum, sive eo ipso temporis momento, rem obsignatam, sive obsignatione designatam & firmatam, qo obsignatio ipsa sigillo affixo traditoqe peragitur, non est avt necessarium, avt perpetuum sigilli officium. Pacto sive fœderi sigillum adjungitur, pactiqe formam respicit; nec amplius avt ulterius qicqam valet, nisi qatenus illud exhibendum qicqam pacisci tur. Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 9. §. 18. Consentiunt, Sacramenta esse signa exhibentia id quod significent. Qid avtem est exhibere promissiones præcedentes, nisi easdem re confirmare, qæ prius erant solis verbis concepta? Est enim ea sigillorum natura, ut qæ diplomata in membranis sunt, fiant efficacia, sortianturqe effectum plenum.* Idem, *ibidem c. 5. §. 42. Sigillorum est certos reddere tantùm significando, non etiam efficiendo. patet de iride, Gen. 9. de Solis regressu, Esaj. 38. & omnino generalis doctrina est omnium signorum additorum promissionibus. Ibidem cap. 9. §. 5. Omne sigillum est signum. Omne Sacramentum est sigillum. Ergo omne Sacramentum est signum. Minor habetur ex Rom. 4. 11. ubi phrasis ponderanda. qia illud* signaculum *finem exprimit instituendæ circumcisionis, ideoqe etiam institutæ efficaciam.* Et *§. 6. Annotat Thomas, Pavlum ostendere, Circumcisionem non fuisse cavssam, sed signum justitiæ.* Et mox: *Nullum signaculum efficit id, qod signat. At Sacramenta sunt signacula gratiæ. Ergo nulla Sacramenta efficiunt ipsam gratiam. Ibidem c. 5. §. 17.* de *circumcisione*; *Conferebatur circumcisio etiam legitime, non intelligentibus: & tamen significabat tantùm. i. e. non operabatur in anima sanctitatem immediatè, sed tantùm significando.* Et de *Baptismo, ibidem c. 7. §. 25. Baptismus sanctificationem non efficit eodem momento in infantibus, qibus nullus est usus rationis. — sed in his sanctificationis efficacitas differtur in id tempus, cum acqirent usum liberi arbitrii. Avgustinus de bapt. cont. Donat. lib. 4. cap. 24. In baptizatis infantibus præcedit regenerationis sacramentum, & si Christianam pietatem tenuerint, sequitur etiam in corde conversio, cujus mysterium præcessit in corpore.* Bucerus, *ad Rom. 6. de Bapt. p. 322. Sic est ingenium nostrum, ut cum res insensibiles vel pollicemur, vel exhibemus seriò, faciamus id sensibilibus signis. — Istuc apud omnes gentes videmus observari in qibuslibet magni momenti contractibus. ad hunc modum junguntur fœdera, inavgurantur principes, contrahuntur matrimonia, perficiuntur venditiones. Igitur qantum ad hunc usum Symbolorum attinet, agit nobiscum nostro more Deus. cumqe totum fœdus, qod nobiscum icit, & omnis salus nostra ab eo initium capit eoqe nititur, qod persvasum habemus, ipsum nobis peccata nostra condonare, voluit meritò fidem hujus condonationis cumprimis suo symbolo confirmare & excitare.* In eandem sententiam multa etiam habet *ad Rom. 3 p. 149.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad clas. 6. Dicit Bellarminus signa esse duplicia, qædam tantùm significantia & theorica, qædam efficientia & practica, qæ præterqam qod significant aliqid, efficaciam etiam aliqam habent, ut sigillum. nos dicere Sacramenta esse prioris tantùm generis signa. Sed ab insigni mendacio avspicatur. Nos enim semper, sacramenta non tantùm significare, sed & efficere qod significant dicimus; & esse signa talia, qalia sigilla sunt, sicut Apostolus Circumcisionem vocat sigillum justitiæ fidei. Efficere* utiqe obsignando confirmandoqe verbum illud promissionis cui adjunguntur, uti supra Chamierus.

2. *Locutiones Sacramentales*, in qibus insistitur qod attinet;

1. *Circumcisionem esse fœdus*, qâ ratione dictum sit, docet ipse tum fœderis avtor, tum & ritus ipsius institutor, qia *signum* sit *fœderis*, Gen. 17. 11. sed & *sigillum*, uti clarius pleniusqe Apostolus, Rom. 4. 11. Consentiunt nostri. Calvinus, in Gen. 17. *Sicut olim fœdera non modò in publicas tabulas referebantur, sed in as incidi, vel in lapidibus insculpi solebant, qo magis testata & celebris esset eorum memoria: ita nunc Deus in carne Abrahæ fœdus suum insculpsit. fuit enim circumcisio qasi solenne monumentum ejus adoptionis, qa genus Abrahæ electum fuerat in peculiarem Dei populum.* Et mox; *Dominus fœdus novum, novo Symboli genere obsignat.* Et rursus; *Cum fœdus Dei à Mose vocatur circumcisio, inde colligimus inclusam in eo fuisse promissionem gratiæ. — qod fœdus ratum aliter non est, qam dum illi respondet fides. atqe id commune est omnibus sacramentis, ut verbum Dei annexum habeant ---- imò nihil aliud est sacramentum, qam verbum visibile, vel sculptura & effigies gratiæ Dei, qæ verbum melius illustret.* Whitakerus, *de Eychar. q. 2. c. 4. ad 1um resp. 1.* Circumcisio vocatur fœdus, *qa non nisi signum fœderis divini fuit.* Et mox; *Sic baptismus vocari potest παλιγγενεσια. i. e. renascentia, sev regeneratio.* Zvinglius, *declar. de pecc. orig. fol. 120. Primò videmus hîc* pactum, *sive* testamentum *appellari symbolum testamenti, circumcisionem. 2. videmus idem signum vocari signum* fœderis, *qod jamjam* pactum *appellatum erat. 3. est signum ejus fœderis, qod erat inter Deum & Abrahamum. ergò infantes qoqe erant in fœdere. debatur enim signum, ut esset indicio, eos perinde esse in fœdere atqe Abrahamum.* Deniqe rectè Alstedius, *de Eccles. c. 7. §. 6. Circumcisio non facit fœdus cum Deo, sed factum obsignat.* Videatur & Musculus in Gen. 17. part. 2. observ. 3. §. 4. & Procopius Gaz. in *Gen. 17. infra ad fin. §. 13. replic. 3.* Optimè Petrus Martyr, *in Rom. 4. Vix puto ullum extare locum, qo tam breviter, & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qam his Pavli verbis qibus circumcisio appellatur signaculum.* Et mox; *Hæc omnia in Sacramentis inesse nos minimè negamus. sed caput & summam eorum significationis in hoc ponimus qod obsignent nobis Dei dona & promissiones, qas ille offert fide apprehendendas.* Paræus *ad Rom. 4. 11. Omnia Sacramenta significant & obsignant justitiam fidei per sanguinem & Spiritum Christi.* Et mox; *Obscurum igitur non est, significare & obsignare gratiam, esse de Sacramentorum formâ σχεσιν. unde principalis eorum effectus existit, atqe hoc est, qod dicitur, Sacramenta principali suo usu fidem confirmare.*

2. Nec abnuerim tamen etiam aliâ ratione *pactum*, sive *fœdus circumcisionem* dici posse, qia nimirum de ipsâ qoqe circumcisione observandâ facta est inter Deum Abrahamqe cum semine ipsius stipulatio. Duplex enim pactum innui videtur: generalius unum de adsciscendo Abraham cum posteris ejus in populum Deo peculiarem; alterum de ritu isto deinceps ab eis observando, qo pactum prius illud obsignaretur. id qod *pactum circumcisionis* Stephanus dixit, Act. 7. 8. i. e. *pactum de circumcisione observandâ.* ita enim malim locum illum exponere, cum Ursino, qi *Tract. theol. pag. 578. resut. thes. 6. Facilè*, inqit, *dare possumus v. 14. pacti nomine intelligi præceptum, qod irritum faciunt, i. e. non servant*, qi *circumcisionem contemnunt.* qàm cum Piscatore, *fœdus gratiæ, qod ei circumcisione obsignarit.* Verùm de hoc vide sis Paulum Ejtzenium *in Gen. 17. supr. ad Arg. 1. Assumpt. loc. 2.*

2. *Baptismum* dici *lavacrum regenerationis*; ab Apostolo, opinor, vis ad Tit. 3. 5.

At 1. dubitari potest non immeritò, baptismíne Sacramentum, an interna ablutio, hoc nomine eo loci designetur. Atqe ego certè, etiamsi ad baptismi ritum externum respectum aliqem haberi nullus negaverim, de internâ tamen ablutione disertè dictam existimem, qæ externâ illâ corporis lotione designatur; ut ex clavsulâ mox seqente verba illa exponantur. Ita Piscator: *διὰ λουτρὸ παλιγγενεσιας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, i. e. per regenerationem & renovationem Sp. S. tanqam per lavacrum. Similis syntaxis est in illo,* Rom. 4. 11. Et accepit signum circumcisionis. *i. e. accepit circumcisionem tanqam signum.* Idemqe, *Thes. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Per lavacrum regenerationis non videtur Apostolus significare baptismum, sed ipsam regenerationem, qam lavacro comparat.* Qin & Sclaterus noster, *in Rom. 2. 15. Dubium est, utrùm Tit. 3. 5. nullus sermo fiat de Sacramentis, an verò de Spiritu dumtaxat.* Whitakerus, *de bapt. q. 2. cap. 2. Regeneramur*

per

per fidem. & ſacramentum regenerationis eſt baptiſmus. Qis enim externum baptiſmum regenerationem eſſe dixerit? externus baptiſmus non niſi ablutio eſt in aqa. at regeneratio eſt interna qedam gratia, eaqe inviſibilis.

2. Etſi concedatur, de *baptiſmo* ipſo exteriori expreſſè ac diſertè agi.

1. Non hinc tamen evinceretur, inter baptiſmi ſacramentum percipiendum aliter rem ſignatam obſignatamve exhiberi, qam ſigilli ratio poſtulet. Whitakerus, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad 3. reſp. 1. Aqa in baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtra; & ſic aqâ renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem, qamvis nobis ſpiritus operatur.* Vide & eundem *ſup. §. 1.* ſed *& infr. memb. 2. rat. 2.* Martyr, *in Gen. 17. p. 70. Non hîc ſunt univerſales propoſitiones admittendæ, cum de circumciſione, tum de baptiſmo, ut dicamus, Omnis qi iſta ſymbola recipit, regeneratur.* Et pavlò ante; *Refricare iterum non me tædet, illam, etſi magnifacienda, non valuiſſe ex vi actionis, ſive ex opere operato, regenerationem afferre.* Malcolmus *ad Act. 7. 8. Vocatur Circumciſio* fœdus Gen. 17. *qod ſit ſignum fœderis, & ſigillum ejus juſtitiæ, qa eſt fidei, Rom. 4. Phraſis Scripturæ notanda de Sacramentis: ſæpe tribuitur rei ſignificatæ appellatio ſigni; ut Tit. 3. baptiſmus dicitur regeneratio, cum ſit ſignum regenerationis noſtræ.* Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 2 l. 2. c. 14. ad arg. 2. Qod Bellarminus palmarium atqe Achilleum ſev efficaciſſimum vocat. Sacra Scriptura teſtatur verba ſacramentorum eſſe inſtrumenta & activa noſtra juſtificationis, non autem obſignationes Dei promiſſionum. Ergò Sacramenta efficiunt in nobis juſtificationem. ait enim Scriptura nos per baptiſmum naſci, Joan. 3. 5. Eccleſiam per eum purgari, Eph. 5. 26. Baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis, Tit. 3. 5. qi manducat carnem Chriſti, vivet in æternum, Joan. 6. 58. Reſpondeo; Inſtrumenta & ſigna, etiam merè obſignantia & teſtantia, dicuntur per tropum & metonymiam id facere qod obſignant. nam & annulus ſponſalium, qi ſolùm eſt ſignum eorum, dicitur conjungere & obligare ſponſos; contractus inſtrumentum, qod ſolum conſenſus ſignum, obſtringere contrahentes, doctoratus ſigillum & litera, creaſſe & effeciſſe N. Doctorem. Qæ enim nos juvant, efficere ea ipſa dicuntur, propter finem in qem ſpectant, in qibus ab eis juvamur. Verum vitanda eſt verborum hujuſmodi, qæ ut cavſſis, vel ſignis, vel inſtrumentis actionem tribuunt, homonymia; ne propterea cenſeamus ea ſigna, vel inſtrumenta eſſe cavſſas iſtius actionis, vel effecti, vel fructus efficientes. Efficiunt enim, avt efficere dicuntur, illa effecta, ſuo tantùm modo, nempe per modum duntaxat ſigni, qatenus obſignant & certificant eam actionem vel effectionem, avt per modum inſtrumenti, qoniam ad effectionem adhibentur. Multum enim ſigna & vera inſtrumenta inter ſe propriè differunt. Signa verò nihil planè ad effectionem conferunt, qalia ſunt Sacramenta; ſed effectionem Sp. S. & opus illius in nobis, duntaxat veriſſime & certiſſimè teſtantur & conſignant.* Zvinglius denique, *reſp. ad Luther. confeſſ. Qod à Theologis hîc graviter erratum eſt, & erratur etiamnum hodiè, nihil obeſt. Pavli enim pronunciata, qæ ille Tit. 3. Eph. 5. de mundatione aqæ per verbum, & lavacro regenerationis, producit, non intelligunt ἐναλλαγὰς* eſſe, *i. e. munerum immutationes, vel commutationes, qibus fieri ſolet, ut ſignis tribuantur, qæ illa ſignificant ſolummodo.*

2. *Actu* certè, eo ipſo temporis momento, qo baptiſmus adminiſtratur, *exhiberi rem ſignatam*, ex hac phraſi non conſtare, certiſſimum videtur.

Nam 1. in eis qos alloqitur Apoſtolus, ſive verè fideles, ſive fictitii ad fontem ſacrum acceſſerant, nevtiqam inter baptizandum ea gratia collata eſt. Siqidem enim fictitii fuerant, nihil qoad ipſos efficiebat ille ritus: ſin fideles, non poterat eis regeneratricem baptiſmus conferre gratiam. ante ſiqidem regenerati regigni denuò qi poterant? Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *Epiſt. part. poſter. propoſ. 2. memb. 2. Non recipit idem ſubjectum plura accidentia ejuſdem ſpeciei.* Thomas, *ſumm. part. 3. qæſt. 66. art. 9. Unius non eſt niſi una generatio; & ideò non poteſt baptiſmus iterari; ſicut nec carnalis generatio. Et Auguſtinus dicit ſuper illud Joan. 3.* Numqid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire & renaſci? *Sic tu, inqit, intellige nativitatem Spiritus, qomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis.* Eadem habet & Tilenus, *ſyntag. part. poſt. diſp. 60. theſ. 43.* Qin & Auguſtinus, loco citato, *in Joan. tract. 11.* & in Proſperi *ſent. 331. Ipſæ duæ nativitates ſingulæ ſunt; nec illa poteſt repeti, nec illa. qomodò uterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. ut Adamus non poteſt bis generare, ſic nec Chriſtus.* Et Walæus, *de bapt. theſ. 51. Sicut ſemel tantum naſcimur; ita ſemel renaſcimur.* Vide infra *ſect. 2. ad Num. 3. memb. 1. repl. 3. reſp. 1.*

Si *baptiſmus* itaqe *lavacrum regenerationis* verè fuiſſe dici poſſit in eis, qibus ille tamen regenerationem non conferebat, ſed jam collatam obſignabat, vel conferendam etiam ubi verâ fide imbuendi & innovandi erant; tum non poteſt ex hoc enunciato concludi, *gratiam* ipſam *ſignatam in baptiſmo*, etiam *eum rite percipientibus neceſſariò tribui.* Whitakerus, *de Sacr q. 4. cap. 2. ad Bellar. rat. 1. Sacramenta verè juſtificant immediatè efficiendo ſanctitatem. Si hoc ſit verè juſtificare, (qod non eſt) efficere ſanctitatem, tum qi ſuſcipiunt ſacramenta, anteà juſti. i. e. ſancti non ſunt at juſti & ſancti* [& per conſeqens, regeniti] *ſunt, antequam ad ſacramenta admittantur. nam in adultis ſanctitas anteà requiritur; qia fides requiritur, & fidem ſemper ſanctitas ſequitur: ipſa enim fides ſancta eſt, & ſanctos efficit, qi eâ præditi ſunt. Qod Philippus Evnucho, hoc ſemper addendum eſt in baptiſmo adultorum,* Si credis, potes bapti. ari.

2. Negant noſtrum plerique, qi ſaniores ſaltem habentur, in baptiſmo infantium regenerationem illam ipſam, de qâ hoc loco Apoſtolus (neqid ambigui dicatur) parvulis baptizatis communicari. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *propoſ. 2. memb. 2* ingenuè fatetur, *regenerationem* illam, qam in baptiſmo horum effici opinatur, *non eſſe cum nova creatione & ſpirituali renaſcentiâ ejuſdem ſpeciei.* Calvinus *Inſtitut. l. 4. cap. 16. §. 20. Verè circumcidebantur infantes, in natura ſua corrupta mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur. — baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam.* Et *§. 21. Qos electione ſuâ dignatus eſt* Dominus, *ſi accepto regenerationis ſigno, præſenti vita ante demigrant, qam adoleverint, eos virtute Spiritus ſui nobis incomprehenſa, renovat, qomodò ipſe ſolus providet expedire.* Beza, *ad Act. collat. Mompelg. pag. 122. Nec enim baptiſmi efficaciam ad id momentum referimus, qo præſtatur, ſed ipſa Chriſti beneficia in eo oblata interdum ipſum præcedere, interdum ſubſeqi affirmamus, in iis viz. qi fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt, qam profitentur cum baptizantur. — Infantes, putamus, abſurdum eſſe dicere, renovari, ut vel eo ipſo tempore qo baptizantur, vel etiam ante non modò adultæ ætatis, vel cogniti & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. Ibidem pag. 106. Ad infantes qidem qod attinet in Eccleſia natos & divinitus electos, (cujuſmodi non temere dixi cunctos præſumi) & antequam uſum intelligendi nacti ſint, morituros, facile exiſtimarim Dei promiſſione fretus, naſcendo inſeri Chriſto. — — de cæteris verò qid aliter ſtatuere, niſi apertiſſima temeritate poſſumus, qam eos tum demum regenerari, cum vera fide ex avditu donantur? niſi in nonnullis Dominus extraordinariam iſtam vim afflatus ſui exercuerit. hoc verò tempus qis hominum definiet? Ibidem p. 191. Eorum qi adoleſcunt, dixi & adhuc dico, renovationem non eſſe ad baptiſmi, ſive in infantia, ſive in adoleſcentia, collati momentum reſtringendam; ſed ab eo demum tempore, qo actuali fide ex avditu Chriſtum apprehendunt.* Et *pag. 100. Qem mihi dederint infantem, adoleſcente ætate futurum Chriſtianum, niſi avditu verbi, qæ ante ignorabat, & qæ nec caro nec ſangvis docet, edoctum?* Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. Auguſtinus ait, in infantibus præcedere ſacramentum regenera-*

tionis, & ſeqi cordis converſionem, ſi Chriſtianam fidem tenuerint. non ergò exiſtimavit infundi eam gratiam in baptiſmo, qa infantes juſtificantur. præcedere enim ait Sacramentum regenerationis. qid hoc eſt, præcedit, *niſi illos, cum baptizantur, non niſi Sacramentum regenerationis accipere? non ergò juſtitiam accipiunt. Ibidem p.* 293. *Infundi talem gratiam in baptiſmo, falſum eſſe, experientia adultorum docet, qi etiam bene diſpoſiti, eam qam fingunt Pontificii, poſt Sacramenti perceptionem non ſentiunt novam gratiam infuſam.* Idem, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *voc.* 4. *Parvuli —— in futuram fidem & pœnitentiam & conſcientiam bonam baptizantur.* Et qæ ſequntur ex Calvino. Et, *de bapt. q.* 4. *c.* 5. *Si puer baptizatus transferretur ad Turcas avt paganos, ubi de Chriſto nihil avdiret, non crederet actu, etiam remoto ætatis impedimento. qod indicat eum nullum talem fidei habitum habuiſſe. nam ſi habuiſſet, ætate jam provectus, ſciret aliqid eorum, qæ fidei ſunt, & poſſet aliqem fidei actum ex illo habitu elicere.* Ameſius, *adv. Bell. tom* 3. *diſp.* 14. *q.* 3. *theſ.* 1. Bellarminus. *Infantes non juſtificantur ſine ullâ fide.* Proteſtantes. *Verum qidem hoc eſt, ſi intelligatur de gratiâ illâ, qæ eſt principium fidei, & eandem relationem ad Deum in Chriſto conſtituit cum fide actuali.* Mox, *theſ.* 2. §. 2. *Omnibus baptizatis iſtos habitus non infundi, experientia ipſa probat; qia Chriſtianorum liberi multi à Turcis abrepti & educati, aliam nullam inclinationem avt diſpoſitionem oſtendunt ad fidei actus, qam liberi Turcarum.* Et, §. 3. *Deum tamen qibuſdam, dum baptizantur, habitum vel principium gratiæ infundere non negamus.* §. 4. *Verum poteſt Deus, vel ante, vel poſt baptiſmum gratiam eandem communicare.* His avtem ego calculum liberè libenterqe concedo meum.

3. *Baptiſmum abluere peccata*, ex Act. 22. 16. qod obtenditur;

1. Poſſim cum Chamiero, *tom.* 4. *l.* 2. *c.* 3. §. 15. regerere. *Non eſſe neceſſarium, tribui baptiſmo hoc in loco remiſſionem peccatorum. Tria ſunt*, inqit, Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua. *nec magis baptiſmo, remiſſio avt vis remittendi, qam τῇ ἀναστάσει baptiſmus ſive vis baptizandi, tribuitur neceſſariò. Certè ſimilium ſimilia ſunt conſeqentia: & hîc phraſes non diverſæ. qod ſi abſurdum τῇ ἀναστάσει eam vim tribuere, certè non neceſſarium baptiſmo.*

2. Sed reſpondeat Whitakerus, de Sacr. q. 4. c. 2. ad 4um. *Tribuitur baptiſmo ablutio & remiſſio peccatorum; at non vi ipſius baptiſmi; ſed qia baptiſmus eſt pignus remiſſionis peccatorum, & qia baptiſmo obſignatur nobis remiſſio peccatorum, ideò in baptiſmo meritò dicuntur peccata remitti.* Et mox; *Familiari loqendi modus eſt, ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Calvinus pariter, *ad Act.* 22. *Qatenus fidem noſtram adjuvat baptiſmus ut remiſſionem peccatorum percipiat, ex ſolo Chriſti ſangvine, lavacrum animæ vocatur. Ita ablutio, cujus meminit Lucas, non cavſſam deſignat, ſed ad ſenſum Pavli refertur, qi ſymbolo accepto, peccata ſua expiata eſſe, melius cognovit. —— Jam enim remiſſa erant Pavlo peccata. non igitur baptiſmo demum ablutus eſt, ſed novam gratiæ, qam adeptus erat, confirmationem accepit.* Malcolmus, *in locum eundem. Ut hoc ſacramento exhibito ipſi ſignificetur, merito ſangvinis Chriſti peccatorum omnium remiſſio.* Piſcator, *theſ. Theolog. vol.* 1. *loc.* 25 §. 15. *Non qod futurum eſſet, ut baptiſmo abluerentur ipſius peccata, qæ non niſi ſangvine Chriſti ablui poſſunt; ſed qod baptiſmus ei futurum eſſet divinum & infallibile teſtimonium, qod peccata ipſi remiſſa eſſent, propter Chriſtum, in qem crederet, qemqe ex fide invocaſſet.* Petrus deniqe Martyr, *ad* 1 *Reg.* 8. *Si qando Scriptura divina remiſſionem peccatorum & ſalutem ſymbolis externis tribuere videantur, id per metonymiam eſt intelligendum, qa ſignis ea dantur qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferuntur. Sic Petrus Ep.* 1. *c.* 3. *Ætate Noë octo animas ſuiſſe per aqam ſervatas, ad baptiſmum alludens. Verum per aqam non externum elementum intelligit, ſed eam ablutionem, qæ ſangvine Chriſti fiat. atqe in ſymbolo externo rem ſignificatam comprehendit. qod ipſe poſteà manifeſtè declarat, cum ait*, Non qo deponuntur ſordes carnis, &c. Videri poſſunt qoqe Fulco & Cartwritus, noſter uterqe, *adv. Rhemenſ. in locum.*

3. Qod *phraſes iſtæ fundari* dicuntur, *non in nuda vel ſignificatione, vel obſignatione, ſed in collatione potiſſimùm rei ſignatæ; ſicut & illa*, Panis eſt corpus, Panis eſt communio corporis Chriſti:

1. Sufficit ad phraſes iſtiuſmodi verificandas, qod res ſignatæ ſymbolis deſignentur & obſignentur, qod & ſuperius ſatis demonſtratum videtur. Petrus Martyr, *ad Rom.* 4. 11: *pag.* 114. *Hic locus apertiſſimè declarat, qod & Avguſtinus tradiderit ad Bonifacium*, Sacramenta habere nomina earum rerum qas ſignificant. *idqe ille multis probavit ſimilibus; inter qæ Evchariſtiam qoqe commemoravit, qod eam appellamus* corpus Chriſti, *cum ſit illius Sacramentum. & nos docemus, panem in ſacris myſteriis ideò eſſe corpus Chriſti, qia ſit illius ſignum. Hac nonnulli ferre non poſſunt. ſed eos meminiſſe oportet in Libro Geneſeos, Circumciſionem fœdus Domini appellari; qod nihil eſt aliud, qàm promiſſio juſtitiæ & condonationis peccatorum per Chriſtum. Atqe hoc fœdus Dominus juſſit ut Judæi geſtarent in carne ſua. id nunc Pavlus exponit, eam fuiſſe ſignum ejus; juſtitiæ, inqam, & fœderis. Qarè apparet interpretationes hujus generis qibus nos utimur, ab Apoſtolo fuiſſe introductas; & eas conſectari, nihil aliud eſſe, qam veſtigiis Apoſtolicis inhærere.* Videatur & Calvinus, *Inſtitut. l.* 4. *c.* 17. §. 21.

2. Non negatur etiam *collationis*, ſive *exhibitionis* rationem inſuper haberi; ſed ejuſmodi, qæ ſigillis competat, qæ promiſſionibus reſpondeat, qæqe ad tempus ritus ipſius etiam legitimè adminiſtrati non neceſſariò ſemper reſtringatur. Danæus, *adv. Bell. tom.* 2. *l.* 2. *contr.* 4. *c.* 3. *arg.* 4. *Act.* 2. 38. *&* 22. 16. *Remiſſio peccatorum ſacramentaliter, non effective, tribuitur baptiſmo. Eſt enim baptiſmus remiſſionis peccatorum, & animi ſeria pœnitentiæ, ſigillum, ſignum, & Sacramentum, fide ſuſceptus. Luditur in ambigua ſignificatione harum vocum.* Accipere remiſſionem peccatorum. *Accipimus enim eam à Deo, tanqam à ſolo avtore; accipimus à Paſtore, ut à miniſtro; accipimus à Baptiſmo, tanqam à ſolo ſigno illius & ſigillo. Sic diploma gratiæ regium, aliqis accipit à Rege, ut à vero iſtius gratiæ avtore; accipit ob amico Avlico, velut interceſſore; accipit à Cancellaria regia, velut ab Avla obſignante Principis beneficia.* Idem, *ibidem ad c.* 4. *Inepties* 8. *eadem tribui Sacramentorum ſignis, qæ fidei. nam utraqe illa dicuntur nos ſalvos facere, Luc.* 7. 1 *Petri* 3. *juſtificare & ſanctificare, Act.* 15. *Eph.* 5. *Tit.* 3. *Rom.* 5. *Ergò fides ut ſigillum tantùm nos juſtificat, ſanctificat, ſervat; (qod falſiſſimum) ſi Sacramenta nos juſtificant & ſanctificant ſolum, velut ſigilla. Reſponſ. Iſta juſtificare, ſanctificare, ſalvare, & Deo tribui, uti ſoli cavſſæ efficienti; & Chriſto, velut materiæ; & fidei, velut inſtrumento; & baptiſmo, velut ſigillo. Sic Rex, ut avtor, dat beneficium immunitatis; amicus Avlicus, ut interceſſor; acceptatio mea, ut cavſſa antecedens & acceptans illud donum; & Cancellaria regia, qæ diploma regii doni obſignat, velut teſtis publica iſtius beneficii*

4. Qod ad *formulas* illas, *Panis eſt corpus*, &, *communio corporis Chriſti:*

Reſpondeo. de priore. 1. Qod *panis corpus* dicitur, in hoc fundatur, qod corporis ſit typus. typus avtem de archetypo, locutione licet impropriâ, prædicari ſolenne ſit.

2. *Panis* nobis in Evchariſtiâ traditus, non aliâ ratione *corpus Chriſti* nobis *confert & exhibet*, niſi qatenus obſignat nobis fideiqe noſtræ jus noſtrum ad Chriſtum ejuſqe merita. Hæc eſt *collatio* Sacramentorum propria, nec id cuiqam confert exhibetqe, niſi qi prius ejus compos fuerit.

De poſteriore. 1. Qod *panis communio* dicitur *corporis Chriſti*, 1 Cor. 10. 16. avdi Mortonum noſtrum *in locum*; Panis nonne communio corporis Chriſti eſt? *i. e. An non vel veſtrâ confeſſione communis illa panis comeſtio*,

meſtio, eſt communis participatio mortis Chriſti? i. e. externum & ſenſibile ſignum interna & ſpiritualis noſtræ participationis Chriſti, qo in noſtris conſcientiis obſignamur, & aliis profitemur, nos verâ fide Chriſti participes fieri? Et de *poculo* adhuc clarius; *Qid igitur? an potatio vini credenti confert Chriſtum? neqaqam. licet confirmet & excſcitet internam fidem, qâ Chriſtum hactenus participatum magis arctè complectimur. Ergò potatio non eſt participatio Chriſti, ſed externum ſignum interna participationis; vel externa actio, qâ profitemur, nos cum omnibus aliis credentibus Chriſti participes jam priùs factos eſſe.* Petrus Martyr, *in* 1 Reg. 8. *In ſumma id amplectendum eſt, ſigna externa minimè conjungere nos Chriſto, ſed jam ei conjunctis dari. qemadmodum teſſera non conſcribit militem, ſed jam conſcripto dari conſvevit. & nemo notam ſuam ovibus, eqis, bobus inurit, niſi prius ea bruta poſſederit. Et ſanè cum Abrahamo ſic actum eſt. prius credidit, & imputatum eſt illi ad juſtitiam. deinde Circumciſionem accepit tanqam σΦεγίδα juſtitiæ fidei, qa donatus fuerat in præputio: nec cepit Deus circumciſione agere; ſed ea ſecuta eſt juſtificationem. — Qod avtem ad Galatas legitur,* Qotqot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; *ita exponendum cenſeo. ut ſi accipias,* induere Chriſtum, *pro eo qod eſt, illius membrum fieri, baptiſmum id antecedit. ſin verò moribus & vita Filium Dei exprimere, id poſt baptiſmum acceptum conſeqitur. — Et ſi qis objecerit, in* 1 Cor. 12. *haberi,* nos eſſe baptizatos in unum corpus; *id non ſic exponendum eſt, qaſi per externum baptiſmum in corpus Chriſti primùm tranſeamus. cum prius de corpore Chriſti fuerimus; deinde ut id teſtificatum & conſignatum evadat, exteriùs baptizamur. & idcircò ante illa verba ſcriptum eſt,* per Spiritum nos in unum corpus baptizari. *prius ergò efficitur Spiritus Sancti opera, ut abeamus in membra Chriſti, deinde baptiſmus adjicitur.* Danæus ubi ſupra, *ad Arg.* 6. *Reſp. Participationem unius panis ſacramentalis, non eſſe cavſſam, ſed ſignum duntaxat unionis illius fidelium inter ſe. — Sacra Cœna non nos primùm unit; ſed Spiritus Sanctus in Chriſto id facit.* 1 Cor. 12. 13. 1 Joan. 1. 3. *Sacra verò Domini Cœna & panis illius obſignat illam noſtram (qi fideles ſumus) inter nos unionem, eamqe ratificat & confirmat, non avtem efficit & cavſſat, ut vult bardus homo.*

2. Qod *arctiorem* hoc pacto *cum Chriſto communionem acqirimus,* id non ſimpliciter ex Sacramenti merè collati efficaciâ provenit, ſed ex fidei opere & exercitio, qod in parvulis non habetur.

5. Qod dicitur, *formulam illam,* Circumciſio eſt fœdus, *denotare, Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur. i. e. beneficia fœderis conferre præputiato, cum circumciditur:*

1. Imò fœdere continebatur nondum circumciſus, alioqi nec circumcidendus, qi circumcidebatur, priuſqam circumcideretur. Ideò avtem circumcidebatur, non ut jus ad fœdus haberetur, ſed ut jus ad fœdus jam habitum ritu ſolenni obſignaretur. Ita, *de baptiſmo* Whitakerus, *q.* 4. *c.* 5. *Non baptizantur infantes, ut fiant ſancti: ſed, qia ſancti ſunt, ideò baptizantur. i. ſigillum accipiunt.* De utroqe ritu, tum *Baptiſmi,* tum *Circumciſionis,* Martyr, *ad Gen.* 17. *Ex hoc loco concludimus, pueros qoqe Chriſtianorum, in fœdere Domini naſci, & idcirco baptizandos, ut illi erant circumcidendi.* Et cum de ſtatu infantium citra ritum alterum perceptum demigrantium verba faceret; *Jam cum naſcuntur ex fidelibus, ad Deum pertinent, qi pollicitus eſt ſe futurum Deum ipſorum & ſeminis ipſorum. à qo non excludi infantes eſt manifeſtum, cum voluerit illos circumcidi. ſed nota non adhibetur alienis à Deo. qo fit ut jam ad illum pertineant.* Id qod ex Chryſoſtomo in prægreſſis luculentiſſimè illuſtraverat, collatione à more humano deſumptâ, *qo ſervos avt jumenta, ubi comparaverint, notam eis aliqam inurere ſolent, qâ ipſorum eſſe dignoſcantur.* Paræus, *ad Rom.* 4. *dub.* 3. *Fidelium infantes comprehenſi ſunt fœdere Dei in parentibus, juxta promiſſionem,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *Sunt ergò confœderati Deo. ad confœderatos avtem pertinet Sacramentum initiatorium fœderis; qod nunc eſt baptiſmus; olim erat circumciſio, cui baptiſmus divinâ ordinatione ſucceſſit.* Vide Zvinglium ſupra adductum. De *Circumciſione* deniqe clariſſimè Calvinus, *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 24. *Nec Dominus, cum Abrahamum ſibi cooptat, à circumciſione ſumit exordium, verùm cum ferire cum eo fœdus inſtituat, primùm denunciat. tum deinde poſt fidem promiſſioni habitam, Sacramenti facit participem. Cur in Abrahamo fidem ſacramentum ſeqitur, in Iſaaco filio intelligentiam omnem præcedit? qoniam eum, qi adulta demum ætate in fœderis ſocietatem recipitur, qia fuerat hactenus alienus, ejus conditiones antea perdiſcere æqum eſt. infantem verò ex eo progenitum non item, qi hæreditario jure à matris utero in fœdere continetur.* & qæ ſequntur. Idemqe de *Baptiſmo,* Epiſt. 229. *Si qis baptiſmum illis* (fidelium infantibus) *neget, in promptu eſt reſponſio, jam eſſe ex grege Chriſti & ex Dei familia, qoniam fœdus ſalutis, qod Deus cum fidelibus paciſcitur, filiis etiam commune eſt, ſicut & verba ſonant.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *niſi præcederet hæc promiſſio, qa Deus liberos fidelium nondum natos adoptat, perperam illis baptiſmum conferri, certum eſt.*

6. *Baptiſmum* pariter *eſſe regenerationis lavacrum, & peccata abluere infanti nondum regenito, & adhuc illoto,* qod dicitur:

Atqi ſupra oſtendiſſe videmur;

1. Nec hæc in *Baptiſmi* ipſius *momento* actu, cum non eſſent, *collata*; ſed, cum prius exiſterent, *obſignata* tantùm in illis, de qibus formulæ iſtæ uſurpantur.

2. Nec iſta, ex noſtrorum ſententiâ, in Baptiſmi actu ipſo infantibus conferri ex lege ordinariâ. Concludam iſta Bezæ verbis, qibus de *formulis* hujuſmodi uſus eſt, *ad Act. Colloq. Mompelg. dogm.* 1. *&* 2. *de Bapt. p.* 115. Ubi, *ſignificativè mundari Eccleſiam aqa, realiter baptiſmo Spiritus,* dixerat; *Contrarium annon,* inqit, *dogma ex fœtidis Scholaſticorum lacunis havſtum eſt, qi ut ſuum Satanicum characterem inveherent, cavſſativam, ut loquuntur, vim conferendæ gratiæ, principalem qidem Deo, inſtrumentalem avtem Sacramentis tribuerunt? — Nec diffiteor, in hunc qantumlibet palpabilem, errorem inductos eſſe nonnullos, malè intellectis Patrum ſententiis; qi non certè ut ſignis ullo modo tribuerent, qod eſt unius Spiritus Sancti opus; ſed ut Sacramentorum uſum & efficaciam commendarent, ſæpe ſic de ſignis ſunt locuti, ut qod unius eſt divinæ virtutis, videantur illis, qaſi ſubordinatis, ut iſti volunt, inſtrumentis, attribuere. Sic panem, qem frangimus, vocat Pavlus, corporis Chriſti, & calicem, qem bibimus, ſangvinis Chriſti, κοινωνίαν. ſic baptiſmum aqæ vocat lavacrum regenerationis. — Et qidni ſic loqerentur ipſi, & Patres etiam eos ſecuti, cum Chriſtus ipſe, ut ſacramentalem ſignificationem minimè vanam eſſe oſtenderet, illi ipſi pani, & illi vino, ipſius ſui corporis & ſangvinis appellationes tribuerit?*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

12. *Deniqe certiſſimum eſt, efficaciam ſpiritualem Sacramentis à Deo inſtitutis in recto uſu nunqam deeſſe. Avt igitur abuſus oſtendendus in baptiſmo infantium, avt fatendum efficere in infantibus qod figurat. Confert ergò baptiſmus remiſſionem peccati infantibus applicando meritum Chriſti.*

Abuſus cogitari non poteſt ex parte ſuſcipientis parvuli. ſed nec ex parte adminiſtrantis, qi ſecundum Dei voluntatem baptizare parvulos agnoſcitur ab omnibus, qi errorem Anabaptiſtarum non approbant. Hinc Calvinus paſſim docet, Sacramenta non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ; ſed Deum rite utentibus præſtare illud, qod in Sacramentis promittit & figurat. qod non minùs ad parvulos fidelium, qam ad ipſos fideles pertinet.

Dicendum igitur, avt non inſtitutum fuiſſe baptiſmum in utilitatem parvulorum, avt concedendum ex virtute divina efficere in infantibus qod repræſentat & ſignificat.

Ergò Baptiſmus in illis abluit reatum originalem.

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Efficacia qidem Sacramentis à Deo tributa in uſu legitimo nunqam deeſt.* Verum hanc eſſe baptiſmi ſacramento à Deo tributam efficaciam, ut parvulo adhibitum, Chriſti meritum nondum applicatum applicet ad remiſſionem reatus originalis, imò ad ea omnia qæ figurat, in parvulo efficienda, id verò probandum adhuc ſupereſſe videtur, nec (ut ipſe reor) unqam probabitur.

2. Calvinum qod attinet, *inculcat* reverâ *paſſim, non eſſe nuda & inania ſigna gratia ſacramenta.* nec certè pius qiſqam, vel id ipſe unqam dixerit, vel ſine horrore ab alio prolatum ad avres ſuas admiſerit. Sed neqe, qi fœderis divini verè obſignatoria aſſeruerit, & ex animo faſſus fuerit, hoc unqam ſe piaculo obſtrinxerit; nec ideò *nuda & inania ſigna* haberi debent, ſi non id perpetuò & præſentaneò, qod obſignant, actu exhibeant præſtentqe; niſi forte Baptiſmum in jam renatis & juſtificatis eſſe ejuſmodi qis dixerit, vel in eis etiam fuiſſe, qi poſtqam tincti fuerint, deinceps ſuo tempore regeniti fuerint. Cavtè ſatis Calvinus, *ad Act.* 3. 38. *Qanqam Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium.* cum tamen antè dixiſſet, *Nihil eſt aliud, qam bonorum, qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio.* Idem, *ad Act.* 7. 8. etiamſi concludat, *Sacramenta, non eſſe inanes figuras: qia Deus, qi verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet.* tamen ibidem, *Judæos interea perperam facere*, oſtendit, *ſi in externo ſymbolo ſalutis ſuæ initium ſtatuant, cum prius Abraham vocatus ſit, & promiſſa ejus ſemini redemptio ac terra, qam circumcideretur, & tametſi tradita fuerit Circumciſio, ut gratiæ ſymbolum,* [*non cavſſa*, nam & hoc *ibidem*] *eſſet, eam tamen ordine & tempore adoptio præceſſerit.* Idem, *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 18. Deus cum Adæ & Evæ arborem vitæ in arrhabonem immortalitatis dedit, ut eam ſecurè ſibi promitterent, qamdiu ederent ex illius fructu; & cum cœleſtem arcum Noë & ejus poſteris in monumentum ſtatuit, poſthac ſe diluvio non diſſipaturum terram: hæc Adam & Noë pro Sacramentis habuerunt; non qod arbor præſtaret illis immortalitatem, qam ſibi ipſa dare non poterat; avt arcus coercendis aqis foret efficax, qi ſolaris duntaxat radii repercuſſio eſt in oppoſitas nubes; ſed qia notam à verbo Dei inſculptam habebant, ut documenta eſſent teſtamentorum ejus & ſigilla.*

Verum Calvinus de Sacramenti hujus in parvulis efficaciâ qid ſenſerit, ex eis qæ hîc adjicientur, abunde (opinor) patebit. Primo *Sacramenti totam integramqe naturam*, ubi *definitione accuratiore & pleniori complecti* ſe velle ſignificat, his eam verbis concipit; *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 1. Sacramentum eſt ſymbolum, qo benevolentiæ erga nos ſuæ promiſſiones conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem; & nos viciſſim pietatem erga eum noſtram, tam coram eo & angelis, qam apud homines teſtamur.* qæ *Sacramenti definitio* videtur Whitakero, *de Sacr. q. 1. c. 3. longè optima, & aliis omnibus præferenda.* Addit mox majoris compendii cavſſa alteram; *Divinæ in nos gratiæ teſtimonium externum, ſigno confirmatum, cum mutuâ noſtræ erga ipſum pietatis teſtificatione.* Tum de *Baptiſmo* ſpeciatim in eandem mentem, *ibidem c. 16. §. 2.* In hoc enim *ſolidam Baptiſmi veritatem, totamqe ſubſtantiam, vimqe ac naturam* conſtituit, qod *Scriptura oſtendit peccatorum purgationem, qam à Chriſti ſangvine obtinemus, hîc primò demonſtrari. Deinde carnis mortificationem, qæ mortis ejus participatione conſtat, per qam in vitæ novitatem regenerantur fideles; itaqe etiam adeò Chriſti ſocietatem. Ad hanc ſummam referri poſſe, qicqid in Scripturis de Baptiſmo traditum eſt: niſi qod etiam præterea teſtandæ apud homines religionis eſt ſymbolum.* Demùm de *Pædobaptiſmo* agens, *ibidem §. 5. Myſterii ſpiritualis ſi qa ratio habeatur, conſtabit, infantibus etiam adminiſtrari Baptiſmum, ut qi illis debeatur. Non enim Dominus olim Circumciſione dignatus eſt; qin eorum omnium participes faceret, qæ per circumciſionem ſignata tunc fuerunt. alioqi meris præſtigiis lüdificatus eſſet populum ſuum, ſi fallacibus ſignis eos lactaſſet: qod ſolo avditu horrendum eſt. diſerte namqe pronunciat, Circumciſionem infantuli loco ſigilli futuram ad obſignandam fœderis promiſſionem. Qod ſi fœdus firmum & fixum manet, Chriſtianorum liberis non minus hodie competit, qam ſub veteri Teſtamento ad Judæorum infantes ſpectabat.* Qod & idem rurſus *ibidem §. 9.* qam periocham tranſcribere totam iſtic licuerit. Deniqe clariſſimè pleniſſiméqe *ibidem §. 21. Qarè nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qam ut fœdus cum illis à Domino percuſſum obſignet & ſanciat, reliqa ejus Sacramento ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio Num. 3.

Ad hos fines, vel alterutrum horum, conſeqendos, Baptiſma mihi minimè inſtitutum videtur; qum in inſtitutione ipſâ eis primariò adminiſtrandum ordinetur, qi ex prædicatione Evangelii fide in Chriſtum imbuti, & diſciplinam Chriſtianam jam amplexi fuerant, Marc. 16. 15. 16. Mat. 28. 18. At hi & ſanati ex parte, & reatu omni exoluti, ad Baptiſmum ſuſcipiendum accedebant, avt ejuſmodi ſaltem eſſe præſumebantur anteqam ad Baptiſmum admitterentur.

Qin & Joannis Baptiſmum ejuſdem fuiſſe efficaciæ cum illo qi ab Apoſtolis ex Chriſti inſtituto adminiſtrabatur, adverſus Pontificios noſtri omnes tuentur. At in Joannis Baptiſmo prævia exigebatur pœnitentia, qam peccatorum venia neceſſariò & inſeparabiliter conſeqitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad reatum tollendum, ubi remiſſio anteà non fuit, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, ſatis (uti ſpero) oſtenſum eſt, ad Cenſur. præced. Num. 2. *In remedium etiam morbi ordinatum eſſe Baptiſmum, qatenus exhibet gratiam ſanantem verè credentibus, ejuſqe exhibitionem obſignat, vix dubitari qeat. Sacramentum ſiqidem Baptiſmatis adulto credenti & illud ſuſcipienti exhibet qod ſignat: alioqi minimè verax, qin fallax eſſet ſignum. figurat avtem ablutionem pleniorem ſordium peccati inhabitantis, & ſanationem ulteriorem morbi illius, qam illa erat, qæ in primâ converſione accepta eſt, eamqe pariter obſignat.*

Ad rationem, qam ſubjungis, reſpondeo; ratio cur in primâ inſtitutione Baptiſmus iis primariò adminiſtrandus *erat*, qi ex prædicatione Evangelii ad fidem Chriſti converſi ſunt; *ratio, inqam, erat, qia adulti primò ad fidem Chriſti convertendi erant, anteqam parvuli eorum baptizandi erant. non enim niſi baptizatorum parvuli baptizandi erant ordinariè. Lege avtem de baptizandis parvulis exemplo Circumciſionis ex Chriſti inſtituto ſemel ſtabilitâ, poſteà ordinariè ſoli infantes ſolebant baptizari; qo modo poſt primò latam legem Circumciſionis Abrahæ adulto jam tunc credenti, non amplius niſi infantes octo dierum circumcidendi erant.*

Non ergò de fine adæqato, avt etiam maximè principali Baptiſmi, judicandum eſt duntaxat ex fine, qem habuit in Eccleſia primitus conſtituenda in prima inſtitutione; ſed potius ex ordinaria praxi ſubſeqente, & ex finibus, qos habiturus erat & habuit in parvulorum Baptiſmo in Eccleſiæ conſtituta. In finibus avtem hiſce is erat, ut eſſet organum avt medium exhibitivum remiſſionis originalis reatus parvulis, & ejuſdem remiſſionis & aliorum actualium obſignatorium iiſdem credentibus, qum ad adultam ætatem perventuri eſſent.

De Joannis baptiſmo *præparatorio idipſum pariter dictum eſto: ante cujus ſuſceptionem* pœnitentia prævia exigebatur *ob eandem cavſſam, ob qam dicebamus in initio Miniſterii Apoſtolici fidem à baptizandis exigi ſolere: adultis ſiqidem duntaxat pœnitentia prædicata eſt.*

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, primum illud qod attinet;

1. *Ad remissionem peccatorum* jam remissorum, nisi obsignandam, adhiberi non potuit, & hanc tamen figuraſſe præsumitur. Lombardus, *sent. l. 4. d. 4. G. Si qaritur, cujus rei Baptismus ille sit Sacramentum, qi datur jam justo; dicimus Sacramentum esse rei qæ præcessit, i. e. remissionis ante per fidem datæ.*

2. Nec ad *morbum* directè *sanandum* adhibebatur, nisi qatenus obsignationis ratione fidem fovendo excitandoqe vires eidem addebat ad concupiscentias debellandas. Hoc avtem efficit, non eo tempore tantùm, qo administratur & susciputur, licet plenius forsan tunc temporis & validius, verum & deinceps, qoties ejusdem memoria seria apud nos in animis nostris renovatur. Videatur Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. p. 293.* & *de Sacram. q. 1. c. 3. voc. 4.* allatus supra, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2. resp. 2. §. 2.*

3. *Regenerationis* ipsius Sacramentum Baptismus dicitur. at ea jam præterierat, nec repeti potis est. Contraremonstrantes, in *Colloq. Hag. de thes. 5. Arg. 10. edit. Brand. p. 348. Semel tantùm regeneramur, sicut semel tantùm nascimur. qare & semel tantùm baptizamur in regenerationis nostræ obsignationem.* Videatur & Amesius, in *Coronid. ad art. 5. c. 11. p. 356. 357.* & qæ supra adducta sunt, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2.*

4. Non *plenior* tantùm, sed plenissima etiam, *sordium ablutio*, in Baptismo figuratur, qæ nisi ad vitæ terminum non exhibetur. Lutherus, *concion. de bapt. tom. 1. edit. Jenens. fol. 337. Porrò illa peccatorum demersio & mortificatio, (qæ in Baptismo figuratur) non perfectè in hac vita absolvitur, donec hoc mortale corpus pereat, & totum in pulverem abeat. Sacramentum vel signum Baptismi, id qod videmus, brevi perficitur; verum significatio ejus spiritualis per totam hanc vitam durat, & non nisi in morte perficitur. tum enim verè demergitur homo in Baptismum, & verè hoc fit, qod Baptismus significat.* Et mox; *Qantum igitur ad figuram & signum attinet, mortua etiam nunc una cum homine sunt peccata, & resurrexit homo. Verum qantum ad opus attinet, sacramenti effectus nondum perfectè est absolutus. h. e. mors & resurrectio in novissimo die, nondum sunt facta, sed fient.* qæ & ibidem latius persequitur.

5. *Signum* non est necessariò *fallax*, etiamsi non actu exhibeat id, qod figurat. satis est, qo signum istiusmodi *verax* censeatur, si vel jam exhibitum, vel exhibendum obsignet; imò si nec exhibendum etiam, ubi sub certâ conditione res obsignata promittitur. nisi enim conditio illa præstita fuerit, nec in eis signum est fallax, qi culpâ suâ re obsignatâ caruerint. Urſinus, *tractat. Theolog. p. 579. Universaliter in omni stipulatione, cum ab una parte violatur conditio, etiam promissio alterius partis sit irrita; qia ad eam præstandam non amplius obligatur. promissio qippe conditionalis rata esset debet positis conditionibus.* Vide & Petrum Martyrem *ad Rom. 4.* supra, *ad Arg. 6. replic. 4.* & Calvinum, *Instit. l. 4. c. 15. §. 17. ad Arg. 11. de locut. 2.* & *ad Rom. 4. 11.* infra, *ad Num. 30. de Calvin.* Rectè Heerbrandus, *Compend. Theolog. p. 619. Sacramenti veritatem incredulitas hominum non evacuat.*

6. *Baptismum*, nec in infantibus, nec in adultis, *ea omnia qæ figurat reapse statim exhibere*, pro confesso, opinor, apud omnes, ne Pontificiis qidem ipsis exceptis, habetur. ut si *signum fallax* censeatur, qod non actu exhibet id qod figurat, Baptismi sacramentum ex parte saltem fallax, tam in adultis, qam in parvulis universis reputandum sit.

Secundum qod attinet; *rationem* agnosco, *cur adulti prius qam parvuli fuerint baptizandi.*

Verum 1. *principali effecto*, imò principalibus effectis, caruisse Baptismum in eis omnibus, qibus *in prima institutione primariò* destinabatur, id mihi certè minus verosimile, & probatione altiore indigere videtur. *Principales effectus, regenerationem* dico & *remissionem peccatorum*; G Baptismi præsumuntur effectus esse.

2. Si qem in parvuiis alium statuere libuerit *effectum*, qam in adultis obtineat, id mirum valdè S. S. nusqam insinuasse. nec de eo certi qicqam constare poterit, qo fides nostra innitatur, donec verbulo saltem divino aliqo illud nobis innotescat.

SECTIO II.

SAMUELIS WARDI *Thesis Num. 4. & 5.*

ID *Scriptura docet, Act. 2. 38.* Baptizetur unusqisqe vestrum in remissionem peccatorum. *Act. 26. 26.* Baptizare & ablue peccata tua. *Ephes. 5, 26.* Mundans eam lavacro aqæ per verbum. *Tit. 3. 5.* Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. *1 Cor. 6. 11.* Sed abluti estis; sed sanctificati estis; sed justificati estis. *Colos. 2. 12.* Consepulti cum eo per Baptismum. *Ex qibus locis satis constat, institutum fuisse Baptismum, in remissionem, in ablutionem, in mundationem à peccatis; qæ verba denotant solutionem reatus omnium peccatorum, etiam originalis, qibus antea remissum non est.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad *Testimonia* & firmamenta attinet è Scripturis petita; Qædam dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus resipiscentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præsumitur, ut Act. 22. 16. cum 9. 11. qo rite & salubriter baptizarentur. eis ergò cum statim atqe resipiscerent, remissa fuerint peccata, non potuit Baptismus reatus illius solutionem efficere, qi jam antea solutus fuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ut testimoniis & firmamentis meis è Scriptura petitis accommodatius respondeas, ea digeris in qatuor classes.

1. Qædam, *inqis*, dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus resipiscentia priùs exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præsumitur, ut *Act. 22. 16.* cum 9 11.

Ubi supponis adultos ante Baptismum semper fuisse, avt saltem præsumptos fuisse, vera pœnitentia præditos, ac proinde ab omni reatu peccatorum suorum absolutos. unde infers, Baptismum ad solutionem reatus in talibus non esse institutum.

Hæc mihi non videntur adeò firma & explorata, ut sine omni exceptione admitti debeant. Concedo neminem adultorum ad Baptismum admitti debere absqe professione fidei & pœnitentiæ. Concedo itidem solidam pœnitentiam conjunctam cum vera & viva fide in Mediatorem, obtinere præsentaneam peccatorum remissionem apud Deum.

Sed nego pœnitentiam avt fidem initialem, qæ judicio Apostolorum sufficiebat ad dandum Baptismæ desiderantibus, semper eorum judicio avt præsumptione suffeciſſe ad tales ponendos in statu adeptæ reconciliationis, remissionis peccatorum, regenerationis avt salutis. Act. 2. 37. Qi præsumuntur verè compuncti corde ob peccata sua, qi præsumuntur desiderare ex animis liberationem à peccatis, qi instituuntur, ut qærant liberationem hanc in merito Christi, idonei jam judicantur ad accipiendum Baptismum, & in Baptismo remissionem peccatorum, ibidem, vers. 38. sed non præsumuntur ante Baptismum obtinuisse hanc remissionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Ego qænam sit *fides* illa ac *pœnitentia initialis*, non intelligo qâ præditum avsit qis ad Baptismum admittere, qem tamen *vera viraqe in Mediatorem fide*

imbutum nondum credat. Philippus certè Æthiopi Baptiſmum poſcenti, *Si credis*, inqit, *ex toto corde, licet.* Act. 8. 38. qaſi non baptizaturus, niſi id ille profiteretur, ipſeqe, charitatis ſaltem judicio, ita credere credat. *Non vult eum baptizare, niſi credat.* inqit Lutherus, *in Gen.* 48. nec *fidem* tantùm *initialem* illam volebat, qi *ex toto corde* poſcit ut *credat.* Et de Ananiâ Calvinus, *ad Act.* 22. 16. *vera fidei expertem non baptizaſſet.* eâ nempe imbutum præſumpſiſſe vult: & ex Chriſto ipſo id didiciſſe videtur, Act. 9. 11. Bucerus *ad Rom.* 6. *de bapt. myſt. p.* 327. reſpondens Anabaptiſtarum objectioni ab Apoſtolorum & Philippi praxi ſumptæ, concedit, *ab adultis & confiteri potentibus anteqam baptizentur, confeſſionem fidei reqiri.* Qin &, *idem Baptiſmum appetentibus, ab adultis omnibus, qod ab Evnucho Philippus, exigi debere* contendit. Videatur Whitakerus, *de Sacra. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 3. *p.* 10. *& q.* 4. *c.* 2. *ad rat.* 1. *p.* 75. allatus ſupra *ad arg.* 11. *de locut.* 2. *reſp.* 2. *rat.* 1. qi & multis adverſus Bellarminum confirmat, *Baptiſmum non primò & propriè facere nos Eccleſiæ Catholicæ Chriſtiqe membra, ſed metonymicè tantùm, qia nos eſſe tales confirmat, & nobis jus illud obſignat.* Et, *de Eccleſ. q.* 1. *c.* 4. *ad arg.* 2. *eos qi credunt, ſtatim fieri membra Eccleſiæ Catholicæ.* Et, *ibidem ad* 3um. *Catechumenos, ſive non baptizatos, vera fide præditos, de Eccleſia Catholica eſſe, & ad eam pertinere: in ſtatu ſalutis eſſe, idqe non voto tantùm, ſed re & actu. alioqi non poſſe ſervari magis, qam qi voto in arca Noë fuerant, cum re & actu non eſſent.* qæ omnia ille latius proſeqitur; *ibidem* c. 5. Videatur & Petrus Martyr adductus ſupra, *ad arg.* 4. *reſp. ult.*

2. Si *fides* illa nondum *vera vivaqe* foret, nec *pœnitentia* ejuſmodi, ut remiſſionem peccatorum ex vi promiſſionis neceſſariò indipiſceretur, qam Baptiſmo tamen inſeqente conſeqeretur baptizatus; videtur eam eſſe Baptiſmi collati virtutem, ut vel ſine *vera vivaqe fide pœnitentiaqe ſalutari* baptizatum juſtificet; vel ſaltem, ut ex *fide* illa, *pœnitentiaqe* nondum *vera, viva, ſalutari,* accedente *ablutionis* ritu, *vivam, veram, ſalutarem* efficiat: qo modo ſcilicet Pontificii docent, ex *attritione*, qæ non juſtificet, accedente Sacramento *abſolutionis, contritionem*, qæ juſtificet, fieri. Bellarminus *de pœnit. l.* 2. *c.* 18. *in fine.* Et tale qid ſomniaſſe videtur Durandus, *ad* 4. *d.* 4. *q.* 2 *ad* 2um. Qod utrumqe cum novum & Eccleſiæ priſcæ prorſus inavditum ſit, teſtimonio divino aliqo ſtabiliri neceſſe fuit. Philippus Mornæus, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 5. *Sacramenta non indunt fidem: ſuſcipit illa indita fides, qam porrò corroborant.* Et mox; *Sacramenta fidelibus data, non ut credant, ſed qia credunt; non ut in fœdere Dei comprehendantur, ſed ut eo ſigno comprehenſi ſignificentur.* Whitakerus, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *Nos ſacramenta inſtituta eſſe dicimus, non ut fidem infundant; ſed ut fidem ante infuſam confirment.* Baſilius, *contr. Evnom.* Πιστεῦσαι δεῖ πρώτον ἔπειτα ἐπισφραγίσασθαι. Tertullianus, *de bapt. c.* 13. *Pavlus ubi credidit, tinctus erat.* Bellarminus ipſe, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſ.* 1. *teſt.* 2. *Fides non eſt effectus Baptiſmi, cum eum præcedat; ſed potius diſpoſitio ad illum.* Whitakerus deniqe, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *partic.* 2. *Nos verè dicimus, Sacramenta non juſtificare, nec primò, nec ſecundò, per ſe & proprie. nam qando fides noſtra in prædicatione Evangelii Chriſtum amplectitur, tum juſti ſumus. Verbum ergò juſtificat; Sacramenta hanc juſtificationem obſignant: ut niſi qis juſtificatus & pius ad Sacramenta accedat, Sacramenta non eum juſtificare poſſint. Juſtitia ergò & prima & ſecunda ex verbi prædicatione confertur; per Sacramenta verò alitur & avgetur. Non poſſunt Sacramenta homini, qi caret juſtitiâ, juſtitiam conferre, ſed in eo tantùm, qi habet, avgere & corroborare.*

3. Locus ille, *Act.* 2. 38. non tam præſumit hoc in baptizatis, qam à baptizandis exigit. Hortatur Petrus ut reſipiſcant avdientes, prout & cap. 3. 19. μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε. qo loco etiam Baptiſmi nulla fit mentio, cum peccatorum tamen promittatur abſterſio. μετάνοιαν avtem iſtam, ſive *reſipiſcentiam*, ſive *pœnitentiam* reddere libuerit, qam ab eis Petrus exigit, non fuiſſe *ſalutarem*, eandemve illam de qâ Pavlus 2 Cor. 7. 10. vix erit, credo, ut qiſqam dixerit. *Compunctio* ſiqidem *cordis*, de qâ verſ. 37. ſalutaris ea necne fuerit, ad rem ipſam, de qâ agitur, parum refert. neqe compunctionis illius ratione, Petrus iſtos, non magis qam timoris intuitu τὴν δεσμοφύλακα Pavlus, ad Baptiſmum admiſerit; ſed *reſipiſcentiâ, ſalutari* prorſus, dubio procul (ut *fide* verâ vivâqe commentarienſem ille) præmiſſâ, ad Baptiſmum invitat. Qin & Martyr, *ad Rom. c.* 3. *p.* 39. *Unam eſſe vera pœnitentiæ rationem, qæ à baptizandis adultis exigatur*, multis probat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Idem eſto de Pavlo *judicium, cui dictum eſt per Ananiam*, Surge, baptizare, & ablue peccata tua. *Act.* 22. 16. *Nam remiſſio peccatorum nititur fide: fides divini verbi promiſſionibus. Verbum promiſſionis ſic ſe habet qoad adultos initiandos*, Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Marc.* 16. 16. *Sic Petrus hic*; Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum. *ſcilicet obtinendam, non obtentam. Sic Pavlo ab Ananiâ dictum eſt*; Surge, baptizare & ablue peccata tua. *ſcilicet non remiſſa, ſed hoc myſterio remittenda, ut probabile eſt. Nam in Baptiſmo fides baptizatorum ferebatur in Deum, ut remittentem & abluentem peccata virtute ſangvinis Chriſti tum illis applicati, qorum onere premebantur illorum conſcientiæ ante & uſqe ad hoc remedium applicatum. Qid igitur ante Baptiſmum Deus fecerat arcana ſua voluntate pro talibus baptizandis, Apoſtoli, nec judicare nec præſumere potuerunt; ſed in ipſo Baptiſmo dari remiſſionem, ac fieri ablutionem peccatorum virtute ſangvinis Chriſti omnibus in Chriſtum credentibus, & præſumpſiſſe & docuiſſe videntur Apoſtoli. Atqe hac ſpe mixi ad Baptiſmum accedebant Chriſtiani; atqe in hunc ſenſum Veteres hæc loca intellexerant.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *Loco* illo *Act.* 22. 16. nolo denuò reponere qæ ſunt prius exhibita, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *locut.* 3. ibi poterunt videri.

2. Chriſtus ipſe, cum dixit, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur.* an non *fidem veram, vivam, ſalutarem*, à baptizandis verbis illis exigebat? eandem utiqe ipſam, de qâ alibi toties, Baptiſmi avt ſuſcepti, avt ſuſcipiendi conditione nevtiqam adjectâ, *Qi crediderit, non peribit, habet vitam æternam, à morte ad vitam tranſiit, in judicium non veniet.* Joan. 3. 15. 16. 18. & 5. 24. & 6. 40. 47. *Qibus in locis, ſi qis* (inqit Whitakerus *de Sacram. q.* 4. *c.* 3. *p.* 97.) juſtificari & vitam æternam habere, *ſic interpretetur ut Bellarminus*, id eſt, diſponi ad juſtitiam & vitam æternam, *nonne hoc eſſet inſigniter abuti Scripturis, & hac omnia teſtimonia egregiè pervertere?* Avt in ſtatu ſalutis nondum conſtitutos credere fas eſt donec Baptiſmum nacti fuerint, qi fide tamen ſalutari fuerant imbuti, atqe hoc Chriſtum verbis illis voluiſſe? ut perire neceſſe habeant, niſi lotio externa acceſſerit? qi *fide* tamen *cor* interiùs *mundatum* habuerint. Act. 15. 9. Horrendum certè Bellarmini illud, *de pœnit. l.* 3. *c.* 2. *probat.* 7. *rat.* 1. qod ex Auguſtino tamen ſtatuminare conatur; *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint.* De Baptiſmo paria ſi dicantur, qod ex verbis Domini ſic intellectis fluere forſitan videatur, ecqis non animo exhorruerit? Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 3. *arg.* 1. *p.* 81. *Scriptura docet fidem afferre juſtitiam. ergò, qi crediderit, eſt juſtus. credere avtem poſſumus ſine ſacramentis. ergò Sacramenta illam juſtitiam confirmant, non afferunt per ſe, avt ſecundam, avt primam juſtitiam. Et nulla juſtitia eſt niſi fidei, non una fidei, altera ſacramentorum.* Idem *ibidem* p. 83. Cum Bellarminus, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſſ.* 1. *teſt.* 2.

ex

ex *Marc.*16.16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Hîc tribuitur Baptiſmo vis ſalvands. at non ſalvat niſi juſtificando*, &c. Ipſe contra ex eodem loco ſic argumentatur. *Reqirit fidem ante Baptiſmum in adultis, Marc.* 16. *unde conſtat, fidem eſſe, qa ſervat, non Baptiſmum.* Bellarminus (*de effect. Sacr. l.*2.*c.*9.*ad primum*) *ait, non hinc colligi Baptiſmum non ſervare.* Reſpondeo. Ergò *ſaltem hoc ſequitur, Baptiſmum non ſolum* [forſan, *ſolum non*] *ſervare. Si ergò Baptiſmus ſervat fide, qomodò tandem intelligitur hoc*, cum fide? *num Baptiſmus & fides conjunctim ſervant? an Baptiſmus tantum, ſed non ſolus, i. e. non ſine fide, qia fides debet diſponere hominem? Id ex eo colligo, qia antea* (*l.*2.*c.*1.*not.*3 *fin.*) dicit fidem eſſe *tantum diſpoſitionem ad juſtificationem & ſalutem; ut ficcitas eſt in ligno ad combuſtionem. Si ſic, tum revera omnem ſervandi vim Baptiſmo tribuit; ut ignis eſt qi comburit, non ficcitas ligni, etſi non comburat, niſi ſiccum fuerit lignum. Sed pugnat hoc cum tota ſerie, atqe adeò cum conſtante doctrina Scripturarum, qæ faciunt fidem non eſſe diſpoſitionem tantùm ad juſtitiam, ſed fidei juſtificationem tribuunt. Rom.* 3. 28. *&* 5. 1. *& Abrahamum eſſe ex fide juſtificatum, ajunt, Rom.* 4. 3. *Num ea Abrahæ fides, qæ ſic commendatur in Scripturis, nihil aliud ſit, qam diſpoſitio qadam ad juſtitiam? Cum ergò Scripturæ tam apertè fidei juſtificationem & ſalutem tribuant, non poteſt de nuda diſpoſitione intelligi. Ergò fides verè juſtificat. Si ergò & fides juſtificat & Baptiſmus conjunctim, tum juſtitia partim fidei, partim Baptiſmo tribuenda eſt. Si ſic, tum partienda inter fidem & Baptiſmum juſtitia eſt. Dicant ergò, qantum fidei, qantum Baptiſmo ſit tribuendum. Qod qum planè ridiculum ſit, ut juſtitiæ partem unam fidei, alteram Baptiſmo tribuant, ſequitur eſſe ſolam fidem, qæ ſervat, cum Bellarminus concedat non Baptiſmum ſolum ſervare. Et ideò Chriſtus in poſteriore membro ait*, Qi non crediderit, condemnabitur. *non*. Qi baptizatus non fuerit. Idem, *ibidem p.* 813. *Sic Chriſtus Joan.* 5. 24. Qi ſermonem meum audit; *ibi eſt auditus*; & crediderit ei qi miſit me; *ibi eſt fides ex auditu*; habet vitam æternam; *ibi eſt juſtitia ex fide. Hîc nulla de Sacramento mentio. Et hanc eſſe veram & perfectam juſtitiam, ex eis patet qæ ſequntur. addit enim Chriſtus*; In condemnationem non veniet, ſed tranſiit à morte in vitam. *Et ſic multis Chriſtus remiſit peccata, & juſtificavit multos, ſalvoſqe pronunciavit, ex fide ipſorum, ut mulierem eam Cananæam, Math.* 15. 28. *& Archiſynagogam, Marc.* 5. 36. *qi non erant baptizati. qod ſatis indicat, non pendere ex Baptiſmo juſtificationem.* Et *ibidem* rurſus *p.* 95. *Si hoc verum ſit, verbum non niſi offerre ſalutem, Sacramentum vero operari; tum non ſufficit, ut voto tantum ſimus participes Sacramentorum, ſed ut participemus neceſſe eſt, ſi ſalvi eſſe velimus.* Et, *p.* 96. col. 1. *Sed ille ait*, Verbum prædicatum etſi intelligatur & credatur, nil tamen prodeſſe ſine Sacramento; qia verbum offert tantum ſalutem, non autem reipſâ operatur vel applicat; hoc enim per Sacramentum tantùm fieri. *Hæc abſurdiſſima & profaniſſima doctrina eſt.* Et, *col.* 2. Fidem *ait Bellarminus* juſtificare, qia removet obſtacula, & diſponit animam. *Lugenda horum hominum improbitas eſt. adeo nihil pudet eos pervertere vias Domini. Num fides removet obſtacula, & diſponit animam? at Scripturæ docent, ſi credamus, & qando credimus, & propterea qod credimus, ſalvos nos eſſe. hoccine eſt tantùm diſponi ad ſalutem credendo?* & qæ ſequntur, nam diſerta ſunt. Deniqe, *de Sacr. q.* 2. *c.* 1. *Concil. Trident. ſtatuit*; Sacramenta novæ legis eſſe ad ſalutem neceſſaria, & homines per ſolam fidem ſine Sacramentis, aut eorum voto, non adipiſci gratiam juſtificationis. *Et Bellarminus ait*, fidem qamvis maximam, non tamen juſtificare, niſi adſit etiam Sacramentum in re, vel in voto: imò magis reqiri Sacramentum qàm fidem; qia ſine Sacramento in re, vel in voto, nemo juſtificatur, neqe parvulus, neqe adultus: at ſine fide parvuli, qi fidem propriam nullam habent, qâ recipiant juſtificationem, tamen per ſacramentum fidei juſtificantur. *De infantibus, qod inqit, iniqiſſimum eſt, & Scripturis contrarium. Æqumne enim*

A *eſt, infantes, ſi mortui ante fuerint, qam baptizentur, in æternum perire, qia votum Baptiſmi non habuerunt? at ne adulti qidem pereunt, ſi ſine aliqa negligentia ſua aut contemptu, Baptiſmo caruerint. multo minus infantes, qi nec negligere, nec contemnere poſſunt. Infantes ergò ſervari poſſe dicimus, etſi nec re, nec voto baptizentur: imò adultos qoqe, etſi non re baptizentur, modò nullus contemptus interceſſerit. Fatemur ergò Sacramenta eſſe neceſſaria,* 1. *propter Dei mandatum & ordinationem: qia his mediis uti nos voluit, ad applicanda & obſignanda nobis beneficia Chriſti; & qia ſigna ſunt fœderis inter Deum &*
B *Eccleſiam. Qi verò ſigna fœderis aſpernatur, is ſe divini ordinis contemptorem declarat, & eſt apertè ſacrilegus & fœdifragus.* 2. *propter noſtram infirmitatem qæ his adminiculis opus habet ad fidei confirmationem*, &c. *Interim tamen, non eſſe Sacramenta aut magis aut tam neceſſaria, qam aut eſt fides aut Dei verbum ſine qibus nemo* (*de adultis loqor*) *ſervari poteſt, ut ſi qis millies in voto haberet credere, niſi tamen actu crederet non ſervaretur: itaqe ſi qis in voto haberet baptizari, fide tamen careat, nihil ei votum ejus proderit.* Hæc Vir ille piæ memoriæ, qæ ideò latius tranſcripſi, qia ad negotium qod in manibus eſt, plurimum faciunt.

Sed, qo clarius dicti Dominici mens genuina eluceſcat; Apoſtolorum enunciata gemina, cum hoc Chriſti contendamus. Pavlus, ubi dicit, Rom. 10. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, cordeqe crediderit, &c. ſalvus futurus es.* & ſubjungit etiam, verſ. 10. *Corde ſiqidem ad juſtitiam creditur, ore vero ad ſalutem confeſſio editur.* non ideò vult (opinor) hominem etiamſi jam credat, in ſalutis ſtatu tamen nondum exiſtere, donec confeſſionis edendæ opportunitas obtigerit. Sed & Jacobus, qanqam *fidei abſqe operibus profeſſionem nihil valere* contendit. cap. 2. verſ. 14. *Abraham ex operibus juſ-*
D *tificatum; fidem ejus una cum operibus cooperatam, & ex operibus ipſis conſummatam*, aſſerit. verſ. 21. 22. *hominem* deniqe *ex operibus juſtificari, concludit, & non ex fide tantùm.* non hoc tamen (puto) voluit, hominem verè fidelem nondum in juſtificationis ſtatu conſiſtere, donec opera ſubſeqentia fidei præeunti adjecerit. Hoc tantum, qantum ego aſſeqor, uterqe voluit, confeſſionem Chriſti, vitamqe ſanctam, profeſſioni Chriſtianæ conſentaneam, ab eis omnibus exigi, qi fide Chriſtum ad juſtificationem & ſalutem amplexos ſeſe profitentur; nec fidem ſuam, tanqam veram vivamqe poſſe comprobatam dare, ſi iſta, ubi opportunitas data fuerit, prorſus neglexerint. Optimè Cajetanus *in Jac.* 2. *Adverte*
E *hic prudens lector, qod Jacobus non ſentit, fidem abſqe operibus mortuam eſſe, &c.* (*ut patet in infantibus baptizatis, & in adulto baptizato, ſi ſtatim moreretur*;) *ſed ſentit, fidem ſine operibus, hoc eſt renuentem operari, eſſe mortuam, eſſe vanam, & non juſtificare.* De Chriſti dicto paria dicamus licet. non excludit à ſalute non baptizatum, ſed baptizari renuentem, (qomodò Phariſæi & Juridici *Baptiſmum Joannis aſpernati*, perhibentur, Luc. 7. 30.) utpote præcepto Dominico morem gerere reſpuentem, τὴν
F βὐλὴν ἀθετήσαντες, contra qam exigitur, Heb. 5. 9. ἀπειθοῦσι τῷ εὐαγγελίῳ ἀπειθήσαντες. 2 Theſſ. 1. 8. ac proinde infidelitatis convictum qicqid profeſſus fuerit; qomodo & illi, de qibus Pavlus, 1 Tim. 5. 8. Tit. 1. 16. Algerus, *de Sacr. Evchar. l.* 5. *c.* 6. ex Avguſtino *de Bapt. l.* 4. *Baptiſmus qidem poteſt ineſſe, ubi cordis converſio defuerit: converſio autem cordis poteſt qidem ineſſe, non percepto Baptiſmo, ſed contempto non poteſt. neqe enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cum Dei ſacramentum contemnitur.* Qin & membrum oppoſitum interpretationem hanc confirmat, qo fidei, non Baptiſmi abſentiæ exitium æternum denun-
G ciatur. Ita Petrus Comeſtor, *hiſt. Evang. c.* 197 Qi crediderit, &c. *Non ait*, non baptizatus fuerit, *ſine Baptiſmo enim ſalvatur homo, cum eum excludit articulus neceſſitatis, non contemptus religionis. unde qod dictum eſt*, niſi qis renatus fuerit ex aqa & Spiritu, &c. *ſic intelligitur, qi contempſerit renaſci.* Ita noſtri paſſim. Calvinus, *harmon. Evang. Tenendum eſt non ita neceſſariò reqiri ad ſalutem baptiſmum, ut perire neceſſe ſit, qi-*

cunqe eum adepti non fuerint: Neqe enim hic fidei adjungitur, tanqam dimidia ſalutis cauſſa, ſed ut teſtimonium. Et mox; *Hominibus neceſſitatem imponi, ut ſignum gratiæ Dei negligant, qæ huic tamen conſtricta non eſt: nec ſimpliciter neceſſarium eſſe, ſed tantum obedientiæ noſtræ reſpectu.* Paræus, *in Marc.* 16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, *ſcilicet ſi copiam baptiſmi habuerit. ſecus enim, non ita præciſe baptiſmum eſſe neceſſarium, patet ex ſententia ſeqenti huic oppoſita, ubi baptiſmus omittitur. ſi avtem baptiſmus aqè ac fides ad ſalutem reqireretur, dicendum fuiſſet in antitheſi,* Qi non crediderit, vel non baptizatus fuerit, condemnabitur. *Hinc illud axioma in Eccleſia receptum,* Non privatio baptiſmi, ſed contemptus damnat. Petrus Martyr, *ad Rom.* 6. *p.* 220. *Negari non poteſt, adultos credentes juſtificationem habere, etiam anteqam baptizarentur. neqe tamen hujuſmodi fruſtra baptizantur. parendum enim eſt præcepto Dei: qod ſi qis contemneret, qantumvis jactaret fidem ſuam, ſatis tamen declarat, ſe non credere, non juſtificatum eſſe, nec remiſſionem peccatorum accepiſſe.* Et mox: *Obſignatur etiam nobis per baptiſmum jus ad vitam æternam. donatur qidem illud nobis ſtatim ubi juſtificamur, pertinetqe ad nos jure, non meriti, ſed liberalis donationis Dei; per baptiſmum verò obſignatur. Ut regiæ largitiones qam primum conceſſa ſunt, ſine controverſia ad nos pertinent: poſteà verò adduntur obſignationes, ut Regis voluntas, ſi ſit opus, aliis teſtata eſſe poſſit. Neqe verò pars iſta ita accipienda eſt, qaſi excludendi ſint è regno cœlorum, qi non fuerint baptizati. Si enim crediderint, & per eos non ſteterit qo minus baptizarentur, non eſt ambigendum de eorum ſalute. Chriſtus enim ait,* Qi credit in me, habet vitam æternam. *& alio loco, qamvis dicat,* Eum qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvum fore; *tamen ſtatim adjicit,* Qi non crediderit, condemnabitur. *qibus verbis innuit, baptiſmum non ita eſſe neceſſarium, qin fideles abſqe eo ſalvari poſſint; modò ne intercedat contemptus & inobedientia.* Danæus, *adv. Bell. tom.* 2. *l.* 2. *q.* 1. *c.* 3. *arg.* 2. Bellarminus. Marc. 16. 16. vis ſervandi tribuitur Baptiſmo. *Reſp. Imò tribuitur fidei, ut docet Pavlus,* Eph. 2. 8. *Rom.* 1. 17. *nam Baptiſmus eſt ſolum teſtimonium iſtius Dei promiſſionis, nos, ſi credimus, i. e. per fidem ſervari. Hab.* 2. 4. *Itaqe Bellarminus putat abſurdè, hîc Baptiſmum oportuiſſe fidem præcedere, non avtem fidem Baptiſmum. promiſſio enim præcedit ſigillum. fides avtem qoniam ex avditione verbi eſt in adultis (de qibus hîc agit Chriſtus) pendetqe, idcircò eos oportet prius avdire verbum Dei qam baptizentur. Rom.* 10. 17. Et mox; *Non eſt eadem ratio fidei & Baptiſmi. ergò non ſic immediatè applicat nobis Baptiſmus Chriſtum Chriſtiqe beneficia; ſicut ea nobis applicat immediate fides. ratio diverſitatis eſt, qod fides immediatè apprehendit Chriſtum; ergò & immediatè eum nobis ejuſqe merita applicat. At Baptiſmus neqe eſt Chriſti apprehendendi inſtrumentum, ſed apprehenſi ſigillum; neqe etiam immediatum, ſed mediatum. nam accedit ſignum ad verbum in Sacramento; & ex verbo & per verbum ſcimus ſignum eſſe nobis Chriſti applicati ſigillum. Ergò eſt mediatum, ſubſeqens & fidem & verbum Sacramenti, & utroqe poſterius.* Ameſius, *adv. Bell. tom.* 3. *diſp.* 4. *de effect. Sacr. q.* 1. *theſ.* 3. *Marc. ult. non magis tribuitur ſalus externæ actioni Baptiſmi per ſe hoc in loco, qam externæ profeſſioni, Rom.* 10. 10. *tribuitur propriè fidei. ſicut ex verbis ſeqentibus apparet,* Qi verò non crediderit, (*non dicit*, qi non baptizatus fuerit) condemnatur. Videatur idem *ibidem diſp.* 6. *theſ.* 23. Zvinglius *ad Baltaſ. libel. reſp. fol.* 105. *Notabis ergò Baptiſmum externum eſſe fœderis cum Deo initi ſymbolum, cujus omnes eos, qi fœdere continentur, participes eſſe oportet, nemine illorum excepto, niſi qem Deus caſu qodam immiſſo exceperit. qem verò caſus aliqis divino judicio immiſſus excludit & impedit qo minus externum ſignum participet; neqaqam inter damnatos referri oportet, niſi Deum nobis iniqiorem rigidumqe magis, qam Moſis ſeculo fuerit, imaginari velimus.* Optimè deniqe & latiſſimè, (Martyre etiam accerſito) qem magna ex parte tranſſcribere non pigebit, Whitakerus. Is *adv. Bell. de Sacr. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 3. *p.* 36. *Scriptura docens Chriſtum cum omnibus ejus beneficiis applicari nobis in Evangelii prædicatione extra & ante Sacramenta, & ſic ſine ſacramentis per ſolam fidem, qando ſcilicet promiſſiones Chriſti fide amplectimur.* & qæ ſequntur. Idem, *de bapt. q.* 2. *cap.* 1. *His verbis Marc.* 16. 16. *Chriſtus credentibus & Baptizatis ſalutem promittit. Hinc qæri poteſt, num Baptiſmus tam ſit ad ſalutem neceſſarius qam fides; qia Chriſtus cum fide Baptiſmum conjungit, ſine fide verò ſalvi eſſe non poſſunt, qi modo ad avdiendum Evangelium & credendum idonei ſunt. — Igitur prima qæſtio eſt, — num adultis credentibus, & tamen anteqam baptizentur morientibus, modo nullâ ſuâ culpâ Baptiſmo caruerint, non ſufficiat fides ad ſalutem. — Nos, etſi contempſiſſe Baptiſmum ſit morte dignum peccatum, qia qi Chriſti inſtitutum contemnit, Chriſtum contemnit, & non ſumpſiſſe cum poſſis, avt diſtuliſſe longius qam oportet ſine neceſſaria cauſſa, defendi non poſſit; tamen, ſi homo ex animo credat, & remiſſa eſſe ei peccata, & eum nihil à cœlo arcere poſſe, non Baptiſmi, avt rei ullius externa privationem dicimus. — Mortiferum eſt contemnere. at non mortiferum, ſi careat aliqis non ſua culpa ſine contemptu. Nos ergò ſic eſſe neceſſarium Baptiſmum affirmamus, ut non debeat contemni: non avtem eſſe ſimpliciter neceſſarium contendimus.* Et, *ibidem c.* 2. *ad* 1um. *ex Joan.* 3. 5. *Qemadmodum perfectè ſanati ſunt, qi ſerpentem ſpectabant; ſic eos qi in Chriſtum credunt, à regno cœlorum nihil impedire poteſt.* Et, *ibidem reſp.* 3. *Petrus Martyr in* 1 Cor. 7. *ait, non eſſe vim faciendam in copula [&] qaſi perinde aqa neceſſaria ſit ac Spiritus. nam etſi copula [&] conjungit qdam, non tamen facit eſſe ejuſdem conditionis & neceſſitatis.* Pavlus *enim ait Rom.* 10. 10. Corde creditur ad juſtitiam, & ore fit confeſſio ad ſalutem. *at qis dixerit, parem eſſe neceſſitatem confeſſionis & fidei? nam ſine confeſſione poteſt qis ſervari; at non ſine fide. poteſt enim aliqis ex metu Chriſtum negare, & poſtea pœnitere. Bellarminus ait, hoc eſſe miſerum effugium,* qia fides cordis neceſſaria eſt ad juſtitiam acqirendam, confeſſio oris ad ſalutem non amittendam. *At certè hæc miſera reſponſio eſt, nam Pavlus vult utrumqe eſſe ad ſalutem neceſſarium, & tamen utrumqe non eſt aqè neceſſarium.* Si dicamus cum Bellarmino, confeſſionem eſſe neceſſariam, ne amittamus ſalutem, & ſic aqam, ne amittamus regnum cœlorum; qemadmodum ergò qi volunt ſalutis participes eſſe, debent Chriſtum confiteri, ſi hoc reqiratur, nec ſalutem aſſeqi poſſunt, qi confeſſionem, ſi eâ opus erit, ſubterfugiunt; ita qi volunt intrare in regnum cœlorum, non debent recuſare Baptiſmum, ſi haberi poteſt. Idem; *de Sacr. q.* 4. *c.* 2. *ad teſt.* 2 *Marc.* 16. *Baptiſmus dicitur ſervare, qia noſtram per Chriſtum ſalutem obſignat. — Non qia vis ſervandi in ipſo Baptiſmo eſt. qæro enim, num per ſe Baptiſmus ſine fide ſervet. hic locus illud refellit. Nam Chriſtus hîc fidem cum Baptiſmo conjungit. Si verò fides cum Baptiſmo conjungi debet, num infantes credunt anteqam baptizantur? Ergo manifeſtum eſt hîc Chriſtum loqi de adultis, qi credendo ſervantur, ut ex multis Scripturæ locis conſtat. hi fide ſervantur: in his fides præcedit, & additur Baptiſmus, ut ſit ſigillum fidei. Verum ait Bellarminus.* Sicut fides apud adverſarios immediatè juſtificat applicando merita Chriſti; cur non eodem modo fateantur Baptiſmum immediatè juſtificare applicando merita Chriſti, cum Chriſtus hîc eodem modo loqatur de fide & de Baptiſmo? *Reſp. Non negamus, Baptiſmum dici poſſe applicare nobis meritum Chriſti, & ſic nos juſtificare, qia obſignat nobis juſtitiam fidei; ut omnis vis Sacramentorum ex fide pendeat, non fides ex Sacramentis.* Idem, *ibidem q.* 1. *c.* 3. *voc.* 37. *Chriſtus ponit fidem ante Baptiſmum. Et ſic omnes fidem reqirunt in adultis ante Baptiſmum.* Philippus Evnucho, ſi credis ex toto corde, potes baptizari. *qaſi diceret, ſi per fidem apprehendis Chriſtum & in illo remiſſionem peccatorum, ego ſigillum qaſi diplomati apponam. & hoc in omnibus adultis perpetuò reqiritur. Cum ergò fide remiſſa peccata*

cata credimus, hanc fidem & promissionem Baptismus obsignat. non ergò Baptismus efficit fidem & vitam aeternam, sed confirmat. qare ante promissa esse debet vita aeterna. &, *ibidem q. 4. c. 3. p. 84. col. 2. Christus non ait, hoc ipsum, non baptizari damnationem afferre, sed non credere. Qare cum Christus nullam aliam cavssam condemnationis hic ponat, nisi non credere; apertum est, non baptizari non esse cavssam damnationis; & sic justitiam non esse in Sacramentis, sed in fide. Etsi ergò Christus cum fide Baptismum in priore membro conjunxit, non tamen ut simpliciter necessarium conjunxit; sed ut symbolum & sigillum, qod non simpliciter necessarium est; imò cum fide dignus est qi promittit, non omnino necessarium ex parte ejus qi promittit, sed tantum ex ejus parte cui promittitur: tamen in negatione, hoc est, in posteriore membro, nulla mentio symboli fit, qia non carere symbolo cavssa damnationis est, sed fide, qâ Christus apprehendi debet.* Idem, *ibidem p. 89. Bellarminus ait.* Qi habet sacramentum, & non vult credere, damnatur. *Verissimum hoc est. unde constat Sacramenta non propriè & vi sua nos justificare, avt servare, imò sine fide nihil valere.* Porrò *ait*, si qis habet fidem, & non vult Sacramentum percipere damnatur. *Resp. Qi habet veram fidem, non potest non habere voluntatem utendi sacramentis. Fingit Bellarminus hominem habere fidem, & tamen nolle uti sacramentis. cum respuere Sacramenta sit infidelitatis argumentum certissimum. eo enim ipso se prodit qis non credere, si sacramenta recusset. contemptus sacramenti indicat fidem non habere. Ibidem q. 5. c. 8. ad rat. 4. Nostra sacramenta dicuntur hac omnia praestare* (salvare, regenerare, justificare) *non qod ipsa propriè & per se hac praestent; sed qia nostram salutem & justificationem à Christo jam peractam credentibus obsignant. & hoc vetera etiam sacramenta fecerunt.* Idem deniqe *ibidem qaest. 4. c. 2. ad test 3. resp. 5. pag. 66. Postremò, fidei soli sine mentione aqe salus tribuitur. Joan. 3. 15. 16. 18. ergò credere per se ad salutem sufficit.*

3. Qod *fides promissionis verbo niti* dicitur, id avtem qoad adultos sic se habeat, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur:*

Respondeo. sicut fides patrum, qi ante Christum incarnatum vixerant, eadem planè cum nostrâ, qi jam degimus, fuit. Act. 15. 10. 11. 2 Cor. 4. 13. Heb. 11. 13. sic promissio per fidem in Messiam salutis, qoad substantiam apud utrosqe eadem prorsus. nec promissionis verbum, fideive, qo ea nitebatur, fundamentum, mutabat Sacramentorum sive sigillorum eidem obsignando adjectorum pro istis illisve temporibus seculisqe varietas avt diversitas. promissione merâ scilicet eâqe per secula omnia una eademqe fides nitebatur, sive lotione, sive recisione, sive neytrâ etiam adhuc ea obsignaretur. Avgustinus, *ad Ep. Pelag. l. 1. c. 21. Antiqos justos non fecit salvos nisi fides mediatoris.* & *l. 3. c. 4. Antiqi omnes justi, & Moses ipse testamenti minister veteris, hares novi, ex fide, qa nos vivimus, una eademqe vixerunt.* & *de pecc. mer. & rem. lib. 2. cap. 29. Una ergo fides est, qa omnes salvos facit, qi ex carnali generatione in spiritualem renascendo salvantur. — sed hujus pro significationis opportunitate per varia tempora Sacramenta variata sunt.* Idem, *confess. l. 10. c. 44. Salvi per fidem passionis futurae, sicut nos per fidem praeritae.* &, *Epist. 11. c. p. 7. Christi fide saluberrima etiam illi justi facti sunt, qi priusqam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. eadem namqe fides est, & nostra & illorum, qoniam hoc illi crediderunt futurum, qod nos credimus factum.* &, *in Joan. tract. 45. Tempora variata sunt, non fides. --- Venit, & venturus est, duo sunt tempora; sed eadem est fides. --- In sigillis diversis eadem est fides. Sic in signis diversis, qomodo in verbis diversis; qia nihil aliud sunt verba qam signa. --- fide manente signa variata videtis.* Idem deniqe, *Epist. 57. Qod si circumcisio antiqis sanctis pro Baptismo fuisse creditur; qid respondebitur de his, qi antequam hoc praeceptum esset, Deo placuerunt, non tamen sine fide?* Whitakerus, *de sacr. q. 4. c. 3. rat. 4. ad 3m.*

Justitia una eademqe fuit in Patriarchis, in Prophetis, in Apostolis, in omnibus deniqe piis, qi ab origine mundi fuerunt. qi & videndus infra, *ad resp. 4. replic. 3. de formul.*

4. *Fidem baptizatorum in Deum ferri, ut remittentem peccata virtute sangvinis Christi tum illis applicati, qorum onere conscientia ante & usqe ad remedium illud premebantur;* qod asseritur:

Respondeo, *fidem baptizatorum in Deum ferri*, si fides ea saltem verbo divino nitatur, ut remissionis promissionem, qam fidei & resipiscentiae absolutè dedit, Act. 10. 43. qamqe solidam pœnitentiam, cum fide verâ vivâqe conjunctam, *praesentaneam* obtinere ipse concedis baptizato obsignantem. qâ obsignatione solenni nil mirum, si leventur & stabiliantur conscientiae antè & eousqe etiam forsan conturbatae & oppressae, ex fidei novellae adhuc infirmitate, statusqe sui conditione beatâ minùs perspicuè apprehensâ. Ideò enim in Sacramentis bonorum, qae per Christum consequimur, obsignatio fit, *ut in conscientiis nostris rata sint*, uti Calvinus, *in Act. 2. 38.* verum isti, de qibus hic agitur, vel verâ vivâqe fide imbuti jam fuerant; & tum ex concessis remissa habebant peccata, etiam priusqam ad Baptismum accederent; vel si verâ vivâqe fide destituti Sacramentum fidei illius susceperant, pacem, non veram, opinor, sed falsam, ac proinde fallacem, à fide non verâ enatam, conscientiis suis à ritu illo externo sunt consecuti.

5. Idem de *spe* illâ dictum sit, *qâ subnixi Christiani ad Baptismum accessisse* perhibentur. Spes enim vera, in fide recta fundatur. Heb. 11. 1. fides promissione divinâ innititur. qae nisi fidei veraè vivacique, nec in Baptismo, nec extra Baptismum peccatorum veniam pollicetur; huic avtem etiam citra Baptismum praesentaneam eandem praestat.

6. *Apostolos ignaros, qid arcana voluntate ante Baptismum Deus fecerit, in ipso Baptismo dari remissionem & ablutionem peccatorum virtute sangvinis Christi & praesumpsisse & docuisse*, dicitur.

Atqi missa *Dei arcana voluntate*, ex patefacta *praesumebant & docebant*, dari credentibus omnibus praesentaneam remissionem peccatorum; (qod & ipse supra fassus, ab eis, scio, non aliunde didicisti) non verè credentibus nec Baptismum cam posse conferre sciebant. Proinde arcana Deo remittentes, à baptizandis fidem exigunt & resipiscentiam, individuam fidei comitem, veram dubio procul vivamqe utramqe, Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. 12. 13. 36. 37. & 16. 14. 15. fidei justificationem & peccatorum remissionem passim attribuunt & pollicentur, ut qae sangvinem Christi in eum finem efficaciter semper applicet. Act. 16 30. 31. Rom. 3. 22. 23. 26. 28. 30. & 4 3. 10. 11. 23. 24. & 5. 1. 9. Gal. 2. 16. & 3. 14. efficaciam ipsius hac in parte, à ritu aliqo pendere, nusqam docent, nec ipse id asseruisse videris, modo vera vivaqe fuerit.

7. De phrasibus illis, *baptizari in remissionem peccatorum, & in ablutionem eorundem*, satis, opinor, est supra dictum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt. §. 2.* &, *ad Arg. 11. enunc. 2. locut. 3.* Addam duntaxat, qae de hac formula, Amesius noster, & Piscator. Hic, *ad Marc. 1. 4. verba illa*, in remissionem peccatorum, *non valere, ad consequendam remissionem per hoc opus, judicari potest ex eo, qod Scriptura passim tradit, hominem adultum, de qalibus in illis dictis sermo est, non consequi remissionem peccatorum aliter qam per fidem in Christum, ac proinde statuunt eum jam per fidem habere remissionem peccatorum, non igitur per opus Baptismi. item ex eo, qod adultum baptizare non est fas, nisi is profiteatur fidem in Christum, ac proinde statuatur, eum jam per fidem habere remissionem peccatorum. Non igitur statui potest, qod illam demum adipiscatur per opus Baptismi. Necesse est igitur illa verba exponi. non potest avtem afferri melior expositio, qàm qa petitur à natura Sacramentorum, qa constat esse sigilla justitiae fidei*, Rom. 4. 11. Idemqe, *Thes. Theol. vol. 1.*

loc. 25. §. 13. Prædicabat Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. *i.e. prædicabat reſipiſcendum eſſe, & credendum in Chriſtum, Act.* 19. 4. *teſtificabaturque reſipiſcentibus atque credentibus in Chriſtum, peccata eis ſua remiſſa eſſe propter Chriſtum.* Amelius, *adv. Bell. tom.* 3. *diſp.* 5. *q.* 1. *theſ.* 1. Bellarminus. *In his locis tribuitur Baptiſmo remiſſio peccatorum.* Proteſtantes. *Remiſſio peccatorum in ſententia Dei offenſi conſiſtit; neque poteſt tribui externa alicui ceremoniæ, niſi ſub ratione ſigni aut ſigilli ſententiam illam teſtatam reddentis.* Bellarminus. *Qis non miretur novum iſtum tropum, qo* abluere peccata *ſignificet, accipere ſigillum juſtificationis accepta?* Proteſtantes. *Juſtificationem ante fuiſſe ab illis acceptam non poteſt negare, cujus hæc eſt confeſſio, c.* 13. Adulti per fidem & contritionem veram juſtificantur anteqam ad ſacramentum accedant. 2. *Tropum, qem nos in iſtiuſmodi phraſi dicimus, eſt,* ablue peccata tua. *i. e. accipe ablutionem ut ſigillum remiſſionis peccatorum, ſive accepta, ſive accipienda, per conſcientiæ certiorationem. hic autem tropus non eſt adeò novus aut mirus, ut Magiſtri illi magni, qos citat & approbat Bonavent. in* 4. *d.* 1. *q.* 2. *eundem jam dudum approbarint.*

8. *In eum ſenſum Veteres loca illa intellexiſſe,* qod dicitur:

1. Forſan minus cavtè ambiguéqe illi ſæpe locuti fuerint, prout & neoterici freqenter, etiam illi qi à ſenſu tamen illo, ubi ſermonem accuratius inſtituunt, qam longiſſimè recedunt. Certè Danæus veteres nobiſcum ſenſiſſe affirmat, *adv. Bell. de Bapt. c.* 13. *In Sacra Scriptura, qidpiam ab alio tolli, vel remitti dicitur, vel tanqam à cavſſâ; ſic Deus remittit peccata, ſic Chriſtus ea tollit. Mat.* 9. 6. *Luc.* 5. 21. *Joan.* 1. 29. *vel tanqam ab ejus remiſſionis & deletionis ſigno & ſacramento; ſic Baptiſmus peccata tollit & lavat. Marc.* 1. 4. *Eph.* 5. 26. *Scriptura & Patres hoc poſteriori ſignificato concedunt Baptiſmo peccata tollere.* Deniqe conferantur phraſes illæ, *baptizari in reſipiſcentiam, εἰς μετάνοιαν,* Mat. 3. 11. &, *baptizari in remiſſionem,* ſive, *ablutionem peccatorum;* & altera ex altera intelligatur. non eſt illud, *baptizari ad reſipiſcentiam conſeqendam, ſed ad teſtandam & obſignandam; in reſipiſcentiam,* i. e. *in teſtimonium reſipiſcentiæ.* & pari modo, *in remiſſionem,* & *in ablutionem peccatorum.* i. e. *in teſtimonium & obſignationem, vel remiſſorum ſive ablutorum, vel remittendorum & abluendorum.*

Verum, 2. Reſpondeo.

1. Qod Joannes Sariſburienſis in *Metalog. prolog. Non dedignatus ſum,* inqit, *modernorum proferre ſententias, qos antiqis in pleriſqe præferre non dubito. Doctoreſqe, qo juniores, eo perſpicaciores* fuiſſe in Scripturis exponendis, fatentur etiam è Pontificiis nonnulli, Cajetanus, *præfat. in pentateuch.* Dom. Bannes, *in ſecundam ſecundæ.* Salmeron, *in Rom.* l. 2. diſp. 51. ut verè poſſit hìc obtinere Philoſophi illud, *Polit. l.* 3. *c.* 8. τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἤθῶν διήρθρωται τῶν νεωτέρων.

2. Baptiſmo nimium tribuiſſe è veteribus nonnullos, non eſt heri avt perendie à noſtris obſervatum. Centuriatores Magdeburgenſes id crebrius inculcarunt. Ambroſius reverà, *de initiat. c.* 4. *Credit etiam catechumenus in crucem Domini Jeſu, qâ & ſignatur; ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratia munus haurire.* Et, Avguſtinus, *de nupt. & concup. l.* 1. *c.* 33. *Qid prodeſſet, vel ante Baptiſmum pœnitentia, niſi Baptiſmus ſeqeretur, vel poſteà, niſi præcederet?* qaſi à Baptiſmo penderet fidei pœnitentiæqe efficacia, qum ab illius utriuſqe veritate pendeat potius iſtius fructus & effectus. Verum in hoc mihi vel Ambroſio, vel Avguſtino calculum dare religio eſt. Ne adjiciam, de Infantibus citra Baptiſmum decedentibus, hunc etiam Pontificiis immaniorem protuliſſe ſententiam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, illo loco Act. 2. 38. *reſipiſcentia prius exigatur à baptizandis: atqe adeò eſto locus propriè intelligatur de adultis reſipiſcentibus, qos jam Petrus compellavit: tamen verba illa,* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum; *ſimul etiam deſignant finem, in qem Baptiſmus adhibetur. qi licet adultis verè reſipiſcentibus non adhibeatur niſi ad teſtandam & obſignandam remiſſionem peccatorum jam partam, parvulis tamen, qibus nihil in præſenti obſignat, nec obſignare poteſt, pro illo ſtatu, ſignum eſt viſibile gratiæ illius inviſibilis, qam Deus mediante Baptiſmo porrigit & præbet parvulis inter baptizandum. Eſt autem illa remiſſio peccati originalis, qo ſolo implicantur parvuli. non enim alio modo prodeſt parvulo ad remiſſionem peccatorum. Hortatur enim Petrus Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem, hac ratione, qod promiſſio facta ſit illis & eorum liberis, illis ſcilicet verè jam credentibus & reſipiſcentibus,* obſignationis *remiſſionis peccatorum per Baptiſmum, hiſce verò, qibus nondum remiſſum erat peccatum originale,* exhibitionis *illius remiſſionis, qam Baptiſmalis ablutio repræſentat & ſignificat, cum obſignationis remiſſionis nondum facta capaces non eſſent. Nam, ut habet Calvinus in locum,* Baptiſmo ſemper connexa eſt ſpiritus gratia, niſi à nobis impedimentum occurrat. *à parvulis autem impedimentum occurrere non poteſt. Ergò in horum Baptiſmo Sacramentum præbet & confert qod ſignificat.*

THOMÆ GATAKERI *Replicatio.*

Ut omittam loco huic abunde ſatisfactum ante videri, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Aſſumpt.* §. 2. qo remittere itaqe neceſſarium fuerit, ne eadem ſæpius repetita navſeam moveant. pavcula tantùm hîc adjicio.

1. Etiamſi *Baptiſmi finis* iſte *qoad parvulos* verus eſſet, non poſſe tamen ex hoc loco elici, qo de Baptiſmo eo ſolo agitur, qem reſipiſcentia præceſſerit.

2. Havd verum videri qod præſumitur, *per Baptiſmum infanti obſignari nihil poſſe;* qum fœdus obſignet cum ſemine etiam initum; nec cum ſemine baptizato tantùm, avt qâ baptizato, ſed cum ſemine ſimpliciter, etiam non baptizato, etiam non baptizando, qod citra Baptiſmum defungeretur. Qin &, *parvulo obſignari poſſe,* ex cogitationibus ſecundis agnoſcit ipſe Vir Clariſſimus, uti ſupra monitum, *Sect.* 1. *Num.* 2. ſub calcem *Reſp. ad Arg.* 6.

3. *Deum gratiam in Baptiſmo parvulis porrigere,* non poſſe niſi valdè *ἀκύρως* dici. Porrigitur aliqid, ut accipiatur. i.e. ut is cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat. Ita Satyricus;

Porrigis irato puero cum poma, recuſat.

Neqe avt terræ ſitienti aqam aqator, avt proſciſſæ ſemen *porrigere* dicitur. *Parvulis* ergò electionis liberæ uſu deſtitutis, etiamſi *præberi* aliqid, *porrigi* tamen propriè non poteſt. *tradere,* vel, *indere,* qis poteſt in manum infantuli, inſtrumentum aliqod ſigillo communitum, vel virgulam, qæ hæredi jus obſignet. at *porrigere,* avt *offerre* eidem eâ ratione jus illius beneficii, vel qod traditionis illius ritu deſignatur, vix qiſqam, opinor, dixerit; niſi forte ab infantili illius admiſſione avt rejectione (ſicut à pullorum actu conſimili in avguriis de rerum futurarum eventu conjectabantur) jus illud abſolutè penderet. Verùm infans tantùm abeſt, ut *gratiam in Baptiſmo porrectam* an *oblatam* dixeris, ut nec ſacramentum ipſum ex libero electionis uſu vel admittat vel reſpuat. Unde nec reniſus parvulorum iſtiuſmodi, cum ad ſacrum fontem ablutionis gratiâ iſtuntur, eis qicqam obeſſe creditur. Qod & Avguſtinus non ſemel monet, *Epiſt.* 57. *de bapt. l.* 4. *c.* 23. *de pecc. mer. & remiſ. l.* 1. *c.* 25.

4. Calvinus *cum dixiſſet, Non proponi in Baptiſmo nudam figuram, ſed rei qoqe exhibitionem ſimul annexam eſſe.* dicti rationem ſtatim iſtam ſubjungit; *qia nihil fallaciter* Deus promittit, ſed verè complet, *qod ſub figuris ſignificat.* cujus contrarium, ut nemo pius aſſeruerit; ita nec dicere qenqam neceſſe eſt, qi cum Reverendo Epiſcopo Joanne Sariſburienſe negaverit, *gratiam eam renovantem,*

vantem, qâ Christo renascuntur fideles, infundi parvulis in ipso actu Baptismi. qam in Baptismo tamen figurari, ecqis inficias egerit?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Objectio. *Dices, verba illa*, Baptizetur unusqisque vestrum in remissionem peccatorum; *non posse gemino sensu eodem in loco accipi & usurpari, ut tum designet* obsignationem *remissionis peccatorum adultis resipiscentibus, tum ipsam* remissionem *peccati originalis parvulis, qibus ante peccatum originis non est remissum.*

Responsio. 1. *Certum est, cum dicit Petrus,* Resipiscite unusqisque vestrum in remissionem peccatorum, *ibi ipsam remissionem intelligi nondum impetratam, sed actu resipiscendi impetrandam, non remissionis obsignationem.*

2. *Certum itidem est, Petrum hortari Judæos ad pœnitentiam & Baptismi susceptionem hac ratione, qod promissio facta sit illis & eorum liberis remissionis peccatorum. parvulis avtem Judæorum promissio remissionis non aliter facta est qam fieri potuit, scilicet porrigendo, præbendo & exhibendo inter baptizandum remissionem originalis reatus nondum remissi. Nemo enim dixerit, promissionem factam esse universaliter conferendi ipsam remissionem originalis reatus ommibus eorum parvulis anteqam fistantur baptizandi, vel si qis dixerit, omni fundamento caret talis assertio.*

3. *Calvinus annotavit in locum, ubi explicat hac verba*, Baptizetur unusqisque vestrum in remissionem peccatorum. Tametsi, *inqit*, in contextu verborum Baptismus remissionem peccatorum hic præcedit, ordine tamen (*ait*) seqi; qia nihil aliud est (*inqit*) qàm bonorum qæ per Christum conseqimur obsignatio, ut in conscientiis nostris rata sint. *per remissionem ergò peccatorum intelligit vult ipsam remissionem, sed eam non plenariè fieri, nisi ubi in conscientiâ rata fiat, sev in foro conscientiæ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ego sanè *de sensu gemino* nihil ejusmodi objecerim, nec ut objiciatur opus est; qum clarum sit, qos alloqatur eo loco Apostolus. ut frustra fuerit controversiam instituere, qo sensu de parvulis eo loci loqatur, qo non parvulos ullos, sed adultos qosdam alloqitur.

2. *Remissionem nondum impetratam, sed actu resipiscentiæ impetrandam, non obsignationem remissionis promitti*, facilè concedo. nec qisqam unqam, credo, avt negavit, avt negaverit. Verùm hoc qæritur, remissio ipsa qatenus à resipiscentia, qatenus à baptismo pendeat; & an positâ resipiscentiâ illâ, qam eo loci Apostolus exigit, nondum tamen remissio verè habeatur, donec ablutio externa accesserit.

3. Hac ratione ipsos peculiariter, *hortatur ad resipiscentiam & Baptismum suscipiendum, qod ipsis promissio facta sit.* Ad ampliorem avtem bonitatis divinæ commendationem adjungit, (qod & Oecumenius obsevavit) promissionem eam, de qâ agit, qæcunqe tandem ea fuerit, (neqe enim de hoc apud omnes consensus est) latius etiam patere; qippe qæ *ad filios* ipsorum, nulla facta parvulorum avt adultorum mentione; & ad *exteros* etiam, qoscunqe Deo visum fuerit adducere, pertingere dicatur. promissio avtem illa, esto ea qam Calvinus loqitur, (qanqam aliò qi trahant, nec ignobiles illi, non desunt interpretes) *Ero Deus tuus, & seminis tui.* certe ea, qicqid in se continuerit, & qatenus semini remissionem peccatorum promittebat, tam ad Judæorum qàm ad Christianorum sobolem universam pertinere qi dixerit, fundamento solidissimo, nempe verbo divino in ævum omne permansuro innitetur. Verba fœderis aperta sunt, *Ero Deus tuus, & seminis tui.* masculi ei an fœminæ fuerint. Fœderis avtem istius symbolum ac sigillum ad pleniorem ejusdem obsignationem adjicio, circumcisionem die octavo proli masculæ imprimendam. Hoc Deus; nihil amplius. Gen. 17. Qi ulterius aliqid adjecerit, aliunde expiscetur necesse est. Nec colligere hinc cuiqam licet, avt prolem Judæorum masculam statim ab ortu, avt fœmineam, donec ritus alterius cujusqam compos existeret, vel de semine Abrahæ nondum censeri, vel fœdere ibi inito non comprehendi. Regula juris est, *Ubi lex non distingvit, nec nos distingvere debemus.* Certè qos divina non excludit dictio, nec nos excludendi potestatem habemus. Nec sanè Judæi proles masculæ, nec Christianorum ulla, ad fœderis sigillum admitti debuerat, nisi fœderatâ prius censeretur. Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col. 2. 12. Esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis. infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus*, Ero Deus tuus, & seminis tui. Et post; *Abraham filium suum Isaacum, utpote jam fœderatum, prius circumcidit, qàm per ætatem posset credere.* Mornæus pariter, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Dantur Sacramenta, non ut in fœdere Dei comprehendantur, sed ut eo signo comprehensi significentur.*

4. *Parvulis*, qod dicitur, *aliter fieri non potuisse promissionem illam de remissione peccatorum, qam inter baptizandum reatus remissionem exhibendo*; asseritur nudè, non probatur, nec probabile etiam videtur. Qid enim impedit, qo minùs eadem ratione promissio facta sit liberis, qâ & ipsis eorundem parentibus tunc fiebat, sub conditione scilicet resipiscentiæ & Baptismi suscipiendi, illius qidem ad consecutionem, istius verò ad obsignationem? nec alio sanè modo promissio ea, hoc saltem loco, (qid si nec alibi etiam uspiam dixerim?) vel qoad illos, vel qoad istos proponitur, vel qoad eos omnes, qos adducturum deinceps Dominum Apostolus prædixit. Illud duntaxat interest, qod in adultis Baptismi perceptionem resipiscentia, & remissio ipsa resipiscentiæ comes prorsus individua præcedit, in parvulis ea utraqe ordinariè subseqitur; sed eo tamen ritu infanti etiam intincto, utraqe obsignata, & ubi altera successerit, altera etiam præstanda.

5. *Promissionem de remissione reatus originalis, absolutè*, & citra ullam omninò conditionem *omnibus in universum fidelium parvulis factam*, qæ vel ante Baptismum, vel inter baptizandum præstetur, nec nos dicimus, nec qæ hactenus concessimus, dicere nos cogunt.

6. Nec Calvinus, nec alius qisqam, (qod supra dicebam) remissionem ipsam hoc loco designari negaverit. verùm Calvinus remissionem istam Baptismum ipsum præcedere, eam Baptismum obsignare tantummodò contendit, *qo in conscientiis nostris rata sit.* qibus tamen ille verbis nihil minus voluisse videtur, qàm *remissionem plenariè non fieri, donec conscientiæ ipsi rata fiat*; sed tum demum mentes conscientiasqe nostras de eâ jam exhibitâ plenius certiúsqe confirmari, ubi sigillum etiam divinum accesserit. Apud nostros siqidem passim occurrit, *remissionem ac justificationem uno statim momento peragi, nec remissionem veram esse, qæ plenaria non fuerit*; qanqam eam à nobis non ita plenariè statim apprehendi; qia fides ea, qâ plenè jam peractam apprehendimus, infirma plerunqe ac imbecillis sit, ideoqe adminiculis opus habeat, qò de eadem adhuc certior fiat. Rectè Strigelius, ad Eph. 4. 23. *Differunt peccatorum remissio & renovatio: nam remissio fit in momento, renovatio successivè & gradatim.* Et Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 1. Remissio est perfecta, regeneratio inchoata.* prout & de justificatione, ad qam remissio conseqitur, Chamierus, *panstrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Justificationem simul & semel dari, partibus omnibus suis perfectam: sanctificationem verò per gradus, ut promovendo paulatim feratur ad summum.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed esto, dicamus obsignationem remissionis peccatorum promissam duntaxat esse adultis per Baptismum, utpote qi inter-

interveniente fide & reſipiſcentiâ ipſam remiſſionem prius impetraſſent qam baptizati eſſent; tamen parvulis eorum, qibus ante Baptiſmum peccatum non eſt remiſſum, promiſſio ſit exhibitionis ipſius remiſſionis & ſolutionis originalis reatus per Baptiſmum, qomodo jubentur reſipiſcere in remiſſionem peccatorum. i. e. ad impetrandam remiſſionem. atqe hoc inſtituto noſtro ſatis erat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *parvulis*, verſ. 38. ne γεὼ qidem reperitur. *promiſſio* autem, qæ verſ. 39. *non ipſis ſolum, ſed & liberis ipſorum facta* dicitur; cujus promiſſionis, ſi ea generalis illa de *confœderatione* intelligatur) ſicut circumciſio, ita & Baptiſmus ſignum tantùm eſt & ſigillum, neqe enim longius, opinor, uſqam Scriptura progreditur) ea, qatenus ad parvulos pertinere videatur, jamdudum abunde dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hæc noſtra interpretatio inde confirmatur, qod apud Veteres parvuli olim dicebantur baptizari in remiſſionem peccatorum. *i. ad reatus originalis ſolutionem. Origenes*, Homil. 8. in Levit. *qærit*, Qid cavſſæ ſit, cum Baptiſma Eccleſiæ in remiſſionem peccatorum detur, cur ſecundum Eccleſiæ obſervantiam etiam parvulis Baptiſmus detur. *reſpondet.* utiqe ſi nihil eſſet in parvulis qod ad remiſſionem deberet & indulgentiam pertinere, gratia Baptiſmi ſuperflua videretur. *Et*, Homil. 14. in Luc. Parvuli baptizantur in remiſſionem peccatorum. qorum peccatorum? vel qo tempore peccaverunt? avt qomodò poteſt ulla lavacri in parvulis ratio ſubſiſtere? niſi juxta illum ſenſum de qo pavlò antè diximus, *Nullus mundus à ſorde, nec ſi unius diei qidem fuerit vita ejus ſuper terram.* & qia per Baptiſmi ſacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur parvuli. *Niſi enim qis renatus fuerit ex aqâ & ſpiritu, non poterit intrare in regnum cœlorum. Vide eundem*, lib. 5. in cap. 6. ad Rom. *Cyprianus*, Epiſt. 59. ad Fidum. Parvulus ad accipiendam remiſſionem peccatorum hoc ipſo facilius accedit, qod illi remittuntur, non propria, ſed aliena peccata. *Concil. Milevitan.* c. 2. Item placuit, ut qicunqe parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, avt dicit, in remiſſionem qidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, qod regenerationis lavacro expietur, ut ſit conſeqens, ut in formâ baptiſmatis, *in remiſſionem peccatorum*, non vere, ſed falſò intelligatur, Anathema ſit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in ſeipſis adhuc committere potuerunt, ideo in remiſſionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Patres antiqos hîc allatos qod attinet:

1. Eos oppugnant, qi parvulos peccati omnis expertes prorſus naſci contendebant. id enim ſi verum ſit, *in remiſſionem peccatorum baptizari parvulos* verè non poſſe. At hoc nihil impedit, qo minùs in futuram peccatorum remiſſionem baptizentur: nec eos qicqam tangit, qi in ipſo actu baptizandi remiſſionem hanc dari non avdent ſtatuere.

2. Non eſt inſolens, vel apud priſcos Patres, vel apud ſacræ etiam paginæ ſcriptores, ea Sacramentis per *locutiones figuratas* tribui, qæ ad rem Sacramento deſignatam pertinent. Atqe hoc noſtri ad Teſtimonia ex antiqis à Pontificiis depromta, ad dogmata ſua conſtabilienda, paſſim inculcant. Qin & Avguſtinus ipſe clariſſimè, *Epiſt.* 23. *Nempe ſæpe ita loqimur, ut Paſchâ propinqante dicamus*, craſtinam vel perendinam Domini paſſionem, *cum ille ante tam multos annos paſſus ſit, nec omninò niſi ſemel illa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus*, Hodie Dominus reſurrexit; *cum ex qo reſurrexit tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loqentes arguat eſſe mentitos? niſi qod iſtos dies, ſecundum eorum, qibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupemus; ut dicatur ipſe dies, qi non eſt ipſe, ſed revolutione temporis ſimilis ejus; & dicatur illo die fieri, propter ſacramenti celebrationem, qod non illo die, ſed jam olim factum eſt. Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in Sacramento non ſolum per omnes Paſchæ ſolennitates; ſed omni die populis immolatur; nec utiqe mentitur, qi interrogatus eum reſponderit immolari. Si enim Sacramenta qandam ſimilitudinem earum rerum, qarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent. Sicut ergò ſecundum qendam modum, Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt; ſacramentum ſangvinis Chriſti, ſangvis Chriſti eſt: ita ſacramentum fidei, fides eſt. — Sicut de ipſo Baptiſmo Apoſtolus*, Conſepulti, *inqit*, ſumus per Baptiſmum in mortem, *non ait*, ſepulturam ſignificamus; *ſed prorſus ait*, conſepulti ſumus. *Sacramentum ergò tanta rei non niſi ejuſdem rei vocabulo nuncupavit.* Qæ & Mornæus adducit, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 4. Calvinus, *Inſt. l.* 4. *c.* 17. *§.* 21. Petrus Martyr, *ad Rom.* 4. *&* 6. & alii.

3. Patres illi, qo tempore *remiſſionem dari*, eodem etiam *nativitatis ſordes deponi*, cenſent. qæ ſententia ſuffragium à me facilè feret. At hoc ſi in Baptiſmi actu fieri voluerint, utut è Pontificiis forſan pleroſqe, è noſtris, puto, ſuffragatores pavcos habituri ſunt.

4. Qod Cypriano, *parvuli non propria, ſed aliena, ad Baptiſmum afferre peccata*, dicuntur; ego qid ſit, non ſatis aſſeqor, niſi ſi de *actu commiſſis* intelligatur; qo modo Concilii *Milevitani*, an *Carthaginenſis* potius, Patres loqi videntur. Certè enim vitium originale, etiamſi ſit à parentibus traductum & contractum, ipſorum eſt tamen, inqe ipſis inhærens.

5. Origenes, *in Rom. 6. l.* 5. qid habeat, qod hoc dogma ſtabiliat, non reperio. qod oppugnare potius videatur, more ſuo ludens, inter alia, qæ & Sedulius in *collectanea* ſua tranſtulit, hæc habet; *Docet per hoc, qod ſi qis prius mortuus peccatis eſt, is neceſſariò in Baptiſmo conſepultus eſt Chriſto. ſi verò non ante qis moritur peccato, non poteſt ſepeliri cum Chriſto. nemo enim vivus aliqandò ſepelitur. Qare ſi non ſepelitur cum Chriſto, non legitimè baptizatur.* Et poſteà; *Hoc eſt qod colligitur ex his Apoſtoli dictis, per altiorem intelligentiam, qod ſicut nemo vivus poteſt ſepeliri cum mortuo; ita nemo qi adhuc vivit in peccato, poteſt in Baptiſmo conſepeliri Chriſto, qi mortuus eſt peccato. & ideò, qi feſtinant ad Baptiſmum, hoc prius curare debent, ut moriantur ante peccato, & ſic poſſint conſepeliri Chriſto per Baptiſmum.* Cæterum qid ſani ſolidive ab eis expectes, qi de paginâ ſacrâ ludos ſic faciunt?

6. Non tam de dogmate, qam de loci interpretatione impræſentiarum qæritur, cujus iſtorum in Teſtimoniis adductis nemo vel meminit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex his & aliis antiqorum Teſtimoniis ſatis conſtat, ab Apoſtolorum temporibus hanc formulam baptizandi parvulos ſemper uſu receptam fuiſſe in Eccleſiâ, ut baptizentur in remiſſionem peccatorum; qod ita intellexit Eccleſia, ut veraciter per Sacramentum Baptiſmatis ablatus fuerit originalis reatus in parvulis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Formulam qod attinet, *baptizandi parvulos in remiſſionem peccatorum uſu ſemper receptam:*

1. Conſtat reverâ, antiqitus receptum, ut *baptizari* dicerentur qibus ritus ille competebat, *in remiſſionem peccatorum*; qod & de pædobaptiſmo diſſerentes uſurparint. Formulam eam tamen in Baptiſmatis ritu adminiſtrando, per Eccleſiam priſcam œcumenicam, avt unqam uſqam-

ve

ve etiam, nedum ab Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe, ut Baptiſmum adminiſtrans, inter tingendum diceret. *Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum*, nuſqam reperio, nec in *Rituali* antiqo ullo extare exiſtimo.

2. *In remiſſionem peccatorum Baptiſmum dari*, nemo (credo) non admiſerit, ſi ſanè accipiatur; imò ſi eodem modo, qo in Apoſtoli verbis illis accipitur. i. e. ut eam obſignet, (is enim ſenſus generalis eſt) ſive datam, ſive dandam; vel (ſi ita exprimere libuerit) ubi reſipiſcentia acceſſerit exhibendam: ea enim ibi, nec fides minus, apertiſſimè præexigitur. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 219. In hanc promiſſionem (remiſſionis peccatorum) fides in Baptiſmo obſignatur.* Et mox; *Nobis in præſenti ſatis eſt, qod ex elemento & verbo Dei luculenter habemus, teſtimonium regenerationis & ſalutis.* deniqe; *Remiſſionem peccatorum per ſangvinem Chriſti propoſitam habemus in verbo promiſſionis, & aqa corpori extrinſecus admota. his porrò teſtibus & excitatur & roboratur fides noſtra.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 9. teſt. claſ. 4. §. 5.. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. & meritò qidem, remiſſionem peccatorum, gratiam, vivificationem, regenerationem, &c. — Qod ergò Sacramentis hæc tribuunt, hoc modo ſunt intelligendi.* qo modo? qo ſcilicet ex Baſilio docuerat, *Baptiſmum ſignificare ſymbolicè depoſitionem operum carnis. qod qid aliud eſt*, inqit, *qam eſſe ſymbolum & Sacramentum hujus rei? &, eſſe qaſi purgationem animæ, (i. e. qaſi vim habere purgandi animam.) à prudentia carnis. qod vocabulum* [qaſi] *indicat Baptiſmum externum non purgare, ſed eſſe ſignum vel ſymbolum purgationis.* De *juſtificatione* pariter, *c. 3. Sacramenta ex ſe non juſtificant, — ſed juſtitiam tantum conſignant. — Chriſtus per ſe juſtificat, nec communicat hanc vim ulli rei. tantùm reqirit, ut ejus apprehendantur merita. qod per fidem fieri poteſt ſine ſacramentis & extra Sacramenta.* Et rurſus; *Qi credit Evangelio nondum baptizatus, ſalvus erit, & credere qis poteſt ſine Sacramentis; ut de Evnucho conſtat, qi credidit Evangelio nondum baptizatus; & ſine dubio Evangelium, cum credidit, fuiſſet ei potentia Dei ad ſalutem, etſi non baptizatus omnino fuiſſet. ſed Baptiſmus hanc ei ſalutem obſignavit.* Concludit deniqe, *Si antequam circumciſus erat Abraham juſtificatus eſt, non potuit ex ſacramentis juſtificari.* De *peccatorum remiſſione* pariter ſit dictum: Cui credenti & reſipiſcenti ante Baptiſma perceptum remiſſa ſunt peccata, non poſſunt ei (propriè loqendo) dici in Baptiſmo remiſſa.

3. *In peccatorum remiſſionem* recens natis Baptiſmum tribui, ſi *peccatorum* nomine actu jam admiſſa intelligantur, minus propriè dicitur, qum remittenda hæc adhuc nulla habeant: qod & Origenes obſervavit. de futuris avtem, ubi ætatem intelligendi rationeqe utendi compotem attigerint, ſi ſumatur, ſub conditione pari planè illis, qa & adultis eam obſignat.

4. *De remiſſione inter baptizandum conferenda intellexiſſe antiqos* illos omnes, apud qos ſolennis ea fuerit formula, credere vix poſſum. ut intellexerint nonnulli, fieri poteſt; nec id ipſe abnuerim. adjicio tantum, & internam renovationem ſimul peragi cenſuiſſe; qa tamen in parte ab illis diſſentiunt, qi dogma hoc tuentur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hanc avtem formam baptizandi parvulos ex hoc ipſo loco, Act. 2. 38. 39. potiſſimùm eos petiiſſe plus qam probabile eſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Formulam hanc ab hoc loco deſumtam, non eſt adeò certum, potuit enim & aliunde deſumi: puta ex Marc. 1. 4. ubi *Baptiſmum pœnitentiæ prædicaſſe* dicitur Joannes *in remiſſionem peccatorum.* Verùm de hac re contendere, non eſt operæ pretium; cum ad rem præſentem parum interſit.

2. Non eſt neceſſe, ut ſi *formulam illam ex hoc loco deſumſerint*, ideò *locum ipſum de parvulis baptizandis ad reatus originalis ſolutionem intelligendum eſſe ſenſerint*, poteſt *formula loqendi* ex loco aliqo deſumi, qi de eis tamen, ad qos, ſive ad qæ, formula illa accommodatur & applicatur, nihil habeat. V. G. de Apoſtolorum præconio Pavlus loqitur Rom. 10. 18. ex Pſalm. 19. 4. mutuatum nemo non videt. qo tamen loco de Apoſtolis nihil à Pſalte Rege dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus ergò hæc verba, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, qin de eis etiam intelligi & intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, 1. qod negatur, *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur:* mirum mihi valdè, qi id poſſit negari, niſi ſi qem illorum, qos tunc temporis alloqebatur Apoſtolus, abſqe ea, qam exigebat, reſipiſcentia, ad Baptiſmum admiſſum ſe eo loci ſimul innuiſſet. Certè ſi reſipiſcentiam ab eis omnibus, qos hoc loco alloqitur exigit; de aliis, qam à qibus reſipiſcentia exigitur, locus nullâ ratione intelligi poteſt.

2. Sed nec ex præmiſſis neceſſariò infertur, *de eis etiam intelligi, ac intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

Nam 1. etiamſi Patres antiqi nonnulli ita expoſuiſſent, (qod nec liqere videtur) non tamen inde ſeqeretur, *ſic intelligi debere:* nec ſi id centies aſſererent, aſſenſum forſan extorqerent, qum nihil in textu, qod ſvadeat, nedum cogere poſſit, occurrat. qin è contrario luce meridianâ clarius exiſtit, Apoſtolum adultos ſolos avdientes allocutum.

2. Adhæc in Baptiſmate adminiſtrando antiqi illi à parvulis etiam, qi ad fontem ſacrum tingendi ſiſtebantur, fidem (qidni avtem & reſipiſcentiam?) præexigebant, qaſi promiſſio in Baptiſmo obſignata in bonum eorum tum demum eſſet conceſſura, ubi fidei ac reſipiſcentiæ compotes fierent. Bonifacius apud Avguſtinum, *Epiſt. 23. Interrogamus eos, à qibus offeruntur, & dicimus*, Credit in Deum? *de illa ætate, qæ utrum ſit Deus, ignoret, reſpondent*, Credit. Et Avguſtinus ipſe *ibidem. Cum reſpondetur, parvulum credere, qi fidei nondum habet affectum, reſpondetur, fidem habere, propter fidei Sacramentum, qia & ipſa reſipiſcentia pertinet ad celebrationem Sacramenti.* Durius hoc, fateor. cum reſponſio illa ſacramenti perceptionem præcedat. Meliùs Mornæus, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Qod Dominus nobis in Sacramentis offert, verbo ſuo ſanctificatis, nobis eſt infrugiferum & inutile ſine fide.* Poſt, ubi citaſſet illud Domini Marc. 16. 16. & Apoſtoli illud Act. 2. 38. *Et infantes*, inqit, *avt pro eis parentes reſpondere ſolent.* Credo. In *Liturgia* noſtra eadem reperitur *ſponſio & reſponſio.* nec de promiſſione divina fides datur, niſi qatenus & pacta à baptizato præſtantur. In *Catechiſmo* verò. *Q. Qid à baptizandis reqiritur? R. Pœnitentia & fides. Q. Cur ergò baptizantur infantes, cum per ætatem teneram iſta præſtare non poſſint? R. Imò præſtant per ſponſores qi ipſorum nomine utrumqe ſpondent, qod & ipſi, cum adoleverint, præſtare tenentur.* Itaqe Calvinus, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *Baptizari parvulos* aſſerit, *in futuram pœnitentiam & fidem: qo modo & olim circumciſi, cum circumciſionem pœnitentiæ fideqe Sacramentum infantibus Deus communicabat.* Videatur & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis infra, *ad Num. 6.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad locum Act 22. 16. Baptizare, & ablue peccata tua. *ais*, pœnitentiam hîc in Pavlo præſumi.

Solutio. *Eſto Pavlum egiſſe pœnitentiam anteqam ab*

Anania avdiverat, Surge, & baptizare, & ablue peccata tua. *illud tamen contendo, hac formula loqendi indicari integrum finem, ſev potius effectum Baptiſmi. Siqidem illa pradicatio.* Baptiſmus abluit peccata, *locutio eſt ſacramentalis, ubi proprietas rei ſignata tribuitur ſigno propter coexhibitionem ſigni & ſignati in certo uſu, ejuſqe coexhibitionis certitudinem juxta promiſſionem divinam. Hac formula enim loqendi voluit Spiritus Sanctus ſignificare, Baptiſmum inſtitutum eſſe, tum ad abluendos ſuſcipientes omni reatu, tum ad hujus ablutionis certiorationem & obſignationem. Qod ſi contingat, ut qis ſit à reatu ablutus mediante vera cordis contritione & fide,* (*qod Pavlo contigit*) *ejuſmodi Baptiſmus non primitùs abluit peccata, ſed eorum ablutionem obſignat. Sin baptizandus ſiſtatur, qi pœnitentia, avt fidei, avt actualis obſignationis capax non fuerit, ſed tamen ablutionis reatus capax ſit, qales ſunt omnes parvuli in Eccleſia nati; dicimus hac formula loqendi verè indicari, Baptiſmum abluere peccata eorum priùs non remiſſa: præſertim cum res ſignata in hoc Sacramento ſit tam ipſa realis ablutio & ablatio reatus, qam ablutionis obſignatio; imò magis reſpicere videatur* (*certe prius*) *hoc Sacramentum ipſam realem ablutionem, qam ſolam ablutionis obſignationem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. poſito, qod hic aſſeritur, ex hoc ipſo loco dogmatis propoſiti contrarium evinci poſſe videtur.

Nam 1. ſi *finem integrum, ſev potius effectum Baptiſmi eo loco* deſignari conceditur; nihil avtem amplius hoc in loco Baptiſmo tribuitur, avt ab ejus ſuſceptione expectandum proponitur, niſi ablutionis obſignatio; ſeqi videtur, finem integrum, ſive effectum Baptiſmi hunc eſſe, ut peccatorum ablutionem duntaxat obſignet.

2. Nihil amplius ex hoc loco elici avt concludi poteſt, qàm qod in Pavlo eo tempore geſtum præſumitur. Verum in Pavlo jam contrito, & ex conceſſione tuâ peccatorum veniam jam conſecuto, Baptiſmus (agnoſcente te) condonationem obſignare tantum potuit. nihil itaqe amplius ex eo loco poteſt neceſſariò concludi.

2. *Sacramentales locutiones*, & *coexhibitionem* qod attinet; de utroqe ſatis, opinor, eſt actum ſuperiùs, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. reſp. 1. & 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo (*inqit Calvinus*) ſignum eſt aqa, res avtem ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio. *In* Comment. in 1 Pet. 3. *Et in* Catechiſm. *in* Opuſc. p. 44. 6. Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ ſuæ maculæ abſterguntur non ſecus atqe aqa abluuntur corporis ſordes. *qod non fit nudè obſignativè. Et in* Formula Baptiſmi adminiſtrandi *in* Opuſc. p. 56. In hoc Sacramento aqæ ſignum notamqe inſtituit, ſignificans adeòqe apertè oſtendens, qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eo modo velle ſe animos noſtros purgare atqe expiare, ne ullæ amplius labes avt maculæ appareant.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Calvini loca adducta nihil exhibent, qod probet rei ſignificatæ, (qam & *carnis mortificationem* eſſe verè aſſerit) in ipſo ritus externi actu exhibitionem præſentaneam.

Hæc tantummodò dicit docetqe, de qibus utrinqe convenit:

1. *Aqam in Baptiſmo ſignificare ablutionem animæ per ſanguinem Chriſti, & mortificationem carnis.*

2. *Remiſſionem peccatorum ſpeciem eſſe lavacri, qo animæ abſterguntur eo modo qo aqa corporis ſordes abluuntur.*

3. *Deum hoc ritu oſtendere, velle ſe animos noſtros purgare & expiare, ut nulla amplius labes avt macula appareat.* Id, opinor, reſpiciens, qod Epheſ. 5. 26. 27. dicitur, qodqe in hac vita impleri, nedum in ipſo tinctionis articulo, cum Avguſtino, (*ad 2. Ep. Pelag. l. 4. c. 2. & c. 7. retract. l. 2. c. 18. de Doctr. Chriſt. l. 1. c. 16. Epiſt. 57. de nupt. & concup. l. 1. c. 34.*) negamus univerſi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 6.

Pleraqe de eis, ſi non ſolis, at cumprimis loquuntur, qibus pari modo peccata ante Baptiſmum ſuſceptum remiſſa fuiſſe præſumuntur, ut Tit. 3. 5. 1 Cor. 6. 11. Col. 2. 12. Avt enim prius crediderant & reſipuerant iſti qam Baptiſmum ſuſcipiebant: atqe tum peccata jam condonata habebant; nec efficere Baptiſmus vel opus habuit, vel etiam potuit, qod jamdudum confectum fuerat. Avt fidei ſalutaris & reſipiſcentiæ expertes prorſus ad Sacramentum ſuſcipiendum acceſſerant. qod ſi detur, neceſſe eſt, inter baptizandum dona illa adeptos fuiſſe, qo ad reatus ſolutionem Baptiſmus efficax redderetur. Atqi vel fidem in Baptiſmo dari, vel Baptiſmum eo fine inſtitutum, ut per eum dona illa exhiberentur, nec liqet, nec in *Theſi* aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eſto, hac tria loca cumprimis loqantur de *iis*, qibus peccata ante Baptiſmum remiſſa fuiſſe præſumuntur *per fidem & pœnitentiam præviam. tamen iſtis in locis de hiſce ſolis non agitur; ſed etiam de parvulis, qibus ante Baptiſmum originale peccatum, nec remiſſum erat, nec remiſſum fuiſſe præſumebatur, qod ſatis erat ad noſtram concluſionem ſtabiliendam.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *de iis ſolis agi*, in duobus, 1 Cor. 6. 11. & Col. 2. 12. manifeſtum ſatis videtur, nec de tertio forſan minus liqet.

2. Sufficit ad inſtitutum, ſi *de eis* ſaltem, etiamſi non ſolis. ſi enim in iſtis ſaltem verè poteſt enunciari, qicqid de Baptiſmo illic dicitur, etiamſi gratiam divinam, vel jam collatam, vel deinceps conferendam obſignet tantum, non eo ipſo tempore conferat; etiam in parvulis idem, qicqid eſt, qod illic aſſeritur, verè itidem enunciari poterit, etiamſi reatus remiſſio in ipſo baptizandi actu realiter non conferatur. Vel ſic habeas; ſi de eis ſaltem, nihil amplius inde concluditur, niſi qod illis eſt collatum. Optimè Walæus, *de bapt. theſ. 28. Nec valet qicqam qorundam exceptio, qâ Baptiſmum adultorum ita diſtinguunt à Baptiſmo infantium, ut Baptiſmum adultorum ſignum & ſignaculum regenerationis accepta concedant; ſed Baptiſmum infantium inſtrumentum regenerationis inchoanda eſſe velint. nam præterqam qod illius differentia in tota Scriptura nullum extat fundamentum, qa Baptiſmum non niſi unius generis agnoſcit; etiam illi ipſi loci, Rom. 6. Gal. 3. Eph. 5. Tit. 3. &c. qos pro hac ſua ſententia proferunt, de iis proprie & immediatè agunt, qi jam adulti erant, & qi in adulta demum ætate fuerant baptizati; qemadmodum ex ipſis locis manifeſtum eſt.* Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *in* Col. 2. 12. ad illa verba, *per fidem. Non fruſtra eſt, qod fides exigitur ab Apoſtolo, ut beneficium ſpiritualis reſurrectionis obtineamus. Nam ut in Baptiſmo adultorum reqiritur fides prævia,* Marc. 16. 16. *ſic ab illis qi baptizantur, cum jam infantes ſunt, reqiritur fides ſubſeqens; qam ſi non præſtiterint poſtea, retinent externam tantummodò ſanctificationem, interna ſanctificationis effecta non habent.* Unde Avguſtinus, *qæſt. Nov. Teſt. q. 59. Qi Baptiſmum putat carnali ratione conſiſtere, hic non eſt ſpiritualis, nec donum cœleſte poterit conſeqi, qi ſe per aqam, non per fidem commutari credit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed ſingula loca inſpiciamus.

Locum

Locum Tit. 3. 5, non neceſſe eſt, ut ad ſolos adultos reſtringamus. Nam, 1. non ſolum adultos fideles, ſed & horum parvulos ſecundum miſericordiam ſalvos facit Deus per lavacrum regenerationis. 2. Lavacrum regenerationis non effunditur copioſè ſolum in adultos ſed & in parvulos. 3. Non ſolum adulti, ſed & horum parvuli juſtificationis ſunt capaces & hæredes efficiuntur vitæ æternæ. Cum autem hæc omnia ſint communia parvulis cum adultis, non eſt quòd exiſtimemus hoc in loco Apoſtolum ſolos adultos, exclusis parvulis reſpexiſſe. Quod autem hoc in loco Apoſtolus de Baptiſmo agit, admittit Calvinus in locum: ſed & Calvinus differens adverſus Anabaptiſtas, parvulos ab Apoſtolo hîc non excludi, ſed potius includi, non obſcurè innuit, ubi retorquet argumentum Anabaptiſtarum contra Pædobaptiſmum ex hoc loco petitum, ubi ajunt infantes non eſſe capaces regenerationis & renovationis, ac proinde non baptizandos eſſe. Sed enim (*inqit Calvinus*) nobis ex adverſo excipere licet; neqe circumciſionem aliis qam regeneratis fuiſſe conferendam, qæ regenerationem deſignat; atqe ita Dei inſtitutum à nobis condemnabitur. *Hæc ille*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *ubi argumentum eorum ex hoc loco petitum, contra Pædobaptiſmum, aqe poſſe intorqueri oſtendit contra Circumciſionem parvulorum, qam tamen Deus expreſſè inſtituit. Bucerus, in* Epitom. Doctrin. ad Eccleſ. Argent. Confitemur & docemus ſacrum Baptiſmum, qum is ſecundum præceptum Domini datur & accipitur, in adultis pariter & infantibus, verè eſſe lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, per qem baptizati omnibus abluuntur peccatis, &c. *In* Operib. Anglic. p. 178. *Urſinus*, in Explicat. Catechet. Edit. Cantabr. p. 608. Atqe hæ (*inqit*) ſunt rationes, qibus probatur, Infantes eſſe baptizandos. 1. Baptiſmus eſt ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam, qæ tota debet baptizari, juxta illud, *Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis.* Tit. 3. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De adultis ſolis agi*, non eſt exceptio mea; ſed *de eis cumprimis, ſi non ſolis*, ad rem meam ſufficit, ſi *de eis* ſaltem. qod non negatur.

2. Rationes adductæ, qibus itur probatum, *non de ſolis agi*, havd neceſſario id evincunt. neqe enim ſeqitur, Ea qæ hoc loco habet Apoſtolus, parvulis etiam competunt. Ergò de parvulis Apoſtolus hoc loco agit, non magis qàm ſi ſic ratiocinemur; Apoſtolus 1 Theſſ. 2. 13. Theſſalonicenſes dicit ſermonem à ſe prædicatum, non ut ſermonem humanum, ſed ut divinum excepiſſe. at hoc idem Corinthii, Galatæ, Epheſii & Philippenſes factitarunt. Ergò de iſtis omnibus Apoſtolus eo loco locutus eſt.

3. Non tam *lavacrum regenerationis*, qàm ſpiritus ipſe renovans & regenerans, ſuper eos, de qibus loqitur, *copioſe effuſus* prædicatur. Qod, ſi Reverendi Epiſcopi Joannis Sariſburienſis *Propoſitiones* admittimus, de parvulis enunciari non poſſe evicerit. Ut ne adjiciam, verba illa præcedentia, verſ. 3. *Eramus & nos*, &c. (illis gemina, 1 Cor. 6. 11. *Tales eratis*) &, non ex operibus, qæ feceramus, verſ. 4. qæ opera aliqa præceſſiſſe præſumunt, *de adultis ſolis* diſſertationem Apoſtolicam inſtitui innuere ſaltem videntur. Et ſanè contextus integer diligenter perpenſus, de his ſolis agi apertè ſatis indicaverit. Verum nolo in reſolvendo & retexendo tempus in caſſum conterere, qum *de ſolis agi* non ſit neceſſe, ad exceptionem meam ſtatuminandam, qæ *de ſolis* concepta non ſit.

4. *De Baptiſmo* hîc agi, qod ex Avtoribus illis confirmatur;

1. *Calvinus* ſaltem vacillat, & in adverſam potius partem propendet. *Non dubito*, inqit, *qin ſaltem ad Baptiſmum alludat, imò facile patior de Baptiſmo locum exponi — qia partam à Chriſto ſalutem Baptiſmus nobis obſignat.* Et poſt, etiamſi *tam lavacrum qam Spiritum intelligi poſſe* moneat, (cum illud tamen *εἰκῇ* ſatis dici videatur) at, *qum lavacrum*, inqit, *effuſum docet, non tam de ſigno, qam de re ſignatâ loqitur.* Nam qod Anabaptiſtis hunc locum urgentibus reſpondet, ſatis habuit illorum argumentum futile alia ratione refellere; omiſſâ de loci interpretatione altercatione minus neceſſariâ.

2. *Bucerus, hoc ſacramentum eſſe tam in parvulis qam in adultis*, qod hîc dicitur. at Apoſtolum de utriſqe hîc agere, non aſſerit. Nec aliud ferè *Urſinus*; qi inde probat eſſe *ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam.* qod nemo negaverit. ſed nec alteruter aliâ ratione infantibus qam adultis *lavacrum* dici *regenerationis* affirmat, avt qam qâ Calvinus ſupra.

3. De internâ renovatione, alluſione duntaxat ad Baptiſmi ritum habitâ, videtur reverâ intelligendus Apoſtolus. atqe ita alii non contemnendi avtores. clariſſimè Piſcator, *in Tit. 3, Videtur alludere ad cavſſam qandam inſtrumentalem, qâ Spiritus Sanctus utitur ad regenerationem nobis teſtificandam, obſignandam atqe avgendam. viz. ad Baptiſmum, cum ait,* Deum ſervaſſe nos per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. *i. e. per regenerationem & renovationem Spiritus Sancti tanqam per lavacrum qoddam, qo ſcilicet abluimur à ſordibus peccati, cujus ſigillum ſit Baptiſmus.* Idemqe, *Theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Apparet Apoſtolum hac metaphora ad Baptiſmum alludere atqe reſpicere.*

4. Ut *de Baptiſmo agi* concedatur: nihil tamen hinc elicitur, qod remiſſionem præſentaneam in ipſo actu tingendi dari, confirmet. Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 5. Alterum fructum Baptiſmus affert, qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit, & novam in Deo vitam. — Et hoc ſenſu eo qem ante citavimus loco, vocavit lavacrum regenerationis & renovationis.* de qo & idem, *ibidem c. 14. ſect. 2.* ſupra adductus. Petrus Martyr, *in Rom. 6. p. 218. Qid Baptiſmus obſignet, ſatis exprimitur, cum ſignum regenerationis appellatur. Nam Chriſtus apertè docet, Joan. 3. eos qi ſervandi ſint, oportere renaſci. Hujus avtem regenerationis Baptiſmum eſſe ſignum Paulus docet. Tit. 3 Ibidem p. 219. Per verbum Dei & ſymbolum externum ſignificatur nobis reconciliatio nobis cum Deo per Chriſtum facta, qam ſi fide apprehendimus, & juſtificamur & ſanctificamur. — In infantibus avtem, qi adhuc per ætatem credere non poſſunt, Spiritus Sanctus in eorum cordibus fidei vices agit. effuſio qoqe Spiritus Sancti promittitur in Baptiſmo, ut Tit. 3. 5. diſerte ſcribitur. Neqe iſta duo ſic nobis offeruntur in Baptiſmo, qaſi ea ante Baptiſmum nullo modo habeamus. Negari enim non poteſt adultos credentes juſtificationem habere, etiam antequam baptizentur. — Neqe parvulos baptizaremus niſi jam eos ad Eccleſiam & Chriſtum arbitraremur pertinere.* Whitakerus, *de ſacr. q 4. c. 3. ad Teſt. 3. Joan. 3. 5. Aqa in Baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic ex aqa renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantum, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem.* Piſcator, *Theſ. Theolog.* ubi ſupra, §. 20. *Sed poſito atqe conceſſo, ipſum Baptiſmum hoc loco* lavacrum regenerationis *appellari. dicendum erit, id hoc ſenſu fieri, qod regeneratio per Baptiſmum ſimpliciter efficiatur; ſed qod Baptiſmus ſit divinum atqe efficax teſtimonium, qo Deus electis baptizatis efficaciter teſtatur, ſe illos per Spiritum Sanctum regenerare ac renovare cepiſſe, & deinceps amplius regenerare velle indies, donec in die illo παλιγγενεσίας plenè ac perfectè regeneret atqe renovet.* Ameſius deniqe, ad illud Bellarmini *de Sacram. l. 1. c. 14. de part. 8. arg. 2. Qis ferret eum, qi ita diceret*, Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium divinæ voluntatis? reſpondet? *Omnes illi, qi Sacramenta intelligunt & ferunt, & ferrent eum, qi ita diceret*; Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium regenerationis à Deo promiſſæ.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Locus Coloſſ. 2. 12. etſi cumprimis (*uti tu loqeris*) *de iis agat, qi conſepulti erant cum Chriſto in Baptiſmo, qatenus obſignabat Coloſſenſibus credentibus ablutionem reatus pec-*

catorum & veteris hominis mortificationem: tamen parvulos hîc non excludi, vel inde constare potest, quod illi suo modo cum Christo consepulti sunt, quatenus & ipsi cum baptizantur, immerguntur sacro lavacro atque à peccato originali, quo solo laborabant, abluuntur, & eo modo circumcisi sunt Circumcisione non manufactâ suo modo, in expoliatione corporis carnis per Circumcisionem Christi. Hunc etiam locum Calvinus eripit Anabaptistis, qi ex hoc loco Pædobaptismum impugnant, ut videre est, Instit. lib. 4. c. 16. sect. 21. *Ursinus in* Catechismo edit. Cantabrigiensis p. 610. Mandat & hoc ipsum [*baptizari infantes*] Paulus, cum docet nos esse circumcisos in Christo, & cum eo consepultos per Baptismum. substitutus ergò est Baptismus Circumcisioni, qæ substitutio Baptismi est loco mandati. *Si hoc loco Pædobaptismus mandetur juxta Ursinum, tum locus iste non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata fuisse præsumuntur remissa, ex ejus mente; nisi simul dicamus Ursinum voluisse omnibus parvulis ante Baptismum susceptum remissum fuisse originalem reatum præsumere ex mente Apostoli. Idem in* Tractat. Theolog. p. 598. num. 5. *ait Apostolum ostendere*, Col. 2. 11. 12. 1. Qod Baptismus eundem usum habeat, qem habet Circumcisio. 2. Ita opponere Circumcisioni Baptismum, ut nobis Circumcisione non opus esse probet. *Qod si igitur Baptismum non aqè ac Circumcisionem infantibus communem esse vellet, Argumentum Apostoli tantum de adultis valeret, qod absurdum est, & à mente Pavli alienum. Idem etiam*, p. 612. Sic argumentatur Apostolus ab absurdo; Si Baptismus tantùm adultis competat, sequeretur ex mente Pavli non valituram ejus usurpationem ad removendam Circumcisionem ab infantibus, atque ita tantùm ex dimidia parte refutari instantiam Judaicam ab Apostolo, qod est fallissimum *Hæc ille adversus Anabaptistam qendam. Si Apostoli locus intelligendus sit, tam de parvulis qàm adultis ex mente Ursini, tum non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa fuisse præsumitur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. de *parvulorum exclusione* etsi nihil sit cur litigetur, qia ad vim argumenti inde deducti elidendam, præscriptione illâ nihil opus est; tamen apertissimum videtur, nihil de illis istic agi: cum de eis duntaxat Apostolus qos alloqitur, loqatur. nec si in parvu is istud suo modo fiat, qod de Colossensibus adultis Apostolus hic perhibet, ideò seqitur de parvulis hic sermonem institui; avt de parvulis aliud qid concludi poterit, qam qod de adultis hic dicatur.

2. Testimonia allata qod attinet:

1. *Calvinus*, loco citato hæc tantùm habet, *Pavlus cum docet nos per Baptismum Christo consepeliri, non eo intelligit, consepultum cum Christo eum prius oportere, qi Baptismo est initiandus: sed qæ Baptismo subest doctrina, simpliciter declarat; idqe jam baptizatis, ut ne insani qidem Baptismo præire ex hoc loco pugnaturi sint.* Qibus verbis Apostolum de parvulis sermonem instituere nullus dicit. Imò clarè prædicat, illis verbis Apostoli declarari duntaxat, *qid symbolo illo monitos velit baptizatos, ut mortificationi scilicet sedulò incumbant.* Libet adjicere Martyris verba in locum huic geminum. Is *in Rom. 6. p.* 220. hæc habet: *Inseri nos visibili Sacramento in Christum & Ecclesiam, declaratur ex hoc loco. — addidimus* Sacramento visibili, *qoniam animo & spiritu, statim ut sumus justificati, reipsâ inserimur Christo & Ecclesiæ.* Idemqe, *in* 1 *Reg.* 8. *Non diffiteor, qædam significasse Baptismum, qæ non antecedunt, sed sequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia. atqe secundum hanc analogiam, qod ad Romanos habetur intelligo, scilicet nos commori Christo, & unà cum eo sepeliri: qod vetus homo, carnis affectus & cupiditates perpetuò sint mortificandæ. qod ubi tinguntur, effectum adhuc non est; sed conveni ut postea fiat.*

2. *Ursinus* aliud nihil hinc colligit, qam *Baptismum circumcisioni succedere, ejusqe jam vices agere.* id qod ex Apostoli verbis luculentissimè demonstratur. inde avtem Argumentum petit, (nec *ab absurdo Apostolum argumentari*, ait, sed Pædobaptismi adversarios impetit & impugnat ipse) ad parvulorum Baptismum comprobandum, qod alterum illud sacramentum, cujus in locum successit, ex divinâ institutione eisdem olim conferebatur. At non hinc seqitur, Ursinum asserere, de parvulis istic Apostolum verba facere. A Dei verbis ad Mosem ex Mose Exod. 3. 6. habitis, argumentum petit Christus, ad *resurrectionis* dogma stabiliendum, & Saducæorum errorem refellendum. Matth. 22. 31. 32. Nemo tamen, opinor, inde concluserit, de *resurrectione* Deum eis verbis locutum. Ursinus ipse *Tract. Theolog. p.* 567. *Sepelire & suscitare & circumcidere nos sine manibus per Baptismum, est significare per Baptismum externum, qod intus ipse, qi hoc significat, nos baptizet, circumcidat, sepeliat, vivificet.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Locus avtem 1 Cor. 6. 11. *esto de adultis Corinthiis intelligatur, qos solos forsan propriè appellat: tamen* ἀπελούσασθε abluti estis *planè videtur respicere Baptismalem ablutionem, ut Martyr in locum. qæ licet Corinthiis fidelibus adulta ætate baptizatis, ablutionem sive remissionem peccatorum non nisi obsignabat, hac tamen formula loqendi indicare voluit integrum finem sev potius effectum Baptismi. Est avtem ille non sola obsignatio ablutionis prius factæ, sed & ipsa ablutio in iis qibus ante Baptismum peccati macula non abluuntur. atqe adeò parvulis ipsorum Baptismum ipsam justificationem & remissionem suo modo exhibere, hac formula loqendi innuere Pavlum credibile est, qomodo & supra observavimus ad similem loqendi formulam, Act. 22. 16. Num. 3.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil amplius hîc regeri necesse est, qam qod prius dictum est de loco Act. 22. 16. *Num. 5. ad Respons. memb. 5. Replic. 1. & 2.* & de locis supra novissimè adductis: de adultis saltem dictum, sufficere; nec aliud aliqid hinc concludi posse, qam qod & in illis verum extiterit. Illud tantum adjicio, præsumi subinde *finem effectumqe Baptismi* illum ipsum, qi è textu probandus esset. hoc est enim τὸ κρινόμενον, utrum iste sit, Baptismi finis effectusqe, ut reatum actu solvat necne. ut esse probes, locos illos proponis. ut confirmes Apostolum finem illum effectumqe locis illis insinuare, eundem asseris ad Baptismi finem effectumqe integrum respexisse. de fine ergò isto aliunde constare prius necesse est, qam probari illis finem illum respexisse, qia Baptismi finem integrum respexerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 7.

Qædam *ablutionis* nomine *sanctificationem* solam designant; ut Eph. 5. 26. Col. 2. 12. Qædam tam *sanctificationem* qàm *justificationem* comprehendunt; ut 1 Cor. 6. 11. nec minùs liqidò de illâ qam de istâ loquntur; qæ tamen minimè concedi videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Solutio. *Esto qædam ablutionis nomine sanctificationem solam designent. sed tum* ablutionis *nomen largo sensu sumendum est, qatenus complectitur tum remissionem peccatorum, tum regenerationem spiritus.* καθαρίζειν τῷ λουτρῷ & ὕδατος, *est purgare etiam per remissionem peccati & solutionem reatus, & non solum sanctificationem qæ contradistingvitur justificationi, denotat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod manu alterâ datur, alterâ statim tolli repetiqe

qe videtur. in locis qibuſdam, de qibus agitur, *ſanctificationem ſolam deſignari*, conceditur. ſtatim tamen ſubjungitur, *ablutionis nomen* eis utiqe in locis *largo ſenſu ſumendum* eſſe, ut tam *remiſſionem reatus*, qam *ſpiritus regenerationem* denotet. qæ mihi qidem αὐτόματα prorſus videntur, cum alterum altero neceſſariò tollatur.

2. De mente formulæ illius καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἔ ὕδατος, ſuo loco mox videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed loca ſingula percurramus.

Locus Eph. 5.26. *agit de ſanctificatione largo ſenſu*; *ut rectè Calvinus in locum. Zanchius in locum*; Docet [*Apoſtolus*] modum qo hanc perficiat ſanctificationem, nempe mundando nos à peccatis. id qod fit primò remiſſione peccatorum, in qâ propriè conſiſtit juſtificatio; & deinde fit repurgatione à ſordibus peccatorum, mortificatione pravorum affectuum, & qotidianâ cordis purificatione ac regeneratione. *Rurſus*: Fides, *inqit*, ideò hoc loco non exprimitur, qia de Baptiſmo, qo parvuli, licet actuali fide deſtituti, in corpus Eccleſiæ inſeruntur, verba facit Apoſtolus dicendo, *Mundans eam lavacro aqæ. Poſt pauca:* Subſtantia Baptiſmi, qo Chriſto incorporamur, conſiſtit in ablutione à peccatis, ſev in remiſſione peccatorum & regeneratione. Medium avtem efficax ex parte ejus qi mundatur, eſt fides, ut in adulto, vel ſaltem Spiritus fidei, ut in pueris. Spiritus avtem ipſe applicat ſangvinem Chriſti infantibus. *Muſculus in locum*; Ablutio hæc nihil aliud eſt, qam peccatorum remiſſio. peccatorum avtem remiſſio omninò eſt per Chriſti ſangvinem. *Beza in locum, vult hanc purgationem per lavacrum aqæ fieri per fidem adhibitam verbo promiſſionis. Ergò hunc locum non intelligit de purgatione qæ fit per infuſionem ſanctitatis, ſed per ablutionem reatus. Urſinus* Tract. Theolog. p. 609. Totam Eccleſiam ſanctificat lavacro aqæ per verbum. Ergò & infantes. *Ablutio ergò hoc in loco non denotat ſanctificationem* ſtrictè & ἀντονομαστικῶς ſumptam ex horum Theologorum ſententia.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Detur *ablutionis* nomine Eph. 5.26. etiam *peccatorum remiſſionem* comprehendi. nolo enim adverſus tot Eccleſiæ proceres in re minimè neceſſaria contendere. qanqam probatum mallem ab eis, qam aſſertum nudè; cum *ſanctificationis mundationem* Apoſtolus ſe loqi apertè teſtetur; qam à *juſtificatione* noſtri paſſim accuratè diſtingvunt; illud tanqam nota dignum Pontificiis ſubinde objicientes, qod iſta ſecum invicem confundere ſolenne habeant: poſſimqe, (ſi id opus eſſet) prolatis, *Calvino, Zanchio, Muſculo*, (nam *Beza & Urſinus* revera qod huc faciat, nihil dicunt) Hieronymum in Eph. Chryſoſtomum, Theophylactum, Oecumenium, Hugonem, Aqinatem, Cajetanum, Hervæum, Fabrum, Bucerum, Rollocum, Wellerum, &c. ibidem opponere, Verum ut detur hoc;

1. Nihil in loco hoc de Baptiſmo in parvulis aſſeritur, qod non in adultis verum ſit.

2. Si remiſſionem peccatorum parvulis in Baptiſmo conferri, etiam ſanctificationem eiſdem in eodem, virationis pari, ex hoc loco concludetur.

3. De loco hoc Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. l. 2. c. 4. arg.* 7. ex Eph. 5. 26. *Oſtendit Deum, ſev Chriſtum, non avtem Baptiſmum mundare nos: ſed Deum poſtea adhibere iſtius mundationis ſpiritualis externum ſignum & ſymbolum, nempe Baptiſmum. id qod eruditiſſimè & veriſſimè ſcripſit & ſenſit Calvinus.* Et ſic revera Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 1. Qod primum eſt in Baptiſmo, hoc eſt, qod à nobis accipiendus eſt cum hac promiſſione, Qicunqe crediderint & baptizati fuerint, ſalvos fore. §. 2. In hunc ſenſum intelligendum qod à Paulo ſcribitur, Eccleſiam à ſponſo Chriſto ſanctificatam eſſe, & mundatam lavacro aqæ in verbo vitæ. Et alibi, nos ſecundum miſericordiam ſalvos factos eſſe per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. Et à Petro, qod Baptiſmus nos ſalvos facit. Non enim ſignificare voluit ille, ablutionem & ſalutem noſtram aqa perfici. — neqe hic ſalutis cavſſam, ſed duntaxat talium donorum cognitionem & certitudinem in hoc ſacramento percipi. Nam verbum vitæ & Baptiſmum aqæ ſimul connectit Paulus; ac ſi diceret, per Evangelium nobis noſtræ ablutionis & ſanctificationis nuncium afferri, per Baptiſmum nuncium hujuſmodi obſignari.* & qæ ſequntur. *Ibidem* c. 16. §. 22. de loco illo; *Teſtatam Baptiſmo vult Chriſtus ablutionem, qa Eccleſiam ſuam mundat.* Unde & concludit; *Teſtimonio hoc parvulos non eſſe deſtituendos, qum in Eccleſiæ parte jure cenſeantur.* Beza, ad Act. Collat. Mompelg. *ad dogm. 1. & 2. de bapt. Et ſignificativè mundatur Eccleſia Baptiſmo aqæ, & realiter Baptiſmo Spiritus.* Petrus Martyr, *ad* 1 Reg. 8. cum illud præmiſiſſet, *per metonymiam ſignis ea dari, qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferri.* ſubjungit, *ad eundem modum exponi debere, qod ad Epheſ. habetur, Chriſtum ſemetipſum pro Eccleſia dediſſe, ut ea aqa lavacro ſanctificetur per verbum, &c. Cavſſa ſanctificationis eſt ipſe Chriſtus, qi ſe pro nobis dedit, & ea cavſſa lavacrum adhibuit, ut mundatio ejus per verbum & ſymbolum teſtificata eſſet.* Bucerus, ad illud Eph. 5. *mundatam lavacro. Si adminiſtratione Baptiſmatis mundavit, qid opus fuit ergò ſanctificatione? Imò Petrus diſertis verbis teſtatur, externam lotionem ſalutem neqaqam adferre. Paulus externo ſymbolo addit internam, qa Dei verbo fit mundationem; cujuſqe eſt externum lavacrum conſpicua qædam confirmatio. Deus optimè novit ingenium noſtrum, qod opus habemus externis ſignis. nunqam ſolet amicus occurrere amico, qin pacem illi precetur adhibito etiam externo ſigno.* Piſcator, *Theſ. Theol. vol. 1. loc. 25. §. 17. Epheſ. 5. 26. Per lavacrum aqæ non neceſſariò intelligitur Baptiſmus. qum intelligi poſſit ſangvis lavacro aqæ comparatus. conceſſo tamen hoc, Eccleſia lavacro aqæ. i. e. Baptiſmo purgari dicenda eſt; non qod à peccatis purgetur per ipſum Baptiſmum: qum iſtud ſangvinis Chriſti proprium ſit.* 1 Joan. 1. 7. *ſed qod Eccleſia Baptiſmum habeat, ut divinum atqe efficax illius purgationis per ſangvinem Chriſti factum teſtimonium*, &c. Whitakerus denique, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad teſt. 4. ex Act. 2. 38. & 22. 16. Familiaris loqendi modus eſt ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Ibidem ad 7. ex Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *In Baptiſmo mundari & ſalvari dicimur, qia Baptiſmus pignus & arrha eſt noſtræ ſalutis. — & veritas ſigno conjuncta eſt in electis.* Et mox: *Baptiſmus nobis obſignat ablutionem à peccatis & ſalutem. nec abhorremus ab eis formulis, qibus Scriptura utitur. Lavat nos Deus per Baptiſmum, vel ut Apoſtolus loqitur per lavacrum regenerationis, & lavacro aqæ per verbum. i. e. in Baptiſmo & per Baptiſmum, non qod efficacia ſit in Baptiſmo, ſed qod hoc organo Deus utatur, & qod ipſe in uſu hujus organi ſit efficax, & his externis ſignis ſpiritualem gratiam nobis obſignet. Ibidem ad Teſt. 8. ex* 1 *Pet.* 3. 21. *Baptiſmo vim purgandi & ſervandi qodam ſenſu tribuimus, nempe ut declaret & obſignet tanqam pignus, noſtram ſalutem. Ibidem ad claſſ. 2. not. 2. Non aliter dicuntur* [Sacramenta] *in Scripturis purgare & ſalvare, niſi qod fidei noſtræ repræſentent atqe obſignent noſtram purgationem atqe ablutionem, atqe ita nobis ſint pignora ſalutis.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Col. 2. 12. Vox ablutionis non occurrit. Dicit reverâ Apoſtolus, conſepulti ſumus cum eo per Baptiſmum. *Sed Baptiſmus hic ex conſenſu omnium interpretum, tum veterum, tum recentiorum, ipſum Sacramentum Baptiſmi propriè ſumtum deſignat. Baptiſmus avtem tam reſpicit ſolutionem reatus, qam ſanctificationem. Urſinus, in* Tract. Theol. p. 558. *ediſſerens hunc locum*, Hìc circumciſione jam non opus dicit, qia per Chriſtum exhibitum impletur qod ſignificabat Circumciſio. *viz. qod exuimus carnem peccatricem; qod ſit imputatione & inchoatione juſtitiæ.* Ibidem

dem p. 567. Docet [*Apoſtolus*] nos conſepeliri, reſuſcitari, condonari nobis peccata, circumcidi ſine manibus per Baptiſmum. Ἐν τῇ περιτομῇ & Χριστῷ ἀπέκδυσις & σώματος τῆς ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, *ſuâ notione includit condonationem reatus, atque adeò non ſolam ſanctificationem: neqe enim unqam ſanctificatio habetur abſqe hac præhabita.*

A

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Ablutionis* reverâ vox eo loci non habetur. Memoriæ itaqe an oſcitantiæ lapſus eſto. Hoc interim volebam, locum hunc ex eis eſſe, in qibus *ſanctificationis* opus duntaxat Baptiſmo attribuitur.

B

2. *Conſepelitione illa utrumqe includi, qia Baptiſmus, de qo ibi agitur, utrumqe reſpicit*, non ſeqitur. Siqidem non neceſſe eſt, ut Apoſtolus ea omnia, qæ in Baptiſmo deſignantur, ubicunqe de eo ritu agit, beneficia recenſeret. Nec illud mihi animo adhuc inſidere penitus poteſt, ἀπέκδυσιν illam *remiſſionem reatus notione ſua includere.* certè ratio adjecta, qia *niſi hac præhabita altera non habeatur*; (ut omittam qod de enunciati hujus veritate jure ambigi poſſit) illud nevtiqam evincit: non magis qam *adoptionem* notione ſuâ *juſtificationem* includere, qia niſi iſta præhabita illa non habeatur. Me, qo minus aſſentiar, remoratur, tum qod *ſepultura* hæc, omnium, qos viderim interpretum conſenſu ad Rom. 6. 4. *mortificationem* internam deſignat, qæ ad *ſanctificationem* pertinet; ad qam pertractandam tranſeat eo capite Apoſtolus, relicto, de qo prius prolixe egerat, juſtificationis negotio: (ut de *vivificatione* huic oppoſitâ nihil interim dicam:) tum qod illa *veteris hominis*, ſive *corporis peccati* ἀπέκδυσις *ſanctificationis* actum ubiqe deſignare videatur. Eph. 4. 22. Col. 3. 9. qod & ex membro eidem ibidem oppoſito colligitur. ut avtem Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad rat. 1. Revera juſtificare non eſt ſanctificare, etſi hæc duo conjuncta ſunt.* & Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 6. de juſtif. c. 7. Neqe tamen intereà negandum eſt, qin perpetuò conjuncta ſint ac cohæreant hæ duæ res, juſtificatio & ſanctificatio: ſed perperam inde infertur unam & eandem eſſe.* Beza certè, *in locum*; *Circumciſionem cordis, de qa hic agitur, certum eſt ad ſanctificationem potius, qam ad peccatorum remiſſionem pertinere. omninò igitur his verbis declaratur alterum Chriſti beneficium, nempe noſtra ſanctificatio*, &c. Qo modo & Piſcator ἀπέκδυσιν illam, ex Rom. 6. 6. & Col. 3. 9. de *ſanctificatione* interpretatur.

C

3. Verum qicqid de hoc fuerit, neqe enim multum ad rem ipſam facit, de qa præcipuè agitur; idem de teſtimonio iſto dici poterit, qod de ſuperiore dictum eſt. Qin & videri poterunt, qæ de hoc dicto ſunt ſupra dicta, *Num. 6.* de *Loc. 2.* ſed & qæ mox, *Num. 8.* dicentur.

D

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1 Cor. 6. 11. *Calvinus per* τὸ abluti eſtis, *vult ſolam juſtificationem deſignari; nec differre juſtificationem & ablutionem, niſi ut ſimplex & tranſlatitium.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De ſenſu iſto loci illius, ego cum Calvino contendere nolim. Malim tamen Mortonum noſtrum ſeqi, qi, *qæ prius in uno abluendi verbo involuta erant, ea poſt diſtinctè proponi*, monet: (in qo & Muſculum cum aliis præeuntes habet:) eo qod iſta noſtri expoſitio contextus Apoſtolici rationi (in qo utriuſqe & *ſanctificationis*, qæ primo qoqe loco ponitur, & *juſtificationis* diſerta fit mentio) multo magis conſentanea mihi ſaltem videatur. Inclinat eodem & Petrus Martyr; niſi ſi de *ſanctificatione* ſolâ potius acceperit; qia *ſanctificati eſtis*, immediatè qaſi ἐξηγητικῶς ſubjicitur. Verum non in hoc controverſiæ præſentis cardo vertitur.

E

F

G

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Theſis, qam tum probandam ſuſcepi, de ſolâ juſtificatione agebat: ut non neceſſe tum habuerim de ſanctificatione qicqam dicere.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamſi in *Theſi* de *ſanctificatione* nihil dicatur, niſi tamen & iſta pariter in Baptiſmo data ſtatuatur, locis iſtis vis virtuſqe omnis demitur *juſtificationis* in eodem datæ aſtruendi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 8.

Qædam non tam de Baptiſmi Sacramento, qam de operatione ſpirituali, qæ in eodem, tum delineatur, tum & obſignatur, intelligenda videntur, ut *Tit. 3. 5. Coloſ. 2. 12.* ubi id de qo agitur, *per fidem* effici dicitur, qæ in Baptiſmi externi ſuſceptore præexigitur, Act. 8. 37.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Negamus*, de *ſola* ſpirituali operatione, qæ in Baptiſmo tum delineatur, tum obſignatur, intelligenda *eſſe loca Tit. 3. 5. & Coloſ. 2. 12. excluſo Baptiſmi Sacramento.*

De loco Tit. 3. 5. *Calvinus in locum fic*; Facilè patior de Baptiſmo locum exponi. *Beza in locum*; Argumentatur à Baptiſmi Sacramento, re viz. cum ſigno conjunctâ. *Urſinus*, Tract. Theol. p. 592. Non dubitant omnes veteres & recentes Orthodoxi Interpretes ea loca Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. de Baptiſmo exponere.

De loco Coloſſ. 2. 12. *exiſtimo neminem interpretum de ſola operatione ſpirituali, qæ in Baptiſmo tum delineatur, tum & obſignatur, ſecluſo ipſo Sacramento, intelligere hunc locum; cum locus iſte ſit palmarius, qo contra Anabaptiſtas evincimus Baptiſmum ſuccedere Circumciſioni.* Calvinus *in locum*; Pavlus, factâ Baptiſmi mentione, Circumciſionem, inqit, ſpiritualem peragit in nobis Chriſtus, non intercedente vetere illo ſigno, qod ſub Moſe valuit, ſed Baptiſmo, *Rei ergò exhibitæ ſignum eſt Baptiſmus, qam abſentem figurabat Circumciſio. Vide eundem*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 11. *Zanchius in locum*; Ac primùm oſtendit Apoſtolus Baptiſmum ſucceſſiſſe Circumciſioni, & hoc eſſe Sacramentum initiationis in N. T. *Urſinus in* Catechef. edit. Cantabr. p. 609. Baptiſmus in N. T. ſucceſſit Circumciſioni; & qidem ita ſucceſſit, ut habeat eundem uſum, qem habuit in vetere fœdere Circumciſio. *Idqe probat ex hoc loco*, Coloſſ. 2. 11. 12. *Vide eundem in* Tract. Theolog. p. 611. 612.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De ſola operatione ſpirituali, ſecluſo Baptiſmo intelligenda loca illa*, non dixi; ſed *non tam de Baptiſmo, qam de operatione illa ſpirituali, qæ in Baptiſmo delineatur & obſignatur.* qod qi dicit, tantum abeſt ab eo, ut Baptiſmum à diſſertatione Apoſtolicâ prorſus excludat, ut *de operatione ſpirituali illa, qæ Baptiſmi ritu delineatur* qaſi & depingitur, Apoſtolum agere fateatur. Verum aliud eſt de *Baptiſmo* ipſo, ſive ritu externo, diſertè, ac prima intentione agere, aliud de gratia ipſa divina & operatione, cum alluſione habita ad ritum externum illum, qo gratia operatioqe illa repræſentatur. e. g. ubi dicit Apoſtolus, 1 Cor. 5. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt.* De Chriſto agit, non de Paſchate: nec de Chriſto tamen, Paſchate prorſus excluſo; ſed de Chriſto, qatenus Paſchate præfigurabatur. Hoc ipſo in loco, eorum de qibus hîc agitur, altero, Coloſſ. 2. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta*, &c. de

interna cordis renovatione, non de externo Circumcisionis ritu agit: nec de illa tamen ista penitus excluſa; ſed de illa qatenus ista repræſentabatur. alioqi nec poſſet ex eo loco probari, *Baptiſmum circumciſioni ſuccedere.* Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 3. arg. 4. ad 4m. Bellarminus ait Paulum tribuere expoliationem à corpore peccatorum, — non circumciſioni Judaicæ, ſed Chriſtianæ. i. e. Baptiſmo.* Reſp. *Si per Baptiſmum intelligat externum opus, falſum eſt quod ait. non enim hoc magis Baptiſmo qam circumciſioni tribuitur. ſed ſi ſignum & gratiam ſimul intelligat, verum eſt.* Sed & de loco iſto videatur ſupra, *Num.* 6. ex Avguſtino aliiſqe.

Ita & Tit. 3. 5. ex Piſcatoris prius exhibita interpretatione, de renovatione interna & regeneratione agitur; alluſione tamen ad Baptiſmum habita, qo renovatio illa & regeneratio figuratur; ut ſalutem ibi memoratam regenerationi tribuat, non Baptiſmo, qæ in eis, qorum ibi rationem habet, ante Baptiſmum ſuſceptum obtigerat. De qo videndus Zvinglius, *reſponſ. ad Luther. confeſſ.* ſupra allatus, *Sect. 1. num. 2. ad Arg. 2. enunc. 7. reſp. 2. rat. 2.* & in *declar. de pecc. orig. ad Arg. 11. de locut. 1.* Itaqe qod Urſinus, *non dubitare* ait, *omnes tum veteres, tum recentes orthodoxos, de Baptiſmo hunc locum exponere*; non ſine reſtrictione aliqâ forſan intelligi debet. præſertim cum nec Calvinus etiam ipſe ſatis fidenter id faciat. *facilè*, inqit, *patior de Baptiſmo exponi.* qaſi aliam potius qorundam expoſitionem probaturus, ni aliorum importunitas aliò impelleret. verba ſunt enim alii concedentis aliqid potius, qam animi ſui ſenſum enunciantis. ſed nec Beza expoſitionem eam definitè & abſolutè proponit, ſed præfixâ diſjunctivâ, cum aliorſum ante concedere viſus eſſet, & de regeneratione ipſa interpretari; *vel argumentatur à Baptiſmi ſacramento*, &c. Addantur his, qæ Vorſtius in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. 1. theſ. 1. & 2. ad rat. 2. ex Eph. 5. Tit. 3. Reſpondent noſtri, — aliena Teſtimonia citari, qæ res qidem in Sacramentis ſignificatas metaphoricè declarant: attamen de Sacramentis propriè dictis non agunt.* Et *theſi* 6. ad eadem loca, ſed & *Matth. 3. Joan. 3. Act. 2. & 22.* Reſp. Evangelici, — *Fallaciam eſſe homonymiæ ſimul & figuræ dictionis; qod Baptiſmus ſæpe non pro ſigno ſacramentali, & qidem ſeorſim accepto, ſed pro interna mentis purgatione ſive anima ablutione vel ſola, vel etiam una cum ſuo ſigno conſiderata in ſacris literis accipiatur, qumqe in Baptiſmo, vel per Baptiſmum, — id rectè fieri dicatur, qod per illud ſymbolum jam factum eſſe declaratur, vel qod per ritum illum notificatur & ſolenniter obſignatur: qomodo & verbum mundandi ſev purgandi ſæpe in Veteri Sacramento accipitur, Lev. 12. & 13. & 14. & 16.* &c. *Ibidem ad controv. 2. theſ. 1.* de locis iiſdem. *In locis citatis, de re ſignificata potius qàm de Sacramento ipſo agitur.* Deniqe *theſ. 6. & 7. rat. 1.* de iiſdem; *Evangelici reſpondent, Principium peti, qatenus ad externum aqæ Baptiſmum referuntur ea effecta, qæ in locis citatis ad ipſum Chriſtum ejuſqe ſangvinem & Spiritum Sanctum interveniente fide ex Evangelio concepta, &c. diſertè accommodantur.* Pari ratione & *Coloſſ. 2. 12.* de *mortificatione* & *ſepultura ſpirituali* agitur, ad Baptiſmi ritum alluſione facta, qo ea delineabatur. idqe eadem planè ratione, qâ & de Circumciſione, de cujus tamen ritu externo Apoſtolum ibi agere, ſive id tanqam effectrici tribuere, qod in fidelium cordibus peragi eo loci affirmatur, vix puto interpretem orthodoxum agnoſcere aliqem. Qanqam & de *Baptiſmo* exertè magis iſtic qam illic agi, ego nevtiqam inficias iverim: *ut*, qod Piſcator monet, *objectioni occurrat, qæ opponi poterat, à circumciſionis rituumqe legalium zelotis: Etiamſi intus per Chriſti Spiritum circumciſi eſſent, tamen externam qoqe circumciſionem, tanqam interioris illius ſymbolum ac teſtimonium ſuſcipiendam eſſe; ſicut olim ſancti Patres (Abraham cumprimis, Rom. 4. 11.) ſuſceperant. Hoc avtem Apoſtolus minimè neceſſarium eſſe contendit, qod jam loco Circumciſionis externa Baptiſmum habeant, interioris illius renovationis teſſeram ac ſigillum efficaciſſimum.*

2. Verum in iſtis diutius immorari non eſt neceſſe; qia A qocunqe modo in lite iſtâ ſe res habeat, *Exceptiones* priores hîc qoqe obtinent, tum qod *de jam fidelibus baptizatis iſtic agatur*, tum qod nihil dicatur, qo *in ipſo tinctionis actu conferri*, qæ hîc recenſentur, probetur. deniqe qod tam *ſanctificatio* qàm *juſtificatio* pari ratione utraqe Baptiſmo, ſive is interior, ſive exterior, ſive etiam, pro modo ſuo conſideratus, uterqe deſignetur, in Apoſtoli verbis tribuitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

B 2. *Qod ſubjungitur, ut ratio hujus qartæ ſolutionis, non probat: ſiqidem evicimus ſupra ad Num. 6. etſi hæc loca loqantur cumprimis de adultis ante Baptiſmum converſis; tamen non de iis ſolis intelligi, ſed & de parvulis. unde pariter evincitur in iſtis locis id de qo agitur, non effici duntaxat per fidem, niſi per* fidem *intelligi ſimul vis* inclinationem *etiam* ad fidem, *cum Urſino.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

C 1. Ratio de *fide adjuncta* hoc probat; fidei vi & efficacia Chriſti ſangvinem apprehendentis atqe applicantis, conſepultos fuiſſe Chriſto Coloſſenſes illos qos Apoſtolus affatur, & cum eodem etiam conſurrexiſſe: (hoc enim Apoſtolus ἀνυπλεξεῖ affirmat) itaqe & de fidelibus adultis agi, & hos ante fuiſſe Chriſto conſepultos, & ante cum Chriſto conſurrexiſſe, qam Baptiſmum ſuſciperent, qia fideles jam ad fontem ſacrum acceſſerant. qod & idem de peccatorum remiſſione dictum ſit, qam vivificationi annexuit Apoſtolus ibidem verſ. 13. Avdias tamen ulterius Urſinum *Tract. Theol. p.* 609. *De mandato docendi ante Baptiſmum, jam dictum eſt, hoc de adultis loqi. talia ſunt etiam exempla & loca fidem & reſipiſcentiam in Baptiſmo reqirentia, qacumqe proferre potes.*

2. Locum illum *Act.* 8. 37. ideò adduxi, ut oſtenderem, fidem veram vivamqe, avt illius ſaltem profeſſionem exegiſſe populi Dei προεσῶτας tunc temporis ab illis qos ad Baptiſmum admittebant; qam ab infantibus ipſis qis exigat? Rectè Ameſius, *adv. Bellar. tom. 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 3. Scriptura fidem juſtificantem antecedere docet Baptiſmum, Act.* 15. 9. Et *theſ. 2. antecedere debere Baptiſmum, non in eo infundi.*

E 3. Qæ *ad Num.* 6. dicta ſunt, ibidem eis & reſponſum eſt.

4. *Inclinationem ad fidem*, qam Urſinus dicit *p.* 613. ubi Anabaptiſtarum illud, *Solos credentes eſſe baptizandos* rejiciens, *Niſi qis*. inqit, *fidem nominare velit etiam renovationem & inclinationem ad fidem, qam Spiritus Sanctus efficit in infantibus; — & credentes intelligat, qos Eccleſia pro fidelibus & ſanctis cenſere debet.* hanc inqam, *renovationem*, in qâ *& fidei ſemen* aliqod deliteſcat, libens agnoſco, in infantibus omnibus per infantiam ad ſalutem hinc abreptis. Verum vel ad Baptiſmum eandem univerſos adducere, vel in Baptiſmo eandem univerſos percipere, nec Urſinus dixerit, neqe qiſqam unqam (opinor) probatum dederit.

F

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Reſp. Me nullam operationem ſpiritualem in Baptiſmo parvulorum delineari avt obſignari iis in locis agnoſcere, qæ etiam in eodem Baptiſmo non prius exhibebatur qam obſignetur.*

G

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Præſumitur hîc *de Baptiſmo parvulorum* eis in lotis agi; qod nondum conſtat. qanqam iſta etiam de qibus in locis illis Apoſtolus, *in parvulorum Baptiſmo & delineari & obſignari* nemo, puto, negaverit.

2. *Hæc omnia in ipſo eorundem Baptiſmo prius exhiberi qam obſignari*, non aſſerendum, ſed probandum fuiſſe videtur,

videtur, hoc est enim maxima ex parte τὸ ζητούμενον, & qidem principale, & ex his locis evincendum fuerat. Ut ne adjiciam, hoc si detur, necessariò inde concedendum videri, qicqid Concilium Tridentinum avt Catechismus etiam in parvulorum Baptismo conferri statuit, (qa tamen in parte à nostris universis oppugnatur) id omne perpetuò & infallibiliter conferri. Legatur Reverendus Episcopus Sarisburiensis locum illum Colos. 2. explicans: non potest plus tribuere Baptismo Concilium illud, ut qam latissimè ritus hujus efficaciam extendat, qam ille verbis illis contineri disertissimè docet.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 9.

Non videtur firma satis argumentatio ab his locis deducta, *salvi fieri dicuntur per lavacrum regenerationis, justificati & sanctificati, & cum Christo per Baptismum consepulti, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa præsumuntur.* (de hoc enim duntaxat liqidò constat) *Ergò in ipsâ Sacramenti susceptione, vel per illam Sacramenti susceptionem, eis etiam remittuntur, qibus nondum sunt remissa.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nego nostram Argumentationem ex dictis locis petitam, à te rectè formatam avt vibratam esse. Liceat ergò in hunc modum formare.

Probo Christum instituisse sacramentum Baptismi ad reatus originalis veram solutionem, ubi antea remissus non est;

1. *Ex Act. 2. 38. 39. Baptizandi sunt parvuli Judæorum ad fidem conversorum in peccatorum remissionem. Ergò baptizandi sunt ad veram solutionem originalis reatus. Consequentia patet, qia non alio reatu implicantur; nec capaces sunt pro statu parvuli obsignationis actualis remissionis peccatorum. Antecedens patet, qia promissio remissionis peccatorum ad parvulos etiam spectat, & non solùm ad adultos Judæos. Act. 2. 39. Vide Ursinum* Tract. Theolog. p. 600. 616.

2. *Ex Act. 22. 16.* Baptizare & ablue peccata tua. *Est formula loqendi sacramentalis. & ipsam rem signatam conferri, i. e. ablutionem originalis reatus iis rite baptizatis denotat, qibus ante Baptismum non est remissus. Ergò ipsa formula loqendi parvulis istis tum dari dicta ipsam reatus originalis ablutionem. Consequentia patet, qia ista formula loqendi sacramentalis aqè accommodari potest parvulis, qibus ante Baptismum reatus originalis non est remissus, atqe adultis credentibus, qibus ante Baptismum remissus est.*

3. *Baptismus est parvulis* lavacrum regenerationis *Tit. 3. 5. Parvuli* mundantur aqæ lavacro per verbum, *Ephes. 5. 26.* Consepulti sunt Christo per Baptismum. *Coloss. 2. 12. ut supra probatum est. Ergò parvulis in Baptismo originalis reatus verè solvitur. Consequentia patet, qod iisdem, cum sistuntur baptizandi, originalis reatus non est dimissus, post Baptismum est remissus; ut supra probatum est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non est à me proposita, tanqam tua foret, *argumentationis formula*, sed tanqam in se contineret, admissis *Exceptionibus* illis, qæ mihi justæ videbantur, qicqid ex locis adductis erui posse existimabam, qod ad præsentem controversiam faceret.

2. Ad Argumenta jm proposita, qæ è locis illis eliciantur, non videtur necessarium ut qicqam denuò regeratur, cum nihil hîc de novo prolatum occurrat, qod non supra disceptatum & discussum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud coronidis loco hîc addendum. Etiamsi deessent nobis testimonia Scriptura, qa nos docerent & demonstrarent Christum instituisse Baptismum in remissionem originalis peccati & ejus reatus solutionem: tamen probationes desumta ex natura Sacramentorum & eorum efficacia, ac aliis locis Theologicis sufficerent ad hujus nostra assertionis demonstrationem. Qo modo & Anabaptistarum errores, qi Pædobaptismum impugnant, ex rationibus Theologicis in Scripturis fundatis refelluntur: etsi exempla & testimonia pro Pædobaptismo clara non superessent. Recte enim Ursinus Tract. Theol. p. 618. Probationem ex dogmatibus multò potiorem esse eâ qæ fit exemplis --- & collationem locorum, & analogiam doctrinæ Apostolicæ nobis disertam satis esse probationem *asserit. Videndus hac de re Augustinus*, l. 4. c. 23. de Baptismo contra Donatistas.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Istud facilè concedo. sed subjungo tamen, enunciata illa, *de Sacramentorum natura aliisqe locis Theologicis*, qibus nituntur probationes istæ, Verbo divino aliqo priùs stabiliri debere, qam ad alia statuminanda ipsa possint adhiberi. Rectè Cyrillus, an Joannes, Hierosolymytanus *Catech. 4.* Δεῖ περὶ τῶν θείων καὶ ἁγίων τῶν πίστεως μυστηρίων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων παραδεδόσθαι γραφῶν. Et Pavlus Ejtzenius, *in Gen. p. 463. De Sacramentis tantùm ex verbis Scriptura judicandum est.* Qin & Bellarminus, (qod ipse cum suis utinam per omnia observaret) *de Sacram. l. 1. c. 14. Essentia & natura Sacramentorum non potest aliunde melius intelligi, qàm ex verbis illius qi ea instituit.* Et Lutherus, *contr. Cochleum*, (à Bellarmino etiam ibidem adductus) *In rebus sacris vehementissimus & robustissimus locus est, arguere ab avtoritate negativè.* Vorstius denique in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. thes. 1. & 2. de natur. Sacram. Qaritur, an Sacramenta sint signa tantùm & figilla fœderis gratiæ, sive externa Symbola & signacula fœderi gratia appensa, ad hoc divinitus instituta, ut gratiam Dei salutarem in fœdere promissam nobis significent, significando obsignent, fidemqe suo modo confirment, & publice testatam reddant: qa communis est Evangelicorum sententia; an preterea sint cavssa efficientes hujus salutaris & justificantis gratiæ; sive an sint effectiva gratiæ ejusdem organa, nempe ad hoc divinitus instituta, ut eam realiter in se contineant, & reipsa conferant. qa Pontificiorum omnium opinio est.* Et, *ad thes. 6. de Sacram. effectu, virtute & efficacia, deqe opere operato; Nostri hoc dogma de opere operato, sev de actione externa & sacramentali, qasi qa per se, absqe fide & bono motu utentis, justificare qenqam possit, &c. planè falsum & pernicioſum esse judicant: & omnia Sacramenta ex ipsius Dei ordinatione, tantùm vim significandi & obsignandi, non avtem ipsam Evangelii gratiam conferendi, habere docent.* Deniqe, *ad controv. 2. thes. 6. & 7. de bapt. effect. & efficac. Evangelici unicum duntaxat Baptismi generalem effectum, --- agnoscere solent; nempe obsignationem gemina gratiæ salutaris in Evangelio promissæ, de remissione simul & expurgatione peccatorum per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox: *Negamus avtem Baptismum per se & ex opere operato, ipsa peccata eorumqe pœnas avferre posse, sev qenqam justificare, & perfectè, sive interna ratione sanctificare, &c. tum qia nusqam hac in sacris literis indicata sunt, tum maximè, qia illis, qa ibi tradita sunt, apertè repugnant.*

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 10.*

Hinc illud Symboli Constantinopolitani, Credo unum Baptisma in remissionem peccatorum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Illud ex *Symbolo Constantinopolitano* de *uno Baptismo, ad remissionem peccatorum*, tam ad obsignandam qàm ad conferendam potest dictum intelligi.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ego potiori jure regerere possem, tam ad conferendam, quam ad obsignandam remissionem peccatorum, cum tum temporis, temporibus scilicet Ecclesiæ florentissimis, ordinariè tam ad conferendam, imò potius, quam ad obsignandam remissionem Baptismus adhibitus esset. tum enim non nisi parvuli ferè baptizati sunt, adulti verò rarius. Vide quæ supra annotavimus ad Num. 4. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. An hoc *potiori jure regerere* possis, ambigi potest.

1. Qia *actori*, sive *affirmanti incumbit probatio.* mihi itaqe interpretationem qæ commodè dari posse videbatur, dedisse; vel eam etiam qæ à te adducebatur, negasse, satis fuerat. tibi verò vel mea tollendi, vel tua firmandi onus incumbere videtur.

2. Qia Scripturæ sensui, ex qâ phrasis illa mutuata, te etiam avtore, videtur, illud convenit, tuum istud non item. Sic Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 4. c. 5. ad test. 2. Ubi dicimur baptizari in remissionem peccatorum. Finis Baptismi his verbis ostenditur, uti & Marc. 1. 4. Act. 2. 38. — Et præcipuum Sacramentorum finem docuimus docemusqe esse hanc obsignationem.* Et pavlo ante, *ad test 1. ex Concil. Nicen. 1. Virtute Dei in aqa abscondita renovari eos qi baptizantur.* respondet, *Sacramentaliter, non cavssaliter, qoniam propter promissionem Dei, signum aqæ testatur & obsignat baptizatorum regenerationem, eam avtem neqaqam efficit, cavssat, avt producit.* Videantur & qæ Calvinus *in Act. 2.* supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt.*

2. *Ad conferendam tunc temporis datam* concludere, *qia parvuli* fere tunc baptizabantur; est id petere qod controvertitur, parvulis eam Baptismum conferre.

3. Qod *unum* illi *Baptismum* agnoscere dicuntur, potest de Baptismo non iterando intelligi. Sic Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 4. Catechismus Romanus ex hoc loco (Ephes. 4. 5.* Unum Baptisma) *demonstrat Baptisma non esse iterandum. & hoc videtur voluisse Synodus Nicena in Symbol.* Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. qod si admittatur, à voculâ illâ nihil potest concludi, qod ad rem præsentem faciat.

4. Si *unum* illi *Baptismum* agnoscunt, cum qi parvulis, tum qi adultis datur, isqe horum utrisqe in eundem finem, *remissionem* scilicet *peccatorum*; adultis avtem eam non confert, sed obsignat tantum, sive fideles, sive ficti accesserint, nolo dicere, qod tamen forsan jure possim, concludi hinc, *unum* illum *Baptismum* etiam *in parvulis remissionem* duntaxat obsignare, qia hoc tantum in adultis facit: illud fidenter dixerim, non posse his positis, ab eâ dicendi formulâ necessariò deduci, *Baptismum parvulis remissionem peccatorum conferre.* Avdi Whitakerum, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad class. 3. test. 2. ex Concil. Constant. 1. in Symbol.* Credimus unum Baptisma in remissionem peccatorum. *In Baptismo remitti peccata qis dubitat? nos hoc fatemur. sed non dicunt Patres ex opere operato, & vi elementi externi, peccata remitti in Baptismo.* At rem tamen, inqies, Whitakerus concedit. Ipse semet explicat, tum alibi, tum & in proxime prægressis. *Ad test. 1. ex Concil. Nic. 1. Non hoc ad literam intelligi voluerunt Patres. — Sed sic Concilium loqitur, qia Baptismus novum statum designat.* Et disertissimè *ibidem q. 6. c. 4. p. 193. Neqe aliter remittitur peccatum originale in Baptismo qam in Evchariştia. in utroqe enim Sacramento obsignatur nobis remissio omnium peccatorum.* Et *de bapt. q. 2. c. 3. arg. 3. Bellarminus negat Baptismum esse sigillum acceptæ gratiæ, sed ait esse instrumentum conferens gratiam: qod à nobis supra refutatum est.* Idem deniqe, de Sacr. q. 4. c. 3. (prout & Vorstius supra) hanc tanqam communem nostrorum sententiam proponit: *Sacramenta non ex se justificare, nedum ex opere operato, sed justitiam tantùm obsignare.* Et in fine *cap. ejusdem* ubi Bernardi qædam retulerat; *Annulus non tradit hæreditatem, sed obsignat tantùm: ita Sacramenta gratiam obsignant tantùm, non tradunt.*

SECTIO III.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 11–16.*

2. *Asserimus Baptismum rectè parvulis administrari: qomodò & Circumcisio olim in Veteri Testamento parvulis Judæorum, ex unanimi consensu Theologorum, & perpetuâ Ecclesiæ traditione. Unde rectè dicimus cum Avgustino*, de Baptismo contra Donatist. l. 4. c. 23. Si qisqam in hac re avtoritatem divinam qærat, qanqam qod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi avtoritate Apostolicâ traditum rectissimè credimus; tamen veraciter conjicere possumus qid valeat parvulis Baptismi Sacramentum ex Circumcisione carnis, qam prior populus Israëliticus accepit. *Hæc Avgustinus.* Et *certè hoc apertè evincit exemplum Circumcisionis, in cujus locum Baptismus successit.*

Hinc 3. asserimus, Cum Baptismus in Novo Testamento Circumcisioni succedat ex Christi Instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis peccati reatum, qo solo implicantur parvuli, solutionem.

Hæc tria nemo Catholicus inficiabitur.

Sed adhuc qæritur, An omnes infantes rite baptizati sine dubio justificentur. Hîc hærent nonnulli Theologi, qi hunc effectum justificandi ab originali peccato ad solos electos restringunt. Nos duo dicimus:

Primum est, Omnes parvulos rite baptizatos in infantia morientes sine dubio justificari.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 11.

Ratio ab ea Analogia deducta, qam Baptismus cum Circumcisione obtineat, cavssam ipsam, ad qam statuminandam adducitur, infirmare mihi magis qam confirmare videtur. De Circumcisione siqidem qod ad effectum illud attinet reatus tollendi, res multo magis in incerto est, qàm de Baptismo.

Exceptioni isti duo nunc adjecta volumus:

1. Qod *tria illa* enunciata *neminem Catholicum inficiaturum* præsumitur: *Catholicorum* certè numero, si verè dicitur, omnes ferè, si non universos planè Theologos Evangelicos excludet, qi adversus Pontificiorum errores ex professo scripserunt, eosdemqe hac in parte *enunciato tertio* qod asseritur, erroris tuendi reos peragunt. nec potuit Vir Clarissimus Pontificiis gratum magis præstare, qam nomina istorum ex Ecclesiæ Catholicæ diptychis expungendo.

2. Qod *qosdam Theologos* ait *hîc hærere, & Baptismi effectum hunc ad electos restringere.* Imò non *qidam* duntaxat, sed multo maxima nostrorum pars, non tam *hîc hærent*, qam ex adverso se disertè opponunt; qod ex Testimoniis supra adductis luculentissime est demonstratum. Unus & alter forsan, qod vel ambiguè vel latiusculè alicubi protulerunt, ad electos alibi restringunt, alii etiam ab electionis ratione dogma istud impugnant, ut in seqentibus indicabitur. Interim ad telam exorsam pertexendam revertimur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex Analogia inter Baptismum & Circumcisionem Argumentum deduximus ad Pædobaptismi dogma statuminandum, non avtem ad solutionem reatus in Baptismo asserendum. siqidem ad Argumenta nondum deventum erat. Qædam enim duntaxat præstruximus hîc, ut status qæstionis magis eluceret.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Erroris (ſi qis hac in parte fuerit) anſam duo præbebant:

1. Qod ex Avguſtino pro fundamento ſubſternitur, ex *Circumciſionis ritu veteri veraciter conjici poſſe, qid Baptiſmi Sacramentum parvulis valeat.*

2. Qod, *hinc*, inqis ipſe, 3. *aſſerimus, cum Baptiſmus in N. T. Circumciſioni ſuccedat, ex Chriſti inſtituto, & rectè parvulis adminiſtretur, eundem valere ad originalis reatus peccati ſolutionem, qo ſolo implicantur parvuli.* Iſtis enim verbis exiſtimaveram, priora illa ita præſumi, *Baptiſmum* ſcilicet & *Circumciſioni ſuccedere*, & *parvulis rite adminiſtrari*, ut *ex illius in parvulis efficacia*, hujus itidem gemina in eiſdem ex Avguſtini ſententiâ verè ſtatuatur, ad 3um. illud inferendum, *valere* utiqe *eundem ad reatus ſolutionem*. qod, niſi de *Circumciſione* idem ſtatueretur, non poſſet ex præmiſſis concludi.

2. *Ad Argumenta* avtem jamdudum *deventum* opinabar, qia Scripturæ ſacræ Teſtimonia eo fine fuiſſent producta, qo *Baptiſmi finem & effectum* iſtum ſtatuminarent. Et certè qorſum ab initio tota ferè diſceptatio tot *Argumentis*, tot *Teſtimoniis* eſt utrinqe agitata, niſi ut id diſcuteretur & decerneretur, qod nunc, tanqam de qo hactenus nihil dictum, nedum diſputatum ſit, ſub incudem dennò, vel qaſi primitus potius, revocatur & reducitur.

Verum miſſis iſtis, jam de re ipſâ diſpiciatur: in qâ ego imprudenter feciſſe me ſponte fateor, qod agentis partes minùs neceſſario ſuſceperim. Qanqam in hac cavſſâ idcircò fidentius pergo, qia Apoſtolum mihi præeuntem & prælucentem habere videar, qi à *juſtificationis* negotio, & per conſeqens à *reatus ſolutione Circumciſionem* penitus excludit, Rom. 4. 9--12. Gal. 5. 3--6. qod & Bellarminus ipſe rectè obſervat, *de effect. Sacram. l. 2. c. 14. loc. 2. Apoſtolus*, inqit, *ex profeſſo probat, Abrahamum non in Circumciſione, ſed in præputio fuiſſe juſtificatum*; *ut inde admoneat Circumciſionem non fuiſſe datam ut juſtificaret. Si enim is, cui primo data eſt, non fuit ex ea juſtificatus, qanto minùs alii ex ea juſtificandi erunt?* Qo argumento eodem fine uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* qi cum aliis exhibebitur, ad finem *Num. 13.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 12.

Primò namqe non apparet præceſſiſſe remedium aliqod externum iſtiuſmodi per annos mille & qod excurrit, cui Circumciſio ſucceſſerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco cum Avguſtino, l. 5. contr. Julian. c. 9. *ſacram hiſtoriam non meminiſſe alicujus remedii externi ante Circumciſionem. Sed hinc non ſequitur, noſtram Aſſertionem aliqa ratione enervari. Sufficit nobis, ſi Circumciſio, ex qo primùm inſtituta eſt, originali reatui tollendo ordinata fuerit. Neqe enim neceſſe erat, ut tale aliqod remedium per annos 2000. extaret, cui Circumciſio ſuccederet. Qomodò nec voluit Deus poſteritatem Semi, in qa propagata eſt Eccleſia, uſqe ad tempora Abrahæ à reliqo humano genere ſigno aliqo viſibili in carne diſtingvi & notari, avt Sacramentum externum aliqod ordinarium & determinatum per illud tempus inſtitui, qo fœdus obſignetur. Hæc ergò cum ſint poſitivi juris, à ſolâ voluntate Dei legiſlatoris pendent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sufficit reverâ, ſi id conſtare potuerit. Veruntamen.

1. Si per tot annos, vel uſqe ad tempus internæ renovationis reatus iſte perſtiterat, vel ſtatim ab ortu abſqe remedio tali interveniente ſublatus fuerit, certè non videtur neceſſarium remedium ejuſmodi reqirere, ſive qod ante actualem renovationem id præſtet, ſive qod diutiùs differat id, qod maturiùs ante conferebatur. Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 3. teſt. 2. p. 86. Si Deus Eccleſiam antè habuit, Circumciſio non ex ſe Eccleſiam fecit. i. e. gratiam ex opere operato contulit; ſed Eccleſiam indicavit, & gratiam obſignavit.*

2. *Non fuiſſe per tot annos ſacramentum externum aliqod, qo fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur*, qod dicitur, paginæ divinæ adverſari videtur. Erant ſiqidem ritus externi, (ut pecuſiarem illum omittam Circumciſionem antegreſſum, Gen. 15. 9--18. qem imitati videntur illi, Jer. 34. 18.) per totum priſcum illud ſeculum, *ſacrificia* nimirum, *oblata*, *libamina*, à lapſu ſtatim inſtituta & uſurpata; Geneſ. 4. 3. 4. & 9. 20. & 12. 7. 8. & 26. 24. 25. & 28. 18. 22. & 33. 20. & 35. 1. 7. 14. qibus fœdus divinum obſignabatur. hunc enim ſacrificiorum uſum fuiſſe, Pſaltes nos edocet, Pſalm. 50. 5.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 13.

2. De Circumciſione ipſâ nuſqam qicqam reperiri videtur, unde hoc fine inſtitutum eſſe, erui poſſit, eâ tantùm deſignatam obſignatamqe innuitur fuiſſe Circumciſionem cordis ſpiritualem. Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 26. Eſaj. 52. 1. Ezek. 44. 9. Rom. 2. 28. 29. Phil. 3. 3. Col. 2. 11. qam tamen avt unà *cum* Circumciſione internâ collatam, avt per eam etiam exhibitam ſemper, imò vel unqam fuiſſe, non poteſt ex illis locis neceſſariò concludi.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed contra. 1. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum Gen. 17. 20. docet ante actum Circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere, & parvulis imputari, & poſt Circumciſionem avferri & non imputari, ritu convenientiſſimo. Nam ideò in membro genitali Circumciſio facta eſt, ut qicqid damnationis è carnali nativitate infantes contraxerant, per hunc actum illis avferretur & amputaretur, & avferri & amputari conſtaret. Ideò etiam ſangvis effundebatur, ut ſangvine Chriſti reatus originalis tolleretur, ejuſqe merito per hunc ritum infantibus applicaretur. Huc facit illud Proſperi in ſent. 298. ex Avguſtino.* Circumciſio carnis lege præcepta eſt, qia non poſſit meliùs per Chriſtum ſignificari regenerationis avtorem tolli originale peccatum. cum præputio qippe omnis homo naſcitur, qemadmodum cum originali peccato. *Vide Avguſtinum* de Nupt. & Concupiſc. l. 2. c. 11.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sumuntur hîc multa, qæ probanda forent.

1. *Reatum ad Circumciſionem uſqe manere, poſt eam ſuſceptam ſublatam jam eſſe.* qod Gen. 17. 10. non dicitur.

2. *Ritum convenientiſſimum eſſe ad hoc deſignandum*, non ſufficit. id eo deſignatum, vel ad id deſignandum inſtitutum fuiſſe, probandum eſt.

3. *Ideò in membro genitali factum, ut qicqid damnationis contractum eſt tolleretur*, qod dicitur. cur non potiùs, ut qicqid corruptionis & vitii? (hoc enim ritu illo deſignari Scriptura locis ſupra allatis inculcat) ut nihil amplius in parvulis etiam pravæ diſpoſitionis poſt eam ſuſceptam remanſerit. Qod Athanaſius, *Serm. de Sabbat. & Circumciſ.* Ὅθεν μέρος τῆς σώματος, καὶ ζῶν τὸ ἄλλον τῆς σώματος γενέσεως, προσπάσχησεν ἐκλυνέιν, προσδιασυρόμενοι ἢ ζῶλε ἀπένδυσιν, ἵν' ὥσπερ ἐκδύντες τὸ παλαιὸν, ἀσαωθῆναι δυνηθῶσι. Vide Bucerum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 4. §. 4.* Coactius forſan pavlo, qod Petrus Martyr, *ad Rom. 2. Inurebatur genitalibus partibus, ut Chriſtus intelligeretur, qâ homo fuit, ex humano ſemine naſciturus.* Aptius Calvinus, *ad Gen. 17. 11. Duabus de cavſſis probabile eſt, Dominum juſſiſſe præputium circumcidi. nempe ut oſtenderet, vitioſum eſſe qicqid ex homine gignitur.*

tur. deinde ſalutem ex benedicto Abrahæ ſemine proditurum. Primum ergò, qicqid ex ſuâ generatione proprium habent homines, Deus in Circumciſione damnavit, ut oſtenſa naturæ corruptio illos ad carnem mortificandam adduceret. unde etiam conficitur pœnitentiæ fuiſſe ſymbolum. Avguſtinus, *adv. Favſt. l. 6. c. 3. In qo enim membro convenientius exſpoliatio carnalis & mortalis concupiſcentiæ figuratur, qam unde carnalis & mortalis fœtus exoritur?* Muſculus deniqe, *in Gen. 17. Circumcidebatur caro, non labiorum, avt avrium, &c. ſed præputii, in ſignum repurgandæ immunditiæ ejus, qa tota eſt humani generis natura ex ipſo ſemine & conceptu contaminata.*

4. *Parvuli ſangvine Chriſti ſangvinem adumbratum*, ego certè nullus dixerim. qanqam id ad rem ipſam, de qâ agitur, parum intereſt: *αἷμα αἱμότερον* illud, non noſtrum fuit, nobis collatum, non connatum nobiſcum, avt à nobis profectum.

5. *Significatum hoc Sacramento, per Chriſtum regenerationis avtorem, tolli originale peccatum*, ego cum Avguſtino & Proſpero libenter conceſſerim.

6. Verum *ſangvinem in Circumciſione* eo fine *effuſum eſſe, ut per hunc ritum Chriſti ſangvis ejuſdemqe meritum ad reatum originalem tollendum* applicaretur; hoc eſt qod ſumitur nec probatur, eſtqe id ipſum qod qæritur. Ego cum Tertulliano *adverſ. Judæos*, lubens agnoverim, *Circumciſionem populo Iſraël datam, in ſignum, non in ſalutem.* vel, *in ſalutis figuram, non in ſalutis medelam*, uti idem *ibidem* loqitur; ſive, *carnalem, in ſignum, ſpiritualem, in ſalutem*, prout & idem *ibidem* diſtingvit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Devt. 30. 6.* Cicumcidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui. *Promiſſio hæc facta eſt Judæorum ſemini, non adultis tantùm, ſed & parvulis maribus, ut patet ex inſtitutione Circumciſionis, ubi (propter promiſſionem illam,* Ero Deus tuus & ſeminis tui) *die octavo jubentur circumcidi. Nullum avtem ordinarium medium dabatur, qo cor parvulorum circumcidi potuit, avt conſvevit, qam Sacramentum Circumciſionis, id qod vox Circumciſionis evincere videtur. Ergò hoc Sacramento circumciſum erat cor parvulorum. At nulla Circumciſio cordis parvuli fieri potuit abſqe ſolutione originalis reatus: cum hoc ſit primum ſalutare beneficium, cujus parvulus eſt capax. Ergò hoc Sacramento ſolutio facta eſt originalis reatus. Qod avtem hoc beneficium collatum erat parvulo una cum Circumciſione externa, & ſemper exhibitum, ex eo probatur, qod Sacramentum ſemper eſt efficax parvulo, ubi nullum occurrit ex parte ejus impedimentum. non enim ſunt Sacramenta ſigna fallacia, ſed in recto uſu veracia, & vere rei ſignata exhibitoria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sumuntur & iſtic, qæ non probantur:

1. *Promiſſionis illius executionem ad Circumciſionis tempus reſtringendam.*

2. *Neceſſariò reqiri medium aliqod externum, qo id Deus exeqatur.* qod non neceſſe eſſe, ex fœmellis & maſculis ante octavum diem obeuntibus cuivis liqere poterit. nam ad voluntatem divinam ſi recurratur, de eâ, hoc iſtic, non illic velle, ex ſcripto aliqo conſtare debet.

2. Qod *maſculis* etiam *parvulis promitti* dicitur, non abnuo. ſed & fœmellis etiam nihilo minùs.

3. Qod *in parvulis omnibus circumciſio cordis interna una cum externa ſemper collata* dicitur, vix futurum puto, ut è noſtris cuiqam id probetur, vel ut etiam probari poſſit. Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis id abnuere videtur. ut controverſum per magis adhuc controverſum hîc probari videatur.

4. De *Sacramentorum veracitate & efficacitate* qod ſubjungitur, in præcedentibus non ſemel, & diſcuſſum eſt, & excuſſum etiam, ut mihi qidem videtur. Vide Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 12. rep. 2. Athanaſius *ſerm. de Circumciſ. & Sabb.* ἡ ὁκ μέρος περιτμὴ ἢ ὅλα ἦν σκιά. eoqe ritu illos prædoctos aſſerit ἢ ἢ ὅλα ἀπέκδυσιν. qod & in Baptiſmo multò magis fiat. Adjiciantur verba Reverendi Epiſcopi Sariſburienſis *ad Col. 2. 11. Eximius Circumciſionis Chriſti effectus eſt ipſa depoſitio corporis peccatorum carnis, vel depoſitio veteris Adam cum actionibus ſuis, vel corruptæ imaginis à parentibus noſtris peccato infectis ad nos derivatæ, vel (ut Origenes) eſt purgatio animæ & abjectio vitiorum, non corporalis ſigni impreſſio.* Et poſt, *document. 3. Sed hîc dubitatur de hoc effectu circumciſionis internæ. videtur enim, qod totum illud corpus peccatorum non exuitur à Chriſtianis regeneratis*, &c. Solutio. *Ab omnibus renatis totum corpus peccatorum totaliter exuitur & aboletur, 1. qoad reatum, 2. qoad dominium, 3. qoad ipſum Sacramentum regenerationis. nam in eo omnia peccata noſtra abluuntur & mortificantur. nec* tamen, ut ipſe mox *ibidem*, non dico, in Sacramenti perceptione, ſed nec in vitâ totâ, qamdiu hîc degitur, *peccatum totaliter qoad actum exuitur.* Et, *de Juſtit. actual. c. 50. Non eſt eadem ratio Circumciſionis carnalis & cordialis. præputium carnis ſimul & ſemel avfertur: at præputium cordis pavlatim & ſenſim, prout infuſa charitas extenuare poteſt & extirpare cupiditatem. Hæc igitur Circumciſio cordis in hunc finem tendit, atqe tandem eô pervenit, ut renati tandem toto corde Deum diligant. ſed illud tandem tunc veniet in actum, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Male ergò cohæret hæc Bellarmini argumentatio*, Deus circumcidet cor renatorum, ut toto corde ab illis diligatur. Ergò ſimul ac incepit circumcidere, illi poſſunt illicò Deum toto corde diligere. *Præſtabit id tandem Deus: ſed prout ſapientia ſua ordinavit, non prout Bellarminus illi dictabit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Parvuli Judæorum circumciſi fuerunt veri Judæi; & eorum circumciſio fuit vera Circumciſio ex mente Apoſtoli, Rom. 2. 28. 29. ſiqidem illi ex præcepto Dei circumcidebantur. ergò rite erant circumciſi: & circumciſioni eorum annexa erat promiſſio gratiæ condonationis originalis reatus. ergò & exhibitio ejuſdem iiſdem obicem non ponentibus. alioqi coram Deo ab incircumciſis gentium parvulis parum avt nihil diſtarent; imò aliqo modo deteriores meritò haberentur; utpote præputium cordis ſub externa circumciſionis carnis tegumento habentes; qod non videtur conſonum veracitati divinæ, avt ejus inſtitutioni, ut apparerent ex ejus ordinatione, qod non ſunt reverâ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Parvuli Judæorum*, etiam nondum circumciſi, erant *veri Judæi*, qod ad fœdus illud attinet, qo unâ cum Patribus comprehendebantur. Gal. 2. 15. Verum ex mente Apoſtolicâ, qâ Judæum definire videtur ex *Circumciſione interna*, poterat non eſſe *verus Judæus* parvulus etiam circumciſus. De qo videndus Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis *adv. Thomſ.* ſupra adductus, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. replic. §. 7. membr. 2. & ad Arg. 4. replic. §. 2.* Alioqi ex interne circumciſis, & per conſeqens ex ſemine incorruptibili regenitis fieri iterum præputiati, & denaſci denuò priùs renati: qod Scripturæ ſacræ contraire videtur. 1 Petr. 1. 23. 1 Joan. 3. 6 9.

2. *Circumciſio* omnis *ex Dei præcepto collata*, etiamſi *vera* ſit, non eſt idcircò tamen ea, de qa ibi Apoſtolus, qæ Deo gratum & acceptum faciat. Martyr, ad Rom. 2. *Non agit hîc Apoſtolus de natura vel præſtantia Sacramenti, verùm de ejus fructu atqe utilitate.* eodem modo loqitur Apoſtolus eo loco, qo 1 Cor. 7. 19. & Gal. 5. 6. & 6. 15. Itaqe Martyr, *ibidem. Diſcimus ex hoc loco, res externas per ſe parum ad ſalutem prodeſſe, niſi mutatio vel facta fuerit, vel dum uſurpantur, per Spiritum fiat in cordibus noſtris.* Et Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 6.*

At magnum qiddam eſt, inqis, *circumciſio. Fateor & ipſe; ſed cum intus circumciſionem habeat.*

3. *Circumciſioni externa* non videtur *annexa promiſſio gratiæ*, ſed gratiæ promiſſioni potius adjecta circumciſio, qa promiſſio ea obſignaretur. Videatur Calvinus, *in Antidot. Concil. Trident. ad Seſſ. 6. c. 5.* & *adv. Cenſur. Facult. Pariſ. art. 1.* infra repræſentatus *Num. 17. memb. 2.* Et de Baptiſmo Melanchthon repoſitus infra *Num. 30. de Melanch.* Et de Sacramento qovis Calvinus, *ad Num. 31. replic. memb. 3.*

4. *A Gentium parvulis diſtabant Judæorum liberi*, etiam non circumciſi, tam mares, qam fœminæ, qia fœdere divino erant comprehenſi.

5. Non ideò *deteriores meritò* habebantur, qia *parvuli adhuc circumciſionem externam ſine interna habebant*, cum nondum mediorum adhibendi capaces exiſterent, qibus corda eis circumciderentur.

6. *Non voluit Deus ex inſtituto ſuo apparere qod non eſſent, interiùs* ſcilicet circumciſi. ſed voluit primùm eo ſigno doceri eſſe Deo fœderatos; qod in hoc ritu præcipuum erat. deinde, vel ipſe teſtari, qid in illis ſuo tempore eſſet operaturus, ſi ad ſalutem pertinerent, vel illos ſaltem, ubi adoleſcerent, monere, ad qid conſeqendum contendere & elaborare deberent. qod de Baptiſmo Calvinus ſupra. Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 8. Hac de carſſa ſignum accepiſti, ut rem reqireres, cujus ſignum habes.* Ambroſius, *de Abra. l. 2. c. 10. Egregiè aviem infantiæ in primis vagitibus circumcidi mares jubentur; qia ut ab infantia circumciſio, ita & morbus. Nullum tempus vacuum eſſe debet tutelæ, qia nullum eſt culpæ vacuum. & infans renovandus eſt*, &c.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Circumciſio vera illa demum judicanda eſt, qæ lavdem habet non ex hominibus, ſed ex Deo, teſte Apoſtolo Rom. 2. 29. i. e. circumciſio cordis, qam Deus exhibet, non homo. At talis eſt circumciſio parvulorum omnium, dicente Moſe, Devt. 30. 6.* Circumcidet Dominus cor ſeminis tui. *Ergò cum Deus promittit ſe circumciſurum cor parvulorum Iſraëliticorum, qi circumciſi ſunt externa circumciſione, erit illa Circumciſio ſalutaris, ac proinde condonabat iſtorum parvulis reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non probatur ex *Devt. 30. 6. circumcidi parvulorum omnium Iſraeliticorum corda.* non magis qam Spiritum verbumqe ſuum à nullo qoqam ex poſteris eorum unqam abſceſſurum, ex Eſajæ 59. 21. Urſinus, *tract. theolog. p. 579. Verum eſt, non omnes, qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumciſos fuiſſe.* Imò eo loco potius innui videtur, non pavcos ex eis nondum corde circumciſos unqam fuiſſe,

2. Non ſeqitur ex præmiſſis concluſio qæ poni debuit. Etiamſi enim facturum id ſeſe in omnibus ſinguliſqe eorum parvulis Dominus promiſiſſet, non ſeqeretur tamen hinc in externæ circumciſionis actu ſemper avt unqam etiam neceſſariò id fieri. imò id ſi promiſiſſet, tam nondum in carne circumciſos, ac nunqam etiam circumcidendos, qam externè circumciſos complexa fuiſſet promiſſio illa.

3. Concedi poſſe videtur, citra cavſſæ controverſæ detrimentum, qicqid in concluſione, prout hîc poſita eſt, aſſeritur; *futuram* enim duntaxat aſſerit, *Circumciſionem ſalutarem*, cum *Dominus eo qo promittit modo, eos circumciſurus fuerit, qi externè circumciſi ſint.* Verùm ita circumciſurum omnes, qi externo ritu circumciduntur, promiſiſſe, non aſſerit, neqe id verò probari poſſe videtur.

In relectione ſeriò magis advertenti mendum ſcripturæ ſubeſſe, animum ſubit ſuſpicio. forſan pro [*erit*] ex mente tuâ [*erant*] ſcribendum fuerat. qod ſi fuerit, *Exceptio* illa *tertia* vacabit, non tamen avt *ſeçunda*, avt *prima*. hos ſolos certè ſpectat promiſſio iſta, qibus & promittuntur ipſiſſima illa, Jer. 31. 33. 34. & 32. 38–40. & Ezech. 11. 19. & 36. 25–27.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eodem modo parvuli noſtri ſervantur à reatu originali per gratiam Dei, mediante Baptiſmo, ordinario condonationis originalis reatus medio in N. T. qo Judæorum parvuli in V. T. mediante Circumciſione.*

At Apoſtolus Petrus pro conceſſo ſumit, Judæorum parvulos, mediante Circumciſione, ut ordinario medio & remedio à reatu originali per gratiam Dei ſervatos fuiſſe. Dicit *enim*, Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi. *Act. 15. 11. At ſalus illa, de qa Petrus, includit ſolutionem originalis reatus; nec de adultis ſolummodò agit, ſed & de parvulis: nec de iſtis alio medio ordinario qam Circumciſione oblata, exhibita & applicata ex parte Dei ſolutione originalis reatus. Ergò hoc medio & remedio Circumciſionis ordinariè ſolutus eſt originalis reatus Judæorum parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Petrum pro conceſſo id ſumere, negatur; nec ex verbis illius hoc patet. ſed nec ex ratione ſubjuncta, qæ hoc nititur fundamento, *medium aliqod externum neceſſario reqiri*, qo ſalus illa parvulis exhibeatur: qod eſt ſupra negatum, & negandum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Gentium parvuli dicuntur fuiſſe abſqe Chriſto, & extranei à pactis promiſſionis, eo qod expertes erant Circumciſionis, ordinarii ſcilicet illius medii & remedii, qo Chriſtus, & fœderis beneficia in V. T. ordinariè communicabantur:*

Ergò parvulis Judæorum qi Circumciſionis participes facti ſunt, hoc medio Chriſtus & fœderis beneficia (in qibus erat ſolutio originalis reatus) ordinariè communicabantur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qæro, qomodò *à pactis extranei* fuerint *Gentium parvuli*, ſi *cum toto genere humano fœdus gratia ſit initum*, ut infra dicitur Num. 31.

2. *Gentium parvuli* non ideò dicuntur *extranei à pactis*, qia Circumciſione caruerint, etiamſi hinc, tanqam à poſteriori, evinci poterat, eſſe eos à fœdere extraneos, qia circumciſio, qod eſt fœderis ſigillum eis nunqam data avt mandata fuiſſet; ſed qod fœdere divino non fuerint comprehenſi. Qin nec ſi qæ Gentium Circumciſionis ritum uſurpabant, non ideò à pactis extranei non erant, qod & Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* obſervat. Rectè Bellarminus, *de Sacr. effect. l. 2. c. 17.* ſub finem *reſp. ad arg. 1. Gentiles dici* à pactis extraneos, *Eph. 2. non qia carebant Circumciſione, ſed qia carebant vera fide & notitia veri Dei. alioqi etiam inter Gentiles, qi verum Deum agnoſcebant*, inqit, *ut olim Job, & poſteà Cornelius, & alii nonnulli, non erant ejuſmodi, etiamſi non eſſent circumciſi.*

3. Antecedens pro conceſſo ſumit, qod probandum fuerat, fuiſſe Circumciſionem medium ordinarium ejuſmodi, qale hîc dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Ex iſtis aliqatenus conſtare poteſt alicubi aliqid videri reperiri, unde non irrationabiliter concludi poſſit, Circumciſionem hoc fine inſtitutam fuiſſe, ut reatum originalem ſolveret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At ex his locis illud erui & neceſſariò concludi, qod in

in *fidei dogmatibus* necessarium videtur, mihi certè nondum liqet.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Porrò etiamsi dicamus Circumcisione tantum designatam obsignatamqe innui Circumcisionem cordis spiritualem locis à te citatis, tamen vel hinc etiam liqet Circumcisione cordis spirituali designari ipsam remissionem originalis reatus. Chrysostomus*, Homil. 40. in Gen. Licet & in prima & in media & in ultima ætate hanc non manufactam Circumcisionem recipere; in qa non sustinetur labor, sed peccatorum onera deponuntur, & remissio invenitur omnium peccatorum, qæ per totam vitam gesta sunt. *In prima autem ætate non deponitur peccati ullius onus, aut remissio invenitur, nisi originalis reatus. Calvinus*, in Rom. 4. 11. Admonebat Deus Abrahamum externo signo [Circumcisionis] ut spiritualiter carnis suæ corruptionem circumcideret. qo etiam alluſit Moses in Devt. 10. 16. Qo autem indicaret, non esse opus hominis, sed Dei, circumcidi voluit teneros infantes, qi per ætatem nondum poterant exeqi id mandatum. Nam spiritualem Circumcisionem esse divinæ virtutis beneficium non dissimulat Moses; qemadmodum habes Devt. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum & cor seminis tui, ad diligendum Dominum Deum tuum*, &c. Prophetæ idipsum multo clarius explicarunt. Duæ deniqe, ut Baptismi hodie sunt, ita olim Circumcisionis erant partes, nempe tam vitæ novitatem, qam peccatorum remissionem testari. *Non testabatur remissionem in teneris infantibus nisi qam priùs contulerat, ut nec hodiè Baptismus. Ursinus*, Tract. Theolog. p. 523. Circumcisio interna & remissionem peccati & abolitionem complectitur, ut Paulus Coloss. 2. apertissimè docet. Et p. 579. 580. Circumcisio primò & principaliter significat Circumcisionem internam, non qatenus à nobis fit, sed qatenus à Deo fit per peccati remissionem, & Spiritus sancti donationem. *Et postea edisserens locum Devt.* 30. 6. Illud iterum dico, impium & blasphemum esse, Cicumcisionem internam ad solum verbum restringere, & à Circumcisionis signo removere. id enim tantundem est acsi dicas, Deum tantùm in verbo veracem esse, & intus præstare suo Spiritu, qæ verbis de sua voluntate nobis significat, in signis autem, qibus eandem prorsus qam in verbo voluntatem nobis significat, in signis autem, qibus eandem prorsus, qam in verbo voluntatem nobis significat, & qasi pictam ob oculos statuit, vanum & mendacem esse, ludere & histrionem agere: siqidem ea signa exhibens non implet intus, qod ipse per signa foris significat. Qid est irridere Deum, & verbum ejus excarnificare, si hoc non est? Adde qod seminis etiam cor se circumcisurum promittit Deus. At cujus seminis? an non ejusdem cujus se fore Deum promittit? Gen. 17. In hoc verò nunqid non infantes sunt? illi autem qomodò per verbum circumcisi sunt, qod nondum illis prædicatum? Dum igitur foris circumciduntur, qæ est impudentia negare, qod intus à Deo circumcidantur; salva tamen libertate electionis & vocationis divinæ? *Qid de hac ultima clavsula sentiendum sit, disputabimus postea. Interim ex hisce locis è Chrysostomo, Calvino & Ursino productis, constat in Circumcisione cordis spirituali contineri originalis reatus remissionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Cordis circumcisione peccatorum remissionem denotari*, ut credam, nihil adhuc qod svadeat video, qod cogat multo minùs. Certè si qis verba illa, Devt. 10. 16. *Circumcidite ergò præputium cordis vestri.* aut illud etiam Jer. 4. 4. *Circumcidimini*, sive, *Circumcidite vos Jovæ.* exposuerit, *Remittite vobis peccata vestra*; γέλοιον (puto) ἐφλήσει. Loca in qibus phrasis illa occurrit, diligentius perpensa, mihi diversum qid planè sonare videntur. Clarè admodum Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 3. Ac ne qis ambigeret signum mortificationis* (qam à *peccatorum remissione* ibidem disertè distingvit) *esse Circumcisionem, Moses alibi clarius explicat, & Israëliticum populum exhortatur ad præputium cordis Domino circumcidendum. — qemadmodum Deus circumcidi præcipit, ita Moses corde circumcidi oportere pronunciat, enarrans scilicet qæ sit carnalis istius Circumcisionis veritas.* Vide eundem, *ad Gen.* 17. 11. supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. §. 3.* adductum. Idem & *ad Devt.* 30. 6. *Hunc admonet præcipuum fore reconciliationis fructum, qod Deus Spiritu regenerationis eos donabit, — qasi diceret, Deus spiritualiter creabit vos novos homines. — circumcisio enim pœnitentiæ & renovationis sacramentum erat, ut hodiè nobis est Baptismus.* Et, *in Devt.* 10. 10. *Cor circumcidere tantundem valet, ac purgare pravis cupiditatibus.* Et *adv. Anabapt. art. 1. In summâ Circumcisio idem vult qod pœnitentia.* Ita veteres, ita recentiores qiqe. Athanasius, *de Sab. & Circ. Circumcisio nihil denotabat, nisi exuviarum nativarum depositionem.* Et mox: *Ideò in membris illis fieri jussit, ut scirent vetustatis exuendæ signum esse.* Hieronymus *in Jer. 4. 4. Pro eo qod nos diximus.* Circumcidimini Domino; *Symmachus posuit*, Purificamini Domino, & avferte malitias cordium vestrorum. Avgustinus, *de Spir. & lit. c. 8. Circumcisionem cordis dicit, puram scilicet ab omni illicita concupiscentia voluntatem.* Et, *de temp. serm.* 141. *In Circumcisione significabatur exspoliatio carnalis vitæ.* Tertullianus, *adv. Marc. l. 5. Qia & Moses*, Circumcidetis duricordiam vestram; id est, *non carnem.* ut clavsula posterior priorem exponat. Theodoretus, *in Devt. q. 7. Atqi licet minimè essent circumcisi, non præcipit ut circumciderent præputium, sed duritiem cordis & cervicem duram. siqidem longè præstantior est circumcisio cordis.* Et, *in Jer. 4.* Docet apertè Circumcisionem *apparentem latentis esse figuram, & si absit interior, superfluam esse corpoream.* Ambrosius, Epist. 73. *Litera occidens exiguam corporis portionem, Spiritus intelligens Circumcisionem totius animæ corporisqe custodit, ut superfluis amputatis i. e. peccatis avaritiæ libidinisqe vitiis, frugalitas diligatur, & castimonia teneatur*, &c. Videatur idem, *de Abr. l. 1. c. 4. & l. 2. c. 10.* Hugo Cardinalis *in Devt.* 10. Circumcidite præputia cordis vestri. *i. e. omnem malam voluntatem, & superfluas cogitationes, ut Jer. 4. 4.* Lyra, *ibidem* circ. præp. c. 5. *omnem malam cogitationem & voluntatem avferendo.* Tremellius & Junius, *Tollite qicqid divinæ voluntati repugnat.* Pari modo exponunt Lutherus, Zvinglius, Oecolampadius, Oleastrius, Vatablus, Stevchus, Volphius, Strigelius, Bullingerus, Gvalterus, Piscator, &c.

2. Fateor interim utramqe hanc simul conjunctam esse, nec à se invicem unqam disjungi, qod Reverendus tamen Episcopus Sarisburiensis in *Epist.* ad te datâ nevtiqam concedit. nec inficias iverim, utramqe Circumcisionis ritu *obsignari*: (ita malim qam *designari* dixisse) qia fœdus sive pactum hanc etiam includit. sed illam potissimùm (qid si, *duntaxat*, dixerim?) eâ adumbratam & repræsentatam existimem. qod & Ursinus etiam agnoscit.

Testimonia qod attinet, hoc qod jam dixi, voluisse videntur, unâ cum Circumcisione internâ, qæ hominis renovatione internâ constat, conferri simul reatus omnis remissionem; in qo ego illis lubentissimè calculum do meum; qum Apostolus id apertissimè nos doceat, Coloss. 2. 11-13. nec qicqam ferè amplius avt Chrysostomus, avt Calvinus: siqidem nec Calvinus *Circumcisionis internæ duas* esse *partes* dixit, sed externæ, prout & *Baptismi, partes* esse *utramqe hanc testari.*

Ursino verò altercationis æstu abrepto, minùs cavtè, avt etiam piè dicta excidere istic nonnulla, qæ suppressa à te potius optarim, cum reverâ nec defendi possint, nec cavsam tuam juvent, sed lædant potius; uti in seqentibus, ubi de eis ulterius dicendi occasio dabitur, indicandi locus futurus est.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Eam autem [*circumcisionem cordis spiritualem*] *semper*

cum circumcisione externa collatam fuisse parvulis, & per eam exhibitam semper, ex istis locis vel inde colligitur, qod Circumcisio erat Sacramentum minimè fallax aut ludificatorium, sed veraciter & infallibiliter exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, nullum impedimentum apponentibus, aut apponere valentibus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod tam in calce præcedentis, qam & in præsentis paragraphi corpore, *ex his locis, colligi & constare* dicitur.

1. *In Circumcisione cordis spirituali contineri originalis reatus remissionem.*

2. *Hanc semper una cum Circumcisione externa parvulis collatam.*

De nevtrius enunciati veritate, ex locis illis constat; etiamsi hoc dicerent, qod tu illos vis dixisse. constaret duntaxat hoc ab illis esse dictum, qod tu statuis.

Cæterum de priore, dixerint necne, nolim cum illis rem disceptare: qomodò nec cum Pontificiis, qod *Justificationis* nomine, tam *renovationem animi*, qam *remissionem peccati* comprehendere consveverunt, cum de re ipsa utrobiqe conveniat, utramqe hanc uti in *justificato*, sic & in interius circumciso unoqoqe concurrere, nec alteram unqam ab altera dissitam esse: qanqam de vocabuli notione ab utrisqe discedam, & in ea sic sumenda errare existimem.

De posteriori, etiamsi illi dicerent, qod tamen nec Calvinus, nec Chrysostomus dicit, non possem illis assentiri; cum & rem ipsam veritati, & rationem adjectam pietati, minùs consentaneam existimem. Siqidem, *eam cordis circumcisionem, qa in Spiritus renovatione & reatus remissione consistit*, (nam utramqe voce illâ comprehendi asseritur, & de illa cumprimis liqido constat) *cum externa circumcisione in parvulis semper fuisse conjunctam*, qia alioqi *signum fallax esset ac ludificatorium*; q'cq'd Ursinus vel asserat, vel asserere videatur, consequentiam justam nullam penitus habet. Potest enim signum verax esse, qod pactum de beneficio aliqo in posterum vel absolutè, vel sub conditione præstando initum obsignet, ut sæpius jam dictum est. Videantur Reverendus Episcopus Sarisburiensis suprà *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 2. *enunc.* 5. *memb.* 1. *art.* 2. & Chamierus *ibidem ad enunc.* 7. *art.* 1. Certè non *ludificatur*, aut *histrioniam exercet*, sed *veraciter agit*, qi de beneficio futuro, sive absolutè promisso, sive sub conditione præstando, pactum alicui bonâ fide obsignat, etiamsi impræsentiarum promissorum pactorumqe nihil actu præstetur aut exhibeatur. Nemo sigillum regium de beneficio istiusmodi in futurum conferendo, signum fallax, *histrionicum* & *ludificatorium*, sine regiæ majestatis contumeliâ insigni nec ferendâ dixerit, qia impræsentiarum nihil exhibetur, imò etiamsi conditionis à parte alterâ non præstitæ ratione nihil unqam exhibeatur. Videantur qæ supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 6. *Resp.* 2. *replic.* 4. habentur. Videatur & qid Ursinus ipse suprà, Sect. 1. Num. 3. ad resp. 1. replic. 5. allatus. Huc forsan duntaxat Ursinus hîc voluit, *Signum verax in infantibus istud non fore, nisi & infantium corda Deus circumcidat.* qod nec ipse, nec orthodoxus (puto) qisqam negaverit. Cæterum ni hoc ipsum in actu ipso infantium circumcidendi, imò, ut ipse contendis, perpetuò tunc fiat, *vanum Deum & mendacem esse, ludere & histrionem agere* qi dixerit, impietatis, ac blasphemiæ horrendæ reus jure merito censeatur. nec à notâ istâ immunis ageret, etiam se judice, Ursinus ipse, hoc si diceret, qi eodem loco contendit, *non omnes qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumcisos fuisse.* sed & in verbis ipsis à te adductis, à beneficio hoc excludit reprobos omnes: ut in istis saltem omnibus hoc nevtiqam præstetur. Ecqis tamen in horum circumcisione *veracem esse Deum* negaverit? ecqis aut Circumcisionem, aut Baptismum in talibus *signum fallax, histrionicum, ludificatorium* citra impietatis insignis notam dixerit? Ursinus itaqe utinam aut consideratius cautiusqe locutus fuisset, aut mentem suam plenius planiusqe explicasset.

2. De Circumcisionis efficacia nostri pleriqe qid sentiant, ostensum est supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *replic.* 2. *de locut.* 1. & *replic.* 5. *de formul. eadem.* qibus & veterum consensum hîc adjicere non abs re fuerit. Purgandi itaqe justificandiqe vim ac virtutem istam Patres antiqi Circumcisioni passim derogant, distingvendi, designandi, obsignandi duntaxat usum eidem tribuunt. Justinus, *disput. cum Tryph. Abraham in præputio existens justificatus est ex fide; circumcisionem autem in signum, non in justitiam accepit; qemadmodum & Scriptura & res ipsa agnoscere nos cogunt.* Irenæus, *adv. Valent. l.* 4. *c.* 30. *Qoniam circumcisionem, non tanqam consummatricem justitiæ, sed in signo eam dedit Deus, — ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ, ex ipsa Scriptura discimus. Gen.* 17. 11. *Hoc idem & de Sabbatis ad Mosem Deus Exo.* 31. 13. *& Ezechiel* 20. 20. *In signo ergò data sunt, non autem sine symbolo erant signa. i. sine argumento, neqe otiosa. — sed carnalis circumcisio præfigurabat spiritualem. Jer.* 4. *Col.* 2. Et mox; *Qia per hoc non justificabatur homo, ostendit, qod Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Tertullianus, *adv. Jud. Circumcisionem purgare*, havd semel negat: *datam in figuram, non in salutem; in salutis figuram, non medelam*, asserit havd semel. Athanasius, *Synops. sacr. Scr. Circumcisionem Abraham postqam est justificatus accepit in carne, ut signum esset posteris ex ipso secundum carnem nascituris, qod desitura esset, qando gentes fierent filii Abraham, inciperentqe vivere secundum fidem Abraham, ex qa ille justificatus est cum in præputio adhuc existeret.* Idem, *serm. de sab. & circ. Ubi jam crediderat, circumcisionem accepit, pro nota regenerationis ejus, qa per Baptismum existit.* Et mox: *Erat circumcisio signum, lavacrum regenerationis illud, qod eo signo designabatur.* Hieronymus, *in Gal.* 3. *Ante circumcisionem Deo placuit, & circumcisionem in signum fidei prioris accepit.* Et mox: *Genus Israëliticum circumcisionis cavterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios & Assyrios hoc signaculo designarentur.* Tum, de circumcisione à Jesu Nunidâ repetitâ, *Significat à D. N. J. C. spirituali circumcisione credentes esse mundandos.* Chrysostomus, *in Gen. hom.* 40. *Ne gentibus commiscerent se, — circumcisionem signi gratia justo præcipit.* Et mox: *Nunqid ad animi libertatem confert carnis depositio? non audierunt Deum manifestè dicentem*, erit in signum fœderis? *— Ex rebus ipsis discamus, nihil id animæ conducere, sed signi gratia fieri. pueri enim immaturi, qid ageretur ignari, qam inde in animæ sua utilitatem accipere poterant?* Et rursus; *Ut doceat & illos & nos omnes, qare ut esset assignatus sibi peculiaris populus*, Erit, *inqit*, in signum pacti inter me & vos. Idem, *in Rom. hom.* 8. *Si præputiatus adhuc justificatus est, qa cavssa introducta est circumcisio?* Signum, *inqit*, accepit & sigillum justitiæ fidei, qæ illi inerat in præputio. Et post: *Donec fides accesserat, non est justificatus. vides præputium non obstitisse, qo minus præputiatus adhuc justificaretur. fide igitur posterior est circumcisio, — & ipsa etiam longè inferior, qanto signum re ipsa cujus est signum inferius est.* Ibidem. *Venerandum qiddam est circumcisio, qia justitiam prædicat.* Chrysostomi vestigiis insistit Theodoretus, *in Gen. qæst.* 67. & *in Rom.* 4. Theophylactus itidem & Oecumenius, *ibidem.* Procopius, *in Gen.* 17. *Ne qis arbitretur Circumcisionem esse fœdus ipsum, sed signum fœderis & sigillum, ut Apostolus docet. Qod est illud fœdus? qod sit Abrahamo & semini ejus Deus. illud fœdus sive testamentum hoc qasi sigillo confirmatum & obsignatum erat.* Ambrosius, sive qisqis is est, *in Rom.* 4. *Circumcisio signum est tantùm, qod accipiebant filii Abrahæ, ut scirentur ejus filii esse, & ut æmuli essent paternæ fidei.* Et mox: *Neqe enim adhuc erat circumcisio, cum promissio facta est Abrahæ credenti.* Idem, in Rom. 15. *Circumcisio carnis data est in figuram circumcisionis cordis, — cujus minister Christus est.* Videndus idem, *præfat. ad Gal.* Disertè Augustinus, *ad*

ad Hieron. Ep. 19. Sacramenta veterum hominem non justificasse, sed gratiam qâ justificamur, prænunciasse. Appositissimè deniqe, *in Num. q. 25.* (qod tam de nostris, qam de illis verum est) *Si per se attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto possunt mederi. si avtem res ipsa qarum hæc sacramenta sunt, inqirantur, in eis invenire poterit purgatio peccatorum.*

Qod si qæratur, cur hac in parte seqar Veteres illos, qos tamen ibi deseram, ubi Baptismo ista deferre videntur, qæ Circumcisioni derogant; Respondeo, qia rationes solidas è Scripturis sacris mutuatas, qæ id qod asserunt hac in parte evincant, afferre mihi videantur. Nec isti avtem, nec nostri illi, qi superius adducti sunt; avt *inane*, avt *otiosum*, nedum *fallax, histrionicum & ludificatorium signum*, idcirco ritum illum reputabant.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 14.

3. Non verosimile videtur remedium aliqod istiusmodi sexui alteri concessum, vel à sexu potius altero reqisitum, qod sexui alteri, vel negatum, vel remissum fuerit; avt ad reatus solutionem non valuisse masculis, qod in sexu seqiori sufficiebat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Æqè verisimile videtur remedium aliqod istiusmodi sexui alteri concessum, vel à sexu potius altero necessariò reqisitum ad reatus solutionem, qod sexui alteri, vel negatum, vel remissum fuerit; atqe ad reatus solutionis significationem avt obsignationem. Tu verò largiris Circumcisionem concessam fuisse, imò necessario reqisitam, saltem necessitate præcepti ad significandam & obsignandam solutionem reatus solis maribus: qidni & ergo pari jure ad solutionem reatus etiam in solis maribus?

Porrò, aqe verisimile est ad reatus solutionem non valuisse in masculis, qod in fœminis sufficiebat; atqe ad reatus solutionis significationem & obsignationem non valuisse in masculis qod sufficiebat fœmellis. qod tamen posterius necesse est, ut tu fatearis. Qidni igitur & prius illud nobis largiare?

Mitto remedium, sive ad solutionem reatus, sive ad ejusdem obsignationem, non absolutè negatum, avt remissum fuisse fœminis: qin potius suo modo communicatum fuisse, cum ipsæ fœmellæ censebantur circumcisæ in patribus circumcisis, à qibus prognatæ sunt. qod Theologi, ut satis nosti, colligunt, ex Exod. 12. 48. Gen. 34. 14. & aliis nonnullis locis. Vid. Ursin. Tract. Theol. p. 607. 615.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1um. qod attinet, havd pariter verosimile videtur.

Nam 1. fœderis obsignatio alterius vice, & in alterius etiam usum fieri potest. Nehem. 9. 38. & 10. 28. 29. At beneficium ipsum ex fœdere conferendum ab altero percipi in usum fructumqe alterius non potest. Obsignatur diploma, qo civitatis alicujus privilegia continentur, trahiturqe sigillo regio communitum, in Prætoris avt Senatorum qorundam manus, apud qos solos & asservatur. at beneficia in diplomate illo concessa obsignataqe, in propriâ, qatenus ad ipsum spectant, personâ, civium qisqe percipit.

2. Solutionis actus unicus est, obsignationis modus multiplex, rituſqe non unus. maribus iste qidem peculiaris; verum alii fœminis cum maribus communes. Minus ergò *verosimile*, *solutionis* ipsius *remedium* solum unicuiqe ordinarium fœminis negatum, qam *solutionis obsignandæ* ritum unum è multis, cum alii eisdem non negarentur. *Qis credat*, inqit Bellarminus, *de effect. Sacr. l. 2. c. 14. Deum dedisse remedium, qod solis masculis prodesset?* Qo eodem argumento, & eodem fine, usus est Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.*

2um. Qod attinet, nec istic eadem de cavssa par ratio utrobiqe videtur.

Nam 1. valebat ad obsignationem in maribus, etiam qod sufficiebat in fœmellis, etiamsi ampliorem in istis obsignationem instituere fœderis avtori placuerit.

2. *Solutio* ipsa multo majoris momenti res est, qàm *solutionis obsignatio.* Citra ullum ergò omninò medium ordinarium, tantum opus in fœminis peractum fuisse, cum in sexu altero medium aliqod ad idem exeqendum necessarium supponatur, multò minùs est verosimile, qàm ad obsignationem operis ejusdem ritus utriqe communes in altero suffeciſſe, cum alteri tamen sexui, eiqe eminentiori, ritus alter insuper adderetur.

Ad 3um. qod *fœminis remedium hoc non absolutè negatum*, dicitur, *sed suo modo communicatum, cum in patribus circumcisis circumcisa censerentur*; Respondeo, *communicatum* forsan dici posse, (qatenus *figillum* fuerit.) hac ratione, qod ritu isto fœdus illud obsignaretur, qo & ipsæ, è *semine* cum essent, comprehendebantur. atqe hoc est, qod dicunt, *innuptas cum patribus, nuptas cum maritis commumerari.* ut Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* & *ad Rom. 4.* Verùm qatenus remedium, sive medium, reatus tollendi supponitur, non video, qo modo, avt qâ ratione, circumcisio aliena huic vel illi personæ in hunc finem efficax potuerit. Imò si circumcisio præsentaneam semper efficaciam obtinebat, parentis circumcisio reatum filiæ tollet, priusqam ea in rerum naturâ extiterit. Avdi rationes tuas supra, *Sect. 1. Num. 2. propos. 2. Arg. 3. Infans qæqe obstricta reatu nascitur, ad circumcisionem usqe in hoc statu consistit, ea accepta reatu solvitur.* De masculis, dices, hoc dictum est. Verùm & fœminas pari cum reatu in lucem prodire, negari non potest. Et istis ergò remedio hoc communicato est opus, qando tandem, avt qo modo huic communicabitur? *à patre*, inqis, *communicatum habet suo modo.* at qis iste modus, ego capere non possum. Si ideo huic prodest ad reatus solutionem, qod sit patre circumciso prognata, certè statim ab ortu, imò & ante ortum circumcisa censebitur, ut nec in pravitate formata sit, nec in peccato eam mater ediderit, cum circumcisio illa paterna, non partum solum sed prægnatum præcesserit, & ampliori privilegio cohonestabitur sexus deterior, ab ipso statim existentiæ suæ primordio id beneficii consecutus, qod ad octavum demum à natalibus suis diem præstolari eo præstantior jubeatur.

4. Ursinum qod attinet, locis adnotatis nihil aliud dicit, qam, *cum Deo placuisset Circumcisionis ritus, ad significandam propaginem humanam immundam, & semen sanctum ex Abrahamo prodituram, per qod alii sanctificandi essent, eum sexui masculino imperasse, fœmellas in maribus complexum, ita ut illis natas esse ex circumcisis pro circumcisione esset.* h. e. ut ipse mox se explicat, ex Luc. 13. 16. *ut filiæ Abrahami censerentur, nec ad eas minùs qam ad mares privilegia posterorum Abrahami pertinerent.* Atqe hac ratione facilè ego illi concesserim, qod loco altero dixit, *Fœminas in maribus circumcisas fuisse.* sive, qod duriusculè tamen dictum, *Fœmellas non in suis, sed in marium corporibus, acceptæ circumcisionis fuisse participes.* Nihil enim hîc asseritur, nisi circumcisis ortas, natalium beneficio, fœderis illius cum semine Abrahamio initi, cujus Circumcisio signum ac sigillum fuerat, participes habitas.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 15.

4. Si remedium, vel medium saltem reatus tollendi ordinarium Circumcisio statuatur, extraordinario modo statuendum videbitur, peccata piis omnibus remissa fuisse, qi in eremo per tot annos incircumcisi perstiterant. At extra ordinem remitti peccata hominibus in Messiam credentibus (cum fides ipsa medium sit, non ordinarium tantum, sed solitarium potius & unicum justificationem, & per consequens remissionem peccatorum adipiscendi) qi possit dici, nullus capio.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo 1. *Parvulis in eremo extraordinario modo remissum fuisse originale peccatum iis, qibus remissum est in infantia; qo modo, te etiam fatente, statuendum videtur, iisdem per tot annos ejusdem remissionis obsignationem factam fuisse.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si ideo *medio extraordinario remissus* dicitur *infantibus in eremo defunctis reatus originalis, qia citra circumcisionem acceptam remissus*; etiam *extraordinario modo* omnibus tam masculis qam fœmellis parvulis ante eam institutam, fœmellis etiam post institutam pari ratione defunctis remissus dici poterit. qod mihi sanè minus commode dici videtur. qâ enim ratione *modus extraordinarius* dicitur, qi per tot secula, non freqens solum, sed perpetuus etiam fuerit?

2. *Obsignationis rationem aliqam extraordinariam, qa Circumcisionis vicem infantibus suppleret*, per ea tempora fuisse, nec ego ullus agnosco, nec video qicqam à me positum, qod id possit concludere. Obsignationem solennem hoc ritu fieri usitatam, excludente necessitate, tunc temporis suspensam tantum agnosco. Sed nec eadem est ratio remissionis condonandæ & obsignandæ. Remissionis condonandæ modus unus & idem est, fuitqe per secula à fœdere gratioso inito universa; non modus tempor bus seculisve aliis alius, isqe nunc ordinarius, nunc extraordinarius. verum remissionis ejusdem, sive fœderis de ea inter cætera conferenda, obsignandi, modi ritusqe pro seculis ac temporibus aliis aliisqe, varii extiterunt; qorum nonnulli ordinarii, nec pauci etiam extraordinarii, merito censentur. Gen. 15. 1. 5--10. Jer. 34. 15. 18. Joan. 3. 14. 15. 1 Cor. 10. 1--4. Ab *obsignatione* itaqe ad *collationem*, sive *condonationem* ipsam, argumentari, forsan minus solidum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Non tamen dicimus, iis qibus illud peccatum non est remissum in infantia, sed in ætate adulta primitùs per fidem in Christum venturum, remissum fuisse extraordinario modo, sed modo ordinario. Dicimus enim adultis, fide ut medio ordinario ex parte nostra, remissum fuisse peccatum originale, qibus ante fidei ingenerationem remissum non est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adultos qod attinet; si circumcisio *reatus illius tollendi medium* fuerat *ordinarium*, certè extraordinario modo condonabatur, ubi medium abfuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Dicimus, probabile esse votum parentum circumcidendi parvulos, qamprimum opportunum esset, & fidem Ecclesiæ, suffecisse parvulis maribus per istud tempus ad peccati originalis remissionem: qia cum essent veluti in perpetua profectione, ignorantes, vel qando castra movenda, vel contra hostes dimicandum esset, non poterant sine gravi incommodo circumcidi. id qod videtur Josua subindicare, Jos. 5. 5. 7. Et vers. 8. dicitur; postqam Josua eos omnes circumcidisset, mansisse eos eodem in loco in castris suis, donec sanarentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *voto parentum*, & *fide Ecclesiæ*, qod subjungitur, etiamsi nullo fundamento mihi niti videatur; qum nusqam appareat, hæc reatus tollendi, avt Christi sangvinem cuiqam eo fine applicandi media fuisse à Deo instituta: nihil hîc opponitur, qo minus *modo extraordinario* reatus sublatus dicatur, ubi *medium tollendi ordinarium* prorsus defuerat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio. Num. 16.

Assertum itaqe primum præmissis innixum, *Parvulos omnes baptizatos, in infantia morientes, proculdubiò justificari*, nondum probatum satis videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Anteqam ad assertum primum deventum est, tria præmisi λήμματα, ut viam munirem ad utriusqe assertionis demonstrationem, non ad justam alterutrius assertionis demonstrationem. Non mirum igitur, si prius assertum, licet illis lemmatis aliqo modo innitatur, nondum probatum satis tibi videatur. Tria lemmata erant.

1. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus.*

2. *Baptismum parvulis rite administrari.*

3. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus parvulis.*

Istis præmissis jam qærebatur adhuc an Baptismus institutus fuerit in remedium originalis reatus & ejusdem solutionem omnibus, qibus applicatur; sev, qod eodem recidit, an omnes rite baptizati, sine dubio justificentur. Nos duas assertiones posuimus.

1. *Omnes parvulos rite baptizatos, in infantia morientes, sine dubio justificari.*

2. *Omnes parvulos etiam non electos & finaliter perituros, in infantia rite baptizatos, à reatu originalis peccati in Baptismo liberari. Vides nondum deventum fuisse ad probationem alterutrius assertionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Verum esse id, qod dicis, fateor, nec attendisse me satis ad dissertationis propositæ seriem.

2. Veruntamen, in postulatis istis, & in primo præcipuè, eisqe Scripturæ sacræ testimoniis, qibus id confirmatur, Asserti istius firmamentum totum integrumqe consistere, mihi & tunc videbatur, & etiamnum videtur: ut nisi id qod pro certo substratum est, cui fabrica tota innitatur, ejusmodi comprobatum fuerit, *assertum* eo innixum consistere neqeat.

3. *Nondum satis probatum*, qod dixi, disputationi futuræ nihil præjudicat.

4. In disceptatione seqenti (exclusis testimoniis humanis) nihil invenio, qod non in prægressis discussum & (ut mihi qidem *videtur*) *disjectum sit.*

SECTIO IV.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 17--23.

Sic Ecclesia Anglicana, in Rituali *suo in* Rubrica, *ubi agitur de dilatione Confirmationis*; Ne qisqam putet ex dilatione Confirmationis qicqam detrimenti pueris accessurum, is certo sciat ex Dei verbo clarum & perspicuum esse, Infantes baptizatos omnia habere ad salutem necessaria, & sine dubio salvari. *Ubi dicitur*, Infantes omnia habere ad salutem necessaria, *intellige*, [*pro statu scilicet parvuli*] & sine dubio salvari, [*scilicet si in statu infantili moriantur.*] *alioqi certum est non salvari multos baptizatos infantes qi ad adultam ætatem perveniunt. Hæc verba prout habentur in nostro* Rituali, *qod jam usu receptum est, verbatim desumuntur ex* Rituali, *qod editum est* Anno 1552. anno Edvardi sexti 5. *Sed in editione priori*, Anno 1549. *qæ extat in* Operibus Anglicanis *Buceri* p. 439. *expressiùs habetur*, Ne qis noxium putet esse pueris dilationem Confirmationis usqe dum adoleverint, is certò sciat ex manifesto verbo Dei, pueros qi

in

in infantia & post Baptismum & ante Confirmationem moriuntur, salvandos esse. *Sed & hac eadem ferè habentur in* Libro Synodali, *edito avtoritate totius* Cleri Anglicani, 1537. *qi inscribitur*, institutio Christiani hominis, Cap. de Sacramento Confirmationis. Non ejus esse necessitatis Sacramentorum putandum est, qin si parvuli baptizati fuerint, & ex hac luce innocentes migraverint ante Confirmationem, certò consecuturi sint æternam salutem virtute Baptismi prius accepti. *Hisce similia habentur alio libro, titulo etiam* Institutionis Christiani hominis; *qi editus est sexennio post avtoritate Henr.* 8. *In* Homiliâ *etiam* de salute humani generis, *qa edita est primò*, Anno 1547. 1. Edv. 6. *sic habetur*, Tanta est vis sacrificii Christi, ut parvuli baptizati, & in infantiâ ex hac luce migrantes vi hujus sacrificii abluantur à peccatis, in Dei favorem adducantur, & filii Dei fiant & hæredes cœlorum. *Ex locis citatis juxta doctrinam Ecclesiæ Anglicanæ* ex Dei verbo perspicuum est, *Infantes rite baptizatos omnia habere ad salutem necessaria (pro illo scilicet statu) & sine dubio (si illo statu moriantur) salvandos esse.* Cum *dicit nostra Ecclesia*, ex Verbo Dei constare de ejusmodi parvulorum salute, *multo magis constabit ex ejusdem sententia de eorundem justificatione in solutione reatus originalis peccati; qippe cum ad salutem non perveniatur, nisi prævia fuerit solutio reatus originalis.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 17.

Sed nec ex *Ritualis nostri* verbis id evincitur: in qo id tantùm agitur, ut constet salvos nihilominus fore, qi baptizati fuerint, etiamsi *Confirmationis* ritu non accepto decesserint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Non tantùm in Rituali *nostro id agitur, ut constet salvos nihilominus fore qi baptizati fuerint, etiamsi Confirmationis ritu non accepto decesserint: sed asseritur pro certo haberi ex verbo Dei parvulis baptizatis nihil deesse ad salutem necessarium, qin indubiè salvari, si ex hac vita decesserint non accepto ritu Confirmationis. Baptismi igitur ad salutem parvulorum pro illo statu sufficientia simpliciter asseritur. Qâ in re secuta est nostra Ecclesia regulam illam, qam Fulgentius,* de fide ad Petrum, *figit, c.* 30. *Unde certum est, ex nostræ Ecclesiæ sententia, omnes parvulos baptizatos morientes in infantia salvari. Id qod clarè asseritur* Homilia de salute humani generis, *loco qem nos citavimus*, Tanta est vis, &c. *Nititur avtem hac doctrina promissione divina, qa efficax est, ad ablutionem originalis peccati parvulis omnibus non ponentibus obicem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Esto; *Baptismi sufficientiam simpliciter asseri.* ecqis enim hoc negat? sed & citra Baptismum per se sufficit ad salutem promissio, teste Calvino; cujus verba inferiùs pavlò exhibentur, ex *Antidot. Conc. Trid.* sess. 6. c. 5. qanqam clarum est, ideò ista inculcari, ne & Confirmatio necessaria existimetur.

2. Fulgentius nobis *fidei regulam* non *figit.* eo loco defixam *secutam Ecclesiam nostram* nolim dictam, cum tam horrida ea sit, ut & Pontificii ipsi, nedum nostri, ab eâ prorsus abhorreant; utpote qæ sine Baptismate morientes infantes cruciatibus æternis adjudicet. Nam de *promissione divina, obiceqe nullo posito*, satis est supra disceptatum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe enim *ex vi Baptismi* id usqam fieri dicitur, nisi qod in *Institutione* illâ, temporibus minùs repurgatis concinnatâ, *virtute Baptismi salutem conseqi*, ab illis dicitur, qibus *Confirmatio Sacramenti* nomine insignitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

At hoc apertè innuit Ecclesia nostra, etsi verbis conceptis non exprimat. Qidni igitur cum iis dicamus hoc fieri virtute Baptismi instrumentaliter & organicè, qo modo & vi sacrificii Christi principaliter. Siqidem Calvinus, Bucerus, & alii ex nostris Theologis in hunc modum sape loquuntur. Vide Calvinum in Antid. Sess. 7. Concil. Trident. cap. de Sacramentis. 4. 5. *Et in* Cap. de Baptismo in Can. 5. *Et Bucerum, in* Retractat. in Matth. 3.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Disertè non dicit; nec ex dictis necessariò elicitur.

2. Ubi dicta ipsa non cogunt, sensum tribuere, qi ex sacris Scripturis firmari neqeat, minùs æqum videtur. hoc avtem si effectum fuerit, res tota confecta est.

3. Qin & Patres illi, qos temporibus minùs repurgatis vixisse dixeram, si in vivis jam essent, forsan sententiam suam ita commodâ lenirent interpretatione, ut nihil aliud & ipsi vellent, qàm qod è nostris saniores qi habentur, etiam hodiè adversus Pontificios tuentur.

4. Id eo magis mihi probabile videtur, qia *Calvinus* hîc adductus, (nam *Bucerum in Matth.* penes me non habeo) etiam locis istic designatis, avt uno saltem eorum, qæ huc faciant, clarissimè locutus videatur; idem tamen alibi aliorsum prorsus abire deprehenditur, nihilqe minus se velle apertissimè profitetur, qàm qod verba illa præ se ferre videantur. Inde fortean factum, ut Whitakerus noster, *de bapt. q. 4. c. 5. Calvinum* dixerit, *etiamsi acerrimo ingenio esset, tamen vix invenisse qid statueret, nec secum qidem per omnia constare.* In *Antidot. Conc. Trid. Sess. 7. cap. de Sacram. can. 4. Facilè*, inqit, *patior, ut qa nobis Christus dedit salutis adjumenta, eorum usus necessarius dicatur; qandò scilicet datur facultas, qanqam semper admonendi sunt fideles, non aliam esse cujusvis sacramenti necessitatem, qam instrumentalis cavssa, cui neqaqam alliganda est Dei virtus.* Verum istic adhuc nihil occurrit ad qam pars alterutra impingat. Pergamus. *Ad can. 5. Fatemur non alendæ tantùm, sed avgendæ qoqe fidei destinata esse Sacramenta.* Et mox: *Hoc ut clarius intelligant lectores, semper memoria repetendum est, Sacramenta nihil qam instrumentales esse conferendæ nobis gratiæ cavssas, qæ tum demum possunt, suumqe effectum habent, cum fidei serviunt.* cui nempe alendæ avgendæqe destinantur. Qæ in diversum planè concedunt ab eo, qod de *virtute Baptismi qoad parvulos* hîc asseritur. *Ad Cap. de Bapt. 5.* rotundè loqi reverâ videtur. *Nos Baptismum ordinarium Dei instrumentum asserimus, ad nos lavandos & renovandos, ad salutem denique communicandam. Hoc tantùm excipimus, ne manus Dei instrumento sit alligata, qin possit per se hominum salutem efficere. Nam ubi deest Baptismi facultas, abunde valet sola Dei promissio. Verum hac de re in superiore sessione aliqid dictum est.* Age ergò ad superiora illa respiciamus, qo Calvinum explicet Calvinus ipse. *Ad Sess. 6. c. 5. de Justificat. Verùm infantes à regno Dei arcere libuit, qi ante erepti sunt ex hac vitâ qàm offerri ad Baptismum potuerint. Qasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qi ex fidelibus nascuntur. Imò qo jure eos ad Baptismum admittimus, nisi qod promissionis sunt hæredes? Nisi enim jam ante ad eos pertineret vitæ promissio, Baptismum profanaret, qisqis illis daret. Qod si Deus in regnum suum eos adoptarit, qanta injuria fit promissioni, qasi per se ad salutem non sufficiat? Invaluit contraria opinio, fateor. sed iniqum est hominum errore, qamvis diuturno, obrui Dei veritatem. Inclusa est infantium salus in promissione, qa Deus fidelibus testatur, se fore & illis & semini eorum in Deum. Hac ratione sibi nasci pronunciabat, qi ex Abrahamo ducebant originem. Hujus promissionis beneficio recipiuntur ad Baptismum, qia censentur Ecclesiæ membra. Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed qa jam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur.* Aydin', qomodo *Baptismum instrumentum* dixerit

eſſe, *ad nos abluendos, renovandos, ſalutem nobis communicandam*; iſta nimirum *obſignando*? qod ſi in parvulis hoc duntaxat modo, in adultis qanto magis, qi regeniti jam, fideqe imbuti ad ritum iſtum percipiendum accedunt? Vis adhuc clariora? Idem in *Antidot. adv. Cenſur. Facult. Pariſ. artic.* 1. *Certa & firma fide credendum eſt, Baptiſma omnibus, etiam parvulis, ad ſalutem neceſſarium; & per ipſum dari gratiam ſpiritus, &c. Antidot. Offerri nobis in Baptiſmo ac exhiberi tum remiſſionem peccatorum, tum Spiritus Sancti gratiam pii omnes confitentur. Eo qoqe agnoſcunt opus habere infantes, non tanqam adjumento ad ſalutem neceſſario, ſed tanqam ſigillo, ad obſignandam in illis adoptionis gratiam, divinitus ordinato. Sanctos enim fidelium liberos naſci, tradit Pavlus. Et ſane neqaqam illis conveniret Baptiſmus, niſi jam in hac promiſſione ſalus eorum incluſa eſſet*, Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui. *Non enim filii Dei per Baptiſmum fiunt; ſed qia promiſſionis beneficio hæredes ſunt adoptionis, ideò ad Baptiſmum eos admittit Eccleſia. Et ſicut olim Iſraëlitarum liberis, ſi ante diem octavum mortui eſſent, nihil nocebat, qod Circumciſionis ſacramento carerent: ita hodiè modò nulla avt contumacia parentum, avt negligentia intercedat, ſufficit infantibus ad ſalutem ſola promiſſio, qâ in ſocietatem Eccleſiæ ab utero adoptantur. Fit enim Chriſto injuria, ſi imminutam Dei gratiam ejus adventu putemus. Atqi filios ſuos vocabat Deus olim, qicunqe ex Iſraële naſcebantur.* Hinc Malderus, *adv. Synod. Dordrac. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. *§.* 2. *Notus eſt is error in noſtri temporis hæreticis, ut Baptiſmo non tribuant efficaciam ſanctificationis, ſed tantùm ſignificationem, inſtar ſigilli confirmationem prius obtentæ. Sic volunt fœdere cum Abrahamo & ſemine ejus inito jam ſanctificatos, non niſi in confirmationem & obſignationem beneficii jam prius accepti baptizari; Calvinus Inſtit. l.* 4. *c.* 15. Verùm malignè nimis Calvini noſtrorumqe ſententiam recenſet, qi etiam *in futuram fidem pœnitentiamqe baptizari parvulos, gratiamqe Sacramenta, non tantum jam collatam, ſed etiam poſteà conferendam obſignare* contendunt; ut rectè Vorſtius, *adv. Bell. tom.* 3. *contr.* 1. *theſ.* 6. & *contr.* 2. *theſ.* 5. qod & alibi oſtendimus. Qin & mox Malderus idem *ibidem. Qo pertinet & qod mulierem in neceſſitate baptizare non permittunt. Calvinus in Epiſtola qadam: Atqi infans ita privatur ſigno ſalutis, Baptiſmo nempe. Nego tamen illius conditionem coram Deo deteriorem eſſe. qamvis Baptiſmus ſigillum ſit adoptionis noſtræ, inſcripti ſumus tamen in libro vitæ, tum mera gratia Dei noſtri, tum illius promiſſione. Cedò enim qo nomine filii noſtri ſervantur, niſi ex illo verbo*, Ego ſum Deus ſeminis tui. *Ac niſi illud verbum ad eos pertineret, ne ad Baptiſmum qidem admittendi eſſent.* Atqe hæc qidem ego prolixius pavlò, qo Calvini mentem ex ſuis ipſius ſcriptis clarius & dilucidius explicatam & expoſitam darem, ipſumqe piæ memoriæ virum inſignem in partem ſeqiorem hac in cavſſa declinandi ſuſpicione liberarem.

Cæterùm de *Libro Synodali anno* 1537. edito, ex qo nonnulla iſtic urgentur, qod regeſſeram, de interpretatione moderatiore admittenda, præſumptione ſubjecta, *Synodi illius Patres, qi temporibus minus repurgatis vixerant, ſi in vivis forent, ſententiam ſuam interpretatione commodâ aliqâ forſan lenituros*; id jam revocare me, in eoqe ſecus ſentire me nunc, monitos hìc iſta lecturos velim. ſiqidem poſtqam librum illum, qi in manus ſerius inciderat, inſpexeram, *Inſtitutionem* illam fæcibus Pontificiis, eiſqe craſſiſſimis, ſcatere totam deprehendi; ut non magis avtoritatem apud nos ullam obtinere debeat, qam vel Doctoris Papicolæ cujuſqam ſcriptum, vel Conciliabuli alicujus Papiſtici decreta.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 18.

Deinde an non idem dici poteſt de parvulis eis, qi fidelibus orti parentibus, vel in utero, vel ab utero ſtatim, prius expirant qam Baptiſmus commodè haberi poſſit? Nolo enim jam de illis controverſiam movere, qi parentum neglectu lotionis expertes hinc exeunt. qibus tamen fatalem eſſe ſuorum negligentiam mihi ipſe vix perſvaſerim.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed nec ego qicqam dubito idem pronunciare de parvulis iis, qi fidelibus orti parentibus vel in utero, vel ab utero prius expirant, qam Baptiſmus commodè haberi poſſit: cum hoc tamen diſcrimine, qod iſtis in caſu neceſſitatis, in qo uſum Sacramenti, non contemtus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit, *qomodo loqitur Avguſtinus de adultis non baptizatis*, l. 4. de bapt. contr. Donatiſt. c. 22. *votum & fides parentum & fides matris Eccleſiæ parvulum Deo conſecrantium & ejus Baptiſmo deſtinantium, ad reatus originalis remiſſionem acceptatur à Deo, & voluntas eorum pro facto reputatur. cum tamen parvulis baptizatis ordinario modo ac medio hujus reatus ſolutio impetretur. Id qod pariter dicendum puto de parvulis, qi parentum neglectu expertes ſunt lotionis. illis enim extraordinariè fidem matris Eccleſiæ ad hujus reatus ſolutionem ſufficere piè credendum eſt, cum intra Eccleſiam naſcantur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. De hac *ſufficientia parentum matriſqe Eccleſiæ voti fideiqe ad reatus alieni ſolutionem*, nihil mihi videtur in ſcriptis ſacris occurrere, unde poſſit id liqere. Petrus Martyr, *in Rom.* 2. *p.* 68. *Avguſtinus putat ex offerentium avt Eccleſiæ fide ſalutem illis contingere. Scio qidem fidem poſſe impetrare aliqibus gratiam, converſionem, & præclara dona ſpiritualia. Sed ſalus non contingit adultis niſi per propriam fidem, & parvulis per Spiritum & gratiam, qa latenter in eis operatur regenerationem, cujus Baptiſmus eſt externa obſignatio.* Qod ſi in baptizatis verum eſt, in non baptizatis multo magis. Beza, *qæſt. & reſp. part.* 2. *§.* 126. *Vis ergò aliena. i. parentum fide infantes ſervari? Reſp. Alienam fidem & Sanctorum preces, multis qoqe infidelibus ad mitigandas pœnas prodeſſe; imò etiam ſic poſſe aliqibus fidei donum impetrari docet Savlis converſio, ſi vera eſt eorum ſententia, qi hoc datum eſſe ſcripſerunt Stephani precibus. Neqaqam tamen facilè dixerim qempiam aliena fide ſervari. — qod non minus falſum & abſurdum eſſet, qam ſi dixerim qempiam poſſe aliena anima vivere, avt alterius ſapientia ſapere. Sed hoc qidem verè dixerim, interveniente parentum fide fieri, ut nati vel naſcituri infantes ſancti ſint. i. e. fœdere cenſeantur, ac proinde ſerventur.*

2. Nituntur hæc fundamento illo, *Baptiſmum eſſe medium ordinarium, à Deo eo fine inſtitutum*; qod mihi certè nondum probatum videtur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè Synodus Dordrectana *Cap.* 1. *de Prædeſtin. art.* 17. *Pios parentes de talium electione ad ſalutem vetat dubitare, eo qod fœdere eodem cum parentibus comprehendantur.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Illud Synodi Dordrectana rectiſſimè dicitur, ſi rectè intelligatur, Can. 17. Qandoqidem de voluntate Dei ex verbo ipſius nobis eſt judicandum, qod teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos, non qidem natura, ſed beneficio fœderis gratuiti in qo illi cum parentibus comprehenduntur, pii parentes de electione & ſalute ſuorum liberorum, qos Deus ex hac vita evocat, dubitare non debent. *Liberos fidelium* ſanctos *appellat Apoſtolus*: ſancti *avtem dicuntur* (*interpretante Synodo*) non naturâ, ſed beneficio fœderis gratuiti, in qo illi cum parentibus comprehenduntur. *Sed hoc biſariam intelligi poteſt: vel ratione actualis admiſſionis in fœdus, eo qod ex talibus naſcantur parentibus, ita ut ex qo concepti ſunt, iis originalis reatus remittatur, & reliqa fœderis beneficia impertiantur. vel ratione fidei, propoſiti, voti parentum, eos Baptiſmo ordi-*

nario

nario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priori modo liberi fidelium non dicuntur ſancti ſenſu Pavlino: non enim omnes ſunt Iſraël, qi ſunt ex Iſraële; nec omnes filii fidelium ſtatim beneficiorum fœderis ſunt participes. Poſteriori modo ſancti dici poſſunt & ſunt liberi fidelium, qatenus Deus fidem & votum parentum pro ſumma ſua miſericordia imputat parvulo, & pro parvulo acceptat, ubi inevitabili aliqa neceſſitate à Baptiſmo capeſſendo impeditur.

Dici etiam poteſt liberos fidelium dici ſanctos, tum jure natalium, qoad jus & aditum ad capeſſendum Baptiſmum; tum ratione fidei & voti parentum, eos ordinario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priore ratione diſtingvuntur à filiis infidelium ſenſu Apoſtoli. Vid. Hook. l. 5. ſect. 60. p. 318. Poſteriore cooptantur in communionem Eccleſiæ, & beneficiorum fœderis participes facti, ſi qando neceſſitate inevitabili à Baptiſmo excludantur. Neqe alio modo ſancti ſunt beneficio fœderis gratuiti, avt in eo cum parentibus comprehenduntur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam; 1. illud de *medio ordinario*, qod non conceditur, iſtic paſſim ſupponi.

2. Non tam Baptiſmum à fœdere, qam fœdus à Baptiſmo hac ratione pendere.

Reſpondeo breviter; (qia eadem ſæpius iterata inculcantur) *alio modo* qam hîc ponitur *ſanctos* dici, *fœdereqe una cum parentibus comprehendi:* eodem ſcilicet qo & piorum proles ante legem de circumciſione datam, ſed & poſt eam latam ſoboles *ſancta* fuerat *eodemqe cum parentibus fœdere comprehenſa.* nec ideò *ſanctos* dici, *fœderatoſqe*, qia jus ad Baptiſmum habeant, ſed ideò jus ad Baptiſmum habere, qia *ſancti* jam *fœderatiqe* habeantur. id qod Zvinglius, Calvinus, aliiqe noſtri locis ante citatis, alibiqe paſſim inculcant. qibus Bezam adjicio, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm. 11. p. 102. Nec piorum infantibus primus ad ſalutem aditus eſt Baptiſmus, ſed ipſa ex piis parentibus propagatio; & illius fœderis obſignatio per Baptiſmum, non aliunde qam ex vi fidei parentum, ex fœderis formulâ intervenientis oritura.* Et Whitakerum, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad rat. 2. reſp. 2. Baptizantur infantes, qia Baptiſmus eſt ſignum fœderis, & ii ſunt in fœdere. dicere avtem illos ſervari, qia ſunt baptizati, nullo fundamento nititur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 19. 20.

Nam qod *ad ſalutem neceſſaria omnia* parvuli baptizati dicuntur habere, unde & per conſeqens pro juſtificatis habeantur, cum ſalus ſine juſtificatione nulla exiſtat:

1. Id eo ſine tantùm dictum videtur, ne ad ſalutem ſic decedentium *Confirmatio* neceſſaria cenſeatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus eo tantùm ſine id dictum videri: ſed porrò Baptiſmi ſufficientia pro illo ſtatu ſimpliciter & abſolutè aſſeritur. Vid. ſupra Reſp. Num. 17.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos etiam, ne eadem denuò repetantur, pro replicatione habenda, remittendum ducimus.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 21.

2. Baptiſmus *neceſſarius* noſtris dicitur, *neceſſitate mandati* uti loquuntur, non *neceſſitate medii.* Neceſſitate itaqe mandati deeſt aliqid neceſſarium, ubi deeſt Baptiſmus, ſi commodè potuit haberi: at neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſt fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Baptiſmus juxta Eccleſiam Anglicanam non ſolum neceſſarius eſt neceſſitate præcepti, ſed & neceſſitate medii ordinarii *parvulis ad ablutionem originalis reatus: unde baptizati infantes dicuntur in* Rubrica omnia habere ad ſalutem neceſſaria; *intellige neceſſitate tum* præcepti, *tum* medii. *Non baptizati etiam fidelium filii non habent omnia media ex ordinatione divina neceſſaria ordinariè, ſed extraordinariè & in caſu duntaxat; Deo in caſu neceſſitatis ſuppeditante, qod abſqe culpa parentum deeſt, pro ſua ſumma benignitate. Cum dicitur ergò*, neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſſe fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit; *Eſto, infantulo fœdere divino comprehenſo, ratione voti parentum & fidei Eccleſiæ, nihil deſit neceſſarium in eo caſu, ubi tinctio haberi non poteſt. hoc tamen non impedit, qo minus ordinario jure Baptiſmus dicendus ſit neceſſarius* neceſſitate medii *ordinariè reqiſiti ad tollendum originalem reatum, ubi haberi poteſt; atqe ita deeſſe tali parvulo aliqid neceſſarium neceſſitate medii ordinariè reqiſiti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. hoc utrumqe negatur; &, *Baptiſmum eſſe reatui ſolvendo inſtitutum medium ordinarium*; &, *Votum fidemqe, ſive Eccleſiæ, ſive parentum, ad reatus ſolutionem acceptari.*

2. Sed nec intelligo, qænam ſit ibi *neceſſitas medii*, ubi ſine medio illo ullove etiam haberi poſſit ſoleatqe, ad qod conſeqendum medium id neceſſarium perhibetur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 22.

3. Ad ſalutem neceſſaria ſunt etiam, qæ non ſunt *reatus tollendi media*; ut reſipiſcentia, vitæ ſanctimonia, rituum ſacrorum obſervatio religioſa, &c. qorum qædam tamen non ſunt pari modo, pative gradu neceſſaria. qod de fide fideiqe fructibus obſervat Cajetanus *in Jac. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ais, ad ſalutem etiam neceſſaria ſunt, qæ non ſunt reatus tollendi media; ut reſipiſcentia, &c. *Ego nego reſipiſcentiam non eſſe medium neceſſarium ad reatum tollendum in adultis. Eſt enim medium abſolutè neceſſarium ad diſponendum hominem ad veniam capeſſendam & remiſſionem peccatorum. Id patet ex Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. Prius David egit pœnitentiam, qàm Nathan dixit*, Tranſtulit Dominus peccatum tuum. *Utqe peccatum fidelis lapſi non remittitur ante novum actum pœnitentiæ: ita nec peccata primitus non remittuntur nondum juſtificato, niſi anteceſſerit veri nominis pœnitentia. i. e. dolor de offenſâ ob peccata, cum propoſito in poſterum ab iiſdem abſtinendi. Non nego omnia ad ſalutem etiam neceſſaria eſſe, qæ non ſunt reatus tollendi media; ſed dico inter ea qæ* ad ſalutem *dicuntur* neceſſaria *in* Rubrica, *intelligi debere ea qæ tollunt reatum originalem, & ponunt parvulos in ſtatu juſtificationis; hæc enim ſunt abſolutè ad ſalutem neceſſaria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non ſeqitur, *reſipiſcentiam eſſe medium reatus tollendi*, etiamſi ſit medium neceſſarium, qo *diſponatur homo ad remiſſionem capeſſendum.* Idem enim de cognitione doctrinæ Evangelicæ, idem de fide dogmaticâ, idem de renovatione interna, de ſpe ſalutari, de timore tam libero qàm & ſervo, de virtutibus theologicis univerſis, qæ ſunt inter ſe connexæ, poteſt enunciari. neqe enim abſqe præviis iſtis, peccata adulto cuiqam avt remiſſa ſunt unqam, avt unqam etiam remittentur. Fidei ſolius iſtud mihi munus peculiare videtur, tum in Chriſtum recumbere, tum ſangvinis ipſius à ſe apprehenſi &

applicati; virtute juſtificandi, reatumqe ſolvendi medium exiſtere. Apoſtolum avdio dicentem, *juſtificari nos fide*: at, *reſipiſcentia noſtra juſtificari nos*, nuſqam lego. qod eſt avtem juſtificandi nos medium, illud duntaxat eſt remiſſionis procuratorium medium propriè ſic dictum, cum remiſſio ſit juſtificationis efficacis conſeqens neceſſarium. Rectè Calvinus *Inſtit. l. 3. c. 3. §. 20. Ubi tamen adnotandum eſt, non eam conditionem ſic poni, qaſi emerenda veniæ fundamentum noſtra ſit reſipiſcentia; qin potius (qia in hunc finem hominum miſereri ſtatuit Deus ut reſipiſcant) qo ſit tendendum indicat, ſi gratiam obtinere volunt.* Et §. 21. *Qoſcunqe eripere vult Deus ab interitu, hos ſpiritu regenerationis vivificat. non qod pœnitentia ſit ſalutis cavſſa; ſed qia jam viſum eſt, inſeparabilem eſſe à fide & miſericordia Dei.* Et tamen, *ibidem §. 1. Sola fide & mera venia juſtificatur homo.* Optimè certè ipſe utriuſqe hujus, pœnitentiæ nempe & fidei, munus in hoc ſalutis negotio peculiare diſtingvis infra, *Reſponſ. Num. 24.* Verum περὶ φερόντως καὶ λέξεως tantùm iſtic (puto) diſceptatur, de re ipſa ſatis convenit.

2. De *fidelium in peccata lapſorum reatu*, ne novas ſuſcitem controverſias, cum ad præſens inſtitutum parum facere videatur, impræſentiarum nihil diſſeram. Illud duntaxat obiter monitum velim, inter paternam offenſionem remittendam, & mortis æternæ reatum amovendum plurimum intereſſe. qod fortaſſe ſeriò perpenſum, & accuratè diſterminatum, ad Pontificiorum aliorumqe nonnullorum de offenſarum venia à Deo petenda, ut qæ credentibus minùs comperat, objecta, viam expeditiorem qàm eſt à noſtris pleriſqe hactenus obſervatum, munierit.

3. Si *abſolutè ad ſalutem neceſſaria* in *Rubrica* intelligantur, & in his *Baptiſmus* etiam contineatur, ut Baptiſmus in parvulis parem habeat neceſſitatem, qam reſipiſcentia in adultis; certè abſoluta Baptiſmi ad ſalutem futura eſt neceſſitas, qæ ſupra negata eſt; nec magis proderit illoto parvulo votum alienum, qàm impœnitenti cuiqam prodeſſe poterit pœnitentia aliena.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 23.

4. De *Juſtificatione* qod dicitur, idem & de Sanctificatione dici poteſt. 2 Theſ. 2. 13. qæ tamen in Baptiſmo data non aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco, qæ de Juſtificatione parvuli dicuntur, pro modo parvuli intelligi poſſe de Sanctificatione. ſed non neceſſe habui de Sanctificatione qicqam dicere. & qænam ſit illa parvulorum Sanctificatio meritò qæritur à Scholaſticis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Si *pro modo parvuli* eadem de *Sanctificatione* intelligendi copia petatur, detur nobis eadem & qæ de *Juſtificatione* ac *remiſſione reatus* in baptizatis parvulis dicuntur, *pro ſuo modo* intelligendi. eo ſcilicet modo, qo *panem eſſe ſuo modo corpus Chriſti*, & *Sacramentum fidei, ſuo modo fidem*, Avguſtinus olim dixerat.

2. Ex locis ſcripturæ ſacræ pro confirmatione Theſeos adductis, tam iſtam qàm illam ſtatuere neceſſe fuerat.

3. *Scholaſtici* pro libitu more ſuo de dogmatibus ſuis inter ſe digladientur invicem. At qænam ea ſit *ſanctificatio*, regeneratio, interna ſpiritus *renovatio*, qam Spiritus Sanctus Baptiſmo deſignari docet, nulla (opinor) inter ſanos Theologos eſt qæſtio.

SECTIO V.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 24.*

Fundamenta avtem hujus Juſtificationis parvulorum tinctorum in tenera illa ætate morientium ſunt certa.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Ex ſuperioribus alia, & ut mihi qidem videntur, *certiora*, probabiliora ſaltem ſtatuuntur *fundamenta*, qibus ſuperſtruatur *parvulorum juſtificatio*, ſive loti exterius, ſive illoti exierint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Qænam ſint illa, ſive certiora, *avt* probabiliora fundamenta juſtificandi parvulos, *cupio ut fuſius explicentur, nondum enim in ſuperioribus ſatis explicari videntur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fundamentum qo ea nititur præcipuum eſt fœderis ratio; qo ex pacto divino una cum parentibus comprehendi dicuntur, Gen. 17. 7. Hoc fundamento nituntur noſtri omnes, qos viderim, Theologi. Vide Calvinum, Bezam, &c. ſup. Num. 17. 18. Sed ne ſingulos recenſendo ſyllabum ſev catalogum Scriptorum contexere velle videar. ſic ipſi *Dordrechtanæ Synodi* Patres, *Cap. 1. art. 17.* Atqe hæc illis de Baptiſmo, ſi non *certiora*, *probabiliora* ſaltem meritò dixerim.

1. Qia verbo divino nititur iſtud, in qo ſemini fidelium pollicitatio fit expreſſa, *fore Deum ſe illis in Deum*, nullâ factâ limitatione, ſive reſtrictione, *vel* ad circumciſionis, vel ad Baptiſmi perceptionem.

2. Qia fœderis illius virtute, fidelium liberos *ſalvos* evaſiſſe confiteamur neceſſe eſt, *niſi* ſi inter fidelium infideliumqe propaginem nullum diſcrimen extitiſſe velimus aſſerere ante pactum illud cum Abrahâ ſolenniter renovatum.

3. Qia fœderis iſtius virtute ſeqioris ſexus prolem piorum ſalutem nactam nemo negat, cum circumciſionis capax non fuerit.

4. Qia fœderis iſtius virtute apud noſtros omnes in conceſſo eſt, tam qi incircumciſi olim defungebantur, qam & qi illoti hodiè hinc demigrant, ſalutem indipiſci. Calvinus *Epiſt.* 229. *In ſumma, niſi omnia religionis principia evertere libet, fateri neceſſe eſt, non eſſe fundatam in Baptiſmo infantis ſalutem, ſed Baptiſmo tantùm obſignari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certa illa ſententia, qa ſtatuit parvulos juſtificari ordinariè vi ſolius fœderis abſqe Sacramento, *non videtur admittenda. Avt enim per* fœdus *intelligit.*

1. *Illam promiſſionem, Gen. 17. 7.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui.

2. *Illam Heb. 8. 12. ex Jer. 31. 33. 34.* Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inſcribam, — & ero propitius iniqitatibus eorum.

3. *Illam, qa Chriſto promittitur*, ſemen longævum. *Eſa. 53. 10. qa non aliud eſt qam arcanum Dei propoſitum de qibuſdam efficaciter per ſpecialem miſericordiam regenerandis, ſanctificandis & ſalvandis.*

Sed vi nullius horum fœderum abſqe Sacramento ordinariè juſtificantur parvuli.

1. *Si hanc formulam animo concipiant* [Ero Deus tuus & ſeminis tui.] *nego juſtificationem cujuſcunqe ſingularis infantis nondum baptizati in hoc fœdere poſſe fundari.*

1. *Qia hiſce verbis non ſubeſt hæc ſententia*, Filii omnes fidelium ſive Chriſtianorum erunt juſtificati; *ſed*, Filii omnium fidelium, ſive confœderatorum erunt ejuſdem fœderis participes. *Jus habebunt confœderatorum liberi ad eandem confœderationem & beneficia inde pendentia, ſed eo modo & illis conditionibus, qibus Deo viſum eſt ea eſſe derivanda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil ferè potuit explicatius dici, niſi qod *ad confœderationem*

rationem eandem jus habituros dicit eos, qos Deus disertè confœderatione illa comprehendit. Ille (opinor) revera sensus est genuinus promissionis illius: *Confœderatorum filii omnes, erunt fœderis istius qod ego tecum nunc ineo, participes, jusqe habebunt ad beneficia omnia inde pendentia, sed eo modo & illis conditionibus ad eos derivata, qibus mihi visum est ea esse derivanda.* At qinam tandem modi illi? per fidem nempe in Messiam, si ad annos maturiores adoleverint, per arcanam Spiritus Sancti operationem, si parvuli adhuc diem obierint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Constat ex confœderatis verò fidelibus & justificatis parentibus nasci sæpenumero liberos, qi ad reproborum & damnandorum gregem sunt ablegandi: tales autem beneficio solius fœderis fuisse unqam justificatos non admittent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Excipi poterat, ex *thesi* hic positâ fieri posse, ut *justificati qi fuerint, reprobi tamen sint.* itaqe infirmam esse consequentiam, *ideò qia reprobi sint, justificatos non fuisse.* De qo videndus Malderus, etiamsi alio torqeat Synodi verba, longiusqe forsan qam ipsi voluerint producat, *adv. Synod. Dordrech. c. 2. §. 3.*

2. Sed respondeo, eos, si postqam adoleverint, in Messiam non crediderint, fœderis beneficio suapte culpa excidere, nec verò justificatos omninò unqam fuisse.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si justificationem parvulorum à solo fœdere cum parentibus inito arcessant, nulla ratio assignari potest, cur non promiscuè & universim justificentur parvuli omnes ante Baptismum, sive morituri sint in statu parvulorum, sive non. Nihil enim facit, ad immutandam fœderis efficaciam, contractior aut productior vita illorum, qi nascuntur in fœdere.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio potest assignari ex tuis ipsius dictis ratione primâ, qia *dat jus ad beneficia eo modo, ad illos derivanda*, qem Deus in fœdere suo sanciverat: de qo modo & ibidem dictum est, cum qoad adultos, tum qoad parvulos in infantia morientes.

2. Etiamsi *vita contractior productiorve fœderis efficaciam non immutet*; tamen per vitam productiorem fieri potest, ut suopte vitio qis beneficio careat, qo alioqi fœderis virtute frui licebat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Promissio illa Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus, & seminis tui; *non est absoluta, sed conditionalis, facta sub conditione observatæ Circumcisionis, qæ est ordinarium medium remissionis originalis reatus. Proinde vers.* 10. *subjicit Deus*; Hoc est pactum meum, qod observabitis inter me & te & semen tuum post te; Circumcidetur ex vobis omnis masculus. *Ergò non nisi posita conditione ista qicqam ponit inesse, nisi in casu ubi haberi non potest. Ergò vi solius hujus promissionis, semoto Sacramento, non justificabantur ordinariè parvuli Judæorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Aliud est *promissio*, sev, *fœdus* ipsum, aliud *promissionis* sive *fœderis sigillum* & obsignationes. Fœdus, sive promissio, ab initio per universa deinceps secula idem fuit, de salute per fidem in Christum exhibenda. Fœderis sive promissionis hujusce obsignationes & sigilla, per singulas ætates varia ac diversa fuerunt. Promissionis autem sive fœderis virtute, per fidem in Christum justificabantur & servabantur, qotqot singulis seculis ea consequebantur beneficia. Act. 15. 11. non autem rituum obsignatoriorum, sive sigillorum perceptorum vi, nisi qatenus ea justitiam ac salutem promissionis fœderisqe virtute, vel adeptam jam, vel adipiscendam obsignabant. Neqe enim nova aliqa virtute, ac non prisca pristinaqe fœderis ac promissionis efficacia justificabantur & servabantur, qi post circumcisionem imperatam vixerunt, qâ & illi qi ante defuncti fuerant. Qâ de re videri possunt, Justinus, disput. cum Tryph. p. 44. Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* Tertullianus, *adv. Jud. c. 3. & c. 6.* Cyprianus, *adv. Jud. l. 1. c. 8.* Chrysostomus, *ad Rom. Homil. 8.* aliiqe Veteres supra adducti, *Sect. 3. Num. 13. ad Resp. ult. Replic. noviss.* Absurdum itaqe Malderi illud. *adv. Synod. Dordrech. c. 2. de c. 1. art. 17. §. 10. qod fœdus* dicit *in Circumcisionis Sacramento fundatum esse.* qasi diceret qispiam, regiam veniæ fundive donationem in diplomate, sive in sigillo diplomati appenso, fundari.

2. Verum *addita est Circumcisionis conditio, qa nisi servata promissio nihil ponit inesse.* Scilicet ergò non meliori, sed deteriori conditione facti fuerint fideles ex novis fœderis gratiosi obsignationibus, & ex expressionum amplificatione, beneficiorum ipsorum ampliatio & dilatio oriretur: ut qi ante Circumcisionis sigillum adjectum à nativitate statim ipsa in fœdere censebantur, deinceps usqe ad diem octavum fœderati nevtiqam censerentur. Ne adjiciam de seqiore sexu hærendum & ambigendum esse, qonam tandem tempore in semine fœderato deberent censeri, si ad Circumcisionem jam confœderatio restricta fuerit, cujus capaces non fuerunt illæ.

3. *Circumcisio* enim qod *pactum* dicitur, de eo suprà abundè dissertatum est, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. Replic. memb. 2.* Ibi dissertatis adjici possunt, qæ Musculus habet, *ad Gen. 17. part. 2. observ. 3.* & Whitakerus, *de bapt. q. 2. c. 3. test. 1. ad 3um. resp. 1. Si Baptismus tunc necessarius fuit,* (cum priùs non fuisset) *tum Christus viam ad cœlum arctiorem fecisset, si omnes per aqam Baptismi ad salutem transire debeant. At hoc insanum. Christus enim viam ad cœlum dilatavit. Regenerari verò semper necessarium fuit.* Instantiis nunc tantùm qibusdam, tum *dissertationem* illam, tum & *replicationem* istam clariorem facere conabimur. Fœdus Deo visum est cum Abrahâ renovare, promissionibus priùs factis denuò repetitis. Gen. 15. 1. 5. fœderis promissionibus fidem adhibendo justificatus Abraham perhibetur. ibidem vers. 6. Ad promissionum obsignationem Symbolum poscit: qod & poscenti exhibetur. Vers. 9--17. Eo facto Deus fœdus sive pactum cum Abrahâ iniisse dicitur. Vers. 18. Qæro jam fœderisne virtute, fideqe promissionibus adhibitâ justificatus sit Abraham, an sacrificii rituqe illius virtute, qod sigilli vice fœdus initum obsignabat. Respondebit utriusqe nomine Apostolus, promissionis fideiqe nomine justificatum, non aut symboli illius, aut Circumcisionis etiam ipsius. Rom. 4. 3. 10. 11. 13. 16. 21. 22. Ad hæc qando fœdus idem cum populo Israëlitico Deo placuit renovare, Exod. 19. 5. &. 24. 8. & 34. 10. alios ritus adjecit, observandosqe præcepit, additâ insuper horum violatoribus internecionis & exterminii interminatione. Exod. 12. 19. Lev. 7. 20. 21. 25. 27. Num. 7. 13. & 19. 13. 20. Hujus generis fuerunt lotiones illæ in lege imperatæ, victimarum immolatio, solennitas paschalis, cum cæteris illis, de qibus pactum initum cum populo illo Deus ipse asseverat, Exod. 34. 27. *In hac verba pactum cum hoc populo confeci.* ubi superiora illa qædam recensuisset. unde & victimis illis adspersum sal, *pacti*, sive, *fœderis divini sal* dicitur. Lev. 2. 13. Num ergò, qia ritus isti sunt fœderi gratioso adjecti, deqe iis observandis pactum qasi secundarium est initum, istarum idcircò observationum virtute, an fœderis ipsius, cui obsignando ea inserviebant, justificationem adipiscebantur illius seculi fideles? aut *promissio divina*, qa sub istorum observatione constanti facta est, *nihil ponebat inesse*, donec Paschalis (puta) solennitas peracta, aut Pentecostes festivitas fuisset celebrata? aut cousqe, non dico, confœderatio ipsa dilata, sed justificatio etiam in

Meſſiam exhibendum credenti ſuſpenſa, donec omnia iſta cum Deo pacta ad extremum uſque apicem præſtita fuiſſent? nullus, credo, niſi ſi Judæus forſan aliqis, hoc dixerit. De *Sabbato* ipſo qid Dominus ipſe? Exod. 31. 13--18. *Pro ſigno dari, qod ipſe ſanctificet populum illum, ex pacto perpetuo, ab omni* (utriuſqe ſexus) *anima, ſub exciſionis pœna, præciſe obſervanda.* de qo videatur Irenæus, *l.* 4. *c.* 30. ſuprà adductus, *Sect.* 3. ad finem *Num.* 13. Ecqid amplius de *Circumciſione* avt dictum eſt, avt dici potuit? Nemo tamen, opinor, avt Sabbati obſervati virtute populum illum ſanctificatum, avt etiam populi illius ſanctificationem ad diei ſeptimi uſqe ſuâ tempeſtate reapſe tunc exhibendam ſanctificationem ſuſpenſam fuiſſe dixerit. Chriſtus deniqe Marc. 16. 16. *Qicunqe crediderit & baptizatus fuerit, ſervabitur.* En promiſſionem conditionatam, datam ſub conditione Baptiſmi percipiendi. Num ergò in Chriſtum jam credentis juſtificatio ſuſpenditur, donec aqâ tinctus fuerit, qi jam verè crediderit? non opinor. At verè credens, dices, Baptiſmi percipiendi votum ſaltem habet. habet revera, ſi probe ſaltem edoctus fuerit de ritus illius, ratione præcepti, neceſſitate percipiendi. Verùm habet & Evchariſtiæ, cujus *poculum* qoqe fœdus ipſum dicitur, Luc. 22. 22. ubi commodùm fuerit, percipiendi. habet & novæ obedientiæ per vitam totam præſtandæ. Nemo tamen, puto, Theologus, ſanus ſaltem, avt fidelis juſtificationem, uſqe ad Evchariſtiam perceptam, obedientiamqe illam præſtitam ſuſpendi, avt harum vel utriuſqe, vel alterutrius etiam, ac non fidei promiſſioniſqe ſolius vi atqe virtute remiſſionem peccatorum conſecutum ipſum aſſeruerit. Proinde parum valere videtur ſequela hæc, *Circumciſionis conditio eſt fœderi annexa: ergò ante eam perceptam non erant conſœderati*; avt, *niſi ea percepta promiſſio nihil ponebat ineſſe*; avt etiam, *hujus, non fœderis ac promiſſionis ſolius vi atqe virtute juſtificationem nanciſcebantur.*

4. Nam qod adjicitur, *conditionem de ritu iſto percipiendo eo ſine fœderi adjunctam, qo id ordinarium remedium reatus originalis ſolvendi exiſteret*; id nec in textu reperitur, nec probatum adhuc videtur, cum huic tamen totius fabricæ iſtius moles integra innitatur. In ſententiam noſtram hanc Beza, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm.* 11. *p.* 132. *Dico magnum eſſe diſcrimen inter ipſum ſalutis fœdus, & ſigilla ipſi fœderi ad ejus promiſſionem in animis credentium certiore fide obſignandam adjuncta — Fœderis enim ipſius pactum tale eſt, ut nullam exceptionem penitùs admittat, & vel eo comprehendi, vel perire neceſſe ſit, citra ullam vel perſonarum, vel locorum, vel temporum diſtinctionem. Nam extra Chriſtum, qi veluti ſubſtantia eſt iſtius fœderis, nulla prorſus eſt ſalus. Chriſtus avtem ex fœderis formula ſolis credentibus applicatur. Itaqe ſtat illud Chriſti dictum, nullam prorſus neceſſitatis excuſationem admittens,* Qi non crediderit, damnabitur. — *Sacramenta verò cum ſint illius ſalutaris fœderis appendices, qibus propriè neqe Deus ſeſe ad nos ſervandos obligat, neqe nos jus illud vitæ æternæ adipiſcimur; ſed fidei noſtræ antegredientis ſint & apud nos & apud Eccleſiam adminicula, cui tum jam anteà Deus ſeſe obligavit, & nos viciſſim ejus gratiam recepimus, creſcente ſic fide, in nobis magis ac magis obſignandam*: Conſeqitur, *non ſimpliciter, ut de fœdere ipſo diximus, Sacramentorum uſum & perceptionem divinitus præcipi, ſed qatenus ejus legitimè potiundi adminiculi copiam & poteſtatem facit Deus. qemadmodum in contractibus humanis obligatio ex pactis conventis naſcitur. inſtrumentum verò contractus, tabellionis ſubſcriptio, teſtium nomina, ſigilli publici appenſio, confirmationis tantùm cavſſa adhibentur; qæ non adeò neceſſariò reqiruntur, qin firmus etiam abſqe illis maneat contractus ex mutuo partium conſenſu; vel diſſentiente qoqe unâ parte* * forſan [non] *infirmetur, ſi modò ullâ ratione communibus illis & ordinariis teſtimoniis de ipſo contractu liqeat.* & qæ ſequntur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Ex hac promiſſione,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *facta poſteris Abrahæ & ſemini ſuo, hortatur Petrus Judæos credentes, Act.* 2. 39. *ut liberos ſuos ſiſtant baptizandos. Ergò ſupponit Petrus parvulos eorum ante Baptiſmum re ipſa ſuſceptum non fuiſſe in fœdere actu comprehenſos, nec peccata habuiſſe remiſſa ex prima conceptione, ſed tum demum, cum baptizati eſſent in remiſſionem peccatorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamſi de loco iſto ſupra ſatis dictum videatur, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Aſſump. firm. locum.* 1. & *Sect.* 2. *Num.* 4. *ad Loc.* 1. pavcis tamen denuò ſic reſpondeo.

1. *Hortari Apoſtolum, ex hac promiſſione, ut liberos ſiſtant baptizandos,* non legitur.

2. Etiamſi daretur, conſeqentia tamen infirma eſſet; *ergò in fœdere actu non comprehenſos fuiſſe ante Baptiſmum.* Cum ideò potius (qod ex Calvino ſupra adduximus) baptizandi ſint, qia fœdere ſunt comprehenſi.

3. *Fœdere actu comprehendi fidelium liberos,* non video, qî poſſit ab eo negari, qi *cum toto genere humano initum fœdus gratiæ* ſupponit. *Num.* 31.

4. *Ex prima conceptione peccata remiſſa habuiſſe,* non neceſſe eſt aſſerere eos, qi fœdere etiam tum comprehendi exiſtimant. Peccatorum condonatio ſuo tempore ſalvandis qibuſqe exhibenda apud Deum ab æternitate omni decernebatur, apud homines ipſos ſalvandos tum demum tranſigitur, applicato, cujus merito id effectum datur, Chriſti ſangvine, ubi Spiritus ope operaqe vel fides, ipſa in adultis, vel qod fidei eſt analogum in infantibus producitur. Juſtificatio ſiqidem & renovatio interna perpetuò ſunt ex diſpoſitione divina ſibi invicem connexa.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

II. *Si per* fœdus *intelligant cum fidelibus initum fœdus de ſemine illorum efficaciter regenerando, ſanctificando, & ſalvando, ad qod alludit Apoſtolus Hebr.* 8. 10. *ex Jer.* 31. 33. 34. *nec illud valet ad prædictam ſententiam ſtabiliendam. Nam*

1. *Si fœderis vocabulum propriè ſumamus, duo tantùm ſunt fœdera, ſub qibus ſalus offertur, Legale, & Evangelicum.*

Legale hac formula concipitur, Fac hoc, *vel,* ſi feceris hoc, vives. *Evangelicum hac*; Crede in Mediatorem, *vel,* ſi credideris in Mediatorem, juſtificatus & ſalvus eris. *Ex nevtro horum deduci poteſt, omnes filios fidelium & juſtificatorum ordinariè vi ſolius fœderis juſtificari ante ſuſceptum Sacramentum & abſqe Sacramento. Ex legali non poſſe deduci, jam pro conceſſo ſupponimus; utpote qod juſtificationem gratuitam non agnoſcit: Sed nec ex Evangelico deduci poteſt. nam* 1. *vere fidelium parvuli ſæpe ad ſalutem non pertingunt, non ſalvantur.* 2. *infidelium parvuli ſæpe ſalvantur.*

Dices, etſi juſtificatio non ſeqitur vi ſolius fœderis cum parentibus initi: tamen infallibiliter ſeqitur ubi conjuncta eſt cum prædeſtinatione divinâ.

Solutio. *Ergò juxta hanc ſententiam tota ratio juſtificationis pendebit ex ſola prædeſtinatione; nullo modo ex fœdere*: qare *fruſtrà conjungitur ut cavſſa partialis. Si lignum accenſum & non accenſum juxta ponantur, tota ratio calefactionis petenda erit ex ligno accenſo, nullo modo cavſſaliter ex ligno non accenſo.*

2. *Hæc Propoſitio,* Hic eſt Filius prædeſtinati & prædeſtinatus. *v.g. Iſaac. non eſt idoneum fundamentum cui ſuperſtruas hanc concluſionem; Ergò, Hic in infantia ante Sacramentum ſuſceptum fuit juſtificatus. Licet enim vis electionis conjuncta cum virtute fœderis inferat talem perſonam juſtificandam & ſalvandam: non infert illam juſtificandam ulla ætate deſignabili, nec ullo tempore certo: ſufficit ſi fiat ante exitum vitæ ad implendum decretum electionis, & ad verificandam illam promiſſionem,* Ero Deus tuus & ſeminis tui.

Dices,

Dices, locis citatis Jer. 31. 34. & Heb. 8. 12. Remiſſionem peccati recenſeri inter primaria beneficia fœderis gratuiti, ac proinde ad ſolos electos parvulos pertinere. unde ſequitur, non electis parvulis non poſſe originalis reatus remiſſionem communicari.

1. *Reſpondeo; agere Prophetam eo in loco de plenaria remiſſione omnium peccatorum mediante fide & pœnitentia. hæc autem ad ſolos electos pertinet.*

2. *Dico, etſi remiſſio reatus peccati originalis infanti baptizato in infantia morituro ſit effectus prædeſtinationis, tamen non neceſſe eſt ut ſit in omnibus infantibus baptizatis ſupravicturis effectus prædeſtinationis. Etſi enim parvulum non electum in eo ſtatu ponat, ut ſufficienter ordinet eum ad vitam æternam pro eo ſtatu; tamen cum idem parvulus adoleverit, hæc ſola remiſſio originalis reatus non ſufficit, ut idem ſufficienter ordinetur ad vitam pro ſtatu adulti: Niſi enim impleveris votum Baptiſmi credendo, abrenunciando, & præcepta adimplendo, non juſtificatus erit pro modo adulti. Cum igitur multi ritè baptizati infantes in adulta ætate, nunquam actu impleant votum Baptiſmi, ac proinde nunquam ad ſalutem pertingant; ſequitur iſtiuſmodi remiſſionem originalis peccati eſſe effectum communis providentiæ divinæ ſupernaturalis, & non effectum prædeſtinationis.*

3. *Non magis incongruum eſt ut non electus parvulus per remiſſionem originalis reatus ſit ad tempus in eo ſtatu, in qo ſi mortuus fuiſſet, ſalutem conſeqeretur æternam, quàm ut Pavlus electus qum adhuc blaſphemus eſſet, aut David & Petrus electi & renati implicati reatu atrocium peccatorum, in eo ſtatu & conditione eſſent ad tempus, in qo ſi mortui fuiſſent, in æternum perirent; qa eſt ſententia graviſſimorum Theologorum, Bezæ, Zanchii, Perkinſii, & aliorum: & ita ſe habere, res ipſa loqitur.*

4. *Certum eſt Deum in Sacramento Baptiſmatis ritè adminiſtrato omnibus parvulis offerre, porrigere, exhibere meritum Chriſti ad remiſſionem originalis reatus; Alioqi Deus verax non eſſet in Sacramentis, qin (qod abſit) Sacramenta eſſent fallacia ſigna. Cum ergò nullus infans obicem ponere poſſit, & inter tales ſint nonnulli, qi apoſtatizant finaliter; neceſſe eſt, ut ille effectus remittendi originale peccatum communicetur qibuſdam non-electis, adeoqe non ſit ſemper effectus prædeſtinationis.*

5. *Si Angelis non-electis collatum fuerit donum originalis juſtitiæ, atqe adeò ipſi in eo ſtatu poſiti fuerint, ut nihil in iis eſſet, qod impediret eorum perpetuam beatitudinem, niſi qod liberos actus virtutum nondum produxiſſent, abſqe qorum interventu Deus non voluit, ut beatifica viſione fruerentur: Qanto magis cenſendum eſt temporaneam qandam ordinationem ad vitam æternam parvulis nonnullis per remiſſionem originalis reatus primorum parentum inobedientia introducti poſſe competere, qæ non ſit ordinatio prædeſtinationis, ſed communis ſupernaturalis providentiæ duntaxat.*

III. *Si* fœdus *intelligant tertia notione pro ea promiſſione, qa Chriſto promittitur ſemen longævum, nec vi hujus fœderis abſqe Sacramento ordinarie juſtificantur parvuli.* Nam

1. *Hoc fœdus peragitur inter Deum Patrem & Chriſtum mediatorem potius, qam inter Deum & ullas perſonas ſingulares.*

2. *Qamvis Chriſto promiſſum ſit ſemen longævum, ſi vitam ſuam poſuerit, Eſa. 53. 10. atqe hoc fœdus impleatur, dum Chriſto ſemen ſpirituale qotidie excitatur: hoc tamen fœdus nemini mortalium prædicari poteſt ſub hac formula,* Si tu verè fidelis extiteris, Deus omnes tuos filios juſtificabit; idqe ante Baptiſmum ſuſceptum. *Ubi veſtigium talis fœderis in verbo Dei?*

3. *Si juſtificatio parvulorum nitatur tali fœdere, aut inferri poſſit ex illo; tum etiam ex horum ſententia prædeſtinatio eorundem.* At qis dicere avſit omnes fidelium & prædeſtinatorum liberos eſſe prædeſtinatos?

4. *Utcunqe hæc ſententia Chriſto tenus videatur ſuperſtruere juſtificationem parvulorum ante Baptiſmum fœderi cum parentibus ſtabilito: revera tamen illud ſuperſtruit ſoli prædeſtinationi prædictorum parvulorum. Si enim non fuerint ex prædeſtinatis, nunqam dicent eos naſci juſtificatos, utcunqe naſcantur ex parentibus juſtificatis: & è contra, ſi fuerint è numero prædeſtinatorum, affirmabunt eos juſtificatos fuiſſe ante Baptiſmum, utcunqe naſcantur ex improbis parentibus. Huc igitur redit illorum ſententia, Infantes prædeſtinatos ante Baptiſmum juſtificari: vi fœderis poſſe fideles parentes colligere ſuos liberos eſſe prædeſtinatos. Ergò vi fœderis poſſunt certiores fieri de juſtificatione eorundem ante Baptiſmum adminiſtratum. Qis non videt utramqe propoſitionem omni certitudine carere? Nam licet certiſſimum ſit, Infantes prædeſtinatos ſuo tempore juſtificandos & glorificandos fore; tamen hanc juſtificationem illis ordinariè competere ante ſuſceptum Baptiſmum, temeritatis, non charitatis, judicium eſt. Sed demus (qod tamen omni probabilitate deſtituitur) electos Infantes, vi fœderis ordinariè juſtificari ante Baptiſmum: nunqid vi ejuſdem fœderis conſtabit ulli fidelium ſuos liberos eſſe electos? Nullo modo. Electio ſiqidem parvulorum pendet ab arcana & abſoluta voluntate Dei, non ab ullo fœdere aut conditionato pacto cum parentibus eorundem ſtabilito, aut illis revelato. Dicendum igitur ex Baptiſmo parvulorum habere nos rationem bene fundatam, qod juſtificentur expiato reatu peccati originalis. Nam ex Dei inſtitutione Sacramentum ritè ſuſceptum efficax eſt ad abluendum illud peccatum. Dicendum etiam ex migratione talium dum ſunt in ſtatu parvulorum, habere nos fundamentum, unde à poſteriore colligamus eos fuiſſe è numero electorum: Nam ſoli electi mpriuntur liberati à damnabili reatu omnium peccatorum. E contra negandum eſt à fœdere cum parentibus ſtabilito habere nos ullam certitudinem, qod liberi eorundem ſtatim atqe naſcuntur habent beneficium juſtificationis ſibi applicatum. Negandum etiam qod à fœdere cum parentibus in verbo Dei ſtabilito oriri poſſit certitudo aliqa de electione liberorum à talibus parentibus oriundorum, cui ſoli reapſe ſuperſtruunt hanc qam ſupponunt ante Baptiſmum ſuſceptum parvulorum juſtificationem. Nullum exſtat fœdus divinum de juſtificandis filiis juſtificatorum ſtatim atqe concipiuntur, aut naſcuntur, multo minus de prædeſtinandis. Nullum fœdus exſtat de gratia ſpirituali & ſalutifera à parentibus vi fœderis ad filios infantes ordinariè tranſmittenda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Eam qæ ſequitur de locis aliis promiſſionibuſqe diſſertationem prætereo: partim qia iſtis ipſe qibuſdam in hac cavſſa non innitor; partim etiam qia locus iſte de qo jam agimus, ſufficere mihi videtur ad ſententiam, non meam, ſed noſtrorum omnium fere ſtatuminandam; ad illam ſaltem confirmandam, probabiliora videri pro hac parte dici, qam pro illa altera dicta hactenùs videantur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nam primò ad applicandum Chriſti meritum hunc in finem inſtitutum fuiſſe Sacramentum, hoc nondum conſtare videtur. Idqe mihi eo minùs veroſimile videtur, qod in adultis nullum prorſus compareat medium externum ejuſmodi. Nec Baptiſmus ſiqidem, nec Evchariſtia hunc uſum in adultis habent; reatum non ſolvunt, ſed avt jam ſolutum, avt ſolvendum obſignant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Capacibus ſubjectis verbum Dei eſſe ordinarium medium externum ex parte Dei, adhibitum ad ingenerationem pœnitentiæ & fidei, qæ ex parte noſtra neceſſaria ſunt adultis ad applicandum meritum Chriſti ad ablutionem reatus: per verbi enim annunciationem Deus operatur reſipiſcentiam, qæ peccatorem proximè diſponit ad converſionem, & fidem qæ apprehendit & applicat meritum Chriſti ad ſolutionem reatus non prius dimiſſi; ſed parvulis, verbi minimè capacibus aliud inſtrumentum ex parte Dei neceſſarium erat; non autem aliud eſt, qàm Sacramentum initiationis & inſitionis*

ſitionis in Eccleſiam ex parte Dei. Eſt enim externum medium ordinarium unicum, qod parvulorum juſtificationi inſtitutum eſt, & eſt remedium ſufficiens, nec aliud medium ex parte Dei inſtitutum eſt parvulis: ſed ex parte parvuli Spiritus ſupplet qod illi deeſt.

A

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nodum iſta mihi minimè ſolvere videntur, cum Sacramenta non eodem fine in parvulis inſtituta, qo in adultis præſumant: hoc avtem id ipſum ſit, qod minùs probabilem iſtam ſententiam facere videtur.

2. Si ideò medium aliqod externum ſit infantibus neceſſarium, qia non ſunt capaces verbi divini, qo fides & pœnitentia ingenerentur; ergò medium illud eo fine neceſſarium fuerit, ut iſta eadem, avt ſaltem qæ ſunt iſtis analoga, puta cordis renovationem, & imaginis divinæ inſtavrationem, cujus etiam capaces eſſe Infantes Baptiſtæ docet exemplum, in parvulorum animis ingeneret; qod tamen medio iſti externo negare videtur, qi hoc dogma tuetur etiam, Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis.

B

3. Non neceſſariò reqiritur inſtrumentum aliqod externum ex parte Dei, qod idem præſtet in parvulis, qod verbum ſolet in adultis, vel qod id præſtet, qod eſt ei rei analogum, qam in adultis verbum producere eſt natum.

4. Ubi Spiritus Dei ex parte parvuli ſupplet, qod ei deeſt, interius renovando & refingendo, qod in parvulis ſaluti deſtinatis eſt neceſſarium; utpote ſine qo ad Dei regnum introitus non datur; tum verò demum parvulus actu juſtificatus eſſe incipit. verum hoc avt Baptiſmi avt Circumciſionis tempore fieri, nihil eſt qod cogat credere.

C

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò Baptiſmus parvulis adhibitus non poteſt reatum ſolvendum obſignare niſi credenti, cum parvulus impleat votum Baptiſmi. Qare qoad parvulos eſt inane & nudum ſignum, cum nihil pro ſtatu parvuli obſignet, nec hunc moralem uſum obſignandi parvulo præſtet.*

D

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si non poteſt obſignare, non poteſt conferre: eſſe enim ſigillum in confeſſo eſt; nec niſi ſub fidei conditione datur vel jam habitæ vel habendæ. Mitto, qod prius interrogatur infans an credat, qàm ad Baptiſmum admittatur. in fidem, pœnitentiamqe futuram baptizari infantes, cum Calvino, ſtatuere nullus recuſem.

2. Non ſeqitur nudum fore & inane ſignum, etiamſi pro præſenti ſtatu parvuli nihil obſignaret. Etenim non ſunt nuda & inania ſigna ſive ſigilla, qibus de futuro concepta pacta conventa obſignantur. non fuit ejuſmodi ſignum Abrahæ datum de prole futura deqe terrâ Cananæâ à poſteris ejus poſt annos 400. poſſidendâ, Gen. 15.

E

3. Obſignatur aliqid pro ſtatu parvuli præſente, ſcilicet eſſe Deo fœderatum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Sed nec verè dicitur in adultis nullum prorſus apparere medium externum ejuſmodi, nec Baptiſmum hunc uſum ſolvendi reatum habere [in iis, ſcilicet adultis.] Nam ſatis conſtat formulam baptizandi tam adultos qam parvulos eandem olim fuiſſe.* Ego baptizo te in remiſſionem peccatorum. *qod antiqi intellexerunt de ipſa reali remiſſione peccatorum tam in adultis qàm in parvulis, & non de ſola obſignatione remiſſionis.*

F

G

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non conſtanter in adultis medium externum ejuſmodi comparere: nam illud [*in iis, ſcilicet adultis*] qid velit, avt qare lineis illis coërceatur, non aſſeqor. Ratio clariſſima eſt: avt enim adulti verè credunt, nec ſine remiſſione poteſt eſſe fides ſalutaris; remiſſa ergò jam peccata habent, priuſqam ad Baptiſmum percipiendum acceſſerint: avt non credunt, ſed fictè ad Baptiſmum accedunt; nec Baptiſmus ergò reatum illis ſolvere poteſt, cum fidem ingenerare poſſe negetur.

2. Formula an ea baptizandi fuerit, necne, havd contenderim. licet id mihi planè compertum non ſit, nec in *Rituali* ullo avt antiqi, avt recentioris etiam ævi reperiam. *In remiſſionem peccatorum dari*, paſſim dici fateor, eâqe dicendi formulâ Spiritus Sanctus ipſe uſus eſt. Verùm formula illa in Scripturis uſurpata, qomodo intelligenda ſit, & noſtri ſaniores qiqe priùs adducti docent, & ratio ipſa qam ſupra attuli, evidentiſſimè evincit. Eodem avtem ſenſu antiqos illos uſurpaſſe, qo Spiritus Sanctus uſurpavit, probabile fuerit, niſi ſi contrarium aliunde certo conſtiterit: avt ſi ſecùs uſurparint, veniam jure poſcimus ab antiqis illis diſcedendi; neqe enim fidei canonem nobis illi figunt, avt figere etiam voluerunt. qa de re, qod Avguſtinus toties inculcat, notius eſt, qam ut deſcriptu ſit opus.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 25.

Certum eſt ex præmiſſis voluiſſe Deum parvulos aqè baptizari jam atqe olim voluit circumcidi. Qorſum avtem voluit Deus, ut illi baptizentur, qi morituri ſunt in infantia, niſi iiſdem itidem velit meritum Chriſti applicare, qoad ablutionem originalis peccati, pro cujus expiatione ſangvinem effudit? Sangvis enim Chriſti purgat ab omni peccato. Et qorſum obligari parvulos voluit ad perceptionem ſigni, ſi non vult pariter admittere ad participationem ſignati?

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Et baptizari, & circumcidi, *infantes voluit* Deus ad obſignandum fœdus (qo & fidelium proles continetur) de remiſſione peccatorum, à qa nec infantes excludunt illi, qi tum Circumciſioni tum Baptiſmo vim illam reatus tollendi negant; nec debent excludi, etiamſi tingendi copia non fuerit, non magis qàm Judæorum ſexus ſeqior, qi Circumciſionis capax non erat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Solutio. *Qomodò baptizari & circumcidi infantes in infantia morituros voluit Deus ad obſignandam remiſſionem peccatorum? cum*

1. *Moralis uſus obſignandi remiſſionem non capax ſit ætas parvulorum.*

Nec 2. *extra Baptiſmum ullum aliud ordinarium medium aſſignari poteſt ex parte Dei, qo reatus tollatur in ejuſmodi parvulis.*

Nec 3. *probabile eſt Deum velle proſpicere de ordinario medio ad obſignandam remiſſionem, nec tamen proſpicere de ordinario medio ad tollendum reatum & exhibendam ipſam remiſſionem; qam tamen ablutionis aqæ analogia Sacramentali ob oculos poni voluit. Qorſum enim parvulum ablui voluit, ſi non tam ad exhibendam ablutionem reatus, qàm ad ejus reatus ablutionis obſignationem? cum præſertim ablutio per aqam reatus ablutionem potiùs deſignet, qàm ablutionis reatus obſignationem.*

Porrò nos non excludimus parvulos, qibus tingendi copia non datur, à beneficio ablutionis reatus ſimpliciter. Siqidem Deus ſupplet ex miſericordia hoc caſu id, qod alioqi ordinario jure per Baptiſmum diſpenſari voluit.

Deniqe nec Judæorum ſexum ſeqiorem, etſi circumciſionis

nis minimè capacem, ob defectum præputii, nos à beneficio abluti reatus excludendum cenſemus, cum in populo Dei non minus cenſebantur qam maſculi. Vid. ſupr. annot. in Reſp. num. 14.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramentum omne ſigilli rationem habere noſtri omnes adverſus Pontificios tuentur ex Rom. 4. 11. Gen. 17. 11. vide Vorſtium ſupra *num.* 9. *membr.* 2. ex *Antibell. tom.* 3. *contr.* 1. *Theſ.* 1. *&* 2. ſigilli avtem uſus niſi obſignare, qis tandem eſt? Si ergò de eſſentia Sacramenti ſit, ut ſigillum exiſtat, de eſſentia ſigilli ut hunc uſum obtineat; negare Baptiſmum hunc uſum in parvulis obtinere, eſt negare eſſe ſigillum, & per conſeqens Sacramentum.

2. Non eſt æqè probabile Deum proſpexiſſe de medio externo remiſſionem parvulis conferendi, qàm de medio ejuſmodi pacti obſignandi, 1. qia de hoc conſtat ex diſertis ſcripturæ verbis Gen. 17. 11. Rom. 4. 11. de illo non item. 2. qia ſymbolum externum hujuſmodi, hoc ipſum ſcilicet de qo agitur, in adultis dari conſtat, illiuſmodi non item. De *deſignatione* & *obſignatione* qæ afferuntur, ſuperiùs ſatis diſcuſſa videntur, *num.* 2. *ad arg.* 10. Sed & qæ de infantibus illotis & Judæorum ſexu ſeqiore ſubjunguntur, ita ſupra diſceptata ſunt, ut eadem denuo repetere, minùs ex uſu videatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 26.

3. *Deus per Sacramenta ſua ſemper efficax eſt, ubi ex parte ſuſcipientis impedimentum non ponitur; ab infantibus avtem poni non poteſt, cum conſenſum præbere neqeant. Hinc Avguſtinus ait*, Infantem Sacramentum (*fidei*, ſcilicet) id eſt Baptiſmum ſalubriter percipere, ſi fidei obicem contrariæ cogitationis non opponat. Epiſt. 23. *in fine. Non poteſt avtem infans inter baptizandum opponere obicem contrariæ cogitationis, avt pravæ ullius operationis, cum præ carentia uſus rationis, nec cogitare, nec omninò liberè operari poſſit.*

Ergò in iis Baptiſmus efficaciam ſuam ſortitur qoad originalis reatus ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Efficax proculdubio eſt Sacramentum qodvis, ubicunqe obex non opponitur, ad id peragendum cujus gratiâ inſtitutum eſt; at hoc fine inſtitutum eſſe Sacramentum iſtud, ut ad originalis reatus ſolutionem valeat, nondum evictum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nos (*uti ſpero*) *antea hoc ſatis eviciſſe videmur.* Reſponſione ad Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos qoqe libenter regredimur.

SECTIO VI.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 27. 28.

MItto *alias rationes. Videamus qid hac de re ſenſit antiqitas. Concilium Carthaginienſe* Epiſt. 90. *apud Avguſtinum.* Qicunqe negat parvulos per Baptiſmum Chriſti à perditione liberari, & ſalutem percipere ſempiternam, Anathema ſit. *Id qod intelligit ſynodus de iis infantibus, qi in infantia ex hac vita diſcedunt. Avguſtinus* Epiſt. 23. Hoc Sacramentum (*ſcilicet Baptiſmatis*) tantum valet, ut ſi ante rationis uſum ex hac vitâ emigraverint parvuli, per ipſum Sacramentum commendante Eccleſiæ charitate, ab illâ condemnatione qæ per unum hominem intravit in mundum, Chriſtiano adjutorio liberentur. Hoc qi non credit (*inqit*) & fieri non poſſe arbitratur, profectò infidelis eſt, etſi habeat fidei ſacramentum. Epiſt. 59. Qid dicturus eſt de parvulis infantibus, qi pleriqe accepto in illa ætate Chriſtianæ gratiæ ſacramento, cum ſine dubio pertinerent ad vitam æternam regnumqe cœlorum, ſi continuò ex hac vitâ migrarent, ſinuntur creſcere, & nonnulli etiam Apoſtatæ fiunt? *Et* de peccat. merit. & remiſſione l. 2. c. 28. Si continuò ſeqatur ex hac vita migratio, non erit omnino, qod obnoxium hominem teneat, ſolutis omnibus qæ tenebant. *Fulgentius* de verit. prædeſt. l. 1. c. 12. *ait*, Parvulum parentibus infidelibus violenter ablatum, avt furto ſurreptum, ſi ad ſanctum Baptiſma qorumlibet fidelium pia charitate perducatur; & mox ut baptizatus fuerit, de hac vita diſcedat, factum eſſe hæredem Dei & cohæredem Chriſti.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Adverſus Antiqos, qi hic adducuntur, exceptio duplex occurrit.

1. Qod ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus adjudicarint, qod Theologi noſtri omnes ut minus ſanum rejiciunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. 1. *Eſto qod in uno dogmate avt altero errarunt, non ſeqitur, illicò in aliis dogmatibus non rectè ſentire. Neſtorius etſi de hypoſtatica unione hæreticè dogmatizavit, non illicò ſeqitur de Spiritus Sancti perſona hæreticè ſenſiſſe:* Viri etiam aliqi Catholici in nonnullis non fundamentalibus ſalva fidei compage errarunt, ſed ideò non damnanda dogmata, in qibus Catholicè ſenſerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Fateor non ſeqi, ut qi in uno avt altero dogmate errarit, non in aliis rectè ſentire poſſit. Verùm qi circa eam, de qa qæritur, materiam fœdiſſimè errarit, qum remiſſionem peccatorum ita Baptiſmo alligarit, ut ſine eo percepto decedentem parvulum omnem damnaverit, eum meritò hac in lite ſuſpectum haberi: ſicut qi in eo, ad qod teſtificandum adhibetur, non id tantùm aſſerit, qod actor, à qo adducitur, agnoſcit; verùm ulteriùs etiam aliqid, qod idem verum eſſe pernegat, pro teſte ſatis idoneo nevtiqam, opinor, admittetur, teſtimoniumqe ea ratione minùs validum ex communi omnium judicio perhibebit. Ratio avtem mea his verbis concluditur: Qos Baptiſmo nimium tribuiſſe in confeſſo eſt, in hac ſaltem lite judices minùs competentes videri. De Avguſtino avtem (cujus avthoritate in controverſia iſta imprimis urgemur) ita Petrus Martyr. *ad* 2 *Regum*, *c.* 8. in *Append. Eſt porrò in hoc dogmate Avguſtinus graviter hallucinatus, qod nimium Baptiſmo tribuerit. Non enim agnoſcit illum eſſe regenerationis externum ſymbolum; ſed ipſa tingendi actione vult nos regenerari & adoptari, atqe in familiam Chriſti tranſire. Qaſi ante illam horam tinctionis ad familiam Diaboli pertineamus, atqe toti ab eo pervadamur.* Qin & poſtea de antiqis etiam aliis qibuſdam: *Sed caput ſuperſtitionis illud eſt, qod iſti homines opinantur Baptiſmo externo primum condonari peccata. Sed vehementer falluntur.* Et rurſus ibidem: *Deinde alterum caput erroris fuit, qod ceptum eſt nimium Sacramentis tribui: qa in re Avguſtinus perſpicacis alioqi ingenii & doctrina incomparabilis, admodum falſus eſt.* Whitakerus noſter *de Sacr. bapt. q.* 1. *c.* 2. *ad arg.* 2. *Ego fateor Patres pleroſqe nimium Baptiſmo tribuiſſe: imprimis Avguſtinum.* Adde qod horrendum dogma illud, in hoc ipſo, de qo nunc agitur, dogmate fundabant, qod ipſorum in cavſſa iſta teſtimonium cumprimis enervat. Whitakerus idem *ibidem q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *ad* 5^m. *Reſpondeo me non poſſe Avgvſtini*

guſtini teſtimonium admittere in hac cauſſa, qia hic multa durius ſcripſit de hac re, & prabuit occaſionem multorum errorum de Baptiſmo.

2. Nec illud ſeqi agnoſco, *ideò eſſe damnandum, ſi qid alioqi catholicum ſenſerit.* Verùm hoc ipſum de qo qæritur, ſit Catholicum necne, id eſt ipſum τὸ κρινόμενον.

3. Cum Whitakero noſtro reſpondeo ulterius, *de Sacr. Bapt. q. 2. c. 2. ad arg. 1. exem. 1. Conſentiens expoſitio Patrum eſt in Theologia probabile tantum argumentum, non neceſſarium.*

4. Ex Calvino illud interim obſervatu non indignum cenſeo, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 26. Immodica illa, qa apud veteres, Avguſtinum inter cæteros, leguntur Sacramentorum encomia, hyperbolicas eſſe dicendi figuras.* Itaqe etiam Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 2. ad arg. 2. reſp. 2. Reſpondeo cum Calvino has dicendi formulas eſſe hyperbolicas, & non eſſe rigidè urgendas.* Et, *ibidem q. 4. c. 2. ad theſ. 5. & 6. Tribuunt Patres multum Baptiſmo.* — *Et forſan aliqid nimium tribuunt: qanqam* (fieri poſſit ut) *nihil reverâ dicant, qod non ſatis commodè exponi poſſit.*

Verùm ex dicendi formulis hyperbolicis avt figuratis etiam, hyperbolica, uti & Calvinus ibidem, dogmata vel enunciata ſenſu proprio ſumenda deducere, non dialecticum, ſed ſophiſticum fuerit. Certè ſi citra tropum omnem eſſent intelligenda qæcunqe genere encomiaſtico rhetoricati, de Sacramentis protulerunt antiqi, portentoſa nimis de Sacramentorum virtute & efficacia procuderentur & producerentur nobis dogmata. Velim itaqe, ſi id dicta ipſorum admittant, hic obtinere, qod Danæus noſter, *adv. Bell. tom. 2. contr. 4. c. 6. & 7. Patres & de Baptiſmi & Evchariſtiæ ſignis ſic locutos, ut qæ ſunt propria rei in Sacramentis ſignatæ effecta ſignis tribuerent, genere loqendi planè tropico & metonymico.* — *ut Patrum tum Græcorum tum Latinorum locutiones iſtæ omnes, cum tropicæ & Sacramentales exiſtant, ſacramentaliter ſolum ſint intelligendæ, non cauſſaliter. Ex qo fiat, ut ejuſmodi teſtimonia, nullam vim effectivam ſignis ſacramentorum tribuant, ſed tantùm obſignativam. Id qod* (inqit ille) *verum eſt.* Et ſit utinam, ni fuerit, dictis illorum fidem noſtram obſtringere non tenemur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Illud urgebant dogma antiqi, imprimis Avguſtinus contra Pelagianos, qi Infantes remiſſione peccatorum non indigere contendebant, eoſqe baptizari non in remiſſionem peccatorum, ſed in regnum Dei dogmatizabant. Contra verò Eccleſia Catholica, & imprimis Avguſtinus, neceſſarium eſſe infantibus Baptiſmum ad remiſſionem originalis reatus aſſerebant. Id qod probarunt ex forma Baptiſmi, juxta qam Baptiſma dabatur in remiſſionem peccatorum. Qa forma baptizandi fuiſſet otioſa & ſupervacanea, ſi non ineſſet infantibus virus & contagium originalis peccati, & inde contractus reatus, qi Baptiſmo ſolvendus eſſet. Verùm noſtrorum Theologorum opinio rationibus Avguſtini non adverſatur. Agnoſcit enim in parvulis eſſe peccatum originale generatione carnali contractum, qod ſpirituali regeneratione ſolvi neceſſe ſit. Itaqe gratiam non tantùm ad regnum Dei conſeqendum, ſed ad peccatorum remiſſionem impetrandam illis neceſſariam eſſe contendit. Hoc tantùm addit hæc noſtrorum ſententia; piè credi ipſum votum Baptiſmi ex parte parentum, ubi actu haberi non poteſt interveniente aliqa inevitabili neceſſitate parvulis ante Baptiſmum hinc migrantibus ex Dei clementia ſufficere ad originalis reatus ſolutionem ipſamqe ſalutem. Avguſtinus fortaſſis, ſi rationes qas noſtri Theologi & nonnulli ex ſcholaſticis proferunt ad emolliendam illam duram antiqorum ſententiam de pœna migrantium hinc parvulorum abſqe Baptiſmo, non hæreſis alicujus ſtabilienda animo, ſed ſolo ampliſcanda Dei clementia erga parvulos ſtudio proferri intellexiſſet; non hanc noſtrorum mitigationem ut impiam rejicere voluiſſe exiſtimandus eſt. ſiqidem hæc opinio noſtrorum & aliorum, qa ad ſalutem parvulorum ante Baptiſmum ſuſceptum hinc migrantium, votum parentum & fidem Eccleſiæ ſufficere ſtatuunt, ubi Sacramentum haberi non poteſt, non magis gratiam remiſſionis originalis reatus à Baptiſmi Sacramento avellit in parvulis, qam ea qa fide Chriſti traditos adultos catechumenos Baptiſmi ſacramentum expetentes, ſi neceſſitate ab eo excluduntur à Baptiſmi gratia non excludit; cum utrique Baptiſmi aqè capaces ſint, & fidem ſuam hi propria, illi parentum & ſponſorum opera, profiteantur; nihilqe in iis ad Baptiſmum præter tinctionem aqæ requiratur: & Spiritus, cujus in reatu avferendo præcipua partes ſunt, qamvis ex Chriſti inſtituto per aqam ordinariè operetur, tamen non ita aqæ externo ſigno alligatus eſt, ut ſine ea in caſu avferre reatum non poſſit & velit. Denique neqe omninò hîc aqa & externa ablutio prorſus abeſſe dicenda eſt, qam voluntas, propoſitum, votum & deſiderium cum fide conjunctum qodammodò Deo cordium æſtimatori repræſentant; ut planè exiſtimemus hanc ſententiam hoc modo explicatam cum veteris Eccleſiæ ſententia minimè pugnare; cum minimè credibile ſit Eccleſiam veterem avt Avguſtinum exiſtimaſſe, Deum velle rigidius agere cum parvulis alieno peccato duntaxat implicatis, qam cum adultis ſuis actualibus peccatis etiam contaminatis. Ut verius dicere poſſem rigidiores antiqorum ſententias pronunciatas fuiſſe ἀγωνιστικῶς potiùs in diſputationibus cum Pelagianis qam δογματικῶς ad impugnandam moderationem illam Scholaſticorum qorundam & noſtrorum Theologorum. Addo me hoc verius aſſerere poſſe, qam tu dicere poſſis verba Rubricæ ſupra citata* Num. 17. *poſita fuiſſe duntaxat ad excludendam abſolutam neceſſitatem ritus Confirmationis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qocunqe avt fundamento avt fine illud aſſertum fuerit, aſſertores nevtiqam errore liberat, ut exceptio nihilominus juſta ſit.

2. Actus rituſqe parvulos baptizandi, cum *in remiſſionem peccatorum* ſive conferendam ſive obſignandam, *dari* perhibeatur, qacunqe tandem verborum formula concipiatur, etiamſi apud Pelagianos otioſus ac inanis jure reputaretur, non eſt tamen apud illos ejuſmodi, qi vitio originali non alieno eo qidem ſed proprio ſuoqe infectos, ejuſdemqe reatu morti æternæ obnoxios, *infantes* naſci univerſos, agnoſcunt.

3. Qod præſumitur Avguſtinum de parvulorum ſtatu, ſi ſcholaſticorum aliorumqe rationes perſpexiſſet, meliùs edoctum, ſententiam ſuam mutaturum fuiſſe: qidni præſumi pariter poſſit & in hac parte, ſi Calvini aliorumqe noſtrorum rationes accepiſſet, etiam de Baptiſmi uſu & efficacia, ſententiam ſuam fuiſſe mutatu um?

4. De Eccleſia veteri in genere, ut nihil dicam, neqe enim Eccleſiæ totius ſenſum ſententiamqe in multis proclive fuerit expiſcari: Nec abs re prorſus hîc fuerit illud Vorſtii, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 3. Hallucinatio Avguſtini & qorundam aliorum pro totius Eccleſia conſenſu perperam affertur.* Qin & verum forſan fuerit, qod Danæus, *adv. Bell. de bapt. c. 4. Patres, qi ante Pelagianos vixerunt, de præciſa Baptiſmi parvulis neceſſitate ne cogitaſſe qidem.* At verò Avguſtinum cum ſeqacibus ſuis, idem vobiſcum de Baptiſmi abſoluta neceſſitate non ſenſiſſe, ex utrinqe dictis utriuſqe cuivis facilè conſtiterit: nam de adultis qod ſubjungitur, cur mitiorem de illis qàm de parvulis ſententiam tulerit, rationem ipſe aſſignavit *de bapt. l. 4. c. 25.* qam & Bernardus adhibuit, *Epiſt. 77. qia converſio cordis,* actualis nimirum, *in adultis habeatur, qa Baptiſmi defectum ſuppleat.* cum in parvulis ea deſit.

5. Sententiam iſtam non ἀγωνιστικῶς tantum ſed & δογματικῶς prolatam, inde conſtat, qod tanqam *de fide* tenendum paſſim inculcant; etiam ibi, ubi fidei regulam figunt. Concilium Africanum ſub Bonifacio *can.* 77. Avguſtinus ex ſententia *Concil. Carthag. Epiſt.* 90. & *Concil. Milev. Epiſt.* 92. & *totius Eccleſiæ, Epiſt.* 28. & *ad Hieron. Epiſt.* 10. *de nupt. & concupiſc. l. 1. c. 20. In Joan. tract.*

tract. 67. de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 16. de anima orig. l. 1. c. 9. 11. 12. 13. Fulgentius *de incarn. & grat. Christi. c. 30.* Innocentius 1. *ad Conc. Milev. Epist. 26.* Prosper *de vocat. Gen. l. 2. c. 20.*

6. Vix videtur pari, majori multo minus, veritatis certitudine hoc asseri posse, cum avthores ipsi verbis disertis toties reclament; qam illud de *Rubrica* sensu, à me positum dici possit, cum eo fine disertè prolata inuentur, qæ sunt ibi posita, *qò parentum vacillantes conscientias stabiliant, qi de ritus alterius illius necessitate subdubitare forsan poterant*: qanqam nec pugnat qicqam cum ea, qam nos tuemur, sententia, cum nihil qicqam supersit ex parentum parte, qod mandati necessitate necessarium dici possit, avt pro præsente parvulorum statu ab ipsis exigatur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 28.

2. Qod tam sanctificari qàm justificari tinctos omnes contendunt; qorum in altero hîc deseri respuiqe videntur, qos ergò in confesso est Baptismo nimium tribuisse in hac saltem lite judices videntur minùs competentes existere.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *De sanctificatione, qam toties ingeris, vides thesin meam non postulasse ut de ea agerem, sed de justificatione duntaxat, Spartam meam ornasse satis mihi erat: unde minus rectè infers, in hoc altero Patres hîc à me deseri respuiqe videri.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fateor reverâ ex tacitâ sanctificatione id non conseqi, qanqam, nisi & in alterâ (si & eam saltem tuebantur antiqi illi) cum eisdem conspiretur, testimonii firmitatem constat enervari; minusqe æqum videbitur adversam partem de altera avtoritate istorum premere, qorum in altera judicium ipse defugias.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *In eo non rectè sentire videris me antiqos hac ex parte deserere avt respuere. Nam 1. certum est ex sententia Antiqorum, sanctificationem sev virtutum infusionem non esse necessariam ad acceptationem personæ parvuli, qicqid sentiant aliter Romanenses: siqidem ex sententia veterum, non acceptatur persona in gratiam ob aliqam inhærentem qalitatem, sed ob meritum Christi personæ applicatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Non est certum, antiqos sanctificationem necessariam ad personæ acceptationem non censuisse, nec id evincit subjecta ratio; nam 1. Etiamsi acceptationis cavssa non sit qalitas aliqa inhærens, tamen ad personæ acceptationem potest necessaria censeri, & censeatur ab iis necesse est, qi justificationem à sanctificatione ex dispositionis ac dispensationis divinæ ratione nunqam sejungi agnoscunt. Rectè Petrus Alliacensis, *in 4um. q. 1. art. 1. concl. 1. Licet possibile sit Deo de potentia absoluta culpam delere originalem, avt aliam qamlibet mortalem sine infusione gratia, vel collatione cujuscunqe positivi: tamen de potentia ordinaria hoc non est possibile.* Nec discrepant hac in re, avt à nostris Romanenses, avt à Romanensibus nostri; nisi qod per calumniam ea nobis affingunt & affigunt illi, qæ nostri nec per somnium qidem cogitarint.

Calvinus, *in 1 Cor. 2. 30.* de *justificatione & sanctificatione. Istæ gratiæ qasi individuo nexu cohærent, ut, qi eos separare nititur, Christum qodammodò discerpat. Instit. l. 3. c. 3. §. 1. Neqe tamen à gratuita justitiæ imputatione separatur realis (ut ita loqar) vita sanctitas. De vera ration. reform. Eccles. Nunqam reconciliamur, qin simul donemur inhærenti justitia. In Antid. Conc. Trid. ad sess. 6. c. 6. Neqe negandum est, qin perpetuo conjuncta sint, ac cohæreant dua istæ res, sanctificatio & justificatio: fatemur ergò simul atqe justificatur qispiam, necessariò innovationem seqi.* Zanchius *de Nat. Dei l. 3. c. 4. q. 14. §. 3. Ubi non est regeneratio, ibi etiam locum non habet justificatio & peccatorum remissio. Ibidem l. 4. c. 2. q. 8. Separari regeneratio à justificatione non potest.* Melanchthon, *Loc. comm. de bapt. adversus Anabapt. arg. 4. Hæc certa sunt; — dari semper cum remissione spiritum, & neminem placere Deo, nisi sanctificatum à spiritu, sicut clarè inqit Christus Joan. 3. 5.* Whitakerus *de Sacram. q. 5. c. 3. p. 146. 6. Cum justificatione sanctificatio necessariò conjungitur.*

2. Christi meritum personæ cuivis applicatum tam sanctificationem qam & justificationem necessario producit: siqidem sangvini Christi spiritualiter adsperso utriusqe producendi efficacia ex æqo tribuitur. Rom. 6. 2. 6. Ephes. 5. 25. 26. Col. 2. 11. 12. Hebr. 9. 13. 14. & 10. 10. 1 Petr. 1. 2. Nec sanè video, qî meritum Christi participare qisqam censeatur, qi non Christo verè unitus fuerit; avt qî Christo qisqam uniri possit, nisi per spiritum Christi; avt qî Christo per spiritum uniri qeat, nisi qî spiritu Christi præditus sit; avt qî spiritu Christi præditus & imbutus esse possit, qi non interius ex parte saltem verè ac reapse sanctificatus fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Opinor te vix existimare ex sententia Antiqorum, virtutum infusionem esse necessariam parvulis, ut animam parvuli baptizati ad agendum promtam & expeditam reddant, avt ad actus virtutum facilitent. Qorsum enim in parvulis talem animæ ad agendum promtitudinem, avt ad actus virtutum facilitationem ponerent, cum parvuli agere omninò moraliter non possint, nisi remotis impedimentis ætatis, & accedente externa per sensus institutione ac doctrinâ? Tales avtem virtutes non sunt necessariæ nisi iis, qi moraliter agere tenentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De virtutum infusione ut nihil dicam, qæ qidnam sibi velit, me parum asseqi libere ingenueqe profiteor. Ex illorum sententia existimo sanctificationem veram sive renovationem imaginis Dei internam cum reatus originalis solutione unâ collatam, qo, tam regeneratione etiam qam adoptione, filii Dei fierent, qod Avgustinus innuit, *de pecc. mer. & rem. l. 2. c. 7.* dum primæva in eis puritas restavratur; qo persona ipsa imagini Dei conformis jam facta, gratior eidem acceptiorqe redderetur: deniqe ut alios, qi adduci poterant, fines omittam, qo si ætatem maturiorem attingerent, ad actus hujusmodi facilitarentur. Avdi Concilium Aravsican. 2. *c.* 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, qod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo cooperante & adjuvante, qæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Ex sententia Antiqorum, præsertim Avgustini, illa qæ dicitur* gratia finalis, *qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam animam reddit, non confertur parvulo in infantia morienti, in ipso Baptismo, sed in egressu animæ è corpore.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At nihil obstat, qo minùs, hoc posito, in Baptismo

eandem inchoari teneant, qomodò & de adulto omni juſtificato idem ſentiunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *An ſint ulla qalitates mere qieſcentes & ſopitæ, fidei, ſpei, charitatis, avt aliarum virtutum, qæ infundantur parvulis in Baptiſmo, ex ſententia eorum Patrum, qi indubitato aſſerunt peccati originalis reatum tolli in Baptiſmo, merito in dubium vocari poſſe aſſero. Unde viſus es mihi nimis fidenter pronunciare, cum ais, omnes veteres contendere, omnes tinctos tam ſanctificari qàm juſtificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *qalitatibus fidei, ſpei, charitatis merè qieſcentibus & ſopitis* &c. nihil dixi, avt ex mea, avt veterum etiam illorum ſententia: de *ſanctificatione* tantum locutus ſum. Avdi tamen qid Avgvſtinus *Epiſt.* 57. *Dicimus ergò in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare Spiritum Sanctum: ſic enim eum neſciunt, qamvis ſit in eis; qemadmodum & neſciunt mentem ſuam; cujus in eis ratio, qa uti nondum poſſunt, velut qadam ſcintilla ſopita eſt, excitanda ætatis acceſſu.* Et poſt: *Habitare etiam ideò & in talibus dicitur, qia in iis occultè agit, ut ſint templum ejus, idqe in proficientibus, & proficiendo perſeverantibus perficit.* Et mox: *Illa ſanctificatio, qâ efficimur templum Dei, — non eſt niſi renatorum; qod niſi renati homines eſſe non poſſunt.*

2. [*Omnes veteres*] Ego certè nullibi dixi, nullus dico. qorſum enim? cum adverſus eos duntaxat [*qi hic adducuntur antiqos*] exceptionem illam adhiberi velim, *tinctis omnibus, iſtos*, dixi, *utramqe in Baptiſmo collatam contendere.* Cæterum de priſcorum hac in re ſententia, ex eis, qæ *ad Reverendi Joannis Sariſburienſis Epiſt.* ὁλῳ τῷ θυλάκῳ corrogavi, teſtimoniis clariſſimè hoc deprehendi poterit; è qibus pavca mox delibabimus. Verùm nimis fidenter à me dictum probatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nam 1. *ubi tu ex veteribus certò edocebis, habitus, avt fidei, avt ſpei, avt charitatis, in qibus potiſſimum ſanctificatio conſiſtit, infundi parvulis in Baptiſmo?*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nondum liqet in *habitibus* iſtiuſmodi *infuſis* ſanctificationem conſiſtere, conſiſtit opinor in renovatione, & ſanatione mentis voluntatiſqe, qâ idonea utraqe efficitur ad exercendam ſe conformiter voluntati divinæ patefactæ, prout occaſio ſe tulerit, & pro objectorum, circa qæ verſari contigerit, varietate diverſa. Itaqe ſi de renovatione ſanationeqe probare poſſim, verum eſſe, qæ de veteribus illis dixeram, fidem ſatis mihi videar liberaſſe meam. En ergò qibus iſtud probari poſſe videatur, non de illis tantùm hîc adductis, ſed & de aliis etiam non pavcis. Clemens Romanus fictitius licet. Ep. 4. *Qid confert aqa Baptiſmus ad Dei cultum?* 1. *qia qod Deo placuit, impletur.* 2. *qia regenerato ex aqis & Deo renato, fragilitas prioris nativitatis amputatur.* Clemens Alexandrinus non fictitius, *pædagog. l.* 1. *c.* 6. *Baptizati illuminamur, illuminati adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Et mox: *multis modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum, lavacrum. lavacrum qidem, per qod peccata abſterguntur; gratia avtem, qia remittuntur, qæ peccatis debentur; illuminatio avtem, per qam ſanctam illam & ſalutarem lucem intuemur; perfectum avtem, cui nihil deeſt.* Et rurſus: *Qi regenitus eſt, ſolus qod & nomen ipſum docet, illuminatus à tenebris confeſtim liberatur; & qemadmodum ii, qi ſomno excuſſo ſtatim evigilant, vel potius, qi aliqid oculis ſuffuſum excuſſerint, — detracto jam viſus impedimento pupillam liberam relinqunt: ita qi baptizamur, peccatis, qa nebula inſtar ſpiritui divino tenebras obdacebant, diſcuſſis, liberum expeditumqe, ac illuſtrem oculum obtinemus.* Dionyſius, *Hierarch. Eccleſ. part.* 1. *c.* 3. *Sacrum divina regenerationis Sacramentum, qia primi luminis conſortium tradit, omniumqe divinarum illuſtrationum principium eſt, ex effectu ipſo veriſſimo, illud illuminationis nomine nuncupamus. Etſi enim aliis Sacramentis commune eſt, ſacri luminis conſortium dare; iſtud tamen imprimis mihi videndi munus præſtitit, ipſiuſqe principali maximè lumine ad alia inſpicienda Sacramenta lucis gratiam cepi.* Origenes, *in Luc. Hom.* 14. *Qia per Baptiſmi Sacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli.* Gregorius Nyſſenus *de bapt. Baptiſmus peccatorum expiatio eſt, remiſſio delictorum, renovationis & regenerationis cavſſa: regenerationem avtem intellige eam, qa cogitatione cernitur, oculis non videtur.* Et mox: *Ad* propoſitam qæſtionem, *qâ ratione iſta fiat regeneratio; aqa, qa benedicitur, purgat & illuminat hominem.* Gregorius Nazianzenus *de bapt. Generatio, qa eſt ex baptiſmate, eſt divina, libera, qæ à paſſionibus liberet, operimentum omne generatione contractum amputet, & ad vitam ſupernam reducat.* Et mox: *Illuminatio iſta eſt animarum ſplendor, vita tranſmutatio, conſcientia ſtipulatio, creaturæ reſtauratio, peccati mundatio, lucis participatio, tenebratum diſſolutio.* Baſilius Cæſar *hortat. ad bapt. Baptiſmus eſt captivorum aris alieni remiſſio, peccati mors, anima regeneratio, amictus ſplendens,* &c. Chryſoſtomus *in* 1 Cor. *Hom.* 40. *In lavacro regenerationis ipſam animam tangit gratia, & illinc peccatum evellit radicitus; — unde videre licet, animam ejus, qi eſt baptizatus, minimè ſordidam, ſed ipſius ſolis radiis puriorem, & qalis fuit generata ab initio; imò verò illâ qoqe meliorem: fruitur enim ſpiritu, qi eam omni ex parte inflammat, & avget ſanctitatem. Et ſicut avrum & argentum refundens purum ac novum facit denuò: ita ſpiritus in Baptiſmo tanqam in fornace eam refundens, & peccata conſumens, efficit, ut avro puro purius fulgeat.* Idem *in* 2 Cor. *Homil.* 6. *Baptiſmo peccata ſepeliuntur, priora delentur, homo viviſicatur, omnis denique gratia in ipſius pectore, tanqam in tabulis inſcribitur.* Et, *in Philipp. Hom.* 11. *Primum pharmacum, qaſi antidotum qoddam; ita omnem evomuimus vitioſitatem.* Idem in *Hom. ad Neophyt. Vides qot ſint Baptiſmatis largitates? Sed multis qidem videtur cæleſtem gratiam in peccatorum tantum remiſſione conſiſtere: nos avtem honores computamus decem. Hac de cavſſa etiam infantulos baptizamus, ut non ſint coinquinati peccato, ut omnis addatur ſanctitas, juſtitia, adoptio, hereditas.* Et, *ad baptizand. Homil. Myſtica purificatio, non unico vocabulo, ſed variis nominibus nuncupatur. dicitur Sacramentum regenerationis Tit.* 3. 5. *Illuminatio Hebr.* 6. 4. *&* 10. 32. *Baptiſma Gal.* 3. 27. *Sepultura* Rom. 6. 3. Circumciſio Col. 2. 12. Crux *Rom.* 6. 6. — *Sordes corporis Judaicum lavacrum emundabat, divina avtem gratia lavacrum non corporis ſed animæ maculam ſordeſqe emundare conſvevit: — qa cum ad illam piſcinam venerit, & fontis illius rivos experta fuerit, ſolis radiis mundior lavatur. Nec mundos tantùm efficit, ſed & ſanctos & juſtos.* 1 Cor. 6. 11. *non dixit lavati eſtis tantùm, ſed & ſanctificati & juſtificati.* Cyrillus, *in Joan. l.* 2. *c.* 42. *Qemadmodum viribus ignis immenſus aqa calefacta non aliter unit qàm ipſe ignis: ſic Spiritus Sancti operatione aqa qa baptizati corpus aſpergitur, reformat ad divinam virtutem & potentiam.* Leo. 1 *Epiſt.* 86. *c.* 4. *A parvulo enim recens nato uſqe ad decrepitum ſenem, ſunt nullus prohibendus eſt à Baptiſmo: ita nullus qi peccato non moriatur in Baptiſmo. Sed parvuli tantùm originali, majores avtem etiam omnibus moriuntur peccatis, quæcunqe malè vivendo addiderunt ad illud, qod naſcendo traxerunt.* Qæ ex Avgvſtini *Enchirid.* tracta videntur. Mitto reliqos: ad Avgvſtinum accedo, eorum qi iſhic adducuntur primipilum; præter hunc enim Patres Carthaginenſes, qorum ipſe pars magna fuit, & Fulgentius, qi ejuſdem veſtigia preſſit accuratè, duntaxat à te proferuntur. Atqe hîc nolo repetere αὐτοσχεδιάζειν, qod ex Avgvſtino *Epiſt.* 57. pavlo ſupra poſui, ne & mihi denuò deſcribendo, & tibi-

tibimetipsi relegendo moleſtiam faceſſam. *Habitare Spiritum in infantibus* dicit; qomodò autem Spiritus Sanctus in talibus habitat, niſi ſanctitatis eis gratiam, gratiam, inqam, gratos facientem impertiendo? neqe enim ſecundum eſſentiam duntaxat, non & operationem; (qod è noſtris non nemo, qò gratiam neſcio qam imaginariam procuderet in Baptiſmo collatam, commentus videtur) hoc enim modo & in dæmoniis, nedum reprobis, & illotis etiam qibuſvis, exiſtit: neqe etiam ſecundum gratiarum ſive donorum peculiarium collationem, qæ aliorum magis qàm habentium commodum ſpectant: hoc enim nullus, opinor, dixerit. Reſtat ergo, niſi qartus aliqis modus poſſit aſſignari, qod futurum vix credo, ſanctificationis & regenerationis gratiam impertiendo, qod & Avguſtinus etiam diſertis verbis mox aſſerit. Deinde dicitur *Spiritus Sanctus habitare in parvulis* illis *qamvis* id *neſciant qomodo mens in iiſdem habitat.* At ea, opinor, ita in parvulis habitat, ut rationali facultate parvulum, in qo habitat, imbuat, non ut ubi adoleverit, mente novâ aliqâ, qæ ante non inerat, inditâ opus habeat, qò rationalis evadat. Deniqe ita habitare in eis dicitur, ut *occultè in iis hoc agat, ut templum ſint ejus, qod in proficientibus deinceps & perſeverantibus* non inchoet, ſed *promoveat & perficiat.* Idem *de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 19. Originalis in eis egritudo ſanatur, in ejus gratiâ, qi ſalvos facit per lavacrum* regenerationis. Et, *c. 18. Renaſci in Chriſto, qod per Baptiſmum fieri voluit.* Et, *c. 30. Cur naſcitur denuò, niſi renovandus? unde renovandus, niſi à vetuſtate? qa vetuſtate, niſi in qa vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt cum* illo, *ut evacuetur corpus peccati?* Et, *l. 2. c. 7. Non enim advertunt eo qoſqe fieri filios Dei, qo eſſe incipiunt in novitate Spiritûs, & renovari interiorem hominem ſecundum imaginem ejus qi creavit eos.* Idem, *de Trinit. l. 5. c. 16. Pater noſter eſſe incipit, cum per ejus gratiam regeneramur, qoniam dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia itaqe noſtra mutatur in melius, cum filii ejus efficimur*, &c. Idem *Epiſt. 23. Aqa igitur exhibens forinſecùs Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſolvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in uno Chriſto ex uno Adam generatum.* Et poſt: *Ideò parvulus ſemel perceptam Dei gratiam non amittit, niſi propriâ impietate, ſi ætatis acceſſu tam malus evaſerit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, qæ non regeneratione avferuntur, ſed alia curatione ſanantur.* Idem, *ſuper Levit. q. 84. Nam ſine iſta ſanctificatione inviſibili, viſibilia Sacramenta qid proſunt?* Idem *de nupt. & conc. l. 1. c. 33. Sic accipiendum eſt,* (qod Epheſ. 5. 26.) *ut eodem lavacro regenerationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur atqe ſanentur.* Habes in his locis *illuminationem*; habes *ſanctificationem*; habes *mundationem*; habes *ſanationem*; habes *ſordium carnis depoſitionem*; habes *renaſcentiam & regenerationem*; habes *renovationem hominis interioris ad imaginem creatoris, in qa poſtea progreſſus faciendus ſit*; habes *Spiritus in anima, qalis eſt mentis in corpore, inhabitationem*; habes *veteris hominis crucifixionem, corporis peccati exſpoliationem*; habes deniqe *ſubſtantiam in melius mutatam*, & *natura bonum reconciliatum.* Hæc mihi clara ſatis certaqe videntur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sanè Avguſtinus tibi adverſari videtur, Retract. l. 1. c. 13. *ubi ſic habet*: Gratiâ Dei non ſolùm reatus omnium peccatorum præteritorum ſolvitur in omnibus, qi baptizantur in Chriſto, qod fit ſpiritu regenerationis: verùm etiam in grandibus voluntas ipſa ſanatur, & præparatur à Domino, qod fit ſpiritu fidei & charitatis. *Hîc agnoſcit Avguſtinus in omnibus parvulis, qi in Chriſto baptizantur, ſolvi reatum peccatorum ſpiritu regenerationis: at non niſi in grandibus ſev adultis voluntatis ſanationem, qam vult fieri Spiritu fidei & charitatis: per Spiritum regenerationis non intelligit Avguſtinus aliud qam Spiritum Chriſti, è ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem tranſferentem. Vide Avguſtinum* de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 9. & 27. *Et*, de Trinit. l. 14. c. 17. Sanè iſta renovatio (qæ fit ad imaginem Dei) non momento uno fit; ſicut momento uno fit illa in Baptiſmo renovatio remiſſione omnium peccatorum; neqe enim vel unum qantulumcunqe remanet, qod non remittitur. Sed qemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitatibus, qæ febribus factæ ſunt, revaleſcere: Itemqe aliud eſt infixum telum è corpore demere, aliud vulnus qod eo factum eſt ſecundâ curatione ſanare: Ita prima curatio eſt cavſſam removere langvoris, qod per omnium fit remiſſionem peccatorum; ſecunda, ipſum ſanare langvorem, qod fit pavlatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. *Ubi docet Avguſtinus, aliam eſſe renovationem Baptiſmalem, qæ fit remiſſione omnium peccatorum uno momento, initium capiens ab ipſa converſione cordis, qa non facta eſt ante adultam ætatem. Vide Avguſtinum* l. 4. de Bapt. contra Donatiſt. c. 24. 25. *Si juxta Avguſtinum renovatio ad imaginem Dei incipiat à converſione cordis, tum nulla habituum infuſio in parvulis in Baptiſmo ex ejus ſententia.*

Idem de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 27. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur; Qod non fit niſi in remiſſione peccatorum. *Et poſtea* — Filii ex parentum reliqa vetuſtate toti vetuſti in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam, Sacramento ſpiritualis regenerationis & renovationis evadunt. Illud namqe præcipue propter qæſtiones, qæ de hac re motæ ſunt, vel moveri adhuc poſſunt, attendere ac meminiſſe debemus, tantummodò peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qalitatem non totam continuò commutari, ſed ſpirituales primitias in bene proficientibus de die in diem novitate creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum ita renovetur, ut animalis etiam infirmitas corporis ad firmitatem ſpiritualis incorruptionis perveniat. *Ex hoc loco conſtat etiam juxta Avguſtinum primitias renovationis habere parvulos à remiſſione peccatorum in Baptiſmo, ipſam verò renovationem, qa gradatim perficitur, & ſanctificationem non item. vid. &* c. 7. ejuſd. l. 2. *Certè videtur Avguſtinus paſſim ſtatuere adæqatum Baptiſmi effectum in parvulis eſſe illam renovationem, qa fit ſola remiſſione originalis peccati; alteram autem illam renovationem, qa fit ad imaginem Dei, non incipere niſi ex eo tempore, qo cordis fit converſio.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Avguſtinus qod adverſari dicitur: ſanè ſi adverſetur, ſibiipſi adverſabitur, cujus ea ſunt, qæ ſupra poſueram. Itaqe reſpondeo, 1. Non eſſe meum, omnia Avguſtini dicta dogmatáve præſtare, qò minùs inter ſe qandoqe diſſentiant. 2. Non adverſari prorſus videntur, qæ adducuntur iſtic, eis, qæ ſuperiùs allata fuerant. Siqidem primus locus ille ex *Retract. l. 1. c. 13.* explicari poterit ex illo *Epiſt. 23.* ſupra adducto, ut de *ſanatione grandium* intelligatur, qæ non regeneratione, ſed aliâ curatione perficiatur: nec *ſanationem* omnem Baptiſmo neget, qam eidem alibi diſerte tribuit, *de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 19.* ſed ejuſmodi tantùm, qalem ipſe deſcribit, cum *ibidem* tum & *Epiſt. 23.* qæ fide charitateqe actuali peragitur. Qomodo &, *de adulter. conjug. l. 2. c. 16.* Idem affirmat, *homicidium à Catechumeno factum baptiſmate ablui, à baptizato pœnitentia & reconciliatione ſanari.* cum tamen pœnitentia vera, & qoad ſubſtantiam ipſam eadem ab utroqe interna exigatur. Math. 3. 6. 8.

2. Qoad locum illum ex *l. 2. de pecc. mer. & rem. c. 9. & 27.* Unde probari contenditur per *Spiritum re-*

generationis non intelligere aliud Avguſtinum, qàm *Spiritum Chriſti à ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis, per originalis peccati remiſſionem transferentem.* Reſpondeo 1. *Regenerationis* ſtatus ego qid eſſe poſſit non intelligo, citra internam *animæ renovationem*, qam & in Baptiſmo collatam aſſerit Avguſtinus *de mer. & rem. pecc. l. 2. c. 17.* Certe Avguſtinus *libri ejuſdem c. 27.* qo remittimur, cum dicit: *Sacramentum Baptiſmi profectò ſacramentum regenerationis eſt*; ad loca etiam illa reſpexit, ad Tit. 3. 5. Joan. 3. 3. 5. qorum alterum citat etiam *ibidem. Regenerationem* avtem, de qâ utroqe loco, tum Apoſtolus, tum & Chriſtus, qis unqam interpretum intellexit, niſi de renovatione reali, commutationeqe interna? *regenerationis* itaqe nomine qidni Avguſtinum id comprehendere concludam, qod locis illis deſignari conſentiunt univerſi, qibus ille adductis id qod voluit confirmavit, imo qæ pro dogmatis ſui fundamentis fermè ſola conſtituit? Sane probabilius multò dici poterit, *regenerationis* vocabulo utramqe comprehendiſſe Avguſtinum, tum reatûs ſolutionem, tum & renovationem internam; qam *ſanctificationis* nomine Eph. 5. 26. avt *circumciſionis*, Col. 2. 12. Apoſtolum (qi Avguſtino diſtinctius de iſtis agere ſolet, nec *juſtificationem* unqam cum *ſanctificatione* confundit, qod Avguſtino ſolenne nimis eſt in Apoſtolo interpretando) utramqe deſignaſſe. 2. Nihil ego deprehendo in locis illis, qod à parvulorum Baptiſmo *ſanctificationem* & *renovationem* internam excludat.

Nam 1. *c. 7.* hoc tantùm occurrit, qod videri poſſit huc facere, *idcircò oportet etiam, ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur.* qod tantum abeſt ut excludat, ut etiam innuere videatur. Siqidem,

1. Spiritus renovationis expreſſa fit mentio, qod qid ſibi velit, doceat nos Apoſtolus ipſe Tit. 3. 5.

2. *Idcirco*, inqit. qare? *qia vetuſtus & infirmus naſcitur*; hoc enim verba proximè præcedentia habent: at verò qò vetuſtati illi infirmitatiqe medicina fiat, non ſola reatus remiſſione, ſed interna inſuper opus eſt renovatione.

2. *Cap. 2.* qod dicitur: *Sacramentum regenerationis non fieri, niſi in remiſſione* (forſan, *in remiſſionem*) *peccatorum* non excludit *renovationem* internam: cum illud [*non niſi*] nihil aliud ſonet, qàm [*non aliter qàm*] ſive [*non citra hoc vel illud*] imò verbis proximis aſſerit potiùs, cum ait: *Qod etiam ipſo loco Chriſtus oſtendit.* (qo illo, qæſo, niſi qo renaſcentiam exigit? Joan. 3. 3. 5. qod longe aliud qid à mera reatus ſolutione deſignat, vel Avguſtino ipſo interprete) *cum interrogatus qomodò poſſent iſta fieri, commemoravit qomodò Moyſes fecerit in exaltatione ſerpentis* (fuit illud, opinor, & ſanationis, non liberationis tantum à morte, medium & remedium.) *Cum itaqe per Baptiſmi Sacramentum, morti Chriſti conformantur infantes, eos à morſu ſerpentis liberari fatendum eſt, ſi à fidei Chriſtianæ regula nolumus aberrare. Qem tamen morſum non in ſua vita propria, ſed in illo, cui primitùs inflictus eſt, acceperunt.* Qid eſt, (*morti Chriſti conformem fieri*) niſi carnem mortificatam, mortis ejuſdem vi & efficacia habere? avt qis morſus ille ſerpentis, niſi virus vitiumqe illud nativum, qod à Protoplaſtis illis per ſeriem continuam, nec unqam niſi in Chriſto ſolo interruptam, propagationis naturalis medio ad nos uſqe deſcendit?

3. Qod ad ea qæ ſequntur *ex de Trinit. l. 14. c. 17.* & ex hoc ipſo amplius, de qo jam actum eſt, *capite*, contra te militant, dum *renovationem* illam qæ ad divinam fit imaginem (qam ejuſdem *c. 7.* loco ſupra citato, Baptiſmo diſerte tribuit) etiamſi *totam* ſimul in Baptiſmo dari, ſicut remiſſio tota ſimul integra ibi datur, omnino neget; eandem tamen (qod & alibi non ſemel) exertè tunc temporis inchoari contendit aſſeritqe. Qid enim aliud iſta ſonant è *cap.* illo 7. qæ & ipſe poſuiſti? *Tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis vero ipſius qalitatem non totam continuò commutari* (at *mutari* tamen *l. 5. c. 16.*) *ſed ſpiritales primitias* (in Baptiſmo nimirum collatas) *in bene proficientibus de die in diem novitate* (tunc primò inchoatâ ſcilicet) *creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum renovetur.*

4. Qod avtem obiter ad Avguſtinum, *de bapt. l. 4. c. 24. 25.* amittimur, qo doceatur ex Avguſtini ſententiâ *renovationem illam ad imaginem Dei, qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non effici.* negatur eo loci Avguſtinum *renovationis* illius internæ ad ætatem uſqe adultam inchoationem ablegare; cum *cordis* tantùm *converſionem* (actualem nimirum ſive activam appellare placuerit) ad annos illos differri dicat; nec exigi magis à parvulis, qàm vel ut corde credant ad juſtitiam, vel ore confiteantur ad ſalutem.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Si infantes ex ſententia Avguſtini in Baptiſmo donentur fidei habitu infuſo, qidni fideles denominandi ſint ab illo habitu infuſo; qomodò & recte homines ſapientes avt temperantes denominantur, qibus donum infunditur ſapientiæ avt temperantiæ? Ipſe tamen Avguſtinus nuſqam ex eo, qod fidei habitu, avt qalitate infuſa parvuli imbuantur alicubi fideles denominari vult, ſed aliis ubiqe nominibus.* Epiſt. 23. *ait*, Parvulum etſi nondum fides illa, qæ in credentium voluntate conſiſtit, jam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit. *Et*, de peccat. merit. & remiſſ. l. 1. c. 19. *ait*, Parvulos rectè fideles vocari, qòd fidem per verba geſtantium qodammodo profitentur. *Et*, c. 33. Ubi parvulos ponimus baptizatos niſi inter fideles? Sicut univerſæ ubiqe Eccleſiæ clamat autoritas. Ergo inter eos, qi crediderunt, hoc enim iis acqiritur per virtutem Sacramenti & offerentium reſponſionem. *Hic de fidei habitu altum ſilentium, ubi opportunè maxime ejus meminiſſe potuit, ſi de fidei habitu in parvulos infuſo unqam ſomniaſſet. Et*, ſerm. 14. de verbis Apoſtoli: Abſit ut ego dicam non credentes infantes. credit in altero qi peccavit in altero. *Et poſtea*; — Credunt & infantes. unde credunt? qomodo credunt? fide parentum; ſi fide parentum purgantur, peccato parentum polluti ſunt. *Corpus mortis* in primis parentibus generavit eos peccatores, Spiritus vitæ in poſterioribus parentibus regeneravit eos fideles. *Hic etiam ad fidem alienam confugit. Vide etiam* ſerm. 10. de verbis Apoſtoli. *Et*, cont. duas Epiſt. Pelag. *l. 1. c. 22. Idem Avguſtinus*, Epiſt. 57. ad Dardanum, *ait*: Ad templum Dei pertinent parvuli ſanctificati Sacramento Chriſti, regenerati Spiritu ſancto. *Et poſtea*; Dicimus in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare ſanctum Spiritum. *Sed nuſqam ait habitare per fidei habitum infuſum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Mitto multa in Avguſtinianis illis, qæ obruſſâ exactiori admotâ minùs ſolida forſan deprehenderentur. Ad ea, qæ cavſſam præſentem ſpectant, ſic pavcis reſpondeo. 1. Infantes tam ex Avguſtini fundamentis, tum *fideles* (ſi ſanctificatio fidei habitum neſcio qem infuſum neceſſariò præſumat) tum *ſancti* certè (qicqid de illo fuerit) dici poterunt non *Sacramento tenus* tantum, avt *ex fide aliena*, ſed *ex fidei habitu ſanctitateqe* ipſa inſita; qàm à rationis facultate rationales dicuntur. Vide qæ ſupra *ex Ep. 57.*

2. *Fideles* denominari ſolent homines, & eo ſenſu, opinor, Avguſtinus accepit, non tam ab habitu cordis, qod facultate imbuti ſint fidem habendi promiſſionibus divinis, ac in Chriſtum recumbendi ad ſalutem juxta illas conſeqendam, qam ab actu ipſo credendi, eiſdem fidendi: qo ſenſu reverâ parvuli etiam cum Joanne Baptiſta renati & renovati, qanqam facultate id præſtandi, ubi opportunitas fuerit, imbuti, *fideles* tamen adhuc dici nevtiqam poſſunt. Vide infra *Reſponſ.* tuæ *membr.* 5.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si veteres, imprimis Avgustinus, aqe certò omnes parvulos tinctos tam sanctificari qam justificari censuissent, aqè fidenter de utrisqe pronunciassent. At justificationem parvulorum fide catholica credendam esse veteres pronunciarunt, ut patet ex Conciliorum definitionibus à me prolatis. Concil. Carthag. Epist.* 90. *apud Avgustinum. Concilium Milevitan. c.* 2. *Concilium Valent. c.* 5. *Ex Avgustini etiam locis à me productis* Epist. 23. *Et* de pecc. merit. & remiss. l. 3. c. 5. *Et*, Enchirid. c. 42. *Et passim alibi*; *Patet eum hoc pro indubitato dogmate habuisse; cui etiam concinit Prosper in locis adductis ad capit. Gall. object.* 2. *& in secunda sententia super illud caput: Qibus adde Fulgentium de fide ad Petr. Diaconum c.* 30. *At de sanctificatione parvulorum tinctorum in definitionibus Conciliorum, avt antiqorum Patrum, nihil tale occurrit. Hinc est qod antiqiores Scholastici negabant parvulis in Baptismo gratiam habitualem, avt virtutes infundi. Ut meminerunt Halens.* par. 4. membr. 8. art. 3. Sect. 2. *Et Thomas* 3. part. q. 69. art. 6. *Et Gerson in* compendio Theolog. *ubi de fide parvulorum qarit. Sed & Estius ingenuè agnoscit de hac infusione inhaerentis justitiæ habitualis problematicè disputatum fuisse apud Schola Doctores.* Unde Magister (*ait*) eam (qæstionem) in textu proponens non determinat, ac magis in negantem partem propendere videtur. — Sed & (*inqit*) Innocentii tertii temporibus hac ipsa de re dubitatum. *Et postea: In Concilio Viennensi sub Clement.* 5. Etsi virtutes infundi in Baptismo parvulorum definitum est; non tamen ut dogma de fide, sed ut opinio magis probabilis. *Dominicus item Soto in* 1. *distinct. q.* 3. *art.* 1. *sic habet*: Igitur qi sanè intelligere cupit, qomodo Sacramenta gratiam conferant, id primùm constituat oportet, fingendo nullam qalitatem (*habitualem*) esse necessariam. Nam profectò patres nunqam de illa disputare cogitarunt, imo res est non adeò antiqa. *Hac ille ibi, & plura huc facientia. Et*, de nat. & gratia l. 2. c. 10. Illi habitus infusi parvulis non sunt tam ab antiqo tantaqe certitudine in Ecclesia cogniti, qam est fides Catholica, qoniam neqe Concilium Viennense illos probat, nisi tanqam opinionem probabilissimam. *Ex his aliqatenus videri possit, qòd veteres non contendant pari certitudine omnes tinctos tam sanctificari qàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. In testimoniis reperiuntur, qæ ad utrumqe respicere, etiam illud, qam istud præsumere videantur. Sicut in eis qæ ex *Concilio Aravsic.* 1. *c.* 25. superius allata sunt; nec nunc apponi denuò necesse est: sed & in illis ex *Concil. Valent. c.* 5. *Firmissimè tenendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & spiritu regenerata ac in Christi morte baptizata, in ejus sangvine sit à peccatis suis abluta: qia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemptio, cum in Ecclesia Sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium, sed prorsus totum verum, & ipsa sui veritate & sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine fidelium & redemtorum, alios salvari, qia per gratiam Dei in redemtione sua fideliter permanent, — alios, qia noluerunt permanere in salute fidei, qam initio acceperunt redemti, ad plenitudinem salutis nullo modo pervenire. In utroqe siqidem doctrinam pii Doctoris habemus: qicunqe baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. — Et iterum: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei adsperfi corde à conscientia mala & abluti corpus aqa munda*, &c.

Nam in *Epist. Avgustini* illa 90. habetur duntaxat, *negare Pelagianos parvulos propter salutem, qa per Christum datur, baptizandos, vitamqe illis, etiamsi non baptizentur, polliceri: nihil esse in eis vitiatum, avt sub Diaboli potestate captivum; nec pro eis fusum Christi sangvinem esse, qi fusus sit in remissionem peccatorum.*

Halensis avtem *part.* 4. *qest.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. hanc affirmat esse *opinionem communem, qod gratia & virtutes conferuntur parvulis in Baptismo; qantum ad habitus, sed non qantum ad actus.* In qam & ipse concedit: ex Avgustino confirmat, & objectionibus ex Avgustino adductis inter alias respondet. Nec aliud qicqam Thomas, qàm qod *qidam antiqi* (Scholastici an alii nullus dicit) *posuerunt, qòd pueris in Baptismo non dantur gratia & virtutes*: qorum sententiam oppugnat ipse. Nec amplius dicunt qos hîc advocas, avt Halensis, avt Gerson, qam, *dicunt aliqi*, ille; *dicunt qidam*, iste; (qomodo ipse mox utrumqe citas) nominatqe iste unum duntaxat *Hugonem* nescio qem, sui ævi an superioris nullus monet, qi *Apparatum fecerit super Decretum.* Hoc avtem in dogmate convenire Alexandrum Halensem nostrum, Albertum Magnum, Thomam Aqinatem & Joannem Scotum, (licet in aliis havd pavcis à se invicem dissentientes) Evstathium, Bonaventuram, Franciscum Majronis, Astesanum Astensem, Robertum Holcot, Petrum Alliacensem, Joannem Gersonem, ut alios omittam, locis indicatis, alibi ostendimus.

Sed nec verum est, qod Estius, *Magistrum in negantem partem propendere*, cùm extrema conclusio huc inclinet. l. 4. dist. 4. &c. Et regula juris sit, referente Alberico Gentili *jurid. l.* 2. *c.* 3. *Ubi lex non respondet qæstioni propositæ, determinare pro ea parte videtur, qa ultimò ponitur.* Certè Concilium Viennense istam non solùm tanqam *probabiliorem* admittit, sed tanqam *dictis sanctorum* etiam *magis consonam ac concordem.* Unde etiam Whitakerus noster diserte pronunciat, de bapt. q. 4. c. 5. *In Concilio Viennensi & Tridentino definitum esse, habitus harum virtutum infundi in Baptismo.* Qi & *ibidem*: *Hanc Concilii Tridentini, Ecclesiaqe Papistica sententiam esse.*

2. Ideo forsan crebriores de *remissione* definitiones, qia de eâ cumprimis qærebatur. Pelagiani siqidem, *Baptismi perceptione jus qidem concedebant ad regnum acqiri; sed peccata, qa nulla essent in parvulis, solvi negabant*, (uti Avgustinus *de Hæres.* c. 88. & alibi) vel realiter vel sacramentaliter etiam: nevtrum enim horum cum illorum hypothesibus consistit, qas & istorum utrumlibet pariter tollit.

3. Veteres illi, si *sanctificationem* etiam in Baptismo dari, etiamsi non pari certitudine asseruerint (qanqam ubi dubitanter de ista locuti fuerint, ego nevtiqam reperio) sufficere videtur ad illud, qod ego volebam, avt in hac parte recipiendos esse, avt ne in illâ qidem pro testibus idoneis habendos. Qæ avtem qaliterqe locuti sint ex testimoniis supra allatis facilè constabit: qibus & in veterum scriptis qis evolvendis diligentiùs versatus, cui otii ad id amplius suppetit, plura multo clarioraqe forsan adjicere potuisset; cujusmodi etiam havd pavca in animadversionibus meis *ad Reverendi Episcopi* superius dictam *Epist.* simul congesta licebit reperire.

4. Deniqe si Patrum sententiæ standum fuerit, nec illi *sanctificationem*, sive *renovationem* internam, & *regenerationem* eam, qam Scriptura sacra loqitur; sed *remissionem reatus* duntaxat, in Baptismo dari asserunt; certè eliduntur planè tum argumenta illa, à locis eis Scripturæ ducta, qibus *sanctificatio, mortificatio, vivificatio, regeneratio, veteris hominis crucifixio*, Baptismo tribui videntur; tum illa etiam à sacramentorum naturâ & efficaciâ perpetuâ mutuata, qâ ea semper reipsâ conferre præsumuntur, qæ figurant: ista enim Baptismo designari, nemo est, qi inficias iverit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Dico gratiam, qam Scholastici finalem vocant, qa plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam reddit animam, non conferri parvulo in Baptismo, sed in ipso egressu animæ è corpore. Hoc non obscurè docet Calvinus* Institut. l. 4. c. 16. §. 17.

§. 17. Infantes qi ſervandi ſunt (ut certè ex eâ ætate omnino aliqi ſervantur) antè à Domino regenerari minimè obſcurum eſt. Nam ſi ingenitam ſibi corruptionem è matris utero ſecum afferunt, ea repurgatos eſſe oportet, anteqam in regnum Dei admittantur, qo nihil ingreditur pollutum avt inqinatum. Non tollitur avtem à parvulis omnis pollutio, nec omne inqinamentum niſi in exitu hujus vitæ, ut ſanctificatio conſummetur. *Conſtans etiam eſt noſtrorum Theologorum ſententia, plenariam animæ ſanctificationem ab omni labe peccati fieri in exitu hujus vitæ, nec ante exitum compleri.* *Gerſon in* compendio Theologiæ, *ubi de* 3. *virtutibus Theologicis, de fide diſſerens qærit*, utrum parvuli baptizati habeant fidem. *Reſpondet*: Dicunt qidam, qod nec fidem habeant nec cæteras virtutes, eò qòd hæ non conferantur iis in Baptiſmo, ſed tantùm purgantur ab originali peccato. Dicunt tamen, qod ſi anima parvuli poſt Baptiſmum ſeparetur, in illa ſeparatione illi infundi fidem & cæteras virtutes ab ipſo Deo. De hac (*inqit*) opinione eſt Hugo qidam, qi fecit Apparatum ſuper Decretum. *Alexander de Hales*, part. 4. q. 65. membr. 3. art. 3. §. 5. Dicunt aliqi, qod triplex ſit gratia,

1. Baptiſmalis, qæ dominatur in animâ ex virtute Sacramenti, & omnino omne genus peccati tollit.

2. Pœnitentialis, qæ dominatur in animâ ex ſubjectione & conformitate liberi arbitrii ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne mortale, non avtem omne veniale.

3. Finalis, qæ dominatur in anima perfecta ſubjectione & conformitate omnium virium animæ ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne veniale. Cum enim anima jam ſeparatur à carne, jam pronitates & perturbationes, qæ inerant animæ, ex carne recedunt; & potentiæ animæ tranqillantur, & gratiæ ſubjiciuntur; & per hoc venialia delentur, ſive ſint in parte rationali, ſive ſenſuali: Et ita nullum veniale dimittitur poſt hanc vitam, ſed in illo inſtanti, in qo dici poteſt, hæc finalis gratia dominium ſibi vindicat, & omnem expellit culpam. *Hanc ſententiam in ſeqentibus tum explicat fuſius, tum approbat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. At ſi in Baptiſmo ex Dei parte exhibetur, qicqid ritu ipſo externo figuratur, non video qid impedire poſſit, qo minus gratia iſtiuſmodi inter baptizandum conferatur.

2. Verum in hoc libenter calculum tibi do meum, addóqe ſimul reatus ſolutionem mihi videri, qoad actum ipſum conferendi eo uſqe ſuſpendi, dum gratiâ ſanctificante illa vel inchoatâ duntaxat, vel inchoatâ ſimul & conſummatâ, regeneratio ac renovatio facta fuerit interna.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eſto, Patres aliqando meminiſſe alicujus qalitatis ſopitæ & qieſcentis infuſæ in Baptiſmo parvulorum, erit ille gratiæ gradus omnium minimus, qi in hac vita recipiuntur, puta, prima diſpoſitio ad futuram vitæ novitatem, ut vult Hookerus noſter* Lib. 5. Sect. 60. *vel ut alibi ait: Primus gradus ſpiritualis motionis ad habitum fidei.* 64. *talis tamen ſufficere deſinit ad ſanctificationem ejuſdem parvuli, cum ad adultam ætatem advenerit. Ut enim ad juſtificationem adulti non ſufficit fides, avt pœnitentia habitualis, ſed reqiruntur liberi actus pœnitentiæ & fidei, ut votum in Baptiſmo nuncupatum adimpleamus: ſic nec ad ſanctificationem adulti ſufficit illa ſopita & qieſcens qalitas, ſev illa prima diſpoſitio ad habitum fidei, avt aliarum virtutum, ſed reqiritur etiam omnium virtutum habituum infuſio, qi ad actus virtutum facilitent, & animam promptam ad agendum reddant.*

Hinc etiam eſt, qod noſtræ profeſſionis Theologi diſtingvunt inter renovationem parvulorum & adultorum. Beza ad 7. dogma D. Wirtemb. in Colloq. Mompelg. *habetur* in Reſponſione Bezæ ad Acta Colloq. Mompelg. p. 122. Infantes putamus abſurdum eſſe dicere renovari, ut vel eo ipſo tempore, qo baptizantur, vel etiam ante cogniti, & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. *Vid. etiam* ad Acta Colloq. p. 118. *Et in* Reſp. ad eadem Acta p. 130. Naſcuntur ergo infantes, etiam electorum propter alienum, ſimul & ſuum ex Adamo propagatum peccatum corrupti & rei; ſed nullis adhuc illius vitii amariſſimis fructibus coram Dei facie contaminati. Sufficit igitur illis admirabile qidem & abditum & inſcrutabile, certiſſimum tamen, illud Sancti Spiritus in ipſis opus mere paſſivum, qo fit ut Chriſti membra naſcantur, cujus ad mortem uſqe crucis obedientia ipſis imputata à mortis reatu ipſos abſolvit, & æternâ vitâ per imputatam eandem Chriſti juſtitiam in ipſo dignos efficit. Qod ad corruptionem avtem, cui obnoxii naſcantur, ipſorum ſpiritus prius ex hac vita in illam beatam evocatus, qam corruptionis illius fructibus contaminetur, illâ certè ſpecie renovationis non indiget, unde in adultis certamen illud inter ſpiritum & carnem exoritur, ſed ad illum ipſum regenerationis gradum ulteriorem multò & feliciorem rectâ tranſcendit, in qem apud Deum in Chriſto evehuntur, qicunqe in Domino moriuntur. ſcilicet *per finalem gratiam. vid. Calvin.* Inſtit. l. 4. c. 16. Sect. 21. *Sic idem Beza libro citato* part. 2. p. 123. Renovari qidem *ait* illos (*parvulos in infantiâ morientes*) at non ita tamen, ut ii, qi hanc vitam totam vivunt intelligentiâ qoqe & ratione utentes. Qorſum enim illis illuminationem mentis ad diſcernendum ſecundum Spiritum Dei veritatem verbo Dei comprehenſam, qod nunqam ſint avdituri ad diſponendum apprehenſionis aſſenſum per fidem? ad affectus ſecundùm Spiritum adverſus carnem componendos? deniqe ad omnes illas animi facultates ad rectum ſcopum dirigendas, qæ per ſenſus & phantaſiam exſeruntur? Hactenus ergò negavi & nego iſtiuſmodi infantibus illam adultis propriam Regenerationem convenire, non illam, ſine qa nemo videbit Deum. *Hæc Beza. Conceſſa ergo hac ſanctificatione parvulorum ex Patrum ſententia, nulla ratione videtur noſtra defenſio avt læſa, avt imminuta.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qis *gradus iſte primus ſpiritualis motionis ad habitum fidei*, qæve *prima illa ad futuram vitæ novitatem diſpoſitio*, qam Hookerus noſter in Baptiſmo dari vult, avt unde etiam hæc havſta ſint, niſi *regenerationis illius*, de qa Dominus Joan. 3. 3. 5. & Apoſtolus Tit. 3. 5. ortum ipſum intelligat, qia *Sacramentis* pariter ac verbo *vim virtutemqe generativam* tribuit Sect. 50. ego nevtiqam aſſeqor.

2. Qod *ea ſufficere definere* dicitur, *ad parvuli ſanctificationem cum ad adultam ætatem advenerit*; nec hoc qid velit ſatis aſſeqor. Sufficere ſiqidem aliqid ad ſanctificationem duplici ratione dici poſſe videtur. 1. qod verè ſanctum licet imperfectè, conſtituat; atqe hac ratione diſpoſitio illa animæ, ſi ſancta verè fuerit, etiam τὸ ὑποκείμενον verè ſanctum conſtituit, & ad id conſtituendum omninò ſuffecerit. 2. qod non ſolum ſanctum conſtituat, ſed eo etiam modo ſanctum, tum qoad ſanctitatis gradum, tum qoad ejuſdem exercitium, qi à ſubjecto in hoc vel illo ſtatu exigitur: atqe hac ratione reverâ ſanctificatio illa in adultis non ſuffecerit, qia amplius aliqid ab eis exigitur, qomodo à parvulis in Chriſto, etiam adultis minùs exigitur, qàm ab eiſdem aliiſve etiam in eodem adultis: atqe hac ratione Calvinus in *Catechiſmo*; *Fidem in nobis ſemel inchoatam eſſe neqaqam ſufficit, niſi continenter alatur, & magis indies magiſqe avgeſcat.* Qum tamen fides inchoata ſemel nunqam deficiat, & juſtum ſanctumqe ſtatim atqe inchoata, conſtituat.

3. Nam qod *ad juſtificationem adulti non ſufficere fidem*

dem avt pœnitentiam habituàlem, dicitur; *ſed ad votum in Baptiſmo nuncupatum implendum liberos actus utriuſqe requiri*: ut illud omittam, multa ad votum Baptiſmale implendum reqiri, qæ ad juſtificationem non reqiruntur; ubicunqe fides & pœnitentia habitualis extiterint, qamprimum ſeſe exſerendi facultas data fuerit, actus illæ ſunt liberos neceſſariò producturæ: qippe cum verum hic ſit noſtrorum dogma illud; *Veram fidem ab opere nunqam eſſe ſejunctam*: ſive ut Cajetanus rectè *in Jacobi* 2. qi ab hac agendi efficaciâ fidem veram vivámqe definit, *qæ renuit operari, fidem veram non eſſe.*

4. Qòd *diſpoſitionem illam ad habitum fidei ac aliarum virtutum*, ſive *qalitatem* illam *ſopitam & qieſcentem* ad adulti ſanctificationem ſufficere negatur; ſed reqiri etiam *omnium virtutum habituum infuſionem* aſſeritur, &c. Si diſpoſitio illa verè ſancta fuerit, certè ſanctitatis infuſio novæ nulla reqiritur, ſed nec reverà eſſe poteſt, cum *duo accidentia ejuſdem ſpeciei ſubjectum unum idémqe minimè recipiat*: ſin minùs, infantem qomodo ſanctificaverit diſpoſitio illa, cum nec ipſa ſancta extiterit?

5. *Habituum infuſionem* iſtam havd ſatis capio: *habitus* ſiqidem nomine duo poſſunt intelligi; 1. Facultas ſimpliciter aliqid agendi; qales ſunt δυνάμεις illæ naturales, videndi, avdiendi, corporis membra movendi agitandiqe, &c. qas Philoſophus obſervat actus omnes inde elicitos anteire. 2. Facultas dextrè ac cum artificio & facilitate qadam munus aliqod iſtiuſmodi exercendi, qæ uſu ac praxi comparata ſit: qales ſunt, qas nomine peculiari ἕξεως ille indigetat. Prioris generis videtur *diſpoſitio* illa *ſancta*, qm Spiritus Sanctus in anima, ſive parvuli ſive adulti, cujuſpiam operatur, cum morbidum ejuſdem affectum ſanat, vel mortuam potius ipſam vivificat, ac vivificando renovat, & ad imaginem, in qa protoplaſti ſunt creati, ex parte refingit. Fit avtem id, (qantum ego aſſeqor) non habitus neſcio qos virtutum diſtinctim inſtillando; ſed menti voluntatíqe vitam & ſanitatem reſtituendo, qæ qatenus ſanantur, ſive vivificantur, vel ad fidei, vel ad ſpei, vel ad charitatis, vel ad timoris actus eliciendos exercendoſqe jam habiles atqe idoneæ redduntur. Poſterioris generis videntur eſſe *habitus*, ut ita dicam, illi fidei, ſpei, juſtitiæ, charitatis, cæterarumqe *virtutum*, qibus induuntur illi, qi diu ante regeniti atqe interius renovati, longo jam uſu praxiqe ſubacti, tentationum conflictibus freqentiùs agitati, eiſdemqe aſſueti, actuum deniqe exercitiorumqe ſpiritualium tenore conſtanti elaborati, cum, Spiritu Sancto iſtis cooperante, ſanctimoniæ viriumqe ſpiritualium gradum aſſecuti fuerint, ut ad actus virtutum (prout tu loqeris) facilitentur, poſſintqe jam prompte atqe expedite ea præſtare, qæ ſine moleſtia prius havd poterant. *Sanctam* illam *diſpoſitionem*, ſi *habituum infuſorum* nomine intelligere placuerit; illa vero niſi in vere regenito eſſe non poterit; ſed nec ea, cum ſit ſeminis illius immortalis portio, de qo 1 Pet. 1. 23. interire, nec, cum ſemen vitale ſit, otioſa unqam eſſe poterit, ubi liberam agendi facultatem nacta fuerit: Vereqe ſanctum neceſſe eſt ea præditum conſtituat, ſive parvulus, ſive adultus is fuerit, ut infuſione ſecundaria nihil adulto ſit opus, ad eum primitus ſanctificandum, qi ea parvulus imbutus fuerit. Nam poſterioris generis habitus non tam infundi, qam uſu exercitationeqe, Spiritus Sancti opera coadjutrice, acqiri videntur; nec ſpecie, ſed gradu tantum ac progreſſu à priori illa diſterminari. Siqidem ſtricte nimis fidei habitum ſumere videtur Danæus adv. Bellarm. de bapt. c. 1. ubi negat ipſum etiam *Spiritum in nos fidei habitum infundere*, qia *ea* ſcilicet *ſed & virtus alia qavis per modum ἐγκαλείας, non avtem per modum ἕξεως inſit nobis in hac vita.* Verum is de habitu plene conſummato, opinor, locutus eſt. Videatur Halenſis *part.* 4. *q.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. *ad object.* 18. *&* 19.

6. Bezam qod attinet, id forſan voluit, non eandem eſſe parvuli ac adulti renovationem, qoad actus ab iſtis, non avtem ab illis vel exercendos, vel exigendos, carnis ſcilicet edomandi, cumqe ea confligendi, avt intelligentiam in fidei dogmatibus exercendi, &c. alioqi mentis voluntatiſqe renovatione, ac ad divinam imaginem reſtavratione conſtare eam nullus, opinor, negabit, avt negare etiam poterit, qi in *ea ſanctitate* (qæ qid eſt aliud?) conſtituit, *ſine qa nemo Deum viſurus eſt.* Certe enim cum Apoſtolus ab adultis hanc exigit Hebr. 12. 14. eandem parvulis qi tribuit ſanctitatem, is ſpecie eandem in utriſqe agnoſcat, neceſſe eſt. Recte Whitakerus *de bapt. q.* 4. *c.* 6. *Infantes à Spiritu Sancto purgari dicimus & fieri novas creaturas, qia caro & ſangvis regnum cœlorum non poſſidebunt; & niſi ex aqa & Spiritu Sancto renati fuerint, non poſſunt intrare in regnum cœlorum.*

7. Conceſſo ergo hanc ex Patrum ſententia parvulis in Baptiſmo dari; conſeqetur eam eandem ſpecie parvulis dari in Baptiſmo ſanctitatem, qæ in adultis reperitur, avt ſaltem ſi ea non ſit, qæ in adultis reperitur, non eſſe eam, qam Apoſtolus vult, ubi renovationem hominis & regenerationem Baptiſmo tribuere videtur: nec poſſe ergo inde argumenta deſumi, ad ſanctitatem eam in Baptiſmo dari probandum, de qa Apoſtolus iis in locis non loqitur.

SECTIO VII.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 29.

Secundum noſtrum aſſertum eſt; Omnes parvulos etiam non-electos & finaliter perituros in infantia rite baptizatos à reatu originalis peccati in Baptiſmo liberari.

Fundamenta hujus aſſertionis ſunt: Primo natura Sacramentorum, qæ ſunt ex ordinatione divina efficacia ſigna, & eatenus efficacia, ut ubi ex parte ſuſcipientis nullum impedimentum ponatur, ibi ſuam vim, & efficaciam exſerant pro capacitate ſuſcipientis. Cum ergo infantes ex eo qod liberi arbitrii uſu prorſus diſtituantur, nihil impedimenti opponere poſſint (ut ſupra ex Avguſtino docuimus) qod vim & efficaciam Sacramenti retardet & obſtet; cumqe Baptiſmus potiſſimum inſtitutus ſit ad ſolutionem reatus originalis peccati; ergo omnino dicendum Baptiſmatis Sacramentum in parvulis omnibus hanc ſuam vim & efficaciam exſerere.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 29.

Qod ad 2. Aſſerti (*à reatu* ſcilicet *liberari baptizatos etiam, qi in æternum perituri ſunt*) Fundamenta hic jacta: Primum nititur illo dogmate, de *fine inſtitutionis*: petit itaqe qod nondum firmatum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo: finem inſtitutionis Baptiſmatis, ſatis, uti ſpero, ſupra demonſtravimus, Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ibidemqe reſponſum, qod mihi tunc ſatis videbatur; & adhuc videtur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 30.

2. *Idem evincitur ex verbis operatoriis, qæ in præſenti inter baptizandum miniſter pronunciat, ubi ait*, Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *Ex qibus ſatis conſtat, Baptiſmum revera illud ipſum operari, qod Miniſter pronunciat.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Baptiſmi Miniſter id dicit qod facit, Sacramentum utiqe adminiſtrat, ritumqe ſacrum peragit à Deo inſtitutum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. *Verum eſt illum dicere qod facit: at id inſuper dicit, qod Deus per illum facit, ſcilicet.* Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *& ſimul Deus verè facit, qod Miniſter dicit, remittendo peccata. Cum Miniſter abluit parvulum, & verba pronunciat, Chriſtus qaſi manu ſua cœlitus demiſſâ, parvulum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergit, vel, ut habet Hieronymus exponens illud Matt.* 3. 11. Homo tantùm aqam tribuit, Deus avtem Spiritum Sanctum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Miniſter dicendo, *Ego te baptizo*, &c. nihil dicit amplius, qam qod ipſe facit, qemadmodum & Joannes Baptiſta, cum diceret; *Ego vos baptizo aqa in reſipiſcentiam* Matth. 3. 11. nihil aliud dicebat, qam qod ipſe faciebat, nec qiſqam, puto, etiam inde colligere poterat, hoc velle Joannem, eos, qos ipſe baptizabat, Baptiſmi à ſe collati virtute reſipiſcentiam adepturos, qam à baptizandis præexigebat, verſ. 6. Nam qæ ſequntur, illa, ſive (*in nomine*) legantur, avtoritatem tantum ſonant, qa munitus, baptizandi munus illud obit Miniſter ille, qi baptizat; ſive (*in nomen*) admiſſionem duntaxat ſolennem ſignificat in cultum ſive fidem & profeſſionem unius Dei veri in perſonis tribus diſtinctis, qemadmodum *in Moſem baptizari* 1 Cor. 10. 2. eſt in cultus divini per Moſis miniſterium inſtituti profeſſionem, per eum ritum ſolenniter initiari. Ita Zanchius *de tribus Elohim part.* 2. *l.* 4. *c.* 2. *q.* 3.

2. Qod Deus ſimul ea facit, qæ hic facere præſumitur; nec probat Miniſtrum id dicere, & hoc ipſum videtur probatione indigere, cum id ſumat pro confeſſo, qod eſt caput controverſiæ.

3. Illud Hieronymi in Eſajæ 4. 4. libenter tamen admittimus; qis enim unqam ſecus opinatus eſt? at num eo ipſo Baptiſmi momento id faciat, hoc vero eſt qod qæritur, nec defendi poſſe ab eis videtur, qi Spiritum Sanctum ad animam interius abluendam & expurgandam, ad qod nova creatura neceſſario conſeqitur, 2. Cor. 5. 17. & Gal. 6. 15. in Baptiſmo dari non agnoſcunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

At Miniſter Baptiſmi non avdet dicere, *Ego te juſtifico*, qod & non uno in loco urget Avguſtinus adverſus Donatiſtas, non ergo dicit qod Deus, ſed qod ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Miniſtrum non poſſe ideo rectè dicere, Ego te juſtifico; *eſt enim juſtificare ſolius Dei opus. Qod ſæpè & rectè inculcat Avguſtinus contra Donatiſtas.* Si Miniſter, *inqit*, non avdet dicere, *crede in me*, non avdet dicere, *juſtificaris à me.* l. 3. c. 11. contra Creſcon. *Et alibi*: Non ſolum juſtos ſe dicunt eſſe homines, ſed & juſtificatores hominum, qod de uno dictum eſt, qi juſtificat impium, & qod ſit juſtus & juſtificans. l. 2. c. 25. contr. liter. Petiliani. *Et tamen rectè poteſt dicere*, Ego te tingo, Ego te baptizo in nomine Chriſti, *ut Miniſter ejus. Optimè enim diſtingvit Avguſtinus*: Ad aliud aliqid eſt (*Miniſter*) ad aliud non eſt aliqid. Ad miniſtrandum & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt aliqid; ad mundandum avtem & juſtificandum non eſt aliqid, qia hoc non operatur in interiore homine, niſi per qem creatus eſt totus homo, & qi Deus manens factus eſt homo. *Hæc ille* cont. liter. Petilian. l. 3. c. 54. *Ad miniſtrandum ſiqidem & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt cavſſa inſtrumentalis Miniſter in genere cavſſæ moralis; principalis avtem Deus; ad mundandum & juſtificandum totalis cavſſa eſt Deus in genere cavſſæ Phyſicæ, ſev efficientis*: Juſtus enim & juſtificans non eſt niſi Deus, *dicente Avguſtino*, Epiſt. 50. ad Bonifacium, *ubi hæc ipſa de re agit*: *Et* c. 49. *dicti* l. 3. cont. liter. Petilian. *Et* contr. Creſcon. l. 2. c. 20. 21.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Si illud, *Ego te tingo, Ego te abluo*, de exteriore tinctione & ablutione accipiatur, nihil dicitur, niſi qod facit ipſe Miniſter; ſin de interiore ſive ſpirituali ipſius animæ ablutione ſumatur, (ut ſenſus ſit, *Ego te abluo à peccatis*) qod Bellarminus vult *de Sacram. l.* 2. *c.* 8. *rat.* 9. perinde futurum eſt, ac ſi diceret, *Ego te ſanctifico, Ego te juſtifico*; at hoc dicere non poſſe agnoſcitur: nihil amplius ergo dicitur verbis illis, qam qod Miniſter ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Rectè Tertullianus, de Baptiſmo *c.* 6. Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Tertulliano nolo objicere, Baptiſmi uſum ad adultos reſtrinxiſſe; unde telum ſibi arripuerunt Anabaptiſtæ, ut de fidelibus adultis intelligi debeat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, negando reſtrinxiſſe ad adultos, *avt illicitum putaſſe parvulos baptizare, qicqid aliter ſuggerunt Anabaptiſtæ; Licet c.* 18. *cunctationem iis utiliorem ſcripſerit: qod alii de infidelium parvulis intellexiſſe eum volunt. Id qod videtur innuere ex eo qod ſubjicit de ſponſorum periculo; ubi enim parentes ſunt Chriſtiani & fideles non videntur ſponſores periculo ingeri. Sin de Chriſtianorum parvulis intellexerit, non de iis intellexit, qibus aliqando periculum mortis incumbebat. Siqidem Baptiſmi neceſſitatem* eodem lib. c. 13. *colligere videtur ex* loco Joan. 3. Niſi qis renatus fuerit — *Libro etiam* de anima c. 39. *Fidelium filios ex altero parente fideli natos*, deſignatos ſanctitatis *appellat qibus certò Baptiſmum negare voluiſſe, non eſt veriſimile. Nazianzenus etiam dilationem Baptiſmi ſvadere viſus eſt, ut noſti; qi tamen parvulorum Baptiſmum non ſolum licitum eſſe vult, ſed eos baptizari vult, ſi qod periculum urgeat. Interim locum, qem produxi, de adultis intelligendum eſſe ſatis bene intellexi: teſtem tantum adhibui verborum in Baptiſmo operateriorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De Baptiſmo parvulorum Tertulliano qid viſum fuerit, havd ad rem præſentem multum facit; ipſius tempore obtinuiſſe ex ſcriptis illius liqet ſatis.

2. *De adultis* interim *agere eo loci* ſi conceditur, nihil inde concludi poterit de *verbis Baptiſmi* in parvulis *operatoriis*, extra id, qod in adultis eadem operantur: hæc avtem in adultis juſtificationis avt regenerationis gratiam conferre, ubi ea ante nulla fuerat, vix eſt, puto, ut orthodoxus qiſqam concedat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè *fidei impetrationem, tinctioni obſignationem* tribuere

buere videtur, niſi ſi fortè *tinctionem divini nominis nuncupatione qaſi obſignatam* dici voluit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eſto, fidei impetrationem, tinctioni obſignationem eum tribuere, *illa tamen obſignatio non erit ablutionis delictorum, ſed ipſius fidei, vult enim non omnem fidem impetrare ablutionem delictorum, ſed illam qæ obſignata eſt in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qæ interpretatio videri poſſit colligi ex aliis locis. Siqidem* c. 13. *vult obſignationem Baptiſmi* veſtimentum *qoddam* fidei *eſſe. Et*, de pœnit. c. 6. Lavacrum illud eſt obſignatio fidei. *Et*, de Idololatria c. 12. Male nobis de neceſſitatibus humanæ exhibitionis ſupplavdimus, ſi poſt fidem obſignatam dicimus, Non habeo, qo vivam. *Scilicet ſi poſt fidem obſignatam reali ſuſceptione Baptiſmi. Vide* de pudicit. c. 9. *Et*, de reſurrect. carn. c. 99. *Ex qibus videtur colligi poſſe, fidem revera impetrare ablutionem delictorum, ſed illam demum, qæ obſignata eſt in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Siqidem ex mente Tertulliani, fidem & pœnitentiam profitentibus Catechumenis non protinus remittuntur peccata, nec ante Baptiſmum reipſa ſuſceptum. Etſi enim fidei Catholicæ & pœnitentiæ profeſſione Catechumenos ad remiſſionem peccatorum præparari cenſuerit: non tamen remiſſionem ipſam exhiberi cenſuit ante Baptiſmum reipſa ſuſceptum, id qod ſæpius innuere viſus eſt, hoc ipſo* libro c. 4. *Hanc realem ablutionem in Baptiſmo fieri ex ipſa analogia Sacramentali deducit.* Qanqam (*inqit*) ad ſimplicem actum competat ſimilitudo, ut qoniam vice ſordium delictis inqinamur, aqis abluamur. *ſcilicet à ſordibus delictorum, qod poſtea vult intelligi de ſordibus communicati reatûs. Et* c. 5. *de Miniſtris Verbi agens*, Nunc *inqit*, qotidie populos conſervant deleta morte per ablutionem delictorum, exemto ſcilicet reatu, eximitur & pœna. *ubi inſtituit collationem inter aqas Bethesdæ & Angelum, qi vitia corporis remediabant, & miniſtros Evangelii ſpiritum medentes. Et*, c. 7. Spiritualis effectus (*Baptiſmi*) eſt qod delictis liberamur. *Tertullianum adhibui teſtem vis & efficaciæ Baptiſmi etiam in adultis, & verborum in Baptiſmo operatoriorum, de qibus locutum fuiſſe Tertullianum ſatis bene intellexi eo in loco, non de parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Baptiſmum tam fidei profeſſionem ex parte noſtra, qam remiſſionis promiſſionem ex Dei parte obſignare, (qod & ex Whitakero *de Sacr. q. 1. c. 3. & q. 4. c. 2.* ſupra exhibuimus *ad Num. 4. & 5. Repl. 4.*) nemo, puto, non conceſſerit.

2. Tertullianus hoc ſi cenſuit (etiam vere credenti nondum remiſſa peccata priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit) in errore manifeſto (te etiam id faſſo *Reſp. Num. 4. & 5.* qo loco de re iſta ſatis diſceptatum videtur) verſatus deprehenditur. Itaqe ex teſtimonio ipſo minus comprobato, teſtis ut parum idoneus jure rejicitur. Verum nec id mihi certo liqet; ſaltem ex dicto allegato non elicitur neceſſario: aliud innuunt, & ſonare planè videntur ejuſdem verba illa in *lib. de pœnitent. c. 4. Qi pœnam per judicium deſtinavit, idem & veniam per pœnitentiam ſpopondit, dicens ad populum*; pœnitere, & ſalvum faciam te. Et poſt. *c. 5. Pœnitentia per Dei gratiam oſtenſa & indicta nobis, in gratiam nos Domino revocat.* Et c. 6. *An alius eſt in tinctis Chriſtus, alius in avdientibus? — Lavacrum illud obſignatio eſt fidei, qæ fides à pœnitentiæ fide incipitur & commendatur: non ideò abluimur, ut delinqere deſinamus, ſed qia deſitimus, qoniam jam corde loti ſumus.*

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Avguſtinus Hypognoſt. 5. Ut qid juſſit in remiſſionem peccatorum baptizari, ſi non verè facit remiſſionem? Imo idem juſſit, qia facit, eſt enim verax Deus, omnis avtem homo mendax. *Avguſtinus* Epiſt. 157. Non eſt falſa etiam in parvulorum Baptiſmate remiſſio peccatorum, nec verbo tenus dicitur, ſed veraciter agitur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nec *Hypognoſticon* ſcriptum illud Avguſtini eſſe cenſetur: nec Avguſtini teſtimonium in hac lite admittendum profeſſi ſumus. *Num.* 27. De formula illa baptizandi *in remiſſionem peccatorum*, abunde ſatis eſt ſupra dictum, *ad Num. 4. 5.* De *Dei* itidem *veracitate. Num. 2. ad Argum.* 12. & *ad Num.* 13.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Cui convenit illud Lutheri; Qi non credit verbo Miniſtri dicentis, *Ego te baptizo*, facit Dominum mendacem, cujus illa verba ſunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Verba illa Miniſtri baptizantis non ſunt ipſa Dei verba; non magis qam Baptiſtæ illa, *Ego vos baptizo.* Matth. 3. 11. qanqam qo minus qis Miniſtro hoc dicenti credat, etiamſi vobiſcum de Baptiſmi vi & efficacia juxta non ſentiat, qod obſtet, nihil eſt. Itaqe ex Lutheri dicto qid in rem veſtram elici poſſit non video. Locus ſi indicatus fuiſſet, de verbis judicium fieri poterat ulterius.

2. Lutherus in dictis ſuis eſt ex affectu vehementiori immodicus ſæpenumero: inter cætera in Doctrina Sacramentaria, ubi adverſus *Sacramentarios*, qos appellat, ſe opponit. Ex qo genere eſt, qod habet ad Eſaj. 20. *Deus ſic ordinavit, qod nolit dare Spiritum ſuum ſine ſignis & externa re aliqa.* Qin & *in Gal.* 3. 27. Ea Baptiſmo tribuere videtur, qæ in parvulorum Baptiſmo conferri negantur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Melanchthon in Loc. Commun. de Bapt. *ait*, Baptiſmi verba eſſe Evangelii ſummam; Ego (*inqit Miniſter*) mandato divino & loco Chriſti baptizo te. (i. e.) hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua, & te reconciliatum eſſe vero Deo.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Melanchthonis verbis iſtis nihil amplius Baptiſmo tribui, qam ut ſit gratiæ jam collatæ teſtimonium, ex prægreſſis liqet. *Principalis*, inqit, *ſignificatio & finis Baptiſmi naſcitur ex promiſſione*; Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit. *Ideo enim Baptiſmus proprie Sacramentum dicitur, qia huic promiſſioni additus eſt, ut teſtetur promiſſionem gratiæ verè ad hunc pertinere, qi baptizatur. Ac perinde ſentiendum eſt de hoc teſtimonio, acſi Deus nova aliqa voce de cælo teſtaretur ſe hunc recipere.*

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Præclarè itidem Zanchius (3. Miſcellan. *ubi* de cœna Domini Theſ. 35.) Cum Miniſter baptizat, oculis mentis in cœlum ſublatis cogito, & credo, Chriſtum qaſi manu ſua cœlo demiſſa filium meum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergere per manum illius hominis, qem video aqa caput infantis aſpergentem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Præclarè qidem, (præſidenter interim) ſi claro aliqo verbi divini teſtimonio ſubnixus, qod mihi ſanè nevtiqam liqet. Siqidem 1. Zanchius ibidem contendit, *per Sacramentum hoc hominem Chriſto uniri, Chriſtiqe ſangvine*

aſpergi. At ego in æternum perire qenqam, qi Chriſto unqam efficaciter unitus fuerit, avt pollutum ac immundum prorſus manere, cui ſangvis ille Dei ipſius manu aſperſus ſit, non adducor facilè ut credam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dicere parvulos, qibus originale peccatum remittitur, Spiritu per Baptiſmum, ſuo modo, Chriſto uniri, qa unio pro ſtatu parvuli ad participationem Chriſti ſufficit, non eſt abſurdum. Dicimus tamen hanc unionem non ſufficere adulto ad Chriſti participationem, ſed ſufficere ceſſare. Cum enim ad adultam ætatem perventum fuerit, ad noſtram unionem cum Chriſto fides & pœnitentia actualis exiguntur. Non ergò inconvenit dicere illum unionis modum qa parvulo ſufficit ad Chriſti participationem efficacem pro illo ſtatu, ceſſare ſufficere eidem adulto; qi cum adoleverit, ſi credere in Chriſtum neglexerit, atqe adeo per fidem uniri, non mirum ſi talis in æternum pereat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod *unio illa qa parvulo ſuffecerat ad participationem Chriſti, adulto non ſufficere* dicitur; nolo repetere de ſufficientia ea qæ ſupra dicta ſunt: nam de unione aliqid ulterius dicendi occaſio infra dabitur. Illud tantum jam qæro; Unio illa num deſinat planè, ubi qis adoleverit, ut nova ſuccedat; an eadem ipſa continuetur, ſed ut nova qædam eidem adjiciatur, & duæ diverſi à ſe invicem generis uniones ſimul in eodem conſiſtant; qorum utrumqe varia ſecum inconvenientia trahere videri ſaltem poterit.

2. De clavſula illa (*ſi credere neglexerit*) reſpondeo; fieri non poſſe, ut qi Spiritus Sancti ope ita Chriſto unitus ſit, ut unus cum illo ſpiritus evaſerit, in Chriſtum credere ſuo tempore vel negligat, vel deinceps etiam deſinat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. Si agas de ſangvinis aſperſione ad ablutionem ſordium originalis reatus; dico parvulum baptizatum non eſſe amplius pollutum avt immundum ratione hujus reatus, cum peccatum originale ſemel dimiſſum non redeat qoad reatum, ut nos ex Proſpero in *Theſi* noſtra demonſtranda docuimus. talis tamen poteſt novam immunditiem contrahere, & in ea in æternum perire.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ut illud omittam, aliud qid *ſordes*, aliud *reatum* ipſum exiſtere. de ſangvinis aſperſione ſimpliciter loqor, qi aſperſus non reatum tantum, ſed & maculam expurgat.

2. Novam immunditiem contrahere poſſunt, & contrahunt qotidie ſancti: ſed an ejuſmodi, qæ munditiem omnem penitus exterminet, & ad exterminium ipſorum etiam æternum valeat, hoc eſt qod noſtri negare ſolent, nec admitti poſſe in qoqam vere mundato videtur.

3. Proſperum qod attinet, ſententiæ illius te minimè ſubſcripturum exiſtimo; avt ſi ſubſcribere volueris, certè Synodi Dordrechtanæ decretis contraibis. Verba hæc ſunt, eo ipſo qem tu citas loco, *ad Gall. object. 2. Omnis homo, qi credens in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum regeneratur in Baptiſmo, tam à propriis peccatis, qæ mala voluntate & actione contraxit, qàm ab originali, qod à parentibus traxit, abſolvitur. Sed relapſum poſt Baptiſmum ad infidelitatem & impios mores qi negat originali peccato fuiſſe purgatum, tam falſa opinatur, qam qi eundem aſſerit non æterna morte eſſe damnandum.* Et, ibidem ad *object. 3. A ſanctitate ad immunditiem, à juſtitia ad iniqitatem, à fide ad impietatem pleroſqe tranſire, non dubium eſt: & ad tales prædeſtinationem filiorum Dei, coheredum Chriſti, non pertinere certiſſimum eſt.* Vides Proſperum diſertis verbis aſſerere tam adultos credentes, qam parvulos tinctos, tam à peccatis actualibus, qam à reatu originali ablutos, & abſolutos, tam à fide & ſanctitate, qam à juſtitia accepta excidere prorſus, & in immunditiem, iniqitatem, impietatem, infidelitatem incidere, per qam in æternum exitium deveniant. Qod nec ipſe (credo) credis, nec Synodi illius decreta admiſerint.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

2. Zanchius ipſe, *ibidem Theſi 6. & 8. de Baptiſmo*, & *ad Epheſ. 5. 26. mundationis* ſive *ſanctificationis* nomine tam *regenerationem* qam *juſtificationem* comprehendi vult; ut utraqe in Baptiſmo ex conſeqenti collata intelligatur; qorum in altero ſi à Zanchio diſceditur, qidni & in altero diſcedatur?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tota theſeos mea explicatione non potes juſta conſequentia inferre, me in eo qod toties ingeris, omnem ſanctificationem parvulis denegaſſe, ac proinde non rectè infers me hac ex parte à Zanchio in loco à te citato diſcedere. Qid de hac tota re ſenſerim, ſupra explicavi. Interim tu hoc ipſo in loco à Zanchio diſcedis, qi vis locum Epheſ. 5. 26. de ſola ſanctificatione, excluſa juſtificatione, intelligendum eſſe, ut videre eſt Cenſura Num. 7.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Hoc tantum volui, admiſſa Zanchii ſententia, utrumqe ſtatuendum; cum de altero tamen ſecus opinari te crederem: nec Zanchii avthoritate magis in hac parte teneri me, qam avt te avt alium qempiam, qi tecum ſentiat in illa altera.

2. A Zanchio diſcedere me in loci illius expoſitione liberè agnoſco; ſed nec avt ſolus hoc facio, avt qo minus facere id liceat, non video; præſertim cum nec de loci ſenſu teſtem illum advocarim, nec in cujuſqam verba (ſacris illis exceptis Spiritus Sancti amanuenſibus) jurare qiſqam teneatur. Hanc igitur veniam petimuſqe damuſqe viciſſim.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Verum ut Zanchio ſecum convenire poſſit, ipſe viderit, ſi hoc de baptizatis omnibus dictum voluit, qi ipſe in *Miſcellan. de Prædeſtin. c. 4. Theſ. 1.* Et *demonſtrat. Theſ. 6.* aſſerit, *reprobos in peccato relinqi, & perpetuo coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere.* Qin &, *de Attributis Dei l. 5. c. 2. de Prædeſtin. ſanct. Theſ. 2. Num. 2. Unionem cum Chriſto, & juſtificationem, electionis effectus, notaſqe* facit. Et, *ibidem q. 3. Num. 2. Electionem juſtificationis cavſſam.* Et, *de reprobis q. 2. Theſ. 1. Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hic Zanchium ſecum committere ſatagis, ſed mallem loca à te citata interpretari de adultis, de qibus potiſſimum agit: Fateor enim & ipſum & Apoſtolum ex qo ille ſuas theſes demonſtrat, parcius agere de effectu Baptiſmi in parvulis. Illud, Reprobos in peccato relinqi, & coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere, *intelligendum de peccato actuali, & reos eſſe mortis propter iniqitates proprias.* Unionem cum Chriſto & juſtificationem eſſe effectus electionis *ex Apoſtolo docet, ſed intelligit de unione & juſtificatione per fidem facta, de qibus Apoſtolus proprie agit.* Electionem *vult* juſtificationis *per fidem* cavſſam eſſe. Reprobos nec vocari unqam, vel juſtificari

juſtificari *vult : ſcilicet per donationem fidei, nec fide juſtificari, de qa vocatione & juſtificatione paſſim agit Apoſtolus.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De adultis ſolis Zanchii illa intelligi, nec materiæ de prædeſtinatione in genere, qam tractat, ratio, nec ipſe etiam avthor patitur. Nam *l. 5. c. 2. de prædeſt. ſanct. q. 5. §. 2. de mediis*, hæc habet: *Sine his igitur ne pueri qidem & infantes ad finem æternæ gloriæ deduci poſſunt. Ideo interne omnes, etiam electi infantes per Spiritum Sanctum ſuo modo vocantur, & juſtificantur, ut etiam glorificentur. Qadam verò his annexa ſunt, qæ etſi locum in infantibus propter ætatem habere non poſſint, reliqos tamen electos omnes conſequntur*, &c. *Uti actualis fides, avditio verbi*, &c.

2. Illa à te allata, à Zanchio hac ratione dicta intelligi debere, qod puerum baptizatum ex charitatis judicio electum eſſe præſumat (id qod contra tuam *theſin* diſertè facit) inde liqet clariſſimè, qod idem ipſe, *de operibus redempt. l. 1. c. 16. tit. de bapt.* dum Baptiſmi à ſe allatam definitionem explicat; *Diximus*, inqit, *electi; qia reprobi, licet lavacro aqæ baptizentur, beneficiorum tamen, qæ per Baptiſmum conferuntur, expertes manent, nec baptizantur à Chriſto, Spiritu Sancto & igne : Non enim baptizat Chriſtus niſi ſuos, hoc eſt, à Patre ſibi datos.* Et poſtea, in *cavtion. 1. Ut Baptiſmi beneficia conſeqamur, opus eſt fide, vel ſaltem ſpiritu fidei & pœnitentiæ, qo certè non donantur niſi electi, & ad fœdus pertinentes.* Imò eis ipſis in *Theſibus*, unde teſtimonium illud tuum deſumitur, ab ipſo protinus exordio, de *electis ſolis* ſeſe agere, qibus iſta conferantur, ſive per Sacramenta, ſive per alia media, beneficia, aperte ſatis oſtendit. *theſ. 1. & 2. & theſ. 26.* ubi *electos* ſolos ſtatuit *ad fœdus admitti, & Chriſto uniri, atqe in corpus ejus incorporari.*

Zanchianis gemina habet Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. in Append. de exorciſm. fol. 74.* Sed de Zanchio videatur Malderus, *ad Synod. Dordr. c. 2. §. 5.*

3. Si *de Baptiſmi in parvulis effectu parcius agere Apoſtolum* concedatur; vix erit, opinor, ut ex ſcriptis Apoſtolicis theſes iſtæ de materia ea certo clareqe poſſint ſtabiliri.

4. Zanchius qod de eadem re parcius agere dicitur: certè ſententiam ſuam ea in parte aperte ſatis profitetur, *ad Epheſ. 5. loc. 2. part. 2. de bapt. §. 5. & 6.* ſi qid verò deſideratur, Lectorem ad Calvinum in *Inſtit.* remittit; utpote qem in argumento iſto probet; de eo avtem jam ſtatim videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hiſce accedat clariſſimus Calvinus (*in* comm. in Epheſ. 5. 26.) Qod Baptiſmo nos ablui docet Pavlus, ideo eſt, qod illic nobis ablutionem noſtram teſtatur Deus, & ſimul efficit, qod figurat; niſi enim conjuncta eſſet rei veritas, avt exhibitio, qod idem eſt, impropria eſſet hæc locutio, *Baptiſmus eſt lavacrum animæ.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Calvino idem qod de Zanchio dictum ſit; ne ſibi contrarius exiſtimetur. qi & qod addit *Baptiſmum* dici *animæ lavacrum*, ſi de Baptiſmi Sacramento accipiatur, intelligi poteſt ita dictum, qod ad ablutionem animæ deſignandam atqe obſignandam inſtitutum ſit. Verum de Calvini mente videantur, qæ habuimus ſupra repoſita *Num. 2. ad Arg. 3. Reſp. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nemo noſtrorum Theologorum de Sacramentorum vi & efficacia ſæpius & clarius loqitur, qam D. Calvinus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Atqi Calvini doctrina de catena illa Apoſtolica, cujus nexus dogma iſtud diſſolvere videtur, cum Zanchii illis, qæ ſupra allata ſunt, planè conſentit.

2. Calvinus certè diſertè videtur ad partes noſtras tranſire, ubi tum de Sacramentis in genere, tum de Baptiſmi, qoad parvulos ipſos efficacia uſuqe ex profeſſo agit. Ut enim illud prætermittam ex *comment. ad Epheſ. 5. 26.* à te ipſo adductum; *Neqe enim affixa eſt ſignis Dei gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat, ſi velit. — Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ nunqam ſiunt participes; nam ſignum omnibus eſt commune, h. e. bonis indifferenter & malis; Spiritus avtem non niſi electis confertur: atqi ſignum abſqe Spiritu eſt inefficax.* Et, *ad Rom. 4. 11. Sacramenta per ſe etſi nihil juvant, Deus tamen, qi gratiæ ſuæ inſtrumenta eſſe voluit, arcana Spiritus ſui gratia efficit, ne profectu careant in electis: & qamvis reprobis mortua ſint ac inutiles figuræ, vim tamen ſuam & naturam ſemper retinent.* Idem, qæ de Sacramentorum natura in genere ſtatuat, *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 1.* videri poterit ſupra *Num. 2. ad Arg. 12. Replic. §. 2.* Qin &, *lib. eodem. c. 16. §. 7.* de fructu agens ex profeſſo, qi ex hoc ritu parvulis adhibito, tum ad parentes fideles, tum ad infantes tinctos redeat; hos ponit.

1. *Qoad parentes; qod Dei ſignum puero communicatum, velut impreſſo ſigillo promiſſionem pio parenti datam confirmat, ac ratam eſſe declarat, qod Dominus non illi modò, ſed ſeminis ejus in Deum ſit futurus.*

2 *Qoad infantes; nonnihil*, inqit, *emolumenti pueri è ſuo Baptiſmo capiunt:*

1. *Qod in corpus Eccleſiæ inſiti, aliis membris aliqantò commendatiores fiant.*

2. *Qod ubi adoleverint, ad ſerium Deum colendi ſtudium non mediocriter ſtimulantur; à qo in filios ſolenni adoptionis ſymbolo accepti fuerint, antequam per ætatem eum cognoſcere poſſent.* Qanqam avtem de Calvini in hac parte ſententia ſuperius abunde ſatis dictum videatur *Num. 2. ad Arg. 12.* & *Num. 17. Replic. ult.* tamen qò illud, qod ex eodem *ad Epheſ.* hic adductum eſt de avthoris ipſius mente qid velit, clarius pateſcat, ex ejuſdem *Catechiſmo*, ubi accuratius iſta diſtingvit, pavca delibabimus. M. *Qid eſt Sacramentum?* P. *Externa divinæ erga nos benevolentiæ teſtificatio ad obſignandas cordibus noſtris Dei promiſſiones, qo earum veritas melius confirmetur.* Et mox, *de baptiſ.* P. *Baptiſmus veluti qidam in Eccleſiam aditus nobis eſt, illic omnes teſtimonium habemus, nos cum alioqi extranei alienique ſimus, in Dei familiam accipi, ut inter ejus domeſticos cenſeamur.* Mox; M. *Num aqam eſſe animæ lavacrum cenſes?* P. *Neqaqam; hunc enim honorem Chriſti ſangvini eripere nefas eſt, ut abſterſis omnibus noſtris maculis puros coram Deo & impollutos nos redderet. Atqe hujus qidem purgationis fructum percipimus, qum ſacro illo ſangvine conſcientias noſtras Spiritus Sanctus aſpergit; obſignationem verò in Sacramento habemus.* M. *Verum annon aliud aqa tribuis, niſi ut ablutionis tantum ſit figura?* P. *Sic figuram eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas : neqe enim ſua dona nobis pollicendo nos Deus fruſtratur : proinde & peccatorum veniam, & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo & recipi à nobis certum eſt.* (Habemus qæ ex *comment. ad Epheſ* prolata ſunt; ſeq pergamus.) M. *An promiſcuè in omnibus impletur hæc gratia?* P. *Multi, dum pravitate ſua viam illi præcludunt, efficiunt, ut ſibi ſit inanis. Itaqe non niſi ad fideles ſolos pervenit hic fructus: verum inde nihil Sacramenti naturæ decedit.* poſt. M. *Nobis verò qid agendum eſt, ut rite Baptiſmo utamur?* P. *Rectus Baptiſmi uſus in fide & pœnitentia ſitus eſt: h. e. ut ſtatuamus rum. certa animi fiducia, nos ab omnibus maculis Chriſti ſangvine purgatos Deo placere: Deinde ut Spiritum ejus ſentiamus in nobis habitare, atqe id operibus apud alios declaremus.* (Vides Calvinum de adultis fidelibus iſta dixiſſe debere intelligi, qibus obſignando exhibere beneficia iſta

dicantur: atqi horum nemo avt eſt reprobus, avt in æternum periturus; ut *aſſerto* tuo *ſecundo* Calvinus minimè ſuffragetur. Verum ſequntur jam *de Pædobaptiſmo*, qæ pro nobis prorſùs faciant. M. *Si hæc requiruntur ad legitimum Baptiſmi uſum, qi ſit ut infantes baptizemus?* S. *Non eſt neceſſe, ut Baptiſmum ſemper fides & pœnitentia præcedant: ſed ab iis tantum exiguntur, qi per ætatem jam ſunt utriuſqe capaces. Satiùs ergò fuerit, ſi infantes poſtqam adoleverint, Baptiſmi ſui vim exſerant.* Poſt; M. *Qâ ergò conditione baptizandi ſunt infantes?* S. *Ut teſtatum fiat, benedictionis fidelium ſemini promiſſæ ipſos eſſe hæredes; ut agnitâ, poſtqam adoleverint Baptiſmi ſui veritate, fructum ab eo percipiant & proferant.* Hæc Calvinus, qæ cum dogmate, qod tu iſtic tueris, qi poſſint conſiſtere, ipſe videris.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 31.

3. *Si in parvulis omnibus Baptiſmus non ſolvit reatum originalis peccati, videri poſſit Deum non ſeriò & veraciter agere cum ſuſcipiente, qem vult & juſſit baptizari, & ſuppoſito novo fœdere cum toto humano genere, & ejuſdem ſignis, & ſacramentis tum inſtitutis, tum ritè applicatis, iiſdem ſignis ſuis Deum deeſſe & (qod abſit) ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeo ſuppoſito novo fœdere deſerere, antequam deſeratur. Qare prorſùs dicendum eſt, Deum remoto omni ex parte ſuſcipientis impedimento, i. e. libera reſiſtentia, ſuæ ordinationi non deeſſe, ſed in parvulo ritè baptizato ſolvere reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Non ſeqitur *Deum veraciter non agere, etiamſi in Baptiſmo reatum non ſolvat*, dummodo gratiæ fœdus obſignet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, 1. At ſeqetur mea illatio, ſi reatus ſolutio promittatur in Baptiſmo. *Promitti avtem ſolutionem reatus evincit* 1. *Analogia Sacramentalis. Qemadmodum aqa, ſev aqæ aſperſio, abluit ſordes corporis: ita ſangvis Chriſti ejuſqe applicatio ritè ſuſcipientis abluit reatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non videtur ex eo confirmari ſatis illationis neceſſitas, qia *Deus in Baptiſmo reatus ſolutionem promittat*; niſi addatur, promittere eo ipſo tempore dandam; qod nuſqam promiſiſſe deprehenditur.

2. Analogia ſacramentalis id non probat: analogia hæc in genere eſt; Sicut aqa vim habet abluendi corporis ſordes, ita Chriſti ſangvis eluendi animæ maculas: analogia ſiqidem à repræſentatione ſumi ſolet, repræſentatur avtem priùs, propriéqe in Baptiſmi ſacramento cordis ſanctificatio, qâ ab inhærente ſorde emundatur. Epheſ. 5. 26. 1 Pet. 1. 2. Tit. 3. 5.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ac qanqam non negarim aqæ aſperſionem etiam obſignare ablutionem ſordium, id tamen non præſtat niſi ſecundariò, & ubi priùs eſt ablutus reatus. Obſignatio enim non eſt propriè niſi rei priùs exhibitæ; non enim verè obſignatur, niſi qod prius eſt, ut non uno in loco verè D. Beza ad Acta Colloq. Mompelg. *Eſto enim obſignatio fiat futuri beneficii ex promiſſione, ipſa tamen promiſſio priùs ſit qàm obſignatur, avt obſignari poſſit.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reverâ obſignari non poteſt, qod non aliqo modo præceſſit. Verùm obſignatio duo reſpicit; tum promiſſionem ſive pactionem ipſam, tum beneficium, idqe vel abſolutè pactum ſive promiſſum, vel conditionatè. Illa obſignationem præcedat neceſſe eſt, iſtud qo minùs ſeqatur, avt ne ſeqatur qidem, nihil obſtat, ubi conditio, ſub qâ promittebatur, præſtita non fuerit. Calvinus *Inſt. l. 4. c. 14. §. 3. Ex hac, qam poſuimus, definitione, intelligimus nunqam ſine præeunte promiſſione eſſe Sacramentum; ſed ei potiùs tanqam appendicem qandam adjungi, eo fine ut promiſſionem ipſam confirmet ac obſignet.* Whitakerus de Sacr. q. 1. c. 3. *Sacramenta Dei promiſſioni, tanqam ſigilla diplomati, annexa ſunt.* Petrus Martyr *ad* 1 *Reg.* 8. *In Baptiſmo res ipſa, hoc eſt, fœdus initum cum genere humano per Chriſtum antecedit, deinde ſymbolum externum conſeqitur. — Non tamen diffiteor qadam ſignificata eſſe Baptiſmi, qæ non antecedunt ſed conſequuntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia.* Hilarius *in Pſalm.* 118. *part.* 3. *Eſt ergo, qantum licet exiſtimare, perfecta illius emendatio puritatis, etiam poſt Baptiſmi aqas repoſita; qæ nos Sancti Spiritûs ſanctificet advenu, judicii igne nos decoqat, qæ per mortis injuriam, à labe morticina & ſocietate purgabit, &c.* Et hanc tamen in Baptiſmo deſignari docuimus ſupra Num. 2. *ad argum.* 2. *enunc.* 7.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tuis avtem hypotheſibus nihil hîc promittitur, niſi obſignatio ablutionis reatûs; atqe ita analogia ſacramentalis erit: Ut aqa, ſev aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus applicatio obſignat ablutionem reatûs. At qis neſcit aqam priùs natura abluere ſordes qàm earundem ablutionem obſignat, avt obſignare poteſt?

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ex *meis*, ſed non ſolius, noſtrorum ferè omnium *hypotheſibus* ſeqitur, nihil promitti vi Sacramentorum proprie ac primariè perficiendum, niſi fœderis divini, promiſſionumqe & pactorum ejuſdem obſignationem; tum qicqid ex obſignatione beneficii ulteriùs poſſit accreſcere: neqe vix avſim pedem in hoc negotio ulteriùs proferre, qàm Apoſtolum ipſum mihi præeuntem advertam. Rom. 4. 11. qo loco integram Sacramenti definitionem, totámqe ejuſdem naturam rationémqe complexus, noſtrûm pleriſqe perhibetur. Petrus Martyr. *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum in ſacris literis, qo tam breviter & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qàm his Pavli verbis, qibus Circumciſio appellatur ſignaculum.* Calvinus, *ibidem. Porro hîc habemus inſignem locum de communi Sacramentorum uſu. Sunt enim, teſte Pavlo, ſigilla, qibus & Dei promiſſiones cordibus noſtris qodammodò imprimuntur, & ſancitur gratiæ certitudo.* Et, *Inſtit. l.* 4. *c.* 14. *§.* 23. *Nec verò Baptiſmo noſtro plus tribuere fas eſt, qàm Apoſtolus Circumciſioni tribuit, qod vocat ſigillum juſtitiæ fidei.* Whitakerus, *de Sacram. q.* 1. *c.* 2. *Non hîc Circumciſionis tantùm, ſed Sacramenti in genere definitio habetur; & hæc brevis & perſpicua Sacramenti definitio eſt, ut mihi videtur: primò enim σημεῖον pro genere ponitur, h. e. ſignum externum avt ceremonia; deinde σφραγὶς δικαιοσύνης, ſigillum juſtitiæ, qa ex fide ſcilicet eſt, rem Sacramenti & finem & uſum declarat, ut ſi poſſemus eſſe Scripturis contenti, non meliorem definitionem deſideraremus.* Paræus, *in Rom.* 4. 11. *Hic locus eſt ſedes doctrinæ de natura & uſu principali Circumciſionis, & Sacramentorum reliqorum, unde cogneſcitur, qod ſacramenta ſint σημεῖα divinitùs data, & σφραγῖδες, ſigilla juſtitiæ fidei.* Et, *ibidem. Obſerv.* 2. *Omnia Sacramenta ſignificant & obſignant fidei juſtitiam: Baptiſmus ergò ſignum eſt & ſigillum juſtitiæ fidei, per ſangvinem & Spiritum Chriſti.* Et mox; *Obſcurum non eſt, ſignificare & obſignare gratiam, eſſe de Sacramentorum forma συσταλικῆ, unde principalis eorum effectus exiſtit.* Rivetus, *de Sacram. theſ.* 30. *Finis Sacramentorum proprius eſt, ut obſignent fidelibus promiſſiones Evangelii.* Wallæus, *de Bapt. §.* 31. *Propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere.*

Optimè

Optimè Vorſtius, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 2.* Objectio. *Omnes homines naſcuntur in peccato originali, & proinde cum reatu mortis æternæ, Pſal. 51. Rom. 5. &c. Ergò niſi per Baptiſmum hic reatus tollatur, pereundum ipſis eſt; qia per hoc organum gratia Chriſti hominibus applicanda eſt, & ſine hoc applicari non poteſt.* Solutio. *Non reatus ille generalis propriè per Baptiſmum, ſed per Chriſti gratiam (qæ propriè per Baptiſmum non qidem reipſa conferri, ſive nobis applicari, ſed tantùm ſignificari & obſignari ſolet) à nobis avfertur.* Et, *ad Contr. 1. Theſ. 6. Noſtri hoc dogma de opere operato, ſev de actione externa & ſacramentali, qaſi qæ per ſe abſqe fide, & bono motu utentis juſtificare qempiam poſſit, plane pernicioſum eſſe judicant: Et omnia ſacramenta ex ipſius Dei ordinatione tantùm vim ſignificandi & obſignandi, non avtem ipſam Evangelii gratiam conferendi habere, docent Evangelici. — Sacramenta dicuntur ſigna & ſigilla divini fœderis, uti ſupra diximus ex Gen 17. & Rom. 4. Ergò gratiam in fœdere promiſſam, non ipſa in ſe continent, avt vi ſua nobis conferunt; ſed jam fortè collatam, vel etiam poſtea conferendam tantùm ſignificant & obſignant. — Qippe qæ gratia divinitùs promiſſa, non antecedentes cavſſa, ſev inſtrumenta operativa, ſed conſeqentia qædam adjuncta ſunt.*

2. Nihil tamen aliud in Baptiſmo promitti, niſi obſignationem ablutionis reatûs, *ex meis hypotheſibus* non ſeqitur. Promitti enim poteſt, qod non ſtatim præſtatur; promittitur in fœdere, ſed ſub conditione, ablutio ſordis ablatióqe reatûs: promiſſio iſta, ubi fœdus obſignatur, qaſi promiſſione novâ reali, non vocali avt verbali illâ duntaxat, ulteriùs firmatur ac ſancitur. Ita in Baptiſmo remiſſionem ipſam reatûs promitti non negatur, etiamſi obſignari duntaxat in præſenti, non & præſtari, ſtatuatur.

3. *Sacramento fœdus obſignari tantummodò*, qi dixerit, *ejuſdem obſignationem in eodem promitti* nullus dicit: imò abſurdè admodum & contra ſuam ipſius mentem loqeretur, id ſi diceret; ſi enim in obſignatione Sacramenti ipſius natura uſúſqe proprius conſiſtere cenſeatur, neceſſario ſeqetur in Sacramenti adminiſtratione obſignationem, non futuram promitti, ſed impræſentiarum præſtari.

4. Talem, qalis hîc fingitur, *Analogiam* de Baptiſmo hinc ſtatui, (non magis qam ex hypotheſibus Pavlinis de Circumciſione) id verò pernego. Verùm nihil fuerit opus, hoc loco denuò regerere, qæ ad objectum iſtud diluendum priùs dicta ſunt. *Num. 2. ad Arg. 10. Repl. §. 4.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Deus in hoc Sacramento promittit illud parvulo, cujus parvulus eſt capax, non id cujus parvulus pro ſtatu parvuli non eſt capax. At remiſſionis originalis reatûs parvulus eſt capax pro illo ſtatu, non itidem obſignationis ablutionu reatûs; hunc enim moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, qoad parvulum ipſum, te ipſo fatente* Num. 32. ſeqente.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nuſqam promittit Deus, in Baptiſmi Sacramento, infanti baptizato conferre id omne, cujus infans capax eſt.

2. Obſignationis fructus capax eſt infans, etiamſi uſus moralis illius actualis nondum ſit capax, cujus beneficio gratiam alere, confirmare, avgere Sacramenta in adultis fidelibus ſolent. Nec ego obſignationis uſum omnem qoad parvulos Sacramentis derogavi, verùm hunc tantùm, qo mediante ſignificatione, repræſentatione, obſignatione, gratiam eis communicare qeant. Obſignatio poteſt latifundiorum parvulo fieri; qæ etiamſi qoad parvulum ipſum firma efficáxqe ſit; unde & obſignationis capax meritò dicatur; non tamen obſignationis illius uſum eum poterit obtinere, qo vel de poſſeſſione obſignatâ gavdium, vel de donatoris benevolentiâ notitiam percipiat, ut ad ipſum denuò impenſiùs diligendum obſervandúmqe excitetur, donec ad rationis exercitium per ætatem acceſſerit. Breviter, hoc volui, non nullum qoad ipſos ſimpliciter, ſed nullum apud illos uſum iſtiuſmodi obtinere, non qod nullus omnino uſus exiſtat, ſed qod nullum ipſi adhibere poſſint, non magis qàm iſtius, qi Baptiſmo tribuitur, effectus, de reatûs ipſius remiſſione, qam illi nec intelligunt, nec mediante ideò intellectu uſum iſtiuſmodi aliqem ejuſdem poſſunt habere. Vide Chryſoſtomum *in Gen. 17. Hom.* 40. ſupra *ad finem Num. 13. Repl. 3.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Promiſſio ipſius remiſſionis, & non ſolius obſignationis ſit parvulis Judæorum* Act. 2. 39. *ut ſupra obſervavimus in* Reſp. ad Cenſ. Num. 4. & 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqe ibi ſatisfacere objecto iſti conati ſumus.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex iſtis conficitur Deum veraciter non agere cum parvulo ſuſcipiente Baptiſmum, ſi non abluat reatum, prout in ratione noſtra tertia deduximus; ſed ſuis ſignis deeſſe, & ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeò deſerere antequam deſeratur à ſuſcipiente Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Satis eſt, ut veraciter Deus agat, dummodo fœdus gratiæ obſignat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Si ſatis eſt, ut fœdus gratiæ obſignet, illud intelligendum de obſignatione vel ipſius pacti conditionalis; Si crediderit, remittentur tibi peccata. *vel ipſius rei promiſſæ, qatenus ſuſcipiens de re promiſſa, i. e. remiſſione peccatorum, jam obtentâ certioratur.*

1. *At nevtra obſignatio obtinebit in parvulis, qippe in qibus pro eo ſtatu hunc moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, te ipſo fatente,* Num. 32. *Atqe adeò parvulis in infantia morientibus Baptiſmus non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſus inefficax; ſupervicturis avtem non erit ſignum efficax, niſi cum adulti primùm crediderint.*

2. *Si de obſignatione conditionali intelligas, illa ſit cum omnibus baptizatis, ſed nihil ponit ineſſe, niſi poſita conditione. Si ergò ſufficiat, ut Deus dicatur veraciter agere cum qovis ſuſcipiente, & tamen nihil ponat ineſſe, niſi in conditionem fœderis præſtante & implente, pœnitendo & credendo in Chriſtum Redemptorem;* Ergò *talis obſignatio ſufficit, qæ nihil prodeſt parvulo pro ſtatu parvuli, nec adulto, niſi cum primùm pœnitentiam egerit, & in Chriſtum Redemptorem actu crediderit; unde talis obſignatio non eſt dicenda ſufficiens, cum parvulo pro ſtatu parvuli non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſus inefficax; itidem omni etiam adulto, priuſqam conditionem præſtiterit.*

Sin de obſignatione ipſius rei promiſſæ, ſcilicet remiſſione peccati intelligi vis, ut Deus dicatur veraciter agere cum baptizato parvulo, qatenus obſignat ipſam remiſſionem jam exhibitam & collatam ante ſuſceptum Baptiſmum; præterqam qod talis obſignatio non ſit parvulis in illo ſtatu, de qibus agitur in noſtro argumento; Dico *non poſſe veraciter fieri omnibus baptizatis talem obſignationem; cum omni baptizato parvulo non priùs remittantur peccata, qàm baptizetur, ex tuis etiam placitis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo, obſignare Deum pactum illud ſub fidei

&

& reſipiſcentiæ conditione cum parente, tam de prole ſuâ, qàm de ſe initum, qod ad adultam ætatem pervenienti, tum demum ex lege ordinariâ fiat *efficax, ubi actu crediderit ac reſipuerit*; qod de Pavlo rectè Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adverſ. Thomſon. diatrib. c. 7.* (ex lege dico ordinariâ, qia nemo Deum reſtrinxerit, qin poſſit in parvulis etiam ſupervicturis efficax prius facere, ſi velit;) apud eos avtem qi in infantiâ moriuntur, infantes efficax evadat, poſſim cum Zanchio dicere, *qando fidei, etiamſi non actus, virtus tamen, Spiritûs Sancti ope operaqe ingeneratur. de Attribut. Dei l. 5. c. 2. q. 5. §. 2. benef. 3.* dico certè, qando Spiritus Sancti virtute interiùs ceperint renovari: nam de uſu morali, qem in infantibus obſignatio nullum habere poſſit, ſatis puto me pavlò ante reſpondiſſe. Nec nudum avt inane, pro ſtatu parvuli etiam, ſignum fuerit, qod hunc qoad ipſos qem dixi uſum habeat; ſiqidem in adultis donec iſta præſtiterint, non prodeſſe, nec tu ipſe, credo, nec orthodoxus qiſqam negaverit. Calvinus, *adver. Anabaptiſtas art. 1.* de Pædobaptiſmo agens, *Cum de Sacramento aliqo agitur, animadvertendum eſt, ſubſtantiam omnem & vim ex doctrina æſtimandam eſſe, à qa confirmationem capit; notemus ergò doctrinam velut rem præcipuam, Sacramentum verò velut appendicem eſſe. Nunc Baptiſmum cum Circumciſione comparemus. Baptiſmus pœnitentiam avt renovationem vitæ continet, cum promiſſione remiſſionis peccatorum: utrumqe iſtorum Circumciſio, nec plus avt minùs, complectitur. Nam qod ad pœnitentiam attinet, de ea ſæpe tum apud Moſen, tum apud Prophetas fit mentio, cum monent, ut circumcidantur corda. Id ipſum enim eſt, qod in Novo Teſtamento dicitur veterem hominem mortificare. In ſumma ſpiritualis Circumciſio idem ſibi vult, qod pœnitentia. Qod verò ad alteram partem attinet, ſcilicet ad remiſſionem peccatorum clarior approbatio petenda non eſt, qam ea Pavli ſententia, ubi dicit, Circumciſionem Abrahæ datam eſſe ad juſtitiæ gratuitæ confirmationem, qam fide obtinuerat. Si igitur ita argumentari velint, rationi conſentaneum non eſſe, ut infantes baptizentur, qi nec fidem nec pœnitentiam habent, cum Baptiſmus ſit Sacramentum regenerationis, & lavacri ſpiritualis, qo per Chriſtum abluimur: reſpondeo idem de Circumciſione dici poſſe, ac Deum nihilominus juſſiſſe, ut infantes circumciderentur. Deum ergò ipſum redarguunt, cum ajunt, rationi adverſari, ſi Sacramentum, qod fidei & pœnitentiæ teſtimonium eſt, communicetur infantibus. Qid igitur dicendum? ſane ſi qæ à Deo conſtituta ſunt probemus, ejus doctrina certò oſtendit minime neceſſarium eſſe, veritatem, qæ Sacramento ſignificatur, ſemper præcedere, ſed aliqando juſſicere ſi ſubſeqatur, ſaltem pro parte. Renovatio enim vitæ ſignificabatur per Circumciſionem; ac ſimiliter juſtitia, qam fide obtinemus; nec pœnitentia nec fides erant in puero infante; nec tamen propterea minùs capax erat Sacramenti recipiendi. En igitur qomodo ſignum veritatem antecedebat. Si hoc aliqando licitum & rationi conſentaneum fuit, qare nunc erit diſſentaneum?* Tandem diſſertationem his verbis concludit: *Gratiam Dei præcipue æſtimare debemus ex declaratione, qam tum Verbo, tum Sacramento facit. Cum igitur Baptiſmus hodiè inſtitutus ſit, ut promiſſio ſalutis corporibus noſtris obſignetur, ut in populo Judaico fiebat; ſingulari conſolatione privarentur Chriſtiani, ſi hæc confirmatio liberis ſuis adimeretur, qâ ſemper potiti ſunt fideles omnes, ut viſibile ſignum haberent, qo Dominus oſtendit ac teſtatur, ſe liberos ipſorum in Eccleſiæ communionem recipere.* Idem, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Dicimus ergo, qum Circumciſionem, pœnitentiæ, fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicarit, non videri abſurdum, ſi nunc Baptiſmi participes fiant, niſi planè in Dei inſtitutionem debacchari placeat. Verùm cum in Dei factis omnibus, tum in hoc qoqe ipſo ſatis ſapientiæ & juſtitiæ ad retundendas impiorum obtrectationes relucet. Nam etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud intelligentia non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur, in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſtea meditarentur. Denique nullo negotio ſolvi poteſt objectio hæc, baptizari in futuram pœnitentiam & fidem, qæ etſi nondum in illis firmatæ ſint, arcana tamen Spiritûs operatione utraqe in illis latet. Hac reſponſione ſemel evertitur, qicqid adverſum nos torqent à Baptiſmi ſignificatione petitum; qale eſt elogium, qo à Pavlo inſignitur, ubi vocat lavacrum regenerationis & renovationis.* Denique ibidem, *§. 21. Contendunt qidem illi, ex eo nihil Pædobaptiſmo reliqum fieri, niſi ut inanis ſit fumus; nempe à qo longè ſepoſita ſit hæc veritas. Verùm hallucinatione iſta identidem peccant, qod rem temporis ordine ſemper ſigno præire velint: nam & Circumciſionis veritas eodem conſcientiæ bonæ teſtimonio conſtabat. Qod ſi neceſſariò præcedere debuiſſet, nunqam infantes Dei mandato fuiſſent circumciſi. Verùm ipſe bonæ conſcientiæ teſtimonium Circumciſionis veritati ſubeſſe oſtendens, ſimul tamen præcipiens parvulos circumcidi, ea parte in futurum tempus Circumciſionem conferri ſatis indicat. Qare nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qàm ut fœdus cum illis à Domino percuſſum confirmet & ſanciat. Reliqa ejus Sacramenti ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.* Beza, *qæſt. & reſponſ. part. 2. §. 111.* Qæſt. *Num verò vis illa Spiritus ſenſim hunc veterem hominem in nobis abolens, & novum creans, ab ipſo Baptiſmi momento incipit?* Reſp. *Apage hunc errorem operis operati. incipit ergò Baptiſmi fructus ab eo momento, qo fides incipit, qæ qidem interdum præcedit Baptiſmum; ut in Cornelio apparuit, Act. 10. 47. interdum verò ſubſeqitur; ut in infantibus baptizatis, modò tardiùs modò ſeriùs evenit, ſiqidem adoleverint & ſint ex electorum numero. Denique non eſt fructus Baptiſmi ad illud momentum coarctandus, qo cuipiam confertur, ut nec verbi ſimplicis, latente tantiſper ſemine in avdientium animis, dum virtute fidei modo ſeriùs modò tardiùs collatæ, emergens fructificet.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 4. ad arg. 5. Promiſſiones Dei vel ſunt categoricæ & abſolutæ, vel hypotheticæ & conditionales. primæ illæ ſemper ratæ ſunt, nec unqam mutari poſſunt, ſive nos credamus, ſive non; ut promiſſio de diluvio nunqam futuro, de mundi fine, de reſurrectione: reſurgemus enim qantumvis non credamus. At promiſſio gratiæ conditionalis eſt, reqirit enim fidem: non credenti igitur Sacramentum nihil confirmat; qia promiſſiones ſacramentales ſunt conditionales,* &c. Idemqe, *ibidem q. 4. c. 2. Sacramenta nihil ex opere operato efficiunt. i. e. ob id tantùm, qia adhibentur, etiam in parvulis. Non enim parvuli, eo tantùm qod baptizantur, gratiam participant, nec tamen fruſtrà baptizantur, qia in futuram fidem & pœnitentiam baptizantur, & qia membra ſunt Eccleſiæ, & ſancti ex fœdere, ideóqe ſignum fœderis eis negandum non eſt, adulti verò niſi credant Evangelio, nullam ex Sacramentis utilitatem percipiunt: atqe ita omnis Sacramentorum vis ex fide pendet.* Et, *q. 5. c. 2. ad rat. 3. Hæc erat promiſſio principalis;* (me fore tibi Deum & ſemini tuo) *& hujus promiſſionis nemo ſine fide particeps eſt.* Videantur & qæ ſupra ex eodem, *de Sacram. q. 1. c. 3. vocab. 4.* adduxi, *Num. 2. ad Arg. 11. Repl. 2. locut. 2. Reſp. 2. rat. 2.* Walæus *de bapt. theſ. 31. Qando ergo propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus: primò certioratione gratiæ promiſſæ, & à cauſſa principali collatæ, avt conferendæ: ſecundò ejuſdem confirmationem & avgmentum: qum avtem promiſſio illa non ſit abſoluta, ſed conjuncta cum conditione fidei & reſipiſcentiæ; ſeqitur gratiam illam non obſignari niſi credentibus & reſipiſcentibus.* Sclaterus noſter, *in Rom. 2. 25.* reſpondens argumentationi iſti Pontificiorum: *Sacramenta rectè atqe utiliter etiam infantibus conferuntur. Ergò ſanctitatem conferunt ex opere operato. — Qid ſi Baptiſmus utiliter infantibus adminiſtratur? num utilitas iſta neceſſariò eſſe debet collatio ſanctitatis abſqe diſpoſitione previa? ac non potius obligatio ipſorum ad obedientiam; per vitæ totius curriculum præſtandam? rectè eum parentum fidelium infantibus adminiſtramus, hoc modò initiantes eos fœderi divino, obligantes ad jugem obedientiam, at verò utrum Baptiſmus alio ullo modo proſit eis, mihi dubium eſt.* Denique Reverendus Gregorius Derenſis Epiſcopus *de perſever. c. 12. §. 3. Non eſt neceſſa-*

ceſſarium, ut baptizatus qiſqam (parvulus ſcilicet) *præſentaneè vel juſtificetur vel regeneretur; verùm Baptiſmi Sacramentum eſt ei ſigillum juſtitiæ fidei, qæ eſt juſtitia Chriſti avt à Spiritu Sancto applicanda electo in infantia morienti, avt etiam fide apprehendenda in eis, qi ad diſcretionis annos ſuperſtites, credendi gratiam aſſequntur.* Et, §. 4. *Neqe enim Baptiſmi effectus eſt, fidem inchoare avt producere, qæ in adultis Baptiſmum præire debet, nec poſſunt infantes, dum rationis uſu deſtituuntur, actualiter credere; ſed baptizato juſtitiam fidei obſignare, atqe ita ſacramentaliter juſtificare, qi qidem effectus non eſt ad tempus ipſum Baptiſmi adminiſtrationis reſtringendus, ſed ad totum vitæ curſum extendendus, qandocunqe is crediderit ac reſipuerit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dices forſan Deum obſignare fœdus gratiæ in Baptiſmo veraciter cum parvulis ſupervicturis conditionaliter duntaxat; at cum parvulis in infantia morituris abſolutè, qatenus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhibitam à prima conceptione obſignat.

Reſpondeo; At ſic parvulis ſupervicturis pro ſtatu parvuli, nihil veraciter obſignatur, cum nihil exhibeatur, qod obſignetur pro ſtatu parvuli; & ſi aliqid eſſet, qod obſignetur, illud tamen obſignari non potuit illis, qi in illa ætate obſignationis incapaces ſunt: Unde obſignatio illa pro illo ſtatu, otioſa eſt, & ſupervacanea. Qorſum enim tales baptizantur in infantia, ſi nihil illis veraciter avt exhibetur avt obſignatur vi Sacramenti pro illo ſtatu? Qod avtem ad parvulos attinet in infantili ætate hinc migraturos, etſi dicamus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhiberi, tamen cum parvulus non ſit capax hujus moralis obſignationis, non ei obſignabit Baptiſmus rem promiſſam, qamvis antea exhibitam; ſed inſuper dicimus, non poſſe ex Scripturis probari, rem promiſſam ordinariè exhiberi ejuſmodi parvulis baptizatis, ante reipſa ſuſceptum Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ex eis, qæ præmiſſa ſunt, qia ſeqentibus hîc occurri videtur, objectioni avtem reſpondent à me minimè propoſitæ, ad qam data *reſponſio* eiſdem nitatur ſuppoſitis qæ ſuperius diſcuſſa ſunt, idcircò omittere viſum eſt; eoqe magis, qia in molem majorem excreſcere diſceptationem hanc jam tandem adverto, qàm futuram, cum aggrederer primò, opinabar. Illud tantum adjicio claris ac diſertis ex Scripturâ ſacrâ firmamentis illud ſtabiliri debere, qod niſi concedatur, *Deum non ſeriò nec veraciter agere, nec promiſſis ſuis ſtare, q'n & deſerere ante qam deſeratur*, ſtatui neceſſe fuerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod [Fœdus gratiæ ſcilicet] mihi tamen non cum toto genere humano, ſed cum Evangelium amplexis tantùm intercedere videtur. Act. 2. 39.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certum eſt conditionale fœdus pangi cum toto genere humano, qomodò cum lapſis Angelis non pangitur, qatenus Deus ſub conditione fidei & pœnitentiæ promiſit omnes homines in gratiam recipere; unde & omnes homines per præcones Evangelii incitari veraciter, & ſeriò poſſint ad ſalutis per Chriſtum partæ participationem; non itidem Angelos lapſos, utpote qos Deus ſub nulla conditione in gratiam denuò recepturus eſt. Interim concedo, res in fœdere promiſſas non exhiberi, niſi Evangelium amplexis & eorum ſemini. Promiſſio item, de qa Act. 2. 39. *non ſolum ſit cum adultis Judæis Evangelium amplexis, ſed etiam cum iſtorum liberis, etiam parvulis, ut ſi ipſi baptizentur, remiſſionem originalis reatus conſeqantur. Id qod pariter* (maceria jam diruta) *intelligi vult Petrus de Gentibus vocandis & eorum liberis. Ipſi enim jure natalium jus habent ad Baptiſmum, qod non habent Gentilium non vocatorum liberi. Vid. ſupra* Reſp. ad Cenſ. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Promiſſionem illam Act. 2. 39. qod attinet, de ea ſæpiùs jam dictum eſt. De fœderis latitudine, qod utrinqe dicitur, nec ad cavſſam præſentem multùm facit; verbiſqe forſan ac modo loqendi, magis qàm ſenſu dictorum réqe ipſâ diſſidetur.

Fœdus reverâ ſub eis conditionibus ineundum generi humano toti nunc dierum, ut Apoſtolus Act. 17. 30. (at non & olim itidem) proponitur ac promulgatur; actu tamen intercedere cum eis ſolis propriè, opinor, dicitur, qi fidei ac Evangelii profeſſionem ſaltem amplectuntur. Ita ſub Veteri Teſtamento, cum tamen fœdus gratiæ, qoad ſubſtantiam, eadem qæ nunc eſt, exiſteret, fœderati Deo ſoli Judæi habebantur, Rom. 9. 2. gentes cæteræ à fœdere alienæ cenſebantur, Eph. 2. 12. Rex qiſpiam, etiamſi voluntatem ſuam ſcripto publico divulgaverit, fore ut ex gentibus avt civitatibus regno ſuo finitimis (unâ interim avt alterâ duntaxat excluſis) ſub tali talive conditione, qæcunqe voluerit, fœderata ſibi futura ſit; non tamen hoc facit, ut fœdus iſtud ſtatim ex ſcripto illo divulgato cum eis omnibus, avt cum ullâ etiam earum intercedat: intercedet tum demum, cum gentium civitatúmve illarum eis tantùm, ſi qæ ſaltem id fecerint, qæ conditiones illas accipere, & præſtandas in ſe recipere voluerint, idqe modo ab eis poſtulato eidem intimandum curaverint. Certè fœdus, qod Deus cum Abrahâ poſteriſqe ejus pepigit, nevtiqam pangebatur cum cæteris, qæ tunc temporis erant, gentibus. Nec video, ſi fœdus gratiæ cum univerſo genere humano ſit initum, cur non & infidelium æqè ac fidelium liberis jus ad Baptiſmum tribuatur, cum fœdere pariter comprehendantur utriqe; avt etiam cur à fœderis beneficio excludantur, niſi actu aliqo ſuo ſeſe ipſi, ubi adoleverint, excluſerint. Rectè Beza, *ad act. colloq. Mompelg. de bapt. dogm. 11. p. 130. Dicat nobis D. Andreas, cur natos in Eccleſia ad Baptiſmum admittat, Turcarum avtem avt Judæorum, qi nunc à fœdere ad tempus exciderunt, liberos non item. Annon qod illi qidem ad fœdus pertinere, qia in Eccleſia nati, cenſeantur? qibus propterea fœderis σημεῖον & σφραγὶς denegari non debeat: illi verò qia extra Eccleſiam nati, & idcircò immundi, in Templum Dei admitti non poſſunt? Nam ſi exceperit in Eccleſia natos infantes, non ut jam ſanctos & cenſos in Dei fœdere, ſed ut ſanctificandos & cenſendos ad Baptiſmum admitti: qæram rurſus, cur hos potiùs qàm Turcas avt Judæos ad iſtam nanciſcendam ſanctificationem admittant.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qin potiùs, ſi cum toto humano genere pactum ſit eâ ratione firmatum, ut *deſerere priùs, qàm deſeratur* videri Deus qeat, ni ad Baptiſmum oblato reatum remittat, certè idem feciſſe non minùs videbitur, ſi parvulo ulli omnino id beneficii negaverit; & multò magis, ſi fidelis cujuſqam parvuli, qi vel neceſſitate inſuperabili excluſus, vel per ſupinam ſuorum negligentiam, ſacro flumine caruerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ratio mea apertè agit, non de qovis promiſcuè ad Baptiſmum oblato, ſed de ſuſcipiente qem Deus vult, & juſſit baptizari, & de Sacramento ritè applicato, ut liqidò conſtare poſſit me de Chriſtianorum parvulis tantum egiſſe, avt inſtar Chriſtianorum ſcilicet de paganorum parvulis, qi legitimè in Chriſtianorum poteſtatem adducuntur, & pro qibus ipſi Chriſtiani ſponſores erunt: tales enim inſtar parentum ſunt. Et de ejuſmodi parvulis dico, ſi in iſtorum Baptiſmo Deus non ſolvit originalem reatum, non ſerio & veraciter agere cum tali ſuſcipiente, & deſerere anteqam deſeratur; qatenus Sa-

cramentis ſuis deeſt, & ſuis (qod abſit) non ſtat promiſſis. Qod dici non poteſt de parvulis Paganorum, qi nunqam ſiſtuntur baptizandi. qomodo enim deerit Sacramento ſuo Deus, in iis qi illud non ſuſcipiunt?

Qod ſpectat ad illos fidelium parvulos, qi neceſſitate inſuperabili, vel per ſupinam ſuorum negligentiam Baptiſmo privantur, nos non negamus hoc caſu, tali parvulo, beneficia fœderis, ut ſupra diximus, Reſp. ad Cenſur. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Intelligo ſatis de qibus agas, illud duntaxat viſum eſt obiter monere, qid ex à te hîc poſitis deduci poſſe videbatur. Siqidem enim ſub hâc formâ fœdus actu ſit initum cum humano genere univerſo, videri poterit Deus, forſan ex à te hîc poſitis, parvulos omnes, qi fidei reſipiſcentiæqe capaces nevtiqam ſunt, deſerere, priuſqam ab ipſis actu deſeratur, ad ſalutem ni admittat: qale neſcio qid & Arminiani, non ſaltem nulli, apud ſe fovere inſimulantur. Certè Adrianus Borrius *reſponſ. Armin. ad art. 31. p. 117.* à Feſto Hommio citatus, in *Specim. Controv. Belgic. art. 15. theſ. 5. p. 56. Neceſſe eſt omnes ſalvos fore, qi actu nulla alia peccata ipſi perpetraverunt, qales ſunt infantes omnes ſine diſcrimine, qia Deus univerſum genus humanum in reconciliationis gratiam aſſumpſit, & cum Adamo omnibúſqe ejus poſteru in eo fœdus gratiæ inivit: cúmqe infantes fœdus illud tranſgreſſi non ſint, non videntur condemnationi obnoxii.*

2. Illud prius videtur firmiſſimè fuiſſe probandum, atqe ex aliqo verbo perſpicuo fuiſſe demonſtrandum clariſſimè, ſignum iſtud Deum eo fine inſtituiſſe, qo per illud reatus originalis ſolutio actu ipſo daretur, ac de reatu eodem, ſub eadem conditione remittendo promiſſionem dediſſe, qam ut mendacitatis ludificationiſqe reus, ni id præſtet, peragatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Hinc Patres in Concil. Valentin. in Gall. tempore Lothatii Imperatoris circa annum 855. *cui præſuit Remigius Lugdunenſis Epiſc.* c. 5. Firmiſſimè tuendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & Spiritu regenerata, & per hoc veraciter Eccleſiæ incorporata, & juxta doctrinam Apoſtolicam in morte Chriſti baptizata, in ejus ſangvine ſit à peccatis ſuis abluta. Qia nec in iis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cum in Eccleſiæ Sacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium; ſed prorſus totum verum, & ipſâ ſui veritate & ſinceritate ſubnixum. *Hac Patres Valentini.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Concilium Valentinum redemptionem & regenerationem conjungit, & ſanè qicqid pro alterâ dictum eſt, pro alterâ ex eiſdem fundamentis dici poterit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Concilium Valentinum agit de redemptione efficaci, qa reſpicit applicationem, non de redemptione impetratâ, qæ proculdubio latiùs patet qàm regeneratio. Eſto ergò, conjungantur redemptio *&* regeneratio; *hoc tamen non facit contra noſtram illationem, qa hinc inferimus, Sacramentum baptiſmi ſemper abluere ritè eum ſuſcipientes à peccatis ſuis; ergò & omnes parvulos etiam non-electos; qâ enim abluit à peccatis, regenerat, i.e. nova nativitate donat. Omnis enim talis ablutio à peccatis, & regeneratio fundata eſt in vera redemptione; ex uſu enim legitimo Sacramenti infert ejus certam & indubitatam efficaciam, & ex efficacia indubitata infert praviam redemptionem, in qa hæc efficacia fundatur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi ego, non de aliâ *redemptione*, qàm *efficaci*, Concilium locutum intellexi; de alia *regeneratione*, qam tu iſtic deſcribis (qæ revera *regeneratio* non eſt) eâ ſcilicet qam ſolam ſacra pagina agnoſcit, qámqe Apoſtolus deſignavit, ubi de *lavacro regenerationis* verba facit, locutum intellexi. Et vero Deo unqam renatum qenqam, in æternum qi pereat, ſeminis divini incorruptibilitas non patitur. Cæterùm in Concilii hujus capita cum diſqiſitione diligentiori factâ, qæ ante non occurrerant, jam inciderim, ejuſdem in capitis verbis, ei qæ hic citatur periochæ proximis deprehendo, qod in Proſpero ſupra erroneum plane annotaveram; *Ex ipſa tamen utiqe fidelium multitudine & redemptorum, alios ſalvari aterna ſalute: — alios, qia noluerunt permanere in ſalute fidei, qam initio acceperunt, — ad perceptionem aterna beatitudinis nullo modo pervenire.* Qod dogma cum Synodi Dordrechtanæ decretis qî poſſit conciliari ipſe videris. Iniqum avtem fuerit me Concilii hujus in altero avtoritate premere, cujus in altero ſententiâ obſtringi recuſares.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Nec minus rectè Clariſſimus Calvinus, in Tit. 3. Illud valere debet inter pios, Deum non inanibus figuris nobiſcum agere, ſed virtute ſuâ intus præſtare, qod externo ſigno demonſtrat. Qare congruenter & vere Baptiſmus dicitur lavacrum regenerationis.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Calvinum qod attinet; de mente ſenſúqe illius abunde ſatis, opinor etiam ad tædium forſan & navſeam, ſuperiùs à me pavlò dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 32.

4. Rectiſſimè dicuntur Sacramenta Inſtrumenta moralia & organa gratiæ, qam ſignificant, exhibitoria. Qomodo ergò Baptiſma dicetur Inſtrumentum gratiæ, cum parvulis adhibetur, ſi tum cum actu applicetur, & expeditum ſit, & nulla libera reſiſtentia ex parte ſuſcipientis impeditum, non tamen effectum, ad qem divina inſtitutione ordinatur, producat? Qod avtem Sacramenta rectè dicantur Inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali & morali ſignificatione, repreſentatione, & obſignatione, paſſim docent noſtri Theologi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Inſtrumenta moralia gratiæ exhibitiva, mediante morali ſignificatione, repreſentatione, & obſignatione dici poſſunt Sacramenta, etiamſi tunc temporis cum adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Argumento noſtro 4. non reſpondes, ſed explicationem noſtram impugnas, qa oſtendimus à noſtris Theologis Sacramenta rectè dici inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali (hæc vox omiſſa videtur, in eo qo uſus es exemplari) & morali ſignificatione, repreſentatione, & obſignatione.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Argumento mihi viſus ſum reſpondiſſe, qia conſecutionis negationem manifeſtam verba mea in ſe continent.

2. Explicationem, non tam tuam, qam Theologorum noſtrorum, tantum abeſt ut impugnarem, ut tum alibi con-

concedam & ſtabiliam, tum iſtic etiam non abnuam; niſi qod minùs perſpicuè locutus, & properante nimis calamo verba qædam omiſerim, qæ nunc inſeri poſtulem, [ſcilicet *qæ ſignificant, repræſentant, obſignant.*] qum hoc ſit qod voluerim; *dici poſſe Sacramenta gratia, uſus hujus moralis vi, exhibitiva, etiamſi omnia, qæ ſignificant, repræſentant, obſignant, non efficiant ſemper tunc temporis cum adminiſtrantur*: qa de re multa ſunt ſuperiùs etiam diſputata, qæ tranſcribere denuò avt relegere, nimis foret moleſtum.

3. Id adjicere mihi ex re ipſâ fore videbatur, partim qo clarum fieret, qonam ſenſu illud poſſet admitti, qod à Theologis noſtris hac in parte aſſeri ſolet, qia illos in partes advocaveras: partim etiam, ut qo ſenſu illud admittere, avt non abnuere ſaltem, ſignificarem; utpote qod ſic acceptum ſententiæ noſtræ nihil incommodare videtur.

4. *Phyſicus* ille *modus* tantum abeſt, ut à noſtris admittatur, ut ne Bellarminus qidem fidenter aſſerere ſit avſus. Vide Bellarminum *de Sacram. effect. l. 2. c. 1. &* Chamierum, *panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 1. §. 18. &* 19. Qanqam phyſicus efficiendi modus, & ſignificatio phyſica, ſunt reverâ res à ſe invicem diſſitæ, atqe iſtud, puto, non illud, volebas. Nec vocula ea exemplari, qo uſus ſum, aberat, ſed dum *Theſeos verba* in compendium redigere, imaqe cum ſummis connectere ſatago, imprudens omiſeram. [Cæterùm poſt *Exceptiones* has à me acceptas ſignificavit per literas Vir Clariſſimus *unum velle ſe vocabulum in noviſſima Num. 32. clavſula inſertum*, ut dicantur Sacramenta, *gratiæ exhibitiva* [*& obſignatoria*] rationem præmiſerat, qam exhibitam ſuprà reperies *§. 1. Num. 2. ad calcem Arg. 6.*]

Exhibitiva interim noſtris qatenus dicantur, oſtendit Chamierus ſupra adductus *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. memb. 7. Reſp. 3. & ad Arg. 11. Reſp. 1.* In exemplari avtem illo, qod ad me tranſmiſerat, cùm verba illa [*mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione*] uncinis incluſiſſet, prout iſtic à me exhibentur, ad marginem adſcripſerat, *mallem incluſa* [ ] *deleri*: qod ideo, opinor, adnotavit, qia *moralem* hunc in parvulis *Sacramentorum uſum* ſuprà non ſemel rejecerat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Patet in adultis, qi fidem profeſſi tantùm cum baptizarentur, poſt multos poſtea interjectos annos, efficaciter vocati fuerint. Videatur Abbotſius noſter, *adverſ. Thomſon. part. 1. c. 7.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego inficias eo, Sacramenta dici poſſe ejuſmodi inſtrumenta, etiamſi tum temporis, cùm adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant. *Rectè Lombardus*, Rem Sacramenti aliqando longè ſeqi ipſum Sacramentum, ut in illis, qi fictè accedunt, qibus cum poſtea pœnituerint, incipiet Baptiſmus prodeſſe. 4. Diſt. 4. lit. G. *Suſtineri etiam poſſe probabiliter* pactionem dilatoriam *Durandi, qi aſſerit*, ubi in ſuſceptione Sacramenti ponitur obex, ibi vi pactionis divinæ Baptiſmum habere ſuum effectum abluendi reatum, qamprimum obex removetur. 4. Diſt. 4. qæſt. 4. *At in infantibus rite baptizatis, qi obicem ponere avt fictè accedere neſciunt, de qibus ſolu noſtrum agit argumentum, hæc pactio nullum locum habet; unde nullum ſubſidium ab hac pactione dilatoria peti poteſt, qod vim noſtri argumenti enervet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si pactio de ſolutione præſentaneâ interceſſerit, locum in parvulo pactio illa dilatoria non habet. Verùm illud probandum adhuc ſupereſt. Vide D. Davenantium, *Num. 2. ad Arg. 2. Memb. 5. de capac. Replic. 1. & 2.*

2. Reſponſio mea hoc nititur fundamento; qod modus ille, qo Sacramentum gratiæ actualis exhibitivum fiat, ex uſu morali, qem percipiens ipſe facere poſſit, pendeat: eum avtem qoad infantes ipſos, cum rationis uſu deſtituantur, Sacramentum habere adhuc neqeat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe certè in infantibus adhuc rationis uſu deſtitutis, qoad ipſos uſum hunc moralem (qo ſint gratiæ exhibitiva) obtinere poſſunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego in ea ſententia ſum, ut exiſtimem vim Sacramenti pendere ex uſu morali, actu avt ſignificandi, avt repræſentandi, avt obſignandi parvulo beneficia fœderis; ſed ex inſtitutione divina, qa Deus ordinavit, ut ad uſum talis ſigni, qod analogiam habet cum re ſignata, ille præſtò ſit in conferenda tali gratia, qamvis ipſe ſuſcipiens uſus hujus moralis capax non fuerit: Neqe enim aliud iſtis verbis noſtris intelligi velim.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Tam Verbi qàm & Sacramentorum efficacia illa, qâ gratiæ ſunt exhibitiva, pendet primariò qidem & principaliter ab inſtitutione divinâ, abſqe qâ nihil avt efficere avt obſignare ſunt nata: ſecundariò tamen ab uſu illo, qo tanqam medio neceſſario adhihito, ad gratiam tam ingenerandam, qam & fovendam & promovendam fiunt actu efficacia. Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 5. Fatemur non alendæ tamùm, ſed avgendæ qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta. Sed aliud ſibi volunt cornuta beſtia: fingunt enim ſubeſſe vim magicam Sacramentis, qæ ſit extra fidem efficax; qo errore tollitur, qa inter fidem & Sacramenta in Scripturis perpetua ſtatuitur relatio. Hoc ut clariùs intelligant lectores, ſemper memoriâ repetendum eſt, Sacramenta nihil, qàm inſtrumentales eſſe conferendæ nobis gratiæ cavſſas, qæ tunc demum proſunt, ſuúmqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* Verùm niſi in uſu illo morali, fidei ſervire qi poſſunt? Idem mox, *ad can. 8. de Sacramentis idem qod de Verbo prædicandum eſt, nihil prodeſſe niſi fide percepta.*

2. De *inſtitutione* ipſa tota lis eſt, an in eum finem uſumqe inſtituta ac deſtinata ſint Sacramenta, ut abſolutionis inſtar Pontificiæ, gratiam eam, cui deſignandæ obſignandæqe ſunt aſſignata, conferant neceſſariò, etiam ubi percipiens uſus capax nevtiqam fuerit: qod mihi ſi probatum fuerit, res tota confecta illicò futura eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 33.*

Bucerus, in retract. in Matth. 3. *agnoſcit*, Sacramenta rectè dici inſtrumenta, organa & canales gratiæ. Atqe hinc, *inqit*, Apoſtolus vocavit Baptiſma *Lavacrum regenerationis*, & *Baptiſmo* affirmat nos eſſe *in Chriſti mortem ſepultos*, Chriſto *incorporatos* & *Chriſto indutos*, & per Sacramenta Chriſtum Dominum ſuam nobis redemptionem communicare; & Sacramenta eſſe communionis Chriſti (i. e.) ſalutis noſtræ ſigna exhibitiva & organa, qibus Dominus ſui communionem nobis impertit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad illud ex Bucero qod adducitur, cui non orthodoxo mirum, ſi non horrendum dictu, videatur, aliqem *in Chriſti mortem ſepultum, Chriſto incorporatum, Chriſto indutum, communionis cum Chriſto. i. e. ſalutis factum particípem*, (idqe non Sacramento tenus, ſed reapſe) in æternum poſthac exitium devenire?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hæc omnia suo modo competere parvulis baptizatis, dicere non est avt absurdum, avt horrendum, etiamsi postea, cùm adolescunt, votum Baptismi non impleant unqam, qin in æternum pereant: neqe enim magis inconvenit, hæc omnia iis competere, qam dicere eos in statu salutis esse, ut si in illo statu ante adultam ætatem moriantur, certò salutem consecuturi sint; qæ est nostra Ecclesia & totius Antiqitatis indubitata sententia; &, ut ego reor, ipsius Scripturæ. Similia iis qæ habet Bucerus, occurrunt apud Avgustinum, Enchirid. ad Lavrent. c. 52. 53.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nolim verba mea, secus càm intellexerim ipse, accipi. Non hoc volui Bucerum hoc dicere, qod *avditu horrendum* existimare me dixi: neqe enim Bucerus hoc ipsum ipse dicit, *aliqem Christo indutum, Christo incorporatum, salutísqe cum Christo factum participem, in æternum posse perire*, verùm verba illa mea [*qod ex Bucero adducitur*,] hunc sensum habent, qasi dixissem, *Qod avtem attinet ad id qod ex Bucero adducitur, Cui non mirum*, &c. non ut Bucero dictum hoc agnoscere avt asserere voluerim; sed ex Buceri dictis, si generalia forent, eoqe sensu, qo tu accipi contendis, ; concepta, resultaturum id, qod non *mirum* tantùm, sed & *avditu horrendum* mihi visum sit. Ego siqidem Bucerum, cum liber ipse mihi non adsit, qo locum perlustrare possim, eo sensu suspicor ista locutum, qo Calvinum Zanchiúmqe paria fere enunciasse superiùs pavlò, liqidò, uti opinor, ostendi. Qin & Bucerum à te eo loci, hac in parte discedere, etiamsi libri copia non suppetat, inde tamen colligo, qod *in Matth.* 3. idem, Bellarmino referente, (penes avtorem sit fides) *de Sacr. Bapt. l.* 1. *c.* 4. docere dicitur, *prædestinatos parvulos etiam sine Baptismo salvari, non prædestinatos etiam cum Baptismo damnari.*

2. *Suo modo in Baptismo ista fieri*, nemo nostrûm etiam negat, eodem scilicet qo Apostolus 1 Cor. 10. 16. Gal. 3. 27. Col. 2. 12. 13. hoc est, vel sacramentaliter, qod est omnibus commune, prout Avgustinum *ad Coloss.* illud interpretari suprà monuimus; vel efficaciter, qod est adultorum fidelium proprium; qatenus in istis illa Baptismus, non repræsentat tantum, & obsignat, sed provehit etiam.

3. Verum eo qo hîc asseri videtur, modo, baptizatis parvulis universis ista competere, *magis inconvenire* mihi saltem videtur, qam *asserere infantes fidelium in eo esse statu, ut si parvuli obierint, salutem consecuturi sint*: qod & ipsum tamen è nostris nonnulli havd ita fidenter & indefinitè statuere videntur. Videatur Calvinus *Instit. l.* 4. *c.* 16. §. 21. adductus suprà *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *de locut.* 2. Beza, *ad Act. Collat. Mompelg. de bapt. dogm.* 7. *p.* 106. Sed & idem, *qæst. & resp. part.* 2. §. 123. & 127. Paræus, *adv. Bellarm. de amiss. grat. & stat. peccat. l.* 6. à Maldero adductus, *antisynod. c.* 2. §. 5. Whitakerus *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 4. Georgius Down. Episcopus Derensis *de pers. c.* 12. §. 3. supra *ad Num.* 31. *membr.* 4. Petrus Martyr *in* 1 *Cor.* 7. 14. *fol.* 92. & Bucerus *in Matth.* 3. apud Bellarminum ubi supra; & in *operibus Anglic. de bapt. efficac. p.* 597.

1. Qia nexum videtur solvere catenæ illius Apostolicæ, Rom. 8. 29. 30. qam nostri adversus Arminianos & Pontificios, sartam tectam tueri tanto connituntur molimine.

2. Qia de Christi corpore vero vivóqe deperire aliqid posse concedere videtur; qa de re videatur Whitakerus, *de Eccl. q.* 1. *c* 9. *arg.* 3. & 4.

3. Qia *justificationem* videtur à *sanctificatione* vera, renovationéqe interna sejungere.

4. Qia Sacramento vim virtutémqe tribuit eam, qæ ex sacris literis nondum confirmata videatur. Cum ad posterius istud assertum nihil horum consequatur.

4. Avgustinum qod attinet, (ut omittam Bucero gemina habere dici non posse, nisi Bucerum prius constet cum Avgustino eadem dixisse) in hac cavtla cur ut testem minus idoneum rejiciam, rationes à me supra allatæ sunt: eo magis hoc in loco, qia in eis qæ asserit, firmandis, Scripturas à sensu genuino, uti mihi videtur, detorqet. Tantum Avgustino tribuo, qantum ipse sibi tribui postulat, *de Trin. l.* 1. *c.* 2. & 3. &, *libr.* 3. *c.* 1. *ad Oros. contr. Priscill.* & Origen. *c.* 11. *de anim. & ejus orig. l.* 4. *c.* 1. *ad Hieron. Epist.* 8. &, *ad Vincent.* 48. Interim Avgustinum Avgustino oppono, ídqe præeunte mihi & facem allucente Præsulum pari nobilissimo, Reverendo Patre Jac. Primat. Armach. & Reverendo Patre Roberto Sarisburiensi Episcopo qorum verbis ista consignabo. Ille in *Continuat. hist. Pelag.* sive *Controv. Prædestinat. c.* 12. *p.* 88. *Qo spectat*, inqit, & *illa sententia, qam inter ipsos Scholasticos Gabriel Briel est amplexus, in* 3. *sent. dist.* 10. *art.* 1. *Reprobos, sive ut ille appellat, præscitos, non esse filios adoptivos. Et veterum celebratissimum illud dogma: Corpus Christi, qod est Ecclesia, ex solis constare electis*, Col. 1. 24. *collat. cum* 2 *Tim.* 2. 10. *Eos esse Ecclesiam qi in domo Dei permanent*, Cyprian. *Epist.* 55. §. 3. *Bonos de Ecclesia non posse discedere. Idem de unit. Eccles.* §. 6. *Et qi perierit, ex illa non fuisse. Avg. de catech. rud. c.* 11. *Secundum præscientiæ suæ gratiam Christum Sanctam Ecclesiam de in æternum permansuris Sanctis construxisse. Greg. in Cant.* 3. *neqe eum justificare nisi corpus suum, qod est Ecclesia. Avg. Epist.* 50. *Non revera corpus Domini esse, qod cum illo non erit in æternum. Avg. de Doctrina Christiana, l.* 3. *c.* 23. *Deum non omnium, sed eorum, qos ante præscivit & prædestinavit, delicta dimittere. Idem contr. advers. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Qi perseveraturi non sunt, non esse à massa illa perditionis prædestinatione discretos. Idem de corrept. & grat. c.* 7. *Eos qi cum tentati fuerint, superantur & pereunt, videri qidem filios Dei factos propter aqam Baptismatis, revera avtem non esse filios Dei, qi non sunt in Spiritu baptizati. Avthor oper. imperf. in Matth. hom.* 5. *Visibilem Baptismum posse habere alienos, i. e. qi regnum Dei non possidebunt, sed esse donum Spiritûs Sancti, qod proprium est eorum tantùm, qi regnabunt cum Christo in æternum. Avg. de unit. Eccl c.* 13. *Denique Sacramenta in solis Electis efficere qod figurant. Idem apud Petr. Lomb. Sent. l.* 4. *d.* 4. §. 1.

Iste, *advers. Thomson. diatrib. c.* 7. *Qod ex Scripturis*, inqit, *urgetur, omnes qi in Christo baptizantur, Christum induere Gal.* 3. 27. *respondet Avg. de bapt. contr. Donat. l.* 5. *c.* 24. *induere homines Christum aliqando usqe ad Sacramenti perceptionem* (*id qod non nisi secundum nos fit*) *aliqando usqe ad vita sua sive animæ sanctificationem, qod secundum Deum fit, & ex proposito gratiæ fit, & absqe illo non fit. Et mox; In Christo baptizantur omnes, qi baptizati sunt; in Christum non baptizantur, nisi qi transeunt in Christum corpúsqe ejus & membra fiunt, qod de baptizatis omnibus dici non potest. In remissionem peccatorum baptizari dicimur, sed ita, ut verum sit qod habet idem Avgustinus contr. advers. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Non omnium Deus sed eorum qos præscivit & prædestinavit, delicta dimittit. Dicimur uno Spiritu in unum corpus baptizari, sed tamen, teste iterum Avgustino de doctr. Christian. l.* 3. *c.* 32. *Non est revera corpus Christi, qod non erit cum illo in æternum. Datur in Baptismo Spiritus Sanctus, & tamen qia Spiritus promissionis est*, Eph. 1. 13. *præterqam filiis promissionis dari non potest; & qanqam visibilem Baptismum habent & alieni, (inqit Avgustinus de unit. Eccles. c.* 19.) *i. e. qi regnum Dei possessuri non sunt, donum tamen Spiritus Sancti proprium est eorum tantùm, qi cum Christo regnabunt in æternum; hoc est donum Spiritus S. proprium Sanctorum, unde nemo communicat alienus; hoc decst omnibus malignis, & gehennæ filiis, etiamsi Christi Baptismo baptizentur, sicut Simon fuerat baptizatus.* Idem deniqe, *ibidem c.* 8. *Ante Avgustini mentem ostendimus, non justificari à Deo alios, nisi secundum propositum vocatos, neminem reproborum adduci ad pœnitentiam salubrem, & spiritualem, qâ homo in Christo reconciliatur Deo; non nisi eorum, qos præscivit Deus & præ-*

pradestinavit, peccata dimitti; non esse revera corpus Christi, qod non erit cum illo in aternum; donum charitatis Spiritus Sancti proprium esse eorum tantùm, qi cum Christo regnabunt in aternum. Diserta ista aperte expressa sunt, & cum defensione tua, Thomsone, consistere non possunt.

Exceptiones cum hucusqe produxissem, istîc substiteram, controversiam hanc disceptationibus mutuis, ex harum, qas jam dederam, occasione, abundè satis ventilatum & discussum iri ratus. reliqa tamen qæ sunt *Thesios*, subjungere visum est, qò integram Lector hic habeat; breviculis duntaxat qibusdam ad ea qæ supersunt Annotationibus adjectis.

SECTIO VIII.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 34.

OBjectio. *Dices Sacramenta hæc omnia præstare in recto usu. At parvulo non electo non adhiberi hoc remedium ex intentione Dei qicqid sit de intentione Ecclesiæ.*

Solutio. *Negamus parvulo non electo non rectè adhiberi. Nos dicimus Ecclesiam rectè & salubriter, tum electos, tum non electos baptizandos sistere, eosdémqe Baptismatis lavacro rectè promiscuè abluere, & Deum efficaciter suæ ordinationi adesse, qoad solutionem originalis reatûs, non obstante qocunqe antecedaneo decreto, ubi nullum impedimentum per liberam suscipientis resistentiam opponatur.*

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Objectio reverâ nullius momenti videtur; cum arcana & occulta Dei consilia avt decreta, administrationum nostrarum dirigendi regulæ nec dentur, nec existere etiam qeant.

Verùm objecti solutio eis nititur fundamentis, qæ in prægressis qidem jacta, sed verbo Dei nullo firmata satis videntur. Videantur qæ *ad Num.* 2. & alibi sæpiùs sunt disceptata.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 35.

Id qod jam amplius demonstraturi sumus de consensu Antiqitatis. Concilium Milevitanum c. 2. Propter hanc regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in semetipsis committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt. *Ubi de omnibus baptizatis parvulis agitur. Avgustinus* de peccat. merit. & remiss. l. 3. c. 5. Antiqitùs universa Ecclesia pertinuit (*i. e. constanter tenuit*) Fideles parvulos originalis peccati remissionem per Christi Baptismum consecutos. *Et in* Enchirid. c. 42. A parvulo recens nato usqe ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo, ita nullus qi non peccato moriatur in Baptismo. *Prosper*, ad Cap. Gall. object. 2. Relapsum post Baptismum ad infidelitatem & impios mores, qi negat originali peccato purgatum, tam falsa opinatur, qàm, qi eundem asserit, non æternâ morte esse damnandum. *Et in* sententiâ secundâ super illud cap. Qi dicit, qod ab his qi non sunt prædestinati ad vitam, non avferat percepta Baptismi gratia originale peccatum, non est Catholicus. *Epist. Synodic. Episc.* 9. *Africanorum*, Esav, *inqiunt*, Sacramento Circumcisionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per neqitiam cordis, illius judicio derelictus, qi gratis salvat, justéqe damnat. *Et rursus*, Illud tenendum omnibus, necessarium esse sancti Baptismatis Sacramentum, qo dimititur peccati originalis vinculum. *Fulgentius*, l. 1. de veritat. prædest. c. 7. Iniqi qi in suâ iniqitate justo Dei judicio relinquntur, etiamsi perceptione Sacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, subsequentium tamen, i. e. propriorum merito peccatorum, ad ignis æterni devolvuntur supplicium.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Sub Avgustini ætatem glisscente factione Pelagianâ, qæ & prædestinationis decretum impugnabat, & vitium sive peccatum originale tollebat, Patres, qi ex parte alterâ consistebant, Orthodoxi, inter qos cumprimis agmen ducebat Avgustinus, dum adversus Heterodoxos illos acriùs depugnabant, telum qodvis (minùs considerati qandoqe) arripiebant, qo ipsorum dogmata pestifera impetere & elidere posse videbantur. E cæteris nullum validius habebatur, qam illud à Pædobaptismo sumptum, qo infantes ab ipso utero, vitio reatúqe aliqo havd immunes existere, jure merito concludebant. Atqe intra lineas qidem istas si se continuissent, doctrinam fidei Christianæ sanam ac salubrem, illibatam planè, nec ulla ex parte imminutam ad posteros transmisissent. Cæterùm per contentionis ardorem ulteriùs provecti, eo tandem devenerunt, ut Pontificiorum *de vi & efficacia Baptismi in parvulis ex opere operato*, uti illi loquntur, *deqe absoluta ejusdem necessitate*, dogmatibus fundamenta substraverint; qin & Pontificiis ipsis longiùs adhuc à veritatis tramite fuerint divagati. Nam præterqam qod justificandi vim efficaciámqe Baptismo tribuebant, qam Circumcisioni tamen denegabant, nostri avtem in nevtro agnoscunt; infantes citra Baptismum perceptum, per necessitatem etiam insuperabilem decedentes, flammis gehennalibus adjudicarunt universos, & prædestinationi divinæ prorsus imputarunt, qod fidelium qorundam liberi (nihil proficiente parentum piorum curâ industriáqe omni ad Baptismum procurandum, qam poterant diligentissimè adhibita) illoti tamen hinc exierint; cum contra flagitiosorum qorundam ac scortorum proles, (parentibus interim impuris improbisqe eis, nec cupientibus, nec momenti ullius rem reputantibus) vicinorum forsitan avt familiarium pietate studióqe tinctionem sacram ante consecuti sint, qàm luce ista privarentur; esse enim hoc in istis electionis indubitatum argumentum, qod in illis rejectionis indicium havd minus certum statuebant. Videatur Avgustinus *Epist.* 105. &, *ad lit. Pelag. l. 2. c. 6. & 7.* Sed & eo insuper sunt progressi (fines enim limitésqe à Deo defixos ubi semel transilierit indoles humana, ubi consistat vix reperit) ut non *Baptismi* tantùm, (dum signis id ipsum qod eisdem designatur attribuunt) sed & *Evchavistiæ* perceptionem ad salutem consequendam infantibus necessariam prorsus definirent. Videatur Avgustinus *Epist. 106. de peccat. merit. & remiss. l. 1. c. 20. & 24. de prædest. Sanct. l. 1. c. 3. ad lit. 2. Pelag. l. 4. c. 2.* &, *contra Julian. l. 1. c. 2.* Isti avtem errores, cum jam manifestarii deprehendantur, nec à nostris solis rejiciantur, sed à Pontificiis ipsis *anathemati* etiam ex parte (nec adversantibus nostris) subjiciantur, non possunt non facere, ut in hac controversia, circa qam Veteres (licet viri alioqi insignes) illi tam crassè halucinati comperiantur, ab eis discedendi dissentiendíqe veniam havd sine caussâ justâ gravíqe dari nobis exposcamus.

Verùm de *Patribus* adductis videantur qæ supra sunt dissertata in *Excep. & Repl. §. 6. ad Num. 27. & 28.* De *Concilio Milevitano* idem dici poterit, qod de *Valentiano* dictum est in *Excep. & Repl. §. 7 ad Num. 31. prope finem.* De *Avgustino*, qod *§. 6. Num. 27. ad Resp. Repl.* &, *§. 7. Num. 33. Repl. memb. 4.* De *Prospero*, qod in *Except. §. 7. Num. 30. ad Resp. 2. Repl. 3.* De *Fulgentio*, qod *§. 4. Num. 17. Repl. art. 2.* De *Epist. Synodica sententiâ*, qod Chamierus, *Panstrat. tom. 3. l. 13. c. 21.* supra *§. 2. Num. 2. ad arg. 1. in fine*; & Robertus Sarisburiensis *adv. Thomson. Num.* itidem 2. cum *ibidem*, tum & *ad Arg. 4. Respons. 2.* adductus.

Illud obiter monendum, verba illa *Avgustini* ex *de merit. & remissione peccat.* ex ipsius codicibus sic esse legenda: *Factum ut antiqitùs universa Ecclesia retineret, fideles* —

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 36.*

Dices ſecundum hoc noſtrum aſſertum ponere apoſtaſiam juſtorum, & planè impugnare perſeverantiam ſanctorum, quam tamen ſupponere videri poſſit Artic. 17. noſtræ Confeſſionis, dum ſupponit verè pios eſſe prædeſtinatos.

Solutio. *Nego ſequi: Nam etſi aſſeram parvulos non electos & finaliter perituros in infantiâ ritè baptizatos, à reatu originalis peccati Baptiſmo liberari, atque adeo juſtificari; tamen ſimul aſſero, totaliter juſtificatos nunquam excidere ab illa juſtitia, nec (teſte Proſpero ad Cap. Gall. object. 2.) in id quod remiſſum eſt, incidere, nec in originali peccato damnari, ſed propter poſtrema crimina morte affici. Peccatum igitur originale in hujuſmodi Apoſtatis non redit, etſi propter actualia peccata, novam, cum adoleſcunt, contrahant injuſtitiam, cujus reatu non deleto, proprio demerito poſtea damnantur.*

2. *Reſpondeo, Originalis peccati indulgentiam, quæ ſufficit parvulo ad juſtificationem, non ſufficere eiſdem ad juſtificationem, cum ad adultam ætatem pervenerint. Quamvis enim prior juſtificatio non ſit irrita; manet enim ſemper, illam verè ſolviſſe reatum originalem; non tamen actualia peccata ſupervenientia, quæ libero arbitrio committuntur, aliter quàm liberis actibus fidei & pœnitentiæ dimittuntur. Id quod ex formula Baptiſmi manifeſto evincitur, ſiquidem parvulus baptizatus per ſponſores paciſcitur, 1. Se, quamprimùm ad adultam ætatem pervenerit, renunciaturum Diabolo, carni & mundo; 2. Crediturum ſe omnibus fidei articulis; 3. Sanctam Dei voluntatem, & omnia ejus præcepta obſervaturum, in eiſque per omnem vitam ambulaturum, quod votum ſi tunc non præſtiterit, cum arbiter jam conſtitutus ſit ſuæ voluntatis, fœdifragus ſit, nec ab iſtis peccatis omiſſionis abſolvi poteſt, niſi actuum fidei & pœnitentiæ interventu.*

Ad juſtificationem igitur adulti baptizati alia ratio ineunda eſt, quam illa quæ inita eſt in ipſo Baptiſmo. Id quod pariter pronunciandum eſt de adoptione & myſtica unione.

3. *Dico noſtram aſſertionem nullo modo perſeverantiam Sanctorum enervare, ſiquidem quando de perſeverantia Sanctorum quæritur, perſpicuum eſt, de illis Sanctis agi, qui rationis uſu pollent, actibúſque fidei & pœnitentiæ ex Evangelio prædicato conceptis juſtificantur, qique in eadem fide propriæ voluntatis actu perſeverare, aut à perſeverantia ſiſtere, ponuntur. Ac de illa perſeverantia proprie lis erat Auguſtino cum Maſſilienſibus, An donum Dei ſpeciale fuerit, an opus liberi arbitrii abſque hoc dono. Et perſeverantia propriè denotat conſtantiam oppoſitam mutabilitati, ex libertate arbitrii creati, profectæ. Unde & infantes, etiamſi in gratia permaneant, quia in ea à Deo phyſicè conſervantur, ipſi tamen non certè dicuntur perſeverare in illa, quia ad illam in gratia permanentiam nihil liberè conferunt aut cooperantur.*

Ex dictis aliqatenus conſtare poteſt, qo ſenſu verè dicatur, Omnes baptizatos ſine dubio juſtificari.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Theſes hîc poſitas ſive *Aſſerta* ipſa claris ex Scripturâ Sacrâ *Teſtimoniis*, vel *Argumentis* ſaltem neceſſariò inde deductis, primo loco firmari & demonſtrari oportuit; tum de ſequelis loco ſecundo videri poterat; illud autem cum nondum præſtitum videatur, parum refert, utrum *dogmati orthodoxo* ſingulari alicui adverſentur, necne, oſtendi qeat: neque enim ſequitur, *orthodoxum* eſſe, quod cum orthodoxo dogmate altero alio conſiſtere ſimul poſſit; quum nulla fere *hæreſis ſit*, quæ non orthodoxa teneat nec pauca.

Cæterùm de hîc objectis diſquiſitione ac diſceptatione ulteriùs protrahendâ, etiam eò magis ſuperſedere planè, impræſentiarum viſum eſt, quia in *Exceptionibus* ad Reverendi Viri D. Davenantii *Epiſtolam*, Argumentum hoc fuſiùs proſecutus ſim; quæ aliquando forſan lucem publicam non verebuntur.

INDEX

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in his Opuſculis lavdantur, explicantur, illuſtrantur.

Gen. cap. 4. v. 1. *Acqiſivi virum* את יהוה p. 30. b. C.

cap. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & ſeminis tui* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 113. a. G. b. A. B. 134. b. F. G. 135. a. A. E. F.

v. 10. *Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; circumcidetur in vobis omnis maſculus* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 103. a. B. 104. b. B. 105. a. E. 124. b. D. E. 135. a. F. b. C--G.

v. 11. *Ut ſit ſignum fœderis inter me & vos* p. 102. a. G. b. A--E.

cap. 22. v. 14. *Abraham vocavit nomen loci illius,* יהוה יראה··· p. 30. b. D.

cap. 3. v. 28. *Non ampliùs vocaberis Jacob, ſed nomen tuum erit Iſraël* p. 51. D.

Exod. cap. 3. v. 14. אהיה אשר אהיה p. 30. a. E. b. A. B.

v. 15. הוא שמי לעלם p. 32. E. 51. E. F.

cap. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם p. 38. F. p. 40. C. D. 51. A--D. 59. E. F. G. 60. B. C. D. E. 61. E. F. G. 62. A--G. 63. A. B. 67. B. 69. E. F.

cap. 15. v. 3. *Nomen ejus eſt Jehova* p. 60. C.

cap. 17. v. 15. *Moſes exſtruxit altare, & vocavit* יהוה נסי p. 30. b. D.

Levit. cap. 2. v. 13. *Neqe ceſſare ſinito ſalem fœderis Dei à munere tuo* p. 135. b. F.

cap. 24. v. 16. *Qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur* p. 32. F. 33. B. 44. C.

Num. cap. 6. v. 24.... *Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te* p. 32. C. D.

v. 27. *Imponetis nomen meum ſuper filios Iſraël* p. 32. D. E.

Devter. cap. 6. v. 4. יהוה אלהינו יהוה אחד p. 50. A. B.

cap. 10. v. 16. *Circumcidetis præputium cordis veſtri* p. 98. a. E. 127. a. B. G. b. B.

cap. 30. v. 6. *Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum & animum ſeminis tui* p. 98. a. E. 125. a. D. E. G. b. A. B. C. 126. a. D--G. 127. a. C. D.

Judic. cap. 6. v. 24. *Exſtruxit Gideon altare Jehovæ, qum proclamaviſſet ipſi* יהוה שלים p. 30. b. D.

Hymn. 22. v. 10. *Cum tu ſis qi eduxiſti me ex utero, faciens ut ſecurus agerem ad ubera matris meæ* p. 97. b. G.

Hymn. 51. v. 6. *In iniqitate ſum formatus* p. 97. b. G.

Hymn. 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה p. 30. a. C.

Hymn. 71. 6. *Tibi innitor inde ab utero; à viſceribus matris meæ tu abripuiſti me* p. 97. b. G.

Hymn. 83. v. 19. *Ut norint te, cujus nomen eſt* יהוה p. 30. a. C. 38. E. 60. C.

Eſaj. cap. 26. v. 4. ביה יהוה p. 30. a. C.

cap. 42. v. 8. *Ego ſum Jehova, hoc eſt nomen meum* p. 60. D.

Jerem. cap. 4. v. 4. *Circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi veſtri* p. 98. a. E. 127. a. G. b. B. C. D.

cap. 9. v. 25. 26. *Dies venturi ſunt, qibus animadvertam in omnem circumciſum cum præputiato* p. 98. a. E.

cap. 23. v. 6. *Nomen, qo vocabit eum Iſraël,* יהוה צדקנו p. 30. b. D.

cap. 33. v. 16. *Is qi vocabit eam, Jehova juſtitia noſtra* p. 30. b. E.

Ezech. cap. 44. v. 6. 9. *Præputiatus corde & præputiatus carne* p. 98. a. E.

Zacar. cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus eſt ſuper terram univerſam: in die illo* יהוה *unus erit* p. 50. B. 51. F.

Matth. cap. 3. v. 11. *Ego baptizo vos aqâ ad reſipiſcentiam* p. 112. a. D.

cap. 26. v. 26. *Hoc eſt corpus meum* p. 104. b. E. F.

cap. 28. v. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti* p. 148. a. C. D.

Marc. c. 1. v. 4. *Johannes pradicabat Baptiſmum reſipiſcentia ad remiſſionem peccatorum* p. 111. b. F. G. 112. a. A. B. C.

cap. 16. v. 16. *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur* p. 108. b. B. E. 109. b. C. E. 110. a. A. C. F. b. A. B. C. 111. a. A.

Qi non crediderit, condemnabitur p. 109. a. D. b. F. G. 111. a. A.

Luc. cap. 6. v. 20. *Beati pavperes, qia veſtrum eſt regnum Dei* p. 93. a. C.

Joh. cap. 3. v. 3. 5. *Niſi qis renatus fuerit ex aqa & Spiritu, non poteſt videre regnum Dei* p. 109. b. G.

v. 15. 16. *Ut qiſqis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* p. 108. b. E.

cap. 5. v. 24. *Qi ſermonem meum audit, & crediderit ei qi miſit me, habet vitam æternam* p. 108. b. E. 109. a. D.

cap. 6. v. 40. 47. *Qi credit in me, habet vitam æternam* p. 108. b. E.

Actor. cap. 2. v. 37. *Qi hæc audierunt, compuncti ſunt corde* p. 108. b. A.

v. 38. 39. *Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio* p. 91. a. B. 92. a. G. b. A--G. 93. a. A. B. 104. b. D. 107. D. 108. a. G. b. A. 112. a. G. b. A. B. 113. a. A--G. 115. b. B. C. 155. a. G. b. A.

cap. 7. v. 8. *Dedit ei pactum circumciſionis* p. 102. b. E.

cap. 15. v. 11. *Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi* p. 126. b. B. C.

cap. 17. v. 30. *Deus mandat omnibus ubiqe hominibus ut reſipiſcant* p. 155. b. B.

cap. 22. v. 16. *Surgens baptizator & abluitor à peccatis tuis* p. 92. b. B. 104. a. D--G. b. D. 107. b. D. 108. b. B. C. D. 112. a. B. 115. b. G. 116. a. A--D.

Roman. cap. 2. v. 28. 29. *Non qi in propatulo eſt Judæus, Judæus eſt...* p. 98. a. E. 125. a. D--G.

cap. 4. v. 11. *Accepit ſignum circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei* p. 102. a. G. b. A--E. G. 103. a. B. C. 152. b. E. F. G.

cap. 10. v. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, & corde crediderit,*

dideris, ſalvus futurus es p. 109. b. C. D.
v. 10. *Corde ad juſtitiam creditur, ore ad ſalutem confeſſio editur* p. 109. b. C. D. 110. b. D. E.
1 Cor. cap. 5. v. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt* p. 120. b. G.
cap. 6. v. 11. *Et hæc eratis qidam: ſed abluti eſtis* p. 116. b. B--G. 118. b. C. D. E. 120. a. F. G.
cap. 7. v. 14. *Liberi veſtri ſunt ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A--D.
cap. 10. v. 2. *Omnes in Moſen baptizatos eſſe* p. 148. a. D.
v. 16. *Panis nonne eſt communio corporis Chriſti?* p. 104. b. G. 105. a. A. B. 158. a. D.
cap. 12. v. 13. *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus ſumus baptizati* p. 105. a. C.
Gal. cap. 3. v. 27. *Qi in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* p. 105. a. B. C. 158. a. D. b. E.
Eph. cap. 2. v. 12. *Eratis extranei à pactis promiſſionis* p. 126. b. E. F.
cap. 5. v. 26. *Ut eam ſanctificaret, purificatam lavacro aqæ* p. 118. b. F. G. 119. a. A--G. b. A--E.
Coloſſ. cap. 2. v. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta* p. 120. b. G. 121. a. A.
cap. 2. v. 12. *Et ſepulti eſtis cum eo per Baptiſmum* p. 116. b. B--G. 117. b. G. 118. a. A--G. b. A. B. 119. b. F. G. 120. a. A--E. b. B. F. 121. a. F. b. C. 158. a. D. b. E.
Tit. cap. 3. v. 5. *Servavit nos per lavacrum regenerationis* p. 102. b. F. G. 103. a. A--G. b. A--G. 116. b. B--G. 117. a. A--G. b. A--F. 120. b. B. F. 121. a. B--G.
Jac. cap. 2. v. 14. *Qæ utilitas, ſi fidem dicat aliqis habere ſe, opera verò non habeat?* v. 21. *Abrahamus nonne ex operibus juſtificatus eſt* v. 24. *Videtis ex operibus juſtificari hominem* v. 26. *Fides abſqe operibus mortua eſt* p. 109. b. C. D. E.
1 Pet. cap. 3. v. 20. *Octo animæ ſunt ſervatæ per aqam* p. 104. a. G.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his Opuſculis lavdantur, notantur, explicantur, illuſtrantur.

AMbroſius N. de initiat. cap. 4. ſcribens, *Catechumenum etiam credentem, niſi baptizatus fuerit, remiſſionem peccatorum non accipere* p. 112. a. F.
Avguſtinus N. de nupt. & concup. l. 1. c. 33. ſcribens, *Pœnitentiam non prodeſſe, niſi Baptiſmus præcederet, avt ſeqeretur* p. 112. a. F.
N. *ut qi nimium Baptiſmo tribuerit* p. 139. b. F. G. 140. a. B.
N. *qia ſibimet ſæpius adverſatur* p. 143. b. E.
Ex. Retract. lib. 1. c. 13. *In grandibus voluntas ipſa ſanatur* p. 143. a. G. b. F. G.
de Peccat. mer. & rem. lib. 2. c. 9. & 27. *Spiritum regenerationis eſſe Spiritum Chriſti, à ſtirpe veteri in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem nos transferentem* p. 143. b. A. 144. a. A. B. C.
Ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur p. 144. a. C. D.
Sacramentum regenerationis non fieri niſi in remiſſione peccatorum p. 144. a. D. E. F.
lib. 3. c. 5. *Antiqitus univerſa Eccleſia pertinuit, fideles...* p. 159. a. E. b. G.
de Trin. l. 14. c. 17. *Iſta renovatio, qæ fit ad imaginem Dei, non momento uno fit, ſicut illa in Baptiſmo...* p. 144. a. G. b. A.
de Bapt. l. 4. c. 24. *Renovatio illa ad imaginem Dei qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non efficitur* p. 144. b. A. B.
Avſonius Ex. Parent. 24. 8. *Duo deviginti functus Olympiadas* Epiſt. 23. 24. *Mutuatur ad Græcam fidem* p. 14. F.
Bellarminus N. de Pœnit. l. 3. c. 2. prob. 7. rat. 1. aſſerens, *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint* p. 108. b. F.
Buxtorfius N. *qi Vau tanqam* F *profert, & conſonam eſſe cenſet, ubi omninò qieſcit* p. 9. D. E. F.
Calvinus N. *qi ſecum per omnia non conſtat* p. 131. b. C.
Ex. in Act. cap. 2. v. 38. *Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium* p. 106. a. C--G. b. A. B.
Baptiſmo ſemper connexa eſt Spiritûs gratia... p. 112. b. G. 113. a. A.
cap. 7. v. 8. *Sacramenta non ſunt inanes figuræ, qia Deus verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet* p. 106. a. C--G. b. A. B.
Baptiſmus eſt bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint p. 113. b. E. F.
Baptiſmum vocat *inſtrumentum ad nos abluendos, renovandos, ſalutem nobis communicandam* p. 132. a. A.
in Eph. 5. 26. *Omne ſacramentum ritè percipientibus ſimul efficit qod figurat* p. 96. b. D. F. 97. b. C. D.
Baptiſmus eſt lavacrum animæ p. 151. a. F.
in 1 Pet. 3. *In Baptiſmo res eſt ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio* p. 116. a. E. F. G. b. A.
in Opuſc. p. 44. *Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo anima macula abſterguntur non ſecus atqe aqâ abluuntur corporis ſordes* p. 116. a. E. F. G. b. A.
p. 56. *In ſacramento aqæ ſignum inſtituit, ſignificans qemadmodum eo elemento macula corporis eluuntur, eodem modo velle ſe animos noſtros purgare...* p. 116. a. E. G. b. A.
Catullus Ex. 1. 1. *Qoi donum lepidum novum libellum* p. 12. E. 13. C.
Chariſius N. Inſtit. Gramm. l. ubi 1 *in è Græco ſermone mutuatis conſonantis vice poni exiſtimat, & ad ſyllabam ſeqentem pertinere opinatur* p. 11. E.
Coddæus N. qia *Vav in* ... *vocalem* affirmat p. 8. F.
Cornutus N. qi *triphthongos, ſive trivocales* introducit p. 12. E.
Ennius Ex. apud Cicer. de Div. I. *Cedunt in cœlo ter qvatuor corpora ſancta Avjum* p. 14. F.
Eraſmus N. de *recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*, dum non avdet dicere, *qid veteribus conſonans ſonuerit* p. 7. G.

Ful-

AUCTORUM.

Fulgentius N. qi *infantes ſine Baptiſmo morientes cruciatibus æternis adjudicat* p. 131. a. F.

Gellius Ex. l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet, religioſum nefas* p. 64. G.

Horatius Ex. Epod. 13. *Nunc mare, nunc ſylua* p. 14. D.

Sat. 2. 3. 258. *Porrigis irato puero cum poma, recuſat* p. 112. b. E.

Epiſt. 1. 1. *Niſi cum pitvita moleſta eſt* p. 14. F.

Lucillius Ex. apud Non. IV. *Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἀκοίτην* p. 14. F.

Lucretius Ex. l. 1. v. 71. *Confringere ut arcta... portarum clavſtra cupiret* p. 14. D.

v. 102. *Tantum relligio potuit ſvadere malorum* p. 64. G.

l. 2. v. 660. *Eqorum duellica proles* p. 14. E.

l. 5. v. 397. *Ambjens multa peruſſit* p. 14. C.

Lutherus N. *qia in doctrina Sacramentaria ex affectu vehementiori immodicus ſape fuit* p. 149. b. C. D.

Martialis Ex. E. 1. 105. 22. *Sed norunt, cui ſerviant leones* p. 14. A.

E. 9. 94. 4. *Pervigil in pluma Cajus ecce jacet* p. 14. D.

Martinus N. qia *Kamets cum Vav magis qam Patach cum Vav bivocalem conſtituit* p. 8. F.

Melanchthon Ex. L. C. *Hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua...* p. 149. b. D. E.

Neſtorius N. *qi de hypoſtatica unione hæreticè dogmatizavit* p. 139. b. C.

Ovidius Ex. Her. 12. 4. *Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos* p. 14. E.

Pelagius N. qia *peccatum originale* negavit p. 140. a. E.

Petav. N. in *Julian. Orat.* 11. p. 77. dum negat *digamma Æolicum F eodem modo, qo u diphthongus, efferendum eſſe* p. 7. E. F.

Plautus Ex. Capt. prol. *Domi dvelliqe dvellatores optimi* p. 14. E.

Præſul Vintonienſis N. *dum ai ab e, oi & u ab i ſono non vult diſtingvi* p. 16. G.

Proſper N. ad Gall. Obj. 2. *docens, credentes à fide, juſtitia, ſanctitate poſſe prorſus excidere, & in æternum exitium devenire* p. 150. a. F. G. b. A.

Rubrica Eccleſiæ Anglicanæ Ex. *Infantes baptizati omnia habent ad ſalutem neceſſaria, & ſine dubio ſalvantur* p. 130. b. F. G. 133. a. E. b. F. 134. a. C. D.

Scaliger N. de Cavſ. L. L. 1. 7. ubi putat Q *conſtare ex* C *&* V. *vocali* p. 20. E.

1. 8. ubi *Germanos* notat tanqam *non ſatis Romanè loqentes, qia ſangvis... pene per digamma Æolicum proferunt* p. 11. A.

de *Græcis ambigit av & eu bene pronuntient...* p. 11. B.

Eraſmum taxat in V ſubjecto C p. 12. F.

Seneca Ex. Hippol. 2. 4. *Siqva ferventi ſubjecta cancro* p. 14. D.

Symbolum Conſtantinopolitanum Ex. *Credo unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum* p. 122. b. G. 123. a. D--G.

Symbolum Nicenum I. Ex. *Virtute Dei in aqa abſcondita renovantur qi baptizantur* p. 123. a. C--G.

Synodus Dordracena de Præd. cap. 1. art. 7. Ex. *Dei verbum teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos* p. 132. b. F. G. a. A--D.

Tertullianus de Bapt. c. 6. *Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto* p. 148. b. C--G. 149.

N. Si cenſuit, *etiam verè credenti nondum remiſſa peccata, priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit* p. 149. a. E.

Tibullus Ex. I. 7. *Stamina non ulli diſſoluenda Deo* p. 14. E.

Varro N. qia *nullam* ait eſſe *differentiam inter* Q & C. p. 20. G.

Virgilius Ex. Ecl. 3. 96. *Rejce capellas* p. 14. C. D.

Ecl. 4. 62. *Cui non riſere parentes* p. 12. a. G.

Ecl. 6. 26. *Huic aliud mercedis erit* p. 13. E.

Ecl. 7. 54. *Strata jacent paſſim ſva qaqe ſub arbore poma* p. 14. G.

Æn. 1. 730. *Pendent lychni laqearibus avreis* p. 14. B.

2. 16. *Intexunt abjete coſtas* p. 14. C.

5. 432. *Genva labant* p. 14. E.

9. 26. *Dives pictai veſtis & avri* } p. 14. C.

11. 667. *Tranſverberat abjete pectus* } p. 14. C.

Voſſius N. Art. Gram. 1. 15. ubi ſtatuit *Hebræorum Vav conſonum à Græcis in U vocale mutari* p. 10. D.

1. 32. ubi ſtatuit *litera* Q *genuinum nomen eſſe* Cu, *ſive* Qu p. 20. F.

de Anal. 2. 5. ubi *V conſonantem in vocalem tranſire ſtatuit* p. 11. A.

— Ui *&* ui *inter bivocales Latinas recenſet* p. 11. D--G.

Urſinus N. *qia illi altercationis æſtu abrepto minùs cavtè, avt etiam piè dicta nonnulla exciderunt* p. 127. b. G. 128. a. A.

Whitakerus de Sacr. q. 4 c. 2. ad claſſ. 3. teſt. 2. Ex. *In Baptiſmo remitti peccata qis dubitat?* p. 123. a. F. G.

Zanchius Miſcell. De Prædeſt. demonſtr. th. Ex. 6. *Reprobos in peccato relinqi....* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

de Attrib. Dei l. 5. c. 2. *Unio cum Chriſto, & juſtificatio, ſunt electionis effectus & nota* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

de reprobis q. 2. th. 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

INDEX

Rerum, in his Opuſculis maxime notatu dignarum.

ABlutionis *nomen non complectitur remiſſionem peccatorum* p. 118. b. G. 119. a. A. E.

Adonaj יְהוָה *non eſt ſubſtituendum* p. 40. C. D. 41. A. 42. A. 59. E. *Patres qi ſubſtituerunt, Hebraicarum literarum fuerunt ignari* p. 41. E. 63. F. *Graci, qia* יְהוָה *Græco ſermone haud ita promptum erat exprimere* p. 41, F. *Apoſtoli Græces ſunt ſecuti* p. 41. F. 42. B. C. 63. F.

Adulti *prius qam parvuli fuerunt baptizandi* p. 106. b. E. 107. a. G. *credentes prius juſtificantur qam baptizantur, nec tamen fruſtra baptizantur* p. 110. a. B.

Ae *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

אהוה *Dei nomen* p. 30. a. E. b. A. B. C.

אראשורוש *Hebraicâ proloqendi normâ Achſhweros, Anglicanâ Aſſuerus enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Ai *ab* e *non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ἀιδωνεὺς *ab Adonai efformatum* p. 37. A.

אל *eſt nomen Dei proprium* } p. 49. D.

אלהים *eſt nomen Dei proprium* } p. 49. D.

Apollo *deus ſummus* p. 36. G. *ipſe Satanas* p. 54. B. *pro variis anni tempeſtatibus varias ſortitur appellationes, & vere* Ζεὺς, *æſtate* Ἥλιος, *autumno* Ἰάω, *hyeme* Ἀδὴς Ἀιδωνεὺς *&*

Δὶς *appellatur* p. 37. A. B. 54. A. B.

Arborem *vitæ quæ Adæ & Evæ Deus dederit* p. 106. a. D.

Arcum *cœlestem quæ Noë & posteris in monumentum Deus statuerit* p. 106. a. D.

Baptismi *vis & natura quanam* p. 106. a. F. *sacramentum an institutum in remedium originalis peccati, & ad reatûs ejusdem veram solutionem* p. 90. a. A--E. b. A--D. 107. b. B. C. D. *res est interior munditia, & mentis innovatio* p. 94. a. E. F. *significatio spiritualis per totam vitam durat* p. 107. a. D. *effectus* p. 107. b. A. *facultas ubi deest, abundè valet sola Dei promissio* p. 131. a. F. b. E. F. G.

in Baptismo *obsignatorum beneficiorum percipiendorum capaces sunt infantes* p. 94. a. G. b. A-D. *sunt adulti* p. 94. b. E. F. G. *res signata est cum remissio reatûs, tum interna renovatio* p. 96. a. E. F. G. *non omnis qi caret, perit* p. 109. b. A. 110. a. A. b. B. *in... veraciter Deus agit, etiamsi peccati originalis reatum non solvat* p. 152. a. C. 153. b. C. *cujus solutionem promisit non eo ipso tempore dandam* p. 152. a. E. *sed sub conditione suo tempore præstandam* p. 153. a. C. *fœdus vero gratiæ obsignat* p. 152. a. D. 153. b. D.

Baptismus *est sigillum... obsignatorium* p. 92. a. C. b. C. E. *traditur illis, qi jam ante Baptismi rem habuerunt* p. 95. a. G. b. A. B. C. *non potest repeti* p. 103. b. A. B. 107. a. C. *Johannis ejusdem cum nostro fuit efficacia* p. 106. b. C. *est sacramentum rei qæ præcessit* p. 107. a. A. *qo modo ad morbum sanandum adhibeatur* p. 107. a. D. *suo sensu nos justificat, & nobis applicat meritum Christi* p. 110. b. F. G. *nos mundat* p. 119. b. B--F. *necessarius ad salutem tanqam sigillum, ad obsignandam adoptionis gratiam* p. 132. a. A. *necessitate præcepti, non medii* p. 133. a. G. b. A. B. C. *pendet à fœdere* p. 133. a. C. D. *non servat sine fide* p. 109 a. A. *qo modo necessarius* p. 110. a. A. B. C.

Baptizamur *in remissionem peccatorum* p. 114. a. C. D. E. 115. a. A--E. 138. b. B. C.

Baptizo *te in remissionem peccatorum, non fuit ab Apostolorum temporibus baptizandi formula usu recepta* p. 114. b. G. 115. a. A. 138. b. B. *qæ si fuisset, potuisset peti ex Act.* 2. 38. 39. *& Marc.* 1. 4. p. 115. a. F. G. *In nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti non sunt verba operatoria* p. 147. b. G. 148 a. A--G. b. A. B.

Βῆτα *non est* vita *proferendum* p. 16. G.

C *ante* E *&* I *tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D.

Cavneæ *dicebantur carices ex Cavno advectæ*
Cavneas *clamitans, qi venales eas habebat, ad bellum proficiscenti Crasso omen minus favstum objecit* } p. 10. F.
Καδμ῀ *oppidum Cariæ*

Christi meritum cuiqe parvulo baptizando non applicatur p. 98. b. F. G. 99. a. A. *qo parvulis applicetur, medium aliqod externum & sensibile non est necessarium* p. 98. b. F. G. 99. a. A. B. *sangvis parvuli sangvine in circumcisione non fuit adumbratus* p. 125. a. B.

Christo *qodammodo per Baptismum dicimur uniri* p. 149. b. G. 150. A. B. *qod tum parvulo, tum adulto sufficit* p. 150. a. C.

Circumcidendi *ritus docet manere reatum, donec internâ circumcisione circumcisum cor fuerit* p. 96. b. D. E.

Circumcisi *non omnes sunt justificati, nec facti filii Dei* p. 93. b. F. G. 98. a. B. C. b. C.

Circumcisio *in membro genitali qare facta* p. 96. b. E. 124. b. D--G. 125. a. A. 127. b. B. *legitimè conferebatur non intelligentibus* p. 102. a. C. *qid circumciso contulerit* p. 98. b. A. B. *à justificationis negotio excluditur* p. 124. a. D. *cui successerit remedium externum istiusmodi non præcessit* p. 124. a. E. F. G. *designabat & obsignabat circumcisionem cordis spiritualem* p. 124. b. C. *qa cum externa omnibus parvulis non est collata* p. 124. b. C. 125. a. G. *externa adjecta erat gratiæ promissioni, sed non circumcisioni annexa promissio* p. 126. a, A. *interna & cordis denotat peccatorum remissionem* p. 127. a. G. b. A--D. 128. a. A. B. C. *qam tamen sibi conjunctam habet* p. 127. b. E. 128. a. C--G. *masculorum fœmellis communicata qo modo possit dici* p. 129. b. B. C. D.

Circumcisione *figurabatur tum interna cordis circumcisio, tum solutio à peccati reatu* p. 98. a. E. F.

Circumcisioni *non semper conjuncta fuit justificatio* p. 93. b. F. *purgandi & justificandi vim & virtutem derogant, distingvendi, designandi & obsignandi usum tribuunt Patres* p. 128. b. A-G.

Circumcisionis *ipsius tempore Christi meritum ad præsentem efficaciam non applicabatur* p. 98 a. A--D. *ab analogia cum Baptismo non* colligitur Baptismi *efficacia* p. 123. b. D. 124. a. A. B. C. *interna effectus* p. 125. b. B.

Confirmationis *ex dilatione pueris nihil detrimenti accedit* p. 130. b. F. 131. a. A. C. D. 133. a. E.

Consona *una, nec plures valent vocem conficere* p. 5. A.

Diphthongi *accuratiùs dicerentur bivocales* p. 4. A. *nullæ dantur* p. 4. D.

de Diphthongis *errorem primus detexit Jacobus Matthiæ, Danus* p. 4. C. *erroris occasio ab Hebræis emanasse videtur* p. 5. B. C. D.

Diphthongus *non est in eis, qæ Jod aut vav terminantur* p. 9. B. C.

Doius *pro Deus barbarum* p. 56. F. G. 57. F. G. 59. C. 61. C.

דויד *Hebraica proloqendi norma Dauid, Anglicana Dævid enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Ει *ab* ι *sono distingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ευ *non est bivocalis* p. 10. A. C. D. E.

H, ι, υ, *sono uno eodemqe non debent proferri* p. 16. G.

F *Æolicum &* V *Latinum idem sonant* p. 7. D. E. *tanqam* PH *aut* Φ *Græcum foret, pronunciant Angli* p. 17. C.

Fidei *confessio requiritur ab omnibus adultis & confiteri potentibus antequam baptizentur* p. 108. a. A. B. 111. b. E. 120. b. B. 121. b. D. *& exigebatur olim ab infantibus, qorum nomine sponsores illam spondebant* p. 115. b. D. E. F. 138. a. E.

Fides *qo sensu nos justificet* p. 92. a. B. C. *qanam sit initialis* p. 107. b. G. 108. a. A. *facit nos membra Ecclesiæ Catholicæ* p. 108. a. C. *Baptismum præcedit* p. 108. a. E. 154. b. C. *interdum sequitur* p. 154. b. C. *non est tantum dispositio ad justificationem & salutem* p. 109. a. A. B. C. F. *nos servat absqe sacramentis* p. 109. a. D. E. 110. b. A. *patrum qi ante Christum incarnatum vixerunt, eadem cum nostra* p. 111. a. D--G. 135. a. G. b. A. *an nominari possit inclinatio ad fidem* p. 121. b. E. *parentum & matris Ecclesiæ à Deo non acceptatur ad originalis reatûs remissionem* p. 132. b. B. C. 133. a. A. b. B. C. *hoc qi dicunt, qo fundamento nituntur* p. 132. E. *aliena qid prosit* p. 132. b. D. *qanam ad adulti justificationem sufficit* p. 147. a. A.

Fœdera *in publicas tabulas referebantur, in æs incidebantur, in lapidibus insculpebantur* p. 102. a. G.

Fœdus *Dei est fundamentum justificationis parvulorum, sive lotorum, sive illotorum* p. 134. b. B-D. *non pendet à Baptismo* p. 133. a. C. 135. b. B. *ab initio per universa sæcula idem fuit, licet ejus obsignationes & sigilla per singulas ætates diversa fuerint* p. 135. a. G. 136. a. E. F. 155. b. B. *non cum toto genere humano pactum* p. 155. a. F. G. b. A--D. 156. a. C.

Fœmellæ *non circumcisæ, sunt in fœdere & populo Dei* p. 93. G. 135. b. C. *qo modo in maribus possint dici circumcisæ* p. 129. b. E. F.

Habitus *nomine qid possit intelligi* p. 147. a. C. D. E. *fidei, spei, aut charitatis an in Baptismo parvulis infundantur* p. 142. a. D. E.

Ϝ *nunc insuper habetur, nunc per* g, *nunc ut* ng, *nunc ut* gn *exprimitur* p. 18. G.

Ι *&* ϒ *figurâ non multum sunt absimiles, naturâ sunt affines, secum invicem crebrò permutantur, nunc vocalis, nunc consona munus sustinent* p. 5. B.

I *&* Υ *Græci, I & U Latini usurpavocalibus, nunc pro consonis nunc pro rsunt, & in literarum combinationibus pro vocalibus habuerunt* p. 5. C. 17. F.

Jod *Hebræorum*, Jota *Græcorum & J Latinorum sonum obtinent qem ϳ Anglorum* p. 6. B. C. 15. B. *sunt consona* p. 6. E. F. G. 7. B.

I *vocalem tanqam si* Ει *esset, perperam enunciant Angli* p. 17. A. C. *cum α, ε, ο, pragressis in syllabam unam coalescit* p. 17. B. *consonæ eundem, qem*

G, *ubi* E *vel* I *ſequitur, ſonum Angli dant* p. 17. C. *vocalis hoc modo* I *i, conſonans vero* J, *j recte pingitur* p. 18. A. B. C.

Ἰάσων *vox Græca* τρισυλλάβως *prolata* Jaſon, *Latina* Jaſon δισυλλάβως Jaſon *Anglico charactere eſſet* p. 19. C.

Jehova *Hebraica efferendi ratione* Tehowah *ſcribendum; ſed Anglicana* Jehovah p. 18. E. 19. D.

Ἰησοῦς *vox Græca eſt proferenda, ac ſi Anglico charactere depicta eſſet* Jeſows, Jeſus *Latina, acſi* Teſus *ſcriberetur, Anglicana vero* Jeſus p. 19. B. C.

יה & יהוה *duo & diſtincta ſunt Dei nomina* p. 30. C. *eandem habent notionem & notationem,* τὸ ὄν *ſignificant* p. 30. D... *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. E. F. 50. A.

יהוה *non eſt vox barbara, nec ſolœciſmum redolens* p. 56. D. 66. F. *deſcendit ab* הוה p. 30. D. 37. E. 73. E. *qare Deus illo dicatur* p. 30. D. E. *ejus pronunciatio genuina per plurima ſecula fuit cognita* p. 30. C. D. E. 31. A--D. 33. C. 43. A. B. 52. B--D. *in hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis uſurpatur* p. 32. A. G. 33. A. *ſeculis inſecutis, ex ſuperſtitione ab illo proloqendo abſtineri cœptum eſt* p. 33. D-G. 34. A. B. C. 43. C. 44. E. 64. C. D. E. 65. A--D. 66. A--E. *& ejus genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam devenit* p. 34. C. D. *ejus puncta vocalia vocis ſunt vel* Adonaj, *vel* Elohim *genuina* p. 34. D. *à Maſorethis adjecta* p. 34. D. 39. A. B. 45. A. B. 48. B. C. D. 75. C. D. *ad priſcam & primigeniam nominis prolationem prope accedunt* p. 34. E. G. 69. B. C. 40. A. B. 43. A. 56. B. C. *cum vocabulorum à ſe invicem conſonis diſcrepantium eadem poſſint eſſe puncta vocalia* p. 34. F. 39. C. 57. A. B. D. *ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt multa nomina propria* p. 34. G. b. A--D. *ejus veſtigia in nominibus propriis ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflatis* p. 34. G. 35. A-D. 55. B-G. *illi* Adonaj *ſubſtitui non debet* p. 38. E. 41. A. *ſed commodius ſubſtitueretur avt* Ἰαῶ ... p. 40. D-G. 72. A. *hinc deſcendit Jupiter, Vid.* ſuo loco. *Dei nomen eſt proprium, ſed non unicum* p. 36. E. 49. B-E. 50. F. G. 51. F. *ſibi, avt ex conſortibus ſuis alicui attribuit diabolus* p. 36. E. F. 37. C. 53. A-D. *ejus notitia ad Tyrios & Sidonios, ab iſtis ad Græcos & ad Romanos tranſiit* p. 36. F. *in terminationem exit fœmininam, quod majeſtati divinæ non eſt inconveniens* p. 38. B. C. Æterni *nomine cum apud Moſem, tum alibi paſſim Galli exprimunt* p. 70. G.

יהושע *filius Nuni Moſis ſucceſſor, nunc* יהושע, *nunc* הושע *dicitur* p. 35. A. *Domini Jeſu nomen Hebraicum idem quod ducis Judaici* p. 19. A. *Græcis priſcis* Ἑλληνίζειν Ἰάσων, *poſterioribus* Ἑβραΐζειν Ἰησοῦς *dicebatur* p. 19. A. B.

Infantes *non omnes ritè baptizati juſtificantur* p. 123. b. C. F. *non electi & finaliter perituri à reatu originalis peccati in Baptiſmo non liberantur* p. 147. b. D. *ante circumciſionem & Baptiſmum obeuntes promiſſione divina comprehenduntur* p. 93. b. A--D. *an ſint ſufficienter diſpoſiti ad capeſſendam rem ſignatam per ablutionem* p. 95. b. C. *baptizati à Turcis abrepti & educati diſpoſitionem ad fidei actus non oſtendunt* p. 104. a. B. C. *circumcidebantur & baptizantur, qia ſunt ſancti & fœderati Dei* p. 105. a. E. F. 131. b. F. G. 132. a. B. 133. a. D. *baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam* p. 103. b. D. 104. A. 115. b. F. 132. a. D. 138. a. E. 154. b. A. *Judæorum etiam nondum circumciſi erant veri Judæi* p. 125. b. E. *& à gentium infantibus diſtabant* p. 126. a. B. *qi qare extranei à pactis dicantur* p. 126. b. D. E. F. *an baptizati omnes ſine dubio ſalventur, ſi in ſtatu infantili moriantur* p. 130. b. F. G. 131. a. A. C. D. *qo modo dicantur ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A-D. *ſunt in Dei fœdere ante Baptiſmum* p. 136. b. A. B. *in infantia morituri qare baptizentur* p. 138. b. D-G. 139. a. A. B. C. *ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus veteres adjudicarunt* p. 139. b. C. E. 159. b. C. *& rigidiorem hanc ſententiam, tanqam de fide tenendam, paſſim inculcarunt* p. 140. b. G. *qo modo fideles poſſint dici* p. 144. b. C-G. *qid emolumenti è Baptiſmo capiant* p. 151. b. C. D. *non fruſtra baptizantur, licet in Baptiſmo ipſo gratiam non participent* p. 154. b. E. F. G. *Turcarum avt Judæorum non ſunt baptizandi* p. 55. b. D. E.

de Infantibus *fidelium baptizandis ſpecialem juſſionem non habemus* p. 94. a. C. *in... qamvis id neſciant, habitat Spiritus Sanctus* p. 142. a. B. C. 143. a. A. B.

ex Infantium *Baptiſmo qid emolumenti capiant parentes* p. 151. b. C.

יעקב *Hebraica proloqendi norma Jaacob, Anglicana Jacob enunciandum* p. 18. F. 19. A.

ישע *Syrum magis qam Hebræum eſt vocabulum, ex* יהושע *enatum* p. 19. A.

ישראל *Hebraica proloqendi norma Yiſraël, Anglicana Iſraël enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Jupiter *non eſt dictus à* juvando, *ſed ab Hebræorum* יהוה p. 35. E. 48. F. G. *nihil aliud eſt qam* Joviſpiter, *contractius* Joupiter, *demum* Jupiter p. 35. F. 48. F. 54. C. Jovis *dictus, non* Jova, *& qare* p. 36. B. C. *prima non eſt brevis* p. 36. A. *illum pariter à Judæis atqe à Romanis coli putavit Varro* p. 36. C. D.

Juſtitia *non niſi una eſt & fidei* p. 108. b. G. 109. a. A. C. *una eademqe in Patriarchis, Prophetis...* p. 111. b. A.

K *continet in ſe* C & A, & A *poſt* K *omiſerunt veteres* p. 21. B.

Lingva *Syriaca qandoqe Hebraica dicitur, & qare* p. 19. A. B.

Lingvæ *cujuſqe prærogativa eſt, ut alium de mutuatâ ad morem proprium & uſum defingat* p. 18. F. 20. D.

in Lingvis *vernaculis, prolationem qod attinet, ſeqendum & tenendum qod uſus probat* p. 18. D.

Medium *aliqod externum, qo ſalus parvulis exhibeatur, non eſt neceſſarium* p. 99. a. A. 125. a. D. 126. b. C. 133. a. C. 138. a. A. B. C. *nec conſtanter in adultis apparet* p. 138. b. A. *ſed tamen, qo ſalus illis obſignaretur, neceſſarium fuit* p. 139. a. A. B.

Norma *dictionum proferendarum non eſt ſcriptura, qæ à pictoribus, ſculptoribus... in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur* p. 15. F. *dictionis Latinæ proferendæ ab Italis non eſt deſumenda* p. 16. E. *Hebraicarum charactere Latiali depingendarum ab hodiernis Judæis non eſt petenda* p. 16. C. D.

Notam *ſervis avt jumentis inurimus, qâ noſtra eſſe dignoſcantur* p. 105. a. G.

Obicem *ponere qvo ſenſu in ſacramentis dici qis poſſit* p. 91. b. B. 92. a. E. F.

Obſignari *qadam poſſunt de futuro* p. 138. a. E. F. 152. a. F. b. A. *non poteſt qod non aliqo modo præceſſit* p. 152. a. F. b. A.

Obſignatio *fieri poteſt etiam non intelligenti, qid ſibi obſignetur* p. 99. a. F. G. b. A. B. F. G. 100. a. B. 112. b. D. *eſt præcipuus ſacramentorum finis* p. 123. a. C. *per circumciſionem faciendæ in eremo fuit ſuſpenſa* p. 130. a. C. *fœderis divini, promiſſionum & pactorum ejuſdem vi Sacramentorum propriè ac primariò perficienda promittitur* p. 152. b. D-G.

Obſignationis *hujus modus multiplex eſt, & ritus non unus* p. 129. a. F. 130. a. C. 135. a. G. b. A. *fructus, non uſus moralis actualis capax eſt infans* p. 153. a. F. G.

Oe *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

Oi *ab* i *ſono non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ou *non eſt bivocalis* p. 10. A. *illo Latinum* v *conſonantem exprimunt, Hebræis non eſt notum* p. 11. B. *Latinis in uſu eſſe deſiit* p. 11. B. C. *ad* w *Anglicum accedit* p. 7. D. E. 11. C. D.

Π *poſt* μ, *tanqam ſi* b *Anglicum foret, perperam enunciatur* p. 17. A.

Paſchales *ritus Chriſti* παθήματα *ſuo tempore exhibenda repræſentabant* p. 95. b. E.

Patres *ad Sacramentorum dignitatem ampliſicandam pavlò magnificentiùs ſcripſerunt.* V. Sacramenta. *qa tamen non ſunt niſi hyperbolica dicendi figura* p. 140. a. B. *ſacramentaliter ſolum intelligenda* p. 140. a. C. D. *in materia de Baptiſmo merito ſuſpecti habentur, & judices minus æqi videntur* p. 139. b. D. E. 141. a. B. *habitus fidei, ſpei, charitatis parvulis in Baptiſmo infundi putaverunt* p. 142. a. F. G. b. A-G. 143. a. A-E. *ut ſe Pelagianis opponerent, telum qodvis minus conſiderati arripuerunt* p. 159. b. A. B. *non Baptiſmi tantum, ſed & Evchariſtiæ perceptionem infantibus neceſſariam definiverunt* p. 159. b. E. *ante Pelagianos qi vixerunt, de præciſa*

Baptiſmi neceſſitate non cogitaverunt p. 140. b. F.
Porrigi *infantibus Dei gratia in Baptiſmo non poteſt* p. 112. b. E. F.
Porrigitur *aliqid, ut is, cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat* p. 112. b. E.
Patrum *conſentiens expoſitio eſt in Theologia argumentum non neceſſarium, tantum probabile* p. 140. a. A.
Q *litera eſt compoſita ex* C *&* V *conſona* p. 20. E. F. 21. F. 22. A. *ejus genuinum nomen eſt* C V E, *ſive* Q E p. 20. F. *non eſt eadem cum* C p. 20. G. *τὸ* v *fruſtra ſubjiceretur* p. 21. B-G. 22. A. B.
Qantitatem *in deductitiis Latini non ſemper obſervant* p. 36. A. B.
Religionis *nomen in partem ſeqiorem rapitur* p. 64. F.
Remedium *ſtrictè ſumptum eſt, quod morbum vel coercet, vel tollit* p. 90. a. B. C. b. C. D. *laxiùs ſorte, quod malum quovis, ſive fuerit culpa, ſive pœna, ſive obligationis ad pœnam* p. 90. a. C. D. E. b. A. B.
Reſipiſcentia *non eſt medium neceſſarium ad reatum tollendum* p. 133. b. D-G. 134. a. A. B.
S *τὸ* χ *fruſtra ſubjungitur, in compoſitis, in qibus exprimitur, non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis* p. 21. A.
Sacramenta *non ſunt inſtituta, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignent* p. 91. a. A—D. *ex opere operato vim ſuam non exerunt* p. 91. a. G. b. A. B. D-G. 92. a. A. B. C. E. 93. b. C. 97. b. B. 100. b. B. 102. a. C. 122. b. D. E. F. 123. a. G. 153. a. A. B. 154. b. C-G. *ſunt ſigna veracia, licet non exhibeant reipſâ qicqid deſignant* p. 95. b. D-G. 107. a. E. F. G. 128. a. D-G. *qo modo rem ſignatam exhibeant* p. 96. a. B. C. D. 101. b. G. 102. a. A-F. *ſuo modo juſtificant* p. 97. a. C. D. *qo modo ſint media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum* p. 98. a. D. *adultis, nondum credentibus, vel fidem ſuam forſan nondum apprehendentibus, ſunt ſigilla fœderis divini* p. 99. b. B. C. D. *ſine fide non proſunt* p. 99. b. E. *qibus adultis applicent Chriſti meritum* p. 100. a. F. *qo modo ſint neceſſaria* p. 109. b. A. B. *ſalvent, regenerent, juſtificent* p. 111. a. C. *qibus fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur, ante circumciſionem fuerunt & qenam* p. 124. b. A. B. *inſtrumentales ſunt cauſſæ conferendæ nobis gratiæ, qibus Dei virtus non eſt alliganda* p. 131. b. D. E. 151. b. D. 157. b. D. *eodem fine in parvulis ſunt inſtituta, qo in adultis* p. 138. a. A-C. *ſuo ſenſu poſſunt dici inſtrumenta moralia gratiæ, qam ſignificant, exhibitiva* p. 156. b. D-G. 157. a. A-G. b. A-G.
Sacramentalis *ſigni cum re ſignata unio qalis* p. 97. a. E. *analogia qalis* p. 100. b. G. 101. a. A. E. F. G... *qo modo verificentur* p. 104. b. A. B. C. *non probat in Baptiſmo tolli reatum* p. 152. a. E. b. C. *promiſſio eſt conditionalis* p. 154. b. D.
Sacramento, *id qod rei eſt, ſæpius in ſacramentis adſcribitur* p. 92. b. E. 103. a. C. 104. a. G. b. B. 114. a. G. b. A. B... *ſive ſigno aliqo ſpectabili, qod in ſenſum incurrat, opus habemus, qo fœdus inter Deum & nos initum firmetur & obſignetur* p. 95. a. A-D.
ad Sacramentorum *dignitatem ampliſicandam pavlò magnificentiùs veteres ſcripſerunt* p. 91, b. E. 96. b. F. 105. b. D. E. 112. a. C. F. *& noſtri recentiores* p. 96. b. F. G. 97. a. A. B. C. *de... formâ συμβολικῇ eſt gratiam ſignificare & obſignare* p. 102. b. D. 152. b. G. *diverſitas non mutat promiſſionis verbum, nec fidei fundamentum* p. 111. a. E. *eſſentia & natura non melius poteſt intelligi, qàm ex verbis illius qi ea inſtituit* p. 122. b. C. *vis ex fide pendet* p. 154. a. E. *efficacia pendet ab inſtitutione divina* p. 157. b. C.
Sacramentum *qid ſit* p. 106. a. E. F. *alterius rei ſignum, alterius ſigillum eſſe poteſt* p. 101. a. C. D. E. *efficax eſt ad id peragendum cujus gratiâ inſtitutum eſt* p. 139. a. E.
Sacrificia *fuerunt ritus externi, qibus fœdus divinum obſignabatur* p. 124. b. A. B.
Sancti *contrahunt qotidie novam immunditiem, ſed non ejuſmodi, qæ ad æternum ipſorum exterminium valeat* p. 150. a. F.
Sanctificatio *& juſtificatio individuo nexu cohærent* p. 141. a. G. b. A. B. E. *ad perſonæ acceptationem ſuo modo neceſſaria* p. 141. a. F. b. E. *conſiſtit in renovatione & ſanatione mentis & voluntatis* p. 142. a. E. *an in Baptiſmo infundatur* p. 142-147.
ad Sanctificationem *ſufficere qâ ratione qid dici poſſit* p. 146. b. E. F.
יהוה *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. 50. A.
Savlis *converſionem ſunt qi ſcripſerunt eſſe datam Stephani precibus* p. 132. b. D.
Sigilli *uſus non eſt niſi obſignare* p. 138. a. E. 139. B.
Superſtitio *an in bonam partem ſumi poſſit pro* εὐλαβείᾳ p. 43. C. 64. D-G. 65. A-D.
Syllaba *non eſt, ubi nulla eſt* σύληψις p. 5. A.
T *poſt* v *tanqam* d *perperam enunciatur* p. 17. A. *ante* I *purum tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D. 20. B.
Terminationes *nominibus advenis Græci & Latini dant eas, qæ apud ſuos maximè familiares exiſtunt* p. 36. B. C. 58. B.
Tetragrammati *nomen ingreditur compoſitionem plurimorum nominum propriorum* p. 35. A. B. C. 55. A-F.
de Tetragrammato *nomine ſcripſerunt Joannes Druſius, Nicolaus Fullerus, Ludovicus Cappellus, Sixtinus Amama, Gilbertus Genebrardus* p. 30. A. B. 55. B. C
Vav *Hebræorum,* Υ *Græcorum &* U *Latinorum conſonantis & vocalis officio funguntur* p. 7. A. B. *Hebræorum idem cum* w *Anglorum & Germanorum* p. 7. B. C. D. 10. A. *eſt conſonans* p. 8. D. E. G. 9. A. B. C. D. G. *licet non, ubi qieſcit* p. 9. D. E. F. *à Græcis in* U *vocale non mutatur* p. 10. D. *tanqam* F *Latinum, vel* Φ *Græcum non eſt efferendum* p. 9. A. D.
Υ *Græcum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. *idem valet qod* w *Anglicum* p. 10. A. F. G. 11. E. *ſonum aſperum habet* p. 12. C. *vocalem, tanqam* Eu *eſſet, Angli enunciant* p. 17. A. *cum* a, e, o, u *præfixis, aut* i *inſecutâ in ſyllabam unam coaleſcit* p. 17. B.
Υι *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. B. C. 13. E.
U *Latinum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. 17. F. *cum pro conſonante eſt, qaſi* w *prolatum* p. 7. A. B. C. 12. A. B. C. 14. G. 15. B. *adſpirationem fert* p. 11. 5. F. *vocalem qaſi* Ev *vel* Ju *foret, Angli efferunt, conſonam ut* F. p. 17. C. *vocalis hoc modo* U, u, *conſonans vero hoc* V, v, *rectè pingitur* p. 18. A. B. C.
Ui *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. A.
Vocalis *ſola poteſt integram vocem conficere* p. 5. A.
Votum *parentum, ubi Baptiſmus actu haberi non poteſt, non ſufficit ad reatûs originalis ſolutionem* p. 132. b. B. C. 140. a. F. G.
X *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* C *&* S. *ejus genuinum nomen eſt* ECS p. 20. F. *τὸ* S *fruſtra ſubjungeretur* p. 21. A. B.
Ψ *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* Π *&* Σ p. 20. F.

FINIS.